TECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
F

RVPERTI

ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS, È REGIONE COLONIAE AGRIPPINAE, IN DEXTERA RHENI RIpa ſiti, ordinis D. Benedicti, ſummi diſertiſsimique theologi, ſacris duntaxat omnia probantis,

OPERVM TOMVS TERTIVS.

Quid hoc tomo contineatur, vide pagina ſequente.

COLONIAE AGRIPPINAE,
APVD HAEREDES ARNOLDI BIRCKMANNI,
ANNO SALVTIS cIↄ. Iↄ. LXXVII.
Cum Gratia & Priuilegio Caſa. Maieſtatis.

HOC TERTIO TOMO
CONTINENTVR

In Matthæum de gloria & honore Filij hominis Lib. XIII.
De glorificatione Trin.& proceſsione Spiritus ſancti Lib. IX.
Commentariorum in Euangelium Ioannis Lib. XIIII.
Commentariorum in Apocalypſim Libri duodecim.

AD LECTOREM.

ACCIPE HIC LECTOR CANDIDISSIME COMPENDIOSVM INDICEM BREVEMQVE SVMMAM

omnium fermè eorum, quæ digniora nobis notatu viſa ſunt. Quæ vt ſtudioſiſſimo cuique quantociùs offerrentur, diuiſimus vnamquanque paginã in quatuor partes, deſignatas per has literas, A, B, C, D, ita vt A principiũ folij, B partem inferiorem, C alteram ſuperiorẽ, D finem paginæ demonſtret. Fruere igitur hoc noſtro labore, multoque magis ſubſequentibus ipſius Ruperti libris, ſacro paracleti munere nobis omnibus diuinitùs dedicatis.

A.

AAron in ſacerdotio ſuo typum Chriſti geſſit. 33.a
Abdias quinquagenarius fuit Ochoziæ, deinde factus propheta. 46.a
Abrahã ſacerdos fuit, quia primogenitus Tharæ. 2.b
Abraham propheta, ſed abſque literis. 3.a
Abraham primus iurauit. 59.d
Abigail rectè eiecit feſtucam de oculo Dauid. 79.a
Achab ieiunauit propter ſermones Heliæ. 72.a
Achitoſel dedit conſilium contra Dauid. 142.a
Adã in culpa eſt quod corporalibus indigemus. 76.b
Adam prius tentauit Deum quã tentatus fuit. 133.b
Adulatores nõ habent in prædicando poteſtatẽ. 84.a
Adulterij voluntas damnatur. 57.d
Aegyptus hic mundus, in quo peregrinamur à domino, eſt. 18.c
Aegyptus etiam infernum, ex quo captiuos eduxit Chriſtus, denotat. 19.a
Afflatus Dei ſenſibilis in hac vita, qualis eſt. 30.c
Ager figuli emptus in ſepulturam. 146.b
Ager ſanguinis, eſt eccleſia Chriſti. 146.c
Agni paſchalis immolatio. 123.d
Ala ad alam percutitur. 170.b
Angariatio bona ſpiritualium hominum. 62.d
Angelorum congratulatio in natiuitate Chriſti. 15.c
Angeli cur nato Chriſto toties in ſomnis apparuerunt. 17.b
Angelorũ miniſteria Chriſto & Heliæ exhibita. 17.c
Angelorum officium eſt, mitti ad homines, &c. 111.c
Anima audiendo & cuſtodiẽdo verbum Dei, fit mater Ieſu. 1.d
Animam inuenire quid ſit. 106.d
Animalia reuertentia & non reuertentia. 178.b
Apparatio ſecunda Domini. ibid.d
Apoſtoli cæli rationales, cæli vocales fuerunt. 14.d
Apoſtoli ſimplices lucem comprahenderunt, non autem Iudæi. 41.c
Apoſtoli ſunt cardines terræ ſuper quos Deus poſuit orbem. 42.a
Apoſtolis vſus gladij naturalis prohibitus qua de cauſa. 42.d
Apoſtoli aſſimilati & coæquati prophetis. 47.b
Apoſtoli lux mundi, & ſal terræ. ibid.c.d
Apoſtoli fecerunt & docuerunt, ſed non abſque offenſa ſicut Chriſtus. 52.d
Apoſtoli tribus nouis deſignantur. 95.a
Apoſtoli quando ordinati & ſacrati ſunt. 75.d
Argentei triginta quales fuerint. 145.c
Arguendus eſt frater ex dilectione non odio. 78.b
Ariel ciuitatem expugnauit Dauid. 139.b
Armilla qua perforatur maxilla Leuiathan. 7.b
Aſpergere digito ſepties. 152.b
Auguſtus Cæſar quomodo famulatus eſt prophetiæ Iacob de Chriſto. 15.d
Auguſto etiam viuenti adhuc, diuini honores habiti ſunt. 31.d
Aurum & argentum benè donatur à regibus in domum Dei. 57.c
Author huius libri non potuit non ſcribere. 79.d
Author libri duo opera ſimul abſoluit. 92.b

B.

BAptiſma Chriſti quale fuit. 25.c
Baptizare in ſpiritu ſancto & igne, q͂d eſt. 34.d
Baptiſma ſalutare præfiguratum fuit. 150.d
Beatitudo olim defunctorum quæ ſit. 178.d
Beatorum ſtatus qualis ſit. 180.a
Bethſaida interpretatur domus frugum, &c. 115.c
Blaſphemia Iudæorum initium. 121.a
Bona temporalia dicuntur vana. 170.d

C.

CHaritas Dei erga homines maxima. 177.b
Charitas patris & filij & ſpiritus ſancti. ibid.c
Capharnaum interpretatur villa conſolationis. 115.c
Calceamenta Chriſti portare quid eſt. 29.d
Cantus eccleſiaſticus excitat gratiam ſpiritus ſancti in nobis. 65.a
Caro Abrahæ abſque fide Abrahæ nihil prodeſt. 29.c
Caſtitas ſummopere à Chriſto declamatur. 57.c
Cauere ab hominibus quid ſit. 104.c
Cæci duo curati, deſignant Iudæos & Græcos. 96.b
Cæcus & mutus dæmoniacos gentes deſignat. 120.d
Cælum cæli, locus beatorum ſpirituum. 72.a
Cœnam Domini Lucas aliter narrat. 130.c
Centuplum accipere quid ſit. 163.c
Chriſtus non tam carnis quàm fidei cognatos agnoſcit. 1.c
Chriſtus vt primogenitus, ſacerdotium ſuſcipere debuit. 6.b
Chriſti aduentus cur per ternas generationes quatuordecim dilatus eſt. 4.a
Chriſti generatio talis erat ſcilicet qualis nulla alia eſt aut fuit. 8.a
Chriſtus cur naſci voluit in Bethlehem Iudæ, & in diebus Herodis. 15.d

Chriſtus cur in Aegyptum fugere debuit. 18.c
Chriſtus Nazaræus id eſt ſanctus vel conſecratus vocari debuit. 21.a
Chriſtus verè de Bethlehem proceſſit, quia ibi natus & oriundus. 22 a
Chriſtus indiguit teſtimonio Ioannis Baptiſtæ, ne ſeipſum primo prædicaret. 23.b
Chriſtus initium viuendi fecit à baptiſmo Ioannis prius latens. 24.a
Chriſtus ſuſcepit pœnitentiam pro peccatis noſt. 25.b
Chriſti fortitudo maxima cuius ventilabrum in manu ſua. 30.b
Chriſtus quomodo impleuit iuſtitiam dum baptizaretur in aquis. 32.c
Chriſtus cur potius in Iordane quàm in Enon baptizari voluit. ibid.c
Chriſtus erat ille propheta quem Deus populo pro Moyſe ſuſcitauit. 33.c
Chriſtus ſolus baptizat in ſpiritu ſancto, quia de ſpiritu ſancto conceptus. 34.d
Chriſtus in deſerto in tribus tentationibus vicit, in quibus victus fuit Adam in paradiſo, et filÿ Iſrael per quadraginta annos in deſerto. 36.d
Chriſtus cur vltra 40. dies ieiunio affligi non debuit. 37.a
Chriſtus cur ex ſolo Deuteronomio obÿciebat diabolo. 38.c
Chriſtus, ſecundus Iſrael, ſecundam legem maximè impleuit. 38.d
Chriſtus per exteriores phantaſias tentatus à diabolo. 39.b
Chriſtus ante carcerem Iohannis non prædicauit publicè. 39.d
Chriſtus cur potius in Capharnaum, quàm in Nazareth habitauit. 40.a
Chriſtus cur potius pauperes, quàm diuites elegit diſcipulos. 41.d
Chriſtus in miraculis à ſeptem pietatis operibus initium fecit. 43.a
Chriſtus quomodo vidit turbas vt miſereretur & conſolaretur eas. 44.a
Chriſtus ſolus potuit adimplere legem et prophetas. 50.a
Chriſtus quæ docuit, fecit. 60.c
Chriſtus quomodo ſanctificatus ſit. 67.a
Chriſtus alter leproſum, alter centurionis puerum curauit. 84.b
Chriſtus portauit infirmitates noſtras. 86.c
Chriſtus appellabatur Dominus, magiſter ſiue Rabbi, &c. 87.d
Chriſtus miſeretur eorum quibus mali præſunt. 96.d
Chriſtus prohibuit diſcipulis ne ipſum manifeſtarent. 97.d
Chriſtum iam veniſſe concluditur ex propheta. 109. d
Chriſtus ante ſex dies paſcha venit Bethaniam. 25.c
Chriſtus eſt ſacerdos, aries, vitulus, et hircus. 149.b
Chriſti latus eſt oſtium tabernaculi. ibid.d
Chriſti vulnera in cruce. ibid.
Chriſtus extra caſtra paſſus eſt. 51.d
Cicero orator elegantia ſtudioſiſſimus. 63.d
Circulus in naribus Leuiathan, quid eſt. 7.b
Ciuitas ſupra montem poſita, ſunt Apoſtoli & eorũ ſimiles ſancti. 49.b
Columba habet ſeptem inſignia pietatis. 43.a
Condonare Deo quid ſignificet. 157.d
Confeſſio Chriſti omnium maxima. 119.c
Confeſſiones Auguſtini non contemnendæ. 156.c
Confeſſio opportuna Chriſti de ſeipſo. 116.d
Confeſſio nonnunquam accipitur pro laude. 12.d
Confeſſio Iudæ ſimilis confeſſioni dæmonum. 143.b
Cõfidere in homine, ſicut ſolebãt Iudæi quid eſt. 28.b
Confugiendum eſt ad nomen Domini in tentationibus diaboli. 156.d
Coniugium cæleſte inter Ioſeph & Mariam 6.d
Conſolatio ſeruorum Chriſti. 103.c (30.a
Conſiliũ Dei ſpernere, ſicut fecerũt phariſæi q̃d eſt.
Conſilium Dei eſt, vt homines baptizentur in aqua ad humilitatem ſui. 31.d
Cõſilium ſacerdotium præuiſum fuit à Iacob. 124.d
Correctio fraterna quomodo fiet. 78.b
Corona pratioſa in capite ſacram ſcripturam ſignificat. 86.d
Corozaim, interpretatur myniſterium meũ. 115.c
Craſtinus dies ſolicitus erit ſibiÿpſi. 77.a
Craſtinus dies ſecundũ anagogẽ quid ſignificet ibi.b
Craſtinus dies cui maledixit Iob. 77.c
Craſtinus dies quomodo eſt ſolicitus ſibi. 77.d
Creata ſunt omnia propter filium Dei. 174.d
Cremari extra caſtra quid ſit. 152.a (30.c
Cuius ventilabrum in manu ſua, nullus ergo indiget.
Cuncta legis & prophetarum ſacramenta, in Chriſto adimpleta. 49.b
Cuno huius operis exactor. 1.a
Cunonis epiſcopi commendatio. 163.c
Cuno in iuuentute monachus Sigebergenſis. 1.a
Chuſai fuit figura diſcipulorum Chriſti. 143 a

D.

Danielis vaticinium de aduentu Chriſti cui cõſonat Lucas. 23.c
Daniel mundo corde Deum videre meruit. 46.a
Dare debet, qui recipere velit. 61.a
Data ſpiritus ſancti duo ſunt. 36.d
Dauid teſtis Chriſti quod ſit homo, Deus, rex, & ſacerdos. 2.d
Dauid cur Abrahæ præponitur in libro generationis Chriſti. 3.a
Dauidi maior facta eſt promiſſio quàm Abrahæ. 3.a
Dauid iuſtus & pius, nolens occidere Saul Criſtum Domini. 9.b
Dauid ſuſtinuit diabolum quem non dilexit. 73.d
Dauid comedit panes propoſitionis. 118.c
Dauid typum Chriſti geſſit. 142.a
Dauid paruulus typum Chriſti gerit. 146.c
Debita rerum ſeu pecunia non tenemur dimittere. (68.d
Dæmonia increpata à Chriſto hæreticos præfigurabant. 87.b
Deus nõ vult nec debet dici Deus aut Dominus diaboli. 38.a

Deute-

Deuteronomium quomodo differt ab alijs libris legis. ibid.c
Diabolus & in Pharaone & in Herode quærebat perdere ſemen promiſſum Abrahæ. 19.c
Diabolus quomodo oſtendit Chriſto omnia regna mundi. 93.a
Dies ſufficit malitia ſua. 77.d
Diligendus eſt nobis inimicus. 61.b
Dimittere debemus culpam debitoribus noſtris. 68.d
Diſcipuli Chriſti fuere ſicut oues in medio luporū. 101.d
Diſcipulus non eſt ſupra magiſtrum. 103 d
Diuitiæ admodum periculoſæ. 74.c
Dolores martyrum vt parturientis. 91.a
Dolores electorum de lapſu hominis. 172 d
Dominationis poteſtas interdicta eſt clero. 100.a
Dominus vnus Deus. 72.d
Doctor tempus, locum & perſonam attendere debet. 80.a
Docendi non habent poteſtatē qui ſua quærūt. 83.a
Dominus de Sion rugiet, exponitur. 170.a
Donum ſpiritus ſancti ad explanandas ſcripturas. 160.d

E.

ECcleſia Chriſti offert Chriſto aurum thus & myrrham. 16.c
Eccleſia per Rachel plorantem filios ſuos deſignata. 19.d
Eccleſiæ perſecutiones præfigurantur tempeſtate maris. 89.c
Electi tranſcribuntur in librum vitæ per fidem in Chriſtum. 3.
Eleemoſyna primum & principiū opus bonum. 65 c
Eleemoſyna quomodo ſit eroganda. 61.a
Eluidij error contra perpetuam virginitatem Mariæ. 13.b
Emere aquas ſapientiæ abſq; argento quid ſit. 31.a
Excuſatio diſcipulorū de cōfricatione ſpicarū. 118.c
Exterminare quid ſignificet. 70.d
Euangelij prædicatio vbiq; ſolicite fienda. 60. d
Euangeliſta non tam ordinem in geſtis Chriſto obſeruant quàm myſterium. 85.d
Euangelij miniſterium non licet recuſare. 166.b
Euchariſtiæ ſacramentum cur in cœna inſtituatur. 130.d

F.

FAcies leonis cur in Ezech. & Apo. primo loco ponitur. 4.b
Facies hominis in Chriſto, decus eſt generis humani 8.b
Facies quatuor vnius animalis, ſunt quatuor ſacramenta Chriſti. 16.c.125.b. 135.a
Facies vituli ſacramentū eſt paſſionis Chriſti. 123.b
Facies vituli à ſiniſtris propter diuerſa paſsionis eius 146.d
Facies vituli in paſſione deſpecta. 147.a
Facies vituli, leonis, aquilæ. 153.c
Facies leonis ſacramētum reſurrectio. Chriſti. 168.b
Facies leonis à dextris. 169.a
Febricitantis ſocrus Petri cura, myſterium habet 85.b
Feſtuca in oculo Dauid. 58.b
Fidei magna exemplum. 75.c
Fides cur exigatur à curandis. 96.a
Fiducia hominis ad Deum habenda. 177. d
Filij Leui vice primogenitorum vſi ſunt ſacerdotio. 3.d
Filij Leui fuerunt vicarij primogenitorum vſque ad Chriſtum. ibid.
Filij Iſrael in deſerto tentabant Deum & tentabantur ab eo. 37.c
Filij Dei à filijs diaboli differunt. 62.b
Filijs Iſrael data ſunt lex & terra Canaan ſub conditione. 144.b
Filius Dei naturalis differt ab adoptiuis. 61.d
Filius Dei incarnatus fuiſſet etiamſi Adam non peccaſſet. 177 b
Filia archiſynagogæ typus Iudæorum. 95.c
Fimbria Chriſti tactus, myſterium eſt. 95.b
Flagellum inundans ſuper quoſdam. 122.c
Fremitus leonis, vox magna commotionis. 169.a
Fœmur Iacob emarcuit, nato Chriſto. 14.a
Fortes in ſuperbia, auferet ventus, tollet aura. 30.b
Fortitudine ſua Iacob cum angelo luctatus eſt 80.d
Framea mortem corporis ſignificat. 140.c
Fugiendum eſt in perſecutionibus. 103.b
Fures olim in cælo fuerunt. 72.b

G.

GEnealogiarum quæſtio, poſt Chriſtum natum vana eſt. 14.a
Generatio Chriſti multum diſsimilis à generationibus aliorum quamuis iuſtorum. 8.a
Generationum tribuumq; ſupputatio propter Chriſtum naſciturum fuit. 14.a
Gladius naturalis quando ſanctis neceſſarius. 113.b
Gloriam Chriſti præceſsit humilitas pœnitentia & paſsionis. 25.b
Gloria Chriſti in baptiſmo inchoata, ſed non conſummata. 32.b
Gloriatio de carne Abrahæ vana eſt & maledicta. 28.a
Gloria Domini benedicta eſt verbū Domini. 170.b
Golias exprobrans typus diaboli. 173.a
Gula vitium, ſeu a peſtis, ex qua multa oriuntur ſeua. 37.a

H.

HArundinem quaſſatam non cōfringere, quid ſignificet. 120.b
Helias cur prophetas Baal occidit. 45.c
Hæreticus primus in Actibus Apoſtolorū Simō. 86.c
Hæreſiarcharum ſal infatuatum & peccatum irremiſsibile. 84 d
Hæretici ſal euanidum ad nihil vtile, foras mittendum. ibid.
Hæretici circa Euchariſtiam præfigurati ſunt in lege. 134.b

Herodis homicidia & parricidia cõtra gẽtes David. 16.a
Herodes ſimilis Pharaoni in occidendis pueris. 19.b
Hirci duo quid ſignificent 150.a
Hilaritas regis ...ut ros ſuper herbam. 169.a.b
Hypocriſis i...rpretatur deauratio & quid ſignificet. 03.a
Hypocrita quis dicatur. ibid.
Hymnus Ruperti elegantiſſimè ac pl... è divinus ad Sanctum Spiritum. 180.c
Hominum tumor, ut ſint ſicut dij, & ...beantur pro dijs. 31.d
Homo nõ de virtute, ſed de vitio in vitiũ cecid. 175.b
Hoſpitalitas exemplis commendatur. 107.d
Hoſpites pauperum Chriſti magnam mercedem recipient. ibidem.
Humiles, ut triticum manebunt: ſuperbi ut palea auferentur. 30 c
Humilitas Abraha & David. 1.d
Humilitas epiſcopo tenenda eſt. 167.a

I.

Iacob in ſacerdotẽ conſecratus à patre ſuo Iſaac 3.b
Iacob quomodo luctatus eſt cum Deo: fletu & oratione. 13 c
Iacob mutatum eſt nomen à Deo, ſicut & Petro & nulli alij. 42.b
Ieiunare ut quid Iudai debuiſſent. 93.d
Ieiunare Domino qui dicantur. 94.a
Ieiunandi cauſa apud Iudaos diverſa. 94 b
Ieiunium fuit inchoatio ſacrificij ſeu oblationis Chriſti. 53.c
Ieiunium primus omnium cœpit Moyſes. 70.b
Ieiunij bona cauſa fuit antiquis. ibid.c
Ieiunium hypocritarum triſte eſt. 71 a
Ieiunantium triplex differentia. 71.b
Ieiunantes medij inter bonos & hypocritas. 71.d
Ieſus Deũ, Chriſtus regẽ & ſacerdotẽ ſignificat. 2 .a
Ieſus conſurgit in diverſis iudicijs. 90. a
Ieſus cur plus ſolito diutius mãſerit in Hieruſ. 128.d
Ieſus ingreſſus Hieruſalem in die palmarum. 129.a
Ieſus oravit ſolus & ſeorſum. 135.c
Iezabel regnavit in Samaria, &c. cum filia. 102.b
Iezabel ſcripſit literas nomine Achab. 138 c
Ignis perpetuus in altari. 180.a
Illuſio alia vitulorum, alia canum. 147 a
I...uſio Chriſti à gentibus. 148.a
Imago crucifixi veneranda. 162.a
Imagines veneranda ſunt. 156.a
Imprecatio in hircũ quid ſignificet myſticè. 150.c
Indignatio diſcipulorum contra Magdalenã. 126.b
Indignatio quorundam contra authorem. 127.b
Infirmitate alia laborabant Iudai, alia gentiles. 84.d
Inimici dilectio à Chriſto conſulitur. 57.c. 61.a
Inimici quomodo vel ad quid diligendi. 62.c
Inimicis id quod nobis facere ac cupere debemus. 82.a
Inimici hominis domeſtici eius. 106.a
In teſtimonium illis & gentibus. 102.c
Iniuria perpeſſio à Chriſto conſulitur. 57.c
Intentio Magdalena unguentum effundentis. 126.a
Intentio Dei in operatione ſua bonitatis. 117.d
Intẽtio diaboli. 172.b
Interpretatio nominũ duodecim Apoſtolorum. 98.b
Ioannes Baptiſta duplex donum ſpiritus ſancti accepit mox ab utero matris. 10.c
Ioannes Baptiſta valdè magnus, de quo & alij prophetaverunt. 33 b
Ioannes Baptiſta cur non vocalis, ſed vox clamantis dictus. ibid.d
Ioannes Baptiſta teſtis Chriſti neceſſarius, tum ad Iudaos, tum ad omnes gentes. 23 c
Ioannes Baptiſta, quomodo neſciebat Ieſum ſecundum faciem, ſciebat autem ſpiritu. 24.b
Ioãnes Baptiſta quomodo venit in teſtimoniũ. 25.a
Ioannes Baptiſta per ſpiritum propheticum agnovit Chriſtum ad ſe venientem. ibid.d
Ioannes Baptizatus eſt à Chriſto in cruce pendente. 26.b
Ioannes Bap. multipliciter ſanctus, quia primogenitus & Nazaraus. ibidem.d
Ioan. Bap. moribus & veſtitu ſimilis Helia. 27.a
Ioan. Bap verè humilis fuit. 30.a
Ioan. Bap. tentatus à Iudais invidia ac zelis contra Ieſum ſtimulis. 35 c
Ioan. Ba in deſerto erat ut lucerna ſub modio. 37.a
Ioan. Bap cur interrogavit Chriſtum per diſcipulos. 108 a
Ioan. Bap. pro qua re ſolicitus fuerit. 109.a
Ioan. Bap. ſcivit Chriſtum veniſſe, ſed non agnovit faciem eius. 110.a
Ioan. Bap. propheta, & plus quàm propheta. 111.b
Ioan Bap. humilitas erat admodum magna. 112.a
Ioan. Bap. venit in ſpiritu Helia. 113.a
Ioſeph ſupremus ſcala gradus, cui innixus eſt Dominus. 5.d
Ioſeph rectus eſt in Evangelio vir Maria & pater Chriſti. 6.c
Ioſeph vir iuſtus & pius nolẽs traducere Mariã. 9.a
Ioſeph filius David propter duo dicitur. 9.b
Ioſeph virgo permanſit. 13.b
Ioſeph primus à fratribus venditus, typus Chriſti et martyrum. 20.a
Ioſue typum Chriſti geſſit. 33.a
Ire ad oves qua perierunt domus Iſrael iuſſi ſunt Apoſtoli. 50.d
Ira quacum facit iudicio, qualis eſt. 53 b
Ira regis ſicut fremitus leonis 168.d
Iſaac & Iacob filij promiſſionis. 3.b
Iſaac ſacerdos & hoſtia, quia typus Chriſti. 3.c
Iudas abijt & totus receſſit à Chriſto. 128.a
Iudas non interfuit communioni ſacra. 130.b
Iudas an fuerit de crimine convictus. 131 a
Iudas ſimilis eſt Achitofel. 142 c
Iudas voluit perſonam Chriſti perire. ibid.c
Iudai ex fornicatione nati, quia de Iuda ex Tamar. 4.d
Iudai maledicti quia poſuerũt carnẽ brachiũ ſuũ. 28.a
Iudaorum duplex exciſio. 28.d
Iudaa primo tẽpore alleviata noviſſimo aggravata
Iudai Epiſcopatum perdiderunt & pro...eſt. 40.a

pria

pria ſententia ſe condemnauerunt. 52.c
Iudæorum racha & inſultatio contra fratrem ſuum Chriſtum. 54.a
Iudæorum munera & ſacrificia fruſtra ſunt, quia non ſunt reconciliati fratri ſuo Chriſto. 55.a
Iudæi malè negligunt conſentire aduerſario in via. ibidem.b
Iudæorum auaritia in negotiationibus templi & pretio iuſtorum. 56.a
Iudæorum qui ſunt à Chriſto ſaluati. 84.b
Iudæi porcis comparantur. 90.b
Iudæi ſunt pueri ſtulti. 114.a
Iudæi cunctis gentibus deteriores. 115.b
Iudæorum clamoſa eſt peruicacia. 120.a.b
Iudæi blaſphemabant propter gentium conuerſionem. 120.d
Iudæi propter continuatam blaſphemiam iudicati ſunt. 122.b
Iudæi confœderati diabolo. ibid.c
Iudæi appropinquabant Deo labijs & ore tantum. ibidem.b (145.d
Iudæi quid iuris habuerunt ad bona Chananæorum.
Iudicium diuinum quomodo differt ab humano. 75.c
Iudicium de ouibus Chriſti. 99.b
Iudicium contra blaſphemiam Iudæorum. 122.b
Iudicia quomodo tractare licuit de morte Chriſti. 123.d
Iugum domini ſuaue eſt. 117.c
Iuliano Imperatori rectè dixerunt, fatue, Chriſtiani, quia non erat frater. 53.d
Iurare quomodo liceat aut prohibitum ſit. 59.a
Iuramentum non recipit euangelica veritas. ibid.d
Iuramentum primum fecit Abraham. ibid.
Non iurare omninò conſilium eſt. ibid.a
Iuſtitia operum abſque fide filij hominis nihil prodeſt. 28.a
Iuſtitiæ exempla ſex. 57.b
Iuſti dicuntur ſuperbi. 93.b

L.

LApides de quibus ſuſcitantur filij Abrahæ, quinam ſint. 29.a
Legis præcepta quædã bona, quædam nõ bona. 50.c
Lex gratiæ plus exigit à Chriſtianis, q̃ vetus. 61.b
Lex ſumma diligere proximum ſicut ſeipſum. 81.d
Lex duplex. 179.b
Liber generationis duplex, terrenus in Adam, cæleſtis in Chriſto. 1.a
Liber generationis Ieſu Chriſti, ſecundum promiſſionem attendi debet. ibid.b
Libellus repudij olim dabatur. 57.c
Libellus repudij quare permiſſus fuerit. 58.d
Liberari petimus à multiplici malo. 69.b
Lilium deſignat in ſcripturis puritatem. 75.a
Linea Chriſti ſecundum Matthæum eſt, ſicut linea piſcatoris. 7.b
Linea Chriſti ſecundum Luc. eſt ſicut circulus. ibi.c
Loquitur Deus ſpecialiter quibuſdam. 68.a
Loth pacem aſſecutus quod angelos hoſpitio receperit. 101.a
Lucas pulcherrimi prudens author eloquij. 23.c
Luctus multiplex filiorum Iſrael iudicum temporibus. 45.c
Lucerna ſuper candelabrum poſita, eſt prælatus in eccleſia prædicans. 50.a
Lux vera, Chriſtus lux naturaliter non ex accidenti dono lucens. 49.a
Lux illuminata duplex, vna vt ſtella, altera vt ſplendor firmamenti. ibid.

M.

MAgorum hiſtoria quid præfigurauit. 15.a
Magis cur ſtella in ſignum data eſt. 15.c
Magi cur in Hieruſalem potius, quàm alibi quæſierunt Chriſtum. 16.a
Magorum munera rectè dicuntur theſauri. 17.a
Maledictiones Iudæ pro triginta argenteis. 143.d
Mammon eſt falſus Dominus. 73.d
Manna in ſolitudine, typus Chriſti concepti ex virgine. 11.d
Manna veſcimur quotidie, tum in verbo Dei, tum in Eucha. 52.a
Mandata minima quæ ſunt. 52.b
Maria tam carne quàm fide filia Dauid & Abrahæ. 1.d
Mariæ magna fides & humilitas. ibid.d
Maria deſponſata eſt Ioſeph ex conſilio ſpiritus ſancti. 8.c
Maria eſt illa prophetiſſa, ad q̃ acceſſit Eſaias. 15.c
Maria dicitur cœlũ, cuius duæ ſunt ianuæ quas Deus aperuit. 11.a
Mariæ ſponſa Dei patris, hortus concluſus, fons ſignatus. 18.b
Maria tẽpus tacendi & tempus loquendi habuit ib.
Maria Apoſtolis poſt paſſionẽ multa enarrauit. ibid.
Matthæus id eſt donatus, myſticum exhibuit conuiuium. in Prolog.
Matthæus non ſine pondere verbor m loquitur. 5.d
Matthæus valdè conuenienter vtitur prophetarum teſtimonijs. 22.b
Matthæum quibus oculis viderit Chriſtus. 92.d
Matthæus qualis fuerit ante conuerſionem. 93.a
Melchiſedech Primogenit⁹ Noe, q̃ dicitur Sem. 3.d
Mœror authoris propter tyrannidem diaboli. 155.c
Minor in cœlo qui ſit, maior Ioanne quis ſit. 112.b
Minimum vocari in regnum cœlorum, eſt Epiſcopatum ſuum perdere. 52.b
Miracula Chriſti & Moyſi differunt. 89.a
Mola inferior & mola ſuperior. 136.d
Monaſticorum ægrotatio deſcribitur. 87.b
Moyſes rogando, ſicut Iacob, inualuit contra Deum. 13.d
Moyſes mitiſſimus fuit in cauſa ſua, in cauſa autem Dei zeloſus. 45.a
Moyſes non fecit propria virtute miracula. 89.a
Moyſes omnibus prælatis imitandus eſt. 97.a
Mulier fimbriam Chriſti tangens, gentes deſignat.
Mundus totus quomodo viſus eſt vno intuitu (95.c à Sancto Benedicto. 39.a
Myrrham afferunt martyres, thus ſacerdotes, aurũ reges. 16.c d
Myſtica munera Magorum. 16.b

(-) 4 Na-

N.

Nathan propheta emendauit Dauidem. 79.b
Nauicula iactatur fluctibus. 135.d
Nazareus à Iacob & prophetis dictus eſt Chriſt. 21.a
Nazarenus eſt etiã à malis ſpiritibus et Iudæis. 21.c
Negatio Petri præfigurata ſunt. 28.a
Niniuitæ egerũt pœnitentiã metu exterminij. 108.
Nomen Dei quomodo ſanctificetur. 67.b
Nomen Petro mutatum eſt in nouo teſtamẽto. 98.a
Nominũ duodecim Apoſtolorum interpretatio. ibi.b
Nomina noua ſunt, filius Dei, filius altiſsimi, ſpiritus ſanctus. 9.c
Nomina octo de Chriſto apud Eſaiam pulchro ordine poſita. 11.b
Numa Pompilius ſacrorum cauſas penes ſe habuit. 172.b

O.

Oblationis ritus deſcribitur. 148.c
Obſequiũ ſpirituale in effuſiõe vnguẽti. 127.a
Oculus dexter pro caſtitate ſeruanda proijciendus eſt. 58.a
Oculi ſcandalum præcaueri oportet. ibid.
Oculum pro oculo, dentem pro dente eſt permittentis. 60.a
Oculus ſimplex, intentionem bonã ſignificat. 72.c d.
Oculi ante & retro quid ſignificent. 125.b
Odio habere inimicum lex non præcepit, ſed permiſit. 61.c
Opus cenſetur bonum ex bona intentione. 71.d
Opus ſeruile quid ſit. 118.d
Operum bonorum radix eſt dilectio. 63.a
Operum bonorum ordo. ibid.
Opera miſericordiæ ſunt ſex. ibid.b
Opera bona ducunt ad ſabbatiſmum cæleſtem. ibid.
Operibus bonis redimitur quis in die iudicij. 72.c
Opera Chriſti ſpiritualiter facta magis reſpicienda. 110.d
Operarij pauci ſunt in meſſe Domini. 97.a
Operarij eijciendi in meſſem. ibid.b
Oratione ornata verbis compoſitis non flectitur Deus. 63.d
Oratio fit non ſolum ad accipiendum, ſed ad occurrendum Deo. 64.b
Oratio longa cum affectu laudabilis. 64.c
Oratio muſicalis, plus afficit auditores. 65.a
Orationis tres modi Deo placent. ibid.b
Oratio dominica videbatur Apoſtol. nimis breuis. ibid.b
Ordo Melchiſedech eſt offerre in pane & vino iure primogeniti. 3.d
Oratio dominica ab omnibus oranda eſt. ibid.
Oratio dominica breuior eſt apud Lucam, quàm apud Matthæum. 56.a
Oratio dominica eſt exemplar omnium orationum. 69.c
Ordines Chriſtianorum tres ſunt. 151.a
Os domini, ſacra ſcriptura eſt, quod Iudæis clauſũ, Diſcipulis aperuit Ieſus. 44.b
Ouum myſticum beata virgo. 81.c

P.

Pacifici miniſtri reconciliationis facti ſunt Apoſtoli. 46.d
Pacem mittere non venit Chriſtus. 145.b
Panis ſuperſubſtantialis quis intelligatur. 68.b
Panis cæli panis angelorum, non manna patrum, ſed Chriſtus eſt. 11.c
Panis triplex reperitur in ſcripturis. ibid.
Panis conuertitur in corpus Chriſti. 134.d
Parabolicæ locutiones congruebant Iudæis. 94.d
Parabola de malis agricolis. 144.b
Paralytici curatio myſteriũ eccleſiæ ſignificat. 91.d
Participatio in idipſum erit ſanctis, poſt reſumpta corpora. 20.c
Partes duæ diſpergentur. 140.d
Paſchalis temporis obſeruatio. 13.d
Paſtor magnus ouium eſt Chriſtus. 99.a
Paſtores diuerſi ſunt Chriſtus & Moyſes. 151.c
Paſsio Chriſti quomodo fuit triduana. 124.c
Paſsio Chriſti quomodo ſaluauit antiquos. 132.a
Paſsio Chriſti nobis glorioſa eſt. 147.b
Paſſus mille concedit lex ſabbatizanti. 129.b
Patrem & matrem relinquendos vetus mandatũ eſt. 106.c
Patrẽ Chriſtus dupliciter nominat in euãgelio. 83.d
Pater noſter vnde ſit Deus. 63.d
Pater noſter dicere & non pater mi debemus. 67.a
Pater mi ſolus Chriſtus dicere debuit. ibid.
Pater malus Adam & Herodes. 81.b
Pater bonus eſt Deus. ibid.
Pater in paſsione tenebat dexteram filij. 169.a
Paupertas grande inſtrumentum, quo creatura ſubijcitur creatori. 41.d
Pauperes ſpiritu fuerunt Abraham, Iſaac & Iacob. 44.d
Pauperes Chriſti lilijs agri comparantur. 75.a
Pax euangeliſtaris ſuper receptores eorundẽ. 101.a
Pax duplex ſcilicet Dei & mundi. 105.d
Peccatores dicuntur humiles. 93.c
Peccatum Iudæorum maximum. 143.a
Pœnitentia duplex, & quæ Deo ſit cura. 115.a
Percutiam paſtorem exponitur. 136.b
Peregrinatio noſtra in Aegypto huius ſeculi præfigurata in filijs Iſrahel. 17.c
Peregrini aliter nunc ſumus, quàm ante fidem ſuſceptam. 145.b
Perfectio Chriſtianorum qualis eſſe debeat. 82.b
Perfectionem veram quis habeat. 87.c
Perfectio Iohannis & Iacobi deſcribitur. ibid.d.
Perſecutiones Deus non diu permittit. 89.c
Petitio bona Ruperti. 162.d
Petro cur nomen mutatum eſt à Deo ſicut olim, & Iacob. 42.b
Phariſæi quibus pro legibus deuteroſes erant, ab alijs diuiſi fuere. 27.b.c
Phariſæi non baptizabantur à Ioanne, ſed inſidiabantur ei. ibid.c
Phariſæi & ſcribæ malè iudicabant. 78.c
Plaga in medio manuum quæ ſint. 139.d
Plagatus in domo eorum, &c. 140.b

Ploratus duplex, bonus & malus. 20.a
Pœnitentia Petri alia quàm Iudæ. 141.b
Pœnitentia duplex. ibid.c
Pœnitentia Iudæ qualis fuerit. ibid d
Porcos alienos dedit Chriſtus dæmonibus. 90 b
Porta clauſa principi, per quam vir non tranſiet. 11.b
Poteſtas Chriſti contra dæmones. 90.b
Poteſtas Chriſti longè maior quàm Moyſis. 97.d
Præcepta Chriſti ſunt nobis poſsibilia. 62.a
Pretium venditionis Chriſti vile fuit. 127.d
Prædeſtinatio diuina quid efficiat in homine. 93.b
Prædicatores non debent cogitare quid aut quomodo loquantur. 102.d
Prælati eccleſiæ habent poteſtatem peccatores tradere miniſterio malo Satanæ. 55.b
Presbyteratum cur ſero acceperit Rupertus. 161.c
Primogeniti ius perdidit Ruben & datum eſt filijs Ioſeph. 3.c
Primogenitorum vicarij fuerunt filij Leui vſq; ad Chriſtum. 3.d
Progenies viperarum quod Moyſes vocat fel draconum. 27.c
Prophetæ falſi abſq; gratia cognoſci nequeunt. 82.a
Prophetarum officium eſt aduẽtum Chriſti communiter pronunciare. 111.c
Prophetæ qui & quales fuerũt ablati de terra. 137.d
Prophetare vltra quid ſit. 138.a
Prophetæ confundentur. ibid.b
Prophetia falſa de Romanis. 139.a
Prouidentia Dei circa pauperes quæ ſit. 76.c
Prouidẽtia Dei magna circa omnes creaturas. 105.b
Prudentia donum ſpiritusſancti. 82.b
Prudẽtes eſſe ſicut ſerpẽtes iubentur Apoſtoli. 102.a
Puerorum cantantium primus Chriſtus. 114.a
Puerorum lamentantiũ primus erat Ioannes. ibid.b
Pugnandi modus mutatus eſt, quia ante natũ Chriſtum ferro pugnabant fideles, poſt non ferro ſed verbo Dei, gladio ſpirituali. 41.a

Q.

QVadrantem nouiſsimum in inferno nemo reddere poteſt. 56.a
Quadruplex genus hominum in extremo iudicio. 148.b
Quatuor inſignia Chriſti, Deus & homo rex & ſacerdos. 2.a
Quatuor ſacramenta pietatis nobis neceſſario credenda. 2.b
Quatuor hæc ſacramenta facieſq; deſcripſit etiam Moyſes. 4.b
Quatuor mulieres in generatione Chriſti reprehenſibiles. 5.a
Quatuor facies vnius animalis ſunt quatuor ſacramenta Chriſti. 16.c
Quatuor perſonæ circa crucem Chriſti. 148.c
Quærere regnum Dei quid ſit. 67.c
Quæſtio ardua de omnipotentia & voluntate diuina. 175.c
Qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur. Hic eſt Chriſtus. 52.d
Qui dixerit fratri ſuo racha, reus erit concilij. 53.c
Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ. ibid.d
Quis ille minor in cælo qui maior Ioanne. 112.b

R.

RAchel plorans, eccleſia & omnis anima compatiens tribulatis. 19.d
Rachel idololatra per virum ſaluata eſt. 55.b
Receptacula pauperum quæ ſint. 107.a
Recipitur Deus in pauperibus. ibidem.b
Recipere nolẽtes prædicatores anathematizan. 101.b
Regnum Iudæorum in ſe diuiſum. 121.b
Regnum cælorum vim patitur. 112. d
Regnum cælorum primus prædicauit Iohannes præcurſor Domini. 24.c
Regnum cælorum omnes beatitudines complectitur. 47.a
Regnum Dei ſiue cælorum quomodo aduenit. 67.d
Regnum Dei eſt verbum Dei. 52.b
Regnũ Dei intra vos eſt, quomodo intelligitur. 112.c
Regula Ticonij ſexta quæ fuerit. 130.b
Relapſi poſt baptiſmum cura. 85.a
Religioſi paſſeribus deſignantur Chriſto. 74.c
Reprobi ſcripti ſunt in libro terreno electi in cæleſti. (1.b
Renunciandum à ſeculo eſſe. 57.c
Reſponſio diſsimilis data eſt Petro & ſcribæ. 88.a
Reſpõdit Ieſus patri pro vocib. ſacræ ſcripturæ. 116.a
Reſurgere à peccatis nemo poteſt ſine gratia. 85.c
Reſpexit dominus Petrum. 141.b
Reſpectus domini duplex. ibid.c
Retributio mala. 144.c
Reuelare vult Deus electorum virtutes. 104.c
Reuelauit & pater & filius. 117.b
Reuelationes narrat author. 154.d
Romanum imperiũ, beſtia quarta, quomodo comedit & comminuit regnum Iudæorum. 23.d
Rota habens quatuor facies ſacram ſcripturam ſignificat. 153.a
Rupertus mortem ſuam præſciuit. 158.b
Rupertus petijt ſibi finem vitæ reuelari. 159.a
Rùth inter duas leges compugnantes, in ſalutem euaſit. 5.a

S.

SAbbatum ſpirituale cuiuſmodi ſit. 60.c
Sabbatiſmus in contemplatione. 76 a
Sabbati violatio quomodo fiat. 118.d
Sacerdos magnus non debet in amicis pollui. 58.b
Sacerdotium primogenitorum ceſſauit in Iuda & fratribus eius. 4.c
Sacerdotium Iſraeliticum cur ceſſauit in Aegypto. ibidem
Sacerdotiũ Chriſti præſtantius quàm Aaronis. 33.b
Sacramenta quatuor neceſſaria ad ſalutem. 175.a
Sacramenti abſconditi diſpenſatio. 174.c
Sacramenta abſcondita fuerunt angelis. ibidem
Sacrificium verum, munus ſanctũ, corpus & ſanguis Chriſti. 55.a

Sacriſi-

Sacrificium iuge; per ſingules dies fiebat. 118.d
Sadducæi, id eſt iuſti, ſolum quinque libros Moyſi recipiebant. 27.c
Salis commendatio in ſcripturis. 40.b
Sal terræ, Apoſtoli. 48.a
Sal doctrina euangelica contra carnales legis ceremonias. ibid.b
Sal infatuatum, Phariſæi & hæretici, ſcientia ſubientes. ibid.d
Saluſtius hiſtoriographus elegantia ſtudioſus. 64.d
Sanctus multifariam dicitur. 26.d
Sanctificatio propriè adſcribitur ſpiritui ſancto. 9.d
Sanctificatio nominis Dei quomodo fiat. 67.a
Satanas arrogat ſibi genus humanum. 54.d
Satanæ intentio in requie ſua. 55.a
Scala Iacob typus lineæ generationis Chriſti. 5.d
Scala huius mediator, in angelis aſcendentibus, & deſcendentibus per eam. 6.a
Scribæ nimis præſumptuoſus fuit. 88.a
Scribæ & phariſæi omnibus virtutibus vacui. 51.c
Scribæ & phariſæi dixerunt fratri ſuo Chriſto Racha & fatue. 53.d
Scripturæ hæretici in loquuntur ſunt. 54.a
Scripturæ Chriſti ſunt quia in ipſum tendunt. 33.a
Scripturæ dicuntur os Domini, & fuerunt olim clauſæ & ſignatæ. 44.b
Scriptura ſacra non exigit fucum verborum. 63.d
Scriptura ſic condita eſt, ut ab omnibus intelligatur. 80.c
Scriptura quare obſcurè tradita eſt. ibid.
Scriptura ſacra cum maxima humilitate ſtudendũ. 81.a
Scripturis ſacris nihil addendum nihilquè ſubtrahendum. 82.b
Scripturæ abſque phaleris verborum tractãdæ ſunt. 162.d
Scriptura ſacra dicitur columba. 137.a
Scripturæ ſacræ diuulgatæ ſunt poſt paſſionẽ Chriſti. 15.a
Secundus homo de cælo cæleſtis. 5.c
Sententiæ doctorum diuerſa de Iuda. 129.d
Septem matres ſteriles antea, in ſcripturis. 8.a
Sermonem eundem Chriſtus ſæpe repetijt. 97.a
Sermo Chriſti mundificant Apoſtolos. 132.a
Sermo Domini in monte, de quatuor virtutibus cardinalibus. 51.b
Seruire duobus hominibus, non autem Dominis idẽ poteſt. 73.b
Similacũ melle humanitas Chriſti cũ deitate. 12.e
Simplices debent eſſe apoſtoli ſicut columbæ. 102.a
Solitudo hirci Hieruſalem fuit myſticè. 150.b
Solicitudo rerum temporalium ſcandalizat. 74.b
Solicitudo rerum in Deum collocanda eſt. 76.a
Solicitudo diuitiarum fugienda eſt. ibidem.d
Solicitum eſſe in diem craſtinum quid ſit. 77.d
Solicitus eſt Dominus pro ſuis amicis. 106.d
Spiritus ſanctus primum ab angelo ad Mariam & Ioſeph ſic dictus eſt. 9.e
Spiritus ſanctus vocabulum eſt venerabilius, quàm ſpiritus Dei. 10.d
Spiritus ſanctus de meo accipiet. i. de ſcripturis. 33.a
Spiritus S. eduxit filios Iſrael de Aepgypto. ibid.d
Spiritus S. ſuper alios in ſpecie ignis, ſuper Chriſtum in ſpecie columbæ apparuit. 34.a
Spiritus ſancti data ſunt duo. 152.e
Spiritus ſanctus in ſpecie ignis apparuit. 159.c
Spiritus ſancti illapſus in pectus Ruperti. 110.d
Stella Magis apparuit propter fœdus & promiſſionem Dei ad Abraham. 15.c
Suſpenſio Iudæ dirum portentum fuit. 143.b
Suſpenſio Iudæ quid ſignificet. Ibidem.e
Syllogiſmo vſus eſt Chriſtus contra Iudæos. 175.c
Synagoga filia latronis dicitur. 147.d

T.

Temperantia virtus docetur. 56.b
Templo maior eſt filius Dei. 118.b
Tempus paſſionis Chriſti prædeſtinatum fuit. 124.b
Tentationes tres filiorum Iſrael in deſerto quibus victi & infideles inuenti ſunt: quibus victor euaſit Chriſtus 36.d
Tentationes ſunt variæ. 96.a
Tentat Deus hominem multipliciter. ibid.
Tentatio circa ſacramentum euchariſtiæ. 132.e
Tentatio Dei. 133.a
Tentatio Dei duplex. ibid.
Tentatio magna circa euchariſtiam. ibid.d
Teſtamenti veteris quatuor partes. 115.
Teſtimonium Eſaiæ, verbis modicum, virtute multum. 12.a
Teſtimonium de Chriſto triplex in ipſius baptiſ. 35.b
Teſtimonia quæ citant euangelium, amplificanda ſunt. 40.d
Teſtimonium perhibent de Chriſto opera eius. 109.d
Teſtimonia maiora de Chriſto, quàm ſunt teſtimonia hominis. 110.b
Teſtimoniũ reddit Chriſtus Iohanni Baptiſtæ. 111.a
Theſaurus alicuius vbi fuerit, illic & cor eius. 72.c
Theſaurizare quid ſit. ibid.a
Theſaurizare in cælo quid. ibid.d
Theſaurũ inuenire, eſt ſacras literas intelligere. 76.c
Timendum non eſt prauorum iudicium. 104.a
Titulus Chriſti in cruce per Pilatum, ſpiritu Dei agente ſcriptus eſt. 21.b
Trabs in oculo proprio non cernitur. 72.a
Traditio ſeniorum de paſchate. 106.d
Tradere iudici, eſt excommunicare, & foras mittere quos Deus iudicat. 124.
Tradita ſunt Chriſto omnia à patre. 126.d
Tres Reges Iudæ cur à linea Chriſti ſucciſi ſunt. 5.b
Tres Magi, tribus partibus orbis exemplar ad Chriſtum fuerunt. 17.a
Tribunal Chriſti in cruce mirabile fuit. 141.b
Trinitatis confeſſio nunc maior quàm olim exigitur. 11.a

V.

Vanitas vanitatum eſt altitudo Satanæ. 171.a
Vanæ dicuntur diuerſæ res diuerſi modi. 176.d

Ventis

Ventis imperare quid ſit. 89.d
Vergilius poëtarum ſtudioſiſſimus vocũ compoſitor. 63.d
Veritas opponitur vanitati. 170.c
Via ad cælum malis anguſta, non autem bonis 82.a
Vinum & ſicera datur mœrentibus. 155.a
Vindicta Deo committenda eſt. in Prologo.
Vindicta Dauid de Semei iuſtè & ſecundum legem. 56 c
Vindicta duplex in Iudæos. 122.d
Vindicta de velatione faciei. 147.b
Virga altera Regum, altera paſtorum. 110.a
Virga Domini duplex. 148.c
Virtutes veræ Philoſophis incognitæ erant. 62.d
Viſio & auxiliũ Spiritus ſancti cõtra dæmones. 159.b
Viſio filij Dei facta eſt authori. 156.a
Viſiones diuerſæ authori factæ. 156.d
Viſitatio Spiritus ſancti circa Rupertum. 159.a
Viſio diuinæ charitatis enarrari non poteſt. 179.c
Viſio hic ignis eſt, illic caminus erit. ibidem
Vnanimitas eſt principium iuſtitiæ. 57.b
Voluntas eſt accepta ſecundum id quod habet. 60.c
Voluntas Dei quæ ſit. 68.a
Volucres cæli dæmones ſignificant. 88.b
Votum monaſticum conſilij eſt, non autem præcepti. 87.c.
Vox & rugitus Domini differunt. 170.a
Vngere caput cõſueuere Palæſtini diebus feſtis. 70.d
Vngere caput noſtrum & exhilarare cor. ibid.
Vnguentum Magdalena bis effudit. 125.d
Vrias, id eſt, lux mea Deus, populum Iudaicum ſignificabat. 10.b
Vulpes ſignificant Dæmones. 88.a
Vxor ob quas cauſas dimitti queat. 58.b
Vxor ob fornicationem dimitti poteſt inuita. 58.c

Z.

Zacchæus volens videre Ieſum quid deſignet. in Prologo.
Zaccharias, id eſt, memor Domini, populũ Gẽtilem deſignat. 01.b
Zelus Dei bonus per ignem, quo Spiritus ſanctus apparuit deſignatus. 44.b
Zorobabel in Babylone natus, de Iudæa recta dicitur. 22.a.

FINIS INDICIS.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS SVPER MATTHAEVM PROLOGVS.

EXigis à me, ô philochriſte Cuno, venerabilis quōdam Abbas Cœnobij Sigebergenſis, nunc autem Præſul Eccleſiæ
Ratiſponenſis, nouum condere opus, De Gloria & hono-
Hebr 1 re Filij hominis, conſtituti ſuper opera manuum Patris, ſi-
ue ſedentis ad dexteram maieſtatis in excelſis, vt omnia
ſubijciantur ei, & huiuſce operis ædificium conſtruere ſu-
per Euangelij fundamentum, Euangelij ſecundum Mat-
thęum. O quàm optabile mihi eſt, & tibi eſſe dicis, vt, quoniam nouiſſimum,
te monitore & penè præceptore, nuper edidi opus de Victoria verbi Dei, ſcri-
bere nunc merear dignè de Gloria & honore (vt iam dictum eſt) Filij homi-
Math 12. nis, propter ſpem repoſitam in veritate eiuſdem DEI & hominis, di-
Exactor o- centis: Ex verbis tuis iuſtificaberis. Tute ſcis, quàm impatienter hactenus te
peris Cuno. hoc exigentem audierim, quàm aſpet & penè intractabilis econtrà fuerim.
Vnde hoc? Videlicet ex multis cauſis. Multis namque modis me non minùs
quàm te anguſtat cura domus Domini, quæ credita eſt mihi. Præterea non fa-
Pſal. 118. cile eſt homini peccatori os ſuum aperire & attrahere ſpiritum, cùm ſit hoc
illorum duntaxat, qui deſiderant mandata Domini. Adde (quod ipſe noſti,
quod audiſti & vidiſti) quia ſcripta mea ſic plerique legunt, vt inſidientur mi-
hi. Vnde & contingit eis illud, quòd hic Idem Filius hominis glorificandus &
honorandus dixit: Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum
Mat. 6. tenebroſum erit. Poteram ego iam hic in capite ſermonis, illi, quem benè no-
Vindicta ſti, reſpondere iuxta quod meruit: qui, quoniam non ſimplici oculo legit, am-
Deo com- bulauit in tenebris, & ita offendit, vt ſemetipſum non ſolùm inuidum, verùm
mittenda. etiam demonſtraret ſatis imperitum. Maledictis, quæ in me concitauit, nō in-
iuſtum elogium ſcripto redderetur. Sed, mihi vindicta & ego retribuam, dicit
Deute. 32. Dominus. Cùm Semei filius Gera, filij Lemni, maledictione peſſima maledi-
Roman. 12.
2. Reg. 16. ceret Dauid, mittens lapides aduerſus eum, terramq; ſpargens: dimittite eum,
ait Dauid, vt maledicat, ſi fortè reſpiciat Dominus afflictionem meam, & red
dat mihi bonū pro maledictione hac hodierna. Dixi cauſas, quæ beneuolum
circa Scripturas ſacras perturbāt animū. Sic turbæ præcedentes atq; ſequētes
Exemplū volētē videre Ieſum quis eſſet, & currentē ad videndū impediebant Zacchæū,
Zacchæi. ſtatura puſillum. Sic Phariſæi murmurabant, propterea quòd diuertiſſet IE-
Matthæ. 1. SVS ad hunc ipſum futurum Apoſtolum & Euangeliſtam Matthęum, id eſt,
Luc. 19. donatum. At ille perſeuerans, magnum fecit ei conuiuium in domo ſua. Simi
Matthæ. 9. liter quiſquis de ſupernis ſpirituali donatus eſt gratia, perſeuerantiam habens
inter turbas curarum, inter detractiones inuidorum, currere debet ad viden-
dum Ieſum, ad contemplandum ſaluatorem ſuum, vt in domo pectoris ſui
ſuſcipiat eum, faciatq; illi, ſi plus non poteſt, ſaltem boni ac fidelis ſermonis
Conuiuium. Quia ſermo bonus ſuper datum optimum. Igitur adſit ipſe
qui hunc hominem Publicanum vidit, & videndo Apoſtolum
atque Euangeliſtam fecit: & tunc demum quod exigis, mihi-
que eſſe optabile ſenſi, conabor aſſequi, propoſita
ſpe ſupernæ conſola
tionis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS.

LIBER PRIMVS.

Duplex liber, vnus terrenus in Adam, alter cæleſtis, in Chriſto.

LIBER GENERATIoois Ieſu Chriſti filij Dauid filij Abraham. Liber iſte, liber cæleſtis eſt: & econtra, liber generationis Adam, liber terren⁹ eſt, de quo ſic ſcriptum aſt: Hic eſt liber generationis Adam in die qua creauit Deus hominem, ad ſimilitudinem Dei fecit illum, maſculũ & fœmioam creauit eos, & benedixit illis, & vocault nomen eorum

Gene. 5.

Adam, die in quo creati ſunt. Sicut primus ille homo de terra, terrenus: nouiſſi-

1. Cor. 15.

mus verò iſte de cœlo, cœleſtis: ita liber ille generatlonis Adam, liber terrenus: & iſte li-

Hier. 17.

ber generationis Ieſu Chriſti, liber eſt cœleſtis. In illo libro terreno omnes reprobi

Luca 10.

ſcripti ſunt, iuxta illud: Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur: rece-

Rom. 5.

dentes à te, in terra ſcribentur. In Iſto ſcripti ſuot omnes electi, quibus ipſe Dominus: Gaudete inquit, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Et omnes quidem, tam electi quã reprobi, in terra ſiue terreno libro conſcripti fuerunt, ex peccato primi illius homiois, in quo omnes peccauerũt: ſed per luſtitiam nouiſſimi huius hominis, omnes electi tranſcripti ſunt in libro vitæ, libro generationis Ieſu Chrlſti, per quem iuſtificati ſunt. Quomodo in iſto tali libro tranſcripti ſunt? Nimirum credendo in hunc Ieſum Chrlſtum, quemadmodum de primo patrum generationis huius Abraham ſcriptũ

Per fidem tranſcribimur in librum vitæ.

Gen. 15.

eſt: Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiã. In quo enim credidit Deo

Rom. 5.

vt iuſtificaretur, niſi In promiſſione ſeminis, quod eſt hic idem Ieſus Chriſtus? Dixerat enim illi Deus, Suſpice cælum & numera ſtellas, ſi potes: ſic erit ſemen tuum. Et in hac promiſſione fuerat egreſſus de terra & de cognatione ſua: In ſemine tuo benedicẽtur omnes gentes, quod Chriſtus eſt. Cum igitur audis, Liber generationls Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham, Abraham genuit Iſaac &c. ne paruum tibl ſacias librum hunc, non illud ſolum attendas, quod Abraham ſecundum carnẽ genuit Iſaac, & Iſaac ſecundum carnem genuit Iacob, ſimiliterq́; de ceteris: ſed hoc potius, quod & Abraham ſecundum promiſſionem genuit Iſaac, &

Liber generationis ſecundũ promiſſionem.

Iſaac ſecundum promiſſionem genuit Iacob. Hoc nanq; animaduerſo, prolixius liber & grandis pagina per ſingulas ferè genituras apparet, dum promiſſionis verbum in memoria repoſitum, recogitare ſacit quid & qualiter ad illos patres ſanctos Deus locutus eſt. Iam hic conſideraodũ eſt de hoc ipſo generationis libro, quòd Ita terminatus eſt: Iacob autem genuit Ioſeph. Nonne illam potuiſſet lineam ſequi, qua perueniret ad eum, qui Mariam ſecundum carnem genuit, niſi potiorem illam æſtimaret genituram, quæ eſt fidei ſiue promiſſlonis, quæ eſt auditlo ſiue obſeruatio verbi Dei? Siquidẽ & ipſe dominus hoc atteſtatur, noſq́; cognoſcere vuit, qui, vbi extollens quędã mulier vocẽ de turba, dixit beatus vẽter qui te portauit, & vbera quę ſuxiſti, Quinimò ait, Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Et alibi: Quicunque enim ſecerit voluntatem patris mei qui io cælis eſt, ipſe meus & frater & ſoror & mater eſt. Felices itaque quorum etſi caro patres ſiue generationem Ieſu Chriſtl non contingit, anima tamen audiendo & cuſtodiendo verbum Dei, mater facta eſt elusdem Ieſu Chriſti: feliciſſimi verò, qui vtroq; modo patres ſiue parentes ſunt tanti filij, quorum notiſſimi ſunt hi duo magni patriarchæ, quorum nomina ſic inſigniter enunciantur in capite libri huius filij Dauid, fillj Abraham. Et de genitura quidem carnis veritas noſtra aſſertione non indiget, quod ſecundum illã beata virgo Maria ipſorum filia ſit vel fuerit: de illa verò, qua ſecundum fidem ſiue obſeruationem verbi Dei quælibet anima ſit mater eiuſdem Ieſu Chriſtl, non ſuperfluũ eſt memorare, quomodo illorum filia fuerit: videlicet habendo fidem, habendo humilitatem, facta eſt filia Abraham filia Dauld, habuit enim fidem, quæ angelo, ſibi inaudita cunctis ſeculis Euangelizanti, immò Deo, cui Abraham crediderat, loquẽti ſibi per angelum, velociter credidit. Habuit humilitatem, quæ audiens & credens ſeſe fieri matrem Domini, ancillam profeſſa eſt: Ecce inquiens, ancilla Domini, ſecundum ſimilitudioem patrum ſuorum, iam dictorũ, Abraham atque Dauid: quorum quanta fuerit humilitas, ex ipſorum verbis palàm innoteſcit: Deniq; pater eius Abraham, dum

Chriſti parentes ſecundum fidem.

Luc. 11.

Math. 12.

Dauid & Abraham præcipui parentes.

Maria filia Dauid & Abrahæ, tã carne quã fide.

Luc 1.

Humilitas Abrahæ & Dauid.

Gen. 18.

1. Reg. 24. Deus cum ipſo, & ipſe cum Deo ſermocinaretur, & amicus haberetur, inter cætera dixit: *Matth. 11.* Quia ſemel cœpi, loquar ad Dominum meum, cùm ſim puluis & cinis. Porrò Dauid cum eſſet vnctus Rex electione Domini, *Luc. 1.* & Saul perſeqheretur eum: Quem perſequeris, ait Rex Iſrael? quem perſequeris? Canem mortuum & pullicem vnum. Iam deniq; intus docuerat eos Deus inuiſibilis, qui ex eis naſciturus erat homo viſibilis, mitis & humilis, ſicut dicturus erat ipſe: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde: ſimilemq; ſibi matrem præparauerat, quæ veraciter diceret, Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Conſidera nunc initiũ hoc ſiue caput Euangelij, quantis vel qualibus titulis illuſtratum ſit. Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham. *Quatuor inſignia maxima gloria & honoris filij hominis.* Quatuor inſignia ſunt notiſsima gloriæ & honoris huius filij hominis, quia Deus eſt & homo, rex & ſacerdos. Si ritè conſideres, nihil horum hic tacitum eſt. Nam ipſo nomine, quod eſt Ieſus, id eſt, ſaluator, cuius nominis ſiue vocabuli cauſa eſt, quia ſaluat à peccatis, dicẽte angelo ad Ioſeph: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorũ: *Matth. 1.* ex ipſo, inquam, nomine, quod eſt Ieſus, ex ipſa cauſa nominis, quæ eſt ſaluare à peccatis, quod facere eſt ſolius Dei, Deus eſſe aſſeritur, Deus verus eſſe cognoſcitur. Porrò ſequenti nomine, quod eſt Chriſtus, & interpretatur vnctus, prædicatur vnctus Rex, *Abraham ſacerdos fuit.* vnctus ſacerdos, rex & ſacerdos, qui patribus ſuis in re ſucceſsit, patri regi, patri ſacerdoti, *Gene. 22.* regi Dauid, Abrahæ ſacerdoti, quod prædicat hic titulus rutilans, & taliter enuncians, filij Dauid, filij Abraham. Rex nanq; Dauid, ſacerdos Abraham fuit: quippe qui obediens & fidelis, filium ſuum Deo in holocauſtum obtulit. Primogenitus quippe fuit Tharæ Patris ſui: & ſecundum morem, quo primogeniti vſque ad id temporis ſacerdotes fuiſſe traduntur, ipſe ſacerdos fuit, & poſt illum Iſaac: ſed hæc primogenita Eſau propter gulam perdidit. Horum patrum ſiue patriarcharum, qui vtique homines fuerunt, iſte filius & ipſe homo eſt, ſiue filius hominis, quia veram de carne illorũ *Pſalm. 86.* carnem aſſumpſit. Sunt igitur quatuor (vt *Gen. 49.* iam dictum eſt) inſignia præſenti titulo ſpectanda: quia Deus eſt & homo, rex atque ſacerdos. Hic homo & in Sió natus eſt, & ipſe fundauit eã altiſsimus. Iſte ſacerdos ſemetipſum obtulit, & ſacrificatus eſt tanquã vitulus. Iſte rex tanquã leo ſiue catulus leonis, ad prædã aſcendit, apertis in morte ſua dormiens oculis, & ſpoliato inferno ſurre- *Quatuor ſacramẽta pietatis nobis neceſſaria.* xit à mortuis. Hic Deus, vt aquila volans, ſuper omnes cælos aſcendit. Secundum quatuor iſta naturę vel officij ſui nomina, quatuor nobis ſacramenta pietatis neceſſario credenda propoſuit, ſcilicet incarnationis ſiue natiuitatis, paſsionis, reſurrectionis, aſcenſionis, quorum nullum Chriſtiano ignorare licuit vnquã aut licebit. Ex iſtis cognoſcitur Ieſus Chriſtus qualis ſit, ſcilicet verè bonus, & verè fortis: quia tanquam bonus propter nos homo fieri, & paſsionem ſubire voluit: & tanquam verè fortis, victa morte, reſurrexit & in cælum aſcendit. Et quia talis exinde cognoſcitur, ecce quatuor vnius animalis facies intuemur, vbi Ezechiel propheta loquitur: Similitudo vultus animalium, vultus eorum facies hominis & facies leonis, facies vituli & facies aquilæ deſuper. Nam licet quatuor animalia dixerit, in primis tamen animal vnum vult intelligi, quemadmodum longè infra, cùm dixiſſet, *Quatuor Euangeliſtæ ſecundũ quatuor facies animalium.* Facies vna facies Cherub, & facies ſecunda facies hominis, & in tertia facies leonis, & in quarta facies aquilæ, ipſum eſt (ait) animal quod videram iuxta flumen Chobar. Animal vnũ, vnus eſt Ieſus Chriſtus: Quatuor facies ſiue quatuor animalia, quatuor iam dicta ſunt vnius eiuſdemq; Ieſu Chriſti ſacramenta. *Ezec. 1. 10. Pſalm. 33. Matth. 9.* Facies iſtæ fulgent ſuper iuſtos, quia Ieſus Chriſtus videt eos, ſicut ſcriptũ eſt: Oculi domini ſuper iſtos. & vidẽdo illo conformes facit ſibi, ſiue cuilibet ex iſtis faciebus ſuis, multò efficacius quàm ſpecular penetrat, ſuamq; in illo imaginem format. Vidit iuſtum beatum Matthęum, ſicut ipſe de ſemetipſo. Cùm, in quit, tranſiret Ieſus, vidit hominem ſedentem in theloneo, nomine Matthęum, vidit, inquam, iſtum ſol verus, & in ſpeculari pectoris eius faciẽ formauit hominis: vidit alium & in illo figurauit faciem ſuam, faciem leonis: vidit alium, & in illo expreſsit faciem aquilæ volantis. Iſti ſunt quatuor euangeliſtæ, qui ſecundariè quatuor animalia dicuntur. Nam prima quatuor quæ iã dicta ſunt, ſacramenta, quatuor facies ſunt, & animal vnum eſt Ieſus Chriſtus. Dauid hunc hominem ſiue homi- *Teſtimonium Dauid de his quatuor animalibus ſeu ſacramentis.* nis myſteria, hominis inquam & ſacerdotis, regis & dei ſacramenta mirabiliter ore prophetico ſimul cũ pſalterio decachordo cecinit, calamoq; conſcripſit, & ipſa quatuor vocabula, Deum, hominẽ, regem, ſacerdotem, pariter expreſsit. Exempli gratia: Homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſsimus, illic hominem enunciauit. Aſcendit deus in iubilatione, illic deũ hanc ipſam perſonam nuncupauit, nam qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit. Ego autem conſtitu- *Pſal. 86. 46. Ioan 3.* tus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius: Item: Domine, ſaluum fac regẽ. *Pſal. 2. 19. 20. 23. 109.* Domine, in virtute tua lætabitur rex. Et alibi: Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. Illic regem pronunciauit. Iurauit dominus & nõ pœnitebit eũ, tu es ſacerdos in æternũ, ſecundum ordinẽ

Melchi-

Melch. illic ſacerdoté edixit. Itidem ſacra-
menta ſiue myſteria hominis ſiue ſeminis
Abrahę, Dei, ſiue volãtis aquilę, ſacerdotis
ſiue vituli, regis ſiue leonis: ſacraméta, inq̃,
ſiue myſteria incarnationis vel natiuitatis,
paſsiõis, reſurrectionis & aſcen ſiõis eiuſdé
Ieſu Chriſti filij ſui, ꝓphetico (vt iam dictũ
eſt) & corde concepit, & ore peperit anima
hui⁹ beati Dauid, cũctiſq; venturis poſt ſe ſe
culis legenda vel canenda conſcripſit. Hoc
Abrahã non fecit, licet ꝓpheta fuerit, quip-
pè q nec literas habuit. Primus nanq; Moy
ſes longè poſt illũ, ſcribéte digito Dei, lite-
Cur Dauid præponitur Abrahæ. ras accepit. Rectè igitur, licet Abrahã fuerit
anterior q̃ Dauid, non dixit Euangeliſta, Ie
ſu Chriſti filij Abrahã, filij Dauid: ſed ordi-
nem præpoſterãs, filij Dauid, inquit, filij A-
Ex. 24. 32 brahã. Præterea & illud ſciendũ, quia cũ iſti
duo ſint patres, ad quos eiuſdé Ieſu Chriſti
ꝓmiſsio facta eſt, verbũ eiuſdem promiſsio
nis ad Dauid non parũ auctũ eſt. Nam ad A-
Gen. 22. brahã dictum eſt: In ſemine tuo benedicen-
Pſal. 131. tur oẽs gentes. ad Dauid: De fructu ventris
tui ponã ſuper ſedem meã. Plus eſt eſſe regé
ſeminis Abrahæ, quã eſſe ſemen Abrahę. Vn
de rectè dixerim, quia verbũ promiſsionis
nõ parũ auctum eſt ad Dauid. Sed & hoc in-
ferã, quia plus eſt eſſe patriarchã regé, pro-
phetam, atq; pſalmiſtã, ꝙ fuit vel eſt Dauid
quã eſſe tantũmodo patriarchã, & prophe-
tam, ꝙ fuit vel eſt Abraham. Ita per omnia
rationabiliter diuinus euãgeliſta prouidit,
vt dicere mallet, filij Dauid, filij Abraham
q̃ filij Abraham, filij Dauid. His in titulo la
tius præmiſsis, nũc in ipſum generatiõis lib.
pergendũ eſt. *Abrahã genuit Iſaac, Iſaac autẽ ge-
nuit Iacob.*) De vtroq; cũ dicit, genuit, perpul-
chrum eſt ſubintelligere, qué in promiſsio
Iſaac et Iacob filij promiſsionis. ne accepit, & in ſacerdotem Deo ſacrauit.
Quæ pars decoris ſiue geniturę decẽtis, ma-
ximè decet lib. generationis Ieſu Chriſti, qa
videlicet quemadmodũ Apoſt. dicit, Nõ qui
Rom. 9. filij carnis, hi filij Dei: ſed qui filij ſunt ꝓ-
miſsionis, æſtimãtur in ſemine. Quomodo
Gen. 35. Iſaac qué genuit Abrahã, & Iacob quem ge-
nuit Iſaac, non filij carnis, ſed filij ſunt pro-
miſsionis? Videlicet, quia non ſolummodo
ſuſceperunt hæreditaté paternæ fidei, verũ
etiam nõ tam vſu naturę, q̃ dono gratiæ pro
uenit hoc ipſum ꝙ geniti ſunt. Deniq; & A-
braham ſterilé coniugem Sarã, & Iſaac ſteri
lem habuit Rebeccã. Deprecat⁹ eſt (ait ſcri-
ptura) Iſaac dominũ pro vxore ſua, eò ꝙ eſ-
ſet ſterilis. Qui exaudiuit eũ, & dedit cõce-
ptum Rebeccæ. Et Iſaac quidé filium ſuum
Iacob ſacerdoté verbo ſacrauit, indutũ ve-
ſtibus Eſau valdè bonis, quas Rebecca apud
ſe habebat domi in quib. ille cũ eſſet primo
genitus ſecundũ morem (de quo iam ſupra
dictum eſt) debuerat ſacerdotio fungi: ipſe
autem, videlicet Iſaac, vt verbo cõſecrare-
tur vel benediceretur à patre, opus nõ erat,
quia cùm fuiſſet oblatus in holocauſtũ Do-
mino, in typũ huius filij venturi Ieſu Chri-
ſti, extunc plus quã ſacerdos erat, id eſt, non
tantum ſacerdos, verum & hoſtia. De eo ꝙ
iam dixi, quia & Abraham Iſaac, & Iſaac Ia-
cob in promiſsione accepit, Apoſt. ita ſcri- *Rom. 9.*
bit: Promiſsionis enim verbum hoc eſt: Se-
cundũ hoc tempus veniã, & erit Sarę filius.
Non ſolũ autem, ſed & Rebecca, &c. vſq; ad
id. Non ex operibus, ſed ex vocante dictum
eſt ei, qa maior ſeruiet minori, ſicut ſcriptũ
eſt: Iacob dilexi, Eſau auté odio habui. *Iacob
autem genuit Iudam & fratres eius.*) In generatio-
ne Iudæ & fratrum eius ceſſauit mos ille an
tiquus, quo (vt iam dictum eſt) eatenus pri-
mogeniti ſacerdotio fungebantur. Ruben *Ceſſatio ſacerdotij in generatiõe Iudæ.*
quippè, qui erat primogenitus, ipſe pecca-
uit: & propterea benedictionem ſacerdota
lem nõ promeruit, imò diminutioné acqui
ſiuit. Effuſus es (inquit pater) ſicut aqua, nõ *Gen. 49.*
creſcas, quia aſcendiſti cubile patris tui, &
maculaſti ſtratũ eius. Nec vero ita ceſſauit
prior ille mos ſacerdotij, vt ſaltem iunior
quiſquam ex illis fratribus ſacerdotio ſun-
geretur, velut idem iunior Iacob amoto E-
ſau: ſed & ipſum ſacerdotium omninò ceſſa
uit, quamdiu in Aegypto fuerunt, vbi ven-
diderãt Ioſeph fratrem ſuum, vſq; dum vo
ciſerantibus illis ad Dominum & dicentib. *Exod 5.*
Eamus & ſacrificemus Domino, ſurgeret ſa *Filij Leui pro cunctis primogenitis.*
cerdos Aaron frater Moyſi, de tribu Leui.
Tribum illam tulit Dominus pro cunctis
primogenitis filiorum Iſrael: fueruntq; fi-
lij Leui interim ſacerdotes & miniſtri ſcri-
niarij pro cunctis primogenitis, donec ve-
niret primogenitus iſte filius hominis, ſa-
cerdos, gloriæ & honoris ſuumque amotis *Mat. 1.*
vicarijs ſuſciperet ſacerdotium. Quod in- *Luc. 2.*
nuens diuinus euangeliſta, cùm dixiſſet
de Maria, quam vtique virginem conce-
piſſe narrauerat: Et peperit filium ſuum,
continuò nõ otioſe addidit, primogenitum
vt ſubintelligat prudens auditor, & idcir-
cò ſacerdotem dignum, in qué dictum eſt:
Iurauit Dominus & nõ pœnitebit eũ, tu es
ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem *Pſal. 109.*
Melchiſedech. Quis autem ordo Melchiſe *Ordo Melchiſedech.*
dech fuit, niſi offerre ſacrificium panis & vi
ni iure primogeniti? Primogenitus nanque
fuit Noe, vt doctiſsimi perhibent, idem, qui
alio nomine dictus eſt Sem. Quæ ergo fu-
erunt primogenita, quæ data ſunt Ioſeph?
Sic enim in Paralipom. ſcriptum eſt: Ruben *1. Paral. 5.*
qui[illegible] fuit primogenitus Iſrael, ſed cùm *Primogenita data filijs Ioſeph*
violaſſet thorum patris ſui, data ſunt primo
genita eius filijs Ioſeph, filij Iſrael, & non
eſt reputatus in primogenitum. Quæ, in-
quam, fuerunt primogenita quæ data ſunt
filijs Ioſeph? Nimirum non ipſum ſacerdo
tium quo nullus eorum (vt iam dictum eſt)

Gen. 48. in Aegypto functꝰ fuiſſe legitur, ſed illa pars vna, quã dixit ad eundem Ioſeph filiũ ſuũ benedicẽs filijs eius, & cõſtituens Ephraim ante Manaſſen: En ego morior, & erit Deus vobiſcum, reducetq; vos ad terram patrum veſtrorum. Do tibi partẽ vnã extra fratres tuos quam tuli de manu Amorræi in gladio & arcu meo. Partis illius euangeliſta memi-
Ioan. 4. nit, cùm dicit. Venit Ieſus in ciuitatẽ Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta prędiũ, quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo. Ergo vſq; ad tempora illa vtrũq; primogenitis veniebat, & honor ſacerdotij, & extra fratres ſuos poſſeſsiõis vna pars. Et quidẽ benedixit eum Iacob benedictionibus dulciſsimis, ita concludens. Fiant in capite Ioſeph & in vertice Nazaræi inter fratres ſuos. Sed quia nihil ta
Gen. 49. le de illo ſcriptum eſt, quale eſt, ædificare altare Domino, & inuocare nomen Domi-
Gen. 12. 26. 35. 38. ni ꝙ feciſſe patres, Abraham, Iſaac, & Iacob, ſcriptura patenter aſtruit, decimaſq; & hoſtias offerre, quod votũ primus Iacob Domino vouit, palàm conſtat, quia ſacerdotiũ primogenitorũ (ſicut iam dictum eſt) in Iacob ceſſauit, & interim filij Leui primogenitorũ fuêre vicarij, donec veniret iſte primo genitus & vnigenitus virginis, primogenitus & vnigenitus Dei. Quoniã intentio pręſentis operis iuxta propoſitũ tendit ad gloriam & honorem filij hominis, & quatuor facies (de quibus iam ſupra dictum eſt) inſignia ſumma ſunt eiuſdem gloriæ & honoris, nõ pręterire libet, qnia iam hic in benedictionibus Iudæ, prima ſeſe offert facies il-
Cur facies leonis primo apponitur. lius animalis, facies leonis. Nam vt Ioannes ait in Apocalypſi, animal primũ ſimile leoni. Et quidem Ezechiel prius enunciat faciẽ leonis, ſed illam eſſe, vel non eſſe faciem pri
Apoc. 4. Ezech. 1. mam, nequaquam dicit, vbi ſic ait: Similitudo vultus eorum, facies hominis & facies leonis, facies bouis & facies aquilæ. Sed & alibi prius neq; hominis, neque leonis, ſed vituli faciem dicit: Facies vna, facies Cherub, id eſt, bouis ſiue vituli: & facies ſecunda, facies hominis: & in tertia facies leonis,
Ibidem 10. &c. Cùm ergo ſolus Ioannes faciem primã dicit faciem leonis, conſtat quia non ſecundum ordinem, quo celebrata ſunt ſacramẽta incarnationis, paſsionis, reſurrectionis &
Apoc. 4. aſcenſionis Ieſu Chriſti, ſed ſecundum ordinem ſcripturæ Moyſi taliter exprimit: Et animal primum ſimile leoni, & ſecũdum animal ſimile vitulo, & tertium animal habẽs
Gen. 49. faciem hominis, & quartum animal ſimile aquilæ volanti. Nam ecce primo loco facies leonis: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi aſcendiſti. Requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna. Ecce autem facies ſecunda, facies vituli, quemadmodum dicit: Et ſecundum animal ſimile vitulo. Si ſacerdos
Leuit. 4. peccauerit delinquere faciẽs populum, vel ſi omnis turba Iſrael ignorauerit, & per imperitiam fecerit quod cõtra Domini mandatum eſt, offeret pro peccato vitulum immaculatum Domino, &c. quæ miro modo & ordine verè ſacro & myſtico figurant ſacramentum paſsionis Ieſu Chriſti: cuius ſanguis ſecundum quod ritus ille ſignificat, emundauit cõſcientiam noſtram (ait Apoſt.) *Hebr. 9.*
ab operibus mortuis. Porrò facies tertia facies hominis, ſufficiẽter exprimitur in Deu. *Deut. 18.*
his verbis: Prophetã de gente tua & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominꝰ Deus tuus, &c. Cùm enim dicit, ſicut me, nihil illi deeſſe teſtatur de veritate naturæ humanæ. Faciem quartam, faciẽ aquilæ volantis, patenter habemus in verbis iſtis cantici Deuteronomij: Sicut aquila prouocans ad *Deut. 32.*
volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitãs, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eos, atq; portauit in humeris ſuis. Planè ad gloriam ſpe- *Lex Moyſi de Christo.*
ctat & honorem filij hominis Ieſu Chriſti, quod non ſolùm prophetę & Pſalmi, de quibus iam ſupra dictum eſt, verum etiam primus ipſe Moyſes, quatuor hæc ſcripſit ſacramenta pietatis: quorum ſine fide homo non viuit, quorũ ex notitia cognoſcitur bonitas & fortitudo talis hominis, tanti Dei, talis regis tanti põtificis. Quæ nõ ignorãs ipſe, quo *Luc. 24.*
niam neceſſe eſt, inquit, impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & ꝓphetis & Pſalmis de me. *Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar.*) Nota Hiſtoria eſt, quod Thamar nurus fuerit Iudæ, & quod ex ea genuerit Phares & Zara, neſciens quod eſſet nurus ſua, *Gen. 3.*
quæ dum concepiſſet hos geminos, nunciatum eſt Iudæ, Fornicata eſt Thamar nurus tua, & videtur vterus eius intumeſcere. Et ille: Producite, inquit, eam vt comburatur. Nec mora rem cognoſcens, Iuſtior me eſt, quia non tradidi eam Sela filio meo. Quis autẽ neſciat, ꝙ ex illa fornicatione nati ſunt *Iudæi ex fornica. ione nati.*
Iudæi, imò & tota ferè nobilitas Iudaici generis, vniuerſa progenies regalis? Quid igitur Iudæi, omnib. hominibus moleſti, cum moleſti eſſent Deo ac Domino noſtro, iactitabant, dicentes, Semen Abrahæ ſumus, nos ex fornicatiõe nõ ſumꝰ nati? Et ille qui dem: Scio, inquit, quia filij Abrahæ eſtis. nõ tamen dixit, ſcio qa ex fornicatione natinõ *Ioan. 8.*
eſtis. Nam reuera fornicata eſt Thamar, quę concepit eos. & iſtud commemorando poterat confutare ſuperbos, niſi quòd prior ipſe facere debuit, quod docet per Apoſto- *2. Cor. 6.*
lum ſuum, dicentem: Nemini dantes vllam offenſionem. Porrò nebula fornicationis illius, non ſolùm non obſcurat gloriæ & honoris filij hominis claritatem, verum etiã illuſtrat bonitatis eius dignationẽ, quia ſicut pro peccatoribus homo fieri, ita de peccatricibus naſci dignatus eſt. Hanc eius gratiam Euangeliſta non parui pendens, noſque

Quatuor mulieres in genealogia Chriſti reprehenſibiles.

noſq; eam agnoſcere volẽs, ſolas eiuſmodi mulieres aſſumit in hac genealogia ſaluatoris, quales ſcriptura repræhẽdit, Thamar & Rachab, Ruth & Bethſabe. Nã Salomõ(ait) genuit Booz de Rachab, q̃ conſtat fuiſſe meretricẽ, & de ruinis Hierico ſaluatã eſſe per fidem. Booz genuit Obed ex Ruth, q̃ conſtat fuiſſe Moabitidẽ. In qua mirabile contigit illud, ꝙ cũ pugnantibus inter ſe duab. legis diuinæ ſententijs, ipſa in ſalutẽ euaſit.

Ioſue. 2. *Ruth Moabitis.*

Nã lex dicit Ammonites & Moabites etiam poſt decimã generationẽ nõn intrabunt Eccleſiam Dñi in æternũ, quia noluerunt vobis occurrere cũ pane & aqua in via, quãdo egreſsi eſtis de Aegypto, & quia cõduxerũt cõtra te Balaam filium Beor de Meſopotamia Syriæ, vt malediceret tibi. Itẽ lex dicit: Si fuerit mortuus vir abſq; liberis, vxorem defuncti frater eius vel ꝓpinquus accipiet, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui.

Deut. 23. *Deut. 25.*

Itaq; lex ipſa quę damnabat eã, quoniam Moabitis erat; ſuffragabatur illi vt acciperet eã Booz, quoniam vxor propinqui fuerat: & taliter non ſolùm intrauit eccleſiã Domini, verumetiã principalem obtinet memoriam in eccleſia Domini, ita vt ſemen ꝙ ex ea ſuſcitatum eſt, ſtatim ſecũda generatione generaret Dauid, principẽ & regem Eccleſiæ Dñi. Siquidem Obed ex ea generatus genuit Ieſſe. Ieſſe autem genuit Dauid regem. Et Booz quidem nõ ſolùm excuſatus, verumetiam iuſtificatus eſt, ducẽdo vxorẽ Moabitidem. etenim lex(vt iam dictũ eſt) iuſtificat eum. At illum qui prior duxerat illam, nõ lex iuſtificat, ſed neceſsitas excuſat, ſcilicet fames, quæ facta fuerat, & propter quã(vt ſcriptura refert) abijt homo de Bethleem Iuda, vt peregrinaretur in regione Moabitide cum vxore ſua ac duob. liberis. Ipſe vocabatur Elimelech, & vxor eius Noemi, & de duob. filijs, alter vocabatur Maalon, & alter Chelion. Qui acceperunt vxores Moabitidas, quarũ vna vocabatur Orpha, altera Ruth: manſeruntq; ibi decem annis, & ambo mortui ſunt. Cæterũ, niſi neceſsitas illos excuſaſſet, nec ipſi vxores ducere debuiſſent Moabitidas, nec Booz lege teneretur, vel cæterorũ aliquis, vt eam acciperet iure propinqui. Econtra ſicut peccatrices & alienigenas propter fidem lex Dei aſſumpſit, & euangeliſta hic nominare dignum duxit, ita quoſdã domeſticos ſeminis propter impietatem remouit atq; reiecit. Ait enim: Ioram autem genuit Oziam. Tres de medio ſuccidit, videlicet Oziam, Ioras & Amaſim. Quã ob cauſam? Nimirum propter impijſsimam Athaliam matrẽ ſuam, cuius imitati ſunt homicidia, occidẽdo prophetas Dñi, ſicut illa & mater eius Iezabel in Samaria. Et quidẽ Manaſſes quoq; multũ ſanguinẽ iuſtũ fudit: verũtamẽ reſeruatus eſt, quia pœnitentiam egit.

Neceſsitas excuſat. *Ruth. 1.* *Tres reges à linea Chriſti ſucciſi.* *4. Reg. 1.* *2. Par. 22.*

Et hoc reuera multũ attinet ad intentionẽ euangeliſtę, de qua ſupra dictũ eſt, quia niſi potiorẽ illam æſtimaret geniturã, quæ eſt fidei vel promiſsionis, quæ eſt auditio ſiue obſeruatio verbi Dei, q̃ illam quæ eſt carnis, poterat genealogiã ſic texere, vt patrẽ illum cõtingeret, qui beatam Mariam ſecundũ carnem genuit. Qualẽ enim locum habere deberent inter parentes carnis Dñi, hi ſub quib. nec ſaltẽ loqui licuit prophetis verbi Domini? Deniq; prophetã Domini, quia fuit auſus loqui in nomine Dñi, prophetã & ſacerdotem Zachariã filium Ioiadę ſacerdotis, Ioas interfecit, & nõ eſt recordatus miſericordiæ, q̃ fecerat Ioida pater illiꝰ ſecum, ſed interfecit filiũ eius. Poſt hunc Am aſias prophetæ dicẽti ſibi à Domino, cur adoraſti deos qui nõ liberauerũt populum ſuum de manu tua, reſpondit. Num cõſillarius regis es? Quieſce ne interficiã te. Et quidem cæteri quoq; præter Dauid & Ezechiã & Ioſiam, oẽs peccauerunt, veruntamẽ ſub illis prophetare licuit prophetis, ꝙ pertinebat ad huiuſmodi genealogiã, quorũ vnus dicit. A timore tuo Domine cõcepimus & peperimus ſpiritũ ſalutis tuæ fecimus ſuper terrã: Atq; id circò iſti ſoli de memoria pręſenti, de lib. generationis Ieſu Chriſti repulſi ſunt, qui verbũ audire vel præcones verbi Dei viuere paſsi non ſunt.

4. Reg. 21. *2. Para. 33* *2. Par. 24* *Ibidem. 25* *Eſa. 26.*

Iacob autẽ genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus. Ecce ſcala illa quæ in ſomno Iacob apparuit, quando parentibus obediens ibat in Syriam, vt de ſua cognatione acciperet vxorem. Ecce, inquam ſcala ſtans ſuper terram, &c. acumẽ illius tangens cælũ, & Dominus innixus ſcalę, qui dixit ad eũ: Ego ſum Dominus Deus Abrahã patris tui, & Deus Iſaac, &c. Licet & alius ſecundum moralẽ intellectum poſsit illius ſcalæ ſenſus vtilis, nihilominus tamẽ ſcala illa, iſta eſt generatio Ieſu Chriſti: & latera ſcalę, ſummi patres vel principes ſunt huiꝰ generationis, Abraham atq; Dauid, ad quos ꝓmiſsio facta eſt, cũ iuramento eius qui repromiſit. Supremꝰ ſcalę gradus, cui Dñs innixus eſt, iſte eſt beatus Ioſeph vir Mariæ, de qua Ieſus qui vocatur Chriſtus, natus eſt. Quomodo iſte Deus & Dominus huic innixus eſt? vtiq; tanquã tutori pupillus, quippè qui in hoc mundo ſine patre natus eſt, Ita innixus eſt huic beato Ioſeph, vt eſſet infantulo iſte pater optimꝰ, vt huius ſolatio paterno puer cum virgine puerpera ſuſtentaretur. *Omnes ergo generatiões ab Abraham vſque ad Dauid generationes quatuordecim. & à Dauid vſque ad transmigrationẽ Babylonis, generationes quatuordecim. & à tranſmigratiõe Babylonis vſq; ad Chriſtũ, generatiões quatuordecim* Quid ſibi vult tã diligens generationũ cõputatio, tam diligenter facta quaſi per cõplexionẽ ſiue concluſionem cõputationis diuiſio?

Gen. 28. *Scala Iacob generatio Chriſti eſt.* *Nõ ſine pondere verborum loquitur Math.*

Num fruſtra, vel ſine rationis pondere taliter digeſsit vel complexus eſt generationes euangeliſta diuinus, in quo, vel per quẽ ſine dubio ſpiritus ſanctus locutus eſt, quippe *2. Pet. 1.* qui cùm publicanus fuerit, & homo ſine li- *Matt. 9.* teris, non ab homine, neq; per hominem, ſed *Galat. 1.* per ſpiritum ſanctũ doctus eſt, vt ſcriberet? Sine dubio quicquid loquitur, pondus habet, & hoc ipſum quod nunc ait, vim ſenſus continet, quam non præterire libet. Arbitramur. n. imò & experimento didicimus pleroſq; mirari, cur benignitas Dei promiſsionem ſuã implere. ſ. incarnationem filij ſui, verbi ſui, mundo exhibere tã diu diſtulerit. Nimirũ qui paratus ſtudet eſſe vel cupit ra- *2. Pet. 1.* tionem reddere omni poſcenti de iuſtitia fidelis Dei, qui repromiſit, ecce per iſtas τεσσαρεσκαιδεκάδας ſubtiliter animaduertere poteſt, illud magis eſſe mirandũ, in gloriam & laudem iuſti, &, vt iam dictum eſt, fidelis Dei, quod immutabilis perſtitit, & ſtabilis in promiſſo vel propoſito ſuo permanſit, cũ ab illis, quibus promiſerat, multipliciter & nimis grauiter offenſus fuerit. Offenſiones illas numerus iſte quatuordecim generationũ triplicatus ſubtiliter inſinuat. Quærat er- *Quæſtio.* go aliquis: Cur Deus tam diu Chriſtũ ſuum diſtulit? Cur non primis parentibus, quibus *Pſalm. 88.* promiſerat, continuò dedit? Cur non ſtatim vel in breui de aliquo illorum B. virgo nata eſt, quæ Chriſtũ conciperet & pareret? Hoc enim deſiderabat ille, qui cũ mitteretur ad *Exod. 4.* Pharaonẽ: Obſecro (inquit) Domine, mitte quem miſſurus es. Et continuò ſequitur: Iratus Dominus in Moſen ait: Aarõ frater tuus Leuites, ſcio quòd eloquens ſit, &c. Ac ſi diceret: Me dicente, obſecro Domine mitte *Gen 37.* quem miſſurus es, Dominus iratus erat: & idcirco de eo, quod obſecrabat, nec ſaltem reſpõſum vllũ dedit, ſed alia dixit: Et quam *Reſponſio.* ob cauſam Dominus iratus erat? Videlicet *Num. 14.* propter peccatum domus Abrahæ, Iſaac & Iacob, quib. promiſerat, quia filij Iacob fratrem ſuum Ioſeph, per inuidiam, in ſeruum vendiderant, & ille quatuordecim annis ſeruierat. Cùm enim ſedecim eſſet annorum, tunc venditus eſt: & quando eductus de carcere ſterit in cõſpectu Pharaonis, triginta annorum erat. Itaq; ſicut quodã loco iuſtus iudex, id eſt, Dominus dicit: iuxta numerum dierũ quadraginta, quibus conſideraſtis terram, annus pro die imputabitur, & quadraginta annis recipietis iniquitates veſtras, ita & illic iuſtũ eſſe arbitremur iudicium, vt diceret: Iuxta numerum quatuordecim annorum, quib. ſeruiuit vænundatus Ioſeph. generatio pro anno imputabitur, & quatuordecim generationibus ſemen, quod promiſit patrib. veſtris, differetur, quod eſt Chriſtus. Igitur ab Abraham (inquit) vſque ad Dauid generationes quatuordecim, ſubauditur & Chriſtus non venit, & eo vſq; diſtulit eum iratus Dñs, vnde & Moyſes loco ſupradicto congemuit. Porrò Dauid, in quẽ generatio- *Peccatum* nes quatuordecim terminatæ ſunt, cũ iam & *Dauid.* ipſe promiſsionẽ accepiſſet eandẽ cum iuramento Domini, peccauit & ipſe non minus, quàm priores illi, Vriã Acthæum percuſsit *2. Reg. 11.* gladio, & vxorẽ illius tulit, & interſecit eũ gladio filiorũ Ammon. Itaq; non minus ſu- *Peccata regum Iuda.* per hoc iraſci debuit Dominus, quã dudum fuerat iratus, & idcirco à Dauid vſq; ad trãſ- *4. Reg. 2.* migrationẽ Babylonis ait, generationes qua- *Matth. 2.* tuordecim, & Chriſtus non venit. Porrò in tranſmigratione Babylonis quæ pœna fuit, tranſmigratis illis non minoris erat peccati vel criminis, quod reges Iuda maximeq; Manaſſes, ſanguinem innoxiũ fuderant multũ, donec impleret Hieruſalẽ vſq; ad eos abſq; peccatis ſuis, quibus peccare fecerunt Iudã, vt facerent malum coram Dño. Igitur te à tranſmigratiõe Babylonis, ait, vſq; ad Chriſtũ generationes quatuordecim ſubauditur & niſi poſt tot generationes idẽ Chriſtus venit. Et quidẽ tunc temporis funeſtus Herodes multo ſanguine terrã cruentabat: ſed impietas eius, generi Abrahæ vel ſemini Dauid imputari non debebat, vt propter illũ Chriſtꝰ differretur, quippe qui nõ Iudæus, ſed alienigena erat, vtpote patre Idumæo, & matre ortus Arabica: *Iacob (inquit) genuit Ioſeph virũ Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus.* Vi- *Vir Mariæ* rum Mariæ cũ dicit, magnum & verum no- *Ioſeph.* men B. Ioſeph attribuit, quia ſi eſt vir Mariæ, eſt & pater Domini. An non & lex hoc dicit, quòd ea, quæ deſpõſata eſt, iam vxor ſit? Si puellã, inquit, virginem deſponderit vir, & inuenerit eã aliquis in ciuitate, & con *Deut. 22.* cubuerit cũ ea, educes vtrumq; ad portam ciuitatis illius, & lapidibus obruẽtur. Puella quia nõ clamauit, cũ eſſet in ciuitate: vir, quia humiliauit vxorem proximi ſui. Ergo vir Mariæ Ioſeph, & ipſa vxor illiꝰ. Proinde nec iſte ineptè dixit: Ioſeph virũ Mariæ, nec alius Euãgeliſta mentitus eſt patrẽ illũ eius, qui ex ea natus eſt, Chriſti appellando: Et erant (inquiẽs) pater eius, & mater eius mirãtes ſuper his, quæ dicebantur de illo. Non ſolùm autem Euãgeliſta Ioſeph virum Mariæ dixit, verùm etiam prior angelus, quod *Luc. 2.* æquipollens eſt, Mariam coniugem Ioſeph enunciauit: Ioſeph (inquit) fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. O coniugium verum & ſanctũ, coniugium cæleſte, non terrenum? Quomodo enim, *Cõiugium* vel in quo coniugati fuerunt? Nimirum in *cæleſte, inter Ioſeph* eo, quod vnus ſpiritus, & vna fides erat in *& Mariã.* eis, ſola illic deſinit corruptio carnis. Propterea veriſsimè dixit Apoſtolus Paulus: Quia primus homo de terrã terrenus, ſe- *1. Cor. 15.* cundus homo de cælo cæleſtis, non quòd iſte IESVS CHRISTVS, qui ex Maria natus eſt

Paternum natus eſt de cælo cum carne venerit, & per Mariam quaſi per fiſtulam tranſierit, ſicut quidā dixerunt hæretici, ſed ꝙ coniugum vita ſiue cōiunctio tota fuerit cæleſtis, & ſpiritus ſanctus amborū coniugalis amor, quorum vtiq; cōuerſatio erat in cęlis, in ambobus præſidens, coniugē viri huius fidei commiſerit, & de carne virginis hominē formās paterno viro huic eius, qui naſcebatur, infantis amorē penitus infuderit. *Quæſtio. Gen. 28.* Omnes ergo generationes, ab Abrahā vſq; ad Dauid, generationes quatuordecim, &c. vt ſupra. Quomodo per hominis ſcalā angeli Dei aſcenderunt & deſcenderunt? Iam enim ſupra diximus, quia ſcala quam vidit Iacob in ſomnis ſtantē ſuper terrā, & cacumen illius tangens cælū angelos quoq; Dei aſcendentes & deſcendentes per eam, & Dn̄m innixū ſcalę, *Reſponſio.* myſteriū fuit incarnationis huius Ieſu Chriſti, & Ioſeph cuius cura paterna Dominus de Maria natus, indiguit, gradū illum ſcalæ fuiſſe, cui videbatur inniti. Quid ergo ſignificabat, ꝙ angeli quoq; Dei aſcendebāt, & deſcēdebant per eam? Nimirū vt ſubintelligas illud quod non dubium eſt: quia vnus idemq; qui de Maria natus eſt, vno eodemq; tempore, quādo natus eſt, & angelis *1. Pet. 1.* maior, & angelis erat minor. Aſcendentes ergo vidit angelos, id eſt, Deū habere ſupra ſe. in quem deſiderant proſpicere, ꝙ reuera eſt aſcendere: deſcendētes vidit eoſdem, id eſt, minorem cōſiderare q̄ ſe, hominem vnū & eundem, quemadmodum Pſal. dicit: *Pſal. 8.* Minuiſti eum paulò minus ab angelis. An nō erat deſcendere, tanquā ad minorem ſiue inferiorem. id quod refert euangelium: *Luc. 22.* quia dum fact⁹ in agonia, prolixius oraret, apparuit illi angelus de cælo confortans eū? Veruntamē eo modo iam non deſcendunt, nō minorem aſpiciunt, ex quo reſurgente illo à mortuis, & aſcendente in cælū factum *Pſal. 8.* eſt quod itidem præſcriptū fuerat: gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarū. Hic nec illud præterire libet, ꝙ apud beatum Iob de diabolo Dominus loquitur: *Quid eſt extrahere Leuiathan hamo. Iob 40.* An extrahere poteris Leuiathan hamo? Et fune ligabis linguam eius? Item: In oculis eius quaſi hamo capiet eum. Hęc nanq; generatio Ieſu Chriſti, ab Abraham vſq; ad Ioſeph virū Mariæ, de qua Ieſus, qui vocatur Chriſtus, natus eſt, quaſi lōga piſcantis linea eſt, cui videlicet lineę ferreus hamus ſubligatus, carne adoperitur, ob hoc vt piſcis edulio prouocatus ꝙ foris patet, ferro ſeipſum ſtrangulat, ꝙ intus latet. Diuinitas Ieſu Chriſti quaſi ferrum diabolo extitit, & hæc ex Maria veram aſſumendo carnis naturā, ibi fortitudinem ſuam abſcōdit, ſine dubio futurū ſciēs, quod ille homicida ab initio carnem ſuam morte appetiturus foret, & ita quaſi ferro quod intus latebat captus, atq; extractus, foras mitteretur, ſicut factū eſſe credidimus, propter ꝙ & loquimur. Et iſta quidem ſecūdum Matth. genealogia Ieſu Chriſti, linea *Generatio Chriſti ſecundū Lucam.* eſt eiuſmodi: illa verò ſecundum Luc. furſum aſcendēs, textura genealogię prolixioris, reuera quaſi circulus extitit: ita vt nihil rectius, quā eiuſdē generationis excurſum putemus poſſe intelligi in verbis illis, quæ itidem ad beatū Iob Dominus dicit: Nunquid pones circulum in narib. eius? & armilla perforabis maxillā eius? Quid enim? Nónne cū ſic incipit: Et ipſe Ieſus erat incipiens *Ibidem. Luc 3.* quaſi annorum triginta, vt putabatur, filius Ioſeph, qui fuit Heli, & ſic finit, qui fuit Adam, qui fuit Dei, nónne (inquam) initium & finem cōiunxit, & circulū fecit? Cū enim vno dictu linea ſic flectitur, vt eius initium & finis coniungantur: nónne circulus, verbi gratia, qualis eſt armilla, formatur? Ecce Ieſus Chriſtus, de quo ſic incepit: Et ipſe Ieſus incipiens quaſi annorum triginta vt putabatur, filius Ioſeph Deus & homo eſt. Incepit autē ab homine, & in Deo ductus ſui finem fecit. *Inſultatio contra diabolum.* Nónne igitur quaſi lineam, ſiue virgam longè ſubtilem ſiue ſubtiliter lōgam auream, ſiue ferreā, à Ieſu Chriſto incepit, & in Ieſum Chriſtum reduxit, dicendo qui fuit Adam, qui fuit Dei, cùm vnus idemq; Ieſus Chriſtus, Deus & homo ſit, nec alterius plaſma fuerit Adam, quàm huius Dei? Verum igitur ô diabole iſte eſt circulus, quèm Deus in narib. tuis poſuit: iſta eſt armilla, qua maxillā tuam perforauit. Iunxit ſe initium fini, id eſt, Deus homini, & ita hæc ſcilicet initium & finis occurrerunt ſibi in vtero virginis, vt nares tuas transfixas teneret firmiter circulus inflexibilis, & maxillam tuam voracem perforaret armilla talis armilla gloriæ & honoris, vnde nunc vſque fatuus traheris, & quod auidè momorderas, retinere non valens, per maxillæ foramen emittis. Vbi vel quando hæc initij atque finis coniunctio facta ſit, & idē Lucas vberius ſcribit, & iſte breuius eloquitur, cùm dicit: *Chriſti autem generatio ſic erat: Cū eſſet deſponſata mater eius Maria Ioſeph antequam cōuenirent, inuenta eſt in vtero, habēs de ſpiritu ſancto.)* Hic amplius ſplendet iſte liber generationis, & in hoc tota eſt vtilitas libri, omni legenti, vel audienti credere, quia Chriſti generatio ſic erat, quia de ſpiritu ſancto Maria virgo priuſquam conuenirent conceperat. Quàm diſſimilis generatio hæc generationibus cæteris, generationibus quamuis rectorū vt fuit Abraham? vt fuit Iſaac? vt fuit Iacob? vt fuit Dauid? Et quidem fuerit aliqua ſimilitudo generationis, quia patres iſti omnes ſteriles habuēre coniuges, vnde & qui generati ſunt, in pleriſque factis ſuis typū geſſerūt huius Ieſu Chriſti qui verè na-

Septē matres ſteriles in ſcripturis. tus eſt de vtero ſterili. Quid enim tam ſteriles, quā virginitas? Septē matres fuiſſe ſteriles, ſacra ſcriptura memorat: Sarā, & Rebeccā, Rachel, & eā q́ peperit Sampſon, An- *Iud. 3.* nam matrē Samuelis Bethſabe, quæ fuit ma- *1.Reg. 1.* ter Salomonis, vxor Vriæ Aethæi. & Elizabeth quæ peperit præcurſorē Domini. Qui *2.Reg. 11.* ex iſtis nati fuerunt, magni fuerūt, & in pleriſq; (vt iam dictū eſt) factis ſuis admirabi- *Luc. 1.* les quaſdam ſimilitudines Domini prætulerūt de virginitate naſcituri, quæ naturaliter ſterilis eſt, & non parit, videlicet Iſaac & Iacob, Ioſeph & Sampſon, Samuel & Salomō. Ioanne, qui ſeptimus extitit, maior inter na- *Matth. 11.* tos mulierum nō ſurrexit, quiq; ipſum Dominū nō tam factis ſuis, vt ceteri, ſignificauit, quā digito demonſtrauit. Octaua ſterilis, id eſt, virginitas de cognata ſua ſterili Eliza- *Ioan. 1.* bet proximū accepit teſtimonium, quia nō erit (inquit angelus) impoſsibile apud Deū omne verbum. Fuerit itaq; aliqua (vt dictū eſt) ſimilitudo in illis verūtamē rationabi- *Luc. 1.* liter hic Euangeliſta dicat: Chriſti autē generatio ſic erat: Quod eſt dicere: Cuiuſque cæterorū generatio ſic fuit, vt nullus eorū generaretur aliter, niſi conuenientib. viro *Generatio Chriſti lōgè ab alijs differt.* & muliere, ſicut naturæ vſus eſt. Chriſti autem generatio ſic erat, vt antequā vir & mulier cōuenirent, inueniretur mulier in vtero habēs. Hoc eſt illud mirabile & inauditū, quod Hier. præuidens: & faciet (inquit) Do- *Hier. 31.* minus nouū ſuper terrā, mulier circūdabit virum. Perſpecto hucuſq; hoc lib. generationis Ieſu Chriſti, magnū & euidens oſtiū apertum eſt, ad contemplandas per ordinē facies quatuor vnius animalis, quod viderā *Ezech. 1. 10.* (inquit Ezech.) iuxta flumen Chobar, ita videlicet, vt contemplatio hæc ſumma ſit noſtri propoſiti, quod inſinuat titulus præfixus huic operi, de gloria & honore filij hominis. Nam idem Ezech. cū dixiſſet, Et gloria Dei Iſrael erat ſuper eam, videlicet portam domus Domini orientalis, protinus ſignificans q̄ diceret gloriam Dñi, ipſum eſt (ait) animal quod vidi ſubter Deum Iſrael iuxta fluuium Chobar, quatuor vultus vni, &c. Iam ex hoc capitulo facies hominis, qualis, quàm pulchra, q̄ glorioſa ſit, debet animaduerti, cū Euangeliſta dicit. Cū eſſet deſpōſata mater eius Maria Ioſeph antequam cōuenirent, inuenta eſt, in vtero habens de ſpiritu S. Ex hoc (inquam) capitulo, & deinceps vſq; ad paſsionis eius feriem, quæ (vt ſuperius iam dictum eſt) facies eſt vituli, cōſiderare libet pulchritudinem faciei huius, faciei hominis, quantum ſe ipſe oſtendere dignabitur: cui corde & ore clamamus oſtē- *Pſal. 70.* de faciem tuam, & ſalui erimus. Quanta eſt *Facies hominis in Chriſto dr* hæc faciei huius, faciei hominis pulchritudo, q̀ inuenta eſt mater eius in vtero habēs de ſpiritu ſancto? Magnus hic honor generis humani, quod homo noſtræ naturæ, no- *cur generis humani.* ſtræ conditionis, paſsibilis atq; mortalis, incarnatus, vel cōceptus eſt de ſpiritu ſancto, id eſt, non de ſemine virili, ſed de virtute, & operatione ſancti ſpiritus. Rectè ergo facies iſta, tantæ pulchritudinis cōſcia, dicit in Canticis Canticorum: Ego flos campi, & lilium *Cant. 2.* conuallium, id eſt, honor humani generis, & decus parentū humilium. Tantā pulchritudinē, tantæ claritatis margaritam, iam tūc oculis inuidis, propalari non expediebat. Ibi enim erat, q̀ dicere habebat: Nolite mittere margaritas veſtras ante porcos, ne fortè cōculcent eas, & conuerſi, elidant vos. Et enim, vt de cæteris interim taceā, qualis tūc *Conſilium ſpiritus S. in deſponſatiōe Mariæ.* erat porcus Herodes? Quales erant porci omnes eius funeſti ſatellites? Nónne ergo fuiſſet hoc margaritā valdè ſplendidam ante porcos mittere virginē pregnantem ſiue parientem de ſemetipſa prædicare, vnde haberet in vtero, ſcilicet de ſpiritu S. Fieret enim inquiſitio vnde concepiſſet, vel à quo impregnata eſſet, ſi virū non habens pepeniſſet. Igitur laudi deputandum eſt eius, de quo in vtero habebat, ſcilicet ſpiritus S. ſpiritus conſilij, q̀ mater eius deſpōſata erat, quia verè fecundum hoc ipſum nomen vel præconium quod dicitur: & eſt ſpiritus conſilij, dignum ſe fecit, dignè prouidit, vt illa deſponſaretur, & per hanc occaſionem ab *Matth. 7.* omni queſtione liberaretur. Spōſus vel nomen ſponſi cæleſtibus nuptijs ſecretum fecit: ianuas cubiculi clauſas cuſtodiuit: ita vt non foris omninò pateret tranſeuntibus lux claritatis, quæ intus erat, niſi quantum per ſubtiles radios ex rimis, ſiue feneſtris obliquis ſignificari non poſtulabat. Idcircò erat deſponſata, idcirco illam ſponſum habere ſpiritui S. cōplacuerat, vt quomodo falſus fuit Saul, cùm vngeretur rex Dauid, *1.Reg. 16.* ita falleretur Herodes ſiue habitans in Herode diabolus, in hoc ſacramento regis, & Domini, filij Dei, filij Dauid, incarnati ſiue naſcentis ex vtero virginis. Qualiter falſus fuit Saul cùm vngeretur rex Dauid? Cùm diceret Samuel quomodo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. Vitulum (ait Dominus) de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandū Domino veni. Nimirum iuxta hanc ſimilitudinem ſpiritus Domini ſpiritus conſilij, ita ordinauerat, ac ſi diceret in ſecretis ſuis: Virum vnum de populo accipiat virgo hæc, & ſit ei deſpōſata, vt dum conceperit, & pepererit dicat, quia virum duxi, quia nuptias celebraui, atq; ita ſicut tūc Samuelem liberauit immolatio vituli, quaſi ob cauſam nullam aliam veniſſet in Bethlem, ita virginē hanc ab omnī quæſtione liberet exiſtimatio carnalis commertij, quaſi nihil aliud in ea natum ſit, quàm quod ſolet in cōiugio vel de

vel de coniugio naſci, veruntamē hoc prius
Ioſeph neſciuit, ſed pòſt Angelo in ſomnis
euangelizante didicit. *Ioſeph (inquit) fili Dauid*
noli timere accipere Mariam coniugem tuam: Quod e-
nim in ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt. Timebat e-
nim eam accipere, nolebat eam traducere,
ſed volebat occultè dimittere. Hæc ille co-
Ioſeph vir iuſtus & pius. gitabat cùm eſſet iuſtus, ait Euangeliſta. Et
reuera hoc erat iuſti hominis, nec tantū iu-
ſti, verùm etiam pij, quod hinc timebat con-
ſentire peccatis alienis, & inde abhorrebat
vti permiſſo vel ſeueritate legis, dicentis:
Quòd ſi non eſt in puella inuenta virginitas
Deut. 22. eijcient eam extra fores domus patris ſui, &
lapidibus obruent viri ciuitatis eius, & mo-
rietur, quoniam nefas fecit in Iſrael, vt for-
nicaretur in domo patris ſui, & auferas ma-
lum de medio tui. Neutrum horum facere,
ſcilicet neque traducere, neque in iudicium
voluit producere. Hoc vnum prælegit, hoc
maluit, videlicet occultè dimittere eam,
Quæſtio. quod ad perfectam pertinet iuſtitiam. Hic
percontari libet: Quare timorem eiuſmodi
Deus illi euenire permiſit? Quare non per-
uenit? Quare hunc ipſum angelum, quem
tandem miſſurus erat, non miſit antea, tunc
ſcilicet, quando miſit ad virginem, quæ ei
deſponſata erat? Videlicet vt tentaretur, &
Reſponſio. manifeſtum fieret tam ſanctis angelis, quàm
nobis hominibus de ipſo, quòd eſſet iuſtus,
& talis, qui dignè ſic deberet appellari, Io-
ſeph fili Dauid. Sic etenim idem pater eius
Dauid, maluit exulare, quàm vti permiſſo
Leuit. 19. legis dicētis: Diliges amicum tuum, & odio
Matt. 5. habebis inimicum tuum. Tradiderat Do-
1. Reg. 26. minus in manu eius Saul odientem, & per-
ſequentem, & nunc (ait Abiſai) perfodiam
eum lancea in terra ſemel, & ſecundò opus
non erit. Ait ille: Viuit Dominus, quia niſi
Dominus percuſſerit eum, aut dies eius ve-
nerit, vt moriatur, aut in prelium deſcēdens
perierit, propitius mihi ſit Deus, ne exten-
dam manum meam in Chriſtum Domini.
Et poſt hęc ſurrexit Dauid, & abijt ad Achis
regem Geth, & habitauit cū Achis in Geth.
Quomodo iſte iuſtus Ioſeph occultè dimit-
tere eam voluit, quam habebat deſpōſatam,
niſi proficiſceretur in regionem aliquam,
ſicut fecit ille Dauid, & ſicut propter aduer
ſos caſus fecerunt pleriq; alij? Amplius au-
tem ex eo filius Dauid tam inſigniter, tali
in re, tali in tempore, dignus fuit appellari,
Ioſeph filius Dauid dicente Angelo, Ioſeph fili Dauid: quia fi-
dem habuit eandem, quam habuit pater eius
fidelis Dauid: Quippe qui prius inaudita
credidit, videlicet quòd ipſa, quæ concepe-
rat, virgo eſſet: ſecundū verba hæc eiuſdem
angeli, quod. n. in ea natū eſt de ſpiritu S. eſt
&c. Nā promiſſionis, ſiue repromiſſionis, in
qua credendo pater Abrahā iuſtificatus, &
amicus Dei appellatus eſt, conſūmatio eſt hic
ſermo āgeli, quē in ſomnis accepit, & ſtatim

obediuit Deo, credulus, puellæ beneuolus,
eatenus vir iuſtus, exinde iuſtiſſimus. Spiri-
tus S. maximè ex hoc facto ſuo nominatur,
quia quod in ea natū eſt (ait Angelus) de ſpiri *Spiritus*
tu ſancto eſt. Antehac ſpiritus Dei, ſiue ſpiri *ſanctus pri*
tus Domini dicebatur, nec facilè in omni ſe- *mū ab an-*
rie veteris inſtrumenti, reperies hoc inſig- *gelo ſic di-*
ne vocabulum. ſ. ſpiritum ſanctum. præter *ctus.*
quod Dauid: & ſpiritum tuū ne auferas, in-
quit, à me. Nec ipſe, ſic abſolutè ſpiritū ſan-
ctum dixit, ſed tuū addidit, ſicut in ſcriptu- *Pſalm. 50.*
ris legalibus, ſiue propheticis, nuſquā abſo-
lutè ſpiritus ſanctus, ſed relatiuè ſcribitur,
(vt iam dictū eſt) ſpiritus Dei, ſiue ſpiritus
Domini. Ab hoc loco ferè primū ſonuit in
auribus noſtris, hoc reuerendum & inſigne
vocabulū, proprium atq; abſolutum, ſpiri-
tus ſanctus: vbi angelus & ad Mariam, ſpiri
tus ſanctus (ait) ſuperueniet in te, & ad Ioſeph
quod enim in ea natum eſt (inquit) de ſpiri-
tu ſancto eſt. Quā ob cauſā? niſi quia (quod *Luc. 1.*
cum magna reuerentia cogitandū eſt) maxi- *Matt. 1.*
mè ex hoc opere, quod in Maria operatus eſt,
claruit hic ſpiritus Domini, quod verè ſan-
ctus ſit. Quærat aliquis: Cū & pater ſpiritus,
& filius ſpiritus, & pater ſanctus, & filius ſan-
ctus ſit, quā ob cauſam vocabulū hoc, quod
eſt ſpiritus ſanctus, propriū adſcribitur per- *Quæſtio.*
ſonæ huic, & ſola hæc perſona ſic vocari de-
buit? Ad hæc inquā: Nimirū, quia tota perſo
næ huius operatio, non aliud niſi ſanctifica-
tio eſt. Hæc operationū diſtinctio diligēter
animaduertēda eſt, quia Deus omne quod fa *Reſponſio.*
ctū eſt, per filiū fecit, & omne quod ſanctum
eſt, per ſpiritū ſuum ſanctificauit. Quid. n.
eſt ſpiritus eius, niſi amor eius? Et quomodo
creatura quæcūq; rationalis aliter, niſi amā-
do creatorem, potuit vnquam vel poteſt ſanctifi
cari? Igitur quāuis & pater (vt iam dictū eſt)
ſpiritus, & filius ſpiritus, & pater ſanctus, &
filius ſanctus ſit, rectè tamē hæc ſola perſō-
na, ſpiritus ſanctus debuit nuncupari, cuius *Sanctifica-*
operatio propria, craturæ ſanctificatio eſt *tio propria*
ſine quo nec angelus ſanctus, nec homo ſan *ſpiritui ſan*
ctus, quem non habens angelus diabolus *cto.*
eſt, quem non habens homo, Antichriſtus
vel membrum diaboli eſt. Huius ſanctifica
tionis ſummā eſſe nemo eſt qui neſciat, id quod
in B. Maria natū eſt, imò & principium eiuſ-
dem operationis, id eſt, ſanctificationis illa *Duplex da*
conceptio eſt. Deniq; ipſa eſt prima, in quam *tum ſpiri-*
iſte ſpiritus illo cū dato ſuperuenit, propter *tus ſancti.*
quod & dicitur ſpiritus ſanctus, quod vide-
licet datū, remiſſio eſt peccatorum. Et qui-
dem ante illam ſuper multos venit hic idem
ſpiritus Domini, ſed alio dato, quod eſt gra
tiarum diuiſio. Duo quippe ſpiritus huius
data ſunt, alterum quod eſt remiſſio pecca-
torum; alterum, quod iam dictum eſt, ſcili-
cet diuerſarum diuiſio gratiarum, de quo *1. Corin. 12*
Apoſtolus: Alij quidam (inquit) per ſpiri-
tum datur ſermo ſapientiæ, alij autē ſermo

ſcientiæ, alteri fides, alij gratia ſanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituũ, alij genera linguarũ, alij interpretatio ſermonũ: huiuſmodi gratias ante beatam Mariã plures habuerunt, & nonnulli ex his, qui habuerunt, non ſancti fuerunt, exempli gratia vt Saul & Balaã. Datum aliud, quod eſt remiſsio peccatorũ, ſpiritus Domini diſtulit in Chriſti aduentum: Et de hoc eſt dictũ illud. Nondũ enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Datũ hoc, beata Maria prima omnium mortalium accepit in ipſa hora cõceptionis, dicente angelo: Spiritus S. ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Ideoq; & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. Et reuera, vt omninò ſanctum eſſet, ꝙ ex ea naſceretur, oportebat ipſam ſanctificari, id eſt, emundari ab omni peccato, tam actuali quod maius erat, ſcilicet originali. Nec verò ſolũ hoc tũc accepit ſpiritus datũ, ꝙ eſt remiſsio peccatorũ, verumetiam illud alterum, quod eſt diuiſio gratiarũ, videlicet ita vt operationem virtutum omnimodã, maximeq; fidẽ & prophetiam, ſiue omnem haberet propheticã gratiam. Nã ipſa eſt prophetiſſa illa, de qua dicebat Eſa. Et acceſsi ad prophetiſſam, & concepit, & peperit filium. Præmiſerat aũt: Et dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandẽ & ſcribe in eo ſtylo hominis, velociter ſpolia detrahe, citò prædare. Et adhibui mihi teſtes fideles, Vriam ſacerdotẽ & Zachariam filiũ Barachiæ. Quis erat ille liber grandis, quẽ vt ſumeret, & ſtylo hominis in eo ſcriberet, dictum ſibi aſſerit, & adhibitis teſtibus, acceſsi (inquit) ad prophetiſſam, & concepit, & peperit? Quis (inquã) erat liber ille grandis, niſi vniuerſa ſcriptura ſancta, quanta vſq; ad tempus illud conſcripta fuerat à Moyſe & prophetis? Hunc librum ſumere fuit illi, & in eo ſcribere ſtylo hominis, propheticam accipere gratiã, & portionẽ ſuã ſcribere de aduẽtu Chriſti filij Dei, taliter vt ab homine poſſet legi & intelligi. Et quid erat illi hoc facto accedere ad ꝓphetiſsã, q̃ cõcepit, & peperit, niſi ab iſta beata virgine illũ cognoſci, & ſicut cęteras ſcripturas, ita & librũ Eſaiæ mente eius cõpræhendi, docente illam repentina illuminatione ſuperuenientis in eam ſpiritus ſancti? Inde gratulatur ꝙ taliter ad hanc prophetiſſam acceſſerit, & quod huius rei teſtes habeat Vriam ſacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ, id eſt, omnes credentes de vtroq; populo, gentili atque Iudaico. Vrias nanq; quod interpretatur lux mea Deus, ipſe eſt anterior populus, ſcilicet Iudaicus, cui ſoli quõdã notus erat Deus, vnde & dicere poterat, lux mea Deus. Zacharias verò, quod interpretatur memor Dñi, ipſe eſt poſterior populus videlicet gentilis, qui nunc eſt memor Dñi, quia quod ille populus expectabat futurũ, iſtę nouit ac meminit iam eſſe factum, ſcilicet ꝙ hęc prophetiſſa conceperit & peperit filiũ. Vterq; populus hodie teſtis eſt illi, ꝙ in illo libro grandi veritatẽ ſcripſerit. Igitur vtrumq; ſpiritus datum ſimul accepit hæc beata virgo Maria, prophetarũ prophetiſſa, & hæc eſt gratia plena, iuxta ſalutationẽ angeli dicentis: Aue gratia plena, quia videlicet dum ſuſcepit, vel cõcepit verbum Dei, verbum Dñi, ſimul accepit vtrumq; ſpiritus Dei datũ. Secundo loco Ioannes amicus ſponſi, præcurſor Dñi vtroq; eiuſdem ſpiritus dato meruit participari ex vtero matris ſuę, ſicut prædixerat idem angelus, qui ad beatam Mariã locutus eſt: Et ſpiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuę, ꝙ videlicet tunc mater eius præſenſit, quando exclamans voce magna, & ipſa ſpiritu S. repleta: Ecce enim (inquit) vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Vnde ſicut veraciter huic beatæ virgini dixit angelus, gratia plena, ita veriſsimè Dominus de illo dixit: Inter natos mulierũ maior nõ ſurrexit. De plenitudine gratiæ, qua dictum eſt: Aue gratia plena, prim᷒ ille accepit, & eodem ſpiritu ſanctificati ſunt & hęc mater Dñi, & ille amicus Dñi. Et extũc qui prius dicebatur ſpiritus Dei, vel ſpirit᷒ Domini, ſpiritus S. cœpit altius enunciari, primũ ex ore angeli, & deinde ex omni Euangelio Chriſti ꝙ vocabulũ venerabilius ſonare nõ dubito omni habẽti aures audiẽdi, licet & hoc nomẽ, ſpiritus Dei, ſpiritus Dñi, ſatis & multũ venerabile ſit. Rationem nominis ſpiritus ſancti quã diximus, ſcilicet remiſsionẽ peccatorum, ipſe angelus protinus euidenter exponit, cũ dicit: *Pariet aũt filium & vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe enim ſaluũ faciet populum ſuũ à peccatis eorũ.*) Quã nouũ nomẽ eſt ſpiritus S. tam noua eſt hęc ratio nominis, ipſe enim ſaluũ faciet populũ ſuum à peccatis eorum. Nuſquam enim in lege aut prophetis remiſsio peccatorũ (ꝙ datum eſt ſpiritus S. pręcipuum) verbis enũciatur tã manifeſtis. Quã aliam ſiue meliorẽ quærere debemus nouitatẽ in verbis illis ſancti & veri dicẽtis: Qui vicerit, faciã illũ columnã in tẽplo Dei mei & foras non egredietur amplius, & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Hieruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo, & nomen meũ nouum: ſiue in illis apud Ezechielem promiſsis Domini: Et dabo cor nouũ & ſpiritũ nouũ ponã in medio veſtri. Quęcunque vel quantacunq; dicantur ad ſanctã nouitatem pertinentia, ſumma omnium eſt remiſsio peccatorum, quæ hinc habet initium, vbi dixit angelus: Ipſe enim ſaluuũ faciet populum

Ioan. 7.

Maria datum ſpiritus S. in remiſsionẽ peccatorũ prima accepit.

Eſa. 8.

Maria prophetiſſa.

Teſtes Vrias & Zacharias.

Ioannes Baptiſta.

Luc. 1.

Math. 11.

Spiritus S. nomen venerabilius eſt quã ſpiritus Dei.

Nomẽ nouum.

Apo. 3.

Ezech. 36.

lum ſuum à peccatis eorú. Nihilominus, & hoc nomen filius Dei, ſiue filius altiſsimi, nouum eſt: Sicut enim iam de nomine ſpiritus ſancti dictum eſt, ita & de iſto nomine perpendere vel reminiſci non otioſum eſt, quia non facilè quiſquam hoc reperiet in veteribus ſcripturis legalibus, ſiue ꝓpheticis. Deniq; ſicut qui in lege ſiue prophetis dicebatur ſpiritus Dei ſiue ſpiritus Domini, nunc ex euangelio prædicatur ſpiritus ſanctus, Ita qui in illis ſcripturis dicebatur verbum Dei, ſiue verbum Domini, nunc dicitur filius Dei, ex quo ſic angelus prænunciauit, Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctú, vocabitur filius Dei. Itemque hic erit magnus, & filius altiſsimi vocabitur: Erat planè in principio, erat de patris corde natus hic filius, hic Deus: ſed erat filius occultus, Deus abſconditus, dicebatq; interdum de futuro tale quid: Dominus dixit ad me filius meus es tu, poſtula à me, & cætera, ſed vulgo non audiebatur, palã non loquebatur, neque cognoſcebatur. Et idcircò cóſeſſio nominis eius, non eo iure, quo nunc exigitur, ab hominibus exigebatur. Ex quo is, qui erat ex Deo genitus, factus eſt noſtræ naturæ filius, ex eo tam huius filij quã eius, de quo conceptus eſt ſpiritus ſancti, à nobis confeſsio iure exigitur, ſicut & patris, cuius & hic filius, & iſte eſt ſpiritus ſanctus, vt nó dicamus tantum, ſicut prius, Deus Abrahã, Deus Iſaac, & Deus Iacob, ſed quod clarius eſt Deus pater, Deus filius, Deus ſpiritus S. In quo viuimus, mouemur, & ſumus. Solenne eſt, & illud hic perpendere cùm dicit: Pariet autem filium, quia beata Maria cælú illud eſt, de quo fuerat præſcriptum: Et ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad mãducandú. Si enim cuiuſlibet Iuſti anima cęlú eſt, quanto magis hæc ſingularis Dei habitatio vel ſedes? Quot aût vel quę ſunt ianuę huius cæli, quas Dñs Deus aperuit? Duę, altera mentis, altera ventris. Ianuam mentis Deus aperuit, quia beata hæc credidit quæ dicta ſunt ei: Ianuam ventris aperuit, quia ſine viro virgo concepit, virgo peperit, & poſt partum virgo permanſit. Quis enim alius, niſi Deus ianuam ventris ſic aperiret, vt & pareret, & virgo permaneret? Hinc eſt illud apud prophetam Ezechielem: Et conuertit me ad viam portæ ſanctuarij exterioris, quæ reſpiciebat ad orientem: & erat clauſa. Et dixit Dominus ad me. Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, & vir non tranſiet per eam, quoniam Dominus Deus Iſrael ingredietur per eam, eritque clauſa principi: Princeps ipſe ſedebit in ea, vt comedat panem coram Domino. Per viam veſtibuli portæ ingredietur, & per viã eius egredietur. Notum eſt eccleſiaſticæ fidei celebre, & viſitatú eſt in laudib. Chriſti, & ſanctorum patrú ſcriptis, quia hæc porta clauſa mater eſt incorrupta, clauſa principi, id eſt, ad honorẽ principis Ieſu Chriſti, qui videlicet princeps in ea ſedit, quippè q à die conceptionis, in ſacri ventris hoſpitio nouẽ mẽſibus habitauit, & p viã veſtibuli, id eſt, per auditum fidei ingreſſus, ita per viam eius egreſſus eſt Deus & homo, vnus idemq; Dominus Deus Iſrael, vt per eã vir non tranſiret, id eſt, neq; in concipiẽdo ſeſe inſereret, neq; naſcituro viã aperiret. Sed ad prioris prophetiæ capitulú reuertamur. Ianuas cæli aperuit & pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo. Iudæi putauerút pſalmiſtam hoc dixiſſe de manna illo tranſitorio aꝗ patres eorum manducauerunt in deſerto. Cú enim curioſe agentes, & otioſe viuere volentes, dixiſſent: Quod ergo tu facis ſignú, vt videamus, & credamꝰ tibi? quid operaris? Patres noſtri mãducauerút mãna in deſerto, cótinuò ſubiúxerút: ſicut ſcriptú eſt: Panem de cælo dedit eis manducare. Verum ita putando vel ſentiendo multum errabant, ſi tale cibo viuere exiſtimabant etiã angelos, quoniã cótinuò ſequitur: Panẽ angelorum manducauit homo. Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico vobis, non Moyſes dedit vobis panẽ de cęlo, ſed pater meus dat vobis panẽ de cælo verú. Et ſenſus eſt: Panẽ illú, de quo ſcriptú eſt illud, ꝙ mihi objicitis: Panẽ de cælo dedit eis manducare, non preterito tẽpore datú eſt, nec Moyſes dedit ſed pręſenti tẽpore pater meus dat vobis. Et enim ego ſum panis viuus & verus, q de cælo deſcendi, & de iſto tẽpore dixit ſpiritus in Dauid, panẽ angelorú mãducauit homo, quãuis verbo ſit vſus pręteriti tẽporis, dicẽdo, manducauit, ſicut mos eſt frequens prophetis, futura núciare verbis pręteriti temporis. Igitur quando factú eſt, ꝙ dixit angelus pariet aút filiú, & vocabis nomẽ eius Ieſum, túc ianuas cæli Dñs aperuit, & pluit nobis manna ad manducandú, panẽ cæli, panẽ angelorú. Secundú ſimilitudinẽ illius facti; ꝙ ita ſcriptum eſt: Mane quoq; ros iacuit p circuitum caſtrorú, cumq; operuiſſet ſuperficiẽ terrę; apparuit in ſolitudine minutum, appellauitq; (ait ſcriptura) domus Iſrael nomen eius Man, ſecundum ſimilitudinẽ in q̃ illius ſigni factú eſt hic. Spiritus S. ſuperuenit in beatã virginem, qui in ſanctis ſcripturis per rorẽ ſolet ſignificari. Et hoc fuit vtiq; rorem iacere in ſolitudine, viſcerib. infundi virginis ſolitarię, nulliq; viro peruię. Ille vterú virgineú cælitus irrorauit, non de ſua ſubſtantia, ſed de naturali humore ipſi incorruptę carnis. In quo mira & magna diſtantia eſt, ab omni conceptu vniuerſæ carnis, quia vim ſementinam ſacri corporis, nó vir extrinſecus accedens, ſed ſpiritus ſanctus

intus

Filius altiſsimi nomẽ nouũ.

Pſal. 2.

Nũc maior quã olim exigitur cõfeſsio trinitatis.

Actor. 17.

Maria cælu dicitur.

Pſal. 77.

Duæ ianuæ huius cæli.

Ezech. 44.

Porta clauſa principi.

Panis cæli verus, non manna patrum, ſed Chriſtus eſt.

Pſal. 77.

Exod. 16.

Ioan. 6.

Similitudo conceptiõis Chriſti ad manna.

Exod. 16.

intus operans, excitauit. Tunc in eadem ſolitudine apparere minutum, hoc fuit adeſſe in eodem ſecreto verbum ſubtiliſsimum atque fortiſsimũ, quod eidem ſe humori miſcuit tanquã coaguiũ, vnde ſicut filij Iſrael dixerunt adinuicẽ manhu, ita nos & multo magis nos dicamus quid eſt hoc? Dicam⁹ etiã propter hoc: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui, quia vide licet mulier omnis concipieus de amore viri concipit: tu ſoia de amore Dei, id eſt, de ſpiritu ſancto concepiſti. Hoc appellamus nos domus Iſrael man. guſtuſque eius nobis quaſi ſimile cum melle, quo epulamur quotidie, tam auditu cæleſtis doctrinæ, quã perceptione ſacræ euchariſtiæ. *Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur, quod dictum per prophetam dicentem: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium & vocabitur nomẽ eius Emanuel, quod eſt interpretatum nobiſcum Deus.)* Dictum hoc propheticum, quis non audiuit, quis nõ intellexit? Vbicunque prædicatum eſt euangelium libri huius generationis Ieſu Chriſti, prædicatum eſt etiam hoc inſigne præconium, recitatumque competens hoc teſtimonium veritatis. noctumq; factum eſt, & in vſu habitum paruulis quoque eccleſiæ catholicæ filijs. Noli autem ô lector ſiue auditor præſentis euangelij noli hoc tãtillum reſpicere quod calamus hic expreſsit, de propheta grandi, de vate magno & nobili: Ecce virgo in vtero habebit, ſiue concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, licet hoc tãtillum de illo ſcripſerit. Nõ ſcripti quantitatem, ſed ſcribentis perpendi intentionem, & ſcito, quia dum tantillũ ſcribit, ad legendum ea quæ ſequuntur te mittit. Quaſi ianuã pulchrè domus aperuit, & admota lucerna, quid ſit intus, familiariter ſignificauit. Quid enim intus eſt? Quid vides? Trinam vocationem ſiue vocabuli poſitionem vides huius filij, de quo dictũ eſt hic per angelum: paries autem filium & vocabis nomen eius Ieſum. Primo, illic dictum eſt. Et vocabitur nomen eius Emanuel, Butyrum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum & eligere bonum. Secundo, ibidem dictum eſt: Voca nomen eius, accelera ſpolia detrahere, feſtina prędari. Tertio, itidem dictum eſt: & vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. Igitur verè diuinus & ſpiritu ſancto euangeliſta illuminatus, lucem introrſus in propheticam veritatem breui quidem dicto iniecit, ſed latã & longam domũ eiuſdẽ propheticę veritatis illuſtrauit. Cũ multa ſcripta ſint in lege, & prophetis, & pſal. de puero hoc, quod & ipſe ſciens, quoniam oportet, inquit, impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege & prophetis, & pſal. de me, ſciendũ quod apud nullũ prophetarum, in nullo pſalmorũ, nuſquam in tota lege, ita vt hic apud Eſa. deſignatur ex nomine. Vnde animaduertendum, quia ſanctus euangeliſta non ſegniter elegit, qui hoc teſtimonium propheticum præ cæteris in cauſa præſenti aſſumere maluit. De nomine Emanuel, quoniã hoc interpretatur, nobiſcum Deus, quã interpretationem apponere non ſuperflue curauit, idem ſentimus quod de illo dicto alterius euangeliſtæ: & verbum caro factum eſt & habitauit in nobis: hoc tale vocabulum & hic ſenſus pulchrè nobis aperit, quid myſterij contineat illud, quod vbi (ſicut ſupra meminimus) appellauit domus Iſrael nomen cibi ſiue panis, quẽ Dominus dedit, man, quod erat quaſi ſemen coriandri album, ita ſubiunctum eſt, guſtuſque eius quaſi ſimile cũ melle. Quid enim eſt iuxta myſterium ſupra dictum ſimila cũ melle, niſi caro huius Emanuel cum diuinitate? Qualis eſt guſtus, vbi talis Emanuel videtur? Etenim viſio eius, & ſanctorum angelorum & omnium beatorum ſpirituum ſiue hominum vitalis eſt cibus, & immortalis indeficiens guſtus, quod nos & ſi credimus, & vtcunque ſcimus, tamen impoſsibile eſt ſcire ſicut eſt, donec videndo manducemus, atque ita mãducando experiamur, quia verè eſt ſimila cum melle, id eſt, vera & munda eſt humanitas, cum dulci & ſuaui diuinitate. Et vide huius & cæterorum nominum quã pulcher & quàm rationabilis ordo ſit, quem dudũ in alio quodam opere ita breuiter me annotaſſe memini. Primum, Emanuel, id eſt, nobiſcum Deus pro cauſa videlicet quę prima eſt in ordine, quia habitauit in nobis Deus homo factus. Secundum accelera ſpolia detrahere, feſtina prędari, ea videlicet pro cauſa, quia moriendo fortem armatum diabolum ſuperauit, & ſpolia diſtribuit. Tertiũ quia admirabilis videlicet, quia ſurrexit à mortuis & aſcendens in cælum, gloria & honore coronatus, ſedet à dextris Dei. Quartum, conſiliarius ex eo ſcilicet quod dans paracletum ſanctum Apoſtolis ſuis, conſilium habuit cum eodem ſpiritu conſilij, de repellendis Iudæis, & vocandis gentibus. Quintũ, De⁹ quia exinde omni modo verè adoratur vt Deus, 6. fortis, quia verè fortis in iudicio, quo expectatur, apparebit. Séptimum, pater futuri ſeculi, quia nimirũ peracto iudicio non iam vt Dominus ſeruorũ ſed vt pater filiorum regnabit. Octauum princeps pacis, quia reuera laudabitur in æternum, & grates habebit vt autor pacis qua Deo ſumus recõciliati per mortẽ eius qui eramus inimici. *Exurgens autem Ioſeph à ſomno, fecit ſicut præcepit angelus Domini, & accepit coniugem ſuam, & non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum & vocabit nomen eius Ieſum.)*

Luc. 1.

Eſa. 7.

Teſtimonium Eſaiæ verbis modicum virtute multũ

Eſa. 8. 9.

Luc. 24.

emmanuel

Ioan. 1.

Exod 16.

Quid ſimila cũ melle humanitas cũ diuinitate.

Ordo pulcher in nominib. filij Dei.

Rom. 15.

Pſal. 10. *Ieſum.)* Pluit ſuper peccatores laqueos ait
Scriptura ſpiritus S. in pſal. ſtatimq́; ſubiungit, ignis,
hæreticis in ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars cali-
laqueum cis eorum. Et eſt ſenſus, Dominus cuius pal
ſunt. pebræ interrogant, id eſt, probant filios ho-
minum, taliter ſuam condidit ſcripturam,
per quam illaqueentur peccatores, qui dili
gendo iniquitatem oderunt animam ſuam,
quorum curioſitas velut ignis quorũ expo-
ſitio qua ſcripturas peruersè exponunt, ve
luti ſulphur, quorum verboſitas in diſputã
do, velut ſpiritus eſt procellarum, & iſta o-
mnia ſunt in præſenti pars calicis eorum, a-
Eluidius lia verò pars reſeruatur eis in futurum. Ex
contra per his fuit impurus Eluidius, cuius aduerſus
petuã vir- blaſphemias virginitatẽ beatæ Mariæ inſi-
ginitatem gni epiſtola defendit vir illuſtris beat⁹ Hie
Mariæ. ronymus. Illum, quoniam erat peccator, &
iniquitatem diligebat: hoc dictum Euange
liſtę, & non cognoſcebat eam, donec pepe-
rit filium ſuum primogenitum, ſic illaquea
uit, vt diceret: Donec ſiue vſque, aduerbiũ,
certum tempus ſignificat, quo completo,
fiat id, quod vſque ad illud temporis quod
præſcriptum eſt non fiebat, velut in præſen
ti, & non cognoſcebat eam donec peperit fi
lium. Apparet ergo, inquit, cognitam eſſe
poſt partum, cuius cognitionem filij tantũ
generatio deferebat. Deinde niſus eſt apꝓ-
bari primogenitum non poſſe dici, niſi eum
qui habeat & fratres, ſicut vnigenitus ille
vocatur, qui parentibus ſolus eſt filius, & il
los qui in Euangelio memorantur fratres
Domini, genitos fuiſſe ex matre Domini &
Cõfutatio Ioſeph, poſt generationem Ieſu Chriſti, pro
Eluidij. caci & hæretica lingua contendit. Monſtrũ
illud, ſcilicet Eluidium totus orbis execre-
tur, ſicut execratus eſt, atq; ſufficienter con
futauit iam dictus vir catholicus atque or-
thodoxus, dicens inter cætera: Tu dicis Ma
riam virginem non manſiſſe? ego mihi plus
vindico, etiam ipſum Ioſeph virginem fuiſ-
ſe per Mariã, vt ex virginali coniugio virgo
filius naſceretur. Si enim in virum ſanctum
fornicatio non cadit, & aliam eum vxorem
habuiſſe non ſcribitur, Mariæ autem, quam
putatus eſt habuiſſe, cuſtos fuit potius quã
maritus, relinquitur virginem eum manſiſ-
ſe cum Maria, qui pater Domini meruit ap-
pellari, Igitur natus eſt Chriſt⁹, & in natiui
tate eius fidelis & verax comprobatus eſt
ipſe q promiſit Deus: Gratulamur omnes
dicentes cum Pſalmiſta: Fidelis Dominus in
Pſal. 144. omnib. verbis ſuis, & ſanctus in omnibus o-
Pſal. 32. peribus ſuis. Item: Quia rectum eſt verbum
Domini, & omnia opera eius in fide. Quot-
2. Cor. 1. quot enim promiſsiones Dei ſunt, ait Apo-
ſtolus, in illo eſt. Ideò & per ipſum dici-
mus: Amen Deo ad gloriam veſtram. Verè
ad gloriam veſtram quodammodo ſupera-
tus eſt Deus licet fortior, & vicit volentem
vinci fortis colluctator noſter per fidem pa
ter Iacob. Quòd dicimus ita ſcriptũ eſt: Cũ
que mature ſurrexiſſet Iacob, & trãſductis *Gen. 32.*
omnib. remanſiſſet ſolus, ecce vir luctaba-
tur cũ eo vſq; mane, qui cùm videret quod *Luctatio*
eum ſuperare non poſſet, tetigit neruũ fe- *Iacob cum*
moris eius, & ſtatim emarcuit. Dixitq́ue ad *Deo.*
eũ: Dimitte me, iam enim aſcendit aurora.
Reſpondit: Non dimittam te, niſi benedixe
ris mihi. Et ille: Si contra Deum, inquit, for
tis fuiſti, quanto magis contra homines prę-
ualebis? Et benedixit ei in eodem loco. Di-
xitq́; Iacob: Vidi Dominũ facie ad faciem,
& ſalua facta eſt anima mea. Iuxta magnum
& mirum illud præſagium factũ eſt, naſcen
te Ieſu Chriſto, & victor inuctus eſt homo,
ſiue genus Iacob, promiſſum exigẽs à Deo,
& quaſi iurè ſuperatus eſt Deus, promiſsi
ſui debitor. Num praua fuit aut ignota eſt *Exod. 23.*
colluctatio? Nónne ſaltem ex eo cognoſci
poteſt quod ait ad Moyſen, cerno quod po-
pulus iſte duræ ceruicis ſit, dimitte me, vt
iraſcatur furor meus contra eos, & deleam
eos? Ibi nanq; fortis fuit & inualuit Moy-
ſes eodem modo, quo pater eius Iacob lo- *Oſee. 12.*
co vel tempore iam dicto, de quo & in Oſea
taliter ſcriptum eſt In fortitudine ſuà dire-
ctus eſt, cũ angelo, & inualuit ad angelum,
& conſortatus eſt, fleuit & rogauit eum, in
Bethel inuenit eum, & ibi locutus eſt nobiſ-
cum. Hinc manifeſtum eſt, qualis lucta illa
fuerit, quia fleuit & rogauit eum. Secundũ *Quomodo*
illud præſagium futurum erat & factũ eſt, *homo inua*
vt iratus Deus, quia ſæpè fuit offenſus, & i- *leſcit ad*
ratus multis eorum adinuentionibus, mina *Deum.*
retur quod recederet, immò & genus Iacob
diſperderet atque deleret, & nunquam de-
fuerunt in populo illo homines, quamuis
pauci, in quibus eſſet fortitudo, id eſt, fides
Iacob, luctans & inualeſcens ad fortitudinẽ
Dei, & quodammodo dicens, non dimittã
te, niſi benedixeris mihi. Talium quiſque
fleuit & rogauit eum, & hoc fuit inualeſce-
re, & fortem eſſe contra Deũ. Hic ille Moy- *Exod. 23.*
ſes, de quo iam exemplum prælibatum eſt,
fortiter luctabatur ſtans in confractione, id
eſt, in nimia mentis humiliatione in cóſpe-
ctu eius: cũ dicente illo, dimitte me, ipſe o-
rabat Dominum Deũ ſuum dicens: Cur
Dñe iraſcitur furor tuus contra populum
tuum? Recordare Abraham Iſaac, & Iſrael
ſeruorum tuorum, quibus iuraſti per temet
ipſum, &c. Sic multoties idem Moyſes fle-
uit & rogauit eum; ſic Dauid fleuit & roga-
uit eum, ſic & alij plures fleuerunt & roga-
uerunt eum, quorũ fletum & rogatum per
ordinem narrare nimis longum eſt. Quid
multa? Contra Deum fortis fuit Iacob nec
dimiſit eũ niſi benediceret, & benedixit ei *Gen. 32.*
in eodẽ loco: Et itidẽ contra Deũ ſiue cõtra
irã dei fortis fuit ꝓgenies eiuſdẽ Iacob, nec

Generationum computatio propter futurũ Chriſtum facta eſt.

dimiſit eum, niſi daret Chriſtum ſuum, qui eſt omnium gentiũ benedictio. Tunc tetigit neruũ femoris Iacob, vbi benedixit eum & ſtatim emarcuit. Quid eſt hoc, niſi quia ſic rationabiliter futurum erat, vt poſtquã promiſsio compleretur, poſtquã hic Ieſus Chriſtus naſceretur, iam extũc omnis apud Deum genealogiarum vetus diligentia pro nihilo, imò & pro ſtultitia vel fabulis haberetur? Sciendum quippe, ꝙ omnis tam diligenter facta in lege tribuum ac familiarum ſiue generationum, domorũ atq; cognationum diſtinctio, verbi gratia, quod dictũ eſt de filijs Iuda per generationes & familias, ac domos, & cognationes ſuas, tot erant millia, maximeq́; illud, quod iuſsũ eſt, vt vnuſquiſq; de tribu ac familia ſua duceret vxorem, in vnũ & ſolum omninò Chriſtum tendebat, propter veritatẽ Dei, ad confirmandas promiſsiones patrum, vt dum veniret, dum naſceretur, nõ incertũ ſciri poſſet, aut dici ad gloriã & ad laudẽ iuſti & fidelis Dei, quia ſicut promiſit & iurauit, ſic & fecit benedictione, qua benedicẽtur omnes gentes mittendo de ſemine Abrahæ, de tribu Iuda, de ſtirpe ſeu de domo ac familia Dauid.

Num. 1. & vltim.

Nunc vana eſt genealogiarum quæſtio.

Poſtquã ergo venit, poſtquã natus eſt, quæ cura de illo femore, de illa tribuum, generationũ, familiarum, domorum, atq; cognationũ diuiſione, ſeu ſupputatione? Imò pro extrema ſtultitia totum illud reputandum eſt: Stultas, inquit Apoſtolus, quęſtiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita, ſunt enim inutiles & vanę. Igitur omnium genealogiarum finis iſte ſit, quod idẽ Apoſtolus ait: Paulus Seruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Euangelium Dei, quod antè promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis, de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Quod ſi ex ſemine Dauid, ergo & ex tribu Iuda, vt confirmetur veritas Dei, dicentis per os patriarchæ Iacob: Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium. Quod ſi ex tribu Iuda, ergo ex ſemine Abrahæ, ad quem primum dictum eſt: Et in ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Iam de cætero femur Iacob marcidum fit, ſicut verè eſt. Nam reuera emarcuit, ita vt iam neque Rex, neque Dux, neq; Propheta, neq; Sacerdos poſsit inde ſperari, & omninò vigor, ſiue viror eiuſmodi ſic defecit in Illo, vt ſit infidelis, imò & infideli deterior, qui ſpem habet in carne eiuſdem populi, recepturus Antichriſtum, ſub nomine Chriſti.

Tit. 3. *Rom. 1.* *Geneſ. 49.* *Gen 2 vi* *Femur Iacob emarcuit.*

LIBRI PRIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS, DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS,

LIBER SECVNDVS.

GLORIAM Dei, gloriam, quam prædicare intẽdimus, & honorem filij hominis enarraturi erant quidam cæli, iuxta illud Propheticum: Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciant firmamentum. Eius gloriæ & honoris principium illud eſt, vnde hactenus ſermo habitus eſt, ſcilicet, quia in ſole poſuit tabernaculũ ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Quod expoſitione iam non indiget, quia quod ſit tanquã ſpõſum proceſsiſſe de thalamo ſuo, paruuli quoq; audierunt, infantes elocuti ſunt, qui de illius ſponſi virginalibus nuptijs nati, imò renati ſunt, & adoptionis filiorum Dei ſpiritũ acceperunt. Nihilominus & hoc ferè omnibus notum eſt, quod cæli illi, qui gloriã hanc enarraturi erant, Apoſtoli fuerunt cæli vocales, cæli eloquentes: quia non ſunt loquelæ, neq; ſermones, quorum non audiãtur voces eorum: in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorũ. Quorſum iſtud? videlicet ad concilij diuini, pulcherrimæq; diſpoſitionis laudem atq; admirationẽ, quia futuram poſtmodum talium cælorũ enarrationem, taliſq; firmamenti annũciationem & auditum, ſiue ob auditionem gentium, quæ credituræ erant per voces eorundem cælorum continuò præſignauit, vbi nat⁹ eſt Chriſtus in his, quæ confeſtim narrat diuinus Euangeliſta: *Cũ ergo (inquit) natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudæ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Hieroſolymam, dicentes: vbi eſt, qui natus eſt rex Iudæorum? Vidimus enim ſtellam eius in oriente: & venimus adorare eum.* Nõnne iam tunc cæli gloriam iſtam enarrauerunt? Vtique enarrauerunt &c.

Pſalm. 18. *Rom. 8.* *Cæli vocales, Apoſtoli.* *Cap. II.*

runt & alios cælos, de quibus iam dictũ eſt,
Præfigura- enarraturos eſſe ſignificauerũt. Et ſicut tũc
tio in Ma- Magi, id eſt ſapientes vtiq; gentiles, clarita-
gis. tẽ ſiue illuſtrationẽ iſtius cæli inanimati, ſci
licet ſtellam cognoſcentes atq; ſequentes,
venerunt dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex
Iudæorũ? ſic futurum erat. vt gentes illumi
nationẽ cælorum, rationaliũ, id eſt, Apoſto-
lorum, videlicet donum ſpiritus S. quod ac
ceperant, intelligentes, venirent & pœniten
tiã ſibi ad vitã donari poſtularẽt. Item ſic-
ut tũc Herodes propter Magos ſeu Magorũ
inquiſitionem turbatus eſt, & omnis Hiero
ſolyma cũ illo, & quæſiuit puerũ ad perdẽ-
dum eum: ſic futurum erat, vt gentib. euan
gelium Ieſu Chriſti ſuſcipientibus, eadem
ciuitas Hieruſalẽ, totumq; regnũ Iudaicũ,
ſeditionibus turbatum, conaretur funditus
exterminare prędicationẽ Apoſtolorum, &
ipſum qnodammodo occidere Chriſtũ, oc-
cidẽdo & crucifigendo, flagellando, & de ci
uitate in ciuitatem perſequendo, pleroſque
ex prophetis & ſapientib. & ſcribis, quos il-
Mat.23. le miſit. Nihilominus, ſicut tunc dictum eſt
Ioſeph: ſurge & accipe puerũ & matrẽ eius,
& fuge in Aegyptũ, & ſic fecit Ioſeph ſece-
dẽs cum puero & matre eius in Aegyptum,
Actor. 13. ſic futurũ erat, vt loquens in Apoſtolis ſuis
Chriſtus diceret, vobis quidem oportebat
primum loqui verbũ Dei, ſed quomodo re
puliſtis illud, & indignos vos iudicaſtis ęter
na vita, ecce conuertimur ad gentes. Itidẽ
ſicut defuncto Herode, rurſus conſurgens
Rom.11. accepit puerum & matrem eius, monitus ab
angelo & venit in terram Iſrael, ſic futurũ
eſt, quod Apoſtolus ait: quia cùm plenitu-
do gentiũ ſubintrauerit, tunc omnis Iſrael
ſaluus fiet. Sed vt ad inceptum reuertamur
quid pertinuit ad iſtam gloriam Dei ſignũ
eiuſmodi. Vidimus, aiunt, ſtellam eius in o-
riente? Ad hæc, inquam. Multum ad rem ta
Fœdus Dei le ſignum pertinuit, ſi rite recorderis, qnia
cum Abra- quando pepigit Dominus cum Abrahã fœ-
ham. dus, à quo liber generationis Ieſu Chriſti
cœptus eſt, & ad quem beati ſeminis repro-
miſsio facta eſt, tunc etiam eduxit eum fo-
ras, & ait illi: Suſpice cælum & numera ſtel-
Gen.15. las, ſi potes. Ac deinceps: Sic erit ſemen tuũ.
In die illo, ait ſcriptura, pepigit Dominus
Galat.3. fœdus cnm Abraham dicens: Semini tuo da
bo terram hanc, &c. Hinc Apoſtolus: Abra-
Hebr. 2. hæ dictæ ſunt promiſsiones, & ſemini eius.
Non dicit, & ſeminibus, quaſi in multis, ſed
quaſi in vno, & ſemini tuo qui eſt Chriſtus.
Hic vnus eſt, propter quem omnia, & per
quem omnia, qui multos filios in illam glo
riam adducere veniebat. Vt ſicut in cælo
ſtellę innumerabiles ſunt, ſic eſſent ſplendi
di & incommutabiles per ipſum, atq; incõ-
pleretur quod fidelis & verax promiſit: ſic
erit ſemen tuum. Rectè igitur non qualecũ
que ſignum, ſed nouum ſydus cæli dederũt, *Gen.12.*
videlicet propter eiuſmodi ꝓmiſſum, quo-
dammodo dicentes nobis: Laudate & con- *Cur ſtella*
gratulamini, quia fœdus, quod pepigit Deꝰ *Magis ap-*
cum Abraham, non fecit irritum: impleuit *paruit.*
quod promiſit: ſuſpice ſtellas, ſic erit ſemẽ
tuum. Hoc angeli ſcientes, eadem nocte pri
mi glorificauerunt eum, quorum grandis
exercitus, & magna fuit multitudo laudan-
tium & dicẽtium: Gloria in altiſsimis Deo, *Luc. 2.*
qui etiam congratulantes nobis, ſubiunxe-
runt: & in terra pax hominibus bonæ volũ-
tatis. Illud quoque ad rem pertinuit, quod
euangeliſta cùm dixiſſet: Cùm ergo natus *Tempus &*
eſſet Ieſus in Bethleem Iudæ, ſtatim & locũ *locus nati-*
natiuitatis & tempus expreſsit dicendo in *uitatis*
Bethleem Iudæ, in diebus Horodis. Quam *Chriſti an*
ad rem hoc pertinuit? Nimirum ad veritatẽ *tea prædi-*
eiuſdem Dei, qui per os patriarchæ Iacob, *cta ſunt.*
taliter prælocutus eſt: Non auferetur ſce-
ptrum de Iuda, & dux de femore eius, do-
nec veniat qui mittendus eſt, quiq; ſicut A-
brahæ, ita & Bethleemitæ Dauid promiſit
atque iurauit, hunc Ieſum Chriſtum de ſe-
mine eius naſci. Non ante debebat auferri *Gen. 49.*
ſceptrum & dux de Iuda, donec iſte veniret
alioquin fidelis & verax nõ appareret deus,
qui in patriarchis & prophetis locutus eſt,
quique in patriarcha memorato tempus fe
re præfiniuit, & in propheta, videlicet Mi- *Mich.5.*
chea, locum præſignauit: Et tu, inquit, Beth
leem terra Iuda, nequaquam minima es in
principibus Iuda: Ex te enim exiet dux qui
regat populum meum Iſrael. Nónne ſce-
ptrum ablatum erat de Iuda, & dux de fe-
moribus eius defecerat cùm regnaret He-
rodes patre Idumæo, & matre ortus Arã-
bica? Igitur dicendo in Bethleem Iudæ in
diebus Herodis, ſcienter argumenta prę-
buit veritatis, breuiter & ſufficienter edi-
cens, ſic oportuiſſe fieri, id eſt, tunc tempo-
ris debuiſſe naſci Chriſtum, quo tempore
narrauerat eum eſſe natum, & illum debe-
re natiuitatis eſſe locum propter veritatem
Dei & confirmandas voces prophetarum,
fuerat autem conceptus in ciuitate Galileæ,
cui nomen Nazareth. Quamcunque ob
cauſam in illa ciuitate Galileæ tunc fuerint
vel habitauerint Ioſeph & Maria, cũ eſſent
de domo Dauid, nihilominus vt naſceretur
Ieſus in Bethleem Iuda, Deus miro proui-
dit modo, videlicet propheticæ veritati fa-
mulante Romano imperio, Denique Cæſar
Auguſtus hoc modo famulatus eſt illi, vt & *Cæſar Au-*
auferret ſceptrum & ducem de Iuda, dan- *guſtus fa-*
do regnũ Iudææ Herodi alienigenæ, Anto- *mulatus*
nio ſuffragante, vnde & hic dicitur, in die- *eſt prophe-*
bus Herodis regis, & edictum proponeret, *tiæ de Chri*
vt deſcriberetur vniuerſus orbis: quæ cauſa *ſto.*
effecit, vt aſcenderet Ioſeph cum Maria de-
ſponſata ſibi vxore prægnante, in Bethleem

ciuitatem Dauid, eo quod eſſet de familia & domo Dauid. Sic miro modo ſamulatū eſt natiuitati Ieſu Chriſti & propheticæ veritati, tam Romanum imperium neſciens, q̃ cælum inanimatum ſentiens. Romanū, inq̃, Imperium, tale edictum proponendo, cælū autem, tale ſignū, id eſt, nouam ſtellam proferendo. Vnde propheticum illud impletū eſt: Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo de Iſrael. Locū ipſum Magi, licet diuinitus inſpirati, neſcierunt, quippè qui nō in Bethleem, ſed primum Hieroſolymam venerunt dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? Magis in ſublimi q̃ in humili loco, magis in regia ciuitate quā in vico mediocri, magis in turba diuitū quā in ſilentio pauperum naſci poſſe, & quærendū eſſe putauerūt regem Iudæorum, itaq; Hieroſolymam venerunt, ſed hoc tale erat, ac ſi paruū non attendentes virgultum, ad excelſa ſuſpicerent ligna ſyluarum. Dixerat autē ſpiritus S. per prophetam: Excelſi ſtatura ſuccidentur, & ſublimes humiliabūtur, & ſubuertentur condenſa ſaltus eius ferro, & Libanus cū excelſis cadet. Et egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcēdet, &c. Et eſt ſenſus: Inter ſuperbos erunt iurgia, contra ſemetipſos dimicabunt & cadent: quod tunc maximè factum eſt, quando Herodes homicida, imò & parricida ad omnem Dauidicæ ſtirpis odorem ſæuiēs & contra omne regium genus dentib. ſtridēs, nec vxori pepercit, nec ſocero, qui erant regij generis, & proprios quoq; filios crudeliter morte damnauit. Vane furebat, fruſtra inſaniebat diabolus in illa ſua ſecuri, in qua ſecabat: quia non de excelſis cedris aut robuſtis quercubus, ſed de gracili virga, quæ inter arbuſta latebat, flos erat aſcenſurus, id eſt, non de ſuperbis & purpuratis diuitibus, ſed de humili virgine, qualis in plebe vix cognoſci poſſet, Chriſtus erat naſciturus. Hoc illi videlicet Magi, neſcierūt, & quidē poterat facere Deus in primis, ꝙ fecit poſtmodum, vt ſcilicet venientes illos ab oriēte, continuò ſtella q̃ viderant, antecederet, vſq; dum veniēs ſtaret ſupra vbi erat puer: ſed dilatio hæc vtilis erat, vt interim qui de cælo acceperant ſignum, audirent etiam de ſcriptura teſtimonij firmamentum, ꝙ æquè nunc prodeſt nobis, ꝓpter quos eſt ſcriptū, vt profuit illis, propter quos tunc fuit recitatum. Quid tandē de muneribus dicendū, quæ illi obtulerunt? Auditum & celebre factum eſt in vniuerſo orbe gaudium ipſorū.

Num. 2.

Magi cur in Hieruſalem quæſierunt Chriſtum.

Eſa. 10.

Myſtica munera Magorum

Quia videntes ſtellam antecedentem ſe, quam viderant in oriente, & ſtantem ſupra domum vbi erat puer, gauiſi ſunt gaudio magno valdè. & intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum: & apertis theſauris ſuis, obtulerunt ei munera, aurum, thus & mirrham. Verè cælitus inſpirati, verè cęleſti magiſterio docti, verāq; & cæleſtem habentes materiam gaudendi. Quid, inquā, hic dicendum, niſi quia prophetæ ipſi & prophetica ipſorum munera fuerunt. Veritatem & manſuetudinē & gloriam & honorem proteſtati ſunt, veritatem aſſumptæ carnis, manſuetudinem, id eſt, humilitatem paſsionis, gloriam regni, & honorem diuinitatis, vnius eiuſdemq; Ieſu Chriſti. Quatuor facies vni erant, ait propheta, facies hominis, facies leonis, facies vituli, & facies aquilæ volantis. Quatuor iſtas facies, quatuor conſtat eſſe ſacramenta, quæ neſcire non licet homini Chriſtianæ profeſsiōis, ſcilicet incarnationem, paſsionem, reſurrectionem atq; aſcenſionē eiuſdem Ieſu Chriſti, quarum circa inſpectionem facierum tota verſatur intentio præſentis opuſculi. Faciem vnam ex his, videlicet faciem hominis præſentem inuenerunt, quam & procidentes adorauerunt, cæteris myſticis muneribus mirabiliter præſignauerunt. Myrrha faciem vituli, id eſt, ſacramentum paſsionis, qua ipſe ſacrificandus atq; mixtura myrrhę & aloes condiendum erat in ſepultura corpus eius. Aurum faciem leonis, id eſt, gloriā reſurrectionis per quam caro, quam ex nobis mortalem ſuſceperat, tantum meliorata eſt, quantò aurum puluere ſeu limo terræ, pulchrius atq; pretioſius eſt. Thure faciem aquilæ volantis, id eſt, ſublimitatem aſcenſionis, & confeſsionē ad dexterā patris, ex quo dato hominibus ſpiritu S. cognitus eſt ꝙ Deus ſit idem filius Dei, cuius ſacrificiū incenſi legitimū iure debeat auferri, æquè vt patri, & ſancto ſpiritui. Et eiuſmodi myrrhā tota quidē illi offert ſancta eccleſia, dū credens & cōfitens, ꝙ verè paſſus, mortuꝰ & ſepultus fuerit, vitiorū in ſe mala ꝓpter eū mortificat, maximè autem exercitus martyrum, qui guſtu mortis amaro paſsioni eius cōmunicauerunt. Item thus eiuſmodi, tota quidem illi offert eccleſia credens & confitens, quia verè Deus eſt, & omnis in eo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat: maximè aūt ſanctorum ordo ſacerdotū, qui propter eū cælibem ducentes vitā, ſemper altari præſto ſunt, offerre illi incenſum dignū, & omne ſanctū iugiter exequi ſacri altaris eius miniſteriū. Itidem aurum eiuſmodi tota quidē illi offert eccleſia, credens & confitens, quia ſurrexit, & immortaliter regnat qui mortalis & mortuus fuerat, maximè aūt regū & principum potentia, diuitūque fideliū opulentia, qui ad cōſtruēdas nomini eius eccleſias, aurum & argentum illi fideliter obtulerunt, domumq; eius, qui cū diues eſſet, ꝓpter nos pauper factꝰ eſt, largis donarijs ditauerunt, iuxta illud propheticum, quod tam ſecundum literam, quàm ſecundum ſpiritum veriſsimum eſt. Et viuet, id eſt,

Quatuor facies vni Chriſti.

Ezech. 10.

Ioan. 19.

Quomodo munera illa offert eccleſia.

Coloſſ. 2.

2. Cor. 8.

Pſal. 7.

Munera illa theſauri dicta ſunt.

id eſt, reſurget, & dabitur ei de auro Arabiæ: Reges Tharſis & inſulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent. Rectè igitur munera hæc ore ſacro euangeliſta magnificauit, & ſic magnificè enunciauit, vt dicturus, obtulerunt ei munera, permitteret, & apertis theſauris ſuis. Nã verè theſauri fuerunt, & theſauri merentur appellari, nõ tam ſiſtartia ſeu thecæ qualeſcunque, quib. clauſæ portari poterant ſpecies eiuſmodi, q̃ corda ipſa offerentium, quorũ ex abundantia potuerũt inuiſibili Deo inuiſibiliter ꝓferri cauſæ tã ſanctæ, quas eccleſia S. in illis ſpecieb. viſibilib. venerabiliter intelligit.

Magi ſpiritu ſancto edocti.

Nihilominus & gaudiũ illorum ſic magnificauit, vt non contentus dixiſſe, gauiſi ſunt gaudio magno, adderet valdè, qa reuera gauiſi ſunt, gaudio magno gauiſi ſunt, & gaudium eorũ fuit in ſpiritu ſancto, qui & iucunditatẽ & exultationem theſaurizauit ſup eos, quib. nihil defuit de plenitudine ſcientiæ vel fidei, quæ à nobis exigitur diuina ſanctarum ſcripturarũ lectione inſtructis, ꝙ comprobatur ex ipſorũ muneribus benè conſideratis. Et vide, quanta ſit diſtantia in modis diſcendi, quantum diſtet inter eruditionem illius qui per angelũ ſiue

Luc. 2.

per hominem & illius qui per ſolã ſpiritus ſancti reuelationem meretur erudiri. Paſtores itaq; Iudæi, quippè qui in regione eadẽ erant vigilãtes, & cuſtodientes vigilias noctis ſupra gregem ſuũ, non per hominẽ, ſed (quod maius eſt) per angelũ, natum ſibi eſſe ſaluatorem Chriſtũ Dñm didicerunt: & tamen nõ adeo docti ſiue eruditi fuerunt, vt procidentes adorarent, aut munera offerrent, ſed tantũmodo venerunt & cognouerunt de verbo, ꝙ dictum erat illis de puero hoc, & reuerſi ſunt glorificãtes & laudãtes Deum. Iſti primitiæ gentiũ, neq; per hominem docti, neq; per angelum, ſed per ſpiritũ

Infantia Christi.

ſanctũ, modo de quo iã dictũ eſt, laudẽ pſecerunt, & tres homines, trib. partib. orbis, Aſiæ, Europæ atq; Africæ fidei vel cõfeſſionis atq; adorationis exẽplar exiſtere meruerũt. Interea decet reuerẽter intueri, q̃ veraciter ſancta ſcriptura dixerit de iſto tali filio

Pſal. 8.
Galat. 4.

hominis: Minuiſti eum paulò minus ab angelis. Deniq; vt factus erat ex muliere, factꝰ ſub lege, ita & factus eſt ſub legib. naturæ, ſub legibus infantiæ nihil pro ſemetipſo viſibiliter agens, nihil hominib. per ſemetipſum loquens, patronos habere dignatus angelos, qui agerent pro puero loquerentur ꝓ infantulo, & hoc duntaxat in ſomnis, quo non præcellentior eſt modus viſionis.

Cur in ſomnis tunc angelus apparebat, & nõ manifeſtè.

Ante & poſt minorationẽ talis filij, manifeſtè viſos eſſe angelos legimus hominib. ſeruis & ancillis huius Domini interim autẽ dum minor eſt, nõ manifeſtè, ſed in ſomnis vbi deſcẽderat in vterũ virginis, angelꝰ Dñi in ſomnis apparuit Ioſeph dicẽs: Ioſeph fili Dauid noli timere accipere Mariã cõiugem tuã: in ſomnis nihilominus eidẽ beato Ioſeph: Surge, inquit, & accipe puerũ & matrem eius, & fuge in Aegyptum. In ſomnis itidẽ: ſurge & accipe puerum & matrem eius, & vade in terram Iſrael: in ſomnis rurſus, dum timeret in Iudæã ire, eò quòd Archelaus regnaret pro Herode patre ſuo, admonitus ſeceſſit in partes Galileæ. *Sic & magi iſti in ſomnis acceperunt reſponſum, ne redirent ad Herodem, & per aliã viam reuerſi ſunt in regionẽ ſuã.* Ita quaſi dedignentur manifeſtè loqui, loquuntur in ſomnis ſancti angeli, ſeruis Dñi ſui nõ dedignãtes, ſed ꝓ volũtate eiuſdẽ Domini ſui ſcripturã veritatis honorãtes, vt ſeipſos nõ tantum ſeruis Dñi ſui, verũetiam ipſo Domino ſuo ſciãt & recognoſcãt eſſe maiores, cuius videlicet maioritatis nouiſſimum illic fuit indicium ſiue teſtimoniũ, vbi eidem Domino in paſſione agonizanti apparuit angelus de cælo conſortans eum. Legimus quidem angelos miniſtraſſe illi, cũ adhuc eſſet minor angelis, ſicut ſcriptũ eſt, reliquit eũ tentator & acceſſerunt angeli & miniſtrabant ei: ſed illud huic ſenſui non valdè repugnat cũ Heliæ ſemel & iterum angelus eo modo miniſtrauerit. *Luc. 22.* *Mat. 4.*

Miniſteria angelorũ.

Proiecerat ſe Helias & obdormierat in vmbra iuniperi, & ecce angelus Dñi tetigit eum, & dixit illi: Surge comede. Reſpexit & ecce ad caput ſuum ſubcinericius panis & vas aquæ. Comedit ergo & bibit, & rurſus obdormiuit. Reuerſuſq; eſt angelus Dñi ſecũdo, & ſimiliter fecit. *3. Reg. 19.* Quomodo Heliæ miniſtrauit angelus, vt deinde ieiunaret quadraginta dieb. & quadraginta noctib. quid mirũ ſi eodem modo miniſtrauerunt angeli huic filio hominis cũ ieiunaſſet quadraginta dieb. & quadraginta noctibus? Hęc idcircò dicta ſunt, quia valere nobis debent ad cognitionẽ cæleſtis diſciplinę, ad venerationẽ magiſtri huius qui dicit, & diſcite à me qa mitis ſum & humilis corde: qui ſicut natura vel humana conditiõe, ita & ipſo vſu naturæ dignatus eſt angelis ſuis minor exiſtere, iuxta ꝙ ipſe teſtificatus eſt dicens, quia filijs hominis nõ venit miniſtrari, ſed miniſtrare. *Mat. 11.* *Mat. 20.* Quid porrò ipſa mater? Nunquid non ſaltẽ ipſa loquebatur, aut loqui poterat? Imò ipſam valdè illud decebat, ꝙ alius euangeliſta ſemel & ſecũdo memorat dicens: Maria aũt cõſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo.

Cur Maria tacebat tunc.

Tempus tacendi ait Salomon, & tempus loquendi. Diſcretionẽ eiuſmodi virgo ſapiens & prudens nõ ignorauit. *Luc. 2.* *Eccl. 3.* Inde collaudãs eam ſponſus, ꝙ vtiq; fuit illi Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui concepit & peperit, dicit in Canticis. *Cant. 4.* Hortus cõcluſus ſoror mea ſpõſa, hortus concluſus, fons ſignatus. Denique hoc quidem ſponſus Chriſtus Dei filius, conuenienter dicit ſponſæ ſuæ eccleſiæ, ſed hoc i-

pſum

pſum non minus cõgruè dicat perſona Dei patris, dilectæ ſibi beatæ Marię, ſtatim ſubiungẽs. Emiſsiones tuæ, paradyſus malorũ Punicorũ, cum pomorum fructib. Etiã hoc præmiſerat: Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua. Quandiu filius hominis maoere decuit minoratus paulò minus ab angelis, ferè tã diu fuit beatæ virgini tempus tacendi, & tamdiu tacuit, tãdiu in ſilentio fuit, velut hortus concluſus: Hortus, inquã, cõcluſus, fons ſignatus: quo accedere, cuius ſecretũ audire nullus mereretur niſi cognitus, nullius cui talis hortus, taliſq; fons, clauſurã vel ſignaculũ oris ſui, aperire indignũ arbitraretur. Vbi aũt gloria & honore coronatus eſt filiꝰ hominis reſurgẽdo, & in cælũ aſcendẽdo, vbi ſedet ad dexteram patris, extunc eidem beatæ virgini fuit tempus loquendi, & hoc amicis, id eſt, ſanctis Apoſt. & talia loquendi, qualia priꝰ portare non potuiſſent: ꝙ ſciens ipſe filius hominis, dixerat quodã loco: Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Vbi venit ſpiritus veritatis, primꝰ quidem & princeps ipſe illos omnem veritatem docuit: ſed & ipſa beata virgo teſtimoniũ ſuæ vocis adhibuit, & taliter locuta eſt auribus fidelib. vt proinde rectè dicat dilectus eius Deus. Fauus diſtillãs labia tua mel & lac ſub lingua tua: Emiſsiões tuæ paradyſus malorũ punicorum cũ pomorum fructibus, Cyprus cũ nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinamomũ, cũ vniuerſis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnib. primis vnguentis. Fons hortorum, puteus aquarũ viuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Igitur Deus Dei filius, homo vel filius hominis factus, & ita paulò minus ab angelis imminutus, ſomniantib. magis & beato Ioſeph nutricio eius, vigilantib. aũt angelis in cuſtodia eius, Herodis homicidæ malitiã eiuſit, & in Aegyptum fugit, eratq; ibi vſq; ad obitum Herodis. Vt quid hoc? *Vt adimpleretur (ait euangeliſta) ꝙ dictum eſt à Domino per prophetam dicentẽ: Ex Aegypto vocaui filium meum.* Puta dixiſſe illum, vt per omnia fratrib. aſsimilaretur, iuxta ꝙ Apoſtolus loquitur: Nuſquam enim angelos appræhendit. Vnde debuit p omnia fratribus aſsimilari, vt miſericors fieret & fidelis pontifex ad Deũ, vt repropitiaret delicta populi. In eo enim in quo paſſus eſt ipſe tentatus, potens eſt eis qui tentãtur auxiliari. Quis enim filius, quis eſt de cunctis fratribus eius, quẽ non ex Aegypto vocauerit Deus? Nouit ſanctorũ fides, & in ore fidelis eccleſiæ frequentiſsimũ eſt, quia cunctis filijs Dei mundus iſte in quo, quamdiu ſumus in corpore, ait Apoſt. peregrinamur à Deo, Aegyptus eſt, & hoc in illa parte mundi, quæ vulgo vocatur Aegyptus, figuratum eſt, qualiter vocet Deus omnẽ filium

Quando fuit Mariæ tẽpus loquendi.

Ioan. 16.

Chriſtus p omnia fratrib. aſsimilatus, excepta peccati participatione.

Hebr. 2.

2.Cor. 5.

1.Pet. 2.

Rom. 5.

ex Aegypto huius mundi, id eſt, de tenebris in admirabile lumen ſuum, per illud, ꝙ ſicut ſacra narrat hiſtoria, populum illum, qui in Aegypto ſeruiuit carneo Pharaoni, vocauit Deus exinde tã admirabili ordine in terram promiſsionis. Præter hanc vniuerſalẽ peregrinationem, q̃ vniuerſi peregrinamur in Aegypto huius ſeculi, propter præuaricationẽ Adæ, in quo oẽs peccauerunt, ait Apoſtolus, hoc illi plus habuerunt ꝙ in illa Aegypto peregrinati ſunt, & carneo Pharaoni in luto & latere ſeruierunt propter peccatum ꝓprium, quia vendiderant illuc in ſeruum Ioſeph fratrẽ ſuum. Ergo quia debuit filius iſte vnigenitus per omnia fratrib. aſsimilari, excepta duntaxat participatiõe peccati, oportuit illum fugere, & in illa Aegypto peregrinari, & ita incipiendo, taliter totum peragere curſum vitæ præſentis, in tentationibus ſuis, vt verã in ſemetipſo præſentaret ſimilitudinẽ vtriuſq; peregrinationis necnõ & vtriuſq; vel vocationis, vel reuerſionis fratrum ſuorum, qui ſunt oẽs electi, ſcilicet & illius, qua, & illi filij Iſrael in Aegypto peregrinati, & exinde vocati ſunt, & huius, qua oẽs in Aegypto huius ſeculi peregrinamur, & hinc quia filij ſunt, quotidie vocantur. Igitur vt adimpleretur (ait) ꝙ dictum eſt à Dño per prophetã dicẽtem: Ex Aegypto vocaui filium meum, id eſt, vt aſſimilaretur per omnia fratrib. & pro illorum ſimilitudine per omnia tentaretur abſque peccato, quia ad verã promiſsionis terram vocati vel vocandi ſunt, oportuit illum in Aegyptum fugere, & illic peregrinari, peccatum nec originale habentẽ, propter ꝙ exul in hoc mundo eſſe deberet, vt ſumus nos oẽs, nec actuale, propter ꝙ in illa Aegypto peregrinaretur, vt peregrinatus eſt propter domeſticum (de quo iã dictum eſt) peccatum populus ille, de quo ipſe ſecundum carnẽ natus eſt vbi ſeruiuit exul ille, q poſt eam quæ Abrahã facta eſt, promiſsionẽ primus perſecutionem pertulit, ſcilicet Ioſeph & deinde Iacob, & omnis domus eius intrauit, illuc exulando, iſte paſsionum vel tentationum ſuarum initium ſumpſit. Ille populus Iſrael ex illa Aegypto vocatus, mare tranſiuit, & deinde in deſerto quadraginta annis tentatus eſt, quia Dominum tentauit. Iſte puer Iſrael, ſicut ꝓpheta dixit: Quia puer Iſrael eſt, & ego dilexi eũ, vocãs ex Aegypto poſtmodũ, quali oportuit modo mare tranſiuit, id eſt, baptizatus eſt baptiſmo Ioan. ſtatimq; ductus eſt in deſertum à ſpiritu, non 40. annis tentauit, ſed tentatus eſt quadraginta dieb. Itidẽ ille populus Iſrael nõ ante, ſed poſtq̃ tentatiõibus exercitatus fuit, terrã repromiſsiõis introiuit: iſte puer Iſrael, nõ ante, ſed poſtquam tentationes ſuperauit, regnum Dei appropinquare prędicauit, &

Exod. 5.

Gen. 37.

Hebr. 2.

Cur in Aegyptũ fugere debuit Chriſtus.

Euocatio eius ex Aegypto.

Oſee. 11.

cauit, &

Mat. 4. *Luc. 17.* *Aegyptus ſpiritualiter infernus.*

cauſit, & ecce regnũ Dei intra vos eſt, inquit. Itaq; aſsimilatus erat fratrib. illis, id eſt, electis prioris populi, ſed nec dũ aſsimulationis pfectio vel finis. Ventum eſt ad aliã Aegyptum cuius illa terra Aegypti fuit exemplnm. Quæ eſt illa Aegyptus, niſi infernus? Illic detinebatur captiuus fratrũ eius, id eſt, ſanctorum populus, quos oẽs ſtatim tranſduxit per mare rubrũ, id eſt, per ſanguinis & aquæ decurrentis ex latere ſuo ſacramentum, & inimicos eorũ, id eſt, peccatũ eorum operuit mare illud & vſq; nũc operit inimicos noſtros, qui eodẽ ſacramento baptizati ſumus. Nónne ergo per omnia fratrib. aſsimilatus eſt, vt debuit, vt eos aſsimilaret ſibi, qui ad fratres ſuos per multas tentatiões vſq; ad infernum deſcẽdit, vt eos faceret cohæredes & cõparticipes ſui. Eorũ omnium quę pertulit, principiũ fuit illud, ꝙ in Aegyptum fugit, & idcircò cõpetenter euangeliſta meminit illius teſtimonij; & retulit ad eum. Vt adimpleretur (inquiens) ꝙ dictum eſt à Dño per prophetã dicentem. Ex Aegypto vocaui filiũ meum. Ad ſummũ quoniã non illi vbi narranit dixiſſe angelũ: Surge, & accipe puetum & matrem eius & vade in terrã Iſrael, ꝙ & fecit Ioſeph: ſed vbi narrauit, quia cõſurgẽs accepit puerũ & matrẽ eius nocte, & ſeceſsit in Aegyptum, illic aſſumpſit hoc teſtimonium propheticũ. Ex Aegypto vocaui filiũ meum. Quid ſi ipſam Iudæam propter perſecutiões Aegyptias; ſiue ipſam Hieruſalẽ appellari voluit Aegyptũ? Scriptũ eſt enim in Apocalypſi: Et corpora eorũ ponent in platea ciuitatis magnę, q̃ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Aegypt⁹, vbi & Dñs eorum crucifixus eſt. Et ad ipſam Hieruſalẽ loquitur Dñs per prophetam: Et nunc quid tibi vis in via Aegypti, vbi bibas aquã turbidã? Plura ſunt exẽpla huiuſmodi, q̃ vt præſenti loco poſsint cuncta conſcribi, per quæ comprobari queat illa terrena Hieruſalẽ, & Sodoma & Aegyptus, & populus Iudaicus iure & Aegypt⁹, & Chananęus, ſiue Cethæus magis, q̃ Iſrael fuerit appellatus. Quare aũt loco præſenti Iudæam ſiue Hieruſalẽ illã magis Aegyptum q̃ Sodomã ſiue Chanaan placeat appellari? Videlicet propter ſimilitudinẽ pręſentis peccati, quia turbatus eſt Herodes, & oĩs Hieroſolyma cum illo, quoniã audierat in Bethleẽ natum eſſe regẽ Iudæorum. *Et mittens, occidit oẽs pueros qui erant in ea, & in omnib. finibus eius.* Nónne hoc ſimile eſt illi, ꝙ præcepit obſtetricib. Aegypti, dicens. Quãdo obſtetricabitis Hebræas, & part⁹ tẽpus aduenerit, ſi maſculus fuerit, interficite illũ, ſi fœmina, reſeruate. Itemque populo ſuo: Quicquid maſculini ſexus natum fuerit, in flumen ꝓijcite: quicquid fœminei, reſeruate? Nimirum, & hic in Herode, & illic in Pharaõe vnus erat diabolus, in vtroq; vnus idemq; bacchabaẽ malignitatis ſpiritus. Illic idcircò necari volẽs omnes maſculos, vt nõ eſſet ſemen, vnde ſecundũ promiſsionem, quę ad Abrahã dicta fuerat, Chriſtus naſceretur: hic aũt idcircò pueros oẽs occidere properans in Bethleẽ, & in omnibus finib. eius, vt dũ omnes occiderentur, non euaderet ille q ſolus timebatur. Igitur non abſurdũ, imò rationabile eſt & verum, ſi dicas, tunc ex Aegypto vocatũ eſſe filium iſtum, quando fugit Ioſeph puerũ deferens ad illã, quam ſcripturæ autoritas ſpiritualiter & Sodomam vocat, & Aegyptũ, & idcircò Euangeliſtã rectè nõ tunc, quando reuerſus eſt in terrã Iſrael, ſed tunc quãdo receſſit in Aegyptũ, dixiſſe adimpletum hoc propheticum, ex Aegypto vocaui filium meũ, vt ſit ſenſus: De manu Herodis eripui eum, & de manu omnium q quærebant animam eius, qui verè Aegyptij fuerunt. Difficilè & nimis lõgum eſt, ea quę apud ꝓphetã Oſee præcedunt, & ea quæ ſequũtur hoc dictum. Et ex Aegypto vocaui filiũ meũ, diſcutere & tractare, vt manifeſtè cõſtet, ꝙ pertineãt ad tempus & rem pro qua ſumptum eſt ad teſtimonium veritatis euangelicæ. Proinde his omiſsis, videndum eſt & illud ꝙ deinde ſubiungit: *Tunc* (inquit) *adimpletum eſt quod dictum eſt per Hier. prophetam, dicentem: Vox in Rama audita eſt, ploratus & vlulatus multus, Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari, quia non ſunt.* Hoc taliter apud Hier. ſcriptum eſt: Hæc dicit Dominus: Vox in excelſo audita eſt lamentatiõis, flet⁹ & luctus Rachel plorãtis filios ſuos, & nolẽtis cõſolari, quia non ſunt. Paucisq; interpoſitis, quæ pertinẽt ad cõſolationem lamentantis ſiue plorantis, cauſam illam ſatis euidenter dicit, propter q̃ pueros iuxta veritatẽ euangelij funeſtus Herodes occidit. Quia creabit Dominus nouũ ſuper terrã, fœmina circundabit virum, id eſt, nõ deſoris ſemen admittet, ſed intus de ſpiritu ſancto cõcipiet, & pariet filiũ. Nunquid verò propter iſtum quẽ fœmina circundedit virum, propter iſtum qui de virgine natus eſt regẽ Iudæorum, ſoli infantes illi in Bethleẽ & in omnib. finibus eius occiſi ſunt? Imò innumera in orbe terrarũ millia martyrum, ſed illi primitiæ fuerunt, quos oẽs Rachel, id eſt, mater eccleſia, nunc vſq; deflet, & nõ vult conſolari, quia non ſunt, donec reſurgant, & immortaliter cũ illo viuant qui eſt, quẽadmodum dicit: Ego ſum qui ſum. Quare autem talis mater, ſcilicet eccleſia, preſenti loco nominari debuit Rachel? Videlicet quia mater illius, qui primus à tẽpore promiſsionis perſecutionem propter iuſtitiam paſſus eſt. In ſeruum quippè venundat⁹ eſt Ioſeph, humiliauerunt in cõpedibus pedes eius, ferrũ pertrãſiuit animã eius: mater (inquã) illi⁹ dicta eſt Rachel. Itaq; & mater eccleſia ſiue

Iudæa & Hieruſalẽ eſt, ſpiritualiter Aegyptus et Sodoma

Apocal. 11.

Hier. 2.

Herodes ſimilis Pharaoni.

Mat. 2.

Exód. 1.

Hier. 31.

Rachel plorans mater eccleſia.

Exod. 3.

Pſal. 104.

cleſia ſiue

ſia ſiue omnis anima, quæcunq; Chriſtiano perſecutioné propter iuſtitiã patienti cópatitur, rectè apud prophetã iſtum dicitur Rachel, & omnis ille, quicũq; perſecutionem propter iuſtitiam patitur, rectè nihilomin⁹ apud alium prophetã, videlicet Amos dicitur Ioſeph: Sicut Dauid, inquit, putauerunt ſe habere vaſa cantici bibentes in phialis vinum, & optimo vnguento delibuti, & nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph. Non dixit, nihil patiebantur ſuper contritione fratris, ſed poſitus eſt pro fratre Ioſeph, vt quilibet frater ſiue matris eccleſiæ filius, proprio ſignificaretur eius nomine, cuius ex fratribus fama præclara eſt, vel in malis, quæ pendit, vel in bonis, quæ rependit. Et hoc miro decore dixit, videlicet quia (vt ſuprà dictũ eſt) primus iſte à tempore promiſſionis contritioné, id eſt, perſecutioné propter iuſtitiã paſſus eſt, ita vt ferrum eius animam pertrãſiret. Porrò, iſta mater qualiter & ploret, & conſolari nolit, melius ſentiri poteſt per experimétum, quã per ſolum lectionis auditum. Quid enim? Nõne ploratus eiuſmodi dulcior eſt omni conſolatiõe præſentis ſeculi? Dicit nanq; ille, quiſquis eſt, qui ploratum hunc, quàm ſit dulcis, expertus eſt: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie vbi eſt Deus tuus. Sed dicit aliquis: Si bonum eſt matri huic filios ſuos plorare, ſi optimum eſt conſolari nolle ſiue conſolationem renuere, quomodo ploranti dominus ibidem apud eundé prophetam verba conſolationis ingerit, & eam à ploratu compeſcit? Vbi enim dixit: Vox in excelſo audita eſt lamentationis, fletus & luctus Rachel plorantis filios ſuos, & nolétis conſolari ſuper eis, quia non ſunt, continuò ſequitur: Hæc dicit Dominus: Quieſcat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis, quia eſt merces operi tuo, ait Dominus, & reuertentur à terra inimici tui, & eſt ſpes nouiſsimis tuis, ait Dñs, & reuertétur filij tui ad terminos ſuos. Quomodo & Dominus eã conſolatur, & ipſa conſolari non vult? Si bonus (vt iam dictũ eſt) illius eſt ploratus, quomodo dicitur ei: Quieſcat vox tua à ploratu? Adhæc inquã: Non vnus, idemq; eſt ploratus ille, cuius vox in excelſo audita eſt, & ille, cui⁹ vocem Deus audire non vult, dicés: Quieſcat vox tua à ploratu. Ploratus namq; alius eſt veniens ex ſpiritu Dei, & alius veniés ex ſpiritu huius ſeculi. Huius Apoſto. Quæ enim ſecundum Deũ triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilé operatur, ſeculi auté triſtitia morté operatur. Non multis opus eſt, nã qualem ploratũ interdicat Dominus, dicés Quieſcat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis, Ipſe in eo de Apoſtolo determinat cùm dicit: Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpé non habent. Deniq; & quod hic ſubiunxit conſolãdo, quia eſt ſpes nouiſsimis tuis, & reuertétur filij ad terminos ſuos idé eſt, quod ibidé ſubiungit in Apoſt. Si enim credimus, ꝙ Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit, ita & Deus eos, qui dormierũt per Ieſum, adducet cũ eo, &c. vſq; ad id: Itaq; conſolamini inuicé in verbis iſtis: Ploratum alium, ploratum ſiue luctũ triſtitiæ, quæ eſt ſecũdum Deũ, non ſolũ non interdicit, verùm etiã beatificat idem Dñs: Beati, inquiés, qui lugent, quoniã ipſi conſolabuntur. Igitur & laudabiliter plorat, & laudabiliter conſolationé renuit Rachel, & cur ita faciat cauſam rationabiliter habet, videlicet quia non ſunt .i. quia nondũ ad immutabilitaté filij eius peruenerunt, de qua videlicet immutabilitate in Pſalmo dictũ eſt: Hieruſalé quæ ędificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipſum. Quanuis in cælo ſint animæ ſanctorũ, nondum eſt illis idipſum, quia videlicet adhuc in puluere dormiunt corpora ipſorũ, adhuc in hoc ſeculo peregrinatur pars ipſorũ, adhuc naſcituri ſunt quia pertineant ad numerum ipſorũ. quando (ſicut in propheta Dominus dicit) filij, quos plorat Rachel, reuertétur ad terminos ſuos, id eſt, quãdo Deus (ſicut ipſe in Apoſt. loquitur) eos, qui dormierunt per Ieſum, adducet cũ eo, tunc erit idipſum, tunc conſolabitur mater ſuper filijs, quia ſunt, quia tunc videbũt ſicuti eſt, eum, qui dicit: Ego ſum, qui ſum.

Omnis perſecutiõem patiẽs propter iuſtitiam, Ioſeph dicitur. — *Amos 6.* — *Ploratus bonus & dulcis.* — *Pſal. 41.* — *Quæſtio.* — *Hierem. 31* — *Reſponſio.* — *2.Cor.7.* — *1.Theſſ.4.* — *Matt.5.* — *Pſalm.121.* — *Hierem.31* — *1.Theſſ.4.* — *1.Ioan.1.*

Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, &c. vſq; ad id: *& admonitus in ſomnis ſeceſſit in partes Galilaa. Et veniens habitauit in ciuitate qua vocatur Nazareth, vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetas: Quoniam Nazaraus vocabitur.* Cùm cætera ſatis per ſe clareant, illud ſolũ quæſtione indiget, cur cũ dixiſſet, & habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth, cauſam hanc ſubiunxit: Vt adimpleretur quod dictum eſt per ꝓphetas: Quoniã Nazaræus vocabitur. Quid enim? Niſi habitaſſet vel nutrit⁹ fuiſſet in ciuitate, quæ vocatur Nazareth, non eſſet Nazaræus .i. Deo conſecratus? Ad hæc inquã. Eſſet quidé, eſſet planè Nazaræus, hoc eſt, cóſecratus, ſiue Nazaræus. i. ſanctus, ſed non ita vocaretur. Oportebat aũt illum ita vocari, quoniã ita per ꝓphetas ſpiritus S. prænunciauit, ꝙ ſanctus, imò & ſanctus ſanctorũ ipſe ſit. Exempli gratia: Væ (inquit Eſaias) genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam filijs ſceleratis. Dereliquerunt Dominum, blaſphemauerũt ſanctum Iſrael, abalienati retrorſum. Ité: Ipſi autem ad iracundiã prouocauerunt, & affixerũt ſpiritum ſancti eius. Et ad Daniel angelus loquitur: Vt conſumetur præuaricatio, & finé accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſem-

Quæſtio. — *Reſponſio.* — *Eſai.1.* — *Eſa.63.* — *Daniel. 9.*

ſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & pro-
phetia, & vngatur ſanctus ſanctorũ. Ipſum
quoq; verbum Hebraicũ Nazaræus, quod
hic Euangel. poſuit, de prophetis ſiue pro-
phetijs reſeruatum accipimus: Benedictio-
nes patris tui confortatæ ſunt (ait propheta
& patriarcha Iacob) benedictionibus patrũ
eius, donec veniret deſiderium collium æ-
Chriſtus ternorum, quod ſine dubio Chriſt⁹ eſt, de-
Nazaræus. ſiderium angelorum, & ſanctorum omniũ,
Gen. 49. in eum proſpicere deſidetantium, cuius ty
pum geſſerat ille Ioſeph in eo, quòd in ſer-
uum vænundatus, & poſt carceris anguſtias
dominus ſiue princeps terrę Aegypti factus
Gen. 41. 49 eſt. Statimq; ſubiungit: Fiant in capite Io-
ſeph, & in vertice Nazarę̨i inter fratres ſuos
Poſſumus & hoc dicere, quòd iuxta verita-
tem Hebraicam in Eſaia ſcriptum ſit: Exiet
Eſa. 1. virga de radice Ieſſe, & Nazaræus de radice
Num. 9. eius aſcendet. Moyſes quoq; cùm legẽ Na-
zaræi ſcribit, dicẽs inter cætera: Tunc radet
Nazaræ⁹ ante oſtiũ tabernaculi, fęderis cæſa
riẽ conſecrati ſ õis ſuę. & ſubinde: Poſt hæc po
teſt bibere Nazaræus vinũ. quò, niſi in Chri
ſtum tendit? Alioqui niſi cuncta, quę ibi di-
cuntur, referri debeant ſecundũ ſpiritum vi
uificantẽ ad ſpiritualia ſacramẽta huius ve-
rè cõſecrati, & verè ſancti, quæ vtilitas in li-
tera huiuſmodi? Oportebat inquã (vt iã di-
ctum eſt) illũ ita vocari, quoniã ita ſpiritus
ſanctus per prophetas prænũciauit. Et qua-
Eſaiæ 53. re hoc prænunciauit? Videlicet quia neceſ-
ſarium eſt ad æternam ſalutẽ omni creden-
ti, ſcire & confiteri, quòd ſolus iſte ſanctus
ſit, quòd peccatum non fecerit, nec inuen-
tus ſit dolus in ore eius, & ita ſanctus, ita ſi-
ne peccato, vt etiam tollat & tollere poſſit
peccata mundi. Igitur vt materia daretur
tanti nominis, vt quod erat, hoc diceretur,
ſcilicet Nazaræus ſiue Nazarenus .i. conſe-
cratus ſiue ſanctus, dignè factũ eſt, quòd ad-
monitus in ſomnis Ioſeph ſeceſſit in partes
Galilææ, & habitauit in ciuitate, quæ voca-
tur Nazareth. Hinc nanq; occaſione accep-
ta, imò agente ſpiritu Dei, qui etiã malis be-
nè nouit vti, Pilatus famoſum & pręclarũ il-
lum titulũ, Hebraicè, Græcè, & Latinè, ſu-
Titulus per crucem eius ſcripſit: Ieſus Nazaren⁹ rex
Chriſti in Iudæorum. Huius tituli non parua ſpiritui
cruce. ſancto cura vel prouidẽtia fuit, ne corrum-
Ioann. 19. peretur à pontificibus Iudæorum, dicenti-
bus ad Pilatum: Noli ſcribere, Rex Iudæo-
rum, ſed quia ipſe dixit, Rex ſum Iudæo-
rum. Quis enim niſi ſpiritus Dei, maligni il-
lius animam ſtare fecit, vt reſponderet eis:
Quod ſcripſi, ſcripſi? Ibi nanque ſeruus ma-
lus propheticis quorũdam pſalmorum be-
nè ſeruiuit titulis, ſcilicet quinquageſimi
quinti, quinquageſimi ſexti, quinquageſi-
mi ſeptimi, quinquageſimi octaui, & quin-
quageſimi noni, qui videlicet tituli ferè o-
mninò homini ſunt. In finẽ ne corrumpas,
ipſi Dauid in tituli inſcriptione. Nomen Na
zareni in illo titulo & ſi cæteri Euangeliſtæ
prætarierunt, at Ioannes aquilino peruidẽs
oculo, quòd multum pertineret ad nomen
crucifixi, vt verè ſaluatoris (quod eſt Ieſus)
& vt verè regis, quod ei pro crimine adſcri-
bebatur, ita & verè ſancti, quod eſt Nazare-
nus, non præteriuit, totumq; nobis perſcri-
pſit titulũ, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum.
Ad ſummum, memoriter illud tenendum,
quòd Euangeliſta, cùm dixiſſet, habitauit
in ciuitate Nazareth, non ita cauſam appo-
ſuit, vt diceret: vt adimpleretur, quod di-
ctum eſt per prophetas, quoniam Nazarę̨us
erit, ſed quoniam Nazaræus vocabitur. Si- *Nazaræus*
quidem non inde ſanctus erat, vel eſt, quia *vocabitur.*
habitauit in Nazareth, imò quia de ſpiritu
ſancto conceptus eſt, ſed hoc effecit inhabi-
tatio ciuitatis illius, qui competenter ſecun
dum ſanctimoniã ſuam vocatur Nazaræus
ſiue Nazarenus, & ſic eum vocat omnis lin-
gua, Hebræorum, Græcorum, atq; Latino-
rum, nec ſolùmodò hominum, verùm etiã
angelorum malorum pariter & bonorũ, ho
minum piorum pariter & impiorum. Et ꝙ
magis mireris, mali angeli ſiue maligni ſpi-
ritus, per eius præſentiã torti, primi hoc no-
mine illum vocaſſe legũtur. Quid nobis & *Marc. 1.*
tibi Ieſu Nazarene? Veniſti ante tempus per *Mat. 16.*
dere nos. Porrò, angeli boni gratulantes in
reſurrectione eius, non iſtud ſolẽniter præ-
dicauerũt: Nolite expaueſcere, Ieſum quę-
ritis Nazarenum crucifixum: Surrexit, non
eſt hic. Homines impij, nõ ſolus Pilatus, vbi
titulum ſcripſit ſuprà memoratũ, verùm et-
iam illi, qui comprænhenderunt eũ, confeſ-
ſione ſua prouexerũt, vimq; vocabuli eiuſ-
dẽ protinus experti ſunt. Interrogati nanq;
ab eo, quẽ quæritis, reſponderunt ei ſemel
& iterũ, Ieſum Nazarenũ, & eo dicente, ego *Ioan. 18.*
ſum, abierunt retrorſum, & ceciderũt in ter
rã. Hoc ordine ꝓceſſit iſte glorioſus, & ho- *Proceſſio*
nore dign⁹ filius hominis, vſq; ad annũ æta- *ætatis Chri*
tis triceſimũ, iuxta quod Pſalm. prędixerat: *ſti.*
Intẽde, ꝓſperè procede, & regna. Quẽ vide
licet ordinẽ non recogitãtes, imò recogita- *Pſal. 44.*
re, aut requirere nolentes Phariſęi, & idcir-
co voluntariè errãtes, quippe quos excæcà-
uerat malitia ipſorũ, dixerunt quodã loco
ad Nicodemũ, qui nocte venerat ad eũ: Nun-
quid & tu Galilæ⁹ es? Scrutare ſcripturas, & *Ioann. 7.*
vide quia ꝓpheta à Galilæa non ſurgit. Di-
xerat n. ille: Nunquid lex noſtra iudicat ho
minẽ, niſi audierit ab ipſo prius, & cognoue
rit, ꝙ faciat? De turba quoq; cũ propter ſer
mones ei⁹ alij dicerẽt. Hic eſt verè ꝓpheta,
alij Chriſtus, quidã dicebant: Nunquid à Ga
lilæa Chriſtus venit? Nõnne ſcriptura dicit,
qui ex ſemine Dauid, & de Bethleẽ caſtello,
vbi erat Dauid, venit Chriſtus? Quaſi verò *1. Reg. 1.*

fieri non

fieri non poſsit vt aliquando factũ non ſit,
vt inde alio loco natus quiſpiam, in alio nu-
triatur. Imò & ſi in Galilęa, vbi fuerat cõce-
1. Reg. 1. ptus, ſuiſſet etiam natus, nihilominus vera-
citer de Bethleẽ caſtello veniſſet Chriſtus,
quam Bethleemitis de domo & familia Da
uid, erat mater eius. Alioqui mentitur ſcri-
ptura, Ephratęũ, id eſt Bethleemitem fuiſſe
dicens Helchanan patrẽ Samuelis, qui fuit
dux populi in reuerſiõe à Babylonica capti
uitate: Quiq; ob hoc dictus eſt Zorobabel,
quia natus eſt in Babylone, de Iudæa non e-
rit, neq; alij quicunq; nati ſunt illic per ſe-
ptuaginta annos captiuitatis. Hæc aduerſus
improbitatem illorum, qui quaſi ædifican-
tes lapidem hunc reprobauerũt, vnde & de
peccato ſuo inexcuſabiles ſunt, qa ſi voluiſ-
ſent, citò ſcire potuiſſent, quod nos iunio-
res ſcimus, & prædicamus, quia quamuis in
Nazareth nutrit⁹ fuerit, nihilomin⁹ de Beth
leem caſtello venit, vbi erat Dauid, nec quo
modocũq; venit, ſed ibi natus fuit. Prophe-
Ioh. 16. ticis libenter immoramur teſtimonijs, quo
niam illa ſunt quæ maximè operãtur ad cla
rificationem filij hominis, cuius gloriam &
honorem prædicare præſens opus intendit.
Quod non neſciens ipſe cùm dixiſſet, adhuc
multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis
portare modo, continuò ſubiunxit: Cùm
autem venerit ille ſpiritus veritatis, doce-
bit vos omnem veritatem. Ille me clarifica-
bit, quia de meo accipiet, & annunciabit vo
bis. Omnia quæcũq; habet pater, mea ſunt.
Propterea dixi, quia de meo accipiet, & an-
Matthæus ex telonio vocatus eſt. nunciabit vobis. Ex illis erat iſte Matthęus,
quondã publicanus, & idcircò nondum pꝯ
terant portare cuncta illa, quæ de ſcripturis
habebat eis dicere, quia erant homines ſine
literis & idiotæ. Factum eſt quod promiſit,
venit ſpiritus veritatis poſt reſurrectionem
& aſcenſionem eius, & docuit eos omnem
veritatẽ, ſicut apparet tã ex iſtis quæ iam hic
poſuit, propheticis quinq; teſtimonijs quã
ex alijs quib. & iſte & cæteri Euãgeliſtę val
dè conuenienter vtuntur, in cauſis lociſque
oportunis. Hoc erat quod dixit, quia de
meo accipiet, & anũnciabit vobis, quia vi-
delicet ſuum eſt omne ſcripturarũ ſacramẽ
tum, ſua ſunt, huius filij hominis ſunt, & in
ipſum tendunt omnia, quæ habet pater, ſub
auditur, in theſauris legis, & Prophetarum
& Pſalmorũ. Quoties aliquid eorum rectè
intelligimus, quod vtique fit per ſpiritum
veritatis, toties fit quod promiſit, quia de
meo accipiet, & annunciabit vobis, atq; ita
clarificatur ipſe in cordibus noſtris, dũ per
teſtimonia ſcripturarum, quæ non poſſunt
ſolui, cognoſcitur id eſſe, quod eſt, verus
ſcilicet filius Dei, verus quoque filius ho-
minis. Quomodo autem potuiſſet decẽter
vel congruè fieri vt ſolus ipſe, cùm eſſet in-
ter homines, paruus & humilis, ſolus (in-
quam) velut primus teſtimoniũ ſibi ferret
ipſe tantæ magnitudinis? Si prodiret in tur- *Confeſsio ſecretorũ.*
bas, ſi veniret in cœtũ Phariſæorum & ſcri-
barum, quibus vt erat magnum ſuperbiæ ſu
percilium, ſic nihilominus magnum erat in-
uidiæ tormentum, & diceret eis: Ecce ego
quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ,
ecce ego Meſsias, creditis in Deum, & in me
credite, quomodo conſequenter diceret no *Mat. 11.*
bis, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humi-
lis corde? Profectò ſic illum procedere nõ
decebat, qui eſt ipſa ſapientia, ſed nec filio-
rum ſapientiæ quenquam decet, vt ipſe pri-
mus gratiam prędicet, qualiſcunq; ſibi fue-
rit collata, decebat ipſum, cuius hæc ſenten
tia eſt: Et beatus eſt, qui non fuerit ſcandali-
zatus in me, dare operam, vt omnis auſere-
tur occaſio ſcandali, illis duntaxat, qui non
libenter vellẽt ſcandalizari, vt maximè vo
lebant ſcribæ & Phariſæi. Idcircò factũ eſt,
& reuera fieri oportebat, id quod hactenus
enarratis Euangeliſta continuò ſubiungit: CAP. III.
In diebus autem illis venit Ioannes Baptiſta, prædicans
in deſerto Iudææ & dicens: Pœnitentiam agite, appro-
pinquabit enim regnum cælorum: Hic enim qui dictus
eſt per Prophetam Eſaiam, dicentem: Vox clamantis in
deſerto, parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.
Ipſe autem Ioannes habebat veſtimentum de pilis ca-
melorum, & zona pellicea circa lumbos eius. Eſca au-
tem eius erat locuſtæ & mel ſylueſtre. Tunc exibat ad eũ
Hieroſolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa Ior-
danem, & baptizabãtur in Iordane ab eo cõfitentes pec
cata ſua. Iſte ergo Io. homo magnus, ꝓ ipſa
magnitudine ſui, multũ debet humilitati fi
lij hominis, quippè ꝙ ꝓpter indigentiã eiuſ-
dem, pauperis & egeni propter nos facti, ꝓ-
pter nos teſtimonio magno indigẽtis, tã ma-
gnus & talis venit, ꝙ teſtimoniũ perhibẽs di-
gnus eſſet audiri imò non poſſet contemni.
Qualis enim vel q̃ magnus eſt ꝓpheta hic,
de cui⁹ magnitudine ꝓphetauerũt alij ꝓphe
tę magni & ſancti, teſte ipſo ꝙ ipſos ꝓphetas
miſit. Hic eſt enim (ait) de quo ſcriptũ eſt: Ec
ce mitto angelũ meum ante faciem tuã, qui
præparabit viã tuam ante te. Nã ſcriptũ eſt
in Malac. propheta, ꝙ ipſe magnificè cõfir- *Malac. 3.*
mans, taliter de eodẽ ꝓnunciabit: Amen di-
co vobis nõ ſurrexit inter natos mulierum
maior Ioan. Bap. Et ipſe Ioan. non nimis vl
trone⁹, imò nimis diſcuſſus, & nimis impro
be pulſatus ab inquirẽtib. Ego (inquit) vox
clamãtis in deſerto, dirigite viam Dñi, ſicut
dixit Eſa. propheta, cuius & hic euangeliſta
ꝑſenti loco meminit, & euangeliſtæ cæteri. *Mat. 13.*
Quãdo venit iſte angel⁹, iſta vox clamantis, *Luc. 3.*
tã magnificè venit, vt cõcept⁹ vtero ſenectu *Eſa. 40.*
tis & ſterili Gabriele archãgelo prę̃nũcian-
te, ſpiritu ſuo repleretur adhuc ex vtero ma
tris ſuę tantis natiuitatẽ eius comitãtib. ſig- *Luc. 1.*
nis, vt timerẽt oẽs vicini, & ſup omnia mõta

na Iudeæ

na Iudææ diuulgarẽtur hæc & ponerent oẽs
q audierãt in corde ſuo dicentes: Quid pu-
tas puer iſte erit? Etenim manus Dñi erat cũ
illo. Sed fortaſsis hæc documenta magnitu-
dinis eius nos quidẽ ſcimus, quia legimus.
Illi autem qui tunc erãt præſentes, quoniã à
deſerto venit, neſciebãt aut obliti fuerant à
lõgè præterita, quia triceſimus annus erat.
Ad hoc ſciendũ, quia propter hoc illis non
minus reuerendus erat, imò & hoc maximè
reuerentiã illi augebat, quia veniebat igno-
tus, quia cũ hominib. non fuerat conuerſa-
tio eius. Inde erat q Helias eſſe putabatur,
& quod eo maius eſt, exiſtimabat populus
Ioannes vox clamãtis in deſerto. & cogitabãt omnes in cordibus ſuis de illo,
ne forte ipſe eſſet Chriſtus. Horũ omnium,
quæ magnitudinem eius indicant, hic Euan
geliſta primum hoc poſuit: Hic eſt enim qui
dictus eſt per Eſaiã Prophetam, dicentem:
Vox clamantis in deſerto, &c. Magnũ hoc
eſt præconium Ioan. quia eſt vox. Non di-
citur vocalis ſine vocẽ habens, ſed vox, ſic-
ut ipſe confeſſus eſt, dicẽs: Ego vox clamã-
tis in deſerto. Et vox vtique altius vox eſt.
Cuius ergo Ioannes eſt vox? Vtiq; claman-
Ioan. 1. tis. Et quis eſt clamans, niſi ille, cuius omnis
vita, omne tempus, quo hic in carne deguit,
clamor ſiue inclamatio fuit? Hinc enim A-
Hebr. 5. poſtolus dicit: Qui in dieb. carnis ſuæ pre-
ces ſupplicationeſq; ad eum qui poſsit illũ à
morte ſaluum facere, cũ clamore valido &
lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua re
uerentia. Huius ita clamantis Ioannes pri-
ma vox fuit. Humilitas quippè vocẽ non ha
bebat, ſed in ciuitate Nazareth ſecum habi-
tabat, & annus ætatis eius iã triceſimus inci-
piebat. Hoc eſt quod dicere molitur, quia
Chriſtus indiguit voce Ioannis ſicut verbum cuiuſq; noſtrum clara vel ſo-
nora voce indiget, vt melius audiatur, ita
verbum Dei caro factũ eſt, teſtificante Ioan
ne indiguit, vt homines minus in eo ſcanda-
lizarentur, quod & factum eſt. Non ſolũ e-
nim apud ſimplices, verumetiam apud inui
dentes, & voluntarium ſcandalum patien-
tes, autoritas Ioannis cauſam eius perſepè
defendit, vt illic, cùm dicerent ei, in qua po
teſtate hæc facis? Reſpõdens, dixit eis: In-
terrogabo vos & ego vnum ſermonem, quẽ
Mat. 21. ſi dixeritis mihi, & ego vobis dicam, in qua
poteſtate hæc facio. Baptiſmus Ioannis vn-
de erat? E cælo, an ex hominibus? At illi co
gitabant inter ſe dicentes: Si dixerimus de
cælo, dicet nobis: Quare ergo non credidi-
ſtis illi? Si aũt dixerimus, ex hominibus, ti-
memus turbã. Omnes enim habebant Ioan-
nem ſicut Prophetam. Et reſpondentes Ie-
ſu, dixerunt: Neſcimus. Ait illis, & ipſe: Nec
Teſtis Chriſtus neceſſarius Ioan. ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio.
Nec verò illa tamen tempora ſiue illius tẽ-
poris aut gentis homines attendere quis de
bet, ſed oẽs gentes, ſiue nationes vſq; ad fi-
nem ſeculi, quia quocunq; & quãdiu prædi
catur Chriſti aduentus, adeſt, hic idem teſtis
Ioan. & teſtificans, digito ſuo cõfirmat, quia
Chriſtus alius non fuit, nec eſt, nec erit,
niſi is qui putabatur filius Ioſeph. Hoc vo-
luit magnitudo ſiue autoritas illius amici
& teſtis, vt reciperent tunc filiũ ſaltem pau-
ci, ſaltem duodecim, incipientes ab iſta vo-
ce, quia dixit: Ecce agnus Dei qui tollit pec *Ioan. 1.*
cata mundi. Et ſi non plures illum recepiſ-
ſent, receperũt aũt etiam alij nonnulli, ſuf-
ficere poterant huic ſancto Iſraeliti ad pro-
pagandam gentem ſpiritualẽ tot ſpirituales
filij, quot ſecũdũ carnẽ filios primus Iſrael
pater eius habuit. Lucas euãgeliſta pulcher *Lucas & Dan. concordant de aduentu Chriſti.*
rimi prudens autor eloquij, hunc aduentũ
huius Ioannis taliter edicit. Anno quinto
decimo imperij Tyberij Cæſaris, procuran
te Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autem
Galileæ Herode. Philippo autẽ fratre eius
tetrarcha, Itureæ & Trachoniditis regiõis,
& Lyſania Abilinæ tetrarcha, ſub principib.
ſacerdotum Anna & Caipha, factũ eſt ver-
bum Dñi ſuper Ioannem Zachariæ filium
in deſerto. Et venit in omnẽ regionem Ior- *Luc. 3.*
danis, &c. Quã pulchrè narratio hæc illi Pro *Dan. 7.*
pheticæ Dan. viſioni concordat: Aſpiciebã
in viſione noctis, & ecce beſtia quarta terri-
bilis atq; mirabilis & fortis nimis, dentes fer
reos habẽs magnos, cõedens atq; cõminuẽs;
& reliqua pedib. ſuis conculcãs. Et ſubinde:
Aſpiciebã ergo in viſione noctis, & ecce in
nubib. cæli, quaſi filius hominis veniebat &
vſq; ad antiquũ dierum peruenit, & in con-
ſpectu eius obtulerunt eũ, & dedit ei pote-
ſtatem, & honorẽ, & regnum, & omnes po-
puli, tribus & linguæ ſeruient ei. Poteſtas
eius poteſtas æterna quæ non auferetur, &
regnum eius q non corrumpetur. Quid e-
nim erat videre illã talem beſtiam, non ſo-
lùm comedentẽ, ſed etiam comminuentẽ, ni
ſi quod hic pulchrè cõmemorat Romanum
imperiũ, non ſolùm vt ceteras gentes, Iudæo *Regnũ Iudæorum à Romanis cõmmutũ.*
rum regnũ ſuæ ditiõi ſubdidiſſe, verumetiã
in tetrarchas cõminuiſſe? Vt enim Iudaici
regni cõminueret potẽtiam, propter nimiã
gentis illius inſolentiam, idcircò in tetrar-
chas illud, id eſt, in quatuor principes diſsi
pauit, videlicet Pontium Pilatum, Hero-
dem, Philippum, & Lyſaniam. Nec verò
ſolummodo regnum, verumetiam ſacer-
dotij principatum, in duos, ſcilicet Annam
& Caipham, diuidendo comminuit. Futu-
rum autem erat, vt reliqua pedibus ſuis cõ-
culcaret, quod tunc fecit, quando gentem
& locum tulit, & eos qui bello ſuperfue-
runt, in captiuitatem diſperſit. Nunc igi-
tur leuemus oculos noſtros, oculos men-
tis, & proſpectum fidei, quia quod illic Pro
pheta videbat in viſu noctis venientẽ in nu-
bibus, quaſi filium hominis, dum cõediſſet

atque

atque cõminuiſſet illa beſtia terribilis atq;
Initium ve mirabilis & fortis nimis, hoc eſt quod hic
niendi à ba narrant Euangeliſtæ, veniſſe & manifeſtum
ptiſmo Ioã eſſe in Iſrael hunc verè filiũ hominis, & ini-
nis. tium veniendi feciſſe à baptiſmo Ioannis,
dum regnum Iudaicæ gentis ſibi ſubdidiſ-
ſet, & in tetrarchias (vt iam dictum eſt) com
minuiſſet magna potentia Romani imperij.
Actor .10. Incipiens enim (ait Petrus Apoſtolus) poſt
baptiſmum, quod prædicauit Ioannes, Ie-
ſum à Nazareth, quomodo vnxit eũ Deus
ſpiritu ſancto & virtute, &c. vſq; quia ipſe
eſt qui cõſtitutus eſt à Deo iudex viuorum
& mortuorum: huic omnes prophetæ teſti-
monium perhibent, remiſsionem peccato-
rum accipere per nomẽ eius omnes qui cre
dunt in eum. Initium ergo faciendi veniens
à Baptiſmo Ioannis. qui latuerat catenus, ha
bitans cum parẽtibus Nazareth, & ſubditus
illis, quouſque proceſsit? Vſq; ad antiquũ
dierum peruenit, & in conſpectu eius obtu-
lerunt eum, & dedit ei poteſtatem, & hono
rem, & regnum, & ipſe eſt (ait Petrus, vt iam
dictum eſt) qui conſtitutus eſt à Deo iudex
Pſal. 8. viuorum & mortuorum, & ſicut ait Dauid:
Gloria & honore coronauit eum, & conſti-
tuit eum ſuper opera manuum ſuarum, o-
mnia ſubiecit ſub pedibus eius. Hoc eſt, vn-
de præſenti opere loqui propoſitum eſt, ad
gloriam & honorem filij hominis, cui ſer-
mo bonus eſt ſuper datum optimum, quem
Cant. 8. & ipſe exoptans dicit ad dilectam animam:
Quæ habitas in hortis, amici auſcultant, fac
Luc. 3. me audire vocem tuam. Factum eſt verbũ
Domini (ait iam dictus Euangeliſta Lucas)
ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto,
& idem Ioannes apud alium euangeliſtam,
quid ad ſe dictum fuerit, vel ad quid verbũ
Domini ſuper ſe factũ fuerit, prædicat hoc
modo: Et ego neſciebam eum, ſed vt mani-
Ioan. 1. feſtaretur in Iſrael, propterea veni ego in a-
qua baptizans. Item: Et ego neſciebam eum,
ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi
dixit: Super quem videris ſpiritum deſcen-
dentem, & manentem in eo, hic eſt qui ba-
ptizat in ſpiritu ſancto. Hoc ex præteritis,
quæ ſcriptura narrat euangelica, ſatis euidẽ
ter conſtat, quia Ioannes neſciebat eum, vi-
delicet eo modo, quo inuicem ſciuntur, vel
ſciri poſſunt facies hominũ, qui vel pariter
commanent, vel aliquando mutuos ſibi a-
ſpectus prębuerunt. Ieſus nanque adhuc in-
fantulus nec dum biennis, fugerat in Aegy-
ptum, & Ioannes puer, neſciens quot anno-
rum, veruntamen in teneris annis ſeceſſerat
in deſertum. Ergo ſecundum faciem neſcie
bat eum, licet ſecundum ſpiritum ſcire po-
tuerit eum iam aduenisſe, quo agente exul-
tauit in gaudio, clauſus in vtero matris ſuę.
Sed vt manifeſtaretur (ait) in Iſrael, Pro-
pterea veni ego in aqua baptizans, ſubaudi-
tur & prædicans, quod hic Matthæus pri-
mus exprimens: Venit (ait) Ioannes Ba-
ptiſta prædicans in deſerto Iudææ, & dicẽs:
Pœnitentiam agite, appropinquabit enim
regnum cælorum. Hæc eius prædicatio viã
parauit, vt manifeſtaretur in Iſrael iſte filius
hominis, & apparere in nubibus cæli, peruẽ
turus (vt ſupra memoratum eſt) vſque ad an *Eſa. 60.*
tiquum dierum, id eſt, eligeret ſibi Apoſto- *Actor. 1.*
los, de quibus dictum eſt per prophetam:
Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant? Teſtes il-
los habiturus, & videntibus illis aſcenſurus
in cælum, & cum illorum teſtimonio prædi
candus per mundum vniuerſum. Et notan-
dum, quod primus iſte præcurſor Domini
nomine expreſſo prædicat regnum cælorũ,
ſciendumque ſolum & vnicum regnum cæ-
lorum, regnum eſſe legitimũ: rapinam autẽ
fuiſſe omnia regna terrarum, præter ſolam
ſedem Dauid, quæ huius regni cælorum prę
paratoria fuit. Regna terrarũ, illa dicimus *Regna ter*
quæ abſque Deo fuerunt, & ſine ſpe regni *rarum ra-*
cælorum pertranſierunt, quorum maxima *pina fue-*
erant capita leæna & vrſus. pardus, & illa ſi- *runt.*
ne nomine quarta beſtia, quas videlicet be-
ſtias Daniel vidit in viſione ſupra memora- *Dan. 7.*
ta, per quas intelligimus quatuor principa-
lia regna, quorum primum, regnum Baby-
loniorum, populum Dei captiuauit: ſecun-
dum regnum Perſarum & Medorum, agen
te Aman ſuperbiſsimo populum eundem
funditus delere voluit. Tertium, regnũ Grę
corũ, mala in eodem populo geſsit illa, quę
Machabęorum narrant libri. Quartum, re-
gnum Romanorum, & ipſum filium homi-
nis, tradentibus eum Pontio Pilato Iudæis,
& martyres eius vſq; ad tempora Conſtan- *Ibidem.*
tini crudeliter occidit. Quod illic poſt be-
ſtias illas datum ſiue dandum eſſe vidit Da
niel regnum filij hominis dictumq; eſt ad
eum, ſuſcipient autem regnũ ſancti Dei al-
tiſsimi, & obtinebunt regnum vſque in ſecu
lum & ſeculum ſeculorum, hoc eſt regnum
quod prædicans Ioannes, præmittit, pœnitẽ
tiam agite, & tunc demum cauſam ſubne-
ctit, appropinquabit enim regnum cælorũ.
Hic iam nec illud prætereundum quod hoc
ſit propheticę gratiæ ſingulare præconium,
vbicunq; legeris vel audieris ad quempiã
factum eſſe verbũ Domini, & hinc prophe-
tas ſanctos eſſe vel dici, quia factum eſt ad *Luc. 3.*
eos verbum Domini. Nouiſsimus omnium
illorum iſte eſt Ioannes, ſuper quem ſcribit
Euangeliſta factum eſſe verbum Domini,
vt veniret prædicans & baptizans, & ſic ma-
niſeſtaretur in Iſrael filius hominis. Primus
autem omnium fuit pater Abrahã, de quo
ſic ſcriptum eſt: Factus eſt ſermo Domini *Gen. 15.*
ad Abraham per viſionem dicens: Noli time
re Abrahã, ego protector tuus ſum. & ſub-
inde: ſtatimque ſermo Domini factus eſt ad
eum, di-

eum,dicens:Non erit hic hęres tuus,ſed qui egredietur de vtero tuo,ipſum habebis hæredé,&c. quibus vtique verbis promittebatur aduentus eiuſdem filij hominis. Igitur cú dicit hic,In diebus illis venit Ioannes Baptiſta ſubaudiendú eſt in teſtimonium. Sic enim alius Euangeliſta ſublimiter enunciauit,pręmittens,fuit homo miſſus à Deo,cui nomen erat Ioannes, ſtatimq́; ſubiungens, hic venit in teſtimoniú, vt teſtimoniú perhiberet de lumine,vt omnes crederent per illum. Nec verum ſolummodo ex deſerto in omnem regionem Iordanis,verú & ex matris vtero in lucé vitæ præſentis in teſtimonium venit, idcircò ſenibus iuſtis datus eſt, idcircò ſterili vtero conceptus,idcircò adhuc in vtero matris ſuæ ſpiritu ſancto repletus eſt, idcircò cum gaudio multorú & admiratione plurimorú natus eſt, idcircò duce ſpiritu ſancto in deſertum à ſeculo ſugit & vitam angelicam duxit, omnemq́; ordinem vitæ irrepræhenſibilé geſsit, victu atque veſtitu venerabilis, & omni ſanctitate mirabilis,vt eſſet idoneus teſtis & omnibus his modis in teſtimonium venit. Sacerdos erat, & patri ſacerdoti ſucedere iure debebat, ſed vetera ſacerdotij veteris inſignia reſpuens legemq́ue cæremoniarum in diebus ſuis eſſe finiendam optimè ſciens ſolum prælegit prædicare & in ſemetipſo dedicare pœnitentiã, quæ ſacerdotalis officij pars optima eſt.Nouerat quippe, ſicut beatus ille & iuſtus Simeon,nouerat(inquã)& reſpõſum acceperat ab eodem ſpiritu S. qui hominem talem,pulchrum gratiæ ſuæ vehiculum parauerat,non viſurum ſe mortem,niſi prius videret Chriſtú Dominũ, & illum regni cælorum regem quęrendum ſibi eſſe, non per oſtenſionem ſiue promiſsionem aulicæ purpurę, ſed per prædicationem auſterę pœnitentiæ. Nam vt manifeſtaretur(ait) in Iſrael propterea veni ego in aqua baptizans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ. Dicit aliquis. Non poterat alio modo fieri, vt manifeſtaretur in Iſrael, niſi prædicando pœnitentiam? Ad hęc,inquam, Poterat quidem,ſed omnium modorú, quibus hoc fieri poterat, iſte modus erat optimus, & pro re magis congruus,magiſq́ue neceſſarius. Quid enim? Nónne ad hoc venerat filius hominis,nónne ad hoc natus erat agnus Dei, vt pœnitentiam ſuſciperet pro peccatis totius generis humani, & vt pœnitentiam incipiens à ieiunio quadraginta dierum, perſeueraret agendo illam in laboribus plurimis, vſq; ad mortem, mortem auté crucis? Nónne illa morte à Dño factum eſt illud, & eſt mirabile in oculis noſtris, quod cú lapis ille reprobatus eſſet,cú foras ciuitaté proiectus ille filius hominis in cruce penderet, iamq́; ſpiritum emiſiſſet,pateſactú eſt latus

Ioan. venit in teſtimonium.
Ioan. 1.
Luc. 2.
Ioan. 1.
Chriſtus ſuſcepit pœnitentiã pro peccatis noſtris.
Pſal. 117.
Ioan. 19.

eius militis lancea, & continuò exiuit ſanguis & aqua? Hoc fuit, hoc eſt baptiſma ipſius,de quo dixit ipſe iam dudum baptiſmate Ioannis baptizatus: Ego habeo baptiſmo baptizari,& quomodo coartor vſq; dú perficiatur? Illo baptiſmate nos baptizandi eramus & baptizati ſumus.Hinc Apoſtol. Quicunq; enim,ait, baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte ipſius baptizati ſumus. Modus ergo manifeſtationis hic erat optimus & valdè congruus,vt gloriã humilitas præcederet,humilitatem gloria ſequeretur,atque illic præmonſtraretur, quali cũ fructu ſuſceptam pœnitentiam foret conſummaturus. Humilitas quippè fuit,ꝙ venit Dominus ad baptiſma ſerui,& inter peccatores pœnitentiam ſuſcipientes,qui peccatum nó fecerat, baptiſmú pœnitentiæ ſuſcepit. Quę vel qualis humilitatem gloria continuò ſecuta eſt? *Ecce*(inquit)*aperti ſunt ei cæli, & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam,& venientem ſuper ſe. Et ecce vox de cælo dicẽs: Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi benè complacui.* Hoc & miraculum glorioſum, & maioris fuit gloriæ ſignum. Similiter nanq; humilitaté mortis, quæ(vt iam dictum eſt)pœnitentiæ propter nos ſuſceptæ conſummatio fuit,ſecutura erat gloria reſurrectionis,qua effulgente,nimirum aperti ſunt ei cæli, & ipſe in cælum aſcendit,& gratia ſpiritus ſancti,non iam ſuper eum, ſed ſuper credentes in eum & baptizatos in nomine eius deſcẽdit. Alias autem & verè ſuper eum deſcendit, quoniam ipſe eſt caput, & ipſi ſunt corpus eius, ſuper quos ſpiritus ſanctus deſcendit.nec ob aliud ſuper eos deſcẽdit, niſi quia Chriſtus ipſe eſt in eis,quemadmodum Apoſtolus dicit habitare Chriſtum per fidem in cordib. noſtris. Vnde autem huic Ioanni, vt tam citò cognoſceret eum, diceretq́ue venienti ad ſe illud memorabile ex humili corde,Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me. Dixit enim ſecundum Ioannem, vt ſupra memoratum eſt, dixit(inquam) ſemel & iterum, & ego neſciebam eum. Vnde ergo tam citò cognouit eum? Ad hæc breuiter reſpondendum,quia per vim prophetici ſpiritus cognouit eum, vtique volentem cognoſci,quia iam tempus aderat cognoſcendi eum. De illa vi prophetici, ſpiritus loquitur Apoſtolus:Si omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota conuincitur ab omnibus,dijudicatur ab omnibus, etiam occulta cordis eius manifeſta fiunt,& ita cadens in facié,adorabit Deũ pronuncians ꝙ verè Deus in vobis ſit. Hoc in laudem propheticæ gratiæ dicit,quod illi occulta cordis alterius manifeſta ſint. Erat autem Ioannes propheta, iamq́ue ex vtero matris ſuæ gratiam propheticam acceperat,ſpiritu prophetico repletus fuerat,

Luc. 12.
Rom. 6.
Prouer. 15.
Ephe. 3.
Vis prophetica in Ioãne Baptiſt.
1. Cor. 14.

Sed vt & hoc inſeram, quòd alind verbum Domini factú fuerat, vt Lucas meminit, ſuper Ioanné, Zachariæ filium in deſerto, niſi ipſum, quod caro factum fuerat, ex Mariæ virginis vtero? Ergo ne verbum, quod factú fuerat ſuper eum, vt veniret, & aſſumptum hominé ſiue carnem, quam aſſumpſerat, manifeſtaret ille in Iſrael, non oſtenderet illicito qué quærebat, & propter quem vt manifeſtaretur, obediens verbo aduenerat? Igitur quum iſta ſit vis prophetici ſpiritus, vt iá dictum eſt, manifeſta facere occulta cordis, etiá nolentis, quantò magis manifeſta fieri debuerunt Ioanni occulta cordis Dñi Ieſu, præſertim volétis, vt non ex facie menté, ſed (quod mirabilius eſt) ex méte cognoſceret eius facié? Et ille quidé, quiſquis eſt, cuius occulta cordis ita manifeſta fiunt, cadens in facié (ait Apoſt.) adorabit Deum,

Matt. 3. pronuncians ꝙ verè Deus in vobis ſit, Dominus auté Ieſus, cuius non eſt adorare, ſed adorari, quo debuit modo, gratiá illam, gratiam propheticá honorauit, cui manifeſta facta fuerant occulta cordis ſui, quatenus Ioannes dicere poſſet, ego à te debeo baptizari. ſiue illud ſecundú Ioann. Ecce agnus

Ioann. 1. Dei, qui tollit peccata mundi. Et quomodo gratiam illá honorauit? Videlicet pronunciando, ꝙ verè Deus, verè ſpiritus ſanctus, verè ſpiritus propheticus, & plus, quá propheticus, eſſet in mente Ioannis. Dixit enim

Matt. 11. vbi oportunú fuit: Sed quid exiſtis in deſertum videre? prophetam? Etiá dico vobis, & plus, quá prophetam. Hic eſt enim, de quo

Eſa. 40. ſcriptum eſt: Ecce mitto Angelú meum ante faciétuam, qui præparabit viam tuam ante te. Amen dico vobis, inter natos mulierú non ſurrexit maior Ioáne Baptiſta, &c. vſq; Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Helias, qui venturus eſt. Qui habet aures audiendi, audiat. Vbi verò factum eſt eidé Ioanni, quod dixit: Ego debeo à te baptizari? Oportet nanque verum & ſtatera rationis eſſe ponderatum, quod tali in tempore, talé ob cauſam, tali, tantoque filio hominis dixit propheta veritatis, homo tanti meriti, angelus tá magni præconij. Vbi ergo factú eſt ei? Vbi baptizatus eſt ab illo, qui ad baptiſmú eius veniebat, filio hominis? Illic nimirum, vbi peccata mundi tulit idem agnus Dei, qué digito demonſtrauit. Vbi hoc? Profectò vbi agnus ipſe immolatus eſt, & noſtros ſanguine ſuo poſtes ſacrauit, & Pharaonem cum ſuis Aegyptijs ita flagellauit, vt vinceret, qui

Exod. 12. victus non fuerat decé præceptorum legalium plagis magnis. Pharaoné non carneum ſed ſpiritualem, ſcilicet diabolum principé tenebrarum. Vbi traduxit illum palá confidenter affigés cruci, & mare magnum, ma-

Coloſſ. 2. re rubrum, ſcilicet ſanguinem & aquam de latere ſuo lancea percuſſus emiſit. Ibi factú eſt Ioanni quod ſperabat & ſciebat, dicens: Ego à te debeo baptizari, nec ſoli Ioáni, verùm etiá ſanctis & electis omnibus, qui expectabant eú ab origine mundi. Et quidé ſcire poterat, quòd ex vtero matris ſuæ ſanctus eſſet, quippe qui S. ſpiritu adhúc ex vtero matris ſuæ repletus eſt, ſed quia erat illi Do- *Pſalm 33.* minus, ſicut ſcriptum eſt: Iuxta eſt Dñs his, qui tribulato ſunt corde, & humilis ſpiritu ſaluabitur, quia (inquá) iuxta illi erat Dominus, & de prope ſciebat in contritione cordis, & in humilitate ſpiritus, quòd Dominus ſolus ſine peccato eſſet de virgine natus: ipſe autem, quamuis magno munere ſacratus, tamen de commixtione maris & fœminæ fuiſſet procreatus, ſanctitatem illam quaſi neſcire voluit, nec ſibi ſufficere indicauit, niſi pro eo funderetur ſanguis illius agni, quem videbat, cui loquebatur, agni ſolius ſancti, ſolius immaculati.

Nulli ſua ſanctitas ſufficit ad regnum calorum.

Et reuera, niſi mare illud inimicos noſtros operuiſſet, niſi ſanguis ille fuſus fuiſſet, & *Hierem. 1.* aqua illa inundaſſet, ſanguis redemptionis, & aqua emundationis, neque huic, neque illi, cui ante hunc dictum eſt, prius, quàm te formarem in vtero, noui te, & ante, quàm exires de ventre, ſanctificaui te, neque aliquem ſanctorum ſanctitas vlla ſuffeciſſet, quicunque dicti ſunt ſancti, vt *Pſal. 10.* Aaron, de quo Pſalmiſta dicit: Et irritauerunt Moyſen in caſtris, Aaron ſanctum Domini. Sunt enim plures modi, quibus *Luc. 2.* quidlibet ſanctum dici conſueuit, ne cùm ſanctum audieris, ſtatim perfectum & ab o- *Exod. 13* mni putes eſſe peccato liberum. Scriptum quippe eſt in lege Moyſi, quia omne maſ- *Deut. 15.* culinum adaperiens vuluam, ſanctum Domini vocabitur. Sanctifica mihi, ait Dominus, omne primogenitum, quod aperit vuluam in filijs Iſrael, tam de hominibus, quàm de iumentis, mea enim ſunt omnia. *Num. 6.* Et in lege Nazaræi ſcriptum eſt: Sanctus enim erit, creſcente cæſarie capitis eius. Omnes dies ſeparationis ſuæ, ſanctus erit Domino. Et Ioannes quidem iſtis quoque modis ſanctus fuit, vtpote primogenitus, ante quem ſterilis mater nullum genuit, deinque Nazaræus, vti angelus locutus eſt, vinum & ſiceram non bibet.

Ioannes primogenitus & Nazaræus. Luc 1.

Sed nunquid omnis eiuſmodi ſanctus, qui inde ſanctus eſt, quòd primogenitus, immunis à peccato exiſtimabitur? Aut nunquid Nazaræus, quoniam ſiceram & vinum non bibit, & nouacula ſuper caput eius non adſcendit, ſiue Samſon, ſiue alius quis eiuſmodi, ideo conſummatæ ſanctitatis erit? Veruntamen ſecundú illú ſanctitatis modum, qué infuſio *Matth. 11.* Sancti ſpiritus operatur, Ioáne ſanctior inter natos mulierú nemo quidem ſurrexit, ſed nihilo minus ſancti ſanctorum IESV chriſti baptiſmate, id eſt, ſanguinis effuſióe

vel elua

vel eius morte indiguit, & idcircò veraci humilitate dixit: Ego à te debeo baptizari.
Matth. 11. Nunc vide hunc ſanctum, hunc primogenitum, hunc Nazaræum, quãtum deceat ſic eſſe veſtitum (vt euangeliſta refert) dicens: *Ipſe autem Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum.* Et laudari à Domino, dicente: Quid exiſtis in deſertum videre hominem mollibus veſtitum? vbi ſubauditur non, & ſequitur: Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt.
Ioannis & Heliæ veſtitus.
Verè talis habitus decebat eum veſtimentum de pilis camelorũ & zona pellicea circa lumbos, ſicut & Heliam, de quo itidẽ ſcriptũ eſt: Vir piloſus & zona
4. Reg. 1. pellicea accinctus renibus. Tales enim vtriuſq; fuerunt mores, & zelus auſterus, taliſq́ue vita, qui non indulgebat ſibi, vt eſſet remiſsior, fluentibuſq́; delicijs luxuriaretur. Hoc de iſto confeſtim ſcriptura pręſens teſtatur, quia nõ molliter peccatoribus blãdiebatur. Dixit enim: Videns multos Phariſæorum & Saducæorum venientes ad baptiſmum ſuum. *Progenies viperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ, & ne velitis dicere intra vos, patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Iam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Ecce verè hominem non mollibus veſtitum, quippè cuius ſermo pilis camelorum, quibus veſtitus erat, multò eſt aſperior vnde & non potuit eſſe in domib. regum, imò in domo regis Herodis & reginæ Herodiadis decollatus eſt propter ſermones eiuſmodi, ſermones veritatis, quib. ipſe non mollis, peccatorum molles auriculas & adulatiõis auidas arguendo nimis offendit. Apud Lucam ſenſus quidem & verba ipſa penè ſunt eadem, niſi quod hic maniſeſtius deſignat propter quos maximè ſic
Hæretici Iudæorum inceperit, Progenies ſiue genimina viperarum, videlicet propter Phariſæos & Saducæos, qui erant hæretici Iudæorum. Nã phariſæi ex Hebræo in Latinum interpretãtur diuiſi, eò quòd traditionum & obſeruationum, quas illi deuteroſes vocabant, iuſtitiã præferebant, vnde & diuiſi vocabãtur à populo, quaſi per iuſtitiam. Saducæi interpretantur iuſti. Vendicabãt enim ſibi quod nõ erant. Corporis reſurrectionem negabant, & animam cum corpore interire prædicabant. Hi quinque tantum libros legis recipiebãt, prophetarum vaticinia reſpuentes.
Luc. 3. Igitur cùm dicit Lucas. Dicebat ergo ad turbas, quę exibant vt baptizarentur ab ipſo genimina viperarum: hic autem præmiſſo, *Tunc exibat ad eum Hieroſolyma & omnis Iudæa & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata ſua.* Tunc demum ſic incipit: *Videns autem multos Phariſæorum & Saducæorum venientes ad baptiſmum ſuum dixit eis: Progenies viperarum.* *Progenies viperarum*
Conſtat quod pariter quidẽ totam, ſed non æqualiter totam gentem malitiæ ſæuientis arguit, quod ſcilicet inuicem inuidendo & inuicem mordendo, Iudæi forent ab inuicem conſumendi, maximè autẽ Phariſæi, & Saducæi futuri eſſent autores vel cauſa ſibimet tanti mali & iræ ſuperuen *Deut. 32.* turę. Vt pro miraculo debeat eſſe rarus quiſque, qui illã ſciret vel poſſet effugere. Nec verò ita denotauit eos ſolus vel primus. Si quidẽ prior Moyſes inter cętera dixit: Fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile. Nunquid minus eſt dicere, fel draconum ſiue venenum aſpidum, quã progenies ſiue genimina viperarum? Et illos quidem Phariſæos, quibus hæc & cætera dixit, putaremus ſic veniſſe ad eum, vt vellent percipere baptiſmum, quoniã ſic Euangeliſta dixit, videns autem multos phariſęorum & Saducæorum venientes ad baptiſmũ ſuum, ſed repugnat illud quod alius euangeliſta magis illos inſinuat veniſſe ad inſidiandum.
Phariſæi nõ baptizabantur à Ioanne Baptiſta. Ioan. 1.
Miſerunt (ait) Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum, tu quis es? Cumque interrogantibus tandem reſpõdiſſet, ego vox clamantis in deſerto, dirigite viam Domini, ſicut dixit Eſaias propheta, poſt hanc illius reſponſionem ſtatim ſubintulit: Et qui miſſi fuerant, erant ex phariſæis. Hoc dicto, deinde ſequitur, & interrogauerunt eum, & dixerunt ei. Quid ergo baptizas, ſi tu nõ es Chriſtus, neq; Helias neq; propheta? Per hoc melius intelligitur iſtud quod ait Matthæus: Vidẽs multos Phariſæorum & Saducæorum venientes ad baptiſmum ſuũ, ſcilicet quia venerant, non vt ipſi baptizarentur, ſed vt baptizantem calumniarẽtur, præſertim cùm & alius Euangeliſta dicat: Et omnis populus audiens, & publicani, iuſtificauerunt Deum, baptizati baptiſmo Ioannis: Phariſęi autem & legiſperiti conſilium Dei ſpreuerunt in ſemetipſis, nõ baptizati ab eo. Quod erat illud vel quale Dei conſilium, quod Phariſęi ſpreuerunt? Nimirũ pœnitentiã agere & dignos pœnitẽtię fructus facere. At illi ſcilicet Phariſęi, cõſiderabant in ſe tanquam iuſti & aſpernabãtur cęteros, ſicut atteſtatur locis oportu *Luc. 7.* nis veritas Euangelij. Vnde apud Lucam diligẽter animaduertendum, quia interrogabant turbę dicentes, quid ergo faciemus? interrogabant publicani veniẽtes vt baptizarẽtur, & dicebant magiſter, quid faciemus? interrogabant & milites dicentes, quid faciemus & nos? Turbę interrogabant, publicani interrogabant, milites quoque interrogabãt dicentes, quid faciemus? Phariſęi verò nuſquã interrogaſſe legũtur & dixiſſe, quid faciemus? claret igitur quod vel
Phariſæi iuſti apud ſeipſos, cõſilium Dei ſpreuerũt.

Luc. 3. qualeconſilium Dei, quomodo conſilium
Dei ſpreuerint phariſæi, nonbaptizati ba-
ptiſmo Ioannis, quia videlicet erãt ſuperbi.
confidentes in ſe tanquã iuſti, ſuam iuſtitiã
ſtatuere volentes, & iuſtitiæ Dei non ſubie-
cti, vnde & magno ſupercilio magiſtrũ pieta
tis, filiumque patris miſericordiarũ Ieſum
Chriſtum redarguiſſe leguntur, dicẽdo di-
ſcipulis ſuis, quare manducat magiſter ve-
ſter cum publicanis & peccatoribus? Porrò
Rom. 10. quem tu erudieris Domine & de lege tua
Mat. 9. docueris eum, illa deſiderat, vt ſciat pœnitẽ
Pſal. 93. tiam agere, deſiderat vt poſsit dignos pœni-
tentię fructus facere. Ille ſcit, ille confitetur
quod iuſtitia nulla ſit. ꝙ omnis ex operib.
iuſtitia vana ſit, niſi teſtimonium habeat ex
fide huius filij hominis Ieſu Chriſti, cuius
ſanguis cum aqua fluens de latere eius, vt ſu
perius dictum eſt, niſi iuſtos omnes emun-
daſſet, immundæ & ſordidæ eſſent oẽs iuſti
Eſa 64. tiæ, iuxta illam veridicam confeſsionem iu-
ſti & iuſtificandi prophetæ Eſaiæ: Et facti ſu
Vana glo- mus vt immundi omnes nos, & quaſi pann⁹
riatio de menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. At illi
carne A- falſo iuſti, & verè peccatores, ne iſtã cogno-
braha. ſcerent iuſtitiam, ſcutũ ſui cordis habebant
patrem ſuę carnis, Abraham, quaſi caro A-
brahæ, quoniam de illa ꝓfluxerant, ſuffice-
re poſſet eis ad iuſtitiam. Proinde cùm di-
xiſſet: Facite ergo fructum dignũ pœniten-
tiæ, ſubiũxit atq; ait: Et ne velitis dicere vos
patrem habemus Abraham. Dico enim vo-
bis, quoniam potens eſt Deus de lapidibus
iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Iam enim ſecu-
ris ad radices arborum poſita eſt. Omnis er-
go arbor quæ non facit fructũ bonum exci-
detur & in ignẽ mittetur. Hęc eo dicente, o-
portunè reminiſcimur ſermonis illi⁹ ꝓphe
Hier. 17. tici ex ore Hier. Maledictus vir qui con-
fidit in homine, & ponit carnem brachium
ſuum, vt à Dño recedat cor eius. Erit enim
quaſi mericæ in deſerto, & nõ videbit cùm
venerit bonum, ſed habitabit in ſiccitate in
deſerto, in terra ſalſuginis & inhabitabili.
Benedictus vir qui confidit in Dño, & erit
Dominus fiducia eius, & erit tanquã lignũ
quod tranſplantatur ſuper aquas, ꝙ ad hũ-
morem mittit radices ſuas, & nõ timebit cũ
venerit æſtus. Et erit folium eius viride, &
Iudæi con- in tempore ſiccitatis non erit ſolicitũ, nec
fidebant in aliquãdo deſinet facere fructũ. Quid (quæ-
homine. ſo) aliud eſt velle dicere intra ſemetipſos,
Patrem habemus Abrahã, ſiue pater noſter
Abraham eſt, & hoc aduerſus Dominum, ni
ſi confidere in homine, & ponere carnẽ bra-
chium ſuum, vt à Dño recedat cor eorum?
Nam veraciter vt à Domino corde recede-
rent, imò vt Dominũ in ſermone caperent
idcircò nõnunquam dixiſſe leguntur. Pater
noſter Abraham eſt, & illud: Nos ex forni-
catione non ſumus nat⁹. Itemq;: Semen A-
brahæ ſumus. Et: Nos aũt Moyſi diſcipuli ſu
mus. Nónne hoc eſt confidere in homine, & *Ioh. 8. 9.*
ponere carnem brachium ſuũ. Fiducia Moy
ſi & carnis Abrahæ, ſpernere conſiliũ Dei,
& gloriari cõtra filiũ Dei, qui ſola & vnica
eſt gloria Abrahæ, ſiue Moyſi, qua remota,
inglorius eſt Moyſes, Abrahamq; non niſi
puluis & cinis? Ne ergo velitis (ait) ita dice-
re intra vos. Maledict⁹ enim quiſq; ille eſt,
qui in carne contra cõſilium Dei gloriatur, *Conſilia a-*
vt non faciat dignos pœnitẽtiæ fructus Ma *genda eſt*
ledictus eſt ille ſicut Chanaan, de quo dixit *pœnitentia*
pater ipſius hanc ſententiam maledictionis,
Seruus ſeruorũ erit fratribus ſuis. Etenim *Gen 9.*
ille talis eidem Chanaan ſimilis eſt, Chana-
næus & non Iudæus eſt. Hæc enim dicit Do
minus ad Hieruſalem apud Ezech. Radix *Ezech. 16.*
tua & generatio tũa de terra Chanaã. Pater
tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa, ille
(inquam) non quaſi oliua eſt fructifera in
domo Dñi, ſed quaſi mericæ in deſerto in
terra ſalſuginis & inhabitabili, q̃ videlicet
arbor ex amaritudine nominata eſt, guſt⁹
enim eius nimis amarus eſt, & hæc in ſolitu-
dine & ſaxoſa humo naſcitur. Iam (inquit)
ſecuris ad radicem eiuſmodi arborum poſi
tã eſt vt quę fructum bonum non facit, ex-
cidatur & in ignem mittatur. ſiue illa oliua,
ſiue merica ſit. Etenim etiam ſi de radice bo
næ oliuę creuerit, ſiue oleaſter aut merica
ſit, exciderunt propter ſterilitatẽ, propter
incredulitatẽ. Inde Apoſtolus: Si enim (in- *Rom 11.*
quit) Deus naturalibus ramis non pepercit,
ne fortè nec tibi parcat. vide ergo bonitatẽ
& ſeueritatem Dei, in eos quidem qui ceci-
derunt ſeueritatem, in te autem bonitatem,
ſi permanſeris in bonitate, alioqui & tu ex-
cideris. Hoc de inuiſibili exciſione dixit, *Duplex ex*
qua proijcitur incredulus à regno Dei, ſe- *ciſio Iudæo*
curi exciſus diuini iudicij. Veruntamen & *rum.*
alia exciſio illorum propter quos vel qui-
bus dicebat, & ne velitis dicere intra vos,
patrem habemus Abraham, & cætera vide-
licet illa, qua corporaliter quoque excidẽ-
di erant & extirpãdi de terra ſua, ſecuri vi- *Pſal. 73.*
ſibili, ſcilicet manu Romana. Hinc Pſalmi-
ſta prædixerat (Quaſi in ſylua lignorum ſe
curibus exciderunt ianuas eius in idipſum,
in ſecuri & aſcia deiecerunt eam, incende-
runt igni ſanctuarium tuũ, & cætera. Quid
porrò eſt quod ait, Dico enim vobis quo-
niam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſ-
citare filios Abrahæ? Quos vel quales vide
bat ſiue digito demonſtrabat lapides? Non *Lapides*
enim ſolummodo dixit de lapidibus, ſed *Gentiles.*
ſignanter ait, de lapidibus iſtis, quo videli-
cet pronomine ſolemus vti, quũ digito de-
monſtramus vel demonſtrare poſſumus i-
pſas res, de quibus nobis ſermo eſt. Et qui-
dem ſenſus verus eſt, per lapides rectè intel
ligi homines gentiles, lapidea ſimulacra col-
lentes,

lentes, de quibus & nos fuimus vel ſumus in filios Abrahæ ſuſcitati per fidem Ieſu Chriſti, ſed non leguntur tunc adfuiſſe vel veniſſe ad Ioan. in Iordanem eiuſmodi lapides eiuſmodi homines. Quos ergo videbat vel demonſtrabat in Iordane lapides? Putas ne illos, quos de Iordane tulit, & quos in medio Iordanis Ioſue alueo Domino iubẽte poſuit? Elige (inquit Dñs) duodecim viros ſingulos per ſingulas tribus, & præcipe eis, vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi ſteterũt ſacerdotũ pedes 12. duriſsimos lapides quos ponetis in loco caſtrorum, vbi fixeritis hac nocte tentoria. Fecerũt autem filij Iſrael ſicut eis præceperat Ioſ. portantes de medio Iordanis alueo 12. lapides, vt ei Dominus imperarat, iuxta numerum filiorum Iſrael, vſq; ad locũ in quo caſtrametati ſunt, vbiq; poſuerũt eos. Alios quoq; 12. lapides poſuit Ioſue in medio Iordanis alueo vbi ſteterũt ſacerdotes qui portabãt arcam fœderis, & ſunt ibi vſq; in præſentẽ diem, de hoc & de cæteris conſtat autoritate Apoſtoli, quia omnia in figura contingebant illis. Quod cùm ita ſit, nónne ſpiritualiter nobis lapides illi, prophetæ ſunt & Apoſtoli, lapides viui, lapides magni, qui fidem noſtrã velut fundamentum portant, neceſſariamq; nobis factis & dictis operum Domini memoriã ſemper ſuſcitãt? Nam de illis lapidib. cur ſic à Domino præceptũ & ſic eſt factum? Quomodo (inquit) interrogauerint vos filij veſtri cras dicentes, quid ſibi volunt iſti lapides, reſpõdebitis eis. Defecerunt aquæ Iordanis ante arcam fœderis Dñi Dei noſtri, cùm tranſiret eum. Idcircò poſiti ſunt lapides iſti in monumentũ filiorum Iſrael vſq; in æternum. Nihil verius, q̃ lapides iſtos, ſcilicet prophetas & Apoſtolos, qui ſignificabantur per lapides illos, in monumentum nobis vſq; in æternũ eſſe poſitos. Si veraciter dixit Apoſtolus Chriſti, petra autem erat Chriſtus, cũ de petra inanimata, de qua populus biberat, fuiſſet locutus, quomodo nó veraciter dicat præcurſor Chriſti, lapides iſti quos Ioſue Dño iubente pro monumẽto poſuit, prophetæ ſunt & Apoſtoli: quorũ alios, videlicet prophetas, olim poſuit: alios ſcilicet Apoſt. ſine dubio continuò poſiturus eſt? Et prophetæ quidẽ quia profundiora vel obſcuriora ſacramenta continent, quaſi in medio Iordanis alueo ſub aquis latẽt. Apoſtoli verò, quia nuda & aperta facie ſaluatoris opera teſtantur, quaſi in Galgala poſiti, quod interpretatur reuelatio, ſemper ſub dio conſpectib. omniũ patent. Igitur ne cœperitis, ait, dicere intra vos, Patrem habemus Abraham, dico enim vobis, quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahę, id eſt, ne argumẽtemini vos pœnitentia vel pœnitentiæ fructibus non indigere, ſiue regnum cælorum vobis hæreditarium eſſe, quoniam ſecundũ carnem eſtis filij Abrahæ, quia profectò ſola caro Abrahæ ad conſequẽdum regnũ cælorum, non magis valet q̃ iſti lapides imò cũ de carne Abrahę multi ſunt filij diaboli: per verbum illorũ, quorũ in figura poſiti ſunt lapides iſti, multi naſcentur, qui verè ſint filij Abrahæ, verè filij Dei. Nam fides eſt, quę ſola facit filios Abrahæ, caro autẽ ſola non prodeſt quicquam, & talium quiſq; virorũ benedictus eſt, iuxta prophetã ſupra memoratum, quia cõfidit nõ in homine, ſed in Domino, in quo confiſus eſt & Abraham non Deus, ſed homo, quia non ponit carnem Abrahæ brachium ſuum, vt à Domino recedat cor eius, ſed Dñs eſt fiducia eius, & idcircò non erit, quaſi mericæ in deſerto, neq; habitabit in ſiccitate in terra ſalſuginis & inhabitabili, ſed erit quaſi lignũ quod tranſplãtatur ſuper aquas, & quod ad humorem mittit radices ſuas, vt dignos pœnitentiæ fructus facere non deſinat. Interea cùm hæc & his ſimilia, quæ cæteri Euangeliſtæ non tacent, loqueretur turbis, hic amantiſsimus pręcurſor Domini, non ignorabat propheticã habens ſcientiam, qui non eſſet illi tẽpori vel officio deſtinatus. quo prædicandum erat cunctis gentibus, qui ex vtero virginis ſupra naturam hominis natus eſſet ipſe quem præcurrebat mediator Dei & hominum homo Ieſus Chriſtus. Hoc vt erat verè inſtructus ſpiritu humilitatis, confitetur humiliter, ſuæq; reputat indignitati, dum præmittens: *Ego quidẽ vos baptizo in aquam pœnitentiam, qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt.* ſubiungit continuò: *cuius non ſum dignus calceamenta portare, ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto.* Per calceamenta quippè, cùm ſint ex corijs mortuorũ animalium ſignificatur humanitas eiuſdem filij hominis Ieſu Chriſti, in qua erat mortalis & paſsibilis. Vnde eſt illud: In Idumæam extendam calceamentum meum, id eſt, notum faciam gentibus incarnationis meæ ſacramentum. Hoc per Apoſtolos erat faciendum, ipſe autem Ioannes non erat victurus vſque ad illud tempus, quo Apoſtoli taliter calceamenta Domini portauerunt, id eſt, publicè prædicare cœperunt natũ eſſe de virgine Deũ & hominẽ Ieſum Chriſtum, quia verbum erat in principio Deus apud Deum, & verbum caro factum eſt, & ſicut angelus locutus eſt ad Ioſeph, quod in beata virgine natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt. Igitur cùm dicit, qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calceamenta portare, prõptum eſt animaduertere, quam libenter hominis officium ſubiret, quãta cum dilectione gloriã iſtam filij Dei, filij hominis, cum illis cælis annunciare & enarrare pergeret.

Lapides iſti, prophetæ & Apoſtoli.

Ioſue. 4.

1. Cor. 10.

Ioſue. 4.

1. Cor. 10.

Caro Abrahæ ſine fide nihil prodeſt.

Hier. 17.

Non eadẽ Ioannis & Apoſtolorum prædicatio.

Pſal. 107.

Ioan. 1.

Matth. 1.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS,

LIBER TERTIVS.

Eſa. 55.

Prou. 5.

OMnes ſitientes (ait ſpiritus ſanctus) venite ad aquas, & qui non habetis argentum properate, emite & comedite. Aquę pręſenti loco ſcripturæ ſunt quibus ſpiritualium continētur myſteria gratiarum, ſicut & illic, Bibe aquã de ciſterna tua, & fluenta putei tui. Deriuētur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Aquæ iſtę aquæ Domini ſunt, & quicunque emerit eas, eius fiunt, nec Domini eſſe deſinunt. Quid rogo eſt, quæ cũ omnes ſitientes inuitauerit ad aquas, illos maximè inuitat ad emendum, qui non habent argentum? Ait enim: Et qui non habetis argentum, properate, emite. Certè in omni negotiatione terrena magis illi ſolent inuitari ad emendum, qui habent vel habere videntur argentum. Hæc autem negotiatio tota cæleſtis, tota ſpiritualis eſt. Quid ergo eſt argentum non habere, niſi in philoſophia ſeculari, ſiue prudentia eloquij non confidere? talibus nanque non habentibus eiuſmodi argentum, ipſa humilis conſcientia, magnum eſt emptionis pretiũ. Talis erat Moyſes, cùm diceret ad Deum: Obſecro Domine, non ſum eloquens ab heri & nudiuſtertius, & ex quo locutus es ad ſeruum tuum, impeditioris & tardioris linguæ ſum? Et in parabolis ſapiens loquitur: Stultiſsimus ſum virorum, & ſapientia hominum nõ eſt mecum: Non didici ſapientiam, & non noui ſanctorum ſcientiam. Quid igitur ô æmule ſubſannas? Quid obtrectator me laceras? Fateor quia catygetas tuos audiui, omnes ſapientes & prudentes eloquij myſtici, & omninò nullas habeo diuitias argenti eiuſmodi, & ſi quid percepi de ſecularibus philoſophis, nõ ſunt mihi pro diuitijs, ſiue pro nummis argenteis. Sed nunquid ob hoc mihi ab aquis iſtis erat deſperandũ? imò magis ſperandum, quoniam inter omnes ſciẽtes, illos qui non habent argentum audio maximè inuitari ad emendum. Subſanna quantum vis, licet ſcripta mea non niſi inſidiando legere velis, & ſi libet etiam illud dic. Quomodo hic literas ſcit cùm non didicerit? Si enim cum illo, in quẽ hoc dictum eſt, participes fuerimus opprobrij, erimus etiã gloriæ & honoris. Proinde diſsimulandã eſt præſens amaricatio ventris, & commeſtione libri, quẽ qui deuorauit, erat, inquit, in ore meo tanquam mel dulce, & cùm deuoraſſem tum amaricatus eſt venter meus & itinere cœpto peragendum eſt in opere Dei, in intentione quã ſignificauit titulus præſcriptus operi, de gloria & honore filij hominis. *Ego quidẽ, ait Ioannes, baptizo te in aqua.* Quam vel qualem habet rationem baptizari ſiue baptizare in aqua? Conſilium Dei erat in aqua baptizari, ſicut alius euangeliſta ſignificans, phariſæi autem, inquit, & legiſperiti cõſiliũ Dei ſpreuerũt in ſemetipſis, num baptizati baptiſmo Ioannis. Quid ergo habet rationis tale conſilium Dei, quod nobis ſcire proſit? Sunt quidem incõpræhenſibilia iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius, vt Apoſtolus ait, ſed hæc & his ſimilia non nos prohibent, ne ſimus laudatores, aut ne velimus habere ſcientiam viarũ Dei, verum hoc tantum, ne ſimus nimij ſcrutatores maieſtatis. Quam ergo rationem habeat tale conſilium Dei quærimus, non ſcrutando nimium, ſed laudare optando maieſtatẽ Dei, & ſicut cætera ex parte ſcimus & ex parte prophetamus, ita de iſto quoq; gratulemur, quod non quidem ad perfectũ cognoſcimus, ſed ex parte aliquid ſublucet, quo delectemur. Quid ilud eſt? Nimirũ, quia tali cõſilio benè diſpoſuit Deus, vt ad ordinẽ ſuum creatura humana reduceretur. Fuerat quippè homo ſupra ſe nimis elatus, quoniã voluit eſſe ſicut Deus, ſecundum illud falſum ſerpentis ſuſurium, comedite & eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Illum primi hominis tumorem, multi ex eó progeniti homines imitati, deos ſeſe appellari voluerunt. Et nonnulli quidẽ ex eis poſt mortem ſuam ſtulto errore hominum pro dijs habiti ſunt, ille autẽ Cæſar Auguſtus, cuius tempore natus eſt iſte filius Ieſus Chriſtus, viuens quoque pro Deo haberi nõ timuit. Vnde adulando illi Flaccus dicit: Præſenti tibi maturos largimur honores, iurandaſq; tuum per nomen ponimus aras. Hæc prima fuit altitudo cordis noſtri, vt vellent eſſe homines ſicut dij, & hoc eſt Adæ peccatum, in quo, ait Apoſtolus, omnes peccauerunt. Porrò humana conditio, ſiue conditionis humanæ principium, non ſolùm creatore Deo, verumetiam creatura Dei inferius eſt, & vt manifeſtius dictum ſit, non ſolũ Deo,

Emere aquas ſapiẽtia abſque argento quid eſt.

Exodus 4.

Prouer. 30.

Contra æmulos & detractores.

Iob. 7.

Apocal. 10.

Luca 7.

Roman. 11.

Prou. 23.

1. Cor. 13.

Conſilium Dei, homines baptizari in aqua.

Gen. 3.

Horat. epiſt. lib. 2. epiſt. 1.

Rom. 5.

verumetiam aquæ elemento. Formauit enim Deus hominem de limo terræ, quod videlicet elemẽtum elemento aquæ inſerius

Gen. 1.

eſt & erat, & ſub eo latebat, donec diceret Deus: Congregarentur aquæ quæ ſub cælo ſunt in locũ vnũ, & appareat arida. Multũ ergo terra intumuerat, ordineq́; exceſſerat, vbi homo terrenus altiſsimo ſimilis eſſe cõcupierat. Reducendus erat ad ordinem, & docendus, vt ſciret confiteri cuius eſſet conditionis, atque in teſtimonium eiuſdem cõfeſsionis ſubmergeretur elemento aquæ, quo grauius atque ſegnius elementum terra eſt, vnde homo principium ſumpſit, & ꝙ (ſicut iam dictum eſt) totum in initio ſub aquis latuit. Grande habet momentum in ratione iuſtitię, conditionis huius meminiſſe, & abrenunciando ſuperbiæ diabolicæ, ſub aqua corpus deprimere, ac deinceps memoria tenere, quod Deus propter ſuperbiam

Gen. 3.

dixit homini, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Proinde diligenter animaduertendum eſt, quod. *Cùm veniſſet Ieſus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo, & Ioannes prohiberet eum, dicens, ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me. reſpondens ipſe, dixit ei: Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam.* Nam verè

Decet nos implere omnem iuſtitiam.

mitis & humilis corde conſiderabat, quod quamuis ſanctus ſanctorum eſſet, nullumque omninò peccatũ haberet, tamen de terra ſumptum corpus haberet, quodq́; ad iuſtitiam pertineret, vt humilitatis remediũ, propter quod docendum venerat, ipſe in ſemetipſo demonſtraret, ſubmittendo aquas, quam aſſumpſerat carnem noſtram quæ ſe ad ſimilitudinem creatoris omnium, extollere affectauerat in Adã, & ſic ait, decet nos implere omnem iuſtitiã. Reſpiciebat Ioannes quod de ſpiritu ſancto cõceptus fuerat, & hoc illi ad plenam ſufficere iuſtitiam, nõ inaniter æſtimabat. At ille non quidem contradixit Ioanni dicenti: Ego à te debeo baptizari, ſed nihilominus vt eſſet plena humilitatis ſatisfactio, corporis quoque habitu in ſemetipſo ſignificare voluit, quod longè ſit homo inferior Deo, ſubdẽdo aquis corpus ſuum, quod ſecundum materiam terrenam habet fundamentum quo aquæ ſuperiores ſunt & in initio fuerunt. Quicunque in hoc non imitantur eum, vt volentes de-

Pſal. 62.

ſcendant pœnam recipient, vt nolentes deſcendant. Scriptum eſt enim: Introibunt in inferiora terræ. Spreuerunt conſilium Dei, ſed non vacabit eis ſpernere iudicium Dei. Iam erat hoc teſtimonium vnũ teſtimoniũ aquæ, quod verè eſſet mitis & humilis corde: Acceſsit autem & alius teſtis eiuſdem manſetudinis, ſcilicet ſpecies columbæ. *Vidit enim ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & ve-*

Ioannis 1.

nientem ſuper ſe. Ego (inquit Ioannes) vidi, & teſtimoniũ perhibui, q̃a hic eſt filius Dei. Splẽdida gloria, & glorioſus honor filij Dei, filij hominis, quod dum ſe ſubmittit aquis,

Gloria filij hominis.

aperiuntur ei cæli, & ſpiritus ſanctus viſibili ſpecie ſuper eũ deſcendit, voce ſimul audita de cælo. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui.* Veruntamen in his omnibus non iam conſummata gloria, imò gloriæ in-

Luc. 12.

itium fuit, cuius vtique finis poſtmodum huic initio futurꝰ erat ſimilis, ita vt baptizatus illo baptiſmo, de quo dixit, ego baptiſmo habeo baptizari, & quomodo creator vſque dum perficiatur: confeſtim aſcenderet de ſepulchro aſcenſu reſurrectionis, & aperirentur ei cæli, vt intraret in gloriam ſuam, atque inde ſpiritum ſanctum mitte-

Pſal. 109.

ret diſcipulis ſuis, dicente ſibi patre, ſede à dexteris meis. Verè igitur ait, ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam, quia ſecũdum ſimilitudinem illorum quę illic gerebantur, futurum erat poſtmodum, vt more-

Rom. 4.
Ioh. 3.

retur propter delicta noſtra, & reſurgeret propter iuſtificationem noſtram. Quamuis in alijs quibuſlibet aquis hoc idem myſterium potuiſſet celebrari, verbi gratia: in Enon iuxta Salin, vbi Ioannes poſtea baptizaſſe legitur, quia aquæ multæ illic erant, tamen magis placet magiſque delectat factũ

Cur in Iordane voluit baptizari Chriſtus.

hoc eſſe in aquis Iordanicis. Quam ob cauſam? Videlicet quia ſignum ſiue figura horum olim in eiſdem perſulſerat aquis. Nam fluuiꝰ ille, ſcilicet Iordanis, ex eo cœpit eſſe memorabilis, quod mortuo Moyſe & ſuccedente Ioſue, diuiſis aquis tranſitum filijs Iſrael per alueum ſuum præbuit ſacerdotibus, qui portabant arcam fœderis Domini ſtantibus ſuper ſiccam humũ in medio Iordanis. Portaueruntque, ait ſcriptura, filij Iſrael de medio Iordanis alueo duodecim lapides, vt Dominus imperarat, iuxta numerum filiorum Iſrael vſque ad locum in quo caſtrametati ſunt, ibique poſuerunt eos. Alios quoque duodecim lapides poſuit Io-

Ioſue. 4.

ſue in medio Iordanis alueo, vbi ſteterant ſacerdotes qui portabant arcam fœderis, & ſunt ibi vſque in præſentem diem. Lapides illos bis duodenos, prophetas intelligimus

Matth. 11.

& Apoſtolos. Omnes prophetæ (inquit Dominus) & lex, vſque ad Ioannem prophetauerunt. Benè ergo duodecim lapides in medio Iordanis alueo poſiti ſunt: poſiti (inquam) non tranſpoſiti, neq; Iordanẽ tranſierunt, quoniam, prophetæ non niſi vſque ad baptiſmum Ioannis prophetauerunt, aut prophetare debuerunt, Chriſtum eſſe venturum. Porrò à baptiſmo Ioannis incipiens, duodecim Apoſtolos elegit, & non perdidit

Actor. 10.

ex eis quenquam, & præcepit nobis (ait Petrus) poſtquã reſurrexit à mortuis prædicare populo & teſtificari, quia ipſe eſſet, qui conſtitutus eſt à Deo iudex viuorũ & mortuorum, huic omnes prophetæ teſtimoniũ perhibent.

perhibent. Benè ergo duodecim alios lapides portauerunt, de medio Iordanis, vſque ad locum, in quo caſtrametati ſunt, ibique poſuerunt eos Ioſue, quod interpretatur ſaluator, qui Moſi ſucceſsit, & filios Iſrael in terrã promiſsionis introduxit, quod Moſes non fecit, ipſe eſt iſte filius hominis, qui Moſaicæ lege euangelium ſuccedere iuſsit, & per illud credentibus in ſe regnum cælorum aperuit. Sacerdotes, qui ſtabant in medio Iordanis, vt omnia complerẽtur, & donec feſtinãs populus tranſiret, nulli melius intelliguntur, quàm hic idem filius hominis primus ſacerdos noui, & Ioannes vltimus ſacerdos veteris ſacerdotij, ſiue legis & prophetarum finis Igitur quanuis, vt iam dictum eſt, in alijs quibuſlibet aquis baptizatus Dominus baptiſmo Ioannis, ſacramẽtum deſignare potuiſſet baptiſmi ſui, iure magis placet, & ad honorem ſcripturarum magis pertinet, quod baptizatus, & baptiſmo illo manifeſtatus eſt in aquis Iordanicis. Hic illud pulchrè occurrit, quod Apoſtolus, cùm dixiſſet, nec quiſquam ſumit ſibi honorẽ, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron, ſubiungit, atque ait: Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit, vt põtifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu, & c. Denique illa prædicatione pœnitentiæ, & baptiſmo Ioannis vocatus & clarificatus eſt à Deo filius hominis Ieſus Chrĩſtus, vt pontifex fieret tanquam Aaron, id eſt, iuxta quod præfiguratum eſt in Aaron. Aaron quippe non niſi prius aqua lotus, ſacerdotio fungi iuſſus eſt, & veſtimenta ſuſcepit ſacerdotalia, ſcilicet fœminalia linea, ſubuculam lineam, baltheumq́ue & tunicã, Superhumerale & Rationale, Cydarim quoq;, & in fronte laminam ſacræ venerationis, habentem inſcriptum tetragrammaton, ineffabile nomen Dei, quod octauum decus pontificis, maximè illam deſignat eccleſiam & honorem, de quo loquimur, filij hominis, de quo Apoſto. ait: Propter quod & Deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, & c. De alijs indumentis, quid gloriæ, quid honoris ſingula myſticè ſignificẽt, perſcribere, præſentis non eſt negotij, niſi hoc ſolùm, quia quod primum, ſiue in initio conſecrationis ſuæ, ſacerdos Aarõ iuſſus eſt aqua lauari, in figura contigit illi, huius ſummi & veri ſacerdotis, qui in initio ſuæ functionis, ſiue ſacerdotij ſui, habebat baptizari baptiſmo Ioannis, & cætera quidem veteris illius ſacerdotij miniſteria, figurę vel vmbrę fuerunt myſteriorum cæleſtis & veri huius ſacerdotij, ſed ex magna parte ſimilitudo deficit. Ille nanque & cæteri ſacerdotes, quia morte prohibebantur permanere, habebãt quotidiè neceſsitatem, quemadmodum ſacerdotes prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populis. Hic autem eiuſmodi neceſsitatẽ non habuit, ſed ſemel hoc fecit, offerendo ſe non pro ſuis, ſed pro populi delictis. Inchoatio ſacrificij ſiue oblationis, qua ſemetipſum obtulit, ieiuniũ fuit quod continuò ieiunauit, & cùm ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctib. poſtea eſurijt. Ita namque incipiens agere pœnitẽtiam non pro ſuis, vt iam dictum eſt, ſed pro populi delictis, laborare non deſijt, operans opus ſalutis, in omnibus obediens vſque ad mortem, mortẽ autem crucis. Verè ergo fidelis & verax De⁹, impleuit quod locutus eſt. Timebat olim populus audire vocem Domini Dei, & vltra, inquit, non audiam vocẽ Domini mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. & ait Dominus Moyſi: Benè omnia ſunt locuti: Prophetã ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturq́; ad eos omnia, quæ præcepero illi. Hunc prophetam eſſe iuſtum filium hominis, certum eſt. Quomodo hũc populus ille petiuit, aut petere ſciuit? Cùm enim dixiſſet Moyſes prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, ipſum audies: ſubiunxit, atque ait: Vt petiſti à Domino Deo tuo in Oreb, quãdo concio congregata eſt. Non inuenimus aliter petiſſe populum, niſi ita, vt ſcriptura refert. Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & ſonitũ buccinæ, montemq́ue fumantem, & perterriti ac pauore concuſsi, ſteterunt procul dicentes Moyſi: Loquere tu nobis, & audiemus Non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Si ergo verba hæc populi pro petitione Deus accepit, huius prophetarum Domini, tanquam populus ita petere, vt petierat ipſe Moyſes: Obſecro Domine, mitte quem miſſurus es, quid niſi abundãtiam intelligere debemus gratiæ exaudictis, qui vbi & humiliter petitur, ſuperabundanter dare conſueuit? Hinc enim Apoſtolus dicit: Ei autem, qui potens eſt omnia facere ſuperabundanter, quam petimus aut intelligimus, ſecundum virtutem, quæ operatur in nobis, ipſi gloria in eccleſia, & in Chriſto Ieſu, in omnes generationes ſeculi ſeculorum, amen. Fidelis, inquam, & verax Deus, hic impleuit, quod illic locutus eſt, & hoc teſtatur columba, imò ſpiritus Dei, quem vidit deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe vidit, & Ioãnes, ſicut alius Euãgeliſta teſtatur, ait: & ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei. Quàm diſsimiles ſpecies hic atque illic: Hic ſpecies columbæ: illic voces & lampades ſiue maximus ignis, & mons fumans, et ſonitus buccinæ. Proinde non leuiter accendendum, quod

Ioſu. typ. Chriſti geſſit. — *Heb. 5.* — *Aarõ quoque typum Chriſti geſſit.* — *Exod. 29.* — *Leui 8.* — *Philip. 2.* — *Sacerdotium Chriſti præſtantius, q̃ Aaron.* — *Luc. 4.* — *Deut. 18.* — *Propheta pro Moyſe ſuſcitatus Chriſtus.* — *Exo. 20.* — *Exod. 4.* — *Epheſ. 3.* — *Ioann. 1.* — *Fortitudo Dei per ſpeciem ignis deſignata.*

dum,quod apud alium euãgeliſtam Bapti-
Ioan. 1. ſta Ioannes cùm dixiſſet, ego baptizo in a-
qua, ſubiunxit, medius autem veſtrũ ſtetit,
quem vos neſcitis,&c. Puta illum reſpexiſ-
ſe ad iam dictam promiſsionem dicentis ad
Moyſen, propheiá ſuſcitabo illis de medio
fratrum ſuorum, ſimilem tui, & idcircò di-
xiſſe, medius autem veſtrum ſtetit, quem
non ſcitis, vt ita ſubintelligas, ac ſi dixerit:
Ille, cuius fortitudinem ſuſtinere non po-
tuit populus, ſignificatam ſibi per ſpeciem
ignis,& dixit ad Moyſen, vltra non audiam
vocem Domini Dei mei,& ignem hunc ma-
ximum amplius non videbo, ne moriar: lo-
quere tu nobis & audiemus, non loquatur
nobis Dominus ne fortè moriamur. Ille,In-
quam,abſcondita fortitudine zeli ignei ſi-
milis factus Moyſi, id eſt, homo verus vt
Moyſes fuit,medius veſtrũ ſtat. tolerabilis
atq; affabilis,mitis & humilis ſicut coluba,
non ſicut ignis, & nunc talis de medio ve-
ſtrũ ſuſcitatur vobis, vt & loquatur vobis
Dominus, & non magis moriamini, quam
ſi Moyſes loqueretur vobis, ſi hunc audire
Deut 18. vultis. Nam ſi audire nolueritis, & illic di-
ctum eſt, ego vltor exiſtam, & hic dico vo-
Matth. 3. bis quia ventilabrum in manu ſua,& permũ
dabit aream ſuam, & congregabit triticum
ſuum in horreum, paleas autem comburet
igni inextinguibili. Nuſquã ſacra canonica
refert ſcriptura quod ſuper aliquem ſancto
rum, ſiue in aliquibus operibus ſuis ſpiritus
Spiritus in ſpecie ignis ſanctus, ſpiritus Domini, tale præſentię ſuę
ſignum dederit. Quis alius niſi ſpiritus iſte
Domini per Moyſen operatus eſt in exitu
filiorum Iſrael de terra Aegypti? Denique
Exod. 8. hoc non ſoli confeſsi ſunt Magi, dicendo,
digitus Dei eſt hic, verùm etiam Eſaias ita
Eſa. 63. declamando dicit: Vbi eſt qui eduxit nos
de mari, cum paſtoribus gregis ſui? Vbi eſt
qui poſuit in medio eius ſpiritũ ſancti ſui?
Qui eduxit ad dexteram Moyſen brachio
maieſtatis ſuæ, qui ſcidit aquas ante eos, vt
faceret ſibi nomen ſempiternum, qui edu-
xit eos per abyſſos, quaſi equum in deſerto
non impingentem, quaſi animal in campo
deſcendens Spiritus Dñi ductor eius fuit.
Ergo per Moyſen operatus eſt iſte ſpiritus
in exitu Iſrael de terra Aegypti,& vbi quin
quageſimo die, præſentiæ vel operationis
ſuæ ſignum dare voluit, non ſpecies colum
bæ,ſed ſpecies ignis apparuit, ita vt diceret
populus id quod iam ſupra dictum eſt,& i-
gnem hunc maximum amplius non vide-
bo,ne moriar. Item vbi poſt reſurrectioné
huius filij hominis, quinquageſimo die ſu-
per diſcipulos eius venit, & præſentiæ ſuæ
ſignum dare voluit,nõ ſpecies columbæ ap-
paruit, ſed apparuerunt illis diſpertitæ lin-
4.Reg. 18. guæ,tanquam ignis. Item qui tollere ſole-
bat Heliam,ſine dubio erat iſte ſpiritus Do
mini, vnde & abdias, cumque receſſero à te,
inquit, ſpiritus Domini aſportabit te in lo-
cum quem ego ignoro, & vbi gratię, quam
Heliæ contulerat, ſignum dare voluit non *4.Reg. 2.*
ſpecies columbę,ſed ſpecies ignis apparuit.
Cùm enim pergerent, & incedentes ſermo-
cinarentur, videlicet Helias & Heliſæus, ec-
ce currus igneus,& equi ignei diuiſerunt v-
trumq;, & aſcendit Helias per turbinem in
cælum. Neq; hic, neq; illic ipſa ſpiritus ſan-
cti ſubſtantia viſa eſt mortalibus, aut vide-
ri potuit, ſed vbi & quomodo voluit, com-
petens operationis vel præſentię ſuæ ſignũ
dedit, ita vt nuſquam ſuper ipſum Domi- *Coloſſ. 2.*
num in ſpecie ignis, nunquam ſuper aliqué
ſanctorum in ſpecie columbæ viſus ſit. Qua
re? Videlicet quia diuina natura, quæ vel
cuius plenitudo in iſto filio hominis Ieſu
Chriſto corporaliter inhabitat, ſatis per ſe-
metipſam feruida eſt, iuxta illud: Etenim *Deut. 4.*
Deus noſter ignis conſumens eſt, & idcir-
cò nobis expediebat vt fortitudinem eius
pietas temperaret, & hæc congruè per ſpe-
ciem columbæ ſignificata eſt. Porrò noſtra,
id eſt, humana natura per ſemetipſam tepi-
da, imò & nimis frigida eſt, iuxta illud: Etqa
ſuperabundauit iniquitas, refrigeſcet chari *Hebr. 12.*
tas multorum.& idcircò expediebat, homi *Mat. 24.*
nes Dei zelo bono calefieri, qui videlicet
zelus congruè ſignificatus eſt per ſpeciem i-
gnis. Nullo libentius modo illud intellexe
rim, quod & Ioannes apud Lucam dicit. *Ipſe
vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni.* Et Eſaias: Si *Leuit. 3.*
ablueri, inquit, Dominus ſordem filiarum *Eſa. 4.*
Sion, & ſanguinem eius lauerit de medio
eius in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris: quã *Baptizare*
vt duo data ſpiritus ſancti, duabus dictioni *in ſpiritu*
bus iſtis putem ſignificari, in ſpiritu ſancto *ſancto &*
& igni, ſiue in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardo *igne quid*
ris. Iſte nanque vnus idemque Dominus & *ſit.*
ſpiritus ſanctus eſt & ignis, vnus idemq; &
ſpiritus iudicij & ſpiritus ardoris: iudicij
(inquam) id eſt, diſcretionis, quia fidelé ab
infideli diſcernens, remiſsionem peccatorũ
per fidem tribuit, quòd eſt datum primum:
ardoris autem, quia purgatum à peccatis ho
miné, deinde boni zeli igne accendit, quod
eſt datum ſecundum. Vtroque dato perfici
tur atque conſummatur baptiſmus Chriſti,
cum aqua quæ de latere eius exiuit: & idcir
cò Ioannes, cùm de ſemetipſo dixiſſet: Ego
baptizo vos in aqua: continuò, vt declara-
ret quanto melior baptiſmo ſuo foret ba-
ptiſmus Chriſti: ipſe (inquit) vos baptiza-
bit in ſpiritu ſancto & igni. Hanc Ioannis,
imò ſuam vel patris promiſsionem Ipſe Do-
minus ante paſsionem ſuam confirmare ſo-
lebat Apoſtolis ſuis, ſicut & poſt reſurre-
ctionem ſuã eum cõmemoraſſe Lucas hoc *Actor. 1.*
modo deſcribit. Et conueſcens præcepit eis, *Ioan. 20.*
ab Hieroſolymis ne deſcenderent, ſed ex-
pectarent

Act. 1. pectarent promiſsionem patris: quam audi-
ſtis (inquit) per os meum, quia Ioannes qui-
dem baptizauit aqua, vos autem baptizabi-
mini ſpiritu ſancto nõ poſt multos hos dies.
Iam quidem patrem illius promiſsionis, id
eſt, primum acceperant ſpiritus ſancti datũ
quod eſt remiſsio peccatorum, quia ſtans
in medio illorũ, qua die reſurrexit, inſuffla
Ioan. 20. uit & dixit: accipite ſpiritum ſanctum, quo
rum remiſeritis peccata, remittuntur eis: &
tamen cõqueſcens præcepit eis, vt expectarẽt
promiſsionem patris, quæ videlicet reſtat
ſecundum eiuſdem ſpiritus ſancti datum,
de quo & poſtmodum dixit, ſed accipietis
virtutem ſuperuenientis ſpiritus ſancti in
vos, &c. Sicut ſolus de ſpiritu ſancto conce-
ptus eſt, ita ſolus hic in ſpiritu ſancto bapti-
zat: nam Ioannes adhuc quidem ex vtero
matris ſuę, ſpiritu ſancto repletus eſt, ſed nõ
de ſpiritu ſancto conceptus eſt, & idcircò in
ſpiritu ſancto baptizare nõ potuit, ſed cũ cæ
teris ſanctis, gratiã ſpiritus ſancti de plenitu
dine huius accepit, ſicut ipſe quodã loco te-
Ioan. 1. ſtatur, & de plenitudine eius nos omnes ac-
cipimus. Quid tandem ſibi vult, vel quam
ob cauſam de cælo venit vox dicentis, hic
eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè
Luc. 3. complacui? Quid (inquam) niſi hoc idem,
quod ſpiritus Dei ſicut columba deſcendẽs
& veniens ſuper eum, & hoc idẽ quod ver-
bum factum, vt Lucas meminit ſuper Ioan-
nem Zachariæ filium: Ad hoc deniq; & ver-
bum Domini ſuper Ioannem factum eſt, ad
hoc ſpiritus ſanctus deſcendit, ad hoc vox
patris de cælo audita eſt, vt ſufficiens legiti
mumq; perficeretur teſtimonium ſuper i-
Teſtimoniũ ſto, quod Chriſtus eſſet, quod filius Dei
de Ieſu à eſſet, non alius, ſed iſte pauper, iſte Ieſus à
tota trini- Nazareth, iſte qui putabatur filius Ioſeph.
tate. In teſtimonium veritatis huius hoc totum
factum eſt, vt ſecundum legem diuinã ſta-
Deut. 19. bile fieret teſtimonium, quia ſcriptum eſt
1. Ioan. 5. in lege: In ore duorum vel trium teſtium
ſtabit omne verbum. Hinc Ioannes Euange
liſta dicit: Et tres ſunt qui teſtimonium dãt
in cælo: Pater, & verbum, & ſpiritus ſan-
ctus. Perſona patris ex voce, quę de cælo ve
nit, audita eſt: perſona ſpiritus ſancti, cælis
apertis, ſicut colũba deſcendit, perſona ver-
bi præſens quidem aderat in carne, ſed ſi-
lebat, neque illa hora qua loquebatur teſti
monium ſui: licet quodam loco dicat, ego
ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo:
In Ioanne autem teſtimonium perhibebat,
quia ſuper Ioannem, ſicut iam dictum eſt,
Ioan. 1. propter hoc perhibendum teſtimonium,
verbum Domini factum fuerat. Horũ triũ
attendens teſtimoniũ ipſe, aduerſarijs ſuis
Ioan. 5. dicebat: Si ego teſtimoniũ perhibeo de me:
vbi ſubintelligendum eſt, ſicut ſolent homi
nes de ſemetipſis teſtimonium perhibere &
per inanem gloriam ſemetipſos commen-
dare: teſtimonium meum nõ eſt verum. A-
lius eſt qui teſtimonium perhibet de me, &
ſcio quia verum eſt teſtimonium quod per
hibet de me. Vos miſiſtis ad Ioannem, & te-
ſtimonium perhibuit veritati. Ego autẽ nõ
ab homine teſtimonium accipio, ego autẽ
habeo teſtimonium maius Ioanne. Hæc &
cætera aduerſus malitioſam illorum inuidẽ-
tiam dixit, qui accipere nolentes, & ſe ſcire
diſsimulantes teſtimonium Dei, qui in te-
ſtificando non poteſt falli, & cuius teſtimo
nium ex manifeſtis operib. poterat cogno-
ſci, miſerunt ad Ioanem hominem, quẽ ſpe-
rabant poſſe falli, at ille non falſus eſt, ſed *Ieſus tent a*
teſtimonium perhibuit veritati. Tunc vti- *tus à Iu-*
que miſerunt ad eum, ſperando eum poſſe *dæis per di-*
falli & agere, volendo vt poſſet falli, quan- *ſcipulos*
do facta eſt quæſtio ex diſcipulis Ioannis, *Ioannis.*
cum eis ſcilicet Iudæis de purificatione, &
venerunt ad Ioannẽ, & dixerunt ei: Rabbi, *Ioan. 3.*
qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſti-
moniũ perhibuiſti, ecce hic baptizat, & o-
mnes veniunt ad eum. Idcircò namq; ſic in-
ceperunt, vt inuidiæ aut zeli flamma vreret
animam Ioannis, atq; ita cõformatus illis,
id eſt, inuidens factus cũ inuidis, diceret a-
liquid quod eſſet contrarium veritati. At
ille teſtimonium perhibuit veritati: nõ po-
teſt, inquiens, homo accipere quicquam, ni
ſi fuerit ei datum de cælo, & cætera, vſque,
qui crediderit in filium, habet vitam æter-
nam, qui autem incredulus eſt filio, non vi-
debit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum. *Coloſſ. 2.*
Magnitudo teſtimonij, & ex ſpecie colum-
bæ, & ex eo quod cùm dixiſſet pater, tu es fi
lius meus dilectus, addidit, in quo mihi be-
nè complacui, reuerenter debet agnoſci. Nã
ſpecies columbæ, id eſt, ſpiritus ſanctus, de-
ſcendens & manens ſuper eum in ſpecie co-
lumbæ hoc teſtificatur, quia in ipſo habitat
omnis plenitudo diuinitatis corporaliter,
ſicut columba totum quiddam eſt, cui pars
corporis nulla de eſt. Et hoc dictum, in quo *Chriſtus*
mihi benè complacui, hoc teſtificatur, quia *gloria &*
talis hic filius ſola & vnica Dei patris glo- *delitia pa-*
ria eſt, & verè in iſto ſolo gloriatur cuncto *tris.*
rum mirabilium bonorumque omnium mi
rabilis operator Deus, quia tale nihil fecit,
quale eſt iſte filius, ſecundum diuinitatem
increatus, ſecundum humanitatem creatus
& factus. Cùm nondum eſſet homo factus,
erat, vt nunc eſt, imago Dei inuiſibilis, pri-
mogenitus omnis creaturæ, & in ipſo, ait A-
poſtolus, condita ſunt vniuerſa in cęlis & in *Coloſſ. 1.*
terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſi-
ue dominationes, ſiue principatus, ſiue po-
teſtates. Omnia per ipſum & in ipſo creata
ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo
conſtant. Vbi homo factus eſt, extunc ipſe
eſt, ait idem Apoſtolus, caput corporis ec-
clesiæ,

cleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis, vt ſit in omnibus ipſe primatũ tenens, quia in ipſo complacuit, omnem plenitudinem diuinitatis corporaliter habitare, & per eum reconciliari omnia in ipſo, pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in terris ſunt, ſiue quæ in cælis. Rectè igitur pater glorioſus & hic dicit, in quo mihi benè cõplacui, & eundem in pſalmo gloriã ſuam appellat, dicẽs ad eum: Exurge gloria mea. De manifeſtatione eius, hactenus pro poſſe dictum eſt.

Pſal. 107.

CAP. IIII.

Manifeſtatus autem, quo vel quali ordine procedere incepit? *Tunc Ieſus, ait euangeliſta, ductus eſt in deſertum à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo, & cùm ieiunaſſet quadraginta dieb. & quadraginta noctibus, poſtea eſuriyt.* Ecce quale, quam pulchrum medicantis diuinitatis conſilium, vt duceret hunc ſecundum hominem in deſertum ad ieiunandum, & ad tolerantiam tentationum, & non iam in paradiſum ad manducandũ, vbi poſuerat hominẽ primum. Dubitatum eſt ſuper hoc à quibuſdam, propter hoc quod ſubditur: Aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem. Et rurſum: Aſſumpſit eum in montẽ excelſum. Sed verè & abſq; vlla quæſtione conuenienter accipitur, vt à ſancto ſpiritu in deſertum ductus credatur, vt illic eum, ſuus ſpiritus duceret, vbi hunc ad tentandum malignus ſpiritus inueniret, & eiſdem modis à ſecundo homine vinceretur, quibus primum hominem ſe viciſſe gloriabatur.

Ieſus ductꝰ eſt à ſuo ſpiritu in deſertum.

Gen. 2.

Contra primum quippè hominem parentem noſtrum in tribus ſe tentationibus erexit, quia hunc videlicet, gula, vana gloria, auaritia tentauit, & tentando ſuperauit: ſed eiſdem modis, vt iam dictum eſt, ſecundo homini tentato ſuccubuit. Igitur ipſe Dominus Deus, qui tulit hominem, quẽ formauarat, & poſuit eum in paradyſo voluptatis, vt operaretur & cuſtodiret illum, præcepitque ei dicens, ex omni ligno paradyſi comede, de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas: permiſitq; eum tentari, vt manifeſta fierent & angelis & omnibus ſuperuenturis ſeculis quæ erãt in corde eius, ipſe hunc hominem ſecundum, quem de ventre virgineo formauerat, tulit, ſiue vt alius euangeliſta ſcripſit, expulit in deſertũ, expulit, inquã, tanquam reum, & illius primi hominis portãtem reatũ, qa ipſe poſuit in eo iniquitates omnium noſtrum, vt inciperet vapulare ieiunando quicquid in illo vno comedentè peccauerunt.

Mar. 1.
Eſa. 53.

Perpulchrum eſt collationem facere illius primi hominis & ſecundi in eo quod ille poſitus fuit in loco amœnitatis & ſatietatis, & excepto vno ligno appoſitæ ſunt ei omnes delitiæ paradyſi, & tamen in illa tali & tanta ſatietate, de gula in vno tentatus tam facilè ſuccubuit. Hic autem expulſus eſt in locum horroris & vaſtæ ſolitudinis & quadraginta dierum ieiuniũ impoſitum eſt ei, quo peracto eſurijt, & tamen in illa eſurie de neceſſario pane tentatus, tantationi non ſuccubuit, vt vtiliter demonſtraret inſidiatori per miracula ſua, ꝙ eſſet filius Dei, vnde poſtmodum plenius dicendum erit. Perpulchra, inquam, vt iam dictum eſt, collatio ex comparatione huius ſecundi & illius primi hominis: veruntamẽ quoniam non ſolùm illud originale peccatum, verumetiam actuales Deus poſuit in eo iniquitates omnium noſtrũ, & ipſe puer ille eſt, de quo propheta prædixerat, quia puer Iſrael eſt, & ego dilexi eum, & ex Aegypto vocaui filium meũ, cuius prophetici præconij præſens euangeliſta ſuperius meminit, libet latius explanare ſacramentum hoc tentationũ, quas ꝓ nobis puer iſte ſuſtinuit: & quia tres fuerũt tentationes, ſingularum cauſas ſiuè rationes, per ordinem de ſacris proferre ſcripturis.

Collatio primi & ſecundi Adæ

Oſee. 11.

Igitur vocatus ex Aegypto puer Iſrael, filius Dei, Dominꝰ Ieſus, poſtquam habitauit Nazareth, vbi & nutritus eſt, & poſtquã aquas baptiſmi trãſiit, ductus eſt in deſertum à ſpiritu & cùm ieiunaſſet quadraginta dieb. & quadraginta noctibus, tentatus ipſe, & fidelis inuentus eſt in tribus tentationibus, vt patrũ ſuorum, filiorum Iſrael, totidem & eaſdem tentatiões euacuaret atq; deleret: qui educti de terra Aegypti, poſtquam aquas maris rubri tranſierunt, quadraginta annis per deſertũ circumducti ſunt, & tentati ſunt, quia tentauerunt & infideles inuenti ſunt. Eaſdem & totidem fuiſſe tentationes illorum: quas & quot puer iſte iam dictus ſuſtinuit, puer Iſrael quem ego dilexi, ait in propheta Dominus, ex ordine per ſcripturam demõſtrandum eſt.

Tres tentatiões Chriſti, eadem tres tentationes in deſerto.

Prima fuit tentatio de panibus, ſicut ſcriptum eſt. Et murmurauit omnis congregatio filiorum Iſrael contra Moyſen & Aaron in ſolitudine: Dixeruntque ad eos filij Iſrael: Vtinam mortui eſſemus per manum Domini in terra Aegypti, quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panes in ſaturitate. Cur eduxiſtis nos in deſertum iſtud, vt occideretis omnem multitudinem fame. Dixit autem Dominus ad Moyſen: Ecce ego pluam vobis panes de cęlo, &c.

Exod. 16.

Tentatio fuit hæc non fidelium, ſed infidelium, non quia panem petierunt, ſed quia malè & abſque fide petierunt. Hinc eſt illud, ſaluo ſacratiore intellectu, & tentauerunt Deum in cordibus ſuis, vt peterent eſcas animab. ſuis, & malè locuti ſunt de deo. Dixerunt: Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto? Nunquid panem poterit dare, aut parare menſam populo ſuo? Quia ſic tentauerunt, idcircò tentati ſunt in eo ipſo, in quo tentauerunt. Cùm enim dixiſſet Dominus: Ecce ego pluam vobis panes de

Pſal. 77.
Exod. 16.

neſde cælo egrediatur populus & colligat quæſufficiant per ſingulos dies, ſubiunxit atque ait: vt tentem eum, vtrum ambulet in lege mea an non. Die autem ſexta parent quod inferant,& ſit duplũ quam colligere ſolebant per ſingulos dies. Quod cũ feciſſent,duobus modis cõprobatum eſt quod in lege Dei nõ ambularẽt, quia cũ dictũ eſſet eis, nullus relinquat ex eo in mane,non audierunt, ſed dimiſerunt quidam ex eis vſq; mane & ſcatere cœpit vermibus atque computruit. Item cùm dictum eſſet eis, ſabbatum Domini eſt, idcircò non inuenietur, nihilominus ingreſsi ſunt vt colligerent,& non inuenerunt. Dixit antem Dominus: Vſquequo non vultis cuſtodire mandata mea, & legem meam? Sic incipiens populus ille per hoc vitium, ſcilicet per gulæ intemperantiam deliquit,& ſi rectè cõſideres,pe-

Vitium gulæ ſæua peſtis. ſtis iſta ſcilicet vitium gulæ permaxima eſt vexatio generis humani, ex quo ſuboriuntur plurima ſæua atque mortifera vitia carnis,& hæc iniquitas accidit ex radice peccati,quo primus homo, de quo ſupra dictum eſt, vetitum lignum momordit. Quomodo iſte puer Iſrael noſtrum hoc vitiũ in ſemetipſo puniuit & emendauit? Primũ qua-

Cur non vltra quadraginta dies Chriſtus ieiunauit. draginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit, & deinde cùm eſurlret, comedere noluit ad ſuggeſtionem tentatoris. Quadraginta, inquã, diebus,& quadraginta noctibus ieiunauit, & vlterius ſiue diutius ieiunando illum affligi, nimiæ fuiſſet ſæneritatis. Dicit enim ſacra lex, cui per omnia Deus homo factus obedire dignatus eſt: Sin autem iudices eum, qui peccauit, dignũ viderint plagis, proſternent & coram ſe fa-

Deut. 25. cient verberari. Pro menſura peccati erit & plagarum modus, ita duntaxat vt quadragenarium numerum non excedat, ne fœdè laceratus ante oculos tuos habeat frater tuus. Vnus idemq; puer iſte ſæpè dictus,ſcilicet Chriſtus & iudex erat & quaſi reus, & coram iudicante diuinitate ſibimet inſita vera humanitas eius proſtrata, ieiuniorum plagis verberabatur, non quia peccauerat, ſed quia peccata gulæ noſtræ ſuper ſe ſuſceperat. Vlterius non debebit extendi ieiunium,quia, ſicut iam dictum eſt, ſacra iube-

Gloria Chriſti vera non inanis. bat lex, vt plagarum modus quadragenarium non excederet numerum. Itaque humilitatem flagellati iã debuit gloria ſequi, nõ gloria inanis,ſed gloria vera, gloria Dei. Inanis gloria fuiſſet,ſi ſecundum ſuggeſtionem tentatoris feciſſet,dicentis. *Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Fortè enim putas, quia gloriam ſuã manifeſtauiſſet, ſi ad eius dictum lapides facti fuiſſent panes, ſicut in

Ioan. 2. eo gloriam ſuam poſtmodum manifeſtauit,quod ad eius nutũ aqua in vinum cõuerſa eſt: ſed non ita eſt. Vbi enim hoc fecit initium ſignorum, & ſic manifeſtauit gloriam ſuã,nõ gloria fuit inanis, ſed gloria cũ fructu quem videlicet fructũ protinus euangeliſta præſentat dicens, & crediderunt in eũ diſcipuli eius. Nunquid crederet in eum tentator inſidioſus,aduerſarius antiquus,ſi lapides conuertiſſet in panes? Dicit aliquis: Nobis ad fidem vel ad cognoſcendam Dei gloriam profuiſſet, qui legeremus ſi ita factũ fuiſſet. Imò magis hoc nobis ad gloriã Dei prodeſt quod legimus,quia teſtimoniũ ſuæ diuinitatis Dei filius diabolo communicare dedignatus, hoc potius reſpondit. *Scriptum eſt: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Et remoto diabolo à participatione ſiue præſentia refectionis, acceſſerunt angeli & miniſtrabant ei. Scriptum eſt autẽ taliter in hoc libro Deut. *Deut. 8.*

Adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per deſertum, vt affligeret te atque tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo verſabantur, quia non in ſolo pane viuit homo,ſed in omni verbo quod egredietur ex ore Dei. Secunda tentatio fuit afflictio ſitis & penuria aquæ,de qua ſic ſcriptũ eſt. Igitur profecta omnis multitudo filiorum Iſrael de deſerto Syn p mãſiones ſuas, iuxta ſermonem Domini, caſtrametata eſt in Raphidim. Vbi non erat aqua ad bibendum populo. Qui iurgatus contra Moyſen, ait,Da nobis aquam vt bibamus, & cætera, vſque & vocauit nomen loci illius tentatio propter iurgium filiorum Iſrael,& quia tẽtauerunt Dominum dicentes, eſt ne Dominus in nobis,an non? Ita miro modo populus & tentabat & tentabatur,& idcircò quia tentabat,iuſto iudicio tentabatur. Nã quod populum tentaret Dominus, Moyſes loco ſupra dicto teſtatur, vt affligeret te, inquiens, atque tentaret Dominus Deus tuus & nota fierent, quæ in tuo animo verſabantur. Quod autem ibi quoque populus Dominum tentauerit hoc dicto ſatis innuit,& vocauit nomen loci illius tentatio,quia tentauerunt Dominum dicentes, eſt ne Dominus in nobis,an nõn? Super hac re, id eſt, ſuper penuria aquæ, non tantum ſemel, verumetiam & alia vice tentauit & tentatus eſt & in illam tentationem Moyſes quoque & Aaron inciderunt, ita vt dicerent: Audite rebelles & increduli: Num de petra hac vobis aquam poterimus elicere? Dixitque Dominus ad eos: Quia non crediſtis mihi, vt ſanctificaretis me, coram filijs Iſrael, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. Hoc fuit curioſitatis vitium, quia tentauerunt Dominum dicentes,eſt ne Dominus in nobis, an non? Quomodo hic ſæpè dictus puer Iſrael ſuper hoc vitio tentatus eſt. *Aſſumpſit eum DIABOLVS in ſanctam ciuitatem*

Tentatio ſecunda in ſiti.

Exod. 17.

Num. 20.

& ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi, & dixit ei:
Si filius Dei es, mitte te deorſum. Scriptum eſt enim:
Quia angelis ſuis mãdauit de te, & in manibus tollent
te, ne forte offendas ad lapidem pedẽ tuum. Ait illi Ie-
ſus: Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.
Hoc itidem, ſicut & primũ reſponſum, ſcri-
Deut 6. ptum eſt in libro Deuteronomij: Non ten-
Exod. 17. tabis, ait Moſes. Dñm Deum tuum. Statimq;
ſubiungit, ſicut tentaſti in loco tentationis
qui videlicet locus non alius intelligendus
eſt, niſi ille iam dictus, de quo ait: Et voca-
uit nomen loci illius tentatio, qui tentaue-
runt Dominum, dicentes: Eſtne Dominus in
nobis, an nõ? Sanè quod hic dicit: Scriptum
eſt: Non tẽtabis Dominum Deum tuum. &
poſtmodũ: Scriptum eſt, ait: Dominũ Deum
tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, non ſic ac-
cipiendum eſt, tanquam ipſe diabolum cor
Deus non rigere voluerit, & ſic eum docere, ac ſi dice
debet dici ret: O diabole, noli me tentare Dominum
deus aut Deum tuum, quia ſcriptura tibi contradicit
dominus & ab hoc te compeſcere intendit, tu mihi di
diaboli. cis: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraue
ris me, ſed tu potius me Dominũ Deum tuũ
adorare debes, quia ſcriptura dicit tibi: Do-
minum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſer
uies. Hoc vel ſuſpicari nimis abſurdum eſt.
Nunquid enim Deus aut Dei filius, diaboli
Deus aut Dominus vocari dignatur? Abſit
hoc. Magnæ namque eſt gratiæ, Dominum
Deum creatorem omnium velle cuiuſpiam
Heb. 11. vocari Deum. Hinc Apoſtolus cùm de fide
Patrum multa fuiſſet præclarè locutus: fide
inquiens, qui vocatur Abraham obediuit in
locum exire, quem accepturus erat in hære
ditatem, & exijt, neſciens quò iret, &c. In-
terea ſic intulit: Ideo nõ confunditur Deus
vocari eorum Deus, parauit enim illis ciui-
taté. Si nec diaboli cõfunditur vocari Deus
aut Dominus, quæ gratia, vel quæ beatitu-
do reſonat in hoc dicto de patribus, ideo nõ
confunditur Deus, vocari eorum Deus? Cũ
igitur dicit diabolo: Scriptũ eſt: Dominum
Deum tuũ adorabis, & illi ſoli ſeruies, cùm,
inquam dicit, Scriptum eſt, ſubaudiendum
eſt homini, quia reuera non diabolo, ſed ho
mini ſcriptũ eſt, quicquid loquitur aut præ-
cipit lex. Eſt ergo ſenſus: Nec ego homo,
nec quiſquam alius homo tibi aurem præ-
bere debet, vt Dominum Deum ſuum ten-
tet, ſiue vt cadẽs ô diabole te adoret, ſed au-
dire debet vocem ſcripturæ dicentis, nõ ten
tabis, & ſolum Dominum Deum tuum ad-
orabis. Tertia tẽtatio fuit illius populi, qui
Tertia ten- quoniam tentauerunt, iure debebat tenta-
tatio in ri, vbi Aaron in tentationem quoq; incidit,
vitulo con- vt contra hoc dictũ legis faceret: Dominum
flatuli. Deum tuũ adorabis, & illi ſoli ſeruies. Nam
Deut. 6. ſicut puer aliquando voluntati ſuæ dimit-
titur, vt remoto magiſtro ſiue pædagogo
pareat ex occaſione licentiæ, quale fit ſtu-
dium eius: ita dimiſſus ſibi eſt idem popu-
lus, aſcendente Moſe in montem, vbi & fuit
quadraginta diebus & quadraginta noctib.
& non fuerat præfinitum, quando foret re-
uerſurus. Tunc illud contigit, quod ſcriptu
ra refert: Videns autem populus, quod mo-
ram faceret deſcendendi de monte Moſes, *Exod. 32.*
congregatus aduerſus Aaron ait: Surge fac
nobis deos, qui nos præcedant. Moſi enim
huic viro, qui nos eduxit de terra Aegypti,
ignoramus quid acciderit. Tunc reuera po-
pulus cecidit, & in forma vituli diabolũ ad-
orauit, & quis non audiuit, quis legẽdo ad-
mirari non potuit, quam pertinax, quã pro-
nus in illo tali caſu ſuo ſemper fuerit. Sed
venit hic alter Iſrael, qui legem ſolus imple
ret, qui cuncta faceret præcepta iuſtitiæ quę
præcepit lex. Vnde notandum, quia cuncta,
quibus tentatorẽ reliſit, teſtimonia tantùm
de Deuteron. ſumit, quod videlicet Deute
ronom. quod dicitur, hoc eſt, id eſt, ſecunda
lex, ſicut & ipſe alter ſiue ſecundus Iſrael *Oſee. 1.*
dicitur & eſt, iuxta illud propheticum (cu-
ius & hic euangeliſta meminit, & nos in lo- *Adde, poſt.*
cis ſuis tractauimus) teſtimoniũ, quia puer
Iſrael eſt, & ego dilexi eum, & ex Aegypto
vocaui filium meum. Ergo iſte alter ſiue ſe-
cundus eſt Iſrael, poſt illum Iſraelẽ patrem
duodecim tribuum, qui primitùs in Aegy-
ptum deſcendit, & multitudinem Iſraeliti-
cam, quæ inde aſcendit: & hæc ſecunda lex
huic maximè poſita eſt. Nam illi præuarica-
tori populo Iſrael poſita eſt lex cæremonia
rum carnalium, quarum circa ritum cæteri *Deut. 10.*
verſantur Moſi libri. In iſto libro Deutero
nomij, id eſt, ſecundæ legis, ferè nihil de cę-
rimonijs agitur, ſed cuncta ſunt præcepta
iuſtitiæ, præcepta charitatis: & cuncta ferè
ad perſonam numeri ſingularis familiari-
ter dicuntur, ea, quæ ſpiritualia continent
myſteria vitæ & ſalutis, & ſic Iſrael compel
latur quaſi vnus homo, quia hic verè futu-
rus erat vnus homo, qui fideliter & perfe-
ctè cuncta perſolueret, quæcunq; Deo de-
bebat homo, & hic eſt verus Iſrael, verè di-
rectus cum Deo. Exempli gratia: Et nunc Iſ-
rael quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi
vt timeas Dominum Deum tuum, & ambu
les in vijs eius, & diligas eum, ac ſeruias Do-
mino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota
anima tua, cuſtodiaſque mandata Domini,
& cęremonias eius, quas ego hodiè pręcipio
vt benè ſit tibi. Hæc & his ſimilia, quæ tã fa-
miliariter & ſic dicuntur, quaſi vni, iſte v-
nus benè audiuit, & benè impleuit, eaſdem-
que tentationes, in quibus ille prior Iſrael,
id eſt, populus Iſrael, pro parte reprobo-
rum inuentus eſt infidelis, & etiam pro
parte electorum repertus eſt vix parum-
per fidelis: eaſdem, inquam, iſte ſuſti-
nẽs, inuentus eſt fidelis, ſic præſens reſtatur
locus eu-

locus euágelij, vnde & cópleta eſt illi fides conuentionis, quá innuens, cùm dixiſſet, vt cuſtodias quæ ego hodie pręcipio, protinus addidit, vt benè ſit tibi. *Quæſtio.* Porrò illa oſtenſio diaboli qualis putas extitit? Qualiter omnia regna mundi & gloriam eorum, homini diabolus ſimul oſtẽdere potuit, &, vt ait Lucas, in momento temporis? Neq; enim natura rerum ſiue oculorum hoc admittit, vt de monte quolibet, quãtumuis excelſo, cuncta terræ regna regnorumq́; omniũ gloria ſimul & in momento poſsit ab homine perſpici. Nihil tale vſpiam ſacra ſcriptura geſtũ meminit, quin quod beatus papa Gregorius *Grego. in dialo. lib. 2. cap. 35.* vno vitę venerabilis viro, nomine & gratia Benedicto, refert, quia dum quieſcentibus fratribus inſtans vigilijs nocturnæ oratiõis tempora perueniſſet, ad feneſtram ſtans & omnipotentem Dominum deprecans, ſubito vidit fuſam lucem deſuper cũctas noctis tenebras effugaſſe, tantoq́; ſplendore clareſcere, vt diem vinceret lux illa, quæ inter tenebras radiaſſet. Mira autẽ valdè res in hac ſpeculatione ſecuta eſt, quia ſicut poſt ipſe narrauit, omnis etiam mundus, velut ſub vno ſolis radio collectus ante oculos eius adductus eſt. Verùm illa res admirationem habet aliam quia (ſicut iam dictum eſt) animæ videnti creatorem anguſta eſt omnis creatura, & quòd ante illius ſancti oculos collectus fuiſſe mundus dicitur; hoc egit cũ homine omnipotens Deus, & non cælum & terra contracta eſt, ſed videntis animus dilatatus eſt, qui in Deo raptus, videre ſine difficultate potuit omne quod infra Deum eſt. Cùm hæc dicit, addens etiam hæc, in illa ergo luce, quæ exteriorbus oculis fulſit, lux interior in mente fuit qui videntis animũ, quia ad ſuperiora rapuit, ei quam anguſta eſſent omnia inferiora monſtrauit, cùm, inquam, hęc dicit palam aſtruit, quia proſpectus ille mẽtis magis quàm oculorum fuit. Illud mirantes veneramur, quod egit cum homine omnipotẽs Deus: de iſto verò quid dicemus; quod circa hominẽ Deum dei filium tentator egit diabolus? Si qua vobis ſcriptura narraret ſimiliter eum feciſſe circa quemlibet hominum, vt in momento tẽporis mundum illi oſtenderet vniuerſum, non dubitaremus dicere, oſtenſionem ſpiritualis oequitiæ viſumq́ue fuiſſe phantaſticum. Nunquid & hunc hominem, quem explorabat vtrũ eſſet filius Dei, per ſuas phantaſias diabolus eſt auſus aggredi? *Reſponſio.* Animus fidelis hoc vel cogitare perhorreſcit. Sed ne abhorreſcas, quia quanto maior tentatoris iniuria, tanto glorioſior victoris patientia. Confer phantaſias eiuſmodi cũ phantaſijs quas patimur, quoties tẽtamur omni quod in mundo eſt, ex concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitę. Quantus quiſque eſt, qui non in tentatione *1. Ioan. 2.* qualicunq; concupiſcentię lenocineo mulceatur, fortè etiam inuitus? Nec mirum, nã nos phantaſias intus patimur, eiuſmodi autem phantaſiæ, quę de foris veniunt vel foris fiunt, aliquando non ſolũ non delectant, verum etiam ſenſib. corporis moleſta ſunt: & ſi à tentatore huic filio hominis adductę ſunt, indubitanter abſque peccato eius, & acceſſerunt & receſſerunt, vt dicas cum Apoſtolo, tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſq; peccato *Hebr. 4.* *Cùm aũt audiſſet Ieſus quod Ioannes traditus eſſet, ſeceßit in Galilæam, & relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in Capharnaum maritimam in finibus Zabulon & Neptalim* *Eſa. 9.* *vt adimpleretur quod dictum eſt per Eſaiam prophetã: Terra Zabulon & terra Neptalim, via maris trans Iordanem Galilææ gentiũ: Populus qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam, & ſedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis. Exinde cœpit Ieſus prædicare & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnũ cælorum.* Quãdiu Ioannes prædicauit nequaquam Ieſus publicæ prędicationis officium ſubijt, ſed poſtquam in traditione eius clauſum eſt os prophetarũ & legis, omnes enim prophetę & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt, tunc demum id, quod prophetatũ fuerat ſucceſsit, id eſt, euangeliũ Chriſti effulſit. *Chriſtus ante carcerem Ioan. non prædicauit publicè.* Fecerat quidem aliqua, iamq́; habebat diſcipulos, & docebat eos, ſicut euangeliſta Ioannes latius meminit, feceratq; ſigna multa coram diſcipulis ſuis, quorum fuit initium, quod aquas in vinum vertit & de quibus idem euangeliſta dicit, quia cũ eſſet Hieroſolymis in paſca, in die feſto, multi crediderunt in nomine eius, ex quibus Nicodemus; nemo enim, inquit, poteſt hęc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cũ eo: *Matth. 11. Ioan. 2. 3.* & nondum miſſus fuerat in carcerem Ioannes, ſed (ſicut iam dictũ eſt) nequaquã publicum prędicandi officium ſubierat, neque ipſos diſcipulos qui ad eũ venire & audire cœperant, ad hoc vocauerat, vt relictis omnibus ipſum ſequerentur. Ab eo pręſens euãgeliſta narrationem ſuam inchoat, quod in Galilæam Ieſus ſeceſsit, prætermittens, cum autem audiſſet, quòd Ioannes traditus eſſet. Præter ſenſum ſupra dictum, hoc etiam in hac temporis deſignatione conſiderandum eſt; quod exemplo ſuo docuit, *2. Cor 6.* ſicut per Apoſtolum ſuum dicturus erat, nemini dandum vllam offenſionem, quia videlicet offendebantur qui offendi volebant, *Luc. 7.* ſcilicet maximè Phariſæi, qui ſpernebant cõſilium DEI, non baptizati baptiſmo Ioannis, & hoc optabant exiſtimari, quod inter Ieſum & Ioannem, & inter diſcipulos eorum per contentionem & per *Ioan 3.* inanẽ gloriam fieret aliquid. Hinc eſt illud apud Euangeliſtam Ioannem: Facta eſt ergo quæſtio ex diſcipulis Ioannis cũ Iudæis

de purificatione, & venerunt ad Ioan. & dixerunt ei: *[Io]an. 4.* Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. Item poſt aliqua: Vt ergo cognouit Ieſus, quia audierunt phariſæi, quia Ieſus plures diſcipulos facit, & baptizat, quàm Ioannes: quanquam Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius. Vtrumq; ergo rationabiliter obſeruatum eſt in eo, quod non niſi poſtquam Ioannes traditus eſt prædicare cœpit Ieſus, ſcilicet vt ordinatè legi & prophetis quorũ Ioannes finis erat, euangelium ſuccedere, & inquantum fieri poterat, quod ex ipſo erat, *Luc. 4.* nemini vllam offenſionem daret. Quæ autẽ cauſa fuerit, vt ſecedens in Galilęam tam citò relicta ciuitate Nazareth, veniret & habitaret in Capharnaum, Lucas manifeſtius enarrat. *Cur Ieſus po[ti]us in Ca[ph]arnaum [q]uàm in Na[za]reth ha[bit]auit.* Dicebant enim illi: Nónne hic eſt filius Ioſeph, & repleti ſunt, ait, omnes in ſynagoga ira, & ſurrexerunt, & eiecerunt illũ extra ciuitatem, & duxerunt eum vſque ad ſupercilium montis, ſupra quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent illũ. Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat, & deſcendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibiq; docebat. Hoc ita factum eſt, vt adimpleretur, ait, quod dictũ eſt per Eſaiam prophetam: Terra Zabulon & terra *Eſa. 9.* Neptalim, &c. Hoc taliter per prophetam dictum eſt. Primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon, & terra Neptalim, & nouiſsimo aggrauata eſt via maris trans Iordanẽ. Quid eſt quod ſumptum teſtimonium non ad in- *Quæſtio.* tegrum ſcripſit. Duas nanque omiſit partes præcipuas, primo tempore alleuiata eſt, & nouiſsimo aggrauata eſt. Quid, inquam, eſt, quod iſtas partes omiſit? Videlicet, quia nó *Reſponſio.* erat hoc in intentione, ſeu voluntate prædicantis. & euangelizantis, vt primo tempore alleuiata terra illa, nouiſsimo aggrauaretur, id eſt, vt præſentis Domini prædicatione, & miraculis illuſtrata Iudæa, tandem aſſumpti in cælum euangelium repelleret, & vitæ æternę indignam ſe iudicaret. Futurũ quidem erat, & idcircò Eſaias, reuelante ſpiritu prophetico, prædixerat, quia ſic futurũ erat: veruntamen non ea Dñs intentione illud prædicare cœpit, vt nouiſsimo tempore, id eſt, conſummatis omnibus ſaluiis noſtræ ſacramentis, Iudæa cor ſuum aggrauaret ac repelleret vebum fidei. Teſtes ſunt illæ lachrymæ, teſtis illa lamentatio videntis ciuitatem & flentis ſuper eam, quia voluntatis eius non fuit, qnod illa taliter cor ſuum aggrauauit, quod tempus viſitationis *Luc. 19.* ſuæ cognoſcere noluit. Hoc ſolũ erat in intentióe prædicãtis, illuminare, vt Zacharias quoq; cecinit, his qui ſedebant in tenebris *Luc. 1.* & in vmbra mortis ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis. Rectè igitur prouidus euangeliſta ſolũ hoc in intentione eius fuiſſe ſignificauit, dicendo, vt impleretur qnod dictum eſt per Eſaiam prophetam, &c. Terram Zabulon & Neptalim, viam maris trans *Eſa. 62.* Iordanem Propheticus ſpiritns oportunè in tanta re declamauit, quia videlicet non nihil pertinuit ad felicitatem nuncij tam boni, nominare locnm, vnde primo auditum fuerit, quod omnes ſancti tanta expectabãt attentione, quantam inſinuare contendit in eodem propheta mirabilis eloquentia ſanctæ ſapientiæ, dicendo: Et eleuate ſignum ad populos, ecce Dominns auditũ fecit ab extremis terræ. Puta, vel ipſum Ioannem, qui tunc traditus erat mox, vt poſtmodum decollatus eſt, ad inferos properando ſignũ eleuaſſe ad omnes ſanctos, qui hũc expectabant ab origine mundi in tenebris & in vmbra mortis, & dixiſſe: Ecce Dominus auditum fecit à terra Zabulon, & à terra Neptalim, & à via maris trans Iordanem Galilęæ, id eſt, ſecus mare Galilææ. Sicut alio iam loco dictum eſt, non ſolũ illud tantillũ, quod euangeliſta de propheticis præſcribit teſtimonijs, reſpicere debet lector ſtudioſus, ſiue auditor attentus, verumetiam illa, quæ *Teſtimonia euangelij amplificãda ſunt.* aſſumptis adhęrent capitulis, quæ pręcedũt ſiue quæ ſequũtur, velut ſi domui, qnæ fortè per induſtriam abſq; feneſtris ſubobſcura facta eſt, lucerna intromiſſa videre debeas qualis ſit intᵘˢ, qualis ſit ſitus in medio vel in circuitu eius, & quidem ſicut euangeliſtę, quoniam breuitate opus erat, amplitudinem teſtimoniorum vel ſcribere non vacauit, ita & nobis, quia fortè faſtidioſum fieret opus, non vacat cũcta proſequi, quę ipſe breui ſignificatióe illuſtrauit: verũtamen in aliqua parte eorum, libet hac aliquantiſper immorari. Præmiſſo, populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, ſubinde idem propheta inter cętera, dicit: Iugũ enlm oneris eius & virgam humeri eius, & ſceptrum exactoris eius ſuperaſti, ſicut in die Madian. Paruulus enim natus eſt nobis, filius datus eſt nobis. Onns ſine iugum *Eſa. 9.* oneris eius, ſcilicet populi qui ambulabat vel ſedebat in tenebris, peccatum erat, virga humeri eins, peccati erat, exactor eius diabolus erat: ſceptrum exactoris illius, ius vel principatus mortis erat: Quomodo hæc *Addo, pœna ſeu reatus, aut ſimile quid.* Domine ſuperaſti? Nimirum nouo genere pręlij, ſicut in die Madian, id eſt, ſecundnm myſticam ſimilitudinem pręlij, quo (ſicut habemus in lib. Iudicum) dux Gedeon cũ trecentis viris ſuperauit Madian. Non enim *Iudic. 7.* ſic in illo die pugnatũ eſt, ſicut antè vel poſt pugnauerunt cęteri duces iudices & reges Iſraelt ſed diuiſis trecentis viris in partes tres, dedit tubas in manibus eorum, lagenaſq; vacuas ac lampades in medio lagenarum. Cumque per gyrum caſtrorum in

tribus

tribus perſonarent locis, & hydrias confregiſſent, tenuerunt ſiniſtris manibus lampades, & dextris ſonantes tubas, clamauerunt que, gladius Domini & Gedeonis. Omnia itaq; caſtra turbata ſunt, immiſit Dñs gladium in omnibus caſtris, & mutua ſeſe detruncabant. Prædixerat autem eis Gedeon, Quod me facere videritis, hoc facite. Secundum ſimilitudinẽ illius prælij pugnare debere à tempore euangelicæ prædicationis, & regnum exactoris diaboli ſuperandũ eſſe propheta prædixit.

Ante natũ Chriſtũ ferro pugnare licuit, nũc non ita.

Quamob cauſam? Paruulus enim, inquit, natus eſt nobis, filius datus eſt nobis. Antequam paruulus iſte naſceretur nobis, antequam filius iſte daretur nobis, non ſolùm licitum, verumetiam laudabile erat, regibus, ſacerdotibus, prophetis, patriarchis, ferro dimicare & ſanguine præliari, ſicut fecit Dauid, ſicut fecerunt inſignes Machabæi contra gentes, quæ contendebant exterminium facere Iſraeliticæ gentis, agente ſpiritu diaboli, vt exinaniretur verbum promiſsionis, vt non eſſet vnde parnulus iſte naſceretur nobis, ſicut patribus, primoq; fideli Abrahæ fidelis Deus repromiſit. At nunc, quoniam paruulus iam natus eſt nobis, quoniam filius datus eſt nobis, paruulus ſiue filius admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis, quid opus eſt materialib. armis? Quid periculi eſt in hoc, ſi extirpetur arbor, quoniã fructus omnis aſſumptus eſt, & tuto repoſitus loco? Mutetur modus prælij & pugnetur ſicut pugnatum eſt in dieb⁹ Madian. Sint lampades in lagenis fragilib. in vaſis fictilibus, id eſt, dona gratiarum cęleſtium in corporum mortalium membris corrnptibilibus, ſint & tubę verbi Dei, quarum ſonitu hoſtes viſibiles & inuiſibiles terreantur. Lagenæ in ſiniſtris, tubæ habeãtur in manibus dextris, id eſt, in minore corpora, in maiore vebum Dei prædicandum habeatur, cura vel diligentia. Quid ſi corporum fragiles hydriæ confringantur? Nimirum tunc amplius flammabit miraculorũ clariſsima luce, & martyres pretioſa morte coronati, exinde fortius pręliabuntur.

Gen. 12.

Quid lagenæ & tubæ myſtice.

Fecit hoc primus ille Gedeon ſecundũ literam, & qnod me facere videritis, ait, hoc facite: fecit hoc primus iſte filius hominis ſecundum ſpiritnm, & hoc eſt, ait, præceptũ meum, vt diligatis inuicẽ; ſicut dilexi vos; maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet, quã vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Quoniam ergo ſic pugnandum erat, quoniam materialis gladius iam neceſſarius nõ erat, videamus quales ſibi milites, ſiue militiæ duces elegit. *Ambulans iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare, erant enim piſcatores, & ait illis. Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum. At illi continuò relictis retibus, ſequuti ſunt eum: & procedẽs inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui, cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia ſua, & vocauit eos. Illi autem ſtatim relictis retibus & patre, ſequuti ſunt eum.*

Legẽ, flammabunt.

Iud. 7.

Ioan. 15.

Sicut ſol viſu ſuo, ſpecularia non ſolũ vidit, verumetiam ſuam in illis imaginem format, & imago eius ex ipſis relucet: ita quodammodo verus iſte ſol vidit Petrum & Andream, Iacobum & Ioannem, ſimplices & tenebrarũ partem nullam habẽtes, & idcircò lux ab eis compræhenſa eſt, imago veræ huius lucis in eorum cordibus per fidem formata eſt. Iſta virtus tenebrarũ non fuit ad compræhendendum, ſed obtuſa corda gerentes, repulerunt. Exempli gratia, ita vt dicerent: Vnde huic hæc omnia: & quæ eſt ſapientia quę data eſt illi, & virtutes quę per manus eius efficiuntur? Nónne iſte eſt faber, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioſeph & Iudæ & Simonis, & non poterat, ait euangeliſta Marcus, ibi virtutem vllam facere, niſi paucos infirmos impoſitis manib. curauit, & mirabatur propter incredulitatem illorum. Et quales iſtos inuenit, aut vidit, quorum cordis puritatem, & lucidam fidem penetrauit? Mittentes rete in mare, vidit eos, ſiue retia ſua reficiẽtes, erant enim piſcatores.

Simplicitas primorũ Apoſt.

Matth. 13.

Marc. 6.

Quare autem pauperes potius quàm diuites Deus elegit, Imò quos elegit ante conſtitutionem mundi, quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, quos vocare, iuſtificare & magnificare ꝓpoſuerat quare pauperes in hoc mũdo naſci vel fieri voluit? Nimirũ propter eruditionẽ ipſorum, quia videlicet cõſcientia paupertatis grãde eſt inſtrumentũ, & valens documentũ, vt creatura teneat vel cognoſcat id, quod coram creatore perpulchrum & valdè iuſtum eſt, ſcilicet ordinem ſuum. Quem vel qualem ordinem ſuum? Profectò illum, quem Apoſtolus magno clamore, grandi exclamatione, nobis intimare nititur dicens: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incõpræhenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſum Dñi? Aut quis cõſiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit ei, & retribuetur ei? Quoniã ex ipſo, & ꝑ ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſecula ſeculorũ. Amen. Iſte eſt ordo legitim⁹, ordo neceſſarius, vt creatori creatura ſubijciatur, ſciendo & confitendo, quia ex ipſo & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia quęcũq; bona beatus homo vel ſanctus habet angelus, & ad huius ſanctæ rei cognitionem ſiue cõmonitionem multum valet, vt iam dictũ eſt, memoria retentus priſcæ paupertatis camin⁹, de quali & filij Iſrael vocati ſunt, & in quali Pet. & cæteri Apoſt. hões ſine literis & idiotę & ꝓterea cenſu pauperes inuẽti ſunt.

Quæſtio.

Rom. 8.

Reſponſio.

Rom. 11.

In omnib. nos humiliari oportet.

 Quid

Quid multa? Nimirum quanto plura ſancti dona Dei percepturi erant, tanto maioris conſcientia paupertatis indiguerunt, vt eadem dona portarent ſtabiles & firmi, fundati in ſpiritum humilitatis. Nam domini ſunt cardines terræ, pro quo in Hebræo ſcriptum eſt, vt ait beatus HIERONYMVS aſflicti terræ, & poſuit ſuper eos orbem. Aſflictio hæc humilitas eſt, quæ ad portandum orbem conſtantes eos facit & fortes. Denique quod facit in corporibus, ſiue rebus corporalibus, vt aliud tardius, aliud citius moueatur, flante vento ſeu mouente manu: hoc facit in mentibus humilitatis virtus, vt ſuccedentib. proſperis ſpiritualibus, non extollatur animus priſtinæ paupertatis, ſeu cuiuſlibet infelicitatis ſibi conſcius. Orbis, quem ſuper huiuſmodi aſflictos Dominus poſuit, eccleſia ipſius eſt, quam illis regendam commiſit. Hinc eſt illud, quod huic Simoni Petro dixit: Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam Super petram fidei, quam confeſſus eſt Petrus, eccleſiam ſuam ædificauit, eamq; regendam illi, cæteriſque Apoſtolis, eorumque ſimilibus commiſit.

1. Reg. 2 *Cardines terræ, Apoſtoli.*

Quid tandem de mutatione nominis dicemus, quam (vt ſuprà iam dictum eſt) & alius euangeliſta ſcripſit manifeſtius, & iſte non omninò tacuit, dicendo, Simonem qui vocatur Petrus. quæ cauſa vel ratio fuit mutationis huius? Nunquid enim otioſè, id eſt, ſine cauſa, ſine ratione mutaret vocabulum hominis ſapientia Dei Ieſus Chriſtus? Dum de vno quærimus, alterius quoq; recordemur. Qui enim dixit huic, tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus, ipſe idem quondã dixerat cuidam alteri: Quod nomen eſt tibi? Illo reſpõdente, Iacob, ait ille: Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, ſed Iſrael. Præter duos iſtos, quorũ alter in veteri, alter in nouo teſtamento notiſsimus eſt, alios in ſanctis nõ inuenimus ſcripturis, quorum Deus vocabula cõmutauerit: licet quibuſdam poſuerit, vt Iſaac: alijs adauxerit vel minuerit, vt Abraham & Sarai, hunc Abraham, & illam vocando Saram. Quæ igitur cauſa vel ratio fuit in iſtis mutãdorum nominum? Arbitrari licet, quod in ambobus mutationis nominum cauſa fuerit, inſtans mutatio rerum. In illo priore, cui dictũ eſt: nequaquã Iacob appellabitur nomẽ tuum, ſed Iſrael, mutãdarũ ſententia rerũ fuit hęc. Quoniã ſi contra Deũ fortis fuiſti, quanto magis contra homines præualebis? Nã contra homines præualere, quid aliud eſt, quã homines interficere? Extũc genus Iacob ſiue Iſrael non ſolùmodo permiſſum, verùm etiam præceptum habuit peccatores occidere, & in primis Chananæos, quos iuſtè terra debuit euomere. Exempli gratia: Vade, inquit Dñs ad Saul, & percute Amalech, & demolire vniuerſa eius: Non parcas ei, ſed interfice à viro vſq; ad mulierem, & paruulum atq; lactantem. Hoc non tantummodò permiſſum, verũ etiam vſq; adeò fuit præceptum, vt cùm ille pepercisſet, diceret Dominus ad Samuel: Pœnitet me, quòd conſtituerim Saul regẽ, quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit. ab initio autem non ita fuit, ſed omnis qui occiderit Cain, ait idem Dñs. ſeptuplum punietur. Quomodo reſpondit Dominus dicẽtibus ſibi, quid ergo Moyſes mandauit dare libellum repudij, & dimittere vxorem: ferè ſimiliter reſpondendum eſt, ſi quæras, quid Dominus homines mandauit interfici, dicendo, quanto magis cõtra homines præualebis? Reſpondens ait: Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras. Ab initio autem non fuit ſic. Dico autem vobis, quia quicunq; dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliã duxerit, mœchatur. In iſto poſteriore mutandarum ſententia rerum hæc eſt: Conuerte gladium tuum in locum ſuum. Exemerat enim gladium ſuum, & percutiens ſeruum principis ſacerdotũ, amputauit auriculam eius. Si ergo quæras, vt iam dictũ eſt, quid Dominus mandauit, peccatores interfici: & quid dixit, quanto magis contra homines præualebis: ferè ſimiliter reſpondendũ eſt, vt de libello repudij, quoniam Dominus ad duritiam cordis hoc mandauit fieri, ab initio autem nõ ſic fuit. Quorum ad duritiam cordis? Nimirum hominum talium, quales fuerunt Amalechitæ ſiue Chananæi, & cæteri, quorum diabolus cor obdurauit, vt nõ ſolùm ſeruirẽt creaturæ potius, quàm creatori, verùm etiam vnicum cultorem creatoris populum Iſrael conarentur omnibus modis aut facere conformem ſibi, aut omninò extirpare radicem gentis eiuſdem, vt non eſſet, vnde compleretur benedictio, quam Deus Abrahæ repromiſit, quamque exigebat ille Iacob dicendo, non dimittam te, niſi benedixeris mihi: & audiuit, quoniã contra homines præualebis. Propter eiuſmodi duritiam cordis mandauit Dominus peccatores interfici, & qui hoc fecerunt, iudices Iſrael, & patriarcha Dauid, & præclari laudantur Machabæi. Ab initio autem non ſic fuit, ſed quicunque occiderit Cain, ſeptuplum punietur, ait DOMINVS. Et nunc idem loquitur ad iſtum, cuius mutauerat vocabulum, ſignificans (vt iam dictum eſt) mutationem rerum. Conuerte gladium tuum in locum ſuum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt, ſubauditur, niſi pœnitentiam egerint,

Cur Petro mutatum nomen. *Ioann. 1.* *Gen. 32.* *Cur Iacob dictus eſt Iſrael.* *Leui. 20.* *1. Reg. 15.* *Gen. 4.* *Mat. 19.* *Vſus gladij cur Apoſtolis prohibitus.* *Matt. 26.* *Gen. 32.* *Matt. 26.*

& apud

& apud alium euangeliſtam, dicentibus Apoſtolis, Domine, ecce gladij duo hic, dixit eis: Satis eſt. Item ſinite vſq; huc. Quod prudens auditor ſic intelligere debet, ac ſi diceret, Gladijs materialibus iam ſatis factū eſt, & in illis huc vſq; neceſſario pugnatum eſt, ob defenſionem carnis, de qua me Ieſum Chriſtum oportebat naſci: iam ſinite gladios eiuſmodi, & pugnate nouo genere prælij, ſicut pugnatum eſt in die Madiā, id eſt, ſicut ſignificatum eſt illic, vbi Gedeon ſuperauit Madian. De illo prælio iam ſuperius dictum eſt. *Et circuibat Ieſus totā Galilæam, docens in ſynagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & ſanans omnē languorem, & omnem infirmitatem in populo, & abijt opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes, varijs languoribus, & tormentis comprahenſos, & qui dæmonia habebant & lunaticos & paralyticos, & curauit eos, & ſecuta ſunt eum turbæ multæ de Galilæa & Decapoli & Hieroſolymis & Iudæa & trans Iordanem.* Opera huiuſmodi opera pietatis, quorum hæc initia fuerunt, portendebat ſignum illud, ſiue ſignificatio præſentiæ ſpiritus ſancti, quæ ſuper eum apparuit, ſcilicet ſpecies columbæ, quæ nimirum auis naturaliter mitis eſt, & ſeptem habet inſignia pietatis, quæ numerare ſolent Phyſici, quia ſine ſelle eſt, & gemitum pro cantu habet & in foraminibus petræ ſiue cauerna macerie nidificare ſolet, & nihil viuum comedit, & grana candidiora eligit, & pullos alienos nutrit, & iuxta fluenta pleniſſima reſidēs, inſidioſum præuidet atq; effugit accipitrem. Omnium pietatis operum, quæ per hæc ſeptem columbę naturalia bona ſignificantur initia fuerunt hæc, quæ hoc loco narrantur, ſeptem compræhenſa dictionibus: quæ ſunt, ſanare omnem languorem, & omnem infirmitatem, & omnes malè habentes, varijs languorib. & tormentis compræhenſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos & paralyticos. Itidem qui ſecutæ ſunt eum turbæ multæ de Galilæa & Decapoli & Hieroſolymis & Iudæa & trans Iordanem, initium fuit populorum ſiue gentium multarum, quæ habebāt ad illum concurrere, iuxta illud Eſaiæ: Et gentes, quę te nō nouerunt, ad te current, propter Dominum Deum tuum & ſanctum Iſrael, quia glorificauit te: Et in hoc initio finem vel conſummationem propoſiti ſui meditabatur incarnata ſapientia Dei, vnde adhuc plenius dicendum erit.

Luc. 22. Iudi. 7. Opera pietatis per columbā præfigurata. Eſa. 55.

LIBRI TERTII FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS,

LIBER IIII.

Ecclesia in Canticis dilecti ſui pulchritudinē prædicans, dicit inter cætera: Oculi eius ſicut colūbæ ſuper riuos aquarū, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluēta pleniſſima. Quid eſt hoc dicere, niſi quī ſtudia eius quamdiu in terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt, ſacra ſemper intendebant ſcripturæ, ſicut in Pſalmo primo prædictum fuerat, ſed in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Eiuſmodi ſtudia eius ſpiritum ſanctum decuit ita ſignificare, vt deſcenderet ſuper eum in ſpecie columbæ, quia in eo requieuerunt omnes ſpirituales gratiæ, & anima eius apertis cunctarum gratiarum oculis, reſidebat iuxta fluenta pleniſſima, id eſt, cunctas contēplabatur, vt adimpleret veritatis ſcripturas, quicquid de ipſo in lege Moyſi, & prophetis & Pſalmis ſcriptum fuerat: & quod cum magna reuerentia cogitandum nobis eſt, ſecundum diſpoſitionem rerum, quas meditabatur, habitum vel actiones ſuas diſponebat exterius. Hinc eſt id quod poſt ea quæ ſupra dicta ſunt, continuò ſequitur. CAP. V. *Videns autem turbas, aſcendit in montem: & cùm ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, & aperiens os ſuum, docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpiritu, quoniā ipſorum eſt regnum cælorum.* Futurum quippè erat, nec ipſum latebat, & hoc ſine dubio meditabatur, imò & (ſicut quodam loco dixit) artabatur vſque dū perficeretur, & vt aſcenderet in cælum, & ibi ſederet ad dexteram maieſtatis in excelſis, iuxta illud: Aſcendēs in cælum, captiuam duxit captiuitatem. ſiue illud: Dixit Dominus domino meo, ſede à dextris. Pulchrè autem, quia aſcenſurus erat in altitudinem cæli, ipſe in montem, id eſt, excelſum terræ locum, aſcendit, quem

Cant. 5. Chriſti ſtudia in ſcripturis, vt eas adimpleret. Luc. 12. Ephe. 4. Pſal. 109.

vel Thabor vel quélibet alium in Galilæa montem excelſum oportet intelligi, quia poſtquam finiuit ſermones ſuos, ſtatim ſequitur. Cùm autem introiſſet Capharnaū. In montem eiuſmodi, videns turbas, aſcendit, quia futurum erat, vt viſis turbis, aſcenderet (ſicut iam dictum eſt) in altitudinem cæli. Quid enim fecit hic tota vita ſua, niſi qui vidit turbas? Vidit planè, vidit turbas generis humani, & non quomodocunque vidit, ſed ita vt miſeriarum noſtrarum caperet experimentum, iuxta illud: Quoniam Ipſe cognouit figmentum noſtrum, id eſt, ipſe ſuſcepit, & in ſemetipſo expertꝰ eſt, quia fragile eſt mortale corpus noſtrum. Ita vidit, vt miſereref, ita miſertus eſt, vt miſerias noſtras conſolaretur, id eſt, beatitudinem ſalutis æternę per paſsionem & mortē ſuam nobis operaretur. Hoc facto, iamq; ſedente eo ad dexteram patris, acceſſuri erant ad eum diſcipuli eius, videlicet acceſſu mentis, & profectu fidei, perſeuerādo in ſpe ꝓmiſſi quod promiſerat eis, & expectādo ꝓmiſsionē patris, quā audiſtis (inquit) per os meum, &c. Pulchrè igitur ſic factū & ſic dictū eſt, & cū ſediſſet, acceſſerūt ad eū diſcipuli eius. Itidem futurum erat, vt illic ſedens ad dexteram patris, magis ac magis aperiret illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, videlicet docendo illos omnem veritatē per ſpiritum ſanctū quem dedit illis ſicut promiſerat. Eius rei congrua ſignificatio eſt in eo, quod hic ait Euangeliſta: Et aperiens os ſuum docebat eos, &c. Nunc iam literæ vel ſermonis huius ſeriem Ingrediamur. Aperiens (inquit) os ſuum, docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorū eſt regnum cælorum. Huiuſmodi locutio ſiue dictio, aperiens os ſuum, in ſecularibus literis pro vitio ducitur, & pleonaſmos, id eſt, adiectio vnius verbi ſuperuacua dicitur, vt illic: Sic ore locuta eſt. Neq; enim quiſquā loquitur niſi ore, nec aliter loqui poteſt, niſi aperiat os ſuum. Porrò, in ſacris literis, & maximè hic, nequaquam adiectio ſuperuacua eſt, ſed multum ad negotium pertinet, ſi illud os Domini cogites, quod Euangeliſtam diuinum attendiſſe decet. Quod eſt illud os Domini, niſi ſcripturæ per quas nobis loquitur ſpiritus Dñi? Iſtæ clauſæ fuerant, clauſæ (inquam) & ſignatę pro ratione temporis erant, & vt clauderēt eas, ipſi qui ſcripſerunt, præceptum Domini habebant. Exempli gratia: Tu autē Daniel claude ſermones ſigna librum, vſque ad tempus ſtatutum. Et ad Eſaiam: Liga teſtimonium, ſigna legē in diſcipulis meis. Quomodo vel quibus ſcripturæ Chriſtum prænūciantes, clauſæ erat? Vtique ſpiritualia ſic annūciando, vt carnalia ſonare viderētur, illis præcipue, quorū carni ſubditus & terrrenis cupiditatib. deditꝰ erat animus. Exempli gratia: Et dominabitur à mari vſq; ad mare & dabitur de auro Arabiæ. Hæc & his ſimilia Iudæi legentes, aureamque & gemmatam Hieruſalem terrenam, regnante Meſsia, ſe habituros ſperantes, beatos putabant eſſe diuites, cæteriſq; rebus vel modis proſperatos, quibus mūdus inaniter gaudet. Clauſum ergo erat os Domini, id eſt, ſcriptura, quæ eſt os Domini, nec niſi docente ipſo, poterat eiuſmodi os aperire. In aperiendo quid primū dixit? *Beati pauperes ſpiritu, quoniā ipſorum eſt regnum cælorum. Beati mites, quoniam ipſi poſsidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Hoc primum cecinit canticū beatitudinis cithara glorioſa, cithara ſonora & dulcis, cui tota erat, & eſt inſita muſica patris, vniuerſa ſapientia Dei, qui & dicebat ad eum iamdudum in propheta: Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara: Octo chordis antiquitus citharæ fiebant, & quæ per primam, eadem vox reſonabat per octauam, ſecundum muſicæ naturalem vim, quia tantū ſeptem ſunt diſcrimina vocum, & octaua vox eadem quæ prima eſt, quod cantoribus peritis, id eſt, muſicis, non incognitum eſt. & quod non minime delectat in iſta beatitudinum cantilena, quæ prima, eadē octaua ſententia eſt, quoniam ipſorum eſt regnum cęlorum. Celeberrima eſt apud doctores ferè omnes decantatio hæc octo beatitudinum, nec opus eſt ſuperaddere quicquam ad ipſorum tractatum, niſi hoc ſolum, vt oſtendamus, quia ſicut cætera Dominus noſter, ita & hoc ſecundum certam locutus eſt autoritatem ſcripturarum. Nam quod pauperes ſpiritu verè beati ſint, vel quòd Ipſorū ſit regnum cælorum Abraham, Iſaac, & Iacob pro exemplo vel teſtimonio ſunt, qui pauperes ſpiritu fuerūt, ſicut enarrat ſacræ hiſtoriæ textus, & memorat Apoſtolus. Cōfitentes (inquit) quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Qui enim hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere, & ſiquidem illius meminiſſent, de qua exierāt, habebāt vtique tempus reuertendi, nunc autem meliorē appetunt, id eſt, cæleſtē Nónne hęc eſt paupertas ſpiritus nō appetere patriā in terris, & humiliter expectare reſpoſitā in cęlis in manu Dei. Ideo (inquit) non confunditur vocari eorum Deus. Parauit enim illis ciuitatem. Quid aliud eſt illa ciuitas, niſi regnum cælorum? Quod mites verè beati ſint & quò ipſi poſsideant terrā, Moyſes pro exemplo vel teſtimonio eſt, de quo veridica dicit

Margin notes (left column):
Quomodo Chriſtus vidit turbas.
Pſal. 102.
Actor. 1.
Luc. 24.
Ioan. 16.
Os Domini ſacra ſcriptura eſt.
Os domini Iudæis erat clauſum.
Dan. 12.

Margin notes (right column):
Pſal. 17.
Pſal. 56. 107.
Beati pauperes ſpiritu
Hebr. 11.
Beati mites.

dicit ſcriptura: Erat enim Moyſes, vir mitiſ-
Num. 12. ſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra: ſimulq́ue Ioſue & Caleph, qui tanquā mites non detraxerunt terræ, quam
Ibid. 13. 14 luſtrauerant per quadraginta dies, ſicut detraxerunt immites alij, qui exaſperauerunt Dominum, & idcirco non poſſederunt eam ſed pleni alio ſpiritu laudauerunt, & idcirco poſſederunt eam. Non quidem Moyſes poſſedit terram, ad quam ingrediebatur Iſrael poſſidendam, terram trans Iordanem, terram Chanaā, ſed poſſedit & poſſidet terram viuentium, quam ſolam in ſpiritu Pſalmiſta ſuſpirans: Credo (inquit) videre bona
Pſalm. 26. Domini in terra viuentium. Portio mea in terra viuētium. In hoc ipſo, qui terram illā Chanaan non poſſedit, mitis fuit, id eſt, ſe-
Num. 27. metipſum non defendit, quod eſt mitis animi. Nam dicente ſibi Domino, qui in illam terram non intraret, propter illud, quod acciderat ad aquas contradictionis, continuò reſpondit: Prouideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis, hominem qui ſit ſuper multitudinem hanc, ne ſit populus Domini, ſicut oues ſine paſtore. Et in ſua quidem cauſa mitis fuit, in cauſa verò dei qualis fuerit, teſtatur zelus, quo zelatus eſt pro reatu
Exod. 32. vituli, & hiatus terræ, qui Dathan & Abiron
Num. 16. abſorbuit, cùm ille dixiſſet ad Dominum: Ne reſpicias ſacrificia eorum. Quòd lugen-
Beati qui lugent. tes verè beati ſint, & qui ipſi conſolabūtur, teſtantur geſta Iudicum, qui poſt Moyſen & Ioſue fuerunt vſque ad Samuel, quorum luctum atque clamorem, quo clamauerunt ad Dominum, confitentes, quòd propter peccata ſua traditi fuiſſent, & toties traderentur in manus gentium, glorioſæ conſolationes ſubſequutæ ſunt. Primus luctus illorum temporum loco quoq; nomen dedit,
Iudi. 2. ſicut ſcriptum eſt: Aſcenditq; Angelus Domini de Galgala ad locum flentium. Cur (inquit) hoc feciſtis? Cumq́ue loqueretur Angelus Domini ad omnes filios Iſrael, eleuauerunt vocem ſuam, & fleuerunt, & vocatum eſt nomen loci illius flentium ſiue lachrymarum. Luctus vltimus luctus fuit
1. Reg. 15. Samuel, qui lugebat Saulem, ſicut ſcriptum eſt: Pœnitet me, ait Dominus, quòd conſtitue rim Saul regem, quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit. Contriſtatuſq; eſt Samuel, & clamauit ad Dominum tota nocte. & ſubinde: Veruntamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat, quòd conſtituiſſet eum Regem. Dixitq́ue Dominus ad Samuelem: Vſquequo tu luges Saul, &c. Conſolationes, quibus illi lugentes conſolati ſunt, tam glorioſæ fuerunt, vt illi, quorum per manus Dominus clamantes ad ſe conſolatus eſt, vocarentur etiam ſaluatores, vtpote ſaluatoris vnici, ſaluatoris venturi quandam vicem & typum gerentes, ſalute temporali ſaluando Iſrael. Vltimus Samuel lugendo talem conſolationem conſecutus eſt, vt miſſus à Domino *1. Reg. 16.* vngeret Dauid regem, & ſalutis temporalis ducem, & ſalutis æternæ fontem, ſiue originem, id eſt, patrem ſaluatoris Chriſti, nomi natum poſt Abraham ſecundum carnem. Quòd eſurientes & ſitientes iuſtitiam, bea- *Beati, qui eſuriunt et ſitiunt iuſtitiam* ti ſint, quòd ipſi ſaturabūtur, pro exemplo vel teſtimonio ſunt prophetæ, vel prophetarum filij, & qui timentes Dominum, qui ſub regibus Iſrael, ſub Achab & Iezabel, & *3. Reg. 19.* cæteris, qui prophetas Domini occiderunt, & altaria ſuffoderunt, per loca deſerta diffugientes & latitantes, egeſtate & fameafflicti ſunt, quorum Helias eſt notiſſimus, qui propter minas Iezabel fugitans, ambulauit in fortitudine vnius cibi quadraginta diebus & quadraginta noctib. de qualibus & Apoſtolus ingemiſcens loquitur: Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in ſolitudinibus errantes, in montibus, in ſpeluncis, & in cauernis terræ. Verè ergo beati, de quibus ita veraciter annunciatur, dignus enim non erat mundus. *3. Reg. 18.* Eſuriebant & ſitiebant corporali eſurie & corporali ſiti, propter iuſtitiam eſuriebant, & ſitiebant ſpirituali eſurie & ſpirituali ſiti ipſam iuſtitiam, id eſt, Chriſtum quem expectabant. Etenim quid faceret eſuriens & ſitiens in eum, qui tolleret ſibi panem vnicum, vel potum neceſſarium? Vtique ſi poſſet, occideret eum. Similes huic exiſtimauit ſacerdotes & prophetas Baal Helias vnus vel notiſſimus eſuriētium & ſitientium iuſtitiam, id eſt, Chriſtum. Et idcirco occidit ex eis quadringentos & quinquaginta viros in die vna, quia quātum in ipſis erat, indignum faciebant populum Iſrael, cui ſecundum promiſſionem, quæ ad patres facta *4. Reg. 2.* eſt, conferretur vel daretur Chriſtus iuſtitia ſempiterna. Hic vnus vel præcipuus ex illis, poſtquam eſuriuit & ſitiuit mente iuſtitiam, igneo curru raptus eſt, & tranſlatus in locum, vbi non eſuriat neque ſitiat: vnde & pro argumento ſatis eſt, vt credas verum eſſe, quod veritas loquitur, beatos eſſe eſurientes & ſitientes iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabūtur. Quòd miſericordes verè bea- *Beati miſericordes.* ti ſint, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Abdias ille pro exemplo ſit, qui *Abdias.* miſericors fuit, & miſericordiam fecit cum illis, qui eſuriebāt & ſitiebant iuſtitiam, vt ſuprà dictum eſt, fugientes perſecutionem regis Achab & impijſſimæ Iezabel. Nunquid (ait ipſe ad Heliam) non indicatum eſt *3. Reg. 18.* tibi domino meo, quid fecerim, cùm interficeret Iezabel Prophetas Domini, quòd abſconderim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos & quinquagenos in ſpeluncis,

ſpeluncis, pauerim eos Pane & Aqua? Dicitur hic fuiſſe tertius ille princeps quinquagenarius, cui pepercit Helias dicēti: Homo Dei, noli deſpicere animam meam, & animam ſeruorum tuorum, qui mecum ſunt. Ecce deſcendit ignis de cælo, & deuorauit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos qui cum eis erant. Sed nunc obſecro, vt miſerearis animæ meæ. Miſericordiam conſequutus eſt, quia miſericors fuit, neque ſolummodo, ſiue vtcunque mi ſericordiam, verùm etiam gratiam magnā, videlicet propheticam, completumque eſt in eo illud per Salomonem dictum: Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur, de panib. enim ſuis dedit pauperi. Poſt modum enim relicto Ochoziæ regis miniſterio, factus Heliæ diſcipulus prophetauit: & hic ille eſſe perhibetur, qui in ordine duodecim prophetarum quartus eſt. Ergo & ab eius exemplo verè conſtat, beatos eſſe miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam cō ſequentur, itemq; verum eſſe, quod alibi dictum eſt: Qui recipit Prophatam in nomine prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet.

4 Reg. 1. *Prou. 22.* *Matth. 10.* *Beati mundo corde.*

Quod mundi corde verè beati ſint, quoniā ipſi Deum videbunt, deinde Daniel & ſocij eius pro exemplo ſunt. Studium eius vt eſſet mūdo corde, ex eo cognoſcimus quod ſcriptum eſt: Propoſuit autem Daniel in corde ſuo, ne pollueretur de menſa regis, & de vino potus eius, & rogauit eunuchorū præpoſitum, ne contaminaretur, & dixit: Tenta nos obſecro ſeruos tuos diebus decem, &c. Pueris autem his dedit Deus ſcientiam & diſciplinam in omni verbo & ſapientia, Danieli autem intelligentiam omnium viſionum & ſomniorum. Inter cætera, quæ vidit ille mundo corde maximum atque pulcherrimum eſt, quod Deum vidit, quomodo à mortali homine videri potuit, Aſpiciebam (inquit) donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit, veſtimentum eius qua ſi nix candidum, & capilli capitis eius, quaſi lana munda. Aſpiciebam, & ecce in nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit, & in cō ſpectu eius obtulerunt eum, & dedit ei poteſtatem, & honorem: & regnum, & omnes populi tribus & linguæ ipſi ſeruient. Qui adhuc viuens & mortalis, ſic propter munditiam cordis vidit Deum, quomodo vel quam feliciter poſt hanc vitam videt eum? Ergo in iſto præſens teſtatur experimentū, beatos eſſe mundos corde, quoniā ipſi Deū videbunt. Quod pacifici beati ſunt, quodq; filij Dei vocentur & ſint ipſi qui hanc apertionem oris Domini viderunt, & hanc eius doctrinam præſentes audierunt, in ſemetipſis experti ſunt. Nam ipſi ſunt, & fuerunt primi pacifici, & miniſtri perfectæ pacis, vtique pacis inter ſe & omnes homines. Quo modo inter ſe, & omnes homines? Videlicet eo modo vt ſicut cætera omnia reliquerant, ſequendo principem pacis, ita vt arma materialia, cuncta belli vaſa, de manibus illis excuteret idem princeps pacis, dicēdo ad vnum vel primum ex eis Petrum: Conuerte gladium tuum in locum ſuum, Nuſquā omninò deinceps arma belli attrectauerūt, niſi gladium illum, gladium ſpiritualem, qui eſt ſermo Dei viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Beati illi hactenus nominati, ſcilicet, & pauperes ſpiritu, & mites, & lugentes, & eſurientes, atque ſitientes, armis interdum bellicis vſi ſunt, & nihilominus beati fuerunt vel ſunt, quoniā ſecundum tempus pro Domino zelabātur, & occidendo impios viam vitæ venturæ aperiebant, quæ eſt Chriſtus, videlicet deſendendo arborem generis ſui, ne pro voluntate diaboli penitus ā gentib. extirparetur, de qua naſciturus erat fructus, ſicut iam ple nius alio loco diximus. Tempus belli, dicit Eccleſiaſtes, & tempus pacis. Tempus occidendi, & tempus ſanandi. Tempus deniquè belli & tempus occidendi tunc fuit, magiſque expediebat occidere quàm occidi, quā do conabatur diabolus per impios homines exterminare radicem, de qua venturum ſperabatur ſemen, quod eſt Chriſtus, incipiēs per Pharaonem, qui præcepit omni populo dicens: Quicquid maſculini ſexus natū fuerit, in flumen proijcite: quicquid fœminei, reſeruate. Tandemque Pharao alter quidē in perſona, ſed idem in malitia perſequens recedentem Iſrael. Euaginabo (inquit) gladium meum, interficiet eos manus mea. Mitiſsimus quidem (vt ſupra iam dictum eſt) erat Moyſes ſuper omnes homines qui mo rabantur in terra: ſed tamen libenter extendit manū ſuam ſæuerā ſuper mare, vt reuertentur aquæ ad Aegyptios ſuper currus & equites eorum, & pro hoc facto glorioſiſſimè Domino cantauit canticum, & ipſe pugnauit & vicit Amorrhæum & vltus eſt filios Iſrael de Madian. Cætera perſequi nimis lō gum eſt. Hoc tamen erat demonſtrandum, quod tunc & exinde vſque dum naſcente Chriſto promiſsio impleretur, tempus belli & tempus erat occidendi, & qui bellauerunt & occiderunt, meritò prædicantur in eccleſia Dei, maximè Dauid & inclyti Machabæi. Poſtquam autē natus eſt Chriſtus, tempus cœpit eſſe pacis, & tempus ſanandi. quod miniſterium prioris ſuſceperunt Apoſtoli, & ecce beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur, ait, & vtique fratres mei. Vade (inquit) ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrū. Quomodo pacis inter Deum & homines miniſtri fuerunt? Miſſa à Chriſto reſurgente à mor-

Dan. 1. *Dan. 7.* *Beati pacifici.* *Mat. 26.* *Ephe. 6.* *Hebr. 4.* *Tempus belli fuit ante natum Christum.* *Eccle. 3.* *Exod. 1.* *Exod. 15.* *Num. 15.* *Exod. 14.* *Nu. 21. 31* *Tempus pacis post natum Christū.* *Ioan. 20.*

te à mortuis, & dicente, quod antea nuſquã
1. Cor. 1. dixit, ſemel & iterum ac tertio, ſecundum
Ioannem pax vobis. Deus(aiunt) reconcilia
uit nos ſibi per Chriſtum, & dedit nobis mi
niſteriũ reconciliationis. Quoniam quidẽ
Deus erat in Chriſto mundum reconcilians
ſibi, non reputans illis delicta ipſorum,
& poſuit in nobis verbum reconciliationis.
Pro Chriſto ergo legatione ſungimur, tan-
quam de exhortante per nos: Obſecramus
pro Chriſto, reconciliamini Deo, & multa
his ſimilia. Et nota, qui in ordine beatitudi
Octaua num ſeptimo loco ſabbatiſmus pacis eſt. O-
beatitudo ctaua beatitudo quam dicit, beati qui perſe
omnes a- cutionem patiuntur propter iuſtitiam, quo
lias in ſecõ- niam ipſorum eſt regnum cælorum: vniuer
plectitur. ſos cõplectitur, & pauperes ſpiritu, & mites
& lugentes, & eſuriẽtes & ſitiẽtes iuſtitiam,
& miſericordes, & mũdi cordes, & pacificos:
qa videlicet omnes perſecutionẽ paſsi ſunt,
2. Tim. 3. & patiuntur quicunque illos imitari volũt.
Omnes enim (inquit Apoſtolus) qui piè vo-
lunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem
patiuntur. Similiter promiſsio, quoniam i-
pſorum eſt regnum cælorum, q̃ ipſa prima
& octaua eſt, cunctas interiores cõplectitur
ꝓmiſsiones, qa videlicet regnũ cęlorum, &
terra eſt q̃ mitib. promittit, quoniã ipſi poſ-
ſidebunt terram: & conſolatio, q̃ promit-
tit lugentibus, dicendo, quoniam ipſi con-
ſolabuntur: & ſaturitas, quam pollicetur e-
ſurientibus & ſitientibus iuſtitiam, dicens,
quoniam ipſi ſaturabũtur: & miſericordia,
quam ſpondet miſericordibus, quoniam i-
pſi miſericordiam conſequentur: viſio Dei,
quam promittit mũdi cordibus, quoniam
ipſi Deum videbũt: & gloria filiorum Dei,
quam pacificis pollicetur, dicendo quoniã
filij Dei vocabũtur. In beatitudinibus iſtis
& ſi diſcipulos ſuos, qui præſentes aderant,
non præteriuit, ſed eos quoque tetigit, ma-
xime dicendo, beati pacifici: non tamen ſic
locutus eſt, aut ita dixit, vt enunciaret eis,
qualem ad gratiam ſiue gratiæ gradum præ
deſtinati fuiſſent, atque vocati, quia non ad
ſecundam perſonam verba fecit, protinus
autem in ſequentibus facere incipit. *Beati e-
ſtis, cùm maledixerint vobis & perſecuti vos fuerint,
& dixerint omne malum aduerſum vos mentiẽtes pro-*
Mat. 23. *pter me. Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra
copioſa eſt in cælis. Sic enim perſecuti ſunt prophetas qui
erant ante vos.* Ecce de perſona tertia facta cõ-
uerſatione ad ſecundam, ad eos qui præſen-
tes aderant, diſcipulos ſuos verba facit, eoſ-
que aſsimilat vel coæquat prophetis, quo-
rum vtique magnum & glorioſum erat me
moriale apud viuentes filios, quorum pa-
tres illos maledixerunt, & perſecuti ſunt,
& pleroſque ex eis etiam occiderunt. Ma-
gnificentia eſt ſummi gradus & honoris o-
ptimi in hoc dicto, ſic enim perſecuti ſunt
prophetas qui fuerunt ante vos. Veruntã-
men pro magnificentia rei parum erat hoc
dixiſſe, ſic enim fecerunt prophetis. Sed ad
de quod protinus ait: *Vos eſtis ſal terræ, Quod ſi
ſal euanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum valet vltra,
niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus, vos
eſtis lux mundi.* Quo pertinuit, ſedendo in mõ
te, ſtatim poſt apertionem oris, in exordio
tanti ſermonis mentionem facere ſalis & lu
cis, taliter, vt diceret, vos eſtis ſal, vos eſtis
lux? Quo reſpexit, vel quales ad theſauros
ſapientiæ & ſcientiæ ſuos auditores præmit
tere voluit? Nimirum ad montem illum, i-
mò ad legem ſanctam & iuſtam & bonam,
quam ipſe olim dedit in monte Synai, vbi
lux quædam apparebat, ſicut ſcriptum eſt:
Iam aduenerat tertius dies, & mane incla- *Exod. 19.*
ruerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua ac *Salis com-*
micare fulgura. Item: Cunctus autem popu *mendatio*
lus videbat voces & lampades, &c. Inter il- *in ſacrifi-*
lius, quæ tunc data eſt, legis myſticæ ſacra- *cijs.*
menta, diligentiſsimè ſalem commendat *Leui. 2.*
Quicquid (ait) obtuleris ſacrificij, ſale con-
dies, ne auferes ſal fœderis Domini Dei tui
de ſacrificio tuo. In omni oblatione offeres
ſal. Tertio, repetiuit in vno eodẽq; ſcriptu-
ræ loco commendationem ſalis, ne fortè pri
mam aut ſecundam vicem non intellexeris,
aut curæ non magnæ putes Deo eſſe myſte-
rium ſalis. Cùm igitur ſedens in monte &
dicturus, non veni legem ſoluere, ſed adim
plere, præmittit, vos eſtis ſal, vos eſtis lux,
vtique diſcipulos ſuos intelligere vult, ſic-
ut poſtea ſpiritum S. accipientes, & illumi-
nati ab eo, ſine dubio intellexerunt, quod
ea quæ viſa vel facta ſunt in monte Synai,
cognata fuerunt his, & ad rationẽ pertinue-
runt horum, quæ facere incipiebat, ſedẽdo
in monte, & docendo diſcipulos ſuos, quæ-
que perfecturus erat ſedendo in excelſis,
ad dexteram maieſtatis, & mittendo illis ſpi
ritum S. in linguis igneis, vnde & factum
eſt, vt eſſent lux mundi. Vt nunc interim *Vos eſtis*
differam de ratione ſalis, profectò in eo ꝙ *lux mũdi.*
dicit, vos eſtis lux mundi, hoc dat intelligi, *Exod. 19.*
quod iſta lux mundi per fulgura & lampa-
des illas deſignata fuerit, quæ tibi lucebant
in medio fumi ſiue denſiſsimæ nubis, ſicut
illic manifeſtè dictum eſt, quia cœperunt
micare fulgura, & nubes denſiſsima operi-
re montem, itemq́ue cunctus populus vide
bat voces & lampades, & ſonitum buccinæ
montemq́ue fumantẽ. Fulgura & lampades
in medio fumi, & denſiſsimæ nubis, Apoſto
li fuerunt, doctrina lucentes, & miraculis
coruſcantes in medio Iudæorum, quos in-
uidiæ fumus excæcauit, & incredulitatis
denſiſsima nubes operuit. Sed iam per ordi
nem literam ſequentes, ſermonem hunc
ipſo duce ingrediamur, qui locutus eſt: Cũ
dixiſſet, ſic enim perſecuti ſunt prophetas,
qui fue-

qui fuerunt ante vos, continuò quaſi quærerent beati illi, quibus inter maledicta & perſecutiones gaudendum, atque exultandum decernebat, quoniã merces veſtra (inquit) magna eſt in cælis, & dicerent: quid ſumus, & quis finis erit eorũ, qui Prophetas ante nos perſecuti ſunt, & nos perſequentur, dixit eis: Vos eſtis ſal terræ. Breuiter dixit, ſed in breuitate dicti grandis eſt ſenſus, & rationis magna vis. Non dixit tantummodo, vos eſtis ſal, quo dicto ſola poterat ſignificari benè vtentium commoditas, ſed dixit ſal terræ, quo dicto quid portendit, niſi vaſtationem hoſtilis terræ? Legimus enim vrbes quaſdam ira victorum ſale ſeminatas, vt nullum in ipſis germẽ oriretur. Sic ergo accipiẽdum eſt, ac ſi diceret: Omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti, confluens cum ſanguine veſtro, quos perſequẽtur ſicut perſecuti ſunt Prophetas ante vos, ſic erit generationi iſti tanquam ſeminatio ſalis, vt ſit ſterilis & nullius boni ferax germinis, ſicut ciuitas ira victorum ſale ſeminata eſt, ſterilis fit & inhabitabilis. Hoc aduerſus illos, qui ſalẽ in terra ſua ſeminare potius, quã in cibum ſumere, id eſt, doctrinam Apoſtolicam perſequi, & quãtum in ipſis fuit maluerunt adnihilare, quam venerari & ſuſcipere, indignos ſe iudicantes vitæ æternę, præuaricatores legis ſanctæ, dicentis: Quicquid obtuleris ſacrificij ſale condies, nec auferes ſal fœderis Domini Dei tui de ſacrificio tuo. In omni oblatione offeres ſal. Huius præcepti quod ne paruum aut paruipendendum putes, ſcriptura triplicauit, & ſic ſublimiter extulit, vt diceret, ſal fœderis Domini Dei tui, præuaricatores futuri erant Iudæi, contemnendo, imò & perſequendo doctrinam Euangelicam, quæ per iſtos vel eum iſtis incipiebat adminiſtrari. Quomodo ſal ſuperfluos ſiue nocituros humores carnium deſiccat & à putredine purificat, ſic Apoſtolica doctrina neceſſaria decalogi præceptã, cunctaque iuſtitię legalis inſtituta, deſiccatis carnalibus cæremonijs, purificare habebat, & vbiq; terrarum conſilio caſtitatis ſalire credentium corpora, quatenus non putreſcerent, aut vſquequaq; putreſcẽti corrumperentur luxuria. O quantas ſalierunt puerorum quoque aut puellarum turmas, ita vt carnes eorum omninò deſiccarentur, & vſque ad decrepitam ſenectutem, vſque ad finem vitæ incorruptæ perſeuerarent atque durarent imputribiles continentia, & ſani virginali pudicitia. Secundo, poſt Apoſtolos meriti vel gratiæ loco viri Apoſtolici, patres orthodoxi & doctores catholici ſal dicuntur & ſunt atque lux mundi: quia videlicet ſapienter atque fideliter tractando atque retractando ſacram legis & Prophetarum ſcripturam, quicquid in ea quaſi carnaliter ſonat, ita ſermone mundo condiũt, vt ſpiritualiter ſapiat, & quod erat clauſum, pateſcat, quod obſcurum & tenebroſum videbatur, clarum & lucidum fiat. Magna igitur dignitas, magna in hoc dicto gloria, vos eſtis ſal. Sed audi quid ſequitur: Quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Noli ergo altum ſapere, ſed time, ô tu omnis qui te ad ordinem illorum pertingere confidis, quibus dictum eſt, vos eſtis ſal, conſcius tibi ſermonis ſapientiæ vel ſcientiæ, qui fortè tibi ſupra alios abundat. Nonnunquam enim accidit, vt euaneſceret ſal, nõnunquam accidit, vt ſcientiam quis habens, abuteretur ea in ſuperbia, & per mentis elationem loqueretur ſcientiæ vel conſcientiæ ſuæ contraria, ſciens veritatem, dum alteri inuidet, & alteri cædere, qui fortè prior locutus eſt, aut cui iuniori reuelatũ eſt, quod melius eſt, dam num ſuum putat, & quaſi tormento grauatur, quia ſuperbus & eleuatus eſt. Taliter niti, hoc eſt veritatem in iniuſtitia detinere, hoc eſt, veritatem Dei commutare in mendacium, hoc eſt verbum dicere contra ſpiritum S. Et hoc fuit peccatum Phariſæorum, quando dixerunt: Hic non eijcit Dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorũ, ita per inuidiam loquentes, cùm ſcirent, quod in digito Dei, id eſt, in ſpiritu Dei eijceret Dæmones. Hoc peccatum Arrij, peccatum hoc omniũ Hæreſiarcharũ fuit, quoſcunq; remedio pœnitentiæ ſpiritus S indignos iudicauit, quia cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut grátias egerũt, ſicuti ſub nomine Chriſtiano peccatores antiquos, peccatores paganos, qui commutàrunt (ait Apoſtolus) veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & ſeruierũt creaturæ potius quã creatori, qui eſt benedictus in ſecula, Amen. Vbicunque taliter acciderit, vbi Doctor vel Magiſter ſecundum talium exemplum deſipuerit, dicito, quia ſal euanuit. vbi autem taliter euanuerit, in quo ſalietur? Quo doctore alio emendabitur? Verè nullo, & fruſtra effundes ſermonem, quia non eſt ibi auditus. Eum qui eiuſmodi eſt, Hæreticum hominẽ poſt primam & ſecundam admonitionẽ (ait Apoſtolus) deuita, ſciens, quia ſubuerſus eſt, & delinquit, cum ſit proprio iudicio condemnatus. Ad nihilum valet vltra (ait Dominus) niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Et idcircò talium patres ac præceſſores Phariſęos foras miſit, non ſolùm à regno Dei, verumetiam à regno loci terreni, & templi manufacti, quia non erat vnde ſaliretur, quod euanuerat ſal infatuatum, quia dicebant & dicere non ſinebant verbum contra

ſpiritum

Vos eſtis ſal terræ. *Matth. 23.* *Leui. 2.* *Sal doctrina euangelica.* *Ne quis ſu perbiat ſcientia aut eloquio.* *Rom. 11.* *1. Cor. 14.* *Rom 1.* *Mat 12.* *Luc. 11.* *Peccatu ha reſiarcharum.* *Rom. 11.* *Tit. 3.*

Spiritum ſanctum, id eſt, quia non per ignorantiam negabant, ſed per inuidiam blaſphemabant eum, qui venerat, Ieſum Chriſtum. Nunc enim, ait, & viderunt & oderūt me, & patrem meum. Secundo ſimiliter gratiæ vel meriti loco dictum ſibi non dubitent, vos eſtis lux mundi, quicunque habendo ſcientiam Dei, ſic luceāt, & adeò ſunt illuminati, vt alijs lucere, & alios illuminare poſsint. Vna eſt lux non illuminata, ſed illuminans, lux naturaliter lucens, non vnde luceret ex accidenti dono habens, & idcirco vel proinde lux vera, ſicut habemus apud alium Euangeliſtam, erat lux vera, quæ illuminat omnē hominem venientem in hunc mundum, quæ & illuminando hoc effecit, vt veraciter dicere poſſet iſtis, vos eſtis lux mundi. Ad illam lucem veram, quæ illuminat, lucis huius, quæ illuminata eſt, nulla comparatio, quam ſit aliqua ſimilitudo. Porrò ad iſtos, qui ſic illuminati ſunt, vt alios verbo doctrinæ illuminare poſsint, eorum, qui illuminati ſunt quidem, ſed illam facultatem non habent, vt alios illuminare & erudire poſsint, talis eſt comparatio, quaſi ſi ſtellis comparetur ſplendor firmamenti. Sic enim de iſtis ad Danielem dictum eſt: Qui autem docti fuerint, fulgebūt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

Ioann. 15. *Lux illuminata duplex.* *Ioann. 1.* *Dan. 12.*

Quid porrò ſibi vult, quod præmiſſo, vos eſtis lux mūdi, continuò ſubiungit: *Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, neque accēdunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt: ſic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Quid niſi humilitatem contingit, & humilitati reſpondet eorum, qui tali nomine ſunt digni, vt lux mundi nominētur & ſint? Denique talium quiſque paruulus eſt in oculis ſuis, latere vult, quia dignum ſe aſpectibus hominum, aut hominem eſſe non arbitratur, & vix animaduertere audet, quod altiſsimus, quamuis omnia videns, eum ſcire vel videre dignetur. Et quàm magna, quàm ampla ciuitas, quam is, quem cælum, & cæli cælorum capere non poſſunt, Deus inhabitat? Et quo in monte, niſi in altitudine cæli, ciuitas huiuſmodi poſita eſt, iuxta illud: Noſtra autē conuerſatio in cælis eſt? Non poteſt abſcōdi, nō patitur ordo vel ratio iudicij ſeu cōſilij diuini, vt abſcondatur & incognita ſit, quæ ad hoc ædificata eſt, & ad hoc mille clypei pendēt ex ea, omnis armatura fortium, vt omnes qui inter aduerſarios periclitantur, qui inter Iudęos, paganos, atque hæreticos, pro fide agonizantur, recurrere ſciant ad ciuitatem hanc, & in ea communiri, de ea ſumptis ſententijs armari

Non poteſt ciuitas abſcondi. *Philip. 2.* *Cant. 4.*

vt habeant, vnde animam, pro qua illis res eſt, poſsint. Ecce alia ſimilitudo: Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, & ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt, iuxta hanc ſimilitudinem, quibus dixi: Vos eſtis lux mundi, non idcirco illuminati eſtis, non idcirco ſapientiæ & ſcientiæ Dei claritatem accepiſtis (quod fieri tunc incipit: perficietur autem, quando accipietis donum ſuperuenientis ſpiritus ſancti in vos, linguis apparentibus igneis) vt ſub ſilentio tegamini vel abſcondamini, perpetuis contēti latibulis, nec vos, nec aliqui illorum, qui ante vos habuerunt vel poſt vos habituri ſunt gratiam eiuſmodi, vt per eorum miniſterium Deus mundō innoteſcere poſsit. Etiā ſi quiſlibet eorum in ſpeluncis & in cauernis terræ deliteſcere voluit, & ad tempus delituit, nihilominus tamen, vbi cauſa popoſcit, foris prodijt, in publicum, Deo iubente vel ordinante venit, vt ei, cui prædeſtinatus, ad quod fuerat vocatus, inſiſtens officio, beneficium lucis, cuius erat particeps, plurimis impartiretur. Exempli gratia: Ioannes lucerna ardens & lucens in deſerto latere voluit, & illic à teneris annis vſque ad annū ferè triceſimum hominibus incognitus, vitam ſuam detriuit. Nōnne interim lucerna quaſi ſub modio latuit? Sed profectò lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hūc mundum, de quo habebat Ioannes, vt lucerna exiſteret, quod & ipſe profitetur, dicendo: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, non idcirco illum ſic illuminauerat, non idcirco de ſpiritu ſancto adhuc ex vtero matris ſuæ repleuerat, vt illic ſoli, ſi aut viueret, ſoli ſibi ſub modio vitæ eremiticæ, lucem bonæ conſcientiæ taciturnus inſumeret. Vbi patri eius cæleſtis nuntius natiuitatem eius euangelizauit, nomen quoque & & vitæ ſeriem gerendæ ordine depromſit, nihil tale denuntiauit, ſed hoc, quod erat in propoſito DEI venerabiliter pronunciauit. Ipſe (inquiens) præibit ante illum in Spiritu, & virtute Heliæ, parare DOMINO plebem perfectam, id eſt, cūm zelo iuſtitiæ redarguendo & corripiendo peccatores, prædicare pœnitentiam. Illud deſerti latibulum ſponte ſubijt, iſtud publicæ prædicationis officium obedienter ſuſcepit ab eo, quem dicit: Sed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto, & cæt. Igitur verbis & exemplis diuinæ authoritatis perdocemur, vt ſciamus, quia DEVS cuicunque ſapientiæ vel ſcientiæ ſuæ lucidam gratiam dat, idcirco vtiq; dat, vt ſuper candelabrum aliquod ponatur eiuſmodi lucerna

Non debet lucerna poni ſub modio. *Acto. 2.* *Ioann. Baptiſta diu latuit priuſquàm luceret.* *Ioann. 1.* *Luc 1.* *Ioann. 1.*

e quatenus

qui ſuerunt ante vos, continuò quaſi quærerent beati illi, quibus inter maledicta & perſecutiones gaudendum, atque exultandum decernebat, quoniā merces veſtra (inquit) magna eſt in cælis, & dicerent: quid ſumus, & quis finis erit eorū, qui Prophetas ante nos perſecuti ſunt, & nos perſequentur, dixit eis: Vos eſtis ſal terræ, Breuiter dixit, ſed in breuitate dicti grandis eſt ſenſus, & rationis magna vis. Non dixit tantummodo, vos eſtis ſal, quo dicto ſola poterat ſignificari benè vtentium commoditas, ſed dixit ſal terrę, quo dicto quid portendit, niſi vaſtationem hoſtilis terræ? Legimus enim vrbes quaſdam ira victorum ſale ſeminatas, vt nullum in ipſis germē oriretur. Sic ergo accipiēdum eſt, ac ſi diceret: Omnis Sanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti, confluens cum ſanguine veſtro, quos perſequētur ſicut perſecuti ſunt Prophetas ante vos, ſic erit generationi iſti tanquam ſeminatio ſalis, vt ſit ſterilis & nullius boni ferax germinis, ſicut ciuitas ira victorum ſale ſeminata eſt, ſterilis fit & inhabitabilis. Hoc aduerſus illos, qui ſalē in terra ſua ſeminare potius, quā in cibum ſumere, id eſt, doctrinam Apoſtolicam perſequi, & quātum in ipſis fuit maluerunt adnihilare, quam venerari & ſuſcipere, indignos ſe iudicantes vitæ æternę, præuaricatores legis ſanctæ, dicentis: Quicquid obtuleris ſacrificij ſale condies, nec auferes ſal fœderis Domini Dei tui de ſacrificio tuo. In omni oblatione offeres ſal. Huius præcepti quod ne paruum aut paruipendendum putes, ſcriptura triplicauit, & ſic ſublimiter extulit, vt diceret, ſal fœderis Domini Dei tui, præuaricatores futuri erant Iudæi, contemnendo, imò & perſequendo doctrinam Euangelicam, quæ per iſtos vel cum iſtis incipiebat adminiſtrari. Quomodo ſal ſuperfluos ſiue nocituros humores carnium deſiccat & à putredine purificat, ſic Apoſtolica doctrina neceſſaria decalogi præcepta, cunctaque iuſtitię legalis inſtituta, deſiccatis carnalibus cæremonijs, purificare habebat, & vbiq; terrarum conſilio caſtitatis ſalire credentium corpora, quatenus non putreſcerent, aut vſquequaq; putreſcēti corrumperentur luxuria. O quantas ſalierunt puerorum quoque aut puellarum turmas, Ita vt carnes eorum omninò deſiccarentur, & vſque ad decrepitam ſenectutem, vſque ad finem vitæ incorruptæ perſeuerarent atque durarent imputribiles continentia, & ſani virginali pudicitia. Secundo, poſt Apoſtolos meriti vel gratiæ loco viri Apoſtolici, patres orthodoxi & doctores catholici ſal dicuntur & ſunt atque lux mundi: quia videlicet ſapienter atque fideliter tractando atque retractando ſacram legis & Prophetarum ſcripturam, quicquid in ea, quaſi carnaliter ſonat, ita ſermone mundo condiūt, vt ſpiritualiter ſapiat, & quod erat clauſum, pateſcat, quod obſcurum & tenebroſum videbatur, clarum & lucidum fiat. Magna igitur dignitas, magna in hoc dicto gloria, vos eſtis ſal. Sed audi quid ſequitur: Quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Noli ergo altum ſapere, ſed time, ô tu omnis qui te ad ordinem illorum pertingere confidis, quibus dictum eſt, vos eſtis ſal, conſcius tibi ſermonis ſapientiæ vel ſcientiæ, qui fortè tibi ſuper alios abundat. Nonnunquam enim accidit, vt euaneſceret ſal, nōnunquam accidit, vt ſcientiam quis habens, abuteretur ea in ſuperbia, & per mentis elationem loqueretur ſcientiæ vel conſcientiæ ſuæ contraria, ſciens veritatem, dum alteri inuidet, & alteri cædere, qui fortè prior locutus eſt, aut cui iuniori reuelatū eſt, quod melius eſt, damnum ſuum putat, & quaſi tormento grauatur, quia ſuperbus & eleuatus eſt. Taliter niti, hoc eſt veritatem in iniuſtitia detinere, hoc eſt, veritatem Dei commutare in mendacium, hoc eſt verbum dicere contra ſpiritum S. Et hoc fuit peccatum Phariſæorum, quando dixerunt: Hic non eijcit Dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorū, ita per inuidiam loquentes, cùm ſcirent, quod in digitò Dei, id eſt, in ſpiritu Dei eijceret Dæmones. Hoc peccatum Arrij, peccatum hoc omniū Hæreſiarcharū fuit, quoſcunq; remedio pœnitentiæ ſpiritus S indignos iudicauit, quia cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerūt, ſicuti ſub nomine Chriſtiano peccatores antiquos, peccatores paganos, qui commutârunt (ait Apoſtolus) veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & ſeruierūt creaturæ potius quā creatori, qui eſt benedictus in ſecula, Amen. Vbicunque taliter acciderit, vbi Doctor vel Magiſter ſecundum talium exemplum deſipuerit, dicito, quia ſal euanuit. vbi autem taliter euanuerit, in quo ſalietur? Quo doctore alio emendabitur? Verè nullo, & fruſtra effundes ſermonem, quia non eſt ibi auditus. Eum qui eiuſmodi eſt, Hæreticum hominē poſt primam & ſecundam admonitionē (ait Apoſtolus) deuita, ſciens, quia ſubuerſus eſt, & delinquit, cum ſit proprio iudicio condemnatus. Ad nihilum valet vltra (ait Dominus) niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Et idcircò talium patres ac præceſſores Phariſęos foras miſit, non ſolùm à regno Dei, verumetiam à regno loci terreni, & templi manu facti, quia non erat vnde ſaliretur, quod euanuerat ſal inſatuatum, quia dicebant & dicere non ſinebant verbum contra ſpiritum

Vos eſtis ſal terra

Matth. 23

Leui. 2.

Sal doctrina euangelica.

Ne quis ſuperbiat ſciētia aut eloquio.

Rom. 11.

1. Cor. 14.

Rom 1.

Mat 12.

Luc. 11.

Peccatū ha reſiarcharum.

Rom. 11.

Tit. 3.

Spiritum ſanctum, id eſt, quia non per ignorantiam negabant, ſed per inuidiam blaſphemabant eum, qui venerat, Ieſum Chriſtum. Nunc enim, ait, & viderunt & oderũt *Ioann. 15.* & me, & patrem menm. Secundo ſimiliter gratiæ vel meriti loco dictum ſibi non dubitent, vos eſtis lux mundi, quicunque habendo ſcientiam Dei, ſic lucẽt, & adeò ſunt illuminati, vt alijs lucere, & alios illuminare poſsint. Vna eſt lux non illuminata, ſed *Lux illuminata duplex.* illuminans, lux naturaliter lucens, non vnde luceret ex accidenti dono habens, & idcirco vel proinde lux vera, ſicut habemus apud alium Euangeliſtam, erat lux vera, quæ illuminat omnẽ hominem venientem *Ioann. 1.* in hunc mundum, quæ & illuminando hoc effecit, vt veraciter dicere poſſet iſtis, vos eſtis lux mundi. Ad illam lucem veram, quæ illuminat, lucis huius, quæ illuminata eſt, nulla comparatio, quam ſit aliqua ſimilitudo. Porrò ad iſtos, qui ſic illuminati ſunt, vt alios verbo doctrinæ illuminare poſsint, eorum, qui illuminati ſunt quidem, ſed illam facultatem non habent, vt alios illuminare & erudire poſsint, talis eſt comparatio, quaſi ſi ſtellis comparetur ſplendor firmamenti. Sic enim de iſtis ad Danielem dictum eſt: *Dan. 12.* Qui autem docti fuerint, fulgebũt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

Quid porrò ſibi vult, quod præmiſſo, vos eſtis lux mũdi, continuò ſubiungit: *Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, neque accẽdunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt: ſic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Quid niſi humilitatem contingit, & humilitati reſpondet eorum, qui tali nomine ſunt digni, vt lux mundi nominẽtur & ſint? Denique talium quiſque paruulus eſt in oculis ſuis, latere vult, quia dignum ſe aſpe- *Non poteſt ciuitas abſcondi.* ctibus hominum, aut hominem eſſe non arbitratur, & vix animaduertere audet, quod altiſsimus, quamuis omnia videns, eum ſcire vel videre dignetur. Et quàm magna, quàm ampla ciuitas, quam is, quem cælum, & cæli cælorum capere non poſſunt, Deus inhabitat? Et quo in monte, niſi in altitudine cæli, ciuitas huiuſmodi poſita eſt, iuxta illud: Noſtra autẽ conuerſatio in cælis eſt? *Philip. 2.* Non poteſt abſcõdi, nõ patitur ordo vel ratio iudicij ſeu cõſilij diuini, vt abſcondatur & incognita ſit, quæ ad hoc ædificata eſt, & ad hoc mille clypei pendẽt ex ea, omnis ar- *Cant. 4.* matura fortium, vt omnes qui inter aduerſarios periclitantur, qui inter Iudęos, paganos, atque hæreticos, pro fide agonizantur, recurrere ſciant ad ciuitatem hanc, & in ea communiri, de ea ſumptis ſententijs armari vt habeant, vnde animam, pro qua illis res eſt, poſsint. Ecce alia ſimilitudo: Neque ac- *Non debet lucerna poni ſub modio.* cendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, & ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt, iuxta hanc ſimilitudinem, quibus dixi: Vos eſtis lux mundi, non idcirco illuminati eſtis, non idcirco ſa- *Acto. 2.* pientiæ & ſcientiæ Dei claritatem accepiſtis (quod fieri tunc incipit: perficietur autem, quando accipietis donum ſuperuenientis ſpiritus ſancti in vos, linguis apparentibus igneis) vt ſub ſilentio tegamini vel abſcondamini, perpetuis contẽti latibulis, nec vos, nec aliqui illorum, qui ante vos habuerunt vel poſt vos habituri ſunt gratiam eiuſmodi, vt per eorum miniſterium Deus mundó innoteſcere poſsit. Etiã ſi quiſlibet eorum in ſpeluncis & in cauernis terræ deliteſcere voluit, & ad tempus delituit, nihilominus tamen, vbi cauſa popoſcit, foris prodijt, in publicum, Deo iubente vel ordinante venit, vt ei, cui prædeſtinatus, ad quod fuerat vocatus, inſiſtens officio, beneficium lucis, cuius erat particeps, plurimis impartiretur. Exempli gratia: Ioannes lucerna ardens & *Ioann. Baptiſta diu latuit priùs quàm luceret.* lucens in deſerto latere voluit, & illic à teneris annis vſque ad annũ ferè triceſimum hominibus incognitus, vitam ſuam detriuit. Nónne interim lucerna quaſi ſub modio latuit? Sed profectò lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hũc mundum, de quo habebat Ioannes, vt lucerna exiſteret, quod & ipſe profitetur, dicendo: Et de plenitudine eius nos omnes acce- *Ioann. 1.* pimus, non idcirco illum ſic illuminauerat, non idcirco de ſpiritu ſancto adhuc ex vtero matris ſuæ repleuerat, vt illic ſoli, ſi aut viueret, ſoli ſibi ſub modio vitæ eremiticæ, lucem bonæ conſcientiæ taciturnus inſumeret. Vbi patri eius cæleſtis nuntius natiuita- *Luc 1.* tem eius euangelizauit, nomen quoque & & vitæ ſeriem gerendæ ordine deprompſit, nihil tale denuntiauit, ſed hoc, quod erat in propoſito DEI venerabiliter pronunciauit. Ipſe (inquiens) præibit ante illum in Spiritu, & virtute Heliæ, parare DOMINO plebem perfectam, id eſt, cũm zelo iuſtitiæ redarguendo & corripiendo peccatores prædicare pœnitentiam. Illud deſerti latibulum ſponte ſubijt, iſtud publicæ prædicationis officium obedienter ſuſcepit ab eo, quem dicit: Sed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & *Ioann. 1.* manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto, & cæt. Igitur verbis & exemplis diuinæ authoritatis perdocemur, vt ſciamus, quia DEVS cuicunque ſapientiæ vel ſcientiæ ſuæ lucidam gratiam dat, idcirco vtiq; dat, vt ſuper candelabtum aliquod ponatur eiuſmodi lucerna

Cādelabrū ecclesiā aliquam denotat.

quatenus luceat omnib. qui in domo ſunt,
& plures lucri ſaciat. Aliquod autem can
delabrum ideò dixi, quia iuxta Ioannis A-
pocalypſim ſeptem ſunt candelabra aurea,
quorum in medio filius hominis deambu-
lat, & ſeptem candelabra (inquit) ſeptem
eccleſiæ ſunt. Porrò, ſeptenario numero,
quo ſignificari ſolet vniuerſitas, vniuerſas
Apoca.1. intelligimus, quas per orbem terrarum,
Chriſtus habet eccleſias, & hoc vtique vult,
vt qui dono ipſius Apoſtolica præpollet fi-
de & ſcientia non diſcrepante vita, nec ipſe
negligatur, vel contemnatur alieno, neque
ipſe proprio reſugiat iudicio, quin pona-
tur ſuper candelabrum, & in domo DEI
luceat verbo & exemplo, memor per om-
nia dicti huius: Sic luceat lux veſtra coram
hominibus, vt videant opera veſtra bona,
& glorificent patrem veſtrum qui in cælis
eſt. Hoc etenim dicto, & inanis gloria pro-
pellitur, & vtilitas multorum deſideratur,
cùm ea iubetur eſſe intentio benè operan-
tis coram hominibus, vt non ipſe, qui ope-
rari videtur, ſed DEVS qui per eum o-
peratur: DEVS pater luminum à quo eſt
omne datum optimum, & omne deſcen-
1.Cor. 12. dit donum perfectum, laudetur & glori-
Iaco.1. ficetur. His præmiſsis, in exordio ſermo-
nis, per quæ præparati eſſe poterant, vt ad
audiendum exiſterent attenti, dociles ac
beneuoli, ingreditur ampla ſpacia profun-
di ſermonis cæleſtis magiſter, & dicit. *No-
lite putare quia veni ſoluere Legem aut Prophetas. Nō
veni ſoluere, ſed adimplere.* Poſtquam enuncia-
uit alijs, cuius ſorent dignitatis, & ſic mi-
nores ſuos diſcipulos ſuos honorauit, vt
diceret eis, vos eſtis ſal terræ, vos eſtis lux
mundi, de ſemetipſo quoque quid debe-
ret ſperari, quàm humiliter ſignificare vo-
luit, & hoc ſciri non inaniter idoneum du-
xit. Nam magnum eſt quod de ſemetipſo
dicit, legem adimplere veni, ſed magnitu-
dinem rei, ne iactantiam ſermo redolere vi
detur, pulcherrimè temperauit modum
docendi, dum in prima fronte excuſatio-
nem præmittere, & iuſtam ſuimet æſtima-
tionē quodāmodo flagitare curauit, dicen-
do: Nolite putare quoniam veni ſoluere
Legem & Prophetas. Profectò ſi ſolam legē
poſuiſſet ita, Nolite putare quoniam veni
ſoluere legem, & tunc demum dixiſſet,
Non veni ſoluere, ſed adimplere, magnum
(vt iam dictum eſt) hoc eſſet, & longè plus
quam aliquis hominum de ſemetipſo vn-
quam potuit dicere veraciter. Cùm autem
addit, & Prophetas, & de vtriſque, ſcilicet
Lege & Prophetis, dicit quod hæc adimple
re venerit, rogo quantum eſt. Nónne æ-
quipollēs eſt, ac ſi diceret, cuncta in me ad-
implebuntur Sacramenta Legis & Prophe-
tarum, etenim cuncta quæ de me ſcripta

Humilis et magna profeßio Chriſti de ſeipſo

ſunt? Sed (vt iam dictum eſt) magnitudinē
rei ſuauiorem audientibus efficit modus
locutionis, ſimiliter & in eo quod protinus
ſubiungit. *Amen quippè dico vobis, donec tranſeat
cælum & terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit
à lege, donec omnia fiant.* Quanto ſuauius ac
reuerentius, ſonat taliter dictum, donec o-
mnia fiant, quam ſi ita diceret, donec om-
nia compleam? Quæ omnia? Videlicet quę- *1.Cor.7.*
cunque loquuntur Lex & Prophetæ. Non *2.Petri. 3.*
(inquit) præteribit iota vnum aut vnus a- *Hebr. 7.*
pex donec omnia fiant. Et quouſque vel
quanto tempore fient? donec tranſeat cæ-
lum & terra, id eſt, vſque ad conſummatio
nem ſeculi, vſque in diem iudicij, quando
prætereunte ſiue iam prælerita, quæ nunc
eſt, figura mundi, erit terra noua & cæli nō
ui. Quid ergo eſt quod Apoſtolus dicit,
reprobatio quidem fit præcedentis manda-
ti propter infirmitatem eius & inutilitatē,
quoniam hic ait ipſe DOMINVS, Iota
vnum aut vnus apex non præteribit à lege
donec omnia fiant? Ad hæc ſciendum, quia
nonnulla eſt diſtantia rerum, quæ ſignifi-
cantur nomine legis. Ne longum in reſpō-
dendo funem traham, aliud eſt legem de-
diſſe Deum pro beneplacito ſuo, quod fe-
citante reatum vituli: aliud legem impo-
ſuiſſe non ſine animaduerſione vel ſæuero
iudicio, poſt reatum vel in ipſo reatu vitu-
li. Hic iam verba eiuſdem DOMINI ad *Ezech.20.*
prophetam Ezechiel memoranda ſunt. Eie-
ci eos, inquit, de terra Aegypti, & eduxi
in deſertum, & dedi eis præcepta mea, & iu-
dicia mea oſtendi eis, quæ ſaciat homo & vi *Exo.20.21*
uat in eis. Et irritauerunt me domus Iſ-
rael in deſerto, & cætera vſque, & poſt I-
dola patrum ſuorum fuerunt oculi eorum.
Statimque ſequitur, Ergo & ego dedi eis
præcepta non bona, & iudícia in quibus nō
viuent, & populi eos in muneribus ſuis.
Præcepta & iudicia, quæ ſaciat homo & vi-
uat in eis, ſe illis dediſſe vel oſtendiſſe di-
cit: præcepta videlicet, non habebis deos a-
lienos coram me, non ſacies tibi ſculptile,
& cætera verba decalogi. Iudicia verò, ſi
emeris ſeruum Hebræum, ſex annis ſeruiet
tibi, in ſeptimo egredietur liber gratis, &
cætera quæ Moyſes plebi omnia narrauit
& ſcripſit, ita concludens: Hic eſt ſanguis *Exod. 24.*
ſœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum *32.*
ſuper cunctis ſermonibus ſuis. Poſtquam
autem ſecerunt vitulum, & ſicut apud pro-
phetam iam dictum habemus, poſt idola
patrum ſuorum fuerunt oculi eorum (vbi
intelligendum eſt vituli peccatum, quod
ſecerunt ſecundum morem Aegyptium
ſicut patres eorum) præcepta non bona,
& iudicia in quibus non viuent, quæ ſe ſe *Leu.11.13.*
illis dediſſe dicit, illa ſunt de quibus ferè to *14.*
tus exiſtit liber Leuit. Verbi gratia, de mū-
dis & im-

Legis præcepta quædam bona quædā non bona.

dis & immundis animalibus comedẽdis & non comedendis, de lepræ contaminatione & leproſi emundatione, & cæteris eiuſmodi, in quibus, ſine dubio vita non conſiſtit, ſicut nec in ſacrificijs carnis & ſanguinis, taurorum & hircorum & arietum
Hier. 7. ſiue agnorum, de quibus & apud Hieremiam DEVS ipſe dicit: Holocauſtomata veſtra addite victimis veſtris, & comedite carnes, quia non ſum locutus cum patribus veſtris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocauſtomatum & victimarum, ſed hoc verbum præcepi eis, dicens: audite vocem meã, & ero vobis DEVS, & vos eritis mihi populus. Cùm igitur hic Dominus dicit, Iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege: illic autẽ Apoſtolus ait. Reprobatio fit mandati præcedentis propter ſuam infirmitatem & inutilitatem, operæpretium eſt ſcire hanc diſtinctionem legis, vt hic intelligas præcepta bona & iudicia, quæ faciat homo & viuat in eis: illic autem præcepta non bona & iudicia in quibus nõ viuent, de quibus ibidem Apoſtolus: Nihil enim, ait, ad perfectum adduxit lex. Et alibi: Vmbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum per ſingulos annos ijſdem ipſis hoſtijs, quas offerunt indeſinenter, nunquam poteſt perfectos facere. Et multa in hunc modũ lex. Cæterùm etſi ſecundum literam ſiue mandatum eiuſmodi infirmum erat & inutile, propter quod & reprobatio eius facta eſt, attamen his qui ſecundum ſpiritum ſentiunt, qualium habuerit vmbram futurorum bonorum, notum ac perſpicuum eſt, quia nec de lege eiuſmodi quicquam præterijt aut præteribit, quin iam cuncta ferè in CHRISTO vel per Chriſtum adimpleta ſint, & quod reliduum eſt, nunc adimpleatur, & adimplendum ſit vſque in finem ſeculi. Veruntamen loco præcedenti cùm dicit, Iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege, maximè legem præceptorum & iudiciorum illorum oportet intelligi, quæ (vt ſupra dictum eſt) primum dedit vel
Ezech. 20. oſtendit eis, vt apud Ezechielem dicit, nequaquã irritarent eum, id eſt, ante reatum vituli. Nam de huiuſmodi tractat in ſequẽtibus, incipiendo ſic. *Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Qui autem fecerit & docuerit hic magnus vocabitur in regno cælorum.* In primis in quatuor diuiſiones totum ſermonem diſtinguere libet, nimirum ſecundum quatuor virtutes principales, quas Ethnici nominare quidem potuerunt, ſed non ſecundum cæleſtem vel ſpiritualem ipſarum dignitatem cognoſcere meruerũt, ſcilicet iuſtitiam, temperantiam, fortitu-

Cõcordãtia inter verba Chriſti & Pauli de lege.

Heb. 7. 10.

Tractatus de 4. virtutibus.

dinem, prudentiam. Prima diſtinctionis huiuſce diuiſio ſiue pars hic incipit, vbi ait. *Dico enim vobis, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quam ſcribarum & phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Et illic finitur vbi dicitur, Eſto ergo perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt. totaque huius partis ſeries ad perfectionem tendit iuſtitiæ, iuxta propoſitũ dicentis, quod iam pertractum eſt, Non veni legem ſoluere, ſed adimplere. Secunda inchoatur ab eo, quod protinus ait, Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis, & illic terminatur vbi dicit, nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinũ; ſufficit diei malitia ſua & tota hęc tendit ad virtutem temperantiæ, & maximè vt temperetur ab appetitu inanis gloriæ, & deinde à ventris vel corporis ſolicitudine, ſimulq; à ſeruitio mammonæ. Tertia ab eo quod ait, Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, vſque ad id, intrate per anguſtam portam, quam anguſta porta & arcta via, quæ ducit ad vitam: ſine dubio tendenti ad regnum cælorum demõſtrat habere fortitudinem perſeuerantem, perſeuerãtiam fortem. Quarta ab eo quod ait, attendite à falſis prophetis, vſque ad finem ſermonis, indubitanter auditorem ad prudentiam adducit, & informat Chriſtianum, vt prudens ac prouidus ſit. In ſingulis partib. iſti ex oppoſito virtutem, ſcribas & phariſæos cunctis virtutibus vacuos acerrimè culpat, & nominibus quadrifariam diuerſis denotat Nam prima quidem parte ſermonis, manifeſtis eos nominibus ſcribas & phariſæos nuncupat, dicendo: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quam ſcribarum & phariſæorum. In ſecunda ſemel & iterum ac tertio hypocritas, inſuper Ethnicos quoque vocat, dicendo: Noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt, & cũ oratis non eritis ſicut hypocritæ, & orantes autem nolite multum loqui ſicut Ethnici, & cùm autem ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. Et quidem de gentibus quoque fuerunt & ſunt hypocritæ, quos & præſens ſermo damnat intemperantiæ, quoniam adeò ſunt feſtini ad mercedem ſuam, vt malint perdere ſempiternam, quæ differtur, quam carere temporali, id eſt, laude hominum, quæ præſens habeatur. Sed omnium maximi hypocritarum, omniſque hypcriſeos erant magiſtri ſcribæ & phariſæi, & maximè contra illos præſentem ſaluator ſermonem dirigit. Similiter in tertia diuiſionis huius parte, dum dicit. Nolite ſanctum dare canibus neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, omnes quidem de quacunque gente ſint, tali appellatione illos denotat, quo-

Scribæ & phariſæi cũctis virtutibus vacui.

rum fœda eſt ſortitudo, mordere ſcilicet more canum, & irruere more porcorum ad conculcandum & diſrumpendum, ſed talium quoque maxime Scribæ & Phariſæi fuerunt. Nihilominus in quarta illorum, quos denotat dicendo, Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces: illorum, inquam, ſcilicet falſorum prophetarum Scribæ & phariſæi maximi fuerunt. Itaque virtutibus, quarum ſingulas in ſingulis huius ſermonis diuiſionibus ſublucere perſpeximus, ſcilicet iuſtitia, temperantia, ſortitudine, prudentia, penitus vacui demonſtrâtur, per hæc nomina, quibus in ſingulis earundem partium denotâtur, quia videlicet ſcribarum & phariſæorum nulla eſt vera iuſtitia: hypocritarũ, quales erant ijdem, nulla eſt à recipienda mercede ſua temperantia: porcorum margaritas conculcantium, & homines diſrumpentium, quales ipſimet erant, nulla eſt ſortitudo vera falſorum prophetarum, immò luporum ſub ouina pelle latentium, nulla eſt prudentia, nam quæ illorum putatur prudentia, malitia eſt. His prælibatis, iam velut magno & euidenti oſtio pulcherrimi ſermonis aperto, ipſo duce qui aperuit, introrſus incedendum eſt. *Qui ergo ſolverit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cælorum.* Ergo quoniam (inquit) non ſolùm non veni ſoluere legem, verumetiam adimplere veni, meum eſt facere iudicium, ſententiamque dicere ſuper eos, qui non ſolummodo non adimplent, verumetiam ſoluunt. Quinam

Mandata iſta minima. illi ſunt vel erant tunc? Vtique ſcribæ & phariſæi, quos continuò per totum ſermonis huius textum, alijs quoque Euangelij locis vehementer tangit. Quæ autem ſunt mandata iſta minima, quæ quaſi digitum intendens, dicit vnum de mandatis iſtis minimis? Nimirum iſta quæ ſubiecta ſunt: *Audiſtis quia dictum eſt: Non mœchaberis, & cætera.* Ergone iſta ſunt minima? Vtique minima.

Minimus vocabitur in reg. cælo. Alioqui quid opus erat adimplere ea, quemadmodum dicit non veni ſoluere, ſed adimplere, ſi erant grandia & ſufficientia? In quo autem vel in quantum minima ſint cõmodius in ſubſequentibus dicetur. Quid autem eſt, magiſtrum eiuſmodi minimum vocari in regno cælorum. Vtique non intrare in regnum cælorum. Sequitur enim: Dico enim vobis, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra plusquam ſcribarum & phari-

Pſal. 108. ſæorum, nõ intrabitis in regnum cælorum.

Actor. 1. Quàm verè minimus eſt, qui de alto cadit, & epiſcopatum ſuum perdit. Fiant, inquit Pſalmiſta, dies eius pauci, & epiſcopatum eius accipiat alter. Hoc primum Iudas proditor pertulit, cuius Apoſtolatum alter accepit, & poſt illum ſcribæ & phariſæi, quorum ille, ſicut dux in compræhendendo Ieſum, ita & exemplar fuit in perdendo epiſcopatum, & in ſuſpendendo vel ſtrangulando ſemetipſum. Sicut enim ille abiens laqueo ſemetipſum ſuſpendit, & Apoſtolatum ſiue epiſcopatum eius (vt iam dictum eſt) alter accepit: ita cœtus phariſaicus, cunctuſque populus Iudaicus per ſuaſus & ab illis & à pontificibus, propria ſeſe ſententia damnauit, clamando, Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros. *Mat. 27.*

Et pontificatum ſiue ſacerdotium eius populus alter, populus Chriſtianus accepit. Et ſicut ille triginta argenteos ſanguinis pretium retulit, ita & huic cuilibet, qui nõ eſt aduerſario conſentiens, poſt pauca dicitur hic: non exies inde donec reddas nouiſsimum quadrantem. Igitur cùm dicit, minimus vocabitur in regno cælorum, ſic accipiendum eſt, minimus, tanquam improperium maximum, vt minimus idem ſit quod contemptibilis, iuxta illud in viſione Abdiæ, vbi cùm dixiſſet ad Edom, *Abdiæ 1.*

Ecce paruulum te dedi in gentibus, ſtatim ſubiunxit, Contemptibilis tu es valdè. *Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Quid fecerit & docuerit? Nunquid vnum de mandatis iſtis minimis? Non ſic vtique, non ſic. Si enim qui totam legem obſeruat, offendit autem in vno, factus eſt omnium reus: quanto magis qui facit vel obſeruat vnum, fortè autem offendit in alijs omnibus. *Iaco. 2.*

Proinde ergo dicendo, qui autem fecerit & docuerit, nec vnum de minimis, nec vnum de magnis mandatis iſtis *Qui fecerit et docuerit.* expreſsè dicit: ſed contentus dixiſſe, qui fecerit & docuerit, quaſi manum vel digitum mitis & humilis corde reducens in ſemetipſum. Hic, ait, magnus vocabitur in regno cælorum. Hoc enim & huic ſimilia de ſemetipſo profitetur, non iactanter, ſed (ſicut ait Apoſtolus) ille fidelis permanet, *2. Tim. 2.*

negare ſemetipſum non poteſt. Et quidem fecerunt & docuerunt quam plures, qualium optimi fuerunt beati illi auditores dicentes: Vos eſtis lux mundi, luceat lux veſtra coram hominibus, & cætera, ſed non adeo fecerunt, & non adeo ſtabiles vel aſsidui ſiue inuariabiles in faciendo fuerunt, vt de facto ſuo magnificari omnino debuerint, ſi abſque miſericordia vocarentur ad iudicium. Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonũ, non eſt vſq; ad vnum. Hic vnus & ſolus eſt, qui integrè fecit & integre docuit per ſemet ipſum, per illos autem, quantum fuerat gratiæ ſuæ complacitũ. Et proinde magni quidem illi quoque vocantur ſiue vocabuntur in regno cælorũ ſed eorum magnitudo ad huius magnitudinẽ non attingit, quã ſignificat in

Aliqui medij inter facientem & non facientem.

niſicat in ſermone iſto toties dicendo: Dictum eſt antiquis, ego autem dico vobis. Inter magnum iſtum qui fecit & docuit, & illum minimum qui ſoluit & docuit, medij ſunt, & ille qui fecit & nó docuit, quia ſciẽtiam ſiue facultatem docendi non habuit, & ille qui nec fecit nec docuit, fortè quia tẽpus faciẽdi nó habuit. De omnibus his magnus iſte iudicabit, ita vt minimus ille, qui ſoluit & docuit, non intret in regnum cælorum, quamuis videbatur ſibi eſſe filius regni: ille autem qui nec fecit nec docuit, quia nec potuit nec ſciuit, per gratiam ſit nónullus in regno cælorum, qualem conſiderans Apoſtolus: Ei verò, inquit, qui non operatur, credenti autẽ in eum qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam, &c. Ille qui fecit & non docuit, videlicet omnis qui in populo fuit adiutor, & nó potuit eſſe doctor, locum vel ordinem ſuum in eodem regno cælorum habebit, nonnihil differentem ab illis qui fecerunt & docuerũt: qualium primi fuerunt Apoſtoli, & his quoque magnus iſte (vt iam dictum eſt) longè præcedit. Ex illa ſuæ magnitudinis autoritate protinus ait. *Dico enim vobis, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quam ſcribarum & phariſæorũ, non intrabitis in regnum cælorum.* Ergo ſcribæ & phariſæi non intrabunt in regnum cælorũ, & hoc dico vobis (ait) tanquam magnus tãquam regni cælorũ arbiter, velut ille cuius dictum in poteſtate, cuius in dicto poteſtas ſumma eſt. Et quare ſcribæ & phariſæi non intrabunt in regnum cælorum? Videlicet quia non abundat, immò deficit & nulla eſt iuſtitia illorum. Quid enim, ſi manibus ſuis me non occidunt? *Audiſtis quia dictũ eſt antiquis, non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio.* Et hoc dictum ſiue præceptum ſe non tranſgredi fingunt, dum ſuis me manib. nó occidũt. *Ego autẽ dico vobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio* Quæris quare? Videlicet quia ira voluntas occidendi eſt. Et quoniam occidere vult, rectè iam homicida eſſe iudicatur, iuxta illud. Omnis qui odit fratrẽ ſuũ, homicida eſt. Nó enim qualemcunque irã, Verbi gratia, repentinum calẽtis animi motum leuiter ſurgẽtem, leniter nihilominus reſidentem hic intelligere debemus: ſed irã eiuſmodi, quali ſcribitur iratus fuiſſe Cain; Iratuſq; eſt Cain (ait ſcriptura) vehementer, & cecidit vultus eius. Dixitque Dominus ad eum. Quare iratus es, & cur concidit facies tua? Sic nanque iratus eſt, vt occidere cogitaret. Qui ſimiliter iraſcitur, quiſquis ille eſt, reus erit iudicio, ſubauditur duntaxat diuino: quia videlicet humano necdum teneri poteſt homicida iudicio, latet enim homines odium quod in corde eſt, ſcriptura dicente: Homo videt in facie, Deus autẽ in corde. Quod ſi odium, quod prius latebat, ſigno aliquo proditum fuerit, iam non ſolùm diuino, verũ etiam humano reus erit iudicio. Ait ergo. *Qui autem dixerit fratri ſuo Racha, reus erit concilio.* Concilium nanque cõuentus eſt hominum ad iudicandum, eorũ, qui de peccatis agendi ſiue iudicandi eccleſiaſticum ſortiti ſunt miniſterium. Racha enim nonnulli dixerunt eſſe vocem non ſignificantem aliquid, ſed indignãtis animi motum exprimentem. Has interiectiones grammatici vocant partes orationis ſignificantes commoti animi affectum, velut cùm dicitur à dolente, heu, vel ab iraſcente hem. Alij dixerunt hoc verbum proprie eſſe hebraicum. Racha enim dicitur inanis aut vacuus, quem nos poſſumus vulgata iniuria, abſque cerebro nuncupare. Igitur qui dixerit fratri ſuo, Racha, id eſt, qui odium intus in corde conceptum, tali ſigno vocis vel oris ſui prodiderit hominibus, quale eſt Racha, vt non dubium ſit, certiſq; teſtibus argui poſsit qui fratrem ſuum oderit, reus erit concilio. Legitimumque fiet ſuper eum iudicium ab hominibus, ita vt etiam ab altare Domini iure amoueatur, donec & ſatisfaciat Deo, & reconcilietur fratri ſuo. *Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Inſultantes malis alienis, ſolent dicere, fatue. Exempli gratia: Iuliano apud Perſas interempto dum nunciatus fuiſſet eius interitus in vrbe Antiochia, putantes cuncti habentes feſtiuitatem, & non ſolùm in eccleſijs & ſepulturis martyrum, ſed etiam in theatris exultantes, & victoriam Chriſti prædicantes, communiter clamabant omnes: Maximè fatue, vbi ſunt vaticinia? Vicit Deus & Chriſtus eius; verum ſi e illi rectè inſultauerint & rectè dixrint, vtpotè non fratri, quinimo hoſti & inimico acerrimo, fratris noſtri, fratris optimi Ieſu Chriſti, de cuius fide procedit omnis fraternitas ſiue paternitas vtilis, quæ in cælo & in terra nominatur. Fratri autem taliter inſultare, taliter dicere, fatue, peccatum eſt nimis grande, vtpotè teſtimonium cordis obdurati, quod habeat odium inſatiabile. Igitur iuſta ſententia dicentis, reus erit gehennæ ignis, & ſubaudiendum eſt, niſi pœnitentiam egerit. Ad hunc peccati modum pertinuit illa maledictio Semei, quando regem Dauid fugientem à facie, filij ſui Abſolon, flentem & operto capite nudiſque pedibus incedẽtem maledicebat, dicens: Egredere vir ſanguinum & vir Belial, ecce premunt te mala; quoniam vir ſanguinum es. & ita gradiebatur, maledicens, & mittens lapides aduerſus eum, terramque ſpargens. Scribæ & Phariſæi præ cunctis hominib. maligni, & (vt Propheta prædixit) in diem malũ ſeparati, ſic irati ſunt fratri ſuo, ſic dixerũt fratri ſuo Racha, ſic dixerunt fatue, filij gehennæ, rei ge-

Scribæ & phariſæi occiderunt Chriſtum.

1. Ioan 3.

Gen. 4.

1. Reg. 16.

Qui dixerit fratri ſcilicet Racha.

Qui dixerit fatue.

Ephe 3.

2. Reg. 16.

Amos 6.

rei ge-

rei gehennalis incendij, cùm nihilominus in ſe confiderent tanquam iuſti. Non occiderunt fratrem ſuum manibus ſuis, ſed irati
Pſalm. 34 ſunt fratri ſuo, qui dicit in pſalmo: Et odio habuerũt me gratis. Irati ſunt ei nimis odio implacabili, nõ aliam ob cauſam, niſi quam
Sap. 2. Sapiẽtia teſtatur eos dixiſſe, quoniam contrarius eſt operibus noſtris. Vniuerſa Eccleſiæ ſchola legit & concinit, longoq; vſu iam
Gen. 4. detriuit, quia qui iratus eſt Cain vehementer, & concidit vultus eius, cùm non aliam haberet cauſam, niſi quia opera ipſius maligna, fratris autem eius iuſta erãt, typus fuit huius odij, quo hunc fratrem ſuum ſecundum carnem Ieſum Chriſtum oderunt ſcribæ & phariſæi, non aliã ob cauſam, niſi quia huius bona, ipſorum autem mala erant opera, & auaritiam eorũ in doctrina ſua redarguebat. Nõne pro huiuſmodi odio rei iam erant iudicio? Addiderunt autem huic peccato, vt non tantùm illum haberent odio in corde ſuo, verùm etiam dicerent Racha eidem fratri ſuo, ſcilicet omne verbũ malum
Matt. 13. quodcunque ſuggerere potuit hoſtilis in-
Ioan. 10. dignatio. Exempli gratia: Nónne hic eſt filius fabri? Et alibi: Dæmonium habet, & inſanit, quid eum auditis? Et multa his ſimilia. Et ſi nihil plus feciſſent aut dixiſſent, nomine rei iam fuiſſent non ſolùm iudicio diuino, verùm etiam Eccleſiæ concilio? Propterea quippe ſententiam haberet in eos omne patriarcharum & prophetarum concilium, vt dicerent, væ his, qui dicunt bonum
Eſai. 5. malum. Addiderunt etiam adhuc, vt inſultarent ei in ipſius paſsione, & ſubſannarent
Matt. 27. in ipſa morte, quod erat (vt ſuprà demonſtratum eſt) dicere, fatue. Cùm enim moreretur frater ille, qui dicit in Pſalmo: Quaſi
Pſalm. 34 proximum, quaſi fratem noſtrum, ſic complacebam, prætereuntes blaſphemabãt eum mouentes capita ſua, & dicẽtes: Vah qui de-
Matt. 27. ſtruit templum Dei, & in triduo reædificat illud. Salua temetipſum. Anteà quoq; cùm cepiſſent eum, ſic illudebant ei tanquam fatuo, ſic deridebant eum tanquam fatuum, cædendo colaphis, & dicendo: Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt, qui te percuſsit. Inter hæc omnia videbãtur ſibi, aut videri volebant iuſti, & nõ tranſgreſſores legis dicen-
Exod. 10. tis, non occides: quum dicerent: Nobis non licet interficere quenquam, & non occiderent eum manibus ſuis, ſic iuſti, ſic integri factores legis, vt non ſaltem introire vellẽt in prætorium gentilis hominis, vt non contaminarentur, ait Euangeliſta, ſed mandu-
Ioan. 18. carẽt paſcha. Rectè igitur & verè dixit, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtrà plus, quàm ſcribarum & phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorũ. i. niſi nõ ſolùm manus veſtras contineatis ab occidẽdo, verùm etiam liberetis animum veſtrum ab ira vel odio, & (quod plus eſt) os veſtrum ab indignationis quolibet ſono. & (quod abundantius eſt) linguam veſtram ab inſultando fratri cuilibet, in quocunq; fuerit malo. Quid tandem diſtat inter iudicium, quod dictum eſt *Differẽtia inter iudicium Dei & hominis*
antiquis, qui autem occiderit, reus erit iudicio: & iudicium iſtud, quod hîc audimus, Ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio? Non enim nulla debet eſſe diſtantia iudicij, vbi tanta diſtantia eſt reatus iudicandi, quanta hîc intelligitur inter homicidiũ quod eſt perpetratum manibus, & homicidium, quod vt fieri poſsit, animo vel cogitatione verſatur. De homicidio, quod perpetratur actu, iudicat homo lege conſtitutus: de homicidio, quod non eſt opere peractũ, ſed vt fiat, mente tractatur, ſolus iudicat Deus, ſaltem per legem naturalem, quæ in cordibus ſcripta eſt, quæ eſt huiuſmodi: Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Hoc iudicium primò in Cain ſancitum eſt, qui cùm iratus fuiſſet vehemẽter, dixit Dominus ad eum: *Gen. 4.*
Quare iratus es, & cur concidit facies tua? &c. Illud autem iudicium, vbi homicidij manifeſtum eſt opus, ſic iudicat homo, vt ſe habet cauſæ modus, quemadmodum lex *Exod. 21.*
loquitur: Qui (inquit) percuſſerit hominẽ, volens eum occidere, morte moriatur. Qui autem non eſt inſidiatus, ſed Deus illũ tradidit in manus eius, & c. quæ proſequi longum eſt. Quid igitur ſupereſt conſilij? Iudicium audiuimus, quia cuius ira in tantum progreſſa eſt, vt diceret fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis, qui videlicet gehenna iam non tantummodò iudicium, ſed extrema iudicij ſententia eſt. Nunquid hoc tempore, dum in euangelio prædicatur iudicium, miſericordiæ vnquam obliuiſcitur euangelium? Non vtique, ſed ſemper & vbique, antequam terminetur iudicium, miſericordiæ porrigit manum, quærendæ indulgentiæ præbet conſilium. Hinc eſt illud quod protinùs ſubſequitur: *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuũ ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Sicut cætera, ita iſtud quoq; ſic ſibi putet conſuli omnis peccator ſiue reus homicidalis odij, quacunq; ex gente vel natione ſit, vt ſciat primum eſſet in intentione ſermonis huius Iudæorum ſiue Scribarum & Phariſæorum cœtum, quoniam ad illos, imò & contra illos totus ille ferè hic ſermo habitus eſt, ſicut ex ipſa ſerie cognoſci promptum eſt. O igitur collegium malum, concilium malignantiũ Scribarum & Phariſæorum, Pontificum & Seniorum: ſi vis, potes recordari, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, frater quem odio habuiſti gratis, cui multa indi-

gnanter

gnanter exprobrando dixiſti Racha, multũ
Munera crudeliter inſultando dixiſti, fatue. Quid
Iudæorum munus tuum ad altare contendis offerre?
fruſtra Nunquid neſcis? nunquid non audiſti? Di-
ſunt. cit enim in propheta Deus: Non eſt mihi vo
luntas in vobis, & munus non ſuſcipiam de
manu veſtra, & alibi: Ne afferatis vltra ſacri
ficium fruſtra. Calendas veſtras & ſolenni-
tates veſtras odiuit anima mea. Cùm exten
deritis manus veſtras, auertã oculos meos
à vobis: & cùm multiplicaueritis orationes
non exaudiam. Quam ob cauſam? Manus e-
nim veſtræ plenæ ſanguine ſunt. Hoc eſt
Malach. 1. quod nunc dicit, quia frater tuus habet ali-
Eſa 1. quid aduerſum te. Si ergo huius recorda-
tus fueris & munus inſtanter offerre cupis,
relinque munus tuum ante altare, & vade
prius reconciliari huic fratri tuo, videlicet
ſecundum conſilium Petri quoq; Apoſto-
Actor. 2. li, dicentis: Pœnitentiam agite, & baptize-
tur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu
Chriſti, in remiſsionem peccatorum veſtro
rum: hoc enim eſt reconciliari fratri huic.
Hoc facto, tunc veniens offeres munus tuũ,
munus ſanctum, ſacrificium verum, nõ ſic-
Sacrificiũ ut carnes tuorum, ſanguinem hircorum aut
verũ corpo vitulorum: ſed ipſum fratris eiuſdem, cui
ris et ſang. reconciliatus es, corpus viuificum, ſangui-
Chriſti. nem verum, ſacrificium ſanctum & imma-
culatum. Quotus ex illo ſcribarum & pha-
riſęorum concilio vel ordine ſuperciliofo
atque odij pleno, recepturus erat iſtud hu-
militatis conſilium, iſtud gratiæ conſulen-
tis beneplacitum? Et quidem recepturi e-
rant aliqui, quamuis pauci, vt auditis Petri
cæterorumque ſermonibus Apoſtolorum,
reconciliantur fratri huic, baptizati in no-
mine eius: ſed inter ipſos quanta diuiſio,
quanta fuit diſſenſio, ſicut Actuum Apoſto
lorum liber teſtatur, maximè de relinquen
do ſiue immutando munere vel ritu, quo
Act. 15. 21. antea munus offerebatur? Sequitur ergo.
*Eſto conſentiens aduerſario tuo citò, dum es in via cum
eo, ne fortè tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat
te miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, nõ
exies inde donec reddas nouiſsimum quadrantẽ.* Huic
dicto Apoſtolus conſonans: Qua propter,
ait, ſicut dicit ſpiritus ſanctus, hodie ſi vocẽ
eius audieritis, nolite obdurare corda ve-
Hebr. 3. ſtra, &c. quibus promiſsis longam & optimã
Pſal. 94. ingreditur diſputationem de relinquendo
(ſicut iam dictum eſt) priſco munere, & offe
rendo meliore, ſic inter cætera dicens: Re-
probatio quidem fit præcedentis mandati,
propter infirmitatem eius, & inutilitatem.
Denique aduerſarius eorum, qui erãt eiuſ-
modi, ſermo fuit euangelij & omnis prædi-
cator euangelicæ veritatis, poteſtatem ha-
bens, non conſentientem ſibi tradere iudi
ci & non ſolũ iudici, verumetiam malo mi-
Hebr. 7. niſtro, ſub præſentia vel iudicio iudicis,

quemadmodum vnus illorũ iam memora-
tus Apoſtolus ad Corinth. dicit: Ego quidẽ
abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iudi-
cauit vt præſens eum qui ſic operatus eſt, in *1. Cor. 5.*
nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti congre
gatis vobis & meo ſpiritu cũ virtute Domi-
ni Ieſu, tradere huiuſmodi Sathanæ in inte
ritum carnis. Et ad Tim. ſcribit: Ex quibus
eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi *1. Tim. 1.*
Sathanæ, vt diſcant non blaſphemare. Et
quid mirum, ſi ſermo Dei vel quiuis ſermo
nis Dei miniſter in euangelio, dicatur pecca
toris maximeq; Iudęi ſiue ſcribę & phariſęi,
rebellis & increduli aduerſarius, cũ inimi-
cus autoritate prophetica dictus ſit eiuſdẽ
ipſe Deus vel Dei ſpiritus? Ipſi autem (in-
quit Eſaias) ad iracundiam prouocauerunt
& afflixerunt ſpiritum ſancti eius, & con-
uerſus eſt eis in inimicum, & ipſe debella- *Eſa. 63.*
uit eos. Et Hieremias lamentãdo loquitur:
Factus eſt Dominus velut inimicus, præci-
pitauit Iſrael, præcipitauit omnia mœnia *Thre. 2.*
eius. Itemq; ait: Tetendit arcum ſuum qua-
ſi inimicus, firmauit dexteram ſuam quaſi
hoſtis. Igitur ô ſcriba literæ occidentis, ô
phariſæe magni ſupercilij refuga ſpiritus vi
uificantis, ô Iudęi declamator manifeſtę cir
cumciſionis, cum ſacerdotibus & pontifi- *Apoſtro-*
cibus tuis carnarijs atque ſanguinarijs, noli *phe in Iu-*
obdurare cor tuũ, ſed eſto conſentiens ad- *daeos.*
uerſario huic, ſermoni huic gratiæ & verita
tis, & linguæ eius & ori eius, in quo tibi cœ-
pit aduerſari linguæ Apoſtolicæ, ori euan-
gelicæ prædicationis: ne fortè excutiendo
puluerem pedũ ſuorum in te, tradat te iudi
ci illi qui per Moyſen dixit: Qui autem ver
ba eius quæ loquetur in nomine meo, audi-
re noluerit, ego vltor exiſtam. Iudex & vl- *Deut. 18.*
tor ille miniſtrum habet, miniſtrum inquã
& ſeruum de quo ad Iob loquitur: Nũquid
feriet tecum pactum, & accipies eum ſeruũ
ſempiternum? Ille ſeruus, ille miniſter, ſi
traditus ei fueris, mittet te in carcerẽ, in in-
feriorem infernum. Quandiu illic eris? A-
men dico tibi, non exies inde donec reddas
nouiſsimum quadrantem. Tu triginta ar-
genteos appendiſti precium ſanguinis eius,
& donec eos reddas vſq; ad nouiſsimũ qua- *Iob. 40.*
drantem, non inde exies. Quando autem to
tum reddere poteris? Nunquid in carcere
illo argenteos illos, quos tu proditori dedi
ſti & proditor tibi retulit, tecum habebis, *Mat. 16.*
ita vt rependere poſsis? Nunquid & quadrã *Zach. 11.*
tes & trientes & vncias ſiue libras quoque
integras ibi trutinare vacabit, de theſauris
quos hic tibi theſaurizaſti? Non vtique, non
theſaurus tuus, ſed ſolũ peccatum & pœna
peccati te ſequetur illuc. Ne timueris (in-
quit Pſalmiſta) cùm diues factus fuerit ho-
mõ, & cũ multiplicata fuerit gloria domus
eius, quoniam cũ interierit, nõ ſumet om- *Pſal. 48.*

 nia, &

nia, neq; deſcendet cũ eo gloria eius. Ergo
Donec red. nouiſ. qd. non exies inde, donec reddas vſq; ad nouiſſimum quadrãtem, id eſt, nõ inde exies in æternum. Quadrans habet duo minuta. Veruntamen in rationib. ponderũ, quas abaciſtæ in vſu habẽtes & iam ſcripſerũt, quadrãs tres vncias habet, vncia verò duodecima pars aſsis eſt. Porrò aſsis totũ quiddã eſt, ſiue libra, ſiue quippiã aliud, quod in duodecim partes æquas diuidendũ eſt. Proinde no-
Luc. 12.
tandũ quia non dixit, donec reddas vſq; ad
Auaritia iudaeorum quadrantẽ, ſed vſq; ad nouiſsimum quadrãtem, vt per quadrantem nouiſsimũ intelligas de minutiſsimis, quale apud illos dicitur chalcus ſiue ſiciliquis, in quæ extrema & vnciæ & vnciarum particulæ diuiduntur. Nam & apud alium euangeliſtã ita ſcriptũ eſt: Dico tibi, non exies inde, donec etiam nouiſsimũ minutum reddas. Non ſolũ autẽ
Mat. 21. ſupra dictos argenteos pretium ſanguinis
Ioan. 2. fraterni, ô infelix & irrecõciliate negocia-
Gen. 37. tor, à te putes in illo carcere exigendos, verumetiam prędam vniuerſam quam feciſti tanta inſania, tanta cupiditate lucrãdi, vt ipſam domum Dei, quę domus orationis vocari & eſſe debuit, ſpeluncam faceres latronum. Et proinde quia frater iſte contra tuã diſputabat auaritiam, implacabile aduerſus eum mente cõciperes odium. Ab initio quo patres tui viginti argenteis vendiderunt fratrem ſuũ Ioſeph, vſq; nunc auaritiæ morbo languidus inceſsiſti, & hucuſq; pro-
2. Cor. 1. ceſsiſti, vt diſputantem (ſicut iam dictũ eſt) fratrem iſtum interficeres, ita vt in pretium ſanguinis triginta argenteos dares & reciperes. Totam tantorũ malorum exactionem potuiſſes euadere breui & compendioſa reconciliatione, & amica voce confeſsionis lucrari remiſsionem vniuerſi delicti. Secũdo loco frater tibi eſt omnis qui tecum vnũ eundemq; Deum colit, & benè dicit Deũ
1. Ioan. 3. & patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, patrem miſericordiarum & Deum totius conſolationis. Si fratri eiuſmodi iratus es, ſi dixiſti Racha, ſi dixiſti fatue, etiã ꝓ illo reus es gehennæ ignis, vtpotè homicida, ſicut teſtatur Apoſtolus Ioan. quia omnis qui odit fratrem ſuũ homicida eſt. Si ergo offers munus tuum ad altare, ſi orationem, ſi quamlibet oblationem, feſtina ſecundum præſens conſilium auferre huiuſmodi fermentum:
Lege, eſt. quia † & ſecundum ſanctam ac myſticam legem fermentatum malitiæ & nequitiæ. Fortè vel ipſe frater quẽ odiſti, ſiue alius quis, ſolus ſciens ꝙ pecces, iraſcẽdo fratri vel odiẽdo fratrẽ, corripit te inter te & ipſum ſolũ & quia corripit, quodãmodo tibi aduerſarius eſt, & aduerſari nõ deſinit, adhibẽdo alium ſecum ſi ſolum audire noluiſti, dicẽdo etiam eccleſiæ, ſi nec duos audire voluiſti, iam ex eo tibi cauendum eſt, ne aduerſa-
Mat. 18.
rius tradat te iudici, id eſt, ne fias ei ſicut ethnicus & publicanus, ſi nec eccleſiam audire volueris. Nam hoc eſt ſine dubio tradere iudici, reputare cũ his qui foris ſunt, de quibus Dñs iudicabit. Quid enim mihi, ait Apoſtolus, de his qui foris ſunt iudicare? Nõ-
1. Cor. 5.
ne de his qui intus ſunt, vos iudicatis? Nam eos qui foris ſunt Deus iudicabit. Porrò frater quiſquis ille eſt, cui iratus es, quem odiſti, & per odiũ malo vel contumelioſo verbo læſiſti, non erit tibi difficilis reconciliationem flagitanti, propter illum qui dixit: Si peccauerit in te frater tuus, & conuerſus pœnitẽtiam egerit, vel dixerit, pœnitet me, dimitte ei. Et multa his ſimilia. Veruntamẽ non propter hæc iniuſtus inuenitur in facto ſuo Dauid, ad quem venit Semei, qui maledixerat ei, & proſtratus dixit, Ne reputes
Luc. 17.
mihi Domine mi iniquitatem, ne memine-
Vindicta Dauid contra Semei iuſta.
ris iniuriam ſerui tui. Agnoſco enim ſeruus tuus peccatũ meum, &c. Et tunc quidẽ dixit, non morieris, iurauitq; ei, ſed poſtea cũ appropinquaſſent dies, vt moreretur, dixit inter cætera filio ſuo Salomoni: Habes quoque apud te Semei qui maledixit mihi maledictione peſsima, quando ibam ad caſtra,
2. Reg. 19.
vir autem ſapiens es, & ſcies quæ facies ei, deduceſq; canos eius cũ ſanguine ad infernum? Non (inquam) iniuſtus in hoc facto inuenitur Dauid, quia non vero corde reconciliationem quæſiuit Semei, nõ præ deſiderio iuſtitiæ pœnituit, ſed ſeruiliter metu pœnæ concidit, quia rex quẽ oderat in corde ſuo,
3. Reg. 2.
cui profugienti maledixit, iterum ſalutatus in regno ſedit. Mutauit vocẽ, non mutauit mentem. Hoc quoq; innuit ſcriptura cùm dicit, Ipſe quoq;, videlicet Banaias filius Ioiadæ, interfecit virum Aegyptium,
2. Reg. 23.
virum digno ſpectaculo, habentem in manu haſtam. Aegyptium moribus, non genere, dixit illum Semei, & habentem in manu haſtam, id eſt, datam in poteſtate ſua propriæ mẽtis ſententiam, quam hoc modo de-
3. Reg. 2.
dit Salomon: Quacunq; autem die egreſſus fueris & tranſieris torrentem Cedron, ſcito
Exod. 22.
te interficiendũ. Dixitq; Semei: Bonus ſermo. Itaq; ſic fecit Dauid, tanquã nõ ſui met, ſed Dei & legis vindex, cuius hoc edictum eſt: Principi populi tui non maledices. Sic
Pſal. 7.
illum puniri iuſsit, vt nihilominus ſecure dicat, Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidã meritò ab inimicis meis inanis.

LIBRI QVARTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS,

LIBER V.

Queſtio. CVM plurima dicta ſint antiquis, & omnia compræhendâtur vno nomine leges, quam Dominus ipſe, non veni (inquit) ſoluere legem, ſed adimplere: rationem non fruſtra quærat aliquis, cur pauca de pluri mis, id eſt, tantummodò ſex dicta pro exemplo pnſuerit, vt appareret, quibus modis agenda foret adimpletio, quam dixit: & cur iſta potius, quã cętera hic aſſumpſerit, taliq; ordine digeſſerit. Primum eſt, non occides: ſecundum, non mœchaberis: tertium, quicunque dimiſerit vxorem ſuam, det illi libellum repudij: quartum, non peierabis: quintum, oculum pro oculo, & dẽtem pro dente: ſextum, diliges proximum tuum, & odies inimicum tuũ. Hæc (vt iam dixi) non fruſtra quęrat aliquis, cur potius iſta, quàm cætera tali ordine digeſſerit, per ſingula ſubiungens, ego autem dico vobis? Ad hæc *Reſponſio.* breuiter dicẽdum, quia quæ ſub iſtis continentur dictis ſiue præceptis, ita ſunt neceſſaria Chriſtiano homini ad perfectionem iuſtitiæ tendenti, vt ſine his perfectus eſſe non poſsit eadẽ perfectione, quam poſt eodem dicto diligenter commendãs tandem dicit: *Sex dictà legis, pro exemplo iuſtitia.* Eſtote & vos perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt. Hoc nanque primum eſt opus iuſtitiæ, eſſe vnanimes in fide, & fraterna dilectione. Quid aliud nobis intimare curauit, dum præmiſſo, dictum eſt antiquis, non occides, adiecit, ego autem dico vobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, & cæt. vſq;, eſto conſentiens adueriario tuo? Poſt hoc initiũ iuſtitię, quid tam pulchrum, tam Deo dignum, quàm pro adipiſcenda caſtitate laborare? Hoc planè vehementi intentione declamat, dum præmiſſo, dictum eſt antiquis, non mœchaberis, adiecit, ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, &c. vſque, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam. Porrò ſtudium caſtitatis ſic diſcretè erat exercendum, vt nullum ipſi naturæ generaret ſcandalum, id eſt, ne prædicatio caſtitatis occaſio fieret adulterij, quod & Apoſtolus præcauẽs, his autem, qui matrimonio vincti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere. Super hoc nimirum confeſtim nos inſtruit, dum præmiſſo, dictum eſt, quicunq; dimiſerit vxorem ſuam, det illi libellũ repudij, ſubiũgit, ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eã mœchari. Cùm autem hucuſque Chriſtianus profecerit, vt caſtitatis virtute præcinctus ſit, confeſtim & illę iuſtitiæ ſucceſſus eum delectare poterit, vt cunctis quoad poteſt ſeſe eximat negotijs ſeculi. Hoc intendens cùm deinde dixiſſet, dictum eſt antiquis, non peierabis, adiecit, ego autem dico vobis, non iurare omninò, & c. Denique ſine iuramentis quomodo tractari poſsint negotia ſeculi? Cùm ergo dicit, non iurare omninò, liberum eſſe vult ab omni ſeculari negotio. Profectò qui hanc ſuſceperit partem conſilij, conſequenter & illud ſuſcipiet, vt iniuriam non ſolùm non facere, verũ etiam pati propter Deum velit. Mox itaque præmiſſo, dictum eſt, oculum pro oculo, & dentem pro dente, adiecit, ego autem dico vobis, non reſiſtite malo, & c. Poſt hæc vnum adhuc neceſſarium eſt iuſtitiæ ſignaculum, quod protinùs ſuperponens, dictũ eſt (ait) diliges proximum tuum, & odies inimicum tuum, ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui vos oderũt, & c. quæ ita concludit: Eſtote & vos perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt. Nunc horum omnium ſeries iuxta propoſitum ſiue inceptum diligentius percurrenda eſt. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierẽ ad concupiſcendum eã, iam mœchatus eſt eã in corde ſuo.* Quomodo *Non mœchaberis.* ſuprà homicidij, ita hic adulterij voluntas damnatur, etiam non ſequente effectu. Videre nanque mulierem ad concupiſcendum eam, quid aliud eſt, niſi contemplari mulierem, habendo voluntatem adulterandi eam? Rectè ergo, ſicut qui iraſcitur fratri ſuo, vel qui odit fratrem ſuum, homicida eſt, & idcirco reus erit iudicio, ita qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iã (inquit) mœchatus eſt eã in corde ſuo & idcirco nihilominus reus erit iudicio. Verum tamen adhuc parum eſt, eiuſmodi viſum continere, ſi vis in te veracẽ facere eum qui hæc proloquens, dixit, non veni legem ſoluere, ſed adimplere. Proinde audi quod ſequitur adhuc: *Quòd ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te;*

daliza at te, erue eum, & proijce abs te. Expedit enim ti-
bi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quam totum
*adde * eſt* *corpus tuum mittatur in gehennam.* Etenim hic *
Quid eſt ſenſus, Vt ſis in caſtitate perfectus, non ſo-
oculũ dex- lum ſiniſtrum oculum eruere, verumetiam
trum pro- dextrum debes proijcere abs te, ſi tamen
ijcere. ſcandalizat te, id eſt, non ſolum adulte-
rini concubitus concupiſcentiam ſugere,
verumetiam licitum amorem, licitam
coniugij copulam ſoluere, & abijcere,
ſi duntaxat tecum non conſentit mulier
habitare, aut ſi propter cohabitationem
eius periculum tibi ſubeundum eſt vitæ vel
ſalutis æternæ. Nam hoc modo reuera dex-
ter oculus tuus ſcandalizat te, ſi vel te vi-
rum mulier, vel te mulierem vir con-
iunx non patitur in fide Chriſti permanere.
1. Cor 7. Huic fundamento fideliter inſiſtens Apo-
ſtolus, infidelis (ait) ſi diſcedit, diſcedat. Nõ
eſt enim ſeruituti ſubiectus frater aut ſoror
eiuſmodi. Exempli gratia. Pone Iudæum
ſiue Gentilem virum ſiue mulierem con-
uerti velle ad Chriſtum, ſine iam credidiſ-
ſe in Chriſtum & de coniugali copula pati
homini ſcandalum, vt aut ſoluendum con-
iugium, aut fidei ſubeundum ſit diſpendiũ.
Nonne huic incunctanter, & certiſsimè di-
cas, expedit tibi vt pereat vnum membro-
rum tuorum, quam totum corpus tuũ mit-
tatur in gehennam? Sic & fratrum & libero-
rum atque affinium & propinquorum in
cauſa hac neſcire debemus affectum, immò
truncare expedit homini portiones, nedum
volumus lucrifacere cæteros, ipſi in æter-
num pereamus. Vnde & de ſacerdote ma-
gno dicitur, cuius anima cultui dei dedica-
ta eſt. Super patre & matre & filijs non pol-
luetur, id eſt, nullius affectũ ſciet, niſi eius,
Leuit. 21. cuius cultui dedicatus eſt. *Dictum eſt autem:*
Deute. 24. *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, det illi libellum re-*
pudij. Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiſerit
vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam
mœchari. Et qui dimiſſam duxerit, adulterat. Ne er-
go nimium ſis feſtinus, ô auditor euangeli-
cæ pacis, ad eruendum oculum tuum dex-
trum, ne multum feſtines quaſi propter eu-
angelium rumpere coniugij vinculũ, quod
ſupra diximus competenter ſignificari per
Quemodo oculum dextrum. Dixit tibi ſupra, erue o-
liceat infide culum tuum dextrum, ſi ſcandalizat te, &
lem coniu- non dixit, erue oculum tuum dextrum ne
gem dimit- fortè ſcandalizet te. Vt manifeſtius fiat, qđ
tere. dico, non tibi dicit euangelium, dimitte v-
xorem tuam, quam tecum Chriſtiana fides
inuenit, ne fortè ſeducat te: ſed dicit tibi, di-
mitte eam, ſi propter fidem odit te, & tecum
non conſentit habitare. Adiuuat ſenſum ve
1. Cor. 7. ſtrum Apoſtolus ad cautelam neceſſariam,
cum dicit: Si quis frater vxorem habet infi-
delem, & hæc quidem conſentit habitare cũ
illo, non dimittat illam. Et ſi qua mulier ha
bet virum infidelem, & hic quidem conſen
tit habitare cum illa, non dimittat virum, &
* ſubinde: Vnde enim ſcis mulier, ſi virum ſal
uum facies? Aut vnde ſcis vir, ſi mulierem
facies ſaluam? Fieri nanque potuit, & non-
nunquam factum eſt, & nonnunquam futu-
rum Apoſtolus ſcire poterat, vt per mulie-
rem vir, & per virum mulier ſalua fieret. Ra *Gene. 31.*
chel verò vxor Iacob per idololatriæ cul-
pam penè perdita erat, quippe quæ & cum *Gene. 35.*
viro proficiſcens, furata fuerat idola patris
ſui Laban, ſed ſaluata eſt per virum dicen-
tem paulò antequam moreretur, periclitata
partu, Abijcite deos alienos, & mundamini,
ac mutate veſtimenta veſtra. Surgite, & aſ-
cendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare
Deo, qui exaudiuit me in die tribulationis
meæ, & fuit ſocius itineris mei: Dederunt
ergo ei omnes Deos alienos quos habebant.
At ille infodit eos ſubter Therebinthũ. Ergo
coruſcãte Chriſti Euãgelio ô tu quicũq; cõ-
iugatus, quęcũq; cõiugata inuenta es cõparẽ
ſiue thori conſortem ad fidem Chriſti præ-
ueniens, expecta: nec deſperes quandoque
ſequi poſſe quamuis tardantem. Habes nan
que non ſolum rationem, verumetiam exẽ- *1. Cor. 7.*
pla, cur de ſalute compatris deſperare non
debeas. Sanctificatus eſt enim vir infidelis,
in muliere fideli, & ſanctificata eſt mulier
infidelis per virum fidelem, videlicet, vt il-
la, quam dixi, Rachel. Sed hoc aliquando fa
ctum eſt, & adhuc fieri poteſt. Vna dunta- *Euangeliũ*
xat cauſa eſt, propter quam dimittere liceat *non admit*
etiam inuitã, & tecum habitare conſentien- *tit libellum*
tem, ſcilicet fornicatio. Sola enim cauſa iſta *repudij.*
te liberat, vt non iudiceris feciſſe illã mœ
chari, cum alius eam duxerit, quia prius illa
mœchata eſt, quam tu illam dimitteres.
Lex quoq; vbi dixit antiquis dare libellũ
repudij non omnino de iſto iudicio tacuit,
quod ſcilicet & qui dimiſit & dimiſſam du-
xit, vterque adulterij reus fuit. Quid ergo
amplius hic dixit, quam dictum eſt anti-
quis? Videlicet quod in Euangelio cauſa *Matth. 15.*
iſta non recipiẽda ſit. vt vxorem ſuam pro-
pter odium dimittat quis, nec aliam pror-
ſus ob cauſam hoc licitum ſit, niſi ob illam,
quam dixit, cauſam fornicationis, quæ ſola
cum interciderit, reatu mœchiæ non inuol-
uitur is qui dimiſit. In poſteriori parte hu-
ius euãgelij plenius exponit ſaluator, quod
Moyſes libellum repudij dari iuſſerit pro- *Leuit. 19.*
pter duritiam cordis maritorum, non diſsi-
dium concedens, ſed auferens homicidium.
Multo enim melius eſt, licet lugubrem, eue
nire diſcordiam, quam fundi ſanguinem
per odium, *Iterum audiſtis, quia dictum eſt anti-*
quis, non peierabis. Reddas autem Domino iuramenta
tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neque per
cælum, quia thronus Dei eſt, neque per terram, quia ſca-
bellum eſt pedum eius: neque per Hieroſolymam, quia ci
uitas

uitas eſt magni Regis, neque per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere aut nigrũ. Sit tamen ſermo veſter, eſt eſt, non non. Quod autem his abundantius eſt à malo eſt. Sciendum hic in primis, quia dictum hoc Domini, non iurare omnino, nonnihil in rationibus noſtris differt à cæteris dictis eiuſdem Domini.

Non iurare omnino differt ab alijs dictis Domini

Denique, vt non iraſcaris fratri, vt non videas mulierem ad concupiſcendũ eam, vt non dimittas vxorem excepta fornicationis cauſa vt non reſiſtas malo, quinimò percutienti dexteram maxillam præbeas & alteram, vt benefacias his, qui oderunt te, & ores pro perſequentibus & calumniantibus, nec litera, nec ſpiritus legis vſquam contradicit. At verò vt non iures omninò, non videtur lex in tuo reliquiſſe arbitrio. Dicit enim: Si latet für, dominus domus, à quo ſublatum eſt furto quippiam in cuſtodiam ſibi commendatum applicabitur ad Deos, id eſt, Sacerdotes, & iurabit, quòd non extenderit manum in rem proximi ſui, ad perpetrandam fraudem.

Exod. 22.

Item: Si quis commẽdauerit proximo ſuo quodcunq; iumentum ad cuſtodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hoſtibus, nulluſque hoc viderit, iuſiurandum erit in medio, quòd non extenderit manum ad rem proximi ſui, ſuſcipietque Dominus iuramẽtum, & ille reddere non cogetur.

Ibidem.

quomodo ergo dicit nobis, non iurare omninò, niſi ita duntaxat, vt velit nos eorum, quæ occaſionẽ, ſiue etiam neceſsitatẽ præbent iurandi, nihil proprium poſsidere in mundo? Et reuera hic eſt ordinatus ad perfectionem iuſtitiæ profectus, vt poſtquã erueris abs te oculum dextrum eo modo, quo ſuprà dictum eſt, totum deinde ſequaris conſilium, quod homini eſt: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende vniuerſa, quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me.

Matt. 22.

Cùm enim hoc feceris, in tuo iam erit arbitrio non iurare omninò. Quod deinde dicit, neque per cælum, neque per terram; neque per ciuitatem Hieroſolymam, neq; per caput tuum iuraueris, iam non ſolummodo conſilium, verùm etiam præceptum eſt, quia videlicet per elementa mundi iurare, omninò delictum eſt Hanc per elemẽta iurandi peſsimam conſuetudinem ſemper habuere Iudæi, ſicut Prophetalis ſermo eos frequens arguit, vtpote creaturas, reſq; carnales venerãtes honore & obſequio Dei.

Non iurandum eſt, neq; per cælum, neque per terram &c.

Qui enim iurat, profectò aut veneratur, aut diligit id, quod iurat. Porrò, hic venerationem circa hæc habendam videtur augere; cùm dicit de cælo, quia thronus Dei eſt, de terra, quia ſcabellum eſt pedum eius, de Hieroſolyma, quia ciuitas eſt magni Regis, & idcirco per iſta ne iuraueris, inquit. Nunquid hoc ſenſu res iſtas magnificat, vt ad earundem rerum non ſit auſu iurandi tememeranda maieſtas? Imò hæc iuriſiurandi vocibus indigna iudicat. Solus enim Deus ſolus creator eſt, per quem iurandum ſit, ſi neceſſitas iurare compellat. Ait enim lex: Et per nomen externorum deorum non iurabitis, nec audietur ex ore veſtro.

Exod. 23.

Itẽ: Dominum Deum tuum timebis, & ei ſeruies, ipſi adhærebis, iurabiſq; in nomine illius.

Deute. 6.

Et hoc quaſi paruulis fuerat lege conceſſum, vt quomodo victimas immolabant Deo, nec eas idolis immolarent, ſic & iurare permitterentur in Deum, non quòd rectè hoc facerent, ſed quod melius eſſet Deo id exhibere, quàm dæmonijs. Cùm igitur dicit neque per cælum iuraueris, & cauſam iſtam ſubiungit, quia thronus Dei eſt, itemq; de terra quia ſcabellum eſt pedum eius, idem eſt, ac ſi dicat, quia cęlum tantò minoris eſt eo, per quem ſolùm iurare conceſſum eſt, quantò minoris eſt ſedente ſua ſedes, itemq; terra tantò minor illo eſt, quantò minoris eſt ſcabellum eo, cuius ſub pedibus eſt. Similiter Hieroſolyma, quæ, vt multum dicam, ciuitas magni regis eſt, fortè Dauid, qui illam cepit, aut Salomonis, qui illam ampliauit, ſiue etiam DEI, propter fundatum in ea templum DEI. Quid ergo per iſta iuras, cùm cælum non Deus, ſed tuo ſenſu ſcabellum pedum Dei ſit, propter illud, quod in Propheta dicit, cælum mihi ſedes eſt, & terra ſcabellum pedum meorum, cũ de Hieroſolyma nõ Deus, ſed ciuitas ſit regis magni?

Eſa. 66.

De capite tuo quid dicam? Quid iuras per caput tuum, id eſt, per temetipſum, cùm tu non feceris temetipſum? Illum nanq; ſolum iurare decuit per ſemetipſum, quem alius non fecit, quia maiorem ſe (ait Apoſtolus) per quem iuraret non habuit.

Heb. 6.

Hæc ſecundum tempus illud maximè contra Iudęos dixerit, qui per Angelos & vrbem Hieruſalem & templum, & elementa iurantes, creaturas, reſque carnales venerabantur honore & obſequio Dei. Denique conſidera, quòd hîc Saluator non per Deum iurare prohibuerit, ſed per cælum, & terram, & per Hieroſolymam, & per caput tuum. Porro euangelica veritas non recipit iuramentum, cùm omnis ſermo fidelis pro iureiurãdo ſit. Dicit enim: Ego autẽ dico vobis, non iurare omninò. Sit autem ſermo veſter, eſt eſt, non non. Quod autem his abundantius eſt, à malo eſt, ſubauditur illius, cuius infirmitate ſeu duritia iurare coactus eſt.

Sit ſermo veſter, eſt eſt, nõ non.

Exempli gratia: Vt is, qui primus ex hominibus iuraſſe legitur Abraham. Quod enim iurauit, à malo eius fuit, qui dixit: Iura ergo per Dominum, ne mihi noceas, & poſteris meis, ſtirpique meæ, ſed iuxta miſericordiam, quam feci tibi, facias mihi & terræ, in qua conuerſatus es aduena. Rex enim erat ille, & niſi rogatus ab eo iuraſſet

Gene. 21.

Abraham

2.Cor. 11. Abraham, magis illi ſuſpectus eſſe poterat.
Similiter quod Apoſtolus iurauit Corin-
thijs, ſi tamen nihil minus habet à iuramen
to quod dicit, Deus & pater Domini noſtri
Ieſu Chriſti, qui eſt benedictus in ſecula,
2.Cor. 11. ſcit quod nó mentior, itemq́; quotidie mo-
rior per veſtram gloriã fratres, à malo fuit
ipſorum, quos ipſe culpans, ait: Factus ſum
inſipiens, vos me coegiſtis. Ego enim debui
à vobis commendari. Poſtquam conſilium
hoc ſequi cœperit Chriſtianus homo, vt nó
iuret omninò, quod (ſicut iam ſupra dictũ
eſt) tunc demũ obſeruare poterit, ſi ſemeti-
pſum expediat ab omni ſeculari negotio,
quod iam ſequitur ſecundum propoſitum
eius ad perfectionem iuſtitiæ tendentis, ni-
Exod. 21. ſi hoc, vt nulli malum pro malo reddere
velit, nec ſaltem reſiſtere iniuriam facienti?
Sequitur ergo. *Audiſtis quia dictum eſt, oculum
pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis,
non reſiſtere malo.* Sicut illud dictum antiquis,
Deut.8. quicunque dimiſerit vxorem ſuam, det illi
libellum repudij, ita & iſtud, oculum pro
oculo, dentem pro dente, non præcipientis,
ſed concedentis ſiue permittentis fuit, vide
licet ob duritiam cordis, cui nequaquam
ſufficit æqua repẽſio, nec requieſcit, niſi de
pœna crudelitatis ſatiata fuerit. Ergo & in
hoc eſt adimpletio legis, dum non ſolùm
vicariam non repoſcere docetur pœnam,
verumetiam ad omnis iniuriæ vir eccleſia-
ſticus formatur patientiam. *Si quis* (ait) *te per-
cuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alte-
ram. Et ei qui vult tecum iudicio cótendere, & tunicam
tuam tollere, remitte ei & pallium. Et quicunque te an-
gariauerit mille paſſus, vade cum illo alia duo. Qui pe-
Matth. 11. tit à te, da ei. Et volenti mutuari à te, ne auertaris.* Ve-
rè ꝑpter huiuſmodi doctrinã ſaluator quo
dam loco dicit: Venite ad me omnes qui la-
boratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.
Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite
à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & in-
uenietis requiem animabus veſtris. Etenim
qui contra faciũt, qui percutientem in ma-
xillam quo ad poſſunt, repercutiũt: qui per
tinaci contentione agunt, ne vincantur ab
eo, qui vult tollere tunicam vel palliũ, nó-
ne laborant? Nónne onerati ſunt? E contra,
qui præſens ſequuntur conſilium, nónne
2.Cor. 9. requiem etiã in præſenti ſeculo inueniunt?
Iam fiet illud ꝙ dicit, qui petit à te, da ei,
Actor. 3. ſi hilariter fiat, quoniã (vt teſtatur Apoſto-
lus) hilarem datorem diligit Deus, quanta
ibi iucunditas? Quanta feſtiuitas? Verunta
men notandum, quod non ita dixit, & qui
petit à te, da ei quicquid petit. Quis enim
hoc facere potuit? Fortè petit aurum, tu au-
rum nó habes vel argentum. Propterea dic
illud, quod Petrus Apoſtolus dixit, dum
claudus mendicans intenderet in eum, ſpe-
rans ab eo ſe aliquid accepturum: Argentũ
& Aurum non eſt mecum, quod habeo, hoc
do tibi. Etenim ſi voluntas prompta eſt (ait *2 Cor 8.*
Apoſtolus Corinthijs) ſecundum id quod *Prouer.15.*
habet, accepta eſt, nó ſecundum id quod nó
habet. Et ſi non eſt aliud, ſermo reſponſio-
nis porrigatur bonus, quia ſcriptum eſt: Ser
mo bonus ſuper datum optimum. Scien- *Chriſtus*
dum quia Dominus noſter, qui hæc docet, *quæ docuit*
in primis vel maximè fecit quæ docuit. Pe- *ipſe in pri-*
tenti dedit, immò non expectauit vt pete- *mis fecit.*
retur, ſed vltro dedit plus quam petere ſci-
ret aliquis. Quomodo cœpit: Scitis enim *2.Cor.8.*
(ait idem Apoſtolus) gratiam Domini no-
ſtri Ieſu Chriſti, quoniam propter nos ege-
nus factus eſt cùm eſſet diues, vt illius ino-
pia vos diuites eſſetis. Ipſe percutienti ma-
xillam præbuit non ſolùm & alteram, verũ *Thr. 5.*
etiam totũ corpus, vt ſaturetur opprobrijs,
ſicut dictum fuerat per prophetam Hiere- *Ioan. 19.*
miam: Ipſe volenti cum eo contendere iu-
dicio, videlicet Pilato ſiue populo Iudai-
co, non reſpondit verbum, tollentique tu-
nicam eius inconſutilem, & deſuper conte-
xtam per totum, remiſit & omne veſtimen *Pſal.21.*
tum, vt facerent quod ſcriptum eſt: Diuiſe-
runt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem
meam miſerunt ſortem. Porrò, quod ad-
huc dicit, & quicunque te angariauerit mil
le paſſus, vade cũ illo alia duo, ſubauditur
millia paſſuum, multò inſignius quam lite *Actor.1.*
ra ſonat, ipſe paulò ante fecerat. Hic primo
ſciendum, quia mille paſſus ſabbatizantẽ
lex ſacra concedit. Quod autem vel quale
eſt, aut eſſe debet ſpiritualis viri ſabbatum,
niſi ſecreta, & quieta meditatio rerum ſpi-
ritualium? Nimirum eiuſmodi ſabbatum *Mat.4.*
ſabbatizabat Ipſe in deſerto, quando acceſ- *Luc.4.*
ſit ad eum tentator. Veraciter hoc fuit mil-
le paſſus angariari, cũ tentatore in illo tali
ſabbato altercari. At Ipſe tantummodo mil
le paſſus angariari, id eſt, non tantummodo
ſemel paſſus eſt tentari, ſed iuit cum illo a-
lia duo, quia duas præter priorem tentatio-
nes pertulit, aſſumptus ab illo in ſanctam
ciuitatem, & ductus in montem excelſum *Bona anga*
valdè, & tunc dixit ei: Vade Sathanas. For- *riatio Apo*
tè & tu ô anima magni Apoſtoli, ſiue cuiuſ- *ſtoloru & *
cúq; viri apoſtolici, ſabbatizare vis. Exſpo- *ſimilium.*
liaſti te tunica tua, lauiſti pedes tuos, & in
cubiculo ſecretæ contemplationis ſabbati-
zare vis. Sed ecce vox dilecti tui pulſantis: *Cant. 5.*
Aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba
mea, immaculata mea. Hæc dicens: Vtique
angariare te vult mille paſſus, quod eſt ſab
bati iter, vt ante iam dictum eſt: Angariare
(inquam) te vult, vt poſtpoſita quam elege
ras ſolitariæ cótemplationis requie ſurgas.
Ille aperire, vadas euangelium eius annun-
ciare, & hoc in vna parte orbis terræ in Aſia,
vbi ſita eſt Hieruſalẽ ſiue Iudæa, vbi Euã-
gelium eius primum loqui oportebat. Va-
decum

decum illo alia duo millia paſſuum, id eſt, noli contentus eſſe in vna Aſia prædicare, ſed & in Aphrica, & in Europa prædicando labora, laborando prædica Euangelium, & hoc modo pulchrè angariatus es, vadens cũ illo non ſolùm mille paſſus, ſed & alia duo, *Date, et dabitur vobis* fiuntque tria millia paſſuum, quia tres ſunt partes orbis terrarum. Nunquid in homini angaria plus iniuriæ tu pro illo, quam ille pro te paſſus eſt? Illum quippè Deum & hominem Diabolus tentator, te purum hominem angariauit ipſe Deus ſaluator. Interea iuſtificare debemus Deum, & patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ipſumque filium *Pſal. 144.* qui hic loquitur nobis, & dum non accipimus quod ab ipſo petimus, nihilominus *Ioan. 16.* cum Pſalmiſta dicere: Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis & ſanctus in omnibus operibus ſuis. Quid enim? Nunquid illud *Luc. 11.* ſolum dixit: Amen amen dico vobis, ſi quid *Luc. 6.* petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, petite & accipietis, petite & dabitur vobis? Nónne & hoc dixit: Date & dabitur vobis, & quod hic in præſenti loco habemus, qui petit à te ne auertaris? Volumus audire, petite & dabitur vobis: & diſsimulamus *Eſa. 1.* date & dabitur vobis. Profectò ſicut apud Eſaiam, vbi præmittens quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, &c. tunc demum ſubiungit, & venite & arguite me: ita & hic iuriſperitus eſſe debebis, vt cùm feceris quod dicit: Qui petit à te, da ei, & volenti mutuare à te, ne auertaris, tunc demum venias & arguas eum, eò quòd non acceperis, iuxta promiſſum hoc, petite & accipietis. Adhuc vnum supereſt (ô Chriſtiane) dictum, vel dicendum tibi, & ſex erant dicta Domini, & cũ ſex quaſi diebus dictorum homini benè operatus fueris, legemque adimpleueris, tunc demum vir emeritus iure introire in requiem Domini, & ſabbatiſmum filiorum Dei, ſabbatizare dignus ſis. Quid eſt illud? *Audiſtis* (inquit) *quia dictum eſt: Diliges proximum tuum, & odies inimicum tuum Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros, & benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cælis eſt,* *Actor. 23.* *qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, et pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Poteras percutienti maxillam dextram, etiam iratus præbere alteram, & dicere non (vt Apoſt.) *2. Tim. 4.* prænunciando, percutiet te Dñs, ſed imprecando, percutiat te Dñs paries dealbate: poteras auferenti tunicam, etiam iratus remittere & pallium, & dicere, non, vt idem Apoſtolus, cõminando ſiue prænunciãdo, reddet illi Dominus, ſed maledicendo ſiue imprecando reddat illi Dñs ſecundum opera eius vt nõ eſſet contra hoc legis mandatum adhuc minimum: Diliges amicum tuum, neque contra hoc legis permiſſum, & odies inimicum tuum. Porrò tendenti tibi ad gradum optimum vt ſis filius patris tui, qui in cælis eſt, permiſſo vti non conuenit, vt odio habeas inimicum tuum, imò expedit vt diligas eũ iam, dum adhuc inimicus eſt, & pro illo ores. *Quæſtio.* Quare ergo lex dixit, & odies inimicũ tuum? Nónne ipſa eiuſdem vox eſt, cuius & Euangelium? Quare ergo tam diu diſtulit dictum hoc tam benignum. Dilige inimicum tuum? Videlicet, quia hoc impoſsibile erat legi, & in hoc infirmabatur per carnẽ, *Rom. 7.* ſicut Apoſtolus ait: Quorum per carnem infirmabatur? *Reſponſio.* Nimirum eorum qui ſub lege erant, quia carnales erant. Sicut ad duritiam cordis eorum permiſit eis dare coniugibus libellos repudij, ita nihilominus ad duritiã cordis eorum & propter infirmitatem carnis eorum alia quoq; multa permiſit. quorum de notiſsimis eſt hoc vnum, & odies inimicum tuum, ſiue ita, propinquus occiſi ſtatim vt homicidam appræhenderit, interficiet eum. Dicis itaque mihi: Nónne & hominibus eadem eſt tam duritia cordis quã infirmitas carnis? Eſt quidem, ſed exemplũ *Num. 35.* acceſsit, quod antiquis defuit. Debet plus valere doctrina, vbi docentem ſua commẽdant opera. *Cur Chriſtianis minus licet quã licuit Iudæis.* Audiri debet præceptum, quod præceptoris roborauit exemplum. Ecce filius Dei præceptor & doctor de cælo venit, quod præcipit, fecit, quod docet, opere oſtendit. Dilexit inimicos, nam cùm inimici eſſemus (ait Apoſtolus) reconciliauit nos *Rom. 5.* Deo. *Luc. 23.* In ipſo mortis articulo pro perſequentibus & calumniantibus ſe, orauit pater (inquiens) ignoſce illis, non enim ſciunt quid faciunt, cunctiſque credere volentibus reatum ſuæ mortis indulſit. Hoc exemplum doctrinam eius adiuuat, quod quia defuit quando data eſt lex, erat ipſa lex infirma: ſimulque quia ſpiritum dilectionis dare nõ poterat, tale quid illi efficere, & ad perfectionem cogere homines impoſsibile erat. Iſtẽ quia & perfectionis exemplum & dilectionis ſpiritum dedit, idcircò iam extunc verè à nobis imitationẽ exigit grandi propoſita ſpe, quæ cùm venerit, profectò meritum *Rom. 8.* omne excendit, vt ſumus filij Dei, fratres & cohæredes vnici filij Dei. Et in hoc *Differẽtia inter vnicũ filiũ Dei, et multos filios Dei.* dicto cùm dicit, vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt, magna ſubiungitur diſtantia filiorum multorũ, & ipſius vnici filij Dei. Ille nanque, nõ vt eſſet filius Dei, ſed quia erat filius Dei, dilexit inimicos, ſecundum naturam ſuę bonitatis alij omnes, non quia ſunt, ſed vt ſint filij Dei, diligant inimicos imitatione illius bonitatis, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Hoc ſi ſenſu duplici intelligas, abundantius valet: Nam eſt quidem magnum bonitatis ſiue benignitatis eius experimentum, quod ſolem iuſtum viſibilem

ſibilem facit oriri ſuper bonos & malos, & pluuiã terræ neceſſariã pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, ſed maius multò eſt, quod ſolem iuſtitiæ, ſolẽ verũ, Chriſtum filiũ ſuum notum facit bonis & malis, tam qui ex Iudæis quàm qui ex gentib. ſunt, & volũtaria prędicationis Euangelicæ pluuia cunctos irrigans, cohortatur eos facere bonũ fidei vel pœnitentiæ fructum. *Si enim diligitis eos tantum qui vos diligunt, quam mercedem habetis? Nónne & publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tãtum, quid amplius facitis? Nónne & Ethnici hoc faciũt? Eſtote ergo perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Vbi opus laborioſius, vbi labor eſt operioſior ibi vel inde merces maior, & corona acquiritur glorioſior. Porrò, multi præcepta Dei, imbecillitate ſua non ſanctorum viribus æſtimantes, putant eſſe impoſsibilia quæ præcepta ſunt, & dicunt ſufficere virtutibus, non odiſſe inimicos cæterum diligere plus eſſe, quàm humana natura patiatur. Non ſunt impoſſibilia, ſed poſsibile eſt obſeruare hæc omnia, quippè cùm de iuſtis hominibus exempla nonnulla ſunt, qui hæc obſeruauerunt. Stephanus prothomartyr deprecatus eſt pro lapidantibus inimicis, & Paulus optabat anathema eſſe pro perſecutoribus ſuis. Sed & ante exemplũ huius filij Dei, cuius eſt dictum, quique ſecit hoc ipſum, dicens: pater ignoſce eis, quod enim faciunt, neſciunt. Dauid iniuſſus planxit Saulẽ, luxit Abſalon, ambos perſequentes, ambos ipſius animam quærentes. Iniuſſum Dauid idcirco dixi, quia lex non iuſſerat inimico parci, ſiue doleri de inimico. Euangelium autem, ſicut in cæteris ante dictis, ita in iſto ſupplet defectum legis. Dictum hoc, eſtote ergo & vos perfecti, ſicut & pater veſter cęleſtis perfectus eſt, quantæ gratiæ ſit, ex oppoſito magis elucet, ſcilicet, ex eo ꝙ Serpens primis parentibus noſtris dixit, ſuadens tranſgredi præceptum, comedite, & eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Malam viam quaſi ad perfectionem ille ſibilando ſuſurrauit, bonam viam ad veram perfectionem iſte demonſtrando prædicauit. Eſtote (inquit) perfecti, eſtote non dico ſicut dij, ſed ſicut filij Dei. Eſtote (inquam) ita perfecti, ſecundum modum perfectionis, quo pater veſter cæleſtis perfectus eſt, id eſt, non odiendo amicum Dei, quod vt fieret, ſerpens ſuaſit, ſed diligendo etiam inimicos, cuius rei vobis exemplum præbet ipſe pater cæleſtis. Illius doctrina nequam, abduxit hominem ad omnimodam Dei diſſimilitudinem. Hæc doctrina æqua conformabit vos ad eiuſdem Dei ſimilitudinem, vt fiat quod ſcriptum eſt, ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes In hoc (inquit Apoſtolus Ioannes, manifeſti ſunt filij Dei, & filij Diaboli. Nam filij Diaboli ſunt, qui nec amicos diligunt: in hoc imitantes Diabolũ, qui non dilexit, immo odio habuit creatorem ſuum, cùm ille gratis & magnum & ſpecioſum & ſapientem, ſicut apud Ezechielẽ teſtatur, feciſſet, & in monte ſancto Dei, id eſt, in cælo, poſuiſſet eum: perſuaſitque homini, vt neque fidem, neque dilectionem haberet erga eundem creatorem ſuum, ſuoque exemplo contemneret eum, habendo peruerſum ſimilitudinis, id eſt, diuinitatis, eius appetitum. Filij Dei ſunt econtra, qui etiam inimicos diligunt, optando vt amici fiant, imitantes ipſum Deum, qui cùm inimici eſſemus, vltro nobis obtulit recõciliationis gratiam, tanta dilectionis abundantia, vt proprio filio ſuo non parceret, ſed pro nobis omnibus traderet eum. Ad huius imitationem ſuos filios Dei auditores inuitans, cùm dixiſſet, eſtote & vos perfecti, protinus non quantitatem, ſed qualitatẽ perfectionis proponens, addidit, ſicut & pater veſter cæleſtis perſectus eſt. Quod eſt dicere: Sicut ille vos dilexit, cùm eſſetis inimici, vt amicos faceret de inimicis, ita & vos diligite inimicos, dando operam, quoad poteſtis, vt conuertantur & efficiantur amici.

Christi præcepta nobis poſsibilia.

Actor. 7.
Rom. 9.
Luc. 23.
2. Reg. 1.
2. Reg. 9.
Gen. 3.
Pſal. 81.
1. Ioan. 3.

Quomodo differũt filij diaboli à filijs dei.

Ezech. 28. 31.
Gen. 3.
Rom. 5. 8.

CAP. VI.

His explicitis, protinus dicit: *Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrẽ veſtrum qui in cælis eſt.* Poſt illa quæ hactenus tractata ſunt, dicta iuſtitiæ, dicta legis adimplendæ, ſecundum propoſitum dicentis, non veni ſoluere legem, ſed adimplere, nũc aduerſus intemperãtiam loqui incipit, exhortando ſuos, & informando ad virtutem tẽperantiæ. Hoc ita facere incipit, vt attentos nos eſſe velit, dicẽdo, attendite ne iuſtitiã veſtrã faciatis corã hominib. vt videamini ab eis. Venerabilis igitur & verè cæleſtis tẽperantię virtus hic inchoatur prędicari, q̃ neſcierũt. ſicut & cæteras virtutes, Ethnici id eſt, gentiles, philoſophi inanes: qui nomina quidem earum circa res aniles declamauerunt, ſed naturam vel dignitatem ignorauerunt & fundamentum, ſuper quod eas ædificarent, non habuerunt. Ego (inquit) vobis ſupra dixi, luceat lux veſtra corã hominibus, quod ſine dubio eſt iuſtitiam facere coram hominibus: ſed non dixit, vt videamini ab eis, quod eſſet, ſine Deo velle ſabbatizare ſiue gloriari: immò dixi, vt videntes opera veſtra bona, glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt, quod eſt quærere gloriam Dei, & tendere ad ſabbatiſmum eius, vbi requieſcit & ipſe ab operibus ſuis. Alioquin ſi mercedem hic recipere feſtinatis, mercedem momentaneam, quæ in vſu hominum, in laude vel fauore popularium, quàm lenis, quam exilis eſt, mercedem (ait) non habebitis apud

Philoſophi non verè cognouerunt virtutes.

apud patrem veſtrum qui in cælis eſt. *Cùm ergò facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis & vicis, vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedē ſuam.* Ergo (inquit) quoniam mercedem nō habebit, qui idcircò iuſtitiā ſuā facit coram hominibus, vt videatur ab eis, cùm facis eleemoſynam, &c. Operum bonorum ex radice dilectionis prodeuntium, primum vel præcipuum eleemoſyna eſt, ſequens oratio, deinde ieiunium. Paulò ante radicem dilectionis intus in corde plantatam, vel fixam eſſe volens, dixit, audiſtis quia dictū eſt, diliges proximum tuum & odies inimicum tuum, ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros, &c. Si ergo fixa eſt, in corde radix dilectionis, bona eſt eleemoſyna, bona oratio, bonum & vtile ieiunium: de quibus hic agit ipſe plantator eiuſdem dilectionis, quia fructus vitalis ſunt, & mercedē vitę æternæ acquirunt. Poſſunt autē hæc eadem foras extrudi, abſq; radice dilectionis, ſed tali prouētu omnis horū fructuum pulchritudo eſt hypocriſis. Interpretatur enim hypocriſis, deauratio, quod nomen latinum ſic à nobis intelligitur vt res quælibet in ſuperficie colore lucens aureo, ſentiatur eſſe intus ſine auro. Vt ergo vicinius dictum ſit, ille hypocrita eſt qui eleemoſynam quidem dat & orat & ieiunat, ſed intus aurum dilectionis non habens, dupliciter ambulat, penetralibus ſiue interioribus fœtidis, ſuperficie aurea. Eleemoſyna quæ non eiuſmodi eſt, quæ non hypocriſis, id eſt, deauratio, ſed tota aurea, tota ipſa aurum eſt, cuius vena ſeu venarum principium dilectio eſt, vnde aurum verum miſericordiæ manu effodi ſolet, hæc precioſa eſt, hæc in cælum aſcendit, & ibi Regem Regum, Dominumq́ue dominantium delectabiliter paſcit, potuſq́ue illi eſt delectabilis, eumq́ue velut veſtimentum cooperit, ſicut & ipſe ore proprio teſtificabitur in die iudicij. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, & cæt. vſque quando feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Et notandum, ꝙ huius gratiæ ſex opera ſunt, quandam habentia ſimilitudinem ſex dierū, quibus Deus mundum perfecit & omnia quæ in mundo ſunt, in eo videlicet, ꝙ & ipſa ſuum promeretur ſabbatum, vt qui hæc fecerit, etiam ipſe requieſcat ab operibus ſuis, ait Apoſtolus, ſicut & à ſuis Deus. Primum eſt, eſuriui & dediſtis mihi manducare: ſecundum, ſitiui & dediſtis mihi bibere: tertium, hoſpes eram & collegiſtis me: quartum, nudus, & operuiſtis me: quintū, infirmus & viſitaſtis me: ſextum, in carcere eram & veniſtis ad me. Ingredientur enim in ſabbatum, id eſt, in requiem Domini, qui hæc ſunt operati, vocante ipſo qui poſt ſex dies in ſeptimo requieuit, ac dicente: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Tali ac tanto illius ſabbatiſmi bono, animam ſuam intemperans hypocrita defraudauit, quia faciens eleemoſynam, tuba cecinit ante ſe, voluit videri in ſynagogis, voluit audiri in vicis, cupiuit ab hominibus honorari, & hanc mercedem vanus ambiuit, vacuus recepit, inanis tulit. *Te autem* (inquit) *faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.* Quid enim opus eſt ſiniſtram adhiberi vbi ſola dextera ſufficit? Quid opus eſt totum corpus moueri ſiue inquietari diſcurrēdo, clamando, tuba canēdo, cū ſola manus dextera leui ductu ſeſe porrigēdo, plus fundere poſſit, quā pauper petere auſus fuerit, plus ingerere quam tuum poſſe aut velle ſit? Vtinam quieta manente ſiniſtra tantum dare velis quantum porrigere valet priuſquam laſſetur aut deficiat protenta dextera. Idcircò ſic facito. *Vt ſit eleemoſyna tua in abſconſo.* Olim in parabolis quoque ſapientia dixerat: Munus abſconditum extinguet iram, & donum in ſinu indignationem maximam. Hæc eſt illa redditio Dei, quam protinus familiariter promittens. *Et pater tuus*, inquit, *qui videt in abſconſo reddet tibi.* Vnde pater tuus? Nimirum ex eo, quod nō contentus es obſeruare illud antiquis dictum, diliges amicum tuum, & odies inimicum tuum, ſed ad illius dicti ſupplementum, ſi eſuriuit inimicus tuus cibaſti illum, ſi ſitiuit dediſti illi potū, vt vinceres in bono malum, quæ totius eleemoſynæ laudanda perfectio eſt. Inde eſt ille pater tuus, & tu tanti es patris filius, iuxta conditionem dicentis, benefacite his qui oderunt vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt. Eadem de oratione, eadem de ieiunio ratio ſiue ſententia eſt, cauendam ſcilicet eſſe in eis nequitiam hypocriſeos, qua fermentabatur omnis iuſtitia ſcribarum & phariſæorum, & eleemoſyna videlicet & oratio & ieiunium: quippè qui ſicut eleemoſynam faciētes tuba canere ante ſe, ita & *in ſynagogis & in angulis platearum amant*, inquit, *ſtantes orare, vt videantur ab hominibus.* Et cùm ieiunant triſtes fiunt, vt pareant hominibus ieiunantes. Vnam eandemq́ue per ſingula iuſtus iudex depromit ſententiam. *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.* Nunc iam quid dicat dignæ orationis formator & inſtitutor penſandum eſt. *Orantes*, inquit, *nolite multum loqui ſicut Ethnici. Putant enim quod in multiloquio ſuo exaudiantur: Nolite ergo aſſimilari eis. Scit enim pater veſter, quid opus ſit vobis, antequam petatis eum.* Ethnicorum non paruum circa voces cōpoſitionesq́ue verborū fuit ſtudiū; qualium maximi vel notiſſimi ſūt inter poetas Verg. inter hiſtoriographos Saluſt. inter Oratores Mar-

Radix bonorum operum dilectio eſt.

Mat. 25.

Sex opera miſericordiæ perducūt in ſabbatum Domini.

Hebr. 4.

Prou. 21.

Vnde Deus eſt pater noſter.

Rom. 12.

Sup. cap. 5

res Marcus Tullius. Taliũ ſcripta ſi ſanctis
ac diuinis ſcripturis conferas, ea maximè di
ſcernuntur diſtantia, quod apud illos res
exiles atque ignobiles vtpotè terrenæ, &
de cæleſtibus ſiue ſpiritualibus nihil haben
tes, verbis ornantur: in ſanctis autem ſcri-
pturis non res verbis, immò verba rebus ve
nerabiliter decorantur. Ibi verba conquiſi
†Lego vix quę ta † eiuſque ſequẽtia rebus caducis maieſta
tem quandam afferre coguntur: hic autem
res magnas, res diuinas ſpontè verba ſequũ
tur, & quamuis pulchra ſint, ita rerũ maie-
ſtate operiuntur, vt niſi diligenter atten-
das, vix appareat eloquẽtia, quod præſens
adſit, dominamque ſuam ſapientiam liben
ter comitetur. Nolite ergo, inquit, aſsimi-
lari eis, nolite putare, quemadmodum i-
pſi ꝙ in multiloquio exaudiamini, Deum-
que iudicem magis longa & eleganti ora-
tione quam rerum veritate flectere aut vin
cere poſsitis, aut quod docilem facere ſi-
ue docere Deum opus ſit. Scit enim pater
veſter quid opus ſit vobis, antequam peta-
tis eum. Conſurgit in hoc loco quædam
hæreſis philoſophorum quoque dogma
peruerſum, dicentiũ: Si nouit Deus quid
Obiectio hæreticorũ. oremus, & antequam petamus, ſcit quibus
indigeamus, fruſtra ſcienti loquimur. Qui
bus breuiter reſpondendum eſt, nos nõ nar
Solutio breuis & elegans de orando Deũ ratores eſſe, ſed rogatores. Aliud eſt enim
narrare ignoranti, aliud ſcientem petere.
In illo iudicium eſt, hic obſequium. Ibi
fideliter referimus, hic miſerabiliter obſe-
cramus. Plus adhuc dicendum & venera-
biliter ſentiendum eſt, quia ſpecioſum hoc
inter Deum & homines commercium, ſcili-
cet oratio non debet eſſe ſolummodo ad ac
cipiendum, verumetiam ad occurrendum,
ſcilicet vt beneficijs Dei venientibus, donis
altiſsimi gratis affluentibus, ſolennem & re
ligioſum oratio ſancta præbeat occurſum,
iuxta illud Pſalmiſtæ: Et mane oratio mea
Pſal. 87. præueniet te. Exempli gratia: Ecce ancilla
Luc. 1. Domini, ait Maria, fiat mihi ſecundum ver
bum tuum. Denique iam fiebat, iam ex o-
re Angeli verbum audierat & concipiebat:
& tamen orando dixit, imprecando ſibi cla
mauit clamore cordis inenarrabili, fiat mi-
hi ſecundum verbum tuum. Hoc propemo
dum eſt tale, ac ſi perſonam dignam chorus
Apta ſimilitudo. excipiat, aut cœtus ſolennis procedens ob-
uiam, nõ iam vt veniat, ſed quia venit. Hinc
eſt quod quotidie cibum tam ſpiritualem
quam corporalem cum oratione percipi-
mus, iamque habentes præ oculis aut pro-
pè tenentes in manibus panem dominicum
vitæ æternæ, panem victualem neceſſarium
huic temporali vitæ: nihilominus oramus
& dicimus, panem noſtrum quotidianum
da nobis hodie, quia videlicet benigna vo-
luntas Dei omnia tribuentis, ſimiles optat
ſibi eſſe vultus interioris hominis accipien
tis: vt quod datur diuinæ charitatis benefi-
cio, ſuſcipiatur cũ deſiderio, deſiderium-
que ipſum teſtatur oratio, ſocialiterque o-
rationem ſubſequens gratiarum actio. Cũ
igitur dicit, ſcit enim pater veſter, quid o-
pus ſit vobis, antequam petatis eum: non o-
tioſum aut ſuperfluum nos exiſtimare vult
orationis ſtudium, ſed vitare multiloquiũ,
ſcientes quod & olim de Behemoth ad bea
tum Iob dixit, non parcam ei verbis poten- *Iob. 41.*
tibus, & ad deprecandum compoſitis. Quid
ſi ex affectu diuinæ inſpirationis oratio pro
tendatur? Nunquid pro multiloquio re-
putabitur, & erit contra inſtitutionem di- *Oratio longa cũ affectu laudabilis.*
centis, orantes autem nolite multum loqui
ſicut Ethnici? Nequaquam: Alioquin quid
fiet de orationib. pſalmiſticis, id eſt, Pſalmis
pluribus modo locutionis oratorio vel
deprecatorio currentibus, & non adeo bre-
uibus, nec parum benè compoſitis? Taceo
de multis orationibus eccleſiaſticis, quas
religioſius paſsim conuentus priuatim ru-
minare & publicè perſonare conſueuit, ple
raſque prolixas & luculẽto ſermone à ſcho
laſticis compoſitas: de Pſalmis duntaxat
nunc dico, quos eſſe compoſitos non du-
bitamus authore ſpiritu ſancto, ſpiritu pro-
phetico. Nunquid debebunt contemni pro
hac authoritate dicentis, nolite multum lo
qui? Proinde diligenter animaduertendũ
eſt, qui non tantummodò dixit, nolite mul
tum loqui, ſed addidit, ſicut Ethnici: & ſic
intelligendum, ac ſi dixiſſet, nolite mul-
tum loqui, niſi fortè affluant verba precũ
ex affectu diuinæ inſpirationis. Ecce aliud:
Scientia inflat, inquit Apoſtolus, ſubiun- *Similitudo*
gens, charitas autem ædificat. Nunquid *1. Cor. 8.*
hoc dicto ſcientiam condemnat? Non vti-
que, ſed charitatem commendat, eamque
ſocialiter cum ſcientia nobis ineſſe deſide-
rat. Scientia namque ſine charitate, verum
quidem eſt, quia inflat, eſt enim ſecularis
ſcientia, cum charitate verò ſcientia multũ
ædificat, eſt enim donum Dei cùm ſit ſpi-
ritus ſcientiæ vnus de ſeptem ſpiritib. Do- *Eſa. 11.*
mini, quintus in ordine, quem propheta ta-
liter præſcripſit Spiritus ſapientiæ & intel-
lectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpi-
ritus ſcientiæ & pietatis, & ſpiritus timoris
Domini. Itaque ſicut ſcientiam non pro-
pter ſemetipſam, ſed propter viduitatem
quandam, dum ſine charitate eſt, vitu-
perat Apoſtolus dicens, ſcientia inflat: ita
longã & facundam orationẽ Dominus, nõ
propter ſemetipſam vel propter ſuimet
longitudinem reprobat, ſed propter ſimi-
lem ignobilitatem, dum deſiderium ſan-
ctum non habens, quilibet more Ethnico-
rum verba multiplicat. Nam ſi vtrunq; ad-
ſit, non ſolùm orantem iuuat, verum etiam
audientem

Oratio mu- audientem ædificat: vtque abundantius æ-
ſicalis plus dificet, pleraque oratio eccleſiæ muſicæ
afficit. dulcedinis ſuauitate condita eſt. Valet e-
nim auditis muſicæ dulcedinis pſallendo
atque orando ad inuitandam ſiue excitan
dam in pectore noſtro ſpiritus ſancti gra-
tiam, ſecundum Heliſeæ prophetæ exem-
plum, de quo taliter ſcriptum eſt in libro
Regum: Viuit dominus exercituum, in
cuius conſpectu ſto, ait ipſe ad Ioram Re-
gem Iſrael, qui ſi non vultum Ioſaphat re
gis Iudæ erubeſcerem, nec attendiſſem qui
dem te, nec reſpexiſſem. Nunc autem ad-
ducite mihi pſaltem. Cumque caneret
pſaltes, facta eſt ſuper eũ manus Domini,
& ait: Hæc dicit Dominus: Facite in hoc
alueo torrentis foſſas & foſſas, &c. Non du
bito pleroſque eſſe, qui huius rei experi-
mentum quantulumcunque aſſecuti ſunt
& ſecundum illud exemplum nonnunquã
perſenſerint in auditu ſiue decantatione
laudis ſiue orationis benè & moroſe cum
muſico modulamine ſonantis; quid ipſo-
rum viſcera concuteret impetus ſpiritus
ſancti, inũdans affectus diuinę inſpiratio-
nis, vis magna ſanctæ compunctionis. Fit
deniq; neſcio qua naturæ vi, vt multo am-
plius afficiar audiendo ſublimiter canen-
tem eccleſiæ chorum cum multitudine ſo-
Exod. 31. norum. Exempli gratia: illam orationem
Exod. 32. Moyſi, obſecro Domine, dimitte peccata
populi tui, itemq; quod orauit idẽ Moy-
ſes eũdem Dominum & dixit, ſi inueni gra
tiam in cõſpectu tuo oſtende mihi teipſum
manifeſtè, vt videam tè, quam ſi ſimplicẽ
eiuſdem orationis literaturã vt in lib. hi-
ſtorico ſcripta eſt, legam vel audiã. Quid
igitur valet nobis hæc inſtitutio breuita-
tis, qua nos informare volens. Sic ergo, in-
quit, vos orabitis? Hoc nimirum quod ia-
ctantiæ ſiue elationis vitium, quæ in multi
loquio ſolet obrepere, per compendium
ſiue breuitatem melius poteſt animus in-
firmus effugere: & præterea quia modus
hic orationis, qui breuitati ſtudet, cæteris
modis facilior, cunctiſque puſillis pariter
atque maioribus magis accõmodatus eſt.
Sunt nanque tres orationis modi in quibus
Domino beneplacitum eſt, quartus illi o-
mninò diſplicet. Primus modus eſt, cũ o-
Tres modi ratio, ex affectu (ſicut iam dictum eſt) di-
orandi, deo uinę inſpirationis protenditur, ſicut fiebat
placuit. Annæ, quæ in tantum multiplicabat pre-
1. Reg. 1. ces, vt eam æſtimaret Heli temulentam.
Factnm eſt, inqnit ſcriptura, cũ illa multi-
plicaret preces corã Domino, vt Heli ob-
ſeruaret os eius. Porrò Anna loquebatur
Actor. 2. in corde ſuo, tantumque labia eius mone-
bantur, & vox penitus nõ audiebatur. Ae-
ſtimauit ergo eam Heli temulentam, di-
xitque ei: Vſquequo ebria eris? Digere
paulisper vinũ quo mades. Secundum ſi-
militudinem illius, eccleſia de gentibus,
quæ dudum ſterilis Deo erat, nnnc autẽ
peperit plurimos, preces coram Dominò
benè multiplicat, & ex quo ſic cœpit lo-
qui, æſtimauit eam temulentã Heli ſcili-
cet vana ſapientia veteris ſacerdotij. Dixe
runt enim, quia muſto pleni ſunt illi neſciẽ
tes & deridentes gratiam quæ poſtea ſteri-
lem iſtam parere fecit. Secundus orationis
modus, quem Dominus loco præſenti cõ-
mendat, vt videlicet ſciat orans quod non
in clamoſa voce, non in multiloquio; ſed
in contritione cordis Dominus exaudiat:
quodq; oratio breuis & pura eſſe debeat,
vt iſta: Pater noſter qui es in cælis, &c. Ter
tius modus eſt dũ nõ ſolũ ſine clamoſa vo-
ce, verumetiam abſque motu labiorũ quis
orat intrinſecus oratione clauſa ſicut ora-
bat Moyſes, quãdo perſequẽte Pharaone
dixit ad eum Dominus: Quid clamas ad
me? Nihil enim tũc ore loquebatur ad Do
minum, ſed magnus clamor magnum erat
deſiderinm. Hinc Pſalmiſta: Deſiderium
pauperum exaudiuit Dominus, præpara- *Exod. 14.*
tionis cordis eorũ audiuit auris tua. Quar- *Pſalm. 9.*
tus orationis modus omninò (vt iam dictũ *Quartus*
eſt) Domino diſplicet, videlicet vbi multi *modus hypo-*
loquium eſt abſque affectu diuinæ inſpira *critaru eſt.*
tionis, quem ſolum habens vel habere poſ
ſunt hypocritæ, multũ loquentes ſic Ethni
ci, in ſynagogis & in angulis platearũ ſtan-
tes, vel ſtando orantes, & videri volentes,
de tribus iam dictis modis orandi facilio-
rem modum tam puſillis quàm maiorib.
magis commodum vel aptum, ſcilicet bre
uiorem pauciſque verbis contentum, præ-
ſcribit dicẽs. *Sic ergo vos orabitis: Pater noſter qui
es in cælis ſanctificetur nomen tuum, &c.* Hæc ora-
tio forſitan diſcipulis Domini adhuc rudi
bus ob ſui breuitatem inſufficiens viſa eſt. *Luc. 11.*
Nam ſicut Lucas memorat, cùm eſſet in lo
co quodam orans, vt ceſſauit dixit vnus ex
diſcipulis eius ad eũ: Dñe doce nos orare,
ſicut & Ioan. docuit diſcipulos ſuos. Qua-
le hoc erat diſcipnlos Dñi rogare, vt ſicut
docuerat homo, Io. ita doceret orare, Ioan.
enim homo erat. Vt aũt ſicut oportet, ore-
mus, nemo docere poteſt, niſi ſolus Deus. *Rom. 8.*
Hinc Apoſt. Nã quid oremus ſicut oportet
neſcim⁹, ſed ipſe ſpiritus poſtulat ꝓ nobis
gemitib. inenarrabilibus. Ergo quoniã do-
ceri volebãt, ſicut homo hominem docere
poteſt ſicut homines diſcipulos ſuos doce
re potuerat homo Ioan. quid vel quomo- *Luc. 11.*
do eis reſpondit? Cũ oratis, inquit, dicite: *Pater no-*
Pater, ſanctificetur nomẽ tuũ, adueniat re- *ſter, breuius*
gnũ tuũ, panẽ noſtrũ quotidianũ da nobis *apud Luc.*
hodie, & dimitte nobis peccata noſtra, ſi *quã apud*
quidẽ & ipſi dimittim⁹ omni debẽti nobis, *Matthæum*
& ne nos inducas in tentationẽ. Si parũ cõ-

poſitus vel Inſufficiens videbatur illis mo dus orationis, quẽ ſecũdũ hunc Euãgeliſtã Matth. ipſe vltro in monte docuit, & idcir cò in loco alio rogauerunt ſe doceri, ſicut Ioan. orare docuit, pulchrè nimirũ illis cõ poſitionẽ ſiue longitudinem orationis nõ ſolũ non auxit, verumetiã diminuit. Nam de ſeptem petitionibus duas omiſit, tertiã & vltimam, fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra, ſed libera nos à malo, & laudẽ breuiſsimam, quam hic in Matth. premiſit, vti ſolenne eſt orationẽ à laude inchoare, poſt primã appellationẽ, pater noſter qui es in cælis. Nec mora, vt magis ac magis no tum ſit oranti, qui cum Deo verba facit, ꝙ non opus ſit ei longo vel cõpoſito ſermo ne fatigari. Quis veſtrũ habebit amicũ, & ibit ad illum media nocte & dicet illi, amice cõmoda mihi tres panes, quoniã amicus meus venit de via ad me, & nõ habeo quod ponã ante illũ. Nimirũ qui ſic venit ad amici ſui oſtium, nõ ſermonem affert longum præmeditatũ, diligentur conpoſitum ſiue accuratũ, ſed & ſi tota nocte ſtandũ ſibi & rogandum eſt, vnus idemq́; ſermo eſt, breuis eſt, & hoc idem repetit centies, reſonat que millies, amice commoda mihi tres panes. Secũdum hoc exemplũ, petite, inquit, & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulſate, & aperietur vobis. Quid petimus? Quid quęrimus? Spiritũ bonũ ait: Si enim vos cũ ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris, quanto magis pater veſter de cælo dabit ſpiritum bonũ petentib. ſe, ſubaudi tur qui doceat vos orare? Dixiſtis enim, Domine doce nos orare, ſicut & Ioannes docuit diſcipulos ſuos, ignorãtes quia doctrina huiuſmodi nõ eſt Ioan. ſiue alicuius hominis, ſed ſolius ſpiritus boni, ſpiritus ſancti. Proinde ſi cõpendioſum quæris iter ad conſequendam orandi ſcientiã, nec iſta ſecũdũ Matth. breui, nec illa ſecũdũ Lucã breuiori oratione adeò opus tibi erit, tantummodo perſiſtas rogans patrẽ, poſtulãs amicum, da mihi ſpiritũ bonũ, da mihi ſpiritũ S. Quẽ cùm ille dederit tibi, iam verè orandi ſcientiam habebis, & miro modo ſic in oratione vehemẽter occupatus eris, vt verbũ aliquod proferre vix poſsis: quia non vacabit gemitu cõtinuo totũ pręoccupante officium vocis. Hinc eſt illud: Nam quid oremus ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret ſpiritus, quia ſecundum Deũ poſtulat pro ſanctis. Igitur hanc orationem dominicã, partesq́; eius, id eſt petitiones ſeptem, quarũ prima eſt, ſanctificetur nomen tuũ: vltima, ſed libera nos à malo: ſic rectè accipimus tãquam prima ſcientiæ vel doctrinæ huius, qua ad orandum ſumus informati, elementa, quoniam veluti pueris hæc tradita ſunt, cũ necdum accepiſſent ſpiritũ paraclitũ, dicentib. interdum, Dñe doce nos orare, ſicut & Ioan. docuit diſcipulos ſuos. Etiam ſi fuerimus perfecti, ita, vt (ſicut iã ſupra dictũ eſt) ſpiritus ille gemitibus inenarrabilib. oret vel poſtulet pro nobis, non tamen oratio hæc oratio dominica, prima cunctarũ orationum ab ore noſtro cadere debet, ne videamur nobiſipſis magni & orationis huius non indigentes, quę quaſi pueris, id eſt, incipientibus, ꝓpoſita ſit, vt habeãt aliquod initium diſsimilitudinis, ab improbitate hypocritarũ, quorũ tota oratio eſt multiloquium. Et quidem breuis & paruis apta eſt, ſed & magnos delectare atq; exercere poteſt, & in primis appellatio hæc, pater noſter. Qui enim, cui dicim⁹, pater noſter? Nos quondam filij iræ, filij gehennæ, filij mortis, filij diaboli dicimus pater noſter, patri miſericordiarũ, patri cæleſtis patriæ, patri vitæ ſempiternæ, patri Domini noſtri Ieſu Chriſti, Dei ſibimet coæqualis & coæterni. Gratia huius vnici filij ſic loquimur patri huic, ex quo ſumus renati, quia malè fueramus nati, & mirabili com pendio mala ſors noſtra ſic mutata eſt, qui effecti ſumus filij Dei, credendo in eum, qui cùm ſolus filius Dei eſſet, naturæ noſtræ particeps factus eſt. Gratiã iſtam mira tur omnis creatura, prædicat per orbem ſancta eccleſia, venerantur angeli, reuerẽtur archangeli, magnificant throni, glorificant dominationes, laudant principatus, adorant poteſtates, benedicunt virtutes, deſiderant in eã proſpicere Cherubin atq; Seraphin. Admirationem tantæ gratiæ nos quoq; habere innuit laus iſta quã breuis, qui es in cælis. Quis enim docilis ad orandum, puer docilis ad inuocandũ patrem, nõ admiretur, ꝙ iſte pater cum in cælis, id eſt, tãtum inuiſibilib. que nobis inuiſibilia ſunt, poſsit videri, hic in iſto ſeculo viſibili, vbi eũ non videt homo, nos genuit: quẽ admodum Apoſt. Iacobus: Voluntarie enim, Inquit, genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturę eius. Quãuis aũt cælorũ nomine patria ſignificetur inuiſibilis, vbi ſancti habitãt angeli, & quo Chriſt⁹ quadrageſimo poſt reſurrectionẽ ſuam die, videntib. Apoſtolis, aſcendit: nihilominus tamen cæli dicuntur & ſunt ſupra memorati nouem ordines angelorũ & in eiuſmodi cælis hic pater noſter eſt, quod eſt beatitudo illorum: quia videlicet Deum in illis eſſe, hoc eſt, permanere & non mutari, quemadmodum dicit ad Moyſen, ego ſum qui ſum, & huius eſſentiam inuariabilem in ſemetipſis ſemper habent, ſemper & abſque vllo fine beati & immor-

Ibidem. *Rom. 8.* *Omnes tũ magnitum paruı, orare debent, pater noſter.* *Ephe. 2.* *Rom. 6. Galat. 3.* *1. Pet. 1.* *Qui es in cælis.* *Iacob. 1.* *Exod. 3.*

ti & immortales habebunt, & immortaliter paſcentur hoc ſummo bono, quo pleni ſunt, quo pleni permanebunt. Hinc omnes Chriſtiani, magni & parui, diuites & pauperes, nobiles & plebei, domini & ſerui, reges & mendici, principes cum vulgo ignobili, omnes omninò abſq; vlla diſtinctione gentis ſiue cōditionis, ſexus & ætatis, ordinis vel officij, pater noſter dicimus huic, & nemo noſtrū dicit, pater mi. Vnus eſt filius primogenitus & vnigenitus, non vti nos gratię, ſed ſolus naturę filius, cui cōuenit dicere, pater mi, & dixit cùm traderetur, mi pater ſi poſsibile eſt, trāſeat à me calix iſte, & pater noſter nuſquā legitur dixiſſe, Cur hoc? Videlicet quia diſsimiliter illi & nobis Deus pater eſt: illū genuit, non adoptauit. Tali appellatiōe præmiſſa, prima petitio hæc eſt. *Sanctificetur nomen tuum.* Sanctū ſemper fuit & eſt nomen Domini, verùtamen modus quidā eſt ſanctificationis eius nobis vtilis, quem per prophetam hoc modo promiſit: Sanctificabo nomen meum magnum, dicit Dominus, vt ſciant omnes gentes, quia ego Dominus cùm ſanctificatus fuero in vobis coram eis. Protinus ac ſi quæreret aliquis, quomodo nomen tuum ſanctificabis? ait: Tollam quippe vos de gentibus, & congregabo vos de vniuerſis terris, & adducam vos in terram veſtram, & effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri, & cætera: quibus vtique verbis gratia præſignatur baptiſmi Chriſti. Ergo tolli de gentibus, & congregari de vniuerſis terris credentes in Chriſtum, & baptizari eos in remiſsionem peccatorum, hoc ſanctificari eſt nomen tuum ô Deus pater omnium: quia ſic ſancti fiunt hi, ſuper quos inuocatur nomen tuum. Etenim ſanctificatio hæc reuera nominis tui ſanctificatio eſt, quia non tam ipſis datur, quam tuo nomini, iuxta illud quod dictum eſt per Pſalmiſtam: Non nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Vt autem ſanctificatio hæc in plures redundaret, primus ipſe Chriſtus ſanctificatus eſt, eodem baptiſmo quo moriendo baptizatus eſt, ſicut prædixerat, ego, inquiens, baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coartor vſquedum perficiatur? Et ſub ipſo paſsionis articulo, cùm dixiſſet orans ad patrem, ſanctifica eos in veritate, ſubinde, & pro eis ſanctifico, ait meipſum, vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate. Quid enim ſanctificari ipſum ſanctum ſanctorum, niſi ſanctificari pro peccatis omniū & auferri illi quas poſuerat in eo Deus, iniquitates omnium noſtrum? In illo ſanctificationis actu, ô Deus pater, ſanctificatum eſt nomen tuum, quia per effuſionem ſanguinis & aquæ de latere eius ſanctificati ſunt, & remiſsionem acceperunt hi, ſuper quos inuocatum erat nomen tuū. Igitur cùm dicimus, ſanctificetur nomen tuum, hoc dicere eſt, cōuertantur gentes & remiſsionem peccatorū accipiant per nomē tuum, & omnium orationum quaſcunque offerimus ſiue pro catechumenis noſtris, ſiue pro hæreticis & ſchiſmaticis, ſiue etiā pro perfidis Iudæis, & pro paganis nunc vſque incredulis, vt cōuertantur ad Deū verum & viuum, & vnicum filium eius Ieſum Chriſtum, Deū & Dominum noſtrū, ſumma hæc eſt, ſanctificetur nomen tuum. Secunda petitio eſt. *Adueniat regnum tuum.* Quando hac oratione diſcipulos ſuos informabat, ſicut baptiſmi ſacramentum, quo nobis eſt ſanctificatio nominis Domini, necdum conditum fuerat, ita & regnum Dei nondum venerat, ſed appropinquabat iuxta hoc euangelicæ prædicationis initiū, pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorū. Ex eo namque regnū Dei aduenit & intra nos eſt, ex quo princeps mundi huius foras miſſus eſt, quod per paſsionem & reſurrectionē ſuam mox ſore prænuncians, ecce enim, inquit, regnum Dei intra vos eſt. Eatenus mors regnabat. Quamuis lex ſubintraſſet, nihilominus tamen peccatum tyrānizabat, quemadmodum Apoſtolus cùm dixiſſet, ſed regnauit mors ab Adā vſq; ad Moyſen, &c. demum ſubintulit: Lex aūt ſubintrauit, vt abundaret delictum. Quid ergo adhuc oramus, adueniat regnum tuum? Videlicet vt regi regni eius omnia ſint ſubiecta, totumque compleatur illud, quod Pſalmiſta cùm dixiſſet, gloria & honore corōnaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, addidit adhuc: Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. Hinc Apoſt.: Nūc autem, ait, nec dū videmus omnia ſubiecta ei, eum aūt qui modicū quam angeli memoratus eſt, videmus Dñm Ieſum propter paſsionem mortis gloria & honore coronatum. Et alibi dicit: Deinde finis, cū tradiderit Chriſtus regnum Deo patri, cū euacuauerit omnem principatum, & poteſtatem & virtutem, & dominationem. Oportet autem illū regnare donec ponat inimicos ſuos ſub pedib. eius. Nouiſsima autem inimica deſtruetur mors. Igitur quāuis iam aduenerit, iamq; ſit intra nos regnum Dei, ex quo Chriſtus propter paſsionem mortis gloria & honore coronatus eſt: nihilominus tamē adhuc oramus, adueniat regnū tuū, id eſt, nouiſsima deſtructiōe mortis perficiatur, nihilq; relinquatur illi nō ſubiectū nullūq; remaneat ſcandalū, iuxta quod alibi dicebat.

Marginal notes: *Nos pater noſter, chriſtus, pater mi, dicere debuit.* — *Matth. 26* — *Prima petitio, Sanctificetur nomē tuū.* — *Ezech. 36.* — *Pſal. 113.* — *Luc. 12.* — *Ioan. 17.* — *Eſa. 53.* — *Secunda petitio, Adueniat reg.* — *Mat. 4.* — *Luc 17.* — *Ioan. 12.* — *Rom. 5.* — *Pſal. 8.* — *Hebr. 2.* — *1. Cor. 15.*

Et colligẽt de regno eius omnia ſcandala.
Matt. 13. Tertia petitio. *Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in*
Tertia petitio, Fiat voluntas tua. *terra.* Iuxta ſenſum iam dictum fere ſuperabundat, vnde & apud Lucã ſtudio breuitatis prætermiſit eam, vt ſupra iam dictum eſt. Quis enim regnat & non ſit eius voluntas? Veruntamen non nihil intereſt, quia videlicet regnat ſuper bonos & malos, ſuper eos quoque qui dixerunt, nolumus hunc regnare ſuper nos, quemadmodum in propheta dixit: Et regnabo ſuper vos in furore meo: in ſolis autem bonis & ſanctis voluntas eius eſt. Hinc ad Hieruſalem dicit: Non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius deſolata, ſed
Luc. 19. vocaberis, voluntas mea in ea. Econtra re-
Ezec. 20. probis loquitur: Non eſt voluntas mihi in vobis. Rectè igitur cùm dicimus, adueniat
Eſai. 62. regnum tuum, quoniam ſuper aduerſarios quoque regnabit, oramus: vt faciat ipſe, quatenus noſtra ſit ſubiectio voluntaria, dicendo, fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra. In cælo nãque, id eſt, in beatis ſpi-
Malach. 1. ritibus, facta eſt & fit voluntas eius, nihilque illi repugnat, deiecto cum ſuis ſatellitibus aduerſario, qui idcirco cecidit, quia repugnabat rebellione volũtatis malæ, vnde & vocabatur diabolus & ſatanas. Et ſi ſuot plurimæ voluntates eius, quia plura ſunt præcepta eius, vnde & in pſalmo dicit:
Apoc. 12. Sanctis qui in terra sũt eius, mirificaui om-
Pſal. 15. nes voluntates meas in eis. Hæc ſumma eſt voluntas eius, vt viuamus, & ſalui fiamus. Hinc ipſe filijs loquitur: Hæc eſt autem voluntas eius, qui miſit me, patris, vt omne
Ioan. 6. quod dedit mihi non perdam ex eo, ſed reſuſcitẽ illud in nouiſſimo die. Et rurſum: Hæc eſt autẽ voluntas patris mei, qui miſit me, vt omnis qui videt filiũ & credit in eũ,
Quarta petitio, Panẽ noſtrũ &c. habeat vitam æternã. Quarta petitio. *Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie.* Hic quidem ſuperſubſtantialem, in Luca vero pa-
Ibidem. nem legimus quotidianum. Poſſumus ſuperſubſtantialem panẽ intelligere, qui ſuper omnes ſubſtantias ſit, & vniuerſas ſuperet creaturas, qui & dicit: Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi. Alij ſim-
1. Timot. 6. pliciter putant ſecundum Apoſtoli dictũ, habentes victũ & veſtitũ his contenti ſumus, de præſenti tãtum cibo ſanctos curam gerere, vnde & in poſteriorib fit præceptũ nolite cogitare de craſtino. Huiuſmodi panem à Deo petiſſe vel ſperaſſe primus legi-
Matt. 6. tur Iacob peregrè proficiſcens: Si, inquit, fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit in
Triplex panis. via per quã ambulo, & dederit mihi panẽ ad edẽdum, &c. Alius eſt panis ſermo Dei,
Geneſ. 28. de quo Moſes dicit: Non in ſolo pane viuit
Deut. 8. homo, ſed in omni verbo qđ egreditur de ore Dei. Cuius defectum comminatur per Prophetam Deus populo peccatori: Mit-

tam, inquiens, vobis famem audiendi ver- Amos. 8.
bum Dei. Tertius eſt panis, caro Chriſti, q̃ nobis de ſancto altari dat quemadmodum dixi: & panis quem ego dabo, caro mea eſt, Ioann. 6.
pro mundi vita. Quidlibet horũ triũ cogites, Dei donum eſt, nec alius quis pręter eũ dare poteſt. Si de pane victuali quæras, qs alius facit, vt eũ terra producat? Si de pane ſpirituali quod eſt verbũ Dei, quomodo, niſi per Dei aſpirationem datur? Quomodo, inquit Apoſtolus, prædicabũt, niſi mit- Rom. 10.
tãtur. Si de pane ſacramenti, quis niſi Deus facere poteſt, vt tibi ad vitam detur, & in remiſsionem peccatorum à te percipiatur? Igitur panem noſtrum quotidianũ da nobis hodiè, ſic dicat ſapiens etiam rex, vt veraciter confiteatur, nec erubeſcat confiteri dicens, Ego autẽ mendicus ſum & pauper.
Quinta petitio. *Et dimitte nobis debita noſtra ſic-* Pſal. 39.
ut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Qualiter Quinta petitio, Et dimitte nobis &c.
nos, quorũ multa ſunt debita, dimittamus debitoribus noſtris, ipſe huius orationis author exẽplo ſuo docuit, qui nulli quicquam debuit. Cùm enim crucifigeretur, Luc 23.
dicebat: Pater, dimitte illis, non enim ſciũt Actor. 2.
quid faciunt. Sciebat enim inter eos eſſe nonnullos, neſcientes quid facerent, eosq; dicturos eſſe ad Petrum & ad reliquos Apoſtolos. Quid faciemus viri fratres? Credituri erant ex illis plurimi, & dimiſſus eſt illis ſanguis eius, ſecundum petitionem dictẽtis, pater dimitte illis. Similiter optare debemus cunctis debitoribus noſtris, & nõ quærere vltionẽ ex eis, & tunc ore libero, mẽte ſecura, dicere poterim⁹: Dimitte nobis ſicut & nos dimittim⁹. Quid, ſi neſciũt quid faciunt, ſed inuidendo perſequuntur nos & occidunt, maximè propter Chriſtũ? Nunquid exigitur à nobis, vt dimittamus eis, ſi volumus nobis debita noſtra dimitti? Imò non ſolùm inculpabiliter, verum- Pſal. 78.
etiã iuſtè clamamus id quod valdè notum & viſitatũ eſt: Vindica Domine ſanguinem ſanctorum tuorũ qui effuſus eſt, & redde vicinis Domine ſeptuplum in ſinu eorum. Nónne his ſimilia, immò & fere grauiora, ipſa Chriſti perſona loquitur in propheta: Fiant, inquit, vxores eorũ abſq; liberis, & viduæ, & viri eorum interficiãtur morte, Hierem. 18.
&c. quę ita cõcludit: Ne propitieris iniquitati eorũ, & peccatum eorũ à facie tua non deleatur. Fiant corruentes in cõſpectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis. Debita pecuniæ ſeu quarumlibet rerũ, quæ nobis iure debentur, vt dimittamus debitoribus noſtris, cõuentio nos iſta nõ cogit, niſi fortè pro miſericordia, ſi debitor attenuatus paupertate, reddere non poſsit. Siquidem & ipſe Domin⁹, quod iure ſibi debetur vel quod ei ſemel quiſpiã vouit, nequaquam dimittit, ſiue bonum, ſiue malũ ſit, ſed nec
altera

Leuit. 27. altera commutari concedit, immò dicit: Si quis mutauerit, & hoc quod mutatũ eſt & ꝑ quo mutatũ eſt, ſanctificabitur Domino & non redimetur. Sexta petitio. *Et ne nos inducas in tentationem.* Ergo ne Deus inducere ſolet in tentationẽ, vt dicamus ei, & ne nos inducas in tentationem? Non vtique in tentationem mali, tentationem concupiſcentiæ ſiue peccati. Nemo cùm tentatur, ait Iacob. Apoſtolus, dicat quia à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum eſt. Ipſe aũt neminem tentat. Vnuſquiſq; verò tentatur à cõcupiſcẽtia ſua abſtractus & illect⁹. Eſt alia tẽtatio, ſcilicet tribulatio, quę ab hoc ſeculo multis inſertur modis & eiuſmodi tentatiõe Deus ſanctos ſuos tẽtare cõſueuit. Hinc eſt illud per ſapientem dictũ: Deus tentauit illos, tanquam aurum in fornace probauit eos. Rectè & ſapienter ſic tẽtari, id eſt, tribulari metuentes, & pauidi dicamus Deo, rogemus patrem, & ne nos inducas in tentationẽ. Sed dicit aliquis: Nónne & glorioſum & optabile eſt in tribulatione tentatos & probatos coronari? Nónne ex huiuſmodi tentationibus martyres ſancti facti ſunt glorioſi? Nónne ergo magis optare debemus tentationem? De tentatione quoque peccati ſi placet hic intelligi, non aliter intelligendum eſt, & ne nos inducas in tentatiorem, niſi ac ſi diceretur, & ne nos permittas induci in tentationem. Septima petitio. *Sed libera nos à malo: Amen.* Hanc, vt ſuperius iam dictum eſt ſecundum Lucã, ſicut & tertiam illam: Fiat volũtas tua ſicut in cælo & in terra, ſtudio breuitatis omiſit, dum plenius inculcare vult eis, qui nõdum intellexerant ex hac prima inſtitutione, quod orantes non oporteret multum loqui. Et quidem vnum idemque videntur ſignificare, & ne nos inducas in tentationẽ, ſed libera nos à malo: quoniam in tentationem non induci: id planè eſt à malo liberari: veruntamen magis vniuerſale nomẽ eſt malum eorum quæ nocent, & naturæ vel ſaluti humanæ aduerſa ſunt: Nam, vt de cæteris taceam, mors ipſa malum eſt, & infernus malnm eſt, & diabolus malus eſt, à quo gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum nos liberet: Amen. Hoc ſignaculum orationis dominicæ interpretatur verè vel fideliter. Ecce hæc eſt oratio dominica, ſeptem diſtincta partibus, id eſt, petitionibus, & ipſa eſt cunctarum exẽplar oratio num, vt quicquid à patre noſtro Deo petere volumus, hic probemus vtrum Deo placitum, vel ad ſalutem noſtram ſit idoneum quod poſtulamus. Nam ſi ab iſtarum qualibet petitionum petentis intentio diſcordat, nequaquam in nomine ſaluatoris poſtulat: & idcircò non arroget ſibi ſponſionem dicentis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Et in cunctis quidem petitionibus claret patris bonitas, in quinta autem quæ eſt, & dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, bonitas ſimul & ſeueritas, q̃ protin⁹ ita confirmat. *Si enim dimiſeritis hominib. peccata eorũ, dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra: ſi autem non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Quàm benè bonitas & ſeueritas pij patris, & iuſti iudicis per iſtam conditionem prouidit cunctis reconciliationem quæſituris, ſicut ipſe ſuperius dictauit dicens, ſi ergo offers munus tuum ante altare, & recordatus fueris qa frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Legimus hunc ipſum Dominũ, vbi præcepta & iudicia ſua populo ſuo per Moyſen propoſuit, ita dicentem: Qui percuſſerit hominẽ volens eum occidere, morte moriatur. Qui autem non eſt inſidiatus, ſed Deus illum tradidit in manus eius, conſtituam tibi locũ, in quẽ fugere debeat, ſubauditur, ne propinquus occiſi interficiat eum, quod alibi conſtituens plenius edicit: Quæ fortior vel magis munita ciuitas reis ad refugiendum eſſe potuit, quam iſta coniunctio iuſtitiæ ſeu charitatis, ſi non dimiſeritis, nec pater veſter dimittet vobis? Quis enim patris huius filius eſſe volens, ciuitatis huiuſce vectes & ſeras effringere audebit, & in eum vindicare qui in illam confugit, cupiendo reconciliari? Igitur quoniã dixerat ſuperius, vade prius reconciliari, & ille poterat cauſari de difficultate reconciliationis, puta dixiſſe Dominũ, conſtituã tibi locũ in quẽ fugere debeas, id eſt, ponã cõditionem de peccatis dimittendis, in quam timens incidere frater tuus, ſatisfactionem tuam ſuſcipiat.

Sexta petitio, Et ne nos in, &c. — *Iacob. 1.* — *Sapien. 3.* — *Septima petitio, ſed libera nos à malo.* — *Pater noſter, exemplar omniũ orationum* — *Ioan. 16.* — *Matth. 5.* — *Optima ciuitas refugij, dimittere fratri.* — *Exod. 21.* — *Num. 35.* — *Matth. 5.* — *Exod. 21.*

FINIS LIBRI QVINTI.

RVPER-

Iſericordiam & verita
Pſal. 83. tem(ait Pſalmiſta)dili.
git Deus.gratiã & glo-
riam dabit Dominus.
Secundum hoc veridi
cum carmen hęc loqui
tur Dei filius, quæ nũc
tractauimus & tracta-
mus. Te autem faciente eleemoſynam, ne-
ſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua, vt
ſit eleemoſyna tua in abſcõſo, & pater tuus
qui videt in abſcõſo, reddet tibi. Et: Tu au-
Matth. 6. tem cùm orabis, intra in cubiculum, & clau
ſo oſtio, ora patrem tuum: & pater tuus qui
videt in abſconſo, reddet tibi. Ibi miſericor
dia, ibi veritas eſt, quã Deus diligit. Et quid
niſi gratiam & gloriam reddet tibi? Et con
tra ſimilatores & callidi prouocant iram
Dei, qualium videlicet maximi erant hypo
critæ illi, ſcribæ, & phariſæi, contra quos di
cit: Cùm ergo facis eleemoſynam, noli tu-
ba canere ante te, ſicut faciunt hypocritæ.
Et: cũ oratis, non eritis ſicut hypocritæ. In
trib. hic operibus veritatẽ ſe diligere teſta-
tur. Etenim tertiũ hoc eſt. *Cũ autẽ ieiunatis, no
lite fieri ſicut hypocritæ triſtes. Exterminãt enim facies
ſuas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vo-
bis, quia receperunt mercedem ſuam. Tu autem cùm
ieiunas, vnge caput tuũ, et faciem tuam laua, ne videa
ris hominibus ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in abſconſo,*
Primus o- *& pater tuus qui videt in abſconſo reddet tibi.* Pri-
mnium ie- mus omnium ieiunaſſe legitur Moyſes.
iunauit Nã ex quo primus homo cõtinentiæ legem
Moyſes. tranſgreſſus eſt, non obaudiens vt ab vno
ſe ligno contineret, nullus recogitaſſe le-
gitur, vt per ieiunium faciem DOMINI
vtcunque complacaret, quam ille per ci-
bum vetitum inobediens offenderat. Nam
ille iam dictus Moyſes, iuſſus eſſe non le-
gitur, vt ieiunaret, ſed ſpontè ieiunauit,
vt ſermonem ex ore Dei procedentem,
in quo viuit homo, accipere atque conſcri-
bere dignus exiſteret. Rurſus ieiunauit, vt
Deut 8. dimiſsionem peccati populo impetraret
Exod. 23. quemadmodum dicit ipſe Moyſes. Et pro-
Deut. 9. cidi ante Dominum ſicut prius quadra-
ginta diebus & quadraginta noctibus, pa-
nem non comedens, & aquam non bibens,
propter omnia peccata veſtrã, quæ geſsiſtis
contra Dominum, & eum ad iracundiam
prouocaſtis. Peccatum autem veſtrũ quod
feceratis, id eſt, vitulum arripiens, igne
combuſsi. Eſt ergo ieiunium diuinæ authõ-
ritatis res, nõ quod Deus illud præceperit,
aut digit⁹ eius in tabulis ſcripſerit, ſed quia
non ſine virtute Dei mortalis homo qua-
draginta diebus & quadraginta noctibus ſe
mel & iterum ieiunare potuit, & ieiunan-
do multũ Deo appropinquauit, à quo pri-
mus homo manducando nimis longè receſ *Cauſa ieiu-*
ſit. Cauſam vel intentionẽ ieiunandi Moy- *nandi bona*
ſes & Helias & Daniel bonam, & Deo di- *& Deo di-*
gnam habentes, glorioſum, & laudabile fe *gna.*
cerunt ieiunium, videlicet hoc intuentes,
hoc expectantes, vt mitteret Deus illud, ꝙ
Abrahæ promiſerat ſemen, id eſt, Chriſtũ. *Matth. 9.*
Qui vbi venit, iam non fuit ieiunandum
donec auferetur ab eis, quemadmodum i-
pſe dixit Phariſæis, facientibus quæſtionẽ,
quare diſcipuli eius non ieiunarent. Nun-
quid(ait) poſſunt filij ſponſi lugere, quam
diu cum illis eſt Sponſus? Venient autem
dies, cùm auferetur ab eis Sponſus, & tunc
ieiunabũt. Cauſam iſtam ieiunandi non ha
buerunt nec habent hypocritæ triſtes, & ta-
men ieiunauerunt, & ieiunant frequenter
deſiderium Chriſti non habentes, & mira
vani cordis duritia nonnunquam plus ieiu-
nando laborant, quam hi qui Chriſtum &
vitam æternam deſiderant. Verbum ex-
terminant, aliud multum ſignificat, quàm *Extermina*
vulgo intelligitur. Exterminatur quippè *re demoliri*
exul, qui mittitur extra terminos. Pro hoc
ergo ſermone, demoliuntur ſemper debe-
mus accipere. Demolitur autem hypocrita
faciem ſuam, vt triſtitiam ſimulet, & animo
fortè lætantẽ, luctum in vultu. Quod dein-
de dicit, tu autem cùm ieiunas, vnge caput *Vnge ca-*
tuum, & faciem tuam laua, iuxta ritum pro *put tuum.*
uinciæ Paleſtinæ loquitur, vbi diebus feſtis
ſolent vngere capita. Præcipit ergo, vt quã
do ieiunamus lætos nos & feſtiuos eſſe mõ
ſtremus. Quid autem faciemus nos, quibus
conſuetudo non eſt nec fuit, diebus feſtis
vngere capita? Quomodo faciemus id ꝙ
dicit: Tu autem cùm ieiunas vnge caput
tuum, ne videaris ab hominibus ieiunans?
Ergo non ſuperfluum eſt, anagogicum hic
admittere ſenſum, vt vngere caput noſtrũ,
hoc ſit exhilarare cor quod eſt principale
noſtrũ, & enim ſicut de eleemoſyna, ita &
de ieiunio rectè dictum intelligitur. Hila-
rem enim datorem diligit Deus. Denique *2. Cor. 9.*
gaudere in Spiritu ſancto, hoc eſt vngi O-
leo, quia Spiritus Sanctus Oleum dicitur,
vt illuc: Vnxit te Deus Deus tuus Oleo *Pſal. 44.*
lætitiæ præ conſortibus tuis. Hoc autem
gaudio tunc gaudere poſſumus in ieiunio,
ſi con-

Ieiuniũ hypocritarũ triſte.

ſi conſcientia noſtra teſtimonium habet, quod inter ipſum ieiunium paſcatur ſponſi, qui ablatus eſt à nobis, ſancto deſiderio. Gaudium iſtud hypocritæ non quærunt, & idcircò triſtes hic dicuntur, illi autem neſcierunt, de quibus Propheta Zacharias ita loquitur: Miſerunt ad Dominum Dei Saraſar & Rogomelech, & viri qui erant cum eo ad deprecandum faciem Domini, vt diceret Sacerdotibus & Prophetis Domini. Nunquid flendum mihi eſt in menſe quinto, vel ſanctificare me debeo, ſicut feci iam multis annis? Videlicet quia ſoluta erat captiuitas Babylonica, templumque manufactum reædificabatur, cauſam nullam putabant ſupereſſe, cur flere deberent aut ieiunare. Quaſi verò ſola captiuitas illa deflenda fuerit, & nõ potiꝰ vniuerſalis captiuitas generis humani, quæ in Adã contigit: & quaſi reędificatio templi illius manufacti. malorũ omniũ finis fuerit, & non potius tẽplũ futurũ, tẽplũ dominici corporis, ꝙ tandẽ fabricari, & deinde ſolui, & poſt triduũ oportebat excitari. Propterea ſic reſpõderi debuit, & ſic reſponſum eſt illis: Cùm ieiunaretis, & plangeretis in quinto & ſeptimo per hos ſeptuaginta annos, nunquid ieiunium ieiunaſtis mihi? Et cùm comediſtis & bibiſtis, nunquid non vobis comediſtis & vobiſmetipſis bibiſtis? Quod eſt dicere: Nónne hoc pacto non Dei, ſed veſtram gloriam quæritis, dum pro rebus temporalib. quia deſunt, ſiue vt affluant, lugetis & ieiunatis, & de regno Dei, quod differatur, quod nondum venerit, non curatis? Non ita, ſed ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium, & lætitiam, & ſolenoitates præclaras, vſquequo venient populi, & habitabũt in ciuitatib. multis, & appræhendent decem homines ex omnibus linguis gentium fimbriam viri Iudæi, &c.

Zach. 7.

Ieiunantiũ triplex diſtantia.

Quod hic in Euangelio dictum eſt ieiunanti caput vngere, & faciem lauare, hoc illic in Propheta dictum fuerat ieiuniũ in gaudium & lætitiam & ſolennitates præclaras eſſe debere. Eſt igitur ieiunantium diſtantia triplex, dũ ieiunant alij propter Dei regnum, quia differtur, & nondum venit eis per occultum diuinitatis conſilium, iuſtumque iudicium, alij propter infauſtam memoriam caſuum aduerſorum, qui circa res temporales acciderunt, alij propter humanæ laudis appetitum, vt glorificentur ab hominibus tanquam iuſti, quia miſera ambitione repleti ſunt. Secundum diſtinctiones iſtas ſequitur adhortans ſuos, & dicit: *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furant: Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Vbi eſt enim theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.* Nunquid enim theſaurizare id ſolummodo eſt, pecuniam congregare? Immò & opera qualiacunque, ſeu bona ſeu mala facere theſaurizare eſt. Nam ſicut qui bona agit, gloriam æternam theſaurizat, quapropter & de timente Dominum, ſcriptum eſt, iucunditatem & exultationem theſaurizauit ſuper eum, ſic & qui mala agit, rectè iram dicitur theſaurizare. Vnde & Apoſtolus: Tu autem (inquit) ſecundum duritiam tuam & cor impœnitens theſaurizas tibi iram in die iræ. Maximè de bonis hic ſentiendum eſt. videlicet de eleemoſynis, orationib. & ieiunijs, quia de his hactenus ſermo fuit. Denique qui ieiunantes, caput ſuum nõ vnxerunt, nec faciem ſuam lauerunt hi ſunt, quorum theſauros in terra theſaurizatos tinea vel ærugo demolita eſt, quia videlicet valdè tineoſum caput eſt & æruginoſa facies, vbi totus ieiunij fructus eſt, videri & glorificari ab hominibus, dum propter triſtitiam triſtemque vultus maciem, hypocritæ nequam ſancti putãtur. Ecõtra qui caput ſuum vnxerunt oleo ſupra dicto, & faciem ſuam lauerunt, iuxta illud. Hilarem enim datorem diligit Deus, qualium hilaritas eſt ſpes quæ in cælo repoſita eſt: hi ſunt quorũ theſauros in cęlo theſaurizatos, nec tinea, nec ærugo demolitur, quia videlicet ariditas tineæ nunquam cõtingit caput, quod in Spiritu Sancto delectatur. Ferè medij ſunt, quorum ieiunij cauſa terrenum quidem habet fundamentum, ſed non vſquequaque, non ſicut cauſa hypocritarum, ſed ſimpliciter & penè pueriliter, ſicut illi ſupra memorati, qui ſoluta captiuitate Babylonica dum templum reædificaretur, dixerunt: Nunquid flendũ mihi eſt in die quinto vel ſanctificare me debeo, ſicut feci iam multis annis? Nam & qui eiuſmodi ſunt, non quidem habent rite ieiunandi ſcientiam, ſed propter hoc non imputamus eis hypocritarum malitiã, quia videlicet aliud eſt, propter damna rerum temporalium veraciter dolere, & abſque fictione lugere: aliud, ſine vlla mentis vel ſpiritus contritione propter adipiſcendam ſanctitatis opinionem, caput inunctum quaſi circulum cõtorquere, & ſacco, & cinere ſternere. Sic enim ieiunare etiam potuerunt crudeles homicidæ, in ipſa crudelitatis vel homicidij meditatione. Exempli gratia: Prædicate ieiunium (inquit Iezabel) & ſedere facite Naboht inter primos populi, & ſubmittite duos viros filios Belial contra eum, & falſum dicant teſtimonium, benedixit Naboth DEVM & regem, & educite eum, & lapidetur, ſicque moriatur. Aliud fuit hoc, atq; aliud, quod cùm audiſſet ACHAB ſermones.

Theſaurizare quid eſt.

Eccl. 15.

Rom 9.

2. Cor. 9.

Ieiunantes medij inter bonos et hypocritas.

Zach. 7.

3. Reg. 21.

Helię,

Ibidem. Heliæ, ſcidit veſtem ſuam & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitque & dormiuit in *Ieiunium Achab.* ſacco, & ambulabat demiſſo capite, vt malū non induceretur in diebus eius. Ibi Achab ieiunando non quidem hypocrita fuit, theſaurizans ſibi aliquid, vt diceret Dominus: Quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus eius, veruntamē hoc ipſum in terra theſaurizauit, vbi fures *4. Reg. 9.* effodiunt & furantur. Qualis vtique extitit Iehu, quia videlicet, quamuis iubente Domino, deleuerit domū illius, non tamen *Cælum cæli locus ſpirituum beatorum.* gloriæ Domini, ſed ſuæ cupiditati ſtuduit, quippè cùm regnaret, non fecit voluntatē Domini, vt vitulos, quos fecit Hieroboam deſereret. Quid tandem theſaurizare in cęlo? Vel certè quod eſt illud cælum, in quo nobis eſt theſaurizandum? Non vtique cęlum æreum, neque illud quod ſecundo die *Gen. 1.* factum eſt, ſicut ſcriptū eſt: Dixitq; Deus: Fiat firmamentum in medio aquarū, & vocauit Deus firmamentum cælum: ſed cælū tertium, quod in principio factum eſt, ſicut itidem ſcriptū eſt: In principio creauit Deus cęlum & terrā, cęlū inuiſibile eſt, inuiſibilis *Theſaurizantes in cælo.* patria ſpirituū beatorū, diciturq; cęlū cęli, qa videlicet cōparatiōe eius terra eſt, & hoc cælum, & quicquid videri poteſt oculis terrenis. Quomodo in illo cælo debemus theſaurizare theſauros? Nimirum idcircò ieiunando, & eleemoſynas faciendo, cæteriſq; modis omnibus lugendo, quia illuc abijt, & nondum redijt ſponſus, qui ablatus eſt nobis filijs ſuis. Cauſa iſta cæleſtis eſt, & ꝓinde *Fures olim in cælo.* qui hanc habet, rectè in cælo theſaurizare dicitur, nimirum tuto in loco, quia fures ibi non effodiunt, nec furantur, neque ęrugo, neque tinea demolitur. Fuerunt ibi olim quidam fures, ſcilicet, diabolus & angeli eius, qui quaſi effodientes diuinitatis honorem furari voluerunt, ſed non valuerunt, imò quicquid honoris vel pulchritu- *Ezech. 28.* dinis habebant à creatore ſibi collatum, ęrugo & tinea nequiſsimæ hypocriſeos demolita eſt, quia (ſicut illi per Prophetā exprobratur) in medio lapidū ignitorum ambulauit perfectus in vijs ſuis quæ perfectio fuit hypocriſis, vt videretur eſſe quod non erat, altiſsimo ſimilis, & illa hypocriſi æruginatus, iam non ſplendidus angelus, ſed teter eſt diabolus, tineoſum vtique præferens caput. Eiuſmodi fures ibi fuerunt, ſed iam ibi nō ſunt, nec erunt, nec tineā ſiue ęru- *Vbi theſaurus tuus ibi & cor tuū.* ginem admiſit poſtea, nec admittet vnquā illud cælum caſu illorum purificatum. Illic theſaurizate (inquit) ac demum familiariter conſcientiam cuiuſque conueniens, vbi eſt enim (inquit) theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. Quod dictum quale ſit, ille aliquantiſper intelligit per ſimilitudinē ſui, qui ſolicitudinem hominis voti ſeu promiſſi, vel cuiuſcunque debiti neceſsitate ductꝰ vel cōmonitus, corde ſuo illuc ſæpe reſpicit, vbi nouit ſe repoſuiſſe aliquid, per qđ ſe *Homo per bona opera redimitur in die iudicij.* liberare poſsit. Et quis eum iure repellere poſsit, quin theſaurum ſuum recipiat, cū voluerit, vel tempus fuerit? Porrò, in cælo nulla vnquam iniuria fit, quin cùm tempus fuerit, cor eius, id eſt, ipſemet admiſſus, accedat illuc, vt fruatur theſauris ſuis, quos theſaurizauit illic. Et interim dū viuit, ſemper cor eius illic eſt, vbi in manus Domini commiſit ac præmiſit qualiacunque bona opera, per quæ redimi poſsit in die iudicij.

Lucerna corporis tui eſt oculus tuꝰ. Si oculus tuꝰ fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit. Si ergo lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? Etenim ſenſus iſte eſt: Idcircò non dixi, ſic vniuerſaliter vobis omnibus ſacientibus eleemoſynam, ſit eleemoſyna veſtra in abſconſo. Et: Vos autem cùm oratis, intrate in cubiculū, & clauſo oſtio, orate patrem veſtrum. Et: Vos autem cùm ieiunatis, vngite capita veſtra, ſed dixi ſingulariter: Te autem faciente eleemoſynam, & &c. quia videlicet non omnibus dico hoc, neque omnibus dicendum eſt hoc, ſed tibi vni vel alteri ſimiliter vnicuilibet, cuius oculus fortè infirmus eſt, cuius intentio nōdum ſatis firma eſt. Etenim lucerna corporis tui eſt oculus tuus, & ſubaudire debes, quia ſecundum huius rei ſimilitudinem, lucerna operis tui, eſt intentio tua. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit, & ſubintelligere debes, quia ſecundum rei huius ſimilitudinem, ſi intentio tua fuerit abſque hypocriſi, & abſq; nebula cuiuſlibet miſeræ vanitatis, tunc opus tuum totum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit: & ſimiliter ſcire debes, qnia ſi intentio tua fuerit in hypocriſi, totum opus tuū tenebroſum erit, ſiue ieiunium, ſiue oratio, ſiue eleemoſyna ſit. Si ergo lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? Quod eſt dicere: Si opera bona, quæ facis coram hominibus, propter hypocriſim reproba ſunt, ipſa opera mala quæ in occulto ſunt, quale iudicium merentur? Proinde ſimplicem oculum, id eſt, intentionem bonam in corde habeas, & quomodo vis fac. Nam ſi fuerit ſimplex oculus eiuſmodi, tūc próſectò acceptum eſt Deo quod facis, ſiue cinere aſpergas, ſiue oleo perungas caput tuum, dum ieiunas, ſiue longam, ſiue breuem orationem facias ſiue mnltis videntibns, ſiue nullo ſciente pauperi eleemoſynam porrigas. Hic autē oculus ſimplex, hæc intentio bona eſt, cupere vt homines opera tua videntes, glorificēt patrem qui in cælis eſt, ſicut econtra nequā

oculus

oculus, intentio mala eſt, ambire vt ab ho
minib. glorificeris, quo ſit vt tenebroſum
ſit quodcunq; facis, ſiue cinis, ſiue oleum
in capite tuo ſit, ſiue longa ſiue breuis ora-
tio tua ſit, ſiue publica ſiue occulta elee-
moſyna tua ſit. Interim dum nondum pu-
rificatus eſt oculus, dum fieri poteſt, vt le-
ui vento vel aura miſeræ vanitatis inten-
tio lædatur, facito (vt dixi) vt non videa-
ris hominibus ieiunans, aut eleemoſynas
faciens, aut orans. *Nemo poteſt duobus dominis
ſeruire. Aut enim vnum odio habebit & alterum dili-
get, aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet Non
poteſtis Deo ſeruire & Mammona. Ideò dico vobis, ne
ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque cor-
pori veſtro quid induamini.* Hactenus temperan
dum eſſe debuit à maligna ſuperfluitate
hypocritarum, quorum in ipſa temperan-
tia ciborum grande eſt intemperantiæ vi-
tium: núc addit quod adhuc melius & per-
fectius eſt, vt hi, qui ſpiritualibus ſtudijs
idonei ſunt, ſoluti ac liberi eſſe cupiant ab
omni occupatione curarum ſecularium,
ab omni ſolicitudine rerum quoque vena
Luc 10. lium, iuxta illud: Martha Martha, ſolici-
ta es, & turbaris erga plurima. Porrò vnú
eſt neceſſarium. Maria optimam partem
elegit, quæ non auferetur ab ea. Hoc ita in-
cipit: Nemo poteſt duobus dominis ſerui-
re. Aut enim vnum odio habebit, & alte-
rum diliget, aut vnum ſuſtinebit, & alte-
rum contemnet. Hanc generalem de Do-
minis ſententiam quam veram eſſe ratio
ſpontè concedit, Idcircò præmiſit, vt ſpe-
cialem opportunè ſubinſerret, eadẽ nixam
veritatis firmitate, non poteſtis Deo ſerui-
re & Mammonæ. Sciendum quippè eſt,
quod non idem ſit duobis Dominis, ac ſi
dixiſſet, duobus hominibus ſiue duobus
Regibus aut poteſtatibus. Nam duobus
hominibus duobus regibus ſiue poteſtati-
bus poteſt vnus homo ſeruire, quia poſ-
ſunt duo Reges, duo Principes ſibimet có-
cordes exiſtere, vt fuerunt Salomon & Hi-
ram Rex Tyri inuicem fœderati, & ambo-
bus ſeruire potuit artifex Hiram in ædifi-
catione domus Domini, quem miſit Rex
Hiram prudentem & ſcientiſsimum, qui
nouerat operari in auro & argento & ære
& ferro, marmore & lignis, purpura quo-
que & hyacintho & byſſo & coccino, & ad-
inuenire prudenter quodcunque in opere
neceſſarium eſſet. Porrò, duobus domi-
nis neminem poſſe ſeruire, idcircò dictum
eſt veraciter, quia dominatio ſuperbiæ ſciſ
ſus eſt, & dualitas dominationis nunquã
abſque ſciſſura contrarietatis eſſe poteſt.
Vnus enim Dominus. vnus Deus eſt, cæte-
ri qui dicuntur dij vel domini, putatiuè di
cuntur, & non ſunt. Attamẽ vſus obtinuit,
vt in ſuo quiſque iure Dominus dicatur &

Duob. hominib. idẽ ſeruire poteſt.

3 Reg 5. 2. Para. 2.

Duobus dominis nemo ſeruire poteſt.

Ephe. 4.

ſit, vt exempli gratia, in ſuo regno Domi-
nus & Rex dicebatur Rex Dauid. Duo do
mini tunc ibi eſſe cœperunt, quia domina *2. Reg. 16.*
tionis vnitas in dualitatem ſciſſa eſt quan-
do filius eius Abſalon dominationem có-
tra eundem patrem ſuum arripuit. Vtique
duob. illis nemo ſeruire potuit. Aut enim
vnum odio habuit, & alterum dilexit, vt
(verbi gratia) ille Chuſai, qui quoniã ſer-
uus erat bonus, bonum Dominum dilexit,
& malum odio habuit, apud Abſalon de-
gens, & ſaluti Dauid miro atque amabili
artificio conſulens ac deſeruiens. Aut vnũ
ſuſtinuit, & alterum contempſit, vt ille A-
chitoſel, qui vtique non dilexit Abſalon,
ſed idcircò ſuſtinuit eum, vt Dauid Do-
minum legitimũ contemnere poſſet. Nun-
quid enim diligebat, aut diligere nouerat,
qui talia quæ legimus, illi conſilia dabat?
Imò & de toto penè Iſrael ita ſentiendum
eſt, quod videlicet neque Abſalon, neq;
Seba filium Bochri, neque Hieroboan, cæ-
teroſque Reges, quos habuit, dilexit, qui ip
pè quos toties occidit & mutauit: ſed ob
hoc tamen dominationem illorum ſuſti-
nuit, vt contemnere poſſet legitimam do- *2. Reg. 20.*
minationem domus Dauid, toties dicen-
do, vt ſcriptura meminit: Quæ pars nobis
in Dauid, vel quæ hæreditas in filio Iſai?
Non ergo (ait) poteſtis Deo ſeruire & Mã-
monæ. Hi nanque ſunt duo domini valdè *3. Reg. 12.*
ſibi contrarij, ſicut veritas & mendacium,
ſicut iuſtum & iniquum, quia videlicet
Deus verus eſt Dñs, & hic ſolus iure domi
natur. Mammon aũt, id eſt, princeps huius
mũdi, falſus eſt dñs, & iniquè dominatur,
& omninò mentitur de omni gloria mun-
di, dicẽs quia mihi hæc omnia tradita ſunt,
& cui volo, do illa: quia non ipſe, ſed ſolus
excelſus dominatur in regno hominum,
ſicut Nabuchodonoſor dictum eſt cælitus, *Matth. 4.*
& cuicunque voluerit, dat illud. Iſtis duo *Dan. 4.*
bus dominis nemo poteſt ſeruire, ambos
iſtos nemo diligere. ambos iſtos nemo
poteſt odio habere vel contemnere. Si
enim Dominum verum diligit, falſum o- *Pſal. 118.*
dio habet, vt ſupra dict Dauid, qui in Pſal
mo loquitur: Iniquitatem odio habui, le-
gem autem tuam dilexi. Si autem falſum
diligit, verũ Dñm odit, vt Iudæi, de quib.
ſaluator: Nunc autẽ (ait) & viderunt & o-
derunt, & me & patrẽ meum, quiq; dicunt *Ioan. 15.*
iuxta Eſa. vaticiniũ: Percuſsimus fœdus cũ *Eſa. 28.*
morte, & cum inferno pepigimus pactum.
Horriſonum eſt hoc, & ipſo audito nimis
aſperum, quempiam odiſſe Deum, & cum
Diabolo & cũ inferno pepigiſſe pactum,
& hoc omninò eſt impiorum atque deſpe-
ratorum. Porrò, vnum ſuſtinere & alterũ
contemnere, & non ſolũ ſuſtinere Deum,
cõtemnere autem diabolum, etiam electis

Exempla de Dauid. interdum accidit, exempli gratia, vt ipſi iã
dicto Dauid. Aliquando enim ille Diabo-
lũ ſuſtinuit, quẽ nunquã dilexit. Deum au-
tem contempſit, tunc videlicet, quando tẽ
tatus eſt, & in Vriam peccauit. Quare ergo
(inqnit Dominus) contempſiſti verbum
Domini, vt faceres malũ in cõſpectu meo?
Quamobrem non recedet gladius de do-
mo tua vſque in ſempiternum, eo ꝙ deſpe
xeris me, &c. Bonum ergo Dominum ipſe
contempſit, malum ſuſtinens Dominum
propter emolumentũ prauę delectationis,
qui & peregrinus dicitur illic, eò quòd lõ-
gè ſit à ciuitate Dei. Quod enim dictũ eſt
illic per Nathan, quia diues parcens ſume-
re de ouibus & de bobus ſuis, vt exhiberet
conuiuiũ peregrino illi qui venerat ad ſe,
tulit ouẽ viri pauperis, parabolica locutio
eſt, ſignificans qualiter malum Dominum
ſuſtinuerit, bonum autem contempſerit.
Rurſus verò idem Dauid, malum Domi-
num contemnens, vt in omnib. ſolitus con
temnere fuit, præter illnm ſermonẽ Vriæ
Ethæi, bonum Dominũ ſuſtinuit, ſubaudi
2. Reg. 24. tur corripientẽ, eò quòd numeraſſet po-
pulum, & dixit: Coartor nimis, ſed melius
1. Para. 23. eſt vt incidam in manus Domini, multæ
enim miſericordiæ eius, quã in manus ho-
Solicitudo verũ tempo ralium ſcã daliz at plerunque. minis. Quoniam ergo non poteſtis duob.
dominis iſtis ſeruire, ideò dico vobis, ideò
ſuadeo vobis, à malo dño ſcilicet à Mam-
mona tam longè recedere, vt ne ſaltem ſo-
liciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis
neq; corpori veſtro quid induamini. Mul
tos enim ſolicitudo iſta ſcandalizauit, vt
malum Dominnm ſuſtinerent, & bonum
Dominum contemnerent, & non ad horã
tantum, ſicut ſcandalizauit tentatio ſanctũ
Dauid, ſed vſque in finem, ſicut Saulẽ qui
ante illum fuit. Ille enim nimium ſollcitus
de honore ſeculi, & de vita præſenti, malũ
Dominum non ſolùm viuens inuitus ſuſti
nuit propter contemptum Domini, verũ-
etiam in fine vitæ ſuæ volens ſubijt, conſu-
lendo Spiritum Phytonis, & comedendo
1. Reg. 28. vitulum, quem Phytoniſſa mulier appo-
ſuit. Alius plus, alius minus à curis huius ſe
culi, à ſolicitudinibus huius vitę ſcandali-
zatur. Eſt quidem licitum, & lege conceſ-
ſum, habere facultates, prouidere quod
domui vel rei familiari neceſſarium eſt,
Varia pericula in diuitijs. inter filios ac nepotes, inter ſeruos & clien
tes curare, quod Dominum vel patrem de
cet: ſed hæc via periculoſa eſt, ne fortè dũ
quaſi ex neceſsitate cœperis, ad hoc perue-
† Lego illis nias, vt ex amore ſeruias Mãmonę, id eſt,
diuitijs, & nõ tu † ſolus, ſed illæ dominen-
tur tibi & dum putas ire fortiter contra i-
ctum fluminis, victus cupiditatum ſeruus
ad inferiora deuoluaris. Fortè dicis: Si i-
ſtud perfectionis cõſilium ſecutus fuero,
ſi omnibus quæ poſsideo venditis, & in
pauperes erogatis, te Chriſte ſecutus fue-
ro, vnde eſca? vnde veſtimentum? Ad hæc *Mat. 19.*
inquam: *Nónne anima plus eſt quam eſca, & cor-
pus plus eſt quam veſtimentum?* Qui maiora præ-
ſtitit, vtique & minora præſtabit. *Reſpicite
volatilia cæli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neq;
congregant in horrea, & pater veſter cæleſtis paſcit il-
la. Nónne vos magis eſtis pluris illis?* Si ergo vola-
tilia abſque cura & ærumnis, Dei aluntur
prouidentia, quæ hodie ſunt, & cras non e-
runt, quorum anima mortalis eſt, cùm eſſe
ceſſauerint, ſemper non erunt, quanto ma
gis homines, quibus æternitas repromitti-
tur, Dei reguntur arbitrio? Nónne in Pſal. *Pſal. 103.*
cantatis: Saturabuntur ligna campi & ce-
dri Libani, quas plantauit, illic paſſeres ni- *Herodius*
dificabunt herodij domus dux eſt eorum? *Chriſtus*
Nolite timere. Sub nominibus & verbis il *Paſſeres*
lis de vobis Prophetia eſt, quod patri ve- *pauperes*
ſtro cura ſit de vobis, cũ panperes omnibus *Chriſti in*
relictis, nullam habentes ſolicitudinem, *monaſte-*
quid manducare, aut quo indui debeatis, *rijs.*
quaſi paſſeres fueritis effecti, qui nõ ſerũt,
neque metunt, neque congregant in hor-
rea, & pater veſter cæleſtis paſcit eos. Ma-
giſter enim veſter vnus eſt Chriſtus, & hic
tanquam herodius, auis magna, & fortis ad
deuincendum etiam Aquilam Reginam
auium, quamuis in cælũ volauerit, nihilo-
minus tamen vobiſcum eſt omnibus dieb. *Matth. 28.*
vſque ad conſummationem ſeculi. Domus
huius herodij, vita eſt Apoſtolica, quam i-
pſe magiſter veſter Chriſtus extruxit. Si
paſſeres eſſe cupitis, ſi relictis omnibus,
hunc magiſtrum ſequi vultis, domus eius
præcedet volatum veſtrum, clamans ad li-
gna campi, dicens ad cedros Libani, præ-
cipiẽs potentib. & diuitib. huius ſeculi: Ex
pandite ramos veſtros, & ſuſcipite paſſeres
iſtos, effundite theſauros veſtros, & paſci-
te volũtarios pauperes iſtos. Nidificent a-
pud vos paſſeres iſti, conſtruite cœnobia,
fundate eccleſias, vbi habitẽt pauperes iſti;
vt vacet illis veſpere & mane & meridie
narrare, & annũciare, & exaudiet Deus vo
cem eorũ, tam ꝓ vobis, quã pro ſemetipſis
clamantium atq; exorantiũ. Quid ergo de
eſca veſtra ſoliciti eſtis, & præ ſollcitudine *Pſal. 54.*
huiuſce rei tuæ relictis omnib. ſequi timea
tis? Nónne vos magis pluris eſtis illis? ſub-
auditur paſſerib. quorum per ſimilitudi-
nem vos inuitani ad ſapientiã fidei. Homo
quippè vnꝰ ad imaginẽ Dei factꝰ, pluris eſt,
plus valet apud Deũ, multis & magnis bu-
balis aut bobus, ne dicã paſſeribus paruis.
*Quis aũt veſtrũ cogitans poteſt adijcere ad ſtaturam
ſuã cubitũ vnũ?* Fortè enim dicis: Paſſeres par-
ui ſunt, paruũ habent corpuſculũ, & idcir-
cò de modico paſci poſſunt: nos aũt grãdes
ſumus & idcircò plurib. & grandiorib. ali-
mentis

mētis Indigemus. Dico aūt: Quis veſtrum cogitans poteſt adijcere ad ſtaturā ſuam cubitum vnum? Noui enim vos, quia dum erubeſcit alter altero apparere breuior, extendit ſe quiſquis ille vel illa ſit, ſed quā tumcunque extendat, non poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum: & multum eſt, ſi per extenſionem poſsit adijcere palmum vnum. Cùm ergo dicit, quis autem veſtrum poteſt cogitans adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum, & tu reſpōdes nemo, ſiquidem nemo poteſt hoc facere cogitans, facit autem annos adijciens, & proficiens per naturam de infantia in iuuentutem perfectam, non cogitatione, ſed poſita à Deo lege naturæ, iterum argueris, quia qui te grandem fecit, & creſcentem vltra quantitatem vel modulum paſſeris, ipſe & eſcam tibi augere poteſt vltra quam neceſſarium ſit. *Et de veſtimento quid ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt, non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis.* Qui paſſeribus propter voluntariam paupertatem, & cæleſtem conuerſationem, ipſi lilijs cæteriſque pulchris floribus ſimiles dicuntur in ſcripturis propter caſtitatis pulchritudinem cæterarumque virtutum pulchram varietatem. Hinc † Eſaias loquitur: Audite me diuini fructus, & quaſi roſa plantata ſuper riuos aquarū fructificate. Quaſi Libanus odorem ſuauitatis habete, florete flores quaſi lilium, & date odorem. Et in Canticis Chriſtus dicit: Ego flos campi, & lilium conuallium. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Et multa in hunc modum. Congruè ergo dum victus atque veſtitus interdicit ſolicitudinem, ad quorum mittit ſuos electos conſiderationem, ſcilicet paſſerum atque liliorum, quorum in antiquis ſcripturis diuina authoritas, aſſcripſerat ſimilitudinem. Conſiderate (inquit) lilia agri, quo modo, & cæt. quæ ita concludit. *Si enim fœnū agri, ꝙ hodie eſt, & cras in clibanū mittitur, Deus ſic veſtit, quāto vos magis minimæ fidei?* Plane multo magis, & ſubaudiendum eſt, in regno Dei. Nam vt iſto ſeculo ſic veſtiri velimus, pro ſtultitia reputatur, quia nec Salomon (inquit) in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis. Quid porrò ſibi vult, quod tam acriter edicit, quanto magis vos minimæ fidei? Aut quid eſt eſſe minimæ fidei? Non enim leuiter aut negligenter attendendum eſt, quod & hic dicit, vos minimæ fidei, & alibi collaudat magnitudinem fidei, vt illic: O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut petiſti. Certos ergo terminos noſſe cupiamus, quos cùm attigerit fides, magna ſit: cùm nōdum attigerit, parua vel minima ſit. Ne longū in quærendo circuitū

Pauperes Chriſti, vt lilia agri.

† ſapiens. Eccl. 39.

Cant. 2.

Math. 15.

faciamus, prōptū adeſt ſignaculū ſiue indicium magnæ fidei, vbi ad Nabuchodonoſor regem dixerunt beati illi tres pueri, eadem hora mittendi in fornacem ignis ardētis. Ecce enim Deus, quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardentis, & de manib. tuis rex liberare. Quod ſi nolueris, notum ſit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & ſtatuam auream quam erexiſti, non adoramus. In hoc quippè agnoſcitur magnitudo fidei, fortitudo fidei, fortitudo fidelis animi, quod cùm dixiſſent, potens eſt Deus eripere nos, addiderunt. Quod ſi nolueris, notum ſit tibi rex, quia non colimus, nō adoramus deos tuos. Secundum quorum exemplum quicunq; dicunt, potens eſt Deus, quē colimus, paſcere nos, quoniam & paſſeres paſcit: potens Deus veſtire nos, quoniam & fœnum quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, ſic veſtit, & adhuc adijciunt, quod ſi noluerunt paſcere vel veſtire nos, nihilominus tibi ô Mammon nequaquam ſeruiemus: immò relictis omnibus, ipſum ſequemur, non ſoliciti quid manducemus, aut quid induamur: nimirum iſti magnæ ſunt fidei, quia fides illorum in futurum ſeculū totam ſe extendit. Econtra, minimæ ſunt fidei, quia ſcandalizātur, niſi à cunctis protegantur, vel defendantur aduerſis, cunctiſq; fruantur proſperis nec putant, quod de ipſis Deo cura ſit, vel quod vlla ſit prouidentia Dei. Et dixerunt (ait Pſalmiſta) quomodo ſcit Deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo? Ecce ipſi peccatores & abūdantes in ſeculo obtinuerunt diuitias. Ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota die, & caſtigatio mea in matutinis. Tales quique quoniam de victu vel veſtitu nimium ſunt ſoliciti, & murmurant niſi fuerint ſaturati: in ipſa profeſsione perfectorum, qui relictis omnib. Chriſtū ſequūtur, rectè dicūtur minimæ fidei, congruitq; his illud ꝙ quibuſdā ad ſe veniētib. ipſe dixit: Amē amen dico vobis quæritis me, nō quia vidiſtis ſigna, ſed quia mādacaſtis ex panibus meis, & ſaturati eſtis. Certos igitur magnæ fidei, certos minimæ fidei terminos inueniſſe nos arbitramur: qa videlicet hæc dicit, & ſentit ſimile quid illi dicto beati Iob: Etiā ſi occiderit me, in ipſo ſperabo. Hæc aūt tale quid, vt eſt hoc: Timeo & nō poſſū exire de Aegypto, ne aquæ penuriā patiar & ſitiā in deſerto. Magna res & vtilis eſt, q̄ nobis intimare molitur, & idcircò non ſemel dixiſſe contentus, iterū ac tertio repetit hoc ipſum dicēs: *Nolite ergo ſoliciti eſſe dicētes: quid mādacabimus, aut q̄d bibem⁹, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gētes inquirūt. Scit enim pater veſter, q̄ his omnib. indigetis. Quærite ergo primū regnū*

Exemplū magnæ fidei.

Qui ſunt minimæ fidei.

Pſal. 72.

Pſal. 58.

Ioan. 6.

Iob 13.

Exod. 17.

Dei, &

Dei,& iuſtitiam eius,& hæc omnia adijcientur vobis. Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum. Craſtinus enim dies ſolicit⁹ erit ſibiipſi. Sufficit diei malitia ſua. Quia valdè vtile eſt & neceſſarium hoc vnum, quod eſt ſabbatizare vel requieſcere in ſtudio ſiue contemplatione verbi Dei, quæ optima pars eſt, quã(vt ait ipſe Dominus) Maria elegit, idcirco(vt iam dictum eſt) nõ tantùm ſemel, ſed & iterum ac tertio ſententiam repetiuit de abijciendo graui onere ſolicitudinis, quam venter inducit, & occaſio pleriſq; miſeræ ſeruitutis, vt ſeruientes Mammonæ, Deo ſeruire non poſsint.

Sabbatiſmus in contèplatione.
Luc.10.

Vbi ſecundò dicit, nolite ſoliciti eſſe, duas rationes continuò ſubiungit. Hæc enim omnia gentes inquirunt, ſcit enim pater veſter, quia his omnibus indigetis. Altera terrore compeſcit, altera plena eſt cõſolationis. Quid eſt enim dicere, hæc omnia gentes inquirunt, niſi ac ſi dicatur, eritis enim gentibus ſimiles, quorum Deus venter eſt, ſi ſolicitudini huic, quam interdico, poſtponitis Deum? Cùm enim dicit, hęc omnia gentes inquirunt, pariter ſubintelligendũ eſt, & pręter hoc ſeculũ nihil amplius quærunt. Promptuaria eorum plena ſunt(ait Pſalmiſta) redundantia ex hoc in illud, nõ eſt ruina maceriæ, neque tranſitus, neque clamor in plateis eorum, & beatum dixerunt populum cui hæc ſunt. Hæc enim tanquam beatitudinem ſummam quærunt.

Philip.3.
Pſal.143.

Hæc ergo ſententia veluti iurgio nos percutit: & deinde, quoniam victu & veſtitu indigemus, volens nos omnem ſolicitudinem noſtram proijcere in eum, quoniam ipſi cura eſt de nobis, ſcit enim pater veſter quia his omnibus indigetis. Scit(inquam) & benè ſcit. Quid enim ille neſcit? Cauſam quoq; ipſe ſcit, propter quam euenit iſtud quod omnibus his indigetis. In paradiſo erant patres noſtri, ſola innocentia bene veſtiti, vt non indigebant pane, quo nunc in ſudore vultus veſtri veſcemini, ſufficienter ſolis impleti pomis paradiſi. Præuaricati ſunt oculis concupiſcẽdo, & ore comedendo fructum ligni vetiti, & ex tunc omnibus his indigetis, victu ad repellẽdam famẽ, veſtitu ad abigendũ frigus & tegendam turpitudinem.

Cauſa cur his indigemus ex Adam eſt.
Geneſ.3.

Nunquid verò ſolummodò ſcit, quia indigetis, & nõ etiam vult; cùm ſit pater veſter, ea prouidere quibus indigetis? Nunquid voluntas deeſt illi, niſi vos murmuraueritis, & murmurando cõpuleritis, vt velit? Hæc enim paterna eius prouidentia teſtimoniũ habet ex alijs multis ſcripturarum locis, quòd circa iuſtos, & perfectæ fidei viros ſemper adſit, & nunquam eos derelinquat, & ibi magis vtatur virtute ſua, virtute inuſitata, vbi humana ſibi ꝓuidere nullatenus poteſt induſtria. Exempli gratia, Heliã alibi Dominus per angelum, aliàs rapaces quoque corui, alibi vidua de parua farinæ hydria pauit. & Heliſæus paucos habens panes: Da, inquit ad puerum, populo vt comedat, & comederunt, & ſuperfuit iuxta verbum Domini.

Dei prouidentia erga pauperes ſuos.
3. Reg.17. & 19.
4. Reg.4.

Quærite ergo(ait) primum regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Quid eſt regnũ Dei, niſi verbũ Dei? Nam per quod facta ſunt omnia, per ipſum verbum regũtur omnia, & in hoc ſeruire, vtiq; regnare eſt. Quoties ergo ad audiendum, ſiue tractãdum verbum Dei conuenimus, quoties lectiones ſanctas legimus, aut libẽter audim⁹, & eas opere adimplere ſtudemus, toties quęrimus regnum Dei & iuſtitiã eius. Et hic quidem dum viuimus, quærimus & quærere poſſumus, inuenire autem ad plenum, niſi poſt hanc vitam nõ valemus. Theſaurus eſt hoc Dei regnum in agro abſconditus, theſaurus in agro literæ legalis atq; propheticæ, literæ magna ex parte parabolicæ, ſiue ænigmaticæ, diligenter clauſus atq; ſignatus. Hunc theſaurum inuenire, eſt ſcripturas ſacras intelligere & præ gaudio theſauri omnia vendere & emere agrum, hoc eſt, præ dilectione cæleſtium bonorum; vel regni cælorum, quale in ſanctis ſcripturis promittitur, omnem ſolicitudinem abijcere ſecũdum hoc præſens euangelicum conſilium, ſolùmq; earũdem amplecti ſtudium ſcripturarum, vt ſemper homo ſit expeditus ad verbum Dei tractandum, ſiue audiendum. Hoc facite primum, & hæc omnia(inquit) adijcientur vobis. O quantos ſtudium huiuſmodi non ſolùm vſq; ad ſufficientiam horũ, ſcilicet victus & veſtitus, verumetiam vſq; ad ampliſsimos honores citò prouexit. Super ſalutem & omnem pulchritudinem(ait quidam) dilexi ſapiẽtiam, & propoſui pro luce habere illam. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa.

Quid eſt regnũ Dei quærere.
Matth.13.
Sapien.7.

Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum. Craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibi. Sufficit diei malitia ſua. Iam ſemel & iterum dixerat, nolite ſoliciti eſſe. Quid adhuc tertio repetit, niſi quia magnũ eſt negotiũ quod intendit, & difficile valdeq; operoſum eſt, euellere de profundo cordis noſtri hanc radicem amaritudinis, radicẽ cupiditatis? Et nota q̃ terribiliter hac tertia repetitione ſolicitudinem interdicit. Cùm enim dixiſſet, nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinũ, protinus ait: Craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibiipſi. Audiat hoc homo ille diues, vel quicunque ſimilis eius, cui, cũ fructus vberes ager ſuus attuliſſet, cogitabat intra ſe, dicens: Quid faciã quod nõ habeo quo congregem fructus meos? & dixit: Hoc faciam, deſtruã horrea mea, & maiora faciã, & illuc congregabo oĩa, quę nata ſunt mihi

Fugienda ſolicitudo diuitiarũ.

& bo-

Luc. 12. & bona mea, & dicã animæ meæ: Anima, habes multa bona, repoſita in annos plurimos, requieſce, cõede, bibe, epulare, Multum ille de craſtino ſolicitus erat, qui ſolicitudinem ſuam tam delectabiliter in annos plurimos extendebat. *Gen. 30.* At verò craſtinus dies, non futurum dico tempus breue aut longum, pro quo ſolet dici cras, vt illic. Et reſpondebit mihi cras iuſtitia mea, ſed craſtinus dies, vt vulgo dici ſolet, dies qui noctem proximam ſubſequitur ſecundum occaſum & ortum ſolis, qui quotidianus eſt, ſolicitus erit ſibijpſi. *Luc. 12.* Nam ſequitur: Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem paraſti, cuius erunt? Puta quod dixerit: Stulte, quid ſolicitus es, non dico in annos plurimos, ſed in diem craſtinum? Craſtin⁹ enim dies ſolicitus erit ſibijpſi. *Craſtinus dies ſolicitus erit ſibi ipſi.* Quod idẽ videtur eſſe, ac ſi dicatur illi: Craſtinus dies alia ſolicitudine plenus erit, non tibi, ſed ſibijpſi, nec tibi cõcedet ſtatus diei craſtini, diei mali, quicquam habere rationis, ne dicam ſolicitudinis, quia ſicut Eccleſiaſtes dicit, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erunt apud inferos, quo tu properas, *Eccl. 9.* hac nocte anima tua abs te repetita. Dira occupatio, quę totum hominem ſic inuoluit, vt nec rationis, nec ſcientiæ nec ſapientiæ ſolatium quærere vel admittere poſsit. *Luc. 16.* Aliter: Craſtinus dies, id eſt, Ille qui craſtino die venit, ſolicitus erit vel eſſe poterit, ſiue in eo, vt habens Moyſen & Prophetas, audiat illos, ſiue in eo, vt maiora ſibi facere cogitet horrea ſicut tu cogitaſti. Quod ſi cogitauerit, dicetur & fiet illi, ſicut dictum eſt & factum illi, qui præceſsit, ſiue tibi, ſiue alij. Stulte, hac nocte repetunt animã tuam abs te, quæ autem paraſti, cuius erunt? Nam quotuſquiſque eſt ſeruorum Mammonæ, qui non etiam pridie quàm anima eius ab ipſo repetatur, & ſub ipſo ferè mortis articulo in annos plurimos malè pſeuerat ſolicitus? *Senſus anagogicus de craſtino.* Cũ multa his ſimilia de die craſtino poſsint dici, & à priorib. noſtris dicta ſint, ſenſus anagogic⁹ magis placet, & expeditius ꝓcedit. Nã iuxta anagogen dies craſtinus, dies malus & maledictus eſt, diei præſenti oppoſitus, *Pſal. 94.* diei quem benedixit Dominus, de quo in Dauid loquitur Spiritus S. *Hebr. 4.* Hodie ſi vocem eius audieritis, cuius meminit Apoſtolus his verbis: Quapropter ſicut dicit ſpiritus ſanct⁹, Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra: Videte fratres, ne ſit in aliquo veſtrũ cor malũ incredulitatis, deſcendẽdo à Deo viuo, ſed adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, donec hodie cognominatur, dum dicitur, Hodie ſi vocem eius audieritis. Ac deinceps: Et quidem ab operibus ab inſtitutione mundi factis, dixit quodam loco de die ſeptimo ſic: Et requieuit Deus die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis. Et in iſto rurſum, Si introibunt in requiem meam. Quoniã ergo hi, quib. prioribus annunciatũ eſt, non introibunt propter incredulitatem, iterum determinat diem quendam, Hodie dicendo in Dauid, &c. Huic hodierno diei, quẽ benedixit, & in quo requieſcit Deus, contrarius eſt dies ille craſtinus, ſcilicet diabolus ſiue mammon, contra quem dixerat ſupra, nemo poteſt duobus dominis ſeruire, non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. *Dies craſtinus cui maledixit Iob mammon eſt.* Nam quem alium diem putas eſſe diem illum, quem maledicit Iob? *Iob. 3.* Aperuit enim os ſuum Iob, & maledixit diei ſuo, & locutus eſt: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, cõceptus eſt homo. Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eũ Deus deſuper, & non ſit in recordatione, & non illuſtretur lumine, &c. In illo namque die naſcitur omnis homo, quia naſcitur in peccato, viuit in peccato, & moritur in peccato, niſi viſitetur à die iſto, diei hodierno, ſancto & benedicto, & ab hoc viſitatus ſiue illuſtratus, mutet originem, renouet natiuitatem, vt natus in Adam, renaſcatur in Chriſto: mortuus peccato, viuat Deo. Dicitur autem dies ille craſtinus eò quòd interueniente iniquitatis nocte, ab iſto die hodierno ſit omninò ſeparatus. Porrò non verè eſt, ſed dicitur & videri vult ille dies, nam reuera nox eſt. Propterea ſanctus ille maledicens, hoc vtrunque dixit: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, conceptus eſt homo. Nunc iam dicendum, quomodo ſit vel nõ ſit ſollcitus quis in illum diem craſtinum, *Solicitus in diem craſtinum.* quomodo ille dies ſemetipſi ſit ſolicitus, & quomodo ſufficiat ei malitia eius. Nam hæc tria dixit Dominus, nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum, craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibijpſi, ſufficit enim diei malitia ſua. Solicitum eſſe in illum diem craſtinum, eſt ſeruire Mammonæ, ſeruire cupiditatibus, diligere mundum & ea quę in mũdo ſunt. Quod idcircò rectè ꝓhibetur, quia ſicut profecto nemo poteſt vtrunque præſentem & craſtinum diem ſimul videre, ita nemo poteſt mundum ſimul & Deũ diligere, Deo ſeruire ſimul & Mammonæ. Quam ob cauſam? Craſtinus enim (inquit) dies ſolicitus erit ſibijpſi. Quid eſt, craſtinus dies ſolicitus erit ſibijpſi? Nimirum Diabolus, Mammon, ſiue princeps huius mũdi, nihil Deo de ſua ſolicitudine cõmunicabit, nihil cum Deo commune habebit. Et quidem ſi ita dixiſſet, ſolicitus eſt ſibi ipſi, id eſt, eſſe videretur, ſed futuro tẽpore dictũ, ſolicitus erit, hoc pl⁹ habet, qa ſempiternitatẽ innuit diuiſionis ſiue ſeparatiõis:

 quia

Philip. 2. quia ſicut nunc eſt, ita ſemper & in æternũ à Deo diuiſus & ſeparatus erit, & abſq; vllo fine ſeorſum quæret, quæ ſua ſunt, non quæ ſunt Dei, nec vlla vnquam reſpectione Deo cupiet rurſus conſœderari. Vnde hoc illi? Vnde tanta ſeparationis perſeuerantia? Ait: Sufficit diei malitia ſua. Quomodo vel in quo ſufficit huic tali diei malitia ſua? Videlicet in eo, vt dicat, *Ezec. 28.* nullius egeo, Deus ego ſum, & in cathedra Dei ſedi, *Eſai. 14.* & ero ſimilis altiſsimo, & cætera his ſimilia Igitur ſufficit (ait) diei malitia ſua, id eſt, hoc ſuperbiæ videtur quod ſibi ſufficiat. Humilitas autem dicit. Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliqd à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficiẽtia noſtra ex Deo eſt. *2. Cor 3.* Et alibi: Satiabor cùm apparuerit gloria tua. *Pſal. 16.*

CAP. VII. *Nolite iudicare, & non iudicemini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.* Non mandatum nouum eſt hoc, ſed mãdatum vetus, quod ab initio audiuimus. *Leuit. 19.* Nã per Moyſen dixerat hoc idem Dominus. Ne oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publicè argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum. Denique quod de iudicij odio Dominus hic dixerit: nolite iudicare, vt non iudicemini, & cætera, quæ iam dicta ſunt, protinus manifeſtat, cùm dicit per ſimilitudinem huiuſmodi. *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui. & trabem qua in oculo tuo eſt non vides? aut quomodo dicis fratri tuo, ſine, eijciam feſtucam de oculo tuo, & ecce trabs eſt in oculo tuo? Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere feſtucam de oculo fratris tui.* Igitur quod dicit, nolite iudicare, vt non iudicemini, hoc dicere eſt, nolite in iudicando habere odium in cordibus veſtris. *Quomodo arguendus eſt frater, nõ ex odio, ſed ex dilectione.* Nam vt omninò non iudicemus, ſiue arguamus vel corripiamus, & euangelica ſimul & legalis repugnat authoritas. Legalis, vt eodem capitulo protinus, cùm dixiſſet, ne oderis fratrem tuum in corde tuo, ſubiunxit, ſed publicè argue eum, ſubauditur hac intentione, vt velis eũ lucrari, quod non eſt odij, ſed dilectionis. Euangelica, vt illic: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus eris *Matt. 18.* fratrem tuum: ſi autem te nõ audierit, adhibe adhuc vnum tecum vel duos, vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quod ſi nec eos audierit, dic Eccleſiæ. Simul & hoc euangelica ſuppleuit authoritas, quod in legali minus apparebat, quia videlicet legalis hoc tantũ dixit, ſed argue publicè: Euangelica verò perſcripſit, quali ordine debeas ad hoc peruenire, vt arguas publicè, ſiue dicas Eccleſiæ peccatum quod nõ eſt publicè admiſſum, ſed te ſolo ſciente. Cauendum eſt ergo iudicium, quod ex odij radice procedit: & ſi non amore iuſtitiæ, at ſaltem metu viciſsitudinis iuſtæ, quam protinus ſubiungit: In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Etenim ſi per odiũ nõ cauſæ, ſed perſonę iudicaueritis, iudicabimini & vos, iudicio nõ dilectionis, ſed odij Dei, qui odit omnem odioſè iudicantem, imò & omnes odiſti (inquit Pſalmiſta) qui operãtur iniquitatem. *Pſal. 5.* Veruntamen hæc & cætera ferè omnia maximè cõtra Scribas & Phariſæos hypocritas dicuntur, vt ab illorum ſimilitudine quàm lõgiſsimè recedãt, qui diſcipuli veritatis eſſe volunt, & Chriſtiano nomine cenſentur. *Scribæ & Phariſæi hic præcipuè reprehenduntur.* Illi namque tunc temporis malè iudicabãt, & iniqua menſura metiebãtur, peccatores & publicanos condemnantes, & ipſum Dominum repræhendentes, pro eo quod illos ſuſcipiebat, ſeq; coniungebat illis, & dicebant: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis, & his ſimilia *Matth. 9.* Profectò ipſi potius erant iudicandi, quia peccatum illorum tanto maius erat peccato publicanorum & meretricum, quanto magnitudo trabis paruitate feſtucę maior eſt. Proinde cuilibet eorum aptiſſimè dicit: Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? *Ioann. 7.* Huic ſimile hoc eſt: Quid ignorantiam publicani deteſtaris, vt dicas, verbi gratia, Sed turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti ſunt, non attendens odiũ quod in corde habes, quia vidiſti & odiſti & me & patrem meum? Non ſolùm me vel patrem meum, verumetiam qualemcunq; fratrem odiſſe, hoc eſt trabem in oculo habere. Quomodo ergo dicis fratri tuo. Sine, eijciam feſtucã de oculo tuo, & ecce trabs eſt in oculo tuo? Et fortè quod vides, aut videre te putas in oculo fratris tui, nõ feſtuca, ſed feſtucæ vmbra eſt: tu aũt malè vides, & malè diſcernis, quia trabem in oculo tuo vides. Sed eſto, vt veraciter feſtucã ſit in oculo cuiuſcunq; fratris, feſtuca iræ repentinæ, ſiue concupiſcentiæ ſubitò irruentis, ſicut fuit in oculo Dauid, quando iratus ꝓpter maledicta Nabal, ſemetipſum vlciſci voluit, quãdo vxorem Vriæ Ethæi lauantem ſe de ſolario proſpiciens, vidit & cõcupiuit. *Feſtuca in in oculo Dauid.* *1. Reg. 25.* *2. Re. 11. 16.* Tu cùm ſis quaſi Semei, quomodo de eiuſmodi feſtucis iudicare vel conſilium dare poteris, aut iſtud conueniet tibi tantam habenti in oculo tuo trabẽ odij, vt maledicens & lapides mittens, terramq́ue ſpargẽs dicas tale quid, vt eſt hoc, Egredere vir ſanguinum & vir Belial, reddidit tibi Dominus vniuerſum ſanguinem, quem effudiſti. *Trabs in oculo Semei.* *Iob. 5.* Nempe etiam ſi mitius loquaris, cum tua trabe inueterati odij, vt dicas tale quid, vt eſt hoc. Increpationem ergo ne reprobes Domini, quia ipſe vulnerat & medetur, percutit & manus

nus

nus eius ſanabunt, ſiue illud: Non ergo te ſuperet ira, vt aliquem opprimas, nec multitudo † locorum inclinet te. Dicetur tibi: Hypcrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere feſtucam de oculo fratris tui. Denique, quia ſapiens Abigail, vxor Nabal inſipientis & ſtulti, trabem eiuſmodi nõ habuit in oculo ſuo, idcircò perſpexit & perſpicere potuit, qualiter eijceret feſtucam de oculo Dauid repentè irati, quod & fecit ratione huiuſmodi: In me ſit, ait, Domine mi hæc iniquitas, & cætera vſque. Cùm ergo feceritt tibi Dominus Domino meo omnia quæ locutus eſt bona de te, non erit tibi hoc in ſingultũ & in ſcrupulũ cordis Domino meo, quod effuderis ſanguinem innoxium, aut ipſe te vltus fueris. Ille nanq; purgato ſtatim oculo, id eſt, ſedato Iræ impetu, dixit ad Abigail: Benedict⁹ Dñs Deus Iſrael, q miſit te hodie in occurſum meum. & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu quæ prohibuiſti me hodię, ne irem ad ſanguinem, & vlciſcerer me manu mea. Vnde illa ſecundum nomen ſuum Abigail, quod interpretatur patris mei exultatio, memorabile exemplum eſſe debet omni animæ fideli, quatenus ſtudeat paci. & recõciliet ſiue mitiget iratum quemcunque poteſt, ante effectum vel opus peccati, quod ira ſuggerit, quod ſtudium reuera eſt patris altiſſimi. Item Propheta Nathan, quia trabem illam in oculo ſuo non habuit, idcircò perſpexit & perſpicere potuit, qualiter feſtucam peccati, quod per concupiſcentiã commiſerat Dauid in vxorem Vriæ Ethæi, educeret de oculo eius, incipiẽdo ita quaſi de alio loqueretur, & ad hoc illũ ſuauiter perducendo, vt diceret ille pœnitens, peccaui Domino. Porrò ſupra dictus Semei, quia magnam habebat in oculo ſuo trabẽ odij non ſolùm non eduxit feſtucã, † quaſi tũc erat in oculo Dauid, verumetiã zeli iuſti longęuũ ſiue diuturnũ iniecit ignem, vt mox dormiturus cũ patribus ſuis, diceret ad Salomonem filium ſuum: Quia deſcendit mihi in occurſum cùm tranſirem Iordanem, & iurauit ei per Dominum dicens nõ te interficiam gladio, tu noli eum pati eſſe innoxium. Vir autem ſapiens es, & ſcies quę facias ei, deduceſque canos eius cum ſanguine ad infernum.

† alias donorũ. Abigail rectè eiecit feſtucam de oculo Dauid.

1. Reg. 25.

Similiter & Nathan propheta.

2. Reg. 12.

† Lego, quã

3. Reg. 2.

FINIS LIBRI SEXTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. VII.

EXperimento didici, ſed hoc ipſum timẽs confiteor, confitens timeo, quia didici & expertus ſum quippiam, licet exiguum, de modo quodam locutionis, quo dilectis ſanctis & dilectis loqui ſolet animabus, ſicut audiuimus in Canticis, dum quęlibet illarum dicit: En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum reſpiciens per feneſtras, & dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni. Item hoc ipſum repetens, ſurge amica mea, ſpecioſa mea, ita ſubiungit: Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis & facies tua decora. Et quæ me neceſsitas cogit iſtud confiteri, qui tale quid experimento didicerim? Exiſtimo nonnulla, quia peccat aliquis, dum penè ſcandalizatur in me, hoc ipſum qui ſcribo, qui ſcripturarum myſteria pertracto, præſumptioni reputans, & vanæ gloriæ, & ſubſannando quæritans, quid opus ſit vt ſcribam iſtis, quum ſancti patres tam multi ante nos tam multa tamque ſufficientia ſcripſerunt. Quid igitur? Scribã ne etiam illud experimentum dilecti, quomodo dicat, Surge, propera: quomodo dicat, Sonet in aurib. meis vox tua? Verè nõ auſim, ſed hoc tibi ô amice, qui & ipſe me ad ſcribendum ſæpè hortaris, in aurem dicere non veritus ſum, nec verebor, ſi iterũ audire volueris. Cæteris dico & hoc dixiſſe ſatis ſit, quia reuera etiam ſi tacere ſiue à ſcribendi ſtudio ceſſare voluero, non valeo, & hoc non concedi mihi ſcio & benè ſentio, & hoc gaudio. Veracem eſſe didici, ſi virtutem diſcretionis habuiſſet, amicum beati Iob. vbi dixit: Sed conceptum ſermonem tenere quis poſsit? Et quidem conceptum ſermonem ſuperfluum ſiue malum non poſſe tenere, vitioſum eſt & ſtultum, iuxta illud ſapientis. Sagitta infixa in fœmore canis, ſic verbum in corde ſtulti: ſed econtra conceptum ſermonem bonum & neceſſarium non poſſe tenere, glorioſum, quemadmodum Hieremias tenere non valens, quum dixiſſet. Et factus eſt mihi ſermo Do.

Modus ſpecialis, quo Deus homini conuenienter loquitur.

Cant. 2.

Ibidem.

Autor iſte non potuit ſcribere ſicut Hier.

Iob. 4.

Eccl. 19.

Hier. 20.

mo Domini in opprobrium & in deriſum
tota die, & dixi, non recordabor eius, neq;
loquar in nomine ipſius, ita ſubiunxit: Et
factus eſt in corde meo quaſi ignis exæ-
ſtuans, clauſuſque in oſsibus meis, & deſe-
ci ferre non ſuſtinens. Veruntamen quo-
modocunque volunt præſentes de nobis
iudicent, futuri clementius iudicabunt.
Dum enim viuimus (ait vir illuſtris Hiero
nymus) & vaſe fragili continemur, viden-
tur amicorum prodeſſe ſtudia, & nocere
æmulorum opprobria. Poſtquam autem
reuerſa fuerit terra in terram ſuam, & tam
nos qui ſcribimus, quã eos qui de nobis iu
dicant, pallida mors ſubtraxerit, & alia ve
nerit generatio, primiſque cadentibus fo-
lijs virens ſylua ſuccreuerit, tunc ſine no-
minum dignitate ſola iudicantur ingenia.
Nec conſiderat qui lecturus eſt, cuius vel
quale ſit quod lecturus eſt, ſiue ille epi-
ſcopus ſiue ſit laicus, Imperator & Domi-
nus, miles & ſeruus, aut in purpura aut ſe-
rico aut in viliſsimo panno iaceat, non bo
norum diuerſitate, ſed operum merito iu-
dicabitur. Nunc cœpta proſequamur. *No-
lite ſanctũ dare canibus, neque mittatis margaritas ve
ſtras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus ſuis,
& conuerſi elidant vos.* In doctrina ſua ſeruus
Domini ſcientiam habens ſcripturarum,
vnde & dicitur ſcriba doctus in regno cæ-
lorum, magnam habere debet temperan-
tiam, maximeque illi congruit attendere
locum, tempus, perſonam. Nam ſi abſque
conſideratione horum ſermonem effun-
dat intemperans doctor, immoderatus prę
dicator, ſæpè contingit illi dare ſanctum
canibus, & mittere margaritas ſuas ante
porcos. Nónne etiam pleroſque illorum,
qui margaritas, de quibus agitur, diligen-
ter pro tempore & loco abſconderunt ca-
nes & porci, id eſt, homines immundi &
proterui, iniurioſè diſcuſſerunt ac perſcru
tati ſunt, & conculcatis margaritis, ipſos
diripuerunt? Multos enim occiderunt,
quam plures perſecuti ſunt, nõ vt ipſi mar
garitas haberent, ſed vt margaritæ ipſæ nuſ
quam comparerent. Magnũ cautelæ huius
exemplum primus ipſe, qui hæc loquitur,
in facto ſuo præbuit: quia videlicet ſcriptu
ram ſuam ita condidit, vt non ab omnibus
vel à quibuſcunque poſſet intelligi. Non
ei ſufficere viſum eſt, quod labium, quod
omnib. vnum erat, & ſermones quos eoſ-
dem habebat omnis terra, confundit in
conſtructione Babylonicę turris, atque ita
remouit omnes gentes à lectione ſcriptu-
rarum, quas erat traditurus vni ſcilicet He
brææ genti. Nam & in illa Dei gente vnica,
quæ legem accipiebat, cui credebãtur elo-
quia Dei, non defuerunt nec defuturi e-
runt porci vel canes huiuſmodi, margari-
tis cæleſtium ſacramentorũ indigni, & qui
bus omne ſanctum non deberet dari, quod
fieret vel factum eſſet, ſi nudo ſermone
abſque figuris & ænigmatibus lex & pro-
phetæ fuiſſent elocuti. Proinde igitur talẽ
ſcripturam condidit, quæ non facile poſ-
ſet intelligi quo tenderet, vel quale conti-
neret myſterium regni Dei: & ſicut ipſe
tunc fecit, ita docet cùm dicit: Nolite ſan-
ctum dare canibus, neque mittatis marga-
ritas veſtras ante porcos. Quare? Ne fortè
conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi e-
lidant vos. Duplex cauſa eſt, videlicet ne
& margaritis fiat iniuria, & nobis vitæ pe-
riculum ſiue mortis occaſio noſtra indi-
ſcretio fiat. *Petite, & dabitur vobis: quærite, & inue
nietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui pe-
tit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperie-
tur.* Nil ergo obeſt aut oberit ſancto gregi
humilium, quod porcis & canibus marga-
ritæ abſconditæ ſunt, & quod propter ca-
nes omne ſanctũ intus repoſitum eſt. Nam
qui habet clauem, immò qui ipſe eſt clauis
Dauid, qui aperit & nemo claudit, claudit
& nemo aperit, ſemper præſto eſt, qui &
ſicut nouit quibus vel qualibus clauden-
dum, ita & optimè ſcit qualibus ſit aperiẽ
dum, qualibus dandum. Petendo, quæren
do & pulſando ſemetipſos manifeſtant hi
q digni ſunt. Hic fortitudine opꝰ eſt. Qua
fortitudine? Illa nimirum vel ſimili illi,
qua pater fortium Iacob cum angelo lu-
ctatus eſt, & victor exiſtens, dicenti ſibi, di
mitte me, nõ dimittam te, ait, niſi benedi-
xeris mihi. Et benedixit ei in eodem loco.
Qualis ergo fuit illa fortitudo? Quid ſen-
ſerat ipſe qui dixit, quoniam ſi contra Deũ
fortis fuiſti, quanto magis contra homines
præualebis? Nimirum fortitudo illa gemi-
tus fuit inenarrabilis, fletus fuit Spiritus
contribulati, & rogatus cordis contriti &
humiliati, quo & Moyſes eũdem Deũ di-
centem, Dimitte me, tenere potuit. Deni-
que & hoc teſtatur Oſee, imò & ipſe Deus
loquens in Oſee, qui cùm dixiſſet de illo,
in vtero ſupplantauit fratrem ſuum, & in
fortitudine ſua directus eſt cũ Angelo, &
inualuit ad Angelũ, & cõfortatus eſt, addi
dit dicẽs, fleuit & rogauit eũ. Igitur humili
fortitudine, forti humilitate hic opus eſt,
vbi ſanctum abſconditum & in litera ob-
firmata clauſæ tenentur margaritæ ſenſuũ
cæleſtium. Et ſicut ille Iacob luctatus eſt
cum illo Angelo, in quo ſine dubio Deus
erat, qui & victum ſe fatebatur: ita luctari
debet verbi Dei amator cum ſermone vel
ſcriptura quæ eſt ex Deo, nec dimittere an
tequam vincat vinci volentem, ſenſumq;
compræhendat vtilem in litera latentem.
Lucta enim pulcherrima eſt, tam diu per-
ſeuerare petendo, donec inueniat pulſan-
do, do-

Fiducia bonæ conſcientiæ autoris.

Matth. 13.

Gen. 6.

Cur ſcriptura obſcurè tradita ſit.

Apoc. 3.

Fortitudo Iacob luctãtis cum Deo.

Gen. 32.

Exod. 32.

Oſee 12.

do. donec ſibi aperiatur. Quantum ſibi placeat huiuſmodi lucta, quam veraciter vinci cupiat ipſe, qui reluctari videtur, dum non citius aperit, nos animaduertere vult, cùm protinus dicit: *Quis ex vobis homo, quem ſi petierit filius ſuus panem, nunquid lapidem dabit illi? aut ſi piſcem petierit, nunquid ſerpentem porriget ei? Si ergo vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filys veſtris, quanto magis pater veſter qui in cœlis eſt, dabit bona petentibus ſe?* Argumentum hoc ſuam habet intentionem, nec dubium eſt, hanc eſſe,

1. Cor. 4.

vt non ſimus filij diffidentiæ propter hóc, ſi pater veſter petentibus dare & pulſantibus diſtulerit aperire. Non vult hoc pater, ſed iſtud potius, vt vbi magis clauſum eſt, ibi magis te exerceas, ſpemq; tuám in exercitio roboris ex ea cõſideratiõe quia pater eſt, & cùm differt dare ſiue aperire, idcircò differt vt experiaris quia nihil habes ꝙ nõ acceperis, & non in teipſo glorieris, tanquã ſufficiens tibi ſis, quæ gloriatio fuit vel eſt maligni, ſed cogites & loquaris ſecundum exemplũ Apoſtoli, qui dixit: Fiduciã autẽ talem habemus, non quod ſufficientes ſumus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficiẽtia noſtra ex deo eſt. Si ergó vos (inquit) cũ ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris, quanto magis pater veſter? Et qnalis pater? Vtique bonus, & ſolus bonus, cuius cõparatione vos oẽs mali eſtis, & nihil boni, niſi ex accidentali dono eius habetis. Adam pater vtique malus, quippè qui & ſe & omnem póſteritatẽ ſuã morti addixit, hic tamen filio ſuó petenti panem, non daret lapidem: petenti piſcem, non porrigeret ſerpentem. Herodes quidem, ſub quo natus eſt hic Ipſe Dominus, qui hæc loquitur, filijs ſuis plus quam lapidem, ſcilicet mortiferũ præbuit enſem; ſed hoc nõ fecit petentibus panẽ aut piſcẽ, immò (vt videbatur ſibi) patri machinantibus mortem. Qnanto magis (inquit) pater veſter vobis ad intelligendum ſcripturam, quæ verè eſt panis, petentibus apertionẽ cordis, nequaquam ecõtrario faciet, vt cor obtuſum & lapideum det vobis? Similiter ſi petieritis piſcem, id eſt, ſi legentes vólueritis cognoſcere Chriſtum, cuius ſacramentum quodammodo ita latet in ſcripturá legali atque prophetica, ſicut piſcis in aqua, nequaquam porriget vobis ſerpentẽ; inducendo vos in errorẽ & ſenſum à Chriſto, quem in ſcripturis pio quæritis deſiderio, longè recedentem. Non eſt hoc ſuum, vt petentibus ſpiritum veritatis, ſpiritum det erroris. Apud alium euangeliſtam ad huc ſcriptum eſt: Aut ſi petierit ouum nũquid porriget illi ſcorpionem? De hoc dicere delectat, quia ſancti omnes antiqui, ſicut panem verbi Dei, & ſicut piſcem, id eſt, Chriſtum, petebant & quærebant, ita

2. Cor. 3.

Matth. 16.

Patres mali, Adam et Herodes.

Deus, pater bonus.

Luca 11.

& onum à patre miſericordiarum deſideratiſsimè poſtulabant, & prophetica oracula ſine dubió dandum eſſe confirmabãt. Quod vel quale ouum? Illud n mirum, cui Spiritus Sanctus obumbrare dignaretur, ſuperneniens in illud in modum volucris ouo ſuo ſuperſedentis, donec pullus in eo formentur: Sic enim futurum erát, & ſic factnm eſt. Spiritus Sanctus ô beatá virgo Maria, ſuperuenit in te, & virtus altiſsimi obumbrauit tibi, & ita concepiſti & peperiſti filium volucrem, id eſt, non terrenum, ſed cæleſtem, non carnalem, ſed ſpiritualem, quamuis veram carnem & terrenum corpus habentem. Huiuſmodi ouum petebant ſine dubio priores filij maximè qui non ſolùm fidem, verùmetiam Prophetiam habebant tanti ſacramenti. Exempli gratia. Qui (vt ſupra iã dictũ eſt) luctabatur cum viro vſque mane, nec dimittam te, ait, niſi benedixeris mihi: ſine dubio benedictione illa, vt de ſtirpe mea fiat illud nouũ, vt obũbrante ſancto ſpiritu fœmina circũdet virũ. Nos quoq; dum de ſcripturis diligẽter & deſiderãter quærimus teſtimonium, vt certo ſciamus ꝙ ita iam ſit factum, profectò patrem petimus ouum, nec pater nobis porriget ſcorpionẽ, vt de beata virgine quicquam ſuſpicemur quod ſit contra veritatem, quod pertineat ad hæreticam prauitatem. *Omnia ergo quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc eſt enim lex & Prophetæ. Intrate per anguſtam portam, quia lata & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem. Et multi ſunt qui intrant per eam. Quam anguſta porta & arcta via, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam.* Ergo; inquit, qnoniam in patre veſtro promptum eſt bona petentibus dare, petite rationabiliter, quærite ſapienter, pulſate prudenter. In quo? In eo videlicet, vt quęcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos faciatis eis. Si enim vos nó dederitis, quo iure dabitur vobis? Si non dimiſeritis, quą rectitudine dimittemini? Facite ergo vt dixi. Hæc eſt enim Lex & Prophetę. Hæc tota eſt ſumma illorum, Diliges proximũ tuũ ſicut teipſum. Hinc Apoſtolus, Qui enim diligit proximum, legem impleuit: Nam no adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non falſum teſtimonium dices, Non concupiſces, & ſi quod eſt aliud mandatum in hoc verbo inſtauratur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Plenitudo ergo legis eſt dilectio. Quàm laborioſum hoc eſt carni & ſanguini? Hæc enim regula. Quodcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis, ſiue, Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris, vſq; ad inimicum hominem ſe extendit. Nónne tu vis, vt inimicus tuus ſi te inuenerit, parcat tibi, ſicut Danid pe-

Ouũ myſticũ beata virgo.

Luc. 1.

Gen. 32.

Hier. 31.

Summa legis eſt Diliges proximum ſicut teipſum.

Rom. 13.

percit

percit Sauli?Ergo & vſque ad inimicũ hæc
Hac regu- regula ſe extendit, præſertim quia ſapien
la etiam ad tia dicit, & Apoſtolus meminit: Si eſurierit
inimicũ ex inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitierit, da ei a-
tenditur di quam bibere. Et Dominus: Benefacite his
ligendum. qui vos oderunt. Quàm laborioſum (in-
quam) hoc eſt? Ait ergo: Intrate per an-
Prouer. 12. guſtam portam. Non negat eſſe laborio-
Rom. 12. ſum, qui hæc dicit, intrate per anguſtam,
&c. Sed qualibus anguſta eſt hæc porta, &
Luc. 6. arcta hæc via? Vtique ſuperbis & tumidis,
qui multi fuerunt & ſunt. Tales per latã
& ſpacioſam viam ierunt in perditionem.
Humilibus Nunquid mitibus & humilibus ſimiliter
non eſt via hæc porta anguſta & arcta eſt hæc via? Nõ
anguſta. vtiq;, ſed ſicut dicit eis: Iugum enim meũ
ſuaue eſt, & onus meum leue, ita veraciter
Matth. 11. dicat eiſdem, porta mea via mea, & ſi inci-
Pſal. 118. pientibus anguſta videtur & arcta, poſt-
modum talis inuenitur, vt dicas, illud q̃
dicebat Pſalmiſta, huius habens experimẽ
tum: Viam mandatorum tuorum cucurri
cùm dilataſti cor meum. *Attendite à falſis Pro
phetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrin
ſecus autem ſunt lupi rapaces.* Hic prudentia o-
pus eſt prudentia ſpiritus, quæ vna eſt ex
diuiſionibus gratiarum, eſt enim diſcretio
ſpirituum. Neque enim abſque gratia iſta
falſi Prophetæ cognoſci poſſunt, quia du-
plices ſunt, introrſum turpes, ſpecioſi pel-
le decora: intrinſecus lupi rapaces, extrin-
Prudentia ſecus quaſi oues ſimplices, omnem humi-
donum ſpi litatem & manſuetudinem mentientes. Ta
ritus. les olim venerunt & venturi erant ad ſub-
uertendum, ſi fieri poſsit, pariter & nouũ
teſtamentum. Vnde ſumenda diſcretio ſi-
ue diſcretionis huius certitudo? *A fructibus,*
inquit, *eorum cognoſcetis eos.* Fructus eorum
opera ſunt. Poſſunt enim cognoſci & diju
dicari ex verbis ſuis. Hic (vt iam dictũ eſt)
prudentia opus eſt; quæ armata ſit verbo
Dei, & oculata oculis ſcientiæ ſcripturarũ,
qualis laudantur in Canticis, quod ſint
Cant. 5. ſicut columbæ reſidentes ſuper riuulos
aquarum iuxta fluenta pleniſsima. Quic-
quid dicat quis, conferendum eſt cũ ſcri-
pturis, quas non ab homine, neque per ho-
minem, ſed à Spiritu Sancto per reuela-
tionem Ieſu Chriſti acceperunt, vt loque-
rentur & ſcriberent homines ſancti; & li-
1. Cor. 12. cet nos (ait Apoſtolus) aut Angelus de cæ-
lo euangelizet vobis præter id quod acce
Galat. 1. piſtis, anathema ſit. & iterũ anathema ſit.
Hoc dictum, hæc ſententia ſimiliter om-
nium illorum eſt, qui neque ab homine,
neque per hominem acceperunt, ſed per
Spiritum Sanctum, vnde & ſcripturæ illo-
rum omnes ſolę canonicæ dicũtur & ſunt.
Apocal. 28 Si quis (ait Ioannes in calce ſuæ Apocaly-
pſeos, & alij cuilibet Prophetarũ & Apo-
ſtolorum dixiſſe congrueret) ſi quis, ait,
adiecerit ſupra hæc, adijciet Deus ſupra il
lum plagas quæ ſcriptæ ſunt in libro hoc: &
ſi quis diminuerit de verbis Prophetiæ
huius, auferet Deus partem eius de libro
vitæ. Sed iam ipſa Domini verba ſequa-
mur. A fructibus, inquit, eorum cognoſce-
tis eos. *Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tri-
bulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit.
Mala autem arbor fructus malos facit. Non poteſt
arbor bona fructus malos facere. Omnis arbor quæ non
facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mitte-
tur. Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis eos.* In his
omnibus ſenſum quidem habemus euidẽ-
tem, ſed principalem quærimus intentio-
nem. Boni auditoris officium eſt, animad
uertere cæleſtis orator non ſolùm quid di
cat, verumetiam quid maximè intendat.
Eſt itaque hic ſenſus vel hæc intentio in i-
ſtis verbis eius. Sicut diſcernere ſcitis li-
gnum vnde ficum vel vuam colligitis, q̃
ſpina vel tribulus aut mala arbor non ſit:
ita & me, cuius ex ore veritatem ſimul &
opus veritatis accipietis. Exempli gratia, *Matth. 8.*
cum dico cuidam Centurioni, vade, & ſic- *Ioan. 4.*
ut credidiſti fiat tibi, itemq; cuidam alij, *Luc. 5.*
vade, quia filius tuus viuit, cũ dicam cui-
dam leproſo, volo, mundare, & ſtatim fit,
& multa alia multo maiora his: me (inquã)
per hæc diſcernite à falſis prophetis, quia
non poteſt vtrunque eſſe, vt & de corde
meo confingendo, & falſum loquendo in
nomine Domini, arbor mala ſim & fruct-
faciam tam bonos, vt vos ipſi ſentitis, quia
multa bona opera operor in medio veſtri.
Ecce loquor in nomine Domini, ſcilicet
profitendo quod Dominus nomen meũ
ſit, vel quod non ſemper me, ſed in me ſit
nomen Domini, teſte Domino patre meo, *Deut. 18.*
patre Deo, cùm dicit de me quodam loco *Exod. 23.*
ſic: Obſerua eum & audi vocem eius, nec
contemnendum putes, quia non dimittet
cùm peccaueris, & eſt nomẽ meum in illo.
Sic, inquam, loquor in nomine Domini, vt
profitear quod Dominus nomen meum
ſit, & quod de Prophetis ego Propheta ma
gnus dominando prædicaturus ſim, Dico
enim: *Non omnis qui dicit mihi Domine Domine,
intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem
patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit regnum cælorũ.
Multi enim dicent mihi in illa die Domine Domine,
nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo
dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas
fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui
vos. Diſcedite à me qui operamini iniquitatem.* Ergo
& Dominus & inuocantium me Dominũ
iudex ego ſum, adeo tutus & dominatio-
nis meæ compos ipſe, vt cauendum ſit his,
qui inuocant me dominum, ne indigni iu-
dicentur à me, quem inuocant, ipſa huius
nominis mei inuocatione. Mira aſſentatio *Aſſentatio-*
nis repulſio, qua plurimum delectari ſo- *nis repulſio.*
lent, ma-

lent, maximè in initijs ſuis reges gentium; & qui dominantur eorum. Nam quotus
Ioan. 18. quiſque tunc erat, qui iam ſciret dicere illi. Domine, Domine, niſi fortè qui curatione indigebant, & virtutem eius ſentire incipiebant. At ipſe de talibus non curans, quoniam in hoc natus erat, & ad hoc venerat in mundum, vt teſtimoniũ perhiberet veritati: id eſt, ſibimetipſi: ego enim
Ioann. 8. ſum (ait) qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimoniũ perhibet de me, qui miſit me pater, ita loquebatur, vt erat dignum ſe, ſcilicet, iam cum poteſtate magna & maieſtate. Vnde poſtmodum Euangeliſta, admirabantur (inquit) turbæ ſuper doctrina eius. Erat enim docens eos, ſicut po-
Matth. 7. teſtatem habens non ſicut ſcribę eorum & Phariſæi. Non (inq̃) ſicut ſcribę & Phariſæi,
Scribæ & Phariſæi ſuam, non Dei gloriã quærebant. quia videlicet non eum delectabat aſſentatio vel adulatio hæc, vt vocaretur ab hominibus Rabbi. Illi & ſimiles eorum quicunque alij, quam vel qualem in docendo habent poteſtatem? popularis auræ ſerui, glorioſæ cupiditati, qui totum curant de opinione ſermõis ſui, de profectu audientium nihil. Verè impotes, verè nullam poteſtatem habẽtes, quos ſi laus ventoſa perflauerit, triſtes extenuantur. Iſte, qui lucrũ
Ioann. 5. ſolum quærit animarum, & claritatem ab hominibus non accipit, magiſter & exemplum omnium, qui non ſuam, ſed Dei gloriam quærũt, facit prior ipſe quod doceat; aſſentationem tam præſentium, quàm futurorum repellens, & dicens: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cęlorum, ſed qui facit voluntatem patris mei, qui in cælis eſt, ipſe intrabit
Duplex modus loquendi de patre. in regnum cælorũ. Pater eius vna eſt perſona, quæ in Pſalmo dicit de iſto filio ſuo, verbo ſuo: Eructauit cor meum verbum bonum: nobis autem adoptionis filijs pa-
Pſal. 44. ter eſt vnus Deus pater & filius & ſpiritus
Ioann. 14. ſanctus. Vnde animaduertendum, quia ferè vbicunque abſq; determinatione poſſeſſiui huius pronominis meus vel mei, dicit pater vel patris, ea quæ loquitur, minora ſunt maieſtate ſuæ diuinitatis, vt illic: Et ſicut mãdatum dedit mihi pater, ſic facio, quia pater maior me eſt. Vbi autem determinat, pater meus, vel patris mei, non ſine indicio loquitur diuinæ maieſtatis, quemadmodum hic, ſed qui facit voluntatem patris mei, qui in cælis eſt, ſubauditur, cum eo quod dicit mihi, Domine, Domine, ipſe intrabit in regnũ cælorum, addens adhuc: Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus? &c. vt ſuprà. Quamobrẽ confitebor illis, quia nunquã noui vos: Diſcedite à me, qui operamini iniquitatem. Nimirum, quia quod prophetauerũt, ſibimet prophetauerunt, id eſt, non prophetando Dei, ſed ſuam gloriam, ſuumq́; temporale commodum quęſierunt, ſicut Balaam, qui *Nume. 24.*
cùm bona & vera prophetaſſet, malum dedit conſiliũ, nam ad ſuggeſtionẽ eius mulieres Madian deceperunt filios Iſrael in Beelphegor. Similiter multi in nomine ei[9] dæmonia eijciẽtes, ſiue de hominib. exorcizando & baptizando, ſiue de aris & templis dedicando illa Deo vero, in quibus habitabat & colebatur dæmonũ multitudo, & multas virtutes homini faciẽtes, quæ videbantur quidem, ſed non erant verè virtutes, imò virtutum ſimulationes mercedem aliam, quàm Domini quæſierunt & mercedem ſuam receperunt. Idcirco confitebor illis, quia non noui vos. Confite- *Eſai 42.*
bor (inquam) id eſt, dicam id, quod prius celaui, permittens illos ſibi iuſtos videri, iuxta illud: Tacui, ſemper ſilui, patiens fui, quaſi parturiens loquar. *Omnis ergo qui audit verba mea hæc, et facit ea, aſſimilabitur viro, qui ædificabit domum ſuam ſupra petram. Et deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & nõ cecidit, fundata enim erat ſupra Petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, et non facit ea, ſimilis eſt viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuam ſuper harenã. Et deſcẽdit pluuia, & venerunt flumina, & flauerũt venti, & irruerunt in domũ illam, & cecidit, & fuit ruina eius magna.* Formidabilis confeſsio, quæ in illa die ſic reuelabit vel conſciẽtias fundamẽta pſeudoprophetarum & omniũ; qui operantur iniquitatem, quemadmodũ tempeſtas pluuiarum & inundatio fluminũ, & flatus ventorum irruentium, reuelant fundamenta domus, qui nõ ſupra petram, ſed ſuper diſſolutam & fluxam fundata eſt harenam. Cadent enim & ruent ruina magna in turbine vo- *Matth. 25.*
cis huius: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius, non quia audiſtis verba mea, ſed quia non fęciſtis ea. Domus autem illorum, qui audiendo & faciendo poſuerunt fundamenta ſupra petram, firmiter ſtabit: neque enim hi, qui à dextris erunt, cadent eundo cum ſiniſtris, in ſupplicium, imò aſcendent in vitam æternam ad percipiendum regnum ſempiternũ, ab origine mundi ſibi paratum. *Et factũ eſt cùm conſummaſſet verba hæc Ieſus, admirabantur turbæ ſuper doctrina eius. Erat enim docens eos, ſicut poteſtatem habens, nõ ſicut ſcribæ eorum & Phariſæi.* Qualem, quam vehementem dicit rationem admirationis illius, qua admirabãtur turbæ ſuper doctrina eius. Erat enim (inquit) docens eos ſicut poteſtatem habẽs, non ſicut ſcribæ eorum & Phariſæi. Quidnam (rogo) eſt poteſtatem habere in docendo? Immò quid eſt poteſtatem non habere in docendo? Nam ex hoc oppoſito melius cogno-

ſcitur;

Adulatores & ſua quæ tentes, non habent poteſtatem in docendo.

ſcitur, quid ſit poteſtatem habere in docendo. Ergo poteſtatē nō habere in docendo eſt bona loqni, & eſſe malos ſcribas & phariſæos, volendo placere hominibus, & adulando diuitibus, vt ex eis aliquid commodi adipiſcantur. Contra tales apud Ezechielem ſermo propheticus hoc modo grauiſſimè inuehitur.

Ezech. 13.

Hæc dicit Dominus Deus: Vę qui conſuunt puluillos ſub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis, ad capiendas animas. Cùm caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum, & violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei, & fragmen panis, vt interficerent animas quę non viuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs. Qnid enim eſt viuificare animas quæ non viuunt, & interficere animas quæ non moriuntur niſi iuſtificare impium, & condemnare pium pro mulieribus? Hoc namq; tale eſt, quale eſſe conſuere pnluillos ſnb omni cubitu manus, & facere ceruical ſub capite vniuerſæ ætatis, & hoc propter pngillum ordei & fragmen panis, id eſt, propter emolumentum vel commodum temporale, vile nimis & exile cōparatione detrimenti iuſtitiæ, qnod ſibi talis adulator peccati alieni ſcienter adqnirunt. Num ergo hi tales in docendo poteſtatem habent? imò ſerui ſeruorum, impotes & venales clientuli ſunt.

Chriſtus nulli prorſus adulatus eſt vnquā.

Iſte magiſter verax, & viam Dei in veritate docebat, qui inter cætera quæ contra auaritiam illorum diſputauit, adeo nulli vnquā adulatus eſt, vt in Hieroſolyma, cinitate magna & opulenta, nec ſaltem vnius noctis hoſpitinm aliquando habuerit.

CAP. VIII.

Cùm autem deſcendiſſet de monte, ſecutæ ſunt eum turbæ multæ. Et ecce leproſus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, ſi vis potes me mundare. Et extendens manum tetigit eum, dicēs, volo mundare. Et ante & poſt ſermonem habitum in monte, valdè mnltos narrát euangeliſta Dominum Ieſum infirmos curaſſe, non exprimens ſingilatim, qualiter & quibus ab infirmitatibns fuerint liberati.

Math. 4.

Ante enim dixit: Et circuibat totam Galilæam docens in ſynagogis, & prædicans euangelium verbi, & obtnlerunt ei omnes male habentes, varijs languoribus & tormentis compræhenſos, & curauit eos. Poſt ſermonem verò facta de tribus narratione ſingilatim, ſcilicet, de iſto leproſo, & de puero Centurionis, & de ſocro Petri, rurſum dicit: Veſpere autem facto, obtulerūt ei multos dæmonia habentes, & eijciebat ſpiritus verbo, & omnes malè habentes curauit.

Chriſtus diuerſimode curauit leproſum & puerum Cēturionis.

Pauca ergo de multis cōſcripta ſunt, ſed ſecundum intentionem ſcribentis euangeliſtæ pro ſuſcepto negotio ſufficientia ſunt. Iſte ergo glorioſus filius Dei, honorabilis filius hominis, propterea de monte cæli deſcenderat in campum huius mundi, vt infirmitates, id eſt, peccata ſanaret omnis hominis, Iudæi primú, & deinde gentilis. Curationem Iudæi meditabatur in emendatione leproſi, qui & Iudæus erat, propter quod & dixit ei, tanquam alumno legis. Vade, oſtende te ſacerdoti, & offermunns, quod præcepit Moyſes in teſtimonium illis. Porrò, curationem gentilia meditabatur in ſanatione pueri Centurionis, qui & ipſe gentilis erat. Propter quod & indignū ſe introitu Domini iudicauit, & ſicut Lucas meminit, ſeniores Iudæorum quaſi ſuffragium ferebant ei, dicētes, quia dignus eſt, vt hoc illi præſtes, diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Rectè igitur leproſo, non ſolùm, volo, vel ſolú, mundare, dixit, verum etiam manum extendit, eumque tetigit: puerum autem Centurionis non tetigit, & nec ſaltem ad eum introiuit, quia videlicet Iudæum ita curauit, vt ex ipſo carnem aſſumeret, & in medio eius habitaret, quod nimirum tangere fuit, ad gentiles autē per ſemetipſum non acceſsit, ſed poſtquam totam ſalutem operatus eſt, & in cælum aſcendit, ſuos eis prædicatores miſit.

Luc. 7.

Quos Iudæos curauit Chriſtus.

Cùm autem dicimus aut legimus prius Iudæum, id eſt, Iudaicnm populum, per pręſentiam ſaluatoris eſſe curatum, non ſolos illos paucos attendimus, qui tūc in corpore inuenti, ante vel poſt paſsionem eius crediderunt, ſed vniuerſam populi illius electionem omnes qui iam à ſeculo migrauerant, à tempore promiſsionis quæ facta eſt ad Abraham, vſq; ad tempus illud: quia tunc ſaluati, & ab inferis educti ſunt per ipſum, cuius venturi fidem habuerant. Proinde & ipſa infirmitatnm diuerſitas nō negligenter penſanda eſt, quia videlicet ille ex Iudæis tantúmodo erat leproſus: puer autem Centurionis & paralyticus erat, & malè torquebatnr.

Diuerſa infirmitas Iudæi & Gentilis.

Hoc enim ſecundum ſimilitudinem illorum duorum hominum, plus mali populus gentilis, quàm populus Iudaicus, quia poſsidebatur à diabolo, dæmonia colens pro Deo, neq; enim notus illi erat Deus. Iudæus antem tanquam ratione non priuatus, in ipſa lepra ſua Deum cognoſcens, legi erat ſubditus. Cui enim grauius quā leproſo lex dominabatur? Scribuntur ſuiſſe graues manus Moyſi, & reuera nulli magis quá leproſo grauis fuit manus legis literalis. Quicunq; (ait) maculatus fuerit lepra, & ſeparatus ad arbitrium ſacerdotis, habebit veſtimenta diſſuta, & caput nudum, os veſte contectum, contaminatum, ac ſordidum ſe clamabit omni tempore quo leproſus eſt & immundus, ſolus habitabit extra caſtra. De cæteris quoq; immunditijs, ſcilicet, de fluxu ſeminis &

Exod. 17. Leui. 13. Leui. 13. Leuit. 21.

nis &

nis, & de menſtruis eſt iudicium legis, ſed & de alijs corporalibus maculis, videlicet ſi cæcus fuerit, ſi claudus, ſi paruo vel grandi vel torto naſo; ſi fracto pede vel manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi iugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore vel hernioſus: nõ accedet (inquit) offerre hoſtias Dño: nec panes Deo ſuo. Porrò de illo, qui malè torquetur, id eſt, qui dæmonioſus eſt, vt erat puer iſte Centurionis, nullum vſquam iudicium lex decreuit. Per omnia igitur congruè, ſicut iam dictum eſt, per leproſum legis alumnum Iudaicus, & per gentilis hominis puerum gentilis populus, à ſuis curandis peccatis, ſignificabatur: per gratiam huius filij hominis, qui in operibus ſuis exterioribus ſine dubio ſalutẽ animarum, propter quam venerat, die ac nocte meditabatur ſalutem, & eorum qui ſub lege erant, vt ille leproſus, & eorum qui ſine lege erãt, vt iſte puer à proprio ſenſu captiuus. Quid ſi vel Iudæus poſtquam à lepra phariſaica mundatus eſt, vel gentilis poſtquam à dæmonio, id eſt, à cultura dæmonũ liberatus eſt: quid (inquam) ſi vel ille vel iſte per fidem Ieſu Chriſti, per lauacrum regenerationis ſpiritus ſancti ſaluus factus, iterũ peccauerit? Nunquid & poſtea ſaluari vel ad ſalutem reuocari poterit? Poterit planè, ſi dignos pœnitentiæ fructus fecerit. Filioli mei (inquit Ioannes Apoſtolus) hæc ſcribo vobis, vt non peccetis. Sed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum iuſtũ, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Non pro noſtris autẽ tantum, ſed etiã pro totius mundi. Exemplum huius rei myſticum, diuinus Euangeliſta cõtinuò ſubordinauit. Ait enim: *Et cùm veniſſet Ieſus in domum Petri, vidit ſocrum eius iacẽtem & febricitantem, & tetigit manũ eius, & dimiſit eam febris. Et ſurrexit, & miniſtrabat eis.* Quid enim domus Petri, hominis vtiq; fidelis & fidei ardentis, niſi Eccleſia eſt Dei viuentis? Ergo ſocrus Petri febricitãs, anima eſt habẽs quidem fidem Chriſtianam, ſed alicuius peccati, ſeu vitij paſsione cum periculo vitæ laborans. Lucas Euangeliſta hoc etiam memorat, qui rogauerunt illum pro ea. Igitur ſocrus Petri, cuius in domum Dominus Ieſus venerat, anima eſt, vt iã diximus, Chriſtiana vel fidei domeſtica, quæ cum vitijs & peccatis febricitare cœperit, & penè ſpiritũ vitæ amiſerit, rogant fideles pro ea, & orando ab omnibus cõfirmatur charitas in ea. Præterea & hoc Lucas meminit, quia ſtans ſuper illã imperauit febri, & dimiſit illã, Matthæus dicit quia tetigit manũ eius, & dimiſit eam febris. Lucas autem, vt iam dictum eſt, ſtãs (inquit) ſuper illam, imperauit febri, & dimiſit illam. Vterque

Rom. 21.

Quæſtio de relapſis in peccatum poſt baptiſmum.

Reſponſio.

1. Ioann. 2.

Myſterium in febricitante ſocru Petri & in eius curatione.

Luc. 4.

ſurgentis hoc exprimit opus, quia ſurrexit continuò, & miniſtrabat eis, videlicet Domino & diſcipulis eius. Hinc breuiter dicendum, quia ſuper febricitãtem ſtare, eſt, eiuſmodi animam reſpectu timoris ſui valdè terribiliter concutere, iudicijq; futuri memoria conturbare, ita vt dicat: Conturbata ſunt omnia oſſa mea, & anima mea turbata eſt valdè. Non enim ſicut ante, notitiã veritatis lactatur anima dulcibus gratiæ mammillis, vt creatorem ſuum cognoſcat: nõ (inquam) ita, cùm poſt veritatis agnitionem & ſuſceptam fidem aliquid criminale peccauerit, rurſus tam facilè prona indulgentia ſeſe illi Ieſus impẽdit, ſed quaſi deſuper ſtantis terretur animaduerſione iudicis, verbi gratia dicentis: Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo quem ſcripſi. Porrò iacentis manum tangere, eſt conſortare & adiuuare volentem violentiæ peccati reſiſtere. Quo enim alio modò quiſpiã liberaretur de corpore mortis huius? Denique cum vult, poteſt homo iacere & febricitare, vel qualemcunq; paſsionem corpori ſuo adducere: ſed vt de lecto ſurgat, eademq; paſsione careat, nõ in ſua voluntate, ſed potius in medici poſitũ eſt curatione. Similiter cùm vult, poteſt ſine lege viuere, id eſt, ſine timore Dei mala ſecuritate in peccatis iacere, ſed vt ſurgat, & animæ ſanitatem recipiat; non in virtute ſua, ſed in ſola poſitum eſt gratia liberatoris. Etiam ſi velle adiaceat, non inuenit bonum perficere, poſtquam malo volens tradidit ſe. Hinc eſt illud Apoſtoli, ſub perſona talium ſuſpirantis. Condelector legi Dei, ſecũdum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum. Igitur ſecundum myſterium, ſeueritatis quidem eſt, quod vt Lucas ſcribit, ſtetit ſuper illam, adiuuãtis autem ſiue liberantis gratiæ, quod (ſicut ait hic Matthæus) tetigit manũ eius. Porrò & apud illum & apud iſtum, ſicut in cæteris, ita & in iſto facto manifeſta & rata eſt aſtipulatio veritatis, quia credendum eſt illi in ſermonibus ſuis, quia ſicut Dominus poteſtatẽ habens vitæ & mortis, ſiue vitæ & ſanitatis, tantummodò ſtetit & imperauit, ſtetit & tetigit, & febris fugit. Interea, & hoc dicendum tibi, quicunque es vel eſſe cupis prudens auditor Euangelij, ne ordinem requiras factorum in omnibus, quæ ab Euangeliſtis conſcripta ſunt. Non enim ordini intendunt rerum geſtarum, ſiue temporibus deſcribendis, quibus res geſtæ ſunt,

Quid eſt ſtare ſuper febricitantem.

Pſal. 6.

Exodi. 32.

Rom. 2. 7.

Roma. 7.

Non tã ordo quã myſterium in

geſtis Chriſti ab euangeliſtis obſeruatur.

Ezech. 1. 10

ſtæ ſunt, ſed prouiſum ſinguli ſequuntur cæleſte myſteriũ, vtpotè Animalia Spiritualià, quæ ante & retro oculis plena ſunt. Nũquid enim ordo factorũ apud hũc & apud Luc. tã diuerſus eſſet ſicut perpẽdere potes, niſi cauſa myſtica ſubeſſet? Imò ſicut periti artifices, ſicut optimi aurifices, dum quiſq; illorũ vas quodcunq; pretioſum, ſiue decorã regio capiti fabricare cupit coronã, appoſitis ſibi gemmis non curat attẽdere de ſingulis, quo tẽpore vel quali pretiò cõparatę fuerint, ſed hoc ſolũ intendit, qualiter auro ſupordinatę, varietate ſua melius placere poſsint intuentium oculis. Ita iſti fidiſsimi fabricatores Euãgelicę veritatis, non tantum attendere debuerunt, quibus temporibus vel quo temporum ordine miracula geſta fuerint, quantum eorundem miraculorũ qualitates, quæ ſumpta de innumerabilib. geſtis, & ſubordinata competentibus locis, ſufficere poſſent ad ſplendorem veritatis, ferendumq; ſuffragium gloriæ & honori huius filij hominis, quod ſicut verus homo, ita & verus Deus ſit. Hinc eſt illud in Pſalmo: Quoniam præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis, poſuiſti in capite eius coronã de lapide pretioſo. Quid eſt enim corona de lapide pretioſo in capite, niſi ſcripturà hæc teſtimoniorum eius opifex diuinis illuſtrata miraculis, in initio prædicationis euangelicæ? Non igitur magnopere requiras in geſtis ordinem temporum, vbi longè pulchriorum fulget ordo myſteriorũ, de quo iam dictum eſt, & adhuc dicẽdum. Dictum quippè eſt, quia futurum erat, vt de populo Iudaico prius à lepra ſua pars aliquantula, & deinde gentilis populus à phanatico errore ſuo curaretur: ac deinceps quiſque iam fidelis, iam Chriſtianus peccatis actualibus iterum oppreſſus, gratia miſerentis Dei liberaretur. Secundum ſimilitudines iſtorum, videlicet leproſi mundati, & pueri Centurionis à Dæmonio liberati, & ſocrus Simonis quam febricitãtem, idem Dominus potenti imperio ſanauit. Nónne & hoc futurum erat, de hæreticis, quod factum eſt? ſicut Ioannes Apoſtolus dixit: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. Sequitur ergo: *Veſpere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, eijciebat verbo ſpiritus, & omnes malè habentes curauit.* Hoc ipſum Lucas ſcribens: Exibant autem (inquit) dæmonia à multis clamantia & dicentia quia tu es filius Dei. Et increpans, non ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. In præſenti facto manifeſtum magnumq́ue & euidens erat diuinitatis ſiue diuinę fortitudinis experimẽtum; quia ſicut cætera, ſic & iſtud in poteſtate faciebat, & hoc ad teſtimoniũ pertinet veritatis, vt veraciter poſſet dicere: Opera q̃ dedit mihi pater, vt perficiam eà, ipſa teſtimoniũ perhibent de me. Porrò, iuxta myſteriũ iã præſcriptũ, ſpiritus vel dęmonia, quæ verbo eijciebat, & quæ exibant à multis clamãtia & dicentia, qa tu es filius Dei: Ipſe aũt increpans non ſinebat ea loqui, hæretici ſunt, vel fuerunt homines ficti, ſimulatores & callidi, qualiũ primus in Actibus Apoſt. Simon extitit, qui & ipſe credidit, ſed fides vel cõfeſsio eius & ſimiliũ clamãtium, tu es filius Dei, ſimilis eſt cõfeſsioni dæmoniorũ, quæ nõ ſinebat loq filius Dei, quia non eſt ſpecioſa fides vel confeſsio in ore, ſi dilectio non ſit in corde. Quid autẽ eſt, quod cùm dixiſſet euangeliſta, & omnes malè habentes curauit, ſtatim ſubiunxit: *Vt adimpleretur quod dictum eſt per Eſaiã prophetam dicentem, Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes portauit.* Deniq; vbi hóc per Eſa. Prophetam dictum eſt, de paſsione eius ſermo Propheticus erat; ſicut manifeſtè docent ſequentia hæc. Et nos putauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo & humiliatũ. Ipſe aũt vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eũ, & liuore eius ſanati ſumus, &c. Et reuera hoc fuit illi infirmitates noſtras accipere, & ægrotationes portare, ſcilicet, vulnerari propter iniquitates noſtras, & atteri ꝓpter ſcelera noſtra, flagellis cędi, vſq; ad liuorẽ ſanctiſsimi corporis ſui, & in ſimilitudinẽ ouis ſiue agni ad occiſionẽ duci, & in ipſa occiſione cũ ſceleratis reputari: quę oĩa illo ꝓphetię loco cõſcripta ſũt, de quo capitulu hoc euãgeliſta ſumpſit. Quid ergo eſt talis capituli pręſens cõmemoratio, niſi pia & prudens tanti medici vel ꝓpoſiti eius cõſideratio? Nã quia propoſitũ eius hoc erat, vt peccata noſtra portaret, quę verè infirmitates, verè ſunt animarũ noſtrarũ ægrotatiões, valdè pium atq; pulcherrimũ fuit cordi huius euangeliſtę, conſiderare, ſcriptoq́; ſuo nobis innuere, quia ſuũ opus, q̧ eſt ægrotationes (vt iam dictũ eſt) animarũ portare ſiue ſanare, ab ægrotationib. corporũ cœpit operari: vt prius ab illis, dũ viſibiliter curaret medicus verꝰ innoteſceret; & tunc demũ ad curãdas ægrotationes animarũ perueniret. Nam fecit quidẽ initium ſignorũ coram diſcipulis ſuis, cõuertendo aquas in vinũ, ſed hoc fuit publicũ pędicationis ſuę officiũ; cùm nec dum Ioan. ſuum impleuiſſet curſum. Poſtquam Ioannes traditus eſt, tunc ſiue exinde ipſe & prædicare regnũ Dei, & miracula facere cœpit Simoni, ſcilicet, curare corporũ infirmitates, & perinde (ſicut iã dictũ eſt) ad curationẽ animarũ perueniretur. Et de poteſtate quidẽ huius filij hominis, poteſtatẽ diuinã

Apoc. 4.

Pſal. 20.

1. Ioan. 2.

Luc. 4.

Demonia quæ increpabat Ieſus hæreticos præfigurabant.

Ioan. 5.

Actor 8.

Eſa. 53.

Chriſtus ægrotationes noſtras portauit.

Ioan. 2.

huius

huius Dei & hominis, & ea quæ iam dicta, & ea quæ adhuc ſunt dicẽda, magna & myſtica experiméta ſiue teſtimonia ſunt. Sed quid ſibi vult hæc interpoſitio, quam rebus geſtis Euangeliſta taliter interpoſuit. *Videns autem (inquit Ieſus) turbas multas circum ſe, iuſſit ire trans fretum. Et accedẽs vnus Scriba, ait illi: Magiſter, ſequar te quocunq; ieris. Et dicit ei Ieſus: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Alius autẽ de diſcipulis, ait illi: Domine, permitte me primum ire, & ſepelire patrem meum. Ieſus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Quid (inqnam) hoc ſibi vult, quod hæc dicta filij hominis ad dnos homines tam diuerſa, rebus geſtis, id eſt, mirabilibus eius interpoſuit? Nam hactenus poteſtaté eius euidenter demonſtranerat, quomodo cnm poteſtate dixiſſet ad leproſum, volo, mundare, quomodo dixiſſet Centurioni, vade, & ſicut credidiſti fiat tibi, quomodo tactum ſiue imperium eius fugiſſet febris, quomodo ſpiritus verbi eiecilſet, & omnes malè habentes curauiſſet, inter quos exeuntia dæmonia, ſicut Lucas meminit, increpans, non ſinebat ea loqui, & continuò dicturus eſt, quomodo ſurgens imperauit ventis & mari, vt fieret tranquillitas, & obedierunt ei. Quid ergo dicemus? Planè ſi in his rebus geſtis, rerum in Eccleſia gerendarum proceſſum, qualem exponere cœpimus, diuinnm Euangeliſtam attendiſſe præſentis, cauſam habes in promptu, cur hæc ad duos homines dicta tam diuerſa prętèrire; vel tali loco inſerere voluerit. Futurum quippe erat, vt curata animarum lepra in Iudæis, ſedata in gentibus dæmoniaca vexatione phanatici erroris, dum rurſus in domo Petri, quæ eſt Eccleſia, curatur vitiorum febris, & de Eccleſia eliminantur Hæretici, ſpiritum malum habentes, & idcirco indigni loqui de filio Dei. Futurum (inquam) & hoc erat, vt multi arriperent, aut ſuſcipere viderentur propoſitum perfectionis. Alij per improuidã præſumptionem, alij per timoratam deuotionem. Nimirum eorum qui præſumptionem acceſſuri erant, exemplũ eſt ille, qui dixit, Magiſter ſequar te quocunq; ieris: eorum autem qui cum timore vocati ſiue admoniti accedunt, ille qui ait: Domine, permitte me primum ire, & ſepelire patrem meum. Quantos putas in Eccleſia fuiſſe vel eſſe, qui ſecundum horum vtrorunque exempla tam diuerſa diuerſos exitus habuerũt, vel habent profeſsionis ſnæ? Dignè igitur & hoc Euangeliſta non prætereundũ exiſtimauit, vt deinde futnras in Eccleſia ſeditiones proſpiciens, ſiue ex falſis fratribus, ſiue ex manifeſtis aduerſarijs perſequentibus ſubiungeret, dicens: Et aſcendẽte eo in nauiculam, ſecuti ſunt eũm diſcipuli eius, & ecce motus magnus factus eſt in mari, &c.

Quinta ægrotatio in monaſticis.

Nunc eadẽ dicta perſpiciamus: Videns (inquit) turbas multas circũ ſe iuſſit ire trans fretũ. Sicut tunc turbas multas circũ ſe videbat, ita & multitudines gentiũ ocnlis ſnæ diuinitatis, cui omnia præſentia ſunt, credituras in ſe fore pręuidebat. Item quod venerabiliter aſpiciendum eſt, ſicut pleriſq; credentium in ſe dicturns erat per ſpiritum ſanctnm, diffuſum in cordibus ipſorum, per inſpirationem ſancti deſiderij, in quo faſtidium eſt præſentium, & appetitus cæleſtiũ, ſiue futurorum: ſicut (inquam) dicturus & ineffabili dictione ſua facturus erat, vt tranſirẽt vel relinquerent ſeculum, tumultumq́ue effugerent curarum ſecularium (vt faciũt nunc hi, qui cœnobialem, ſiue ſolitariam vitam eligunt) ita tunc iuſsit ire trans fretum. Nõ dictum eſt, iuſsit turbis multis, quæ circũ ſe erant. neque dictum eſt, iuſsit diſcipnlis ſuis, qui tunc admodum pauci erant, ſed dictum eſt ab Euangeliſta indiffinite, inſsit ire trans fretum. Cur hoc? niſi quia iuſsio hæc iuxta ſenſum hunc myſticũ non tam præceptum eſt, quàm conſilium.

Votum monaſticũ cõſilij eſt, non præcepti, quia non omnib. imponitur.

Sicut enim quodam loco dicentibus diſcipulis eius, ſi ita cauſa eſt homini cum vxore, non expedit nubere, reſpondens ait: non omnes capinnt verbum iſtud, ac deinceps, qui poteſt (inquit) capere, capiat: ita de omni freto curarum ſecularium, quibus licitò quidem fideles implicari poſsũt, ſed cum illis perfecti eſſe non poſſunt, prudéter aut diſcretè ſentiendum eſt, quòd ſic quoſdam iuſſerit vel iubeat ire trans fretum, vt tamen non omnibus imponat neceſsitatem omninò relinquendi coniugium, curamq́; omnium rerum familiarium. Et taliter quidem tranſfretare, Chriſtum ſequi eſt.

Matth. 19.

Sed attende diligenter, quid vel quomodo fortis ille ſcriba dixerit. Magiſter (inquit) ſequar te quocunque ieris. Primum ipſa appellatio inſuauis eſt, cùm dicit, Magiſter, & non dicit, Domine: inſuauis (inquam) & ſine dilectione. Nam ſi ritè recolis, eorum appellatio, qui cum dilectione appellauerũt, talis erat; vt dicerent, Domine. exempli gratia: Vt appellatio Petri dicentis, Domine, ſi tu es, iube me venire ad te. Talis appellatio magiſter ſiue Rabbi phariſaica extitit, quibus delectabile erat ſibi ſalutare, & ſic ſalutari, vocare & vocari ab hominbus Rabbi. Iudas impins ſic appellare potuit, vt cæteris ſingulatim dicẽtibus, nunquid ego ſum Domine, ille (vt erat cordis amari, & perfidi) diceret, nunquid ego ſum Rabbi? Et quidem bonum & ſuaue eſt vtrũmque dicere ſimnl, magiſter & Domine, vnde & dicit ipſe, vos vocatis me Magiſter & Domine,

Triplex appellatio, Domine, magiſter ſeu Rabbi, magiſter et Domine.

Matth. 14.

Matth. 23.

Matth. 26.

Ioann. 13.

mine,& benè dicitis, ſum etenim, ſed ſolú hoc dicere magiſter ſiue Rabbi, & non dicere, Domine cordis eſt longinqui, id eſt, remoti à familiaritate dilectionis. Deinde quantæ eſt præſumptionis dicere vel dixiſſe Magiſtro & Domino huic, ſequar te quocunque ieris? Quis enim vnquam fuit qui ſequeretur eum quocunq; iuit, vel cui diceret ipſe ore ſuo, ſequere me quocunque iero? Sed non mirum, Scriba enim fuit cuius ordinis homines de iuſtitia ſua valdè ſuêre præſumptuoſi, & gloriabundi: vnde & ab ipſo Domino ſæpè grauiter notati ſunt. Exempli gratia, cú dicit: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, omnia verò opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus, & his ſimilia. Quomodo ergo illi reſpondit? Nimirú vt debuit: Vulpes (inquit) foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Quàm diſsimilis reſpóſio hæc reſponſioni illi, qua poſtea Petro reſpondit, nimis adhuc forti, & confidenti plus quam oportuit. Nam qui dixerat, Domine, tecum paratus ſum, & in carcerem & in mortem ire: itemque quare nó poſſum te modo ſequi, animam meam pro te pono: reſpondit illi: Animam tuam pro me ponis? Amen amen dico tibi, non cantabit Gallus, donec me ter neges. Verè reſponſio diſsimilis, qnia fuit illa corripientis, iſta autem eſt omninò reprobantis. Et rectè debuit eſſe diſsimilis, quia confidentia Petri, de radice dilectionis: huius autẽ præſumptio de radice ſuperbiæ & nequitiæ prodijt. Planè poterat dicere ſicut vulpes occultè cubãt in foueis, & ſicut volucres cæli ſuauiter ſibi ſedent in nidulis, itã maligni ſpiritus propter malitiam vulpeculæ propter elationem, volucres cæli iure nominandi, cuncta occupauerunt diuerſoria pectoris tui, & idcircò falſum loqueris, dicendo, ſeqnar te quocunque ieris. In quo dicto & dolus eſt & ſuperbia ſimul, dum & me fallere, & ambitione nimia cupis ſanctus videri: ſed ſanctæ diſcretionis, & temperantiæ Magiſtri venerabilis, malignorum ſpirituum nomen tacuit, & rem nihilominus eandem ſatis edixit. Quanti hodieque ſunt, horum enim meminiſſe oportuit, quorum in cordibus, cùm in ore ſanctam conuerſationem profiteantur, maligni Spiritus ita cubant, ſicut vulpes in ſoueis, ſicut volucres in nidulis, & locus in eis non eſt vbi filius hominis caput ſuum reclinet? Simplices non ita Magiſter iſte & Dominus repellit, imò & quaſi vim faciẽs, ad ſe trahit. Seqnitur enim: Alius autem de diſcipulis ait illi: Domine, permitte me primú ire & ſepelire patrem meum. Ieſus aũt ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos

Nimia præſumptio huius Scribæ.

Matth. 23.

Diſsimilis reſponſio ad Petrũ et ad Scribã.

Matth. 26.
Ioan. 13.

Vulpes & volucres cæli, maligni ſunt ſpiritus

ſepelire mortuos ſuos. In Deut. Moyſes dicit, benedicens Leui. Qui dixit patri ſuo & matri ſuę, neſcio vos: & fratrib. ſuis, ignoro vos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt, iudicia tua ô Iacob, & legem tuã ô Iſrael. Hoc de perfectione dixit. Præmiſerat enim: Perfectio tua & doctrina tua viro ſancto tuo, quem probaſti in perfectione, & iudicaſti ad aquas contradictionis. Ergo iſte qui dixit: Domine, permitte me primum ire, & ſepelire patrem meum, aliquid minus à perfectione habebat, qui non dixerat patri ſuo, neſcio te, præſertim tali patri, propter quem diceret ei Dominus cum ſuæ charitatis imperio, dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Non vtiq; talis erat pater huius, qualis extitit Iacobi & Ioannis pater Zebedæus, alioquin non diceretur mortuus à mortuis ſepeliendus. Attamen illi, ſcilicet, Iacobus & Ioannes, vocanti Domino vt ſequerẽtur eum, non dixerunt Domine, permitte nos primum ire, & ſepelire patrem noſtrum. Non igitur eiuſdem perfectionis iſte iam erat, cuius illi fuerunt in ipſa vocatione ſua, qualem in Deuteronomio Moyſes (vt iam dictũ eſt) collaudat. Sed quid? Nimirũ talis & taliũ exemplum fuerit, quales hodieque nónullos ſumus experti, qui cùm deſiderent, perfecta conuerſatione Chriſtum Dominum ſequi, retrahuntur per affectum carnis, per affectum Patris & Matris, vel cuiuſcunque propinquitatis, cuius dilectioni tunc demũ ſancta ſcriptura vel Dei charitas contradicit, ſi propinqui illi Deo mortui ſint, id eſt, ſi aduerſentur viæ Domini. Adiuuantis igitur eſt gratiæ, quod verbũ incarnatum dicit infirmo, ſequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Proinde ſecundum hoc exemplum rectè dicas illi, cuius deſiderium conuerſionis cognoſcis retardari per affectũ carnis. Verbi gratia: Per affectum patris ſecundum carnem viuentis, & idcircò mortui. Relinque mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei. Quod ſi & patrem innoxiũ, qualis iam dictus erat Zebedæus, relinquat alijs ſepeliendũ, vt ſequatur Chriſtum, tunc multo magis cum Apoſtolis facit, ſcilicet cum Iacobo & Ioanne, qui patrem Zebedæum reliquerunt. *Et aſcendente eo in naviculam, ſecuti ſunt eum Diſcipuli eius, & ecce motus magnus factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus. Ipſe verò dormiebat. Et acceſſerunt, & ſuſcitauerunt eum, dicentes Domine ſalua nos, perimus. Et dicit eis: Quid timidi eſtis modicæ fidei? Tũc ſurgens imperauit vẽtis & mari, & facta eſt tranquillitas magna.* Vt cętera, ſic & iſtud in poteſtate fecit hic filius hominis, vnde & cõtinuò: *Admirãtes dixerũt:*

Deut. 33.

Apoſtolorum Iacobi & Ioannis perfectio.

Matth. 4.

Qualis

Qualis eſt? quia venti & mare obediunt ei. In hoc
Differunt genere virtutum Moyſes claruit, ſcilicet,
miracula vtendo elementorum officijs contra Pha-
Chriſti & raonem in terra Aegypti, de hoc iam ſupra
Moyſi. dictum eſt, quia ſigna quæ fecit, non eiuſ-
modi erant, vt ea quæ maximè operatus
eſt hic filius hominis, qui ſicut prædictum
fuerat per Eſaiam, & hic Euangeliſta me-
minit, infirmitates noſtras accepit, & ægro
tationes noſtras portauit, circa ſubſtantiā
hominis ſuarum beneficia virtutū maxi-
mè impendit incipiens à curatione corpo-
rum, vt deinde perueniret ad curationem
animarum. Nunquid verò nō & in iſta par-
te virtutis, ſcilicet, in imperando elemen-
tis, & Moyſe & omnibus virtutum opera-
tor maior eſt hic? Verè incomparabiliter
maior, quia nullus eorum quicquam im-
perando fecit, nec ipſe Moyſes Imperio v-
ſus eſt, ſed de plenitudine alterius acce-
pit, ſcilicet Dei vel verbi eius, de plenitu-
dine (inquā) huius, de quo ſolo dictum eſt,
Exod. 7. 8. & dici debuit, quia imperauit: Non enim
Moyſes imperauit, ſed ab hoc imperatum
eſt illic dicendo, extende manum tuam ſu
per aquas Aegypti, & vertantur in ſangui-
nem, extende manum tuam ſuper fluuios;
Exod. 14. & educ ranas ſuper terrā Aegypti, & poſt
multa his ſimilia tandem, inquit: Eleua
virgam tuam, & extende manum ſuper ma
re, & diuide illud, vt egrediātur filij Iſrael
in medio mari per ſiccum, & rurſum exten
de (ait) manum tuam ſuper mare, vt reuer-
tantur aquæ ad Aegyptios, ſuper currus, &
equites eorum. Cuncta hæc alterius impe-
rio fecit, ſcilicet Dei, ſuo aūt imperio nihil.
Homo enim & non Deus erat. Hic ſolus
ſuo imperio imperauit Ventis & Mari,
Eccleſia Deus enim erat, & obedierunt ei. Porrò,
perſecutio- vt de myſterijs cœptum tenorem ſequa-
nes in ma- mur, pulchrè diuinus Euangeliſta miracu
ris tempe- lum hoc tali ordine ſcripſit, quia videlicet
ſtate præfi poſt illa, quæ hactenus dicta ſunt, futurum
gurātur. & hoc erat in eccleſia, vt manifeſtæ perſe-
cutionis violentia per magnos principes
in gentib. quaſi per magnos ventorū mo-
tus in mari tempeſtas excitata detonaret,
ipſamque eccleſiæ nauiculam, quaſi dor-
miente Ieſu, penè vſque ad periculum vi-
tæ & ſalutis vehementer vexaret. Quid e-
nim eſt dormire Ieſum in nauicula? niſi
ſubtrahi auxiliū gratiæ adiuuantis ab ec-
cleſia? Hoc autem cū fit, ideo vtique fit, vt
& qui probati ſunt, manifeſti fiant: & qui
per proſperitatem falli poterant, per ad-
uerſitatem inſtruantur: & qui in peccatis
1. Cor. 11. erant, purgentur: & multi martyres coro-
nentur. Igitur toties Dominus Ieſus in na
uicula quaſi dormit, aut dormiuit, motus
que magnus factus eſt in mari, ita vt naui-
cula operiretur fluctibus, quoties tardan-
te illo per ordinatiſsimam diſpoſitionem,
& neceſſaria ad tempus ſubtrahente præſi-
dia, diabolus ventorum huius ſeculi agita-
tor inquietus (qualis vtique ventus Nero
fuit aut funeſtus Decius, vel certè Diocle-
tianus ſiue Maximinus) perſecutiones ex-
citauit, & in mortes ſiue oppreſsiones ſan-
ctorum, mare, id eſt, multitudines gentiū
per ipſorum leges & edicta cōmouit. Heu;
quoties motu huiuſmodi facto nauicula o
perta eſt fluctibus? quoties perſequētib. &
occidētib. paganis crudeliſsimis, eccleſia
ſācta calamitatib. oppreſſa eſt innumerabi
libus? Tunc nimirū acceſſerūt diſcipuli, &
dormientē ſuſcitauerunt Ieſum, inuocātes
eundē ſaluatorem. Exempli gratia, dicen-
do illud Dauidicum: Exurge, quare ob- *Pſal. 43.*
dormis Domine, exurge, & ne repellas in *Ibidem.*
finem. Et rurſum: Exurge Domine adiuua *Pſal. 78.*
nos & libera nos propter nomen tuum. Et
alibi: Adiuua nos, ne fortè ducant in gen-
tibus, vbi eſt Deus eorum. Debuit autem *Non per-*
ſemper & eſſe debet ſuſcitatio iſta ſuauis *mittit Ieſus*
& dulcis, & non moleſta, id eſt, cū fide ſine *diu durare*
deſperatione, cum perſeuerantia abſq; im *perſecutio-*
patientia. Alioquin ſuſcitantibus ſe ipſe di *nem.*
cit: Quid timidi eſtis modicæ fidei? Ac ſi
patenter dicat: Nonne ſcriptū eſt, quia non *Pſal. 124.*
relinquet Dominus virgā peccatorum ſu-
per ſortem iuſtorum, vt non extendāt iu-
ſti ad iniquitatem manus ſuas; & quid eſt,
non relinquet, niſi diu durare non permit
tet? Recordamini priorum & nouiſsimorū
Aegyptiorum atq; Aſſyriorū ſiue Babylo
niorum, Medorum atque Perſarum, cæte-
rarumque gentium Barbarorum, regum-
que hominum impiorum; quicunque vir-
gam ſuam, id eſt, potentiam ſuam vel do-
minium extenderunt atque eleuauerūt ſu
per ſortē iuſtorum, ad affligendos ſiue de-
lendos illos, qui ſorte, id eſt, gratuita ele-
ctione miſericordię ad vitā æternā prędeſ-
ſtinati ſunt. Nūquid diu durauerūt? Nun-
quid nō hoc ipſum quod ad tempus pręualere
viſi ſunt, cooperatū eſt in bonū iuſtis & di-
ligentib. Deū? Quid ergo timidi eſtis? Nū
quia Nero Petrū crucifigit & Paul. gladio
cędit? Nolite timere, nolite timidi eſſe, ſed
in patiētia veſtra poſsidete animas veſtras,
quia non tā diu durabit virga hęc vt neceſſa-
rio extēdant iuſti, quaſi auxilio deſtituti,
ad iniquitatē manus ſuas: ſed citò frāgetur *Luc. 21.*
& in ignē mittetur vt ardeat. Tūc ſurgēs im
perauit ventis & mari, & facta eſt trāquilli *Imperare*
tas magna. Dūm Ieſum ſurgere, ventiſq; & *ventis quid*
mari imperare, eſt pœnitētiā ſuā exercere *ſit.*
ſiue excitare, ſcilicet ad adiuuādū electos
& ad vindicandum reprobos, vt ſæpè par
ticulariter factū eſt, fiet aūt vniuerſaliter &
ſemel, cū in nouiſsimo iudicio ſurrexerit *Pſal. 45.*
ſicut in Pſal. dictum eſt: Terra tremuit &

quieuit, cùm exurgeret in iudicio Deus. Præterito namque pro futuro tempore vſus eſt, quod propheticis locutionibus familiare eſt, dicens: de cælo auditum feciſti iudicium, terra tremuit & quieuit, pro eo, vt diceret, de cælo veniens auditum facies
Matt. 25. iudicium, ſubauditur dicendo, venite benedicti patris mei percipite regnum, & cætera. & tunc terra tremet & quieſcet, id eſt, impij timebunt & ſanctos perſequi
Ieſus exurgens in iudicio. deſinent. Tunc vtique contra vniuerſos conſurget, nunc autem interdum in partes exurgit, & ſtat terribilis, vt ſanctorum neces vindicet de aduerſarijs & homicidis, vt verbi gratia, tunc exurrexerat & ſtabat, nimirum comminans Iudæis, iamque facturus excidium gentis & loci, quando Stephanus protomartyr intendés in cælúdum ſtaret in concilio. videns gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris Dei,
Actor. 7. ait: Ecce video cælos apertos & filium hominis ſtantem à dextris Dei. Taliter & in alijs, ſiue contra alios interdum ſurgente Domino poſt magnos motus, facta eſt tranquillitas, & pax Eccleſijs reddita eſt. *Et cùm veniſſent trans fretum in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, ſæui nimis: ita, vt nemo poſſet tranſire per viá illam: Et ecce clamauerunt dicentes: Quid nobis & tibi Ieſu fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos. Erat autem non longè ab illis grex porcorú multorum paſcens. Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorú. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes, abierút in porcos. Et ecce impetu abijt totus grex per præceps in mare, et mortui ſunt in aquis.* Quali vel quanta cum poteſtate glorioſus iſte filius hominis hactenus dæmonia eie-
Poteſtas Chriſti cõtra dæmones. ciſſet, ſicut Euangeliſta pauló ante dixit, quia eijciebat ſpiritus verbo: ab iſto claret maximè experimento & litera quidem in maniſeſto eſt, maniſeſte ſignans, quia hic filius hominis Deus verax eſt, cuius præſentiam tremunt & ferre ſe nõ poſſe fatentur dæmonum legiones, & ſolo eius nutu torti atque exire compulſi tot maligni ſpiritus rogant, vt quoniam exire coguntur, ſaltem in porcos intrare permittantur. Ve-
Quæſtio. runtamen vnum eſt, quod nõ otioſè quæritur, videlicet quomodo placuerit huic tam miti, tamq; manſueto, qui nullum ex ſemetipſo iniuſtè lædi pateretur, iuxta il-
Eſai. 42. lud: Non contendet, neque clamabit, nec audietur foris in plateis vox eius: quomodo, inquam, placuerit ei, vt porcos alienos daret vel mitteret ſpiritib. malignis, quatenus per præceps irét in mare & morerentur in aquis? Hoc quicunq; requirit, ſcire
Matth. 12. debet, homines regionis illius tales fuiſſe, qui non ſolùm porcorum ſuorum damna,
Reſponſio. verùm etiam pœnas omnimodas deberent ſuſtinere. Nã ſi ritè perpendas, ſicut dixit.

Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sydone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent: ſtatimque ſubiunxit: Veruntamen dico vobis, Tyro Matth. 11
& Sydoni remiſsiùs erit in die iudicij, quã vobis. Sic & iſtis, videlicet Geraſenis, veraciter dicere potuit. Iſti etenim non ſolùm non crediderunt, cùm tantas virtutes vidiſſent, verùm etiam rogauerunt eum, vt diſcederet à finibus eorũ. Diſceſsit autem, & contigit eis, ſicut & cæteris regionibus † ſcuſi, ſecundum ſimilitudiné porcorum ipſorum, qui à dæmonibus agitati, per præceps in mare abierunt & mortui ſunt. † Fortè, ſtulti.
Huius expoſitio myſterij iam ab ipſo incipienda eſt exordio præſentis lectionis. Igitur venienti Domino in regioné Geraſenorũ, occurrerũt duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes, ſæui nimis: quia cùm veniſſent in huius vitæ incolatum, ad debellandum principem huius mundi diabolum, duæ mortes generis humani, duce ipſo peccati & mortis principe, aduerſus eũ cucurrerunt. Quæ nam duæ illæ mortes ſunt? Videlicet vna mors corporũ, & vna mors animarum, contra quas erat illi dimicandum. Vnde & benè illi duo & ſæui nimis, & de monumentis exiſſe vel in monumentis habitaſſe dicuntur: quia videlicet & mors animarũ ſæua nimis eſt, & per mortem corporum in monumentorum habitationé deuenimus. Et illa quidem mors, Ioan. 14.
quæ eſt animarum occurrens nihil contra eum præualuit, quemadmodum ipſe dicit. Venit enim princeps mundi huius & in me non habet quicquam. Porrò illa mors, quę eſt corporũ, ad tempus illi præualere permiſſa eſt, vt ſuſcipiens vel admittens noſtram ſimplam, euacuaret duplam. Quid auté verius eo, quòd ait, ſæui nimis, ita vt nemo poſſet tranſire per viam illam. Quis enim ex omni genere humano ſæuitiam mortis intactus euaſit? Omnes in Adã peccauerunt, ait Apoſtolus, & omnes in Adam Roma. 5.
moriuntur. Vbi peccauit Adam, protinus & ipſe morte animæ mortuus eſt, & nos in ipſo mortui ſumus: & vbi dictũ eſt ei, quia Geneſ. 3.
pului es & in puluerem reuerteris, & ipſe morti corporis, & cum illo nos addicti ſumus. Verè igitur per viam illam nullus tranſire poterat, quia qui mortem non videret, & animam ſuam erueret de manu inferi, nullus erat. Sed venit iſte, in quo nihil iuris vlla mors habuit: & quia per vnam videlicet corporis morté iniuria facta eſt illi, iure ſub illo mors vtraq; occubuit, nõ ſine magno tormento principis vtriuſque mortis & ſatellitum eius, quas cũ illo foras miſit. Sicut enim deſcenſus eius ad inferos populo ſanctorũ deſiderabilis, ita legionibus dæ-

bus dæmonum grauis fuit & intolerabilis.
Dicebant ergo Quid nobis & tibi Ieſu fili
Dei? Veniſti huc ante tẽpus torquere nos.
Tempus illud, quo ſe torquendos eſſe no-
uerunt, vltimũ erit iudicium, quando prin
Iob. 14. ceps eorũ cum ipſis, & ipſi cũ principe ſuo,
videntib. cunctis (vt in Iob ſcriptum eſt)
Myſterium præcipitabuntur in ignẽ æternum. Quomo
huius mira do tandẽ impletũ eſt in myſterio, ꝙ ſigni-
culi, cõtra ficabatur in miraculo, ſcilicet in eo, quod
Iudæos por grex porcorum totus cũ impetu per præ-
cis ſimiles. ceps in mare abijt, & mortui ſunt in aquis?
Ita nimirũ, vt fieret quod ipſe filius homi-
nis ſciens prælocutus eſt. Cùm, inquit, im-
mundus ſpiritus exierit ab homine, &c. vſ
que tunc vadit & aſſumit ſeptẽ alios ſpiri-
Mat. 12 tus ſecũ nequiores ſe, & ingreſsi habitant
ibi, & fiunt nouiſsima hominis illius peio-
ra priorib. Per vnũ quippè hominẽ huiuſ-
modi, Iudæos incredulos atque blaſphe-
mos vult intelligi, qui non tam Iudæi quã
Chananæi, nõ tam vituli æſtimandi ſunt q̃
porci. Ipſi nanq; de bono opere ſaluatoris
peiores effecti, & inde per inuidiã mortui,
quod ille vnam in ſemetipſo & vtramque
in ſuis fidelib. mortẽ vicit, malignis ſunt
ſpiritib. traditi, & per furorẽ ſuũ facto im
petu, ſemetipſos in mare præcipitauerũt.
Nimirum ſeditiones excitando implaca-
Ioſ. de bello biles, vt plurimi ſcriptores, & maximè Io-
Iud. per ſe- ſephus refert, in Romanũ irruerunt impe-
ptẽ libros. rium, & mira inſania, mirabili pertinacia
victores omnium gentiũ in ſuas neces, in
excldium loci & gentis excitauerũt. Quid
fuit ita furere, niſi porcos à malignis ſpiri-
tibus agitatos, per p̃ceps & cũ impetu abire
in mare? Si ergo perpendas ſiue reſpicias
quid olim in Aegypto ante acceptam legẽ
fuerint & quid nunc poſt aduentum ſece-
rint redemptoris aut receperint, rectè di-
cas, quia nouiſsima horũ peiora ſunt prio-
ribus, & ita tam ſecundum animã quã ſecũ
dum corpus in omne miſeriarum profun-
dum præcipitati ſunt, vt porci illi, quibus
propter furias dæmonum nec ſuus, quam-
uis brutus, ſubeſſe poterat ſenſus. *Et aſcen-*
dens in naniculã, transfretauit & venit in ciuitatem
CAP. *ſuam. Et ecce offerebant ei paralyticũ, iacentem in le-*
IX. *cto. Et videns Ieſus fidem illorum, dixit paralytico: Cõ*
fide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam
de ſcribis dixerunt intra ſe: Hic blaſphemat. Et cùm vi
diſſet Ieſus cogitationes eorũ, dixit: Vt quid cogitatis
mala in cordibus veſtris? Quid eſt facilius dicere, remit
tũtur tibi peccata, aut dicere, ſurge & ambula? Vt ſcia
tis autem, quoniam filius hominis poteſtatem habet di-
mittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectũ
tuum, & vade in domum tuam. Et reſurrexit, & abijt
in domũ ſuam. Videntes autem turba, timuerunt, &
glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem ho-
minibus. Poteſtatem filij hominis, quã ad ho
norem & gloriam ipſius conſiderare & co

gnoſcere intendimus, ex mirabilibus eius
factis & dictis ipſemet ore proprio hic e-
nunciauit in re huiuſmodi, in qua potiſsi-
mum expediebat nobis potentem eſſe hũc
Dominũ, ſcilicet in remiſsionẽ peccatorũ.
Hoc eatenus non dixerat ꝙ poteſtatem ha
beret dimittendi peccata, ſapienti nimirũ
vſus prouidẽtia diſcretionis, quatenus nõ
hoc antediceret quã factis comprobaret:
& ipſi ſpiritus, quos verbo eijciebat, torti
confiterentur, ipſum eſſe, de quo prophe-
ta prædixerat: Et tu Bethleem terra Iuda, *Mich. 5.*
nequaquam minima es in principib. Iuda,
ex te enim exiet dux, qui regat populum
meum Iſrael. Quæ enim illic in eodẽ pro-
pheta ſequuntur, eorũ ſumma eſt, ſaluum
facere populũ ſuum à peccatis eorũ. Poſt-
quam ergo præcedentib. factis comproba-
tum fuit, quod ipſe eſſet & credi deberet
eſſe ille dux Iſrael, dux Meſsias, Id eſt, Chri
ſtus, tunc demũ paralyticum curaturus: cõ-
fide, ait, fili, remittuntur tibi peccata tua,
vt dũ tam præſentia miracula, quã antiqua
prophetarum oracula, ſermonẽ præſentis
confirmant, minus offendantur, qui abſq;
offenſione doceri nõ poſſunt, tardi ad cre-
dendũ, imò & impatientes ad audiendum.
Nã erant in hoc offendendi, & offendebã-
tur offenſione voluntaria, maximè ſcribæ
& phariſæi, non veritatẽ quærentes, ſed ve-
ritati inuidẽtes. Nam protinus vbi dixit,
confide fili, remittuntur tibi peccata tua,
& ecce, inquit Euangeliſta, quidam de ſcri
bis dixerũt intra ſe: Hic blaſphemat. Quis
poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus?
Vidit enim cogitationes eorũ, & dixit: Vt
quid cogitatis mala in cordib. veſtris? For-
taſsis & hoc dixerunt intra ſe, ſed & de iſto
reſpondit eis ſua ipſorum conſcientia, &
de illo virtus operis manifeſta, ſequente
effectu iuſsionem dicentis, ſurge & ambu-
la: Et vtrinq; conuicit incredulos, ꝙ excu-
ſationem nõ habeant de peccato ſuo. Quid
aũt ad illam interrogationẽ reſpondendũ
erat, quid eſt facilius dicere, dimittuntur
tibi peccata, aut dicere, ſurge & ambula: ni
ſi facilius eſſe dicere, dimittuntur tibi pec
cata? Nam apud ipſum quidem filiũ homi-
nis ita vnũ ſicut alterum facile erat, ſed a-
pud homines longè facilius eſt dicere, di-
mittuntur tibi peccata, quã ipſam peccato
rum dimiſsionẽ cõprobare teſtimonio vir *Myſterium*
tutis qualis protinus eſt ſubſequuta. Secũ- *huius cura*
dum exemplũ hoc ferè quotidie fit in ciui *tionis para*
tate Dñi ſcilicet in eccleſia, quæ vtiq; eſt ci *lytici, in ec-*
uitas Domini, ciuitas regis magni, ad quã i- *cleſia.*
pſe transfretauit & venit, poſtquã (vt dictũ
eſt ſupra) & mortis corporũ noſtrorũ ſæui
tiam ſedauit & mortis animarum noſtrarũ
ſæuum imperiũ ſoluit. Nã quoties facimus *Iacob. 5.*
illud, ꝙ Iacobus Apoſt. dicit: Infirmatur

qûis in vobis, inducat presbyteros eccleſię & orent ſuper eum, vnguentes eñ oleu ſancto in nomine Dñi, & oratio fidei ſaluabit infirmũ: & ſi in peccatis ſit remittentur ei. Quoties, inquã, hoc ſacimus, paralyticũ ſiue vndecũq; infirmũ Domino offerimus & ſicut videns fidem illorũ, dixit, remittũtur tibi peccata, ita & nunc oratio fidei ſaluat infirmum: & ſi in peccatis eſt, dimittũtur ei. Præterea iuxta ſenſum altiorem paralyticus tunc à Domino curatur, quando *Epheſ. 4.* fit, vt is qui nihil operabatur, iam nunc operetur, quemadmodum dicit Apoſtolus: Qui ſurabatur, iam non furetur: Magis aũt laboret operando manibus ſuis quod bonũ eſt, vt habeat vnde tribuat neceſsitatẽ patienti. Nam qui nihil operabatur, & aliena furabatur, nónne veram paralyſin habebat in manibus? Similiter qui ad bonum & vtilẽ ſermonem mutus erat, nónne veram in lingua paralyſin habebat? Igitur cũ circa huiuſmodi ſic operatur Dominus, ſiue per ſemetipſum tãtum, ſiue miniſtris ſuis cooperantibus: vt qui taliter paralytic⁹ erat, iam nunc & benè laboret operandò manib. ſuis, & omnis ſermo malus ex ore eius nõ procedat, vt ait continuò idem Apoſt. ſed ſi quis bonus eſt ad edificationem fidei vt det gratiam audientibus, meritò turbæ glorificent Dominum, qui dedit poteſtatem talem hominibus.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. VIII.

Sap. 10. O Sapientia Dei quæ aperuiſti os muti, & linguas infantium feciſti diſertas: ego quondã mutus & inſans, nunc autem ore aperto & lingua penè diſerta te magnificans, tibiq; de auro tuo ac de gemmis tuis quandam quaſi regiam glorię & honoris facere adorſus coronam, ſemper quidem multum, nunc autem maximè tua iuuari cupio diſ- *Duo opera autoris eodem tempore abſoluenda.* poſitione, atque opitulatione. Non enim nunc ita, vt hactenus, vni tantum intentus ſum operi, neque debitor vnius tantum debiti, ſed circumuentus, quaſi à duobus ſœneratoribus magnis & auaris omittere nõ valeo quin ambobus ſatisfaciam, cupiens eſſe fidelis. Alter eorum eſt angelus, id eſt, præſul Agrippinenſis Eccleſiæ, cui me, vt credo, tu per miſericordiſsimam prouidẽtiam; in tempore perſecutionis, tanquam patri filium aduptiuum commiſiſti: alter verò, paterfamilias domus tuæ, ſcilicet cœnobij Sigebergenſis, cui nequeo dicere quantum debitor ſim. Hic mihi primus ſuaſerat hoc opus ingredi, titulatũ de gloria & honore filij hominis, cùm ille alter, & maior amicus, vehementer ſtudij noſtri bona opinione ſiue experimento delectatus, iuſsit atque rogauit, & vtroq; modo, ſcilicet iubendo atque rogando compulit, quatenus in libros Regum tutũ cor meum cum tua, Domine, gratia conuerterem, & quantumcuq; poſſem, te adiuuante, magnum &(vt ſibi videbatur) vtile opus inciperem, & de tuo adiutorio, ad perficiendum nunquam deſperarem. Quid ego inter iſtos animo penè diuiſo facerem? Reſultarem pertinaciter patri & pontifici? At ille non ſolùm ſic iubebat, verumetiam ſupplicabat aliquamdiu recuſanti, vt ſi nõ paruiſſem, mihi ipſi viderer pietati rebellis. Relinquerem huc opus, quod iam inceperam, rogatu (vt iam dictum eſt) inferioris amici? At ille tanto circa iſtud angebatur ſancti deſiderij ardore, vt videns neceſsitatem meam, quod non poſſem maiori & digniori denegare, aſpicienteſq; hoc opus, quantũ hactenus ſcriptũ fuerat, diceret hoc ſolũ, doleo ſup te, doleo ſuper te, & co dicẽ aſpiciens, quẽ ęgrè ſerebat imperfectũ remanere. Igitur neceſsitate compulſus, dimidium cordis mei vni, & dimidium cordis mei præbui alteri, totum autem, ô ſapiẽ- *Prou. 23* tia, tibi præbere optaui, dicenti, præbe fili cor tuum mihi. Credens quippè & ſciens omnia poſsibilia credenti, ecce ita me charitati impendi, vt vno eodemq; tempore circumſedentes duo calamum in mente mea tingant notarij. Vnde fit, vt ſi quid benè dictum fuerit, tibi totum imputetur: ſi quid autem minus benè ſonuerit, neceſſitate dignè, condonetur. *Et cùm tranſiret inde Ieſus, vidit hominem ſedentem in Thelonio, Matthæum nomine, & ait illi: Sequere me. Et ſurgens, ſecutus eſt eum.* Hoc ad gloriam & honorem filij hominis prædicandum atque audien- *Quib. oculis vidit Ieſus Matthæum.* dum eſt, quia hunc hominem vidit, & tam efficaciter vidit, vt veraciter conueniat huic dicere, tu Deus qui vidiſti me: Quomodo enim vel quibus oculis vidit? Denique

nique ſi de oculis humani capitis agitur, quibus vt homo erat oculatus, núquid ſolum hunc hominem vidit? *Matth. 8.* Imò & illos talibus oculis vidit, qui paulò ſupra rogabát eum, vt tranſiret à finibus eorum, ſed & illos, qui crucifixerunt eum. Alij ſunt oculi quibus iſtum vidit, oculi gratiarum: qui iuxta Zachariam in vno lapide, *Zach. 3.* & iuxta Apocalypſim Ioannis in capite vnius ſeptem agni ſunt: *Apoc. 1.* Oculi Iſti nominibus ſuis nulli ſunt aut eſſe debent incogniti, quæ videlicet nomina ſunt ſpiritus ſapientiæ & intellectus, *Eſai. 11.* conſilij & fortitudinis, ſcientiæ & pietatis, & timoris Domini. Iſtis oculis húc hominem vidit, & cùm videret eum exterioribus oculis, per iſtos interiores oculos recognouit, quòd eſſet vnus illorũ, quos ante ſecula præſciuit & prædeſtinauit. *Qualis Matthæus ante fuit.* Itaque videns eum, ait illi: Sequere me. Et ſurgens ſecutus eſt eũ. Erat enim ipſe Matthæus tanquam ſpecular prælucidum, eatenus conſpectui ſolis nequaquam appoſitum, ſed in tenebris reconditum, & ſub tecto latẽs curarum nimis ſecularium, *Ezec. 1. 10.* vtpote thelonearius, de nauibus negotiatorijs cum clamore vel ſtrepitu forenſi, publicum exigens vectigal ſiue tributum. Vbi ergo vidit eum Ieſus, *Apoc. 4.* vbi vidit eum ſalus & ſol verus reſplenduit ex aſpectu eius, & quia vidit eum talis filius hominis, reddidit imaginem eius, & formata eſt in ipſo facies hominis. Alium quoque vidit, & ex viſu eius formata eſt in eo facies vituli. Vidit & alium, & eo vidẽte formata eſt in illo facies leonis. *Prædeſtinatio diuina.* Vidit & alium, & videndo formauit in eo faciem aquilæ volantis. Iſte viſus admirabilis, illa eſt gratia, quam admirans vas electionis Paulus, dcit: *Roma 8.* Nam quos præſciuit & prædeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui. Quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit. Et quos vocauit, hos & iuſtificauit. Quos autem iuſtificauit, hos & magnificauit. Et ante tempora quidem ſecularia præſciuit, & prædeſtinauit, in tempore aũt vocauit vnumquemq; *Apocal. 3.* in tempore ſuo, vt nunc iſtum vocauit, & ſequere me ait. Qui quàm hilariter vocanti ſeſe præſentauerit, quàm alacriter, ſiue amabiliter pulſanti ianuas cordis ſui aperuerit, illa res de foris ſatis indicat, qui fecit ei conuiuium magnum in domo ſua. Ergo præcipuè in iſto clariſsimũ eſt illius dicti dominici experimentum, ſi quis audierit vocem meam & aperuerit mihi ianuã, introibo ad illũ & cœnabo cum illo, & ipſe mecũ. Introiuit enim in domũ eius, & cœnauit ipſe primus cum illo corporale conuiuium, & deinde Matthæus cum eo cœnauit cœnam ſpiritualem. Hoc deniq; præſens ſcriptura probat, ſcriptura Euangelica, quia reuera cum Domino cœnauit, qui hanc primam noui teſtamenti ſcripturam tanquã verè ſaturatus nobis ructauit. Hoc ſacramentum Phariſæi, neq; ſcientes, neque ſcire volentes, diſcumbente Domino cum eo in domo, cùm multi quoque publicani & peccatores diſcumberent cum Domino Ieſu & diſcipulis eius, dicebant. *Quare cum publicanis & peccatoribus mãducat magiſter veſter?* At ille ſapienter ac nimis terribiliter ora illorum obſtruxit, ſapienter quidem dicendo. *Non eſt opus valentibus medico, ſed malè habentibus, euntes autem diſcite quid ſit, quia miſericordiam volo & non ſacrificium.* Terribiliter autem ſubiungendo. *Non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores.* Hoc denique dicto, ſeu verbo terribiliter eos percuſsit, qui in ſe confidebant tanquam iuſti. Quos enim hic *Iuſti hic dicuntur ſuperbi, peccatores, qui ſunt humiles.* dicit iuſtos, niſi ſuperbos? Et quos dicit peccatores, niſi humiles? Væ talibus iuſtis, qui ſuo iudicio iuſti ſunt, at non Dei: qui iuſti volunt videri, cùm non ſint. Econtra felices peccatores, qui ſuam iniuſtitiam recognoſcunt, Dei iuſtitiam eſuriunt & ſitiunt. Nam illos ſalus vocare venit, propter iſtos de cælis deſcendit, & humiliauit *Philip. 2.* ſemetipſum vſq; ad mortem, mortẽ autem crucis. *Tunc acceſſerunt ad eum diſcipuli Ioannis, dicentes: Quare nos & Phariſæi ieiunamus frequenter, diſcipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis Ieſus: Nunquid poſſunt filij ſponſi ieiunare, quamdiu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies cum auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt.* Grauiſsima hæc atque ſapientiſsima reſponſio quanti ſit ponderis, melius ex propheticæ ſcripturæ collatione valet agnoſci, cùm apud Zachariam *Zachar. 7.* Dominus dicit: Cùm ieiunaretis & plãgeretis in quinto & ſeptimo per hos ſeptuaginta annos, ſubauditur propter illud quod Nahuchodonoſor ciuitate & tẽplo *4. Reg. vlt.* ſuccenſo igni, populũ in captiuitatẽ duxit, & propter illud qnod Iſmael filius Nathaniæ *Hiere. 41.* Godoliam, & cum eo reliquias populi interſecit, nunquid ieiuniũ ieiunaſti mihi? *Zachar. 8.* Et cætera vſque, ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium & lætitiam & ſolẽnitates præclaras, vſquequo venient populi, & habitabunt in ciuitatibus mnltis: quod videlicet futurum erat per aduentum huius ſponſi, de quo & ſubinde dictur[illegible]t illic: In diebus illis, in *Ibidem.* quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium fimbriã viri Iudæi dicentes, ibimus vobiſcum, audiuimus enim quòd Deus vobiſcum eſt. Nam de fimbria viri Iudęi protinus hic in Euangelio *Matt. 9.* habes, quia mulier, quę fluxum ſanguinis patiebatur duodecim annis, acceſsit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti eius. *Cur ieiunare debuerint Iudæi.* Summa ſermonis illius prophetici hęc eſt, debuiſſe ieiunare illos, apud quos repoſi-

ta erat

ta erat vel eſſe debebat ſpes & expectatio repromiſsionis, non tam propter tempora lium, quæ acciderant, incommoda rerum, & propter captiuitatem Babylonicã, quæ facta fuerat illis ſeptuaginta annis: quàm propter peccata ſua, & propter illam quæ contigit in Adam, vniuerſalem captiuitatem generis humani. At illi quoniam ſoluta erat captiuitas Babylonica, & templum reædificabatur, dicebant ſinguli: Nunquid mihi flendum eſt in menſe quinto, vel ſanctificare me debeo, ſicut feci iam multis annis? Videlicet quia templum reædificabatur, iam nullam ſupereſſe cauſam putabãt, cur ieiunarent. Meritò ergo redarguebantur à dicente, nunquid ieiunium ieiunaſtis mihi? quia videlicet propter temporalia bona flent & ieiunant, quia deſunt, nõ Domino ieiunant. Sed qui propterea ieiunãt, quia præſentem non habent ſponſum, ſicut illi nondum habebant, nos autem habuimus quidem, ſed iam non habemus, ipſi ieiunium Domino ieiunant. Igitur quoniã cauſa ieiunij debuerat omnibus eſſe, deſideriũ & expectatio ſaluatoris, vt fuit Moyſi & Heliæ & Danieli: ipſe autem nunc pręſens aderat, poſtmodum receſſurus, dulce fuit & iucundum ſanctæ charitatis officiũ, ſaltem ad breue tempus, propter præſentiam eius intermitti ieiunium, quia temp⁹ illud, tempus præſentiæ eius, quaſi tempus erat nuptiarum. Ait ergo: Nũquid poſſunt filij ſponſi lugere quamdiu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies cũ auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt. Ac ſi dicat: Vos qui filij ſponſi non eſtis nec eſſe vultis, ſed nec filij illorum dici meremini, qui ieiunauerunt præ deſiderio aduentus ſponſi, imò illorum, quib. Deus veraciter dicit, nunquid ieiunium ieiunaſtis mihi? ieiunatis enim & vos ſicut illi, pro eo ꝙ aliquando de rebus trãſitorijs aliquid aduerſi contigit. vos, inquam, ieiunate quantum vultis, nam iſti ieiunare non poſſunt præ gaudio ſponſi præſentis. Venient autẽ dies cũ auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt. *Nemo autem immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus. Tollit enim plenitudinem eius à veſtimento eius, & peior ſciſſura fit.* Planè ieiunabũt in illis proximè venturis diebus, cùm ablatus fuerit ab eis ſponſus, cum paſſus, mortuus, & ſepultus reſurrexerit & in cælum aſcenderit, iam non vltra cum eis in mundo hoc corporaliter conuerſatus. Nunquid vero, vt vos ieiunatis, ita ieiunabunt & iſti? Non vtique, nam hoc tale eſſet, ac ſi quis immittat commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus. Deniq; ieiunia veſtra, ieiunia ſunt veteris hominis: homines autẽ iſti, cùm ſint filij nuptiarum cæleſtium, ſunt homines noui. Si ergo

Zach. 7.

Qui ieiunare dicuntur Domino.

Præſente ſponſo ieiunandũ non erat.

Variæ cauſæ ieiunandi apud Iudæos.

ieiunarent propter cauſas eiuſmodi, propter quas & vos ieiunatis, ſcilicet quia Moyſes tabulas priores ſcriptas digito Dei proiecit de manu, & confregit eas ad radices montis: vel quia reuerſis exploratorib. quos miſerat Moyſes explorare terram, & detrahentibus terræ, cũ omnis multitudo verſaretur in ſeditionem, iratus Deus iurauit quod non intrarent terram illam, donec conſumeretur generatio illa quadraginta annis, iuxta numerum dierũ quadraginta, quibus conſiderauerant terram, vel quia Nabuchodonoſor rex Babylonis, ſiue Nabuzardan princeps exercitus eius, capta ciuitate, ſuccendit domum Domini, & tranſtulit populum in Babylonem: vel quia deinde venit Iſmael filius Nathaniæ & percuſsit Godoliam, quem præfecerat rex Babylonis terræ, & Iudæos qui erant cum eo: conſurgens autem omnis populus reliquiarũ, timens Chaldæos, fugit in Aegyptum. Si, inquã, ieiunarent propter cauſas eiuſmodi, hoc eſſet nouos homines flere nenias veteris hominis: quod omninò non congruit his, quibus datum eſt noſſe myſterium regni Dei. Nam ſicut commiſſura panni rudis, vbi immiſſa fuerit in veſtimẽtum vetus, tollit plenitudinem eius, & peior ſciſſura fit: ita quilibet homo particeps factus ſanctæ huius nouitatis, ſi eiuſmodi phariſaicis traditionibus ſeſe inſeruerit, deterior quouis vetere homine fit, ita vt, neq; vetus, neque nouus ſit, & neutrum habeat, cũ vtrunq; in ſe vno permiſcere voluerit. Quare autem hoc ipſum ꝙ intendit, quod intelligi vult in verbis iſtis, nemo autem immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus, tollit enim plenitudinem eius à veſtimento & peior ſciſſura fit, non manifeſtè dixit? Quare illis ſenſum tam bonum, tam verum abſcondit, clauſit & ſignauit? Nimirum quia expediebat illis, non expediebat ipſis myſterijs regni Dei, vt diuulgarentur vel committerentur eis. *Neque enim, ait, mittunt vinum nouum in vtres veteres. Alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt. Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo cõſeruantur.* Secundũ iſtam ſimilitudinem damnoſum fuiſſet, docere illos verbis manifeſtis, quam ob rẽ tunc non ieiunarent diſcipuli eius, eſſent autem poſtea ieiunaturi. Phariſæi enim cũ his erant qui interrogauerãt. Et ſicut vtres veteres miſſo intus vino nouo rumpũtur, & vinum cum vtribus perit: ita illi, ſi manifeſtè diceret ipſe, audientibus eis, quippiam eiuſmodi, amplius pre inuidia rumperentur, & ſermo inutilis eſſet taliter effuſus: præſertim cũ ſapiẽtia dicat, ne effundas ſermonẽ, vbi nõ eſt audit⁹. Propterea & ali⁹ euãgeliſta dicit. Ipſe autẽ Ieſus non credebat ſe-

Exod. 32.

Nume. 14.

4. Reg. vl.

2. Para. vl.

Hier. 41.

Expediebat Iudæis loqui in parabolis obſcure.

Eccl. 32.

Ioan. 2.

bat ſemetipſum eis, eò quòd ipſe noſſet omnes & quia opus ei non erat, vt quis teſtimonium perhiberet de homine. Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine. Benè igitur cú dicere poſſet, ieiunandum erát vſque ad me, & cùm receſſero ieiunandum erit poſt me, ſecũdum veritatem ſcripturæ prophe ticæ, cuius iam ſupra mentio ſactá eſt, maluit ſermonem ſuum ſic temperare, vt & futuris innoteſcẽs res, eos ſecum ſeruaret, & præſentes, qui tunc erant, per inuidiam

Vtres noui Apoſtoli.

nõ rumperet. Quid de eo, quod ſubiunxit protinus, ſed vinum nouum in vtres nouos mittunt & ambo conſeruantur: Nunquid nõn vel ipſi filij ſponſi, ſuper quibus non ieiunantibus quæſtio hæc mota erat iã

Ioan. 16.

vtres noui erant? Non iam omninò noui, ſed capaces erãt ſanctæ nouitatis. Propter-

Ioan. 20.

ea quõdã loco dicebat & ipſis: Adhuc multa habeo vobis dicere. ſed non poteſtis por

Actor. 2.

tare modo. Quando ſunt omninò innouati? quando acceperunt Spiritum S. poſt reſurrectionem eius, cuius gratia nouos homines efficit, tunc vinum nouum miſſum eſt in vtres nouos, & ambo cõſeruata ſunt, id eſt, reuelata ſunt illis omnia myſteria ſcripturarum, & guſtauerunt amorem ſpõſi dulcedinemque cæleſtium nuptiarum, & hoc vinó inebriati ſalui facti ſunt, & vinum benè conſeruatum, fideliter quibus iuſſum eſt refuderunt. *Hæc illo loquente, ecce princeps vnus acceſſit, & adorauit eum dicens: Filia mea modo defuncta eſt, ſed veni, impone manum tuã ſuper eam, & viuet. Et ſurgens Ieſus, ſequebatur eum & diſcipuli eius. Et ecce mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti eius. Dicebat enim intra ſe: Si tetigero tantum veſtimentũ eius, ſalua ero.* Nequeo ſatis admirari pulchritudinem gloriæ & honoris in facie filij huius hominis, in mirabilibus eius geſtis, ſecundum diſpoſitionem quam hic diuinus Euangeliſta diſpoſuit. Quid enim ſibi vult, quod dum interrogatus de ieiunio reſpondit, & non ieiunantes excuſat filios ſponſi; res geſta protinus ſubſequitur, huiuſmodi de muliere;

Myſteriũ in muliere fimbriam Chriſti tangente.

quæ talem ob cauſam tanta cum fide fimbriam veſtimẽti eius tetigit? Quid, inquã, ſibi hoc vult, niſi vt inſinuet factis, quod (ſicut iam dictum eſt) nondum expediebat palam oſtendere verbis, ſe illum eſſe virum, de quo in Zacharia loco ſuprá me-

Zach 7.

morato, cùm item de ieiunio fuiſſet interrogatus idem dicentibus, nunquid mihi flendum eſt in menſe quinto, vel ſanctificare me debeo ſicut iam feci multis annis; ita reſponſionem ſuam terminauit vt diceret, vſquequo venient populi, & appræhẽdent decem homines ex omnibus linguis gentium fimbriam viri Iudæi, dicentes ibimus vobiſcum. Hæc ergo diſpoſitio valdè venerabilis, & pia conſideratione honorãda eſt. Quid enim aliud eſt, quod in ꝓpheta prædixit poſt reſponſum de ieiunio. In

Zach. 8.

diebus illis appræhendent decem homines ex omnibus linguis gentium fimbriam viri Iudæi, quàm quod hic ſignificari voluit per mulierem, quæ fimbriam veſtimenti eius tetigit, & ſanata eſt à fluxu ſanguinis? Hæc nanque mulier forma fuit omnium gentium, quæ profectò in eum credendo; cuius faciem ante non viderunt, quodam modò retro accedunt, & ſequendo veſtigia eius, id eſt, cuſtodiendo præceptá eius, reuera fimbriam veſtimenti eius tangunt.

Mulier illa typus gentium filia archiſynagogi typus Iudæorum.

Et quid erat iuxta hunc ſenſum ſanguinis fluxus, niſi peccatorum illuuies. maximeque ſordidus idololatriæ cultus? Porrò filia archiſynagogi, pro qua rogatus erat, &

Marc. 5.

ibat, ſynagogam deſignabat. Vnde valdè notandum, quia (ſicut Marcus manifeſtius ſcribit) archiſynagogi filia non fuerat mortua, ſed iam in extremis erat: vbi autem mulier fimbriam tangendo ſanata eſt, tunc ad archiſynagogum nuncij venerunt, dicentes, quia filia tua mortua eſt, qd vltra vexas magiſtrum? Item & hoc vigilanter animaduertendum: quia & puella quæ mortua eſt, erat annorum duodecim, & mulier quæ ſanata eſt, fuerat in profluuio ſanguinis annis duodecim. Itaq; & quando puella nata eſt, tunc illa mulier ſanguine fluere cœpit, & quando ſanata eſt mulier, tunc puella mortua eſt. Quid hoc ſacramento pulchrius, verius, ac præclarius? Quando enim ſynagoga in patribus, Abrahã, Iſaac, & Iacob nata eſt, tunc idololatriæ flux⁹ in gentibus fluere exorſus eſt. Quando autẽ multitudo gentium, credendo in Chriſtũ, ab eiuſmodi fluxu per fidem ſuam ſanata, & ſalua facta eſt, tũc ſynagoga, quæ eaten⁹

Rom. 11.

minus ægra per multas tribulationes fuerat, omninò ꝑ inuidiã mortua, & ſine Deo facta eſt. Rurſus, cùm multitudo gentium intrauerit, tunc omnis Iſrael ſaluus fiet, atq; idcircò cõgrua pulchritudinis in myſterio conſummatio hæc eſt, quod poſtquam mulier à fluxu ſanguinis ſanata eſt, tunc demum intrauit, & tenuit manũ puellæ, quæ erat mortua, & ſurrexit puella. *Et transeunte Ieſu inde, ſecuti ſunt eum duo cæci, clamãtes: Miſerere noſtri fili David. Cùm autem veniſſet domum, acceſſerunt ad eum cæci, & dicit eis Ieſus: Creditis quia poſſum hoc facere vobis? Dicunt ei: Vtique Domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens. Secundum fidem veſtram fiat vobis, & aperti ſunt oculi eorũ.*

Propoſitũ in hoc opere.

Memores ꝓpoſiti ſumus, vt eſſe debem⁹, quod videlicet propoſitũ in hoc opere eſt conſiderare quatuor facies vnius animalis, ſcilicet, faciem hominis, faciem vituli, faciem leonis, & faciem aquilæ volantis, quæ ſunt quatuor ſacramenta vnius Chriſti;

ſti; filij

ſti, filij Dei, & filij hominis, quę ignota eſ-
ſe non licet Chriſtianæ fidei, quæ ſunt in-
carnatio eius, paſsio eius, reſurrectio eius,
aſcenſio eius. In faciem hominis ad hunc
intendimus, & in hoc faciem hanc ex par-
te nos videre, & per ſpeculum contempla-
ri arbitramur, ſi in factis & dictis eius, qua-
lis intentio eſſe potuerit, ſentire mere-
mur. Quærimus igitur in faciem intenden-
tes huius filij hominis, quid ſibi voluerit,
tantoperè requirens meritum fidei, vt di-
ceret cæcis iſtis: Creditis quia poſſum fa-
cere hoc vobis, ſtatimque. Secundum fidē
veſtram (ait) fiat vobis. Et paulò ante mu-
lieri dixit: Confide filia, fides tua te ſaluā
fecit, & ſparſim in omnibus ſcripturis tam
veteris inſtrumenti quā noui, fidem quæ-
rit, fidem approbat, fidē collaudat. Cauſa
ſiue intentio dignationis eius nō parui pē-
denda hæc eſt, curare antidoto competen-
ti ſtultitiam antiquam nimiæ credulitatis,
qua creditum fuit diabolo, loquenti per
ſerpentē, ac dicenti. Scit enim Deus, quod
in quocunq; die comederitis ex eo, ape-
rientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij, ſciē-
tes bonū & malum. Credidit mulier diabo
lo plus, quàm Deo, quod taliter deberet il
luminari: credamus nos econtra veritati,
ſi veraciter volumus illuminari. Conſide
ratio hæc, cùm in cæteris vbicunque Domi
nus fidem quærit vel inuenit, tum in iſtis
cæcis perpulchra eſt, dum antequam illu-
minet eos, interrogans dicit: Creditis quia
poſſum hoc facere vobis? Noſtra quippè
cauſa ſignificabatur in illis, quod maximè
ex eo cognoſcendum vel ſentiendum eſt,
quia cùm aperti fuiſſent oculi eorum, *com-
minatus eſt eis, dicens: Videte, ne quis ſciat*. Hoc de-
nique valdè vtiliter in exemplum nobis re
uocamus, quicunq; prærogatiuam aliquā
illuminationis, qua genus humanum per
fidem illuminatū eſt, accepiſſe videmur.
Ad quid enim videamus ne quis ſciat, niſi
adhoc, vt occurſum malum iactantiæ aut
elationis illuminatus cordis oculus effu-
giat? Veruntamen illi fecerunt, ſicut pro-
tinus ſubiunctum eſt. *Illi autem exeuntes, diffa
mauerunt eum per totam terram illam.* Nos quoq;
dignè facimus, ſi non illuminationem no-
ſtram lingua noſtra, ſed illuminatoris glo
riam prædicēt opera noſtra. Igitur in duo-
bus cæcis omnem intelligamus hominem,
ſiue Iudæus, ſiue Græcus ille ſit, qui tunc
reuera fiducialiter atque efficaciter ab illa
luce vera gratiam petit illuminationis, ſi
verum & probatum, quem offerat, num-
mum habet, non fictæ fidei. *Egreſsis autem illis,
ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium haben
tem. Et eiecto dæmone, locutus eſt mutus, & mirata
ſunt turbæ dicentes: Nunquam ſic apparuit in Iſrael.*
Hoc eſt, quod inter cætera miramur, faciē

Quæſtio de fide, cur ſic exigantur fides à curandis.

Reſponſio.

Gen. 3.

Quid deſignant illi duo cæci.

huius filij attendentes, quia nunquam ſic
apparuit in Iſrael, nunquam ſuper terram
talis facies viſa eſt, inter omnes facies pa-
triarcharum atque prophetarum, omniū-
que hominum quicunq; memorabilia ſu-
per terram operati ſunt. Hoc fida diſcre-
tione diſcernendum eſt, quia nunquam
talis facies hominis fuit vt hæc. *Phariſæi autē
dicebant: In principe dæmoniorum eijcit dæmones.*
Phariſęi verò à Deo diuiſi, quantā ſpirabāt
anguſtiam atq; penuriam cordis ſui, cor-
dis amari, qui cū dicere non poſſent, non
eijcit dæmones, illuc ſe verterunt, vt dice-
rent. In principe dæmoniorum eijcit dæ-
mones. Sed quia non ſemel hoc dixerunt,
& alijs adhuc locis ſimiliter blaſphemaue-
runt, ſicut ſequentia poſt hæc indicabunt,
iam nunc ad alia properemus, quippè qui
vltra propoſitum diu nimis in contempla
tione faciei hominis detinemur, cū & alias
facies contemplaturi, longum nimis & fa-
ſtidioſum opus fore ſuſpicemur. *Et circuibat
Ieſus ciuitates omnes & caſtella, docens in ſynagogis
eorum, & prædicans euangelium regni, & curans om-
nem languorem, & omnem infirmitatem. Videns au-
tem turbas, miſertus eſt eis, quia erant vexati & iacen
tes ſicut oues non habentes paſtorem.* Hoc maxi-
mè loco, ſpectabilis eſt ea, quā aſpicimus,
facies hominis, quia facies eſt pietatis, fa-
cies miſericordiæ & miſerationis, & quidē
homines illi, quos tunc aſpiciebat facies i-
ſta, facies benigna vexati erant & iacebant
ſicut oues non habentes paſtorem, quippè
qui ſub nomine paſtorum, lupos habebāt
Annam & Caipham, de quibus rectè dictū
fuerit per prophetam dicentem: Principes
eius in medio illius quaſi lupes rapientes
prædam; ad effundendum ſanguinem &
perdendas animas, & auari ſectantes lucra.
Quomodo enim ſub eiuſmodi, non paſto-
ribus, ſed lupis oues vexatæ erant & iace-
bant? Nimirum ſicut alibi per eundē Pro-
phetam inter cętera dicit: Quod infirmum
fuit, non conſolidaſtis: & quod ægrotū, nō
ſanaſtis: quod confractū eſt, non alligaſtis:
& quod abiectum, non reduxiſtis: quod pe
rierat, non quæſiſtis, ſed cum auſteritate
imperaſtis ei & cum potentia. Quomodo
autem, vel in quo miſertus eſt eis, niſi in eo
vt iam inſiſteret facere illud, quod factu-
rum ſe ibidem fortiter prædixit? Ecce (in-
quit) ego ipſe ſuper paſtores requiram gre
gem meum de manu eorum, & ceſſare eos
faciam, vt vltra non paſcant gregem meū,
nec paſcant amplius paſtores ſemetipſos, &
liberabo gregem meum de ore eorum. Sed
nunquid ſolas videbat turbas, & earum tā
tum miſerabatur, quas tunc oculis corpo-
ralibus aſpiciebat? Imò & omnes omnium
gentium turbas, quæ in eum crediture e-
rant oculis interioribus videbat, & omniū
miſereſcens,

Commiſeratio Chriſti erga oues, quibus lupi pro paſtoribus erāt et nūc ſunt

Ezech. 22.

34.

miſereſcẽs, aliam ſimilitudinem induxit, dicens continuò diſcipulis ſuis. *Meſſis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo Dominum meſſis, vt eijciat operarios in meſſem.* Hoc vſq; hodiè gemit omnis paterfamilias dominicæ meſsis, quia meſsis quidem multa, operarij autem pauci. Nam, vt breuiter dictũ ſit, multæ quidem ſunt turbæ in Chriſtum credẽtium, multi cœtus in cœnobijs, ſiue xenodochijs ſub ſacra profeſsione degentiũ, ſed in multitudine horum pauci ſunt, qui operantur, id eſt, qui ad illum peruenerint profectũ, vt eis ſecurè cura vel prouidẽtia cõmitti poſsit infirmorũ. Quid ergo faciat is cui credita eſt diſpenſatio ſiue ꝓcuratio meſsis eiuſmodi? Roget vtique Dominum meſsis, vt mittat operarios in meſsẽ, id eſt, omni inſtantia poſtulet à Deo, quatenus in pluribus ſubditorum multiplicet gratiam ſpiritualem, imitatus primum procuratorum talium ſpiritũ ſanctum, & fidelẽ Moyſen. Cur (inquit ille ad Dominũ) afflixiſti ſeruum tuum? Quare nõ inuenio gratiam corã te? Et cur impoſuiſti pondus vniuerſi huius populi ſuper me? Nunquid ego concepi hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi, porta eos in ſinu tuo, ſicut portare ſolet nutrix infantulũ, & defer in terram, pro qua iuraui patribus eorũ? Deniq; quid Moyſes in verbis iſtis intẽderit, quid iſto tã grandi, tam vehemẽti gemitu poſtulauerit, Deus exauditor cordis eius, ſua reſponſione manifeſtũ facit. Ait enim: Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſeniorib. Iſrael, quos tu noſti, ꝙ ſenes populi ſint ac magiſtri, & duces eos ad oſtiũ tabernaculi fœderis, & facies ibi ſtare tecum, vt deſcendam & loquar tibi, & auferã de ſpiritu tuo, tradamq; eis, vt ſuſtentent tecum onus populi & non tu ſolus graueris. Igitur quiſquis procurator eſt Dominicæ meſsis, ſecundũ hoc exemplũ fidelis Moſi roget ſupplemẽtum, & dabit illi: ita duntaxat, vt ab omni ſiniſtra æmulatione ſit immunis, itidem ſecundũ exemplũ Moyſi. Cùm enim cucurriſſet puer, & nũciaſſet Moyſi, dicẽs: Heldat & Medat prophetant in caſtris, ſtatimq; Ioſue filius Nun, miniſter Moyſis & electus è pluribus, dixiſſet: Domine mi Moyſes, prohibe eos: Quid (inquit ille) æmularis pro me? Quis tribuat, vt omnis populus prophetet: Et det eis Dominus ſpiritum ſuum? Notandum interea, qui cùm apud alium Euangeliſtam dicat: Rogate ergo Dominum meſsis, vt mittat operarios: hic apud hunc Euangeliſtam vehementius dictum eſt, vt eijciat operarios in meſſem. Quid enim eſt dicere, vt eijciat, niſi quia libenter otioſi ſunt, etiam illorũ quàm plurimi, quibus creditum eſt talentum operationis, & interdum quaſi ſpecie ſanctitatis

Operarij pauci.

Num. 11.

Moſes omnibus prælatis imitandus, vt exemplar.

Moyſes ab æmulatiõe ſiniſtra immunis.

Luca 10.

Vt eijciat operarios in meſſem.

atq; perfectionis volũt ſecretius viuere ſoli ſibimetipſis, cũ prodeſſe poſsint & alijs? Eijciat Dominus qui eiuſmodi ſunt, ſcilicet cõueniendo conſcientias eorum, & redarguendo qui damnosè abſcõdant talentum ſibi creditũ. Eijciat (inquam) vt operentur, quia reuera eſt eijci, optatam quietem relinquere præ timore Domini. *Et conuocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorẽ et omnẽ infirmitatẽ. Duodecim aũt Apoſtolorũ nomina ſunt hæc: Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Iacobus Zebedæi, et Ioannes frater eius, Philippus, & Bartholomæus, Thomas & Matthæus publicanus, & Iacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Chananæus, & Iudas Iſchariotes, qui tradidit eum.* Apud Lucã iam cõuocatis ac denominatis duodecim Apoſtolis miſſurus & alios ad prædicãdum Dominus, hæc verba dicit, quæ hic eum, antequam iſtos duodecim cõuocaret, dixiſſe legis, Meſsis quidem multa, operarij autem pauci, &c. Cauſa iſta rectè animum quæſtione pulſaret, ſi prius conſtans exiſteret, ꝙ Dominus prædicãs Euangelium regni nunquam vel nuſquam vnum eundem ſermonem niſi ſemel & vno loco dicere debuiſſet. Sed quis hoc à prædicatore exigit, vt quod vno in loco vel tempore dixit, non repetat aut dicat locis vel temporibus alijs, præſertim cum nec omnes vno in loco adeſſe, nec omnes æqualiter ſemel audita perpeti memoria poſsint retinere? Nunc & in iſto opere faciem dominantis vigilanter attende. Conuocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem. Si paulò antè, vbi eiecto dæmone, locutus eſt mutus, meritò miratæ ſunt turbæ, & veraciter dixerunt: Nunquam ſic apparuit in Iſrael, quanto magis de iſto quod talem diſcipulis ſuis dedit poteſtatem, mirentur omnes & dicant, nunquam ſic apparuit in Iſrael? Nunquid talis Moyſes? Nunquid ſua poteſtate ranas produxit & muſcas aut alicui poteſtatem hanc dedit, vt producerent eas? Igitur hic Deus noſter eſt, & non æſtimabitur alius ad eum, qui non qualeſcunq; ranas aut muſcas, ſed principes muſcarum, id eſt, ſordium dæmones, & ipſe ſua poteſtate eiecit, quod neque Moyſes, neque alius fecit, & hominibus, quibus voluit eijciendi poteſtatem dedit. Primus (inquit) Apoſtolorum Simon, qui dicitur Petrus. Et hoc ipſum nomen quod eſt Petrus, ab ipſo Domino impoſitum eſt ei, cùm diceretur Simon. Nam alius Euangeliſta, videlicet Marcus, cùm dixiſſet, & dedit illis poteſtatem curandi & eijciendi dæmonia, protinus hæc ipſa duodecim

CAP. X.

Luc. 10.

Chriſtus eiſdem ſermone quoque ſæpius dixit.

Quanto maior poteſtas Chriſti, quàm Moyſi.

Apoſtolorum nomina præſcribens: Et impoſuit (inquit) nomen Simoni Petrus. Qui huic vni ex omnibus in nouo teſtamento commutauit, vt qui vocabatur Simon, vocaretur Petrus: Ipſe eſt qui ſimiliter vni in veteri teſtamento nomen commutauit, vt qui vocabatur Iacob, vocaretur Iſrael. Ipſe enim ſcriptor nominũ, qualia ipſe noſſe dignatus ſit, & habet librum conſcriptũ ex nominibus ſplendidiſsimis, quẽ ſciens *Gen. 32.* Moyſes dixit: Aut admitte populo hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti. Cui reſpondit Dominus: Qui peccauerit mihi, delebo eum de *Exod. 32.* libro meo, ſubauditur, & non te. Nam poſtmodum, inueniſti enim (ait) gratiam corã me, & teipsũ noui ex nomine. Nec ab re eſt quod & illius in veteri, & huius in nouo *Exod. 33.* teſtamento nomen commutauit: ſed ſi prudens inſpector adſit, pulcherrimũ eſt myſterium huiuſce commutationis, quia videlicet hoc agebatur, vt fieret quod per prophetam *Eſa. 65.* dictum eſt: Et ſeruos meos vocabo nomine alio, in quo qui benedictus eſt, benedicetur ſuper terram. Eorum videlicet ſeruorum Dei multorum, ille ſecundũ carnem: ipſe autem Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſecundum ſpiritum pater eſt. Vnde & pulcherrimum hoc eſt in myſterio ſpectaculum, quia pater ille ſecundum carnem principium multitudinis; duodecim filios, hic autem ſecundum ſpiritum principium Chriſtianitatis, duodecim genuit Apoſtolos: & ſicut illi patri ſecundum carnem, ſic non ſibimet quidem pater iſte ſpiritualis, ſed primo vicario ſuo priſtinum *Interpretatio nominũ XII. Apoſtolorũ.* commutauit nomen. Interpretatur autem Simon, obediens, Petrus à petra dictus eſt, ipſe nomine ſuo ſoliditatem eccleſiæ vel *Matth. 16.* fidei catholicæ præſagiens, quam ipſe inſi*Marc. 1.*gniter ita edixit, tu es Chriſt⁹ filius Dei viui. Saulo quoque commutatum eſt nomẽ, vt vocaretur Paulus: ſed differt commutatio hæc, quia videlicet non ipſe Dominus illi ore ſuo commutaſſe legitur. Andreas, decorus ſiue reſplendens. Ioannes in quo eſt gratia vel Domini gratia, & frater eius Iacobus, ambo Boanerges, id eſt, filij tonitrui, nominati, videlicet ex firmitate vel magnitudine fidei. Philippus, os lampadis. Bartholomæus, filius ſuſpendentis aquas. Thomas, abyſſus vel geminus. vnde & Græcé δίδυμος appellatur. Mattheus, donatus, qui & Leui, videlicet à tribu ex qua ortus fuit. Iacobus Alphæi, ob diſtinctionẽ prioris cognominatus, qui dicitur Zebedæi, ſicut iſte filius Alphæi. Simon Chananæus ad diſtinctionem Simonis Petri, de vico Galilææ Chana, vbi aquas Dominus in vinum conuertit. Thaddæus, qui & Iudas Iacobi, ſubauditur frater, qui alibi appellatur Lebbæus figuratum nomen habens à corde, quem nos diminutiuè corculũ poſſumus appellare. Iudas Iſcariothes, vel à vico, in quo or*Iudas Iſcariothes.*tus eſt, vel ex tribu Iſachar, vocabulũ ſumpſit, quodam præſagio futuri in condẽnationẽ ſui. Iſachar enim interpretatur merces, vt ſignificaretur pretium proditionis, quo Dominum vendidit. Quare autem (inquis) Dominus talem non ſolũ ad diſcipulatum, verumetiam ad Apoſtolatum admiſit? Nunquid neſciuit? Ad hæc breuiter dicendum, quia fecit hoc ob conſolationem noſtri, ob conſolationem eccleſiæ futuræ, vel eorum maximè qui eccleſijs præſunt, vt quum eis aliquis perierit, reſpondeant derogantibus, dicant inſultantibus: Ne miremini, & Chriſto accidit. *Hos duodecim miſit Ieſus, præcipiens eis, & dicens: In viam gentiũ ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum, ne intraueritis, ſed potius ite ad oues quæ perierunt domus Iſrael. Euntes autem, prædicate, dicentes, quia appropinquabit regnum cælorum. Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eijcite. Gratis accepiſtis, gratis date.* Non vt pleriq; arbitrantur, tunc duodecim Apoſtolos Dominus ordinauit, quando taliter eos conuocauit, & talem eis poteſtatem dedit, ſed tantummodo elegit, & numerum eorũ duodenarium præfixit. Non idem eſt eligi, quod & ordinari ſiue ſacrari. Quando ergo illos ordinauit ſiue ſacrauit? Nimirum quando functus officio *Quando ordinati & ſacrati ſũt Apoſtoli.* ſuo magnus ipſe ſacerdos, introiuit in ſancta per ſuum ſanguinem, tunc eos ſacrauit, & tunc reſurgens à mortuis, plenam atque perfectam poteſtatem dedit eis in hæc verba: Accipite Spiritum Sanctum. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Item*Hebr. 9.*que Euntes (inquit) docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & filij, *Ioan. 20.* & ſpiritus ſancti. Hæc nanque ſumma eſt Apoſtolicæ poteſtatis atque virtutis, re*Matth. 28.*mittere peccata per gratiam ſpiritus ſancti, baptizantis in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, quã videlicet poteſtatẽ ſeu virtutem neque præſenti loco, neq; vſquã in toto Euangelio, ante paſsionem ſuam dediſſe illis reperire poteris. Siquidem hic illum dixiſſe legis, vt prædicarent, infirmos curarent, dæmones eijcerẽt, mortuos ſuſcitarent, leproſos mũdarent, ſed nõ etiã hoc, vt baptizarent & peccata remitterẽt. Baptizauerunt quidem aliquando, ſcilicet, quũ impleret curſum ſuũ, nondũ traditus Ioannes, ſed nõ baptizauerunt ab ipſo Domino iuſsi, immò, tantum exemplo vel baptiſmo Ioan. cuius & plerique illorum erant diſcipuli. Quare autem duodecim mittens, & eos inſtituens, in ipſo inſtitutionis initio dixit: In viã gentium ne *In viam gẽtium ne abieritis.* abieritis, & in ciuitates Samaritanorũ ne intraueritis? Nimirũ quia nec dũ temp⁹ erat,

neq;

neq; hoc, vt iam fieret diuinæ rationis aut Euangelicæ prædicationis ordo poſcebat. Quid enim iam tunc prædicaretur gentibus? Vt circumciderentur? an vt baptizarentur? Sed profectò circumciſio iam in Chriſto finem accipiebat, Baptiſmi autem ſacramẽtum necdum conditum erat. Hoc namque ſacramentum in Chriſti paſsione vel morte conditum eſt. Hinc Apoſtolus:

Roma. 2.6. Quicunque (ait) baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, &c. Benè igitur: In viam gentium (inquit) ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Sed quid? Potius (ait) ite ad

Ite ad oues quæ perierunt domus Iſrael. oues, quæ perierunt domus Iſrael. Deniq; ad illud quod tunc præſentialiter agendũ inſtabat negotiũ, permittebat ire tantummodò ad oues, quæ perierãt domus Iſrael, oues paſtorem non habentes, homines vexatos atque iacẽtes: quippe quibus neque Dux, neque Princeps, neque Rex erat, neque Pontifex, ſed ſub nomine paſtorum lupos habentes, Lupos graues, Lupos rapaces & inde pereuntes. Et quid faciemus ad illas oues? Euntes autem (inquit) prædicate dicentes, quia appropinquabit regnum cælorum. Nimirum quod pertinet ad rationem ouium, appropinquare regnũ cælorum, hoc eſt, aduenisſe iam paſtorẽ ma-

Magnus paſtor ouiũ Chriſtus. gnum ouium, ad viſitandũ oues ſuas, ſicut per Prophetam Ezechiel prædixit: Ecce

Ezec. 34. (inquit) ego ipſe requiram gregem meum de manu eorum. Item: Ecce ego ipſe requiram oues meas, & viſitabo eas ſicut viſitat paſtor gregrem ſuum in die quando fuerint in medio ouium ſuarũ diſsipatarum.

Iudicium de ouibus. Et quia nec oues ipſæ omnes viſitationem ſuam vel paſtorem ſuum cognoſcere habebant, imò & hircinis cornibus pleræque illarum percuſſuræ erãt oues optimas, occidendo, crucifigendo, flagellando, & de ciuitate in ciuitatẽ perſequẽdo. Item poſtmodũ dicit. Ecce ego iudico inter pecus & pecus, arietẽ & hircũ. Et rurſum. Ecce ipſe

Ibidem. iudico inter pecus pingue & macilentum, pro eo quod lateribus & humeris impingebatis, & cornibus veſtris ventilabatis omnia infirma pecora, donec diſpergerentur foras. Huiuſce iudicationis conſummatio

Matt. 25. tũc erit, cùm venerit filius hominis in maieſtate ſua; & omnes angeli cum eo: tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis, & ſtatuet oues quidem à de-

Ezec. 34. xtris, hœdos aũt à ſiniſtris. Hoc erit regnũ cælorum, miſsis hœdis in ignem æternum, tranſire oues in vitam æternam. Et inducã eas (inquit) in terram ſuam, & paſcam eas in montibus Iſrael, in riuis, & cunctis ſedibus terræ, in paſcuis vberrimis paſcam eas, & in montibus excelſis Iſrael erunt paſcuę eorum, & ibi requieſcent. Hoc (inquam) eſt regnum cælorũ, & quia paſtor iſte iam venit, propterea dico vobis nunc, vt euntes ad oues, quibus hoc per ſcripturam Propheticam promiſſum eſt, pręedicetis, dicentes, quia appropinquabit regnũ cælorum. Et quia difficile eſt, vt credant, me eſſe ipſum Dominum Deum viſitantẽ oues ſuas, ſicut viſitat paſtor gregẽ ſuum, facite quæ dico. Infirmos curate. Mortuos ſuſcitate, Leproſos mundate, Dæmones eijcite. Hæc facite in teſtimoniũ, vt de viſitatione ſua gaudeant quidem oues, ſint autem hirci inexcuſabiles. In his autem omnibus aliena ſit intẽtio cupiditatis ab operatione virtutis. Gratis enim accepiſtis, & idcirco gratis date. Quis enim veſtrum mihi prior dedit, & retribuetur ei? Poteſtas iſta quã de- *1. Cor. 4.* di vobis, non eſt alicuius dati veſtri retributio, ſed eſt omninò ſpontanea, & gratuita donatio. Non ſolùm autẽ vos, verumetiam ante vos, & Prophetæ & Patriarchæ, & alij, quicunque dicũt, & veraciter dicunt, de plenitudine eius nos omnes accepimus, quamcunq; operationem virtutum, qualemcunque gratiam acceperunt, gratis acceperunt. Et vos igitur gratis date. Etenim quicunq; gratis nõ dederit, non erit, quẽadmodũ illi grati & gratioſi. Exempli gra- *Ioan. 1.* tia, quemadmodũ Heliſæus, qui Naaman Syro, quẽ à lepra ſua mundauerat, dicenti ſibi (obſecro) vt accipias benedictionem à ſeruo tuo. Viuit (ait) Dominus ante quẽ *4. Reg. 5* ſto, quia non accipiam. Cùmque vim faceret, penitùs nõ acquieuit, ſed erit quemadmodum Giezi, qui dixit: Pepercit Dominus meus Syro iſti, vt non acciperet ab eo, quę attulit, viuit dominus, quia currã poſt eum, & accipiã ab eo aliquid. Cucurrit & accepit, & cùm reuerſus eſſet, lepra Naamã adhæſit ei. *Nolite poſsidere aurum, neq; argentum, neq; pecuniam in zonis veſtris. Non perã in via, neq; duas tunicas, neq; virgã. Dignus eſt enim operarius cibo ſuo. In quamcunq; ciuitatem aut caſtellũ intraueritis, interrogate quis in ea dignus ſit, & ibi manete, donec exeatis.* Hæc eſt illa ordinatio Domini, cuius Apoſtolus, ad Corinthios ſcribens, ita meminit: Neſcitis, quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt? Qui altari deſeruiũt, cum altari participantur. Ita & Dominus ordinauit his, *1. Cor. 9.* qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere. Ad quid enim, neq; aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis, neque peram habeant prædicatores Euangelij, niſi quia neq; neceſſe eſt, neq; expedit? Seminantes enim ſua ſpiritualia, iure illorũ quibus ſeminãt metere debent carnalia, ſecundũ iſtam ſententiã à iuſtiſsimo *Quæſtio.* prolatã Domino. Dignus eſt enim opera- *Marc. 6.*

Reſponſio duplex virga, vna regum, alia paſtorum. rius cibo ſuo. Eſt autem hic aliquid quærẽdum, quia cùm apud hunc Euangeliſtam ita ſcriptum eſt, & præcepit eis, ne quid tollerent in via, niſi virgam tantum. Et quidẽ ſi vnam tantum virgam ſciremus, difficilius iſta quæſtio ſolueretur. Nunc autem duæ virgæ ſunt, altera Regum gentium alia diſcipulorum Chriſti. Virga regũ gentium, virga eſt dominationis: virga diſcipulorum Chriſti, virga dilectionis, virga paſtoralis officij, ſuper curam animarum ſolicite vigilantis. Illa virga, quæ dominationis eſt, non eſt conceſſa miniſtris Euangelij pacis, & illa interdicitur hic, dicendo, *Luca 22.* neque virgam, amplius autem illic: Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur, vos autem non ſic. Porrò, virgam diſciplinæ, virgam paſtoralis ſolicitudinis ac vigilantiæ, non ſolùm nunquam interdixit, verumetiam ab initio iuſsit, ab initio (inquam) id eſt, ex quo primum Paſtores animarum mittere cœpit. Talium nanque primi fuerunt Moyſes & Aaron. Illis vtique, quum mitteret eos, non præcepit Dominus, vt quicquam tollerent in via, niſi *Exod. 4.* virgam tantum. Quid eſt (ait ipſe ad Moyſen) qnod tenes in manu tua? Reſpondit: Virga, Ait: Proijce eã in terram. Proiecit, & verſa eſt in colubrum, &c. Et ſubinde: Virgam quoque hanc ſume in manu tua, in qua facturus es ſigna. Quid aliud præcepit huic vel fratri eius Aaron, vt tollerent in via, niſi virgam tantum illam? Sic nimirũ Euangeliſtis omnibus, cunctis euangelij prædicatoribus, nihil aliud præcepit in via ſua tollere, niſi vigorem paſtoralis curæ, niſi legem vitæ ac diſciplinæ, & pro huius rei ſigno interdum virgam quoque materialem manu geſtare. Porrò, virgam dominationis (ſicut iam dictum eſt) apud Euangeliſtam interdicit. Quod ſciens Apoſtolus Petrns, *1. Petr. 5.* dicit: neque dominationes in clero, ſed forma facti gregis. Et Panlus ad *2. Cor. 1.* Corinthios: Parcens, inquit, vobis non veni vltra Corinthum: nõ quia dominamur fidei veſtræ, ſed adiutores ſumus gaudij veſtri. Nam fide ſtatis. Quid, ſi nõ ſtaretis? Vtique tunc in virga venirem ad vos, nunc *1. Cor. 4.* autem in ſpiritu manſuetudinis: Quid igitur Euangeliſtæ ſunt vel erant facturi, ſi neq; Aurum, neque Argentum poſsidere conceſſum eſt eis, neq; pecuniam in zonis? Ait: Dignus eſt enim operarius cibo ſuo. Et continuò ſubiungit: In quamcunq; ciuitatem aut caſtellum intraueritis, interrogate, quis in ea dignus ſit, & ibi manete donec exeatis, edẽtes & bibentes quæ apud il*Luca 10.*los ſũt, ſicut Luc. manifeſtiꝰ meminit. Hac fiducia neq; Aurũ, neq; Argentũ, neque zonas ære fœcundas admittunt, aut admittere debent ſuo comitatu miniſtri verbi Domini, quia debitor eſt illis omnis auditor eiuſdẽ verbi Domini, vt illud os impleat cibo corporali, de quo verbum vitæ accepit, qui cibus eſt ſpiritualis, vt confidenter dicat: Si nos vobis noſtra ſpiritualia ſeminauimus, magnũ eſt, ſi veſtra carnalia me- *1. Cor. 9.* tamus? Nunquid aliquem vnquam omni- *Pſal. 36.* potentis vernulam verbi ſpes iſta fruſtrauit? Imò & ſi totus ferè mundus aliquando eſuriat, & pane indigeat, iuſtum illum, cuius in corde domeſticum, cuius in ore ſa- *Prouer. 10.* miliare eſt Dei verbum, non videbis derelictum: & verum eſt, quod ſcriptura dicit, non interficiet Dominus fame animam iuſti. Exempli gratia: Cùm Reges & Princi- *3. Reg. 17.* pes eſurient in Iſrael, & Helias fortiſsimus verbi Dei miniſter ſupereſſet, nec haberet qui eum paſceret. Recede hinc (ait Dominus) & abſconde te in torrente, & ibi de torrente bibes, coruiſq; præcepi vt paſcant te. Rurſus cùm poſt dies ſiccatus eſſet torrens, nnn enim plueratſuper terram. Surge (inquit) & vade in Sarepta Sydoniorũ, & manebis ibi, præcepi enim ibi mnlieri viduę vt paſcat te. Sublata eſt igitur omnis cupiditatis vel miſeræ ſolicitudinis occaſio, vt ſit Enangeliſtarum liber animus, & non ipſi Aurum dominetur, ſed ipſe auro & omnibus quæ poſsident homines dominetur, & de omnibus nihil niſi victum & veſtitum accipere dignetur. Quomodo antẽ quiſquam audeat illis hæc, ſcilicet, victum & veſtitum ſubtrahere aut inuidere? Reuera nullo mndo, niſi ſemetipſum iudicare velit indignũ æternæ vitæ. Nam hæc eſt ipſius ſententia verbi miniſtros ſuos in ſuum opus emittentis. In quamcunq; ciuitatem aut domum intraueritis, interrogate quis in ea dignus ſit, & ibi manete donec exeatis. *Intrantes autem domum, ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui. Et ſi quidem fuerit domus digna, veniet ſuper illã pax veſtra. Si autem non fuerit digna pax veſtra ad vos reuertetur. Et quicũq; non receperit vos, neq; audierit ſermones veſtros exeũtes de domo vel ciuitate, excutite puluerẽ de pedib. veſtris. Amen dico vobis. tollerabilius erit terræ Sodomorũ, Gomorrhæorũ in die iudicij quã ciuitati illi.* Hoc eſt, ꝙ gaudere grati, ꝙ timere debẽt ingrati. Diſcernũtur enim grati ab ingratis, recipientes à nõ recipientib. iudicio mirabili, iudicio terribili. Nã ſuper iſtos requieſcit pax, *Pax ſuper Loth, ira ſuper Sodoma.* ſuper illos cæleſtis, ſecundum exemplum Sndomorũ & Gnmorrhæorum irruit ira. Reuocemus ad memoriam illam in Sodomis rem geſtam, & ſecundum illius ſimilitudinem clarius animaduertere poteri- *Gen. 19.* mus præſentem rei veritatem. Miſsi Sodomã venerunt veſpere duo Angeli, ſedente Loth in forib. ciuitatis. Nõ expectauit ille, videlicet Loth, vt illi hoſpitiũ poſtularet, aut inter-

aut interrogarent, qui in domo eius eſſent digni hoſpitibus tantis, ſed obuiam vadens & adorans, obſecrauit, & obſecrando compulit, vt ad eum diuerterent. Et quia ingreſſus domum, ſuam fecit conuiuium, coxit azyma, & comederunt, venit ſuper domum illam. Pax eorum, vt dicerent ad eum: Surge, tolle vxorem tuam, & duas filias quas habes, ne & tu pariter pereas in ſcelere ciuitatis. Salua animam tuam, noli reſpicere poſt tergũ, &c. Simul hæc dicẽtes, appræhenderunt manũ eius, & manũ vxoris eius, ac duarũ filiarũ eius eo quod parceret Dominus illi, & eduxerunt eũ, poſueruntq́; extra ciuitatem. Ita ſuper eum pax quædam requieuit, ſuper Sodomã autẽ & Gomorrhã ira venit, ſcilicet ignis, Ignis & ſulphuris pluuia, quæ illos ſubuertit. Iuxta hanc ſimilitudinem ſi fuerit domus digna (inquit Dominus) Euangeliſtis ſuis, ſuper eos veniet pax veſtra: ſi autem nõ fuerit digna, euntes (ait) excutite puluerem de pedibus veſtris, & tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhęorum in die iudicij q̃ ciuitati illi. Vt dictum, ita & factũ eſt. Etenim ſuper Eccleſiam gentiũ, quæ Apoſtolos Chriſti recepit, & alacriter (vt dignum erat) reſpondit dicentibus: Pax huic domui, pax Apoſtolica, pax ipſe Chriſtus, quemadmodum dicunt, ipſe eſt pax noſtra, venit & requieuit. Illi autem ciuitati terrenæ Hieruſalem, imò Sodomæ atque Gomorrhæ, quæ pacem iſtam non recepit, nec ſolùm non recepit, verumetiam crucifixit, qualiter iã acciderit, totus orbis audiuit, & in die iudicij nullũ eſt dubium, quin iudicandũ ſit peccatũ eius intollerabilibus, peccato Sodomorũ, quemadmodum & Hiere. in lamentationibus dicit: Et maior effecta eſt iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, quæ ſubuerſa eſt in momento, & non cœperunt in ea manus. Quid enim de illa Sodoma dictum eſt, & non cœperunt in ea domus, niſi quia voluerunt quidem illudere viros Sodomitę, qui introierant ad Loth, ſed in ea (videlicet Sodoma) nullus fuit, cuius manus caperent illos. Non domum quidem circumdederũt, ſed manus eorum viros illos non cœperunt. At illa quã dicit idem Propheta filiam populi ſui, Dominum ipſum & armis circumdedit, & manibus cœpit, atque compræhendit, illuſit, conſpuit, flagellauit, crucifixit, occidit. Rectiſsimè igitur tollerabilius erit in die iudicij Sodomæ & Gomorrhę, quàm ciuitati illi & omni genti, quæ ſecundum exemplum illius miſſos ad ſe miniſtros ſalutis non recepit. Et nota vehementiam ſeparationis, & horrendi anathematis, in eo quod dicit, ex eũtes de domo vel ciuitate illa, etiam puluerem excutite de pedibus veſtris, quod eos feciſſe Lucas in actibus Apoſtolorum maniſeſtiſsimè meminit. *Ecce ego mitto vos, ſicut oues in medio luporum. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ, Cauete autem ab illis hominibus. Tradent enim vos in concilijs, & ſynagogis ſuis flagellabunt vos, et ad Præſides, & ad Reges ducemini propter me, in teſtimonium illis & gentibus.* Propterea ſupra dixit, & quicunque non receperint vos, quia ſciebat quod non eſſent ab omnibus recipiendi, immò à quam pluribus eijciendi, & ad mortem tradendi. Et ipſe quoque primus erat eijciendus & ad mortem tradendus. Quomodo eijciendus? qualiter tradendus? Sicut ouis (ait Eſaias) ad occiſionẽ ducetur, & ſicut agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. Sed & Ioannem Baptiſtam dicentem, audierant: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Multis in locis Euangeliorum, nominibus vtitur huiuſmodi ſcilicet, Paſtoris & ouium atq; agnorum, Paſtoris non Regis, ouium non militum. Sed & ſeipſum paſtorem, non regem, ſuos diſcipulos oues, non milites nuncupans. Quod cùm vbique diligenter animaduertendum ſit, illic maximè delectabile eſt, vbi cùm illi de regio nomine calũnia ſtrueretur dicentibus. Quouſq; animã noſtram tollis? ſi tu es Chriſtus, dic nobis palàm. Chriſtus quippe regiũ eſt nomen, & hoc idcircò dicebãt, vt in iſto nomine captum, poſſent accuſare apud Cæſarem, aut etiam ſecurè inuadere tanquam propter Cæſaris fidelitatem: taliter euaſit ſapiens corde, taliter eluſit ſuperbos & inuidos mitis & humilis corde. Loquor (ait) vobis, & opera, quę ego facio in nomine patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me, ſed vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis. Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & cętera, vſque. Ego & pater vnum ſumus, quod vtique non minus eſt, quã ſi palàm dixiſſet eis, ego ſum Chriſtus. Igitur & hic cùm dicit, ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporũ: & vbicunque ſe paſtorẽ profitetur, ſuosq́; ſequaces nũcupat oues, duplicem affert vtilitatem, quia & illos informat ad manſuetudinẽ, vt diſcant ab eo quod ſit mitis & humilis corde & cum omnibus hominibus pacem ſtudet habere, vt nullam habeant aduerſus eum occaſionẽ iuſtæ querelæ. Exitus probauit, quàm veraciter ob hoc prædictum fuerit. Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum. Vbi enim exequebantur ſuæ miſsionis officium, diuerſis in locis ab hominibus impijs tanquã oues à lupis inuaſi ſunt, lacerati ſunt: & quum malè tractarentur, non aperuerũt os ſuũ, inter omnes

Pax Euangeliſtarum ſuper recipientes eos.

Ephеſ. 3.

Thren. 4.

Gene. 19.

Horrẽdum anathema.

Actor. 13.

Eſai 53.

Ioann. 1.

Ioann. 10.

Diſcipuli Chriſti ſicut oues in medio luporum.

& apud oés ita prudentes ſicut ſerpentes, ita ſimplices ſicut columbæ. In quo prudẽtes ſicut ſerpentes? In eo nimirum, quod cùm flagellarentur, occiderentur, lapidarentur, & de ciuitate in ciuitatem diſpellerentur, cautiſsimè ac vigilantiſsimè, agebant, atque patiebantur, tradentes quidẽ lupis rapacibus corpora ſua, cuſtodientes autem Deo Creatori ſuo corda ſua, ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, qui dùm percutitur, totum percutienti obijcit corpus, maximè pro capite ſolicitus, vt quoniã vulneribus carere non poteſt, ſaltem caput in quo ſibi vita eſt, vtcunq; protegatur. Nón ne caput huiſcemodi ouiũ eſt Agnus Dei Chriſtus? Pro quo dum corpora ſua tradunt ad ſupplicia & diſpendium vitæ præſentis ſuſtinent, vt Chriſtũ lucrentur, profectò prudentes ſicut ſerpentes inueniuntur.

Eſtote prudentes ſicut ſerpentes.

Simplices ſicut columba.

In quo autem ſimplices ſicut columbæ? In eo videlicet, quod nihil eorum faciũt, quæ corui ſolent facere: corui, inquã, id eſt, homines mali, rapaces, cupidi, pro mundo vel pro his quæ mundi ſunt, litigãtes, inuicem mordentes, inuicem laniantes. Ita fit, vt dum nihil rapiunt, nullius rẽ concupiſcunt, & omnia innocenter aſpiciunt oculis ſimplicibus, oculis columbarum, nec ſolũ non rapiunt, verumetiam de relinquunt, dando in vſus pauperum, quẽadmodum oues & lac ſuum & lanam ſuam capientibus non contràdicunt, & inſuper corporà ſua percutientibus exponuht, ſolum cuſtodiẽntes caput ſuum Chriſtum. Ita (inquam) fit, vt & Lupis & Leonibus & Vrſis nulla ſit occaſio porrecta lacerandi eos, flagellandi eos, occidendi, & de ciuitate in ciuitatem perſequendi eos. Cauete enim ab hominibus. Tradent enim vos in cõcilijs, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos, & ad præſides & ad reges ducemini propter me, in teſtimonium illis & gentibus. Hic eſt effect' ſimilitudinis ſerpentiũ, quẽ dixit: Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, ſcilicet cauete ab hominibus, vt ſubaudias vel ſubintelligas ne homines percutiant caput, totumque obducite, & percutiendum exponite corpus, ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, de quo iam ſupra dictum eſt. Nam hoc eſt cauere ab hominib. ſcilicet intentos eſſe & valdè ſolicitos, ne fiat quod homines moliuntur, ne vos aut terroribus concutiant, aut blandimentis ſeducant, vt negligatis, metu mortis, Chriſtũ qui eſt caput veſtrum.

Quid eſt cauere ab hominibus.

Terribile valdè eſt, ſi ritè perpendas, quod cùm dixiſſet, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos, & ad Pręſides & ad Reges ducemini propter me, addidit, in teſtimonium illis & gentib. Cuiuſnam rei in teſtimonium? & quo in tempore reuelandum eſt teſtimonium? Nimirũ in die iudicij, quando faciendum erit, vt (quemadmodum ſupra dixit) tollerabilius ſit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum quàm illi ciuitati, quæ vos (inquit) non receperit. Quale enim erit in illa die huiuſmodi teſtimonium contra ſe videre, vt non ſe poſsint excuſare & dicere: Domine, quando miſiſti nuncios tuos ad nos, qui prẹnunciarent de iudicio iſto, & non recepimus eos? Diceret enim illis Rex ſedens ſuper ſedem maieſtatis ſuæ: Amen dico vobis, ecce iſti ſunt quos miſi ego in medio veſtrũ, ſicut oues in medio luporum, & ecce cicatrices flagellorum, quibus flagellaſtis eos in ſynagogis veſtris: immò ecce ſigna clauorum in manibus & pedibus meis, quibus me confixiſtis. Vnde & nunc ſcio reprobare malum & eligere bonum, certum habens tam ex meipſo, quàm ex iſtis, quos ſicut me & propter me occidiſtis & perſecuti eſtis, contra vos teſtimonium, atque inde eſt irrepræhenſibile iudicium.

In teſtimonium illis et gentibus.

Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Sicut cauere ab hominibus, vt ſupra dixit, prudentię ſerpentinæ eſt, ita quod nunc dicit, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, ſimplicitatis eſt columbinæ.

Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini.

Simplicitas eiuſmodi ſocia eſt veritatis angulum non quærentis, dum foris pulſata quæſtionib. ſtatim reſpicit intus, nec aliud ſcit aut vult eloqui, niſi quod in conſcientiæ ſuæ libro ſcriptum inuenit, ſcribẽte (id eſt, ſuggerẽte) Spiritu Dei, qui & ipſe ob ſignificãdam ſimplicem ſuimet veritatẽ ſuper Dominum noſtrum in ſpecie columbæ apparuit. *Luc. 3.* Simile quid & nobis agendum eſt tanquam ſi hic idem optimus informator dicat nobis. *Ioan. 1.* Cùm autem acceditis ad tractandũ verbũ Dei, nolite præcogitare qualib. verborũ phaleris ſanctæ ſcripturæ ſenſum exornetis, dabuntur enim vobis verba ſpõtè venientia, de Spiritu Patris veſtri, quæ vtique quanto magis ſpontè veniẽt, tanto & vobis minus fatigationis, & audientibus ſiue legẽtibus plus afferent delectationis.

Abſq; phaleris verborum tractãda ſcriptura.

O quam dulce, quã præclarum eſt, ea quæ loquimur aut ſcribimus, talià eſſe, vt ea prudens àuditor ſiue beneuolus lector, nequaquam dignetur aſſcribere nobis, dicatque, non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis. *Tradet autem Frater fratrem in mortem, & Pater filium. Et conſurgent filij in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui aũt perſeuerauerit vſque ad finẽ hic ſaluus erit.* Sicut hic audiuimus prædictũ, ita & vidimus factum, vt confidenter dicamus: Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Domi-

ni vir.

ni virtutum. Nam quod præmiſit illic, ibi dolores vt parturientis, maximè ſanctos martyres reſpicit, quorũ dolores fuêrenõ parui, tunc præcipuè, quãdo Frater fratrẽ, & Pater filium in mortem tradidit, & filij in parentes conſurrexerunt, & morte eos affecerunt propter nomen Chriſti. Reuera ibi dolores magni, veruntamen nõ qualeſcunq;, ſed vt parturientis. Nã qui perſeuerat vſq; in finem, ait, hic ſaluus erit, & ſaluus ſic eum faciet dolorem omnium obliuiſci, ſicut filius natus, mulierem quæ peperit. Cùm enim pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ, propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Magnus igitur etiam in doloribus iſtis Dominus & laudabilis nimis, magna gloria & magnus honor huius filij hominis: quia ſicut de ſe ipſo Spiritus S. prædixerat. De torrente in via bibit, ꝓpterea exaltabit caput, ita & ipſe ſuis prędicit futuris militib. ꝙ bibituri ſint ſimiliter, propinantibus cognatis & amicis & parentibus, & propterea ſuum in ſalutem debeant exaltare caput. Quid ſi non valeant aliqui teneriores eiuſmodi ſuſtinere dolores? Ait: *Si autem perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam. Amen dico vobis, non conſummabitis ciuitates Iſrael, donec Regnũ Dei veniat.* O ergo quiſquis es & prudens & ſimplex Prædicator ſiue Auditor Euangelij, prudens vt Serpens, ſimplex vt Columba, non ſic præſumas de Spiritu fortitudinis, vt obliuiſcaris huiuſce conſilij. Vnde enim ſcis, vtrum verè habeas ſpiritum fortitudinis? immò vnde ſcis, vtrum amore an odio dignus ſis? Non ergo nimis citò temetipſum præcipites in caminum tentationis, ſed timens ne fortè martyrio dignus non ſis, cùm te perſecuti fuerint in vna ciuitate, fuge in aliam, quia non eſt volentis neque currentis ſed miſerentis Dei, & iuſtius neceſſitas quàm voluntas coronã parit. Verũtamen ſi expertus veraciter, quod donum vel gratiam habeas ſupernæ fortitudinis & hoc tibi Spiritus S. aliquo modo reuelauit, pulchrum eſt, laudabile eſt, vt vexillum crucis vltro arripias, & percurrens contra hoſtem in procinctu fidei, confirmes infirmos, & ſperandæ à Deo fortitudinis exemplum illis præbeas. Alioqui tutius eſt, vt fugias in ſpiritu humilitatis, in ſpiritu timoris Domini: quia Petrum quoque Apoſtolorum principem, cũ ſibi videretur fortis, ancilla oſtiaria terruit. Fortè dicis: Quo fugiam? Quam ciuitatem adeã? Nunquid nobis fugientibus multæ aperiẽtur ciuitates? Ad hæc Ille: Amen dico vobis non conſummabitis ciuitates Iſrael donec regnum Dei veniat. Ac ſi dicat: Hactenus paucæ fuerunt ciuitates Iſrael, ita vt cũctas olim vna poſſideret mulier Iezabel, quæ regnauit in Sammaria cũ filia ſua Athalia impijſsima, quæ regnauit in Hieruſalem. Tunc ita paucæ fuerunt ciuitates in Iſrael, vt cùm occiderentur Prophetæ in vna ciuitate, non haberent aliã in quam fugerent, ſed circuibant in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtati, afflicti, niſi quod Abdias, ſecundum nomen ſuum Seruus Domini, pauit ex eis centum viros, quinquagenos, & quinquagenos in ſpeluncis. At nunc tot erunt ciuitates Iſrael, tot erunt per orbem terrarum. Ciuitates ſiue Eccleſiæ meo nomini dicatæ, qui ſum verus Iſrael, Ciuitates hoſpitales, Eccleſiæ pauperum, fidelium ſuſceptrices, vt non poſſit quiuis conſummare illas, donec Regnum Dei veniat. Nemo quippè tam diu in iſta peregrinatione viuit aut viuet, vt fugiendo pertranſire poſſit omnes, quæ in me crediture ſunt, ciuitates, tales fugitiuos libenter ſuſcipientes, conſolantes, honorificantes, & me in illis ſe recipere non vane exiſtimantes. *Non eſt diſcipulus ſuper Magiſtrum, ne Seruus ſuper Dominum ſuum. Sufficit diſcipulo, vt ſit ſicut Magiſter eius, & Seruus ſicut Dominus eius. Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quãto magis domeſticos eius? Ne ergo timueritis eos.* Quo reſpectu vel qua intentiõe dixerit, non eſt Diſcipulus ſuper Magiſtrum, nec Seruus ſuper Dominum ſuum, ſufficit diſcipulo vt ſit ſicut Magiſter eius, & ſeruus ſicut dominus eius: manifeſtat, ſubdendo, ſi patrẽfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domeſticos eius? Sufficientia hæc cunctos diſcipulos veritatis, omnes ſeruos altiſsimi ſuauſsimè cõſolatur, dũ tradũtur in cõcilijs, dũ flagellãtur in ſynagogis, dũ ducũtur ad Reges & Prędides, & odio ſunt omnibus & morte afficiuntur propter nomẽ Domini. Amplius quęrere nõ debet, ne fortè fiat diſcipulus contrarius magiſtro, aut ſeruus in cõtrariũ diſsimilis domino ſuo, quia nil magis contrariũ, q̃ vt diſcipulus ſuperior magiſtro, ſeruus maior domino ſuo, quod eſt velle ab hominib. glorificari, & beneficum vocari, cùm ille tantus Dominus ab hominib. reprobatus, & Beelzebub vocatus fuerit, velle per delicias in regnum Dei, cùm ille magiſter humilitatis per mortem, mortem autem crucis, in regnum ſuum peruenerit. Hoc ſibimet ſufficere iudicet perfectus diſcipulus & fidelis ſeruus, vt ſit ſicut magiſter & dominus ſuus: qui inde magiſter, quod homo: inde dominus, quod Deus eſt. Et ſecũdum hoc Iudicium reſpondeat aduerſario, ſi fortè inſultans in tribulatione dixerit, vbi eſt Deus tuus, aut certè non curat de te Deus tuus. Ne ergo timueritis eos. *Nihil enim opertũ quod nõ reuelabitur, & occultum quod nõ ſcietur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod*

Margin notes:

Dolores vt parturiẽtis in martyribus.

Pſal. 47.
Ioan. 16.

Pſal. 109.

In perſecutionibus nõ occurrẽdũ ſed fugiendum eſt.

Eccl. 9.
Rom 9.

Matth. 26.

3. Reg. 18.

Hebr. 11.

Conſolatio ſeruorum Chriſti.

Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum.

Ne ergo timueritis eos.

in aure auditis,prædicate ſuper tecta. Ne(inquit) timueritis eos, ne timueritis eorũ iudiciũ malè de vobis iudicantium, dum odio vos habent propter nomen meum, & eijciunt nomen veſtrum tanquam malum. Quid autem eſſet timere eos ſiue iudicium eorũ, niſi ſperare de prouidentia Dei, quod nõ curet aut non dignetur reſpondere pro humilibus ſeruis ſuis,& bonæ illorum cõſciẽtiæ verum perhibere teſtimonium? Timore huiuſmodi omninò ne timueritis eos. Nihil enim opertum, quod non ſciatur. Veniet Dominus (inquit Apoſtolus) qui illuminabit abſcondita tenebrarum,& manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Nam de malis quidẽ electorum actibus nonnihil opertum,nõnihil remanebit occultum, quum ſcriptũ ſit: Beati quorum remiſsi ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Et ſapientia dicat Deo: Diſsimulans peccata hominum propter pœnitentiam. Quo dicto ſatis innuit miſericordem Deum velle aliquid de peccatis noſtris ſibimetipſi quodammodo eſſe occultũ,ſed de bonis cuiuſque actibus,ſiue de conſcientijs bonorum hominum,quas ignorantes homines,plerunque de bonis malè ſentiunt, & indiſcretum ſuper eos præcipitant,iudicium,de bonis(inquam) nihil omninò eſt opertum ꝙ non reuelabitur, & occultum quod non ſcietur. O quanta in præſenti quoque vita reuelauit, & ſcire fecit Deus circa ſuos electos, etiam ipſis nolentibus, dum propter humilitatis cuſtodiã ſemetipſos abſcondunt,& opera ſua videri cauent ab hominib. Nouit ipſe quos quomodo & quorum propter vtilitatem oporteat reuelari vel ſciri etiam nunc,ante illam illuminationem ſiue manifeſtationem vniuerſalẽ, quam Apoſtolus(vt iam dictum eſt) expectandam pronunciauit: nolite(inquiẽs) ante tempus iudicare,quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Beatum Iob reuelatum eſſe & ſcire voluit,quàm eſſet ſimplex & rectus ac timens Deum,& recedens à malo: & ſanctos innumerabiles,qui per humilitatem apud ſemetipſos latere voluiſſent, non ſolũm cognoſci fecit ex operibus bonis, verumetiam nonnunquam verbis ipſorum ſecreta cordis eorum vtiliter reuelauit, vt facerent quod hic cõtinuò ſubiectũ eſt. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prędicate ſuper tecta. Quid enim ipſe dicit in tenebris, & quid in aure loquitur verbum Dei, Deus ipſe Ieſus Christus, niſi reuelationes Dei quas in occulto quaſi in tenebris, vbi homines nõ vident,quando vult & prout vult,per ſpiritum ſanctum immittit? Et hoc bonum quidem per humilitatem abſcondere, & occultũ tenere, videlicet quando, & quomodo gratiam,qua illuſtratus eſt, quis acceperit,optimum autem reuelare pro gloria & honore Dei, dum vtilitatis cauſa exposcit,aut iuſta neceſsitas exigit. Nam exempli gratia, nullatenus quiſquam tam vtiliter ſecretum Dei donum qualiter acceperit, ſilentio præmit,quam vtiliter Paulus vas electionis prædicauit,ſcribens Corinthijs inter cætera de ſemetipſo, quod vſque ad tertium cælũ ſiue in paradyſum raptus,audiſſet arcana verba, quæ non licet homini loqui. Nónne talia ſcribens dixit in lumine, quod ſibi dictum ſuit in tenebris: & quod in aure audierat, ſuper tecta prædicauit? Nempè & ſi non omnia dixit aut ſcripſit, quæ in cælo illo tertio in illo paradyſo audiuit, quoniam audiuit(inquit) arcana verba, quæ non licet homini loqui,attamen hoc ipſum quod illuc vſq; raptus eſt, rectè in tenebris dictum, & in aure auditum rectè animaduertis,quia raptum enim illuc fuiſſe, & arcana verba audiſſe nullus mortalium vidit, nullus audiuit,neque audire poterat, niſi de ſemet ipſo enunciaſſet ipſe qui vidit & audiuit. Ecce ergo dixit in lumine, quod ſibi dictũ eſt in tenebris, & prædicauit ſuper tecta,ꝙ in aure audiuit. Imitantur autem illum, quicunque prædicant gratiam ſibi datam, exigẽte cauſa iuſtę neceſsitatis,procul abſente vento miſeræ vanitatis *Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Sed potius eum timete, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.* Hic rectè dicat quis: Da domine quod iubes, & iube quod vis. Ecce iubes vt non timeamus eos qui occidunt corpus, & ratio conſentit eũ potius eſſe timendum,qui poteſt & animã & corpus perdere in gehennam. Sed quæ caro non timeat occidi? Petrus Apoſtolorum primus timuit, & mori timens, vitam negauit. Cur hoc,niſi uondum illi dederas vt non timeret? qui niſi feras vt non timeret? Poſtquam illi dediſti, potuit facere quod iuſsiſti. Eſto igitur fortitudo noſtra, & fac in nobis quod tu non facere vis. Veruntamen hoc primum debet ſcire fides, ꝙ docendo iubes, & iubendo doces: & deinde ſpes orare, charitas impetrare vt des ipſe quod iubes. Oportet autem ſicut veram fidem, ita & firmam habere ſpem, vt non putet quiſquã quamuis exiguus, qui ab altiſsimo non ſit requirendus, eo qui paruus ſibi videatur & abiectus, cũ ſcriptũ ſit: Quam requirens ſanguinem eorum recordatus eſt, non eſt oblitus clamorẽ pauperum. Item: Quoniam non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum nõ peribit

1.Cor. 4. *Pſal. 31.* *Sap. 11.* *1.Cor. 4.* *Iob. 1.* *Quod dico vobis in tenebris, ſcilicet per reuelationẽ.* *Reuelatio res Pauli.* *2.Cor. 12.* *Officiũ fidei, ſpei & charitatis.*

peribit in fine. Sequitur ergo: *Nónne duo paſſeres aſſe veneunt? & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro. Veſtri autem & capilli capitis, omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere, multis paſſeribus meliores eſtis vos.* Ecce quã ſortiter humilitati huic maieſtas veritatis occurrit. Nónne (inquit) duo paſſeres aſſe veneunt? Vera propoſitio, quia & verè omnibus notũ eſt, quia duo paſſeres pro vili dantur pretio, & longè viliores ſunt corpore & anima, quibus ex duobus conſiſtit ſiue ſubſiſtit vnus rationalis homo, & vnus ex illis (inquit) non cadet ſuper terram ſine patre veſtro. Aſſume & hoc, quicunque es vel eſſe cupis diſcipulus tanti magiſtri. Sed fortè titubas & dicis: Quomodo vnus paſſer ſine patre noſtro in terram non cadit, cùm nec de boue, qui vtique maior eſt paſſere, Deo cura non ſit? Denique Apoſtolus cũ dixiſſet, ſcribens Corinthijs. Scriptum eſt enim in lege Moyſi: non alligabis os boui trituranti, protinus ait: Nunquid de bobus cura eſt Deo? An propter nos hæc dicit? Vtique propter nos ſcripta ſunt, quoniam debet in ſpe, qui arat, arare, & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi, &c. Quomodo ergo vnus ex paſſeribus non cadit in terrã ſine patre veſtro, ſi nec de bnbus tanto maioribus, quã ſunt paſſeres, cura eſt Deo? Ad hæc inquam: Apoſtolus de lege ſcripta loquebatur, & hic eius ſenſus, qui nõ fuiſſet Deo cura, vt de bobus irrationalibus lex ſcriberetur. Porrò hic filius Dei de prouidentia Dei loquitur; qui ipſe prouiderit, vnde & quomodo det eſcam omni carni, vt non ſolùm educat de terra panem homini, verumetiam animantibus terræ & vnlucribus cæli eſcam prouideat competentem illis, iuxta illud Dauidicum: Qui dat iumentis eſcam ipſorum, & pullis coruorum inuocãtibus eum. Proinde aſſume & hoc: & vnus ex illis non cadit ſuper terram ſine patre veſtro; ſimulque quod ſubiungit, veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt, quia videlicet Chriſtiana fides expoſcit, vt non dubites reſurrectionem futuram, non ſolùm cum omnib. membris corporis, verumetiã & cum palpebris ſiue ſupercilijs, & cum omnibus capillis ſuis. Cùm hoc vt Chriſtianus homo aſſumpſeris, ſtatim fortiſsimo ſyllogiſmo ſuauiter ſtringeris, inſerente illo: Nolite ergo timere, multis paſſeribus melioris eſtis vos. Melioris (inquam) id eſt, maioris pretij eſtis vos. Rationalis enim creatura eſt homo, & vita eius longiturnior eſt præſenti ſeculo, quia non moritur homo, ſed ſolùm corpus & ipſum reſurrecturum, ac ſine fine cum anima ſemper victurum eſt. *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, cõfitebor & ego eum corã patre meo qui in cælis eſt. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo qui in cælis eſt.* Ergo (inquit) quoniam vnus homo multis paſſeribus melioris eſt, vos non dubitantes curam de vobis eſſe Deo, nolite (vt iam dictum eſt) timere eos qui occidunt corpus, ſed confitemini me coram veſtris interfectoribus: quia tale iudiciũ erit ſuper hoc, vt qui me confeſſus fuerit, ego confitear eum: & qui me negauerit, negam & ego eum coram pátre meo. Profectò gloria erit ei, quem talis in illa die confitebitur: confuſio autem illi, quem negabit, ſiue confundetur, quod apud alium Euangeliſtam legimus, id eſt, erubeſcet confiteri quod ſuus ſit. Qund huius rei Apoſtolus magnificè meminit, dicens ad Hebræos de ſanctis patribus: Ideò non confunditur Deus, vocari eorũ deus, videlicet quia confeſsi ſunt quod peregrini & hoſpites eſſent ſuper terram, manentem hic non habentes ciuitatem, & meliorem appetentes, id eſt, cæleſtem. Profectò dum de illis negatur, ſimul de nppnſitis, id eſt, de infidelibus affirmatur, quia confundetur Deus vocari enrum deus. Et væ illis, quorum Deus eſſe, quos confiteri & ſaluare ipſe, ſaluo honore ſuo, nõ poterit. *Nolite arbitrari quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, ſed gladium. Veni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & nurum aduerſus ſocrum ſuam, & inimici hominis, domeſtici eius.* Cùm dicit, Nolite arbitrarl qui venerim mittere pacẽ, ſubaudiendum eſt, quomodo mundus dat, qualem mundus pacẽ mittit qualem requirit. Nam & alibi cùm dixiſſet: Pacem relinquo vnbis, pacẽ meã do vnbis, protinus ait: Non quomodo mũdus dat, ego do vobis. Eſt ergo pax mundi, quã iſte Dominus & princeps pacis mittere non venit. Eſt enim illa contraria paci Dei, de qua Apoſtnlus ad Galatas: Fructus autẽ ſpiritus eſt, Charitas, Gaudiũ, Pax. Itẽ: Et pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra & intelligentias veſtras. Huius pacis princeps ipſe eſt, & hanc mittere venit, primo pacificans per ſuum ſanguinem omnia, quæ in cælis, & quæ in terra ſunt, & deinde euangelizans (ait Apoſtolus) pacem vobis, qui longè fuiſtis, & pacẽ his qui propè ſunt. Pax iſta remiſſio peccatorũ eſt, ſed mundus in maligno poſitus, iſtam nnn quærit, ſed qualem tũc habebat illã vallis viſionis, ſcilicet Hieruſalem, cui dicebat iſte pacificus verus: Et quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi. Hæc Pax erat, & hoc Gaudium & hæc lætitia (ait Eſaias in onere eiuſdem vallis viſionis) occidere vitulos & iugulare arietes, comedere carnes & bibere vinum. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Non (inquit) veni mittere pacem eiuſmodi; ſed

Pſal. 9. — *Obiectio.* — *1. Cor 9.* — *Deut. 26.* — *Solutio.* — *Pſal. 135. 103.* — *Pſal. 146.* — *Hebr. 11.* — *Duplex pax, vnã mundi, altera Dei.* — *Ioan. 14.* — *Galat. 5.* — *Philip. 4.* — *Eſa. 9.* — *Coloſſ. 1.* — *Ephe. 2.* — *Luca 19.* — *Eſa. 22.*

di, ſed gladium, id eſt, ſeparationem filiorum pacis Dei, à filijs illius non pacis, ſed iniquitatis, quemadmodum ibidem continuò ſubiunctum eſt: Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus exercituum. Quis neſcit, quis non audiuit, perſępè factum eſſe vel fieri, quod hic ſe facturum prædixit, veni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & nurum aduerſus ſocrum ſuam. Simulque nota quam pulchrè, quã conuenienter diſcipulos ſuos ad Propheticam authoritatẽ mittit, vt cognoſcant, quàm antiqua veritatis huius conſtantia ſit, dicendo & inimici hominis, domeſtici eius. Sic enim in Michea prędictum fuerat. Nolite credere amico, & nolite confidere in Duce. Ab ea quæ dormit in ſinu tuo, cuſtode clauſtra oris tui, quia filius contumeliam facit patri, Filia conſurgit aduerſus Matrem ſuã, Nurus contra Socrum ſuam, inimici hominis domeſtici eius. Commemorando hanc vltimam Prophetiæ ſententiã, & inimici hominis domeſtici eius, profectò Prophetiã ipſam pulchrè innuit teſtimonium ferre dictis ſuis, nec poſſe aliter ſcripturas impleri, niſi faciat ipſe quemadmodum dicit, nõ pacem, ſed gladium mittere veni. Et quidẽ ſunt aliæ quoq; affinitates, quos interdiuidit gladius Euãgelij, ſed ex multis iſtę duę ſufficiunt, quarum altera, ſcilicet hominis & patris ſui de maioribus, altera, videlicet Socrus & Nurus ſuæ, de minoribus affinitatibus eſt, adeò vt rara inter ſocrum & nurum concordia ſit. Vnde apud Comicum quendam ſocrus, dum apud nurum ſuſpectam ſe huius vitij perſentiret, ſeque excuſare intenderet: Non (inquit) facile eſt, excuſatu. Ita animum induxerunt, Socrus omnes eſſe iniquas. Dum ergo dicit veni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & nurum aduerſus ſocrũ ſuam, idẽ eſt ac dicat. Omnes omninò tam maiores quàm minores affinitates ſeparare veni demonſtrando rumpendam eſſe pacem malam, & tolerandam carnis diſcordiã propter Dei concordiam. *Qui amat patrem aut matrem plus quã me, non eſt me dignus. Et qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus. Et qui nõ accipit crucem ſuam & ſequitur me, nõ eſt me dignus.* Ecce gladius ſeparantis, ecce ſeparatio propinquitatis. Ecce diuiſio, quæ vnũ eundẽque hominem contra ſemetipſum diuidit. non eſt me dignus (ait) qui patrem aut matrem, qui filium aut filiam diligit plus quã me, non eſt me dignus, qui non crucem ſuã accipit vt ſequatur me. Hoc verbum iudicantis, gladius eſt ſeparantis. Quis enim habens cor carneum, quis non habens cor lapideum, æquanimiter audire patitur, non eſt me dignus? Valeat potius pater ſiue mater, valeat potius filius ſiue filia, diſpereat potius ipſa caro ſiue præſens vita (ait quiſque ſenſatus auditor huius verbi) quã ego ô Chriſte dignus te non ſim. Itaque omnẽ propinquum & omnẽ amicum relinquit, & ſemetipſum contemnit, vbi nihil horum ſe poſſe retinere perpendit, ſalua dignitate diſcipulatus Chriſti. Nunquid mandatum hoc nouum eſt? Nónne eſt mandatum vetus, quod ab initio audiuimus? Ait enim Moyſes in benedictione Leui: Qui dixerit patri ſuo & matri ſuæ neſcio vos: & fratribus ſuis, ignoro vos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquium tuum & pactũ tuũ ſeruauerunt, Iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Iſrael. Ponent thymiama in furore ſuo, & holocauſtum ſuper altare tuũ. Quod deinde ſequitur, benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum illius ſuſcipe: rectè de fortitudine iſta intelligas, quæ hic exigitur, dicendo. Et qui nõ accipit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus. Accipere nanque crucem & ſequi Chriſtũ ſiue in perſecutione tradẽdo corpus ſuũ ad ſupplicia propter Deũ, ſiue in pace frangẽdo deſideria carnis, ſeu propter metum gehennæ, ſiue propter vitæ æternæ deſiderium, fortitudo magna & opus eſt magnum, fortitudo benedicenda, opus acceptione Domini dignũ. Qui hoc non facit, non ſolùm gloriam non amittit, verumetiam pœnam incurrit. Sequitur enim: *Qui inuenit animam ſuam, perdet eam.* Quiſnam eſt qui inuenit animam ſuam, niſi qui non vult tollere crucem ſuam, ne non ſuauiter tranſigat præſentem vitam? De illo qui in perſecutiõe ita inuenit animam ſuã, vt Chriſto negato, lucrũ iſtud faciat, quatenus in corpore retineat, quam perſecutoris gladius extrudere poterat, animam, ex abundanti eſt aſtruere, quod æterna perditione perdat illam, Et econuerſo: *Qui perdiderit*, ait, *animam ſuam propter me, inueniet eam.* Non indiget Chriſtiana fides aſſertione illa, vt demonſtretur ſibi verã hanc eſſe ſententiam, quia valdè certum eſt, quod pius martyr perdens animam ſuam, in faſciculo viuentium cuſtoditam inueniet eam. Quid tandem ſupereſt pupillis & orphanis iſtis, cùm propter Euangelium patrem aut matrem amiſerint: ſiue orbatis iſtis, cũ filium vel filiam propter Chriſtum dereliquerint? Quid (inquam) niſi vt Chriſtus ipſe ſolicitus ſit pro illis? Non enim fallitur quiſque talium, cùm in Pſalmo dicit: Ego autem mẽdicus ſum & pauper, Dominus ſollicitus eſt mei. Nónne hic protinus adſunt verba illius ſolicitudinis? Sequitur enim: *Qui recipit vos, me recipit. Et qui me recipit, recipit eũ qui me miſit. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ mercedem Prophetæ accipiet. Et qui recipit in-*

Inimici hominis domeſtici eius.

Mich. 7.

In Hecyra Terentiana

Mandatũ antiquũ de patre et matre filijſque relinquendis.

Deut. 33.

Quid eſt inuenire animam ſuã.

Sollicitus eſt Dominus ſuorũ.

Pſal. 39.

pit in-

pit iuſtum in nomine iuſti, mercedẽ iuſti accipiet. Et quicũq; dederit potũ vni ex mininis iſtis calicẽ aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedẽ ſuam. Quantos putas ſuturos eſſe ſciebat, qui ipſum recipere cuperent, qui mercedẽ Prophetarũ atq; iuſtorũ accipere optarent? Multos ergo receptores ſolicitus Dominus, hoc dicendo, præparabat illis, quos videbat patrem aut matrem amiſſuros cauſa ſui, quatenus poſſet quiſque illorum etiam hoc dicere. Quomodo pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus aũt aſſumpſit me.

Pſal. 26.

Vt dictum ita videmus & factũ, quia plures ſunt receptores talium, ſcilicet Prophetarũ & iuſtorũ, quos patres & matres dereliquerũt, q̃ vt vincãtur multitudine eorũ.

Recept acula pauperum.

Nã vt taceam de cæteris recipiendi modis, tot cœnobia, tot xenodochia receptioni eorum præparauerũt, vt deficientibus iuſtis eiuſmodi, in quib. ſatetur Chriſtus ſe recipi, plerlſq; in locis res ſiue ſundi pro talib. Deo oblati, ad vſus ſecularĩũ patres & matres, filios & filias habentiũ, & Chriſtũ nõ ſequentiũ, magna ex parte redierint. Nunc ipſa verba perpẽde: Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit. Hoc ipſnm apud aliũ euangeliſtã hoc modo edicit: Amen amẽ dico vobis, q accipit ſi quẽ miſero, me accipit. Qui aũt me accipit, accipit eũ qui me miſit.

Ioan. 13.

Ergo veri adoratores non ſuperfluè agunt, quando ſuperuenientes hoſpites ita ſuſcipiunt, vt ꝓ ꝑni in terrã adorẽt. Chriſtus enim in eis adoratur, q & ſuſcipitur. Dicã adhuc: Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti & ſpirit' S. in eis adoratur, qui & ſuſcipitur. Nã cùm dixiſſet, qui recipit vos, me recipit, ne quẽ fortè cogitatio ſua illo tẽpore pulſaret, dicens, quid magnũ eſt iſtum recipi, hominẽ mortalẽ, qui & iniurijs affici poſsit & crucifigi? protinus addidit: Et q me recipit, recipit eum qui me miſit. Et quis eſt qui iſtũ miſit, niſi Deus pater & ſpiritus S.

Chriſtus, imò tota trinitas adoratur in ſuſceptis hoſpitibus eius.

Licet enim iſtud apud nos teſtimonio iam penè non indigeat, ſic ipſe in Eſa. loquitur: Accedite ad me, & audite hoc. Nõ à principio in abſcondito locutus ſum, ex tẽpore antequam fierẽt, ibi erã. Et nunc Dominus De' miſit me & ſpiritus eius.

Eſa. 48.

Quod idem eſt ac ſi diceret: In principio Deus eram, & hominibus loquẽs nõ in abſcondito, ſed magnis cum ſignis & prodigijs venturũ me teſtificatus ſum, & ego qui loquebar, quiq; ibi eram, ſcilicet apud Deum, ecce adſum, fact' homo, mittente Domino patre meo, mittente & cooperante per vterum virginis ſpiritu S. Igitur in illis qui mittuntur rectè ipſe, qui mittit eos, Deus adoratur. Nunquid aũt hoc ſine exemplo vel autoritate antiqua facimus? Aut nunquid hoc facientes, tanquã creaturam adorãtes culpamur?

Gen. 18.

Cùm ſtaret Abraham ad radices Mambræ apparuerunt ei tres viri ſtantes propter eũ. Quos cũ vidiſſet, cucurrit in occurſum eorum de oſtio tabernaculi ſui, & adorauit & dixit: Dñe ſi inueni gratiã in oculis tuis, &c. Item ſcriptura dicit. Veneruntq; duo Angeli Sodomã veſpere, ſedente Loth in forib. ciuitatis. Quos cũ vidiſſet, ſurrexit & abijt obuiã eis, adorauitq; pronus in terrã.

Gen. 19.

Nunquid non angelica æquè vt humana ſubſtantia creatura eſt. Sed Deus in illis adorabatur, qui & ſuſcipiebatur. Propter hoc & ille coram tribus adorãs, vni loquebatur: Domine (inquiens) ſi inueni gratiã in oculis tuis, ne tranſeas ſeruum tuũ, & iſte corã duob. adorans, quæſo Domine mi, quia inuenit ſeruus tuus gratiã coram te, &c. Quæ tandem pro hac receptione merces erit? Ait: Qui recipit prophetã in nomine ꝓphetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet.

Quanta merces recipientium hoſpites Chriſti.

Ergo & Deus qui recipitur, & eius qui recipit, vna eademq; merces erit. Non enim dixit mercedẽ de propheta, ſiue mercedem de iuſto, ſed mercedem prophetæ, mercedẽ iuſti accipiet. Magna retributio, larga recompenſatio. Quænam eſt merces prophetę ſiue merces iuſti, qui vt prophetaret, ſiue regnum Dei annũciaret, quiq; iuſtitiam Dei cuſtodiret, non patrem aut matrẽ, non filium aut filiã plus quàm illos omnes amauit, & tollens crucẽ ſuam, Chriſtum ſecutus eſt non timens perdere animam ſuam propter iuſtitiam? Quę (inquam) merces talium, niſi ipſum manifeſtè videre Chriſtum? Hoc enim pro ſumma mercede promiſit diligentibus ſe. Qui diligit me (ait) diligetur à patre meo, & ego diligam eũ, & manifeſtabo ei meipſum.

Ioan. 14.

O igitur receptor prophetæ, acceptor iuſti, in nomine prophetæ, in nomine iuſti, id eſt, propter hoc ipſum quo prophetam vel iuſtum eſſe animaduertiſti, tanta tibi mercede ꝓpoſita, hilariter age ꝙ agis, bona voluntate porrigis ꝙ porrigis, da ꝙ habes, ſiue parum, ſiue multum ſit. Nõ enim perdes mercedem tuam, etiamſi non plus quã calicẽ aquæ frigidæ dare poſsis. Quod ſi nec illum in tempore poſsis, ſaltem voluntas non deſit, quia pax in terra hominibus bonæ voluntatis.

LIBRI OCTAVI FINIS.

RVPER-

CPVT XI.

ET factum eſt, cùm conſummaſſet Ieſus, præcipiens duodecim diſcipulis ſuis. Tranſiit inde, vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorū. Ioannes autem cùm audiſſet in vinculis opera Chriſti, mittens duos de diſcipulis ſuis, ait illi. Tu es qui venturus eſt, an alium expectamus. Ioannes Propheta & plus quam propheta erat, ſicut de illo in hac eadē lectione Dominus ipſe teſtatus eſt. Quid (inquit) exiſtis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam prophetam. Quis autem prophetatum neſciuit aut tacuit paſſurum eſſe Chriſtum? Omnes ſciuerunt, omnes prænunciauerunt, & hodie legentibus clarum eſt, Scripturas eorum ferè per omnē ſeriem ſignificare ſalutiferum ſacroſanctę paſſionis eius Sacramentum. Hinc Petrus in Actibus Apoſtolorum: Deus autem qui prænunciauit per os omnium prophetarū pati Chriſtum ſuum, impleuit ſic. Iſtud enim ignorare, illorum erat, qui prophetas aut non legerant, aut non intellexerāt. Quomodo ergo ſaltem propheta, ne dicā plus quā propheta, diceretur aut eſſet? Cū per huiuſmodi rationē adducti, rectè ſenſerimus, quia Ioannes ſicut cætera Chriſti Sacramenta, ita & hoc ipſum ſciebat quod interrogabat, reſtat vt quæramus, quid interrogauerit dicendo, tu es qui venturus eſt, an alium expectamus, & quod opus fuerit vt hoc interrogaret miſsis diſcipulis duobus. Profectò hoc interrogauit vtrum ipſe eſſet Meſsias, id eſt, Chriſtus, qui vtique expectabatur venturus, ita vt mulier quoque Samaritana dixiſſe legitur: Scio quia Meſsias venit, qui dicitur Chriſtus. Cùm ergo venerit, ille nobis annunciabit omnia. Nec mirum quod hic in vna eademque re circa vnam eandemque perſonam, præſenti ſimul & futuro tempore vſus eſt, dicendo, tu es qui venturus eſt. Nam & turbæ, quas pauerat de quinque panibus & duobus piſcibus, ita dixerunt: Quia hic eſt verè propheta, qui venturus eſt in mundū. Et hic & illic quod dicitur vēturus, id eſt, ac ſi diceretur, de quo ſcripturæ ſiue prophetæ teſtati ſunt, quod eſſes venturus. Hoc igitur (vt iam dictum eſt) interrogauit, vtrum ipſe eſſet Chriſtus, an alius hoc nomine eſſet expectandus. Cur autem hoc interrogauit eum, quem ipſum eſſe, Prophetando, Baptizando, oſtendendo, clamauerat? Vtique magnam ob cauſam, quā Euangeliſta non præteriuit, præmittendo, cùm audiſſet Ioannes in vinculis opera Chriſti. Quidnam ſibi vult dictio homini, audiſſe Ioannem in vinculis opera Chriſti, & idcircò miſsis duobus diſcipulis interrogaſſe illum interrogatione huiuſmodi? Nónne idem Ioannes antequā miſſus fuiſſet in carcerē, audierat opera Chriſti, quorum illud pulcherrimum fuit, qđ inuitatus ad nuptias, aquam in vinum cōuertit? Nónne & vocem audierat patris de cælo ſuper eum dicentis, tu es filius meus in quo mihi benè complacui? Si interrogatione opus erat, cur non illis prioribus ſignis commonitus interrogauit? Perpendēda igitur ſubtilius eſt cauſa, quam (vt iam dictum eſt) Euangeliſta ſignificauit, præmittendo: Ioannes autem cùm audiſſet in vinculis opera Chriſti. Nimirum hoc vult intelligi, quia cū opera eius reuera eſſent opera Chriſti, id eſt, talia opera, qualia nemo alius facere potuiſſet, niſi ſolus ipſe Chriſtus filius Dei: inter ipſa tamen opera, Chriſtum ſe eſſe, palā non dicebat, imò & diſcipulos ſuos hoc dicere prohibebat. Exempli gratia: Cū interrogaſſet diſcipulos ſuos, dicens: Quem dicunt homines eſſe filium hominis, ac ſubinde: Vos autē quē me eſſe dicitis? Reſpondente Petro, tu es Chriſtus filius Dei viui, illum quidē beatificauit pro cognitione & confeſsione veritatis, ſed prohibuit eos dicere in vulgis, ſicut protinus refert Euangeliſta: Tunc (inquiens) præcepit diſcipulis ſuis, ne cui dicerent quod ipſe eſſet Chriſtus. Cauſam quoque propter quā iſtud præceperit, ex his quę continuò ſequuntur, promptum eſt agnoſci. Exinde (inquit Euangeliſta) cœpit Ieſus oſtendere diſcipulis ſuis, quia oportet eum ire Hieroſolimam, & multa pati à Senioribus & Scribis & Principibus ſacerdotum & occidi & tertia die reſurgere. Denique per occaſionem, ſiue accuſationem regij nominis, ſcilicet Chriſti, futurum erat vt traderetur gentibus, à Iudæis dicentibus. Omnis qui ſe regem facit, contradicit Cæſari. Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Maximè hanc ob cauſam ita præcepit. Ergo ne hoc dicimus, quod mortem refugere voluerit, & idcircò mortis occaſionem, ſcilicet regium nomen tacuerit, & diſcipulis ſuis, vt de hoc tacerēt, præcepit? Nequaquam, ſed ſicut mortem eius oportebat nō multum differri, ita profectò expediebat non nimis accelerari. Prius oportebat cōdi Euangelium, & tanta fieri

Queſtio ſuper interrogationem Ioannis.
Actor. 3.
Reſponſio.
Ioan. 4.
Tu es qui vēturus eſt
Ioan. 6.
Cauſa cur ſic interrogauit Ioan.
Ioan. 2.
Matth. 3.
Matth. 16.
Luca 9.
Ioan. 19.

ta fieri quāta facta ſunt, quorū pars aliqua
conſcripta, ſufficientibus teſtimonijs pro-
bare poſſet Christianę fidei ſacramentum.
Vbi tempus fuit poſtquam & docuit, & ſi-
gna ſufficientia fecit, tunc (quod valdè no-
tandum eſt) non ſolùm neminē prohibuit,
verumetiam turbam multā & pueros mul-
tos admiſit ſibi ad publicā acclamationem
Matth. 21. regij nominis, dicētes: Oſanna. Benedictus
Marc. 11. qui venit in nomine Domini, Benedictum
quod venit regnū patris noſtri Dauid, Be-
nedictus qui veoit rex in nomine domini,
Luc. 19. pax in cælo & gloria in excelſis. Demon-
ſtratum eſt, quia Dominus noſter ante tem
pus ſuæ paſsionis licet filium Dei ſe eſſe e-
dixerit, & operibus comprobauerit, tamē
regium nomen quod eſt Chriſtus, quia ni-
mis inuidioſum foret. non ſolis Iudæis ve-
rumetiam Romanæ poteſtati, & ipſe ta-
cuit, & diſcipulis ſuis, vt de hoc tacerent,
Qualis fuit præcepit. Hoc idcirco demonſtrauimus, vt
ſolicitudo conſequenter eluceſcat, qualis eſſe potue-
Ioannis. rit ſolicitudo Ioannis, qui cùm audiſſet in
vinculis opera Chriſti, mitiēs duos de diſ-
Ioann 3. cipulis ſuis, ait illi: Tu es qui venturus es
an alium expectamus? Qualis ergo ſolici-
tudo eius fuit? Pro qua re ſolicitus fuit?
Auribus noſtris audiuimus, audiendo ex-
perti ſumus, etiam adhuc dicere Iudæos
aduerſarios nominis huius. Vos dicitis,
diſcipuli eius dixerunt, ipſe tamen non di-
xit, quod ipſe eſſet Chriſtus, quod ipſe eſ-
ſet Meſsias quem nos expectamus. Putaſ-
ne quod & diſcipuli eiuſdem Ioannis, qui
2.Tim. 2. æmulātes pro magiſtro ſuo, nonnunquam
talia loquebantur? quale eſt illud: Rabbi,
qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſti
monium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & o-
mnes veniunt ad eum, putas ne, inquam,
quod aliquādo etiam iſtud dixerint: Rab-
bi, tu illum Chriſtū eſſe dixiſti, ipſe autem
Chriſtum ſe eſſe, non dicit? Volens igitur
ipſius vxore auditum eſſe, quod Chriſtus
ipſe eſſet, & ſciens, quia illi fidelis præma-
net, negare ſeipsū non poteſt, mittens duos
de diſcipulis ſuis, ait illi: Tu es qui ventu-
rus es, an alium expectamus? *Et reſpondens Ie-
ſus, ait illis: Euntes, renunciate Ioanni, quæ audiſtis &
vidiſtis: Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mūdan-
tur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euan-
gelizantur. Et beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus
in me. Illis autem abeuntibus, cœpit Ieſus dicere ad tur
bas de Ioanne: Quid exiſtis in deſertum videre? Harun
dinem vento agitatam? Sed quid exiſtis videre? Homi-
nem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur,
in domibus regum ſunt. Sed quid exiſtis videre? Pro-
phetam? Ecce dico vobis & plus quàm prophetam. Hic
eſt enim, de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto angelum
meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam
ante te.* Diligēter animaduerte, ô lector ſiue
auditor, qualis, quàm rei vel tempori con-
grua fuerit reſponſio hęc. Denique in Ma- *Malac. 3.*
lachia, vbi ſcriptum eſt illud quod edixit:
Ecce ego mitto angelū meum ante faciem
tuam qui pręparabit viam tuā ante te, con-
tinuò ſequitur: Et ſtatim veniet ad templū
ſanctum ſuum dominator, quem vos quæ-
ritis, & angelus teſtamēti quem vos vultis,
Ecce venit, dicit Dominus exercituū. For- *Ibidem.*
tè optares, ô tu quicunq; es diſcipulus Ioan
nis, diſcipulus gratiæ Domini, nec dum ta-
men perfectus ad cognoſcēdum, in quo ſit
conſtās illud quod habes in Pſalmo toties *Pſal. 11.*
decantatum: Eloquia Domini, eloquia ca-
ſta, argentum igne examinatum: optares
(inquam) vt ad interrogationem iſtam, tu
qui venturus es, an alium expectamus, re-
ſponderet, ego ſum, nec alius eſt expectan-
dus. Eſſet quippe reſponſio hæc eloquium
caſtum, argentum verum: ſed apud homi-
nes non videretur eloquium caſtum, non
æſtimaretur argentum igne examinatum:
quippe quorum dijudicatio tam eſt ini-
qua, vt ipſe ſciens & prouidens diceret,
maximè pro ſua perſona: Amen dico vo-
bis, quia nemo Propheta acceptus eſt in pa-
tria ſua. Sapiens igitur & ipſa ſapientia, in-
de protulit ſuę reſponſionis eloquium ca- *Luc. 4.*
ſtum, vbi nihil eſt dictū vel ſcriptū, quod
non ſit argentum igne examinatū, nec au-
det dicere quiſquam, niſi impius quod nō
ſit irreſragabiliter verū. Nunc igitur quo-
niam & nos diſcipuli ſumus gratiæ Domi-
ni, & Dominus Ieſus ad turbas loquitur de
Ioanne, Syllogiſmum amabilem perficia- *Syllogiſmus*
mus: Proponit ipſe Chriſtus: Hic eſt enim *ex Prophe-*
de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto ange- *ta Mala-*
lum meum ante faciem tuam, qui præpa- *chia.*
rabit viam tuam ante faciem tuam. Aſſu-
mamus nos: Sequitur autem protinus in
eodem Propheta: Et ſtatim veniet ad tem-
plum ſanctum ſuū Dominator, quem vos
quæritis, & angelus teſtamenti, quem vos
vultis. Concludant omnes turbæ Chriſtia-
norum: Igitur iam non eſt expectandus a-
lius, certiſsimè enim iam venit, qui expe-
ctabatur venturus Domioator, quem vos *Rom. 3. 9.*
quærebatis ô ſerui Domini: Angelus teſta-
menti quem volebatis ô vos quibus & Te-
ſtamētum creditum fuit & promiſsio, eius
ſpem in teſtamento ipſo iſte magni conſilij
angelus confirmauit. Iam (inquam) venit,
ſtatim quippe illum ſecundum veritatem
ſcripturæ venire oportuit, vbi miſſus eſt
iſte angelus ad hoc deſtinatus, vt pararet
viam ante faciem eius. Si autē de facie Do-
minatoris huius dubitatis & dicitis, vbi eſt
ille, vel quis eſt ille qui iam venit, ſi vobis
non ſufficit index digitus, dicentis: Ecce
agnus Dei, accipite aliud Teſtimooium, *Teſtimoniū*
quod huic teſtimonio ſcripturæ præmiſit: *ex opibus.*
Cæci vident, claudi ambulant, leproſi *Ioann. 1.*

mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes Euangelizantur. Hoc teſtimonium operum, quæ vtique ſunt opera Chriſti, quæ Ioannes in vinculis audiuit, qui nemo alius niſi Chriſtus facere potuit, Hoc (inquam) teſtimonium cum illo teſtimonio Scripturæ collatum, ad quod miſit nos dicendo de Ioanne: Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, non ſinit ignorare, niſi eum, qui vult iſtum Ieſum à Nazareth, qui putabatur filius Ioſeph, illũ eſſe dominatorem & angelum teſtamenti, quẽ quærebatis, quem volebatis. Hoc planè Ioannes quondã neſciebat, videlicet quis homo, quali facie vel habitu inter homines ambularet, apud quos ſiue inter quos nutritus eſſet is qui rex Chriſtus dici vel eſſe deberet, à quo mundũ vniuerſum & ipſum Ioannem baptizari oporteret. Sciebat tanquam propheta quod iam veniſſet, ſed neſciebat quiſnam vbi nam ille eſſet, priuſquam ſpiritus ſanctus demonſtraret eum, deſcendens ſicut Columba, & manens ſuper eum. Hinc ipſe dicebat: Et ego neſciebã eum, ſed vt manifeſtaretur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Item: Et ego neſciebam eum, ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritũ deſcendentẽ ſicut columbã, & manentẽ ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu S. Hoc nimirũ pro ſynceritate teſtimonium ſui dixit, volens ſcire auditores, quod non pro fauore humano teſtimoniũ illi perhiberet, teſtem idoneum eſſe deſignans, eum qui in teſtificando nõ perſonam attendit, ſed cauſam vt ipſe, qui in teſtimonio ſuo, cũ ſciret cauſam, nondum ſciebat perſonam. Hoc (inquã) neſciebat, & ſalua propheticę gratię magnitudine, neſcire poterat quis homo, quali facie vel habitu eſſet Meſsias, id eſt, Chriſtus, quẽ veniſſe cõſtabat. Sic Samuel ſciebat quidẽ de filijs Iſai electum iam eſſe regem, locuto ad ſe Dño, prouidi enim mihi in filijs eius regẽ; ſed quis filiorum eius eſſet Dei electus, neſciebat intantum vt diceret viſo Heliab: Nunc corã Domino eſt Chriſtus eius? Similiter in cæteris filijs ita ſnũ executus eſt officium, & Domini expectauit iudicium, vt cũ tandem vngeret Dauid, reuera dicere poſſet, & ego neſciebam eũ. Ecce quod quærebat Ioan. interrogando dicens, tu es qui venturus es. Hoc enim ille fidelis amicus quærebat, hoc intendebat, vt nõ contẽtus filius Dei teſtimonio Ioan. maiori teſtimonio manifeſtaret ſe teſtimonio Dei patris ſui, quemadmodum apud aliũ Euangeliſtam ipſe dicit Iudæis: Vos miſiſtis ad Ioannem, & ille teſtimoniũ perhibuit veritati. Ego autem ab homine teſtimonium non accipio. Item: Ego autem habeo teſtimonium maius Ioanne. Opera enim, quæ dedit mihi pater vt perficiam ea, ipſa opera, quæ ego facio, teſtimoniũ perhibẽt de me, quia pater me miſit. Et cætera vſque, ſcrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere, & illæ ſunt, qui teſtimonium perhibent de me. Quæ nam ſunt opera quæ dedit pater in teſtimoninm huic filio ſuo Ieſu Chriſto, niſi iſta quæ nunc dicit, cæci vident, clandi ambulant, leproſi mũdãtur, ſurdi audiũt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur? Et quæ vel quales ſunt ſcripturæ, quas ſcrutari præcipiens, & illæ ſunt, inquiens, quæ teſtimoniũ perhibent de me: niſi quales hic deguſtare poteſt in iſto capitulo? Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuã, qui præparabit viam tuam ante te: ſi tamen ſequentia perlegas. Ecce igitur, quod cupiebat Ioannes ex ore ipſius auditum eſſe teſtimonium maius Ioanne, imò teſtimonia, de quibus rectè dixerit Pſalmiſta: Mirabilia teſtimonia tua, ideò ſcrutata eſt ea anima mea. Sunt enim duo teſtimonia hic, alterum mirandorum operum, alterum in declaratione ſcripturarum. Verẽ mirabilia teſtimonia hęc, & ideo ſcrutari ea debet anima noſtra. Primum ita ſcrutandum eſt, vt non ſolummodo reſpiciemus cæcos illos qui tunc corporaliter illuminati viderunt, claudos illos qui tunc corporaliter ambulauerunt, leproſos illos qui tũc corporaliter mundati ſunt, mortuos illos qui tũc corpore reſurrexerũt. Ibi namque nõ perfectio ſed initiũ erat operũ quę dedit mihi pater, ait, vt perficiam ea. Vbi ergo vel quando perficit ea? Nimirum in morte & reſurrectione ſua, quando mortem noſtrã moriẽdo deuicit, & vitã reſurgẽdo reparauit, ita vt iam nõ moriatur, mors illi vltra nõ dominetur. quod & de nobis nõ incerti ſperamus. Et nunc dato ſpiritu S. perficit opera iſta, quia verè cęci vident, claudi ambulant: qui nimirũ cæci, qui claudi, qui leproſi, qui ſurdi, qui mortui, qui pauperes nos eramus, & hoc nobis multũ debet valere ad teſtimoniũ huius reſpondẽtis pro ſe, quia per fidẽ eius videmus, ambulamus, mundati ſumus, audimus, à morte peccati innumerabiles ſecũdum exemplum Marię reſurreximus, & ita euangelizati ſumus, vt qui pauperes eramus, diuites in verbo & ſcientia facti ſumus. Prout potuit animus fidelis limare atq; pollire conatus eſt aurum loci pręſentis, quatenus & intẽtionẽ Ioan. interrogãtis, & maieſtatem Chriſti ad interrogata reſpõdentis, ex verbis ipſis ô lector ſiue auditor, ſplendidius apparentẽ agnoſcere poſsis. Nũc illud nõ præterire libet,

quia

Luc. 3. — *Quo Ioan. reuelatus eſt Chriſtus* — *Ioan. 1.* — *Syncerus teſtis Ioan. Baptiſta.* — *1. Reg. 16.* — *Maius teſtimonium Ioan. tũ ex operib. tum ex ſcripturis de Chriſto.* — *Ioan. 5.* — *Pſal. 118.* — *Opera chriſti plus ſpiritualiter quã corporaliter facta reſpici debent.* — *Ioan. 4.* — *Rom. 6.* — *Luc. 17.* — *1. Cor. 1.*

Apoc. 1. quia teſtimonium teſti ſuo Ioanni pulchra viciſsitudine reddens iſte teſtis fidelis, valde congruum ſecũdum rem ipſam initium *Quid exiſtis in deſertum.* ſumpſit. Quid (inquit) exiſtis in deſertum videre. Sciendũ quippe, quia cùm diceret, tunc neq; Ioannes in deſerto, ſed in carcere erat, neque Chriſtus ipſe in deſerto, ſed in qualibet ciuitatũ loquebatur ad turbas, de Ioanne. Sic enim præmiſsũ eſt, quia præcipiens Apoſtolis ſuis duodecim, tranſijt, vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorũ. Ergo ad illũ exitũ turbarũ reſpexit, & illius *Marc. 1.* exitus turbas memores eſſe voluit, de quo Marcus ita præſcribens, initiũ ſancti Euangelij Ieſu Chriſti filij Dei, ſtatim ſubiũxit, *Eſa. 40.* ſicut ſcriptum eſt in Eſaia propheta: Ecce mitto angelum meũ ante faciem tuam, qui præparabit viam tuã. Vox clamantis in deſerto, parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius. Fuit Ioannes in deſerto baptizãs & prædicans baptiſmum pœnitentiæ, in remiſsionem peccatorum. Et egrediebantur *Ioan. 1.* ad illũ omnis Iudeę regio, & Hieroſolymitæ vniuerſi, & baptizabãtur ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata ſua. Memorabiles illos exitus turbarũ ipſa Ioãnis verba nobis fecerunt: inter quæ illud maximũ fuit, quod exiſtimãte populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de eo, ne fortè ipſe eſſet Chriſtus, cõfeſſus eſt, quia nõ ſum ego Chriſtus. Propterea teſtis iſte fidelis, qui teſtimoniũ redditurus eſt omnibus in die iudicij, & pro merito ſuo ſingulis harundinẽ (inquit) vento agitatã exiſtis videre? Non vtique, quia nõ flexus eſt, nõ inani gloriæ ceſsit, & pro nihilo habuit popularem aurã ſiue ventum tantæ exiſti- *Math. 14.* mationis. Aliud fuit, quod hominibus placere non curans, ipſum Herodẽ arguit, non licet, inquiẽs, tibi habere vxorẽ fratris tui. *Marc. 16.* Propterea ſubiũxit: Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtitum? Non vtique, quia ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regũ ſunt: Ioannes aũt non in domo, ſed in carcere regis eſt. Homines mollibus veſtiti, id eſt, adulatores, qui regum ſuorũ adulãt peccatis, tractabiles atq; ſuaues dominatoribus tãquam beneficis, cùm ſint iniqui, ſicut Herodes patrator adulterij, ecce in domibus cõuiuij circa latera regalia comedunt & bibunt. Ioannes autem ſpinoſus, & aſpero veſtitu armatus, ita vt *Eccleſiaſtes. 12.* palpari nõ poſsit, iuxta illud: Verba ſapientium, quaſi ſtimuli, & quaſi claui, in altum defixi. Hic talis extra cõuiuium in carcere clauſus eſt: nec aliter admittitur in illas domus regũ, niſi ita, vt auferatur caput eius *Ioannes Propheta & plus quã propheta.* in diſco, ſaltatricis præmiũ, ſaltationis pretium. Duæ iſtæ interrogatiões, quibus ſingulis ſine dubio ſubiungitur, non auditorem attentũ fecerunt ad interrogationem tertiam, cui ipſe qui interrogat ſubiungit hoc etiam modo: Sed quid exiſtis videre? Prophetam? Etiã dico vobis, & pluſquàm Prophetam. Et ita eſſe, ratione ſubiuncta protinus probat. Hic eſt enim (ait) de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto angelũ meum *Malac. 3.* ante faciẽ tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Attentis namque auribus hic opus erat, vt audito hoc ſcripto, non ſolæ, quæ tunc præſentes aderãt turbæ, verumetiam omnes populi ſiue gentes, quæ hoc erant auditurę, oculos aperirent, circũſpicerent, & perlegẽdo ſequẽtia capituli huius, quorum ſupra iã meminimus, ſcirent quid vel quantum eſſet reſponſum ad intentionem interrogationis huius, tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Et quid vel quantum hoc eſt? Nimirum hoc tale vel tantum eſt, ac ſi diceret: Ioãnes ante faciem meam officium angeli, quod videlicet officium angeli, quantum diſtet ab officio Prophetæ, debet ſcriba doctus querere & proferre de ſcripturis ſanctis. Quibus requiſi- *Angelorũ officium.* tis, audire & dicere poterit. Angelorũ officium eſt, non ſolùm res venturas ſiue iam inſtantes pronunciare, verumetiam ad certas mitti perſonas, per quas oporteat adminiſtrari res ipſas, & eorum corda præparare colloquij ſui præparatione, qui digni ſint operatione diuinitatis, quam oportet fidem, per quam iuſtus viuit familiariter peruenire. In hoc officio primi, poſt verbum promiſsionis, fuerunt illi tres angeli, *Gen. 15. 17 Ibidem. 18.* qui apparẽtes Abrahæ in figura ſanctæ trinitatis, hoſpitio eius fuerunt recepti, loquente in ipſis Domino, ac dicẽte: Reuertens veniam ad te tempore iſto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua. Nouiſsimus angelorum, qui eiuſdem promiſsionis adminiſtratorij fuerũt, Gabriel ad Mariam miſſus eſt virginẽ, vt præparabilem eius mentem prępararet annunciatio- *Luc. 1.* ne iſta: Ecce cõcipies & paries filium. Porrò Prophetarum officium fuit, promiſsio- *Prophetarũ officiũ.* nem eandem, ſiue aduentum eius, abſque certis pronunciare perſonis. Exempli gra- *Eſai. 7.* tia: Audite ergo (ait Eſaias) domus Dauid: Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Neque iſte, neque quiſquam alius Prophetarum, ad certam aliquam perſonam miſſus eſt, vt tale quid euangelizaret, niſi iſte plus quàm Propheta Ioannes, qui ad hoc miſſus eſt, vt præſentem Chriſtum hominibus digito demonſtrans, viam ante faciem eius ipſa demonſtratione præpararet. Pro hac excellentia Ioannes plus, quã Propheta, & angelus eſt. Vnde ad hoc teſtis iſte fidelis, Ieſus Chriſtus clariſsima teſtificatione intonat. *Amen dico vobis, non ſurrexit, inter natos mulierũ maior Ioanne Baptiſta. Qui autem minor*

eſt in regno cælorum, maior eſt illo. Nota & orbi vniuerſo celebris atque clariſsima ſententia hæc, hoc ſolo indiget, vt intentio quoque tanti teſtimonij nota ſit, id eſt, vt ſciatur, quæ cauſa fuerit, vt eò potiſsimum loco vel tempore de præcurſore ſuo Dominus teſtimonium proferret tantæ magnitudinis. *Magna humilitas Ioã.* Quã ergo putamus fuiſſe cauſam, niſi magnam humilitatem beatiſsimi Ioãnis? Ille nanque plus quam propheta, ſciẽs ſeſe non eſſe ſeruandum tempori illi, quo palam prædicari deberet myſterium ſacroſanctæ incarnationis Ieſu Chriſti filij Dei, hoc ipſum aſcribebat ſuæ indignitati, ita vt diceret, prius quam in carcerem miſſus fuiſſet. Qui poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calceamenta portare. *Ioan. 3.* Nónne hoc ipſum dicebat apud ſe, quando tenebatur in vinculis, occidendus, & ſic ad tempus illud non peruenturus? Nimirum fidelis amicus ſponſi, beatos & omni honore dignos exiſtimabat illos, quibus contingeret calceamenta illa portare, id eſt, incarnationis illius myſterium tempore opportuno palàm omni mundo prædicare, licet nullus ad plenum, ſicuti eſt, tantæ rei ſacramentum potuerit aut poſsit euoluere: ſeipſum autem illis beatis longè imparem, longè minorem, propter hoc ipſum, quia morte præuenien te futurum erat, vt non poſſet illa calceamenta portantium, hoc euangelium prædicantium, ſocius aut viator exiſtere. Conſolatum igitur illum exiſtimare conſolatione magnificentiæ huius, quia profectò, ſi non inter natos mulierum, nec inter Apoſtolos ſiue Euangeliſtas, qui vtique nati mulierum ſunt, ſurrexit quiſquam maior Ioanne Baptiſta. Quis tandem ille eſt minor in regno cælorum, qui maior eſt illo? Putas ne Angelus minoris meriti, quo omnes angeli, quantumcunq; diuerſi ſint meriti aut ordinis, maiores ſunt eò, quòd ille minimi ſit meriti? *Matth. 3.* Sed illum neſcimus quis ſit. Neq; enim ſcriptura de eiuſmodi quicquam nobis annunciauit. Nunquid verò regnum cælorum de ſolis angelis, & non etiam de hominibus cõſiſtit? *Ille minor in regno cælorũ Chriſtus eſt.* Solet etiam regnum cælorum Eccleſia præſens intelligi, vt illic: Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala. Neque enim in illa Eccleſia cæleſti ſcandala erunt, quæ poſsint auferri. Ergo ne quiſquis in illo regno cælorum minimus, vel minimi eſt meriti, maior Ioãne erat? Nimirum iuxta hunc ſenſum contraria ſententia obueniet, vt conſequenter dicat: Inter natos mulierum non ſurrexit minor Ioanne Baptiſta. *Matth. 20. Luc. 22.* Quærendus eſt igitur ille minor in regno cælorum, quis ſit, & citò inuenietur, quia in veritate ipſe eſt qui hæc loquitur, Chriſtus Ieſus filius dei, minor vel minimus omnium noſtrum, minor cunctis paruulis, humilior hominib. cunctis, miro modo miniſtrãs vt minimus, regnans vt maximus, quemadmodum dicit: Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter. Item: Nam quis maior eſt, qui recũbit aut qui miniſtrat? Nónne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat. Et ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater meus, Regnum, ea videlicet diſpoſitione, vt ibi tanto quiſq; ſit maior, quanto apud ſe eſt minor, id eſt, humilior. Diceret aliquis: Vbi eſt illud regnum? Aut quãdo veniet illud regnum cælorum? Ait ergo. *A diebus autem Ioannis regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Apud alium Euangeliſtã interrogatus idẽ Dominus à Phariſæis, quando venit regnũ Dei, dixit eis: Non venit regnum Dei cum obſeruatione, neq; dicẽt ecce hic aut illic. *Luc. 17. Matth. 4.* Ecce enim regnum Dei intra vos eſt. Plus aliquid hic dixit, attamen ad idem reſpicit. Cũ enim prædicaret dicens: Pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnum cælorum, profectò neſcientes myſterium regni Dei, ſæpe quærebant, ſæpius inter ſe conſerebant, vbi nam eſſet aut quando veniret illud regnũ Dei. *Regnum Dei intra vos eſt.* Proinde ipſe volens eos ſcire q᷑a regnũ Dei præſentia eſſet aduẽtus ipſius Regis Chriſti, & ꝙ in illud regnum introire, hoc eſſet pœnitentiã agere ſecundum prædicationẽ vel teſtimoniũ Ioannis Baptiſtæ: & illic interrogatus à Phariſæis, dixit: Ecce enim regnũ Dei intra vos eſt, & hic cogitationib. turbarũ reſpõdens, à diebus aũt (inquit) Ioannes Bap. regnũ cælorũ vim patitur, & violenti rapiunt illud. Ac ſi diceret: Non ſicut olim, ita & nunc, regnũ Dei ſiue regnum cælorum de longinquo venturum expectatur, ſed iam venit, iam intra vos eſt, ita vt appræhendi poſsit, iamque manu appræhenditur, manu rapitur, vim patiens à violẽtis, id eſt, à peccatorib. pœnitentib. & hoc à diebus Ioan. Baptiſtę, nam ante illũ nõ ita erat. Ante eius dies prę nunciabatur, & nondũ venerat. Hoc eſt ꝙ continuò ſequitur. *Omnes enim Prophetæ & Lex vſq; ad Ioan prophetauerũt. Etſi vultis recipere, ipſe eſt Helias qui venturus eſt. Qui habet aures audiẽdi audiat.* Prophetauerũt, id eſt, venturum forè Chriſtũ prænunciauerunt. Ioan. autẽ poſt omnes illos veniens, non ꝓphetat, vt illi, aut prenũciat, ſed digito demonſtrat. Statim vt ille venit, veniſſe cõſtat regnum Dei, ſecundum ſupra memoratam Propheticam veritatem, *Malac. 3.* vbi pręmiſſo ecce ego mitto Angelũ meum, & præparabit viam ante faciem tuam, continuò ſequitur, & ſtatim veniet ad templum ſanctum ſuum dominator, quem vos quæritis, & Angelus *Regnũ cælorũ vim patitur.*

Teſta-

Teſtamenti,quem vos vultis. Itaque ſicut
iam dictum eſt,omnes Prophetæ & lex vſ-
que ad Ioannem prophetauerũt,ſubandi-
tur de primo adnentu Chriſti ſiue regni
Dei, à diebus autem eius vſq; nunc, id eſt,
quàm diu dicitur nunc,ſiue(vt Apoſtolus
Hebr.4. dicit)dum dicitur, hodiè ſi vocem eius au-
dieritis, ſcilicet ab illis diebus Ioannis vſq;
ad conſummationem ſeculi, iam non pro-
phetatur, aut non prænunciatur, ſed præ-
ſens adeſt regnum Dei, & violenti, ſcilicet
peccatores, qui propter peccata ſua nihil
iuris haberẽt in regno Dei, fortes facti per
ſpiritum humilitatis, qua Moyſes homo
Exod. 32. mortalis volentem iraſci Deum,tenere po
tuit: rapiunt regnum Dei piè violenti, &
ipſum regnũ Dei vim patitur, & non quo-
modocunque, ſed libenter patitur vim e-
iuſmodi, & hoc fit vſq; nunc, id eſt, vſque
ad conſummationem ſeculi. Ita ſe habet
res à diebus Ioannis. Et ſi vultis(ait)reci-
pere,ſi vultis ſcripturam ſiue Prophetiam
ſpiritualem ſpiritualiter intelligere dicen
Malac.4. tem: Ecce ego mitto vobis Heliam Prophe
tam antequã veniat dies Domini magnus
& horribilis, & cõuertet cor patrum ad fi-
lios,& cor filiorũ ad patres eorum,ne for-
tè veniam & percutiam terram anathema-
te. Si(inquam) vultis recipere,ipſe eſt He-
lias, qui venturus eſt, id eſt, de quo legitis
quia venturus eſt. Helias vtique non pro-
prietate perſonę,ſed ſpiritu & virtute,ma-
gnum ſacramentum,magnum myſterium.
Propterea dicit: Qui habet aures audiendi
Quæſtio. audiat. Hic iam fortè quærat aliquis, qui-
cunque eſt ille qui audiuit. Et ſi in cæteris
Ioannes ſpiritũ & virtutem Heliæ habuit,
nónne multum diſsimilis venit illi,ſaltem
3.Reg.19. in zeli magnitudine? Helias namq; zelo ze
latus ſum, ait pro Domino Deo exercituũ,
interſecerat enim gladio Prophetas Baal,
quadringentos & quinquaginta viros, &
Eccleſ.48. ita non ſolùm verbo redarguit, verumetiã
ferro perſecutus eſt impietatẽ regis Achab
& vxoris eius Iezabel. Ioannes nihil tale fe
Matth 3. cit. Nam verè quidẽ ſicut de Helia dictum
eſt, ita de Ioanne dicere cõuenit,quia ſur-
rexit ſicut ignis, & verbum ipſius quaſi fa-
cula ardebat. Verbi gratia, vt diceret:Ge-
minina viperarũ,quis oſtendit vobis fuge-
re à ventura ira, facite ergo fructus dignos
Marc.6 pœnitẽtiæ,iam enim ſecuris ad radicem ar-
4.Reg.2. borum poſita eſt, & his ſimilia:ſed neq; ſe-
curi,neq; gladio materiali quenquam per-
cuſsit,imò ipſe gladio caput amiſit, in car-
cere Herodis & Herodiadis. Helias autem
furorem Achab & minas Iezabel curru ig-
neo ſubleuatus euaſit. Nónne ergo vel in
Reſponſio hoc magna eſt diſsimilitudo iſtorũ ſcilicet
de vſu gla- Heliæ & Ioannis? Ad hæc, vt breniter re-
dij. ſpondeam, dicendum in primis, quia ſicut
Dominus noſter hic elocutus eſt, dicens:
Omnes enim Prophetæ & lex vſque ad Io-
annem prophetauerunt, ſubauditur Chri-
ſti aduentum, iam verò non eſt prophetan
dum, quia venit quem prophetabant ven-
turum:ita veraciter dicas, quia non ſolus
Helias, ſed & omnes ſancti & iuſti vſq; ad
Ioãnem, rectè & neceſſariò ſeſe gladijs ac-
cinxerunt, in gladio percuſſerunt, & ſicut
ante nos dictum eſt, verberauerunt tyran-
nos,ſacrilegos interfecerunt: A diebus au-
tem Ioannis, nec ipſi Ioanni, nec alicui viro
ſpiritualis propoſiti conceditur euagina-
re gladiũ. Sed conuerte(ait Dominus)gla- *Matth.26.*
dium tuum in locum ſuum, & quod vni
Petro dixit, omnibus dicit, ſatis eſt, ſinite *Luc.22.*
vſque adhuc. Et eſt ſenſus: Huc vſque ne-
ceſſarium fuit, vt omnes expectatores re-
gni Dei, quoniam nondum venerat mate-
rialibus vterentur gladijs ob defenſionem
generis ſui, cuius de carne iuxta promiſsio-
nes oportebat venire regnũ Dei : quod vi-
delicet genus eorum, ſi, vt volebat diabo-
lus, fuiſſet à gentibus extirpatum, non eſ-
ſet vnde implerentur promiſsiones ſicut
ſuccisa arbore vnde fructum ſperes. Itaq;
vſque huc, ait, ſubauditur, gladij neceſſa-
rij fuerunt, iam ſinite ſatis eſt. Igitur par-
tem iſtam ſpiritus Heliæ, quæ eſt zelo bo-
no in gladio percutere, non requirimus in
Ioanne, imò gaudemus in eo defuiſſe:quia
temporis alterius, Ioannes initium fuit, ita
vt tempus ſuperius reſpiciens, rectè dicas
pro cauſa quam dixi: Tempus occidendi, *Eccle.3.*
& tempus ſanandi. Tempus belli, & tem-
pus pacis. Hactenus iuxta intentionem in-
terrogãtis Ioannes reſpondens ſumma ſa-
pientia perorauit, & reſponſio eius per iſtã
viam qua gradimur, lucem ſparſit, vt vi-
deamus, & non ignoremus illud quod Io-
annes diſcipulos ſuos ſcire voluit, mittẽs
illos ad interrogandũ, tu es qui venturus,
an alium expectamus? Tandẽ operæ præ-
tium eſt ſcire concluſionem huiuſce ora-
tionis, qualis ſit ait. *Cui autem ſimilem exiſti-
mabo generationem iſtam? Similis eſt pueris ſedẽtibus
in foro, qui clamantes coæqualibus dicunt: Cecinimus
vobis,& non ſaltaſtis, lamentauimus & non planxi-
ſtis. Venit enim Ioannes, neq; manducans, neq; bibens,
& dicunt dæmonium habet. Venit filius hominis man-
ducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax & po-
tator vini, publicanorũ & peccatorum amicus. Et iu-
ſtificata eſt ſapientia à filys ſuis.* Senſus iſte eſt:
Dixi vobis de Ioanne, quia angelus, quia
Helias eſt, angelus non ſocietate naturæ,
ſed officij dignitate. Helias nõ proprietate
perſonæ, ſed ſpiritu & virtute. Et ſi habetis
aures audiendi, conſeqnẽter audire & in-
telligere debuiſtis, quia ego Dominator
quem vos quæritis, & angelus teſtamenti
quem vos vultis, & nunc veni pro ſalu-

te generis humani, antequam veniet dies meus, dies iudicij magnus & horribilis. Vos autem neque præcurſionem eius neq; aduentum meum ſuſcipere parati eſtis, aut parari vultis, contra voſmetipſos diuiſi, & quam imparati ſitis finis vtriuſq; probabit, finis meus finis Ioannis. Cui ergo ſimilem dicam generationem iſtam: cuius tempore & Ioannes quaſi Angelus præuenit, & ego dominator ſtatim veni, triginta annos & paulò plus vobiſcum morati, qui ſunt dies vnius generationis? Similis eſt pueris ſedentibus in foro, &c. Quàm boni pueri, qui dicunt, cantauimus, lamentauimus: quã mali & quàm ſtulti pueri, quibus dicunt, non ſaltaſtis, non planxiſtis. Puerorum cantantium primus & præceptor optimus erat ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus, de quo Deus pater in Eſaia loquitur: Ecce puer meus, exaltabitur & eleuabitur, & ſublimis erit valdè. Et alibi puer idem ipſe dicit: Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus. Huiuſmodi puerorum cantatio fuit, quã puer iſte primus ſic incepit vt cũ publicanis & peccatoribus manducaret, quatenus per hanc benignißimam condeſcenſionem beneuoli redderentur ad audiendum bonum nuncium, ſcilicet, paratã ſibi eſſe remißionem peccatorũ. Ad huiuſmodi cantationem Iudæi non ſaltauerunt, non exultauerunt, non in bonis operibus ſeſe excitauerunt, imò cantanti huic & pueris eius, ſcilicet, Apoſtolis inuiderunt, & ipſum maximè blaſphemauerunt. Propter ea dicit: Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo † vorans, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Puerorum lamentantium primus vel maximus erat Ioannes qui peccatis arguendis aſperrimus. Genimina (inquit) viperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura ira. Erat autem veſtitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius & locuſtas & Mel ſylueſtre edebat. Hoc totum lamentatio erat. Ad huiuſmodi lamentationem non planxerũt, quia pœnitentiam non egerunt, imò & velut inſanum deteſtati ſunt. Propterea dicit: Venit Ioannes neque manducans neq; bibens, & dicunt: Dæmonium habet. Nónne ergo inexcuſabilis eſt generatio hæc? Planè inexcuſabilis, vt ſtulti pueri. Deus autem vel ſapientia Dei non eſt vnde arguatur, ita vt conſtanter dicere poßit. Quid vltra debui facere tibi, & non feci? Propterea dicit: Et iuſtificata eſt ſapientia à filijs hominum. Iuſtificata veraciter iuſtificatione illa, quam Pſalmiſta deſiderans dicebat: Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cũ iudicaris. Verè magna & glorioſa iuſtificatio, cuius Apoſtolus hoc modo meminit:

Pueri ſtulti, Iudæi.
Puerorum cantantiũ primus chriſtus.
Eſa. 52.
Eſa. 8.
† Lege vorax.
Luc. 3.
Matth. 3.
Pſal. 50.
Rom. 3.

Quid enim ſi quidam illorum non crediderunt? Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit? Abſit. Eſt autem Deus verax, omnis autem homo mendax, ſicut ſcriptum eſt, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis & vincas cùm iudicaris. Poterat ergo dicere ſic, & iuſtificatus eſt in ſermonibus ſuis Deus, fideliter adimplendo, quod patribus promiſit, proximus factus per aſſumptionẽ carnis generationi huic ingratæ & mendaci: ſed quia de pueris ſimilitudinem propoſuerat, dicere maluit, & iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis: quia videlicet pueri qui dicunt, cantauimus, lamentauimus, ipſi ſunt filij ſapientiæ, & ipſorum cantare, ſiue lamentari, eſt iuſtificari, laudare & glorificare ſapientiam Dei, cuius ſummum opus eſt incarnatio ſiue aduentus filij Dei. *Tunc cœpit Ieſus exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes, quia non egiſſent pœnitentiam. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida. Quia ſi in Tyro & Sydone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitẽtiam egiſſent. Verumtamen dico vobis, Tyro & Sydoni, remißius erit in die iudicij quàm vobis. Et tu Caphernaũ, nunquid vſque in cœlum exaltaberis? Vſque in infernum deſcendes. Quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent vſque in hanc diem. Verumtamen dico vobis, quod terræ Sodomorum remißius erit in die iudicij quàm tibi.* Miro modo poſt illam ſententiam quam dixit, & iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis, ita ſubiũctũ eſt, tunc cœpit Ieſus exprobrare ciuitatibus illis. Nam verè capitulũ hoc magnum eſt, & à ſanctis patribus ſcrupuloſè tractatum, qui vtique ſapientiæ filij, ſapientiam eandem in omnibus iuſtificare ſtuduerunt. Ecce enim quaſi oppoſitum. Si, inquit, Tyro & Sydone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. Si in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te ô Caphernaum fortè manſiſſent vſque in hanc diem. Cur ergo illuc vel illuc prædicatores non miſit. Cur virtutes, quatenus fierent in eis, nõ procurauit? Itaque conſequens viſum eſt, quod illos ſaluos fieri noluerit: & deficiente ratione, hoc ſolum ſufficere nobis voluerunt, quia cuncta Dei iudicia iuſta ſunt, & quia nemo poteſt vniuerſum eorundem iudiciorum Dei penetrare profundum. Sed nos excitati quorundam modernorum importunitate, qui ſentire niſi ſunt cõtra illam Apoſtoli ſententiam: Qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire: animaduertimus, non conſequi, quod illos Deus ſaluos fieri noluerit, ſcilicet, Tyrios & Sydonios atque Sodomitas † per quas ad pœnitentiam agendum excitaren-tur, non procurauit. Hoc potius conſequẽ ter in-

Pſal. 94.
Locus difficilis.
Rom. 11.
1. Tim. 2.
† Adde, dũ in eis fieri virtutes.

ter intelligi debet, quod de illorum pœnitentia non curauit. Nunquid enim quæuis pœnitentia curæ eſſe debet Deo altiſsimo? Non vtique, ſed pœnitentia illa, quæ eſt ſecundū Deum, qualem tunc ipſe prædicare incipiebat, dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regum cælorum. *Matth. 4.* *3.Reg. 21.* Eſt autem alia pœnitentia ſecundum ſeculum, qualem agere potuit impius Achab, ſcindens veſtem ſuam, & operiens cilicio carnem ſuam, ieiunanſq́ue & dormiens in ſacco & ambulans dimiſſo capite propter ſermones Helię quos dixerat, ſi mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eū canes, ſi autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli. Nūquid iſte pœnitentiam egit propter regnum cælorum? Non vtique, ſed propter regnum terrenū, propter vitam præſentem, & ne inſepultus *Iona 3.* proijceretur contra honorem regium. Similiter Niniuitę nunqd pœnitentiā egerūt ꝑpter regnum cælorum? Non vtique, ſed propter hoc tantum, ne ſubuerteretur illa Niniuæ. Nunquid verò pœnitentiam pro cauſa huiuſmodi agere, id eſt, quod ſaluū fieri, vel ſaluum eſſe? Illa nanque pœnitentia ſalutem affert, quæ ſecundum Deum eſt, quæ pro ſpe agitur ſeculi venturi, pro metu Gehennę, pro amore vitę æternę. Vnde diligenter notandum, quia non dixit, ſi in Tyro & Sydone, ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, ſalui fuiſſent: ſed olim, ait, in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent, & fortè manſiſſent vſque in hunc diem, quorum neutrū idem eſt, ac ſi diceret ſalui fuiſſent. Vt igitur & in iſto non ſolùm fideliter, verumetiam ſcienter iuſtificata ſit ſapientia à filijs ſuis, quærenda erat diligentius intentio præſentis capituli, & Deo dante, citius *Iudæi cunctis gentib. deteriores.* occurrit. Intendit enim demonſtrare dicendo hæc Dominus noſter. Iudæos cunctis gentibus, etiam fidelibus eſſe deteriores. Duo enim illis prædicabat, & vt crederent, virtutes faciebat, ſcilicet, & temporale excidium loci vel gentis, quod futurū erat, & factum eſt, à Romanis: & æternam pœnam gehennæ ignis, quæ in die iudicij parata eſt diabolo & angelis eius, & hominib. impijs. Cùm vtrunque prædicaret Iudæis, pœnitentiam non egerunt. Vnū verbum ſi fuiſſet prædicatum Sodomitis, Tyris ac Sydonijs, cum teſtimonio tantarum virtutum, ſcilicet, temporale exterminiū, quod paſſuri erant, pœnitentiam egiſſent, *Ezech. 3.* *Ione. 3.* ſicut & prophetis Dominus dicere ſolebat. Exempli gratia: Et ſi ad illos mitterē te, ipſi audirent te. Domus autem Iſrael nolunt audire te, quia nolunt audire me. Et hoc in Niniuitis probatum eſt. Porrò alterum, ſi tunc prædicatum illis fuiſſet regnum Dei, non credidiſſent neque pœnitentiam egiſſent. Vnde nec fuiſſent ſalui, & idcircò prædicatores eis mittere non curauit. His dictis pro quæſtione difficili, nunc ipſa ſcrutemur verba præſentis capituli. Væ tibi, inquit, Corozaim, væ tibi Bethſaida. Quoniam Corozaim interpretatur, hoc myſterium meum, pulchrè per hoc ipſum vocabulum commonemur, in his verbis ſenſum ſequi myſticum, incipiētes ab interpretatione nominū. *Corozaim* Corozaim ergo, cui væ, interpretatur, vt iam dictum eſt, hoc miſterium meum, generationis illius, contra quam maximè loquitur, ſignificat ſuperbiam ſiue ſapientiam vanam, cui dum abſconduntur hæc, vt poſtmodū dicturus eſt nimirum quodammodo dicitur: hoc myſterium meum vobis abſconditum, non vobis, ſed paruulis reuelandum. Bethſaida, cui ſimiliter væ, interpretatur Domus frugum, ſiue domus venatorum & illorum ſignificat auaritiam, quos eijciens, ſcriptum eſt, ait, Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. *Bethſaida.* *Matth. 21.* Capharnaum, cuius exaltationem percutiens: Deſcendēs ait, vſque in infernum, interpretatur villa conſolationis: & eos omnes denotat qui ab iſto ſeculo capiunt conſolationem. *Ioan. 2.* *Capharnaum.* Exempli gratia, vt ille diues, qui dicebat animæ ſuæ, Anima habes multa bona poſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare, & his dictis quaſi exaltatus in cęlū, eadem nocte deſcendit vſque in infernū. Talium quales iſtis tribus nominibus denotantur, notiſsimi generatiōis illius pueri fuerunt, *Luc. 12.* quia non per ignorantiam, ſed per ſuperbiam & per inuidiam ſaltare noluerunt, & propter auaritiam plangere noluerunt ad euangelicæ prædicationis cantum ſiue lamentum. Econtra gentes, quæ ignorabant & errabant & audito Euangelio viſiſq́ue virtutibus credituri erant, per hæc nomina myſticè deſignantur, Tyrum, Sydonem & Sodomam. Tyrus nanque anguſtia, Sydon venatio, Sodoma muta ſiue ſilens pecus interpretatur. Talis erat gentilitas. Erat enim in anguſtia, videlicet, ſicut Tyrus mari, ita profundo ignorantiæ circundata. Erat venatio, ſcilicet, malignorū ſpirituum, quaſi Deorum, vt putabat, laqueis irretita. Erat muta vel quaſi pecus ſilens, quia ſola quæ carnis ſunt ſapiens, ea quæ ſunt ſpiritus, cogitare aut loqui neſciebat. Talium ante aduentum Chriſti nonnulli, ſcilicet, Niniuitæ, pœnitentiam egerunt pro ſolo metu tēporalis exterminij: poſt aduentum verò eiuſdem Chriſti, quā multæ gentes pro ſolo auditu iudicij vel ſeculi venturi, Iudæis in incredulitate perſeuerantibus, cū vtrūq; (vt ſupra iā dictū

eſt) prę-

eſt) prædicatũ fuiſſet eis. In his & in cæteris huiuſmodi iudicijs iuſtificatur ſapientia à filijs ſuis, & non à ſemetipſis, ſed ex reuelatione ſupernæ gratiæ hoc habent, vt eã iuſtificare norint. Vnde protinus Euangeliſta ſubiungit. *In illo tempore reſpondens Ieſus,*

Malach 3.

dixit: Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater quoniam ſic fuit placitum ante te. Ad ea, quæ ſibi in ſcripturis dici nouerat, qualium vnũ eſt illud, quod ſuprà demõſtrauit, ecce ego mitto angelum meũ ante faciem tuam, qui præparabit viam tuã ante te: reſpiciebat vt diceret: Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ, quia abſcõdiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Et idcircò pulcherrimè atque ſanctiſsimè dictum eſt, in illo tẽpore reſpondens Ieſus.

In illo tempore reſpondens Ieſus.

De his maximè ſcripturarum vocibus, quæ ex perſona patris ad filium vel de filio proferuntur, illud ſciendum, quia tanta tamque glorioſa cõtinent ſacramenta, vt pro ipſis confeſsione, id eſt, laudatione, merito reſpondere debuerit ipſe filius. Exempli gratia, vt eſt illud: Exurge gloria mea, exurge Pſalteriũ & Cythara. Huic dicto ex perſona patris reſpondens filius: Exurgam, inquit, diluculo, ſtatimque ſequitur: Confitebor tibi in populis Domine, & pſallam tibi in nationibus. Et in alio Pſalmo dicit: Propterea confitebor tibi in nationibus Domine, & nomini tuo pſalmũ dicam.

Pſal. 56.
Pſal. 107.
Pſal. 17.

Præmiſerat autem de paruulis quidem, quibus hæc reuelanda erant, populus quem non cognoui ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi, de ſapientibus autem & prudentibus, quibus hæc abſcondita & abſcondenda erant, filij alieni mentiti ſunt mihi, filij alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis. Igitur ſecundum ſcripturas veritatis loquens & confitens, id eſt, laudans, poſtquam contra ſuperbos dixit, cantauimus vobis & nõ ſaltaſtis, lamentauimus & non planxiſtis, quaſi conſolatus conſolatione, quam per prophetã prædixit hoc modo: Heu, conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis: quia abſcondiſti hæc à ſapientibus prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.

Eſa. 1.

Et repetẽs appellationem reuerendam pro rei magnitudine, ita, inquit, pater, quoniã ſic fuit placitum ante te. Vtique hæc dicens & ita cõfitens, facit ipſe primus & princeps quod dixerat, & iuſtificata ſapientia à filijs ſuis, iuſtificat enim aſſumptus homo in iudicijs ſuis. Et notandum, quod Deum Creatorẽ omnium, patrem ſuum, cæli & terræ Dominum vocat. Eius enim ſolius natura Deus pater eſt, cæli autem & terræ, id eſt, omnium viſibilium atque inuiſibiliũ Dominus eſt. Sequitur: *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. Et nemo nouit filium niſi pater, neq; patrem quis nouit, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.*

Luc 3.

Quorſum tendit hæc ſumma enunciatio? Eò nimirum vt animaduertent audiẽtes, quod non eſſet ipſe, vt putabatur, filius Ioſeph, imò eſſet filius omnipotentis, omnia in poteſtate habentis Dei, & poterat quidem dicere ſic, non ſum filius Ioſeph, ſed ſum filius Dei: ſed inuidiam maiorem excitaret hic modus locutionis. Maluit ergo dicere, omnia mihi tradita ſunt à patre meo.

Omnia mihi tradita ſunt.

In quo dicto ſonus ſuauior, & ſenſus idem eſt: Nemo enim, niſi ſolus Deus omnia tradere poteſt filio ſuo. Hoc ipſum autem cũ autoritate ſcripturæ dicit. Exempli gratia: Aſpiciebam, inquit Daniel, in viſu noctis, & ecce in nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eum, & dedit ei poteſtatẽ & honorem & regnum, & omnes populi tribus, & linguæ ipſi ſeruient.

Dan. 7.

Amplius autem ex eo, quod ſequitur, demonſtrat longè ſuprà eſſe, quàm ſi eſſet, vt putabatur, filius Ioſeph. Et nemo, inquit, nouit filiũ, niſi pater, neque patrem quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Nónne hominem illum, qui hæc loquebatur? imò nimis illum ſe noſſe putabant, maximè homines patriæ eius, vnde & poſtmodũ ſcriptum eſt: Et veniens in patriam ſuam, docebat eos in ſynagogis eorum, ita vt mirarentur & dicerent: Vnde eſt huic ſapientia hæc & virtutes? Nónne hic eſt filius fabri? Nónne mater eius dicitur Maria. & fratres eius Iacobus & Ioſeph & Symon & Iudas. Et ſorores eius nónne apud nos ſunt? Vnde ergo huic omnia iſta? Et ſcandalizabantur in eo.

Matth. 13.

Adeò totum ſe noſſe illum putabant, & malè putabãt. Opportunè ergo ipſe, qui, ſicut Apoſtolus ait, ſi nos negauerimus eum, fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt, opportunè, inquam, & omni mundo neceſſarium erat, confitetur quia filius Dei ſit.

Bona & opportuna cõfeſsio Chriſti de ſeipſo

2. Tim. 2.

Nam verè illi, qui aures illas quas iſta dicturus requirebat dicens, qui habet aures audiendi, audiat. Cõfeſsio iſta confeſsio magna eſt, quia ſicut de Ioanne narrat Euangeliſta, dum interrogaretur, tu quis es, & confeſſus eſt & nõ negauit, & confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus: ita & ſecundum confeſsionem iſtã vbi hic interrogatus, tu es, qui venturus eſt, an aliũ expectamus? confiteor, inquit, tibi pater, &c. rectè dicat prudens auditor quia confeſſus eſt & non negauit, & confeſſus quia ego ſum Chriſtus filius Dei. Nec verò ſenſus iſte priorem deſtruit, quo cũ dicimus confeſsionem pro laude accipi, ſolemus vti teſtimonio verbi præſentis;

Ioan. 1.

quo

quo dixit, confiteor tibi pater, quia verè laus eſt ei confeſsio veritatis, quã in illo tẽ-

Ioan. 18.

pore confiteri cœpit, confitendo ſe eſſe filium Dei verbis iſtis, omnia mihi tradita ſunt à patre meo, & nemo nouit filium, niſi pater, neque patrem quis nouit, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Et in cõfeſsione hac perſeuerauerit vſque ad mortem, vbi & coram Pilato dixit: Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt

Matth. 26.

teſtimonium perhibeam veritati. Et corã principe Sacerdotum, dicente: Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius Dei. Reſpondit: Tu dixiſti.

Ioan. 19.

Pro hoc nomine martyrizatus eſt ipſe teſtis fidelis, clamantibus Iudæis ad Pilatũ: Nos legem habemus, & ſecundum legem noſtram debet mori, quia filium Dei ſe fe-

1. Tim 6.

cit. Et ne quis dubitet teſtimoniũ illud recte confeſsionem dici, Paulus Apoſtolus ad Timotheum dicit: Præcipio tibi coram Deo, & qui viuificat omnia & Chriſto Ieſeu, qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato, bonam confeſsionẽ, vt ſerues mandatum. Verè bona confeſsio, qua veritas incarnata ſimul vtrunque aſſerit, videlicet & quod ipſe Ieſus Chriſtus filius Dei ſit, & quod vtraque natura, ſcilicet, diuina pariter & humana, non duæ perſonæ, ſed vna perſona ſit. Non enim dicit, omnia mihi tradita ſunt à patre verbi mihi inſiti, ſed à patre meo, inquit: cùm vtique conſtet, quia diuina Chriſti natura, verbum Deus nihil vnquam non habuerit, ſed humanæ tantũ naturæ traditum ſit, quod ante non habue-

Et pater reuelauit & filius.

rat, ſcilicet omnis poteſtas in cælo & in terra. Interea ſciendum, quia ſicut, vbi dixit, neque patrem quis nouit, niſi filius, ſubiũ-

Ioan. 17.

Matth. 16.

xit, & cui voluerit filius reuelare. ita vbi præmiſit, & nemo filium nouit, niſi pater, ſubaudire oportet, & cui voluerit pater reuelare. Nam ſicut de reuelatione, qua patrem reuelat filius, teſtimonium hoc habemus: Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus quos dediſti mihi, &c. huiuſmodi: ita de reuelatione, qua filium reuelat pater teſtimonium illud habemus: Beatus es Simon BarIona, quia caro & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cælis eſt. Ipſius autem reuelationis operatio, Sancti Spiritus aſpirátio eſt, per quem cognoſcitur filius, cognoſcitur pater, cognoſcitur & ipſe qui vnus amborum ſpiritus eſt. In qua reuelatione quantæ diuitiæ, quanta conſolatio ſit, ex verbis ſequentibus vult intelligi. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Quàm vera ſint iſta, ille ſcit qui experiri meruit, qui poſtquam laborauit & onoratus fuit, vocem hanc audiuit inuitãtis, & refectus eſt.

1. Cor. 2.

Exempli gratia: Paulus Apoſtolus, qui dixit, quia ſcriptum eſt, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit, quæ præparauit Deus his qui diligunt eum, ſtatimque ſubiunxit, nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum, ipſe expertus eſt. Laborauerat enim in eo, maximè quod adhuc ſpirans minarum & cædis in diſcipulos Domini, perſequebatur eos vſq; ad mortem, alligans & tradẽs in cuſtodias viros ac mulieres, & oneratus fuerat non ſolùm onere peccatorum, verum etiam onere quod portare contendebat cæremoniarum carnalium, quod neq;

Actor. 9.

Actor. 15.

patres noſtri, ait Petrus Apoſtolus, neque nos portare potuimus. Audiuit beatam inuitationem hanc, & venit, & refectus eſt. Non quidem iam tunc pleno conuiuio ſatiat⁹ eſt, ſed paruo interim guſtu refectus, donec veniret quod perfectum eſt. Quid putas illa perfectio vel quantũ habet ſuauitatis? Quantũ reficit? Paruus iſte guſtus, verè fateor & nõ incertus credo, quia nullo poteſt exprimi eloquio. Sentiri poteſt, dici non poteſt. Quanto magis illa perfectio? Et quotus quiſque eſt, qui illud quoque quod ſequitur, dignè poſsit appende-

Iugũ Domini ſuaue & onus leue.

re? Tollite, ait, iugum meum ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. O laborantes, ô onerati, qui cum iugo peccati & onere mortalitatis, quod commune eſt humano generi, Regum quoque vel dominorum dura imperia ſuſtinuiſtis, quales potius feræ quàm homines merentur dici, ſicut hactenus apud Danielẽ præ-

Daniel. 12.

ſignatum, per quatuor facies ferarum, leænæ & vrſi, pardi & illius ſine nomine beſtiæ terribilis atque mirabilis, dentes magnos, dentes ferreos habentis, ô vos, inquã defeſsi ac detriti iugo dominorum huiuſmodi, venite, ait, ad me, & ego reficiã vos. Ecce facies mea facies eſt hominis, & ecce ego ſum ille filius hominis, qui poſt illas feras veni in nubibus cæli, & vſque ad antiquum dierum perueni, antiquũ dierum patrem meum, cui nunc confitens dico, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Non ſum vt feræ illæ, ſed homo ſum, mitis & humilis corde. Sub iugo illorum, non hominũ, ſed ferarum, laboraſtis & onerati fuiſtis: ſub iugo meo, inuenietis requiem animabus veſtris, quia iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue: ita vt ſcienter dicatis, quia noſſe me viuere, & mihi ſeruire regnare eſt. *In illo tempore: Abijt Ieſus ſabbatho per ſata: Diſcipuli autem eius eſurientes, cœperunt vellere ſpicas & manducare. Phariſæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui faciunt quod non licet eis facere*

CAP. XII.

cere ſabbathis. At ille dixit eis: Non legiſtis quid fecerit

1.Reg. 12.

Dauid, quando eſurijt, & qui cum eo erant, quomodo intrauit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo e-

Exod. 29.

rant, niſi ſolis ſacerdotibus? Aut non legiſtis in lege, quia ſabbathis Sacerdotes in templo ſabbathum violant, & ſine crimine ſunt? Dico autẽ vobis, quia templo maior eſt hic. Si autem ſciretis, quid eſt, miſericor-

Oſee.6.

diam volo & non ſacrificium, nunquam condemnaſſetis innocentes. Dominus eſt enim Filius hominis etiam ſabbathi. O vos paruuli, quib. pater iſta reuelauit, qnid vobis per iſtam rem geſtã reuelatione dignum emicuit? Multa enim alia facit Dominus Ieſus, quæ ſcripta non ſunt, & ſi ſcriberẽtur per ſingula, nec ipsũ,

Ioan. 21.

ait Euangeliſta Ioannes, arbitror mundũ

Quæſtio.

capere eos qui ſcribendi ſunt libros. Quare ergo de multis quæ ſcripta non ſunt, inter pauca iſtud conſcribi dignũ fuit, quod abijt Dominus Ieſus ſabbatho per ſata, & diſcipuli eius eſurientes, cœperunt vellere ſpicas & manducare. Phariſæi autem vi-

Reſponſio

dẽtes, dixerũt ei, ecce diſcipuli tui faciũt ꝙ nõ licet eis facere ſabbathis? Quare, inquam, niſi quia reſponſio quam reſpondit eis, multum pertinet ad venerabilem confeſsionem illam, qua (vt iam dictum eſt) confeſſus eſt ſe eſſe filium Dei, ſic incipiens: confiteor tibi pater Domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientib. & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Dixit enim: Dico autem vobis, quia templo maior eſt hic. Item dixit: Dominus eſt enim filius hominis etiam ſabbathi. Nobis ſcire hæc expediebat, & idcircò ſcripta ſunt, & ſcribi debuerunt tanta hæc maieſtatis eius præconia. Quantum enim hoc eſt quod ait, dico vobis, quia templo maior eſt hic? Nam propter honorem nominis diuini magnum quid eſt templum, ita

Templo maior eſt hic.

vt reuerentiam debeat templo qnicunque cupit eſſe ſubditus, & reuerentiam præſtare Deo. Nimirum cùm dicit, tẽplo maior eſt hic, nec altare excipit, quo procul dubio nihil maius eſt, quã Deus, cuius altare eſt. Nam propter nomen Domini cui ſpecialiter altare dicatum eſt, omni creaturæ ipſum altare reuerendum eſt. Ergo dũ Dei filium ſeſe hoc dicto confitetur, qui veraciter templo vel altari idcircò maior eſt,

Dominus eſt filius hominis etiã ſabbathi.

quia Deus. Cùm item dicit: Dominus eſt enim filius hominis etiam ſabbathi, profectò omnium Dominum & Deum ſeſe eſſe venerabiliter aſtruit. Nullus eſt enim Dominus ſabbathi, niſi Deus ipſe, qni ſabbathum conſtituit. His dictis pro gloria illius iam dictæ confeſsionis, conſideranda ſunt duo hæc argumenta innocentiæ, quib. diſcipulos defendit, dicens: Si autem ſciretis, quid eſt, miſericordiam volo & non ſacrificium, nunquam condemnaſſetis innocentes. Primum eſt quod ita dixit: Non legiſtis quid fecerit Dauid, quando eſurijt,

Excuſatio diſcipulorũ per factum Dauid in Nobe.

& qui cum eo erant, quomodo intrauit in domum Dei & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neq; his qui cum eo erant, niſi Sacerdotibus ſolis: duo tunc Dauid feciſſe legitur, quorum in al-

1.Reg.21.

tero Sacerdotem, qui panes propoſitionis eſurienti dedit, miſericordia iuſtificat: & eum, qui comedit neceſsitas excuſat. In altero aut ſemetipſum Dauid idẽ iure accuſat, dicens ad eum qui reſiduus erat, ſcilicet, Abiathar: Sciebam in die illa, quod cũ ibi eſſet Doech Idumæus, procul dubio annunciaret Saul: Ego ſum reus omnium animarum patris tui. Feſellerat eum enim dicens: Rex præcepit mihi ſermonem, & dixit: Nemo ſciat rem propter quam à me miſſus es. &c. Hæc idcircò dixerim, ne non ſatis congrunm videatur, induxiſſe ſermonem pro argumento innocentiæ, diſcipulorum ſpicas ſabbatho vellentium & manducantium. Nam Dominus quid in illa re hiſtorica ſuo iudicio defenderit, ſatis indicat dicendo: Si autem ſciretis. quid ſit, miſericordiam volo & non ſacrificium, nunquã condemnaſſetis innocentes. Quæ ſententia de Propheta Oſee ſumpta, ſicut illum

Oſee.6.

Sacerdotem de miſericordia iuſtificat, qui melius exiſtimauit eſurienti laico dare panes propoſitionis, quàm obſeruare ritum illius ſacrificij: ſic econtra de inclementia condemnat Phariſæos, qui mallent diſcipulos Chriſti fame perire, quàm ſpicas ſabbatho vellendas concedere. Secundum ſiue

Iuge ſacrificium per ſingulos dies in lege Exod. 29.

alterum innocentiæ diſcipnlorum eius argumentum hoc eſt. Aut non legiſtis in lege, quia ſabbathis Sacerdotes in tẽplo ſubbathum violant, & ſine crimine ſunt. Violant, ait, videlicet ſecundum auſum præiudicij veſtri. Nam reuera nõ violant in priori tabernaculo ſemper introeuntes, & ſacrificiorum officia conſummantes. Per ſingulos dies, ait Lex, iugiter agnos anniculos duos, vnum mane agnum & alterum veſpere decimam partem ſimilę conſperſæ oleo tuſo, quod habeat menſuram quartam partem Hin, & vinum ad libandum eiuſdẽ menſuræ in agno vno. Alterum verò agnũ offeres ad veſperam, inxta ritum matutinę oblationis. Hoc agentes ſabbatho æquè vt prima vel ſecunda ſabbathi, profectò ſabbatum violant ſi omne opus abſque vlla exceptione ſabbati violatio eſt. Quid enim operoſius eſt, ſpicas vellere, an duos agnos anniculos cædere & pelles eorum detrahere, & eos cum libamẽtis ſuis offerre mane & veſpere? Sed ita demum ſabbathum violatur, ſi quis faciat ſeruile opus. Seruilis o-

Quomodo violatur ſabbatum.

peris definitio vera, eſt præcepti contemptus. Exempli gratia, Cùm eſſent filij Iſ-

rael in

Num. 15. rael in ſolitudine,& inueniſſent hominem colligentē ligna die ſabbathi, obtulerunt eum Moyſi & Aaron & vniuerſæ multitudini. Qui recluſerunt eum in carcere, neſcientes quid ſuper eo facere deberent. Dixitq; Dominus ad Moyſen: morte moriatur homo iſte, obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra. Cumque eduxiſſent eum foras, obruerunt lapidib. & mortuus eſt, ſicut præceperat Dominus. Opus illius hominis non ex ignorantia, non ex infirmitate, ſed ex ſuperbia venit, & peccatum eius contemptus fuit. Rectè ergo tanquam ſabbathi violator mori debuit ſecūdum ſententiam hanc ibidem præſcriptā. *Ibidem.* Anima verò quæ per ſuperbiam aliquid commiſerit, ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus, quoniam aduerſus Dominum rebellis fuit, peribit de populo ſuo. Verbum enim Domini contempſit, & præceptum illius irritum fecit, idcircò delebitur & portabit iniquitatem ſuam. *Obiectio.* Diceret aliquis illorum: Idcircò Sacerdotes ſabbatho hæc facientes ſine crimine ſunt, quia faciunt in templō Domini, ex præcepto eius qui Dominus eſt etiam ſabbathi. *Solutio.* Ad hæc ille: Dico vobis, quia templo maior eſt hic, & Dominus eſt filius hominis etiam ſabbathi. Quibus verbis ſi non credis ô tu quiſquis es, operibus crede. Sequitur enim. *Et cùm inde tranſiſſet, venit in ſynagogam eorum: Et ecce homo habens manum aridam. Et interrogabant eum dicentes, ſi licet ſabbathis curare, vt accuſarent eum. Ipſe autē dixit eis: Quis erit ex vobis homo, qui habet ouē vnam, & ſi ceciderit hæc ſabbathis in foueā, nónne tenebit & leuabit eā? Quāto magis melior eſt homo oue? Itaq; licet ſabbathis benefacere. Tūc ait homini: Extēde manū tuā. Et extendit. Et reſtituta eſt ſanitati ſicut altera.* Si, inquam, verbis non credis, ô tu quiſquis es ſapiens vel prudens, & paruulus nōdum eſſe didiciſti, qualium ſupra in confeſſione ſua meminit iſte filius Dei, iſte maior templo, & Dominus etiam ſabbathi, operibus crede. Nunquid enim ſic & ſic operaretur, ſi in confeſſione iſta fuiſſet mentitus: Confiteor tibi, inquiens, pater, & omnia mihi tradita ſunt à patre meo, & templo maior eſt hic, & Dñs eſt filius hominis etiam ſabbathi? *Ezech. 28.* Ille qui ſemetipſum mendaciter magnificauit, qui (ſicut per Ezechielem exprobratur illi) eleuans cor ſuum dixit: Deus ego ſum, & in cathedra *Num. 12.* Dei ſedi, & ego feci memetipſum, quia mētitus eſt, idcircò tanquam ſuperbus iudicatus eſt, & nihil vnquam diuinum nihil vtile fecit. Veniam ad homines quorum ex- *Num. 16.* tollentia de ſcripturis nota eſt. Maria prophetes, Soror Moyſi & Aaron, quia locuta eſt contra Moyſen dicens, num per ſolum Moyſen locutus eſt Dominus, nónne & nobis ſimiliter locutus eſt? non impunè tranſiit, ſed tanquam ſuperbè locuta, confuſibilem pœnam recepit, operuit enim eā cadens lepra quaſi nix. Amplius autē Chore, Dathan & Abyron in ſuperbiam erecti *1. Reg. 16.* & Sacerdotium vendicantes ſibi, pœnam terribilem receperunt, alij cælitus igne cōſumpti, alij viui à terra abſorpti. Saul quoque Rex quondam electus Dei, propter ſuperbiam proiectus, & maligno ſpiritui traditus eſt. *Chore confeſsio omnium maxima.* Iſte maiora de ſemetipſo confitens, quàm aliquis illorum hominū peccatorum, maiora & maiori cum poteſtate fecit opera, quam aliquis hominum iuſtorum, vt eſt illud, quod protinus, cùm dixiſſet, Domin⁹ eſt enim filius hominis etiā ſabbathi, tranſiens & veniens in ſynagogam ipſa die ſabbathi, homini manum habenti aridam, non precem fundendō, aut quiuis ſanctus homo, ſed imperando vt Deus dixit, extende manum tuam, & extēdit. Igitur & ex hoc & ex cæteris operibus, quæ poſt tantam confeſsionem illam fecit, qualia nemo ali⁹ fecit, vobis ô ſapientes & prūdētes, conſtans eſſe debuiſſet, quia Dei filium & etiam ſabbathi Dominum ſe eſſe confitendo, non mentitus eſt. Sed quid ſequitur? *Exeuntes autem Phariſæi, conſilium faciebant aduerſus eum, quomodo eum perderent.* Ergo cauſa abſconſionis, quam ſupra dixit, quia abſcōdiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, inuidia ipſorum fuit. Superati enim & veritate ſermonis & potentia virtutis, atq; ideò de ignorantia inexcuſabiles, conſilium faciebant, quomodo eum perderent: nec deſtiterunt eiuſmodi ſapientes & prudentes, à vera ſapientia, deinceps magis ac magis ſuperati, & operibus bonis irritati, donec eum perderent vt eis viſum eſt. Iuſto igitur indicio abſcondiſti, inquit, hæc à ſapiētibus & prudentibus. Quā videlicet abſcōſionem continuò verbis inſinuauit myſticis, ſapientia iuſtificata & inſtificanda à filijs ſuis, Sequitur enim. *Ieſus autem ſciens, receſsit inde, & ſecuti ſunt eum multi, & curauit omnes, & præcepit eis, ne manifeſtum eum facerent.* Niſi enim myſterium intelligas in illa præceptione, qua præcepit eis ne manifeſtum eum facerent, contrarium videbitur ei quod ſequitur: Tunc oblatus eſt ei dæmonium habens cæcus & mutus, & curauit eum, ita vt loqueretur & videret. Et ſtupebant omnes turbæ, & dicebant: Nunquid hic eſt filius Dauid? Phariſæi autem audientes, dixerunt: Hic nō eijcit dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum. Ergo in præceptione huiuſmodi myſterium eſt. Nimirum forma ſerui homo exterior, conſilio *Cur Ieſus inde receſsit.* vel iudicio ſubſeruiens inſitæ ſibi diuinitati, ita locutus eſt, ita præcepit: Conſilium fit, hoc erat, iudicium iſtud erat, recedere ab inuidentibus & blaſphemantibus Iudæis, præcipe-

præcipere Apoſtolis vel prædicatoribus ſuis, ne apud illos docerent aut prædica-
Eſaia. 5. rent, iuxta illud per Eſaiam dictum: Et nu-
Eſaia 42. bibus mandabo ne pluant ſuper vineam meam imbrẽ. Ad hoc pertinens, propheticum ſubiungit Euangeliſta teſtimonium. *Vt adimpleretur quod dictum eſt per Eſaiam Prophetam, dicentem: Ecce puer meus quem elegi. Dilectus meus in quo complacuit animæ meæ. Ponam ſpiritum meum ſuper eum, iudicium gentibus nunciabit. Non contẽdet, neq; clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. Harundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eijciat ad victoriam iudicium & in nomine eius gentes ſperabunt.* Si enim in eo quod præcepit eis, ne manifeſtum eum facerent, nihil aliud attendas, niſi quod litera ſonare videtur, quomodo per hoc adimpletum eſt illud, quod hic in teſtimonio prophetico inter cætera dictũ eſt, & iudicium gentibus nũciabit, & in nomine eius gentes ſperabunt? Sed profectò in præceptione myſterium eſt mandati illius, quo (vt iam dictum eſt) mandare habeat nubibus ne pluerent ſuper vineã ſuã
Matth. 10 imbrem, id eſt, Apoſtolis ſuis, ne illis im-
Actor. 13. penderent euangelicam prædicationem,
Eſaia 42. & excuſſo puluere pedum in eos, conuerterentur ad gentes, quod & factũ eſt, & hoc facto nimirum iudicium gentibus nunciauit, & in nomine eius gentes ſperabunt. Quam ob cauſam taliter mandare debuit, ne apud Iudęos prædicarent aut docerent? Vt adimpleretur quod dictum eſt de hoc puero Domini, ne hoc electo & dilecto, benè ſeruiente in forma ſerui. Non contendet neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. Planè hoc nos intel-
Iudæorum clamoſa peruicacia ligere vult, quod plena contentionis, plena clamoris prædicatio eſt, vbicunq; Chriſtus prædicatur Iudæis. Nolunt enim au-
Eccl. 32. dire, ſed verba verbis contraria reddere, & ſine ſenſu clamare, vt vel clamando videãtur viciſſe, aut rationẽ habere, cur euangelio non debeant credere. Ergo non contẽdat, ait, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius, id eſt, mandabit de ſe non prædicari illis, quia communiter contentioſi ſunt & clamoſi, iuxta illud: Ne effundas ſermonẽ, vbi non eſt au-
Titum. 3. ditus. Hinc eſt illud Apoſtoli ad Titũ: Stultas autem quæſtiones & genealogias & cõtentiones & pugnas legis deuita, ſunt enim
2. Timot. 2 inutiles & vanæ. Item ad Timotheum: Stultas autem & ſine diſciplina quæſtiones deuita, ſciens quia generant lites. Seruum autem Domini non oportet litigare, ſed man-
Harũdinẽ quaſſatam non cõfringet. ſuetum eſſe ad omnes. Quod deinde ſequitur. Harundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, circa ipſos Iudæos ſic rectè poteſt intelligi, vt illud: Cùm iratus fueris, miſericordiæ

recordaberis. Ecce enim vbi venerũt Ro- *Abac. 3.*
mani, gentemque & locum tulerunt, Ciui- *Rom. 11.*
taſque & Templum datum eſt in exuſtionem ignis, tunc vtique harundo quaſſata eſt, & extunc linum fumigat longa captiuitatis diſperſione palam cunctis exhibens ſuæ calamitatis monimenta. Sed neque harundinem ſic quaſſatam confringet, neque linum ſic fumigans extinguet, quia cæcitas ex parte contingit in Iſrael, donec plenitudo gentium ſubintraret, & tunc reliquiæ ſaluæ fient. Hoc eſt quod continuò dicit:
Donec eijciat ad victoriam iudicium, & in *Ioan. 9.*
nomine eius gentes ſperabunt. Illud nanq; iudicium, de quo alibi dixit, in iudicium ego veni in hunc mundum, vt qui non vident, videantur, & qui vident cæcificanti relictis Iudæis & gentibus in nomine eius ſperãtibus: eijcit, id eſt, fortiter peruenire facit, & victoriam, & in hoc ipſo multum proficit, quod harundinem, id eſt, Iudaici populi lenitatem, modò ſupradicto quaſſatam, non omninò confregit, & linum fumigans, id eſt, eiuſdem populi vetus ſacerdotium, igne (vt iam dictum eſt) peruſtum non omninò extinxit, ſed ſemiuſtum nũc vſque in diſperſione captiuitatis fumigare permittit. Multum, inquam, hoc ad illam victoriam proficit, iuxta ſenſum illius ver-
ſiculi ex perſona huius pueri per Pſalmiſtã *Pſalm. 58.*
prolati: Deus oſtẽdit mihi ſuper inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiſcantur populi mei. Diſperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus Domine. *Tunc oblatus eſt ei dæmonium habens, cæcus et mutus, & curauit eum, ita vt loqueretur & videret, & ſtupebant omnes turbæ, & dicebant: Nunquid hic eſt filius Dauid? Phariſæi autẽ audientes, dixerunt: Hic non eijcit dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Ordo verè myſticus ac diuinus, quando Dominus Ieſus ſciens cogitatio-
nes eorum, receſſit inde, & ſequentibus ſe *Cæcus mutus et dæmoniacus, gentes deſignat.*
præcepit & ne manifeſtũ eum facerent, tũc oblatus eſt ei dæmonium habens cæcus & mutus, & curauit eum, ita vt loqueretur & videret: quia ſic futurum erat, & ſic factũ eſt, vt quando ex reuelatione ſpiritus ſancti & autoritate ſcripturæ, relictis blaſphemantibus Iudæis, conuerterunt ad gentes, tũc gentes audientes gauderent, ſeq; vltro offerrent: quarum omnis multitudo, quoniam à Principe huius mũdi diabolo poſſidebatur idola colens, & creatorem ſuum nec nominare ſciens, & quo ducebatur neſciens: rectè per hominem deſignata eſt dæmonium habentem, cæcum & mutum. Futurum autem & hoc erat, vt propter eandẽ
gentium conuerſionem, Iudæi magis ac *Inuidia Iudæorum cõtra cõuerſionẽ gẽtiũ*
magis blaſphemarent, mira inſania gentib. inuidentes, gentium ſalutem odientes, ita vt ne audire quidem paterẽtur hoc ipſum,
quod

Actor. 22.

quod de gentibus Deo cura eſſet. Exempli gratia: Cùm Paulus ad plebem rationẽ reddens, illuc vſque narraſſet, & dixit ad me, vade quoniam ego in nationes longè mittam te, audiebant autem eum, ait ſcriptura, vſque ad hoc verbum, & eleuauerunt vocem ſuam dicentes: Tolle de terra huiuſmodi, non enim fas eſt eum viuere. Vociferantibus autem eis, & proijcientib. veſtimenta ſua, & puluerem iactantibus in aerem, iuſsit tribunus induci eũ in caſtra, & flagellis cædi & torqueri, vt ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei. His atque alijs modis futurum erat, vt contradicerent his quæ ab Apoſtolis dicerentur blaſphemantes.

Initium blaſphemiæ

Tãtæ blaſphemiæ initium ſimul & prodigium fuit, quod Phariſæi audientes dixerunt: Hic nõ eijcit dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum. Et quia propter huiuſmodi blaſphemias & perſeuerantem impietatem futurum erat, vt contra ſemetipſos diuiderentur in quãdam ſimilitudinem dæmonum, quorum participem in diuiſione ipſorum ſacrilegi dicere auſi ſunt filiũ Dei, venerabilis myſterij pulcherrimus ordo continuatur ſic: *Ieſus autem ſciens cogitationes eorũ, dixit: Omne regnum diuiſum contra ſe deſolabitur. Et omnis ciuitas vel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit. Et ſi Sathanas Sathanam eijcit, aduerſus ſe diuiſus eſt. Quomodo ergo ſtabit regnum eius? Et ſi ego in Beelzebub eijcio dæmones, filij veſtri in quo eijciunt? Ideò ipſi iudices veſtri erunt. Si autem ego in ſpiritu Dei eijcio dæmones, igitur peruenit in vos regnũ Dei. Aut quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & vaſa eius diripere, niſi prius alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiat.* Sciens (inquit) cogitationes eorum, videlicet quod non per ignorantiam errarent, ſed per inuidiam blaſphemarent, quũ aliũd poſſet iſtud in primis dicere maluit: Omne regnũ in ſeipsũ diuiſum, deſolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit: ſententiam vtique verã, cuius veritatẽ in ſemetipſis experituri erant.

Regnũ Iudæorũ in ſe diuiſum.

Futurum namque (vt iam dictum eſt) hoc erat, & factum eſt, vt regnum eorum & ciuitas præclara ac ditiſsima Hieruſalẽ, de foris Romano exercitu circundata, intus triplici diuiſione contra ſe diuideretur, principibus diuiſionum, Ioanne, Eleazaro, & Simone, ſumma, & media, & inferiora ciuitatis loca tenentibus, & mirabili inſania contra ſemetipſos debacchantibus tam atrociter vt ipſi hoſtes, ſcilicet, Romani, duros infideliũ caſus miſerarentur, qui inter illorum ſurias latronum nulla pace intercurrente, conſumebantur. Planè diuinitas, cui omnia præſentia ſunt, hoc futurum tanquam præſens iam videbat: immò vt fieret æquiſsimo iudicio decernebat, quoniam ſic dicebant, & ſe exiſtimari volebant de ipſo Dei filio, quod cum Beelzebub principe dæmoniorum pactũ habens, quod auditu quoque neſas eſt, concordi operatione per eum Dæmones eijceret.

Filij veſtri in quo eijciunt.

Et vt iuſtiſsimum iudicium intelligas, percontatur, dicens ad eos? Et ſi ego in Beelzebub eijcio dæmones, filij veſtri in quo eijciũt? Ac ſi diceret: Et ſi vos cõtra me tale verbum dicitis, quid facietis, aut dicetis, cũ filios veſtros, ſcilicet, Apoſtolos, poſtquam glorificatus fuero, dæmones eijcere videbitis, manifeſta operatione Spiritus ſancti, non ſolùm de corporibus obſeſsis, verumetiam de templis vel delubris, in quibus coluntur prodigijs? Quid tunc dicetis? vtique dicetis, quia in Beelzebub faciunt hæc. Si enim patremfamilias Beelzebub vocaſtis, quantò magis domeſticos eius? Homini percontatione præmiſſa, ſtatim ſubiungit. Ideò ipſi iudices veſtri erunt.

Mat. 26. 27.

Nam reuera, ſi finem feciſſent blaſphemandi ſaltem vbi clamauerunt, reus eſt mortis, & non ſolummodo verbũ huiuſcemodi dixerunt contra filium hominis, verumetiam expuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt, & ad vltimum crucifixum prætereuntes, blaſphemabant eum: ſi (inquã) ſaltem tunc finem feciſſent blaſphemandi, & non etiam poſt reſurrectionem & aſcenſionem eius, miſſum de cælo, & in Apoſtolis loquentem ſpiritum ſanctum, ac prædicantem pœnitentiam & remiſsionem peccatorum ſimiliter blaſphemaſſent, non fuiſſent iudicati, non iudicaſſent eos filij ipſorum Apoſtoli.

Actor. 18.

Verbi gratia, vt dicerent excutientes veſtimenta ſua: Sanguis veſter ſuper caput veſtrum, mundi nos ex hoc ad gentes ibimus. Nec verò totũ iudicium, ſed iudicij fuit initiũ, diuiſio illa regni ſiue ciuitatis eorũ. Perfectũ & plenũ tunc erit iudicium illorũ, quando iudices illi, de quibus ait: Ideo ipſi iudices veſtri erũt, ſedebũt ſuper ſedes duodecim, iudicãtes duodecim tribus Iſrael, ita vt terræ Sodomorũ remiſſius debeat eſſe, q̃ illis, ſcilicet in die iudicij.

Matth. 19.

Nũc perpendere libet, ad quid inueniendum, ſiue cõprobandũ ſumma ſapientia fecerit ſyllogiſmum hunc, id eſt, argumentationẽ ex tribus partibus cõſtantem. Propoſitionẽ, aſſumptione, cõcluſione.

Syllogiſmus perfectus Chriſti contra Iudæos.

Præmiſſo namq;, ſciens cogitationes eorũ, ſic illum Euangeliſta propoſuiſſe narrat: Omne regnũ in ſeipſum diuiſum, deſolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit. Propoſitioni huic, vellẽt nollent, audientes cõſentire oportebat. Sequitur aſſumptio, quã itidem, vellent nollẽt, verã eſſe concederẽt, ſcilicet, Sathanã eſſe diuiſum cõtra ſe, quoniam ipſorũ erat ſententia, in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit

rum eijcit Dæmones. Proinde aſſumens, dicit: Et ſi Sathanas Sathanam eijcit, aduerſum ſe diuiſus eſt. Statim concludit: Quomodo ergo ſtabit regnum eius? Quid ſibi vult homini argumẽtatio? Nónne hoc manifeſtè innuit, quod ſciret cogitationes eorum tales eſſe, vt propoſitum haberent in regno Sathanæ contra ſpiritum ſanctum ſtare? Incredibile hoc videbatur illi, cuius ſenſus non recipit vel non credit, ꝙ vllus vnquã homo fœdus cum diabolo pepigerit. Porrò Eſaias de iſtis prophetauit, Propter hoc audite verbum Domini viri illuſores, qui dominamini ſuper populũ meũ qui eſt in Hieruſalem. Dixiſtis enim: Percuſsimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum, &c. vſq;, & delebitur fœdus veſtrum cum morte, & pactum veſtrum cum inferno non ſtabit. De iſtis (inquã) hoc Eſaias prophetauit. Nam de eo quod poſtmodũ dicit, & dixit Dominus, eò quod appropinquat populus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me, cor autem eius longè eſt à me, & timuerunt me mandato hominis & doctrinis, Ipſe Dominus in hoc eodem Euangeliſta taliter contra eos mẽtionem fecit: Hypocritæ, benè prophetauit Eſaias de vobis, dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autẽ eorum longè eſt à me. Sine cauſa aũt colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.

Iudæi confœderati diabolo.
Eſaiæ. 28.
Iudæi appropinquabãt deo nõ corde ſed labijs tantũ & ore.
Matth. 13.
Eſa. 29.

Miro igitur modo blaſphemiam illorum aſſumptam, duab. iuſtæ iræ cinxit ſententijs, ita proponens: Omne regnum contra ſe diuiſum, deſolabitur, & omnis ciuitas vel domus diuiſa contra ſe, nõ ſtabit, qua ſententia illud intendebat, vt iam dictum eſt, quod in obſidione Romanorum contra ſemetipſos forent diuidendi, ſicque cáſuri ac deſolandi. Et ita concludens, quomodo ergo ſtabit regnum eius? qua ſententia terribilius eoſdem percutit, caſuros cum diabolo in die iudicij. Quidnam eſt percontari, quomodo ſtabit regnum eius, niſi ac ſi diceret, quomodo ſtabit illud ꝙ pepigiſtis cum morte ſiue cum inferno, id eſt, cum diabolo, pactũ vel fœdus? Non enim fœderatis ſuis, vt vos eſtis, pactũ cuſtodire vel parcere poterit mors ſiue infernus, flagellum inundãs, id eſt, diabolus. Vanè dixiſtis: Flagellum inundans cũ tranſierit, non veniet ſuper nos, quia poſuimus mendatium ſpem noſtram, & mendacio protecti ſumus. Cũ ita ſecundum propheticam veritatem ſperetis in protectione mendacij, quaſi in protectione ſtãtis regni hoc dicitis contra me, dicitis odio mei, quia me agente Sathanas Sathanam eijcit, quod repugnans eſt eidem veſtræ ſpei. Stulti & cæci, ſi Sathanas Sathanam eijcit, quomodo Sathanas parcet vobis hominibus fœderatis ſibi? Non ita, ſed flagellum inundans cũ tranſierit, eritis ei in conculcationẽ. Quandocunque pertranſierit tollet vos, quoniã mane diluculo pertranſibit, in die & in nocte, & tantummodo ſola vexatio intellectum dabit auditui. Iuſtud benè & veraciter de vobis prophetauit Eſaias: Flagellũ enim inundans, id eſt, diabolus vtiq; mors ſuper peccatores inundans, cũ tranſierit, eritis in conculcationem, quando pertranſierit, tollet vos. Duo dicta ſunt: Cũ trãſierit, conculcabit, quando pertranſierit, tollet vos. Ecce tranſibit iudicio præſenti, de quo nunc dico: Nunc iudicium eſt mundi, nunc princeps mundi eijcietur foras, & tũc conculcabit vos: Cùm enim reſurrexero à mortuis, quod eſt illum foras mitti ſine tranſire, tunc vos conculcabit conculcatione exercitus Romani. Quando autem venero in nubibus cæli, ad iudicandum viuos & mortuos, & ille videntibus cunctis præcipitabitur, quod erit illi pertranſire, tunc tollet vos, vt neq; ipſe neque vos amplius ſitis, aut ſcandala regno Dei faciatis. Illo iudicio manifeſto in æternũ pertrãſibit, & idcircò ſic dictum eſt, mane diluculo, in die & in nocte pertranſibit. Omni enim æternitate ceſſabit, & tantũmodo ſola vexatio intellectum dabit auditui, quia ante illam præcipitationem non intelliget ipſe, non intelligent fœderati eius quam ſtulti ſint vel fuerint.

Iudicium cõtra blaſphemiam eorum.
Eſa. 28.
flagellũ inundans.
Duplex vindicta in Iudaos.
Ioan. 12.
Iob. 40.
Eſa. 28.

LIBRI NONI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. X.

Propoſitū authoris in hoc opere.

PRopoſiti modū ſupergreſſ⁹ eſſe videor, Reuerēde mi Cuno, Pręſul Eccleſiæ Ratiſponēſis, in opere de Gloria & Honore Filij hominis, quod tu à me magno charitatis imperio, quo circa me vti ſolebas, vt ſcriberē, vehementer exegiſti. Propoſueram quippè in iſto libro generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham, ſiue in hoc euangelio Matthæi, facies quatuor vnius eiuſdemque animalis contemplari, faciem hominis, faciem vituli, faciem leonis, & faciē aquilæ volantis, id eſt, quatuor ſacra hæc, quæ Chriſtiano ignorare non licet, incarnationem, paſsionem, reſurrectionem atque aſcenſionem, vnius eiuſdemque Ieſu Chriſti. Hoc (inquam) propoſueram, quoniam pertinet ad intentionem operis, conſideratio hæc, & præfixo congruit titulo: De Gloria & Honore Filij hominis. Nec erat in intentione, totum peragrare profundum huius pelagi, totum continua expoſitione pertractare textum huius Euangelij. Ecce autem cùm ita propoſuiſſem, volumen extendi, ſeriemque euangelicā magna ex parte tranſegi, atque ita, quaſi agente ſpiritu vehementi, qui non longè à portu nauigare decreueram, ferè vſque ad medium pelagi mea propelli vela permiſi. Reuocabo igitur ſermonis curſum, modúq; tenere curabo, & omiſſo tractatu eorum, quæ in euangelio ſequuntur, poſt illa, quę ꝓ vt potui Domino adiuuāte, dixi hactenus in contemplatione faciei hominis, accedam ad contemplandā faciem vituli, dignum aliquid fari deſiderans promiſſo vel titulo, cuius tu mihi autor extitiſti, amator gloriæ & honoris filij hominis. Verè fidelis Dominus in verbis ſuis, veraciter dixit: Sed quicunque glorificauerit me, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Veritatem huius dicti, in te quoque apparere nunc gloriamur. Nam quia tu eius gloriam deſideranter quæſiſti, de cuius deſiderij fonte proceſsit iſtud, quoque vt diceres, ſcribe mihi opus de gloria & honore filij hominis: veſtem ſanctam, veſtem pontificalem in gloriam & decorem ipſe tibi fecit, cuius gratiæ finis iſte ſit, vt illic te inuenias in ordine ſacerdotum, vbi (ſicut dicit Apoſtolus) vnuſquiſque in ſuo ordine reſurgit, primitiæ Chriſtus. Faciem vituli ſacramentum eſſe dominicæ paſsionis, ex hoc accipimus, quod ſicut in exordio meminimus huius operis, ſacra & myſtica Lex vitulum in figura eius pro peccato iuſsit offerri. Si (inquit) Sacerdos peccauerit, delinquere faciēs populū, vel ſi omnis turba ignorauerit, & per imperitiam fecerit ꝙ contra mandatum Domini eſt, offeret pro peccato vitulum immaculatum Dn̄o, &c. quæ miro modo, & ordine verè ſacro, & myſtico figurant ſacramentū paſsionis Ieſu Chriſti, cuius ſanguis, ſecundum quod ritus ille ſignificat emundauit conſcientiā noſtram (ait Apoſtolus) ab operibus mortuis. In initio quoque quando Moyſes aſcenſurus in montem, & tabulas erat accepturus lapideas, dicente Domino: Aſcende in montem & eſto ibi, daboq; tibi duas tabulas lapideas legem ac mandata quæ ſcripſi, vt doceas filios Iſrael, ſacrificium obtulit homini, ſcilicet vitulos duodecim. Et quidem alia quoque animalia iuſſum eſt offerri, ſcilicet hircū de capris ſiue caprā, agnū ſiue arietem, ꝙ omnia ſacramētū myſticè ſpirabant eiuſdem ſacroſanctæ paſsionis, præcipueque agnus ille qui immolabatur ad veſperam, quartadecima die menſis primi: ſed omnium illorum maximum eſt vitulus, quorum pro hoc myſterio ſundebatur ſanguis, & idcircò rectè pro omnibus hic in myſterio vna ponitur facies vituli. Aſpectus faciei huius ab eo nobis incipit, quod dixit Dominus Ieſus diſcipulis ſuis: *Scitis, quia poſt biduum Paſcha fiet, & filius hominis tradetur, vt crucifigatur.* Nemo verè qui neſciat paſcha illud fuiſſe immolationem Agni, ad veſperam quartadecima die menſis primi ſtatutumque fuiſſe Iudæis, vt per ſingulos annos eodem ritu celebrarent, ſecundum hęc verba Domini. Habebitis autem diem hanc in monumentum, & celebrabitis eam ſolennem Domino in generationib. veſtris cultu ſempiterno. Item: Hāc obſeruare debēt oēs filij Iſrael in generationibus ſuis. Hoc tamen intererat, quod cùm Lex ita dixiſſet: Menſe primo quartadecima die menſis ad veſperam Paſcha Domini eſt, & quintadecima die menſis huius ſolennitas azimorum Domini eſt. Interdum non ita fiebat, neq; anno illo ita factum eſt. Nam inter traditiones plurimas, quas Seniores Iudæorum

Facies quatuor vnius animalis.

De facie vituli tractādū erit deinceps.

Pſal. 144.

1. Reg. 2.

1. Cor. 15.

Leui. 4.

Hebr 9.

Exod. 24.

Exod. 12.

CAP. XXVI.

Immolatio agni paſchalis.

Exod. 12.

Traditio ſeniorū de paſcha.

ſuperſtatuerant, traditionibus Dei, iſtud
quoque ſtatuerant, vt ſi diem ante ſabba-
thum, quã ſextam feriam dicimus, contin-
geret eſſe quintamdecimam menſis, nõ ce-
lebraretur ſolẽnitas, ſed differretur in diẽ
ſequentẽ ſabbathi, difficilè & incommodũ
eſſe dicentes, duo ſabbatha continuare, id
eſt, duobus diebus vacare ab omni opere,

Quæſtio.

multas ob cauſas, quarũ ex præcipuis vna e
rat, quod cadauera ſuorum nonnunquam
vſque in quartam diem inſepulta, fœtoris
moleſtiam generarent. Traditio hæc co-
gnita, magnam ſoluit quæſtionem ei, qui
fortè dicat: Cùm Iudæi quartadecima die
ad veſperam Paſcha celebrando, agnum
comediſſent, & ſequenti die, quoniã quin-
ta decima erat, ſolennitatem celebrare, &
ſecundum legem vacare debuiſſent, quo-
modo illis iudicia tractare licuit, quibus

Reſponſio.

tunc totum diem inſumpſerunt in condẽ-
natione Domini & eorum quos cum illo
crucifixerunt. Hanc (inquam) quæſtionẽ
cognitio citò ſoluit illis iam dictæ tradi-
tionis, quia traditum illis fuerat, differrè
ſolennitatem, quum eueniſſet ante ſabba-
thum legale quintadecima dies menſis, &
pro duobus ſabbathis vnum celebrare ſab
bathum magnum, ſolennitate duplici. Vn-

Ioan. 19.

de cùm dixiſſet Euangeliſta, Iudæi ergo,
quoniã paraſceue erat, vt non remanerẽt
in cruce ſabbatho corpora, cauſam iſtã ſub
iũxit: Erat enim magnus dies ille ſabbathi.
His dictis pro traditione ſeniorum, q̃ ob-
ſeruantes ſerui peccati, tunc in quintade-
cima die menſis quaſi licitum habuerunt
operari & malè operati ſunt. Nunc redea
mus ad rem. Scitis (inquit) quia poſt bi-
duum paſcha fiet, & filius hominis trade-
tur vt crucifigatur. Et quidem ſciebant,

Tẽpus paſſionis prædeſtinatum.

quia paſcha fieret, ſed hoc neſciebãt, quod
in illa paſchali veſpera tradendus, & die ſe
quenti crucifigendus eſſet. Ipſe autem nõ
ſolùm ſciebat, verumetiã ab initio taliter
fieri prędeſtinauerat, quatenus finem acci
piẽte paſcha veteri, id eſt, legalis agni im-
molatione, confeſtim verus ipſe agnus &
paſcha nouum immolaretur; atque ita
quod eatenus velut in vmbra ſignificatũ
fuerat, iam in re procederet, figuræ trãſeũ
ti veritas permanens ſuccederet. Nunquid
verò vel illud à myſterio vacare putandũ
eſt, quod poſt biduum hoc futurum eſſe
prædixit? Poterat etiam ante hoc ipſum
prædicere, ita vt diceret, poſt triduum, ſi-
ue poſt quatriduum. Ergo nec iſtud vaca-
re patimur, ꝙ tũc prædixit, ex quo poſt tri
duum, id eſt, tertia die, erat crucifigẽdus.
Vnde ſciendum, quia ſicut triduana ſe-
pultura, ita & triduana fuit paſſio eius, quã
neceſſarium erat ſanctam placari trinitatẽ,
cunctis trium temporum hominibus ſalu-
tem hanc expectantibus, ſcilicet, & illis an-
te legem, & illis qui ſub lege fuerunt, &
nobis qui nunc ſub gratia viuimus. Hæc
eius triduana paſſio ſic diſcernitur. Qua
die dixit hoc diſcipulis ſuis: Scitis, quia
poſt biduum paſcha fiet, venditus fuit, Iu-
da traditore loquente cum principibus ſa-
cerdotũ, & magiſtratibus, & illis paciſcen
tibus pecuniam illi dare, quibus & ſpopon

Quomodo paſſio chriſti fuit triduana.

dit illum tradere. Tranſacto ſequenti die,
iam ad veſperam plena (id eſt, quintadeci-
ma) luna effulgente, paſcha de more factũ
eſt: & tunc ipſe, cùm eſſet nox, Iuda fo-
ras egreſſo ad tradendum agonizans, &
prolixius orans, ſudoremque ſangui-
neum deſudans, traditus compræhenſus
& ligatus, ad principes ſacerdotum addu-

Luc. 22.

ctus eſt, & die ſuccedente crucifixus eſt.
Nunc rei ordinem ingrediamur. *Tunc con-
gregati ſunt principes ſacerdotum, & ſeniores popu-
li in atrium principis ſacerdotum, qui dicebatur Ca-
iphas, & conſilium fecerunt, vt Ieſum dolo tenerent &
occiderent. Dicebant autem: Non in die feſto, ne fortè
tumultus fieret in populo.* Conſilium illud erat,
quod patriarcha Iacob præuidens, dice-
bat: Simeon & Leui fratres, vaſa iniquita-
tis bellantia. In conſilio eorum ne veniat
anima mea, & in cœtu ipſorum non ſit glo
ria mea, quia in furore ſuo occiderunt vi-

Iacob præuidit hoc conciliũ ſacerdotum.

rum, & in voluntate ſua ſuffoderunt mu-
rum. Maledictus furor eorum, quia per-
tinax: & indignatio eorũ, quia dura. Nã ſi
tantũmodo illud attenderet ꝙ fecerãt in
Sychẽ propter violatã ſororem ſuã Dinam,
quæ ratio eſſet, optare de prætérito. & dice
re, in cõſilio eorũ ne veniat anima mea, &
in cœtu ipſorũ non ſit gloria mea? Simul
cõſiderandũ, quia dicturus hęc, &c. filijs
ſuis, pręmiſit. Cõgregamini & audite filij
Iacob, audite Iſrael patrẽ vrſtrũ, cõgrega-
mini, vt annuntiẽ, quę ventura ſunt vobis
diebus nouiſſimis. Ergo futuri huius pro-

Ibidem.

phetica erat annunciatio cõſilij, ꝙ tunc (vt
iam dictũ eſt) cõgregati fecerunt principes
ſacerdotũ vtiq; de tribu Leui, nec ante de-
ſierunt in furore pertinaces, donec morte
crucis virũ occiderent, & lancea murũ ſuf-
foderent, murum templi nõ manu facti, de
quo vir ipſe dixit: Soluite templũ hoc & in
triduo excitabo illud. Propter cõgregatio
nẽ eiuſmodi, quia tale in conciliũ cõgrega-
ti ſunt, diuidã eos (inquit) in Iacob, & di-
ſpergã eos in Iſrael, quia videlicet propter
ſcelus illud, & pertinatiã indignationẽque
durã id eſt, inuidiã, qua in crudelitate per-
ſiſtũt, ecce diuiſi ſunt in Iacob & diſperſi
ſũt in Iſrael, id eſt, in populis Chriſtianorũ,

Ioan. 2.
Gen. 49.

q ſupplãtauerunt eos, quiq; ꝓpter fidei re-
ctitudinẽ dicũtur, & ſunt verus Iſrael. Ac-
celerationẽ illius cõſilij, & intẽtionẽ doli
p hoc intelligimus, ꝙ euãgeliſta ſubiũgit:

Dicebant

Dicebant enim nõ in die feſto, ne fortè tumultus fieret in populo. Dies feſtus (vt iã dictum eſt ſupra) futurus erat magnus dies ille ſabbati, quem non expectauerunt, ſed pridiè crucifixerũt illum, nocte, quæ præceſſerat, compræhenſum. Ergo in hoc fuit conſilium, vt anticiparent diem feſtum, & inter tenebras nocturnas compræhenderent illum, metuentes turbas, quæ de ciuitatibus alijs & regionibus aſcenderant ad diem feſtum, & ſequebantur eum, quippe quæ & ingredientẽ ciuitatem Hieruſalem glorificauerãt, præcedendo & ſubſequendo cum laudibus, & ramis palmarum. *Cùm autem eſſet Ieſus in Bethania in domo Simonis leproſi, acceſsit ad eum mulier habens alabaſtrum vnguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis. Videntes autẽ diſcipuli, indignati ſunt, dicentes: Vt quid perditio hæc? Potuit enim iſtud venundari multo, & dari pauperibus. Sciens autem Ieſus, ait illis: Quid moleſti eſtis huic mulieri. Opus bonum operata eſt in me. Nam ſemper pauperes habetis vobiſcum: me autem non ſemper habebitis. Mittens enim hæc, vnguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit. Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mũdo, dicetur & quod hæc fecit in memoriam eius.* Quoniam hic ad contemplandam (vt iam dictum eſt) faciem vituli ingredimur, memoriæ non debet abeſſe, quia quatuor iſtæ facies apud Ezechielem, ita quatuor dicuntur eſſe animalia, vt nihilominus dicatur, vt ſit vnũ animal, quippe vbi deſcriptis ac repetitis quatuor faciebꝰ ſiue animalibus iſtis, ita poſtmodum ſcriptum eſt: Ipſum eſt animal quod videram iuxta fluuium Chobar. Iterumq́ue præmiſſo, & eleuãtia Cherubin alas ſuas, exaltata ſunt à terra coram me & gloria Domini Dei Iſrael erat ſuper ea, ipſum eſt (inquit) animal quod vidi ſubter Deũ Iſrael, iuxta fluuiũ Chobar. Paucisq́; interpoſitis, & ſimilitudo (ait) vultuũ eorum ipſi vultus, quos viderã iuxta fluuiũ Chobar, & intuitus eorũ & impetus ſingulorũ ante faciẽ ſuã. Quorſum iſta? Videlicet, quia hic iã perſpicere libet, quod veraciter de huiuſmodi animalibus dictũ eſt, quia plena erãt oculis ante & retro. Nam ecce in iſta facie vituli, in iſto Sacramento Dominicæ Paſsionis, cum de oculis eius alia quoque dici poſsint, & dicta ſint illud maximè delectat, quia clariſſimè patent duo oculi, miſericordiæ, ſcilicet, proſpectus & intẽtio iudicij, ante & retro, id eſt, tam in initio, quàm in fine eiuſdem paſsionis. Denique hic ante, hic in initio duę ſunt perſonæ, quarum in altera miſericordiæ, in altera proſpectus eſt iudicij, ſcilicet, mulier peccatrix, quondam, & Iudas incenſor indignationis diſcipulorum, dicentium. Vt quid perditio iſta vnguenti? Et retro, id eſt, in fine paſsiõis, vbi iam expiraturus erat, itidẽ duæ perſonæ, quarum in altera miſericordię in altera eſt intuitus iudicij, videlicet hinc latro qui confeſſus eſt, inde latro qui in blaſphemia perſeuerauit. Itaque faciem iſtam, faciem vituli, claret ante & retro plenam oculis eſſe, vt rectè dicas, tam de anteriore, quàm de poſteriore intuitu, quia opus eius coram eo, opus bipartitum, miſericordiæ & iudicij, miſericordiæ hic erga mulierem quõdam peccatricem & illic erga latronem confitentem, iudicij hic ſuper Iudam indignantem, & ad Phariſæos abeuntem, & illic ſuper latronem blaſphemum in peccato ſuo morientem. De cæteris faciebus, ſiue animalibus, quod & ipſa ſecundum ſimilem rationẽ plena ſint oculis ante & retro, iam hic præſcribere nobis quidem iucundum, ſed fortè eſſet legentibus faſtidioſum. Suis ergo locis opportunius de ſingulis erit dicendum. Nunc iam ſecundum literæ ſeriem, faciei huius, faciei vitulinæ manſuetudinem in Paſsione ſacroſancta conſiderare operæpretium eſt. Cùm autem eſſet Ieſus in Bethania in domo Simonis leproſi, &c. vt ſupra. Quoto die ante diem azimorum hæc facta ſint, & qualiter acta ſint, Ioannes maniſeſtius exprimit his verbis: Ieſus autem ante ſex dies paſchæ venit Bethaniã, vbi erat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus. Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat. Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſticæ pretioſi, & vnxit caput Ieſu & exterſit pedes eius capillis ſuis, & domus impleta eſt odore vnguenti. Dixit ergo vnus ex diſcipulis eius Iudas Iſcariothes, qui erat eum traditurus. Quare hoc vnguentũ non † vænijt trecentis denarijs, & datũ eſt egenis? Hoc in litera Ioannes à Matthæo & Marco differt, quod Matthæus & Marcus mulierem hanc ſcripſerunt hoc loco ſuper caput, Ioannes autẽ ſuper pedes eius effudiſſe vnguentũ. & de priore quidem effuſione vnguenti quando venit ad Dominũ, erat adhuc peccatrix, & mox iuſtificanda ſecũdum hoc miſericordiæ dictũ: Dimiſſa ſunt ei peccata multa quoniã dilexit multum: quod & Lucas plenius narrat, & Ioannes quoq; ante hunc locum, in morte ſiue reſuſcitatione Lazari, patenter memorat, dicens: Maria aũt erat, quæ vnxit vnguento Dominum & exterſit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus infirmabatur. De illa (inquã) prima effuſione vnguenti conſtat, quia facta eſt tantũmodò ſuper pedes Domini: Neq; enim poterat ſtatim capite eius dignam ſe exiſtimare peccatrix. Nunc aũt quomodo & Ioãnes ſi per pedes, & cæteri Euangeliſtæ ſuper caput eius effuſum

Quatuor facies vni' animalis.
Ezec. 1. 10.
Apoca. 1.
Duo oculi hic ante & retro.
Eſai. 48.
Chriſtus in Bethania ante ſex dies paſcha.
Ioann. 12.
Alias venditur.
Duplex effuſio vngentis à Maria facta.
Luc. 7.
Ioann. 11.

Quæſtio ſuper intentione mulieris vnguentis.

narrât vnguentú, nó dubiú quin vtrúque, ſcilicet, & caput & pedes, vnxerit: & idcircò iam etiam caput, quia iam non peccatrix, ſed iamdudum iuſtificata dimiſsis ſibi peccatis multis. Mirum qua intentione, vel quo ſenſu, deuota mulier tale obſequium Domino præſtiterit. Neque enim iam ſcire vel præſcire poterat illud, quod Dominus ipſe præſciens, mittens enim (ait) hæc, vnguétum hoc in corpus meum ad ſepeliendum me fecit: ſiue (vt alius Euangeliſta ſcripſit) prçuenit vngere corpus meú in ſepulturam.

Marc. 14.

Ipſe vitulus ſacrificij Domini, ſuimet adeſſe immolationem, & facies talis vituli aram inſpiciebat & tabernaculum cuius ad oſtium ipſe immolandus, cuius in interiora de ſanguine eius inferendum, cuius in introitu reliquum ſanguinis eius ſecundum myſterium ſacræ legis fundendum erat. Illa autem nihil horú ſciebat, ſicut nec ipſi diſcipuli domini, qui nondum ſciebant ſcripturas, quod oportebat eum pati, & reſurgere à mortuis.

Reſponſio.

Luc. 7.

Quo ergo ſenſu, vel quid intendens, tale obſequium morituro impendit, niſi eodem ſenſu & eadem intentione qua cúprimum venit ad eum dum rigaret pedes eius lachrymis & capillis capitis ſui tergeret, & oſcularetur, vnguento etiam vnxit pedes eius. Illud autem agendo, vtique primum pœnitentiæ fructum, congruumque fecit emendationis initium.

Bonum initium melior finis huius operis.

1. Reg. 1.

Liquet enim, quod illicitis actibus prius mulier intenta vnguentum ſibi pro odore ſuæ carnis adhibuit. Ideò quod ſibi turpiter adhibuerat, hoc iam Deo laudabiliter offerebat. Igitur de Anna Samuelis matre ſcriptum eſt: Vultuſque illius non ſunt amplius in diuerſa mutati, id eſt, in eadem intentione & oratione perſeuerauit, hoc iſta de ſemet ipſa exteriori opere demonſtrauit, dum finem obſequij ſimilem initio fecit, immò quia melior eſt, vel eſſe debet, ſicut orationis, ita & operis, finis quam principium eius, opus bonum benè inceptum, melius conſummauit.

Iniqua indignatio diſcipulorum

Nam (ſicut iam dictum eſt) in initio tantummodò pedes Domini vnguéto vnxit: hic autem, quando ea quç de ipſo erât prope iam finem habebant, & pedes vnxit, & ſuper caput eius vnguentum effudit. Quod autem illa benè exhibuit, hoc Dominus ipſe melius, & valdè rationabilius admiſit, certi videlicet gratia myſterij, de quo poſtmodum dicendum erit. Aliter viſum eſt diſcipulis, qui videntes indignati ſunt, dicentes: At quid perditio hæc? maximèque Iudæ proditori; qui non ſimpliciter indignatus eſt, vt alij, pró ſola quaſi perditione vnguenti, ſed (quod nequiſsimum fuit) hoc doluit, quia furari conſueto, & ad furandum, inhianti tam lucroſa res commiſſa non fuit, vt poſſet furari. Dixit enim hoc (ait Euangeliſta) non quia de egenis pertinebat ad eú, ſed qa fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

Ioan. 12.

Quomodo autem dictum eſt, aut dici debuit, Mittens hoc vnguentum, ad ſepeliendum me fecit, ſiue præuenit vngere corpus meum, in ſepulturam, quum illa (ſicut iam dictum eſt) hoc faciés, ſepeliendum ſiue moriturú eum fore neſcierit? ſed pro hoc nihil eſt immorádum, quia pro conſuetudine loquendi rectè ad ſepeliendum hoc feciſſe dicitur, quod vſque ad ſepulturam eius prouenturum non ignorabatur ab ipſo, diſponéte quicquid boni vel ipſa operata eſt, vel nos omnes operamur.

Ad ſepeliendū me fecit

Sic Iacob ad filios ſuos loquitur: In meam hoc feciſtis miſeriam vt indicaretis Pharaoni, & alium vos habere fratrem, nó quod illi hac intentione feciſſent, ſed perueniſſe videbat ad illam, quā patiebatur iā in anima ſua miſeriā.

Gen. 43.

Quapropter ſciendum, quia non totum, quod habebat in alabaſtro, mulier effudit vnguentum. Deniq; proditori Iudæ dicenti, quare hoc vnguentum non venijt trecentis denarijs, & datum eſt egenis, ita reſpondit Dominus Ieſus: Sine illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud. Non ergo totum effudit illud, ſed reſeruatú aliquid effundere habebat in die ſepulturæ eius, quando futurum erat, & factum eſt, vt Ioſeph ab Arimathia ſepeliret corpus eius cum linteis & aromatibus. Nicodemo quoque mixturā ferenti myrrhæ & aloes, quaſi libras cé tum, vbi aderat & iſta mulier, ſicut Euangeliſtæ teſtantur.

Non tamē effuſum eſt vnguentu.

Matth. 17.

Ioan. 19.

Porrò Iudas & quod effuſum erat, perditum eſſe calumniabatur, & quod non erat effuſum, venundare properabat, vt de pretio furaretur. Falſum locutus eſt, fruſtra calumniatus eſt, quoniam ei qui vnguentum admiſit, non erat ibi delectatio profuſionis, imò meditatio vicinę mortis, quod notum eſſe voluit, dicés: Ad ſepeliendum me fecit. Quod protinus ſequitur: Amen dico vobis, vbicúque prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mú do, dicetur & quod hæc fecit in memoriā eius, magis ac magis nos excitat ad conſiderandam hanc faciem vituli huius.

Hoc fecit in memoriā eius.

Quid enim nobis innuit, vel quo ſuum hæc facies tendit intuitum, dicendo: Hoc Euangeliū, niſi in ipſum paſsionis ſuæ Sacramentum, in quo ſtabât, & de quo loquebatur paulò ante, ſic incipiens: Scitis quia poſt biduum Paſchā fiet, & filius hominis tradetur, vt crucifigatur? Ipſam nimirum paſsionis, ſepulturæ, & reſurrectionis ſuæ prædicationem, quæ tunc in toto mundo audienda erat, & nunc audita eſt, verè & fideliter nominauit, Euangelium, quod interpretatur bonum

1. Cor. 4.

tur bonum nuncium. Audiuimus, credidimus, propter quod loquimur, quia verè bonum eſt nũcium: & vbicunque prædicatur hoc bonum nuncium, dicetur & quod hæc fecit, in memoriam eius: & valdè vtiliter ex euangelica ſcriptura dicitur, vt & nos ſimiliter faciamus, nos (inquam) omnis Eccleſia de cunctis gentibus peccatri- *Matth. 21.* cibus & iuſtificatis per gratiam eius. Cùm enim charitatis obſequium quibuſlibet ex minimis eius, pro eo quod ſunt eius fideles, impendiunt diuites, dando manducare eſurientibus, dando bibere ſitientibus, hoſpites colligendo, nudos operiendo, infirmos viſitando, & veniendo ad eos, qui in carcere ſunt, nimirum ſuaue & odoriferũ effundunt vnguentum ſuper pedes eius, & hoc faciendo, effundunt etiam ſuper caput eius, dum pro eo quod ſic miniſtrant de rebus temporalibus, nihil omninò vanæ gloriæ ſiue laudis humanæ reſcire volentes, ſpem ſuam totam reponunt in cæleſtibus. Et vt de ſpiritualibus quoque obſe- *Obſequia ſpiritualia.* quijs non taceam, quando fidelem & vtilem de Illo habemus, vel facim⁹ ſermonẽ, Deum & hominem eum confitentes ſiue prædicantes, nimirum & ſuper caput & ſuper pedes eius vnguentum bonum effundimus, & ex homini odore vnguenti domus impletur, totus Chriſtianus conuentus lætificatur. O quoties indignati ſunt proh homini, etiam illorum nõnulli, quos negare non poſſes diſcipulos eſſe Domini, & fremuerunt aduerſus fidelem animam, ita facientem, componẽtem optimum vnguentum, & effundentem ſuper caput & pedes Domini, id eſt, ſcribentem ſcripta fidelia ſecundum veritatem ſanctarũ ſcripturarum, ſpirantia vbique ſiue redolentia fidem & confeſsionem veræ diuinitatis, & veræ humanitatis Dei & hominis Ieſu Chriſti. *Indignatiò quorũdam contra ſtudia autoru* Indignationem eiuſmodi in pleriſque legimus, & nosipſi, noſtris diebus, noſtris pro opuſculis, nonnihil experti ſum⁹. Verũ quomodo illic alij diſcipuli ſimpliciter indignati ſunt. Iudas verò qui indignationis illorum fuit incẽdium, malicioſè & pro cupiditate lucri indignatus eſt: ita extunc & vſque nunc, Iudæi quidẽ & hæretici malicioſè indignantur, nonnulli autem Catholici ſimpliciter indignati ſunt, & indignantur aduerſum nos, ſcribẽtes & ſtudentes in ſcripturis, & quaſi perditionem vnguenti exiſtimant, quod ſcribimus, putãtes, quod per præſumptionem, & pro vana gloria hoc faciamus. Sed tandẽ loquitur Dominus, teſtis fidelis, & conſcius cuiuſque intentionis, & dicit: Quid moleſti eſtis huic mulieri? Opus bonum operata eſt in me. Denique etiam præter commune teſtimonium, quod perhibebit omnibus, & quo omnes defendet in die iudicij, iam hic nonnullos talium defendit, qualibet defenſione vt inter indignationes ipſas perſeuerare, & opus bonum ꝙ operari cœperint, valeant perficere. *Tunc abijt vnus de duodecim, qui dicitur Iudas Iſcariothes, ad principes ſacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argẽteos. Et exinde quærebat opportunitatẽ, vt eum traderet.* Hoc opus illi operi mulieris oppoſitum ſiue contrarium eſt, vt bono malum. Planè ſicut de illa dixit, opus bonum operata eſt in me, ſic contra, de iſto dicat Dominus, malum opus operatus eſt in me. Illa enim ad ſepeliendũ me pretioſo vnguento vnxit, iſte ad crucifigendum me vili pretio vendidit. Nulla tradi- *3. Reg. 19.* dit ſcriptura quempiam Sanctorum ſiue Prophetarum, qui multi interfecti fuerãt, ita vt aliquando diceret vnus ex illis Helias. Relictus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam, ſic venditum ſiue emptum fuiſſe, vt venditus ſiue emptus eſt iſte ſanctus ſanctorum, id eſt, ſic emptum, vt emptores interficerent eum. Ioſeph quidem ſanctus in typum huius fuit venditus, ſed emptores non idcircò emerunt, vt interficerent eum. Et Aman impijſsimus idcircò, vt interficeret, emere voluit vniuerſum ge- *Gen. 37.* nus Iudæorum, in quo vtique nonnulli iuſti erant, dicens Regi Aſſuero: Si tibi pla- *Heſter. 3.* cet, decerne vt pereat, & decem millia talentorum appẽdam arcarijs gazæ tuæ. Sed neque rex accepto argento populum vendidit, neque Aman placito ſuo gratis conceſſum interficere potuit. Iſte vnus ſanct⁹ ſanctorum ad hoc emptus eſt, vt interfice- *Vile pretiũ venditionis* retur, emptus pretio vili, ſcilicet, triginta argenteis, quod pretium vix eſt vnius vituli bruti, quo multo melior erat iſte vitulus Domini. Quãto melior? Caput eius (ait dilecta in Canticis) Aurũ optimũ, manus eius aureæ plenæ hyacinthis. Venter *Cant. 5.* eburneus, diſtinct⁹ ſapphyris. Crura colũnæ marmoreæ, ꝗ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas. Hic tantus triginta emptus eſt argẽteis, venditor nimis vltroneo, ponente pretium in arbitrio ementiũ, ac dicente: Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradã? Hinc per Prophetam Amos dictum eſt: Su- *Amos. 2.* per tribus ſceleribus Iſrael, & ſuper quatuor non conuertam eum, pro eo quod vendiderit argento iuſtum, & pauperem pro calceamentis. Denique & ſi hoc perſæpè fecit ille Iſrael, nos tamen ea tantum at- *Gen. 27.* tendimus, quæ cognita de ſcripturis habe- *Matth. 23.* mus. Primò vendiderunt argento iuſtum, & pro calceamentis pauperem, quando decem filij Iacob fratrem ſuum Ioſeph viginti argenteis Iſmaelitis vendiderunt, quo ex pretio quum ſingulis non plures obue-

niſſent quam duo argentei, vix inde potue
runt calceari. In illo ſcelere ſic iſti menſu-
ram patrum ſuorum impleuerunt, vt tri-
ginta argenteis Iudas venderet, emerent
autem principes Sacerdotum talem tan-
tumque pauperem iuſtum: qui videlicet
duo principes Sacerdotum Annas & Cay-
phas, pompaticè ſoliti incedere, ex eodem
pretio, cũ retuliſſet eis traditor, vix ſatis in
ſigniter potuerunt calceari. Hoc agendo
Iudas infelix verè abijt, & veraciter ſic di-
ctum eſt, tunc abijt vnus de duodecim. A-
Abijt Iu- bijt enim, & totus receſsit ab illis, Apoſto-
das. latum ſuum dimiſit, Epiſcopatum ſuum al
Pſal. 108. teri reliquit. Abijt (inquam) in conſilio im
Actor. 1. piorum & in via peccatorum ſtetit, & in ca
Pſal. 1. thedra peſtilentiæ ſedit. Abijt à Deo, ſtetit
cum diabolo, & relatis triginta argenteis,
nihilominus in triginta maledictionibus,
ore prophetico, in Pſalmo centeſimo octa
uo trecies maledictus, antequã natus. Pri-
ma eſt maledictio, cõſtitue ſuper eum pec-
catorem. Secũda, & diabolus ſtet à dextris
Triginta eius. Tertia, cũ iudicatur, exeat condemna
maledictio tus. Quarta, & oratio eius fiat in peccatum.
nes in Iudã Quinta, fiant dies eius pauci. Sexta, & epi-
ſcopatum eius accipiat alter. Septima, fiant
filij eius orphani. Octaua, & Vxor eius vi
dua. Nona, nutãtes transferantur filij eius
& mendicent. Decima, eijciantur de habi-
tationibus ſuis. Vndecima, ſcrutetur fœna
tor omnem ſubſtantiam eius. Duodecima,
& diripiant alieni labores eius. Tertiadeci
ma, non ſit illi adiutor. Quartadecima, nec
ſit qui miſereatur pupillis eius. Quintade-
cima, fiant nati eius in interitum. Sextade-
cima, in generatione vna deleatur nomen
eius. Septimadecima, in memoriam redeat
iniquitas patrum eius in conſpectu Domi-
ni. Octauadecima, & peccatum matris eius
non deleatur. Nonadecima, fiant cõtra Do
minum ſemper. Viceſima, & diſpereat de
terra memoria eius. Viceſimaprima, & di-
lexit maledictionem, & veniet ei. Viceſi-
maſecunda, & noluit benedictionem, & e-
longabitur ab eo. Viceſimatertia, & induit
maledictionem ſicut veſtimentum. Viceſi
maquarta, & intrauit ſicut aqua in interio
ra eius. Viceſimaquinta, & ſicut oleum in
oſsibus eius. Viceſimaſexta, fiat ei ſicut ve
ſtimentum quo operitur. Viceſimaſepti-
ma, & ſicut zona quã ſemper præcingitur.
Viceſimaoctaua, qui inſurgunt in me, con
fundantur. Viceſimanona, induantur qui
detrahunt mihi, pudore. Triceſima, & o-
Mala deci perlantur ſicut diploide confuſione ſua.
matio Iu Quàm ergo mala, quã damnoſa decimatio
da alias vẽ ne miſer, nec tamen miſerabilis Iudas, illã
ditor. quam perditionem vnguenti recuperauit?
Dixerat enim: Vt quid perditio hæc? Qua
re hoc vnguentum non venijt trecentis

argenteis, & datum eſt egenis? Trecento-
rum quippè denariorum decimatio ſunt
triginta denarij, quot vel quibus benedi-
ctum vendidit, & triginta maledictiones
hæreditate poſſedit. *Prima autem die azimorũ*
acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicentes: Vbi vis pare-
mus tibi comedere Paſcha? At Ieſus dixit: Ite in ciui-
tatem ad quendam. & dicite ei: Magiſter dicit, Tẽpus *Lex de azi*
meũ prope eſt, apud te facio Paſcha cũ diſcipulis meis. *mis.*
Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit Ieſus illis, & pa-
rauerunt Paſcha. Prima die azimorum, quar-
tadecima dies erat menſis primi, cuius ad *Exod. 12.*
veſperã Paſcha erat, id eſt, Immolatio ag- *Deut. 16.*
ni, dicẽte Domino ad Moyſen: Menſis iſte
principium vobis menſium, primus erit in
menſibus anni, & cętera vſque. Septẽ dieb.
azima comeditis, in die primo non erit fer-
mentatum in orationibus veſtris. Item: Pri
mo menſe, quartadecima die menſis ad ve
ſperam comedetis azima, vſque ad diẽ vi-
ceſimamprimam eiuſdem menſis ad veſpe *Obſeruatio*
ram. Sanè primus menſis apud Hebræos *paſchalis tẽ*
Niſan, apud nos dicitur Aprilis; quem ita *poris.*
ſecũdum legem propter rationem Paſchæ
obſeruamus, vt lunatio, cuius quartadeci-
ma dies in ipſo æquinoctio vel poſt æqui-
noctium euenerit ipſa menſis primus ha-
beatur. Ad veſperam illius diei, quando lu
na pleniſsima eſt, Agnus myſtico ritu im-
molabatur, & comedebatur cũ azimis pa-
nibus & lactucis agreſtibus. Illa die cùm in
cunctis domibus immolandus teneretur
Agnus, à decima die ſeruatus, vt ad veſpe-
ram immolaretur, quærebat Iudas oppor-
tunitatem, vt agnum Dei traderet, & op-
portunitas hoc modo quærebatur: Ite, ait
Dominus Ieſus in ciuitatem ad quendam,
& dicite ei: Magiſter dicit: Tempus meum
prope eſt, &c. Nam in ciuitatem, hoc eſt, in *Cur eò ve-*
Hieruſalem à Bethania venit, & illuc veni- *ſpere diu-*
endo ac diutius immorando, traditori op- *tius ſoli-*
portunitatem fecit. Sciendũ quippe, quia *to immora-*
cæteris diebus cùm in templo docuiſſet, ad *tus eſt Ieſus*
veſperam egrediebatur in Bethaniã, & ibi *in Hieruſa-*
noctibus morabatur, adeò nulli vnquam *lem.*
adulatus, vt in tã magna & ampla ciuitate,
nec ſaltem vnius noctis vnquam habuerit
hoſpitium. Illa nocte, qua tradendus erat,
diutius (vt iã dictum eſt) immorari voluit;
licet ſciens (vt Euangeliſta Ioannes ſcribit)
omnia quæ ventura erant ſuper eum. Non
enim deceret principẽ fortitudinis, quam-
uis noſtræ mortalitatis infirmitate circun- *Ioan. 18.*
datum, quamuis morte inſtante paueret, & *Marc. 14.*
tederet, refugere horam vel tempus ſuum,
redeundo more ſolito citius in Bethaniã.
Nunquid enim deberet, nunquid iuſtum
aut legitimum eſſet, aliàs quã Hieroſoly-
mis illud vetus paſcha conſummare, non-
nunquam corporis & ſanguinis ſui ſacrifi-
cium, quod illa nocte fecit, offerre: Caue
(inquit

Deut. 12. (inquit lex) ne offeras holocauſta tua, in omni loco quem videris, ſed in eo quem elegerit Dominus, in vna tribuum tuarũ offeres hoſtias, & facies quæcunque præcipio tibi. Factus ſub lege, obedientiam legi debebat, vt nõ in Bethania ſiue in alio quocunque loco, ſed in loco quem elegerat Dominus, ſcilicet in Hieroſolymis, ſacrificiũ ſuũ offerret. Quando putas locum illũ

3. Reg. 8. *Gen. 22.* elegit Dominus? Putas nè quando Salomon in ea ciuitate templum condidit? Immò quando pater Abraham filium ſuum Iſaac ibi obtulit, tentante Domino ac dicente, tolle filium tuum vnigenitum quẽ diligis Iſaac, & vade in terram viſionis, atque offer eũ ibi in holocauſtum ſuper vnũ montium quem monſtrauero tibi. Iam tũc elegerat Dominus locum illum ſacrificiõ huic, cuius in typũ iuſſerat Dominus Iſaac ibidem à patre ſuo ſibi offerre. Nam quod legimus, in terram viſionis, in Hebræo habet Moria, & eſt mons, in quo poſtea templum conditum eſt in area Ornan Iebuſæi,

1. Paral. 3. ſicut & in Paralipomenon ſcriptum eſt:

Galat. 4. Et cœpit Salomon domũ Domini in Hie-

Ingreſſus Ieſu in die palmarum ruſalem in monte Moria, qui demõſtratus fuerat Dauid patri eius, in loco quẽ parauerat Dauid in area Ornã Iebuſæi. Hæc idcircò dixerim, ne ignorem cauſam, cur vitulus iſte ſiue agnus immolandus accede-

Exod. 23. re debuerit ad locum immolationis, ſcilicet, quia factus ſub lege, debuit obedire legi. Itidem de ingreſſu eius in eandem ciuitatem, quo ingreſſus eſt decima die, ſentiendum ac dicendum eſt. Neque enim (vt nonnulli putant & dicunt) idcircò cum tãta gloria tũc in ciuitatem introiuit, vt eos prouocaret ad interſectionem ſui, ſed obediens legi dicenti. Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum coram Domino Deo tuo, tribus vicibus per annos ſingulos aſcendebat, ſcilicet, in ſolennitate azimorum, in ſolennitate menſis primitiuorum, & in ſolennitate tabernaculorum.

Matth 21. *Ioan. 11.* Populorum autem turbæ, quæ conuenerant ad diem feſtum, idcircò cum tanta gloria obuiam ei venerunt, quia audierant eũ feciſſe recens illud miraculum, ſcilicet, vocaſſe de monumento Lazarum mortuũ quatriduanum. *Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis. Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia vnus veſtrum me traditurus eſt. Et contriſtati valdè, cœperunt ſinguli dicere: Nunquid ego ſum Domine? At ipſe reſpondens ait: Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet. Filius quidem hominis vadit ſicut ſcriptum eſt de illo: va autem homini illi, per quem filius hominis traditur. Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. Reſpondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: Nunquid ego ſum Rabbi? Ait illi: Tu dixiſti. Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem, & benedixit ac fregit, deditq́; diſcipulis ſuis, & ait: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes. . Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Dico autem vobis, non bibam amodò de hoc genimine vitis, vſque in diem illum, cũ illud bibam vobiſcum nouum in regno patris mei.* Hic idem narrationis ordo apud Mar- *Marc. 14.*

cum habetur, ſcilicet, inter manducandum & bibendum, dum manducarent vetus Paſcha, id eſt agnum aſſum cũ azimis panibus & lactucis agreſtibus, proditorem ſuiſ- *Luc. 22.*

ſe deſignatum, dicendo: Amen dico vobis, quia vnus veſtrum me traditurus eſt, &c. vſque quo ait illi, Tu dixiſti. Et tunc demum Sacramentum corporis & ſanguinis ſui Dominũ tradidiſſe diſcipulis ſuis, vbi iam de traditore illo nulla mentio fit. Porrò apud Lucam textus vel ordo literæ ſe aliter habet. Prius enim vtrunque paſcha, ſcilicet, vetus & nouum, continua narratione deſcribit, & tunc demum hæc Domini verba ſubiungit. Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa, &c. Hæc diuerſitas in ordine narrationis, diuerſas magnis atque catholicis patribus de Iuda traditore ſententias peperit: alijs dicentibus de illo, quod interſuerit: alijs aſtruentibus, quod iam exiſſet & nõ interfuerit, vbi Dominus iam dictum corporis & ſanguinis ſui ſacramentũ diſcipulis ſuis tradidit. *Duplex doctorũ ſententia de Iuda in cœna domini.*

Præcipuus pater Auguſtinus, attendens Lucæ Euangeliſtæ narrationem ſiue literæ eius ſeriem, hoc ſenſit, hoc in pleriſque locis ſcripſit, quod ille interfuerit, & cum cæteris Apoſtolis Sacramentũ hoc acceperit. Exempli gratia, In Euangelio ſecundum Ioannem, vbi dictum eſt. *Sentẽtia Auguſtini.* *Ioan. 13.*

Et poſt buccellam tunc introiuit in illum Sathanas, non autem ait, vt putant quidã negligenter legentes, tunc Iudas Chriſti corpus accepit. Intelligendum enim eſt, ꝙ iam omnib. eis diſtribuerat Dominus corporis & ſanguinis ſui ſacramentum, vbi & ipſe Iudas erat, ſicut ſanctus Lucas euidentiſsimè narrat, ac deinde ad hoc ventũ eſt, vbi ſecundum narrationem Ioannis apertiſsimè Dominus per buccellam tinctam atque porrectam, ſuum exprimit traditorem, fortaſsis per panis tinctionem, illius ſignificans fictionem. Porrò beatus Hilarius hanc Matthæi narrationem ſequens, in hoc ipſo euangelio dicit: Poſtquam Iudas proditor indicatur, ſine quo Paſcha accepto calice & fracto pane conficitur. Dignus enim æternorum ſacramentorum non fuerat communione. Nam diſceſsiſſe ſtatim hic intelligitur, quod cũ turbis reuerſus oſtenditur. Neque ſanè cum Deo bibere poterat, qui non erat bibiturus in regno, cũ vniuerſos iſtum bibentes, ex vitis iſtius *Sentẽtia Hilarij.*

tis iſtius fructum ſecum poſtea bibituros polliceretur. Si ergo cauſa poſtulauerit, vt in quæſtionem veniat, vtrum Iudas adhuc in illa hora cũ diſcipulis fuerit, an ante iam exierit, quis horum magis audiẽdus vel ſequendus erit? Is vtique, cui magis opitulatur ratio ſumpta de textu euangelicæ narrationis. Soli namq; ſunt Propheta & Apoſtoli, quorum de ſcripturis in aliquo dubitare nefariũ ſit. Quod quũ multis ipſorum, qui ſcripturas tractanerunt confirmari poſsit ſententijs, vna ſufficiat beati Hieronymi in verſiculo Pſalmi 86. Dominus narrabit in ſcripturis populorum & principum horum qui fuerunt in ea. Videte (ait) quid dicat. Qui fuerũt, nõ q̃ ſunt, vt exceptis Apoſtolis quodcunque aliud poſt ea dicitur, abſcindatur, non habeat autoritatem. Quamuis ergo ſanctus ſit aliquis poſt Apoſtolos, quamuis diſertus ſit, non habeat autoritatem, quoniam Dominus narrat in ſcripturis populorum & principum horum qui fuerũt in ea. Si igitur ſcire opus eſt vel ſcire cupimus, cuiuſnam ratio firmior ſit, peruidẽdum eſt prius, quomodo Lucas à cæteris euangeliſtis Matthæo & Marco in iſta narratione non diſcrepet, quia videlicet beatus Auguſtinus eorum conſonantiam hic non requiſiuit, dum Lucæ narrationem ſequi viſus eſt. Quærentibus iſtud iam occurrit, quia videlicet quum dixiſſet. Et accepto pane, gratias egit, fregit & dedit eis, dicens: Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem: ſimiliter & calicem ita determinauit, vt diceret, poſtquã cœnauit. Profectò ſi poſtquã cœnauit, ergo & poſt verba hæc. Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa: quia (ſicut iã dictum eſt) ſecundum alios euangeliſtas hęc verba dixit, nec poſtquam cœnauit, ſed quando cœnauit, & de cœna ipſa buccellá intinctam Iudę porrexit, qui & (ſicut Ioannes refert) continuò exiuit. Hic iam quæritur, quid opus fuerit, vt hic euángeliſta tali vteretur modo narrationis. Eſt enim hic modus, quem recapitulationem vocãt, vnde Ticonius quidam, qui (vt ait beatus Auguſtinus) contra Donatiſtas inuictiſsimè diſſeruit, ſextam regulam ſcripſit in libro, quem regularum vocauit, quia in eo quaſdam ſeptem regulas executus eſt, quibus quaſi clauibus diuinarum ſcripturarum aperientur occulta. Sextam regulam ille recapitulationem vocauit, in obſcuritate ſcripturarum ſatis vigilanter inuentã. Sic enim dicuntur quædam quaſi ſequantur in ordine temporis, vel rerum continuatione narrentur: cùm ad priora, quæ prætermiſſa fuerãt, latenter narratio reuocetur, quod niſi ex hac regula intelligatur, erratur. Exempli gratia: In Geneſi ſcriptũ eſt: Plantauerat autem Dominus Deus paradyſum voluptatis à principio, in quo poſuit hominem quem formauerat. Statimque ſequitur: Produxitq; Dominus Deus omne lignum pulchrum viſu & ad veſcendum ſuaue, lignum etiam vitæ in medio paradyſi, lignumq; ſcientiæ boni & mali. Hoc igitur videtur dictum, tanquam id ſactum ſit, poſtquam factum poſuit Deus hominem in paradyſo, quum breuiter vtroque commemorato; ſcilicet, & quod plantauerat Dominus Deus paradyſum, & quod in eo poſuit hominem quem formauerat, recapitulando redeat & dicat quod prætermiſerat, videlicet quomodo plantatus fuiſſet paradyſus. Multa ſecundũ hunc modum in ſcripturis inueniuntur, quorũ ad obſcuritatem elucidandam regula hæc, ſcilicet, recapitulatio, valdè vtilis eſt. Hoc ergo quæritur, vt iam dictum eſt, cur Lucas Euangeliſta ſcribendo illam Domini cœnam, tali narrationis modo vti voluerit. Iſtud quærentibus, illud in primis demonſtrãdum eſt, quia ſolus ipſe, videlicet Lucas, hęc Domini verba pręſcripſit, dicta in illa priori cœna typici paſchæ ſine agni paſchalis, quem commedit cum ſuis diſcipulis ſecundum morem veteris mandati. Deſiderio (ait) deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum antequam patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Et accepto calice, gratias egit & dixit: Accipite & diuidite inter vos. Dico enim vobis, q̃ non bibam de genimine vitis, donec regnũ Dei veniat. Hoc ſolus (vt iam dictum eſt) Lucas ſcribere curauit, Dominum dixiſſe, quod deſiderio deſiderauerit cum diſcipulis ſuis comedere Paſcha illius anni, qui annus triceſimuſtertius aſſumptę humanitatis, ſuique deſiderij cauſam hanc ſubiunxiſſe, quod paſcha illud manducaturus, & calicem eiuſdem typici paſchæ bibiturus non eſſet, donec impleatur in regno Dei. Congruum ergo fuit, vt modum adimpletionis illius continuò perſcriberet: & idcircò dilatis, quæ in eadem cœna dicta ſunt. Et accepto, inquit, pane gratias egit & fregit & dedit eis dicens: Hoc eſt corpus meũ quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem poſtquam cœnauit dicens: Hic eſt calix, nouum teſtamentum in meo ſanguine, qui ꝓ vobis fundetur. Hoc itaque modo impletur in regno Dei illud quod illo priore paſcha & priore calice figurabatur. Extũc enim venit regnum Dei, cuius videlicet regni initium erat paſsio eius ad quam nocte illa tradebatur, tertia die reſurrecturus.

Itaq;

Verba Hieronymi.

Pſal. 86.

Patet ex ſcripturis, Iudam non interfuiſſe ſacra concioni poſt cœnam factæ.

Luc. 22.

Ioan. 13.

Recapitulatio ſexta regula Ticonij.

Gen. 2.

Cur Lucas alio narrationis modo vtitur hic quã alij Euangeliſtæ.

Luc. 22.

Itaque cauſam nos arbitramur dixiſſe ido
neam, propter quam ſolus Lucas vtriuſq;
Rationes pro ſententia Auguſtini. ſcilicet, veteris ac noui, paſchæ narrationẽ
continuare voluerit, ac demum per reca-
pitulationem rediſſe ad verba, quæ ante
ſacramentum noui paſchæ dicta eſſe teſtan
tur Euangeliſtæ cæteri. Non ignoro quod
plerique & ferè omnes ſenſum ſequantur
& magis amplectantur beati Auguſtini
quàm beati Hilarij, quem tamen aliter ſen
ſiſſe vel ſcripſiſſe hactenus nouerant ad-
modum pauci. Aiunt namque multos ho-
dieque indignos (quod verum eſt) idem
ſacramentum accipere, & accipiendo iudi-
cium ſibi manducare & bibere. Aiunt et-
iam, quod itidem verum eſt, nemine niſi
confeſſo vel conuicto de crimine ſacra-
mentum hoc denegari debere, & quum a-
lia ratione, immò multis rationibus illud
comprobetur, maximè huic rationi inni-
tuntur, quia Dominus Iudæ traditori, ſic-
ut & cæteris Apoſtolis, ſicut nondum con
feſſo, aut conuicto communionem eiuſ-
An Iudas fuerit de crimine tũ cõfeſſus & conuictus. dem ſacramenti non negauit. Sed videa-
mus vtrum Iudas ſecundum præſcriptam
conſiderationem confeſſus vel conuictus
fuerit, an non, quandò Dominus hoc ſa-
cramentum tradidit: Nam quomodo vel
quali ordine in occultis criminibus ad hoc
perueniendum ſit, vt confeſſus vel conui-
ctus quis habeatur, Dominus ipſe prædo-
cuit: Si, inquit, peccauerit in te frater tuus,
vade & corripe eum inter te & ipſum ſolũ.
Si te audierit, lucratus es fratrem tuum.
Matth. 18. Si autem te non audierit, adhibe tecũ ad-
huc vnum vel duos, vt in ore duorum vel
trium teſtium ſtet omne verbum. Quod
ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. Si autem
Actor. 1. eccleſiã non audierit, ſit tibi ſicut Ethni-
cus & Publicanus. Videndum ergo, vtrũ,
ſicut in cæteris accipimus quia cœpit Ieſus
facere & docere, ita & in iſto fecerit ipſe
quod docuit. Vtique peccabat in eum Iu-
das frater fictus, quia feſtinabat tradere eũ
nullo fratrum, id eſt, diſcipulorum ſciẽte,
præter ipſum qui omnia nouerat, quem la
tere non poterat. Ait autem ſuppreſſo nõ-
mine traditoris, vnus ex vobis me tradet.
Ita dicendo, profectò corripuit eum inter
ſe & ipſum ſolum, quia præter ipſum, quẽ
ſua ipſius conſcientia latere non poterat,
nemo ſciuit de quo diceret. Nõ audiuit cor
ripientem, quippè qui in intentione perſi-
ſtens, manum quoque cum Domino intin-
gebat in catino, callidus vt putabat ipſe.
Tunc (vt plenius Ioannes narrat) aſpicien-
tibus ad inuicem diſcipulis, & hæſitantib.
de quo diceret, erat recumbens vnus ex di
ſcipulis Ieſu in ſinu eius, quem diligebat
Ioan. 13. Ieſus. Innuit ergo huic Simon Petrus, & di
cit ei: Quis eſt de quo dicit? Itaque cũ re-
cubuiſſet ille ſupra pectus Ieſu, dicit ei: Do
mine quis eſt? Cui reſpondit Ieſus: Ille eſt,
cui ego intinctum panem porrexero. Et cũ
intinxiſſet panem, dedit Iudæ Iſcariothis.
Hoc agendo nimirum adhibuit vnum aliũ
ſecum, ſcilicet, Ioannem, cui locutus fue-
rat, audiente ipſo Iuda, quia propius aſſi-
debat, vt fieret quod dixerat, quia in ore
duorum vel trium teſtium ſtet omne ver-
bũ. Nõ audiuit eos immò deterior factus eſt,
ſicut per hæc verba innuit Euangeliſta.
Et poſt buccellam tunc introiuit in illum
Sathanas, & cum indignatione dixit: Nun-
quid ego ſum Rabbi? Et ait Ieſus illi: Tu
dixiſti. Et hoc nimirum Eccleſiæ dicere
fuit, quia conuentus diſcipulorum audire
potuit. Continuò exiuit, eccleſiam non au
diturus, immò quod faciebat, facturus ci-
tius, iam, Ethnicus & publicanus, Ethnico-
rum & publicanorum deterrimus. Hæc id
circò dixerim, vt ſi ſententiam beati Hila-
rij ſupra ſcriptam ſequamur, nihilominus
conſtare ſciamus, quod ſacra communio
nemini deneganda ſit, niſi de crimine con-
feſſus ſit aut conuictus. Iam, vt ad propo-
Cur in vltima cœna inſtituit dominus ſacramentũ corporis & ſanguinis. ſitum ſermo recurrat, conſiderandum in
iſto capitulo, quanta ſit faciei præſcriptæ,
faciei vitulinę manſuetudo, quanta ratio,
quanta veritatis & iuſtitiæ pulchritudo.
Non ante hac tradidit vel condidit hoc ſa-
cramentum corporis & ſanguinis ſui, ſed
tunc primum, quando in paſſione iam ago
Leui. 4. nizabatur, ipſa nocte qua tradebatur, quã-
do iam ſtrues lignorum componebatur, ſu
per quam ſecundum ſpiritualem ritum ſã
cræ ac myſticæ legis membra talis vituli cæ
ſa ordinarẽtur, ſubiecto in altari igne ma-
gnæ charitatis, ſiue ſpiritus ſancti, per quẽ
deſiderabat offerri, tunc ad ipẽ ſuum pro
peccato ipſe obtulit, ſcilicet omnem neceſ
ſariam nobis vtilitatem ſuæ paſſionis, ſub
iſtis ſpeciebus panis & vini, dicendo: Hic
panis eſt corpus meum, hic calix nouum
eſt teſtamentum in ſanguine meo, qui pro
vobis fundetur. Et rectè atque rationabi-
liter. Etenim ſacramentum hoc quo mors
eius annunciatur, quemadmodum Apoſto
lus dicit. Quotieſcunque enim manduca- *1. Cor. 11.*
bitis panem hunc & calicem bibetis, mor-
tem Domini annunciabitis donec veniat:
quando debuerat condi vel dari, niſi ſub
ipſius articulo paſſionis? Hoc denique ra-
tio vel noſtræ ſalutis ordo poſcebat, vt
non niſi iam mandatis per paſſionem eius
ab illa veteri macula peccati originalis, da *Gen. 3.*
retur iſte cibus vitæ contra illud edulium *Rom. 5.*
mortis, quod primus homo maligna inten
tione comedit, volens eſſe Deo ſimilis, in
quo omnes peccauimus, in quo omnes ſu- *Obiectio.*
perbiæ, veneno infecti fuimus. Sed dicit ali
quis: Nondum erat fuſus ille ſanguis, ſed

fuſus

Solutio. ſuſus eſt die ſequenti, quo & ipſos Apoſtolos oportebat emundari, quibus primis illa nocte hanc eſcam & hunc potum dedit. Ad hæc, inquam, iam venditus erat iſte Agnus Dei, iam tradebatur iſte vitulus ſacrificij veri, & idcircò iam rectè mundi habebátur, iamque veraciter vocabantur amici, ita vt diceret eis: Iam vos mundi eſtis *Ioan. 15.* propter ſermonem quem locutus ſum vobis. Et ſubinde: Vos amici mei eſtis. Et notādum φ nō dixit, propter paſsionē vel mor *Iam vos mundi eſtis propter ſe &c.* tem meā iā vos mūdi eſtis iā vos amici eſtis, ſed propter ſermonē ait quē locutus ſum vobis. Non enim paſsio vel mors eius aliter eis profuiſſet, niſi ſermo quem locutus fuerat eis, creditus vel admixtus fidei ſuiſſet. Quod aūt eſtis dixit, omnibus quoq; ſanctis dixit aut dicere potuit, qui eum ex pectabant ab origine mundi, iam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis. Nam reuera propter eum, quē locutus eſt eis, ſermonem legis & prophe- *Gen. 15. 17 22.* tarum, propter illud, quod primum ad Abraham locutus eſt, promiſsionis verbum *Galat. 3.* de ſemine eius, quod eſt ipſe Chriſtus: propter illum (inquam) ſermonem quia crediderunt, iam ex eo mundi ſunt, & munda *Remiſsionem peccatorū contulit caro Chriſti aliter antiquis aliter nobis* uit eos ipſa paſsio eius, quæ tunc agebatur: ipſe ſanguis eius, cuius effuſio nocte illa parabatur. Vnde licet iam dictum corporis & ſanguinis eius ſacramentum, humana cōprehendi ratione non poſsit, quomodo panis corporis eius, & vinum quomodo ſanguis fiat, quomodo dudum de iſto loquēs *Ioan. 6.* myſterio, dixerit. Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita: hoc tamē rationabiliter dixeris, quod vel pro eo panis iſte rectè dicatur, & verè ſit caro Chriſti, quia nobis reſiduis, qui nondum eramus nati nobis viuentibus, ſiue venientib. ab ipſis Apoſtolis, idem facit comeſus iſte panis quod illis prioribus ſanctis fecit in ſua ſpecie crucifixa, moriens & ſepulta caro Chriſti. Remiſsionem peccatorum contulit prioribus illis caro Chriſti mortua, & eodem ventre recepta, quo ſepulta continebantur eorum corpora: & ſanguis ille, quem & viuens illa nocte ſudando emanauit, & iam mortuus, cū aqua de latere ſuo fudit remiſsionem peccatorum, operatur & nobis ſacramentū eiuſdem carnis & ſanguinis ſub iſtis ſpeciebus panis & vini. *Quomodo mortui ante paſsionē Chriſti refecti ſunt hoc ſacramento noui teſtamenti.* Igitur vt dicere cœperā, non ante paſsionem, ſed ſub ipſo paſsionis vel mortis articulo ſacramentum hoc fieri vel dari debuit, quo ſimul omnes, tam mortui quam viui, credentes, ab illa macula veteris cibi abluerentur, & ſimul omnes iſto noui teſtamenti ſacramento epularentur: mortui modo ſibi congruo, & viui modo ſibi cōgruo. Denique mortui, quoniam in vita ſua de ſacrificijs huius ſacramenti ſignificantius initiati fuerant, venturum & moriturum Chriſtum licet intelligerent, pauci ſignis illis annūciantes, idcircò rectè refectionis perfectionem illam, quam diximus, aſſecuti ſunt, vt & mortui Chriſti ani- *Matth. 27.* ma vel ſpiritus ad animas illorū deſcende- *Rom. 6.* ret: per quod factum eſt, vt ſtatim viderēt & ſcirent, quā ſuauis (eſt) Dominus Deus, qui angelorum cibus eſt, quos paſcit immortaliter: & corpus in eiuſdem terræ ventrem deueniret, quo condita erant eorum corpora, per quod reſurrectio ad vitā daretur eis, ſicut ex multis qui cum eo iam tunc reſurrexerunt, confirmatum eſt. Porrò viuis, id eſt, nobis, quibus veraciter dicitur, & qui fideliter credimus, quia Chriſtus reſurgens à mortuis, iam nō moritur, mors illi vltra non dominabitur, non iam figuræ proponuntur, quæ Chriſti morte impleantur, ſed ipſa rei veritas, verū ſacrificium, quo ipſa Chriſti mors verbis mani *Ibidem.* feſtis cum ſignaculo crucis eius annunciatur, vbi miro modo & viuimus & mortui ſumus. Quicunque enim (ait Apoſtolus) baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus: quo videlicet baptiſmo niſi mortui fuiſſemus, non eſſet nobis in cibo & potu iſto annunciare mortem eius. Libet hic nota vti ſimilitudine. In lib. Num. ſcriptum eſt: Miſit Moyſes exploratores ad conſiderandam terram, & confortamini, inquit, & afferte nobis de fructib. terræ. Cumque aſcendiſſent, explorauerūt terram, pergentes vſque ad torrentem botri, abſciderunt palmitē cū vua ſua, quem portauerunt in vecte duo viri. Secundum illius rei geſtæ ſimilitudinem, nimirum & illi qui tempore præceſſerunt, & nos qui ſubſequimur Chriſti aduentum, vtrique portamus quaſi botrum cum palmite ſuo, magnum promiſsionis dulce experimentum, ſcilicet, dominicæ incarnationis, paſsionis, reſurrectionis atque aſcenſionis mirabile ſacramentum. Illi portauerunt in ſacris ac myſticis ſacrificiorum cæremonijs vmbraticis & ſignificatiuis, nos portamus in iſto vnico ſacrificio panis & vini. Quapropter hic animaduertendum, quia virorum illorum portantium botrum illum alter qui præcedebat, quod portabat, ipſe non videbat: alter qui ſequebatur, quod portabat ante ſe videbat. In hoc deniq; nos atque illi non minimè diſcernimur, quod nos manifeſtis (vt iam dictū eſt) verbis cū ſignaculo viuificæ crucis verum perficientes ſacrificium, mortem Domini annunciamus, mortem Domini ſequimur, & crucē baiulamus. Botrus quippe in vecte, Chriſtus eſt in cruce: & hoc aperta facie contēplamur, illi autem portabant quidem, ſed non vide-

non videbant, legebant: ſed non intellige-
bant, & qui optimi erant, qui intelligere
digni erāt, qui propheticis oculis videbāt,
Dan. 12. eis dicebatur ne propalarent. Exempli gra
tia: Tu aūt Daniel claude ſermões & ſigna
librū vſq; ad tēpus ſtatutū. Pertranſibunt
plurimi & multiplex erit ſciētia. Ad Eſa.
Eſa. 8. aūt: Liga teſtimoniū: ſigna legē in diſcipu-
lis meis. Quāuis de hoc ſacramento à maio
ribus noſtris multa ſufficienter dicta ſint, &
Duplex tē tatio circa hoc ſacramentū. faſtidiū legentis vitandū ſit, vnū tamen ad-
huc, ꝙ mens ſuggerit libet eloqui. Iā enim
forte quis animaduerterit, ꝙ hic maxima
tētatio ſit. Et reuera non fallitur quiſquis
Tentatio Dei. hoc animaduertit. Eſt enim hic tētatio dei,
tentatio quęrēs fidē: cui cōtraria eſt tētatio
diaboli, tentatio quęres pfidiam. Cuius vi
delicet tentationis Dei, vt de ſimili cauſa ꝓ
Exod. 16. feramus teſtimoniū, ecce in Exo. dicit D[illegible]
ad Moyſen: Ecce ego pluā vobis panes de
cælo. Egrediatur populus & colligat q[illegible]i
ſufficiant per ſingulos dies vt tentem eum,
vtrum ambulet in lege mea, an non. De ſi-
1. Cor. 10. *Gen. 3.* mili cauſa ideò dixi, quia ꝑfectò ꝙ tunc
Dominus manna de cælo pluit, in figura ſa
cramenti huius contigit ilis, vt itidem ten
tationis diaboli de cauſa contraria profe-
ramus exemplum, ſerpens, imò in ſerpen
te diabolus, dixit ad mulierem: Nequa-
quam morte moriemini. Scit enim Deus,
quod in quacunque die comederitis ex
Adā & Eua primū tētauerunt Deū quam tentati fuerunt. eo, aperiētur oculi veſtri & eritis ſicut dij,
ſcientes bonū & malum. Comedit mulier,
deditque viru ſuo, & comedit. Ita tentati
à diabolo, tentauerūt Deū, & aperti ſunt
oculi amborum, non vt ſcirent bonum &
malum, ſed vt à bono caderent in malum:
non ita vt ſe eſſe deos, ſed ita vt cognoſce-
rent ſe eſſe nudos. Non autem putandum,
quod tunc primum tentauerint Deum,
quādo vetitum comedendo, experiri auſi
ſunt vter verior exiſteret, Deus nē qui di-
xerat. In quocunque die comederitis ex
eo, morte moriemini, an ſerpens qui dice-
bat, Nequaquam morte moriemini, ſed e-
ritis ſicut dij. Iam ante tentare Deum in-
cœperant, iam antequam foris audiſſent
malum ſerpentis conſilium, intus in cor-
de ſuo tentabant Deum, verſantes diuini
tatis appetitum. Nam (ſicut ante nos dictū
Iacob. 1. eſt) niſi prius intus intumuiſſent, foris ten
tati tam facile non cecidiſſent. Alioqui
quomodo æquū fuiſſet, vt Deus tentaret
Duplex tē tatio Dei vna in ruinam. eos, ponendo præceptum quod non igno
rabat eos fore præuaricaturos? Deus e-
nim intentator malorum eſt. Quod vt a-
pertius dictum ſit, Deus non niſi malè ten
tatus ab aliquo, non tentat aliquem tenta-
tione, in qua compræhendatur præuarica-
tor. Exempli gratia: In tentatiōe ſupra me
morata, qua tentauit populum, dicens: E-
grediatur populus, & colligant quæ ſuffi-
cient per ſingulos dies, vt tentem eum v-
trum ambulet in lege mea, an non: die au-
tem ſexta parent quod inferant, & ſit du-
plum quàm colligere ſolebant, quia in die
ſeptimo nō inuenietur: præuaricatores in- *Exod. 16.*
ueniendi erant. Venit enim dies ſeptima,
& egreſsi de populo vt colligerent, nō in-
uenerunt. Dixit autem Dñs ad Moyſen:
Vſquequo non vultis cuſtodire mandata
mea, & legem meam? Nunquid intentatus
Deus eos illa tentatione tentauit, quos prę
uaricaturos non ignorauit? Non vtiq; intē
tatus, murmurauit enim omnis congrega-
tio filiorum Iſrael, murmurando tentans,
tentando murmurans, ſicut habemus in *Pſal. 77.*
Pſalmo. Et tentauerunt Deum in cordib.
ſuis, vt peterent eſcas animabus ſuis, & ma-
lè locuti ſunt de Deo: dixerunt. Nunquid
poterit Deus parare menſam in deſerto?
Nunquid & panem poterit dare, aut para-
re menſam populo ſuo? Porrò ſi quem *Altera in gloriam.*
tentat Deus, à quo non ipſe eſt malè ten-
tatus, illi nimirum omnis tētatio in gloriā
cooperatur. Vnde non ſolus Abraham,
quem Deus tentauit in oblatione filij ſui,
verumetiam ferè omnes ſancti pro exem-
plo ſunt, de qualibus Sapientia dicit: Et *Sap. 3.*
ſi coram hominibus tormenta paſsi ſunt,
Deus tentauit illos, & inuenit eos dignos
ſe Omnibus his Moyſes dicit illud quod
Iſrael in Deuteronomio dicit: Adduxit te *Deut. 8.*
Dominus Deus tuus per deſertum, vt affli-
geret te atque tentaret, & nota fierent quę
in tuo animo verſabantur, vtrum cuſtodi-
res mandata illius an nō. Ac deinceps: Edu-
xit riuos de petra duriſsima, & cibauit te
māna in ſolitudine, quod neſcierūt patres
tui. Et poſtquam afflixit ac probauit, ad ex
tremum miſertus eſt tui. Igitur, vt ad pro-
poſitum redeam, magna in iſto ſacra- *Magna tētatio circa ſacramentū corporis & ſanguinis Chriſti*
mento tentatio Dei eſt, tentatio quærens
fidem, ad euacuandā perfidiam, quā tenta-
tio diaboli in primis hominibus inuenit,
quibus vetitū comedere perſuaſit. Eſt au-
tem fides (ait Apoſtolus) ſperandarū ſub-
ſtantia rerū, argumentum non apparentiū.
Oportebat ergo non apparere res, vt lo-
cum haberet ſubſtantia hæc, res inquam, id
eſt, carnem & ſanguinē non apparere opor
tebat, non ſolùm ne ſenſus noſtros come-
dentium atq; bibentiū naturali offenſiōe
offenderent, quib. humanā carnem mandu
care vel dentib. terere, ſanguinēq; huma-
num bibere, neq; plum, neq; naturæ amicū
eſt, verum etiam vt locum haberet hæc ſpe
randarum ſubſtantia rerum, hoc argumē- *Hebr. 1.*
tum rerum non apparentium, ſcilicet fides *Ibidem.*
in qua teſtimonium (ait idem Apoſtolus)
conſecuti ſunt ſenes. Denique, ſi omnes
reſpicias ſenes, id eſt, antiquos patres. quib.

teſtimonium ſancta perhibet ſcriptura, quod fuerint fideles, quoſque Apoſtolus ibidem enumerat, ſententiam hanc verā interſerens. Sine aūt (ait) fide impoſsibile eſt placere Deo, omnium illorum fidem probatam inuenis circa res illas quæ non apparebant, quas ipſi iam nó videre, ſed tātum ſperare poterant, quarūet iam aliquæ non ſolū non apparebant, ſed & ſupra naturā erant. In hoc itaq; ſacramento, cū ſit opus magnæ atq; ineffabilis miſericordię, miro nihilominus iudicio, miranda tentamur veritate, vt manifeſti fiant hi quorū eſt fides, quibus ſalua iudicij rectitudine, miſericordia condonare debeat morſus illos ligni vetiti, quos momordit mulier & dedit viro ſuo, mala in Deum ſuſpicione, peruerſa & nimia circa ſerpentem credulitate. Nónne creditum ibi fuit quod non

Gen. 2.

apparebat, ꝙ non videbatur? nunquid oculis videbant in illo fructu ligni virtutē tantæ rei effectiuam, quā ſerpens promiſit, dicens. Eritis ſicut dij? Et quidem nec illa mors apparebat aut videri poterat oculis, quam interminatus fuerat Deus, dicens: In quocunq; die comederis ex eo, morte morieris: ſed credere oportuiſſet Deo creatori fideli in omnibus quæcunque dixit: creditum autem fuit non creatori, ſed ſerpenti, non Deo ſed diabolo. Totum illud ſacrilegium per iſtud emendatur ſacramentum, in illis qui credunt, & credentes percipiunt, in fide humiles, in humilitate fideles: ac proinde illis parentibus longè diſſimiles, cū illi promiſſum illud audierint in pretium præuaricatiõis. Eritis ſicut dij, ſuperbi & malè creduli: ac proinde malè creduli, quia ſuperbi: iſti autē vocem humilitatis audiunt in myſterio ſiue annunciatione mortis eius. Vos amici mei eſtis, manete in me & ego in vobis. Quanto enim ſuauior eſt hæc vox. Qui māducat carnem meam & bibit ſanguinē meum, in me manet & ego in illo, † dilectione illa, quā ſerpens ſuſurrauit. Comedite, & eritis ſicut dij, qui vtique de ſuo non dabat, ſed rapinā facere ſuadebat: hic aūt non qualecūque ſuū, ſed ſuam carnem & ſuum ſanguinem dat. In illis qui non credunt, & nó credentes ore tamen ſacramentū percipiunt, cibus & potus iſte operatur iudicium, quia tentati reprobi inuenti ſunt, eo ipſe quòd ſine fide ſunt, & malè tentant Deū. De hominib. hæreticis in illo Pſal. parabolarú, q ſic incipit: Attendite popule meus legem meam, inclinate aurem veſtram in verba oris mei, aperiam in parabolis os meū, ita dictum eſt: Adhuc eſca eorum erat in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos, & occidit pingues eorū, & electos Iſrael impediuit. Eorum namq; peccatum eſt in eo,

Ioan. 15.
Ioan. 6.
† forte illectione.
Hæretici circa hoc ſacramētum in lege præfigurati.
Pſal. 77.

quod dicunt tentemus Deū: Quoniam percuſsit petram & fluxerūt aquæ, & torrentes inundauerunt, nunquid & panem poterit dare, aut parare menſam populo ſuo? Eſt enim hic ſenſus: Nunquid quia potuit Deꝰ facere, vt patefacto crucifixi Ieſu chriſti latere, quod fuit percuti petram, flueret aqua cum ſanguine, & implerentur ſcripturæ. & intelligibiles fierent, ſufficerentque mentib noſtris ad bibendū, in modum torrentium inundantium: nunquid (inquam) quia potuit illud facere, poterit etiam panem confectum manibus hominum conuertere in corpus, & vinum de palmitibus iſtis in ſanguinē ſuum? Alioquin niſi myſterium attendas, ſenſus ſecundum literā non conſtat: quoniam percuſsit petram, & fluxerunt aquæ, nunquid & panem poterit dare: quia videlicet iſte panis, id eſt, māna ſecundū hiſtoriam prius datum eſt, quā percuſſa petra fluerent aquæ. Hactenus dilectio ſacramenti huius moroſius nos detinuerit, nunc ad cætera pergamus *Et hymno dicto, exierunt in montem Oliueti, Tunc illis dicit Ieſus: Omnes vos ſcandalum patiemini in me, in iſta nocte Scriptum eſt enim: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. Poſtquam autē ſurrexero, præcedam vos in Galilaam. Reſpondens autem Petrus, ait illi: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquā ſcandalizabor. Ait illi Ieſus: Amen dico tibi, quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis Ait illi Petrus: Et ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes diſcipuli dixerunt.* Exitus iſte in montē Oliueti ille eſt, quē apud Ioānem habemus cū terribilib. ac reuerendis verbis iſtis: Surgite, eamus hinc, Quidnam erat dicere, ſurgite eamus hinc, & ita exire in montē Olíueti, in ipſa hora ſuæ traditionis, quādo Iudas loquebetur cū ſeniorib. ſtatim venturus cum cohorte & miniſtris, niſi relinquere ciuitatem illam, quemadmodum per prophetam Hieremiam prædixit: Reliqui (ait) domum meam, dimiſi hæreditatem meam, facta eſt mihi hæreditas mea, quaſi leo in ſylua. dedit contra me vocem ſuam, Ideò odiui eam. Ergo & prophetiam hanc & illud, quod per ſemetipſum dixerat antebiduum, ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta, iam impleri ſignificans: ſurgite (inquit) eamus hinc, Et exierunt in montem Oliueti. Factis enim non minus, quàm verbis loqui, ſapientiæ Dei familiare eſt. Ioſephus quoque vocem ſimilem teſtatur fuiſſe auditam: Nocte (inquit) ſacerdotes intimū templum more ſuo ad diuinas res celebrādas ingreſsi, primum quidem motum quendam ſtrepitumque ſenſerunt, poſtea verò ſubitam vocem audierunt, quæ diceret: Migremus hinc. Ita cum terribili ſignificatione vocū omne pręſi-

dium

Cōuerſio panis in corpus Chriſti.
Zach. 13.
Surgite, eamus hinc.
Ioan. 14.
Hier. 12.
Math. 23.
Ioſeph. de bello Iud. lib 7. ca. 12

dium ſalutis ſeſe ab illa ciuitate migrare
Ioan 8. demonſtrauit, iuxta quod & ab ipſo tem-
Actor.1. plo exiens idem Dñs prius ſignificauerat,
dicente euãgeliſta; Ieſus autem abſcondit
ſe, & exiuit de templo. Mala ſubſequentia
probauerũt, verè & de templo illo exiſſe,
& de ciuitate illa abiſſe Ieſum, & ab vtro-
que migraſſe omne angelorum præſidiũ.
Et congruè non quouis, ſed iuxta conſue-
tudinem tunc quoque exiuit in montem
Olíueti. Illinc enim aſcenſurus erat in cæ-
Luc.24. lum, quo facto reuerſi ſunt, ait Lucas, Hie
roſolymam à monte, qui dicitur Olíueti,
qui eſt iuxta Hieruſalem ſabbati habens
iter. Nec verò repugnat illud, quod ſcri-
pſit idem Lucas: Eduxit autem eos foras
in Bethaniam, & eleuatis manibus ſuis, be-
nedixit eis, & factum eſt, dum benediceret
illis, receſsit ab eis, & ferebatur in cælum.
Bethania nanque in latere montis Oliueti
ſita eſt. Ergo vbi per aſcenſionem conſum
manda erat eius gloria, illuc rectè exiuit,
eandem gloriam ſuam oratione præueni-
Luc. 22. re, & agonem ſuæ paſsionis inchoare, ꝙ
idem Lucas euidentius narrat. Poſitis (in-
quit) genibus, orabat, factus in agonia, &
factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis
decurrentis in terra. Iam dicti exitus ſui
cauſam, propter quam rectè diceret, relin
Math. 23. quetur vobis domus veſtra deſerta breui-
ter inſinuat, dicens: Omnes vos ſcandalũ
patiamini in me, in iſta nocte. Scriptum eſt
enim. Percutiam Paſtorem & diſpergentur
oues gregis. Scãdalum illud omnes noui-
mus, nec demonſtrare opus eſt, quomo-
do ſcandalizati fuerint, quomodo omnes
relicto eo fugerint, quomodo Petrus ſuæ,
quam putabat fortitudinis oblitus, ſcanda
lo noctis illius ſic offenſus ſit, vt ter eũ ne-
garet, dicens: Neſcio quid dicis, non noui
hominem, & tunc demum gallo cantante,
recordatus ſit verbi Ieſu dicentis: Prius
quàm gallus cantet ter me negabis, & re-
ſpiciente eum Domino, egreſſus foras, a-
marè fleuerit. Non (inquam) demonſtra-
tione opus eſt, ſed nos propoſito tenemur
hos faciẽ iſtam, faciem vituli in hac immo-
latione ipſius contemplari delectamur,
Si cui vacat, ſedeat nobiſcum, & contem-
Negatio pletur pariter in claritate faciei huius pul-
Petri præſi chritudinem oculorum ipſius. Et hoc vt
gnata prius locupletius fiat, res anterius geſta ad me-
in eius ſub moriam eſt reducenda, valet enim myſte-
merſione. rium eius in attentione iſta. Iuſsit aliquan
do hic Dominus noſter diſcipulos ſuos a-
ſcendere in nauiculam & præcedere eum
transfretum, donec dimitteret turbas, Cũ-
que dimiſſa turba ſolus aſcendiſſet in mõ-
tem, & veſpere facto ſolus eſſet ibi, & ora-
ret, nauicula in medio mari iactabatur flu-
ctibus, erat enim ventus contrarius. Quar-
ta autem vigilia noctis venit ad eos, ambu
lans ſuper mare. Cumque turbatis illis di-
xiſſet, habete fiduciam ego ſum; nolite ti-
mere. Dñe (inquit Petrus) ſi tu es, iube me *Matth.14.*
venire ad te ſuper aquas, & deſcendens de
nauicula, ambulabat ſuper aquas. Videns
ergo ventum validum, timuit. Et cũ cœpiſ
ſet mergi, clamauit, dicẽs: Domine ſaluum
me fac. Et continuò Ieſus extendens ma-
num, appræhendit eũ, & ait illi: Modicæ fi
dei quare dubitaſti? Denique res illa geſta
miro modo, & res geſta, & rei gerẽdæ quę-
dam fuit parabola, ſiquidem placet para-
bolam dici, non ſolum in verbis, verum-
etiam in factis, quoniam & Apoſtolus e- *Hebr. 9.*
numeratis compoſitionibus primi & ſecũ *Ieſus ora-*
di tabernaculi, quæ (inquit) parabola eſt *uit ſolus &*
temporis inſtantis. Igitur dimiſſa turba ſo *ſeorſum.*
lus Ieſus aſcendit in montẽ orare, quia ſic
futurũ erat & ſic factũ eſt, vt exiens de ciui
tate iam nõ docturus turbã, exiret (vt iam *Matth 26.*
dictũ eſt) in montem Oliueti ſolus orare. *Luc. 22.*
Exierũt quidem cũ eo diſcipuli, ſed nõ vſ-
que ad locum orationis. Nam ſuſtinete hic
(ait) ſiue ſedete hic, donec vadam illuc &
orem. Et aſſumpſit quidem Petrum, & Ia-
cobum & Ioannem ſecum, ſed & illis iterũ
dixit: Suſtinete hic, & vigilate. Et progeſ-
ſus puſillũ ſiue auulſus ab illis, quantum
eſt iactus lapidis, procidit in faciem ſuam,
orans: ita relictis illis, iterũ & tertio abijt,
& orauit. Solus ergo erat orans nocte illa,
ſiue veſpera profunda. Nauicula autem in *Nauiculã*
medio mari iactabatur fluctibus, id eſt, fi *iactabatur*
des diſcipulorum nimis contriſtabatur, ita *fluctibus.*
vt oculi eorum præ triſtitia grauarentur.
Sed venit Dominus Ieſus ambulans ſu-
per aquas, quia tempeſtates illas quæ
propter ipſum motæ erant, & moueban-
tur, prompto ſpiritu conculcabat licet ca-
ro eſſet infirma. Etenim caro quidem in-
firma, dicebat in oratione, mi Pater, ſi poſ
ſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: ſed ſpi-
ritus promptus, veruntamẽ (ait) non ſic-
ut ego volo, ſed ſicut tu. Ibi confiden-
tia Petri, ſe quoque promptam eſſe puta-
uit: Domine (inquiens) iube me venire ad
te ſuper aquas. Dixit enim: Etſi omnes
ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam *Matt. 26.*
ſcandalizabor. Animã meam pono pro te, *Ioan.13.*
tecum paratus ſum, & in carcerem, & in
mortem ire. Cùm iſta fiducia, quaſi iam
fortis & benè cinctus ambulabat & ipſe
ſuper aquas, vt veniret ad Ieſum. Cùm e-
nim Diſcipuli omnes relicto DOMINO
fugiſſent, ipſe ſequebatur longè vſque in
atrium, & ingreſſus intro ſedebat cum mi-
niſtris vt videret finem. Sed ecce vidit
ventum validum, & timuit, cœpitque
mergi. Cùm enim ſederet in atrio cum mi
niſtris (vt iam dictum eſt) acceſsit ad eum

vna ancilla oſtiaria, dicens: Et tu cum Ieſu Galilæo eras. At ille negauit coram omnibus, dicens: Neſcio quid dicis. Iterum ab alia ſimiliter ventilatus ancilla, dixit: Nō noui hominem. Tertio ab his qui ſtabant, magno vento impulſus, cœpit deteſtari & iurare, quia non nouiſſet hominem. Cùm ita cœpiſſet mergi, clamauit, dicens: Domine, ſaluum me ſac. Gallo quippe cantante,

Petrus clamauit, domine ſaluum me fac.

recordatus verbi Ieſu quod dixerat, priuſ quā gallus cantet, ter me negabis, egreſſus foras, fleuit amarè. Denique ſic flere, hoc fuit clamare, & ſaluationē quærere. Vt ita clamaret, reſpectus ſecit ſaluatoris, quem Lucas venerabiliter expreſsit dicens: Et conuerſus Dominus, reſpexit Petrū.

Luc. 24.

Poſtquā reſurrexit (ſicut & hic prædixit, poſtquam autem reſurrexero pręcedam vos in Galilæam) apparuit ei ſicut in euangelio eiuſdem Lucæ ſcriptum eſt, quia duo ex diſcipulis regreſsi in Hieruſalē inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cū ipſis erant: dicentes, quod ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Sed & angelus loquens mulieribus, hunc in nomine

Marc. 16.

conſolatum eſſe voluit dicendo, ſed ite dicite diſcipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæam. Verè ergo Ieſus extendens manum, adpræhendit eum: reſeruauit enim illi gradū ſuū, reſeruauit & ſtabiliuit principem Apoſtolorum. Libet nnnc inſpicere illum prophetiæ locum, quem nobis illuſtrare debet ſcintilla hæc ex ore eius dicentis: ſcriptum eſt enim: Percutiā paſtorem, & diſpergentur oues gregis.

Percutiam paſtorem et diſpergentur oues gregis. Zach. 13.

Pauca ex præcedentibus & ſubſequentibus diligenter inſpecta, pulchram intelligentiæ lucem reſundēt. Præcedentia ſunt hęc: Et erit in die illa, dicit Dominus Deus exercituum, diſperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltra, & prophetas & ſpiritum immundum auferam de terra. Et erit cū prophetauerit quiſpiam vltra, dicent ei pater eius & mater eius genuerunt ęum. Non viues, quia mendaciū locutus es in nomine Domini, & configēt eum pater eius, & mater eius, genitores eius cùm prophetauerit. Et erit in die illa, conſundentur prophetæ vnnſquiſqne ex viſione ſua cū prophetauerit, nec operientur pallio ſaccino vt mētiantnr, ſed dicet, non ſum ꝓpheta, homo agricola ego ſum, quoniam Adam exemplum menm ab adoleſcentia. Et dicetur ei: Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus ſum in medio eorum qui diligebant me. His pręmiſsis: Framea (inquit) ſuſcitare ſuper paſtorem meum, & ſuper virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: Percute paſtorem, & diſpergentur oues. Deinde ſubſequitur: Et conuertam manum meam ad paruulos, & erunt in omni terra, dicit Dominus, partes duæ, & diſperdentur, & deficient, & tertia pars relinquetur in ea, & ducam tertiā partem per ignem, & vram eos, ſicut vritur argentum, & probabo eos ſicut probatur aurum. Ipſe vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam populus meus es, & ipſe dicet, Dominus Deus meus. Ecce venient dies Domini, & diuidentur ſpolia in medio tui, &c. Totum illud prophetiæ capitulum illuſtrat nobis (vt iam dictum eſt) breuis ſententia hæc, ſcintillas de pectore & ore ipſius Domini, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientię abſconditi, dum præmiſſo, omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte, ſubiungit: Scriptū eſt enim: Percute paſtorem, & diſpergentur oues gregis.

Colloſ. 2.

Itaque vt competenter Euangelica vtar ſimilitudine molētis. Ait enim ipſe Dominus: Duæ erunt molētes in vnum, vna aſſumetur, & altera relinquetur. Hęc prophetica quaſi mola inſerior ponenda eſt, & cœpta iam euangelica narratio dominicę paſsionis ſuperponenda quaſi mola ſuperior, vt agente manu Domini, circūacta volucri curſu, fructuoſum frumenti granum ſalubriter nobis teramus, & de optima eius medulla candidiſsimum farris panem in vſum vitæ æternę conficiamus.

Mola inferior & mola ſuperior Matth. 24

Tale frumenti granum Chriſtus eſt, qui de ſemetipſo dicit: Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert, tale (inquam) granum eſt, vt molendo nūquam diſsipetur, eoque integro permanēte, diffundi aut diſsilire nunquam deſinet medulla eius.

Ioan. 12.

Nunc interim finis hic ſit libelli huius, & ſequentem cum iam dicto prophetiæ capitulo, reparatis poſt laſsitudinem viribus exordiamur.

FINIS LIBRI DECIMI.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA
ET HONORE FILII HOMI. LIB. XI.

Sacra ſcriptura colūba dicitur cuius litera argētū ſenſus myſticus aurum eſt.

TVam in ſcripturis ſan-
ctis gloriam, tuum ô fi
li hominis quærere &
inuenire honorem in
Propheticis & in euan
gelicis præconijs, tale
nobis eſt inter tædia vi
tæ præſentis: quale feſ-
ſo viatori, remiſsis interdum grauibus ſar

Pſal.67.

cinis reſidere ſub vmbra odoriferæ arbo-
ris propè riuulum aquæ iugiter ſalientis,
gratoque otio fugacem inſequi & compre
henſam attrectare columbam, tactu blan-
do, manibus innocuis. Et reuera ſic eſt: ſan
cta quippe ſcriptura ipſa eſt colnmba illa,
de qua ipſius autor ſpiritus S. In Pſal. dicit:
Pennæ columbæ deargentatæ, & poſterio-
ra dorſi eius in pallore auri.. Ne ergo mi-
retur quis dicens: quid vel ad quid iſte
ſcribit, cū ſancti patres ſufficientia ſcripſe-
rint, quæ cuncta perlegere nemo noſtrum
ſufficit? Nā & ſi alij nemini, at mihi ſcribē-
ti hoc ipſum quod ſcribo iam proficit. Hoc
dulce ſtudium iam in præſenti nōnihil pre
mij, nonnullum habet ſuæ exercitationis
emolumentum. Quā ſuaue eſt (vt iam di-
xi) viatori, demiſsis interdū ſarcinis, pen-
nulas columbæ deargentatas & aurea dor-
ſi eius præ oculis habere, & manib. tracta
re poſteriora, tam ſuaue & iucundum eſt
inter medias curas, ſanctam tractare ſcri-
pturam, cuius & exterior ſermo caſtus, abſ
que omni ſuperfluitate, nitet quaſi argen-
tum, & interior ſenſus rutilat velut aurū.

Vergili. in Buco.

Trahit ſua quemque voluptas, & hoc ha-
beo teſtimonium conſcientiæ, quod dixe-

Cant.1.
Zacha.13.

rim ego voluptati huic, trahe me te. Ecce
argentum, ecce autem, videlicet ſuſceptū
in fine præcedentis libelli quod cum euā-
gelica narratione dominicæ paſsionis tra-
ctare propoſui, prophetiæ capitulum. Et
erit (inquit) in die illa dicit Dominus exer
cituum, diſperdam nomina idolorum de
terra, & non memorabuntur vltra, & pro-
phetas & ſpiritū immundum auferam de

Dies illa dies dominica paſsionis.

terra. Præmiſerat autē: In die illa erit fons
patens domui Dauid, & habitātibus Hie-
ruſalem in ablutionem peccatoris & men-
ſtruatæ. Ergo diem illam, quā hic prophe
tiæ ſpiritus intendit, diem dominicæ paſsio
nis neceſſe eſt intelligi, qna nimirum lan-
cea militis latus aperiendo ſaluatoris, fon
tem patefecit domui Dauid, & habitantib.
Hieruſalem fontem ſanguinis & aquæ, cre
dentibus in Chriſtum, qui propter hoc i-
pſum dicuntur, & ſunt domus Dauid, &
habitatores Hieruſalem, quia credunt in
Chriſtum filium Dauid, cuius æternæ ci-
uitatis quoddam erat exemplar illa Hieru
ſalem in qna regnauit Dauid. Et ille fons
erit (inquit) in ablutionem peccatoris &
menſtruatæ, peccatoris (inquam) id eſt, gen
tilis populi, qui ſine lege peccauit: & men-
ſtruatæ quæ per legem peccauit, quæ ne de
iuſtitia præſumeret factorum, vnus ex op-
timis eius filijs confeſſus eſt, & dixit: Et
facti ſumus vt immundi omnes nos, & qua
ſi pannus menſtruatæ, vniuerſæ iuſtitiæ no
ſtræ. Quærendum itaq;, qui vel quales in *Eſa 64.*
illa die fuerunt prophetæ, quoniā dixit &
pphetas & ſpiritū immūdū auferā de terra. *Ioan. 11.*
Hic citius. Euāgeliſtæ Ioan. narratio occur
rit. Ait enim: Collegerūt Pontifices & Pha
riſæi cōcilium, & dicebant: Quid facimus,
quia hic homo malta ſigna facit. Si dimitti-
mus eum ſic, omnes credent in eum. Et ve
nient Romani & tollent noſtrum & lo-
cum & gentem. Vnus ex ipſis Caiphas,
cùm eſſet Pontifex anni illius, dixit eis:
Vos neſcitis quicquam, nec cogitatis, quia
expedit vobis vt vnus moriatur homo pro
populo, & non tota gens pereat. Hoc au-
tem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet
Pontifex anni illius, prophetauit, quia mo
riturus erat Ieſus pro gente, & non tan-
tum Pro gente, ſed etiam vt filios Dei, qui
erant diſperſi congregaret in vnum. Ho-
mini prophetas auferam (ait) de terra.
Nam ne prophetas bonos ſuſciperis, ſpi-
ritum immundum illis copulauit. Ait e-
nim: & prophetas & ſpiritum immundum
auferam de terra. Ergo prophetæ mali,
prophetæ immundo ſpiritu pleni, in die
illa fuerunt auferendi de terra non ſo-
lùm de terra viuentinm, verumetiam de
terra ipſa & ciuitate, quam tunc morta-
les & Deo mortui inhabitauerunt, qui ma
lam ſibi hanc prophetiam de corde ſuo
prophetauerunt: Quid facimns, quia hic
homo mnlta ſigna facit, & cæt. Nempe ex-
cepto quod præmiſerūt, ſi dimittimns eū,
ſic totum quod dixerunt, in prophetiam
reputatum eſt illis, vt omnes crederent in
eum: illis autem non credentibus veni-
rent Romani, & tollerent eorum, & lo-
cum & gentem. Fuit inter illos vnus Cai-
phas talium prophetarum maximns, qui
dixit: Vos neſcitis quicquā, neq; cogitatis,

quia expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem (Euangeliſta inquit) à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet Pontifex anni illius prophetauit, quia Ieſus moriturus erat pro gente. Et non tantum pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, con-

Quid eſt prophetare vltra.

gregaret in vnum. Cauſam eorum propter quam auferendi eſſent de terra, ipſe propheta [illegible]enter, vt oportuit, continuò ſubiunxit: [illegible] enim: Et erit cũ prophetauerit quiſpiam vltra dicent ei pater eius & mater eius qui [illegible]nuerunt eum: Non viues, quia mendacium locutus es in nomine Domini. Et configent eum pater eius & mater eius genitores eius, cũ prophetauerit. Propheta magnus de ſemetipſo vltra prophetauit, quia illi & præcipuè Caiphas prophetauerunt, quod expediret eum mori, ipſe autem prophetauit, quod oporteret eum

Ioan. 2.

reſurgere à mortuis. Hoc vltra fuit videlicet, prophetiam illorum, prophetiã mortis, qui prophetauit prophetiam reſurrectionis. Dixit enim: Soluite templũ hoc, & poſt triduum excitabo illud. Hoc autẽ

Dicent ei pater eius et mater ei⁹

dicebat de templo corporis ſui. Cùm ergo prophetauerit quiſpiam vltra, quẽ nominare nolo, qnia non expedit: dicent (inquit) ei pater eius & mater eius qui genuerunt eum: Non viues, quia mendacium locutus es in nomine Domini. Pater eins Iudaicus populus, & mater eius ſynagoga, qui ſecundum carnem genuerunt eum, ita dixerunt ei: Cùm enim aliud non haberẽt, vnde accuſarent eum, nouiſsimè ſubmiſsis

Matth. 26.

duobus falſis teſtibus iſtud protulerunt. Hic dixit: Poſſum deſtruere templũ Dei, & in triduo reædificare illud. Cumque principi ſacerdotum dicenti, adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis, ſi tu es Chriſtus filius Dei, reſpondit, tu dixiſti, & amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cæli: clamauerunt, reus eſt mortis. Nónne hoc erat dicere, non viues, quia falſum locutus es in nomine Domini? Ex illa viſione ſua quomodo cõfuſi Prophetæ illi? Ait

In illa die cõfundentur propheta.

enim: Et erit in die illa, confundentur prophetæ, vnuſquiſque ex viſione ſua cũ prophetauerit. Aut quomodo prophetantes illi operiebantur pallio ſaccino vt mentirentur? Nam & hoc ſequitur: Nec operientur pallio ſaccino vt mentiantur. Niſi ſe operuiſſent aliquãdo, fruſtra diceret, nec operientur pallio ſaccino. Quid ergo fuit operire ſe pallio ſaccino, vt mentirentur, niſi per nequiſsimam hypocriſim ſimulare dolorem, & fingere timorem, vt paueret populus? Hoc fecit ille propheta, ille prophetarum impiorum impijſsimus Caiphas. Denique vt mentiretur vt magnificaret, & confirmaret mendacium viſionis ſuæ, quam pariter in concilio ſuo dixerãt, venturos eſſe Romanos, vt tollerent & locum & gentem, niſi Ieſum interficeret, idcircò ſcidit veſtimenta ſua. Adiurauerat Dominum Ieſum, dicens: Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis, ſi tu es Chriſtus filius Dei benedicti. Et cur addiderit, benedicti, neſcias niſi quia ſtultiſsimus ipſi Deo adulari præſumpſerit, in cauſa eiuſmodi, adulatione crudeli. Cùm ille fidelis permanens qui ſeipſum negari non poteſt, reſpondiſſet, tu dixiſti, ſubiungẽs. Verũtamen dico vobis, amodo videbitis filiũ hominis ſedentẽ à dextris virtutis, & venientem in nubibus cæli, tunc (vt iam dictum eſt) ſcidit veſtimenta ſua, & dixit: Blaſphemat. Quid adhuc egemus teſtibus? Ecce, nunc audiſtis blaſphemiam. Quid vobis videtur? Atque hoc modo ſaccinum ſimulatæ triſtitiæ pallium ſibimetipſi ſuperduxit vt mentiretur, vt mendacium corroboraret, vt videns populus malè credulus, magis paueret, vbi non erat pauor, ſicut in

Pſal. 32.

Pſalmo dictum eſt: Ibi trepidauerunt, vbi non erat timor. Taliter ſaccino ſolebant operiri pallio patres eorum fundendo ſanguinem prophetarum, & iuſtorum, quorum iſti menſuram impleuerunt. Exempli gratia: Scripſit Iezabel per literas ex nomine Achab, & ſignauit eas annulo eius, & miſit ad maiores natu, & ad optimates qui erant in ciuitate eius, & habitabãt cum Naboth. Literarum autem erat iſta ſententia:

3. Reg. 21.

Prædicate ieiunium, & ſedere facite Naboth inter primos populi, & ſubmittite duos viros filios Belial, contra eum, & falſum teſtimonium dicant, benedixit Deũ & regem, & educite eum & lapidate, ſicq; moriatur. Fecerunt ergo ciues eius, & maiores natu & optimates qui erant cum eo, in vrbe ſicut præceperat Iezabel, & ſicut ſcriptum erat in literis qnas miſerat ad eos. Prædicauerunt ieiunium, & ſedere ſecerunt Naboth inter primos populi, & adductus duobus viris filij diaboli, ſecerunt eos ſedere contra eum, &c. Et illud ieiunium, & quicquid deinceps ſecerunt imitatores illorum, vſque ad hypocritas iſtos,

Palliũ ſaccinum.

qni, vt mentirentur, vt firmarent ſibi ſermonem nequam, ſciderunt veſtimẽta ſua.

Pſal. 63.

Rectè nimirum & pulchrè appellauerit ſpiritus ſanctus breui appellatione, palliũ ſaccinum, quo non operirentur (ait) vltra vt mentiantur. Nam ipſa mentiendi autoritas eis auferetur, & miro modo ex viſione ſua confundentur, ex viſione mẽdaci quã prophetauerunt dicendo, venient Romani ſi dimiſeritis eum ſic. Etenim econtra idcircò factum eſt, vt venirent Romani, quia ſi non dimiſerunt eum ſic, & ecce nõ

tantummo-

tantummodo ſecundum viſionem illorũ,
Falſa eorũ prophetia de Romanis.
pro ſenſu ipſorum mendaci, locum tule-
runt & gentem, verũ etiam id, quod plus
eſt, quod ipſi videre aut neſciebant time-
re. Tulerunt quoque optima quæ illorum
erant, ſcilicet adoptionem filiorum & glo
riam, & teſtamenta, & legiſlationem, & ob
Rom. 9.
ſequium, & promiſſa, & totam hæredita-
tem patrum, ex quibus Chriſtus ſecundũ
carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedi-
ctus in ſecula, Amen. Hæc enim omnia tu-
lerunt eis, & cũ cæteris nunc gentibus poſ-
ſident Romani, longè alij quã Romani il-
li qui tantummodo locum & gentem tu-
lerunt eis, perſuerunt & permãſerunt pa-
gani, quia non curauerunt, neque curare
ſcierunt de ſpolijs iſtis optimis, tantummo
do locum & gentem, ducibus Veſpaſiano
& Tito. tuliſſe contenti. Quapropter mi-
litauerint quidem huic domino & regi Ie-
ſu Chriſto, in vindictam ſanguinis eius cõ
tra ciuitatem Ariel (quod interpretatur
Leo Dei) iuxta quod ipſe dixit, facta eſt
mihi hæreditas mea quaſi Leo in ſylua, cõ
tra ciuitatem Hieruſalem, quam expugna
uit per eos, iſte verus Dauid filius, ſecun-
dum carnem illius Dauid, ſecundum pro-
Væ Ariel, quã expugnauit Dauid.
phetiam hominis. Væ Ariel, Ciuitas quam
expugnauit Dauid. Additus eſt annus ad
annum, ſolennitates euolutæ ſunt. Et cir-
cumuallabo Ariel, & erit triſtis & mœrẽs
& erit mihi quaſi Ariel. Et circumuallabo
quaſi ſpheram in circuitu tuo, & iaciam cõ
Hier. 12.
tra te aggerem, & munimenta ponam in ob
Eſa. 29.
ſidionem tuam: Humiliaberis, de terra lo
queris, & de humo audietur eloquiũ tuũ.
Et erit quaſi phytonis de terra vox tua, &
de humo eloquium tuum muſsitabit. Mi-
litauerunt quidem in hoc, vt dixi, Chriſto
Domino & regi, & hoc væ Ariel, ſed nihil
ominus væ & ipſis, ſicut væ Aſſur. Sequi-
tur enim. Et erit, ſicut puluis tenuis mul-
titudo ventilantium te, & ſicut fauilla per
tranſiens, multitudo eorum qui contra te
præualuerunt. Eritque repentè confeſtim
à Domino exercituum, viſitabitur in to-
nitruo, & commotione terræ, & voce ma-
gna turbinis, & tempeſtatis, & flammæ i-
gnis deuorantis. Et erit ſicut ſomnium vi-
ſionis nocturnæ, multitudo omnium gen-
tium, quæ dimicauerunt contra Ariel, &
omnes qui militauerunt & obſederunt, &
præualuerunt aduerſus eam, & ſicut ſom
niat eſuriens, vt comedat, cùm autem ſue-
rit expergefactus, vacua eſt anima eius, &
ſicut ſomniat ſitiens, vt bibat: & poſtquam
fuerit expergefactus, laſſus adhuc ſitit, &
anima eius vacua eſt, ſic erit multitudo o-
mnium gentium quæ dimicauerunt con-
tra montem Sion. Ita miro modo punien-
di ad puniendum venerunt Romani, & di-
micauerunt contra Ariel, materialibus ar-
mis, & ecce confuſi ſunt, nec iam licet eis
operiri pallio ſaccino vt mentiantur: imò
captiui per omnes gentes, nec locum habẽt
quo ad ſimiliter mentiendum congregen
tur. Sed econtra dicit eis quiſpiam inſulta
bundus, qui (vt iam dictum eſt) propheta-
uit vltra ſubauditur, quam fuiſſet ab adiu-
Non ſum propheta homo agricola ego sũ per ironiã dicitur.
rante principe ſacerdotum interrogatus:
Nõ ſum propheta, homo agricola ego ſum
quoniam Adam exemplum meum ab ado
leſcentia mea. Grandis inſultatio, & Iro-
nia grauiſsima, quippe qui negando acrius
affirmat: & affirmando vehementius ne-
gat. Non ſum (inquit) propheta, ſubaudi-
tur, veſtro arbitratu, ſic enim dixiſtis, pro-
pheta à Galilea non ſurget, non hic à Deo,
& his ſimilia. Homo agricola ego ſum, iti-
dem veſtro arbitratu dicentium: Quomo-
do hic literas ſcit, cũ non didicerit? Nónne
hic eſt fabri filius? Attamen vera ſunt quæ *Ioan. 7. 9.*
prædixi, & vos captiui eſtis, nec iam pallio *Matth. 13.*
ſaccino licet vobis operiri, vt mentiamini,
& quempiam veſtrum interficiatis. Dixi-
ſtis, quoniam Adam exemplum meum ab
adoleſcentia mea, calumniando quod ego
gloriam meam quærerem, & dicẽdo, quẽ
teipſum facis? Et alibi: Quia tu homo cùm
ſis, facis te ipſum Deum. Hæc fuit expro-
bratio veſtra, ſed aliter eſt. Longè ego diſ *Ioan. 8. 10.*
ſimilis Adam, & ille exemplum meum nõ
fuit, qui gloriam ſuam quæſiuit, immò &
dicebam, & quod dicebam verum eſt: Ego
gloriam meam non quæro, eſt qui quærat
& indicet. Iudicium eius pro me ſuper vos
manifeſtum eſt. Nam ecce quem confixi-
ſtis, qui mortuus ſui, ecce loquor, & re-
ſpondeo loquentibus mihi. Hoc eſt quod
Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuũ tuarum.
ſequitur. Et dicetur ei: Quid ſunt plagæ i-
ſtæ in medio manuum tuarũ. Et dicet: His
plagatus ſum in domo eorum qui dilige-
bant me. Perſpicuum eſt, diligentibus, oc-
cultum eſt negligentibus quod iſte, qui
hic reſpondet percontantibus, vnus & ſo-
lus ſit filius hominis Ieſus Chriſtus. Quis
enim alius interrogatus eſt, aut reſpondit,
ſiue interrogari & reſpondere potuit, poſt *Luc. 24.*
quam mortuus eſt, plagis acceptis in me-
dio manuum ſuarũ, niſi iſte ſolus qui mor-
tuus reſurrexit, vt poſſet loqui, cuius vi-
delicet locutionis hoc initium fuit, vt
oſtenderet plagas ſuas, dicendo videte ma
nus meas & pedes meos. Hæc ergo glorio-
ſa, ſicut cætera prophetarum præconia, di-
cta ſunt de te ô fili hominis, & verum eſt
quod de ſancto paracleto ſub ipſo tuę paſ-
ſionis articulo promittens dixiſti: Ille me
clarificabit, quia de meo accipiet, & annun
ciabit vobis. Tuum eſt, & verè tuum eſt, *Ioan. 16.*
quicquid ſancti prophetæ locuti ſunt. Et-
enim illi de te ſcripſerunt, de te quid ſcri-

berent, acceperunt, & de illo tuo Spiritus Paracletus quantū ſibi placet, accipiens, & nobis annuncians, id eſt, intelligere faciēs, clarificat te nobis, vt claritatē iā hic ex parte videamꝰ ſiue cognoſcamꝰ, tātę glorię tātiq́; honoris tui, cuius hæc ſumma eſt, qa cū fueris mortuꝰ plagis, quas in medio manuū tuarum accepiſti, adhuc loqueris, & ipſas reſpondens plagis interrogantibus iugiter reſpondeas reſpōſione mirabili. Quid enim? Quamdiu, quomodo, à quo, vel à quibus interrogaberis, ſiue dicetur tibi, quid iſtæ plagæ ſint? Nimirum in ſecula ſeculorum ſine ceſſatione, & cum ineffabili admiratione dicetur tibi: Et à Deo patre, cui factus es obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, dicetur tibi: & à ſanctis angelis, qui in te deſiderant proſpicere, dicetur tibi, & ab hominibus, quos morte tua redemiſti, dicetur tibi, & iugiter interrogaberis, quid iſtæ plagæ ſint, & tu dices eis dictione quæ nullum vnquam finem habet. His placatus ſum in domo eorum, qui diligebant me. Et ô magnum ſacrilegium, ſacrilegū homicidiū, plagas eiuſmodi tibi eſſe illatas in domo diligētiū. Non dices his plagatus ſum ab his qui diligebant me ſed in domo eorum qui diligebant me. Nam qui plagas intulerunt, nō dilexerunt te, erant autem ſecundum carnem Domus Abraham & Iſaac, & Iacob, & Dauid, & cæterorum talium qui diligebāt te, qui promiſſum ſibi expectabant te. Veruntamen hoc dicere, non eſt reſpondere, ad hanc interrogationem, quid ſunt plagæ iſtæ. Aliud namq́ue eſt percontando dicere, quid ſunt plagæ iſtæ, & aliud dicere vbi factæ ſunt plagæ iſtæ. Illud quæritur quid ſint plagæ iſtæ. Ergo ex abundanti dicet, his plagatus ſum in domo eorum qui diligebant me. Et tunc demum dicet, quid ſint plagæ, dicet. Calix eſt, quem pater dedit mihi bibere. Nam quod protinus ſequitur, æquipollens eſt, vox enim eſt patris eiuſdem qui calicem dedit, & ex perſona eius ſonat hoc dictum in auribus noſtris: Framea ſuſcitare ſuper paſtorem meum, & ſuper virum cohærentem mihi. Percute paſtorem, & diſpergentur oues gregis. Memoriter tenendum eſt, cur in hunc prophetię locū ſermo deuenerit, qa videlicet facies iſta, quam nunc contēplamur, facies vituli ante & retro plena oculis, cùm iam protinus ad victimam raperetur, huc reſpexit: Omnes (inquiens) vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte, ſcriptum eſt enim: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. Idcircò & nos huc reſpeximus, & vidimus locum hunc ſiue capitulum prophetiæ fidelis, illuſtratum reſpectu ſcintillantis faciei huius, vidimus (inquam) prophetiæ ſenſum hoc dicto elucidatum, ſcriptum eſt enim: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. Etenim litera licet non ſic ſe habeat, ſenſus procul dubio ſub iſta litera hoc habet, quia quid litera ſonat, framea ſuſcitare ſuper paſtorem meum, percute paſtorem, dictū eſt patris, frameam adhibentis, ſiue imperio ſuo ſuſcitātis, & quod hic dicit, percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis, reſpōſum frameæ, reſponſum eſt mortis. Quid enim eſt framea hæc, niſi mors? Non dico mors peccati, mors animæ, quæ peccantem animam à Deo viuo ſeiungit: ſed mors corporis eſt framea hæc, qua omnes percutimur, dum cuiuſque noſtrū anima à corpore ſeparatur. Frameā hanc ſuper omne genus humanum Deus ſuſcitauit, & nos omnes percuſsit, quando primo homini dixit: Donec reuertaris in terram de qua ſumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Et nos quidem rectè omnes tali framea percutimur, inutiliter enim, immò pernicioſiſsimè in æternum viueremus ſecundum corpus, qui ſecundū animam morte peccati mortui eramus: hic autem paſtor Dei patris, & vir cohærens illi, eſt enim vna eademq́ue perſona cum diuinitate verbi, quid fecit, vt hæc framea ſuper eum ſuſcitaretur, vt diceret, pater, percute paſtorem? Nihil fecit nullum in ſe habuit peccatum, ſed hoc dicere fuit, ponere in eo iniquitates omnium noſtrum. Quid aūt & de eo dicemus, ꝙ in hac prophetia, cùm dixiſſem: percute paſtorem, & diſpergentur oues gregis, ſtatim ſubiunctum eſt, & conuertam manum meam ad paruulos? Nónne & hoc ipſum nobis illuſtrauit? Vbi enim dixit, ſcriptum eſt enim, percutiam paſtorem, &c. protinus addidit: Poſtquam autem reſurrexero, præcedam vos in Galileam. Nónne hoc fuit, Domino, conuertere manum ſuam ad paruulos, poſt reſurrectionem ſuam apparere in Galilea diſcipulis ſuis, & illic dicere eis euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti? Eiuſmodi namq́; humiles auditores ſuos nō ſolùm illic in prophetia, verūetiam & hic in Euangelio paruulos appellauit, confiteor (inquiens) tibi pater Domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Tres iſtę partes, vna ſapientium, ſcilicet, Græcorum ſiue gentilium, & alia prudentiū videlicet Iudæorum non credentium, quibus Sacramenta hæc abſcondita ſunt, & tertia paruulorum, id eſt, humilium, quibus credentibus hæc reuelata ſunt: tres illæ partes ſunt, de quibus, vbi præmiſit, & conuertā manum meam ad paruulos, ſtatim ſubiunxit: Et

Philip. 2.

1. Pet. 1.

His plagatus ſum in domo eorū qui diligebant me.

Ioan. 18.

Framea ſuſcitare ſuper paſtorem meum

Framea illa mors corporis eſt.

Gen. 3.

Eſa. 53.

Cōuertam manū meā ad paruulos.

Matth. 28.

Matth. 11.

Partes duæ diſperdentur & tertia pars relinquetur.

Zac. 13.

xiti Et erunt in omni terra dicit Dominus
partes duæ,& diſperdentur,& deficient,&
tertia pars relinquetur in ea,& ducam ter-
tiam partem per ignẽ,& vram eos ſicut vri
tur argentum,& probabo eos ſicut proba-
tur aurum. Hoc ex parte maxima videmus
iam factum. Nam duæ partes iam dictæ ſa-
1.Cor.1. pientium atque prudentium, de quib. A-
poſtolus: nos autem (inquit) prædicamus
Ieſum Chriſtum, Iudęis quidem ſcandalũ,
Gentibus autem ſtultitiam: ecce diſperdi-
tę ſunt & defecerunt: partem autem tertiã,
partem paruulorum, id eſt, humilium, re-
ſeruauit Dominus, & duxit per ignẽ mul-
tarum tribulationum, vt examinaret eos,
ſicut examinauit argentum, vt probaret
eos ſicut probatur aurum. Superius iam
dictum eſt de beato Petro, quia dum am-
Matth.14. bularet ſuper aquas, vt veniret ad Domi-
num Ieſum. Videns ventum validum, ti-
muit, & cœpit mergi, id eſt, dum ſemeti-
pſum ſortem putaſſet, ita vt diceret, quare
non poſſum te modo ſequi, animam meã
pono pro te, tecum paratus ſum, & in car-
cerem & in mortem ire, propter vocem v-
Ioan. 13. nius oſtiariæ mortem timuit, & vitam ne-
gauit, quod fuit incipere mergi. At ipſe nõ
Reſpexit dominus Petrum. omninò merſus eſt, & vt non mergeretur,
vt tempeſtatem illam euaderet, reſpectus
Domini fecit, quia cõuerſus Dominus (ait
Luc. 23. Euangeliſta) reſpexit Petrum, & recorda-
tus verbi Domini Petrus, egreſſus foras
fleuit amarè, fletu pœnitentiæ. Reſpectus
venerabilis, reſpectus miſericordiæ & pro
pitiationis, ille fuit, qui pœnitentiam ope-
ratus eſt, pœnitentiam bonam, & ſalutem
ſtabilem fecit ille. Ecce autem alia, & lon-
gè diſsimilis pœnitentia. *Tunc (inquit Euange
liſta) videns Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus
eſſet, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos prin
cipibus ſacerdotum & ſenioribus dicens: Peccaui, tra-
dens ſanguinem iuſtum. At illi dixerunt: Quid ad nos?
Tu videris. Et proiectis argenteis in templo, receſsit &*
Alia pœnitentia Petri, alia Iudæ. *abiens, laqueo ſe ſuſpendit.* Verè enim longè diſ-
ſimilis & valdè contraria huius pœniten-
tia fuit pœnitentiæ iam dictæ Petri Apo-
ſtoli, quia mortem iſta: ſalutem autẽ ope
rata eſt illa pœnitentia. Venerari & hone-
rare intendimus hic, vt ſæpè iam dictum
eſt, faciem huius vituli qui tunc duceba-
tur ad victimam, quãdo Petrum reſpexit,
& ad prædicandam claritatem oculorum
eius hoc dicimus, quia facies eadem, quæ
Petrum reſpexit, ſuper Iudam quoque re-
ſpexit, ſed reſpectu diſsimili. Videlicet
Exod. 14. Petrum reſpectu miſericordiæ, Iudam re-
ſpexit reſpectu iudicij. Nam ne quis exiſti
met reſpectum Domini ſemper fieri in bo
num, illius ſuper quem reſpicit: ecce ſcri-
ptura manifeſtè dicit: Iamque aduenerat
vigilia matutina, & ecce reſpiciens Domi-
nus ſuper caſtra Aegyptiorum per colum *Duplex reſpectus domini, vnus miſericordiæ alius iræ*
nam ignis & nubis, interfecit exercitũ eo-
rum, & ſubuertit rotas curruum, fereban-
turque in profundum. Et de vtroque pa-
riter reſpectu, videlicet, & de reſpectu gra
tiæ ſiue miſericordiæ, & de reſpectu iræ ſi-
ue iudicij, Pſalmus dicit ſententijs conti-
nuatis: Oculi Domini ſuper iuſtos, & au-
res eius in preces eorum. Vultus autẽ Do-
mini ſuper facientes mala, vt perdat de ter
ra memoriam eorum. Igitur ipſa facies,
quæ Petrum reſpexit, vt ad pœnitentiam
ſalutarem compungeret: Iudam quoq; re-
ſpexit, vt ad pœnitentiam exitialem con- *Pſal. 33.*
turbaret. Et ad cõtemplandam talis reſpe-
ctus iuſtitiam iam quidem trahimur, ſed
prius eſt, vt de modis pœnitentiæ quippiã
loquamur, quoniam de iſto perditionis fi-
lio ita dictum eſt, quia pœnitentia ductus
retulit triginta argenteos, & abiẽs laqueo
ſe ſuſpendit: Vnus eſt pœnitẽtiæ modus, de *Pœnitẽtia bona.*
quo iuſtꝰ & miſericors Deus curare digne
tur, videlicet vbi cauſa pœnitentiã agendi
eſt, fides futuri ſeculi, metus gehennæ, de-
ſideriumque regni Dei. Huiuſmodi pœni
tentiam non ſolùm per ſuos nuncios, verũ
& maximè per ſemetipſum Deus de cælo
veniens prædicare curauit, ſic incipiens *Matth. 4.*
Euangelium ſuum: Pœnitentiam agite, ap *Pœnitẽtia mala.*
propinquabit enim regnum cælorum. A-
lius eſt pœnitentiæ modus, vbi cauſa pœni
tentiam agendi eſt, amor præſentis ſeculi,
pro qua videlicet cauſa pœnitentiam egit *3.Reg. 21.*
impius Achab, de ſanguine Naboth, Iſrae *Matth 11.*
litæ, ſcindens veſtem ſuam, ieiunanſque *2.Cor. 7.*
ac dormiens in ſacco, & ambulans demiſſo
capite. Pro cauſa hac & Sodomitæ, Tyrij ac
Sydonij pœnitentiam egiſſent, quemad-
modum Dominus dicit: Quia ſi in Sodo-
mis factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in
vobis, ô Corozaim & Bethſaida, olim in
cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. De
huiuſmodi pœnitentia, quoniam ſalutem
non operatur, Deus nunquam curaſſe le-
gitur, vt vel per ſemetipſum vel per nun-
cios ſuos eam prædicare dignaretur, præ-
ter quod ad Niniuem ciuitatem magnam
miſit prophetam Ionam, licet ille nec pœ *Iona 3.*
nitentiam ibi prædicauerit, aut prædicare
iuſſus fuerit, ſed hoc tantum, adhuc qua-
draginta dies & Niniue ſubuertetur. Cùm
ergo duæ ſint iſtæ cauſæ pœnitentiam agẽ-
di, propter quã eorum pœnitentia ductus
eſt iſte filius perditionis. Nũquid propter
cauſam futuri ſeculi? Non vtique cũ diabo
lus eſſet, ſic ipſe Dominus iam dudum di-
xerat, nónne ergo vos duodecim elegi, & *Qualis pœnitẽtia Iudæ.*
vnus ex vobis diabolus eſt? Non, inquam,
de iſto ſeculo curauit, aut quicquam ſpei
habuit. Nũquid verò propter cauſam prę-
ſentis ſeculi. Non vtiq;, nam & vt hoc ma- *Ioan.6.*

lè re-

lè relinqueret, abiens laqueo ſe ſuſpendit.
Qualis ergo cauſa eſſe potuit, quæ fecit il-
lum pœnitentia duci? Hanc enim non o-
tioſè quærimus: Et obſcura quidem & in-
certa nobis eſt, ſed per aliud ſimile fieri po
teſt, vt nonnihil inueniamus. Scriptũ eſt
de Achitofel, qui fuerat conſiliarius Da-
Achitofel. uid, & verſus ad Abſalon cõſilium inuti-
2. Reg. 17. le dederat contra Dauid, quia vidẽs quod
non fuiſſet factum conſilium ſuum, ſtra-
uit aſinũ ſuum, & ſurrexit, & abijt in do-
mum ſuam & in ciuitatem ſuam, & diſpo-
ſita domo ſua, ſuſpendio interijt. Quam
ob cauſam ſe ille ſuſpendit? Vidit enim,
quia non erat factum conſilium ſuum. Pa-
rum dictum eſt, niſi ſimul ſubintelligas,
quia malignus coniector conijciebatur, de
cipiendũ forè Abſalon, & reuerſurum eſ-
ſe Dauid in regnum ſuum, quod ſibi æſti-
mabat fore intollerabile malum: quippe
qui inter cætera mala iam ante dederat cõ
ſilium, vt Abſalon fœdaret patrem ſuum.
Illud ſimile iſti rectè dixerim. Quis enim
neſciat illum Dauid ſimilitudinem vel ty-
pum prętuliſſe huius Ieſu Chriſti filij Dei,
& ſui quoque ſecundum carnem filij? Nam
vt & ſecundum præſens ſacramentum qua
tuor facierũ aliquid loquar. Propinquus
Pſalm. 88. ipſe fuit faciei hominis, pro eo maximè
131. quod ex ſemine eius Chriſtus ſecundum
Eccl. 47. carnem: Et faciei leonis, pro eo quod for-
1 Reg. 17. tiſsimus ipſe eum leonibus luſit, vt ſapien-
Eccl. 49. tia meminit, quaſi cũ agnis & in vrſis ſimi-
liter fecit. Nunquid non occidit gigantem,
& abſtulit opprobrium in Iſrael? Contri-
uit inimicos vndique, & contriuit cornu
ipſorum, vſque in æternum in omni ope-
re. De ſimilitudine quoque faciei vituli
plurimum habuit, quia videlicet multis la
boribus eruditus fuit, & multis tribula-
tionibus paſsiones Chriſti præſignauit.
Vnde & ſicut itidẽ ſapientia teſtatur, Chri
ſtus purgauit peccata ipſius, & exaltauit
in æternum cornu eius. Nihilominus illud
multum attinet ad faciem aquilæ volan-
tis, quod propheticę gratiæ oculis mirabi
liter & vidit & cecinit ſacramẽta cæleſtia,
eiuſdem Chriſti ſeſſuri ad dextram patris,
Pſal. 109. vidit, inquam, & audiuit, vt inter cætera
Similitudo referret nobis, dicens: Dixit Dominus do
Iudæ ad A- mino meo ſede à dextris meis. Suo quoq;
chitofel. nomine ad ſimilitudinem accedit, inter-
pretatur enim Dauid manu fortis ſiue de-
ſiderabilis. Porrò Achitofel & nomine &
re ſimilitudinem prætulit huius, de quo
nunc ſermo eſt, Iudæ filij perditionis. A-
chitofel quippe interpretatur, frater meus
cadens ſiue irruens. Et ſicut ille voluit &
in eo intendit, vt Dauid de regno eiectus,
etiam funditus deleretur, id eſt, moreretur,
& ita periret nomen eius. Dixit enim
ad Abſalon. Eligam mihi duodecim mil- *2. Reg. 17.*
lia virorum, & conſurgens perſequar Da-
uid hac nocte, quippe qui laſſus eſt, & ſo-
lutis manibus percutiam eum: ſic & iſte dõ
minum noſtrum, non quomodocunque
mori, ſed ita mori voluit, vt periret nomẽ
eius, teſtante Pſalmo ex perſona eiuſdem
Chriſti, quo cùm dixiſſet: Inimici mei di-
xerunt mala mihi, quando morietur & pe
ribit nomen eius? protinus de iſto inſidia- *Pſal. 40.*
tore maximo & inſidiantium peſsimo, ita
ſubiunxit: Et ingrediebatur vt videret, va
na loquebatur cor eius, congregauit ini
quitatẽ ſibi. Egrediebatur foras, & loque-
batur in idipſum. Et hoc idem iterum re-
petens, cũ de vniuerſis dixiſſet: Aduerſum
me ſubſurrabant omnes inimici mei, aduer
ſum me cogitabant mala mihi, &c. iſtum
manifeſtius expreſsit, dicens: Etenim ho-
mo pacis meæ, in quo ſperaui, qui edebat
panes meos, magnificauit ſuper me ſupplã
tationem. Hinc manifeſtum eſt, quod ille, *Voluit Iu-*
nec ſolus iſte, ſed maximè iſte, ſic Dominũ *das, vt non*
Chriſtum mori voluit, vt periret nomen *ſolũ ipſe*
eius, id eſt, vt nulla fama vel memoria, & *Chriſtus,*
nulla ſupereſſet doctrina eius: ſicut ille vi *ſed & no-*
delicet Achitofel illud intendebat, vt Da- *men eius pe*
uid, ſicut iam dictum eſt, de regno eiectus, *riret.*
nequaquã vltra regnare poſſet, morte prę-
uentus. Eandem igitur vel ſimilẽ ob cau-
ſam vterque pœnitentia ductus eſt, & vter
que laqueo ſe ſuſpẽdit, videlicet quia per-
ſenſit tam iſte quã ille, quod res non pro-
cederet ſecundum conſilium eius. Et in-
de pulcherrimam ſimilitudinis perfectio-
nem. Quomodo ille perſenſit vel vnde il-
le percepit non fieri ſecundum intentionẽ
ſuam, vt funditus exterminaretur Dauid.
Nimirum ex eo; quod Chuſai amicus Da-
uid, quaſi relicto Dauid, venerat ad Abſa
lon, quem vtique ſciebat, nequaquam ani-
mo receſsiſſe à Dauid, neque corde eſſe
cum Abſalon, Nónne iſte ſimiliter de Do
mino Chriſto dicere poterat, quod quam-
uis eſſet damnatus & moreretur, non tamẽ
periret nomen eius, ex eo quod ſuperſtites
erant diſcipuli eius, prædicaturi nomen &
reſurrectionem eius. Denique hoc volue-
rat vt diſcipuli quoque eius cum eo com- *Ioan. 18.*
præhenderentur. Et manifeſtius Euange- *Eſa 8.*
liſta Ioannes exprimens: Stabat autem, in-
quit, & Iudas qui tradebat eum, cum ipſis.
Vt ergo dixit eis ego ſum, abierunt retror
ſum, & ceciderunt in terram, &c. vſque ſi
ergo me quæritis, ſinite hos abire, vt imple
retur ſermo quem dixit: quia quos dedi-
ſti mihi non perdidi ex eis quenquam. Ho *Ioan. 17.*
rum videlicet diſcipulorum quibus ipſe
iam dixerat: Iam non dico vos ſeruos, ſed
amicos meos, & nomine & re ſimilitudi-
nem geſsit ille Chuſai. Chuſai quippe in-
terpre-

terpretatur ſilentiũ. Nã Chuſai aliud nomē eſt, ꝙ ad iſtud nõ pertinet, & interpretatur Aethiops, ait beatus Hieronymus, alijſque literis ſcribitur. Hoc ergo nomine Chuſai, quod (vt iam dictum eſt) interpretatur, pulchrè præſignatum eſt, ſilentiũ diſcipulorum metuentium, qui relicto eo omnes fugerunt, & non ſolùm ſiluerũt de illo, propter metum Iudæorum, verum

2. Reg. 16. etiam negauit eum Petrus maximus illorum. Qualis illa negatio fuit? Nónne ſolummodo linguæ, & non etiam cordis? Sic ut enim ille Chuſai, non corde vel animo, ſed ore ſolummodo negauit amicum Dauid dum dicente Abſalon, quare non ijſti cum amico tuo? reſpondit, nequaquam, qui illius ero quem elegit Dominus, & hic omnis populus & vniuerſus Iſrael, & cum eo manebo: ſic & Petrus Apoſtolus non corde, ſed ſolo ore Chriſtum negauit, dum dicēte aliquo, & tu ex diſcipulis eius es? reſpondit, nõ ſum. Et ſicut illud quod taliter Chuſai receſsit à Dauid, per voluntatem factum eſt ipſius Dauid, dicentis, ſi veneris mecum, eris mihi oneri: ſin autem in ciuitatem reuertaris, & dixeris Abſalõ, ſeruus tuus ſum rex, ſicut fui ſeruus patris tui, ſic ero ſeruus tuus, diſsipabis conſiliũ

Ioan. 13. Achitofel: ſic & iſtud quod omnes diſcipu

Ioan. 18. li relicto Domino fugerũt, & inter Iudæos per ſilentium iam dictum ſemetipſos reſeruauerunt, voluntate factum eſt ipſius Domini, dicentis: quo ego vado vos non poteſtis venire, quo ego vado nõ potes me modo ſequi, ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire, vt videlicet, diſsiparetur conſiliũ Iudæ, fieretque illis reſeruatis, vt eo mortuo nomen eius non periret nobis, quibus an-

Confeſsio Iudæ ſicut confeſsio dæmonum Dei ꝑorte tum in ſuſpendio eius nunciauerunt, quia reſurrexit. Ex hac nota ſimilitudine, documentum ſumere libuit, ad demonſtrandum, quod pœnitentia Iudæ dolor fuerit natus ex inuidia crudeli, & confeſsio eius dicentis: Peccaui, tradens ſanguinē iuſtum, parũ, aut nihil differre potuerit à confeſsione dæmonum,

Actor. 1. qui illum nõ ſolũ iuſtũ, verumetiam filiũ Dei eſſe interdum confeſsi ſunt. Et quia ſi militudinibus huiuſmodi vti delectabile eſt in ſanctis ſcripturis, non tædeat nos cœptam hanc ſimilitudinem adhuc longius perſequi. Sicut enim illius deſertoris Achitofel ſuſpendium, quo interijt dirum fuit prodigium Abſalon & populo Iſrael egreſſo ad pugnam contra viros Dauid: ſic ſuſpendium huius proditoris Iudæ, qui & ſuſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſunt

2. Reg. 18. omnia viſcera eius (ſicut in actibus Apoſtolorum meminit Petrus Apoſtolus) horribile fuit portentum populo Iudæorum, non deſiſtenti perſequi diſcipulos Chriſti filij Dauid. Denique & ibi poſt ſuſpendiũ Achitofel, Abſalon quoque ſuſpenſus pependit, ſicut ſcriptura dicit: quia cũ ingreſſus fuiſſet mulus, cui ſedebat ſubter condēſam quercum & magnã, adhæſit caput eius quercui, & illo ſuſpenſo inter cælũ & terram, mulus, cui ſederat, pertranſijt, & ipſe Abſalon confoſſus eſt lanceis, & populus Iſrael cæſus eſt à viris Dauid multoq; plures erant, quos ſaltus conſumpſerat de populo, quã hi quos vorauerat gladius in die illo. Et hic ſuſpenſo Iuda, populus Iudęo rum totam damnationis eius ſuſcepit hæreditatem, pendens inter cælum & terram, id eſt, neque ſpem habens in cælo, quia vitæ æternæ indignum ſe iudicauit, neq; terram habens ſuam: venerunt enim Romani, tuleruntque locum & gentem & multo plures, quàm vllo vnquam die voraſſet gladius, de populo illo conſumpſit in obſidione illa ſaltus Romani exercitus poſt quadraginta annos, Ducibus Veſpaſiano & Tyto, iuxta quod prędictum fuerat per Pſalmiſtam: Exterminauit eam aper de ſylua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam. Nónne hoc eſt pendere inter cælum & terram, & crepuiſſe, & omnia pendentis viſcera diffuſa eſſe, ſcilicet neque in cælo ſpem ſiue vllam partem, neque in terra quã calcamus locum vllum proprium habere, & poſt ſeditionũ ingentem crepitum, quem hiſtoriographus denarrat Ioſephus, reliquias concluſæ multitudinis, quæ gladio ſuperfuerunt, in omnes gentes captiuas ductas eſſe? Et ille ſiquidem Achitofel feſtinans ad interitum domum ſuam diſpoſuit ſicut litera refert. Et diſpoſita domo ſua ſuſpendio interijt: huius autem domum, ſcilicet iam dictũ populum Iudaicum, qui domus eius rectè dicitur, ex quo Dux ipſe fuit eorum qui compræhenderunt Dominum Ieſum, iam dudum diſpoſuerat ſpiritus propheticus in Pſalmo centeſimo octauo ſub triginta maledictionibus, quas & nos præcedenti loco numerauimus, quarum prima eſt, conſtitue ſuper eum peccatorem. Triceſima & induãtur ſicut diploide confuſione ſua: ſecundum numerum triginta argenteorum, quos iſte venditor iuſti ſanguinis ab illis emptoribus acceperat. Illius nimirum prophetici ſpiritus diſpoſitione, illud quoque diſpoſitum fuit, vt eoſdem triginta argēteos Iudas referret Principibus ſacerdotum & ſenioribus, atque proijceret in templo, & illi acceptis argenteis dicerent, non licet mittere eos in Corbanan, quia pretium ſanguinis eſt, & concilio inito emerunt ex illis, agrum figuli, in ſepulturam peregrinorum. Nam ne caſu hoc accidiſſe quis putet. *Tunc (inquit euangeliſta) impletum quod dictum eſt per prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretia-*

Iudæi ſuſpẽſi inter cælũ & terram.

Pſal. 79.

Triginta maledictiones Iudæ & triginta argẽtei.

2. Reg. 17.

Matth. 27.

Zach. 11.

appretiati, quem appretiauerunt à filijs Iſrael & dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus. Propheta per quem hoc dictum fuerat, Zacharias eſt, ſed per incuriam ſcripto- *Pſal. 34.* *Zach. 11.* rum inoleuit, vt hic pro Zacharia nominaretur Hieremias, & ipſa prophetia, quã hic abbreuiauit Euangeliſta, maxima querela eſt paſtoris boni, iuxta illud quod alibi dicit: Retribuebant mihi mala pro bonis. Narrat quippe gregem ſe pauiſſe paſtor bonus, ab eo quo ait, hæc dicit Dominus Deus meus: Paſce pecora occiſionis, quę qui poſsiderant, occidebant, & non dolebãt, vſq; ad id, & dixit Dominus ad me, adhuc ſume tibi vaſa paſtoris ſtulti, quæ omnia hic perſcribere & explanare nimis longum eſt. Teſtimonium, quod Euangeliſta breuius poſuit, ſic ſe habet inter cætera illius capituli. Et dixi ad eos: Si bonum eſt coram vobis, afferte mercedem meam: & ſi non, quieſcite. Et appenderunt mercedem meam triginta argẽteos. Et dixit Dominus ad me: Proijce illud ad ſtatuarium. *† aliàs, quo* decorũ pretium, † quod appretiatus ſum ab eis, & tuli triginta argenteos & proieci illos in domum Dei ad ſtatuarium. Denique hoc ſciendum, quia ſub conditione, & quaſi conuentione facta, gregem paui, ſcilicet, filios Iſrael, de quib. Pſalmiſta dicit. *Pſal. 76.* Deduxiſti ſicut oues populum tuum, in manu Moyſi & Aaron. Et ſub conditione legẽ dedi eis in monte Sinai, & terram Chanaan, cuius videlicet conditionis ſiue con- *Pſal. 104.* uentionis ſummam, Pſalmiſta breuiter exprimit his verbis: & dedit illis regiones gẽtium, & labores populorum poſſederunt, vt cuſtodiant iuſtificationes eius, & legem eius requirant. Quid ergo eſt hic dicere: ſi bonum eſt corã vobis, afferte mercedem meam, & ſi nõ, quieſcite: niſi in arbitrio ipſorum quid mallẽt ponere, & voluntarias debiti cultus & ſuſceptæ legis obſeruationes quærere? Nam voluntarium *Deut. 30.* ſeruitium ab eis quæſiſſe Deum, manifeſtum eſt. Exempli gratia: Teſtes (ait ipſe per Moyſen) inuoco cælũ & terram, quod propoſuerim vobis vitam & bonum, bene- *Ioſue 24.* dictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, vt & tu viuas & ſemen tuum. Et Ioſue dixit ad eos: Sin autem malum vobis videtur vt Domino ſeruiatis, optio vobis datur: Eligite hodie quod placet, cui ſeruire potiſsimum debeatis. Igitur quod dicit: ſi bonum eſt corã vobis, afferte mercedem meam, & ſi non, quieſcite: tale eſt, *Parabola de malis agricolis.* ac ſi dicat, ille filius patrisfamilias & Domini vineæ, miſſus ad agricolas tempore fructuum, vt acciperet vineæ fructus. Ec- *Matth. 21.* ce pater meus, poſtquam ſeruos ſuos miſit, quorũ alios cæcidiſtis, alios lapidaſtis, me nouiſsimè miſit ad vos dicens: Verebuntur filium meum. Si ergo bonum eſt coram vobis, date fructus vineæ, & ſi non, ſaltem quieſcite: vt non occidatis me, dicentes: Hic eſt hæres, venite occidamus eum, & habebimus hæreditatẽ eius. At illi, non ſolùm fructus vineæ non dederunt, verumetiam ab hoc malo nõ quieuerunt, quin eijcerent me extra vineam & occide- *Mala retributio.* rent. Et vt hoc facere poſſent, appenderũt triginta argenteos, quos Ironicè dico mercedem meam, quia non mea vel mihi debita merces, ſed ſanguinis mei pretium erãt. Miraculum tam malæ retributionis ſpectãdum erat oculis patris, qui miſerat me, vt vineæ fructus exigerem ab eis. Dixit er- *Zach. 11.* go Dominus ad me: Proijce illud ad ſtatuarium, decorum pretium. Denique pretiũ quod ſic appretiatus ſum ab eis, cum grauiſsima Ironia dixit decorum, ille ſtatuarius, id eſt, figul', ſiue plaſmator hominis, Deus pater meus. Tuli enim triginta argẽteos & proieci illos in domum Dei ad ſtatuarium, vt ſcilicet videns retributionem tam iniquam, daret iudicium, & iudicaret eos ex ore ipſorum dicentium: Malos ma- *Matth. 21.* lè perdet, & vineam ſuãm locabit alijs a- *Zach. 11.* gricolis, qui reddant ei fructum temporibus ſuis. Ad hunc ſenſum valet quod continuò ſequitur: Et præcidi virgam meam ſecundam quæ appellabatur funiculus, vt diſſoluerem germanitatem inter Iudam & Iſrael. In iſto prophetiæ capitulo, quod totum hic præſcribere piguit, ita præmiſerat: Et aſſumpſi mihi duas virgas, vnam vo- *Duæ virgæ* cauì decorem, & alteram vocaui funiculũ, *Domus vna decus, altera funiculus.* & paui gregem. Ac deinceps: Et tuli virgã meam, quæ vocabatur decus, & abſcidi eã, vt irritum facerem fœdus męum, quod pepigi cum omnib. populis. Et eſt ſenſus: Re- *Gen. 9.* gendas ſuſceperam omnes gẽtes, & fœdus pepigeram cum eis, dicens ad Noe, & ad filios eius. ecce egò ſtatuam pactum meum vobiſcum, & cum ſemine veſtro poſt vos, & illius regiminis virgam vocaui, inquit, decorem. Decus enim ſiue decor quidam eſt non paruus inter omne genus humanũ: & deinde ſeorſum regendum ſuſceperam gregem vnum gentis Iſraeliticæ. Et huius regiminis virgam alteram, inquit, vocaui *Deut. 32.* funiculum, iuxta illud: Pars autem Domini populus eius. Iacob funiculus hæreditatis eius. Quomodo autem abſcondi virgam illam priorem, quam vocaueram de- *Quomodo abſcondit virgã priorem.* corem? Dimittendo ſcilicet gentes omnes abire quo volebant, quemadmodum & Paulus in Actibus Apoſtolorum dicit: Annunciamus vobis ab his vanis conuerti ad *Actor. 14.* Deum viuum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, qui in præteritis generationibus dimiſit omnes gentes ingredi vias ſuas. Porrò virgam ſecundam,

dam, quam vocauerat funiculũ, præcidi, ait, vt diſſoluerem germanitatẽ inter Iudã & Iſrael, faciendo, ſcilicet, ꝙ ipſimet iudicauerunt ad quos & propter quos parabolam dixerat, malos malè perdet, & vineam ſuã locabit alijs agricolis. Sicut prædictũ, ita & ſactum eſt. Præcidit virgã ſuam ſecundã, quæ appellabatur funiculus, & hoc non
Rom. 11. quomodocunq;, non ita vt repelleret plebem ſuam, nũquid enim, ait Apoſt. repulit Deus populum ſuũ? abſit, nam & ego Iſraelita ſum, ex ſemine Abrahã, de tribu Beniamin: non repulit Deus plebem ſuam quã
Diſſoluta germanitas. præſciuit: ſed ita, vt diſſolueret germanitatem inter Iudã & Iſrael. Et eſt ſenſus: Sicut olim diſſoluta germanitas inter Iudam & Iſrael, quando decem trib. ſciſſæ ſunt à domo Dauid, facientes ſibi regẽ Ieroboã, & colendo vitulos, quns ille fecit: tribus aũt Iuda permãſit cũ domo Dauid, habens ciuitatem Hieruſalem, & vnicum templum
3. Reg. 12. nominis Dñi, ita & nunc. Sicut enim tũc in illa diſſolutione germanitatis trib. Iuda, ex qua oportebat Chriſtũ naſci, adhęſit Regi ſuo Dauid, cuius de domo natiuitas illa ſperabatur, quia Dominus iurauerat illi, & ſicut in ipſo Iſrael, id eſt, in decem tribu-
Pſal. 88. bus aliqui erant reſidui dicente Domino,
131. reliqui mihi ſeptem millia virorũ, qui nõ
3. Reg. 19. curuauerunt genua ante Baal, ſic & in hoc
Rom. 1. tempore ait idem Apoſtolus reliquiæ ſe-
Matth. 10. cundum electionem gratiæ ſaluæ factæ
Pſal. 47. ſunt. Et in his tanta eſt diſſolutio germa-
Rom 9. nitatis, quanta ſignificari potuit ſignificatione gladij, cùm Dominus dicit: Nolite arbitrari quia venerim pacem mittere in terrã. Non veni pacem mittere, ſed gladium. Veni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & nurum aduerſus ſocrum ſuã, & inimici hominis domeſtici eius. Ibi dolores vt parturientis, pro tanta diſſolutione germanitatis. Exempli gratia cùm Paul. Apoſtolus dicit: Veritatem dico in Chriſto, non mentior, teſtimonium mihi perhibente conſcientia mea in ſpiritu S. quoniam triſtitia eſt mihi magna, & cõtinuus dolor cordi meo. Optabã enim ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus
Differẽtia verborũ inter prophetam & Euangeliſtã. meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem. Intueri tandem libet, quia inter prophetiam & inter rem geſtã, ſecũdum qualitates verborũ nonnulla diſtantia eſt. Nam in re Iudas, ait Euangeliſta, retulit triginta argenteos principib. ſacerdotum & ſenioribus, & proiecit eos in templũ: in Prophetia autẽ ipſe, qui mercedem ſuã quærebat, qui gregem pauerat, Dñs dicit: Et tuli triginta argenteos, & proieci illos in do-
Matt. 27. mũ Dei. Itemq; & cũ futurum eſſet, & ita
Zach. 11. factũ ſit, vt dicerent illi emptores ſanguinis, non licet eos mittere in Corbonã, quia pretium ſanguinis eſt, & hæc dicentes emerent ex illis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum: ita prophetatum fuerat. Et dixit Dominus ad me: Proijce illos argenteos ſiue illud pretium ad ſtatuarium, id eſt figulum. Itaque quod fecit Iudas referens argenteos, & quod fecerunt principes ſacerdotum & ſeniores, emendo ex illis agrum figuli, hoc ſecũdum verba prophetiæ ſemetipſum feciſſe dicit ipſe cuius ſanguinis pretium fuerunt illi argen-
tei. Diligenter animaduerte: Non quod ta- *Ibidem.*
lem appenderunt mercedem diuites illi, negotiãtes in templo, & dicere ſoliti, quod in hoc ipſo capitulo pręmiſſum eſt, benedictus Dominus, diuites facti ſumus: non, inquã, quod conſtituerunt traditori dare triginta argenteos pro traditione Domini, hoc fecit Dominus: ſed quod traditor eiuſdem retulit argenteos, & quod illi cõſilio inito emerunt ex illis agrum figuli, in ſepulturam peregrinorũ, hoc fecit Dominus Dei filius, & hoc, inquit, conſtituit mihi Dominus. Et quem non delectet iuſtitiæ cauſam cognoſcere, cur ita fecerit dominus, cur tãtopere hoc facere voluerit Dei
filius, vt ſuper faciendo, quaſi iam facto, *Quales illi*
tubam præmitteret Propheticam perſonã- *triginta ar-*
tem ſuo perflante ſpiritu? Deniq; per hoc *gentei.*
excitati æſtimare debemus, argẽteos illos *Argentum*
grauiſsimos & maximi fuiſſe ponderis, ma- *illud domi-*
gniq; ſignatos in ſcriptione myſterij, quã *ni ſuit.*
ipſe nouerat qui omnia in ſapientia fecit. Appẽdamus eos melius in ſtatera rationis, quia malè appenderunt ipſi qui dederunt eos in pretium ſanguinis iuſti. Primo ſciendum, quia argentũ illud fuit Domini, ſic-
ut & cætera omnia quæcunq; poſsidebant *Gen. 37.*
illi diuites facti, filij pauperũ, quorum pa- *Pſal. 104.*
tres nihil habuerũt, quippe quos de Aegyptia ſeruitute, quia ꝓpter venditionẽ fratris ſui Ioſeph diu ſeruierant, Dñs eduxit, nihil habentes, niſi dedit eis regiones gentium & labores populorum poſſederunt, ſub iſta cõditione, ſicut iam ſuperius dictũ eſt, vt cuſtodirent iuſtificationes eius, &
legem eius requirant. Et terra, inquit, mea *Leuit. 25.*
eſt: vos autẽ coloni mei eſtis. Tunc dedit & extunc multiplicauit eis aurũ & argentũ videlicet de laborib. populorum iam ſuis, de regionib. Chananæorũ in ſuũ ius redactis, quia per iuſtum illis abſtulerat iudicium, propter ſcelera ipſorum. Nihil ergo iuris iſti habuerunt in bonis illis, niſi hoc,
vt ſeruientes Domino, bonis Domini vte- *Iudæi quid*
rentur, tãquam mercenarij. At illi vtentes *iuris habue-*
Domini perſæpe nimis fraudauerunt ſerui- *runt ad bo-*
tium Domini, in tantum vt hæc ipſa bona, *na Chana-*
quæ pro mercede acceperant ſeruitij Dñi *næorum.*
ſacrarent dijs alienis, & ſimulachra fabricarent dæmonijs. Hoc eſt quod per prophe-

 tam Oſee

tam Oſee Dominus idem conqueritur, his verbis ſub ſimilitudine mulieris fornicatricis. *Oſee. 2.* Et hæc neſciuit, quia ego dedi ei frumentum & vinum & oleum, & argentum multiplicaui ei & aurũ, quæ fecerunt Baal. Idcircò conuertar, & ſumam frumentum meum in tempore ſuo, & vinum meum in tempore ſuo, & liberabo lanã & linũ meũ, quæ operiebant ignominiam eius. Parum illud fuit, quod argẽtum & aurum Domini fecerunt Baal. Impleuerunt iſti filij mẽſuram patrum ſuorũ, in eo maximè, quod argentum eiuſdem Domini pretium ſanguinis eius fecerunt. Igitur iam planè tempus erat faciendi, quod in illa prophetia præſcriptum fuit, tempus Domino liberandi laoam ſuam & linum ſuum, quæ operiebat ignominiã ſuã fornicatricis illius, liberãdi frumẽtũ, & vinũ ſuũ, aurũ ſuũ & argẽtũ ſuum. *Quomodo ablata ſunt ab eis bona illa.* Huiuſce liberationis initiũ quale eſſe potuiſſet conuenientius, iuſtius aut venerabilius, quàm vt reuocaret, & de manu traditoris abſtraheret, atque in templo proijceret illud ad ſtatuarium iã dictum, ſcilicet, Deum patrem ſuum illos triginta argenteos ſanguinis ſui pretium? Nam verè ipſa relatio argenteorum, liberationis iã dictæ fuit initium, liberationis omnium bonorum, quibus ſibi collatis illi nimis ſacrilegè & crudeliter abuſi ſunt: Finis autem vel conſummatio, quando venerunt Romani, totumque aurum & argentum ſiue in templo ſiue extra templum, lanamque & linum, quod incendio ſuperfuit, abſtulerunt: *Ibidem.* Et factum eſt quod in eodẽ propheta comminatus fuerat Dominus, ne fortè, inquiens, expoliem eam nudam, & ſtatuã eam ſecundum diem natiuitatis ſuæ, & ponam eam quaſi ſolitudinem, & ſtatuam eã velut terrã inuiam, & interficiam eum ſiti. *Nos nunc alter peregrini ſumus quã fuimus ante fidem ſuſceptam.* Quoniam autem & hoc fecit Dominus, ſicut iam ſupra dictum eſt, non licet eos mittere in Corbonan, quia pretiũ ſanguinis eſt, emerunt ex illis agrũ figuli in ſepulturam peregrinorum: in iſto quoque facto quis dubitet ſcitu dignum ſubeſſe myſterium? Nos enim eramus peregrini, quippe & quibus dicit Apoſtolus: *Eph. 2.* Qui eratis illo in tempore ſine Chriſto, alienati à cõuerſatione Iſrael. *Hebr. 13.* Hoſpites teſtamentorũ, promiſſionis ſpem non habentes, ſi ſine Deo in hoc mundo: Et nunc quidem, ait idem, iam non hoſpites & aduenæ ſed eſtis ciues ſanctorum & domeſtici Dei, veruntamen mutata pergrinatione peregrini ſumus, profitentes cum eodem, quia non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus, & faciẽtes, quod idem dicit: exeamus igitur ad eum extra caſtra improperium eius portantes. *Ager figuli* Igitur illi emẽdo agrum figuli in ſepulturam peregrinorum, ſicut conſtituit mihi Dominus Domini Dei filius, myſterium nobis operati ſunt, & licet ignorantes, iuſtitiæ Dei ſeruierunt. In eo videlicet, quod ſicut illi argentei nõ remanſerũt traditori, qui vẽdiderat non ſuum, ſic nec ſibi pretium illud remanere paſſi ſunt, qui bonum operarium & vineæ dominum, non de ſuo ſed de bonis eiuſdem Domini, de mercede eiuſdem operarij, emerant ad interficiendum. Erat autem Corbonan Gazophylacium, & interpretatur Corbonan oblatio, & proinde ſic appellabatur, q̃ de oblationib. implebatur, quæ nimirũ oblationes ad ipſos perueniebant. *Corbona.* Ne igitur ad illos illi argentei redirent, quibus & ipſum Gazophylaciũ & cætera omnia iuſte tollenda erant, hoc prouidit Dominus, hoc conſtituit Dominus, vt emerẽt ex illis agrum iam dictum, qui vocaretur ager ſanguinis, in præſagiũ malum ipſis, bonum nobis. Ager quippe ſanguinis tota eſt illis Eccleſia Chriſti, *Ager ſanguinis Eccleſia eſt.* quæ ſanguinem illum vſque hodie fideliter bibit, clamantem ad Deum aduerſus maledictos illos ſecundum ſimilitudinem ſanguinis Abel iuſti, *Gen. 4.* de quo Domin⁹ loquitur ad Cain: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua. Quomodo autem in huiuſmodi agro ſepelimur aut ſepulti ſumus nos peregrini? Quis hoc neſciat? Quicunque baptizati ſumus, ait Apoſtolus, in Chriſto *Rom. 6.* Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Cõſepulti enim ſumus cum ipſo per baptiſmum in mortem, & cætera. Interea iugum obedientiæ trahit ipſa, cuius ad honorem hæc loquimur, facies vituli, & aduerſa obueniũt ei, *Facies vituli à ſiniſtris ꝑpter aduerſa paſſionis eius.* iuxta quod in propheta dictum fuerat. Facies autem bouis ſiue vituli à ſiniſtris. Et facies leonis à dextris, de qua dicendum poſt hæc erit. Siniſtra hæc ſunt, q̃ illuditur, flagellatur, crucifigitur. Illuſus enim eſt prius ab ipſis Iudæis & põtificib. ſiue pontificũ miniſtris, expuendo in faciem eius, velando faciẽ eius, colaphis eũ cædẽdo & palmas ei in faciem dando, cum cachinno crudeli, vt dicerent: *Ezech. 1.* propheiiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit. Deinde illuſus eſt à gentilibus, quib. eum tradiderunt, militibus t præſulis. *Lege, præſidis.* Congregata quippe ad eum omni cohorte, exuentes eum chlamydem coccineam circundederunt ei, & plectentes coronam de ſpinis poſuerunt ſuper caput eius, & harundinẽ in dextera eius, & genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue Rex Iudæorum. Et exſpuentes in eum acceperunt harundinẽ, & percutiebãt caput eius: deinde flagellatũ, tũc demum crucifixerunt eum:

Fuit

Duplex illuſio, vna vitulorũ altera canũ. Fuit ergo duplex illuſio, altera canum, alia vitulorum: canum, id eſt, gentilium: vitulorum laſciuientium, id eſt, Iudæorũ, ſicut ipſe in Pſalmo clamauit, & adhuc clamans, dicit: *Pſal. 21.* Circundederũt me vituli multi, tauri pingues obſederũt me, aperuerũt ſuper meos ſuum, ſicut Leo rapiens & rugiens, &c. Ac deinceps: Quoniam circundederunt me canes multi, concilium malignantium obſedit me, foderunt manus meas & pedes meos. Miro modo prophetia hęc ordinem tenuit hiſtoriæ ſiue rei gerendæ, vt ſicut futurum erat, & ſicut factũ eſt, quod prius à Iudæis: & deinde à gentibus illuſus & malè tractatus eſt: ita prius de Iudæis, & Iudæorum pontificibus quærelam depromeret, ſub nominibus vitulorum & taurorum pinguium, qui quaſi munda erant animalia quia putabant vel dicebant ſe cognoſcere Deum, deinde de gentilibus ſub nomine canum, quia ſine Deo viuentes, nec ſaltem nomen ſcientes eius, palam immundi erant. Cuncta hæc ſiniſtra fuerunt, vnde & facies hæc rectè (vt iã dictum eſt) à ſiniſtris fuiſſe perhibetur. *Eſa. 53.* Facies ingloria & deſpecta, ſicut gemituoſus propheta loquitur: Et aſcendit ſicut virgultum coram eo, ſicut radix de terra ſitienti. Non eſt ei ſpecies neq; decor. Et vidimus eum & non erat aſpectus, & conſiderauimus, eum deſpectum & nouiſſimũ *Paſsio Chriſti nobis glorioſa.* virorum, virum dolorum & ſcientem infirmitatẽ & quaſi abſconditus vultus eius, & cæt. Siniſtra, inquam, id eſt, aduerſa hęc fuerunt, ſed per hæc ſiniſtra, cuncta nobis dextera, per hæc aduerſa, cũcta nobis proſpera venerunt. Et illis quidem vitulus ſiue taurus ſiniſtra hæc ignominioſa, & canibus illis contemptibilia fuerunt. Vnde & Apoſtolus loquitur: *1. Cor. 1.* Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam: ſed nobis, id eſt, noſtro ſenſui, illud ſtultum Dei, ſapientius eſt hominibus Iudæis, & infirmum illud Dei, fortius eſt hominibus Ethnicis: quos cum authoritate ſupra ſcripta, vitulos & canes dicere audemus potius q̃ homines. *Matth. 11.* Beatus eſt, ait ipſe, qui non fuerit ſcandalizatus in me, & hoc ſcientes non ſcandalizamur, ſed gloriamur, & faciem hanc in iſta quaſi ſtultitia & infirmitate maximè glorioſam prædicamus, quippe q ipſas eius contumelias ſacramentis & maieſtate iudicij plenas eſſe intelligimus. *Vindicta de velatiõe faciei.* Primum illud quod illudentes faciẽ quoque eius (quod Marci & Lucæ narratio nõ *Marc. 14. Luc. 22.* præteriuit) velauerunt, quantum vſq; hodie ſuper illos exercet iudiciũ? Nam quia ſic faciẽ eius velauerunt, idcircò velamẽ *Exod. 34.* poſitum eſt ſuper cor eorum, ſecundum illud portentum, quod Moyſes ponebat velamen ſuper faciem ſuam, & vſq; in hodiernum diem, ait Apoſt. cũ legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum. *2. Cor. 3.* Et quia ſic velata facie incuruabant eum ad colaphizandum, recta imprecatione, ſiue iuſta conceſsione in Pſal. ſpiritus propheticus: *Pſal. 68.* Obſcurentur, inquit, oculi eorũ, ne videant, & dorſum eorũ ſemper incurua. Sibimet ergo faciẽ eius abſconderunt, quamuis ipſe illis abſcondiſſe dicatur, dicente Eſaia: *Eſa. 8.* Et expectabo Dominũ, qui abſcondit faciem ſuam à domo Iacob, & præſtolabor eum, ſubauditur, donec oſtẽdat eis faciem ſuam, ſicut loco memorato proſequitur Apoſtolus, dicens: *2. Cor. 3.* Cùm autẽ Iſrael conuerſus fuerit ad Dñm, auferetur velamen. Interim abſcõditus eſt ab eis pro reatu velationis, & reprobationis illius, quã reprobauerũt eũ, lapidẽ ſummũ, lapidem angularem, non qualicunque modo, ſed ita procaciter, vt inter reprobandum in faciem quoque eius expuerent. Quo enim modo quippiam magis quã conſpuendo reprobamus? Eius nanque rei, quã conſpuimus, odorem nobis fœtere ſignificamus. Nimis ergo illi reprobauerunt ædificantes iſtum lapidem, ſed fruſtra: factus eſt enim in caput anguli. Et principium eſt fortitudinis, vnde plenius dicendum erit in contemplatione faciei leonis. Præter hęc *Pſal. 117.* & vocem cachinni non ſine iuſta indignatiõe Deus audierit, dum velata facie quaſi non videntem colaphizantes, & alapis cædẽtes, dicerent: Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſsit? Stulti & cæci, nos pro illo vobis prophetizamus, id eſt ſecundũ veram prophetiam reſpondemus, quia percuſsit eũ filia latronis. Quæ percuſsit eũ, tota ſynagoga veſtra vocatur & *Synagoga Chriſtum percutiẽs filia latronis dicitur.* eſt filia latronis. Sic enim habet ꝓphetia, q̃ ipſe velata tibi facie nobis videt, nobis oſtendit. Nunc vaſtaberis filia latronis. Quã ob cauſam? Obſidionẽ, ait, poſuerunt ſup nos, in virga percutient maxillam iudicis Iſrael. Quẽ iudicem Iſrael, ſi quęras quisnam ſit? ecce dicimus. quia ipſe eſt qui *Matth. 5.* natus in Bethleem de virgine Maria, ab initio autem ſiue ab æterno Deus erat. Nam protinus ſequitur, & ait: Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis. Ergo filia latronis tu es ô Synagoga Sathanæ, quæ tanti iudicis maxillam percuſsiſti, & hoc prophetizat tibi loquens in prophetis, loquens etiam in nobis. *Matth. 27. Leuit. 23.* Cuius filia latronis? Nónne Barrabæ? Erat enim Barrabas latro, & propter ſeditionem & homicidium miſſus fuerat in carcerẽ, illum tu tibi donari petiſti, autorem ſeditionis, occidiſti aũt hunc, principem pacis. Verè ergo filia latronis, & patris

eiuſmodi, ſeditiones & latrocinia iuſta in hæreditate poſſediſtis. Et idcircò vaſtata es, quia obſidionem poſuiſti, eos prohibens loqui, & perſequens & occidens eos, qui prænunciabant, de aduentu iuſti, ſcilicet iam dicti iudicis, & eiuſdẽ cũ præſens

Illuſio Chriſti à gentilibus.

eſſet, maxillã percuſsiſti. Et quidem Gentiles quoque, quibus eum tradidiſti, non minus illuſerunt, imò & amplius illuſerunt, quia præter hoc, quod ſimiliter (vt tu) expuerunt in eum, & alapas ei dederũt,

Maius peccatũ Iudæorum.

ſimul etiam ad deriſionem regij nominis, ſuper quo accuſaueras eum chlamydem coccineam, circundederunt ei. Et plectentes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput eius, & arundinem in dextera eius, & genu flexo Regẽ ſalutantes, arundine percutiebant caput eius. Sed in omnibus his tu filia latronis maius peccatum habes, quia Legem & Prophetas Meſsiam tibi promittentes acceperas, ita vt excuſationem non habeas de peccato tuo, quin ſciens & per inuidiam Dominum & regem tuum illuſeris, illudendumque & flagellandum & crucifigendum tradideris. Illi autem eiuſmodi nihil habentes aut ſcientes, hæc omnia fecerunt, multò excuſabiliores comparatione tui. Nam de tuis aliqui à te perſuaſi, per ignorantiam fecerunt, illi autem omninò neſcierunt.

Mirabile tribunal Chriſti in cruce.

Exeamus tandem ad eum, vel cũ eo in locum qui dicitur Golgatha, quod eſt Caluariæ locus, vbi crucifigentes eum, diuiſerunt ſibi veſtimenta eius,

Luc. 23. Ioan. 19.

& videamus in humilitate vel pœna iudicati, glorioſum & terribile myſterium iudicaturi. Illic enim ipſe duorum latronum medius, alterum à dextris pœnitentem ſuſcepit, & amen (inquit) dico tibi hodie mecum eris in paradyſo: alterũ à ſiniſtris, in nequitia perſeuerantem, in damnatione reliquit. Illic & Ioannes ex amicis amiciſsimus cum Maria matre ipſius, ſtans iuxta crucẽ eius, vnde abierant, nõ volũtate, ſed metu cęteri diſcipuli eius, & Barrabas latro neſcio quo abierat à Iudęis dimiſſus. In his quatuor tam diuerſis hominibus quam magnum ſubluceat myſterium iudicaturi huius, qui (vt iam dictum eſt) duorum latronum medius pẽdebat iudicatus: tunc demum ritè perpendis, ſi ſimul proſpicias, quia cũ ſederit, vt iudicet omnes gentes, ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, tunc

Quadruplex genus hominũ in extremo iudicio.

omne genus humanum in quàtuor partes diuidetur. Illic erunt à dextris, qui iudicentur & condemnentur, atque illic erunt, qui non iudicentur, ſed iudicent. Nimirum Apoſtolicæ perfectionis homines, iudicabũt ſancti nationes, videlicet cum illis principibus quibus ſpecialiter dictum eſt. Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael: Quarta pars eſt illorũ, qui nec iudicabuntur, quia iã iudicati ſunt, iuxta illud Apoſt. dictũ: Quicunq; enim ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt. Iã ergo Crux ipſa Chriſti iudicati, quoddã erat tribunal eiuſdem tremẽdi iudicis, quia circa ipſum alter latronum iudicatus, id eſt, punit⁹ & ſaluatus eſt, alter iudicatus, de illo iudicio vel pœna tranſiuit ad pœnam æternam, impœnitens & vſque in fine ſuo blaſphemus: & dilect⁹ Ioannes, neq; tũc, neq; deinceps crucifixus, vel alia vi peremptus eſt. Quartus Barrabas, à Deo quidẽ damnatus erat, ſed ab hominibus nõ iudicatus, imò dimiſſus, vt iam dictũ eſt. Splendidius myſteriũ hoc nobis faciet ſancta & myſtica Lex, capitulo quod homini eſt: Locut⁹ eſt Dñs ad Moyſen dicẽs: Poſt mortem duorũ filiorum Aaron, quãdo offerentes ignem alienũ interfecti ſunt, & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur ſanctuarium, quod eſt intra velum, coram propitiatorio quo tegitur arca, & nõ moriatur, quia in nube apparebo ſuper oraculum, niſi ante hæc fecerit. Vitulum offeret pro peccato, & arietem in holocauſtũ. Tunica linea veſtietur, fœminalib. lineis verẽda celabit, accingetur zona linea, & cydarim lineã imponet capiti. Hęc enim veſtimenta ſunt ſancta, quibus cunctis, cũ lotus fuerit, induetur, ſuſcipietque ab vniuerſa multitudine filiorũ Iſrael duos hircos pro peccato, & arietẽ in holocauſtum. Cumq; obtulerit vitulũ, & orauerit pro ſe & pro domo ſua, duos hircos ſtare faciet coram Dño in oſtio tabernaculi teſtimonij, mittens ſuper vtrunque ſortem coram Dño, & alterã capro emiſſario. Cuius ſors exierit Dño, offeret illum ꝓ peccato. Cuius aũt in caprũ emiſſariũ, ſtatuet eũ viuũ corã Dño vt fundat preces ſuper eũ, & emittat illũ in ſolitudinẽ. His ritè celebratis, offeret vitulũ, & rogãs ꝓ ſe & ꝓ domo ſua, immolabit eũ, aſſumptoq; thuribulo, quod de prunis altaris impleuerit, & hauriẽs manu compoſitũ thymiama in incẽſum, vltra velũ intrabit in ſancta, & poſitis ſuper ignem aromatib. nebula eorũ vt vapor operiat oraculũ, quod eſt ſuper teſtimoniũ, & non moriatur. Tollet quoq; de ſanguine vituli, & aſperget ſepties digito cõtra ꝓpitiatoriũ ad oriẽtẽ. Cũq; mactauerit hircũ pro peccato populi, inferet ſanguinẽ eius intra velũ, ſicut pręceptũ eſt de ſanguine vituli, vt aſpergat è regiõe oraculi, & explet ſanctuarium ab immunditijs filiorum Iſrael, & à pręuaricationib. eorum cũctiſq; peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo teſtimonij, quod fixum eſt inter eos, in medio ſordium habitationis eorũ. Nullus hominum ſit in tabernaculo, quando põtifex ingre-

Sap. 3.

Matth. 19.

Rom. 2.

Quatuor perſonæ circa crucem.

Verba legis de ritu offerendi.

Leuit. 16.

ingreditur ſanctuarium, vt roget pro ſe & pro domo ſua, & vniuerſo cœtu Iſrael, donec egrediatur. Cũ autẽ exierit ad altare, quod coram Dño eſt, oret ꝓ ſe, & ſumptũ ſanguinem vituli atque hirci, fundat ſuper cornua eius per gyrum, aſpergenſq; digito ſepties expiet, & ſanctificet illud ab immũditijs filiorum Iſrael. Poſtquam autem emundauerit ſanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viuentem, & poſita vtraque manu ſuper caput eius. Confiteantur omnes iniquitates filiorum Iſrael, & vniuerſa delicta atque peccata eorum, quæ imprecãs capiti eius emittat illum per hominem paratum in deſertum. Cumq; portauerit hircus omnes iniquitates eorum in terram ſolitariam, & dimiſſus fuerit in deſerto, reuertatur Aaron in tabernaculum teſtimonij, & poſitis veſtibus, quibus prius indutus erat, cũ intraret ſanctuarium, relictiſque ibi, lauabit carnem ſuam in loco ſancto, indueturque veſtimentis ſuis. Et poſtquam egreſſus, obtulit holocauſtum ſuum ac plebis, rogabit tam pro ſe quàm pro pnpulo, & adipẽ qui oblatus eſt pro peccatis, adolebit ſuper altare. Ille verò qui dimiſerit caprum emiſſarium, lauabit veſtimenta & corpus aqua, & ſic ingredietur caſtra. Vitulũ autem & hircum, qui pro peccato fuerant immolati, & quorum ſanguis illatus eſt, vt in ſanctuario expiatio compleretur, aſportabunt foris extra caſtra, & comburent igni, tam pelles quam carnes eorum & fimum. Et quicunque combuſſerit ea, lauabit veſtimenta ſua, & carnem aqua, & ſic ingredietur in caſtra, eritq; hoc vobis legitimum ſempiternum.

Lex illa exemplar fuit cæleſtium.

Aſſertione noſtra non indiget, demonſtratione noſtra non opus eſt, quod hæc & cætera legalia, inſtituta fuerint exemplaria cæleſtium, de quorum quibuſdam præſcriptis Apoſtolus dicit: neceſſe eſt ergo exemplaria cæleſtium his mundari, ipſa autem cæleſtia melioribus hoſtijs quã iſtis. Denique & Moyſi, cũ hæc ordinarentur, Deus dixit: Inſpice, & fac ſecundum exemplar quod tibi in mõte monſtratum eſt. Ergo exemplaria cæleſtium iſta fuerunt, immolatio vituli pro peccatn, & oblatin arietis in holocauſtũ, & ab vniuerſa multitudine filiorũ Iſrael ſuſceptio duorum hircnrum pro peccato cum ariete iam dicto in holocauſtum, & cætera quæ præſcripta ſunt, exemplaria fuere cæleſtium. Ipſa autem cæleſtia ſunt iſta, de quibus eſt iam dictum, immolatio Chriſti crucifixi, & ſortes diuiſæ latronũ, qui cum eo crucifixi ſunt, dimiſſo Barraba per petitionem Iudæorum.

Hebr. 9. *Exod. 25.* *Chriſtus ſacerdos eſt, & vitulus*

Dicamus ergo. Nõ (inquit) omni tempore ingrediatur Sacerdos in ſanctuarium, quod eſt intra velũ, coram propitiatorio quo tegitur arca, &c. Sacerdos & hoſtia ipſe Chriſtus eſt, ipſe vitulus, ipſe aries, ipſe & hircus, ſed diuerſo reſpectu.

& aries & hircus myſtius.

Sacerdos namq; eſt, quia ſicut Apoſt. dicit, ipſe aſsiſtens Pontifex futurorũ bonorũ, peramplius & perfectius tabernaculũ nõ manu factum, id eſt, non huius creationis, neq; per ſanguinem hircorũ, aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redẽptione inuenta, ſacrificiũ præferẽs panis & vini, ſecundum ordinem Melch. in ſacramẽto corporis & ſangninis ſui. Vitulus, quia ſicut pro nobis, ita pro illis quoque oportuit eũ pati, qui vſque ad aduentum eius portantes iugum legis, iuſte vixerunt, & mundi fuerunt per iuſtitiam fidei. Aries ipſe, videlicet immolatus & pro arietibus quoq;, id eſt, pro Apoſtolis ſuis, de quib· Pſal. dicit: Afferte Domino filij Dei, afferte Dño filios arìetum. Ipſi nanq; duplici de cauſa rectè arietes dicti ſunt, vel quia duces ſunt totius Eccleſiæ, ſicut arietes duces ſunt totius gregis, vel quia ſicut arietes duobus cornibus, ſic ipſi duob. teſtamentis oppugnantia ſibi impugnãt, hoc à vitulis, id eſt, ab anterioribus ſanctis differentes, ꝙ iugum legis non pnrtant, quod neq; nos (vt ait Petrus Apoſtolus) neq; patres noſtri portare potuimus. Hircus, ipſe nimirum pro illis, quorum grauiora peccata tulit, ſiue qui ante aduentum eius ſub lege fuerunt, ſiue quos in aduentu ſuo ipſe, finis legis, per pœnitentiã ſuſcepit, vel ſuſcipit, qualium nouiſsimus latro ille eſt, quẽ (vt ſupra diximus) in cruce pœnitentẽ ſuſcepit.

Heb. 9. *Pſal. 109.* *Chriſtus vitulus.* *Chriſtus aries.* *Arietes Apoſtoli.* *Pſal. 28.* *Actor. 15.* *Chriſtus hircus.*

Igitur cũ vitulo & ariete & duobus hircis, tũc acceſsit ſacerdos corã Dño, in oſtio tabernaculi teſtimonij, quando redemptor noſter ad paſsionẽ venit, obediẽs patri vſq; ad mortem, mortem autẽ crucis. Oſtium quippe tabernaculi ſancti & veri, ipſa eſt paſsio eiuſdẽ redemptoris. Et illud maximè vulnus eiuſdẽ paſsionis, quo lat' eius vnus ex militib. lancea percutiens aperuit, apertio eſt illius oſtij, quo ingredimur, & præter ꝙ oſtium non eſt aliud, per quod poſſumus ingredi in gloriam illius cæleſtis ſanctuarij. Nos autem extunc regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis effecti: Suſcipiet (inquit) ab vniuerſa multitudine filiorum Iſrael duos hircos pro peccato, & vnũ arietem in holocauſtum. Cumque obtulerit vitulum & cætera. Vnus vitulus & vnus aries, quia videlicet iuſtorum atque ſanctorum hominum, propter quorum imperſectam iuſtitiam ſiue ſanctitatem, Chriſtum tanquam vitulum, & velut arietem pati ſiue immolari oportuit, quoniam & ſi proprijs vel actualibus criminibus non

Philp. 2. *Oſtium tabernaculi, latus Chriſti vulneratum in cruce.* *1. Pet. 2.*

erant impliciti, peccato tamen originali tenebantur obnoxij: nulla dualitas, nulla diuiſio eſt, ſed omnes vnum ſuot. *Duo hirci Chriſtus & Barabas.* Porrò, hirci duo ſunt, ſorte ſeparandi, quia peccatores ſiue impij diuiſi ſunt diuiſione homini, vt alij per pœnitentiam cõuerſi, remiſſionem peccatorum accipiant in ſanguine Chriſti: alij impœnitentes in ſuis moriantur peccatis, & non prodeſt illis ſanguis Chriſti, imò in iudicium venit ſuper eos, ſicut quidam eorum ſibimetipſis imprecati ſunt, dicentes: *Matth. 27.* Saoguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. *Leuit. 16.* Ait ergo: cumque obtulerit Sacerdos vitulum, & orauerit pro ſe & pro domo ſua, duos hircos ſtare faciet coram Domino in oſtio tabernaculi teſtimonij, mittens ſuper vtrunque ſortem, vnam Domino, & alteram capro emiſſario. Hoc ita ſactum eſt. Volũtati patri obediẽs ſacerdos, verus Dominus Ieſus Chriſtus, ſemetipſum tanquam vitulum obtulit, & pro ſe ac pro domo ſua, quæ eſt Eccleſia, orauit, quando procidens in ſaciem ſuam: *Luc. 22.* Mi pater (inquit) ſi poſsibile eſt, tranſeat à me calix iſte: veruntamen nõ ſicut ego volo, ſed ſicut tu, ſactuſque in agonia, prolixius orabat, & ſactus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Tũc vbi cõpræhenſus eſt, & præſidi Pilato traditus, quem (inquit ille) vultis dimittam vobis, Barrabã an Ieſum qui dicitur Chriſtus? Hoc plane fuit ſortẽ mitti ſuper duos hircos. Hircus eoim ipſe, qui aries & vitulus diuerſo reſpectu, vt ſupra meminimus. Cuius ſors exierit à Domino, illum (ait) offeret pro peccato. Cuius autem in caprũ emiſſarium, ſtatuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces ſuper eum, & emittat illum in ſolitudinem, & hoc ita ſactum eſt. Quem illi ſibi petierunt dimitti, dimiſſus eſt illis, ſcilicet, Barrabas latro. Ieſum autem flagellatum tradidit eis Pilatus vt crucifigeretur, quod fuit hircũ ſortis Domini offerri pro peccato. *Solitudo vel deſertũ hirci, Hieruſalẽ fuit myſtice.* Quæ autem fuit ſolitudo vel deſertum, quo dimiſſus abijt ille Barrabas latro? Sic eoim dictum eſt de hirco emiſſario: Statuit eum viuum coram Domino, vt fundat preces ſuper eum, & emittat illum in ſolitudinem. Quod dicit, vt fundat ſuper eum preces, id intelligi oportet imprecationes. Nam rurſus ita dictum eſt: Tunc offerat hircum viuentem, & poſita vtraque manu ſoper cuput eius, confiteantur omnes iniquitates filiorum Iſrael, & vniuerſa delicta atque peccata eorum, quæ imprecans capiti eius, emittet illum per hominem paratum in deſertum. Quod ergo deſertũ, q̃ vel fuit ſolitudo, in quam emiſſus eſt ille Barrabas, hircus reprobus, malis precibus diris ſuper caput ſuum coopertus imprecationibus? Nimirum illa ſolitndo illnd eſt deſertũ, quod intelligi oportet in verbis iſtis, quæ ſacerdos ille prædixerat, ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta præmiſsis imprecationibus homini. *Math. 23.* Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram à ſangnine Abel iuſti vſque ad ſanguinẽ Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationem iſtam. Verè deſerta domus, quã deſeruit ſalus, quã deſeruit Deus & Dominus Ieſus Chriſtus, ſoras ductus, extra ciuitatem crucifixus. Eiuſmodi preces ſiue imprecationes imprecabitur (ait) capiti eius, *Imprecationes in hircum.* poſita vtraque manu ſuper caput eius. Nõ enim vna manu, non vno vel ſimplici, ſed duplici puniuit eos iudicio. ſcilicet & in iſto & in futuro ſeculo, condemnatos ex ore ſuo dicentium, ſanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Ergo imprecantis vtraque manus poſita eſt ſuper caput eius, ſcilicet. Barrabæ in primis, & cum eo populi, cui petenti dimiſſus eſt talis hircus, portans iniquitates filiorum Iſrael, & vniuerſa delicta atque peccata eorum, ſcilicet, contra ipſos in teſtimooium, quod ſeditiones hæreditario iure poſsidere deberent, quia ſeditionis autorem ſibi dimitti petierunt. Quid tandem ſacere debuit aut potuit ille homo, qui dimiſit eiuſmodi caprum emiſſarium? aut quis ille homo, aut quomodo paratus fuit, quoniam ſic dictũ eſt, emittet illum per hominẽ paratum in deſertum? Principes ſacerdotum (ait Euãgeliſta) & Seniores perſuaſerunt populo, vt peterent Barrabam, Ieſum verò perderent. Illa perſuaſio fuit præparatio, & ille homo vnus congruè populus vnus intelligitur, illa perſuaſione præparatus. *Baptiſma ſalutare præſiguratum.* Quid ergo ſacere debuit homo immundus, tali præparatione & talis capri contagione pollutus? Lauabit (inquit) veſtimenta ſua & corpus aqua, & ſic ingredietur in caſtra. Quali aqua lauabit? Nimirum aqua baptiſmatis, aqua ſanguine mixta, ex eius latere ſors Domino exijt, vt immolaretur ſiue offerretur peccatis. Qui pœnitentiam egerit, eò quòd perſuaſus caprum emiſſarium dimiſit, & iſtum mactari petiuit, tali aqua lauabitur vt ſaluari poſsit. Hoc ita ſactum eſt. Pœnitentiam agite (inquit Petrus) & *Actor. 2.* baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomi- *Actor 3.* ne Ieſu Chriſti, in remiſsionem peccatorũ, & accipietis donum Spiritus S. Item: Vos autem (ait) ſanctum & iuſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis, autorẽ verò vitæ interemiſtis. Pœnitemini igitur & conuertemini, vt deleantur veſtra peccata. His auditis, compuncti ſunt corde, & baptizati ſunt primo tria millia,

&deinde

& deinde quinque' millia, atq; hoc modo,
qui caprum emiſſarium (id eſt Barrabam)
dimittens, autorem vitæ interfecerat, la-
uit conſcientiæ ſuæ veſtimenta, & corpus
aqua, & ſic ingreſſus eſt in caſtra, appoſi-
tus eſt ad illorum numerum, quos ab ini-
tio mundi credentes vſque in illam horã
& ſanguis exiens de latere Chriſti emun-
dauerat. Non omnes ita egerunt, ſed qui
voluit, ſic lotus eſt, & in caſtra ſanctorum
mundus ingreſſus eſt. Et de iſto quidem
hirco reprobato & malè emiſſo, pro tem-
pore & re (vt puto) ſatis dictum eſt: de cæ-
teris adhuc dicendum, quod plurimũ de-
lectat, quia tantummodo tres iſtæ ſpecies
animalium, vitulus, aries, & hircus, ſub vir
ga paſtoris tranſeunt, qualis videlicet pa-
Exod. 3. ſtor fuit ipſe Moyſes, per quem ordinata
ſunt hæc excẽplaria cæleſtiũ: paſcebat enim
oues ſoceri ſuo Iethro, quando vocauit
Tres ordi- eum Deus de rubo. Reſpice in hanc partẽ,
nes homi- & non plures, ſed totidem ordines inuenis
num Chri- animalium rationalium, quæ ſub virga bo
ſtianorum. ni paſtoris huius tranſeunt, de quo loqui-
mur, quia poſuit animam ſuam pro ouib.
ſuis, & pro grege ſuo mori dignatus eſt.
Nam vnus eſt ordo illorum, qui congrega
ti ſunt, curiſque ſecularibus licitis inſer-
uiunt, inter quas & propter quas armis
quoque vtentes, quaſi cornu obunco, mo-
re vitulorum aduerſantes ſibi feriunt, ne-
minem tamen concutientes, neque calum-
Luc. 3. niam facientes, & cõtenti ſtipẽdijs, vel iu-
ſtis laboribus ſuis. Talium eſt dicere, ſerui
inutiles ſumus, quod debuimus facere, fe-
cimus, quia videlicet tantum, & non plus
quàm præceptum eſt, fecerunt. Hi in ſuo
ordine, tanquam vituli boni paſtori ſuo di
lecti ſunt. Exempli gratia, vt ille adole-
Luc. 17. ſcens in Euangelio, qui cũ de præceptis in-
terrogatus, reſpondiſſet: Magiſter, hæc o-
mnia ſeruaui à iuuentute mea. Ieſus autem
(inquit Euangeliſta) intuitus eum, dile-
Marc. 10. xit eum. Alius eſt ordo illorum, qui nullũ
ſeculi iugũ trahunt, nec ea quæ mũdi ſunt,
appetunt: immò quæ propria ſibi eſſe po-
terant, non habentibus diſtribuunt, & ve-
lut tonſi arietes depoſitis velleribus, ſe-
quuntur eundem paſtorem ſuum, cornu
quidem habentes, ſed recuruum, quo ne-
minem perfoderent, quia & ſi interdum
excitantur in zelum, non contra homines,
ſed contra vitia hominum, ſuæ fortitudi-
nis impetum faciunt. Tales erant Apoſtoli
Matth. 19. & quotquot Apoſtolicæ perfectionis viã
tenere ſtudent, aut ſtuduerunt, ad hunc
ordinem pertingunt. Diſtantiæ horũ ſum-
ma hæc eſt, quod illi tantummodo præce-
pta cuſtodiunt, iſti ſuper præceptum addi-
derunt facere conſiliũ dicentes: Si vis per-
fectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes,
& da pauperibus, & veni, ſequere me. Ter
tius ordo illorum eſt, qui non ſolùm non
ſecuti ſunt conſilium, ſed nec impleuerũt
præceptũ, velut hirci, qui neque lanis ſuis
paſtorem veſtiunt, neque in opere aliquo
iugum eius ſuſcipiunt: tandem autem con
uerſi ad pœnitentiam poſt crimina quæli-
bet remiſsionem & ipſi percipiunt, ita ta-
men, vt peruenire non debeant ad hono-
res ſeu gradus eccleſiaſticos, ſicut ſacri ca-
nones rationabiliter diffiniũt. Igitur quot *Differẽtia*
ſub virga paſtoris hominis, qualis fuit *inter paſto-*
Moyſes, brutorum animalium tranſeunt *res Moyſen*
ſpecies, totidem ſub manu ſummi paſto- *& Chriſtũ.*
ris Dei & hominis, ſunt electorũ ordines,
quaſdam habentes (de quibus iam dictum
eſt) ſimilitudines, ſicut & ipſi paſtores, ſi-
ue Iacob, ſiue iam dictus Moyſes nonnul-
la geſſerũt in figura boni paſtoris Chriſti, *† aliàs, le-*
quod ferè † nonnulli incognitum eſt. Sum *ge nulli,*
ma autem inter hæc in hoc diſtantia eſt, ꝙ *ſeu nõ vlli.*
brutorum animalium cauſâ non poſtula-
bat, vt paſtor ipſorũ pro ipſis moreretur:
Iſtis autem rationalibus vitulis, arietibus
& hircis, ſcilicet, hominibus cunctis, in ve-
ritate expediebat, quatenus hic paſtor bo-
nus animam ſuam pro eis poneret, & pro
eis mori dignaretur, Ipſi autem mortuo
commorerentur, illo videlicet modo, quo
iam mortui ſumus, iamq́ue reſurreximus.
ſicut dicit Apoſtolus: Quicunque baptiza *Rom. 6.*
ti ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius
baptizati ſumus. Conſepulti enim ſumus
cum illo per baptiſmũ in mortem, vt quo-
modo ſurrexit Chriſtus à mortuis per glo
riã patris, ita nos in nouitate vitæ ambule-
mus. Magna hæc diſtantia eſt, quod illic pa
ſtores ſiue ſacerdotes, Moyſes & Aaron, &
cæteri de ſtirpe eius in ſacrificio non mo-
riebantur, ſed tamẽ pecora occidebantur:
hic autẽ paſtor & mortuꝰ eſt, & quotquot
ſunt de grege eius, Illi (vt iam dictum eſt)
neceſſario commoriebantur. Vtriuſque, &
paſtoris pro grege morientis, & gregis pa-
ſtori ſuo commorientis ſacramentum in
hac figura legis perſpicere, plurimum de-
lectat, vbi vituli & hirci ſolus ſanguis in-
fertur in ſancta, & corpora cremantur ex-
tra caſtra: aries verò ſolus & totus ſuper al
tare in holocauſtum offerri iubetur. De- *Chriſtus ex*
nique Dominus Ieſus Chriſtus, animaliũ *tra caſtra*
rationalium paſtor bonus extra caſtra, id *paſſus.*
eſt, extra ciuitatem paſſus, & omnes ante-
riores iuſtos, ſiue electos, & peccatorum
pœnitentium primitias, ſcilicet, latronem
qui cum eo crucifixus fuit, tanquam vitu-
los & hircos ſuo ſanguine mundauit: intus
autem cum arietibus, id eſt, cum Apoſto-
lis, nocte præcedenti ipſe verus aries, poſt
cœnam typicam paſchalis agni, ſacramen-
tum corporis & ſanguinis ſui in holocau-

ſtum obtulit, ꝙ optimè notú eſt Chriſtianæ ſiue catholicæ fidei. Gregis huic paſtori (vt dictum eſt) commorientis lex eadem eſt, & eſſe debet, quemadmodum Apoſtolus dicit: Optimum eſt enim gratia ſtabilire cor, non eſcis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Ac deinceps: propter ꝙ & Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium eius portantes. Hæc, & cætera cùm dicit, nulli iam ignotum, vel dubium eſt, quin exire velit tam Hebræos quibus ea ſcripſit, quàm nos qui cùm eis vnum ouile ſumus effecti, extra caſtra iuſtitiæ carnis, iuſtitiæ ſeruientium ſolummodo in cibis & potibus & varijs baptiſmatibus, quæ nõ poſſunt (ait) perfectum facere ſeruientem in illis. Hoc eſt extra caſtra cremari ſecundum ſimilitudinem vel ad imitationẽ ſummi huius vituli ſiue hirci, extra caſtra paſſi, ſpernere Iudaicas iuſtitias & iuſtitię Dei ſubijci, & hoc eſt, ſanguine ſuo communicare ſanguini eius, illato in ſancta, carnem ſuam crucifigere cum vitijs & concupiſcẽtijs. Perfectis autem his, eſt etiam velut arietem in holocauſtum offerri, id eſt, non ſolùm illicitis abſtinere rebus ſiue concupiſcentijs, & ea ſeruare præcepta, quæ in tabulis ſcripta ſunt digito Dei, verum etiam ab licitis ſiue conceſsis, quod primi vel maximè cœperunt facere ſancti Apoſtoli, vt ſecundum ipſum nomen holocauſti totum eorum propoſitum ſit ſacrificiú, quia videlicet holocauſtum interpretatur totum incenſum. Multa ſunt adhuc ſacramenta eiuſdem capituli præſcripti, ad rationem pertinentia faciei huius, faciei vituli: ſed quia veremur eſſe nimij, vitandúq; eſt faſtidium etiam in rebus pretioſis, nos pluribus omiſsis. hoc tamen intactum præterire nõ patimur, quod interea dicit: Tollet quoque ſacerdos de ſanguine vituli, & aſperget digito ſepties contra propitiatorium. Itidem & alibi dicit: Immolatoque vitulo in cóſpectu Domini, inferet Sacerdos, qui vnctus eſt de ſanguine eius in tabernaculú teſtimonij, tincto digito aſpergens contra velum. Deniq; hoc valdè pertinet ad illum, cui hoc opuſculum dicauimus, honorem filij hominis, quod huius ſacræ literæ viuificans ſpiritus vigilanter aſpicientibus innuit. Vt quid enim vitulus iſte immolatus, vt quid ſanguis Chriſti eſt fuſus, niſi vt ſpiritum S. qui eo in ſeptiformi plenitudine requieſcit, in remiſsionem peccatorum acciperemus? Septies ergo cõtra propitiatorium ſiue contra velum debuit aſpergi ſanguis illius vituli ſignificatiui, digito ſacerdotis; quia non niſi per paſsionem & ſanguinem huius filij hominis potuit aut debuit ſanctus ſeptiformis ſpiritus in remiſsionem peccatorum dari nobis. Nec hoc dicimus, quin & ante aduẽtum eius ſpiritum ſanctum acceperint, & Patriarchæ & Prophetæ & iuſti quam plurimi, ſed non hoc dato, quod dicitur & eſt peccatorum remiſsio. Duo quippe ſunt data ſpiritus, alterum in diuiſiones gratiarũ, quo ſolo illi anteriores illuſtrati fuerunt, alterum in remiſsionẽ peccatorum, quod ante hoc datum non fuerat, ſicut Euangeliſta teſtatur: Nondum enim (inquit) erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus. Hoc ſciens ipſe, videlicet, quod datum hoc non daretur, niſi per mortem & ſanguinem eius, dicebat ipſa nocte qua tradebatur: Vado ad eum qui me miſit, ſed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrũ, ſed ego veritatẽ dico vobis, expedit vobis, vt ego vadá. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Quod eum dixiſſe de paſsione vel morte ſua, liquido conſtat potius quam de futura aſcẽſione poſt quadraginta dies à reſurrectione ſua, quia videlicet propter illam diſceſſionem eius, diſcipuli non contriſtari, imò gauderi habebant, ſicut ſanctus Lucas memorat, dicens: Et ipſi adorantes, reuerſi ſunt in Hieruſalẽ cum gaudio magno. De paſsione vel morte ſua dixiſſe omninò rectius intelligitur, ſed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam, &c. præſertim quia ſic Euangeliſta præmiſerat, dicens: Ante diem feſtum Paſchæ ſciẽs Ieſus, quia eius hora venit vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem. Igitur neceſſariò valdè ſacerdos iſte in ſanguine vituli digitum tinxit, & contra propitiatorium ſiue contra velum ſæpius aſperſit, quia verum eſt, & hoc ab ipſo in veritate dictum ſit, quia ꝟ ſanguis eius prius funderetur, neq; conditum baptiſmi Sacramentum, neque ſpiritus S. datus fuiſſet in eo quod eſt Paracletus, id eſt conſolator, ſcilicet, in eo ꝙ eſt remiſſor vel remiſsio peccatorum, quæ vna vel ſumma eſt conſolatio ſanctorum, electorumque omnium, tam præcedentiũ quã ſubſequentium, quia omnes, tam illi quam iſti, ſanguine eius, emũdati ſunt, nec aliter diſſolui poterat eis medius paries inimicitiarum, qui ſignificabatur per velum, quod erat ante propitiatorium.

Marginal notes: *Hebr. 13.* — *Exeamus ad eũ extra caſtra.* — *Hebr. 9.* — *Quid eſt extra caſtra cremari.* — *Galat. 5.* — *Quid eſt ſepties digito aſpergere.* — *Leuit. 4.* — *Duo ſunt data ſpiritus S.* — *Ioan. 7.* — *Ioan. 16.* — *Luc. 24.* — *Ioan. 13.* — *Spiritus S. vt paracletus nõ fuiſſet datus niſi per mortẽ Chriſti. Addo niſi.* — *Ephe. 2.*

LIBRI VNDECIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. XII.

Rota hominis quatuor facies ſacra ſcriptura eſt.

AVdire delectat, propter gloriam & honorem tuum filij hominis, audire & intelligere dulce eſt, ô glorioſum animal, in contemplando quatuor facies tuas, illud quod dixit ſanctus Ezech. vbi propheticis te vidit oculis iuxta fluuium Chobar. Cũ (inquit) aſpicerem animalia, apparuit rota vna ſuper terrã iuxta animalia, habens quatuor facies, &c. *Ezech. 1.* Rota iſta nimirum ſancta ſcriptura eſt, habens & ipſa quatuor facies, & ſicut vnum animal quatuor ſunt animalia, ita & quatuor rotæ ſunt vna rota, quia ſicut habet ipſa prophetiæ ſeries, ipſę vel eædem ſunt rotarum, quæ animalium facies. Verus ergo & fidelis ſermo, quem dicit, quia cùm aſpicerem animalia, apparuit rota vna, &c. Cũ enim tu (quæcũq; es) aſpicis hęc animalia, tunc & non prius apparet tibi rota iſta, cùm (inquam) aſpicis vel recipis iſta filij hominis ſæpedicta quatuor ſacramenta, incarnationem, paſsionẽ, reſurrectionem, atq; aſcenſionem, tũc vel extunc apparet & elucet tibi quid velit, quo tendat ſancta veteris inſtrumenti ſcriptura, rotunda, volubilis, perfecta, quatuor faciebus ſecundum iſtas quatuor parietes diſtincta. Quarum partium pro hac ratione prima eſt liber Geneſios, ſecunda lex cæremoniarum ſiue ſacrificiorum, tertia libri Regum, quarta libri Prophetarũ.

Quatuor partes veteris teſtamẽti ſecundũ 4. facies animalium.

Nam reuera ſi in libro Geneſios ritè perpendas, quo aſpiciat intentio Dei, ibi in rota iſta facies eſt hominis. Exempli gratia: Vbi tanta cura eſt Deo de Patrum ſiue Patriarcharum coniugijs, cùm dicit Abraham ſeruo ſeniori domus ſuę: Pone manũ tuam ſubter fœmur meũ, vt adiurem te per Dominum Deum cæli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito, &c. *Gen. 24.* ſi in iſto & in cæteris ſimilibus ſolummodo res geſtas attendis, & non etiam intentionem gerentis Dei, non tibi apparet rota, immò nimis eſt obſcura talis ſcriptura: ſi aũt aſpicis, quod in homini Deus intẽderit (intendebat enim in eam, quam ante ſecula propoſuerat, incarnationem verbi ſui) rota apparet, ſcriptura lucida eſt, & in rota facies hominis eſt.

Facies vituli.

Similiter in legalibus cæremonijs, in immolatione vituli, arietis & hirci, in omni ritu ſacrificiorũ, quem per manũ Moyſi Deus ordinauit, ſi ſolum quod gerebatur attendis, & non etiam intentionẽ eius, qui hæc fieri mandauit, non tibi apparet rota, imò vilis, & abiecta eſt tota ſcripturæ litera, ſi autem aſpicis, quia Deus intendebat figurã in illis haberi paſsionis eiuſdẽ incarnati filij ſui, quoniã opus erat electis illius temporis per hęc initiari, rota tibi apparet. Et in ea faciem vituli, quod animal eorum quæ ſacrificabantur, maximum eſt, & hanc ibi faciem agnoſcere pium atque honorificum eſt.

Facies leonis.

Nihilominus in rebus geſtis, rebus bellicis regum, quorũ Dauid primus extitit, de quo ſapiẽtia dicit, quia cum leonibus luſit quaſi cum agnis, & in vrſis ſimiliter fecit ſicut in agnis ouium, *Eccl. 47.* ab iſto quo vſque ad Iudam Machabæum, de quo ſic ſcriptum eſt: Similis factus eſt leoni in operib. ſuis, & ſicut catulus leonis rugiẽs in venatiõe, nõne rota iſta faciẽ habet leonis? Narrat quippe fortitudinem tantam Regum Ducumque fidelium, quanta ſufficere potuit aut debuit, quanta pro tempore, *1. Mach. 3.* & re neceſſaria fuit contra leones, vrſos, & pardos, cæteraſque feras diaboli, ſcilicet, primo contra gentes, quę in circuitu erant, quarum prima & diuturnior fuit gens Philiſtijm. Deinde contra Aſſyrios, Babylonios, Perſas, & Mœdos, Macedones, ſiue Græcos, per quos diabolus laborauit extirpare arborem feracem fructus æterni, delere gentẽ de qua Chriſtum oportebat naſci ſecundum promiſsionem Dei, firmatam iuramento ad Abraham, iuramẽto ad Dauid. *Gen. 15. 22. Pſal. 88. 118.* Hæc ergo tertia facies rotæ, id eſt, ſacræ ſcripturæ, rectè dicitur, & eſt facies leonis.

Facies aquilæ.

In Prophetis profectò rectiſsimè quartam accipis faciem rotæ, faciem aquilæ volantis. Illa namque ſacræ ſcripturæ pars ſublimiter volat, totiuſque intentionis ſuæ oculos in verum ſolem figit apertos, non ſolùm factis illum ſignificans, ſed (quod maius eſt) maieſtatẽ diuinitatis eius verbis enuncians. Igitur cũ aſpicerem (ait) animalia, apparuit rota vna ſuper terram iuxta animalia, hominis quatuor facies, id eſt, cùm crederem & firmiter tenerẽ Deũ dei filium verè hominem factum, verè paſſum, vel mortuum, verè reſurrexiſſe à mortuis & aſcẽdiſſe in cælum, tunc intelligibilis mihi facta eſt ſancta veteris inſtrumẽti ſcriptura, continens hæc, & tota tendens in hæc quatuor ſacramenta. *Ezech. 1.* Alioqui clau-

ſa mihi

ſa mhi fuiſſet & occulta, vt eſt vſque nunc
omnibus illis, qui nó aſpiciunt hæc anima-
lia, Iudæis maximè, qui non recipiunt, qui
2.Cor. 3. agnoſcere nolunt hæc ſalutis noſtræ ſacra
menta. Vnde Apoſtolus: Vſque in hodier
num diem (ait) idipſum velamen veteris
Eleuabantur rotæ, id eſt, ſcripturæ in orbem terræ diuulgabantur poſt paſsionē Chriſti. teſtamenti manet non reuelatum, quoniã
in Chriſto euacnatur. Experimento didi-
cimus, & cum gratiarum actione, tanquam
experti, verum eſſe perhibemus, quo de-
inde dicit, quia cùm ambularent animalia,
ambulabant pariter & rotæ iuxta ea, & cũ
eleuarẽtur animalia de terra, eleuabantur
ſimul & rotæ: & quocunque ibat Spiritus,
illic eunte ſpiritu, & rotæ pariter eleuabañ
tur, ſequentes eum. Spiritus enim vitæ e-
Ezech. 1. rat in rotis. Hoc (inquam) ita eſſe vt dici-
tur, non ſolùm credimus, verum etiam o-
culis noſtris ipſi videmus. Olim antequã
ambularent, & eleuarentur animalia, non
ambulabant neq; eleuabantur rotæ de ter-
ra, ſed concluſa erant in ſola Iudæa, neque
enim æditæ fuerant ſcripturæ plus quam
in vna lingua? ſcilicet Hebræa, & ibi quia
non intelligebantur, quaſi iacebant in ter
ra. Denique præter paucíſsimos, gratiam
habẽtes ſpiritus prophetici, hoc ipſi neſcie
bant Hebræi, quod ſpiritus vitæ eſſet in ro
tis, quod in literali ſtructura ſubeſſet vi-
gor cæleſtis myſterij. Nunc ipſi videmus,
quia rotæ iſtæ ambulauerunt & ambulãt,
ex quo animalia ambulare cœperunt, vide
mus quia de anguſtijs terræ Iudeæ, de ca-
uernis linguæ Hebraicæ, ſanctæ veteris in-
ſtrumenti ſcripturæ prodierunt, & vſque
in medium gentium ambulauerunt, vbicũ
que incarnationis, paſsionis, reſurrectio-
nis, atque aſcenſionis Ieſu Chriſti prædi-
catur, aut prædicatum eſt Euangelium, &
vbique iuxta ſunt, vt quicquid horum di-
Luc. 3. cat Euangelium, ſtatim paratum conſonet
teſtimoniũ, quod ſic oportuerit fieri, nec
aliter venire ſiue ambulare aut procede-
re, Meſsias, quem expectauerãt ipſi Iudęi,
quàm venit, ambulauit, & proceſsit iſte fi-
lius hominis à Nazareth, iſte Ieſus filius
Marię, qui putabatur filius Ioſeph. In quo
illud valdè mirũ eſt, & mirabiliter à Deo
prouiſum, quod ipſi qui ſunt horũ anima
lium aduerſarij, rotas iſtas gyrant iuxta ea
per orbem terrarum auxiliũ ipſis, ipſi qui
contradicunt & contradicere volunt ſæpè
dictis quatuor ſacramentis, Iudæi præ o-
mnes gentes captiui, ſcripturas baiulant,
ſua (id eſt Hebraica) lingua cõſcriptas in te
ſtimonium veritatis, atque ita quãuis no-
Ezech. 3. lentes, affirmant, quia ſic ſcriptum eſt, &
ſic oportuit fieri. Procedamus igitur cœ-
pto itinere, inter fluxus atque refluxus ro
tarum currentium, & hæc animalia ſequẽ-
tium, inter voces alarum animalium, alte-
ram ad alteram percurrentium, vnde audi
uimus vocem commotionis magnæ, bene-
dicta gloria Domini de loco ſancto ſuo,
quoniam gloria hæc eſt & iſte honor, qua
gloria glorificatum, & quo honore hono-
rificatum filium hominis, noſtra in præſen
ti opere deuota ſpectat intentio. Sed quid
agis anima? Vt ſentio, fatigaris, & in pro-
cedendo quaſi dormitare incipis. Dic er-
go animalibus iſtis ſiue huic animali, vni
quatuor facies habenti, dic ſpiritui vitæ
qui eſt in rotis: Dormitauit anima mea præ *Pſal. 118.*
tædio, confirma me in verbis tuis. Tu ſæ- *Digreſsio longa ad Cunonē de dono ſuper no.*
pedicte & ſæpè dicende mihi Cuno, vene-
rabilis Pontifex Eccleſiæ Ratiſponenſis fa
tigationis huius cauſam præbuiſti, & ex te
occaſio venit difficultatis, qua nunc ani-
mus meus vacillat, & penè fluctuat in vijs
ſuis. Ante hoc ferè triennium miranti tibi
& ſcire volenti narraueram, qualem per e-
uentum accidiſſet, vt poſt tam multos ſan- *1.Cor. 4.*
ctos patres catholicos atque nominatiſſi- *Ioh. 4.*
mos, quorum ſcripta ſufficienter impleue
rũt armaria Eccleſiarum Chriſti, ego *περί-
ψημα* omniũ, animũ inducerẽ ad ſcribendũ
tam copioſè, & (vt dicere ſolitus eras) tam
efficaciter ſiue vtiliter, vt dubitare nó poſ-
ſis, quin ſit Dei donum, & quin iſta quoq;
facultas de ſurſum ſit, & deſcenderit à pa-
tre luminum, à quo eſt omne datum opti-
mum & omne donum perfectum. Admira
tionem tibi augebat facilitas cõuerſationis
meæ, videlicet quia ferè nihil in me vide-
bas de illis præparationibus ſanctorum pa
trum, quibus in eiuſmodi ſtudijs labora-
turi, feliciter ſe pręparauerũt, ſicut Dei mi
niſtros (vt beatus Apoſtolus ait) in vigilijs, *2.Cor. 6.*
in ieiunijs & cæteris bonis, quibus adhibi-
tis clarificari ſolet ſenſus hominis, vt re- *Gen. 37.*
cto intuitu mereatur incedere per ſanctas *Adiuratus autor à Cunone narrat reuelationes ſibi factas.*
ac venerabiles ſcripturas veritatis. Narra-
ueram ergo tibi cauſas (puero loquacior,
lepore timidior, quanquam ſcirem & cer-
tus eſſem, de te non eſſe verendum: quippe
qui longè ab illis omnimoda diſsimilitu-
dine, quibus interdum illud maximè fœ-
tet, quod boni odoris eſt, qualium nimis
auerſos ac terribiles oculos primus exper-
tus eſt, omnia ſua denarrans puer Ioſeph.
Auditis cauſis, tu homo ſimplicis oculi, ac
totus lucidi corporis, dixiſti ſcribe hæc mi
hi. Me prorſus abnuente, tu iterum atque
iterum repetens atque exigens, vt hæc ſcri-
berem, quum nuda prece nihil obtineres,
magnum nimis & forte vinculum, quo me
traheres, collo iniecisti, ſcilicet, adiura-
tionem ſancti ac tremendi nominis, Per pa-
trem (inquiens) & filium & ſpiritum ſan-
ctum præcipio tibi, vt hæc ſcribas mihi. Nõ
ignoro, pater & Domine mi, quando ta-
lis ac tanta vehemẽtia de radice vel fonte
dilectio-

dilectlouis prodierit, qua noſtra ſemper
opuſcula quibuſcunque potes, commen-
dare properas, homo cuius oblita eſt inui-
Iob. 31. dia, quiq; cum beato Iob dicere poſsis, quia
ab inſantia mea creuit mecum miſeratio, &
de vtero matris meę egreſſa eſt mecũ. Ad
hanc partem, ſcilicet, ad meorum commẽ-
dationem ſcriptorum, nonnihil valere ar-
bitraris notitiam ſiue memoriam eorum,
quæ vt ſcribam, tu tantopere compellis. &
pro quibus nimium vehemens exactor, cũ
recuſarem, vt iam dixl, adiurationem quo
Narratiõis que adhibuiſti. Tandem ergo, quoniam pa
argumẽtũ. rendum eſt, ob reuerentiam nominis Do-
mini, recordabor gemituũ meorum & di-
uinæ conſolationis, vel vnum ex patrlbus
orthodoxis, in exemplo habens beatũ Hie
ronymum, qui cũ iam multos haberet vel
habiturus eſſet obtrectatores, ſcribere nõ
timuit, quanta ſuper eo cura fuiſſet ſuper-
næ maieſtati, vt flagellis cæſum depelleret
à ſecularium librorum ſtudijs, atq; ad ſan-
ctarum compelleret ſtudium ſcrlpturarũ,
profuturum (vt nunc apparet) cunctis per
orbem terrarum Eccleſijs Chriſti. Primo
hanc veritatem dicam, quia facultas hæc,
quã ſic amplecteris, & ꝓ qua mihi congra-
tularis, cõſolatio eſt meſerentis Dei, iuxta
Vinũ & ſi- beneplacitum ſapientiæ eius, quæ cũ dixiſ-
cerã dan- ſet, Noli regibus ô Lamuel, noli regib. da-
tur mœren re vinum, quia nullum ſecretum eſt, vbi re
tibus. gnat ebrietas, ne ſorte bibant & obliuiſcã-
tur iudiciorum, & mutent cauſam filiorũ
Prou. 31. pauperis, cõtinuò ſubiunxit: Date ſiceram
mœrentibus, & vinum his qul amaro ſunt
auimo. Bibant, & obliuiſcantur egeſtatls
ſuæ, & doloris non recordentur amplius.
Mœrens quippe eram, atque amaro animo
incedebam puer ſiue adoleſcẽtulus, cuius
videlicet mœroris atq; amaritudinis cau-
Ezech. 1. ſa, vt iam breuiter eloquar. hoc dico, quia
ſedebam iuxta flumen Chobar. Hæc enim
lectio nũc mihi erat in manibus, tractãti de
quatuor animalibus, ſiue de quatuor v-
nius animalis faciebus. Nouit ipſum glo-
rioſum animal, & lpſe nouit ſpiritus vltę,
qui eſt vel erat in rotis, quia cùm in exor-
dio libri huius xi. de Gloria & honore fi-
lij hominis, iſta lectio ſeſe offerret, tunc in
mente nou habebam, vt hac vice huc diuer
terem, tibique parerem in hac parte, quã
verebar, quod cuius ſuſpecta poſſet eſſe
præſumptionis & vanę gloriæ. Verum vbi
iam dictam lectionem attigi, & poſt contẽ-
plationẽ faciei vituli, procedere volul ad
contemplandam faciem tertiam, ſcilicet,
faciem leonis, recordatio tui ſeſe obtulit,
inſtantius atque vehementius, quam eate
nus occurriſſe ſenſerim, & quaſi manu
me tenuit, quodammodo dicẽs mihi: Huc
diuerte, quia niſi rem, pro qua ſic adiura-
tus es, prius effeceris, nuſquam ſolita facul
tate vti poteris, vt commodè progrediaris.
Quid multa? Quaſi ſubſiſtente ſpiritu qul
me ducebat aut ducere videbatur, coactus
ſum huc à propoſito curſũ diuertere, ta-
men multum varius, diuq; incertus, nunc
probans, nunc lmprobans digreſsionẽ hãc:
tandem vix animo ſedit, viſumque eſt nõ
nimis diſcrepare à voluntate ſapientiæ, ſi
ſcriberem quomodo vel ad quid mœren-
ti mihi, qualemúe egeſtatem deploranti,
ſiceram ſuam & vinum ſuum dederit, ſci-
licet, præſentem conſolationem de ſanctis
ſcripturis, quo aliquantiſper obliuiſcerer
doloris mei. Igitur ſedebam (vt iam dixi)
iuxta flumen magnæ Babylonis, iuxta flu-
uiũ Chobar, quod interpretatur grauitu-
do vel grauitas. De illa nanque Babylone
loquor, cuius eſt rex vel princeps, in qua *Mœror au*
tyrannizauit ſpiritualis Nabuchodono- *toris ꝓpter*
ſor, ſcilicet, diabolus, iugumq; ſuum ag- *tyrãnidem*
grauauit ſuper filios quoque ciuitatis Dei *diaboli.*
viuentis, Hieruſalem cęleſtis, quos omnes
in Adam comprænhenſos, in iſtam ſuam Ba
bylonem, in hoc ſeculum nequam capti-
uos abduxit, ſubditos peccato originali,
reos mortuis. Hæc mihi ó Lamuel magni *Pſal. 136.*
mœroris & amarl cauſa erat animi. Audie
bam enlm auditu intellectuali voces pere
grinorum ſiue captiuorum, lamentantiũ
atque dicentium: Super flumina Babylo-
nis illic ſedimus & fleuimus, dum recorda
remur Sion. Aſſumptoque luctu in abſcon
ditis in interiore homine, flebã & ego paſ-
ſim atque lamentabar ſcienter, & lamen- *Eccl. 4.9*
tando laudabam (ſicut docet Eccleſiaſtes)
mortuos magis quàm viuentes. Mortui
nanque illi, qui ln Dño mortul ſunt, ſecu
ritatem ſuimet aſſecuti ſunt, reuerſi in il-
lam beatam Sion, vnde omnes per peccatũ
Adæ exciderunt, cuius recordatione, dum
captiui eſſent, fleuerunt. Porrò viuentes
quamdiu in corpore ſunt, & à Dño pere-
grinãtur, quomodo ſecuri eſſe poſsũt? Nõ
eſt enim tuta ſeſsio, vel firma ſtatio ſecus
flumen Chobar, vel ſupra cætera Babylo-
nis flumina, præſertim cùm & Apoſtolus *2. Cor. 5.*
dicat: Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne ca- *Rom. 11.*
det. Ipſa nanq; fluminũ littora lutoſa ſunt
atq; paluſtria, tamq; lubrica, vt ſemper ſu-
ſpectus eſſe debeas, ne moto vel prolapſo
pede in ſubiectum flumen cadas. Lauda-
bam igitur (vt iã dixi) mortuos magis quã
viuentes, non qualicunque, ſed gemituo-
ſa & luctuoſa laudatione, ac ſi iam vererer
mihi accidiſſe illud, quod in Euangelio di
ctum eſt, duo in lecto, vnus aſſumetur &
alter relinquetur, ſiue (vt cum hac ſimiltu *Matth. 24*
dine ſecundum numerum noſtrorum lo-
quar) tres vno ex vtero, duo aſſumentur,
& vnus relinquetur. Relictus ſum (aiebã)
ego ſo-

ego ſolus, & quærunt animam meam, &
3. Reg. 19. cũ huiuſcemodi verbis cantilenam lugu-
Viſio filij brem frequentabam. Iam quid mihi acci-
Dei facta derit, qualibus audeam verbis eloqui? Cũ
Ruperto. eſſem in medio captinorum (ait iſte, cuius
Ezech. 1. memor nunc eram viſor animalium cæle-
ſtium) cùm eſſem in medio captiuorũ in-
xta fluuium Chobar, aperti ſunt cæli, & vi
di viſiones Dei, &c. vſque ſimilitudo ho-
minis in eis. Sed quid hîc ſimile illi? Verun
tamen quam ſimilitudinem cognoui, iam-
que ex parte tetigi, iſtius magnæ Babylo-
Exemplũ nis, in qua omnes ſimul nati, & illius, in
veneranda qua tunc erat ille captiuus cum captiuis,
rum imagi libet quamuis cnm timore vicina ſub eo
num. locutione vti, quia aperti ſunt mihi oculi,
& vidi filium Dei, vidi ipſum vigilans in
cruce viuentem filium hominis. Non cor-
porali viſu vidi, ſed vt viderem, repentè
euanuerunt corporis oculi, & aperti ſunt
meliores, id eſt, interiores oculi, cũ tene-
rem in ſinu atque complecterer crncẽ li-
gneam, & in ea imaginem eiuſdem ſalua-
toris, ſedens occultus retro poſt ſanctum
altare in quodam oratorio beatæ Mariæ
ſemper virginis, claro iam diluculo, mul-
tis eandem imaginem defigens atque cir-
cuiens oſculis, & adorans (vt ſolebã) fre-
Quanta cõ quenti dimiſsione capitis. Solitus eram
ſolatio ex idipſum facere, ſed illo diluculo agebam
illa viſione in maiore confractione, id eſt, mentilis hu-
Matth. 11. militate. Qualis autem viſus eſt aſpectus
Hebr. 5. eius? Humana hoc non poteſt lingua ver-
bis comprehendere, tantumque dixerim,
quia ſenſi breuiter illic, quã veraciter di-
cat ipſe, & diſcite à me, quia mitis ſum &
humilis corde, quã veraciter de Ipſo Apo-
ſtolus dicat, q͂a exauditus eſt pro ſua reue
rentia. Vultus eius miro atque ineffabili
modo ſeſe demittens, quam reuerentibus
oculis accepta ſe habere ſignificauit oſcn-
la adorantis, adorationem oſculantis. Nul
la mora interfuit, & ad viſum communem
reuerſus, crucem quidem ſnper altare lo-
co ſuo reſtitui. Guſtus autem quidam in-
effabilis, guſtus ſuauitatis eius in ore ani-
mæ aliquandiu ipſa die ſuperfuit, qui tamẽ
paulatim recedens, tandemqne deficiens,
memorem adhuc facit me verſiculi huius:
Guſtate & videte quam ſuauis eſt Do-
Pſal. 33. minus. Et quid mirum, ſi veritas verum
Matth. 5. dixit. Beati qui lugent, quoniam ipſi con-
ſolabuntur, & conſolationis primitias iam
in iſto ſeculo Paracletus, id eſt, conſolator
ſpiritns pueris ſuis dare dignatur? Nã pue-
ris maxima, id eſt, Infirmis & inualidis, pro
Eſa 66. Ipſa infirmitate ſua lugentibns, conſolatio
ne opus eſt. Hinc ipſe Dominus In Eſaia,
cum ſanctæ ciuitatis ſuæ Hieruſalem læti-
tiam & diem feſtũ agere demandaret, hæc
inter cætera dixit: Pueri eorum in humeris
portabuntur, & ſuper genua conſolabun-
tur. Quemadmodum mater conſolatur fi-
lios ſuos, & ego conſolabor vos, & in Hie-
ruſalem conſolabimini. Notum eſt quia ma-
ter cũ ſuos filios diligat omnes, citius tamẽ
atque pronius ad conſolationem flentis
paruuli ſui ſeſe impendit, & illum ſuper
humerum aut in brachio ſuo portat, & ſu-
per genua conſolatur. Dicam ergo gratias
agens, qualem deinde mihi fecerit conſo-
lationem, perſeueranti in illo (cuius ſupra
memini) fletu captiuorum dicentiũ: Su-
per flumina Babylonis illic ſedimus & fle- *Confeſſio-*
uimus, dum recordaremur Sion. Quid e- *nes ſancti*
nim ſi quis legens contempſerit? Hodie cõ *Auguſtini.*
feſſiones beati Auguſtini, id eſt, libros, in
quibus confitetur miſerationes Domini,
nemo cõtemnit. Forſitan dum ipſe viueret
aliquis legens non pro magno duxit. Con
fortemur ergo, quoniam tu pater mi, præ-
ſul Chriſte, amabilis, quod hæc ſecretius
habiturus eſſes, promiſiſti. Quin & ſi quis
hæc præripiens & legens, quaſi gloriabun-
dum me contemnendum pntauerit, dicen-
tem me audiant pro iſtis exiguis idipſnm, *2. Cor. 5.*
quod pro ſuis verè magnis Apoſtolus di-
xit: Nam & ſi voluero (inquit) gloriari, nõ
ero inſipiens. Veritatem enim dicam. De-
nique non parum habet confortationis in
huiuſmodi, conſcientia veritatis. Confu-
geram bona ſpe circa idem tempus ad inuo
candum nomen Domini, nomen quod in-
uocatũ eſt ſuper nos, & in quo ſumus ſigna
ti, ſanctãq; trinitatem innocabã & adorabã *Prou. 18.*
inuocatione ſupplici, adoratione fideli.
Turris enim fortiſsima, ait ſapientia, nomẽ
Domini, ad ipſam currit iuſtus & exaltabi
tur. Subſtantia diuitis, vrbs roboris eius, &
quaſi murus validus circundans eum. Sen
tiebam quippe hoſtes inuiſibiles perſeq͂nẽ
tes me, & idcircò currebã ad nomen iſtud
matutina prece, vt velut turris fortiſsima
exaltaret me, vt velut vrbs roboris muni-
ret me, vt velut murus validus circunda-
ret me, & hoc quidem facere cœpit, ſpero *Alia viſio*
autem quia perficiet. Viſa per idem tem- *eidẽ in ſom*
pus viſione memorabili, plena venerandæ *nio facta.*
ſuauitatis, præcedente cauſa homini. Mœ-
rens eram, meque ſomno dederam hora
ſolitæ orationis, ſiue adorationis illius,
quã prædixi: & cauſa erat mœroris, q͂a nõ
tam citò nec tanta, vt volebam, pax mihi
prouenerat de inſurgentibus in me malin-
gnantibus, quaſi vnquam dum viuimus, tu *Iob. 7.*
ti vel ſecuri eſſe poſsimus, cùm potius mi-
litia ſit vita hominis ſuper terram, in qua
ſi legitimè certamus, nimirum & ferimus
& interdum ferimur. Itaque mœrens quã-
ſi puericulus voluntas non ſtatim fit, ſom-
no me dederam hora ſolitæ orationis, cùm
ecce video ſemiuigilãs in ipſo lectulo ma-

gnam lu-

gnam lucē velut ſolem ſuper me incūbentem, & audio ſonans in Eccleſia ſignū, vt fieri ſolet dū ſtatutam conuocamur ad orationem. Surgere & ad orationē currere mihi viſus ſum. Fiat mihi ſecūdū voces aut verba quæ audiui, canente vno conuentu multorū, quos neſciui, in vna parte eccleſiæ Pſalmum l. Miſerere mei Deus, & alio conuentu in alia parte eccleſiæ Pſal. xxvj. Dñs illumminatio mea, ſtante maligno aduerſario contra me in angulo in ingreſſu oratorij: quem vt vidi, exprobraui, velut exprobrare ſolemus quempiam larnalem aſpectū ſigno totitus faciei potius quā verbis: propter ꝙ cùm ille iratus contra me irrueret, ſomno illo tenui excitus ſum. Intelligere poteram ꝙ pro cōſolatione hæc mihi fierent, veruntamen illū quoq; diem totum in mœrore tranſegi, & ſequentis diluculi ſiue ante lucani hora, oratiōe omiſſa, quā conſueueram, ſomno cū triſtitia me reddidi, cū ecce tenuiter dormienti ſimiliter, vt pridiè viſum eſt ſignum ad orationem cōmoueri. Surrexi & ad eccleſiam cucurri, & ecce quaſi pro ſolēnitate Dñi multa eccleſiam cōpleuerat turba diuerſorū ordinum, maximè aūt monachorum, quodā venerandæ canitiei Epiſcopo celebrāte ſolennia Miſſarum. Multa ad offerendam quaſi poſt Euangelium, quando ſolet offerri ſanctum ſacrificium, aſcendebat proceſsio vtriuſq; ſexus perſonarum venerabilium. Cucurri & ego, quaſi eleemoſynā petiturus de oblationibus illis: & ecce iuxta dextrū cornu altaris tres perſonæ ſtantes, habitus valdè reuerendi & dignitatis, quantam nulla poteſt lingua verbis conſequi. Duæ perſonæ multum antiquæ, id eſt, valdè cani erant capitis, perſona tertia vt ſpecioſus aſtabat iuuenis, regia dignitate, vt ex veſtitu eius poterat agnoſci. Vna ex perſonis (vt dixi) venerandæ canitiei, valdè iucunda dignatione ac ſereno vultu manū meā appræhēdit, meq; oſculata eſt, & pauca verba dixit: quę quidē memoria nō tenui, ſcio tamen quia pertinebant ad officiū vel miniſteriū ſcribendi. Perſona illa regia, iuuenis ille ſpecioſus, nihil quidē loquebatur, ſed me tanq̃ frater, quam germana affectione, quā reuerenter ſeu venerabiliter, quieto ac modeſto vultu me intuebatur, meaq; præcordia ſuo penetrabat intuitu. Nō ſtatim, ſed poſtmodū ſanctam in his trinitatem, iuuenēq; illū eſſe filium Dei, hoc modo agnoui. Quidā ſpiritus mali, me ab vtraq; parte circuſtantes, coram ipſo altari me altiorē ipſis puſillis infeſtare, & latera mea fodere cœperunt digitulis importunis. Cū ita me affligerēt, & ego auxiliū implorarem ab his quos videbam, Dñs Ieſus qui paululū ſeceſſerat, ita tamē vt viderem eū, per nomen mihi innotuit, dicentib perſonis alijs: Expecta pauliſper, Ieſus veniet cōfeſtim, teq; adiuuabit. Hoc abdito, ipſum inuocaui Dñm Ieſum ex nomine. Nec cūctatus ipſe, aſcendit iterū per gradus per quos deſcēderat, quaſi cū poteſtate & reuerēda maieſtate, & potenter ſpiritus illos ꝓpellens, manuſq; illorū à lateribus meis citò auellens, liberauit me. Tūc ipſę tres perſonæ grandi & pari ſtatura æquales, me puſillū circunſteterunt, & aperto pergrandi libro, me ſuper poſitū eidem lib. in ſublime ſuſtulerunt. Quo facto, is qui me in initio fuerat oſculatus, cōfortās dignanter & familiariter, hæc locutus eſt: Noli timere, & deſignans ſuper ſanctū altare quædam ſanctorum phylacteria auro fabrefacta, quæ vulgo dicimus feretra. Adhuc enim, ait, eris melior q̃ iſta ſint. Viſio hæc tam manifeſta fuit, vt veraciter dicerē poſsim, quia ſiue in corpore, ſiue extra corpus neſcio, Deus ſit: quāuis res iſta nihil ad magnitudinem illā dicentis, quia rapt⁹ eſt vſq; ad tertium cælū, quia raptus eſt in paradyſum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Nam & cū adducerer ad videndū, ſcio me de lectulo exilijſſe, & in Eccleſiam cucurriſſe, recto & vigilantibus ſolito itinere: & completa viſiō ne cum perſonas illas abutentes proſequi vellem, neque concederetur mihi, aſpexi ꝙ nudus & ſine omni veſtimento eſſem, & ab hoc feſtinus eo recurrens vnde veneram, vbi lectulū attigi, confeſtim experrectus ſum. De apertione lib. & de ratione q̃ perſona illa dixit, aureas oſtendens ſanctorum memorias ſiue phylacteria, non opus eſt vt interpretationem faciam tuæ charitati, cuius de me iudicium ſæpe audierunt & ſecuti ſunt multi, quod verè Deus librum ſuum, id eſt, ſcripturam ſanctam mihi aperuit, & multis ſanctorum patrum ſententijs, quorum in ſancta eccleſia dignè celebris eſt memoria, & velut aurum rutilat, aliquanto meliora dixerim. Quid deinde dicam? Si flagellat, ait, beatus Iob, occidat ſemel, & non de pœnis innocentum rideat. Cuius dicti nunc idcircò meminerim, quia per idem tempus de pœna mea, id eſt, de expectatione mea, quæ impatienti animo videbatur nimis longa, ipſe quodammodo riſit. Non imputo illi. Iam dudum enim condonaui, videlicet illa condonatione iuſtiſsima, quam idem beatus Iob exprimit his verbis: Soluat manum ſuum & ſuccidat me, & hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore non parcat, nec contradicam ſermonibus ſancti. Eiuſmodi condonationem, quæ non eſt contradicere ſermonibus ſancti, non repræhendere iudica ſancti

Rurſus alia viſio.

Imunctum ei per viſionem ſcribē di officium

Qualis illa viſio.

2. Corr. 12.

Apertio li. quid deſignat.

Iob 9.

Quid eſt condonare Deo.

Iob. 6.

& iuſti, vt certiſsimè credo à me exegerat, dū ſolito plus dolerē, & abūdantius flerē propter cauſam eandē, id eſt, propter tæ-diū vitæ præſentis, & ferè per triduū non mutarentur in diuerſa vultus mei. Viſus quippe mihi ſedens poſt ſanctū altare, tali ſchemate vel habitu, pro quod debeat dici (vt verè eſt) antiquus dierum, cum-ꝓpius acceſsiſſem, crucem pergrādem ſig-num magni doloris baiulans, protenta ma-nu dextera pater clemētiſsimus, naturæ no-ſtræ amicus, mitis & humilis, amice, inquit dona mihi q̃ feci tibi. Illico manū eius ma-nu mea velut ꝑ firmamēto cōdonationis, q̃ vehementer, quā alacriter percuſsi: quā ille fortiter ſtringens, me totū quaſi ad am-plexꝰ & oſcula traxit: ſed nō mora, vis ma-gna cuiuſdā ſanctę ac diuinę voluptatis me ſomno excuſsit. Nū infantilia vidētur hęc? Imò res valdè ſeria eſt, cōdonare illi quic-quid ſuper nos graue ab ipſo illatū eſt, om-nia quorū hoc initiū vel ſumma fuit. quia audiſti vocē vxoris tuæ & comediſti de li-gno, ex quo pręceperā tibi ne cōederes, ma-ledicta in opere tuo, &c. vſq; quia pulluis es & in puluerē reuerteris. Quęcunq; ma-la ſuper nos ꝓpter peccatū induxit, nimi-rum cōdonanda ſunt ei, videlicet corde & ore dicendo tale quid, vt eſt hoc dictum à Daniele vel cęteris cōcaptiuis: Omnia quę feciſti nobis dn̄e, in vero iudicio feciſti, qa peccauimus tibi. Maximè aūt dilectiōis & fidei eſt, non patiēter mori, ſed patiēter vi-uere in hoc ſeculo pleno peccatis, & volū-tatem ſequi creatoris cūcta benè diſponen-tis, dū non citò exauditur cupiens eſſe diſ-ſolui, deſiderans ab iſta valle lachrymarū migrare ad gaudiū viſionis Dei. Igitur cō-donaui quidē, veruntamen inter cętera, ꝑ quib. adiuraſti pater mi, narrabo, quomo-do de pœna mea riſerit, tandemq; me cōſo-latus ſit. Vir quidā venerando habitu ſtare viſus eſt, meq; intuēs familiariter. Adhuc, inquit, octo annos victurus es. Cū quaſi lu-bidū hæc eū dixiſſe putarē, eundē ſermonē repetens. Verū, ait, loquor, adhuc octo an-nos victurus es. Nox erat illa ſolennis & feſtiua B. Matthęi Apoſt. cuius ſuper euan-gelij fundamentū vt præſens opus cōſtrue-rem, tu exegiſti, opus de gloria & honore filij hominis. Cū ſanctas manus eius oſcula-ri vellem, non admiſit: & ab hoc depulſus, euigilaui. Quid putas, quomodo ſubſequē-tes & dies & mēſes & annos enumeraui mi-hi? Sic enim acceperam, & ſic eum dixiſſe volebā, ac ſi omninò determinaſſet atq; ita dixiſſet. Octo annos, & nō plꝰ, victurus es. Non attendā, neq; attendere volebā pręni-mia deſiderantis animi feſtinatione, poſſe aliquid ſubeſſe, in quo errarē, ſalua viſio-nis veritate, neq; recogitabam de Caſsio

Dani. 7. *Gen. 3.* *Dani. 3.*

Alia rurſus viſio q̃ octo annos victurus adhuc eſſet.

Narnienſi epiſcopo, cui à Domino per eius presbyterū (vt refert beatus papa Grego.) hoc demandatum eſt: Age q̃ agis, operare quod operaris, non ceſſet pes tuus, non ceſ-ſet manus tua, natali Apoſtolorum venies ad me, & retribuam mercedem tuam. Tūc è viuo Apoſtolorū natalitius dies immine-bat. Eodem ergo tempore ſolicitus fuit: ſe-cundo quoq; anno vel tertio, in mortis ex-pectatione ſuſpenſus, quarto, quinto & ſe-xto ſimiliter. Qui deſperare de veritate re-uelationis poterat, cū ecce anno ſeptimo, in vigilijs expectati natalis, lenis hunc ca-lor attigit, atq; ipſo die natalitio cum ſo-lennia Miſſarum peregiſſet, & miſteria ſa-cræ concionis accepiſſet, è corpore exiuit. Si parua licet ſimilare magnis. ſimiliter e-go, vt ille, ſenſu ſiue intellectu properan-tior fui, quam haberet ipſe ſermo viſionis, quia ſicut illi non totum hoc dictum eſt, natalitio die Apoſtolorum præſentis anni venies ad me, ſic nec mihi dictum fuerat, quod ſtatim completis octo annis, debe-rem hanc vitam finire. Tranſierunt ergo mihi ſeptem anni, & octauus annus volui inceperat, magna cum expectatione & pe-nè iugi mortis meditatione, cùm ego ferè totus & ſolito vigilantior in me cōuerſus, mirari cœpi, quid mecum gererem, & qua-liter pro expectatione tantæ rei me habe-re debuiſſem. Habebam autem tunc in ma-nibus librum beati Auguſtini de ciuitate Dei. Et hic erat locus quem legebam: Cùm autem (inquit) vnicuique mortalium ſub quotidianis vitæ huius caſibus innumera-biles mortes quodammodo comminētur, quamdiu incertum eſt, quæ nam earum ventura ſit, quæro, vtrum ſatius ſit, vnam perpeti moriendo, an omnes timere viuen-do, & cætera. Ex occaſione lectionis huius tunc inſtantius cor meum conueni, laudās cum Eccleſiaſte magis mortuos quàm vi-uentes, vt iam ſuperius dixi, & ſupirans conſilium hoc mecum inij, quatenus quę-rerem à Deo præcibus attentis veritatem ſeu certitudinem tantæ rei, vt ſi ex ipſo vi-ſio ſupradicta veniſſet irato mihi oracu-lo dignatio ipſam confirmaret. Ad hoc ne-gotium ſedit animo, ſanctum inuocare ſpiritum, quoniam & ſi patris & filij & ſpi-ritus ſancti vna ſubſtantia eſt, vna diuini-tas & operatio inſeperabilis: tamen ſicut patris proprium eſt opus hominis condi-tio, & filij proprium opus redemptio, ſic proprium eſt opus ſpiritus ſancti eiuſ-dem hominis illuminatio, reuelationum-que gratia, & omnium gratiarum diui-ſio. Ad hūc ergo conuerti me, toto corde, & pro tantæ rei negotio auſus ſum illum interpellare, licet mihi occurreret, fa-ciemque mentis meæ reuerberaret illud

Grego. in dialo. lib. 4 cap. 56.

Aug. de ciuit. Dei li. 1 cap. 11.

Eccl. 4.

Inuocatio Sancti Spiritus pro reuelatione.

quod in

quod in Eſaia Dominus, cùm præmiſiſſet.
Clamare ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocẽ
tuam, & annuncia populo meo ſcelera eo-
rum, & domui Iacob peccata eorũ, conti-
nuò ſubiunxit: Me etenim de die in diem
quærunt, & ſcire vias meas volunt, quaſi
Viſitatio gens quæ iuſtitiã ſecerit, & quę iudiciũ dei
ſpiritus S. ſui non dereliquerit. Non enim omniũ eſt
circa Ru- reſponſa Dñi quęrere, quę tunc per ꝓphe-
pertum. tas adminiſtrabantur, ſed eorũ duntaxat,
qui iudiciũ faciunt & iuſtitiã operantur.
Veruntamen fiduciam in hoc præſtabat nõ
ſolũ cõmunis fides, verumetiam propria
quædã conſcientia, ſeu dignationis eiuſdẽ
ſpiritus S. memoria, quia dieb. illis nonnũ
quam viſitationẽ ſeu reſpectum eius mo-
2. Cor. 12. dis qualibuſcunq; ſentiebã, ſuper quibus
parcendum eſt, præſertim cũ & magnus A-
poſtolus dicat. Parco aũt ne quis me exiſti
met ſupra id ꝙ videt in me, aut audit ali-
quid ex me. Veruntamẽ quoniã hactenus
præter illã communẽ trium perſonarũ vi-
ſionem ſingulariter dixi & de illa quæ vi-
debatur perſona patris, & de perſona filij,
qualiter dolorẽ meum cõſolatæ fuerint,
cõueniens videtur, vt & viſum non minus
Luc. 17. iucundũ narrem de tertia perſona ſpiritus
Alia item ſancti. Nã quocunq; quiſpiam accipiat, for
viſio et au- ſitan benignitas eiuſdẽ Dei patris & filij &
xilium ſpi- ſpiritus S. narrationem hanc, ſic tanquam
ritus S. con gratiarũ actionẽ ſuſcipit, quoniã ſolet deus
tra dæmões ab homine gratiarum actionẽ exigere pro
ſuis beneficijs. Exempli gratia: Nonne (in-
quit Dñs) decem mundati ſunt, & nouẽ v-
bi ſunt? Nõ inuentus qui rediret & daret
gloriã Deo, niſi hic alienigena. Dicã er-
go: Iacebam aliquando nõ valdè ſopitus,
imò ſemiuigilãs in lectulo, & ecce (vt vide
bãtur) per gradus dormitorij fratrũ deſcẽ
derã multorũq; ſpirituũ horribiliũ et facie
crudeliũ quaſi caſtra cõtra me cõſiſtebant.
Ego vt aliquoties eatenus nomẽ ſpirit᷒ S.
per ſomnũ quoq; horrore aliquo ingruen-
te, ꝓferre ſolitus erã, nihil aliud cõtra eos
dicere dignatus, hoc ſolũ nomẽ teterrimis
eorũ vultib. obieci, ſpiritus S. Ipſum teſtor,
quaſi magno turbine retroacti penè reſu-
pinabantur, nõ ferentes virtutẽ nominis.
Cũ pro hoc illis inſultarẽ, paululumq́; in-
termiſſa ſancti nominis enũciatione geſtu
faciei totius exprobrarẽ, illi quaſi virib. ex
iracundia reſumptis, in me velut fortes ir-
ruerunt, & ego in fugã verſus in pratum ꝙ
inter columnia claudunt, illic inuenio ſe
nem antiquũ, virgã manu geſtãtẽ, & agno-
ſco ſpiritũ S. filiole, filiole, inclamãtẽ, quo
nomine paruulos appellare ſolemus, quos
de ſacro fonte ſuſcepimus, meq́; tali appel
latione confortantẽ geſtu potentis pariter
& adiuuantis, vt ſi cõſiſterẽt aduerſum me
caſtra, nõ timeret cor meum: ſi exurgeret
aduerſum me prælium, in hoc ego ſpera-
rarem. Cõſortatus ergo, eoq; vnde venerã *Pſal. 26.*
procurrens contra illas phalanges teterri-
mas. & cũ illis congreſſus eodẽ modo vel
ordine quo prius ingraueſcẽte cõflictu, ite
rum ad patronũ confugi, ſic eum appellãs
ad ſuccurrendum cõgeminato clamore ap
pellationis, quomodo ſolet quis illũ ap-
pellare, qui eum de fonte ſuſcepit. Ecce
aũt inuẽtus eſt eodẽ in loco, nõ ſicut prius
ſenex antiquus, ſed ignis valdè ſerenus, & *Spiritus S.*
circa eum quietudo & ſecuritas magna, *in ſpecie i-*
ita vt oblitus totius aduerſitatis quaſi nul *gnis.*
la fuiſſet, ſolum in ignẽ illum dimiſſus at-
tenderẽ, & defixis introrſus oculis perſpi-
cere vellẽ. At ille quaſi quoddã ſibimet de *Luc. 12.*
ſemetipſo fecit vmbraculum, duo hinc &
inde velamenta ſubleuans in modum ala-
rum, quę paulatim cõuenientia, me quaſi
ablactatum, ad ſenſus cõmunes ab illa con
templatione remiſerunt, nõ ignarum inter
pretatiõis, quid ſibi voluiſſet ſpecies ignis,
& ꝙ habitus ſenis quaſi patrimi filiolũ con
ſolantis. Ipſe eſt enim ſanctæ regeneratiõis
nobis author in baptiſmo, & ipſe eſt ignis
quem Dominus noſter Ieſus Chriſtus mi-
ſit in terram, & voluit vehementer accen-
di. Hoc ergo vtrunque in oratione ſiue *Hæc oratio*
hymno, quem tunc de ipſo compoſui, gra- *habetur in*
tulanter confeſſus ſum his verbis: Et ſicut *fine huius*
mori voluit nos quoque doces commo- *operis, cuiꝰ*
ri, dum viuos aqua ſepilis ô artifex mi- *initiũ deus*
ſerabilis. Pro ſepultura triduo fit trina rei *meus.*
merſio, vt mortuus obruitur, vt reſurgẽs
egreditur. O Deus, noſtris auribus audiui
mus, patres noſtri opus quod operatus es,
annunciauerũt nobis, cũ proceſsiſti igneis *Pſal. 43.*
in linguis à throno Dei, vt terra cælum fie- *Actor. 2.*
ret, vt dij eſſent homines. Sed iã redeamus
ad rem, propter quam etiam hanc intuli
narrationem. Memoria donationis eiuſ-
dem Spiritus Sancti, qua conſcientiam
meam nonnunquam lætificauerat, illis
diebus per viſitationes huiuſcemodi fidu-
ciã in hoc mihi præſtabat, vt iam dixi, qua-
tenus iterato mihi oraculo confirmare
dignaretur viſionem, ſi ex ipſo fuiſſet, quã
mihi dictum fuerat, adhuc annos octo vi-
cturus es, eo quod ſeptem anni tranſiſſent,
& vnus ſupereſſet. Fatigabar enim, iuxta
quod in parabolis Sapientia dicit: Spes
quæ differtur, affligit animam. Vt ergo *Prou. 13.*
fieret mihi quod ſequitur, lignum vitæ de
ſiderium veniens, & iterum. Deſiderium
ſi compleatur delectat animam, conuerti
me (vt iam dixi) ad exorandum pro hac re
ſpiritum ſanctum, & audio dicere quia fe-
ci hoc tanquam ceruo ſimilis inxta, quod
in Pſalmo fidelis anima dicit: Quemadmo
dum deſiderat ceruus ad fontes aquarum *Pſal. 41.*
ita deſiderat anima mea ad te DEVS.

Sitiuit anima mea ad Deum ſontem viuũ, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Tunc enim fuerunt mihi lachrymæ meæ, panes die ac nocte, & per triduũ vultus mei non ſunt in diuerſa mutati, & mira intentione nihil aut parum cogitans de meritis, quæ nulla erant, ſola fide nixus, cum tuo luctabar nomine ſancte ſpiritus, & võtum vouebam tibi, quod ſempiternas tibi *Ibidem.* retribuerem grattarum actiones, pro beneficio impetrato tantæ exauditionis, & nunquid hoc friuulum erat? Quid enim aliud faciemus ibi? Omnes ſiquidem, qui illud tranſeunt, in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei tranſeunt in voce exultationis & confeſsionis. Et a- *Pſal. 121.* libi Pſalmiſta cùm dixiſſet, illuc enim aſcẽderunt tribus Domini, teſtimoniũ Iſrael, quaſi quæreres ad quid aſcendãt illuc, ait: *Gen 32.* Ad confitendum nomini Dñi. Gaudeo igitur Domine ſancte ſpiritus, quia ſic luctatus ſum, ſcilicet, prece & lachrymis, nam hæc fuit lucta Iacob, ſcilicet, flere & roga- *Oſee. 12.* re, ſecundum veritatẽ ſcripturæ propheticæ, quia cũ dixiſſet propheta Oſee, & in fortitudine ſua directus eſt cũ angelo, & inualuit ad angelum & confortatus eſt, ſtatim fortitudinis eius expreſsit modũ, ſub- *Sancti ſpiritus mirabilis illapſus in pectus Ruperti.* iungens, fleuit & rogauit eum. Gaudeo, inquam, quia non dimiſi niſi benediceres mihi, & tu hoc modo benedixiſti mihi. Nox erat inſtantis diei, quem Chriſtiana religio nuncupat caput ieiunij, capita ſolenniter cinere conſpergẽs, ſana correctione illius culpæ primi parentis, qua ambiuit eſſe Deo ſimilis, cũ eſſet terra & cinis: cùm ego leniter dormiens, videbar mihi quaſi cum amico loqui, quærente quid deberem, quid tantoperè inſtarem ad quę rendam ſeu inueniendam eiuſmodi rem. Ego reſpondens dicebam eſſe (vt verè eſt) magnum negotium, cuius rei cũ haberem deſiderium, propter multa quæ hic occurrunt pericula peccatorum, ſcirẽ tamen impenſis maiorib. opus eſſe, vt aliquatenus præpararer ad migrandũ. Cũ hæc talia dixiſſem, repentè paululum remotus ab eo cui loquebar, video quaſi cælum deſuper modicè aperiri, atq; inde quaſi talentum lucidũ ſubſtantiæ ineffabilis, ſubſtantiæ viuentis, velociter ac dicto citius demitti, ꝙ meo elapſum pectori, mgnitudine vel põdere ſuo me ꝓtinus ſomno excuſsit, auro *Lege, illapſum.* grauius, melle dulcius. Quod vbi † elapsũ eſt, primum quidẽ aliquanta morula quieuit, ſeq; ab omni motu continuit, me quoque quieto, vt fortè reſupinus iacebã, expectãte euentum rei, mox aũt moueri cœpit, & circuire vterum interioris hominis, vterũ animę, quẽ eatenus neſciebã, cuius vel quãtę eſſet capacitatis. Circuibat itaq; modo mirabili res viua & vera vita, ſemꝑque circuitus ſequẽs præcedente erat maior multoq; amplior, quos tamẽ circuitus, cũ multi fierent, nõ attendi vt numerarẽ. Miroq; atq; ineffabili modo & circuibant inundationes, altera poſt alterã, & ſeſe infundebãt, donec tandẽ vltima infuſio veluti quoddã magnũ flumen inundans, hoc mihi dabat intelligi, & hoc ſentire me fecit, ꝙ totum animæ vel cordis exceptoriũ plenũ eſſet & plus capere nõ poſſet. Quo facto, iterũ quieuit paulisper, vt neq; influeret ꝙ iam fecerat, neq; efflueret quod poſtmodũ fecit: & interim volebat homo interior quaſi faciem clarius videre Illius ſubſtãtię viuentis, ſed quodãmodo occultabat ſe, vt nõ videretur facies eius, cũ valdè magno põdere portaretur, & in magna dulcedine ſentiretur. Poſtmodũ cœpit reflecti, aliãq; in partẽ circuitus agens in modũ fluminis ꝑ leuũ latus effluxit, videntib. oculis interioris hominis, ꝙ cũ vltimus circuitus ꝓflueret, paululũ ſubſtitit, & ecce videbã quia ſubſtãtia illa pulcherrima quaſi aurũ liquidũ erat. Vbi hoc actũ eſt, & eius rei ſenſus præterijt, ego ignorãs quid deinde prouenturũ eſſet, hoc ſolum dolebã, qa ſecũdum intentionẽ meã nihil dixiſſet, qui hoc pro maximo gratię beneficio accepiſſem, ſi diceret hoc anno (vt expectaſti) dẽ *Donũ Spiritus S. ad explanandas ſcripturas.* corpore migraturus es. Ecce in hoc obedi ui nomini Dñi, per ꝙ adiuraſti me venerãde Põtifex amator glorię nominis dñi, vt ſcriberẽ tibi ꝙ viua voce incõtinens narraueram, ſecretius aurib. tuis libenter audiẽtibus opera Dñi, qualiter hãc acceperim facultatẽ in ſanctis ſcripturis, de qua dubitare nunq̃ voluiſti, quin eſſet ex gratia vel ſpiritu Dei. Et verè audeo ſcire & fateri, quia donũ eſt altiſsimi pro cõſolatione doloris mei, quẽ dixi, quo accepto, iam nõ inuenit anima mea in ſe, vt interpellaret eũ pro eiuſmodi re, aut ita feſtinaret, vt prius veſperã rapere diei huius, finẽ vitæ huius, ratione admiſſa, quod prius aliquid ſit operandum quàm exigenda merces, quoniã nobis quoque puſillis talis operum materia data eſt. Ita conſolatus ſum, & ita ſpes, *Ioan. 7.* quam dedit mihi in verbo ſuo, me conſo- *Prou. 5.* lata eſt in humilitate mea, vt illud quod dixit dator eiuſdẽ ſpei Chriſtus filius Dei, nõ dubitem mihi accidiſſe. Qui credit in me ſicut dicit ſcriptura, flumina de vẽtre eius fluent aquæ viuæ. Quæ videlicet ſcriptura, cũ ita dixiſſet, Bibe aquam de ciſterna tua & fluenta putei tui; deriuentur foras fontes tui, & in plateis aquas tuas diuide, habeto eas ſolus, nec ſint alieni participes tui. Quo dicto docet nos & diſcere & docere in vnitate fidei, nihilq; in ſanctis ſcripturis ſentire cum hæreticis, ita ſubiuxit:

Sit vens

Sit vena tua benedicta, & lætare cũ muliere adoleſcentiæ tuæ. Denique hoc mihi eſt lætare cum muliere adoleſcentiæ meæ, in omni ſtudio ſiue exercitio ſanctæ ſcripturæ conſolationem habere. Hæc nanque eſt iſta mulier ſapientia, cui dixit ſapiens: Soror mea es, & prudentia, quam vocauit amicam ſuam. Hæc eſt illa mulier, quam tu in ſomnis (ſi meminiſti) vxorem me duxiſſe vidiſti, natoſq; ex ea mihi filios complectabaris, quod vtiq; facis, dum ſcripta mea libenter legis, & libris meis nuſquam carere vis. Accipe nũc qualibus verbis ibidem continuò ſapientia delicietur, & congratuletur collætantibus tali mulieri, tali adoleſcenti. Cerua, inquit, clariſsima & gratiſsimus hinnulus. Vbera eius inebriẽt te omni tempore, & in amore illius delectare iugiter. Iam quale initium fecerim, qualem vocem primã ediderim poſt illam, quam præſcripſi, inũdationem fluminis, ſcribendo libellũ hymnorum in laudibus ſpiritus ſancti, non prẹteribo: tu more ſolito ſedulus audi.

Qualis mulier ſacra ſcriptura.

Prou. 7.

Prou. 5.

Hymnus Sapphycus de ſancto ſpiritu

Flumini magno ſitientibus quod
Petra deſerta crucifixa ſudi,
Gratias Chriſto, quia ciuitatem
Lætificauit.

Qui nec argentum, nec habebat aurum
Pauper hic vinum bibit, atque lactis
Copiam, cuncti properate, gratis
Gratia fundit.

Huic libens offert pia gaudij vox
Hoſtiam laudis melius quod optem
Quàm ſalutaris calicem tenere,
Reddere vota.

Tu modo mentem rege pneuma ſanctum,
De tuo replecor & os apertum,
Qui iubes feſtum dare tympanum, vel
Sumere pſalmum.

Sancte ſanctorum, deitas deorum,
Gaudium, lumen, medicina, vita:
Sit tibi laus cum Patre, cumque nato
Spiritus alme, Amen.

Sic incipiens magnam intus verſabam materiam, per anguſtum foramen vrbertim prodire non valentem, dum meretricis pedibus verba ligando, vt in ſcholaribus aſſuetus eram, longum in paucis ſermonib. laborem inſumerem. Nondum enim plenè mihi acciderat id, quod ſupra memoraui, dictum à ſapientia, ſit vena tua benedicta, id eſt, nondum, cùm ſuſcipere potuiſſem, ordinem presbyterij ſuſceperã. Scriptum eſt autem: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius. Ad hoc ergo (vt reor, & ſicut poſtmodum expertus ſum) interim differebar, vt prius in iſto gradu conſiſterem, & tunc demum ad tractandas Eccleſiaſtico more ſacras ſcripturas, legitimam acciperẽ oris apertionem. Eatenus diutina Chriſti Eccleſiam vexauerat diſcordia, propter ſedis Apoſtolicæ ſchisma, quæ tamen mortuis autoribus paululum conquieuerat: propter illã & ꝓpter alias quoq; cauſas multi & qui magis videbãtur religioſi, & eccleſiaſticã puritatẽ diligebant, epiſcopos ſuos in ſuſcipiendis ordinib. deuitabãt, ſimplici quidẽ oculo, ſed in omnib. diſcretione opꝰ eſt. Nã quãdiu palmes manet in vite, poteſt fructũ ferre, poſtq̃ autẽ abſciſſus, & foras miſſus fuerit, iã fructũ ferre nõ poterit. Sic nimirũ quiſlibet eccleſię ſacramẽtorũ Chriſti miniſter, quãdiu in concione vniuerſitatis manet, quicquid adminiſtrat, ratũ eſt: vbi autem à legitimo iudicio denunciatũ fuerat, præciſum illum eſſe vel damnatũ, quicquid deinceps operari videtur, ſpeciẽ quidem pietatis habere poteſt, ſed virtutẽ eius habere non poteſt. Et ego quoque ſimplici illos ordinatores, qui infames fuerãt, deuitabam. Et idcircò (vt dixi) ordinem presbyterij iam præordinatis quibuſdã iuniorib. nondũ ſuſceperam, & fortaſsis ꝓpter illã q̃ dixi cauſam, illud quoq; mihi inierat, q̃a dignũ me nõ exiſtimabã. Venit autẽ, & illud quoque non præteribo, quomodo venerit Dominus & pater nuptiarum, qui vocauit nos ad nuptias, & dixit mihi, quod diceret recumbenti in nouiſſimo loco, amice aſcende ſuperius. Plenus eram & plenus ieram ad lectulum diuturnis cogitationibus, qualibus nonnunquã delectabar, immò & ſæpe excitabar, & in quibus deficiebat ſpiritus meus, cogitans dies antiquos, & in mente habens annos æternos, quod is qui creauit & redemit nos, tremendo tandem iudicio iudicaturus eſſet nos. Optabat anima pauida, ſi quomodo daretur facultas illum iudicis aduentum anticipare, & meditabar cum corde meo, quomodo poſſem præuenire, & aliqua cum ipſo ſecretius verba facere. Summam cogitationum illarum, vt memini ſonant hæc verba Beati Iob: Nunc quoque in amaritudine eſt ſermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitum meum. Quis mihi tribuat, vt cognoſcam & inueniam illum, & veniam vſque ad ſolium eius? Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus, vt ſciam verba quæ mihi reſpondeat, & intelligam, quid loquatur mihi. Cum huiuſmodi cogitationibus ieram ad lectulum (vt iam dixi) & dormienti ſomnus meus hoc modo ſuauis extitit mihi. Videbam ſtans coram altare, ſuper ipſum in medio ſtantem dominicam

Rupertus ante presbyteratum carmina ſcripſit.

Malac. 2.

Cur presbyteratum ſero ſuſcepit.

Ioan 15.

Tit. 1.

Lege, inierat.

Luc. 14.

Pſal. 76.

Iob. 23.

Viſio nocturna, ſuper venerationeimaginis crucifixi.

crucem,& in ipſa Domini ſaluatoris imaginem. Quē cùm diligentius intuitus eſſem, agnoui ipſum Dominum Ieſum ibidē, crucifixum & viuentem, oculos in me apertos habentem. Quod vbi perſpexi, confeſtim inclinās faciē, aio ad eum: Benedictus qui venit in nomine Dñi. *Matth. 11.* Quam ſalutationem quanta cum humilitate, cũ qua reuerenda capitis ſui deflexione ſuſceperit, nullatenus edicere poſsim, niſi hoc tantum, quia potuit homo interior hoc intuens aliquatenus ſentire, quā veraciter de ſemetipſo dicat, diſcite à me q̄a mitis ſum, & humilis corde. Non ſatis hoc mihi erat, niſi in manibus appræhenderem, amplexumq́ue deoſcularer. Sed quid agerem? Altius erat altare ipſum, quā vt eum attingere poſſem. Vt ergo eiuſmodi cogitationē ſeu volũtatē meā, voluit & ipſe: Senſi enim ego, quia voluit, & nutu voluntatis eius ipſum altare, per medium ſeſe aperuit, meq́ue introrſus currentem ſuſcepit. Quod cũ feſtinus introiſſem, appræhendi quem diligit anima mea, tenui illum, amplexatus ſum eum, diutius oſculatus ſum eum. Senſi quā grauiter hunc geſtũ dilectiõis admitteret, cũ inter oſculandum ſuum ipſe os aperiret vt ꝓfundiꝰ oſcularer. Planè hoc agebatur, hoc illa ſignificatiõe parabatur, vt fieret illud, ꝙ in Canticis dilecta exoptans dicit: *Cant. 8.* Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer & iã me nemo deſpiciet. Apprę hendam te, & ducam te in domum matris meæ, & in cubiculũ genitricis meæ, ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino cõdito, & muſtũ malorum Granatorũ meorum. Denique extunc mihi nonnihil prouenit ſecundum ſenſum dictorum huiuſcemodi, quia cùm ad me reuerſus fuiſſem, & infra vigilias nocturnas viſum huiuſmodi ſuauiſsimè retractarem, ſicq́ue interpretarer illam altaris & ipſius oris Domini Ieſu apertionem, quod ſacramentorum eius profunda deinceps clarius intelligere deberem: interea paulatim amor illius ſacerdotalis officij menti ſeſe infudit, tantumq; excreuit, vt mox die facto dicerem patri meo ſpirituali, me non velle amplius reniti, imò velle ire cũ primum iuberet, & ſuſcipere iugum Domini, cauſa tamen tacita quæ acciderat, vt iam dixi. Gratulatus eſt, & vt primum affuit tempus ordinationis, hunc ſacrum, licet indignus ordinem ſuſcepi. Nec verò minore ſigno, quā præuenerat Deus meus miſericordia mea, me in hoc officio ſubſecuta eſt. Non enim plus quam triginta dies tranſierant, cũ ecce iacēte me in lectulo, ferè clauſo iam die, cũ vix oculos in ſomno clauſiſſem, venit deſuper quaſi ſimilitudo viri, proni, & æqualiter extenſi, ſolam quàm maximè faciem ſuã occultans, & in me dimiſſa, totam compleuit animæ meæ ſubſtantiam, eo modo mihi impreſſa, quem verbis exprimere nullatenus poſsim, multò citius atque profundius, quã cera quamuis molliſsima, ſigillum fortiter impreſſum admittere poſsit. Protinus ſomno qui vix obrepſerat, excuſſus ſum, & vigilans ſenſi dulce pondus, vigilans delectatus ſum, & quid dicam? Anima mea liqueſacta eſt, anima mea Domine penè defecit, penè de corpore effuſa eſt. O quam vera concionatoris noſtri ſententia. Adoleſcentia enim (inquit) & voluptas vana ſunt. Porrò, ibi non vanitas, ſed veritas, ibi vera & viua voluptas, vbi vſq; in finem complctur, quod ſcriptum eſt: Qui adhæret Dño vnus ſpiritus eſt. Hinc eſt quod canimus in Pſalmo: Inebriabantur ab vbertate domus tuæ & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Huiuſmodi voluptatem viuente in corpore ſaltem guſtaſſe iucundum eſt, iucunditatis, & exaltationis theſaurus eſt. Verum dicere liceat, quia niſi illa repentina ſanctæ voluptatis mundatio citò ſe continuiſſet, animam velociter in ſua de corpore in modum torrentis abſtraxiſſe, ſecumq; detuliſſe poterat, vnde & mellus iam ſcio, quomodo ſentiendũ ſit, quod Deus ad hominem locutus eſt. Non enim videbit me homo, & viuere poteſt. Sed (vt dixi) citò ſubſiſtit Inundãs illa vis amoris, paulatimque decelsit: ego autem extunc os meum aperui, & ceſſare quando ſcriberem nequaquam potui, & vſque nunc, etiam ſi velim, tacere non poſſum. Sit hoc mihi facere illud, quod ſupra memoraui de Canticis, ſcilicet, inuenire dilectum foris, & deoſculari, vt iã me nemo deſpiciat appræhendere eum, & inducere in domum matris meæ, & in cubiculũ genetricis meæ, vt aliquis filiorum eius ex hoc proficiat, meq́ue docere à ſpiritu veritatis & dare illi poculum ex vino condito, id eſt, ſermonem bonum ſiue rectum & benè ſonantem ex ſpiritu ſancto, & muſtũ malorum Granatarum meorum, ſcilicet, delectamentum ſcientiæ cum fructu bonorum operum. Si veritatem dixi, ſi nihil horum de corde meo finxi, turris fortiſsima ſit mihi nomen Domini, per quod adiuraſti me pater & Domine mi, & fiat mihi ſecundũ quod dixit filius Dei, idemq́ue filius hominis. Qui autē diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum, & luceat mihi iuſtitiæ ſol, ſitq́ue illuminatio mea Dominus, & miſericordia mea Deus meus, & ſubleuet me de corruptione & egeſtate, quemadmodum in propheta dicit: Et ſuſtollam te ſuper altitudinem terræ, & cibabo te hereditate

Sũma voluptas in illapſu dimno.

Cant. 5. 2. Eccl. 12. 1. Cor. 6. Pſal. 35.

Exod. 33.

Bona repetitio Ruperti.

Cant. 8.

Eſa. 58. reditate Iacob patris tui. Et condonet mi-
hi quicquid de timore, quem timebam, e-
uenit mihi, quicquid eorum, quæ verebar
accidit, toto tempore huius peregrinatio-
nis ſiue incolatus prolongati, numeruſque
dierum meorum prima & octaua beatitu-
dine compleatur, quæ eſt poſsidere regnũ
cælorum: fiatque mihi, quod ei dicimus in
Pſal. 9. Pſalmo: Tibi enim derelictus eſt pauper,
Eſa. 33. pupillo tu eris, adiutor. Et ad me quoq;
illud pertineat, quod in Eſaia dictum eſt,
iſte in excelſis habitabit, munimenta ſaxo
rum ſublimitas eius panis ei datus eſt, a-
quæ eius fideles ſunt, & introeam ad altare
Dei, ad altare cæleſtis ſanctuarij, & vbi cõ
tingat animæ meæ, quod verus amor di-
Cant. 1. cit: Oſculetur me oſculo oris ſui, & ipſe
Propter æ- ſpõſus immortalis in illo cõtineat me cor
mulos iſta pore ſponſæ ſuę Eccleſiæ, cui amore æter-
ſcribi opor no & ſempiternis copulabitur nuptijs. Nõ
tuit. enim ſine cauſa ſic incipiẽs factus ſum, ne-
que tu ſine cauſa ſic inſtanter me adiura-
ſti, vt de me ipſo ſcriberem, res huiuſcemo
di. De cauſa libet hic aliqua breuiter elo-
qui. Nonnulli putantes ſe probè illud face
Iob. 15. re quod in Iob dictum eſt: Sapientes con-
Iob. 19. fitentur & non abſcondunt patres ſuos,
quibus ſolis data eſt terra, & non tranſibit
alienus per eos, quõdam (vt verbis loquar
eiuſdem beati Iob) affiixerunt animã meã,
& attriuerunt me ſermonibus, & non mi-
nus quã decies confoderunt me, & non e-
rubeſcunt opprimentes me, refragantem
quibuſdam ſententijs quas proferebant,
à vero & recto ſenſu diſcrepantes, quas ta-
men à magnis & valdè nominatis patribus
ſuis, id eſt, magiſtris ſuis, accepiſſe videbã-
tur, quos videlicet patres ſuos confiteri, &
non abſcõdere, glorioſum arbitrabantur.
Quorum videlicet patrum ipſorum auto
ritati, vtpotè hominum, quamuis ſapien-
Iob. 15. tum, eũ ego non crederem, meliuſq; & ſa-
nius loqui auderem, ſecundum ſcriptura-
rum autoritatem. O quanta indignatio,
quanta exprobratio iuxta hunc modum:
Intellige prius, & ſic loquamur: Quid tu-
met contra Deum ſpiritus tuus, vt profe-
ras de ore tuo huiuſcemodi ſermones? Sa
pientes confitentur, & non abſcondunt pa
tres ſuos. Tui patres vbi ſunt? Qui vel qua
les magiſtri te docuerunt? Secundum hæc
& his ſimilia non ſemel, nec paucis diebus,
ſed multoties, & aliquot annis me confo-
derunt, & ſermonib. oppreſſerunt, donec
perſeuerantiæ virtute, & ſcripturarum au-
toritate ſubnixus, obtinui victoriæ pal-
mam, & tamen plurimum adiuuante, & te
ſtimonium perhibente, quod non ex timo
re ſpiritus, non ex præſumptione proprij
cordis, ſed ex dono mihi accidiſſet gratiæ
Domini, ex indignatiõe ſpiritus ſancti, fi-
duciam talem habere tractandi ſanctarum
ſcripturarum ſacramenta, & quod nullo
modo facultatem hanc aſſequi potuiſſem,
niſi per ſpiritum bonum, de vel à quo bo-
na cuncta procedunt. Confiteantur ergo
ſapientes illi quantum volũt, nec abſcon- *Viſitatio ab*
dant patres ſuos, quibus ſolis (vt aiunt) *altiſsimo*
data eſt terra, id eſt, ſcripturarum artium- *melior cun*
que liberalium ſcientia. Ego quamuis & *ctis magi-*
ipſe nonnullos in diſcipulis ſcholaribus *ſtris.*
patres habuerim, & in libris artium libera
lium nõ ſegniter ſtudioſus extiterim, hoc
profiteor, quia viſitatio ab altiſsimo me-
lior mihi eſt, quã decem patres eiuſmodi,
cuius ſub virga ſæpe in labijs percuſſus,
nonnũquam toto corpore conceſſus ſicut
auribus tuis fidelibus aliquoties intimaui,
loquor ad ſcribendum quicquid ille mo-
nitor ſuggerit, ſpem habens iſtam, quam
Sapientia dicit: De fructu oris viri replebi *Prouer. 18.*
tur venter eius, & genimina labeorũ eius
ſaturabũt illum. Nunc ad te ſermo meus li
berior dirigitur diſcipule veritatis, deſi-
derator ſanctitatis, amator filij Dei, eiuſ- *Laudatio*
demque filij hominis Epiſcope, bonis om- *Cunonis E*
nibus amabilis. Iam dudum in hoc gaudeo *piſcopi.*
& pro hoc tibi iure gratulor, quia præcla- *Marc. 10.*
rè in te quoque lucet experimentum veri *Quæſtio.*
tatis, quæ in Euangelio ſecundum Marcũ
dicit: Amen dico vobis, nemo eſt qui reli-
querit domũ, aut fratres, aut ſorores, aut
patrem, aut matrem, aut filios, aut agros
propter me & Euangelium, qui non acci-
piat centies tantum, nunc in tempore hoc
domos, & fratres, & ſorores, & patrem, &
matrem, & filios, & agros, cum perſecutio- *Reſponſio.*
nibus, & in ſeculo futuro vitam æternam.
Antequam veri huius ſermonis in te habi-
tum collaudem experimentum, dicere li-
bet aliquid, propter eos, qui hic hærere vel
mirari & dicere poſſunt. Nunquid omnes
qui ſua qualicunque ſiue quantulumcun
que propter Chriſtum reliquerũt, centies
tantum in hoc tempore, vel in hoc ſeculo
receperunt? Vt de cæteris taceamus, nun-
quid eremitæ ſiue anchoretæ centies tan-
tum, quantum reliquerant propter Chri-
ſtum, in iſto ſeculo receperũt? Propter eos
quibus huiuſmodi cogitationes occurrere
poſſunt, notandum eſt, quia non dixit, qui
reliquerit propter me tantum, ſed addidit *Propter me*
& propter Euangelium. Denique ſi tantũ- *& Euange*
dem & non plus eſt propter Euangelium, *lium.*
quàm propter Chriſtum, ſuperfluum erit,
pręmiſſo propter me, addidiſſet & pro-
pter Euangelium. Quærendum ergo vel
ſciendum eſt, quid addiderit in ſenſu ad-
dendo verbis, & propter Euangeliũ. Illud
nimirum in ſenſu addidit per hoc dictum,
vt ſentias eum dixiſſe, in hoc eſſe perfectio
nem etiam præſenti remuneratione dignã,

cùm qnis non contentus propria ſalute, re
lictis omnibus ſequẽdo Chriſtum diſcur-
rit, feſtinat, ſuſcitat amicum, id eſt, prædi-
cat Euangelium, vt audientes filij ſequan-
Matth. 19. tur Chriſtum, quod videlicet miniſteriũ
in primis eſt Apoſtolorũ, qui tunc inſtrue-
bantur, cùm hæc diceret eis, quorum pri-
mus Petrus dixerat ei: Ecce nos reliqui-
mus omnia, & ſecuti ſumus te: Quid ergo
erit nobis? De huiuſmodi non dat quiſpiã
aliquem, qui non receperit vel recipiat in
ſuo tempore, & domos, & fratres, & ſoro-
res, & patrem, & matrem, & filios, & agros
cum perſecutionibus, id eſt, in medio et-
iam perſecutionum, quæ volentibus piè
viuere in Chriſto non deſunt, centuplum
quã reliquerat, idcircò expeditus prædica
re Euangelium, & tunc demum dubitet de
promiſsione hac, vtrum vera ſit, an non.
1.Tim. 2. Exempli gratia: Petrus qui piſcator erat,
Petrus qui qui diues non fuerat, qui cibos manu &
omnia reli- arte quærebat. Hic vbi miſſo ſpiritu ſancto
querat etiã de cælo prædicare cœpit Euangelium, nõ-
in hoc ſecu né centies tantum recepit, quantum reli-
lo cẽtuplũ querat, vocanté de nauicula ſequens Chri
recepit. ſtum? Vt taceam, quod & primum in An
tiochia, & deinde in vrbe Romana magna
Actor. 2. 4 reſidens Pontifex, & domos habuit, imò
& Eccleſias conſtruxit, & fratres, & ſoro-
res, ſpirituales, & pãtres & matres, & filios
multò plures ſecundum ſpiritum habuit,
quã ſecundum carnem quis habere poſsit,
vt (inquam) illa omnia taceam, ſolum illud
ius poſſeſsionum ſiue facultatum commu
nium in initio Euangelij, vbi multitudi-
nis credentium erat cor vnum, & anima v-
na, nec quiſquam eorum, quæ poſsidebant
aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis o-
Matth. 19. mnia communia, valuit illi plus, quã cen-
tum retia, centumq́ue nauiculas, qualium
vnam reliquerat. His animaduerſis, illud
Exaltatio quoque quod in Matth. taliter ſcriptum
Cunonis ad eſt, & omnis qui reliquerit hæc propter no
Epiſcop. men meũ, liquet plus eſſe quã ſi dixiſſet,
propter me, videlicet vt propter nomen
meum id eſſe intelligas, propter me notifi-
candum, quod fit prædicando Euangeliũ.
Igitur vt dicere cœperam, congratulamur
Rom. 9. tibi Epiſcope, venerabilis, quia magnum
in te experimentum lucet huius veritatis.
Domum quippe vnam neſcio quantulam,
& propinquos aliquos, vt percepi, non in-
firmos, nonnihil agrorum habentes, in v-
na ciuitate reliquiſti. Et ecce Dominus ſa-
ctus eſt in hoc tẽpore eiuſdẽ ciuitatis. Nũ-
quid non centies tantum eſt? præter hoc
autẽ hæc ſpes in ſinu tuo repoſita eſt, quod
in futuro ſeculo vitam æternam habebis.
Laudi eius, qui quos ante tempora ſecula
ria præſciuit, & prædeſtinauit ſanctos om-
nes, ipſos & ſuo quemq; tempore, vocauit,

iuſtificauit, & magnificauit, illud adſcribẽ
dũ eſt. Quod te nõ qualicũq; tẽpore, ſed in *Cuno in a-*
ipſo ingreſſu feruentis adoleſcentiæ voca- *doleſcentia*
uit cita vocatione, vt eum, quem quaſi in *factus mo-*
ingreſſu mundi poſueras, retraheres pedẽ, *nachus in*
& relictis omnibus patria quoque ſiue pro *Sigeberch*
uincia natiuitatis tuæ longè poſt tergum
dimiſſa, peregrinus ad monachicam vitam
confugeres, in montem ſpiritualis victo-
riæ ſuo nomine præſagum, vocatur enim *Matth. 19.*
Sigeberch. Quis enim hoc fecit, niſi aſpi-
ratio gratiæ vocantis? A fructibus cogno-
ſci poſſunt, quia plantatio tuæ conuerſio-
nis, plantatio fuit patris cæleſtis, quæ nun-
quam poſsit eradicari. Nunquid puer ſiue
adoleſcentulus tunc eras, quando vidiſti
inter deum & antiquũ, de te certamen ha-
beri, quaſi dubium eſſet vter eorum, ſcili-
cet, Deus creator, an Sathan corruptor te
habere deberet, ita rudis fuiſti, vt putares
de te ſolo inter partes tam contrarias eiuſ-
modi certamen haberi? Imò & de toto ge-
nere humano certamen hoc fuit ab initio. *Opuſculũ*
Vtrum Deus, qui creauit, an diabolus qui *de victoria*
primum hominem decepit, deberet poſsi- *verbi Dei.*
dere nos. De hoc certamine ego tibi efflа-
gitanti nuper ſcripſi opuſculum libello-
rum duodecim, intitulatũ de victoria ver-
bi Dei, quod admirationi eſſe multis etiã
ſapientibus, & ab ipſis libentiſsimè legi (fa
teor) ipſe gaudens audiui. Certamen iſtud
vetus eſt, & pro omnibus certatum eſt, &
adhuc pro ſingulis certatur, & in omnib.
vel pro omnibus electis ſuis vincit Deus. *Ioan. 14.*
Nemo enim (ait filius Dei) poteſt rapere
de manu patris mei: ſiue, & non rapiet (in-
quit) oues meas quiſquã de manu tua. Ti-
bi autem de teipſo idcircò demõſtrata eſt
illa ſingularis viſio; vt eſſes ſolicitior, &
territus fugiſti non perſpecto neque præ-
monſtrato tibi, quænam pars vincere, &
quæ haberet vinci, fortè ne te comprahen- *Profectus*
diſſe arbitrareris. Et tunc quidem ſciens re *Cunonis.*
liqueras omnia propter Chriſtum, ſed nõ
dum ſciebas quod ea reliquiſſes propter
Euangelium, id eſt, idcircò vt alijs multis
euangelizares Chriſtum. Ipſe autem ſcie-
bat qui te vocauerat in opus prædeſtinatũ.
Illud quoque neſciebas futuri huius mi-
niſterij quoddam eſſe initium, quid acce-
ptum deſuper datum optimum, ſcilicet,
boni ingenij vel perſpicacis intelligentiæ
talentum, factus iuuenis ſub obedientia
patris ſpiritualis impendebas non ſolùm in
nioribus, verumetiam coæuis tuis, non ma
gis præceptor ſcientiæ, quàm exemplar di- *Matt. 4.*
ſciplinæ monaſticæ. Vnde & ipſum talen- *Luc. 8.*
tum ſiue donum acceptum merito in te
creuit, iuxta illud. Qui habet, dabitur ei,
& abundabit. Quid multa? Tunc ſuper cla
riſsimum candelabrum non contemnen-
dæ alti-

dæ altitudinis, poſita eſt lucernula Dei, quando tu, quem illuminabat lux vera, & verus accendebat ignis, regimen ſuſcepiſti eccleſiæ Sigebergenſis. O quam multi iam extunc in lumine gaudere cœperunt.

Cuno factus abbas Sigebergenſis.

Omnis ſimplex oculus longè lateque manentium, maximeque in domo magna quę eſt Agrippinenſis ſiue Colonienſis Eccleſia, flammam tui luminis libenter aſpiciebat: & ſi quis erat nequam oculus, qui tibi aduerſaretur, hoc ipſum ꝙ ſibi grauis eſſes etiam ad videndum, fateri non audebat. Tanta erat tui luminis autoritas, vt ſtatim contra ſedictū putare poſſet illud propheticum: Vę qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Interea dū familia Domini, ſuper quam tu fidelis ſeruus, & prudens conſtitutus eras, cui corde flammato & ore lucido vitam æternam euangelizabas, merito & numero augeretur, ac multiplicaretur, tu tamen in oculis tuis paruulus & ferè nullus eras, quod maximè percipiebant hi, qui familiares tibi erant, quiq́; tecum de ſalute animæ familiarius colloquium habebant, quod ipſe ego perſentiens, animaduerti nonnihil, imò multum ad te attinere illud propheticum. Quare dicis Iacob & loqueris Iſrael, abſcondita eſt via mea à Domino & iudiciū meum à Deo meo tranſijt. Nunquid neſcis, aut non audiſti? Deus ſempiternus dominus, qui creauit terminos terræ, non deficiet neque laborabit, nec eſt inueſtigatio ſapiētiæ eius, qui dat laſſo virtutem, & his qui non ſunt, ſortitudinem & robur multiplicat. Itemque illud. Ego Deus tuus appræhendens manum tuam, dicenſq́ue tibi: Ne timeas, ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob, qui mortui eſtis in Iſrael. Ego auxiliatus ſum tui. Homini reſponſa tuæ humilitati eſſe congruentiā, ſi hactenus non aduertiſti, at ſaltem nunc attende, commonitus augmento gratiæ ſeu magnitudine beneficij, quod altiſsimo nonnulla de te cura ſit. In primis hæc appellatio noli timere vermis Iacob, qui mortui eſtis, dicam quomodo congruat tibi & ſimilibus tui, imò cunctis humilibus corde, qui didicerunt à bono magiſtro dicente: diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Humilis quiſque ſpiritualium pater filiorum & vermis eſt & Iacob, vermis quidem ſuo: Iacob autem, Dei iudicio. Iacob denique magnus homo fuit, & multos habens mares filios, pro cauſa vnius fœminæ, quā ſolam filiam genuit, afflictus eſt, & triſtitiam habuit. Sic nimirum viri apud Deum magni, qualiū omnium viuentium tu mihi notiſsimus es, cùm multas habeant virtutes, multoſq́ue (vt & tu habebas) filios ſpirituales, aliquā

Eſa. 5.
Humilitas Cunonis.
Eſa. 40.
Eſa. 41.
Matth. 11.
Humilis prælatus & vermis & Iacob dicitur.

habent quaſi filiam, id eſt, infirmitatem occultam, pro qua dum quis humiliatur coram Domino, & vermis eſt, & Iacob: vermis (vt dixi) ſuo: Iacob autem, Dei iudicio: & mortuus eſt ſibi, id eſt, timet ſe illa infirmitate mori, ſed viuit Deo. Noli ergo timere, dicit tibi, ego auxiliator ſum tui, & ab effectis probat, quia nō ſuit, nec eſt à me abſcōdita via tua, nec à me iudiciū tuū trāſijt, ſed hoc potius dicito: Tu deus, ꝙ vidiſti me & iudiciū meum, hoc ꝙ iudicaſti, & qui ſe humiliat, exaltabitur, non tranſijt à te. Ego quoque cum ipſo Deo interrogante, verbis ipſius interrogo te, qui cùm de homini ſecretā aliquoties haberemus collocutionem, volebam conſolatum te eſſe. Nunquid neſcis, aut non audiſti? Videlicet iſtud quod ſequitur: Deus ſempitern⁹ Dominus qui creauit terminos terræ, non deficiet, neque laborabit, ſcilicet, vbicunque vel quotieſcunque infirmum curare, vel pauperem honeſtare voluerit. Cuncta enim poſsibilia, cuncta facilia ſunt ei. Nec eſt (inquit) inueſtigatio ſapientiæ eius. In quo? Nimirum, vt ſecundum cauſam præſentem loquar, in eo quod dat laſſo virtutem, & his qui non ſunt ſortitudinem & robur multiplicat, id eſt, qui electum ſuum pri⁹ dimittit laſſari, & laſsitudinē ſuā agnoſcere, ita vt penitus ſibi videatur non eſſe, ſiue nihil eſſe, & tunc demū virtutē dat, tūc demū fortitudinem & robur multiplicat. Non ita eſt cum ſortibus, non ſic agitur cū ſanis, id eſt, cum illis qui ſibi iuſti vidētur, & in ſuis confidunt viribus. Sed quid? Continuò ſubiungens, deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. Pueri nanque rectè dicuntur, qui ſunt inexperti, quiq́ue in tentationibus non militauerunt, iuuenes autem qui ſibi videntur fortes, & quaſi de ſuis virtutib. ſuperbiūt. Manifeſtum iam te habere nō dubitamus iudicium ſiue experimentū, quod via tua Domino abſcondita non fuerit, & iudiciū tuum à Deo tuo non tranſierit, quia cùm neſcires, cùm præſens non adeſſes, imò lōgè remotus abeſſes. Ratiſponenſis Eccleſia paſtore ſuo viduata, paſtorem te, id eſt, pontificem ſibi elegit, quæ magna eſt gratia, donumq́ue pontificis magni, qui cælos penetrauit, quemadmodum Apoſtolus dicit, & ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autē prophetas, alios autem Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores. Cùm clerus & populus in partes ꝓ eligendo ſibi paſtore diuideretur, fieretq́; periculoſa partium contentio, alijs hunc, alijs illum clamantibus, iamq́; propè eſſet vt in ſeditione inualeſcente ad arma concurreretur, vnus ſapientior cæteris, cuius cor Deus tetigit, repentè tuum nomen in

Gen. 34.
Cuno cura fuit Deo.
Qui ſibi fortes videntur deficiēt
Eſa. 40.
Electio Cunonis in Epiſcopū.
Hebr. 4.
1. Cor. 12.

medium

medium protulit, teque eligi conſuluit,
Eph. 2. & protinus totus ille partium motus con-
quieuit, & in te vnum, quæ diuiſa fuerat,
vnitas eccleſię conceſsit. Cuius nutu, cuius
intuitu taliter credamus actum, niſi illius,
de quo Apoſtolus, ipſe eſt (inquit) pax no-
ſtra, qui fecit vtraque vnum? Gaudeas igi-
tur, quia (ſicut iam dixi) nó ita fuit via tua
abſcódita à Domino, quin videret te, quá
Quæſtio. uis paruulum inter multos, quos habet i-
Exod. 3. pſe regendos, ſiue diſponendos. Ergo ne
(ait aliquis) gaudendú eſt in re huiuſcemo
di? Nónne potius renitendum eſt, ſecun-
dum exemplum Moyſi, cú mitteretur ad
Reſponſio. tantum miniſteriú, vt fieret populo Iſrael
Eſa. 6. dux & princeps liberationis, educédo eos
de terra Aegypti? Ad hæc, inquam: Nónne
& illius exemplum ſequendum eſt, qui cú
audiſſet vocem Domini dicentis, qué mit
tam, & quis ibi nobis? dixit, ecce ego, mitto
me. Nimirum Moyſi quidem humilitas
laudanda, & in exemplum pro tempore &
re aſſumenda eſt: ſed præter humilitatem
aliam quoque rationé habuit, quæ ex ver-
bis iſtis intelligitur, quæ dixit, poſtquam
Exod. 4. ſemul & iterum, ac tertio recuſauit: Obſe-
Gen. 49. cró (inquit) Domine, mitte quem miſſurus
es. Quiſnam erat ille, niſi de quo Patriar-
Non licet cha Iacob prædixerat, donec veniat qui
recuſare mi mittendus eſt? Chriſtum ergo iam ad ſalu-
niſteriú eu tem populi ſui nimium feſtinus mitti vole
angelij. bat, & idcircò recuſabat. Ac ſi diceret: Nó
ego vicarius eam, ſed ille obſecro iam ve-
niat. Itaque præter iſtú qui eiuſmodi cau-
ſam intendebat, oſtende mihi aliqué, qui
iuſſus inire officium ſiue miniſteriú eiuſ-
modi, laudabiliter recuſauerit, niſi fortè
recuſantis eſſe putes, quod Hieremias di-
Hier. 1. xit, ah, ah, ah: Domine Deus. ecce neſcio lo
4. Reg. 2. qui, quia puer ego ſum. At ille hoc dicere
potuit non recuſando miniſterium, ſed po
tius optádo ſibi augeri donú, quod & pro-
tinus factum eſt, quia miſit Dominus (ait)
manum ſuam, & tetigit os meum, &c. Illi
ergo maximè laudabiles ſunt, qui dilectio
nis inſtinctu, ob ſalutem proximorum ſe-
metipſos offerunt, ſicut & Heliſæus ſe of-
ferens: oro (inquit) ad Heliam, vt fiat ſpi-
ritus tuus duplex in me, ſcilicet, ſpiritus
operationis virtutum, vt duplicia, quàm
tu feciſti ſigna poſsim facere, per quæ com
3. Reg. 18. moueatur populus, & non obliuiſcatur di
Cuno ſimi cere illud, quod te agente dixit: Dominus
lis b. Mart. ipſe eſt Deus, Dominus ipſe eſt Deus, con-
in Epiſco. tra quem Iezabel impia nititur. Congratu
lantis animo cuncta hęc tuę ſanctæ loquor
paternitati, & inter hæc non præteribo il-
lud, quod valdè placet oculis noſtris, quia
nonnihil habes de imitatione beati Mar-
tini. Iam verò ſumpto Epiſcopatu, ait ſcri-
ptor vitæ eius, qualem ſe quantumq; præ-
ſtiterit, non eſt noſtræ facultatis euoluere.
Idem enim conſtantiſsimè perſeuerabat,
qui prius fuerat, eadem in corde humili-
tas, eadem in veſtitu eius vilitas erat, atq;
ita plenus autoritatis & gratiæ, implebat
Epiſcopi dignitatem, vt non tamen propo
ſitum monachi virtutéq; deſéreret. Vidi-
mus te præclaræ ciuitatis Epiſcopum, ver-
ne cum pellibus & pulla deſuper cappa có-
opertum, ſiue aſſibulatum præcedentem,
& euntes poſt te præclaros vtriuſque tam
clericalis quàm laicalis ordinis ſpectabiles
viros, peregrinorum murium pelliculis
ſecundum morem vel honorem ſuum co-
loratos ſiue defloratos, in eo ſapientes q
Epiſcopum ſe habere vel ſequi gauderent,
talium contemptorem, cenſu diuitem, af-
fectu vel habitu pauperem, in corde humi-
lem, in veſtitu vilem, in menſa ſibi com-
muni, cú dignitate Epiſcopi propoſitum
monarchi virtutemque non deſerentem.
Hoc eſſe dixi, de imitatione beati Martini.
Vnde non vanam fuiſſe conſtat illius ſan- *Viſio cuiuſ*
ctimonialis viſionem, quá audiſti. Refere *dam Mo-*
bat dictum ſibi per viſum, occurrendum *nialis.*
eſſe beato Martino, eſto die ſuo, in ipſis ro
gationum diebus tunc imminentibus, quæ
ante aſcenſionem Domini ex more cele-
brantur. Mirabatur illa pro nuncio huiuſ
cemodi, ſciens & in ſomnis quoque memo
ria tenens, feſtum beati Martini nó agi die-
bus illis, ſed longè alio tempore anni vn-
decimo die menſis Nouembris. Non ergo
multum attendens viſum velut otioſum
reticuit, donec tu, quem venturú eſſe non *Chriſtus ho*
ante viſum illum ſciebat electus aduení- *noratus in*
ſti, die rogationum. O quanta cum lætitia *Cunonis*
cleri & populi, quanto cum tripudio non *ſuſceptione*
ſolius ciuitatis, verumetiam totius patriæ, *Num. 22.*
quantis cum laudibus Chriſti ciuitatem
introiſti? Cuius laus, cuius erat ille honor?
Nunquid tuus aut tibi debitus? Ergo tibi
verbis congruentibus vicem rependere vo
lo. Nam quia ſolitus eras, vel mihi, vel de
me alijs dicere, quod ea, quæ ſcriberem e-
go, mihi non magis imputares, quam aſino,
ego ſimiliter dico, quia tantum illius ſuſce
ptionis gloriam, ferè non magis tibi aſcri-
bo, quá illam gloriam ſiue honorem, lau-
deſque turbarum cum palmarú ramis oc-
currentium Domino aſcribere velim illi,
cui ſedebat aſello. Non enim propter ſe, *Math. 21.*
ſed propter ſeſſorem ſuum dignus erat a-
ſellus ambulare viam ſtratam veſtimentis
hominum, tantiſque circundari floribus &
ramis palmarum. Sic nec tu taliter ſuſcipi
dignus fuiſti propter temetipſum, ſed pro
pter habitantem in corde tuo per fidem Ie-
ſum Chriſtum. Hæc videns illa iam dicta
ſanctimonialis, viſum, quem viderat, ad te *Eph. 3.*
pertinere, recognouit, & extunc quibuſq;
fiducia-

Epiſcopo tenenda eſt, exemplo Chriſti humilitas.

Prouer. 15.
Matth. 20.
Luc. 22.

fiducialius enarrauit. De humilitatis tuæ inſignibus ſermonem repetam, ſperans & ſpem meam firmiſsimam eſſe deſiderans, quod in ipſa perſeuerabis, & perſeuerando gloriam tibi in futurum theſaurizabis, quia non gloria humilitatem, ſd humilitas (ait Sapientia) gloriam præcedit. Hoc tibi vel cordi tuo rectè perſuaſiſti, propter humilitatẽ filij hominis, cuius gloriam & honorem beata dilectione diligis. Ipſe enim dixit: Nõ ita erit inter vos, ſicut inter principes gentium, qui dominãtur eorum. Sed quicunque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter, & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Sicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis. Nónne quotidie hic filius hominis miniſtrat nobis in ſancto altari miniſterium eiuſdem redemptionis, ſcilicet, ſacramentũ corporis & ſanguinis ſui? Quare ergo nõ erubeſcimus miniſtrari, tali miniſtro miniſtrante nobis, & audemus cuiquam dominari, niſi ſolis vitijs? Andi me adhuc vnum quod narrabo tibi de eiuſmodi, qualia ſuperius narraui, quia ſic voluiſti. Cùm adhuc eſſem recentior, & proinde etiam attentior in ordine huius miniſterij, ſcilicet, in officio presbyterij, vidi in viſu pleno iucunditatis, miniſtrantem nobis iſtum filium hominis. Quid dicam, vel qualibus verbis eloquar habitum geſtumque miniſtrantis? Denique quaſi in magna domo ad menſam decoram & magnam reſidentibus multis, ipſe aſpectu reuerendus & amabilis, defibulato ac depoſito, quo ſuper tunicam amicus erat pallio, manibus decẽtiſsimis, & inceſſu quã ſpectabili miniſtrabat, hinc & inde miniſtrationem panis & vini. Erant autem quaſi cruſtula panis candidiſsimi concaua, vinumq; fuſum in ſe recipientia, & ferculum homini omnibus miniſtrabat. Amplius dicere non poſſum, niſi quia quod exprimi nõ poteſt, ſalua maieſtate miniſtrabat, & ſic eum miniſtrare valdè decebat, tali vel tanto affectu, ac ſi diceret illud de Canticis: Comedite amici & bibite, & inebriamini chariſsimi. Et quidem vera eſt, & mihi tunc vera fuit ſententia, multas curas ſomnia, ſed nihilominus verum eſt, quia bonas curas plerũque bona & vera ſequuntur ſomnia. Non fuit hoc de ſomnijs eiuſmodi, quæ multos errare fecerunt, imò ad veritatem ducit, in eo quod mihi dulciter & ſæpe commemorat, & tibi cupio vt commemoret illud dictum filij hominis, ego autẽ in medio veſtrum ſum ſicut qui miniſtrat, & adiuuante commemoratione hac, ab eo quod cœpiſti humilitatis gradu comminiſter ſanctitatis, non deſiſtas. Quid multa, omni

Vſus de miniſtratione Chriſti in miſſa.

Cant. 5.

Eccl. 5.
Eccl. 34.
Luc. 22.
Eccl. 9.

tempore (ait Sapientia) ſint veſtimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat. Scienti loquor, quia veſtimentum tuũ hominibus quidem nigrum, ſed Deo & ea quæ Dei ſapientibus cãdida ſunt, & oleum in capite tuo charitatis eſt in corde tuo, quæ nunquam deficiat. Ego quidem diſpẽdium timere potui pro abſentia tui, ſecundum præſagium quod vidi prius quã progredereris. Mancum me eſſe videbam, dextera de cubito ſuo manu auulſa, quæ res illud ſine dubio, quod de te actum eſt præſignabat. Veruntamen benè vtrunque erat, quia dexteram ipſam, quãuis auulſam, non omninò amiſeram, ſed altera, id eſt, ſiniſtra manu deportabam, ſimulque quaſi miraculum factum eſt, vt alio loco illius tenella manus dextera ſuccreſceret. Secundum hæc reuera, te manum dexteram meã non omninò amiſi, ſed adhuc in ſiniſtra, id eſt, in præſentis vitæ cura tu mihi auxilium qualecunque ferre poteris. Certiorem autem habemus, & habere debemus paracletum, id eſt, conſolatorem, videlicet eũ, qui dicit per Pſalmiſtam: Dominus cuſtodit te, Dñs protectio tua, ſuper manum dexterã tuã. Quamuis ergo præſentia tua caream, quem ſic habebam veluti cuſtodiam fidam, & dexteram manum meam, non ſim quaſi deſolatus, ſed ipſe cuſtodiat ſperantẽ in ſe, qui cuſtodire & protegere poteſt ſuper omnẽ manũ dexterã. Spem iſtam inter cætera nonnihil roboret recordatio miraculi, cuius ego in opere quod de Canticis Canticorũ ſcripſi, mentionem feci, vbi dilecta loquitur: Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius. Fateor, de me quoque illam narrationẽ feci, ſed quia verebar inſipientiam meã, ne viderer gloriari fruſtra, neceſsitatẽ non hominis quã nunc habeo, qui ſicut ſæpe dixi, tu me adiuraſti: idcircò ſic ipſam narrationem trãſfiguraui, vt & rem ipſam veraciter dicerẽ, & tamen perſona non poſſet agnoſci. Vltimo tandem libelli huius capitulo exoratũ ſe eſſe nouerit, quiſquis iſta legerit, vt nõ quaſi inſipientem ſubſannare, ſed quaſi mœſti paruuli cauſam compatiens attendere velit, illam videlicet, quam in initio horum dixi, ſecundum verba ſapientiæ dicentis: Noli Regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum, quia nullum ſecretum eſt vbi regnat ebrietas, ne fortè bibant & obliuiſcantur iudiciorum, & mutent cauſam filiorum pauperis. Date ſiceram morientibus, & vinum his qui amaro ſunt animo. Bibant & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris recordentur amplius. Verba ipſa quoniam recitaui, libet aliquantiſper aperire. Lamuel quod interpretatur in quo

Præſagiũ viſionis de Cunone.

Dominus protectio tua ſuper manum dexterã tuã.

Pſal. 120.

Cant. 5.

deprecatio ad lectorẽ.

Prou. 31.

Deus

Lamuel, id eſt, in quo Deus Chriſtus eſt. Deus ipſe eſt Chriſtus de quo Apoſtolus dicit: Quoniam quidem Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. Hic ſeſe gratum habere, & gratanter adimplere conſilium iſtud ſpiritus ſapientiæ, dicemus, Noli Lamuel regibus dare vinum, &c. Dicit in Euangelio: *2. Cor. 5. Matth. 11. Coloſſ. 2.* Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudẽtibus, & reuelaſti ea paruulis. Denique & hic reges, & ibi prudentes & ſapientes ijdem ſunt, ſcilicet, ſuperbi, ſenſu ſuæ carnis inflati. Iſtis ait: Noli dare vinum, id eſt, noli aperire, imò claude diuinorum profunda myſteriorum: Quã ob cauſam? *Nullum ſecretũ vbi regnat ebrietas.* Videlicet, quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebiietas, id eſt, nulla oris cuſtodia, vbi ſcientia inflat. Secretum illud non eſt ibi, quod eadem ſapientia deſiderans alibi, cùm dixiſſet: deriuẽtur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide, ſubiunxit, atque ait: Habeto eas ſolus, nec ſint alieni participes tui. Quia ergo ſecretum non eſt ibi, & alienis, id eſt, *1. Cor. 8. Prou. 5.* hæreticis communes ſe faciunt. Noli (inquit) dare eis vinum, ne fortè, quod ſæpè contigit, ita bibant vt obliuiſcantur iudiciorum, & mutent cauſam filiorum pauperis, id eſt, ne malè iudicent de ſcripturis, & aliter interpretentur, quã expedit ſaluti auditorum, quos tu pauper, tu ipſe miiis & humilis corde filios tibi ex aqua & ſpiritu ſancto regeneraſti. Merentes & amaro animo ſiue egentes atque dolentes ſunt iam dicti paruuli, id eſt, humiles, qualium eſt ille gemitus: Heu mihi, quia incolatus meꝰ prolongatus eſt, qui in iſto ſeculo conſolari renuunt, & idcircò lugent, quia ſponſus ab eis ablatus eſt. Iſtis date ſiceram, iſtis date vinũ, id eſt, iſtis aperiatur ſenſus, *Date ſiceram mœrentib.* vt intelligant ſcripturas, legentes legem & Euangelium, & ita bibentes, nunc interim conſolentur ex parte donec veniat quod perfectum eſt. *Pſal. 119. Matth. 9. 1. Cor. 13.* Fateor talium ego vnus erã, quondam tam ætate adoleſcentiæ, quam propria paruulus æſtimatione, ita nũc ſciẽter lugens, & cum beato Iob dicens: *Iob. 3.* Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictũ eſt, conceptus eſt homo. Noctem illam tenebroſus turbo poſsideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in menſib. Sit nox illa ſolitaria nec laude digna. Sed bibi ſiceram, bibi vinum, eo modo vel ordine quo fideliter denarraui, in quo q;a, vt puto, ſatisfeci tibi, iam nunc iſtorum finem faciens, interruptũ ſubnectam ſiue repetam, vt compleam quod ſupereſt operis de gloria & honore filij hominis, ſperans quod in proximo te viſuruſ ſim.

FINIS LIBRI XII.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. XIII.

Ezech. 3. Benedicta gloria Domini de loco ſancto ſuo, ait illa, quam audiuit Propheta, vt longè ſuperius memorare iam cœperam, vox cõmotionis magnæ, & vox alarum animaliũ percutientium alteram ad alteram, & vox rotarum ſequentium animalia, & iterum vox commotionis magnæ. *Facies leonis, ſacramentũ reſurrectiõis Domini.* Ab illa commotione ô glorioſũm animal, quod nunc videmus per ſpeculum & in ænigmate, iuxta ſæpe dictum flumen Chobar, animal quatuor facierum, quæ tua quatuor ſacramenta ſunt, ſcilicet, Incarnatio, paſsio, reſurrectio, atque aſcenſio, illam faciem tuam iã iuxta propoſitum laudare cupimus, quæ rectè dicitur facies leonis, videlicet fortiſſimam & inulctam virtutem tuæ reſurrectionis. Eiuſdem commotionis veraciter magnæ, initium ſimul & præſagium fuit illud, quod te clamante voce magna & emittente ſpiritum, ecce velum templi ſciſſum eſt in duas partes à ſummo vſq; deorſum, & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum qui dormierant ſurrexerunt, non antequam reſurgeres, ſed te primogenito mortuorum reſurgente, reſurrexerunt. *Matth. 27. Coloſſ. 1. Ioan. 19.* Eatenus ſe continuerat facies leonis, agente vel patiente quod ſuum erat vituli facie, donec diceret, conſummatum eſt, & inclinato capite traderet ſpiritum, & patefacto latere per lanceam militis, exiret ſanguis & aqua redemptionis animarum ſimul & corporum pretium. Statim & extunc, vt verbis ſapientiæ loquar, ſicut fremitus leonis, ita & ira regis, & ſicut ros ſuper herbam, ita & hilaritatis eius. Cui quæſo ſtatim ira regis, ſicut fremitꝰ leonis? Nõne inferno & ſempiternæ morti, diabolo tenebrarum principi, antiquo peccatori, præpoſito mortis? Et cui vel quibus hilaritas eius, ſicut ros ſuper herbam? *Prou. 19.* Nonne omnibus ſanctis ſiue electis qui expectauerunt eum ab origine mundi. Talem fremitum tanti leonis quomodo ſenſerunt ſpiritus illi,

tus illi, quandoquidẽ terra inſenſibilis &
inanimata ſenſit? Mota eſt enim, & motu
ſuo cum ſciſſura petrarum fremitum illũ
ſe ſuſtinere clamauit. Econtra hilaritatẽ
vultus eius quomodo ſenſerunt Abrahã,
Iſaac, & Iacob, & cæteri ſancti, quandoqui
dem & latro confitens ſicut rorem ſenſit?
Audierat enim paulò ante ſibi dictum ab
illo: Amen dico tibi, hodie mecum eris in
Hilaritas regis, ſicut ros ſuper herbam. Paradyſo. Pulchrè igitur dictum & veraci
ter adimpletum eſt: Iuda te laudabunt fra
tres tui. Manus tua in ceruicibus inimico-
rum tuorum. Adorabunt te filij patris tui.
Luc. 23. Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi a-
Gen. 49. ſcendiſti. Requieſcens accubuiſti vt leo, &
Ezech. 3. quaſi leæna. Quis ſuſcitabit eum? Secundũ
hæc & his ſimilia, quæ & vox alarum ani-
malium percutientium alteram ad alterã,
Facies leonis à dextris. & vox clare perſonat rotarum animalia ſe
quentium, id eſt, ſcripturarum veterum ſa
cramentis Euangelicis conſonantium, re-
ctè dicta eſt hæc facies leonis eſſe à dextris.
Nam facies vituli à ſiniſtris, per quæ videli
cet ſiniſtra ſignificata eſt aduerſitas paſſio
nis, & facies leonis, vt iam dictum eſt, à de-
xtris, per quæ deſignatur proſperitas vel
gloria reſurrectionis. Siniſtra autem dixe-
rim pro infirmitate aſſumptę humanitatis,
ſaluo eo quod ſicut reſurrectio carnis eius
noſtris corporibus, ita paſſio eius noſtris
animabus dextera eſt. Nam per paſſionem
eius primam, quę eſt animarum, reſurrecti
onem habemus, & per reſurrectionẽ eius,
reſurrectionem ſecundam, quæ corporum
Marc. 14. eſt, in vitam æternã expectamus. Sibi ergo
ſoli facies vituli, id eſt, ſua paſſio à ſiniſtris
erat ſecũdum quod triſtis erat anima eius,
& tædebat & pauebat. Nã interim pro cau
ſa valdè neceſſaria dexteram eius pater te-
nebat, id eſt, fortitudinem eius differri vo-
lebat, vt ea non iam tunc, ſed opportuno
Pſal. 72. vteretur tempore, iuxta quod in Pſalmo
competit dicere: Tenuiſti manũ dexteram
meã, & voluntate tua deduxiſti me, & cũ
gloria ſuſcepiſti me. Nam & ſi cuiuſlibet
ſancti vel iuſti vox iſta eſſe poteſt, nihilo-
minus & multò magis ex perſona huius eã
Matth. 26. intelligi decet. Nam reuera iuxta quod i-
pſe orans dixit: Veruntamen non mea vo-
luntas ſed tua fiat, Deus pater manum eius
dexteram tenuit, Deus pater ſua volunta-
te illum obedientis repreſſit ad tempus fre
mitum leonis. Qui paulò ante, ſcilicet, po-
ſtera die, quàm paſſurus, ingreſſus eſt ciui-
tatem, leuiter ſe excutiens cum paruo fla-
gello, quẽ fecit de reſticulis, tantam multi
tudinem vendentium & ementium de tem
Marc. 11. plo eiecit, & mercimonia ſiue lucra eorum
Ioan. 18. cum cathedris euertit. Et deinde cùm tra-
deretur, dicendo, quem quęritis, ego ſum,
totam cohortem præſidis & miniſtros Pon
tificũ cũ traditore proſtrauit. Eo vſque te-
nuit dexteram illam, vt non ſaltem deſcẽ-
deret de cruce, dicentibus Iudæis: Si Rex
Iſrael eſt, deſcendat nunc de cruce & cre-
dimus ei. Poſtquam ergo tenuit manum *Matth. 27.*
dexteram eius, & in voluntate ſua dedu- *Pſal. 12.*
xit eum, fecit, & quod protinus ſequitur,
& cum gloria ſuſcepiſti me, id eſt, à mor-
tuis gloriosè ſuſcitaſti me. Nunc iam ſu-
pra ſcripto prophetiæ capitulo ſermo at-
tentius innitatur, & ſecundum verba ipſa,
quod ad iam dictum fremitum leonis per
tineat, aliquid loquamur. Et audiui, in-
quit, poſt me vocẽ cõmotionis magnæ, Be-
nedicta gloria Dñi de ſancto ſuo loco, &c.
vt ſupra. Sicut hic in prophetia ſemel & ite
rum auditam habemus vocem cõmotio-
nis magnæ, ſic & in illo fremitu leonis, ſci-
licet, & in deſcenſu ad inferos, & in reſur-
rectione Ieſu Chriſti factum eſſe terręmo
tum, iam ſupra diximus, magnæ commo-
tionis initiũ fuiſſe ſimul & præſagium. In-
itium, quia protinus cum ipſo terręmotu
ablatum eſt ab eis omne cęleſte præſidium,
clamantibus (vt Ioſephus quoque teſta- *Ioſe. de bel lo Iud. li. 7. cap. 12.*
tur) præſidibus templi virtutibus, tranſea
mus ex his ſedibus. Præſagium, quia vide-
licet in eo quod velum templi ſciſſum eſt,
nobis quidem reuelatio cæleſtium myſte-
riorum, ſed illis ſciſſura veli cum ſciſſura
petrarum præſagium fuit impacabilium
ſeditionum, quibus extunc inter ſe diſciſſi
ſunt, excitantes etiam contra ſemetipſos
Romani imperij terręmotum. Hanc deni-
que partem fremitus leonis ſimul memo-
rare libet, quoniam & alius propheta, vi-
delicet Amos, taliter incipit: Dominus *Amos. 1.*
de Sion rugiet, & de Hieruſalem dabit
vocem ſuam, & luxerunt ſpecioſa paſto-
rum, & exiccatus eſt vertex Carmeli. Quæ
nam fuerunt illa ſpecioſa paſtorum, niſi
illa, de pulcherrimo templo lucra Ponti-
ficum ſiue Sacerdotum? & quid vertex
Carmeli (quod interpretatur ſcientia cir-
cunciſionis) niſi ſuperbia Iudaici populi,
carne quidem circunciſi, ſed corde & au-
ribus incircuncìſi? Luxerunt ergo ait,
ſpecioſa paſtorum, & exiccatus eſt ver-
tex Carmeli, id eſt, deſolata eſt ciuitas &
templũ ſuper quo gloriabantur paſtores *Hier. 7.*
illi dicentes: Templum DOMINI, tem- *Eſa. 5.*
plum DOMINI, templum Domini eſt: *Matth. 10.*
& ablatus eſt à Iudæis omnis viror gra-
tiæ ſpiritualis, mandatum quippe eſt nu-
bibus, ne pluerent imbrem ſuper illum ſu
perbiæ verticem, mandatum eſt Apoſtolis.
vt excuſſo puluere pedẽ in eos, ipſi ad gen
tes tranſirent. Iſtæ ſunt quatuor partes il-
lius commotionis magnæ, cuius vocem,
vt præmiſſum eſt, ſanctus Ezechiel audi-
uit poſt ſe: Nam Dominus de Sion rugiet:

hoc rectè intelligitur, Dominus tanquam
leo ſiue catulus leonis infernũ cõſtringit, &
ante faciẽ ei⁹ mors fugiet, iuxta illud, q̃ iã
Gen. 49. ſupra memini, catul⁹ leonis Iuda, ad prędã
aſcẽdiſti fili mi. Et de Hieruſalẽ dabit vo-
cem ſuam, id eſt, incipiendo ab Hieruſalẽ
prædicari faciet In nomine ſuo cunctis gẽ-
tibus pœnitentiam. Eiuſmodi autem vox
domini, ſcilicet prædicatio Euangelij: nũ-
Rom. 1. quid non & ipſa rugitus leonis eſt? Iuſtitia
enim Dei in eo reuelatur, ait Apoſtolus:
Reuelatur enĩ ira Dei de cælo ſuper om-
nem impietatem, & iniuſtitiam hominum,
eorum qui veritatem Dei in iniuſtitia de-
Differunt rugitus & vox Domini. tinent. Differunt tamen præſenti loco ru-
gitus Domini, & vox ipſius quàm dedit.
Rugitus namq; ſolus infert timorem, vox
autem loquelam exprimens, cum terrore
habet etiam doctrinæ rationem. Et Domi-
nus nimirum ſuper infernum ſolummodo
rugijt, & rugitu ſuo mortẽ exterruit atq;
fugauit: mundo autem, id eſt, cunctis gen-
tibus vocem ſuam dedit, doctrinę rationẽ
expreſsit, vocem, inquam, ſuam, ſcilicet lo
Pſal. 45. quẽdo Euangelio per cõmotionẽ magnã.
Conturbatæ ſunt gentes, ait Pſalmiſta, &
inclinata ſunt regna, dedit vocem ſuã, mo-
ta eſt terra. Nec vero ſimplex commotio
illa. Nã alij moti ſunt, ad perſequendum,
alij ad agendam pœnitentiam, credẽdo iu-
dicium futurum, ſecundum vocem alarũ
animalium, alteram ad alteram percutiẽ-
tium, & iucundum vocẽ rotarum anima-
lia ſequẽtium. Altera nanq; ad alteram alà
percutitur: quia duo ſunt aduentus leonis
huius, & alter de altero confirmatur: ſecũ-
dus in quo iudicaturus eſt de primo, ĩ quo
eſt iudicatus. Magna & fortis percuſsio ala
rum huiuſmodi & percuſsionis vox valdè
terribilis. Exempli gratia, cũ dicit: Amodo
videbitis filium hominis venientem in nu
Matth. 24 bibus cæli. Et Angeli dicũt, ſic veniet, quẽ
Actor. 1. admodum vidiſtis eum euntem in cælum:
Matth. 24 quod pfecto teſtificatur vox rotarũ, vox
legis, & Prophetarum, & Pſalmorum: Tũc
erit & alia commotio magna, quãdo ſic ve-
niet ille iudicaturus. Nam & virtutes cæ-
lorum mouebutur. Vnde non otioſè repe-
tiuit, quod iã ſemel dixerat, & vocẽ com-
motionis magnæ. Hæc pro illo terræ mo-
tu dicta ſint, quia videlicet & quod eo mo-
riente, & quod eo reſurgente terræ motus
factus eſt, magnæ commotionis ſignũ fuit,
de quà pro rerũ magnitudine nulla poteſt
lingua ſufficienter eloqui. Quæ tandem
vel quid eſt gloria illa Domini, quam præ-
dicat & benedicit, tam animalium quam
ſequentium rotarum omnis vox, dicendo:
Benedicta gloria Domini de loco ſancto
ſuo? Quid, inquã, eſt gloria ipſa, cui maxi-
mè propoſitũ noſtrum intendit, in præſen
tio opere de Gloria & honore filij hominis?
Quo alio nomine, vt melius poſsit agnoſci,
nuncupanda eſt gloria Domini? Nempè I-
ſto nomine, quid eſt veritas Dñi, & ipſa ve-
ritas Dñi, quid eſt niſi verbũ Dñi? Verunta
men cauſa poſtulat, & cauſam dicturi ſu-
mus, cur ipſum verbum Domini, in quo
glorıatur Dominus, libeat præſenti loco
nuncupare veritatem Domini. Cum ſta-
ret ſub iudicio ante præſidem, ipsũ Incar-
natum verbum Domini, & interroganti &
dicenti, ergo Rex es tu, reſpondiſſet, tu di-
cis, quia rex ego ſum, ſtatim cauſam ſuam,
cauſam aduentus ſiuè incarnationis ſuæ *Ioan. 18.*
taliter edixit: Ego in hoc natus ſum, & ad
hoc veni In mundum, vt teſtimonium per
hibeã veritati: Omnis qui eſt ex veritate,
audit meam vocem. Magnum valdè capi-
tulum & in breui ſermone ſenſus pergran-
dis, quem ſi aſſecutus es, tunc reuera dicas:
Benedicta gloria Domini. Vt ergo clareſ-
cat ipſa veritas, quanta ſit gloria Domini, *Veritas hic opponitur vanitati.*
& quam glorioſum opus huius filij homi-
nis, moriendo & reſurgendo teſtimonium
perhibere vel perhibuiſſe veritati, primo
conſideranda eſt ipſa facies veritatis qua-
lis ſit. Non enim hic vulgariter nomen ve-
ritatis debet accipi, id eſt, eo modo tãtum,
quo nominari ſolet in noſtris quoq; com-
munibus verbis, iuxta quem modum eth-
nicus quoq; ſiue comicus ille veritatẽ nõ-
minare potuit, dicens: Obſequium ami- *Terentius*
cos, veritas odium parit. Vnde ergo vel *in Andria.*
per quid iuuari melius poſsis ad cogno-
ſcendam faciem veritatis, quam ex eo
quod illi oppoſitum eſt, ſcilicet ex incon-
ſtantia vanitatis? Cuius quæſo vanitatis?
Eſt enim tam amplum nomen vel ſignifi-
catio vanitatis, vt non ſolùm phantaſma-
ta diaboli, qualia fecerunt Magi Aegy-
ptiorum coram Pharaone, contra verita-
tem Dei: verum etiam cuncta quæ fiunt
ſub ſole, vana dicantur & ſint: Vanitas va- *Exo. 7. 8.*
nitatum dixit Eccleſiaſtes, vanitas vanita *Eccl. 1.*
tum, & omnia vanitas. Et poſt enumera-
tiones multorum, quæ ſub ſole fiunt, vi-
di, inquit, in omnibus vanitatem & affli-
ctionem animi, & nihil permanere ſub ſo-
le. Nimirum cuncta quæ non permanent,
propter hoc ipſum quia non permanent,
vana eſſe iudicauit: Veruntamen vt hæc
vana eſſe iudicentur, ſeu vanitatis argu-
antur, non tam temporalis conditio ſ- *Bona tempo-*
pſorum, quam cupiditas meretur homi- *ralia dicuntur va-*
num: qui nimirum vani & falſi ſunt, dum *na, non ex*
in eorum vſu ſiue affluentia beatitudinem *natura, ſed*
ſibi conſtituere præſumunt. Denique & æ- *propter ma-*
dificare domos, & plantare vineas, & face *lè vtentes.*
re hortos & pomeria, poſsidere ſeruos &
ancillas multamque familiam habere, ar-
menta quoque, & magnos ouium greges,

Aurum

Aurum & Argentum & ſubſtantias regum
ac prouinciarum & cætera huiuſmodi, ſan-
cti quoq; patres, Abraham, Iſaac, & Iacob,
Eccl. 2. & Iob, & Dauid poſsidere potuerunt: nec
Gen. 1. tamen ea poſsidendo in vanitate ambu-
1. Tim. 4. lauerunt. Ad ſummum vidit Deus, in-
quit ſcriptura, cuncta quæ fecerat, & e-
rant valdè bona. Et de cibis Apoſtolus lo-
quitur, quia omnis natura Dei bona eſt,
& nihil reijciendum, quod cum gratia-
rum actione percipitur. Ergo vana iudi-
centur, non ipſorum natura, ſed malè v-
tentium facit affectus, quādo nimium vel
ſuperuacuè diliguntur, videlicet præ con-
cupiſcentia carnis, & concupiſcentia ocu-
1. Ioan. 2. lorum, & ſuperbia vitæ. A quibus nos re-
uocans Ioannes Apoſtolus: quoniam, in-
quit, omne quod eſt in mundo, concu-
piſcentia carnis eſt, & concupiſcentia ocu-
lorum, & ſuperbia vitæ: quæ non eſt ex
patre, ſed ex mundo eſt, & mundus tran-
ſit & concupiſcentia eius. Semota igitur
Vanitas va- mediarum multitudine vanitatum, ſum-
nitatum, mam vanitatem, & quæ rectè dicatur va-
eſt altitudo nitas vanitatum, explorare libet, quate-
ſathanæ nus ex depræhenſione illius victæ partis
notior fiat hæc pars victrix, ſcilicet veritas
Dei, victoriæ laudem adepta per teſtimo-
nium huius filij hominis, quemadmodum
dixit, vt ſupra iam memini: Ego in hoc na-
tus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt te-
ſtimonium perhibeam veritati. Explora-
ta eſt, & ipſa altitudo Sathanæ, quemad-
Ioan. 18. modum dicunt, ait Ioannes Apoſtolus, ſub
Apoca. 2. auditur, hi qui eum cognouerunt, vel ſtul-
tè admirati ſunt. Explorata, inquam, eſt
Ezech. 29 maximè ſanctis prophetis. Nam in Eze-
chiele Deus exprobrat illi ſub nomine
Pharaonis regis Aegypti. Ecce, inquit, e-
go ad te Pharao Rex Aegypti, draco ma-
gne, qui cubas me in medio fluminum
tuorum, & dicis, meus fluuius, & ego feci
memetipſum, & cætera, vſque, eò quòd
dixeris, fluuius meus eſt, & ego feci eum.
Rom 8. Quid rogo eſt dicere, iſtum draconem ma-
gnum, meus eſt fluuius, & ego feci eum, ni-
ſi dicere, meum eſt humanum genus, & e-
go feci illud? Et vnde putas illi altitudi-
Gen. 3. ni Sathanæ vt hoc audeat dicere? Puta ꝙ
proinde glorietur ſic, tantumque ſibi ar-
roget, quia nequiſsimus venerator per os
ſerpentis ſibilans, radicem noſtræ originis
in primis parentibus vitiauit, vt tam mul-
tiplex vltra numerum ſuccreſceret propa-
go generis humani, ſupra numerũ, inquã
eorũ, quos Deus præſciuit & prædeſtina-
uit regi ſui conſortes fieri, quoſq; in be-
nedictione iuſsit naſci, benedicens enim
dixit, creſcite & multiplicamini. Nam re-
uera ſi interceſsiſſet præuaricatio, autore
illo ſerpente maligno, non dixiſſet Deus
ad mulierem: multiplicabo ærumnas tuas
& conceptus tuos, non profluxiſſet ex car-
nis liquore tantus fluuius tanta ſuperfluita-
te abundans, imò ſuperabundans humanũ
genus. Sic vanus & mẽdax nebulo ille ma-
lignus, vt proinde auſus ſit dicere factorẽ
ſe humani generis, pro eo quia vitiator eſt
humanæ originis. Qualis autem, quam ma-
la ſit intentio vel ſemper fuerit, in opera-
tione tanti aduerſarij in omni virtute & ſi-
gnis & prodigijs mendacibus, & in omni
ſeductione iniquitatis, quorum primum
illud ex ſcripturis agnouimus, quod ſer-
pentem ingreſſus, & per os eius locutus,
ſtultam mulieri admirationem fecit, eam-
que ſeduxit: vltimum quod hominem pec- *1. Teſſ. 2.*
cati, ſcilicet Antichriſtum ingreſſurus eſt,
& ſeducet eos qui iuſte pereant, eò quòd
charitatem veritatis non receperunt credẽ-
tes mendacio, iudicentur omnes qui non
crediderunt veritati, ſed conſenſerunt ini-
quitati: qualis, inquam, intentio eius
ſit vel fuerit, operæ pretium eſt, & ad præ-
ſens negotium pertinet hic breuiter edice-
re, vt, ſicut propoſitum eſt, per hoc oppo-
ſitum bonam & vtilem intentionem Dei
clarius queamus agnoſcere. Hæc nimirum
intentio eius fuit, quæ nunc fruſtrata eſt
per Ieſum Chriſtum, vt creatura cogno-
ſcere non poſſet creatorem ſuum. Quam
ob cauſam? Videlicet, quia cognoſcere il- *Intẽtio dei.*
lum vita æterna eſt, quam ille Deo mor-
tuus & mortis autor omnibus inuidet. E-
contra intentio Dei in omni operatione
ſuæ bonitatis, in omni virtute & ſignis, &
prodigijs veracibus, in omnibus quas con-
didit ſcripturis veritatis, hæc fuit & eſt, vt
creatura creatorem ſuũ in veritate cogno-
ſceret. Quam itidem ob cauſam? Nimirum
quia cognoſcere illum, vita æterna eſt, quã
ille nobis cupit, quia bonus eſt: Nam hæc *Ioan. 17.*
eſt vita æterna, inquit filius ad patrem, vt
cognoſcant te ſolum verum Deum, &
quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Cauſa iſta
verè magna eſt, & digna Deo, propter quã
voluerit cognoſci & glorificari, & admira-
bilis fieri, magnumque certamen ſuſcipere
contra illam intentionem diaboli, quo poſ-
ſet, vincendo illum, melius cognoſci, eò
quòd fructus cognitionis eius, vita æterna
creaturę ſit. Quẽadmodum Iamnes & Mã- *1. Tim. 3.*
bres reſtiterunt Moyſi, ita hi reſiſtũt veri-
tati: homines corrupti mente, reprobi cir-
ca fidẽ, ſed vltra non proficient. Inſipien-
tia enim eorum manifeſta erit omnib. ſic-
ut & illorum fuit. Igitur vt certamen per-
amplũ atq; diutinum, diffuſum in vniuer-
ſitate melius per compendiũ perſpicias in
parte: ſit tibi Pharao ille carneus, tanq̃ ſpi-
ritualis Pharao diabolus: ſic illa localis Ae-
gyptꝰ, tanq̃ totꝰ mũdus: ſic Iſraelitę peregri-

Allegoria in hiſtoria Exodi.

nantes in illa Aegypto, tanquam omnes
electi Dei: degentes captiui in hoc ſeculo:
ſic omnis temporis illius Aegypti tanquã
omnes homines reprobi, & à deo alieni: ſic
illi duo magi, tanquam omnes miniſtri
Sathanæ, quicunque reſtiterunt veritati,
maleficijs ſiue quibuſdam arcanis & incan
tationibus maximè armati: ſic Moyſes &
Aaron tanquam omnes ſancti & prophetę
vel iuſti, quicunque doctrinam vel mini-
ſterium veritatis aſſecuti, ad hoc miſsi ſunt
& in hoc ſteterunt, vt teſtimonium perhi-
berent veritati. Quo tendebat Pharao, vo-
cans ſapientes & maleficos, vt facerent et-
iam ipſi per incantationes Aegyptias & ar-
cana quædam, ſimiliter vt Moyſes & Aa-

Exod. 7. 8.

ron, proijcientes ſinguli virgas ſuas, quæ
conuerſæ ſunt in dracones: & conuerten-
tes aquas in ſanguinem, & educentes ranas
ſuper terram Aegypti, ſimiliter vt Moy-
ſes & Aaron, licet vltra proficere non po-
tuerunt? Quo tendebat, niſi eo, vt Domi-
nus deus Hebræorum dicere non poſſet, ꝙ
dicebat, tu ſcias quod non ſit ſimilis mei in
omni terra? At ille & magi ipſius reſtite-
runt quidem veritati, ſed vltra non profe-
cerunt, & inſipientia illorum manifeſta
fuit, dum per immolationem agni tandem
effectũ eſt, vt cantare liceret Iſraeli: Quis
ſimilis tui in fortibus Domine? quis ſimi-
lis tui, magnificus in ſanctitate, terribilis at

Exod. 15.

Diaboli intentio.

que laudibilis & faciens mirabilia? Iuxta
hunc modum qui ſpectatus eſt in parte,
ſpectandus eſt & in vniuerſitate. Quo e-
nim tendebat ſpiritualis Pharao diabolus,
adhibens & ſubordinans ſibi per mundum
vniuerſum templa & ſacerdotes arrepti-
tios ſiue phanaticos, magos & aruſpices,
poetas quoque turpium numinum decla-
matores, ſimiliter, vt putabat, ſicut Deus,
imò plures quã deus, qui tantum in vna gẽ
te habebat prophetas & ſacerdotes. Quo
tendebat niſi eo, vt neſciret mundus, nebu
la eius obtenebratus, illud quod ſcire vita
æterna eſt, ſcilicet quod non ſit Deus, niſi
vnus? Non propoſitum nobis eſt demon-
ſtrare, ſed neque ſcire licet, quibus modis,
quibus artib. homines corruptos mente in
ius ſuũ deduxit, qui niſi corrupti ſua ſpon
tè fuiſſent, & voluptatum amatores, odiũ-
que veritatis habentes: non tam facilè, nõ
tam curioſè, tantum admiſiſſent creaturæ
dei adulterium: non ignorantes, iniquum
eſſe, & impiũ, cum illo habere pactum, ſed

Numa Põpilius.

Lege, ſecũdũ.

planè ſcientes, & tamen obſequentes, pro-
pter illum, quem nimis diligebant, tempo
ralem huius mundi ſucceſſum. Exempli
gratia: Numa Pompillus, † tertius à Ro-
mulo Rex, ſacrorum Romanorum conſti
tutor; conſcriptas eorundem ſacrorũ cau-
ſas, ipſe quidem, quo ad vixit, penes ſe ha-
buit, ſed nec populo nec ſenatui, nec ſaltẽ
ipſis ſacerdotibus eas innoteſcere voluit.

Vide Aug. de ciuit. dei lib. 3. ca. 9. Item lib. 7. cap. 34.

Conſtat quippè quia curioſitate illicita,
ad ea dęmonũ peruenerat ſecreta, quę ipſe
quidem vt ſcriberet, vt haberet vnde le-
gendo cõmoueretur: ſed tamen quamuis
Rex eſſet, qui minimè quenquam metue-
ret, ſcire neminem voluit, ne homines ne-
faria doceret: violare autem timuit, ne dæ-
mones iratos haberet. Obruit ergo vbi tu-
tum putauit, ſcilicet in ſepulchro ſuo, cui
appropinquare aratrum poſſe non credi-
dit, ꝙ tamen factum eſt. Nam cuiuſdã Te-
rentij Bubulcus, cum iuxta ſepulchrũ ei-
uſdẽ Numæ aratrũ traijceret libros illos
ex terra eruit, & in vrbem ad prætorẽ per-
tulit. At ille cùm reſpexiſſet principia, rem
tantam detulit ad Senatũ. Vbi cũ primores
quaſdã cauſas legiſſent, cur quidq; in ſacris
fuerit inſtitutũ, eoſdem libros, vt Prætor
cõbureret, tanquam religioſi patres cen-
ſuerunt. Sed redeamus ad rem. Quàm va-
no tumore inflatus ille Sathanas, ſibimet
applaudebat, eò quòd effeciſſet, vt non ſo
lùm cætera Dei opera, quorum ſub ſole nil
permanet, ait Eccleſiaſtes, verumetiam i-
pſe homo ad imaginem dei factus, vanita-
tis argui poſſet, ita vt ſcriptura quoque di-

Pſal. 143.

ceret: Homo vanitati ſimilis factus eſt, dies

Pſal. 38.

eius ſicut vmbra prætereunt. Item: Verun

Iob. 14.

tamen vniuerſa vanitas, omnis homo vi-
uens. Et iterum alia ſcriptura dicit: Homo
natus de muliere, breui viuens tempore,
repletur multis miſerijs: qui quaſi flos e-
greditur & conteritur, & fugit velut vm-
bra, & nunquam in eodẽ ſtatu permanet.
Effecerat quippe duas homini mortes, alte

Gen. 3.

rã animę, alterã corporis: ſecũdũ illã my-
ſticã ſimilitudinẽ in Aegyto, vel (ſicut iam
ſupra dictũ eſt) Magi corã Pharaone, cùm
duo eſſent, proiecerunt ſinguli virgas ſuas
q̃ verſę ſunt in dracones, neſciẽtes futurũ,
ꝙ virga dei virga Aaron verſa in colubrũ,
deuoraret virgas eorum. Vnam quippe ſo
lummodo quæ carnis eſt, mortem, deus ho
mini benè prouidus intulit, dicendo, ne
fortè ſumat de ligno vitæ & viuat in æter-
num, emittens eũ de paradyſo, & dicẽs ei,
quia terra es, & in terrã ibis. Verũtamen &
ipſa mors carnis, non minus quã mors ani-
mæ autore diabolo adſcribenda eſt, quia
propter peccatũ, cuius ille autor extitit, v-
traq; mors in hũc mundũ ſubintrauit. Itaq;
vanꝰ malè gloriabatur, ꝙ optimã dei crea-
turã, ſcilicet hominem, quaſi victor, vani-

Rom. 5.

tati & morti ſubieciſſet: ignorãs futurũ, ꝙ
(ſicut iam dictum eſt) virga dei verſa in co
lubrũ, virgas cõtrarias deuoraret. i. mors
carnis diuinitꝰ ꝓuiſa, vtranq; generis hu-
mani mortẽ euacuaret. Quã iuſto econtra
dolore interim omnis creaturę angelicę &

Dolor enim electorũ de lapſu hominis nondũ reparato.

humanæ

humanę pars electa dolebat, benè æmulâs
ꝓ ſui creatoris honore, eò ꝙ op⁹ eius non-
dû ita èſſet conſummatû in veritate, vt ob-
ſtrueretur os nebulonis illius, gloriantis
quaſi pro victoria, tanquam omninò & ir-
recuperabiliter auertiſſet propoſitû Dei,
parte angelorum detracta, & vitiata omni
Apoc. 5. creatura humana. Hinc Ioannes in Apoca-
lypſi cùm præmiſiſſet, & nemo poterat in
cælo neque in terra, neque ſubtus terram,
aperire librum, neq; reſpicere illum, & e-
go, inquit, flebam multum, quia nemo
dignus inuentus eſt aperire librum nec vi
dere eum. Deniq; in perſona flentis Ioan-
nis vniuerſitatem intelligimus, & eorum
qui erant in cælo, id eſt, ſanctorum angelo
rum, & eorum qui erant in terra, ſcilicet
hominum iuſtorum in quacunque genera
tione viuentium, & eorum qui erant ſub-
tus terram, videlicet mortuorum fideliû,
qui apud inferos longum videndi gloriam
Dei habebant deſiderium. Omnes itaque
dolebant tanto dolore, quantum ille Ioâ.
nis fletus debuit ſignificare, eò quòd nemo
dignus inueniretur aperire librum, & ſol-
uere ſignacula eius, id eſt, adimplere ſacra
menta ſalutis noſtræ, vel promiſſa quæ in
ſcripturis veritatis clauſa continebantur.
Golias ex- Ab aliqua ſimilitudine capiamus argumé
probrans tum. Cùm ille Philiſtæus Golias, ſtans cla
typus dia- maret aduerſus phalanges Iſrael, & dice-
boli. ret, quare veniſtis parati in prælium? nun-
1.Reg. 17. quid ego non ſum Philiſtæus, & vos ſerui
Saul? eligite ex vobis virum. & deſcendat
ad ſingulare certamen, & poſt hæc & cæte-
ra eiuſmodi, iactaret ſe dicens, ego expro-
braui agminibus Iſraelis hodie: nimirum
dolebant omnes viri Iſraelitæ, quia nemo
inueniebatur qui auferret hoc opprobriû
ab Iſrael, cû præcederet idem Philiſtæus
mane & veſpere, & ſtaret quadraginta die
bus. Fugiebant omnes à facie eius timen
tes eum valdè, & dicentes, alter ad alterû:
Ezech. 28. 29. Ad exprobrandum Iſrael aſcendit, ad ex-
probrandas acies Dei viuentis. Quid auté
erat opprobrium ſiue exprobratio vnius
hominis, pro cauſa eiuſmodi in compara
tione tantæ rei, tanti aduerſarij, dicentis:
Deus ego ſum & in cathedra Dei ſedi, &
meus eſt fluuius, & ego feci eum, ſcilicet,
genus humanum? Si ergo dolore iuſto do
lebant omnes Iſraelitæ propter vnum talē
Philiſtæum, & propter illud tale oppro-
brium Iſrael, quia non habebant virû qui
deſcenderet ad ſingulare certamen: quan
tò magis iure dolebât omnes ſancti, & ho-
mines, & angeli, pro gloria Dei, eò quòd
non haberent, qui pugnaret côtra talē tan-
tumq; aduerſarium diabolû, ſecundum iâ
dictam ſimilitudinem Ioannis multû flen-
tis, eò ꝙ nemo eſſet inuentus, neq; in cælo,
neque ſubtus terram dignus aperire librû
vel reſpicere eum. Igitur Dominus pater
verbi æterni, & Deus totius conſolatio-
nis, qui non ſtatim, ſed poſt quadraginta
illius opprobrij, cû iâ benè experti eſſent
omnes Iſraelitæ, quod non deberent côfi- *1.Reg. 17.*
dere in viribus ſuis, miſit eis paruulum Da
uid, quem prouiderat ſibi regem in filijs
Iſai, in quo experimentum faceret virtutis
nominis ſui, dicente, tu venis ad me cum
gladio & haſta & clypeo, ego autem venio
ad te in nomine Domini, vt ſciat omnis ter
ra, quia non in gladio, nec in haſta ſaluat
Dominus, ipſe non ſtatim poſt verbum ꝓ-
miſsionis, ſed poſt generatiôes quadragin
ta, quarum prima in ipſo Abraham, quadra
geſima reputatur in Ioſeph, miſit filium *Gala. 4.*
ſuum Chriſtum, ſicut ait Apoſtolus, in ple
nitudine temporis, q ſaluaret nô in gladio,
neque in haſta, ſed in ſua humilitate & pa-
tientia. Quis ita futurum crederet, quod
talis ille paruulus, de domo patris cuius
paſcebat oues aſſumptus, tale experimen
tum daret virtutis ſeu nominis Domini?
Nunquam enim ſic contigerat in Iſrael.
Sed nec quiſquam eatenus prodierat ex
cunctis hoſtibus Iſrael, qui multi fuerant,
taliter, vt ad ſingulare certamen prouoca- *1.Reg. 17.*
ret, & talem conditionem proponeret. Si
quieuerit pugnare mecum, & percuſſerit
me, erimus vobis ſerui: ſi autem præualue
ro, & percuſſero eum, vos ſerui eritis, &
ſeruietis nobis. Itaque venerabilis in
puero cauſa, propter quam ſe periculo de
dit, ſpem firmiſsimam habens in nomine
Domini, quod auferret opprobrium ab
Iſrael. ſcilicet vt vltra non dominaren-
tur, aut præualerent eis Philiſtijm, vene-
rabilis, inquam, cauſa quam dixit, vt ſciat
omnis terra, quia eſt Dominus Deus Iſrael
& nouerit vniuerſa Eccleſia hæc, quia non
in gladio nec in haſta ſaluat Dominus, i-
pſius eſt enim bellum. Similiter quis, niſi
cui Deus reuelauerat per ſpiritû ſuum, ex-
iſtimare vel ſperare poſſet, ꝙ mortalis ho-
mo per omnia noſtrę naturæ in Deû in ipſa
ſui côceptione aſſumptus, in hoc naſcitu-
rus, & ad hoc eſſet in mundum venturus,
vt tale teſtimoniû perhiberet veritati, qué
admodum dixit, quod iam ſuperius me-
mini, ego in hoc natus ſum, & hoc veni *Ioan. 18.*
in mundum, vt teſtimonium perhibeā ve- *Quomodo*
ritati. Quale enim vel quomodo & cuius *teſtimoniû*
rei teſtimoniû perhibuit veritati, ſcilicet, *perhibuit*
verbo dei, verbo deo q illû aſſumpſit? Ni- *veritati*
mirû fidele teſtimoniû perhibuit, id eſt, ex *Chriſtus.*
perimentum in ſemetipſo dedit, ꝙ veritas
quæ non eſt aliud quâ ipſum verbum Dei,
non minus in humilitate ſeu infirmitate
mortalis naturæ q in maieſtate ſeu fortitu-
dine diuinitatis ſuę, nô minus in ꝓfundo in

ſerui, quam in altitudine cæli, eſſet inſuperabilis, infatigabilis, incômutabilis. Huius rei teſtimonium perhibuit veritati moriêdo, ad infernum deſcendendo, à mortuis reſurgendo, & in cælũ vnde venerat aſcendendo, vt ſciret omnis creatura angelica & humana, per hoc experimentum, quia verbum Domini manet in æternum: & hoc ſciendo ipſa quoque creatura viueret in æternum, nam hæc eſt, inquit, vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum. Cuius vnquam oculus hoc vidit? Cuius auris audiuit? Cui' in cor hominis aſcendit, quod taliter deberet fieri, niſi prophetarum paucorum, quibus Deus per ſpiritum ſuum reuelauit? Vt de hominibus taceam, nunquid vel ſancti totum hoc ſacramentum ſciebant omnes Angeli? Denique Apoſtolus dicit: Mihi minimo omnium ſanctorum data eſt gratia hæc in gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſcôditi à ſeculis in Deo qui creauit, vt innoteſcat principibus & poteſtatibus in cæleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientiæ Dei, ſecundum præfinitionem ſeculorum quã fecit in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Non dixit, vt innoteſcat eccleſiæ per principatus & poteſtates quæ ſunt in cæleſtib. quod minus mirum videretur, ſed vt innoteſcat per eccleſiam principibus & poteſtatibus in cæleſtibus multiformis ſapientiæ Dei, quam fecit in Chriſto Ieſu, ita videlicet vt videntes glorificatum caput eiuſdẽ eccleſiæ, admirentur & dicant: Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus, de Boſra, iſte formoſus in ſtola ſua gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ. Et alibi: Quis eſt iſte rex gloriæ, quis eſt iſte rex gloriæ? Quorum ne omnino ignoremus admirationem, quod verè digna ſit, conſideremus, quoad poſſumus, rem tanti ſacramenti, quod à ſeculis abſcôditum innotuit eis, ſecundum hæc ipſa verba beati Apoſtoli: Data eſt mihi, inquit, gratia in gentib. euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, &c. vt ſuper pulcherrimas & valdè pretioſas diuitias Chriſti, quas eidem filio ſuo theſaurizauit diues pater Deus, qui omnia creauit, quas alias vult intelligi, niſi eas quas continet Gazophilaciũ Dei, Gazophilacium Euangelij eiuſdem Ieſu Chriſti? Quas enim alias inueſtigabiles diuitias ipſe, qui hæc loquitur, Apoſtolus in gentibus euangelizauit? Ergo diuitiæ Chriſti, diuitiæ inueſtigabiles ſunt omnes gratiæ vel dona ſpiritus ſancti, omnis habitans in eo corporaliter plenitudo diuinitatis, plenitudo gratiæ & veritatis, quia vidimus ait. Euangeliſta Ioannes, gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenum ſubauditur, vidimus eũ gratiæ & veritatis. De huiuſcemodi diuitijs aliqua dicturi, prius dicendum arbitramur de illa diſpenſatione ſacramenti abſconditi, imò & ante de ipſo ſacramento abſcondito à ſeculis æternis in Deo, qui omnia creauit. Cuius quæſo de abſconſione ſacramenti hæc dicit? Cognito namque ſacramento ſine abſconſione ſacramenti, tunc demum ſine ſcrupulo via ſeſe oſtendit ad cognoſcẽdam diſpenſationem ſacramenti de qua dixit, & illuminare oẽs quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi. Quis ergo intelligi vult nomine ſacramenti abſconditi à ſeculis, ſubiungẽdo, in Deo qui omnia creauit? An fortè cauſam ipſam ſecretam, propter quam Deus omnia creauit? Non enim fruſtra vel otioſè, talem præſenti loco relationem fecit, dicens in Deo qui omnia creauit: & quę cauſa eſt, propter quam Deus omnia creauit, niſi iſte filius hominis? Religioſè dicendũ, reuerenter eſt audiendum, quia propter iſtum filium hominis, gloria & honore coronandum, Deus omnia creauit. Vnde idem Apoſtolus ad Hebræos cũ pręmiſiſſet, videmus Dominum Ieſum propter paſsionem mortis gloria & honore coronatũ, vt gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem, ita ſubiunxit: Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quẽ omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem ſalutis eorum per paſsionẽ cõſummari. Diligenter animaduertendũ, duo, dixit, propter quẽ omnia, & per quẽ omnia. Et quidem per quem omnia ſi ſolum dixiſſet, non eſſet adeò mirum ſiue incognitũ: ſcimus enim omnes, quia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Nunc autem duo hæc dixit, prius, propter quem omnia: deinde, & per quem omnia. Ergo ipſe cauſa eſt, propter quam videlicet cauſam Deus creauit omnia, & quã pulchrè, quam venerabiliter ſacramentũ appellauit abſconditum à ſeculis in Deo qui omnia creauit, Deniq; cũ diceret Deus fiat hoc vel illud, fiat firmamentum in medio aquarum, fiant luminaria & illuminẽt terram, & ita fieret: ſciebant angeli de his & de cæteris, quod per verbum fierẽt, quoniam de omnibus ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Cauſa autem, cur hæc omnia faceret, abſcondita erat in Deo, & idcircò cauſa ipſa rectè dicitur ſacramentum, quia hoc erat in Deo abſconditum, id eſt, ſoli Deo cognitum, propter quid & angelos creaſſet, & fabricam huius mundi conderet? Nunc autem innotuit, & angelis in cęleſtibus & hominibus in terra, quia per quem facta ſunt omnia, propter ipſum etiam facta ſunt omnia. Quod vt lucidius

Eſa. 40. *Ioan. 17.* *Ephe. 3.* *Eſa. 63.* *Pſal. 23.* *Ephe 3.* *Ioan. 1.* *Diſpenſatio ſacramenti abſconditi.* *Eph. 3.* *Hebr. 2.* *Gen. 1.* *Pſalm. 32. 148.*

eidius pateat, iam de diſpenſatione ſacramenti einſdem dicendum eſt. Et illuminare (inquit) omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſeculis in Deo qui omnia creauit. Eorum quæ præcipuè ſunt in diſpenſatione ſacramenti, id eſt, cauſæ ſecretæ, propter quam Deus omnia creauit, ſcilicet, verbi Dei, eiuſdemque filij hominis, propter quem omnia, ſicut iam dictum eſt: eorum (inquam) primum eſt & opus incarnatio, ſecundum paſsio, tertiũ reſurrectio, quartum aſcenſio, de quibus quatuor ſacramentis, ad æternam ſalutem neceſſarijs (nam abſque horum fide nemo poteſt ſaluari) hic nobis ſermo eſt ſcribendus de gloria & honore filij hominis. Sic namque accipimus vnum ſacramentum quod erat abſconſione illa, & quatuor ſacramenta, quæ apparuerunt in diſpenſatione iſta, ſicut in viſione prophetica, de qua in hoc opere iam ſæpe dictum eſt, vnum animal & quatuor accipimus facies, ſiue quatuor animalia. Nunc vide in iſta quaternaria diſpenſatione ſacramenti, quomodo ſancti angeli mirantes interfuerint, quoniã Apoſtolus de iſto ſacramento dixit, vt innoteſcat principibus & poteſtatibus in cæleſtibus per eccleſiam multiformis ſapiẽtiæ Dei. Nato illo de virgine Maria, ipſa nocte paſtoribus angelus locutus eſt cum claritate magna, & mox vt ille gaudium magnum annũciauit dicens, quia natus eſt vobis hodie ſaluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid, ſubito facta eſt cum illo multitudo militiæ cæleſtis laudãtium Deum, & dicentium: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Nimirum iure laudabant, recte admirabantur & glorificabãt, quia magnum innotuerat eis ſacramentum, quia videbant eiuſdẽ Dei & Domini ſui in terra non minorem humilitatem ſiue clementiam, quã viderant in cælo maieſtatem ſiue potentiam. Item cùm pateretur, cũ in paſſione agonizaretur, nimirum præſentes ad erant angeli ad tam mirum patientiæ & humilitatis eius ſpectaculum. An quia de vno ſolo narrat Euangeliſta, quia apparuit ei angelus de cælo confortans eum, putas quia non plures affuerunt? Immò & illos præſentes habebat, & ſi voluiſſet, viſibiliter exhibuiſſet, de quibus Petro dicebat: An putas, quia non poſſum rogare patrem meum & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum? Item, cùm reſurgeret à mortuis, ex abundanti eſtaſtruere, quia læti exceperunt eum omnes ſancti angeli, & ſicut alibi ſcriptũ eſt: Laudauerunt eum aſtra matutina, & iubilauerunt omnes filij Dei, attoniti præ gaudio tanti ſacramenti, quod innotuerat eis, ita

Quatuor ſacramenta ad ſalutem neceſſaria. — *Ezech. 1. 10.* — *Admiratio Angelorũ ſuper ijs.* — *Eph. 3.* — *Luc. 2.* — *In Chriſti incarnatione.* — *In paſſione Luc. 22.* — *Math. 26.* — *In reſurrectione.* — *Iob. 38.*

vt dicerent: Quis eſt iſte rex gloriæ? quis eſt iſte rex gloriæ? & reſponderent ipſi ſuæ admirationi: Dominus fortis & potẽs, Dominus potens in prælio ipſe eſt rex gloriæ, Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. Sufficiebant duo ex illis ad iudicium ſiue pro teſtimonio magnæ cunctorũ feſtiuitates, ſedentes viſibiliter ad monumentum eius in albis. In cælũ cũ aſcenderet, & Apoſtoli intuerentur eũ euntẽ in cælum, magnam cũctorum beatorum ſpirituum feſtiuitatem ſatis indicauerunt duo ex ipſis, qui aſtiterunt iuxta illos in veſtibus albis. Hæc idcirco dicta ſint, vt aliquatenus perſentire queamus, quã magna & quam læta fuerit admiratio ſanctis angelis ſuper illo ſacramento, ſecundum hæc verba B. Apoſtoli. Et illuminare omnes quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſeculis in Deo, qui creauit omnia, vt innoteſcat principibus & poteſtatibus in cæleſtibus per eccleſiam multiformis ſapientiæ Dei. Adhuc de iſta vera Domini gloria ſeu veritate glorioſa, quæ diaboli vanitatem & mendacium taliter vincit, aliquam dicturi magno eiuſdem ducimur amore veritatis, vt non intactam prætereamus illam ſtultitiæ ſuſpicionem, quam Apoſtolus in gentibus redarguens, nos autem (inquit) prædicamus Chriſtum Ieſum crucifixum. Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam. Stultitiã namque viſum eſt gentium ſapientibus, quod Deus cùm prædicetur omnipotens, vt verè eſt, cauſas euenire permiſit, ꝓpter quas oporteret eum hominem fieri & crucifigi, ſecundum ſtultam (vt eis viſum eſt) prædicationem Euangelij. Quare non potius fecit vt omnipotens Deus, quatenus neque homo caderet, neque angelus, atque ita ſalua ſtaret omnia ſine labore eius? Stultum namque fuit, (aiunt ſapientes huius ſeculi, quorũ ſapientiã Deus ſtultam fecit) ſtultum fuit, malle ꝓ mortuis mori, ſicut prædicatis, quã præuenire malum ſiue cauſam, propter quam oporteret neceſſario Deũ hominem factum, etiã pro hominibus mori, malle pro reparandis ruinis laborare, quã creaturas angelicam atque humanam, ne ruere poſſent, firmiter in ipſo creationis initio ſtabilire. Secundum iſtam ſeculi ſapientiam conſequens viſum eſt nonnullis etiam eccleſiaſticis, quod Deus voluerit malum ipſum fieri, propter quod oporteret Dei filium hominem factum (vt iam dictum eſt) mori, ne ſi aliter dicerent, viderentur conſequenter debere fateri, quod Deus omnipotens non ſit. Itaque vtrobique magna eſt difficultas humano ſenſui, & vtrobique præſumptoribus blaſphemandi occaſionem parit. Aiunt enim iſti: Si malũ Deus fieri noluit, malum autẽ euenit, pro-

Pſal. 23. — *Luc. 24.* — *In aſcenſione.* — *Actor. 1* — *Eph. 3.* — *Ardua quæſtio de omnipotentia & voluntate Dei.* — *1. Cor. 1.*

pter quod ipſum vſque ad mortem labo-
rare oportuit, ergo Deus omnipotens non
eſt. Aiunt econtra illi: Si Deus omnipotés
eſt, & malum ne fieret auertere potuit, ma
Iudic. 16. lum antem eo permittente factum eſt, pro-
pter quod vſque ad mortem laboraturus
erat, ergo Deus ſapiens non eſt. Et vt de a-
liquo exemplo nos magis coartent, id eſt,
ſapientes huius ſeculi, quorum (vt iam di-
ctum eſt) ſapientiam Deus ſtultam fecit,
dicere poſſunt, ſi volunt. Si potuiſſet for-
tiſsimus Samſon inimicos ſuos omnes prin
cipes Philiſtinorum, & cum eis tot viros ac
mulieres ſic interficere, vt non ipſe more
retur, nónne ſtultum fuiſſet ſic de illis vl-
tionem quærere, & ſic eos interficere, vt
etiam ipſe moreretur? Inter medium iſtarũ
Reſponſio partium eximius pater Auguſtinus, regiã
B. Auguſt. tenens viam, dixit: Quis enim audeat cre-
Hæc reſpon dere aut dicere, vt neque Angelus, neque
ſio inſuffi- homo crederet, in Dei poteſtate non fuiſ-
ciens. ſe? Sed eorum hoc poteſtati maluit non
auferre, atque ita & quantum mali eorũ
ſuperbia, & quantum boni ſua gratia vale-
ret, reſpondere. Veruntamen cùm hæc di-
cit, non ſatis illorum ſuſpicione perimit,
quibus cũ Dei omnipotentia conſtet, con-
ſequens eſſe videtur, quod Deus malum
fieri voluerit, cũ eo ſciente vel præſciente
factum ſit. Quid igitur dicemus ad hæc, ni
ſi eſſe aliquid quod Deus omnipotens po-
tuerit aut non poſsit? Nec verò primum à
Marc. 16. nobis dicendum, imò longè ante nos di-
ctum eſt, quia Deus iniuſtus eſſe non po-
teſt. Sed & in euangelio Marcus hoc nega
tionis verbo vti non dubitauit. Cùm enim
abijſſet Dominus Ieſus in patriam ſuam,
dicentibus illis, vnde huic hæc omnia, nón
ne iſte eſt faber, filius Mariæ, non poterat
(inquit) ibi virtutem vllam facere, ſcilicet,
virtutem fidei, virtutem ſpei, virtuté cha-
ritatis. Huiuſmodi nanque virtutes intelli
gi voluit, ſubiungendo, niſi paucos infir-
mos impoſitis manibus curauit, & miraba-
tur propter incredulitatem eorum. Si er-
go Dominum virtutum, verũ Deum, Dei
omnipotentis omnipotétem filium dixit,
in illis conuicijs eis non potuiſſe facere
Angelus & homo nõ de virtute ſed de vitio in vitium ceciderunt. virtutem vllam, quia nõ per ignorantiam
errabant, ſed per inuidiam blaſphemabãt:
quanto magis de illis ſpiritibus malis &
malignis, ſuperbis & inuidis, qui gloriæ
creatoris inuidebant, ſanè dicas, quia non
potuit in eis facere vllam virtutem? An
putas, quia de virtute in vitium, & non po
tius de vitio in vitium ruendo, & angelus
cecidit de cælo & homo eiectus eſt de Para
dyſo? Non enim ita cecidit vt qui erat ſan-
ctus, ſiue in aliqua ſanctitatis arce locatus
fieret iniquus: & in id, quod ſanctitati eſt
contrarium, laberetur: ſed ad hoc vt ſan-
ctus fieret, Deumq́ue cognoſcendo & dili
gendo ſanctus fieret & ad ſanctitatem pro-
ficeret, & angelus in cælo, & homo poſitus
fuerat in paradyſo. Non ergo de ſanctita-
te, quam non attigerat, in iniquitatem, ſed
de loco in locum, de cælo in iſtum caligi-
noſum ærem, de manſionibus quæ in do-
mo ab initio & angelis & hominibus mul-
tæ paratæ ſunt, cecidit ſiue eiectus ille an-
gelus, & cadendo factus eſt diabolus, quia
ſuperbiuit, & ſibimet ipſe placuit tãquam
ſibi ſufficiens, quod non fuit de virtute in
vitiũ cadere: ſed in eo, ꝙ factus eſt remane
re, ſcilicet, in vanitate, quod quiddam me
dium eſt inter veram & incõtaminabilem
eſſentiam Dei, & illud vnde omnia creauit
ſcilicet, nihil. Et cætera quidem naſcentiũ
genera in id reuertuntur, vnde facta ſunt,
ſcilicet, in nihilum, & idcircò interim, dũ
ſubſiſtunt, rectè vana dicuntur & ſunt: an-
gelica verò & humana creatura, non qui-
dem in nihilum, ita vt omninò non ſit, ſed
in ſemetipſa remanẽs, & Deo qui verè eſt,
frui contemnens, nihilominus vana, immò
& ipſa vanitas eſt. Vanitas enim vanitatũ, *Aliter ange*
dixit Eccleſiaſtes: Vanitas vanitatum & o- *lus et homo*
mnia vanitas, & homo ipſe vanitas, ſiue va *aliter res*
nitati ſimilis factus eſt. Et ipſe diabolus nõ *cætera di-*
ſolummodo vanus, verum etiam totius va *cuntur va-*
nitatis eſt princeps, quia Deo frui contem- *na.*
pſit, & in ſemetipſo remanere noluit, vt iã *Reſpõſio*
dictum eſt. Vtrum in poteſtate Dei fuerit, *ad quæſtiõ*
quatenus nec iſte de cælo, nec homo illum *alia.*
imitans caderet, ſiue eijceretur de parady
ſo, dicat ipſe Dei filius, omnipotens ex o-
mnipotente, Deus, ex Deo: Non poſſum
(ait) ego à meipſo facere quicquam, ſicut
audio, iudico. Vnde ſciendum, quia iudex
iniuſtus eſt, qui à ſemetipſo facit, id eſt qui
aliter iudicat quam audit, ſiue intelligit.
Hoc facere Deo impoſsibile eſt, iniuſtus *Ioan. 15.*
enim † omninò non poteſt. Et proinde ſic- *Adſit, eſſe*
ut audiuit, ſic illum iudicare oportuit, vt
ſeſe non communicaret aut impartiretur
creaturę illi, quę auſa velle eſt ſeipſam ſuf-
ficere ſibi. Salua igitur omnipotẽtia, ſalua
beneuolentia Dei, ruente diabolo & homi
ne decepto, malum accidit propter quod
Deum ſapientem laudabiliter hominem
fieri, & pro omnibus mori oportuit, aliter
que homo ſaluari non potuit, & hoc nimi-
rum ſenſu fidelis animus non ſegnior, imò
citatior fit ad occurrendum, & gratias agẽ
dum charitati dei, quia neceſſario propter
nos tantum ſe humillauit. Nunc ad illud
longè ſuperius memoratum Apoſtoli ca- *Hebr. 2.*
pitulum recurrere libet, quo dicit: Dece- *Alia quæ-*
bat enim eum, propter quem omnia & per *ſtio.*
quem omnia, qui multos filios in gloriam
adduxerat, autorem ſalutis eorum per paſ
ſionem conſummari. Hic primum illud
quærere

quærere libet, vtrum iſte filius dei, de quo
hic ſermo eſt, etiam ſi peccatum, propter
quod omnes morimur, non interceſsiſſet,
homo fieret, an nõ. Nam de eo quod mor-
talis homo non fieret, quod mortale cor-
pus non aſſumeret, niſi peccatum accidiſ-
ſet, propter quod & nos omnes facti ſumus
mortales, nulli dubium eſt, nulli niſi infi-
deli incognitũ eſt. Illud quærimus, vtrum
hoc futurũ, & humano generi aliquo mo-
Reſponſio.
do neceſſarium erat, vt Deus homo fieret
caput & rex omnium, vt nunc eſt, & quid
de hoc reſpondebitur? Nimirum de omni
bus ſanctis & electis certum eſt, quia nati
fuiſſent omnes, & ſoli, ſi non accidiſſet
Auguſt. de ciuitate dei li. 14. c. 23
illud peccatum primæ præuaricationis.
Hinc pater Auguſtinus in libro xiiij. de ci
uitate Dei: Quiſquis autem dicit primos
homines non coituros fuiſſe, nec generatu
ros niſi peccaſſent, quid dicit, niſi propter
numeroſitatem ſanctorum neceſſarium
hominis fuiſſe peccatum? Si enim nõ pec-
cando ſoli remanerent, quia ſicut putant,
niſi peccaſſent, generare non poſſent, pro-
fectò vt non ſoli duo homines iuſti poſ-
ſunt eſſe, ſed multi, neceſſarium peccatum
fuit, quod ſic credere abſurdum eſt, illud
potius credendem quod ſanctorum nume
rus, quantus complendæ illi ſufficit bea-
tiſsimæ ciuitati, tantus exiſteret, & ſi ne-
mo peccaſſet, quantus nunc per Dei gra-
tiam de multitudine colligitur peccatorũ,
Filius Dei factus eſſet homo, etiã ſi Adam nõ peccaſſet.
quouſque filij ſeculi huius generant & ge
nerantur. Cùm ergo de ſanctis & electis
omnibus dubium non ſit, quod naſcituri
forent omnes vſque ad præfinitum nume
rum ſecundum propoſitum Dei, quo ante
Prou. 8.
peccatum benedicens: Creſcite, ait, & mul
tiplicamini, & abſurdum ſit putare, quod
propter eos, vt naſcerentur, peccatum ne-
ceſſarium fuerit, quod de iſto capite, & re-
ge omnium electorum angelorum & ho-
minum ſentiendum, niſi quod & ipſe ma-
ximè cauſam neceſſariam non habuerit i-
pſum peccatum, vt homo fieret ex homi-
nibus delicias ſuæ charitatis habiturus cũ
filijs hominum. Ipe eſt enim ſapientia dei
quæ de iſto ſuo propoſito dicit, Domi-
nus doſſedit me initio viarũ ſuarum, &c.
quæ ita concludit: Quando appendebat
fundamenta terræ, cum eo eram cũcta cõ-
ponens, & delectabar per ſingulos dies
ludens coram eo omni tempore, ludens
Maxima charitas Dei erga homines. Rom 5.
in orbe terrarum, & deliciæ meæ eſſe cum
filijs hominũ. Tantæ charitatis propoſitũ,
quo propoſuerat deus dei verbum deli-
ciari cum filiis hominum, formam haben
do circumſcriptam ex natura humana, in
medio angelorum & hominum mirum &
adoratione dignum, quia non euacuauit
ex aduerſo veniens peccatum, immò iam
tunc factum eſt illud, quod alibi ſiue aliũ-
de dictum eſt: Vbi autem abundauit de-
lictum, ſuperabundauit & gratia. Vbi nam
que abundauit tantum tantæ præuarica-
tionis delictum, vbi ſuper mortem animæ,
qua mortui fuimus in illis parentibus no-
ſtris per illud originale peccatum acceſsit
mors altera, mors, ſcilicet, corporis, proui
dentia Dei, dicentis ad hominem quia ter
ra es, & in terram ibis: gratioſum, acceſsit
præceptum ad charitatem filij obedientis,
quatenus ipſe filius talis fieret abſque pec
cato, quales non propter peccatum facti
fueramus, id eſt, non ſolùm noſtram, quã
propoſuerat aſſumere naturam, offenſus
non reſurgeret, verum etiam propter nos
vſque ad mortem noſtram deſcenderet,
quod eum maximè deceret, quemadmo-
dum (vt iam meminimus) Apoſtolus di- *Hebr. 2.*
cit: Decebat enim eum propter quem om- *Philip. 2.*
nia, & per quem omnia, qui multos filios *Rom. 8.*
in gloriam adduxerat, autorem ſalutis eo *Ioan. 14.*
rum per paſsionem conſummari. In hac er *Charitas*
go conſummatione, eò quòd per paſsionẽ *patris & fi*
conſummatus eſt ipſe autor ſalutis noſtræ, *lij, & ſpiri-*
pondus eſt paterni præcepti, decus eſt obe *tus S.*
dientiæ filij paternæ dilectionis, de quo i-
dem Apoſtolus dicit: Humiliauit ſemeti-
pſum, factus obediens vſque ad mortem,
mortem autem crucis. Et alibi: Qui etiam
ꝓprio filio ſuo non pepercit, ſed ꝓ nobis
omnibus tradit illum. Et ipſe filius ipſa
nocte qua tradebatur, ait ad diſcipulos
ſuos: Sed vt cognoſcat mundus, quia ego
diligo patrem, & ſicut mandatum dedit
mihi pater ſic facio. Et quia per charitatẽ
pater hoc mandatum dedit, & per charita-
tem filius obediuit vſq; ad mortem crucis,
ipſa autem charitas ſanctus eſt ſpiritus eo-
rundem patris & filij, rectè & venerabili-
ter idem Apoſtolus ad Hebræos dicit. San
guis Chriſti qui per ſpiritum ſanctum ſe- *Hebr. 9.*
metipſum obtulit immaculatum Deo, e- *Philip. 2.*
mundauit conſcientiam noſtram ab operi-
ribus mortuis, ad ſeruiendum Deo viuen-
ti. Hanc eius humilitatis & obedientię glo-
riam magna gloria confeſtim ſecuta eſt.
Nam propter hoc Deus illum exaltauit, &
donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne
nomen, vt in nomine Ieſu omne genu fle-
ctatur, cæleſtiũ, terreſtrium, & infernorũ.
Hic iam audire plurimum delectat illud,
quod idem Apoſtolus vas electionis, quã
gratioſè, quã venerabiliter intonat: Adea *Adeam⁹ cũ fiducia ad thronũ gratię.*
mus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ,
vt miſericordiam conſequamur, & gratiã
inueniamus in auxilio tempore oportu-
no. Fidentes nos eſſe vult, fiduciam nos ha
bere hortatur, quæ videlicet fiducia nimi-
rum venerabilis atque laudabilis eſt, quo- *1. Cor. 8.*
niam fides eam cum dilectione, fides ſcien
tiam

Obiectio contra fiduciã iſtã.

tiam cum charitate habens, operatur. Quid enim? Tu fortè ſuſpenſa mente alta cælorũ ſuſpiciens, & illic intuens oculo cõtemplationis hunc altiſsimum Dei filium, ſtantẽ, ſiue ſedentem à dextris Dei, ad dexteram maieſtatis in excelſis, tremebundus & magna formidine tactus in corde tuo dicis: ehen, quidnam erit de oobis ſeruis iniquis & ſceleſtis, quorum propter ſcelera

Reſponſio. *Marci 11.*

talis ac tantus Dominus, tot & tantus affectus eſt contumelijs vſq; ad mortẽ, mortẽ antem crucis? Cũ hoc vel huic ſimile aliquid dixeris, non vane videatur tibi, quod ille (vt eſt mitis & humilis corde) veraciter reſpondere poſsit. Nec ego talis ac tantus nunc exiſterem, niſi cauſa tui, niſi propter peccata generis humani. Et reuera

Hebr. 2.

ſic eſt, tamq; certum nobis eſſe debet, ac ſi ore proprio reſpõſum eiuſmodi daret aut dediſſet. Vt quid enim homo iſte ſiue filius hominis in Deum aſſumptus eſt? vt quid paſſus vel mortuus eſt? Nónne pro impijs? nónne pro inimicis? Videmus autẽ (ait idem Apoſtolus) Dominum Ieſum Chriſtum, propter paſsionem gloria & honore coronatum. Ergò impij & ſcelerati cauſa fuerunt ei, vt coronaretur & ſederet à dextris Dei, coronatus gloria regni, honore Pontificij. Multum igitur debet impijs per fidem eius ad pietatem conuerſis, multum debet inimicis per ipſum Deo re-

Adeamus ad thronũ gratiæ.

conciliatis. Hinc iure nobis fiducia, & fiducia noſtra ipſi placet, quoniã iuſta eſt, quoniam rationabilis eſt. Igitur cum fiducia (inquit) adeamus. Quo adeamus? Ad thronnm gratiæ. Magnificè dictum, venerabiliter audiendum. Quid enim eſt thronus gratiæ? Dulcins quippe ac delectabiliꝰ hoc ſonat, quod dicit, ad thronum gratiæ, quã ſi diceret, ad thronum iudicij vel iuſtitiæ. Et quidem thronus Chriſti filij Dei, thronus eſt iudicij vel iuſtitiæ, & in hoc tempore magis expedit nobis, vt primum ſit thro-

1. Tim. 1. *1. Cor. 15.*

nus gratię. Quibus vel qualibus nobis? Nimirum peccatoribus, quorum (ait idem Apoſtolus) primus ego ſum, & gratia Dei ſum id quod ſum. Deniq; & eius coſecutionis, de qna cùm præmiſiſſet, quod iam di-

Animalia illa quatuor reuertentur & non reuertentur *Ezech. 1.*

ctum: adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, protinus ſubiunxit, vt meſericordiam conſequamur, & gratiam innenia mus in auxilio opportuno: magnum in ſe ipſe ſciebat experimentum, quia cũ fuiſſet peccator & blaſphemus, cõſecutus erat de illo throno gratiæ duo hæc, miſericordiã & gratiam, miſericordiam videlicet remiſſionem peccatorum, & gratiam, ſcilicet, inſuper Apoſtolatum. Hoc nunc interim opus ſiue officium eſt, non tam iudicis ſedentis in throno iudicij ſiue iuſtitiæ, quã Pontificis ſummi, ſedentis in throno gratiæ, futurum autem eſt, vt ſedeat iudex in throno iudicij, ſedeat rex io throno iuſtitiæ, quando reuertentur quatuor animalia hæc, ſine quatuor vnius animalis facies, de quibus nobis hactenus ſermo eſt. Reuertentur enim modo quodam, & non reuertentur. Vtrunque enim in propheta ſcriptum eſt: Non reuertebantur (ait) cùm incederent, ſed vnumquodque eorum ante faciem ſuam gradiebatur. Et ſubinde: Et animalia ibant, & reuertebantur in ſimilitudine fulguris coruſcantis. Quo ergo modo non reuertentur? Eo nimirum mõdo non reuertentur, vt Chriſtus, qui ſemel paſſus eſt, iterum patiatur. Quo autem modo reuertentur? Memoriter quippe tenendum, qnatuor vnius animalis facies, eſſe vnius Chriſti quatuor ſacramenta hæc, quæ Chriſtiano ignorare non licet, incarnationem, paſsionem, reſurrectionem, aſcẽſionem. Eo vtique modo, vt ſedeat in nouiſſimo die in ſede maieſtatis ſuæ, filius hominis cum ioſignibus ſuæ paſsionis, ſcilicet, cum cicatricibus vulnerum, quæ in manibus, & pedibus, & in latere ſuo ſuſcepit, & demonſtret omnibus quia reſurrexit in veritate carnis, & faciet cum omnibus electis ſuis, qui erunt à dextris, illud quod di-

Deut. 32.

ctum eſt in cantico Deut. Sicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eũ, atq; portauit in humeris ſuis. De vtroque hoc, ſcilicet, & de non reuertendo,

Hebr. 9.

& de reuertendo, idem Apoſt. dicit: Neq; vt ſæpe offerat ſemetipſum, quemadmodum Pontifex intrat in ſancta per ſingulos annos in ſanguine alieno. Alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nũc aũt ſemel in cõſummatione ſeculo-

Quæſtio de beatitudine ſanctorũ tam olim defunctorũ.

rum ad deſtructionẽ peccati per hoſtiam ſuam apparuit. Et quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc iudicium; ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata, ſecundo ſine peccato apparebit expectantibus ſe in ſalutem. Quod cùm dicit, non ab re quærat aliquis. Quid factum eſt hactenus vel nunc fit in omnibus ſanctis, qui expectauerunt eum ab origine mundi, ſi tunc apparebit? Nam apparebit, de eo dicimus quod nondum videmus. Quid ergo factũ eſt illis? Nunquid nondum vident gloriã Domini, gloriam & honorem hnius filij hominis, ſedentis à dextris Dei? Vt quid ergo tantopere deſiderant peregrinari à

2. Cor. 5. *Philip. 1.*

corpore, niſi vt pręſentes ſint ad Deum? Vt quid cupiunt diſſolui, niſi vt cum Chriſto ſint? Quomodo ergo nunc dicit, ſecundo apparebit expectantibus ſe in ſalutem? An

Reſponſio. *1. Teſſ. 4.*

fortè propter illos dicit, qui tũc in corpore pręſeotes eraot, iuxta quod & ad Teſſolonicẽſes dicit:

ſes dicit:

ſes dicit: Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in æra, & ſic ſemper cum Domino erimus. Et hoc quidem rectè ſentitur. Veruntamen & de omnibus ſanctis, qui peregrini à corpore, præſentes ſunt ad Deũ, nihilominus rectè dicas, quia expectant eum, rectè (inquam) dicas, quia & vident eum, & expectant eum. Nondũ enim toti vident eum, nondum in carne ſuo vident Deum. Hæc eſt expectatio illorum, vt in carne videant Deum. Scio enim

Iob. 16.

(ait beatus Iob) quòd redemptor meus viuit, & in nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deũ ſaluatorem meũ. Pro huiuſmodi expectatione rectè intelligis dictum, ſecundo apparebit expectantibus ſe in ſalutem. Et qualis (rogo) tunc erit eius apparitio? quali cum voce gloria Domini, quanta cum commotione apparebit? In iuſſu enim (ait idem Apoſtolus) & in voce archangeli, & in tuba Dei deſcen-

Matth. 16. 25.

det de cælo, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi. Magnus erit ille rugitus leonis, tenentis atque amplexantis prædã, ſcilicet ſanctos & electos omnes conſtitutos à dextris, quorum omni multitudine diabolum ſpoliauit, & rugientis ſuper illos qui à ſiniſtris erant, tali rugitu vt dicat: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius, poſtquam

Iob. 40.

dixerit à dextris: Venite benedicti patris mei. Tunc ſicut ad beatum Iob dictum eſt, videntibus cunctis præcipitabitur ille Behemoth, quod interpretatur animal, ſcilicet, diabolus, leo contrarius, leo dictus

Duplex leo facies aquilæ, poſt extremũ iudicium.

propter feritatem. Nam iſte qui rugiet ſuper eum, & ſuo rugitu præcipitabit eum, leo dicitur propter fortitudinẽ. Cùm hoc factum fuerit, tunc demum omnis rugitus

Matth. 13.

magni huius leonis ceſſabit, cauſam deinceps propter quam rugiat, non habituri, videlicet ablatis de regno eius omnibus ſcandalis: & tunc facies aquilæ ſublimius euolabit, pariter volãtibus, & ſequentib. quocunque ierit, pullis eius omnibus, benè adultis, & benè probatis, quod non degeneres ſint, valentes, & digni oculis apertis inſpicere ſummam claritatem ſolis æterni, videre facie ad faciem gloriam ſummæ diuinitatis, gloriam beatæ trinitatis, vnius Dei, patris, & filij, & ſpiritus ſancti.

Viſio diuinæ claritatis enarrari nõ poteſt.

Quid amplius de facie iſta, ſcilicet, facie aquilæ, dicere poſſumus? Longius enim ſupereminet, quàm vt viſu noſtro conſequi valeamus, quamdiu in hoc mortali corpore peregrinamur. Hoc tantum dixiſſe libet, quia viſio faciei huius, viſio claritatis filij Dei, quam videbunt illi beati, ſecundum hanc orationem ipſius: Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum, vt videant claritatem meam, quam dediſti mihi, quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi, viſio (inquam) illa, videntibus ignis erit, nec qualiſcunque ignis, imò & caminus erit, iuxta illud Eſaiæ: Dixit Dominus, cuius ignis eſt in Siõ, & caminus eius in Hieruſalem. Denique in Sion, id eſt, in præſenti Eccleſia, quantuluſcunque ignis eſt, cognoſcere ex parte, videre per ſpeculum & in ænigmate. At in illa cæleſti Hieruſalem videre facie ad faciem, caminus eſt, inæſtimabiliter magnũ æterni amoris incendium eſt hominis quatuor incõſumptibilia fomẽta hæc.

Ioan 17.

Viſio illa hic ignis eſt illic caminus erit.

Eſa. 31.

1. Cor. 13.

Hebr. 2.

Propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autor ſalutis eorum per paſsionem cõſummatus eſt. Nónne iſtorum conſideratio ſiue frequẽs meditatió, quendam facit amóris ignem in iſta Sion? In primis de eo quod primum poſitum eſt, propter quem omnia, interrogo, nónne dũ iſtud conſiderans, nónne ex ſubiacẽte fidei ſcintilla ſuſcitatur in te lucida iucundæ dilectionis flãma? Quid enim? Pater optimus, dum vnicũ in ſecreto ſui pectoris haberet filium, theſaurizare voluit illi theſauros auri & argenti, lapidumque prætioſorum, & omnis bonæ ſuppellectilis, ædificare palatium regni, cunctaq́; prouidere miniſteria regalis curiæ, exercitum copioſum, familiam numeroſam, duces, præfectos, tribunos ac centuriones, ſeruos & ancillas, ſeu clientes, ac miniſtros, qui pulchrà varietate diſtincti, aſtarent ei ſedẽti in medio ipſorum, ac deſeruirent in ordinibus ſuis. Idcircò fecit hæc omnia, cælum & terram, cælum inuiſibile replens Angelorem agminibus, terram autem tot & tantis humanæ cteaturæ generationib. in quibus ſumus & nos. Quis ad hæc non reſpondeat, quia vel ſola cauſa hæc magnam dliectionem exigit, magnæ nos illi dilectionis ac deuotionis debitores facit. Adde quod ſecundo loco dictum eſt, per quem omnia. Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Si omnia vtique per ipſum inter omnia. Adde quod tertio loco dictum eſt, qui multos filios in gloriam adduxerat. Vnus enim & ſolus ipſe Dei filius erat, ſed noluit ſolus remanere, immò voluit multos fratres habere, quos & ante omnia ſecula ſibi conformes facere, id eſt, in gloriam filiorum Dei adducere prædeſtinauerat. Adde quod illum optimè decebat, quia cùm periſſent in Adam tot filij Dei, fratres ſui, ipſe author ſalutis eorum per paſsionem conſummatus eſt. Quanta dilectione digna ſunt hæc? Nimirum propter hæc non diligere illum, nimiæ ingratitudinis eſt, ſumma

Propter quẽ omnia

Per quem omnia.

Qui multos filios in gloriã adduxerat.

Rom. 8.

Titum. 1.

Autor ſalutis eorum.

Leui.6. eſt, ſúma nequitia eſt. Quaſi ligna hęc ſunt, ſubiecta ſemperq; ſubijcienda in altari, ad nutriendũ ſanctæ huius dilectionis ſeu iuſti amoris ignem, ſicut in ſancta & myſtica lege ſcriptum eſt. Ignis in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos, ſubijciens mane ligna per ſingulos dies & impoſito holocauſto deſuper, adolebit adipes pacificorum. Ignis eſt iſte perpetuus, qui nunquã deficiet in altari. Et nunc quidem in Sion id eſt. in præſentia Eccleſia (ſicut iam dictũ eſt) dilectio hęc ſiue amor iſte ignis eſt, ſed nondum tantus, vt caminus iure dici poſſit. Caminus illic erit, vbi præ magnitudine amoris & torrentè voluptatis illi beatæ Hieruſalem, ſcilicet, ſanctorum atque electorum omnium vniuerſitati, nihil aliud quàm Deum cogitare aut reſpicere vacabit. Holocauſta ſuper hũc ignem, & adipes pacificorum, laudes & gratiarum actiones erunt, à quibus nunquam ceſſare poterunt. Nam beati, qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te, Amen.

Qualis ſtatus beatorũ
Pſal. 83.

Expliciunt libri reuerendi domini Abbatis Tuitienſis, pię memoriæ Roberti ſiue Ruperti, de Gloria & Honore filij hominis, libri equidem ab optimis quibuſq; iamdiu deſiderati, & à nemine non ſtudioſiſsimè euoluendi.

HYMNVS SIVE ORATIO RVPERTI AD SANCTVM SPIRITVM, CVIVS MENTIONEM FACIT

libro duodecimo. Qui decantari poteſt ſic, vt & Hymnus ille: Veni creator ſunctus, &c.

DEus meus & Dominus,
Tu es ô ſancte ſpiritus,
Arma mea. ſcutum meum,
Veni in adiutorium
Tu patris diligentia,
Tu vera Chriſti charitas
Ex te fuit conſilium
Saluationis hominum.
Traxiſti de cælo Deum,
In vterum fœmineum.
Tu es amor, per quem Deo
Coniuncta eſt noſtra caro.
Feciſti domum corporis
In matre filio dei,
Septem columnis editam
Per ſeptiformem gratiam.
Virga Ieſſe flos ortus eſt
Super quem requieſceres.
Cum tuis ſeptem oculis
Vnus lapis apparuit.
Tot cornibus, tot oculis
Præmuniens agnum Dei.
Opponis hunc in prælio
Vrſo, leoni, colubro.
Et ſicut mori voluit,
Nos quoque, doces commori.
Dum viuos aqua ſepelis,
O artifex mirabilis,
Pro ſupultura triduo
Fit trina rei merſio,
Vt mortuus obruitur,
Vt reſurgens egreditur,
O Deus, noſtris auribus
Audiuimus patres noſtri
Opus, quod operatus es,
Annunciauerunt nobis,
Dum proceſsiſti igneis
In linguis à throno Dei.
Vt terra cælum fieret,
Vt dij eſſent homines,
Tonant ergo miraculis,
Verbis pluunt cæli noui.
Quam terra bibens pluuiam,
Nouam concepit gratiam
Inde per orbem geniti
Adoptionis, filij.
Abba pater in te Deo
Clamamus ſancte ſpiritus.
Magna ſunt iſta domine
Tua miſericordia
Quem ſpem meam reficiunt,
Vt inuocem nomen tuum.
O fidei ſignaculum,
Aduocate fidelium,
Lux ignis & fons luminis,
Audi vocantem & veni,
Vides vim mei frigoris,
Scis glaciem mei cordis,
Sed aſpira paraclete,
Si flaueris fluent aquæ,
Mel optimum, vinum bonum,
Hoc vile reple vaſculum,
Et erit vas in gloria,
Quanquam teſta ſit lutea
Ignis Dei quo angelus.
Et qui homo eſt & Deus.
Stans iuxta aram, aureum
Repleuerat thuribulum.
Purifica preces meas,
Incenſa mea concrema,
Vt aſcendat ante Deum
Fumans odor aromatum,
Da oculos vt videam
In maxilla leuiathan.
Foramen armilla Dei.
Maria per quod exijt.
Dux bone prælio validus
Compunctionis gaudium,
Quo caſtra pœnitentium
Regno Dei vim faciunt,
Te duce patris facies
Et filij videnda eſt.
Et tu ab illis profluis
Fons vitæ pacis fluuius.
Et nunc tibi pio Deo
Et pio ſit laus Domino.
Et gratiarum actio.
Cum patre & cum filio.

AMEN.

EPISTOLA

EPISTOLA HVIVS OPERIS COMMENDATORIA

DOmino & amico ſuo
Ruperto, Venerabili
abbati, frater Meingoh
ſalutem & ſeruitium
bonæ volun tatis. Per-
ſecto libro tuo de glo-
Math.13. ria & honore filij homi
Addo negotijs. nis, reſectus ſum & de-
lectatus ſicuti in omnibus diuitijs, beatifi-
Prou. 24. cans negotiatorem illum Euangelicum, quæ
rentē bonas margaritas, qui inuenta vna pre-
tioſa margarita, dedit omnia ſua, & compara
uit illam, & qui abiectis huius ſeculi guſtat &
videt quàm ſuauis eſt Dñs. Ego verò diſtra-
ctus ſolicitudinib. & curis grauiter premen-
tibus, neglecto bonæ mentis exercitio, vrti-
cas ſolū & ſpinas pario. Per agrum (inquit ſa-
piens Salomon) hominis pigri trāſiui, & per
vineā viri ſtulti, & eccè totū repleuerant vr-
ticæ, operuerunt ſuperficiē eius ſpinæ, & ma
ceria lapidum deſtructa erat. Quod cū vidiſ-
ſem, poſui in corde meo, & exemplo didici
diſciplinam. Parum (inq̄) dormies, modicum
dormitabis, pauxillū manus conſeres vt qui-
eſcas, & veniet tibi quaſi curſor egeſtas, &
mendicitas, quaſi vir armatus. Egeſtatem &
mēdicitatē ſuppleat miſeratus, qui cū diues
eſſet, egenus factus eſt propter nos. Ora pro
nobis pater. De penultimo lib. ſuper quo re- *2.Cor.8.*
quiſiſti noſtrę paruitatis iudiciū, hoc intelli- *Iudiciū ſuper lib. 12.*
go, q̄ angelus Tobiæ reſpondit: Sacramen- *de reuelationibus.*
tum regis abſcōdere, bonū eſt: opere aūt re-
uelare & cōfiteri, honorificū eſt. Deus cùm
ſit veritas, de ſeipſo magna & fortia pronun *Tob. 12.*
ciauit ſine arrogantia. Ita qui de donis Dei, *2.Cor. 12.*
nō in ſemetipſo, ſed in Dño gloriatur, ſum-
pta honeſta & neceſſaria occaſione, laudabi-
liter Deū magnificat. Sic Paulus Apoſt. glo-
riatus in infirmitatib. ſuis, ſuper gloriatur de
reuelationibus & viſionibus Dei, ad honorē
veritatis veritatem dicens: & poſtquā ſe pro
nunciat raptum in tertiū cælum, & in para-
dyſo audiſſe arcana verba, quæ non licet ho
mini loqui Inſipiens (inquit) factus ſum, vos *1.Cor.1.*
me coegiſtis. Coegit vos, adiurauit vos tan-
ta & tam glorioſa perſona per nomen Domi
ni, quod faceret bonū ſignum, bona campa-
na ſic pulſata, niſi ſonare laudem Dei. Bone
pater, tuis orationib. ſanctiq; tui conuentus
cōmendata ſit Eccleſia noſtra, vt Dominus
det nobis paſtorem in beneplacito ſuo,
vt in Domino idem ſentiant om-
mnes, & non ſint in nobis
ſchiſmata. Vale.

BREVIS DESRIPTIO VITAE RVPERTI IN EODEM VOLVMINE.

ISte dominus Rupertus à pue-
rulo ſicut tunc mos erat, apud
nos in monaſterio Sancti Lau-
rentij propè Leodium oblatus
fuit & nutritus, ac elementis li
terarū primitus imbutus. Qui ſicut ætate, ſic
virtutibus germinauit feliciter. Erant tunc
In eodem monaſterio viri ſcientia, & virtuti
bus, ac fama præclari. Qui in ciuitate & diœ-
ceſi Leodienſi fulgebant ſicut luminaria in
firmamento cæli. In illis temporibus ſpecta-
bilior erat benè literatus, quā benè numma-
tus. Factus verò Presbyter, acceſsit ad cor al
tum, & excubans matutinis orationibus, vn
de fruebatur ſæpenumero illuſtratione diui
na, & aperuit ei ſapientia Dei ſenſum, vt in-
telligeret ſcripturas, & tractaret de illis ſum
ma facultate, ſumma vtilitate. De ipſo etiam
ſic ſcribit dominus Abbas Sancti Trudonis
in Chronica ſua: Dominus Fredericus Ar-
chiepiſcopus Colonienſis, Rodolphum Ab-
batem Sancti Trudonis ſecum Coloniā du-
xit propter metum Imperatoris, & commē-
dauit eum Ruperto Abbati Sanctæ Mariæ,
Sanctiq; Heriberti vltra Rhenum Tuitij. I-
ſte Rupertus Leodij nutritus fuit in cœno-
bio Sancti Laurentij. Quem propter præcla-
ram nominis eius famam in ſanctarum ſcri-
pturarū ſcientia Archiepiſcopus ſibi aſſum-
pſerat, & Abbatē prædicti loci conſtituerat.
Huius viri multa & præclara extant librorū
volumina, quæ de diuina pagina exarata,
reliquit in Eccleſia. Cuius corpus viuentis
nec ſomno poterat requieſcere in diuinæ le-
gis meditatione. Hæc ille ſibi.

Obijt Anno Domini. M. C. XXVIII.

At in lapide tumuli eius inſcriptum habetur, Anno Domini M. C. XXXV.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS EPISTOLA AD SEDIS APOSTOLICAE PRAESVLEM ROMANVM PONTIFICEM.

ANte faciem tuam ô princeps,beatiſſ.Petre,teſtis
Chriſti ac præcentor Chriſtianæ fidei, ſimulque
inte faciem vicarij tui Papæ, viam latã inueni-
re,& ſpatiũ habere,noſtra paruitas depoſcit: Di-
cit autem quidam de principibus ſapientiſsimis:
Donum hominis dilatat viam eius,& ante prin-
cipes ſpaciũ eius facit. Ne igitur vacuus venirẽ,
Prou. 18. donum præſentaui, quale manus mea reperire
potuit: & vtinam donum perfectum,ſiue datũ
optimum, vt dicas,hoc deſurſum eſt, deſcendẽs
à patre luminum. Eſt enim hoc donum non ex
Iaco. 1. corruptibilibus auro & argento,quibus maximè delectantur principes ſeculi,
ſed eſt opus ex gratia Dei,qua ſola delectati ſunt & delectantur principes ſan-
Apoc. 5. cti:quibus ipſe Rex Regum & Dominus dominantium principatum dedit æ-
ternum in regno ſuo cæleſti,habetque amabilem hunc in fronte titulum: De
glorificatione trinitatis & proceſsione Spiritus Sancti. Fortè dicit aliquis.Suf-
Obiectio. ficiunt iam principib. noſtris dona ſiue donaria huiuſmodi. Meminiſſe debes,
quia cùm fieret tabernaculum Domini, & inſtanter quotidie mane vota po-
pulus offerret,artifices venire compulſi,dixerunt Moyſi: Plus offert populus
quàm neceſſarium eſt. Iuſsit ergo Moyſes præconis voce cantare: Nec vir
Exod. 3. 6. nec mulier quicquã offerat in opere ſanctuarij.Sicq́; ceſſatũ eſt à munerib.offe
rendis,eò quòd oblata ſufficerent & ſuperabundarent.Ad hæc,inquam: Equi-
dem memini, ſed quorſum iſtud? Hoccine intendis,vt quoniam tabernacu-
Exod. 25. lum illud manufactum ſecundum exemplar fiebat tabernaculi non manufa-
cti ſiue cæleſtis,quod in monte monſtratum eſt Moyſi, nos quoque ſecundum
exemplũ illius prohibitionis debeamus prohiberi, & ceſſari à muneribus offe-
rendis in opere ſanctuarij cæleſtis,ceſſare ab exercitio gratiarum ſiue chariſma
1. Cor. 12. tum,quæ Spiritus Sanctus,prout vult,diſtribuit ſingulis, ſcilicet, à ſermone ſa-
pientiæ,à ſermone ſcientiæ,à generibus linguarum, ab interpretatione ſermo
num,quoniam ante nos alij ſatis ſapienter,ſatisque ſcienter locuti ſunt & ab-
undanter ſermones Dei interpretati ſunt? Nunquid quia illic voce præconis
cantatum eſt,vt nec vir nec mulier quicquam offerret in opere ſanctuarij,nos
Reſponſio. quoque quaſi per allegoriam includere vis, vt iam in opere ſanctuarij cæleſtis,
Gen. 30. nullum offeramus donũ de diuitijs ſalutis,de theſauro ſermonis Domini. Noli
quæſo, noli eſſe allegoricus nimis. Meminiſſe debes & tu,quid ſancti patres an
Myſteriũ te nos ſenſerint de illa ſtropha ſimplicis Iacob: Tollẽs (ait ſcriptura) Iacob vir-
in virgis Ia- gas populeas virides & amygdalinas,& ex platanis, ex parte decorticauit eas,
cob. detractisque corticibus in his quæ ſpoliata fuerant, candor apparuit: illa verò
Leuit. 6. quæ integra erant viridia permanſerunt, atque in hunc modum color effectus
eſt varius. Denique iuxta myſticum illud exemplum,non paſsim vbique,ſed in
pleriſque locis corticem literæ detrahimus,& candorem allegoriæ tenemus,in
nonnullis allegoriam non quærentes, moralem ſenſum in viriditate literæ
retinemus. Exempli gratia: Ignis (ait Dominus) in altari ſemper ardebit, quem
Leuit. 6. nutriet ſacerdos,ſubijciens manè ligna per ſingulos dies & impoſito deſuper
holocauſto,adolebit adipes pacificorum. Ignis iſte eſt perpetuus,qui nunquam
deficiet de altari. Quid valeret in iſto præcepto literæ cortex? Cortice ergo de
trahimus,& allegoricæ intelligẽtiæ ſpiritum tenemus,dum altare Dei cor no-
Humilitas ſtrum,& in hoc ignem qui ſemper debet ardere,charitatis flammam intelligi-
auctoris. mus. Fateor tibi magne ſacerdos,quia præſens opus,& quæcunque hactenus ſi-
mili ſtudio peregi, ſic aſſero, ſic æſtimo vel æſtimare cupio,tanquam ligna,qui-
bus nutriri poſsit ignis charitatis ſiue amoris in altare Domini,in corde cuiuſ-
piam legentis ſiue audientis,& legendo ſiue audiendo cupientis proficere in di

lectione

dilectione nominis Domini. Neque enim donum hoc quo (vt præſcripſi) viã
ſiue ſpatium ante principes mihi cupio parari, tanti æſtimo quanti eſt aurum,
& argentum & præcioſi lapides, quanti hyacinthus & purpura, coccuſque bis
tinctus & byſſus, quæ ſpiritualiter in conſtructione ſpiritualis tabernaculi offe-
runtur. Benė nobiſcum agitur, ſi hæc ſcripta noſtra ſaltem pretium lignorum
habere iudicentur, quib. iam dictus ignis in altari Domini, in corde cuiuſpiam
puſilli efficaciter nutriatur. Porrò in eo quod iuſſit Moyſes præconis voce can- *Exod. 36.*
tari: nec vir nec mulier quicquam vltra offerat in opere ſanctuarij, ſicut & in
multis alijs ꝑmaneat ſenſus literalis: quomodo partib. virgarũ, cortex viridis,
quia nõ ſicut illic ceſſatũ eſt à ſpiritalibus offerendis. Non benė videntiũ imò
inuidentiũ eſt, tali ſimilitudine vti, vt dicant: ſicut tũc offerebat populus plus ꝙ
neceſſariũ fuit, ita nũc plures ſcribũtur libri, quã neceſſariũ ſit, ſemper licuit ſem
perq́; licebit vnicuiq; dicere, ſalua fide, quod ſentit: nolentẽ autẽ noſtra, nemo
compellit. Vellem, quoniam lex præcipit Domini? tibi ſummo ſacerdoti pro- *Romanorũ*
bata vel accepta eſſe hæc fidelis animæ oblata, vt verė primitias dignė in opus *Pontifex*
Domini ſuſcipiendas. Vbinam hoc præcipit myſtica lex Domini? In conſtru- *ſummus*
ctione tabernaculi ſupra memorati, in verbis iſtis: Loquere filijs Iſrael vt tollãt *ſacerdos.*
mihi primitias, ab omni homine, qui offert vltrónius, accipietis eas. Et quis eſt
ille omnis homo primitias offerens vltroneus, niſi is in quo fides, quæ prima
virtus eſt, per dilectionẽ operatur? Nimirum rectė dicitur ille vltroneus. Eſt e-
nim hilaris dator quẽ diligit Deus, & proinde ſiue parum offerat ſiue multum, *Exod. 22.*
dignė oblationes eius primitiæ dicuntur & ſunt. Quapropter & iſtud eſt notã- *Homo vl-*
dum, quia oblationes, quæ ſecundum pretium ſui viliores ſunt, non vltimo lo- *troneus.*
co ex ore Domini nominatæ ſunt, ſcilicet pili caprarum & rubricatæ pellis a- *Galat. 5.*
rietum, ſed loco ferė medio cunctarũ oblationum: ita vt prima poſita videas *2. Cor. 9.*
aurum, argentum & æs, hyacinthum & purpurã coccumq́; bis tinctũ, byſſum:
nouiſſima autẽ aromata in vnguentum & thymiamata boni odoris, lapides
onychinos, gemmas ad ornandũ Ephod ac rationale: & medio (ſicut iam di-
ctum eſt) loco pelles caprarũ, & pedes arietũ rubricatas. Nónne per hunc quo- *Exod. 25.*
que ordinem vtiliter commonemur, quia quæ parua hominibus videntur in-
terdum pro bona voluntate offerentis Deo magis accepta habentur, & inter
primitias ab eo computantur. Accipias ergo à me homine vltroneo primitias
iſtas quas obtuli, in primis præſens opus IX. diſtinctum libellis, de Glorificatio-
ne Trinitatis, & proceſſione ſpiritus ſancti. Sunt alia quæ nunc vſque præſenta *Catalogus*
re non potui, opus quoddam XIII. librorum de victoria verbi Dei. Itemq́ue o- *operum Ru*
pus de Gloria & honore filij hominis, in totidem libellis. In XII. prophetas. *perti.*
XXX. libri. In Apocalypſim libri XII. In Euangelium Ioannis libri XIIII. De
S. trinitate & operibus eius, libri XLIII. In Samuelem & Dauid libri XV. In ho
norẽ beatæ Mariæ virginis ſuper Cantica lib. VII. Scripſerã & ante hæc omnia
opuſculũ de Sacramentis ſiue officijs diuinis per circulum anni, diſtinctum li-
bellis ſiue tomis. XII. Hoc donum, Sicut initio memini ex Salomone dicente, *Prou. 18.*
donum hominis dilatat viam eius & ante principes ſpacium ei facit. Hoc, in-
quam, donum quis prohibere debet, ne huius hominis viã dilatet, & ante prin-
cipes ſpacium eius faciat, præſertim clamante deſuper auctoritate diuina. Ab o- *Exod. 52.*
mni homine, qui offert vltroneus, accipietis primitias? Hominem quippe me *Rupertus homo vltroneus.*
eſſe vltroneum, veraci ſententia profiteor, quia non conductus mercede
hominis, ſed ſola delectatus dulcedine verbi diuini, circa hoc donum *Pſal. 41.*
laboraui, offerendum in opus tabernaculi Domini: & ea cauſa
hæc recordatus ſum, & effudi in me animam meam,
quoniam tranſibo in locum tabernaculi
admirabilis, vſque ad domum Dei
in voce exultationis & con-
feſſionis.

AD LECTOREM.

ACCIPE HIC LECTOR

CANDIDISSIME COMPENDIOSVM INDICEM BREVEMQVE SVMMAM OMNIVM FERME EOrum, quæ digniora nobis notatu viſa ſunt. Quæ vt ſtudioſiſsimo cuique quantocyus offerrentur, diuiſimus vnamquãq; paginam in quatuor partes, deſignatas per has quatuor literas, A, B, C, D. ita vt A folij principium: B, inferiorẽ partem, C, principium ſuperius: D, finem paginæ demonſtret. Fruere igitur hoc noſtro labore, multoq; magis ſubſequẽtibus ipſius Ruperti libris, ſacro paracleti munere nobis omnibus diuinitus dedicatis.

A

ABdicatio templi manufacti per fumum deſignata. 97.a
Abraham quomodo typum geſsit Dei patris. 51.b
Abrahæ fidẽ Iudæi non capiebant, ideò data eſt eis lex. 83.d
Adam vir non beatus, abijt in conſilio impiorum &c. 66.d
Adam perdendo tres virtutes infuſas, perdidit ſimilitudinem Dei 71.b
Aedificare ſolitudines ſibi, quid eſt. 82.a
A fructu frumenti, vini & olei, duplex expoſitio. 69.d
Alæ ſex in duobus Seraphin quid deſignant. 107.a
Alphabeti Hebraici. 22. literæ & earum interpretatio. 78.a
Aman ſuperbiſsimus aſsimulatur diabolo. 90.c
Amicus noſter ſingularis, Chriſtus eſt. 1.d
Angelorum nouem chori, qui dicuntur Ordo cæli. 25.d
Angelis apoſtatis propter eorum ſuperbiam non datur ſpiritus ſanctus in remiſsionem peccatorum. 28.b
Angeli adminiſtrabũt vſque ad extremum iudicium, non poſtea. 31.a
Angelorum qui perſtiterunt, remuneratio. 33.d
Angelos Deus creauit & magnificauit ſed non iuſtificauit. 35.b
Animæ impragnatio in baptiſmo. 27.c
Animus hominis quando amicus, & quando deſertor eſt. 1.c
Anni hominis, 120. quia tot vixit Moyſes. 45.a
Antequam fierent ibi eram. 104.a
Antiquis patribus maior fuit flendi cauſa quàm nobis. 87.a
Anulus Ruperti tres libri de ſacramentis. 1.a
Apocalypſis tot habet ſacramenta quot verba. 30.a
Apoſtoli accepto ſpiritu ſancto primum ex Dauid ſumpſerunt teſtimonia. 66.a
Apoſtolorum cor & os ante ſpiritus ſancti miſsionem anguſtum fuit. 68.b
Apoſtolis bis datus eſt ſpiritus ſanctus, ſcilicet, in remiſsionem peccatorum, & diuiſiones gratiarum. 69.b
Aquarum decurſus in primo pſalmo ſunt gratiarum diuiſiones. 67.a
Aqua ſpiritus ſanctus, aquæ diuiſiones gratiarũ. 106.a
Aſsimulatus Deus in manu prophetarum. 84.a
Aſsimulatio trinitatis in Aſſuero, Mardochæo, & Heſter. 90.b
Auferre de ſpiritu Moyſi & dare ſeptuaginta ſenioribus quid fuit. 60.c
Aurum opus decoris tui, quomodo intelligitur. 29.a
Aurum in templo quod eſt corpus Chriſti, ſunt chariſmata ſpiritus ſancti. 107.a
Auxilium trinitatis in arcu & gladio per tres Machabæos. 92.b

B.

BAbylon nobis eſt vniuerſus mundus, in quo peregrinamur. 87.b
Babylonem in idololatria diu imitata eſt Roma. 87.c
Babylonicum regnum leænæ aſsimilatum. 88.d
Benedictio Dei terna ad filios Noe. 43.d
Benedictionem Iſaac, id eſt Chriſti, accipiunt ſimplices & fideles ſicut Iacob. 52.b
Benedictio filiorum Iſrael ſub nomine trinitatis, ſed obſcurè. 55.a
Benedictio trina in dedicatione templi Salomonis. 102.d
Beſtia mala quæ auferentur ſunt maligni ſpiritus. 32.a
Blaſphemia & ſpiritus blaſphemia quomodo differunt. 104.c

C.

CAput Chriſti Deus. Et tecum principium quomodo intelligi debet. 5.a
Caput idololatriæ dici poteſt ſtatua regis Nabuchodonoſor 89.a
Chariſmata nouem apud Apoſtolum, nouem ordinibus angelorum aſsimilantur. 34.a
Charitas cur ſæpius exprimitur in veteri teſtamẽto quã fides & ſpes. 83.c
Charitas eſt vera & perfecta gratiarum actio. 89.a
Chriſtus cur potius principium quàm filium aut Chriſtũ ſe eſſe dixit. 6.d
Chriſtus eſt nomen multis communicabile. 7.a
Chriſtus filius Dei verè Deus, quia ex Deo proceſsit. 12.b
Chriſtus non ſine ſpiritu ſancto, ſtat ad oſtium & pulſat. 20.b
Chriſtus Dei ſapientia adiuuit ſpiritum domini vt conſiliarius. 40.c
Chriſtus factus eſt quaſi Adã, vt Adam fieret verè quaſi vnus ex nobis. 41.c
Chriſto fuerunt duæ voluntates & operationes. 53.b
Chriſtus quomodo ſurrexit propheta ſicut Moyſes. 54.a
Chriſtus habuit in ſe omnem plenitudinem & omnia dona ſpiritus ſancti. 63.
Chriſtus vt homo, filius primogenitus, excelſus præ regi-

gibus terræ. 85.a

Chriſtus moriendo poſtulauit à patre hæreditatem. 67.c.

Chriſtus vt verè pontifex, ſignauit ſuper nos lumen vultus Domini. 69.a

Chriſtus eſt ille Iacob & Iſrael, propter quem Cyrus ſuſcitatus fuit. 90.d

Chriſtus multifariam exauditus eſt in ſanctis ſuis clamationibus. 91.c

Chriſtus filius hominis, omnium rerum Dominus. 99.b

Chriſti incarnatio nobis ineffabilis. 100.c

Chriſtus anno ætatis viceſimo apparuit exornatus. 101.d

Chriſtus ipſe eſt pontifex, hoſtiaque ſimul & templum. 102.c

Cingulum tradidit Chananæo mulier illa fortis. 78.d

Ciuitas glorioſa, cæleſtis Hieruſalem, mater noſtra. 26.c

Cognitio per ſpeculum in ænigmate nobis ad ſalutem neceſſaria. 83.a

Cognoſco nunc ex parte: tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum. 84.b

Cognoſcetis quod non fruſtra fecerim omnia quæ feci. 96.c

Coluber tortuoſus bis eiectus, adhuc tertio eyciendus eſt. 31.a

Coluber ſine requie circuit terram. 33.a

Columba in holocauſtum oblata, typus Chriſti. 102.b

Complere opus ſuum & requieſcere ab omni opere, quomodo differunt. 80.c

Concentus cælorum quid eſt. 32.a

Concepti non viderunt lucem ſancti patres ante diluuium. 43.c

Confeſſio mirabilis magorum de digito Dei, & Nabuchodonoſor de filio Dei. 54.b

Confidit in ea cor viri ſui, quomodo intelligitur. 77.c

Confitemini memoriæ ſanctitatis eius. 106.a

Conſilium Dei altum in eo quod mortem homini peccanti intulit. 40.

Conſilium diuinum de redimendo homine peccatore per Chriſtum. 100.c

Contemplantibus debentur ſumptus ex domibus regum. 57.d

Conuiuij illius cum riſu familiariter celebrati myſterium. 48.d

Cyri regis Perſarum ſpiritum ſuſcitauit Dominus pro templo Hieruſalem. 89.b

Cyrus prophetice prænominatus ab Eſaia miro teſtimonio. ibid.d

D.

DAuid intus & foris tribulatus, quod contriſtaſſet ſpiritum ſanctum. 24.d

Dauid cur plures habuit vxores. 26.d

Dauid manifeſtius de trinitate loquutus eſt quã Moſes. 64.d

Dauid magnum continet theſaurum teſtimoniorum ſpiritus ſancti de Chriſto. 66.b

Deliciæ meæ, eſſe cum filijs hominum. 40.d

Deſiderium ſanctorum patrum ſuper Chriſto naſcituro. 52.a

Deus aliter erat cum Chriſto quàm cum Moſe aut Ioſue. 6.a

Deus à nobis laudandus eſt, quantũ poſſumus, quia maior omni laude. 23.b

Deus rectè amator dicitur, eius ſponſa eccleſia, Sion facta. 27.a

Deus cur non Adam peccantem, ſed terram in opere eius maledixit. 44.b

Deus in hac vita perfectè cognoſci à nullo poteſt. 59.c

Deum time & mandata eius ſerua. Hoc eſt omnis homo. 81.d

Deus maximè fidelis in verbis & promiſſis ſuis. 83.b

Deuorare populos in ore gladij, aliter licuit veteribus, aliter Chriſtianis. 59.b

Diabolus per ſuperbiam repulit amatorem ſuum deũ, ideo iuſtè derelinquitur. 29.b

Diabolus non ſtatim vt conditus eſt, cecidit. Ibid.c

Diabolus cur ponebatur in monte Dei, cum ſciret Deus eum caſurum. Ibid.c

Diabolus habet plagam mortis, quæ ſanata eſt. 30.b

Diaboli qui ceciderunt, nunquam fuerunt inter Cherubin & Seraphin. 33.d

Dies ſex primi cur dicuntur Dies. 80.a

Dies ſeptimus natura primus eſt. ibid.b

Dilectionis operatio tertia, cõtra idololatriam eſt zelus. 38.d

Domine apud te eſt fons vitæ, quomodo intelligitur. 15.b

Domus Dei infeſtatur pluuijs ſophiſtarum ac fluminibus hæreticorum. 37.b

Domus Dei à Salomone ædificata, typus corporis Chriſti. 97.a

Domus Dei quod eſt corpus Chriſti, quomodo in vtero Mariæ ædificata eſt. 90.d

Domus ædificata lapidibus dedolatis atque perfectis. 101.b

Domus Dei, quæ eſt corpus Chriſti, exornata auro puriſſimo. 101.d

Dormire in contemplationibus quale eſt. 57.d

E.

ECcleſia non de Chriſto, ſicut Eua & Adam ſed propter Chriſtum & per Chriſtum facta eſt. 6.c

Eccleſia per fidem eſt illa mulier fortis, de qua in Prouerbijs. 76.d

Eccleſia eſt illa ſponſa de qua in Canticis. 82.b

Eccleſia in perſequutionibus creuit. 95.c

Edom populus execrabilis, filijs Iſrael contrarius, & inſultans. 91.a

Ego & pater vnum ſumus, altius dictum, quàm ego ſum Chriſtus. 7.b

Ego hodie genuite. In Deo enim nõ eſt heri aut cras, ſed ſemper hodie. 6.5.d

Egreſſus Noe cum tribus filijs trina benedictione. 96.b

Egreſſus Danielis cum tribus ſocijs, tribus gratiæ incrementis. ibidem.

Eſau Iudaicum populum, Iacob gentes præfigurauit. 52.b

F.

FAciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. 57.c

Fides fecit hominem rectè mærentem. 20.a

Fidei excellentia homines ad principatus angelorum ſublimat. 34.c

Fides eſt præparatio ad gratiam, eſtq́; donum ſpiritus Dei.

dei. 42.a
Fides, omnium chariſmatum optimum eſt. 53.b
Fides requirit animam moralibus virtutibus præornatam. 72.d
Fides eſt illa mulier fortis, de qua in fine Prouer. 76.d
Fidem habenti vt Abrahæ, ſecreta ſua pandit deus 77.d
Fides quomodo cingulum tradit Chananæo. 78.d
Fides quid operatur per ſpem & charitatem. 82.d
Fides Abrahæ non indigebat lege. 83.d
Fides vera & viua nunquam ſine charitate eſt. 84.c
Fide coniunguntur electi Deo ſicut mulier viro ſuo. 107.d
Filij dei de ſtirpe Seth, filiæ hominum de ſtirpe Cain. 43.b
Filius dei ad patrem eſt, ſicut mens hominis architecti ad animam ſuam. 59.d
Filiorum ſapientiæ, & ſtultitiæ, diuerſi & contrarij ſitus. 75.d
Flumina de ventre credentis fluentia, ſunt non ipſe ſpiritus, ſed eius doctrina 17.a
Fodere in altum, eſt quærere fundamentum ex ſcriptura. 37.b
Fons vitæ apud dominum, dominus eſt pater, fons filius: vita ſpiritus ſanctus. 15.b
Fons patens in ablutionem peccatoris & menſtruatæ. Ibid.d
Fons patens domui Dauid. 16.a
Fortitudo Iudicum regumq́; ac prophetarum, pro deo contra idola. 59.a
Fructus & effectus conſolationis paracleti in rectè lugentibus. 21.a
Funiculus triplex difficilè rumpitur. 71.d

G.

GEmitus rectè lugentium in hoc ſeculo, magni quidem ſed dulces. 23.a
Gementium ſic vocem audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quo vadat. Ibid.
Gemitus inenarrabiles, quibus ſpiritus poſtulat pro nobis. Ibid.
Gentium diuiſio in ſeptuaginta duas linguas, ſecundum 72. filios Iſrael. 36.c
Gradus in trinitate nulli ſunt, ſed omnia ibi coæqualia. 32.c
Græcorum error de proceſſione ſpiritus ſancti. 12.d
Græcorum argumentatio ac data à Ruperto ſolutio 13.c
Græci, id eſt, gentiles, ſapientiam quæſierunt & inuenerunt. 75.b
Gratiarum diuiſiones tot ſunt, quot ordines angelorum. 34.a
Gratia ſanitatum quomodo differt ab operatione virtutum. 41.a
Gratias deo agens, debet reſpicere beneficia Chriſti 90.d
Gratiarum actio quid eſt? 91.b

H.

HAereſis, mulier ſtulta & clamoſa, reddens malum & non bonum. 78.a
Hæretici Chariſmatum donis abutuntur in ſuperbia. 19.c
Hæretici mutant cauſam filiorum pauperis, id eſt, Chriſti. Ibid.
Hæreticorum Cantus diſcors, contra eccleſiæ concentum. 32.c
Hæretici contrariæ ſcientiæ turrim, ſicut gigantes extruunt. 47.a
Hæretici ponunt os in cœlum & lingua eorum tranſit in terra. Ibid.
Hæretici Pharaoni & magis eius ſimiles. 31.d
Hæretici peccant in ſpiritum ſanctum, quia errant per ſuperbiam, non per ignorantiam. 64.b
Hæretici lædunt animas ſuas & diligunt mortē. 74.d
Hæreticorum improbitas, quæ nos interrogant. 5.c
Hæretici ſcienter & per inuidiam reſiſtunt veritati. 104.c
Hæreticis nō eſt pars in dedicatione domus Dei. 106.a
Hieruſalem multum differt ab Apoſtatrice ſynagoga. 95.b
Holocau. medullata combuſtio vitiorum. 104.a
Homo diuino ſpiritu afflatus, tacere non poteſt, etiam ſi velit. 21.d
Hominis interioris vterus, multos habet circuitus & capacitates. 22.c
Homo ſic afflatus ſpiritu ſancto vtrum finaliter poſsit deleri ab eo. 24.a
Homini plura & maiora in operibus Dei abſcondita ſunt quàm viſa. 25.b
Homo cur poſitus fuit in paradyſum, cum ſciret Deus eum peccaturum. 29.c
Homines pro diuerſa meritorum qualitate in diuerſos angelorum ordines recipiendi. 33.c
Homo maximus debitor Dei ac gratiarum actionum. 34.d
Homines & angeli propter vnum Chriſtum creati ſunt. 35.d
Homines non prædeſtinati ſunt ſicut ſitula aquæ & puluis terræ. 36.a
Homo multis miſerijs repletus eſt, vt vexatio det intellectum. 45.d
Homo quomodo nihil amplius habet iumentis. 85.c
Hoſtis multo nequior qui excommunicatis communicat, quàm is qui foris eſt. 101.c

I.

IAcob, id eſt, ſupplantator ſpiritum ſancti præfigurauit. 51.c
Ignis ſpiritus ſancti, non cōburens ſed illuminans. 22.b
Ignis ſine diminutione ſui, multiplicatur, ſicut & gratia ſpiritus ſancti. 61.a
Illapſus ſpiritus S. auro grauior, melle dulcior. 22.c
Incarnationis ſacramentum angelis ab initio abſconditum. 38.b
Initium ſapientiæ timor domini. 58.b
Inſufflando dans ſpiritum ſanctum, Chriſtus duo dedit intelligi. 12.d
Interpretibus 70. Apoſtoli & Euangeliſtæ pro neceſsitate temporis vſi ſunt. 57.a
Ioannes Baptiſta non fuit ſicut Moſes, in ſignis & portentis. 54.a
Ioſue quō accepit partē gloriæ Moſi in miraculis. 29.b
Ironiæ quædam in ſcripturis grauiſsimæ. 70.b

Ironia hæc, Ecce Adam quaſi vnus ex nobis, per Chriſtum in ſerium conuerſa eſt. 41.c

Iſaac, typus Chriſti, qui riſus & gaudium eſt omnium beatorum. 48.d

Iſaac, qui riſus interpretatur, Chriſti figura fuit in multis. 51.e

Iudæus gloriã ſanctæ trinitatis cõtemplari refugit. 2.d

Iudæis liber & ſermo de trinitate ſignatus & clauſus. 56.a

Iudæi inexcuſabiles ſunt, quia non credunt in agnum qui librum aperuit. 56.d

Iudæorum murmura tentationesq́; non ante puniuit Deus quàm de ſpiritu Moſi dedit. 63.a

Iudæorum plaga interituſq́; diuerſi poſt acceptum munus ſpiritus. Ibid.e

Iudæorum peccata in filium minus punita ſunt quàm quæ in ſpiritum ſanctum. Ibidem.d

Iudæi quærebant & emebant mendacium contra reſurrectionem Chriſti. 68.d

Iudæis non oritur ſol, & ſtellæ clauduntur quaſi ſub ſignaculo. 71.b

Iudæi deriſores ſunt, de quibus dicitur. Noli arguere deriſorem. 74.b

Iudæis duplex pœna, vna, in hac ſeculo, alia in futuro. 107.a

Iudæi captiui recordabantur Sion propter naſciturum in ea Chriſtum. 86.b

Iudæorum contritio & conculcatio ſub Tito & Veſpaſiano. 94.b

Iudæi ſi poſt datum apoſtolis ſpiritum ſanctum credidiſſent, potuiſſent excuſari. 95.a

Iudæus agnus in leonem, columba in ignem verſa eſt, poſt mortem Chriſti. 104.d

Iudæis nec hoſtia nec locus immolãdi relinquitur. 105.a

Iudaicus populus parens naſcituri Chriſti cuſtodiebatur, ne periret. 86.a

Iuſtitia noſtra fides eſt, iuſtus enim ex fide viuit. 75.c

Iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. 100.b

L.

Lætitia patris, & filij, ſpiritus ſanctus eſt. 70.a

Lamuel, id eſt, in quo Deus, Chriſtus rectè dicitur. 19.b

Lances iudicij duæ, vna miſericordia, alt. iuſt. 100.b

Liber ante aduentum Chriſti ſapienter clauſus & ſignatus eſt. 71.c

Liber prouerbiorum per antitheta iuſti & impij ferè totus contextus eſt. 75.c

Liber Eccleſiaſtes quid tractat. 76.d

Liber Eccleſiaſtes certam præbet rationem ſpei 79.d

Linguarum diuiſio cur facta eſt. 47.b

Linguarum diuiſionem conſuluit filius Dei, eaſq́; in apoſtolis per ſpiritum ſanctum iterum vniuit ac conformauit. Ibid.c

Literarum Hebraicarum interpretatio. 78.b

Lugendum nobis in hac vita eſt. 19.e

Lugentes in hoc ſeculo magis laudant mortuos quàm viuentes. 20.a

Lugentes hic habent gaudium cordis per conſolat. o- nem paracleti. 21.b

M.

Magi non vera faciebant miracula, ſed in viſu apparentia. 54.c

Manus tuæ fecerunt me, & plaſ. me. 56.d

Manus Chriſti tornatiles aureæ. 102.a

Maria mater Chriſti maximam habuit fidem 77.d

Mariæ propriè & excellenter aſcribitur Canticum Canticorum. 82.b

Mendacia ſigna magorum & Antichriſti. 54.c

Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi. 101.d

Monotelitarum & Eutychetis error. 53.b

Mons magnus qui impleuit terram Chriſtus eſt. 38.d

Mortem timent homines mundani, cauſam mortis non conſiderantes. 21.b

Mors corporalis ex Dei miſericordia homini inflicta eſt. 39.c

Moſes cur potius Breſith, quàm Ben, in capite libri poſuit. 5.c

Moſes ante Iob, & literas primas, ſancti Heber à Deo accepit. 31.c

Moſi intentio in Cant. Deutr. erat commemorare beneficia Dei. 36.b

Moſi cur potius quàm prioribus data eſt operatio virtutum. 49.d

Moſes vir fideliſſimus, ſemen Abrahæ promiſſum maximè deſiderauit. 52.c

Moſes operatione virtutum maximus fuit prophetarum. 54.b

Moſes Iudæis velamen habet quod per Chriſtum euacuatur. 55.a

Moſes librum de trinitate Iudæis clauſit & ſignauit. 56.a

Moſes exemplar omnium prælatorum. 60.b

Moſi claritas, in comparatione ad Chriſtum nec excellens nec viua. 62.a

Moſes pro domino zelatus eſt propter vitulum occidens 23. millia. 63.c

Moſi ſcriptura quaſi fons ſcripturarum. 97.d

N.

Noe cur potius Chanaan quã Cham maledixit. (43.d

Noe cur potius Chanaan quàm alios filios Cham maledixit. Ibid.b

Nomen meum Adonai non indicaui eis. 49.c

Nomen domini inuocatum, facit peccatorem reſurgere. 71.d

Nunquid Sion dicet, homo & homo natus eſt in ea. 4.a

O.

Obſtetricante manu eius eductus eſt coluber. 31.a

Octo primates, octo præcipui iudices in Iſrael, in typum Chriſti. 61.c

Omnia quæ habet pater, mea ſunt, quomodo intelligitur. 62.b

Operatio trinitatis per totum agrum ſcripturarum expreſſa. 4.c

Opus Ruperti in duodecim prophetas, velut aurum, exoptatum à legato apoſtolico. 2.a

Opus Ruperti ſuper primum & ſecundum librum regum. 64.c

Opus Ruperti in cantica canticorum, ſeptem libris diſtinctum. 82.b

Oratio Ruperti ad beatam trinitatem. 85.a

Ordinem cœli non nouit homo, niſi deus reuelet ei per ſpiritum ſuum. 26.a

Ordinem cœli ponere in terra quid eſt. 27.c

P.

Paracletus non veniet, niſi ego abiero; duplex expoſitio.

poſitio. 12.a
Paracletus duplex, alius huius mundi, alius electorum Dei. 18.d
Paracleti viſitatio ſenſibilis quã dulcis ſit duobus probatur exemplis. 22.a
Paradyſum plantauerat Dominus à principio, id eſt, die tertio. 98.c
Pater & pater meus differenter à Chriſto dicitur. 13.d
Paulus rogans contra ſtimulum carnis an ſit exauditus. 23.d
Paulus inter Cherubin, Ioan. Euang. inter Seraphin computatur. 34.c
Paulus ſapiens architectus. 81.d
Peccata quæ poſt datum ſpiritum ſanctum fiunt, cur grauius puniuntur. 63.d
Petrus, vnus de Seraphin, quia Apoſtolorum primus. 107 b
Pharao cur tot ſignis tentatus fuit, cùm ſciret Deus cor eius. 29.d
Pœnitet me feciſſe hominem, quomodo intelligitur. 45.c
Poſtula à me & dabo tibi gentes hered. tuam. 64.d
Præmium laboris poſt hanc vitam. 96.c
Præuaricando præuaricari quid eſt. 94.d
Principiũ in quo deus omnia creauit, filius dei eſt. 4.d
Principiũ, per ꝙ & propter ꝙ omnia, Chriſtus eſt. 5.b
Principium eſt nomen magis proprium verbo Dei, quàm filius aut Chriſtus. 6.d
In principio erat verbũ, quomodo intelligi debet. 7.c
Proceſſio ſpiritus S. tribus modis effecta eſt. 7 d
Proceſſio ſpiritus S. res valdè magna. 9.a
Proceſſio Chriſti duplex, vna ex deo, altera de thalamo. 9.cd
Proceſſio dicitur ſpiritus ſancti non filius: hic non proceſſit, ille procedit. 10.b
Prophetæ etiam regibus dominati ſunt, ideò inter dominationes computantur. 33.c
Prophetia Enoch contemni non debet. 43.a
Prophetæ iuſſi ſunt librum ſancta ſcripturæ claudere & ſignare. 56.c
Pſalmi quatuor primi, quatuor Chriſti ſacramenta continent. 66.b
Pſalmus primus propriè ſoli Chriſto conuenit. 66.c
Pſal. 4. cur nũc ſingulariter, nũc pluraliter loquitur. 69.c
Pſalm. 136. expoſitio literalis. 86.c
Pſal. 29. de dedicatione domus Dauid & de reſurrectione Chriſti. 105.a
Puluis es, & in puluerem reuerteris, miſericors ſententia. 40.d

Q.

Quatuor beſtiæ grandes, quatuor regna præcipua. 81.d
Quatuor iudicia Domini peſſima, &c. 93.c
Quarta beſtia, id eſt, Roman. imperium, Iudæos comminuit. 94.a
Quis appendit tribus digitis molem terræ. 39.b

R.

Reges, quibus vinum dari prohibet Lamuel, ſunt diuites huius ſeculi. 19.b
Reges Iſrael omnes peccauerunt, nullo excepto. 92.d
Requies Domini, plenitudo eſt beatitudinis. 82.c
Requieſcere cum regibus & cõſulibus terræ apud Iob, quid eſt. 13.a
Reſurrect. mortuorũ malè à Saducæis negata. 50.c
Rogabo patrem, quomodo hoc conueniat Chriſto. 14.b
Ro. eccleſia, latinæ eccleſiæ columna. 11.b
Romæ Chriſtus Petro exeunti occurrens. 88.a

S.

Sacerdotes non datores, ſed miniſtri ſunt benedictionis. 55.a
Saducæi neque animas neque angelos viuere putant. 50.d
Salices erant, non ſolùm gentes, ſed etiam carnales Iudæi. 87.b
Salomon filium patris æterni manifeſta voce expreſſit. 71.c
Salomonis caſus in ſenectute nobis omnibus formidabilis. 74.b
Salomonis libri boni ſunt fructus, qualecunque fuerit ipſe lignum. Ibid.c
Sancti nationes iudicabunt, id eſt, ſpurcitias earum condemnabunt. 59.b
Sapientia ſecularis aſſimulatur meretrici in prouerbijs. 73.a
Sapientia apud Salomonem & verbum apud Ioannem Euangeliſtam idem ſunt. Ibi.b
Sapientia patri coæterna carnẽ ſuſcepit, excidens columnas ſeptem. 74.c
Sapientia mater iuſtorum, ſtultitia mater impiorũ. 75.d
Sapientia in qua Deus omnia fecit, nobis dies ſeptimus eſt. 80.c
Sara, id eſt, princeps fidem: Agar, id eſt, aduena, legẽ præfigurauit. 51.b
Scala Iacob, moraliter intelligi poteſt & allegoricè. 54.c
Scientia tum humana tum diuina, in patribus ante Abraham. 42.d
Scribere verba legis in limine & oſtijs domus tuæ quid eſt. 57.c
Scriptura ſacra cur dicuntur ſcriptura populorũ. 3.c
Scriptura ſacra tota vnus liber eſt, quia ab vno ſpiritu dictata. 4.d
Scriptura vet. teſt. de trinitate clauſa eſt Iudæis & ſignata. 56.a
Scriptura ſacra pulchra commendatio ex interpretatione Alphabeti Hebræorum. 78.b
Scrutari ſcripturas, non eſt ſcrutatorem eſſe maieſtatis. 96.c
Seditionum autores tres in Hieruſalem ſub Tito & Veſpaſiano. 96.c.
Semita iuſtitiæ, arta prudentibus huius ſeculi. 41.a
Septies & ſeptuageſies ſepties diuerſi ſunt myſterij. 42.d
Septenarius numerus in bonam & malam partem vniuerſitatem ſignificat. 90.d
Septem ſalutationes Iudæ per ternos viros, ab Abrahã vſque ad Chriſtum. 93.c
Septem columnæ domus Sapientiæ, ſunt ſeptem ſpiritus Domini. 101 a
Septem ſpiritus Domini per Moyſen in ſeptem primis diebus præſignati. Ibi.c
Septem ſpiritus Domini cur dicuntur ſeptem columnæ. 99 b
Septem ſpirituum plena requies in Chriſto. Ibid.c

Septem ſpirituũ duplex ordo, alius in Chriſto alius in nobis. Ibidem.c
Seraphin duo, Apoſtoli & prophetæ. 107.b
Signatũ eſt ſuper nos lumen vultus tui domine. 69.a
Simlitudo generationis carnalis ad ſpiritualem & diuinam. 27 b
Similitudo trinitatis in anima, mente & fortitudine hominis. 59.c
Sion ciuitas omnium electorum. 4.a
Sion, præſens eccleſia, Hieruſalem, ſuperna ciuitas. Vbi dicitur, cuius ignis in Sion, & caminus eius in Hieruſalem. 35.b.
Si quis ſitit, veniat ad me, &c. 15.d
Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. 23.b
Si quiſpiam præualuerit contra vnum, duo reſiſtunt ei. 101.a
Sol vanè pro Deo habitus eſt. 80.d
Solis & lunæ atque ſtellarum mira poteſtas. 98.c
Sordes Iſrael, duo vituli Hieroboam, non emundabuntur. 32.c
Spes quid operatur in homine per fidem & charitatem. 82.d
Spiritus nomen eſt commune toti trinitati, ſed vni perſonæ appropriatur. 8.c
Spiritus vbi vult ſpirat. Ergo verò Deus eſt. 17.c
Spiritus creatus, ſiue bonus ſit ſiue malus, animæ ſubſtantiam non intrat. Ibidem.
Spiritus creatus, non alterius creati, ſed ſolum creatoris ſpiritus capax eſt. 18.a
Spiritus eius ornauit cælos. 30.c
Spiritus Domini deforis ſpirat, etiam in malis, vt in Saul, & Balam. 18.a
Spiritus mendacij æmulator miraculorum in magis. 54.b.
Spiritus timoris domini, ex iudicio dei inter lucem & tenebras cognoſcitur. 98.a
Spiritus fortitudinis, ex creatione ſolis & lunæ agnoſcitur. 98.b
Spiritus conſilij, in creatione piſcium auiumq́; & reptilium. 98.b
Spiritus ſapientiæ ex requie diei ſeptimi cognoſcitur. Ibidem.
Spiritus S. ſuggeſtio ad hoc opus ſcribendum. 2.a
Spiritus, S. in vet. teſt. dictus eſt ſpiritus Domini. 7.d
Spiritus S. ante aduentum Chriſti non fuit datus in remiſſionem peccatorum. 8.a
Spiritus ſanctus cur virtus altiſſimi dicitur, ſicut filius brachium Domini. 8.c
Spiritus S. non ſolum à patre, ſed etiam à filio procedit 2.a 11.a
Spiritus S. verè Deus, quia à patre procedit. 14.c
Spiritus ſanctus vt flumẽ in fonte de filio, & vena fontis, patre. 15.b
Spiritus ſanctus de filio procedit ſubſtantialiter, ſed aliter de prophetis & Apoſtolis. 16.d
Spiritus ſanctus & deforis & intus ſpirat. 18.a
Spiritus S. quomodo contriſtatur in nobis. 24.c
Spiritus ſanctus dona, differenter antiquis patribus & nobis data ſunt. 42.c
Spiritus ſanctus in Chriſto pleniſſimè ſecundum omnia dona fuit. 62.d
Spiritus S. cur lumen vultus Domini dicitur. 68.d
Spiritus ſanctus in corde alicuius ſancti ſumma lætitia eſt, ſed contriſtatur peccato. 70.b
Spiritus ſanctus formauit corpus Chriſti in Maria ex ſua operatione, non de ſua ſubſtantia. 100.b
Spiritus ſanctus aliter ſuper Chriſtum, aliter ſuper Apoſtolos deſcendit. 103.c
Spiritus ſanctus aqua viua de petra, de filio quoque procedit. 106.a
Spolia dicuntur eloquia Domini. 77.d
Statera Diuini iudicij in exitu huius vitæ. 100. d
Stephani protomartyris præconia. 107.c
Superbia Gigantum poſt pœnam & in pœna Adæ 46.c
Suſcitare ſeptem paſtores ſuper eum, ſcilicet Chriſtũ, quid eſt. 62.a
Suſcitabo ſuper eum, cur potius dicitur, quàm in eo. Ibidem.b

T.

Tactus dolore cordis intrinſecus, quomodo intelligitur. 45.d
Tecum principium in die virtutis tuæ dupliciter exponitur. 5.b
Templum Chriſti dedicatum in reſurrectione. 103.b
Terra hominis è paradyſo propulſo in pœnam data, ſtultè ad gloriam quæritur. 79.c
Terra cui non vult miſereri Dominus, ſynagoga eſt quæ Chriſtum crucifixit. 93.d
Terra Iudæorum inexcuſabilis facta eſt. 95.a
Teſtimonia Chriſti contra Arrianos & Macedonianos. 14 c
Theſaurus abſconditus in agro, myſterium ſanctæ trinitatis. 3.a
Theſaurus iſte, non in parte aut in partibus, ſed in toto agro abſconditus. 4.b
Transferre montes Apoſtolos, & prophetas quid eſt. 71.a
Tres pueri quaſi ex vno ore laudabunt Deum, ſic nos omnes. 88.b
Tres reges Perſarũ, Cyrus, Darius, & Artaxerxes pro Iudæis. 89.b c
Tres reges iuſtos inuenit Dominus in tribu Iuda, in Iſrael nullum. 92 b
Tres viri, Noe, Daniel, Iob, quibus ſimiles ſunt Petrus, Ioannes, Paulus. 94.a
Tria hæc, fides, ſpes, charitas ſæpe in nouo teſtamẽto, in veteri raro ponuntur. 83.b
Tria hæc reformant hominem ad ſimilitudinem Dei. Ibidem.d
Tria hæc, maior autem horum eſt charitas. 84.b
Trinitatis myſterium, theſaurus deſiderabilis, in agro ſcripturæ. 3.a
Trinitatis conſilium pro hominis reparatione per incarnationem. 41.b
Trinitas veteribus partim in ſermone, partim in opere oſtenſa. 44.a
Trinitatis ſplendor in verbis Dei, ad Noe. 44.d
Trinitatis figura in tribus nominibus & in tribus angelis. 47.d
Trinitatis teſtamentum ad Abraham Iſaac & Iacob. 48.c
Trinitas corona ſpei noſtræ. Ibi.

Trinitas etiam in modo diligendi Deum exprimitur 57.a
Trinitas perſonarum in vna ſubſtantia Dei, ex verbis Dauid. 65.c
Trinitatis nomina, tum abſoluta tũ relatiua, clarius in nouo quàm in veteri teſtamento exprimuntur. 83.b c
Trinitatis grande negotium circa tres pueros in camino. 86.a
Trinitatis auxilium pro Iudæis propter Chriſtũ naſciturum. 89.d
Trinitas in illis tribus regibus aßimulata. 90.a
Trinitatis mira myſteria, in Noe, Daniel & Iob. 95.d
Triſtitia implebit cor veſtrum quomodo rectè intelligitur. 12.a
Tropica locutio in ſcripturis ſacris frequens. 3.c
Turrim Babel cur extrui voluit Deus. 46. d

V.

Vanitas magna in terrenorum concupiſcentia. 77.c d
Vanitas & veritas, ſibi inuicem oppoſita ſunt. 80.a
Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius &c. 26.a
Verbum Dei eſt per quod & propter quod facta ſunt omnia. 27.c
Verba cantionum ſunt ſacra ſcriptura. 85.d
Veſtes Eſau valdè bona, erant veſtes ſacerdotales, tanquam primogeniti. 52.a
Veſtes Iacob chariſmata ſpiritus ſancti. Ibidem.
Via prudentiæ lata ijs, quibus Deus per ſpiritum ſuum reuelauit. 41.a
Via prudentiæ eſt in verbo crucis. Ibidem.b
Vinum quod mœrentibus dat Lamuel, eſt ſpiritus ſanctus. 19 b c
Vino ſpiritus ſancti abutuntur hæretici. 19.d
Viſio Eſaiæ de Seraphin, ad Chriſtum & Apoſtolos referenda. 106.d
Viſio illa aſcenſionis Dominicæ gloriam repræſentat. 107.a
Vita actiua, ordine prima dignitate ſecunda eſt. 58.b
Vnctio ſpiritus ſancti quædam ſingularis & ineffabilis, ſed in paucis. 18.b
Vnitas per ſpiritum ſanctum in credentibus ſectarum, pluralitas in hæreticis. 69 b c
Vox Chriſti dulcis, vox turturis, vox pietatis. 102.c
Vox exultationis prædicatio eſt Euangelij. 106.a

Z.

Zelus Domini pro Moyſe in Iudæos, poſtquam de ſpiritu eius dedit ſeptuaginta viris. 64.a
Zonæ quinque in cælo ex motu ſolis diſtinctæ. 98.c

INDICIS FINIS.

PROLOGVS RVPERTI AD CVNONEM.

QVID FACIAM O PHILOCHRISTI OMnes auditores beneuoli, quia animus meus materiam qualẽ- *Cant. 1.*
cunque ſibi obiectam, quamuis ſupra vires ſit, interpretatam
ſiue inoperatam abire non ſinit? Ecce cuidam amicorum
ſponſæ vel ſponſi, qualium in Canticis eſt illa vox, murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento, multum rogan ti, opuſculum tribus ædideram libellis ſecundum mate
riam quam ille mihi obiecit, ſcilicet de ſacramentis fidei ſub dialogo Chriſtia- *Anulus*
ni & Iudæi, quod videlicet opuſculum, pro re vel qualitate ſuimet Anulum pla- *Ruperti,*
cuit appellari, atque hoc facto, putabam me ſatis feciſſe illius voluntati bonæ *opuſculum*
& laudabili. At ille, iuxta quod ſapientia dicit: Qui edunt me, adhuc eſurient: *lib. 3.*
& qui bibunt me, adhuc ſitient, vbi hoc tantillum comedit & bibit, amplius e-
ſuriens & ſitiens, & quaſi irritato mentis palato ex guſtu boni ſaporis, hoc ro- *Eccl. 24.*
gare, hoc inſtanter petere addidit: vt apponerem loqui adhuc contra perfidiam
Iudaicam, primum de tribus perſonis vnius ſummæ diuinitatis, & demonſtrare
illi, quamuis inuito, trinitatis gloriam teſtificatam eſſe ex lege & Prophetis: *Argumẽtũ*
quas nimirum ſcripturas ipſe legit & recepit. Deinde cur vel quomodo magis *huius operis*
ad perſonam filij pertinuerit ſuſceptio carnis. Deinde hoc demonſtrare quod
tempus illud, quo natus eſt hic Ieſus Chriſtus, quem confitemur & ſcimus Meſ-
ſiam ipſum eſſe, quem expectabant patres ſancti, promiſſum ſibi, à veritate non *Gen. 49.*
diſcrepet, imò valdè concrepat Prophetię, quam Patriarcha Iacob pręloquutus
eſt. Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmoribus eius, donec veniat
qui mittendus eſt. Hæc tria proponens, num paruam aut facilem mihi mate-
riam obiеciſſe viſus eſt? Imò rem magnam, rem difficilem impoſuit, & quanto
propinquius huc animus accedit, & poſtulata facere cupit, tãto pondus eſſe gra- *Animus ho*
uius ſentit, & penè refugit, niſi quod maiora ſuis viribus iamdudum cum auxi- *minis nunc*
lio Dei verſare conſueuit. Quid igitur faciam? Nimirum hoc expedit & op- *amicus nũc*
timum eſt, vt habens amicum, eam ad illum media nocte, & dicam: Amice com *deſertor eſt*
moda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit ad me de via, & non habeo *Luc. 11.*
quod ponam ante illum: animus meus, amicus meus, qui tamen ſæpe elongatur *Pſal. 39.*
à me, ita vt rectè clamẽ, & cor meum dereliquit me. Ergo verum dicere licet, &
amicus & deſertor ipſe eſt. Amicus nimirum, in eo dũ intus ſe continet: amicus,
dum vocat & ad aliquem ſanctorum conuertitur: amicus dum cogitat altius
quod Dei filius propter nos virginis filius factus eſt: amicus dum adhuc altius
intuetur myſterium crucis, quod per illam idem Dei filius omnia traxit ad ſe:
amicus dum adhuc certiſſimè gloriam beatæ Trinitatis cupit videre, quaſi per
ſpeculum & in ænigmate. Hunc denique ſuimet proceſſum, & olim in quadã
vidit imagine, & nunc rebus aliquantiſper experitur. Dum poſt multa quæ ſcru-
tatus eſt in ſcripturis eiuſdẽ Chriſti filij Dei teſtimonia, nunc tandẽ aliquid dulcè *Ioan. 12.*
vel iucundum de gloria ſanctæ Trinitatis & proceſſione Spiritus Sancti effare
deſiderat. In quo autem deſertor idem eſt? Nimirum deſertor in crebra reſoluti
one, deſertor in propoſiti obliuione, deſertor in feneſtris per quas non deberet
exire, deſertor in viſu, deſertor in auditu, deſertor in guſtu, deſertor in odoratu,

deſertor in tactu, hic talis ecce nunc, vt ſæpe fecit, de via redijt ad me. Sed quid dicam? Non habeo (vt iam dixi) quod ponam ante illum, non habeo ex me ſermonem bonum ſiue rectum & benè ſonantẽ, quod dignè valeam exequi opus propoſitum. Reſtat igitur, vt (ſicut iam dixi) eam ad illum verum amicum, ad illum ſingularem amicum, qui cùm Deus eſſet, propter nos homo factus eſt, amicus & frater, dicamque ei: Amice, commoda mihi tres panes, amice, da ſermonem qui & cor meum reficiat atque delectet, & cultores trinitatis, quicunque legerint vel audierint, ædificet. Olim dum tu, amantiſſime mi Cuno. Ratiſponenſis Eccleſiæ Præſul, venerabilis, Legato ſedis Apoſtolicæ, domino Vuilhelmo, Præneſtino Epiſcopo, quædam ex operibus noſtris demonſtraſſes, & ille, vt vir ſtudioſus & adprimè eruditus, intentè legeret atque amplecteretur: inter cætera libuit eum ſciſcitari, ſi aliquid operis edidiſſem de proceſſione Spiritus Sancti. Quod quia ſatis deſideranter ſciſcitatus eſt, tu nimirum pro bona voluntate penè indoluiſti, quod non haberem, quod per illum deportari poſſet ad veſtigia ſanctæ Apoſtolicæ ſedis de materia huiuſcemodi, vt eſſent quaſi margarita ſuper opus illud, quod (vt tu putabas) velut Aurum ille exoptauit, & ſecum tulit, videlicèt explanationem in ſex priores ex XII. Prophetis. Exemplar illud te agente & illo expetente amiſi, ſicut & cætera multa noſtrorum operum exemplaria, quæ tu profectus in epiſcopatũ abſtuliſti. Cùm ergo poſtulatum ingredi vellem de gloria ſanctæ trinitatis, memoria ſimul illius diei mentem tetigit, viſumque eſt augmentum fore qualiſcunque vtilitatis, ſi ſimul in procurſu eiuſdem operis dulcedinem ſermonis permiſcerem ſecundum hãc materiam de proceſſione Spiritus Sancti. Fateor quia mox, vt occurrit mentio ſiue ſuggeſtio hæc (quæ vtinam ipſius ſit Paracleti) de quo Dominus: ille vos (inquit) docebit omnia & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis valdè complacuit, faciemque mentis ad occurrendum ſibi delinit, & hilarem effecit, Sed quomodo Iudæo competeret hic ſtare in dialogo (vt ille amicus poſtulauit) ante faciem Chriſtiani reuelata facie contemplantis † ſanctæ trinitatis: & quæſtiones proponere, quarũ ſolutione magis ac magis reueletur vultus Moyſi: cùm ille à prima reuelatione ſtatim fugere conſueuerit? Amoto itaque illo, ſola cum quieto & tranquillo otio ſacras perageret paginas Chriſtiana fides, quatenus & ille non interturbet, & tu Chriſtiane nihilominus habeas quod cupis, quantum per nos Deo iuuante fieri poteſt.

Luc. 11.

Legatus ſedis Apoſtolica.

aliàs gloriam.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, ET PROCESSIONE SANCTI SPIRITVS. LIBER I.

Quòd myſterium ſanctæ Trinitatis theſaurus ſit deſiderabilis, & quod theſaurus in agro abſcōditus ſit.

CAPVT I.

Matth. 13. Theſaurus abſcōditus in agro.

THeſaurus deſiderabilis tu nobis es ô admirabile myſterium Trininitas, & theſaurus, abſconditus quidem, ſed taliter, vt inueniri poſsis ab homine attēto qui te quærit illuminatos, per fidem habens ſuæ mentis oculos. Vbi enim theſaurus ille abſcōditus eſt? In agro. Sic etenim Dominus dicit in Euangelio. Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito in agro. Mira res. Nō in ſacculo, non in diuerſorio, non in cubiculo intra cubiculum, vbi ſolent homines abſcōdere theſaurum ſuum, quia de furibus ſoliciti ſunt, ſed in agro, id eſt, in propatulo. Qualis (rogo) hæc eſt abſconſio, abſconditum eſſe in publico? Attamen ita eſt, & omninò verum eſt. Hoc opus nūc ſuſcepimus, & hæc præſentis operis noſtri eſt intentio, demonſtrare, qualiter vel quo theſaurus iſte ſit abſconditus in agro: dicamus ergo, quoniam theſaurum iſtum ſolis cæcis abſconditum inuenimus nos: & hunc oculos habentibus, qui tamen fortè nondum ſatis viderunt, & videre volunt, quaſi prætento demonſtremus digito.

Quod ſancta veteris inſtrumenti ſcriptura ille ager ſit, & quam ob cauſam conuenienter agri nomine ſignificata ſit.

CAPVT II.

AGer iſte de quo propoſuimus: ſancta veteris inſtrumenti ſcriptura eſt. Et

Pſal. 86. Scriptura populorum ſacra Biblia.

rectè dicitur ager: quia profectò res publica eſt: res in aperto poſita, & cunctis hominibus, imò populis omnibus, legere vel audire cupientibus, propoſita eſt. Hinc eſt illud in Pſalmo veraciter dictum: Dominus narrabit in ſcripturis populorum. Quid namque eſt quod dicit in ſcripturis populorum, niſi ac ſi diceret, in ſcripturis quæ populis expoſitę ſunt, vel quæ à populis omnibus legi poſſunt? Quod vt diceret non fuiſſet neceſſarium, niſi eſſent quædā ſcripturæ ſiue quędam ſcripta quæ non ſunt populorum, verbi gratia, ſcripta Platonicorum, ſcripta Ariſtotelicorum. Nimirū ad diſtantiam eorum quæ illi ſcripſerunt, ſcripturæ ſacræ rectè dicuntur ſcripturæ populorum, quia videlicet populos, id eſt, ſimplices à ſuimet lectione non repellunt, quin & ſi myſteria non citò percipiunt, at ſaltem literalem ſenſum & moralem quoque facilè capiunt intellectum. At illorum ſcripta vel dicta lubricis anfractibus effugiendo, ſimplices à ſe repellunt. Exempli gratia: Si dixeris, mortuus eſt homo: dicunt mortuus non eſt homo. Et ex parte verum dicunt, quia ſi homo eſt, viuit: ſi autem mortuus eſt, & homo & anima & animatum corpus eſſe deſijt. Quod non attendentes populi, id eſt, ſimplices ſtant attoniti. Sed nihilominus verum eſt dicere, mortuus eſt homo, eo videlicet ſenſu quo ſolemus à parte ſignificare totum. Et rectè appellamus hominem corpus humanum vita defunctum: & huiuſmodi locutionem ſicut populi, ita & ſcripturæ noſtræ recipiunt, ſuntque ob huiuſmodi ſimplicitatem ſcripturæ populorum. Similiter quod hic de theſauro propoſuimus, dicentes: abſconditum in agro, id eſt, in publico, illi dicerēt vel ſcriberēt, oppoſitum eſſe in adiecto, & cætera huiuſmodi qualia populi non intelligunt. Attamen verum eſt, & non ita, vt ſicut in eo quod anterius dictum eſt: ſic & iſto, à parte ſignificetur totum, immò de toto ſentias totum, videlicet quia totum apertum vel publicum eſt videntibus, totum abſconditum vel clauſum eſt inuidentibus.

Sicut populi, ita et ſcriptura tropos admittunt.

Quomodo vel qualibus theſauris eiuſmodi in tali agro abſconditus ſit, & à quibus citò poſſit inueniri.

CAPVT III.

DIximus quo in agro theſaurus iſte abſconditus ſit, ſcilicet glorioſa diſtinctio perſonarum ſanctæ trinitatis, iam dicendum, quomodo illic abſconditus ſit. Vtrunque etenim demonſtrare ſupra propoſitum eſt, & quo in agro, & qualiter abſconditus ſit. Non longè pro hac demonſtratione exemplū petatur. Præſens enim *Pſal. 86.* adeſt idoneum, ſi reſpicias vnde dixerit: Dn̄s narrabit in ſcripturis populorū. Vtiq; dices mihi ꝙ hoc dixerit de illo, ꝙ ſub interrogatione pręmiſerat dicēs hoc modo:

 Nunquid

Nunquid Sion dicet homo, & homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eã altiſsimus? Quo modo, vel in quantum hæc portio magna theſauri abſconditi hoc talentum magni ponderis, hoc ſacramentum incarnationis ad ſolam pertinens perſonam filij, abſconditum eſt in agro ſæpedicto: ſic vel in tantum & non occultius ibidem myſterium totius trinitatis abſconditum eſt. Solis enim indignis, inuidere & non videre volentibus ſic fuit abſconditum, vt inueniri non poſſet dum quæreretur, & porcis bona margarita non conculcanda non obijceretur. Proinde dicit: O Sion, nunquid dicit homo iſte, & homo natus eſt in ea, ſubauditur ciuitate ſua, de qua præmiſit: Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei, & ipſe fundauit eam altiſsimus. Nunquid (inquam) dicet hoc homo, ſcilicet, quiſpiam totus terrenus, qualis eſt Iudæus vel Hæreticus? Subauditur non. Hoc namque dicere deorum eſt, & omnium filiorum excelſi: quod hic homo qui natus eſt in ſancta Sion (quæ vna ciuitas eſt omnium ſanctorum atque electorum angelorum & hominum) priuſquam in ea naſceretur, ipſe fundauit eam altiſsimus. Non hoc dicet homo, non intelliget quis, deditus ſenſui terreno. Ergo theſaurus abſconditus. Similiter de omnibus ſacramentis, & diſtinctione perſonarum ſanctæ trinitatis, qui theſaurus magnus eſt: ſciendum, quia modus abſconſionis talis eſt, vt homo infidelis non inueniat: deorum autem vel filiorum excelſi multitudo fidelis, citò appræhendat.

Sion, ciuitas omniũ electorum.

Pſal 81.

Quod non in vna parte agri, ſed per totum agrum ſacra ſcriptura theſaurus iſte, & indignis abſconditus, & à dignis ſit inuentus, vel citò inueniatur.

CAPVT IIII.

Theſaurus per totum agrum abſconditus.

QVA tandem in parte, vel quibus in partibus agri theſaurus iſte abſconditus debet inueniri? Nam fortaſsis hoc quiſpiam putet, quod in parte ſeu in partibus, & non in toto agro theſaurus iſte abſconditus vel demonſtrandus ſit. Ad hæc (inquã) non in partibus, ſiue per partes, ſed in toto, vel per totum, per omnes terminos agri huius, theſaurus iſte abſconditus, iamdudum inuentus, & adhuc inueniendus eſt. Quid illud totum eſt? Nimirum omne quod ab initio creaturæ vſque nunc Deus operatus eſt. Breuiter hic percurrere libet terminos agri, diſtinctiones operum vtiliũ, de quibus omnis ſcripturaſancta cõſiſtit, iamq; promittere quod nuſquã in omnibus his deſit, per ipſam deſignata literam, cooperatio trinitatis. Primum eſt creatio cæli & terræ, ſequens conditio creaturæ angelicæ, poſt hæc blaſmatio hominis cum benedictione blaſmatoris ſiue creatoris, deinde poſt diluuium benedictio reparandi generis humani de hominibus paucis, poſt hæc facta ad Abraham ꝓmiſsio beati ſeminis, quod eſt Chriſtus, deinde deſcenſus Dei in Aegyptum ad liberandum populum ſuum, poſt hæc modus benedictionis, quo peracto tabernaculo Moyſes filijs Iſrael benedicere iuſſ⁹ eſt, deinde ſermo qui de ædificanda domo Domini ad Dauid factus eſt, ſimulque ſacramenta Pſalmorum & præconia Prophetarum, poſt hæc conſolatio ſiue reuerſio captiuitatis de Babylone. Deinde Machabæorum victrices pugnæ. Per hos omnes terminos extenditur ille ager, & in his omnibus iſte theſaurus abſconditus eſt, & vt manifeſti⁹ dicã, ex iſtis operibus dei ſancta vetus ſcriptura cõſcripta eſt, & in ſingulis horũ ſanctæ trinitatis comparationem non defuiſſe certum eſt, & hoc præſenti opere demonſtrandum eſt. Quod cùm demonſtratum fuerit, ſubſequetur opus clariſsimum dominicæ incarnationis, paſsionis, reſurrectionis atque aſcenſionis, & aduentus Paracleti ſpiritus ſancti, quod videlicet opus noſtra quantulacunque declamatione tanto liberius, tantoque vehementius perſonare poterit in gloria ſanctæ trinitatis, quæ ab hinc prædicatione publica per totum mundum cœpit annunciari, quã to plurib. corroborata fuerit teſtimonijs ex dictis ſeu rebus geſtis præcedentium, ætatum ſeculi. Igitur ab initio creaturæ iam nunc exordiamur curſum ſuſcepti operis.

Opera trinitatis in agro ſcripturarum.

De capite libri: In principio creauit Deus cælum & terram, qualis ibi ſit abſconſio huius theſauri, & quod filius principium ſit, ſicut ipſe dixit, ego principium qui & loquor vobis.

CAPVT V.

IN principio creauit Deus cælum & terram: Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſsi, & ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas. Ecce qualis abſconſio theſauri. Non nos pigeat, neque faſtidium cuiquam pariat frequentatio hæc nominum iſtorum theſauri & abſconſionis eius. In inuentione gaudium eſt, & gaudium circa inuentum, diſcurrens libenter eadem repetit: facit enim loqui ex abundantia cordis. Ecce ergo qualis abſconſio. Cum ſanctæ ſcripturæ Spiritus in iſto capite libri, ſanctam trinitatem velit intelligi, vnam tantummodo perſonam paruo ſubtegens velamine, faciem eiuſdem trinitatis ſapientibus & prudentibus abſcondit, reuelaturus eam paruulis. Quo ſub velamine quam perſonam abſcondit? Nimirum

Gen. 1.

In capite libri, teſtimoniũ de trinitate.

Matth. 12.

Ioan 8.

Nimirum perſonam filij, ſub velamine nominis principij. Sapientes quippe & prudentes, id eſt, ſuperbi, qualium quidam dicebant eidem incarnato filio Dei, tu quis es, in hoc dicto: In principio creauit, nihil aliud inuenerunt, aut inuenire voluerunt, quàm ac ſi diceretur, primo vel primitus creauit, quo ſenſu & Poeta ethnicus, licet inſignis dicere potuit: Principio cælum, terram, campoſque liquentes, Lucentemque globum lunæ, titaniaque aſtra, Spiritus intus alit. At ille paruulos attendens, qui eum erant audituri, interroganti bus (vt iam dictum eſt) tu quis es: principiũ (ait) qui & loquor vobis. Hoc dicens, nimirum locum iſtum, caput iſtud ſanctæ ſcripturæ retexit, ita vt non dubites, eum te velle ſimul agnoſcere illud quoque quod in Pſalmo dicit ipſe: In capite libri ſcriptum eſt de me. Quod eſt enim caput libri, niſi hoc initium omnium ſcripturarũ veritatis? Omnis quippe ſcriptura ſacra, ſcriptura canonica, vnus liber eſt, quia ad vnum tendit, & ab vno Deo profecta, vno eodemque ſpiritu conſcripta eſt. Econtra ſcripta omnia quæcunque non veniunt ex eodem ſpiritu veritatis, plures ſunt libri. Propterea Sapiens Eccleſiaſtes dicit: Faciendi plures libros nullus eſt finis. Igitur in principio creauit Deus cælum & terram, & ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas: ſplendidum caput libri gloriam prędicat ſanctæ trinitatis. Fugiant qui oderũt eum à facie iſta, ſicut fugiebat tunc, & accedere timebat Iſrael carnalis, quando ex collocutione Dei ſplendida facta eſt facies Moyſi.

Virgil. 6. Aeneid. *Ioan. 8.* *Pſal. 39.* *Eccl. 12.* *Gen. 1.* *Exod. 24.*

Quam ob cauſam filium ſiue verbum Dei principium decuerit nuncupari.

CAPVT VI.

QVam autem ob cauſam filium ſiue verbum Dei, principiũ decuit nuncupari? Nimirum quia omnia per ipſum facta ſunt. Veruntamen adhuc pro cauſa præſenti parum dictum eſt. Nam non ſolùm per ipſum, verumetiam propter ipſum omnia facta ſunt. Sic enim Apoſtolus dicit: Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem ſalutis eorum per paſsionẽ conſummari. Hæc eſt cauſa vera, cauſa digna tanti hui^9 nominis, ſcilicet principij, quia ipſe eſt propter quẽ omnia, & per quem omnia: ipſe (inquam) eſt omnis creaturæ principalis & efficiens cauſa. Dicit aliquis: Et Deus pater nónne principium eſt? Planè principium pater, principium filius, principium ſpiritus ſanctus. Veruntamen non tria principia, ſed vnum principium: ſicut non tres dij, ſed vnus eſt Deus. Cur ergo in iſto capite libri, ſolam filij perſonã, inſpirator ſanctæ ſcripturæ, ſpiritus Dei, principium nuncupare voluit? Ad hæc inquam: Omnis iſte liber, omnis ſancta ſcriptura, cuius caput hoc eſt: In principio creauit Deus cælum & terram, cui creaturæ, vel propter quã ſcriptus eſt creaturam? Nimirum propter creaturam humanam, ad inſtructionem creaturæ humanæ ſancta ſcriptura condita eſt. Huic creaturæ ſine dubio vna hæc perſona, filius Dei, triplici modo principium eſt. Duobus modis tam angelicæ quàm humanæ creaturæ principium eſt, videlicet quia & propter ipſum, & per ipſum omnia, ſicut iam ſuperius dictum eſt: tertio modo, ſolius creaturæ humanæ, quia per paſsionem ſalutis noſtræ author conſummatus eſt: ſalutis (inquam) noſtrę princeps & principium eſt. Quod futurum non latebat Moyſen, cùm iſtam ſcripturam digito Dei prædoctus ſcribere inciperet. Bene igitur & venerabiliter ſecundum rei veritatem pro Ben, id eſt, pro filio Breſith, id eſt, principium poſuit, principium nuncupans filium Dei. Propter quem & per quem nos condidit, vidit, & ſaluandos fore præuidit? Proinde conſiderandum, quia licet pater quoque principium ſit, licet Pater & filius & ſpiritus ſanctus (ſicut iam ſupra dictum eſt) vnum principium ſit, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, nuſquam tamen vel Pater, vel Spiritus ſanctus legitur ita manifeſtè principium ſe nominaſſe, ſicut filius ſe nominauit, dicendo Iudæis: Ego ſum principium, qui & loquor vobis.

Hebr. 2. *Omnis ſcriptura ſancta propter hominẽ eſt.* *Rom. 11.* *Ioan. 8.*

De eo quod in Pſalmo dicit pater filio: Tecum principium in die virtutis tuæ, in ſplendoribus ſanctorum ex vtero ante luciferum genui te.

CAPVT VII.

ET quidem in Pſalmo: Dominus Domino, Pater filio dicit: Tecum principium in die virtutis tuæ, in ſplendoribus ſanctorum, ex vtero ante luciferum genui te, & hoc ita intelligitur, vt dicat filio Dauid, domino Dauid, Pater Deus. Ego principium tecum ſum, tecum operor in die virtutis tuæ, in proceſſu victoriæ vel reſurrectionis tuæ, quo videlicet die ſancti ſplenduerunt diſpulſis tenebris, & accepta remiſsione peccatorum: ego (inquam) principium, id eſt, pater, qui ex vtero ante luciferum, id eſt, ante omnẽ creaturam genui te. Nam Lucifer qui cecidit, quia principium eſſe voluit, fuerit quidẽ principiũ viarũ dei ſed iunior te extitit? Verũtamẽ expoſitio hęc, qua Pater principiũ in hoc verſiculo intelligitur, ſcrupuloſa eſt infirmis intellectib. ꝙ experimẽto didicim^9. Putãt enim ex hoc liberè poſſe dici, ꝙ

Pſal. 109. *Iob. 40.*

Pater ſit principium filij, & ad eundem ſen
ſum pertrahere niſi ſunt illud quod dicit
1. Cor. 11. Apoſtolus: Caput autem Chriſtus Deus.
Vt ergo ſcrupulum omnem amoueat, & il-
læſo colle fides procedat: ſciendum, quia
litera præſcripti verſiculi nullam nobis ne
Pſal. 109. ceſsitatem imponit, vt pater intelligatur
nomine principij. Cùm enim dicit: Dixit
Dominus domino meo, id eſt, pater filio,
Deus Chriſtò, tecum principium, hoc re-
ctè intelligitur ac ſi dicat: Idcircò ſede à
dextris meis, idcircò dominare in medio
inimicorum tuorum, quia Deus es, & non
homo tantum, verbum & non caro tantû.
Eſa. 35. Denique hoc idem ſonat: Tecum princi-
pium. Cùm natura humana, ſecundû quã
viſus vel reputatus es nouiſsimus virorû,
diuina natura eſt in vnitate, antiquum &
increatum principium. Quid aliud loqui-
Actor. 10. tur Petrus in Actibus Apoſtolorum, di-
cẽs de hoc eodem Domino: Qui pertranſi
uit beneſaciendo omnes oppreſſos à diabo
lo, quoniam Deus erat cum eo? Nimirum
non ſicut dici poterat, fuit Dominus cum
Ioſue. 1. Moyſe, & ſicut ad Ioſue Dominus dicit.
Sicut fui cum Moyſe, ita ero tecum, nõ (in-
quam) ita dictum accipimus, quoniã Deus
erat cum illo, ſcilicet Chriſto, ſed ita ac ſi
diceret, quoniam ille non tantum homo,
ſed & Deus erat & homo. Similiter cû hic
audis dicentem patrem Deum, ad me-
diatorem dei & hominum Ieſum Chriſtû:
Tecum principium, ne occaſionẽ ſibi por-
rectam arbitretur Arrius, vt dicat, quoniã
principiû ſe hinc appellat pater, ergo ille
principiû filij eſt, & hinc dicit Apoſtolus:
Caput autem Chriſti Deus, compẽdio ſac
litis finem: ſentiens & principium, id eſt,
Deum ſiue verbum, & hominem aſſum-
ptum vnam eſſe perſonam, Ieſum Chri-
ſtum, cuius humanæ naturæ ipſa, quæ illi
inſita eſt, verbi diuinitas, & principium, &
caput, & Deus eſt. Amplius autem & pater,
& filius, & ſpirit⁹ ſanctus, indiuiſa trinitas,
vnum principium, vnus Deus, vnum ca-
put eſt.

*Item de cauſa nominis principij, & de eo quod Apo-
ſtolus ait: Propter quem omnia, & p quẽ omnia.*

CAPVT VIII.

MVlta hinc iam dici poterãt collectis
de theſauro ſcripturarum teſtimo-
nijs fidelibus, ſed quoniam ſecundum ordi
nem ſcripturarum procedere nobis propo
ſitum eſt, ſuccingi oportet, iamq́ue per ali
quid ſimile demonſtrare, quamobrem ſcri
ptori Moyſi, imò ipſi, qui per Moyſen lo-
cutus eſt, & ſcripſit digito Dei, filium ſeu
verbum patris, principium in iſto capite
libri nuncupare placuerit. Iam quidem ſu
pra dictum eſt, quia propter ipſum, & per
ipſum omnia, & ob hanc cauſam rectè illû
hoc nomine præſcribi, ſed adhibita ſimili
tudine melius eadem cauſa complacebit.
Virum eſſe caput mulieris Apoſtolus di- *1. Cor. 11.*
cit, idcircò quia nõ propter mulierem vir,
ſed propter virum mulier ſacta eſt. Dixit
enim Deus: Non eſt bonum eſſe hominem
ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſui.
Illud iſti ſimile eſt. Quod enim aliud ha-
buit exemplar, vt taliter prius virum, &
deinde propter virum, ác de viro mulierẽ
faceret, niſi verbum ſuum, filium ſuum,
propter quẽ & per quẽ omnia ſacta ſunt?
Denique quod fuit vni viro mulier vna,
hoc eſt, & hoc futura erat vni filio Dei, vna
omnium ſanctorum angelorum, atque e-
lectorum hominum Eccleſia. Differt ta- *Eccleſia nõ*
men in facturis, ſicut præpoſitiones gram- *de Chriſto,*
maticæ, ita & veritas intelligentiæ. Nam & *ſed propter*
propter virum & de viro mulier facta eſt, *Chriſtum.*
Eccleſia verò propter filium, ſed non de
filio: non (inquam) de ipſa diuina ſubſtan-
tia creatura vlla creata eſt. Vnde Apoſto- *Hebr. 2.*
lus rectè dixit, propter quem omnia, & per *Ioan. 1.*
quem omnia. Et Euangeliſta: Per ipſum
(inquit) facta ſunt omnia. Per hoc ergo ſi-
mile valet aliquatenus mente percipi, quã
rectè filius Dei principium in initio creatu
ræ nominatus ſit: quia ſi vir caput, id eſt,
principium mulieris rectè dicitur, idcircò
quia propter eum mulier facta eſt, multò
magis ſine dubio filium Dei rectè princi-
pium ſcriptura nuncupat, idcircò qui pro-
pter ipſum, & per ipſum omnia.

*Quod altius ſonet hoc nomen principium dictum Iu-
dæis, quã ſi dixiſſet filius Dei ſum vel Chri-
ſtus ego ſum.*

CAPVT IX.

QVum igitur ab hoc teſtimonio capitis
libri principium ſe eſſe aſſerit, hoc mo *Ioan 8.*
do reſpondens Iudæis: Principiû ſum, qui *Principiũ*
& loquor vobis, ſanctum ac venerabile eſt *eſt nomen*
perpendere, quomodo & malignam illo- *magis pro-*
rum intentionẽ eludit, & veritatem eſſen- *priu verbo*
tiæ ſuę non ſolû nõ abſcondit, immò altius *Dei, quam*
depromit. Altius quippe ſonat hoc nomẽ *filius aut*
principium, quã ſi dixiſſet, filius Dei ſum, *Chriſtus.*
vel Chriſtus ego ſum. Cui enim angelorû
vel hominû licet aut congruit vt vocetur
principiû? Incommunicabile eſt vlli crea-
turę hoc vocabulû. Qui dicere auſus fuit:
Ego feci memetipſum, hoc enim apud Eze *Ezech. 29.*
chielem dixiſſe redarguitur per ſpiritum
propheticum, quod idem eſt ac ſi diceret:
ego ſum principium, propter hoc ipſum ce
cidit Angelus, & factus eſt diabolus. Porrò
nomen hoc quod eſt filius, communicabi-
le eſt, & ipſe pueris ſuis communicauit ſi-
ue participauit, quia cõmunicauerunt car-
ni eius & ſanguini, quemadmodû & in Pſal *Pſal. 81.*
mo, ſpiritus ſanctus longè ante proteſta-
tus eſt: Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi
omnes.

omnes. Nec verò illud repugnat quod A-
Hebr. 1. poſtolus dicit: Cui enim angelorum dixit aliquando, filius meus es tu: ſubiungit enim, ego hodie genui te, quod totum nulli vnquam alij dictum, aut dicendum eſt.
Pſal. 104. Chriſtus quoq; cõmunicabile nomen eſt, verbi gratia, cùm ipſe Deus in Pſalmo loquens de patrib. Abraham, Iſaac, & Iacob: Nolite (inquit) tangere Chriſtos meos, Igitur & altius, vt iam dictum eſt, veritatẽ
Ioan. 10. eſſentiæ ſuæ deprompſit, dicendo principium quam ſi diceret, filius Dei vel Chriſtus ego ſum, & malignam intentionem illorum ſic eluſit, vt non poſſent eum accuſare apud Romanum imperium, quaſi de aſſumptione regij nominis. Sic & in loco alio, dum circundantes illum dicerent: Quouſque animam noſtram tollis, ſi tu es Chriſtus dic nobis palam, non ſtatim aſcendit contra eos dicendo, Chriſtus ego ſum, ſed quaſi gyrando poſt eos, & aliqua locutus de ſe paſtore & ouibus ſuis, quam videlicet profeſsionẽ, ſi de illa accuſaretur, non multum curarent Romani, tandem dixit: Ego & pater vnum ſumus, quod nimirum longè eſt altius, quam ſi dixiſſet, ego ſum Chriſtus, quia ſicut iam dictum eſt,
1. Reg. 24. multi dicti ſunt Chriſti, intantum, vt Saulem quoque reprobum, Dauid nominare non dubitauerit Chriſtum Domini.

Quomodo pater, & filius, & ſpiritus ſanctus vnum ſit principium, & quam ob cauſam magis de perſona filij ſcire oportuerit, viſum eſſe principium.

CAPVT X.

Hæretici et Iudæi non patrem, ſed filium negabant principium eſſe.

DE perſona filij pro poſſe hactenus dictum eſt, quam ob cauſam rectè & rationabiliter principium debuerit nominari: nũc de perſona patris, quod & ipſe principium ſit, non neceſſe eſt artis ſimiliter demonſtrare ſcripturarum teſtimonijs. Omnis enim concertatio prauitatis hæreticæ ſeu perfidiæ Iudaicæ, non tam circa patris, quam circa filij perſonam oberrare conſueuit: qualium acerrimi fuerunt Arriani, qui non ſolùm verbis refragati ſunt huic veritati, quã tenet Eccleſia Dei de coæternitate patris & filij, verum etiam gladijs eandem veritatem perſecuti ſunt, volentes quidem patrem increatum, filium autem creaturã dici vel haberi. Quod ſi quis In initio Euangelij ſecundum Ioannem, dum dicit: In principio erat verbum, patrẽ velit intelligi per principium, vt ſit ſenſus, in patre erat verbum, vim facit literæ, nec locum relinquit ſequenti ſententiæ, quæ præmiſſo. In principio erat verbum, ſtatim ſubiungitur, & verbum erat apud Deum. Quid enim operabitur, & verbum erat apud Deum, ſi idem intelligis in hoc dicto. In principio erat verbum? Melius ergo atque expeditius, In principio erat verbum, ſic intelligimus, ac ſi dicat: ante ſecula erat verbum Dominus Chriſtus, qui homo apparuit in fine ſeculorũ. Hæc enim intentio eſt illius ſancti Euangelij defendere vel proteſtari, antiquitatem Chriſti filij Dei, quod non ex Maria initium habuerit exiſtendi, ſicut tunc aiebant, & concertare cœperant quidã hæretici, interim dum in Pathmos inſula exulauit ille dilectus diſcipulus Domini, qui & propter eãdem cauſam nouiſsimus hoc euangelium ſcripſit. Sic ergo, vt iam dictum eſt, intelligi congruit: In principio erat verbũ, Chriſtus nõ ex Maria ſumpſit exiſtendi initiũ, ſed Deus erat ante ſecula, qui homo factus eſt, in fine ſeculorum. Hęc idcircò dixerim, non quod pater & principium non ſit, nam & hoc ſuperius dixit, quod & pater, & filius, & ſpiritus ſanctus beata Trinitas vnum principium eſt, ſed quod propter vel contra hæreticos magis perſonam filij, quã perſonam patris opus erat defendi teſtimonio ſcripturarum, per hoc nomẽ quod eſt principium, quod non ipſe factus vel creatus ſit, immò propter ipſum, & per ipſum omnia facta ſunt, & In hoc fuerit intentio Moyſi, ſiue eius in quo ille ſcripſit digiti Dei, dum in capite libri talem præmitteret ſententiam: In principio creauit Deus cælum & terram.

In principio erat verbũ.

De ſpiritu ſancto, vel proceſsione ſpiritus ſancti, quod tribus modis effecta ſit. Primo ad creandum omnia, quo dictũ eſt: Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas: Secundo, vt ſpiritualib. donis rationalis exornaretur creatura. Tertio, vt in remiſsionẽ peccatorum daretur, quod ante Chriſti aduentum non fiebat.

CAPVT XI.

INueniſti igitur ô homo theſaurum hic, & theſaurus tuus expreſſa eſt ſancta Trinitas ſubſequente protinus hoc dicto. Et Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. Nam qui creauit Deus, ipſe pater eſt: & principium in quo creauit, ipſe filius eſt: & qui ferebatur ſuper aquas ſpiritus Dei, Ipſe ſpiritus ſanctus eſt. *Quæſtio de ſpiritu S.* De iſta ſanctæ trinitatis perſona tertia, non ab re illud quæritur, imò quæſitu & ſcitu dignũ eſt, cur & hic, & per omnes ferè veteris inſtrumenti paginas vocetur ſpiritus Dei, ſiue ſpiritus Domini: in Euangelio autem, & ab ipſo exordio euãgelij ſecundũ Luc. nominetur ſpiritus ſanctus, abſque relatione Dei vel Dñi. Sic enim eſſe aduertere poteris, ſi mente vel ſedula intentione percurras ſcripturas vtriuſq; teſtamenti veteris & noui. Hoc ergo ſi quæras, vtilem citò ſolutionem inuenis, *Solutio.* quia ſpiritus eiuſdem proceſsio, quem procedentẽ ſancta Chriſti Eccleſia nuncupat, authoritate ipſius dicentis: Cùm vene- *Proceſsio ſpiritus S. triplex.*

rit Paracletus, quem ego mittam vobis, ſpi-
ritum veritatis, qui à patre procedit, eius
(inquam) proceſsio tribus effecta eſt mo-
dis ſecundum ſcripturas veritatis. Primo,
vt in principio, de quo iam dictũ eſt, crea-
rentur omnia. Secundo, vt ſpiritualibus
donis humana exornaretur creatura, in-
Gen. 1. ter quæ maximum eſt illud, quod locutus
eſt per Prophetas. Tertio, vt in pœnitentiã
& remiſsionem peccatorũ daretur, quod
1 ante Christi aduentum non fiebat. His an-
te perſpectis, patenter intelligis, quia vbi
primo proceſsit ad creandum omnia, ſicut
1. Reg. 16 hic habes. Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper
aquas, rectè dictus eſt ſpiritus Dei, quo no
mine intelligitur, ſicut ait pater Auguſti-
nus, quod ſit ipſe bonitas Dei, etenim quia
bonus eſt (ait) Deus, idcircò omnia crea-
uit. Et vbi dona ſua diſtribuit, ibi ſcribitur
ſpiritus Domini. Exempli gratia, vt illic.
Et receſsit ſpiritus Domini à Saul, & fere-
batur in Dauid. Et vbi remiſsionem pecca
torum cœpit operari, ſcilicet, ab aduentu
Chriſti filij Dei, glorioſo vocabulo ſpiri-
tus ſanctus cœpit nuncupari. Denique an-
Ioan. 7. te aduentum eiuſdem filij Dei, dabatur
quidem in diuiſionem gratiarum, ſed non
etiam in remiſsionem peccatorum. Vnde
eſt illud: Nondum erat ſpiritus datus, quia
Ieſus non fuerat glorificatus. Quia ergo
ipſe eſt omniũ peccatorũ remiſsio, noſtra
eſt ſanctificatio, pulchrè ex ore noſtro ta-
li honoratur vocabulo ſpiritus ſanctus, nõ
quod ſanctificatus, imò quod ſanctificans
ſit, ſiue ſanctificator, & ipſa ſanctificatio.
Verum de huiuſmodi, ſuo loco plenius di
cendum erit, nũc ordinem ſeruaturi redea
mus ad caput.

*Cùm & Pater ſit ſpiritus, & filius ſpiritus, quam ob
cauſam hoc ipſum ſubſtantiale nomen, ſcilicet
ſpiritus, huic vni perſonæ ſæpius in ſcri-
pturis ſanctis aſsignetur.*

CAPVT XII.

QVamuis hic ſolam hanc perſonam ſpi-
ritum nuncupauerit ſcriptura, dicen-
do: Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas,
nihilominus tamen & ipſe deus, cuius hic
ſpiritus prędicatur, & ipſum principium,
id eſt, filius, in quo Deus creauit cælum &
terram, ſpiritus eſt, & non tres ſpiritus, ſed
Ioan. 4. vnus, ſicut non tres dij, ſed vnus Deus. Vn
de in euangelio, cùm dixiſſet dei filius: Ve
ri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu
& veritate, nam & Pater tales quærit qui
adorent eum, protinus ſubiunxit: Spiritus
eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu
& veritate oportet adorare. Quibus in ver
bis non illud intenditur, vt ſpiritus ſubie-
ctum, & deus predicatum ſit, & iſte ſenſus
ſit, ſpiritus ſanctus eſt Deus, licet & hoc
ſuis in locis rectè prædicetur, ſed hoc ni-
mirum, vt Deus ſubiectum, & ſpiritus ſit
prædicatum, ſitq; ſenſus, deus eſt ſpiritus.
Quia videlicet ſancta trinitas, quæ hic (vt
iam dictum eſt) intelligitur: In principio
creauit Deus cælum & terrã, & ſpiritus dei
ferebatur ſuper aquas, ſicut vnus deus, ita
veraciter vnus prædicatur, & intelligitur *Alia quæ-*
ſpiritus. Quã igitur ob cauſam hoc ipſum *ſtio.*
ſubſtãtiale nomen, ſcilicet, ſpiritus, ſæplus
in ſcripturis ſanctis huic vni pſonæ aſsigna
tur? Nunquid eò quòd ſubtilior ſit natu-
ra, cũ ſit vna ſummæ trinitatis natura vel
ſubſtantia? Non vtique ſubtilior eſt, neq; *Reſponſio.*
enim vlla eſt ſubſtantiæ diſsimilitudo, ſed
eſt huius perſonæ propria quædam valdè
ſubtilis operatio. Sic enim ſpiritus iſte in-
telligitur in Deo, quomodo in anima con *1. Cor. 2.*
ſcientia ſua ſiue intentio. Deniq; & Apoſto
lus cùm dixiſſet. Quis enim ſcit hominum
quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis,
qui in ipſo eſt. Continuò ſubiunxit. Ita &
quæ dei ſunt, nemo cognouit, niſi ſpiritus
Dei. Virtus altiſsimi eſt hic ſpiritus Patris,
& filij, vtranq; enim & perſonam hic rectè *Spiritus ſcî-*
intelligimus in nomine vnius dei, cùm di- *licet cur vir-*
citur ſpiritus dei, & in iſto capite libri, & *tus altiſsi-*
in toto libro, id eſt, ſcriptura ſacra vbi paſ *mi dicitur.*
ſim prædicatur ſpiritus Dei, vel ſpiritus *Matth. 10.*
Domini. Quod ſi diſtinctio perſonarum *Galat. 4.*
in hac ipſa relatione deſideratur, exemplũ *Roman. 8.*
in promptu eſt, cùm in euangelio dominus
dicit. Non enim vos eſtis qui loquimini,
ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in
vobis. Et Apoſtolus ad Galatas. Quoniam
(inquit) eſtis filij dei, miſit deus ſpiritum
filij ſui in corda noſtra, & alibi loquitur.
Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet,
hic non eſt eius. Virtus (inquam) altiſsimi
eſt, ſicut & filius fortitudo vel brachium
domini, hoc in ſua operatione proprium
habens, quod per brachium quidem domi
ni, id eſt, per filium, facta omnis natura, vel
formata eſt omnis creatura ſiue ſubſtantia,
per hunc autem viuificata eſt, & viuit deo
omnis electa rationalis creatura, tam ange
lica quàm humana.

*De proceſsione ſpiritus ſancti, cuius videlicet proceſ-
ſionis illud erat initium, quod ferebatur ſuper a-
quas, & quouſque in opere ſuo proceſſerit
hic ſpiritus Dei.*

CAPVT XIII.

IAm ſupra mentio incidit de eo, quod
hunc ſpiritum dei ſancta Eccleſia pro-
cedentem, appellari conſueuit appellatio *Spiritus ſcî-*
ne ſolenni, authore ipſo filio dei, qui pri- *licet cur pa-*
mus hoc verbo vſus eſt, vbi dixit: Cùm ve *racletus di-*
nerit Paracletus, quem ego mittam vobis *citur.*
à patre ſpiritum veritatis, qui à patre pro- *Ioan. 14.*
cedit. Vnde ſumptam putas verbi ſiue vo-
cabuli huius authoritatem, niſi ex hoc eo-
dem capite libri, quia ſic dictum eſt: Et ſpi
ritus dei

ritus Dei ſerebatur ſuper aquas? Quidnã ferri ſuper aquas, niſi iam procedere erat? Cuncta quæ locutus eſt homo factus, & inter homines ambulans, & docens filius dei, nimirum authoritatem habet de ſanctis ſcripturis, & in ſuas aſpiciebat etiã *Cant. 5.* cùm noua putaretur loqui, iuxta quod de ſemetipſo dilecta in Canticis iamdudum dicebat: Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſsima. *Proceſsio ſpiritus ſancti res magna.* Itaque ſicut certum habemus, quia dicẽdo: Ego principiũ qui & loquor vobis, reſpiciebat (ſicut ſuperius memoratum eſt) ad iſtud caput libri, quo dictum eſt: In principio creauit Deus cælum & terram, ita & vbi ſpiritum S. procedentem dixit, non dubitemus eum reſpexiſſe iſtud quoque, quia ſcriptũ erat: Et ſpiritus dei ſerebatur ſuper aquas. Magna res eſt ꝓceſsio ſpiritus ſancti, cuius videlicet proceſsionis illud initium erat ꝙ ſerebatur ſuper aquas. Leuemus oculos noſtros, oculos hominis interioris, oculos fidei diligentis, & intellectu quęrentis, & videamus quouſque in opere ſuo proceſſerit hic ſpiritus Dei, & tunc aliquantiſper perpendere poterimus dignitatem, ſiue pondus dicti huiuſcemodi ſpiritus veritatis, qui à Patre procedit. Certè cùm ꝓcedere inciperet, quando ſerebatur ſuper aquas, terra de nihilo facta, inanis erat & vacua, & tenebræ erãt ſuper faciem abyſsi. Nunc autem qualis eſt terra, & quid in ea *Gen. 1.* factum eſt ex omnipotentia procedentis? Parum eſt attendere, quod in primis facta eſt lux intellectualis. Deinde firmamentum in medio aquarum diuidens aquas ab aquis, deinde ex arida, quam appellauit terram, productio omnis herbæ virentis, & omnis ligni fructum facientis, & ſemen ſuum in ſemetipſo habẽtis. Deinde omnis ornatus firmamenti ſiue cæli, ſole & luna ac ſtellis miro ordine diſpoſitis. Deinde omnis creatura quæ in aquis natat, quæ ſuper terram in aere volitat, quæ per terram ſiue quadrupes, ſiue bipes ambulat, aut ſine pedibus reptat, ad ſummum quæcunq; deo dicente facta, deo mandante ſunt creata, quorum nouiſsimum atque pulcherrimum eſt creatura humana, & de quibus omnibus ſcriptum eſt: Quia vidit Deus omnia quæ fecerat, & erant valdè bona. Parum (inquam) eſt attendere hæc in proceſſione huius ſpiritus dei, niſi leuatis (vt iam dictum eſt) oculis videas quouſque proceſſerit, & adhuc in opere ſuo proceſſurus ſit, videlicet donec ſedeat filius hominis in *Filius hominis.* ſede maieſtatis ſuæ, poteſtatem habens faciendi iudicium à dextris & à ſiniſtris. Filius (inquam) hominis principium creaturæ, & ſumma creationis ſiue proceſsionis huius ſpiritus dei, quia propter ipſum, & per ipſum omnia facta ſunt, ſicut ſupra memoratum eſt cum teſtimonio ſermonis Apoſtolici, *Hebr. 2.* quo dixit: Decebat enim eũ, propter quem omnia & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum per paſsionem conſummari.

Item de proceſsione ſpiritus ſancti, quid differat à proceſsione filij, quoniam dixit filius: Ego enim ex Deo proceſsi & veni.

CAPVT XIIII.

SEquamur attentius cum glorificatione Trinitatis, maieſtatem huius ꝓceſsionis, & hoc nobis ſit formare vel iure ſacerdotali edere panes propoſitionis de menſa ſanctuarij cæleſtis, quam Dominus in cõſpectu noſtro parauit, quod ſcripturas veritatis fideliter tractando, dignas deo, quoad poſſumus, facere poſſumus hoſtias pulchræ laudationis. *Pſal. 22.* Dicendum in primis, ipſa ꝓceſsio, vel ipſum procedere quid ſit, deinde quid diſtet inter proceſsionem ſpiritus ſancti, & proceſsionem filij, quoniam & ipſe de ſemetipſo loquẽs, hoc verbo vſus eſt, dicendo Iudæis: Si deus pater veſter eſſet, diligeretis vtrunque. Ego enim ex Deo ꝓceſsi, & veni. *Ioan. 8.* Neque enim à meipſo veni, ſed ille me miſit. Duo verba *Duæ natiuitates Chriſti.* dixit, ꝓceſsi & veni, & nimis anguſtum eſt, ſi in his duobus verbis vnum idemque intelligere velis, ſcilicet, nihil aliud quam quod in hunc mundum veniens, qui inuiſibilis erat apud deum, viſibilis per aſſumptam carnem apparuit. Latior ſenſus & amplioris intelligentiæ lumen eſt, ſi duas natiuitates eius ſuſcipias in his duobus verbis, ꝓceſsi & veni: natiuitatem humanitatis, qua ex ſubſtantia patris ante ſecula genitus eſt. Et natiuitatis, ipſius humanitatis, qua ex ſubſtãtia matris in ſeculo natus eſt. Quamuis & hoc, quod venit prodiens ex virginis vtero, ꝓcedere fuerit, ſicut ſcriptum eſt: Et ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. *Pſal. 18.* Item, in alio Pſalmo dicitur ei: Intende proſpera, procede & regna. *Pſal. 44.* *Luc. 2.* Quod rectè intelligitur de præſenti humanitatis eius vita, iuxta quam veraciter dictum eſt: Puer Ieſus ꝓficiebat ætate & ſapientia, videlicet eo vſque proficiens, vt appareret dictis & factis, quod ipſe eſſet ipſa ſapientia: & ſicut dictum, ita & factum eſt, quia proſpere proceſsit per annos paulò plus quam triginta, & tam breui exacto tempore, ecce nunc regnat in poteſtate magna, *Matth. 28.* quemadmodum dicit: Data eſt mihi *Ioan. 8.* omnis poteſtas in cælo & in terra. Verum *Gen. 1.* nos hic agimꝰ de illo antiquiore proceſſu eiꝰ, de quo nõ ſine magno põdere dixerit. Ego enim ex Deo proceſsi. Quiſnam ille proceſſus, ſiue illa proceſsio quæ fuit, niſi

illa mi-

illa mirabilis atque ineffabilis dilectio di-
centis: Fiat lux, fiat firmamentum, fiant lu-
Pſal. 148. minaria, & cætera omnia, de quibus Pſal-
miſta, contemplator illius dicti ſiue ver-
bi. Statuit (inquit) ea in ſeculum, & in ſecu
lum ſeculi, præceptum poſuit, & non præ-
teribit. Igitur vt ſnpra propoſitum eſt, in
primis dicendum nobis, ipſa proceſsio, vel
ipſum procedere qnid ſit, & deinde pro-
ceſsio filij qui dixit: Ego enim ex Deo pro
ceſsi, in quo differat à proceſsione ſpiritus
ſancti, de quo idem dixit: Quem ego mittã
Ioan. 15. vobis ſpiritum veritatis, qui à patre pro-
cedit.

Quid ſit proceſsio, ſiue procedere, & cur de ſemetipſo loquens, præterito tempore dixit, proceſsi: de ſancto autem ſpiritu dixit præſenti tempore procedit.

CAPVT XV.

Proceſsio quid ſit. PRoceſsio eſt ſolennis egreſsio perſona
rum maximè ſpectabilium, non ſine
quadam grauitatis feſtiuitate ſuam præſen
tiam exhibentium, taliter, vt veneratioñe
quoque dignè mereantur à conſpectu ple-
beium, magna (vt ſæpe fit) cum iucundita-
te occurrentium, magno cum gaudio de-
ducentium. Et noſtrum quidem procede-
re, qui locales ſumus, eſt proficiſci de lo-
co ad locum: diuinitatis verò localis non
Gen. 28. eſt, licet interdum locus ille aſcriba-
tur, exempli gratia, cùm dicit quiſpiam:
Verè etenim Dominus eſt in loco iſto, &
ego neſciebam. Eſt autem proceſsio diui-
nitatis effectus mirãdi operis, vnde ſic per-
Filius proceſsit, ſpiritus S. procedit. penditur, ſic mente cõſpicitur, maieſtas tã
tæ dominationis, ſicut, ex facie cognoſci-
tur dignitas hominis reuerendi, de loco
ad locum venerabiliter procedentis. Igi-
Ioan. 8. tur effectus operis, ſi dociles, ſi attenti, ſi
Ibidem. 15. beneuoli ſumus ad contemplandam pul-
chritudinẽ tantæ proceſsionis, docere nos
poteſt, vt cognoſcamus Dominum maie-
ſtatis: Dominum (inquam) maieſtatis, fi-
lium qui iamdudum proceſsit, Dominũ
maieſtatis nihilominus ſpiritum ſanctum
qui adhuc procedit. Hæc deniq; diſcretio
in temporibus verbi huius prudenter au-
dienda eſt, quia de ſemetipſo loquens. Fi-
lius Dei, ſecundum præteritum tempus di-
xit: Ego enim ex Deo proceſsi, de ſancto
autem ſpiritu loquens, præſenti tempore
dixit: Qui à patre procedit. Proinde nimis
incongrunm eſſet, ambos ſcilicet filium &
ſpirirнапример ſanctum dicere procedentes,
cùm procedens participium ſit temporis
præſentis, ſicut & verbum procedit, quod
de ſolo ſpiritu ſancto dictum eſt: filius au-
tem iamdudum (ſicut dictum eſt) proceſſe
rit, cuius proceſsio fuit ille effectus operis,
à quo Deus, qui per illum omnia creauit,
iamdudum ceſſauit, ſicut manifeſtè ſcri-
ptura dicit: Et requieuit Deus die ſepti-
mo ab vniuerſo opere quod patrarat, &
benedixit diei ſeptimo, & ſanctificauit il-
lum, quia in ipſo ceſſauerat ab omni opere *Gen. 2.*
ſuo quod creauit Deus vt faceret. Nullam
quippe nouam creaturæ ſpeciem deinceps
creauit, quam ante illam requiem ſuam in
genere ſuo non creauerit.

Quod neque filius ad creandum omnia proceſſerit abſque cooperatione ſpiritus ſancti, neque ſpiritus ſanctus ad ſanctificandum procedat abſque cooperatione filij.

CAPVT XVI.

NVnquid verò proceſsionem ſpiritus
ſancti, qua nunc vſque procedit ad
ſanctificationem creaturæ rationalis, ſe-
cernimus aut ſecerni patimur à proceſsio-
ne filij, qua (ſicut iam dictum eſt) dudum
proceſsit & procedere, id eſt, nouas creatu
ræ ſpecies condere vel patrare ceſſauit?
Nunquid hoc dicimns, aut dici vel æſtima-
ri patimur, quod filius ad creandum pro-
ceſſerit abſque cooperatione ſpiritus ſan-
cti, aut Spiritus S. ad ſanctificandum pro- *Inſeparabilis eſt totius trinitatis operatio.*
cedat abſque cooperatione filij? Abſit
hoc. Inſeparabilis enim eſt totius operatio
trinitatis, vnius Dei, vnius & inſeparabilis
imperij. & tunc, quando proceſsit filius ex
ore patris dicentis, fiat hoc vel illud, du-
ctor totius operis erat Spiritus S. & nunc,
quandiu ad ſanctificandum procedit ſpi-
ritus ſanctus, ferturque ſuper aquas baptiſ
mi, idem ipſe qui ferebatur ſuper aquas
in initio, ſicut ſcriptura dicit, Filius arbi-
ter & efficiens cauſa eſt eiuſdem ſanctifica
tionis. Et illic, vbi Deus Pater cum ſpiritu
ſancto per filium cũcta creauit (omnia per
ipsũ facta ſunt, & ſine ipſo factu eſt nihil)
& hic vbi Deus Pater cũ filio ſanctificat e-
lectionem creaturæ rationalis, delitiæ pa-
rantur, vel perficiuntur cooperatione to-
tius Trinitatis, illæ nimirum delitiæ chari
tatis, quarum ita meminit Sapientia Dei,
filius Dei memor eius, quam dicimus ſuæ
proceſsionis. Quãdo præparabat cælos ad- *Prouer. 8.*
eram, quando certa lege & gyro vallabat
abyſſos, quãdo æthera firmauit ſurſum, &
liberabat fontes aquarum, quando circun
dabat mari terminum ſuum, & legẽ pone-
bat aquis ne tranſirent fines ſuos, quando
appendebat fundamenta terræ, cum eo ca-
rum cuncta componens, & delectabar per
ſingulos dies, ludens coram eo omni tem
pore, ludens in orbe terrarum, & delitiæ
meæ eſſe cum filijs hominum. Quidnam
eſt hoc, niſi ac ſi diceret, quãdo dixit Deus, *Gen. 1.*
fiat lux, qnando dicebat, fiat firmamentũ
in medio aquarũ, congregentur aquæ quæ
ſub cælo ſunt in locum vnum, quando (in-
quam) hæc & cætera dicebat, & per ſingu-
los dies videbat quod eſſet bonum, ego
procede-

procedebam ex ore eius, ego enim ſum illa
Quomodo dictio, ſiue verbum eius. Igitur proceſsio
differũt fi- filij, tempore vel loco à proceſsione ſpiri-
lij & ſpiri- tus ſancti non ſecernitur, quia videlicet tũc
tus ſancti iſta facta ſunt, quando ſpiritus Dei ſuper
proceſsio. aquas ferebatur: & ſicut Pater, ita & filius,
Ioan. 5. ita & ſpiritus S. vnus Deus, vbique eſt, &
Prou. 8. nullo loco concluditur. Tantum in effe-
ctum operis, diſtantia agnoſcenda eſt pro-
ceſsionis vtriuſque, ſcilicet, filij & ſpiritus
ſancti, quia videlicet à cõditione creatura
rum ſiue ſubſtantiarum, quæ vtique per fi-
lium factæ ſunt, omnia enim per ipſum fa-
cta ſunt, ſeptimo die Deus requieuit. A ſan
ctificatiõe verò creaturę rationalis (quod
opus per ſpiritum ſanctum fit) nondum
Pater aut filius requieuit, nondum ceſſa
uit, vnde dixit & Iudæis idem filius Dei:
Pater meus vſque modo operatur, & ego
operor. De illis delitijs ſapientiæ dicen-
tis: Et delitiæ meæ eſſe cum filijs hominũ,
ſuo loco in illo ſpeciali opere Trinitatis,
ſcilicet in factura vel blaſmatione homi-
nis, erit plenius dicendum.

Contra illos qui dixerunt Spiritum S. à ſolo patre, & non etiam à filio procedere, dictum à ſapientia: En proferam vobis ſpiritum meum, & oſtendam verba mea.

CAPVT XVII.

Prou. 1. EAdem ipſa ſapientia dicit paruulis: En
proferam vobis ſpiritum meum, & o-
ſtendã verba mea. Quid hoc eſt, niſi quod
facturam ſe præuidebat, iamque fecit ipſa
incarnata ſapientia? Cùm enim reſurrexiſ
ſet à mortuis, ſtans in medio diſcipulorũ
Ioan. 20. ſuorum, inſufflauit & dixit eis: Pax vobis,
Luc. 24. accipite ſpiritum ſanctum, & ſicut alius eu-
angeliſta dicit: Tunc aperuit ſenſum vt in-
telligerent ſcripturas. Nonne hoc erat ſa-
filij. pientiæ, id eſt, + de filio Dei, procedentem
de ſemetipſo dare vel proferre ſpiritũ ſuũ,
ſpiritum ſanctum, & oſtendere verba ſua?
Item in eodem libro ſcriptum eſt: Sapien
tia ædificauit ſibi domum, excidit colum-
nas ſeptem. Quid hoc eſt dicere, niſi quia
verbum Dei, filius dei naturam aſſumpſit,
ſiue corpus humanum, & eidem aſſumpto
Prou. 9. homini ſanctum infudit ſeptiformem ſpi-
ritum. Hæc idcircò dicimus, quia fuêre nõ
nulli maximè Græcorum, qui dicerent à
ſolo patre & non etiam à filio, procedere
hunc Spiritum S. quos tamen ſancta Ro-
mana Eccleſia, latinæ Eccleſiæ columna,
iamdudum per multa concilia, luce co-
ruſcans Euangelica, & ſuper petram fidei
firmiter ſtans fundata, ſic reuerberauit, cõ
centorem ex ipſis Græcis, habens Athana-
ſium catholicum atque orthodoxum, vt
iam non ſit nobis neceſſe quicquam adde-
re, niſi quia ſpontaneũ in ſermonibus no-
ſtris huic proceſsioni offerimus obſequiũ,
& in ſcribendo de huiuſmodi quoddam
dulce in palato cordis ruminamus delecta
mentum. Tunc autem delectamentum hoc
duplicatur, & ſpectatorem tantæ proceſsio
nis lætificat abundantius, ſi cum authori-
tate ſcripturarum ratio quoque ſuppedi-
tat, vt non dubitet intima fides, quod non
minus à filio, quàm à patre, hic amborum
ſpiritus procedat, Deus ex deo, non diffe
rens in ſubſtantia, par ambobus in maieſta
te, non par in gloria. Igitur vt de ipſa pro-
ceſsione vtiliter delectemur, & delectabi
liter vtilia loquamur, dicẽdum in primis,
quot ſint, & qui ſint modi ꝓceſsionis eiuſ
dem Sancti Spiritus.

Ad eandem veritatis rationem multum illud valere, quod ait filius nocte illa qua tradebatur: Sed ego veritatem dico vobis expedit vobis vt ego vadam. ſi enim nõ abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos.

CAPVT XVIII.

IAM quidem longè ſuperius prælibatũ *Sup. cap. 11*
eſt, ſed nunc repeti, & latius explanari *Triplex ꝓ-*
cauſa poſtulat, quia proceſsio ſancti ſpiri- *ceſsio ſpiri-*
tus tribus effecta eſt modis ſecundum ſcri- *tus S.*
pturas veritatis. Primo, vt in principio, id
eſt, in filio, ſiue per filium crearentur om-
nia: inter quæ, vbi dictum eſt: Et Spiritus
Dei ferebatur ſuper aquas, maxima atque
pulcherrima narratur facta eſſe creatura,
lux intellectualis, ſcilicet creatura angeli-
ca. Secundo, vt ſpiritualibus donis huma-
na exornaretur creatura, inter quæ maxi- *Spiritus S.*
mum eſt illud, quod locutus eſt per Pro- *à filio quo-*
phetas. Tertio, vt in pœnitentiam & remiſ *que proce-*
ſionem peccatorum daretur, quod ante *dit.*
Chriſti aduentum non fiebat. De iſto effe- *Ioan 16.*
ctu proceſsionis, quod eſt in remiſsionem
peccatorum dari, quis dubitet hoc dicere,
quia ſecundum hunc modum Spiritus S.
à filio quoque procedit? Nam de illo quo
que dato, quo ſpiritus idem diuiſionis gra
tiarum diſtribuit, poſtmodum dicendum
erit, quia nihilominus hoc etiam modo à
filio procedit. De iſto nunc dicere præſtat,
quod eſt in remiſsionem peccatorum dari,
quo ſine dato nullus vnquam hominum
ſaluari potuit aut poterit. Hoc ergo in pri
mis libenter (vt ſpero) & efficaciter acci-
piet auditor fidelis. Vado (inquit ipſe fili⁹
Dei) ad eum qui me miſit, & nemo ex vo-
bis interrogat me quo vadis. Sed quia hæc
locutus ſum vobis, triſtitia implebit cor
veſtrum. Sed ego veritatem dico vobis, ex
pedit vobis vt ego vadam. Si enim non ab-
iero, Paracletus non veniet ad vos: Si au- *Expoſitio*
tem abiero, mittam eum ad vos. Scio qui- *inſufficiẽs.*
dem & miror, locum hunc à quibuſdã ma-
gnis & ſanctis patribus ſic eſſe tractatum,
vt di-

vt dicerent, Apoſtolos Chriſti circa ipſum Dominum non potuiſſe habere dilectionem ſpiritualem, niſi præſentiam ſui ſubtraheret corporalem, atque hoc eſſe quod dicit: Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eũ ad vos. Denique talis huius præſentis capituli expoſitio, verticem rei, ſiue maieſtatẽ ſacramenti, de quo tunc agebatur in illa ſacratiſsima cœna, non attingit: vt dicere nõ dubitem, quia pro rei magnitudine ſeu põdere, ſenſus iſte bonus quidem, ſed nimiũ videtur exilis. Amplius autem & hoc dicere licet, quod non idcircò factum eſt, quod

Triſtitia implebit cor veſtrũ.

hic prædixerat. Triſtitia implebit cor veſtrum, quia corporalem ſui præſentiam a-

Luca 24.

ſcendens in cælum, abſtulit ab oculis eorũ, imò & proindemagis gauiſi ſunt, ſicut Lucas maniſeſtius narrat: Et factum eſt (inquiens) dum benediceret illis, receſsit ab eis: & ferebatur in cælum, & ipſi adorantes regreſsi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno. Vnde ergo contriſtari habebant, aut vnde triſtitia impleuit cor veſtrum? Nimirum de morte eius, de qua tam diu cõtriſtati ſunt, donec venit Maria Magdale-

Marc. 16.

ne, reſurrexiſſe illum nũcians, his (inquit Marcus) qui cum eo fuerant lugentibus & flentibus. Hoccine (inquit) fuit ire ad patrem, ſcilicet, mori, quoniam dixit: Et nũc vado ad eum qui miſit me. Planè hoc ad pa-

Hebr. 2.
Ioan. 13.

trem ire fuit, à quo & coronandus erit gloria & honor propter eandem paſsionẽ mortis. An non & hoc Euangeliſta dicit in initio eiuſdẽ ſermonis? Sciens (inquit) Ieſus, quia venit eius hora vt trãſeat ex hoc mũdo ad patrem. Itemque: Sciens (ait) quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à deo exiuit, & ad Deum vadit.

Item de eodem dicto, & quod Spiritus Sanctus tunc primũ appellatus fuerit Paracletus, id eſt, conſolator, eò quod ſit ipſe peccatorum remiſſio, quam videlicet remiſsionem peccatorum non dabat prius, nondũ glorificato Ieſu.

CAPVT XIX.

Ioan. 16.

IGitur, vt aliquid dicamus dignum tanta grauitate oris ipſius Domini, dicẽtis: Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, ſimul & illud perpendere operæ pretiũ eſt, quia nuſquã ante illã ſacratiſsimã cœnam, in qua ſermonem hunc habuit, Spiritum Sanctum Paracletum nuncupauit. Eruditæ mentis eſt, perſentire cauſam nominis huius, ſcilicet, Paracleti, quod latinè dicitur conſolator. Quam videlicet cauſam ſentiens, ſimul etiã percipiet, quia multum pertinuit ad rem, vt tali in tempore potiſsimum (quod ante non fecerat, neque per ſemetipſum, neque per prophetas) Spiritum S. Paracletum nuncuparet.

Cauſa huius nominis paracletus.

Quale enim tunc erat tempus, vel quid illo tempore agebatur? Tempus erat paſsionis, tempus glorificationis: etenim hora eius inſtabat, vt per mortis paſsionẽ tranſiret de hoc mundo ad patrem, & idcircò tali tranſitu mox tranſiturus erat, vt acciperemus peccatorum remiſsionem. Neque enim aliter nobis peccata remitterentur aut remittuntur, niſi per ſanguinem eius. Et quæ rogo prima vel maxima eſt ſanctorum omnium conſolatio, niſi peccatorũ remiſsio? Cùm igitur dicit, ſi enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos, ſic intelligi vult, ac ſi dixiſſet, ſi enim per paſsionem mortis non tranſiero ex hoc mundo, neq; vobis, neque antiquioribus, neq; venturis poſt vos, dabitur Spiritus S. ſecundũ hoc datum, quod eſt peccatorũ remiſsio.

Conuincitur error Græcorum.

Quam propter cauſam rectè dicitur & verè eſt conſolator. Cumq; protinus ſubiũgit: ſi autem abiero, mittã eũ ad vos, hoc patenter enunciat, quod ab ipſo procedat hic conſolator. Hic Spiritus S. peccatorũ remiſſor & ipſa remiſsio. Et quis, niſi infidelis dubitare aut neſcire vellet, quod de iſta perſona, de iſto filio Dei, peccatorum nobis remiſsio pceſſerit? Nõne hoc ipſum nobis luce clarius facit veritas Euangelij, cũ ipſe qui dixerat: ſi autem abiero, mittã

Ioan. 20.
Inſufflauit cur dictum eſt.

eum ad vos: poſtq̃ abijt, rediens & ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, inſufflãs & dicens, accipite Spiritum Sanctum, ſtatim ſubiunxit: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Et quidẽ Spiritus S. nõ eſt flatus corporeus, veruntamen per hoc verbum quod dictum eſt, inſufflauit, duo hæc nobis dat intelligi, & quod ex ipſo procedat iſta paracleſis, & quod per hunc ſpiritum ſanctum tam facilè ſit omnia peccata dimitti, quã facilè, cùm vult, inſufflare poteſt aliquis. Succurrunt multa cum ratione famulantia veritati huic, & idcircò vt ſermo prolixus minus faſtidioſus ſit, quaſi reſpirandum eſt faciendo finem præſentis libelli.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, ET PROCESSIONE SANCTI SPIRITVS. LIBER II.

De theſauro nominis Domini, quem qui theſaurizant ſibypſis, iuxta beatum Iob Reges & Conſules ſiue principes ſunt.

CAPVT I.

Iob 3.

QVI theſauros nominis tui fideliter theſaurizaut ſibi, ô Triuitas Deus, ipſi Reges, ipſi Conſules ſiue principes ſunt: De quibus beatus Iob, ſimilis talium diuitum eſſe cupiens loquitur. Nunc enim dormiens ſilerem & ſomno meo requieſcerem cum Regibus & Conſulibus terræ, qui ædificant ſibi ſolitudines: aut cũ principibus, qui poſſident Aurum & replent domos ſuas Argento. Quid ergo tantillus, qui theſaurum hunc inueniſſe me arbitror, abſconditum in agro, ſicut præſcripſi in præcedente lib. Putaſnè ſperare audeam, quod cũ poſſedero Aurum hoc, & domum meam repleuero huiuſcemodi Argento, dormiturus ſim in ſilentio, & requieturus ſomno meo cum illis Regibus & cõſulibus terræ: qui ſemet ipſos regere, & alijs ſuo quiſque tempore nouerũt conſulere: cum illis principibus, id eſt, ſanctis doctoribus, qui vt Aurum hoc & Argentum poſſiderent, ædificauerunt ſibi ſolitudines ſanctæ contemplationis, iuxta illam ſententiam veram, Scribe ſapientiam in tempore otij, & qui minoratur actu, ipſe percipiat eam? O ſi fiat iuxta præuiſum olim memorandi Otomatis preſagium: vtinam Ieſu Chriſte, cunctarum Dominus manſionum qui oſtiarius ipſe es & oſtium, adducas me in domum illorum vſque ad pedes, ne dicam conſeſſum ipſorum, ſcilicet regum, iam dictorum conſulumque ac principum, cum ſponſione hac, Ingrederis in abundantia ſepulchrum. Hac igitur ſpe cœptum fidelis ſermo peragat curſum, & procedentis Spiritus Sancti cum laude & gloria ſummæ triuitatis, quoad poteſt, perſonet præconium, ſcrutetur de ſanctis ſcripturis teſtimonium.

Aedificare ſolitudines quid eſt.

Eccl. 38.

Reuelationis præſagium.

Iob. 5.

Quod non minus à filio quàm à patre procedat Spiritus Sanctus, & de eo quod ait filius, quem ego mittam vobis à patre ſpiritum veritatis qui à patre procedit.

CAPVT II.

Ioan. 16.

Augmentatio Græcorum.

Ioan. 15.

IAm de proceſsione, quia procedit in remiſsionem peccatorũ, pauca dicta ſunt & adhuc aliqua dicenda ſunt, pro aſtipulatione veritatis huius, quod non minus à filio quàm à patre procedat hic vnus idémque ſpiritus. Dixit enim ipſe filius. Si enim nõ abiero, Paracletus nõ veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Et de hoc iam dictum eſt. Reſtat, vt eiuſdem filij dictum pro hoc ipſo negotio ad medium deducamus, cui fortiter inniti viſi ſunt ſibi, qui dixeruut, ꝙ à ſolo patre, & nou etiam à filio, procedat Spiritus Sanctus. Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à patre, ſpiritum veritatis, qui à patre procedit. Eccè (inquiunt) quomodo diſtinxit, quàm diligenter expreſsit. Nam dixit quidem, quem ego mittam vobis, ſed addidit à patre. Sed uec ſemel dixiſſe coutentus, ue parum expreſsiſſe videretur, ſubiuuxit: Qui à patre procedit. Itaque ad confirmandum quod æquè à filio, vt à patre procedat ſpiritus ſanctus, parũ illis eſt, quod dixit filius pluribus in locis, ego mittam vobis: niſi rationem demus, cur vel quid intendens addiderit, qui à patre procedit. Magna planè quæſtio, & ad ſoluẽdũ eſſet difficilis, ſi iam cõſtaret & concederemus, quod vbicunque nominatur pater, vna tãtum perſona debeat intelligi, ſcilicet Deus pater vnici filij Ieſu Chriſti. At verò (ſicut Apoſtolus dicit) vnus Deus & pater omnium, & nos in oratiõe dominica dicimus, diuina inſtitutione formati: Pater noſter qui es in cælis: diſcretè accipiendum eſt nomen patris, vt aliàs intelligitur pater omnium filiorum adoptionis, aliàs pater vnici & conſubſtantialis filij. Denique nobis, qui non nati, ſed adoptati ſumus, Pater eſt vnus idemque trinus Deus, pater & filius & ſpiritus ſanctus: illi autem, qui ſolus eſt naturalis filius, vna perſona pater eſt, & ad illum vnicum filium relatiuè pater dicitur. Diſcretionis huius ſignum hoc eſt. In Euangelio eſt, vbi cum additamento poſſeſsiui pronominis dicat hic filius, Pater meus vel patris mei: & eſt vbi dicat, pater vel patrem, & à patre: ſicut hic abſque additamento huiuſce prouominis. Quod ſi diligenter diſcreueris, perpulchrum eſt animaduertiſſe, quia cùm ſignanter dicit pater vel patris, cum propoſitione hac meus vel mei, ea quæ tunc loquitur, longè communionem excellut

Reſponſio.

Ephe. 4.

Pater quandoque perſonæ, quandoq; totius trinitatis nomen eſt.

Differens locutio pater & pater meus.

Ioan. 5. noſtræ fraternitatis, ſcilicet, vt qualia tunc loquitur, nemini noſtrum qui per gratiam fratres eius vel filij Dei nominamur & ſumus, loqui ſas aut licitum ſit. Exempli gratia: Pater meus (inquit) vſque modo operatur, Quod deinde ſequitur, & ego operor. Et: Amen amen dico vobis, nó poteſt filius à ſe facere quicquã, niſi ꝙ viderit patrem facienté. Et ſubinde, ſicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vnlt viuificat, hæc & cætera quæ ſeqnuntur, cui filiorum dicere vnquã licuit aut licebit, niſi huic vnico filio Dei? Vbi verò abſque pronomine poſſeſſiuo dicit, pater, ſic loquitur humiliora de ſe, vt penè congruant vel imitanda ſint par- *Ioan. 14.* uitati noſtræ, quorum frater dignatur dici vel eſſe. Exempli gratia: Et ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Humiliora nanque ſunt hæc, & aſſumptæ humanitatis humilitaté, qua ſine dubio maior eſt vnus Deus pater & filins & ſpiritus S. ſonant ea quæ ibidem loquitur, ſcilicet hæc: Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem, quia pater maior me eſt. Iam nó multa loquar vobiſcum: Venit enim princeps mundi hnius, & in me non habet quicquam, &c. Prõptum eſſet diſcretioné iſtã, ferè vbique obſeruatam, in ſcriptura Euãgelij, niſi longum nimis videretur legenti: præſertim cùm ex paucls iſtis cómonitus, cætera per ſemetipsũ valeat experiri. Qui etſi cantare conſueuit ex perſona filij, rogabo patrem, & alium paracletũ dabit vobis. Itemq́; meus cibus eſt vt faciam voluntatem patris mei, ſciat Euangeliſtam non *Ioan. 4.* ſcripſiſſe, meus cibus eſt vt faciam voluntatem patris mei, ſed voluntatem eius qui miſit me: neq; ſcripſiſſe rogabo patré meũ (cùm rogare ſit naturæ inferioris, & rogatio eius, ſacrificium paſsionis eius fuerit) & ego rogabo patrem (inquit) & alium paracletum dabit vobis.

Item de eodem dicto contra hæreticos, quia non ſequitur, ſpiritum ſanctum non procedere à filio propter id quod ait: qui à patre procedit, imò ſequitur ſpiritum ſanctum Deum eſſe, qui à diuinitate procedit.

CAPVT III.

ERgo quoniam procedente ſpirltu ſancto dixit, quem ego mittam vobis à patre, & meo non addidit: Itemq́;, qui à patre procedit, & meo non appoſuit: ſic tuta & pronida fides rectè, intelligit, à patre, ac ſi dixiſſet, à diuinitate, quæ ſcilicet diuinitas vna patris & filij ſubſtantia eſt. Requiratur nunc intentio vel cauſa propter quã dixerit hic ille teſtis fidelis, quia ſpiritus ſanctus à patre procedit: & túc ſic ſonabit, ſic audietur dictum iſtud ei, qui habet aures audiendi, vt verè vox firmamenti, verè ſonus ſublimis Dei. Quænam intentio vel cauſa eſt, nlſi ipſa propter quam natus eſt, & in hunc mundum venit, ſcilicet in teſtimonium perhiberi veritati? Sic enim dixit: Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. *Christi teſtimoniũ cõtra hæreticos.* Cuius videlicet teſtificandæ veritatis quæ ſumma eſt, niſi quod ſit vnus verus Deus pater & filius & ſpiritus S. Nimirum ad teſtimonium huius veritatis, magnificè pertinet illud, quod idé filius Dei & de ſemetipſo dixit: ego enim ex Deo ꝓceſsi, & de ſpirtu ſancto teſtificatus eſt, qui *Ioan. 8.* à patre procedit. Quid enim ô hæretici Ariani, qui dixiſtis, quia ſpiritus ſanct⁹ creatura eſt: & vos ô Macedoniani, qui dixiſtis *Ioan. 15.* *Ioan. 3.* quia ſpiritus ſanctus Deus non eſt? Quid (inquã) ô inſenſati? Quid aliud quã Deus ex Deo proceſsit aut procedit? Quod natú eſt ex carne, caró eſt. Et quod natum eſt ex ſpiritù, ſpiritus eſt. Sic procul dubio quod ꝓceſsit & ꝙ ꝓcedit ex Deo, Deus eſt. Proceſsit autem ex Deo filius, procedit Splritus S. Ergo Deus eſt Dei filius, ergo Deus eſt ſpiritus ſanctus. *Et filius & ſpiritus S. verè Deus eſt.* Eccè quã breue dictũ, qnam magnum ſonat teſtimonium? Breue dictum eſt, ergo ex Deo proceſsit, & magnum perhibet teſtimoniũ veritati, quod filius Dei Deus ſit. Breue dictum eſt, qui à patre procedit, & magnum perhibet teſtimonium veritati, quod ſpiritus S. Deus ſit. Magna hæc vox (vt ſupra dictum eſt) firmamenti, magnus hic ſonus ſublimis Dei, ſuper ſerpentem antiquum detonans, qui victus eſt, & de cælo prolectus eſt in *Apoc. 12.* terram, & ſuper aquam doctrinæ nequam, quã & miſit ex ore ſuo tãquam flumé poſt mulieré, id eſt, eccleſiã, vt faceret eã trahi à flumine, & hac voce cóſortata terra, adiuuit mulieré, aperiés os ſuũ, & abſorbens illud flumé, cóuenientib. ſcilicet patrib. de toto orbe terrarũ, tanta cũ orls apertione, vt per teſtimonia ſcripturarũ annihilarent blaſphemias hæreticorũ, quorũ deterrimi fuerunt Arriani, & poſt illos Macedoniani, qui dixerunt creaturã eſſe Dei filinm, creaturam & nó Deũ eſſe Spiritum Sanctũ.

Item de eadem ſententia, quo pertinuerit, vt in illa ſacratiſsima cœna, qua tradebatur, nõ contentus dixiſſe: quẽ ego mittã vobis, addidit dicẽs: qui à patre ꝓcedit.

CAPVT IIII.

ITaq; illud, quód cũ dixiſſet Dei filius: Paracletũ ego mittã vobls à patre, & addidit vel repetiuit dicés: q à patre ꝓcedit. Et à filio nó ꝓcedit, verumetiã amplius magnificandã demonſtrat maleſtaté procedentis, ne putet quis, & dicat hæretlcus, qui *Adderẽ dei ſeu patris.* ſperat ab homine, & non procedit ab ipſa ſubſtantia.† Eccè per ſimile hoc, quod dicimus, nónlhil adiuuatur intelligentia fidei. Apud Marcũ Euangeliſtã cũ dixiſſet:

Quiſquis

Quiſquis vnum ex huiuſmodi pueris rece
perit in nomine meo, me recipit, continuò
Marc. 9. ſubiūxit: Et quicunq; me ſuſcipit, non me
ſuſcipit, ſed eū qui me miſit. Humilis enim
erat homo inter homines, mortalis inter
mortales apparebat, & homo tantum vide
batur, & Deus eſſe non agnoſcebatur. Pro-
inde ne diceret aut cogitaret quiſquid, ꝓ
magno reputas te ſuſcipi, aut quid magnū
eſt in nomine tuo quenquam recipi, cū &;
tu homo ſis vt iſti, quos vis in nomine tuo
Cur dixit Chriſtus, Qui à patre procedit recipi. Rectè & oportunè proſecutus eſt, &
qui me ſuſcipit, non me ſuſcipit, ſed eū qui
me miſit. Similiter quando hæc dicebat,
quando paracletum ſpiritum ſanctū pro-
mittebat. Nónne & multò magis homo in-
firmus, & quaſi nouiſsimus virorum appa
rebat illa qua tradebatur veſpera, in illa
ſacratiſsima cœna? Nónne (inquam) tunc
maximè in infirmitate noſtra laborabat, &
non erat ſpecies ei, neq; decor, vnde & vi-
dimus eum (inquit propheta) & non erat
aſpectus. & deſiderauimus eum deſpectū
& nouiſsimum virorum, virum dolorum
& ſcientem infirmitatem, & quaſi abſcon-
ditus vultus eius, & deſpectus? Proinde ne
maieſtas ſpiritus ſancti minor videretur,
vel tunc præſentib. vel poſt futuris, ex eo
quod homo eiuſmodi dixiſſet: quem ego
mittam vobis, rectè & neceſſariò addidit,
à patre, & repetens, qui (inquit) à patre, id
eſt, ab altiſsima procedit diuinitate, vnde
& credi, vel agnoſci debet quid ſit altiſsi-
mus ipſe. Per hoc ergo ſimile, ſicut iam di
ctum eſt, fides debet, vt firmior ſit, adiuari:
præſertim quia non, ſicut vbi dixit, & qui
me recipit, quaſi quandam negationem ſup
poſuit dicens, non me recipit, ſed eum qui
me miſit: non enim (inquā) ſicut illic? ita &
hic tali locutióe vſus eſt, vt diceret: quē ego
mittā vobis, nō ego mittā, ſed is q̄ me miſit.

Item filium fontem eſſe proceſſionis huius, ſicut eſt & pater, Pſalmiſta dicēte: Quoniā apud te eſt fons vita.

CAPVT V.

Domine apud te eſt fons vitæ. VT igitur hauriamus vitam, & biben-
tes non ſitiamus vnquam, accedamus
tam ſcienter, quàm fiducialiter ad hunc ꝓ-
cedentem, non dubitantes filium æquè vt
patrem huius eſſe proceſsionis fontem. Vn
de & cū Pſalmiſta dicamus tibi Domine,
quoniam apud te eſt fons vitæ. Vita enim
ſpiritus ſanctus eſt: & fons vitæ, filius Dei
eſt, & dominus cui hæc loquitur: Domine
in cęlo miſericordia tua, &c. vſque inebria
buntur ab vbertate domus tuæ, & torrente
Pſal. 35. voluptatis potabis eos, quoniam apud tē
eſt fons vitæ, Deus pater eſt. Sic ergo in
hoc Pſalmo intelligimus fontem apud do-
minum, ſicut in euangelio, verbum apud
Deum: flumē & de fonte, & de fontis vena
procurrit: ſpiritus ſanctus & de filio, & de
patre procedit. Flumen, Inquam, verbi gra *Gen. 2.*
tia, Phyſon ſiue Gyon ꝓfluit de fonte qui *Pſal. 45.*
eſt apud paradyſum. Fluminis impetus,
qui lætificat ciuitatē Dei, procedit de fon-
te qui eſt apud Dominum de verbo quod
eſt, vel erat apud Deum. Attamen ſimili-
tudo hęc nō eſt omninò perfecta. Nā para-
dyſus & fons, terra & aqua diuerſa eſt ſub-
ſtantia. Et fluuius localiter egreditur de
fonte ſiue de terra illa. Fons autem & Do-
minus, apud quem eſt fons vitæ, & ipſa vi-
ta, ſcilicet ſpiritus ſanctus, vna ſubſtantia
eſt. Vide nunc ordinem ſiue iuncturam
verborum. Cùm dixiſſet: Inebriabuntur *Pſal. 35.*
ab vbertate domus tuæ, & torrente volu-
ptatis tuæ potabis eos, cauſam ſubiunxit,
cur hoc deberet & vnde poſſet fieri, dicēs.
Quoniam apud te eſt fons vitæ. Nam pro
poſſe ſiue poſsibilitate talem præſens con-
iunctiuncula ſtructuram facit. Dixi, tor-
rente voluptatis tuæ potabis eos, id eſt,
perfectam & inæſtimabilem iucundita-
tē eis dabis, & hoc benè poteris facere, quo
niā apud te eſt fons vitæ, de quo ꝓcedit ſpi
ritus ſanctus, qui ipſe eſt torrēs voluptatis
tuæ. Pro cauſa verò ſic: Dixi, potabis eos,
& hoc idcircò debes facere, quoniā ipſi crę
dūt & cōfitētur ꝙ ſit apud te ille fons vitę.

Ad eādem veritatis rationem pertinere, quod clamans dixit fons ille, ſi quis ſitit veniat ad me, & bibat, & de fontis eiuſdem apertione.

CAPVT VI.

NOnné hoc eſt quod clamās dixit fons *Ioan 7.*
ille filius ipſe? Si quis ſitit, veniat ad *Si quis ſitit*
me, & bibat. Qui credit in me, ſicut dicit *veniat ad*
ſcriptura, flumina de ventre eius fluenta *me.*
quæ viuæ. Cui rogo magis vel melius con-
gruit quā fonti, vt dicat: Si quis ſitit, veniat
ad me & bibat? Habet enim fons quod de
ſemetipſo effundat, habet (inq̄) fons vitę q
apud te eſt Dñe vitā, id eſt, viuificantē ſpiri
tum qui ex ipſo ꝓcedat, & in os ſitiētis ſiue
bibere volētis. i. in Interioria animę credē
tis, deſiderātis, & viuere volentis, larga di-
gnatione influat. Hinc & apud Zach. ꝓphe *Zach. 13.*
tam ſcriptū eſt: In die illa erit fons patēs do *Fons patēs*
mui Dauid, & habitantib. Hieruſalē, in ab- *in ablutionē peccato*
lutionē peccatoris & mēſtruatę. Gaudem⁹ *ris & menſtruatæ.*
enim nomine fontis Chriſtū Dei filium in
hac ratione deſignari, dū hoc intendimus,
ꝙ nulli dubiū eſſe debuerit, ꝙ nunc eccle-
ſia catholica firmiter credit, quia ſpirit⁹ S.
nō minus à filio, q̄ à patre ꝓcedit. Primū in
remiſsionē peccatorū, de quo videlicet da
to eiuſdem ſpiritus S. & hic propheta dicit
manifeſtè, in ablutionē peccatoris & men-
ſtruatę, ſcilicet populi vtriuſq;, peccatoris
populi gētilis: mēſtruatę, ſynagogę, cui⁹ ex *Eſa. 46.*
nobiliorib. filijs vn⁹ Eſa. hoc ipſū cōfitetur
& dicit: Et facti ſum⁹ vt immūdi oēs nos &
quaſi pannus mēſtruatę oēs inſtitię noſtrę.

Ioan. 12. Sed nec illud ignotum eſſe debet, quando *Ioan. 19.* vel ex quo die fons iſte patens factus ſit, & peccatorem, ſiue menſtruatam abluerit, quoniam ſic dictū eſt: In die illa erit fons patens domui Dauid. Nimirū dies ille nūc eſt, dies glorificationis Ieſu Chriſti Domini noſtri, ex quo exaltatus à terra vt omnia traheret ad ſe, cū emiſiſſet ſpiritum, vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit ſanguis & aqua. Tūc fons iſte patens factus eſt, & ex tunc patet, quia non ante, ſed ex tunc Spiritus S. in remiſsionem peccatorum datus eſt. Eatenus quippe (vt iam dictum & ſępe dicendū, ſemperque ſciendum eſt) in diuiſiones quidē gratiarum ſpiritus idem patribus & prophetis datus erat, ſed huius dati, q̄ eſt ablutio, tā peccator eatenus quā menſtruata expers fuerat. Hinc eſt illud dictum: Nondum e-*Ioan. 12.* nim erat ſpiritus ſanctus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus.

De proprietate fontis illius qui eſt apud te Domine, & de æquiuocatione fontium in ſcripturis, vt illic hauriat aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris.

CAPVT VII.

Homines ſancti quomodo dicūtur fontes. FOrtè dicit aliquis. Multorum communis appellatio myſtica eſt fons, etenim multi in ſcripturis fontes nominati ſunt: multi (inquam) ſancti homines, ſcilicet, prophetæ & Apoſtoli nomine fontium ſignifi-*Eſa. 12.* cati ſunt. Exempli grātia: Haurietis aquas *Pſal. 7.* in gaudio de fontib. ſaluatoris. Itē in Pſal: *Ioan. 4.* Et apparuerunt fontes aquarum. Ipſe quoque ſaluator mulieri Samaritanę loquitur: Qui aūt biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: ſed aqua quā ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitā æternam. Quomodo ergo, pro documento proceſsionis Spiritus S. dum aſtruere volumus, quod non minus à filio quā à patre procedat idem ſpiritus ſanctus, tanto-*Pſal. 135.* perē gandemus de ſignificatione filij, vo-*Zach. 12.* cabulo fontis, quia ſic ſcriptum eſt: Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in illa die erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hieruſalem, in ablutionem peccatoris & menſtruatæ? Ad hæc (inquam) magna diſtantia eſt fontis qui eſt apud Deum, & cæterorum fontium, qui omnes, vt efficerētur fontes, de plenitudine eius acceperunt. Deniq; cùm & in hoc multum ab illo differant, quod omnes (vt iam dictū eſt) de plenitudine eius acceperunt, & adhuc multæ ſint differentiæ illorum, maxima hæc diſtantia eſt, quam protinus dicam. De illo fonte vnico, qui erat & eſt apud Deum, i-*Ioan. 1.* pſo profundo corde patris, non ſolæ voces aut verba, ſed ipſa procedit ſubſtantia ſpiritus ſancti. De fontibus autem alijs, tantū modo voces ſeu verba eiuſdē ſpiritus ſancti, non ipſa eius ſubſtantia procedit. Quę nam ſunt voces, ſeu verba ſpiritus ſancti? Nimirum omnes ſcripturæ veritatis, quas vtique per os ſanctorum hominum locutus eſt ſpiritus inſpirator veritatis. Proinde diligenter perpēde verba hæc: ſed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientes in vitam æternam. Hoc ita rectè in-*2. Pet. 1.* telligitur. Gratia ſpiritus ſancti quam da-*Ioan. 4.* bo, vel dare potero ei (ille enim ſpiritus *Aqua viuificans.* ex me procedit) non eſt, nec erit ſicut ſpiritus huius mundi, ſiue ſapientia ſeculi, quæ non viuificat; ſicut aqua putei huius quam hauris; non facit tibi vt non iterum ſitias, ſed faciet in eo gratia eadem intelligentiam ſcripturæ viuificæ, quæ videlicet intelligentia ſic perſeuerat, ſicut de fonte aqua profluere non ceſſat, vt loquendo ſi ue etiam ſcribendo, quaſi quibuſdā riuis, prata multa, id eſt, multorum irrigei animas, fiatque quod dictum eſt per Pſalmi-*Pſal. 64.* ſtam: Riuos eius inebrians multiplica genimina eius, in ſtillicidijs eius lætabitur germinans. Et hoc quidem facere poteſt quiſque fontium, ſcilicet ſanctorum hominum, qui à Deo inſpirati ſunt, profundere doctrinæ riuulum, proferre ſermonem bonum, ipſum autem ſpiritum ſanctum homini perferre non poteſt, quantocunq; dono eiuſdem ſpiritus abundet, niſi ſolus ille & vnicus fons vitæ qui ſit, apud te Domine eſt.

De eo quod ait Euangeliſta: hoc autem dixit de ſpiritu quem accepturi erant credentes in eum.

CAPVT VIII.

PRoinde valdè diligenter attendendū eſt illud, quod vbi dixit fons ille (ſicut *Ioan. 7.* ſupra memoratum eſt) clamans in templo in magno die feſtiuitatis: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat: qui credit in me (ſicut dicit ſcriptura) flumina de ventre eius aquæ viuæ, protinus Euāgeliſta ſubiunxit: Hoc autem dixit de ſpiritu, quem acceptu ri erant credentes in eum. Denique poteſt quidem ſimpliciter & abſque offendiculo in pace fraterna ſuſcipi ſiue intelligi, quod illud totum de ſpiritu ſancto clamauerit, ſed vbi diſſonātia ſit, ſiue cōtra diſſonantes declamandū eſt, quemadmodū hic dū agimus de proceſsione ſpiritus ſancti, cautè diſcernendū eſt, quia non ſolū vnum ſed quodammodo domino dixit. Siquidē in ipſo literali ſenſu aliud eſt bibere, & aliud eſt flumina fundere, ſicut aliud eſt accipere, & aliud dare vel reddere. Quia ergo nec ſic Euangeliſta ſcripſit, hæc autem dixit de ſpiritu, ſed hoc dixit de ſpiritu, libera patet expoſitio, quia quod clamauit *De filio dei ſpiritus ſanctus procedit.* Dominus: ſi quis ſitit veniat ad me, bibat, ſine dubio de ſpiritu dixit teſtificās, quod ſpiritus ſanctus de ipſo procedat. Quod autē ſubiunxit: qui credit in me, flumina de

194

De ſanctis hominibus vox vel doctrina ſpiritus ſancti.
Ioan. 3.

ventre eius fluent aquæ viuę. Item de ſpiritu dixit, ſed hoc ſenſu, quod non ipſe ſpiritus, ſed vox vel doctrina ſpiritus S. de ventre vel ore hominis inſpirati ſeſe effundat, iuxta ꝙ alibi dicit: ſpiritus vbi vult ſpirat, & vocē eius audis. Sicut enim vox per hominem ſonans ſpiritu ſancto inſpiratū, verbi gratia Prophetam ſiue Apoſtolum, & proloquens ſiue ſapientiæ, ſiue ſcientię ſermonem, aut quodlibet de generib. linguarū, non eſt ipſa ſubſtantia Spiritus S. in anima, pront vult ſpirantis: ſic flumina credentis de ventre fluentia, non eſt ipſa ſubſtantia aquæ, quā ſons ille dat, vel ad quā inuitat dicendo: ſi quis ſitit, veniat ad me & bibat, attamen & vox quam audis, flumina quæ per vocem loquentis hominis diffiduntur, recte ſignantur nomine ſpiritus, eo videlicet locutionis modo, quo plerunq; ſolemus efficiens exprimere per id quod efficitur, veluti cū ferrū calens dicimus ignem, & aquā frigore concretam dicimus hyemem.

Quod de ventre credentis in filium Dei ſolummodo ſacramenta ſcripturarum, quæ per ſpiritum ſanctum adminiſtrata ſunt: de illo autem fonte, id eſt, filio Dei, ipſa quoque procedit ſubſtantia Spiritus Sancti.

CAPVT IX.

IGitur ab illo fonte qni Deus & homo eſt, multum (vt iam dictum eſt) cæteri omnes differunt, quicunque ſontes dicti ſunt, vel dici meruerunt. Quia videlicet de fontib. illis tantummodo flumina aquę viuæ fluxerunt, quæ non ſunt ipſa ſubſtantia ſpiritus ſancti, ſed adminiſtrata per ſpiritum ſanctum ſacramenta ſcripturarnm: ab illo autem & ipſa ſubſtantia Spiritus S. procedit, quia Deus eſt, & flumina ſcripturarum voce corporea fluxerunt, quia homo eſt. Et multa quidem ſunt huiuſmodi flumina de vētre illius, & de ventre credētis in eum fluentia, ſed quatuor ſunt fluminum cunctorum capita, id eſt, flumina principalia, flumina inquam, id eſt, ſacramenta. Sicut enim vnꝰ eſt fons, ſiue fluuius, qui egrediebatur, inquit ſcriptura, de loco voluptatis ad irrigendum paradyſum, qui inde diuiditur in quatuor capita, id eſt, principalia flumina, ſic de multis vel multiplicibus ſacramentis quatuor ſunt, præcipua Chriſti ſacramenta, quibus intendit omnis ſcriptura diuinitus inſpirata. ſcilicet incarnatio eius, paſsio eius, reſurrectio eius, aſcenſio eius. Hæc flumina tam de ventre eius, quàm de ventre credentis in eum fluere non deſinunt, & vocem ſpiritus ſancti tam per os eius, quàm per credentium in eum Apoſtolorum hæc ſacramenta prædicantis, totus mundus audiuit, hoc iterum excepto, quod ex abundanti eſt aſtruere, quia ſacramenta hæc ex ipſo ſunt condita pariter & annunciata: cæteri autem annunciationis huius ad nos, miniſtri & adiutores ſuerunt. Nunc de eo quod iam prælibatum eſt ſpiritus vbi vult ſpirat, ſcilicet de ipſa proceſsione vel procedentis perſona, quod Deus & Dominus ſit, & eiuſdem cū patre & filio maieſtatis ſiue poteſtatis, in hoc ipſo dum procedit, latius dicendum eſt. Nunc quod non minus à filio quā à patre procedat, hactenus à nobis ſermo habitus, proſecutus eſt.

Quatuor pcipua flumina, ſeu ſacramēta Chriſti.
Gen. 2.

De ipſo pocedente ſpiritu ſancto, & diuina ipſius potentia, iuxta quam dictum eſt: Spiritus vbi vult ſpirat.

CAPVT X.

Ioan 3.
Spiritus vbi vult ſpirat.

CLauſula hæc quàm breuiſsima: Spiritus vbi vult ſpirat, diuinam eiuſdem ſpiritus ſancti naturam, diuinam nihilominus potentiam, magnificè nobis, qui in eū credimus, enunciat, & maniſeſtè quædam diffinitio eſt, hunc ſecernens ab omni ſpiritu, quicunque Deus non eſt, vel ſub Deo ſpirat. Nullus enim ſpiritus, præter hunc ſpiritum qui Deus eſt vbi vult ſpirat. Creatus quilibet ſpiritus, bonus ſiue malus ſpirat quo ſpirare mittitur vel permittitur, nec ita ſpirat, vt ipſe ſpiritus noſtri ſubſtātiam ingrediatur, niſi ſolus creator ſpiritus. Quid ergo eſt (inquit) quod quilibet homo ſpiritu maligno plenus dicitur? Sicut enim legimus hominem quempiā ſanctum vel fidelem, verbi gratia: Stephanum plenum ſpiritu ſancto, ita & Iudam legimꝰ peruaſum à ſpiritu maligno, non quomodocūq;, ſed ita, vt de illo dicat Euāgeliſta, quia intrault in illū Sathanas. Similiter de bonis ſpiritib. hoc exēplum eſt apud Zach. Prophetam: Et dlxit ad me angelus qui loquebatur in me: Ego oſtendam tibi quid ſint hæc. Item: Et reſpondit Dominus Angelo qui loquebatur in me, verba bona, verba conſolatoria. Et poſt aliqua: Et ecce Angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & alius Angelus egrediebatur in occurſum eius. Ad hæc inquam. Nec iſta ſcripturæ teſtimonia cōpellunt nos, nec ipſa ratio cōſentit, vt dicamus vel ſuſpicemur, ꝙ creaturis rationalis ſpiritus, rationali ſpiritui ſubſtantialiter vnquā potuerit aut poſsit inſundi, vel ꝙ rationalis ſpiritus capax ſit alterius, niſi ſolius ſpiritus Dei. Inhabitationē duntaxat corporis miſſus aut permiſſus ſeſe inſerit. Et malus quidem ſpiritus compræhenſum hominis ſpiritum veneno malitiæ inficit, aut furioſis agitat flagellis: bonus autē angelus cuſtos appoſitus humano ſpiritui, demulcet eum verbis bonis, verbis cōſolatorijs: in ipsā aūt ſubſtantiā neuter ſeſe inſundit. Neq; enim ita ſubtilior ſpiritus angelicꝰ humano ſpiritu eſt,

Obiectio.
Actor. 6.
Ioan. 3.
Zach. 1.
Solutio.

ritu eſt, vt alter alterius capax, vel alter al-
Ioan. 14. teri capabilis ſit. Solus creator ſpiritus, ſo-
Ibidem. lus (inquam) & vnus Deus pater & filius &
ſpiritus ſanctus humano ſpiritui capabilis
eſt, quia longè ſubtilior eſt. Si quis diligit
me (ait filius) & pater meus diliget eum,
& ad eum veniemus, & manſionem apud
eum faciemus. De iſto autem paracleto ſpi
ritu ſancto idem dixit: Vos aũt cognoſce-
tis eũ, quia apud vos manebit, & in vobis
erit.

De illo modo ſpiramẽti eius, quo ſpirãs vbi vult ipſam animæ ſubſtantiã penetrat, & abyſſum eius perambulat, & quod huius dignationis experimentum ſentire in hac vita valdè paucorum eſt.

CAPVT XI.

Spiritus S. & deforis & intus ſpirat. IGitur hic ſpiritus Deus eſt, & hoc præ-
ſens quoque ſententia cõfirmat, dicen-
tis, ſpiritus vbi vult ſpirat. Cùm vult, defo-
ris per angelum ſpirat, id eſt, præceptũ vel
conſilium dat: Et cũ vult intus per ſemeti-
pſum ſpirat, id eſt, animæ ſubſtantiam ſen-
ſibiliter perambulat. At verò iſtud, quod
poſtremum dixi, valdè paucorum eſt, dũ
in corpore viuentes peregrinantur à Do-
mino. Illud quod primum dixi, quia dum
vult, ſpirat deſoris, adeo multorum eſt,
vt etiam malis interdũ accidere potuerit.
1. Reg. 19. exempli gratia: Miſit Saul lictores vt rape
rent Dauid. Qui cùm vidiſſent cuneum
Prophetarum vaticinantium, & Samuelẽ
ſtantem ſuper eos, factus eſt etiam in illis
ſpiritus Dñi, & prophetare cœperunt etiã
ipſi. Prophetauerũt & alij nuncij, prophe
tauerunt & tertij. Abijt & ipſe, & factus eſt
etiam ſuper eum ſpiritus Domini & pro-
phetauit. Effectus enim quidam eſt, valẽs
aperire interiores oculos, etiam eius qui
non meretur ingreſſum ad ſe eiuſdem ſpi-
ritus Domini, vt videat quod ante ignora-
Num. 24. uit, & intelligat voluntatem Domini:
nimirum ad iudicium ſibi. Quemadmodũ
& ille Balaam, qui de ſemetipſo ait: Dixit
Deut. 30. Balaam filius Beor, dixit homo culus ob-
turatus eſt oculus. Dixit àuditor ſermo-
num Dei, qui viſionem omnipotentis in-
tuitus eſt, qui cadit, & ſic aperiuntur oculi
eius. De quo videlicet Balaam in præſen-
ti ratione perpendendum eſt, quia cùm ſe-
mel & iterum dictũ vel ſcriptum ſit, quia
occurrens ei Dominus, poſuit verbum in
ore eius, nuſquã dictum eſt, poſuit in cor-
de eius, ſicut dicitur digno & fideli viro,
1. Cor. 2. propè eſt verbum in corde tuo & in ore
tuo. Non enim in corde per dilectionem ſa
piebat ea quæ Dei ſunt, quamuis ore per
ſcientiam proferat ea quæ Dei ſunt. Iſtum
Sap. 7. modum ſpiramẽti, de quo dicere cœperã,
quo ſpiritus ſanctus multiplex (vt ait ſapiẽ
tia) ſubtilis, mobilis, diſcretus, incoinqui-
natus, certus, ſuauis, ſtabilis, ſecurus, om-
nibus mobilibus mobilior, ipſam animæ
ſubſtantiam penetrat, & abyſſum eius per-
ambulat, valdè paucorum eſt experiri, quã
diu in hac vita ſunt à Domino peregrini:
& cùm vix quiſpiam eorũ expertus fuerit,
non valet verbis exprimere ſi velit, quo-
niam ineffabile eſt quod ſentit. Hic nimi-
rum nõ opus habet, vt eum doceat quis, ꝙ
ſpiritus ſanctus Deus ſit, ipſa enim inſuſio-
nis eius vnctio docet eum, quemadmodũ
Ioannes Apoſtolus in epiſtola ſua dicit: Et *1. Ioan. 2.*
vos vnctionem habetis à ſancto, & non ne- *1. Ioan. 3.*
ceſſe habetis vt aliquis doceat vos, ſed ſicut
vnctio eius docet vos de omnibus. Vtique
in ſemetipſo expertus hoc dixit. Et ali-
quos inter illos eſſe nouerat, qui nonnihil
haberent, de iſta vnctione mirabili, vnctio
ne ineffabili, per quam intelligitur beata
anima, quod Deo placita ſit, ſicut & poſt-
modum dicit. In hoc intelligimus quoniã
in eo manemus, & ipſe in nobis, quoniam
de ſpiritu ſuo dedit nobis.

Quod ſi Paracletus iſte ſpirare velit, vbi non quæritur vel recipitur conſolatio præſentis ſeculi, & de eo quod ait Dominus, rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis.

CAPVT XII.

VBi quæſo ſpiritus huiuſcemodi aſpi-
rationem ſpirare vult. Nam quod *Spiritus S. ſpirat in cis, qui lugent in hoc ſeculo.*
ſpiret vbi vult tanquam Deus & omnipo-
tens Dominus, credimus & ſcimus: ſed hoc
nõ fruſtra diligens animus quærit, vbi ille
ſpirare velit, vel ſpirare conſueuerit. Ad
hæc inquam. Illic ſpirare vult & illic ſpirat
aſpiratione illa mirabili, quam dixi, vbi nõ
eſt conſolatio præſentis ſeculi, vbi eſt qui
dicat, renuit cõſolari anima mea. Itẽ: Heu
mihi quia incolatus meus prolongatus eſt,
habitaui cum habitantibus cedar, multum,
incola fuit anima mea. Sed hic gemitus, cui
niſi Deo vel ſpiritui eius eſt manifeſtus?
Idcircò & altius dicit: Secretum meum mi *Pſal. 76.*
hi, ſecretum meum mihi, væ mihi. Quam *Pſal. 119.*
ob cauſam? Cõfractione confringetur ter- *Eſa. 24.*
ra, contritione cõteretur terra, commotio
ne commouebitur terra, agitatione agita-
bitur terra, & ſubaudias, idcircò renuit cõ
ſolari anima mea, quia conſolatio ſtabilis
non eſt in terra confringenda, conterenda,
commouenda, agitanda. Quod iam in par-
tibus aliquotiens factum eſt, vniuerſaliter
aũt vltimo iudicio fiet irrecuperabiliter.
Vbi pro huiuſmodi cauſa luctus eſt vel ge
mitus, vbi ſpiritus iſte Paracletus, id eſt, cõ
ſolator ſpirare vult. Omnes huius ſeculi
aliam habent cõſolationem ſuam, & væ vo
bis diuitibus, ait Dominus, quia habetis
conſolationem veſtram. Ad diſcipulos au-
tem ſuos dicit: Et ego rogabo patrem, & a-
lium paracletũ dabit vobis, vt maneat vo-
biſcum

Alius mũdi alius electorum paracletus. biſcum in æternum. Allum paracletum
dixit, videlicet idcircò quia duo ſunt pa-
racleti, multum diſsimiles, lmò & oppoſi-
ti, hinc ſpiritus Dei. illinc ſpiritus huius
Luc. 6. mundi. Vnde & cùm dixiſſet: Et alium pa-
Ioan. 14. racletum dabit vobis, ſubiunxit: quem mũ
dus non poteſt accipere, quia non videt
eum, nec ſcit eum, videlicet ſua paracleſi
conſolatum & incraſſatum habens cor ſuũ.
Et quidẽ bonus & acceptus eſt ſenſus, quo
dictum eſt ante nos, ſpirltum ſanctum id-
circò alium paracletum à filio eſſe nuncu-
patum, quia Filius ipſe Paracletus eſt, alius
in perſona, non alius in natura: ſed nihil
minus hic ſenſus quem nunc dicimus pla-
cet, imò & expedltior eſt. Denlque in beata
trinitate eſt quidem, & neceſſariò confite-
tur ad ſalutem, quia eſt perſonarum plu-
ralitas, ſed non eſt ibi vlla paracleſeos, id
1. Cor. 2. eſt, conſolationis dualitas. Hic profectò
ln hac oppoſitione, vbi Deo mundus oppo
nitur, dicendo: Et alium paracletum dabit
vobis pater, ſpiritum veritatis, quem mun-
dus non poteſt accipere, quia non vidit eũ,
manifeſta eſt dualitas paracleſeos, quia ſic
ut duo ſunt ſplritus, alius mundi, alius dei.
Vnde Apoſtolus loquitur: Non ſpiritum
Matth. 9. huius mundi acceplmus, ſed ſpiritum qui
ex Deo eſt: ſic & duos paracletos, nihil có-
mune habentes rectè dici ratio conſentit,
alium ſpiritum huius mundi, qui conſola-
tur filios ſeculi in delicijs tranſitorijs, aliũ
ſpirltum Dei, in quo ſolo conſolationem
habent filij Dei, filij ſponſi, qui ablatus eſt
ab eis.

Itẽ de eadem dignatione ſpirantis vbi vult, iuxta illud in prouerbijs: Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum. date ſiceram mœrentibus & vinum his qui amaro ſunt animo.

CAPVT XIII.

IGitur quod dictũ eſt: Spiritus vbl vult
ſpirat, ſic venerabiliter lntelligitur, ꝙ
non caſu, ſed cum ratione indicij, aliàs ſpi
Prouer. 31. rare velit, & aliàs ſpirare nolit, quã videli-
cet iudlcij rationem ſaplentia nobis inſi-
nuat in parabolis Salomonis verbis huiuſ-
cemodi: Noli regibus ô Lamuel noli regi-
bus dare vinum, quia nullum ſecretum eſt
vbi regnat ebrletas, ne fortè bibant & obli
uiſcantur iudiciorum, & mutent cauſam
filiorum pauperis. Date ſiceram mœren-
tibus, & vinum his qui amaro ſunt animo.
Lamuel Bibant & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, & do
Chriſtus. loris non recordentur amplius. Lamuel
quippe, quod interpretatur in quo Deus,
ipſe eſt Chriſtus in quo reuera Deus, quẽ-
2. Cor. 5. admodum Apoſtolus diclt: Deus erat in
Luc. 24. Chriſto, mundum recócilians ſibi. Nec ve-
rò ita Deus in illo, ſicut in nobis, ſed mul-
tò differẽtius, ita videlicet, vt verbũ deus,
& aſſumptus homo vnus Chriſtus, vna per
ſona ſit. Vinum quod dat iſte Lamuel, ſine
dubio hic ſpiritus ſanctus eſt, qui cùm da-
tus eſſet Apoſtolis ab ipſo dicente: Ego mit *Actor. 2.*
tam promiſſum patris mei in vos, & illi lo- *Luc. 6.*
querentur linguis, ſtupentes qui audiebãt,
neſcientes quidem ipſi quid dicerent, ſed
tamen verum dixerunt, quia muſto pleni
ſunt iſti. Reges quibus vinum hoc dare no-
lit Lamuel, diuites ſunt huius ſeculi, & in
ipſis diuitijs ſuperbi, quibus (vt ſupra lam
dictum eſt) Væ vobis ait ipſe Lamuel, quia
habetis conſolationem veſtram, & quaſi
quæreret idem Lamuel, quam ob cauſam
talibus vinum hoc, talibus nolit mittere l-
ſtum paracletum, quia nullum (ait) ſecre-
tum eſt, vbi regnat ebrietas, ebrietatem no
minans illorum ſuperbiam, ipſam conſola
tionis ipſorum abundantiam ſeu confiden
tiam. Ibi profectò nullum eſt ſecretũ eiuſ-
modi, quale vinum iſtud expetit, quale pa
racletus iſte requirit. Quale enim ſecretũ *Secretũ ap*
exoptat? Nimirum vt homo iugum portãs *tũ ſpiritui*
ab adoleſcentia ſua, ſolitarius ſedeat & *ſancto.*
lugeat, præſentem ante oculos ſuos habẽs *Thren. 3.*
cauſam, cur lugere debeat, videlicet quia
mortalis in peccatis, aut in periculis pecca-
torum viuit, rationem redditurus ante tri
bunal tremendi iudicis, vbi quantacunq; *2. Cor. 5.*
habita fuerit conſolatio præſentis ſeculi,
nihil proderit. Quamobrem, ſicut verè va *Pſal. 76.*
nltatem illam contemnit, dicens cum Pſal
miſta: Renuit conſolari anima mea. Quia
ergo non eſt ibi tale ſecretum. Noli (ait) ô
Lamuel, regibus, id eſt, ſuperbis dare vinũ.
Plerunque accidit, vt talium quiſpiam gu- *Heretici*
ſtata (vt ſibl viſum eſt) aliqua vini huius *abutũtur vi*
portiuncula, ſcilicet accepto ſapientiæ ſiue *no ſpiritus*
ſcientiæ ſermone, ſiue prophetia, ſiue ge- *ſancti.*
neribus linguarum, ſiue aliquo cæterorum
charismatũ, quæ diſtribuit idem ſpiritus,
idem Dominus, idem Deus, diuidens ſin-
gulis prout vult, vteretur eo in ſuperbia,
faceretque hæreſes & ſchiſmata. Hoc eſt ꝙ
dicit de regibus illis: Ne fortè bibant & ob
liuiſcantur iudiciorum, & mutent cauſam
filiorum pauperis. Obliuiſcuntur nanque
iudiciorum hæretici, dum malè iudicant
vel ſentiunt, de ſcripturis ſanctis, & hoc *1. Cor. 12.*
eſt mutare cauſam filiorum pauperis, ſcili- *Prou. 31.*
cet Chriſti, qui cùm dlues eſſet, ait Apoſto *2. Cor. 8.*
lus, pro nobis pauper factus eſt. Quibus
ergo vel qualibus debetur vinum conſola
tionis huius? Date (inquit) ſiceram mœren
tibus, & vinum his qui amaro ſunt animo.
Mœrentes illi ſunt, amaro animo illi ſunt,
quibus eſt præſentis vitæ tædium, & futuræ
deſiderium, & ldcircò laudant magis mor
tuos quàm viuentes, ſicut dicit Eccleſia- *Eccl. 4.*
ſtes: qui cognoſcunt lachrymoſum exiliũ *Pſal. 136.*
ſuum, iuxta illud: Super flumina Babylo- *Ephe. 1.*
nis illic ſedimus & fleuimus dum recorda- *Apoc. 12.*

remur Sion. Iſti bibant, iſti ſpiritum paracletum accipiant, & obliuiſcantur huiuſce egeſtatis ſuæ, & doloris huiuſmodi non recordentur amplius: certi facti ex iſto pignore, quod pedes ſanctorum iam ſunt ſtantes in atrijs tuis Hieroſalem, vbi nulla eſt egeſtas, & dolor non erit vltra.

Quod mæror ſanctorum, & amaritudo animi eorum deſcendat ex magna virtute fidei, & idcircò conſolatione ſpiritus ſancti digni ſunt.

CAPVT XIIII.

Fides facit hominẽ rectè mærentem. O Igitur dulcis mœror, & ô amabilis amaritudo animi, tam magnam habens remunerationem gaudij ſancti, tam iucundam viſitationem tanti Domini, tá
Pſal. 122. ſuauem conſolationem tanti paracleti, vnde te habet ſpiritus hominis, vnde illi promiſiſti? Nimirum ex virtute fidei, & verú illi teſtimonium perhibes, quod fides eius magna ſit. Niſi enim fidem haberet in penetralibus ſuis, non incederet mœrens, nó eſſet amaro animo, non ſe cognoſceret egenum & pauperem, non diceret (verbi gratia) quod dixit Rex præpotens & ſplendidus in gloria regni ſui: Ecce ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum, ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuę, ita oculi noſtri ad Dominú Deum noſtrú donec miſereatur noſtri: Neſciret dicere, quia multum repleti ſumus deſpectione, neſciret qualé vel quantú in Adam honoré perdidit, quantum in illo opprobriú, quantam deſpectionem hæreditauit. Hoc etenim ſcire fidei eſt: Fides autem ipſa hominis vita eſt. Vnde & Dominus in propheta dicit, & Apoſtolus meminit: Iuſtus autem
Abac. 2. ex fide ſua viuit, ſiue: Iuſtus autem meus
Rom. 1. ex fide viuit. Pulchrum ergo & pium eſt
Hebr. 10. videre hunc introitum paracleti, vbi ſtan-
Apoc. 3. ti illi ad oſtium & pulſanti, fides ianuam aperit, & ille ingreſſus, demittit ſe dignantiſsima inclinatione in amplexum fidei, & cœnat cum illa, & ipſa cum eo. Nunquid enim ſoli filio Dei dicere competit: Eccè ſto ad oſtium & pulſo, ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecú, & non etiam ſpiritui Paracleto? Immò & huic, nam ipſe filius Dei, ſiue verbum Dei, nunquam niſi per Spiritum Sanctum, huc ad manendum introire conſueuit: Ipſe ſpiritus ſanctus dux eſt itineris, ſiue introitionis, & miro atque ineffabili modo, cùm ipſe ſit donú patris & filij, cum eo modo, de quo nunc agimus, ſcilicet ſenſibili gratia, quæ magna prærogatiua eſt, introierit, & patrem dat & filium, id eſt, cognitionem efficit patris & filij.

De diſtantia fidei quod & magna fides, & modica fides, & minima fides, certas ob cauſas nominentur in verbis Domini.

CAPVT XV.

ET nos quidem ferè omnes fidem habemus, etenim ſine fide (ait Apoſtolus) *Hebr. 11.* *Matth. 15.*
impoſsibile eſt placere Deo, ſed magnã fi- *Idem. 8.*
dem non omnes habemus, vnde & eiuſmodi gratiam non omnes accepimus. Deniq; *Luc. 12.*
eſt & magna fides, eſt & modica fides, eſt & minima fides. Si non ita eſſet, non diceret alibi Dominus: Magna eſt fides tua. Et alibi: Quid timidi eſtis modicæ fidei. Et alibi: Quãto magis vos minimæ fidei. De tribus iſtis differentijs, breuiter aliquid pro elucidatione dicendum eſt. Minima fides eſt, *Minima.*
vbi homines Chriſtiani quidem, & Chriſtú cófitentes, ſed in ſeculari cõuerſatiõe viuétes, ita de craſtino cogitant, & ſoliciti ſunt, dicentes: Quid mãducabimus, aut quid bi- *Matth. 6.*
bemus, aut quo operiemur, vt propter hãc ſolicitudinem acrioré vitam aggredi ſubterfugiant, & penè deſperent de cura Dei, ſi in aliquo horum vel ad tempus deficiãt. Ideò Dominus dicit: Si autem fœnú quod hodie eſt, & cras in clybanú mittitur, Deus ſic veſtit, quantò magis vos minimæ fidei? Modica verò fides eſt, vbi propter metum *Modica.*
mortis, ſub articulo perſecutionis, vocem *Marc. 14.*
quis abſcondit Chriſtianæ confeſsionis, quod *Matth. 14.*
fecit Petrus vbi Chriſtum negauit, & cæteri Apoſtoli, qui relicto eo omnes fugierút. Ideò & Petro dixit, cùm cœpiſſet mergi, quia videns ventum validum timuit: Modicæ fidei quare dubitaſti? ſimiliter & in alia tempeſtate, tam Petro, quàm cæteris diſcipulis: Quid timidi eſtis modicæ fidei? Vtraque nanque tempeſtas, futuram turbationem Iudæorum ſignificabat. Prima, *Matth. 8.*
vbi ſcriptum eſt: Ipſe verò dormiebat, cú nauicula operiretur fluctibus. Eius rei ſignum erat, quod dormiente Domino dormitione mortis, diſcipulorum fides habebat periclitari. Secunda, vbi venit ad eos ambulans ſuper mare, & appræhendit manum Petri clamantis, quia dubitans cœpe- *Matth. 14.*
rat mergi, ſignum fuit reſurrectionis, in eo ipſo quod ſupra mare ambulauit, ambulaturus ſuper fluctus mortis, ſicut ſcriptum eſt: Qui aſcendit ſuper occaſum, Dominus nomen illi, & conſolaturus eundem Petrum, vt non amitteret gradum Apoſtolicum, qui tunc vtique clamauit, eò quòd cœpiſſet mergi, quando egreſſus foras, amarè fleuit, & Dominus lachrymantem re- *Magna.*
ſpexit. Porrò magna fides eſt, vbi tam Apo- *Luc. 22.*
ſtoli, quàm cæteri ſancti, non ſolùm mori non timuerunt, verumetiam mori propter vitam æternam præoptauerunt, ſecundum exemplum illorum trium puerorum, qui *Dani. 3.*
cùm dixiſſent regi Nabuchodonoſor, ecce enim Deus, quem colimus, poteſt eripere

nos de

nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis Rex liberare, addiderunt adhuc: Quod ſi noluerit, notum ſit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & ſtatuam auream quam erexiſti non adoramus?

Item, de magna fidei mœrore ſiue amaritudine, & de eo quod Salomon loquitur, cor quod nouit amaritudinem animæ ſuæ in gaudio eius non miſcebitur extraneus.

CAPVT XVI.

2. Cor. 5.

NImirum ad hanc fidem pertinet ille dolor mœrentium, vel eorum qui amaro animo ſunt, propterea quia diu peregrinaretur à Domino dum in corpore viuunt, & nullam ab hoc ſeculo conſolationem recipere volunt. Gemunt, gemũt, nec ſaltem idcircò gemũt, quia morituri ſunt, ſed idcircò quia viuunt: & idcircò vitam ipſam deflent, quia viuendo peccare timẽt. Ibi eſt locus, ibi cauſa poſtulat, vt eo (quo iam dictum eſt) modo ſpiret ſpiritus, qui vbi vult, ſpirat. Quo fructu? Cuius rei effectu? Nimirum, vt donum aliquod ſui, met infuſione tribuat, & tribuendo quaſi manu piæ conſolationis faciem plorantis animæ demulceat, & lachrymam eius abſtergat, & quaſdam percipiat gaudij primitias, vt mitiget ei à diebus malis & patiẽ enter viuat, donec veniat tempus ſuæ vocationis, & ſedens homo ſolitarius cũ Deo loquatur quoties vult, & in dono quod accepit exerceatur. Hinc eſt illud: Cor quod nouit amaritudinẽ animæ ſuæ, in gaudio eius non miſcebitur extraneus. Quænam eſt amaritudo animę, niſi peregrinatio iſta; pro qua vel cuius intuitu dicit (vt iam ſupra memoratum eſt) Pſalmiſta: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt, multum incola fuit, anima mea, renuit conſolari anima mea. At verò iſtam amaritudinẽ non omne cor nouit. Multa corda ſic obtuſa ſunt, vt non ſentiant, immò amaritudinem dulcedinem putant, nõ peregrinationem, ſed patriã exiſtimant vitæ huius moram aliquantulam. Et quidem amara illis eſt mors corporis, immò & ipſa memoria mortis, quomodo Sapiens dicit: O mors quàm amara eſt memoria tuá homini pacem habenti in ſubſtantijs ſuis, viro quieto, & cuius viæ directæ ſunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum. Sed cauſam mortis, quæ verè amaritudo eſt, non conſiderant, quod per peccatum mors introierit, in hunc mundum, non recogitant; Non parua ergo ſeiunctione lugentes ſeiũ git non lugentibus, dicendo, cor quod nõ ult amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio eius non miſcetur extraneus, & hoc idem eſt quod ſaluator ait: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Quod enim eſt gaudium cordis illius, niſi conſolatio paracleti huius ſancti ſpiritus, viſitantis cor illud propter ſcientiã amaritudinis ipſius? Et benè de iſto gaudio dicit, quia in eo nõ miſcebitur extraneus. Ipſe eſt enim ſpiritus veritatis, & docens omnem veritatem; ſicut & Pſalmiſta dicit: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam; cuſtodit animam, ne ſubrepat ſpiritus deceptionis verè extraneus, quia veritati contrari⁹. Hic iam fructus eſt magnæ fidei, quæ ianuam (ſicut ſupra dictum eſt) paracleto huic, vt introiret, aperuit mœrendo in amaritudine, & nolendo ſiue renuendo temporaliter conſolari.

Effectus cõſolationis paracleti.
Pſal. 93.
Prou. 14.
Pſal. 119.
Homines mundani mortem timent.
Eccl. 41.
Beati lugẽtes.
Math. 5.
Pſal. 14.

De eo quod Dominus præmiſſo, ſpiritus vbi vult ſpirat, ſubiungit, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quo vadat, & quod veniens idẽ ſpiritus, ſignum aliquid oſtendat, competens gratiæ quam importat.

CAPVT XVII.

Ioan. 3.
Homo diuinitus inſpiratus tacere nõ poteſt

QVid tandem cum tali vel tanta dignatione ſpirauerit ſpiritus vbi vult? & vocem (inquit) eius audis; ſed neſcis vnde veniat aut quo vadat. Verus ſermo quem dixit, & vocem eius audis. Non enim tacere poteſt qui gratiam accepit eiuſmodi, etiam ſi interdum propter cauſam vel diſcrimen aliquod tacere velit. Exempli gratia: factus ſum (ait Hieremias) in deriſum tota die, omnes ſubſannant me, quia olim iam loquor, vociferans iniquitatem, & vaſtitatem clamito. Et factus eſt mihi ſermo Domini in opprobriũ, & in deriſum tota die, & dixi: Non recordabor eius, neq; loquar in nomine illius. Cùm hoc dixiſſet, & hoc dicto tacere propoſuiſſet, quod continuò ſequitur? Et fact⁹ eſt (inquit) in corde meo quaſi ignis exæſtuans, clauſuſque in oſsib. meis, & defeci ferre non ſuſtinens. Iuxta hunc ſenſum ſe habet & illud, quod Pſalmiſta præmiſſo poſui ori meo cuſtodiam, cùm conſiſteret peccator aduerſum me, obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis, continuò ſubiunxit, & dolor meus renouatus eſt, concaluit cor meum intrà me, & in meditatione mea ardeſcet ignis. Verè ergò vocem eius audis, quia tacere non poteſt, ſilere non audet. Ibi enim eſt præceptor, qui tubam vocis largitus eſt, & dicit ei: Clama, ne ceſſes; & his ſimilia. Sed tu fortè hoc ignoras, quod talem intus monitorem habeat, & idcircò loquentem derides, clamantem ſubſannas. Sequitur ergò: Sed neſcis vnde veniat, aut quo vadat. Reuerà neſcis vnde veniat, nam fortè in alio cubiculo eras, & dormiebas, quando ille Dominus, ille paracletus, illum, cuius vocem audis vigilantem videns ſicut Pſalmiſta dicit: Anticipauerũt vigilias oculi mei, magna dignatione declinauit in eum, aut ſicut

Pſal. 38.
Eſa. 8.
Ioh. 3.
Pſal. 76.

ſicut flumen lactis, aut ſicut torrens ignis,
iuxta illud propheticum: Quia hæc dicit
Dominus, eccè ego declino in eos vt flumẽ
pacis, & vt torrens inundans glorię gentiũ.
Solet enim ipſe procedens, quocunq; procedit,
ſuæ proceſsioni competentem facere
apparatum, & ſecundum gratiam quam
importat de multis diuiſionibus gratiarũ,
Eſa. 66. congruum aduentus vel præſentiæ ſuæ ſenſibus
animæ, aut corporis etiam oculis exhibere
ſignum.

Narratio quorundam ſignorum, cum quibus viſitationem ſui ſpiritus ſanctus diebus noſtris quibuſdã dignanter infudit.

CAPVT XVIII.

DE ſignis maioribus nunc interim taceam,
Matth. 3. videlicet de ſigno vel ſignificatione,
Actor. 2. qua ſuper Dominum in ſpecie colũbæ,
& ſuper Apoſtolos eius apparuit in igne,
vt erat & illius iudicis iram nobis mitigaturus,
& iſtorum corda eatenus infirma
per zelum bonum accenſurus. De minoribus,
quos noſtro tempore vidimus nõ
pigeat, vel nos ſcribere, aut aliquem attendere,
ſi fuerit beneuolus, quicunque hæc
legere dignabitur. Puellæ cuidam nomine
Vualdrada puella ſpiritu ſancto repleta. Vualdradæ, cũ eſſet in apparatu nuptiarũ,
quæ tamen animo eius non ſedebant ipſa
nocte, vigilanti enim alijs dormientibus,
ſic afflauit iſte paracletus, vt præ magnitudine
caloris euigilarent qui dormiebant,
& inclamarent, putantes quod arderet ipſa
domus. Iacebat iuxta matrem viduã, ſanctæ
viduitatis propoſitum habentem, cùm
per feneſtram domus ſuperiorem, eccè aduenit
& intrauit ignis magnus & deſcendẽs
ad eam, quæ ſola hæc videbat, in os & in ſecreta
vẽtris illius illapſus eſt. Prima ipſius
mater præ magnitudine ardoris, quo fortiter
tangebatur, ſomno excuſſa eſt, & inclamans
altius, ſurgite (inquit) ſurgite, ardemus
ardemus. At ille ignis erat non comburens,
ſed illuminans, non corpus conſumens,
ſed animæ lucens. Cùm ergo turbarentur,
& ardorem quidem ſentirent, ſed
ignem non viderent, tandem perſenſit
mater, quod ardor ille de filia veniens ſe
ſe diffunderet, quæ iam diuino amore inflammata,
vulnerato corde flebat abundãter,
ita vt ex illa hora per multum tempus
lachrymis fluere non ceſſaret. Quam vocẽ
eius extunc audiuit aliquis? Contigerat enim
illi ſecundum hoc ipſum capitulum,
quod tractamus nunc, quod dixit Dominus:
Spiritus vbi vult, ſpirat, & vocem eius
audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quo vadat.
Ioan. 3. Quam ergo vocem eius extunc audiuit
aliquis, niſi votum & propoſitum, & tenorem
ſanctæ virginitatis? Denique vſque
ad ſenectutem in propoſito permanſit, &
in recluſione vitam ſolitariam duxit, tandemque
curſu cõſummato ante hos annos
fermè quatuor pro terrenis, de quarũ medio
vocata fuerat, nuptijs ad cæleſtes (vt
credimus) nuptias transmigrauit. Alius
quidam cùm penè incõſolabiliter lugeret Qualis eſt illa ſpiritus ſancti infuſio.
incolatum ſuum prolongari, & cum eccleſiaſticę
laudaret mortuos magis, quàm viuentes,
& ſicut de Anna legitur nuſquam
vultus adoleſcentis in diuerſa mutarentur,
quadam nocte cùm ſe ſopori dediſſet,
dolore plenus & totus in luctu, eccè vidit
quodammodo cælum deſuper modicè aperiri,
atque inde quaſi talentum lucidũ
ſubſtantiæ ineffabilis ſubſtantiæ viuentis,
velociter atque dicto citius demitti, quod
illapſum pectori eius, magnitudine vel põdere
ſuo protinus illum ſomno excuſsit,
auro grauius, melle dulcius. Quod vbi illapſum
eſt, primum quidem aliquantula Pſal. 119.
morula quieuit, ſeque ab omni motu continuit, Eccl. 4.
illo quoq; quieſcente (vt fortè reſupinus 1. Reg. 1.
iacebat) & expectante euentũ rei,
mox autem moueri cœpit, & circuire vterum
interioris hominis, vterum animæ,
quẽ (vt fatetur) ipſe neſciebat eatenus, ꝙ
tantæ eſſet capacitatis. Circuibat itaq; modo
mirabili res viua, & vera vita, ſemperq́;
circuitus ſequens erat præcedente maior,
multoq́ue amplior, donec tandem vltima
infuſio veluti quoddam magnum flumen
inundans, hoc dabat intelligi vel ſentiri, ꝙ
totum animæ vel cordis exceptorium plenum
eſſet, & plus capere non poſſet. Quo
facto, iterum quieuit pauliſper, vt neque
influeret quod iam fecerat, neq; efflueret
quod poſtmodum fecit, & iterum volebat
homo interior quaſi faciem clarius videre
illius ſubſtantiæ viuentis, ſed quodammodo
occultabat ſe, vt non videretur facies
eius, cùm valdè magno pondere portaretur,
& in magna dulcedine ſentiretur. Poſtmodum
cœpit reflecti, aliamq́ue in partem
circuitus agens in modum fluminis,
per leuum latus effluxit, videntibus oculis
interioris hominis, quod cum vltimis fluctibus
efflueret, paululum ſubſiſtit, & eccè
videbam (ait) quia ſubſtantia illa pulcherrima
quaſi aurum liquidum erat.

Item, de eo quod ait: Et vocem eius audis, quod vox hominis inſpirati gemituoſa ſit, quid ſit neſcire vnde veniat, quid ſit neſcire, quo vadat.

CAPVT XIX.

IGitur quia nemo ſcit, niſi qui accipit
quamlibet gratiarum eiuſmodi, rectè &
veraciter dicit ipſa veritas, & vocẽ eius audis,
ſed neſcis vnde veniat, aut quo vadat.
Audis vocem gementis, audis vocem verba
Dei loquentis, ſed neſcis vel quali de camino
gemituoſa vox formata ſit, vel quali
de flumine vox exultationis, & cõfeſsionis
imbuta & lætificata ſit. Hoc eſt neſcire
vnde

Pſal. 41. vnde veniat: Et quid eſt neſcire quo va-
Gemitus dat? Nimirum neſcire quid deſideret, cur
magnus, exultans gemat, gemens exultet. Ipſe ſcit
ſed dulcis quo tendat, & ſecundum ſcientiam veram
piè lugenti- loquitur: Quemadmodum deſiderat cer-
bus. uus ad fontes aquarum, ita deſiderat ani-
ma mea ad te Deus. Et cætera his ſimilia.
Tu fortè, dum ille ſecretum ſe eſſe putat,
vel ſecretum habere quod amat, vt abſque
arbitris fortiter pro velle ſuo gemat, &
vocem ſui gemitus ipſe audiat, quam vti-
que ipſum audire, ſicut panem comedere
delectat, ita vt veraciter poſsit dicere. Fue-
runt mihi lachrymæ meæ panes die ac no-
cte, tu (inquam) fortè caſu, illo ignorante
propè accubebas, & eo eiulāte in ſublime,
& gemitibus frena laxante, audiſti & mi-
ratus es, audiſti & cōpaſſus es, quippe qui
eiuſmodi vulnus necdum expertus eras,
& idcircò neſciebas tantorum gemituum,
quæ vel qualis cauſa erat, & reuera mirari
poteras. Quis enim tam fortiter gemere
poteſt pro aliqua ſeculi amaritudine, quā
Rom. 8. gemit ille qui eiuſmodi eſt præ dilectionis
Dei dulcedine? Ibi planè eſt quod Apoſto
lus loquitur: Nam quid oremus ſicut opor
tet, neſcimus, ſed ipſe ſpirit⁹ poſtulat pro
nobis gemitibus inenarrabilibus. Et verè
mirum atque ineffabile eſt, quod cùm iſte
Pſal. 136. ſpiritus illis, qui dicunt: Super flumina Ba
bylonis illic ſedimus & fleuimus, dum re-
cordaremur, Sion pro conſolatione detur,
vnde & dictus vel nominatus eſt Paracle-
tus, hic idem adueniens, cùm ſe inſuderit,
totumq; animæ habitaculū in poſſeſsionē
ſuam redegerit, adauget gemitus, multipli
cat lachrymas, crebriora diſtēdit ſuſpiria,
facie tamen permanente lætiſsima, ita vt
tu oppido mireris hilaritatem vultus in pu
blico, cuius quaſi per inſidias deliteſcens
audieras gemitus in occulto. Sicut ergo
neſcis vnde veniat, ita & illud neſcis quo
vadat, nec ſatis vnquam ſcire poteris, niſi
& tibi ſimiliter contingat, niſi ſimile vul-
nus ab iſto ſpiritu pietatis excipias.

In iſto qui inſpiratus gemit, probatum eſſe illud quod veritas promittens dixit: Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, & de eo quod Apoſtolus ter Dominum rogauit.

CAPVT XX.

Ioan. 16. IN iſto ſanè probatum eſt illud, quod ve
ritas promittens dixit: Amen amen dico
vobis, ſi quid petieritis patrem in nomine
meo, dabit vobis. Quam enim ob cauſam,
Rom. 8. vel quo iure iſtud contingit, vt quod pe-
tit, accipiat, niſi quia quod poſtulat, non
niſi ſecundum Deum poſtulat? Hinc Apo-
ſtolus cùm dixiſſet (quod ſupra memora-
tum eſt) ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis ge
mitibus inenarrabilibus, continuò ſubiū-
xit: Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid
deſideret ſpiritus, quia ſecundum Deū po
ſtulat ꝓ ſanctis. Nō ergo quiuis feſtinare
debet, cùm audit, ſi quid petieritis patrem
in nomine meo, dabit vobis, vt fiat ſibi ꝙ
petit, quia non iſtud congruit, ſed illis dū-
taxat, qui paracletum iſtum acceperunt ſe-
cundum Deum poſtulantem pro ſanctis,
quod reuera eſt, poſtulare in nomine ſalua
toris, quem tunc in eodē ſermone promit-
tebat Apoſtolis ſuis. Sed dicit aliquis: Ipſe *Obiectio.*
Apoſtolus qui illa ſcripſit quæ præmiſſa
ſunt, & ſpiritus poſtulat pro nobis, & cæt.
quique præcipuam habebat eiuſdem ſpiri
tus gratiam, ſicut ibidem loquitur: Sed &
ipſi nos ipſi primitias ſpiritus habentes, i-
pſi intra nos gemimus: ipſe (inquam)
petiuit, & non datum eſt illi. Ait enim: Da
tus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus
Sathanæ, propter quod ter Dominum ro- *2. Cor. 2.*
gaui, vt diſcederet à me, & dixit mihi: Suf-
ficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmi-
tate perficitur. Nonne ſecundum Deum
poſtulauit? Aut nunquid non erat ipſe v-
nus de ſanctis, pro quibus iſtum gemituo-
ſum ſpiritum poſtulare dixit. Attamen nō
fuit datum illi. Ad hæc inquam, Vnde hoc *Reſponſio.*
habemus, quod non datum fuerit illi? Nū-
quid hoc ipſe dicit? Scimus quidē noſtros
maiores, & nobis multò meliores hoc di-
xiſſe, hoc ſcripſiſſe, quod non fuerit exau
ditus, & circa hoc laboraſſe, vt oſtenderēt
illi non fuiſſe vtile vt exaudiretur. Verū
& ſi authoritate illorum, quia magni habē
tur, nos quiſquam premere velit, nihilomi
nus dicere non dubitamus, quia exauditus
fuit. Quid enim ſi non ſtatim, non ad pri- *Matth. 7.*
mam, non ad ſecundam, ſed neque ad ter- *Luc. 11.*
tiam rogationem exauditus fuit? Denique
nec Saluator hoc dixit: Si quid petieritis
patrē in nomine meo, ſtatim dabit vobis.
Sed neque ſic intelligi voluit, quippe qui
dicturus: Petite & accipietis: pulſate, & a-
perietur vobis, pulchrum exemplum per-
ſeuerantiæ præmiſit. Quis veſtrū (inquit)
habebit amicum, & ibit ad illum media no
cte, & dicet illi: Amice, cōmoda mihi tres
panes, &c. vſque, propter improbitatem *Paulus cō-*
tamen eius ſurget, & dabit illi. Ne ergo di- *tra angelū*
cas mihi, quia non fuit exauditus, & quod *Sathanæ*
ab illo neque angelo talis heros vſque ad *exauditus*
finem vitæ fuerit colaphizatus. Denique *eſt.*
fuerit hoc diuinæ diſpenſatiōis, vt interim
colaphizaretur, ne iuuenem extolleret ma
gnitudo reuelationum, nam vt virum
prouectum militemque emeritum, dein-
de ab eiuſmodi colaphis redderet ſecu- *Sap. 7.*
rum, benè decuit illum omnia ſuauiter
diſponentem cani, & reuerendi capitis an-
tiquum dierum.

Verum

Vtrum poſtquam iſte Paracletus ſemel familiari viſitatione ſeſe infuderit, contingere poſsit, vt ſeſe auferat, & animam illam deoſculatam prorſus & irrecuperabiliter derelinquat.

CAPVT XXI.

Queſtio. HIciam quæritur, vtrum nec ne iſte paracletus, poſtquam ſemel illa, de qua nobis hactenus ſermo fuit, familiari viſitatione ſeſe inſuderit in ſecretarium animæ, rurſus ita ſeſe inde auferat offenſus aliquo crimine, vt animam ſemel deoſculatam ſua conſolatione prorſus deſerat, & derelinquat deſolatam ſempiterna deſolatione. Super hoc breuiter reſpondere libet, *Reſpōſio.* quia nimia confidentia res periculoſa eſt. *Philip. 3.* Non vult Apoſtolus quenquam nimiũ *Rom. 5.* confidere, qui de ſemetipſo dixit, & vtiq; pro exemplo ad vtilitatem noſtram dixit: Eccè enim me non arbitror compræhendiſſe. At idem alibi cùm dixiſſet, ſed & gloriamur in tribulationibus, ſcientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem, continuò ſubiunxit. Spes autem non confundit, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis. Igitur non audemus quidẽ ſecuritatem prædicare illi, quicunque eſt eiuſmodi, qui talem Sancti Spiritus gratiã de qua loquimur, accepit, quam appellat Apoſtolus primitias ſpiritus, veruntamẽ hoc dicere non dubitamus, quod ſpes illius firmior ſit, aut eſſe debeat pro tali cõſcientia, pro eo quod iam ſenſerit, quia cuſtodem habet illum de quo ſcriptum eſt: Eccè non dormitabit neque dormiet, qui cuſtodiet Iſrael. Hoc enim dicitur illi, qui-*Pſal. 120.* cunque Iſraeli ſimilis factus eſt. In quo? *Luctatio Iacob cum Deo.* Nimirùm in eo, quod ſicut ille cùm Deo luctatus eſt, & contra Deum fortis fuit, & inualuit, dixitque ad eum flens, & rogans *Gen. 32.* eum, quæ vera fortitudo eſt, ſicut Oſee *Oſee. 12.* meminit, dicens: Et inualuit ad angelum & conſortatus eſt, fleuit & rogauit eum, non dimittam te, niſi benedixeris mihi, & benedixit ei in eodem loco, ſic & iſte nonnihil luctatus eſt cum Deo, flendo, quod ſciret ſe eſſe peregrinũ, & fortis fuit contra Deũ, & non poterat Deus ſuperare eum, non potuit ſe continere flente illo & rogante, quin de multitudine viſcerum ſuorum ſpiritũ paracletũ effunderet in eum. Qui *Ioan. 11.* ergo cuſtodiuit illum Iſrael & genus eius, vt confirmata benedictio, quamuis multis illius populi peccatis offenſa non deficeret, donec Chriſtus ex eo naſceretur: Eccè (inquit Pſalmiſta) non dormitabit neque dormiet, te verum quoque Iſraelitam cuſtodiet, vt non pecces, ſed & ſi peccaueris, citò peccatum deplores, iuxta illud: Amẽ amen dico tibi, qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet.

Quod nulli nimia ſecuritas habenda ſit, & de eo quod Apoſtolus ait: Nolite cõtriſtare Spiritum Sanctum Dei, & quod Dauid: quia contriſtauerat eum: Redde (inquit) mihi lætitiam ſalutaris tui.

CAPVT XXII.

IGitur non nimia ſecuritas habenda, vel præſumenda eſt cuiquam dum vi- *Rom. 5.* uit, immò quanto familiarius expertus eſt *Ephe. 4.* oſculum illud conſolantis Paracleti, de quo (vt ſupra meminimus) Apoſtolus dixit: Quia charitas Dei diffuſa eſt in cordib. noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, tanto ſolicitior eſſe debet, ne contriſtet eundem ſpiritum, ſicut idem Apoſtolus dicit: Et nolite contriſtare ſpiritum ſanctũ Dei, in quo ſignati eſtis in die redẽptionis. Et exponens quibus ex accidentibus ſoleat contriſtari. Omnis (inquit) amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Nam eſt quidem impaſsibilis natura ſpiritus ſancti, veruntamen dũ ſe commouet *Quomodo contriſtatur ſpiritus S. in nobis.* habitans in homine donum eiuſdem ſpiritus ſancti, ipſe homo in ipſo motu minus dulcedinis, & plus ſentit ſeueritatis, ſi quid negligentius egit, quod melius nouerunt illi qui experti ſunt. Exẽpli gratia: Dauid hæc expertus erat, qui dicebat: Et ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me, ſtatim ſubiungens: Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Nimirum quamuis grauiter peccaſſet, non receſſerat ab ipſo ſpiritus Domini, de quo ſic *Pſal. 50.* ſcriptum eſt: Vbi Samuel vnxit eum, & *1. Reg. 16.* directus eſt ſpiritus Domini in Dauid, à *Pſal. 14.* die illa in reliquum, ſed non tam lætum vel iucundum in motu, vel attractu ſuo ſe exhibebat, ſicut eatenus ſolitus fuerat, nec tam citò recuperauit lætitiam ſiue iucunditatem illam, niſi vſque ad ſatisfactionem congruam, paſſus interim foras, & intus tribulationem magnam, ita vt ferè nulli magis quàm ipſi congruerit dicere: Tribulationem & dolorem inueni. Sciendum quippe quod & intus doluit, eò quòd contriſtaſſet ſpiritum Domini, & quæ foris tribulatio prouenit, ſcilicet, domeſtica clades, ſine dubio acriter illum tetigit, & quamuis ſecundum corpus euaſerit *2. Reg. 15.* gladium filij ſui, gladius tamen *Pſal. 104.* vſque ad animam peruenit, ferrum animam eius pertranſiuit.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, ET PROCESSIONE SANCTI SPIRITVS. LIBER III.

Benedicendum eſſe Dominum à nobis quantum poſſumus, & quod maior ſit in laude, multa enim abſcôdita ſunt, & pauca vidimus operũ eius.

CAPVT I.

Benedicentes Dominũ (ait quidam Sapiens) exaltate illum quantũ poteſtis, maior enim omni laude. Exaltantes eum, replemini virtute, ne laboretis, non enim peruenietis. Quis videt eum, & enarrauit? & quis magnificabit eum, ſicut eſt ab initio? Multa ſunt abſcondita, maiora his, pauca enim vidimus operum eius. Quæ pauca viderat iſte, cùm hæc diceret? altitudinem firmamenti, & pulchritudinem eius, ſolem ſpecioſum, vas admirabile, opus excelſi, ſpeciem lunæ, & gloriam ſtellarum, quæ illuminant mũdum, vt cætera opera domini, ac deinde viros glorioſos legerat vel audierat, quos vel in quib. Dominum laudare incipiens: Laudemus (ait) viros glorioſos, & parẽtes noſtros in generatione ſua. Hæc omnia pauca & parua iudicans comparatione maiorũ vel pluriũ, multa (inquit) abſcondita ſunt maiora his, pauca enim vidim⁹ operũ eius. Quænam ſunt illa maiora vel plura abſcõdita & non viſa? Nimirum ante altitudinem firmamenti pulchri, à quo laudare cœpit, facti fuerant angeli quã multi, ac nouẽ ordinibus diſtincti, de quibus vel de quorum gloria ordinata ac multiplici rectè dicere potuit, abſcõdita ſunt à nobis, & poſt viros glorioſos, quorum laudem in ordinem digeſſit, vſque ad Symonem Oniæ filium, venturus erat Chriſtus dei filius tanta facturus in primo & ſecundo aduentu ſuo, vt de omnibus quæ nouerat, vel quæ eatenus ante ipſum facta fuerat, rectè dicere potuerit: pauca enim vidimus operũ eius. Et nos quidem iuxta propoſitũ quod propoſuimus, abſcõditum in agro ſcripturarum, quærere ſiue oſtendere theſaurum ſancti nominis patris & filij & ſpiritus ſancti, ſtetimus aliquantiſper in capite libri, quo dictum eſt. In principio creauit Deus cælum & terram, & ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas: ſed diligentia contemplandi proceſsionem ſpiritus ſancti longius abduxit nos. Redimus nunc ad ipſum caput, & de felicitate ſanctorum angelorum aliquid eiuſdem ſanctæ trinitatis, cui aſsiduè benedicunt, dicere intendimus.

Eccl. 43. — *Eccleſiaſtica plura & maiora abſcondita fuerũt quã viſa.* — *Argumentum libri huius tertij* — *Gen. 1.*

De angelica creatura, quod facta ſit vbi dixit Deus: Fiat lux, & de iudicio ſpiritus S. in damnatione tenebrarũ, ſiue principis tenebrarũ diaboli.

CAPVT II.

VBi dixit deus, fiat lux, & facta eſt lux, & vidit Deus lucem quod eſſet bona, & diuiſit lucem & tenebras, creaturam eſſe angelicam factam, & nomine lucis bonos angelos, tenebrarum autem vocabulo, malos eſſe angelos ſignificatos, multorum & maximè patris Auguſtini non paruipendenda firmat authoritas. Verum nos in alio opere de creatura iſta mirabili, & de cæteris quæ dehinc ſcripturæ ſeries creata vel facta narrauit, latius tractauimus, & rerum ordinem pro poſſe diligenter proſecuti ſumus. Nunc ad præſens propoſitum pertinet pia iucundi feſtiuitate ſermonis celebrare beatitudinem huius lucis, tanquam ſpeculum ſummæ trinitatis, & laudare ſiue admirari iudicium ſpiritus ſancti in damnatione tenebrarum, ſiue principis diaboli tenebrarum, quia pertinet contemplatio hæc ad laudem proceſsionis ipſius, de qua iam aliqua diximus, & ad glorificationem trinitatis, de qua ſimul dicere propoſuimus.

In xlij. lib. de operib⁹ trinitatis.

De eo quod ait Dominus ad beatum Iob, nunquid noſti ordinem cæli, & ponens rationes eius in terra.

CAPVT III.

NVnquid noſti ordinẽ cæli (ait Dñs ad B. Iob.) & ponens rationes eius in terra? Subauditur vt ego, & reſpõdeas nõ. Nemo enim niſi ſolus deus nouit hunc ordinem cæli, cuius vniuerſitas hic deſignata eſt nomine lucis, dicẽte ſcriptura: Dixitq; deus: Fiat lux. & facta eſt lux. Attamen aliquib. ſpiritus S. reuelauit, vt partim quaſi per ſpeculũ & in ænigmata viderent adhuc viuẽtes in carne illũ dicentẽ cæli opus beatæ trinitatis ter trinis diſtinctũ choris, quorum nomina hæc ſunt: Angeli, archangeli, throni, dominationes, principatus, poteſtates, virtutes, cherubin, atque ſeraphin. Iſte ordo cæli ordinatus ad videndum atque laudandam gloriam ſanctæ trinitatis, tantæ eſt beatitudinis, vt rectè admiretur Apoſtolus, & dicat omnibus, qui illuc ad ſocietatem illorum ſecũdum præſcientiã, & prædeſtinationem dei vocati ſunt, & iuſtificati atq; magnificati illuc perueniũt, c

Iob. 38. — *1 Cor. 13.* — *Nouẽ chori angelorũ* — *Rom 8.* — *1. Cor. 2.*

peruenturi ſunt. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit, quæ præparauit Deus his qui diligunt illum.

Ordinẽ cæliquis nouit.

Statimque ſubiungit: Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritũ ſuum. Quibus nobis? Vtique hominibus in terra manentibus, terrenam habitationem huius corporis inhabitantibus. Quis alius iſtis reuelaret niſi deus? Cùm igitur dicit, nunquid noſti ordinem cæli, & pones rationes eius in terra? benè (vt iam dictum eſt) ſubauditur, vt ego: Et reſpondetur non. Nunc ipſe ordo cæli quid ſit, & quomodo ipſe qui loquebatur hæc Deus, rationes eius poſuerit in terra, quantum poſſumus, & quantum accepimus ex deo, vel ex ipſis quibus Deus reuelauit per ſpiritum ſuum, noſtra inſantia geſtit effari paruulis ſimilibus noſtri.

Quid ſit ordo cæli, ſiue ordo cælorum, & de verſu Pſalmi, verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.

CAPVT IIII.

Pſal. 32.

ORdo cæli ſiue ordo cælorum illud eſt firmamentum eorum, de quo Pſalmiſta: Verbo (inquit) Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorũ. Qui ſunt enim illi cæli, niſi omnes ſancti, in quibus deus habitat, quamobrem & dicuntur, & ſunt cæli, quia deus habitat in illis? Anguſtior verò ſenſus eſt ſolos intelligere Apoſtolos Chriſti, quos incarnatũ verbum ſua præſentia firmauit, & ſpiritum S. ad perfectionem confirmationis miſit eis de cælo ſedens ad dexteram patris. Ante cælos iſtos valdè paucos, quàm plures & nobis innumerabiles erant cæli, id eſt, ſancti. Et leuabat oculos ſuos Dauid illuc, dicens: Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis. Maximè ergo præſenti loco dũ dicitur: Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum, ſanctos angelos intelligimus, præſertim quia ſicut illic, vbi ſcriptũ eſt: Dixit deus, fiat lux, & facta eſt lux. Deinde ſequitur, dixit deus, fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Et ſubinde dixit deus, congregentur aquæ quæ ſub firmamento ſunt in locum vnum, & appareat arida, ita & hic continuò poſt præſcriptum verſiculum ſubſequitur: Congregans ſicut in vtrem aquas maris, ponens in theſauris abyſſos. Timeat dominum omnis terra, ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem. Quoniam ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. In quibus nimirũ dictis & ſi pulchra ſubeſt allegoria, nihilominus tamen veridica magnificæ hiſtoriæ manet, & non euacuatur litera. Igitur verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum, id eſt, ſancti angeli habitantem

Cæli dicuntur omnes ſancti, in quibus habitat Deus.

Pſal. 122.

Gen. 1.

Pſal. 32.

Cæli firmati ſancti angeli ſunt.

in ſemetipſis habentes beatam trinitatem, vnum deum patrem, & filium & ſpiritum ſanctum, firmiter in ordine ſuo conſiſtũt. Nam Dominus ipſe eſt pater, verbum domini ipſe eſt filius, ſpiritus oris eius, Ipſe eſt ſpiritus ſanctus, vnum & vnicum ſanctorum angelorum & electorum hominum firmamentum, vt iam in æternum non moueatur pes alicuius eorum, & qui iam ordinati, adhuc illuc ordinandi ſunt.

Primum in illo beatorum ſpirituum ſancto ordine contemplandum eſſe ordinem ſanctæ Trinitatis, quod illa glorioſa ciuitas, cuius ſancta ſcriptura toties meminit, amatorem habeat Deum amore ineffabili, qui videlicet amator apud Hieremiam contemptũ ſe eſſe quæritur ab anima infideli.

CAPVT V.

Hebr. 12.

IPſa eſt ciuitas glorioſa, de qua tam multa ſcripturæ loquuntur nobis, & exempli gratia, ſic Apoſtolus dicit: Sed acceſſiſtis ad Syon montem, & ciuitatem Dei viuentis Hieruſalem cæleſtem, & multorum millium angelorum frequentiam, & eccleſiam primitiuorum, qui conſcripti ſunt in cælis. Item ad Galatas: Illa autem quæ ſurſum eſt, Hieruſalem libera eſt, quæ eſt mater noſtra, & multa his ſimilia. In hac ergo beata ciuitate, in iſto beatorum ſpirituum ordine, quem Dominus nouit, primum cõtemplari cupimus, oculo licet exiguo, gloriam ſanctæ trinitatis, & qui aliquam ſimilitudinem veſtigare pulchritudinẽ illius firmamenti, quo iſtam matrem noſtram, iſtam ciuitatem glorioſam, ſibi copulando firmauit dominus, & verbum domini, & ſpiritus oris domini. Qualem vel cuius rei per ſimilitudinem? Nimirum per ſimilitudinem viri legitimi, genus vel poſteritatem ſuam propagare oppido cupientis. Et ob hanc cauſam coniugium ſibi aſſumentis, exempli gratia, qualis fuit Dauid, fortis vtique, & in omni maritali copula legitimus vir, excepto ſermone Vriæ Ethæi. Nam reuera illo excepto, legitimè vixit, quotquot vxores habuit, vtpotè pluribus indigens filijs atque cognatis, quia rem grãdem ſuſceperat, ſcilicet, gubernacula regni, cùm eſſet homo eiuſmodi, vt ipſe dixit: Ego autem ſum vir pauper & tenuis: pauper videlicet, rerum poſſeſſiõe, tenuis exiguitate familiæ. Nec vereamur nimiũ pudorati, de hoc viro, ſiue de aliquo huic ſimili, ſecudũ rem cõiugalẽ aſſumere ſimilitudinẽ, ad cõtemplandã cauſam dei, propter quã illam materiã noſtrã Hieruſalẽ cæleſtẽ & creauit, & ſibi copulauit. Ipſemet quippe in multis ſcripturarũ locis ſeipſum

Galat. 4.

Cõiugium Dauid apta ſimilitudo ad propoſitum.

1. Reg. 18.

Deus rectè amator dicitur.

vult

Deus rectè amator dicitur. Hier. 3.

vult agnoſci, quòd amator ſit. Exempli gratia, cùm in Hieremia dicit: Quomodo ſi contemnat mulier amatorem ſuum, ſic contempſit me domus Iſrael. Ergo econtra veraci ter dicas: Quomodo ſi libenter admittat mulier amatorem ſuum, ſic libenter admiſit me vera domus Iſrael, vera ciuitas Syó, cæleſtis Hieruſalem. Itaque ſecundú eiuſmodi ſimilitudinem cauſam vel opus dei, opus ſanctæ trinitatis ſpeculari licet in illo ordine cæli, in illa ſancta & ter beata Hieruſalem. Eſt enim in his ſimilitudo, quamuis diſsimilis, quia videlicet caro ſpiritui quidem diſsimilis eſt, ſed tamen diſsimiliū iſtorū aliqua ſimilitudo eſt: Quod natū ex carne (ait Dominus) caro eſt, & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Sed iam accedamus ad rem.

Quod ſecundum ſimilitudinem amatoris, in quo hæc tria ſunt, amator ipſe, & amor ipſius, & crementum, propter quod ad propagandam prolem amore ſuo ducitur, vnus ſit Deus pater, & amor ipſius ſpiritus ſanctus, & verbum ipſius.

CAPVT VI.

IN amatore tria ſunt, amator ipſe, & amator ipſius, & crementum, propter quod ad propagandam prolem amore ſuo ducitur. Similiter in creatore noſtro, qui amatorem ſe nominat (vt ſupra dictum ſit) ſunt tres. Ipſe, & amor ipſius, ſcilicet ſpiritus ſanctus, & verbū ipſius, quod nó eſt aliud quàm crementum eius, ſemen eius, filius eius. Hæc ſimilitudo quamuis (vt ſicut iam dictum eſt) longè diſsimilis, ita vt ſpiritus carni, vel caro ſpiritui, adeo vera eſt, vt in Eſaia quoque ſcriptum eſt: Nunquid ego qui alios parere facio, ipſe non pariam dicit Dominus? Si ego qui generationem cæteris tribuo, ſterilis ero, ait Dominus Deus tuus. Loquebatur enim huic ordini cæli, huic (de qua nunc loquimur) Hieruſalem magnæ & ſanctæ ciuitati. Vnde & protinus dicit: Lætamini cum Hieruſalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam. Gaudete cum ea gaudio vniuerſi qui lugebatis ſuper eam, vt ſugatis & repleamini ab vbere conſolationis eius, &c. Neſciremus quicquam de ordine vel generatione eiuſmodi, niſi rationes eius in terra poſuiſſet ipſe qui nouit. Quomodo enim poſuit? Ipſe ſpiritus dei, qui tunc ferebatur ſuper aquas dicente deo: Fiat lux. Ipſe (inquam etiam nunc fertur ſuper aquas, dum in Chriſto baptizamur. Et hoc eſt deū dicere: fiat lux, regenerare nos, vt q eramus aliquādo tenebræ, iam nunc in Domino ſumus lux. In hoc eſt regeneratio, quia iam dictus amator deus, animam credentem imprægnat verbo ſuo, dignam amore ſuo. Verbum enim ſemen eſt eius, ſicut ait Iacobus Apoſtolus: Voluntariè genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius. Semen hoc non niſi cum amore ſuſcipitur, verbum hoc non niſi per ſpiritū S. immittitur. Hæc eſt trinitas vnus Deus, amator creaturæ, rationalis deus, & ſemē eius quod eſt verbum ipſius, & amor eius qui eſt ſpiritus ſanctus. Igitur quamuis, vt ſupra iam dictum eſt, caro & ſpiritus diſsimilia ſunt, nihilominus tamen aliqua hic ſimilitudo eſt, quia videlicet, ſicut generatio carnis ab aliquo ſemine eius & amore eius patratur, ſic generatio ſpiritus à deo verbo eius & ſpiritu oris eius conſummatur. Et ſi aliter exponi poteſt iam dicta ſententia: Nunquid noſti ordinem cæli, & pones rationes eius in terra, nihilominus tamen ſenſus iſte, quem diximꝰ, locū habet, & pondere nō caret, quia nullo modo ſplēdidius rationes ordinis cæli deus in terra poſuit, quàm regenerando per aquam filios lucis, ituros in illum ordinem cæli ad angelos lucis: Erunt enim, ait ipſe dominus, ſicut angeli dei.

Impregnatio animæ] baptiſmo. Iaco 1.

Iob. 38.

Matth. 2.

De eo quod Apoſtolus: Decebat enim, inquit, eum propter quem omnia, & per quem omnia, & quod parum nobis ſit ſcire, quod per eum, niſi etiam ſciamus quod propter eum facta ſit & angelica creatura, & omnis creatura.

CAPVT VII.

ADhuc ad ſupra dictam ſimilitudinē & illud pulchrè accedit, quia ſicut legimus, vir non niſi propter amorem ſobolis coniugem ducit, ſic & deus pater non niſi propter amorem verbi ſui creaturam rationalem, creaturam angelicam, de qua nunc loquimur, & creaturam humanam, de qua poſt hæc locuturi ſumus, condidit. Hinc Apoſtolus de illo ſcilicet dei filio loquens: decebat enim (inquit) eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, & cætera. Non ſolùm hoc dixit, per quem omnia, ſed primum dixit, propter quem omnia, quia videlicet ipſe eſt omnium cauſa. Per ipſum facta eſt iſta lux, quia ſic ſcriptum eſt: Dixit deus, fiat lux, & facta eſt lux. Sic dixit & eſt, vtiq; per verbum facta eſt. Sed parum eſt ſcire hoc, etenim plus habet delectamēti, hęc ſententia fidei, ſciendo quòd etiam propter ipſum facta ſit, ſcilicet vt ipſum in ſemetipſa creatura hęc haberet, & habendo *lux* exiſteret. Ipſe enim lux eſt, & vtiq; lux non facta, lux ab aliquo illuminata, ſed illuminans, & proinde lux vera. Compara *lux, ſed lutione* eius qualiſcunq; lux, quiuis angelus *cerna*, lucis rectè & fideliter negatur eſſe lux.

Hebr. 2.

Filius Dei vera lux. Angeli & ſancti, non

Hinc Ioãnes Euangeliſta de Baptiſta Ioanne: Non (inquit) erat lux, ſed vt teſtimoniũ perhiberet de lumine. De ipſo autem Chriſto Domino. Erat (inquit) lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ioannes & quiuis angelus lucis, ſiue homo filius lucis, ſic lux dicitur vel eſt, tanquam lucerna, id eſt, lux non carens materia: verbum autem Dei, verbum
Ioan. 1. deus ipſa lucis eſt ſubſtãtia. Nec enim aliud eſt illi eſſe, & aliud lucere: iſtis autem aliud eſſe, & aliud eſt lucere. Diligendo quippe lucem, ipſi ſunt lux, ſicut econtra apoſtatæ angeli odiendo lucem tenebræ ſunt.

Itẽ de proceſſione ſpiritus ſancti, quod in nos homines duobus datis diffundatur, altero quod eſt in remiſſionẽ peccatorum, altero quod eſt in diuiſiones gratiarum, in ſanctos autem angelos vno tantum, quod eſt in diuiſiones gratiarũ.

CAPVT VIII.

Ioan. 3. DE proceſſione ſpiritus ſancti, qui hoc operatur, & in illis beatis ſpiritibus & in nobis hominibus, vt per hoc ipſum, ꝙ verbum Dei, filium dei, manentem in nobis habentes, filij dei nominemur & ſimus, hoc in ſuperiore diximus, quod duobus datis, ſiue per duo data diffundatur: altero quod eſt dari in remiſſionem peccatorum, altero quod eſt in diuiſiones gratiarum. Verum nobis duntaxat hominibus iſtis duobus modis datur. In ſanctos autem angelos vno modo, ſcilicet in diuiſiones
Angelis apoſtatis, cur non datur ſpiritus, ſcilicet in remiſſionem peccatorũ. gratiarum larga dignatione effuſa eſt. Nã vt in remiſſionem peccatorum nunquam detur apoſtatis angelis iudiciũ, verũ fuit, & eſt eiuſdem ſpiritus ſancti. Illi nanque cum ſuo principe diabolo non per infirmitatem ſeu per ignorantiam, ſed per ſuperbiam peccauerunt. Cuius videlicet ſuperbię magnitudinem ſpiritus propheticus a-
Ezech. 28. pud Ezechielem denotat verbis huiuſce-
Ezech. 29. modi, diabolũ coarguens ſub nomine prin-
Eſa. 4. cipis Tyri: Eò quòd eleuatum eſt cor tuũ,
Apoc. 12. dixiſti deus ego ſum, & in cathedra dei ſe-
Ezech. 28. di, & dediſti cor tuum quaſi cor dei. Item
Ezech. 31. ſub nomine Pharaonis regis Aegypti: Eccè ego Pharao, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis, meus eſt fluuius, & ego feci memetipſum. Pro huiuſmodi ſuperbia ſententiam damnationis æternæ accepit, de cælo proiectus, factuſq; princeps tenebrarum diabolus, qui fuerat angelus ſpecioſus. Vnde apud eundem Prophetam dicitur ei: Tu ſignaculum ſimilitudinis plenus ſapientia & perfectus decore, in delicijs paradyſi Dei fuiſti, & cætera vſque, repleta ſunt interiora tua iniquitate, & peccaſti, & eieci te de mõte dei. Quibus vtique verbis tria prædicãtur, horribilis eius ſuperbiæ inſtrumenta, ſapientia, decor ſiue pulchritudo, maximè vbi ſub nomine Aſſur dicitur in eum, omne lignum paradyſi non eſt aſſimulatum illi, & pulchritudini eius, quoniam ſpecioſum fecieum. Tertium eius fuit magnitudo, nam cedri (inquit) non fuerunt altiores illo in paradyſo Dei, abietes non adæquauerunt ſummitatem eius, & platani non fuerunt æquales frondibus illius. Cæterùm vera *Ironia in*
magnitudo deus eſt, & vera ſapientia, ver- *ſcriptura*
bum dei, filius dei eſt: & vera pulchritu- *ſacra.*
do ſpiritus ſanctus eſt: quæ beata trinitas, ſanctorum angelorum & magnitudo & ſapientia & pulchritudo eſt: At ille diabolus magnitudinem illam non honorificauit, ſapientiam illam non adoptauit, pulchritudinem illam non amauit. Quomodo er- *Gen 3.*
go niſi per Ironiam plenus ſapientia, & per *Pſal. 48.*
fectus decore extentuſque & protegens *Eſa. 47.*
dicitur fuiſſe? Sunt enim in ſcriptura ſacra *Ezech. 28.*
Ironiæ grauiſſimæ. Exempli gratia: cùm dicit ſancta trinitas: eccè Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt: cùm reuera potius propter peccatum comparatus ſit iumentis, & ſimilis factus ſit illis. Et ſicut filia Babylonis, virgo dicitur, cũ ſit meretrix. Itaque & quod ibidem illi dicitur, omnis lapis prætioſus operimentum tuum, ſardius, topazius, Iaſpis, chriſolitus, onix, berillus, ſaphyrus, carbunculus & ſmaragdus, qui ſanctorum ſunt nouem ordines angelorum, cùm improperio dictũ eſſe ſentimus, quia ſic ſibi ille arrogauit, ponens (vt ſupra dictum eſt) cor ſuum quaſi cor Dei: & dicẽs, in cathedra Dei ſedi. Denique ſolius dei eſt operimentum omnis lapis eiuſmodi, id
eſt, omnis perlucidus ordo angelicæ digni *Pſal. 103.*
tatis, ſicut dicitur in Pſalmo: Confeſſionem & decorum induiſti amictus lumine ſicut veſtimento. i. decora cõfeſſione ſanctorũ (qui oẽs lumẽ, id eſt, filij lucis ſunt) ſic es indutus, ſic es ornatus vt aliquis ve-
ſtimento ſuo. Quod nimirum parum eſt, *Iob. 38.*
de ſolis intelligere hominibus, filij lucis: nam & ſancti angeli, immò & primum ipſi lux, & filij ſiue angeli lucis, confeſſione ſua decora creatorem ſuum induerunt, & ipſi ſunt de quibus idem ipſe Dominus ad beatum Iob dicit: Cùm me laudarent aſtra matutina, & iubilarent omnes filij dei.

Quod rectè & iuſto Dei iudicio diabolum ſpiritus ſanctus ſuo reſpectu indignum iudicauit, reum æterni delicti, & de ruina eiuſdem diaboli, & quod poſitus fuit in monte ſancto Dei.

CAPVT IX.

QVia igitur per ſuperbiã peccauit, rectè *Hiere. 3.*
& iuſto iudicio ſpiritus S. procedens à patre & filio, non in illum, ſicut in electos angelos

Exod. 20. angelos,ſed omninò longè ab illo declina-
uit, eãdem paſſus ab ipſo repulſam, quã ex
hominib. ſimilibus eius paſſus eſt, vel pati-
tur dicens. Quomodo ſi contemnat mu-
lier amatorem ſuum, ſic contempſit me
domus Iſrael. Sicut enim illum populum
Iſrael ſibi adduxit, & legẽ ſiue tabulas te-
ſtamenti dedit illi in monte, qui & ob hoc
dictus eſt mons Dei, hoc exigens pro cun-
Deut. 10. ctis beneficijs ſuis, vt diligeret eum, atq; di
Ezech. 28. cens, & nunc Iſrael quid Dominus Deus
tuus petit à te, niſi vt timeas Dominũ Deũ
tuum, & diligas eum? & multa his ſimilia.
Sic & illum malignum in cælo poſuit, quẽ
admodum dicit: Et poſui te in medio mon
te ſancto Dei, in medio lapidum ignitorũ
ambulaſti. Hoc ab illo exigens, vt creato-
ri & tanto largitori haberet gratias, vtpotè
rationalis creatura, & tanquam lapis appo
ſitus vel præparatus in foraminibus ſuis,
ſuſciperet ligaturas auri vinculũ dilectio-
nis Dei. Nam hoc eſt quod eadem ſcriptu-
ra dicit: Aurum opus decoris tui, & forami
na tua in die, qua conditus es, præparata
ſunt. Itaque quia per nimiam (ſicut iam di-
ctũ eſt) ſuperbiã repulit à ſe amatorẽ Deũ,
& contemptuoſam ab illo ſpiritus dilectio
Lucifer nõ nis paſſus eſt repulſam. Neque enim in ſe-
ſtatim vt metipſo vnquam recipit illum, quamuis
cõditus eſt ita ſcriptum ſit: Aurum opus decoris tui:
cecidit. ſubauditur enim eſſe debuit vel promptũ
Ezech. 28. fuit. Iuſto valdè iudicio, ſpirit⁹ ſanctus nõ
ſicut ad nos peccatores homines in remiſſi
onem peccatorum procedit, & deinde di-
uiſiões gratiarum ſuperaddit, ita vt in illã
creaturam & cõplices eius malos angelos
facere vnquam voluit, aut propoſuit. De
hoc miror quoſdam contendere, dicentes,
quod ſtatim, vt conditus eſt, cecidit, cum
hoc autentica nulla ſcriptura tradiderit, i-
mò & contrarium ſonet quod hic ſcriptũ
eſt. Præmiſſo nanq;, & foramina tua in die,
qua conditus es. præparata ſunt. Quid eſt
dicere, & rationalis creatus es, & ſubtili dò
tatus ingenio, propter quod excuſationẽ
non habes de peccato tuo: ſtatim ſubiũgit.
Et poſui te in monte ſancto Dei, in medio
lapidum ignitorum ambulaſti, perfectus
in vijs tuis, ſubauditur per hypocriſim à
die conditionis tuæ, donec inuenta eſt ini-
quitas in te. Et multa huiuſmodi, quæ quo
niam non poſſunt ſolui, cùm ſint verba di-
uinæ authoritatis, neceſſariò nonnulla de-
bet intelligi mora, inter illud quod crea-
tus eſt, & illud ꝙ proiectus eſt vel de cælo
cecidit, iuxta quod dicit: Et peccaſti, & eie
ci te de monte ſancto Dei.

Reſponſio ad illum, qui fortè quærit, Ad quid poſuit diabolum in monte ſancto Dei? & vt quid illi tanta contulit, cũ ſciret eũ ſpiritus S. qui omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei,

CAPVT X.

HIc fortè quærat aliquis, Ad quid illũ
talem poſuit in monte ſancto Dei? Vt *Quæſtio.*
quid illi tanta contulit? Nunquid neſcie- *1. Cor. 2.*
bat ſpiritus, qui omnia ſcrutatur, etiã pro-
funda Dei, quod ille lapis duriſſimus at-
que rebellis, non recepturus foret in ſe au
rum opus decoris ſui? Cur ergo illic poſuit
eum, vt ambularet in medio lapidum igni
torum? Hoc qui quærit, quærat & illud,
cur idem Dominus hominem in paradyſo
poſuit. Neque enim illum in paradyſo fe-
cit, ſed tulit ergo (ait ſcriptura) Dominus
Deus hominem, & poſuit eum in parady-
ſo voluptatis, vt non operaretur & cuſto-
diret illum. Dicat ergo: Nunquid neſcie- *Gen. 2.*
bat Deus quod futurum eſſet, vt non ope- *Reſponſio.*
raretur & cuſtodiret illũ. Vt quid ergo il-
lic poſuit eum? Ad hæc, inquam. Non ne-
ſciebat Deus, ſed niſi angelum in cælo, &
hominem tentaſſet in paradyſo, vt nota
fierent ſeculis ſuperuenturis, vel quæ in
corde erant hominis, non iudicia éius lau-
dare neſciremus, multumq́ue deeſſet no-
bis de cognitione Dei, cuius cognitio vita
æterna eſt, quemadmodum dicit ipſe filius
Dei. Hæc eſt autem vita æterna, vt cogno-
ſcant te verum Deum, & quem miſiſti Ie-
ſum Chriſtum. Hoc quod diximus per a-
liquod ſimile melius intelligitur. Cùm
Dominus Moyſen mitteret ad Pharaonẽ, *Ioan. 17.*
dicens: Clamor filiorũ Iſrael venit ad me: *Similitudo.*
Veni mittam te ad Pharaonem, & cæt Hæc *Exod. 3.*
quoque dixit: Sed ego ſcio quod non di-
mittet vos rex Aegypti, vt eatis, niſi per ma
num validam. Attamen ipſam manum va-
lidam non ſtatim exercuit, non ſtatim pri-
mogenita Aegypti, vel ipſos Aegyptios cũ
Pharaone percuſsit, ſed prius multis & bo-
nis illum ſermonibus conuenit, pluribus
ſignis leuioribuſq; plagis tentauit, donec
ſcirent qui viderũt eum, ſciremus nos quo
que qui legimus, glorificationem Domini
in currib. Pharaonis & exercitus eius, quia
iuſtus eſt Dominus, Pharao autem & popu
lus eius impius. Sic nimirum idem Domi-
nus, cùm ſciret de angelo illo, quã eſſet
malus, debuit eum, nõ ſtatim iudicare, vel
dãnare cæteris videntibus, ſed tẽtare prius,
ſimiliterq́; hominem, vt ſciremus nos quo
que cum angelis ſanctis ab effectis, ſiue ex
operibus, quod ſolus ſciebat Deus iam,
nullis adhuc malis meritis præcedentibus,
& ſciẽtes iuſtitiam eius, vel in illius angeli
ruina, vel in hominis pœna laudaremus.

Propter quid tam terribili iudicio damnatus fuerit, & de eo quod in Apocalypſi dictum eſt: Vnum de capitib. beſtiæ quæ habebat capita ſeptem, quaſi occiſum in mortem, & plaga mortis eius ſanata eſt, ſiue habet plagã gaudij & vixit.

CAPVT XI.

SVperius iam diximus, ſpiritum ſanctū
Prou. 31. paracletum, vinumq́; vel ſiceram conſolationis eius, ſecundum viſionem Lamuelis dandum eſſe mœrētibus, & his qui amaro animo ſunt, id eſt, hominib. & qui peccatorum ſibi conſcij, conſtanter ſecundum Deum, & ab hoc ſeculo conſolationem recipere nolunt & renuunt. At illi apoſtatæ angeli, cum ſuo capite diabolo, quā longè fuerint vel ſint ab iſto laudabili mœrore, ab iſta dulci amaritudine, mira
Laus libri biliter innuit ſcriptura libri Apocalypſeos,
Apocalyp. cuius quot verba, tot penè ſunt ſacramenta. Immò & amplius dicas, parum enim ꝓ merito voluminis dictum eſt (ait beatus Hieronymus) nam in verbis penè ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Quomodo ergo illa ſcriptura dicit? Et vnum, (inquit) de capitibus eius, videlicet beſtiæ, quæ habebat capita ſeptem, quaſi occiſum
Apoca. 13. in mortem, & plaga mortis eius ſanata eſt. Septem beſtiæ capita, quæ illa erexit contra mulierem in vtero habentem, quæ & clamabat parturiens, & cruciabatur vt pareret, vt cùm peperiſſet deuoraret filium eius: nos autem intelligimus ſeptem regna mundi huius principalia, ſiue notiſsima, quæ à tempore promiſsionis beati ſeminis quod eſt Christus, in hoc ſteterunt agente diabolo (cuius corporis ſic illa regna rectè intelliguntur capita, ſicut omnes iniqui rectè dicuntur & ſunt eius membra) vt ꝓmiſſio non adimpleretur, vt Chriſtus non naſceretur, aut vt natus moreretur, & periret nomen eius. Primum illorum fuit re
Exod. 1. gnum Aegyptiorum, quod maſculos ſeminis Abrahæ omnes iuſsit interfici, aut in aquis necari. Secundum regnum Iſraelitarū
3 Reg. 19. carnalium, quod maximè regnante & agēte Iezabel promiſsionis verbum abolere voluit, cultum Baal ſuperadijciens vitulis, quos fecerat Hieroboam, & pro his interficiens Prophetas, & ſuffodiens altaria Domini. Tertium regnum Babyloniorū, quod populum illum captiuauit, & tres pueros nolentes adorare ſtatuam, quam
Dani. 3. erexerat, miſit in caminum ignis. Quartū,
Heſt. 3. regnum Perſarum & Mœdorum, quod a-
1. Mach. 1. gente Aman, vniuerſum Iudæorum genus
Apoc. 13. delere voluit. Quintum, regnum Græcorum, cuius vires diabolus maximè per Antiochum Epiphanem ſibi aſſumpſit, ſicut narrant Machabæorum libri. Sextum regnum Romanorū, quod Chriſtum, & martyres eius interfecit. Septimum, regnum
Habet diabolus plagā gladij & vixit. erit AntiChriſti, de iſto rectè intelligas ꝙ dictum eſt. Et vnum de capitibus eius, quaſi occiſum in mortem, & plaga mortis eius ſanata eſt. Diabolus enim eſt, vel erit, qui plagam æternæ damnationis in cælo accepit, ſed plaga mortis eius, inquit, ſanata eſt, ſiue (vt poſtmodum repetitum eſt) habet plagam gladij & vixit. Mirabiliter ergo (vt ſupra dictum eſt) ſcriptura hæc duritiam eius innuit. Quid enim eſt dicere: habet plagam gladij & vixit, niſi & damnatus eſt, & ſuperbit? Et quid eſt dicere: quaſi occiſum caput in mortem, & plagam eius ſanatam eſſe, niſi de perditione & ſeparatione ipſius à Deo, quæ vera occiſio, & vera mors eſt, non curare, immò & contemnere, ac ſemetipſum quaſi viuū, id eſt, iuſtum defendere? Non enim verè viuit, aut verè plaga eius ſanata eſt, ſed idcircò dictū eſt, quia ſic ſibi arrogat, ſic conſolatur miſer.

De eo quod dictum eſt ad beatum Iob: Spiritus eius ornauit cælos, & obſtetricante manu eius eductus eſt coluber tortuoſus.

CAPVT XII.

IGitur non minus ſcienter quàm fideliter dicimus, ad laudem huius procedentis ſpiritus ſancti, quia ſicut nunc, ita & tūc ſuper omne cor impœnitēs iuſti & recti in proceſsione ſua tenuit iter iudicij, donis gratiarum ſuarū humiles & ſubiectos perornans angelos, & relinquēs ſuperbos diabolum, ſimulq́ue complices eius omnis ſpiritus ſuperbiæ filios. Hinc illud ad beatum
Iob pulcherrimè & veriſsimè dictum eſt: *Iob. 26.*
Spiritus eius ornauit cælos, & obſtetricante manu eius, eductus eſt coluber tortuoſus. Neque enim, quoniam de beatis Apoſtolis rectè intelligitur hoc dictum: Spiritus eius ornauit cælos, idcircò minus verū erit, hoc ſentire vel dicere de illis beatis Angelis, quos ornauit idem ſpiritus, nouē ordinibus diſtinctos. Et quia tunc quoque eductus eſt coluber tortuoſus, quando di-
xit Dominus: Nunc iudicium eſt mundi, *Ioan. 12.*
nunc princeps huius mūdi eijcietur foras, quod tunc futurum erat, quando ſcriptura iſta condebatur, non idcircò minus verum eſt, iam tunc de cælo illum fuiſſe eductum eductione terrifica, cuius meminit ipſe Dominus dicens: Videbam Sathanā ſicut fulgur de cælo cadentem. Immò & adhuc tertia vice eſt educendus idem coluber tortuoſus, ſummæ trinitatis aduerſarius, & ꝓ inde trino iudicio damnatus atque damnandus, ſcilicet in die iudicij, quando fiet
illud, quod itidem beato Iob Dominus lo *Iob. 40.*
quitur: Eccè ſpes eius fruſtrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur. Nunc vide quanta res, quanti ponderis actio, quā breui, quā parco deſignata eſt eloquio, dū dicit: Et obſtetricante manu eius eductus eſt coluber tortuoſus, præmiſſo: Spiritus eius ornauit cælos. Quidnam eſt obſtetrica
re, niſi naſcentes infantulos excipere, & *Iob. 26.*
diligenter tractando ad vitam cuſtodire? Cùm ergo hæc dicit, mirabiliter creatoris

uoſtri

noſtri deſignat, quam habuit, vel habet curam, circa electam creaturam ſuam, tam angelicam quã humanam, pro ipſius creaturæ humilitate, ſicut ſcriptum eſt: Cuſtodiens paruulos Dominus, humiliatus ſum, & liberauit me. Idcircò & planè & quãdo cælos illos ornauit, qui ſunt ſancti angeli, colubrum tortuoſum eduxit, id eſt, diabolum de cælo proiecit, vt ablato ſcãdalo faceret pacem & concordiam in ſublimibus ſuis. Et quando cælos alios, id eſt, Apoſtolos ornauit, idcircò colubrum eundẽ tortuoſum eduxit, id eſt, foras eiecit, ſicut ipſe in euangelio dixit, vt liberati per ſanguinem ipſius à ſcandalo peccati, ſciremus & poſſemus ſeruire creatori noſtro & redemptori. Et quando cælos omnes, id eſt, ſanctos omnes, tam angelos quã homines ita perornabit, vt & angeli iam non habeãt negotium adminiſtrandi, ſicut adminiſtrant, & vſque ad diem illum adminiſtrabunt, vnde & Apoſtolus dicit: Nónne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſsi propter eos, qui hæreditatẽ capiunt ſalutis: & homines ſiue hominum ſpiritus, reſumptis corporib. duplici gloria corporis & animæ remunerentur, idcircò colubrum eundem tortuoſum funditus educet, videntibus enim cunctis præcipitabitur, vt omnia ſcandala de regno eius auferantur, pacemq́ue habeat illa dormitio, de qua itidem ad beatum Iob dictũ eſt: Quis enarrauit cælorum rationem, & concentum cæli quis dormire facit?

Pſal. 114.
Coluber tortuoſus ter proijcitur de cælo.
Ioan. 12.
Hebr. 1.
Iob. 38.

De eo quod dictum eſt ad eundem beatum Iob: Quis enarrauit cælorum rationem, & cur ſaltem nec ipſe Moyſes deſcribere debuerit rationem cælorum, id eſt, ſanctorum ordines angelorum, qui primus enarrauit rationes terrarũ generationes filiorum hominum.

CAPVT XIII.

Quæſtio.

SVper fundamentum literæ huius pulcherrimum atque firmiſsimum, libenter atque delectabiliter ſuperædificauim⁹, quoad poſſumus, cœpti ſermonis aurum, ſiue argentũ, aut aliquid prætioſorum lapidum ad laudem ſpiritus ſancti, qui ornator eſt eiuſmodi cælorum. Sed interim occurrit quæſtio, quia quæri poteſt, cur nullus enarrare debuit eatenus rationem eorundem cælorum. Etenim cùm dicit Dominus: Quis enarrabit cælorum rationem? ſubauditur nullus, ego autem ſum enarraturus. Denique Moyſes, qui ante beatum Iob, & literas primas, ſcilicet Hebraicas, Deo vel digito Dei ſcribente, ſibiq́ue tradente, accepit, ferè nihil de illorum ratione cælorum enarrauit, niſi hoc tantum. Dixitq́ue Deus: Fiat lux, & facta eſt lux, & vidit Deus lucem quod eſſet bona, diuiſitq́ue lucem & tenebras. Appellauitq; lucem diem, & tenebras appellauit noctem. Hoc ergo quæritur (vt iam dictum eſt) cur cælorum rationem nullus eatenus enarrauit, nec ſaltẽ ipſe Moyſes, qui terræ, id eſt, hominis rationem enarraturus, de cæleſtibus illis ſolum hoc breuiſsimè enarrauit, ſic incertum & quaſi ſub velamine, vt vix aliqui patrum ſpiritualium intelligere potuerint, maximè quod pater Auguſtinus nomine lucis ſanctos angelos, & nomine tenebrarũ malos angelos deſignauerit, quorum diuiſio, qua dictum eſt: Diuiſitq́ue Deus lucem & tenebras, illud indicat iudicium, quod catholica firmiter tenet Eccleſia, quia angeli lucis nunquã vlterius in tenebras, & angeli tenebrarũ nunq̃ vlteri⁹ in lucem redituri ſunt. Quiſquis iſtud quærit, cur nec ipſe Moyſes de illis cæleſtibus plus ſiue maniſeſtius aliquid ſcripſerit, ſiue ſcribere debuerit, quærat & illud cur de cæleſtibus ſacramentis ſcripturis, quæ poſt illum futura vel facienda erant circa genus humanum, tantumq́ue groſſum, ſiue denſum velamen ſuper faciem ſuam obduxerit, vt nõ ſolũ illi carnales filij iſrael, qui tunc erant vincentes cornutam faciem eius fugere potuerint, ſicut vſque hodie fugiunt illorum poſteri, verumetiam ſpirituales filij Iſrael, ex quib. ſumus & nos, vix aliquatenus tractando & retractando ſcripturam eius perſpicere poſſumus, quo tendat claritas vultus eius, quo intendant radij cornutæ faciei eius. Quærenti hoc vel illud reſpondere debemus, quia cæleſtia ſacramenta portare tunc non poterat totus ferè carnalis mundus. Sic enim tunc erat mundus, quaſi puer ſiue adoleſcentulus laſciuus atque petulcus, cui pro parte illorum, quibus hæreditas promittebatur in ſemine Abrahæ, quod eſt Chriſtus, vix poſſet inueniri pædagogus, qui reprimere laſciuientes mores eius pœna præſente, vindicta præſto apparente, ita vt pleroſq; illorum ignis abſumeret, terra deglutiret, ſerpentinus morſus deuoraret. Cùm igitur talis eſſet mundus, quomodo illi competeret reuelata facie, vel maniſeſtis ſermonibus enarrari rationem cælorum, deſcribi ſanctorũ ordines angelorum, cùm & ipſa, quæ ad homines ſpecialiter pertinent, oportuerit velari mirabilia ſplendida ſpiritualium ſacramentorum? Proinde ſatisfactum ſibi eſſe putet, quiſquis illud quærit, cur non ſaltem Moyſes, cui Deus facie ad faciem loquebatur, cælorum iſtorum rationem enarrauit.

Gen. 1.
Alia quæſt.
Exod. 34.
Reſponſio. ad vtranq;
Nu. 16. 21.
Exod. 33.

De eo quod dictum eſt ad eundem beatum Iob: Et concentum cæli quis dormire facit, & quæ vel qualis illa dormitio ſit.

CAPVT XIIII.

IAm nunc vt ad capitulũ hic & ſupra memoratũ ſermo recurrat, quis eſt ille cæli concentus? Et quæ vel qualis eſt dormitio eius. Dixit enim: Et concentum cæli quis dormire facit? *Concentus cæli cócors.* Nimirum concentus cócors eſt, & in nullo diſſonans cantus, & eiuſdé angelicæ cantionis omnis ſymphonia laus *Iob. 38.* eſt ſanctæ trinitatis, cuius videlicet laudis *Eſa. 6.* ſummam hanc audimus in Eſaia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum, plena eſt omnis terra gloria eius, ſiue pleni ſunt cæli & terra maieſtate eius. Verus & pulcher concentus chordis omnibus benè extentis, & vocibus cunctis benè conſonantibus, ex quo (ſicut iam ſupra dictum eſt) eductus eſt coluber tortuoſus omni voce diſſonus, omni ſymphoniæ contrarius, ſibilator nó cantor, non præcentor aut ſuccẽtor, imò quãtũ in ipſo fuit, vel eſt, totius ſacræ muſicæ corruptor. Quomodo illum talé concentũ cæli Dñs Deus dormire fecit, vel facit? Nimirum deijciendo, ſiue eijciendo de ordine vel choro cantantium illum ſæpe dictum, & ſæpe execrandum colubrum tortuoſum, quia dum illũ deiecit, pacem firmauit, & concordiam fecit in ſublimibus ſuis. Pax illa, concordiá illa, nónne dormitio eſt? Quid enim aliud nobis hominibus ſancta & myſtica lex repromittit, niſi ſecuritatem illam ineffabilé ſub verbo dormitionis? Et comedetis (inquit) panem veſtrum in ſaturitate, & abſque terrore habitabitis in terrá veſtra. Dabo pacem in finibus veſtris, dormietis, & non erit qui exterreat. Et protinus oſtendens, quomodo, vel per quid efficiatur illa dormitio noſtra: *Leui. 26.* Auferam (inquit) malas beſtias, & gladius non tranſibit terminos veſtros. Malę quippe beſtiæ, ſunt maligni ſpiritus, & malarum beſtiarum caput eſt ille coluber, id eſt, diabolus, quorũ terminos iam tranſiuit gladius, id eſt, ſententia damnationis æternæ, quá ſupra iam diximus. Quid igitur in ſermone pulchrius, in re prætioſius iſto quod ait? Et cócentum cæli quis dormire facit? O ter quaterque beatus ille concentus cæli, vbi omnis multitudo & concinendo dormit, & dormiendo concinit. Sabbatizat enim & dormitio eius in ſabbato eſt, ipſa requies Domini, ſeptima dies Domini, & in illam requiem introiuit cum concentu interminabili, cũ voce ineffabili, cum extenſione infatigabili.

Item de eodem concentu, & de verbis concentus, ſiue cãtionis illius, quem apud Eſaiam audiuimus: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus.

CAPVT XV.

AVdiuimus (vt ſupra iam dictum eſt) *Eſa. 6.* verba quædam concentus, ſiue cantionis illius Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus. Quàm pulcher, quã æqualis tenor in verbis, quàm certus, quã ſtabilis. Nulli gradns ſunt hic, nnllum momentũ incrementi ſiue decrementi in vocibus iſtis. Vnde ergo gradus ſuos accepit inimica hæreſis? *Cantus hæreticoũ diſcors.* Nam ac ſi concentus ille ſic cecinisſet: Sanctus, ſanctior, ſanctiſsimus, & pluraliter addidiſſet: Dñi & dij, non ſingulariter Dominus Deus, ita ſibi gradus fecit, maximè per os Arrij, vt diceret ſpiritum ſanctum magnum quidem, ſed filium ſpiritu ſancto maiorem, & Deo patre minorem. Vnde (inquam) gradus iſtos accepit impia vel ſerpentina hæreſis, niſi ab ipſo colubro patre mendacij, quem de concentu illo manus Domini propter diſſonantiam ipſius eduxit, & foras miſit? Idcircò talis hæreticus reus eſt æterni delicti, ſicut & pater ipſius diabolus qui fecit gradus iſtos, quibus non aſcenditur ad ſuperos, immò deſcenditur ad inferos. In Oſee ſcriptum *Oſee. 8.* eſt: Proiectus eſt vitulus tuus Samaria, iratus eſt furor meus in eis. *Sordes Iſrael vituli Hieroboã.* Vſquequo nó poterunt emundari? Quia ex Iſrael ipſe eſt. Artifex fecit illũ, & non eſt Deus: Eſt autem hic ſenſus: Ne mireris quod ſordes Iſrael, ſcilicet vituli, quos fecit Hieroboã, nõ potuerũt aut poſſunt emundari, quia videlicet ipſe, ſubauditur vitulus, ſiue vitulorum cultus ex Iſrael eſt. Neque enim aliunde hoc accepit, vt vitulum pro Deo coleret, ſicut Baal & Aſtaroth, &c. dæmoniorum portenta, de vicinis gentibus accepit, fortè errantibus, & per ignorantiá multis peccantibus: ſed artifex fecit illum, ſubauditur Hieroboam, ſiue Iſrael, ſciẽs quia non eſt Deus artifex (inquam) ſicut maniſeſtè ſcriptura dicit: Dixitque Hieroboam in corde ſuo: Nunc reuertetur regnum ad dominum Dauid, ſi aſcẽderit populus iſte vt faciet ſacrificia in domo Domini in Hieruſalẽ. *3. Reg. 12.* Et excogitato conſilio fecit duos vitulos aureos. Propter excogitationem conſilij, propheta ſiue Deus artificem illũ nuncupauit, quia non ignoranter, ſed maliciosè peccauit, & idcircò non potuerunt peccata illa emundari, vt recederet Iſrael à vitulis ſuis ſaltem tempore vnius ex regibus ſuis. Similiter de Arrio ſciendum, cæteriſque hæreticis, qui intelligere noluerunt, illum concentum cæli, & maluarunt *Hæretici nõ audiũt cõcentum cæli.* ſcindera vnitatem cantionis, quia non eſt eorum amplius illum audire concentũ cæli, neque partem aut communionem habebunt cum illis, qui per planitiem ſiue fidei æqui-

Pſal.121. *Coluber ſine requie.* dei æqualitatem, abſque illis gradibus inęqualitatis vadunt, hinc vt dormiant & con cinant illic, iuxta illud de Canticis graduū. Illuc enim aſcenderunt tribus, trib⁹ Domini, teſtimonium Iſrael, ad confitendum nomen Domini: neque enim emundari poterunt, ſed immundi erunt & in hoc ſeculo, & in futuro, & laborabunt in æternum, ſicut laborabat ille coluber circunductor i- *Iob.40.* pſorum, perforatas nares in ſudib. & circu- *Iob.1.* lum habens in naribus, atque ita nuſquam ſabbatizans, nuſquam dormiēs circuit terram, diſſimulare volens quidem, ſed non valens fatigationem ſuam, dum requiſitus, vnde venis, reſpondet & dicit: circuiui terram & perambulaui eā, & maximè hoc tempore habens iram magnam, quia ſcit quod modicum tempus habet, & nondiu illi circuire licet.

Sententia beati Papæ Gregorij de illis cæleſtibus ſanctorum angelorum ordinibus, qui vel quales homines cuius ordinis ſocietatem ſortiātur.

CAPVT XVI.

Beatus Papa Gregorius de illis cæleſtibus ſanctorum angelorum ordinibus loquens, & ſpei noſtræ congaudens, quod venturi ſimus in illorum ſocietatem, ſiue (vt ait ipſe Dominus) æqualitatem, hæc inter cætera dicit: Iſti itaque qui parua quæ capiunt, piè fratribus annunciare non deſiſtunt, in angelorum numerum currunt. *Homines venturi in ſocietatem 9. ordinum angelorum* Alij ſecretorū cæleſtium ſumma & capere præualēt & nūciare. Quo ergo iſti (inqt) niſi inter archangelorum numerū deputantur. Alij mira faciunt, ſigna valenter operantur. Quo iſti, niſi ad ſupernarum virtutum ſortem & numerum congruunt? Nonnulli etiam de obſeſſis corporib. malignos ſpiritus virtute orationis, & vi acceptæ poteſtatis eijciunt. Quo iſti meritum ſuum, niſi inter poteſtatum cæleſtium numerū ſortiuntur? Nonnulli acceptis virtutibus cū & bonis meliores ſint, electis quoque fratribus principantur. Quo iſti ſortem ſuam niſi inter principatum numeros acceperūt? *Exod.7.* Nonnulli ſic omnib. vitijs dominantur, vt iure dij inter hōmines vocentur, qualium vni, ſcilicet Moyſi: Eccè (inquit Dominus) conſtitui te deum Pharaonis. Quo iſti, niſi inter numeros dominationū currunt? Nonnulli hoc in munere virtutis acceperunt, vt rectè & alios iudicare poſſint. Quid iſti, niſi throni ſunt conditoris ſui? Nonnulli tanta Dei ac proximi dilectiōe pleni ſunt, *Rom.13.* vt Cherubin iure nominentur. Quia enim Cherubin plenitudo ſcientiæ dicitur. Et Paulo dicente didicimus, quia plenitudo legis eſt dilectio, omnes qui dei & proximi charitate pleni ſunt, meritorum ſuorū ſortem inter Cherubin perceperunt. Nonnulli ſupernæ contemplationis facib. accenſi, amando ardent, loquendo & alios accedunt, & quos verbo tangunt, ardere protinus in Dei amore faciunt. Qui ergo ita ad amorem ſui conditoris inflammati ſunt, quo niſi inter Seraphin ſortem ſuæ vocationis acceperunt.

Reſponſio ad illos qui dicunt, quod de ſingulis ordinibus multitudines ceciderunt, quoniam ſecundum illam ſententiam beati Gregorij ex hominibus alij in illum, & alij in illum ordinem ſint aſſumpti, ſiue aſſumendi.

CAPVT XVII.

Dvm hæc dicit, ſcilicet ex hominibus alios in angelorum, alios in archangelorum numero deputari, alios inter ſupernas virtutes, alios inter cæleſtes poteſtates, alios inter principatus, alios inter dominationes, alios inter thronos, alios inter Cherubin, alios inter Seraphin, accipere ſortem ſuæ vocationis, nonnulli ſolent aſſerere, quod de ſingulis ordinib. multitudines ceciderint, quorum itidem in ſingulis ordinibus ruinæ debeant ex hominibus reparari. Quid ad hæc dicere potuimus, *Iob.38.* aut poſſumus? Hoc enim pertinet ad rationes illas, de quib. ſcriptum & ſupra memoratum eſt: Nunquid noſti ordinem cæli, aut pones rationes eius in terra? Dicimus ergo: Si de ſcriptura qualibet canonica cōfirmare poſſent opinionem illam, qua preuenti ſunt, dicentes, angelos ſiue ſpiritus illos, mox vt creati ſunt in ſuis ordinibus conſtitiſſe, moxque & illos cecidiſſe, & iſtos in gradib. ſuis præſtitiſſe, concedendum eſſet opinioni. Nunc autem nō ita eſt. Nulla enim ſcriptura canonica opinioni illi ſuffragatur, immò & prophetica veritas apud Ezechielem oppido refragatur, vt lō- *Ezech.28.* gè ſupra memorauim⁹. Proinde rectè econtra quærimus. Quid illi ſpiritus beati remunerationis acceperunt pro eo, quod peccātibus apoſtaticis ſpiritib. ipſi peccare noluerunt? Si enim iā tunc erant vt nunc ſunt in ordinib. ſuis ſtabiliti ac perfecti angeli, archāgeli, throni, dominatiōes, principat⁹, poteſtates, virtutes, Cherubin, atque Seraphin, quomodo exinde tam multi cadere potuerunt? Verbi gratia: Si erant in ordine Seraphin, id eſt, eorum angelorum, qui diuini amoris igne ardent, ſiue incendunt, quomodo exinde excidere potuerunt? Immò quomodo nunquam illius amoris dulci ardore arſiſſe putandi ſunt? Verius ergo & rationabilius hoc dicimus, quia in remuneratione pro eò quòd non peccarunt, & creatori ſuo ſubijci maluerunt, ordines illos acceperunt quos habent nunc, in hoc ipſum ordinati, verboque Domini *Remuneratio angelorum.* & ſpiritu oris eius firmati, vt amplius cadere, id eſt, peccare non poſſint, ſicut lapides ſupra memorati, auro aſtricti, tenentur in ordinibus

ordinibus ſuis diſpoſiti ſecundum ſcientiam artificis ligando ordinati, ordinando ligati, vt excidere non poſſint, nec aliud doctoris ſupradicti ſermo benè recipere nos compellit.

Alia ſcientia de ſimilitudine nouem ordinum angelorum, & nouem chariſmatum ſpiritus ſancti, quæ ſecundum Apoſtolum hominibus data ſunt, dicentes: Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, & cætera.

CAPVT XVIII.

Luc. 20. NVnc iam, quia ſermo idem nos lætificauit ſecundum ſpeciem quam Dominus ipſe ſundauit, dicens: Aequales enim ſunt angelis, cùm ſint filij reſurrectionis, quia (inquam) ſumus eiuſdem nouenis ordinibus diſponēdi, perpulchrum eſt conſiderare, quia quot ſunt illic à ſpiritu oris domini ornamenta cælorum, tot ſunt hic in hominibus ſanctis ab eodem ſpiritu diuiſiones gratiarum. Sic enim ait Apoſtolus: Vnicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem: Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij autē ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritū, alteri fides eodem ſpiritu, alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis, prout vult. Hoc ergo qui perpendit, ſcilicet, electionem ex hominibus tot eſſe chariſmatum varietate ornatam, quot ordinib. illos beatus ſpiritus conſtat eſſe diſtinctos: poteſt etiam aptè ſecundum eadem chariſmata conijcere, qui vel quales homines, quibus aut cuius ordinibus angelis ſimiles debeant exiſtimari. Denique qui habent interpretationē ſermonum, vt ſaltē in vna lingua poſſint enunciare ſenſum ſcripturarum ad vtilitatem audientium, nónne angeli ſunt? Labia enim ſacerdotis (vt Dominus in Malachia) cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum eſt. Qui autē etiam genera linguarū acceperunt, in hoc ipſum non vna lingua, verumetiam varijs linguis efficere poſſint, & de gente in gentem transferre ac dilatare verbum Dei, quod maximè ſanctis datum eſt Apoſtolis, nónne meritò dicuntur & ſunt archangeli? In diſcretione ſpirituum nimirum dignitatē iudiciariam rectè intelligis, quod iure vocentur throni, eò quòd de ſpiritib. deo in ipſis præſidente, iudicare nouerint, iuxta illud: Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt. In gratia Prophetica non incongruè dominationum agnoſcitur authoritas, quia profectò Regibus quoque prophetæ dominati ſunt, maximeque Helias & Heliſęus, nam Heliſęo quoque clamauit Rex: Pater mi, pater mi, currus Iſrael & auriga eius, cæteriſq; regibus prophetæ dominati ſunt, & maximo Prophetarum Moyſi dictum eſt: Eccè conſtitui te deum Pharaonis. Fides nónne principatum meretur? Denique & Abraham, & Iſaac, & Iacob, & Dauid propter fidem, ſiue iuſtitiam fide Patriarchæ, id eſt, patrū principes nominati ſunt, & Petrus quoque Apoſt. ob excellentiam fidei, princeps Apoſtolorum nominari meretur. Ergo & omnes quorum fides præclarior habetur, rectè principatus nominantur, & ipſi fratribus ſuis, ſiue Eccleſijs Chriſti principari, id eſt, præeſſe digni habentur. Gratia ſanitatum, & operatio virtutum hoc maximè differunt, quod gratia ſanitatum circa infirma corporum expenditur, ſiue per impoſitionem manuū, ſiue per alium quemlibet modum. Operatio verò virtutum extrinſecus exhibetur in reb. exterioribus, in elementis huius mundi, ſicut maximè factum eſt per manū Moyſi, qui circa corporum ſanitatem ferre hoc ſolum feciſſe legitur, quod Mariæ ſororis ſuæ lepram ſanauit. Quibus ergo gratia ſanitatum data eſt, nónne inter poteſtates, & quibus operatio virtutum data eſt, nónne iure reputantur inter virtutes? Porrò, quib. ſermo ſciētiæ, ipſi ſunt tanquam Cherubin: & quibus ſermo ſapientiæ datus eſt, ipſi ſunt tanquam Seraphin. In illa gratia maximè Apoſtolus Paulus claruit, habuit enim ſcientiam nō ſolùm dei, verumetiam ſeculi: in iſta verò Ioannes dilectus domini, cuius ſermo totus verſatur circa charitatem, quæ vera ſapientia eſt, & auditores intendit accendere igne amoris Dei, ſecundum ipſum vocabulum Seraphin.

Margin notes, left column: *Diuiſiones gratiarum tot ſunt quot ordines angelorum.* — *Qui homines in quos angelorum ordines recipiuntur.* — *Malach. 2.* — *1. Ioan. 4.*

Margin notes, right column: *4. Reg. 13.* — *Exod. 7.* — *Rom. 4.* — *Num. 12.*

De eo quod Apoſtolus dicit: Nuſquam enim angelos apprahendit, ſed ſemen Abrahæ apprahendit.

CAPVT XIX.

Hebr. 2. ADde illud quod idem Apoſtolus dicit: Nuſquam enim angelos apprǽhēdit, ſed ſemen Abrahæ apprǽhendit. Quorſum iſtud? diximus enim longè ſuperius, quia nobis hominib. duobus modis datur Spiritus S. altero quod eſt in remiſsionem peccatorum, altero quod eſt in diuiſiones gratiarum. In ſanctos autem angelos vno modo, ſcilicet, in diuiſiones gratiarum, larga dignatione effuſus eſt. Nā vt in remiſſionem peccatorum nunquam detur apoſtaticis ſpiritibus, iudicium verum fuit, & eſt eiuſdem Spiritus Sancti. Vt ergo quantum creatori debeas, homo perpendas, & cauſam tuam melius ipſe diſcernas, adde quod nuſquam angelos apprǽhendit, ſed humanam de ſemine Abrahæ naturam apprǽhēdit tali

Margin note: *Maximus debitor dei homo.*

dit tali appræhenſione, vt author ſalutis tuæ dignaretur per paſsionem mortis conſummari. Quota in hoc eſt portio debiti tui debitæ gratiarum actionis? Angelos & creauit & eos qui non peccauerunt, magnificauit, te autem & creauit, & cum vniuerſus in Adam peccauiſſes, iuſtificauit, & inſuper magnificauit. Iuſtificauit (inquam) dato illo ſpiritus ſancti, quod eſt remiſſio peccatorum, quo electio creaturæ angelicę quia non perierat, non indiguit, magnificauit alio dato eiuſdem ſpiritus ſancti, quod eſt diuiſio gratiarum, quorum in primis illos cæleſtes ſpiritus ornauit, ſiue magnificauit. Angelorum itaque Deus eſt, tibi autem idem Deus eſt, & Pontifex, ſimul vero & angelorũ & hominum rex, vnus idemque Dei filius eſt. Cùm hæc ita ſint, putasne plura in altari pectoris tui ligna, quàm angelus habes ad nutriendum ignem diuini amoris? Scriptum eſt enim in ſancta ac myſtica lege Domini. *Leu 6.* Ignis in altari ſemper ardebit, quẽ nutriet ſacerdos, ſubijciens manè ligna per ſingulos dies. Igni denique ligna ſubijcere, eſt commemorationem beneficiorũ ſanctæ trinitatis iugiter habere, & propter hæc in amorem eius magis ac magis proficere, & interim ardere aliquantiſper, donec veniat id quod perfectum eſt, ſicut in Eſaia ſcriptum eſt: *Eſa. 31.* Dixit Dominus, cuius ignis eſt in Syon, & caminus eius in Hieruſalem. Syon nanque præſens Eccleſia eſt. Hieruſalem autem illa ſuperna ciuitas, id eſt, ſanctorum angelorum vniuerſitas, de quibus nobis hactenus ſermo eſt. Ergo ignis Domini in Syõ, & caminus eius in Hieruſalem, id eſt, abũdantia diuini amoris quæ illic eſt præſenti dilectione Dei, ſic maior eſt, ſicut paruo ſiue quaotulocunque igniculo grandis & valde ſuccenſus caminus fortior eſt.

Item ſententia beati Gregorij in illo verſu cantici Deuter. Constituit terminos gentium, iuxta numerum, numerum angelorum Dei, pro quo nos ſecundum hebraicam veritatẽ interpretante B. Hieronymo, ita legimus: Conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael.

CAPVT XX.

AIt idẽ doctor ſupra memoratus: Decem dragmas mulier habuit, qui nouem ſunt ordines angelorum, ſed vt compleretur electorum numerus, homo decimus eſt creatus. Idem poſt aliqua: Superna illa ciuitas ex angelis & hominibus cõſtat, ad quam tantum credimus humanum genus aſcendere, quantos illic contingit electos angelos remanſiſſe, ſicut ſcriptum eſt: *Deut. 32.* Conſtituit terminos gentium, iuxta numerum angelorum Dei. Quod ſcripturæ teſtimonium (fateor) vtrum ad hanc rem cõfirmandam ſatis idoneum ſit ambigo. Pręſertim quia iuxta Hebraicam veritatem, interpretante B. Hieronymo, taliter ſcriptũ eſt. Conſtituit terminos populorum, iuxta numerum filiorum Iſrael. Quæ litera qualem adhuc ſenſum poſsit habere, poſtmodum dicemus. Nunc illud dicere præſtat, quia propter illa verba quæ dixit. *Falſa quorundã opinio de hominis creatione propter ruinã angelorum* Sed vt compleretur electorum numerus, homo dicimus eſt creatus. Solent plerique arbitrari, quod ſi omnes angeli perſtitiſſent, nullaque ruina facta fuiſſet ex eis, nõ crearetur, neque fuiſſet cauſa cur deberet homo creari. Quod ſi conceditur, cauendum eſt, ne ita pueri ſimus, vt exiſtimem Deum nullum ante ruinam angelorum de homine creando habuiſſe propoſitum, ſed poſtquam caſus ille contigit, tunc demum illi veniſſe in mentem conſilium huiuſmodi, ſcilicet, facere genus noſtrum, ob recuperandam multitudinem domus ſeu familiæ ſuæ quæ cecidit. Rectius ergo dicitur, *Hebr. 2.* quia non homo propter angelos, imò propter hominem quendam angeli quoque facti ſunt, ſicut & cætera omnia, teſtante Apoſtolo cùm dicit: Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, cuius capituli memoria nos non præteriuit in primo libello præſentis operis, cùm de principio loqueremur, in quo creauit deus cælum & terram. Si enim verũ dicit, immò quia verum dicit Euangeliſta: *Ioan. 1.* Quod factum eſt in ipſo, vita erat, nihil excipiens, præmiſerat enim: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: quanto magis homo iſte decorus, ab ipſo verbo in vnitatem perſonæ aſſumendus angeli, qua antequam angeli fierent, in ipſo vita erat? Teſtatur & hoc ipſa ſapientia, quæ non eſt aliud quàm ipſum verbum, dum dicit: Dominus poſſedit me ab initio viarum ſuarũ, &c. vſque quãdo appẽdebat fundebat terrę, cum eo eram cuncta componens, & ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum. Statimque ſubiungit: Et deliciæ *Prou. 8.* meæ eſſe cum filijs hominum. Quidnam hoc eſt, niſi ac ſi dixiſſet: Antequam Deus quicquam faceret à principio, & quando hæc vel illa faciebat, hoc erat in propoſito, vt ego verbum Dei, verbum Deus caro fierem, & in hominibus habitarẽ magna charitate, & ſumma humilitate, quæ veræ deliciæ ſunt.

Probabilius dici poſſe, quod non tam homo propter ſupplendum angelorum numerum, quàm & angeli & homines propter hominem Ieſum Chriſtum facti ſunt.

CAPVT XXI.

IGitur probabilius hoc dicimus, quod non tam homo propter ſupplendum angelorum numerum, quã & angeli & homines, pro-

nes propter vnum hominem Ieſum Chriſtum facti ſunt, vt quoniam vnus idemq; & Deus ex Deo natus erat, & homo naſciturus erat, haberet præparatam ex vtroq; latere familiam, hinc angelorum, hinc hominum, & ipſe Deus, & homo, Dominus

Hebr. 2. & creator angelorum, Dominus & creator atque ſaluator, emineret hominũ ſan-

Miniſteria angelorum ad homines propter Chriſtum.

ctorum, Dominus (inquam) in eis ſicut in domo ſua. Rex in gente ſua, Deus in maieſtate ſua. Quia (ſicut dictum iam eſt) & propter ipſum, & per ipſum omnia. Hoc aſpicientibus nobis perpulchrum eſt etiam illud attendere, quia non ante ſed poſtquã ad Abrahã factum eſt verbum de promiſſione tam beati ſeminis, de aduentu vel natiuitate tanti hominis, cœperunt ſancti angeli congaudentes hominibus viſibiliter quoque interdum illud exhibere miniſte-

Hebr. 1. rium, de quo Apoſtolus: Nonne (inquit)

Gen. 18. 19. omnis ſpiritus adminiſtratorij ſunt, miſſi

Gen. 12. in miniſterium, & ita familiariter vt hoſpitio quoque illorum ſuſcipi dignati ſunt, & appoſitos ſumere cibum more hoſpitũ hominum, & multa beneficia per eos adminiſtrata ſunt, ſicut paſſim teſtatur ipſa ſacrarum hiſtorica, ſiue prophetica ſeries literarum. Verum nos de illis ipſorum beneficijs ſiue miniſterijs alio in opere diximus aliquid, quod intitulatur de victoria verbi dei. Hic tantum hoc meminiſſe libuit, quod rectè à verbo promiſſionis, quod factum eſt ad Abrahã de ſemine eius, in quo benedicentur omnes gentes, ꝙ eſt Chriſtus, cœperunt angelorum miniſteria cum hominibus celebrari ſiue frequentari, ac ſi dicat nobis ſcriptura, quia iure patribus illis angeli famulabantur, quorum ex ſemine naſciturus erat angelorum Dominus.

Qualem ſenſum habere poßit litera hæc, quam ſecundum Hebraicum beato Hieronymo interpretante legimus: Conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael.

CAPVT XXII.

PRopoſuimus ſupra dicere, quem ſenſum habere poſſit litera hæc, quam ſe-

Deut. 32. cundum Hebraicum beato Hieronymo interpretante legimus: Conſtituit terminos populorum, iuxta numerum filiorum Iſrael. Nam quod iuxta aliam æditionem legitur: Statuit terminos populorum iuxta numerum angelorum Dei, ſenſum haberet firmiorem authoritate ſupra dicti

Intentio Moyſi in Cantico. ibidem.

doctoris eximij, ſi hebraica quoque veritas ſic haberet, vt ſeptuaginta tranſtulerũt, iuxta numerum angelorum Dei. Primum ergo quærenda eſt intentio Moyſi in verbis iſtis. Cantici, Deuteronomij: Interroga patrem tuum & annunciabit tibi, maiores tuos & dicẽt tibi: Quando diuidebat altiſſimus gentes, quando ſuperabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael. Pars autem Domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius. Nimirũ in iſtis, & in his quæ ſequuntur commemorando beneficia dei, hoc intendit, vt beneuolentiam alliciat illius populi circa cultum Dei, vel amorem patris ſui. Qui poſſedit (inquit) & fecit, & creauit te. Qualem autẽ ab initio, vel quanto à nnmero cœpit poſſidere tali poſſeſſione, vt ille homo Iacob gens fieret, aut populus exiſteret? Nimirum ab ingreſſu ſiue introitu Iacob in Aegyptum, dicente *Gen. 46.*

Domino ad illum: Ego ſum fortiſſimus Deus patris tui, noli timere, deſcende in Aegyptum, quia in gentem magnam faciã te ibi. Et poſt pauca ſic ſcriptum eſt: Omnes animæ domus Iacob, quæ ingreſſæ ſunt in Aegyptum, fuerunt ſeptuaginta. Porrò, Ioſeph & duo filij eius, Ephraim & Manaſſes in Aegypto erant. Itemque ſcriptum eſt: Erant igitur omnes animæ eorum, qui egreſſi ſunt de fœmore Iacob ſeptuaginta quinq;. Profectò iuxta hũc numerum filiorum Iſrael, qui tũc populus eſſe cœpit, iamdudum conſtituerat Dominus terminos populorum, quando (ſicut ibidem dictum eſt) diuiſit altiſſimus gentes, & ſeparabat filios Adam propter ſuperbiam, vbi turrim Babel ædificabant.

Diuiſio gentiũ ſecundũ ſeptuaginta duas linguas. Matth. 26.

Illa nanque diuiſione ſeptuaginta tres, quod aiunt ſcriptores, vel potius (vt ratio declarat) ſeptuaginta duæ gentes totidẽq; linguæ per terras eſſe cœperũt, quæ creſcendo ꝓuincias & inſulas impleuerunt. Hinc B. Hier. vbi Dñs dixit ad Petrũ: An putas, quia non poſſum rogare patrem meũ, & exhibebit mihi modo plus q̃ duodecim legiones angelorum, illius iã dictæ multitudinis gentium ſiue populorum, hoc mundo meminit. Vna legio apud veteres ſex millib. complebatur hominum. Pro breuitate temporis, numerorũ nõ accurrimus explicare typos: Tantum dixiſſe ſufficiat, quia ſeptuaginta duo millia angelorũ, in quot gentes hominum lingua diuiſa eſt, duodecim legionib. fieri manifeſtũ eſt. Nonnihil igitur ponderis habet ſecundum hũc ſenſum litera hęc: Conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorũ Iſrael. Quantum enim valet ad exigendam Iſraelis beneuolentiam circa Deum, quod cùm iam haberet Deus ſeptuaginta gẽtes, dimiſſis illis, ſolos elegit ſibi in gentem ſeptuaginta duos homines, vel paulò plures, quia Ioſeph cum filijs ſuis in Aegypto erant? Vnde fit, vt rectè propter paucitatem cum admiratione legatur: Pars autem Domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, ET PROCESSIONE SANCTI SPIRITVS. LIBER IIII.

Propoſitio, dicere aliquid de humana creatura ad laudem ſanctæ trinitatis, ad honorẽ ſpiritus ſancti, de patre & filio procedentis, cuius in iſta creatura valdè clara rutilant bona.

CAPVT I.

Matth. 7. Aedificium ſupra petrã ponendum

SApientis viri eſt, dum ædificat domum ſuã, fodere in altum, & ponere fundamenta ſupra petram. Deſcendit pluuia (ait Dominus) venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat ſupra petram. Nimirum illi viro ſapienti aliquatenus & nos extremum cupimus aſsimilari. Quoties enim cupientes exigere aliquod boni ac fidelis ſermonis ædificium, quærimus ac tenemus aptũ ſiue conueniens quodlibet capitulũ de authoritate diuina, authoritate canonica, ſiue prophetarum, ſiue Apoſtolorum, vt ædificemus ſuper fundamentum illorũ, profectò fodimus in altũ, & ponimus fundamenta ſupra petrã. Ac proinde ſi deſcendant loquaces pluuia ſecularium, maxime que ſophiſtarum odibilium, quibus ſua ſtipula ſuumq́; placet fœnum, noſtrũ autem vile eſt aurum, ſiue argentum. Et noſtri lapides pretioſi contemptibiles ſunt, ſi (inquam) veniant flumina hæreticorum, & irruant in domum noſtram, non cadet, quia ſupra petram fundata eſt. Igitur de humana creatura iam dicturi aliquid, ad gloriam & laudem ſanctæ trinitatis, ad honorem ſpiritus ſancti de patre & filio procedentis, cuius in iſta creatura valdè clara rutilant dona, quærimus hoc fundamentum, & in omni portiuncula ſermonis noſtri certum de ſanctis ſcripturis tenere cupimus capitulum, quia videlicet hoc eſt (ſicut iam diximus) ſodere in altum, & ponere fundamenta ſupra petram. Primum capitulum hoc eſt.

Pluuia ſophiſtarum, flumina hæreticorũ.

De propoſito Dei dicentis: Faciamus hominem ad imaginẽ & ſimilitudinem noſtram.

CAPVT II.

Gen. 1. FAciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Hinc ait fidelis

Pſal. 118. Dauid: Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me totum in circuitu. Fodiens hic in altum vt fundamenta ponam, quãlem inuenio petram, niſi ipſam beatæ trinitatis *Iob. 10.* intentionem dicentis. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram? Quænam erat intentio, vel quid erat in intentione eius, niſi is qui nũc ſedet ad dexteram patris, mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus? Si enim (quod ſæpe dictum, ſemperque ſciendum eſt) non ſolùm per ipſum, verumetiam (vt Apoſtolus ait) *1. Tim. 2.* propter ipſum omnia, quanto magis hu- *Hebr. 2.* mana propter ipſum facta eſt creatura. Cũ ergo dicit: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, parum eſt ad conſummationem propoſiti Dei hoc attendere, quod omnes electi, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti, & rationales creati, & ſimiles Deo ſunt futuri, tanquam patri ſuo filij, iuxta illud: Chariſsimi nunc filij Dei ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus: ſcimus, quia cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbi- *Rom. 8.* mus eum ſicuti eſt, parũ (inquam) hoc eſt, *1. Ioan. 3.* niſi hunc hominem attendas, qui ipſe eſt *Coloſſ. 1.* (vt Apoſtolus ait) imago Dei inuiſibilis, *Hebr. 1.* & ſicut idem alibi loquitur: ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ eius. Nunquid enim cùm hæc diceret beata trinitas: Faciamus hominem, & cætera, de homine iſto nihil cogitauerat aut ꝓpoſuerat, ſed poſtquam peccauit Adam, tunc demum iſtud *Ioan. 1.* cogitauit Deus, vt homo fieret Dei filius, ob redimendum humanum genus. Diximus de hoc in præcedentibus, cùm de angelis loqueremur, quia ſi verum dicit, imò quia verum dicit Euangeliſta: Quod factum eſt in ipſo, vita erat, nihil excipiẽs, præmiſerat enim: Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil, multo magis homo iſte ab ipſo verbo in vnitatẽ perſonæ aſſumẽdus, antequã angeli fierẽt, in ipſo vita erat, & hoc erat propoſitum eius delicioſum, ſicut Sapientia loquitur, quæ non eſt aliud, quàm ipſe Dei filius. Domi- *Prou. 8.* nus poſſedit me initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret à principio, & cætera quæ ita concludit, & deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum.

De eo quod ait beatus Iob, & poſt eum Dauid: Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me.

CAPVT III.

Cõſiliũ trinitatis. MAgnum igitur negotium, & res valdè operoſa, magnum ſanctæ trinitatis exigebat conſilium, vt taliter diceret:
Faciamus, & ſic dicendo, quaſi ſemetipſam
vna patris, & filij, & ſpiritus ſancti diuinitas ad operandum hortaretur, tali modo,
vt rem benè perpendentes, recti dicant ſan
Pſal. 118. cti ſupra dicti: Manus tuæ fecerunt me, &
Iob. 10. plaſmauerunt me, da mihi intellectũ: Manus tuæ fecerunt & plaſmauerunt me totũ
in circuitu. Quid enim tale creatum eſt in
diebus primis? Quid tale factum eſt in illis generationibus cæli & terræ? In illo die,
qno fecit Dominus Deus cælum & terrã
& omne virgultum agri? Pulchrè ergo di-
Gen. 2. ctum, & magna cum reuerẽtia eſt audien-
Cur ait faciamus non fiat. dum, quia cũ de ſingulis operum Dei ſpeciebus, narrans ſcriptura dixerit, Dixitq́;
Deus, fiat hoc vel illud, de homine ſolo
narrat Deũ dixiſſe: faciamus: De ſingulis
verò diebus, ſiue dierum operibus nos latius alio in opere tractauimus, in quo nec
illud diligẽtiam noſtram præteriuit, quia
ſepties Deus dixit: fiat, & ſi non eodẽ verbo, tamen eodem modo vſus dicendi, quẽ
imperatiuum modum appellãt Grammatici, & ſepties bonitati eius opus ſuum com
Gen. 1.
Gen. 2. placuit, dicente ſcriptura: Et vidit Deus
quia bonum eſt, quę videlicet bonitas Dei
non eſt aliud, quã ſeptiformis ſpiritus dei.
De homine autem non dixit: fiat homo, ſiue producat terra hominem, ſed faciamus
(ait) ac deinceps ita ſcriptum eſt: Formauit
igitur Dominus Deus hominem de limo
terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. Nimirum vbi dicit: Formauit de
limo terræ, quod eſt plaſmare, locũ ſiue
cauſam præbuit admirationi noſtræ, ſcientiamque ſuggeſsit humilitati noſtræ, vt
diceret: Manus tuę fecerunt me, & plaſmauerunt me. O igitur magnum ſpectaculũ,
Sacramentũ incarnationis angelis abſconditum. grãde miraculũ. Putasnè ſancti angeli, q
iã fuerant conditi, ſciebãt quid tanto molimine plaſmator De⁹ inciperet operari?
Nimirum abſconditum erat illis ſacramentum, ſi verum loqnitur Apoſtolus, immò
qui in Apoſtolo loquitur Chriſtus. Ait enim: Mihi minimo omnium ſanctorum data eſt gratia hæc, in gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramen-
Ephe. 3. ti abſconditi à ſeculis in Deo, qui omnia
creauit, vt innoteſcat principibus & poteſtatibus in cæleſtibus per eccleſiam multiformis ſapientia Dei. Solus plaſmator ipſe ſciebat & in ſemetipſo abſconditũ habebat tantummodo dignitatem futuri operis præſignans qualitate operationis, operando manibus ſuis.

Quod manus aut pedes in Deo non ſint, quemadmodũ in nobis, ſicut putauerunt hi, qui pro ruſtica ſimplicitate dicti ſunt humaniformij, & de eo quod ſcriptũ eſt in Eſaia: Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in põdere montes & colles in ſtatera.

CAPVT IIII.

NEc verò hoc dicimus aut opinamur,
qnod manus aut pedes in Deo ſint.
quemadmodum in nobis, ſicut putauerũt
hi, qui pro ruſtica ſimplicitate dicũtur humaniformij, ſed pluralitate manuũ, dum
dicitur. Manus tuæ fecerunt me, pluralitas innuitur perſonarum, ſicut & alibi pluralitate trium digitorum. Scriptum quippe eſt in Eſa. Quis appendit tribus digitis *Eſa. 40.*
molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in ſtatera? Tribus enim digitis, *Tres digiti*
id eſt, tribus perſonis vnius veræ & ſummę *Dei, tres*
deitatis. Cùm ergo dicit. Quis appendit tri *perſonæ tri*
bus digitis, ſapiens reſponſum expoſtulat *nitatis.*
vt dicas? Tu Deus, appendiſti. Quod cùm *Pſal. 148.*
reſponderis, placet illi, vt quæras adhuc &
dicas, Vbi? Quomodo? Qualem molem terræ? Quos montes? Quales appendi, atq; libraui colles? Taliter percũctanti, pulchrũ
eſt vt reſpondeas illi. Dñe, ſi dicam, quia
terrã inanimatam, & inſenſibilem, quã calcamus pedibus noſtris tu appendiſti ſuper
nihilum, neque enim aliquibus ſuſtẽtatur
columnis, ſed tu eam poſitione præcepti
tui fundaſti, vt ſtabilis ſit, montes & colles
(qui ſunt terræ tumores) conſiſtere iuſsiſti. Verũ quidem dico, ſed parũ eſt ad gloriam & laudem trinitatis, q̃ per tres digitos
nobis inſinuatã eſſe vis, cuius capax non eſt
terra hæc inanimata & inſenſibilis. Plus ergo dicam, quia vbi vel quãdo dixiſti: Faciamus hominẽ, & de limo terræ maſculum &
fœminã creaſti ſiue plaſmaſti, & benedixiſti eis, dicẽs. Creſcite & multiplicamini, ibi ſiue tũc tribus digitis molẽ terrę appẽdiſti, mõteſq́; in põdere, & colles in ſtatera librasti. Tũc illã terrę molẽ appendiſti, q̃ ni- *Gen. 1.*
mirũ digna erat appẽſione triũ digitorum
tuorũ, ſcilicet mõtẽ illũ magnũ, qui ſecundum viſionẽ Dani. impleuit orbẽ terrarũ. *Dani. 2.*
Et illos mõtes in põdere atq; illos colles in *Montes &*
ſtatera librasti, de quib. Apoſt. dicit. Nam *colles homi*
quos pręſciuit, & p̃deſtinauit cõformes fie *nes prædeſtinati ſunt*
ri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenit⁹
in multis fratrib. Quos aũt prædeſtinauit, *Rom. 8.*
hos & vocauit. Et quos vocauit, hos & iuſtificauit. Quos aũt iuſtificauit, hos & magnificauit. Veriſsimè nihil horũ in p̃ſciẽtia
& p̃deſtinatiõe defuit, quãdo dixiſti. Faciamus hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ noſtrã, & creaſti maſculũ & fœminã, & benedixiſti dicens: Creſcite & multiplicamini.
Pręfinitũ habebas numerũ multiplicitatis
eorũ, pręcognitũ habebas modũ cremẽti. i.
meriti ſingulorũ, & appẽdebas põdus meriti in libra ſiue ſtatera iuſtę remunerationis.
Quid autem illi, quos nõ tetigerunt hi tres
digiti

digiti appenſióe eiuſmodi, id eſt, quos nō *Homines nō prædeſti nati ſunt ſicut ſitula aquæ et pul uis exiguus* prædeſtinaſti in hoc verbo benedictionis: Creſcite & multiplicamini, quorum ſuperflua multiplicitas de peccato, vel propter peccatum venit te dicēte ad mulierē: Multiplicabo ęrumnas tuas, & conceptus tuos? Si filij benedictionis quos naſci iuſsiſti, dicendo: Creſcite & multiplicamini, rectè dicútur & ſunt montes & colles tribus digitis appenſi ſiue librati, quid de illis protinus cenſet in eodem propheta ſpiritus S. *Gen. 3.* quos vitiata caro protulit, aut profert vl- *Eſa. 4.* tra modum, & multiplicati ſunt ſuper nu- *Eſa. 4.* merum? Eccè (inquit) gentes quaſi ſtella ſitulæ, & quaſi momentum ſtateræ reputatæ ſunt. Eccè inſulæ quaſi puluis exiguus. Omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt corā eo, & quaſi nihilū, & inane reputatæ ſunt ei. Quid rogo, vel quantum eſt ſtella ſitulę ad magnos montes. Quid puluis exiguus, *Rom. 3.* q leui vēto auſertur ad colles ſtabiles, q de loco ſuo, nec per terræmotū, nec per tonitrua mouentur? Sic omnes filij huius ſeculi quantúlibet alti videantur, & magni ſint in oculis ſuis, nihil ſunt in comparatione filiorum benedictionis, qui ſecundū propoſitum tuum, trinitas Deus vocati ſunt ſancti, quos ante ſecula præſcitos & prædeſtinatos, ſuis quemque temporibus in nomino tuo vocaſti, iuſtificaſti, & magnificaſti, quorum magnitudo tunc clariſsimè *Matth. 25.* apparebit, quando conſtitutus dicetur eis: Venite benedicti patris mei, poſsidete regnū, quod vobis paratū eſt à conſtitutiōne mundi.

De eo quod ait Dominus Deus: Eccè Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum, ad ipſum Adam, quia puluis es, & in puluerē reuerteris.

CAPVT V.

Procedamus vlterius. Propoſitū quippe nobis eſt, ſanctæ ſcripturæ agrū per- *Gen. 3.* ambulare, & quærere & demonſtrare theſaurum ſancti nominis huius, patris, & filij, & ſpiritus ſancti, ſic in agro iſto abſcon *Sententia mortis corporalis ex miſericordi prouidentia dei.* ditum, vt tamen inuenirl poſſet ab his qui Deo diuites eſſe volūt: Eccè (inquit Deus) Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis, ſciēs bonum & malum. Nunc ergo ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat etiā de ligno vitæ, & viuat in æternum, emiſit eum Dominus Deus de paradyſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt. Et ad ipſum Adā dixit: Quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Quodq; vni dixit, nimirum omni generi humano dixit: Et concedit dictioni vel iudicio, imò miſericordiſſimæ prouidentiæ eius, humilitas hominis *Pſal. 89.* dū in Pſal. dicit: Manè ſicut herba tranſeat, ſubauditur homo, ſiue natura humana, manè floreat & trāſeat, veſperè decidat, induret & areſcat, quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati ſumus. Et eſt ſenſus: Dixi, ne auertas hominem in humilitatē, tamen non id oro, vt homo ſtatim ex quo natus eſt, fiat immortalis & impaſsibilis, ſed potius concedo diuinæ ſententiæ, qua dixiſti: quia puluis es & in puluerē reuerteris, ſcilicet, vt ipſe apparens ſicut herba manè, nimirum viridis, & pulchra, trāſeat, id eſt, ad modū ipſius herbæ deficiat, hoc modo, ſiue tali ordine. Sicut herba manè, ita homo in iuuentute poſitus floreat, id eſt, vigeat, & poſtea ab ipſo matutino flore iuuentis tranſeat in veſperum ſenectutis, & in illo veſpere poſitus decidat, id eſt, moriatur, & poſt mortem induret, id eſt, rigidum cadauer fiat. Et deinde areſcat, id eſt, aridus puluis exiſtat. Rectè & valdè prudens conceſsio, quia videlicet non ſolūmodo concedendum, verum etiam omnibus modis laudandum eſt prouidū ſanctæ trinitatis conſilium, cuius eſt vox illa ſecundum pluralem numerum: Eccè Adā qui vnus ex nobis factus eſt, ſicut & illa de qua ſupra iam tractatum eſt: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Laudare vel ſatis conſiderare mens humana non ſufficit ad altitudinem huius diuini conſilij, quo beata trinitas homini mortuo morte peccati, quæ mors animæ eſt, neceſſariam prouidit mortem corporis, præparatum habens apud ſe bonæ artis inſtrumentum, quo poſſet per mortē corporis, mors animæ deſtrui.

Exclamatio ſupra propheta, qui poſt illud ſupra dictū: Quis appendebit tridigitis molem terræ, protinus ſubiunxit: Quis adiuuit ſpiritum Domini, aut quis conſiliarius fuit, & oſtendit illi.

CAPVT VI.

Hic igitur exclamare libet cum propheta, qui cùm dixiſſet: Quis appen- *Eſa. 40.* dit tribus digitis molem terræ & librauit in pondere mōtes, & colles in ſtatera (cuius capituli ſupra meminimus) protinus ſubiunxit: Quis adiuuit ſpiritum Domini? aut quis conſiliarius eius fuit, & oſtendit illi? Cū quo inijt conſilium, & inſtruxit eum, & docuit eum ſemitam iuſtitię, & erudiuit eum prudētia, & viam prudentiæ oſtendit illi? Exclamatio ſiue admiratio hæc, nimi- *Gen. 3.* rum & ſi in alijs mirabilibus tuis Deus con- *Pſal. 36.* grua eſt, maximè in iſto, vel pro iſto con- *Eſa. 11.* ſilio tuo locum habet, quo ſic benè conſuluiſti humano generi, vt diceres Ironia quàm grauiſsima: Eccè Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, quia videlicet ſic ſerpens dixit: Eritis ſicut dij, ſtatimque ſubiungeres: Nunc ergo, ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vi-

Altitudo conſilij Dei in ſemẽtia mortis corporalis.

tæ, & comedat, & viuat in æternum. Hoc deniq; cum conſilio locuta es ô beata trinitas. Eſt enim conſilium apud te. Si non eſſet apud te conſilium, non diceret Propheta: Dñe conſilium tuum antiquum verum ſiat, & Pſalmiſta dicat: Cõſilium autẽ domini in æternum manet. Eſt ergo conſilium apud te Deus in ſpiritu S. ſicut & fortitudo. Vnde idem ſpiritus ſic dicitur ſpiritus conſilij, ſicut & ſpiritus fortitudinis. Viderit quid ſentiat aliquis, ego in nullo magis admiror, in nullo magis amplector altitudinem conſilij diuini q̃ in iſto dicto vel facto, ꝙ dixit homini: Puluis es, & in puluerem reuerteris, & emiſit eum, ne cõederet de ligno vitæ & viueret in æternũ. *Gen 3.* *Rom. 11.* Audebo igitur circa illud conſilium verſari, & reſpõdere percunctationib. iſtis, quoniam & ſi verum Apoſtolus dicit: Quis enim cognouit ſenſum Domini? *1. Cor. 2.* & vt ſubaudias nullus, tamen idẽ alibi loquitur: Nos autem ſenſum Chriſti habemus. Denique antequam conſilium iſtud antiquum iniret Deus, nullus ſenſum eius cognouit, & nullus extrinſecus conſiliarius eius fuit, nunc autem poſtquam factum eſt, cognouerunt multi, & vt verbis vtar eiuſdem Apoſtoli, manifeſtè magnũ eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, creditum eſt mundo, aſſumptum eſt in gloria. Percunctabor igitur ſicut percunctando ipſe propheta percunctari nos docuit, & reſpondebo prout Chriſtiana fides ad reſpondendum nos inſtruxit.

Item de eadẽ exclamatione: Quis adiuuit ſpiritũ Domini, & de obediẽtia filij, ꝙ ipſa adiuuerit ſpiritũ domini.

CAPVT VII.

Ephe. 4. QVis adiuuit ſpiritum Domini? Laborabat enim ſpiritus Domini. Denique ſi quis alius eum laborare fecit, vt dicat ei laborare me feciſti in iniquitatibus tuis: ſi quis hominum contriſtauit eum, vt rectè dicat Apoſtolus: Et nolite contriſtare ſpiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis, maximè Adam illum contriſtauit & laborare fecit in iniquitatib. ſuis, quibus omnem poſteritatem ſuam antequam naſceretur inuoluit & prædamnauit. Quis in huiuſmodi labore adiuuit ſpiritum Domini, volentem ſupplantare authorem peccati: & reformare iuſtitiam naſcituris filijs benedictionis, ne periret benedictio qua benedicens dixerat: Creſcite & multiplicamini. Quis (inquam) illum adiuuit? Verè nullus extrinſecus, ſed ſola intrinſecus ſapientia Dei, obediẽtia filij dei. Puta ergo dixiſſe in illo conſilio ſpiritum Domini. Eccè homo, ſiue humanũ genus cùm ſit mortuum ſecundum animam, ſi vita corporis vixerit in æternũ, non erit quo

Cõſiliũ ſapientiæ diuinæ ſuper morte hominis corporali.

recuperetur. Quid autem ad hæc ſapientia Dei? filius Dei, Holocauſtum, ait, pro peccato non poſtulaſti, tunc dixi, eccè venio. *Prou. 8.* Ego ego ex antiquis antequã terra fieret, & dum hæc vel illa fierent, dum tecum eſſem cuncta componens, iamdudum pro delicijs meis habebam eſſe cum filijs hominum? Sed eccè oportet, vt omnes moriantur, morte carnis filij hominum, quoniam morte animæ mortui ſunt. Non ego ſubterfugiam propoſitum, & renuam eſſe cũ filijs hominum? Immò in maiore neceſsitate maiorem confirmabo charitatem. Et eccè venio, taliter vt cauſa illorum fiam holocauſtum & pro peccato. Quis in hoc conſiliarius fuit, & oſtendit illi? Verè nullus extrinſecus, ſed ipſe Dei filius ſpontaneam offerens obedientiam cõſiliarius fuit, imò eſt. Vnde Propheta loquitur: Et vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius? *Eſa. 9.* *Hebr. 2.* Cum quo inijt conſilium & inſtruxit eum? Verè cum nullo extrinſecus, ſed intrinſecus in abſcõdito trinitatis ratiõabiliter diffinitũ eſt, dicere eum (ſicut Apoſtolus dicit) propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, iam per præſciẽtiam & prædeſtinationem ante omnia ſecula, authore ſalutis eorum per paſsionem conſummari. Quid rogo iſta conſummatione decentius? Quid iſta rationabili charitate pulchrius? Hæc eſt ſemita iuſtitiæ, quã nullus extra docuit eũ. Hæc eſt ſententia quã nullus erudiuit eũ. Hæc eſt via prudentiæ, quam nullus oſtendit illi, ſed ipſe adinuenit. Vide ergo. Niſi præcautum fuiſſet ne ſumeret homo etiam de ligno vitæ, & viueret in æternũ, quales fierẽt vel fieri poſſent deliciæ huic ſapiẽtię dei, eſſe cũ filijs hominũ? Si enim nec filij hominũ, q mortui erant ſecundũ animam, ſecũdum carnẽ morerẽtur, nec ipſe dei filius dignat⁹ eſſe cũ filijs hominũ, ſecũdum carnẽ moreretur, quid delicioſum illi, aut quę vtilitas nobis, illũ eſſe cum filijs hominũ? *Ioan. 15.* Nulla, ſicut enim granũ frumẽti cadens in terrã, niſi mortuũ fuerit ipſum ſolũ manet, ita niſi & nos oẽs filij hominũ ſecundũ carnẽ moreremur, & ipſe volens eſſe cũ filijs hominũ, fuiſſet nobis locutus hoc vnũ de ſimilibus, vt ſecundũ carnem moreretur, maneret ipſe ſolus, nec eſſet in quo, vel per quid diuinitas nobis ꝓpiciaretur. Nũc aũt quia dixit Deus homini: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Dicit Iob: Inueni in quo propicier ei, & quid eſt illud? Nimirũ vt debeã per omnia fratrib. aſsimilari, ſub auditur abſq; peccato, ſicut dictum eſt alio loco. *Iob. 33.* Tentatũ autẽ per omnia pro ſimilitudine abſq; peccato. O inuentio mirabilis, ob hoc tradendum eſſe morti filiũ, vt ſeruo Dominus deberet repropitiari. *Hebr. 4.*

Item de

Item de eo quod ibidem in propheta ſcriptum eſt: Cum quo iniyt conſilium, & inſtruxit eum, & docuit eum ſemitam iuſtitiæ, & erudiuit eum ſcientiam, & viam prudentiæ oſtendit illi. Et reſponſio ad illam percũctationem ſecundũ Apoſtolũ dicentem: Sapientiã loquimur inter perfectos. Et alibi, Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum.

CAPVT VIII.

Eſa. 35. *Differunt ſemita & via.*

ISTam iuſtitiæ ſemitam quis eum docuit? Iſtam prudentiæ viam quis oſtendit illi? Eſt enim ibi & ſemita & via, & via ſancta vocabitur, ait idem Propheta. Et alijs quidem ſemita, id eſt, anguſtior via: alijs autem via, ſubauditur plana ſiue amplificata, & quibus vel qualib. eſt ſemita? Quibus itidem vel qualibus eſt via? Nimirum ſemita illis eſt, qui non ſapiunt ea quæ dei ſunt, ſcilicet ſapientibus huius ſeculi, de quibus vel qualibus Apoſtolus cùm dixiſſet, quoniam Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt: nos autem prædicamus Chriſtũ crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiã, poſtmodum ait: Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Sapientiam verò non huius ſeculi, neque principum huius ſeculi, qui deſtruuntur, ſed loquimur Dei ſapientiã in myſterio quæ abſcondita eſt, quam prędeſtinauit ante ſecula in gloriam noſtram, quam nemo principum huius ſeculi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Nimirum iſtis vel omnibus, qui eiuſmodi ſunt, iſta ratio iuſtitiæ, de qua nũc loquimur, ſemita eſt, id eſt, via tamq; arta, vt pauci ſint vel fuerint ex eis qui inuenirent eam. Porrò via

1.Cor. 1.

prudentiæ, via (inquam) id eſt, plus quàm ſemita iſtis eſt, qui diligunt illum, quorũ vel qualium eſt vnus idem Apoſtolus, qui protinus ſubiungit: Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum, & cætera vſq; ſpiritualis homo iudicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur, quis enim cognouit ſenſum dei qui inſtruat eũ? nos autem ſenſum Chriſti habemus. O ergo quàm pulchra via prudentiæ, quanta pulchritudo iuſtitiæ in verbis crucis, de quo tunc loquebatur Apoſtolus dicens: Verbum enim crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt, his autẽ qui ſalui fiunt, id eſt, nobis, virtus Dei eſt, & de quo videlicet verbo crucis mentio nunc nobis occurrit, contemplantibus illud concilium trinitatis, quod admiramur cũ Propheta dicentes: Quis cõſiliarius eius fuit, & oſtendit illi? Audemus nos adiungere, his qui dicunt, nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum: audiuimus enim dicentem Dei filium, cùm dignaretur baptizari à Ioanne, nimirum baptiſmo pœnitentiæ. Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Audiuimus & Apoſtolum dicentem, quia decebat eum authorẽ ſalutis per paſsionem conſummari, quæ videlicet paſsio pœnitentiæ illius, quam ob implendam omnem iuſtitiam ſuſcepit, cõſummatio fuit.

Via prudentiæ in verbo crucis. *Eſa. 40.* *Math. 3.* *Hebr. 2.*

De illa Ironia Dei ſiue ſanctæ trinitatis, qua dixit: Eccè Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum, cũ iam præmiſiſſet, quia puluis es, & in puluerem reuerteris, & quomodo illa Ironia in ſerium conuerſa eſt, quando nouus Adam Ieſus Chriſtus factus eſt vna perſona ex tribus perſonis ſanctæ trinitatis.

CAPVT IX.

Filius Dei factus quaſi Adam, vt Adã verè fieret vnus ex nobis.

NOn ergo dubitamus, quia ſimul vt ſancta trinitas hanc Ironiam edixit: eccè Adam, quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciẽs bonũ & malum, cũ iam præmiſiſſet, quia puluis es, & in puluerem reuerteris, iamque feciſſet Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induiſſet eos, taliter in eodem conſilio pertractatum eſt, vt diceret: Non eſt Adam factus vt putabat, quaſi vnus ex nobis, immò amiſit illud quod habuerat, vel habere potuerat ex nobis. Sed decet nos implere omnem iuſtitiam, taliter, vt vnus ex nobis fiat quaſi Adam, id eſt, ita fiat homo, vt fit etiam mortalis ſecundũ carnem ſicut Adam, & tali morte moriatur, quaſi ſceleratus, ſicut eſt Adã, & inter iniquos reputetur, qualium omnium exemplum eſt Adam. Per hoc enim fiet, vt quam multi filij Adam, fiant, quaſi vnus ex nobis, nequaquam à ſua ſpe decepti, ſicut deceptus eſt Adam. fiant, inquam, quaſi vnus ex nobis, id eſt, fiant filij Dei per gratiam, fratres & cohæredes vnici filij, qui eſt vnus ex nobis. Nónne ſic factum eſt? Non ergo dubitamus in illo trinitatis conſilio ſic fuiſſe dictum ſiue tractatum, filius Dei vnus ex illis tribus perſonis, bonum pro malo, id eſt, gratiam pro rapina reddidit homini, factus quaſi Adam. Vnde & dicit. Obliuioni datus ſum tanquam mortuus à corde, id eſt, mortuus morte animæ, & factus ſum tanquam vas perditũ, nimirum vt fuit Adam, & æſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum, qualium primus factus eſt Adã, & factus ſum, id eſt, reputatꝰ ſum ſicut homo, ſubauditur ſine adiutorio, ſubauditur diuino, & ſicut vulnerati dormientes in ſepulchris, id eſt, oppreſſus tam actualibus peccatis quàm & peccato originali, quod fecit Adam cùm eſſet inter mortuos liber, videlicet poteſtatem habens ſumendi animam meam poſt mortem, quæ libertas mortuorum non eſt. Ita planè factum eſt, ac perinde conuerſa eſt Ironia illa in ſeriem,

Eſa. 53. *Pſal. 30.*

Vt veraciter dicas, ô trinitas Deus, eccè Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, id eſt, homo in vnitatem perſonæ prouectus eſt in filio, qni vnus eſt ex nobis, homo, inquã filius dei factus eſt, & hic eſt nouus Adam multorum filiorum pater, quorũ vniuerſitas, quaſi vnus ex nobis eſt, id eſt, filio Dei *1. Ioan. 3.* ſimilis. Hinc eſt illud quod dicunt: Scimus quia quum apparuerit ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicut eſt.

De fide, quæ eſt vnum & præcipuũ donorũ ſpiritus ſancti, quod ipſa in ſanctis antiquis patrib. primis tanti ſacramẽti tanta ſalutis præparatio fuerit.

CAPVT X.

Ordo iuſtitiæ in reparatione hominis. AD tam mirum tamque ineffabile ſacramentum, nimirum grandi præparatione opus erat. Qua vel cuiuſmodi pręparatione, niſi fide? denique per culpã perfidiæ & ambitionis nimiæ, ſeſe indignum deo fecerat Adam, credendo ſerpenti magis quàm deo, & ambiendo celſitudinem illam, quã primus ambiuit ille, dicens in corde ſuo: ero ſimilis altiſsimo. Quid enim aliud mendax ille promiſit, dicendo eritis *Eſa. 14.* ſicut dij? Econtra, præparatione opus erat *Prou. 8.* fidei, & humilitatis, vt ſaluo ordine iuſtitiæ, dignos ſe redderent filij hominum illa gratia, quam propoſuerat ſapientia, quã intelligimus & ſcimus ipſum eſſe dei filiũ dicens (vt ſuperius memoratum eſt) & deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum. Vnde hæc præparatio, ſcilicet fides, niſi ex dono tuo venit ô ſpiritus domini? Hæc enim de *1. Cor. 12.* diuiſionibus gratiarum, quas tu operaris, vna & optima eſt, dicente Apoſtolo: Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodẽ ſpiritu, &c. quarum videlicet gratiarum numerum nouenarium pulchrè (vt arbitror) ſuperius aſsimilari diximus nouem nominibus ordinum angelorum. Cùm igitur dicit idem Apoſtolus: Fide plurimam hoſtiã *Hebr. 11.* Abel quã Cain obtulit deo, per quam teſti*Fides commendatio in patribus* monium conſecutus eſt iuſtus, teſtimoniũ perhibente deo muneribus eius, & per illã defunct⁹ adhuc loquitur, fide Enoch trãſlatus eſt, ne videret mortem, & non inueniebatur, quia tranſtulit illum deus. Ante tranſlationem enim teſtimonium habebat placuiſſe deo: ſine fide autem impoſsibile eſt placere deo. Cùm (inquam) hæc & cætera dixit: admirationem nobis adauget, vt dicamus magis ac magis, ſicut ſupra memoratus Propheta dicit: Quis adiuuit ſpiritũ Domini? Imò vbi erant illi adiutores tui ô ſpiritus domini. Quorum vel qualium vnus loquitur Apoſtolus, dei enim ſumus adiutores, ſubiungens, dei agricultura eſtis, dei ædificatio eſtis ſecundum gratiam, quæ data eſt mihi, vt ſapiens architectus fundamentum poſui, alius autem ſuperædificat. Vbi (inquam) erant, quando ponebas illa fundamenta terræ, illos primos ſecundum fidem patres eccleſiæ? Nam hodie vbicunq; fundamentum hoc ponitur, vbicunque fides fundatur, multi eiuſmodi adiutores ſunt, multæ voces prædicatorũ, multi libri Prophetarũ, & Apoſtolorũ, multa ſigna frequentia ad confirmationẽ *1. Cor. 3.* dictorum. At verò tunc quis te adiuuit ô ſpiritus Domini? Quid habuiſti huiuſce adiutorij? Tu ſolus abſque libris, abſque ſignis vel portentis ſcripſiſti, vt es digitus Dei in cordibus eorum ſcripturam hanc, id eſt, fidei ſcientiam, per quam, vel in qua teſtimonium conſecuti ſunt ſenes (ait idẽ Apoſtolus) ſcilicet Abel, & cæteri antiqui patres vſque ad Moyſen, quorum in cordibus abſque libris cæteriſque adiumen- *Hebr. 11.* tis fundamentum hoc, te ponente fundatum eſt.

Quod illo tempore nõ ſolùm fides, verumetiam prophetia ante diluuium ſanctis illis à ſancto ſpiritu data fuerit, prout voluit: & de ſacramento numeri, quo ait Lamech, ſeptuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech verò ſeptuagies ſepties.

CAPVT XI.

CAeterorum quoq; chariſmatum nõnihil iam tunc temporis ſenibus, ſiue patribus illis diuiſit idem ſpiritus ſanctus, *Scientiã diuinã quã humanam patribus antiquis.* prout voluit, ſcilicet prophetiam, ſiue ſciẽtiam diuinam. Nam ſcientiam humanam non adeo nos hic attendimus, quã humano plerunque ingenio conſequuntur, & illi qui ſunt ſine fide, vel expectatione huius paracleti. Verbi gratia, muſicam, cuius ita meminit ſcriptura in illo qui ſeptimus fuit à Cain, & nomen fratris eius, videlicet & *Gen. 4.* Iubal, fuit Tubal, ipſe fuit pater canentiũ cythara & organo. Diuinam autem ſcientiam dicimus, quæ diuinum aliquid, ſiue ſpirituale ſapit, vt eſt illud: Septuplum (inquit Lamech) vltio dabitur de Cain: de Lamech verò ſeptuagies ſepties. Huius namque dicti meminiſſe, & huc reſpicere dignatus eſt ipſe Dominus, qui ferè nihil abſque ſcripturarũ authoritate loquebatur, dum Petro dicenti: Domine quotiẽs peccabit in me frater meus & dimittam ei, vſque ſepties? ita reſpondit. Non dico tibi Petre vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties. Diuinus namque ſenſus in verbis iſtis la- *Ibidem.* tet, qui ex ratione numerorum facilè col- *Matth. 18.* ligi poteſt. Nam ſeptenarius numerus, in quo eſt poſitum peccatum Cain, dicendo: Septies vltio dabitur de Cain, inſolubilis eſt: neque enim partes habet mediam aut tertiam, aut alias præter ſolas vnitates. Numerus verò ſeptuageſimus ſeptimus pręter vnitates habet etiã alias partes, in quas

reſoluatur,

reſoluatur, ſcilicet, ſeptenarium & vndenarium: Denique ſepties vndecies, ſiue vndecies ſepties, lxx. ſeptem ſunt. Rectè ergo & pulchrè, ſicut p ſeptenarium, in quo numero ſicut iam diximus, ſignatum eſt peccatum Cain, inſolubilis intelligitur vltio, quæ de Ipſo data eſt, eò quòd impœnitens fuerit, & per lxx. ſeptem, in quo numero poſitū eſt vulnus ſiue liuor Lamech; dicendo de Lamech verò lxxvij. ſolubilis intelligitur vltio, Id eſt, quā aliquando terminet, vel finiet remiſsio, & hoc eſſe ꝙ Dominus Petro dixit: Non dico tibi ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties, id eſt, nō cuiquam impœnitenti, ſed omni pœnitentiā agenti dimittes. Prophetiam quoque æui illius hominibus non omninò defuiſſe, vel illud pro exemplo ſiue teſtimonio ſit, ꝙ in canonica legimus Epiſtola Iudæ Apoſtoli: Prophetauit autem de his ſeptimus ab Adā Enoch dicens: Eccè venit Dominꝰ cum ſanctis millibus ſuis facere iudicium contra omnes iniquè agentes, &c. Quæ ꝓphetia & ſi de notis non habet exemplum literis: ante illam Epiſtolam Apoſtoli, non tamen leuiter poteſt contemni, quod Apoſtolus Chriſti prophetarum fuiſſe ſcripſit, & per ſpiritum ſanctum ſcire potuit.

Prophetia Enoch.

Item de chariſmatibus ſpiritus ſancti, quod illo tempore & poſt illud tempus ante aduentum ſpiritus ſancti in remiſsionē peccatorum datus non fuerit, quodq́; data eius tunc præparationes fuerint regenerationis, qua nūc ſunt filij Dei, & de eo quod ait B. Iob de illis, quia concepti non viderunt lucem.

CAPVT XII.

HIs & alijs chariſmatibus ſuis ſpiritus ſanctus homines illuſtrando, ſine dubio multitudinē iam tūc fecit filiorū Dei, quamuis paucos, quamuis tātum duos aut tres ante diluulum manifeſtè ſcriptura nominauerit. Cùm enim cœpiſſent (ait) homines multiplicari ſuper terram, videntes filij Dei filias hominū quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores ex omnibus quas elegerāt. filios Dei illos, qui de ſtirpe Seth: & filias hominum illas nominans, quæ de ſtirpe Cain procreatæ fuerant. Veruntamē quamuis filij dei iam tunc nominati fuerint, propter ſidem & propter cætera (de quibus diximus) chariſmata ſpiritus ſancti, non iam tunc eadē chariſmata hoc perfecerunt, vt eſſent filij dei, ſed præparationes erant generationis, immò regenerationis, filiorum Dei, in quo conſummati ſunt tam veteres quàm noui, Deo prouidente (ait Apoſtolus) vt non ſine nobis conſummarentur. Nam per ſanguinem huius ſolius, tam illi, quā nos, ſpiritum ſanctum in iſta gratia, quæ eſt remiſsio peccatorum, accepimus. In quorum, videlicet veterum & nouorum diſtinctione, illud perpendere pulchrum eſt, quia cū (ſicut alio In loco diximus) duo ſunt data ſancti ſpiritus, alterum in remiſsionem peccatorum, alterum in diuiſiones gratiārum: veteres prius in diuiſiones gratiarū quā in remiſsionem peccatorum acceperunt, noui autem ſcilicet nos, qui poſt paſsionē Chriſti renaſcimur aut renati ſumus, prius in remiſsionem peccatorum, quā in diuiſiones gratiarum accepimus; præter Cornelium de Actib. Apoſtolorum, & eos qui cū illo erant, ſuper quos antequam baptizarentur in remiſsionem peccatorum, cecidit ſpiritus ſanctus, & erant loquentes linguis, & magnificantes Deum. Ratio quippe temporis hoc exigebat, propter eos qui crediderant ex Iudæis, & gentiles niſi circunciderentur, ne liceret illis, videlicet credentibus ex Iudæis pertinacius dicere, quare introiſti ad viros præputium habentes, magiſque daretur libertas Petro, vt diceret ad eos: Quis prohibet baptizari eos qui ſpiritum ſanctum acceperunt ſicut nos? Itaque de illis, ſcilicet de veterib. ſanctis ſiue filijs Dei, maximè qui ante diluuium fuerunt, rectè dicas illud myſticum beati Iob, quia concepti non viderūt lucem. Gratia nanque ſpiritus ſancti; qui eſt ipſa benedictio patris & filij, qua benedixit Deus maſculum & fœminā dicens, creſcite & multiplicamini, ſterilis quidem deinde nunquam fuit, quin tanquam maternus vterus conciperet filios Dei, ſed quia non peruenerunt ad iam dictæ remunerationis dIem, immò nec cogniti ſunt mundo per alicuius ſcripturæ narrationem, nimirum quaſi concepti non viderunt lucem. Proinde his omiſsis, iam ad cætera tranſeamus.

Gen. 6.

Filij Dei de ſtirpe Seth filiæ hominū de ſtirpe Cain.

Hebr. 11.

Differētia inter veteres & nouos in dono ſpiritus ſancti.

Actor. 10.

De tribus filijs Noe; ex quibus reparatus eſt orbis, & quod valdè notandum eſt, trina enunciatione renouatum ſuper eos verbum benedictionis, quod Deus ſuper primos homines edixit, & quod Cain potius pater quam ipſum Cham maledixit.

CAPVT XIII.

NOe vir iuſtus atque perfectus in generationibus ſuis. Cum Deo ambulauit, & genuit tres filiòs, Sem & Cham & Iaphet. Ex iſtis tribus hominibus reparatus eſt orbis, & quod valdè notandum eſt, trina enunciatione renouatum eſt ſuper eos verbum benedictionis, quod Deus ſuper homines primos edixit. Egredere, inquit Deus ad Noe, de arca tua, & vxor tua, filij tui & vxores filiorum tuornm, & ingredimini ſuper terram. Creſcite & multiplicamini ſuper eam. Itemque ſecundo. Benedixitq́; Deus Noe & filijs eius, & dixit ad eos: Creſcite & multiplicamini, & replete terram.

Gen. 6.
Gen. 8. 9.
Ibidem.

Trinitas partim in ſermone, partim in opere veteris teſtamẽti oſtenſa eſt.

terram. Ac deinde tertio: Vos autem creſcite & ingredimini ſuper terram, & replete eam. Nónne ergò trinitas quæ illic ſe oſtenderat in ſermone, ipſa hic ſeſe oſtendit in opere? Nam illic dicendo, faciamus hominem ad imaginẽ & ſimilitudinẽ noſtrã, & eccè Adã quaſi vnus ex nobis factus eſt: nimirum ſe oſtendit in ſermone & hic reſeruatos habens tres filios Noe, & benedicens eis trina benedictione, vt eſſent initia tantę rei, ſcilicet, reparãdi generis humani, ꝓſectò ſeſe oſtẽdit in opere Nec verò ſacramẽtú hoc imminuit culpa vnius ex illis tribus viris, ſicut nec præuaricatio Adæ deſtruit ſacramentum verborum eius, quæ dixerat: Hoc nunc os ex oſsibus meis, & caro de carne mea. Vnde Apoſtolus, ſacramentum, inquit, hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in eccleſia. Quapropter valdè notandum, quod pater Noe, cú didiciſſet, quæ fecerat ei filius ſuus Cham, non dixit, maledictus Cham, ſed maledictus, ait, Chanaan, ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis. Neque enim decebat, vt in illú maledicti plagam mitteret homo ſapiens, in quo Deus benedictionem dederat inter fratres ſuos, benedicendo ſimul omnibus illis tertio, ſicut iam dictum eſt: & dicẽdo: Creſcite & multiplicamini: ſicut nec ipſe Deus, poſtquam eodem modo benedixit Adam & Euæ dicens: Creſcite & multiplicamini, verbum benedictionis ita in contrarium mutauit, vt diceret ad eum, ꝙ poſtea dixit ad Cain, nunc igitur maledictus eris ſuper terram: Et ad ſerpentem: Quia feciſti hoc, ait, maledictus eris inter omnia animãtia, & beſtias terræ: ſed maledicta (inquit) terra in opere tuo. Nimirum ſicut Deus incommutabilis non ad ipſum, cui benedixerat, dignum iudicauit dicere: Maledictus, ſed: maledicta terra in opere tuo, dicere maluit: ſic homo Dei vitauit dicere: maledictus maledictus Chã, cui deus benedixerat, & maluit dicere, maledictus Chanaan. Quare autem, cú habuerit Cham etiam alios ſuos filios, ſicut ſcriptura dicit: Filij autem Cham Chus & Meſraim, Futh & Chanaan, iſtum potius ſub maledicto eſſe Moyſes ſcripſerit, dicere nunc ex abundanti eſt, tamen breuiter dicendú, quia tunc temporis Iſrael egreſſus ex Aegypto ducebatur in terram Chanaan, & implebãtur peccata Chananæorum: idcircò, vt ſciret Iſrael, auxilium domini ad delendum eos ſibi non defuturum, ſcire etiam debebat genus illud fuiſſe maledictum antequam natum.

Gen. 2. Ephe. 5. Gen. 9. Gen. 4. Gen. 3.

Cur Noe Chanaã & non alijs filijs Cham maledixerit.

Gen. 10.

De illius intentione iudicij, ſcilicet diluuij, quod in illa ſubluceat ſplendor ſanctæ trinitatis, sextũ literã diligentius inſpicienti.

CAPVT XIIII.

Gen. 6.

VT ſciamus autem certius quia non caſu, ſed per prouidentiam ſanctæ trinitatis, Noe tres filios genuit, & ex huiuſce numeri hominibus reparatus eſt orbis, Ipſam diligentius literam perſpiciamus in illius intentione iudicij, ſcilicet diluuij. Nam vbi dictum eſt: Videntes filij Dei filias hominum, quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores ex omnibus quas elegerant, continuò ſequitur. Dixitque deus: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt. Moxque repetita quęrela de illa permixtiõe filiorũ Dei cum filiabus hominũ, protinus ſequitur: Videns autem deus quod multa malitia hominum eſſet in terra, & cætera, vſq; Pœnitet enim me feciſſe eos. Cõtinuò ſubiungens ſcriptura: Noe verò inuenit gratiam coram domino, & genuit tres filios, ſic ait: Cumque vidiſſet deus terram eſſe corruptam, dixit ad Noe: Finis vniuerſæ carnis venit coram me, fac tibi arcam de lignis leuiatis. Quem non delectet pro modo, ſiue intentione præſentis operis, quod etiã hic vbi fortè nõ putabatur, lucere ſplẽdor apparuit ſanctæ trinitatis. Deniq; in tã breui, eccè tertio nomẽ Dei, dú dicitur: Dixitq; deus. Videns autem deus, Cumq; vidiſſet deus, Quid hic deeſt de manifeſtatione trinitatis, niſi quod idcircò, quia oportebat (ſicut in exordio diximus) hunc theſaurum in iſto agro ſcripturarum eſſe abſconditum, tacitum eſt de relatiuis nominibus, vt non diceretur, Dixitque deus pater: Videns autem deus dei filius. Cumque vidiſſet deus patris & filij ſpiritus? Denique ſi hoc totum ſcriberetur, tunc non potuiſſet portare mundus, facieſque Moyſi, nimis cornuta, ſiue ſplendida fuiſſet, & longius ab eo fuiſſet ſcandalizatus Iſrael. Nunc velamen vultus eius ſubleuare licet, & demonſtrare, quia ſedentem in throno iudicij ſanctam trinitatem prædicat litera hæc, pro magno iudicio videlicet ad faciendum tam terribile iudicium ſuper illos gigantes, nimiſq; multiplices homines, quorum malitia & iniquitate terra repleta eſt. Sententias ergo iudicij, ſententias libet hic perpendere ſingularum perſonarum ſanctæ trinitatis.

Trinitatis ſplendor in verbis dei ad Noe.

Exod. 34.

De prima ſententia illius iudicij: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt, quod congruat perſonæ patris.

CAPVT XV.

Duplex ſententia mortis in homine, vna patris alia filij.

DIxitque Deus: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt. Nimirum perſonæ illi, quæ dixerat (quod ſuperius tractatum eſt) Eccè Adã quaſi vnus ex nobis factus eſt, nunc ergo ne fortè ſumat etiã de ligno vitæ, & viuat

In æternum, ipſi congruit dixiſſe: Non permanebit ſpiritus meus, id eſt, à me factus ſiue datus, in homine, in æternum, deniq; priorem ſententiam iſta confirmat, & quodammodo ſatisfacit audientibus, quod veri ſapienter & valdè vtiliter obcluſerit homini lignum vitæ, ne viueret in æternum. Ac ſi dicat: Quid facerent homines, ſi viuerent in æternum: quandoquidem propter longiuſculam vitam (verbi gratia, nongentorum aut octingentorum annorum) tam corrupti, tamq́ue ſuperbi ſunt? Ergo ſicut núc dixi, ne ſumat de ligno vitę, & viuat in æternum: ita & nunc dico. Non permanebit ſpirit⁹ meus in homine in æternũ, quia caro eſt, id eſt, quia corruptus eſt, immò & annos eius diminuam, vt non amplius tot annorum, ſed erunt anni centum viginti annorum. Et quidem alij paucioribus annis vixerunt poſt diluuium, ſed Moyſes, qui ſcripſit hanc ſcripturam, huius fuit numeri, quando mortuus eſt, ſcilicet centũ viginti annorum. Eſt & alia de hoc numero ſententia, ſed hæc potior videtur. Sed nos propoſito tenemur, & in huiuſmodi immorari non poſſumus, præſertim quia alio in opere latius tractauim⁹. Ergo cui magis congruat hæc iudicij ſententia, perſona patris eſt. Nam ea quæ ſequitur, nimirũ perſonæ filij congruit, & hoc perpendere, nobis dulce ac delectabile eſt.

Anni: hominis CXX.

De ſecunda ſententia, videns Deus pœnituit eũ quod hominem feciſſet in terra, & præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinſecus, delebo inquit, hominem quem creaui, quod perſonæ cõgruat filij.

CAPVT XVI.

Gen. 2.

VIdens autem Deus, quod multa malicia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, pœnituit eum quod hominem feciſſet in terra. Et præcauens in futurum & tactus doloris cordis intrinſecus, delebo, inquit, hominem quem creaui à facie terræ, ab homine vſq; ad animãtia, à reptili vſq; ad volucres cæli, pœnitet enim me feciſſe eos. Hæc, inquam, ſentętia perſonæ filij magis congruit, ſcilicet iudicium facere de hominibus, quia filius hominis erat futurus, quemadmodum in Euangelio dicit: Et poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt. Non enim quia nondum erat factus ille filius hominis, idcircò illud de hominibus facere iudicium, id eſt, diluuium inducere, minus illi congruit, cùm certiſsimè futurus eſſet filius hominis, iamq́ue eſſet opus iſtud coram eo, ſicut ſcriptum: Eccè merces eius cum eo, & opus illius coram eo. Similiter pœnitentia ſiue baptiſmus pœnitẽtiæ quo baptizandus erat in forma ſerui eandem pœnitentiam conſummaturus, paſsione & morte crucis, nonne iam tunc erat coram illo? Et languores atque dolores noſtros, quos ipſe portaturus erat, vulnera quibus vulnerandus erat propter Iniquitates noſtras, attritio qua atterendus erat propter ſcelera noſtra: diſciplina & liuor ſiue flagella & vibices, quibus ſacratiſsimũ corp⁹ eius ſecandum erat, nónne iam tunc erant coram illo. Si propheta, cùm adhuc eſſent futura, quaſi iam præterita vidit, & hæc omnia verbis præteriti temporis enunciauit: Vidimus eum, conſiderauimus eum, nec reputauimus eum, languores noſtros tulit, dolores noſtros portauit, vulneratus eſt, attritus eſt, liuore eius ſanati ſum⁹: quanto magis coram illo erant præſentia, quamuis nondum facta. Quod ergo dicit ſcriptura, pœnituit eum quod hominem feciſſet in terra, ſiue hoc dictum, pœnitet eum me feciſſe eos, nimirum huic perſonæ congruit, ſcilicet filio, & rectè hanc ſentẽtiam, tanquam prophetiam, & ſic dictum pœnitet enim me feciſſe eos, ac ſi diceret, pœnitentiam agam vſque ad mortem, mortem autem crucis, quia feci eos, ſiue vapulo, id eſt, certiſsimè vapulabo, non ob aliã culpam meam, niſi quia feci eos, quod nimirum erit retribuere mala pro bonis. Propterea delebo eos, ſcilicet, & núc iſtos pręſenti diluuio, & omnes impios futuro per ignem iudicio. Propterea, inquam, quia videlicet propter hoc ipſum iuſtam habeo poteſtatem facere iudicium, quia filius hominis ſum, vel ſimul intelligendum eſt, & ab eis vel ab horum ſimilib. mortificatus, id eſt, certiſsimè mortificãdus ſum. Quid verò eſt, quod dicit ſcriptura, tactus dolore cordis intrinſecus? Quid eſt illud intrinſecus? Non enim eſt Deus, vt homo cuius eſt corpus extrinſecus & anima intrinſecus. Ergo quod dictum eſt intrinſecus, illud ſecretum ſignificat, de quo Apoſtolus ad Epheſios: Et illuminare, inquit, omnes quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſeculis in Deo, qui omnia creauit, innoteſcat principibus & poteſtatibus in cæleſtibus. Nam quia dolor ille, quo futurus erat dolens pro nobis, & quẽ ipſe quaſi iã præſentem videbat, vt iam dictum eſt, abſconditus erat & angelis & hominibus, rectè dictum eſt, & tactus dolore cordis intrinſecus. Quid illud quoque eſt, quod dicit, & præcauens in futurum? Nimirum ſecundum eundem ſenſum idem eſt ac ſi diceret, prouidens vt dolor ipſius multum haberet fructum. Ad eandem prouiſionẽ ſiue prouidentiam & illud pertinet, quod in Pſalmo dicit: Quæ vtilitas in carne mea, dum deſcẽdo in corruptionem? Niſi enim & illo diluuio deletum, & alijs multis miſerijs,

Ioan. 5.

Eſa. 40. 62

Eſa. 53.

Pœnitet eũ feciſſe hominem.

Philip. 2.

Tact⁹ dolore cordis intrinſecus.

Et præcauens in futurum.

Pſal. 29.

Eſa. 28. ſerijs,repletum ſuiſſet genus humanum,
&niſi citò ceruices noſtræ redigerentur in
Iob.14. lutú,quomodo ſuſciperemus humilitatis
Chriſti iugum, cùm etiam nunc vix vexa-
Pſal.89. tio auditui det intellectum: quando ho-
mo natus ex muliere,breui viuens tempo
re,repletur multis miſerijs, &dies annorú
noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni.

De tertia ſentẽtia: Cumq; vidiſſet deus,dixit ad Noe, finis vniuerſæ carnis venit coram me, fac tibi arcã,quod perſonæ congruat ſpiritus S.

CAPVT XVII.

Gen. 6. EA quæ ſequuntur,cumq; vidiſſet deus
Gen. 8. terram eſſe corruptam, dixit ad Noe:
Finis vniuerſæ carnis venit corã me, fac ti-
bi arcã de lignis leuigatis,& cæt.inter quæ
ſcriptum eſt, quia columba venit ad eum
ad veſperam portans ramum oliuæ,viren-
tibus folijs in ore ſuo, nimirum perſonæ
congruit ſpiritus ſancti:ita vt iam hic vera
citer dicas illud Dauidicum:Miſericordia
& veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax
Pſal. 48. oſculatæ ſunt. Denique ſpiritus ſanctus i-
Pſal.58. pſe eſt miſericordia, ſicut in Pſalmo cani-
mus:Deus meus miſericordia mea: & Dei
Ioan.14. filius ipſe eſt veritas, ſicut ipſe dixit, ego
Gen 6. ſum veritas.Et quis neſciat, quia ſicut veri
Ibidem. tas fuit,quod Deus videns, vt iam dictum
eſt,quod multa malitia hominum eſſet in
terra: Delebo(inquit) hominem quẽ crea
ui,à facie terræ, ab homine vſque ad ani-
mantia,à reptili vſque ad volucres cæli:ita
& miſericordiæ fuit, quód dixit ad Noe:
Ponam fœdus meum tecum,& ingredieris
arcam tu & filij tui, vxor tua,& vxores fi-
liorum tuorum tecum,& ex cunctis animã
tibus vniuerſæ carnis bina induces in arcá,
vt viuant tecum maſculi ſexus & fœmini-
Trinitas ni,vt ſaluetur ſemen ſuper vniuerſam fá-
theſaurus ciem vniuerſæ terræ. Igitur tam verbis q̃
in agro ſcri factis in illo tanto negotio tam magni iu-
ptura ab- dicij trinitas ſeſe oſtendit pariter,& abſcon
ſconditus. dit, & in cæteris huius agri, id eſt,ſanctæ
ſcripturæ, locis præcipuis idẽm ſperamus,
quod theſaurus iſte ab illis,qui piè quęrũt,
ſine dubio poſsit inueniri. Proinde ſequa-
mur,& vigilantibus oculis omnem quoad
poſſumus,locum perſpiciamus,& perſcru
temur.

De eo quod dixit Deus:Venite igitur,& deſcendamus, & confundamus ibi linguas eorum,quia ſic vox trinitatis,ſicut & illud dictum pluraliter: Eccè Adam,quaſi vnus ex nobis factus eſt.

CAPVT XVIII.

Gene.11. DEſcendit autem Dominus, vt videret
ciuitatem & turrim quã ædificabant
filij Adam,&dixit:Eccè vnus eſt populus,
& vnum labium omnibus. Cœperuntque
hoc facere,nec deſiſtent à cogitationibus
ſuis,donec eas opere compleam. Venite i-
gitur, deſcendamus & conſundamus ibi
linguam eorum. Et reuera ſicut in præua-
ricatione Adæ res acciderat tam magna,
cui ſeſe deberet opponere ſancta trinitas,
ita & hic. Quale enim erat quod intende-
bant filij Adam,dicentes: Venite faciamus
nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen
pertingat ad cælum? Nimirum eodem au- *Eſa. 14.*
ſu ſuperbiæ decipiebantur, quo & ille de-
ceptus eſt,ambiendo vt eſſet ſicut Deus,&
ille agitabat eos, qui dixit in corde ſuo:
Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſi-
milis ero altiſsimo. Propter eiuſmodi ſu-
perbiam,quã imitabantur, congruè ſcri-
ptura denotat eos nominans filios Adam.
Deſcendit autem(inquiens) Dominus,vt
videret ciuitatem & turrim, quã ædifica-
bant filij Adam. Denique huiuſmodi locu
tio admirationi eſſe vult, quod filij adhuc
tantam ſpirabant audaciam, iam ferentes
paternæ pœnam,quia profectò magis mi-
rum eſt,ſuperbire poſt pœnam vel in pœ-
na,quã ante pœnam. Auſum igitur illorum
libet admirari verbis quoque Ethnici,ſcili
cet Poetæ inſignis,qui pœnas infernales de
ſcribere geſtiens dicit.

Hic genus antiquum terræ,Titania pubes *Vergil 6.*
Fulmine deiecti,fundo voluuntur in imo. *Aeneidos.*
Hic & Aloidas geminos immania vidi
Corpora,qui manibus magnum reſcindere cælum,
Aggreſsi, ſuperiſque Iouem detrudere regnis.

Sed nunquid hoc Deum tenuiſſe putabi- *Quid præ-*
mus,& idcircò dixiſſe, cœperuntque hoc *cauit Deus*
facere,nec deſiſtent à cogitationibus ſuis, *in ædifican*
donec eas opere compleant? Denique & ſi *tib. Babel.*
hodieque viuerent, & ædificare non ceſ-
ſent,aut ceſſarent. Nunquid vel vſque ad
medium altitudinis cæli, ſiue firmamenti,
perueniſſent? Minimè. Sed,eſto, peruene-
rint,ſiue peruenire poterint vſque ad illã
firmamenti celſitudinem,quam dicunt A-
planen. Quid ibi nocere poſſent inuiſibili *Gen.6.*
maieſtati,etiam non deturbati aut fulmina
ti? Ergo præcauiſſe quidem Deũ aliquid,
non ſit dubium,quoniam ſic ſuperius ſcri
ptum eſt.Et præcauens in futurum:verun-
tamen non præcauiſſe manus eorum,imò
præcauiſſe linguas eorum. In quo? Simus
attenti, quia non minimam intelligentiã
locus iſte quærit, dicente Deo: Nec deſi-
ſtent à cogitationibus ſuis, donec eas ope-
re compleant, qui & non manus eorũ præ-
cidit,ſed linguas eorum confudit. Dicam⁹
ergo qualem præcauit ædificationem ſu-
perborum,quia veraciter dictum eſt ſupe-
rius. Et præcauens in futurum.

De eo quod dixit: Nec deſiſtent à cogitationibus ſuis, donec eas opere compleant, qualiter eas opere compleuerint.

CAPVT XIX.

Hier. 48. SCripturas veritatis conditurus erat prõ
Iob. 41. pter homines humiles ſpiritus ſanctus,
2. Theſſ. 2. quas nunc legimus, & in illis recõdere pro-
2. Cor. 10. poſuerat theſaurum, quem nunc vſque &
inuenimus, & inuenire cupimus, theſaurũ
nominis ſui, theſaurum ſacramentorum
Chriſti filij Dei. Nouerat enim altitudinẽ
Sathanæ, regnantis ſuper omnes filios ſu-
perbiæ. Et illius turris ædificationem va-
næ & mendacis eorum ſcientiæ ſiue loqua-
citatis, extollentes ſe aduerſus veritatem
Gen. 11. Dei, proſpiciebat eſſe imaginem. Dixit er-
go: Cœperuntque hoc facere, nec deſiſtent
à cogitationibus ſuis, donec eas opere cõ-
pleant. Quibus à cogitationibus ſuis non
deſiſterent? Vtique quas vocibus iſtis enũ-
ciat: Faciamus nobis ciuitatem & turrim,
cuius culmen pertingat vſque ad cælum.
Nónne ita fecerunt? Denique mox vt ſan-
Heretici ctæ ſcripturæ illis peruulgatę ſunt, contra-
turrim Ba- riæ ſcientię turrim vſque ad blaſpheman-
bel extruũt dum creatorem erexerunt. Hinc eſt illud:
Pſal. 72. Cogitauerunt & locuti ſunt nequitiã, in-
iquitatem in excelſo locuti ſunt. Poſuerũt
in cælum os ſuum, & lingua eorum tranſi-
uit in terra, id eſt, cùm eſſent terreni, tranſi
uit lingua eorum blaſphemãdo omnia ter
rena vſque ad ipſum Deum. Quippe qui
non ſolũ de terrenis malè locuti ſunt, ſed
etiam de creatore eorum. Dico ergo: Si
Cur diuiſa poſtquam diuiſa ſunt vel confuſa ſunt la-
sũt lingua bia inſurgenti, & diſsipatæ ſunt cogitatio
nes eorũ, tanta fecerunt, tanta dixerũt, vt
vix ſubſiſtere aut reſiſtere poſſet illa, cui
Cant. 4. dicitur in Cant. Sicut turris Dauid collum
tuum quæ ædificata eſt cum propugnacu
lis, mille clypei pendent ex ea, & omnis ar
matura fortium. Quid feciſſent, quid di-
xiſſent, ſi nunquam confuſæ linguę, nun-
quam diuiſa fuiſſent labia eorum. Benè i-
Trinitas gitur & prouidè dum tempus immineret,
theſaurus vt ſcriberentur ſcripturæ veritatis, ſcriptu
variè ab- rę legis & prophetarum, in quibus eſt the-
ſconſionis ſaurus veritatis, facta eſt diuiſio illa lin-
in ſcriptu- guarũ ſiue gentium, vt in vna tantum lin-
ris veterum gua, ſiue gente theſaurus iſte vſque ad tẽ-
pus poſſet abſcondi. Nunquid verò vel i-
ſtud ſufficere potuit? Non vtique, niſi in
eadem vna lingua gentis Hebrææ ſub figu
ris & ænigmatib. In parabolis & allegorijs,
peracta fuiſſet ſubtilitas abſconſionis. Ne-
Exod. 34. que enim vel ipſi portare potuiſſent, qui-
2. Cor. 3. bus credita ſunt eloquia Dei, ſicut ſignifi-
catum eſt in eo, quod fugerunt vel timue-
runt propè accedere filij Iſrael, videntes
claritatem vultus Moyſi.

De plaga illa confuſionis, in quo profuerit, & cui perſona magis congruit dixiſſe cæteris: Venite, deſcendamus, & confundamus.

CAPVT XX.

IGitur plaga quidem grandis accidit mũ
do, vbi facta eſt linguarum confuſio, ſed *Perſona fi-*
in eo non minimè profuit, quod & pagani *lij de confu*
& Iudæi, maximeque hæretici, per Aſiam, *ſione lingu-*
Europamque, & Aphricã diſſeminati, mi- *arũ conſi-*
nus turrim ſuam confuſibilem ædificare *lium dedit.*
potuerunt cõtra veritatem, quã ſi fuiſſent
omnes labij vnius, & ſermonum eorundẽ.
Cui autem perſonæ magis congruit dixiſ-
ſe cæteris: Venite deſcẽdamus & confunda
mus linguam eorũ. Putasnè perſonę filij?
Denique vbi plaga confuſionis illius ſanã
da erat, perſona hæc, ſcilicet, filius loquẽs *Ioan. 14.*
Apoſtolis ſuis: Et ego (inquit) rogabo pa-
trem, & alium paracletum dabit vobis. Et
hoc ita factum eſt, ita linguarum diuiſio, *Actor. 2.*
quę propter ſuperbiam acciderat, reforma *Gen. 9.*
ta eſt per eiuſdem paracleti ſpiritus ſancti *Hebr. 2.*
aduentum, vt in ora eorum omnium gene
ra naſcerentur linguarum. Quia ergo ro-
gante filio ſic futurum erat, & ſic factum
eſt, delectabile nobis eſt aſſcribere perſonę
huic, illud dictũ ad patrẽ & ſpiritũ ſanctũ.
Venite, deſcendamus, & confundamus lin
guam eorum, quia videlicet, & iſta noua,
& illa vetera omnia propter ipſum facta
ſunt. Veruntamen verba illa: Venite, deſcẽ
damus, & confundamus, non iam ſic acci-
pimus tanquam verba rogantis, quia vide *Pſal. 9.*
licet rogare minoris eſt. At ille, ſcili-
cet, filius, non tunc erat minor, ſed quan
do factus eſt homo, tunc paulominus mi-
noratus eſt non ſolùm à patre & ſpiritu ſan
cto, verumetiam ab angelis, quia ſecundũ
humanam naturam pati potuit, & mori, quod
nimirum rogare fuit. Moriendo quippe ſa
crificium factus eſt pro nobis. Melius igi-
tur atq; fidelius verba illa: Venite, deſcen- *Hebr. 5.*
damus, confundamus, ſic accipimus, tan- *Prou. 8.*
quam ſapientiæ conſulentis, & cum Deo
cuncta componentis, ſicut habemus in pa-
rabolis, quæ videlicet ſapientia, ipſe eſt
Dei filius. Procedamus vlterius.

De fide patris Abrahæ credentis promiſsionibus beati ſeminis, & de eo quod tres vidit, & vnũ adorauit.

CAPVT XXI.

IN parte agri, quã nunc attingimus, in lo
co ſcripturæ, in quem nunc progredi- *Figura tri*
mur, ſplendet fides patris noſtri Abrahæ, *nitatis aper*
credentis promiſsionibus beati ſeminis. Et *tiſsima in*
hic ô beata trinitas Deus pręclarè fulget, *tribus ange*
nec multum abſconditus eſt theſaurus tui *lis coram*
nominis, videlicet, in tribus hominibus ma *Abraham.*
gnis, & in tribus deſignatus angelis. Tres
homines principium magnæ gentis ſunt,
Abraham, Iſaac, & Iacob: ſuper quibus ho-
dieque audimus te profitentem: Ego ſum
deus Abrahã, & Deus Iſaac, & Deus Iacob.
De tribus angelis taliter ſcriptura dicit: Ap
paruit autẽ Dominus in conualle Mambræ
ſedenti

ſedenti in oſtio tabernaculi ſui, in ipſo feruore diei. Cumque eleuaſſet oculos, apparuerunt ei tres viri, ſtantes propter eum.

Exod. 3.
Gen. 18.

Quos cùm vidiſſet, cucurrit in occnrſum eorum de oſtio tabernaculi ſui, & adorauit in terra, & dixit: Domine, ſi inueni gratiam in oculis tuis, & ne tranſeas ſeruum tuũ, &c. Illius diei feſtiuitas quãto notior, & quanto eſt celebrior, tanto ad concelebrandum omnis ſermo noſter eſt pauperior. Quis enim neſcit, quis non andiuit, quia noſter ſecundum fidem pater Abraham illo die in ipſo feruore diei tres vidit, & vnum adorauit? Tres quippe viros videbat, quibns occurrẽs, & adorans non dixit: Domine, ſi inueni gratiã in oculis veſtris, ſed: Domine (inquit) ſi inueni gratiam in oculis tuis. Hoc fuit adorare eum, in aſpectu trium. Quid autem ſibi vult illud conuiuium trium angelorum, naſciturũ Iſaac promittentium, cum riſu & gaudio tales hoſpites ſuſcipientium?

Tres vidit & vnum adorauit.

Gen. 17.

Paulò ſupra riſerat ſenex Abraham, ſicut ſcriptura dicit: Cecidit Abraham in faciem ſuam, & riſit, dicens in corde ſuo: Putasnè centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Et hic dicente Domino, qui apparuerat in tribus perſonis angelorum, reuertens veniam ad te tempore iſto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua, riſit Sara poſt oſtium tabernaculi, riſit (inquam) occultè, & dicente Domino ad Abraham. Quare riſit Sara, dicens, num verè paritura ſum anus? Sara timore perterrita negauit dicens: Non riſi. Dominus autem: Non eſt (inquit) ita, ſed riſiſti.

Gen. 18.

Quid (inquam) ſibi vult illud conuiulum talium hoſpitum, riſu ſenum, & iubilo celebratum, vbi qui & naſciturus promittitur, vocari iubetur Iſaac, id eſt, riſus, & eorum quibus naſciturus promittitur huius nominis filius, alter Abraham, id eſt, pater multarum gentium, & altera Sara, id eſt, princeps nominatnr? Dicamus aliquid fide dignum, vt cum riſu æterno mereamur epulari cũ beata trinitate, ſecundum illius cõuiuij ſignatum myſterium.

De tribus patribus, Abraham, Iſaac, & Iacob, quomodo in illis tribus angelis conuiuantibus, & naſciturum Iſaac promittentibus, præſignatum fuerit ſacramentum fidei ſanctæ trinitatis, quæ per aduentum Chriſti mundus eſt illuſtratus.

CAPVT XXII.

IN propheta † Amos Dominus dicit: Et locutus ſum ſuper prophetas, & ego viſiones multiplicaui, & in manu prophetarum aſsimilatus ſum.

Lege, Oſee
Oſee. 12.

Porrò, prophetarum præcipui, ſiue maximi tres iſti patres fuerunt, immò ſunt, Abraham, Iſaac, & Iacob, cum quibus ſancta trinitas, vnus Deus, teſtamentum ſuum depoſuit, ſicut Pſalmiſta canens, cùm præmiſiſſet: Memor fuit in ſeculnm teſtamenti ſui, quod diſpoſuit ad Abraham, & iuramenti ſui ad Iſaac, & ſtatuit illud Iacob in præceptum, & Iſrael in teſtamentum æternum. Poſtmodũ ita ſubiunxit: Non reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis reges. Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari.

Pſal. 104.

Ergo, vt illius cõuiuij myſterio digni habeamur, ſcire debemus, quali aſſimilatione ſancta trinitas illic in hoſpitio patris Abrahæ aſsimilata ſit, aſſertione noſtra non indiget, nam ferè cunctis vbique notum eſt ſenis Abrahæ filium Iſaac, quod interpretatur riſus, Domini noſtri Ieſu Chriſti, filij patris antiqui & æterni, naſcẽdo & viuendo geſsiſſe typum, qui ſanctorum riſus hominum, & omnium beaiorũ gaudium eſt angelornm.

Trinitas in aduentu Chriſti mũdo publicata.

Futurum autem ſecundum diſpenſationẽ temporum, quæ præfinita fuerat apud Deum, vt non ante aduentum, ſed in ipſo aduentus eius mere die, ſiue feruore diei clariſsimo, ſancta trinitas mundo pnblica prædicatione innoteſceret, ipſo incipiente noſtro Iſaac euangelica voce. Exempli gratia, cùm dicit: Ego & pater vnum ſumus. Et paracletus autem ſpiritns ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia. Et multa ad huius fidei regulam pertinentia, qnorum notiſsimum atque præclariſsimũ eſt illud apud Matthæum in calce euangelij: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti.

Ioan. 10.
Ibidem 14.
Matth. 18.
Gen. 18.

Pulcherrimè igitur, atque ſanctiſsimè, non ante, ſed vbi iam venerat tempus, vt conciperetur ſiue naſceretur ille Iſaac, figura ſiue forma huius, apparnerunt patri Abrahæ tres viri illi ſcilicet angeli, & currenti in occurſum atque adoranti ac dicenti: Domine, ſi inueni gratiam in oculis tuis, & cætera, vſque ponam buccellam panis, tam promptè reſpondentes dixerunt, fac vt locutus es, tamque familiariter comederunt tria ſata ſimilæ, vitulumque de armento tenerrimum & optimum, butyrum quoque & lac. Quo alio modo magis familiariter quã iſto, cuperet pater Abrahã conicare ciuibus patriæ inuiſibilis, ſiue ſeruire homo fidelis, & iuſtus reputatus pro merito fidei, ſanctæ & indiuiduæ trinitati? ſimiliter quo alio modo multarum gentiũ vniuerſitas, qnarum ille eſt pater ſecundũ fidem, familiarius cupiat miniſtrare ſanctæ trinitati, quã ſacrificando in ſancto altari ſacrificium dominici corporis & ſanguinis ſtando ſub arbore, id eſt, crucis Chriſti fide, ſicut illic ſcriptum eſt: Abraham verò ſtabat ſub arbore? Mnlta hic materia ſeſe offert, & dicendi copiam flagitat magna

Myſterium cõuiuij Abrahæ cum tribus angelis.

tes, ſed

res, ſed nos in alio loco pro poſſe diximus, & idcircò teſtimonium ſanctæ trinitatis, quod hic magnificè ſplendet, nos ſecundū propoſitum memoraſſe, ſiue demonſtraſſe contenti, finem faciamus præſentis libelli, protinus ad vlteriora progreſſuri ſecundum tenorem eiuſdem propoſiti, quo propoſuimus, in iſto ſanctæ ſcripturæ agro amplisſimo theſaurum demonſtrare credulis, quem videre vel inuenire non poſſunt increduli.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, ET PROCESSIONE SANCTI SPIRITVS. LIBER V.

De eo quod Salomon in parabolis loquitur: Turris fortisſima nomen Domini, ad ipſam currit iuſtus, & exaltabitur, & quod ille ſit iuſtus, qui ex fide huius nominis iuſtificatur.

CAPVT I.

Corona ſpei noſtræ trinitatis.

SPES noſtra imò & corona ſpei noſtræ tu es ô nomē Dñi, nomē patris, & filij, & ſpirit⁹ S. corona (inquam) ſpei, ſicut propheta dicit: Domine, excelſum eſt brachium tuum, Deus Sabaoth corona ſpei, quę ornata eſt gloria. Quid enim aliud quàm te ſperamus, aut ſperare debemus, dum loquendo & ſcribēdo nomen tuum prædicamus & glorificamus? Quid (inquam) aliud ſperare debemus, niſi ꝙ diligentes nomen tuū, in te gloriabimur? Nam gloriabuntur in te (ait Palmiſta) omnes qui diligunt nomen tuum. Et Sap. dicit: Turris fortisſima nomen Domini, ad ipſam currit iuſtus, & exaltabitur. Quis verò iuſtus, vel vnde iuſtus? Nūquid ex operibus? Nempe ſi de operibus agitur, refragatur Pſalmiſta dicens: Quia non iuſtificabitur in cōſpectu tuo omnis viuens, conſonante Apoſtolo cùm dicit: Quia ex operibus non iuſtificabitur omnis caro coram illo. Vnde ergo iuſtus? ex fide, quia ſcriptum eſt: Iuſtus autem ex fide viuit. Abraham ex fide iuſtificatus, ſicut ſcriptura dicit: Credidit Abraham Deo, & reputatū eſt illi ad iuſtitiam: deinde (ſicut memorauimus) myſterium ſanctæ trinitatis in tribus angelis videre, & ſuſcipere meruit. Et nos igitur in hac ſpe iuſtitiæ glorificemus te ô nomen Dñi, & hoc nobis ſit currere ad turrim fortisſimam, & exaltari, quod fideles cōtendimus ædificare ſermonē ſuper fundamentū fidei, taliter vt turris eſſe poſsit in auxilio opportuno, ſpeſq́; iſta firma ſit.

Pſal. 5. Prou. 18. Pſal. 142. Rom. 3. Abacuc. 2. Gen. 15. Rom. 4.

De eo quod ad Moyſen incipiens loqui Deus: Hæc (inquit) dices filijs Iſrael. Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, miſit me ad vos, & de nomine Adonay, quod nomen meum (ait) non indicaui eis.

CAPVT II.

AD Moyſen Deus incipiens loqui, ſic inter cætera dixit: Hæc dices filijs Iſrael: Dominus Deus patrum noſtrorum, Deus Abrahā, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, miſit me ad vos. Hoc nomen mihi eſt in æternum. Et alibi ad eundem dicit: Ego Dominus qui apparui Abraham, & Iſaac, & Iacob in Deo omnipotente, & nomen meum Adonay non indicaui eis. Illic ſubaudiendum eſt, ſicut indicabo tibi. Quandā enim gratiam ſpiritus ſui tunc dabat Dominus Moyſi, ſcilicet operationem virtutū, quā non dederat ſiue indicauerat patrib. illis. Neq; enim illi virtutes eiuſmodi operati ſunt, ſed ſola fide glorioſi fuerūt. Hoc qui perpēdit, nimirū ritè intelligit, hoc dictū, & nomē meū Adonay nō indicaui eis. Itē q́; illud ꝙ Eſa. vbi ꝑmiſit: Vbi eſt qui eduxit eos de mari cū paſtorib. gregis ſui? Protin⁹ ſubiunxit: Vbi eſt ꝗ poſuit in medio eius ſpiritū S. ſui? Et ſubinde: ſpirit⁹ dñi ductor eius fuit. Hęc (inq̃) ritè intelligit, ꝗ hoc perpēdit, ꝙ Moyſes pro ratiōe vel neceſsitate temporis, quia nō dimiſſurus erat Pharao populū, niſi in manu forti, gratiā iſtā accepit à ſpiritu dñi. ſ. operationē virtutū, quā Apoſto. medio, ſcilicet quinto loco ponit in ordine 9. chariſmatū eiuſdem ſpiritus S. Nimirū ꝑ iſtam gratiā, per operationē virtutū, nomen ſuū deus indicauit Moyſi, & ꝑ Moyſen omnib. nobis. ſ. Adonay, ꝙ nos generaliter dñm dicim⁹, ait B. Hier. Hinc eſt illud ꝙ Eſa. loco ſupra memorato cū dixiſſet: Vbi eſt ꝗ poſuit in medio eius ſpiritū S. ſui, vt aperiret qualē ſpiritus S. operationē illic ſic intelligi velit, ꝓtinus ait: Qui eduxit ad dexterā Moyſen brachio maieſtatis ſuę, qui ſcidit aquas ante eos, vt faceret ſibi nomen ſempiternū, ꝗ eduxit eos per abyſſos, quaſi equū in deſerto nō impingentē, quaſi animal in cāpo deſcendēs. Et interpoſito, ꝙ iam ſupra diximus. Spiritus Dñi ductor eius fuit, rurſum ait: Sic adduxiſti populum tuū, vt faceres tibi nomen gloriæ.

Exod. 3. Exod. 6.

Nomen meū Adonay non indicaui eis.

Eſa. 63.

Cur Moyſi potius quā prioribus patribus data eſt operatio virtutum.

1. Cor 12. Eſa. 63.

Nō fuiſſe diminutionē gloriæ vel meriti patrib. illis, ꝙ dixit: Et nomē meū Adonay non indicaui eis.

CAPVT III.

QVid proinde dicemus? Nunquid pa-
tres ſancti, Abrahā, Iſaac, & Iacob, pro
eo minoris ſunt gloriæ vel meriti quàm
Moyſes, quia nomen ſuum Adonay non
indicauit eis, indicauit autem Moyſi in cō
ſpectu Pharaonis, & Aegyptiorum, cætero-
Pſal 76. rumq́ue gentium per operationē virtutū.
Exod. 9. Vnde Pſalmiſta canit: Tu es deus qui facis
Maxima fi- mirabilia, notā feciſti in populis virtutem
des priorū tuam, redemiſti in brachio populū tuū, fi-
patrum. lios Iacob & Ioſeph. Et ipſe Dn̄s ad Pharao
nem. Idcircò aūt poſui te (inquit) vt oſten-
dam in te fortitudinē meā, & narretur no-
men meū in vniuerſa terra? Minimè. Imò
per hoc pretioſior corā deo in oculis no-
ſtris fulget eorū magna fides, ꝙ eiuſmodi
ſignis quæ vſq; hodie Iudęi petūt, ſiue lin-
1. Cor. 14. guis, quæ non fidelib. (ait Apoſt.) ſed infi-
Hebr. 11. delibus in ſignum ſunt, nō indiguit vt cre-
Exod. 3. ſceret. Hinc idē Apoſt. memorata ipſorum
Exod. 6. fide. Ideò (inquit) deus nō confunditur vo
cari eorum deus. Et verè nō confunditur,
quippe q & vltro nomen hoc ſibi aſſum-
pſit, nomen ipſorū dicens, vt ſupra memo
rauimus: Ego ſum deus Abraham, & Deus
Iſaac, & deus Iacob. Hoc nomen mihi eſt in
æternum, & hoc memoriale meum in gene
ratione & generationē. Cùm ergo dicit: &
nomen meum Adonay nō indicaui eis, pul
chrè ſubauditur, & tamen fides eorum ma
gna fuit. Econtra cùm eccè nunc indicaue-
ro populo huic nomen meum Adonay, de-
niq; nunc videbis, quę facturus ſum Pha-
raoni, per manū enim fortē dimittet eos, &
in manu robuſta eijciet illos de terra ſua,
fides eorum non magna erit, imò rebelles
erunt & increduli, & populus duræ cerui-
cis, in tantum, vt tu quoq; exacerbatus ab
illis, diſtinguere habeas in labijs tuis, & lo
Fides Moy- qui ſicut homo non magnę fidei. Iā quippe
ſi ad aquas ſciebat Dn̄s, dicturum eſſe Moyſen, poſtq̄
cōtradictio- indicaſſet nomen ſuum Adonay: Audite re
nis. belles & increduli: num de petra hac aquā
Num. 20. poterimus vobis eijcere? Quā culpam mox
ſententia ſecuta eſt dicētis: Quia nō credi-
diſtis mihi, vt ſanctificaretis me corā filijs
Iſrael, non introducetis hos populos in ter
ram quā ego dabo eis. Hęc idcircò dixerim
vt liquido conſtet, quia non diminutio eſt
gloriæ & honoris, ſed dignitatis patrib. il-
lis, qui dixit: Et nomen meum Adonay nō
indicaui eis, imò & maioris eſſe meriti, ꝙ
abſq; illo indicamēto tanti nominis, nō vi-
ſa tantarū operatiōe virtutū exiuit Abra-
hā de terra ſua, cùm iſti vix poſt tantarum
operationem virtutum crediderunt & ſe-
cuti ſint, vt habitarēt in terra ſibi ab ipſo
data, pręſertim cùm clamauiſſent ad dn̄m,
& educerentur de domo ſeruitutis, de er-
gaſtulo Aegyptiorum, de fornace ferrea.
Amplius aūt & hoc mirandum de homine,
qui nō videret reſurrectionē mortuorum,
ſicut nec cæterarum acceperat operatio- *Hebr. 11.*
nem virtutum, quia ſicut meminit Apoſt. *Rom. 5.*
fide obtulit Iſaac cū tentaretur, & vnigeni *Galat. 3.*
tum offerebat qui ſuſceperat repromiſſio *Gen. 21.*
nes, ad quem dictum eſt: Quia in Iſaac vo-
cabitur tibi ſemen, arbitrans, qui & à mor-
tuis ſuſcitare poteſt Deus. Sed iam ad ſupra
dictum capitulum reuertamur.

De eo quod Sadducæis reſpondens Dominus pro reſur-
rectione mortuorū, congruè patrū iſtorum meminit, di
cente Deo: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, et
Deus Iacob, pro quo ſic aſſumpſit: Non eſt Deus
mortuorū, ſed viuorum. omnes enim ei viuūt.

CAPVT IIII.

HAec (inquit) dices filijs Iſrael: Dn̄s de' *Exod. 3.*
patrū noſtrorum, Deus Abraham, & *Matth. 22.*
Deus Iſaac, & Deus Iacob miſit me ad vos.
Huius loci memor Dn̄s reſpondit tentan-
tibus Sadducæis, qui dicunt nō eſſe reſur- *Reſponſio*
rectionem. De reſurrectione mortuorum *Chriſti con*
non legiſtis, ꝙ dictum eſt à Deo dicēte vo- *tra Saddu*
bis. Ego ſum Deus Abrahā, & deus Iſaac, & *cæos.*
deus Iacob? Non eſt Deus mortuorum, ſed
viuorū. Omnes enim ei viuūt. De qua eius
reſponſione nonnulli dubitare ſolent, qua
ſi non ſatisfecerit pro aſtruenda reſurre-
ctione contra illorum ſectā, ſiue hæreticā
opiuionem. Aiunt euim, ꝙ etiam ſi mortui
non reſurgāt, nihilominus vera & firma ſit *2. Cor. 4.*
ſententia: non eſt deus mortuorum, ſed vi *Philip. 1.*
uorum, omnes enim ei viuūt. Quid enim? *Sadducæi*
Nun̄quid Petrus & Paulus quia nondū re- *neque ani*
ſurrexerūt, nō ei viuūt? Nōnne cū in corpo *mas neque*
re eſſent, cupiebāt peregrinari à corpore, *angelos vi-*
& pręſentes eſſe ad deum idcircò, vt verius *uere putāt.*
viuerēt? Hęc quæſtio difficili' ſolueretur,
ſi Sadducæi ſic dicerēt, nō eſſe reſurrectio-
nem corporum, vt ſaltē ſpiritum ſiue ani-
mam poſt depoſitionē corporis viuere fa-
terētur. At illi neutrū fatentur. Hinc eſt il
lud in Act. Apoſto. Sciens aūt Paulus, quia *Actor. 23.*
vna pars eſt Sadducęorū, & altera Phariſęo
rum, exclamauit in cōcilio. Viri fratres, e-
go phariſęus ſum, filius phariſęorū, de ſpe
& reſurrectiōe m[or]tuorū ego iudicor. Et
cū hęc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter pha
riſęos & Sadducęos, & ſoluta eſt multitu-
do. Sadducęi enim dicūt nō eſſe reſurectio
ns, neq; angelum Phariſęi autē vtrunq; cō-
fitētur. Factus eſt autē clamor magnus, &
ſurgentes quidā phariſæorum clamabant,
dicētes: Nihil mali inuenim' in homine iſto.
Quid ſi ſpiritus ei locutus eſt, aut angelus?
Igitur quia Sadducęi ſic negabant reſurre-
ctionem corporum, vt nullā poſt corpora
crederēt eſſe vitam animarum, pulchrè &
rationabiliter Dominus ſic aſſeruit, vitam
eſſe poſt corpora, vt ſimul aſſereret eſſe re-
ſurrectionem corporū. Conceſſo nanque,
quod neceſſariò concedi oportebat, di-
xiſſe Deum:

xiſſe Deum: Ego ſum Deus Abrahã, Deus Iſaac, & Deus Iacob (Pentateuchũ quippe Sadducæi ſuſcipiebãt) ſimulque aſſumpta hac ſententia, quę refelli non poteſt, non eſt deus mortuorũ, ſed viuorũ, cóclu ſio ſequebatur, eſſe reſurrectionẽ mortuorũ. Quia ſicut incóueniẽs, imò & impium eſt, dicere deũ mortuorũ, ſic nihilominꝰ abſurdũ eſt & impiũ, dicere Deũ ſemiuiuorũ ſiue deũ ſemimortuorum, ꝙ conſequitur, ſi à viuẽtibus animabus corpora non reſurgunt.

De capitulo propheta Oſee: Et locutus ſum (ait Dominus) ſuper prophetas, & in manu prophetarũ aſsimilatus ſum, quomodo ſancta trinitas in iſtis patribus aſsimilata fuerit, in Abrahã Deus pater, in Iſaac Deus filius, in ſupplantatiõe Iacob, deus ſpiritus S.

CAPVT V.

Laudare non ſufficimus viros tã glorioſos, ſecũdu fidem parentes noſtros Abrahã, Iſaac, & Iacob, quib. tam multã facit gloriam trinitas Deus, vt ſub nominib. eorum, nomen ſuũ deſignari dignaretur, pater, & filius, & ſpiritus S. Quod nomen manifeſtè nondũ portare poterat mũdus. Reuera tres iſti ſunt prophetę de quib. maximè in Oſee dixerit idẽ deus: Et locutus ſũ ſuper ꝓphetas, & ego viſionẽ multiplicaui, & in manu ꝓphetarũ aſsimilatus ſum. [Oſee 12.] Dicendũ ergo quãuis breuiter quomodo vel quib. rebus geſtis in manu prophetę Abrahã, deus pater: & in manu ꝓphetę Iſaac, deus filiꝰ: & in manu ꝓphetę Iacob, cooperante matre Rebecca, deus ſpiritus S. aſsimilatus ſit, Abrahã pater excelſus, Abrahã pater multarũ, ſubauditur gentiũ, interpretatur. [Abraham Deum patrem ſignificat.] Et quis pater veraciter excelſus, niſi Deus pater dñi noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarũ (vt ait Apoſto.) & deus totius cõſolationis? [2. Cor. 1.] Et quis veraciter pater multarum gentium, niſi idẽ deus per gratiã, pater omniũ noſtrum ex quacũq; gente credentiũ? Hic antiq̃ ſibi cõiũxit eccleſiã. Etenim eccleſia ſecundũ fidem, ab initio vſq; ad natiuitatẽ dñi noſtri Ieſu Chriſti ſecundum carnẽ cõiunx eius extitit, & hunc filiũ virgo fidelis ex ſpiritu S. conceptũ illi peperit, lõge ante promiſſum diu expectatũ. Nonne huic ſimile fuit, ꝙ Abraham ex ſterili coniuge Sara, diu expectatũ vnigenitũ Iſaac in ſenectute ſuſcepit? [Hebr 7.] [Iſaac Deũ filiũ præſignauit.] Deniq; in Sara quod nomen interpretatur Princeps, rectè intelligitur fides, cuius principatus ante Deum magnus eſt. Et in ancilla Agar, quod interpretatur aduena, intelligitur lex, quę prius in ſeruitute generauit, & nihil ad perfectũ adduxit, quã naſceretur ſecundũ carnem Dei filius ex libertate fidei. [Gen. 21.] Iſaac riſus interpretatur, & quis talis riſus, vt eſt Dñs Ieſus Chriſtus dei filius? [Luc. 1.] In natiuitate, & ante natiuitatem illius Iſaac, in nouiſsima ꝓmiſſione, riſerunt ambo parentes eius, amplius autem mater, quæ nato illo dixit: Riſum mihi fecit Deus, quicunque audierit corridebit mihi: Nonne illud ſimile eſt huic, quod nato Dei filio ex vtero virginis, mater ſuperna Hieruſalem riſit. Riſit enim, id eſt, cantauit gloriam Dei in excelſis, & cantando gaudium ſuum, gaudiũ noſtrum, riſum magnum hominibus bonę voluntatis euangelizauit. Huic proprio filio ſuo Deus non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, & ex abundanti eſt aſtruere. [Rom. 8.] Notum quippe eſt omnibus, quod per iſtum aſsimilatus fuerit in eo, quod Abraham illum ſuum vnigenitum Deo iuſſus in holocauſtũ obtulit. [Gen. 22.] Iacob ſupplantator interpretatur. [Iacob Deũ ſpiritum S. præfigurauit.] Et quis ita ſupplantator vt eſt ſpiritus ſanctus? Nec enim indiciens eſt Deo ſupplantationis verbum, præſertim cùm in Pſalmo ſcriptum eſt: Exurge Domine, præueni eum, & ſupplanta eum, ſubauditur populum Iudaicum, vt auferatur eis, & alijs detur, nõ ſolùm illud, quod per ſimilitudinem timuerunt, dicendo: Et venient Romani, & tollent noſtrum locũ & gentem, verumetiam ea, quæ illorum præcipua ſunt, adoptio filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio, & obſequiũ, & promiſſa. [Ioan. 11.] [Rom. 9.]

Item de conſilio Rebeccæ, quod ille ad vtilem ſuſcepit effectum, quam rectè intelligimus in eo aſsimilatam eſſe ſpiritus ſancti gratiam, & de veſtibus valdè bonis, quibus illum induit, & de verſiculo Pſalmi: Elegit nobis hæreditatem ſuam, ſpeciem Iacob, quem dilexit.

CAPVT VI.

Igitur in conſilio Rebeccæ, quod dedit filio ſuo Iacob, & ille ad vtilem ſuſcepit effectum, aſsimilatum eſſe rectè intelligimus ſpiritum ſanctum. [Melior exercitatio Iacob quàm Eſau.] Ipſa nanque Rebecca in illo facto gratiam ſpiritus ſancti ſignificat. In duobus filijs eius, quorum alter Eſau factus eſt (ait ſcriptura) vir gnarus venandi, & homo agricola. Alter verò Iacob, vir ſimplex, & habitabat in tabernaculis. Iſaac amabat Eſau, eò quòd de venationibus eius veſceretur, & Rebecca diligebat Iacob. Exemplum ſiue experimentum verax fuit Apoſtolo, vt diceret ſcribens ad Timotheum: Exerce teipſum ad pietatem, nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt: pietas autem ad omnia vtilis eſt, promiſsionem habens vitæ quæ nunc eſt, & futuræ. [1. Tim. 4.] Corporali namque exercitatiõe ſeipſum exercebat Eſau, & hęc illi ſicut ad modicũ fuit vtilis, vt magno eiulatu flẽti tandẽ diceret Iſaac: In pinguedine terrę, & in rore cæli deſuper erit benedictio tua. [Gen. 27.] Quib. verbis promiſsionẽ

vtiq; accepit ſolius vitæ quæ nunc eſt. Porrò, pietas in qua Iacob ſeipſum exercebat ad omnia vtilis fuit, promiſsionem habẽs vitæ quæ nũc eſt in his verbis: Det tibi deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini & olei. Promiſsionem autem vitæ futuræ in his quæ ſequuntur. Et ſeruient tibi populi, & adorent te tribus. Eſto Dominus fratrũ tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ. Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus, & q bene dixerit tibi, benedictiõibus repleatur. Tali namque benedictione Chriſtus qui eſt vita æterna, náſciturus promittebatur de ſemine eius. Quod vel quale fuit illud con ſilium Rebeccæ cum Iacob, in quo ſupra diximus aſsimilatum fuiſſe ſpiritum ſanctum. Nunc ergo acquieſce fili mi conſilijs meis, &c. vſque, & veſtibus Eſau valdè bonis quas apud ſe habebat domi, Induit eum. Veſtes illæ valdè bonæ, veſtes erant ſacerdotales, quas ideò ſcriptura veſtes dixit Eſau, quia primogenitus erat, ſed Rebecca illum tali functione dignum non eſſe ſciebat. Secundum myſterium, veſtes cũ quibus benedici oportebat filium dignũ, ſunt illa chariſmata ſpiritus ſancti, quæ ante cõmemorauimus ex Epiſtola Pauli Apoſtoli, ſermo ſapientiæ, ſermo ſcientiæ, fides, gratia ſanitatum, operatio virtutum. Prophetia, diſcretio ſpirituum, genera linguarũ, interpretatio ſermonum. Veſtes huiuſmodi habebat & habet apud ſe domi, ſecundum ſimilitudinem Rebeccæ, gratia ſpiritus S. Quomodo apud ſe domi? vtiq; in poteſtate dandi ſiue diuidendi, ſicut ꝓpinus ait idem Apoſt. Hæc autem omnia operatur vnus atq; idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Et primum quidẽ chariſmata hæc diuiſit, prout voluit, electioni illius populi Iſraelitici: deinde verò & electioni gentiũ, facta commutatione ſecũdum ſimilitudinem illorum geminorum, ſicut & in Pſal. ſcriptum eſt: Elegit nobis hæreditatem ſuam, ſpeciem Iacob quẽ dilexit. Hæc enim dicens, mittit nos ad noſtram hiſtoriam. Quia ſicut Eſau, qui prior natu erat, à deo reꝓbatus eſt, & Iacob dilectus, ſic Iſraeliticus populus, qui prius quadam familiaritate Deo acceptabilis erat, poſtmodũ eſt reiect⁹, gentes verò quæ nullam eius cognitionem in primis habuerunt, eius benedictionibus meruerunt vel receperunt, hoc eſt, quod dicit ſpeciem Iacob, id eſt, ſecundum ſimilitudinem Iacob quem dilexit. Eſau autem (ait ipſe Malachia) odio habui.

Veſtes bonæ, quas induit Iacob chariſmata ſũt ſpiritus ſancti.

1. Cor. 2.

Eſau Iudaicũ populum, Iacob gentes præſignat.

Pſal. 46.

Mala. 1.

De chariſmatibus ſpiritus ſancti, per illas veſtes bonas figuratis, & de myſtica caligine oculorum Iſaac benedicentis, & de eo quod dixit Moyſes: Aut dimitte eis hanc noxã, aut dele me de libro tuo quẽ ſcripſiſti.

CAPVT VII.

CVm illis veſtibus valdè bonis, conſilio Rebeccæ matris ingreſſus eſt Iacob ad patrem Iſaac, iam non videntem, vt acciperet benedictionem. Neq; enim propter illas veſtes benedictionẽ hæreditate poſsideret, niſi etiã introgreſſus ad patrẽ (ſicut iam dictum eſt) non videntem, verba benedictionis ex ipſius ore accepiſſet. Similiter cũ ſupradictis ſancti ſpiritus chariſmatib. omnis vir ſimplex habitans in tabernaculis, omnis vir fidelis ſpem habens in verbo promiſsionis, qualium ex optimis vnus erat Moyſes, qui hanc ipſam ſcripturam myſticam ſcripſit, ingreſſus eſt ingreſſu fidei, cui omnia præſentia ſunt, ad Chriſtum dei filium, quaſi non videntem, id eſt, in cruce morientem, vbi lumina regia, lumina riſum & gaudium ſecundum nomen Iſaac, diligentib. ſe inſinuantia, caligine mortis obſcurata fuerunt, vt acciperet remiſsionẽ peccatorum. Neque enim per chariſmata illa talem benedictionem, ſcilicet peccatorum remiſsionem quiſquam accipere potuiſſet, niſi hic noſter Iſaac, clauſis in morte oculis, iam dediſſet. Hoc ſciens idẽ Moyſes fideliſsimus in tota domo eius taliter locutus eſt: Aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti. Idem: Præcipis vt educam populũ iſtũ, & non inducas mihi quẽ miſſur⁹ es mecũ, pręſertim cũ dixeris: Noui te ex nomine, & inueniſti gratiã corã me. Ac deinceps: Si nõ tu ipſe ꝓcedas, ne educas nos de loco iſto. De iſto capitulo (vt verbis loquar Apoſt.) grãdis nobis ſermo, & interpretabilis ad dicendũ, quoniã (ꝙ in plurib. verũ eſt) imbecilles, ait, facti eſtis ad audiẽdum. Paruuli enim sũt hodieq; ꝙ plurimi, quia nondũ cognouerunt illa cognitione, quę perfectorũ eſt, gratiã Dñi noſtri Ieſu chriſti. Interrogem⁹ ergo fideliſsimũ Moyſen. Quis eſt ſermo iſte quẽ tu locutus es. Aut dimitte eis hanc noxã, aut dele me de libro tuo quem ſcripſiſti? Cùm hic percũctatus fueris, puta ꝙ tibi reſpõdeat verbis huiuſcemodi, verbis viri eiuſdẽ fidei, verbis fidelis Dauid: Afflict⁹ ſum & humiliatus ſum nimis, rugiebã à gemitu cordis mei. Statimq; cõuerſus ad Dñm: Domine (inquit) ante te omne deſiderium meũ, & gemitus meus à te nõ eſt abſcõditus. Hoc denique; dixiſſe cõgruit nõ ſoli Dauid, verũetiã omnibus ſanctis. Omniũ quippe deſiderium erat vnũ deſideriũ gemituoſum, naſci Chriſtum, venire ſaluatorem Dei filiũ, ad dandam benedictionem, ad dandum ſpiritum ſanctum in remiſsionem peccatorum, hoc erat illud deſiderium. Hinc idem Iacob ad filium ſuum Ioſeph: Benedictiones (inquit) patris tui conforta-

Accipere benedictionẽ qui ſunt digni.

Num. 12.

Exod. 32.

Exod. 33.

Oratio Moyſi pro paſsione Chriſti in remiſsionẽ peccatorũ.

Hebr. 5.

Deſideriũ antiquorũ patrũ pro Chriſto.

tę ſunt benedictionibus patrum eius, donec veniret deſiderium collium æternorum. Rugiens igitur Moyſes à gemitu cordis ſui ſecundũ hoc deſideriũ: Aut dimitte, inquit, eis, hanc noxam, aut dele me de libro tuo quem ſcripſiſti. Quid eſt dicere? ſi non dimiſeris, ſi propter peccatum eorũ promiſsionẽ tuã implere deſieris, vt deletis illis, non veniat ſemen ꝙ Abrahæ promiſiſti, vnũ eſt ac ſi deleas, & planè conſequitur, vt deleas me de libro tuo quẽ ſcripſiſti. Nullus enim niſi ille venerit ſaluari poterit, proinde ſi non tu ipſe præcedas, ne educas nos de loco iſto. Quo enim nobis intrare in terram aliquã, niſi ex populo iſto ſecundum promiſsionem tuam naſcatur, qui nos inducat in vitam æternam.

Gen. 49.

Itẽ de chariſmatib. ſpiritus S. & quod benedictio, qua noſter Iſaac nos benedixit, gratia ſit ſpiritus ſancti, ex ipſo procedentis, & contra Monothelitas de myſterio illo mirabili, quod Iſaac non ei, cui ipſe voluit, ſed ei benedixit quem Rebecca mater benedictum eſſe maluit.

CAPVT VIII.

Fidei eminentia inter chariſmata ſpiritus ſancti.

Omnium chariſmatum iam ſupra dictorum optima eſt odorifera fides, & hęc maximè iuuit, maximè prouexit omnes, quos ſpiritus ſanctus ſecundum iam dictã ſimilitudinem Rebeccæ donis ſuis, tanquã veſtib. valdè bonis, induere dignatus eſt, quem ſcriptura taliter commendauit, vt diceret: ſtatimq; vt ſenſit veſtimeutorum eius fragrantiam, benedicens ait: Eccè odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus, myſterium magis placet, ſcilicet ſacramentũ fidei, quia ipſa eſt quæ ſuauiorẽ inter omnia chariſmata ſpiritus S. reddere ſolet noſtro ſancto Iſaac filio Dei, vt viſcera ſna continere non poſsit, quin abũdantiam effundat tantæ, tamque neceſſariæ benedictionis, tantæ gratiæ ſpiritus S. quæ eſt remiſsio peccatorũ, quæ de ipſo procedit. Factumque myſterio mirabili, vt benediceret ei, cui ipſe voluit, ſed ei quem Rebecca mater benedictũ eſſe maluit. Nónne myſterinm in hoc fuit Euangelicæ ſiue catholicæ veritatis, qua in vno eodemque Domino noſtro Ieſu Chriſto, ſicut duas naturas ſiue ſubſtantias, ita duas voluntates, duas prædicamus operationes, alteram diuinitatis, alteram humanitatis? Hoc enim fidei ratio ſapit, & multa ſunt experimenta in verbis ipſius Domini noſtri. Exempli gratia. Cùm ſecundũ voluntatẽ humanitatis dixiſſet: Nunc anima mea turbata eſt, & quid dicam: Pater ſaluifica me ex hora hac, protinus ſecundũ voluntatem diuinitatis ſibimet obulans dixit: ſed propterea veni in horam hanc, vt non ſaluificer ex ea, ſed mortẽ patiar. Pater clarifica tuum nomen. Similiter ſecundum voluntatem humanitatis videns ciuitatem, fleuit ſuper illam: voluiſſet enim illam ſaluam fieri, vnde dixit: Hieruſalem Hieruſalem: quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti. Secũdũ verò voluntatem diuinitatis, facta de reſtibus funiculo, omnes de templo eiecit, dicto quoque exprimens, quid facto ſignificaret: Amen dico vobis, ait, quia auferetur à vobis regnũ Dei, & dabitur genti faciẽti fructus eius. Multa hic dici poterãt cõtra errorẽ Eutychetis, ſiue Monothelitarum hæreſim, ſed nos, quia ꝓpoſito tenemur, meminiſſe contenti duarum in Chriſto voluntatum ſiue operationum, pro ſimilitudine Iſaac, quia non illi cui voluit, ſed illi cui noluit benedixit, cœpta proſequamur.

Duæ voluntates et operationes in Chriſto contra Monothelitas.

Ioan. 12.

Matth. 23.

Matth. 23.

Matth. 21.

De operatione virtutum, quæ magna eſt inter chariſmata ſpiritus S quod ſecundum illam dictum ſit: Et nõ ſurrexit Propheta vltra in Iſrael, quem noſſet Dominus facie ad faciem, & quod virtutes operari, hoc fuerit indicare nomen Adonai.

CAPVT IX.

De operatione virtutum, quæ gratia magna eſt in diuiſionibus gratiarum ſpiritus ſancti, ſuperius loqui cœpimus, ſimul memores illius dicti. Ego Dominus qui apparui Abraham, Iſaac, & Iacob, in Deo omnipotente, & nomen Adonai non indicaui eis. Poſt illa quæ hinc iam diximus adhuc dicere ſupereſt, quia ſecundũ gratiam iſtam meritò magnificus habetur Moyſes, ita vt de illo ſcriptura dicat: Et nõ ſurrexit ꝓpheta vltra in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem. Sequitur enim: In omnibus ſignis atque portentis, quæ miſit per eum vt faceret in terra Aegypti Pharaoni, & omnibus ſeruis eius, vniuerſæque terræ illius, & cunctam manum robuſtam, mgnaq; mirabilia, quæ fecit Moyſes coram vniuerſo Iſrael. Secundum ergo gratiam iſtam, ſcilicet ſecundũ operationem virtutum, & non ſecundum omnimodam ſpiritus ſancti gratiam dictũ hoc intelligi oportet: Et non ſurrexit propheta vltra in Iſrael, ſicut Moyſes. Alioqui repugnans eſſe videbitur vel illi ſententię, quam de vno dixit Dominus: Amen dico vobis, non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptiſta. Proinde notandum quod non ita ſcriptum eſt: Et non ſurrexit vltra propheta tantus vt Moyſes, ſed ſicut Moyſes. determinata etiam qualitate ſiue modo ſurrectionis, quo ille ſurrexit, dicendo in omnibus ſignis atque portentis. Nam reuera ſecundum hunc modum nec ipſe Ioannes, nec alius quiſquam ſurrexit ſic vt MOYSES.

Exod. 6.

Deut. 14.

Quomodo Ioan. Bap. non fuit ſicut Moyſes.

Matth. 11.

De quo videlicet Ioanne, ſic in Euangelio ſcriptum eſt: Et multi venerunt ad Ieſum *Ioan. 10.* & dicebant. Quia Ioannes quidem ſignum *Deut. 18.* fecit nullum. Omnia auté quæ dixit Ioannes de hoc, vera erant. Fortè dicit aliquis: Quid agis de magno propheta Domino noſtro Ieſu Chriſto? Nónne ſaltem ille propheta ſurrexit in Iſrael ſicut Moyſes? Nonne de illo ſic dixit & ſcripſit Moyſes? Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dñs Deus tuus? Ad hæc, inquam, nimirum ſi de magnitudine quæritur, ſicut veraciter plus quã Iona, & *Matth. 12.* plus quam Salomon hic, ita & plus quam Moyſes. Veruntamen apud curioſos homines, non hic ſicut Moyſes. Vnde cũ multa mira faceret, cùm etiam de paucis panibus multa millia ſatiaſſet, & diceret eis: Hoc eſt opus Dei vt credatis in eum quem ille *Ioan 6.* miſit. Dixerunt ei: Quod ergo tu facis ſignum, vt videamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres noſtri mãducauerunt manna in deſerto. Denique quicquid feciſſet, aut facere vellet, non eſſet eis ſicut Moyſes, niſi eorum & curioſos oculos eiuſmodi miraculis paſceret, & otioſos ventres *Quomodo Chriſtus fuit ſicut Moyſes.* ſemper cibo impleret. Itaque quod dixerat Moyſes: Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dñs Deus tuus, pro veritate naturæ humanę dictũ, rectè intelligitur, quia futurũ erat, & reuera ſic factum eſt, vt filius Dei ſecundum hanc fieret ſicut Moyſes, id eſt, verus homo, ſicut in Iob ſcriptum eſt, & nos meminimus longè ſuperius, ſi fuerit pro eo angelus, loquens vnum de ſimilib. Nam in cæteris lõgè hic plus quã Moyſes. Et de chariſmatibus ſpiritus ſancti cœptũ ſermonem peragamus, multa bona, ſecundum omnes eiuſdem ſpiritus ſancti opera- *Iob. 33.* tiones, ſiue miniſtrationes operatus eſt, excepto quod genera linguarũ ore proprio non exercuit, quã ſpiritus ſancti gratiam, poſtmodum Apoſtolus ſuis dedit, & inſuper remiſsionem peccatorum, per eundem ſpiritum ſanctum ſolus operatus eſt.

Itẽ de illa gratia ſpiritus ſancti, quæ eſt operatio virtutum, quomodo illam malefici coram Pharaone æmulati ſunt, & non valentes ſubſiſtere, dixerunt: Digitus Dei eſt hic.

CAPVT X.

Aemulator miraculorum ſpiritus mendacij. PRæclaram ſpiritus ſancti gratiam, ſcilicet operationem virtutum, qua Moyſes in veritate magnus fuit, æmulator núc vſque ſpiritus mendacij, ſicutiam tunc coram Pharaone æmulatus eſt quoadusque potuit, ſicut ſcriptum eſt: Dum enim proieciſſet virgam, & verſa eſſet in colubrum. Et iterum: Cùm percuſsiſſet virga aquam fluminis, & verſa eſſet in ſanguiné, ac: Cũ tertio extendiſſet manum ſuper aquas Aegypti, & aſcendiſſent ranæ, & operuiſſent terram, fecerunt malefici per incantationes ſuas ſimiliter, ſed erat mendacium in viſu, quia non erat veritas in ſenſu. Quan- *Exod. 7 8.* do ventũ eſt ad cyniphes, vt percuſſo puluere terræ, eſſent cyniphes tam in hominibus, quàm in iumentis, non ſolùm importunæ viſu, verumetiam mordaciter mole- *Cõfeſſio dæmonũ de digito & filio Dei.* ſtæ in ſenſu, non potuerunt ſtare malefici, & dixerunt: Digitus Dei eſt hic. Vnde miramur, quod efficaciã iſtã ſpiritus ſancti, ſcilicet operationem virtutum, ſcierunt homines eiuſmodi nominare digitũ dei, ſicut & illud miramur, vnde ſcierit Nabuchodonoſor nominare filium Dei. Dixit enim: Eccè ego video viros quatuor ſolutos, & ambulãtes in medio ignis, & ſpecies quarti ſimilis filio Dei: Sicut illic: Operãtibus magis illis, hãc potẽtiã digiti dei. ſ. operationẽ virtutũ, æmulatus eſt ſpiritus mendacij, ita & maximè in illo iniquo æmula- *2. Theſſ. 2.* bitur, cuius eſt aduentus, ait Apoſtolus ſecundum operationẽ Sathanæ in omni virtute & ſignis & prodigijs mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis, his qui pereunt, eò quòd charitatem veritatis non receperũt, vt ſalui fierẽt, & ideò mittet illis Deus operationem erroris, vt credant *Rom. 1.* mendacio, & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Niſi enim Pharaõi illi ſimiles fuiſſent, & (vt verbis vtar eiuſdem Apoſtoli) niſi veritatem Dei in iniuſtitia detinuiſſent, quia quod notum eſt, dei, manifeſtũ eſt illis. Niſi inquam propoſitum haberẽt penetraret domos, & captiuas ducere mulierculas, id eſt, animas miſeras oneratas *Tim. 3.* peccatis ſecundum ſimilitudinẽ illius Pharaonis, cui propoſitum fuit dñm neſcire, & Iſraelem non dimittere, nõ mitteret eis, nõ permitteret ad eos venire Dñs ſpiritũ mendacij, homines mendaces, reſiſtentes digito Dei, contra dicentes quoad poſſunt ſancto ſpiritui ſimiles magis illis, vnde & protinus dicit: Quemadmodum autem Iãnes & Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & hi reſiſtunt veritati. Et quid tandem: inſipientia, inquit, eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit.

De trina benedictione nominis Domini, quam Dominus peracto tabernaculo mandauit Moyſi, dicens: Sic benedicetis filijs Iſrael, & de eo quod ait: Inuocabunt nomen meum ſuper filios Iſrael, & ego benedicam eis.

CAPVT XI.

POſt exitum Iſrael de Aegypto, pera- *Num. 6.* cto tabernaculo, & pſcripta lege cære- *Benedictio filiorum Iſrael ſub nomine trinitatis.* moniarum, locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Loquere ad Aaron, & ad filios eius: Sic benedicetis filijs Iſrael, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te: Oſten-

te:Oſtendat Dominus faciem ſuam tibi,&
miſereatur tui. Conuertat dominus vultũ
ſuum ad te,& det tibi pacem. Inuocabunt'
nomen meum ſuper filios Iſrael,& ego be
nedicam eis. Hic quoque abſcondit Moy-
ſes faciem ſuam, & poſitum habet velamẽ
ſuper eam, ſed in Chriſto (ait Apoſtolus)
idipſum velamẽ euacuatur. Quomodo in
ipſo Chriſto euacuatur? Eũtes(inquit)do
cete omnes gentes, baptizantes eos in no-
mine patris,& filij, & ſpiritus ſancti. Quid
nam eſt præeunte doctrina baptizare gen-
tes,niſi benedicere filios Iſrael. Denique
ex quacunque gente,ſiue natione in Chri-
ſtum credentes, propter hoc ipſum,quia
2.Cor 3. credunt,ipſi ſunt filij Iſrael,ſicut & filij A-
brahæ. Ergo tertio hic repetitum nomen
Matth.28 Domini in verbo benedictionis, incredu-
lo quidem Iudæo partim velatum eſt,quia
Iudæis ve- non ſic diſtinctum ſiue expreſſum eſt: Be-
lamẽ habet nedicat tibi Dominus pater, oſtendat tibi
Moyſes. faciem ſuam Dominus filius, cõuertat vul
tum ſuum ad te Dominus ſpiritus ſanctus.
Neq; enim intẽdere potuiſſent filij Iſrael
in faciem Moyſi, ſic expreſſa gloria vultus
eius,ſed(vt iam dictum eſt) in Chriſto re-
Exod 34. uelatur. Filij nanque Aaron ſummi ſacer-
dotis, Apoſtoli & ſacerdotes ſunt magni
2.Cor.3. pontificis, qui penetrauit cælos Ieſu Chri-
ſti,Ipſorum eſt benedicere ſub trino nomi
Hebr.4. ne Domini, id eſt, baptizare in nomine pa
tris,& filij, & ſpiritus ſancti, ſic tamen vt
1.Cor.1. ſciant ſe non datores, ſed miniſtros eſſe,
benedictionis. Hoc eſt quod protinus di-
1.Cor. 3. cit:Inuocabunt nomen meum ſuper filios
Iſrael,& ego benedicam eis. Quapropter
prouidus Apoſtolus ſcribens ad Corin-
thios dicit: Nunquid Paulus pro vobis crũ
cifixus eſt,aut in nomine Pauli baptizati e-
ſtis? Item cùm dicit quis, ego quidem ſum
Pauli,alius ego Apollo,alius verò ego Cæ
phæ, nónne homines eſtis? Quid igitur eſt
Apollo? Quid verò Paulus? Miniſtri eius
cui crediditis, & vnicuique ſicut dñs' de-
dit. Ego plantaui, Apollo rigauit,ſed deus
incrementum dedit. Itaque neque qui plã
tat eſt aliquid,neque qui rigat, ſed qui in-
crementum dat Deus. Nimirum hoc ſæpe-
re hæc authoritas veritatis exigit, qua di-
cit. Inuocabunt nomen meum ſuper filios
Iſrael,& ego benedicam eis.

De benedictione qua benedixit Iacob Ioſeph filio ſuo ſub trina inuocatione ſancti nominis, Deus in cuius cõſpectu ambulauerunt patres mei, Deus qui paſcit me ab adoleſcentia mea, Angelus qui eruit me de cunctis malis, & quod ille angelus perſona ſit filij.

CAPVT XII.

PEnè præterijt me, & retro relictus eſt
quidam locus agri huius, in quo the-
ſaurum hunc abſconditum eſſe iam ſæpe
diximus, id eſt,ſcripturæ huius ſacro ſan-
ctæ,in qua ſanctæ trinitatis myſterium mi
rabiliter & ſplendere & latere nunc vſq;
prædicamus,& in inuentione eius oppido
lætamur,dicentes cum Pſalmiſta: Lætabor
ego ſuper eloquia tua,ſicut qui inuenit ſpo
lia multa. Cum ægrotaret in Aegypto pa- *Gen.48.*
ter Iſrael,& hoc audito,ire perrexiſſet Io-
ſeph,aſſumptis duobus filijs ſuis, Manaſſe
& Ephraim, poſtmodum ita ſcriptum eſt:
Benedixitq́ue Ioſeph filio ſuo, & ait:deus,
in cuius conſpectu ambulauerunt patres
mei, Abraham,& Iſaac, Deus qui paſcit me
ab adoleſcentia mea, vſque in præſentem
diem, Angelus qui eruit me de cunctis ma-
lis benedicat pueris iſtis. Sic incipiens,be-
nedixit primum duos filios, Ioſeph,& de-
inde duodecim filios ſuos, ſingulos bene-
dictionibus proprijs. Semel dixit: Deus in
cuius conſpectu ambulauerunt patres mei,
& ſecundo: Deus qui paſcit me ab adole-
ſcentia mea, tertio autem: Angelus qui e-
ruit me de cunctis malis. Et quis eſt ille an
gelus,qui eruit eum de cunctis malis,niſi *Eſa.9.*
angelus magni conſilij, Deus Dei filius? I-
ſta namque perſona,ne dubites quod ſigni
ficetur nomine angeli qui eruit me,ait,de
cunctis malis,iſta, inquam,perſona in ini-
tio malorum cunctorum apparuit ei,quan
do fugiebat Eſau fratrem ſuum dicentem: *Gen.27.*
Venient dies luctus patris mei, vt occidam
Iacob fratrem meum. Quomodo illi appa
ruit? vel quibus ex iudicijs dinoſci poteſt, *Gen.28.*
quod hæc perſona,ſcilicet,filius Dei, fue-
rit qui illi apparuit? Ait ſcriptura: Cumq́;
veniſſet ad quendam locum, & vellet in
eo requieſcere poſt ſolis occubitum, tulit
de lapidibus qui iacebant, & ſupponens ca
piti ſuo, dormiuit in eodem loco, viditq́;
in ſomnis ſcalã ſuper terram, angelos quo-
que Dei aſcendentes & deſcendentes per
eam, & Dominum innixum ſcalæ dicentẽ
ſibi: Ego ſum dominus Deus Abraham pa
tris tui, & Deus Iſaac,&c. vſque: Et ero cu-
ſtos tuus quocunque perrexeris. Denique
magnum hic eſt filij Dei ſacramentum ſi *Scala Ia-*
ritè ſcalam agnoſcis,ſi quid ſit dominũ ſca *cob ingene*
læ innixum ritè perpendis. Siquidem ſal- *ratiõe chri*
uo morali intellectu, quo dicere poſſum', *ſti.*
ſcalam eſſe vitæ noſtræ profectum & ſcalæ
huius latera, noſtrum corpus & animam,
gradus autem eiuſdem ſcalæ, diuerſarum
eſſe aſcenſiones virtutum,ſaluo, inquam,
hoc morali intellectu, generatio domini
noſtri Ieſu Chriſti per ſcalam illam de-
bet intelligi, cuius quaſi duo latera ſunt
duo Patriarchæ magnæ ſcribente Euange-
liſta: Liber generationis Ieſu Chriſti, filij
Dauid,filij Abraham. Ad iſtos nanque pa- *Matth.1.*
tres deus eundem Chriſtum naſci de ſemi- *Gen.48.*
ne eorum cũ iuramento repromiſit. Quo-

modo ſupremo gradu ſcalæ Dominus innixus ſuit? Ita nimirum vt pupillus, id eſt, abſque patre ſecundũ carnem natus in hoc ſeculo, opus haberet adoptiuo patre, & nutritio Ioſeph. Igitur angelus qui eruit me, ait Iacob, de cunctis malis, Ipſe eſt Deus Dei filius, ac proinde quia taliter orauit, tertio Deum nominans, palã conſtat, quia ſanctam trinitatem inuocauit.

Quod oportuerit in illis antiquorum benedictionibus taceri relatiua nomina, quæ ſunt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, & ſermonem claudi, vt non ſic apertè benedicerent ſicut nunc benedicimus, vel baptizamus in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, & de eo quod ſcriptum eſt in Eſaia: Erit nobis viſio omnium, ſicut verba libri ſigillati.

CAPVT XIII.

Sermo de trinitate in veteri teſta. clauſus & ſignatus fuit. CVm igitur in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti baptizamur, ſiue benedicimur, non eſt hoc recens quod agitur, quia ſic ferè antiquo quoque tempore in lege, immò & ante legem benedicebantur, tacitis tantummodo pro temporis neceſsitate relatiuis nominibus, quæ ſunt pater, & filius, & ſpiritus ſanct*. Oportebat enim vt ſermo clauderetur, immò & ſignaretur. Hoc etenim quidam eorum, ſcilicet prophetarum, vt facerent, iuſſum ſibi fuiſſe teſtantur.
Eſa. 6. Eſaias cùm de iſto nomine dixiſſet: Et clamabant Seraphin, alter ad alterũ,
Ibidem. 7. & dicebant: Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominꝰ deus exercituũ. Et deinde de nomine naſcituri Emanuel, & de vocabulo eius: Accelera ſpolia detrahere, feſtina prædari: plura fuiſſet locutus, circa finem viſionis hoc ſibi iuſſum fuiſſe ſcribit: Liga teſtimoniũ, ſigna legem in diſcipulis meis: Daniel
Dan. 2. quoque poſt viſiones multas & maximas ſcribit hoc ſibi fuiſſe præceptum: Tu autẽ
Matt. 7. Daniel claude ſermones, & ſigna librum
Eſa. 29. vſque ad tempus ſtatutum: Et iterum: Vade Daniel, quia clauſi ſunt ſignatique ſermones vſque ad tempus præfinitũ. Et quaſi quæreret Daniel, vt quid ſunt hæc ſcripta, ſi debent eſſe clauſa & ſignata, dictum eſt ad eum: Pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia. Nunquid verò ſolis iſtis, & non etiam Moyſi & prophetis omnibus hoc intimatum fuit, expedire, vt ſub clauſura & ſignaculo loquerentur? Nam propter vel contra illos, qui verba ſacramentorum cæleſtium, non ſicut margaritas honorarent, ſed potius conculcarent, loquitur Eſaias, & pro ſeipſo & pro omnibus: Et erit vobis viſio omnium ſicut verba libri ſignati. Quem cũ dederint ſcienti literas, dicent: Lege illum, & reſpondebit: Non poſſum, ſignatus eſt enim, & cætera vſque, peribit enim ſapientia à ſapientibus eius, & intellectus prudentium eius abſcõdetur. Moyſes ergo hactenus de myſterio locutus ſanctæ trinitatis, rectè & oportunè ſermones clauſit, tãtummodo relatiua (ſicut iam dictũ eſt) ſupprimẽs nomina patris, & filij, & ſpiritus S. Nec verò ſolũmodo clauſit, verũ etiã ſignauit. Quomodo ſignauit.

De eo quod dictum eſt: Audi Iſrael: Dominus Deus tuus Deus vnus eſt, & de eo quod protinus ſubiũxit hæc tria: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, & quod dilectio trina ſit & vna: non tres dilectiones, ſed dilectio vna.

CAPVT XIIII.

AVdi, inquit, Iſrael: Dominus Deus *Deut. 6.*
tuus deus vnus eſt. Nónne hoc dictũ quaſi clauſi libri ſignaculum eſt ſcienti literas, ſcilicet Iudæo profitenti ſe ſcire legẽ & prophetas? Cùm enim librum hunc ingeris illi, vt legat lectionem hanc pluraliter ſonantem: Faciamus hominem ad ima-
ginem & ſimilitudinem noſtrã, & rogas eũ, *Gen. 1.*
vt trium perſonarum diſcretionẽ animaduertat, in verbis iſtis quæ protinus ſequuntur: Et creauit Deus hominem ad imaginẽ ſuam, ad imaginem Dei creauit illum maſculum & fœminã, creauit eos, benedixitque illis: cùm inquam, hæc & cætera, quorum aliqua iam peragrauimus, proponis illi ad legendum, ſiue ad intelligendum, dicit tibi: Non poſſum taliter legere librum, ſignatus eſt enim, habens ſignaculum hoc: Audi Iſrael, Dominus deus tuus, Deus vnus eſt. Tu autem vis vt legam deos tres: *Iudæi inexcuſabiles ſunt, quia non credunt in agnum qui librum aperuit.*
Hoc ne faciam vox iſta prohibet. Cùm hoc dicit, ſignatus eſt: ſignatus eſt liber, verum quidem ex parte dicit, quia ſic ſibi clauſus & ſignatus eſt. Veruntamen inexcuſabilis eſt: Non enim vidit, aut videre voluit agnum, quem vidit Ioannes, & nos per eandem vidimus fidem, librum aperientem, & ſignacula eius ſoluentem: Ille agnus ſolis credentibus, ſicut cætera ſacramenta, ita & illud intelligibile fecit, quod tres perſonę ſint, & nihilominus vnus Deus ſit. Hoc au- *Ioan. 10.*
diuit verus Iſrael, & hoc audit ſemper, quia *Ibidem 14.*
non eſt Deus extra Deum, non extra patrẽ *Ibidem 15.*
filius, neque extra filium pater, ſed ego & pater vnum ſumus ait filius, & ego in patre & pater in me eſt, & ſpiritus ſanctus quem filius mittit, & qui à patre procedit, nuſquã extra patrem & filium procedit, quia videlicet hęc vna ſubſtãtia trinitatis nequaquã circumſcripta eſt, aut localis, neque aliud quodlibet accidens in illam ſubſtantiam cadit, vt vel à ſemetipſa poſsit alterari, ſicut alteratur homo à ſemetipſo, verbi gratia, quondam infans, nunc autem puer aut iuuenis, dudum ſenex, nunc autem ſilicernius decrepitæ ætatis. Dicit aliquis: Vnde exemplum, quo Deus & trinitas in perſonis, & *Trinitas etiam in modo diligendi deuex primitur.*

Trinitas et iam in modo diligendi Deus exprimitur. nis, & vnitas in ſubſtãtia poſsit intelligi? Ad hæc, inquam, nimirum ex eo q̃ Moyſes protinus ſubiunxit, ſub velamine vultus ſui. Præmiſſo namque: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt, protinus ait. Diliges Dominnm deum tuum ex toto
Deut. 6. corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudiue tua. Et quidem litera iſta ſecũdum ſeptuaginta interpretes, ſicut & pleraque ſcripturæ verba variantur, quorum tranſlationem Apoſtoli & Euangeliſtæ in-
Luc. 10. terdum pro neceſsItate temporis aſſumpſerunt, vt teſtatur beatus Hieronymus. Et hinc reor apud Lucam Euangeliſtam ſcripta eſſe quatuor hæc: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus virib. tuis, & ex tota mente tua. Nam ſecnndum Hebraicã veritatem tantummodo tria ſunt hæc: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Hinc igitur exemplum cape ô dilector trinitatis, cultor & amator vnius Dei. Nónne & dilectio ex toto corde tuo, & dilectio ex tota anima tua, & dilectio ex tota fortitudine tua, dilectio eſt trina & vna? Sic deus tuus Iſrael, trinus in perſonis, vnus eſt in ſubſtantia. Sicut non tres dilectiones, ſed vna, ſic non tres dij, ſed vnus.

Quod tres ſint operationes vnius dilectionis, quas protinus Moyſes ſubordinauit, & quod prima operatio reſpiciens ad id quod dixerat: Diliges ex toto corde tuo, ſic incipit: Eruntq́; verba hæc in corde tuo, & quod hæc operatio vita ſit contemplatiua.

CAPVT XV.

SEquamur hanc literam, & intendamus diligentius præſenti loco in faciẽ Moyſi glorioſam. Mox enim vbi dixit: Audi Iſrael, Dominus deus tuus, Deus vnus eſt, protinus adiũxit, hoc quod iam diximus, Diliges dominum deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua: ſic volens intelligi tres perſonas vnius Dei, ſicut tres ſunt operationes vnius dilectionis. Sequamur ergo, quia verè hic eſt gaudium fidei, ſicut gaudium hominis pro inuentione theſauri abſconditi. Singulas quippe operationes trinæ dilectionis cótinuò ſubordinauit, vt intelligas quia non inaniter Iſraelem ad audiendum
Prima dilectionis operatio. Inuitauit, quod dominus deus tuus, Deus vnus ſit. Hæc denique ſequitur prima dilectionis operatio, reſpIciens ad id quod di-
Deut. 6. xerat: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo. Eruntq́ue verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiẽs atque conſurgens, & ligabis ea quaſi ſignũ in manu tua, eruntq́ue & mouebuntur inter oculos tuos, ſcribeſq́ue ea in limine & oſtijs domus tuæ, & cætera vſque: Caue di- *Vita cõtemplatiua.*
ligenter ne obliuiſcaris dominnm, qui eduxit te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis. Nónne in verbis iſtis ſplendida facies Moyſi, illam intendit operationem dile- *Luc. 10.*
ctionis, quam Iſrael Dei vitam contemplatiuam nominare conſueuit? In illa namq́; hoc agitur quod hic dictum eſt, diliges do- *Pſal. 85.*
minum deum tuum ex toto corde tuo, dũ in corde eius ſunt verba dei, dum mediatur & narrat ea ſpiritualibus filijs ſuis, non ſolicitus & turbatus erga plurima, ſed ſedẽs in domo ſua, & ambulans in itinere, id eſt, gaudens in ſecreta ſciẽtia ſua, & de virtute in virtutem proficiens, recta intentione dormiens illa dormitione, de qua dicit in Cant. anima illa, quæ in omnibus requiẽ quæſiuit. Ego dormio & cor meũ vigilat, & de qua Chriſtus in Euangelio. Maria *Luc. 10.*
(inquit) optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Si quando dilectus dominus Deus, quẽ taliter diligit ex toto corde ſuo, vocem ſuam dederit, & pulſauerit ad oſtium dormientis dicens: Aperi mihi ſo- *Cant. 5.*
ror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, & illa ſurrexit vt aperiat ei, id eſt, prædicando doceat aliquos, vt per fidẽ introeat, & ſit in illis, manuſq́ue illius ſimul ſtillent myrrhã, & digiti eius ſint pleni myrrha probatiſsima. Hoc nimirum eſt facere quod dictum eſt: Dormiens atq; cõ- *Deut. 6.*
ſurgens meditaberis ea, & ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, id eſt, rectè viuendi præbebis exempla, dum verbis bonis firmiter cohærebunt, bona opera tua. Qnod ſi etiam longa & aſsidua meditatione exercitatus eo vſque profecerit iſte Iſrael, vt verba diuina non ſolùm legendo & loquẽdo, ſed inſuper ſcribendo tractare poſsit atque explanare ad vtilitatem commiſſæ ſibi Eccleſiæ: hoc nimirum eſt facere id q̃ ſequitur. Eruntq́ue & mouebuntur inter oculos tuos, ſcribeſq́ue ea in limine & o- *Cõtemplatiua vita debentur ſumptus ex domib. regum, &c.*
ſtijs domus tuę. Huic operationi dilectionis, huic vitæ contemplatiuæ debẽtur ſumptus honorifici, de domibus regum, de regionib. gentiũ, vt vacet agere diẽ feſtum, & ſanctum tenere otium, & tunc maximè In illis qui in hac pfeſsione ſunt, nauandũ eſt, vt non obliuiſcantur, immò diligenter obſeruẽt propoſitum ſuum. Hoc eſt quod huic Iſraeli continuò dicitur. Cumq́ue introduxerit te dominus deus tuus in terrã, pro qna iurauit patribns tuis Abraham, Iſaac, & Iacob, & dederit tibi ciuitates magnas & optimas, quas nõ ædificaſti, domos plenas cunctarum quas non extruxiſti, ciſternas quas non fodiſti, vineta & oliueta quæ non plantaſti, & comederis & ſaturatus fue-

tus fueris,caue diligenter,ne obliuiſcaris
Dominum qui eduxit te de terra Aegypti,
de domo ſeruitutis. Eſt enim ſub velami-
ne literæ ſenſus myſticus. Cùm iam per fi-
dem intraueris per terram viuentium, ad
aquam prima introductio eſt ſacrarum in
telligẽtia ſcripturarum,& propter hoc de-
derit tibi dominus Deus regiones gentiũ,
& poſſederis labores populorum,vt cuſto
Pſal. 104. dias iuſtificationes eius,& legẽ eius requi-
ras,caue ne ingratus ſis, caue (inquam) ne
cum iuſtitiæ ſumptibus, quos tibi dedit
Deus,peccato militare velis.

Secunda dilectionis operatio reſpiciens ad id quod dixerat: & ex tota anima tua, ipſa eſt vita actiua, quã ſic tradere incipit: Dominũ Deũ tuum timebis,& illi ſoli ſeruies, ac per nomen eius iurabis.

CAPVT XVI.

Deut. 6. SEquitur continuò ſecunda dilectionis
Secunda operatio,reſpiciens ad id quod dixerat,
dilectionis & ex tota anima tua dominum Deum tuũ
operatio. timebls, & ipſi ſoli ſeruies, ac per nomen
illius iurabis.Non ibitis poſt deos alienos
cunctarum gẽtium, quæ in circuitu veſtro
ſunt, quoniam Deus æmulator Dominus
Deus tuus in medio tui,ne quando iraſca-
tur ſuror domini Dei tui contra te,& auſe
rat te de ſuperficie terræ, & cætera vſque,
præcepitque nobis dominus Deus noſter,
vt faciamus omnia legitima hæc, & timea-
mus dñm Deũ noſtrum,& benè ſit nobis
cunctis diebus vitæ noſtræ,ſicut eſt hodie.
Vita actiua. Nonne in verbis iſtis ſplendida (vt ſupra
dictum eſt) facies Moyſi illam intendit o-
perationem dilectionis,quã Iſrael Dei vi-
tam actiuam nominare cõſueuit. In ea nã-
que hoc agitur quod dictum eſt: Diliges
dominum Deum tuum ex tota anima tua,
dum non vadit poſt deos alienos cuncta-
rum gentium: quod peccatum eſt anima-
rum adulterantium, ſed dominum deum
ſuum tanquam virum vnicum & legitimũ
timet, & ipſi ſoli liberali ſeruitio ſeruiuit,
1. Ioan. 4. quia timor eius non pœnalis eſt, quem per
Pſal. 18. fecta charitas,ait Ioannes Apoſtolus, foras
mittit,ſed eſt timor religioſus ac venerabi
lis,timor ſanctus,vt Pſalmiſta canit,perma
nens in ſeculum ſeculi. Proinde quod nũc
dicit dominum deum tuum timebis, tan-
quam repetitionem ſuperioris dicti, quo
dixerat:Diliges dominum deum tuum,cõ
uenienter accipis. Sicut enim in eo quod
dictum eſt:Initium ſapientiæ timor domi-
ni,timorem à ſapientia non ſeiungit:imò
ſapientiæ coniungit,tanquam initium cõ-
ſummationi cuiuſque rei. ſic & in iſto dũ
poſt illud dictum: Diliges dominum Deũ
tuum,ſubiungit: dominum deum tuum ti
mebis,non à dilectione ſermo recedit,ſed
dilectionis initium ſiue fundamentum po
nit.Aliàs autem & veræ animæ Deum tan- *Pſal. 110.*
quam virum diligenti vtile eſt, timere pœ
nam ſiue vindictam adulterij, quippe v-
bi præmiſſo, non ibitis poſt deos alienos,
continuò ſubiungit: Quomiam Deus æmu
lator dominus deus tuus, in medio tui, ne
quando iraſcatur ſuror domini Dei tui cõ
tra te,& auferat te de ſuperficie terræ. Cæ
tera quæ ſequuntur, non tentabis dominũ
deum tuum,ſicut tentaſti in loco tentatio
nis,ac deinde cùm interrogauerit te filius *Deut. 6.*
tuus cras,dicens:quid ſibi volunt teſtimo-
nia hæc & cæremonię atque iudicia, quæ
præcepit nobis dominus deus noſter,dices
ei:ſerui eramus Pharaonis in Aegypto,e-
duxitq; nos dominus de Aegypto in ma-
nu forti. Hæc,inquam, & ſequentia con-
grua ſunt inſtrumenta diligentis animę,tã
quam caſtæ matris ſamilias, quã nõ deceat
curioſitas & vagatio oculorum,ſed pudor
& reuerentia circa intentabilem virum, &
ſolicitudo circa domus ſuæ cuſtodiam, &
diſciplina caſtitatis in ædificatione filiorũ.
Hæc operatio dilectionis,dignitate quidẽ
ſecunda, cæterùm ordine prima eſt,vitam
exercens actiuam, illa autem ſupra dicta,
dignitate prima,ordine ſecunda eſt, vitam
componens contemplatiuam. Non enim
poſt profeſsionem contemplatiuę deſcen
dimus ad actiuam, ſed poſt exercitationẽ
actiuę, aſcendimus ad contemplatiuam.
Huic operationi ſi quid excedit, dum ſo-
licita eſt,& turbatur erga plurima, quinq;
enim ſenſibus corporis extracta laborat,
debetur miſericordia, propter hoc ipſum,
quod benè ſatagens circa frequèns miniſte
rium , eſurientem pauit, ſitienti potum
dedit,hoſpitem collegit,nudum operuit, *Luc. 10.*
infirmum viſitauit, ad eum qui in carcere
erat,venit. Pulchrè ergo ſpem ſuam inti-
mans filijs ſuis,dicit in fine ſermonis:Erit- *Matth. 15.*
que memor noſtri miſericors Dominus
deus noſter, ſi cuſtodiemus & fecerimus
omnia præcepta eius, ſicut mãdauit nobis.

Tertia dilectionis operatio reſpiciens ad id, quod dixerat,& ex tota fortitudine tua, eſt aras ſubuertere, confringere ſtatuas,& hæc operatio martyrum corona eſt,ſed modo diſsimili, quia non pugnauerunt gladio materiali.

CAPVT XVII.

SEquitur operatio dilectionis tertia,re- *Deut. 7.*
ſpiciens ad id quod dixerat: Et ex tota *Tertia dile*
fortitudine tua. Cùm(inquit) introduxe- *ctionis ope*
rit te dominus Deus tuus in terram quam *ratio.*
poſſeſſurus ingredieris, tradideritque gen
tes multas, percuties eas vſq; ad internitio-
nem. Non inibis cum eis fœdus, nec miſe-
reberis earum,neque ſociabis cum eis con
iugia. Quin potius hæc facietis eis. Aras
eorum ſubuertite, confringite ſtatuas,lu-
coſq; cõcidite, & ſculptilia cõburite,quia
populus

populns ſanctus es Domino Deo tuo, &c. vſque, dabitq́; eos dominus Deus tuus in conſpectu tuo & interficiet illos, donec penitus deleantur. Tradet reges eorũ in manus tuas, & diſperdes nomina eorum ſub cælo, nullusq́ue poterit reſiſtere tibi, donec conteras eos. Sculptilia eorum igni cõbures. Non concupiſces aurnm & argentũ, de quibus facta ſunt, neque aſſumes ex eis tibi quicquam, ne oſtendas, propterea quia abominatio eſt domini Dei tui, nec inferes quicquam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, ſicut & illud eſt: Nónne in verbis iſtis ſplendida facies Moyſi illã intendit operationẽ dilectionis, in qua ex tota fortitudine ſua decertauerunt, & ante aduentum Chriſti veteres ſancti, ſcilicet, iudices inclyti, reges glorioſi, prophetæ ſplendidi, quorum in hoc certamine Helias notiſſimus extitit, memorabilesq́; Machabæi, & poſt aduentum Chriſti ſancti Apoſtoli, ac tam multi martyres glorioſi? Iſti nanque omnes, ſicut ex toto corde ſuo, & ex tota anima ſua, ita & ex tota fortitudine ſua dominum Deum ſuum diligentes, hæc fecerunt: Aras gentium ſubuerterunt, ſtatuas confregerunt, Incos ſucciderunt, ſculptilia combuſſerunt, & ſicut ibidẽ dictum eſt inter cætera, quæ cuncta hic præſcribere nimis longum fuiſſet, deuorabis omnes populos quós dominus Deus tuus daturus eſt tibi, deuorauerunt populos multos per orbem terrarum, ad deuorandum miſſi, ſed deuoratione diſſimili. Veteres nanque ſancti deuorauerunt ore gladij materialis: noui autem deuorauerunt ore gladij ſpiritualis. Siquidem alia fuit temporis illius, & alia eſt ratio temporis iſtius, de qua vtrorumque temporum diſſimilitudine ſecundum cauſas patiendi & agendi, plenius egimus in opere quód ſcripſimus d,- victoria verbi Dei. Huic operationi cum corona iuſtitiæ debetur ſedes quoque iudlcij, & authoritas iudicandi, ſicut ſcriptum eſt: Iudicabunt ſancti nationes, & dominabuntur populis. Pulchrè ergo verba iſta tali fine compleuit. Quaſi ſpurcitiam deteſtaberis, & velut inquinamentum, ac ſordes abominationi habebis, qula anathema eſt. Quidnam eſt hoc, niſi ac ſi diceret, iudicabis ſiue condemnabis? Quod quidem nunc faciunt partim, vbi videntur ipſi condemnati & plerique mortificati: facient autem vniuerſaliter in die iudicij, palam ipſi iudices conſpecti ſuper omnem ſpurcitiam, & omne inquinamentũ & omnes ſordes abominationis, vt abijciãt eas in locum immundum, in profundum inferni.

Fortitudo prophetarũ Apoſtolorũ et martyrũ, pro Deo cõtra idola.

Sancti nationes iudicabunt.

Sap. 3.

Quod ſecundum ſimilitudinem harum trium operationum vnius dilectionis, debeamus iuuari ad intelligentiam, quod pater, & filius, & ſpiritus ſanctus tres perſonæ & vnus Deus ſit.

CAPVT XVIII.

SPectabilem (vt arbitror) imaginem habemus hic, per quam nobis imperſpicabilem ſpeculari & ex parte cognoſcere valeamus, ſplendorem ſolis æterni. Eccè enim tres operationes dilectionis, nec tamẽ tres dilectiones, ſed vna dilectio eſt. Et eccè tria ſpiramenta hominls, anima & cor, & vtrorumque fortitudo, nec tamen tres ſpiritus vnius hominis, ſed vnus ſpiritus eſt. Sic Dei tui (ô Iſrael) tres porſonæ ſunt, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus: nec tamen tres dij, ſed vnus eſt Deus. Nónne aliud agit anima, & aliud cor ſiue mens humana? Anima qnippe totum corpus viuificat, & cuncta corporis officia per quinque ſenſus diſpenſat: cor autem ſiue mens in conſpectu animæ eſt, & cũ ea graditur, ac præſcribit ei cuncta quæ faciat vtilia. Sic quodammodo Deus pater viuens in ſemetipſo vita eſt ſempiterna: filius autem ſiue verbum ipſius in ipſo eſt, & in ipſo erat, prouidens vt faceret cuncta valdè bona, ita vt dicat ipſum verbum, ipſa ſapientia: Quandó præparabat cælos aderam, quando certa lege & gyro vallabat abyſſos, quando æthera firmabat ſurſum, & liberabat fontes aquarum, quando circundabat mari terminum ſuum, & legẽ ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos, quando appendebat fundamenta terræ, cum eó earum, cuncta componens. Penè ſic de anima architecti, qui baſilicam iſtam ſiue munitionem illam ædificauit, loquatur cor ſiue mens ipſius, quando præcogitabat menſuras longitudinis, latitudinis, & altitudinis ædificij huius, quando certa lege numerorum diſtinguebat columnas & intercolumnia, ſiue turres & interturria eius, quando elegebat lapides quadratos ſiue quadrandos, quos in fundamento poneret, cum ea earum cuncta componens. Neque enim aliter iſta præcogitaret, niſi cor ſiue mens cum ea eſſet, id eſt, niſi animal rationalis ſiue artificioſa exiſteret. Sed quid multa? Memento (ait) quidam, quod ignores opus eius, de quo cecinerunt viri: Omnes homines vident eum, & vnuſquiſque intuetur procul. Eccè Deus magnus vincens ſcientiam noſtrã, numerus annorum eius inæſtimabilis. Si opus eius, id eſt, ſeipſum ignorat homo: factus enim eſt ad imaginem Dei, & idcircò dicitnr quaſi proprium opus eius, quantò magis ipſum ignorat? Non enim ipſum, ſed de ipſo cecinerunt viri, ſcilicet, Moyſes iſte & cæteri ſancti, qui maximè habuerunt ſcientiam Dei, hinc quidam illorum dicit: Quis vidit eum, & enarrauit, & quis magnificauit eum, ſicut eſt ab initio? Procul vident

Similitudo trinitatis in opere dilectionis.

Pater & filius in diuinis ſicut anima & mens eius in homine.

Prou. 8.

Iob. 36.

vident omnes, procul intuetur vnuſquiſ-
Eccl. 43. que, procul(inquam)id eſt, per ſpeculum
& in ænigmate. Vt autem videat facie ad fa
ciem, præſentis temporis non eſt, ſed in fu-
turo ſpes iſta repoſita eſt.

Quod filius Dei, & procendens ex eo ſpiritus ſanctus, in eo aſsimilatus ſit quod dixit Dominus Moyſi: Congrega mihi ſeptuaginta viros, & auferam de ſpiritu tuo, tradamq; eis.

CAPVT XIX.

1. Cor. 13. LAtius ſecundum lectionem præſcriptã
tractare poterat de gloria, ſeu clarita-
te vultus Moyſi, ſiue apertione libri quon
dam ſignati, ſed nos tui nominis ô trinitas
Deus, in iſto loco theſaurum inueniſſe cõ-
tenti, quod eſt noſtri propoſiti, recorde-
mur & illud de gloria eiuſdẽ Moyſi, quod
Hebr. 11. pertinet ad proceſsionem ſpiritus ſancti.
Quomodo in Moyſe aſsimilata eſt trinitas. Diximus nanque ſuperius, in quo prophe-
tis & patriarchis quorum non confundi-
tur vocari Deus, ſcilicet, in Abrahã, Iſaac,
& Iacob, trinus & vnus Deus aſsimilatus
fuerit, nunc ſecundum hoc myſterium ſpi
ritus ſancti, promptũ eſt dicere, qualiter in
manu Moyſi quoq; aſsimilatus ſit. Creſcẽte
gloria Moyſi, creuit & inuidia populi in
tantum quod Moyſi intolleranda res viſa
eſt, & ait ad Dominum: Cur afflixiſti ſer-
uum tuum? Quare non inuenio gratiam co
ram te? & cur impoſuiſti pondus vniuerſi
populi huius ſuper me, &c. vſque, ſi nau-
tem aliter tibi videtur, obſecro vt interfi-
Num. 11. cias me, & inueniam gratiam in oculis tuis,
Moyſes exemplar omnis prælatorum. ne tantis affliciar malis. Operæpretium eſt
adnimaduertere quod dicimus, quia Moy
ſes exemplum omnium prælatorum, qui
benè præſunt, nimiam à ſubditis inuidiam
patiebatur, ita vt videretur ai tormenti
huius importabile pondus, quia cùm eſſet
mitiſsimus ſuper omnes homines qui mo
rabantur in terra, blaſphemabatur à detra
hentibus & murmurantibus, tanquam ho-
mo elatus & gloriæ nimis auidus, in tantũ,
vt nec frater ipſius Aaron, nec ſoror Ma-
ria pepercerint illi ab huiuſmodi iniuria.
Num. 12. Dixerunt enim: Num per ſolum Moyſen
locutus eſt Dominus? Nónne & nobis locu
tus eſt ſimiliter? Ex verbis ipſius dicentis
ad Dominum: Sin autem aliter tibi vide-
tur, obſecro te vt interficias me, & inueniã
gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar ma
lis, promptum eſt agnoſci, quanta doloris
tempeſtas in corde eius fuerit. Et dixit
Num 11. Dominus ad Moyſen. Congrega mihi ſe-
LXX. viris datum de ſpiritu Moyſi. ptuaginta viros de ſeniorib. Iſrael, quos tu
noſti, quod ſenes populi ſint, ac magiſtri, &
duces eos ad oſtiũ tabernaculi fœderis, &
facies ibi ſtare tecum, vt deſcendam & lo-
quar tibi, & auferam de ſpiritu tuo, tradã-
que eis, vt ſuſtentent tecum onus populi,
& non tu ſolus graueris. Venit igitur Moy
ſes, & narrauit populo verba Domini cõ
gregans lxx. viros de ſenioribus Iſrael,
quos ſtare fecit circa tabernaculum. De-
ſcenditq; Dominus per nubem, & locutus
eſt ad eum: Auferens de ſpiritu, qui erat in
Moyſe, & dans ſeptuaginta viris. Cumque
requieuiſſet in eis ſpiritus prophetarunt,
nec vltra ceſſarunt. Mira pietas Dei, mi-
ra benignitas Moyſi. Quo enim alio modo *Moyſi benignitas erga populum.*
melius ſatis populo facere potuit, quate-
nus non videretur velle ſolus gloriari?
Sed & hoc purũ viſum eſt ei, quod ſeptua-
ginta viros gloriæ ſuæ particeps habere me
ruit, niſi etiam omnem populum optaret
ſimiliter poſſe in Domino gloriari. Cùm e-
nim currens puer, nũciaſſet ei, dicens: Hel
dad, & Medad prophetant in caſtris, ſta-
tim Ioſue filius Num miniſter Moyſi, & e-
lectus è plurib. diceret: Domine mi Moy
ſes prohibe eos, ad hæc ille: Quid(inquit)
æmularis pro me? Quis tribuat, vt omnis
populus prophetet, & det eis Dominus ſpi
ritum ſuum?

Quod partem gloriæ Moyſi, ſcilicet, prophetiam, illi ſeptuaginta viri acceperint, non etiam operationem virtutum ſicut Ioſue, de quo dixit Dominus: Et dabis ei partem gloriæ tuæ, & quod hoc intenderet, dicendo: Auferam de ſpiritu tuo.

CAPVT XX.

ANtequam huius rei geſtæ ingredia-
mur ſacramentum iuxta tenorẽ pro-
poſiti, quo glorificare propoſuimus, æquè *Auferam de ſpiritu tuo quomodo rectè intelligitur.*
de filio vt de patre procedentem ſpiritum
ſanctum, libet paulisper immorari hic in
ſenſu literali, quia Dominus taliter dixit:
Et auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis,
iterum ſcriptura dicit: Et locutus eſt ad eũ,
videlicet ad Moyſen, auferens de ſpiritu
qui erat in Moyſe, & dãs ſeptuaginta viris:
Quid enim? Non poterat illis dare ſpiritũ
ſuum, niſi diminueret ſpiritum Moyſi, id
eſt, ſpiritum quem dederat Moyſi: Hoc re-
ctè quæreres, ſi ita dixiſſet: Et auferã tibi.
Nunc autem abſolutè dixit. Et auferam, ꝙ
non eſt aliud, niſi ac ſi dixiſſet. Et accipiam
de ſpiritu tuo, tradamq; eis, id eſt, nõ quan
tum habes tu ex diuiſionibus gratiarum
ſpiritus ſancti, ſed partem aliquam gloriæ
tuæ dabo eis. Sic enim de nominatiſsimo
Ioſue poſtmodum ipſe dominus dicit. Et *Dabis Ioſue partem gloriæ tuæ.*
dabis ei, præcepta cunctis videntibus, &
partem gloriæ tuæ, vt audiat enim omnis
ſynagoga filiorum Iſrael. Et ita factum eſt.
Aquæ Iordanis diuiſæ ſunt, dicente Domi-
no ad Ioſue. Hodie incipiam exaltare te co *Num. 27.*
ram omni Iſrael, omniſque populus tran- *Ioſue. 3.*
ſiuit per arentem alueum, & hæc fuit pars *Exod. 14.*
gloriæ Moyſi, qui glorificatus eſt, eleuan-
do virgam ſuam, & diuidendo mare, vt gra
derentur filij Iſrael in medio mari per ſic-
cum?

cum? Pars(inquam) gloriæ ſuit. Nam in i-
Num. 27. ſta gloria,ſcilicet,in operatione tantæ vir-
Ioſue. 3. tutis,hoc plus ſecit Moyſes,ꝙ rurſum ex-
Exod. 14. tendit manum contra mare,reuerſæq́; ſunt aquæ,& operuerunt currus & equites cũ-ĉti exercitus Pharaonis, nec vnus quidem ſuperſuit ex eis. Cætera quoque ſi memores, veraciter dictũ animaduertes de Ioſue. Et dabis ei partem gloriæ tuæ. Non enim tantus ſuit in omnibus ſignis atque portẽtis,vt ſuit Moyſes,quæ fecit per eum
Num 11. Dominus,coram Pharaone & Aegyptijs,
Ignis habet ſimilitudinem ad dona ſpiritus ſancti. & coram vniuerſo Iſrael. Igitur quod dixit Dominus.Et auferã de ſpiritu tuo,& dabo lxx. viris, non aliter oportet intelligi, quã ac ſi dixiſſet, & dabo illis partem gloriæ tuæ,ſicut dixit de Ioſue.Pars enim gloriæ Moyſi prophetia ſuit, extra quã nihil gloriæ viros illos accepiſſe ſcriptura meminit,dicens.Cumq́; requieuiſſet in eis ſpiritus, prophetauerunt, nec vltra ceſſauerunt. Totum quod dicere molimur, per paruæ rei ſimilitudinẽ demonſtrare promptum eſt:Eccè ignis cũ ſit corpus, abſque ſui diminutione diuiditur, & abſq; ſui detrimento ſeſe diffundit, vt quantaſlibet inde partes auferamus. Sed nunquid ei, videlicet igni,magno ſiue exiguo,luminari ſeu grandi,ſeu paruo,quippiam auferimus,dũ luminaria plurima prout volumus,accendendo quaſi partes de vno auferimus? Nimirum quantaſlibet partes indiuiſus ignis, de quouis luminari,mutuati tamen luminis detrimenta non nouit. Sic de iſto Dominus dicere potuit. Auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis,ac ſi diceret, de pluribus gratijs tibi collatis, gratiam vnam gratiam propheticam impartiar illis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, ET PROCESSIONE SANCTI SPIRITVS. LIBER VI.

De eo quod in Michea ſcriptum eſt: Et ſuſcitabimus ſuper eum ſeptem paſtores,& octo primates homines. Qui paſtores, & qui ſint primates,& quid ſit eos ſuper Chriſtum ſuſcitari, & quod Moyſes ſit vnus de paſtoribus illis.

CAPVT I.

QVoties de gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſermonem facientes, ad memoriam reuocamus aliquid eorum, quæ magni patres & iudices Iſrael,
Mich. 5. in typũ eius geſſerũt,
Septem paſtores & patriarchæ. facimus vel facere cupimus illud, quod de ipſo per Micheã prophetam inter cæteri dictum eſt: Et ſuſcitabimus ſuper eum ſeptem paſtores, & octo primates homi-
Gen. 46. nes. Quinam ſunt vel ſuerunt ſeptem pa-
Exod. 3. ſtores,niſi Abraham, Iſaac, & Iacob, & Io-
Pſal. 77. ſeph, qui ad Pharaonem introducens fra-
Gen. 4. tres ſuos, hoc profiteri iuſsit. Viri paſtores ſumus, ſerui tui ab infantia noſtra, vſque in præſens,& nos & patres noſtri. Verum quippe dixerunt,quia patres eorum Abraham, Iſaac, & Iacob, & ipſe Ioſeph, cũ adhuc eſſet puer, curam habuerunt alendorum gregum. Abraham ergo & Iſaac, & Iacob, & Ioſeph. Iſte quoque Moyſes, quem Dominus de rubo vocauit, cùm paſceret oues Iethro ſoceri ſui, & Dauid, quẽ ſuſtulit Dñs de gregibus ouium, de poſt ſe tantes accepit eũ, nónne ſex paſtores ſunt? Quibus adde Abel, qui & ipſe primus ſuit paſtor ouiũ, & ſeptem paſtores ſunt. Porrò octo primates homines, octo ſunt præci- *Octo primates octo iudices præcipui in Iſrael.*
pui iudices, qui notis & memorabilibus prælijs vicerunt hoſtes, & de cæde vaſtantium liberauerunt Iſrael, videlicet Ioſue & Othoniel, Ahor & Barach, & Gedeon, Iephte, Samſon, & Samuel. Et quid eſt iſtos ſeptem paſtores, & octo primates homines ſuſcitare ſuper eũ, ſcilicet, rectorẽ ſummũque iudicem Iſrael, qui ex te egreſſus eſt ô Bethleẽ Iudæ: ſicut ibidẽ in eodem propheta præſcriptum eſt. Quid (inquã) eſt iſtos ſuſcitare ſuper eum, niſi demonſtrare quia typũ eius iſti prætulerunt, & ipſe in veritate cópleuit ea, quæ iſtis in figura contige- *1. Cor. 10.*
runt? Nũc igitur paſtorẽ Moyſen hoc modo ſuper eum ſuſcitemus, vt ſecundum ſacramentũ rei geſtæ quã ſcripſimus, fateamur id ꝙ verum, quod pium, ꝙ catholicũ eſt, quia ſicut de Deo patre, ita & de Deo, Dei filio procedit ſpiritus ſanctus.

Item de verbo ſuſcitationis, quoniam ſuſcitari dicitur id quod mortuum fuerat & reuiuiſcit.

CAPVT II.

NVſquam ſcriptura ſacra narrauit, de *Num. 11.*
aliquo paſtorum, ſiue primatum eiuſmodi, tale quid dictũ tale quid factũ eſt, vt hoc, ꝙ dictũ eſt à dño huic Moyſi. Et auferã de ſpiritu tuo, tradamq; eis, rurſumq; & locutus eſt ad eũ. Auferẽs de ſpiritu qui erat in Moyſe, & dans ſeptuaginta viris.

Ioan. 1. Eò magis hunc ſuſcitare cupimus ſuper eum, de quo ſecundum ſacti huius myſterium procedit ſpiritus ſanctus, de cuius plenitudine (ait Ioannes Baptiſta) nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia,
Suſcitabimus ſuper eum. quia lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Sed iam in primis non importunè ratio quæritur de verbo ſuſcitationis. Suſcitatur enim, vel ſuſcitari dicitur id quod mortuū erat, & reuiuiſcit. Num ergo quod taliter actum eſt in Moyſe, mortuum fuit. Planè mortuum, propter excellentem vitam, quæ eſt in gratia & veritate Domini noſtri
Exod. 34. *2. Cor. 3.* Ieſu Chriſti. Sicut enim dixit Apoſt. cùm loqueretur de illa literali claritate vultus Moyſi, quam videntes filij Iſrael timuerunt dixit. Nam nec glorificatum eſt, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam, id eſt, ad comparationem excellentis gloriæ, & de iſta ſpiritus Moyſi rectè dicas effuſione, quia nec dicendum eſt, quod fuerit viuum aut viuidum propter excellentem vitam, id eſt, comparatiuè excellentis vitæ. Rectè igitur dictum eſt, ſuſcitabimus, id eſt, quod in Moyſe factū minus vitæ & vtilitatis habuit, in Chriſto veram eſſe vitam monſtrabimus. Quare autem non dixit: Suſcitabimus in eo, ſed dicere maluit: Suſcitabimus ſuper eum? Nimirum propter minorationem eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti, quia non ſolùm minoratus eſt paulominus ab angelis,
Pſal. 8. verumetiam minor viſus eſt Moyſe, & omnibus prophetis. Longè ſupra formam illam, in qua ſuper terram viſus, & cum hominibus conuerſatus eſt, ſupra formam ſerui, in qua potuit etiam crucifigi, ſunt ea quæ teſtificamur de ipſo ſecundum ſcripturas veritatis, ſcripturas inprimis huius Moyſi. Quod ſciens ipſe, cùm de aduen-
Ioan. 6. tu ſpiritus ſancti loqueretur, dixit: Ille me
Ille de meo accipiet. clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Statimque ſubiunxit: Omnia quæ habet pater mea ſunt. Propter ea dixi: Qui de meo accipiet, & annunciabit vobis. Quidnam eſt quod ait: Omnia quæ habet pater, mea ſunt, niſi ac ſi diceret: omnes ſcripturæ quas vtique condidit pater per nuncios ſuos Moyſen & prophetas alios, in me tendunt? Cùm ergo ſpiritus veritatis faciet vos intelligere
Luc. 24. quippiam eorum quæ ſcripta ſunt de me, in lege & prophetis, & Pſalmis, hoc planè erit accipere de meo, & annunciare vobis, atque hoc agendo, ille me glorificabit, ſcilicet apud vos, & apud omnes qui credent ſermonibus veſtris, dum maiora ſentietis, quàm nunc de meipſo ſupra id quod nunc videtis in me, aut ex me auditis.

Quomodo ſuſcitatum fuerit ſuper Dominum Chriſtū hoc myſterium huius paſtoris, in eo quod ſeptuaginta viros vt de ſpiritu eius daretur eis, congregare iuſſus eſt ad oſtium tabernaculi fœderis.

CAPVT III.

IGitur Moyſes congregans ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael, quos nouerat ipſe, quod ſenes eſſent & magiſtri, ad hoc vt de ſpiritu ſuo daretur eis in miniſterio, ſignificat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui diſcipulos quos elegit, notos habens, quòd ſenes eſſent, id eſt, fidem haberent, in qua teſtimonium (ait Apoſtolus) conſecuti ſenes, id eſt, ſancti patres, idcircò congregauit, vt participes eos faceret ſpiritus ſui, qui in ipſo eſt, non ad menſuram ſicut in quolibet ſanctorum, ſed (ſicut ait Apoſtolus) quia in ipſo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter. Docet nos hoc columba illa, quæ baptizato eo viſa eſt deſcendens in eum, ſicut Lucas manifeſtius ſcribit, quia apertum eſt cælum, & deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie, ſicut columba in ipſum. Nimirum & illa corporalis ſpecies quiddam totum, integrum, atque indiuiduum, & iſtud Apoſtoli dictū: Quia in ipſo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter, hoc aſſerunt, quia ſpiritus ſanctus huic non ad menſuram datus eſt, ſed totus in ipſo eſt, totus in ipſo manet, cum omnibus donis ſuis, ſicut corporalis ſpecies columbæ tota in eum deſcendit cū omnibus membris ſuis, non quod tunc ſpiritus ſanctus in illo eſſet vel manere cœperit, ſed quod in eo eſſet, quod in eo maneret tali ſpecie demonſtrauit. Denique ſi de natura eius humana recogitet aliquis, certum eſt, quia manet in eo ſpiritus S. ab initio conceptionis quippe quem de ſpiritu ſancto virgo intemerata concepit. Si aūt de diuina natura ſermo ſit, ſtultū eſt ambigere vtrū in filio ſpiritus S. ſit, cū & pater, & filius, & ſpiritus S. vna ſubſtantia ſit, nullo loco ſeparabilis, nullis accidētibus permutabilis. Vbi iſte legiſlator & benedictionis dator, viros iſtos congregauit, vt de ſpiritu ſuo daret eis? Ad oſtium tabernaculi fœderis, & ibi ſtare ſecū fecit. Quod eſt oſtium tabernaculi, cœleſtis tabernaculi, nō manufacti? Non enim ignotū eſſe debet, aliud eſſe tabernaculum, quod fixit Deus non homo: Et aliud, quod iubente Deo, ſecundum exemplar illius fixit homo, iubente (inquam) & dicente Deo: Inſpice & fac ſecundum exemplar, quod tibi in mōte monſtratum eſt. Quod ergo eſt oſtium cæleſtis tabernaculi, niſi paſsio DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, in qua patefactum eſt latus eius lancea militis, vnde ſanguis & aqua profluxit? Non enim aliud nouimus oſtium, neque aliunde, niſi per fidem huius

Moyſes cōgregās lxx viros, typū Chriſti geſſit.

Habr. 11. *Coloſſ. 2.* *Luc. 3.*

Spiritus S. in Chriſto pleniſſimè.

Num. 11. *Exod. 25.*

Oſtium tabernaculi Chriſti latus eius lancea perforatum.

dem huius ſacramenti eſt nobis introitus, ſiue tranſitus in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei. Ad illud quidem oſtium omnes adducimur, omnes quicunque in Chriſto Ieſu baptizati ſu-
Rom 6. mus, nam in morte ipſius baptizati ſumus (ait Apoſtolus) & ibi ſpiritum ſanctum ac-
Ioan. 17. cepimus. Sed pulchrum eſt hic illos pri-
Luc. 22. mores viros attendere, quos tunc præſentialiter adduxit, dicens inter cætera. Subleuatis in cælū oculis, quos dediſti mihi cuſtodiui, & nemo perijt ex eis, niſi filius perditionis. Quomodo ſtare fecit eos ſecum? Vos eſtis (ait) qui permanſiſtis mecum, & ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum. Ita ſteterunt cū
Actor. 2. eo ad oſtium tabernaculi, non dico ſeptuaginta viri, immò viri iam centum & viginti, quādo deſcendit Dominus, & auferens de ſpiritu Chriſti, tradidit eis, quando factus eſt repentè de cælo ſonus tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, & apparuerunt illis diſpartitæ linguæ tanquam ignis.

De eo quod vſque ad illud patienter ſuſtinuerat Dominus, poſtquam autem tot homines acceperunt de ſpiritu Moyſi, murmurantem populum percutere cœpit, & in cuius rei figura iſtud contigerit.

CAPVT IIII.

MVltum ad rem pertinet cōſiderare, quæ vel qualia contigerunt populo illi, poſtquam acceperunt de ſpiritu Moyſi, & prophetauerunt, nec vltra ceſſauerūt illi ſeptuaginta viri. Iam antea tentauerūt Dominum multis vicibus, & malè locuti fuerant in ipſis beneficijs Dei, nec enim ſine murmuratione quicquam petierunt, ſic incipientes. Quid bibemus? Et iterum murmurantes dixerunt: Vtinam mortui eſſemus per manum Domini in terra Aegypti, quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panes in ſaturitate. Patienter ſuſtinuit eos Dominus murmurantes, & malè loquentes, cùm diceret Moyſes ad Dominum: Quid faciam populo huic? Adhuc pauxillulum, & lapidabit me. Tanta erat duritia ceruicis illorum, vt iam ſic timeret Moyſes, nec tamen Dominus aliqua illos per ſemetipſum plaga percuſsit, niſi quod Moyſes propter reatum vituli, quem fecit Aaron, vltro & iniuſſus præcepit filijs Leui, & occidit vnuſquiſque fratrem & amicum, & proximum ſuum, cecideruntque in illo die viginti tria millia. Verum illic Moyſes pro Domino zelatus eſt. Nos autem de eo nunc agimus, quod Dominus pro Moyſe iratus eſt. Hoc nuſquā vel dictum vel factum reperitur, antequam accepto de ſpiritu munere diuiſiuo prophetarent, tot homines, ſed ex tunc, quia non ceſſauit eorum murmuratio contra Moyſen, audiens dominus iratus eſt, ita vt ſororem eius in primis operiret, cadens lepra quaſi nix, & populum percuſſit furor domini plaga magna nimis: & omnes (inquit) homines qui viderunt maieſtatem meam, & ſigna quæ feci in Aegypto, & in ſolitudine, & tentauerunt me iā per decem vices, nec obedierunt voci meæ, non videbunt terram pro qua iuraui patribus eorum, nec quiſquam ex illis, qui detraxerunt mihi, intuebitur eam. Et ita factum eſt. Quoſdam ex illis terra deglutiuit, quoſdam ignis conſumpſit, quidam à ſerpentibus perierunt, & omnis illa generatio, quæ exierat de Aegypto à viginti annis & ſupra, præter Ioſue & Caleph filium Iephone, varijs cladibus conſumpta, & in deſerto proſtrata eſt. Quid hoc ſibi vult, quod nō ante ſed poſt diffuſionē ſpiritus Moyſi, tam terribile fuit ſupra illos iudicium ſiue ira Dei? Nam hæc omnia (inquit Apoſtolus) in figura contingebant illis, & proinde diligentius quærere debemus, quid per iſtam diſpenſationem temporis, præfiguratum fuerit.

Murmura & tentationes Iudaeorū contra Deum. — *Exod. 15.* — *Ibidem. 16.* — *Exod. 32.* — *Num. 12.* — *Num. 14.* — *Plaga Iudaeorum.* — *Num. 16.* — *Num. 21.* — *1. Cor. 10.*

De eo quod pharisæis dicentibus: Hic non eijcit dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum, reſpondit Dominus: Qui autem dixerit verbum contra ſpiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro, & quod illa res geſta in figura contigerit huius iudicij.

CAPVT V.

DVm quæſtioni ſiue capitulo huic in tendimus, ſimulque audimus Apoſtolum dicentem, nos autem ſenſum Chriſti habemus, ecce ſenſus eiuſdem Chriſti nobis dignanter occurrit in verbis iſtis, quę Phariſæis reſpondit, quia dixerunt: Hic non eijcit dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum. Et ſi ego (inquit) in Beelzebub eijcio dæmones, filij veſtri in quo eijciunt? Ideò ipſi iudices veſtri erunt. Pauciſque interpoſitis, ideo dico vobis, (ait) omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei. Qui aūt dixerit cōtra ſpiritum ſanctū, nō remittetur ei, neq; in hoc ſeculo, neque in futuro. In verbis iſtis ſenſus Chriſti nobis occurrit, dum præſcripto intendimus capitulo de cauſa Moyſi, cur non ante, ſed poſtquam de ſpiritu eius datum eſt, ſeptuaginta viris murmurantibus atque detrahentibus, Deus iratus eſt & nō pepercit, ſed ira eius aſcendit ſuper eos, & terribili-

1. Cor. 2. — *Matth. 12.* — *Peccata Iudaeorum in filium minus punita ſunt quàm peccata eorum,*

Poſt datum Apoſtolis ſpiritum S.

terribiliter modis diuerſis, ſicut ſupra dictum eſt, conſumpſit eos. Dicamus ergo: Quamdiu Dominus noſter Ieſus Criſtus ſolus videbatur ſuimet teſtis, quaſi iure videretur paruipendi à dicentibus: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum: quamuis econtra veraciter reſpondere poſſet: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum verum eſt, quia ſcio, vnde veni, & quo vado, tamdiu iſta patientia peccatum eorum remiſsibile eſſe iudicauit, dicens eis. Quicunque dixerit contra filiú hominis, remittetur ei. Poſſunt enim adhuc de ignorantia excuſari: idcircò cùm pateretur, dixit: Pater, ignoſce eis, non enim ſciunt quid faciunt. Vbi autem ſpiritus ſanctus ad teſtificandum venit, ſecundum quod ipſe promiſit, dicens: Cùm autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre ſpiritum veritatis, qui à patre procedit. Ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibebitis: iam extunc excuſationem non habuerunt de peccato ſuo, & hoc proſpiciens: Qui auté (inquit) dixerit contra ſpiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Et ita factum eſt. Non enim ante, ſed poſtquam ſpiritum ſanctum miſit diſcipulis ſuis, & illi qui fuerant homines ſine literis & idiotæ, cœperunt loqui varijs linguis magnalia Dei, & de ſcripturis, quæ vtique voces ſunt ſpiritus ſancti, proferre teſtimoniú Ieſu Chriſti filij Dei, iudicati ſunt æterno iudicio, vt non remitteretur eis, neque in hoc ſeculo, nec in futuro. Quin & in hoc ſeculo diſperirent vincentbus Romanis, & in futuro trahentibus animas ad torméta ſpiritibus malignis. Nimirum in figura gerendę huius rei contigit illis, qui afflixerunt, ſiue exacerbauerunt ſpiritum Moyſi, vt non ante, ſed poſtquam datum eſt de ſpiritu eius ſeptnaginta viris, iraſceretur in eos furor ſpiritus Domini, & deleret tot tamq́ue diuerſis modis omnem illam generationem, quæ exierat de terra Aegypti. In ſingulis quoque hominibus, id eſt, iudicium. Quamdiu enim per ignorantiam ſanæ doctrinæ contradicunt, ſuperna ſuſpenſa tenetur ſuper eos ſententia iudicij æterni, vbi autem ſcientes veritatem, per ſuperbiam contradicút veritati, exempli gratia, vt Arrius cæteriq́ue hæretici, ſiue hæreſiarchæ plurimi, extunc iudicantur eſſe blaſphemi, & verbum dicere contra ſpiritum ſanctum, & peccatum hoc non remittetur, neque in hoc ſeculo, neque in futuro.

Ioan. 8. Luc. 23. Ioan. 15. Matth. 12.

Figuræ eiuſmodi rerum præceſſit in Moyſe.

Hæretici peccant in ſpiritum S.

Quod ſeptimus paſtorum ſupra memoratum fuerit Dauid, & quod apud iſtum non ſolùm triplicatum nomen Dei ſicut apud Moyſen, verumetiam relatiua inueniantur expreſſa nomina trinitatis, quæ ſunt, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, & quod hic primus ſpiritum ſanctum nominauit, qui prius legebatur, ſpiritus Dei, ſiue ſpiritus Domini.

CAPVT VI.

SEptimus paſtorum ſupra memoratorum extitit Dauid, quem pauiſſe oues patris, & ſacra hiſtoria clariſsimè narrauit, & ipſemet canit verbis huiuſcemodi. Et elegit Dauid ſeruum ſuum, & ſuſtulit eum de gregibus ouium, de poſt fetantes accepit eum. Quum multi & magni doctores paſtorem iſtum modo ſupra dicto ſuſcitauerunt per eum, ſcilicet ſuper Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

1. Reg. 16. Pſal. 77.

Nos quoque poſtremi pro poſſe ſuſcitauimus hunc ſuper eum, cum in plerisque alijs, tum maximè in opere quod ſcripſimus ſuper duos libros regum, primum & ſecundum. Apud iſtum, quod noſtri propoſiti eſt, inuenimus manifeſtius expreſſum fidei noſtræ theſaurum ſanctæ trinitatis. Quomodo manifeſtius espreſſum? Nimirum non ſolùm, ſicut apud Moyſen triplicato ſubſtantiali nomine, quod eſt Deus. Exempli gratia, cùm dicit: Bendicat nos Deus, Deus noſter, & benedicat nos Deus, verumètiam expreſsis relatiuis nominibus, quæ ſunt Pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Ait enim in ipſo loquens ipſe Chriſtus: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ſubauditur, natura non adoptione. Sequitur enim: Ego hodie genui te. Quod dicit hodie, ſic intelligimus, ac ſi diceret in æternitate, in immutabilitate. Sicut enim illi eſt eſſe, & nó fuiſſe, aut futurum eſſe. Vnde & ad Moyſen dixit: Ego ſum qui ſum, & ad Iudæos: Antequam (inquit) Abraham fieret, ego ſum, ſic in genitura eius, neque heri, neq; cras admittit intellectus fidei noſtræ, ſed ſolnm hodie. Quod deinde ſequitur DOMINVM patrem adhuc dixiſſe: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Conſtat eſſe dictum pro humilitate naturæ noſtræ, quia ſecundum ſerui formam & illi congruit, & nobis neceſſarium fuit, patrem poſtulare, id eſt, pati pro noſtra ſalute. Nihil enim aliud intelligere volumus hic in verbo poſtulatióis, niſi obedientiam, cuius ſumma eſt ſacramentum ſiue ſacrificium ſacroſanctæ eius paſsionis. Itidem in Pſalmo cùm dicit idem pater, loquens in viſione ſanctis ſuis, quorum ſe vnum gratulabatur Dauid: Ipſe inuocabit me, pater, meus es tu, Deus meus, & ſuſceptor ſalutis meæ, & ego

Dauid manifeſtius de trinitate locutus eſt quàm Moyſes. Pſal. 66. Pſal. 2.

Exod. 3. Ioan. 8. Pſal. 2.

Filius primogenitus excelſus p̄ regib. terræ.

& ego primogenitum ponam illum, excelſum prę regibus terræ. Cùm (inquit) hæc dicit, & relatiua exprimit nomine patris, & filij, & vtramque exprimit naturam vnici filij. Nam ſecundum naturam diuinã, ipſe(ait) inuocabit me, pater meus es tu, & ſecundum naturam humanam Itidem ipſe

Pſal. 88.

Ioan. 20.

(ait) inuocabit me, Deus me⁹, & ſuſceptor ſalutis meæ es tu. Iuxta hũc ſenſum ait iſte primogenitus, iam excelſus præ regib. terræ factus. i. Iam à mortuis reſuſcitatus, iã ad dexterã maieſtatis in excelſis ęterna ſeſſione ſeſſurus. Aſcendo ad patrem meũ, &

Spiritũ S. Dauid primus nominauit.

patrẽ veſtrum, Deũ meum & deũ veſtrũ. Spiritum S. idem Dauid primus nominauit, dicens: Ne ꝓijcias me à facie tua, & ſpiritũ S. tuũ ne auferas à me. Nã eatenus ſcribebatur ſpiritus Dei, ſiue ſpiritus dñi. Hic autem ꝙ ſonorius eſt ſpiritum S. primus nominauit, de cuius dignitate vocabuli mẽ

Pſal. 50.

Actor. 4.

tionem iam fecimus in primò libello præſentis operis. Itaq; relatiua nomina ſanctæ trinitatis, quæ ſunt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, hic patẽter edixit, quæ ante ipſum nec Moyſes, nec alius ſic euidenter expreſsit.

De promiſsione quæ ad eum cum iuramento facta eſt. Semel iuraui in ſancto meo, &c. de trino nomine Domini ad eum cùm dicit: Requiem dabo tibi, prædicetque tibi Dominus, quod faciet tibi domum Dominus.

CAPVT VII.

AD iſtum repromiſsio facta eſt cũ iuramento, ſicut ad Abraham, beati ſeminis quod eſt Chriſtus, quod naſciturus

Pſal 88.

ęſſet de ſemine eius, vnde & cantans miſericordias domini, dixit ex ore ipſius domini: Semel iuraui in ſancto meo. Si Dauid mentiar. Semen eius in æternum manebit.

2. Reg. 7.

Vnde venerabiliter attendẽdum eſt, quia beata trinitas, quę ſeſe Abrahæ exhibuit in tribus angelis pro confirmatione promiſſionis, ſiue prò magnitudine & dignitate promiſsi, ipſa penè ſeſe expreſsit in tribus verbis ad Dauid, in promiſsione eiuſdem ſeminis, id eſt, Chriſti. Hæc dicit Dominus exercituum: Requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis, prędicetq; tibi Domin⁹, quod faciat domum tibi Dominus. In iſtis

Ibidem.

nanque verbis, in iſto initio tantæ promiſſionis, quod intelligitur ex ſubſequentibus, dum dicit: Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius, ipſe ædificabit domum nomini meo, & ſtabiliam thronum regni eius vſque in ſempiternũ, ego ero ei in patrẽ, & ipſe erit mihi in filium. In iſtis (inquam) verbis patenter ſe oſtendit per diſtinctionem perſonarum, vna diuinitas ſummæ, & indiuiduæ trinitatis. Quis enim, vel quæ perſona hæc dicit: Et requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis, niſi perſonã patris? Sequitur nanque & dicit poſtmodum: Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium. Ergo perſona illa, de qua dicit Dominus pater: Prædicetque tibi Dominus, ipſe eſt Dominus ſpiritus ſanctus, qui per os ſanctorum prophetarum prædixit, quemadmodum & Zacharias dicit: Sicut locutus eſt per os ſanctorum, qui à ſeculo ſunt prophetarum eius. Non de quo protinus ait: Quod faciat domum tibi Dominus, ipſa perſona eſt Dominus filius. Non tres domini, ſed vnus dominus. Quantum potuit vel debuit ſacra hæc ſcriptura, ſacramẽtum hoc & futuris ſeruauit, & illis qui tũc erant, dum ipſa conderetur, abſcondit hominibus, quia diſtinctionem trium perſonarum (ſicut iam aliàs diximus) portare non poterant, ſi eis palam prædicaretur.

Trinitas perſonarum in vna ſubſtãtia ex verbis Dauid agnoſcitur.

Luc. 6.

De eo quod vbi miſſus eſt Apoſtolis paracletus ſpiritus veritatis, imò & antequam appareret in linguis igneis (quod factũ eſt die Pentecoſtes) cùm aperuiſſet illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, prima teſtimonia Chriſti ſumpta fuęre de Pſalmis Dauid.

CAPVT VIII.

QVanta putas in iſto habet pater? Dixit enim filius, & nos ſupra meminimus: Cùm autem venerit Paracletus ſpiritus veritatis, ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Statimque ſubiunxit: Omnia quæ habet pater mea ſunt, propterea dixi: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Quanta ergo putas in iſto habet pater? Quanta de iſto accepit ſpiritus ſanctus, & annunciauit Apoſtolis, vt clarificaretur filius Dei? Delectat valdè, quia poſtq̃ aſcendit in cęlum Chriſt⁹ filius Dei, etiam antequam procederet ſpiritus ſanctus apparẽs in linguis igneis, primum quod protulit de iſto accepit, & Petro annunciauit vt diceret: Scriptum enim in libro Pſalmorum: Fiat habitatio eius deſerta, & non ſit qui habitet in ea, & epiſcopatum eius accipiat alter. Iam enim factum fuerat, quod Euangeliſta Ioannes narrauit, dicens: Hoc cùm dixiſſet, inſufflauit & dixit eis. Accipite ſpiritum ſanctum, quodque Lucas eiuſdem diei & eiuſdem veſperæ geſta ſcribens dixit inter cætera: Tunc aperuit illis ſenſum vt intelligerẽt ſcripturas. Vt aũt impleti ſunt dies Pẽtecoſtes, & ꝓcedẽs ſpirit⁹

Ioan. 6.

Teſtimonia de Chriſto ex pſalmo.

Actor. 1.

Pſal. 108.

Ioan. 20.

Luc. 24.

Actor. 2. ſanctus à throno maleſtatis, atque ſedit ſu-
Spiritus S. pra ſingulos eorum, tanquam ignis, appa-
datus Apo- ruerunt enim illis diſpartitæ linguæ, tan-
ſtolis in lin- quam ignis, & repleti ſunt omnes ſpiritu S.
guis igneis & cœperunt loqui varijs linguis, prout ſpi
ritus ſanctus dabat eloqui illis: vt (inquã)
hæc vox facta eſt, & hac voce facta, conue-
nit multitudo mente confuſa, nónne pri-
mum quod ſpiritus ſanctus per os Petri A-
poſtoli protulit de iſto accepit? Præmiſſo
nanq; teſtimonio prophetæ Iohelis, quod
non eſſent ebrij ſicut putabant illi, qui ir-
ridentes dicebant: quia muſto pleni ſunt
iſti, protinus data propoſitione de reſurre
ctione Domini noſtri Ieſu Chriſti, ratinnẽ
Pſal. 15. hanc intulit. Dauid enim dicit in eum. Pro
Pſal. 109. uidebam Dominum in cõſpectu meo ſem-
per, & cætera vſque: Non enim Dauid aſcẽ
dit in cælum, dicit autem ipſe. Dixit Domi
nus dño meo, ſede à dextris meis', donec
ponã inimicos tuos ſcabellũ ped ũ tuorũ.
Hoc, vt ſupra iam dictum eſt, valdè dele-
ctat, quod cùm dicere volumus, quia pa-
ter multa in iſto habet quæ ſilij ſunt, ſicut
& cætera omnia, omnes enim ſcripturæ in
filium tendunt, prima quæ ſpiritus ſanctus
ꝓtulit per os Petri Apoſtoli ipſo die quo
datus eſt, perpendimus, quia de Iſto acce-
pit, in quo Deus pater teſtimonia fidelia
quam plurima filio ſuo theſaurizauit.

Item de eo ꝙ ait: Ille ſpiritus me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis, & de illo verſu Pſalmi quarti: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, dediſti lætitiam in corde meo.

CAPVT IX.

HIc in Pſalmo quarto dicit. Signatũ
eſt ſuper nos lumen vultus tui Domi
ne, dediſti lætitiam in corde meo. Quia vi-
delicet, Pſalmus quartus hunc habens titu
lum, in finem Pſalmus Canticum Dauid, ſi
ritè conſideres, in illum diem ſpectat, quo
ſpiritus ſanctus (vt ſupra dictum eſt) proce
dens à throno ſiue maieſtate patris, & filij,
diſcipulos Chriſti ita lætificauit, vt mu-
ſto viderentur pleni, loquentes linguis, &
ſilere non valentes præ gaudio, quod ne-
mo ex tunc tollere potuit ab eis. Ad hoc
Quatuor primi pſalmi ſecundũ quatuor ſacramenta ſalutis. perſpicere iuuat ſenſum, ordinemq; Pſal-
morum præcedentium Pſalmi primi, ſecũ
di & tertij, ſimul & iſtius ſcilicet quarti.
Quia videlicet quatuor ſacramenta noſtrę
ſalutis (quorum in fide vita noſtra conſi-
ſtit) prædicant auri audienti, ſcilicet incar-
nationem, paſsionem, reſurrectionem, atq;
aſcenſionem Ieſu Chriſti filij Dei, ſimul-
q́ue lætitiam qua ſpiritus ſanctus, vt iam di
ctum eſt, in die Pentecoſtes diſcipulos eiuſ
dem Domini lætificauit. Hæc enim ô fili
de tuo ſpiritus ſanctus accepit, & annun-
ciauit nobis, vt poſsimus iam in iſta fronte,
ſiue veſtibulo gazophylacij patris tui, de-
monſtrare quatuor inſignia hæc tuæ nobi-
litatis, videlicet quod homo abſque pecca
to natus, cum hominibus conuerſatus fue-
ris, & quaſi peccatnr mortem ſis paſſus pro
pter obedientiam paternæ dilectionis, &
quod à ſomno mortis exurrexeris per vir
tutem diuinitatis, & quod in cælum aſcen-
deris, rediturus in die iudicij, & percuſſu-
rus impios, quia ſine cauſa aduerſati ſunt
tibi. Proinde ſupra ſcriptum quarti Pſalmi
verſiculum: Signatum eſt ſuper nos lumẽ
vultus tui domine, dediſti lætitiã in corde
meo, paululum differẽtes, à primo incipie-
mus hæc demonſtrare breuiter, vt perſpe-
cta fronte, ſiue veſtibulo ſanctuarij, quod
intus ampliſsimum eſt, dicat quicunq; ru-
dis, & ſimilis nnſtri ſpectatnr adeſt. O quã
ta pater hic habet, & quanta ſpiritus verita
tis hinc accipere poteſt, vt annunciet nobis
de his, quæ filio ſuo theſaurizauit pater,
quoniam in ingreſſu tam fulgidus, tamq;
ordinatus proſpectus ſacramentorum, in
vitam habemus, ornatus eſt.

Quod per intellectum Pſalmi primi, hoc de Chriſto nobis annunciet ſpiritus veritatis, quia & in hunc mundum ſine peccato venit originali, & in hoc mundo ſine peccato vixit actuali.

CAPVT X.

PRimus Pſalmus, prima vox Pſalterij di *Beatus vir*
cit. Beatus vir, qui non abijt in cõſilio *qui nõ &c.*
impiorum, & in via peccatorum non ſte- *hic eſt*
tit, & in cathedra peſtilentiæ nõ ſedit. Quis *Chriſtus ſo*
præter vnum talis aut tantus vir? Et quidẽ *lus.*
ſi de peccatis actualibus agitur, vt de ſan-
ctis interim taceam maximis atque nouiſ-
ſimis, quis dinumerare poſsit multitudi-
nem paruulnrum innocentium, qui non
abierunt in conſilio impiorũ, & in via pec
catorum non ſteterunt, & in cathedra pe-
ſtilentiæ nõ ſederunt? Sed ſi originale reco
gites peccatum, nullus omninò eſt præter
hunc vnum, nam in Adam (ait Apoſtolus)
omnes peccauerunt. Hic ergo eſt ille vir
verè beatus, cuius conceptio & natiuitas *Rom. 5.*
extitit ſecundum operationem ſpiritus S. *Luc. 1.*
quod pulchrè inſinuatur per hoc dictum: *Pſal. 1.*
Et erit tanquam lignum quod plantatum
eſt ſecus decurſus aquarũ. Pluraliter nãq;
decurſus aquarum diuiſiones intelligimꝰ
gratiarum ſpiritualium, quæ omnes ſimul
in iſtum deificum hominem, ſiue beatum
virum, ab ipſo conceptionis initio diffu-
ſæ ſunt. At in alio homines, quicunque il-
lo digni ſunt, nequaquam ſic vel tãta ple-
nitudine, ſed longè & incomparabiliter mi
nus donis diuiſiuis datæ ſiue diſtributæ
ſunt. Verum nos hac vice pedem retraha-
mus mentis de iſtarum profundo aquarũ.
Propoſuimus enim demonſtrare breuiter
in hoc Pſalmo ſacroſanctam Domini & dei
nnſtri

nostri Ieſu Christi humanitatẽ, quod abſque peccato fuerit tam originali quàm actuali, & hoc pficere nũc ſufficit ternis oppoſitionibus iſtis. Non abijt in conſilio impiorum, ſed in lege Domini voluntas eius. In via peccatorum non ſtetit, ſed in lege domini meditabitur die ac nocte. In cathedra peſtilentiæ nõ ſedit, ſed eſt vel erit tanquã lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Iam ergo duo oppoſita demonſtremus cõſilia, quorum iſti terni effectus valdè contrarij ſunt. Quod fuit cõſilium impiorum, in quo abijt, id eſt, à deo receſsit ille non beatus vir, ille verus Adã? Nimirum hoc, vt qui erat puluis præſumeret velle, vt eſſet ſicut Deus. Quod econtra conſilium piorum, in quo non abijt, id eſt, à Deo non receſsit iſte beatus vir, iſte nouus Adam? Nimirum, vt qui natura erat Deus, in puluerem noſtrum deſcendere dignaretur. Illud fuit conſilium ſpiritus diaboli: Iſtud autem conſilium ſpiritus Dei. Inde oppoſitiones iſtæ, quas diximus, ternæ ſunt: qua ille ſecundum conſilium illud abijt, & iſtius voluntas ſecundum cõſilium iſtud fuit in lege Domini: imò & ſic ut Apoſtolus dicit, ſub lege factus eſt, cùm eſſet Dominus legis. Ille in via peccatorũ ſtetit, malam quippe cogitationem tantæ ambitionis, opere demonſtrauit: iſte in lege Domini die ac nocte meditatus eſt, vt quod præfigurabatur per legales cæremonias, verbi gratia, agni & vituli, cæterorumq́ue huiuſmodi, in veritate ſuæ paſsionis implerẽt. Ille in cathedra peſtilentiæ ſedit, id eſt, peſtilentiam mortis vtriuſque, ſcilicet animæ & corporis, poſteris ſuis hæreditariam dereliquit: Iſte autem vt lignum fructiferum hunc fructum in tempore ſuo dedit, vt comedentes carnem & ſanguinem eius, ab illius cibi vetiti reati ſimus liberati.

Decurſus aquarũ diuiſiones ſunt gratiarum.

Gen. 3.

Galat. 4.

Ioan. 6.

Quod per intellectum Pſalmi ſecundi, hoc de Chriſto nobis annunciet ſpiritus veritatis, quia propter obediẽtiam paſſus ſit pro peccatis noſtris, ſcilicet obediendo patri dicenti: Poſtula à me, nimirum moriendo. Hoc enim fuit poſtulare, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ.

CAPVT XI.

Pſal. 2.
Ioan. 8.

QVare ergo fremuernnt gentes, & populi meditati ſunt inania? Dixit enim quodam loco Iudæis, & quod illis dixit omnibus & gentibus & populis dixit & dicit: Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare non creditis mihi? Quid aliud ſibi vult percũctatio iſta: quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Idcircò taliter hunc Pſalmum ſecundum primo vel præcedenti coniungimus: quia iuxta propoſitum, & hominẽ ſine peccato fuiſſe conceptum vel natum atque conuerſatum Chriſtũ Dei filium, in illo primo agnoſcimus, & in iſto ſecundo cauſam cur paſſus fuerit, quã gentes & populi meditantes inania non cognouerunt expoſitam intelligimus. Ait enim: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtnla à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tnã terminos terræ. Audito verbo qnod dixit, poſtula à me, modum quoque ſiue qualitatem poſtulationis debemus noſſe. Quomodo niſi moriendo poſtulauit? Hnmilitas proculdnbio ſacroſanctæ eius paſsionis poſtulatio fuit, ſacrificium fuit, præter quod aliud holocauſtum & pro peccato Deus noluit. Eſt igitur ſenſus: Idcircò ego beatus vir, qui morti nihil debni, quia peccatum non feci, mortis debitum ſolui, idcircò quando fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania, quando aſtiterunt reges terræ, & principes conuenernnt in vnum aduerſus Dominnm, & aduerſus me Chriſtum eius: Idcircò, inquam, tacui, ſemper ſilui, patiens fui, qui poteram vſquequaque dicere, quod ſemel dixi, ego ſum, & abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram, quia Dominus pater dixit ad me: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Ad hanc patris dictionem cũ multa cõſonent, illud quoq; pertinet quod Eſaias inter cætera dixit. Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur. Vnde autem mors eius tanti eſſet, aut tantnm valeret, niſi idem Ipſe, qui homo in ſeculo natus eſt, Deus ante ſecula exiſteret? Propterea dictur pater: Poſtula à me, præmiſit: Filins meus es tu, ego hodie genui te. Cæterorũ quæ ſeqnuntur vſque in finem Pſalmi, ſumma hæc eſt, quã dixit: Et ego ſi exaltatus fnero à terra, omnia trahã ad me. Item dixit: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Poteſtas vtique iudiciaria à dextris & à ſiniſtris, qnæ deſignatur hoc breui verſiculo: Reges eos In virga ferrea, tanquam vas figuli confringes eos.

Chriſtus moriendo poſtulauit à patre gentes hæreditatem ſuã.

Pſal. 39.

Ioan. 18.

Eſa. 3.

Ioan. 12.
Matth. 28
Pſal. 2.

Quod per intellectum Pſalmi tertij hoc de Chriſto nobis annũciet ſpiritus veritatis, quia reſurrexit, & in cælũ aſcendit, & hoc eſſe quod dicit: Ego dormiui & ſoporatus ſum & exurrexi, &: Tu autem Domine ſuſceptor meus.

CAPVT XII.

POſtquam fremuerunt gentes & populi gentiles & Iudæi, vſqne dum interimerent eum, lætati ſnnt, & multipliciter qnaſi viciſſent gloriati ſunt, ipſam eius mortem pro magno tenentes experimen-

Verba reſurgentis Chriſti.

to, quod nó fuiſſet à Deo, quod fuiſſet ſeductor, & idcircò nomen eius periſſet, & nulla eſſet in Deo ſalus eius. At ille nunc mortuus per triduum loquebatur, & nunc vſq; viués loquitur ea quæ cótinet ſequens Pſalmus: Domine quid multiplicati ſunt qui tribulant me? Multi inſurgunt aduerſum me. Multi dicunt animæ meæ, non eſt ſalus ipſi in Deo eius, & cætera vſque: Dormiui & ſoporatus ſum & exurrexi. Quis niſi dormiens dormitione peccati, & ſoporatus alto ſopore fallaciæ, nó agnoſcit hãc vocem reſurgentis, hæc eſſe verba reſurrectionis. Ergo quod ſequitur: Non timebo millia populi circundantis me, exurge domine, ſaluum me fac Deus meus, vox eſt aſcendentis & euntis ſedere à dextris Dei. Vtrunque autem, ſcilicet & reſurrectioné & aſcẽſionem vno verſiculo breuius perſtrinxerat, dicens: Tu autem Domine ſuſceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum. Cuius verſiculi Petrus Apoſtolus taliter ſenſum expreſsit glorioſum: Hunc Ieſum ſuſcitauit Deus patrũ noſtrorum, & principem ac ſaluatorem exaltauit dextera ſua, ad dandam pœnitentiam & remiſſionem peccatorum. Fecimus quod propoſuimus, ſcilicet demonſtrare iam in initio Pſalterij Dauidici quatuor ſacraméta hęc, quorum ſine fide nullus viuit, incarnationem, paſsionem, reſurrectionem, atque aſcenſionem, Ieſu Chriſti filij Dei, vt in ordine lucido ad illum dié proceſsionis ſpiritus ſancti perueniremus, cuius gratiam ſonat is, qui cótinuò ſequitur pſalm. quartus.

Pſal. 3.

Verba in cælum aſcendentis.

Actor. 2.

Quod per intellectum Pſalmi quarti, qui ſic incipit: Cũ inuocarem exaudiuit me Deus iuſtitiæ meæ, in tribulatione dilataſti mihi, hoc de Chriſto nobis annunciet ſpiritus veritatis, quia fecit ſicut promiſit, dicens: Et gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.

CAPVT XIII.

Cum inuocarem exaudiuit me deus iuſtitiæ meæ, in tribulatione dilataſti mihi. Huius quippe verſiculum Pſalmi ſuperius ſuſceptum habuimus: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus Domine, dediſti lætitiam in corde meo: & hoc dilato, paululum digreſsi, tetigimus Pſalmos ſuperiores, vt demonſtraremus, quia ſacramentorum ſalutis noſtræ miro modo & latet & ſplendet hic in prophetia lucidus ordo. Quærimus ergo. Nónne voces quarti huius Pſalmi cóuenit rei geſtæ, & voci illius diei, quo ſpiritus ſanctus de cælo veniens, orantes diſcipulos Domini lætificauit, ita vt dicere congruat conuentui illi, & omni eccleſiæ ſequẽti: In tribulatione dilataſti mihi, miſerere mei, & exaudi orationé meã? Omnes enim perſeuerãtes erant vnanimes in oratione, cum mulieribus, & Maria matre Domini Ieſu, & fratribus eius. Nónne ita contigit illis, vt ſonat iſta vox ſpiritus prophetici: In tribulatione dilataſti mihi? Eatenus quippe non latum, imò valdè anguſtum fuerat eorum & cor, & os? Quomodo anguſtum cor? Homines ſine literis erant, & idiotæ. Quomodo anguſtum os? Vnius habebant ruſticitaté linguæ Hebraicæ, ita vt loquentes ex idiomate ſuæ locutionis, ſtatim fierent manifeſti quod eſſent Galilæi. Qui ſic anguſti fuerant cordis & oris, ita dilatati ſunt, vt & ſcripturas intelligerent, & loquerẽtur linguis, & quod maximum eſt, non in pace, ſed in perſecutione. Ibant enim gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Magna & mira dilatatio illorum, qui vnanimiter perſeuerantes in oratione ſecundum iſtam vocem propheticam: Miſerere mei, & exaudi orationem meam, ſic exauditi fuerant, vt in corde ſcripturas, in ore linguas, in vtroque adepti conſtantiam, loquerentur magiſtratibus, dicerent tam plebi quàm ſenioribus. Filij hominum vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium. Scitote quoniam mirificauit Dominus ſanctum ſuum. Quid enim aliud verba illa ſapiunt, viri Iſraelitæ deus patrũ noſtrorum glorificauit filium ſuũ Ieſum, & cætera vſque. Pœnitemini igitur & conuertimini, vt deleantur veſtra peccata. Et quã pulchrè quod hic ſcriptum eſt in Pſalmo. Iraſcimini & nolite peccare, & quod illic dicit Apoſtolus Petrus. Pœnitemini, vt deleantur veſtra peccata, vnum idemq; ſignificat. Item per hoc, quod hic ſcriptum eſt, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium, quã rectè illud arguitur mendacium, quod iam ante illum dié, quo prædicare cœperunt Apoſtoli, diuulgatum erat apud Iudæos, mendacium, inquam, & quod quæſierant emerãt data militibus pecunia copioſa, vt dicerent, quia diſcipuli eius venerunt nocte & furati eum ſunt, nobis dormientibus. Sed iam omiſſa multitudine eorum, quæ hinc dici poterant, propoſitum pro agnitione ſanctæ trinitatis, pertractemus verſiculum.

Vox eſt Apoſtolorum accepto ſpiritu ſancto.

Actor. 1.

Actor. 5.

Pſal. 4.

Actor. 5.

Mendaciũ quod quærebãt Iudæi.

Matth. 28.

Iterum de verſu Pſalmi quarti: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, quod vultus Domini ſit filius Dei, & quod lumen vultus Domini ſit ſpiritus patris, & filij.

CAPVT XIIII.

Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, dediſti lætitiam in corde meo, Dominus cui hic dicuntur, ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, ipſe eſt pater: vultus Domini, ipſe eſt filius patris: Lumen

Dominus pater, vultus eius filius, lumen vultus ſpiritus ſanctus.

Chriſtus vere Pontifex ſignauit ſuper nos lumen vultus Domini.

Lumen vultus Domini, ipſe eſt ſpiritus S. patris & filij. Filius idcircò rectè dictus vultus Dei patris, quia ſicut in vultu alicuius hominis affectio lætitiæ vel mœroris poteſt percipi, ſic per filium voluntas del patris mundo innotuit. Lumen vultus domini: idcircò rectè intelligimus ſpiritum ſanctum patris & filij, quia ſicut lumen alicuius rei valdè lucentis viam vel proſpectum pandit corporalibus oculis: Verbi gratia, ſicut claritas ſolis, depulſa caligine noctis, nobis efficit diem, ſic ſpiritus ſanctus, depulſis ignorantiæ tenebris, docet nos omnem veritatem, quia per ipſum & filium ſcimus, & patrem, & ipſum cognoſcimus ex vtroq; procedentem. Quis, quando, & vbi ſignauit ſuper nos hoc lumẽ vultus tui domine? Dñs Ieſus Chriſt9, quando adhuc latebat vultus tuus in illa humanitate, vt crucifigi poſſet, niſi enim latuiſſet, niſi ſe cõtinuiſſet, & ceſſaſſet dicere, ego ſũ, oẽs abirẽt retrorſum, & caderent in terrã, nec poſſent compræhendere eũ. Dominus (inquam) noſter Ieſus Chriſtus, cùm adhuc ſic lateret in carne eius vultus tuus, ſignaturũ ſe promiſit ſuper nos hoc lumen vultus tui, & continuò ſignauit, vt verè põtifex ſummus pro iure officij ſui, cuius eſt ſignare, non ſolam frontem corporis, verumetiam frontem animæ credentis. Dixit enim ipſa nocte qua tradebatur, mittã vobis Paracletum ſpiritum veritatis, qui à patre procedit, & multa huiuſmodi ad diſtinctionem pertinẽtia trium perſonarum patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Et deinde ipſa qua reſurrexit die, ſtans in medio diſcipulorum, præmiſſo bono pacis nuncio, quã fecerat inter Deum & homines, inſufflauit & dixit: accipite ſpiritum ſanctum, ſcilicet in remiſſionem peccatorum. Sequitur enim, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Et die Pentecoſtes miſit eũdem ſpiritum in diuiſiones gratiarum multis choruſcantibus miraculis. Ita ſignatum eſt habentes ſuper ſe lumen vultus tui domine, cœperunt eadem die vocare alios, & adducere, vt ſignaretur ſuper eos idipſum lumen, per ipſorum miniſterium, & manuum impoſitionem. Eadem quippe die, qui receperunt ſermonem, baptizati ſunt, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, & appoſitæ ſunt in illa die animę circiter tria millia.

Ioan. 18. *Ioan. 15.* *Ioan. 20.*

De varietate in eodem Pſalmo ſingularis & pluralis numeri, quod ſingularitas credentium ſit, habentium vnum ſpiritum & vnam fidem: Pluralitas autẽ ſiue multitudo, illorum ſit qua ſunt contra vel extra hanc vnitatẽ.

CAPVT XV.

In credentibus cor vnũ & anima vna. In nõ credentibus varij & cõ fuſi.

ET vide, quàm pulchrè credentes à non credentibus ſpiritus propheticus diſtinxit ipſo modo locutionis. Nam de non credentibus dixit: Multi dicunt quis oſtendit nobis bona, de multitudine verò credentium quandam vnionem factam inſinuans, cùm dixiſſet: Signatũ eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, protinus vti maluit ſingulari numero, dicens ex perſona ipſorum: dediſti lætitiam in corde meo. Et rectè, quia multitudinis credentium, erat cor vnum & anima vna. Quã videlicet vnitatem cordis & animæ, illud quoq; aduerbium pulchrè exprimit, quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. Ipſe nanque ſpiritus ſanctus de multis efficit vnum. Qui autẽ hunc non habent multi, imò & econtra ſemetipſos ſenſibus diuerſis, & in plerìſque contrarijs per ſectas diuiſi ſunt. Quid ergo eſt, quod præmiſſo in pace in idipſum dormiam & requieſcã, cauſam ſiue rationem iſtam ſubiũgit, quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me, niſi ac ſi diceret: idcircò quia nunc ſtudio ſingularitati ſiue vnitati huic, de qua & Apoſto. dicit: Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habẽt: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra, &c. vſque, idipſum inuicem ſentientes, non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes. Quã vnitatem facit vnus ſpiritus, & vna fides, idcircò, inquam, illuc me ſpero peruẽturum, vbi dormiam & requieſcam, in tanta pace, quanta intelligi vult dictio hæc, qua dixi, in idipſum. Pro huiuſmodi ſenſu variatur modus locutionis, ſecundum varietatem ſingularis, & pluralis numeri, vt cùm pluraliter dixerit: ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, ſtatim ſingulari dictione dicat: dediſti lætitiam in corde meo: rurſumque cùm dixerit: pluraliter: à fructu frumẽti, vini & olei ſui multiplicati ſunt, ſtatim ex perſona diuerſæ multitudinis eorum quorum eſt vel eſſe debet cor vnum & anima vna, ſiue vnus ſpiritus & vna fides, ſtatim ſingulariter dixit: in pace in idipſum dormiam & requieſcam. Poteſt quidem de reprobis ſiue terrenis dictum intelligi: A fructu frumenti, vini & olei multiplicati ſunt, vt ſit ſenſus vituperationis, quod gratulentur in huiuſmodi, & multiplicati ſunt à terrenis diuitijs, ſed nihilominus ecõtra venerabiliter accipitur, quod ex eo multiplicati ſint, quia Chriſtus tanquam granum frumenti cadẽs in terram, mortuum fuerit, & duo data ſpiritus ſancti, de quibus iam ſæpe dictum eſt, tanquam fructum vini, & olei. † Hæc vnitas, ſiue ſingularitas, quæ in iſto Pſalmo & in plerìſque ſanctorum loquitur, ipſa eſt, quam poſtulabat ipſe Dominus Chriſtus ipſa no-

Pſal. 4. *Actor. 4.* *Rom. 12.* *Ioan. 15.* *Addo multiplicauerit credentibus in ſe.* *Ioan. 7.*

ipſa nocte qua tradebatur: Pater ſancte (inquit) ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mihi, vt ſint vnũ ſicut & nos. Item: Non pro his rogo tantũ, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum ſint ſicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint, &c. quę ita finiuit, vt dilectio qua dilexiſti me in ipſis ſit, & ego in ipſis, quã videlicet dilectionem, non aliud quàm ſpiritum ſanctũ oportet intelligi. *Ioan. 7.*

Iterum quo hæc dicat vnitas: Dediſti lætitiam in corde meo, & quod vbi ſpiritus ſanctus inhabitat illic ſempiterna ſit & inenarrabilis lætitia.

CAPVT XVI.

Lætitia patris, & filij & ſpiritus ſanctus eſt.

O Vtinam quoniam non vacat, neque popoſitum eſt per ſingula diſcutere, quæ hic dicta ſunt ab hoc vno, ſaltem vnius dicti huius ſenſum penetrare liceat, quod dixiſti: Dediſti lętitiã in corde meo. Sed quis penetrare poſſit, niſi qui eandem lætitiam accepit? hoc interim ſcire & dicere poſſumus, quia lætitia hæc ſpiritus ſanctus eſt. Planè ſpiritus ſanctus, ſicut lumen vultus Domini, ſi rectè dicitur, & eſt lætitia patris & filij, vbi ſpiritus ſanctus inhabitat, illic ſempiterna & inenarrabilis eſt lætitia, nec aliud quàm ipſa eſt lætitia quam importat. *1.Reg.6.* Dauid ipſe, per quẽ hæc dicta ſunt, lętitiam iſtam expertus fuerat, etenim pleno cornu acceperat, ſicut ſcriptũ eſt: Imple (ait Dominus ad Samuelem) cornu tuum oleo, & veni, vt mittam te ad Iſai Bethleemitem, prouidi enim in filijs eius mihi regem. Tulit igitur Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius. Et directus eſt ſpiritus Domini in Dauid, à die illa, & in reliquum. Veruntamen ad horam ſibi lætitiam hanc diminuit, & (vt verbis vtar Apoſtoli dicentis: Et nolite contriſtare ſpiritum ſanctum Dei) tunc ſpiritum ſanctum ipſe contriſtauit, quando in Vriam Ethæum peccauit. *Ephe.4. 2.Reg.12. Pſal 5. Ephe.4.* Quod ſciẽs ipſe & ſentiens: Reddet, inquit, mihi Deus lætitiam ſalutaris tui. Sciunt ſancti homines, quorum pectora ſunt habitacula ſpiritus ſancti, quomodo fiat illud, quod Apoſtolus fieri non vult, dicens: Et nolite contriſtare ſpiritum ſanctum Dei; in quo ſignati eſtis in die redemptionis. Eſt enim quidam tactus eiuſdem ſpiritus S. quo interdum ſenſibiliter hominem tangit, dum vult eum ſuſcitare ad operandum, vt non negligat gratiam quã ipſe cõtulit illi. Qui ſi mente quieta tunc incedit, aut in ſecreto ſecum eſt, ſiue ſomno indulgens pro tempore, ſiue peruigil: blandum vtique & ſuauiſſimum tactum illum perſentit, tanquã familiarem appellationem præſentis amici. Quod ſi aliter eſt; ſi verbi gratia, feſtuca irruens mentis oculum turbauit, & per hoc nondum ſatis fecit: tunc ille tactus & tardior accedit, & aſperior eſt ſenſui, ita vt dicere conſcientia non dubitet: Eccè contriſtatus eſt ſpiritus ſanctus Dei. Quantò magis contriſtatus fuerat ſpiritus domini, & dicere habebat Dauid: Redde mihi lętitiam ſalutaris tui, propterea quia venit peregrinus, ſcilicet diabolus, à regno ciuitate dei longè alienus ad diuitem Dauid, & ille parcens ſumere de ouibus & de bobus ſuis, vt exhiberet conuiuium peregrino illi, tulit ouem viri pauperis, & præparauit cibos homini qui venerat ad ſe. *2.Reg.12.*

Admiratio quam ſapienter ſignatus fuerit liber, donec illum agnus aperiret, & de eo quod dicit beatus Iob, qui commouet terram de loco ſuo, qui præcipit ſoli, & non oritur, & ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo.

CAPVT XVII.

Lib. ſapienter ſignatus ante aduentum Chriſti.

ECcè dum in hoc quaſi magnæ domus veſtibulo, & perſpecto fronte ſplẽdore, ſimilem imò, & maiorem, & interiori amplitudine proſpicimus claritatem ſancti nominis tui trinitas Deus, quam adoramus, cui cum iſto Pſalterio pſallimus, admiramur quam ſapienter ſignatus fuerit liber, antequam agnus illum acciperet, & ſignacula eius ſolueret, & quam fortiter etiam nunc teneatur clauſus illi qui propter incredulitatem ſuam intus legere indignus eſt. *Apoc. 5. Hier. 5. Idem 7. Pſal. 18.* Et reuera quam ſapienter cautũ eſt, vt non diceret in iſtis maioribus, quod dicere ſolent Prophetæ in maioribus: Hæc dicit Dominus Deus exercituum, eccè ego adducam ſuper vos gentem de longinquo, domus Iſrael, ait Dñs. Hæc dicit Dñs Deus exercituum, Deus Iſrael, bonas facite vias veſtras & ſtudia veſtra. Quis enim tũc portare poſſet, vt iſte ſimiliter loqueretur in iſtis maioribus. Exempli gratia, vt diceret: Hęc dicit dominus Deus exercituũ, Deus Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti. Hæc dicit dominus: Foderunt manus meas, & pedes meos. Hæc dicit dominus. Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Benè ergo liber ſignatus eſt, omiſſis eiuſmodi dictionibus, & ſacramenta importabilia dicturus, iſte primus aſſumpſit perſonam eius, de quo loquebatur, vt interim negligenter attendentibus, de ſemetipſo loqui videretur, cũ in eo loqueretur Meſſias, id eſt, Chriſtus. *Pſal. 3* Quem & ſæpius nominat verbum quã filium, quatenus eiſdem trinitatis abſcondat ſacramentum, vt illic. Verbo Domini cælo firmati ſunt. & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Cuius verſiculi longè ſuperius mentionem fecimus, cùm de angelica creatura loqueremur. Hoc (inquam) admiramur, & in ipſa admiratione, quæ tanta eſt, vt ad eam explicandam nul-

dam nullus ſermo noſter ſufficere poſsit,
Iob. 6. eccè opportunè quaſi poſt tergum vocem
audimus beati Iob dicentis. Sapiens corde
eſt, & fortis robore. Quis reſiſtit ei, & pa-
cem habuit? Qui tranſtulit montes & ne-
ſcierunt hi, quos ſubuertit in furore ſuo.
Qui commouet terram de loco ſuo, & co
lumnæ eius concutientur. Qui præcipit ſo
li & non oritur, & ſtellas claudit quaſi ſub
ſignaculo. Hanc vocem audiuimus, dum
Qui trāſtu in contemplatione claritatis, quæ in Pſal-
lit montes, mis lucet, ſtantes miraremur. Quinam ſunt
id eſt, pro montes quos tranſtulit Deus, pro quorum
phetas & tranſlatione & ſapiens corde, & fortis ro-
Apoſtolos bore meritò prædicetur? putasne Apoſto-
in omnium li, de quibus rectè intelligitur dicens alibi.
gentiū lin- Et transferentur mōtes in cor maris, id eſt,
guas. in mediū gentiū trāſibunt à Iudæis. Et qui-
dem montes ipſi, ſed non ſoli quos Deus
tranſtulit. Moyſes quoque & iſte Dauid,
& omnes prophetæ montes ſunt, non pro
vlla mole corporum ſuorum, ſed pro e-
minentia ſcripturarum, quas inſpirāte ſpi-
ritu ſancto ſcripſerunt. Quomodo vel vn
de, & quo montes iſtos tranſtulit Deus?
Nimirum dando genera linguarū tranſtu-
lit eos, id eſt, ſcripturas eorum per interpre
Pſal. 45. tes ſuos de vna lingua hebraica, in græcam
& latinam. Factum eſt mirabili iudicio, vt
legant & ſciant omnes gentes, neſciant au-
tem hi, quos ſubuertit in furore ſuo, ſcili-
cet Iudæi, penes quos eædem ſcripturæ cō-
ditæ ſunt, quorum propter perfidiam ex-
cæcauit oculos. Nec ſolummodo ita ſub-
uertit, verūetiā in omnes gentes captiuos
diſperſit: ita vt iā non ſit eis propheta, neq;
Iob. 9. princeps, neque dux. Hoc benè intelligi-
tur in eo quod protinus ait: Qui cōmouet
terram de loco ſuo, & columnæ eius con-
cutientur. Statimq́ue ſubiungit: Qui præci
pit ſoli & non oritur, & ſtellas claudit qua
ſi ſub ſignaculo. Habent enim, & ſecum ca
ptiui baiulant ſcripturas legis & propheta-
rum & Pſalmorum: Chriſtū autem non ha
bent, in quem omnes ſcripturæ tendūt. Et
quid eſt habere † ſcripturarum intentio-
nē: niſi quodammdo habere cælum, &
non habere ſolem? Et quid eſt legere &
nolle intelligere prophetas: niſi quaſi ſub
Addo, ſcri- ſignaculo clauſas continere ſtellas? Hoc
pturas, & Deus idcircò præcipit, quod ſol iſte non
nō habere. oriatur illis, & huiuſmodi ſtellas idcircò
quaſi ſub ſignaculo claudit, quia cæcitas
eorum non tam ex ignorantia deſcendit,
quàm ex inuidia: propter & quod præce-
pto huic, quo præcepit ſoli vt non oriatur
illis, ſecurè, imò & laudabiliter concedi-
Pſal. 86. mus, dicentes cum Pſalmiſta, ex ipſius ſo-
lis perſona: Obſcurentur oculi eorum
ne videant, & dorſum eorū ſemp incurua.

*De eo quod Salomon dicit: Quis ſuſcitauit omnes ter-
minos terræ, quod nomen eſt eius, & quod nomen filij
eius ſi noſti: itemq́ue, væ ſoli quia cùm ceciderit
non habent ſubleuantem, & cætera: poſt
quæ ſubiungit, funiculus triplex,
difficilè rumpitur.*

CAPVT XVIII.

SAlomon filium Patris ſic manifeſta vo
ce expreſsit, vt diſsimulare nō poſsint
ſupra dicti veritatis inimici, qui in vnita-
te diuinitatis perſonarum diſtinctionem
audierint. Ait enim: Quis aſcendit in cæ- *Prou. 30.*
lum? aut quis deſcendit? Quis continuit *2. Petr. 1.*
ſpiritum in manibus ſuis? Quis colligauit *Pſal. 118.*
aquas quaſi in veſtimento? Quis ſuſcitauit *Eccl. 4.*
omnes terminos terræ? Quod nomen eſt
eius? & quod nomen filij eius ſi noſti? Sta-
timq́ue ſubiungit: Omnis ſermo Dei igni-
tus, clypeus eſt ſperantibus in ſe. Quod i-
dē eſt, ac ſi apertius diceret: Nomē filij eius
verbum eſt, & ab hoc ſonte manans omnis
ſermo Dei: quem locuti ſunt ſancti homi-
nes, ſpiritu ſancto inſpirati: protegit inſpi
rantes ad ſe, ſicut ſperabat ille qui dixit:
Memor eſto verbi tui ſeruo tuo, in quo
mihi ſpem dediſti. Idem Salomon volens
nunquam eſſe hominem abſque ſocietate,
ſiue meditatione ſermonis Dei, dixit: Væ
ſoli, quia cùm ceciderit, non habet ſuble-
uantem. Et ſi dormierint duo, fouebuntur
mutuo, vnus quomodo calefiet? & ſi quiſ
piam præualuerit contra vnum, duo reſi-
ſtunt ei. Statimq́ue ſubiunxit: Funiculus
triplex difficilè rumpitur. Quæ ſententia,
nónne ſecundum ſcripturam ſupra memo
ratā ſtella eſt quaſi ſub ſignaculo clauſa?
Eſto enim vt quiſpiam illorum qui ſecun-
dum ſenſum eiuſdem Salomonis dicunt:
Stultiſsimus ſum virorum, & ſapientia
hominum non eſt mecum, non didici ſapiē *Prou. 30.*
tiam, & non noui ſcientiam ſanctorum, ita
ſit homo idiota & ſine literis, vt non poſ-
ſit habere meditationem ſermonis Dei, &
dormire cum illo dormitione illa, de qua
in Canticis: dilecta, ego, inquit, dormio & *Cant. 5.*
cor meum vigilat? At ſaltem memoriter
poſſunt tenere nomen Domini in quo ſi- *Eccl. 4.*
gnatus eſt, nomen patris & filij & ſpiritus
ſancti. Planè hic eſt funiculus triplex, qui
difficilè rumpitur. Dormiat ergo cum no
mine iſto, & non erit ſolus. Non dixit de i-
ſtis duobus loquens, nunqúam cadet vnus
ex iſtis duobus, ſed dixit, ſi vnus ceciderit,
ab altero fulcietur. Non inquam, dixit, fu
niculus triplex, nunquam rumpitur, ſed
dixit, funiculus triplex difficilè rūpitur.
Non enim nunquam contigerit, vt is qui
habet dilectionem ſiue meditationem no
minis Domini, cadat, oblitus ad horam tri
plicis de quo pendebant funiculi. Nam &
Dauid cecidit, ſed cùm ceciderit, reſurget,
reparata virtute per inuocationem eiuſdē
nominis

nominis Domini, atque ita fit quod hic di-
xi: & ſi quiſpiam præualuerit contra vnú,
duo reſiſtunt ei. Hinc & alibi dicit. Tur-
Prou. 18. ris fortiſsima nomen Domini, ad ipſam
currit iuſtus, & exaltabitur. Subſtantia di-
uitis, vrbs roboris eius, & quaſi murus va-
lidus circundans eum.

Tria eſſe, ſcilicet fidem, ſpem, charitatem, per quæ homo perducitur ad ſimilitudinem Dei, iuxta propoſitū eius dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & ſecundum hæc tria feciſſe Salomonem tres libros, Parabolas, Eccleſiaſten, Cantica Canticorum.

CAPVT XIX.

Gen. 1. TRia ſunt per quæ perducitur homo ad
Dei ſimilitudinem, iuxta propoſitú
eius dicentis: Faciamus hominem ad imagi
nem & ſimilitudinem noſtram. Hęc tria
ſunt, fides, ſpes, charitas. Nam ad imaginē
Dei homo creatus eſt, in eo quod rationa-
lis eſt. Porrò ad eiuſdem creatricis trinita-
tis peruenit ſimilitudinē habēdo tria hęc,
Primus homo charitatem ſpemq́; & fidē perdendo perdidit ſimilitudinem Dei. fidem, ſpem, & charitatem. Secundum hæc
tria, Salomō tres fecit libros, ſcilicet librú
Parabolarum ſiue prouerbiorum, Eccle-
ſiaſten, & Cantica Canticorum. Librum
quippe Prouerbiorum ſcripſit ad inſtruen
dam fidem, Eccleſiaſten ad corroborandā
ſpem, Cantica Canticorú ad dilatandam
charitatem. Et omnis quidem ſcriptura di-
uinitus inſpirata in hoc ipſum tendit, ſed
in iſto trium librorú ordine hoc maximè
delectat intueri, quia ſecundum ordinem
harum virtutum trium ſunt compoſiti ſi-
ue diſpoſiti, ſcilicet fidei, ſpei, & charita-
tis. A quibus primus homo excidens, ami-
ſit gloriam ſimilitudinis Dei, tali ordine,
vt amitteret charitatem, non teneret ſpem,
non haberet fidem. Primum namq́ue exige
batur ab eo charitas Dei, in eo quod cūctis
Gen. 2. animantibus eum Deus diſsimilem fe-
cit. Et quia non inueniebatur ei adiutor ſi
milis eis: Faciamus (ait) ei adiutorium ſimi
le ſui, videlicet ad propagandam ſobolem
tam multam, tantæq́ue beatitudinis, vti eſ-
ſet ſimiles angelis, tulitq́ue eum & poſuit
in paradyſo voluptatis. Pro tantis beneſi-
cijs nullum rependit officium charitatis,
Gen. 3. nullam vocem gratiarum actionis. Deinde
ſpes ab ipſo exigebatur in illa poſitione
pręcepti: Ex omni ligno paradyſi comede,
de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne
comedas. Sperare enim debuit homo ra-
tionalis, vt diceret: Si tanta Deus contulit
gratis, nōne ſi præcepta obſeruauero maio
ra dabit? At ille non in Domino ſperauit,
ſed ſibimet placens, quaſi liber, & ſicut
Deus eſſe voluit. Niſi enim hunc tūmorē
intus habuiſſet, foris tentatus non tam fa-
cilè cederet. Fides ab illo exigebatur, di-
cendo: In quocunq; die comederis ex eo,
morte morieris. At ille dicto huic fidem nō
adhibuit, imò ſerpenti magis credidit di-
centi: Nequaquam morte moriemini, &
voci malæ credulę mulieris, plus quàm vo
ci Dei obediuit. Itaque verus ille Adam à
charitate, ſpe, fide excidens, ſe & poſterita
tem ſuam defraudauit, & longè fecit à ſi-
militudine beatę trinitatis. Et econtra no- *Nouus Adam nos reparauit.*
uus Adam, reciprocis gradibus per fidem,
ſpem, & charitatem nos reformauit, & ad
eandem ſimilitudinem Dei, & omnis (vt
iam dictum eſt) ſcriptura diuinitus inſpi-
rata ad hoc intendit, maximè autem ſiue
manifeſtius tres iſti libri Salomonis. Quod
vt demonſtremus, libet aliquantiſper im-
morari.

De eo quod ait in Parabolis: Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, quodq́; Dominus poſſedit me initio viarum ſuarum, &c. vſque: Cum eo eram cuncta componens, &: In principio erat verbum, Omnia per ipſum facta ſunt, vnum & eundem habeat ſenſum.

CAPVT XX.

PRæmiſsis paucis, quæ & ad captandam
attentionem, docilitatem atque bene- *Prou. 1.*
uolentiam pertinent. Primus eſt actus in
parabolis, mundare animam per doctrinā
moralitatis, quatenus accipere poſsit my-
ſterium fidei, ſic incipiendo: Fili mi ſi te la
ctauerint peccatores, ne acquieſcas eis.
Si dixerint: veni nobiſcum, inſidiemur ſan *Ioan. 5.*
guini, &c. Quæ diligenter quis attendens,
citò animaduertit, hāc eius eſſe intētionē,
quatenus mundetur vas à cœno peccati, ſi-
ue ab amore ſeculi, vt poſsit pretioſam re
cipere ſubſtantiā fidei, aliter enim non po-
teſt fieri. Hinc ipſe Dominus Iudæis dixit:
Quomodo poteſtis vos credere, q gloriā
ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſo-
lo Deo eſt non quæritis? Quantò magis di-
cere poterat: quomodo poteſtis vos crede *Matth. 21.*
re, qui inſidiamini ſanguini, & abſconditis
tendiculas contra inſontem, & dicitis: de-
glutiamus eum ſicut infernus viuentem, &
integrum quaſi deſcendētem in lacum, o-
mnem pretioſam ſubſtantiā reperiemus,
iuxta illud: Hic eſt hæres, venite occida-
mus eum, & noſtra erit hæreditas? Et alibi
Euangeliſta dicit: Ipſe autem Ieſus non cre
debat ſemetipſum eis, eò quòd ipſe noſſet
omnes, & quia opus ei non erat, vt quis te
ſtimonium perhiberet de homine. Ipſe e-
nim ſciebat quid eſſet in homine. Quia er-
go non eſt locus apertus fidei, niſi prius *Eph. 5.*
vaſa munda ſint ab amore ſeculi, ab auari- *Rom. 8.*
tia, quæ eſt ſimulachrorum ſeruitus, cæte-
riſque vitijs criminoſis, maximeq́ue à pru
dentia carnis, quæ inimica eſt Deo, & ab
æſtimatione ſapientiæ ſecularis, quæ ma-

gis gar-

Prou. 5. giſgarrula loquacitas, quā ſapientia de-
Ibidem. 7. bet nūcupari. Pulchrè ab huiuſmodi prius reuocat filiū quē vocare vult ad intellectū fidei, eandē ſapientiā ſeculi fugiendā eſſe clamans ſemel & iterum ſub nomine meretricis, primo ſic incipiens. Fauus diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. Et iterum ſic repetens: Dic ſapiētiæ, ſoror mea es, & prudentiam voca amicam tuam, vt cuſtodiat te, à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba ſua dulcia facit. De feneſtra enim domus meæ per cancellos proſpexi, & cætera vſq;: Multos enim vulneratos deiecit, & fortiſsimi quiq; interfecti ſunt ab ea, viæ infert domus eius penetrantes interiora mortis. Et quæ miro modo, & in litera denotant mulieris meretricis odioſam procacitatem, & in myſterio maximè deteſtantur ambitioſam atque ventoſam mundanæ ſapientiæ loquacitatem. Tunc demum ſemetipſam credēs à quibus audita eſt, & quorum adquiſiuit beneuolentiam, iterum exclamans inter cætera dicit: Audite quoniam de rebus magnis locutura ſum, & aperientur labia mea
Prou. 8. vt recta prædicent, veritatem meditabitur guttur meum. Quibus de rebus magnis loqueris? Quæ recta, quā veritatem prædica-
Prou. 9. bitis. Dominus (ait) poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret à principio. Ab ęterno ordinata ſum & ex antiquis, antequā terra faceret. Quando præparabat cęlos aderā, & cætera vſq;: Nunc ergo filij audite me. Paucisq́; interpoſitis ait: Sapientia ædificauit ſibi domū, excidit columnas ſeptem, immolauit victimas ſuas, miſcuit vinum & propoſuit menſam. Non res iſtæ, res eadē ſunt quas Ioannes Euangeliſta voce clariſsima manifeſtius enunciauit, dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, & verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis? Paululum voces ſiue nomina & verba differunt, ſed res eædem ſunt. Hic ſapientia,
Ioan. 1. illic verbum. Hic initiū viarum, illic principium. Hic ergo ſapientia concepta eram, illic non factum eſt, ſed erat verbum, ait Euangeliſta. Hic cū eo eram, inquit, cuncta componens, illic dictum eſt: Verbum caro factū eſt, omnia per ipſum facta ſunt. Hic taliter dictum eſt: Sapientia ædificauit ſibi domum, illic dictum eſt: Verbum caro factum eſt, & ipſam carnem verbū incarnatum, ſuum nominat templum. Hic taliter dictum eſt: Excidit columnas ſeptē, illic certum eſt, in templo corporis dominici habitare ſeptem ſpiritus. Hic taliter dictum eſt: Immolauit victimas ſuas, miſcuit vinum, & propoſuit menſam, illic taliter factum eſt, ſicut experti ſumus, & experiuntur omnes, qui propriū corpus ſuū tradidit in mortem & in commemorationem mortis eiuſdē, quotidie proponit nobis panem & vinum, corpus & ſanguinem ſuum.

Quod ſecundum ſimilitudinem feſsi viatoris frequens intercisſio librorū feſſum releuet animum ſcribentis.

CAPVT XXI.

TAnquam feſſus viator reſidere, & hūc librum finire compellor, ſimilis illi, qui in itinere manſionem fortè propoſitā habuit, putas eſſe locum vicinum quo peruenire poſſet ante ſolis occubitum, & eſſe iter vnius diei, quod erat duorum vel triū dierum, ferè ſic mihi contigit, dum quærens quandam Imaginationem ſanctę trinitatis in iſto ſpeculo trium virtutum, fidei, ſpei, charitatis: miſi pedem mentis, & curſum linguæ in tres libros Salomonis, putas quod propoſitum meum breuiſsimo poſsit curſu peragi. Eccè autem video quia non tā breuiter fieri poteſt, alioquin offendam quemlibet iudicem ſapientem, boni ſermonis probatorem, vt bono ſapore propoſitionis noſtræ allectus, nec plena copia ſaturatus, & idcircò magis irritatus, ſtomachetur & dicat contra me tale quid, vt eſt illud: Parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus. Quapropter ſimilis, vt iam di- *Pſal. 45.*
ctum eſt, illi, qui deſperans ad propoſitam *Pſal. 26.*
peruenire manſionem, accumbit in medio itineris, reſeruabo quod viæ reliquum eſt futuro diei, faciamque hic iam finem pręſentis libelli, ne antecedentibus multò prolixior ſit, ſanctū Inuocans ſpiritum, cuius ſolennitas annua nunc recurrens nos in laudem ſui aduentus excitat, & ſic quoque tanquam fluminis impetus ciuitatē, id eſt, eccleſiam Dei lætificat, quatenus ipſo duce viator iſte quò tendit, illuc perueniat: vnam (inquiens) petij à Domino, vt hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitę meę, vt videam voluntatem Domini, & viſitem templum eius.

Similitudo authoris ad viatorem.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, ET PROCESSIONE SANCTI SPIRITVS. LIBER VII.

Item de theſauro fidei, ſpei, & charitatis, in tribus libris Salomonis, quod ſuper illo quidem theſauro ſapientiæ gaudendum ſit: formidandum autem, quod vir tam ſapiens cecidit, vel cadere potuit.

CAPVT I.

GAudeamus quoq; in iſta parte agri ſuper inuentione theſauri, in iſtis tribus libris Salomonis, ſuper conſideratione horũ triũ, ſidei, ſpei, & charitatis, per quæ reformatur homo ad quandam ſimilitudinem beatæ trinitatis, quã, vt ſuperius dictum eſt, perdidit in Adam permanente propoſito eius dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Gaudemus (inquam) ſed gaudium noſtrum offendit, & turbat recordatio non ſuauis recordatio ruinæ tanti viri, quod tantæ ſapientiæ ſacrarium intantum ruit, vt propter amorem mulierum ſeruire poſſet dijs alienis, iam ſenex, ſicut ſcriptura dicit: Cũ que iam eſſet ſenex, deprauatũ eſt per mulieres cor eius, vt ſequeretur deos alienos. Quid enim? Nonne formidabile nobis reddit iudicium Dei recordatio tanti, tamque ſapientis viri, tam horribiliter in ſenectute ſua deprauati? Et quidẽ eſt opinio quorundam conſolabilis, quod pœnitentiam egerit, & poſt pœnitentiam libros iſtos fecerit, ſed nihilominus terrorem ſacit tabulis caſus iſte, quo tanta columna ruit, quia videlicet non poſtquam ruit ſenex: ſed antequam rueret, tantam ſapientiam iuuenis accepit, dicente ad eum Domino: Eccè feci tibi ſecundum ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens, & intelligens, intantum vt nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit. Quid ergo dicere poſſumus hic? Reuera nihil niſi tale quid, vt eſt illud Apoſtoli: Quàm incópræhenſibilia ſunt iudicia tua, & inueſtigabiles viæ Domini, & humiliari ſiue curuari ſub eo, ſub quo curuantur, vt ait beatus Iob, qui portant orbem, quia & ſi quid intelligimus de altiſsimo, quis iſto ſapientior?

Caſus Salomo. iam ſenis merito nos omnes terret.
3. Reg. 11.
3. Reg. 3.
Rom. 11.
Iob. 9.

De coæternitate patris, vel filij, ſecundum hæc verba Sapientiæ: Antequam quicquam fieret, ego iam conceptá eram, & cætera, & de incarnatione eiuſdẽ ſapientiæ, ſecundum hæc verba: Sapientia ædificauit ſibi domum, & reliqua.

CAPVT II.

QVomodocunque cum filio actum ſit, vbicunque tale lignum ceciderit, quẽ admodum dicit: Si ceciderit lignum ad auſtrum, aut ad aquilonem, in quocũnque loco ceciderit, ibi erit. Qualiſcunque in extremis fuerit, & nunc vbicunque ſit, nos ſcimus & ſapimus, quia bonus eſt fructus ligni huiuſmodi, multum valens ad vitam fidei, ex qua iuſtus viuit. Claro quippe nomine ſapientiæ dicentis: Ab æterno, & ex antiquis ordinata ſum, & antequam quicquam fieret, ego iam concepta eram, & ante omnia ego parturiebar: filium Dei coæternum Deo patri aſtruit, & iſtud credere exigit ipſa ſapiẽtia ab omnibus filijs quos recipit, dicens poſt hæc. Nunc ergo filij audite me, & cætera, vſque: Qui autem in me peccauerit, lædet animam ſuam, omnes qui me oderunt, diligent mortem. Hæc enim, quæ omnia perſcribere longum nimis viſum eſt, antequàm & patri coæternam Ieſu Chriſti filij Dei diuinitatem ſonant, quod ante omnia ſecula & abſque initio natus ſit, & illa quæ continuò ſequuntur: Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, & cætera quæ ſuperius prælibauimus, de incarnatione eiuſdẽ verbi myſticè dicta ſunt. Verè ergo: Qui autem, inquit, in me peccauerit, lædet animam ſuam, ſiue (vt loquar) & omnes qui me oderunt, mortem diligunt. Hæretici enim ſunt. Et quis ita diligit mortem, & diligendo mortem lædit animam ſuam, ſiue (vt loquar ſecundũ Dauid, qui Salomonem præceſsit) quis ita diligendo iniquitatem, odit animam ſuam, ſicut hæreticus & Iudæus, qui tam cupidè, tam diligenter ſe exercet in contentione verborum, quatenus rationabiliter videatur aſtruere, quod Chriſtus ex Maria initiũ exiſtendi habuerit, & quod de ſemine Ioſeph conceptus fuerit? Sunt autẽ inexcuſabiles, quia ſicut habet hic ſacræ literæ ſeries, domina ſapientia, poſtquam ædificauit ſibi domum, immolauit victimas, & miſcuit vinum, & propoſuit menſam miſſis ancillis ſuis, vt vocarent ad arcem & mœ-

Eccl. 11.
Abac. 2.
Rom. 1.
Prou. 8.
Hæretici diligunt mortem.
Pſal. 10.
Hæretici inexcuſabiles

& mœnia ciuitatis: non ſolùm dixit, ſi *Prou.9.* quis eſt paruulus, id eſt, humilis, veniat ad me, verum & incipientib. locuta eſt: Venite & comedite panem meum, & bibite vinũ quod miſcui vobis. Relinquite inſantiam & viuite, & ambulate in vijs prudentiæ. Sed quid ſequitur? Qui erudiuit deriſorem, ipſe ſibi iniuriam ſacit. Et qui arguit impium, generat maculam ſibi. *Matth 23.* Nónne hoc expertæ ſunt illæ ancillę, quas domina ſapientia miſit? Voluerunt erudire deriſorem, ſcilicet populum Iudaicum, & hanc ſibi iniuriam ſecerunt, quã legimus, & quam eadem ſapientia prædixit: Eccè ego (inquit) mitto ad vos prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex illis flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem. *Actor. 13. 1.Cor.1. Ioan.6. Luc.23.* Voluerunt arguere impium, videlicet cœtum phariſaicum, & hanc maculam generauerunt ſibi, quam abhorrent oculi noſtri, quia blaſphemauerunt ſpiritum ſanctum, qui loquebatur in eis, ſicut in Actibus Apoſtolorum habemus. Exempli gratia: Et cõtradicebant his, quæ à Paulo dicebantur, blaſphemantes. Quid ergo ſequitur? Noli (ait) arguere deriſorem, ne oderit te. Argue ſapientem & diliget te. Et hoc ita ſecerunt, vt dicerent: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicaſtis æternæ vitæ, eccè conuertimur ad gentes, Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt. Curioſè hoc agebant Iudæi, dicendo: quod ſignum tu facis? quod operaris? & idcircò denotantur nomine *Matth. 11.* deriſoris, ſimiles Herodi illi, qui Dominũ Ieſum videre volebat, ſperans ſibi ſignum aliquod ab eo fieri. Diligenter autem Græci ſapientiam quæſierunt, & inuenerunt, & dilexerunt, & ad arcem, ſiue ad mœnia ciuitatis eius vocati venerunt, & eccè de mẽſa eius comedunt, & vinum eius bibunt, & hoc modo iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis, quia nec ſapientem, id eſt, beneuolum auditorem docere neglexit, nec deriſorem ita præterijt, vt de ignorantia poſſit excuſari.

De his quæ ſequuntur in eodem libro Prouerbiorum, quomodo ferè totus ſermo, quaſi in conflictu ſit per oppoſitionem iuſti, & impij, ſibi inuicem aduerſantium, & compugnantium, ſecundum quod ait ipſa incarnata ſapientia: Non veni pacem mittere, ſed gladium.

CAPVT III.

Liber prouerbiorum per antitheta iuſti & impij.

ECcè (vt arbitror) oſtium apertum, & intelligentia clarificata eſt in iſtam amplitudinem, ſiue multitudinem Prouerbiorum Salomonis. Quantum enim, quàm mirabile ſpectaculum hic habes quicunque attendis: quantus hic eſt in- *Prou. 10.* curſus, quantus conflictus ſermonis ſapientiſsimi, conſiſtens in oppoſitione duorum ſibi inuicem aduerſantium, iuſti & impij contra ſe inuicem compugnantium, per antitetha horum ferè totus liber decurrit: Filius ſapiens lætificat patrem, filius verò ſtultus mœſtitia eſt matri ſuæ. Non proderunt theſauri impietatis, iuſtitia verò liberabit à morte. Non affliget Dominus fame animã iuſti, & inſidias impiorũ ſubuertet. Sic incipientẽ opponere oppoſitiones tã multiplices iuſti & impij, ſiue ſapientis & ſtulti, ſpecta oculis intentis, & tunc demum in hoc ſpectaculo oppido delectaberis, ſi certos noueris terminos iuſti & impij, ſiue iuſtitiæ & im- *Abac.2.* pietatis. Quænam eſt iuſtitia noſtra, niſi fides noſtra? ſiue quis eſt iuſtus, niſi qui credit? Nam iuſtus (ait ſcriptura) ex fide viuit. Nimirum infidelitas econtra iniuſtitia eſt, & infidelis deriſor iuſti impius eſt. Pulcherrimum ergo hic eſt poſt ædificationẽ domus, quã ꝑ incarnationis myſterium ſapientia ſibi ædificauit, in cunctis diuiſionibus ſine oppoſitionibus libri huius, illum intelligere gladium, de quo ipſa ſapientia incarnata dixit: Non veni *Matth. 10.* pacem mittere, ſed gladium. Extunc enim maximè, & multò plus quàm eatenus, iuſti & impij, ſiue ſapientes & ſtulti contra ſemetipſos diuiſi, ex ſuis ſtudijs contrarijs manifeſti facti ſunt. In qua nimirum rationabili conſideratione illud quoque non minimè delectat, quod in initio talium oppoſitionum prius oppoſitæ conſiſtunt. *Sapientia mater eſt iuſtorum, ſtultitia mater impiorum.* Hinc ſapientia mater iuſtorum, & illinc ſtultitia mater impiorum. Ait enim: Principium ſapientiæ timor Domini, & ſcientia ſanctorum prudentia. Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ. Statimq; ſubintulit: Mulier ſtulta & clamoſa, plenaq; illecebris, nihil omninò ſciens, ſedit in foribus domus ſuæ ſuper ſellam in excelſo vrbis loco, vt vocaret *Prou.9.* tranſeuntes viam, & pergentes itinere ſuo. Quis eſt paruulus? declinet ad me. Et vecordi locuta eſt: Aquę furtiuæ dulciores ſunt, & panis abſcõditus ſuauior. Nomine ſtultæ mulieris, ſine dubio denotat ꝓcacẽ, nimiſq; loquacẽ, imò & ſallacem ſapientiã ſeculi, excellentẽ ſe aduerſum ſapientiam Dei, ex quo tempore, maximè illa domum (ſicut iam ſupradictũ eſt) ſibi ædificauit, & immolatis victimis ſuis, miſit ancillas ſuas, vt vocarent ad arcem, & mœnia ciuitatis. *Fines diuerſi iuſtorum & impiorũ* Vtriuſque filiorum fines, ſcilicet filiorum ſapientiæ, & filiorum ſtultitiæ, quàm diuerſi, immò quàm contrarij fuerint vel ſint, ſequẽtis libri ferè tota ſeries

declamare intendit, per antitheta (ſicut iã dictum eſt) huiuſmodi filius ſapiens lætificat patrem, filius verò ſtultus mœſtitia eſt matri ſuæ. Leuemus in directum oculos noſtros per omnem mundum, ſiue in fines orbis terræ, quo exiuit ſonus Apoſtolorum, vbi fuſus eſt ſanguis martyrum, vbicunque voce & literis decertauit ſapientia patrum orthodoxorum pro gloria domus, quã ſibi ſapientia ædificauit, ſeptemque eius columnarum contra ſtultitiã Iudæorum, aduerſus impietatem paganorũ, & contra nequitiam hæreticorum, & palã eſt, quia experimentis horum, quæ ad hoc dicuntur per tot oppoſitiones ſententiarum, omnia plena ſunt.

Prou. 10.

Item de oppoſitione iuſti, videlicet ex fide viuit, & impij, id eſt, fidem nõ habẽtu, & qualu ſecundũ eundem librum parabolarum finu vtrorũ ſit.

CAPVT IIII.

PRopoſiti noſtri memores hic iterum dicemus, quia liber hic parabolarum, ſiue Prouerbiorum inſtruit fidem, ſequẽs Eccleſiaſtes roborat ſpem, tertius Siraſirim, id eſt, Cantica Canticorum, † delectat charitatem, per quæ tria reformatur homo ad ſimilitudinem illam, quam propoſuit trinitas, dicens: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Et manifeſtè neceſſaria eſt ad ęternam ſalutem fides, iſtud confidens, quia ſapientia quę hic loquitur: Cum Deo eram cũcta componens, increata eſt, & nunquam non fuit: & nihilominus iſtud ſciens, quod eadem ſapientia domum ſibi ædificauit. Quę alium non habuit ſenſum, quàm hęc Euangeliſtæ dicta: In principio erat verbum, omnia per ipſum facta ſunt, & verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Qui hæc fideliter corde credit ad iuſtitiam, & ore confitetur ad ſalutem, ipſe eſt filius ſapiens qui lętificat patrem, filius quẽ iuſtitia liberabit à morte, cuius animam non affliget Dominus fame, cuius manus diuitias parat, & congregat in meſſe, cuius ſuper caput benedictus Domini, cuius memoria cũ laudibus, cuius os vena vitę, cuius in labijs inuenitur ſapientia, cuius fides ſubſtantia diuitis & vrbs fortitudinis eſt, cuius opus ad vitam, cuius lingua argentum electum, quem benedictio Domini diuitem facit, nec afflictio ſociabitur ei, huic dabitur deſiderium ſuũ, & erit quaſi fundamentum ſempiternum. Nam econtra impius, qui propter hoc ipſum dicitur, & eſt impius, quia non habet, immò & odit & perſequitur hanc iuſtitiam fidei, quaſi tempeſtas tranſiens non erit, & anni eius breuiabuntur: & omnia quę copioſiſsimè ex ſcriptura proſequltur, ſuper eum complebuntur, quorũ in hoc libro nouiſsimum eſt illud dictum de Antichriſto principe ſtultorum ſiue impiorum. Et qui ſtultus apparuit, poſtquam eleuatus in ſublime, ſi enim intellexiſſet, ori impoſuiſſet manum.

forte dilatat.

Prou. 8
Ioan. 1.
Rom. 10.
Prou. 8.
Filius ſapiens quis dicitur.

Prou. 30.

In tribus illis, quibus iſtud de vno oppoſitum eſt, conſummatio eſt laudis iuſtorum, dum dicit: Leo fortiſsimus beſtiarum ad nullius pauebit occurſum, in quo ipſum intelligimus Chriſtum. Et gallus ſuccinctus lumbis, qui eſt omnis ordo prędicatorum. Et aries, nec eſt rex qui reſiſtat ei, in quo intelligimus prælatos omnes, qui benè præfuerunt, vel præſunt Eccleſijs Chriſti, quorum fidei fortitudinem nullus perſequutor vincere potuit, nec ille poterit, qui poſtquã (vt iã dictum eſt) eleuatus fuerit in ſublime, ſtultus apparebit, in quo conſummatio eſt vituperationis impiorum.

Cõſummatio laudis iuſtorum in tribus ſimilibus.

Item de fide, quod ipſa ſit mulier fortis, de qua in fine eiuſdem libri ſcriptum eſt: Mulierem fortem quis inueniet, procul & de vltimus finibus pretium eius.

CAPVT V.

IOcundum ſit tibi eloquium meum trinitas ſancta, ſuauis tibi ſit laudatio mea, ô ſanctę trinitatis ſimilitudo, trina virtus, fides, ſpes, & charitas. Guſtauit & vidit anima mea, quia bona eſt negotiatio tua, iamque propero ad exitum libri huius Prouerbiorum, in quo (vt iam ſemel & iterum dixi) documenta ſunt fidei, quaſi per viam iſtam lucem aliquam intelligentiæ Deus mihi ſparſerit, & aliquid iuxta propoſitũ de profundis iſtis elucidauerim, & intrare cupio in concionem, vbi concionator ſedet Eccleſiaſtes, habens coronam ſpei, ſcilicet librum, in quo ſedens ſapientiſsimus rex concionatur ſuper iuuenes & adoleſcentes, illud maximè inſiſtens comprobare quod adoleſcentia, & voluptas, & cuncta horum inſtrumẽta vana ſint, timor autem Domini, & obſeruatio mandatorũ eius, ſit omne eſſe hominis, quemadmodũ dicit in fine eiuſdem huius voluminis: Deũ time, & mandata elus obſerua, hoc eſt enim omnis homo. Sed quid agam, tenet enim pedem mentis hic in exitu Prouerbiorum digna laudatio cuiuſdam mulieris magnæ & memorabilis, q̃ hoc modo incipit: Mulierẽ fortem quis inueniet? procul & de vltimis finib. pretium eius, confidit in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit. Quænam rogo eſt iſta fortis mulier? Scimus quidem q̃a ſancta eccleſia eſt. Sed quęrimus adhuc.

Prou. 31.

Argumentum libri Eccleſiaſt.

Eccle. 12.
Prou. 31.

Mulier fortis Eccleſia eſt per fidẽ.

Quæ

Quæ cauſa hæc efficit, quod tot ſeculorum generationes, tot hominum, ſiue animarũ multitudines dicantur vna mulier, & vna ſit ex omnibus Eccleſia, Deum habens virum, cuius cor cõfidat in ea? Quid (inquã) eſt illud, per quod iſtud efficitur, niſi vna fides? Denique ſicut in Eccleſiaſte dictum eſt, & ſupra meminimus: Deum time, & mãdata eius obſerua, hoc eſt omnis homo, ita rectè dicas, vnam fidem Catholicam tene, hoc eſt enim omnis Eccleſia. Sic ergo hic legamus, & intelligamus laudationem fortis mulieris, vt veraciter ladationem fidei, quia nimirum ſecundum fidem vniuerſa Eccleſia (ſicut iam dictum eſt) vna mulier dicitur, & vir eius, qui laudat eã, cuius cor in ea confidit, ipſe eſt dominus Deus. Quis hoc inueniet? Denique Eccleſiam toto orbe diffuſam, nemo eſt qui nõ inueniat, niſi talis ſit, qui oculos claudat ne videat: fidei autem ſecretum pauci ſunt qui inueniant, nec enim aliter inuenitur, vel agnoſcitur, niſi per ſpiritum S. Propterea dixit: quis inueniet? & protinus nobis dignam admi-

Quid eſt fides.

rationem facere volens, ait: Procul & de vltimis finibus prætium eius. Hoc intelligens Paulus Apoſtolus dixit: Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. O quàm procul eſt ſubſtantia hæc, de qua vltimis finibus argumentum hoc profertur, quod nõ apparet, neque videtur, tam multis interiacentibus montibus, ſiue collibus eorum, quæ videntur.

1. Pet. 1.

Exempli gratia, Patres inclyti, Abraham, Iſaac, & Iacob, & qui orti ſunt ex illis (ait Apoſtolus) tanquam ſydera cæli in multitudine, & ſicut harena quæ eſt ad oram maris innumerabilis, iuxta fidem defuncti ſunt omnes, non acceptis repromiſsionibus, ſed à longè eas aſpicientes, & ſalutantes, & cõfitentes, quia peregrini, & hoſpites ſunt ſuper terram. Nobis quoque, qui pro tempore quidem viciniores rei ſumus, ſed tamen rem ipſam nondum videmus. Petrus Apoſtolus loquitur: Inueniamini in laudem, & gloriam, & honorem in reuelatione Ieſu Chriſti, quẽ cùm non videritis, diligetis: in quem nunc quoque non videntes, creditis, credentes autem exaltatis. O igitur quàm procul (vt iam dictum eſt) & de quàm vltimis finibus pretium mulieris huius, pretioſitas Eccleſiæ huius, fides operatricis huius, aſpicientis nõ ea quæ videntur, ſed ea quæ non videntur.

Item pro dignitate eiuſdem fidei, quomodo dictum ſit: Confidit in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit, reddet ei bonum & non malum omnibus diebus vitæ ſuæ.

CAPVT VI.

QVid proinde illi? Qualem meretur gloriam in conſpectu Dei? ait. Confidit in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit. *Confidit in ea cor viri ſui.*

Manifeſtè dictum, venerabiliter audiendum, deus excelſus & immẽſus vir eſt cõiugis huius ſcilicet fidei, & in ea cor eius confidit. Quomodo confidit? Eo nimirũ modo, vt ſecreta ſua non dubitet oſtendere huic. Plus dicam ſecundum authoritatem ſcripturæ, quia ſecreta ſua non poteſt abſcondere huic. Sic enim locutus eſt ad Abraham, in quo inuenerat fortem mulierem iſtam, fidem iſtam. Num celare potero Abraham quæ geſturus ſum? Scio enim quod præcepturus ſit filijs ſuis, & domui ſuę poſt ſe, vt cuſtodiant viã Domini. Magna confidentia tanti viri pro conſtantia *Gen 18.* conſtantiſsimæ coniugis, vt ei ſecreta ſua celare non poſsit. Sed conſideremus adhuc vehementiam dictionis, quia non dixit: Confidit in ea vir ſuus, ſed confidit in ea cor viri ſui. *Vehemẽtia dictionis.*

Denique vtiliter perpenditur dilectio hæc, maximè ſi non ignores vbi, quando & quali facto ſententia talis comprobata ſit. Etenim quidem in omnibus ſanctis Patriarchis & prophetis hoc experta eſt fides, quod Deus vir ſuus in ea confideret: oſtendit enim illi ſecreta ſua, quæ & ipſa per os eorum, & elocuta eſt ſapienter, & ſignauit prudenter & fortiter. Sed eſt locus, & fuit tempus, de quo veraciter dicas, non ſolùm ita confidit in ea vir ſuus, verũ quod vehementius ſonat, & profundius penetrat intima mẽtis, cõfidit in ea cor viri ſui. *Fides Mariæ maxima.* Vbinã hoc inuenis? Profectò in anima ſanctę Marię virginis. Ibi fides experta eſt, quod de ſemetipſa hic audiuit, cõfidit in ea cor viri ſui: etenim ibi vir ſuus ei cor ſuũ aperuit. Quali apertione? Planè magna & ineffabili, vt faceret in ea cor viri huius illud, quod prædixerat per os Dauid: Eructauit cor meũ verbũ bonũ, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus ſcribę, velociter ſcribentis. *Pſal. 44.* Ita cor ſuũ illi aperuit, vt ipſam ſubſtantiã verbi ęterni in corde ſuo cõcepti, de corde ſuo ante ſecula geniti, mitteret in mentẽ, & in vterũ virginis valdè fidelis, quæ per ipſam fidẽ, de qua nunc ſermo eſt, tanta diuina myſteria, angelo narrãte cõcepit, Deũ enim caſtis viſcerib. ſuſcepit, & benedicta in æternũ nobis & hominẽ. *Addo, genuit.* O igitur ſancta fides, quã verè de te ſermo hic: Cõfidit in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit. *Spolijs nõ indigebit.* Quibus vel qualib. ſpolijs, niſi eloquijs Dñi, eloquijs viri ſui. Sic enim per os Dauid ipſa dicebat: Lætabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui inuenit ſpolia multa. *Pſal. 118.* Ergo ſpolijs nõ indigebit, id eſt, ſua eloquia vir tam familiaris intelligibilia facit cognitæ ſibi fidei, certus de eo quod protinus ſequitur. Reddet ei bonum, & nõ malum omnibus diebus vitæ ſuæ. Non eſt

Prou. 31. Prou 9. Apoc. 2.

enim hæc ſicut illa ſuperius inſamata mulier ſtulta & clamoſa, plenaque illecebris, & nihil omninò ſciens: mulier (inquam) non ſortis, imò cõtraria ſorti mulier huic. Eſt enim impia hęreſis, & ipſa reddidit (ſicut Iudaica perfidia, ſiue ſynagoga Sathanæ) malum & non bonum, omnibus diebus vitæ ſuæ, ſemper enim veritati reſiſtit dura ceruice.

Quod vel quale bonum reddat fides, ſiue Eccleſia fidelis, vt meritò confidat in ea cor viri ſui, ſecundũ alphabetum Hebraicum, cuius ſingula litera ſingulis verſibus præfixa ſunt.

CAPVT VII.

Alphabetũ Hebraicũ.

QVod vel quale bonum reddidit ſine reddit fides, ſiue Eccleſia fidelis, vt meritò confidat in ea cor viri ſui? Interrogemus hoc alphabetum Hebraicum, cuius ſingulæ literæ ſingulis verſibus præfixæ ſunt, Aleph, Beth, Gimel, Daleth, He, Vau, Zain, Heth, Teth, Iod, Caph, Lamed, Mẽ, Nun, Samech, Ain, Phe, Zade, Coph, Res, Sin, Tau. Iſtæ ſunt viginti duæ literæ Hebraicæ, quibus apud eos omnes ſcriptura contexta eſt. Quid ergo hoc nobis innuitur, quod ſingulæ litteræ ſingulis præfixæ ſunt ſententijs, niſi qnia omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, bonum eſt opus mulieris huius ſortis, opus fidei quod viro ſuo reddidit. Non enim abſque ratione, ſed ꝓ magnæ rationis ſignificatione præſcribuntur, & in quibuſdam Pſalmis, & in Hieremiæ lamentationibus, & in oratione eius, & in iſto quoque fine Prouerbiorum Salomonis, ſingularum nomina literarum ſingulis ſententijs. Quam videlicet rationem promptum eſt agnoſci ex ipſorum nominum interpretationibus, quas interpretatus eſt vir illuſtris beatus Hieronymus. Hebraicæ linguæ peritus. Interpretatur quippe Aleph, doctrina: Beth, domus: Gimel, plenitudo: Daleth, tabularum: He, iſta: Vau & Zain, hæc: Heth, vita: Teth, bonum: Iod, principiũ: Caph, manus: Lamed, cor: Mem, ex ipſis: Nun, æternum: Samech, adiutorium: Ain, ſons: Phe, os: non ab oſſe, ſed ab ore: Zade, iuſtitia: Coph, vocatio: Res, caput: Sin, dentes: Tau, ſigna. Huiuſce interpretationes directam primo literarũ ponamus, & deinde eiuſdem literaturæ ſecundum ſenſum, qui in ipſa eſt, conſtructionem faciamus. Doctrina domus, plenitudo tabularum: Iſta & hæc vita bonum principiũ manꝰ cordis. Ex ipſis æternũ adiutoriũ, ſons oris iuſtitiæ, vocatio capitis, dentium ſigna. Hæc eſt litera, quæ hoc modo cõſtruitur. Sancta ſcriptura, quæ eſt opus fidei, opus bonum, quod catholica fides viro ſuo Deo reddidit, ipſa eſt doctrina domus, doctrina Eccleſiæ, quæ domus Dei eſt. Ipſa eſt plenitudo tabularum, plenitudo legis, id eſt, decem præceptorum, quæ in tabulis lapideis digito Dei ſcripta ſunt. Iſta plenitudo, & hæc doctrina, quid ſunt niſi vita? Sermo Dei enim eſt, in quo viuit homo, quemadmodum dicit: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei. Ergo vita & bonum principium, ſubauditur vitæ æternæ. Hic enim principium eſt vitæ in ſcriptura ſacra, vt videamus & ambulemꝰ per fidem, non autem conſummatio, vt iam videamus facie ad faciem. Manus cordis, id eſt, operatio ſanctæ meditationis, hæc doctrina domus, hæc plenitudo legis. Ex ipſis æternum adiutorium. Quid iſto verius? Hic enim per ſacram ſcripturam diſcimus, quod in æternum ſciamus Fons oris iuſtitiæ ſine dubio hæc ipſa ſcriptura nobis eſt. Hinc enim haurimus illud, quod ore ad ſalutem confitemur, & quod confitendo iuſtificamur. Vocatio capitis ipſa eſt ſancta ſcriptura nobis, quia per ipſam vocat nos ad ſe, caput Chriſtꝰ, vt membra eius effici mereamur. Dentium ſigna ſunt hæc omnia, quia non niſi dentibus, & plectro linguæ formata ſonant hæc elementa, vt legi vel audiri poſsit omnis ſancta ſcriptura, de tam paucis elementis tam multipliciter conſcripta.

Cur in quibuſdã Pſalmis & orationib. præponuntur litera Hebraica.

Interpretatio literarũ Hebraicarum.

Sacra ſcriptura literarum iſtarũ interpretatione pulchrè cõmẽdatur.

1. Cor. 13.

De admiranda fidei potentia, maximè in hoc dicto: Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo.

CAPVT VIII.

INter cætera pulchræ huius laudationis capitula, quoniam cuncta pertractare noſtri propoſiti non eſt, etenim nimis lõgum eſſet, iſtud intactũ præterire non patior. Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo. Denique ſunt & cætera quidem valdè ſplendida, & ſecundum Metaphoram prophetæ & fortiſsimæ mulieris multum ad rem, ſiue myſterium pertinentia, ab eo quod ait: quæſiuit lanã & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum, vſque ad id: Sindonem fecit & vẽdidit, ſed longè ſupra Metaphoram eſt id, quod ait: & cingulum tradidit Chananęo. Quid enim? Nunquid proba mulier, ſicut ſolet quærere lanam & linum, & operari conſilio manuum ſuarum, ſicut ſolet de longè portare panem ſuum, & de nocte, id eſt, manè ſurgere, ſolicita vnde det prædã domeſticis ſuis, & cibaria ancillis ſuis, ſicut ſolet inopi manum ſuam aperire, & palmas ſuas ad pauperem extendere, hiſque & alijs modis circa miniſteriũ frequens ſatagare: ſic ſolet etiam Chananæo cingulum tradere? Ergo hoc ſupra Methaphorã eſt. Diligentiam adhibemus, ſicut in cæteris, ita & in iſto intellectum quærimus, maximè propter illud quod dictum eſt in anterioribus

Prou 31. Cingulum tradidit Chananæo

rloribus parabolis. Acceptus eſt, regi miniſter intelligens, iracundiam eius inuti-
Prou.14. lis ſuſtinebit. Dicimus itaque cũ voce gratiarum actionis, quia totiens hæc mulier fortis Chananæo cingulum tradit, quotiẽs præpotens fides quempiam, qui ſuerat apud homines cõtemptibilis, altiſsimo deo regi magno acceptum reddit.

Chananęus quippe contemptibilis, imò & execratus Deo ſuit, cùm adhuc eſſet in lumbis patris ſui Cham, dicente Noe: Maledictus Chanaan, ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis. Item ſecundo: Benedictus Dominus Deus Sem, ſit Chanaan ſer-
Gen.9. uus eius. Itẽq; tertio: Dilatet deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sẽ, ſitq; Chanaan ſeruus eius. Valdè ergo contemptibilis Chanaan, cuius ſeptem gentes ad introitũ filiorum Iſrael Deo iudice, terra euome-
Leuit. 20. re debuit, quod & fecit. Econtra fides valdè potens, & valdè nobilis, quæ Chananæo tali homini, vel cuilibet ſimili huic ſecundũ ignobilitatem ſeculi, cingulũ tradere potuit, vt præcinctus ambulet ob meritum fidei, quã ſuſcepit: filijs regni, qui fidem nõ habent iacentibus & diſcinctis, aut etiam in
Iob. 10. captiuitatem ductis. Quemadmodum di-
1.Cor.1. cit ſanctus Iob: Baltheum regum diſſoluit, & præcingit ſune renes eorum. An non & Apoſtolus hoc dicit? Quæ ſtulta ſunt mũdi, ait, elegit Deus, vt confundat ſapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia mundi: & contemptibilia elegit Deus, & quæ nõ ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret. Cuncta hæc & ſtulta, & infirma, & ignobilia, & contemptibilia, & quaſi non exiſtentia, rectè intelligis vno nomine Chananæi, quem domina fides & ſyndone ſua veſtire, & cui cingulũ pro velle ſuo tradere potuit, & tradidit, & ſola hoc ſecit, vt qui ſeculo inhonorus habebatur, honoratus incedat coram oculis domini, & in conſpectu quoque hominũ magnorum ſiue paruulorum, qui domeſtici ſunt eiuſdem fidei.

Quomodo ad inſtructionem fidei pertineat ſequens liber Eccleſiaſtes: vanitas vanitatum & omnia vanitas.

CAPVT IX.

HActenus à nobis habitus ſermo intẽtionem Prouerbiorum ſpectare demonſtrauit ad inſtructionem fidei. ex qua iuſtus viuit, nunc iuxta propoſitum demonſtrandum eſt, intentionem libri Eccleſiaſtes in eo eſſe, vt certam præbeat ratio-
Eccl.1. nem ſpei, ſcilicet, in quo non ſperare, & in quo ſpem ſnam ponere debeat homo rationalis. Hoc facere ita incipit: Vanitas vanitatum dixit Eccleſiaſtes: vanitas vanitatum & omnia vanitas. Quid habet amplius homo de vniuerſo labore ſuo, quo laborat ſub ſole, ſubauditur, niſi vanitatẽ? Sic à ſole incipiens, quod pulcherrimum eſt opus creatoris, & excelſiſsimum cunctorum, ex quibus vita mortalium ſubſi- *1.Cor.7.*
ſtit, & delicias parat ſibi, cũcta vanitatis arguit, & veraci vtiq; redargutione. Prętérit *Tria nominа hic Salomonis ad maiorẽ authoritatem libri.*
enim (ait & Apoſtolus) figura huius mũdi.

Nec ſemel dixiſſe contentus, vanitas vanitatum, iterum ac tertio repetiuit: Vanitas vanitatum & omnia vanitas, vt animaduertas, quàm ſerio loquatur, vel agat, præmiſſa enim authoritate regij nominis & ciuitatis Hieruſalem. Ait enim: Verba Eccle- *Gen.3.*
ſiaſtes, filij Dauid regis Hieruſalem. Tribus magnis nominibus pro vtilitate audiẽtium parauit huic libro authoritatem ſeipſum nominans Eccleſiaſten, id eſt, cõcionatorem, filium Dauid, & regem Hieruſalem. Quid primum eſt ſub ſole, in quo ſpẽ ſuam cupidus homo poſuit? Vtique terra. Et in hoc mira dementia eſt, quia cùm habitatio terræ huius homini, propulſo à ſelicitate paradyſi data fuerit ad pœnam, ſcilicet vt in ſudore vultus ſui operaretur eã, ipſe ſibi eam præcipere contendit, quaſi ad gloriam. Nónne hoc eſt vanum, cùm dicit homo natus ex terreno, & cras moriturus: *1.Tim 6.*
Hoc tantum terræ eſt meum, & mei ſunt *Nihil intulimus in hunc mundũ, &c.*
iſti tractus? Benè ergo inprimis cupiditatem ſiue poſſeſsionem terræ, vanitatis arguit, dicendo: Generatio præterit, & generatio aduenit. terra autem in ęternum ſtat. Ac ſi apertè dicat: Fruſtra homines cupidi, terram ſibi ſubiugare, agrum agro copulare contenderunt vſque ad terminum loci, contentione nonnunquam horribili vſque ad effuſionem multi ſanguinis, quia tot generationibus prætereuntibus, & tot aduenientibus, terra hic remanſit, nec illos ſequuta, qui iam pręterierunt: nec illos ſequutura qui adueniunt, ſiue aduenturi ſunt. Generatio p̃terijt, ſicut naſcendo in hunc mundum nihil attulit, ita moriendo nihil auferre potuit, & generatio quæ aduenit: ſiue nos ipſi qui nunc ſumus (vt verbis vtar Apoſtoli) ſicut nihil intulit in hũc mundum, haud dubium quin nec auſerre quid poſſumus. Eandem intentionem & in iſto quod ait: Generatio præterit, & generatio aduenit, & in cæteris quę ſequuntur, quęcunque vanitatis arguit, prudenter intellige. quia ipſa eſt, quã idem Apoſtolus, pręmiſſo, vt iã memorauimus, nihil enim intulimus in hũc mundum, haud dubium quin nec auſerre quid poſſumus, protinus expreſsit, dicens: Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas.

Quā quidam appetentes, errauerunt à fide & inſeruerunt ſe doloribus multis. Quid aliud dicit Eccleſiaſtes, toties repetendo, vanitas & afflictio ſpiritus. Hoc etiam dicens inter cætera, quid enim proderit homini de vniuerſo labore ſuo, & afflictione ſpiritus, qua ſub ſole cruciatus eſt? cuncti dies eius doloribus pleni ſunt, nec per noctem mente requieſcit.

Eccl. 1.

Quomodo iure vanitatis arguuntur omnia quæ fecit Deus ſex diebus in comparatione diei ſeptimi, in quo requieuit.

CAPVT X.

MAgnum eſt ſcripturæ huius negotium, & magnum concionis huius emolumentū, concionatore ſuo loquente, p̄ oculis habēs duo oppoſita hæc, hinc vanitatem & inde veritatē: & inter vtrūq; clarè diſcernas, & legitima diffinitione vtrunq; diffinias. Eſt autem hæc diffinitio vanitatis, quā Paulus Apoſtolus ſatis breuem penè expreſsit dicendo: Præterit enim figura huius mundi. Vanum quippe conſtat eſſe omne quod præterit, & prætereundo poſſeſſorem ſiue cupidum ſui, ſallit & eludit. Porrò veritatis diffinitionem, quam aliam dare poſſumus dignam, niſi vt dicamus, veritatem illud eſſe quod ſemper idipſum eſt? Illud enim, quia non prǽterit neminem fallit, neque contingit in hac optima parte, quod euenit in parte vanitatis, his de quibus ſcriptum eſt: Dormierunt ſomnum ſuum & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. Et quid eſt illud quod ſemper eſt idipſum? Eamus ad caput libri, ad initium ſcripturarum veritatis, quia illic eſt magnum & euidens oſtium rationis, vnde poſsimus veritatem à vanitate certis diſparare terminis. Sex quippe diebus omne opus ſuū cælū & terram, & omnem ornatum eorum perfecit, & die ſeptimo opus ſuum compleuit. De quo videlicet die ſeptimo, me in alio opere dixiſſe memini, quia natura primus eſt, qui ordine ſeptimus habetur. Vnde & de illo die, quo dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux, & diuiſit lucem ac tenebras: non ſic ſcriptum eſt, factumque eſt manè & veſperè dies primus: ſed, factumque eſt veſperè & manè dies vnus. Sex quippe dies ſunt omnium creaturarum, ſex primæ ſpecies, per quas creator cognoſci debet. Propter quod & dicuntur dies, id eſt, oculos cordis noſtri, ad cognoſcendum creatore illuminantes: quarum videlicet creaturarū angelica creatura prima, & humana natura ſexta eſt. Septimus dies, vt iam dixi, natura primus eſt, quia ſapientia, in qua deus omnia fecit: quia verbum eſt, per quod omnia facta ſunt, & in iſto Deus requieſcit. Et ideò quidem primus eſt iſte dies, quia in ipſo vidit omnem creaturam, priuſquam faceret: nobis autem ſeptimus eſt, quia prius cognoſcimus creaturam, & per ipſam cognoſcim⁹, quia creator magn⁹ eſt.

1. Cor. 7.

Pſal. 73.

Quomodo differunt ſex dies creatōis à die ſeptimo.

Gen. 1.

Notandum ergo, quia ſicut dictum eſt, compleuitque deus die ſeptimo opus ſuū, & non dictum eſt, omne opus ſuum quod fecerat, dictum eſt autem: & requieuit die ſeptimo, ab vniuerſo opere quod patrarat. Nam ab omni quidem opere requieuit, vt nullam deinceps nouam ſpeciem crearet, ſed ſi ritè perpendis ſenſum verbi huius compleuit, non omne opus ſuum, ſed ſolā rationalem creaturā die ſeptimo compleuit: nec ipſam vniuerſam, ſed ſolā electionem quæ per humilitatem illo die ſeptimo dignam ſeſe exhibuit. Quidnam eſt die ſeptimo compleri, in quo Deus requieuit, niſi introire in illam requiem Domini, quæ plenitudo eſt beatitudinis: cuius & Apoſtolus magnificè meminit: Ingrediemur enim, ait, in requiem qui credidimus, quemadmodum dixit, ſicut iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam, & cętera vſque, qui enim ingreſſus eſt in requiē eius, etiam ipſe requieuit ab operibus ſuis, ſicut & à ſuis diebus.

Differunt cōplere & requieſcere

Hebr. 4.

Quod non tam ipſa creatura quam creaturæ vſus immoderatus vel amor peruerſus, rectè vanitatis arguatur quomodo dicit ſcriptura: Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.

CAPVT XI.

IGitur hic habemus certis diſparata terminis duo oppoſitā hæc, vanitatem & veritatem: vanitatem videlicet, in ſenario creaturæ numero: veritatē, in requie Dei, ſcilicet, in die ſeptimo. Ergo ne, inquis, creatura vana eſt, aut opera Dei vana ſunt, & ipſe Deus vanitatis author eſt. Nónne cuncta Dei opera potius bona ſunt, ſicut ibidem ſcriptura dicit: Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona? Ad hæc, inquam, Planè vanitas eſt creatura omnis, in comparatione requietionis, quá Deus in die ſeptimo requieſcit, & ex eo vanitatis arguitur creatura rationalis quæcū que, quod requiem quærit in temporalib. ſiue viſibilibus iſtis, & in illis æternis atq; inuiſibilibus bonis, requiei Domini, fundamentum ſpei non ſibi collocauit. Verūtamen hic non tam ipſa creatura, quā creaturæ vſus vel amor immoderatus vanitatis arguitur. Exempli gratia, dum circa ſolis pulchritudinem ita ſeſe impendit humana mens, vt hunc eſſe Deum putauerit, vt huic creaturæ potius, quàm creatori ſeruire delegerit: nec ſolum huic, verumetiam cæteris creaturis, maximeque quatuor elementis igni & aeri, & terrę, & aquę nomina diuinitatis aſcripſerit. Propterea meritò cun-

Gen. 1.

Sol vanè à Deo habitus eſt.

Eccl. 1.

rò cũcta hæc ſcriptura vanitatis arguit, & in primis ſolem, dicens: Oritur ſol & occidit, & ad locum ſuum reuertitur, ibíque renaſcens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem. Nimirum in ortu eius, & occaſu in gyro eius auſtrali, & reflectione aquilonari, quia magna eſt mutabilitas, magna eſt & vanitas, quia nec homini laboranti ſatis grata eſt productior lux, dum ſol ad aquilonem reflectitur, nec his qui in auibus ludunt, ſemper placet longanimitas tenebrarum, dum gyrat per auſtrum. Similiterque in cæteris varietatibus diei & noctis, æſtatis & hyemis, veris & autumni. Sunt quidem multa humanę infirmitatis remedia, ſed multa nihilominus anxietatis tædia, qa nulla in his ſufficientia, imò in omnib. magna indigẽtia eſt. Propterea nec in his, nec in aliquo eorũ, quæ ſub ſole ſunt vel fiunt, eſt ſperandum ſiue confidendũ, quod cuncta vana, cuncta tranſitoria ſint. Hac intentione cuncta vanitatis arguit, tandemque ipſum hominem, cuiuſcunq; ſpes vltra vel extra hæc, pedem ſuum nõ extendit. Ait enim: Idcircò interitus vnus eſt hominis, & iumentorũ, & ęqua vtriuſque conditio. Sicut moritur homo, ſic & illa moriuntur. Similiter ſpirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. Cuncta ſubiacent vanitati, & omnia pergunt ad vnum locum. De terra facta ſunt, & in terram pariter reuertentur. Non ergo ſperandum in homine, quamuis diuino, quamuis potenti. An non & ante iſtum, pater Dauid idem ſenſerat? Nolite (ait) confidere in principibus, in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus. Exibit ſpiritus eius & reuertetur in terram ſuam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Nónne proinde conſtat, quod ipſe homo ſit vanitas. Hinc idem alibi dicit: Veruntamen vniuerſa vanitas, omnis homo viuens. Statimque duobus hoc ipſum verſiculis aſtruit, quod hic explicatur longiori diſputatione concionatoris: Veruntamen (inquit) in imagine pertranſit homo, ſed & fruſtra conturbatur. Theſaurizat & ignorat cui congregabit ea. Planè idem ſenſus eſt in pluri mis horum quę hic dicit, addens etiam hęc: Rurſus deteſtatus ſum omnem induſtriã meam, & quã ſub ſole ſtudioſiſsimè laboraui, habiturus hæredem poſt me, quem ignoro vtrum ſapiens an ſtultus ſit futurus, & dominabitur in laboribus meis, quibus deſudaui & ſolicitus fui, & eſt quicquam tam vanum?

Cur vanitatis arguit omnia.

Eccl. 3.

Pſal. 146.

Pſal. 38.

Eccl. 2.

De eo quod ait. Deum time, & mandata eius obſerua, hoc eſt enim omnis homo, & quod abſque timore Dei, omnis homo viuens ſit vanitas.

CAPVT XII.

PRo intentione libri huius Eccleſiaſtes, ad hoc breuiter dicendum, quod in ſolo ſit Deo ſperandum, quoniam ſatis dictum arbitramur pro eo, neque quod in homine, neque in alia creatura ſperandum ſit. In pleriſque Pſalmorum ſic fecerat, & pater Dauid vbi dixit quod ſupra memorauimus: Veruntamen vniuerſa vanitas omnis homo viuens, &c. Hoc demonſtrare intendens, quod neque in homine, neque in theſauro hominis ſperandum ſit, protinus ait: Et tunc quæ eſt expectatio mea? Quod idem eſt, ac ſi dicat: In quo ergo ſperabo? Nónne in Domino? Itemque cùm dixiſſet: Nolite confidere in principibus, in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus: cauſam quoque ſubiunxit cur in illis nõ ſit ſperandum, dicens: Exibit ſpiritus eius, videlicet hominis, & reuertetur homo in terrã ſuam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorum, protinus exclamauit: Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, ſpes eius in Domino Deo ipſius, & cætera vſque in finem Pſalmi. Quibus verbis ſpem excitarẽ nititur excitatione rationabili, vt bonum quod permanet pręferendum eſſe ſentias omni quod tranſit, iuxta hunc ſenſum concionator iſte, concionis multitudinem ab immoderato amore rerum tranſeuntium reuocare, & ad æternorum ſpem bonorũ excitare cupiens, & hoc multiplici ratione peragens, talem in vltimo facit concluſionem: Finem loquendi omnes pariter audiamus: Deum time, & mandata eius obſerua, hoc eſt enim omnis homo. Et cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium, pro omni errato, ſiue bonum, ſiue malum.

In nulla creatura ſperandum

Pſal. 38.

Pſal. 145.

Eccl. 12.

Quomodo ſapit tibi in palato cordis quod dixit: Hoc eſt enim omnis homo? Verbum eſt, qualem ſenſum efficit intellectui tuo? Talem nimirum efficere debet, qui pertineat ad eandem rationem, qua dixit æternus & incommutabilis Deus: Ego ſum qui ſum. Hęc dices filijs Iſrael: Qui eſt, miſit me ad vos. Egerat enim ab initio libri de corruptione vanitatis, & cuncta corripiens ſiue diſcutiens, comprobauerat, quia omnẽ vanum, omne quod tranſit, vtique ſic eſt, quaſi non ſit, nec ipſum hominem excipiẽs quicunque in vanitate ambulauit. Ait enim: Dixi in corde meo de filijs hominũ, vt probaret eos Deus, & oſtẽderet ſimiles eſſe beſtijs. Idcircò vnus interitus eſt hominis & iumentorum, & æqua vtriuſque conditio. Et cætera quorũ ſupra meminimus, cum illo Pſalmi verſiculo: Veruntamen vniuerſa vanitas, omnis homo viuens. Vt ergo ſciat omnis concio, per quid fieri debeat, vt humana creatura liberetur à ſeruitute corruptionis. Homo iam non ſit vanitas, habens eſſe, habens participationem in idipſum, cũ æterno illo qui dicit: Ego ſum qui ſum.

Hoc eſt omnis homo.

Exod. 3.

Ecc. 3.

Pſal 121.

Eccl. 12.

1. Cor. 6.

qui ſum. Hoc eſt, ait omnis homo, Deum timere, & mandata eius obſeruare. Ablatiuo caſu dictū grammatici intelligunt hoc, ac ſi diceret: Deum timendo, & mandata eius obſeruando, accipit eſſe homo, & gratia eſt, adhærendo Deo, qui natura eſt. Nā qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. Aliàs autem homo ſiue ſit rex Iſraël in Hieruſalem, ſiue rex in Babylone præpotens, quantiſcunque affluat delicijs, & fruatur bonis, ædificans ſibi domos, & plantans vineas, faciens hortos & pomeria, & extruēs aquarum piſcinas, poſsidens ſeruos & ancillas, armenta quoque & magnos ouium greges, coaceruans ſibi argentum, & aurū, faciens ſibi cantores & cantatrices, ſcyphos & vrceos, ad vina fundēda, quid prodeſt? Et hæc omnia vana ſunt, & ipſe vanitas eſt. Eccl. 2.

Quod hæc duo, fides, quæ in parabolis inſtruitur, & ſpes, quæ in Eccleſiaſte roboratur, operentur per tertium, ſcilicet per charitatem, quæ in Canticis loquitur.

CAPVT XIII.

Haec duo ſcilicet, fides, quā deſignauimus in parabolis, prædicari, & ſpes, quæ in Eccleſiaſte roboratur, per multā argumenta contemnendæ vanitatis, operantur per tertium, ſcilicet per charitatem, quæ aperta facie loquitur, ſic incipiēs: Oſculetur me oſculo oris ſui. De cunctis vocibus libri huius, non opus eſt nunc aſtruere quod ſint voces charitatis ſignificantes affectum quatuor perſonarum Christi deſiderabilis, & Eccleſiæ deſiderantis, amicorum & adoleſcētularum, intendentiū audire vocem ſponſi dilecti, & vocem ſponſæ dilectæ, & pro hoc auditu gaudio gaudere. Piget nos ſegnes, & fatemur, quia piget nos diutius hic immorari, preſertim quia proprium edidimus olim opuſculum, de iſtis Canticorum Canticis, diſtinctum ſeptem libellis, ad honorem Dominæ noſtrę ſanctæ Mariæ perpetuæ virginis, quæ vera ſponſa principaliter amici eſt æterni, ſcilicet Dei patris, ſponſa nihilominus & mater filij eiuſdem Dei patris, templum proprium charitatis, id eſt, ſpiritus ſancti, de cuius operatione illum concepit: qui videlicet ſpiritus ſanctus charitatis eſt patris & filij. Opus illud accipiat quicunque audierit auditor beneuolus, non ſicut contrarium priſcis doctoribus, qui in eiſdem Cāticis latius amorem expoſuerunt ſanctæ eccleſiæ, ſed ſicut aliquid ſupererogatum vltra lectionem ipſorum adunando & congregando voces tam magni tamque diffuſi corporis Eccleſiæ in vnam animam ſingularis & vnicæ dilectæ Chriſti Mariæ. Quia nihil huic diſconuenit omnium eorum, quæcunq; dici vel cantari poſſunt de magno & ſancto amore dilectę & diligentis Chriſtum Eccleſię. De iſta duntaxat ſcriptura hoc dicimus, quę tota eſt cantabilis: nam in cæteris ſcripturis multa ſonant lamentabilia pœnitentis Eccleſię, in pleriſque peccauit, pro quorum parte cū fructibus pœnitentię lamentatur & gemit. Et hæc infra dignitatem ſunt huius beatæ virginis, cuius vita integerrima nō habuit cur gemeret, niſi vulnus charitatis, propter dilationem plenę atque perfectæ beatitudinis in tempore huius peregrinationis. Charitas in Canticis prædicatur. Cant. 1.

Quomodo in tribus iſtis, fide, ſpe, & charitate, vtiliter ſpeculari poſſumus, quomodo magis ac magis ad cōgregationē ſanctæ trinitatis erudiamur.

CAPVT XIIII.

Memores eſſe debemus propoſiti ſiue intentionis, qua ſermonem cœpimus habere de fide, ſpe & charitate, ſecundum libros iſtos tres Salomonis, ſcilicet vt in iſto quaſi ſpeculo, horum trium fidei, ſpei, & charitatis, quandam ſpecularemur ſimilitudinem ſanctæ trinitatis: quia per hæc tria reformauit hominem ad ſimilitudinem ſuam, iuxta propoſitum quod propoſuerat dicendo: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. In iſta ergo diuinæ ſimilitudinis claritate, in tribus iſtis, fide, ſpe, & charitate, eſt quod vtiliter ſpeculemur, quo aliquantiſper magis ac magis ad cognitionem eiuſdem ſanctæ trinitatis erudiamur, quā nunc in ſua maieſtate videre nequimus. Eccè intelligimus & ſcimus, quia fides per ſpem & per charitatem, ſpes quoque per fidem & per charitatem operatur ea, quæ in iſtis tribus libris, Prouerbiorū, Eccleſiaſtis, & canticorum continentur. Fides nanque per ſpem & per charitatem hoc operatur in homine, vt accedat ad illam, quā ſapientia ædificauit ſibi domum, vt ad conuiuium victimarum, quas illa immolauit, ad bibendum vinum quod illa miſcuit, ad edendum panē menſæ quem illa propoſuit, taliter præparata mente, vt ſimilia ratribuere velit, ſcilicet animam ponere pro illo, qui prior in tantum dilexit nos, vt animam ſuam poneret pro nobis. Spes per fidem & per charitatem hoc operatur in homine, vt, etiam ſi perſecutor deſit, qui & facultates terrenas auferre, & corpus ſolet occidere, ipſe intelligens, quia vana, id eſt, tráſitoria ſunt omnia, relinquat vltrone ea quæ poſſidet, iuxta conſilium dicentis. Si vis perfectus eſſe, vade, vende vniuerſa quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni ſequere me. Quantum eſt quod ſpeculari poſſumus in iſto ſpeculo ſiue ænigmate de illa altiſsimę trinitatis claritate, cuius faciem nūc nō poſsimus videre? Exiguum quidem, ſed hoc ipſum iam aliqua vitæ ęternę ſcintilla nobis aſt. Hęc eſt ea nim. vi- Epilogus in tres libros Salomonis. Gen. 1. Quid operatur fides in homine. Prou. 9. Ioan. 10. Quid operatur ſpes. Matth. 19.

nim vita æterna, ait ipſe filius Dei, vt co-
Ioan. 17. gnoſcant te ſolum verum Deum, & quem
miſiſti Ieſum Chriſtum. Quid ergo eſt il-
lud quantulũcũq;, quod videre nunc poſ-
ſumus, per hoc ſpeculum, in iſta ænigma-
te? Nimirum opus illud quod neceſſariũ
nobis eſt ad æternã ſalutem credere & ſci-
re, quia Deus pater per charitatem ſuam,
id eſt, per ſpiritum ſanctum, proprio filio
ſuo mandatum hoc dedit, vt pateretur pro
nobis, & ipſe filius per eandem charitatem
Rom. 8. ſuam, id eſt, per eundem ſpiritum ſanctum,
Philip. 2. mandatum hoc ſuſcepit, obedire vſque ad
Eſa. 53. mortem, mortem autem crucis. Quali cũ
ſpe? Illa nimirum, quã per Eſaiam nobis
annunciauit ſpiritus ſanctus dicens: Si po-
ſuerit pro peccato animam ſuam, videbit
ſemen longæuum, & voluntas Domini in
manu eius dirigetur. Ipſe autem pater quã
Pſal. 144. li vel quanta fidei? Fidelis enim in omni-
Pſal. 32. bus verbis, & in iſto maximè, & omnia ope
ra eius in fide, & opus iſtud præcipuè. Qua
li ergo vel quanta fide mandatum dedit
huius obedientiæ, mandatum huius patiẽ-
tiæ? Nimirum tali fide qualis eſt ipſe: tanta
fide, quantus eſt ipſe, fide admirabili, fide
inſeparabili, fide perſeuerãtiſsima, fide vi
ctorioſiſsima. Quantis irritatus eſt malis
hominum, quã maximis peccatis? Attameo
perſeuerauerit in propoſito, vel promiſsio-
ne tanti boni, & quæ proceſſerant de labijs
ſuis, irrita non fecit. Pro quo & Dauid ſo-
licitus: Miſerere mei, ait, vt iuſtificeris in
ſermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris.
Quantis regibus, quantis regnis armatus
Pſal. 88. diabolus, hoc propoſitum eis auertere la-
Pſal. 50. borauit? Attamen euicit fortiſsimus Deus,
& ſicut propoſuerat, ecce filius eius Deus
& homo ſedet à dextris eius. De illa per-
ſeuerantia fidelis & fortis Dei, noſtrum il-
lud op' exiſtit, in duodecim libellis, quod
intitulatur, De victoria verbi Dei.

Quod in ſcripturis antiquis nomina hæc, fidei, ſpei, & charitatis ferè ita raro inueniantur, cũ res ipſarũ vbiq; prædicentur ſicut relatiua nomina, patris & filij & ſpiritus ſancti, aut taceãtur, aut rariſſimè, & cũ cautela pronunciantur.

CAPVT XV.

Nouũ teſtamen. longè clarius quã vetus prædicat, tũ abſoluta tũ relatiua nomina trinum.

PRæclara hodie in Euangelicis & Apo-
ſtolicis literis, & in ore totius Eccleſiæ
prædicatio eſt horum trium, fidei, ſpei, &
charitatis. Olim non ita. Quotus enim eſt
locus in ſcripturis veteris inſtrumenti, vbi
manifeſtatio luceat proprijs nominibus ſa
cierum iſtarum, fidei, ſpei, & charitatis?
Notum quidem & certum eſt omnem ſcri
pturam diuinitus inſpiratam, res ipſas ſiue
virtutes intendere, quæ ſignificantur no-
minibus iſtis, ſed cùm ita ſit, nihilominus
abſoluta eadem nomina ferè vbique præ-
dicet, quod iam ex parte monſtrauimus.
Relatiua hæc nomina, quæ ſunt, pater & fi-
lius & ſpiritus ſanctus, aut tacuit, aut ra-
riſsimè, & cum cautela, & nuſquam ſimul
iuncta pronunciauit.

Exempli gratia. Cùm (ſicut ſuperius de-
monſtratum eſt) ferè cuncta, quæ dixit Sa
lomon in parabolis, pertineant ad gloriam
fidei, vbi hoc ipſum nomen, quod eſt fides,
palam annunciauit? Item in Eccleſiaſte,
cùm ferè cuncta quæ illic per multa dicun
tur argumenta, hominem prouocant ad co
ronam ſpei, vbi ſpem ipſam nominauit? In Cant. 5.
Canticis Canticorum cò ferè cuncta perti- Gen. 6.
neant ad ſacramentũ charitatis, ipſam cha- Cant. 1.
ritatem non multis vicibus nomine pro-
prio nominauit, dicendo: Media charita
te conſtrauit, & alibi: Aquæ multæ nõ po-
terunt extinguere charitatem. Itemque a-
libi: Ordinauit in me charitatẽ. Verum hoc
nomine charitatis liberi poterat anuncia
ri, ſiue declamari, etiã pueris illis, hominib. Matth. 5
carnalib. illis, qui neſcirẽt, neſcire curarẽt
qd fides, quid ſpes, qd ſpiritualis dilectio
ſit, & fortè charitatẽ ſufficientẽ reputarẽt
viri & mulieris, ſiue mariti & vxoris, pa-
rentum, filiorum, cæterorumque cognatio
num, ſiue affinitatum dilectionem carna-
lem. In diuinis ſermonibus de illa charita-
te agitur, cuius eſt eccleſiaſtica diffinitio
hæc, diligere Deum propter ipſum, & pro-
ximum, non qualemcunque, ſed inimicum
hominem diligere propter Deum. Nun-
quid ſi huiuſce dilectionis capaces eſſe ho Gen. 15.
mines, dixiſſet eis lex: Diliges amicum tuũ Rom. 4.
& odio habebis inimicum tuum? Simi- Gen. 16.
liter de fide ſentiendum. Si enim fidei ca- Galat. 4.
paces tunc eſſent homines, per quã Abra-
ham iuſtificatus eſt, nunquid poſita fuiſſet
lex. Et vt per ſimilitudinem ſermo iſte ma
gis placeat, nunquid ancillam duxiſſet A-
braham, niſi ſterilis fuiſſet libera? Verum
nos de his latius alio in opere tractauimus.

Item de fide, ſpe, & charitate, quod per hæc tria in ſanctis ſcripturis aſsimiletur ſancta trinitas, & de capitulo Apoſtoli: Tunc autem cognoſcã, ſicut & cognitus ſum, quid ſit cognoſcere vel cognoſci.

CAPVT XVI.

HIc propoſitum fuit demõſtrare, quod
hæc tria ſint, per quæ homo ad illam
Dei ſimilitudinem reformetur, quod in 1. Ioan. 3.
initio propoſuit dicens: Faciamus hominẽ
ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.
Vnde & Apoſtolus Ioannes: Scimus, ait,
quia cùm apparuerit, ſimiles ei erimus,
quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Quan
tum potas iucunditatis habet demonſtra-
tio, ſiue intelligentia hæc? Nam beati qui-
dem ſancti prophetæ pro eo quod in ma u
eorum Dominus aſsimilatus eſt, ſicut in Oſee. 12.
Oſee dicit, & nos iam ante meminimus: Et
locutus

locutus ſum ſuper prophetas, & ego viſio nes multiplicaui, & in manu Prophetarum aſsimilatus ſum, ſed nihilominus ſancti & electi omnes beati, qa ſancta trinitas, vnus Deus, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, per hæc tria, fidem, ſpem, & charitatē, aſsimilatur eis. Hic aſsimilationis modus eſt vniuerſalis. Habuerunt ſancti Patriarchæ, Abraham, Iſaac, & Iacob (qui & ipſi prophetæ fuerunt) quaſdam proprias in ſemetipſis aſsimilationes patris, & filij, & ſpiritus ſancti, quod & ſuo loco commemorauimus, ſed hæc eſt aſsimilatio vniuerſalis charitas, fidei, ſpei & charitatis, quæ videlicet aſsimilatio in æternum manebit. Delectamur rei magnitudine, ſed labor eſt in delectatione, dū ſermo difficit inuadus, & quantillum in mente ſuggerit ſpiritus, fari geſtiens lingua non aſſeqnit..r. Capitulum quippe magnum eſt, in quo vel circa quod penè defeſſus animus iam terminare properat, ſermonem habitum de his tribus. Quod capitulum? Nunc, inquit Apoſtolus, cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Nunc autem manet, fides, ſpes, charitas, tria hæc. Maior autem horum eſt charitas. Qua enim voce, qualibus verbis, horum poſſumus verborum ſenſum cōſeqni? Verbum quippe cognitionis, duarum quendā ſignificat contractum ſine ſenſum conſciē tiarum, nimiam nimiſque familiarem habentem fiduciam in alterutrum, qui neq; per lectionem, neque per auditionem, ſed per ſolum ſatis anima ſcire poteſt experimentum. Multum eſt quod ſacra ſcriptura de mutua cognitione ſpiritus Dei & ſpiritus hominis agit per ſimilitudinem. Exempli gratia: Et gaudebit ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit ſuper te Deus tnns. Quod ergo dicit, tunc cognoſcam ſicut & cognitus ſum, verbo cognitionis ſempiternum inſinuare volens vſum charitatis, ſiue torrentem voluptatis, redundantem ex ſecreto diuinitatis in interiora animæ diligentis, quis dignè verbis explicari poſſit? Abſconditum eſt à nobis toto huius noſtræ peregrinationis tempore: propter qđ Pſalmiſta ſuſpirans dicit: Quā magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quā abſcondiſti timentibus te. Si abſconditū eſt ab omni viuente, imò peregrinante in iſta mortalitate, vt rectè dicat, nunc cognoſco ex parte. Quidnam eſt, nunc cognoſco ex parte, præſertim quia ſubiungit: Tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum? Per ſupra ſcriptam ſimilitudinem in hoc ſenſu adiuuemur, qua dictum eſt, & gaudebit ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit ſuper te Deus tuus. Nunquam enim ſponſa plenè cognoſcit ſponſi affectum, niſi dum per natutalem commixtionem fiūt corpus vnum. Ibi planè dicere poteſt, nunc cognoſco ſicut & cognita ſum.

Materia in enarrabilis animo per ſpiritū ſuggeſta.

1. Cor. 13.

Eſai. 62.

Pſal. 30.

1. Cor. 13.

Eſa. 62.

Quo ſenſu vel qua intentione dixerit Apoſtolus: Nunc autem manēt fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem horum eſt charitas, & quod hæc tria ſunt inſeparabilia, ſicut & ipſa trinitas.

CAPVT XVII.

TAndem & illud quæſitu dignum eſt, quo ſenſu vel qua intentione dixerit Apoſtolus, nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc, maior autem horum eſt charitas. Nam in beata trinitate, cuius in anima hominis ſimilitudinem per hæc tria formari iam diximus, fidem, ſpem, & charitatē: certū nouimus, quia nihil prius aut poſterius, nihil maius aut minus, ſed totæ tres perſonæ coæternæ ſibi ſunt & coæquales. Hic autem in iſta imagine ſiue ſimilitudine, eſt maius & eſt minus: eſt prius & poſterius: & nō parua inæqualitas, cū & ſupra dixerit: Et ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem non habeā, nihil ſum. Et deinde cōpoſitis tribus iſtis fide, ſpe, & charitate, dicat, maior autem, horum eſt charitas. Ad hæc, inquam, fides vera nunquam ſine charitate. Et charitas vera nunqnam ſine fide eſt. Sicut indiuiſus eſt vnus & trinus Deus, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, ſic indiuiſa eſt vna & trina virtus, fides, ſpes, & charitas, quæ reſpectu trinitatis in anima hominum efficitur. Verum de Apoſtolo ſcire debemus: quia eſt, vbi ſuo ſenſu fidem prædicat, & eſt, vbi ſenſu aliorum ſic de fide loquitur, vt eos, qui quaſi de fide nimis præſumunt, arguat & corripiat. Denique ſuo ſenſu fidem prædicat, ita vt fidem, ſpem, & charitatem, quia verè inſeparabilia ſunt hæc, ſimul cōprehendat, cùm dicit: Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum ſimul qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam. Et ſubinde: Dicimus enim quia reputata eſt fides Abrahæ ad iuſtitiam. Item: Non enim per legem promiſsio Abrahæ, vt hæres eſſet mundi, ſed per iuſtitiam fidei. Hæc &c. cùm dicit; nimirum fidem prædicat, non mortuam aut nudam, ſed feruore charitatis viuam, corona ſpei ornatā. Et ſicut ſanctam trinitatem vno interdum patris nomine inuocamus: Exempli gratia cùm dicimus: Pater noſter qui es in cælis: ita & hic fidem, ſpem, & charitatem vno prædicat & ſubintelligi vult nomine fidei. Porrò illorū, quibus loquebatur, ſcilicet Corinthiorum ſenſu, quaſi fidem à charitate ſeiunxit, dicendo, quod ſupra meminimus. Et ſi habuero omnem fidem, ita vt mōtes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. Illi namque fidem à charitate lon-

Quæſtio.

1. Cor. 13.

Reſponſio. Fides vera nunquā ſine charitate eſt.

Rom. 4.

Matth. 6.

1. Cor. 13.

Ibidem.

1. Cor. 1.

ritate longè ſeiungebant, quia cũ ſine charitate eſſent, fidem Chriſti ſe habere putabant. Quapropter & redarguit eos, ſic inci piens: Obſecro autem vos per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis, & non ſint in vobis ſchiſmata: Significatum eſt mihi de vobis, fratres mei, quod cõtentiones ſint inter vos. Hoc autem ab initio non expediebat, vt primum prædicaretur, ſcilicet fidem nihil prodeſſe, niſi per dilectionem operetur, vel quod (ſicut ait Apoſtolus Iacobus) fides mortua ſit ſine operibus. Magna cũ cautela & diſcretione prouidendum nouerat, quatenus in primis ſaltem nomen Dñi Chriſti Ieſu, à rudibus & eatenus idololatria populus reciperetur, & deinde opera bona ſuperædificarentur. Propter hoc ſapienti architecto iure ſeipſum aſsimilauit, dicens eiſdem Corinthijs: Secundum gratiam Dei, quæ data eſt mihi, vt ſapiens architectus fundamentum poſui, alius autem ſuperædificat, & cæt.

Galat. 5. *Iacob. 2.* *1. Cor. 3.*

Orandum eſſe, vt quoniam per hæc tria reformamur ad ſimilitudinem trinitatis, augeat in nobis fidem, augeat ſpem, augeat charitatem beata trinitas.

CAPVT XVIII.

QVoniam igitur per hæc ad ſimilitudinem tui reformamur, auge in nobis fidem, auge ſpem, auge charitatem, ô beata trinitas. Hæc ſunt enim diuitiæ noſtræ, hic theſaurus noſter, hæc vita noſtra ô beata trinitas, Hæc ſapientia noſtra, hæc fortitudo noſtra, hæc gloria noſtra, ô beata trinitas: hoc deſiderium noſtrũ, hoc fundamentum ſempiternum. Hæc lux oculorum noſtrorum, ô beata trinitas. Hæc iuſtitia noſtra, hæc lætitia noſtra, hoc gaudiũ noſtrũ, ô beata trinitas. Hæc miſericordia noſtra, hæc conſolatio noſtra, hæc fiducia noſtra, ô beata trinitas. Hoc decus noſtrum, hæc victoria noſtra, hæc corona noſtra, ô beata trinitas. Hæc igitur auge in nobis, vt in æternum viuentes benedicamus tibi.

Oratio ad beatam trinitatem.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, ET PROCESSIONE SPIRITVS SANCTI. LIBER VIII.

Confeſſionem ſiue laudem ſanctæ trinitatis canticum eſſe domini, quod ad interrogationem hæreticorum nõ debeat cãtari in terra aliena ſuper flumina Babylonis.

CAPVT I.

CAnticum Dñi iam cãtare geſtimus, hymnũ & de canticis Siõ. Verba cantionũ, quibus vel qualibus ſancta trinitas Deus deorum laudatur in te, ô ſuperna Syon, ſed cãtum noſtrum fletus intercipit, dum adhuc ſedemus hic ſuper flumina Babylonis. Quid ergo? Ceſſabimus cantare, & in ſalicibus in medio eius ſuſpendemus organa noſtra dicentes: Quomodo cantabimus cãticum Domini in terra aliena? Minimè ceſſabimus, imò non interrogati cantabimus vltro verba cantionum Domini, Neq; enim interrogamur, aut interrogari volumus ab his, qui captiuos duxerunt nos. Solẽt Babylonij, ſcilicet, filij huius ſeculi, cõfuſione digni, interrogare verba cantionũ, non vt ipſi capiant fidei fructum, vel vt nos paſcamus, ſed vt oblectemus auriculas eorum. Maximè vt pro velle ipſorum in peruerſum trahamus voces ſcripturarum, quę cantiones Domini ſunt, qualium videlicet Babyloniorum deterrimi hoſtes ſanctæ trinitatis Arriani extiterũt. Confortemur ad cantandum, non obliti Hieruſalem, id eſt, intentionem non terrenam, ſed cæleſtem, & hanc videlicet ſupernam Hieruſalem propoſitam habentes, in principio lætitiæ noſtræ, quod eſt principalem cauſam hanc habere cantandi, id eſt, prædicandi gloriam ſanctæ trinitatis, vt non hominibus eiuſmodi, ſed ipſi vero vni ac ſoli Deo mereamur placere. Confortemur (inquam) & vt conſtãtes ſimus recordemur quid hic acciderit, quid vel qualiter in Babylone geſtum ſit. Primò ipſam rem geſtam ſiue hiſtoriam ſacram ponamus, & deinde myſterium ad conſolationem noſtri ſubſcribamus.

Pſal. 136. *Cantiones Domini ſacra ſcriptura.*

De tribus pueris victoribus in medio Babylonicæ fornacis, quod tunc ſancta trinitas auxilij ſui præſentiã contra caput idololatriæ demonſtrauerit pariter & ſignificauerit.

CAPVT II.

NABVchodonoſor Rex fecit ſtatuam auream, altitudine cubitorum ſexaginta, & latitudine cubitorum ſex, & iuſsit præconis voce clamari. Vobis dicitur populus tribubus & linguis. In hora qua audieritis ſonitum tubæ & fiſtulæ, &

Deut. 3. *Hiſtoria triũ puerorum in camino.*

ſtulæ, & cytharæ, & ſambucæ, & Pſalterij, & ſymphonlæ, & vniuerſi generis muſicorum, cadentes adorare ſtatuam auream quam conſtituit Nabuchodonoſor Rex. Si quis àutem non proſtratus adorauerit, eadem hora mittetur in ſornacem ignis ardentis. Hoc edictum contemnẽtes, & hanc pœnam nõ metuentes tres pueri Sydrach, Miſach, & Abdenego, miſsi ſunt in caminũ ignis, & non tetigit eos omninò ignis, neq; contriſtauit, nec quicquam moleſtiæ intulit. Tunc Nabuchodonoſor rex obſtupuit, & ait optimatibus ſuis: Nónne tres viros miſimus in medium ignis cõpeditos? Quibus reſpondentibus: Verè Rex. Eccè (inquit) ego video viuos quatuor ſolutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil in eis corruptionis, & ſpecies quarti ſimilis eſt filio Dei. Hoc miraculum intantum apud Nabuchodonoſor valuit, vt diceret: Signà & mirabilia ſecit apud me Deus excelſus. Placuit ergo mihi prædicare ſigna eius, qa magna ſunt, & mirabilia eius, quia fortia, & regnum eius, regnum ſempiternum, & poteſtas eius in generatione & generationem. Hæc res geſta, res tam victorioſa, nónne tã glorioſè ſanctã trinitatem in iſtis tribus pueris prædicat, ſicut alia res geſta in tribus angelis, quos Abraham hoſpitio ſuſcepit, eandem trinitatẽ ſignificauerat? perpulchra & delectabilis eſt conſideratio hæc. Si perpendas, ſiue recogites, quia beatæ trinitati, & in iſtis tribus pueris carneis, & in illis tribus pueris angelicis, vnũ idemque negotium fuit. Quod vel quale negotium? Nimirum iſtud valdè magnum negotium, & cura pergrandis, vt impleret verbum promiſsionis: illic, vt naſceretur Iſaac, principium ſeminis vel genealogiæ naſciturl Chriſti: hic, vt conſolationem haberet in illa captiuitate Babylonis, genus Abrahæ ſiue Iudæa, parẽs naſcituri eiuſdem Chriſti. Intendebat enim diabolus per impios homines delere, vt non eſſet genus illud, vnde naſciturũ erat hoc ſemen, id eſt Chriſtꝰ, ſicut Abrahæ promiſſum, & per Prophetas multos iam ſuerat prædictum. Idcircò & multa ſigna, et hoc ſignum maximum ſecit Deus excelſus in oculis illorum, qui captiuauerant illum dei pópulum, vt conſeruati inter gentes, tandem remitterentur filij peregrinationls illuc, vbi oportebat ex eis naſci Chriſtum, ſicut iamdudum præcinebat congratulando vox prophetlca dicens: Virgo Iſrael reuertere in ciuitates tuas, vſque quo dolens auerteris? Generabis Dominum ſaluatorem.

Gen. 18.

Negotium trinitatis circa Iudaos propter naſciturũ Chriſtum.

Quomodo illi hiſtoria ſiue rei geſta conueniant, & voces, & ſenſus myſtici Pſalmi 136. Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus.

CAPVT III.

OPeræpretium eſt peruidere, quomodo huic hiſtoriæ, ſiue rei geſtæ conueniunt voces Pſalmi ſupramemorati: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur Sion. Videbat nanq; ſpiritus ꝓpheticus iam temporibus Dauid, qui Pſalmũ illum cecinit, futuram captiuitatẽ illius populi in Babylonẽ. De quo videlicet populo implendo expectabant ſancti promiſsionem, ſcilicet, Chriſti natiuitatem, ſecundum ꝙ dixerat deus ad Abraham: Et in ſemine tuo benedicẽtur omnes gentes, & ſecundum qnod dixerat idẽ Deus per os Iacob: Non auferetur ſceptrũ de Iuda, & dux de ſœmore eiꝰ, donec veniat qui mittẽdus eſt. Secundũ hęc verba cõſtabat naſciturũ eſſe Chriſtũ ex ſemine Abrahę, de tribu Iuda. Vbi? Nõ vtiq; in Babylone, ſed in Sion, ſiue in Hieruſalẽ. i. in terra cuiꝰ metropolis erat Hieruſalẽ, ſcilicet, in Bethleẽ. Et hoc ipſum ſpiritus ꝓpheticus ꝓuidebat, atq; prędixerat. Ait eũdẽ Dauid: Eccè audiuimus eũ in Ephrata. Deniq; Ephrata ipſa eſt Bethleẽ. Poſt illũ, videlicet Dauid, ſcriptũ eſt per aliũ ꝓphetã: Et tu Bethleẽ Ephrata, ſiue terra Iuda, paruulus in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, q ſit dominator in Iſrael. Mediꝰ horũ Eſa. Ita dixit, rẽ eandẽ per ſpiritũ proſpiciens: Quia de Sion exibit lex, & verbum Dñi de Hieruſalẽ. Quã iuſtum ergo deſideriũ debuit eſſe hominib. illiꝰ captiuitatis, filijs illis peregrinatiõis reuertẽdi in terrã Iuda? Dixit ergo tam lõgè aut ſpiritus ꝓpheticꝰ in perſona illorũ: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dũ recordaremur Sion. Quænam alia cauſa digna erat, niſi iſta, q̃ diximus, propter quã illius terrenæ Sion recordarentur? Propter quã dicebat ſpiritus ꝓpheticus in perſona cuiuſq; illorũ, quib. reuertendi licentia dabatur: Si oblitꝰ tui ſuero Hieruſalẽ, obliuioni detur dextera mea, adhæreat lingua mea faucib. meis, ſi nõ meminero tui, ſi nõ propoſuero Hieruſalẽ, in principio lætitiæ meæ, ſubiungẽs: Memor eſto dñe filiorũ Edom in die Hieruſalẽ, qui dicũt: Exinanite, exinanite vſq; ad ſundamentũ in ea. Illi nanq;, ſcilicet filij Edom, maximè execrabiles fuerunt, pro eo quod cùm fratres ſecundum carnem Iſraelis exiſterent, ipſi præcipuè aduerſati ſunt ab exitu Iſrael de Aegypto, & gentes cæteras aduerſus eos ſæpe concitauerunt, & adiuuerunt & captiuitati illorum, ſicut & cæteris caſibus inſultauerunt. Cuius ſuroris & indignationis perſeuerantis, vſq; in finẽ, dicit in lamentationibus: Gaude & lætare filia Edõ, quæ habitas in terra Hus, ad te quoq; perueniet calix, inebriaberis atq; nudaberis. Quib. nimi

Hier. 31. *Pſal. 136.*

Iudæi recordabantur Syon propter naſciturũ in Iudæa Chriſtum.

Gen. 22. *Gen. 49.* *Pſal. 131.* *Mich. 5.*

Eſa. 2.

Pſal. 136.

Filij Edom infeſti fuerunt filijs Iſrael.

Exod. 15. *Num. 20.* *Amos. 1.* *Thre. 4.*

rumin

rum in verbis, eadem iuſtitiæ vindicta denunclatur, quæ in verbis iſtis expetebatur: Memento Domlne filiorum Edom in die Hieruſalem. Qui propter cauſam iam dictam, ſcilicet, propter ſpem Chriſti naſcituri recordatus eſt Illius terræ Syon, non etiam recordatus eſt cæleſtis Syon? Et qui propter deſiderium tantæ ſpei, carnis appetitus, & Babylonicas cõtempſit delitias, vt rediret in terram illam habens reuertendi licentiam: nõne illi beatitudo hæc congruit, beatus qui tenebit, & allidet paruulos ſuos ad petram? Non vacat ſingulis horum immorari, tranſeamus ad eum qui magis ad nos pertinet myſticum ſenſum eiuſdem Pſalmi, vti propoſitum eſt.

Quod non nobis aquè magna ſit, vt fuit antiquis ſanctis, huiuſcemodi conqueſtionis cauſa in ſalicibus, in medio eius ſuſpendimus organa noſtra, quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena.

CAPVT IIII.

Nobis minor eſt flendi cauſa quàm fuit antiquis.

SCiendum in primis, quia non æquè magna nobis nunc eſt, vt antiquis erat, huiuſce conquæſtionis cauſa, vt dicamus: In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Flendum quidem nobis eſt quicunque ſpem habemus futuri ſeculi, qui filij ſumus illius, quę ſurſum eſt Hieruſalem, ciuitas Dei viuentis, in qua videtur gloria ſanctæ trinitatis, ſecundum hoc ipſum nomen Hieruſalem, interpretatur enim viſio pacis. Flendum (inquam) quia dum ſumus in corpore, peregrinamur ab illa viſione, & totus mundus nobis eſt Babylon, ſed in ipſo fletu hic plus habemus gaudij, & conſolationis, quia quem naſciturum expectabant flentes illi, iam natus eſt Chriſtus, ſol generis humani. Et tanta eſt flentium diſtantia, vt dicas: Quia illi fleuerunt in nocte, nos autẽ flemus quaſi in die, & liberius quàm illi inter ipſos fletus poſſumus organa noſtra tangere, & canticum domini cantare, id eſt, os noſtrum aperire, & fidem ſanctæ trinitatis palam prædicare. Hoc facere illis non licebat, neque enim talis prædicatio tunc portari poterat. Nam de ſolis dicimus filijs illius captiuitatis, horum notiſsimi ſunt tres pueri ſupra memorati, quia ſuo numero præſentiam, & curam adeſſe mõſtrauerunt beatæ trinitatis, dum tripudiauit in camino ignis ardentis, ſed & de omnibus ſanctis antiquioribus, Patriarchis, & Regibus, & Prophetis, quicunq; cognouerunt myſterium eiuſdem ſanctæ trinitatis. Salices enim erant non ſolùm homines Babylonij, ſiue Aſſyrij, ſiue Perſæ, &

Dani. 3.
Salices erãt etiã Iudæi.

Mœdi, verumetiam homines Iſraelitici, ſiue Iudaici generis, ita vt oporteret maximè propter eos cantionis huiuſce organa ſuſpendi, id eſt, gloriam ſanctæ trinitatis, aut reticere, aut ſic loqui, vt non audiretur foris, ſic ſcribere, vt ſignatꝰ liber nõ poſſet vulgo legi. Quid tandem accidit, vel quid actum eſt, vt vacaret nobis cantare canticũ domini, cantare ſiue clamare cum ſanctis cũ Seraphin, ſanctus, ſanctus, ſanctus Dñs Deus exercituum, plena eſt omnis terra gloria tua, atque hic modo fidem nominis tui palam prædicare ô beata trinitas? Quomodo accidit, vt ita poſſemus cantare canticum Domini in terra aliena?

Eſa. 6.

De magna Roma, quod ipſa fuerit magna Babylonia, quamdiu perſecutionem contra cultores eiuſdem trinitatis, quæ apud illam priorem Babyloniam clarificata eſt in illuſtribus pueris.

CAPVT V.

Roma tropicè Babylon dicta.
1. Pet. 5.
Dani. 3.

MIra res ipſa, quę fuerit Babylon, quędam Hieruſalem facta eſt filia ſupernæ Hieruſalem, facta eſt & noua Sion, quę fuerat Babylon: illam, quæ dicitur, vrbem Romanam dicimus, quia fuit Babylon, & nunc eſt quædam Sion: Eſt (inquam) ſecundum fidem beati Petri Apoſtoli mater ciuitatum fidelis Sion. Tunc erat iſta Babylon, quando ſcripſit idem Petrus in Epiſtola ſua: Salutat vos Eccleſia quæ eſt in Babylone electa. Romam quippe tropicè percuſsit iſta ſententia. Cùm adhuc eſſet iſta Babylon, & rex eius Nabuchodonoſor, ſcilicet, Nero, ſiue Decius, aut Diocletianus, vel quiſcũq; talium, ipſa cùm Nabuchodonoſor ſtatuam erexit magnam, & altam nimis, & populis, tribubus & linguis edixit, vt cadentes adorarent ſtatuã, & ſi quis proſtratus non adoraret, mitteretur in fornacem ignis ardentis. Idololatriam quippe quoad potuit illud caput orbis in ſublime extulit, ex eo ſimulachra ſua magis æmulatum eſt, ex quo nouam prædicationem audiuit vnius Dei patris, & filij, & ſpiritꝰ ſancti. Et ex eo vniuerſam ferè mundi latitudinem publicis edictis, legibuſq; præſcriptis quaſi vnam fornacẽ ignis, velut vnum caminum multimodæ tribulationis atq; ardentiſsimę perſecutionis, cõtra Chriſtianum nomen effecit. Sed quid ꝓfecit? Sicut angelus Dñi deſcendẽs in fornacem, cum illis tribus pueris, excuſſit flammã ignis de fornace, & fecit mediũ fornacis, quaſi ventũ roris flantem, & non tetigit eos omninò ignis neque contriſtauit, nec quicquam moleſtiæ intulit, ſic filius Dei, Angelus magni conſilij, cũctis teſtibus ſuis confeſſoribus ſanctæ trinitatis,

Similitudo trium puerorum ad martyres Chriſti ſub Romanis.

Vide hiſtoriã Egeſip. lib. 3. ca. 2. Rom. Imperium ad Chriſtũ cõuerſum.

in illa tribulatione ita præſens interfuit, ſic vel ex eo poteſt intelligi, quod vni ex illis Petro viſibiliter occurrens, adoratuſque ab eo, & interrogatus: domine, quo vadis. Reſpondit, dicens: Vado Romam iterum crucifigi, & ſic excuſsit flammam ignis de fornace, fecitque medium fornacis, quaſi ventum roris flantem, ſicut expertum ſeſe oſtendit ipſe martyr Laurentius, qui cùm aſſaretur, dixit: O inſania veſtra, infelices non cognoſcitis, quia carbones veſtri non ardorem mihi, ſed refrigerium præſtant. Quid multa? Sicut ille Nabuchodonoſor, tunc quamuis inſtabilis & inanis, cognouit & confeſſus eſt filiũ dei. Dixit enim: Eccè ego video viros quatuor ſolutos, & ambulantes in medio ignis, & ſpecies quarti ſimilis eſt filio Dei: ſic & multò verius, multoque conſtantius, Romanum imperium tandem cognouit filiũ dei, & nunc vſque firmiter tenet, tenendáque pronunciat illam vocem cõfeſsionis beati Petri: Tu es Chriſtus filius dei viui; ita vt etiam ad confeſsionem iſtam compellat gentes cæteras, & quodammodò dicit: A me ergo poſitum eſt hoc decretum, vt omnis populus, & tribus, & lingua, quęcunque locuta fuerit blaſphemiam contra deum Sydrach, Miſach, & Abdenego, ſiue manifeſtius, cõtra deum patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, diſpereat, & domus eius vaſtetur. Neque enim eſt deus alius, qui poſsit ita ſaluare.

Matth. 16.
Dan. 3.

Quàm pulchrum ſit myſterium, in eo quod dictum eſt: Tunc hi tres quaſi ex vno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum, & de fornace ſuccenſa ſeptuplum, quã ſuccendi conſueuerat, quid ibi numerus ſeptenarius valeat.

CAPVT VI.

Pſal. 95.

TAnguntur igitur organa, reſonant verba cantionum prædicantia deum in vnitate triuũ, in trinitate vnum, ſuccinente voce Pſalmi: Quoniam omnes dij gentium dæmonia. Hęc autem dominus cælos fecit. Quàm pulchrum myſterium, quàm iucundum in cælo & in terra ſpectaculũ. Tũc (inquit) hi tres quaſi ex vno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant deum. Et enim nós omnes homines, quorum eſt vna catholica fides, ſumus quaſi tres, & vnum os habemus omnes. Tres (inquam) ſumus, quia de tribus pendemus. Quibus de tribus? Tres ſunt (ait Ioannes Apoſtolus) qui teſtimonium dant in cælo, pater, & verbũ, & ſpiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt. Canticum noſtrum ſiue verba cantionum noſtrarum, laudationes ſunt, glorificationes ſunt, benedictiones ſunt, quaſi ex vno ore trium flendo canentium, canendo flentium, canendo & flendo ſeptenarium peccatum Babylonis, accuſantium. Quomodo ſeptenarium? ait litera ſacra: Et præcepit Nabuchodonoſor vt ſuccenderetur fornax, ſeptuplum quàm ſuccendi conſueuerat. Septenarius numerus inſolubilis eſt, neq; enim in æquas partes, præter ſolas vnitates diuidi poteſt, & plerunq; in ſcripturis vniuerſitatem ſignificat, aliàs malorum, aliàs bonorum. Malorum, vt illic de qua deſecerat ſeptem dęmonia, Bonorum, vt illic: ſepties in die laudẽ dixi tibi. Significat & cor impœnitẽs vt illic: Septies vltio dabitur de Cain. Cum hac ſignificatione libet hic accipere, quod dictum eſt: Et præcepit vt ſuccenderetur fornax ſeptuplum, quàm ſuccendi conſueuerat, vt intelligamus irremiſsibile peccatum Babyloniorum, id eſt, omnium impiorum, qui quoad potuerunt, ſanctos perſecuti ſunt, & cordè impœnitenti perdurauerunt. Qua voce, quibus verbis accuſat noſtrum Canticum peccatum illorum? Memento domine filiorum Edom in die Hieruſalẽ, & cætera de quibus iam ſupra dictum eſt.

Deut. 3.
1. Ioan. 5.
Numerus ſeptenarius in bonã & in malam partem accipitur.
Marc. 16.
Pſal. 118.
Gen. 4.
Dani. 3.
Pſal. 136.

De quatuor beſtijs, leæna, vrſo, pardo, & alia ſine nomine terribili atque admirabili, quod contra ſingulas earum oppoſitum fuerit auxilium trinitatis, ſub ſacramento numeri ternarij.

CAPVT VII.

Dani. 7.

QVoniam de myſterio numeri ternarij ſermonẽ cœpimus demõſtrãtes, quia ſancta trinitas per hunc numerũ captiuorũ in fornace laudantium deum, auxilij ſui præſentiam illi populo præclarè ſignificauit, libet adhuc longius proſequi. Sciendum quippe, quia cùm quatuor fuèrint grandes beſtiæ, quæ aſcendebant (ait Daniel) de mari diuerſæ inter ſe: prima, quaſi leæna, quod fuit regnum Babyloniorum: alia ſimilis vrſo, quod fuit regnum Perſarũ atque Mœdorum: alia quaſi pardus, quod fuit regnum Gręcorum: quarta ſine nomine terribilis atq; mirabilis, & fortis nimis, quod fuit regnum Romanorum. Cõtra ſingulas beſtias, ſiue regna beſtialia inuenies oppoſitũ ternarij numeri ſacramentum, id eſt, auxilium dñi per tres homines impenſum, ad reſeruandũ ſiue liberandũ illũ tunc temporis peculiarẽ Dei populũ. Magnũ quippe tunc (vt ſuperius iam dictũ eſt) negotium agebatur, pro quo ſancta trinitas ſolicita eſſe, & ſolicitudinis ſignum tali numero, ſcilicet, ternario, demonſtrare laudabiliter dignaretur. Nũquid enim parũ quis putat, quod de populo illo Chriſtus Deus & homo ſecũdũ promiſsionem naſciturus erat. Nimirũ pro cauſa iſta

Quatuor grandes beſtiæ quatuor regna.
Auxilium Domini per tres homines in ſingulis quatuor regnorum.

dignum

dignú ſe beata trinitas faciebat, in eo quod de reſeruatione gentis illius curare, & ſolicitam eſſe ſignificabat. Et vt de prima quidem beſtia, quod erat regnum Babylonicum, iam dictum eſt, ſed deeſt aliquid.

Alia cauſa Danielis, alia trium puerorum

Poteſt enim dicere aliquis, quia non per ſolos tres pueros, ſed & per quartum Danielem, Nabuchodonoſor victus, & Deus glorificatus eſt. Determinanda ergo eſt cauſa trium puerorum diligentius ab illa cauſa Danielis, propter quam Nabuchodonoſor cecidit in faciem ſuam, & Danielem adorauit, & ab illa propter quã (iubente deo) Balthaſar indutus eſt Daniel purpura & circundata eſt torques aurea collo eius, & prędicatum eſt de eo, & ab illa propter quã miſſus eſt idem Daniel in lacum leonum: & Deus ait, miſit angelum ſuum, & concluſit ora leonum, & non nocuerunt mihi, quia coram eo iuſtitia inuéta eſt in me. Ab iſtis (inquam) tribus cauſis, in quibus vnus idemq; Deus trinus & vnus, vnum Danielem clarificauit, clarè ſecernenda eſt cauſa vna, propter quam tres pueros in fornacem ignis miſſos liberando, Deus idem ſemetipſum clarificauit. Hæc enim ſola cauſa trium puerorum idololatria, imò & caput idololatriæ fuit, ante quod nullus regum aut principum leges mortis legitur dictitaſſe pro zelo idoli ſui. Nónne igitur eò magis conſtat, quòd non caſu, ſed prouidentia Dei, tantummodo tres pueri ſunt illi martyrio deſtinati, quo beſtia leæna docta fuit ſaltem ad horam aſſumere vocé hominis, & Deum confiteri.

Dani. 2.
Dani 5.
Dani. 14.

De vrſo, id eſt, regno Perſarum & Mœdorum, quomodo ibi altiſsimus ſuam potentiam clarificauit ſub eodem ſacramento numeri ternarij, id eſt, trium regum, in reædificatione templi vel ciuitatis.

CAPVT VIII.

1. Eſdr. 1.

NVnc demum de alia beſtia, quæ erat ſimilis vrſo, ſcilicet, de regno Perſarum & Mœdorum, accipe quomodo altiſſimus ſuam potentiam clarificauerit, eodem ſub ſacramento numeri ternarij. In anno primo Cyri regis Perſarum, vt impleretur verbum Domini ex ore Hieremiæ: Suſcitauit Dominus ſpiritum Cyri Regis Perſarum, & tranſduxit vocem vniuerſo regno ſuo, etiam per ſcripturam dicens: Cyrus Rex Perſarum, Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipſe pręcepit mihi, vt ædificarem ei domú in Hieruſalem, quæ eſt in Iudæa. Hac voce tranſducta cùm aſcendiſſent omnes, quorum ſuſcitauerat Deus ſpiritum, vt deſcẽderent ad ædificãdum templum Domini, cum vaſis argenteis & aureis, quæ tulerat Nabuchodonoſor de Hieruſalem, & ædificare incœpiſſent templum Domini: audierũt hoſtes, & impedierunt opus domus Domini, & intermiſſum eſt, & non fiebat vſque ad annum ſecundum Darij. Regis Perſarum. Ille, videlicet Darius, confirmans decretum, quod propoſitum erat huiuſmodi: Omnis homo, qui eam mutauerit iuſsionem, tollatur lignum de domo Ipſius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem eius publicetur. Deus autem qui habitare fecit nomen ſuum ibi; diſsipet omnia regna, & populum, qui extenderit manum ſuam, vt repugnet & diſſipet domum dei, illam quæ eſt Hieruſalem, ita ſubſcripſit. Ego Darius ſtatui decretum, quod ſtudioſè impleri volo. Poſt hæc verba tertius Artaxerxes idipſum corroborans, ita ſcripſit: Artaxerxes rex regú Eſdrę ſacerdoti, ſcribę legis dei cæli doctiſſimo ſalutem. A me decretum eſt, vt cuicunque placuerit in regno meo de populo Iſrael, & de ſacerdotibus eius, & de Leuitis ire in Hieruſalem, tecũ vadat, & cætera vſque, ſed & imperitos docete liberè, & omnis qui non facit legem dei tui, & legem regis diligenter, iudicium erit de eo ſiue in mortem, ſiue in exilium, ſiue in condemnationem ſubſtantiæ ſuæ, vel certè in carcerem. Nunquid caſu hoc mirabile accidit, vt quem verum & ſolum deum cõtra caput idololatriæ Babylonicæ teſtificata eſt, in camino ignis victorioſa fides triũ puerorum Iudæorum, Illius domum & ciuitatem, quæ deſtructa fuerat, reædificare iuberet concordi decreto, beneuolentia triũ regum Paganorũ? Nõ vtiq; caſu, ſed cęleſti induſtria, per magnũ ac ſemper prouidũ ſanctę & indiuiduę trinitatis cõſiliũ. Difficile videtur, ac penè impoſsibile, quod dicimus ſanctã trinitatem aſsimilatã fuiſſe etiam in tribus prædictis regib. gentilibus, imò nec nos iſtud ſuſpicari auderemus, niſi quia hoc ipſum primus authoritate ſua per os Eſa. prophetę declamauit lõgè antè ſpiritus S. de Cyro, qui fuit horũ trium primus. Præmiſſo náq;: Ego Dñs faciens omnia, extendens cælos, & ſtabiliens terram, qui dico profundo, deſolare, & flumina tua arefaciã, qui dico Cyro, Paſtor meus es, & omnem voluntatem meam complebis, qui dico Hieruſalem ædificaberis, & templo fundaberis, ita ſubiunxit. Hæc dicit Domin9 Chriſto meo Cyro, cuius appræhẽdi dexterã, &c. vſque: vt ſcias quia ego Dominus, qui voco nomẽ tuũ Deus Iſrael, propter ſeruum meum Iacob & Iſrael electum, & vocaui te nomine tuo, aſsimilaui te, & non cognouiſti me: accinxi te, & non cognouiſti me. Niſi (inquam) ante tot annos, iſtud autoritate ſua ſignaſſet ſpiritus ſanctus, dicendo illi Cyro tanto poſterius naſcituro, aſsimilaui te, & niſi ratio con-

1. Eſdr. 6.
1. Eſdr. 7.
Trinitatis conſilium per tres illos reges.
Eſa. 44. 45.
Prophetia Eſaiæ de Cyro & rege Perſarũ

Trinitas aſſimilata in tribus regibus Perſarum.

duceret, conuenire vel congruere cæteris eiuſdem beneuolentiæ regibus Dario & Artaxerxi, quod vni Cyro dictum eſt, aſsimilaui te. Quid auderet dicere ſanctam trinitatem in tribus paganis regibus pro tali opere aſsimilata fuiſſe?

Item, quomodo ex tribus tantum perſonis prouiſum eſt auxilium ſanctæ trinitatis aduerſus Aman, ne deleret genus Iudæorum, vnde oportebat Chriſtum naſci.

CAPVT IX.

Inſidiæ diaboli per Aman cōtra ſemen Abrahæ promiſſum.

VEniam ad illam eiuſdem vrſi ferocitatem, id eſt, eiuſdem regni Perſarum & Mœdorum crudelitatem ac ſęuitiã plus quàm beſtialem, quando ſub rege Aſſuero conatus eſt diabolus hoc efficere, vt ſalutis noſtræ radix funditus extirparetur, agente Aman ſuperbiſsimo, & ſuggerente regi Aſſuero, quatenus miſsis epiſtolis per omne (quod latiſsimum erat) regnũ eius, vniuerſum Iudæorũ genus vna die deleretur. Quomódo vel per quãtos homines econtra præuidit trinitas vnus Deus, & ſolicit⁹ fuit ꝓ gente illa, quæ arbor erat vnica, vnde ſalutis fructus omni mũdo, & vita ęterna Chriſtus erat naſciturus? Tantũmodo per iſtos tres, Heſter & Mardochæũ, & ipſum regem Aſſuerũ. Nullatenus ergo dubitauerim illi quoq; regi Aſſuero in ratione iſta cõgruere illud, ꝙ vni Cyro, lõgè antequã naſceretur, Prophetica voce (vt ſupra memorauimus) dictũ eſt: aſsimilaui te, & nõ cognouiſti me, Quid enim? Nõnne illum Deus pater quodãmodo aſsimilauit ſibi in eo maximè, ꝙ cùm diceret ei: En lignum quod parauerat Aman Mardochæo, ſtat in domo Aman, habẽs altitudinis quinquaginta cubitos. Appendite (inquit) eum in eo, & ſuſpenſus eſt Aman in patibulo, ꝙ parauerat Mardochęo? Nã vt cognoſcas, q̃ vera, quã pulchra ſit aſsimilatio, memẽto quod dixerit Apoſtolus de Dño Ieſu Chriſto. Et vos (inquit) cũ mortui eſſetis in delictis, & pręputio carnis veſtrę, cõuiuificauit Deus cũ Chriſto donans vobis omnia delicta, delens quod aduerſum vos erat chyrographũ decreti, quod erat cõtrariũ vobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci, expolians principatus & poteſtates trãſduxit cõfidẽter, palã triumphãs eos in ſemetipſo. Ergo in rege Aſſuero de⁹ pater, in Mardochæo aũt Deus Dei filius mirabiliter aſsimilatus eſt. Porrò, in Heſter gratiã ſpiritus S. ſiue ſpiritum conſilij, pro tanto negotio aſsimilatum fuiſſe quis dubitet? Illa nanq; mirabili vſa cõſilio hoc effecit, vt regis animus ad gratiam & miſericordiã ſuæ proſcriptę genti inclinaretur, & ille Amã ſuperbiſsim⁹, in quo diabolus homicida ab initio figurabatur, nõ vbiuis, ſed in conuiuio ſuper menſam, crapulatus & ebrius caperetur, & ſentẽtia mortis ſtrãgularetur, in eodẽ ipſo (quod Mardochæo parauerat) patibulo appenſus, nimirũ ſecundum illius dicti myſterium, quod de diabolo ad beatũ Iob dixerat Dñs: An extrahere poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguã eius? Quaſi enim captus hamo & iſte fuit qui de reginæ cõuiuio magnificè gloriatus, ita vt diceret amicis ſuis, & lares vxori ſuæ, regina quoque Heſter nullũ alium vocauit cũ rege ad conuiuiũ pręter me, apud quã etiam cras cũ rege prãſurus ſum, ita prandit, ita paſtillos conuiuij momordit, vt poſt molles edulij ſapores, ferream protinus ſententiam mortis exciperet.

Heſter. 3.
Auxilium per tres homines.
Eſa. 45.
Coloſſ. 2.
aſſimilatio trinitatis.
Iob. 40.
Heſter. 3.

Quod propter cauſam iſtã ſancta Trinitas Cyrum & regem Perſarum ex nomine vocauit, & aſsimilauit, & in corde cæterorũ regũ Perſarum ſiue Mœdorum tantam beneuolentiam dedit, & quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus, propter quem naſciturum illa facta ſunt, primus inſtruitur in ſcripturis.

CAPVT X.

Propter Chriſtum illa omnia geſta ſunt.

PRopter quid ſancta Trinitas taliter & Cyrum ex nomine vocauit & aſsimilauit, & in corde cæterorum regum Perſarũ, ſiue Mœdorum tantam beneuolẽtiam dedit. Propter Iacob (ait) ſeruũ meum & Iſrael electum meum. Quem propter Iacob ſiue quem propter Iſrael? Deniq; parũ eſt ſi illum recipias Iacob, ſiue Iſraelẽ de quo ſcimus & legimus: Iſaac autem genuit Iacob, ſiue illam quantulamcunq; multitudinem reliquiarum, quæ reſeruatę ſunt illi⁹ populi, qui paſsim in ſcripturis nomine paterno vocatur Iacob, ſiue Iſrael: Et quidem nil altius Cyrus intellexit, nihil ſupra quæſiuit, & hoc ſufficit ad captandum eius beneuolentiam populi illi, quod Deus eorum ante tot annos per prophetam ſuum, de ipſo videlicet Cyro, tam magna prędixit, tam glorioſa præſcripſit, & ea ſemetipſum illi facturum promiſit. Veruntamen vnus eſt verus Iacob ſeruus Domini, vnus & verus eſt Iſrael electus Dei, Dñs Ieſus Chriſtus, propter quem tanta fuit cura ſummę trinitati, quãta intelligimus, aut intelligere cupimus in auxilio eius, ſub ſacramento numeri ternarij. Vnde iam dictũ eſt, & adhuc dicendum eſt. Dum hic attendimus, dulciter illud memoriæ noſtræ occurrit, quia iſte ſeruus DOMINI primus eſt, qui DEO gratias egit, antèquem non facilè quempiam inuenies, ſiue in lege, ſiue in prophetis, de quo manifeſtè ſcriptum ſit, quod Deo gratias egerit. Nõdum quippe impleta fuerãt beneficia Dei, quorum omnium hoc ſummum eſt, quod iſtum ſeruum ſuum fecit, Chriſtum Ieſum ſecundum formam ſerui, pro quo facto nimirum

Eſa. 45.
Gen. 23.
Matth. 1.
Eſa. 45.
Eſa. 45.
Chriſtus primus eſt, qui gratias in ſcripturis legitur egiſſe Deo.

nimirum gratiarum actio debetur illi. Deniq; quicunque Deo gratias agit, cauſam iſtam in ipſa gratiarum actione non habens præ oculis, quia Deus iſtum ſeruum ſuum fecit, & vt faceret tanta procurauit, inter quæ gentiliũ quoq; regũ animos ad beneuolentiã ſui nominis inclinauit: nondũ intellexit, quomodo, vel propter quid gratiæ agendæ ſint, diximus, quia primus iſte Deo gratias egit, etenim antè hunc nuſquã in ſcripturis anditam fuiſſe recolimus vocem gratiarum actionis, cũ tot audias maximè in Pſalmis voces exultationis & confeſsionis, voces benedictionis & laudationis, voces adorationis, cantationis, iubilationis. Vox autem gratiarũ actionis, vbi (quæſo) prius audita eſt, vel audiri debuit, quã ex ore huius ſerui Dñi, huiꝰ electi dei.

Gratiarum actio quid ſit, & quando, & quomodo, & vbi Dominus noſter Ieſus Chriſtus gratias egerit.

CAPVT XI.

Quid proprie eſt gratiarum actio.

PRimo itaq; diffiniẽdum eſt, gratiarum actio quid ſit, & tunc demum demonſtrandum, vbi, quando, & quomodo iſte gratias egerit, non lingua tantum, ſed opere & veritate, non verbis tãtum, ſed & verbis & factis. *Ioan. 15.* Gratiarum actio eſt, diuinis beneficijs reſpondens digna retributio. tanta videlicet, vt ei nihil ad perfectionẽ deſit, vel qua maior eſſe non poſsit. Gratiarũ (inquam) actio eſt, & digna retributio reſpondens beneficijs Dei charitas, qua maiorem nemo habet, aut habere poteſt, vt animam ſuam ponit pro amicis ſuis. *Pſal. 115.* Huiuſce charitatis ſpiritus dicit in Pſalmo. Quid retribuam Dño pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomẽ Domini inuocabo Huius tantæ charitatis, quæ vera (vt iam diximus) & perfecta eſt gratiarum actio, conſcius ſibi iſte ſeruus Dñi, gratias egit. *Ioan. 6. Matth. 14. Marc. 6. Luc. 9. Ioan. 11. Matth. 26.* Primo, vbi ſecundũ Ioannem multa locuturus de ſacramento corporis & ſanguinis ſui, accepit quinq; panes, & cũ gratias egiſſet, reſpiciens in cælum (vt alij Euangeliſtæ referunt) diſtribuit diſcũbentibus. Secundo, vbi Lazarũ mox ſuſcitaturus, *Rom. 5.* eleuatis ſurſum oculis: Pater (inquit) gratias ago tibi, quoniam audiſti me, ego aũt ſciebã, quia ſemper me audis, quæ videlicet ſuſcitatio Lazari maxima inuidentib. Iudæis, vt eum interficerent, cauſa fuit. Tertio, ipſa nocte qua tradebatur, vbi accepto pane & calice, gratias agens dedit diſcipulis ſuis: Hoc eſt (inquiens) corpus meum. Hic eſt ſanguis meus noui teſtamẽti, qui pro multis effundetur. Hic ergo fidelis & verax liberè profiteri poterat quod ageret gratias, quia in veritate gratias agebat, paratus pro nobis, cũ adhuc inimici eſſemus, calicem accipere, quem pater illi dabat. Quam ob cauſam ita gratias agere patri ſeruus iſte promptus erat? Debemus enim ſcire, quia gratias agere minoris eſt, *Ephe. 4.* ſcilicet formæ ſerui, & idcircò cùm dicit: Pater gratias ago tibi, non vnã perſonã, ſed tres intelligimus perſonas, patris, & filij, & ſpiritus S. qui vnus Deus eſt, & pater omnium, ſicut Apoſt. dicit, cui nos quoq; orãtes dicimus: Pater noſter qui es in cælis. Cęterũ vbi dicit: Pater meus vel patris mei, vel patrem meum, ipſo poſſeſsiuo pronomine proprietatẽ ſuã filius vnigenitus diſceruit, & vnã tantummodo perſonã nomine patris oportet intelligi. *Matth. 6.* Quam ergo ob cauſam ita gratias agere prõptus erat? Quoniã audiſti me, inquit: Ego aũt ſciebã, quia ſemper me audis. Vbi (quæſo) audierit eũ? Nunquid ſeorſum, antequã acceſſerat ad locũ, vbi poſuerat Lazarũ, ſecretius orauerat & reſpõſum acceperat, ꝙ poſſet ſuſcitare, eum, & idcircò dixit: *Ioan. 11.* Pater gratias ago tibi, quoniã audiſti me, ego autem ſciebã, quia ſemper me audis? Exilis eſt iſta ſuſpitio, nec attingit ipſam dignitatem gratiarũ actionis, ſiue maieſtatem ipſius gratias agentis: quia non in humilitate precum, ſed in poteſtate verbi ſibi iuſiti habeat omnẽ operationem virtutũ. *Chriſtus multifariã exauditus eſt.* Longè aliã multò excellentiorem, magisq; operoſam auri audienti memorat ſui met exauditionẽ, quia longè antequã iſte ſeruus Domini fieret ſecundum formã ſerui, aut formaretur, ex vtero virginis exauditus eſt in cunctis neceſsitatibus humani generis, exauditus in patriarchis, exauditus in regib. vel iudicibus iuſtis, exauditus in prophetis, exauditus in filijs captiuitatis, de quibus iã ſupra diximus, exauditus in Machabęis fratrib. de quibus adhuc dicturi ſumus, exauditus in omnium clamore mulieris, in vtero habentis, *Apoc. 12.* & pariendo clamantis, & cruciatũ ſuſtinentis, vt pareret, id eſt, in deſiderio antiquæ Eccleſiæ Chriſtum ipſum in promiſsione habentis, & ipſum venire deſiderãtis, & quaſi parturientis, & parturiendo dolentis, donec ille veniret. Nõne clamor ille, cũ tui cauſa fieret, tuus erat clamor ô Ieſu Chriſte? *Pſal. 19.* Propterea tibi, quaſi iã præſenti, quidã illorum dixit: Exaudiat te Dominus in die tribulationis. Vera cauſa hæc digna gratiarum actione, vt diceres: Pater gratias ago tibi, quoniã audiſti me, quia omni mundo aduerſitatem naſci feciſti. Et ego ſciebã (inquis) quia ſemper audis, deus enim eras, & nunc es, & cuncta hęc fieri cauſa tui noueras, antequã ex virginis vtero naſcereris.

De beſtia tertia, ſcilicet pardo, id eſt, regno Græcorum, quomodo ſancta trinitas contra illud auxilij ſui præſentiã per viros tres, per tres duces, fratres, Iudã, & Ionathan, & Simonẽ demonſtrauerit.

CAPVT XII.

Semen promiſſum in arcu & gladio defenſum eſt à beſtia tertia

DIximus de duabus beſtijs, leæna & vrſo, qnaliter contra illas ſancta trinitas præſentiam ſui in nvmero auxiliatorẽ, conſignificauerit: nnnc iam de beſtia tertia ſcilicet de pardo, dicendum, qualiter actũ ſit per auxilium eiuſdem numeri. De illa beſtia hoc primitus memorandũ, quia non ſine arcu & gladio de ore eius ille populus Dei liberatus eſt. Eatenus ſicut euenerat, ſic prædlctnm fuerat per prophetam

Oſee. 1.

Oſee. Et domui Iuda mlſerebor, & ſaluabo eos in Domino Deo ſuo, & non ſaluabo eos in arcu & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus. Deniq; quod Nabuchodonoſor coram ſernis Dei excelſi proſterneretur, & eum ſolum ac verũ eſſe deũ ſemel & iterum, ac tertlo victus confitere-

Dan. 2. 4. 14. 1. Eſd. 1. 6. 7.

tur: itemq; vt domus Dei in Hieruſalem, quã ille deſtruxerat, reædificaretur, ſimiliterq; vt Aman malitia in caput eius reuerteretur, & in patibulo (quã parauerat Mardochæo) ipſe appenderetur: non in arcu & gladio factũ eſt, non in bello, neq; in equis

Heſt. 3. 5. 7. Prou. 12. 1. Mach. 1. Dani. 8.

& equitibus, ſed in Dño Deo, qui ſolus habens corda regum in manu ſua, inclinauit quo voluit, quaten⁹ illius populi reliquiæ ſaluarentur, & propoſitum eius adimpleretur. Porrò vt iſti⁹ beſtiæ ferocitas, id eſt,

Auxilium Dei in tribus fratrib.

regnum Græcorum ceſſaretur, in eo maxime, ꝙ ſcripſit rex Antioch⁹, & miſit libros per manus nunciorum in Hieruſalem, & in omnes ciuitates Iudæ, vt ſequerentur leges gentium: & in arcu, & in gladio, in bello factum eſt, attamen ſicut per Danielem prædictum fuerat, auxilio paruulo. Tres fratres fuêre duces bellorum, Iudas & Ionathas, & Simon, & armis quidem paucis pugnauerunt, ſed magna fide vicerunt. De iſtis latius à nobis tractatum eſt in opere, quod de victoria verbi Dei ſcripſimus, & idcircò nunc ſuperſedendum eſt. Tantum enim ad præſens propoſitum hoc pertinet conſiderare in auxilio Domini, ſacramentum numeri ternarij, qnia more ſuo fecit trinitas Deus, vt auxiliando illis curam & ſolicitudinem ſnam præſentem adeſſe, per hunc numerum ſignlficaret, nimirum dignè pro magnitudine negotij, ſcilicet ꝓpter ſpem promiſsionls poſitam omnibus ſanctis in aduentu, qui tunc expectabatur, ſaluatoris Chriſti filij Dei.

De rectitudine iudicij, quo dictum fuerat per prophetam Oſee: Quia non addam vltra miſereri domui Iſrael, & domui Iuda miſerebor. & quod domus Iuda tres habuerit reges iuſtos, domus autem Iſrael ne vnũ quidem.

CAPVT XIII.

Oſee. 1.

AD cauſam eandem pertinet quærere núc, & ſcire rectitudinem iudicij, in eo quod paulò antè membrauimus dictũ à Domino per prophetam Oſee: Et domui Iuda miſerebor. Præmiſerat enim: Quia nõ addam vltra miſereri domui Iſrael, ſed obliuioni obliuiſcar eorum, & nunc demum iſtud edixit: Et domui Iuda miſerebor, & ſaluabo eos in Domino Deo ſuo, & ita factum eſt. Nam decem tribuum captiuitas permãſit irreuocabilis, qua captiuauit rex Aſſyriorũ, & tranſtulit Iſrael in Aſſyrios, poſuitque eos in Aila, & in Abor, iuxta fluuium Gozam in ciuitatlbus Mœdorum.

4. Reg. 17.

Cur tribus Iuda ſaluata potius eſt quã decem tribus Iſrael.

Tribus autem Iuda præfinito tempore ſaluata in Dño Deo ſuo, & de Babylonica captluitate reuocata eſt. Iſtud ergo quærentib. vel ſcire volentibus, pro rectitudine iudicij citò reſpondetur, quia quãnis peccauerit tribus Inda, regnum Dauid in multis, ſicut & decem tribus, regnum Hieroboam, quas ille ſcidit à domo Dauid, attamen in hoc benè fuit, quod ſecnndum ſæpe dictum (quo valdè delectamur) ternarij numeri ſacramentum, tribus Iuda cauſam decem tribuum in iudicio ſuperauit.

4. Reg. 18.

Tres quippe miſericordię viros, tres reges iuſtos Deus iudicij Dominus, in tribus Iuda inuenit, Dauid & Ezechiam & Ioſiam. Nam præter tres iſtos omnes peccauerunt. De regibus aũt decem tribuum conſtat, quia omnes peccauerunt, nulluſq; excipi potuit, quia nullus eorũ receſsit à peccatis Hieroboam, idem à vitulis quos fecit Hieroboam. In tribu Iuda tres, vt iam dictum eſt, ab eiuſmodi peccaro liberi & Iuſti fuerunt, & de alijs nonnnlli de peccato ſuo pœnitentiam egerunt. In regibus autem decem tribuum, vnus & idem fuit idololatriæ cultus, duntaxat in illis vitulis: nam cultum Baal aliquis illorum deleuit, ſcilicet Iehеu filius Nanſi. Sed quantũ voluit, Baal delere, & nihilominus vitulos pro Deo colere. Propterea dictum illud propheticum valdè congruit illis regibus Samariæ: Qui optimus in eis eſt, quaſi paliurus, & qui rectus quaſi ſpina de ſepe.

Mich. 7.

Epilogus ſaluationum, quod à verbo promiſsionis vſque ad natiuitatem Chriſti ſepties ſaluatus ſit populus ille, de quo oportebat naſci Chriſtum: & hoc pertinere ad ſanctæ trinitatis myſterium, quia ſingula ſaluationes factæ ſunt propter tres ſiue per tres viros, qui inuenti ſunt in medio eorum.

CAPVT XIIII.

Gen. 37.

ECcè quoties gens illa ſaluata eſt propter tres viros, qui inuenti ſunt in medio eorũ ſub magno ſanctæ trlnitatis myſterio, ſicut iam ſæpe dictum eſt. Primo vbi ſeruiebant in Aegypto propter peccatũ patrum ſuorum, qui vendiderant Ioſeph fratrem ſuum, clamantes ad Dominum, exauditi ſunt propter illos patres & maximos tres viros, Abraham, Iſaac, & Iacob, dicente ſcriptura: Aſcenditq; clamor

Exod. 2.

Exod. 32. eorum ad Dominũ pro operibus, & audi-
uit gemitum eorum, ac recordatus eſt fœ-
deris ꝙ pepigerat cum Abraham, Iſaac, &
Iacob. Item cũ dixiſſet vt diſperderet eos,
propter vitulum quem fecerant, pepercit
eis propter eoſdem viros, ſtante Moyſe in
conſpectu eius in confractione, id eſt, In ni-
mia mentis humilitate, ac dicente: Cur Do
2. Reg. 12. mine iraſcitur furor tuus contra populum
2. Para 28 tuum? Recordare Abrahã, Iſaac, & Iſrael
ſeruorum tuorũ. Deinde cũ feciſſent duos
Domus Iu- vitulos, ſicuti Hieroboã, & ſciſsi à domo
da ſaluata Dauid, & tribus quoq; Iuda coluiſſet deos
propter tres gentium, & proinde pars vtraq; iuſte tra-
reges. denda eſſet in captiuitatem: ſaluata eſt ea-
dem tribus Iuda propter viros tres, qui In-
Eccl. 49. uenti ſunt in medio eorum, Dauid, Eze-
Pſal. 136. chiam, & Ioſiam, præter quos omnes pec-
catum commiſerũt, ait Ieſus filius Sirach:
Nam reliquerunt legem potentes reges, Iu
da, & cõtempſerunt timorem domini. De-
inde cũ in captiuitatem ducti cõmunem hã
berent luctum, iuxta illud: Super flumina
Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum
recordaremur Sion, maximum cõſolatio-
nis incremẽtum adepti ſunt per viros tres,
qui inuẽti ſunt in medio, Sydrach, Miſach
& Abdenego: quia contẽpſerunt iniqui,
Tres reges regis imperium, & in medio fornacis ardẽ
Perſarum. tis glorioſè triumphauerunt. Deinde vbi
placuit deo vt ſolueretur captiuitas, & fun
daretur templum ꝙ deſtructum fuerat, &
reædificaretur ipſa ciuitas Hieruſalẽ. Hoc
itidem per viros tres deus effecit, per qua
les voluit, & per quales fieri oportuit, ſci-
licet non per ipſos tantum captiuos & in-
opes, ſed per eos ſub quibus captiui tene-
bantur reges potentes, Cyrum, Darium, &
Artaxerxen. Deinde vbi voluit ſuperbiſ-
ſimus Aman delere vniuerſum genus Iu-
dæorũ, per iſtos tres ſalus facta eſt Heſter,
Aſſuerus & Mardochæum, & ipſum regem Aſſuerũ.
Mardo- Deinde cùm idem agere conaretur diabo-
chæus & lus ſub regno Græcorum, per trium ducũ
Heſter. Iudæ & Ionathæ & Simonis, bellicã virtu
tem ac præclaram fidem, illius populi reli
quiæ ſaluatæ ſunt. Valdè iucundum in iſtis
numeris myſterium, quia ſepties, ſicut hic
enarratum eſt, propter viros tres, ſiue per
viros tres, deus vnus & trinus, id eſt, quem
confitemur & colimus, pater, & filius, &
ſpiritus ſanctus, populum illum ſaluauit
& liberauit, vſque ad implendum verbum
promiſsionis, per ꝙ & nos ſalui facti ſum⁹.

Non ita nunc eſſe populo illi poſt natum Chriſtum, ſed ſi fuerint, ait Dominus, tres viri iſti in medio eius, Noe, Daniel & Iob, viuo ego, quia ipſi ſoli iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas.

CAPVT XV.

ACcipe autem, quid nunc dominus di
cat per prophetam Ezechielem, fili *Ezech. 14.*
hominis terra, cùm peccauerit mihi, vt præ *Obiectio de*
uaricetur præuaricans, extendam manum *tribus, Noe*
ſuper eam, & interficiam de ea hominem *Daniel, &*
& iumenta. Et ſi fuerint tres iſti viri in me *Iob.*
dio eius, Noe, Daniel & Iob, viuo ego, quia
ipſi ſoli iuſtitia ſua liberabũt animas ſuas.
Nec ſemel dixiſſe contentus, ſecũdo & ter-
tio & quarto ſententiam repetit, viuo ego,
quia nec filios nec filias liberabunt, ſed i-
pſi ſoli liberabuntur, viuo ego, non libe-
rabunt filios neq; filias, ſed ipſi ſoli libera-
buntur, viuo ego, quia filium & filiam, nõ
liberabunt, ſed ipſi ſoli iuſtitia ſua libera-
bunt animas ſuas? Quatuor iudicia ſua do-
minus diſtinguens, famem, malas beſtias,
gladium, & peſtilentiam: de ſingulis ean-
dem ſententiam ſubſcripſit: At non omni,
ſed cuidam terræ, cũ peccauerit: non omni
inquam, ſed cuidam terræ, nam poſt om-
nia hæc, ita ſubiunxit: Quod & ſi quatuor
iudicia mea peſsima, gladium, & famem &
beſtias malas & peſtilentiam miſero in Hie
ruſalem, vt interficiam de ea hominem &
pecus: tamen relinquetur in ea ſaluatio e-
ducentium filios & filias. Niſi iſtud decre
uiſſet, niſi quandam terram in ſuperiorib.
ſententijs, quæ longè diuerſa ſit ab Hieru
ſalem, Intelligi voluiſſet: nimirũ id quod
ait, Noe, Daniel & Iob, ipſi ſoli iuſtitia ſua
liberabunt animas ſuas, contrarium vide- *Solutio.*
retur ei quod hactenus narratum eſt, quia
multoties propter viros tres, & per viros
tres gens illa liberata eſt. Quomodo ergo
ſeparationem fecit terræ ab Hieruſalem,
quid niſi ſeparationem intelligere debe-
mus terræ, id eſt, ſynagogæ, quæ nunc vſq;
blaſphemat Chriſtum, quem crucifixit, ab
Hieruſalẽ, id eſt, ab Eccleſia, quæ in Chri-
ſtum credit? Sed dicit aliquis: Quomodo
in medio terræ illius, id eſt, ſynagogæ quæ
Chriſtum crucifixit, vnquam eſſe potue-
runt tres iſti viri, Noe, Daniel, & Iob? Ad
hæc Inquam, iſti quidẽ tres viri, Noe, Da-
niel, & Iob longè ante fuerunt, longè ante
ab hac vita deceſſerunt, quã illa terra ma-
ledicta crucifigeret Chriſtum dei filium.
Sed ſi cauſam illorum ritè diſcernas, ſcili-
cet quia Noe arcam in communi periculo
erexit, & Daniel cælibem vitã duxit, & Iob
propriæ domui ſuæ benè præfuit, maximè
ex eo notus, quod in tentatione inuentus
eſt fidelis, patenter intelligis, quia in me-
dio terræ illius fuerunt, & de medio terræ
illius ad nos venerunt tres viri iſti; Noe,
Daniel, & Iob. Quod ſi parum videtur cõ- *1. Cor. 7.*
muniter demonſtrare in omnibus Apoſto *Ephe. 2.*
lis Chriſti, qui in medio terræ illius fue- *1. Tim. 3.*
runt, & inde venientes tres viuendi ordi-
nes ſupra dictos nobis gentibus ordinaue-
runt, ecce

ſunt, eccè quaſi digito demonſtrare poſſumus quoſdam ex illis, videlicet Apoſtolis, tres viros, Petrũ, & Ioannem, & Paulũ, valdè ſimiles illis, Noe, Daniel, & Iob. Deniq; Petrus præcipuus rectorũ Eccleſiæ, ipſe eſt quaſi Noe: & Ioannes præcipuũ exemplar cælibis, ſeu virginalis vitæ, ipſe eſt quaſi Daniel: & Paulus qui inter cætera, in quibus plus omnib. laborauit, coniugalẽ quoque vitã benè ordinauit, ipſe eſt quaſi Iob.

Quali à gladio & fame, qualibus à beſtijs, quali à peſtilentia propinquos ſuos ſecundum carnem Iudæos, Apoſt. nõ ſaluauerunt, & quod ipſi fuerint in medio eorum quaſi Noe, Daniel, & Iob.

CAPVT XVI.

Beſtia quarta. Dani. 7.

NVnc igitur demonſtrandum eſt, quali à gladio & fame, qualibus à beſtijs, quali à peſtilentia propinquos ſuos ſecundum carnem Iudæos non ſaluauerint, ſed ipſi ſoli animas ſuas liberauerint, & quam ob cauſam iuſtè hoc fieri debuerit. Quod vt euidentius fiat, iam ordine accedendum eſt ad illam beſtiam quartã ſine nomine, de qua ſic ſcriptum eſt: Poſt hæc aſpiciebã in viſione noctis, & eccè beſtia quarta terribilis atque mirabilis & fortis nimis, dentes ferreos habens magnos, comedens atq; cõminuens, & reliqua pedibus ſuis coculcãs. *Dani. 7.* Quomodocũq; regnum Romanum, beſtia magna, terribiliter atq; mirabiliter dentib. magnis, dentibus ferreis cæterarum gentiũ robur comederit atque comminuerit, non adeo pertinnit ad illos captiuos, quorum vni hæc reuelata, per quorum vnum hæc nobis ſcripta ſunt. *Heſter. 3.* Cura enim erat illis tantum de genere ſuo, cura erat ſpiritui prophetico de illis propter Chriſtum, qui naſciturus erat ex eodem populo. Sicut ergo de cæteris beſtijs ſcimus, quia taliter demõſtratæ ſunt. verbi gratia, vt vni diceret: Surge, comede carnes plurimas, propter populum Iudaicum, de quo Aman dixit regi Aſſuero: Si tibi placet, decerne vt pereat, ita & de iſta beſtia quarta, beſtia terribili atque mirabili, quod dictum eſt: Comedẽs atq; comminuens, & reliqua pedibus ſuis conculcans, ad eundem populum ſpectat, *Ioſe. de bello Iud li. 7.* quẽ, ducibus ſiue principibus Tito & Veſpaſiano, regnum illud comedit atq; comminuit, tam terribili cõmœſtione, tam mirabili comminutiõe, vt nulli vnquam populo, vel ciuitati ab initio ſeculi taliter cõtigerit, ſicut Ioſephus ſcriptor admirando pariter & dolendo patenter ediſſerit, & reliqua ſic pedibus ſuis conculcauit, vt nunc vſque patet, quia in oẽs gentes ducti ſunt captiui, qui reliqui fuerunt ex eis. Nũquid tres viri iſti, Noe, Daniel, & Iob, ſi fuiſſent in medio eorum, liberaſſent eos? Fuerunt autem ſimiles iſtorum aliqui in medio eorum, ſcilicet Apoſtoli, & multi credentes in Chriſtũ, ſed non liberauerunt eos, imò vt ipſi ſoli liberarent animas ſuas, per diuinam iuſſi ſunt reuelationem imminente obſidione, exire de medio eorum. Nónne hoc fuit quaſi Noe, & Daniel, & Iob exire de medio eorum? *Hiſt. Eccl. lib. 3. cap. 3* Remanſerunt antẽ in medio eorum tres alij valdè contrarij. Eleazarus, & Ioannes, & Simon, autores & principes nimis crudeles ſeditionum inenarrabiliũ, & ita mirabiliter euenit, vt cũ in Babylone audieris, tres video viros ambulãtes in medio ignis, & aſpectus quarti, ſimilitudo eſt filij dei. Hic econtra in ea, quæ dicebatur Hieruſalem, exclamare poſsis: Tres video viros obtinentes miſeram Hieruſalem, deſcendentes eam & excruciantes gladio & fame, miſerabilibus modis, tres (inquam) viros principes iniquitatis, & totius latrocinij, & aſpectus quarti ſimilis eſt Barrabæ latronis ſeditioſi. Nã quia Barrabam ſibi prælegerunt, Chriſtũ autem dei filium interfici petierunt, idcircò omnis Noe, & omnis Daniel, & omnis Iob *Dani. 3. Matth. 27.* receſsit ab eis, & iuſto iudicio, cũ foris obſiderẽtur à Romanis, intus dati ſunt in prędam tribus illis authoribus ſeditioſis, qui contra ſemetipſos diuiſi, communiter diruperunt, & certatim effoderunt viſcera ieiunia, & eſurientia plenæ ciuitatis.

Quod vel quale fuerit peccatum terræ illius, quã Noe, & Daniel, & Iob ſaluare non potuerũt, & quomodo Iudæi blaſphemauerunt, vel dixerunt contra ſpiritum ſanctum.

CAPVT XVII.

Peccatum Iudæorum grauiſsimũ. Ezech. 14.

HOc iudicium terræ illius quæ peccauit, non quomodocunq;, ſed ita quẽadmodum dixit: Terra cùm peccauerit mihi, vt præuaricans præuaricetur. Quidnam eſt præuaricando præuaricari, niſi perſeuerare in propoſito præuaricationis corde impœnitenti? Hoc denique eſt peccatum terræ illius grauiſsimæ, ſcilicet Iudæorum, *Pſal. 4.* quibus maximè & primo loco, et deinde hæreticis illa redargutio congruit: Filij hominum vſquequo graui corde. Quomodo illi maximè præuaricati ſunt, id eſt, in præuaricatione perſeuerauerunt? *Pſal. 4.* Filium dei dominum Ieſum Chriſtum in præuaricatione ſua reprobauerunt & crucifixerunt. In præuaricatione, inquam, id eſt, contra legem ſuam. Dixerat enim in lege Moyſes: Prophetam de gente tua & de fratrib. tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi dominus deus tu⁹, ipſum audies. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audira noluerit, *Deut. 18.* ego vltor exiſtam. *Chriſtus vtique à Iudæis audiri debuit.* Ergo dominum Chriſtum reprobando, præuaricati ſunt, præſertim cũ legitimum haberent ſignum, per quod intelligere eum poſſent eſſe prophetam illum, ſcilicet ſufficiens in opere et ſermone eius veritatis teſtimonium. Sed fortè aliqui

tè aliqui de ignorantia ſe excuſare potue-
rũt dicentes eum eſſe magnum. Proinde cũ
blaſphemaretur ait: Et quicunque dixe-
Math. 12. rit verbum contra filium hominis, remitte-
tur illi. Et cũ pateretur, pater, inquit, igno
ſce illis, non enim ſciunt quid faciunt. Sed
quid poſt hæc? Quomodo terra illa inex-
cuſabilis facta eſt, vel quomodo præuari-
Luc. 23. cans præuaricata eſt, vt inexcuſabilis eſſet?
Venit ſpiritus S. ſuper diſcipulos eius,
quos nimirum ſignificans dixerat illis: Et
ſi ego in Beelzebub principe dæmoniorũ
eijcio dæmonia, filij veſtri in quo eijciunt?
Ideò ipſi iudices veſtri erunt. Eijciunt di-
xit, id eſt certiſsimè eijciẽt, magis quã nũc,
cùm ſpiritus S. aduenerit. Venit, inquam,
ſpiritus ſanctus manifeſta virtute teſtimo-
Math. 18. nium perhibere, ꝙ ille eſſet Chriſtus, &
tunc adimpletũ eſt ꝙ dixerat illis: Cũ aũt
venerit paracletus, quem ego mittam vo-
bis à patre ſpiritum veritatis, qui à patre
ꝓcedit, ille teſtimoniũ perhibebit de me,
& vos teſtimoniũ perhibebitis. Hoc facto
nihilominus in præuaricatione perſeuera-
uerunt & blaſphemare non ceſſauerunt, &
tunc demum contra ſpiritum S. verbum
dixiſſe iudicati ſunt, & illa ſententia venit
Ioan. 15. ſuper eos: Qui autem dixerit verbum con-
tra ſpiritum S. non remittetur ei, neque
in hoc ſeculo, neque in futuro.

De Hieruſalem quæ illa ſit, de qua Dominus ibidem: Quod & ſi quatuor iudicia mea peſſima miſero in Hieruſalem, tamen relinquetur in ea ſaluatio educentium filios & filias.

CAPVT XVIII.

Ezech. 14. ILla autem, quæ eſt Hieruſalem, qualem
habet prouentum in medio cunctarum
tribulationum. Quod & ſi, inquit Domi-
nus, continuò in eodẽ propheta, quatuor
iudicia mea peſſima, gladium, & famem, &
beſtias malas, & peſtilentiã miſero in Hie-
Mira diſtãtia inter eccleſiã & ſynagogam apoſtatricẽ ruſalem, vt interficiam de ea hominem &
pecus: tamen relinquetur in ea ſaluatio e-
ducentium filios & filias. Mira diſtantia,
mira oppoſitio illius terræ, id eſt, apoſta-
tricis ſynagogę & iſtius Hieruſalem, id eſt,
fidelis & Catholicæ Eccleſiæ. In illa terra,
Noe, Daniel, & Iob, ſi fuerint in medio eiꝰ,
non poſſunt ab vno quolibet iudiciorum
iſtorum liberare filios & filias, ſed ſolas a-
nimas ſuas: in iſta autem Hieruſalem, ſi cũ-
cta hæc quatuor iudicia Dñs iudicat in eã,
videlicet vt probetur patientia ſanctorum
quod ſæpe factum eſt, non dico, quod mi-
nus eſt, Noe, Daniel, & Iob, ſi fuerint in me
dio eius, liberabunt filios & filias. Sed di-
co quod plus eſt, relinquetur in ea ſalua-
tio educentium filios & filias. Plus nanq;
eſt moriendo educere filios & filias in vi-
tam æternam qui non erant, quã orando
liberare ab interfectione corporis filios &
filias qui iam erant. Audiuimus, vidimus, *1. Ioan. 5.*
quãta fecerit in iſta Hieruſalem totus mũ-
dus in maligno poſitus, & maximè eadem
illa beſtia ſuperius memorata terribilis at-
que mirabilis, quantis, quã latè diffuſus
perſecutionibus, quaſi magnis & ferreis
dentibus, iſtam Hieruſalem comederit at-
que comminuerit. Sed quid nocuit? Reli-
cta eſt enim in eis ſaluatio educentium fi-
lios & filias: quia nimirum ſicut frumen- *Ioan. 12.*
tum ſeminatũ & in terra mortuum, in mul
tiplicem reſurgit fructum: ita perſæpe pau
cis pro teſtimonio fidei morientibus, mul
ta millia rationabilem patientiam illorum
conſiderando, in Chriſtum crediderunt.
De quibus rectè dicas, quia priores illi mo
rientes, iſtorum patres ſiue matres fuerũt,
eoſque tanquã filios & filias, imò verè fi-
lios & filias ſuo ſanguine pepererunt. iſta
ergo eſt verè Hieruſalem & verè domus *Oſee. 1.*
Iuda, cui dictum illud in Oſee veraciter cõ
gruat: Et domui Iuda miſerebor, & ſalua-
bo eos in Dño Deo ſuo, & non ſaluabo eos
in arcu, & gladio, & in bello, et in equis, et
in equitibus. Item in Zacharia: Non in ex- *Zach. 4.*
ercitu, nec in robore, ſed in ſpiritu meo, di-
cit Dñs exercituũ. Spiritus tuꝰ à te ꝓcedẽs *Ro. Imp.*
dñe exercituũ, et ab cœnaculo incipiẽs: vbi *erat vt Babylon.*
expectabatur, cũ pauci homines eſſent cõ-
gregati in vnum, venit vſque ad illius be-
ſtiæ dentes magnos, dentes ferreos, quæ ni
mirum beſtia, ſcilicet Romanum imperiũ
verè erat Babylonia, & per omnem perſe-
cutiõis fornacẽ, ſemetipſum exhibens pijs
martyribus tãquã ventum roris flantem,
tam diu illos refrigerauit, et tam diu filius
dei cũ illis ambulauit per medium ignis, et
fidem illorum illæſam cuſtodiuit: donec
illa beſtia homo fieret, id eſt, rationem ad-
mitteret, et rationabilẽ eſſe Chriſtianorũ
fidem intelligens, vexillum crucis in ſua
fronte ſuſciperet, ac voce humana patrem
et filium & ſpiritum S. vnum & verum eſ-
ſe Deum pronuncians, etiam patronum ſe
cultoribus eius exhiberet.

De tribus Viris illis, quorum hæc propria nomina fuerunt, Noe, Daniel, & Iob, qualiter ſuis quiſque temporibus egreſsi fuerunt.

CAPVT XIX. *Ezech. 14.*

EXeant igitur de terra illa quicunque
pertinere cupiunt ad tres viros iſtos,
Noe, Daniel, & Iob, et videant illius terræ
quanta deſolatio, et iſtius Hieruſalẽ quàm
fructuoſa ſit probatio. Nam ecce (inquit)
ipſi egredientur ad vos, et videbitis viam *Mira myſteria trinitatis in his tribus verbis. Noe, Daniel, & Iob.*
eorum et adinuentiones eorum, et conſo-
labimini ſuper malo quod induxit in Hie-
ruſalem, et omnibus quæ importaui ſuper
eam, et conſolabuntur ſuper vos cũ vide-
ritis viam eorum, et adinuentiões eorum,
et cognoſcetis quod non fruſtra fecerim

omnia

Gen.7. omnia, quæ feci in ea ait Dñs Deus. Ma-
Daniel. 3. gnum et penè inenarrabile ſacramentum.
Iob.2. Quomodo de terra illa, quã ſupra habui-
Gen.9. mus, Noe, Daniel, & Iob, toties nominati
Dan.2.5 ad nos exierunt, quoniã filios & filias ſal-
14. uare nó potuerunt? Dicamus in primis de
tribus viris illis, quorum hæc propria no-
mina fuerunt, Noe, Daniel, & Iob, quali-
ter ſuis quique temporib. egreſsi ſuerint.
Primus egreſſus eſt Noe cum tribus filijs,
Sem, Cham, & Iaphet. Daniel verò cum tri
bus pueris, Sydrach, Miſach, & Abdenego.
Iob aũt cũ tribus amicis ſuis, Eliphas, The-
manites, Baldat Suites, & Sopharna Ama-
thites. Qualis fuit egreſſus illorum? Egreſ
ſus Noe de congerie mortuorum fuit, ad
reparationem generis humani de tribus
filijs, ſub trina benedictione Dei dicentis:
Creſcite & multiplicamini. Egreſſus Da-
nielis cum ſuis concaptiuis ad conſolatio-
nem ipſorum cum tribus pueris, quos de
medio Babyloniæ fornacis victores rece-
pit, glorificatus ipſe tribus gratiæ incre-
mentis. in conſpectu trium regum, videli-
cet in conſpectu Nabuchodonoſor, inter-
pretatione ſomniorum: in conſpectu Bal-
thaſſar, lectiõe, interpretatiõe & verborũ,
quæ miro modo in pariete ab inuiſibili vi
ſibiliter ſcripta ſunt: & in conſpectu Darij
victoria laudabili, quia miſit Dñs (ait) an-
gelum ſuum, & concluſit ora leonum, &
non me contaminauerunt. Egreſſus Iob. 1. 2.
Iob fuit in exemplum patientiæ cunctis
ſuperuenturis ſeculis, tribus modis tenta-
ti atq; probati, ſcilicet occulta poteſtate, q̃
aduerſus eum Sathan accepit, ſed aperta
lingua coniugis, & nimia trium amicorum Iob. 42.
ſapientia, quæ illum valdè afflixit, quos nó
recta locutus ipſe per ſacrificium Deo re-
conciliauit. Itaq; tres viri iſti, Noe cum tri-
bus filijs, Daniel cum tribus ſocijs, & Iob
cum tribus amicis, fiunt duodecim, &
hic numerus eorum eſt, qui & arcam, ſci-
licet Eccleſiam in aquis baptiſmi regendã
primi poſt Chriſtum ſuſceperunt, & ingen
tibus, quaſi in Babylonia Deum clarifica-
uerunt, & in cunctis tentationibus fortiter Ezech. 14.
perſtiterũt. Quod qui ritè perpendit, nimi
rum ipſe perſentit hoc dictum à Domino,
& cognoſcetis, quod non fruſtra fecerim
omnia quæ feci.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, ET PROCESSIONE SANCTI SPIRITVS. LIBER IX.

De eo quod ſcriptum eſt: Sicut qui mel comedit multum non eſt ei bonũ, ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria: & quod ſcripturas ſcrutari non idẽ ſit quod ſcrutatorem eſſe maieſtatis.

CAPVT I.

GLorificationem tuam
loquentes, reueren-
da trinitas vnus deus,
iamdudum ſub virga
timoris tui pauemus,
Prou. 2. dum & tua laude nũ-
quam ceſſandum, &
nihilominus multilo
quium eſſe cauendũ non ignoramus. Scri-
ptum eſt enim: Sicut qui mel comedit mul
tum, non eſt ei bonum: ſic qui ſcrutator eſt
maieſtatis, opprimetur à gloria. Et alibi:
Deus enim in cælo, & tu ſuper terram, id-
circò pauci ſunt ſermones tui. Attamen nũ
quid ſcrutari ſcripturas, idem eſt ꝙ ſcruta
torem eſſe maieſtatis? aut ei, qui quod lo-
quitur, non loquitur extra regulam, ſiue
autoritatem ſcripturarum veritatis, nun-
quid rectè dicas, non pauci, ſed multi ſunt
ſermones tui? Cœptam igitur laudationẽ
Domini adhuc loquetur os meum, & hoc
opus iam octo libellis protractum, in
iſto nono libello concludam. Quod cũ fe- Premiũ la-
cero, ô ſpiritus patris & filij, quæ merces boris poſt
huic operi? imò quæ gratia pro iſta gratia? hanc vitã.
Liceat homini interiori ſuã intentionem Iob. 13.
ſiue expectationem breuiter & occultè ſi-
gnificando, vti verbis B. Iob: Duo tantum,
inquit, ne facias mihi, & tunc à facie tua nó
abſcondar. Manum tuam longè fac à me, &
fortitudo tua non me terreat. Quod eſt di-
cere, De peccatis meis vindictam non ſu-
mas, & principes tenebrarum mihi non oc
currant, & tunc in exitu ſuo dicet anima
mea beneficij largitate exhilarata: Eccè ꝙ
cupiui iam video, quod ſperaui iam te-
neo, ab eius facie non ſum abſcondita poſt
exuuias corporis, quem in corpore poſita
tota dilectione fidel dilexi. Huius igitur
libri vltimi materia tu mihi eſto domus
ſanctiſsima, cũ tuis ſeptem columnis, quã
ſapientia ibi ædificauit. Nã tui quidẽ in ſu- Argumen-
perioribus loco quodã memini, ſed ſeptẽ tũ huius li-
columnarum ſacramentum, quod ferè om bri noni.
nibus notum eſt, huc vſq; diſtuli, notitiæ Prou. 9.
communi ſibi vſitatæ lectioni ſupereroga
re cupiens aliquid in domo iſta, quæ eſt tẽ-
plum corporis dominici, ad laudem ſpiri-
tus ſancti, à patre & filio procedentis.

Quod domus illa, quã ſapientia ſibi ædificauit, ſit corpus Chriſti, & quod in iſtã domum proceßio ſpiritus.S. tertio celebrata ſit, primo ad ædificandũ, ſecundo ad exornandum, tertio ad dedicandum.

CAPVT II.

HIc ergo in primis illud memorare libet, quia in domum iſtã ꝓceſsio ſpi-
3.Reg.7.8. ritus S. tertio celebrata eſt, ſecundũ typum
domus illius ſiue tẽpli manufacti, ꝙ Salomon magna ſapientia ædificauit, mira gloria decorauit, magna ſolẽnitate dedicauit.
Etenim ſpiritus S. domũ iſtã non manufactam templũ dominici corporis, ſapienter per ſemetipſum ædificauit, decenter exornauit, glorioſè ac feliciter dedicauit. Ae-
1.Para.22 dificauit, inquã, in ipſa verbi incarnatiõe,
exornauit in illius veri hominis manifeſtatiõe, dedicauit in eiuſdẽ ſacroſancta reſurrectione. Quam videlicet dedicationẽ ille innuit pſalmi. xxix. titulus, pſalmus cantici in dedicatiõe domus Dauid. Mittit enĩ nos titulus ad hiſtoriã, & hiſtoriæ intelligẽtiã ſacræ, quia ſicut Dauid impẽſa & apparatu ſuo per manũ Salomonis tẽplũ dño æ-
aliàs, ſolennibus. dificauit, & poſtea cũ iucunditate & † ſolẽnitatib. verbis ad laudem dñi dedicauit: ſic corpus Chriſti ſecundũ ſingularem natiuitatẽ, & immunitatẽ à peccato, fuit ędificatũ: poſt reſurrectionẽ verò ſecundũ impaſſibilitatẽ & immortalitatẽ, æterna gloria manet dedicatũ. Manifeſtationẽ verò illã dicimus qua manifeſtauit eũ ſpiritus S. in ſpecie colũbæ, Ioanne prędicãte: Et ego neſciebã eum, ſed vt manifeſtetur in Iſrael, ꝓ
Ioan.1. pterea veni ego in aqua baptizans. In iſtis
igitur tribus ſplendorib. gratiæ, quę diffuſa eſt in labijs tuis, ſpecioſa forma præ filijs hominũ, ſic ſanctã trinitatẽ laudam⁹ & glorificamus, vt ſanctũ ſpiritum de patre & de filio ꝓcedentẽ pariter prædicemus, opificẽ iſtius domus, quæ videlicet domus es tu ſe-
Pſal.44. cundũ humanitatem, in qua requieſcit ipſe
cum omnibus quas tibi theſaurizauit, diuitijs ſiue theſauris ſapientiæ & ſcientiæ.

De ſeptẽ eiuſdem domus colũnis: & quis primus autor fuerit huius numeri, vt ſcriberet ſeptem ſpiritus Dei.

CAPVT III.

Septẽ colũnæ templi ſeptem ſpiritus Domini. SEptem columnas, quas excidit ſapientia in iſta domo ſua, ſicut dicit ſcriptura: Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, ſeptem eſſe ſpiritus dei, quis non audiuit conſonantibus ſcri-
Eſa.11. pturis alijs? Nam exempli gratia, Prophe-
ta Eſaias dixit: Et egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Multa ſunt in ſcripturis conſonantia ſanctum ſeptiformem ſpiritum, ſub ſa- *Numerus*
cramento numeri ſeptenarij, videli- *ſeptenarius*
cet ſeptem lampades ante thronum
DEI, ſeptem cornua agni, ſeptem *Apoc.4.5.*
eius oculi, quod non eſt aliud, quàm apud *Zach.3.4.*
Zachariam Prophetam, in vno lapide ſeptem oculi, & in vno candelabro ſeptem lucernæ ſuper caput vnius candelabri. Verum nos iſtud quærimus, & inuenire delectabile eſt, quis primus fuerit author numeri huius, vt ſcriberet ſeptem ſpiritus domini, & quã ob cauſam idem ſeptem ſpiritus, nomine columnarum totidem debuerint ſignificari. Non eſt dubium quin omnia ſint diuinæ authoritatis, quæcũq; habẽtur in ſcripturis canonicis: veruntamen tũc melius placet, & abundantius lætificat ipſa diuina authoritas, cum diuina quælibet ſcriptura ſimul authoritatem ſiue teſtimonium habet de aliqua priore ſcriptu- *Zach.3.*
ra. Exempli gratia: Quod in Zacharia ſcriptum eſt, vt iam memini, quia ſuper lapidem vnum ſeptem ſunt oculi, cùm ſit diuinæ authoritatis: ſpiritus enim ſanctus per os omnium Prophetarum locutus eſt, attamen amplius ex eo delectat, quod ante iſtum Eſaias Propheta, cuius iam me- *Eſa.11.*
minimus, ſcripſit apertiſsimè ſeptem ſpi- *Prou.9.*
ritus Domini, ita vt ſingulos proprijs quoque exprimeret vocabulis. Hoc igitur quęrimus, vtrum & iſte qui ſine dubio diuina ſcripſit authoritate, ſapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, priorem quempiam legerit, ſiue audiuerit ſimilia loquentem. Verbi gratia, Dauid ſiue Moyſen. Quęrentes iſtud, citò inuenimus, quia præceſſor huius & omnium *Libri Moyſi ſons ſcripturarum.*
prophetarum, in iſto ſacramento numeri ſeptenarij, Moyſes fuit, cuius ſcriptura ꝓfluens, nõ ab homine, ſiue à literatura manuſcripta cuiſpiã hominis, ſed ab ipſius ore, quaſi fons ſcripturarum eſt, nam cæteræ omnes ſcripturæ propheticæ, quaſi riui ſunt eiuſdem fontis. Hoc demonſtrare promptum eſt, ſi tamen paucis rem tantam lingua verbis explicare poteſt.

De ſeptem diebus primis, & quod ſpiritus Domini qui ferebatur ſuper aquas, ex illis cognoſci debeat, quod ſit ſpiritus ſeptiformis, primum ſpiritus timoris, ſecundum diuiſionem tenebrarum & lucis, & in ſupremo ſpiritus ſapientiæ, ſecundum diem ſeptimum in quo Deus requieuit.

CAPVT IIII.

IN principio ſpirit⁹ Domini ferebatur *Gen.1.*
ſuper aquas, qui videlicet ſpiritus Dei

bonitas ipſius Dei. Pro hac bonitate ſua Deus ſex diebus cuncta creauit, & in ſeptimo requieuit. Et quoniam à creatura cognoſcitur creator, ſicut Apoſtolus dicit: Inuiſibilia ipſius enim, à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoq; virtus eius & diuinitas, idcircò nos maximè, qui cognoſcentes Deum, ſicut Deum glorificare & gratias agere cupimus, à creatura ipſorum dierum ipſum, qui ante omnem diem ferebatur ſuper aquas, debemus cognoſcere ſpiritum ſanctum. Videlicet ab illo die, quo diuiſit Deus lucem & tenebras, id eſt, angelos bonos & angelos malos, cognoſcitur ſpiritus iſte, quia timoris eſt. Timorem quippe efficit credenti animæ memoria illius iudicij magni & terribilis, quo angeli tenebrarum ab angelis lucis tāta diuiſione diniſi ſunt, vt vltra in æternū recuperari non poſsint. De quo videlicet timore, ſiue ſpiritu timoris, ſcriptum eſt in Iob: Poteſtas & terror apud illum eſt, qui facit concordiam in ſublimibus ſuis. A die ſecundo quo fecit Deus firmamentum in medio aquarum, & diuiſit aquas ab aquis, cognoſci poteſt ſpiritus Dei, quod ſit ſpiritus pietatis: ſi ritè perpendas, qua intentione fecerit Deus fabricam huius mundi, cuius initium fuit factura eiuſdem firmamenti, quod cælum vocauit. Quidnam intendebat, ſic incipiens Deus, vel ſapientia Dei? Quando (inquit) præparabat cælos aderam, quando certa lege & gyro vallabat abyſſos, cum eo eram cuncta componens, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, & delitiæ meæ eſſe cum filijs hominum. Et quid tam pium, quā idcircò præparaſſe cælos, & feciſſe hunc mūdum, & in eo genus humanum, quia ipſa ſapientia iam deliciabatur, quandoque fieri homo, & eſſe cum filijs hominum. A die tertio quo dixit Deus: Appareat arida, quā vocauit terram: & germinet (ait) herbam virentem, & facientem ſemen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus ſuum, cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram, quod fuit initium exornationis mundi, propter quod ſcriptura dicit: Plantauerat autem Dominus Deus paradyſum voluptatis à principio, ſubauditur enim ornatus, ſiue exornationis terræ. Ab iſto (inquam) die tertio cognoſcitur ſpiritus ſanctus, quod ſpiritus ſcientiæ, immò & ſcientiarum ſit Dominus. Quā videlicet ſcientiā, quia iā in corde ſuo æmulabatur Adam in paradyſo poſitus, permiſſus eſt accedere tentator qui diceret: Comedite, & eritis ſicut dij, id eſt, ſimiles Deo, ſcientes bonum & malum. A die quarto, quo dixit Deus: Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctē, & ſint in ſigna, & in tēpora, & dies, & annos: cognoſcitur ſpiritus S. ꝙ ſit ſpiritus fortitudinis. Quis aūt eccleſiaſticorū, aut gentiliū philoſophorum nō miratus eſt fortitudinē, ſiue poteſtatē in iſtis duobus magnis luminaribus, ſole, & luna, & ſtellis, quas poſuit deus in firmamento cæli? Primus Pſalmiſta dicit: Qui fecit luminaria magna, ſolē in poteſtatem diei, & lunā & ſtellas in poteſtatē noctis. Poſt hunc inquiſitores mūdi, ſapientes huius ſeculi tanta dixerunt, tanta ſcripſerunt de iſta creatura tā mirabili, de ſole & luna & ſtellis, quæ curſus ſuos tā certa, tāq; firma lege cuſtodiūt, cōſtitutione Dei ex præcepto ꝙ ille poſuit, vt ea etiam viuere, & ex eis fata hominū pendere crederent, ꝙ recipere nec voluit, nec debuit Eccleſia Dei. Sunt alia poteſtatū inſignia ſano intellectu ſufficientia ad cōprobandum, ꝙ verè in his fortitudo magna ſit. Quinq; tenent cælū zonæ ait Poeta inſignis, quarū circa poſitiones vel cauſas temperamenti ſiue intēperamenti, multa inſignia ſeſe expenderūt ✝ ſeculariū. Nec ea reprobauit diſcretio eccleſiaſticorum, ſolē intelligentes diuerſitatis huius eſſe cauſam principalē, ſecundū quod illi poſitum eſt pręceptum, aſcendere ſurſū, & deſcēdere deorſum. Oritur enī ſol, & occidit (ait eccleſiaſtes) & ad locum ſuū reuertitur, ibiq; renaſcēs gyrat per meridiē, & flectitur ad aquilonē, luſtrās vniuerſa in circuitu, pergit ſpirit⁹, & in circulos ſuos reuertitur. Nimirū gyrādo, & regyrādo duas tēperat zonas, vna q̄ & media, eſt nimiū exuſta, eò ꝙ ſoli ſemp ſit ſubiecta, duabus aūt extimis, à quib. lōgi⁹ abeſt, vel quib. gyrādo & regyrando nō appropinquat, frigore torpentib. & glacie perpetua. Horū hic meminiſſe ſuperfluū duceremus, niſi ꝓ fortitudinē, quę in ſole eſt, dicere aliquid oportuiſſet, maximè quia Pſalmiſta quoq; horū meminit, dicendo: Quia neq; ab oriente, neq; ab occidente, neque à deſertis mōtib. ſubauditur, patet locus effugij, quoniā deus iudex eſt. A die quinto quo dixit deus: Producāt aquę reptile animę viuentis, & volatile ſuper terrā ſub firmamēto cęli, & benedixit eis, dicens: Creſcite & multiplicamini, cognoſcitur ſpirit⁹ ſanctus ꝙ ſit ſpiritus cōſilij. Cuius potentia, dum ſuper aquas fertur, hoc mirabile fecit in creatura eiuſmodi, quę rationem nō habet, ita cōſulere nouerit ſuæ poſteritati, vt homo rationalis non ſufficiat admirari, idem animantibus etiā minimis, quæ ſexto die terra ꝓduxit: Vade (inquit Salomon) ad formicam ô piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiā. Quæ cū non habeat ducē, nec pręceptorem, nec principē, parat æſtate cibū ſibi, et cōgregat ī meſſe, ꝙ comedat,

Rom. 1.
Iob. 21.
Spiritus pietatis ſecundo die.
Prou. 8.
Spiritus ſcientiæ tertio die.
Gen. 5.
Spiritus fortitudinis quarto die.
Pſal. 135.
Verg in Geor. Ouid. in Metamor.
adde ingenia.
Lucā in Phar.
Eccl. 1.
Pſal. 74.
Spiritus conſilij die 5.

comedat, deniq; in creatura humana non adeo mirum eſt, ꝙ ſit conſilij capax, videlicet quia in homine inter ſenſualitatem & moralitatem media eſt rationalitas, aut in huiuſmodi creatura, quæcũq; eſt rationalitatis expers, cũ quinq; ſungatur ſenſibus, valdè mirũ eſt tantam ineſſe mortalitatẽ, ſiue quaſi conſilij ſolicitudinẽ, vt pro exemplo poſsit eſſe homini, ſocordiam eius in pleriſque redarguens. *Spiritus intelligentia die ſexto. Pſal. 46. 1. Cor. 2.* A die ſexto, ſiue à creatura humana, quæ die ſexto facta eſt, cognoſcitur ſpiritus S. ꝙ ſit ſpiritus intellectus, non ſolùm quod rationalis cognitus, verumetiã (quod maximum eſt) ſpiritualis intelligentiæ capax. Deniq; & ſi tunc primus homo non intellexit, & poſt cũ quàm plurimi (ſicut ſcriptũ eſt) homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Et rurſus: Animalis homo non percepit ea quæ fecit Deus, attamen ſpirituales fuerunt, & ſunt multi, magnus enim Dominus, quos voluit, multos ſpiritu intelligẽtię repleuit. A die 7. cui deus benedixit, & in quo requieuit quẽ ſanctificauit. *Spiritus ſapientia die ſeptimo. Matth. 11.* Propter hoc ipſum vt in ipſo requieuit, inquãtũ iam in hac vita, vel percipi, vel guſtari poteſt requies ipſa cuiuſmodi ſit, cognoſcitur ſpiritus S. quod ſpiritus ſit ſapientiæ, quia verè ad magnam ſapientiam adducit illum, quem docilem facit illius dicti: Tollite iugnum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iſta requies ſapientia eſt, quam ſpiritus ſanctus efficit, id eſt, participatio ſapientiæ increatæ, quæ eſt ipſum verbũ dei, ſapiẽtia patris.

Quam ob cauſam idem ſacramentum ſpiritus ſeptiformis congruum fuerit ſeptem columnarum appellatione deſignari, cur & Eſaias ordine conuerſo ſpiritus eoſdem ornans, à ſpiritu ſapientia deſcenderit ad ſpiritum timoris.

CAPVT V.

Prou. 9. Cur ſeptẽ ſpiritus domini dicũtur columna domus. IN quantum potuit ſermo fidelis fontẽ lucidum adiuit, de quo riuus emanauit per ora multorum, dicentium ſimilia huic, qui cùm dixiſſet: Sapientia ædificauit ſibi domum, ſecutus ait: Excidit columnas ſeptem. Quam vero ob cauſam, iam dictum ſeptiformis ſpiritus ſacramentum deſignari conueniebat appellatione ſeptem columnarum? Nimirum propter gloriam magnam & honorem huius altiſſimi filij hominis, quia videlicet templũ corporis eius, ipſa eſt domus, quam ſapiẽtia ſibi ædificauit. Domus autem quæ ſuper columnas ædificata eſt, profectò ex ipſis columnis firmitatem pariter & pulchritudinem habet, & alte eſt. *Pſal. 8.* Si igitur columnas aſpicis, quas nunc ordinę digeſtas demonſtrauimus, nónne talis poſitio domus ſapientiæ, illa eſt exaltatio filij hominis, de qua ſcriptum fuerat iamdudũ: Gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera mannum tuarum? *Filius hominis dominus eſt omnium rerũ.* Deniq; & Dominus eſt angelorum ſanctorũ, & Dominus firmamenti, id eſt, cæli, & Dominus terræ, ſiue paradyſi, & maris, & Dominus ſolis & lunæ & ſtellarum, & Dominus omnium creaturarum, quas aquæ produxerũt, & quæ de terra productæ ſunt, & Dominus totius generis humani, & Dominus etiam ſabbati, id eſt, patriæ cæleſtis, in qua eſt plenitudo illius, quã ſperamus requiei. Verè magna domus, pulchra, & altiſsima domus. Ipſe ſeptiformis ſpiritus, in eadẽ domo plenariè habitat quietiſsimè, *Math. 12.* nullam enim vnquã paſſus eſt ibi offenſam alicuius culpæ ſiue negligentiæ. *Plena requies ſeptẽ ſpirituũ in Chriſto.* Hoc eſt ꝙ Eſaias dixit: Et requieſcit ſuper eũ ſpiritus Domini. Quod autem eoſdem ſpiritus aliter ſubordinauit, primum ponens ſpiritũ ſapientiæ, ſeptimũ autem ſpiritum timoris, cauſam ſiue rationem hanc habet, quia dominus noſter Ieſus Chriſtus, cuius aduentus prædicabatur de altiſsimo ſapiente ſecreto, & magna requie ſua, de ſinu patris huc deſcendit, vſque ad obedientiã & mortem crucis, quę videlicet obedientia, religioſus in ipſo erat timor Domini: nos autẽ, *Eſa. 11.* quorum ad eruditionem ſiue correptionem ſcripta ſunt opera illa, patris, & filij, & ſpiritus ſancti, à timore incipimus, & in ſapientia perficimur, ſicut alia ſcriptura dicit: Initium ſapientiæ timor Domini. *Duplex ordo ſeptem ſpirituum. Pſal. 110.*

De ædificatione huius domus Domini, & quod ibi factum ſit illud quod Pſalmiſta dixit: Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt.

CAPVT VI.

QVomodo factum eſt iſtud? Quomodo ædificata eſt iſta domus? Malleus & ſecuris et omne ſerramentum non ſunt audita in domo, cùm ædificaretur, ſed in ſecreto ſilentio, nulla interſtrepente humani operis inquietudine, *3. Reg. 6.* ſpiritus ſanctus, qui in principio ferebatur ſuper aquas, in beatam virginem ſuperuenit, eiuſque vtero ineffabiliter obumbrauit, *Spiritus obumbrauit vterum Mariæ. Luc. 1.* in modum volucris ouum ſubiectum deſideratiſsima ſeſsione caleſacientis. *Pſal. 84.* Qua tamen ſimilitudine, niſi ante nos præſumpta fuiſſet, fortè noſtra infirmitas in tanto myſterio vti non auderet. Tunc itaque factum eſt illud quod Pſalmiſta canens prędixerat: Miſericordia et veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia et pax oſculatæ ſunt. Veritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cælo

proſpexit. Denique miſericordia ſpiritus ſanctus eſt, veritas, verbum Dei, filius Dei eſt. Itē, iuſtitia Chriſtus dei filius eſt: pax, id eſt, remiſsio peccatorum, ſpiritus eſt. Quomodo, vel ad qd talis miſericordia, & talis veritas, & vbi obuiauerunt ſibi? Quo modo, vel ad quid talis iuſtitia, & talis pax oſculatæ ſunt? Quis me hoc interrogabit? vel quis idoneus, vt ad hæc reſpōdere poſſit? Interrogarem & ego aliquid, quod longè minus eſt, & tamen neque verbis explicari, neque ſenſu hominis compræhēdi poteſt. In nido volucris, ouo ſubiacente, quomodo & ipſum corpus volucris, & cōcretus ex ouo fœtus obuiant ſibi? Neque enim ſubſidentis corpus volucris in ſemen conuertitur, aut à natura ſua diminuitur. vt ſimilis illi fœtus naſcatur, ſed calore corporis ſubſedentis, ouum animatur, & ſuccus eius in volucrē ſimilem formatur, ſicque obuiant ſibi, & inuicem oſculantur, id eſt, inſeparabili amore conſociantur. Quis de huiuſmodi diſputare ſufficiat? Legimus quidem, quia diſputauit Salomon ſuper lignis à cedro, quæ eſt in Libano, vſq; ad hyſſopum, qui egreditur de pariete, & diſſeruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piſcibus: ſed non legimus eum diſputando, & diſſerendo hæc eadem comprehendiſſe. Quanto minus quis diſputare, vel diſſerere ſufficiat, quo modo ſpiritui ſancto in beatam virginem, & ſuperuenienti, & in ſua natura, ſiue ſubſtantia permanenti, ne quis putet, quod illic ipſe pro ſemine fuerit, verbum Dei cū ſementina ſubſtantia virginei ventris obuiauerit, iuxta illud quod iam dictum eſt: Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, Non ergo hæc nobis altiora quæramus, ne velut ſcrutatores maieſtatis arguamur. Hoc ſcire contenti, quia ſapientia domum iſtam, templum ſacroſanctū corporis ſui, ſpiritu ſuo ſibi ædificauit, ſpiritu (inquā) ſuo, id eſt, ex operatione, non de ſubſtantia ſpiritus ſui, & iam dictas ſeptem columnas, non de ſola patris ſui perſona, qua ſi de alio mōte excidit, ſed ipſa ſapiētia ſiue filius dei & pater eiuſdē filij, ſicut ſunt vna ſubſtantia, ſic & ambo inſeparabiliter ſeptiformem ſpiritum ſuum, indiderunt huic domui, huic homini Ieſu Chriſto, filio Dei, filio hominis.

Multa nobis explicabilia. *3. Reg. 4.* *Incarnatio Chriſti ineffabilis nobis.* *Prouer. 25.*

Itē de eadē re, ad quid miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, & quale conſilium de ſaluando humano genere illic habuerint, ſecūdū illud beati Iob: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in ſtatera.

CAPVT VII.

Diximus propoſſe, quomodo & vbi miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, iam dicēdum etiā ad qd, nam etiā hoc ſupra propoſitum eſt. Ad quid ergo miſericordia & veritas ſibi obuiauerunt? Ad quid cōuenerūt? Ad quid iuſtitia, quæ eſt ipſa veritas: & pax q̄ eſt ipſa miſericordia, oſculatæ ſunt? Nimirum ad conſulendum & habendum de rebus magnis cōſilium, ad pertractandum magnæ rei negotium, ſcilicet, quomodo ſaluaretur genus humanū. Non enim leue erat pondus huius rei, quo modo ſalua ratione iuſtitiæ ſeu veritatis, quæ eſt ipſum verbum, ſiue filius Dei, hominem excuſaret, & saluti reſtitueret miſericordia, quæ eſt ſpiritus ſanctus. Habitum ergo eſt conſilium, immò quod ante ſecula fuerat, conſilium præfinitum, tunc ex vtero virginis productum eſt ad effectum, agendo, ſcilicet, quatenus conſtaret ad hominem plus calamitatis eſſe paſſum, quàm peccatis ſuis promeruiſſet Hęc ergo fuit ſumma conſilij in illa conuentione obuiantium ſibi miſericordiæ & veritatis, ſiue oſculātiū iuſtitiæ & pacis, hominē illū diuinę benignitatis, fructū terræ noſtrę, ſcilicet virginei ventris oportere mortalē naſci, & mori, & reſurgere à mortuis, atq; ita conſummatū per fidem in cordibus noſtris, vt eſſemus nos duo, videlicet homo peccator, ac propter peccatū morti addictus, & in vnoquoq; noſtrū homo abſque peccato mortalis factus, & mortificatus, & idcircò mortis vltor effectꝰ. Nónne ita ô mediator dei & hominū homo ieſu Chriſte, ego & tu duo ſumus? Imò nónne vnus ſpiritus & vnū corpus ſumus? Attamē alio reſpectu duo ſumus, & de nobis duobus ſapientia loquitur: Melius eſt duos ſimul eſſe quā vnū. Habent emolumentū ſocietatis ſuę. Si vnꝰ ceciderit, ab altero ſulcietur: & ſi quiſpiam præualuerit contra vnum, duo reſiſtunt ei. Vbi fit, aut fiet iſtud? Nimirum in iſta vita incipitur, & in porta, cuius meminit Pſalmiſta dicendo: Non confundetur cùm loquetur inimicis ſuis in porta, in porta (inquam) id eſt, in exitu vitæ huius perficitur. Quomodo ibi perficitur? Aſtando ante tribunal Chriſti, & parata ibi ſtatera, quam beatus Iob ſuis temporibus nondum paratam ſuſpirans, dicebat: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret. Statera iſta tunc parata eſt, quando miſericordia & veritate (vt iam dictum eſt) obuiantibus ſibi immortalis DEVS mortalis homo factus eſt. Cùm ergo venitur ad examen ſtateræ huius, dum ſtatur ante tribunal iudicis huius, ibi ſunt duæ lances, altera miſericordiæ, altera iudicij: & tamen duo ſunt (vt iam diximus) ſcilicet homo qui peccauit & habitans per fidē in

Ad quid miſericordia & veritas obuiauerunt, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. *Sūma conſilij iuſtitiæ & pacis.* *1. Cor. 6.* *Eccl. 4.* *Pſal. 126.* *Statera iudicij in exitu huius vitæ.* *Iob. 6.*

corde

Ephe.3. corde eius Chriſtus, qui non peccauit, appenduntur peccata vnius tantum in ſtatera iudicij, appenditur calamitatis duorum in ſtatera miſericordiæ, & calamitas mortis eius qui peccauit. Verbi gratia, Iob aut alterius viri fidelis, & calamitas mortis eius qui non peccauit, ſcilicet Ieſu Chriſti. Nóne itaq; calamitas in lãce miſericordiæ grauior appareret, quàm peccata in lance iudicij? Planè grauior quaſi arena maris, vtpotè duplum contra ſimplum: quia cũ ſimus duo, & vnus tantum peccauerit, ambo ſoluimus debitum mortis. Quid igitur? profectò ſicut ſcriptum eſt, & nos iam meminimus, ſi quiſpiam præualuerit contra vnum, duo reſiſtunt ei, id eſt, ſi princeps mũdi huius contra ſteterit, vt accuſet animam egredientem à Chriſto, habitante in ſe defenſionem petit. Appræhende (inquiens) arma & ſcutum, exurge in adiutorio mihi.

Eccl.4.

Pſal.34.

Item de ædificatiõe dom' eiuſdẽ, quid myſterij habeat dictum illud. Domus cum ædificaretur lapidibus dedolatis atque perfectis ædificata eſt.

CAPVT VIII.

Colloſ. 2. SEd iam propoſitum de domo tua Domine, de corpore tuo Chriſte, quo propoſuimus ordine ſermonis, perſoluamus. propoſuimus namq́ue ſermone fideli concelebrare tria hæc, ædificationem, exordinationem, atq; dedicationẽ domus huius, in qua inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Iam ergo de exordinatione dicendum eſſet, niſi quod adhuc in ædificatione capitulum nos illud tenet: Domus cùm ædificaretur, lapidibus dolatis atque perfectis ædificata eſt. Huius namq́ue capituli myſterium intactum animus præterire non patitur. Quid ergo eſt, huiuſmodi domum ædificatam eſſe lapidibus dedolatis atque perfectis, niſi mediatorem Dei & hominum, hominem Chriſtum Ieſum, conceptum eſſe ex vtero, ſiue concretum in vtero virginis, ſecundũ fidem, ſermonemq́ue fidelem Patriarcharum atque prophetarum, qui vtique fuerunt, vel ſunt lapides magni, lapides perfecti. Huic etenim vnus illorum Eſaias gratulatur & dicit: Et adhibui mihi teſtes fideles, Vriam ſacerdotem, & Zachariam filiũ Barachiæ. Et acceſsi ad prophetiſſam, & concepit & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen eius, accelera, ſpolia detrahe, feſtina prędari. Planè hic vnus dixit, cæteris quoque omnibus ſanctis prophetis, quorum per os ſpiritus ſanctus locutus eſt à ſeculo, dixiſſe vel dicere congruit. Omnes enim ad illam prophetiſſam acceſſerunt, omnium fides, omnium prophetiæ in illam beatam virginem conuenerunt, & ipſa ſciuit quid ageretur ſecum ſecundum veritatem ſcripturarum. Domus igitur ædificata eſt lapidibus dedolatis atque perfectis, id eſt, incarnatio dominica ſecundum fidem & expoſitionẽ ſanctorũ, & ſecundum ſcripturas prophetarum, & verum ex omnibus habet teſtimoniũ ſancta domus tua Domine, iuxta illud præconium magni prophetæ: Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis, domum tuam decat ſanctitudo Domine in longitudine dierum. Quàm benè aũt lapides iſti perfecti dicuntur etiam dedolati. Quis enim illorũ viam vitæ huius pertranſiuit abſque dolatura tribulationis? Denique plerique illorum fuêre dolati vſque ad internitionem ſui corporis. Hinc ipſe Deus dicit in Oſee: Propter hoc dolaui in ꝓphetis, occidi eos in verbis oris mei. Et in actibus Apoſtolorum protomartyr Stephanus ait: Dura ceruice, & incircumciſi cordibus & auribus, vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis, ſicut patres veſtri & vos. Quem prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? & occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iuſti.

3.Reg. 6.

Lapides dolati atque perfecti sũt patriarchæ atq; prophetæ.

Eſa.8.

Pſal.92.

Oſee 6.

Actor.7.

De exornatione eiuſdem domus, quali auro exornata ſit, deſcendente ad illam ſuper Dominum ſpiritu ſancto in ſpecie columbæ, cùm baptizaretur à Ioanne.

CAPVT IX.

AEdificata domo iſta, ſiue templo dominici corporis, quid deinde factum eſt? quomodo exornata ſiue decorata eſt? Domum quoque (ait ſcriptura myſtica) ante oraculum operuit Salomon auro puriſſimo, & affixit laminas clauis aureis, nihilque erat in templo quod non auro tegeretur. Sed & totum oraculi altari texit auro, & fecit in oraculo duo Cherubin de lignis oliuarum.

3.Reg. 6.

Exornatio domus non manufactæ apparuit anno ætatis Chriſti triceſimo.

Secundum typum illius manufactæ exornationis, quã totam hic præſcribere nimis longum eſſet, & exornata eſt domus non manufacta, de qua nunc loquimur, ſcilicet humanitas Chriſti, noſtri ſaluatoris, anno triceſimo ſuæ ætatis. Nam vſque ad annum illum ignotus inter homines mãſit. Illo denique anno (ſicut Euangeliſtæ manifeſtè dicunt) ipſe autem Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta, cùm baptizaretur à Ioanne, deſcẽdit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie, ſicut columba in ipſum, & ipſe plenus ſpiritu ſancto regreſſus à Iordane. Quid rogo eſt plenum ſpiritu ſancto regreſſum eſſe à Iordane, cũ ſine dubio plenus ſpiritu ſancto fuerit ab ipſa conceptione? Quid (inquam) eſt vel erat plenum ſpiritu ſancto à Iordane regredi, niſi quia iã tempus erat opere exercere, quæ prius in poteſtate habebat chariſmata ſpiritus ſancti? Hoc autem aurum verum, aurum puriſsimum eſt, lapides pretioſi ſunt, videlicet

Luc.3.

1.Cor. 10.

Ioan 7.

Ioan.15.

videlicet ſermo ſapientiæ, ſermo ſcientiæ, operatio virtutum, gratia ſanitatum, prophetia, diſcretio ſpirituum, interpretatio ſermonum. Huiuſmodi chariſmata ſic ex tunc opere cœpit exercere, vt nunquam ſic locutus fuerit homo ſicut hic, & nemo alius vnquam talia fecit opera, qualia fecit hic. Nonne igitur domus illa operta eſt auro puriſsimo, nihilq́; erat in templo quod non auro tegeretur? Tali namq́; auro, ſiue ſplẽdore auri, delectata ſponſa eius, dicit in Canticis: Manus eius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis. Tornatiles, id eſt, ad operandũ citæ, vel faciles: aureæ, id eſt, operãtes potẽtia diuinæ naturæ: plenæ hyacinthis, id eſt, cæleſtia ſacramẽta ſpirantes in exterioribus ſignis. Eatenus non apparebat, quod ornata eſſet domus huiuſcemodi ornatu, vſq; adeo in vſitatum fuerat per annos triginta, vt cũ diſcipulos eligeret, & illis quoque talium operum faciendorum poteſtatem daret, fieret nimiæ admirationis ſtupor in eum, ſicut Marcus euidenter narrat. Et cũ audiſſent (inquit) ſui, exierunt tenere eum: dicebant enim, quoniam in furorẽ verſus eſt. *Marc. 3.*

Quo pertinuerit, quod ad hoc opus procedens ſpiritus ſanctus, non in qualicunque ſpecie, ſed in ſpecie columbæ apparuit.

CAPVT X.

QVo pertinuit quod ad hoc opus ſpirit' ſanctus non in qualicunq; ſpecie, ſed in columbæ ſpecie procedens apparuit? Reuera ad magnum pietatis ſacramẽtum, quod manifeſtum eſt (vt ait Apoſtolus) in carne iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis: prędicatum eſt gentibus, creditum eſt in hoc mundo, aſſumptum eſt in gloria. Non enim illud ſolum attendere debes, quod ex tunc verbum in carne, Deus in homine, miraculis cœpit clarificari, imò quod tunc pœnitentiam pro nobis agendam ſuſcepit, baptizatus baptiſmo Ioannis, videlicet in pœnitentiam, quã protinus à ieiunio quadraginta dierũ inchoauit, & in ea perſeuerauit vſque ad mortem, mortem autẽ crucis. Verè magnum pietatis ſacramentum, quia Dominus poſuit in eo iniquitates omnium noſtrum in pœnitentiam. Nam eiuſmodi pœnitentiam, morte crucis conſummatam, lex ſacra & myſtica in ſacramento ſacrificij ſignauerat dicendo: Si holocauſti oblati fuerit Domino de turturibus & pullis columbę, offerat eos ſacerdos ad altare, & retorto ad collũ capite, & rupto vulneris loco, decurrere faciet ſanguinem ſuper crepidinem altaris. Non ſecabit, nec ferro diuidet eã, & adolebit ſuper altare lignis igne ſuppoſito, holocauſtum eſt & oblatio ſuauiſsimi odoris Domini. Quid enim in hac oblatione turturis & columbæ, quæ *1. Tim. 3.* *Chriſtus pro nobis pœnitentiam egit.* *Eſa. 53.*

pro peccato iubetur offerri, atque vt poſt mortem hoſtiæ caput corpori inhęreat, niſi mediatoris noſtri perſona ſignatur? Redemptoris enim noſtri mors, ad coniũctionem ſui corporis, id eſt, eccleſię valuit, non ad ſeparationem. Mediator etenim Dei & hominum, id eſt, caput omnium noſtrum, eſt veræ mundationis hoſtia. Vnde pro nobis mortem pertulit, vnde nobis verius inhæſit. Poſt ſectionem ergo caput corpori inhæret, quia Chriſtũ & eccleſiam nec mors interueniens diuidit. Multum igitur pertinuit ad magnum ſacramentum pietatis, quod ſpiritus ſanct' in ſpecie columbę ſuper eum apparuit, de quo Apoſtolus ait: Quia per ſpiritum ſanctum ſemetipſum immaculatum offerens Deo, emundauit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſeruiẽdum Deo viuẽti. Adde quod ibidem Baptiſta Ioannes, vbi teſtimonium perhibuit dicens: Quia vidi ſpiritum ſanctum deſcẽdentem de cælo quaſi columbam, & mãſit ſuper eum: tali voce, talique iudicio manſuetudinem eius prędicauit: Eccè agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Denique in ſacrificio Domini, ſacrificio odoris ſuauiſsimi, eadem mãſuetudo agni, quã ſimplicitas columbæ myſticè ſignificat innocentiam & pietatem Chriſti filij Dei. *Hebr. 9.* *Ioan. 1.*

De die illo quem determinauit ſpiritus ſanctus in Dauid, dicendo: Hodie ſi vocem eius audieritis.

CAPVT XI.

EXtũc dies ille eſt bonę auditionis, dies vocis audiendæ in lenitate fidei, quem ſpiritus S. determinauit in Dauid, & populus modo meminit. Quapropter ſicut dicit ſpirit' ſanctus: Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra, ſicut in exacerbatione ſecundum diem tentationis in deſerto. O vox dulcis & ſuauis, vox dilectionis & gratię, vox turturis & columbę, quã apud Lucam taliter cœpimus audire: Regreſſus in virtute ſpiritus in Galileam, cùm veniſſet Nazareth, & intraſſet in ſynagogam, & traditus eſſet ſibi liber prophetę Eſaię, locũq; hunc ſtatim inueniſſet: Spiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me, euãgelizare pauperibus miſit me, prędicare captiuis remiſsionẽ, prædicare annũ Domini acceptum, & diem retributionis: Hodie (inquit) impleta eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris. Ab iſta voce debent corda noſtra hodie molleſcere ſiue miteſcere: hodie, inquam, id eſt, alio die, qui alius eſt ab illo die, quo exiuit Iſrael de Aegypto per mare rubrũ, & per xl. annos tentauerũt, atq; exacerbauerunt ſpiritum ſanctum in deſerto. Nunquid non hoc vidit Ioannes Baptiſta, qui in initio diei huius videns ad ſe Ieſum venientem, *Pſal. 94.* *Luc. 4.* *Eſa. 61.*

Eccè agnus Dei. Ioan. 1. Exod. 12. nientem, dixit (vt ſupra meminimus) Eccè agnus Dei? Denique talis eius dictio talem nobis ſenſum efficit. Eccè cuius in figura immolatus eſt agnus in Aegypto ſumpto ſanguine qui erat in limine, & poſito in ſuperliminari & ſuper vtrunq; poſtẽ, vt figuram crucis exprimeret, factúmque eſt phaſe, id eſt, tranſitus: tranſiuit enim Dominus per Aegyptum, Aegyptios percutiens, & filios Iſrael ſaluans. Nunc alia percutietur Aegyptus, & aliud mare diuidetur, & aliud manna de cælo dabitur, & alia petra ſitiẽtibus alias dabit aquas, & in aliã terram intrabitur, & alia ciuitas Hieruſalem inhabitabitur, & omnia in nouum reſtituentur, dicente iſto, qui ſpiritu ſancto baptizat, eccè noua facio omnia. *Eccè noua facio omnia. Apoca. 21.* Igitur dies ſanctæ nouitatis tunc illuxit, quando deſuper in colũbæ ſpecie apparente ſpiritu pietatis pontifex declaratus eſt Chriſtus filius Dei: Põtifex (inquam) ipſe, & hoſtia, & tẽplum, ex tunc optimè ornatum (vt ſupra diximus) ſecũdum figuram templi illius manufacti, auro videlicet non corruptibili, ſed auro vero ſplẽdidę diuinitatis, quæ tũc in eo ſplendere cœpit per operationẽ virtutum, & gratiam ſanitatum, cæteraque opera digiti Dei ſpiritus ſancti.

De eiuſdem domus dedicatione, id eſt, reſurrectione ſecundum Pſalmum viceſimum nonum, cuius eſt titulus, Pſalmus Dauid cantici in dedicatione domus Dauid.

CAPVT XII.

AD dedicationem domus iuxta propoſitum properat animus, id eſt, ad gloriam reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qua ſine dubio dedicatum eſt templum corporis eius, ita vt omnia mortalitatis ſeu paſsibilitatis paupertate deterſa, ſolennitas æterna, feſtiuitas ſempiterna, in voce exultationis, & confeſsionis in ea celebretur ab angelis, celebretur ab hominibus, quotquot ſunt vel erunt filij reſurrectionis. Hoc loco ſenſum & verba noſtra dirigat textus Pſalmi. 29. cui talis præſcriptus eſt titulus: Pſalmus cantici in dedicatione domus Dauid. *Dedicatiô domus Chriſti in reſurrectione eius celebrata eſt.* Primum autem in fundamentum ſermonis illud ponere libet, quia domus illa manufacta, quæ in typum huius ædificata fuit, vt ſupra diximus ſub trina benedictiõe nominis Domini dedicata eſt, ſicut habet manifeſtè ipſa ſcripturæ ſeries. *3. Reg. 8.* Primo namque ſic ſcriptum eſt: Conuertitque Rex faciem ſuam, & benedixit omni eccleſiæ Iſrael, & ait: Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui locutus eſt in ore ſuo ad Dauid patrem meum, & in manibus eius perfecit, &c. Item ſecundo: Stetit aũt Salomon ante altare Domini, in conſpectu Eccleſiæ Iſrael, & expandit manus ſuas in cælum, & ait: Domine Deus Iſrael, non eſt ſimilis tui Deus in cælo deſuper, & ſuper terram deorſum, qui cuſtodiſti ſeruo tuo Dauid patri meo quæ locutus es, &c. Deinde tertio: Factum eſt cùm compleuiſſet Salomon omnem orationẽ, ſtetit & benedixit omni eccleſiæ Iſrael voce magna dicẽs: Benedictus Dominus qui dedit requiem populo ſuo Iſrael, iuxta omnia quæ locutus eſt, &c. Itaq; ſub trina, vt iam dictũ eſt, inuocatiõe nominis Dñi, eccleſiam ſiue domum domini dedicauit, non vtiq; caſu, ſed magna cum ratione ſapientiæ, quã Deus dederat illi, præſertim q̃ talis data fuerat regula benedicẽdi. Sic enim ſcriptum eſt in libro Numeri: *Num. 6.* Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen dicens: Loquere ad Aaron & filios eius. Sic benedicetis filijs Iſrael, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te, oſtendat Dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tui. Cõuertat Dominus ſuum vultum ad te, & det tibi pacem. Hoc dicimus pro glorificatione trinitatis, quia (ſicut hactenus demonſtrare curauimus) ferè nihil celebre ſiue memorabile referunt ſcripturæ veritatis abſque ſacramento ſancti huius nominis.

Item in eodem Pſalmo de trina appellatione nominis Domini: Exaltabo te Domine, Domine clamaui ad te, Domine eduxiſti ab inferno animam meam: & de titulo alterius Pſalmi, in finem canticum Pſalmi reſurrectionis.

CAPVT XIII.

NVnc igitur perpende ꝙ perpulchrũ eſt, quia in iſto Pſalmo cantici cantati ſiue cantandi, ſecundum dedicationem domus Dauid, id eſt, corporis Chriſti, ſimiliter trina præpollet appellatio eiuſdem nominis Domini. *Pſal. 29. De reſurrectione Chriſti.* Primo namque dicit: Exaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me, nec delectaſti inimicos meos ſuper me. Deinde ſecundo: Domine Deus meus clamaui ad te, & ſanaſti me. Deinde tertio: Domine eduxiſti ab inferno animam meam, ſaluaſti me à deſcendentibus in lacum. Cõtinuò ſequitur, cõcẽtus multitudinis ſub admonitione huiuſcemodi. Pſallite Domini ſancti eius, & confitemini memoriæ ſanctitatis eius. Sic in dedicatione domus illius manu factæ poſt trinam adorationem nominis Domini à Salomone præmiſſam, continuò ſequitur admonitio ad multitudinem, & magnæ feſtiuitatis vniuerſalis communicatio, proſequente Salomone, ſit quoque cor noſtrum perfectum cum Domino Deo noſtro. *3. Reg. 6.* Et ſubſequente ſcriptura: Igitur Rex & omnis Iſrael cũ eo immolabant victimas coram Domino. Generalis quippe feſtiuitas eſt, feſtiuitas huiuſce dedicationis, feſtiuitas reſurrectionis. Vnde non prætereundum, quia

Alius pſalmus de reſurrectione Christi.

titulum pſalmi præſcripti (qui ſic ſeſe habet, pſalmus cantici in dedicatione domus Dauid) titulus alterius pſalmi, ſcilicet ſexageſimi quinti, penè exponit qui eiuſmodi eſt. In finem canticum pſalmi reſurrectionis, tali præeunte titulo: Iubilate omnis terra Deo, pſalmum dicit nomini eius, dat gloriam laudi eius. & dicit inter cætera. Introibo in domum tuam in holocauſtis, reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea, holocauſta medullata, offeram tibi cũ incenſo arietum, offeram tibi boues cum hircis. Quæ omnia myſticè ſignificant combuſtionem vitiorum, purificationem ſpiritus, omnimodamque intẽtionem ad deſtructionem totius repugnantiæ, quaſi arietum cornutorum, & totius excellentiæ quaſi boum cornupetarum, & totius fœditatis malorum operum, quaſi hircorum. Cum huiuſmodi quippe holocauſtis introitur in domum reſurrectionis, in domum quã ſapientiſsimus Salomon, id eſt, Chriſtus filius dei, per ſeipſum ædificauit, id eſt, immortalitatem & impaſsibilitatem, quã habent iã cæleſtes ſpiritus, in quibus pleniſsimè habitat maieſtas ſanctæ trinitatis, quo præcurſor introiuit per viam, quam illi columba, id eſt, ſpiritus ſanctus demonſtrauit. Paſſus enim idem Chriſtus, & reſurgens à mortuis feſtiuitatem ſibi & nobis inchoauit huiuſce dedicationis, tanquam caput corpori, & hanc fidem tenere, atque hac ſpe per dilectionem operari, hoc nimirum eſt legitimè cantare canticum Pſalmi reſurrectionis, iamque ſtare cum cantico in illa dedicatione domus Dauid.

Oblatio myſtica.

Cur ab illa feſtiuitate dedicationis, id eſt, à gloria reſurrectionis ſpiritus ſanctus non in ſpecie columbæ, ſed in ſpecie ignis apparuerit. & de ſpiritu blaſphemiæ, quod peccatum non remittetur, neque in hoc ſeculo, neque in futuro.

CAPVT XIIII.

Actor. 2.

MAgnam quidem habet hæc dedicatio domus feſtiuitatis iucũditatem, ſed magnum nihilomin⁹ ſpecies quæ exinde apparuit, debet incutere timorem, & excitare ſolicitudinem. Non enim hic in colũbæ ſpecie videndum ſe ſpiritus ſanctus exhibuit, ſed in ſpecie ignis ſuper beatos Apoſtolos ab illa domo proceſsit, mittente illo ſecundum virtutem vel naturam diuinitatis, quemadmodum dixit ad illos: Si autem abiero, mittam eum ad vos. Quã obrem ergo non in ſpecie columbæ, ſed in ſpecie ignis? Attendant tantam diuerſitatẽ ſpecierum iſtarum, ſcilicet columbæ & ignis, quicunque irreuerenter iſtam, poſtquam dedicata eſt, aſpicere audent domũ Domini, qualibus ipſe dixit: Ideò dico vobis. Omne peccatũ & blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit contra ſpiritum ſanctũ, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Attendant (inquã) qui eiuſmodi ſunt, imò quia tales attendere nolũt, attendamus nos quanta cum ratione tam diuerſas ſpecies, diuerſis temporibus exhibuerit apparens vnus & idem ſpiritus. Dicendum autem in primis, quid diſtet inter blaſphemiam, & ſpiritũ blaſphemiæ, quoniam dixit: blaſphemia remittetur, ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur. Blaſphemia tantũ, & nõ etiam ſpiritus blaſphemiæ eſt, cũ quis ignorans loquitur aliter quã ſe habet veritas, vel agit quippiam contra iuſtitiam, ſicut exempli gratia, Saulus ignorans & errãs agebat. Porrò ſpiritus blaſphemiæ eſt, vbi quiſpiam ſciẽter, & per inuidiã veritati repugnat, quod peccatũ Iudæorũ eſt & hæreticorum, quos Apoſtolus vitandos eſſe denunciat. Hæreticum (inquit) hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt, & delinquit cùm ſit proprio iudicio condemnatus. Vtriuſque ergo reatus diſcretionem habens ſpiritus S. non in ſpecie ignis, ſed in ſpecie columbæ ſuper dominum Ieſum apparuit ante glorificationem eius, & econtra, non in ſpecie columbæ, ſed in ſpecie ignis ſuper Apoſtolos poſt glorificationem eius. Adhuc enim qui dicebant verbum contra filium hominis, de ignorantia poterant excuſari, & idcircò decebat agere eum, vel pati cuncta in ſpiritu manſuetudinis. Verbi gratia, vt nõ conſentiret diſcipulis ſuis dicentibus: Magiſter vis dicamus, vt deſcendat ignis de cælo & conſumat eos? Sed diceret: Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare. Amplius autem, vt diceret dum crucifigeretur: Pater, ignoſce illis, non enim ſciunt quid faciunt.

Ioan. 16.

Matth. 12.

Actor. 9.
1. Tim. 1.
1. Tim. 3.

Luc. 9.
Luc. 23.

Item de eodem ſpiritus ſancti iudicio, cum illa Apoſtoli ſententia: Voluntariè enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hoſtia pro peccatis.

CAPVT XV.

Matth. 15.

VSque illuc patientia & maſuetudo agni, quam columbam ſignificauerat circa vos, ô oues domus Iſrael, ad quos miſſus venerat, vnde & dicebat: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierant domus Iſrael. Extunc vobis peccantibus, peccatũ veſtrum in ſpiritu blaſpemiæ reputatur, quod neque in hoc ſeculo, neque in futuro remittatur. Iam enim non eſt vobis hoſtia, quippe quibus filius Dei, cùm eſſet agnus, in leonem conuerſus eſt, & ſpiritus ſanctus, qui vt columba viſus fuerat, quaſi ignis de-

gnis demonſtratus eſt, quia non per igno-
Hebr. 6. rantiam delinquitis, ſed voluntariè pecca-
tis ſubuerſi & proprio iudicio condemna
ti. Hinc eſt illud Apoſtoli: Voluntariè e-
nim peccantibus nobis poſt acceptam noti
tiam veritatis, iam nó relinquitur pro pec-
catis hoſtia. Terribilis autem quædam ex-
pectatió iudicij & ignis æmnlatio, quæ có
Iudæis nec ſumpta eſt aduerſarios. Quomodo nobis,
hoſtia, nec ſcilicet natura Iudæis non relinquitur ho-
locus immo ſtia pro peccatis, ſi voluntariè peccamus,
lãdi relin- id eſt, ſi vocem eius audientes, & ex ſcriptu
quitur. riseum cognoſcentes, corda noſtra obdú-
Dani 9. rare voluerımus? Nimirum taliter, vt nec
hoſtia, ſiue ſacrificinm, nec locus ſiue tem
plum remaneat in quo ſacrificetur. Sic e-
nim & Danieli pręmonſtratnm fuerat: Oc-
cidetur Chriſtus, & non erit eius populus,
Luc. 15. qui eum negaturus eſt, & ciuitatem & ſan
Iudiciũ ſe- ctuarium diſsipabit populus cum duce vẽ
culi p.r i- turo, ſubauditur Veſpaſiano ſiue Tito, &
gnem. finis eius vaſtitas, & poſt finem belli ſtatu-
Deut. 32. ta deſolatio. Et deficiet hoſtia ſiue ſacrifi-
cium, & in templo erit abominatio deſola
tionis, & vſq; ad conſummationẽ & finem
perſeuerabit deſolatio. Eccè quomodo iã
non relinquitur hoſtia pro peccatis volũ-
tariè peccantibus, id eſt, dedicationem iſtã
odientibus, & ſacrificiũ vnicũ, quod in ea
celebratur, ſecundũ Euangelicã ſimilitu
dinem illius ſenioris fratris, qui ſciens in-
tus celebrari conuiuiũ ꝓ iunioris fratris re
uerſione, voluntariè foras ſtabat, & nole-
bat introire. Quę autem eſt illa quæ adhuc
ſupereſt terribilis expectatio iudicij, & i-
gnis æmulatio, quæ cóſumptura eſt aduer-
ſarios. Non enim ſola eſt illis pœna, quam
receperunt iam in hoc ſeculo, cadentes in
ore gladij, & in omnes gentes ducti capti-
ui. Quæ ergo illa eſt? Ignis (ait ipſe Domi-
nus) ſuccenſus eſt in furore meo, & arde-
bit vſq; ad inferni nouiſsima. Hæc eadem
ſententia eſt duplicis pœnæ in hoc dicto:
Nó remittetur ei neq; in hoc ſeculo, neq;
in futuro: & iuſtè, quia non habet excuſa-
Hebr. 6. tionem de peccato ſuo quis, voluntariè, id
eſt, ſcienter peccans, & (vt ait Apoſtolus) fi
lium Dei conculcans, & ſanguinẽ teſtamẽ
ti pollutum dicens, & ſpiritui gratię contu
meliam faciens.

*Quomodo pſallere, & quid pſallendo conſiteri debea-
mus memoriæ ſanctitatis eius, & quod ipſa memoria
miſſio ſit filij Dei dicentis apud Eſaiam: Antequam fie
rent: ibi eram, & nunc Dominus miſit me ſpiritus eius.*

CAPVT XVI.

Pſal. 29. IGitur quemadmodum dicit, vt ſupra
Canticũ fi memorauimus, pſallite Domino ſancti
liorũ reſur eius, & confitemini memoriæ ſanctitatis
rectionis. eius, cuius pſalmi titulus eſt: Pſalmus can-
tici in dedicatione domus Dauid: Pſallamꝰ
concorditer, & confiteamur fideliter, tan-
quam filij reſurrectionis, tanquam ſacer-
dotes & leuitæ huius dedicationis. Quid *Luc. 23.*
pſallemus, aut quid cófitebimur? Quid
pſallendo & confitendo dicemus? Núquid
hoc ſolũ ꝙ hic audiuimus eum dicentem:
Exaltabo te dñe pater, quoniam ſuſcepiſti
me, dicentẽ: Pater, in manus tuas commen-
do ſpiritum meum? Deniq; hoc & totus fe-
rè eiuſdem pſalmi textus humanitatis, ſiue
humanæ natnræ voces ſunt, cuius Deus &
dñs eſt, & pater & ſpiritus S. & ipſe qui illã
ſibi vnitatem perſonæ aſſumpſit filius. Al-
tius pſallimus & cófitemur non aliud, ſed
idipſum ꝙ ab ipſo accepimus, quod locu-
tus eſt ipſe propheta longè antequã in car-
ne naſceretur: Accedite (inquit) ad me &
audite, hoc non à principio locutus ſum in
abſcondito, ex tẽpore antequã fierent ibi
eram, & nunc dñs meꝰ miſit me, & ſpiritus
eius. Altiſsima namq; eſt hæc memoria ſan
ctitatis eius, cui neceſſario ad ſalutem no-
ſtram confiteamur, quia ibi eram (inquit)
ex tempore cuiuſcunq; meminiſſe potes,
imò & antequã fierent, ſubauditur cælum
& terra. Præmiſerat enim paulò antè: Ma- *Amos. 5.*
nus quoq; mea fundauit terram, & dexte- *Eſa. 48.*
ra mea mẽſa eſt cælos, ſiue ex tẽpore cuiuſ- *Eſa. 49.*
cunq;, videlicet Adæ, Noe, vel Abrahæ, vel
antequam fieret ipſe Abrahã, vel ſuperio-
rum quiſpiam, ibi eram, & à principio lo-
cutus ſum, non in abſcondito, ſed palã om-
ni mũdo, ſiue in Moyſe, ſiue in prophetis:
imò & ſuperius ad Abraham, ſiue ad Noe.
Nihil enim abſcondi eorum quæ futura e-
rant, teſtante propheta: Quia non faciet
dñs Deus verbũ, niſi reuelauerit Dominꝰ
ſecretum ſuum ad ſeruos prophetas. Ibi
inquã eram antequam fierent, & nunc Dñs
Deus miſit me, & ſpiritus eius. Dominus in
quã, Deus pater miſit me, voluit enim me
carnẽ induere, ſiue hominẽ aſſumere, qui
ante ſecula ſecundum naturam diuinam
generauit me, de ventre matris meæ voca-
uit me, & iterũ in Iordane vnxit me, & eu-
angelizare pauperib. miſit me. Et ſecundũ
illa prima, & ſecundũ hæc nouiſsima, pſal-
lite dño, vt ſitis ſancti eius, & memoria ſan
ctitatis eius. Solemus baſilicas martyrũ ap *Pſal. 29.*
pellare memorias eorum, pro eo quod i- *Cófitemini*
bi pſallendo & confitendo memoramus *memoria*
martyria illorũ. Benè ergo & hic memoriã *ſanctitatis*
ſanctitatis dñi iſtam intelligimus domum, *eius.*
cuius dedicationem pſalmus iſte ſecundũ
præſentem titulũ, quẽ ſupra ſcripſimus, in
tendit. Huic itaq; memoriæ ſanctitatis dñi
rectè cófitemur, dum ꝓpter hoc opus me-
morabile, ſanctum dominũ prædicamus,
laudamus & benedicimus ſanctũ dominũ
patrẽ qui filiũ miſit, ſanctũ ſpiritũ eius qui
virginis vterũ fillo præparauit, ſanctum i-
pſum filium qui in ſanctitate ſua hominẽ
aſſumpſit.

aſſumpſit. Et quis niſi voluntariè peccans,
te ô beata trinitas in verbis iſtis non intel-
ligit, & nunc Dñs miſit me & ſpiritus eius.
Non ergo pars illis in dedicatione domus
huius, ſed foris ſunt extra menſurã templi
ſiue regulã fidei, & quamuis Chriſtũ confi
tendo, intus eſſe videantur, ſicut plerique
hæretici foris ſunt, & cum paganis reputan
Apoca. 11. tur, iuxta illud: Atrium autem quod foris
templum eſt, eijce foras, & ne metiaris il-
lud, quoniam datum eſt gentibus.

De proceſsione ſpiritus S. iuxta ſubſequens capitulũ Eſaiæ: Non ſitierunt in deſerto cũ educeret eos, aquam de petra produxit eis, & ſcidit petrã, & fluxerũt aquæ, & de voce exultatiõis qua iſtud iubemur annũciare.

CAPVT XVII.

Eſa. 46. LIbet aliquantulũ progredi ꝓ tenore ꝓ
poſiti, vt principio côueniẽs reddatur
finis huius operis de glorificatione trinita-
tis & proceſsione ſpiritus S. Vbi dixit: Et
nunc Dñs miſit me & ſpiritus eius, paucis
interpoſitis, ait: In voce exultationis annũ
ciate, auditũ hoc facite, affe. te illud vſque
ad extrema terrę. Dicite: Redemit Domi-
nus ſeruũ ſuũ Iacob. Nõ ſitierunt io deſer
to cũ educeret eos, aquã de petra ꝓduxit
eis, & ſcidit petrã & fluxerunt aquæ Petra
nanq; iſta domus ipſa eſt, de qua loqueba-
mur, templũ dominici corporis eſt, de cui⁹
Ezech. 47 reſurrectione ſermo nobis habebatur. De
Eſa. 48. quo & alius ꝓpheta: Vidi, inquit, aquã e-
Ioan. 4. gredientẽ de templo à latere dextro, & oẽs
ad quos peruenit aqua iſta, ſalui facti ſunt.
Et hic & illic, aqua ſingulari numero ſpiri
tus S. eſt, ea gratia qua datur in remiſsionẽ
peccatorũ: Et aqua plurali numero idẽ ſpi
ritus eſt, ea gratia qua datur in diuiſiones
gratiarũ. Huiuſmodi aquam ſiue aquas de
petra, inquit, ꝓduxit eis, quia ſpiritus S. a-
qua viua, ꝙ qui biberit, nõ ſitiet vnquam,
Num. 20. ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitã æ-
1. Cor. 10. ternã: nimirũ vt de patre, ſic & de filio pro
Eſa. 48. cedit. Cuius in figura cõtigit, ꝙ petra per-
cuſſa in deſerto, aquã ſitienti populo dedit
vel fudit. Vnde & Apoſt. Bibebant autẽ de
ſpirituali cõſequente eos petra, petra autẽ
erat Chriſtus. Vox exultationis inq̃, annũ-
ciate, inquit, & auditũ hoc facite, afferte il-
lud vſq; ad extrema terræ. Vox, inquam,
prædicatio eſt exultationis euangelij. Vn
de & nomen accepit vt vocaretur Euange-
lium, quod interpretatur bonũ nuncium,
quia veraciter magna exultatio, magnum
& verum in iſto nuncio eſt gaudium, cuius
videlicet nuncij ſumma hæc eſt, redemit
Dominus populum.

Quod huius manufacta domus dedicatio fuerit illius veteris & manufactæ abdicatio, ſecundum illam Eſa. viſionem, qua clamantibus Seraphim: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus, domus impleta eſt fumo.

CAPVT XVIII.

TAndem & illud ſciendum, quia huius
nõ manufactæ domus dedicatio, illius Hebr. 7.
manufactæ eſt abdicatio: quemadmodum
& Apoſtolus teſtatur, dicens: Reprobatio
quidem eſt præcedentis mandati ꝓpter in-
firmitatem eius & inutilitatẽ. Ipſam, quã
dicimus abdicationem, fumus ille ſignifi-
cabat, quẽ vidit Eſaias: Clamabant, inquit. Eſa. 6.
Seraphim alter ad alterũ, & dicebant: San-
ctus, ſanctus, ſanctus Dñs Deus exercituũ:
plena eſt omnis terra gloria eius. Et com-
mota ſunt ſuperliminaria cardinũ à voce
clamantium, & domus impleta eſt fumo.
Sic enim futurũ erat, & ſic factum eſt, quẽ-
admodũ hæc ſacra prænotauit ꝓphetia. Se
dente Domino ſuper ſoliũ excelſum, & e-
leuatum, id eſt, poſtquã Dominus Dei fi-
lius aſcendit in cælũ, & ſedet à dextris Dei,
quod nimirũ ſoliũ eſt excelſum. Seraphim
ꝙ interpretatur credẽtes ſiue intẽdẽtes,
ter ſanctum Dñm clamauerunt, id eſt, ſan-
cti Apoſt. afflati ſpiritu S. per ſpeciẽ ignis,
vt iam ſupra dictũ eſt, ſanctã trinitatẽ præ-
dicauerunt, & eccè gloria prædicationis Ioan. 12.
huius, terra plena eſt. Et ſi ſenſus alius eſſe
poteſt, nihilominus tamen hic verus eſt, &
ad rem magis pertinet. Dicit enim in euan
gelio ſuo Ioannes: Propterea non poterãt
credere, quia iterũ dixit Eſaias. Excæcauit
oculos eorum, & indurauit eorũ cor, vt nõ Eſa. 6.
videant oculis, & non intelligant corde, &
conuertantur & ſanem eos. Statimq́; ſub-
iungit: Hæc dixit Eſaias, quando vidit glo
riam eius, & locutus eſt de eo. Eccè locus
vbi hęc locutus eſt Eſaias: imò ſpiritus S.
in Eſaia. Vbi enim præmiſſum eſt, & dom⁹
impleta eſt fumo: Poſtmodum ſic ſcriptũ
eſt: Audite audientes me, & nolite intelli-
gere, & videte viſionem, & nolite cogno-
ſcere. Excæca cor populi huius, & aures
eius aggraua, & oculos eius claude, ne for-
tè videant oculis ſuis, & auribus audiat &
corde ſuo intelligat, & conuertatur & ſa- Pſal. 67.
nem eum. Ergo viſio domini ſedentis ſu- Ephe. 3.
per ſoliũ excelſum & eleuatum, ꝓphetia
erat dominicæ aſcenſionis in cælum. Et ꝙ
dictum eſt, ea, quæ ſub illo erant, implebãt Duo Sera-
templum, idem eſt ac ſi diceretur, & dona phim, Apo-
gratiarum, quę dedit hominib. ſicut ſcri- ſtoli & pro
ptum eſt: Aſcendens in altum captiuã du- pheta.
xit captiuitatem, dedit dona hominibus,
impleuerunt corda credentium, qui & ipſi
templum Dei ſunt, propter Chriſtũ habi-
tantẽ per fidem in cordib. eorum. Super Hebr. 4.
huiuſmodi templum Seraphim ſtabant, id Eſa. 6.
eſt, Apoſtoli & prophetę, ex vtroque teſta-
mento, præeminentes principatũ habent,
idipſum ſentientes de trinitate, quæ eſt v-
nus Deus, ſicut ſacrę illorum literæ teſtã-
tur, quod eſt alterum clamare ad alterum,
& dicere: Sanctus, ſanctus, ſanctus domin⁹

Deus,vtriuſque teſtamenti pagina,vtraq;
ſcriptura prophetica & euãgelica idem de
vno creatore cõſonat: qui ſenario dierum
numero creauit omnia, & in ſeptimo ſabba
tizat,illud idẽ ſabbatũ fidelib. ſuis,maxi-
meq́; prædicatorib. veritatis largiturus, vt
Ad quid 6. alæ vni. cũ cõpleuerit opera ſua requieſcant & ipſi
ab operib. ſuis(ait Apoſto.) ſicut & à ſuis
Deus. Sex ergo alæ vni, & ſex alæ alteri.
Quot alis volabant, totidẽ velabãt faciem
eius, & totidẽ.ſ. velabant pedes eius: quia
videlicet quanta ex vtroq; teſtamẽto ſan-
ctam trinitatẽ teſtificantur intentiõe,tan-
ta & claritatẽ diuinitatis Chriſti filij Dei,
& ſacramentũ humanitatis ſiue incarnatio
nis eius abſcõdunt diſcretiooe,vel his qui
non poſſunt capere, vel maximè his qui nõ
poſſunt audire præ tormento inuidiæ. Cõ
Commota ſuperliminaria quid ſignificant. mota ſunt enim,ait,ſuperliminaria cardi-
num à voce clamantiũ, & domus impleta
eſt fumo. Seditionẽ quippe excitauerunt
principes & ſeniores populi Iudæorum,&
miſſos ad ſe ꝓphetas & ſapientes & ſcribas
quoſdã occiderunt,quoſdã flagellauerũt,
& de ciuitate in ciuitatẽ perſecuti ſunt, &
Matth 23. idcircò relicta eſt eis domus ſua deſerta,
Actor. 2. fumo impleta præ cæcitate cordis eorũ ab-
Eſa 6. iecta. Cõpuncti ſunt corde aliqui ex eis,&
Matth 27. dixerunt ad Apoſt. Quid faciemus viri fra
Ioan. 19. tres? Eorũ in perſona cõgruè dixit prophe
ta: Væ mihi quia tacui, qa vir pollutꝰ labijs
ego ſum, & in medio populi polluta labia
habentis ego habito, & regẽ dominũ exer-
cituũ ego vidi oculis meis. Hoc enim fuit
dicere vnumquemq; illorũ: Væ mihi,quiá
clamando, & cõſentiendo clamantib. cru-
cifige,crucifige, labia mea pollui, & regẽ
meum Chriſtũ, quẽ vidi oculis meis, qui
venit in diebus meis, vt ꝓmiſſum fuerat in
lege et prophetis, negaui ante faciẽ Pilati.
Et volauit ad me(inqt) vnus de Seraphim,
& in manu eius calculus, quẽ forcipe tule-
rat de altari, & tetigit os meum. Petrus ná-
que ait ad illos. Pœnitentiã agite, & bapti-
zetur vnuſquiſq; in nomine Ieſu Chriſti,
in remiſſionẽ peccatorũ, et accipietis do-
Matth. 16. num ſpiritus S. Rectè enim Petrus hic intel
ligitur vnus de Seraphim, ipſe eſt enim A-
poſtolorum primus, et ipſi præ cæteris di-
ctum eſt: Quodcũq; ligaueris ſuper terrã,
erit ligatum et in cælis, et quodcunq; ſol-
ueris ſuper terrã, erit ſolutum et in cælis.
Hoc eſt ꝙ hic audimus: In manu eius calcu
lus, quia poteſtas ei data eſt præcipua poſt
Chriſtum, vt credentib. remiſſionẽ pecca-
torũ operetur, quem videlicet calculũ idẽ
ſpiritꝰ S. gloriã forcipe tulerat de altari, id
eſt de maieſtate Chriſti, forcipe(inq̃)id eſt,
per egregiã fidẽ vnius eiuſdẽq́; dei et homi
nis Ieſu Chriſti. Et audiui(inquit)vocem
Domini dicentis: Quẽ mittã, & quis ibit no *Eſa. 6.*
bis? ac ſi diceret: et ꝓphetas occiderunt, et
perſecuti ſunt, et me prophetarum Domi-
nũ crucifixerũt. Poſt tot experimenta pec
cata eorũ et duri cordis quẽ mittã? quis i-
bit nobis? Hic ô ter quaterq́; beate ꝓtomar
tyr Stephane, temetipſum obtuliſti ſpõta-
nea fide, fideliſſima ſpe, gratioſa charitate,
et dixiſti: Eccè ego mitte me. Neq; iuſſus
aut miſſus ab homine, vel per hominẽ, ſed *Actor. 6.*
per ſpiritus S. plenitudinẽ faciebas ꝓdigia
et ſigna magna in populo, ipſos beatos A-
poſtolos præueniens in prælio, primuſq́ue
in Euãgelio Chriſti martyr, et ſecundum
nomen tuum coronatus victor obdormi-
uiſti in Domino.

De eo quod ſcriptũ eſt in laudib. mulieris fortis, id eſt, ſanctæ fidei, vir eius laudauit eam, & date ei de fructu manuum ſuarum.

CAPVT XIX.

ECcè ô beata trinitas nomen tuum iu- *Peroratio.*
xta propoſitum pro poſſe glorificaui-
mus, et tuam ô ſancte ſpiritus ꝓceſſionem,
eccè prout ipſe dediſti voce et literis pro-
ſecuti ſumus. Quid dabis præmij? Aude-
mus enim nos, non autem ex nobis, ſed au
det in nobis mulier fortis proſpicere præ-
tium ſuum, procul, et aduocare de vltimis
finibus. Quæ eſt illa mulier fortis? Nónne
fides, per quã Abraham tibi complacuit, et *Fides mulieris fortis.*
omnis electorum multitudo ſic eſt amica
coniuncta tibi vni Deo, quemadmodum
vxor ſiue dilecta viro ſuo? Ipſa in nobis au
det, et nos per ipſam audemus, quia non a-
liunde, ſed ex ipſa iuſti ſumus, & ex i-
pſa viuimus. Eccè hic quoque, ec-
cè in nobis os ſuum aperuit ſapientiæ, et
lex clementiæ in lingua eius, et panem o- *Prou. 31.*
tioſa non comedit. Surgãt igitur filij eius,
et beatiſſimã prędicent eã, et vir eius Chri
ſtus laudet eam, neque per hoc minus lau-
dabilis habetur, quia nos ſecundum miſe-
ram conditionem fragiles ſumus, magno
quoque Apoſtolo dicente: Habemus the-
ſaurum iſtum in vaſis fictilib. Vbi ſurgãt, *2. Cor. 4.*
et beatiſſimam prædicent eam filij eius? V- *Prou. 31.*
bi laudet eam vir eius? In portis, in exi-
tu vitæ præſentis, ſecundum edictum
ſapientię, quod hic habemus: Da-
te ei de fructu manuum ſua-
rũ, & laudẽt eam in por-
tis opera eius.

LIBRI NONI ET VLTIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS, E REGIONE AGRIPPINAE COLONIAE IN RHENI RIPA SITI, ORDINIS

Sancti Benedicti, viri, & vitæ ſanctimonia, & ſacrarum literarum peritia pręclari, Commentariorum in Euangelium Ioannis, Libri XIIII.

COLONIAE AGRIPPINAE,
APVD HAEREDES ARNOLDI BIRCKMANNI,
ANNO SALVTIS Ↄ. Ↄ. LXXVII.
Cum Gratia & Priuilegio Cæſa. Maieſtatis.

INDEX IN EVANGELIVM IOANNIS.

Abraham quærit vxorem filio. 72.b
Abraham duos habuit filios. 45.b
Adam cũ Abrahã cõparatur. 204.a
Adam priuauit nos manſionibus cæli. 261.a
Adoratores veri non ſunt extra Eccleſiam. 86.b
Adorandus Pater in ſpiritu. 85.& 86.
Adultera præfigurauit Eccleſiam de Gentibus. 374.a
Aemulatio diſcipulorũ Ioannis. 71.
Aetas Chriſti, viuo adhuc Ioanne Baptiſta. 90.b
Aetates mundi quinque ante Chriſti aduentum. 100.b
Agnus typicus. 250.b (94.a
Alienigenæ celeres ad credendum.
Amare animam ſuam. 242.a
Andreas magnus. 34.b
Angeli Apoſtolos deſignant. 219.a
Angelus non poteſt humanam naturam aſſumere. 68.b
Angeli boni quomodo poſſunt peccare. 108.a
Anima hominis terra dicitur 169.a
Arbitrium liberum negare, Hæreticum eſt. 51.b
Angelus qui in piſcinam deſcendit, quid ſignificet. 100.a
Antichriſtus. 177.b
Apoſtoli ſunt equi & quadrigæ ſaluationis. 293.a
Apoſtoli ſunt rationales cæli. 258.a
Apoſtoli quare clauſis foribus ſimul erant. 322.b
Apoſtoli lux mundi. 191.b
Apoſtoli quomodo ſint vnum. 297.
Apoſtoli quõ fratres Ieſu. 321.a
Arbitrium liberum. 246.b
Architriclinus. 43.a
Argumentum Iudæorum vitioſum. 176.b
Argumentatio ex quinque partibus conſtat. 116.b
Argumẽta rhetorica etiam in ſacris literis. ibidem.
Arrius quomodo lapſus. 11.b
Aqua minimum in Baptiſmo. 18.a
Aqua in vinum cõmutatum, quid ſignificet. 45.a & 46.b
Aqua vinum factum, quale miraculum. 59.b
Aqua, vinum & ſanguis, quomodo differant. 137.b
Aqua viua, gratia Spiritus ſancti. 81.b 82.a
Aqua quomodo abluit peccatũ. 61.a
Aſcenſio domini gaudiũ habuit. 281
Aſellus ſuper quem ſedit Chriſtus, quid ſignificet. 240.b
Aſtutia Iudæorum. 273.b
Audacia turbæ Iudaicæ de petendo rege. 130.a

B.

Baptiſmus diſcipulorum Chriſti. 69.b
Baptiſmi virtus poſt Chriſti reſurrectionem. 56.b
Baptiſmus Chriſti ante eius paſſionem, qualis. 69.a & 70.a
Baptiſmus paſſiõis & martyrij. 314.
Baptiſmus Chriſti duplex. 25.b
Baptizatus à renato differt. 59.a
Baptiſmus eſt vnctio. 23.a (24.a
Baptiſmus duplicem habet virtutẽ.
Baptiſmus Hæreticorum, ſpeciem ſolum pietatis habet. 26.a
Baptiſmus per rubrũ mare deſignatus. 315.a
Baptiſmus Chriſti diuerſus à Baptiſmo Ioannis. 22.a (297.b
Beatitudo eſt, videre Dei claritatẽ.
Blaſphemia Phariſæorum in Spiritum ſanctum. 55.a

C.

Caecus à natiuitate, Gentes præfigurauit. 20.b
Cæcus cuius rei figura ſit. 210.b
Cœna in domo Simonis leproſi. 236.b
Cæſaris retributio condigna. 309.a
Calix paſſionẽ mortis deſignat. 301.
Calumnia de contrarietate Euangeliſtarum. 316.b
Canes Iudæi. 164.a
Capharnaum. 48.a
Captiuitas ſub peccatô. 187.b
Caro, item anima pro toto homine quandoque ponitur. 10.a
Caro non prodeſt quicquam præſertim exanimis. 154.a
Caſus primorum parentum 8.a
Cauſa quare Ioannes ſcripſit Euangelium. 1.a
Caiphas ſpiritum habuit mendacij. 234.a
Certamen inter Iudæos & Samaritanos. 85.a
Charitas blanditur & ſæuit. 27.a
Charitas eſt vera ſcientia. 278.b
Chiliarchi qui fuerint. 130.a
Chriſtus vir & agnus maſculus. 29.
Chriſtus filius Dei natura, non adoptione. 30.a
Chriſtus Deus & homo. ibidem.
Chriſtus non habet duas perſonas. ibidem.
Chriſtus nomen officij. ibidem.b
Chriſtus quale verbum eſt. 8.a
Chriſtum ſequi. 33.a
Chriſtum multi falsò ſequuntur, ſola fide. 33.a
Chriſtus quomodo dicitur & eſt heres. 315.b
Chriſtus pax noſtra. 321.a
Chriſtus brachium Dominĩ. 302.b
Chriſtus quare debet ſepeliri. 312.b
Chriſtus tria habuit nomina. 307.a
Chriſtus per humanitatem ceſſit Ioanni Bapt. 78.b
Chriſtus quando publicè prædicare cœpit. 47.b
Chriſtus ſecundum carnem non genuit. 58.b
Chriſtus quare in ſpecie hortulani comparuit. 320.a
Chriſtus petra & lapis ſub capite Iacob. 35.b (135.a
Chriſtus aliter à Deo eſt, quàm nos.
Chriſtus eſt Sacerdos, Sacrificium & Templum. 295.b (122.b
Chriſtus non Accuſator, ſed Iudex.
Chriſtus à quatuor neceſſitatibus nos liberauit. 132.a (106.a
Chriſtus lucerna eſt Iudæis inuiſa.
Chriſti reſponſio cunctis regibus reprehenſibilis. 306.b
Chriſtus quare ſordes abluit. 315.a
Chriſtus ſacerdos ſecundum ordinẽ Melchiſedech. 151.a
Chriſtus & Spiritus à quibus fugiunt. 130.a
Chriſtus fecit quod Moſes facere nõ potuit. 84.a (104.b
Chriſtus cognoſcitur ex Scripturis.
Chriſtus verus Deus probatur. 52.b
Chriſtus maior Moſe & omnibus Prophetis. 177.b
Chriſtus quomodo aſcendit & non aſcendit. 158.b
Chriſtus à Patre traditus eſt pro nobis. 213.
Chriſtus aliter lux erat, aliter Ioannes. 7.b
Chriſtiani quid amplius habẽt, quã antiqui Patres. 24.b
Chriſtus quomodo recipitur. 8.b
Chriſtus feliciter natus. 76.b
Chriſtus Deus & homo. 1.a & 41.b
Chriſtus Paſtor bonus eſſentialiter. 217.a
Chriſtus quare tempus ſuæ mortis elegit. 156.a
Chriſtus quare ſexta feria pati voluit. 283.
Chriſtus oſtendit ſe Deum eſſe. 63.b
Chriſtus ſecundum carnem poſt Ioannem venit. 11.b
Chriſtus quare iuit per Samariã. 79
Chriſtus vt homo euangelizauit. 25.
Chriſtus quod exiuit de manibus Iudæorum, quid ſignificet. 226.a
Chriſtus ſolus idoneus fuit ad agendam pro nobis pœnitentiam. 22.b
Chriſtus à ſuis reiectus, & a Gentibus receptus. 48.a
Chriſtus cur ad tempus abijt in Effrem. 235.a
Chriſtus à Deo proceſſit. 281.a
Chriſtus nemini adulatus eſt. 200.a
Chriſtus ad ægrotos deſcẽdit. 40.b
Chriſtus quomodo nos lauit. 255.a
Chriſtus quare vendi debuit. 254.b

Chriſtus eſt cibus viuorum & mortuorum. 140.b
Chriſtus de preſciētia traditus. 182.b
Chriſtus ſuum mandatum perficiens, dat nobis exemplum. 258.b
Chriſtus quare ſe ſæpè Filiū hominis appellat. 63.a
Chriſtus triceſimo anno edidit miracula. 47.a
Chriſtiani quomodo fiant. 9.a
Chriſt9 cur gratias agebat Patri. 252.a
Cibus qui perit impedit à Chriſto. 133.b
Cibus Chriſti, vt faceret voluntatē Patris. 90.b
Circunciſio quid cauſſæ & vtilitatis habeat. 57.b
Circunciſio. 165.a
Circunciſio cur poſt paſſum Chriſtum deſijt. 57.b (248.b
Clamor Chriſti de credendo in ſe.
Claritas Chriſti duplex. 296.b
Clarificatio Chriſti p paſſionē 257.
Claritas credētiū in cęlis futura. 296
Claritas Chriſti non potuit abſcondi. 141.a
Clarificationes præcipuè in Chriſto duæ. 244.a
Cognoſcere à ſcire differt. 262.b
Collybiſtæ qui ſint. 49.b
Communio Patris & Filij. 178.a
Concilium malignantium. 234.a
Coniugium Adæ & Euæ. 45.a
Confeſſio Fidelium. 206.a
Continentia Patrum. 46.
Cophini duodecim quid deſignent. 128.b
Corona & Chlamys quid deſignēt. 306.b
Corpus Domini indignè manducātes, qui ſint. 141.b
Corpus Chriſti in cruce & in Altari eſt vnum. 141.a
Corpus Chriſti ex Virgine verum, & non phantaſticum 10.a
Creaturæ apud Deum ſicut gutta ſitulæ. 77.b
Credere in Deum quomodo. 135.b
Credere quid ſit. 96.a
Credere in nomine Dei, quid ſit. 9.a
Crucis menſuræ quatuor. 309.b
Crucis myſterium. 310.a
Crux Chriſti quomodo nobis portanda. ibidem.
Crux Dęmones fugat. 64.a
Crux tribunal Chriſto fuit. 309.b
Cura pro ſepeliendis mortuis. 313.a
Carioſa perſcrutatio. 304.a
Curioſitas Iudæorum in cibis. 59.a

D.

DAemones quomodo obſident hominem. 68.
Defenſio Chriſti artificioſa. 177.a
Deſperatio pœnitentiæ in Hæreticis. 272.a
Deus omnia quomodo ſimul creauerit. 43.a
Deus vita animæ. 230.a
Deus ſolus trahit hominem. 142.
Deus quid rogandus. 272.
Deus eſt, erit, & venturu eſts. 180.b
Deus Iudæos Irritauit. 167.a
Deus ad nos qūo conuertitur. 33.a
Deus per ſimilitudines rerum obuia myſteria aperuit. 59.b
Deus Pater & Filius non tenentur Lege Sabbati. 108.b
Deus eſt pater Ieſu. 107.b
Deus verè Spiritus eſt. 86.b
Diabolus cur princeps Mundi dicitur. 269.b
Diaboli odium contra Filium. 112.b
Diabolus ſemper mendacium loquitur, etiāſi eueniat quod dicit. 195.
Diabolus à ſemetipſo loquitur. 163.
Diabolus pater Iudæorum. 190.a
Diabolus mendax eſt, & pater eius. 195.b
Dies nouiſſimus feſtiuitatis Iudæorum quid deſignet. 168.a
Dies Sabbati magnus. 314.a
Dies feſtus Iudæorum. 99.b
Differentia inter Marthæ & Mariæ miniſterium. 236.b
Differētia inter duos fremitus Chriſti. 231.a
Dilectio Chriſti erga nos. 275.a
Dilectio ſinè iuſtitia non eſt. 65.b
Dilectio Patris & Filij, eſt Spiritus ſanctus. 297.b
Dilectio quid. 274.b
Dilectio in opere conſiſtit. 266.& 268.a
Diſcipulatus Chriſti in dilectione conſiſtit. 259.a
Diſputatio Chriſti artificioſa. 193.b
Diſcipuli quoq; Regnum terrenum deſiderauerunt. 241.a
Diſcipulos occidi non expediebat. 300.a
Diſſenſio Hæreticorum cōfert fidei Catholicæ. 171.b
Diſtributio operū Trinitatis. 115.a
Diuinitas Chriſti, forma non formata. 14.b
Dona Sancti Spiritus. 169.b
Dona Spiritus varia. 27.& 28.

E.

ECcleſia in Spiritu ſancto Columba. 29.
Eccleſia Hæreticos deteſtatur. ibidem.
Eccleſia ſimilis arcæ Noe.
Eccleſia ex Chriſti latere formata. ibidem.
Eccleſia quomodo dicatur Corpus Chriſti. 149.a
Eccleſia quouſque tolerabit malos. 256.b
Eccleſia felix ex Gentibus. 83.a
Eccleſia mater Ieſu. 44.a
Eccleſia triumphans. 280.b
Eccleſia primitiua per mulierem deſignata. 88.a
Eccleſia poſt paſſionem cœpit ordinari. 170.b
Eccleſia eſt mulier quę parit. &c. 286
Eccleſiæ ſtatus præfiguratus per Mariam Magdalenā & Marthā. 227.
Egeſtio defodienda in terra, quid ſignificet. 243.a
Electi de hoc mundo nō ſunt. 180.a
Eloquentia etiā in diuinis eloquijs. 21.a
Eloquentia apparet magis in rebus Humanis quàm Diuinis. 116.b
Eloquium æternæ ſapientiæ artificioſum. 106.a
Encænia. 221.a
Epiſcopi ante paſſionem Chriſti nō fuerunt Apoſtoli. 370.a
Error Iudæorum duplex. 110.b
Eſſe ſubſtantiuum Deo proprium. 181.a
Eſſe ea Deo, quid. 198.a
Euangelium Lege perfectius. 83.b
Euangeliſtæ omnes quare narrant negationem Petri. 259.b
Euangeliſtæ quo ad literam, diſcrepant. 31.a
Euangeliſtæ quomodo in concordiam redigendi. 32.
Euangelium Iohannis, margarita precioſa. 1.b
Eucharistię tractatus vbi inchoetur. 133.b
Excuſationes Peccatorū malæ. 271.a
Exhortatio ad compatiendum Chriſto. 191.a
Expoſtulatio in Phariſæos. 244.
Expoſtulatio contra Iudęos. 226.b
Exurgam diluculo, quomodo intelligatur. 317.a
Exultare ad horam, de Regno temporali. 319.a

F.

FAbula Manichæorum. 4.a
Facta Chriſti. 251.
Feſtum dedicationis Templi. 221.a
Fides Abrahæ. 66.
Fideles ex Gentibus liberi. 102.a
Fides perhibetur eſſe duplex. 123.b
Fides Abrahæ abſque præuijs ſignis. 96.b
Fides Gentium ex auditu. 97.b
Fides cum Baptiſmo aperit Regnū Dei. 58.
Fidelium ordines ſunt tres. 327.a
Filius Dei peccare non poteſt. 117.a
Filius Dei Vnicus, differt ab Adoptiuis. 150.b
Filius ſolus, Altiſſimo ſimilis. 112.a
Filij Abrahæ diuerſi. 192.
Filius manet in domo in æternum. 188.a
Filio datum eſt omne iudiciū. 110.b
Filius hominis eò aſcendit, vnde venit. 153
Filius eiuſdem ſubſtantiæ cum Patre. 108.a & 111.a
Filius non eſt conuertibilis. 108.b
Filius facit omnia quæ Pater ibidē.
Filij dolebunt mortem patris. 258.a
Filius quos vult, viuificat. 110.b
Filius hominis quomodo primus fuit in cœlo. 259.
Filius, Dei imago. 4.a
Filius quo honorificandus. 112.b
Filius non poteſt à ſe facere quicquam. 108.a
Filia Sion. 240.b

Fletus erit riſu prior. 157.
Flumina aquæ viuæ ad Gentes deriuata. 168.b
Flumina duo Spiritus ſancti. 169.b
Fons vitæ Chriſtus eſt. 175.
Formatio hominis quanto tempore in vtero fit. 52.a
Fratres Ieſu eius propinqui. 147.
Fremitus Chriſti. 230.

G.

Gallicinium quid ſignificet poſt trinam Petri negationem. 160.a
Gaudium noſtrum in tribulatione. 316.a
Gaudium plenum. 188.a
Gazophilacium. 179.a
Genealogia Chriſti ſecundũ repromiſſionem. 225.a
Gigas geminæ ſubſtantiæ. 8.b
Gentes Filium Dei maximè receperunt. 8.b
Gentiles faciliùs conueſtuntur, quã Iudæi. 81.
Gentes non ſpernendæ ab Apoſtolis. 77.
Gentiles & Iudæi currebant ſimul. 317.
Gentiles & Iudæi viuificandi. 110.b
Gladius & arcus peccatorum. 299.a
Gloria Patris & Filij æqualis. 201.a
Glorificatio Chriſti per obedientiã mortis. 170.
Glorificare ſeipſum debet nemo. 201.a
Gloriandum non eſt de ſanctitate Parentum. 9.a
Gratia Iudæos præelegit. 204.a
Grabbatum, Apoſtoli ſunt & doctores. 103.a
Granum mortuum multum fructũ affert. 241.b 244.b
Græci errant de proceſſione ſpiritus. 280.b
Gratia & veritas per Legem facta. 14.b
Gratia conſertur vita æterna, non merito. 21.b
Gratia Linguarum & Prophetiæ tã bonis quàm malis data eſt. 24.a
Gratia pro gratia accepta. 13.a
Gratis iurauit Deus Patribus. ibidẽ.

H.

Habitus myſticus in Chriſto. 298.a
Habitus ſummi Pontificis. ibidem.
Hæretici rebaptizantes. 26.a
Hæretici planta mortis. 271.b
Hæretici corui ſunt. 29.a
Hæretici rationibus vincendi. 193.b
Hæretici negant corpus Chriſti in Sacramento eſſe. 152.b
Hæretici quibus ſagittis configendi. 2.b
Hæreticorum temeritas circa tunicam Domini. 311.a
Hæreſis Neſtoriana refutatur. 62.b
Herodes vulpes erat. 304.a
Hæreditas noſtra verſa ad alienos. 266.a
Harundo in manu Chriſti, quid ſignificet. 306.
Heli heli lamaſaptani. 184.b
Hieroboam in adorãdo peccatum. 85.
Holocauſta Deus permiſit, non iuſſit. 87.a
Homo ſimilis ſactus iumento. 19.a
Homo recens Chriſtianorum Deus. 2.
Homo optima pars eorum quæ facta ſunt. 5.
Homo neſcit an amore an odio dignus ſit. 61.a
Homouſiani exultabunt. 3.a
Hora ſexta mundi ætas. 80.b
Homouſiani Catholici. 83.b
Honorare Deum, & inhonorare Filium, ſunt contraria. 199.b
Honor patrum in honore filiorum. 111.a
Humilitas Gentilium. 541.a
Humilitas fecit Chriſtum deſcendere ad Peccatores. 48.a
Humilitas Chriſti. 39.a
Hypocriſis Phariſæorum. 304.a

I.

Ieſus quomodo habuit peccata. 314.b
Ieſus cur intrauit in hortũ. 288.
Ieſus Iudæis abſconditus, Gentes illuminauit. 503.b
Ieſus creſcit, Ioãnes minuitur. 74.a
Ieſus quomodo à Deo derelictus. 80.a
Ieſus fatigatus ex itinere. ibidem.
Ieſus quomodo abijt & abſcondit ſe. 246.a
Ieſus quare interrogabatur de doctrina ſua. 302.b
Ieſus quare primùm ad Annam ductus. ibidem.
Ieſus cur proſtrauit inimicos. 299.b
Ieſus quare in Sabbatis curabat. 106
Ieſus variè ambulauit. 32.b
Ieſus cur proceſſit obuiam cohorti. 298.a
Ieſus non declinauit à Iudęa cauſa metus. 158.
Ignorãtia affectata nõ excuſat. 67.a
Ieſus cur nõ reſpondit. 305.a & 308.a
Imagines rerum in anima. 4.a
Immutatio vultus Dauid. 151.b
Inceſſus Lazari mirus. 232.b
Incredulitas Iudæorum. 96.b
Infirmitates nobis oriuntur ex tribus cauſis. 103.
Infirmitas Chriſti inſtante morte. 244.a
Ingratitudo primi hominis. 135.a
Inimicitię inter Deum & homines. 268.b
Inſufflatio Chriſti qualis ſit. 352.b
Inſidiæ Iudæorum contra Ieſum. 190.
Intentio Pilati mala. 310.b
Intrare per oſtium, quid. 212.b
Ioannes quòd ſtabat, quid ſignificet. 82.b
Ioannes Baptiſta ſingulariter à Deo miſſus. 6.a
Ioannes cur vocatus. ibidem.
Ioannes contemptor inanis gloriæ. 72.a
Ioannes non erat Chriſtus, ſed purus homo. ibidem.
Ioannes Baptiſta quomodo Ieſum neſciebat. 15.a
Ioannes à Chriſto illuminatus. 8.a
Ioannes pro cunctis Fidelibus ſcripſit. 330.
Ioannes rectè Aquila dicitur. 1.b
Ioannes Euangeliſta præcipuè dilectus. 251.
Ioannes per ſpeculum in ænigmate vidit. 1.b
Ioannes quare Aquila dicitur. 99.a
Ioannes deſignat Iudæos. 317.
Ioannes fide digniſſimus. 256.a
Ioannes rigidum animum contra vanam gloriam habuit. 16.a
Ioannes quomodo eſt Helias, & nõ eſt. ibidem.
Ioannes quomodo Propheta. 16.b
Ioannes quam ſanctè in deſerto vixerit. 18.a
Ioſeph à Iudæis nõ potuit reprehendi 515.b
Ioannes quomodo agnouit Ieſum ad ſe venientem. 20.a
Ioannes Baptiſta diuina inſpiratione prædicauit. 15
Ioſeph non eſt pater Chriſti na[illegible]lis. [illegible]
Ioſeph quomodo pater Ieſu dicitur. 36.b
Iudæi maximè ſeipſos interficiunt. ibidem.
Iudæi carnaliter de Regno Chriſti opinati ſunt. 21.a
Iudæa, cui præerat Pilatus, quarta pars Regni. 70.a
Iudæi & Hęretici differunt. 5.b
Iudæi non veri Moyſis diſcipuli. 121.b
Iudęi credent in Antichriſtum. 120.
Iudęi quid de Meſſia credebant. 55.b
Iudęi fruſtra quęrebant delere nomen Ieſu mnituj. 18n.a
Iudęi inexcuſabiles ob Ioannis teſtimonium. 5.b & 20.b
Iudęi homicidium & ſacrilegium commiſerunt. 277.
Iudęi magis rei quàm Gentes. 5.b
Iudęi inexcuſabiles de perfidia. 120.
Iudæi quare ad Ioannem miſerint. 15.b
Iudęi quomodo de Meſſia opinabantur. 15.b & 66.a
Iudęorum Sabbata odit Deus. 103.
Iudęorũ ſenſus fuit & eſt terrenus. 142 b
Iudęi & Gentiles vnus in Chriſto populus. 295
Iudęi quomodo oppreſſi. 305.
Iudęi filij Abraham ſecundum carnem, non promiſſionem. 329.
Iudęi cur ſigna quęrebant. 5[illegible]
Iudęi irreuerentes in patria contra Ieſum. 94.[illegible]
Iudęi ob pertinaciam malè au[illegible] 94.b

Iudæi quare Chriſtum Samaritanũ dixerint. 91.a
Iudęi teſtimonium de Ieſu reſpuũt. 176.
Iudęi à fide Patrum degeneres. 97.a
Iudęi cæci & ſurdi. 120.a
Iudęi reiiciuntur, eò quòd non ſeruent noſtra ſimulacra. 64.b
Iudęi cur diſperſi. 65.a
Iudas Thaddęus. 267.a
Iudas nebulo teterrimus. 237.b
Iudas quare in Apoſtolum à Chriſto ſumptus. 155.
Iudas cunctis hominibus nequior. 298.b
Iudas non interfuit ſacræ communioni corporis Chriſti. 256.b
Iudas filius perditionis. 254.b
Iudas Apoſtolis admixtus. 298.a
Iudas non pœnitentiæ, ſed iracundiæ carbonib⁹ combuſtus eſt. 256.
Iudas proditor filius perditionis. 293.b
Iudas multos habet ſibi ſimiles. 155.
Iudas ſacræ communioni interfuit. 256.
Iudiciũ facere, ad filiũ attinet. 116.a
Iudicium Chriſti iuſtum. 212.
Iudicium Dei non flectitur humano affectu. 117.a
Iudicium triplicem habet ſignificationem. 248.b
Iuſtitia. 383.
Iuſtitia in duo dilectionis præcepta diuiditur. 274.
Iuſtificatio Abrahæ per fidem. 57.a

L.

Anguentes ſub porticibus. 100.
Languidus quem populum deſignet. 101.a
Lapis ſuper quē dormiuit Iacob. 38.a
Lapis per angelum ſublatus. 317.a
Laus maxima verbi. 3.a
Lazarus excitatus. 231. & 232.
Lazarus excitatus, quid ſignificet. 233.a
Legati pacis, Chriſtus & Apoſtoli. 322.b
Lex de Meſſia venturo. 87.b
Lex Iudicij à Chriſto obſeruata. 175
Lex de vero Propheta cognoſcendo 226.a
Lex peccatum oſtendebat, non tollebat. 23.b
Liberatio à Pharaone, quid. 211.a
Lignum vitis ad nihil vtile. 271.b
Lignum ſcientię boni & mali. 112.b
Linguæ diſpertitæ, cur ſuper Apoſtolos: & ſuper Chriſtum, cur columba apparuerit. 27.a
Lucerna Iudęis extincta. 299.a
Lucas ordinem variat ab alijs. 156.
Lucrum animarum, Deo chariſſimum. 114.a
Lutherani & Pigardi confunduntur. 139.a
Lux mundi à Iudęis extingui non potuit. 176.a
Lux rationis in tenebris malæ conſcientiæ etiam lucet. 5.b
Lux in homine duplex. ibidem.
Lux diuinæ cognitionis. 7.b

M.

Agi quando habuerunt reuelationem. 225.a
Magiſter noſter vnus eſt Chriſtus. 61.b
Magiſtri in Iſrael ſuperciliosi ibidē.
Maieſtas verbi. 3.a
Maledictus omnis qui pendet in ligno. 312.b
Mali oderunt diem. 68.a
Manere in ſermone Chriſti, quid ſit. 185.b.
Manere in tenebris, quid. 248.b
Manichæi curioſa perſcrutatione inciderunt in errorem. 196.b
Mandatum Dei, vita æterna. 249.a
Mandatum nouum Chriſti. 258.b
Mandata omnia in dilectione. 274.
Mãducatio corporis Domini fit dupliciter. 141.a
Manducare corpus & ſanguinem Chriſti, quid ſit. 148.b
Manna non præſtabat mundo vitã. 142.a
Manna non liberauit à morte. 147.a & 148.a
Maria quomodo ſit mater Ioannis. 311.a
Maria omnium Chriſti diſcipulorũ mater. ibidem.b
Maria Magdalena. 217.a
Manſuetudo Chriſti. 199.a
Mare rubrum diuiſum, quid ſignificet. 170.b
Mare Galilęæ multa habet nomina. 124.b
Mauſoleum Ioſeph. 80.a
Mediator inter Deum & hominem, Chriſtus eſt. 287.a
Meditatio de paſſione Chriſti. 184.a
Meditatio Chriſti ſedendo. 125.b
Mendacium cuſtodientium militum. 318.
Mercenarius. 217.a
Merita Sanctorum malè negantur. 261.
Meſſis ſpiritualis duplex. 92.a
Meſſis ſpiritualis curam de terrena excludit. ibidem.
Miracula in quibus rebus non debeant fieri. 233.
Miſeria natiuitatis humanæ. 76.
Miſericordia. 175.
Moderatio Chriſti in ſermone. 193.
Moyſes myſticus. 34.b
Moyſes quomodo ſigna fecerit. 43.a
Mors Chriſti fructificatiua. 242.a
Mors in cruce, apta ad Chriſti exaltationem. 65.
Mulier Samaritana, àquam hauriens, quid ſignificet. 80.b
Mulieres ex Bethania venerunt. 316
Mundus omnia myſteria Chriſti capere non poteſt. 329.
Mulier quæ parit. 286.b
Mundus pro genere humano ponitur. 66.a
Mundus cur odio habuerit Apoſtolos. 293.a
Mund⁹ nõ accipit Paracletũ. 265.b
Murmoratio ſummũ peccatum. 144.a
Myſterium incarnationis etiam Ioanni Baptiſtæ impenetrabile. 18.
Myſterium ſpirituale in corporalibus operibus Chriſti. 44.a
Myſterium numeri trecentorum octo annorum. 101.a
Myſterium in actibus Ieſu. 91.b
Myſtica expoſitio paſſionis Chriſti. 125.a
Myſterium ſextæ & ſeptimæ horæ. 98.b
Myſteriũ curatiõis cæci 205 & 206.
Myſterium de duobus hircis. 306.b
Myſterium auris amputatæ. 300.a
Myſterium horæ decimæ. 34.b
Myſterium virgæ in colubrum verſæ. 219.a
Myſterium tabularum confractarũ. 123.a
Myſterium ex facto Chriſti. 164.a

N.

Athanael in Lege perit⁹. 36.
Natiuitas hominis carnalis duplex. 56.a
Nemo eſt ſicut Deus. 150.a
Nicodemus adhuc timidus. 172.b
Nullus ad Patrē venit, niſi per Filium. 292.b
Noe vino inebriatus. 45.
Nos cythara & organum ſumus. 5.a
Nouitij in fide, leniter tractãdi. 105.
Numerus 46. in hac voce Adam deſignat corpus Eccleſiæ. 52.b
Nuptiæ ſpirituales inter Deum & hominem. 44.a
Nuptiæ in Cana Galilęæ. 41.a

O.

Bedientia Chriſti in forma ſerui. 22.a
Octo Beatitudines, ſunt ſeptē dona Spiritus ſancti. 27. & 28.
Oculi ſeptem ſpiritus Domini. 101.
Odiſſe animam ſuam, quid ſit, & quid ſignificet. 242.a
Odium Iudæorum non excuſat ignorantia. 282.a
Odium veritatis excæcauit Iudæos. 214.
Ouilia Chriſti duo. 215.b
Odium mundi non erit perpetuum. 288.
Odium Diaboli antiquum contra Filium Dei. 194.a
Opera quibus abſtinendum. 207.a
Opera noſtra bona, ſunt cibus Chriſti. 90.b
Opera Chriſti donec dies eſt. 205.a
Opinio Iudæorum de Chriſto. 165.b & 186.a
Opus Dei præferendum Patri & matri. 41.b
Opus trifariam diuiditur. 207.a
Opus Dei ſemper licitum. ibidem.
Oratio Chriſti cui congruit. 290.
Oratio Chriſti & noſtra differt. 130.
Orationis quatuor partes. 292.
Ordinatio charitatis. 274.b
Orphani qui ſint. 266.a

Oſanna quid. 279.b
Oſſa Chriſti quare non debebant cō minui. 312.a
Oſtium quis ſit. 213.a
Oues educendę de ſordibus peccatorum. ibidem.
Oues paſtorē ſequūtur velut ipſum Chriſtum. ibidem.
Oues quæ gemellis ſunt fœtib. 329.

P.

PActum ſempiternum non circuncisio. 58.a
Pactum Dei cū hominibus triplex. ibidem.b
Panis Vitæ Patribus & Gentibus eſt datus. 147.b
Panis ſanctam Scripturam deſignat 127.b
Panis fit corpus Chriſti. 138.a & 139.
Paracletus alius dabitur. 264.
Paracletus quare dicitur. 265.a
Pater cur demonſtrat omnia Filio. 106.a
Partus vitioſus ex menſtruatæ coitu. 201.b
Paruuli morte præoccupati, quomodo excuſentur. 149.a
Paſcha Iudæorum vltimum. 235.b
Paſcha vetus plenū myſterijs. 250.b
Paſcha primi anni prædicationis Chriſti. 99.a
Paſtores alieni Hæretici ſunt. 214.b
Paſtor bonus quomodo ante Oues ſuas vadit. ibidem.
Pater operatur vſq; modò, quomodo intelligendum. 212
Pater diligit Filium. 77.a
Pater habet vitā in ſemetipſo. 114.b
Patientia docetur. 179.
Patres in fide ſeminis Abrahæ ſaluati. 111.b
Patres antiqui an comederint eſcā ſpiritualem. 137.a
Pater ſuſcitat & viuificat. 110.b
Pater non iudicat quenquam. 111.a
Patres in lymbo quomodo baptizati. 56.
Pater hominem intus docet. 145.b
Pater & Filius quomodo omnia cooperantur. 108.b
Patres quomodo Deum vidiſſe leguntur. 143.
Patres antiqui in cruce Chriſti primum baptizati ſunt. 24.a
Patri & Filio omnia ferè communia. 112.a
Patria ingrata Chriſto, 87.b
Pauperibus Chriſtus pepercit. 50.a.
Pax vobis, noua fuit Salutatio. 321.a
Pax duplex eſt. 169.a
Pax vera, Remiſſio peccatorū. 321.b
Peccatum originale. 284.a
Peccator ſeruus Peccati. 187.b
Peccatum Adæ ſacrificio non delebatur. 140.a
Peccatores omnes erant ante paſſionem Domini. 261.a
Peccatum originale. 50.a
Pedes Apoſtolorum quare à Domino lori. 252.b
Pendere in ligno, quomodo intelligatur. 312.b
Perſona Spiritus ſancti. 279.b
Peruerſitas Iudæorum. 207.b
Peruerſitas Iudæorū ſumma. 197.a
Petrus & latro in morte Chriſti baptizati. 303.a
Petrus cæteris ardentior in amore. 259.a
Petrus in quoloco confidentior fuit. 329.a
Petrus maior Andrea. 34.b
Petrus præ alijs à Chriſto honoratus. 35.a
Petrus gerit typum Gentiliū. 317.b
Petrus traxit ſolus rete ad terrā. 327.
Petrus bonam habuit voluntatem, ſed imbecilles humeros. 259.b
Petrus eminus Chriſtū negauit. 302
Petrus primus Apoſtolorum. 252.b
Petrus quando mendax. 260.
Phariſæi inflati ſcientia. 17.a
Phariſæi Clerici Iudæorum. 211.b
Phariſæi fures & latrones. 214.a
Phariſæorum faſtus ac liuor. 162.
Philoſophi filij noctis. 3.b
Philoſophia inanis mundi diſciplina. 80.b
Pilatus diſſimulator callidus. 303.
Pilatus eiuſdē voluntatis fuit cum Iudæis. 306.a
Pilatus exilio damnatus ſeipſum interfecit. 308.b
Piſciū & agnorū triplex ordo. 329.
Piſcina gemino lacu. 100.a
Piſcina quem receperit. 102.b
Piſcina Iudæorū quid deſignet. 101.
Pontifices moderni cōparantur Petro ſrigido, & Chriſtū negāti. 302
Pœnitentia. 227.
Poteſtas remittendi peccata, quando data. 322
Poteſtas omnis carnis. 291.
Præcepta charitatis duo per Chriſtum impleta. 218.b
Prædeſtinatio. 53.a
Prælati Eccleſiæ multi Iudæ ſimiles. 238.a
Pręmium ſequētis Chriſtum. 243.a
Pręſcientia Dei non eſt cauſa peccandi. 55.
Præſcientia Dei an voluntati noſtrę vim inferat. 246.a
Pręsētia omnia in Diuinitate. 202.b
Principes inſaniebant a vino. 304.a
Prophetæ omnes à Deo miſſi. 6.7.8.
Prophetia minor gratia Baptiſmi. 25.a
Prophetæ omnes & Patriarchæ de plenitudine Chriſti acceperunt. 12.a & b
Prophetia etiam de præteritis eſt. 84.a
Prophetia occulta cordis inſpicere. ibidem.b
Prophetæ de ſeipſis teſtificati ſunt, 176.b
Prouerbium quid. 214.
Pueri cuiuſdam præfiguratio. 127.a
Pugna inter Carnem & Spiritum. 59.b
Purificationes Iudæorum multiplices, 42.b

Q.

QVæſtiones de voluntate & prudentia Dei. 9.a
Quæſtio de bibendo calice à filijs Zebedæi.
Quid figurata locutio. 137.a

R.

RAbies Iudæorū in Ieſum. 106.
Rabbi quid. 54.b
Reatus Iudæorum. 111.b
Recitatio Teſtamenti. 250.a
Recōciliatio noſtra cum Deo in Lege præfigurata gratia eſt. 17.b
Reconciliatio confert gratiam Spiritus ſancti. 26.b
Redargutio Iudæorum. 199.b
Romana Eccleſia. 26.b
Remiſſio peccatorum non dabatur ante paſſionem. 70.a
Remiſſio peccatorum quāta res ſit. 25.a
Remiſſio peccatorum & dona gratiæ differunt. 24.a
Remiſſio peccatorū ex Baptiſmo. 25.
Regnum Dei nemini præcluditur ob donum Scientiæ. 57.b
Regulus qui Chriſtū adijt. 95.b 97.b
Reparatio humani generis ab æterno præuiſa. 4.b
Repromiſſio ad tres præcipuè facta. 225.a
Reſponſio ſimplicium contra Hæreticos. 214.a
Reſponſum pium Chriſti de pauperibus. 238.b
Reſpōſio Chriſti de Diuinitate irreprehenſibilis corā Præſide. 222.b
Reſurrectio duplex, prima & ſecunda. 116.a
Reſurrectio neminē excludet. ibidē.
Reſurrectio prima quæ ſit. 319.a
Reuelatio Magis facta. 225.b
Rex Iſrael quid. 240.a
Rex nobilis Chriſtus. 138.

S.

SAbbatum. 165.a
Sabbatum cum Lege ſimul ablatum. 102.a
Sacerdotes rectè ſeruient Domino. 134.a
Sacerdotes quæ excogitauerant lucra. 50.a
Sacerdotium Annæ & Caiphæ venale. 212.b
Sacerdos libertatis miniſter. 188.b
Sacerdos ante paſſionem Chriſtus fuit. 170.a
Sacramentū cur & vnde dicatur. 148
Sacrificiū verum nō in vitulis. 89.a
Sacrificia Veterum ſanctiora quam Manna. 138.b
Salus quomodo ad Gentes peruenit. 101.a
Salus paruulorum. 77.b
Salus per fidem Filij Dei. ibidem.
Samaritani quid de Deo credebant. 55.b
Samaritani per Chriſtum conſolati. 85.a
Samaritani à Iudæis vitabantur ob duas cauſas. 79.b

Samuel

Samuel occultabat vnctionem Dauid. 23.a
Sanguis & aqua quare ſimul proflu xerint de latere Chriſti. 314.b
Sanctificari in veritate quid ſit. 294.
Sancti non habent aliquid impaſſibile ſicut Chriſtus. 90 a
Sanctificare quid ſit. 294.b
Sathanas non debebat ſcire Chriſti primum aduentum. 23.a
Scala quam vidit Iacob. 38.b
Scenopegia octo durabat diebus. 158.
Schiſmata periculoſa animab. 221.b
Seculum præſens dicitur dies. 204.a
Sem & Iaphet Catholici. 51.a
Sententia Chriſti irreprehenſibilis. 157.a
Septem dona Spiritus ſancti in nobis. 28.a
Septenario numero Eccleſia figuratur. 326.
Sepulchri Dominici ſitus. 320.a
Sermo Dei iudicat. 249.2
Sequi Chriſtum quid. 243.a
Sermo Dei ad quos factus eſt. 22..2
Sermo de Dilectione. 264.b
Sermo Chriſti veritas eſt. 294.b
Sermo Dei viuus & efficax. 249.a
Seruus in Scripturis quid. 275.b
Serpentis morſus, peccata ſunt. 63.b
Serpens æneus, figura Chriſti. ibidē.
Seruus peccati, nō ſemper filius Diaboli. 294.a
Seruus non manet in domo in æternum. 188.a
Simon quare Petrus vocatus. 35.b
Simoniaci myſticè è templo eiiciuntur. 50.a
Sola Filij perſona Mediator Dei & hominum. 296.
Sola fides non ſufficit. 149 b
Sol ſuper Bonos & Malos oritur. 5.b
Soluere corrigiam calceamenti 18.b
Spes Pilati & Herodis fruſtrata. 310.
Spiritus ſanctus Interpres verborū Chriſti. 293.
Spiritus à Patre proceſſit. 280.b
Spiritus ſanctus verus Deus. 29.b
Spiritus ſanctus quare ſpirat vbi vult. 60.b
Spiritus ſanctus quare in ſpecie Columbæ apparuit. 27 a
Spiritus ſanctus ſuper neminem, vt ſuper Chriſtum, viſus eſt. ibidem.
Spiritus ab vtroq; procedit. 383.b
Spiritus ſanctus maximum in Baptiſmo. 18.a
Spiritus eſt Deus. 86.b
Spiritus ſanctus quomodo in Chriſto, & quō in nobis maneat. 28 b
Spiritus dupliciter in diſcipulos miſſus eſt. 283 b
Studium Iudæ proditoris. 284.
Sudariū Chriſti quid deſignet. 318.a
Subſtantia Dei & Verbi vna. 2.
Superbia à Deo vindicatur. 178.b
Subuerſio menſarum in templo, diuinitatis indicium. 48 b
Superſtitio Iudæorum in cibis. 8.2
Superbia Iudæos excæcauit. 246.b
Siloe fons, &c. 208.
Syllogiſmus Iudæorū fallax. 172.b
Sychar, quæ & Sychem. 80.a
Synagoga Iudæorum. 281.a
Synagoga duplex. 218.

T.

TAbulæ Legis duæ. 273 b
Templum Hieroſolymitanū, quam diu extructum. 52.2
Tempeſtas tribulationū præfiguratur. 130.b
Tempus miſerēdi quādo venit. 102.
Tentatio Phariſæorum. 209.2
Tentatio terminū habet à Deo. 260.
Tenebræ apud Inferos. 246 a
Tenebræ erant in mentibus Diſcipulorum. 318.
Terror extremi iudicij. 115.b
Thomas vt cæteri, fuit incredulus. 324.a
Teſtimonia reſurrectionis duo. 217.
Teſtimonium Ioannis quantū. 6.b
Teſtimonium Legis de Chriſto euidens. 121.b
Teſtimonium quomodo accipitur à Chriſto. 118.a
Teſtimonium Chriſti quantū. 74.b
Teſtimoniū Chriſti mirabile. 60.2
Teſtimonium examinandum ab effectu. 218.a
Teſtes duo contra Iudæos. 122.b
Teſtes Chriſti duo. 87.2
Teſtimonia Chriſti de ſeipſo. 192.b
Timor ſeruilis. 266.b
Titulus Crucis corrumpi non potuit. 310.a
Titulus Crucis quomodo conſcriptus, & quare tribus Linguis. ibi.
Tranſitus Chriſti ad Gentes præfiguratus. 168.a
Triplex ordo ad Iudicium futurū 113.b
Tria ſunt Iudæis ablata. 308.
Turba in Chriſtum credit. 167.a
Turba palmas tum ferebat. 139 b
Turba duplex. 241.a

V.

VErba Chriſti quantam habuerint virtutem. 154.a
Verbum Dei viua omnium rerum imago. 4.a
Verbum Dei apud Deū & in Mundo ſimul. 8.a
Verbum non eſt verſum in carnem. 9.b
Verbum vt in Patre & Carne torū. ibidem.
Verbum totum hominem aſſumpſit. 10.2
Verbum quomodo apud Deum erat. 1.a
Verba Chriſti, ſpiritus & vita ſunt. 154.a
Verbum omnia ſubijt, præter peccatum. 10 b
Verbum æterna ſapientia. 4.b
Verba ſingula ponderanda. 6 a
Veritas. 175.
Veritas non eſt tacenda. 204.a
Veſtimenta Chriſti unn erant vil.a. 310 b
Vetus Teſtamentum inſufficiens. 187.b
Via ad Patrem, Chriſtus eſt. 261 b
Via difficilis ad Regnum Dei. 60.2
Victimæ carnales cur ad tempus cōceſſæ. 87.a
Victoria Chriſti in diſputatiōe. 197.
Vinū conſecratione fit ſanguis. 137.
Vinea Zodomorum Iudæi. 315.2
Virgines ſacræ non debent intereſſe nuptijs. 41.a
Virga Aaron. 39.a
Virginitas coniugio præfertur, 39.2 & 40.2
Viſio Eſaiæ. 247 b
Vita duplex. 249.b
Vita animæ Deus. 230.a
Vitis quid ſignificet. 270.b
Vita actiua & contemplatiua in dilectione. 273 b
Vnguentum nardi piſticæ. 87.a
Vngere caput & pedes quid. 237.b
Vnio catholica. 271.b
Vocare oues nominatim. 213.b
Voluntatem propriam facere, quid ſit. 143.b
Vox Spiritus ſancti, id eſt, Chriſtus. 40.a
Vulnera Chriſti quare in eo permāſerunt. 321.a

FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN EVANGELIVM IOANNIS PROLOGVS.

DIſcipulus quem diligebat Ieſus (qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius) verum eidem dilectori ſuo teſtimonium perhibet in Euãgelio ſuo, quòd ſit Chriſtus filius Dei, id eſt, quod non tantum homo, in fine ſeculorum natus ex vtero virginis, ſed ante omnia ſecula, Deus ex Deo patre generatus ſit. Et omnis quidem diuina ſcriptura, diuinitùs inſpirata, teſtimonium perhibet huic veritati, ſed huius maximè hoc propoſitum eſſe, tam cauſa, quàm ipſe textus operis manifeſtè defendit. Cauſa videlicet, quia miſſo illo in exilium à Domitiano (qui ſecundus poſt Neronem Chriſtianorum perſecutor extitit) irruperant in Eccleſiam Hęretici, quaſi in deſtituta paſtore ouilia lupi, Marcion, Cherintus & Ebion, cæteriq; Antichriſti, qui Chriſtum fuiſſe negantes ante Mariam, ſimplicitatem Euangelicæ fidei, peruerſa maculauere doctrina. Et inde compulſus ab omnibus penè tunc Aſiæ Epiſcopis, & indicto omnibus ieiunio, dominum precatus, ac Sancti ſpiritus gratia inebriatus, hoc Euangelium ſcripſit, quo omnes Hæreticorum tenebras, patefacta ſubitò veritatis luce, diſpulit. Textus verò operis, quia videlicet talis omninò eſt, qualem legitimi poſtulat ordo teſtimonij. Nam aſcito ſecum teſte alio, non minùs idoneo, ſcilicet Ioanne Baptiſta, vt ſint teſtes duo. (Non enim minùs in ore duorum teſtium ſtabit omne verbum) Aſcito ergo Ioanne, qui venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, dicta, tam illius, quàm ſua, frequenter appellat teſtimonium, dicens de ſemetipſo in fine omnium: Hic eſt diſcipulus, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hęc, & ſcimus quia verum eſt teſtimonium eius. Teſtis itaq; filij Dei ſingularis hic eſt atque pręcipuus, qui in publico cæli & terræ auditorio, cum ageretur non tam de terminis aut legibus Regni, quàm de ipſis natalibus Regis noſtri, teſtibus alijs defeſſis, & à clamore contra dicentium violẽter oppreſſis, repentè in medium proſiliuit, & magno vocis Euangelicæ tonitru, verbiq; choruſcantis fulmine, omne Concilium vanitatis cunctamq; Eccleſiam malignantium vbiq; terrarum perterruit ac diſſipauit: apertè proteſtans de illo, quòd Filius vnicus & conſubſtantialis, ac per hoc, hæres legitimus patris æterni ſit. Noſtrę autem, id eſt, pupillorum omniũ, quos ille hæredes ſuos teſtamento æterno, per ſuum ſanguinem conſcripſit, noſtræ nimirum ſpei, quę periclitabatur tantis Aduerſariorum derogationibus, teſtimonium hoc magnificè ſuffragatur. Quid enim? Quomodo ratum erit Teſtamentum, quo cęleſtem nobis hæreditatem legauit, ſi legitimus ipſe poſſeſſor cæli non fuit? Quomodo autem cælum eius poſſeſſio fuit, ſi ipſe de cælo non venit, ſed à Maria initium ſumpſit? Opportunè ergo noſtræ (vt dictum eſt) ſpei fidus hic Teſtis ſubuenit, dum ingenui teſtatoris antiqua iura proloquens, non ſolum cælum, ſed & omnia quæ ſunt, eius eſſe, imò omnia per ipſum facta, & ſine ipſo nihil factum eſſe definit. Nobis igitur (qui teſtantes filium Dei, ſcripturas teſtamur, & in via teſtimoniorum eius delectamur, ſicut in omnibus diuitijs) nobis omnibus hoc pręcipuè teſtimonium ſcrutandum, & in toto corde exquirendum eſt: hoc tota anima concupiſcendum, atque ſuper aurum & topazion diligendum eſt. Nam ſi Euangelici negotiatores ſumus, & bonas margaritas quærimus, ecce vna pretioſa margarita inuenta eſt. Vbi enim vlla, quæ maioris pretij ſit, reperiri poteſt? Hanc animarum verus amator Deus, dilectę Ioannis animę, pro monumẽto dilectionis pręcipuę, fixit in pectore. Vt verbum, quod Maria virgo ſola protulit in carne, ipſum huius ſocia virginitas, præ omnibus ſanctis, viua mortalibus promerat voce. Danda ergo ſunt omnia, vt hæc ſola margarita cõparari queat, omneſque carnalium ſordes affectuum, ab oculis cordis abſtergendæ ſunt eis, qui in ſchola Chriſti venerabilibus ſtudent literis: vt hanc aliquatenus valeant Aquilam proſequi, quam cordis munditia iuuit, vt claritatem ſolis æterni plus cæteris diuinæ viſionis animalibus, irreuerberata poſſint mentis acie contemplari. Nã de eo, qui per munditiæ viam ad veram tendit ſapientiam, loquitur Dominus per Eſaiam: Ille in excelſis habitabit, munimenta ſaxorum ſublimitas eius, panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt. Regem in decore ſuo videbunt oculi eius, cernent terram de longè. Imò, quod ad rem euidẽtiùs attinet, hic, ſicut ad B. Iob, alijs quidem verbis, ſed eodem ſenſu dictum eſt, ad præceptum Domini eleuabitur, vt aquila in arduis ponet nidũ ſuum, in petris manet, & in præruptis ſilicibus commoratur, atque inacceſſis rupibus. Inde contemplatur eſcam, oculi eius de longè proſpiciunt. Et quidem, hæc omnia Ioannes, huius verbi ac ſempiterni principij contemplator excelſus, magnificè aſſecutus eſt. Quia videlicet eleuatus eſt vt aquila, apertos intendens oculos in diuinitatis radios, & in arduis poſuit nidum ſuum, id eſt, ęternę huius Euangelij ſui munimentum in petris manſit, id eſt, in ſoliditate veritatis. Atque

Ioan 21.
Chriſtũ eſſe Deum & hominem.
Cauſa ſcribendi hoc euangeliũ.
Teſtes Chriſti duo, Ioãnes, Bap. & Euangeliſta.
Deut. 1.
Ioan. 21.
Suffragiũ ſpei noſtræ.
Heb. 9.
Pſal. 118.
Matth. 12.
Euangeliũ Ioãnis margarita vna precioſa.
Ioannes rectè aquila dicitur.
Eſaiæ 33.
Iob 39.

inde contemplatus eſt eſcam, ſcilicet illam, quam & attingere meruit, huius verbi ſempiterni gloriam. Attamen, ſicut ſuprà dictum eſt: oculi eius cernent terram de longè, ita & hic inquit: oculi eius de longè proſpiciunt. Quia videlicet, ſic quoque eleuata hæc aquila, nec dum per ſpeciem, ſed per ſpeculum in ænigmate videt Deum. Nunc enim, inquit, filij Dei ſumus, ſed nondum apparuit, quid erimus. Licet autem pulli eius lambant ſanguinē, *1. Cor. 13.* id eſt, auditores eius cognito tantum crucifixi Domini cruore ſatientur, eò quòd Diuini- *1. Ioan. 13.* tatis arcana percipere nequeant: non tamen omninò iure reprehenditur, quòd tantæ aquilæ volatum aliquatenus proſpicere conamur. Nam & pulli idcirco in nido ſuo aluntur, vt poſt matrem ſuam quandoque ad eandem euolent eſcam. Igitur alta myſteria, quæ in hoc ſplendore Euangelij, velut grandis aquila, peruolauit magnus doctor Auguſtinus, nos eadem quidem via, ſed non omninò eiſdem veſtigijs ſubſequi enitemur. Nam ille quidem alta montium peruolat cacumina: nos interdum & circa radices imas occupabimur. Ille, præcelſæ arboris ſuperiora quæque poma carpere feſtinat: nos terræ quoque proximos, quos paruulis reliquit, attingere conabimur Euangelicæ literæ ramuſculos. Vt, quia grandioribus in alta myſteriorum explanatione ſatisfactum eſt, nunc paruis, id eſt, noſtri ſimilibus, continuatio quoque literæ ſubueniat.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN EVANGELIVM IOANNIS COMMENTARIORVM
LIBER PRIMVS.

IN principio erat verbum.] Ecce veritas, quæ de terra orta eſt, carnem de Virgine aſſumens, vt nos à diabolo liberaret, eadem *Anima Ioānis per verbum impregnata.* de virginali Ioannis anima generatur: vocē corpoream induens, vt pro nobis contra omnem Hereticam prauitatem dimicet. *Pſalm. 84.* Qui enim de corde ſuo verbum bonum eructauit *Pſal. 44.* in vterum virginis, vt Deus inuiſibilis, viſibilis & verus homo fieret: ipſe caſtis cōplexibus ſuis aſcitam dilecti Ioannis animam eodem verbo impregnauit, vt verbū ineffabile, per vocem literamque eius, audibile & intelligibile procederet. Ait ergo: In principio erat verbum. Itaque non recentē adoramus Dominum, ſicut Cherinthus, Marcion atque Ebion, ceterique Antichriſti mentiti ſunt: falſum quippe eſt quod dixerunt, ante Mariam non extitiſſe Chriſtū. Chriſtus enim, qui nunc homo eſt in fine ſeculorum, in principio & ante ſecula erat verbum. Non erat totum, quod nunc eſt, ſcilicet caro & verbum, ſed erat tantummodo verbum. Nunc geminæ Gigas ſubſtantiæ, duplicisq́; operationis vna perſona eſt: in principio autem, vnius ſubſtantiæ, vniuſque operationis verbum erat. Chriſtus igitur ante Mariā erat. Quia, in principio verbum erat. Verbum autem hic, non pueriliter, *Quale verbum eſt Chriſtus.* id eſt, iuxta Etymologiā nominis, accipiendum eſt, ſcilicet, ſicut apud Donatum pueri accepimus verbum dici, eò quòd verberato aere plectroq́; linguæ formetur. Nā verbum eiuſmodi per aerem ſonando trāſit: verbum autem, quod in principio, ſcilicet ante ipſum aerem & ante omnia, quæ facta ſunt, erat, manet in æternum. Hoc etenim verbum, ratio perpetua eſt, ſapientia *Eſaia 40.* ſempiterna eſt, intellectus incomprehenſibilis eſt, veritas incommutabilis eſt. Cùm autem apud nos, tam de articulata voce, quā de tacito animi conſilio verbum æquiuocè prædicetur, cur non ipſa ratio ſempiterna rectè verbum dicatur: vnde nobis ineſt rationalitas, id eſt, vniuerſa, quæ nobis suppetit, verba faciendi facultas? Nolite ergo pueri effici ſenſibus, inquit Apoſtolus. *1. Cor. 14.* Quia verbum, etſi nō aereum, id eſt, verberato aere formatum, verbum, inquam, etſi non affectiuum, vt verba noſtra ſunt, *aut ſubſtan- *aliàs at.* tiale, inquam, Chriſtus in principio erat verbum. Vbi autem erat hoc verbum? Quis erat locus eius? Neſcit homo pretium eius: ſicut per B. Iob dicitur. *Iob 15.* Reuelante autem ſpiritu, paulatim cognoſcitur, per ea quę ſequuntur, & primùm per id, quòd quaſi locus eius, vbi iam tunc in principio fuerit, oſtenditur, cùm ſubditur: [Et verbum erat apud Deum.] Ecce ſagittæ domini iſtæ sūt, quarum in luce imus: hæc fulgurans eius haſta eſt, cuius in ſplendore gradimur, ſicut *Abac. 3.* ei per Prophetam dictum eſt: In luce ſagittarum tuarum ibunt, in ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ. Nam eius ſententiæ ſagittā, quam primùm iecit, eos omnes Hæreticos confixit, qui diuerſis quidem blaſphemijs, ſed pari ſpiritu malignitatis, Chriſtum ante Mariam (ſicut iam dictum eſt) fuiſſe negabant: Hac autem ſequenti, Patripaſſianos percutit: qui Trinitatem abnegantes, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnam tantùm, non tres eſſe Perſonas aſſerebant. Ait enim euidenter: Et verbum erat apud Deum.

Deum. Vt de Perſonis non dubites, dum alteram audis eſſe vel fuiſſe apud alteram. Magnificè huius verbi dignitatem inſinuat, dicendo: erat apud Deum.

Quomodo verbũ erat apud Deũ.

Nam, apud Deum erat, quid eſt, niſi in magno erat honore, in ſumma dignitate, in magna dilectione? Erat apud Deum, ſed nõ, quemadmodum apud diuitem aurum ſuum. Nam apud diuitem aurum eſt area, non in ipſius ſuſtantia miſera atque vitioſa, fortaſsis & leproſa. Erat autem apud Deum, quomodo apud ſapienté ſapientia, apud fortem fortitudo.

Iob 12.
Vna ſubſtãtia Dei & verbi.

Nam per B. Iob dicitur: Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo. Aurum diuitis, in marſupio eius. Verbum Dei in corde eius. Verè ergo verbum erat apud Deum. Iam verò, ſicut Perſonas diſtinxit, dicendo: Et verbum erat apud Deum: ſic econtrà Subſtantiam coniungit, ſubdendo: [Et Deus erat verbum.] Subſtantiam quippe breuiter vnam eſſe teſtatus eſt in duabus Perſonis, Dei & verbi ſui. Quod ægrè ferunt Sabelliani, moleſtè accipiunt Arriani. Nam illi quidem, id eſt, Sabelliani, mallent, vt dixiſſet, Dei & verbi ſui, ſicut vnam Subſtantiam, ſic vnam eandemq; eſſe Perſonam: Iſti autem, id eſt, Arriani, ſicut duas perſonas, ita nihilominus duas ac diuerſas vellẽt eum expreſsiſſe Subſtantias. Solum enim patrem eſſe Deum vel creatorem: filium verò, creaturam eſſe volunt, licet magnam atq; excellentem. Sed veritas præſentis teſtimonij, tanquam vox fulgurãtis tonitrui, verberat vtrinq; terram. i. vtrarumq; partium cauteriatam æquè confundit conſcientiam.

..m. 4.
H..mouſia n..

Exultent igitur Homouſiani, id eſt, confeſſores Conſubſtantialitatis neq; confundentes perſonas, neque Subſtantiam ſeparantes: ſcilicet duas quidẽ perſonas, ſed vnam patris & verbi Subſtantiam, cum tanti teſtis ſuffragatione, confitẽtes. Deus enim, inquit, erat verbum. Protinus vna ſententia perpulchrè complectitur cuncta, quæ in tribus iã dictis expreſsit propoſitionibus. [Hoc, inquit, erat in principio apud Deum.] Quid tãdem prouenit ex eo,

Cur potiùs ai: apud deũ, quàm in Deo.

quod verbum erat apud Deum? vel, cur nõ maluit Euangeliſta dicere: erat in Deo verbum, ſed ait, imò & ſecundo repetiuit: erat apud Deum? Hac enim poſitiuncula, ſignificat magnum aliquod ſe intendere negotium. Nam & nos quoties ita loquentes dicimus, perſonam aliquã apud aliam eſſe perſonam, in eo proprietas locutionis eſt, ſi ſignificare velimus certum aliquod intereſſe negotium. Quid ergo? inter vtrunque, mediante vtriuſque bonitate, conuenit. Sequitur: [Omnia per ipſum facta ſunt.] Hoc planè propter vtriuſq; bonitatem, quæ eſt Spiritus ſanctus, effectum eſt. Nam ſi quæras, quis omnia fecerit? reſpondebitur, Deus. Si quæras, per quid? ecce habes, per ipſum, ſcilicet verbum. Si interrogas, quare? reſpondetur: quia bonus eſt. Et hæc tota Trinitas eſt. Omnia, inquit, per ipſum facta ſunt. O quanta laude, quanta veneratione dignum eſt hoc verbum, per quod omnia facta ſunt. Beneuoli ſpectatores leuant oculos cordis & corporis, ad pulchritudinem eorum quę facta ſunt, viſibilium & inuiſibilium, & attentè conſiderãtes corde & ore conclamãt: magnum atque pulchrum eſſe artificis Dei ingenium, quod non eſt aliud, niſi hoc verbum, per quod tãta, tam pulchra facta ſunt. *Pſ. 32. 148.* Per ipſum enim omnia facta ſunt. Nam & alia ſcriptura teſtatur: quia ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt, ſcilicet ea, quæ ad laudem creatoris inuitabant: omnes Angeli eius, omnes virtutes eius, ſol & luna, ſtellæ & lumen, cæli cælorum, & omnia, quæ in eis ſunt: terra, & omnia, quæ in ea ſunt: mare, & omnia, quæ in eo ſunt. Dixit ipſe (vt alia quoque ſcriptura teſtis eſt) fiat lux, & facta eſt lux: Dixit, fiat firmamẽtum, & factum eſt: *Gen. 1.* Dixit & de ſingulis cæterorum, fiat, & facta ſunt: per verbum ergo facta ſunt, quia dicendo facta ſunt. Dicendo autem, non elementali ſono, vel voce corporea (Deus enim ſpiritus eſt) ſed eo modo loquendi, quo anima tua, quicunque es homo, quam ille fecit ad imaginem ſuam, tacitam, quum libet, format loquelam.

Attende quicunque filius lucis es, & ſicut telas aranearum, ea contemne, quæ filij noctis, id eſt, philoſophi huius ſeculi, ſomniarunt. *Filij noctis philoſophi.* Dixerunt enim materiam, ex qua cuncta fierent (quam etiam appellauerunt Hylen) non à Deo creatam, ſed Deo fuiſſe conſempiternam: *Hyle.* qua Deus ſit vſus, vt artifex ligno vtitur, dum mundum illum conderet, ſibi coæternum. Qui etiam formulas fuiſſe finxerunt (quas dicunt Idæas) *Ideæ.* quibus intẽdens, ad earum cuncta faceret imitationem. Hæc ergo contemne, verbi æterni cultor & agnitor. Quia nõ ſic habet veritas, ſed omnia per ipſum facta ſunt, & in hoc principio, id eſt, in hoc verbo, creauit Deus cælum & terram, & omnia, quę in eis ſunt. Igitur ab eo, quod infirmum eſt Dei, à natiuitate carnis, ab anguſtijs præſepis, ab omni cõditiõe mortalitatis, leua ſurſum oculos mẽtis ſupra Mariam (quę & ipſa ſine dubio per ipſum inter omnia facta eſt) & ex eo, quòd omnia per ipſum facta ſunt, antiquitatem Chriſti, maieſtatem verbi Dei, fideliter æſtima, quiſquis nondum audita vel intellecta veritate tanti Teſtis, Chriſtum ante Mariã non extitiſſe ſuſpicabaris. Qui quanta intentione dixerit, omnia per ipſum facta ſunt, acri repetitione protinus inculcat, cùm ſubiungit: [Et ſine ipſo factum eſt nihil.] Nihil inquit, ſinè ipſo factum eſt, nulla natura, nulla ſubſtantia, nulla omninò, quamlibet mala. Nulla enim mala per naturam: nulla mala niſi per accedentem malitiam: Nam & Diabolus per vitium quidem malus eſt, ſed ſubſtantia eius, per naturam mala non eſt.

Fabula Manichæorum.

Exploſa ergo eſt fabula Manichæorum de malo principio, vel de tota, neſcio qua, Géte tenebrarum: Quia (ſicut iam dictum eſt) omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Sequitur:

Duæ quæſtiones de voluntate & prudentia Dei.

[Quod factum eſt, in ipſo vita erat.] Adhuc nihilominùs moleſti veritatis interpellatores vrgere ſolent, maximè hi, qui mundum Deo coæternum (vt iam dictum eſt) fuiſſe ſuſpicati ſunt, & dicere: Cur noua Deo voluntas incidit? Cur nouum conſilium iniję? Nam, ſi poſt infinitas æternitatis ſuæ moras, fecit quandoque mundum, noua voluntas eſt, nouumque conſilium, ſatiſq; hoc euidens eſt mutabilitatis eius indicium. Item, ſi conſtat, ante Mariam extitiſſe Chriſtum, & omnia per ipſum facta ſunt, vnde noua voluntas, vt poſt tot annorum millia, veniret ad reparationem hominum? Imò, ſi cùm faceret Mundum, & formaret Protoplaſtum, ſaluum voluit eſſe genus humanum, cur non prouidit, vel præcauit, ne incurreret perditionis naufragium? Nã alterum quidem mutabilitatis, alterum imprudentiæ poteſt argui. Has quoque partes contentionis aduerſæ, veritas vndique oculata, tanquam renaſcentia ſuccidit hydræ capita: ſubiungendo (ſicut ſapientiæ maieſtatem decet) tranquillè ac breuiter: Quod factum eſt, in ipſo vita erat. Senſus iſte eſt: Quicquid factum eſt, antequam fieret, in ipſius erat præſcientia, quæ videlicet præſcientia non eſt aliud, quàm vita. Diuinitati nanque non eſt aliud, viuere: aliud, ſcire: nec aliud eſt in Deo, viuens ſapientia, quàm, ſapiens vita. Aliter autem eſt in anima. Nam viuit quidem ſubſtantialiter, ſapit autem accidentaliter: Deus verò tam viuit, quàm ſapit ſubſtantialiter. Nihil enim accidentium in diuinitatem cadere poteſt. Igitur vita, id eſt, vitalis omnium quæ facturus erat, iam in ipſo erat à principio ſcientia. Verum eſt, probabile eſt, neceſſarium eſt. Nam, vnde hoc habet anima rationalis, vt cùm fabrili vel architectonica quippiam componendum eſt ſtructura, priùs totum illud apud ſe intus videat in arte, quàm foris exhibeat in opere? Si enim arcam, vel amplæ domus fabricam ſtruere velit, eius apud ſe priùs verſat imaginem: iamq; mens, & cogitatio talis eſt, qualis poſtmodum materialis ſitus operis viſendus eſt. Rectè ergo dicas, quia, quod faciendum eſt, iam in mente artificis vita eſt? Vnde quæſo, hoc habet anima rationalis, niſi quia creauit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem Dei creauit illum? Imago autem dei, ſplendorque (vt ait Apoſtolus) & figura ſubſtantiæ eius eſt hoc Verbum, hic filius de Deo Deus, figura videlicet per ſimilitudinem dictus. Quia Pater cum hoc Verbo ſic vnus eſt Deus, ſicut aurum vel ebur, & imago Regis in eo, ſigillum vnum eſſe dinoſcitur. Nec verò ſecundum exteriorem hominem (ſicut Humaniformij ſuſpicati ſunt) ſed ſecundum interiorem nos hac figura ſignati ſumus. Vnde & rationales, id eſt, doctrinæ vel diſciplinæ perceptibiles ſumus. Si ergo tam pulchra ſunt rationis lineamenta in ea, quæ formata eſt, anima, quàm clara, quã certa eſt ipſa Ratio Diuina? quæ non eſt formata, ſed ipſa forma. Si adeò viuaciter artis ſuæ compos eſt vmbra, nónne multò magis in propoſito vel opere ſuo, prouida & conſtans eſt ipſa veritas? Planè incomparabiliter conſtantiùs atque perfectiùs omnium, quæ facienda erant, in hoc Verbo viuebat ordo vel natura. Nec ſolùm nouerat ab initio, quæ vel qualiter omnia conderet, ſuoque ſtatu ſingula diſponeret, ſed etiam quædam perdita, qualiter ad ſuam gloriam recuperaret. Inde eſt, quòd ſuum certum ſeruat omnis natura curſum, nihilque fit ſub ſole nouum. Quia videlicet ſemel de immutabili voluntate poſuit præceptum, ſemel & ſimul omnia creauit, qui viuit in æternum. Sic omninò inſuperabilis manet altitudo diuini conſilij, quod habuit ſuper ſalutem generis humani. Nec enim electos alios vocauit, iuſtificauit, & magnificauit, quàm quos ante ſecula præſciuit & prædeſtinauit: neque tanquam præuentus aut circumuentus à Diabolo, nouum aliquid excogitauit, quando hoc Verbum miſit incarnari, ſed ſic præfinitum eſt, ſic omninò, quia pulchrum & ſpecioſum erat, ante Patrem complacitum eſt: vt inter inimicitias aduerſantis Diaboli, ſemper in melius ſaluti noſtræ proſpiciens, vſque ad ſummum ſuæ diſpoſitionis beneficentia diuina perueniret. Quid ergo impotentiæ vel temeritatis Deum arguis, Hæretica temeritas? Quod factum eſt, hic ſubdiſtingue, ac deinde ſubinfer: in ipſo, ſcilicet verbo, vita erat. Vel certè (vt iam ſecúdum ſcripturam aliam loquar) quod factum eſt, ſpectabilis atque delicioſus coram ſapientiæ ſuæ Deo ludus erat. Sic enim dicit ipſa, quæ eſt hoc Dei verbum, Sapientia: Dominus poſſedit me ab initio viarum ſuarum, antequã quicquam faceret, à principio, & ab æterno ordinata ſum. Et poſt pauca: Et delectabar, inquit, per ſingulos dies ludens coram eo omni tempore: ludens in orbe terrarum: Et deliciæ meæ, eſſe cum filijs hominum. Ludus iſte ineffabilis eſt diuinæ bonitatis iucunditas, qua iam creator, antequam quicquam faceret, delectabatur in verbo ſuo, in ſapientia ſua. Magna ſunt hæc, alta ſunt hęc. Et horum quidem ſenſuum maieſtas, mortalium oculos, velut claritas ſolis, reuerberat: Attamen eorundem ſimilitudo nonnulla, tãquam ſolis imago, quę perſpici poſſit in aqua, noſtræ naturæ ſubrutilat. Verbi gratia: Ecce muſicus inſtrumenta quælibet ex arte componit, certiſque ac ſibimet cognitis

Quod factum eſt, in ipſo vita erat, id eſt, vitalis ſcientia.

Imagines rerum in anima.

Heb. 1.

Eccle. 1.

Eccle. 18.

Rom. 2. 9.

Diſtinctio textus.

Verbũ æterna ſapientia.

Prou. 8.

Similitudo ex arte muſici.

gnitis dimenſa numeris, vocum interualla diſcriminans, flatu vel pulſu, concitatum ſonum inanimatæ rei, rationem ſibi inſitam imitari compellit. Quid ergo? Nonne antequam inſtrumenta componeret, aderat ludens in mente & voce eius muſica? ludens in diuerſitate vel diſtinctione modorum? & deliciæ eius in multorum ſuauitate cantuum? Vna fuerat, vna nihilominùs & nunc eſt muſica, nihilque creſcit aut ſe multiplicat, quamlibet multas ad canendum voluptas cantoris comportet citharas. In hoc (vt dictum eſt) nonnulla ſimilitudo eſt. Nam
Pſalm. 150. quid ſum' nos, niſi magni muſici Dei, quædam inſtrumenta? Vnde & in citharis & in organis (quæ profectò corda & corpora noſtra ſunt) dominum laudare iubemur. Ipſe quoque Dominus noſter, muſicum Dei patris maximè inſtrumentum eſt: cui dicit idem pater, dum ſecundum corpus in ſepul-
Pſalm. 56. chro iacet: Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara. Imò totus mundus diuinæ laudis inſtrumentum eſt, licet ſolus homo vel angelus laudem Dei decantare ſciat: ſicut in citharis, ſola chorda, ſed non ſine ligno, modum cantilenæ perſonat. Igitur, quemadmodum natura muſicæ in anima muſici vita eſt, quam inſtrumento ars imitata eſt, ſic totius mundi compoſitio (qui (vt iam dictum eſt) diuinæ laudis inſtrumentum eſt) priuſquam fieret, in hoc verbo, vita erat, de qua & ſubditur: [Et vita erat lux hominum.] Hæc, inquit, vita, quæ erat hoc verbum per quod omnia facta ſunt, hæc ratio ſempiterna, lux eſt hominum: ſcilicet optimæ partis omnium, quæ facta ſunt: Quia videlicet ſolam in hoc viſibili mundo illuminat humanam naturam: id eſt, cùm ſuper omnia, quæ facta ſunt, luceat, ſuam ipſius imaginem in ſola exprimit hominis anima. Omnium enim quæ facta ſunt, alia quidem ſunt, vt lapides: alia & ſunt & viuunt, vt arbores: alia vero ſunt, & viuunt, & ſentiunt, vt pecora. Homo autem poſt Angelum ſolus in hoc honore eſt poſitus, quòd ad quærendum & inueniendum Creatorem ſuum factus eſt idoneus. Ergo quod ait, vita hæc erat, vel eſt lux hominum, tale eſt, ac ſi diceret: Rationalitatis lucem ſoli impertita eſt naturę hominum. Quod cùm ita ſit,
Cur hic nõ dicitur vita, lux, angelorum & hominum. potuit dicere ſic: & vita erat Angelorum pariter & Hominum. Vtramque enim naturam, ſcilicet angelicam pariter & humanam, ſplendidæ rationis nobilitas illuſtrauit: quam exinde percepimus, quòd (vt ſuprà dictum eſt) fecit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. Verùm non Angelis ſed ſolis Hominibus Euangelium ſcribitur, nec enim propter Angelos, ſed propter Homines tantum venit Chriſtus, quem qui non receperunt, in hoc maximè
Ioan. 16. Euangelio, & in cæteris Apoſtolorum dictis arguuntur, arguente per illos Sancto Spiritu. Iuxta quod de illo loquens ipſe Chriſtus: Ille, inquit, arguet mundum de peccato, quia non crediderunt in me. Benè ergo dictum eſt nunc, lux hominum tantũ. Nam de Angelis ad præſens non pertinet *Duplex lux in homine.* negotium. Et lux hominum, vniuerſaliter dictum eſt, id eſt, bonorum pariter & malorum. Quia videlicet æquè, tam boni, quã mali, in hoc lucent, quod rationales ſunt. Nam licet homo malus peccando obtenebretur, fiatque noctis atque tenebrarum filius: non tamen ea, qua pecora præcellit, rationis luce priuatur. Eſt & alia lux, quæ per malitiæ tenebras potuit vel poteſt amitti: ſcilicet gloria Similitudinis Dei. Fecit enim Deus hominem, non ſolùm ad Imaginem, *1. Theſ. 5.* ſed *ad Similitudinem ſuam. **etiam.* Ad imaginem videlicet, in eo, quod rationalem & æternum: Ad Similitudinem verò, in eo, quòd ſuæ bonitatis imitatorem fecit eum. Et hãc quidem ſimilitudinis Dei lucem tunc amittit, quando peccando creatoris imitationem deſerit. Illa autem, quam habet ex imagine Dei, rationis claritate lucere non deſinit. Et per illam redarguitur à Deo, qui etiam in *Matth. 5.* hoc ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & *Rom. 1.* malos, quòd rationis luce nec bonos priuat nec malos: Lux igitur hominum eſt etiam malorum, ꝓpter quod inexcuſabiles ſunt. Vnde & ſequitur.

[Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.] Lux, inquit, ſcilicet Diſcretio ſupradictæ rationis, lucet in tenebris, id eſt, in conſcientia illorum, qui malè agendo tenebræ facti ſunt. Nam (vt de Iudæis taceam, qui cum rationis luce, lucernam quoque habuerunt ſacræ ſcripturæ) de gentilibus, eiuſmodi lucem non habentibus, dicit Apoſtolus: Quia quod no- *Pſalm. 118.* *Rom. 1.* tum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis. Deus enim illis reuelauit. Inuiſibilia enim eius à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt intellecta, conſpiciuntur. Lux ergo rationis eſt, quæ lucet in quamlibet profundis peccatorum tenebris. Sed lucem hanc in ſeipſis lucentem, cùm tenebræ eſſent, ipſi non comprehenderunt: quia videlicet cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. Ampliùs autem rei ſunt Iudæi. Quia cùm tam naturalis rationis iudicio, quàm ſacrę legis teſtimonio, lucem veram poſſent agnoſcere præſentem, magis obtenebrati ſunt, & non cognouerunt eam. Clauſerunt quippe oculos ſu- *Eſaie 9.* os, ne viderent: & aures ſuas compreſſerũt, *Act. 28.* ne audirent: & omninò intelligere noluerunt, *Pſalm. 33.* vt benè agerent. Ecce ſignum, cui con *Lucæ 2.* tradicebatur, quantis fragoribus intonantis veritatis defenditur? Quid ſpiritus im- *Aliter Iudæi, aliter Hæretici hoſtes Chriſti.* mundi contrà hiſcere poſſunt, ab interioribus Hæreticorum prorepentes, in modum ranarum? Veruntamen alij ſuperſunt hoſtes, & contradictores huius ſigni ſcilicet

 Iudæi:

Iudæi:qui tanquam ſub alio cælo poſiti,nó
terrentur:quia nó audiunt fragorem huius
tonitrui. Nam Hæretici quidem, quaſi de
ſuo cælo fulminantur,dum ſequaces Apo-
ſtolorum ſe eſſe ſimulãtes (aliter enim non
audirentur,niſi Apoſtolici eſſeputarentur)
ſimulãtes ergo apoſtolicã ſe tenere,vel pro-
ferre doctrinam,tanti Apoſtoli teſtimonio
deſuper, jvt aduerſarij, feriuntur. At verò
Iudæi,tanquam ſub alio climate ſunt. Quia
Chriſti Apoſtolos non recipiunt, & propte
rea,nihil ad eos pertinet,nihil eos mouet,ꝙ
tantã gloriã Dei noſtrũ annunciat firmamẽ
tum.Quid ergo? Núquid excuſabiles erũt?
Nunquid nõ audierunt,vel ſe audiſse diſsi-
mulare potuerunt? Imò primi audierũt, nõ
vndecũq;,ſed ex ore eius, quẽ nec abſcõde-
Matth. 21. re nec refellere vllatenus poſſunt. Audierũt
Luca 20. quippe per Ioannẽ Baptiſtã,quem oẽs ſciũt
eſſe Prophetã,cuius non ex hominibus,ſed
de cęlo fuiſſe teſtimoniũ,negare ipſi neque-
Vide Io- unt.Celebratũ eſt enim & ab ipſorũ Hiſto-
ſeph. de an riographis nomẽ,meritumq; Ioannis, mira
ti.li.18. ca. culũ natiuitatis, & ſanctitas vitæ mirabilis,
10. dignitas prædicationis, vel autoritas Bapti-
Ioan.1. ſmatis, teſtimonium quoq;,quod Chriſto
Duo teſtes perhibuit,& cauſa mortis.Qui ipſe quidem
idonei. nihil ſcripſit,ſed cùm tantus eſſet, vt Chri-
ſtus potuiſſet æſtimari,quid dixerit, quem
digito oſtenderit,totus orbis audiuit,& hic
ſonus eius in omnem terram exiuit. Hunc
ergo teſtem tam idoneũ,hic dilectus Chri-
ſto Ioannes aſſumit ſecum, vt in ore duorũ
teſtium legitimè ſtet hoc fidei verbum, di-
gneq́ue frequẽs præſtetur auditorium, tam
propter teſtium vitam,quàm propter teſti-
moniorum conſtantiam,cum quibus hunc
aſſumit:alternatim poſiturus nunc ſua, nũc
illius verba,Chriſto teſtimonium perhiben
tis, Hoc modo oſtendens ante omnia, quis
vel qualis fuerit.[Fuit homo miſſus à Deo,
cui nomen erat Ioannes.] Proinde cùm de
Deut.17. verbi ęternitate loquens,Euangeliſta dixe-
Ioan.8. rit,Erat & Erat:nunc Fuit homo dicit de-
Verbum torta in præteritum perfectũ tẽpus dictiun-
erat, Ioan- cula.Nã,quia verbi eſſe,nec cœpit nec deſijt:
nes fuit. huius aũt hominis Ioannis, vtpote defuncti
iã, Eſſe præterijt: Iã diu quippe rectè homo
Eſſe dicitur, quã diu caro eſt cum anima ra-
tionali:Prudẽter ergo,& propriè,de illo E-
rat,de hoc dictũ eſt,Fuit: Etenim cæli peri-
Pſalm.101. bunt,tu aũt permanes(inquit Pſalm.)& oẽs
ſicut veſtimentum veteraſcẽt,& ſicut oper-
toriũ mutabis eos,& mutabũtur: Tu aũt idẽ
ipſe es, & anni tui nõ deficient.Fuit ergo, in-
quit,homo miſſus à Deo, cui nomẽ erat Io-
annes. Singula verba,quaſi ſtatera,ponderã
da ſunt,quia videlicet de theſauris ſapientię
prodeũt: cuius dicta tunc grauioris põderis
habẽtur, quãdo ſuperuacuè prolata nõ vidẽ
tur, præſertim in tãto tamq; pręcipuo nego-
tio, vbi maximè ſemetipsã maieſtas verita-
tis agnoſcere debet ne effluere digneturver
bis inaniter cadentibus. Cùm autẽ ſic dici
potuiſſet: Venit Ioannes in teſtimonium,
ſuperfluè videtur ſic protelatũ: Fuit homo
miſſus à Deo, cui nomẽ erat Ioannes: hic ve
nit in teſtimoniũ. Siquidẽ & alij ꝓphetę, ho
mines fuerũt, & oẽs à Deo miſsi ſunt,& no-
mine Ioãnis multi homines ęquiuocati ſũt.

Diligentiùs ergo penſanda ſunt. Quia
non exili elocutione, ſed grandi declama- *Quantũ Io*
tione prolata ſunt. Videlicet tali in loco vel *annis Bap.*
cauſa ſic nominatus homo fuit, multum ſu *teſtimoniũ*
ſpiciendus,longè diſsimilis hominibus mul
tis: vtpote, quo maior inter natos mulierũ
nemo ſurrexit:adeò magnus, vt longè ante
per Prophetã, Angelus dictus ſit. Hic eſt e-
nim(inquit Dominus)de quo ſcriptum eſt:
Ecce mitto Angelum meum qui præpara- *Matth. 11.*
bit viam ante faciem meam. Homo igitur *Marc.1.*
excellens & inclytus, ore rotundo, plenaq; *Malach.3.*
Euangelij voce,in omnium cõtentione ho-
minum meritò pronunciandus. Miſſus, in-
quit, à Deo. Et Prophetæ omnes à Deo miſ
ſi ſunt Nã, ſi à Deo miſsi nõ ſũt, à ſemetipſis
venerũt. Et, ſi à ſemetipſis venerunt, & à ſe
metipſis loquuti ſunt, fures ſũt & latrones.
Sed abſit hoc à præconib. veritatis: abſit ab
his, ad quos factꝰ eſt ſermo Dei: de quibus
Spiritus Sanctus: ego, inquit, dixi, Dij eſtis,
& filij excelſi omnes. Igitur & ſãcti Prophe *Ioan.10.*
tæ omnes à Deo miſsi ſunt, quia cum verbo *Pſalm.81.*
Dei omnes venerunt. Quid ergò dignum
habet ſingulari tantæ enuntiationis præco-
nio, quòd fuit hic homo miſſus à Deo? Mul
tum per omnem modum. Primum quidem
quia dies aliorum, qui miſsi ſunt, velociores
curſore fuerunt. Quia videlicet, cùm ſit cur
ſoris officium, vel tantillum expectare, do- *Iob 9.*
nec videat, quid nunciet eis ad quos recur- *3.Reg.2.*
ſurus eſt, illi priùs hinc per viam vniuerſæ *Ioan.1.*
carnis recurrerunt, quàm pręſtolatum Do-
mini videre mererentur aduentum: Hic au
tem eo tempore miſſus eſt, quo illum vide-
re poſſet: ita, vt eundem viuens viuentibus
digito oſtenderet: mortuus mortuis apud
inferos paulò pòſt affuturũ nunciaret. De-
inde ſic miſſus eſt, vt ſupra naturã veniret,
natus ex vtero ſenectutis & ſterili(qđ nõ na
turæ vſus, ſed ſolius Dei eſt opus) vt naſcitu
rũ in naſcendo pręueniret, pręd icaturũ prę-
dicãdo pręcurreret, baptizaturũ baptizãdo
præiret, moriturũ moriẽdo præcederet. Sin
gulariter ergò miſſus eſt, cui nuſquã ſubſi-
ſtere, nuſquã diuertere, nullũ vacauit cum
ſeculo ſermonẽ habere: nõ domum, non a-
grũ poſsidere, nec affines agnoſcere: ſed vr-
gẽte ſermone Dñi, vrgẽte negotio mittentis
pariter & ſubſequentis, nudus & expeditus
currere habebat ante faciẽ eius, velut qui ad
hoc ſolũ factus erat & natus, vt pararet corã
eo vias eius. Et huic nomẽ erat Ioãnes Non
ab hominibus, neq; per hominẽ, ſed à Deo *Luc.1.*
per ipſius Archangelũ, nõ caſu, ſed certã ob *Ioan.1.*
cauſam, nomẽ illi erat Ioannes. Certã planè *Matth. 11.*
ob cau-

ob cauſam. Quia videlicet totius prædicatiõis eius ſumma fuit, Domini gratia. Quid enim prædicauit, niſi carnalem Legem abolitam, & ſpiritualem exortam eſſe Gratiam? Nam vſque ad ipſum Lex, quę per Moyſen data eſt: à diebus autem ipſius Gratia, quæ per Ieſum Chriſtum facta eſt. Et ex quo Autorem eiuſdem Gratiæ prætento monſtrauit indice, per eãdem Gratiam regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Hoc autem, ſcilicet, domini gratiam, nomẽ Ioannes interpretatum ſonat. Igitur cauſa manifeſta, cauſa digna eſt, propter quam illi nomen erat Ioannes. Sed Iudæus hoc ignorat. Quia videlicet *alia ſunt hæc, quia velamen, quod eſt poſitum ſuper cor eius, admittere recuſat. Veruntamen alia multa præſto ſunt (quæ & ſuperiùs ex parte dicta ſunt) quibus arguentibus, teſtimoniũ eius, vel Baptiſmum de cælo fuiſſe negare nequeunt. Igitur demõſtrato tanto hoc homine, tanquam in conſpectu Concilij, imò in medio turbarum, vel in ſeditione concitati aduerſus Chriſtum Iudaici populi, conſtanter edicit: [Hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum.] Hic (inquit) tam magnus, tam *expectabilis, ad hoc venit, ad hoc factus vel natus eſt, ad hoc poſitus in ſublimi, vt ab omnibus viſus, à cunctis auditus, teſtimonium perhiberet de lumine: videlicet, aduerſus tenebras, quæ (vt ſuprà dictum eſt) lucentem in ſemetipſis lucem noluerunt comprehendere, dicentes: Nónne hic eſt filius fabri? quomodo ergò nunc dicit: quia de cælo deſcendi? Aduerſus eos iſte teſtimonium perhibere venit, quòd Is Ipſe eſſet Lux hominum, quòd eſſet vnigenitus Dei Filius, per quẽ omnia facta ſunt. Et quidem Prophetæ omnes de hoc eodem lumine teſtimonium perhibuerunt. Sed differt, atque præcellit huius teſtimonium, in eo maximè, quòd illi venturum eſſe teſtati ſunt: hic, iam aduenisse teſtificans, digito quoq; (ne de perſona eius dubitaretur) pręſentem oſtendit, dicens: Ecce Agnus Dei: Hic erat quem dixi. Quo autem indigebat Lux hominum, vel, quod ſibi proſpiciebat emolumentum, vt in conuenticulis noſtris tantopere ſibi prouideret tam magni præconij teſtimonium? Vt omnes (inquit) crederent per eum. Subaudis, quòd Ipſe, & nõ alius: Ipſe idẽ Ieſus Mariæ filius & Ioſeph, (vt putabatur) eſſet à principio Dei Verbũ, Verbum Deus, Lumen æternum. Hæc ergo erat intentio charitatis eius, quæ nõ quęrebat ea quæ ſua, ſed quæ noſtra ſunt. Hoc lux illa intendebat, vt omnes crederemus, credendo accederemus ad eum & illuminaremur. Gratulamur, & gratias agimus, pro tam benigna Diuinitatis beneuolentia. Nõ autem, quod parum luceret lux ipſa, idcirco teſtimonijs indigebat: Imò non lucis ipſius, ſed oculorum culpa erat, quòd per ſemetipſum agnoſci non poterat. Lippientes enim, imò & penè cæcati erant oculi hominum ex puluere terrenæ cupiditatis. Et idcirco lux vera, quantò magis lucebat, tantò grauiùs illos offendebat. Eius ergo impatiẽtes, ſeſe auerterant, & quaſi dorſum ad ſolis ortum dederant. Ioannẽ autẽ, velut montẽ, Solis eiuſdẽ radijs illuſtratum, tolerabiliùs aſpiciebant. Hic placebat eis, mons magnus decoro lumine veſtitus, & in tantũ delectabat eos, vt putarẽt, quòd ipſe eſſet Chriſtus. Contra quã illorum opinionem mox ſubditur: [Non erat ille lux, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine.] Cur enim lux eſſe denegatur, niſi quia lux idem, Chriſtus eſſe putabatur? Sed non erat lux. Non, inquit, erat lux vera, non erat lux illuminans, non erat ipſa Lucis Subſtantia. Erat autem talis lux, qualis & Apoſtoli, quibus dictum eſt: vos eſtis lux mundi, lux ſcilicet aliunde ſuſcepta: lux non eſſentiali bono, ſed accidentali dono. Sed Chriſtus qualis lux erat?

Cur nomẽ eius erat Ioannes.

Iudæi Ioãnis teſtimoniũ negare nõ poſſunt.

**talia.*

2. Cor. 3.

Luc. 20.

**ſpectabilis.*

Matth. 13.

Luc. 4.

Ioan. 6.

Marc. 6.

Natus teſtimonium Ioãnis, quã aliorũ prophetarum.

Ioan. 1.

Luc. 3.

1. Cor. 13.

Cur dicitur hic: Nõ erat ille lux.

[Erat, inquit, lux vera.] Lux erat vera, id eſt, eius lucis, qua lucebat & Ioannes, efficiẽs cauſa. Nam ſequitur: [Quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mũdum.] Illuminat, inquit, omnẽ hominẽ venientem in hunc mundum. ſ. illuſtratione illa, quam in Adam omnes homines perdiderunt. Quadam enim luce, ſcilicet luce rationis, quam habent ex eo, quod ad imaginem Dei facti ſunt, omnes homines illuminati veniunt. Quadam autem illuſtratione (ſcilicet, cognitionis diuinæ, quam habere debuerant ex eo, quòd nihilominùs ad ſimilitudinem Dei factus eſt homo) priuati, naſcuntur in hunc mundum. Sed nõ oẽs homines, non oẽs omninò filij Adã, iſtã diuinę lucis conſequuntur gratiã. Multi .n. ab illa ſunt iuſtè relicti, & errauerunt à via veritatis, & Sol iuſtitiæ non ortus eſt eis. Igitur, quod dictum eſt, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, idem eſt, ac ſi dixiſſet: Lux vera Chriſtus erat, ſinè qua nemo illuminatur omnium hominum venientium in hunc mundum: qui vtique ex paterna pręuaricatione omnes obtenebrati veniunt. Sciendum autem, quia per propriam operationem Spiritus ſancti fit, quòd illuminantur homines, vt ſancti ſint ad ſimilitudinem DEI: qui profectò, quòd rationales ſunt conditi ad imaginem Dei, proprium eſt Filij, qui eſt (vt ait Apoſtolus) imago Dei inuiſibilis. Veruntamen & hoc ipſum, quod Spiritus ſanctus aduenit ad illuminandam mentem hominis, eiuſdẽ Filij gratia fit, qui eundem Spiritum ſanctũ dare venit, ſicut ipſe de ſeipſo enunciat: Ignem veni mittere in terrã, & quid volo, niſi vt ardeat? Lux ergo vera, ſolus Chriſt9, qui (vt dictum eſt) vtroq; modo illuminat oẽm hominem veniẽtẽ in hunc mundum.

Matth. 5.

Vna illuminatio Chriſti & Spũs ſancti.

Coloſſ. 1.

Luc. 12.

Si autem omnem hominem, vtique & Ioanné. Sed hoc dictum eſt, quia lux iſta Chriſtus, lux vera Dei verbum, priuſquam in tellam carnis noſtræ deueniret, erat apud Deum: Quomodo ergo, inquis, & ante Ioãnem, illuminabat omnem hominem, tam longè à Deo factum, tam longè venientem in huius mundi exilium? (Nam fortè de Ioanne non mireris. Quia, quando illuminatus eſt, iam lux iſta in mundum venerat, iã templo ſuo, ſcilicet virginali vtero ſeſe inſuderat. Fortè & verum dicas, quia deſcendẽs magna illius lucis ſubſtantia, ſimul & Ioannem in matris vtero radiauerat, & leni concuſſu illam, cui gaudentes applaudimus, infantis exultationem fecerat.)

Ioãnes quoque à Chriſto illuminatus.

Illud quæris, quomodo priùs, cùm adhuc eſſet apud Deum, illuminabat omnem hominem veniẽtem in hunc mundum? Sed hoc te nõ moueat: imò, audi ꝙ ſequitur: [In mundo erat.] Et apud Deum erat, & in mũdo erat. Verbum quippe Deꝰ erat. Deus autem omnium creator, & in *patre non eſt, quia vbiq; eſt. Verbum ergo Deus, quia incircunſcriptum lumen eſt, quia vbique eſt, & apud Deum erat, & in mundo erat. Quid autem mirum, quòd & in mundo erat? Audi quod maius eſt. Sequitur enim: [Et mundus per ipſum factus eſt.] Mundũ ergo implet, vt regat: regit, vt impleat: quem & implendo circundat: & circundando, implet: & ſuſtinendo tranſcendit: & tranſcẽdendo, ſuſtinet. Igitur repugnantia nõ ſunt ea, quæ dicta ſunt, ſcilicet, quòd hoc verbum, hæc vera lux, & erat apud Deum, & illuminabat omnem hominem venientem in hunc mũdum, quia videlicet cùm vbique ſit, & apud Deum erat, & in mũdo erat. Iam verò, quid doloris, quid habet conqueſtionis, quòd, cũ dixiſſet, & mũdus per ipſum factus eſt, protinus adiunxit. [Et mundus eum nõ cognouit.] O cęcitas, O ingratitudo. Ingrati nanq; primi homines clauſerant, dum ſe aperire putabant, oculos ſuos promittente mendacij patre Diabolo, quòd, ſi tranſgrederentur mandatum, aperirentur oculi eorum, fierentq; ſicut Dij, ſcientes bonum & malum, id eſt, haberent, quod ſolius Dei eſt, ſcientiã vniuerſorum. At verò econtrà cæcati ſunt, ſuamq; cæcitatem poſteris ſuis hæreditariã dereliquerunt: vt per cæcitatem eum nõ viderent, qui in mundo erat, & per quẽ mundus factus eſt. Cuius ſcientiæ coęquari procaciter affectauerant, & per ingratitudinẽ, eum nec de tantillo, quantum ex operibus illum cognoſcere poterant, ſicut Deum glorificarent, aut gratias agerent. Quod ergò ait: Et mundus eum non cognouit. Exclamatio dolentis eſt. Amplius autem & hoc, quod ſequitur: [In propria venit, & ſui eum non receperunt.] In propria nanq; venit, ſcilicet, in hunc mundum, qui per ipſum factꝰ eſt, vel in eo, quòd apprehendit ſemẽ Abrahæ, de quo propagatus peculiaris illi fuerat populus Iſrael. Apprehendens enim ſemen Abrahæ, id eſt, aſſumens carnem de ſemine Abrahæ: in propria venit, dum in Gente illa conuerſatus eſt cum hominibus, quã ſibi magnis in propriam hæreditatem acquiſierat beneficijs. Venit autem non localiter, (Deus quippe eſt: vnde & conſtat, quia vbique eſt) Venit ſanè nõ de loco ad locũ tranſeundo, ſed qui erat inuiſibilis, viſibilem ſe exhibendo. Nam in mundo erat per Diuinitatem: cuius eſt eſſe vel manere: venit autem in mũdum per humanitatem, cuius eſt, ire, & de loco ad locum tranſire. [Et ſui (inquit) eum non receperunt.] Parum eſt, nõ receperunt, inſuper & occiderunt Nam qui ſunt hi ſui, niſi maligni illi & malè perdendi agricolę, quibus ipſe ſuam locauerat vineã? Aptiùs nanq; ſic accipitur: in propria venit, vt vineam illam intelligas, de qua ſcriptum eſt per Prophetam: Vinea enim domini exercituum domus Iſrael eſt. Quã iuxta Pſalmiſtam de Aegppto tranſtulit, eiecitq; gentes, & plãtauit eam. Cui ſepem circundedit, quia videlicet vrbes muratas, vel Angelorum præſidia præſtitit, fodit in ea torcular, & turrim ædificauit, id eſt, altare, & decus templi, in ea ſola gẽte habuit. Cùm ergò ad hanc vineam ſuam miſſus eſt, dicente patrefamilias: Verebuntur filium meum, In propria venit, ſed mali agricolæ, mali operarij Legis, non receperunt eum. Imò eiecerunt eum extra ciuitatem, & occiderunt animoſius & nequiùs, quàm ſeruos eius, id eſt, iuſtos & Prophetas occiderant. [Quotquot autẽ receperunt eum, dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri: his, qui credunt in nomine eius.] Vniuerſali quidem enuntiatiõe dixit: Sui eum non receperunt: ſed non vniuerſaliter dixit, aut dicere debuit: Nemo ſuorum recepit eum. Nam aliqui ſuorum, licet pauci, receperunt eum. Et (quod maiori gratia dignum eſt) cùm ſcirent ſe quoq; ſimiliter eijciendos eſſe propter eum, tamen receperunt eum. Maximè autem de gente, quam neſciebat: de populo, quem nõ cognouerat, ſcilicet de vniuerſitate Gentium innumeri ad eum confluxerunt extra vineam ſuam proiectum, & ſuo ſanguine cruentatum, qui & ſubiectis humeris deuotè impoſitum, ad ſuum tranſtulere diuerſorium. Quotquot ergò (inquit receperunt eũ: quotquot exierunt ad eũ extra portã paſſum, quotquot de gentibus, quæ illũ nõ cognouerant, ad eum cucurrerunt, & improperiũ eius portare nõ erubuerunt, dedit eis magnam poteſtatem, inclytam poteſtatẽ, ſcilicet, poſſe filios Dei fieri, cũ priùs Dei fuiſſent inimici. Talẽ ille poteſtatẽ dedit ijs qui receperũt eũ. Quid ſit aũt recipere eũ, ne nimis laxè accipiatur, definit euidẽtiùs, adiungẽdo: [His qui credũt in nomine eiꝰ.] Ac ſi dicat: nõ tecto inducẽtibꝰ, aut cibũ apponẽtibꝰ, potũq; miſcẽtibꝰ,

& ſic

Verbũ Dei ſimul apud Deũ, & in mũdo, quia vbique.

**in patre.*

Ingratitudo & caſus primorum parentum. *Gen. 3.*

In propria venit, ad ſemen. ſ. Abrahæ. *Heb. 2.*

Quomodo venit.

Math. 21. *Vinea Domini, domus Iſrael.* *Eſaiæ 5.* *Pſalm. 79.* *Mali agricolæ illius vineæ.* *Matth. 21.* *Luc. 20.*

Gentes eũ maximè receperunt. *Pſalm. 17.* *Rom. 10.* *Hebr. 13.* *Eph. 2.*

Quomodo recipitur.

& ſic ſolummodò recipientibus, iſta poteſtas datur, vt filij Dei efficiantur. Nam talia Iudas quoque exhibere, & diabolus eſſe potuit. Siquidem hoc modo caro ſola reficitur. Chriſtus autem non tantùm caro, ſed & verbum eſt, & maximè ex eo, quòd Dei verbum eſt, prædictam poteſtatem dare poteſt. His ergo qui ſic receperunt eum, quomodo recipiendum eſt Dei verbum, dedit poteſtatem filios Dei fieri, id eſt, qui credũt in nomine eius. Credere nanque, eſt ſemen Dei verbum cum amore ſuſceptum, impregnata mente portare. Quod tantæ virtutis atque poteſtatis eſt, vt animæ ſubſtantiam, in ſuum vigorem transferens, de hominib. Deos: de filijs iræ, filios gratiæ faciat, fiatque vt in loco, vbi dicebatur, non plebs mea vos, ibi vocentur Filij Dei [Qui nó ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.] Nó ergo glorietur quis, quòd ex ſanctis parentib. carnaliter generatus ſit, videlicet quomodo gloriari ſolent Iudæi, quod ſemẽ Abrahæ ſunt. Non enim, quòd illis vel illis parentibus carnaliter quis natus ſit, idcirco magis aut minùs computatur inter filios Dei. Quod, maximè patet in duobus geminis Iacob & Eſau. Nam cùm ex eiſdem ſanguinibus, id eſt, ex commixtione eiuſdem patris, eiuſdem matris generati ſint, cùm nati ſint ex voluntate eiuſdem carnis, id eſt, fœminæ (carnem namque Euangeliſta pro fœmina poſuit, iuxta illud: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea.) Et ex voluntate eiuſdem viri, videlicet ſancti, & Patriarchæ magni. Cùm ergo ex eiſdem ſanctis parentibus ambo nati ſint, non tamen idcirco ambo prædeſtinati, vel vocati ſunt in numerum filiorum Dei, ſed Iacob dilexi: Eſau autem odio habui, dicit dominus.

Quid eſt credere in nomine eius.
Pſalm. 8.
Ephe. 2.
Oſee. 1.
Rom. 9.
Non gloriandum de ſanguinib. & ſanctitate parentũ.
Matt. 3.
Caro pro fœmina.
Gene. 2.
Mala. 1.
Rom. 9.

Item, ex ſanguinibus Chriſtianorum parentum, quamlibet fidelium & iuſtorum, qui naſcuntur filij, naſcendo accipere non poſſunt, vt ſint Chriſtiani: quamlibet naſcantur (vt dictum eſt) ex parentibus Chriſtianiſſimis, quia videlicet parẽtes non ex eo, qđ Chriſtiani ſint * ſed ex eo carnaliter generant, quòd homines ſunt, id eſt, non per Chriſti gratiam, ſed per carnis naturam. Atque ideò non in Chriſto generant, ſed in Adam.

Ex Chriſtianis nõ generatur Chriſtianus, id eſt, filius Dei.
**Chriſtianos generant.*
Renaſcendo Chriſtiani ſunt.

Igitur non minus hi qui ex circunciſione, quàm qui ex præputio: nó minus qui ex iuſtis, quàm qui ex iniuſtis parentibus nati ſunt, opus habent ad Catholicam proficiſci Eccleſiam, cuius per miniſterium renaſcantur ſecundum nouum Adam, per quem & verum patrem Deum contingant: Quia videlicet prius ex qualicunque parentum ſanguinibus pullulando naſcebantur, ſecundũ veterem Adam, per quem & præuaricationis principem Diabolum contingebant.

Epilogus.

Igitur (vt in extrema concluſione ad ſuperiora recurrat oratio) is qui (vt dictũ eſt) illuminat omnem homioem venientem in hunc mundum: qui ſeſe recipientibus, talem dedit poteſtatem, vt filij Dei fiant, is ipſe erat lux vera: Ioannes autem, in cuius mẽnorationem hęc dicta ſunt, quia tantus erat, vt putaretur eſſe lux vera, Teſtimonium, ad quod venit, de hoc eodem lumine, à quo & ipſe illuminatus eſt, perhibeat. Ad hoc enim illum hic Euãgeliſta Ioannes (vt ſuprà dictum eſt) aſciuit, vt tam ſuo, quàm illius teſtimonio, lucem veram poſſit defendere: aduerſus tenebras, quæ noluerunt illã comprehendere. Proſequitur ergo de verbo, quod cœperat dicens: [Et verbum caro factum eſt.] Vt audiat Cherinthus & cæteri Antichriſti, quid coniunctio, Et (quæ hic ponitur) ſibi velit, continuandum eſt ſic: Dixi ſuperiùs: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, & omnia per ipſum facta ſunt. Ad idẽ regreſſus, poſtquam alium teſtem aſciui: Et verbum caro factum eſt. Ergo audiant pupilli, audiant poſthumi generoſam antiquitatem patris ſui. Audiant & ſciant, quia per Chriſtum omnia facta ſunt, & quia per ipſum factus eſt mundus, qui mundi origine tanto iunior dicebatur, vt ante Mariam fuiſſe negaretur ab Hæreticis & Iudæis, nobilitati filiorum inuidentibus. Cùm autem audiuimus: quia verbum caro factum eſt, non idem eſſe quis arbitretur, ac ſi dictum eſſet: verbum in carnem verſum eſt. Nam hic ſenſus Hęreticus eſt, hęc expoſitio à Fide aliena eſt. Nó enim Verbum in Carnem verſum eſt, ſed aſſumendo carnem carnalibus condeſcendere dignatum eſt. Et ſic dictum eſt, verbum, quod erat apud Deum, caro factum eſt, quomodo tu quoque, dum loqueris, rectè dicere potes, verbum quod erat in anima mea, vocale factum eſt. Quomodo ergò voce tua proficiſcente de ore tuo ad aures alienas, idipſum verbum tuũ in corde tuo permanet, quod per auditum in alterius quoque mentem profectum eſt: ſic & verbi carne viſibili ad publicos aſpectus prodeunte, verbum ipſum in corde patris totum permanet, quod totum nihilominùs, per eandem carnem, ad nos tranſmiſſum eſt. Ita verbum idem totum in patre, totum in carne, attingens à fine vſq; ad finem, idem à corde patris (vltra vel ſupra quem nihil eſt) quaſi trames aquæ immenſæ de fluuio, trans vniuerſos Angelorũ ordines deſcendens ad carnem noſtram, vltra vel infra quã, propter peccatũ in ſepulchro putreſcentẽ, abiectius nihil eſt. Illud quoq; nó prętereundum, quòd hic cũ nomine vel ſubſtantia carnis, anima quoq; rationalis omninò debet intelligi. Nó enim (ſicut Apollinariſtæ Hæretici ſuſpicati ſunt) verbũ Dei

Verbũ æternũ, caro factum eſt.
Verbũ non eſt verſum in carnem.
Verbum & in patre, & in carne totum.

ſine

Caro his etiã animã comprehẽdit.

Luc. 19.

Verbum totum hominem aſſumpſit.

ſine anima carnem aſſumpſit. Venit quippe ſaluum facere, quod perierat: Totus autem homo perierat. Totus reuera, id eſt, & in corpore & in anima. Nã in corpore, mortalis: & in anima, iam mortuus: & in vtroq; æternaliter erat damnatus. Vt ergò totum ſaluaret verbum, totum nihilominùs hominem, id eſt, carnem & animam rationalẽ aſſumpſit. Alioquin, ſi ſolam carnem ſine anima verbum Deus ſuſcepiſſet, vbi radicem ſuam fixiſſet? Solus quippe rationalis ſpiritus capax eius eſt. Siquidem verbum hoc ratio eſt, ſapientia eſt. Quam ſinguli quoq; homines, quantum ea participantur, non niſi mente vident, non niſi anima complectuntur. Multò magis ergo verbum vniuerſum, quando carnem ſuſcepit, cõgruum ſibi Exceptorium, id eſt, animam rationabilẽ non omiſit. Abſit ſuſpicio hæc à corde, abſit ab ore omnium, in verbo incarnato ſpem habentium. In anima quippe maximè ſcriptura illa facta eſt à Deo patre verbum bonum eructante, de qua ipſe in Pſalmo: Lingua, inquit, mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. Inſcripta nanque eſt, veræ & integræ hominis naturæ, vera & perfecta verbi huius natura, id eſt, coniuncta in vnitate perſonæ abſque confuſione vtriuſque ſubſtantiæ.

Pſalm. 14.

Electrũ ex auro diuinitatis, & argento humanitatis.

Sic effectum eſt præclarum illud electrum, humani generis precium atque ornamentum, in quo & Diuinitatis aurum, nihil de ſuo fulgore perdidit: & humanitatis argentum, augmẽtum ſui decoris obtinuit. Igitur quod ait: Verbum caro factum eſt, idem eſt, ac ſi dixiſſet: Deus homo factus eſt, more ſcilicet eo, qui in ſcripturis vſitatus eſt. Solet enim nomine Carnis, interdũ totus homo ſignificari, vt ibi: Et videbit omnis caro ſalutare Dei. Sicut econtrà, per animam, totus homo ſignificatur, ſicut ſcriptum eſt: Deſcendit Iacob in Aegyptum in animabus ſeptuaginta quinque. Ergo Deus homo factus eſt. [Et habitauit in nobis.] In nobis, planè per omnia, vtpote, de ſuis inuiſibilibus, ad noſtra viſibilia profectus. Primùm in vera natura noſtræ carnis, in cunctis humanæ naturæ legibus, habitauit in nobis. Nã, hoc ſolummodò excepto, quòd puerpera, non ſecundùm morem vniuerſæ carnis, ex virili ſemine conceptum hominem edidit, nec partu violata eſt, ſed virgo ante partum, virgo permanſit & poſt partum, hoc ſanè excepto, toto ordine ſuo vera hominis natura cucurrit. Quod ſi Iudæus, vel deteſtandus calumniator Manichæus, dicendo, ſi virgo peperit, phantaſma fuit, conſequens eſt, vt primos hominum parentes, ſcilicet Adam & Euam (quia carnalibus caruere patribus) non veros, ſed phantaſticos fuiſſe homines arbitrentur. Longius quippe eſt, à natura nobis vſitata formari hominem de terrà, quàm concipi de fœmina. Mirabilius eſt plaſmari virum de inani-

Et caro & anima pro toto homine quandoque ponitur.

Luc. 3.

Act. 7.

Deus homo factus habitauit in nobis.

Verum nõ phantaſticum corpus Chriſti ex virgine.

mata & inſenſibili materia, quàm generari virum ſinè viro, de animata & ſenſibili, imo & rationali ſubſtantia. Illud quidem mirabilius, hoc autem eſt venerabilius: Illud diuinæ eſt potentiæ, hoc opus potentiæ pariter & gratiæ. Iam quidam omninò abhorrent, quòd Sanctus ſanctorum Deus potuiſſe pati creditur, vt fœmineis clauderetur viſceribus. Sed, quæſo, num ſciunt ipſi modum ſui horroris? Eſt enim horror, alius qui à ratione: alius qui à ſenſu proficiſcitur. Siquidem à ratione eſt, quòd vitium in comparatione virtutis perhorreſcimus, cũ tamen ſecundum ſenſum, magis interdum vitio, quàm virtute delectemur. A ſenſu autem eſt, quòd ſerpentẽ magis abhorremus tangere, quàm lapidem: cùm tamen ſecundum rationem, animatum & ſenſibile corpus ſerpentis, inanimato corpori lapidis indubitanter præferamus. Quonam ergò modo fœminea perhorrent viſcera, ſenſu an ratione? Senſu vtique, non ratione. Quia videlicet, ratio nullam ſubſtantiam vel naturam, nihil omninò eorum, quæ fecit Deus, poteſt abhorrere.

Duplex horror, vnus à ſenſu alius à ratione.

Deus autem, vel verbum eius, cùm ſit ipſa ratio, nullis noſtris ſenſibus afficitur, nullam omninò creaturam vel naturam, quam procul dubio nemo alius, quàm ipſe fecit, ſed ſolum naturæ vitium auerſatur & odit. Multò magis ergo, quòd incorrupta viſcera virginis non abhorruerit, fideliter & piè credere expedit. Habitauit igitur in nobis verbũm Deus, & in illo fœmineæ ſecreto naturæ, de quo nos non ſine peccato proceſsimus ſinguli, nouem menſibus, abſque peccati contagione, hoſpitatus eſt: Inde tanquam ſponſus de thalamo ſuo procedens, & in ſole ponens tabernaculum ſuum, habitauit in nobis, tener, vt infans, circundatus carne, & vagitus emittens infantiæ, factus ſub Lege, ſubditusque Ioſeph & Mariæ, circuncisus, & tanquam peccator legali hoſtia mundatus, paſſus famem, & fraudes tentatoris perferens, perſecutiones quoque hominum ſuſtinens, & contriſtatus vſq; ad mortem, de loco ad locum fugiens: ad extremum autem factus obediens vſque ad mortem. Sed hæc humilitas infirmitatis, quem ad finem tandem peruenit? Sequitur: [Et vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre.] Gloriam, inquit, eius vidimus: quam & idcirco atteſtari poſſumus, quia vidimus: & ab eo ſigno videre cœpimus, quo aquas in vinum conuertit, ad nuptias inuitatus. Hoc enim fecit initium ſignorũ coram diſcipulis ſuis, & manifeſtauit gloriã ſuam. Deinde vidimus cęcos oculos illuminantẽ, lepram tactu ſuo fugantem, febres depellentem, putres mortuos ſuſcitantẽ, linguã conſtrictam, & ſurdas aures reſerantem, ſuper vndas ambulantem, ventos ſedantem, fluxum ſanguinis conſtringẽtem, & multa milia de

Non horruit verbũ virginis vterum.

Verbum caro factũ omnia humana præter peccatũ ſubijt.

Pſalm. 8.

Galat. 4.

Luc. 2.

Matth. 4.

Luc. 4.

Matth 26.

Ioan. 7.

Philip. 2.

Effectus miraculorum Chriſti.

Iohan.2. ſia de paucis panibus ſaturantem. Vidimus
Matth 20. & tranſmutatæ faciei eius, reuelandam ipſis
Luc.17. Angelorum choris gloriã. Vidimus ad ex-
Matth. 8. tremum, quod maximum & glorioſiſsimú
Ioan 11. eſt, à mortuis reſurgentem, vidimus in ma-
Matth.12. nibus & pedibus eius fixuram clauorum, vi
Ioan.6. dimus (inquam) & inſpeximus, palpauimus,
Matth.9. & manus noſtrę contrectauerunt latus eius
Luc.6. lancea confixum, manducauimus cum illo
Matt.14. & bibimus, & in cælum glorioſè aſcenden-
Ioan.6. tem vidimus, & promiſſum ab illo Paracle
Matth. 17. tum Spiritum ſanctum accepimus. Hanc
Luc.24. gloriam eius vidimus, gloriam quaſi vnige
Marc.16. niti à Patre, id eſt, tantã gloriam, quanta nul
Ioan.20. lus omnium Dei filiorum glorificari dign⁹
1.Ioan 1. habitus eſt. Nam cæteri filij Dei, omnes ad-
Ioan. 21. optati ſunt: hic, genitus, imò vnigenitus eſt.
Marc. vlt. Cæteri, ſunt omnes filij per gratiam: hic, v-
Act.1.2. nus & ſolus per naturam. Iure ergò hic ſpe-
cioſus forma, præ filijs hominum, differen-
tem præ filijs omnibus habet, quá vidimus,
gloriam. Supremam tandem huius capituli
audiamus concluſionem. Quàm glorioſum
illum vidiſtis? [Plenum, inquit, gratiæ & ve
ritatis.] O magnum præconium, magnum
& fidele teſtimonium. Quærebas, cuiuſmo
di eſſet illa vnigeniti gloria? Aurum eſt, au-
rum verum, dignum noſtrę captiuitatis pre
tium. Homo iſte diues & nobilis, de theſau
ro altiſsimi prodijt: corpuſculum eius, ſac-
culus eſt auri pretioſi. Tene illum, dum re-
ſcinditur per iniuriam mortis, & apprehen-
de, quod in illo eſt, talentum gratiæ & veri-
tatis. Quàm plenus autem ſit Chriſtus gra-
tiæ & veritatis, vel quanti eadem gratia &
veritas ſit ponderis, hic idem Euangeliſta
Euangel. Ioan. teſtimoniorum turris. Ioannes ſubſequenti mox Ioannis Baptiſtę
teſtimonio declarabit, vbi dicturus eſt: gra-
tia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.
Nam (ſicut in Proœmio dictum eſt) hi duo
teſtes in hoc Euangelio loquuntur: nec
tam Hiſtoriæ paries texitur, quàm teſtimo-
niorum turris inexpugnabilis erigitur. Ait
ergo: [Ioannes teſtimonium perhibet de
Ipſo, & clamat, dicens: Hic eſt, quem dixi,
qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt:
Marc.11. Quia prior me erat.] Ioannes Baptiſta, qui
Ioan. Bap. (ſicut de illo teſtatur veritas) nec arundo
immobilis vento agitata, nec homo mollibus veſtitus
famæ con- erat, ſtat fortiter in alto monte poſitus, vbi
temptor. ampliſsimè patebat magnis & crebris venti
vehementis incurſionibus, nec frangendus
aduerſis, nec flexus laudibus ſuis. Nõ enim
delectatus famæ magnitudine, maiorem ſe
quàm eſt, æſtimari patitur, ipſum eſſe Chri-
ſtum exiſtimantibus turbis, quem ſolum
nunc Euangeliſta dixit plenum gratiæ &
veritatis. At ille quidem gratiæ miniſter e-
rat, ſed fons plenæ gratiæ non erat. Ve-
rax quidem ac fidelis erat, ſed ipſa veritas
non erat. Quòd ſi vellet, & gauderet vi-
deri quod non erat, neque gratiæ particeps,
neque veritatis conſors extitiſſet. Stans er-
go, fortiter (vt dictum eſt) radicibus firmis,
nihilq́ue motus inanibus ventis, tanquam
cedrus Libani, totam popularem auram
magno clamore relidit, & dicit: [Hic eſt quẽ
dixi: qui poſt me vẽturus eſt, ante me factus *Teſtimonium Ioãnis*
eſt: Quia prior me erat.] Vt per teſtimoniũ *Baptiſt.*
Ioannis, maximè cõfirmet Euangeliſta hoc,
quod nouiſsimè dixit, Plenũ gratię & veri-
tatis, Idcirco hęc per Anticipationẽ intulit.
Nam poſtmodum narraturus eſt, quando
vel vbi Ioannes dixerit ea, quæ ſe de Illo di-
xiſſe nunc aſſerit. Hic (inquit) qui medius
veſtrum ſtetit, quẽ vos neſciebatis, Hic ho-
mo ipſe eſt, quem dixi vobis, ſcilicet, In Be-
thania trans Iordanem, vbi eram ego bapti
zans, quando miſiſtis Sacerdotes & Leuitas,
vt interrogaretis me: tu quis es? Tunc enim
confeſſus ſum, quia non ſum ego Chriſtus, *Chriſtus ſecundũ car-*
& dixi de Hoc, qui medius veſtrum ſtetit. *nem poſt*
Qui poſt me vẽturus eſt, ante me factus eſt, *Ioannem*
&c. Poſt Ioannem veniſſe Dominum ſecũ- *venit.*
dum carnem in hunc mundum, nulli dubiũ *Luc.1.*
eſt. Quippe cuius conceptio dominicam an
nunciationem, & nihilominùs natiuitas ſex
menſibus Domini præceſſerat natiuitatem.
Ergo quod ait Ioannes de illo, Ante me fa-
ctus eſt, ad carnis facturam, quam verbum
aſſumpſit, referri non poteſt. Quia (ſicut iã
dictum eſt) vix illa carne calceare ſe Diuini
tas cœperat, & illic Præco ei⁹ exultauit clau
ſus, tanquam geſtiens materni vteri fores e- *Inſidiatur*
rumpere, & illum mox poſt ſe venturum *Arrius ex*
nuntiare. Hoc ſciens Arrius, hoſtis fidei, ini *hoc dicto*
micus gratiæ & veritatis, dictum hoc ab ore *Ioan. Bap.*
Ioannis præripit: vtpote qui inſidiatur in
abſcõdito, quaſi leo in ſpelunca ſua, inſidia- *Ante me*
tur vt rapiat pauperem, & trahendo ad ſe, *factus eſt.*
ſcindat Chriſti populum. Dei namque Fili- *Pſalm.6.*
um, facturam eſſe contendit, & ideo dictum
hoc, ante me factus eſt, in defenſionem ſuæ
perfidiæ feſtinus inuadit. Sed verè furore
cæcus, quid ſequatur, non attendit. Nam iu-
xta ſenſum eius ſubuerſum, quem locum
habet ratio, quę ſubiecta eſt, Quia prior me
erat? Iamq́ue, vt manifeſtiùs fiat, quàm in-
conuenienter, imò violenter literam hanc
detorqueat, interim cum ſenſu eius Ioan-
nem percontari libet: Quare ante te crea- *Non quadrat ad ſenſum Arrij*
tus eſt ille, ô Ioannes? Quia prior me erat, *ratio ſe-*
inquis. Quæ hæc eſt ratio? Ideo creatus eſt *xtus.*
ante te, quia erat prior te? An idcirco cla-
mas, & de ipſo teſtimonium perhibes, vt iu-
xta Arrium creaturã illum eſſe annuncies?
& tam concinnam Rationem Propoſitioni
tuę ſubijcias? Vanè ergo impius furit, qui tã
tenui ramuſculo innixus, tam profundum
præcipitium ſubter ſe non metuit. Nam ſi *Ante me*
Ioãnes iuxta ſenſum eundẽ, quo dixit, Ante *factus eſt,*
me factus eſt, præſenti vel futuro tẽpore vti *id eſt, maior me effe-*
voluiſſet, dixiſſet, Ante me fit, vel: Ante me *ctus.*
fiet. Idẽ eſt enim, ante me fact⁹ eſt, ac ſi dixiſ-
ſet, maior me effect⁹ eſt. Quia videlicet, eo-
dẽ ſenſu hoc dictum eſt, me oportet minui,
illum

Ioan.3. illum autem creſcere, vel illud, quod in fi-
Dan.2. gura eius dixit Daniel de lapide: Qui abſciſ
ſus de monte ſine manibus, ſtatuam commi
nuerat. Lapis autem (inquit) creuit, & factus
Quia prior eſt mons magnus, & impleuit orbem terra-
me erat. rum. Lapis etenim Chriſtus, qui compara-
tione Ioannis paruus videbatur, & ſuper Io
annem, & ſuper omnes eiuſmodi montes
magnꝰ factus eſt. Igitur qui poſt me (inquit)
venturus eſt, qui poſt me vobis prædicatu-
rus, vosque poſt me in Spiritu Sancto bapti
zaturus eſt, ante me factus eſt, ante me poſi-
tus, maiorque me effectus eſt, me minorato
creuit, me comite Rex magnus incedit. Et
hoc iure, quia prior me erat. Prior me lon-
ge: non, quia ſecundum carnem ante me na
tus ſit, cum ego ſex menſibus natiuitatem
eiꝰ præceſſerim, ſed inde prior me erat, quia
apud Deum erat, quia Deus erat. Nam ſi vis
ſcire, quia tanto prior me erat, audi euiden-
tiùs [Et de plenitudine eius nos omnes acce
pimus] Omnes omninò, ſcilicet, quicunque
Oẽs ꝓphe- illuminandi in hunc mundum venimus, o-
tæ & patri- mnes Prophetę, vniuerſi Patriarchę, omnes
archæ de omninò, quicunque miſsi ſumus, quicunq;
Chriſti ple donum aliquod de ſurſum accepimus. Ec-
nitudine ac ce, quomodo ſibi conſonant maximæ Tu-
ceperunt. bæ duorum teſtamentorum, Hic Ioannes,
Iacob.1. præcipuus Euangeliſtarum: & ille alius Io-
Duo Ioan- annes, maximus Prophetarum. Ecce quo-
nes ſicut modo ſeſe duo Cherubin mutuo reſpiciũt,
duo Cheru verſis vultib. in propitiatorium, Hic, in no-
bin. ui teſtamenti capite, Ille conſiſtens velut in
Exo.37. extremo veteris inſtrumenti margine: Hic,
Hebr 9. Euangeliſta & Apoſtolus: Ille, Patriarcharũ
1.Ioan 2. atque Prophetarũ nouiſsimus. Verſis quip-
pe vultibus in propitiatorium, id eſt, inten-
tis animis ad perhibendum Chriſto teſtimo
Conſona nium (qui eſt propitiatio peccatorũ noſtro-
vtriuſq; te- rum.) Mutuò ſeſe reſpiciunt, quia videlicet
ſtimonia. idem ſentiunt, conſona dicunt. Namq; hic
ait: In principio erat. Ille ſubijcit: Prior me
erat. Hic dicit: Erat lux vera, quæ illuminat
omnem hominem venientem in hunc mũ-
dum. Ille autem: Et de plenitudine eius nos
omnes accepimus. Hic, plenum gratiæ & ve
ritatis. Ille autẽ, gratia & veritas per Ieſum
Chriſtum facta eſt, inquit. Ergo (vt dictum
eſt) mutuò ſeſe reſpiciunt, & facies eorum
ſimiles ſunt, ita vt ex alterius viſione prom-
ptum ſit & alterum agnoſcere. Igitur quod
hic ſuprà dixit, In principio erat, idem eſt,
quod Ille nunc ait: prior me erat. Magna &
decenti grauitate contentus ſic dixiſſe, cùm
& ipſe dicere potuiſſet: In principio erat. Suf
ficit enim hoc modicum mediocris enuntia
tionis flabellum, ad abigendas muſcas Hæ-
Chriſtus reticorum, qui Chriſtum fuiſſe negant ante
ante Ioan. Mariæ partum vel conceptum. Propoſito
Bap. & an- namque a Ioanne Baptiſta ſic dicente: Prior
te Mariã. me erat, Aſſumit protinus conſcia omnis ſe
rè Iudæa: Sed tuus exortus, illius exortu, to
tis ſex menſibus prior erat. Concludit vni-
uerſa Chriſtianitas: Ergo Chriſtus eodem
exortu ſuo, quo ſecundum carnem exortus
eſt, vel eodem conceptu, quo conceptus eſt,
prior erat. Sufficit igitur aduerſus ſordes hę
reticas dixiſſe Ioannem: prior me erat. Quia
ſi ante Ioannẽ extitit, ab vtero Mariæ Chri-
ſtus initium exiſtendi non habuit. Quod ſi
te altior enunciatio delectat, & in hoc tan-
quam cæleſti modulamine iuuat magis a-
cutas, quàm graues audire chordas, ecce al-
tiorem quidem, ſed modi eiuſdem chordã
hic præcentor veritatis eodem digito per-
cutit.

[Et de plenitudine eius, inquit, nos om-
nes accepimus.] Hoc profectò altiùs ſonat.
Nam ſi omnes impleuit, & omnibus procul
dubio prior erat. Sed quid eſt illud, quod de *De plenitu*
plenitudine eius omnes accepimus? Vtique *dine eius*
(vt cætera nunc omittam) totum illud ab *nos oẽs ac-*
ipſo accepimus, vnde vobis mirandi appare *cepimus.*
mus, vnde pręcipuè ego Ioãnes videor ma- *Luc.1.*
gnus, quòd ſum ex vtero ſenili & ſterili co- *Ioan 5.*
mitantibus prodigijs progenitus, quòd ſum
lucerna ardens & lucens, ita vt in lumine
meo vos exultare volueritis, dicentes: Ma-
gnus hic eſt: Chriſtus hic eſt. Ita nos omnes *Oẽs ꝓphe-*
ab illo accepimus, ſinguli iuxta beneplaci- *tæ, patriar-*
tum eius: vt alij ex nobis prophetali ſpiritu *chæq; et re-*
digni: Alij Patriarchæ magni: alij Reges e- *ges ab eo*
lecti inuenti ſint, fide præclari, iuſtitia inſi- *acceperũt.*
gnes, longanimes in ſpe, obedientes in præ-
ceptis, creduli in promiſsionibus, futurorũ
præſcij, verbo potentes, miraculis effulgen-
tes. Plenus quippe erat, vt nunc eſt, gratię &
veritatis. Vnde & eiuſdem gratiæ diuidua
nobis fluenta, de ſemetipſo viuo fonte, pro-
fudit. Nõ enim ſic plenus erat infuſionibus
aliunde petitis, ſed ſicut fons ex proprijs
venis erat, imò eſt plenus aquæ in vitam æ-
ternam ſalientis.

Ne ergo dicatis: Moyſi locutus eſt Deꝰ:
hic autem neſcimus vnde ſit. Moyſes enim
& ipſe, vtpote vnus ex nobis, de plenitudi- *Ioan.3.*
ne huius hoc accepit, vt cõſtitueretur Deus *Moyſes*
Pharaonis, vt eodem Pharaone ſuperato, *quoq; ab*
totaque Aegypto caſa plagis diuerſis, tan- *eo accepit.*
dem diuideret mare rubrum in diuiſiones,
& educeret Iſrael per medium eius, & acci-
peret panem de cælo, & aquam de petra in-
terrupta in eremo. Et hic eſt illa manus Do
mini, cuius digito conſcriptam legem ille
accepit in tabulis lapideis, & de hoc eodem
ille ſcripſit: Ne ergo dicatis illi: Quinqua- *Ioan.9.*
ginta annos nondum habes, & Abrahã vi- *Exod.7.*
diſti? quia videlicet, antequam Abraham *Pſal. 135.*
fieret, hic erat, imò eſt. Nam hic ipſe verbũ *Pſalm.77.*
Domini eſt, quod ad Abrahã vel ad omnes *Exod.32.*
ſanctos Prophetas factum eſt. Omninò vni *Ioan.5.8.*
uerſi nos, quibus dicit Spiritus ſanctus: Ego *Chriſtus eſt*
dixi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes, de pleni *verbũ &*
tudine eius accepimus hoc ipſum, quod Dij *ſermo ad*
vocamur: Quia videlicet ex eo dicti ſumus *prophetas.*
Dij, quòd factus eſt ad nos ſermo Dei. Hic *Pſalm.81.*
autem

autem ipſe ſermo Dei eſt. Ex ipſo igitur (vt dictum eſt) accepimus hoc ipſum, quod Dij dicti ſumus. Sequitur.

Gratiam pro gratia.

[Et gratiá pro gratia: quia Lex per Moyſen data eſt, Gratia & Veritas per Ieſú Chriſtum ſacta eſt.] Oportet hęc quę dicta ſunt, ſic intelligi, vt quã maximè currat expoſitio cũ præſenti intentione Ioan. clamantis, & de Chriſto teſtimonium perhibentis. Nam poteſt quidem & ſic accipi: Accepimus gratiã pro gratia, ſcilicet gratiam æternæ ſalutis, ꝓ gratia fidei præſentis, ad quam nos gratis, id eſt, nullis noſtris præcedentibus meritis, per Prædicatores ſuos ipſe vocauit, & gratuita peccatorum remiſsione iuſtificauit, ſed (vt dictum eſt) ad præſentem Ioannis intentionem, propiùs accedendum eſt. Eſt autẽ hæc eius intentio, vt & ſibi, & omnibus ſanctis, ipſi quoque Legiſlatori Moyſi Dominum Ieſum præferat, omnibuſq; aduentum eius neceſſariũ fuiſſe oſtẽdat, eò quòd Lex, quæ per Moyſen data fuerat, neminẽ eorũ ad ꝑfectum adduxerat. Ait ergo: Et gratiã accepimus pro gratia, ac ſi dicat: Antequam veniret per corporalem præſentiam, de plenitudine eius nos omnes accepimus gratiam, & eo per carnem apparente, pro eadem gratia accepimus gratiam. Accepimus autem meliorem gratiam, pro bona gratia: quia videlicet bona quidem gratia Legis, ſed quia nihil ad perfectum adduxit, hic veniens adiuuantem dat gratiam Euangelij, fitq; commutatio lucroſa, velut ſi quis iubeatur omittere argentum, vt accipiat aurum: faſtidire aquam quamuis limpidiſsimam, vt vinũ bibat optimum. Legem autẽ gratiam hic rectè vocari, facilè comprobari poteſt. Dicitur enim Gratia, quod ſit gratis data. Gratis autem, id eſt, nullis præcedentibus meritis, datam eſſe Legem, vel cuncta Dei beneficia populo priori teſtatur Moyſes, cùm dicit: Scito igitur, ꝙ nõ propter iuſtitias tuas dederit tibi Dominus Deus tuus terram hanc optimam in poſſeſsionem, cùm duriſsimæ ceruicis populus ſis. Sed dicit aliquis: Iam erat debitum: quia iurauerat Deus Patribus ipſorum, quod daret illis terram fluentem lac & mel, iuſtumque erat, vt verbum ſuũ vel iuſiurandnm quod iurauerat, impleret. Quærimus ad hæc, Vtrùm hoc ipſum quod iurauit, gratis an ex debito iurauerit? Et ꝓcul dubio fatendum, quia non ex debito, ſed gratis iurauit, gratis promiſit: gratis omninò Abrahæ cęteriſque patribus apparuit, vel innotuit, quippe qui peccãtem primum hominem iuſtè priuauerat gloria paradiſi, nihilque debens cunctis hominibus, vtpote patris abiudicati filijs, iuſtè faciem ſuam abſconderat ab eis. Hæc eſt ergo anterior gratia, quæ ſimpliciter gratia dicitur: ſequens autem Euangelij gratia, non ſimpliciter Gratia, ſed Gratia & Veritas nominatur. Hanc autem ſcilicet gratiã, & veritatem commutatam eſſe prò gratia Moſaicæ Legis, teſtatur ipſe Ioannes, qui hæc dicit. Nam cùm præmiſiſſet, Et gratiam pro gratia, protinus adiunxit exponẽs quid dixerit: Quia Lex per Moyſen data eſt, Gratia & Veritas per Ieſum Chriſtum ſacta eſt. Et ſi quæras, In quo Gratia & Veritas Ieſu magis proſit, quàm Lex Moyſi, protinus ſubdit: [Deum nemo vidit vnquam.] Ecce imperfectio Legis, quia videlicet nemo vnquam, per illam ad viſionem Dei redijt, quã in peccato Adæ totum genus humanum perdidit, Moxq; ſequitur: [Vnigenitus, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit.] Ecce perfectio Gratiæ & Veritatis: Deum enim filius enarrauit, vtpote plenus (ſicut iam dictum eſt) gratiæ & veritatis: Quia per ſuum ſanguinem aditum aperiendo, Deum hominibus manifeſtauit. Igitur in eo, quod dictum eſt, & gratiam pro gratia: quia Lex per Moyſen data eſt, Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, Senſus hic ritè procedit, ſecundum intentionem Ioannis clamantis, & teſtimonium de Chriſto perhibentis. Quia videlicet multum ad cognoſcendam eius plenitudinem proficit, ſcire quòd acceperit ab illo populus eius primò Gratiam, id eſt, Legis & Prophetarum ſcientiam, per quam haberet veri Dei notitiam, gratis ſibi datam: ac deinde gratiam pro eadem gratia, id eſt, Veritatem pro Figura, rem pro vmbra, ſpiritum pro litera. Sic enim gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt: gratia videlicet, quia cùm eſſemus inimici, cùm eſſent, inquam, ipſi quoque Iudæi (ſicut Apoſtolus teſtatur natura filij iræ ſicut & cęteri, reconciliati ſumus Deo, per mortem filij ſui, ſcilicet eiuſdem Ieſu Chriſti. Nullo modo nanque meliùs hic accipimus gratiam, quàm vt intelligamus, noſtram cum Deo reconciliationem per Chriſtum factam. Hæc autem Gratia vel reconciliatio in Legis cæremonijs: Verbi cauſa, in immolatione paſchalis Agni, cæteriſque eiuſmodi prę figurabatur tantùm, non etiam conferebatur: Quia videlicet, quamuis iuſti vel ſancti Patres omnes, vbi dormierant, apud Inferos, licet in magna ſecuritate & beata ſpe, detinebantur. Neque per vllam Legis illius iuſtitiam paries inimicitiarum ſolui poterat: quo ad videndam gloriam Dei, ob culpam paternæ præuaricationis, impediebantur. Vnde & ſubditum eſt: Deum nemo vidit vnquam. In paſsione verò Chriſti paries ille ſolutus eſt: quia peccati chirographum cruore eius deletum eſt. Qui & veniens (inquit Apoſtolus) euangelizauit pacem his qui longè, & his qui propè erant, id eſt, Iudæis, qui per priorem Legis gratiam propinqui: & Gentibus, qui per veritatis ignorantiam, ab eo fuerant nimium longinqui. Vnde poſtquam dixit: Deum nemo vidit vnquam, protinus adiecit: Vnigenitus,

Marginalia (left): *Hebr. 7.* — *Lucroſa gratia commutatio.* — *Lex gratia hic dicitur.* — *Deut. 9.* — *Gen. 17.* — *Exod. 33.* — *Gratia eſt, Deũ patribus iuraſſe & promiſiſſe.* — *Gen. 12. 15.* — *Gratia euangelij etiã veritas dicitur. Euã-*

Marginalia (right): *gelij perfectum lege.* — *Ephe. 2.* — *Exod. 12.* — *Ephe 2.* — *per Chriſtũ reconciliatio noſtra.* — *Coloſſ. 2.* — *Ephe. 2.*

nigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit. Qui eſt in ſinu Patris. O quanta celſitudine, quanto decore Patrem rurſum contingit Filium teſtificans, præſens columna veritatis. Dixit ſuprà: quia prior me erat. Nunc de eodem repetens: qui eſt in ſinu patris, inquit. Hæc ita omninò dicta ſunt, ac ſi dixiſſet, quomodo de ſuo dixit Euangeliſta: In principio erat, & apud Deũ erat. Nõ ſatiatur

Eſa. 33.
Ezech. 10.

ocul⁹ viſu, & auris auditu: Oculus videlicet eius, qui iuxta Eſaiam cernit terram de longè: Et auris eius, qui cum Ezechiele audit interiùs ab animalibus ſanctis ſonum alarum, quaſi ſonum ſublimis Dei. Hũc ergo ſonum tam ſublimem attento quæſo, diſcernamus auditu. Quia non fruſtra ſic dixit, qui eſt in ſinu Patris: cùm dicere potuiſſet: qui eſt apud Patrem. Non enim nihil habet momenti dictio huiuſmodi, imò permaximum reddit audienti ſplendorem diuinæ pulchritudinis, præſertim in hoc fortiſsimo Themate, quo in ſummo negotio Legis & Gratiæ quædam fit comparatio ſiue oppoſitio: non ſicut boni & mali, ſed ſicut perfecti & imperfecti: videlicet, vbi dictum eſt: Quia Lex per Moyſen data eſt, Gratia & Veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Percipiat ergo diligens auditus Fidei, quid hoc ſupremo clamore velit inſinuare Præco gratiæ & veritatis. Quærebas vnde haberet Ieſus Chriſtus, vt faceret, quod facere non potuit Moyſes: qua de cauſa ſolus eſſet electus de tot millibus, qui gratiam & veritatem inter Deum & homines reſtitueret, id eſt, inimicitias ſolueret, pacemque reformaret. Ecce reſpondetur tibi: Quia ipſe eſt in ſinu Patris. Quid eſt, in ſinu Patris? In ſumma diligentia, &

Coloſſ. 1.

cura & cuſtodia diligentiſsima eſt Dei Patris? Ad quid? Videlicet, vt peccatum illum inuenire non poſsit, quod omnes homines inuenit ab initio ſeculi: quod omnes omninò animas perſequens, inuenit foris, & comprehendit vnamquanque in menſtruis ſuis. Foris inuenti ſunt: quia videlicet, proiecti ſunt, teſtante Eſaia: & dormierunt in capite omnium viarum, ſicut beſtia illaqueata. Quomodo ergo poſſent abiectos in gratiam reducere proiecti: ſoluere vinctos illaqueati? Propter quod paulò ſuperiùs, cùm dixiſſet idem Propheta:

Eſa. 51.

Conſurge Hieruſalem quæ bibiſti de manu Domini calicem iræ eius, ſubſequutus adiunxit: Non eſt qui * ſuſcitat eam, ex omnibus filijs quos genuit, & non eſt, qui apprehendat manum eius, ex omnibus filijs quos enutriuit. Quia videlicet omnes (vt prædictum eſt) exierant de ſinu gratiæ Dei, cum peccato primæ præuaricationis nati, & inſuper actualibus peccatis nequaquam omni ex parte liberi, quamlibet magni & iuſti. Hic aũt foras nõ abijt, foris nõ ſtetit, foris nõ ſedit, quãdo regionẽ noſtrã introiuit.

** aliàs ſuſtentet.*

Adam neſciuit, Serpens ignorauit, Eua nec delectata eſt, nec doluit, ſed ſolus Pater Deus Virginis conſcius fuit. Qui miro modo Filium hunc, & in vterum eius miſit, & in ſinu ſuo continuit, quem & nunc & ſemper tanta cuſtodit cura, tanta cõfouit diligentia, vt tentator Diabolus, nulla vnquã inueniat eius veſtigia, ignoret vnde veniat, neſciat quò vadat. Quia ergo ſic eſt in ſinu Patris, quia peccatum non fecit, nec aliunde contraxit, idcirco ad reconciliandos homines vultui Patris eiuſdem aſsiſtere venit: idcirco Gratia & Veritas per eum facta eſt (ſicut ſuprà dictum eſt) idcirco Deum, quem nemo vidit vnquam, enarrauit, id eſt, reuelauit, videndum hominibus reddidit. Hinc eſt illud in Pſalmo, quòd idem patet, dum dicit opera Regi huic: dum lingua ſua, id eſt, Sancti Spiritus potentia, veluti calamo ſcribæ velociter ſcribentis, hoc verbum ſuum, hanc ſapientiam ſuam, potentiamque vniuerſam, humanæ naturæ inſcribit, alloquitur eum ſic: Speciosus forma præ filijs hominum, diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Speciosus nanque forma eſt præ filijs hominum: quia videlicet, non ſolùm homo, ſed & natura Deus eſt. Nam & filij hominum, ſunt quidem aliqui per adoptionem Dij (ſicut ſuprà dictum eſt, ex teſtimonio Pſalmi dicentis: Ego dixi, Dij eſtis & filij excelſi omnes) Hic autem ſolus per naturam Deus eſt: ſolus Patri conſubſtantialis Filius eſt. Cuius diuinitas hic propriè ſignatur hoc nomine, quod eſt forma. Diuinitas nanq; forma eſt: forma, vtiq; nõ formata (quia videlicet creata vel facta non eſt ſubſtantia Dei, ac per hoc, vt dictum eſt, conſtat, quia non formata) ſed tantũ forma eſt. Formata quippe dicuntur & ſunt ea, quę conſtant ex materia ſimul & forma. Verbi gratia, vt, Homo formatus dicitur: quia conſtat ex corpore & anima. Ipſum quoq; corpus ſolũ, conſtans ex terra ſimul & Dei plaſmatura: vel etiã ſtatua aliqua, conſtãs ex materia lapidea vel ærea, & artificis ſculptura. Deus aũt ex nulla conſtat materia. Propter quod ſemper eſt idem quod eſt, non permutatur, nulliſque ſubiacet accidentibus. Quapropter Diuinitas nõ formata (vt dictũ eſt) ſed tantùm forma eſt. Vnde Ieſu Chriſti Diuinitas propriè ſignatur per hoc, quod dictũ eſt: Speciosus forma præ filijs hominum, ac ſi diceretur: Ex eo quòd Deus es, ſpecioſus & glorioſus es præ cunctis hominibus: quia puri ſunt homines. Igitur dicturus: Diffuſa eſt gratia in labijs tuis, rectè præmiſit: Speciosus forma præ filijs hominum: quod idem eſt, ac ſi dicat Ioannes Euangeliſta: Idcirco plenus eſt gratiæ & veritatis, quia in principio erat verbum, & Deus erat verbum. Vel ſic dicat Ioannes Baptiſta: Idcirco Gratia & Veritas per illum facta eſt, quia prior me erat, vel quia in ſinu patris eſt.

Gratia & Veritas per Ieſum facta eſt.

Pſal. 44.

Pſal. 81.

Diuinitas Chriſti forma, nõ formata.

[Et hoc

Teſtis Io. Bap. contra Arrianos. *Matth. 13.*

[Et hoc teſtimonium Ioannis, quando miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarēt eum: Tu quis es?] Hoc, inquit, eſt teſtimonium Ioannis quod dixi, quod nunc perhibet, quod nūc clamat aduerſus omnes Antichriſtos, qui ante Mariam Chriſtum fuiſſe negant, immò & perhibebit & clamabit, quamdiu bonis piſcibus mali piſces permixti, conabuntur rumpere retia fidei. Hoc verum eſt eius teſtimonium. Quod quando vel qua cauſa commonitus perhibuerit, iam dicam. Multùm enim attinet ad rem, ſcire tēpus & cauſam, præſertim, cùm exinde poſſit dinoſci, vtrùm ex hominibus, an de cælo teſtimonium eius ſit, id eſt, ea quæ de Chriſto teſtatus eſt, vtrùm ex coniectura humana, an ex Prophetiæ ſpiritu percepit. Hoc ergo dico: quia teſtimonium hoc, quod prædictum eſt, tunc elocutus eſt, quādo miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarent eum: Tu quis es? Videlicet, recens à deſerto venerat, vbi vitam Eremiticam, imò Anachoreticam duxerat, adeò ſecretam & hominibus incognitam, vt quando venit Chriſtus aut Helias, aut vnus ex antiquis Prophetis, ex occultis & ſoli Deo cognitis locis apparuiſſe puteretur. Quod nimirum palàm ſuffragatur veritati, ſcilicet, quòd non ex hominibus (vt prædictum eſt) ſed de cælo teſtimonium eius fuerit. Non enim fama Ieſu excitus venerat (quippe qui adhuc inter homines occultus degens, nihil famoſum operabatur) neque ab illo per viſibilē aliquem nuncium fuerat euocatus, ſed (ſicut Lucas refert) inuiſibili diuinitatis inſpiratione iuſſus erat, vt veniret prædicare & baptizare. Ait enim: Anno decimo imperij Tyberij Cæſaris, procurante Pontio Pilato Iudam, Tetrarcha autem Galileæ Herode, & cætera vſque, factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto, & reliqua. Itaque neſciebat adhuc dominum Ieſum ſecundum hominem, donec vidit eum venientem ad ſe inter turbas, vt baptizaretur ab eo in Iordane, & tunc reuelante eodem Spiritu, quo ſuper eum factum fuerat verbum Domini, cognouit illum proprium eſſe templum eiuſdem verbi domini, ante cuius faciem mittebatur, vt pararet vias eius. Vnde & poſt aliqua dicturus eſt: Et ego neſciebam eum, ſed qui miſit me in aqua baptizare, ille mihi dixit: Super quē videris Spiritum Dei deſcēdentem ſicut columbam, & manentē in eo, hic eſt qui baptizat in Spiritu S. Non enim neſciebat veniſſe Chriſtū, cùm ob hoc itaq; à deſerto illum expuliſſet Spiritus, vt veniens prædicando & baptizando. inſuper & moriendo, ſuæ coram illo præcurſionis officio fungeretur. Neque ignorabat virtutem vel maieſtatem eius, cùm & minoris gradus Prophetæ non ignorauerint, imò & nō minora quàm Euāgelium, ſcriptis quoque ſuis, ipſi Ioanni nō incognitis, de Chriſto ꝓteſtati ſint. Sed ſecūdum hominem neſciebat illum (vt dictum eſt) id eſt, cuius figuræ vel habitus eſſet, aut vbi, vel quibus cum hominibus habitaret. Tantò ergo fidelius & omni acceptione dignius eſt teſtimonium, quantò ab omni humano fauore purum, vel coniecturali præſumptione conſtat eſſe liberrimum. Igitur non ab re (vt iam dictum eſt) teſtimonij poſito tempore vel cauſa: nunc ipſa verba reſtant, eò quòd ad idem teſtimonium peruētum eſt, ordine diſſerenda.

Luca 3. *Quō Ioan. Bap. neſciebat Ieſum.*

Cur Iudæi miſerunt ad Ioannē. *Gen. 49.* *Eſa. 60.*

Nouerant Iudęi ex Lege & Prophetis, magnum Regē Chriſtum eſſe venturum, nec defecturum Regē vel Principem de Iuda, priuſquam veniret Ipſe, qui mittendus erat. Sic enim dixerat pater ipſorum Iacob: Non auſeretur Sceptrum de Iuda, & Dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus eſt. Iam verò ſub oculis ſuis ea videbant, ſcilicet, ablatum eſſe Sceptrum de Iuda, Ducemq́ue de fœmore eius, præſertim cùm in regno diuiſo ac dilacerato, quatuor alienigenæ per partes ſingulas principarentur. Igitur facilè perſuaderi poterant, vt crederent veniſſe Chriſtum, ad omnē ſonum arrecti ſemper, ac ſuſpecti, nouumq́ue aliquid audire cupidi, vtpotè, iuxta carnalem opinionem ſuam, habituri auream, ac gemmatam Hieruſalem, & ſeculum carnale, regnumq; victorioſum, ita vt iuxta Prophetam capientes eſſent eos, qui ſe ceperant, ſcilicet Romanos, quorum ſubditione erant. Hoc ſtatim ad prædicationem Ioannis facilè ſuſpicari poterant, in tantum, vt ipſum eſſe Chriſtum æſtimarent.

Matth. 13. *Matth. 11.* *Luca 7.* *Matth. 24.* *Luca 22.*

Veruntamen carnalem illorum ſpem, nō parum offendebat, quòd humilitatem pœnitentiæ prædicabat, & genimina viperarum, faciendo fructus dignos pœnitentiæ, fugere à ventura ira commonebat, & ita omninò Regni Dei Leges, ſuis vitijs, quibus libenter inhærebant, contrarias illo prædicante fore, audiebant. Miſerunt, inquit ergo Euangeliſta, ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarent eum: Tu quis es? Tu, inquiunt, homo tanti nominis, qui tanta authoritate, nouum baptiſmi ritum inducis, quē te eſſe dicis? Nimirum audire cupiebant ex ore ipſius, vtrùm ipſe eſſet Chriſtus, ſicut vulgo exiſtimabatur. At ille, nec arundo erat (ſicut ſuprà dictum eſt) vt vento aduerſo poſſet agitari, & à veritate deflecti: nec homo mollibus veſtitus, vt menſuram ſuam excedentis famę ſuæ præconia, quaſi palpantium manus, molli aſſenſu exciperet. Velut faciunt hi, qui in domibus Regum ſunt, quia poteſtatem habentes gratulantur, quòd ab adulatoribus ſuis benefici vocentur. Interrogatus ergo, protinus excutiens hirtas animi ſetas, pilis camelorum, quibus exteriùs erat contectus,

multò aſperiores: Nõ ſum, inquit, ego Chriſtus Verax vtique veritatis Præco, cauit ſapienter mortiferũ diuini nominis adulteriũ: velut qui cùm Paranymphum eſſe ſciret, clanculum ad Sponſum veniendo, ſponſum ſe eſſe mentiri nollet. Notanda verò diligẽter, non fruſtra ore Apoſtolico ſumpta huiuſce circumlocutionis exornatio, qua dicit ſic: [Et confeſſus eſt, & non negauit, & cõfeſſus eſt: Quia non ſum ego Chriſtus.] Res quippe, id eſt, eiuſdem quæ in Ioanne eſt veritatis & humilitatis virtus, quæ hic narratur, tanta eſt, vt dignè elocutio eius ſplendẽtium ſententiarum, quaſi quibuſdam oculis illuſtretur, vt attendamus, miremur, & eiuſdem imitatione delectemur. Nihilominus notandum & hoc, quod Euangeliſta enunciationem negatiuam, qua dicit: non ſum Chriſtus, confeſsionem eſſe affirmat, negationem eſſe negat. Nimirum hoc intendit, vt hoc maximè loco Ioannem Baptiſtam, quod omnino probabile verum eſt, Chriſti Confeſſorem eſſe ſentias. Nam ſi Chriſtum ſe eſſe dixiſſet, vel ita opinantibus conſenſiſſet, eum proculdubio, qui Chriſtus eſt, Chriſtum eſſe negaſſet. Igitur ex hoc oppoſito ſatis conſtans eſt, quia dum dicit pro teſtimonio Chriſti: non ſum ego Chriſtus, vno & eodem dicto Chriſtum cõfeſſus eſt, Chriſtum non negauit, ac proinde verus hoc loco Chriſti Confeſſor claruit. Itaque fidelis Chriſti teſtis dignè ab Euangelio Chriſti teſtimnnium recepit, pronunciante ſic Euangelica veritate: Et confeſſus eſt, & non negauit. & ſubaudias Chriſtum: quem profectò negaſſet, ſi aliud dixiſſet, quàm dixit: oon ſum ego Criſtus. [Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dixit: Non.] Nõ, inquit, iuxta ſenſum vel opinionem veſtrã, in perſona Helias ego ille ſum, qui in igneo curru raptus eſt in cælum, futuro tempore * reſeruandus: ſed ſum homo alius, ante annos circiter triginta, patre veterano & matre ſterili eademque, prouecta progenitus. Sic enim diſtinguendum eſt. Quia videlicet ſine vlla exceptione, Heliam ſe eſſe, negare non poterat. Alioquin contrarium hoc eſſet veritati, dicenti de illo ad turbas: Si vultis recipere, Ioannes ipſe eſt Helias. Nunc autẽ quomodo non repugnet, perſpicuum eſt. Nam quod ait Dominus: ipſe eſt Helias, myſticum eſſe, & egere intelligentia, ſequenti ſermone demonſtrat, dicens: Qui habet aures, audiat. Videlicet in hoc eſt Helias, quod iuxta aliud Euangelij teſtimonium, venerit in ſpiritu & virtute Heliæ, & eandem Spiritus Sancti gratiam habuerit vel menſuram. Sed & vitæ auſteritas rigorque mentis Heliæ pares ſunt. Ille in eremo, Iſte in eremo, & vterque zona cingebatur pellicea. Ille, quoniam Regem Achab & Iezabel impietatis arguit, fugere compulſus eſt: Iſte, quia Herodis & Herodiadis illicitas arguit nuptias,

Ioan. negãdo ſe Chriſtũ eſſe liquido Chriſtũ eſt confeſſus.

Quõ Ioan eſt & non eſt Helias
** reuelãdus*
4. Reg. 2.
Luca 1.
Matth. 11.
Luca 1.
4. Reg. 1.
Matth. 3.
3. Reg. 10.
Matth. 14.
Malac. 4.
Marc 1.
Luca 3.

capite truncatur. Vel idcirco Ioannes Helias vocatur: quia ſicut (iuxta Malachiam) Helias præceſſurus eſt, & venturum Iudicem nunciaturus: ſic Ioannes in primo aduentu fecerit, & vterque, Hic primi, Ille ſecũdi aduentus nuncius ſit. Itaque myſticũ eſt, quód Ioannes à Saluatore Helias dictus eſt. At illi myſteria non quærebant, de perſona tantùm Heliæ requirebant. Igitur contrarium non eſt ſententiæ veritatis, quod Heliã ſe eſſe denegat. Quia proculdubio, quod myſtico intellectu (vt iam dictum eſt) verũ erat: illorum ſenſu, qui interrogabant, ſi diceret: Helias ego ſum, falſum erat. [Propheta es tu? Et reſpondit: Non.] Et hoc planè verum eſt, licet de illo dicat Dominus: Quid exiſtis in deſertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam. Ioannes enim virtute quidem Propheta erat, ſed officio propheta non erat. Quod autem officio propheta non fuerit, palã fiet ex ipſa definitione officij prophetici. Prophetarum officium fuit, verbum Domini, antequam caro fieret, carnem aſſumpturum eſſe, dictis præſignare, factis præfigurare. Nam, & ſi ſunt vel fuerunt plurimi, qui diuerſis in rebus prophetiæ Spiritu perdoceri meruerunt: eos tamen ſolos Eccleſia ſancta computat in catalogo prophetarum, qui de ſummis rebus, id eſt, de verbi incarnandi myſterijs Sanctis Spiritus oraculum mente perceperunt, voce & literis mundo annunciauerunt. Ioannes autem non hoc modo verbo Domini obſecutus eſt: quippe qui non in vmbra futurorum, ſed in veritate erat præſentium: neque proferebat propheticum ſermonem, cui attendendum eſſet, tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco, ſed digito prætento monſtrabat verum ſolem exortum eis, qui toti auerſi, mortalitatis ſuæ ſequebantur occaſum: Chriſti nanque humanitati penè coæuus aderat: cuius exortum non plus quàm ſex menſibus, ipſe ortu ſuo præceſſerat. Igitur officio propheta non erat, rectéque hoc denegat requiſitus, velut ſi dicat ſponſæ paranymphus: Non ego legatus, vt cæteri, xenia tibi vel eulogias à ſponſo tuo detuli: ſed ipſe ſponſus me architriclinũ vel cõſecretalem habens, ecce te nuptiali die conuenit. Virtute autem vel gratia propheta, imò plus quàm propheta erat: quia videlicet præſentem prophetarum omnium verticem Chriſtum contingens, ipſius myſteria prohetis omnihus familiarius nouerat. Sed dicit aliquis: Cur interrogatus, vtrùm eſſet propheta, cùm de officio negauit, de virtute vel gratia reticuit? Videlicet, quia cùm hi, qui interrogabant, ex aduerſo cõſiſterent (quod & paulò pòſt Euangeliſta latenter innuit, cùm dicit: Et qui miſſi fuerant, erant ex Phariſæis.) Cùm ergo iniqua vel inſidioſa intentione ſtarent ex

aduerſo,

Matth. 11.
Luca 7.

Ioan. virtute non officio propheta erat.

Ioan. 1.

Matth. 11.

aduerſo, non placuit Ioannis habitatori Spiritui ſapientiæ, vt illis alio modo reſpondere dignaretur. Tantùm ad interrogata reſpondit parcitate irreprehenſibili: quia videlicet nemo iure reprehendit, quod non reſpondetur vltrà vel aliter quàm modus inquiſitionis exigit. Duo nanque modi ſunt inquiſitionis. Vnus qui propriè Interrogatio dicitur: quo ſolo Dialectici vtuntur, quo cùm aliquid inquiritur, ſemper aut Eſt, aut Nõ reſpõderi oportet. Hoc videlicet modo nũc iſti Aduerſarij ſunt vſi, dicẽtes: Helias es tu? Propheta es tu? Alius verò modus inquiſitionis eſt, qui nihilominùs ꝓpriè percõtatio dicitur: quem Dialectici neſciunt, quo cùm aliquid inquiritur, multa ac diuerſa, pro voluntate vel ſenſu reſpondentis, ſubijciuntur: quo item iſti tandem vtuntur, dicentes: [Quis es? Vt reſponſum demus his, qui miſerũt nos. Quid dicis de teipſo?] Quãdiu ergo hi, qui ſibi ſapientes & prudentes videbãtur, interrogationibus irreuerenter habitaculum tantæ gratiæ pulſauerunt, limplici negatione, iuxta modum inquiſitionis (vt par erat) caſſati ſunt. Vbi verò quomodocunq; ad percontationem deſcenderunt, dicentes: [Quis es? Vt reſponſum demus his, qui miſerunt nos. Quid dicis de teipſo?] Tunc delectis illis Sacerdotibus & Leuitis, hoc de ſeipſo reſpondit, quod interrogare ipſi non noſſent, quodq́ue auditum, præ altitudine myſterij, nullatenus attingere, ac per hoc pede ſui contemptus conculcare non poſſent. Ait: [Ego vox clamãtis in deſerto, dirigite viam Domini: ſicut dixit Eſaias propheta.] Eant nunc magiſtri ſcripturarum, qui clauim ſcientiæ tulerunt, profitentes penes ſe magiſterium eſſe Legis & prophetarum: eant iſti, & ſuo ſenſu, ſi poſſunt, perſpiciant huius lectionis ſuæ ſacramentum: aut certè, ſi non poſſunt, humiliter ab ipſo ſolui poſtulẽt, à quo ſublimiter eſt propoſitũ. At illi ſapientes videri magis quàm eſſe volunt, neſcire ꝗ diſcere malunt, nũc maximè, quando ob hoc miſſi ſunt, quia tales æſtimabantur, qui poſſunt comprehendere omne reſponſum, & de omnibus, quæ dicerentur, certum habere iudicium. Ergo prauè prudentes declinant animo retrorſum, & hoc reſponſum diſſimulatores callidi, quaſi non audierint, ſurda aure prætereunt. Vnde & rideant paruuli, quibus hæc & cætera talia reuelata ſunt, abſcondita autem à ſapientibus & prudẽtibus, qui humilem Spiritus altitudinem per ſuperbiam neſciẽtes, deijciuntur, dum extolluntur, & circa viles literæ ſarcinulas occupantur. Ex hoc enim, quod ait Ioannes: Ego vox clamantes in deſerto, ex hoc dicto ſolis paruulis, id eſt, humilibus intelligi datur, quia contemporalem Chriſto ſe eſſe fatetur. Ac ſi apertè dicat: Sicut ſuprà dixi, Nõ ſum ego Chriſtus, ſed ego ille ſum, quẽ Eſa. intentiori audiuit auditu clamantem vobis, vt paretis vias eius: quia nunc adeſt idem Dominus, ſcilicet Chriſtus. Clamo enim nũc vobis: Parate viam Domini: quia videlicet dico vobis: pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum Dei. Cùm ergo vox hæc mea tanta ſit, vt tanto antè tempore audierit propheta tantus ſuper cuſtodiã ſuã, imò ſup cuſtodiã Dñi, ſtans totis noctibus, & ſi aſpiciens à longè videnſq; Chriſtũ, me quoq; vidit & audiuit in ſpũ, & gaudio attonitus exclamauit, dicens: Vox clamantis in deſerto, parate viã Domini, rectas facite ſemitas Dei noſtri. Cũ ecce tantus ego ſim vt de me quoq; ſit prophetatum, & homines me ſuſpicati ſint ipſum, quem expectatis, eſſe Chriſtum: dignũ eſt, vt credatis mihi, cũ vobis oſtendero Chriſtum. Sicut enim ad hoc fit vox, vt verbum audiatur: ſic ego ad hoc factus vel natus ſum, vt per miniſterium meum Chriſtus, qui eſt incarnatũ Verbum patris, præſens agnoſcatur. Et quid clamo? Parate viam Domini. In via nanq; eſt Dominus, viam vitæ præſentis eſt ingreſſus. Et qui ſecundum ſe, ſemper idem eſt, ſecundum noſtræ mutabilitatis varietates, ad grãde opus proficiſcitur. In via nunc eſt. Ecce tanquam Sponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit vt Gigas ad currendam viã. Vnde & quò iturus eſt? A ſummo cælo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius. Nolite obuiare, nolite reſiſtere, nolite offendicula ponere. Nam ſuper quẽ ceciderit, comminuet eum. Væ illis, quorum ſcelere in mortem caſurus eſt. Dirigite ergo, inquit, viam Domini. At illi ſurda (vt prædictum eſt) aure clamorem eius prętereuntes, quaſi nihil dixerit, dicunt in cõcluſione ſic: Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Helias, neque Propheta? Poterant eadem memoria tenere id, quod nouiſsimum audierant, qua & ſuperiora diligenter computant, niſi doctrinam mallent inuidere, quàm quærere. Quod Euangeliſta, vt ſuprà dictum eſt, tacitè innuit, cùm ſubiungit: [Et, qui miſſi fuerant, erant ex Phariſæis.] Ex phariſæis, inquit, erant, videlicet ex eis, qui non Dei, ſed ſuam quærebant gloriam, qui clauim ſcientiæ tulerant, & nec ipſi introibant, nec alios intrare ſinebant. Quo vitio nunc Ioanni inſiſtebãt, non ſolùm non pœnitentes, ſed & alios inuitari ad pœnitentiam non ferentes, ac dicentes: [Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Helias, neque propheta?] Igitur, vt dictum eſt, quando miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas, & illi ſic eum interrogauerunt, ſic percontati ſunt, tota expectante Synagoga Iudæorũ & Phariſæorum, à quibus miſſi ſunt: tunc perhibuit Ioannes de Chriſto hoc teſtimonium, quod magna ex parte ſuprà ſcriptum & expoſitum eſt. Tunc exaudita eſt vox clamantis in deſerto, imò à deſerto venien-

Duæ ſpecies inquiſitionis, interrogatio. ſ. & percontatio.

Matth. 7.

Iſtas ſciẽtia Phariſæi.

Matth. 11.

Eſa. 40.

Pſal. 18.

Matth. 21.

Luca 20.

Luca 11.

Sanctitas Ioan. in deſerto.

 tis, vbi

[illegible] tis, vbi ſolitarius & Heliæ perſimilis vitam
[illegible] ut de- aluerat, qualem decebat eſſe legitimi & im-
ſerto. maculati teſtis, ne oculi qui viſuri erant præ
ſentiam verę lucis quippiam haurirent de o-
mni quæ in mundo eſt concupiſcentia car-
nis: ne digitus, quo prætento demonſtratu
rus erat agnum Dei, vel manus quas ſubitu
rum, & à quibus baptizandū caput erat reue
rendum poteſtatibus Angelicis, aliquid tan
gerent de omni maſſa picis coinquinantis,
& pulchritudo oris, à quo primum audien
dum erat teſtimonium Gratiæ & Veri-
tatis, aliquo modo defloreſceret, loquen-
do aliquid vani aut otioſi ſermonis. Tunc
illa audita eſt vox magna, vox præclara, à
* aliàs ex deſerto venientis: imò * & illo deſerto cla-
mantis, vbi quondam iuſtitia habitauit, nūc
autem homicidæ, quos eadem iuſtitia de-
ſerentes ſe deſeruit, quorum ex conuentu
erant hi, quibus (vt ſuprà dictum eſt) inſi-
ſtentibus hoc modo reſpondit: [Ego Bapti
zo in Aqua, medius autem veſtrum ſtetit
quem vos neſcitis.] Ego quidem, inquit,
non ab re, non abſque cæleſti authoritate,
non veniens à meipſo, ſed miſſus à Deo,
Baptizo in Aqua, & proinde ſum omnibus
admirationi, & quis ſim ego tantoperè quę
ritis: quia non de medio veſtri, non de con-
uerſatione communi, ſed à deſerto veniens,
cum voce prædicationis, actum & habitum
præfere ſanctitatis. Et hęc quidē nonnulla
ſunt, ſed medius veſtrum ſtetit, id eſt, in fre
quentia plebis iam dudum ambulauit, in
conuictu hominum aſſuefactus eſt, & ha-
bitatione communi: quem tamen vos neſci
tis, quem ſcire expedit, quem quærere opor
tet, quem inueniſſe prodeſt, in quem crede
re ſalus eſt. [Ipſe eſt, qui poſt me venturus
eſt, & qui ante me factus eſt.] Et cætera, quę
ſuprà expoſita ſunt, quæ hoc ordine ingreſ-
ſus fidelis Orator elocutus eſt: auditores ma
gis habens attentos, quàm dociles aut be-
neuolos, curioſitate videlicet propria ma-
gis attentos, quàm beneuolentia. Et ex tunc
ipſe quidem minui, Chriſtus autem Ieſus
creſcere cœpit, ſed ſic diminuendo ſe corā
hominibus, tantùm creuit coram Deo, vt
vltrà illum creſcere nullus potuerit homo.
Ego, inquit, Baptizo in Aqua. Iam in hoc
diminutiōis eius magna eſt humilitas, quòd
cùm dixiſſet, ego baptizo, addidit, in Aqua:
videlicet, vt ſubaudias id, quod paulò pòſt
Ioan. 3. dicturus eſt: Ille autem in Spiritu Sancto ba
ptizat. Et quidem Chriſtus quoque in A-
qua baptizat: ſed hæc eſt tertia, imò minima
baptiſmi eius ſubſtantia. Tres quippe ſunt
qui teſtimonium dant in Baptiſmo Chriſti:
Spiritus, Aqua, & Sanguis. Horum, vt dictū
eſt, Aqua minimum eſt. In qua ſola Bapti-
1. Ioan. 5. zabat Ioannes, antequam glorificato Ieſu, da
Ioan. 7. tus eſſet Spiritus, imò & antequam lanceato
Ieſu fuſus eſſet Sanguis eius. Maximum eſt
Spiritus, in quo ſolo peccatorum remiſſio
datur, quam Ioannes dare non præualens,
baptizando in pœnitentiam baptiſmo Chri
ſti populum præparabat. Chriſtus enim per
Aquam & Sanguinem veniens, non in aqua
ſolùm, ſed in aqua & ſanguine, ſolus in Spi
ritu baptizat, teſtificante quomodo Chri-
ſtus eſt veritas, qui ſolus remiſſionem pecca
torum dat, Aqua ſignatā, Sanguine emptā,
Spiritu ſancto effuſam. Suæ ergo diminutio
nis cauſa hæc ab ipſo maioris ac minoris, Ioan. mi-
tam longè differēs oppoſitio facta eſt. Am- nuit ſeipsū
plius autem ac manifeſtiùs, ex eo quod ſe- vt creſcat a
quitur, ſemetipſum diminuit, vt creſcat æ- ſtimatio
ſtimatio magnitudinis Chriſti. Ait enim: Ip Chriſti.
ſe eſt qui poſt me venturus eſt, qui ante me
factus eſt. Hoc ſuperiùs expoſitum eſt, ſci-
licet in eo poſt Ioannem venire Chriſtum,
quia natiuitatem, prædicationem, baptiſ-
mum quoque & mortem eius, ipſe naſcen-
do, prædicando, baptizando quoque & mo
riendo ſecutus ſit. Et in hoc ante illum fa-
ctus eſt, quod illi prælatus eſt. Sed hoc eſt
magnum ac præclarum humilitatis ſpecu- Soluere cor
lum, quod ſubſecutus ait: [Cuius ego non rigiā cal-
ſum dignus, vt ſoluā eius corrigiā calceamē ceamenti.
ti.] Hoc etenim dicto pręſentib. qui aderāt Deut. 25.
nota ſimilitudine, iuxta quod audire vel ca Ruth. 4.
pere poterant, cū maxima ſui diminutione,
Chriſti commendat excellentiam, & nobis
de pectore fœcundæ gratiæ perpulchrè ſi-
gnat illam, quam nunc videmus viduitatem
vel abiectionem ſynagogę. Mos enim apud
veteres fuit, vt ſi quis eam, quæ ſibi compe-
teret, accipere vxorem nollet, ille calceamē-
tum ei ſolueret qui ad hanc ſponſus iure p-
pinquitatis veniret. Cui aūt magis compete-
bat, vt vxor eſſet ſynagoga, quàm Chriſto?
Cuius tota patris hæreditas, vel vniuerſa,
quæ eſt ab initio vſq; ad finē ſeculi Eccleſia?
Quis enim patri propinqu' magis, q̃ Filius?
Sed hic competentē ſibi vxorem ducere re
cuſat, quia quondā Deo cōiunctam ſyna- Ioan. 9.
gogam repudiat. Non ergo putet eadem ſy- Alia expo-
nagoga, quod à Chriſto pro vitio ſuo repu ſitio eiuſdē
diata, Moyſen aut prophetas habeat. Vide-
licet, quia ſicut Ioannes de ſeipſo teſtatur,
nemo priopinquorū Chriſti dignus eſt ſol-
uere corrigiā calceamenti eius, id eſt, nemo
Patriarcharum aut Prophetarum apud il-
lam remanere, vel eandem ſaluare poteſt,
quæ Chriſti cōiunctione indigna eſt. Quod
tamen & aliter intelligi poteſt. Nam, quia
calceamenta ex mortuis animalibus fiunt,
incarnatus Dominus, quaſi calceatus ap-
paruit. Quia in diuinitate ſua, morticinia
noſtræ corruptionis aſſumpſit. Vnde & per
Prophetam dicit: In Idumæam extendam
calceamentum meum, id eſt, Gentibus in-
noteſcam per incarnationis meæ myſte-
rium. Sed hoc ipſum incarnationis eius my * oculus.
ſterium * oculis penetrare non ſufficit. In-
ueſtigari enim nullatenus poteſt, quomodo
corporatur Verbum: quomodo ſummus & Pſal. 59.
viuificator

viuificator Spiritus, intra vterum matris a-
nimatur: quomodo is, qui initium non ha-
bet, & exiſtit, & concipitur: Ioannes ergo
ſoluere corrigiam calceamenti eius non va-
let, quia incarnationis eius myſterium, nec
ipſe inueſtigare ſufficit, qui hâc per Prophe-
Ioannes tiæ ſpiritum agnouit. Sed ò tu Ioannes, veri-
ſymmyſtes. tatis & gratiæ Symmyſtes, nunquid non ſal
tem hoc ſcire potes, quã ob cauſam illa cor-
rigia ligata eſt? Nunquid ignoras, quo vel
quali in diuerſorio Diuinitas calceata eſt?
Nunquid neſcis, quali ex muliere Verbum
caro factũ eſt? Ignoras tu cæleſtis paranym-
phus & ſponſi amicus, quod nos paruuli Ec
cleſiæ filij non ignoramus? Cur ergo ſilet de
hoc vox clamantis in deſerto? Cur non hoc
Eccl. 3. Euangelizas, & vocẽ exaltas? Videlicet, quia
tempus nondum eſt. Tempus enim loquen
di, & tempus tacendi. Tempus hæc loquen-
Eſaia. 52. di tunc erit, cùm Filius hominis à mortuis
reſurrexerit. Non ergo ab re gemit affectus
amantis, & magno deſiderio clamantis, ſuę-
que imputat indignitati, quod tempus non
habiturus ſit, vt currat cum ſpecioſis pedib.
ſuper montes Euangelizantis, & prædican-
tis pacem, annunciantis bonum, prædican-
tis ſalutẽ, dicentis: Sion, regnabit Deus tuus.

Hunc affectus eius clamorem vehemen-
Matt. 3. tem, Euangeliſta Matthæus alijs verbis non
minus exprimit, dicens: Qui autem poſt
me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non
ſum dignus calceamẽta portare. Quid enim
eſt calceamenta eius portare, niſi prædictũ
incarnationis eius myſterium palàm mun-
do annunciare? Fecerunt hoc Apoſtoli, quos
propheticus beatificãs ſpiritus: Cęli, inquit,
Pſal. 18. enarrant gloriam Dei, & opera manuum e-
ius annunciat firmamentum: Non ſunt lo-
quelæ neque ſermones, quorum non audi-
antur voces eorum, In omnem terram ex-
iuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ
verba eorum. Et quis ſonus, quæ verba eo-
rum? In ſole, inquiũt, poſuit tabernaculum
ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens
de thalamo ſuo, &c.

Hoc etenim facientes Apoſtoli, calcea-
menta eius in Idumæam, & in omnes alieni-
genas extenſa portauerunt, pro quibus &
contumeliam pati, & mori digni ſunt habi-
ti. Ioannes autem in ſpiritu præuidet enar-
randæ illius gloriæ tempori, ſe non eſſe ſer-
uandum: magnus quidem, & nullo minor
Act. 5. Apoſtolorum, ſed de ſeipſo humiliter ſen-
tiens, & gratiam, quæ in ſe eſt comparatione
illorum, qui illam Dei gloriam enarraturi
ſunt, paruam ducens. Scit namque, quia, pri-
uſquam Chriſtus illa per paſſionem calcea-
menta deponat, ſuiſque electis per totũ mũ-
dum portanda imponat, ipſe in anguſtijs Iu
dææ conſummandus, & ad Inferos deſcenſu
rus ſit, vt illuc quoq; officium ſuæ peragat
præcurſionis. Gemit ergò, profitens, quòd
calceamenta eius portare, vel corrigiam e-
ius ſoluere indignus ſit, id eſt, myſteriũ in-
carnationis Chriſti, gloriamq; reſurrectio-
nis, non mereatur cum beatis annunciare *Ioan. Bap.*
Apoſtolis. Veruntamen non Macherunta *per Euan-*
Galilææ oppidulum, non carcer Herodis *gelium orbi*
adulteri, tantũ caput continere potuit, quin *notus.*
per omnem mundũ quadrigis emicans Eu-
angelicis, cũ firmamento cæli enarraret glo-
riam Dei, id eſt, cum beatis Apoſtolis altiſo *Matt. 11.*
num ferret teſtimonium verbo Dei. Sicut
vſque hodie perſonare non deſinit in Euan
gelio eiuſdem filij Dei, notus & inclytus, ma
ximè ex illo famoſo teſtimonio, qđ ei Chri
ſtus ipſe perhibuit: Quia nemo inter natos
mulierum maior eo ſurrexit. [Hæc in Be-
thania facta ſunt, trans Iordanem, vbi erat
Ioannes Baptizans.] Quia locus quoq; quę-
ri ſolet in cauſis, ſcilicet celebris, an deſertus
ſit is, in quo actum quid, vel dictum aſſeri-
tur: benè locum quoq; Euangeliſta, in quo
tanta vox clamantis inſonuit, ſubijcit dicẽs:
Hæc in Bethania facta ſunt trans Iodanem,
vbi erat Ioannes baptizans. Ac ſi dicat: O
vos Scribæ & Phariſæi, teſtimoniũ hoc, qđ *Matt. 21.*
de cælo eſſe, non poteſtis diffiteri, latere quẽ *Matt. 3.*
quam veſtrum non potuit. Nam & propin- *Luca. 3*
quus erat locus, vtpote, tantùm quindecim
ſtadijs diſtans ab Hieroſolymis, & tunc ni-
mium celebris: quia videlicet ibi erat Ioan-
nes baptizans, & egrediebatur ad illum (vt
alij quoque Euangeliſtæ referunt, & veſtri *Marc. 13.*
non tacent Hiſtoriographi) omnis regio
Iudææ & Hieroſolymitæ vniuerſi, & bapti
zabantur ab eo, confitentes peccata ſua. Ex-
cuſabiles igitur vos eſſe, non ſinit verbum
Domini: quòd trans Iordanem, tam pro-
pe ad vos acceſsit, & tali in loco, talem per
hominem, eo tempore quo miſiſtis ad il-
lum, teſtimonium perhibuit veritati. Sed
vos quidem non crediditis ei, at ille in Be- *Bethania*
thania, id eſt, domo obedientiæ, ſcilicet *domus obe*
in Eccleſia, quæ eſt domus Chriſti, obe- *dientiæ.*
diens fidei eius, itidem clamare non deſi-
nit, Vos impietatis accuſans: Nos in fide
Chriſti ſuo teſtimonio corroborans. Inter-
ea nemo, qui ambigat, Ioannis animam de
ſiderio ſuſpenſam cælo inhærere, & eum
quem intus agnouerat, foris quærere ocu-
lis intentis & animo iugiter orante. Nam
Spiritu ſancto edoctus, idcirco à deſerto ve
nerat, & confluentes ad ſe turbas excipiens,
baptizabat, vt eum qui peccata mundi tol-
leret, venientem inter peccatores (quod pro
culdubio futurum erat) & ipſe agnoſceret,
& cæteris palàm oſtenderet. Sic enim & ipſe
paulò poſt dicturus eſt: Et ego neſciebam e- *Quõ Ioan.*
um, ſed vt manifeſtaretur in Iſrael, pro- *agnouit Ie*
pterea veni ego in aqua Baptizans. Cùm *ſum ad ſe*
ergo ſtaret in excelſo Speculator, omni *venientem.*
mundo ſublimior, deſiderio vulneratus,
& cælum pulſans gemitibus, ſalutem ſu-
am videre ſitiens, vt eam & viuis oſtende-
ret, & mortuis nunciaret. [Altera die

vidit eum venientem ad ſe.] Altera (inquit)
die, poſtquam tanto clamore præco verita-
ti obſecutus eſt, præmium recipit Fides, de-
uotio remunerata eſt. Magnum vtiq; reci-
pit præmiũ illud, ſcilicet, quòd Ipſe, qui ſan-
ctorum omnium corona eſt & præmium,
pro magno repromittit dicens: Si quis dili-
Ioan. 14. git me, diligetur à patre meo, & ego diligã
eum, & maniſeſtabo ei meipſum. Quomo-
do enim Ioannes videns agnouiſſet eum, ni
ſi aliqua ex parte Ieſus maniſeſtaret ei ſei-
pſum? Nunquid agnouiſſet eum, ſi ve-
niens ſolam maniſeſtaſſet ei ſerui formam,
quam omnes videbant? Non vtiq;. Quia (ſic
ut iam dictum eſt, ſecundum hominis for-
mam, vt Ioannes ipſe teſtatur, neſciebat eũ.
Vidit igitur in forma hominis illã, qua ſpe-
cioſus erat præ filijs hominum, ſpeciem &
pulchritudinẽ, vidit mundo corde illã, quã
proteſtatus fuerat per eum factam eſſe gra-
tiam & veritatem. Vidit illum & ait: [Ecce
Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.] Hoc
planè, quod dilatata mente vidit, hac breui
enunciatione mirabiliter expreſsit. Suauita
tem Dei, quam ex corporali pariter & ſpiri
tuali eius aſpectu dupliciter delectatus de-
guſtauit, nobis protinus deguſtandam, gra-
tulationis voce refudit. Qui enim exultauit
Luc. 1. infans in gaudio, cùm adhuc eſſet paruus in
vtero, quod in aulam virgineam Rex ſecu-
lorum deſcendiſſet: quanto exultauit trepu
dio iuuenis prædicans, cùm idem Rex Chri
ſtus coram alloquendus adeſſet? Et qui tam
digna, quæ ſuprà elocutus eſt, de illo ſentire
meruit, dum ſola mente videns, exteriorib.
illum quæreret oculis, quantò magis vbi il-
lum inuenit, dignum aliquid exclamando
Exclama- effari debuit aut potuit? Exclamauit igitur
tio Io. Bap. magno concuſſus impetu Sancti ſpiritus, &
prioribus verbis quaſi auro mundo gem-
mam præcioſam ſuperaddidit, dum gaud. o
mentis in vocem erumpente, dixit: Ecce A-
gnus Dei, qui tollit peccata mundi. Cunctis
namque ſuperior ſermo eius, quaſi aureum
ſubſelliũ rutilat in Euangelica Chriſti qua-
driga. Hoc verò dictum, tanquam precioſiſ
ſimus lapis, ad augmentum decoris accedit,
quòd ſancta Eccleſia certatim rapiens in
fronte & in pectore ſuo præfixum, frequen
tiùs concelebrat in laudibus Chriſti. Ecce
Ecce agnus Dei. (inquit) Agnus Dei: Vbi agnum audis, eui-
dentem magni ſacramenti aditum inuenis.
Notũ quippe eſt, quia per immolationẽ agni
liberatus eſt ab Aegyptiaca ſeruitute popu-
Exod. 12. lus Dei, & Pharaonem cũ omnibus Aegy-
ptijs, quorum duritiam decem plagę non vi
cerant per manum Moyſi, ſolus agni cruor,
& veſpertini myſtica virtus ſacrificij contri
uit, cæſis omnib. primogenitis. Filios quoq;
Exod. 14. Iſraël per mare rubrum tranſire fecit, ſub-
merſo Pharaone, cum curribus & equitib.
ſuis. Hanc vmbram futurorum, in veritate
Chriſti mox adimplendam, Ioannes Pro-
pheta & plus quàm Propheta, digito demõ-
ſtrat: Ecce (inquiens) Agnus Dei, ecce qui
tollit peccata mundi, ac ſi dicat: non plagæ
decem præceptorum, quæ per Moyſen data
ſunt, verberauerunt ſufficienter, vſque ad
plenam victoriam ſpiritualem, Pharaonem
libertatis & vitæ noſtræ exterminatorem:
ſed ſanguis huius agni, id eſt, hominis inno-
centis, qui nullum omninò peccatum fecit,
Agni veri abſque macula, quem nec origi-
nale, nec aliquod actuale peccatum offuſcat
liberos nos ab illo mortis Prępoſito & Prin
cipe tenebrarum, tranſire faciet in illã, quã
in primo parente perdidimus, patriam lucis
& veram terram repromiſsionis. Non enim
decem præceptis, tanquam in decem plagis,
reſiſtendo ſpirituali Pharaoni, neque in car
nalibus ſacrificijs, potuimus ad perfectum
iuſtificari nos, aut patres noſtri, ſed hic Ag-
nus tollet peccata mundi, quando pendens
in cruce, riuo ſanguinis & aquæ de latere
ſuo profluentis, vniuerſam Eccleſiam ſuam
emundabit, quantacunque eſt vel erit ab ini
tio, vſque ad finem ſeculi. Hoc intẽdens hic
ipſe Ioannes Baptiſta, ſecundum alios Euan
geliſtas dicebat: Ego à te debeo baptizari, &
tu venis ad me? Debebat enim tam ipſe, quã *Ego à te debeo baptizari.*
omnes electi baptizari in ſanguine Chriſti,
quia videlicet hactenus excubabat foris v-
niuerſa ab origine mundi Eccleſia: non ad- *Matth. 13.*
mittente ſummæ iuſtitiæ Cenſura, vt cæle- *Luca. 3.*
ſte ſanctuarium ingrederetur antiquæ prę-
uaricationis delicto menſtruata. Vnde dicit
vnus ex ſanctis illis, ſanctus & magnus E-
ſaias Propheta: Facti ſumus vt immundi o- *Eſai. 64.*
mnes nos: omnes iuſtitiæ noſtræ ſicut pan-
nus menſtruatæ. Ergo quod ait Ioannes
Ego à te debeo baptizari, hoc tam de ſe, quã
de omnibus, quotquot præordinati ſunt ad
vitam, veraciter ſenſit. Per ſolam quip-
pe gratiam ad Regnum cælorum reduci-
mur, quod nullis operum noſtrorum meri-
tis, comparare poſſumus. Nam & Abraham
potuit quidem per fidem ſuam vel iuſtiti-
am, paterni reatus euadere pœnam: ſed
nullis meritis illam, qua in primo parente
iuſtè exhæredatus eſt, potuit redimere glo-
riam. Res eſt non meriti, ſed gratiæ, mag-
nitudo vel æternitas cæleſtis gloriæ. Gratis *Rom. 3. 11.*
data eſt beatis Angelis, gratis nihilominus
data fuit primis parentibus humani gene-
ris, gratis omninò, id eſt, per ſolam Chri
ſti gratiam redditur nobis, quicunque per
ipſum nunc reconciliationem accepimus.

Igitur ſolus & verus hic eſt Agnus Dei,
qui tollit peccata mundi. Quo dicto mira-
bilis Præco veritatis breuiter vtranque in
vna Perſona ſubſtantiam, ſcilicet D E I &
hominis oſtendit, vtranque, id eſt, paſ-
ſibilem humanitatis, impaſsibilem verò di-
uinitatis naturam confitendam exprimit.
Nãm ex eo, quod homo eſt, potuit quaſi
Agnus

Eſaia. 53. Agnus manſuetus portari ad victimam,deditq́; corpus ſuum percutientibus, & genas ſuas vellentib. vt carnibus eius cibaremur,
Exo. 12. & lanis eius operiremur:& confixus atq; lá
Gen. 49. ceatus eſt, vt ſanguine eius poſtes noſtrarũ frontium ſignarentur. Ex eo aũt, quod Deus eſt,quod potuit tollere peccata mundi,aſcendens ad prædam,& rugiens apud inferos,vt catulus leonis:non valente reſiſtere antiquo prædone,Tyranno mortis:& nunc morte ſuperata, ſedens ad dexteram patris,credentium in ſe potenter peccata dimittit,Benè ergo hic Euangeliſta, cui propoſitum eſt teſtimonia congerere, Diuinitatis Chriſti,dictum hoc nõ omittendũ putauit, præſertim cùm tanti ſit ſplẽdoris, vt ab hoc effectu,id eſt,ab eo quod tollit peccata mũdi,maximè comprobetur id, ꝙ ſuperiùs dictum eſt.plenum gratiæ & veritatis. Sequitur:[Hic eſt de quo dixi: Qui poſt me venturus eſt,ante me factus eſt: quia prior me erat.]Ac ſi dicat:Ne aliũ ſuſcipiatis in nomine Chriſti,tanquã ipſe ſit Chriſtus:neq; ſeducamini,quando dicent vobis: Ecce hic Chriſtus,aut ecce illic.Quia hic,& nõ alius, hic(inquam)eſt Chriſtus,de quo dicebã vo
Mat. 24 bis:Hic eſt,qui venit benedictus in nomine
Luca. 17 Domini:alius cũ venerit in nomine ſuo, vi-
Mat. 21 detenè illũ ſuſcipiatis.Hic Ieſus(vt putatur
Luca. 3 filius Ioſeph)Chriſtus eſt,tempore certo,&
Gen. 49 præfinitis diebus natus in Bethleem, ex ſemine Dauid,ſcilicet,quando ablato ſceptro de Iuda,& Duce de fœmore eius, alienigena Herodes in regno Dauid principabatur. [Et ego neſciebam eum,ſed vt manifeſtaretur in Iſrael,propterea veni ego in aqua baptizans.]Nequeo ſatis admirari rerum omnium artificẽ,oẽm habentẽ virtutẽ, omnia proſpicientem Dei ſapientiam, quomodo
Eloquentia etiã in diuinis eloquijs. ſummis in negotijs,non dedignata comitem habere ſecularem eloquentiam,ſic vtatur illa veluti ancilla,ſic ſecum illam abducat, vt magnitudine ſua totam operiat:adeò,vt nõ
Iob. 5. niſi à diligentiſsimis internoſci queat garrulæ huius pediſſequę præſentia. Ecce enim
Carnalis opinio Iudæorum de regno Chriſti. dum ſapientes in aſtutia ipſorum comprehẽdere geſtit,euidentiſsimè ſyllogiſmum fecit. Suprà namque per hunc Ioannem Baptiſtam,fidelẽ ſuę voluntatis Interpretẽ pro-
Pſal. 76 poſuerat prouidè,de abſente Chriſto dicẽs: Quia prior me erat,de plenitudine eius nos omnes accepimus,& gratiá pro gratia,&cæ. Conceſsit auditor omnis populus,imò & libenter accepit, Chriſtũ magnũ fore regem, magnum & inclytum Ducẽ,habiturũ coronam regni in capite ſuo,& dominaturũ à mari vſq; ad mare,& à flumine vſq; ad terminos orbis terarrũ. Hæc enim vna erat omnium ſententia de Chriſto, & ſic Prophetæ indicauerant de illo. Tantò ergo attentiùs audierant,& tantò procliuiùs teſtificanti Ioanni conceſſerant,quãtò carnalibus ſubditi affectib. voluptates corporis & omniũ rerum affluentium, & per omnia carnale ſeculum,Chriſto regnante,ſibi nòn defuturum ſperabant. Igitur conſtante apud auditores tanti præconis propoſitione,veniente tandem Ieſu,inter alios homines ad Ioannẽ aſſumit Spiritus ſanctus per os eius dicens: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi:
Hic eſt de quo dixi,&c. Ad hęc auditor,qui *Matt. 13*
ſuprà nullatenus conquieſcit, imò quantis *Luca. 4*
poteſt argumentis de pugnando cõtradicit: *Validum*
Ieſus enim homo Galilęus erat.inter eos,vt *teſtimoniũ*
cæteri hominũ,hactenus ambulauerat,tanꝗ *Ioã. Bap.*
in patria ſua.Sed ꝓfectò verũ eſt illud: quia *de Chriſto.*
nemo Propheta acceptus in patria ſua.Oportet ergo vt hic,qui aſsũpſit.cõfligat in eadẽ aſſumptione ſua,ꝙ & facit validis vtẽs teſtimonijs,& ad vltimũ cõcludẽs ſic.Et ego vidi & teſtimoniũ perhibui.Quia hic eſt filius Dei. Igitur cùm dixiſſet:Ecce agnus Dei,&c.protinus ad confirmationem ſui ſermonis, & confutationem Aduerſarij,ſumptum de cælo teſtimonium infert,cùm dicit:[Quia vidi Spiritum Dei deſcendentem,ſicut columbam,& manentem in eo.] Et vt purum eſſe oſtendat teſtimonium ſuum, ab omni humano fauore vel gratia, & ego (inquit) neſciebam eum. Ac ſi apertè dicat: Cur me æſtimes gratia, vel fauore humano conductum, hoc illi perhibere teſtimonium? Ego neſciebam eum, quippe qui cùm in deſerto Anachoreta eſſem, nullam ante hac habueram cum illo conuerſationem, nullumque colloquiũ.[Sed vt manifeſtaretur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans.]Id eſt,non veni à deſerto, eò quod ſcirẽ eum: ſed veni ego idcirco.vt ſcirem eum. Sed dicis mihi:Vndè vel hoc noſſe poteras, quod in aqua baptizans inuenires eum, niſi quia ſciebas eum? Ad hęc inquam:[Et ego neſciebam eum,ſed qui miſit me in aqua baptizare,ille mihi dixit:Super quem videris Spiritum deſcendentem ſicut columbam,& manentem in eo,hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto.]Itaque non voluntate humana, ſed authoritate diuina, veni in aqua baptizans. Et quomodo mittebatur Samuel in Bethleem,ſciens eſſe in filijs Iſai, quem vngeret in Regem, ſed quis filiorum eius eſſet neſciẽs: ſic & ego veni in Iordanem, Chriſtum iam
veniſſe ſciens, ſed in perſona quis Chriſtus *1. Reg. 16*
eſſet,neſciens. Et ſicut idem Samuel ex occurſu faciei Dauid agnouit (erat enim rufus & pulcher aſpectu, decoraq́; facie) certior autem factus eſt,dicente Domino:Surge & vnge eum,Ipſe eſt enim: ſic & venientem hunc ad me,& reuelante ſpiritu agnoui & dixi: Ecce Agnus Dei, & ego à te debeo baptizari,& tu venis ad me? Certior autem factus ſum veniente ſuper eum Spiritu in ſpecie columbæ. [Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei.]

Finis libri primi.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN EVANGELIVM IOANNIS COMMENTARIORVM LIBER SECVNDVS.

TRIA ſunt, quæ hoc loco diſtincta diligenter conſideranda ſunt, ſcilicet: Baptiſmus Ioannis, de quo ipſe ait: ſed vt manifeſtaretur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Baptiſmus quoque Chriſti, de quo ad ipſum Ioannem dictum eſt: Hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. Et Columbæ ſpecies, in qua Spiritus ſanctus ſupra Dominum deſcendens, eidem Ioanni oſtenſus eſt. Hęc (vt iam dixi) diligenti conſideratione digna ſunt. Quia videlicet magna ſunt & alta, quorum intellectu Fides paſcitur, Spes enutritur, Charitas accenditur, totuſque homo interior, velut matutinæ lucis infuſione ſerenatur. Illud igitur diuinæ gratiæ præuio lumine, primùm quærimus, quæ cauſa, vel intentio fuerit, vt Ioannes, Chriſti gratiam nomine ſignans, officio prædicans, veniret (vt ipſe ait) in aqua baptizans. Et quidem cauſa illa protinus occurrit, quòd idcirco venerit baptizans in pœnitentiam, vt hoc modo illi viam pararet, qui veniens poſt ipſum baptizaret in remiſsionem peccatorum Sed nunquid adeò neceſſarium erat, baptizare in pœnitentiam, quaſi glorificato Domino Ieſu, nemo poſſet, niſi ſit præparatus, Baptiſmi eius percipere gratiam? Hoc certè omninò alienum eſt à Fide. Nam econtrà, pauci admodum de gente illa, cui baptiſmus pœnitentiæ prædicatus eſt, baptiſmum Chriſti conſecuti ſunt: ad nos autem abſque Baptiſmo pœnitentiæ, tota tranſmigrauit gratia Baptiſmi in remiſsionem peccatorũ. Quid ergo intendit Spiritus ſanctus (qui Prophetas omnes miſit, ſuo quenque tempore) dũ Ioannem à deſerto expulit, vt iret ad prædicandum Baptiſmum pœnitentiæ? Nõ enim ſterilis Iudæa, valdè dignos attulit pœnitentiæ fructus. Nec verò fruſtrari potuit in hoc facto, quæcunque fuit intentio eius, quem proculducio miſit Spiritus ſanctus, cuius inſtinctu quæcunque cœpta ſunt, nullo prorſus impedire valente, perficiuntur. Erigenda eſt igitur conſideratio ab illa exili pœnitentia populi. Quæ profectò, quantulacunque fuerit, nihil dignum attulit tanto molimine vocis clamantis in deſerto: Dirigite viam Domini. In ipſo namque Domino noſtro cauſam eandem qui quærit, hoc modo inueniet. Nemo fidelium, qui dubitet Chriſtum Ieſum idcirco veniſſe in carne, vt peccata mundi tolleret, & in ſe transſerret. Iuxta Prophetam dicentem: Et Dominus poſuit in eo iniquitates omnium noſtrûm, & pro nobis dolet, & diſciplina pacis noſtræ ſuper eum. Hanc autem veram & ſummam eſſe pœnitentiam, pro omni mundo celebratam, res ipſa oſtendit, ratio ſentit, fides ſancta confitetur. In ipſo namquę habitu pœnitentis, hunc Dei Filium Propheta idem, qui ſuprà intuens: & aſcendit (inquit) ſicut virgultum, & ſicut radix de terra ſitienti. Non eſt ſpecies ei neque decor, & vidimus eum, & non erat aſpectus, &c. Igitur ad agendum pro cuncto mundo pœnitentiam, qua peccata cunctorum expiaret, Dominum noſtrũ veniſſe dubium non eſt.

Alius Ioannis, alius Chriſti baptiſmus.

Matth. 3.

Eſaie 5. 3.

Ibid.

At Ipſe iuuenilem iam attigerat ætatem, & cùm ſciret ſe ad hoc veniſſe, vt tanto pro cunctis (vt dictum eſt) officio fungeretur, humiliter apud ſe latebat, expectans in forma ſerui, iubentis Patris imperium: videlicet, *in totum opus ſuum, non voluntatis propriæ ſed veræ atque perſectæ foret obedientiæ. Dandum quippe nobis in ſemetipſo nouerat exemplum, ne quis noſtrûm, de ſanctitate vel ſcientia confidens, præripere audeat munus Eccleſiaſticum, maximeq; ſancti ac venerabilis Sacerdotij gradũ. Quod videlicet eiuſdem Chriſti Domini peccata mundi tollentis, proprium eſt miniſterium. Vnde Apoſtolus ait: Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit, vt Pontiſex fieret, ſed qui locutus eſt ad Deum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Illo ergo (ſicut dictum eſt) legitimam atque ordinatam ſuimet expectante promotionẽ, venit Ioannes Baptiſta prædicans in deſerto Iudææ, & dicens: Pęnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum. Hanc autem Ioannis prædicationem, huius eſſe vocationem, teſtatur idem Ioannes Baptiſta, in hoc Ioannis Euangelio dicẽs: Quia vt manifeſtaretur in Iſrael, proptérea veni ego in aqua baptizans. Igitur cauſa, cur Ioannes venit in aqua baptizare, & prædicare Baptiſmum pœnitentiæ, non eſt alia quàm hæc: Vt ille Sãctus ſanctorum, qui ſolus erat idoneus ferre pœnitentiam, pro peccatis omnium electorum, aduentum eius, ab origine mundi expectãtium, hac voce publica vocatus, accederet palàm ad cæleſte ſanctuarium, in conſpectu Dei Patris & ſanctorum Angelorũ, vbi eodem Spiritu in Columbę ſpecie ſuper ſe deſcenden-

**vt.*

Hebr. 5.

Pſalm. 8.

Matth. 3.

Solus Chriſtus idoneus fuit ad agendam pro nobis pœnitentiã

ſcendente, deſignaretur Pontifex, quo dudum in Mariam ſuperueniente, idem ſanctus & immaculatus homo conceptus eſt, non aliam habiturus quam offerret hoſtiam, niſi carnem propriam, quam ſtatim quadraginta dierum & quadraginta noctiũ ieiunio, deinde omnibus pœnitentiæ modis afflictam, tandem pro peccatis noſtris obla turus erat Deo patri, hoſtiam in odorem ſuauitatis acceptam.

Mat. 4.
Ephes. 5.

Hoc autem totũ ſic oportebat fieri, quatenus & curioſam diaboli malitiam, totamque eiuſdem Sathanæ Synagogam conſiliũ Dei pro tempore lateret, & de ipſo latibulo ſuo crebris intermicans beneficijs, eius ſapientia ſimplicibus proficeret. Propoſitum namque erat vtiliter, vt primo aduentu occultus veniret Filius Dei. Nam ſecundo idẽ Deus noſter manifeſtè veniet & non ſilebit. Benè ergo Ioãnes ex cõſulto Sancti ſpiritus, miniſterium ſuum, quo ſolus quærebatur Chriſtus, mittit in turbam, palàm vniuerſis Baptiſmum prædicans, cunctoſque baptizans in pœnitentiam: vt, dum idem pluribus cernitur, occaſio diſſertandi de vno, ad præſens ſubtraheretur. Sic profectò Samuel, (de quo ſuprà dictum eſt) miſſus vngere Regẽ, quem prouiderat ſibi Dominus in filijs Iſai, & timens ne audiret Saul, vitulum tulit de armento ex præcepto Domini, veniensque Bethleem admirantibus ſenioribus & dicẽtibus: Pacificus ne eſt ingreſſus tuus? Pacificus, inquit: Ad immolandũ Domino veni. Sanctificamini & venite mecum, vt immolem. Et eduxit eos ad ſacrificium. Sic nimirum & illic vnctionẽ electi regis, & hic manifeſtationem Saluatoris, diuina prouidentia in magna frequentia ſecretam eſſe voluit, reſq; effecta eſt conſultè magis, quàm occultè. Quia videlicet idcirco facta eſt, vt ſciretur in ſuo tempore. De his, qui baptizabãtur in Iordane ab eodem Ioanne (vt ait Lucas) peccata ſua confitentes, & dignos fructus pœnitentiæ facientes, nulli dubium eſſe debet, quin peccata illorum, Hic in innocentia pœnitens, & in pœnitentia innocens, ſuper ſe tulerit, cum peccatis omnium, qui illum apud Inferos expectabant: ita videlicet, vt poſtmodum per Paſsionem Chriſti ſaluarentur, quotquot ex eis ab hac vita decederent, ante reuelatum eius Baptiſmum, cuius definitio vel regula eſt: Baptizari in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Nã quotquot ex eis peruenientes ad illam plenitudinem temporis (in qua dictũ eſt: euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti:) non receperunt hoc lauacrum gratiæ & veritatis, nihil profuit illis, baptizatos fuiſſe Baptiſmo Ioannis, nec omnino ſaluare potuit illos, pœnitentia fide Chriſti non admixta. Ioannes enim baptizauit in aqua, ſolum pœnitentiam indicens, (ea cauſa vel intentione miſſus, quæ iam, pro poſſe, dicta eſt,) *non eſt, non etiam peccatorum remiſſionem tribuens. Chriſtus autẽ baptizauit, ſemel quidem in aqua, ſimul & ſanguine de latere ſuo profluente: baptizauit nihilominùs, imò & nunc baptizat in Spiritu ſancto, cum aqua & eiuſdem ſanguinis ſui ſacramẽto, perfectam tribuens peccatorum remiſſionem, Quæ extra Baptiſmum eius, (poſtquam Regulam eius deprompſit,) nulli deinceps tribuitur. De quo eius Baptiſmo iam nunc dicendum eſt, ſicut ſuprà propoſitum eſt. [Super quem videris (inquit) Spiritum deſcendentem ſicut columbã & manentem in eo, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.] Notandũ diligẽter, quòd cùm propria poſſet eũ appellatione deſignare & dicere: Hic eſt Chriſtus, vel (quod magis eſt proprium,) hic eſt vnigenitus Dei Filius, maluit deſcriptione vti, dicendo: Hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. Primo definiẽdum eſt, quid ſit baptizari in Spiritu ſancto, ac deinde dicendum, cur maximè hoc loco dicere voluit: qui baptizat in Spiritu ſancto. In Spiritu ſancto baptizari, eſt gratiam accipere Spiritus ſancti, quæ non modò, quid ſit peccatum, oſtendat, ſed & auxilium aduerſus peccata præbeat, delendo præterita, repellendo inſtantia, atque ita de ſeruis peccati faciat filios Dei, de filijs iræ filios gratiæ, de ignotis & aduenis genus regale & ſacerdotale. Baptiſmus enim Chriſti vnctio eſt regalis & ſacerdotalis, qua ipſe vnctus præ cunctis participibus ſuis, Chriſtus nuncupatur. (quod Hebraicè, Meſsias: Græcè, Chriſtus: Latinè, dicitur Vnctus.) Qua ipſe plenariè ſolus ſic vnctus eſt, vt particulariter vngere alios, & facere poſsit adoptionis filios, & à ſe (qui principaliter vnctus eſt) vnctos, id eſt, à Chriſto vocari faciat Chriſtianos, quod deſignatur per hoc, quod dicitur Hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. Hoc ante Chriſti aduentũ nullatenus effici poterat, quia videlicet Lex, quæ data fuerat, peccatum oſtendere tantùm, non etiam auferre valebat. Vnde patres antiqui quamlibet iuſti ad inferos deſcendebant, veterem paternæ præuaricationis portantes ignominiã actualium quoq; peccatorum non omninò effugientes cœnum, quin aliquam contraherent ſordem vel maculam, quã carnibus taurorum aut ſanguine hircorũ emundari impoſsibile erat. Hoc erat opprobrium Iſrael, quod exprobrabat iugiter hoſtis incircuncisus, ſcilicet Diabolus, inſultans patribus antiquis quamlibet iuſtis, & quodammodo dicens: Quare veniſtis parati ad bellum? eo quod Legis *mandato, velut arma tenentes, nihil fortiter agerent: nec deſe virũ dare poſſent, qui pro cũctis iniret ſingulare certamen. Fruſtra namque varijs baptiſmatibus & iuſtitijs carnis, opprobriũ ſuũ delere *conabatur, eò quod non haberent

Pſal. 49.

Sic Samuel occultabat vnctionem Dauid.

1. Reg. 10.

Luca 1.
Matt. vlt.

Baptiſmus Ioan. quid contulit.

**Non eſt.*

Baptiſmus Chriſti ſolus abluit peccata.

Quid eſt baptizare in Spiritu ſancto.

Rom. 6.
Ephes. 2.
1 Petr. 2.

Pſal. 44.

Rom. 7.
Hebr. 9.

1. Reg. 17.
Marc. 7.
**mandata.*
**conabantur.*

Sacer-

Sacerdotem, qui Spiritũ ſanctum dare poſ-
ſet, cuius gratia vera & ſola peccatorum re-
miſsio eſt. Cùm ergo Ioanni ſignum datur,
quo Chriſtum agnoſcat, dicitur illi: Hic eſt,
qui baptizat in Spiritu ſancto. Quod idem
eſt, ac ſi diceretur: Hic eſt, qui aufert op.p-
brium ab Iſrael, videlicet peccatorum re-
miſsionem tribuendo, quæ non datur om-
ninò, niſi in Spiritu ſancto. Et hic Baptiſ-
Duplex virtus & operatio baptiſmi. mus non vnius tantum potentiæ, ſed dupli-
cis operationis eſt. Baptizat enim Chriſtus
in Spiritu ſancto: primùm, (vt dictum eſt)
peccatorum remiſsionem tribuendo. Bapti
Ioan. 20. zat nihilominùs & ſecundò, diuerſarum or-
namenta gratiarum conferendo. De gratia
namque remiſsionis peccatorum ipſa die,
qua reſurrexit, dicit ipſe inſufflans diſcipu-
lis ſuis: (quos vtique iam lauerat à peccatis
eorum in ſanguine ſuo) Accipite Spiritum
ſanctum. Quem ſe illis dare in remiſsionē
peccatorum teſtatur ipſe, protinus adiun-
gens: Quorum remiſeritis peccata, remittũ-
tur eis: &, quorum retinueritis, retēta ſunt.
De illa verò donorum largitate, qua diuer-
ſarum (vt prædictum eſt) confert ornamen
ta gratiarum, dicit ipſe: (Luca referente in
Actor. 1. Actibus Apoſtolorum,) quia Ioannes qui-
Baptizat in ſpiritu ſancto & igni. dem baptizauit aqua, vos autem baptizabi-
mini Spiritu ſancto, non poſt multos hos
dies. Vtrunque * datum huius Baptiſmi, hic
idem Ioannes Baptiſta apud Euangeliſtas
**donum.* Matthæum & Lucam exprimit, cùm dicit:
Matt. 3. Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni.
Luc. 3. Baptizat enim nos Spiritu ſancto, cùm in
Differētia inter remiſsionem pecatorum & dona gratiarum. fontem Baptiſmi deſcendente inuiſibili gra
tia eiuſdem Spiritus ſancti, omnia peccata
eorum, qui baptizantur, dimittit. Baptizat
& igni, cùm eiuſdem Sancti Spiritus fer-
uore accenſos, fortes in amore, & in fide
conſtantes, vel in ſcientia lucentes, & zelo
Pſal. 135. bono calentes efficit. Et in remiſsione qui-
1. Cor. 11. dem peccatorũ, nulla diuiſio eſt, ſed æquali-
ter atque vniformiter vna eademque om-
nibus gratia remiſsionis adeſt: deponens o-
mnes iniquitates noſtras, & proijciens in
profundum maris omnia peccata noſtra. In
donis autem gratiarum, non eadem omni-
bus quantitas impenditur, ſed quodammo-
do diuiditur mare rubrum in diuiſiones,
dum alij datur fides, alij ſermo ſcientiæ & ſa
pientiæ, alij genera linguarum, alij interpre-
tatio ſermonum, &c. Quæ omnia operatur
vnus atque idem Spiritus, diuidens ſingulis
prout vult. Et in ſanctis quidem noui Teſtā
menti hæc baptizantis dona, hæc Baptiſmi
glorioſi præclara videmus inſignia, quæ ne-
mo illorum, antequam in remiſsionem pec
catorum baptizaretur, percepiſſe legitur:
Præter Cornelium, & eos, qui cum ipſo e-
Actor. 10. rant, ſuper quos adhuc loquente Petro ceci-
dit Spiritus ſanctus, & erant loquentes lin-
guis, & magnificantes Deum.

Patres autem veteris Teſtamenti non-
nulli operationes virtutum, & plurimi pro-
phetiam perceperunt, & baptizati non erāt
in remiſsionem peccatorum. Certum eſt e-
nim, quia tunc omnes baptizati ſunt, quan-
do mortuus in cruce Chriſtus, fluuium ſan-
guinis & aquæ de ſuo profudit lanceato la-
tere, in emundationem vniuerſæ Eccleſiæ, *Luc. 23.*
quantacunque fuerit ab origine mundi, vſ-
que in ipſam horam mortis ſuæ, à primo iu
ſtorum, ſcilicet Abel, vſq; ad latronem, qui
in cruce, nondum effuſo de latere Chriſti
tantæ tamq́ue ſalutiferæ mundationis flu-
uio, Dominum confeſſus eſt, regnumq́; e-
ius futurum credens, eadem celeri confeſ-
ſione mercatus eſt. Poſitum eſt autem ex-
tunc eiuſdem Baptiſmi ſacramentum, ad pri
mas eiuſdem Sanctæ Eccleſiæ fores, vt quiſ
quis Eccleſiam ingredi cupit, quo modo illa
iam baptizata eſt, & ipſe baptizetur, ſiue Gē
tilis, ſiue Iudæus. Cùm ergo veteris Teſta-
menti patres eadem gratiarum dona conſe-
cuti ſunt, antequã Chriſtus baptizaret, quæ
idem Chriſtus aſcendens in altum dedit ho *Epheſ. 4.*
minibus noui teſtamenti, certa diſcretione *Actor. 2.*
opus eſt, vt non ignoret Chriſtiana Fides, *Luca. 1.*
quid nouis amplius quàm veteribus, imò,
quid nouis pariter ac veteribus in Chriſti
baptiſmo collatum ſit. Nam vbi cauſa poſtu
lat, vt de gratia Chriſti vel Sancti ſpiritus ſer
mo habeatur, fidelem atque Catholicum in
dictis ſuis, Aduerſarius hærere facit obie-
ctionibus ſuis. Qui & ſi non ſenſu, interdũ
ſermone deficit. Tanta enim per patres an-
tiquos idem Deus operatus eſt, tanta idem
Spiritus per os ſanctorum, qui à ſecula ſunt
Prophetarum eius locutus eſt, vt obloquē-
te Aduerſario, nouos veteribus conferre cō
tentioſum: præferre verò, difficillimũ ſit, ſi
non animaduerſo priùs rei puncto, verbo-
rum agere circuitum cœperit. Primùm er- *1. Cor. 14.*
go dicendum, illam Baptiſmi Chriſti glori-
am, quo ſancti Apoſtoli poſt aſcẽſionem e-
iuſdem Domini glorificati ſunt, accipiendo
diuerſarum dona gratiarum, maximeq́ue
genera linguarum, (quæ in ſignum ſunt, nõ
fidelibus ſed infidelibus) vel prophetiam, *Matth. 7.*
(qua maximè veteres ſancti claruerunt) nõ
eius eſſe virtutis, vt in eis ſalus perfecta ſit:
præſertim, cùm illa & boni, & mali habere
poſsint. Multi enim (inquit Dominus) dicēt
mihi in illa die: Domine, nonne in nomine
tuo prophetauimus? & in nomine tuo mul-
tas virtutes fecimus? Et tunc reſpondebo
eis: Nõ noui vos, recedite à me operarij ini-
quitatis. Etenim Saul quoque prophetare, *1. Reg. 19.*
& malus eſſe potuit. Nonne filij Iſrael om *1. Cor. 19.*
nes in Moyſe baptizati in nube & in mari *Exod. 18.*
panem quoque de cælo, & aquam de petra *Exod. 32.*
conſecuti, & alijs mirabilibus glorificati, *Num. 15.*
poſt modum quàm plures reprobati ſunt,
alij viuentes abſorpti, alij à ſerpentibus cõ-
ſumpti, & alijs multis modis, præter pauciſ-
ſimos, omnes in deſerto proſtrati? Imò, vt

adno

Math. 10. ad nouos veniam, quãdo conuocatis Domi
Luca 9. 10. nus Ieſus duodecim Apoſtolis, dedit illis
Ioan. 6. virtutem & poteſtatem ſuper omnia Dęmo
Ioan. 12. nia, & vt languores curarent, miſitque eos
ad prædicandum Regnum cælorum, nónne
Iudas erat vnus ex illis, quem ipſe qui mitte
bat eum, Diabolum ante traditionem ſuam
nominauit, quia nec dominicis loculis fidẽ
exhibere potuit? Cùm ergo non ſoli boni,
ſed etiam & mali, huiuſmodi chariſmatum
dona potuerint cóſequi, nó nos dubios red
dat claritas mirabilium, quæ in antiquis fa-
cta ſunt, non cæcos vel cæcutientes nos fa-
ciat ad conſiderandam maieſtatẽ nouæ gra-
tiæ Chriſti. Quia videlicet & horũ potentiã,
& illud, ſine quo nihil hæc proſunt, ſcilicet
Remiſsio remiſsionem peccatorum, hic qui baptizat
peccatorũ in Spiritu S. nobis & illis dedit. Et huius qui
res longè dẽ muneris. i. operatiõis virtutũ vel cætero
maior quã rum huiuſmodi (de quibus iam ſuprà dictũ
alia Chariſ eſt) huius ſecundi muneris non inchoatio
mata. fuit, ſed adiectio largitatis: cùm in die Pen-
Actor. 2. tecoſtes diſcipulos Domini Spiritus S. imple
Ephe. 5. uit. Sed eius, quod maximum opus maxi-
maque virtus eſt. Baptiſmi Chriſti, ſcilicet
remiſsionis peccatorum, inchoatio ſimul &
perfectio eſt mors Chriſti, qui per Spiritum
ſanctum ſemetipſum obtulit in odorem ſua
Rom. 6. uitatis. In qua morte baptizamur. Sicut A-
poſtolus dicit: qa quicũq; baptizati ſumus in
Chriſto Ieſu, in morte ipſi⁹ baptizati ſum⁹,
cóſepulti cũ illo per Baptiſmum in mortẽ,
vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis
per gloriam patris, ita & nos in nouitate vi-
tæ ambulemus. Nam in morte ſua ſangui-
nem & aquam (vt iam dictum eſt) de latere
Ioan. 19. ſuo fundens, lauit vniuerſam Eccleſiam à
Remiſsio peccatis ſuis, dans viuis & defunctis Spiritũ
peccatorum remiſsionis, ſicut mox, vt apparuit illis vi-
ex baptiſ- uus, oſtendit, dicens: Pax vobis: Accipite Spi
mo. ritum ſanctum, quorum remiſeritis pecca-
ta, remittentur eis. Hoc ſolùm munere ba-
ptizati paruuli morientes tranſmigrant in re
gnum Dei. Illo autem, cuius in die Pente-
coſtes adiectio fuit, ſic potuerunt antiqui pa
tres clarificari, & apud Inferos propter ori-
ginale peccatum detineri, quomodo potuit
Ioan. 20. Iudas, cùm eodem munere fungeretur, Dia
Domũ pro- bolus vocari, & eſſe fur loculorum Domi-
phetæ mi- ni, & habere locum in profundiſsimis Infer
nus eſt quã ni, in quem abiret, præuaricatione peracta fi
gratia ba- lius perditionis. Ipſum Dominum in for-
ptiſmi. ma ſerui dona hæc recepiſſe, propheta teſta
tur, qui hæc in perſona eius loquitur: Spi-
ritus Domini ſuper me, propter quod vn-
xit me, ad euangelizandum pauperibus mi-
ſit me. Nã hæc de præſenti vnctione ſua di-
Vnctio cta eſſe, qua Spiritus Sanctus viſus eſt ſu-
Chriſti. per eum, in ſpecie columbæ, teſtatur & i-
Eſa. 61. pſe, qui (vt Lucas narrat) plenus Spiritu ſan
Luca 7. cto regreſſus è Iordane, & actus in deſer-
Luca 3. tũ, & cóſummata omni tẽtatione regreſſus
Luca 4. in virtute Spiritus in Galilæam, introiuit

in Synagogam, & traditus eſt ei liber Eſaię
prophetæ. Quem cùm reuoluiſſet, inuenit
locum prædictum, & cœpit dicere ad eos:
Quia hodie impleta eſt ſcriptura hęc in auri
bus veſtris. Nó ergo ea tantùm cauſa, vt ſi-
gnum daretur Ioanni, Spiritus Sanctus in *Chriſtus vt*
Dominum Ieſum deſcendit, ſed vt euan- *homo acce-*
gelizandi officio, & ſummi Sacerdotij or- *pit officiũ*
dine fungeretur vnita deo natura hominis. *euangeli-*
Nam, ſicut non à ſeipſo venit Filius Dei, *zandi &*
ſed pater illum miſit. vt omnium Dominus, *ſacerdotij*
formam ſerui aſſumere dignaretur, ſic in ea *Spiritus S.*
dem ſerui forma, non à ſeipſo Filius homi- *Philip. 2.*
nis euangelizandi officium præripuit, ſed à *Matth. 3.*
Spiritu ſancto impoſitum ſibi onus humili-
ter ſuſcepit. Sic enim decebat eum implere
omnem iuſtitiam, vt qui obedienter fuerat
homo factus, obedienter nihilominùs ad
prædicandum mitteretur per eundem Spi- *1. Cor. 12.*
ritum, qui cæteros mittit, quicunque ſalu- *Apoca. 8.*
tis miniſterium dignè ſortiuntur, vt qui- *Hebr. 2.*
dam Apoſtoli, alij prophetæ vel Euangeli-
ſtæ in Eccleſia ponantur. Tunc ille magnus
atque conſpicuus magni conſilij Angelus,
ſtetit iuxta aram templi, ſcilicet vocatus ad
ſacrum ordinem ſummi Sacerdotij, apparẽ-
te ſuper caput eius in ſpecie columbæ Spiri-
tus pietatis, vt miſericors fieret, & fidelis
Pontifex ad Dominum, & repropitiaret de
licta populi. Accepit igitur dona in homi-
nibus creator omnium Deus, ad miniſtran-
dum miſſus, quæ poſtmodum aſcendens in *Pſal. 64.*
altum, & captiuam ducens captiuitatem, *Ephe. 5.*
mittendis ad idem miniſterium daret homi *Quò à ba-*
nibus, & ſic plenus Spiritu Sancto (vt prædi *ptiſmo re-*
ctum eſt) à Iordane regreſſus eſt. Plenus ſa *greſſus dici*
nè, non quòd tunc primùm Spiritum ſan- *tur plenus*
ctum acceperit, quippe qui ab ipſo humani- *Spiritu*
tatis ſuæ initio eiuſdẽ Spiritus operatiõe có- *Matth. 11.*
ceptus eſt. Quid ergo nunc actum eſt, vnde *Pſal. 44.*
diceretur Spiritu ſancto plenus à Iordane re
greſſus? Nimirum plenitudo, quæ in illo iã
erat * ſuperficiem, id eſt, vſque ad ipſos exte
riores actus, ſeſe diffudit, vt inde omnes ac-
ciperemus, quomodo ſi plenitudo viuæ &
indeficientis aquæ, quæ in altiſsimo puteo ** vſque ad*
ſurſum ad ſuperficiem oris aſcendat, vt par-
uis quoque infantibus hauriendi vel biben-
di detur facultas. Ita nimirum, vſque ad ex
teriora ſe diffudit plenitudo, quam habebat
intrinſecus, & diffuſa eſt gratia in labijs eius
vt audiretur in verbis, & videretur in mira-
culis abundantia eius, qua plenus erat gra-
tiæ & veritatis. Peccatorum autem remiſ-
ſionem non accepit, quam (vt ſuprà dictum
eſt) baptizando in Spiritu Sancto homini-
bus dedit. Quia quod maius eſt, de Spiritu
ſancto conceptus eſt, vt peccatum nec Ori-
ginale haberet, nec Actuale admitteret.
Sed dicit aliquis: Baptizari quoque de-
buit in remiſsionem peccatorum: non ſuo
rum, ſed noſtrorum: vt illo baptizato, fie-
ret peccatorum noſtrorum remiſsio. Hoc

Chriſti duplex baptiſmus, vnus aqua, alter paſsionis. planè oportet concedi, ſed de illo duntaxat Baptiſmo ſuo, de quo ipſe iam baptizatus à Ioanne, dicit: Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coartor vſque dum perficiatur? Quod videlicet de Paſsione ſua dixit, in qua *Lucæ 12.* tota Eccleſia (quæ eſt corpus eius) baptiza- *Ephe. 5.* ri habebat. Alioquin ſi in Iordane baptizato illo, facta eſt peccatorum noſtrorum remiſsio, quid nobis neceſſaria fuiſſet eius Paſſio. A nullo ergò homine Baptiſmũ accepit remiſsionis peccatorum, ſed ipſe nobis per Paſsionem ſuam fons remiſsionis factus eſt. Vnde rectè ſancta Romana Eccleſia, non in die Epiphaniorum, ſed in ſacroſancta ſolennitate Paſchali communiter atque vniuerſaliter Baptiſmi ſacramentum celebrare *Rom. 6.* conſueuit. Quia videlicet (ſicut ſuprà dictum eſt) quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Igitur hic eſt qui baptizat: hic eſt qui ſolus peccatorum remiſsionem dat: hic eſt qui probroſam atque ignobilem, ex peccato accidentem naturæ noſtræ inopiam, copioſis per Spiritum ſanctum donis Diuinitatis ſuæ ſolatur & munerat. Cur autem hoc loco vel tempore, tam certum tamque euidens de authoritate Baptiſmi datum ſit iudicium iam dudum, Catholicæ Eccleſiæ benè cognitum eſt. Primò ſciendum, quia magnus hic homo, qui miſſus eſt à Deo, magnus meritis, & ſecundum ſuam magnitudinem, magnam habẽs intrinſecus in corde vocem ſancti deſiderij, leuabat oculos mentis ad Deum, & clamabat forter in cælum, orans iugiter, vt videre ſibi daretur citiùs illam, quam propè eſſe ſciebat, quamque *Lucæ 2.* in vtero matris ſalutauerat conſolationem Iſrael. Non enim minus erat deſiderium hujus deſiderio beatiſsimi ſenis Simeonis, cuius internus clamor & vociferatio grandis, tetigit aures altiſsimi, vt non contineret ſe miſeratio Dei, reſponſum dante illi Spiritu ſancto, quòd non eſſet viſurus mortem, niſi priùs videret Chriſtum Domini. Ergo hic & clamando magnis deſiderij vo- *Contra hæreticos rebaptizãtes* cibus & orando iugiter, hoc à Spiritu ſancto obtinuerat, vt reſponſum dans illi diceret: Super quem videris hoc ſignum, hic eſt qui baptizat. Et huius ſigni rationem Catholica (vt prædictum eſt) iam dudum benè nouit Eccleſia. Futuros nanque ſciebat columba illa (quæ Ioannem mittebat, & omnes Prophetas miſerat) futuros illa ſciebat coruos atque miluos, qui inuicem ſe roſtris laniantes, & vnitatem ſcindẽtes, dicerent, contra alterutrum erecti, & ſpiritu *Donatus anabaptiſta* proteruo tumentes: A nobis, quod datur ſanctum eſt. Hic ab illo ebrioſo, ille autem ab illo fornicario baptizatus, indignus eſt. *Gen. 8.* Tu ab illis vel illis baptizatus (inquit Donatus) à nobis, ſi ſapis, rebaptizandus es. Clamat contra hos columba illa, ramum virentis oliuæ ſemper in ore ſuo portans, id eſt, veram pacem & vnitatem ſemper amans & prædicans clamat, ecce de ſummo vertice illius altiſsimi capitis noſtri, & dicit: Hic eſt qui baptizat. Ac ſi dicat: Quid vos, ô milui rapaces & corui litigioſi, Baptiſmi gratiam, tam pertinacibus roſtris in tot authores diſtrahitis? Vnus eſt qui baptizat: Vnus & ſolus hic eſt, qui ſanctificat: Vnus eſt fons: vnus eſt riuus Baptiſmi ſalutaris, qui per qualeſcunque canales influat: Hic eſt, qui baptizat: De cuius ore profluit ipſa vis ſacramenti, purificans, emundans, viuificans: totum fidelem hominem & ſanctificans. Tu fortè fontem viuum, neſciebas à mortua palude vel cœnoſa diſcernere ciſterna. Ecce ſicut dixit tibi: ſuper quem videris Spiritum deſcendentem ſicut columbã, *1. Cor. 1.* hic eſt qui baptizat: ſic & nunc dico tibi: Vbicunque audieris verbum hoc integrè prolatum: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti: ibi eſt abſque dubio hic ipſe, & hic ibidem baptizat. Quid enim Paulus? Quid autem Apollo? Quid verò Cephas? Miniſtri ſunt in hoc ſacramento Chriſti: miniſtri iſti ſunt, non authores: ſerui, non Domini: canales, non fontes. Vnus enim hic eſt fons (vt prædictum eſt) vnus Dominus, vnus author, qui baptizat quidem in aqua per miniſtros, baptizat autem tantùm per ſemetipſum in Spiritu ſancto. Quod ſi ſub ſacramento prædicti nominis morticinum fœtet alicuius Hæreticæ putredinis, nec ſic tamen irrita iudicabitur in- ** mortuis* uocatio Diuini nominis, ſed Baptiſmus talis eſt duntaxat, qualis q mortuos* fieri potuit, de quibus Apoſtolus dicit: Habentes *2. Tim. 3.* quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Nam palmites quidem ſunt ſed à vite præciſi. Membra fuerunt viuentis corporis Eccleſiæ, ſed vita carent, quia præciſa ſunt à corpore. Speciem ergo ſolam pietatis quam habent, baptizando contule- *Reconciliatione datur gratia ſpiritus ſancti* runt: ſed quam non habent virtutem eiuſdem pietatis conferre non potuerunt. Quapropter hi, qui à talibus baptizati ſunt, quãdo ad Catholicam Eccleſiam redeunt, non *Coloſ. 3.* eis repetitur lauacrum carnis, vt perficiatur *Apoc. 7.* ſed (quod deeſt) inferuntur Catholicæ Ma *Gen. 30.* tri, vt per eius reconciliationem Spiritus ſancti gratiam percipere mereantur: Nam in illa ſola Spiritus ſanctus datur, quia videlicet in ſciſſura mentium Deus non eſt, ſed in vnitate & pace, quæ perfectionis vinculum eſt. Et hi quidem, quaſi thoro minùs legitimo procreati, tamen reputantur filij. Nam ex omni tribu filiorum Iſrael, numerati ſunt filij Deo cogniti, vbi ſignantur ſerui Dei in ſtri in frontibus ſuis, ſcilicet tam ex tribub. Gad & Aſſur (qui de ancilla nati ſunt) quàm ex tribu Iuda & Ioſeph (qui ex legitimis cõiugibus orti ſunt) Igitur nulli hominum attribuenda, neque ſecundum hominem metienda eſt Baptiſmi gratia, Quia ſolus Hic eſt, qui

Cur in ſpecie columbæ viſus eſt ſpiritus S. *Ioan. 3.* *Ephe. 2.* *1.Ioan. 4.*

eſt, qui baptizat. Et in nomine eius ſolius baptizamur, qui ſolus pro omnibus nobis eſt crucifixus: ſicut columba de capite eius oſtenſa teſtatur. Qua in ſpecie cur Spiritus ſanctus apparere voluerit, diligenter (inquã tum ipſe aperire dignatur) iam nunc intuendum eſt. Spiritus ſanctus omnium, quæ circa ſalutem noſtrã acta vel agenda ſunt Dominus & Arbiter, imò & efficiens cauſa eſt. Cur enim, niſi propter charitatem ſuam Pater filium miſit in hunc mundum, vel ipſe Filius patri ſuo nos, cùm inimici eſſemus, reconciliauit per ſanguinem ſuum? Quid autem Spiritus ſanctus, niſi Patris & Filij charitas eſt? Hic igitur Spiritus ſanctus ſuper Authorem noſtræ ſalutis apparens, congruũ ſatis gratiæ ſuæ ſecundum tempus indicium præbuit, dum aſſumptam Columbæ ſpeciẽ, corporaliter humanis oſtendit oculis. Columba nanque auis ſimplex & mitis eſt. Et charitas ſæuit quidem & zelatur, ſed primò blanditur ita, vt in neminem ſæuiat, niſi in eum, quem non flectunt blandimenta: nunquam in virga venit, niſi ad eos, à quibus ſua manſuetudo fuerit contempta. Vtrunque in Chriſto ſic eadẽ charitas ordinauit, vt primus aduentus eius ad nos, in manſuetudine fieret: ſecundus aũt. in fortitudine zeli, futurus ſit. Venientem ergò ad nos in ſpiritu manſuetudinis, rectè idem Spiritus ſuper ipſum apparens, velut auis manſueta, deſignauit. Sciendum autem, quia ſuper neminem Sanctorum, ante Chriſti aduentum Spiritus ſanctus apparuit: neque poſt eius aduentum, ſuper vllum, in hac ſpecie, viſus eſt. Antè quidem dona dabat (vt ſuprà dictum eſt) & eorundem quantitatem, ſiue

1.Reg. 16. *1.Reg. 10.* *4.Reg. 2.*

qualitatem congruentibus nonnunquam ſignis indicabat: velut, Cùm Prophetam ſupradictum miſit, vt in Regem vngeret electum ſuum Dauid, non lenticulam (ſicut ad inungendum Saul) ſed cornu olei tollere iuſſit: videlicet, ſignificans, doni ſui magnitudinem ſimul & fortitudinem, id eſt, Throni eius firmitatẽ, & Propheticalis gratiæ celſitudinem. Item, cùm Heliam in cælum tollere vellet, quem huius diuini amoris zelum ferventiſsimum habuiſſe notum eſt, ad ſignificandam eius boni zeli dignitatem, currus igneus cũ equis igneis, quib. tolleretur, miſſus eſt. Sic & in alijs pleriſque Sanctorum dona quæ dabat, figuris competentibus exprimebat; ſuper nullum autem ipſe (vt dictum eſt) antè Chriſti aduentum apparere

Actor. 2. *S. Spiritus quo pacto viſus ſuper Chriſtũ & Apoſtolos.*

viſus eſt. Poſt ipſum verò ſuper Apoſtolos apparens viſus eſt: non quidem ipſa eius ſubſtantia (quæ inuiſibilis eſt) ſed ignis, præſentiæ eius index: ita tamen, vt ex ipſo igne diſpartitæ linguæ viderẽtur: Quia videlicet nulli cuncta dabantur, ſed pro voluntate eiuſdem Spiritus, ſua cuique menſura gratiæ diuidebatur. Super ipſum autem Dominum & ipſa Sancti Spiritus ſubſtantia inuiſibilis adeſt: &, quod foris videtur, non pars aut partis ſignum, ſed quiddam totum eſt atque integrum. Quia videlicet hic & ſolus eſt, cui non ad menſuram dat Deus Spiritũ.

Ioan. 3. *Coloſ. 2.*

Quia in ipſo (inquit Apoſt.) habitat plenitudo Diuinitatis corporaliter. Corporaliter dixit, nõ quod Deus corporeus ſit, aut localis, ſed quia ſicut corpus quodlibet quouis in loco, cũ omnibus mẽbris ſuis indiuiſum eſt, ita Spiritus S. Diuinitas tota, cũ omnib. donis ſuis in Chriſto præſentialiter adeſt. Quã eius plenitudinem Propheta longè antè notẽs ait: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Et requieſcet ſuper eũ

Omnia dona ſpiritus S. in Chriſto ſimul. *Eſa. 11.*

ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, ſpiritus cõſilij & fortitudinis & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Hæc enim ſunt cuncta Sancti ſpiritus dona, velut cuncta vnius corporis membra: quorum Chriſto nullum deeſſe, teſtatur tam prædictum præconium prophetæ, quàm præſentis integra atq; indiuidua ſpecies columbæ. Etenim ſapientiæ ſpiritus in eo plenariè requieuit. Quem primus

Spiritus ſapientiæ. *Luca 10.*

homo non habens, imò per ſuperbiã à ſe repellens, noluit attendere vel ſubeſſe meliori, veramque lucem relinquens, ſeq; ſibimet lucere confidens, inter latrones quaſi per noctem incidit, à quibus ſpoliatus & plagatus, ſemiuiuus relictus eſt. Hic autem homo ſecundus, velut columba reſidens iuxta fluẽta pleniſsima, Diuinitati ſibi inſitæ ſemper intendit. In cuius liquida maieſtate proſpiciens, venientem inſidioſum accipitrem vidit & euaſit, dum tentationes eius omnes in

Cant. 5. *Matth. 4.*

deſerto ſapienti reſponſione caſſauit. Spiritu quoq; intellectus iſte repletus, ſciuit quibus aperiret myſteria Regni Dei, quibus ue loqueretur in parabolis. Quo primus homo fraudatus, non diſcreuit in ſtatera rationis, quantò fideliores eſſent cõminationes Dei, promiſsionibus Serpentis, cùm diceret: Eritis ſicut dij. In felle quippe amaritudinis e-

Spiritus intellectus. *Matth. 13.* *Gen. 3.*

rat, poſitumque ſibi eſſe præceptũ, tumens ſuperbiæ ſpiritu, indignè ferebat. Hic autẽ velut columba, omnium eiuſmodi felle carens, & ſano cordis palato cuncta diſcernẽs, nec Dæmones admittebat, confitentes ipſũ eſſe Filium Dei: nec indignis loquebatur myſterium Dei, imò prohibebat, ſanctum canibus dari, & margaritas antè porcos mitti. Spiritum nihilominùs habens conſilij, abſcondebat hæc à ſapientibus & prudentibus, vt reuelaret ea paruulis. Quo penitus carens primus, contulit ſermonem cum Aduerſario, nec ſe in humilitate abſcondit ab eo. Hic autem propoſitum ſuum omninò

Marc. 5. *Matth. 7.* *Spiritus cõſilij.* *Matth. 11.* *Ioan. 4.* *Matth. 15.*

ſecretum habuit à Diabolo, vt licet ſciret ipſum eſſe Filium Dei, neſciret tamen, per crucem & paſsionem eius, facturum eſſe ſalutem generis humani. Eodem conſilij ſpiritu euangelizans pauperibus, nec Samaritanos, nec Gentiles à miſericordia repel-

Ioan. 4. lebat, imò & infirmos eorum curabat, velu-
Matth. 15. ti columba (quæ interdum pullos fouet a-
Matth. 8. lienos) & eis ab oriente & ab occidente ven
turis, ſinum Abrahæ ad recumbendum ſeſe
Spiritus aperire promittebat. Spiritu quoque forti-
fortitudinis tudinis inceſsit. Quo relicto, primus homo
victus, intemperanter gulæ ſuccubuit, & ſe-
ipſum venalem fecit: imò gratis venunda-
tus, ſemetipſum omni præſidio deſtituit &
perdidit: Hic autem velut columba in pe-
tris nidificans, quo Serpens accedere non
poſsit, credentes in ſe tuto præſidio collo-
Ioan. 10. cauit. Verbi gratia, cùm diceret, nemo po-
Spiritus teſt rapere de manu Patris mei. Spiritu
ſcientiæ. ſcientiæ, ſimiliter abundauit. Quam pri-
mus homo perdidit, dum plus ſcire appe-
tit: promittente hoſte antiquo, quòd tranſ
greſſor præcepti factus, habiturus eſſet ſciē
tiam boni & mali. Hic autem aceruum
omnium ſcripturarum habens penes ſe,
quomodo columba de magno tritici acer-
uo grana congerit candidiora, ſic de om-
ni ſcriptura tempori vel rei congruas pro-
ferebat ſententias, ita vt mirantes dicerēt
Ioan. 7. eius Aduerſarij: Quomodo hic literas ſcit,
Spiritus pie- cùm non didicerit? Spiritu pietatis om-
tatis. ninò plenus fuit. Quo nimirum primus ho-
mo nudatus erat, quando ſeipſum & po-
ſteros ſuos æternæ morti addixit, nec poſt
culpam requiſitus, animæ ſuæ condoluit,
vt pœnitentiam ageret: imò, in Deum re-
torſit malum, quod perpetrauit, dicendo:
Gen. 3. Mulier, quam dediſti mihi, dedit mihi &
comedi. Hic autem, non ſolùm neminem
occidit (velut columba, quæ nihil viuum
comedit) verùm & eò ſemper intentus fuit,
vt vitam daret mortuis: Nam Filius homi-
nis, inquit, non venit animas perdere, ſed
Luca 9. ſaluare. Spiritus timoris Domini ſuper il-
Spiritus ti- lum requieuit. Quem primus homo à ſe re
moris Do- pulit, à prima ſuggeſtione Diaboli, vſque ad
mini. conſummationem peccati. Hic autem, ſic-
ut columba pro cantu gemitum habet, ita
pro delicijs habuit, cū voluntate Patris ſa-
turari opprobrijs, dicens per omnia ab ini-
tio ſuæ incarnationis, dicens promptè non
Luca 22. ſolùm verbis, ſed & factis: Pater, non mea,
ſed tua fiat voluntas. Igitur Spiritus Do-
mini, qui hactenus in magna ſylua generis
humani requiem non inuenerat, tandem
ſuper hunc florem requieſcit. In quo æter-
na ſtatione permanens, nullam alicuius vi-
tij repulſam aliquando pertulit: Quam
ei9 requiē & in hoc loco diuinū oraculū nō
tacuit: Cùm enim dixiſſet: Super quem vi-
deris Spiritum deſcendentem ſicut colum-
bam: protinus adiunxit: & manentem in
eo. Et apud nos quidem & in nobis eſt (iu-
xta promiſſum eiuſdem Saluatoris noſtri)
hic idem Spiritus, ſed longè præſtantiùs
multoque præſentiùs in ipſo capite noſtro
manere dicitur. Nam apud nos ita quidem
manet, & ita in nobis eſt, vt nunquam deſint
in Eccleſia, qui huius gratiam Spiritus ha-
beant, vel aliquod donum eius, id eſt, fidē,
ſapientiæ vel ſcientiæ ſermonem, interpreta
tionem ſermonum, vel diſcretionem ſpiri-
tuum, & his ſimilia. Rarus autem quiſque
eſt, qui adeò profecerit, vt eius intrinſecus
anima, vel ad momentum, illum huius Spi-
rus contractum ſentiat, qui per ſibilum au-
ræ tenuem ſignificatur in Helia, dicente: Et *3. Reg. 19.*
poſt ignem ſibilus auræ tenuis, & ibi Domi
nus. Eſt enim intimus quidam circunſcri-
ptæ veritatis ſenſus illa ſignificatione expreſ
ſus, quem ſancta mens in contemplatione
rapta, ſubita interdum illuſtratione deguſta
re meretur. At ille ſic eodem Spiritu plenus
eſt, vt in ipſo habitet corporaliter, vt ſuprà
dictum eſt, ſemper manſueti pectoris eius
manſione contentus, nulloque vnquam car
nalium affectionum ſtrepitu inquietatus. *Coloſ. 2.*
Spirituum ſupradictorum plenitudinem,
quaſi prima eructatione nobis ipſe reſudit,
dum primum ſermonē, quem poſt hanc ma-
nifeſtationem turbis ad ſe confluentibus ha
buit, hoc modo incepit: Beati pauperes ſpiri *Sermo do-*
tu: quoniam ipſorum eſt regnū cælorū, &c. *mini in mō-*
Hic enim nos ad hoc inuitat & informat, vt *te.*
ſimus ad ipſius imitationem, iuxta quendā *Matth. 5.*
ſupernæ diſpenſationis modum, per timo-
rem Dei humiles, per pietatis ſtudiū mites,
per ſcientiam diſcreti, per mentis fortitudi-
nem liberi, per conſilium cauti, per intelle-
ctum prouidi, per ſapientiam maturi. Sed ꝓ-
pheta de cæleſtibus loquens, gradus iſtos de *Duplex or-*
ſcendēdo magis, quàm aſcendendo numera *do in ſeptē*
uit: videlicet, ſapientiam, intellectum, conſi *donis ſpiri-*
lium, ſortitudinem, ſcientiam, pietatem, ti- *tus S.*
morem. Conſtat enim proculdubio, quia à *Pſal. 10.*
timore ad ſapientiam aſcenditur, non autem
à ſapientia ad timorem reditur. Quia nimi-
rum perfectā habet ſcientia charitatem, ini-
tium verò ſapientiæ timor Domini.

Dominus aūt, quia nos à terrenis ad cæle
ſtia ſubleuat, eoſdem gradus aſcendendo nu
merat, à timore incipiens, qui per pauperta-
tem, Spiritus intelligitur, dicendo: Beati pau
peres ſpiritu. Deinde pietatem commendat,
dicendo: Beati mites. Miteſcere nanq; opus
eſt pietatis, neq; reſiſtere diuinę ſcripturæ: ſi
ue intellectæ, dum aliqua vitia noſtra percu
titi ſiue non intellectæ, quaſi nos meliùs ſa-
pere, meliùs prſęcipere poſsimus. Deinde ve
nitur ad tertiū ſcientiæ gradū, dū dicit: Bea-
ti qui lugent. Nam ille timor, quo cogitat
de iudicio Dei, & illa pietas, qua non poteſt
niſi credere & cedere diuinæ ſcripturæ, co-
git eum ſeipſum lugere. Vera nanque ſcien
tia bonæ ſpei hominem, non ſe iactantem,
ſed lamentātem facit. Tunc eſſe incipit in
quarto gradu fortitudinis, de quo dicit: Bea
ti qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam. Forti-
tudinis nanq; eſt, animū adeò ab omni mor-
tifera iucunditate rerum tranſeuntium ex-
trahere, vt vacet ei iuſtitiā eſurire ac ſitire.

Deinde

Deinde in conſilio miſericordiæ purgat animam tumultuantem, & quodammodo obſtrepentem ſibi, de appetitu inferiorum cóceptis ſordibus. Vnde & ſequitur: Beati miſericordes. Hinc aſcendit in ſextum gradú intellectus. vbi iam ipſum purgat oculum, quo videri Deus poteſt, inquantum poteſt ab eis, qui huic ſeculo moriuntur, inquantum poſſunt, de quibus ſubditur: Beati mũdo corde. In hoc gradu ita purgat oculum cordis. vt veritati nec ſeipſum præferat, nec proximum, quẽ diligit ſicut ſeipſum. Talis filius aſcendit ad ſapientiam, quæ vltima & ſeptima eſt, qua pacatus tranquilluſque perfruitur. Vnde & ſubditur: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Octaua beatitudo eadem quæ prima eſt. Dum ergo hęc dicit is, in quo manet & requieſcit, velut columba. Spiritus ſeptiformis, hoc nimirum intendit, vt eodem ſpiritu regenerata Eccleſia talis ſit, de qua ipſe meritò dicat in Canticis: Vna eſt columba mea, formoſa mea, immaculata mea. Vna quippe columba eſt, dum ex quamlibet multis hominibus collecta, vnum habens ſpiritum, vnanimis eſt Eccleſia, idipſum dicens, idipſum ſentiens, nec ſe per ſectarum ſcandala diuidens. Nam quicunque alio ſpiritu aguntur, corui ſunt, corui rapaces, corui litigioſi. Talis fuit Macedonius, qui in membris columbæ, id eſt, Eccleſiæ computari indignus dixit, quia Spiritus Sanctus non eſt Deus. Hic verè coruus, horribili facie de aquis Baptiſmi, totus niger & ſiniſter euaſit: Nec eum columba illa, quæ ſuper Dominum apparuit, donorú ſuorum aliqua parte reſpexit, ſicut ſcriptum eſt: Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu. Columba verò, id eſt, Spiritus Sanctus de illa manſione ſua in qua requieſcit, ſatis firmo probat argumento quod Deus ſit Si enim Deus non eſſet, quo modo humano vel angelico ſpiritui capabilis eſſet? Creatus nanq; ſpiritui alieno ſe infundere nullatenus poteſt. Valet quidem malignus ſpiritus occultas corporis cauernas irrepere, & hominis animam furijs agere (vnde & dicitur homo Dæmonio plenus eſſe) ipſam autem ſubſtantiam ſuam illius ſubſtantiæ nullatenus poteſt infundere. Solus nanque Creator Spiritus, ſubtilitate ſua capabilis eſt rationali ſpiritui, veluti creaturæ ſuæ: ille autem nullius eſt capax, niſi Diuinæ atque creatricis ſubſtantiæ. Hic autẽ Spiritus repleuit orbem terrarum, & ipſum quoque repleuit, quem totus nó capit orbis terrarum, ſicut ſuprà dictum eſt. Quia Ieſus plenus Spiritu S. egreſſus eſt à Iordane. Et ne forte obijciat Hæreticus: Quia carnem eius impleuit, non mentem, meminiſſe oportet: Quia hic Spiritus Domini ſpiritus eſt ſapientiæ & intellectus, conſilij & fortitudinis, ſcientiæ & pietatis, & timoris Domini. Vbi autem ſapientia, & intellectus, vbi conſilium vel fortitudo, niſi in mente inhabitat? Vbi ſcientia vel pietas, ſiue timor Domini, niſi in corde regnat? Igitur hic, qui rationali mente capitur, qui omnia ſcrutatur Spiritus, Deus eſt. Quapropter & hunc, ſcilicet Macedonium, & cæteros omnes, quotquot ſunt coruini generis, vna columba, id eſt, ſancta Eccleſia reſpuit, & eorum laniantia deteſtans oſcula, communionem nullam patitur habere cum illis. Pacem amat, pacem amplectitur, vtpotè cum columba prior Sanctus Spiritus, ramum attulit Oliuæ virentibus folijs, faciendo pacem per Chriſtũm, per quem nos Deo reconciliauit. Sed iam tribus his, quæ propoſita fuerãt, pro poſſe explicitis, audiamus quid Ioannes teſtis & decertator veritatis euidentibus roboratus indicijs, ad ſummum liberè proclamet in ſpiritu fortitudinis. [Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.] Non, inquit, ſolam famam audiui, non ex incertis coniecturis didici: ſed ego vidi columbam veniẽtem de cælis, ego vidi Spiritum Dei, non ſola columbę oſcula porrigentem, ſed totú ſeipſum huic homini inferẽtem. Et in hoc templo ſuo manet, vnde vltrà migratus nó eſt, nuſquam inuenitur, niſi in hoc accubitu ſuo, quo in magna quiete manſurus receptus eſt. Et miro modo ſic in hoc templo ſuo manet, vt inde ſemper egrediatur, videlicet ad hoc, vt de huius plenitudine omnes accipiamus, haurientes aquam, quæ (iuxta Ezechielem) egreditur de hoc templo à latere dextro. Templum enim magnæ ciuitatis, quæ illi oſtenſa eſt, templum verum ſanctæ Eccleſiæ, hic ipſe Dominus eſt, ſicut & in Apocalypſi teſtatur Euangeliſta Ioannes: Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt & Agnus. Hoc ergo templum, vt prædictum eſt, velut columba ingreſſus, velut aqua viua mundans & ſaluans, egredi Prophetæ oſtenditur: ſcilicet, vt (ſicut iam dictum eſt) de plenitudine eius nos omnes accipiamus. Hoc, inquit, vidi & teſtimonimoniú perhibui, quia hic eſt Filius Dei. Dicat hoc dignus orator, amicus Regis & curiæ cæleſtis Archiſenator nobilis, dicat quia vir iſte, qui (vt ſuprà dixi) poſt me venit, hic eſt Filius Dei. Nihil enim libentiùs audiunt ciues ſupernæ vrbis, nullum citharœdum audire malunt pueri probi cantandi dociles, & ad bonum canticum ſalutare docti. Nam quis manifeſtiùs hoc præcentore fidei, Chriſtum Deum & hominem eſſe, potuit confiteri? Vbi enim virum poſt ſe venientem dixit, hominem poſt ſe natum euidenter expreſsit. Et magnificentiùs Agnum Dei virum, quàm hominem dixit, videlicet eo reſpectu, quo de Agno typico in Lege dictum eſt: Erit autem Agnus abſque macula, maſ-

Cant. 5.6.

1. Cor. 2.

Hæretici non columba, ſed corui ſunt.

Sap. 1.

Ibidem.

Luca 4.

Eccleſia hæreticos deteſtatur.

Chriſtus templum ſancti Spiritus.

Ezech. 47

Apoc. 21.

Matth. 11.

Exod. 12. *Chriſtus filius Dei natura, nō adoptione.* *Gen. 1.*

culus anniculus. Agnus nanque maſculus eſt hic homo, nulla mollitie reſolutus, ſed omni virtute conſtans, ſolidus atque perfectus. Virum ergo dicens, veram cum integritate virtutis expreſsit naturam hominis. Nunc autem teſtificans, quia hic eſt filius Dei, veram nihilominus confitetur in illo naturam Diuinitatis. Filium nanq; alterius naturæ eſſe, quàm Pater eſt qui illū genuit, rationabiliter non poteſt intelligi. Quando enim homo aliud generat, quàm hominem? Sic & omne animal, non aliud, quàm quod ipſum eſt aliquando generat. Sed nec vlla herbarum ſemen affert, niſi iuxta genus ſuum, neque lignum faciens fructum ſuum in ſemine aliquando excedit ſpeciem. Sic enim Creator omnium illa ſtatuit, præceptúque poſuit & non præteribit. Quantò magis ipſe Creator, non aliud, quàm quod eſt ipſe, genuit, id eſt, Deus Deum, lux lumen, immenſus immenſum, omnipotens omnipotentem? Illum quippe non adoptauit, ſed genuit: ſicut hic ipſe Ioannes euidenter exprimit, in eo quod ſuperiùs ait: Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit. Claro igitur lumine nobis lucerna hæc ardens & lucens, lucem veram Chriſtum Deum & hominem eſſe oſtendit, quam non comprehenderunt tenebræ, ſcilicet Manichæus atque Fotinus, ille verum Deum, hic verum hominē eſſe negans hūc Ieſum Chriſtum, Sed rurſus cauendum nobis eſt Hæreſis Neſtorianæ monſtrum biforme, aſſerentis: Sicut duas Naturas vel ſubſtantias, ſic duas nihilominùs in Chriſto cōfitendas eſſe perſonas: vt alius filius Dei ſit, alius filius hominis. Hoc ſanè nec ratio, nec ipſe communis noſtræ locutionis vſus admittit, quod maximè norunt Dialectici. Non eſt enim nomen aliquod ſpeciale aut generale, præter hoc quod generaliſsimum eſt, ſcilicet ſubſtantia, quo ſimul de⁹ & homo poſsint appellari generaliter. Verbi gratia: Quomodo Moyſes & Aaron duo ſunt homines, & hic bos & ille, vel duo ſunt animalia, ſiue duo ſunt animata corpora. Non aliquo, ſic pariter Deus & homo prædicari poterunt vno ſpeciali vel generali, niſi tantum eo, quod generaliſſimum eſt, id eſt, Subſtantiæ vocabulo. Neq; enim de Deo vero æquè. vt de homine poteſt animal prædicari. Quia videlicet Deus verus corpus non eſt, quapropter nec animatum corpus aut animal eſt. Cùm ergo maſculino genere de Chriſto Deo & homine prædicaueris duos, quod ſubiectum ſecundum hoc prædicatū appones? Deſiderat enī prædicatum habere ſubiectum: ſiue (quod pueri quoque norunt) ſemper mobile quærit ſui generis, numeri quoque & caſus eiuſdem, habere fixum. Et vtique non quod diuerſas ſpecies, aut diuerſarum indiuidua ſpecierum ſignificet: quod fieri in genere maſculino impoſsibile eſt. Nam, verbi gratia, hominem & equum, quia diuerſarum nominā ſunt ſpecierum, vno maſculini generis ſubſtantiali nomine proferre non poteſt. Quapropter de homine & equo melius dicis: hæc duo, quàm hos duos. Quia videlicet, equus cum homine perſonarum non facit numerum, licet pluralitatem faciat ſubſtantiarum. Quid ergo ſubijcies, cùm in Chriſto Deo & homine prædicaueris duos? Nunquid Chriſto ſubijcies? Nempe tale hoc eſt, ac ſi de vno equo & ſeſſore ei⁹ duos dicas equites. Chriſtus enim, non naturæ, ſed officij nomen eſt. Siquidem Chriſti, id eſt, vncti fuerunt & alij, de quibus ipſe ait: Nolite tangere chriſtos meos: ſed hic, in quo habitat plenitudo Diuinitatis (vt ſuprà dictum eſt) præ conſortibus ſuis vnctus eſt. Imò multò magis inæqualia ſunt Deus & homo, quàm equus & homo. Nam veri Dei & hominis hoc ſolum commune eſt, quod de vtroque prædicatur, Subſtantia: de homine autem & equo, non ſolùm ſubſtantia, ſed & corpus cōmuniter prædicatur & animal. Si ergo perſona ſedentis in equo, ſic equi perſonam abſumit, vt cum ipſo equus, cui tamen vnitus non eſt, perſonarum numerum facere non poſsit, quantò magis in Chriſto, Perſona Dei, ſic hominis perſonam abſorbet vel abſumit, vt nequaquam dicantur aut ſint duo Chriſti, ſiue duo Filij, præſertim cùm homini Deus inſeparabiliter vnitus ſit. Igitur, ſalua duarum veritate Subſtantiarum: vnus, id eſt, vna Perſona eſt CHRISTVS vnus: hic eſt Vir ſiue Filius hominis, vnus idemque hic eſt Filius Dei. Cuius ſpecie & pulchritudine delectatus ipſe Deus Pater, dignum illud memoria verbum de cælo ſuper eum locutus eſt: Tu es filius meus dilectus, in te mihi complacui. Hoc vtique à principio non dixit, cùm vniuerſa conderet, cùm cæli fabricam extenderet, vel mari terminum poneret, & omnia viſibilia ſiue inuiſibilia mirabilis artifex componens, ſua ſingula loco, vel ordine diſtingueret. Et quidem placebant illi cuncta quæ fecerat, quia erant valdè bona: ſed nuſquam in omnibus illis ſeipſum ſibi complacuiſſe inſinuat. In hoc autem vno ſibi complacet & dicit: In te mihi complacui. Quod longè aliud, quàm * dixiſſet: tu mihi complacuiſti. Attendamus ergo quid in Chriſto factum ſit, & videbimus quod verè pro magnitudine vel qualitate operis, rectè Pater in illo ſibi complacuerit. Videlicet cùm omnia feciſſet Deus, nihil omninò ſimile ſibi vel æquale fecerat. Nec enim fieri poterat, vt increato Deo ſimilis vel æqualis formaretur creatura. Non ergo beneuolentiæ creatoris ſufficiebat, ꝙ ea quæ fecerat, erant cuncta valdè bona: q̄a nihil inter omnia ſibi ſimile vel ęquale videbat. Sed (vt iā dictū eſt) tale quid omnino, qualis ipſe eſt, creari non poterat.

Quapropter

Pſal. 144. *Nō duæ perſonæ in Chriſto.* *Chriſtus nomē officij.* *Pſal. 10.* *Coloſ. 2.* *Pſal. 44.* *Marc. 1.* *Prou. 8.* *Gen. 1.* *ſi*

Quapropter multitudo creaturæ infirma, vtpote de nihilo facta, partim corruerat, neque ſuis viribus vllo modo reſtaurari valebat. Suggeſsit igitur ipſa, quæ nunc apparuit in ſpecie columbæ, mitis & beneuola Patris charitas, quatenus ipſam virtutem, ipſum verbum per quod omnia fecerat, quoniam nihil æquale ſibi condiderat, facturæ ſuæ vniret, & ſic vnum quid, cui nihil deeſſet, in ordine vel natura creaturę produceret. Quo facto, gratulatur omnipotens bonitas, & applaudit ſibimet dilectio columbina, omnis inuidentiæ neſcia, quòd ope ſua compar ſibi facta ſit humana creatura: dignum laude iudicans, quòd inopi naturæ eius, de ſuæ naturæ diuitijs adeo ſubuenerit, vt totum regnum patris regere, vniuerſam omninò cæli ac terræ rempublicã diſponere, & in throno eius dominari, æquè vt ipſe deinceps idonea ſit. Hoc opus ſuum adeò collaudat, & in hoc ſibi complacet intantum, vt cuicunque non complacuerit, Quicunque cum laude & gratiarum actione non aſpexerit eũ, velut ingratum & verè ſuperbum & inuidum, à ſalute ſua, & ab eiuſdem Chriſti filij ſui regno repellat. Sed iam narrationis Euãgelicæ ſequentia videamus. [Altera die iterum ſtabat Ioãnes & ex diſcipulis eius duo.]

Diſcrepantia ad literam hic inter Euangeliſtas.

Matt. 4.
Marc. 1.
Luca. 4.
Ioan. 1.

Hoc loco rectè quæritur, qualiter hic Euangeliſta Ioannes cæteris tribus Euangeliſtis præſenti narratione non diſcrepet. Matthæus enim ſtatim poſt ieiunium Domini & tẽtationem diaboli ita ſubinfert: Cum autem audiſſet Ieſus, quod Ioannes traditus eſſet, ſeceſsit in Galilæam. Item & Marcus continuò poſt eiuſdem tentationis narrationem. Poſtquam autem, inquit, traditus eſt Ioannes, venit Ieſus in Galilæam. Hoc illi conſonanter aſtruere videntur, quòd antequam Ioannes traditus eſſet in Galilæam, non venerit Ieſus. Lucas interim de traditione Ioannis facit, ita incipiens: Et conſummata omni tentatione, Diabolus receſsit ab illo vſque ad tempus. Et egreſſus eſt Ieſus in virtute ſpiritus in Galilæam, &c. Hic autem, ſcilicet, Euangeliſta Ioannes refert, quia nondum tradito Ioanne, veniens in Galilæam, vocauit Philippum & Nathanaël, & tertia die inuitatus ad nuptias in Cana Galileæ, de aqua vinum fecit, & manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli eius, & poſt multa dicit ſic: Erat autem & Ioannes baptizans in Enon iuxta Salim. Quia aquæ multæ ibi erant, & veniebant & baptizabantur. Et protinus ſubinfert: Nondum enim miſſus fuerat in carcerem Ioannes.

Ioan. 3.

Quæritur ergo: Quomodo non diſcrepent, quos contrarios eſſe ſibimet nemo dicere audet, niſi qui animæ ſuæ contrarius eſt? Et quidem ſolutio Quæſtionis nimium difficilis eſſet, ſi Chriſtus in Galilæã ſemel tãtùm veniſſet, vel ſi cunctis Euangeliſtis ſingulatim, cunctos eius actus, cunctos eius egreſſus vel regreſſus deſcribere propoſitum fuiſſet. Conſtat autem Euangelica narratione quia pluſquam ſemel Dominus noſter, ſalutis noſtræ miniſter, iuit & rediit, & nulli Euangeliſtarum, cuncta quæ geſsit comprehẽdere, quod impoſsibile eſſet, propoſitũ fuit. Sed vnumquodque animalium cæleſtium, ante faciem ſuam graditur, id eſt, vnuſquiſque Euangeliſtarum de innumerabilibus factis vel dictis eius, tantum deſcribere propoſuit, quantum & fidei teſtificandæ ſufficeret, & lectori faſtidium non afferret. Et Matthæus quidem, & Marcus, Lucas quoque, de primo anno tacuerunt, quo adhuc prædicante Ioanne, miracula quidem fecit Ieſus, & ſeorſum aliquos docuit: ſed publica prædicatione non adeò turbis innoteſcere voluit. Alioquin vnde illa opinio nata fuiſſet, vt quando publicè prædicãdo innotuit, Ioannes putaretur ſurrexiſſe à mortuis? Sic enim in Marco ſcriptum eſt: Et audiuit Herodes rex (Manifeſtum enim factum eſt nomen eius) & dicebat: Quia Ioannes Baptiſta ſurrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in illo. Lucas quoque ſic ait: Audiuit autem Herodes Tetrarcha omnia, quę fiebant ab eo, & hæſitabat, eo quod diceretur à quibuſdam, quia Ioannes ſurrexit à mortuis. Igitur de primo anno tacuerunt, & à publica prædicatione eius, quam cœpit poſtquam traditus eſt Ioannes, narrationes ſuas orditi ſunt. Quod manifeſtè ex ſubſequentibus Matthæi vel Marci animaduertere promptum eſt. Nam vterque cùm dixiſſet: venit I E S V S in Galilæam, ſtatim Apoſtolorum ſubijcit vocationem. Lucas verò paulò tardius. Nam apud illum, ante vocationem Apoſtolorum, Ieſus frequenter eſt in Synagogis, & docet Sabbathis. In hoc verò Euangeliſta Ioanne, fortè ad ſuſcipienda illa, quæ dicta ſunt, ſcrupulum mouet illud, quod antequã traditus eſſet Ioannes, ad indicium eiuſdem Ioannis, Andreas ſequitur Ieſum, & adducit ad eum Simonem fratrem ſuum, & ipſe Ieſus in Galilæam exiens vocat Philippum, & Philippus adducit Nathanaël. Sed amoto omni ſcrupulo, certiùs pedem figat ratio: quia profectò non eſt hæc ipſa, quæ citiùs quidem (vt dictum eſt) apud Matthæum & Marcum, tardiùs autem apud Lucam occurrit, Apoſtolorũ vocatio. Nec enim cõſequens eſt, vt quia ſequentes ad eũ venerunt & viderunt vbi maneret, & apud eum manſerunt die illo, iam perfecti, iamq; Apoſtolico faſtigio ſublimati ſint. Nam tũc quidem cognoſcere illum cœperunt: non autem iam tunc eundem relictis omnibus ſecuti ſunt. Oportet ergo primùm vt ſenſum illum ab animo ſuo lector attentus amoueat, qui ferè omnium, Euangelicã ſcripturam audire incipientiũ, animos cõleſtim vltro præoccupat. Nã, quia poſt tentationẽ

Ezech. 1.

Marc. 6.

Luca 19.

In Euangelio nõ eſt idem ponus & rerũ continuatio eadem quæ literæ eſt.

ſuprà memoratam in cæteris Euangeliſtis,
ſtatim ſubiungitur prædicationis Chriſti
narratio, ſicut litera coniungitur (ver-
Luca. 4. bi gratia, cùm dicit Lucas: Et egreſſus eſt
Ieſus in virtute Spiritus in Galilæam, & ve
nit Nazareth, vbi erat nutritus) ſic temporis
quoque vel rerum continuatam fuiſſe ſuc-
ceſſioné, negligéter opinantur. Quod profe
ctò non ita eſſe, ex eiuſdem Lucę vicina ſub
Ibid. iunctione manifeſtum eſt, Dicunt enim illi
venienti Nazareth, vbi fuerat nutritus:
Quanta audiuimus de te facta in Capharna-
um, fac & hic in patria tua. Ante hunc ergo
regreſſum eius in Galilæam, à quo cæteri
Euangeliſtæ, præmiſſa tentatione, prædica-
tionis eius narrationem incipiunt, manſerat
& ſigna fecerat in Capharnaum. At verò
poſtquam Diſcipuli Ioannem loquentem
audientes ſecuti ſunt Ieſum, imò poſt mira
culum, quo in nuptijs aqua conuerſa eſt in
vinum, facta ſunt illa ſigna in Capharnaũ.
Hoc enim fuit initium ſignorum: quo facto
deſcendit Ieſus in Capharnaum. Sic enim
Ioan 2. hic Euangeliſta ſubiungit: Poſt hæc deſcen-
dit Capharnaum ipſe & Mater eius, & Di-
ſcipuli eius. Igitur hoc rectè ſentiendum eſt:
quia ille regreſſus Ieſu in Galilæam, à quo
cæteri incipiunt, ille eſt, quem Ioannes lon-
Regreſſus Chriſti in Galilæam. ge inferius commemorat, dicens: Vt ergó
cognouit Ieſus, quia audierunt Phariſæi,
quia Ieſus plures diſcipulos facit & bapti-
Ioan. 4. zat, quàm Ioannes (quanquam Ieſus non
baptizaret, ſed Diſcipuli eius) reliquit Iu-
dæam, & abijt iterum in Galilæam. Cùm au
tem tam multa miracula eius audire, imò &
videre Petrus & Andreas potuerunt, priuſ-
quam de nauicula vocati, eundem Redem-
ptorem ſequerentur, omnibus relictis: di-
ctum eſt tamen à priſcis Doctoribus de his
Principibus & Patribus noſtræ Fidei, nulla
hunc facere adhuc miracula viderant, nihil
ab eo de præmio æternæ retributionis audi-
erant, & tamen ad vnum Domini pręceptũ
hoc, quod poſsidere videbantur, obliti ſunt.
Quòd nequaquam ſuperioribus dictis de-
bet videri eſſe contrarium. Nam hoc di-
ctum eſt, reſpectu eius narrationis, cuius ſe
Math. 4. cundum Matthæum talis textus eſt: velut
quod ante vocationem ipſorum nulla do-
ctrinæ eius, vel miraculorum mentio facta
ſit. Itaque nihil à cæteris hic Euangeliſta diſ
ſonans, poſt manifeſtationem Chriſti, quæ
in Baptiſmo facta eſt, narrationem ſuam ſic
inchoat, imò proſequitur ea, quæ cœperat,
Diuinitatis eius teſtimonia. St.bat Ioannes,
& ex Diſcipulis eius duo Quod ſtentſe Io-
annem aſſerit, iuxta literam quidem ſitum
hominis indicat ſtantis, & aliquid quod oſti
cij ſui eſſet, inſtanter agentis vel dicentis: Iu
xta altiorem verò ſenſum, magnam ac ſem-
per ſuſpenſam eius intentionem inſinuat,
qua videlicet ei, quem ſupradicto modo co-
gnouerat, Domino noſtro, non ſolùm exte-
riùs officio ſuæ præcurſionis deſeruiebat,
ſed & interiùs erecto mentis affectu iugiter
aſtabat. Nam vbi illum baptizauit, & Spiri- *Chriſtus in deſerto.*
tum ſanctum ſuper eum in ſpecie columbæ
deſcendentem vidit, ſtatim idem Spiritus *Luc. 4.*
expulit eum in deſertum, & erat in deſerto
quadraginta diebus; & quadraginta noctib.
& tentabatur à Sathana. Quod hic Euange-
liſta, vt cætera multa, omittit, videlicet hoc
intendens (vt in initio dictum eſt) quatenus
teſtimonia proferat de Diuinitate Filij Dei,
atque ideò, quaſi de magno aceruo eorum,
quæ dicta vel facta ſunt, tantummodò ſplé
didiora colligens, quæ intentioni vel propo
ſito ſuo magis idonea cognoſcit. Nec verò *Ioannes expectans reditũ Chriſti ex deſerto, ſtabat.*
dubium eſt, quin ad reditum Domini no-
ſtri idem Ioannes toto affectu tetenderit, vt
iterum videret eum, quem videre, ſalus ag
noſcentis, gloria prædicantis, gaudium erat
demonſtrantis. Stabat ergo in altitudine cor
dis ſpeculator vitæ & ſalutis, nuntius redé-
ptionis & pacis, iudex gratiæ & veritatis.
Stabat planè altior ſolis præcurſore Luce-
fero, ſolem iuſtitiæ proſpectans in nube la-
tentem, id eſt, Chriſtum expectans, in deſer
to tentationum obiectiones perferentem,
vel iam victo Tentatore, adhuc ſe in vmbra
humilitatis ſuæ continentem. Incertum au-
tem eſt, vtrùm antehac à deſerto regreſſum
illum Ioannes viderit. Stabant & duo ex
Diſcipulis eius cum eo, qui videlicet magi-
ſtrum ſuum ſtatu mentis im tabantur, & e-
rant primitiæ plebis illius, quá non ſibi, ſed
Domino parabat ille Præcurſor eius. [Et
reſpiciens Ieſum ambulanté, dicit: Ecce A-
gnus Dei.] Notanda diligenter narrationis
ſeries, in ſuperficie quidem breuis & lucida,
intrinſecus aũt (quod paruuli necdum attin
gere præualent) myſteriorũ pondere graui-
da. Quid enim eſt ambulans Ieſus, niſi muta
bilitatis noſtræ particeps factus Dei Filius?
Qui hominib non ante cognitus, ex eo co-
gnoſci atque diligi cœpit, ex quo ambulare
cœpit, de cœlo veniens in vterũ Virginis, de
vtero in pręſepe, de pręſepi ad crucé, de cru
ce in ſepulchrum, de ſepulchro rurſus in cæ
lum. Extũc ille notus eſſe cœpit & dilectus,
ſicut eidem in Canticis Canticorum dicitur:
Oleum effuſum nomen tuum, ideò adole- *Oleum effuſum nomẽ ſuum.*
ſcentulæ dilexerunt te. Quid enim oleum ef
fuſum, niſi verbum de corde Patris eructa-
tum? Si ergo noſtræ animæ iam adoleſcentu *Cant. 1.*
læ ſunt, iamq; velut in adulta ætate Ioannis,
ſemper cum diſcipulis eius firmo gradu ſta-
re didicerunt, per iudicium ipſius in hoc Eu
angelio loquentis, agnoſcunt Ieſum ex eo,
quòd ambulat, & ſequentes eum tandé per-
ueniunt eò quò idem ipſe per diuinitaté ma
nens inhabitat. Quod pulchrè nobis innui-
tur ex profectu conuerſionis eorundem di-
ſcipulorũ eius. Ait enim ſecum ſtantib. illis: *Ecce Agnus Dei.*
Ecce Agnus Dei Secundum naturam homi
nis, eum (vt ſuperiùs dictum eſt) Agnum vo
cat.

cat. Quia videlicet, ſicut per immolationẽ
Exo. 12. Agni Pharao quondam ſuperatus, & ſerui-
tus filiorum ſoluta eſt, quod per manũ Mo-
ſi & Aaron, plagis immiſsis perfici nõ potue
rat, ſic per paſsionem Chriſti princeps tene-
brarum Diabolus victus, & redemptio ge-
neris humani facta eſt, quod per Legis anti-
quæ præcepta, veteriſque Sacerdotij ſacrifi-
cia perfici non poterat. [Et audierunt eum
duo Diſcipuli loquentem, & ſequuti ſunt Ie
ſum.] Non ſoli auditu corporis audierunt,
**obedierũt* ſed ſoli tunc* obaudierunt, & teſtimonium
eius receperunt. Ille namque, vt teſtis fide-
Ioan. 3. liſsimus, ea ſemper intentione de illo loque-
batur, vt illum potiùs, quàm ſe, auditores
ſui ſequerentur, ſicque fieret ad gloriã Dei,
quòd dixerat ipſe, me oportet minui, illum
autem creſcere. Hanc ergo eius intentionẽ
duo Diſcipuli audierunt, & teſtimonium e-
ius (vt iam dictum eſt) receperunt, dum lo-
quente illo, ſequuti ſunt Ieſum. Quãdo au-
Sequi, Christum. tem quiſque conuerſus, Dominum Ieſum
ambulantem (vt prædictum eſt) mente &
pij affectus mobilitate ſequi incipit, meditã-
do, ſcilicet, & memoriter humanitatis eius
veſtigia tenendo, non continuò cõuertitur,
& faciem ſuam illi oſtendit Ieſus, id eſt, ma-
ieſtatis ſuæ diuinam præſentiam, ſecundum
quam nuſquã ambulat, non ſtatim in initio
conuerſionis ſequentibus aperit, quæ per fa
ciem intelligitur, ſed eundum eſt, & ea quæ
de illo ad tempus fuerunt, iamque præterita
ſunt, & finem habuerunt, ſcilicet, quæ in car
ne geſsit, vel paſſus eſt, tenaci memoria tam
diu ruminanda ſunt, donec altiſsima eius di
uinitas ſeſe à ſequentibus quæri ſentiat, &
huc vndè exceſsit, quaſi poſt dorſum ſuum
reſpiciens, occulta inſpiratione faciem ſuam
aliqua ex parte oſtendat. Nunc enim cælo
præſidens magis ſentit perſeuerantiam ſe-
quentium fidem, quàm olim inter homines
ambulans ſentiebat turbam comprimen-
tem.

Sequitur ergo: [Conuerſus autem Ieſus, &
videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid quę-
Luc. 8. ritis? Et dixerunt: Rabbi (quod dicitur in-
Quo conuertitur Deus ad nos. terpretatum magiſter) vbi habitas?] Bene
Ieſus conuerſus eſſe dicitur. Quia videlicet,
antequã ſupradicto modo ambularet, à ſum
Eſaie. 64. mo cælo egreſſus, totus erat auerſus, id eſt,
Pſal. 84. propter peccatum hominis vniuerſo generi
Pſal. 6. humano iratus. Vnde clamat ingemiſcens
Propheta: Peccauimus, & tu iratus es, & a-
uertiſti faciem tuam. Conuertitur autem,
dum ſingulos eum in Fide quærentium re-
ſpicere dignatur. De qua eius conuerſione
dicitur in Pſalmo: Deus tu conuerſus viuifi
cabis nos. Item: Conuertere Domine, & eri
pe animam meam. Conuertitur ergo Ieſus,
& videt eos, qui ſe ſequuntur, dum eos, qui
Incarnationis vel paſsionis eius fidem con-
fitẽtur, dignãter intuetur. Sed ſunt inter eos
multi, qui ſequi illũ vidẽtur, & neſciunt quid
quęrant, id eſt, credũt quidẽ, vt ſibi videtur,
in illum, ſed neſciunt, cuius ſpiritus ſint, vel
quam intentionem habeant, quia confiten-
tur, (inquit Apoſtolus) ſe noſſe Deum, fa-
ctis autem negant: & cum labijs Chriſtum *Tit. 1.*
honorent, cor eorum ab ipſo longè eſt. Poſ- *Eſai. 29.*
ſunt enim & Chriſtum ſequi fidei promiſsi- *Matth. 7.*
one, & aliud quàm Chriſtum quærere, imò *Ioan. 6.*
poſſunt & in veſtimentis ouium incedere, *Ioan. 12.*
& intrinſecus lupi rapaces eſſe. Sic Iudas cũ *Act. 12.*
cæteris Apoſtolis Chriſtum ſequi potuit, &
aliud quærere: vocari Apoſtolus, & Diabo-
lus eſſe: prædicare vel baptizare, & fur do-
minicorum loculorum ſceleratiſsimus eſſe.
Sic & Simon Magus potuit baptizari, & in
ſelle amaritudinis eſſe: potuit Fidem Chri-
ſti confiteri, & tamen nullã in ſermone hoc
partem aut ſortem habere. Sic penè quoti-
die tanti cum electis reprobi Eccleſias in-
trant, vt prę multitudine illorum, valde par
ua videatur quantitas Electorum, quomo-
do in magno aceruo niſi propius accedas,
vix grana parent præ multitudine palea-
rum.

Quia ergo non vno cuncti animo Chri-
ſtum ſequuntur, rectè nunc ipſe his, qui illũ
primi ſequebantur, dicit: Quid quæritis? *Quid quæritis.*
Quod dictum quoties audimus, nos ipſi ad
cor noſtrum reſpicere debemus, noſtramq;
ſinguli interrogare cõſcientiam, vt ſciamus
qua Chriſtũ intentione ſequamur. Quod e-
nim duobus illis dicit, omnibus dicit: Quòd
ſi verè Chriſtum quærimus, & vbi ipſe eſt,
illic & nos eſſe volumus, tunc deſideriũ no-
ſtrum, & præparatio cordis noſtri hoc in au-
ribus eius loquitur: Rabbi (ꝙ dicitur inter-
pretatũ magiſter) vbi habitas? Benè enim di-
cimus, magiſtrũ illũ vocantes: quia de diſci-
plina eius ſumus, dũ reuera Deũ quærimus.
Dicimuſq; illi, vbi habitas? dũ ſupernã cogi-
tamus patriã, vbi ſedet ad Patris dextrã, cla-
rificatus claritate quã habuit, priuſquã mun
dus eſſet, apud Patrẽ: qui incola & peregri-
nus in hoc ſeculo cũ eſſet, nõ habebat vbi ca
put ſuũ reclinaret. Hęc recordatꝰ ſum (inqt *Ioan. 17.*
Pſalmiſta) & effudi in me animã meã: quo- *Matth. 8.*
niam tranſibo in locũ tabernaculi admirabi *Pſal. 41.*
lis vſq; ad domũ Dei. Hoc & nos recordari
debemus, quicunq; confeſsione fidei Chri-
ſtũ ſequimur, ne per intentionẽ vanã rema-
neamus cum illis, de quibus ipſe: Amen di-
co vobis, inquit, receperunt mercedem ſuã.
Quibus item Pſalmiſta refugiens aſsimila- *Mat. 6.*
ri, vnam petij, inquit, à Domino, hanc requi *Eſai. 26.*
ram, vt inhabitem in domo Domini omni-
bus diebus vitæ meæ. Hoc autem iugiter pe
tentibus & hoc modo dicentibus, vbi habi-
tas, fiet aliquando quod ſequitur. [Dicit eis
Ieſus: Venite & videte.] ac deinde ſubiungi-
tur: [Venerunt & viderunt vbi maneret.]
Tunc enim dicit Ieſus: Venite & videte,
quando mentem per adiuuantem gratiam
bene meritam, in contemplatione ſubleuat,

& cæ-

& cæleſtibus gaudijs ad horam admittit, vt dulcedinem illam guſtare præualeat, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non aſcendit. Ita veniunt & vident vbi Ieſus maneat, eisque videntibus Creatoris habitationem, auguſta eſt omnis creatura. Quorum vnus, vt ipſe ait, raptus eſt vſq; ad tertium cælum, raptus eſt vſque in Paradiſum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Et multi quidem Sanctorum diuerſa gratia gloriam regni, in quo Ieſus habitat, prægustantes viderunt. Hic autem tanta gratia vocatus eſt ad videndum, vt neſciret, vtrùm extra corpus ſit omninò eductus, an in corpore manens, ſolummodo per extaſim fuerit ſubleuatus ſpiritus eius (ſicut ipſe ait) ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit. Sanè hoc iuxta literam prętereundum non eſt, quod ſequitur: [Et apud eum manſerunt die illo.] Oportuna quippe determinatione vſus, dicendo, die illo. Non enim tunc relictis omnibus illum ſecuti ſunt, neque extunc ſemper cum illo manſerunt, ſed tantum die illo apud eũ manſerunt, & verba gratiæ, quæ procedebant de ore eius, familiariter audire cœperunt. Ieſus enim, nondum tradito Ioanne, (vt ſuperiùs dictum eſt) neque publicè prędicabat, neque derelinquendo patre aut matre, vel cæteris neceſſarijs abnegandis, cuiquam legitur nouæ dediſſe præcepta. Sed iã ſpiritualiter cœpta proſequamur. Et Paulus quidem excellenti magnitudine reuelationis audiuit (vt iam dictum eſt) arcana verba, quæ non licet homini loqui. Cæterorũ autem ſinguli, in ſua ſubleuantur menſura, ſcilicet, vt alius ſapientiæ vel ſcientiæ, ſermonem accipiat: alius * generationis linguarũ, alius gratiam ſanitatũ, & his ſimilia. Quòd cùm aſſecutus quis fuerit, iam idoneus factus eſt, qui & alios inuitet, & prædicando Chriſti faciat ſectatores. Quod & in his, de quibus prẹſens Euangelium refert, pulchrè præſignatum eſt. Sequitur enim: [Hora aũt erat quaſi decima. Andreas autem, frater Simonis Petri, erat vnus ex duobus, qui audierant ab Ioanne, & ſequuti fuerant eum. Inuenit hic primò Simonem fratrem ſuum, & dicit ei: Inuenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum, Chriſtus. Et adduxit eum ad Ieſum.]

Iſai. 64. 1. Cor. 2. 2. Cor. 12.

Manſerũt apud eum die illo.

** genera.*

Qui primus audierat, & Ieſum ſecutus fuerat, fratrem ſuum poſtmodum inuenit, & adduxit, iam tũc implens ſcripturam, quæ per hunc ipſum Ioannem dictura erat: Qui audit, dicat veni. Sed cur interpoſitum eſt, hora erat quaſi decima, vbi Ieſus noſtræ vocationis carpebat primitias? Videlicet, quia vocatorum ſalutem non aliquod ipſorum præcedens meritum, ſed ſola vocantis operatur gratia: Et in omnibus omninò ætas non diſcernit, nec præiudicat, congrua ſignificatione dictum eſt, hora quaſi decima.

Apoc. 22.

Matth. 20.

Ipſe eſt enim ille Paterfamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam ſuam, & circa tertiam & ſextam, nonam ac decimam horam exijt, & fecit ſimiliter, tandemque dixit: Erunt primi nouiſsimi, & nouiſsimi primi. Hora decima vel vndecima proculdubio prope eſt iam veſpera, quæ humanæ vitæ occaſum ſignificat.

* Coſtat verò, quia magnus quidem Andreas, qui venit ad Ieſum hora decima, maximus verò in ordine Apoſtolorum Simon frater eius, qui adducitur tardiùs, iam propinquiore veſpera. Eadem namque die veniunt ad Ieſum, primò Andreas cum altero deinde frater eius Simon, in craſtinum verò Philippus & Nathanaël, & abſque myſtica horarum interpoſitione, die tertia nuptię factæ ſunt in Cana Galilęæ. Igitur quod poſtea loquens in Parabolis, ſignificaturus erat verbis, iam in ſuis ſignificat: dum illos, quos magnos eſſe volebat Apoſtolos, per occultam inſpirationem trahẽs, vltima diei parte, id eſt, hora decima, vocare incipit. Eſt & illud, propter quod magis placeat, hunc Agnum Dei demonſtratum, vel agnitum eſſe hora decima. Agnus quippe, per cuius immolationem cæſa ſunt Aegypti primogenita, & filiorum Iſrael ſoluta eſt captiuitas, qui huius agni typum præferebat, iuſſus eſt in domos filiorũ Iſrael tolli luna decima, immolandus poſt quartam decimam lunam, ſequente veſpera, quando luna eſt pleniſsima. Decima (vt dixi) luna aſſumi iuſſus erat agnus, decima quoque plaga attrita fuerat Aegyptus, decem nihilominus ad verberãdùm ſpiritualem Pharaonem, poſtmodum data ſunt legis præcepta. Cùm ergo audimus hunc Agnum Dei, digito Ioannis eſſe hora decima demonſtratum, hæc omnia nobis vtiliter ad memoriam redeunt, quia videlicet hora decima his, qui intelligere poſſunt, myſticam innuit eſſe conſonantiam ſcripturarum.

Magnus quidẽ Andreas, ſed maior Petrus.

Exod. 1.

Exod. 20.

Nunc enim reuera verus Agnus ille tollitur in domos filiorum Iſrael, quando dicente Ioanne: Ecce Agnus Dei, incipiunt illum ſequi Iſraëlitæ veri, quorum vita ſic erat, veluti luna decima, ſcilicet, nondum plena & rotunda, quia videlicet Lex, ſub cuius decem præceptis ſeruierant, nihil ad perfectum adduxerat. Et Ioannes quidem veluti alter Moyſes, diſcipulos habens, & decem præcepta Legis optimè cuſtodiẽs, quaſi decem plagis Pharaoni, id eſt, Diabolo repugnabat. Sed illo nondum victo, digito demonſtrans, dicebat: Ecce Agnus Dei, ſubaudis cuius ſanguine cùm fuerint noſtrarum poſtes frontium ſignati, liberandi ſumus in manu forti, & ſubmergendus eſt princeps tenebrarũ in aquis Baptiſmi, quo nos ille mixto ſanguine ſuo baptizabit. Hoc igitur pertinuit ad Euangeliſtam, vt deſignationem huius agni referens decimã, quę tũc

Hebr. 9.

erat,

erat,non taceret horam. Sed iam inſequentia videamus.

Andreas qui (vt prædictum eſt) vnus erat ex duobus,qui audierunt à Ioanne,& ſequuti ſunt Ieſum,inuenit Simonem fratrē ſuum.Ecce nos aſpicientes à longè, per hoc verbum quod dictum eſt, inuenit, quaſi per ſubuolantē ſcintillam agnoſcimus, magnam in illis fuiſſe flammam ſancti deſiderij.Et re vera in illis quos gratia preueniens ad tantam prædeſtinauerat gloriam,magnū & omnis moræ impatiens erat deſiderium videndi Saluatorem,cùm veniſſe illum audirent à magiſtro ſuo Ioanne, teſtimonium perhibente,quia vidit Spiritum deſcendentem ſicut columbam,& manentem in ipſo. *Eſai. 42.* Cùm ergo ambulantem (vt ſuprà dictū eſt) *Mat. 12.* Ioannes iterum oſtenderet eum,cumque ſe *Ioan. 5.* quutus Andreas vidiſſet vbi maneret, proculdubio feſtinauit,cucurrit, quæſiuit fratrem ſuum,vt qui erat ſocius deſiderij, particeps fieret & gaudij. Quærens itaque inuenit fratrem ſuum Simonem,& dicit ei:Inuenimus Meſsiam,quod dicitur interpretatū, Chriſtus. Inuenimus,inquit,non clamantē, neque contendentem.quia nec audita eſt ſoris in plateis vox eius, ſed adhibita lucerna, ſcilicet teſtimonio Ioannis, qui eſt lucerna ardēs & lucens,in humilitatis & ſilentij latibulo ſe continentē,inuenimus Meſsiam. Ille enim Agnus abſque macula, totusq; candidus inter nigros latebat hœdos nocte iſta, in qua peccatorum oculi caligant:Sed lucerna Ioannes tenebras noſtras diſpulit,eumq; nobis oſtendens: Ecce, inquit, Agnus Dei. Quod dicitur interpretatum Chriſtus. Hoc Andreas non dixit,ſed Euangeliſta, verbū Hebraicum volens aperire Græcis & Latinis,de ſuo appoſuit. *Meſsias.* Meſsias namque, Hebraicè:Græcè,Chriſtus:Latinè dicitur, Vnctus.[Intuitus autem eum Ieſus, dixit: Tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus,] *Petrus præ aliis à Christo honoratus.* Magnum & ineffabile gaudiū B.Petro præſignat, hoc primum intuentis & alloquentis eum Domini prædicamentum. *Luc. 10.* Si enim cunctis Apoſtolis & omnibus Sanctis gaudendum eſt in hoc ſeculo,quòd eorū nomina ſcripta ſunt in cælo, quantò magis huic Beatiſsimo lætandum eſt,qui(vt ita dicam) in capite libri nomen ſuum inuenit ſcriptum? Non enim aliquem adhuc Dominus proprio vocauerat nomine, nec poſtea quenquam tam familiari deſcripſit inſpectione,nec tam amica expreſsit intentione. Cauſam autem huius nominis, ex alio ſecundum Matthæum *Matth. 16.* cognoſcimus Euangelij loco. Nam cū dixiſſet Petrus: Tu es Chriſtus Filius Dei viui, Reſpondens Ieſus dixit: Beatus es Simon bar-Iona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui eſt in cælis. Et ego dico tibi,quia tu es Petrus,& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Tanquam ſi quæreres: cur Petrum illum nominaret,rationem,in humilitate ſua pro tempore latentem,ſubdidit:& ſuper hanc petrā ædificabo Eccleſiam meā. Claret ergo,quia Chriſtus ſuper ſeipſum (videlicet firmam petram)ſuam ædificaturus Eccleſiam, vbi vidit,imò intuitus eſt (vt ait Euangeliſta) id eſt,diligenter reſpexit illum, quem primum poſt ſe volebat eiuſdem eſſe Fundamentum Eccleſiæ.Hac de cauſa Petrum à ſeipſo Petra prima denominauit, vtpote in quo poſt ſeipſum tota cōſtituta erat fabrica ſpiritualis ædificij. Sed & ex fine præſentis capituli maximè idem poteſt intelligi. Sic enim finitur: Amen dico vobis, videbitis cęlos apertos, & Angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſupra Filium hominis. Quod dum dicit,proculdubio mittit nos ad hiſto- *Christus petra & lapis sub capite Iacob.* riam, vbi Iacob lapide ſuppoſito capiti ſuo, vidit in ſomnis,ſcalam cœlos tangentem, & Angelos Dei aſcendentes & deſcendentes per eam. *Gen. 28.* Surgensque manè, tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum,fundens oleum deſuper. Ille namq; lapis perfuſus oleo, ipſum ſignificat vnctū Spiritu ſancto. Vnde & ſingulariter dicitur Chriſtus:quia præ conſortibus ſuis eſt vn- *Pſal. 44.* ctus. Sed de hoc plenius paulò poſt dicendum eſt. Igitur Simon (quod interpretatur obediens) quia primus Petræ illi erat ſuperponendus, ſuper quam Eccleſia ædificatur, pulchrè mutato nomino, Petrus ab ipſa Petra denominatur: per quod ſignificatum eſt, quia cunctis, qui ſuper illud fundamentum (quod eſt CHRISTVS) ædificantur, iuxta Prophetam vocandum *Eſai. 62.* ſit nomen nouum,quod os domini nominauit. In quo nec illud vacat, quod tali loco vel tempore dicitur filius Ioanna. *Ephes. 5.* Quia videlicet, ſicut nomen illi commutatur,ſic à carnali pàtre vel generatione ad ſpiritualem transfertur: Vt deinceps ſit pater eius ille ſponſus, qui de latere ſuo ſponſam ſibi erat ædificaturus, in qua, ſicut primus lapis, ſic & primus merebatur eſſe filius.

[In craſtinum voluit exire in Galilæam & inuenit Philippum.]Ne caſu accidiſſe putes quòd Philippum inuenit, voluntatem eius Euangeliſta præmiſit. Nihil enim per caſum diuinæ prouidētiæ occurrit, nihil temerarium,nihil fortuitum, cuncta videntibus oculis eius ſe ingerunt. Benè ergo dicturus: inuenit Philippum, præmiſit: voluit exire. Quod idem eſt, ac ſi dixiſſet: volens inuenire Philippum, immò volens de aqua facere vinum,ibique facere ſignorum initium, vbi poſtmodùm (iuxta Matthæ- *Matth. 4.* um) primò prædicaturus erat, & dicturus: *Eſai. 9.* Appropinquabit Regnum cœlorum, volens omnino Prophetiam implere,dicentē: Primò tempore * reuelata eſt terra Zabulon, & terra Nepthalim: vita maris trans **alleuiata.*

Iordanem

Quomodo inuenit Ieſus Philippum, ſicut paſtor ouē perditam. *Luca 15.*

Iordanem Galilææ Gentium: exiuit in Galilæam. & inuenit Philippum. Inuenit, vtpote quem quæſiuit, Ipſum enim cum omnib. Sanctis præſciuit& prędeſtinauit. Atque idcirco exiuit, vt vocaret tunc, quem ante ſecula præſciuit & prædeſtinauit. Inuenit autem, non eo modo, quo nos inueniſſe dicimur, cùm quidlibet videmus, quod antea non videntes quærebamus. Sed quomodo dicit paſtor bonus: inueni ouem meam, quæ perierat: quomodo dicit mulier: congratulamini mihi, quia inueni dragmam meam, quam perdideram: quomodo itidem inuenit ſingulos noſtrùm, quando ad Fidem ſuā nos colligit, qui fueramus perditi eodē modo nunc eodemque pondere dictum eſt: Inuenit Philippum. [Dixit ei ſequere me: & ſurgens ſecutus eſt eum.] Et hoc ipſum præſcierat, quia mox vt diceret ei: ſequere me, ſurgeret, & ſequendo obediret. Iam enim gratia ſua neſcientem præuenerat, & antequam vocem ad aures dirigeret, manum ſuam ad trahendum illum in cor eius miſerat.

Ioan. 6.

[Erat autem Philippus à Bethſaida ciuitate Andreæ & Petri.] Hoc opus diuinā maximè commendat gratiam, quòd de ciuitate peccatrice, tres iſti vocati ſunt, magni Patres iuſtorum atque credentium. Bethſaida namque peccatrix erat ciuitas, in tantum, vt & illi Dominus (ſicut Matthæus refert) exprobret, ac dicat: Væ tibi Corozaim, Væ tibi Bethſaida. Quia ſi in Tyro & Sydone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, profectò in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. Cùm ergo de ciuitate illa, cui propter incredulitatem & impœnitentiam væ pronunciat veritatis iudicium, tanti Patres vocari ad gaudium, & ad pacem vniuerſo mundo Euangelizandum, eligi meruerunt, Cuius opus? cuius eſt hoc donum, niſi gratiæ Dei? Quæ ſuos præueniens & ſubſequens Electos, indebitum illis pręſtat beneficium. Sequitur:

Matth. 11.

[Inuenit Philippus Nathanaël.] Quærēs vtique Philippus Nathanaël, inuenit, vt eū participem præſentis faceret gaudij: & iuxta nomen ſuum (Philippus enim interpretatur os lampadis) proximum ſuum illuſtraret, feſtinat lumine boni nuncij. [Et dicit ei: Quem ſcripſit Moyſes in Lege, & Prophetæ, inuenimus Ieſum filium Ioſeph à Nazareth Galilęæ.] Ordo verborum eſt: Ieſum filiū Ioſeph à Nazareth Galilææ, inuenimus ipſum eſſe, quem ſcripſit Moyſes in Lege & * Prophetis. Hoc inuenimus, ita eſſe didicimus, talem tantumq; hominem, de tam humili loco, ſcilicet à Nazareth Galilææ, Lucerna probabilium teſtimonium prodente, exortum agnouimus. Oportuna deſcriptione vſus eſt. Quia videlicet multi, vocabulo Ieſu nuncupabantur, idcirco cum proprio nomine, ipſius ciuitatis quoque nomē poſuit, & patris eius, qui erat Ioſeph, vt putabatur. In quo & veram tenuit legem hiſtoriæ, quæ eſt: Opinionem vulgi pro tempore & loco non omittere. Et mendacij notam non incurrit, patrem illum nominando, qui non erat pater eius carnalis. Si enim hi, qui alienos ſibi adoptant filios, non incongruè dicūtur Patres eorum, quos paterno ſibi affectu adoptauerunt, quantò magis hic, vnicus & ſingularis Domini nutritius, pater eius non inconuenienter dicitur? Natus enim pupillus in hoc ſeculo, id eſt, abſque carnali patre Dominus, illo beato viro pro patre in omnibus vſus eſt, & in illa Generationis Scala, quæ per Matthæum texitur, eidem Sancto Ioſeph, omnis humanæ opis indiga Humanitatis eius natura tanquam gradui ſupremę innixa eſt. Hoc ergo audito [Reſpondit Nathanaël, & dixit: A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?] Nathanaël, quia Legiſperitus erat (Vnde & Philippus ei nuntiando prædixerat, quem ſcripſit Moyſes in Lege, & Prophetæ, inuenimus Ieſum) ſciens, quia de Bethleem ciuitate Dauid ſecundum ſcripturas, & de ſemine Dauid, naſciturus eſſet Chriſtus, dubitat vel quærit, vtrùm à Nazareth poſſit aliquid boni eſſe eiuſmodi. Neſciebat enim, neque ſibi fuerat indicatum, vel, ſi quando ſciuit, ab eius memoria poterat eſſe obliteratum, quòd in diebus profeſſionis aſcendiſſet Ioſeph à Galilæa in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethleem, (eò quod eſſet de domo & familia Dauid) vt profiteretur, cum Maria deſpōſata ſibi vxore prægnante. Et fortè hoc ſciebat, quòd Ioſeph vel ipſa quoque Maria, quæ in Nazareth habitabat, de Bethlehemitico genere, & ſemine Dauid eſſet. Et idcirco quomodolibet diſtinguatur, quod ait: A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe: ſiue interrogando, ſiue affirmando, à vero ſenſu non diſcrepat. [Vidit Ieſus Nathanaël venientem ad ſe, & dicit de eo: Ecce verè Iſraelita in quo dolus non eſt.] Et hic planè Saluator apertis gratiæ ſuæ vidit oculis: illis nimirum oculis, quibus nos omnes, antequam eſſemus, vidit & prædeſtinauit. Nec poterat ignorare, quali mente veniret ad ſe, ſcilicet, qđ in ſimplicitate cordis quæreret Deum, iuxta quod ſcriptum eſt: Quæ ſunt in corde hominum oculi tui vident, & in libro tuo omnes ſcribentur: Homo videt in facie, Deus autem in corde. Quam ergo ſententiam de illo ſine errore ſcripſerat in Libro ſuo, ſtatim protulit, dicens: Ecce verè Iſraëlita, in quo dolus non eſt. Dignum vtique ſpectaculo illū eſſe ſignificat dicendo: Ecce, Facitque oportunam Iſraëlitarum diſtinctionem, addendo; verè, &, in quo dolus non eſt. Non enim omnes, qui ſecūdum carnem ex Iſrael ſunt, hi ſunt Iſraelitæ: ſed hi tantùm, in quibus dolus non eſt, qui recto corde ſunt, & Deum videre ſitiunt, reputantur Iſraelitæ. At ille vultu alacer, & mente alacrior, vt verè Iſraelita filius illius, qui

** Propheta.*

Quō Ioſeph dicitur pater Ieſu. *Luca 3.*

Matth. 1.

Mich. 5. *Gen. 4.*

Luc. 2.

Pſal. 138. *1. Reg. 16.*

Ecce verè Iſraelita. *Rom. 9.* *Gen. 31.*

qui cum Deo luctatus eſt. [Dicit ei Nathanael: Vnde me noſti?] Qua percontatione hoc ipſum indicat, quod iuxta veritatis teſtimonium verus ſit Iſraelita. Falſi nanque Iſraelitæ nimium delectantur laudibus ſuis, ſcilicet non attendentes, vtrùm laus ipſorũ ex hominibus, an ex Deo ſit. Hic autem audiens verum Iſraelitam ſe appellari (quod magnæ eſt laudis, magniq́ue pretij) Vnde, inquit, me noſti? Subaudis, quem hactenus ſecundum hominem non vidiſti? [Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Priuſquam te Philippus vocaret, cùm eſſes ſub ficu, vidi te.] Hoc eſt, quod quærebat, ſcilicet Deum ac Dei filiũ, qui ſecundum Diuinitatem vbiq; præſens, etiam illos videt, quibus corporaliter præſens non eſt. Attamen comparatione maiorum, paruum hoc eſt, quòd illum ſub ficu ſe vidiſſe teſtatus eſt. Vidit enim non ſolùm illum, ſed & omnes electos ſuos, cùm eſſent ſub ficu: vidit miſericordiæ ſuæ oculis, id eſt, cùm primus Parens illorum, factus mandati tranſgreſſor, conſutis fici ſolijs, pudenda contegeret. Iam tunc vidit eos, & miſeratus eſt: iam diſponebat miſericorditer, quo illos ordine à præuaricationis reatu liberaret. Verus ergo Iſraelita Nathanael, in quo dolus non erat. Quia non, more Phariſæorum, veritatem ſciens impugnabat, ſed cognitam ſimplici corde diligebat, citò ac breuiter ſatisfactum ſibi Chriſtum quærenti, protinus indicat. Nam ſequitur: [Reſpondit Nathanael, & dixit: Rabbi, tu es filius Dei, tu es Rex Iſrael.] Loco præſenti ſubſiſtit, & tenetur animus amator fidei, circunſpiciens, & ſcire ardens, quò poſt tam ſonoram Confeſsionem filij Dei dilectus iſte Nathanael deuenerit. Nuſquam enim comparet, neque in hoc Euangeliſta, neque in aliquo cæterorum, niſi quòd poſt Dominicam reſurrectionem, hic idem Ioannes Euangeliſta, eiuſdem hoc modo facit mentionem: Erant ſimul Simon Petrus & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & duo filij Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius duo. Et quis non optaret, vt lucerna tantæ claritatis nequaquam ſub medio lateret, ſed ſupra cãdelabrum poneretur, & omnibus, qui in domo Eccleſiæ ſunt, luceret? Quis, rogo, non cuperet, vt tantus Confeſſor filij Dei computaretur inter magnos Apoſtolos Chriſti? Quid enim amplius Petrus confeſſus eſt, qui non ſolùm Apoſtolatum, ſed & præ cæteris claues meruit Regni cælorum? Quærenti hoc fortè dicat aliquis: Petrus, piſcator erat: Nathanael, Legisperitus erat. Propoſitum autem Deo fuerat, vt per infirma & contemptibilia mundi, fortia confringeret, & per ea, quæ ſtulta fuerant, confunderet ſapientes. Igitur in propoſito perſiſtens, piſcatoris Petri fidẽ & confeſsionẽ non ſolũ Apoſtolatu, ſed & cælorũ clauib. remunerauit. Nathanaelis aũt confeſsionem, nec Apoſtolico remuneratam ordine, quia Legisperitus erat, inferiùs dereliquit: Cũ hoc dixerit quis, non ſic omninò ſatisfaciet ſtudioſo lectori. Quia videlicet ſpiritus ſcientiæ (qui vnus eſt de ſeptem ſpiritibus Dei) cũ ſit honorabile donum Dei, nullo modo fidei veritatem vel meritum diminuit. Imò docta ſanctitas, ſanctã ruſticitatẽ præcellit: teſtãte Angelo, qui ad Danielẽ dicit: Quia docti ſulgebunt ſicut ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt plurimos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Ad ſummam maximè & illud repugnat, quòd Saulum magnę ſcientiæ Sacrarium, & (vt ipſe fatetur) ad pedes Gamalielis eruditum, Dominus ab Apoſtolica gratia nõ repulit, ſed q operatus Petro in Apoſtolatum circuncifionis, operatus eſt & huic inter Gentes. Et creditum eſt mihi, inquit, Euangelium præputij, ſicut & Petro circuncifiõis. Quærimus igitur, vbinam iſte Deo amabilis Nathanael delituerit, quia (ſicut iam dictum eſt) præter hunc & alium, ſuprà memoratum locum, in cunctis Euangeliſtarum diuerſorijs nuſquam vlla veſtigia parent huius nominis. Rurſus autem aſpicientes ad duodecim ſedes, & ſedentes in illis, videmus Bartholomæum, Philippo (per quem Nathanael iſte vocatus eſt) vbique cohærentem: quem ignoramus, quando vocatus ſit, ſicut neſcimus Nathanael, poſtquam vocatus eſt, quò deuenerit. Et ſicut hic Euangeliſta Ioannes, qui de Nathanael ſcripſit, ſparſim cunctos nominans Apoſtolos, de Bartholomæi nomine omninò tacuit, ſic econtra cæteri Euangeliſtæ, qui vbique Bartholomæum Philippo coniungunt, de nomine Nathanael omninò tacuerunt. Conſtat vero, quia Bartholomęus non Hebraicum, ſed Syrum nomen eſt, ꝙ Latinè dicitur, filius ſuſpendentis aquas: Nathanael autem Hebraicum, & interpretatur, donum Dei. Fortaſsis ergo hic ipſe Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, Bartholomæus eſt, quod interpretatur, filius ſuſpendentis aquas: Quia tertia die, cùm nuptiæ fierent illo vico ſuo Cana Galilęæ, fortè per occaſionẽ eius Dominus inuitatus ad nuptias, aquas in vinum conuertens, in admirationem omnium, illas ſuſpenderat. Sed audiamus quid huic confeſſori ſuo filius Dei, Rex Iſrael, vnus idemq́ue homo, reſponderit. [Quia dixi tibi, vidi te ſub ficu, credis: maius his videbis.] Hoc planè de ſeipſo ſperare poteſt quiſque fidelis. Cùm enim parua, quæ ſentit de verbo Dei, fideliter & intentione bona depromit, dignum ſe exhibet, cui reuelet maiora pater qui eſt in cælis, quæ reuelare non poteſt Caro & Sanguis. Vnde ſcriptum eſt in Pſalmo. Os meũ aperui, & attraxi ſpiritũ. Os nanq; ſuũ aperiens, ſcilicet confitendo ad ſalutẽ, ꝙ corde credit ad iuſtitiam, Spiritum S. attrahit, qui in am-

Quomodo Chriſtus vidit nos, cũ eſſemus ſub ficu.
Gen. 3.
Matth. 11.
Matth. 3.
1. Cor. 1.
Propter donum ſcientiæ nemo repellitur à regno Dei.
Eſa. 11.
Dan. 12.
Actor. 22.
Gal. 2.
Matth. 16.
Pſal. 118.
Rom. 10.

pliori cognitione veritatis, bonum eius im-
Per Chri- pleat deſiderium.[Et dixit illis: Amen dico
ſtum inter vobis, videbitis cælũ apertum, & Angelos
angelos & Dei deſcendentes & aſcendentes ſuper filiũ
homines cõ hominis.]Hoc illis dicto, illud * quo neſcie
cordia. bãt, videndũ repromittit, ſcilicet per paſsio-
Ephe. 2. nem ſuam cælum eſſe aperiendum, futuram
** quod* que Angelorum & hominum concordiam,
qui priùs inter ſe diſcordes fuerant, clauſo
hominibus cælo, & ſubtexto pariete inimi-
citiarum, propter originale peccatum. Non
enim fuerat hactenus ille Angelorum & ho
minũ cõſenſus, vt venientes Sancti Angeli,
exeuntes de corporibus animas beatorum
hominum, per patentes portas cæli inferrẽt
(vt nunc faciunt) venerantes & adorantes
in Rege ac Deo ſuo naturam hominum, qui
ſine vehiculo Angelorum potenter aſcen-
Pſal. 103. dit in cælum, ponens nubem aſcenſum ſuũ,
& ambulans ſuper pennas ventorum. Hoc
planè videndum veris premittit Iſraelitis,
vt quod in figura præuidit carnalis Pater
eorum Iſrael, hoc in ſemetipſo reuera com-
plendum eſſe pronunciet Iacob nanque e-
greſſus de Berſabee, & pergens Aran, cùm
veniſſet ad quendam locũ, & vellet in eo re
quieſcere poſt ſolis occubitum, tulit de la-
pidibus qui iacebãt, & ſuppoſuit capiti ſuo,
Gen. 28. dormiuitq; in eodem loco: viditque ſcalam
ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tan
gens cælum, Angelos quoque Dei aſcendẽ
tes per eam. Iacob ille, (qui poſtea dictus eſt
Iſrael) veros ſignificat Iſraelitas, qualis iſte
erat Nathanael, de quo paulò ante dixerat
Dominus: Ecce verus Iſraelita, in quo dol
non eſt. Lapis autem ille, quem capiti ſuo
ſuppoſuit, vt dormiret, hic eundem Chri-
Pſal. 117. ſtum ſignificat, Lapidem angularem, quem
Actor. 4. falſi Iſraelitæ reprobauerunt, ædificantes.
Cant. 5. Hunc enim quicunque ſupponit capiti, id
eſt, cordi ſuo, dormit ſecurus: quia mundi
diuitias contempſit, & ideò paſsionibus mũ
di non perturbatur, nihil habens in ſeculo
cur gaudeat, cur timeat, cur ſperet, cur do-
leat. Secura nanque mens eſt, vbi propter
Chriſtum hæc deſunt, dicitque is, qui Lapi-
di Chriſto ſic ſuperpoſuit caput, id eſt, cor
ſuũ, vt his paſsionib. careat: Ego dormiui,
& cor meum vigilat. Fecerunt hoc illi ma-
ximè, qui tunc audientes vocem eius, dicen-
tis: Venite ad me omnes qui laboratis, & o-
nerati eſtis, & ego reficiam vos: relinquen-
tes omnia veniebant ad eum, & diſcere ab i-
pſo, quia mitis eſt, & humilis corde, vt in hu
militate cordis eius, tanquam ſuper ſolidum
lapidem dormientes, & animabus ſuis re-
Matth. 11. quiem inuenientes, myſteria Regni Dei ſci-
rent: quę ſcire nõ poſſunt ſuperbi, inter quos
Matth. 16. ſemper iurgia ſunt, qui ad lites & contentio
Gen 3. nes vigilãt. Hi viderũt cælum apertum cla-
Actor. 2. uibus illis, quas præcipuo Vicario ſuo Petro
Dñs tradidit: viderunt extinctũ flammeum
gladiũ, qui poſitus fuerat ad introitum para-
diſi: & expergefacti repentino ſono adue-
nientis ſuper eos Spiritus Sancti, pauentes &
exclamantes annunciauerunt nobis.

Qui & illum tollentes lapidem, ſuper quẽ
requieuerant, erexerunt in titulum, vt om-
nes videremus, & crederemus in illum: &
ſpirituali ędificio conſtructis ſuper eundem *Lapis in ti-*
Lapidem ſanctæ Eccleſiæ parietibus, quàm *tulum ere-*
terribilis eſt, inquiunt, locus iſte, ſcilicet por *ctus.*
tis Inferi, quæ non pręualent aduerſus eum. *1. Pet. 1.*
Non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta *Gen. 23.*
cæli: videlicet, per quam aſcendunt & de- *Matth. 16.*
ſcendunt Angeli ſupra filium hominis, aſcẽ-
dentes ad Diuinitatis eius contemplationẽ:
deſcendentes autẽ, ad humanitatis vel paſ-
ſionis ipſius venerationem. Per hanc enim
ſolam & vnicam portam deſcendunt Ange
li ad ipſum filium hominis, Deum & Re-
gem ſuum, habitãtem per Fidẽ in cordibus
noſtris: & aſcendunt per illos ſcalę gradus,
quos moraliter intelligimus diuerſos virtu-
tum eſſe profectus: quibus duo latera, ſci-
licet corpus noſtrũ & anima, inſignita ſunt,
cælumque recta via contingunt: quò ſanctis
Angelis ſuffragantibus, qui nobis per mor-
tem Chriſti amici facti ſunt, deportemur. *CAP. II.*
Sequitur: [Et die tertia nuptiæ factæ ſunt in
Cana Galilææ: & erat Mater Ieſu ibi. Voca-
tus eſt autem & Ieſus, & Diſcipuli eius ad
nuptias.]Gloriã Filij Dei, præcedit ſemper
humilitas vnius eiuſdẽ filij hominis. Quod
agnoſci promptum eſt ferè in omnibus,
quæ fecit vel pertulit in terris, noſtræ ſalu-
tis volũtarię intẽtus operationi. Natus de fœ
mina, virgineis lactatur vberib. pannis inuo
lutus, ab Angelis gloria in excelſis Deo, ca-
nentibus collaudatur: & in præſepis angu-
ſtia poſitus. in latitudine cęli ſtella fulgẽti de
claratur: ad tẽplum, tanq̃ peccator deporta- *Luca 2.*
tus, à Simeone lumen verũ prędicatur: & in- *Matth. 2.*
ter peccatores ad ſerui ſui baptiſmũ veniẽs, *Luca 2.*
voce patris & Spiritu S. viſibili ſpecie ſuper *Matth. 3.*
illũ apparente, Sanctus ſanctorũ manifeſta- *Luca 3.*
tur: fraudes pfert tentatoris. & mox accedẽ *Matth. 4.*
tes Angeli miniſtrãt ei. Sic & nũc, cum homi *Luca 4.*
nibus carnalib. ad nuptias inuitatus, venire
nõ dedignatur, & mox aquã in vinũ conuer
tens, Deus verus, elementorum Dñs, & na-
turæ Imperator cõprobatur. * Sic enim glo ** Sicut*
riæ eſt, miraculũ hoc feciſſe, & elementum
ſuprà naturę ſuæ Leges ſola volũtate eleuaſ-
ſe, q; vtiq; ad diuinã eius maieſtatem creden
dam, ſolũ poſſet ſufficere: Sic magnæ & præ
dicandæ humilitatis inſigne eſt, eum, qui abſ
que viro cõceptus eſt, & ſalua Matris Inte-
gritate natus eſt, ad nuptias veniſſe quibus
virginitas amittitur, & in inferiori gradu cõ
iugatorũ tribulatio carnis acquiritur. Inſe-
rioris quippe gradus eſt, quãlibet honorabi- *1. Cor. 7.*
le coniugium & thorus quantũuis immacu- *Hebr. 13.*
latus: altioris autẽ honoris & gratiæ ſacra vir
ginitas, quã pia commendat humilitatis vẽ-
nuſtas. Non ita contra quoſdam Hæreticos,
qui nu-

Virginitas præferenda coniugio. qui nuptijs detraxerunt, coniugia defendimus, vt alijs conſentientes, virginitati nuptias coæquemus, aut etiam impudenti temeritate præferamus. *Benedictio cõiugij.* Quis enim neſciat, bonum quidem & à Deo conſtitutum eſſe *Gene.1.* Coniugium, ſed ipſam vitiatam eſſe coniugum naturam. Nam, cùm homini primo Deus vxorem feciſſet, in adiutorium ſcilicet propagandæ ſobolis, benedixit eis, dicens: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubijcite eam. Eratque in benedictione ſic data generationis facultas, vt abſque omni iniuria carnis ſuperbientis, & *Homo ſimilis factus iumento.* aduerſantis ſpiritui: abſque omni pruritu libidinis, ſoli naſcerentur electi, & ad decimi ordinis reſtaurationem prædeſtinati. At *Gen.3.* vbi veneno Serpentis antiqui homo intumuit, *Pſal. 48.* deiectus eſt ab illa poteſtate ſuę carnis: *Rom 7.* & qui in honorē poſitus fuerat, comparatus *Gen.3.* eſt iumentis inſipientibus. & ſimilis factus *Galat.5.* eſt illis. Statim enim Coniuges honeſti, qui fuerant rationales conditi, cœperunt rationabiliter commoueri, cœpitque caro commouere ſpiritum, vt ſuis nutibus ſeruiret, cuius erat conditio talis, vt ipſa ſpiritus imperio, ſicut decebat, obtemperaret. Vnde ſemetipſos erubeſcentes, ſolijs fici conſutis pudenda contexerunt. Pugnat ex tunc caro cum ſpiritu, in quamlibet ſanctis aut iuſtis coniugibus: & quantumuis ſanctè reliquo tempore viuant, carnemque ſpiritui ſubijciant dum ſibi copulantur, ſuperior caro, inferior ſpiritus eſt, totaque mentis acies ſic obruitur, vt Deum nequeat meditari, *1.Cor.7.* orationi vacare non poſsit. Vnde Paulus cùm dixiſſet: (ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium) Nolite fraudare inuicem, ſtatim ſubdidit: niſi fortè ex conſenſu, ad tempus, vt vacetis orationi. Vitiata ergo (vt prædictum eſt) coniugum natura, permanet quidem, quæ ante peccatum data eſt Benedictio, dicentis: Creſcite & multiplica *Gen 1.* mini, & replete terram: ſed bonum hoc im*Rom.5.* minuit vitium, quod per peccatum acceſsit: *1.Cor.7.* Et (quod valdè dolendum eſt) illa tribula*Gen.3.* tio carnis, non deficit in complexibus Con*1.Cor.7.* iugij, quæ à Deo iuſtè impoſita eſt mulieri, quando dixit ei: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos. Multiplices nanque conceptus de terra carnis, tanquam ſpinarum & tribulorum denſitates, excreſcunt ſu[illegible]er numerum. Et tanti naſcũtur reprobi, vt ad comparationem illorum pauci ſint electi. At verò Virginitas ſolicita eſt, quomodo placeat Deo, & cogitat quæ domini ſunt, vt ſit ſancta, & corpore, & ſpiritu. Quia nõ intercurrit caro media inter Deũ & ſpiritũ eius: ſed ſuperior carne ſpiritus, carnem inferiorem regit, à ſuperiore Deo regitur. Nõ quidẽ condemnat Apoſt. in coniugatis licentiæ vſum: ſed cõfidẽter licentię pr[illegible] fert illud q[illegible] vt[illegible]ius probat, de virginibus conſilium.

Igitur humilitatis eſt dignatio, ꝙ homo cęleſtis, de virgine natus, terrenis & carnalibus nuptijs intereſſe nõ renuit inuitatus. *Quale miraculũ, ex aqua vinũ factum.* Quod aũt de aqua vinũ fecit, conſequẽs eſt, poſt humilitatem gloria ſemper noua, ſemper eadẽ admiratione prædicanda. Nam licet in vitibus omni anno Deus idem eadem potentia, terræ gremio ſuſceptam, in vinum trãſire faciat aquã, & noſter ſenſus hanc illius cõprehendere non poſsit efficaciam, maximè tamen ad hoc miraculũ cuncti laudatores, noſtrã intendimus mentem, diuinę laudis auidam. Illo nanque naturali vſu monſtratur id ꝙ omnibus notum eſt, Deum eſſe omnipotentem: hoc aũt nouo miraculo probatur id, quod ſolis fidelibus creditum eſt, Deum omnipotentem factum eſſe hominem. Præ*Vini in vite generatio.*terea cæteris omnibus elementis cooperantibus efficitur hoc, quod aqua vinum fit in vitibus. Primò nanq; terræ gremio aqua ſuſcipitur, ſine cuius ope, nullam poſſet præſtare pinguedinem, vitium ſiue herbarum, vel arborum radicibus. De hinc aeris blanda tẽperie prouocatur, vt erũpat in palmitibus: ſimulq; beneficio caloris accedente, frondeſcit palmes, floreſcit botrus, & vua paulatim decoquitur. Hic autem, vbi cunctus deeſt ordo naturæ, teſtatur vinum ex aqua factum, quoniam hic homo natura ipſa maior eſt, naturæ Dñs eſt. Sic multò magis illã miramu[illegible]rgam Aaron (quæ fronduit, flores *Num. 17.* [illegible] tulit, qui in amygdala deformati *Virga Aaron.* ſunt) magis omninò miramur & veneramur, quã vniuerſas cedros Libani, cæteraq; ligna reuireſcentia, fructuſque aut ſemen vnumquodq; in genere ſuo ſingulis annis vſitato curſu naturæ producẽtia: Nõ, quia maiora ſunt hæc, ſed quia cum ipſo miraculo diuinæ præſentiæ ſignum, atq; voluntatis eius & curæ vigilantis ſuper nos euidens præſtant indicium. Non enim miramur tantum, quòd Deus potuerit ex aqua facere vinum, quantum gaudemus, quod is, qui ſolus hoc potuit facere, factus homo, triginta annis inter homines ambulauerat, degens intra carnis latibulum. Igitur (vt ſuprà dictum eſt) gloriam filij Dei præcedit in hoc quoq; facto humilitas eiuſdem filij hominis: vt omni ordini oſtendat: in ſemetipſo factis,* quid docebat verbis dicens: Quia ſicut omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: ſic econtrà, omnis qui ſe humiliat, exaltabitur. Meritũ nanque humilitatis præcedentis, ianua eſt gloriæ ſubſequentis. Sed iam ad ipſa lectionis Euangelicæ verba veniamus. Et primò litera per ordinem inſpecta, deinde myſteria requiramus. [Et die tertia nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ.] Coniunctio, quæ præponitur, ad ſuperiora diligentem remittit lectorem, videlicet hoc modo: *Myſterium quo die tertia nuptiæ factæ ſunt.* Altera die ſtabat Ioannes, & cæt. In craſtinum voluit exire in Galilæam & inuenit Philippũ: & die tertia nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ. Diligenter adnimaduertere voluit

** quod*

nos Euangeliſta, quia non ſinè cauſa, ſed cer
ti gratia myſterij, Dominus noſter duobus
Pſal. 18. diebus quoſdam Diſcipulos collegit: tertia
verò die, miraculũ fecit, quo gloriam ſuam
manifeſtauit, vt crederent in eum Diſcipuli
eius. Ipſe eſt enim, qui duobus ſeculi tempo
ribus, ſcilicet antè Legẽ, & ſub Lege, paucos
Eccle. 3. de maſſa perditorum ſanctos homines ele-
git, & tertio tempore, videlicet ſub gratia,
in medijs nuptijs hominum vxores ducen
tium & dantium ad nuptias, ſuiſque omni-
nò voluptatibus vacantium, Sanctæ Eccle-
ſiæ cæleſtes nuptias intulit: procedens ipſe
tanquam Sponſus de thalamo ſuo, vt filij ſpi
rituales de illo naſcerentur virginali coniu-
gio: Sed hoc poſteriùs dicendum: nunc (vt
prædictum eſt) primò hiſtoriæ fundamenta
iacienda ſunt. [Et erat Mater Ieſu ibi.] Ma-
gnum, & cunctis Sanctæ Eccleſiæ ſpectandũ
ordinibus humilitatis exemplum: veruntamen
ſacris virginibus non imitandum, quod
Mater Ieſu, virgineum Domini templum:
illibatum Sancti Spiritus ſacrarium, non a-
ſpernata eſt carnalium intereſſe celebritati
nuptiarum. Non enim ſacris virginibus hoc
Virginitas melior coniugio, per Christum, non per legem. imitãdum eſt. Quia videlicet tempus aliud,
alia perſona, locus alius eſt. Omnia tempus
habent, dicit Eccleſiaſtes. Virginibus Deo
dicatis propoſitum quod ardeat in mẽte, lu
ceat in veſte, radiat in ore, vel pu[illegible] pro-
feſsione. Matris domini virginitas [illegible]
homines latitabat, quia videlicet di[illegible]lgari
2. Cor. 3. illam, ratio temporis non ſinebat. Neque e-
nim libera tunc eſſe poterat virginitatis pro
feſsio, vel huiuſce exempli prædicatio, cùm
adhuc Moyſes ſub velamine ſuo declama-
ret: Maledictus omnis, qui non facit ſemen
in Iſrael. Maluit ergo humiliter præſens ca-
uere ſcandalũ, quàm futuris virginibus, im
maturũ rigidi propoſiti præbere exemplum
quo plus attolleret ſupercilium virginum
fatuarum, quàm inſtrueret cuſtodiam pru-
dentium, matribus cæteriſque, quæ cunctæ
viros nouerant. Virgo mater ſe nulli præ-
ferrens, matrem vbiq; ſe profitens, eò quod
haberet filium: virginitatis autem ſuæ taci-
tum conſeruans in corde myſterium. Nam
ſicut incongruum, imò impoſsibile eſt, te-
ctum domus ſtabilire, antequam fundamẽ
tum: ſic impoſsibile erat antè ſuſceptam fi-
dem incarnationis Chriſti, præſcribere or-
dinem, quo ſacræ virgines ſeſe à ſecularibus
diſtinguere debeant. Nunc autem publi-
1. Cor. 7. cum eſt propoſitum, publicè datum atque
acceptum eſt de virginibus conſilium: Et id
circo ſacræ Virgines maius eũdo ad nuptias,
quàm talem refugiendo conuentum, face-
rent Eccleſiæ Chriſti ſcandalum. Quapro-
pter intus quidem habent prudentes virgi-
nes, humilitatis vel charitatis oleum, ſcilicet
non cõtemnendo, quãuis in inferiori gradu
ſtantẽ legitimã licentiam nubentiũ: foris au-
tem, & maximè ad eandẽ frequentiã nuptia-
rum, lucentes ſuas lampades nõ efferunt. V-
bi enim citiùs vento miſeræ vanitatis extin- *Gen. 48.*
gui poſſunt? Aut vbi properantiùs in oculis
vel auribus ſuis periclitari queunt? Iuxta ex
emplũ Dinæ filiæ Iacob. Quæ idcirco à cor-
ruptore inuenta & oppreſſa eſt, quia leuita-
te puellari exiuit, vt filias ignotę regionis vi
deret: Non enim ita ſecuræ eſſe poſſunt, ſic-
ut illa beata Regina cælorum, quæ virgini-
tatis theſaurum & hominibus habebat oc-
cultum, & filij ſui fortè præſidio, ſanctorũ-
que Angelorum fida cuſtodia præmunitũ.
[Vocatus eſt autem & Ieſus & diſcipuli eius
ad nuptias.] Et hoc procul dubio non teme
rè ſpiritualis propoſiti viris eſt imitandum. *2. Ioan. ii.*
Nam vbi ratio poſtulat, non ſolũ ad nuptias *Exemplum à medico circa infirmos.*
ire, ſed & idoleũ frequentare, irreprehenſi
bile eſt. Vbi verò cauſa idonea eſt, quæ pro
hibeat, non ſolũ cũ Publicanis & peccatori-
[illegible]s manducare, ſed vel fratri, Aue, dicere,
indignũ eſt. Quod nota ſimilitudine diſcer-
nere promptũ eſt. Quãdiu languidus ſuimet
impotens eſt. ſ. phreneſim ſiue lethargum
paſſus, aut certè paralyſi diſſolutus, tam diu
prudenti & nobili medico laudi eſt, ſi ob vi-
ſitandum ægrum ad locum ſibimet indignũ
accedere, & lectulo paupertatis aſsidere non
ſubterfugiat: interrogatuſq;, imò & ab ægro
percuſſus, opem gratuitam impendat. At v-
bi ſenſus menti, vel ſanitas redierit corpori,
ſi quid denuò inciderit, ſiue pituita, ſiue gra
uior tuſsis moleſta fuerit, tunc demum ſuũ
medicus honorem agnoſcens, ad ſordidas
pauperis ægri tabernas non deſcendit. Quia
videlicet, nota eſt domus ſua, in qua requiri
vel inueniri poſsit, iamq; ille ambulare po-
teſt, pro ſeipſo loqui nouit. Ita nimirum, cũ
incarnatus Deus in hunc mundum venit, ma *Christus ad ægrotos deſcendit.*
gnus & verus medicus ad ęgrotum iam de-
ſperatum deſcendit, qui non poſſet ad me-
dicum accedere, neſciret opem eius implora
re: imò qui cùm ſemiuiuus iaceret, ſanum ſe
putaret eſſe. Sicut ergo non expectauit, vt
talis in cælum aſcenderet, ſeipſum deduce-
re: ſic poſtquam deſcendit, non expectauit,
vt peccatores venirent, ipſum in ſynagoga
legentẽ, vel in templo docentẽ audire: ſed i-
pſe prior deſcendebat ad illos, cũ Publica-
nis & peccatoribus manducans & bibens, ita
vt dicerent Phariſæi: Ecce homo vorax, &
potator vini, amicus Publicanorum & pecca *Matth. 11.*
torum. Sic & eius Apoſtoli fecerunt, vbicũq;
gentium doctores miſsi, tanquam ad ægro-
tos ignoti venere medici. At vbi languorem
curauerunt, & viuendi præcepta dederunt,
longiùs ſe ab eis ſequeſtrauerunt, in quibus
per fidẽ curatis, vitia morũ renouata ſunt,
dicente Paulo: Scripſi in epiſtola, nõ cõmiſce *1. Cor. 5.*
ri fornicarijs, non vtiq; fornicarijs huius mũ-
di, aut auaris &c. Et paulò pòſt: Si is qui fra-
ter nominatur, eſt fornicator, aut auarus, aut
idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus,
aut rapax, cum eiuſmodi ne cibum ſumere.

Igitur

Igitur poſtquã ad eos, qui malè habebant ac
ceſsit Medicus, & vocãdo peccatores ad pœ-
nitentiam, ſic per fidem curauit eos, vt ſciãt
ipſi, vel poſsint venire ad Eccleſiam: iam nõ
eſt ſpiritualis propoſiti viris eũdum. exem-
plo Domini, ad nuptias ſecularium: ſicut e-
iuſdem nihilominùs exemplo, non eſt pec
catoribus & publicanis communicandum,
cũ ipſius Apoſtoli, cum eiuſmodi nec cibum
ſumere, nec, Aue, eis dicere, eodem Chriſto
in ſe loquente, præceperint.

Et non, quòd, iuxta Tacianum & Mar-
2. Ioan. 1. cianum, alioſque nonnullos Hæreticos, nu
ptijs detrahant, aut fornicationi comparent:
ſed, quia melioris ipſi votum propoſitum-
que habentes, bonum hoc poſt tergum de-
reliquerunt: quod tale eſt, vt non ſine peri-
culo reſpiciatur, quia non ſine labore relin-
quitur. Sequitur. [Et deficiente vino, dixit
Pia inten- Mater Ieſu ad eum: Vinum non habent.]
tio in nu- Optat beata Dei genetrix conuiuantibus fie
ptijs in Ca ri ianua cæleſtis beneficij, ne illorum deuo-
na Galilææ tio qui ſe inuitauerant, fructu ſuo careret:
neue hilaritatem præſenti rei competentem,
importuna penuria contriſtaret. Credẽdum
nanque eſt, quod pia deuotione Dominum
Ieſum, Matremque eius, ac diſcipulos inuita
uerint: præſertim, cũ famam illorum, quæ
de ipſo dici iam cœperant, nõ ignorare poſ-
ſent: Nam & ex eodem vico erat Nathanael,
qui die præcedenti illum agnoſcens, dixerat:
Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Iſrael. Vn
de & ſignanter Euangeliſta cùm dixiſſet:
nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, & erat
Mater Ieſu ibi: diſtinctè ſubdidit: Vocatus
eſt autem & Ieſus & Diſcipuli eius ad nu-
ptias. Vt intelligas iam impletis nuptijs
diſcumbentium, iam confidentibus con-
uiuis, conſultò factum eſſe, vt vocaretur &
Ieſus, tanquam homo ſanctus, velut Pro-
pheta magnus, cuius benedictio poſteritati
nubentium, vel toto cœtui conuiuantium
profutura fruſtra nõ ſperaretur. Igitur bea
ta Virgo, vt illorum, qui ſe inuitauerant, re-
muneret deuotionem, ſciens in carne ſua,
quã pepererat, rerum omnium creatricem
habitare Dei virtutem, dicit filio ſuo, Deo
ſuo: Vinum nõ habẽt. [Dicit ei Ieſus: Quid
mihi & tibi eſt mulier? Nondum venit hora
Quid mihi mea.] Hoc duobus modis accipi, & vtroq;
& tibi eſt modo ſenſum poteſt ædificare rectè creden
mulier? tis. Primum eſt, vt Hæreticos illos, qui (vt ſæ
pè dictum eſt) Chriſtum antè Mariam fuiſ-
ſe negant, hac quoque ſententia percuti ar-
bitremur. Contra quos maximè præſentis
Euãgelij cuncta teſtimonia conſcribuntur.
Diuinitas quippe, quæ in illo humanitatis
ſuæ tẽplo latebat, & nũc ſeſe ad faciẽda mira-
Duæ natu cula, paululum exercebat, veraciter hoc di-
ram Chri- cere poterat: Quid mihi & tibi eſt mulier?
ſto. Quia videlicet iam tunc in aurib. eius, Hære
ticorum blaſphemiæ perſonabunt, qui di-
cturi erant: Quia Chriſti totum initium ex
Maria eſt. Itaque vnius eiuſdemque Per-
ſonæ naturam vtrãque, duobus his expri-
mit breuibus ſententijs: Diuinam ſcilicet,
Quid mihi & tibi eſt mulier? Humanam
verò, cùm protinus ſubiungit: Nondum
venit hora mea. Nam qui ſecundum Diuini *Maria the*
tatem ſine tempore & ſine matre eſt: ſecun *otócos.*
dum humanitatẽ, tempora, & horas (non fa-
tales, ſecundum Mathematicos, ſed quas i-
pſe ſibi poſuit) habere naſcendo & morien-
do dignatus eſt, Cauendus tamen eſt in hoc
error Neſtorij, qui duas in Chriſto confitẽ-
das eſſe perſonas arbitratus, vetuit beatam
Mariam Theotocon, id eſt, Dei genetricem
nominari, dicens: quòd non Dei, ſed homi-
nis mater ſit, eò quòd humana tantùm, non
etiam diuina Chriſti natura ex illa ſumpta
ſit. Sed procul dubio, ſicut tenet Catholica
Fides, Dei & hominis Mater credenda & cõ
fitenda eſt. Quia veraciter in corporeum
Verbum patris, aure cordis credendo con
cepit, & de carne ſua corporatum, ex Vir- *Alia expo-*
gineo ventre peperit. Aliter: Quid mihi & *ſitio dicti*
tibi eſt mulier? Nondum venit hora mea. *Chriſti.*
Non antè hac * inuenit matrẽ ſuam ignoraſ- *Luca 2.*
ſe dominus Ieſus: ſed erat ſubditus illi, ſicut **inuenitur*
quodam loco Lucas Euangeliſta teſtatur,
de parentibus eius loquens: & deſcendit cũ
eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis.
Nunc autem, vbi miracula facere incipiens
ad hoc ſe præparat, vt paulo pòſt per ciui-
tates & caſtella circumeat, & Regnum Dei
annunciet, dicit eidem Matri ſuæ: Quid mi-
hi & tibi eſt mulier: Cui ſimile eſt illud, quod *Matth. 12.*
iuxta alium Euangeliſtam, loquente eo ad
turbas, cùm dixiſſet ei quidam: Ecce Ma-
ter tua, & fratres tui foris ſtant, quærentes
loqui tibi. Reſpondens eis ipſe dixit: Quæ eſt
Mater mea, & qui ſunt fratres mei? Et extẽ-
dens manum in Diſcipulos ſuos, dixit: Ecce
Mater mea, & fratres mei. Quicunque enim
fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis
eſt, ipſe meus & frater, & ſoror, & mater eſt.
Itaque fecit ipſe prior, quod nobis facien-
dum præcipit. Non enim alia cuiquam præ-
cipit, quàm quæ ipſe primus opere impleuit,
ſicut de ipſo ſcriptum eſt: Quæ cœpit Ieſus
facere & docere. Præcepit autem ei, qui ſeſe *Actor. 1.*
dignus eſſe cupit, vt propter Euangelium *Matth. 10.*
patrem & matrem relinquat, & renunciet o- *Luca 14.*
mnibus, quæ poſsidet. Hoc igitur primus *2. Cor. 8.*
ipſe fecit. Quia deſcendens à patre, cùm di-
ues eſſet, pro nobis pauper factus eſt: domũ quo
que & matrem, & affines carnis ſuæ deſerẽs,
ad euangelizandum pauperibus exiuit. Di-
cit itaque Matri ſuæ in initio miraculorum
paulò pòſt ſucceſſura ſuæ prædicationis
functione: Quid mihi & tibi eſt mulier?
Quod vtique nec ipſe ſecundum Carnem
dicit (vt ſuprà dictum eſt) ſed ſecundum
Diuinitatem (quæ exiſtendi initium ex Ma
tre non accepit) cuius opus omninò præfe-
rendum eſt curæ carnis: nec ab aliquo ſe-

ſe. dum carnem dicendum eſt Patri vel Matri, ſed ſecundum Deum: ſcilicet vbi opus Dei omnia, & propriam quoque animam negligere exigit. Et hoc modo nullatenus aduerſus Legem facit, dicentem: Honora Patrem, & Matrem. Nam eadem Lex, quæ hoc dicit, rurſus eadem authoritate vel eodem ſpiritu loquitur: Qui dixerit patri ſuo vel matri ſuæ, neſcio vos, & fratribus ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt Legem tuam, & pactum tuum ſeruauerunt, iudicia tua ó Iacob, & Legem tuã ó Iſrael. Ponent thymiama in furore tuo, & holocauſtum ſuper altare tuum. Magis ergo, vt Legem perfectè impleret, Matrem ſuam ſaluo eius honore neſciuit: Quia profectò nulla eſt exhonoratio patris vel matris, dum eis non quælibet cauſa, ſed ſolius præfertur honor vel opus Dei. Cui videlicet magno ac neceſſario ſalutis operi Ieſus intentus, neſciturum ſe matrem ſuam profitetur, donec eodem opere peracto dicat ei: Mulier: Ecce filius tuus. Quod videlicet in hora mortis ſuæ dicturus erat. Vnde & cùm dixiſſet, quid mihi & tibi eſt mulier? protinus addidit: Nondum venit hora mea. Ac ſi diceret: Ex quo ad Baptiſmum veni, & in deſertum exiui, deſtitutam te eſſe præſentia mea, materno affectu ſuſpiraſti, nunc habes me in his nuptijs, & gaudes, quod præſentia mea frueris: ſed adhuc tempus imminet, vt magis ac magis te relicta, non deſinam circuire per ciuitates & caſtella: Cũ vita præſenti finiam opus quod cœpi. Ab hac expeditione redeuntem, vulneratum me & morientẽ recipies. Nunc interim tantum impendet onus cæleſtium negotiorum, vt non vacet perpendere, quòd maternis affectibus tuis debeam. Nec enim habeo facere voluntatem meam, ſed impoſitam à Patre perferre obedientiam. Qualem mandati eius neceſſitas adduxerit, talem me filium tuum in illa hora oſtendam tibi. Et hæc quidem dicta non ad illud reſpondit, quod dixerat mater: vinum non habent, ſed ad interni deſiderij eius clamorem vehementem, in aures ſuas altè perſonantem. Quia faciem eius ardebat ſemper videre præſentem. Nam conuiuas, quorum deuotione inuitatus fuerat, non minùs quàm ipſa ſuo volebat beneficio lætificare, maximè ob vtilitatem illorũ, quos hoc viſo miraculo nouerat in ſe credituros eſſe. Rectè *ergo* ſequitur: [Dicit Mater eius miniſtr*is*: Quodcunque vobis dixerit, facite] Voluntatis eius conſcia, & de potentia eius non dubitans, oportuna commonitione miniſtrorum animos præparat: videlicet ne id quod precepturus erat, amentiæ reputarent, nondum verã eius experti virtutem. Nã & propinqui eius, cũ Apoſtolos eligeret, & nomina quibuſdã mutata imponeret, exierũt (inquit Marcus Euangeliſta) vt tenerẽt eũ, dicẽtes, quia in furorẽ verſus eſt.

Exod. 12. *Deut 5.* *Deut 33.* *Ioan. 19. Nondũ venit hora mea.* *Marc. 3.*

Itaq; ſolicita præmonet, vt non diffidentes, aut etiã irridentes, indigni fierẽt gratia miraculi, ſed præcepto parẽtes, viã facerent manifeſtandę gloriæ Dei. [Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ, ſecundum purificationem Iudęorum, capientes ſingulæ metretas binas vel ternas. Et dicit eis Ieſus: Implete hydrias aqua.] Purificationes Iudæorum multiplices erant. Aliquæ à Moyſe, plurimę autem ex traditione Phariſæorum: De quibus & Marcus: Phariſæi enim, inquit, niſi crebrò lauent manus ſuas, non manducant, tenentes traditiones ſeniorum. Et à foro venientes, niſi baptizentur, non comedunt. Et alia multa ſunt, quę tradita ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum.

Marc. 7. *3. Reg. 7.*

Ob huiuſmodi purificationes, vt aqua eſſet in promptu, hydriæ ponebantur, quæ in hac domo nunc lapideę fuiſſe referuntur: Erantque vaſa ſic appellata, quòd eſſent aquæ receptui præparata. (Hydor enim Græcè, aqua dicitur Latinè. Cæterùm abuſiuè hoc nomen ponitur, vt ibi: Hydria farinæ non deficiet, neq; lechytus olei minuetur.) Quarũ quantitatem fuiſſe inæqualẽ, Euãgeliſta curauit ſignificare in eo, quod ait: Capiẽtes ſingulę metretas binas vel ternas. Metretas dicit mẽſuras quaſdã: tãquã ſi diceret, vrnas, amphoras, vel ſi quid huiuſmodi. Nomẽ mẽſuræ eſt metreta, & à menſura accepit nomẽ iſta menſura. Metron enim dicũt Græci mẽſurã: vnde appellatæ ſunt metretæ. [Et impleuerunt eas vſq; ad ſummũ.] Notandum, quòd Dñs nec de nihilo vinũ, quo conuiuas lætificaret: nec de nihilo panẽ fecit, quo turbas eſurientes ſatiaret: nec aliquid omninò in tota ſuorũ ſerie ſignorũ, de non exiſtentibus fecit: ſed vel exiſtentia in maius & melius prouexit, faciendo de aqua vinũ, & panes quinq; aut ſeptẽ multiplicando in ſacietatẽ multorum milium: vel corrupta in integrum reformauit, infirmos curãdo: vel deſtituta reſtituit, mortuos reſuſcitãdo. De nihilo autẽ nõ operatus eſt aliquid. Non enim mẽtitur Scriptura, quæ dicit: Qui viuit in æternũ, creauit omnia ſimul. Simul quippe omnia, i. prima rerum Elemẽta de nihilo creauit: Sex autẽ diebus operatus rerũ omniũ Species, nõ de nihilo creauit, ſed ex eiſdẽ Elementis verbi imperio formauit. Et die quidẽ ſeptimo requieuit ab omni opere, quod patrarat: ſcilicet vt nullam deinceps nouã ſpeciem produci iubeat, operatur tamẽ vſq; modò, dum eaſdẽ gubernat & multiplicat, maximeque humanũ genus, quod in melius commutat. Igitur quia, & ſicut Scriptura teſtatur, ſemel loquitur Deus, & ſecundò ipſum non repetit, vinum daturus incommutabilis Dei Filius, non de nihilo creauit, ſed de cõpetenti elemento fecit: ſcilicet de aqua, quã ſingulis annis, per vites à radicibus aſcendentem in vinum conuertit, præcepto quod poſuit, &

Metreta. *Non de nihilo fecit Chriſtus vinum & panem, &c.* *Matth. 14.* *Eccl. 18.* *Gen. 2.* *Ioan. 5.* *Pſal. 148.*

non præteribit. Quod qualiter fecerit, credi poteſt, inueſtigari non poteſt. Sed profectò mirabilius eſt, aquam de nihilo creaſſe, quã vinum de aqua feciſſe. Mirabilius quippe eſt, quamlibet ſubſtantiam, quæ nõn erat, condere, quàm ſubſtantiæ iam exiſtenti quodlibet accidens adijcere. Eſt autem omnis humor vna generaliter ſubſtantia, vnũque elementum: color autem ſiue ſapor ritè inter multitudinẽ ponuntur accidentiũ. Igitur dum aquã de nihilo creauit Deus, quia ſubſtantiam edidit, fecit mirabilius: cùm autem vinum de aqua fecit, humori ſubſtantiæ ſolum accidens adijciendo, eiuſdem Dei Filius fecit, quod eſt venerabilius. Non enim tam eſt mirabile, (vt ſuprà dictum eſt,) quòd hoc facere potuerit Deus, quàm quod is, qui hoc facere poſſet, Deus erat homo factus.

Mirabilius eſt creare aquã, quã ex aqua vinũ facere.

[Et dicit eis: Haurite nunc, & ferte Architriclino.] Architriclinus dicitur is, qui eſt ſponſi amicus: qui ſponſo vacante, & à cũctis feriato negotijs, nuptijs præeſt, res neceſſarias prouidet, conuiuantibusque & vniuerſæ domui præeminet. Diciturque Architriclinus, id eſt, Princeps triclinij eò quòd in triclinio quieſcentium Sponſi & Sponſæ cõſecretalis ſit. Triclinium autem dicitur, quaſi tertium reclinium, id eſt, cubiculum intra cubiculum: imò cubiculum intra primum & alterum cubiculum. Huic iubet primò propinari vinum ex aqua factum, vt lucerna tam ſplendidi ac iucundi miraculi non lateret, ſed tanquam in faſtigio nuptialis conuiuij poſita, claritatem ſuam latius diffunderet, totamque domum ſerenans, & vniuerſos conuiuas lætificans, Fidem illorũ, propter quos maximè factum fuerat, alacrius accenderet: quod & factum eſt. [Vt autem guſtauit Architriclinus aquam vinum factam, &c.] Verè ergo (vt ait ipſe Dominus) ecce plus quàm Iona hic, & non ſolùm plus quàm Iona, aut plus quàm Salomon, ſed & plus quàm Moyſes, aut aliquis omninò Sanctorum & magnorum hominum Nam, vt taceam, quòd quãdo vel quomodo voluit, natus eſt: quod quando vel quomodo voluit, mortuus eſt, & reſurrexit, & in cælum aſcendit, vt interim hæc maiora taceam, quis omnium Sanctorum, per quos ſigna & oſtenta facta ſunt, ſola voluntate vel imperio fecit aliquod ſignum? Moſes namque clamando ad Dominum (ita vt diceret illi Deus: quid clamas ad me?) fecit in Aegypto ſigna. Clamando ergo, id eſt, non ſua poteſtate vtendo, ſed alieno imperio, virga percutiens diuiſit aquas: Hic autem, ſolo nutu, ſola voluntate, ſedens & tacens, in vinum bonum conuertit illas. [Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galilææ, & manifeſtauit gloriam ſuam.] Magnum ſane ac præclarum ſignorum fecit initium, quo, tanquam fulgur, ea choruſcatione feriret oculos hominum, vt ad conſecrandam cæli faciem attoniti leuarent intuitum, id eſt ad conſideranda cætera quoque, quæ facturus erat, ad credendum Regni Dei aduentũ diligentes & attenti ſpectatores credulum conuerterent animum. Et hoc, inquit, ſigno manifeſtauit gloriam ſuam: ſcilicet vt viderent illi, & audiremus nos gloriam eius, gloriam quaſi Vnigeniti à Patre: audiremus procul & crederemus ad iuſtitiam & ſalutẽ noſtram. Non enim idcirco venerat lucerna, vt lateret ſub modio, ſed vt poſita ſuper candelabrum, omnibus qui in domo ſunt luceret. Sic & nos, vbi fructus dignus eſt, id eſt, vtilitas animarum, manifeſtare debemus coram hominibus eam, quæ in nobis eſt gratiam, vt videant opera noſtra bona, & glorificent patrem noſtrum, qui in cælis eſt. Et crediderunt in eum Diſcipuli eius. Dictum eſt hoc loco, quia crediderunt in eum, ſed non dictum eſt, quod relictis omnibus ſecuti ſunt illum. Nondum enim Ioannes miſſus fuerat in carcerẽ. Ipſe autem Ieſus antequam Ioãnes traditus eſſet, curſum publicæ prædicationis ingreſſus non eſt, neque Matre & affinib. relictis circuibat, prædicando per ciuitates & caſtella, à qua prædicatione eius cæteri Euangeliſtæ (vt ſuperiùs dictum eſt) ſuæ poſt Baptiſmum eius ſumũt narrationis exordia. Quapropter nec Diſcipulis ſuis hoc præceperat, quod non niſi prior ipſe feciſſet, præcipere habebat: ſcilicet, vt relictis omnibus, ſua, quæ nondum illis præcedendo oſtenderat, ſequeremur veſtigia. Inter quos & hunc Ioannem Euangeliſtam relictis nuptijs (Ipſius enim iſtas fuiſſe nuptias, opinio ferè omnium eſt) ipſum Dominum ſequi cœpiſſe arbitramur. Tradunt namque Hiſtoriæ, quod eum de nuptijs volentem nuper vocauerit: & propterea, quem à carnali voluptate retraxerat, potioris amoris ſui dulcedine donauit. Diſcipulos ergo iam quidem habebat, quos ad eum maximè Ioannis teſtimonium dirigebat, quibus ipſo Ioanne cœptum curſum per publica miniſteria peragente, priuata miraculorum & doctrinæ ſuæ aperiebat initia. Vnde & ſubditur: [Poſt hæc deſcendit Capharnaum Ipſe & Mater eius, & fratres eius, & diſcipuli eius, & ibi manſit non multis diebus.]

Architriclinus.

Matth. 12.

Exod. 14.

Rom. 10.
Matt. 5.

Diſcipuli eius nõ nõdum omnia reliquerant.

IN EADEM LECTIONE
explanatio ſecundum myſteria Allegoriæ.

IN his, quæ circa ſalutem noſtram acta ſunt diuinis operibus, ita myſticam inesse rationem credimus, ſicut in Patre, qui vſque modo operatur, Filium, qui & ipſe ſimiliter operatur, eſſe confitemur. Et hoc eſt dignum atque laudabile Catholicorum Patrum in venerabilibus literis ſtudium, vt ſicut Pater æternus ſine filio coæter-

Myſterium ſpirituale in corporalibus operibus Chriſti.
Ioan. 5.

no nihil

no nihil operatur, ita nihil eorum, quę ad ſalutem hominum ſiue in Lege, ſiue in Euangelio corporaliter acta ſunt, à ſpirituali intelligentia vacare patiantur. Hoc autem ſignorum eius fuit initium, & rara, quæ facta ſunt ab eodem Domino, id eſt, à Verbo propter nos incarnato, maiorem ſtuporem hominibus attulerunt: Igitur quia filium confitemur, vt & Patrem habeamus, cum ipſius adiutorio, ſanctorum quoque Patrum præeunte exemplo, in hoc magno & mirabili opere pulchritudinem ſpeculemur ſpiritualis intelligentiæ. Nuptiæ, inquit, factæ ſunt in Cana Galilææ. Hoc magnum & multis Prophetarum præconijs prænunciatum, atque Patriarcharũ factis fuerat præfiguratũ, quod duæ Naturæ, Diuina ſcilicet & Humana conuenturæ eſſent in vno Chriſto, eſſetque ipſe in ſole poſiturus tabernaculum ſuum, tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Factumque eſt in illo Virginalis vteri thalamo Sponſus Sponſæ, id eſt, Creator Creaturæ magna coniunctus eſt dignatione. Cana verò zelus, Galilæa tranſmigratio interpretatur. Quod loci nomen multũ operatur ad ſenſum ſpiritualem. Quia videlicet magno zelo ductus eſt fortiſsimus ſpirituum Deus in adulterum Diabolum, cum tali modo requirens ſuam, quam ille corruperat, creaturam, eidem auxit iuſti iudicij pœnam: requiſitæ verò & inuentæ Creaturæ, indebitã ſua gratia reddidit gloriam. Nuptiæ ergo factæ ſunt in Cana Galilææ. Feſtũ agit diem vniuerſa domus, quæ eſt Sancta Eccleſia, non fruſtra credens, ſe totam illi Deo coniunctam, à quo ſuam credit naturam in veritate carnis aſſumptam. Et erat Mater Ieſu ibi. Mater Ieſu adeſt, vbi iſtæ nuptiæ celebrantur: quia profectò vera incarnationis Chriſti Fides non deeſt omnibus, qui harum nuptiarum filij vel conuiuæ dici & eſſe merentur. Marcion, Cerynthus, Hebion, alijque Hæretici, ſeorſum conuenticula ſua facientes, harum nuptiarum filij non fuerunt. Nõ enim ibi erat Mater Ieſu. Quia diuerſis quidem erroribus, ſed eodem malignitatis ſpiritu Fidem incarnationis eius, à ſuis cordibus & conuentibus excluſerunt. Illic tantummodò harum cæleſtium nuptiarum ſolennitas celebratur, vbi eſt Mater Ieſu, id eſt, vbi eſt mater Eccleſia, videlicet vbi quotidie nubentibus Chriſto adoleſcentulabus, vera Incarnationis eius Fides prædicatur. Illic vocatus adeſt Ieſus & Diſcipuli eius, ſponſus videlicet & amici eius. Quatuor itaque perſonæ ſunt iſtæ, quæ in Canticis Canticorum de nuptiali loquũtur amore: ſcilicet, Adoleſcentulæ, quarum nuptiæ ſuperſunt, vel quę quotidie Chriſto nubũt: Mater Eccleſia, quæ illas parturit, donec Chriſtus formetur in eis: Chriſtus ipſe & diſcipuli eius, videlicet ſponſus, & amici eius. Quid ergo in his corporalibus nuptijs ſignificatum eſt, quod ad iſtas ſpirituales pertineret? Hoc videlicet, quod partim factum fuerat, partim autem & futurum erat Nam per id, quòd vinum deficit, ſignificatum eſt illud, quod factum fuerat, ſcilicet quòd Beatitudo vel incorruptiò, quæ humano generi data fuerat, peccante primo parente defecerat. Sic enim homo conditus eſt, vt ſi vellet, poſſet non peccare, & poſſet non mori, quandoque peruenturus ad hoc, quod melius & perfectius eſt, ſcilicet non poſſe peccare, & non poſſe mori. Peccando autem eo decidit, vt non poſſet carere peccato, & non poſsit non mori. Vinum ergo deficit, quia collatæ gratiæ beatitudine priuata eſt miſerabilis natura hominis. Illud quoque iam factum fuerat, quod ſignatum eſt per ſex hydrias lapideas aqua impletas. Nam ſenarius hydriarum numerus perfectus, Sanctos Patres vniuerſos ſignificat. Qui diuerſis temporibus, id eſt, ſex mundi ætatibus diuiſi, ſuo quique tempore, aqua ſapientiæ ſalutaris impleti ſunt. Mentes namque illorũ veluti hydriæ lapideæ fuerunt, ſcilicet fide ſtabiles, ingenio capaces. Capiebant autem ſingulæ metretas binas vel ternas: quia videlicet cùm omnium fuerit vna Fides, non omnibus eadem vel æqualis data eſt ſapientiæ quantitas. Plus enim indicatum eſt (Verbi gratia) Moyſi quam Abrahæ, Dauid quã Moſi. Quod ex ipſis ſacræ Scripturę verbis patenter oſtenditur. Quis enim neſciat, quia Abraham cum Deo locutus eſt? Et tamẽ ad Moſen Dñs dicit: Ego ſum Deus Abraham & Deus Iſaac, & Deus Iacob: & nomen meũ Adonai non indicaui eis. Ecce plus Moſi q̃ Abrahæ innotuerat, qui illud de ſe Moſi indicat, ꝙ ſe Abraham nõ indicaſſe narrabat. Pſalmiſta quoq; cũ dixiſſet: Quomodo dilexi Legem tuam Domine, tota die meditatio mea eſt, ſubſecutus adiunxit: Super oẽs docentes me intellexi. Et iterum: Super ſenes intellexi. Qui ergo Legẽ ſe meditari memorat, & ſuper omnes docentes ſe, & ſuper ſeniores ſe intellexiſſe teſtatur, quia diuinam ſcientiam plus quã Moſes acceperit, manifeſtat. Ita impletur Danielis ſentẽtia dicentis: Quia pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia. Igitur nõ vna vel ęqualis eſt hydriarum huiuſmodi capacitas, quia Diuini nominis Trinitatem, vel cætera Diuinitatis myſteria non omnes coæquali perceperunt gratia. Et omnes quidem illa ſapientiæ ſalutaris aqua, de plenitudine huius ſumpta eſt, qui dixit nunc: Implete hydrias aqua, ſed tamen erat aqua pallens & frigida, neq; naturam humanam in priſtinum vigorem reſtituere poterat. Illa namque Moſaica Lex, illa DEI dona nihil ad perfectum adduxerant. Quia peccatorum remiſsionem, & carnis reſurrectionem generi humano conferre non poterant, ſolamque occidentem Legis literam, non viuificantẽ ſpiritum

Spirituales nuptiæ inter Deum & hominem. *Pſal. 18.* *Num. 16.* *Mater Ieſu ſpiritualiter eſt Eccleſia.* *Quatuor perſonæ in nuptijs.* *Cant. 1.6.* *Gal. 4.* *Eccl. 15.* *Gen. 12.15* *Exo. 3.6.* *Pſal. 118.* *Daniel. 2.* *Hebr. 7.* *2. Cor. 3.*

Aqua in vi tum accipiebant. Per hoc autem, quòd aqua
num cõuer in vinum cõuerſa eſt, ſignificata eſt illa, quæ
ſa. facta eſt, imò quæ tunc cœperat, per Ieſum
Pſal. 92. Chriſtum Gratia & Veritas. Noſtræ quippe
Math. 27. naturæ corruptionem Diuinitatis ſuæ forti
Act. 19. tudine induerat: nec multò poſt Paſsione
Tit. 2. mortis ſuperata, reſurrectionis patriam in
Luca 24. ſemetipſo, multiſque Sanctorum ſecum re-
ſurgẽtium corporib. dedicaturus erat. Quo
facto nunc aſcenſo cælo deſuper in ſubie-
ctas omnes hydrias clariſsimè rutilat, & in
ſanctarum Scripturarum aquis, imaginem
ac virtutem ſuam videndam ſiue deguſtan
dam repræſentat. Ita naturæ noſtræ infirmi
tate ſanata, quicunque baptizati Spiritu ſan
cto iam prima reſurrectione reuiximus, &
in ſecundam beata ſpe tranſpoſiti ſumus, i-
pſo ſenſu nobis aperiente, ſpiritualem in eiſ
dem ſcripturis rationem intelligimus. Nunc
de ipſis ætatibus parumper, quod ad eiuſdẽ
** exordio.* Chriſti nuptias vel Sanctæ Eccleſiæ caſtita-
tem pertineat, dicendum eſt. Ecce in * exor-
Gen. 2. dium primę ætatis dictum eſt: Hoc nunc os
ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Quã-
obrem relinquet homo patrem & matrem,
& adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in car-
ne vna. Hoc manifeſtè legitimi atque caſti,
ſed tamen carnalis coniugij fidem atque v-
nitatem commendat. Veruntamen, quàm
diu non niſi iuxta carnem intelligebatur, nõ
niſi aqua, quamlibet hauſtu dulcis, & ad po
tandum habilis erat.

Coniugiũ At vbi deſponſata ſibi Eccleſia venit ad
Chriſti & nuptias, & vox eius intonuit ſuper aquas
eccleſiæ. multas, (dicẽte illo per Apoſtolũ ſuũ, in quo
Pſal. 28 ipſe loquebatur: Sacramentum hoc magnũ
2 Cor. 13 eſt, ego autẽ dico in Chriſto & in Eccleſia)
Ephe. 5 aqua in vinum conuerſa eſt. Huc enim au-
Ephe. 4 dito ſanctæ animæ ſpiritualium nuptiarum
Ioan. 15 amore feruere cœperunt, alium cogitantes
Philip. 2 hominem, ſcilicet nouũ, eum qui ſecũdum
Deum creatus eſt: qui quodammodo reli-
quit patrem ſuum, dum à Patre exiens &
veniens in mundum, ſemetipſum exinani-
uit, formam ſerui accipiens. Matrem quoq;
ſuam (ſcilicet Phariſaicam Synagogam to-
tamque Gentem Iudaicam) & adhæſit vxo
ri ſuæ, videlicet electę de Gentibus Eccle-
ſię, cum qua iam vnum corpus eſt, caput &
membra, ſponſus & ſponſa, Chriſtus & Ec-
cleſia. Nam, ſicut non vndecunque, ſed de
ipſius viri ſubſtantia fecit Deus Euã, vt ma-
Gene. 2 ior eſſet naturalis dilectionis cauſa, (Tulit
enim vnam de coſtis eius dormientis, & ędi
ficauit eam in mulierem) ſic & Eccleſiam
non vndecunque, ſed de lateris ſui ſanguine
& aqua fecit naſci: nec aliunde niſi de carne
& ſanguine ſuo eãdem paſcit. Vnde & maior
in vtroque vnius eiuſdem carnis vnitas exi
Ioan. 19 ſtit. Hic ergo intellectu, tanquam vino o-
ptimo, & lites extinguitur, & amor accendi-
Luc. 14 tur, & vt quidem virgineæ caſtitatis appetitũ
plurimi inflammantur, vt non ſolùm iuga
boum, quæ comparauerunt, & villas quas
emerunt, ſed & coniugia carnis negligant,
quò magis nuptijs cæleſtibus vacare præua *Vino ine-*
leant. Secunda ætas inchoatur à Noë. De *briatus*
hoc Scriptura refert, quia plantauit vineam, *Noe*
bibensque vinum inebriatus eſt, & nudatus *Geneſis 9*
in tabernaculo ſuo, &c. Et hoc quidem ſe-
cundum literam acceptum, aqua eſt dulcis,
& moribus apta purificandis: ne quis exem-
plo Cham, paternam contemnens, ſi quam
nouit, infirmitatem, ſimilem illi iuſtè incur
rat Maledictionem: ſed honore & amore de
bito contegens, exemplo Sem & Iaphet, di-
gnam hæreditet Benedictionem. In quibus
illud conſiderandum eſt, quòd cum omnes
eodem ſinu arca ſeruauerit ſuper aquas, tam
longè tamen apud patrem ipſorum diſtin-
xit eos multum diuerſa morũ qualitas. Hu- *Aqua eſt*
ius ſcripturæ autem literalis ſenſus, velut a- *litera, vinũ*
qua in vinum conuertitur, dum ſpirituali *ſenſus ſpi-*
intelligẽtia filijs nuptiarum ita propinatur: *ritualis.*
Noë, (quod interpretatur requies) ſcilicet *Matt. 11.*
Dominus noſter (cuius dum iugum ſuper *Pſa. 79*
nos tollimus, requiem animabus noſtris in- *Matt. 24*
uenimus) plantauit vineam, videlicet illam *Ioan. 19*
quam de Aegypto tranſtulit Gentem Iu- *Philip. 2*
daicam, bibensq; ab ea vinũ nimis amarũ, i- *Gen. 9*
mò acetum cũ felle mixtum, nudatus eſt in
tabernaculo ſuo, ſcilicet in ſimilitudinẽ ho-
minum factus, verè paſsibilis, habitu & ve-
ritate mortis inuentus, vt homo.

Quam eius infirmitatem deſpicit Cham
(quod interpretatur callidus) id eſt, conten-
tioſus & impatiens promptusque ad rixam
Hęreticus, & quem Paſsionis infirmitate
hominem verum intelligit, dedignatur ve-
rum Deum confiteri. Propter quod ſicut
Cham in filio ſuo Chanaan, ſic & iſte in
poſteritate, id eſt, in anima ſua maledici-
tur. At verò Catholici viri, qui per Sem
& Iapheth figurati ſunt, eandem Patris in- *1. Cor. 1*
firmitatem dignis ſacramentis venerantur,
ſcientes, quia quod ſtultum eſt DEI, ſa-
pientius eſt hominibus: & quod infirmius *1. Ioan. 2.*
eſt DEI, fortius eſt hominibus: Et idcir- *Gen. 21*
co in Regno patris inclyti fiunt, & in æter- *Gene. 16*
nis manſionibus dilatantur. Sem enim in- *Abraha*
clytus, Iapheth dilatatus interpretatur. Et *duo filij*
quidem illi omnes, ſcilicet Heretici, cum i- *Rom. 4*
ſtis in eadem arca Eccleſiæ Baptiſmi aquis
ſupernatauerunt, ſed abalienati ſunt re-
trorſum, & à nobis exierunt, ſed non e-
rant ex nobis. Aetate tertia naſcitur Iſaac
patre veterano, matre diu ſterili eadem-
que prouecta. Naſcitur autem de libera
per repromiſsionem, nato prius Iſmaële
de ancilla ſecundum carnem. Hæc * diui ** diuini.*
operis hiſtorica narratio, lympida & dulcis
aqua eſt, vtiliter irrigans legentis animam,
& Fidei eius per exempla augens incremẽ-
tum. Quia Fidei extitit Patris Abrahæ,
quòd non conſiderauit corpus ſuum e-
mortuum, cùm ferè centum eſſet anno-

rum,

rum, & emortuam vuluam Saræ: credens,
quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt
Galat. 4. & facere: Sed hæc ſunt (inquit Apoſtolus)
2. Cor. 13. per Allegoriam dicta. Hæc enim ſunt duo
Teſtamenta, vnùm quidem à monte Syna
in ſeruitutem generans, quæ eſt Agar, & cæt.
Igitur auctore Apoſtolo, imò Chriſto (qui
in illo loquitur, ſicut ipſe ait: An experimē-
tum vultus eius, qui in me loquitur Chri-
ſtus) Auctore itaq; Chriſto hæc literalis ſen-
ſus aqua in vinum conuerſa eſt, quo inebria
ta pubeſcit fides, quam adamat Spiritus ſan-
ctus, & animarum nuptialis charitas multi-
plicatur. Sic & cætera, quæ illa ætate facta
ſunt, velut aquæ in vina mutantur, dum ſpi
ritualiter intelliguntur, quia omnia in figu-
1. Cor. 10. ra contingebant illis, vt ait idem Apoſtolus.
1. Reg. 7. Quarta ætate præter facta figuratiua, qualia
3. Reg. 7 ſunt, victoria Dauid de Goliad, & Hieroſo-
lymitani templi cōſtructio, mira ſapientis
regis architectura: præter hæc & alia his ſi-
milia facta, plura quoq; myſticè dicta ſunt,
quorum pleraque iuxta literam, talem aquā
ſapientiæ, quæ nec ſatis liquida, nec habilis
ſit ad potandum. Verbi gratia, quale eſt il-
Cant. 6. lud in Canticis Canticorum: Sexaginta ſunt
2. Cor. 3. reginæ, & octoginta concubinæ, & adole-
Cant. 7. ſcentularum non eſt numerus, & ſimilia, q̄
ſecundum literam accepta, caſtos Eccleſiæ
mores nullatenus ædificant. Accipiuntur er
go ſecundum ſpiritum, & fit ex aqua vinum
bonum, dignum (vt in eiſdem Canticis dici-
tur) dilecto ad potandum, labijsq; ac denti-
bus eius ad ruminandum. Sic & illud quod
cecinit Dauid: Exi thalamum: & cætera can
tica Pſalmorum: ſacra quoq; volumina Pro
phetarum, ſi ſolam ſequamur literam, penè
in omnibus mortuam & inſipidam bibimus
aquam: ſpiritum verò ſequentes, viuifican-
tem optimi vini ſaporem miramur & vir-
4. Reg. vlt. tutem. Quinta ætate captiuus populus Dei,
Hier. vlt. ſub Rege Babylonis ducitur: & electi de fi-
Daniel. 1. lijs captiuitatis in domo eius Eunuchi ſunt,
quibus ob ſummam vitæ continentiam, de-
dit Deus ſcientiam & diſciplinam in omni li
bro & ſapientia, præcipuè Danieli intelligē-
tia omnium viſionum & ſomniorum. Hæc
& cætera in ſuperficie literæ, dulcis aquæ
præbent poculum, magnoq; ſunt exemplo,
quòd per munditiam vitæ peruenire quis
poſsit ad honorem ſapientiæ. Spiritualis
autem homo illos intelligit præfiguratos
Matth. 19. Eunuchos, qui ſe (vt ait Dominus) caſtraue
Epheſ. 5. runt propter Regnum cælorum, & in præ-
1. Cor. 7. ſenti captiuitate, qua rex confuſionis Diabo
lus humanum genus in primis parentibus
captiuauit, ſcientes, quia tempus breue eſt
& dies mali ſunt, illud approbant Apoſtoli
conſilium, vt ſine coniugio ſint. Talibus e-
nim clarior datur intelligentia ſecretorum
cœleſtium: V g. vt Ioanni huic, cuius eſt hoc
Euangelium & Apocalyp. cuius quot ver-
ba, tot penè ſunt myſteria. Hæc ergo aqua
vinum facta eſt, quo miro modo inebriati
luxuriam obliuiſcuntur, imò & Eunuchi-
zantur, vt veræ vineæ Chriſto arctiùs inſe-
rantur. Sextæ ætatis hydriā per ſemetipſum
impleuit Dominus, de fonte aquę ſalientis *Aqua ſexta ætatis.*
in vitam æternam. Et quidem incarnationis
eius myſterium, dicta quoque & facta eius *Ioan. 4.*
priuſquàm reſurrexiſſet à mortuis, aquam *Aqua illa*
interim quamuis lympidiſsimam ſapiebāt. *in vinum*
Quia videlicet, & paſsibilis in illo erat no- *ſpiritualiter verſa.*
ſtra natura, & non clarè intelligebantur ea,
quæ dictis aut factis ſignificabat Regni Dei *Luca 24.*
myſteria. Vt autem reſurrexit à mortuis, a-
qua in vinum conuerſa eſt: Quia videlicet
æterna incorruptione ſolidata eſt noſtra,
quæ in illo paſsibilis fuerat, natura, vt idem
& in nobis ſperaremus: Et ipſe diſcipulis ſu-
is aperuit ſenſum, vt intelligerent Scriptu-
ras & ſpiritualiter intelligendos recordarē-
tur ſermones, quos ab illo carnaliter audie-
rant. Igitur cunctę ſalutarium diuiſiones a-
quarum, quæ prę teritis generationib. diſtri
butæ ſunt, ſimul conſeruntur in hoc cęle-
ſtium conuiuio nuptiarum, & ex aqua fa-
cto vino lætantur conuiuę. Quia videlicet
vinum hoc lętificat cor hominis, & hic calix *Pſal. 103.*
inebrians quàm prę clarus eſt. E contrà in cū *Pſal. 22.*
ctis Iudęorum atq; Hęreticorum conuen-
ticulis, quia Mater Ieſu ibi non eſt, id eſt, nō
conuiuatur dominicę incarnationis fides:
iſtę aquę vertuntur illis in ſanguinē: vt cor-
ruptas Scripturas corrupti atq; corrumpen-
tes bibant & vomant, imò bibant & morian *Exod. 7.*
tur: ſitque ignis & ſulphur, & ſpiritus pro- *Hier. 25.*
cellarum pars calicis eorum. De quorū pœ- *Pſal. 30.*
na in Apocaly. iuſtitia Dei laudatur, dicen- *Apoc. 16.*
tibus: Iuſtus es Domine, qui es, qui eras San-
ctus, quia hæc iudicaſti, quia ſanguinē San-
ctorum & Prophetarum fuderunt, & ſan-
guinem dediſti eis bibere, vt digni ſūt. Hau-
riunt nunc (iubente Domino) miniſtri, id
eſt, tractatores Scripturarum ſtudioſi: & ex
ponentes eas ſpiritualiter, ferunt Architri-
clino, dum non ſibi attribuunt, quod intel-
ligunt, ſed Spiritui ſancto. Ipſe namque ha- *Luc. 1.*
rum nuptiarum Architriclinus eſt, qui &
Beatæ Virgini ſuperueniens, vteri eius tri-
clinium præparauit, vt in illo diuina natura
humanę naturę vniretur, & ſingulis anima-
bus opitulatur, vt intra ſecreta conſcientię
Deo Patri copulētur, vt eodem verbo, quo
virgo felix imprægnata eſt, & ipſę ex eius
complexibus fœcundentur. Ipſius ergo lau
di propinandum, & cum eius honore biben
dum eſt hoc vinum bonum. Quod ſeruatū
eſt vſque adhuc, quia prioribus temporib.
non eſt datum, ſed nobis, in quos fines ſecu
lorum deuenerunt. Quo tempore anni vel
die factum ſit ſignum iſtud auctoritate ſan *1. Cor. 10.*
ctæ Eccleſię dubitare prohibemur, quæ ip-
ſa die qua id in Dominus adoratus eſt à *Matt. 2.*
Magis, & qua à Ioanne baptizari voluit, hu *Matt. 3.*
ius quoque ſigni gloriam celebrare conſue-
uit.

uit. Quod ſi eodem die reuertente anno factum eſt, imò quia prædictæ auctoritati ſanctæ Eccleſiæ indubitanter concedendũ eſt, cogimur fateri, quia toto anno illo, cuius initio baptizatus eſt, qui ætatis eius triceſimus annus extitit, abſque miraculis taciturnus deguit. Initio namque triceſimi anni ſui, videlicet eiuſdem anni die tertiodecimo baptizatus eſt. Dicit enim Lucas: Ipſe autem Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta. Quod idem eſt, ac ſi dixiſſet: Quando baptizatus eſt Ieſus, annus triceſimus ætatis eius uolui tunc cœperat. Vbi verò toto illo anno fuerit, vel quid egerit, incertum eſt. Nã ſi exacto quadraginta dierum ieiunio, ſtatim à deſerto rediji, & inter homines ambulauit, quomodo Ioannes (qui illum cælitùs agnouerat, iamq́ue oſtenderat venientem ad ſe, dicens: Ecce Agnus Dei) quomodo (quæſo lucerna lucens, quæ ad hoc accenſa fuerat, vt omnibus illum oſtenderet, toto illo anno ſe continuit, nec ſuis ſaltem indicauit Diſcipulis? Claret enim, quod eis anno illo non indicauerit, qui nunc primùm, id eſt, tertio die ante prædictas nuptias, illo iterum dicente: Ecce Agnus Dei, gratulantur ſe inueniſſe illum, & dicũt: Inuenimus Meſſiam, &c. Poteſt itaque rectè intelligi, quòd & poſt ieiunium quadraginta dierum aliquantùm in deſerto perſtiterit, Matthæo dicente: Reliquit eum Tentator, & ecce acceſſerunt Angeli & miniſtrabant ei. Marcus quoque videtur expreſsiùs indicare morã temporis, dicendo: Eratq́ue cum beſtijs, & Angeli miniſtrabant ei. Igitur, * ſi à maioribus diligenter obſeruatum, nobiſque traditum, triceſimo primo ætatis ſuę anno iam inchoato, fecit glorioſum hoc ſignorum initium, dignum ſequacibus ſuis: in hoc quoque prouidens exemplum, ne quis immaturè virtutes ſuas in publicum proferat, in periculo pernicioſæ vanitatis, cùm ipſe Dominus (cui vanitas nulla vnquã obrepere poſſet) legitimum tempus, id eſt, plenam viri ætatem, ad oſtendendam omnipotentiæ ſuæ gloriam expectauerit.

Luc. 3.

Chriſtus etiam poſt tẽtationes in deſerto moram fecit.

Matt. 4.

Marc. 1.

** ſicut.*

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN EVANGELIVM IOANNIS COMMENTARIORVM LIBER TERTIVS.

QVI magno feruntur pelago pauidi nautæ, placidam ſibimet auram imprecati, fixa cęlo ſydera reſpiciunt, terraq́ue amiſſa, tenẽt cælum, ſedentesq́; ad clauum ſyderib. currunt. Erratica vero ſydera ſequi fugiunt, ne aut Syrtes naufragoſas incidant, aut in regiones ignotas deuecti, portus optatos nunquã attingant. Idem nobis, qui Scripturæ huius Euangelicæ profundum ingreſsi ſumus, agendum eſt. Et primò * placidius nobis ille Spiritus implorandus eſt, de quo Pſalmiſta: Spiritus inquit tuus bonus deducet me in terram rectam. Deinde Doctores ſacri mente ac vigilantibus oculis tenendi ſunt, qui tanquam Arcturi nunquam occidentis lucida ſydera, ſtabili Fide ſemper fixi ſteterũt, & lucem Fidei fundentes, erroris occaſum neſcierunt: Hæreticorum veò lux erratica, longè fugienda eſt. Sunt enim (vt Apoſtolus ait) ſydera errantia, quibus procella tenebrarum in æternum conſeruata eſt. Et quiſquis de errore illorum quippiam ſequitur in nullius Scripturæ profundo maius, quam in hoc Ioannis Euangelio, naufragiũ patitur. Ipſo ergo aſpirante, à quo ſcripturę fideles vniuerſę conditę ſunt, felicia ſequentes Doctrinę Catholicę ſydera, cœpto curramus nauigio, nihil metuentes Pyratas Hęreticos, quos hoc Pelagus non alere, ſed ęterno demergere conſueuit naufragio. Sequitur: [Poſt hęc deſcendit Capharnaũ ipſe & mater eius, & fratres eius & diſcipuli eius, & ibi manſit non multis dieb.] Magna moderatione Dominus noſter adhuc poſt tantũ miraculum, quo aquas in vinũ cõuertit, paululùm ſubſiſtit, & pręcurſorem ſuũ Ioannẽ adhuc pręd icantem, vſq; ad debitum finem pręire permittit, certo loco commanens, ſuamq́; pręd icationem à publicis conuentibus & à circuiendis ciuitatib. vel caſtellis ſuſpendens. Hoc iã & ſuperius dictũ eſt, quia priuſquam Ioan. traditus eſſet, ipſe publicũ ſuę p̄dicationis curſum diſtulit, intantũ vt dum pręd icare cœpiſſet, Ioan. putaretur ſurrexiſſe à mortuis. Sic toto hoc anno (Qui erat ętatis ſuę XXXI.) paulatim miraculis ſeorsũ exhibitis, viam & ipſe pręparat futurę ſuę pręd icationi. Poſt quem videlicet annũ, tradito Ioanne, & ipſe pręd icare incipit, vnde cęteri Euangeliſtę exordium fecere ſuę narrationis. Decollatus eſt autẽ idem Ioannes, IIII Calẽ. Septẽb. eius anni qui eſt. XXXII.

Legentes ſcripturã, ſimiles nautis.

** placidus.*

Pſal. 142.

Iudas Apoſtolus in ſua Epiſtola.

Chriſtus poſt decollatum Ioãne publicè prædicare cœpit.

Luca. 9.

Domini

Deſcenſus Chriſti per humilitatē Domini noſtri. Deſcendit ergo Capharnaū. Hic deſcenſus eius non tam decliuem terrarum ſitum, quàm humilitatis ipſius magnā innuit dignationem: Quia videlicet Deus ad homines, Sanctus deſcenderat ad peccatores. Capharnaum namque ciuitas peccatrix erat, intantum, vt huic quoque exprobrauerit ipſe poſtea dicendo: *Matth. 11.* Vę tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida. Ac deinceps: Et tu Capharnaum, nunquid vſque in cælum exaltaberis? vſque in Infernum demergeris. Exprobrat autem ciuitatibus iſtis, idcirco, quòd in eis multæ virtutes ab eo factæ fuiſſent, & non credidiſſent. Deſcendit ergo ipſe & Mater eius, videlicet quam poſtmodum ſtudio prædicationis occupatus, quodammodo erat naſciturus, intantum, vt iuxta alium Euangeliſtam dicenti cuidam: Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant quærētes, dicat ipſe: *Matt. 12.* Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? &c. Fratres eius, qui cum eo deſcendunt, cognati eius ſunt, quia videlicet mos hic frequens eſt in Scripturis vt fratres vocentur, maximè in illa Gente, hi qui ſunt iuxta carnē propinqui verbi gratia, fratrueles ſiue conſobrini. Diſcipuli quoque aliqui iam illum ſequebantur, quos quaſi primis doctrinæ cęleſtis imbuebat elementis, ad eā perfectionem nondum adductos, vt eis iam cuncta relinquere præcipiēdum eſſet: quod tunc maximè factum eſt, quādo alios de nauibus, alios de diuerſis negotijs vocans tandem fecit, vt (præter alios) duodecim eſſent cum illo. *Matt. 4.* Eſt autem Capharnaum ciuitas in Galilæa Gentium, ſita in finibus Zabulon & Nepthalim, iuxta ſtagnum Genezareth. Interpretaturque Capharnaum villa conſolationis. Quapropter populum Gentium rectè ſignificat, cui pro parte illorum quibus crux Chriſti ſtultitia viſa eſt, ipſe Chriſtus meritò improperat: pro parte verò illorum, qui eum Dei virtutem & Dei ſapientiem credentes receperunt, relictis Iudæis, *1. Cor. 11.* conſolationis ſuę gratiam dat. Quòd manifeſtiùs ſecundum Lucam pręfiguratum eſt. *Luca 4.* *Chriſtus à ſuis reiectus.* Nam cū dixiſſent illi homines ciuitatis ſuæ, Quanta audiuimus in te facta Capharnaum fac & hic in patria tua. In veritate dico vobis (inquit) multę viduę erant in diebus Heliæ in Iſraël, & ad nullam illarum miſſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sydoniæ ad mulierē viduam. Quibus dictis, cùm illi duxiſſent eum ad ſupercilium montis, ſuprà quem ciuitas illorum erat ædificata, vt eum pręcipitarent, Ieſus autem (inquit Euangeliſta) tranſiens per medium illorum ibat, & deſcendit Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibiq; docebat eos Sabbatis. Quem eius deſcēſum hic Euangeliſta Ioannes poſt multa commemoraturus eſt. Hoc enim facto præfiguratum eſt, quia ſui, ſcilicet Iudæi, quorum de carne natus eſt, ad præcipitium mortis illum * perdituri eſſent, & propter hoc ipſe **perducturi.* tranſiturus ab eis, & ad * fidem Gentium **fines.* deſcenſurus eſſet, vt ibi fide Eccleſiæ paſceretur, ſicut & in eo præfiguratum fuerat, quod ad nullam viduarum, quæ multę erāt in Iſrael, miſſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sydoniæ ad mulierem viduam: *4. Reg. 5.* vel in eo, quòd cùm multi leproſi eſſent in Iſrael ſub Heliſæo, nemo illorum curatus eſt, niſi Naaman Syrus. Non enim fruſtra cum tam terribili iuramēto hæc præterita cōmemorauerat illis dicēs. In veritate dico vobis. *Allegoria de aqua in vinū verſa.* Ergo poſtquā vinum de aqua factum eſt, Dominus Capharnaum deſcendit, ſcilicet in villam conſolationis. Quia poſtquā reſurgendo à mortuis, mortalitatis noſtræ aquam, in immortalitatis ſuæ vinum tranſtulit, & dato Spiritu ſancto aquaticum literæ ſenſum, ad ſpiritualem promouit intellectum: relictis Iudæis ad conſolandas Gentes tranſijt. Sequitur: [Et prope erat paſcha Iudęorum, & aſcēdit Ieſus Hieroſolymam.] Itaq; non multis diebus (vt ait Euāgeliſta) manſit in Capharnaum, id eſt, fortè non totis diebus trium menſium. Nam à die qua conſtat (vt ſuprà dictū eſt) factum eſſe illud ſignorum initiū, aqua conuerſa in vinum, vſque ad ſacram Paſchę veſperam, anno illo iuxta Lunæ rationem, octoginta octo, vel ſecundum veriora Cōpuriſtarum exemplaria, tantum octoginta dies fuerunt. Hoc omninò prætereundum non eſt, quia hic aſcenſus Domini noſtri in Hieroſolymā propter illa, quæ ibi dicta vel facta ſunt, inter teſtimoria diuinitatis, quæ maximè hic euangeliſta colligere ſolerter intēdit, meritò ſcribi debuit. Nam pleriq; arbitrātur qdē maximū eſſe ſignorū *Ioan. 11.* quòd Lazarus ſuſcitatus eſt, *Ioan. 9.* quòd cæcus ex vtero lumen accepit, quod ad Iordanem au*Matth. 3.*dita eſt vox patris, quod transfiguratus in *Matth. 17.* monte gloriam oſtendit triumphantis. Prudentioribus aūt, inter omnia ſigna quę fecit hoc videtur eſſe mirabiliùs, ꝙ vnus homo, & illo tēpore contēptibilis, & intantū vilis vt poſtea crucifigeretur, Scribis & Phariſęis cōtra ſe ſæuientib. & videntibus lucra ſua deſtrui, potuerit ad vnius flagelli verbera, tantam eijcere multitudinem, menſaſque ſubuertere, & cathedras cōfringere, & talia facere quæ infinitus nō faceret exercitus. Igneū enim quiddā atq; ſydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucecebat in facie. Hoc ergo teſtis filij Dei, diuinitatem teſtificans eiuſdem filij hominis, rectè ad conuincendos hæreticos non omittere, curauit. Sed quid ſibi vult, quòd hic euangeliſta nunc illum idem feciſſe, ſcilicet vendentes & ementes de templo eieciſſe aſ*Queſtio de eiectione numulariorū è templo*ſerit, quod ſecundum alios Euāgeliſtas tūc fecit, quando turbis comitantibus, & pueris Hoſanna clamantibus, ad ciuitatē eandem iam paſſurus aduenit? Nūquid caſu vnumquodque ſicut memoriæ primum occurrit, ita primitus deſcribit: tanquam orā

d···

dum non ſit de factorum tempore, dummodo conſtet de rerum veritate? Hoc for- *Math. 21.* taſſe magis opinari liceret, quod ſecundum *Mar. 11.* intentionem vel propoſitum ſuum colligẽs *Luca 19.* teſtimonia Diuinitatis Chriſti, quia factum *Ioan. 4.* hoc inſigne magis cæteris extitit, priùs ſcri- *Aliud tempus huius facti, ſecũdum tres euãgeliſtas* bere dignum dixit. Sed hoc vel illud opinari, ſequens literæ textus non ſinit. Nam inferius ſcriptum eſt: Cùm ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilęi, cùm omnia vidiſſent, quæ fecerat Hieroſolymis in die feſto. Nunquid cæteri Euangeliſtæ in recordatiõe temporis, quo iſtud actum eſt, omnes errauerunt? An caſu concorditer omnes idem de eodem tempore falſum opinati ſunt? Abſit. An fortè propter aliquod myſterium id, quod primo anno factũ eſt, ipſi ad vltimum tranſtulerunt? Sed hoc textus literę ipſorum ſuſpicari vetat. Nam ſe- *Luc. 19.* cundum Lucam, cùm iam paſſurus Hieroſolymam adueniret, & videns fleuiſſet ſuper illam, ingreſſus templum, cœpit eijcere vendentes & ementes, vt videlicet, quod futurum prædixerat, idipſum facto ſuo illos *Marc. 11.* eijciendo præſignaret. Marcus autem idem quoque magis determinat, quo illos eiecit, ſcilicet vendentes & ementes, videlicet, ſequenti die, poſtquam ciuitatem iam paſſurus ingreſſus eſt. Igitur vndiq; coartamur, vt illud pluſquàm ſemel factum eſſe fateamur, quod vendentes & ementes eieciſſe de templo narratur. Et reuera fidenter affirmare licet, quod non ſolum nouiſsimè, quã do paſſurus aſcendit, ſed & quoties aſcendit ex quo miracula facere cœpit, quoties eiuſmodi negotiationes, imo latrocinia inuenit *Pſalm. 68.* zelatus eſt, & comedit eum zelus domus Dei. Nec verò fruſtra hic Euangeliſta Ioannes in eo diuerſus voluit eſſe à cæteris, vt quod illi nouiſsimo, hic primo anno factũ eſſe aſſereret. Nam poſſet Aduerſarius hoc dicere, quòd non Diuinitatis nutu conſtricti vel attoniti Scribæ & Phariſæi quieuerint, & lucra ſua perire permiſerint, ſed metu turbarum, quæ multæ partim cum illo venerant, partim venienti cum laudibus & ramis palmarum obuiam exierant. Vt ergo totum quod factum eſt Diuinitatis eius virtuti indubitanter adſcribendum eſſe ſciamus, illo quoque tempore hoc illum feciſſe teſtatur, quo parum notus adhuc, nulla venerat turba comitatus. Sed iam Euangelij verba perſcrutemur [Et inuenit in templo vendentes boues & oues & columbas, & nummularios ſedẽtes.] Sciendum, quia iu- *Deut. 12.* xta Legis mandata auguſtiſsimo in toto orbe templo Domini, & de cũctis penè regionibus Iudæorum illuc populo confluente, innumerabiles immolabantur hoſtiæ, maximè feſtis diebus, taurorum, arietum, hircorum: pauperibus, ne abſque ſacrificio eſſent, pullos columbarum & turtures offerentibus. Accidebat plerunque, vt qui de longè venerant, non haberent victimas. Excogitauerunt igitur Sacerdotes, quomodo prædam de populo facerent, & omnia animalia, quibus opus erat ad ſacrificia, vendebant, vt & venderent non habentibus, & ipſa rurſus empta ſuſciperent. Hanc ſtrophã eorum crebra vendentium inopia diſsipabat, qui indigebant ſumptibus, & non ſolum hoſtias non habebant: ſed nec vnde emerent quidem aues ac vilia munuſcula. Po- *Deut. 32.* ſuerunt itaque & nummularios, qui mutuam ſub cautione darent pecuniam. Sed quia erat in Lege pręceptum, vt nemo vſuras acciperet, & prodeſſe non poterat pecunia fœnerata, quæ commodi nihil haberet, & interdum fortè perderetur: excogitauerunt & aliam *tegnam, vt pro nummularijs col- **technam.* lybiſtas facerent. Cuius verbi proprietatem Latina lingua non exprimit. Collyba dicuntur apud eos, quæ nos appellamus tragemata, vel vilia munuſcula: verbi gratia, frixi ciceris, vuarumque paſſarum, & poma diuerſi generis. Igitur quia vſuras accipere nõ potuerant, collybiſtæ, qui pecuniam fœneraturi erant, pro vſuris accipiebant diuerſas ſpecies, vt quod in nummo non licebat, in his rebus exigerent, quæ in nummis coemuntur: quaſi non hoc ipſum Ezechiel prędicauerit dicens: Vſuram & ſuperabundan- *Ezec. 22.* tiam non accipietis. Iſtiuſmodi Dominus cernens in domo Patris ſui negociationem ſeu latrocinium, ardore ſpiritus concitatus (iuxta quod ſcriptum eſt in ſexageſimo octauo pſalmo: Zelus domus tuæ comedit me) fecit ſibi flagellum ex funiculis, & tantam hominum multitudinem eiecit è templo. Hoc præter exterius factum verè magnum, & in teſtimonium veræ & ſummæ Diuinitatis Chriſti prędicandum, aliud portendit miſeris Iudæis, verè magnum & miſerabile malum, verè dolendum, niſi meritò accidiſſet, cruentæ ciuitatis & prophanati templi excidium, totumque penitus abolẽdum ab oculis Dei præſignat veteris ſacrificij ritum. Quid enim funiculus ille agit in manu potentis, in manu ſapientis? Quid niſi Romanum pręſignat exercitum, durum ad cædẽdum, fortem ad ligandum & captiuandum? Qui enim quondam per Prophetam dixerat: Væ Aſſur, virga furoris mei, & ba- *Eſaiæ 10.* culus ipſe eſt, in manus eius indignatio mea: nunc per ſeipſum factus proclamat: Vę magnæ Romani imperij beſtiæ, quæ iuxta Da- *Danie. 7.* nielem comedit atque comminuit, & reliqua pedib. conculcauit. Funiculus iræ meę, lorumque ferreum, & captiuandæ huius Gentis vinculum ipſa eſt. Hoc malum portendit illis infauſtum prodigium, quod maximè claret ex Euangelio ſecundum Lucã: *Ieſus fleuit* Nam (vt ille refert) ingreſſurus in templum *ſuper illã.* & facturus hoc ſignum, prius videns ciuita- *Luc. 19.* tem fleuit ſuper illam, & dixit: Quia ſi cognouiſſes & tu, quia venient dies in te, &

circundabunt te inimici tui vallo, &c. Cùm
ergo priùs illud extremum pronunciat ex-
cidium, & tunc ad eijciendos illos de domo
Patris ſui, factum de ſuniculis adhibet fla-
gellum, apertè innuit, ſe facto præſignare
ipſum, quod verbo prædixerat malũ, quod
& ſecundũ naturæ humanæ cõpaſsionẽ de-
flet, & ſecundũ iuſtam Diuinitatis ſuæ cẽſu-
ram exercet. Et congruè vindicta, quia ple-
ctendi erant, funiculo præfiguratur. Nam
ipſi lõgis peccatorum ſuorum ſuniculis cir-
cundabantur. Quorum longitudo rurſus
Pſalm. 118. ſecundum Matthæum exprimitur. Nam cũ
Matth. 23. dixiſſet: Ecce ego mitto ad vos Prophetas &
Sapientes & Scribas, & ex illis occidetis &
crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synago
gis veſtris, & perſequemini de ciuitate in ci-
uitatem: ſtatim addidit longitudinem fu-
nium iſtorum, quibus circundabantur di-
cens: Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iu-
ſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine
Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zacharię fi-
lij Barachię, quem occidiſtis inter templum
& altare. Amen dico vobis, venient hæc o-
mnia ſuper generationem iſtam. Igitur in
ſignum atque portentum miſeriarum.

[Facto de funiculis flagello, omnes e-
iecit de templo: oues quoque & boues, &
nummulariorum effudit æs, menſaſque
ſubuertit.] Non curãs, ſi Sacerdotum latro-
cinantium, populumq́ue deprædantium lu
cra perirent. [Et his qui columbas vende-
bant dixit: Auferte iſta hinc, & nolite facere
domum Patris mei, domum negociatiõis.]
Et hoc valde notandum, quòd in medio fer
Pauperibus uore diſtrictionis, in ipſa flamma zeli arden
pepercit ibi tis, dum ſine cura Sacerdotum mercimonia
Chriſtus. proijcit, pauperibus (ſcilicet his qui colum-
bas vendebant. Non enim diuites, ſed pau-
peres eiuſmodi auiculas vẽdere ſolent) pau
perioribus ergo parcit, vt non exturbet co-
lumbas quas vendebant, quas, cùm extur-
batæ euolaſſent, ipſi conſequi non poſſent,
& aliquando damno affecti angerentur, ac
iure deplorarent. Illud quoque non pręter-
eundum, quod cum in alio Euangeliſta de
Matth. 20. Scriptura dicat (proferẽs teſtimonium: Do-
Eſaiæ 56. mus mea domus orationis vocabitur, vos
autem feciſtis illam ſpeluncam latronum)
hic dicit: Nolite facere domum Patris mei
domum negociatiõis. Nam illud dixit Scri-
bis & Phariſæis, ſiue Sacerdotibus, qui reue
ra ſub ſpecie diuini cultus quaſi in ſpelunca
latentes, prædam & latrocinium (vt prædi-
ctum eſt) de populo faciebant: Hoc autem
pauperibus columbas vendentibus loqui-
tur, qui neſciebant, quid eſſet inter dextram
Myſticè ey- & ſiniſtram ſuam. Cęterùm ſecundum my-
ciuntur tẽ- ſticos intellectus, quotidie Ieſus ingreditur
plo ſimonia- templum Patris, & eijcit omnes, tam Epi-
ci. ſcopos, quàm Presbyteros, tam Diaconos
quàm laicos, & vniuerſam turbam de Eccle
ſia ſua: & vnius criminis habet vẽdentes pa-
riter & ementes. Scriptum eſt enim: Gratis
accepiſtis, gratis date. Menſas quoque num-
mulariorum ſubuertit, id eſt, altaria, videli-
cet propter auaritiam Sacerdotum nummu
lariorum menſas appellata. Cathedras quo- *Matth. 10.*
que vendentium columbas, iuxta Matthæ- *Cathedra*
um euertit, quod iuxta ſimplicem intelli- *vendentiũ.*
gentiam accipere abſurdum eſt. Non enim
columbæ in cathedris erant, ſed in caueis:
nec columbarum inſtitores putandum eſt
ſediſſe in cathedris, ſed myſticè in cathedris
magiſtrorum dignitas indicatur, quæ ad ni-
hilum redigitur, cùm mixta fuerit lucris.
Quod de Eccleſijs dictum eſt, vnuſquiſque
& de ſe intelligat. Dicit enim Apoſtolus *1. Cor. 13.*
Paulus: Vos eſtis templum Dei, & Spiritus
ſanctus habitat in vobis. Non ſit in domo
pręcationis noſtrę negociatio, non venden-
tium ementiumq́ue commercia, non dono
rum cupiditas: ne ingrediatur Ieſus iratus
& rigidus, & non aliter mundet templum
ſuum, niſi flagello adhibito, vt de ſpelunca
latronum, & de domo negociationis domũ
ſaciat orationis.

Quomodo autem Iudæi vel Hæretici
Hebionitæ (id eſt, pauperes, videlicet ſenſu *Contra Iu-*
magis quàm nomine) & cæteri, aduerſum *daeos et He-*
quos maximè fulminat hæc ſecundum Io- *bionitas, di-*
annem Euangelica veritas: quomodo, quę- *centes Io-*
ſo, non audierunt imperioſam vocem dicẽ- *ſeph eſſe pa-*
tis: Et nolite facere domum Patris mei do- *trẽ Chriſti*
mum negociationis? Audierunt Mariam *naturalẽ.*
matrem eius dicentem: Fili quid feciſti no- *Lucæ 2.*
bis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quę- *Ioan. 7.*
rebamus te. Et idcirco prorumpunt, dicen- *Lucæ 2.*
tes: Chriſtum ex Ioſeph ſemine eſſe natum,
& non audierunt quòd hic ipſe, Nolite, in-
quit, facere domum Patris mei domum ne-
gociationis. Si agni manſueti mitem balatũ
non audierunt, dicentis: Quid eſt quod me
quærebatis? neſciebatis, quia in his quæ Pa-
tris mei ſunt, oportet me eſſe? Quomodo
ſaltem hunc rugitum leonis nõ audierunt
in tempeſtate & turbine vias ſuas agentis, &
omnia terrore aſpectus ſui ſubuertentis ac
dicentis: Domum Patris mei nolite facere
domum negociationis. Non enim leue aut
paruum eſt, quod dicendo, domum Patris,
addidit, mei. Altius quippe eſt, quàm ſi di-
xiſſet tantùm: domum Patris. Hoc ferè vbi-
que in verbis eius notandum eſt, quòd cùm *Duplex*
Patrem nominans addidit, meum, de pater- *modus quo*
nitate agit Naturæ, qua ſolus & vnicus Filius *de patre lo-*
eſt. Et maximè alta ſunt & diuina quæ lo- *quitur Chri-*
quitur, vt illud: Pater meus vſque modò o- *ſtus.*
peratur, & ego operor. Cùm verò Patrem *Ioan. 5.*
nominans non addidit, meum, de paternita *Ioan. 14.*
te agit Gratiæ, quæ nobis communicatur,
vel qua fratres eius ſumus. Et tunc magis *in titul.*
humilia de ſeipſo loquitur, vt illud: Et ſic- *Pſalm. 68.*
ut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio.
Sequitur: [Recordati verò ſunt Diſcipuli
eius, quia ſcriptum eſt: Zelus domus tuæ
comedit

comedit me.]Extũc recordati ſunt, hoc de
illo eſſe ſcriptum, ex quo aperuit illis ſen-
Luca 24. ſum, vt intelligerent Scripturas. Recordati
ſunt ergo, de illo fuiſſe ſcriptũ, quia viderant
Pſalm.68. impletu: Zelus dom⁹ tuę comedit me. Quod
longè ſonoriùs dictum eſt, quã ſi dictũ fuiſ-
ſet: Zelus domus tuæ inflãmauit vel accẽdit
me. Infirmitas nanq; Humanitatis eius orat
in illo Pſalmo, quæ cũ Diuinitatẽ in ſe habi
tantem ita contegeret, vt inter homines am
bulans, hominibus non appareret, repentè
ſic illum commouit zelus Patris ſui, vt ipſa
infirmitas eius quaſi non compareret, quæ
hactenus hoc agebat, vt Diuinitas lateret.
Quid enim aliud facere potuiſſet, ſi naturæ
noſtræ infirmitatem non haberet? Comedit
ergo illum zelus domus Dei, dum Diuini-
tatis fulgurantis ſplendor ſe exercens, natu-
ram infirmam operuit vel abſcondit. [Re-
ſpõderunt ergo Iudæi & dixerunt ei: Quod
Iudæi, vt ra ſignum oſtendis nobis, quia hęc facis?]Quã
næ tonante diu cælum detonuit, ranæ tacuerunt, quàm
cælo ſilẽtes diu Diuinitas fremuit, de illo carnis ſuæ ha-
bitaculo proclamans: aufer te iſta hinc, & no
lite facere domum Patris mei, domum ne-
gociationis, tam diu Iudæi conticeſcentes,
& in palude ſilentij ſui ſe continentes, con-
trà hiſcere nihil auſi ſunt. At vbi tonitruum
quieuit, rurſus prorepentes, adhuc tamen
quaſi iracundo timore, timidaque iracun-
dia trementes & palpitantes: quod ſignum,
inquiunt, oſtendis nobis, quia hæc facis? Iu-
Cur ſigna dæi namque ſigna petunt, non ad Dei, ſed ad
quærebant ſuam gloriam: ſcilicet in vanitate ſitientes
Iudæi. illam, qua lactata eſt antiquitùs infantia Gẽ
tis illius, miraculorum alimoniam: vt poſ-
ſint nouis & ipſi prodigijs (ſicut & patres
eorũ) ſuperbire, & cunctis per circuitum na
tionibus ſpectaculo eſſe: non recogitantes,
quod patres ipſorum rebelles & increduli,
& manna manducare, & in peccatis ſuis mo
Exod 16. ri potuerint. Aiunt ergo: Quod ſignum o-
Num.14. ſtendis nobis? Ac ſi dicerent: Moyſes ſigna
& prodigia de cælo oſtendit, & manna dedit
patribus noſtris: tu ſi Chriſtus es, ſicut Ioan
ne teſtificante vulgo cœpit iam dici, quod
ſignum oſtendis? Quid operaris, vt creda-
mus quòd Deus, cuius hæc domus eſt, pater
tuus ſit? Hæc illis dicentibus, verè non dece
bat ſapientiam Dei, vt illis ſigna daret, qua-
lia vellent ipſi, nihiloque meliores effecti,
ſemper magis ac magis quærerent curioſi-
tate inſatiabili. Ait ergo: [Soluite templum
hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Di-
xerunt ergo Iudæi: Quadraginta & ſex an-
nis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tri
Tres quæ- bus diebus excitabis illud? Ille autem dice-
ſtiones. bat de templo corporis ſui.] Tria nobis hoc
loco diſſerenda ſunt. Primum, cur ſignum
quærẽtibus, cùm multa ſigna fecerit, ſolam
pro ſigno reſpondit virtutem ſuæ reſurre-
ctionis. Deinde ſecundum, cur eandem re-
ſurrectionem vel mortem ſuam edixit qui-
dem, ſed ab eorum, qui ſignum quærebant,
intellectu abſcondit. Tertium, cur nõ qua-
licunque figura, ſed templi nomine vel ſi- *Prima, cur*
militudine vti voluit. Planè ad rem perti- *de reſurre-*
nuit, vt illis dicentibus: quod ſignum oſten *ctione re-*
dis nobis, quia hæc facis: illud ſignum reſpõ *ſpõdit Chri*
derit, quod ad diſcernendam magnitudinẽ *ſtus.*
vel eminentiam eius ſufficiens eſt. Nam id-
circo quæſtione pulſabatur, quia de templo
illos eiecerat, domum eſſe aſſerens Patris
ſui: & hoc ab ipſo quęrebatur, quo ſigno cre
dendum eſſet illi. Hoc ergo ſignum reſpon
dere debuit, quod ſufficeret ad argumen-
tum eius Diuinæ maieſtatis: imò quo illis
exhibito, cunctos eos de domo Patris & re-
gno eius expelleret, ſimulque captiuos in
omnes Gentes diſperderet. Vnde enim ma
gis veritas Diuinitatis eius claruit? vnde ma
gis iuſtitia damnationis vel diſperſionis il-
lorum conſtitit, niſi ex eo, quòd crucifixus
ab illis reſurrexit à mortuis? Moyſes nam-
que & cæteri Sancti omnes mortui ſunt, &
nemo illorum reſurrexit: Hic autem cruci-
fixus quidem eſt, ex infirmitate noſtra, ſed
viuit nunc ex virtute Dei. Et huic quidem, *1.Cor.1.*
quia factus eſt obediens vſque ad mortem, *Philip.2.*
mortem autem crucis, donauit Deus no-
men, quod eſt ſuper omne nomen, vt in no
mine Ieſu omne genu flecteretur, cæleſtiũ,
terreſtrium, & infernorum. Illi autem, quia
crucifixerunt eum, de domo DEI eiecti
ſunt, & tanquam oues & boues quos in
templo vendebant & emebant, in prædam
& occiſionem cunctis Gentibus iuſtè ex-
poſiti ſunt. Igitur huic percontationi illo-
rum, rectè pro ſigno reſpondit Ieſus: Sol-
uite templum hoc, & in tribus diebus exci- *Secunda,*
tabo illud. Dicis: Cur tanti ſigni gloriam ſic *cur tam ob*
edixit, vt tamen ab his quibus reſpondebat, *ſcurè illis*
non poſſet intelligi? Vel, ſi nolebat intelli- *reſpondit.*
gi, cur non omninò reticuit? Videlicet id-
circo non omninò reticuit, ſed & hic &
multis in locis, aliàs obſcuriùs, aliàs mani-
feſtiùs præſignauit, vt hi qui iam erant vel
futuri erãt digni reuelatione myſteriorum
Regni Dei, in tempore ſuo recordarentur
verborum eius, & ad cognoſcenda vel cre-
denda facta ſequentia, dictis eius præceden-
tibus adiuuarentur. Vnde & ſubditur:

[Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis, re-
cordati ſunt Diſcipuli eius quia hæc dice-
bat.] Idcirco autem hæc ipſa cùm diceret,
ab ipſorum quibus loquebatur intellectu
remouit: quia videlicet (ſicut paulò poſt E-
uangeliſta narrat) ipſe Ieſus non credebat
ſemetipſum eis. Tales quippe illos eſſe no-
uerat, qualibus ipſe myſteria conſilij ſui
credere non habebat. Si enim his, quibus *Nec diſci-*
maximè crediturus erat ſemetipſum, cùm *pulis mox*
diceret: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, *omnia re-*
& filius hominis tradetur ad crucifigen- *uelauit.*
dum, & tertia die reſurget: Si, inquam, cùm
hæc diceret, oportuna moderatione ſenſus

eorum, vt non intelligerent, tenuit, & vt
verbum iſtud abſconditum eſſet ab eis,
quantò magis inſidiatoribus ſuis, quibus
nunquam ſemetipſum crediturus eſſet, ver
Matth. 20. bum iſtud abſcondere debuit? Et ſi Diſci-
Matth. 9 pulos ſuos, nondum Spiritus ſancti gratia
reformatos, vtres veteres eſſe dixit, & ideo
vinum nouum non eſſe infundendum illis:
quantò magis in hæc ſepulchra mortuo-
rum, quæ pulchra deforis parebant, intrin-
Matth. 23 ſecus autem plena erant putredine, ſui pu-
ritatem conſilij non debebat infundere?
Rectè igitur illis ſigna quærentibus, & hoc
omnipotentiæ ſuæ ſignum, nec omninò re-
ticuit, nec nudo ſermone, vt palàm intelli-
gerent edixit. Tertium eorum quæ propo-
ſita ſunt illud eſt: cur non qualicunque fi-
gura, ſed templi nomine vel ſimilitudine,
reſponſionis ſuæ ſenſum aperuit. Et quidẽ
Pſal. 106. hoc dicto inimicos ſuos errare fecit, quaſi
in inuio & non in via: fidelibus autem ſuis
reſeruauit ea, quæ recordarentur, & tempo
re oportuno intelligerẽt, propoſiti ſui my-
ſteria. Errantes enim illi dicunt: Quadra-
ginta & ſex annis ædificatum eſt templum
3. Reg. 8. hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?
Quaſi verò ille dicendo: ſoluite templum
hoc, digitum intendiſſet in illos parietes ma
gnos & pulchros, aut Deus non in alio, quã
in illo habitaret templo manu facto: cùm e-
contrà, templi illius conſtructor Salomon
dixiſſet: Ergóne putandum eſt, quòd verè
Deus habitet ſuper terram? Si enim cælum
& cæli cęlorum te capere non poſſunt, quã-
tò magis domus hæc, quam ædificaui tibi?
Sed hæc illi ſurdi intus audierant, qui tem-
plum illud exterius videbant: multò ma-
gis verò illud attenderant, quod per os e-
iuſdem incarnanda ſapientia de ſemetipſa
dixerat: Sapientia ædificauit ſibi domum,
Prouer. 9. excidit columnas ſeptem, & cæt. Cùm ergo
ſic in præſentia veritatis errarent, & oculi
eorum ſole præſente caligarent: Quadra-
ginta, inquiunt, & ſex annis ædificatum eſt
templum hoc: non primam, ſed ſecundam
ædificationem ſignificantes. Primus enim
Salomon templum in maxima Regni ſui
pace, decentiſſimo ſeptem annorum opere
3. Reg. 7. perfecit: quod deſtructum à Chaldæis, poſt
4. Reg. vl. ſeptuaginta annos, ad iuſſionem Cyri Per-
ſæ laxata captiuitate, reædificare cœptum
1. Eſdr. 1. eſt. Sed filij tranſmigrationis, opus quod
Principibus Zorobabel & Ieſu iubentibus
faciebant, propter impugnationem Genti-
um vicinarum, ante quadraginta & ſex an-
nos implere nequiuerũt. Et hi quidem hoc
modo in verbo veritatis errabant. Nos au-
tem non ſolùm cum Diſcipulis eius Scriptu
ræ credimus & ſermoni quem dixit Ieſus,
ſed & in errore illorum dicentium: quadra
ginta & ſex annis ædificatum eſt templum
hoc: inuitis illis, ſenſum veritatis extorque-
mus. Hic enim numerus non quidem an-
norum, ſed dierum: perfectioni Dominici *Formatio*
corporis aptiſsimè congruit. Tradunt e- *hominis in*
nim naturalium Scriptores rerum, formã *vtero die-*
corporis humani tot dierum ſpacio perfi- *bus quadra*
ci. Quia videlicet, primis ſex à conceptione *ginta.*
diebus, lactis habeat ſimilitudinem: ſequen
tibus octo conuertatur in ſanguinem: dein-
de duodecim ſolidetur: reliquis decem &
octo, formetur vſque ad perfecta lineamẽ-
ta membrorum: & hinc iam reliquo tem-
pore vſque ad tempus partus magnitudine
augeatur. Sex autem & octo & duodecim
& decem & octo: quadraginta & quinque
faciunt. Quibus ſi vnum adiecerimus, id eſt,
ipſum diem, quo diſcretum per membra
corpus incrementum ſumere incipit, tot ni
mirũ dies in ędificatione corporis Domini,
quot fabrica templi annos inuenimus. Vn-
de rectè per templum illud manufactum,
ſacroſanctam ipſius carnem, quam ſumpſe-
rat de virgine, figurabat. Sed & ſanctæ Ec-
cleſiæ (quæ eſt corpus eius, & de qua perfi-
dos Iudæos cum flagello iuſtæ damnatio-
nis erat eiecturus) hic idem nihilominùs re-
ctè congruit numerus. Ipſa enim de vniuer
ſitate generis humani ex Adam propagati
conſtruitur. Nomen autem Adam quatuor
literis, quibus ſcribitur, hunc ipſum nume-
rum, id eſt, X L V I. effecit, ſi in computo *Numerus*
Græco conſiderentur. Nam α vnum, δ qua- *X L V I. in*
tuor: & iterum α vnum, μ quadraginta ſi- *hac voce.*
gnificat: qui ſimul fiunt quadraginta ſex. *Adam deſi*
Illud quoque ſciendum, quòd eiſdem qua- *gnat cor-*
tuor literis, id eſt, α δ: iterum α & μ: quatuor *pus Eccle-*
partes orbis deſignantur, in quas ſparſus eſt *ſiæ.*
Adã in filijs ſuis, de quib. vniuerſitas Eccle- *Quatuor*
ſiæ colligitur. Nam in principijs nominum *partes mũ-*
partium mundi, hæ quatuor leguntur: vi- *di.*
delicet ἀρκτός, quod eſt ſeptentrio, ab α in-
cipit: & δύσις, quod eſt occidens, à δ: & ἀνα-
τολή, quod eſt oriens, ab α: μεσημβρία, quod
eſt meridies, à μ.

Myſticè ergo, X L & V I. annos in adiu-
mentum fidei ſumentes, deteſtamur eos,
qui hunc annorum numerum infideliter
obiecerunt. Quia maledicti ſunt, eò quòd
(ſicut à Patriarcha Iacob in typo, Simeon & *Gen. 46.*
Leui fuerat prædictum) vaſa iniquitatis ef-
fecti ſunt. Quia in furore ſuo occiderunt
virum, & in voluntate ſua ſuffoderunt mu
rum. Maximè enim hi, qui fuerant de tribu
Leui, ſcilicet, Scribæ & Phariſæi, talem oc-
ciderunt virum, tanti templi clauis, & lan-
cea ſuffoderunt murum. His ita iam dictis,
notanda eſt diligenter Euangeliſtæ inten- *Chriſtus ve*
tio, dicentis: Hoc autem dicebat de templo *rè Deus eſt,*
corporis ſui. Cur enim hoc tandem intulit, *quia habet*
niſi vt Hæreticos hoc quoque dicto percu- *proprium*
teret, Chriſto Dei Filio linguis vipereis de- *templum.*
trahentes. Contra quos (vt ſępè dictum eſt)
hoc Euangelium maximè conſcriptum eſt.
Quod vt manifeſtum ſit, quærere nunc li-
bet ab eiſdem Hæreticis: Cuius niſi Dei
templum

templum eſt? Creaturæ quippe alicui tem-
plum, nec aliquando factum, nec vnquam
faciendum vel dicendum eſt. Hic autem
proprium templum corpus ſuum appellat
Dei Filius. Quis enim niſi Dei Fili⁹, niſi ver
2.Pet.2. bum incarnatum loquitur: Soluite tẽplum
hoc, & in tribus diebus excitabo illud? De-
us ergo eſt, quia templum habet: quantum-
uis econtrà grunniant craſſæ ſues, in ſuis ſe
paludibus volutantes. Et proculdubio di-
gnius eſt hoc templum filij Dei, templo il-
lo Patris ſui, de quo dixerat: Nolite facere
domum Patris mei domum negociationis.
Hoc enim templum non manufactum, iam
in æternum dirui non poteſt: illud manufa-
ctum habitatorem non habens Deum, di-
rutum eſt. Et de hoc templo iuxta Ezechie
Ezec. 47. lem à latere dextro aqua egreſſa eſt, & om-
nes, ad quos peruenit aqua iſta, ſalui facti
ſunt. De illo autem templo à Scribis & Pha
riſæis ſanguis effluere non ceſſat, quem ſi-
Matth.27. bimet imprecati ſunt dicendo: Sanguis eius
ſuper nos & ſuper filios noſtros. Sequitur:
[Cùm autem eſſet Hieroſolymis in die fe-
ſto, multi crediderunt in eum, videntes ſi-
gna quę faciebat. Ipſe aũt Ieſus nõ credebat
ſemetipſum eis.] Iſti credentes in eũ, credẽ-
do quoq; errabant, ita vt (ſicut prædictum
eſt) meritò Ieſus ſemetipſum illis non cre-
deret. Nam credebant quidem, quod ipſe
eſſet Chriſtus, qui talia coram ipſis operare-
tur: ſed Regnum eius carnaliter ęſtimantes,
humilitatis eius vias vel Regni ipſius myſte
ria percipere non merebantur. Talium va-
nitatem Spiritus ſanctus redarguit in Pſal-
Pſalm. 12. mo dicens: Vanum eſt vobis ante lucem
ſurgere, ſurgite poſtquam ſederitis. Nam
ante lucem ſurgere, quod omninò vanum
eſt, illi appetunt, qui ante tempus exaltari
quærunt, qui non recto ordine ad feſtiuita-
tem gloriæ nituntur, id eſt, qui non priùs
humiliantur vt poſtea meritò exaltentur.
Sic nempè iſti, qui videntes ſigna quæ facie-
bat Dominus noſter, credebant in eum: ſic
vani volebant veniſſe & regnare Chriſtum,
vt illo Rege ipſi (iuxta carnalem intellectũ
ſuum) fortitudinem Gentium comederẽt,
& in gloria eorum ſuperbirent: & hunc ip-
ſum eſſe Chriſtum credentes, nondum hu-
miliati cum illo iam de exaltatione ſibimet
Matth.20. applaudebant. Sic & filij Zebedæi (quorum
Marc.10. hic Ioannes vnus eſt) nondum humiliati iã
exaltari volebant, dicentes: Magiſter, dic vt
vnus ad dexteram & alius ad ſiniſtram ſe-
deamus in Regno tuo. In vanum ibãt, quia
lucem præire volebant, id eſt, ante Chri-
ſtum exaltari quærebant, & alia via, nec ſer
uato ordine, quem ipſa lux diſponebat, ad
exaltationem properabãt. Nam antequam
humiliarentur ſecundum paſsionem Do-
mini, iam ſibi loca eligebant, vbi ſederent,
vnus ad dexteram & alius ad ſiniſtrã. Qua-
re autem non æquè his & illis ſemetipſum
abſcondit vel credidit? Filijs namque Zebe-
dęi ſtatim ſemetipſum credere incipit, di- *Quæſtio de*
cendo: Poteſtis bibere calicem quem ego bi *prædeſtina*
biturus ſum? Ac deinceps paulatim illis ar- *tione.*
cana cæleſtia committit, maximeq́ue huic
Ioãni, cui ſempiterni ſecreta Principij, mul-
toſq́ue reuelationum cæleſtium theſauros
oſtendit. Iſtis autem qui crediderunt in eũ,
ipſe Ieſus (inquit Euangeliſta) non crede-
bat ſemetipſum. Quare ergo hos & illos tã
diuerſa ſorte diſtinxit? Sequitur: [Eò quòd
ipſe noſſet omnes: & quia opus ei non erat,
vt quis teſtimonium perhiberet de homi-
ne. Ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine.]
Firmiſsima planè ratio, atque ad ſatisfacien
dum ſufficiens ei, qui ab Apoſtolo didicit, *Rom.9.*
quòd non dicat figmentum ei qui ſe finxit:
Quare me feciſti ſic? Primum verò dicen-
dum, de hac eadem ratione, non vana neq;
infirma, quia ſecundum ſæpè dictam Euan-
geliſtæ intentionem, aduerſus Hęreticos e-
dita eſt. Quis enim nouit omnes homines,
niſi ſcrutans corda & renes Deus? Cui non
eſt opus, vt quis teſtimonium perhibeat de
homine, niſi Deo? Cui veraciter dictum eſt:
Tu ſolus noſti corda omnium filiorum ho *Pſalm.7.*
minum. Quis denique ſcit, quid ſit in homi- *Hier.17.*
ne, niſi Deus? De quo non vanè dictum eſt: *3.Reg.8.*
homo videt in facie, Deus autem inſpicit *1.Reg.16.*
cor. Igitur hic etiam Euangeliſta iuxta pro-
poſitum ſuum manifeſtè Chriſtum eſſe De-
um teſtatus eſt, dicendo: Eò quòd noſſet o-
mnes. Si autem omnes nouit homines, vti-
que & illos nouerat qui crediderũt in eum,
ſigna videntes, quæ faciebat. Ergo ſecun-
dum quod eos nouerat, diſcretè cum illis a-
gere debebat, videlicet vt carnalia ſapienti-
bus rectè ſpiritualia non obijceret, pręſer-
tim cùm eius conſilij non ſit: Sanctum cani *Matth.7.*
bus dare, vel: Margaritas ante porcos mit- *Rom.8.*
tere. Non enim (quamuis habeat figulus po
teſtatem facere de eodem luto aliud quidẽ
vas in honorem, aliud verò in contumeli-
am) idcirco exiſtimandus eſt figulus noſter
erga nos hac vti libera poteſtate, ſine pręe-
unte cauſa iuſtitię, videlicet: quòd idcirco
ſint multi homines vaſa contumelię, quia
noluit illis honorem oſtendere notitię ſuę.
Nempè potiùs idcirco non vult illis hono-
rem ſuum infundere, quia ſunt ipſi vaſa cõ-
tumelię. Et, vt manifeſtiùs dictum ſit, non
idcirco quiſque malè agit, vnde pereat, quia
Deus illum morti prędeſtinauit: ſed idcirco
Deus illum morti pręḍeſtinauit, quia malè
acturum pręſciuit. Sicut contra Hęreticos *Hæreticũ*
liberum arbitrium negantes, copioſè diſpu *eſt negare*
tatum eſt ab adiutoribus Dei. Nam, teſte A- *lib. arbitr.*
pollo, ſicut vocationem pręḍeſtinatio Dei: *Rom.8.*
ſic pręḍeſtinationem eius pręſcientia prę-
cedit. Igitur quod ait Euangeliſta: Ieſus au-
tem non credebat ſemetipſum eis, eò quòd
ipſe noſſet omnes, & quia opus ei non erat,
vt quis teſtimonium perhiberet de homi-

 ne: Ipſe

ne: Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine: tale eſt, ac ſi dicas de prouido quouis homine: Noluit vaſculis illis vel illis vinum ſuum infundere, eò quòd illa ſciret ipſe cœno oppleta eſſe, & nõ erat illi opus, vt quis pro ſe iret inſpicere: ipſe enim per ſemetipſum curauit & potuit introrſum peruidere. Nunc ſequentia videamus narrationis Euangelicæ.

CAP. III. [Erat autem homo ex phariſæis Nicodemus nomine, Princeps Iudæorum. Hic venit ad Ieſum nocte & dixit ei: Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quę tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.] Hic homo non tam pro natura quàm pro ratione dici æſtimandus eſt. Si quidem & illi, quibus Ieſus non credebat ſemetipſum, omnes quidem natura homines erant: ſed, quia non rationabiliter quærebant ea, quæ neſciebant, quodammodo homines non erant. Hic autem, Deo fauente, in his quæ vidit & audiuit rationis ope vſus eſt, qua ſola iuuamur, vt brutis animantibus ſimus diſsimiles. Videns enim ſigna, quæ Ieſus faciebat & non intelligens ea quę dicebat, non in ſtultam admirationem euanuit (quemadmodum illi qui dixerant, quadraginta ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?) ſed vt rationalis homo præparans ſe ad percipienda ea quæ Dei ſunt, forti Argumentatione conſtrinxit ſe, ita proponens: Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter: ac deinde firmiſsimam rationem ſubijciens: Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Quid verò gratiæ, quid bonæ & prædicandæ indolis habet, quòd venit ad eum nocte? O laudabilis Lictor & venerabilis Executor, multùm diſsimilis Iudæis (quorum Princeps erat) & Phariſæis (ex quibus erat) qui miſerunt ad comprehendendum illum nocte, ad quem audiendum ipſe venit nocte. Miſerunt illi nocte vt comprehenderent Ieſum ſine turba: venit hic ipſe nocte, vt audiret Ieſum ſine turba, cui Ieſus ſemetipſum non credebat. Illi hora ſua malè vſi ſunt, & poteſtate tenebrarum: hic doctrinę aptum nocturni ſilentij benè captauit otium. Et illi quidem comprehendendo & ligando amiſerunt Saluatorem Chriſtum: hic interrogando & audiendo inuenit & tenuit Chriſtum Dei verbum. Igitur homo hic erat Princeps Iudæorum: ipſi autem Iudæi genimina erant viperarũ. Erat hic ex Phariſæis, ſecundum nomen ſuum, diuidentibus, & à Deo diuiſis: ſed ab illis exiens vni adhæſit, vni verbo Dei ſe coniunxit.

Nicodem⁹ homo, alij tanquã nõ homines.

1. Cor. 2.

Differẽter venerũt ad Ieſum nocte Nicodemus & alij Iudæi.

Matth. 3.

Prouerb. 8. Vnde & contigit illud voce ſapiẽtię prolatum beatitudinis præconium: Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas, & obſeruat ad poſtes oſtij mei. Hic enim ad fores ſapientiæ nocte vigilauit totis oculis, non minùs animi quàm corporis, nocte vna hic ad fores eius humano diei clauſas vigilauit. An non ſapientiæ domus erat illud incarnati verbi corpus, de quo paulò ante dixerat Iudæis eadem ſapientia habitatrix eius: Soluite templum hoc, & in tribus diebus ædificabo illud? An non clauſæ erant domus vel templi huius fores illis maximè irreuerenter pulſantibus ac dicentibus: quadraginta ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus ædificabis illud? cùm & his qui crediderunt in eum clauſæ eſſent, Euangeliſta dicente: Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis. Sed hic reuerenter accedens, remotis imò & dormientibus illis, quibus ſecretarium templi huius non decebat aperiri, vigilans & obſeruans amica voce pulſauit, & habitatricem ſacri pectoris ſapientiam ad ſe per apertos oris ac linguæ poſtes euocauit. Beatus ergo eſt, quia & tenebrarum filios, quos forſitan adhuc timebat effugiens, lucem in nocte quæſiuit & inuenit, maximaque ab ore ſapientiæ hauſit Sacramenta noſtræ ſalutis. Sed iam iſto interrogante, reſpondentis domini ſcrutemur verba, noſtriſque faucibus & ori noſtro dulcia ſuper mel & fauum experiamur eius eloquia. [Rabbi, inquit, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter.] Poterat ſic ſcribi: Magiſter, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter. Sed opportuna linguarum varietate vſus eſt, non ſolùm pro ornatu dicendi, verùm etiam gratia ſenſus elucidandi. Sic enim meliùs eluceſcet, quòd ita dixerit. Scimus quia ad hoc à Deo veniſti vt ſis magiſter. Dicitur autem Rabbi, pro excellentia magiſterij, cùm in Latinum (vt cętera verba Hebraica) verti potuerit, ſicut & alia quædam non interpretata proferuntur, pro excellentia vel dignitate eorum quę ſignificantur: vt, Alleluia, Amen, & ſi qua huiuſmodi reperiũtur. Et quidem iure beatificamus rationabile ſtudium hominis, quod depoſito ſupercilio Phariſęorum (ex quibus erat) Dominum noſtrum adiens, Magiſtrum illum vocauit vera intentione diſcendi: ſed hoc deeſſe notamus, quod necdum illum Magiſtrum ſimul ac Dominum vocare nouit, vt iam illis ęquaretur, quos approbans ipſe: Vos, inquit, vocatis me, Magiſter & Domine, & benè dicitis, Sum etenim. Verùm ignoſcendum eſt illi, & expectanda eſt eius lactens & edentula fides, donec creſcat & proficiat, moxq́; compleatur in illo quod ſcriptum eſt: Et qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina eius. Hoc interim gratulamur, quòd illum pedibus appropinquare videmus, dũ dicit: Scimus, quia à Deo veniſti magiſter. Nemo enim poteſt hęc ſigna facere, quę tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Illi qui ab hoc eodem magiſterio ſeſe elongabant, ſcilicet Phariſęi (ex quibus & hic erat) quid dicebant?

Cur potius Rabbi, quã magiſter hic ponitur

Rabbi.

Ioan. 13.

Deut. 33.

Blaſphe-mia phari-ſæorū in ſpi-ritū ſanctū. bant? In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Attamen idem quod iſte, idem planè & illi ſciebant. Nam de ſe & illis ait hic: Scimus quia à Deo veniſti magiſter. Matth. 12. Idcirco rectè arguuntur illi, verbum dixiſſe contra Spiritum ſanctum, quod non remittetur eis, neque in hoc ſeculo neque in futuro: Quia ſcientes eum in digito Dei eijcere Dæmonia, quod & Magi in Aegypto Exod. 8. coram Pharaone, Moyſe ſigna faciente, ſcire poterant. Dixerunt enim: Digitus Dei eſt hic. Scientes ergo illum in Spiritu ſancto Dæmones eijcere, dicebant: In Beelzebub Principe Dæmoniorum eijcit Dæmonia: quod idem eſt ac ſi dicerent (quod auditu quoque nefas eſt) Spiritus ſanctus Beelzebub eſt. Ergo, quia tantum ore confeſſus eſt, quantum corde intelligere potuit, vidit Ieſus, imò & ante viderat, quod ſemetipſum credere deberet huic, eumque verè ſapientiæ, quæ ipſe eſt, ſecretis admiſit. Nam ſequitur: [Reſpondit Ieſus & dixit ei: Amē dico tibi, niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre Regnum Dei.] Amen amen, id eſt, verè vel fideliter. Et congrua ſibimet affirmatione incarnata Veritas dicta ſua confirmat, vt ſomnolentum & de futuro non cauentem excitet, & attentum reddat.

Cur in Ioanne Amē geminatur. Notandum verò, quòd cùm in cæteris Euangeliſtis, aliàs crebriùs, aliàs rariùs, ſemper autem ſimpla hæc affirmatiua dictiuncula ponatur, in hoc ſolo Euangeliſta ſæpius & eadem ſemper duplicata reperitur. Quia videlicet, quæ ab hoc referuntur, maiora & diuiniora ſunt, & idcirco concitatiore, id eſt, geminato ſemper affirmationis clamore magis atteatum efflagitant auditoris animum. Poteſt & ſic rectè intelligi, quòd Amen dictum ſit, pro ipſo nomine veritatis, quæ eſt ipſe Filius Dei, iuxta illud in Apo- Apoc. 3. calypſi: Hæc dicit Amen teſtis fidelis & verus, qui eſt principium creaturæ Dei: & ſic dicat, Amen amen dico vobis, vt intelligas eum dixiſſe, ego Veritas veritatem dico vobis. Sed iam ipſius verba tanto veritatis firmamento ſuffulta proſequamur. Niſi quis natus fuerit denuo, inquit, non poteſt videre Regnum Dei. Hic iam attenti (quoniam non ſolos ſacramentorum ruminare nucleos, ſed & literarum vellicare corticem* *nobis. vobis propoſitum eſt.) Quærimus primùm, Quæſtio de reſponſo Chriſti. ad quid Dominus hoc reſponderit? Quia, ſicut ſe habet Euangelicæ textus literæ, reſpondendo Nicodemo hæc intulit. At ille quæſtionem nullam propoſuiſſe videtur, ad quam de videndo Regno conſequenter reſponderit Ieſus. Quòd ſi ita dixiſſet: Scimus quia à Deo veniſti Chriſtus Rex: nulla de conuenientia reſponſionis quæſtio ſupereſſet. Igitur nos quoque noſtræ noctem ignorantiæ diſcutientes, & cum hoc Nico- *auditorio demo in*adiutorio veritatis vigilantes, primum ab intentione eiuſdem Nicodemi viá quæramus, ad audienda, quæ dicuntur huic, magna & profunda myſteria Regni Dei. Hoc primùm nemo qui dubitet: Nicodemum non defuiſſe multis illis, qui (vt ſuprà dictum eſt) in die feſto crediderunt in eum, videntes ſigna quæ faciebat. Quid autem credebant in eum, niſi quòd ipſe eſſet Meſſias, quem olim expectabant venturum Regem magnum, Regem victorioſum? Quid de Meſsia credebant Iudæi. Hæc ergo Nicodemi nocte venientis erat intentio, vt ab eo diſceret, quando vel quomodo in throno Dauid reſideret, & reſtitueret Regnum Iſrael. Nec verò ab hac intentione propoſitio eius diſſonare putanda eſt, dicentis: Scimus quia à Deo veniſti Magiſter. Denique ipſi qui ſcripturas à Deo neſciebant, non ſolum Regem, ſed & Doctorem iuſtitiæ Chriſtum fore ſperabant. Vnde & loquitur ad eum mulier Samarita- Quid Samaritana. na: Scio quia Meſsias venit, qui dicitur Chriſtus. Cùm ergo venerit, ille nobis an- Ioan. 4. nunciabit omnia. Quantò magis hic, qui erat Magiſter in Iſrael, ſcienter, imò rectè, hunc quem eſſe Meſsiam credebat, Magiſtrum vocare potuit? Hæc igitur perpendentibus valde iucunda & admirabilis elucet iſta reſponſio, tam congruè, quàm verè reddita, vt eloqui ſummam decebat ſapientiam ore proprio: Amen amen, inquit, dico tibi, niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre Regnum Dei. Quid enim amplius admirari poterant viri Barbati, iam filijs ſuis circumfuſi, qui ſe putarent hæreditario propter patres Regno Dei iam idoneos, iamque cordis auari ſinum laxabant, affluxuris (vt putabant) in illo regno diuitijs, atque in contemptum omnium Gentium robuſtam ceruicem erigere fuerant parati? Quid amplius poterāt admirari, quàm id, quòd niſi priùs naſcerentur, non eſſent viſuri Regnum Dei? Nónne faciliùs conſtare poterat apud illos, nullum fore Regnum DEI, quàm aliquem natum poſſe denuo naſci? Vnde: Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo poteſt homo naſci cùm ſit ſenex? Nunquid poteſt in ventrem matris ſuæ iterum introire & *naſci?] Imò Aliàs renaſci. quia ſenex, quia vetus homo eſt (Inueterauit enim inter omnes inimicos ſuos) id- Pſalm. 6. circo oportet eum denuò naſci, oportet alterari, oportet alia generatione renouari. At ille terreno ſenſu, cæleſtis hominis dicta penetrare non poterat, idcirco dicebat: Nunquid poteſt homo, in ventrem matris Ioan. 1. ſuæ rurſus introire & naſci? Solam enim Ioan. 3. natiuitatem vel generationem illam attendebat, quæ ex ſanguinibus & ex voluntate carnis, & ex voluntate viri fit: vnde non naſcuntur, vt ſint Filij DEI, aut, vt videant homines Regnum DEI. Veruntamen hoc impoſsibile vel Regno Dei inutile, non illa obijciebat intentione vel ſpiritu, quo illi dixerunt ſuperiùs: Quadraginta & ſex

annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus ędificabis illud? Alioquin nec huic ſemetipſum crederet Ieſus. Pulſabat potiùs ardore diſcendi, non obſtrepebat liuore aduerſandi. Se potiùs deficere ſenſu, quàm illum proferre inania arbitrabatur. [Reſpondit Ieſus: Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex Aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei.] Non, inquit, impoſsibile eſt, quod proponitur, volentibus introire in Regnum Dei. Nec enim dixi, quòd oporteat hominem in ventrem matris ſuę rurſus introire & naſci.

Spiritalis.

Alia natiuitas eſt, qua poſsibile eſt hominē quamlibet ſenem denuò naſci. Poſsibile eſt namque aquam homini adhibere, Spiritum ſanctum ſuper aquam inuocare. Inuocatus autem ſtatim adeſt, & familiare ſibi elementum ſanctificat: familiare, inquam, Nam & in principio ferebatur ſuper aquas.

Gen. 1.

Et omninò impoſsibile eſt, inuocationem nominis eius irritam fieri, maximè ad hoc opus ſuper aquas, cum nomine Patris & Filij inuocati. Itaque non in ventrem matris ſuæ, ſed in fontem gratiæ Dei poteſt homo introire & denuo naſci. Aliàs autem & verè in ventrem matris ſuæ rurſus ingreditur, quādo in ſinum huius gratiæ vera Fide reducitur. Mater enim noſtra gratia eſt, mater noſtra Dei & beatorum omnium Angelorum eius, vna, concors, & dilecta ciuitas eſt. De cuius vtero tunc malè nati & foras proiecti ſumus, quando in primo parente, deſerta Paradiſi requie, propter peccatum expulſi in hoc exilium decidimus.

Peccatū originale & eius quatuor incremēta.

Cuius natiuitatis infelicitatem vir ſanctus myſticè deplorat dicens: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, conceptus eſt homo. Quare non in vulua mortuus ſum? Egreſſus ex vtero non ſtatim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus vberibus? & cæt.

Iob 3.

His enim dictis, quatuor originalis deplangit incrementa peccati, ſcilicet: Suggeſtionem, Delectationem, Cōſenſum, Defenſionem, quibus quatuor modis omne peccatum cōſummatur. Sic ergo nati ad mortem, rectè renaſci dicimur ad vitam: quando eiuſdem matris noſtræ, à qua per peccatum diuiſi ſumus, videlicet ſupernæ Eccleſiæ, ſacramentis per Baptiſmum immergimur. Sic. n. à tribus ſiniſtræ generationis gradibus, ad tres nihilominùs dextræ generatiōis gradus trāſmigrauimus, ſcilicet à Diabolo ad Deum: à veteri Adam ad nouum, id eſt, Chriſtum: à proprijs carnis noſtræ progenitoribus ad ſacros Catholicę Eccleſię Miniſtros vel Sacerdotes, per quos aſcendere incipimus. Igitur cùm dixiſſet Nicodemus: Nunquid poteſt homo in ventrem matris ſuæ rurſus introire & naſci? rectè Dominus non negauit hoc poſſe fieri. Quia videlicet, non quidem ſecundum carnalem illius ſenſum poteſt fieri, ſed ſecundum ſpiritualis ſacramenti veritatem fieri poteſt, & fit. Sciendum autem non confeſtim hoc dicto cœpiſſe Sacramenti huius celebrari virtutem, ſed nec quamdiu idem Dominus noſter Deus immortalis homo inter homines deguit, noſtram indutus mortalitatem. At vbi reſurgendo ipſe à mortuis regnare cœpit, priorque in Regni ſui gloriam intrauit, tunc primùm cœperunt renaſci, qui viderunt Regnum Dei, videlicet per Baptiſmum commoriendo & conreſurgendo illi, data tunc primùm Regula baptizandi ab eodem dicente: Euntes docete omnes Gētes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Virtus baptiſmi poſt reſurrectionē Chriſti.
Matth. vlt.
Ioan. 19.

Non enim vel per Baptiſmum Ioannis, vel per aliquod aliud remedium cuiquam poterat aperiri hic, de quo nūc agitur, introitus Regni Dei, priuſquam ipſe Rex per paſsionem ſuam acquireret Regnum Dei: priuſquam per aquam & ſanguinem de latere ſuo profluentem, ipſum conderet Sacramentum Baptiſmi, vniuerſam Eccleſiam (quæ illum apud Inferos expectabat, ſicut alio in loco dictum eſt) eodem ſanguine redimens, eademque aqua abluens in peccatorum remiſsionem. Quoniam autem hæc homini circunciſo locutus eſt, & ſine vlla exceptione circunciſionis aut præputij, dixit vniuerſaliter: niſi quis renat⁹ fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei, Res ipſa poſtulare videtur, vt quæramus, imò & quęrentibus cum Apoſtolo reſpondeamus, quid amplius Iudæo, aut quæ fuerit vtilitas circunciſionis? Conſtat enim, quia cùm hæc diceret Dominus, nullus adhuc introiret in Regnum Dei. Ergo dum ſinè exceptione dixit: niſi quis renatus fuerit: conſtat, quòd & illos oportuerat renaſci ex aqua & Spiritu ſancto, qui apud Inferos detinebantur, quamlibet fuiſſent ſancti aut iuſti, & (ſicut alio iam loco dictum eſt) tunc eſt factum, quando Chriſtus in cruce moriens, Adæ debitum ſoluit, vniuerſamque Eccleſiam, quæ hactenus fuerat, regenerauit, vbi mortuus mirabiliter ſanguinem & aquam de latere ſuo profudit, vnde illa renaſceretur, ſicut dormientis Adæ lateri coſtam ſubduxit, vnde Eua fabricaretur.

Rom. 3.
Coloſſ. 2.
Ioan. 19.
Gene. 2.

Igitur de cauſa vel vtilitate circunciſionis ita diſſerendum eſt, vt pariter intelligamus, ꝙ rectè extūc ceſſare debuerit, ex quo moriente Chriſto in cruce, Baptiſmi ſacramentum conditū. Circunciſionē pro ſigno iuſtitiæ fidei datam eſſe, Paulus Apoſt. teſtatur, dicens: Dicimus, quia reputata eſt Abrahæ fides ad iuſtitiam. Quomodo ergo reputata eſt? In circunciſione, an in pręputio? Nō in circūciſione, ſed in præputio. Et ſignum accepit circunciſionis ſignaculum iuſtitiæ fidei, quæ eſt in præputio patris noſtri Abrahæ, vt ſit pater omnium credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iuſtitiam, & ſit pater circunciſionis, & cæt. Hoc manife-

Circūciſio.
Rom. 4.

manifeſtū eſt ex ſerie libri Geneſeos, quòd Abraham ante circuncisionem iuſtificatus eſt per fidem, eadem ſcriptura dicente: Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt. Hic autem addit Apoſtolus, quia ſigno circuncisionis ſignatus eſt, dicendo: & ſignum accepit circuncisionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei. Signatus eſt quippe tanquam vas iuſtitiæ, cōtinens theſaurum fidei, quam Deo iā obtulerat in precium promiſsionis, vt hoc ſigno Teſtamentum eiuſdem promiſsionis firmaretur, & iure teneretur debitor qui promiſerat Deus. Cùm enim dixiſſet Deus: Circuncidetur ex vobis omne maſculinū, & circuncidetis carnem præputij veſtri, ſtatim addidit: vt ſit ſignum fœderis inter me & vos. Benè ergo Apoſtolus ait, quia ſignū accepit circuncisionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei. Quid autem Deus promiſerat illi, vel quid credendo iuſtificatus eſt, vt hoc fidei ſignum accepit? Hoc vtique promiſerat Deus, & hoc ille crediderat: Quòd futurum eſſet ſemen eius, ſicut ſtellæ cæli: &, quòd in ſemine eius benedicerentur omnes Gentes terræ. Quæ promiſsio de benedicendis gentibus, in ſemine eius, prima & vltima allocutione eius firmata eſt. Prima namque apparitione præcipiens illi, vt egrederetur de terra, & de cognatione ſua: Benedicens (inquit) benedicam tibi, & multiplicabo ſemē tuum, atque in te benedicentur vniuerſæ cognationes terræ. Vltima verò, quando filium ſuum Deo obtulit, vocans illum de cælo, cum interpoſitione iuramenti benedictionem repromittens: poſsidebit (inquit) ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, atque in ſemine tuo benedicentur omnes Gentes terræ, quia obediſti voci meæ. Vnde & repromiſsio dicitur. Quia primò & ſecundò de benedicendis in ſemine eius Gentibus promiſsio facta eſt. Cùm ergo fides Abrahæ, quæ illi ad iuſtitiam reputata eſt, in eo fuerit, quòd credidit in promiſsione ſeminis, & hanc fidem Deus ſignatam eſſe voluerit, vbi conuenientiùs, quàm in ea parte corporis, per quam ſemen traijcitur, ſignari debuit? Solent enim irridentes obijcere Iudæi, cùm dicimus eis, circumciſionem ſignum fuiſſe Fidei: Cur (inquiunt) non potiùs in aure, vel in labijs, ſiue in alia qualibet nuda corporis parte, quàm in ea, quæ ſemper operitur, poſitum eſt hoc ſignum, vt meliùs pateret, ſi, vt dicitis, pro ſigno Fidei data eſt? Attamen hoc ipſi negare nequeunt ſuæ Scripturę autoritate conſtricti, quin pro ſigno fidei (ſicut prædictum eſt) à Deo data ſit. Eis ergo dicimus: Cùm circunciſio fidei ſignum ſit, fides autem in ſeminis promiſsione fuerit, nónne conuenientiùs ſecundum cauſam in ipſo ſeminis effuſorio, quàm in alia qualibet corporis parte poni debuit? Igitur (vt prędictum eſt)

Iuſtificatio Abrahæ per fidem.
Gen. 15.
Rom. 4.
Gen. 17.
Rom. 4.
Gen. 15.
Gen. 12.
Gene. 22.

cum autoritate Apoſtoli, imò & Scripturæ veteris, circunciſio fidei ſignum eſt. At verò ipſa fides in Promiſsione ſeminis eſt. Cōſtat ergo, quia circunciſio, eiuſdem ſeminis expectandi profeſsio eſt, & quiſquis circunciditur, ſemen illud ſe expectare profitetur, quod eſt Chriſtus. Non. n. promiſsio facta eſt de ſeminib⁹, quaſi de multis, ſed de ſemine vno. ſ. quod eſt Chriſtus. Quiſquis aūt ſe hoc ſemē profitetur vēturū expectare, profectò negat veniſſe. Igitur quicunque Chriſtum in carne veniſſe confitemur, abolita circunciſione, eiuſdem Chriſti Domini noſtri, ſolo Sacramento indigemus, de quo nunc agit. Niſi quis renatus fuerit ex Aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei. Qui ſi circūcideremur, Chriſtus nobis nihil prodeſſet: quia videlicet, hoc ſigno vēturū nos expectare profiteremur, ac per hoc veniſſe negaremus. Sed dicit ad hæc Iudæus: Quod Deus ſemel in ſempiternum ſtatuit, nunquam ipſe mutari concedit, aut præcipit. Acquieſcimus: Immutabilis enim eſt Deus. Subiungit itaque: Statuit circunciſionem in pactum ſempiternum, in fœdus æternum. Sic enim de illo loquitur ad Abraham: Et ſtatuam pactum meum inter me & te, & inter ſemen tuum poſt te, in generationes ſuas, fœdere ſempiterno. Et poſt pauca: Eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum. Igitur non eſt hic à Deo, qui & per ſemetipſum Sabbatum nōn cuſtodit, & per baptizatos vel baptiſtas ſuos, ſempiternum circunciſionis pactum diſſoluit. Ita Iudæis argumentantibus, illum Pſalmi verſiculum opportunè, importunè decantamus: Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributiones, & in ſcandalum. Hoc enim in illis iſto modo impletur, dum Scripturæ huius cæterarumque ſacrarum menſa lectionum fit eis in laqueum, vt prauè intelligentes illaqueentur, & digna retributione fiat eis, vt ſcandalizati ad lucem veritatis peruenire non ſinantur. Quid enim? Nunquid hoc Scriptura iſta prædicat, quod Deus circuncidendi ritum indixerit in æternum? Naſcendi & generandi ſucceſsio ęterna non erit, & circuncidendi Lex ęterna eſſe poterit? Quid ergo? Ipſa ſcripturę verba meliùs inſpiciamus, ne vllatenus excuſabiles illos eſſe ſuſpicemur. Quid Deus voluit eſſe ęternum? Quid ſtatuit vt eſſet ſempiternum? Pactum ſuum, fœdus ſuum. Quod eſt illud fœdus? quod eſt illud pactū? Nunquid ipſa circunciſio fœdus eſt aut pactū? Nō vtiq;, ſed eſt fœderis vel pacti ſignum. Cùm. n. dixiſſet Deus: circuncidetur ex vobis oē maſculinum, & circūcidetis carnē pręputij veſtri, ſtatim addidit: vt ſit ſignū fœderis inter me & vos. Nō ergo circūciſio fœdus, ſed ſignum fœderis eſt. Quantum diſtat inter teſtatoris ſcriptum, & ipſi⁹ quod impreſsit Sigillum, tantum diſtare cer

tum

Circūciſio cur poſt paſſū Chriſtū eſſe aut fieri nō debet.
Galat. 3.
Galat. 5.
Gen. 17.
Iob 9.
Solutio q̄ male intelligūt ſcripturas.
Pſalm. 88.
Gen. 17.

tum eſt inter eam quę ad Abraham facta eſt ſeminis (quod eſt Chriſtus) promiſsionem, & ipſam Circunciſionem. Promiſsio namque ſeminis, occurrente alacriter Fide Abrahæ, pactum vel fœdus eſt: Circunciſio verò, ſignum fœderis eſt.

Pactū æternū eſt, non ipſa circunciſio. Et, pactum quidem dixit Deus fore ſempiternum: cùm autem dixiſſet, vt ſignum fœderis inter me & vos, non addidit, æternum. Tunc enim fortaſſe rectè intelligi vtcunq; poſſet, quòd circunciſio in æternum exercenda eſſet: quod tamen ſic impoſsibile eſt, ſicut generandi vel naſcendi ſucceſſionem æternam eſſe, verum non eſt. Nunc autem pactum quidem ęternum eſt, quia ſemen æternum promiſſum & creditum atque datum eſt: circunſio verò, quę pacti vel fœderis ſignum eſt, nec æternaliter exerceri poteſt: nec iam, poſtquam illud ſemen quod promiſſum fuerat, venit, exerceri debet. Quæritur adhuc, cur Sancti Patres ante aduentum Chriſti non introibant in regnū Dei? Nonne per eandem Fidē fuerant iuſtificati & ipſi? Ad quod reſpondemus: Cur ſacramentis ſanctæ Eccleſiæ, verbi gratia, corporis & ſanguinis Domini communio-
Rom. 10. ni non admittuntur Catechumeni noſtri? Nonne corde credunt, & ore confitentur fidem Chriſti? Videlicet, inquis, quia nondū ſacro fonte ſūt regenerati. Ita planè veteres Sācti idcirco ab illa cęleſti Eccleſia nō debebant in communionem gloriæ & viſionis Dei recipi: nec fas erat, vt inter candorem innocentiæ vel charitatis Angelicæ reciperentur, qualeſcunque humani generis iu-
Eſaia 46. ſtitiæ (quæ omnes, teſtante Eſaia, ſic erant, ſicut pannus menſtruatæ) niſi priùs lotæ eſſent ſanguinis & aquę de Chriſti latere profluentis, inundatione. Adhuc nihilominus Aduerſarius Iudæus obijcit: Cùm ipſe qui vobis Baptiſmum dedit, Chriſtus veſter circuncisus ſit, qua ratione circunciſiōem excluditis, vt non exemplo eius circuncidamini, priuſquam baptizemini? Cur illud no-
Cur nos nō circuncidimur ſicut Chriſtus. ſtræ religionis non admittitis, quod in carne ſua Chriſtum veſtrum admiſiſſe negare non poteſtis? Mirum ſi non & illud obijci-
Luca 22. ant, cur non & par turturum, aut duos pullos columbarum offeramus in ſacrificium pro paruulis noſtris primogenitis, cùm & ipſe Chriſtus noſter huiuſmodi hoſtia, ſecundum Legem Moyſi mundatus ſit. Ve-
Solutio huius quæſtionis. rùm prædictam obiectionem, & omnium imprudentium hominum ignorantiam, ſanus ſermo fidei iamdudum obmuteſcere fe-
Rom. 5. cit. Primò namque dicimus cum Apoſto-
Galat. 4. lo: Chriſtum miniſtrum circunciſionis datum propter veritatem Dei, ad confirmandas promiſsiones patrum: Qui & idcirco ſub lege factus eſt, & rectè legaliter circunciſus eſt, vt circumciſus legitimus & irreprehenſibilis miniſter ſalutis ſuæ gratiam prędicaret. Deinde & hoc ſubiungimus: quia ſemen, quod Abrahæ promiſſum eſt, ipſe
Chriſtus, eſt ſemen vnum, propter quod, *Gen. 15.*
donec veniret, generationes computatæ *Matth. 1.*
ſunt, tribus & familiæ, cognationes ac do- *Num. vlt.*
mus ſeorſum diſtinctæ & diligenter obſeruatæ ſunt, ne cùm Chriſtus veniret, incertum eſſet, quin de ſemine Abrahæ, de tribu Iuda, de familia Phares, de domo Dauid *Pſalm. 88.*
(cuius fidei nihilominùs fuerat repromiſſus) exiſteret. At ipſe Chriſtus neminem ſecundum carnem genuit, ſed ęterna virginitate carnem ſuam continens, generationes carnis Abrahæ in ſe vno ſemine, quod illi repromiſſum fuerat, conſummatas oſtendit. Et, ſi ritè attendas, verbum promiſsionis vltra hoc ſemen Abrahæ, quod eſt Chriſtus, nulla genealogia carnis eiuſdem Abrahæ protendi iam debet aut ſupputari. Igitur ſicut Chriſtus neminem ſecundum carnem genuit, ita conſequenter neminem ſecundum carnem circuncidere debuit. *Chriſtus ſecundū carnē neq; genuit neque circūcidit.* Ab eis, de quibus ſecundum carnem natus eſt, rectè ſecundum carnem & circunciſus eſt, rectè nihilominùs neminē noſtrum ſecundum carnem circuncidit, quorum neminē ſecundum carnem genuit. Vbi Chriſtus hæres æternus datus eſt, protinus, ſicut generatio carnis in illo deſijt, ſic & circunciſio carnis iure deficit. Alterius, id eſt, ſpiritualis genealogiæ principium ipſe, ac proin de alterius quoque Sacramenti nobis autor eſt. Secundo nanq;, imò iā tertio, nobiſcum Deus in Chriſto pepigit fœdus. Et nota di- *Triplex fœdus Dei cū hominibus.*
ligenter, fœderis quod Deus cum hominibus pepigit, fœderis, inquam, eius ternariū nota diligenter incrementum. Primò nanque cum Noe: Secundò cum Abraham: Tertiò pepigit cum ſemine eius, quod eſt Chriſtus. Et ſecundum rem fidemque ſingulorum variauit, vel magis ac magis propè fecit in ſingulis fœderis ſui ſignū. Siquidem Noe *Primū cū Noe in arcu nubiū.*
quia dicente Deo futurum credidit dilu-
uium, credenſq; obediuit in fabricando ar-
cam, & fecit omnia quæcunque præcepit ei *Gen. 6.*
Deus, accepit ſignum ſecūdum rem fidemque *Gen. 9.*
ſuam congruum, ſcilicet, arcum in nubibus cæli poſitum, dicente Deo: Ponam arcū meum in nubibus cæli, & erit ſignum fœderis inter me & inter terram, & recordabor fœderis mei quod pepigi tecum: quia videlicet potiſsimū de nubibus defluxit ipſum, quod loquente Deo, futurum crediderat diluuium. *Secundum cum Abraham in circunciſione.* Abrahā verò, quia credens obe- *Gen. 12.*
diuit Deo præcipienti, vt egrederetur de *Gen. 17.*
terra & de cognatione ſua: & promittenti quòd benedicēs benediceret, & multiplicaret eū: & quòd in ſemine eius benedicerentur oēs Gentes, ſignum accepit fœderis Dei, non iam extra ſe (ſicut Noe, qui accepit in nubibus) ſed in ſemetipſo: veruntamen in carne exteriùs, in ea duntaxat corporis parte, per quam (vt ſuprà dictum eſt) ſemen traducitur: congruè ſcilicet, quia in ſeminis promiſsione

Tertiũ, cũ Chriſto in baptiſmo. *Philip. 2.*

miſsione non dubitauerat fide conſortatus. Chriſtus tandem, quia non ſolùm fideliter, ſed & ſcienter ſeruiens (Nihil enim ignorare poterat) factus eſt obediens Patri vſque ad mortem, mortem autem crucis: accepit, imò & dedit, fœderis ęterni ſignum ſempiternum, iam neque extra hominem, nec in parte hominis ponendum, ſed quo totus homo intus & exteriùs, viſibili Sacramento, pariter & inuiſibili virtute regeneratur & ſanctificatur. De quo vt pertractemus, iam ad ipſa lectionis Euangelicæ verba redeamus. [Niſi quis renatus fuerit, inquit, ex Aqua & Spiritu ſancto, nõ poteſt introire in regnũ Dei.] Et qui verba Dei ponderare nouit, & claro intuitu ſplendorẽ diuini agnoſcit eloquij, longè circumſpectiùs dictum eſſe liquet: niſi quis renatus fuerit ex Aqua & Spiritu, quàm ſi dictum eſſet: niſi quis fuerit baptizatus. Nam videtur quidẽ idipſum ſignificare baptizatus, quod renatus ex Aqua & Spiritu, verùm nonnihil differt. Etenim baptizatus quidem eſt omnis qui renatus eſt ex Aqua & Spiritu, ſed non econuerſo, omnis qui baptizatus eſt, ex Spiritu, quoque renatus eſt. Quod vt manifeſtum ſit, quærenda eſt in primis definitio renati. Renatus verò ille eſt, qui ſpiritu mẽtis ſuę renouatus eſt, qui veterem hominem cum actibus eius exuit, & induit nouum, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate veritatis. Sed multi illorum qui baptizantur aqua, ſpiritu mentis ſuę nõ renouantur, non deponentes veteris hominis actus, quamuis in aqua demerſi, nouum ſe hominem induere profiteantur. Prouidè ergo Veritas loquitur, dum mauult dicere: niſi quis fuerit renatus, quàm niſi quis fuerit baptizatus.

Differunt baptizatus & renatus. *Ephe. 4.*

Act. 8.

Quapropter vt Simon magus baptizatus quidem aqua eſt, ſed ſpiritu ſancto baptizatus non eſt: ſanctus enim ſpiritus diſciplinæ effugit illum fictum, ac proinde baptizatus quidem, ſed non renatus dici poteſt. Sic & alij multi baptizantur quidem, ſed nõ renaſcuntur, ac proinde malis fœtibus rectè comparantur: qui vtero quidem concipiuntur, ſed non viuificantur, aut vitam inſpiratam protinus amittentes abortiui proijciuntur. Et iſti quidem illis quoque aſsimilantur, qui tranſito mari rubro in deſerto proſtrati ſunt, & Repromiſsionis terram non introierunt. Illi autem, qui ex Aqua & ſpiritu ſancto renati, Regnum Dei perſeueranter introeunt, illis ſimiles ſunt, qui mari rubro & Iordane quoque tranſito, terram promiſsionis, præliorum virtutibus victores obtinuerunt. Illi quoque qui ab Hæreticis baptizantur, baptizati quidem ſunt, nec eis repetitur lauacrum carnis: renati tamen nequaquam ſunt, qui iam mortui prodeũt, ſed nec vnquam vixerunt. Vnde nec ſaltem illis fœtibus comparantur, qui viuificati in materno vtero moriuntur antequam proferantur. Qui tamen, ſi ad vnitatem Eccleſiæ reuertantur, & per Confeſsionem Catholicæ Fidei, matri vnicæ Eccleſiæ ſubijciuntur, tunc eo, qui in illa ſola eſt, Chriſti ſpiritu viuificantur, & ſic inter eos qui ad videndũ Regnum Dei renati ſunt, ipſi quoque computantur. Tantummodò quaſi natalib. differũt ab eis, qui in catholica Fide & Eccleſia baptizati ſunt: ſed ad regni eiuſdẽ conſortium perueniunt. Quemadmodum Gad & Aſar, Dan & Nepthalim, de ancillis quidem obſcurius nati ſunt, ſed tamen in diuiſione terræ, nihilominùs ęquum diſtributionis funiculum ſortiti ſunt. Iam nunc audita propoſitione, qua, quid neceſſarium ſit ad videndum Regnum Dei, veritas expoſuit: rationem audiamus, quam ſubintulit eidem ſuo, quem erudiendum ſuſceperat, auditori. Sequitur: [Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt.] Bonus doctor, cui non opus eſt, vt quis eum interroget, non expectauit vt eũ Nicodemus interrogaret: quare nemo, niſi renatus, poſsit introire in regnum Dei, ſed vltro ſubtilẽ valdè ſubtiliter rationem reddidit. Quod natum eſt (inquit) ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Hæc ratio prudentem & acutum auditorem deſiderat. Quia audita hac, tanquam cæleſtis Dialectici, propoſitione, protinus eodem ſpiritu, quo renatus eſt, ſuggerente, aſſumat, & dicat: Sed omnes homines ex carne nati ſunt, ex carne peccatrice, Deum neſciente, mundum diligente, poſt concupiſcentias ſuas eunte. Regnum autem Dei totum in ſpiritu ſancto eſt, totum in ſpiritu cõſtat & veritate, nihil habet terrenum, nihil admittit caducum, nihil vanum habet aut ineptum. Ante omnia tu qui hæc loqueris, Rex atque Imperator huius regni Dei ex carne quidem natus es, ſed non de carne ſola. Nam de ſpiritu ſancto ex carne virginea conceptus & natus es. Proinde tu caro quidem & vera caro es, quia ex carne natus es: ſed & ſpiritus es, quia de ſpiritu ſancto conceptus es. Cæteri homines tantùm caro ſunt, quia de ſola carne concepti & nati ſunt. Cum ita aſſumpſeris tu, quiſquis es, concludit ille ſic: Ergo, inquit: [Non mireris, quia dixi tibi, oportet vos naſci denuò.] Non, inquit, mireris, nã potiùs mirandũ eſſet, ſi dixiſſem hominem nõ renatum poſſe introire in Regnum Dei. Homo enim non renatus, caro eſt: Regnum verò Dei ſpirit⁹ eſt. Hæc autem. ſ. caro & ſpiritus contraria ſunt, & hæc, inquit Apoſtolus, ſibi inuicem aduerſantur. Quorum altercantium & inuicem aduerſantium rixã impacatam, homo non renatus non ſentit? Quia videlicet totus caro eſt, nihil habens de ſpiritu aduerſario carnis. Vbi aũt renatus eſt, & in hac noua generatiõe adoleſcit, graues expitur pugnas

Sap. 1. *Num. 14.* *Ioan. 12.*

Ioan. 16.

Rom. 7. *1. Ioan. 2.* *Luc. 17.* *Ioan. 4.* *Rom. 8.*

Chriſtus natus quidem ex carne, ſed etiam de ſpiritu ſancto eſt.

Pugna inter carnẽ et ſpiritum. *Galat. 5.*

gnas Carnis ac Spiritus. Quia condelectabar quidem Legi Dei ſecundùm interiorem hominem, videt autē aliam Legem in membris ſuis, repugnantem Legi mentis ſuæ, & captiuum ſe ducentem in Lege peccati, quę eſt in membris ſuis, & ingemiſcens dicit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Quem ſic iugiter clamantem, cùm liberauerit Gratia Dei, adhuc viuens, iam non eſt in carne, neſcit paſsiones, quæ per carnem eius erant operantes, & ſi quid ſubmurmurat ancilla ſuperba, protinus à domina ſua Ratione diſtrictè affligitur. Cum igitur homo non renatus (vt prædictum eſt) caro ſit: Dei verò Regnum, ſpiritus ſit: caro autem & ſpiritus cōtraria ſint, & ſibi inuicem aduerſentur, Non mireris (inquit Dominus) quia dixi tibi, oportet vos naſci denuò. Magis enim mirandum eſſet, ſi dixiſſem: hominem non renatum, qui ex carne natus eſt, & caro eſt, poſſe introire in Regnum Dei, quod totum ſpiritus, id eſt, ſpiritualeeſt.

Rom. 7.

Poterat Nicodemus (vtpote rudis & huius natiuitatis gratiam non expertus) reſpōdere ad hæc: Quis ergo poterit in Regnum Dei introire? Sic enim & Diſcipuli Ieſu, cū dixiſſet ipſe, faciliùs eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitias habentem introire in regnum cælorum: audientes mirabantur, dicentes: Quis ergo poterit ſaluus eſſe? Quorum ſpei fluctuanti ſtatim ſubueniens, inquit: Apud homines hoc impoſsibile eſt, apud Deum omnia poſsibilia ſunt. Ita ergo poterat & hic decidere à ſpe Regni Dei, putando impoſsibile eſſe de Spiritu ſancto renaſci. Vnde enim poſsibile eſſe putaret homini viſibili, vt naſceretur de ſpiritu inuiſibili? Nam & hoc apud homines impoſſibile eſt. Igitur quia apud homines quidem hoc impoſsibile eſt, apud Deum autem & hoc & omnia poſsibilia ſunt, protinus adiūgit: [Spiritus vbi vult ſpirat.] Quò dicto gratiam ſimul & potentiam Spiritus ſancti cōmendat. Nam quod non debet, & vult, gratia eſt: quòd vbi vult ſpirat, omnipotentia eſt. Et reuera nulli hominum quicquam debet hic Spiritus, quia cunctorum pater Adam primus præuaricatus eſt, & iuſta lege, Dei regno, de quo nunc agitur, exhæredatus eſt. Cumque omnibus Regnum Dei iuſtè clauſum fuerit, quod quibuſdam aperitur regenerante hoc Spiritu, gratuitæ miſericordiæ, vel miſericordis gratiæ eſt: quòd verò quibuſdam non aperitur, iuſtæ vindictæ vel vindicis iuſtitiæ eſt. Ait ergo: Spiritus vbi vult ſpirat. Ac ſi dicat: Ne dicas in corde tuo, quis aſcendet in cælum, hunc Spiritum ſanctum deducere, vt in illo poſsim renaſci, & ſic in Regnum Dei introire? Ipſe enim gratis & vltrò dignatur, & poteſt aſpirare. Qui mox, vt virtute ſua, qua vbi vult ſpirat, emiſerit ſe ſuper aquas, mirificum agit opus ſuæ potentiæ, vt elementum inani matum viuificetur, nō quidem vita animali, ſed virtute ſpirituali, ſiatque ianua Regni Dei, ſiat thorus cæleſtis gratiæ, ſiatque venter ſupernæ Matris Eccleſiæ.

Difficile introire in regnū Dei. *Matth. 19.* *Luc. 18.* *Deut. 30.*

Quod enim agunt viſcera materna, vt ſuſceptum ſemen coaleſcat & viuificetur, hoc agit elementum hoc ſuperueniente Sancto ſpiritu, vt homo natus de maſſa perditionis & mortis, renaſcatur in cœtum viuentium & populum acquiſitionis. Et hoc quidem modo æquè cunctis aſpirat, æquè cunctos regenerat, ę qualiter vniuerſis remiſsionem peccatorum dat. Deinde verò dona gratiarum non omnibus æqualia vel eadem dat, ſed aſpirat ſingulis quando vult, & quomodo vult, & diuidit ſingulis prout vult, alij dans ſermonem ſapientiæ, alij genera linguarum, alij diſcretionem ſpirituum, & cæt. Quo facto, non ceſſat nouus homo, qui renatus eſt loqui de Regno Dei, cui renatus eſt, inuocare Patrem, à quo regeneratus eſt, annunciare verbum, quo refectus eſt, confiteri in Spiritu ſancto, quo renouatus eſt. Vnde & nunc Dominus, cùm dixiſſet: ſpiritus vbi vult ſpirat, ſtatim addidit: [Et vocē eius audis, ſed non ſcis vnde veniat, aut quo vadat.] Hoc tunc ſingulariter Nicodemo dictum eſt, & indubitanter verè dictum eſt. Vox enim iſta quam tunc ille audiebat, dicentis: Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei, &c. Vox erat, imò vox eſt Spiritus ſancti, de quo conceptus eſt hic homo nouus, homo cæleſtis qui hæc loquitur, cuius ad ſimilitudinem nos omnes renaſci oportet eodem Spiritu, vt Regnum ipſius videre poſsimus. Vox planè hæc eſt Spiritus ſancti. Non enim carnalia dicit, ſed ſpiritualia: non humana, ſed diuina: non terrena loquitur, ſed cęleſtia. Neſcit autem Nicodemus vnde veniat, aut quo vadat: quia videlicet, quo ex tempore, quāta plenitudine ſuper hunc per quem iſta loquitur, idem Spiritus requieſcat, qualead Regnum, vel quali ordine illum perducere diſponat, penitus ignorat. Non enim nouit adhuc, quòd ex ipſo ſuę conceptionis initio ſeptiformi ſpiritu hic homo ſanctificatus ſit, quodque eò peruenturus ſit, vt per eundem Spiritum ſanctum, ſemetipſum offerat Deo, pro omni mundo hoſtiam viuam, in odorem ſuauitatis, & tali ordine hoc effecturus ſit, vt ex aqua & eodem ſpiritu renati poſsimus introire in Regnum Dei. Benè ergo huic ait, & neſcis vnde veniat, aut quo vadat, quia myſteriorum eius ignarus, ſpirituale Regnum Dei carnaliter expectabat. Veruntamen hoc & de ſingulis ſentiendum eſt hominibus, iuxta rationem vel menſuram donorum, quæ operatur vnus atque idem Spiritus diuidens ſingulis prout vult. Cùm enim quempiam habentem aliquid donorum

Quomodo aqua viuificatur à ſpiritu ſācto. *Ephe. 2.* *1. Pet. 2.* *1. Cor. 12.* *Vocem eius audis. Chriſtum.* *1. Cor. 15.* *Ephe. 4.* *Neſcis vnde veniat, aut quo vadat.* *1. Cor. 12.*

Neſcit ho- donorum eiuſmodi loquẽtem ſiue prophe-
mo .\ amo tantem audiuimus, vocem quidem ſpiritus
rem odio aud mus, quia ſpiritualia eſſe quæ dicit,
dignus ſit. ſentimus:ſed neſcimus vnde veniat,aut quò
vadat,quia videlicet notum nobis non eſt,
quando vel q uomodo is qui loquitur, gra
tiam acceperit loquendi myſteria, vel quẽ
ad finem ſiue fructum proceſſura ſit eadem,
Eccl. 9. qua nunc videtur donatus eſſe gratia. Vnde
Philip. 3. & protinus ſubditur. [Sic & omnis q natus
eſt ex ſpiritu.]Parum autem dictum eſt.Nã
nõ ſolùm is qui audit vocem eius,neſcit vn-
de veniat ſpiritus,aut quo vadat: verùm i-
dem ipſe qui loquitur,neſcit vnde vel qui-
bus ex meritis Spiritum acceperit:Neſcit &
quo vadat,id eſt,ignorat, vtrum æternam
accepturus ſit gratiam pro iſta temporali
gratia. Niſcit enim homo finem ſuum, &
omnia in futurum tempus reſeruantur in-
certa.Paulus quoque non arbitratur ſe com
prehendiſſe,& omninò neſcit homo, vtrum
amare,an odio dignus ſit. [Reſpondit Ni-
codemus,& dixit ei:Quomodo poſſunt hęc
fieri?]Non vt incredulus, qualiter hæc fie-
Ioan. 2. ri valeant,inquirit: ſed certus complenda
eſſe,quæ à tanto magiſtro audiebat(quippe
quem à Deo veniſſe magiſtrũ modo confeſ
ſus eſt quo iſta fieri modo vel ordine poſ-
ſint,ſibi poſtulat exponi. Et quidẽ poterat
Dñs omnia,quæ dixerat,ab eo loco quo ait:
Soluite templũ hoc, & ego in tribus diebus
excitabo illud, manifeſtiùs exponere huic
diſcipulo ſuo. Verbi gratia,ſic dicendo: Hoc
corpus meum templũ illud eſt,de quo dixi
Ioan. 10. Iudæis:Soluite templũ hoc, & in tribus die-
Ezech. 47 bus excitabo illud. Soluent enĩ illud,nõ qui
dem iuſsi,ſed permiſsi: ſoluent, inquã, per
violentiam paſsionis & crucis, Tunc lancea
pateſaciet latus templi huius, & aqua cum
ſanguine egredietur:& omnes ad quos per-
uenerit aqua iſta,ſalui fient. Peruenit autem
& ad mortuos omnes electos inuiſibilis vir
tus eius, videlicet quorum ſalutis cauſa &
hoc templũ corporis mei ſolui permittitur.
Et hæc aqua cum ſanguine perueniet ad vi-
uos quoq; oẽs,qui credituri ſunt in me.E-
go cùm in tribus diebus hoc templũ excita-
uero,id eſt,à mortuis reſurrexero, daturus
Matth. vl. ſum huius,de qua nunc loquor, neceſſariæ
Regenerationis Regulam,dicẽdo: Euntes,
docete oẽs gentes, baptizantes in nomine
Patris,& Filij,& Spiritus S. Cũ huius nomi-
nis inuocatione perueniet ad illos aqua iſta,
& ſalui fient. Cũ hac enim dabitur, tam mor
tuis,quã viuis ſpiritus remiſsionis: vt ſicut
& in corporeis cogitationibus, & corporeis
quinq; ſenſibus peccatum admiſſum eſt, ita
corporeo elemento aquæ, & incorporeo
Spiritu emundentur. Aliter enim aperiri
non poteſt regni Dei introitus. Hoc nimi-
rum modo ſua dicta manifeſtiùs illi expone
re poterat. Verùm nec huic adeò credebat
Ieſus ſemetipſum ſciens, quod nec ipſe poſ-
ſet talia portare. Nam de huiuſmodi ſuis
quoque Apoſtolis ait: Adhuc multa habeo
vobis dicere,ſed non poteſtis portare mo-
do. His ergo pro tempore ſuppreſsis,ait:
[Tu es magiſter in Iſrael, & hæc ignoras?] Ioan. 16.
Oportunè non huius tantum, ſed & omniũ
Scribarum & Phariſæorum, qui ſedebant
ſuper Cathedram Moyſi,ſupercilium decu
tit. Quia videlicet amantes primas Cathe-
dras in ſynagogis, & vocari ab hominibus
Rabbi,ipſarum profectò, quarum profite-
bantur magiſteriũ, verum non habebant in-
tellectum Scripturarum. Si enim veri Ma-
giſtri eſſent in Iſrael, & Scripturarum noti-
tiam haberent, quomodo hæc ignorarent.
Quid enim aliud legebant, verbi gratia & in
Ezechiele dicente: Tollam vos de Genti-
bus,& congregabo vos de vniuerſis terris, Matth. 23.
& adducam vos in terram veſtram, & effun
dam ſuper vos aquam mundam,& munda-
bimini ab omnibus inquinamentis veſtris,
& dabo vobis ſpiritum nouum. Quid rogo,
aliud ſcriptura hęc loquitur,quàm idipſum,
quod nunc ait Dominus: Oportet vos re-
naſci ex Aqua & Spiritu? Quam verò ter-
ram promittit poſt effuſionem aquæ & ſpi-
ritus, dicens: Et habitabitis in terra quam
dedi patribus veſtris, niſi Regnum Dei?
quod nunc,ait, aliter introire nõ poſſemus,
niſi ſic renati. Idem ergo eſt, ac ſi dixiſſet:
Niſi priùs effundam ſuper vos aquam mũ-
dam, & ſpiritum meum ponam in medio
veſtri,non habitabitis in terra quam dedi pa
tribus veſtris:imò non introibitis in Regnũ Ezech. 36.
Dei,quod dederam quondam primis paren
tibus veſtris. Item in Ezechiele,quæ ſunt a-
quæ de templo à latere dextro egredientes,
quibus cæteræ aquæ ſanantur, & piſces ma-
gni creantur:niſi aquæ baptiſmi,& dona ſpi
ritus ſancti? quibus de Chriſti & Eccleſiæ
eius templo pro fluentibus, ſanantur & re- Gen. 2.
naſcuntur omnes populi, vt poſsint introire Ezech. 47.
in Regnum Dei. Omitto quod de hac eadẽ
baptiſmi regeneratione loquens Zacharias:
Et erit,inquit,ſons domus Dauid patens in Zacha. 13.
ablutionem menſtruatæ,& cætera talia,quę Marc. 13.
ſparſim in Scripturis inueniuntur:quæ om
nia Scribæ & Phariſæi (quorum vnus hic e-
rat)ignorantes falſo ſibi Magiſtrorum no-
men & locum arrogare comprobantur, di-
cente Domino: Tu es Magiſter in Iſrael,&
hæc ignoras? Quod enim vni dicit,omnibus
dicit:Quod idem eſt ac ſi diceret: Tu igno-
ras hæc,& Magiſter es in Iſrael? A quorum
præſumptione Diſcipulos ſuos reprimens
ait: Nec vocemini Magiſtri, quia Magiſter
veſter vnus eſt Chriſtus. Verè etiã vnus & ſo- Matth. 23.
lus magiſter noſter eſt Chriſtus, in quo ſunt Coloſ. 2.
oẽs theſauri ſapiẽtiæ & ſcientiæ abſconditi, Luca 24.
qui diſcipulorum ſuorum ſenſum per Spi- Matth. 11.
ritum Sanctũ aperuit, vt intelligerent Scri- Deut. 17.
pturas, qui abſcondidit hæc à ſapientibus Matth. 11.
& prudentibus, & reuelauit ea paruulis.

De cuius magiſterij ſui veritate protinus ſubdit: [Amen amen dico tibi, quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur: & teſtimonium noſtrum non accipitis.] Notandum quòd cùm ſuprà vel infrà ſingulariter loquitur: Amen amen dico tibi, & cætera, in hoc duntaxat verſiculo pluraliter loqui maluit: quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur, & cætera. Videlicet quia teſtari ſe profitetur, & loquelam ſuam teſtimonium nuncupat: Teſtimonium autem vnius, legitimum non eſt, ſed in ore duorum vel trium teſtium, ſtat omne verbum. Rectè ergo non ait: & quod vidi, hoc teſtor, & teſtimonium meum non accipitis: ſed quod vidimus teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis, Seipſum & Patrem intelligi volens, ſicut & alibi dicit: Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me Pater. Et eſt ſenſus: Non, inquit, ſicut Magiſtri, Scribæ, & Phariſæi, ex quibus es tu, qui tulerunt clauem ſcientiæ, & nec ipſi introeunt, nec alios introire permittunt: non ita nos ex cõiecturali præſumptiõe (ſicut hi, qui à ſemetipſis loquuntur, propriam quærentes gloriam, & de cordibus ſuis prophetant.) ſed quod ſcimus & quod vidimus rem certam in veritate exiſtentem, verum Scripturarum ſenſum (quarum profitemur magiſterium) loquimur & teſtamur. Quid enim neſcit, quid non videt vna patris & filij diuinitas, in qua conſiſtunt omnia, quæ regit & implet omnia? Illud quoque nõ prætereundum, quòd cùm vni loquatur Nicodemo, non ſingulariter ait (vt in cæteris) & teſtimonium noſtrum non accipis, ſed teſtimonium noſtrum non accipitis, inquit, ſubaudis, Vos Scribæ & Phariſæi, qui in hoc ſolùm vos ſapientes & magiſtros arbitramini, quòd vocamini ab hominibus Rabbi, & famæ veſtræ detrimentum pati metuentes, doctrinam audire, veritati acquieſcere dedignamini. Videlicet hoc illi ſingulariter dicendũ non erat, qui ex ipſis quidem erat, ſed ex ipſis exigens, hũc vt magiſtrum qui à Deo veniſſet, audire deſiderabat. Illos autem nolle ſuum accipere teſtimonium, argumentando probat, dicens:] Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo, ſi dixero vobis cæleſtia, credetis?] Ac ſi dicat: Terrena ſunt, Templum manufactum ſolui, & illud in tribus diebus reædificari. Terrena, inquam, ſunt, veſtro ſenſu, id eſt, ſic accepta, quomodo verba ſonant exteriùs, vltra quæ veſter non aſcendit ſenſus terrenus. Sed vos iſta non creditis, à me tam breui temporis ſpatio poſſe fieri: videlicet neſcientes, me verbum eſſe, per quod mundus, & omnia quæ in mundo ſunt, in ſex diebus condita ſunt. Hoc vt dixi, non creditis, à me tam citò poſſe fieri, quod licet maiori ſpacio, id eſt, quadraginta & ſex annis, ab hominibus factum, & idcirco opus terrenum eſt. Reuera autem cæleſtia ſunt hæc, quia cæleſte templum eſt, quia cælitus ædificatum eſt, quia non manu factum, ſed à Deo conditum eſt. Quomodo ergo, ſi dixero vobis, vos illud crucifigendo ſolu etis, & ego in tribus diebus reædificabo, reſurgendo à mortuis, & ex tunc incipient homines renaſci, reſurgendo & ipſi à peccatis ſuis: ſi hæc & cætera his ſimilia, quæ verè cæleſtia ſunt, dixero vobis, credetis? Sequitur: [Et nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis qui eſt in cælo.] Et hoc, inquit, Amen, id eſt, verè dico tibi: vel idipſumq́ iã dixi tibi, neminẽ niſi renatum ex Aqua & Spiritu ſancto, poſſe introire in Regnum Dei: rurſus æquipollenti ratione confirmo tibi, quia nemo aſcẽdit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis qui eſt in cælo. Idcirco expedit vniuerſis, vt renaſcendo ex aqua & ſpiritu induant filium hominis, vel incorporentur illi, vt quia ex carne nati ſunt, quia caro ſunt, & idcirco in cælum aſcendere non poſſunt, leuentur illuc ab eo, qui ſolus aſcendere poteſt in cęlum: & quomodo caput membra ſequuntur: & vbicunque fuerit corpus, illuc & aquilæ congregantur: ita quicunque renaſcendo ex aqua & Spiritu ſancto Chriſtum induunt, & Chriſto incorporantur, vehiculo diuinitatis eius in cęlum ſubleuentur: & cibo viſionis eius æterno paſcantur. Hoc loco maximè Neſtoriana Hæreſis geminato ictu percutitur: Quæ Chriſtum diuidens, alium filium Dei, alium volebat eſſe filium hominis. Quomodo enim filius hominis deſcendit de cælo, cùm quando miſſus eſt Angelus Gabriel ad virginẽ, & cum voce eius Verbum Patris interiorem eiuſdem Virginis aurem penetrauit, hactenus non filius hominis, ſed erat tantummodo filius Dei? Et quomodo iam tunc erat in cælo, vt diceret: Filius hominis, qui eſt in cælo, cùm iſta loquens duobus pedibus ſtaret, aut fortè complicatus ſederet in terra? Quomodo, quæſo, & de cælo deſcendit filius hominis, & in cęlo iam erat filius hominis? niſi quia cum verbo, quod de cælo deſcendit, vna eſt perſona, qui de terra ſumptus eſt homo: & cũ homine loquente in terra, Deus qui & in cælo & vbicunque eſt, vna eademque perſona eſt? Ergo qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cælos, vnus idemque Filius Dei, & filius hominis: Qui & ex eo aſcẽdere potuit, quia nõ (vt Hæretici blaſphemare auſi ſint.) ex Maria initium ſumpſit, ſed de cælo (vbi ante Mariam fuerat) in illam deſcendit. Hęc autem omnia Nicodemo dicebantur, vt interim clauſa, tanquam ſub velamine tegerentur, quia modus, quo hęc fieri poſſent, illo etiam quęrente, non exprimebatur. Nam reuera nox erat, & ob hoc dicta hęc vel quęcunque ſimilia congregabantur, vt orto die,

id eſt,

Ioan. 8.

Luca 12.

Hier. 27.
Ezec. 13.

Teſtimoniũ meum non accipitis.

Terrena iuxta ſenſum Iudaeorum.

Reuera autẽ cæleſtia ſũt dicta.

Galat. 3.
Hier. 17.
1. Cor. 15.
Matth. 24.
Luca 17.

Hoc textu bis confutatur Hæreſis Neſtoriana

Luca 1.

Epheſ. 4.

Vnus idemq́ue Dei & hominis filius.

id eſt, clarificato Ieſu per reſurrectionem & aſcenſionem, ipſius dicta factis, imò dicta & facta Scripturis conſerrentur, & tuoc demú oportunè intelligerentur. Hoc ſanè in gratia labiorum eius venerandum eſt, quòd cú dicere potuiſſet: oemo aſcendit in cælum, niſi ego qui ſum in cælo, ſicut in ſequentibus ait: ita exaltari oportet filium hominis, cùm dicere potuiſſet, ita me oportet exaltari, ſicut & in cæteris penè omnibus locis, ſfamiliare eſt ori eius, appellare ſe filium hominis. Et quidem cum hac appellatione, meliùs humilitatis ſuauitatem dicta eius redolent. Quo exemplo docemur nos quoque viciniores iactantiæ voces deuitare. Verùm & præter hoc eſt aliud, quod in hoc nomine filij hominis rememorantes ampliùs delectemur. Etenim proximum atque fratrem noſtrum ſeſe vult intelligi, tam frequentem habens in ore ſuo appellationem filij hominis: Et procul dubio magis hoc modo ſeſe indicat nobis affinem, quàm ſi ſe appellaret tantùm hominé. Quod vt indubitanter pateat, operæpretium eſt reſpondere hìs, qui quærere ſolét: cur Deus ob reſtaurationem generis humani hominem aſſumens, noo de terra plaſmauit, quem aſſumeret, ex qua fecerat Adam, ſed ex genere eiuſdem Adá, ex maſſa perdita, veram ſumpſit hominis naturam, de ſemine Abrahæ, de ſtirpe Dauid, de carne vel ſemine Mariæ, licet virginis? Ad hoc breuiter reſpondere libet: Quia poterat qdē de terra, qué ſibi aſſumeret, plaſmare nouum hominem, & eſſet quidem caro & ſanguis, ſed non noſtra caro, neque noſter ſanguis: homo quidem, ſed non proximus nobis: homo planè, ſed non filius hominis. Quapropter nec tam iuſta eſſet cauſa ooſtræ redemptionis: Quippe, cùm oon eadem peccatum expiaret caro, quæ peccatú admiſit: nec tam rectè noſtra reputaretur iuſtitia voius hominis, vtpotè ignoti, & à genere noſtro alieni. Nunc autem miſericordia & pax obuiauerunt ſibi. Quia nos io voo eodemque Chriſto, & miſericorditer Diuinitas requiſiuit, & iuſtè noſtra caro reconciliauit, cùm idem Deus & homo creator, & proximus noſter ſit. Hoc igitur nobis congruè cognato affectu loquitur in gratia, quę diffuſa eſt in labijs eius, cùm tam crebro tamque familiariter ſe appellat filium hominis. Vt vni & eidem Chriſto, tanquam creatori noſtro, debitum timorem & honorem exhibeamus: & tanquam proximo, occurramus cum fiducia dilectionis: Sequitur. [Et ſicut Moyſes exaltauit Serpentem io deſerto, ita exaltari oportet filium homiois, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.] Ecce qualem vitam, qualem introitum vni, expectanti regnum Dei, & in illo vno omnibus qui expectant, vel quærunt illud, paulatim Saluator oſtendit. Dixerat, non niſi renatum poſſe quéquá videre regnum Dei: renatum autem nó vndecunque, ſed ex Aqua & Spiritu ſancto, ſpirante vbi voluerit, &c. Magna quidem & alta, quæ tamen nondum Nicodemum altiùs prouexerant, vt plus de illo æſtimarent, quam primò confeſſus eſt, dicens: Scimus quia à Deo veniſti magiſter. Nunc autem, ꝙ ſe auditurùm non ſperabat, audire incipit, ſcilicet, quod hic idem magiſter, non homo tantùm, ſed & Deus ſit. In quem enim aliú, quá in Deum credere oportet, imò in quem, niſi in ſolum Deum credere pernicioſum non eſt? Hic autem qui à Deo venit magiſter, oportere in ſeipſum credere, manifeſtè docet: vt omnis, inquit, qui credit in ipſo, oon pereat, ſed habeat vitam æternam. Igitur palàm de ſeipſo teſtatur: quia Deus eſt. Ipſe quoque diuinitatis ſuæ atteſtatione perpende, quantam humilitatem redoleat, cùm ſit altiſsima ꝓfeſsio: Sicut exaltauit, inquit, Moyſes Serpentem in deſerto, ſic exaltari oportet filium hominis. Serpétem in figuram ſui factum fuiſſe conſentit, imò Serpentem fieri ſe præcepiſſe, teſtatur in figuram ſui. Quis enim hoc & cætera fecit, vel fieri præcepit, niſi Deus, niſi Verbum Dei? Hic auté homo, Hic ipſe Chriſtus, qui hæc loquitur, verbum Domini eſt, quod ad Moyſen & ad omnes Sanctos Prophetas factum eſt. Ipſe idem ergo, qui fieri mandauit, factum eſſe teſtatur in ſimilitudinem ſui. Nota hiſtoria eſt: Locutus populus contra Moyſen & Dominum, quia tedebat eos itineris, ac laboris: Cur, inquit, eduxiſti nos de Aegypto? vt moreremur in ſolitudine? Quamobrem immiſit Dominus in populum ignitos ſerpentes, ad quorum morſus & plagas plurimorum cùm clamarent ad Moyſen, & ille oraret ad Dominum: Fac, inquit, Dominus, ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno. Qui percuſſus aſpexerit eum, viuet: Quod & factum eſt. Huius ſigni ſui recordata humilitas (Quæ vt nos ad cęlum leuaret, ſemetipſam ad terram depoſuit.) Sicut exaltauit, inquit, Moyſes Serpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis. Signi ergo eiuſdem ſimilitudo, quæ illa nocte Nicodemo prædicta vel commemorata eſt, nobis in clàra die perſpicienda tunc eſt. Et quidem plura ſunt quæ ſimilitudinem exaltationis huius filij hominis perficiunt. Primum, ꝙ contra morſum Serpentum, ſignum datum eſt: Deinde quòd non qualecunque ſignum, ſed Serpentis ſimulachrum propoſitum eſt: Tertiò, quòd non lapideum aut ligneum, ſed æneum factum eſt: Quartò, quòd aſpicientibus ſolo viſu remedium conferebat. Hæc enim omnia Domini ooſtri Principis & Saluatoris, ad dandam pœnitentiam & remiſsionem peccatorum exaltati, quandam ſimilitudinem perficiunt. Morſus enim ſerpentum, peccata ſunt, quibus plagatum eſt humanum genus, ex quo primum hominé

Cur Chriſtus tã ſæpe vocat ſe filium hominis.

Ioan. 3.

Pſal. 34.

Cur ex perdito Adam & non ex terra Chriſtus humanam aſſumpſit naturã

Pſal. 84.

Pſal. 44.

Hic oſtendit Chriſtus ſe Deum eſſe dum in ipſum creditur.

Num. 2.11.

Ibidem.

In quatuor conſiſtit ſimilitudo.

per ſerpentē decepit Diabolus, de quo contra ſignum datum eſt, ſcilicet ipſe, qui hic de ſeipſo loquitur Chriſtus. De quo dixit Symeon, cùm teneret eum in vlnis ſuis: Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur. Quomodo autem, vel à quibus huic ſigno contradictum eſt? Videlicet maximè à Iudæis illi contradictum eſt, dicē-

Luca 2. tibus illum eſſe Magum, maleficum, ſedu-
Matth. 12. ctorem: & hoc inclamando tam diu perſti-
Ioan. 7. terunt, donec illum in crucem exaltatum,
Eſa. 3. iuxta quod Propheta prædixerat, inter ſce-
Marc. 15. leratos reputarent. Ergo ſerpentis ſimilitudo quædam extitit, quia nihil aliud de illo dici vel æſtimari volebant, niſi Magus eſt, ſeductor eſt. Et ipſe quidem talis dici & iudicari potuit, ſed quemadmodum Serpens ille forma quidem, imò effigie ſola ſerpens erat: ſerpentis autem venenum non habebat: Ita ipſe in ſimilitudine carnis peccati damnatus hominū iudicio, & crucifixus eſt inter peccatores, aut maleficos, ſed peccatum non fecit,

1. Pet. 2. nec dolus inuentus eſt in ore eius. Hoc idē
Eſa. 53. intelligendum eſſet, ſi ligneus aut lapideus
Maior in æneo, quàm ligneo aut lapideo ſerpente ſimilitudo. ſerpens factus fuiſſet. Veruntamen hoc ad myſterium ampliùs valet, quod æneus fieri iuſſus eſt: tum, quia vt tale ſimulachrum fieret, non ferro cedente, ſed igni conflante actum eſt: tum, quia natura æris valdè ſonora eſt: præterea, quia diuturnū eſt, & rubigine corrumpi difficilimè poteſt. Nā Deus homo, non maritali opere, ſed veri ignis cōflatione, id eſt, Sancti Spiritus operatione conceptus eſt: & cum hominibus loquens, non vt veri ſerpentes, id eſt, ſuſurrones aut detractores, occultè aliquid inſibilabat, ſed tanquam ſonorum æs clarè concrepans, publicè prædicabat. Sicut ipſe de ſeipſo perhi-

Ioan. 18. buit: Ego palàm locutus ſum mundo, & in
Qui percuſſus aſpexerit in eum, viuet. occulto locutus ſum nihil. Et caro eius, tanquam ænea, nulla cuiuſlibet vitij rubigine ſolubilis extitit. Ad ſummum, totius perfectio ſimilitudinis in hoc eſt, quòd ſicut de illo æneo Serpente dictum eſt: Qui percuſſus aſpexerit eum, viuet: ita & hic de filio hominis: Vt omnis (inquit) qui credit in ipſo non pereat, ſed habeat vitam æternam. Hæc ſimilitudo in tantum valet apud fidelem populum, deſiderantem viuere, abolitis ſpiritualium morſibus ſerpentium, vt, ſicut ſerpens ille viſibiliter pro ſigno exaltatus eſt, & corporalibus aſpiciebatur oculis, ita corporaliter quoque Eccleſia exaltet ſignum huius filij hominis: & mente ſequens atque explorans abſconditum in cælo, corporeis quoque oculis inhæreat viſibili eius ſigno. Quod Iudæi videntes iraſcuntur, quia vide-

Pſal. 113. licet atroci conſcientia diſſecantur, dum ſce-
Reſponſio. lus eorum hoc etiam modo maximè publi-
Pſal. 2. cantur, & in nullo terrarum angulo latere ſinitur. Iraſcuntur ergo & contra nos cantitant: Simulachra Gentium argentum & aurum, opera manuū hominum. Ac deinceps: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Et quidem Dauidicum ſe putant cantare canticum. Sed reuera, quoties hæc dicunt, ſecundum intentionem ipſorum ſerpentina ſibila ſunt. Sibilant aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius: contra filium hominis & contra ſignū eius. Sed non terreant nos, non nos abſterreant, neque auertant oculos noſtros, quò minùs aſpiciamus mente Chriſtum, & oculis reuerentibus eius ſignum, vt euadamus morſus ſerpentium, per ora ipſorū blaſphema ſibilantium. Simulachra, inquiunt, gentium argentum & aurum: Cōcedimus quia ſunt argentum & aurum, id eſt, ſine ſenſu, ſine anima ſunt, ſicut argentum & aurum. Sed quid ad nos? imò quid ad exaltatum &

iure exaltandū hoc filij hominis ſignū? Nun- *Num. 25.*
quid impugnatur per illud Dauidicum can- *Iud. 6.*
ticum? Abſit. Non enim eſt ſimulachrum *4. Reg. 23.*
Gentium. Simulachra Gentium fuerunt idola. Beelphegor, ſiue Baal & Aſtaroth, cæterorumque mortuorum, quæ Patres iſto-
rum commixti inter Gentes adorauerunt, *1. Cor. 12.*
mentientes, quia deos illos eſſe vel fuiſſe dixerunt. Item ſimulachra Iouis & Neptuni, Martis & Mercurij, ſiue Saturni ac Veneris, cæterorumque Idolorum portenta, ſimulachra Gentium fuerunt, tantummodò aurū
erant & argentum. Hoc autem exaltati filij *Matth. 27.*
hominis eſt ſignum, quod Gentes ignora- *Amos 6.*
uerunt, quod neſciebamus nos, cū eſſemus Gentes, ad ſimulachra muta prout ducebamur euntes. Hoc verò ſignum non eſt tantummodò aurum & argentum, ſed eſt veritatis ſignum. Hoc illi balbutiant vipereis infantulis ſuis, quibus theſaurizauerunt ſanguinem Chriſti. Hoc Patres categorizent infelicib. puerulis ſuis, ſicut Dauid, putantes ſe habere vaſa cātici, & dicāt: Simulachra Gētium argentū & aurū, digitum intendentes in illas Baſilicas Martyrū, vbi exaltatū eſſe ſciūt tale filij hominis ſignū, & dicant illis de
hoc ſigno illud eſſe præcantatum, vt ab ore *Eſa. 49.*
paterno perditi filij certatim imbibant odium Chriſti. Nobis autē idem Deus, cuius Propheta hoc dixit de ſimulachris Gentiū, nobis Gentibus Deus idem per Prophetam dicit de hoc ſigno Chriſtianorū: Ecce ego leuo ad Gentes manum meam, & ad populos, dicit Dominus, exaltabo ſignum meū, vultu in terram demiſſo adorabunt eum. Can-
titent ergo quantū volunt, & ſui ipſimet illa- *aliàs ſuo.*
queati cantico teneantur, dicētes: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis, ſintque ſimiles vitulo, quem fe-
cerunt in Oreb: & ſculptili, quod adoraue- *Pſal. 113.*
runt. Quia verè mendaciū coluerunt, & mē- *Pſal. 105.*
daciū locuti ſunt, dicentes: Iſti ſunt dij tui Iſ- *Exod. 3.*
rael, qui te eduxerūt de terra Aegypti. Illis iure ſimiles ſunt, videlicet oculos habētes & non videntes, aures habentes & nō audiētes.

Et ne

Et ne ſe ab hoc maledicto immunes putent,
& de alijs dictum exiſtiment, non illis obijci
Rom. 3. mus, quia non recipiunt, Paulum Apoſtolũ
dicentem: Scimus quia quæcunque Lex lo-
quitur, his qui in lege ſunt loquitur: potiùs
Eſa. 43. Eſaiam Prophetam audiāt, per quem loqui-
tur Deus: Educ foras populum cæcum &
oculos habentem, ſurdum & aures ei ſunt.
Item: Surdi audite, & cæci intuemini ad vi-
dendum. Quis cæcus niſi ſeruus? & ſurdus,
niſi ad quem nuncios meos miſi? Et ad ſum
mum, non ſolùm ſimulachris ſuis, ſed Bar-
rabæ latroni ſuo ſeditioſo ſimiles facti ſunt,
Pſal. 126 quem elegerunt, crucifigentes Regem ſuum
pacificum, iuſteque homicidijs ac ſeditioni-
bus pene conſumpti ac diſperſi ſunt. Nos au-
tem ſigno, quod adoramus, ſimiles fieri non
Eſa 9. recuſamus, videlicet, vt ſicut habitatores il-
lorum Dæmones, in aſpectu huius ſigni tre
munt & fugiunt, ita cùm quiſque noſtrum
loquitur illis inimicis ſuis in porta, id eſt, in
exitu vitæ præſentis, confundantur & ſubſi
ſtere non valeant, ſed auolent longè corui
crocitantes, pœnamque noſtram eſurientes,
eamque conſequi non valentes, cælumque
liberum aſcendenti Chriſtianæ animæ hoc
ſigno inſignitæ, eam citiùs derelinquūt Igi-
tur iuxta aliud quoq; Prophetæ oraculum
dicentis: Et leuate ſignum ad populos: Ecce
Eſa. 26. Dominus auditum fecit ab extremis terræ.
Viſibiliter quoque exaltemus hoc ſignum,
ſicut exaltauit Moyſes ſerpentem in deſer-
to, vt non obliuiſcantur eius populi, quia nō
expedit. Quid iraſcuntur? Ipſi quoque ab
hoc diſperſi ſunt in cunctis nationibus, ne
quādo populi Chriſtū obliuiſcantur. Dicit
Pſal. 58. em̄ ipſe in Pſal. Deus oſtendit mihi ſuper ini
micos meos, ne occidas eos, ne quādo obli-
uiſcātur populi mei. Sed qd? Diſperge illos
in virtute tua. Itaq; licet iraſcantur, & capti-
uitas ipſorum, & huius ſigni exaltatio vbi-
que prædicabit Chriſtum. Et ad hanc exal-
tationem maximè iuit ſcelus illorum. Si e-
nim aliter Chriſtum occidiſſent, nullo mo-
do tam commodè potuiſſet exaltari mor-
tis eius euidens ſignum. Si, vt aliquando co-
nati ſunt, lapidaſſent, aut de ſupercilio mon
Ioan. 8. tis præcipitaſſent, vel aliquo genere mortiũ,
Luce 4. quibus Prophetas occiderunt illum peri-
Math. 23. miſſent, longè minùs euidenter mortis ima
ginatio proponi potuiſſet. Nunc autem in
qualitate mortis & mentibus eſt miraculũ
audaciſsimi ſceleris eorum, & oculis aptum,
atque euidens propoſitum imaginationis
ſpectaculum. Verè igitur exaltatus eſt filius
hominis, quia ſic oportuit, vt omnis qui cre
dit in ipſo non pereat, ſed habeat vitam æ-
ternam. Subiectam rationem contra Hæ-
reticos, quos maximè hic Euangeliſta de-
ſtruens, Diuinitatis Chriſti teſtimonia con-
ſcribit, audiamus. Præmiſſa namq; ſententia,
qua ſe exaltari oportere, & in ſe cre-
dendum eſſe pronunciat, rationem auditor
deſiderat, quæ & Nicodemo præſenti ſatis-
faciat, & Hæreticorum, qui futuri erant,
os obſtruat. Ait ergo. [Sic em̄ Deus dilexit
mundum, vt filium ſuum vnigenitum da-
ret, vt omnis qui credit in ipſo non pereat,
ſed habeat vitam æternam.] Vix ex parte
cognoſci, vix per ſpeculum in ænigmate po
teſt videri nunc ars Magiſtri huius, qui à
Deo in eo venit, maximè dum inſinuare
vult, quis ipſe aut vnde natus ſit, vel quam
ob cauſam venerit. Cùm enim dixiſſet ſe ex *1. Cor. 13.*
altari oportere & in ſe credendum eſſe, ra-
tionem auditor tacitus expectabat (qui in v-
num & ſolum Deum credendum eſſe non
ignorabat: quippe, qui Princeps Iudæorum
erat) qua perdoceretur, vt quid in filium ho
minis credi oporteat. Nam ſi credendum in
illo eſt, conſequitur, quia Deus eſt. Hoc er-
go conſequebatur, vt diceret: Quia Deus
ſum: Quia Filius Dei ſum: Quia Dei Patris
vnigenitus ſum. Et hoc ſubiungit, ſed cum *Vt omnis*
tanto condimento ſapientiæ & humilitatis, *qui credit*
vt illum, non tam ſeipſum commendare, *in ipſo non*
vel gloriam propriam quærere, quàm neceſ *pereat.*
ſariam audientium ſalutem optare, manife-
ſtum ſit: Sic enim (inquit) Deus dilexit mũ-
dum, vt filium ſuum vnigenitum daret. Nō
ne hoc dicens rationabiliter oſtendit, idcir-
co in ſe filium hominis credendum eſſe quia
ſit vnigenitus Filius Dei, Patri conſubſtan-
tialis? Idcirco oportunè repetit quod dixe-
rat: Vt omnis qui credit in ipſo non pereat,
ſed habeat vitam æternam. Quantum habet
gratiæ & pulchritudinis, quòd dum cauſa ne
ceſſaria poſcit, vt ſe fateatur eſſe Filium Dei
oſtentationem declinans, imò declinando
ſe eſſe quod erat inſinuans, ad commēdatio
nem dilectionis Dei confugit dicens: Sic
Deus dilexit mundum, cùm dicere poſſet:
Tantus ego ſum, vt credentem in me totum
poſsim redimere mundum: tanta (inquit) di *Rom. 8.*
lectione Deus dilexit mundum, vt pro illo *Nō eſt Dei*
in pretium daret filium ſuum vnigenitum. *dilectio ſi-*
Daret (inquit) id eſt, traderet: filio non par- *ne iuſtitia.*
cens vt ſeruum redimeret. Et quis dicere
audeat illi: Quare ſic feciſti? Nunquid rectè
Aduerſarius, qui mundum captiuum tenuit
criminari poteſt, quod hæc tam miſericors
dilectio vel diligens miſericordia ſine iuſti-
tia vel abſque veritate ſit? Fortè ſuperbus
Angelus, cùm dicimus: Vniuerſæ viæ Do-
mini miſericordia & veritas, audet mouere
pennam, & aperire os, & gannire: falſum eſt,
inquiens. Nam quòd Deus ſic dilexit mun
dum vt filium ſuum vnigenitum daret, mi-
ſericordia ſine veritate eſt, miſericordia in-
iuſta eſt. Cui tam fortiter, quàm fideliter in
ſuam proteruam, & obſcœnam faciem reſi-
ſtimus dicentes: Nunquid iuſtum erat, vt
Dei dilectio cuiuſquam hominis dilectione
minor appareret? Nonne Pater noſter Abra
ham (Pater enim eſt noſter, & omnium cre-
dentium, ſiue illorum qui ex circunciſione

ſ· ..cillorum qui ex præputio ſunt) in quo
iuſtificatus eſt per fidem tradidit homo, e-
rat ex illa maſſa, quæ tota in Adam perie
Rom. 9. rat? Ecce hic obtulit Deo filium ſuum, & nō
Gen. 15. pe[illegible] t filio ſuo propter Deum. Nónne er-
go ſalua iuſtitia & veritate, Deus homini de
[illegible]or eſſe voluit, vt & Deus propter homi-
nem filio ſuo non parceret, quia propter
Deum homo filio ſuo non pepercit? Vbi
Deus accepta tanta iuſtitię cauſa proclamat:
Gen. 22. Per meipſum iuraui, quia feciſti hanc rem &
non pepercisti vnigenito tuo propter me, be
nedicam tibi & multiplicabo ſemen tuum,
& poſsidebit ſemen tuum portas inimicorū
ſuorum, atque in te benedicentur omnes
Gentes terræ. Quis dicere audet: Quare ſic
iuraſti? Quare apud hominem damnati ge-
neris iuramento te obligaſti, vt ſemen illi da
re deberes, quod portas inimicorum ſuorū
poſsideret, in quo benedicerētur omnes Gē
Gen. 11. tes? Nempe & ſi ſolius gratiæ vel miſericor-
diæ eſt, quòd priùs illum vocauit. & hoc ſe
men benedictionis promittēs, de Hur Chal
dæorum eduxit: hoc ſanè iam veritatis quo
que & iuſtitiæ eſt, quòd in tanta tentatione
fideli & emerito, cum interpoſitione iura-
menti promiſit atque compleuit. Igitur tam
verax, q̃ miſericors Deus, tam cōſtanti veri-
tate, quā irreprehēſibili miſericordia ſic dile
xit mundum, vt filium ſuum vnigenitum
daret, id eſt, in altitudinem crucis exaltan-
dum traderet, vt omnis qui credit in ipſo,
videlicet eiuſdem Patris Abrahæ fidem ean-
dem firmiter tenens, non pereat, ſed habeat
vitam æternam. Fide nanque ille filium ob-
Gen. 21. tulit cùm tentaretur: & vnigenitum offere-
Rom. 4. bat, qui ſuſceperat repromiſsiones, ad quē
dictū eſt, quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen,
arbitrās qa à mortuis ſuſcitare potēs eſt de⁹.
Qui igitur credit in Filium Dei vnigenitū,
quod Deus illum dederit, ſicut promiſit, &
interemptum ſuſcitauerit, & Principem ac
Saluatorem exaltauerit: hic eandem cum il-
lo poſsidet Fidem: eandem conſequitur Be
nedictionem, vt non pereat, ſed habeat vi-
Mundus po[illegible] bu[illegible] tam æternam. Mundum ſanè quem dilexit
Deus, humanum genus accipimus, id eſt, vi-
uos & mortuos. Mortuos ſcilicet, qui ven-
turum in fide expectauerunt: Viuos, qui in
illum ſiue ex Iudæis ſiue ex Gentibus, cre-
dituri erant. Sic enim ait abſque diſtinctio-
ne Gentilis ac Iudæi vniuerſaliter, vt omnis
qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vi
tam æternam. Quod quia Nicodemum vel
cæteros tunc temporis auditores mouere
poterat, adhuc adſtruit confirmatione ſubiū
cta. [Non enim miſit Deus filium ſuum in
mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſalue
tur mundus per ipſum.] Hoc profectò con
Carnalis Iudæorum opinio de regno Meſsiæ tra carnalem Iudæorum opinionē intulit,
quibus (vt iam dictum eſt) terrenum regnū
& carnale ſeculum Chriſto regnante ſpera-
batur affuturum, bellis & cædibus Gentiū
cruentum, videlicet per occiſiones hominū
pacificam pararent ſibi victoriam, eſſentq́;
capientes eos, qui ſe cœperant. Quo ſenſu
irridendo expectabant & quidam Hære-
tici mille annorum fabulam, & auream
atque gemmatam in terris Hieruſalem,
inſtaurationem templi, hoſtiarum ſanguinē
otium ſabbati, circuncíſionis iniuriam, nu-
ptias partus, liberorum educationem, epula
rum delicias, & cunctarum Gentium ſerui-
tutem, rurſumque bella ac triumphos & ſu-
peratorum neces. Contra hunc, vt dixi, illo
rum ſenſum quo talem expectauerant Re-
gem Chriſtum, Non, inquit, miſit Deus fi-
lium ſuum in mundum, vt iudicet mundū,
ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Non, in-
quit, miſit illum vt iudicet, ſed vt iudicetur:
non vt iudicet vel diſponat ea, quæ in mun-
do ſunt, ſed vt iudicetur, & agat ea quæ ſalu
tis æternæ ſunt. Vnde cuidam dicenti ſibi:
Magiſter, dic fratri meo vt diuidat mecum
hæreditatem: reſpondit ſic: O homo, quis
me conſtituit Iudicem aut diuiſorem ſuper
vos? Cæterùm in ipſorum potiùs iudicium,
qui veniente Meſsia mundum iudicare, gen *Luca 12.*
teſque ſuo ſubiugare Domino, ſperabant ſe
veniſſe, alio loco teſtatur dicens: In iudiciū
veni in hunc mundum, vt non videntes
videant, & videntes cæci fiant. Veruntа-
men nec iſta ſpiritualia ſic iudicare tunc ve- *Ioan. 9.*
nerat, ſicut iudicaturus eſt in maieſtate ſua:
nec ſecularia vel carnalia vllo modo iudica
re habebat, ſed vt ſaluaretur mundus per i-
pſum, iudicandus potiùs quàm iudicaturus
erat. Hac itaque iudicij parte remota, de illo
ad quod venit, iudicio protinus ſubiungit.
[Qui credit in eum, non iudicabitur: qui au
tem non credit iam iudicatus eſt.] Ecce quē *Chriſtus iu*
non miſit Deus in mundum, vt iudicet mun *dicat & nō*
dum, quomodo ſedens, imo iam quaſi exal *iudicat di-*
tatus & pro ſigno poſitus iudicat mundum? *uerſimodè.*
Claret proinde, quia non de omni iudicio di
xit: non miſit Deus filium ſuum vt iudicet
mundum, Nam ecce iudicat, ecce diſcernit *Galat. 3.*
Qui credit in eum, inquit, non iudicabitur. *Ephe. 4.*
Rectè, iuſtè, fideliter. Qui enim credit in eū,
hoc quoq́; quod ſuprà dixit, quod præceptū
eſt, credit ſcilicet, quòd niſi quis ex Aqua
& Spiritu ſancto renatus ſit, non poſsit in-
troire in regnum Dei. Hoc ille credit, & cre
dendo feſtinat renaſci, renatus autem iam
alius homo eſt, iam nouus homo eſt, iam à
vetuſto patre receſsit, & ad nouum acceſ-
ſit, alienatus homo eſt, alterius ſemē eſt. Qua
re ergo iudicabitur? Quare propter Adam
morietur? Quare propter peccatum illius à
Dei regno excluſus inuenietur? Abſit, in-
quit. Non iudicabitur. Qui autem non cre *Gen. 3.*
dit, iam iudicatus eſt. Vbi? quando? In illo *Hebr. 7.*
patre ſuo, in illo peccatore anteceſſore ſuo.
Quando ille peccauit & iudicatus eſt, quādo
tunica pellicea indutus & à regno Dei eie-
ctus eſt, túc & iſte iudicatus, & cū illo cuius
in lumbis

in lumbis erat, à regno Dei expulſus eſt. Et quare (inquis) ſic expulſus nunc & in æternum foris permanet? [Quia non credit, inquit, in nomine vnigeniti filij Dei.] Id eſt, quia non credit, quòd oporteat eum renaſci ſecundum vnigenitum filium Dei, vt poſsit introire in regnum Dei. Idcirco is, qui non credit, iam iudicatus eſt: id eſt, in illa damnatione permanet. Ille autem qui credit, iudicatus quidem & ipſe tunc eſt, ſed non iudicabitur, id eſt, in illa damnatione non retinebitur.

Iudicatus in maſſa iudicabitur & in perſona ſi nõ credat.

Diligenter enim aduertendum eſt, cùm enim ait, qui credit non iudicabitur, nõ hoc negat quin iudicandus ſit. Hæc ergo diſtinctio eſt: Qui credit iudicatus quidem eſt in maſſa, ſed non iudicatur in propria perſona: qui autem non credit, & tunc iudicatus eſt in maſſa, & in futuro iudicabitur in ſua perſona. Nunc in illum diem, quo is, qui credit, non iudicabitur, & is, qui non credit, in illa qua iudicatus eſt, damnatione retinebitur, in illum ſcilicet extremi iudicij diem mente tranſpoſiti, iudicem ipſum percontemur, & huius iudicij cauſam vel æquitatem ex ore eius audiamus. Ait: [Hoc eſt autem iudiciũ, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quã lucem.] Hoc, inquit, eſt iudicium, hinc homines inexcuſabiles ſunt, hinc illorum damnatio iuſta eſt, quia lux venit in mundum, & dilexerunt magis tenebras quàm lucem. Si enim lux nõ veniſſet hodie (cùm diceretur eis, ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius, pater enim veſter primus Adam peccauit, qui diaboli conſilium aduerſum me audiuit, affectãs eſſe ſimilis mei, & vos in illo pariter iudicati eſtis, quia in lũbis eius eratis) cùm inquã hoc diceretur eis, reſponderent dicentes: Domine quando primi parentes noſtri apertis oculis nudos ſe eſſe cognouerunt, quando lux venit ad eos

Gen. 3.

requirens & arguens eos, & dicens primũ Adæ: Vbi es? & quis indicauit tibi, quod eſſes nudus, niſi quod ex illo de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti? nunquid nos culpę vel defenſionis eorum conſcij fuimus qui necdum nati eramus? Si ad nos lux veniſſet & peccata noſtra nobis oſtendiſſet, pœnitentiam egiſſemus, & mala opera recognoſcentes ea reliquiſſemus. Hæc fortaſsis illi hodie dicerent. Nunc à Deo remota eſt omnis accuſatio, & ab illis ſublata eſt omnis excuſatio.

Lux præmiſit luminaria multa.

Venit enim lux in mundum, proſecuta eſt homines mox vt de Regno Dei proiecti ſunt. Plurima illis accendit luminaria, vbi poſt paternam denudationem nati ſunt, & nuditatem ſuam recognoſcentes & pœnitentiam agentes, veſtitum vel ornatũ ſuum recuperarent. Plurima eiuſmodi illis accẽdit luminaria & ante legem & ſub lege, ſcilicet iuſtos viros, quorum factis, ſcriptis, vel dictis lucentibus ſeipſos viderent & agnoſcerent, tandemque venit ipſa ſubſtantia lucis, paratum illis oſtendens & facilem introitum Regni Dei, ſed dilexerunt magis tenebras quàm lucem. Quare? [Erãt enim eorum mala opera.] Quæ? Fornicationes, adulteria, homicidia, veneficia, comeſſationes, ebrietates, furta, periuria, falſa teſtimonia, & his ſimilia. Quibus omnibus lux iſta inimica eſt, quæ committi prohibet, quibus cõuenire non poteſt.

Gal. 5.

Idcirco dum oſtendit illis aditum Regni Dei, dum præcipit illis ex aqua & Spiritu Sancto renaſci, & generationem cæleſtem ingredi, in qua nõ liceat ſcortari vel inebriari, polluere vel pollui, concupiſcere & rapere vel furari, refugiunt ab iſta luce, ſeque in tenebras ſuas recondunt, ſicut Adam pater ipſorum, & folijs prauæ defenſionis pudenda opera contegunt, blaſphemantes inſuper ipſam lucem, ſuasq; defendentes tenebras, vocantes tenebras lucem & lucem tenebras.

Eſai. 5.

Rom. 11.

[Omnis enim, qui malè agit odit lucem, & non venit ad lucem vt non arguantur opera eius.] Non omnis, qui male agit. (Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei) ſed omnis, qui male agit inſtanter, ſtudioſè, perſeueranter: omnis vtiq; non qui per ignorantiam vel per infirmitatem peccat, ſed qui diligit, qui diligenter defendit iniquitatem, odit iſtam lucem, & non venit ad eam vt non arguantur opera eius: veluti illi, quorum ego lucra diſperſi eijciendo vendentes & ementes de templo Nam idcirco lucem iſtam non recipiunt, idcirco me non audiunt, quia niſi de cupidis & auaris atque rapacibus vel adulteris, munifici, largi, atque operoſi fiant, & omninò renaſcantur, vt alij ſint, dico illis quòd Regnum Dei conſequi non poſsint.

Iſti tales videntes me eijcere Dæmonia, & ſcientes quòd illa in digito Dei eijciam, quem Magi quoque coram Pharaone ex operibus cognoſcere potuerunt, mentiuntur & dicunt: In Beelzebub Principe Dæmoniorum eijcit Dæmonia, quia videlicet oderunt me veram lucem, & quòd ad me venire nolunt, quòd lucem præſentem fugiunt, videri volunt ex iudicio rationis facere, non ex præſumptione odij vel inuidiæ.

Matth. 12.
Exod. 8.

. (Qui autem facit veritatem, venit ad lucem vt manifeſtentur opera eius, quia in DEO ſunt facta.] Qui facit (inquit) veritatem, id eſt, qui cum DEO ſentit, & iudicat aduerſus ſuam, quã odit iniquitatem, qui condelectatur Legi Dei ſecundũ interiorem hominem, & videns aliam legem in membris ſuis repugnantem Legi mentis ſuæ, & captiuum ſe ducentem in Lege peccati, quæ eſt in membris ſuis, confitetur, clamat, & ingemiſcit, qui taliter cum DEO tribunal aſcendit, & ſibijpſi diſplicens ſeipſum iudicat, & alius eſſe cupit: hic talis venit ad verã lucem.

Rom. 7.

Ingemiſcẽtes ſub legẽ peccati.

F 4 quid

quid ſit bonum ſibi indicantem, & Regni Dei aditum oſtendentem, vt manifeſtentur opera eius, piæ confeſsionis & veræ pœnitétiæ vocibus, quia in Deo ſunt facta. In Deo vtique non contra Deum, non quomodo illorum, qui ſcienter & per induſtriam peccant, & peccata ſua defendunt. Ipſi namque vel per ignorantiam, vel per infirmitatem peccauerunt, & peccata ſua cognoſcétes doluerunt, fleuerunt, cóféſsi ſunt, & ſalutis ſuę conſilium receperunt, vt renaſcerentur ex Aqua & Spiritu: & regenerationem iſtam cuſtodientes, Regnum Dei ingrederentur.

Boni noctẽ mali diem oderunt.

Sanè competenti ſimilitudine pro re & tempore vſus eſt. Nam quando hæc Nicodemo dicebat, noctis & tenebrarum tempus erat: quòd ſicut adulteri & ſcortatores amát noctem, diemq́; fugiunt, ſic omnes impij præſens ſeculum diligunt & futurum oderunt, ac mendacio protecti à veritate ſe abſcondunt. Econtrà ſicut operoſi ac pudici noctem faſtidiunt, diemq́; tardum æmulo lumine præueniunt: ſic omnes, qui ex Deo ſunt, peccata ſua oderunt, iuſtitiamq́; eſuriunt & ſitiunt, pręſenſq́; ſeculum faſtidiétes, conſciam vbiq; futuri Regni Dei veritatem requirunt. Competenti igitur (vt dictum eſt) ſimilitudine, per comparationem lucis & tenebrarum vſus eſt, cunctos collaudás, qui, quomodo Nicodemus vt in tempore noctis lucem quęrebat veritatis, ita vitę præſentis obſcuritatem ſacræ Scripturæ illuſtratione ſolantur, attendentes illi tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus noſtris. Illos autem improbans, qui vt ſe de ignorantia excuſent, noluńt intelligere vt benè agant: imò & iuxta Prophetam: Dormientes in lectis eburneis, & laſciuiétes in ſtratis ſuis, non inquietentur neq; dimidientur voluptates eorum comminationibus futuri iudicij, præ timore & expectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi. Nunc in fine ſermonis huius dominici prætereundem nó eſt, quia quæri ſolet: Cur Deus pro mundi dilectione, (quod ſuprà dictum eſt) non Legatum neque Angelum, ſed vnigenitum ſuum dederit. Aiunt enim aliqui: Nónne per Michaëlem vel Gabrielem Archangelum, ſiue per aliquem Principatuum ac poteſtatum, Thronorũ aut Dominationum, Diabolu debellare potuiſſet? Cur cóſubſtantialem filium miſit? cur tradidit? cur mortis iniuriam ſubire voluit? Hæc illis dicentibus, ſi non aliquid certum reſpondeatur, quòd cunctis claro fine coſtantiſsimum comprobetur, non potuiſſe hominem per creaturã aliquam quamuis fortiſsimam, à Diabolo liberari, niſi per ſolum vnigenitum Filium Dei, fortaſſe nimis vltronea dilectio vel gratia Dei nimis importuna videbitur eius humilitas vel indignatio Filij Dei. Et quidem dicimus eis illud Apoſtoli: decebat enim eũ

P.ſal.35. *Amos.6.*

Queſtio cur non angelus, ſed filius Dei factus eſt homo.

Hebr. 2.

per quem omnia, & propter quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum, per paſsionem conſummari, ſed non illis eſt ſatis. Inſequuntur enim & dicunt: Quomodo illum decebat, vel cur decebat, ſi adeò non erat nobis neceſſaria incarnationis vel mortis ipſius iniuria? Ad hoc multa ſunt, quæ dicantur, ſed ei, qui non ex contentione eſt, qui acquieſcit veritati, ſufficiunt pauca de pluribus. Primò dicendum, non aliter genus humanum æqua vel iuſta redemptione potuiſſe ſaluari, niſi is, qui ad redimendum vel ad ſaluandum propiciator accederet, priùs ipſam, quæ peccatum admiſerat naturam induiſſet, vt in ipſa pro cunctis eiuſdem naturæ reatibus, dignam Deo ſatisfactionem offerret. Hoc autem Angelicę naturæ omninò impoſsibile erat, vt ſcilicet hominis naturam aſſumeret, vt humana ſe anima veſtiret. Nihilo quippe Angelicus ſpiritus humana ſubtilior eſt anima. Vnde nec alter alteri, ſcilicet Angelicus ſpiritus humano ſpiritui capabilis eſt, nec alter alterius eſt capax. Solus deniq; Deus, Spiritus increatus, ſpiritus incircunſcriptus, cùm nullius ipſe ſit capax, omni rationali ſpiritui ſiue Angelico ſiue humano capabilis eſt. Proinde cùm quis diabolico dicitur plenus ſpiritu, non hoc exiſtimandum eſt, quod ſubſtantiam humanæ animæ ſubſtantia Diabolici ſpiritus ingreſſa ſit, ſed quod in occultas corporis cauernas irreperit, animamq́ue in ſuis ſedibus deprehenſam, tartareis diuerberet flagellis, inficiat venenis, vel inflammet incendijs. Quomodo ergo Angelus humanam naturam aſſumeret? qualiter hominis animam qua non eſt ſubtilior indueret? Præterea nec Angelica natura noſtri comparatione, qui terra ſumus, aurum optimum eſt, ac proinde quilibet Angelus non tanto pretioſior eſt homine, vt vænundatus hæreditatem æqui ponderare poſſet. Quid enim eſt Angelus ſecundũ naturã, niſi creatura rationalis & immortalis? Planè & homo ſecundũ animã creatura rationalis & immortalis eſt.

1.Tim.6.

Angelus nõ poteſt humanam naturam aſſumere in ſeſe.

Angelus nõ eſſet ſufficiens redẽptionis noſtræ pretium.

Præter quam & pulcherrimam corporis fabricam poſsidet, & vtroque, ſcilicet corpore & anima, vitæ æternæ beatitudine perfrui poteſt. Et is cùm Angelus ſimplam habeat, homo duplam perennis gloriæ ſtolam habiturus eſt. Igitur hoc vnum noſtræ ſaluti erat neceſſarium, vt DEVS, qui dilexit mundum, non Legatum mitteret, ſed filium ſuum daret vnigenitum, qui diuina potentia faceret, quod neque legatus, neque Angelus facere poſſet, id eſt, humanam ſubtilitate Diuinitatis ſuæ penetraret animam, totamq́ue ſibimet in vnam eandemq́ue perſonam coniungeret, vel vniret hominis naturam, quam & pro debito Adæ dignum pretium, vtpote quouis Angelo longè & incomparabiliter pretioſior,

ſior, æterno patri offerret, videlicet electus ex millibus, eo quòd caput eius aurum optimum ſit, id eſt, Pater eius ſolus & verus Deus ſit, & ipſe eiuſdē Patris Vnigenitus & cōſubſtantialis Filius, ac proinde verus Deus ſit Nonne ergo hoc decebat illum? Nonne hoc opus verè diuinum eſt & ſufficiens verè Diuinitatis argumentum? Nonne hoc opus non minùs clementiæ quàm potentiæ capiti eius aureo glorioſum eſt inſigne, quia voluit & ſolus potuit noſtram aſſumere naturam, voluit & ſolus potuit totum genus noſtrum in ſtatera crucis grauiſsimè præpōderando comparare? Verè ergo (vt Apoſtolus ait) decebat eum, per quem omnia & propter quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorū per paſsionem eorum conſummari. Nūc ad Euangelicæ lectionis ſeriem redeamus. [Poſt hæc venit Ieſus in Iudæam terram, & illic demorabatur cum Diſcipulis ſuis & baptizabat.] Baptiſmi nomen vbicunq; poſitum vel nominatum fuerit, tantę magnitudinis eſt, vt totum auditoris animum confeſtim impleat, tantiq; ſplendoris, vt proprietatem faciei ſuæ vix perſpici niſi ab exercitato inſpectore permittat. Siquidem pleriq; lecta vel audita narratione hac: quia venit Ieſus in Iudæam terram & Diſcipuli eius, & illic demorabatur & baptizabat: ita Maieſtate nominis complentur, vt non vacet illis cogitare aut quærere, vnde primùm eiuſdem Sacramenti virtus aut vtilitas exorta ſit. His autem, qui Fidei Sacramentis pleniùs imbuti ſunt, dubium non eſt, quia Baptiſmi Chriſti virtus vel auctoritas ab ipſius domini noſtri Ieſu Chriſti morte & reſurrectione initium ſumpſit: quando iam mortuus & ſanguinem & aquam de latere ſuo lanceatus effudit, Paulo dicente: quia quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti cum illo per Baptiſmum in mortem, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. De qua re ſuprà in libro ſecundo pleniùs dictum eſt. Cum ergo nunc baptizaſſe legitur Ieſus, quomodo vel qua virtute baptizauerit, quę rimus: maximè propter eos, qui diſcretionē non habentes, & ſola nominis huius, id eſt, Baptiſmi reuerentia præoccupati, nullam eſſe eius æquiuocationem, niſi per litis mole ſtias audire patiuntur. Et quidem difficiliis quæſtionis huius finis inueniretur, niſi prouidus Euangeliſta poſt aliqua diceret: quanquam Ieſus non baptizaret, ſed Diſcipuli eius. Nunc ex eo dicto facilior quęſtionis exitus aperitur: Quia videlicet cùm oppoſita ſint hæc, baptizabat & non baptizabat, & vtrunque ſimul eſſe non poſſit, liquet profectò, quòd Ieſum baptizaſſe hoc loco ſecū dum vulgatam opinionem dixit, quam & rurſum ponit, vt deſtruat vel corrigat, cùm dicit: Vt ergo cognouit Ieſus, quia audierūt Phariſæi, quia Ieſus plures Diſcipulos facit quam Ioannes, & baptizabat (quanquam Ieſus non baptizaret, ſed Diſcipuli eius.) Hæc enim dum dicit, priorem ſententiam deſtruit, qua Ieſum baptizaſſe nunc ait, demorantem in Iudæa cum Diſcipulis eius, famamque hanc per Diſcipulos Ioannis ęmulantes diſperſam fuiſſe innuit, maximè Iudæis inuidentibus, & inuidiam concitantibus. Sicut in ſequentibus declaratur per Quæſtionem, quæ ex Diſcipulis Ioannis cum Iudæis facta eſſe narratur. Diſcipuli nanque Ieſu baptizabant, quòd ipſi reuera imputandum erat, quia de eius authoritate baptizabant, imò & priuilegium ſupra Diſcipulos Ioannis, pro tanti Magiſtri magnitudine non fruſtra vendicabant. Quia Ioannes quidem ſignum fecit nullum: Hic autem tantus erat, vt multi crederent in eum, videntes ſigna, quæ faciebat Præterea, Ioannes huic teſtimonium perhibebat, tantoq; minor illo erat & paulatim minuebatur, vt corrigiam calceamenti eius ſoluere ſe indignum fateretur. Ipſi ergo Ieſu imputandum erat, quòd baptizabant Diſcipuli eius: verum non ab inuidentibus vel calumniantibus, ſed à fideliter credentibus, & in magiſterio diſcipulorum dignè magiſtri gloriam diligentibus. Veruntamen (vt ſuprà quærere propoſitū eſt) quo modo vel qua virtute Diſcipuli Ieſu, vel, ſi mauis, ipſe Ieſus per illorum miniſterium baptizabat? Nunquid eadem Regula vel efficacia, qua nunc diſcipuli eius, imò per diſcipulos vel miniſtros ſuos ipſe baptizat? Non vtique eadem Regula. Quia neque data fuerat eadem Regula baptizandi, ſine qua nuſquā poteſt agi Baptiſmus Chriſti: quia non ante, ſed poſt reſurrectionem ſuam tradidit illam, dicens: Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Non ergo eadem efficacia baptizabant, quia necdum apertū erat (de quo iam ſuperiùs dictū eſt) viuifici templi latus dexterū, vt inde cū ſanguine aqua egrediens, iuxta Ezechielem: Omnes aquas ſanaret, & virtutem illis regenerationis afferret. Nondū erat mare rubrū, id eſt, huius baptiſmi ſacramentū Chriſti ſanguine ſacratū. Quomodo ergo, qui baptizabantur per hoc mare, quod nondū erat trāſiſſe dicuntur? Nondū Agnus erat occiſus, & iam filij Iſrael per mare rubrum tranſiſſe putantur? Vt quid poſtea verus iſte Agnus occiditur, eiuſq; ſanguine poſtes cōſecrantur, ſi iam Pharaonis & omniū Aegyptiorum primogenita interierunt, & omnes in mari rubro ſubmerſi ſunt, id eſt, ſi hoc Baptiſmo baptizabant Diſcipuli Ieſu, quo nunc dum baptizamur, omne peccatum, tam actuale, quàm originale obruitur. Sed dicit aliquis: Idcirco baptizabāt Diſcipuli Ieſu, vt qui baptizabantur, ad futuram Chriſti redemptionem

Marginalia (left column): *Cant. 5.* — *Hebr. 2.* — *Qualiba-ptimus Chriſtiante cum paſſionem.* — *Quō Chriſtus baptizabat & non baptizabat.* — *Ioan. 4.*

Marginalia (right column): *Baptiſmus diſcipulorū Chriſti.* — *Matth. 3.* — *Matt. vlt.* — *Ezech. 47.* — *Ioan. 19.* — *1. Cor. 10.* — *Exod. 12.*

ptionem pertinere mererentur. Hoc ſanè rectè conceditur, dummodo remiſsionem peccatorum, quæ eſt ipſe ſpiritus ſanctus, neq; mortuorum, neque viuorum aliquis ante Chriſti paſsionem aliquo Baptiſmate accepiſſe credatur. Vndè in eodem hoc Euangeliſta ſcriptum legitur: Nondum erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Igitur, quia ſecundum auctoritatem Euangelicam non habemus, quod diſcipuli Ieſu de præcepto vel Regula Baptizandi quicquam acceperunt, niſi hoc tantum quod nouiſsimè Nicodemo ad ſe venienti dixerat: Niſi quis renatus fuerit ex Aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei, indubitanter tenendum eſt, quia non expectata baptizãdi traditione vel Regula quippe quam nec interrogare nouerant, nec vllã aliam eſſe putabant, niſi ſecundum quam Ioannes baptizabat, ſcilicet in pœnitentiam: baptizabant & ipſi quodãmodo ab eodẽ Ioanne baptizati fuerãt, ſcilicet abſq; catechizatione crucis, mortis, vel reſurrectionis Chriſti, abſq; neceſſaria diſtinctione Perſonarũ, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti: & hoc ipſum quãdiu Ioan ſuperſuit. Nã poſtquam ille traditus eſt, & Ieſus in prædicationis officiũ ſuccedens, vt Euangeliſtę Matthæus, Marcus, & Lucas euidenter atteſtantur (quod iam alio loco dictum eſt) in Galilæam venit, nuſquam diſcipuli Ieſu baptizaſſe leguntur. Nec enim hoc illis ante reſurrectionem ſuam præcipiebat ipſe Ieſus. Et quidem conuocatis duodecim Apoſtolis, cum daret illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia Dæmonia, mittens illos ad prædicandum. Item cũ & alios mitteret ſeptuaginta duos, nihil de baptizandi miniſterio loquebatur eis, ſed tantum vt prædicarent, dicentes: Pœnitentiam agitæ. appropinquabit enim Regnum Dei, quod extunc intra nos eſt, ex quo per mortem regis noſtri Dei & hominis Chriſti, per mortem (inquam) & reſurrectionem huius magni Regis, Princeps mundi huius iudicatus, & foras miſſus eſt. Vbi enim toto tempore prædicationis Chriſti (id eſt, à traditione Ioannis vſq; ad paſsionem eiuſdem Domioi noſtri) Diſcipulos eius baptizaſſe, vel ipſum Ieſum hoc illis inuenimus præcepiſſe? Igitur cum audimus, quia baptizabat Ieſus, imò diſcipuli eius, non ita magnitudine nominis Baptiſmi opprimamur, vt noo diſcernamus rem ipſã vel faciem eius, talemq; Baptiſmum agi putemus, qualem Apoſtolis à Chriſto poſt reſurrectionem eius mandatum eſſe non dubitamus. Sanè Iudæam terram, quò venit, vel vbi demorabatur Ieſus & Diſcipuli eius illam Iudaici regni quartam partem hic appellat Euangeliſta, quam Pontius Pilatus procurabat. In qua Ieſus poſt illa, quæ Hieroſolymis facta vel dicta ſunt, demorabatur (vt dictum eſt) & baptizabat. [Erat autem & Ioannes baptizans in Enon, iuxta Salim, quia aquæ multæ ibi erant, & veniebãt, & baptizabantur.] Enon locus eſt, in quo & Salim vicus octauo lapidè à Scythopoli, in campo qui Salomias dicitur. Ibi (inquit) erat & Ioannes baptizans. Vt quid baptizare cœperit Ioãnes, ſuperiùs iam dictum eſt, videlicet vt illo baptizante, Chriſtus manifeſtaretur in Iſraël. Sic enim ipſe dixit: Quia ego neſciebam eum, ſed vt manifeſtetur in Iſraël, propterea veni ego in aqua baptizãs. Cur ergo à baptizandi officio non ceſſabat, quoniam quidem Chriſtus manifeſtatus erat? [Nondum enim (inquit) miſſus fuerat in carcerem Ioannes.] Opportuniùs atque rationabiliùs ceſſaret, cùm in carcerem miſſus, baptizandi facultatem amiſiſſet, etiam ſi vellet, ac proinde neminem tanquã de mutatione ſententiæ ſuæ ſolicitum redderet, velut qui populum fruſtra tanto clamore permouiſſet, nonnunquam Baptiſmi vſum magis propter vnum hominem, quàm propter Regnum Dei, tam citò deſiturus inchoaſſet Et quidem hoc tempore opportuno ſciendum erat, quod propter manifeſtandum vnum hominem Chriſtum baptizans in aqua veniſſet, ſed tempus nunc loquendi non erat, vt hoc & cætera omnia iam diceret. Baptizabat itaque & pœnitentiam prædicabat tã diu, donec in carcerẽ mitteretur. Quo facto nec diſcipuli eius, nec Ieſus vel diſcipuli eius vſquã baptizaſſe legũtur, donec ipſe prior baptizaretur illo baptiſmo, de quo ait: Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coartor vſq; dum perficiatur? Baptizandus namq; erat Paſsione ſua, quoniã & ipſe adhuc iuxta Prophetã ſordida habebat veſtimenta, ſcilicet membra carnis corruptibilia, paſsibilia, atq; mortalia: quibus ablatis vel depoſitis per expoliationẽ mortis, recuperaret eadem per gloriã reſurrectiõis cãdida facta, id eſt, impaſsibilia virtute immortalitatis. [Facta eſt ergo quæſtio ex diſcipulis Ioannis cũ Iudæis de purificatione, & venerunt vſq; ad Ioannẽ.) Ecce nũc quoq; tãtus tamq; vehemens flauit ventus, vt nõ ſolùm arundo aliqua, ſed & adulta iã arbuſcula, eius impulſu agitari poſſe videãtur. Creſcente namq; Ieſu, & iſto iã incipiente minui (q̃ fieri oportere fuerat & ipſe proteſtatus) æmulati ſunt diſcipuli eius, Iudæis malitioſè ſolicitantib. & inuidiæ flammã concitare volentibus, vt teſtimonium Ioannis, quod perhibuerat de Ieſu, Diſcipuli eius infirmare conarentur, extorquendo videlicet ab illo ſermonem de Ieſu, qui à priori teſtimonió diſſonare videretur.

V g. Puta dixiſſe Iudęos: Ecce habemus duos Baptiſtas, cuius eorũ Baptiſmus meliùs purificat? Cuius (inquiunt diſcipuli Ioan.) niſi eius, qui aquas iſtas primus inuenit, primuſq; mortalib. oſtendit? Baptiſta noſter non ab homioib. neq; per hominẽ, ſed per verbum

Ante paſsionem nõ dabatur remiſſio peccatorũ per baptiſmum. *Ioan. 7.*

Matt. 4. Marc. 1. Luc. 4. Matt. 10. Luc. 10. Matt. 4. Luca 1. Ioan. 18.

Terra Iudææ cui præerat Pilatus quarta pars regni.

Ioan. 1.

Baptiſmus paſsionis. *Luc. 12.*

Zach. 3.

Matth. 11.

Diſceptatio de baptiſmo Ioannis & Ieſu.

verbum Domini, cùm eſſet in deſerto ſolitarius, baptizare didicit, atque inde huc veniens, iuniorem illi (ad quem omnes modo veniunt) vt cæteros ipſe baptizauit. Econtrà Iudæi: Nónne magiſter veſter (inquiunt) Baptiſmo ſuo purificationem Baptiſmi illiùs prætulit, dicens: Ego baptizo in aqua, ille vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni? Nónne ſe indignum dixit ſoluere corrigiam eius calceamenti? Itaque facta queſtione huiuſmodi, venerunt (inquit) ad Ioannẽ. Nec mirũ rudes eatenus Diſcipulos contendiſſe de purificatione Baptiſmatum, vel dignitate Magiſtrorum, cùm & magni Apoſtoli, iã inſtante paſſione Magiſtri, contenderint quis eorum videretur eſſe maior in regno cœlorum. Vſque ad Ioannem venerunt. Multũ inſtanter & animoſè quæſtionem ventilarunt, qui ventoſam eiuſdem queſtionis machinam vſque ad turrim illã perduxerunt, quæ fundata erat ſupra petrã altiſſimam, longè eminentiorem multóque fortiorem harundinibus noſtris, quæ huiuſmodi vento ſolent quamlibet in partem leuiter agitari. Nã vt nouerimus, quod vſq; ad illum venerint hac intentione, vt eũ deuocarent à teſtimonio Chriſti verba ipſa ſatis euidenter hoc innuunt, quæ fuerunt huiuſmodi: [Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes currunt ad eum] Summa eorum quæ ab illis dicta ſunt, vel dici potuerunt, ita breuiter expreſſa eſt, vt in ſingulis penè dictiunculis vis inſita lateat, quę permouere potuiſſet, niſi ſolidum, prudentem, & bene (vt prædictũ eſt) in veritate fundatum animum offendiſſet. Primò (vt ſæpè ventus vrens blando ſuſurro præludit,) blandiuntur, & dicunt: Rabbi. Quo prænomine gaudere ſciebant molles auriculas Scribarum & Phariſæorum, ſicut & Dominus: Amant enim (inquit) primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Nuſquã enim præter hunc locum inuenimus eũ vocatum eſſe Rabbi: nec ab ipſis qui quærentes ab illo conſilium ſalutis dicebant, quid faciemus & nos, nec ab aliquibus in quibuslibet Euangeliorũ locis. Quod & ſi quando dici potuit, & ab Euangeliſtis, vt ſuperfluũ, rectè prætermiſſum eſt, hoc tamẽ loco nullatenus omitti debuit, ob ſignificandã magnitudinem præſentis adulationis. Hoc itaq; magnifico prænomine præmiſſo, quo ad cõſenſum ipſorum putaretur poſſe deflecti, vt Domino Ieſu ſtuderet ſeſe* pręferri. Qui erat (inquiunt) tecum trans Iordanem, &c. Notandum diligenter quãta arte, quãque accuratis agitur inſidijs, vt Iohannem pœniteat teſtimonij, quod Domino perhibuit. Duabus nanq; præcedentibus propoſitiunculis, duàs obliqua excuſatione ſubnectunt, hoc modo: Qui erat tecum trans Iordanem, ecce hic baptizat: & cui teſtimonium perhibuiſti, ecce omnes veniunt ad eum. Qui trans Iordanem tecũ erat, ſeq; tuis manibus vt minor ſubmiſerat, ecce hic in Iudæa ſuper te eſt, & ſua ſeorſum auctoritate baptizat. Et cui tu teſtimonium perhibuiſti indiſcreta humilitate nimium te ſubijciens illi, & gloriam tuam dans alteri, ecce omnes te neglecto, veniunt ad eum, tuumque Baptiſmum paruipendentes, illum iuniorem certatim expetunt. His & huiuſmodi dictis Iudaico liuore concinnatis hoc agebatur, vt fideliſsimi teſtis animus à veritate, cui teſtimonium perhibebat, auerteretur, atque ita baptizantium rupta concordia, Baptiſmi vel pœnitentiæ remedium, faciliùs quaſi rationabiliter contemni videretur. Nam Phariſæi & Iudæorum quàm plurimi ſpreuerunt conſilium Dei, non baptizati Baptiſmo Ioannis: quippe qui expectabant falſi & fallentes, Meſsia regnante, in Regno eius ſuperbire, non de peccatis ſuis humiliari, vel pœnitentiam agere: Gentes vniuerſas ſpoliare, non duas tunicas, aut duplices eſcas cum Gentibus diuidere.

Math. 20. Luca 11. — *Tentatur Ioannes ad æmulandũ contra Ieſum.* — *Mat. 23. Marc. 12.* — * *præferri.* — *Praua intentio Iudæorum.* — *Luca 7.*

FINIS LIBRI TERTII.

RVPER.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN EVANGELIVM IOANNIS COMMENTARIORVM LIBER QVARTVS.

Ioan. 5.

QVIA reuera Ioánes lucerna ardens & lucens eſt, meritò nos in lumine eius exultamus, ſi tamen ipſum lumen eius agnoſcimus, quod Iudæi cognoſcere noluerunt. Et ideo volentes exultare ad horam, id eſt, temporale terreni Regni gaudium ab illo, quem Chriſtum eſſe exiſtimauerunt, feſtinantes præripere, competenter exultare nõ potuerunt. Eſt autem lumen eius, humilis veritas, & vera humilitas, qua totus in corde & in ore præfulgens, veras inanis gloriæ, (quæ ſtultis lumen eſſe videtur) tenebras admittere non poterat. Cùm ergo mittunt, imò & veniunt Iudæi ad Ioannem, Quæſtionem (vt prædictum eſt) de Purificatione facientes, & ille teſtimonium perhibet veritati, bene & laudabiliter in lumine eius exultamus, nõ ad horam, ſed ad verum & integrũ diem: non ad tempus, ſed ad intemporalem tendentes æternitatem: dum radiantem per os eius libenter amplectimur veritatẽ. Hoc itaque loco quid reſponderit, audiamus.

Ioannes cõtemptor inanis gloriæ.

[Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum de cælo.] Ac ſi diceret: Quid me, ô fautores importuni, tantopere vocatis Rabbi? Quid maiore, quàm ego ſum vocabulo, me quaſi honorantes extenditis? Hoc nomen eius eſt, & illi congruit, qui ſolus nullius indiget, qui ſolus habet, docetq́; hominem ſcientiam, dat præcepta viuendi Legemq́; vitæ ac diſciplinæ ſubiecto ſibi impartitur homini. Et hic lõgè homines excellit, quorum nemo accipere poteſt quicquã, niſi fuerit ei datum de cælo Omnes enim aliundè acceperunt: ſinguli de plenitudine alterius donum expectant proprium. Omnis ergo homo prohibendus eſt, ne amet vocari ab hominibus Rabbi: quippe cùm Moyſen nuſquam Scriptura ſacra hoc nomine appellare conſueuerit, quia videlicet Legẽ non de ſuo dedit, ſed aliunde, vt daret, ipſe accepit. Quapropter nolite me vocare Rabbi: ſed vocate me Diſcipulũ veritatis. Quia profectò, cùm & ego ſim homo, non potuiſſem quicquam accipere, niſi fuiſſet mihi datum de cælo. Nunquid verò nunc primũ dico, quòd non ſim ego Deus, ſed tantùm homo? [Vos ipſi mihi teſtimonium perhibetis, quòd dixerim: Ego non ſum Chriſtus, ſed quia miſſus ſum ante illum.] Quando miſiſti ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas, vt interrogarent me: Tu quis es? confeſſus ſum & non negaui, & confeſſus ſum: Quia nõ ſum ego Chriſtus, & dixi: Qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt, &c. Quòd ergo nunc ita dixerim: Vos mihi nunc teſtimoniũ perhibebitis, in eo quod dicitis: Rabbi, qui erat tecũ trans Iordanem, cui tu teſtimoniũ perhibuiſti. Nequaquam ergo nunc primũ me purũ hominẽ eſſe cognoui: quia vos ſcitis, vos memores eſtis, & nunc mihi teſtimonium perhibetis, quòd dixerim: Ego non ſum Chriſtus. Quod ſi dixiſſem, profectò plus quàm hominem me eſſe affirmaſſem. Quia Chriſtus plus quã homo eſt: quia nõ tãtùm homo, ſed & Deus & Homo eſt. Quapropter illi ſoli dicite Rabbi, quia Magiſter veſter vnꝰ eſt Chriſtus, de quo & dixi iam, & audiſtis, quia de plenitudine eius nos omnes accepimus Illius itaque vos mecum eſtote Diſcipuli. Quid enim habeo, quod non de plenitudine eius acceperim? Si autẽ accepi, quid me gloriari vultis, quaſi non acceperim? Soli illi gloria eſt, quia de nullo accepit, quia plenus eſt, & non illi de cælo datum eſt, quia cælum ipſum eius eſt. Iam nemo mihi moleſtus ſit, ſi Spiritus poteſtatem habens aſcenderit ſuper me, locum meum non deſeram. Locum (inquam) meum, modulum meum non excedam. Noui ego locum meum, hunc ſcilicet: quia non ſum ego Chriſtus, ſed miſſus ſum ante illum. Vultis audire quid ille, & quid ego ſum? Vultis nunc iſtud cognoſcere per ſimile, quod vobis eſt benè cognitum? [Qui habet ſponſam ſponſus eſt. Amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gandio gaudet propter vocẽ eius. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt.] Noſtis hoc quicunque aut nuptias egiſtis, aut nuptijs interfuiſtis, quanta ſponſi & amici eius diſtantia ſit. Sed curò Ioannes amice ſponſi, non apertè, ſed quaſi ſub velamine vtranque, ſcilicet diuinam & humanam Chriſti naturam commemoraſti? Poteram enim ſic dici: Qui Deus & Homo eſt, ille Chriſtus. Nam illud quod dictum eſt: qui habet ſponſam ſponſus eſt: non quidem ſic accepimus, ac ſi dictum fuiſſet: Nõ ego, qui purus homo ſum (vt quiſq; veſtrũ) Chriſtus ſum, quia Deus non ſum: ſed ille Chriſtus eſt, qui & antequam homo eſſet Deus erat, ſed poſtquam homo factus eſt, nihilominùs ſecundum ſuam naturam Deus eſt, propter aſſumptam verò hominis naturam, Chriſtus eſt. Quomodo quilibet ſpõſus, & antequã ſponſam acciperet, vir erat: & poſt-

Pſal. 93. *Eccl. 45.* *1. Cor. 4.* *Ioan 1.* *Exod. 36.* *Ioan. 1.*

Ioannes nõ erat Chriſtus ſed purus homo.

Matt. 23. *Ioan. 1.* *1. Cor. 4.*

Ieſus eſt ſpõſus, id eſt, Deus & homo.

& poſtquam accepit illam, nihilominùs natura, vel ſexu ſuo vir eſt: propter coniunctum verò ſibi ſexum fœmineum ſponſus dicitur & eſt. Nos ergo ſic dictū eſſe ſpōſum hoc accipim', & inde Chriſtū eſſe cognoſcimus, quia non hominem tantùm, ſed Deum & hominem eſſe credimus & confitemur. Nam niſi priùs illud crederemus, hodie illud Dauidicū præconiū: Et ipſe tanq̃ ſpōſus procedens de thalamo ſuo, cæteraque huiuſmodi teſtimonia Scripturarum nequaquam intelligeremus. At illi necdum credebant,

Pſal. 18.

necdum ſciebāt Chriſtum Deum eſſe & hominem. Non ſic expectabant Meſsiam, vt Deum fore crederent, ſed hominem, quàmuis magnum, tamen hominem tantùm.

Cur Ioan. non apertè dixit Ieſū eſſe Deum & hominē.

Cur ergo ó Ioannes lucernā mundi, non ſaltē diſcipulis tuis apertè priùs Chriſtum Deum & hominem eſſe oſtendis, quorum tarditatem ipſe meliùs noſti, ſed tāquam perfectis, & in fide Chriſti exercitatis myſtica & alta proloqueris, quorū ſuperficiē vix aduertere poſsint?

Reſponſio.

Videlicet, quia non iam ante Paſſionem Chriſti expedit iſta prædicari. Nec enim ratio diuinitatis admittit eūdem Chriſtum agnoſci, quis vel quantus ſit, & ſecundum dignitatem ſuam honorari vel adorari, priùs quàm peracto quod à Patre iniunctum eſt ſeruitio, ſedeat ad dexteram Maieſtatis in excelſis. Hic ordo neceſſarius erat noſtræ ſalutis, vt priuſquàm ſibimet exigeret ea quæ Dei ſunt, ageret ipſe, vel pateretur ea, quæ hóminis ſunt. Vnde & cùm duodecim Apoſtolis daret virtutem & poteſtatem ſuper omnia Dæmonia. & vt languores curarent, & mitteret eos ad prædicandum, non ſeipſum illis prædicare iubebat, ſed hoc tantùm, vt pœnitentiam homines agerent, & hoc ſcirent, quia appropinquaret regnū Dei.

Matth. 10.
Prudens reſponſio Ioānis.
Matth. 3.

Itaque & Ioannes, quia quæſtionibus pulſabatur, & ideo de magnitudine Chriſti (quæ eſt diuinitas eius) omninò reticendū non erat. Rurſus verò * ſui non erat officij, prædicare incarnationē eiuſdem Filij Dei, ſed tantùm baptizare & dicere: Pœnitentiā agite, appropinquabit enim regnum Dei, ſic teſtimonij ſui dicta temperabat, vt & veritatem non taceret, & tamen vulgo dijudicandam aut conculcandam non exponeret.

** quia*

Ait ergo: Qui habet ſponſam ſponſus eſt. Quod præter hanc (de qua iam dictum eſt) latentis intrinſecus myſterij gloriam (quam, iuxta Pſalmiſtam, Cæli enarraturi erant, ita vt non eſſent loquelæ, neque ſermones, quorum non audirentur voces eorum, quorū ſonus in omnem terram, & verba in fines orbis terrarum exitura erant, dicendo: In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo: Exultauit vt Gigas ad currendam viam) præter hāc (inquam) interiorem gloriam, in ſuperficie quoque vtilitatis habet plurimū, quod præſentes quoque ædificare, & à ſua poterat nimiùm carnali æmulatione compeſcere.

Pſal. 18.

Siquidem nemo illorum erat, qui execrandū eſſe neſciret adulterium, vbi paranymphus, ſponſum ſe eſſe mentitus, creditæ ſibi ſponſæ audeat commaculare thalamum.

Exemplum de ſeruo Abrahæ quærente ſponſam filio Iſaac.

Verbi gratia: Pater Abraham ſeruum ſuum fidelē eſſe arbitratus, per Deum cæli adiuratum dirigit, vt vxorem accipiat filio ſuo Iſaac, dans illi quæ ſecum portet de omnib. bonis ſuis.

Gen. 24.

Ille Rebeccam ad puteum inuentam allocutus, & aquas haurientem contemplatus, quia ſpecioſa erat, primò armillas tradens, & inaures appendens auribus, animo illius iam benè præparato, tandem à parentibus illius obtinet, vt fidei ſuæ credita, domino ſuo Iſaac tranſmittatur. Nunquid iſte cùm ſeruus ſit Iſaac, ſi ipſum Iſaac ſe eſſe mentiatur, puellæ pulchritudine delectatus, & domino ſuo præripiat eius amplexus, impunitus dimittetur? Nemo vtique illorum erat, qui neſciret execrandum hoc eſſe facinus. Cuius ob magnitudinem ſeruilibus pœnarum modis meritò puniretur. At nunc, quia ſeruilem conditionem fidelitatis honore ſupergreſſurus eſt, idcirco magnus in domo nuptiarum ſponſique domini ſui paranymphus ſtans, & audiens eum, & gaudio gaudens propter vocem eius gratulantis ſuper induſtria vel ſedulitate ſua, quod condignam ſibi puellam adduxerit. Planè huic ſimile Ioannes illud aſſerit: quòd venit ipſe in aqua baptizans, parare Domino plebem perfectam. Cùm enim dixiſſet, qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem eius, cōcluſit ſic: Hoc ergo gaudium meum impletum eſt.

Lucæ 1.

Quod gaudiū? Hoc videlicet, quod eius qui habet ſpōſam, & inde ſponſus eſt, amicus ſum: &, quòd ante illum miſſus ſum: &, quod primitiuam diſcipulorum eius Eccleſiam, baptiſmi mei aquas haurientem allocutus, armillis bonorum operū adornaui, & inaures appendi, dicendo: Appropinquabit regnum Dei, & ſic vſque ad vnigenitum filiū Dei patris perduxi, dicendo: Ecce Agnus Dei, cui mox copulabitur (matre ſua Sara, id eſt, Synagoga, mortua præ infidelitate) & implebit faciem orbis ſemine. Hoc (inquit) gaudium meum eſt, & hoc impletum eſt, ita vt altius quid nō ambiam. Quid mihi dicitis: Tu ipſe eſto ſpōſus? Sponſus ille vocetur & ſit cui ſponſa debetur.

Gaudium Ioan. impletum.

Meum quippe gaudium impletum eſt in hoc, quòd ſum ſponſi amicus: in hoc, ꝙ ſto in triclinio & audio eum, gaudens ꝓpter vocem eius, propter teſtimonium eius, ꝙ & vos audituri eſtis, quo me beatificat, dicens: Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta, &c.

Matth. 11.

Cùm ergo hæc diceret Ioan. eis, qui ſe ſupradicta Quæſtione pulſauerant, & de illo exiſtimari volebāt ipſo authore ſupra id, ꝙ ex ipſo audiebāt & videbant: alij quidē nimium ſauentes: alij ve-

[illegible] ioſe teſtimonium, quod Dño perhibuer[illegible], imitatione vocis eius infirmare, vel annullare molientes. Cũ idcirco illis ſimilitudiné de ſponſo & amico obijceret, nóne ſe metipſos reprehendere diſcipuli eius, q Magiſtro nimium ſauebant? nóne intra ſemetipſos erubeſcere Iudæi poterát, qui teſtimonium de Chriſto, ꝙ imminuere tentauerát, ecótrà potiùs augeri videbant? Proinde verus ac dignus ſponſi paranymphus, integer amicus, dignè in æterno cæli triclinio ſtat coram illo, & audit vocem eius, & gaudio gaudet, quod ab illo nó auferetur. Dignè per omnia hic omnibus paranymphus in exemplum ꝓponitur. i. omnibus qui ſponſæ Chriſti, videlicet ſanctæ Eccleſiæ curã atq; regimen ſortiuntur, vt nequaquã adulterinis illam oculis contemplentur, & vero ſponſo eius copulã ſurentur. Nã quãdiu Catholicã illi Fidem prædicant, ſpóſi amici, ſponſi vicarij, viri quoq; vocátur, & ſunt. Quia Chriſtus in eis loquitur, & ipſius ſemen eſt verbum fidei, quod per illos ſuſcipitur. Vbi autem quippiã eorum, quæ à fide Chriſti aliena ſunt, au rib. eorum inferre moliuntur, adulteri ſũt. Quia nó Chriſtus in eis loquitur, & velut alieno corpore ſponſa commaculatur, cu talibus errorum magiſtris ſe ſummitti patitur. Quã eius voluntariam paſsionem Paulus de præcipuis ſponſi huius amicis vnus, magno clamore redarguens: Nunquid (ait) Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Dicebãt enim illi diſſenſiones habentes inter ſe: Ego quidem ſum Pauli, ego auté Apollo, ego verò Cephæ. Et hoc modo non quidem Paulus aut Cephas ſiue Apollo adulterabant ſponſam Chriſti (erant em fideles eius miniſtri) ſed pronæ in adulterium eius animæ conabantur amicos ſponſi ſui ad adulterandum prouocare. Verùm quacunq; ex parte, ſiue eius, quæ ſponſa dicitur: ſiue eorum, qui amici dicuntur, adulterij proueniat ſomes, teſtimonium hoc verum eſt, & diſſolui non poteſt. Qui habet ſponſam ſpóſus eſt, id eſt, ſolus ille, qui cũ Deus eſſet, humanam ſibi naturam vnire dignatus eſt, ſolus ex omnibus ille, & nó alius Sanctæ Eccleſiæ ſponſus eſt, & quicunq; alius ſe ingeſſerit, adulter eſſe poteſt: ſponſus eſſe non poteſt. Huic auté (quem ſponſi huius omnes imitantur amici) vero amico ſatis eſt, quia magnum eſt, quia plenum gaudium affert, ꝙ dignus habitus eſt, ſtare & audire eum, & eſſe conſcius eorum, quæ cũ ſponſa geruntur ſecretorum cæleſtiũ. Quid ergo ſupereſt: quid de reliquo faciendum eſt? Ait: [Illũ oportet creſcere, me aũt minui.] Hactenus (inquit) ſolo vocis teſtimonio clamauerim, ꝙ ille maior me ſit, & quod prior me fuerit, deinde rebus euidentib. oportet certũ fieri, quòd non ego Chriſtus, ſed ante Chriſtũ miſſus ſum quod ille nó vt ego homo tantũ, ſed & Deus. Hoc

Luca 10.
Paranymphi ſunt catholici doctores Adulteri, hæretici.
1. Cor. 1.
Vnus enim ſponſi ſponſus.

enim mihi minui, & illi creſcere eſt: nó quòd mihi collata menſura decreſcat, vel eius immenſitas agnoſcat, ſed quòd in notitiã vobis veniat longè inæqualis vtriuſq; quantitas. Aliàs auté & verè ſecundum naturã hominis, quia paulò minor eſt ab Angelis, creſcere habet primò, ſignis & prodigijs: deinde, ordine mortis, reſurrectionis, & aſcenſionis, & ſic accipere nomen, quod eſt ſuper omne nomé, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, & in omnes Gentes pœnitentia prædicetur, & remiſsio peccatorum. Sic omninò fieri oportet, ſic expedit, ſic neceſſarium eſt humano generi, vt adoretur ſedens ad dexteram maieſtatis in excelſis. Interim me oportet minui, * nec quis confidat in me puro homine, & ponat carneũ brachium ſuũ, Quod mox fieri videbitis, quando traditus & decollatus, ad Inferos deſcendã, nihil dignum agẽs hoc nomine Chriſti, quod vos mihi importunè imponitis. Quibus peractis tunc demum nó ſolũ vobis, ſed & toti mundo decantabitur cóparatio mei (quẽ Chriſtum eſſe putaſtis) & eius qui verè Chriſtus eſt, contra quem veſtris quæſtionibus depugnaſtis: tunc iſtud ſcietur & dicetur, quantũ illo, quem filium Ioſeph dicitis, minor ego ſim, quem Zacharias genuit, quod vos diſſimulantes, pro eo, quòd ex deſerto incognitus, & iamdudum obliuioni traditus aduẽni, Chriſtum me eſſe arbitremini, qui de quibuſdam ſecretis & inuiſibilibus locis aduenerim. Nec dubita diſcretione mea paruitas ab eius magnitudine diſtinguetur. Quem enim homo corruptibilis, mutus, & loqui nó valens, de carne ſua genuit, procul dubio minor dicetur, vt eſt, eo quem Deus incorruptibilis & inuiſibilis, eloquẽs & omnia dicendo faciens, de corde ſuo eructauit. Hæc & cætera vbi palàm omni mũdo cœperint prædicari, ſonantibus cælis, & gloriam enarrantibus huius Filij Dei, tunc indubitanter apparebit, quòd monte quouis cælum altius ſit: quòd dies nocte ſub luſtri pulchrior ſit: quòd ſol luciſero ſplendidior ſit. Hoc eius crementũ, ipſa quoq; natiuitatis ac paſsionis eius tempora, modus quoque & locus paſsionis eiuſdem pulchrè ſignificant. Non enim natus eſt, vel patitur, quibus temporibus dies minuuntur: nó (vt ego) Herodis, aut Pilati infauſto natalicio: ſed in paſchali patitur plenilunio: non ad ſaltationem vnius puellæ, ſed ad clamoſam petitioné totius ſynagogæ: nó in abſcondito tenebroſi carceris, ſed ſub dio, palã omni cęlo, teſte omni mundo, extra portã ciuitatis: non decollatus, & capite imminutus, ſed patulo ligno exaltatus, & extenſus: Figura crucis ſeſe orbem quadrifidum ad ſe trahere proteſtatur: [Qui deſurſum venit ſuper oẽs eſt.] Audiant & hoc, & cętera quę ſequũtur: Audiãt Iudęi, & cóſuſióe operiãtur hęretici,

Quò Ioan. minuitur, & creſcit Ieſus.
Pſal. 8.
Philip. 2.
Luca 14.
Hier. 17.
** ne*
Luca 4.
Matth. 13.
Luca 1.
In omnibus Ieſus maior Ioanne.
Pſal. 18.
Matth. 14.
Marc. 6.

contra

contra quos maximè hoc Euangelium(vt
ſæpe dictum eſt)conſcribitur,qui Chriſtum
ex Maria ſumpſiſſe initinm, ,Diabolico cō-
mentati ſunt ſpiritu:Qui deſurſum venit(in
quit) ſuper omnes eſt. Dixerat quòd opor
teret illum creſcere, rationem ſubiungit,
Qui deorſum venit, ſuper omnes eſt. probans quod meritò creſcat,quod meritò
mundus omnis de illo maiora, quàm de ſe
ſentiat. Cur(inquis)ille creſcit, cur tu illo
creſcēte minueris? Qui deſurſum venit(ait)
propter hoc ipſum,ꝙ deſurſum venit,quòd
non ex traduce in vtero matris ſatus eſt,nec
de nihilo,& non aliunde quàm de carne Vir
ginis prodijt, ſed in principio erat Verbum
& apud Deum erat, & Deus propter hoc di
gnè ſuper omnes eſt, maior omnibus eſt,ex
cellentior omnibus eſt,non loco, ſed digni-
tate: nondum corpore, ſed honore: nondū
carnis impaſsibilitate, ſed gratiæ & veritatis
plenitudine.Omnes enim de deorſum ſunt,
& ꝓpter hoc ipſum,quòd de deorſum ſunt,
& de deorſum venerunt,de terreno Patre,
qui de terra ſumptus eſt, cuius materia vel
initium terra eſt, & cùm gratia creatoris cæ
lum fieri poſſet,terra factus eſt,quā ſerpens
comederet, propter hoc iure infra illum o-
mnes ſunt,& ille ſuper omnes eſt. Vnde &
ſubditur:[Qui eſt de terra,de terra eſt,& de
terra loquitur.]Quid eſt enim eſſe de terra,
niſi exiſtendi initium habuiſſe de terra? ni-
Primus homo de terra eſt,& terrenus. hil amplius eſſe,quàm quòd ſumptum de
terrena humani generis maſſa?Qui ergo eſt
de terra(inquit)id eſt, cuius eſſe cœpit ex
terra,de terra eſt,id eſt,terrenus eſt,quemad
1.Cor.15. modum & anteceſſor eius, de quo Apoſto-
lus: Primus(inquit)homo de terra terrenus.
Terrenus omninò eſt omnis,qui terrenum
fundamētum,id eſt, terrenum habet initiū,
ac proinde de terra loquitur,id eſt, terrena
ſapit,terrenis ſenſibus inuoluitur. Quid er-
Ibidem go fieri oportet? quomodo illi ſubuenitur?
Ait: Qui de cælo venit ſuper omnes eſt,&
quod vidit & audiuit hoc teſtatur: Qui de
cęlo venit,& ideo cæleſtis eſt, vt ait idē qui
ſuprà Apoſtolus. Secundus homo de cælo
cæleſtis , vnde & ſuper omnes eſt, vt præ-
dictum eſt:Iſte, quod vidit & andiuit, hoc
teſtatur, videlicet vt de plenitudine eius nos
omnes accipiamus,& aliquid de cælo loqui
ſciamus,qui non niſi de terra loquebamur.
Ecce aperuit quò tendat , id eſt, ad quid di-
xerit: ſuper omnes eſt, vel quomodo,aut ſu
per quos omnes eſt. Ait enim: Quod vidit
& audiuit,hoc teſtatur, videlicet ſuper eos
omnes eſt,qui futurum eſſe teſtati ſunt re-
gnum Dei, qui aperiendum eſſe hominib,
teſtati ſunt introitū regni Dei. Hoc autem
Prophetæ & Reges antè teſtati ſunt,hoc Pa-
triarchę & iuſti expectantes & prænoſcen-
tes,à lōgè ſalutauerunt,& de illo poſteris co
hæredib. ſuis prelocuti ſunt.Sed nunquid re
gnu illud viderūt: nunquid regni illius vo-
ces audierūt,& inde huc venientes, ſedenti-
bus in tenebris captiuis,qui vincti erāt, viſa
& audita liberi annunciauerunt? Nunquid
de cęlo venerūt,& nō potiùs in iſta captiui-
tate.q antea omninò nō erāt,nati ſunt,& to
ti de terra exorti ſunt? Ergo ſuper oēs regni
Dei teſtes, hic teſtis idoneus eſt quia videli-
cet erat iam antequam huc veniret, & de re
gno Dei de regno ſuo, huc in noſtrum exi-
lium venit.Et cū eſſet Rex illius regni Dei,
propter nos(vt illud nobis teſtaretur & ape-
riret)in forma ſerui naſci voluit. Vnde ve-
riſsimè nunc dictū eſt: & quod vidit & audi
uit,hoc teſtatur. Et quidem Prophetæ viſio
nes quaſdā regni illius videbant, vnde & vi-
dentes dicti ſunt. Sed longè aliud eſt viſio- *Philip 2.*
nes regni Dei figuratiuas & ænigmaticas oc *Alter*
culta inſpiratione videre,aliud ipſum regnū *Chriſtus*
vidiſſe, & inde huc veniendo, nobis,qui nu *quam pro-*
nquam ibi fuimus, teſtari vel annunciare. Ad *phetæ vi..*
quid autē dixit hoc Diſcipulis ſuis , ſiue Iu- *1.Reg.9.*
dęis, cū quibus Quæſtio facta eſt de purifi-
catione? Ad quid(illis dicentib. Rabbi, Ec-
ce hic baptizat,& omnes veniunt ad eum)
hoc dixit,niſi vt Diſcipuli ſui pro ſe æmula-
ri deſinerent, vt Iudęi cōtra veritatē illi inſi-
dias machinari deſiſterent, & potiùs ad illū
Baptiſtā verum ſubmiſſo capite oēs venirēt?
Quod,quia facere frigidi præ inuidia detre-
ctabant protinùs dolendo ſubiungit: Et te-
ſtimonium eius nemo accepit. O conſilium
malignantium, Synagoga perdita, cœtus ſce
leratus. Ecce qualem Legatum, quā legiti-
mum teſtē, quàm fidele teſtimonium non
acceperunt. Indignitas rei * præſciuit cor ** præſcium*
Ioannis altè tetigit,acerbitas ſacrilegij men-
tem tanti Domini conſciam percuſsit,ita vt
dolens exclamaret. Et teſtimonium eius ne
mo accepit. Verè enim teſtimonium eius
nemo accepit, videlicet quādiu inter homi-
nes ambulauit,quādiu præſentia corporali
ſtans in concione hominum teſtimonium
perhibuit veritati,ſiue in Synagogis Iudæo-
rum,ſiue in prætorio Pilati.Clamat hoc in-
iuria crucis,probat hoc indignitas mortis,
qua punitus eſt velut falſus teſtis. Sed dicit *Matth.28.*
aliquis: Nemo non accepit eius teſtimoniū, *Zacha.13,*
nam aliqui acceperunt, aliqui in eum credi-
derunt? Acquieſcimus, non negamus,aliqui
vtcunq; crediderunt, quantumuis incerti &
infirmi,dum illū eſſe Filiū Dei confeſsi ſunt,
teſtimonium eius acceperūnt, veruntamen
in illo articulo vel hora neceſſariæ teſtifica-
tionis,quanti cōteſtari aut ſubſcribere auſi
ſunt? Nónne omnes relicto eo fugerunt?
Nónne percuſſo Paſtore oues diſperſæ ſunt,
& ſolū illum reliquerunt? Igitur quādiu hic
Dominus in forma ſerui teſtimonia Regni
Dei declamauit,quāuis non ſolùm dictis ſe-
cundum Scripturas , ſed etiam mirabilibus
factis eadē teſtimonia confirmauit, teſtimo-
nium eius nemo accepit. Aut vbi reiectus à
cōcilio malignantiū contēptus à iudicib. ini-
quitatis,& punitus vt falſus teſtis,reſurrexit

à mortuis,& aſcendens in cælum, Deo Patri ſuo qui illum miſerat, ea quæ perpeſſus eſt retulit, ſtatim adiutor teſtimonij eius, & defenſor idoneus Spiritus S. aduenit,& exinde teſtimonium eius nemo non accepit. Tūc comprobatus & agnitus eſt verus fuiſſe teſtis, tūc & exinde credit⁹ eſt verus eſſe Rex, imò Deus verax,& vera detuliſſe iura Regni Dei. Vnde & ſubditur:[Qui autem accepit eius teſtimonium ſignauit,quia Deus verax eſt.] Quis enim eſt ille beatus, qui accepit eius teſtimonium, niſi ille filius ſalutis omnis populus Chriſtianus, Sancto S. inſignitus per miniſtrorum manus, quibus dictū eſt: Accipietis virtutem ſuperuenientis Spiritus ſancti in vos,& eritis mihi teſtes in Hieruſalem,& in omni Iudæa & Samaria,& vſque ad vltimum terræ? Nam quicunque illos audiuit, teſtimonium à ſuperueniente Spiritu S. in ſeipſis habentes, & teſtificando prædicantes, Verbi gratia,cùm dicunt: Verbum caro factum eſt,& habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius,gloriam quaſi vnigeniti à Patre. Hæc nimirū & cætera huiuſmodi prædicantes, quicunq; audiuit & baptizatus eſt in nomine patris, & filij,& ſpiritus S. ille teſtimomium eius accepit,& de illo qui eum non negaret, ſe eſſe Regem regni Dei, Regem verum & Filium Dei,cùm interrogatus ſe eſſe non negaret ante faciem Pilati,negatus eſt & punitus vt falſus teſtis, de illo vtique proteſtatur, quia Deus verax eſt,quia vnus & verus cū Patre & Sancto ſpiritu Deus eſt. Hoc proteſtatur, hoc in corde ſuo ſignauit,hoc in fronte ſua cū ſigno crucis depinxit, corde credens ad iuſtitiam,ore confitens ad ſalutem. Inſipiens Iudæus vel Hæreticus(qualis fuit Cherinthus) hanc veritatem ſoluere nititur,dicens in corde ſuo: non eſt Deus. Sed acceptor teſtimonij ſignauit,id eſt,digna memoria notauit verba teſtimoniorum eius,quibus conſtanter Deus verax eſſe defenditur. Sic enim in Euangelio ſuo loquitur, quomodo Deus. Vnde & protinus ſubditur.[Qui eſt ex Deo, verba Dei loquitur.] Quid enim eſt verba Dei loqui,niſi ſic loqui, quomodo licet ſoli Deo loqui? Penè huic ſimile eſt in Act. Apoſt. de Herode,cum digna reprehenſione legitur: Cumq; ſediſſet(inquit)indutus veſte regali, populus acclamabat, Dei voces & non hominis.i. voces,quib. iuſtè & licitò acclamandum eſt ſoli Deo, & non homini. Verbi gratia: Rex in æternum viuens,ſemper potens, omnipotens,immortalis Rex, & Deus noſter,& ſimilia. Sed illū percuſsit angelus Domini, eò ꝙ acquieuiſſet immoderato fauori populi,& nō dediſſet honorē Deo, hic autem cū loqueretur verba Dei, cū emitteret voces Dei. Exempli cauſa: Antequā Abraham fieret ego ſum,&,Ego & Pater vnū ſumus, &,ego principiū qui & loquor vobis, cùm iſte hæc,& his ſimilia Dei,& non hominis voces emitteret, virtutū gloria comitabatur, cōprobans, quia ipſe Deus verax eſſet, non vt prædictus Herodes, qui cū Deo voces ſibi acclamatas admiſiſſet, percuſſuſque & putreſcens conſumeretur vermibus, ait cū gemitu: Ecce Deus veſter, ſcilicet falſus id eſt,homo non Deus. Ait ergo:[Quem enim miſit Deus,verba Dei loquitur.] Ac ſi dicat: Qui non communi more naturæ in matris vterum ex traduce transfuſus eſt, ſed à Deo in hunc mundum venit, miſſus eſt, qui non, vt ego vel Prophetę omnes,ad hoc natus eſt vt mitteretur,ſed ad hoc miſſus eſt vt naſceretur, hic verba Dei loquitur, id eſt, ſic loquitur quomodo Deus,& acceptor teſtimonij eius ex verbis ipſius corde credulo concipit,quia Deus verax eſt, quod ex operibus verba conſequentibus agnoſcere prōptum eſt,& eadem verba diuinitatis eius in ſacculo cordis vel memoria ſignat, vt quotiens ſuperbus Goliat(id eſt Cherinthus vel Arrius,ſiue alius quis Hæreticus) blaſphemat hunc Deum Iſrael,parata proferat verba hæc,tanquam de petra Dauid,lapides limpidiſsimos & blaſphemiam ſuperbiæ frontē percutiat,conteſtans, quia Dei filius Deus verax eſt. Non enim hic homo gregarius aut plebeius eſt, non communi menſura filiorum Adam,aut iuſtorum hominum diuiſiua gratia circunſcriptus eſt. Hoc eſt quod ſequitur:[Nō enim ad menſuram dat Deus ſpiritum.] Verè non ad menſuram, quia totus,ſicut per integram columbæ speciē mihi demonſtratum eſt, totus planè Spiritus S. cum omnibus donis ſuis ſuper eum requieſcit,quomodo columba ſuper caput eius, oſtendit ſe mihi cum omnibus membris ſuis. Non ita cuiquam in cunctis millibus, ex quibus hic vnus electus eſt, Spiritus Sanctus datus eſt. Nos omnes damnati capitis homines ſola Dei clementia perditioni & morti ſuperſtites,miſeri & egentes,nati infeliciter,& à ſuperno Patre extorres, qui rodebamus in ſolitudine ſqualentes calamitate & miſeria,& eſſe ſub ſentibus delicias putabamus, nos olim canes muti, & præ inedia latrare non valentes,pro magno habemus & nobiſcum benè agitur, quod Deus Patrum noſtrorum Deus appellari dignatus eſt, nos ipſos cum canibus gregis ſui poſuit, & refecti de reliquijs eius, aperire os & latrare valeamus. Cuiq; noſtrū macræ ſcientiolæ, tanquam panis ſiliginei ſemuncia proijcitur, vel prophetiæ gratiæ quadra diuiditur, & ſua ſinguli menſura contenti, benè nobiſcū actum eſſe fatentes, foris excubamus. Hic autem homo nobilis, feliciter natus,& antequam in hac forma naſceretur, cælorū Dominus,& ſanctorum Angelorū Imperator deſignatus, nulla menſura circunſcribitur, neq; diuiſiuū aliquod indicat munuſculum Sancti ſpiritus. Sed quid? Breui ſententiola grandē vobis differentiā ei⁹ exprimā.[Pater diligit

Actor. 1. *Ioan. 1.* *Quis teſtimonium eius accepit.* *Rom. 10.* *Pſal. 13.* *Quid eſt verba Dei loqui.* *Iohn. 8.* *Ioan. 10.* *1. Reg. 17.* *Ioan. 1.* *Cant. 5.* *Matth. 15.* *Chriſtus feliciter natus.*

diligit filiũ, & omnia dedit ei in manu eius.] Quis noſtrũ habuit aures audiendi, & audire meruit hoc quod iſte magnus præco dixit ſtans à longè, & ſtans humiliter cedens maiori, ſcilicet Filio Dei in cõfractione cordis ſui? Quid enim iſte dixit contemplator viſcerum Dei Patris? Quid dixit, quid corde reuerendiſsimo & ore religioſiſsimo profudit? Pater, inquit, diligit Filiũ. Pater iuſte mirum ne aut iniuſtum eſt, quòd tu filium diligis? quod tu filiũ tuum dignum honore ducis? Si verè vtique iuſtitiam loquimur, recta iudicemus nos filij hominum, quorũ nemo vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam. Si enim carnem ſuã quiſq; diligit, & legitimus pater filium carne ſua progenitũ eodẽ quo ſeipſum honore dignũ ducit, & hoc nemo reprehendit, quanto rectiùs ſuam Deus Pater in filio ſuo ſubſtantiam diligit, & illum conſubſtantialem ſibi eodem quo ſeipſum honore dignum ducit? Quid enim, ſi corruptibilẽ noſtræ mortalitatis pellem de ſinu Patris exiens induit? Num ideo minùs honorabilis eſt & ipſi patri, qui ad hoc illum miſit, minùs debuit eſſe amabilis? Nónne potiùs ipſum hominem, quem ſuo iuſſu induit, ad dexteræ ſuæ conſeſſum ſubleuare debuit? Ait ergo: Pater diligit ſilium, & omnia dedit in manu eius. Filium (inquit) qualis nunc eſt, ſcilicet ſeruili forma indutum, cum ipſa ſerui forma ſic diligit, vt omnia dederit in manus eius, nec vnquam iudicaturus ſit quenquam, ſed iudicium omne agere velit per illam ſerui formã, quã filius ſuus iuſſu ſuo induit. Hoc ipſum & Daniel Propheta longè ante proteſtatur: Aſpiciebam (inquit) in viſu noctis, & ecce in nubibus cæli filius hominis venit, & vſque ad Antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eum, & datũ eſt ei Regnum & honor, & omnis populus, tribus, & linguæ ſeruient ei. Quid igitur æmulamini & dicitis: Ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum? Oẽs omnes, & ipſi & ipſi quoque qui ad illum venire nolunt, in manu eius dati ſunt. Cùm exaltatus fuerit à terra, omnia trahet ad ſeipſum. Omnes iudicio ſuo faciet aſsiſtere, oues quidem ad dexterã, hœdos autem ad ſiniſtram, & hos qui intus, & illos qui foris ſunt iudicabit: Tantum regnum, tantum honorem ſuum, tantam poteſtatem, æternam poteſtatem Pater dedit illi. Non enim ad menſuram pater diligit filiũ. Si nouimus quid ſit dilectio patris, liquet profectò, quia tantum cor patris plenũ eſt dilectione filij, nec ſupereſſe potuit angulus aliquis in ſinu pectoris immenſi, & incircunſcripti, vbi à filio ſecluderetur quippiã magnum vel exiguũ de vniuerſo theſauro Patris. Quid enim eſt dilectio, qua pater filiũ, vel filius patrẽ diligit, niſi Spiritus S. patri & filio cõſubſtãtialis? Hoc aũt ſupradictũ eſt, quia nõ ad menſurã dat Deus ſpiritum. Ergo non ad menſurã, ſed toto corde, tota virtute, tota dilectione, toto ſpiritu * ſcio diligit pater filiũ. Quid igitur retineret, vel vbi reconderet q; non daret in manu eius? Si parentes theſaurizent filijs carnalib. quãto magis talis parens tali filio theſaurizaſſe credẽdus eſt cælum & terrã, & quicquid in eis cõtinetur. Quanti verò, vel quales coram illo ſunt iſti theſauri? ſic ſunt quaſi ſtilla ſitulæ, quaſi puluis exiguus. Anguſti atque inopes mortaliũ animi adeo magna hæc æſtimant vt dicant: Vbi erat, & quomodo ſe habebat antequã iſta faceret Deus? In qua ſolitudine taciturnus abſq; vllis diuitijs, & ſine cunctis officialibus morabatur? Hęc ideo cogitam⁹, quia diuitiarum eius ſolã fecem. i. creaturã, ab illo in tempore & loco conditam, ſolam præ inopia ſenſus intuemur At illi non magis per creaturæ multitudinem honoris vel diuitiarum cumulus accreuit, nec magis per Angelicæ vel humanæ creaturæ diminutus eſt ruinã, quã ſi vna ſtilla plenæ excidat ſitulæ. Antequã iſta faceret, magnus erat Dominus noſter, & magna virtus eius, & ſapiẽtiæ eius non erat numerus. Quid ergo (inquis) tantopere à præcone ſuo magnificatur filius, quod omnia dederit pater in manus eius? Quid ipſe filius quondam loco exultans: Omnia, inquit, mihi tradita ſunt à patre meo? Quanta eſt hic materia exultationis & gloriæ, quod ſibi dantur Gentes in hæreditatem ab eo, coram quo ſunt omnes, ſicut ſtilla ſitulæ? Sed verè digna eſt exultatio vel magnificentia. Quia non gloriatur auaritia, ſed exultat beneuolentia: Quia non ipſi regnum, ſed ipſe regno proficit: non ipſe noſtro ſeruitio ſublimatur, ſed noſtra ſeruitus, per eius dominium liberatur. Ipſe dũ in nobis regnum accipit, inclinatur: nos dũ illi ſubijcimur, colli noſtri vincula ſoluimus. Igitur quod ait Ioannes: Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius, idem eſt ac ſi dixiſſet: Omnes natura filij iræ fuimus, hic autem vnicus dilectionis eſt filius, & Deus pater omnium noſtrum ſalutem, per manum eius operatur. Vnde & ſubditur. [Qui credit in filium Dei, habet vitam æternã: qui aũt incredulus eſt filio, nõ videbit vitã, ſed ira Dei manet ſuper eũ.] Ite igitur oẽs Aegyptij, ite omnes ad Ioſeph, & dicite illi: Salus noſtra in manu tua eſt. Hæc enim dicit præco Saluatoris mũdi Hæc dicit filij pręcurſor accreſcẽtis, q; regiũ currũ eius cum voce præconia præcurrit: Qui credit in filium Dei, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.

Quid eſt hoc? Oẽs homines in Adã peccauerunt, & eiecti de paradiſo Dei ad tenebras deuoluti ſunt, & Aegyptij. i. tenebroſi facti, ecce fame pereunt, ecce vitę æternæ panem nõ inuenerunt. Sed iã nunc iſte dominatur in tota terra Aegypti. Et q; crediderit in illũ,

Pater diligit filium, & quidem iuſtiſsime. — *Pſal. 57.* — *Ephe. 5.* — *Et omnia dedit in manu eius.* — *Dani. 7.* — *Infinita paſtu erga filium dilectio.* — ** ſuo* — *Oẽs creatura ad Deũ ſicut gutta ſitulæ.* — *Pſal. 146.* — *Matth. 21.* — *Ephe. 2.* — *Gen. 47.* — *Nemo ſaluatur niſi in fide filij Dei.*

ipſe cibabitur pane vitæ & intellectus,& po
Eccl. 15. tabitur aqua ſapientiæ ſalutaris Illi aperien
tur horrea paradiſi, quæ clauſa erât guloſo
homini propter morſum ligni vetiti, & de
ligno vitæ comedens vitam æternam habe-
bit. Qui ad illũ nõ ierit, qui in illũ non cre-
diderit,non videbit vitam, ſed ira Dei ma-
net ſuper eum. Ita præfinitum eſt in tricli-
nio trinitatis, vbi Filius iſte natus præceptũ
obedienter accepit, vt fieret ſaluator mun-
di. Omnis terra noſtra ſterilitate percuſſa
eſt,cuncta humani generis maſſa,ſpinarum
& tribulorum maledictione damnata eſt.
Ira Dei manet ſuper eum. Quid ergo comedemus nos omnes infelices
Aegyptij? Quiſquis noſtrum, quiſquis om-
nium filiorum Adam,non crediderit in hũc
Filiũ Dei,non confeſſus fuerit eũ Saluatorẽ
mundi, iuxta edictum magni Patris, magni
Regis Dei, qui illum in currum ſuum aſcen-
dere fecit,non videbit vitam,ſed ira Dei ma
net ſuper eum. Quæ ira Dei? Illa vtiq;,quæ
ſuper præuaricatorem Patrem eius deſcen-
dit. Non enim ait, ira Dei deſcendit ſuper
eum,ſed ait,ira Dei manet ſuper eum Olim
Actor. 4. nanque ſuper omnes hæreditario iure deſcẽ
Rom. 9. dit,& non eſt aliud nomen ſub cælo datum
Galat. 3. hominibus,per quod poſsit amoueri,niſi i-
Gen. 12. ſte ſolus & vnicus Fili⁹ Dei. Qui ergo incre
Rom. 4. dulus eſt huic,manet ſuper eũ ira Dei, quia
Gen. 17. vt dictum eſt, non niſi per iſtum poteſt a-
moueri. Hæc planè ſalutis aut vitæ conditio
recens non eſt: nam & Abraham pater no-
ſter ſecundum fidem, eodem pacto iuſtifi-
catus eſt. Niſi enim in promiſsione ſeminis
ſui, quod eſt Chriſtus,crediďiſſet, quod in
illo benedicerentur omnes Gentes, nec iu-
ſtus nec amicus Dei appellatus fuiſſet,ac ꝑ
inde ſaluus omninò non eſſet. Similiter &
poſteri eius eadẽ futuri fide ſeminis, & eiuſ-
dem fidei ſigno,quod erat Circuncìſio, de
quo aliàs iam dictum eſt, ſalui facti ſunt.
Quid enim ſi plurimi ſignum Circunciſio-
nis habentes cauſam eiuſdem Circunciſio-
nis neſcierunt? Nónne & nunc poſt ablatam
Circunciſionem,ex nobis,qui cruci Chriſti
ſignamur,aliqui præter ſolum Chriſti no-
men ſacramentorum omnium ignari ſunt,
aliqui & ipſum Chriſti Filij Dei nomen per
ætatis infantiam inuocare neſciunt, tamen,
quia ſuper eos inuocatum nomen eius in il-
la ætate morientes ſalui ſunt. Longè enim a-
liud eſt,doctum non eſſe,atque incredulum
eſſe. Igitur vniuerſaliter ſentiámus dictum,
Matth. 14. id eſt,de vniuerſitate hominum, antiquorũ
pariter & nouorum, quicunque incredulus
eſt Filio,non videbit vitam, ſed ira Dei ma-
net ſuper eum. Hactenus arſerit & luxerit
Pſal. 6. lucerna hæc, viarum Domini præparatrix,
Rom. 9. nunc extinguendũ eſt homicidæ & adulteri
1. Pet. 2. Herodes ſacrilegium, Deo permittente,
quia videlicet lux eius præſenti tempore o-
portuna non eſt. Expedit enim, vt antequã
Chriſtus eiuſmodi luce vbique publicetur,
oculi Iudæorum obſcurentur,& in tenebris
inſana mente diſcurrentes offendant ad i-
ſtum lapidem offenſionis, ad petram ſcan-
dali,vt conquaſſentur & cõterantur. Igitur
& venerabilis & ſponſi amicus ſecedat iam
probatus & emeritus,vt hoc tempore ſpon
ſus noſter, Deus noſter, Deus ſit abſcondi-
tus,& de illo tam ſublimia nemo loquatur. *Matth. 9.*
Nec doleat, quod quaſi indignus amouea- *Pſal. 59.*
tur à ſoluenda corrigia calceamentorum
eius,id eſt, quod non pertingat ad opportu-
num tempus prædicãdæ incarnationis eius.
Nam & illi qui calceamenta eius in Idumæã
extenderunt,id eſt, qui fidem incarnationis
eius Gentibus prædicauerunt,nati erãt mu-
lierum. Dixit autem vniuerſali enunciatio- *Matth. 11.*
ne ipſe ſponſus,cuius calceamenta portare
deſiderabat, quia inter natos mulierum nõ
ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Non ergo
doleat, quod velut indignus repulſus ſit:
nam vbicunque calceamenta iſta deporta-
ta fuerint, ſanguis quoque eius de carcere
& conuiuio Herodis clamabit, & fidem
Chriſti, atque teſtimonia caſtitatis magna
voce prædicabit, Sequitur: [Vt ergo co-
gnouit Ieſus, quia audierunt Phariſæi,quia
Ieſus complures Diſcipulos facit & bapti-
zat, quàm Ioannes,(quanquam Ieſus non
baptizaret, ſed Diſcipuli eius,)reliquit Iu- *CAP. IIII.*
dæã & abijt iterũ in Galilæam.] Facit prior
ipſe Ieſus quod docturus eſt humilitatis
magiſter, & venerando præmonſtrat exem
plo hoc ipſum quod per habitaculum gra- *Rom. 12.*
tiæ ſuæ Paulum dicturus nobis eſt, vt ſi-
mus honore inuicem præuenientes. Nam
quàm diu lucerna hæc de qua prædictum
eſt, lucerna clariſsimo Ioannes ardere &
lucere potuit,& paſsi ſunt filij tenebrarum,
vt ſtaret lucens ſuper candelabrum ſuum, *Ioan. 5.*
tanto illum honore dignum duxit hic Do-
minus omnium, vt ſicut ille non ſeipſum
commendabat prædicatione ſua, ſed Chri-
ſtum, ſic econtrà Chriſtus Ieſus,illo ſuper-
ſtite,nuſquã poneret in cõſpectu populi ma
giſterij ſui cathedram per publicæ prædica
tionis officium. Quod ſi facere voluiſſet,
magna vtique claritate ſua famam illius ci-
tiùs obſcuraſſet,ſicut ſole meridiano lucer-
næ fulgor exiguus operiri ſolet. Hoc omni-
nò deuitãs exemplorũ bonorum prouiſor,
nec hoc ſaltẽ eſt,vt propter id,quod ſui quo
que Diſcipuli baptizabãt quęſtione augeſce *Marc. 1.*
rent,quæ iam, vt ſuprà dictum eſt,fieri cœ- *Luca 4.*
perant,ſed loco & tempore cedere dignatus
eſt,vt debito cum honore Baptiſta ſuus,ad
conſummationẽ curſus ſui perueniret. Hoc
eſt quod Euangeliſta nunc refert. Vt ergo
cognouit Ieſus, quia audierunt Phariſæi,
qa Ieſus plures diſcipulos facit & baptizat,
quã Ioannes,(quanquã Ieſus nõ baptizaret
ſed Diſcipuli eius)reliquit Iudæã,& abijt ite
rum in Galilæã Qui omnia nouit antequã
fiant,tunc primũ iſtud cognouiſſe dicitur,
quando

quando Quæſtio, quæ prædicta eſt, ex Diſci
pulis Ioannis cum Iudæis facta eſt. Et rectè
tunc cognouiſſe dicitur, quãdo iam alijs co-
gnoſcentibus palàm fieri debebat, quòd ſal-
ũs inuidorum laudibus non delectaretur,
videlicet eadem iudicij ſui maturitate, qua
Dęmonum teſtimonia clamantium, ſcimus
quia Sanctus Dei es, quia Filius Dei tu es, au
dire dedignabatur. Hoc enim quòd Ieſus
Luc. 7. baptizaret, & plures quàm Ioannes Diſcipu
Sap. 2. los faceret, audierunt Phariſæi non haben-
tes aures audiendi, ſed omninò ſurdi ad au-
diendum verbum Dei, & cęci ad videndam
rectitudinem conſilij diuini. Ipſi namque,
vt ſuperiùs dictum eſt, ſpreuerunt conſiliũ
Dei, non baptizati Baptiſmo Ioannis. Excæ
cauit illos malitia ipſorum, & neſcierũt Sa-
cramenta Dei. Hoc iſti tales audierunt, qđ
Ieſus baptizaret: malitioſa vtique inuidia,
quòd Diſcipuli baptizabant in Magiſtrum
referentes. Non enim Ieſus baptizabat, ſed
Diſcipuli eius. Quod baptizabant Diſcipu-
li eius, hoc ſatis ei at occaſionem detrahendi
contra Magiſtrum præripere feſtinantibus.
Dicebant ergo: Ecce duos Baptiſtas habe-
mus. Nunquid vterque Chriſtus eſt? Credi-
bilius eſt, quia neuter. Quid ergo eſt, niſi er-
raticus fauor indocti popelli, qui priùs Ioan
nem Chriſtum eſſe nobis ſuſurrauit neſcien
tibus, & nunc eundem ſatiata curioſitate fa-
ſtidiens, iſtum nouum conſectatur eadem
temeritate vel incertitudine iudicij? Videte
nunc quàm contentioſè agant iſti duo viri,
vt contra ſe inuicem nomina ſua magnificẽt
in populis. Vter illorum pertinaciùs apud
turbam iſtam maledictam, quæ non nouit
Legem, nomen Chriſti obtinebit? Vt cogno
Ioan 7. uit Ieſus, inquit Euangeliſta, quia hoc, quod
ſuprà dictum eſt, audierunt Phariſæi, reli-
quit Iudæam & abijt iterum in Galilæam,
non quidem timens illorum malitiam, ſed
ſuo ſecundum hominem Priori cedens, &
tempus ſuum, quod illo adhuc prædicante
nondũ aduenerat, decenter expectans. Ite-
rum, inquit, abijt in Galilæam. Signanter ad
didit, iterum. Quia videlicet dudum illuc
abierat, poſtquam baptizatum à Ioanne Spi
ritus expulerat in deſertum: tunc ſcilicet,
Luc. 4. quando inuenit Philippum, & in Cana Ga-
Ioan. 1. 2. lilææ aquas conuertit in vinum. Vt intelli-
gas illum eius reditum in Galilæam, à quo
cæteri Euangeliſtæ incipiunt, non primum,
ſed alterum eſſe poſt eius Baptiſmum. Húc
eius reditum diligenti contemplemur in-
tuitu. Quia totus figuratiuus eſt, & illius a-
quæ riuũ: de quo dixerat in Iudæa: niſi quis
renatus fuerit ex Aqua & Spiritu ſancto, nõ
poteſt introire in Regnum Dei: illius viuæ
aquæ flumen, quæ de templo ſuo egreſſura
erat, vbi Iudæorum ſacrilegio ſolueretur,
ſicut ibidem tunc dixerat illis: Soluite tem-
plum hoc, & in tribus diebus excitabo illud
quò perducturus, quò eius alueum deflexu
rus ſit, in his, quæ præſens lectio commemo
rat, dictis & factis ſuis myſticè præpingit, du
ctore & viarum eius diſpoſitore digito Dei. *Ioan. 3.*
Quod Euangeliſta ſic incipit: [Oportebat *Ezech. 47.*
autem eum tranſire per Samariã.] Quam ob *Ioan. 2.*
cauſam? Illam vtiq; quæ longè inferiùs poſt
hunc eius tranſitum his verbis ſubiecta eſt:
Ipſe enim Ieſus teſtimoniũ perhibuit: quia
Propheta in patria ſua honorem non habet.
Ergo, vt verum comprobaret hoc teſtimo
nium ſuum, id eſt, non aliam ob cauſam ſe
apud Iudæos honorem nõ habere, niſi quia
patria ſua, contribules ſui Iudęi erant, & prę
inuidia notum hominem contemnebant, ſi-
mulque hoc ex oppoſito, id eſt, ex eo, quod
in patria non ſua diuinum honorem habitu
rus erat, aliam conuinceret non ſubeſſe cau-
ſam, niſi commune malum, ſuperborum in
uidiam, oportebat eum tranſire per Sama-
riam. Hoc oportebat, hoc propoſito vel cõ-
ſilio Diuinitatis eius congruebat, vt per il-
los alienigenas iter faceret, & illud quod de
nobis (qui alieni à Deo & hoſpites teſtamẽ-
torum eramus) conſilium habebat, præfigu
raret. Samaritani namq; à Iudæis inter alieni *Samaritani à Iudæis*
genas reputabantur: Samaritanis Iudæi non *vitabantur*
coutebãtur: Longa retrò ſeries, duplex cau- *propter duas cauſas.*
ſa diſſenſionis eſt: Prima, quia per manum
Hieroboam decem tribus à Iuda & à domo
Dauid reſciſſę fuerant, & relicto templo do *3. Reg. 12.*
mini, quod Salomon in Hieruſalẽ extruxe-
rat, vitulos aureos, quos fecerat Hieroboã,
pro Deo coluerant, videlicet inſtinctu Re-
gis ſui, metuentis, ne ſi iuxta Legẽ ter in an-
no Hieroſolymam aſcenderent, vt in con-
ſpectu Domini Dei ſui apparerent, ſolicitati
à fratribus ſuis filijs Iuda & Beniamin ab il-
lo recederent. Alia cauſa erat, quia cum eoſ-
dem decem tribus captiuaſſet Salmanaſar, *4. Reg. 17.*
& cum reliquijs illarum de diuerſis Genti-
bus collectos incolas habitare feciſſet, vna-
quæq; Gens fabricata eſt Deum ſuum, & ita
commixtę cum Gentib. reliquię Iſrael, ini-
micis ſuis Iudæis maiorem contemptus ma
teriam dederant, vt meritò viderentur con-
temptibiles: Sed hoc erat propoſitum diui- *Ioan. 2.*
nitatis, vt Iudæis, qui ſacroſanctum corpo-
ris eius templum ſoluturi erant, vt ſuprà di-
ctum eſt, propter perfidiam relictis, ſalus ad
alienigenas tranſiret. Benè ergo oportebat
relinquentẽ Iudæã tranſire pet Samariã. Fa-
ctis enim priùs loqui volebat, q̃ poſtea di-
ctis firmaturus erat Dicturus quippe: Eun- *Matt. vlt.*
tes docete oẽs Gentes baptizantes eos in no
mine Patris & Filij & Spiritus S. iã nũc eandẽ
doctrinã mulieri Samaritanę à ſe petendã eſ-
ſe innuit, ſub noĩe aquę in vitã æternã ſalien
tis. Pręſentis ergo lectionis myſteria, nobis
aduenis Gentib. deſiderabilia ſuper aurũ & *Pſal. 18.*
lapidẽ pretioſũ multũ, & dulciora ſuper mel
& fauũ enucleare conemur ipſo adiuuãte, cu
ius intimã ſub cortice literę gratiam venera
mur. [Venit ergo in ciuitatẽ, q̃ dicitur Sychar

iuxta prædium,quod dedit Iacob Ioſeph fi-
lio ſuo.]Sychar ipſa eſt Syché,ſed vitioſè vt
Sychar legeretur error inoleuit, vrbs Sama
ritanorum,quæ nunc Neapolis dicitur. Sa-
maria quippe ciuitas regalis erat, quæ nunc
Sebaſte nuncupatur:ſed & omnis regio,quę
circa eam fuit, à ciuitate quondam nomen
Gen. 48. acceperat. Illic videlicet in Sychem, dedit
Iacob prædium Ioſeph filio ſuo, quando
moriens in Aegypto dixit ei:Dabo tibi par-
tem vnam extra fratres tuos, quam tuli de
manu Amorræi in gladio & arcu meo. Di-
Gene. 34. cendo ſe eam in arcu & gladio poſſediſſe,ar-
cum & gladium iuſtitiam vocauit, per quã
meruit peregrinus & aduena,interfecto Sy
chen & Emor propter Dinę ſuæ raptum,de
periculo liberari. Timuit enim (vt in hiſto-
ria legitur)ne vicina oppida & caſtella, ob
euerſionem fœderatæ vrbis aduerſus ſe con
ſurgerent,& Dominus non dedit eis,vt no-
cerent illi. Vel certe ſic intelligendum: Da-
bo tibi partem vnam, quam emi in fortitu-
dine mea,hoc eſt in pecunia,quam multo la
bore & ſudore acquiſiui. Quòd autem ait,
extra fratres tuos,oſtendit abſque ſorte de-
Mauſoleũ diſſe eam tribui Ioſeph. Siquidem eodem lo
Ioſeph. co ſepultus eſt Ioſeph,& Mauſoleum eius i-
bi hodie cernitur. Iuxta prædium illud ve-
nit Dominus Ieſus.[Erat autem ibi fons Ia-
cob.]Fons iſte,cùm pro raritate fontiũ* vi
* vel. iugis aquæ, cuius in illa terra pleriſq; locis
præter ciſternas penuria eſt:tum pro digni-
tate vel memoria tanti Patriarchæ inſignis
& notus erat,præſertim vbi inſlabatur alter
aduerſus alterum,ſcilicet Iudæus aduerſus
Samaritanum:& Iudæo de ciuitate Dauid,
temploque Salomonis gloriante, Samarita-
3. Reg. 8. nus de priorum Patriarcharum manſionib.
qui illis in locis habitauerant,ſeſe defendens
anhelantem ſolabatur inopiam [Ieſus ergo
fatigatus ex itinere,ſedebat hic ſuper fonté.
Gene. 33. Hora erat quaſi ſexta.] Hic iam myſteria
quærenda ſunt. Nam quomodo hic in fon-
te ſubiecto relucet ſolis imago, ſic iſta Do-
mini Ieſu fatigatio vel ſeſſio, fatigationem
ſeſſionemq; alteram ſpectat,quam ipſe in ar
cano Diuinitatis ſuæ meditabatur conſilio.
Ieſus fati- Quam ergo fatigationem ſui meditabatur?
gatus ex i- Iudæis dixerat ſuperiùs: Soluite templum
tinere. hoc,& ego in tribus diebus excitabo illud.
Ioan. 2. Hoc autem dicebat de templo corporis ſui.
Hoc vtique futurum erat,& hoc illis faciẽn
tibus,Ieſus Ipſe ex itinere humanitatis ſuæ,
vera paſſione,veris doloribus,& vera mor-
te erat fatigandus.

Deinde aſcenſo cælo venturus erat ad
prædium,quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo
extra fratres ſuos,id eſt,relictis Iudæis ven
turus erat ad Gentes,quas Deus Pater in hę
reditaté daret ſibi vero Ioſeph, cuius typũ
Sedens ſu- nomine & actib. geſsit filius ille accreſcens
per puteũ. Ioſeph. Ad illam hæreditatem ſuam ventu-
rus erat Dei Filius, & poſt acerbam mortis
fatigationem,ſedendo in magna requie ad
dexteram patris ſeſſurus erat,& ſuper huius
hæreditatis ſuæ puteum,id eſt, exuperatu-
rus vniuerſum humanæ cupiditatis vel phi
loſophicæ ſapientiæ profundum. Nam vbi
quod ſtultum eſt Dei,ſapientius eſſe homi-
nibus comprobauit,& per ſtultitiam crucis
ſapientes mundi confudit & ſubiugauit,ho-
minumq; cupiditates timore ſuo repreſsit,
quid aliud quam ſuper puteum ſedit? Bene 1. Cor. 1.
ergo poſtquam Iudęis de templo ſuo eiectis
dixit,Soluite templum hoc,& ego in tribus
diebus ſuſcitabo illud, relinquens Iudæam,
ſuper Samaritanorum ſedit puteum. Quia
poſtquam illos de domo & Regno Dei ex-
pulit,qui ſceleratiſsimè ſoluerunt templum
corporis ſui,& in agone mortis dicenti: Si-
tio,potum obtulerunt fellis & aceti, relin- Ioan. 19.
quens illis deſertam domum ſuam, venit vt
biberet vinum Fidem & ſalutem Gentium,
& daret illis aquam viuam, quam egredien
tem de templo corporis ſui ſoluto,Iudæi ad
ſe venire paſsi non ſunt. Cùm autem ſic ſe- Hora ſe-
det Ieſus,hora ſexta eſt,quia videlicet nunc, xta.
dum ipſe Dominus omnium,ad dexteram
Patris reſidens regnat,ſexta mundi voluitur
ætas. Sequitur: [Venit mulier Samaritana
haurire aquam.]Hoc profectò ſitiens & a-
rida Gentilitas faciebat. Currebat certatim
ad illam inanem Pholoſophorũ huius mun
di diſciplinam,vt vel ſecundum Stoicos cu-
rioſitatem,vel ſecundum Epicureos, omnẽ
expleret cupiditatem,ſperans in illis eſſe ve
nam aquarum viuentium, id eſt, in ſcholis
illorum prædicari veræ & ſummæ beatitu-
dinis viam. Quid enim Socratis vel Platonis
Academiã,cęterorumq; Sectas diuerſas Phi
loſophorum,niſi puteos viuentiũ eſſe puta
bant aquarum?veniens ergo mulier Sama-
ritana haurire aquam,tandé aliquando inue
nit Dominũ ſedentem ſuper puteum , quia
Philoſophos ſuos diu mirata Gentilitas, tã-
dem aliquando reluctanté per Apoſtolos
ſuos audiuit Dei ſapientiã Chriſtum. [Dicit
ei Ieſus:Da mihi bibere. Diſcipuli auté eius
abierant in ciuitaté,vt cibos emerent. Dicit
ergo ei mulier illa Samaritana? Quomodò
tu Iudęus cũ ſis,bibere à me poſcis,quæ ſum Mulier gẽ
mulier Samaritana? Nõ enim coutuntur Iu tes conuer-
dæi Samaritanis.]Nõ mulier Ieſum,ſed mu tendas ſig-
lierem Ieſus prior alloquitur,& dum ab il- nificat.
la bibere poſcit,non ſe illam, vel vllum ho-
minem communem,aut immundum æſti-
mare profitetur, cùm vtiq; & ipſe cauſam
eandem ignorare non poſſet,propter quam
mulier mirata eſt,quam & Euangeliſta ſub-
nectens:Non enim,inquit,coutuntur Iudęi
Samaritanis. In quo parua quidẽ dignatio-
nis eius ſcintilla prælucet, ſed eius indicio
gratiæ eius immenſitas,quæ poſtmodum in
cunctis Gentibus eadem dignatione diffuſa
eſt,pręſignata eſt. Nã quomodo tunc mulie
rem illam affatu ſuo pręuenit, quæ nullam
colloquij

colloquij vel alicuius cõmunionis copiam haberet in omnium Gentium contemptoribus Iudæis,& illam prior obſecrare dignatus eſt,qui ſine eius ope non ſolùm aquam bibere,ſed & totum puteum poterat in vinum conuertere:ſic omnium Gentium merita,miſericordia eius præuenit,quæ alienæ & immundæ reputabantur ab illo peculiari populo Dei,nimium de ſuis vel Patrũ ſuorum præſumente meritis,& obſecrare dignatus eſt,vt communicarent ſibi, maximè dicente Apoſtolo,qui Legatione fungebatur pro illo: *2.Cor.5.* Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.Quam reconciliationem dum ab Eccleſia de Gentibus vltronea vel gratuita legatione petiuit, profectò ab illo bibere popoſcit, quia ſalutem eius ſitiens, totis viſceribus charitatis illam reuera in magna ſiti attraxit.Quod audientes,illæ ſcilicet Gentes,plus quàm iſta mulier,admiratione & gaudio repletæ ſunt: ſicut in Actibus *Act.15.* Apoſtolorum ſcriptum eſt:quia cum legiſſent Apoſtolorum epiſtolam,gauiſę ſunt ſuper conſolatione,ſcilicet,quòd ſaluari poſſent abſque circunciſione cæteriſque operibus Legis,ſola Chriſti Fide. Nec illud vacat à myſterio,quod Diſcipuli eius abierãt, de quibus & dicitur:Quia abierant in ciuitatem,vt cibos emerent, & ſolus Saluator cũ ſola peccatrice & alienigena locutus eſt. Quando enim Gentes primùm allocuta eſt Gratia Chriſti,quando Angelum ſuum ad *Act.10.* Cornelium miſit, Apoſtoli Chriſti aberãt, neque cum hominibus eiuſmodi quicquam de verbo ſalutis locuti fuerant:ſed extraneos illos arbitrati,ſolos filios Regni , ſcilicet Iudæos ſibi incorporare volentes,quaſi cir*Pſal.58.* cuibant ciuitatem,iuxta Pſalmiſtam:Diſperſi ad manducandum,& quia non erant ſaturati,& murmurabant. Igitur cùm illa mulier admirata dixiſſet: Quomodo tu, Iudæus cùm ſis,poſcis à me bibere,quæ ſum mulier Samaritana? Reſpondit ergo Ieſus & dicit ei.[Si ſcires donum Dei,& quis eſt,qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo,& dediſſet tibi aquam viuam.] Pulchrè diuina ſapientia humanę facundię dignatur nunc vti elegantia,dum ab aqua viſibili,cuius ad petitionem ſe inclinauerat latens in carne Maieſtas , metaphoram faciens, mulieris mentem paulatim ſubleuando ad petendam Sancti Spiritus gratiam leni introductione inuitat.Si ſcires,inquit, donũ Dei, *Si ſcires donum Dei.* & quis eſt,qui dicit tibi:da mihi bibere.Notanda diligẽter ſeries tenorq́ue verborum. Non ait,ſi ſcires Deum, Non ſolùm quippe Samaritani,ſed & plerique Gentilium ſcire poterant,vnum eſſe Creatorem Deum.Sed ait: Si ſcires donum Dei, quod profectò non eſt aliud quàm Spiritus ſanctus,donum *Et quis eſt, qui dicit tibi.* Patris & Filij,quem ante redemptoris aduẽtum miſer iſte mundus non cognouit. Item non ait:Si ſcires quis dicit tibi,da mihi bibere: quòd vtique illa ſcire viſu & auditu poterat,eumq́ue ſedentem ſuper puteum prætento digito Samaritanis conciuibus ſuis demonſtrare,ſed ait:Si ſcires quis eſt, qui dicit tibi,id eſt,qualis eſſentia eius eſt, quantum à cæteris mortalibus differt:quia non filius hominis tantùm,ſed & filius Dei eſt , non homo tantùm,ſed & Deus eſt.Et eſt Senſus: Si ſcires Patrem & Filium & Spiritum ſanctum,ſi audiſſes nominis eius Euangelium, tu forſitan crederes in eum, & peteres ab eo donum Dei,ſcilicet aquam viuam,id eſt,baptizareris,vt per gratiam Sancti Spiritus acciperes remiſsionem peccatorum. Iã enim Patrem Deum pleriq; vtcunq; ſciebant , ipſum autem,qui nunc hæc loquebatur, Dei Filium & Spiritum ſanctũ neſciebãt. Quod in exprobrationẽ Iudæorum dictũ eſt,à qui- *Matth.11.* bus nunc reuerſus fuerat,quoſq́; incredulos ſciens de templo eiecerat, futurũ præſignãs, quod illis eiectis alienigenas per aquę & Spiritus ſancti regenerationem introduceret in Regnum Dei, quod poſtmodum euidẽter Nicodemo dixit.Et eſt huic ſimile,quod Iudaicis ciuitatib.exprobrans,dicit: Si in Tyro & Sydone factę eſſent virtutes,quę in vobis factę ſunt,olim in cinere & cilicio pœnitentiam egiſſent.Quod enim de hac Samaritana muliere veritas proteſtatur,de idololatris vniuerſaliter ſentiendum eſt Gentibus, quæ vbi Euãgelica ꝑdictione audire & ſcire meruerunt donũ Dei,& eũ,qui in Apoſtolis ſuis loquebatur eis,Chriſtũ Filiũ Dei, pœnitentiã egerunt,& à Saluatore Chriſto donũ Dei, viuã aquã, ſcilicet ſpiritũ remiſsionis peccatorũ petierunt,& in nomine Trinitatis baptizati ſunt,ſicq́; vna de omnib. gentibus Eccleſia facta eſt,cuius hæc mulier typum gerebat,& cui in perſona illius veritas teſtimoniũ perhibebat,qđ non per malitiã, vt perfida Synagoga, ſed per ignorantiam peccauerat.At illa mulier,adhuc circa nomẽ aquę,quã haurire venerat,carnali ſenſu oberrans. [Dicit ei: Dñe, neq; in quo haurias habes, & puteus altus eſt. Vnde ergo habes aquã viuã?Nũquid tu maior es patre noſtro Iacob,qui dedit nobis puteũ & bibit ipſe ex eo,& filij eius,& pecora eius?]Errabat enim mulier hæc in vocabulo aquę viuę,neſciens riuũ iugiter fluentẽ aquę inuiſibilis,& inde- *Aqua viua gratia Spiritus ſancti.* ficientẽ gratiã Spiritus S.aquã viuã ęquiuoca appellatione nũcupari. Sed libet iã huius obiectionẽ Iudęorũ obiectionib. conferre. Superiùs,cũ illis ſigna petẽtib. dixiſſet quiddam,qđ intellectib.eorũ videretur impoſſibile:Soluite,inquiens,templũ hoc,& ego in tribus dieb.excitabo illud : illi irreuerenter objicientes:xl.& vj.inquiũt,annis ędificatũ eſt templũ hoc,& tu in tribus dieb.excitabis illud?Tu aũt,inquiũt, homo cõtemptibilis: dicendo enim, Tu, ſuperbiam & contemptum exprimunt: homo ergo contemptibilis:& crucifigẽde,tu in tribus diebus excita-

bis

Humilis obiectio mulieris Samaritanæ.

bis illud? Hæc autem non hoſtili irriſione, ſed amica percontatione, reuerenti compellatione præmiſſa: Domine, inquit, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt. Niſi humilem præmiſiſſet vocem Dominum eum compellans, putaremus fortè quòd tanquam homini alieno vtpote Iudæo vaſculum ſuum commodatura non eſſet ad hauriendum aquam. Nunc autem palàm eſt, quòd non ipſa Iudæum contemnebat, ſed à Iudæo contemni metuebat. Quia videlicet Iudæi potiùs euidentem ſuperbiẽdi materiam habentes, nec vaſculis Samaritanorum vti dignabantur: Samaritani verò conſcientiæ morem gerentes, & ſi interdũ animoſa contentione ſeipſos cõſolabantur, ſatis illis eſſet non contemni, & ab eorũ, qui in ſe confidebant tanquam Iſraëlitæ veri, cõmunione non repelli. Rurſus illa Samaritana mulier illi Iudæo, ſcilicet Domino noſtro, nullum aliud vaſculum præter ſuum præſto adeſſe videns: Domine, inquit, neq; in quo haurias habes, & puteus altus eſt: tanta ſcilicet altitudine, quanta manu tua attingere non præuales. Altus quippe & quadraginta cubitis, ab ipſo latere hominis vſq; ad ſummum digitorum extentis. Nónne ergo longiùs eſt à ſalute ſuperbia Iudęorum, quã humilis conſcientia Samaritanorum? Hic & illic Præſes iuſtitiæ Veritas in templo corporis ſui reſidens, verborumq; ac rerum cauſas in ſtatera appẽdens, vnam aquam de eodem templo corporis ſui profluentem, Iudæis non creditam, Samaritanis propinare venit: imò cunctæ de Gentib. Eccleſiæ, quã (vt ſæpè iam dictum eſt) hæc mulier Samaritana præfigurauit. Quod illa nondum intelligens, & à Saluatore, quem non cognoſcebat, ipſam Samaritanorum aquam Iudaico faſtu deſpici exiſtimãs: Vnde ergo habes, inquit, aquam viuam? Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum & bibit ex eo ipſe, & filij eius, & pecora ei⁹? Ac ſi dicat: Nunquid qualiſcunq; Hieroſolymitanus maior eſt, mundior aut religioſior patre noſtro Iacob? Nõ. At ille nobis hũc puteum, ille (inquam) non quiuis alienigena, ſed pater noſter tam magnus, tã ſanctus, tam mundus, & Deo charus, hunc nobis dedit puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius. Vnde ergo tu, vel quicunq; Iudæus habes aquam, quam in contemptum huius aquæ, velut mortuę, aut immundę appelles aquam viuam, aut mundam? Notandum, quòd non ait, qui Fodit, ſed qui dedit nobis puteum. Quia videlicet non legitur Iacob illic fodiſſe puteum, ſed tantùm emiſſe partem agri à filijs Emor patris Sychem,

Deut. 32.
Gen. 49.

quod prædium ex veritate veteris hiſtoriæ Euangeliſta refert (vt ſuprà dictum eſt) Iacob dediſſe filio ſuo Ioſeph, ſubiungens de hoc puteo: Erat autem ibi ſons Iacob. Omnis enim puteus ſons,* quàm non econuerſò omnis ſons puteus ſit. Et quidem Abraham & Iſaac certis locis puteos fodiſſe legũtur, quorum etiam pleroſq; Palęſtini inuidentes obſtruxiſſe, & pro quibuſdam tantum contendiſſe referuntur. Hunc autem puteum, de quo cum Samaritana muliere tãta ſaluatoris collatio eſt, nec Iacob, nec Patriarcharum quiſquam ſodiſſe memoratur. Rectè ergo non dixit: qui fodit, ſed qui dedit nobis puteum: ſortaſsis cum ipſo prædio pariter à filijs Emor coëmptum, ſufficere ęſtimans ad huius aquæ defenſionem, quod ille tantus Patriarha biberit, & filij eius, & pecora eius. Ad hęc Dominus noſter mulieris tarditati condeſcendens, qui nouerat ſe indoctarum magiſterium ſuſcepiſſe animarũ, generalem propoſitionem aquę viuę, cuius nullas eſſe differentias, aut ſpecies illa peruidere poterat, ipſam aquam viuam, quam ſe poſſe dare dixerat, & illam, quam ſolam mulier iſta nouerat, proprijs differentijs hoc modo determinat: [Omnis qui biberit ex aqua hac, ſitiet iterum: Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.]

** quamuis.*

Gen. 22.

Hæ nanque differentiæ, ſcilicet iterum ſitire, & in æternum non ſitire, econtrario modo à ſeinuicem diſcrepãt: velut omnem ſitim extinguere, & nullam ſitim extinguere. Quos effectus contrarios in his Domini noſtri dictis aduertere promptum eſt. Nam aqua eiuſmodi, quam hæc mulier haurire venerat, ſcilicet aqua elementaris, nullam omninò ſitim extinguit: quia qui biberit ex ea, ſolo corpore reſocillato, cùm iterum ſitiat, inopiam naturæ non ſe explicuiſſe ſatis euidenter indicat: Aqua autem illa, quam Ieſus dat, corporis & animæ ſitim æternã ſunditùs extinguit, vt apud Inferos nõ ſitiat ardens, aut ardeat ſitiens, ſed eodem, qui hæc loquitur, Agno Duce pergat ad vitæ ſontes aquarũ, & æternæ beatitudinis hauſtu, cunctam corporis & animæ purgans inopiam, non deficiat omni bono in æternum. Vnde ſubditur: [Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo ſons aquæ ſalientis in vitã æternam.] Quæ eſt enim hæc aqua viua, niſi illa, quæ (vt ſuprà dictum eſt) in Baptiſmo Chriſti percipitur Spiritus ſancti gratia? Aqua hæc Spiritus ſãctus eſt, aqua hæc Deus eſt. Aqua hæc in corde Dei Patris ſons vitæ eſt: in ore Dei Filij, Gratiæ & Pacis flumen eſt: in Beatis Angelis torrens gloriæ eſt: In electis hominibus inundatio vitę eſt. Quæ à quocunque bibita ſuerit, ad matricem ſuam, æternę Diuinitatis abyſſum, reſilit: inferno profundior, terra longior, mari latior, & cælo altior. Illuc (inquam) reſilit, inde venit, pariterque bibentis animam, etiamſi in Infernũ deſcenderit, ſaliendo in vitam æternam ſuſtollit: vbi non eſuriat, neque ſitiat, & non percutiat eam æſtus & ſol. Et antequam illuc ſaliat, ſons in bibente ſit, & per ſinum cordis

Sitim extinguere.

Apoc. 7.
Eſai. 85.

Deſcriptio aquæ viuæ.

Eſai. 49.

Cant. 4.

cordis riuos ſapientiæ & ſcientiæ diffundẽs,
animæque totum alueum implens,& paula-
tim in verbo vitæ per meatum oris prorum
pens,hortos vicinos areaſque longè poſitas
affatim irrigat,talisque anima meretur audi
re,Fons hortorum,puteus aquarum viuen-
tium Rectè ergo qui biberit,inquit,ex aqua
quam ego dabo ei,fiet in eo ſons aquæ ſali-
entis in vitam æternam. [Dicit ad eum
mulier: Domine da mihi hanc aquam vt nõ
ſitiam,neq; veniam huc haurire.]Beata mu
lier hæc alienigena,imò beata Eccleſia de a-
lienigenis collecta (cuius hæc typũ geſtat.)
meritò ſurrectura in iudicio cum generatio
ne mala & adultera, vt condemnet eam: Si,
inquit,terrena dixi vobis & non credidiſtis,
quomodo ſi dixero vobis cæleſtia credetis?
Terreni templi,terrenæ ædificationis ſimi-
litudine vſus dixerat:Soluite templum hoc,
& ego in tribus diebus ſuſcitabo illud,& illi
terrena,quæ ſola in his verbis intellexerũt,
eum poſſe facere non crediderunt Quomo
do credidiſſent ſi cæleſtia dixiſſet,ſi ſe cæle-
ſtem vitam dare poſſe, ſi ſe illos ita portare
poſſe dixiſſet,vt in vitam æternam ſalirent?
Sed hæc mulier credidit , & confeſſa eſt &
non negauit. Dixit enim mulier hæc, dicit
& nunc mulier magna per totum orbem di
latata,anhelãs & ſitiens, ſitiens & clamans:
Domine da mihi hanc aquam. Credidit er-
go propter quod & ſic loquitur, ac proinde
generatio illa iure(vt prædictum eſt) huius
comparatione condemnatur. Quid tandẽ
reſtat?Quare tantum bonum differtur?Qui
bonum tam optabile petendum à ſe dixit
non rogatus, poſtulanti ſimpliciter quare
non confeſtim largitur? Audi quod ſequi-
tur:[Dixit ei Ieſus: Vade voca virum tuum.
Reſpondit ei mulier: Non habeo virum.]
Ecce quomodo mulierem peccatricem,quã
ſciebat non habere virum,quam nouerat le
gitimum non iniiſſe coniugium,reuocat ad
cor ſuum,vt videat in teſtimonio conſcien-
tiæ ſuæ,quid facto opus ſit, quatenus illud
donum Dei mereatur accipere. Poterat di-
cere: Niſi pœnitentiam egeris & peccata tua
confeſſa fueris,quia peccatrix es,& ſic & ſic
egiſti,niſi (inquam)pœnitentiam egeris, e-
go hanc aquam non dabo tibi, quia videli-
cet non niſi pœnitentibus & peccata ſua con
fitentibus,& eadem relinquentibus, hæc Sã
cti Spiritus gratia, hoc donum Dei tribui-
tur. Hoc Dominus dicere poterat, ſed vſa
eſt arte ſua noſtræ ſalutis opifex Dei ſapien-
tia,quatenus nec illam moleſta verecundia
pulſaret,& tamẽ neceſſariam ſaluti eius pec
catorum confeſſionem eliceret. [Vade, in-
quit,voca virum tuum,& veni huc.] Quid
illa reputaret,niſi ad hoc virum ſuum debe
re vocari,ne mulier ſinè viro ſuo tanquã vi
tę facultatẽ perciperet, & hoc à tantæ rei lar
gitore rectè penſari,quòd vir tanti doni par
ticeps eſſe deberet, cum quo mulier vnum

Felix eccleſia ex gentibus cõtra incredulos Iudæos.

Matt.12.

Ioan.3.

Pſal.115.

Clemens medicus Chriſtus.

corpus eſſet?Et quidem protinus cucurriſ-
ſet, ſi haberet quem virum ſuum legitimè
profiteri poſſet. Sed quid faceret, quæ virũ
non habebat, nec tamen virgo nec vidua e-
rat?Quomodo iam dignam non timeret re-
pulſam,quæ tali commonitione cogebatur
agnoſcere ſe mulierem non legitimè nuptã?
Stetit ergo ſuam agnoſcens indignitatem, &
confeſſa eſt dicens: Non habeo virum. Suf-
ficit iſta confeſſionis inchoatio vocanti mi-
ſericordiæ. Non expectauit aut exegit, vt to
tum diceret, ſed clementiæ manum porri-
gens pepercit pudori, ſubuenit conſcientiæ
fluctuanti. Nam ſequitur:

[Dicit ei Ieſus: Benè dixiſti,quia non ha
beo virum. Quinque enim viros habuiſti,
& nunc quem habes non eſt tuus vir. Hoc
verè dixiſti.] Hoc illa mulier benè intelle-
xit,quia verè dixit. Benè & verè nunc quo-
que Eccleſia dicit. Quia, quemadmodum il
la quinque viris abuſa fuerat, & nunc virũ
non habens,aliquem tamen habebat, quem
virum ſuum nominare non poterat: ſic Ec-
cleſia quondam cùm Gentilis eſſet, quinq;
ſenſibus corporis luxuriata, in omni concu
piſcentia carnis & oculorum, quæ in mun-
do eſt,tandem ad hoc deuoluta fuerat, vt
pro viro ſuo legitimo,pro factore & amato
re animarum Deo,Diabolum reciperet: &
in ligno & lapide fornicans cum illo, qui nõ
erat ſuus vir, ſed naturæ ſuæ hoſtis, non a-
mator ſed interemptor, non ſponſus amo-
ris ſed auctor mortis: homicida, non medi-
cus Diabolus non Deus. Hoc,inquam, ve-
rè dixit: hoc dicendo veritatem locuta eſt,
ſicque ſemetipſam in principio accuſans, ab
luta lauacro, & viuam aquam in poculum
ſalutis adepta eſt. Igitur Magiſter & Domi-
nus hoc exemplo diſcipulis ſuis, huius aquæ
viuæ miniſtris imitandus, competenti arte
ab ea,quę viuam aquã poſtulabat Cõfeſſio-
nem peccatorũ exegit, eamq; ad conſcientiã
ſuam reuocauit dicendo: Voca virũ tuum &
veni huc. Quæ protinus peccata illa nõ ab-
ſcondit, confeſſa eſt nec defendit. Nã quàm
veraciter eadem narranti conſentiat, quã hu
mili conſcientia veritati concedat, reſpõden
do manifeſtat. [Domine, vt video Propheta
es tu.] Quid enim amplius eſt? dicere: verũ
eſt,quinque viros ego habui: aut dicere, Do
mine, vt video, Propheta es tu? Denique in
hoc palàm eſt,quàm non inuita fateatur, quę
inſpectatorem conſcientiæ ſuæ Domini &
Prophetæ honorat nomine, nullam aliam
ob cauſam vel experimentum, niſi quòd ſe-
cundum pronunciationis eius veritatẽ pec-
catricem ſe agnoſcebat eſſe. Vna eademque
reſponſione & de ſe confeſſa eſt, quod erat:
& de illo,quod eum eſſe intelligere poterat.
Minus quidem & longè minus quàm illa eſt
confeſſa: ſed confitendo quantũ perceperat,
dignam ſe fècit, cui crederet Ieſus totum, quę
erat. Hoc interim prætereundum non eſt,
non

Eccleſia ex gentibus olim fornicaria.

Confeſſio mulieris.

Prophetia etiam de præteritis eſt.

non tantùm futurorum præſcientiam, ſed
& præteritorũ ac præſentiũ oculorum reue-
lationem rectè ſolere appellari Prophetiã.
Mulier iſta Dominum nihil de futuris prę-
dicentem audierat, ſed tantum de præteritis
ac præſentibus occultis cordis ſui vera dice-
re illum ſentiens, Prophetam eſſe pronun-
ciabat. Adeò conſuetum erat iam tunc, oc-
cultorum reuelationem Prophetiam nun-
cupari.

Imò verò cùm iſtæ tres Prophetiæ par-
tes ſint, id eſt, de præteritis, de præſentibus,
& de futuris, ea plurimum valet ad compro
bationem Prophetici ſpiritus, qua præſentia
liter quis ita conuenitur, vt occulta cordis
eius manifeſtentur. Tunc enim dubitatio
homini nulla relinquitur, quin in prophe-
tante ſolus Deus loquatur, pręter quem cor
da hominum peruidere nemo poteſt alius.
Quod Apoſtolus commendans ait: Si om-
1. Cor. 14. nes prophetent, intret autem quis infidelis
vel idiota conuincitur ab omnibus, dijudi-
catur ab omnibus. occulta cordis eius mani-
feſta ſunt, & ita cadens in faciem adorat De-
um, pronuncians, quòd verè Deus ſit in vo-
bis. Ita planè mulier hæc, vbi foris audiuit
ab homine, quod ſeipſa nouerat intus, ſecu-
re pronunciabat, quod verè in homine illo
eſſet Deus, & indubitanter dixit: Domine,
vt video Propheta es tu. Deinde ſciens &
hoc, quia Prophetæ per Figuras & Tropo-
logias loqui conſueuiſſent, carnalem amo
uit intellectum ab eius dictis, nec eo ſenſu
quò priùs vltra viuam aquàm ab illo petiuit,
potiùs doctrinam veritatis ab eo quęrere in
tendit, tanquam à Propheta, tãquam ab eo,
qui non de corde ſuo loquendo contentio-
nibus inaniter efferretur, ſed per quem (ſic-
ut experimento didicerat) loqueretur De-
us. Nam præter ſitim corporis, ob quam ve
niebat haurire aquam, habebat quandam a-
liam ſitim, ſcilicet ſitim audiendi verbum
Dei, quam optimè nouerat ipſe adaquator
mentium, qui loquebatur ei. Nũquid enim
ſola peccata eius nouerat, & deſiderium ani
mæ eius, docilemq́ue humilitatem cordis e-
ius non nouerat? Vt quid ergo dixerat ei:
Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui tibi lo-
quitur, tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet
tibi aquam viuam? Nunquid in incerto lo-
cutus eſt? An quia dixit forſitan petiſſes, du
bitaſſe putandus eſt? Non vtique in ſermo-
ne omnia ſcientis, vniuerſa videntis, forſi-
tan dubitantis ſignificat incertitudinem, ſed
affirmantis admirationem, ſicut & illic: Si
crederetis, inquit, Moyſi, crederetis forſi-
tan & mihi. Nam & illic duritiam vel incre-
dulitatem Iudæorum: & hic in eorundem
exprobrationem, facilitatem ad credẽdum
miratur alienigenarum. In hac ergo mulie-
re ſitim quoque præuiderat audiendi verbũ
Dei, Cui videlicet ſiti ſuæ, protinus ſatisfieri
depoſcit, vbi Prophetam illum eſſe compe-

Deſideriũ verbi Dei in corde mulieris eſt.

Forſitan, in verbis Dei nõ dubitantis, ſed admirantis.

rit. Nam dicit ei: [Patres noſtri in mõte hoc
adorauerunt: Et vos dicitis, quia Hieroſo-
lymis eſt locus, vbi oportet adorare.] Ac ſi
diceret: Domine, quoniam vt video Prophe
ta es tu, iam verò à diebus multis Propheta
non eſt viſus in Iſraël, loquere nobis ex ore
Domini, da nobis conſulentibus te reſpon-
ſum iuſtitiæ in ſermone Domini. Ecce vetus
longumq́ue certamen. Vos Iudæi non cou-
timini nobis Samaritanis, & idcirco nõ cou-
timini nobis, quia non adoramus in Hiero-
ſolymis. Dicitis enim, quia tantùm in Hie-
roſolymis adorare oportet: & hoc vobis di
centibus Patrum noſtrorũ repugnat aucto-
ritas, quæ non leuiter contemnitur. Nam
Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & *Gene. 33.*
ſine dubio abſque Hieroſolymis in templò
Salomonis Deum placauerunt, quem in mõ
te hoc adorauerunt. Hic erecto altari Pater
noſter Iacob inuocauit ſuper illud fortiſsi-
mum Deum Iſraël, poſtquam reuerſus eſt
de Meſopotamia Syriæ, & habitauit hic iu-
xta hoc oppidum, emitq́ue partem agri hu-
ius, in qua fixerat tabernaculum, à filijs E-
mor patris Sychem centum agnis. Tu ergò
Domine, quoniam Propheta es, quid dicis?
Hanc proponendo quæſtionem mulier ſa-
piens iam profectò aquam viuam petebat,
magniq́ue deſiderij capacem ſitulam, incli-
nata ſuper marginem fontis æterni, ad hau-
riendum immergebat, plus inuentura aquæ
viuentis, quàm adhuc ipſa poſſet æſtimare.
Veruntamen in hac ipſa ſui inquiſitione, nõ
totum dicit, non totum proponit. Dicendo
enim illud, vnde locus ille poterat eſſe vene
rabilis, videlicet quia Patres noſtri, inquit,
in monte hoc adorauerunt, diſſentionis vel
ſegregationis cauſas reticuit. Quia videlicet *3. Reg. 2.*
quò Hieroboam & decem Tribus cum eo, *Pſal. 131.*
vt recederent à Iuda & à domo Dauid (cui
Dominus iureiurando dixerat: De fructu
ventris tui ponam ſuper ſedem tuam) vitu-
los aureos fecerant. & adorantes dixerunt: *3. Reg 12.*
Hi ſunt Dij tui Iſraël, qui te eduxerunt de
terra Aegypti. Quod factum eſſe in eadem
ciuitate Sichar, quam Hieroboam reædifica
uit, hiſtoria libri Regum narrat. Præterea
commixta fuerant (vt ſuperiùs dictum eſt)
inter Gentes, quas Salmanaſſar Rex Aſſy- *4. Reg. 17.*
riorum, tranſlatis decẽ Tribubus, reliquijs
earum cohabitare fecerat, & vnaquaq; Gẽ-
te fabricante Deum ſuum, didicerant opera
eorum, & ob hoc maiorem Iudæis contem-
ptoribus ſuis cauſam vel materiam contem
ptus præbuerunt. Has inquam cauſas, iſta
mulier in propoſita quæſtione reticuit. At
illa propriæ culpæ maculas ſatis humiliter
confeſſa fuerat. Non ergo vitio ſed laudi pò
tiùs illi eſt, quòd communem Gentis ſuæ i-
gnominiam, ſatis omnibus notam, prædica-
re non properauit. Dominus autem Iudex
ęquitatis poſtulatus ita reſpõdit. [Mulier cre
de mihi, quia venient dies, quando neque in
hoc

Conſolatio hoc mõte, neq; in Hieroſolymis adorabitis
Samarita- Patrem.] Veneranda & in timore ſancto au
nis per Chri dienda ſunt dicta hæc verbi incarnati, de ſan
ſtum facta cto corporis ſui templo ſuauiſsimè intonan
tis, & breui quidem, ſed graui elocutione
veram atque ſe dignam de adoranda Diuini
tate ſententiam proferentis. Et Samaritanos
quidem in præterita contentione inferiores
fuiſſe Iudæis, rationabiliter adſtruit, ſed eoſ
dem rurſus in eodem conſolatur, quòd om-
nem de locorũ ſuorum Prærogatiua contro
uerſiam mox eſſe tolerandam indicat veris
adoratoribus Dei. Cuius conſolationis quo
que dicta, tam in principio, q̃ in fine diſtri-
buens, mira arte diuidit illas, in medio col-
locãs oratiunculæ ſuæ particulas, quib. Sa-
maritanos abſq; ſcientia Deum adorare, di-
Mulier cre cendo: ſatis optimè percutit. Nam & ante-
de mihi. quam diceret: Vos adoratis ꝙ neſcitis, nos
Ioan. 2. adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudęis
eſt, repetiuit & proſecutus eſt, quod præmi-
ſerat dicens: Sed venit hora & nunc eſt, quã
do veri adoratores adorabunt Patrem in ſpi
ritu & veritate, &c. Adeò beneuolentiã au-
ditoris infirmi magna dignatiõe retinere cu
rauit. Nunc ſingula verba gratiæ de ore eius
emanantia pertractanda ſunt. Mulier crede
mihi. Tibi (inquit) ô mulier dicturus ſum,
quod viris necdũ dixi, tibi crediturus ſum,
qui non credidi meipſum Iudæis Scribiſque
Adorabitis ac Phariſæis ſiue Sacerdotibus adorãtibus,
patrem. imò latrocinantibus in illo magno & pul-
Luca 10. chro templo Dei, & quod illis facto tantùm
præſignaui, eijciens illos cum flagello de do
mo Patris mei, verbis autem aperiendum
eſſe necdũ credidi, tibi nunc dico, tibi ó mu-
lier credo, tuæ fidei committo, tu tantũ cre-
de mihi nunc interim tãquã Prophetæ, quo
niam Prophetã me eſſe dixiſti: mihi (inquã)
crede, & necdum dico vt credas in me, quod
futurum eſt, quando aliquid de me quod ſu
pra Prophetam, imò ſupra omnem gradum
vel dignitatem ſit incipies ſentire. Hoc mi-
hi crede, quia venient dies & in proximo
ſunt, quos Patres veſtri qui in monte hoc ad
Pſal. 112. orauerunt, multi quoq; Prophetæ & Reges
Malac. 1. qui in Hieroſolymis adorauerunt & nõ vi-
Matth. 24 derunt, veſtri autem beati oculi paulò pòſt
videbunt, quando vos qui nunc vt alieni à
templo Dei deſpicimini: vos inquam & om-
nes quicunq; de quibuſcunque Gentib. ad
vitam prædeſtinati eſtis, adorabitis Deum,
inuocantes Patrem, eum ſcilicet confitendo
& adorando pariter Filium, cuius Pater eſt,
per cuius adorationem fiet vt Deus Pater
eius veſter quoq; ſit Pater. Ita, inquam, ad-
orabitis Patrem, non in monte hoc neq; in
Hieroſolymis, ſed in omni loco dominatio
nis eius. Quia videlicet nõ tãtũ in hoc loco,
aut ſolùm in Hieroſolymis, ſed à ſolis ortu
vſque ad occaſum magnum & horribile e-
rit nomen eius in Gentibus. In Hieroſo-
lymis autem qui nunc celebris eſt oratio-
nis locus, lapis ſuper lapidem non relinque
tur qui nõ deſtruatur. Iam exultare pote-
rat mulier pro fauore ſuæ Gentis, exiſtimãs
ꝙ authoritate tanti hominis, quẽ Prophetã
eſſe credebat, nihilo præferretur monti Sa-
mariæ ſancta ciuitas Dauid, templumq́; Sa-
lomonis. Quod tametſi de futuro verum e-
rat, de præterito tamen futurum non erat.
Quapropter humilianda erat de peccato
quod in Samaria magis abundauerat, ne ine
ptè lætaretur deſuper abũdãti gratia. Sequi-
tur ergo: [Vos adoratis quod neſcitis, nos
adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudęis *3. Reg. 12.*
eſt.] Ac ſi dicat: Vos Samaritani, qui à do-
mo Dauid & à templo Dei receſsiſtis, & in
monte Samariæ confiſi eſtis, non inde iuſti-
ficati eſtis, quia Patres veſtri in monte ado-
rauerunt, ſed inde coinquinati, quia Hiero
boam vrbem iſtam, hoc eſt Sichem in mon- *Deut. 12.*
te ædificans, vitulos aureos fecit hic & di- *Gen. 49.*
xit: Iſti ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerunt
de terra Aegypti. Vos, inquam, qui propter
cultum vitulorum à templo Dei receſsiſtis,
adoratis quod neſcitis, dum dicitis adoran-
tes & quid dicatis neſcientes, iſti ſunt dij tui
Iſrael. Nos Iudęi, qui Regi noſtro adhæſi-
mus, & Deum Patrum noſtrorum in loco
quem elegit adoramus, non neſcientes quid
dicamus, ſed optimè ſcientes, quia ſalus ex
Iudæis eſt, quia de tribu Iuda & de ſemine
Dauid Saluator repromiſſus eſt, & hoc ſciẽ-
tes & ob hoc idem Dauid adhærentes, Deũ-
q́ue qui iurauit ei dicens: De fructu ven-
tris tui ponam ſuper ſedem tuam: in tem- *Pſal. 131.*
plo quod Filius eius ædificauit adorantes,
vtique adoramus quod ſcimus: ad hoc re-
ſeruati ipſi Dauid, vt ex nobis ſalus, quæ illi
repromiſſa eſt, orietur. Sed hactenus in hac
contentione adorauerimus: venient dies
quando neq; in monte hoc neq; in Hieroſo *1. Cor. 6.*
lymis adorabitis Patrem. Hoc eſt quod ſub
ſecutus repetiuit. [Sed venit hora & nunc
eſt, quando veri adoratores adorabunt Pa-
trem in ſpiritu & veritate.] Iam venit hora
& nunc eſt, venit & nunc eſt tempus acce-
ptabile, dies ſalutis, quãdo veri adoratores,
veri, inquam, id eſt, non quid adorent neſciẽ
tes, ſed veram adorandi ſcientiam habentes,
adorabunt Patrem non in monte hoc, neq;
in Hieroſolymis (vt prædictum eſt) ſed in
ſpiritu & veritate. Quid dulcius? quid hac *Adorabitis*
veri adoratoris definitione pulchrius? Ado- *patrem in*
rabitis (inquit) Patrem Spiritum adoptionis *ſpiritu &*
filiorũ ab ipſo percipientes, & in filij eius v- *veritate.*
nigeniti membra venientes. Patrem enim *Rom. 8.*
in ſpiritu adorare quid eſt, niſi ſpiritum ad- *Ioan. 14.*
optionis filiorũ accepiſſe, in quo clamamus,
Abba Pater? Quid eſt adorare Patrem in
veritate, niſi in filio eius manando (qui di-
cit, Ego ſum veritas) Patrem inuocare? I-
dem ergo eſt, ac ſi dixiſſet: Veri adoratores
manifeſta ac neceſſaria diſtinctione perſo-
narum adorabunt vnum Deum, Patrem

Ibidem. & Filium & Spiritum ſanctum. Cur hoc lo-
1.Cor.12. cō Spiritum veritati præpoſuit, nec dixit:
Rom.8. Adorabunt Patrē in veritate & ſpiritu, ſed
dixit, in ſpiritu & veritate? Videlicet, quia
ſicut nemo venit ad Patrem niſi per Filium,
ita Filium nemo agnoſcit niſi per Spiritum
ſanctum. Nemo enim poteſt dicere Domi-
nus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto. Ipſa quoque
vera adoratio, propria Sancti Spiritus ope-
ratio eſt. Nam quid oremus, ſicut oportet
neſcimus, ſed ipſe Spiritus poſtulat pro no-
bis gemitibus inenarrabilibus. Proinde o-
pus eſt, vt homo per præuenientem gratiā
accipiat Spiritum S. per quem agnoſcat &
confiteatur Dominum Ieſum in carne ve-
niſſe, quod eſt recta via per Filium ad Patrē
venire. Benè ergo non dixit: Adorabunt Pa
trem in veritate & ſpiritu, ſed in ſpiritu (in-
quit) & veritate. Cæterùm vbicunque inuo
cauit hoc nomen recto ordine & Euangeli-
Luca 15. ca traditione, primò continuatim Pater &
Matth. 21. Filius, & deinde tertia perſona Spiritus ſan-
ctus, eo videlicet reſpectu, quia ab vtroque,
id eſt, à Patre & Filio procedit Spiritus ſan-
ctus. Sequitur: [Nam & Pater tales quærit,
qui adorent eum.] Crede mihi, inquit, quia
iam illa hora venit, & ſic Patrem adorabūt
Matth. 24 veri adoratores. Nam ecce nunc in præſen-
Luca 19. tiarum tales quærit Pater, qui adorent eum:
Matth. 10. quærit accenſa lucerna, quærit diligenter do
mo euerſa. Ecce lumen diuinitatis ſuæ po-
ſuit in teſta carnis humanæ, & à ſanctuario
ſuo incipiens domum ſuam euertit, falſos
adoratores eijciendo, quia domū ſuam (quæ
domus orationis eſt) facerent ſpeluncam la-
tronum: & exinde quærit per totum mun-
1.Cor.6. dum veros adoratores, qui adorarent eum,
Pſal.15. non in carne, ſed in ſpiritu: non in latroci-
nio ſed in veritate. Euertetur templum &
ciuitas Hieroſolymorum, non ſtabunt lu-
ci & delubra Gentilium, diuidentur contra
Eſa.65. ſe familiæ populorum, rumpentur fœdera
cognatorum. duo in tres, & tres in duos ſe-
parabuntur, filia aduerſus matrem, & nu-
rus aduerſus ſocrum: & ſic omnimoda com
motione domo euerſa: Tales proculdio Pa-
ter inueniet qui adorent eum. Non tales ſa-
ctos inueniet qui adorent eum, ſed inueniet
in lucis & in delubris idolorum quos tales
faciat, vt adorarent eum. Nam idololatras
inueniet rapaces, ebrioſos, fornicarios, cæte
riſque vitijs obſeſſos, ſed abluet eos, ſed ſan
Spiritus eſt ctificabit eos in ſpiritu ſuo & in veritate ſua.
Deus, du- Non congregabo, inquit, conuenticula eo-
plex eſt ſen rum de ſanguinibus, nec memor ero nomi-
ſus. num eorum per labia mea. Idololatræ ſiue
fornicarij nominabuntur, ſed vocabit eos
nomine alio, in quo qui benedictus eſt, be-
nedicetur ſuper terram. Dicis: Quare tales
Pater quærit adoratores? quare neq; in mō-
te hoc, neque in Hieroſolymis adorabi-
mus Patrem? Audi quod ſequitur: [Spiritus
eſt Deus, & eos qui adorant eum in ſpiritu
& veritate oportet adorare.] Quamuis ita
rectè poſſit accipi, Spiritus ſanctus eſt Deus
videlicet vt ſpiritus ſubiectum, & Deus ſit
prædicatum: rectiùs tamen hoc loco Deus
ſubiectū, & Spiritus intelligitur prædicatū,
nec aliud eſſe quod dixit, Spirit⁹ eſt Deus, q̄
ſi dixiſſet, Deus eſt Spiritus: quomodo & i-
bi, Et Deus erat Verbum: non aliud ſine du
bio intelligimus, quā ſi dixiſſet, & verbum
erat Deus. Nunc em̄ non id agitur aduerſus
Spiritus ſancti blaſphematores, & idcirco
falſos atque impios Dei Patris adoratores,
vt propria Sancti Spiritus perſona Deus eſ-
ſe defendatur, ſed agitur aduerſus carnales
& ſanguinolentos adoratores, quod Deus
verus, quem ſe legitimè adorare iactitant,
non ſit caro, ſed ſpiritus: & ideo non man-
ducādis taurorum carnibus, aut epotando *Pſal.49.*
hircorum ſanguine delectatur. Imò non in *Hebr.9.*
loco quærendus, ſed in Spiritu ſancto ado- *Deus verè*
randus, & in veritatis confeſſione ſit inuo- *ſpiritus eſt.*
candus. Hoc ergo adſtruit: quia Deus Spiri-
tus eſt. Verè enim Spiritus eſt non ſolùm
corporis ſenſus, ſed & ſubtilitatem excedēs
omnis ſpiritus: ſpiritus incircūſcriptus, quia
in nullo loco concluditur, neque (vt Huma
niformij putant) humanorum ſimilitudine
membrorum diſterminatur. Spiritus enim
omnium ſpirituū fortiſsimus, omniumque
ſpirituū, quorū vtiq; Creator ipſe eſt, ſubti
liſsimus, nullius capax, capabilis autem præ
ſubtilitate ſuæ naturæ, rationalibus, id eſt,
tam Angelicis quàm Humanis ſpiritibus.
Et hoc æqualiter de tota Trinitate ſentien
dum eſt, quia profectò tam Pater & Filius
quàm & Spiritus ſanctus, ſpiritus eſt: nec id
circò tertia diuinitatis vice perſona Spiritus
ſanctus dicitur, quod ſola perſona hæc ſit ſpi
ritus, ſed quia procedit ab vtroq;, id eſt Pa-
tre & Filio, idcirco nomen hoc ab vtroque
ſortitur vt dicatur Spiritus S. Nam (vt præ-
dictum eſt) & Pater ſpiritus, & Filius ſpiri
tus eſt, & Pater ſanctus, & Filius ſanctus eſt. *Adorare in*
Atq; inde mutato vel cōpoſito nomine Spi- *ſpiritu &*
ritus S. dictus eſt. Igitur q̄a Deus Spiritus eſt *virtate.*
& eos (inquit) qui adorant, in ſpiritu & veri- *Rom.8.*
tate oportet adorare, id eſt, in ſpiritu ado- *1.Cor 12.*
ptionis filiorum clamare: Abba Pater, in fi- *Pſal.66.*
lij confeſſione honorare Patrem, vt ſuprà
dictum eſt. Oportet enim os in confeſſione
veritatis aperire, & ſpiritum attrahere, atq;
in illo dicere Dominum Ieſum, atque confi
teri illum in carne veniſſe. Alioquin qui ma
ctat pecus, quaſi qui excerebret canem: &
qui offert thus, quaſi qui benedicat idolo.
Siue Iudæus, ſiue Samaritanus vel quilibet
Sciſmaticus, præcidens ſe ab vnitate ſpiri-
tus, quia non eſt verbum veritatis in corde
eius & in ore eius, id eſt, quia non credit cor
de ad iuſtitiam, quod eſt adorare Patrem in
ſpiritu, & non confitetur ore ad ſalutem,
quod eſt adorare eundem in veritate. Iu-
dæus, inquam, ſiue Hæreticus æquè vt Pa-
ganus,

Rom. 10.

ganus, nullatenus inter veros Patris adoratores reputantur.

Cùm ergo (inquis) Deus à Patribus noſtris in carnibus & ſanguine holocauſtorũ aut victimarum ſe adorari voluit, nunc in ſpiritu & veritate mauult adorari, cur tunc alios vel diuerſos quàm nunc quæſiuit? aut nunc alios quàm tunc adoratores requirit? Ad hæc, inquam: Permiſit quidem, ſed non iuſsit Deus in eiuſmodi ſacrificijs ſe adorari, permiſit, inquam, non præcepit: pertulit, non voluit. Reſpexit interdum oblata, nunquam quæſiuit offerenda. Iam dudum ab omni huiuſmodi obiectione Dominus per Prophetas ſuos defendit ſe. Dicit enim per

Hier. 7.

Hieremiam: Holocauſtomata veſtra addite victimis veſtris, & comedite carnes, quia non ſum locutus cum patribus veſtris, & nõ præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocauſtomatum & victimarum, ſed hoc verbum præcepi eis dicens:

Eſa. 1.

Audite vocem meam, &c. Item per Eſaiã: Holocauſtomata, inquit, arietum, & adipẽ pinguium, & ſanguinem vitulorum & agnorum & hircorum nolui. Cùm veniretis ante conſpectum meum, quis quæſiuit hæc de manib. veſtris, vt ambularetis in atrijs meis? Igitur quales nunc quærit, quales nunc eſſe præcipit, tales Deus, qui Spiritus eſt, ſemper adoratores quęſiuit, nec voluit vnquam aut dedignatus eſt aliter, quã in ſpiritu & veritate adorari.

Cur Deus carnales victimas conceſsit ad tempus.

Porrò carnales erant homines filij Iſrael ex Aegypto egredientes, aſſueti ſecundum Aegyptios cæteraſque Gentes holocauſtomata victimis addere, carneſq; cõedere. Præterea nec ſpiritus datus, nec veritas de terra orta fuerat, in qua deberent ſicut oportet adorare.

Galat. 3.

Conceſsit ergo pro tempore & pro hominum qualitatę, vt adoratores qualeſcunque mactarent & comederẽt ſacrificiorum carnes, poſita Lege de ſacrificijs propter tranſgreſsiones, tanquam pædagogus adoleſcentem petulantem cohiberet lex, donec gratia veniret, aleret figura: donec veritas illuceſceret, foueret vmbra: donec res clara ſuccederet.

Ioan. 3.

Gen. 15.

Nunc ſpiritus datur & in proximo eſt, nunc veritas adeſt, quia gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Nunc venit fides per quam verus adorator extitit. Abraham pater noſter, & ipſa quæritur amoto pædagogo, quæ ex ſpiritu & veritate eſt, in qua adorauit Abraham, vt prædictum eſt, in qua adorare oportet cunctos veros adoratores.

Galat. 3.

Coloſ. 3.

Vbi non eſt Iudæus neque Græcus, imò quod magis ad rem iam attinet, non eſt Iudæus neque Samaritanus, nõ ſeruus neque liber, non maſculus neque fœmina, ſed omnia in omnib. cum ſpiritu ſuo veritas.

Pſal. 71

Sequitur: [Dicit ei mulier: Scio ꝙ Meſsias venit, qui dicitur Chriſtus. Cũ ergo venerit, ille nobis annũciabit omnia.] Hoc interim memori mulier mente voluebat ꝙ dixerat: Venient dies, & repetendo: Venit (inquit) hora & nunc eſt. Nec inſcia erat, quin de Chriſti aduentu loqueretur, cuius in diebus iuſtitia & abundantia pacis orietur. Legem quippe & Prophetas Samaritani recipiebant, ex quorum præconijs ſcire poterant venturum Chriſtum doctorem iuſtitiæ, primo Moyſe dicente:

Deut. 18.

Prophetam ſuſcitabo eis (inquit Dominus) de fratribus tuis ſimilem tui, & ponã verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba eius quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego vltor exiſtam. Hinc illa: Scio (inquit) quia Meſsias venit, ſubaudis, qui nos doceat alia Legiſlatione: eodem Moyſe loco ſupradicto atteſtante ac dicente: Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus ex fratribus veſtris, ipſum audietis tanquam me. Cúm ergo venerit (inquit) ipſe nobis annunciabit omnia.

Pſal. 44.

Ioan. 3.

Sanè quod interpoſitum eſt: qui dicitur Chriſtus: nõ mulier dixit, ſed Euãgeliſta (vt nomen Hebraicum interpretaretur) interpoſuit: Quia Meſſias Hebraicè, Chriſtus Græcè, vnctus dicitur Latinè. Vnctus autem eſt Regali pariter & ſacerdotali gratię plenitudinę, vnctus prę conſortibus ſuis, id eſt, præ cunctis filijs hominum. Nõ enim illi ad mẽſuram dat Deus Spiritum. Cùm venerit (inquit) ille talis, ipſe nobis annunciabit omnia. Ecce quomodo explorat quod audierat, ecce quomodo ſe audiſſe diſsimulat, vt iterum & amplius audiat. Et quidẽ ait ſe ſcire, quia veniẽt dies, & quia Meſsias venturus eſt: diſsimulat aũt ſe audiſſe, vt iterũ audiat, quia venit hora & nunc eſt. Sic ori ſuo parcendo meliùs interrogabat, ſic modeſta non moleſta interrogatione meliùs pulſabat. Dicit autem ipſe:

Matth. 7.

Luca 11.

Ioan. 2.

Omnis qui petit accipit, & qui quærit inuenit, & pulſanti aperietur. Nónne Iudæi ſuperiùs quæſierunt & pulſauerunt dicentes: Quod ſignum tu oſtendis nobis quia hæc facis? & non inuenerunt, nec apertè audire digni fuerunt. Quare? quia non cum fide, ſed infideliter quæſierunt: non modeſtè, ſed moleſtè pulſauerunt. Hæc autem humiliter quæſiuit, fideliter petijt, modeſtè pulſauit. Sequitur ergo: [Dicit ei Ieſus: Ego ſum qui loquor tecum.] Ego, inquit, qui loquor tecũ ſum ille Meſsias: ego vobis annunciabo omnia. Ecce quomodo huic alienigenæ ſeipſum credidit, quem Iudæis nõ crediderat: & oſtendit illi honorandũ nominis ſui theſaurum, quod in patria ſua, ſcilicet in Iudæa, necdum prodiderat, ne mox quod futurum erat, precioſam nominis ipſius Margaritã porci conculcarent, & hoc Sanctum canina rabie blaſphemantes corroderent.

Matth. 7.

Ingrata patria Chriſto.

Hoc enim in exprobrationem illius patriæ ſuæ fieſtebat, in qua (ſicut Euangeliſta poſteriùs dicturus eſt) honorem ſe non habiturum perhibebat: videlicet ex oppoſito patriæ non ſuæ, id eſt, Gẽtilitatis, in qua nõ ſolũ tanquã Propheta, ſed tanquã Deus Dei filius hono-

rem diulnnm habiturus erat,quod iam à prę
ſenti effectu cóprobat. Honoratus eſt enim
Ioan. 15. ab his alienigenis Samaritanis, vbi Chriſtũ
ſe eſſe dixit: Inhonoratus eſt & crucifixus à
contribulibus ſuis, vbi ſigna & prodigia ſe-
cit in eis, quæ nemo alius fecit Sequitur: [Et
continuò venerunt Diſcipuli eius, & mira-
bantur quòd cum muliere loqueretur. Ne-
mo tamen dixit: quid quæris aut quid lo-
queris cum ea] Hoc miraculum tunc qui-
dem cœpit facere Diſcipulis ſuis Dominus
Gentes non Ieſus, in eo, ꝙ ex Iudæis natus, qui non com
eſſe aſper- mutabãtur Samaritanis, mulieri Samarita-
nandas ab næ in colloquio iungi dignabatur: perfecit
Apoſtolis. autem poſt reſurrectionem ſuam, in eo ꝙ
Actor. 10. Petro per exceſſum oſtenſis animalibus, ſi-
Actor. 11. ue reptilibus & ſerpentibus dicendo: Macta
& manduca: &, quod Deus ſanctificauit, tu
commune aut immundum ne dixeris: nemi
nem hominem communem aut immundũ
dicendum eſſe oſtendit. Et tunc quidem tã-
quam Magiſtro & Domino reuerentiã ex-
hibentes tacuerunt, & nemo illorum dixit:
Quid quæris aut quid loqueris cum ea.
Cùm autem in nationes gratia Sancti ſpiri-
tus effuſa eſſet: Cùm ſuper Cornelium & cę
teros Gentiles (qui loquente Petro audie-
bant verbum) Spiritus ſanctus decidiſſet, &
loquerentur linguis magnificantes Deum,
tunc verò mulier magna, ſcilicet Eccleſia
de Gentibus, quæ per hanc Samaritanam ſi-
[illegible] batur, magno teſtimonio defenſata
eſt, vt timerent, dicente Petro: Ego quis erã
qui prohiberem Deũ, & glorificarent Deũ
dicentes, ergo & Gentibus pœnitentiam ad
vitam dedit. Nunquid enim Chriſto, vel
Spiritui eius dicere auderẽt. Quare introiſti
ad viros præputium habentes? [Reliquit er
go mulier hydriam ſuam, & abijt in ciuita-
tem, & dicit hominibus illis: Venite & vide-
te hominem, qui dixit mihi omnia quæcun
que feci, Nunquid ipſe eſt Chriſtus?] Elegã-
ter ſatis in hac muliere præfiguratum eſt,
qualiter Prophetam hunc patria non ſua, ſci
licet Eccleſia de Gentibus honoratura ſit.
Vbi audiuit dicentem illum: Chriſtus ego
ſum qui loquor tecum, continuò ſitim ſuã,
propter quam venerat haurire aquam, præ
gaudio viuæ aquæ quam inuenerat, oblita
eſt, hydriam ſuam reliquit, vt expeditior
curreret, totamq́ue ciuitatem attonitam
Rom. 13. reddidit, clamãdo cuiuſmodi hominem rep
Col. 2. periſſet, vel quid ab illo audiſſet. Audito
nanq; Chriſti nomine, primitiua Gentium
Eccleſia, ſtatim curã carnis in cõcupiſcentijs
facere oblita eſt, cupiditatẽ ſuam vel curio-
ſitatẽ, quã inani Philoſophia ſeu fluxus rerũ
temporaliũ voluptatibus implere ſatagebat.
abiecit, omniq; onere depoſito, ſolum Chri-
ſti nomen pectore & ore baiulans, mundum
omnẽ clamore boni nuncij compleuit, inui-
tans ad credendum, feſtinans ad generandũ
ſpiritualium turbã filiorum. Et quidem tũc
vix pauci admodum mirati ſunt, aut atten-
derunt ſaltem, quod illa mulier præ feſtina-
tione felicis gaudij ſuam hydriam reliquiſ-
ſet. At verò vbi mater noſtra Eccleſia. quæ *Eccleſia ex*
prior nobis Ieſum foris inuenire meruit, & *Gentibus*
intrantibus (vt ſuprà dictum eſt) Apoſtolis, *quæ ſedula*
imò etiam indignantibus quibuſdam ex *& feſtinãs*
circuncifione fidelibus gratiam eius, id *Actor. 11.*
eſt, ſpiritum accepit, ita protinus omne
ſeculi onus abiecit, vt miraculum grande
fieret cunctis mundi amatoribus, cunctis ſe-
culi Poteſtatibus, Regibus, Iudicibus, Gen-
tibus vniuerſis, maximeque ſuis ſecundum
carnem cognatis vel affinibus Nec verò ſo-
lummodo omnib miraculum, ſed & pleræ
que parti, imò & toti Diabolicæ ciuitati,
cuius caput Roma, cuius ſuperbiæ cornu
Nero tunc erat, furoris fuit incendium, cau-
ſa tumultus, & irarum occaſio, ſeditionum
& ſæuiſsimæ perſecutionis incitamentum.
Omnibus pœnis, omnimoda effuſione ſan-
guinis cogebant illam, vt reciperet ſuam,
quam abiecerat hydriam. Præualuit virtus
aquæ viuæ, dulci ebrietate ſopitam exupe- *Quid deſi-*
rans carnem, mentemq́ue lætificans vigilan- *gnat reli-*
tem, ita vt nõ ſolũ cupiditates abiectas rur- *cta hydria.*
ſus bibere nõ appeteret, ſed & ipſa animarũ
vaſa fictilia. ſ. corpora ſua penitꝰ abdicarẽt.
Sic multitudo Martyrũ coronata eſt. Inte-
rea clamore nõ ceſſante dicentiũ: Venite &
videte hominem: credite in Chriſtũ Dei Fi-
lium, verũ Deum & verum hominẽ Exie-
runt mali ciues ciuitatis Diaboli, & facti ſũt
boni ciues ciuitatis Dei. Vnde & ſubditur:
[Exierunt de ciuitate, & veniebãt ad eum.]
Hoc quoq; in exprobrationẽ patriæ eius po
ſitũ eſt. Gens enĩ ſua & Pontifices Pilato tra
ditũ extra ciuitatẽ eiecerũt, & ab eis q ſigna
eius multa & magna viderant, eiectus extra
portã paſſus eſt, hi aũt alienigenæ & ignoti,
qui nec verbũ quidẽ vllum ab eo audierãt,
quantò minùs ſigna viderant, hi, inquã, pro-
pter hoc ſolum, ꝙ ab vna muliere audierãt,
dicente: Quia dixit mihi omnia quæcunq; fe
ci, multum honorantes eum, exibant de ciui
tate ſua, & veniebant ad eum. Amplius autẽ
nunc, vbi iam à prædicta patria ſua vſq; ad fi
nem, id eſt, vſq; ad mortem, mortẽ autẽ cru-
cis, inhonoratus eſt. Nos verò qui illũ non
vidimus, ſed tantùm in auditu auris didici-
mus, quòd (ſicut Apoſt. ait) Ieſus vt ſanctifi-
caret per ſemetipſum populum, iuxta portã
paſſus eſt, eximus ad eum extra caſtra, im- *Hebr. 13.*
properium eius portantes. Nunc, inquã, am- *Matth. 21.*
plius exprobrãdum eſt malis, & dignè per- *Lucæ 20.*
ditis agricolis, quòd Dominum vineæ, Do-
minũ ſuum extra vineam eijcientes occide-
runt, & idcirco rectè ablatum eſt illis regnũ
Dei, & datum eſt Genti, id eſt, Gentilitati fa
cienti fructus eius. Quia de ciuitate, quę voca
tur ſpiritualiter Sodoma, & Aegyptus, ſiue *Apo. 11.*
Babylonia meretrix, de ciuitate, inquã, Dia-
boli, q̃ ciuitati Dei ſupernæ Hieruſalẽ ſemp
aduerſatur,

aduerſatur, exiuit populus Dei, deflens & confitens, quod peregrinus ſit & aduena ſuper terram, clamando ad alterutrum: Exeamus ad eum extra caſtra, improperiũ eius portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus. [In terea rogabant eum Diſcipuli dicentes: Rabbi manduca. Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.] Superſtitionis Iudaicæ hoc erat, quod Diſcipuli Ieſu mirabantur de illo, quia cum muliere Samaritana loqueretur, & tamẽ cibos quos à Samaritanis emerant, illi ad manducandũ offerebant. Verum fuerit hęc carnalis vel qualiſcunque, ſuperciliosa tamẽ iuſtitia Scribarum & Phariſæorum, vt ab alienigenis coemerent quidem, ſed nullatenus præparatos ab illis cibos aut potum propinatum perciperent. Illud committendum non eſt, propter quod hoc, cæteraque (vt iam dictũ eſt) acta vel conſcripta ſunt, videlicet quòd Scribæ & Phariſæi Gentes deſpectui habentes, & cuncti penè Iudæi ſalutem earum odio habentes, gaudebant tamen quòd ipſi Reges & Principes locum perſæpe ſummo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illuſtrarent, interdum & de ſuis redditibus præſtarent ſumptus ad miniſterium ſacrificiorum pertinentes: In hoc inquam, gaudebãt, cùm haberẽt manus pollutas Chriſti ſanguine, huiuſmodi ſacrificia offerentes, adhuc tamen fideles, qui erant ex Circuncisione de illorum priuilegio cum Gẽtilibus altercabantur, Iudæorum tantũmodò conuerſionem, velut mundum cibũ, Chriſto cõtendentes eſſe offerẽdũ, Gentiles autẽ (ſicut Petro per viſum oſtenſum eſt) velut immunda quadrupedia terræ, indignos reputantes. Cùm interea quidam de Hæreſi Phariſæorum qui crediderant, ſurgentes dicerent: nõ ſolummodò Circunciſionem, ſed & totam Legem Moyſi oportere ſeruari, quid aliud Diſcipuli Ieſu, niſi cibos importunos offerentes, dicebant ei: Rabbi manduca? Sed econtrà clamat ipſe in Pſalmo: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo? Nequaquam. Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos, quoniam meæ ſunt omnes feræ ſyluarum, iumenta in montib. & boues. Cognoui omnia volatilia cæli, & pulchritudo agri mecum eſt. Si eſuriero nõ dicam tibi, Meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius. Sed quid? Immola Deo ſacrificiũ laudis De quo profectò vero ſacrificio, ciboque ſibi congruente protinus dicit: Ego habeo cibum manducare, quem vos neſcitis. Reuera nanque neſciebant, quod abiectis cibis & potibus, varijs baptiſmatibus, & iuſtitijs carnis, veri adoratores adoraturi eſſent Patrem in ſpiritu & veritate, quod vere eſt verum ſacrificium laudis Deo Patri & Filio & Spiritui S. immolare. Neſciebant, in quam, nam hoc illis non præſentibus, ſed abſentibus dixerat Dominus mulieri Samaritanæ. Vnde & mirantes dicebant adinuicem. [Nunquid aliquis attulit ei manducare?] Eodem modo in verbis eius carnali ſenſu caligabant, cùm diceret eis: Ego habeo cibum manducare, quem vos neſcitis: quo & Samaritana mulier, cũ de aqua viua à ſe petenda vel danda loqueretur ei. Non ergo mirum, quod illa in aquæ vocabulo hæſitauit, cùm iſti in cibo nomine nihil velociores ad intelligendum fuerint. In hoc ſanè mirã dignationem operepretium eſt attendere ſapientiæ Dei, quæ ſic paruulis condeſcendit, vt non omittat qualemcunq; rem occaſio ſibi obiecerit, quin per eius ſimilitudinem illis introducendi ſtudio, quaſi præ oculis exhibeat inuiſibilia myſteria Regni Dei. Quid enim omittit qui nõ Regum nuptias, nec piſcatorum ſagenas, non margaritas negotiatorum, nec veteres vteros vinariorũ, non ficus aut vineas, neque granum ſinapis, nimirum inter minuta præterit olera? Ita de ſingulis ſimilitudines cæleſtium carnalibus explicat, vt tanquam in notis & vulgaribus ſpeculis, ſolis imaginẽ videant, quì eius ſplẽdorem ægris oculis ferre non ſuſtinent. Sic nũc mulieri aquam haurienti, ſub nomine aquæ, de Gratia locutus eſt Spiritus S. vt ex commoditatibus aquæ viſibilis quam hauriebat, virtutem perpenderet aquæ inuiſibilis, quam neſciebat. Sic nihilominus cibos offerentibus incorporeos, de corporeo loquitur cibo, vt ex corporeæ refectionis ſimilitudine, oſtendat voluntarium, imò & optabile ſibi eſſe operari opus ſalutis noſtræ. Quod quia non aduerterunt prima eius dictione (dixerunt enim: Nunquid aliquis attulit ei manducare?) protinus ſubſecutus adiungit [Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem Patris mei, vt perficiã opus eius.] Quo dicto patenter indicat, quàm ſpontanea in operando ſalutem noſtram Deo Patri obedientia deſeruiat, & quòd magis delectetur in hac obedientia, quàm aliquis eſuriens, dum oblatis cibis dicitur ei, manduca. Et re-ctè plus. Nam corporeis cibis ſola caro, quæ defecerat reficitur, iterum deſectura: per hanc autem obedientiam ſic refici habebat mortalis & paſſibilis in Chriſto natura humana, vt reſurgens à mortuis iam nõ moriatur, mors illi vltrà nõ dominabitur. Quæ eſt enim voluntas Patris, niſi illa, de qua paulò antè mulieri Samaritanę dixit: Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum? Quid, inquam, vult, aut quid quærit Pater, niſi veros adoratores habere, qui adorent eum in ſpiritu & veritate? Sed tales per Filij paſſionem inuenti ſunt, tales adoratores per crucem & ſanguinem Filij Dei Patri acquiſiti ſunt. Cũ ergo dicit: Meus cibus eſt, vt faciã voluntatẽ Patris mei, hoc (vt prędictum eſt) per congruã ſimilitudinẽ magnificè exprimit,

Hebr. 13.

Superſtitio & curioſitas Iudæorum in cibis.

Actor. 10.
Ibidem.

Verum ſacrificium non in vitulis.
Pſal. 49.

Marc 7.

Matth. 12.
Marc. 13.
Matth. 9.
Luca 21.
Luca 13.

Facere voluntatẽ patris ita iucũdũ Chriſto ſicut eſurienti manducare eſt.
Rom. 6.

mit, quanto deſiderio conſummando operi ſalutis noſtræ intẽtus ſit. Et quidẽ cõſtat ſanctos homines, qui ſpiritũ adoptionis filiorũ acceperunt, cũ magna dilectionis dulcedine
Rom. 8. operari opus fraternæ ſalutis, & ſi quidẽ à ti-
Galat. 3. more ſeruili incipiunt in amore filiorũ con
Pſal. 118. ſummari, q eſt iuxta Pſalmiſtã dilatato corde currere viam mandatorũ Dñi. Veruntamen nemini illorum adeo dulcis eſt labor operis, vt omninò rectè dicat: meus cibus eſt quod facio voluntatẽ Dei. Non enim quicquã impaſsibile habet ſubſtantia hominis, cuius reſpectu dicere poſsit, laborem vel afflictionẽ in opere Dei ſic ſibi delectabilem eſſe, vt cibus ſuus debeat appellari. Conſtat quippe tantùm ex anima & corpore, quod vtrumq; eſt proculdubio paſsibile. Ideoque cũ quis tribulatur, patienter & in ſuauitate conſcientiæ ſuæ reclinatur, quia piè viuit in Chriſto, nec dum rectè dicitur, cibo ſuo ve-
2. Tim. 3. ſci, quia non ipſa merces operis reficit, ſed ſo
* laſſeſcat. la conſolatur eum ſpes, in alio repoſitæ mercedis, vt non deficiat, ſiue * laceſcat ſub illa, qua totus. i. in anima & in corpore, premitur vi tribulationis. At verò Chriſtus non totus erat paſsibilis, neq; tantùm ex anima & corpore, quę vtraque paſsibilia tunc erãt, ſed ex Diuinitate quoq; conſtat impaſsibili. Et cũ ſubiret acerbam paſsionem mortis, faciendo voluntatem Patris, non totum, quod Chriſtus eſt (id eſt, Diuinam ſimul & humanam naturam) tranſuerberabat vis doloris, ſed natura quidem hominis vero dolore cruciabatur, natura verò Dei charitate ſua cum Patre ſuò paſcebatur, qua & ſemper paſcitur. Paſcebatur, inquam, & ſaturabatur opprobrijs, non vt Martyres ſancti in gaudio ſpei, ſed vt Martyrum & ſanctorum omniũ Deus, in præſentia ſempiternæ & incõmutabilis rei. Quid enim vnq̃ ſperauit? q̃d vnquã non habuit is, per quem omnia facta ſunt, Fi-
1. Cor. 9. lius Dei? Nunquid operarius cõductus fuit?
Sap. 10. Nunquid præmium ſperans euangelizauit? Nunquid vſq; tale quid dixit, quale Apoſt. Paulus? Neceſsitas, inquit, mihi incumbit, vę enim mihi eſt, ſi non Euangelizauero: ſi enim volens ago, mercedem habeo: ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt. Quapropter & hoc nuſquã de illo dictum eſt, quod præmium acceperit, ſicut ſolet dici de omnibus ſanctis, quibus Deus mercedem laborũ
Pſal. 8 ſuorum reddidit: quia videlicet ipſe ſanctorum omniũ remunerator & remuneratio eſt, ſedens ad dexteram Patris: vbi quamuis natura humana gloria & honore, quem nõ habuerat, coronata ſit: natura tamen Diuinitatis, quæ illam naturam prouexit, ita nos iure tenet reuerentia ſui, vt rectè fatea-
Galat. 6. mur, quia Chriſtus Dñs, quicquid ſecundũ
1. Cor. 9. hominem accepit, non aliunde, ſed de inſita ſibi Diuinitate, accepit: ac proinde merce
Eſa. 40 de donatum illum dicere fas non ſit. Igitur Sancti omnes, quã diu hic exulant, vbi à Di-

uinæ viſionis conuiuio gementes ieiunant, quamlibet voluntariè, quantolibet cum amore, quod bonum eſt, ad omnes operentur: ſiue inuiti pro diſpẽſatione credita, ſiue volentes, & ideo mercedem apud Deum repoſitam habentes, euangelizent: nemo tamen illorum rectè dicit, meus cibus eſt, vt faciam voluntatem Dei: ſolus autem ille qui non aliunde mercedem ſperabat, ſed in ſeipſo habebat, dicente Propheta: Ecce merces eius cum eo, & opus illius coram illo: ſolus, inquam, ille, qui in opere ſuo iam Diuinitate ſua paſcebatur, veraciter dicere potuit: meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me, vt perficiã opus eius, quia videlicet Dei filius impaſsibilis, in ipſa paſſione carnis, quam voluntate Patris aſſumpſit, dum perficeret opus eius, opus noſtræ redemptionis, opus noſtræ ſalutis, plenè atque perfectè delectabatur cum illo, propter nos in plenitudine charitatis. Noſtra quoq; Bona opera
qualiacunque bona opera: noſtra fides & di- noſtra ſunt
lectio, cæteraque talia, nunc interim cibus cibus Chri-
eius ſunt, poſtmodum verò noſter cibus e- ſti.
rit viſio eius, vbi implebit quod promittere Luca 22.
dignatus eſt: vt edatis, inquit, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Vnde ordinate in Apocalypſi loquitur: Si quis au- Apoca 3.
dierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuã Eph. 1.
introibo ad illum, & cœnabo cum eo, & ipſe mecum. Cibamus enim eum, quoties eandem voluntatem Patris vſque ad finem, ſcilicet ædificando alterutrum facimus, donec ipſe qui eſt caput ſuper omnia membra Eccleſię, quę eſt corpus ipſius, plenitudo eius omnia in omnibus adimpleatur. Sicut enim adimpletur imperator, ſi quotidie eius augeatur exercitus, & fiant nouæ prouinciæ, & populorum multitudo ſuccreſcat: ita & Dominus noſter Ieſus Chriſtus, in eo, quod ſibi credunt omnes, & per dies ſingulos ad fidem eius veniunt, ipſe adimpletur in omnibus, & quicunque hanc voluntatem Patris cum illo faciunt, ipſi illum cibant, & iuxta alium Euangeliſtam faciunt illum proficere ætate & ſapientia & gratia, non ſolùm apud Deum, ſed etiam apud homines. Cur autem nunc primùm huiuſ- Luca 2.
ce cibi ſui mentionem fecit? Nam ſi hactenus Diſcipulis ſuis cibos ſibi offerentibus conſueuiſſet iſta commemorare, non vtique nunc erraſſent in verbis eius, dicendo: Nunquid aliquis attulit ei manducare. Cur Quæſtio.
ergo nunc primum dixit, meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, niſi quia nunc primum tempus & locus commonuit, videlicet exeuntibus de ciuitate, & venientibus ad eum alienigenis, ſcilicet Samaritanis: erga quos & omnes Gentes hæc Reſponſio.
erat voluntas Patris, vt operante Filio, fierẽt veri adoratores ſui? Gratulabantur namq; Filius in illo cibo ſuo, in illa volũtate Patris, licet patriam ſuã, in qua inhonorandus erat,

ſcilicet

ſcilicet Iudæos, quorum detrimento ſibi parabatur ille cibus, vt eſt Gentium ſalus: Iudæos, inquam, falſos adoratores, templo diruto, & ciuitate Hieroſolymorum ſubuer- *Luc. 13.* ſa, eijciendos humano fleuerit affectu. Itaq; cùm Samaritanos exeuntes & venientes ad ſe videret, permanens in Metaphora gratulabundus, ad modum diuitis, cui iam matura meſsis multa cibos plurimos pollicetur, hoc modo cœpta proſequitur: [Nónne vos dicitis, quia quatuor menſes ſunt, & meſsis venit? Ecce dico vobis, leuate oculos veſtros, & videte Regiones, quia albæ ſunt iã ad meſſem.] Ecce neſciebamus, quo tempore Dominus relicta Iudæa, vt ſuprà dictum eſt, poſtquam aſcenderat Hieroſolymã inſtante ſolennitate Paſchali, reuerſus ſit in Galilæam, tranſienſque per Samariam, hæc fecerit vel dixerit, quæ præſens Euangelij le- *Leui. 23.* ctio commemorat. Sed nunc ex eo, quod a- *Num. 28.* it: Nonne vos dicitis, quia quatuor menſes *Deut. 16.* ſunt, & meſsis venit, ex hoc, inquam, colligimus, quia circa menſem, qui apud nos Februarius dicitur, hunc tranſitum fecit. Menſe ſiquidem, qui apud nos Maius dicitur, plena meſsis in illis eſt Regionibus. Vnde & in feſtiuitate Hebdomadarum, quæ & Pentecoſtes dicitur, nouum ſacrificium, id eſt, panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilæ ex omnibus habitaculis, ſecundum Legem offerri iubebantur.

Igitur ex quo Dominus aquam in vinũ conuertit in Cana Galilææ, & nunc quando reuertitur iterum in Galilæam, annus exa- *Ioan. 3.* ctus eſt, qui eſt ætatis eius triceſimus primus, Ioanne adhuc ſuperſtite: de quo ſuprà dictũ eſt, quia erat baptizans in Enon, iuxta Salim, vbi & queſtio facta eſt ex Diſcipulis eius cum Iudæis de purificatione. Quando autem vel quo huius anni tempore ſequentis, Idem Ioannes traditus, aut quam diu ab Herode cuſtoditus ſit, certum nõ habemus, quia de Scripturis colligere non poſſumus. Nunc ad expoſitionis ordinem redeamus. Nonne, inquit, vos dicitis: quia adhuc quatuor menſes ſunt, & meſsis venit? Sic, tanquam eis refellere velit, more coarguẽtis acriùs, ſub interrogatione proponit, ac ſi præter ſuam ſpiritualem meſſem, nullã aliam, nullam omninò nouerit. Et reuera nullam meſſem aliam ſua vel Diſcipulorum ſuorum commemoratione dignam iudicat, quamuis per ipſum, per quem omnia facta *Matth. 10.* ſunt, hoc etiam fiat, vt meſsis illa, de qua di- *Luc. 14.* cebat, hæc ſingulis annis proueniat. Si enim propter Euãgelium Patrem, & matrem fratreſque ac ſorores obliuiſci ac relinquere pcipitei, qui ſe dignum eſſe cupit, ne pro affectu carnali retardetur ab intentione cæleſti: quantò magis eandem ob cauſam vel ſtudiũ *Philip. 3.* rectè Diſcipulos ſuos ſcire aut recordari nolebat, quando illa meſsis veniret. Quæ profectò, nec ſi inde tacerent, tardiùs: nec ſi inde loquerentur, citiùs matureſceret? Aliter quippe veraciter dicere non poſſumus: noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt, niſi cæleſtium meditatione ita occupati ſimus, vt non vacet nobis cogitare aut loqui de terrenis, ita intenti agriculturæ Dei, vt ſuperfluum arbitremur loqui de naturalibus terrenæ agriculturæ incrementis, ita inhiantes faciendæ voluntati Dei, vt negligamus cibos corporis. Rectè ergo quaſi coarguens: Nonne, inquit, vos dicitis: quia adhuc quatuor menſes ſunt & meſsis venit? Et protinus adiungit: Ecce dico vobis leuate ocu- *Videte Regiones.* los veſtros, & videte Regiones, quia albæ ſunt iã ad meſſem. Oculos veſtros, inquit, oculos interioris hominis, leuate ab hac meſſe, quam ego comedere non veni, ad quam ego vos operarios non conduxi, & videte, non Regionem vnam, non Iudæam ſolam, patriam meam, in qua ego Domini aut poſſeſſoris honorem habiturus non ſum: ſed videte plures Regiones Gentium, Regiones omnium nationum, quoniam albæ ſunt iã *Pſal. 2.* ad meſſem. Quia ſicut Dominus Regionũ cibi ipſorum præſto ſunt, quando Regiones ipſæ albæ ſunt ad metendum meſſem: ita mihi, cui poſtulanti à Patre Gentes in hæreditatem datæ ſunt, cibus copioſus, quem habeo manducare, nunc in promptu eſt, quando Gentes ipſæ tractabiles ſunt iam ad ſuſcipiendam Fidem.

Notandum in ſermonibus Domini duas meſſes inueniri: Vnam, de qua nunc loquitur, ſcilicet prædicationẽ Euang. cuius meſ- *Matth. 9.* ſores ſunt Apoſtoli: Aliã, de qua idem alibi *Luc. 10.* loquitur, quam & appellat conſummationẽ *Matth. 13.* ſeculi, cuius meſſores Angeli ſunt. Quas, cũ in pluribus differãt, in eo quoq; differre manifeſtum eſt, quod illa, quã appellat finẽ ſeculi, meſsis tantummodo eſt, hæc autẽ alio quidem reſpectu meſsis, alio aũt ſatio dicitur. Satio namq; dicitur, futurę meſsis reſpectu, id eſt, conſummationis ſeculi. Quia, ſicut homo paterſamilias ſeminat bonũ ſemen *Ibid.* in agro ſuo, cùm autẽ dormirent homines, inimicus homo ſuperſeminat fortè zizania & vtraq; ſinuntur creſcere vſq; ad meſſem, & tunc zizania ligantur in faſciculos ad cõburendum, triticũ autem reconditur in horreum: ſic Filius Dei prædicans Euangeliũ, filios Regni Dei fecit, cum quibus, Diabolo ſuperſeminante, ſuccreſcũt filij nequam. In fine autem ſeculi per miniſterium Ange- *Pſal. 125.* lorum colligentur, & à bonis mali, tanquã zizania à tritico, ſeparabuntur. Meſsis verò dicitur eadem Euangelij prædicatio, temporis anterioris reſpectu: quando Patriarchæ & Prophetæ ſancti euntes ibant & flebant mittentes ſemina ſua. Quia videlicet quantum lętitia metentiũ ſuauior eſt labore ſeminantium, tantum beatitudo Apoſtolo- *Luc. 10.* rum, qui Chriſtum præſentem viderunt, & loquentẽ audierunt, & ſic nobis annũciauerunt:

runt: longè plenior atque iucundior extitit beata ſpe Patriarcharum & Prophetarum, qui venturum præfigurauerunt aut prædi- *Malac. 3.* xerūt. Et in hac quidem meſſe, paleæ ſimul cum granis deferuntur ad aream, in illa autem tenebit Dominus meſsis ventilabrum ſuum in manu ſua, & mundabit aream ſuā, paleas igni inextinguibili tradens, triticum *Matth. 9.* autem ſuum purum in horreum ſuum re- *Luc. 10.* condens. Igitur quod ait: quia regiones iam albæ ſunt ad meſſem, idem eſt ac ſi dixiſſet, quia iam dociles ſunt ad ſuſcipiendam Euangelij prædicationem. De qua meſſe & alibi dicit: Meſsis quidem multa, operarij autē pauci. Rogate ergo Dominum meſsis, vt mittat operarios in meſſem ſuā. Huius meſſis operarios Diſcipulos ſuos eſſe volebat, & ad hoc opus excitabat, cùm diceret eis: Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quo niam albæ ſunt iam ad meſſem. Et adiecit: [Et qui metit, mercedem accipiet, & congregat fructum in vitam æternam.] Aequam Dominus meſsis meſſoribus ſuis Legē præſcribit. Operarius inquit, qui metit pro labo *Luca 10.* re ſuo, & mercedem accipit, & fructum congregat in vitam æternam. Primùm, mercedem accipit, & deinde congregat fructum *1. Cor. 9.* in vitam æternam. Hæc nempe merces illa eſt, de qua & alibi dicit: In quamcunque domum intraueritis, ibi manete, edentes & bibentes, quæ apud illos ſunt. Dignus eſt enim operarius mercede ſua. Quam cibi Legem robuſtiſsimus meſſor Paulus defendens, quamuis poteſtate vti nollet, ne quod offendiculum daret Euangelio Chriſti, quis inquit, militat ſuis ſtipendijs vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non com- *Deut. 25.* edit? Quis paſcit gregem, & de lacte eius nō *2. Cor. 9.* manducat? An & Lex hæc non dicit? Scriptū eſt enim in Lege Moyſi: Non alligabis os boui trituranti. Ac deinceps: Si nos vobis, inquit, ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt, ſi veſtra carnalia metamus? Neſcitis, quoniā qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt? qui altari deſeruiunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinauit his, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere. Ergo qui metit & nunc mercedem accipit, ſcilicet neceſſariam vitæ præſentis alimoniam, & fructum congregat in vitam æternam, id eſt, in futuro quoque æternam accipit mercedem, vnuſquiſq; propriam ſecundum ſuum laborem. Alioquin veritas Dei non ſtaret, non confirmarentur promiſ- *1. Cor. 3.* ſiones Patrum. Vnde eadem ſimilitudine, quæ propoſita eſt, adhuc ſubditur. [In hoc enim eſt verbum verum, quia alius eſt, qui ſeminat, & alius qui metit: vt, & qui ſeminat ſimul gaudeat & qui metit.] In hoc (inquit) verbum verum eſt, in hoc veritas Dei permanet, in hoc promiſsiones Patrum confirmatæ ſunt: quia ſemen Regionum, quæ (ſic ut dixi) iam albæ ſunt ad meſſem, id eſt, Benedictionem vniuerſarum Gentium, quæ iam in aduentu meo præſentem habent eandem Benedictionem, alius quondam ſeminauit, alius nunc metit. Quod enim eſt *Gene. 22.* hoc verbum, niſi quod ad Abraham, ad *Pſal. 71.* Moyſen, & ad omnes ſanctos Prophetas factum eſt, quod in ſemine eorū Benedicerentur omnes Gentes? Et in quo verum eſt hoc verbum, niſi quia ſicut illis promiſſum, & ab illis creditum eſt, ſic me adueniente completum eſt? Illi namque credentes & ſperantes, credendo & ſperando, fidem & ſpem ſuam in propagationem carnis ſuæ, tanquam in bona terra gratiæ Dei committentes, ſeminauerunt euntes & flentes, & ſemina ſua mittentes. Flendo & ſeminando profitētes, quòd peregrini eſſent, & aduenæ ſuper terram, & non haberent hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirerent. Hoc modo laborioſam hyemem paſsi, ſeminauerunt, & non meſſuerunt. Etenim defuncti ſunt *Pſal. 125.* omnes, non acceptis repromiſsionibus, ſed *Hebr. 13.* à longè aſpicientes ſalutauerunt eas, & ecce *Hebr. 11.* nunc alij metunt, ſcilicet vos, qui promiſsionum, quæ ad illos factæ ſunt, præſentem habetis eſſectum. Non (inquam) illi meſſuerunt, non illi repromiſsiones acceperunt, Deo pro vobis aliquid melius prouidente, vt ne ſine vobis conſummarentur. Hoc eſt enim quod ſequitur, vt & qui ſeminat, ſimul gaudeat & qui metit. Vnde & eos beatificans protinus ſubiungit. [Ego miſi vos metere, quod non ſeminaſtis. Alij laborauerunt, & vos in labores eorū introiſtis.] Sententia hæc cum illa congruit, qua idem Saluator ait: Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. *Beati Apoſtoli meſſores.* *Luc. 10.* Dico enim vobis, quia multi Reges & Iuſti voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt: & audire, quæ vos auditis, & non audierunt. Verè enim beati oculi Diſcipulorum, qui nunc videbant regiones, quòd albę eſſent iam ad meſſem, qui hoc audiebant, quòd in hoc opus conducti eſſent, vt meterent, quod alij ſeminauerunt: [Ego (inquit) miſi vos metere, quod non ſeminaſtis] id eſt, ad hoc vos elegi, & poſui *Ioan. 15.* vos, vt eatis, & fructum afferatis, quem non ſeminaſtis. Nunquid enim vos tale quid paſſi eſtis, qualia pertulerunt Abraham, & cæ- *Gen. 12.* teri Patres, qui ſeminauerūt? Nunquid vos de terra & de cognatione egreſsi eſtis, & peregrini vel hoſpites in terra aliena fuiſtis, ea ſpe, vt vobis extra ciuitatem domumq́ue veſtram ſeminantibus, ſurgeret meſsis, id eſt, Benedictio, qua vniuerſæ cognationes terræ benedicuntur? Nunquid vos ſcientiā, ſiue Prophetiam habuiſtis, aut huius benedictionis ſemen prophetando ſeminaſtis? Non eſt ita, ſed alii laborauerunt, & vos homines ſine literis, & idiotæ, qui hactenus agrū Dei, nec verbo, nec opere excolere ſcie- *Act. 4.* batis, in labores eorū introiſtis, vt quod ab illis eſt ſeminatum, per vos conferatur in horreum,

horreum, id eſt, quæ illis promiſſa eſt vni-
uerſarum Benedictio Gentium, à vobis pr̨ę
di[illegible]eretur impleta eſſe, & annuncietur per
vniuerſum mundum. Sequitur. [De ciuita-
te autem illa multi crediderunt in eum Sa-
maritanorum, propter verbum mulieris te
ſtimonium perhibētis: Quia dixit mihi om-
nia quæcunq; feci.] Locus iſte cum illo com
par[illegible]ndus eſt, quo longè ſuperiùs dictū eſt:
C[illegible]m autem eſſet in Hieroſolymis in die fe-
ſto, videlicet in patria ſua, inter contribules
ſuos, multi crediderunt in eum, videntes ſi-
Ioan. 2. gna, quæ faciebat. Hic & illic multi credide-
runt in eum, inquit Euangeliſta, cauſaſque
ſubiecit longè diuerſas. Illi (inquit) credide-
runt in eum, videntes ſigna, quæ faciebat: i-
Quanto fa cilius crediderunt Samaritani quā Iudæi. ſti propter verbum mulieris teſtimoniū per
hibentis. Quod omninò in ſugillationem Iu
dæorum l[illegible]ndum eſt, quemadmodum, &
illud, qđ ait Apoſt. Quia Iudęi ſigna petut,
& Græci ſapientiam requirunt. Quia videli
Matt. 10. cet Iud[illegible]i [illegible]um ſignorum vanitatem quære-
rent, decepti ſunt: Gentiles verò, dum ratio-
nabil[illegible] ſapientiæ ſermone delectati ſunt, veri
tati l[illegible]enter acquieuerunt. Quid ſi coram
ei[illegible] aq[illegible] in vinum cōuertiſſet, vel tale quid
apud [illegible]llo[illegible] feciſſet, qualia multa fecit in pa-
t[illegible]a ſ[illegible]a ſc[illegible]licet in Galilęa, vel in tota Iudęa:
ſi caſtella [illegible]el ciuitates eorum circuiens do-
cuiſſet, & non potiùs præcepiſſet Apoſtolis
ſu[illegible]s, [illegible]m mitteret eos ad prædicandum: In
viam [illegible]nquiens) Gentilium ne abieritis, &
in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis,
videlicet ne occaſionem daret Iudæis, quaſi
Luc. 9. rationabiliter contemnendi Euangelium,
quibus miſſum fuerat hoc verbum ſalutis?
Vnde non mirum, quod quidam Samarita-
norum poſtea ſic offenſi ſunt, vt quadā die
non receperint eum, pro eo, quia facies eius
erat e[illegible]ntis in Hieruſalem: non tamen om-
nes illi, vel Diſcipulis eius inhoſpitales fue-
Ioan. 8. rant: Nam abierunt (inquit Euangeliſta) in
aliud caſtellum. Denique Iudæi nullam vel
leuem occaſionem blaſphemandi præter-
mittebant. Siquidem cum improperantes
dicere cœperint illum Samaritanū, propter
ea quia locutus eſt cum eis, & manſit nunc
apud illos biduum, antequam Ioanne tradi-
to [illegible]ublicum ſuſcepiſſet prædicandi officiū:
multò magis, ſi apud illos prædicans, & mi-
racula faciens cum Diſcipulis ſuis comma-
n[illegible]et, o[illegible]aſionem quaſi legitimè contemnē
di Euangelium, præbuiſſet. Quid ergo (in-
quam) quantam putas meſſem de Gentibus
[illegible], ſi eo tempore tam Samaritanis
quam cæteris Gentibus, per ſeipſum præ-
d[illegible]are d[illegible] cu[illegible]ſet? Quapropter cùm patriæ
ſ[illegible]æ ci[illegible]tat[illegible]bus exprobraret, poterat idem,
Matt. 11. quod de Tyro & Sydone, de Samaria quo-
[illegible]e dicere. quia ſi in Samaria factæ fuiſſent
vir[illegible]tes, quæ factę ſunt in vobis, olim in ci-
nere & ci[illegible]icio pœnitentiam egiſſent. Ergo
q[illegible]ia non propter ſigna, quæ nulla viderant,

ſed propter id, ꝙ dictū eſt, crediderūt in eū.
Audi quod ſequitur. [Cùm veniſſent ergo
ad eum Samaritani, rogabant eum vt ibi ma
neret, & manſit ibi duos dies.] Et hoc, vt cæ
tera, manifeſtè in comparatione Hieroſoly
morum dictum eſt. Cùm enim ciuitatem vl *Ioan. 12.*
tro introiſſet, & in templo docuiſſet, & mul *Matt. 21.*
ti credidiſſent in eum, videntes ſigna, quæ fa *Luc. 4.*
ciebat, non tamen Ieſus credebat ſeipſum il- *Matt. 8.*
lis. Hoc nempe ſciendum, quòd tantæ fue-
rit paupertatis, & ita nulli adulatus ſit, vt in
vrbe magna, nullum hoſpitem, nullam inue
niret manſionem, ſed in agro paruulo apud
Lazarum, ſororeſque eius habitaret, ſcili-
cet in Bethania, qui eorum viculus erat, iam
tunc vtique re ipſa experimento capiens, ꝙ
in patria ſua, cuius ciuitas illa erat præcipua,
nullum habitaturus eſſet honorem. In illa *Cur Ieſus in Sychem potius quā in Hieruſalem pernoctauit.*
quippe ciuitate, vel patria ſua, vulpes foue-
as habebant, & volucres cæli nidos, id eſt,
malitioſi ac ſuperbię pennis elati ſpiritus ma
ligni, mentium infidelium hoſpitia comple-
uerant, & in illis cubilibus habitabant: Fili-
us autem hominis non habebat vbi caput
ſuum reclinaret, id eſt, quorum fidei, Diui-
nitatis ſuæ nomen vel Sacramentum crede-
ret, & propter hoc in eadem ciuitate, vbi e-
rant ſancta, patriæ ſuæ rectè nec vna ſaltem
nocte hoſpitari aliquando dignatus eſt. At
verò Gentes, audito eius Euangelio, vulpes
illas & volucres de foueis & nidis, id eſt, de
cordibus ſuis, templiſque & aris effugare ha
bebant, & ita demum capiti Filij hominis re
clinatorium præparare, & idcirco nunc a-
pud illos alienigenas tali ordine, immò ta-
li præfiguratione dignatus eſt commanere.
Manſit autem apud illos duos dies. Quia
videlicet Eccleſiæ ſuæ duo præcepta chari-
tatis inſinuans, & in præſenti, & in futuro ſe
culo ſemper commanet, & in vtroq; ſeculo,
tanquam in duobus totis diebus eius, illi gra
tia non defutura eſt.

[Et multò plures crediderunt propter
ſermonem eius, & mulieri dicebant: Quia
iam non propter tuum ſermonem credi-
mus, ipſi enim audiuimus, & ſcimus, quia
hic eſt verè Saluator mundi.] Non fruſtra
hic Euangeliſta, cui ſublimiora quæque ſcri
bere propoſitum eſt, hæc quæ leuiora vi-
dentur, tam diligenter proſecutus eſt. Su-
prà dixit, quia propter verbum mulieris
crediderunt, nunc multiplicatis credenti-
bus, dicebant (inquit) mulieri: Quia
iam non propter tuam loquelam credi- *Ephes. 4.*
mus. Vtrunque ſcribere curauit, & quia
propter verbum illius crediderunt, &
quia iam non propter loquelam eius cre-
dere ſe dixerunt. Cur hoc, niſi quia de
illo per mulierem quidem primitus audi-
erunt, ſed ne leuitate duci, & omni ven-
to doctrinæ circumferri viderentur, ipſi-
us Saluatoris verba iudicio propriæ ratio-
nis diligenter examinauerunt. Propter quid
autem

autem credimus ſi non iam propter tuamloquelam credimus? Ipſi enim audiuimus, & ſcimus, quia hic eſt verè Saluator mundi.

Celeritas alienigenarum ad credendum. Notanda ſanè magis ac magis rationabilis celeritas alienigenarum ad credendũ. Nec propter verbum mulieris, nec idcirco quòd ſigna viderunt, ſcire vel credere ſe aſſerunt: Sed audiuimus (inquiunt) & ſcimus. *Pſal. 44.* Quid enim audierunt, niſi ex ore eius ſapiẽtiæ ſermonem, niſi ex gratioſis eius labijs veritatis verbum? Quid audierunt niſi veritatem, & manſuetudinẽ, & iuſtitiam, propter quæ mirabiliter illum dextera ſua deducit? audierunt veritatem docentis, manſuetudinem ad credendum inuitantis, iuſtitiam nõ accipientis perſonam Iudęi ſiue Samaritani, neminem aſpernendum, velut immundum iudicantis quacunque ex Gente ſit. Nonne ergo manifeſta nobis hæc res geſta per omnia congruit, nobis (inquam) qui non vidimus, ſed tantùm audiuimus, & ſcimus, quia hic eſt verè Saluator mundi? Nonne ipſe Saluator de nobis aduerſus patriæ ſuæ duritiã conteſtatur & dicit: Populus quem non cognoui, *Pſal. 17.* ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi? Nonne illa Patria ſua quam nunc *Deut. 32.* (ſicut per Moyſen Deus prædixit) incipit ad æmulationem adduci in non Gentem, in Gentem inſipientem, & in iram mitti? Hinc *Rom. 3.* enim cœperunt magna, & maligna æmulatione alienigenis iraſci, dicentes illi: Non Iudæorum tantùm Deo, ſed & Gentium: non *Ioan. 8.* Iudæorum tantùm, ſed & totius mundi Saluatori, vti nunc Samaritani confeſsi ſunt. Nonne benà dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & Dæmonium habes? Sed æmulẽtur quantum volunt, iraſcantur & maledicant quantum ex Diabolo per odium noſtri cõceperunt. Nam Chriſtus (quem nos ſecundum carnem non nouimus) ſecundum ſpiritũ apud nos requieſcit, & duos dies, id eſt, in præſenti & in futuro ſeculo permãſurus, caput ſuum reclinauit: quia nos audiuimus, & ſolo auditu credentes, ſcimus quia hic eſt verè ſaluator mundi. Et verum vtiq; canticum illi mulier noſtra ad puteũ, vbi aquã viuam accepit, vbi hydriã ſuam reliquit, & voluptates ſuas oblita eſt imò & ſanguinem ſuum ſudit, verum, inquam, canticũ illi de*Cant. 8.* cantauit, dicens: Dilecte mi, apprehendam te, & ducam te in domum matris meæ, & in cubiculum genetricis meæ. Ibi me docebis præcepta Domini. Verè enim martyrũ noſtrorum multitudo, quæ ciuitatem Diaboli omnia relinquendo, vitam quoq; ipſam corporalem contemnendo, egreſſa eſt, nunc illum in domo matris ſuæ, in cubiculum genetricis ſuæ introduxit, dum in cõmunem cœtum ritumque Gentilitatis, in ipſa ſecreta templorum, vbi cum illa cubitabat turba malignorum ſpirituum, nomen & cultum eius abduxit, & vt ſuſciperetur, eiectis illis, clamando, teſtificando, & moriendo euicit.

Sequitur: [Poſt duos autem dies exijt inde, & abijt in Galilæam. Ipſe autem Ieſus teſtimonium perhibuit, quia Propheta in ſua patria honorem non habet.] Diligenter aduertenda eſt hæc ratiuncula, ſicut in exordio lectionis huius dictum eſt, vt certiſsimè pateat, cui propoſitioni ſit ſubiuncta. N[illegible] enim reſpondet illi verſiculo, cui in ſerie literæ cõiungitur: Illi (inquam) quo dictum eſt: poſt duos dies exijt inde, & abijt in Galilæam. Nam ſi ita continuare velis, quare inde exijt & in Galilæam abijt (Ipſe enim Ieſus teſtimonium perhibuit, quia Propheta in patria ſua honorem non habet) profectò Rationẽ nimis à Propoſitionne diſcordem, eique repugnantem intuliſti, cùm Galilæa omniſq; Iudæa, quæ non coutebatur Samaritanis, e*Con[illegible]a patria ingratitudinem.* ius patria fuerit. Ita ergo cõtinuandum eſt: Dixi ſuperiùs (inquit Euangeliſta) quia reliquit Ieſus Iudæam, & abijt iterum in Galilæam, & adieci: Oportebat autẽ eum tranſire per Samariam. Dicis itaque mihi: Ad quid eum illò tranſire oportebat? Ad hæc inquã: Pro magno nogotio oportebat, pro magnæ rei experimento oportebat. Rem ipſam præſenti ratione aperui, rem (inquam) ipſam ita ſubiunxi. Ipſe enim Ieſus teſtimonium perhibuit, quia Propheta in patria ſua honorem non habet. Hanc vtique rem ſi rectè attendis, liquet profectò, quòd vtiliter & oportunè per Samariam, per illam patriã, non ſuam tranſire voluerit, & duos dies apud illos alienigenas commanẽs, honorem ſibi ab eis impenſum pro experimento teſtimonij ſui admiſerit. Propheta (inquit) non habet honorem in patria ſua. *Matth. 13.* Alius Euangeliſta, vt ſenſum magis exprimeret, paululũ commutauit huius teſtimonij verba, dicens: Quia Propheta non eſt ſine honore, niſi in patria ſua. Idem ergo eſt, ac ſi dicat: Me Prophetam, imò Prophetarum Dominum, non aliam ob cauſam hæc patria inhonorat, niſi quia eſt Patria mea. Nam ſi in Tyro & Sy*Matth. 11.* done facerem virtutes, quas facio in hac Patria mea, profectò in cinere & cilicio, pœnitentiam agendo me honorarent. Hoc teſtimonium perhibuit Ieſus. At illi teſtimoniũ hoc, vt cætera non accipiebant, verbis eius non credebant.

Vt ergo ſicut alibi de alio teſtimonio dicit: Si verbis meis non creditis, operibus credite. Item & de hoc eodem teſtimonio *Ioan. 10.* poſſent illi irrefragabiliter audire, oportebat eum tranſire per Samariam, & experimento locum dare, quo comprobaretur verum eſſe teſtimonium ipſius, & iuxta hoc honorem illum habiturum eſſe in Gentibus, vt qui inuidebant, viderent & confunderentur: viderent (inquam) inuidentes, & inuiderent adhuc. Qui autem credebant, viderent & lætarentur: viderent (inquam) & magis ac magis credendo iuſtificarentur. Sequitur: [Cùm ergo veniſſet

in Ga-

in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cùm omnia vidiſſent, quæ fecerat Hieroſolymis *Quo exceperunt Galilæi Ieſum* in die feſto. Et ipſi enim venerant ad diem feſtum.] Hoc iam ipſius teſtimonio repugnare videtur, quòd eum Galilæi excepiſſe dicuntur. Honorem quippe hæc locutio reſonat. Exceperunt (inquit) Galilæi cùm omnia vidiſſent, quæ fecerat Hieroſolymis in die feſto. Sed huius honorationis qualitatem vel finem ex alio Euangeliſta colligamus. Ille quippe regreſſus Ieſu in Galilæam ille eſt, à quo cæteri Euangeliſtæ præmiſſa tentatione eius initium faciunt. Quomodo eum, vel quo fine excipiendo honorauerūt? Ait Lucas: Et omnes teſtimoniū illi dabāt, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius. Ecce honorifica exceptio. Sed protinus additur. Et dicebant: Non *Luc. 4.* ne hic eſt Filius fabri? Item: Quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, fac & hic in Patria tua, id eſt, in ciuitate Nazareth, vbi natus & nutritus es. Quorum curioſitati, quia non ſatisfaciebat, repleti ſunt (inquit) omnes in Synagoga ira, & ſurrexerunt & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum vſq; ad ſupercilium montis, vt præcipitarent eum.

Igitur cum vano honore, id eſt, ſine amore illum exceperunt, non vt illū honorarent, ſed vt miraculis eius ſuā ipſi curioſitatē pa ſcerent. Quā & hic Euangeliſta non prætermiſit. Cùm enim dixiſſet: Exceperunt eum Galilæi, protinus cauſam exceptionis huius addidit, dicens: Cùm omnia vidiſſent, quæ fecerat Hieroſolymis in die feſto. Ob hoc (inquit) exceperunt eum, imò & (ſicut ait prædictus Lucas Euangeliſta) omnes teſtimonium illi dabant. Vbi notandum, quia non dixerunt: quanta audiuimus de te facta in Hieroſolymis, fac & hic in patria tua, ne ſe tantæ ciuitati æquare velle viderentur: ſed, quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, vbi videlicet non multis diebus manſerat, antequam imminente Paſcha Hieroſolymam aſcēderet. Verùm quocunq; modo tamen exceperunt eum. Quid ergo ſequi- *Myſterium in actibus Ieſu.* tur: [Venit ergo iterum in Cana Galilææ, vbi fecit Aquam in vinum. In hoc quoq; dicto ſacratiſsimam diſpoſitionem huius orationis, ſcilicet Euangeliſtæ Ioannis, rectè miramur, imò incarnatam Dei ſapientiam, quę hoc primo ſuæ manifeſtationis anno tali ordine proceſsit, qualē hic non immeritò Scriptis commendare curauit. Qui videlicet annus, nunc ferè exactus eſt, ex quo imminēte Paſcha, Ieſus Hieroſolymam aſcendit. Nam & pauſò poſt, eadē inſtante ſolennitate, rurſus illuc aſcenſurus eſt. Quid enim toto hoc anno, quo necdum tradito Ioanne, publicū prædicandi officium non exercuit, quid (inquam) hoc anno, niſi futuræ prædicationis, ſiue inſtantis ſaluationis, à tempore ſuæ paſſionis vſque ad finem ſeculi ordinem, quo proceſſura eſſet, in ſuis actibus præpingit, & quaſi extenſis quibuſdam diſterminat lineis? Habebat quippe in propoſito, in æter- *Eſai. 2.* no Diuinitatis conſilio, fixum atque immobile decretum, Legem de Sion, & verbum Domini educere de Hieruſalem, ſcilicet vt pateretur, ſicut oportebat, & reſurgeret à mortuis tertia die, atque exinde prædicaretur in nomine eius Pœnitentia & remiſsio *Luc. 24.* peccatorum in omnes Gentes, incipientes *Rom. 11.* ab Hieruſalem, vt quia cæcitas euentura erat in Iſraël, interim, plenitudo Gentiū ſubintraret, & ſic oīs Iſraël ſaluus fieret. Hoc planè per totum hunc annum in ſeipſo præfigurauit. Nam aſcendens Hieroſolymam in ſolennitate Paſchali, eandem Paſsionē & Reſurrectionē ſuam, per templi ſolutionē, eiuſque excitationem in tribus diebus maturandum præſignauit. Deinde Pœnitentiam & remiſsionem peccatorum, quæ in nomi- *Ioan. 3.* ne eius prædicanda erat, loquens cum Nicodemo definiuit dicens: niſi quis renatus fuerit ex Aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei, &c: poſtea cōmanēs in Iudæa, vt cognouit, quòd detraherent *Ioan. 4.* ſibi, iam enim cæcitas contingebat in Iſraël, reliquit Iudæam, & ad Samaritanos diuertit, quos inter alienigenas reputabant Iudæi. Ecce tandem in Galilæā redit, tandem iterū ex Cana Galilææ venit, vbi vinum de aqua fecit. Nota diligenter: Non de Samaria ad tēplum Hieroſolymorum rediit, vnde vendentes & ementes eiiciendo, vetus ſacrificiū abiecit, licet & illa ciuitas prima eius fuerit ſed ab alienigenis, vbi duos dies commoratus eſt in Galilæam: imò, in Cana Galilææ rediit; vbi vocatus ad nuptias aquam in vinū conuertit. Nam ad Iſraël ſalus reuertetur, cū plenitudo Gentium ſubintroierit, ad templum autem, id eſt, ad hoſtiarum ſanguinē ſuſcipiendum, vel circuncifionis ritum, Chriſtus nunquam rediturus eſt. Nonne ergo ſalutis noſtræ opifex, rerum, quas facturus erat, toto hoc anno, quaſdam (ſecūdum hunc Euangeliſtam) vmbras præmiſit? Ad patriam autem ſuam (de qua naturam hominis natura Dei aſſumens, nuptias fecit, & *Pſal. 18.* tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, aquam noſtræ corruptionis in vinum vertit incorruptionis.) reuertetur circa finem ſeculi, vt nunc circa finem huius anni in Cana Galilææ rediit. Quid ergo nunc illic fecerit, audiamus, & in exteriori eius opere interius myſterium perquiramus. [Et erat quidam Regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audiſſet, quia Ieſus adueniret à Iudæa in Galilęā, abiit ad eum, & rogabat eum vt deſcēderet, & ſanaret filiū eius. Incipiebat enim mori.] Re- *Regulo iſti notus Chriſtus.* gulus iſte, qui acceſsit ad Dominū Ieſum, rogans vt deſcenderet, & ſanaret filiū eius, à ſuperiori anno noſſe poterat, quod illū ad ſanitatem conferendā, prout vellet comitare-

tur eſſe-

Ioan. 2. tur effectus. Nam & hic ſuperiùs Euangeliſta dixit, quòd antequam aſcenderet Hieroſolymam, imminente Paſcha, manſit in Capharnaum aliquantis diebus, & cæteri Euangeliſtæ non tacent, quòd ibi multas virtutes fecerit, intantum, quod dicerent ei conciues *Matth. 11.* ſui: Quãta audiuimus de te facta in Caphar *Luc. 4.* naum; fac & hic in patria tua. Cùm ergo de virtute illius benè comperta non dubitaret cur eidem dicenti: Domine, deſcende, vt ſanes filium meum. [Dicit Ieſus: Niſi ſigna & prodigia videritis, non credetis.] Non enim leuiter accipiendum eſt, quod grauiſsima veritas patriæ ſuæ dixit, quod vni Regulo loquens, toti ſuæ genti pluralis numeri verbo dixit.

Quid eſt credere vel fidẽ habere. Cùm ergo credere, & fidem habere, paria vel idem ſint, primum ponenda, & aperienda eſt definitio Fidei, ſtatimque liquebit, quòd Regulus iſte & ſanitatem filij quærere, & tamen nondum credere potuerit. *Hebr. 11.* *Rom. 8.* Paulus Apoſtolus, cùm de fide plura diceret, eandem Fidem definiens: Eſt autem Fides (inquit) ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. Non (inquit) Fides earum quæ preſentes ſunt, & corporaliter videntur, ſed ſperãdarum eſt ſubſtantia, id eſt poſſeſsio rerum: non apparentium, ſed earum, quæ nondum apparent, eſt argumẽtum, id eſt, certitudo rerum. Quod enim videt quis quid ſperat? At verò ſigna illa, quæ faciebat Dominus Ieſus, quæ videre potuerat iſte Regulus, quæque ſibi impartiri precabatur, res erant præſentes, res erant apparẽtes: Ergo illarum rerum Fides non erat, id eſt, ſigna illa videre, illa ſigna ſcire, & de illis dubitare non poſſe, credere nõ erat, Fides non erat. Quæ autem erant res non præſentes, res non apparentes, quarum Fidem volebat haberi. dicens: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis: Videlicet illæ, de quibus loquebatur, quas annuntiabat neſcientibus, pro quarum annunciatione, (quia apparentes non erant, quia corporaliter non videbãtur) Prophetam ſe dicebat: *Marc. 4.* Propheta (inquiens) in patria ſua honorem *Sup. eo.* non habet. V.g. Appropinquabit (inquit) *Sup. 3.* Regnum Dei: &, Meſsias iam venit: &, ſic di *Infra 8.* lexit Deus mundũ, vt Filiũ ſuũ vnigenitũ da *Sup. 3.* ret: &, ego ſum, qui loquor vobiſcũ: & ſicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis, vt omnis *Matth. 13.* qui credit in ipſum, nõ pereat, ſed habeat vi *Sup. 3.* tam æternam: Hæc & huiuſmodi res, partim quidem præſentes, partimque futuræ erant, ſed corporalibus oculis non videbantur, & ideò non apparentes erant. Has ergo res auribus audiendi audire, auribus cordis ſuſcipere, de his præeunte rationis iudicio non hæſitare, credere erat, fidem habere erat. At illi non audiebant, & cùm loqueretur, quod ſciebat, cum teſtaretur hoc, quod viderat, illi teſtimonium ejus non accipiebant, licet ſigna multa ab eo fieri viderent. Benè ergo non ait tantùm: niſi videritis: ſed niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Quod profectò cum acerba (vt dignum eſt) vituperatione dixit, quia comparatione illorum iuſtificati fuerint Samaritani ſuprà memorati, quibus nõ dignabantur couti, quia paulò antè apud illos fuerat non ſine honore, quia crediderunt in eum, non propter ſigna & prodigia (nulla enim viderunt) ſed propter Prophetiam quidem credere cœperunt, qua dixerat mulieri omnia quæcunq; fecit, ſed deinde propter ſermonem ipſius ſanum & verum, multò plures crediderunt dicentes, non quia ſigna vidimus, ſed quia audiuimus & ſcimus, quia hic eſt verè Saluator mundi. Nónne ipſi ſcilicet contribules ſui maximè audierũt, imò & quotidie audiebant, & proinde ſcire poterant? Nónne ſaltẽ teſtimonia Ioannis ſatisfacere illis debuerant, quem omnes ſciebant eſſe Prophetam? Rectè igitur hoc illis in tempore improperabat, quia Samaritani (vt iam dictum eſt) comparatione illorum de proximo iuſtificati fuerant, immò & omnes Gentes paulò *Gen. 12.* poſt magnificè iuſtificandæ erant. *Gen. 22.*

Fides Abrahæ abſque prævijs ſignis. Ipſi namque à fide Patrum nimium degenerabant. Nunquid enim Abraham propter ſigna & prodigia credidit? Nunquid, quando dixit ei Deus: Egredere de terra, & de cognatione tua, & benedicam tibi, & multiplicabo, atq; in ſemine tuo benedicentur vniuerſæ cognationes terræ? Nunquid (inquam) dixit Abraham: quod ſignum tu oſtendis mihi, quia hoc præcipis, vel hoc promittis mihi vt credam tibi? Quòd ſi objicias quorundam ſcripta, quæ non ſunt autentica, quibus fertur de igne Chaldæorum diuinitus eductus fuiſſe, & hoc illi pro ſigno potuiſſe ſufficere, dic quę ſigna & prodigia Deus illi oſtenderat, vt fiduciam habens in ignẽ ſe proijci intrepidus permitteret? Quod ſignum aut prodigium acceperat, vt Deo ſępius promittente ſemen, in quo benedicerẽtur omnes gentes terræ, non infirmaretur fide, nec conſideraret corpus ſuum emortuum: & ſterilem vuluam Saræ? Nunquid ſaltem hoc pro ſigno, ſiue ſpei ſuo ſolatio acceperat, vt ambo grandæui, ille centenarius illa nonagenaria, non ſeneſcerent, aut frige- *Rom. 4.* ſcerent? Denique ſaltem hoc, vt Saræ ſterili muliebria, id eſt, menſtrua fieri non deſinerent? Ergo degeneres (inquit) vos, ergo tan- *Obiectio Iudæorum.* to Patre indigni, ergo deteriores omnibus alienigenis, qui niſi ſigna & prodigia videri- *1. Ioan. 4.* tis, non credetis. Sed dicitis: Viſne vt fruſtra *Reſponſio.* vel leuiter credamus tibi? Num credere debemus omni ſpiritui? Te dicente, quòd Chri- *quomodo ex lege debuerunt Chriſto credere.* ſtus ſis, quòd Filius Dei ſis, qualiter experiemur quòd verum dixeris? Ad hæc inquam: Planè experimini, ſed quomodo Lex præcipit: Probate, ſed legitimè. In lege enim quid ſcriptum eſt? Quomodo legitis? Quod in no- *Deut. 18.*

mine

mine Domini (inquit Lex) Propheta prædixit, & non euenerit, hoc Dominus non eſt locutus, ſed per tumorem animi ſui Propheta confinxit, & idcirco non timebis eum.

Deut.13. Nunquid autem & Lex itidem non dicit: Si ſurrexerit in medio tui Propbetes, aut qui ſomnium ſe vidiſſe dicat, & prædixerit ſigna atque portenta, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus & ſequamur Deos alienos, non audies verba Prophetæ illius aut ſomniatoris. Fateor (inquam) quia & boc dicit, ſed de Somniatore, de Propheta, qui ſuadet tibi poſt Deos alienos ire, hoc dicit. Alius locus eſt, aliud mandatum eſt Propbetæ, qui confitetur ſe in nomine Domini venire, & verum propbetat cum iſta profeſsione. Sic enim ait: Prophetam de gẽte tua & de fratribus tuis, *Deut.15.* ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, ipſum audies vt petiſti à Domino Deo tuo in Oreb. Ac deinceps: Qui autem verba eius quę loquetur in nomine meo audire noluerit, ego vltor exiſtam: Et ſubinde: Quod ſi tacita (inquit) cogitatione reſponderis, quomodo poſſum intelligere verbum, quod non eſt locutus Dominus, hoc babebis ſignũ: Quod in nomine Domini Propbeta ille prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non locutus eſt, ſed per tumorem animi ſui Propheta confinxit, & idcirco nõ timebis eum. Itaque ſecundum Legis mandata non per figmenta neque prodigia, ſed per verbum verum experire, vt ſcias ô patria mea, quòd credere debeas. Verbi gratia: Cùm dico tibi: Soluite templum boc, & ego in tribus ** apertiùs.* diebus excitabo illud, imò cum *aptius dico & dicam, quia occiſus poſt tres dies reſurgam, ſi non euenerit quod dico, boc Dominus non locutus eſt, imò ego qui loquor Dominus non ſum. Interim antequam il*Ioan.2.*lud fiat, cum dico vobis, quòd cogitatis ma*Matth.16.*la in cordibus veſtris, & cętera talia cùm di*Matth.9.*co, redeuntes ad cor veſtrum, ſi intelligitis ita eſſe rem in cordibus veſtris vt dico, ſcitote quia Dominus locutus eſt, & vera ſunt cætera, quæ omnia in nomine Domini vobis loquor. Sic.n. legitimè Samaritani paulò antè veritatem examinauerunt vna muliere prædicante: venite & videte bominem, qui dixit mihi omnia quęcunque feci. Quis enim alius niſi Dominus Deus occulta cordium perſpicit. Alumni Legis ſapite Legẽ, Propheta tam ille qui loquitur quidem in nomine Domini, ſed mentitur, quàm ille cuius quidem verbum quod locutus eſt euenerit, ſed locutus eſt in Dijs alienis, hic, inquam, & ille pariter contemnentur, imò & occidentur. Qui autem & in nomine Domini loquitur, & verum verbum loquitur, hic timendus eſt, huic per omnia credendum eſt. Sed vos econtrà ſignis & prodigijs experiri vultis, aliqui, imo penè cuncti ſigna de *Matth.1.* cælo quæritis, videlicet vt ſi Chriſtus ego ſum, ſi Propheta ille ego ſum, de quo dixit Moyſes: (vt prædictum eſt) Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus de fratribus *Deut.18.* veſtris, ipſum audietis tanquam me: ſi (inquam) Propheta ille ego ſum, hæc ſigna & prodigia quæritis, & rurſus idem vel ſimile quod propter vos fiat Romanis ſignis & portentis illis, quæ propter patres veſtros *Matth.12.* facta ſunt interemptis Aegyptijs. Et quidẽ generationi buic malæ & adulteræ, quæ tentando huiuſmodi ſigna quærit, ſignum non dabitur, niſi ſignum Ionæ Prophetę. Vt ſicut ille fuit in ventre cœti tribus diebus & tribus noctibus, & tunc demum illo prædicante, triduanam pœnitentiam egit Niniue, & illa reſeruata, exaruit cucurbita, quæ ob*Iona 3. 4.*umbrabat ſuper caput Ionę, ita ſit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus, & tunc demum in nomine eius pœnitentia & remiſsio peccatorum prædicetur in omnes Gentes, illiſque trina merſione Baptiſmatis, in nomine Patris, & Filij, *Luca 24.* & Spiritus ſancti, & ita ſaluatis, iſta patria *Matth.vlt.* mea, hæc generatio mala diſperdatur.

Attamen vobis paucis, quicunque reſidui eſtis, qui non tentãtes, ſed neceſsitatem habentes ſigna quæritis, ſigna fient plura, & maiora quàm petitis, vt audiant Gẽtes, quæ ſolo auditu contentæ erunt, & dicant, audiuimus & ſcimus, quia bic eſt verè Saluator mundi. Igitur cùm dixiſſet Dominus: Niſi *Supr. eod.* ſigna & prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum Regulus: Domine deſcende priuſquàm moriatur filius meus.] Quid aliud perito diceret medico Regulus iſte? medico (inquam) qui cùm ſit homo & non Deus, opus habet per ſemetipſum ad lectulum ægroti accedere, & tam viſu oculorum, quã tactu venarum, genus morbi dinoſcere, & ſecundum morbum antidotum dare. Acceſſerat ad Dominum, rogans eum vt de*Regulus nõ credebat Chriſtũ Deum eſſe.*ſcenderet, & ſanaret filium eius, & illo differente: Domine (inquit) deſcende, priuſquã moriatur filius meus. Videlicet non credebat, quòd ab illo reſuſcitari poſſet, ſi moreretur, nec tãtam fidem aut humilitatem ha*Matth.8.*bebat, vt diceret, velut ille beatus Centurio, qui non erat de Iſrael: Domine, nõ ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur filius meus. At *Pſalm.113.* Ieſus non deſcendit, ſed manſit in eodem loco, & tanquam Deus, qui omnia quęcunque voluit, fecit, ſanitatem filio eius ſola voluntate, in qua vniuerſa ſunt poſita, reſtituit, & tanquam Propheta verbum verum dicit, quo ſecundum Legem prædictam probari debeat, quia de corde ſuo confingat nihil. [Ait enim: Vade, filius tuus viuit.] Hoc denique vnum idemque dictum, & vera de præſentibus Prophetia eſt, & (ſicut ex ſeruis ſuis idem Regulus poſtmodum comperit) imperium vitæ eſt. Conſtat verò, quia de minori miraculi buius parte, id eſt, de

prophetiæ veritate ſancti prophetæ dignè
ſecundum legitimam probationem (de qua
ſuprà dictum eſt) magni habiti ſunt. Verbi
1. Reg. 10. gratia: Samuel, quando dixit Sauli, inuentas
3. Reg. 18. eſſe aſinas, & verum dixit, quas tamen ipſe
nõ inuenit. Itemque Helias, qui Regi A-
chab multam pluuiam mox affore dixit, &
verum dixit, nec tamen illam opere ſuo,
aut dedit, aut fecit. Igitur cùm incompa-
rabiliter maius ſit opus vitæ, & virtutis, &
potenti imperio facere, & vero verbo an-
nuntiare, quam opus non ſuæ virtutis vero
tantum verbo nuntiare, meritò generatio-
ni malæ & adulteræ improperatur, quia ſe-
pulchra prophetarum honorabant, quos
patres illorum occiderant, & Dominũ pro-
Matth. 13. phetarum verbis blaſphemis inhonora-
bãt, quem & implendo menſuram patrum
ſuorum occiſuri erant. Quanta enim maio-
ra his oſtendit illis opera, & non credide-
runt? Attamen Regulus iſte Prophetiam ſi-
mul & potentiam operis huius diligenter
inueſtigans, ſeram licet Fidem habuit. Se-
quitur enim: [Credidit homo ſermoni, quẽ
dixit ei Ieſus & ibat] Credidit nunc interim
ſermoni eius, paulò poſt comperta non ſo-
la virtute ſermonis, ſed & potentia loquen
tis, non ſolùm ſermoni eius credidit, ſed &
in ipſum tanquam in Deum Dei Filium cre
didit. Nam & hoc ſequitur. [Iam autem eo
deſcendente ſerui occurrunt ei, & annun-
ciauerunt, dicẽtes: Quia filius eius viueret.]
Iam ex hoc prænuntio ſcire potuit Regu-
lus iſte, qđ fidelis Ieſus Propheta eſſet Do-
Deut. 13. mini, quia videlicet iuxta legalem definitio
nem, & nihil loquebatur in Dijs alienis, ſed
potiùs inuitabat auditores ad dilectionem
Creatoris, & verum ſibi verbum dixerat de
vita filij ſui. Hoc (inquam) ſcire poterat, et-
iam ſi caſu aliquo, vel medicina ſe abſente
illata, filius ſuus conualuiſſet. Sed non eo cõ
tentus fuit. [Interrogabat ergo horam ab
eis, in qua melius habuerit.] Videlicet ſcire
cupiebat, vtrum eodem verbo quo dixerat
ei Ieſus: Filius tuus viuit, eodem (inquam)
verbo virtutis ſuæ, ſalutem portaſſet, vt ad
filium ſuum febre fugata tam citò rediret.
Sciebat quippe horã illã, & diligenti memo
ria tenebat, ex induſtria notatã, certoq; te-
nore apud animum ſuum defixerat, vt ſi ho
ra recuperatæ ſanitatis illa eſſet, in qua di-
xit ei Ieſus: Filius tuus viuit, iam de diuina
illius magni Prophetæ potentia non dubi-
taret, quod eſſet ipſe Filius Dei, quod eſſet
Rex Iſrael. [Et dixerunt ei: quia heri hora
Cur hoc ſi- ſeptima reliquit eum febris. Cognouit ergo
gnũ hic nar- pater, quia illa hora erat in qua dixit Ieſus:
ratur. Filius tuus viuit, & credidit ipſe, & domus
eius tota.] Benè quidem, quòd per occaſio-
nem vnius filij, ſalus patri, & toti domui fa-
cta eſt. Sed quid magnum fuit, quòd pro ta-
li vel tanto ſigno credidit tota domus vnius
Reguli? Nõ enim ſignum hoc paruum fuit,
per quod ſe vbique eſſe, vbique poſſe, & ſo-
la voluntate cuncta perficere ſatis euiden-
ter oſtendit. Nam & idcirco ab hoc Euange
liſta præteriri non debuit, qui penè ſola Di-
uinitatis Filij Dei teſtimonia, pro cauſa ſæpè
dicta congeſsit. Quid ergo tantus hic Euan- *Supr. eod.*
geliſta nunc os ſuum ampliauit, vt declama
ret nobis, quia credidit ille, & domus eius
tota, niſi quia domus illa erat de incredu-
la huius magni Prophetę patria? Ipſe enim
Ieſus (vt ſuprà dictum eſt) teſtimonium *Ioan. 2.*
perhibuit, quia [Propheta in patria ſua ho-
norem non habet. Hic autem Regulus, &
tota domus eius ad hoc luce rationis per-
duci potuerunt, vt inuidentiæ tenebras e-
uaderent, & hominem patriæ ſuæ non tan-
tùm vt Prophetam, ſed vt Prophetarũ Do-
minum credendo honorarent, & honoran-
do crederent. Similiter quando conuertit
aquas in vinum: Crediderunt (inquit) in e-
um Diſcipuli eius, cum pro quantitate mi-
raculi fructus eſſet valde exiguus. Ergo
& quod hic ait Euangeliſta: Credidit ipſe
& tota domus eius, & illic: Crediderunt in
eum Diſcipuli eius, pro quantitate quidem
operum, paruum commemorat fructum,
veruntamen non contemnendum reſpectu
patriæ ſuæ, quòd eſſet nimium difficilis ad
credendum. Et hoc quidem Saluatoris be- *Matth. 9.*
neficium, in vno Reguli filio (vt legitur) ita
factum eſt. Cæterum, ſicut Archiſynagogi
filia, quæ tunc mortua eſt, quando mulier à
fluxu ſanguinis liberata eſt, rectè Synago-
gam ſignificat, quæ tunc præ infidelitate &
inuidia vitam ſuam reliquit, quando Gen-
tilitas à peccatis ſuis, in Chriſtum credendo,
receſsit, ita nihil prohibet in filio Reguli
myſticè eundem populum Iudaicum acci-
pi, cùm ſupradicta mulier Samaritana ma-
nifeſtè typum Eccleſiæ de Gentibus prętu-
lerit, qua in Dominum credente hic incipie
bat mori. Nam ſicut Archiſynagogus, qui
procidens ad genua Ieſu, rogauit pro filia,
ita æquè & Regulus nobilem Fidem patrũ,
Abraham, Iſaac, & Iacob rectè ſignificat,
quæ pro ſalute illius populi ad Chriſtum & *Rom. 11.*
dominum patrem, antiquis meritis interue- *Apo. 11.*
nit. Quam illorum Fidem, dum in fine ſæcu
li, reſpicit, in eo quòd reliquiæ Iſrael ſaluæ
fiunt, rectè illis dicit: Niſi ſigna & prodigia
videritis, non creditis. Niſi enim prædican-
tibus Enoch & Helia, inſtantis tam iamque
ſubſecuturi iudicij ſigna & prodigia vide-
rint, multo maiora quàm nos, qui neq; re-
demptoris ſigna vidimus, neque venturi iu
dicij ſigna & prodigia adhuc videmus non
credent. Quapropter tunc illorum minoris
laudis vel gratiæ Fides erit, vt eidem popu-
lo rectè dicatur, & illud, quod in typum e-
ius Apoſt. Thomæ dictum eſt: Quia vidiſti
me, credidiſti. Beati qui non viderunt & cre
diderunt. Sed & illud quod dictum eſt: quia *Ioan. 20.*
heri hora ſeptima reliquit eum febris, qđ &

mulier

Myſterium ſextæ et ſeptimæ horæ

mulier Samaritana ſexta hora in Dominum ſedentem ſuper puteum credidit, pulchrè huic myſterio congruit. Quid enim eſt hora ſeptima, niſi poſt ſolis aſcenſum eiuſdem ſolis deſcẽſus? Sexta quippe hora ſol altiſsimus eſt, nec niſi deſcendendo ſeptimam facit horam. Igitur ſexta hora mulier Samaritana Dominum agnouit & credidit: hora verò ſeptima filium Reguli ſebris reliquit, quia videlicet aſcendente in cælum Chriſto ſole iuſtitiæ, Eccleſia de Gentibus credidit. Iudaicus verò populus illo deſcendere incipiente, id eſt, ſigna & prodigia deſcenſus ſui præmittente crediturus eſt.

FINIS LIBRI QVARTI.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN EVANGELIVM IOANNIS COMMENTARIORVM
LIBER QVINTVS.

Cur Ioannes p aquilã ſignificatur.
Eccl. 1.

HVnc Euãgeliſtam Ioannem per aquilã ſignificatum eſſe (quod penè cunctis notum eſt) rectè Spiritui ſancto placet. Chriſtum quippe ſolem iuſtitiæ gyrantem per circuitum, & in circulos ſuos reuertentem, id eſt, omnia diſponentem, & in ſecreto conſilio cuncta præuidentem, claro intuitu contemplatus eſt, viaſque eius in hoc Euangelio tãquam in horologio, lucida rationabili *vngula depinxit, vt ſapientiæ eius circuitum, conſiliorumque eius circulos diligens Lector, quanquam lippientibus vtcunque ſpeculetur oculis. Ita quippe itinera, & ſacta quædam deſcribit Filij hominis, ob inſinuãdum conſilium eiuſdem Filij Dei, quemadmodum ob inueſtigandum aſcenſum ſeu deſcenſum ſolis, Geometricales quoſdam circulos ſibi depingere ſolent Aſtronomici. In quo illud maximè notandum, quòd nullum Paſchale feſtum prӕterit, & velut ſi ab orientali linea ſurſum verſus progreſsionarios ſolis gradus computes, ita ſemper ab hoc feſto ſecundum facta & dicta, circa maxima & neceſſaria verſatur ſacramẽta Chriſtianæ Fidei. Sunt autem quas commemorat, tres trium annorum ſolennitates, quarta ſolennitate excepta, in qua paſſus ipſe ac ſepultus, reſurgenſque à mortuis, eadẽ, quӕ ſuperioribus annis docuerat, perfecit: & de ſeipſo condidit ſalutis noſtræ ſacramẽtum.

**vngula.*

Paſcha primi anni ſ- dicationis Chriſti.
Ioan. 3.

De Paſcha primi anni iam dictum eſt, quia Hieroſolymam aſcendens primum & maximè neceſſarium vitæ noſtræ tantum verbis aperuit inſtrumentum, dicens: Niſi quis renatus fuerit ex Aqua & Spiritu ſancto, nõ poteſt introire in Regnum Dei, &c. Ac deinde commoratus in Iudæa, detrahentibus Iudæis, inuidentibus Phariſӕis, diuertens in Samariæ ciuitatem, tandemque rediens in patriam ſuam, myſticè præſignauit, quibus vel quo ordine eiuſdem regenerationis (vt ſuprà dictum eſt) deriuaret gratiam. Ecce hoc ſecundo anno eodem feſto aſcendens Hieroſolymam, veniens ad Probaticam piſcinam, eandem quam præterito anno verbis tantùm commendauerat, factis quoque præfigurat Baptiſmi ſui potentiam, ac deinde per occaſionem factorum eius, aduerſantibus & calumniantibus Iudæis, dum veritatem Diuinitatis ſuӕ deſendit, firmum nobis Fidei verbum contrahit, in quo tota eius Baptiſmi virtus conſiſtit.

Paſcha ſecũdi anni.

Tertio nihilominùs anno circa ſolennitatem eandem, facto conuiuio de quinque panibus & duobus piſcibus, ita quinq; millia hominum per occaſionem cibi illius, aliud non minùs neceſſarium ſaluti noſtræ commendat ſacramentum, dicens: Niſi mãducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, &c. Quarto anno in eadem ſolennitate (vt prædictum eſt) patitur, videlicet vt ſuperioribus annis docuerat, vt nos in morte eius baptizaremur & carnem eius ad mãducandum, & ſanguinem ad bibendum acciperemus. Adeo ſanctam & veram veteris Paſchæ rationem comprobat, vt in qua veterum fulgebat memoria Dei beneficiorũ, in eadem ſolennitate nouorum conderet veritatem Sacramentorum. Igitur hoc mẽſe principio menſium, qui iuxta ſolem iſtũ viſibilem primus eſt in mẽſibus anni, quid fecerit, quid dixerit iſte feſtiuus nobis ſol iuſtitiæ, in hoc (vt cœptum eſt) Euangelicæ lectionis ſpeculo contemplemus. [Poſt hӕc erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam.] Hic Euangeliſta paſchale feſtum nõ apertè exprimit, dum dicit indefinitè: Erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam, ſed ex ſuperioribus feſtum paſchale fuiſſe intelligitur. Nam aliam ob cauſam ſuperiùs (vbi mulieri Samaritanæ eſt locutus) dixit Diſcipulis ſuis: Nónne vos dicitiş, quia adhuc quatuor mẽſes ſunt, & meſsis venit? Conſtat verò, quia vbi non plus quã quatuor menſes ante meſſem interſunt, paſchalis feſtiuitas non plus quàm duobus menſibus longè abeſt, quo

Paſcha tertij anni.
Infra 6.
Paſcha quarti anni.
CAP. V.
Dies feſtus Iudæorum hic paſcha eſt.
Supr. 4.
Exod. 23.
Deuter. 16.

vtiq; ſpacio temporis alia feſtiuitas nulla occurrit, qua ſecundum præceptum Legis omne maſculum deberet apparere ante conſpectum Domini. Igitur & hoc Paſchale feſtum eſt, quo noſtrorum (vt prędictum eſt, & poſteriùs liquebit) ſacramentorum principium reperitur. [Eſt autem Hieroſolymis Probatica piſcina, quæ cognominatur Hebraice Bethſaida, quinque porticus habens.] Piſcina non à piſce dicta eſt (ſicut nec fiſcina à fiſco, nec mutina à muto) niſi forte per Antiphraſim, eò qd' piſces minimè habeat. Erat autẽ aqua gemino lacu inſignis, quorum alter plerunque impletur imbrib' hybernis, alter rubris eſt diſcolor aquis, *vnde hoſtiæ lauabantur. Quamobrẽ probatica quoque dicta eſt. Græcè namq; probata, Latinè oues dicuntur. Vnde (vt prędictum eſt) piſcina hæc probatica dicitur, eò quòd ibi hoſtiæ lauarentur. Quæ cognominatur, inquit, Hebraicè Bethſaida. Notandum quod non ait: quæ cognominatur, probatica. Quod ſi dixiſſet, videretur idem dici Græcè, probatica, quod Hebraicè, Bethſaida: ſed eſt, inquit, probatica, id eſt, lauandis hoſtijs accommoda, quem ſenſum ſermo latinus vno verbo non reſonat: Cognominatur autem Bethſaida, quod Latinè dicitur domus frugum. Cuius nominis ſecundum res ſubſequentes magnum eſt myſterium, Quinque (inquit) porticus habens. In hoc tantum continetur myſterium, vt quanuis per hominis factum, tamen à Deo rectè credatur prouiſũ, quatenus huius numeri porticus illic haberentur. Cur enim illic habebantur? Sequitur: [In his iacebat multitudo magna languentium cæcorum, ſurdorum, aridorum, expectantium aquæ motum.] Id eſt, ad hoc piſcina hæc porticus iſtos habebat, ne multitudo languentium ad cæleſtis remedij opificem piſcinam excubans, tectũ non haberet, ne opem ſupernam expectare non liceret, æſtu vrente, vel turbine aut pluuia de ſub vuido vrgente. Longa enim erat ſupernę viſitationis expectatio, de qua protinus ſubiungitur: [Angelus autem Domini ſecundum tempus deſcendebat in piſcinam, & mouebatur aqua. Et quicunque primus deſcendebat in piſcinam, ſanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate.] Ideo tunc euidenter præſentes ſanctæ ciuitati & templo præſides aderant virtutes, antequã *admiſſum in Saluatorem crudele necis ſacrilegium, receſsiſſet ab eis omne cæli præſidium, quo facto (vt Ioſephus quoque teſtatur) auditæ ſunt eædem virtutes conclamantes: Tranſeamus ex his ſedibus. Notandum verò, quod non eſu hoſtiarum quæ illius piſcinę aqua lauabãtur, ſed ex eadẽ, qua & hoſtiæ lauabantur, aqua ſanabatur vnus, quicunque poſt motionem eius primo deſcendiſſet infirmus. In his, inquam (vt prædictum eſt) tantum continetur myſterium, tantumq; præfiguratum eſt ſacramentum, quanto opus habebant, quæ cæleſti templo inferendæ erant hoſtiæ viuæ, ſcilicet animę & corpora ſanctorum, quanto opus habemus omnes nos homines, qui vniuerſi ex primo parente noſtro verum languorem, veram & omnimodam tam corporis quàm animæ contraximus infirmitatem. Scimus enim & credimus, credimus (inquam) propter quod loquimur, quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui vocatur iuxta Prophetam magni conſilij Angelus, de cælo venit, id eſt, nõ de deorſum, vt cęteri homines, ſed de ſurſum, non de terra, vt primus homo terrenus, ſed de cælo venit homo cæleſtis: Quia non de Matre iuxta quoſdam abortiuos Hęreticos initium habuit, ſed à Deo venit, à Patre exiuit, apud quem erat antequã formaretur terra & orbis. Venit (inquam) in populum Iudæorum, de illo carnem aſſumens, & eodem de ſenſu ſuo, dum prædicat & annuntiat ſalutem & pacem, mota eſt gens inquieta, & grauiſsimæ veritatis eius impatiens, & verſa in ſeditionem, tradidit morti vitæ ęternę largitorem. Qua ille morte ſua, vitę mundo condidit Sacramentum, vt in morte eius Baptizaretur genus humanum, id eſt, omnes qui diuerſis retro temporibus collecti, quinq; libris Moſaicæ Legis teſtificatã hactenus expectauerunt Gratiam Dei. Huius planè myſterij figurã, pręferebat illa magna & diuina res. Vnde & hic Euangeliſta Ioannes, ſupernæ charitatis diligens inſpector, rectè illam non prætereundam arbitratus eſt. Piſcina quippe illa ſacra, in qua (vt prædictum eſt) hoſtiæ lauabantur, vniuerſas populi Iudæorum cæremonias, vniuerſum veterum ſacrificiorum ritum ſignificat. Quæ cùm vmbræ eſſent futurorum, ita, antequam Chriſtus deſcenderet & in ſemetipſo Legem impleret, neminem iuſtificare, vel ad perfectum adducere poterant, ſicut piſcina illa ante deſcenſum Angeli neminem ſanare poterat. Quæ, ſicut quinq; porticibus cingebatur, in quibus iacebat multitudo languentium, motum aquæ expectantiũ: ita Lex Moyſi, cuius quinque libri ſunt, peccatores interim cohibebat, ſacrificijs illis obumbraticis emundari non valentes, donec veniens Chriſtus ea, quę ſacrificijs eiſdem pręfigurabantur, in veritate perficeret. Vel certè, quia non ſolùm illos qui ſub Lege Moyſi fuerunt, ſed & cũctos, qui ante Legem, & ab initio mundi electi per Fidem Deo complacuerunt, Chriſtus Dei Filius ſaluare venit, & omnibus erat neceſſaria paſsio Chriſti: benè quinque porticus erant, & in omnibus languentes iacebant, expectantes aquę motum: quia videlicet ante aduentum Chriſti, à quo ſexta mundi ętas incipit, quinque ętates fuerunt: quarum in nulla defuiſſe credendum eſt fideles & iuſtos viros, qui circa eandem ſpem

repoſiti

*in qua.

Probatica.

*Addo, ob

Ioſeph. de bello Iudaico, lib. 7. cap. 12.

Eſaia 9. Ioan. 3. 1. Cor. 5. Pſalm. 8 9.

Rom. 6. Gen. 49. Deut. 33.

Coloſſ. 2. Marc. 5. Hebr. 2.

Quinq; ætates mũdi ante deſcẽſum Chriſti.

repoſiti,ſalutarem noſtri Redemptoris ex-
pectabant aduentum. Quorum omnium v-
Ephe. 4. nam eandemq; Fidem rectè ſignificabat il-
1.Co.10. le vnus,qui prior deſcendebat in piſcinam,
& ſanabatur. Nam vnus Dominus, vna Fi-
des,vnus in omnibus electus eſt Spiritus, &
idcirco electorum omnium ſiue mortuo-
rum,ſiue viuorum, ſiue ante ſiue poſt paſ-
ſionem Christi vocatorum,vna Eccleſia &
vnum corpus eſt. Igitur in hoc loco tã pul-
chra,tam ſplendida ſuæ paſsionis figura il-
luſtrato Dominus quid fecerit audiamus.
Sequitur:[Erat autẽ quidam homo ibi, tri-
ginta & octo annos habens in infirmitate
ſua.]Recte quidem, vt à ſanctis Doctorib.
expoſitum eſt,hic homo tanto tempore lã-
guidus,peccatorem ſignificat ſcelerum ſuo
rum enormitate preſſum: cui quia dilectio
Dei& proximi deeſt,& idcirco per Pœnitẽ-
tiam conualeſcere nõ poteſt, benè huius in-
firmitas triginta & octo annos habet, & à
quadragenario numero,qui Pœnitentię di-
Languidus catus eſt,binario differt. Verùm,quoniam
ille gentilẽ per huius occaſionem Sabbatum Iudæorũ
populum ſoluitur, & eadem Sabbati carnalis ſolutio
deſignat. magna,& Chriſtianæ Fidei neceſſaria ratio-
ne defenditur,non contenti ſumus ſcire,qđ
peccatorem ſignificet ſed & quem,qualem,
quantumq;,id eſt, quam latè diffuſum figu
ret,noſſe oportet. Quia videlicet dum ille
grabbatum ſuum Sabbato portat, non leue
eſt,quòd Dominus ipſe,qui iuſſerat,aduo-
catus eius factus eſt,diſputando aduerſus il
los robuſtos Legis æmulatores Iudæos,
quaſi pro Sabbato Dei æmulantes, reuera
autem præ inuidia ſeipſos diſſecantes, dum
vnius ſaluti detrahunt, alterius virtuti vel
gloriæ inuidentes. Igitur ſicut ille vnus,qui
poſt motionem aquæ primus in piſcinam
deſcendere poterat, priorem populum re-
ctè ſignificat,id eſt,Iſraelitas,quorũ eſt ado-
ptio,& teſtamentum,& legiſlatio, quorum
Roma. 9. patres, ex quibus Chriſtus ſecundum car-
nem,qui eſt ſuper omnia Deus, benedictus
in ſecula:ita nihilominùs iſte,qui hominem
non habebat,vt cùm mota fuiſſet aqua, mit
teret eum in piſcinam, populum ſignificat
Acto 10. Gentilium,qui cùm & ipſe in Chriſtum cre
deret,& baptizari vellet, nemo Apoſtolo-
Languidus rum(ſicut in Actibus Apoſtolorũ de Cor-
per 38. an- nelio legitur) vnitati illorum qui ex circun
nos. ciſione erant,illum admittere audebat. Cu-
ius rei myſteriũ,quia noſtra res eſt, in præ-
ſenti lectione ſubtiliùs perſcrutãdum. Erat,
inquit,quidã homo ibi, triginta & octo an-
nos habens in infirmitate. Vbi aqua illa mo
ta fuerat, & vnus deſcendebat in piſcinam,
ibi erat & homo iſte. Quia videlicet, vbi &
Paſsio Chriſti celebrata eſt, & Baptiſmi ſa-
cramentum illi priori populo tradebatur,
iam ex tunc Gentilis populus,fama tantę ſa
lutis audita,gratiam eandem poſtulabat,tri
ginta & octo annos habens in infirmitate,id
eſt,olim deſperatus,perdita corporis & ani
mæ temporali & æternali ſalute, fraudatus
vitæ pręſentis pariter & futurę veritate. Nã
per triginta annos, qui numerus annorum
plena viri ætas eſt, vitæ præſentis perfectio:
per octo annos vitæ futuræ æternitas(cuius
octo ſunt beatitudines, quæq; octaua mun-
di ætate perficietur)rectè figuratur. Sed Gẽ
tilis populus,& pręſentem vitam ſe nõ poſ-
ſe retinere ſciebat, & futuræ nullam ſpem
habebat. Igitur magnus iſte languidus tri-
ginta & octo annos in infirmitate habebat:
quia & præſentem vitam laboribus & one-
ribus citò conſumebat, & futuræ reſurre-
ctionis ſpem nullam habebat. Vt autem iſte
languidus tam vetus tamq; à ſalute remo- *Pſal. 18.*
tus,calamitatem ſuam agnoſceret, magiſq;
ac magis ingemiſceret, grandis illum com-
motę aquę ſonus excitabat, magnumq́ gau
dium illius, qui ante ſe deſcendens curatus
fuerat. Nec verò tantùm ex eo, quòd in o- *Pſal. 68.*
mnem terram ſonus ille exiuit,& in fines or
bis terræ deſcenſus illius magni Angeli au-
ditus eſt,illud cognouerat: verùm & ex eo,
quòd penes eandem piſcinam, & intra por-
ticus eius,idem languidus aderat. Illo quip-
pe tempore, quando hic noſtræ pacis nun-
cius,hic Dei filius de cęlo deſcendit,& ſedi-
tione contra illum excitata, vt Paſsione ſua
ſaluos nos faceret,intrauerunt aquę vſq; ad
animam eius,& venit in altitudinem maris,
& tempeſtas demerſit eum,illo, inquam, tẽ
pore Romanorum militum Centuriones,
Quinquagenarij & Decuriones intra Iudęę
ſinus habebantur. Erat ergo quidam homo
ibi triginta & octo annos, vt pręd ictum eſt,
habens in infirmitate. [Quem cum vidiſſet **textus ad*
Ieſus*& cognouiſſet,quia multum tempus *dit iacen-*
haberet,dixit ei: Vis ſanus fieri?]Quibus pu *tem.*
tas oculis illum, qui per hunc hominem ſi- *Zacha 3.*
gnificabatur, magnum languidum Ieſus vi *Coloſ 2.*
dit,quos vel quantos habet oculos in capi- *Pſal. 101.*
te ſuo: Septẽ. Ipſe eſt enim lapis ille, in quo
ſeptem oculos Zacharias Propheta ſe vidiſ-
ſe teſtatur,qui ſunt ſeptẽ ſpiritus Dei, quo-
rum omnis plenitudo corporaliter habitãs
in illo requieſcit. Iſtis oculis gratiæ vel mi-
ſericordię,quę non eſt alia quàm ipſe Deus
noſter Spiritus ſanctus, vidit iſtum langui-
dum cùm aſcendiſſet in cęlum, proſpiciens
de excelſo ſancto ſuo, de cęlo in terrã aſpi-
ciens, vt audiret gemitus compeditorum,
vt ſolueret filios interemptorum. Tũc,in-
quam,proſpexit,tũc vidit & cognouit,quia
multum tempus haberet.i. ſenſum pietatis
ſuę ſe ſenſiſſe probauit,quia tempus miſerẽ
di eius adeſſet. Quem eius reſpectum pul-
chrè per hoc innuit, quod prędicto homini *Pſal. 9.*
familiariter dicit: Vis ſanus fieri? Et quidem
deſiderium pauperum iam exaudierat, &
pręparationes cordis eorum audierat auris

 eius.

eius. Quomodo ergo patentem omnibus v-
nius languidi voluntatem neſcire poterat?
Verùm ad hoc interrogat, & ad hoc ſolùm
dicit: vis ſanus fieri? vt oſtendat, quòd de ho
mine nihil amplius debeat quæri, id eſt, nõ
qualis Perſona, vel ex qua Gente ſit, ſed hoc
ſolum, vtrùm peccata ſua relinquere, iuſti-
tiamq́; velit operari. Nam in omni Gente,
Act. 10. qui timet Deum & operatur iuſtitiam, acce-
ptus eſt illi. [Dicit ei languidus: Domine ho
minem nõ habeo, vt cùm mota fuerit aqua,
mittat me in piſcinam.] Homo iſte neceſſa-
rius, qui languidum mittat in piſcinam, id
eſt, peccatorem ad Dominicæ Paſsionis ap-
plicet ſacramẽtum, ipſe Chriſtus vel aliquis
vicarius eius eſt. Verbi gratia: Petrus vel
2. Cor. 13. Paulus, in quo loquitur Chriſtus, imò totus
concors Apoſtolorum vel Sacerdotũ cho-
rus, quorum eſt officium docere & baptiza
re: quod profectò eſt languidum in piſcinã
paſsionis Chriſti fœcundam æternæ ſalutis
dimittere: Sed hunc hominẽ languidus Gẽ-
tilium populus reuera non habebat: quippe
contradicentibus his, qui ex circunciſione
erant, fidelibus, & cõtentioſè aſſerentibus,
Chriſtum non pertinere ad Gentes, ſed ad
Act. 11. ſolum genus Abrahæ cui repromiſſus eſt.
Act. 10. Hoc profectò languidus iſte tunc dolebat,
quando Cornelius orans & eleemoſynas fa
ciens Regnum Dei quærebat. Quia nec ad
Symonem, qui cognominatur Petrus, mit-
tere nouerat vel audebat: nec eidem Petro
adhuc reptilia vel ſerpentia terræ de cælo
fuerãt oſtenſa, quòd in eiuſmodi piſcina la-
uare, & ſic mactare & manducare deberet
omnia. Benè ergo ait languidus: quia homi-
nem non habeo, vt cùm mota fuerit aqua,
mittat me in piſcinam. Et quaſi quæreretur
ab eo, cur hominem quem optabat, homi-
nem tam neceſſarium nõ haberet, protinus
adiungit. [Dum venio enim ego, alius ante
me deſcendit.] Quod profectò ſecundum
illius cauſam, cum quo tunc loquebatur Ie-
ſus, non ſatis rationabiliter videtur ſubiun-
gi. Non enim, quia dum veniret ipſe, alius
ante illum deſcendebat, idcirco hominem
non habebat: ſed quia hominẽ nõ habebat,
à quo mitteretur, ideo in piſcinã deſcende-
re non poterat. Meliùs ergo ſecundum id,
Alius ante quod per illud ſignificabatur, ipſe literalis
me deſcen- ſermo procedit, quia videlicet Gentilis po-
dit. pulus idcirco hominẽ non habebat qui mit
teret illum in piſcinam, quia dum veniret i-
pſe, alius ante ipſum deſcẽdebat id eſt, idcir
Act. 15. co Chriſti gratiã percipere non poterat, nec
Apoſtolis illum admittere licebat, quia dũ
rogaret ſibi aditum ſalutis aperiri, hi qui
ex circunciſione erãt, moleſtè nimis obuia-
bant, dicentes: quia niſi circuncidamini ſecũ
dum morem Moyſi, non poteſtis ſalui fieri,
neq; ad Chriſti gratiã admitti: & ita dura cõ
ditione repellebantur dũ diceretur eis, ipſos
ad Chriſtũ non pertinere, niſi priùs vniuer-
ſæ Legi Moyſi ſubijcerentur. Sed aduerſus
hanc illius prioris populi inuidẽtiam opor-
tunè adeſt prolocutor Chriſti, magnuſque
Gentium aduocatus Spiritus ſanctus, & an-
tequã Gentiles in illam Dominicę Paſsionis
piſcinam. i. in Baptiſmi eius, quo in morte
ipſius baptizamur, ſacramentum deſcendiſ-
ſet, cecidit ſuper eos, & erant loquentes lin-
guis, & magnificantes Deum. Ac deinceps
ſicut viſum eſt eidem Spiritui ſancto eiuſq; *Rom. 6.*
Apoſtolis, definitum eſt, ne quis vlteriùs tẽ *Act. 10.*
taret imponere iugum ceruicib. Diſcipulo- *Act. 15.*
rum, quod neq; ipſi portare potuerũt, neq;
patres eorum. Rectè ergo Dominus, dum
iſta futura, imò per ſemetipſum diſpoſita, &
mox facienda præuidet, dicit illi languido,
qui in piſcinam deſcendere non poterat, vbi
alius ſanatus fuerat. [Surge, tolle grabbatũ
tuum & ambula. Et ſtatim ſanus factus ſur-
rexit, & ſuſtulit grabbatum ſuum & ambu
labat. Erat autẽ Sabbatum in illo die.] Cur
enim Sabbato, illi, quẽ omnipotẽs verbum
imperio ſuo ſanat, grabbatum ſuum porta-
re imperat, quod apud Iudęos fieri non lice
bat, dicente Lege de die Sabbati: non infere *Neem. 13.*
tis onera per portas veſtras. Cur, inquã, hoc *Malach. 2.*
imperat, niſi vt oſtẽdat inimicis ſuis Iudęis,
mox affuturum, vt ſicut per Prophetã præ-
dixit, non ſolùm Sabbati, ſed & omnium ſo
lennitatum illorum ſtercus ſuper vultus il-
lorum proijciat. Hoc enim poſtmodum cœ
pit fieri authoritate Spiritus ſancti, ſigna &
prodigia facientis, vbi omnes à ſeruitio Le-
gis abſoluit, interpretib. voluntatis eius ſan
ctis Apoſtolis, dicentibus: Quia viſum eſt *Act. 15.*
Spiritui ſancto & nobis, nihil vltrà vobis im
ponere oneris, quã hæc neceſſaria, vt abſti-
neatis ab immolatis ſimulachrorum, & ſan
guine & ſuffocato & fornicatione. A quibus
cuſtodientes vos, benè agetis. Valete. Sed cũ
Sabbatum carnale non curandum eſſe Do-
minus opere iniũcto innuit, cur tali modo,
id eſt, deportatiõe grabbati, quàm alio quo-
libet modo iſtud ſignificare maluit? Planè
nonnihil aut parũ boni operis per illã grab-
bati vectationem ſignificauit. Non. n. quip-
piam eius laboris aut oneris in hoc fas eſt
ſuſpicari, ſub quali laborantibus quodã lo-
co dicit: Venite ad me omnes, qui laboratis
& onerati eſtis, & ego reficiam vos. Siquidẽ
labor ille & onus illud infirmorum eſt, qui
non ſunt ſanitatem conſecuti, nõ alius ſine
dubio labor, quàm amor huius mundi, qui
nondum curatos multis oneribus curuat &
deprimit. Igitur onus illud hic ſignificat qđ
quiſq; portat, Sabbatum Domini legitime
celebrat. Proinde primò ſciendum eſt, quia
ſicut in homine illo qui curatus eſt, populũ
Gentilium intelligimus, quondam abſque
Fide in peccatis ſuis iacentem, nunc autem
in Fide ſtantem, & in bonis operibus am-
bulantem:

Grabbatũ Apoſtoli ſunt, & doctores noſtri. bulantem: ita in grabbato eius vniuerſum Apoſtolorum & Prædicatorum Chriſti ordinem rectè accipimus. Nam ſicut homo & cùm ægrotat grabbatum ſuum portat, & cũ iam ſanus eſt, in eodem à diurno labore cõ- *1.Cor.9.* petenti ſomno recreatur, ita populus Gentilium & cùm infidelitate langueret, per Apoſtolos & Prædicatores ſanctos ad Chriſtum magna dilectionis ſuauitate deportatus eſt, & cùm iam per iuſtitiam Fidei ſanatus eſt, eorum nihilominùs meritis, vel exemplis, doctrinis quoque vel monitionibus in opere bono, ne deficiat, confortatur, & à quotidianis ſoluitur exceſsibus. Hos autem ita viciſsim portat, vt cùm illi ſpiritualia ſeminauerint, iure carnalia metere debeant. Huic ergo magno languido iam ſanato cũ dicitur: Tolle grabbatum tuum & ambula, idem eſt ac ſi dicatur: Da operam, vt grabbato tuo non ingratus appareas. Eos quippe, in quorum ſpirituali prædicatione requieſcis, tua carnali ſuſtentare debes ſubſtã- *Lucæ 10.* tia. Dignus eſt enim operarius mercede ſua. Fecit homo imperata, ſanus factus confeſtim ſurrexit, & ſuſtulit grabbatum ſuum & ambulat. Quid verius? quid manifeſtius? Palàm omni mundo grabbatum ſuum portat & ambulat. Sanctos Apoſtolos vel Apoſtolicos viros, in quorum fide, meritiſque, & exemplis requieſcit, non ſolùm in vita ipſorum ſuſcepit, & competenti alimonia ſupportauit, ſed etiam poſt obitum illorum memorias ipſorum debito cum honore veneratur, & ampliùs poſſeſsionibus dilatat, vt ſucceſſoribus vel imitatoribus eorũ ni- **in* hil *corporalibus deſit, in quorum ſpirituali miniſterio ſuam animam reclinauit. Ita profectò huic homini grabbatum ſuũ portare iubebat Ieſus, cùm diceret Paulus (imò **in* ipſe qui * Paulo loquebatur Chriſtus) Co- **Romanis.* rinthijs, de miniſterio quod fiebat in San- *Rom.15.* ctos Hieroſolymis: Placuit (inquit) eis, & debitores ſunt eorum. Nam ſi ſpiritualium eorum participes facti ſunt Gentiles, debẽt & in carnalibus miniſtrare eis. Igitur cùm languido illi Dominus ſecundum magnitudinem potentiæ ſuæ dixiſſet: Surge, rectè iuxta beneplacitum voluntatis ſuæ hoc addidit, vt diceret: tolle grabbatum tuum & ambula. Imperium eius, & velox ſanitas, & ſanitati prompta comitatur obedientia: Erat autem, inquit, Sabbatum in illo die. [Dixerunt ergo Iudæi illi qui ſanus factus fuerat: Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grab- *Matth.15.* batum tuum.] Hoc reuera dixerunt, vt hy- *Eſaiæ 26.* pocritæ, de quibus benè prophetauit Eſaias: Populus hic labijs me honorat, cor autem illorum longè eſt à me. Nam niſi, vt in cæteris, ita & in iſto cor eorum longè eſſet à Deo, non tam malè honorem eius diuiderent, labijs pollutis ſtercus ſolennitatũ ſuarum prædicantes, corde autẽ ſplendidæ Diuini operis gloriæ inuidentes. Quid enim? Vnde hic homo ſanitatẽ receperat? ex Sabbato illorum, an ex virtute eius, cuius præcepto grabbatum ſuum portabat? Imò, vt ad illum magnum languidum per totum orbem diffuſum, ſermo recurrat, Gentilis populus vnde Spiritum accepit, ex operibus Legis, an ex auditu Fidei? Sic enim Apoſto- *Paulus contra faſcinatores fidelium ex gentibus.* lus, Iudęis & Pſeudoapoſtolis faſcinantibus illum magnũ & famoſum grabbati ſui portatorem, & dicentibus ſinè circunciſione & Legalibus Cæremonijs, licet baptizati ſitis, non poteſtis ſalui fieri, cùm ſuum iam penè eſſet oblitus hic homo curatorem, à quo ſanitatem receperat, ſic (inquam) ingemiſcẽs: O inſenſati (inquit) Galatæ, quis vos faſcinauit, non credere veritati? Ante quorum oculos Ieſus Chriſtus proſcriptus eſt, in vobis crucifixus. Hoc ſolum volo à vobis diſcere, Ex operib. Legis ſpiritum accepiſtis, an ex auditu Fidei? Spiritum enim ſe accepiſſe ſciebant, quòd manifeſtum erat ex operatione virtutum. Vnde & protinus ſubdidit: Qui ergo tribuit vobis ſpiritum, & operatur virtutes in vobis, ex operibus Legis, an ex auditu Fidei? Itẽ poſt aliqua: Currebatis benè, quis vos impediuit veritati nõ obedire? Videlicet currebant accepta ſanitate, qui ante iacebant, portantes iugum ſua- *Galat.5.* ue & onus leue, id eſt, opera iuſtitiæ, quibus *Matth.11.* nullo modo debuiſſet homo ſanus Sabbata *Eſaiæ 1.* Iudæorum, quæ Deus odit, præponere, veridico propheta Eſaia teſtante: Neomeniam & ſabbatum, & feſtiuitates alias non feram. Iniqui ſunt cætus veſtri, Calendas veſtras, & Sabbata veſtra odiuit anima mea, facta ſunt mihi moleſta. Ac deinceps: Manus enim, inquit, veſtræ plenæ ſunt ſanguine. Verùm ille homo ſæpè dictus, ſcilicet Gentilis populus, iam ſanatus, id eſt, in Chriſto baptizatus, ſed rudis, & ſcripturarum imperitus (vnde & partim faſcinari potuit non credere veritati) neſciebat hæc, & cætera teſtimonia Prophetiæ & Scripturæ ignorabat, quod tanto odio DEO feſtiuitates, & Calendæ, cunctæque Iudæorum Ceremoniæ, ex quo de ſanguine CHRISTI, quo plenas manus Iudæi habent, ſunt pollutæ, & idcirco non poterat de ea quæ in CHRISTO eſt Fide, rationem reddere, nec verò poterat ipſum Chriſtum præſentia corporali adire, vt audiret vim patiens, quod in tali contentione reſponderet pro ſe. Benè ergo ſubditur.

[Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille dixit mihi: Tolle grabbatum tuum, & ambula, interrogauerunt ergo eum? Quis eſt qui dixit tibi, tolle grabbatum tuum, & ambula? Is autem qui ſanus effectus fuerat, neſciebat Ieſum quiſnam eſſet.] Vide nunc in primis Aduerſarios Chriſti, quàm inſipientes in ipſa interrogatione ſua ſint, & iniqui. Ille homo qui ſanus effectus fuerat, & de tã longæua infirmitate repẽtè tam

perfectè conualuerat, vt grabbatum ſuum valentibus humeris,& collo irreflexo portaret,bimembrem illis reſpóſiunculam reddiderat,dicens:Qui me ſanum fecit,ille mihi dixit:tolle grabbatum tuum & ambula. At illi partem vnam vel membrum ab auditu ſuo excluſerunt, hanc ſcilicet: qui me ſanum fecit. Aliam verò partem, id eſt, ille mihi dixit,tolle grabbatum tuum & ambula,protinus ex ore eius rapiẽtes, linguarum ſuarum ſagittis confodiendum pro ſigno ſibi poſuerunt. Nõ enim dixerunt: Quis eſt qui te ſanum fecit?ſed dixerunt:quis eſt ille qui dixit tibi, tolle grabbatum tuum & ambula? Illud quippe manifeſtum tantæ virtutis beneficium diſparere mallẽt, vtpotè laudis & gloriæ eius cauſam vel materiam non leuem,hoc autem ſciri,hoc audiri vel publicari idcirco ſtudebant, quia videbatur eis, quod quaſi legitima accuſatione in calumniam trahere poſſent. Similiter poſtmodũ cùm diceret Gẽtilis populus ſanatus, id eſt, per Fidem Chriſti iuſtificatus, qui me ſanũ fecit,qui mihi Spiritum dedit, & in me virtutes operatur, ille mihi dixit per Apoſtolos ſuos: Iudaicas non cures Cæremonias, nec eorum obſerues Sabbata, tantùm diligas Dominum Deum tuum toto corde,tota anima,tota virtute,deinde proximum ſicut teipſum,quod eſt reuera ſurgere,& tollere grabbatum tuum.Cùm(inquam,hęc diceret,econtrà non dicebãt Aduerſarij Chriſti Iudæi, vel Pſeudoapoſtoli: Quis eſt qui operatur in vobis virtutes? nullam quippe rationem inde audire, vel mentionem fieri volebant,ſed hoc dicere audebant:Quis eſt qui vobis præcipit non obſeruare Sabbata, vel cunctas Moſaicæ Legis reſpuere Cæremonias?& non timebant detrahere Chriſti gratiæ, ſanctorum Apoſtolorum contemnere perſonas. Verbi gratia,dicẽtes: Petrus idiota,& homo ſine literis eſt, & Paulus de Chriſti Apoſtolis nullus eſt, & his ſimilia. Quorum ſabulis & genealogias, & profanas vocum nouitates, ſtultas quoque & ſine diſciplina quęſtiones,quę generant lites, & ad nihil ſunt vtiles,niſi ad ſubuerſionem audientium:quia nec deuitare ſtuduerunt, nec per ſcientiam Scripturarum euacuari potuerant, rectè & hoc dictum eſt, quia is qui ſanus fuerat effectus, neſciebat Ieſum quiſnam eſſet.Si enim *ſeciſſent, nequaquã potuiſſent ab illo faſcinari, non credere veritatem. Quam imprudentiam iſte culpans Apoſtolus: Euigilate(inquit)iuſti,& nolite peccare.Ignorantiam enim Dei quidam habent. Ad reuerentiã vobis loquor,&c.Proinde rectè dicimus, ignorationem Scripturarum,ignorationem Chriſti eſſe. Quia videlicet abſque Scripturis,noui pariter ac veteris Teſtamenti,impoſsibile eſt hominis animam ſtare, vt nullo circumferatur vento doctrinæ.Neſciebat ergo quamuis ſanus factus,id eſt,in Chriſto baptizatus primitiuus Gentium populus, quiſnam eſſet Ieſus, id eſt,quantus,quàm potens,quàm verus Deus,quàm verè etiam Sabbati Dominus.Cur verò neſciebat? Ait Euangeliſta. [Ieſus enim declinauit à turba conſtituta in loco.] Valde notandum, quòd non idcirco Ieſus declinauerit, quòd ille eum neſciebat, ſed idcirco Ieſum ille neſciebat, quia Ieſus declinauerat. Vnde enim Ieſus declinauerat? A turba,inquit,conſtituta in loco.Non à loco,in quo erat,& in quo virtutem ſanitatis operatus fuerat,ſed à turba, quæ in loco erat,declinauerat. Nihil verius. Quis enim locus eſt,in quo ſalutem operatur Ieſus,niſi Sancta Eccleſia eius? Sed à nullo loco Ieſus declinat,nuſquam localiter declinat. Vbiq; enim eſt,cũ ſit Deus,in omni loco eſt.Quãtò magis ab Eccleſia ſua,quæ locus eius eſt, nunquam declinat:Deus(inquit Pſal.)in loco ſancto ſuo, id eſt, in Eccleſia ſancta ſua. Sic enim ſequitur: Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo. Ergo non à loco Ieſus declinauerat. Sed quid ait Euangeliſta? A turba (inquit) conſtituta in loco declinauerat, id eſt, ab illis declinauerat, qui turbam faciebant in loco ſuo, in domo ſua,in Eccleſia ſua. Non ergo mirum,ſi is qui ſanatus effectus fuerat, neſciebat Ieſum quiſnam eſſet, cũ & Ieſus propter turbam declinaſſet. Verbi gratia,cum alius diceret:Ego ſum Pauli,alius: ego ſum Apollo,alius: ego verò Cephæ, & propter hæc ſchiſmata,cæteraſque Hæreſes nõn poterat ſimplex fidelis ſcire quis Ieſus eſſet, non poterat citò rationem certam obtinere, quam de Chriſto teneret, vel quam contra veros Aduerſarios Chriſti, & falſos æmulatores Legis redderet. Quid tãdem fecit Ieſus turba ſedata? Quid in pace fecit, qui in turba & tumultu mentium ſciſſuram declinauit? Sequitur. [Poſtea inuenit eum Ieſus in templo,& dixit illi:Ecce ſanus factus es,iam noli peccare,ne deterius tibi aliquid cõtingat.] Interim dum turba eſt in loco, & Iudæi de Sabbato ſuo calumniantur, is qui ſanus effectus eſt,templum ingreditur, vbi videat Ieſum, vel videatur à Ieſu. Quia videlicet dum ab Hæreticis vel Pſeudoapoſtolis pulſatur quæſtionibus nouus credentium populus,neceſsitate vrgẽte Scripturarum theſaurus diſcutitur, & Fidei veritas aperitur, & ita in pace Eccleſiæ, qui fuerant hoſpites & aduenæ,iam ciues ſanctorum, iamq; domeſtici Dei conuerſantur. Non enim deerãt hoſpitib. iſtis vel aduenis ardentis dona naturæ,præclara ſcilicet ingenia, quæ Spiritu ſancto adiuta,ex lectione Scripturarum via recta poſſent templum veritatis adire, vbi certa fide offerrent victimas iuſtitiæ. Nam quemadmodum ignis interdũ conſopitus, ſuiſq; cinerib. obrutus,flatu agente recandeſcit,& quãtò vehemẽtiùs vrgetur, tãtò efficaciùs

Iudæi maliciosè non de ſanante ſed de ſabbato quærebant.

Act.15. *Galat.5.* *Act.4.* *Galat 2.* *1.Tim.1.* *2.Tim.2.*

**ſciuiſſent*

1.Cor.15. *Ephe.4.* *Matth.12.* *Pſalm.97.* *1.Cor.1.*

In ſchiſmate & hæreſ Ieſus inuenit ſuos in templo in ſcripturis. *Ephe.2.*

ocius conualeſcit:ſic eadem nouæ Eccleſię bona indoles, quantò plures & maiores aduerſantium lites pertulit, tantò magis profecit,& tantò Scripturarum notitia præclarius enituit.

Act. 10. Hoc quoque non prætereundum, quod illum hominem ſanum quidem Dominus per ſemetipſum fecit, ſed non per ſemetipſum in templum introduxit. Quia videlicet per ſemetipſum quidem peccata dimittit & ſuper Gentiles primo tempore (vt ſuprà dictum eſt) gratiam ſuam oſtendit: verùm nõ per ſemetipſum vel per Angelum ſuum, ſed per hominem Petrum in Eccleſiæ ſuæ communionem, per Baptiſmum aquæ, omnes, qui iam Spiritum ſanctum acceperant, intromittere voluit. Igitur vbi illum populum ſuum per medias turbas Hæreticorum vel contradicentium Iudæorum in omnem Fidei plenitudinem adduxit. Dicit ei: Ecce *Galat. 4.* ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat: Hoc à principio non dixit, quando ſanum illum fecit: quia profectò, cum adhuc tenera eſſet Gentium Fides, non pulſanda minis, ſed lactanda erant blãdimentis,& multa de vetuſta conſuetudine per diſcretionem diſsimulanda erant ad tẽpus, in ſpiritu manſuetudinis, quæ tunc opportunius virga ferirentur poſtquam Chriſtus plenè formaretur in illis. Sic populo Iſ- *Exod. 7.* rael non in Aegypto Dominus Legem dedit, ſed ſignis & prodigijs ſuis oblectauit, quibus captiuatorem eius Pharaonem verberauit, donec illos educens per mare rubrum traduceret ſubmerſis Aegyptijs, & *Exod. 14.* tunc demum Legem exeruit dicendo, qui *Exod. 21.* fecerit hoc, morte moriatur, & ſanguis eius *Tit. 1.* ſuper caput eius. Ita planè renaſcentem in Chriſto infantiam animarum, nutricula vel mater Dei gratia primo lactauit, vt præce- *Luca 9.* dentem remiſsionem peccatorum gratan- *2. Petr. 2.* ter acciperent: deinde forti diſtrictione coercuit, ne confitentes ſe noſſe Deum, factis negarent. Benè ergo nõ à principio, ſed nũc tandẽ dicit homini in templo, iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi cõtingat. Quia proculdubio melius fuiſſet, nunquam veritatis viam agnoſcere, quàm poſt agnitionẽ retrorſum redire. Sed & illud notandum, quòd cùm triplicem ob cauſam ſoleat Dei voluntate infirmitas euenire: videlicet aut, vt probetur patientia meritumque augeatur iuſti: aut, quia peccauit vt purgetur camino moleſtię corporalis: aut, ne peccet obſtante vel renitente vinculo infirmitatis, Hic homo, de quo præſens lectio commemorauit, idcirco tot annos habuiſſe in infirmitate ſua credendus eſt, quia peccauerat, cùm ei dicat Dominus, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Quod & ipſum ad prædictam ſimilitudinem populi Gentium patenter accidit Ipſe eſt enim minor ille filius, qui peccauit in cælum, & coram patre, dum accepta portione paternæ ſubſtantiæ, quæ eum contingebat, peregrè profectus, deuorauit omnia viuendo luxurioſè, tandemq; vni ciuium adhæſit, & porcos pauit. Cui reuertenti, & adhuc longè agenti pater occurrit, & in oſculum ruens ſuper collum eius incubuit, dum, vt ſuprà dictum eſt, Gentilibus adhuc foris poſitis, id eſt, necdum baptizatis, Sancti ſpiritus gratiam manifeſtè tribuit.

Fideles ex gentibus ſunt ille filius perditus et reuerſus.
Luca 15.

Benè ergo ille talis homo propter peccata ſua in infirmitate iacens, tali modo Iudæis iraſcentibus, ſanus factus eſt, quia filius iſte, qui ſuam ob culpam mortuus fuerat & perierat inuidente fratre ſuo, reuixit & inuentus eſt. *Act. 10.* *Luca 15.* Quid tandem fecit iſte, qui priùs interrogantibus Iudæis reſpondere neſciuit, quis vel quantus eſſet ille, qui dixit ei, tolle grabbatũ tuum & ambula, id eſt, benè operando ne cures Iudæorum Sabbata? Quod fecit nunc, poſtquam Saluatorem ſuum cognouit verum eſſe Deum, verũ eſſe Dei Filium. Sequitur: [Abijt ille homo & nuntiauit Iudęis, quia Ieſus eſſet qui fecit eum ſanum.] Meliùs & fideliùs quàm Iudæi rem iſte diuiſit. Illi nanq; cùm audiſſent ab eo: qui me ſanum fecit, ille mihi dixit, tolle grabbatum tuum & ambula, partem illam, quam criminari non poterãt, ſilentio ſuo præciderunt, quia non dixerũt: Quis eſt qui te ſanum fecit, ſed dixerũt: quis eſt ille qui dixit tibi, tolle grabbatum tuum & ambula. Hic econtrà partem eandem, quam criminabantur illi, ſilentio præterit, & partem nulli patentẽ reprehenſioni nunciat inſidiatoribus illis, dum annunciando non dicit, quia Ieſus eſſet, qui dixit illi, tolle grabbatum tuum, ſed quia Ieſus eſſet, qui fecit eum ſanum. *Quid annũtiat nũc Iudæis populus fidelis.* *Pſal. 106.* Hoc planè nunc facit, nũc annunciat Iudæis fidelis populus Chriſti, nomen & virtutem Saluatoris ſui eiuſdem Chriſti Filij Dei, nunc etiam nolentibus & inuitis importunè Scripturarum veritatem impingit. Et ſi non proficit vt cõuertat eos, exultat tamen, quia ſcienter & conſtanter proloquens, eoſque conuincens de Lege ipſorum & Prophetis confundit, & obmuteſcere facit imprudentiam perfidorum, vt videant recti & lætentur, & omnis iniquitas opilet os ſuum. Et notandum, quia non in templo erant Iudæi, quibus ille homo nuntiauit. Sic enim dictum eſt: Abijt ille homo, & nuntiauit Iudæis. Nunc abijt, imò quia *Supr. 2.* abijt, cũ eo non erant in templo Iudęi. Nunc enim quando ſumus nos in tẽplo Dei, quando ſumus in Eccleſia Patrum, & iuſtorum omniũ, qui ab initio mũdi fuerunt veri adoratores Dei, Iudæi foris ſunt, Iudæi magno *Luca 15.* flagello iracũdię Dei vt mali negotiatores, vt malè negotiãtes latrones, foras eiecti ſũt. Nos interdũ eximus ad eos & rogamus, vt veniant nobiſcũ in templũ. Sed fruſtra. Ipſe enim, dum nos intus vitulũ ſaginatũ comedimus, foris perſiſtẽtes & audiẽtes ſymphoniam &

niam & chorum, ſolo auditu cruciantur, & pertinaci liuore torquentur, donec ipſe pater exeat, & per ſemetipſum rogare dignetur. Nuncad rem tépore illo geſtam redeamus, & nos qui ſecundum illam præfigurationem in veritate ſanati ſumus, noſtræ, qua ſanati ſumus, Fidei firmamenta ex ipſius, qui nos ſanauit, ore colligamus. Sequitur: [Propterea perſequebantur Iudæi Ieſum, quia hoc faciebat in Sabbato. Ieſus autem reſpondit eis: Pater meus vſque modo operatur, & ego operor, propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolùm ſoluebat Sabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualẽ ſe faciens Deo.]

Artificioſũ eloquiũ æternæ ſapientia.

Summum deinceps ſilentium, & cum attentione beneuolentiam, ab omni docili & reuerenti anima, res poſtulat: quia verè in hac oratione ſua non ſibi, ſed nobis conſulens, propria ſeipſam ratione propter nos defendit ſumma Dei ſapientia. Verè etenim in cómuni auditorio totius mundi, tali nobis & propter nos perorat defenſione, cum elocutione grandi pariter & humili, vt & ſapientibus vel eloquentibus ſeculi non deſit in contextu Diuinę orationis artificium quod demirẽtur, & idiotis fidelibus maieſtas vel claritudo ſenſuum nuda ſit, qua illorum infantia vel ſimplicitas competenter ædificetur. Propterea, inquit, perſequebãtur Iudæi Ieſum, quia hæc faciebat in Sabbato, & cæt. Ecce in his verbis Euãgeliſta ſyllogiſmum compegit, cuius nobis diſtinguere partes operæpretium eſt, nó vt ſyllogiſticę artis nugas in tanto opere magnificemus, ſed vt eius intentionem ſenſumq́ue noſtro vtcunque intellectu conſequi poſsimus. Propterea, inquit, perſequebantur eum Iudæi, quia hæc faciebat in Sabbato. Quid hic Euangeliſta proponit, niſi Iudæos mirabiliter faciles & pronos fuiſſe in necem Saluatoris, in tantum cæcos & veræ rationis expertes, vt huiuſmodi opus ſalutis & requiei, manifeſtum opus ſolius Diuinę virtutis, pro tranſgreſsione computarent Sabbati ſui, pro trãſgreſsione inquam, non qualicunque, ſed tali vel tanta, vt ſalutis autorem dignum prędicarent morte, non aliam ob cauſam, niſi quia ſalutem operaretur Sabbati die.

Iniqua Iudæorũ calũ mnia tãtũ bonum opus Chriſti.

Quid enim eſt Sabbatum, niſi requies, vel quã ob cauſam datum eſt, niſi vt operarius feſſus cæteris ſeptimanæ diebus vno die requieſceret, & tamen victum diurnum à ſuo patrefamilias ex debito perciperet? Sic enim in Lege ſcriptum eſt: Sex dies operaberis, ſeptimo die ceſſabis, vt requieſcat bos & aſinus tuus, vt refrigeretur filius ancillæ tuæ & aduena.

Exod 20.

Ergo non niſi ad requieſcẽdum miſeris ſeruientibus, & ad reparandos artus ſolutos, ſabbatum datum eſt, id eſt, requies. Sed hoc opus Domini, & cætera eius opera, requiem vero labori languentium miſerorum optatiſsimam ſuccedere faciebant, veris angoribus diu deſideratum refrigerium ſubſtituebant. Ergo cæci & cæca crudelitate ſæui homicidæ perditi, multum à vera requie longè receſſerant, multum à pietate diſparati erant: qui talem ob cauſam perſequebantur ſalutis opificem, Dei gratiam. Vbi Euãgeliſta ſic propoſuit, protinus aſſumpſit. Ieſus autem, inquit, dixit eis: Pater meus vſque modo operatur, & ego operor. Illud, inquit, quòd hæc faciebat in Sabbato, iam ſufficiebat ad exacuẽdam illorum crudelitatem, vt tanquam beſtiæ erectæ vaderent intentæ atque inhiantes ad bibendum eius ſanguinem.

Rabies Iudæorum in Ieſum.

At ille hoc dixit eis, quod valde maius, quod illorum inuidenti ſuperbiæ longè eſſet intolerabilius: Pater meus vſq; modo operatur, & ego operor. Hoc aſſumpto protinus concludit ſic: Propterea ergo magis quærebant eum interficere. Si, inquit, propter illud inuidentes perſequebantur eum, multò magis inuidere & perſequi habebant, ſi quid maius ex illo acciperent. Sed hoc longè maius eſt Patrem ſuum Deum dicere, quàm tale quid in ſabbato facere. Perpende ergo, qui minoribus maiora conſerre noſti, quantum iſtud filios hominum, malos filios malorum, tota humanitate exuerit, vt dentes eorum & arma & ſagittæ adinuicem præ furore colliderentur, & lingua eorum gladius acutus, ſanguinem ſitiens, longè extra dentes & labia protenderetur.

Pſalm. 56.

Sed iam nunc ipſa verba lectionis explananda ſunt. Propterea, inquit, perſequebantur eum Iudæi, quia hæc faciebat in ſabbato. Reuera ſatis faciles ad malum, ſatis & nimium veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.

Pſalm. 13.

Attamen cur iſta tam ſæpè faciebat Dominus in ſabbatis? Nunquid vt prouocaret eos, hanc illis dabat offenſionẽ? Nunquid quia mortem ſuam fore ſciebat vtilem, idcirco prouocabat eos ad effundendum ſuum ſanguinem? Abſit. Sed ipſe lucerna erat, & idcirco vt luceret in tenebris, in mundum venerat. Conſtat verò, quia, ſicut ipſe ait, nemo accendit lucernam & in abſcódito ponit, ſed ſuper candelabrum, vt omnes qui in domo ſunt, vel ingrediuntur domum, vt lumen videant.

Matth 5.

Benè ergo in oculis omnium lucem operum ſuorum propalare debebat, benè in ſynagogis & in templo, quo omnes Iudæi conueniebãt, operari & docere illum decebat. At illi non qualicunque die, ſed ſabbatis, Neomenijs, alijſq́ue feſtiuitatibus, celebres conuentus agebant. Oportebat ergo vt ſabbatis quando domus plena erat, id eſt, templum vel ſynagoga, quando ingrediebantur omnes feriati, ad quos lucerna hæc miſſa fuerat. Oportebat inquam, vt tunc ſuper candelabrum ſuum ſtans, operaretur opus ſuæ claritatis, vt expanderet lumen corporaliter *inhiantis in ſe plenitudinis Diuinitatis, vt oculi ſimplices in lumine eius gauderent,

Infra 18.

**inhabitantis.*

Coloſſ. 2.

Supr. 3.

Infra 15.

& oculi

& oculi nequam excuſationem de peccato
non haberent. Hæc enim lucerna nullum
oculum ob ſui præſentiam nequam eſſe fa-
ciebat, ſed tantù à ſimplici oculo diſtingue-
bat, quemadmodum tu, quilibet bonus arti
fex, per oſtenſionem artis tuæ neminem in-
uidum eſſe ſacis, ſed tantum ab effectis de-
prehendis & diſcernis, quis inuidus, quis er
ga te beneuolus ſit. Cùm igitur in præſentia
lucis, oculi nequam totum corpus tenebro-
ſum haberent, adeo vt lucem in tenebris lu
centem non modo nõ comprehendere, ſed
etiam extinguere vellent, perſequebantur
Math. 6. enim illum Iudæi, propterea quia hęc facie-
bat in Sabbato, dicit eis: Pater meus vſque
modo operatur & ego operor. Breuis ſen-
tentia, mirabilis cauſa, quia & perſecutóres
ſuos in ius vocabat, & nos beneuolos ſibi,
ſicut lucerna fulgoris, illuminat. Beneuo-
los namque ſibi nos bonis operibus effecit,
quorum vnum illud, quod nunc languidũ
ſanauit, ad captandum beneuolentiam per-
tinuit. Nam quod ait: Pater meus vſq; mo-
do operatur, & ego operor, noſtri oratoris
pro nobis perorantis, ſapientiæ Dei narrati-
uncula eſt, verbis lucida & breuis, ſenſu ma
gna & mirabilis, cuius partem illam quę eſt,
& ego operor, toto ſequenti ſermone argu-
mentoſa veritas ob confirmationem noſtrę
Fidei conſtanter & veraciter defendit. Au-
dite Iudæi, audite Legem æquitatis, poſtu-
lat homo iſte, quem vos perſequimini, quẽ
vos ob huiuſmodi cauſam interficere quæ-
ritis, qua ſenatum orbis terræ beneuolum
**quamuis.* ſibimet effecit. Die Sabbati reprehenſus de
Infra 8. opere qualicunque non ſe de qualitate ope
ris*quamlibet laudandi defendit, ſed de iu-
re ſuo ſecundum natales ſuos cauſam legiti
mam conſtituens, veſtrum, imò totius or-
bis publicum auditorium non ſubterfugit.
Vos omnes ex Abraham nati, & omnes poſt
Math. 12. Abraham eſtis: hic autem ex Abraham qui-
dem natus eſt, ſed & ante Abraham eſt. Et
non ſic operatur in Sabbatis, vt vos, cùm bo
uem vel aſinum adaquatis, non nihil negli-
gentes in hoc Sabbatum, id eſt, requiem an-
Pſalm. 57. cillæ vel aduenæ veſtri, veſtrum pecus ſol-
uentis & adaquantis, & idcirco non vult ſub
æquali vobiſcum Lege teneri. Habetis Le-
gem, eſtis quidem Legis periti, habetis Iudi
ces, ſi verè vtique iuſtitiam loqui, & recta
iudicare velint. Pater meus (inquit) vſq; mo
do operatur. Non indicat nunc primũ, quis
vel vbi pater ſuus ſit, ſed hac re iamdudum
vobis intimata, maximè per teſtimonium
Ioannis id quod ſequitur, & ego operor, de-
fendere intendit. Et illud planè concedere
Math. 12. oportet. Nec enim negare poteſtis, quin ille
1. Reg. 2. talis pater eius, qualem iamdudum audiſtis,
Deut. 3. vſque modò operetur. Nónne ille vſq; mo
dò in Sabbatis veſtris fecit ſolem ſuum ori-
ri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos
& iniuſtos? Nónne cunctis diebus, nullis fe-
ſtiuitatibus exceptis, occidit & viuere facit,
percutit & ſanat, & quacunque die appre-
henderit hominẽ dignum morte, quacunq;
die peccator in manus eius inciderit, nõ eſt
Sabbatum, quod illum de manu eius erue-
re poſsit. Nam, vt hoc taceam, quòd à ſubſti
tuendis animalium fœtibus, vel nutriendis
terræ fructibus, non magis Sabbato quie- *Neem. 13.*
ſcit, quàm prima vel ſecũda Sabbati, An pu- *Hier. 17.*
tatis, quòd vos, dum in Sabbatis veſtris o- *Idem ca. 9.*
nera peccati per portas veſtras, id eſt, per ſen *Eſaiæ 5.*
ſus veſtros inſertis, qui vtique cùm ſint por
tæ & feneſtræ corporis, ingredietur mors
per ipſos vſq; ad interiora ventris, cùm (in-
quam) eiuſmodi onera portatis, & longis
iniquitatis funiculis trahitis, putatis dum
vos iſta facitis in Sabbatis, & dum in Sabba-
to homicidium aduerſum me pertractatis,
quòd pater meus tunc interim otioſus ſe-
deat, quia Sabbatũ, & non vos de libro ſuo
deleat: imò peccatum veſtrum ſtilo ferreo
in vngue adamantino ſcribat forti opere & *Pſalm. 68.*
profunda ſcriptura, quam in ſempiternum *Hier. 17.*
nemo deleat? Palàm ergo eſt, quia pater meus
vſque modò operatur, & quòd non ita re-
quieuerit die ſeptimo ab omni opere, vt cũ-
cta quæ creauit deſinat magis Sabbato, quã
alia die gubernare. Defendam itaque mei p-
ſum, dicens: & ego operor: Si aduerſamini,
vera ratio, rationalis veritas vinculo ſuo co *Teſte Ioan-*
natus veſtros alligabit. Vos enim à Ioanne, *ne Bap. de°*
quem conſulendum eſſe iudicaſtis, quaſi *eſt pater Ie-*
propoſitum, audiſtis, quòd Deus pater me- *ſu.*
us ſit, vos à me aſſumptum refellere non po
teſtis, quin ille pater meus operetur vſque
modò in die Sabbati. Concludo ergo dicẽs:
Igitur & ego operor. Quid enim? Num ita
vos inſanire audebitis, vt odio vel deſpectu
Filij. Patrem quoque condemnetis & perſe-
quamini, quia non vacat ab operibus vitæ
veſtrę neceſſarijs, vel à regimine totius mũ-
di in die Sabbati? Rurſus legaliter aſtruere
non poteritis, quòd Filius minus liber Pa-
tre ſuo ſit, quòd Filius Patre ſuo minus le-
gitimus etiam Sabbati Dominus ſit. Quis e-
nim filius legitime natus, patri ſuo natura
vel cõditione poſtponitur? Nunquid Pater
alterius vel diuerſæ ſubſtantiæ quam eiuſ-
dem, cuius & ipſe eſt, Filium generare po-
tuit? Facere quidem aliud poteſt, quàm id
quod ipſe eſt, ſicut veſtrum quilibet dum
pingit vel plaſmat, aliud profectò, quàm
quod ipſe eſt, facit: ſed dum generat, profe-
ctò aliud quã id quod ipſe eſt, generare na-
tura non concedit. Me autem ſolum pater *Supr. 1.*
non fecit, ſed genuit: ſicut vobis idem Ioan-
nes, qui ſuprà dixit: Vnigenitus qui eſt in ſi-
nu patris ipſe enarrauit. Ille vnigenitum
DEI me eſſe perhibuit. Igitur & ego ope-
ror in Sabbato, quoniam minus liber, min°
legitimus non ſum patre meo. Propterea
ergo (inquit) magis quærebant illum Iudęi
interficere, quia non ſolùm ſoluebat Sab-
batum,

batum, ſed & Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo, videlicet dicendo: Pater meus vſque modo operatur, æqualẽ ſe facit, ſcilicet ſubiungendo, & ego operor. [Reſpondit itaque Ieſus, & dixit eis: Amen amen dico vobis, non poteſt Filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit Patrem facientem.] Hæc dicta quandam impotentiã inſufficientis naturæ reſonare vidẽtur, ſed ſi rectè aduertas veram, certam, ſtabilemq; Filij Dei omnipotentiam prædicare cõprobantur. Quæ cùm vero ſenſu fuerint perſpecta, clarebit, & quàm rectè, quamq́ue optimè reſponderit ita Ieſus quærentibus ſe interficere. Et hoc primo ſciendum, quia fœcunda oratrix ſapientia Dei, ab hoc loco vſque ad id, quod longè inferiùs dicit: qui verò mala egerunt in reſurrectione iudicij, firmiſsimis argumentis vtitur, vtpotè nobis verba faciens ad confutandas aduerſarias partes Iudaicæ vel Hæreticæ prauitatis, & id ad confirmandam veritatem ſuæ Diuinitatis, neceſſariam omni Chriſtiano homini.

Non poteſt filius à ſe facere quicquã, id eſt, non poteſt peccare.

Non poteſt (inquit) Filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit Patrem facientem. Quis vnquam Angelorum aut hominum, hoc de ſeipſo proteſtari potuit? Quid enim Deum Patrem videt quis facientem, niſi omne bonum? Quid verò aliud eſt, quod ille non facit, niſi omne malum? Quod videlicet, qui facit, à ſemetipſo facit, quia ſolus facit, quia ſeorſum extra Deum & Patrem facit. Quis ergo ſiue Angelorum, ſiue hominum, ita caſtum cor poteſt ſe habere gloriari, vt dicat, quòd à ſeipſo quicquam facere non poſsit? Nam & Angelica natura malum potuit facere & fecit: & humana natura malum potuit facere & fecit. Et quidem ſancti Angeli firmati ſunt, & quia malo Angelo quicquam à ſeipſo faciente, id eſt, malum faciente, ipſi Deo Principi ſuo adhærere maluerunt, hoc in remuneratione᷃ acceperunt, vt deinceps malum facere non poſsint, quia cùm poſſent facere, noluerunt. Verùm hoc non eſt per naturæ ipſorum potentiam, ſed per Diuinæ voluntatis remunerantem gratiam. Proinde etſi rectè dicatur, quòd iam à ſeipſis quicquam facere non poſsint, attamen non illud verum eſt adiungere, quòd facient quæcunque viderint Patrem facientem. Te igitur ô Arri, cuius mortui quoq; & in Inferno ſepulti nomen fœtori & horrori eſt, toti magnæ & ſanctæ ciuitati Dei, te (inquam) Filij Dei defenſio præſens oppugnat, te hæc vox eius accuſat, te verũ hoc eius teſtimonium verberat, te hic eius clamor æterna decollatione condemnat. Tu enim eundem Filium Dei creaturam dixiſti, tu factum eſſe inclamaſti, tu, tempus erat quando non erat, adinueniſti, tu conuertibilem (heu pollute & immunde) id eſt, de bono ad malum æquè vt Angelicam vel humanam naturã deflexibilem eſſe delatraſti.

Iob 13.
Prouer. 20.

Angeli boni quõ non poſſunt peccare.

Denique cùm hæc de Iudæis diceret, iam hic horriſonus furor tuus in auribus eius erat, iam te inter illas Iudæorum turbas tumultuantem & veſanientem audiebat, iam aduerſus blaſphemias tuas ſeipſum defendendum, ſuiſque fidelibus ſuccurrendum eſſe ſentiebat. Ait ergo: Amen amen dico vobis, non poteſt Filius à ſeipſo facere quicquam, niſi quod viderit Patrem facientem. Quid eſt hoc ô Arri, niſi idem ac ſi dixiſſet: Non eſt Filius conuertibilis, id eſt, de bono ad malum flexibilis? Quid enim vnquam vidit Patrem ſuum intus vel foris, in cælo & in terra facientem, niſi valde bona? Sed ipſe non poteſt quicquam à ſeipſo facere, niſi quod viderit Patrem facientem. Ergo non niſi omne bonum Filius facere poteſt, ergo de bono in malum mutabilis aut flexibilis non eſt, ergo conuertibilis non eſt. Et vos itaque ô Iudæi, quid illum quaſi abſque patre ſuo quicquam facientem, ſolùm propter Sabbata veſtra perſequimini? Cùm patrem eius vſque modò operantem culpare non audeatis, cur Filiũ interficere quęritis? Fortè dicitis: Deus pater, quoniam Lege Sabbatorum non tenetur, ſemper operetur, quia non niſi bonum vnquam operatur, nec euenire poteſt, vt malum operetur: Amen amẽ (inquit) dico vobis, nec Filius vnquam niſi bonum operatur, nec fieri poteſt vt aliud vel aliter quàm pater operetur. Ergo conſequẽs eſt, vt & ipſe ſemper liber operetur, vt nulla Sabbati Lege teneatur, vt etiã ipſe Sabbati ſit Dominus. Sed adhuc parum eſt. Nam hac prima propoſitiuncula conceſſa, conſtat quidem, quòd Filius nihil niſi bonum facere queat, ſed nondum conſequi videtur, quòd nullum bonum factum ſit à patre abſque Filij cooperatione. Rationem ergo ſubiungit, ex qua conſtet, quod in prędicta propoſitione nihil omninò exceperit. [Quæcunque enim ille fecerit, hęc & Filius ſimiliter facit.] Hoc diligenter intuendum eſt, quia non ſolum id quod prędictum eſt, ſed tria pariter magnifica nobis hac breui ratiuncula perſcribit, ſcilicet quod hęc ipſa faciat quę pater fecit, & non alia, & non partem aliquam ex eis, ſed omnia, & quod non diſsimiliter, ſed ſimiliter, id eſt, quod patre faciente, per naturalem omnipotentiã, non faciat Filius per accidẽtalem, vel indultam ſibi gratiam, quod patre faciente impaſsibiliter, non faciat Filius paſsibiliter, quod patre faciente inconuertibili imperio, non faciat Filius conuertibili artificio. Hoc (inquam) diligenter intuendum eſt, quia non dixit: Facit alia, ſed hęc: quia non dixit, ſimilia, ſed ſimiliter. Proinde non ſic accipimus Patrem & Filium, quemadmodum duos artifices, Magiſtrum & Diſcipulum, illum facientem, iſtum in alia materia magiſtri opus imitantem, ſed Deum patrem omnia faciẽtem, & cum illo Deum Filium eadẽ cuncta

Non eſt filius conuertibilis.
Gene. 1.

Filius facit eadẽ & omnia quæ pater, & ſimiliter.

Quõ cooperantur pater & filius.

compo-

componentem. Ipſe enim Filius Patris ſapiē
tia Dei eſt, ac proinde non aliter ſine dubio
Pro. 18. intelligendum id eſt. quod nunc de ſeipſo di
cit Filius, quā illud quod alibi Dei ſapientia
de ſeipſa loquitur: Quando præparabat cæ-
los aderam, quando certa lege & gyro val-
labat abyſſos, quando æthera firmabat ſur-
ſum, & liberabat fontes aquarum, quando
circumdabat mari terminū ſuum, & legē po-
nebat aquis, ne tranſirent fines ſuos, quando
appendebat fundamenta terræ, cum eo erā
cuncta cōponens, & delectabar per ſingulos
dies, ludens coram eo omni tempore, ludēs
in orbe terrarum, & deliciæ meæ eſſe cū fi-
lijs hominū. Igitur cuncta q̄ Pater facit, non
minùs Filij quàm Patris opera ſunt. Sed &
adhuc parum dictum eſt. Nondum enim ſa
tis apertè claret, vnde ſit illa tam concors
ſocietas, tamq; ſocialis concordia, vt alter ſi-
ne altero, id eſt, Pater ſine Filio, vel Filius ſi-
ne Patre nil faciat. Sequitur ergo: [Pater em̄
diligit Filium, & omnia demonſtrat ei, quæ
ipſe facit.] Hoc iam alio loco in teſtimonio,
ꝙ perhibuit Ioannes, dictum eſt, quia Pater
diligit Filium, ſcilicet non alia dilectione, ni
ſi Spiritu S. quia Spiritus ſanctus Patris & Fi
lij dilectio eſt: Diligit (inquit) Pater Filium,
& demonſtrat ei omnia, quæ ipſe facit. Vt
quid illi demonſtrat? Nūquid vt ſciat quod
priùs neſciebat? Abſit. Quomodo enim à
Cur pater demonſtrat omnia filio. quoquam ſua poteſt inſtrui ſapiētia? Et nūc
enim dictum eſt, & omnib. notum eſt, quia
filius eſt Dei ſapiētia. Vt qd ergo demōſtrat
ei omnia quæ ipſe facit? Planè non vt ſciat,
ſed vt dijudicet omnia. Et quidē aliud quo-
que dicēdū eſt, ſed hoc verū eſt, quia nō ad
hoc vt ſciat, ſed vt dijudicet, demōſtrat illi o-
mnia. Nō em̄ facere quicquā vult, niſi q filio
ſuo primum placeat antequam faciat. Quid
ergo? Num iſtuc derogatur Patri, tanquam
Filij dijudicationem in operibus ſuis expe-
ctanti? Abſit. Imò plurimum laudis aſſcri-
bitur. Quis enim non laude dignu mducat,
ſapientem quempiam opere ſibimet propo-
ſito, quod bona voluntas facere ſuggerit,
vel ad quod agendum bonum ſtudium pro
trahit, ſedere ſibimet apud ſe, & cum mente
ſua vel ratione ptractare opus quod præpa
rat vt ſciat, quo fine vel fructu illud faciat?
Quinetiam poſtquam aliquid fecit, quod ac
curatum, vel irreprehenſibile eſſe velit, rur
ſus ſenſui ſuo nonnunquā ingerit, vt ad vn-
guem perficiat, ſi quid abeſſe deprehēderit.
Quid aūt eſt Filius Patris, niſi eius ſapientia,
quæ (vt prædictū eſt) quando præparabat
Pſal. 103. cælos aderat, cū eo componens omnia? Be-
Et vidit nè ergo & laudabiliter Filio Pater demon-
Deus quod ſtrat omnia, quæ ipſe facit, quòd profectò
eſſet bonum aliter intelligendum non eſt, quā illud quod
Gen. 1. alibi in laude eius ſcriptura dicit: Omnia in
ſapientia feciſti. Hanc demonſtrationē digi
tus Dei per ſcriptorē Legis Moyſen in ini-
tio liber Geneſeos apertè exprimit. Singula

nāq; opera Deus primū ipſe facit, deinde ſin-
gula videt, & de ſingulis iudicat, quia bonū
eſt. Videlicet Pater in ſua pſona operatur, in
Filio ſuo (vtpotè qui eſt ſapientia ſua) ſingu-
la videt, in bona voluntate ſua, ſcilicet in Spi
ritu S. delectatus dicit, quia bonum eſt. Cūm
que omnia ſapientiæ eius, id eſt, Filio demō
ſtrata placeant, & ſingulorum facta dierum
bona iudicentur in ſolo ſecundi diei opere
tacetur. ſ. vbi aquæ ſuperiores à ſubteriori-
bus diuiduntur, maximeq; illud ꝙ præmiſ-
ſum eſt, diuiſitq; lucē & tenebras, à laude bo
no ſecluditur. Nā anteq̄ dicat: diuiſitq; lucē
& tenebras, laudatio ſolius lucis præmitti-
tur, dicente ſcriptura: Et vidit Deus lucē ꝙ
eſſet bona, atq; ita ſine laude extrinſecus ſub
iungitur, diuiſitq; lucem & tenebras. Deni-
que in hoc mundanæ fabricæ, viſibili ope-
re, cū diuideret Deus lucē à tenebris, vel ab
aquis aquas, damna inuiſibilis patriæ reſpi-
ciebat, vbi mali Angeli peccando tenebræ fa
cti, à luce, id eſt, à bonis Angelis diuiſi ſunt,
& multitudines aduerſæ à multitudine An-
gelorum in ſupernis perſiſtentium, velut i-
ſtæ elementares aquæ, æterno firmamento
diuiſæ ſunt. Cuius diuiſionis imago eſt eadē
diuiſio aquarum, eadem diuiſio lucis & tene
brarū viſibilium. Itaq; cū cætera demonſtra
ta ſibi quæ Pater faciebat, bona iudicaret ſa-
pientia Dei, de hoc ſolo (vt prædictum eſt)
diuiſionis opere tacuit, quia videlicet in di-
uiſione nullius erat ſignificatio boni. Igitur
pater diligit filiū, & demōſtrat ei omnia q̄ ip
ſe fecit, quia profectò eū omni diligentia ſa-
pientiæ ſuæ ad honorem ipſius omnia fecit,
& ſecundum beneplacitū illius vniuerſa di-
ſtribuit. Attamen notandum, quòd non de
præterito tempore dixit, & demonſtrauit ei *Cur dicitur hic pater demonſtrat potius, quā demonſtrauit*
omnia, quę ipſe fecit. Quod ſi dixiſſet, de prę
dicta ſolummodò creatione dixiſſe putare-
tur, quòd tunc illi demonſtrauerit, quando
illas vt eſſent creauit. Sed præſenti tempore:
demonſtrat (inqt) ei omnia quæ facit, quod
vtiq; non arbitrandum eſt, dictum eſſe ab eo *Eſaie 5.*
ſine magno rei pondere ad præſens tempus
pertinentis. Quid enim nunc dū iſta dicit in
carnatus filius, facit pater eius. Facit vtique
inſtaurationē omnium, quæ in cælis, & quæ
in terra ſunt. Per quem, niſi per ipſum Filiū? ** diſpoſitionem.*
Quem propoſuit ipſe, ſicut Apoſtolus ait: I-
pſe * diſpenſationem plenitudinis temporū
inſtaurare in Chriſto omnia quæ in cælis
ſunt, & quæ in terra ſunt in ipſo. Quomodo
ergo non demonſtrat ei hoc ipſum, quòd nō
facit niſi per ipſum? Quomodo nō demon-
ſtrat ei noſtrā ſalutem, per cuius obedientiā
propoſuit faciendam eſſe ſalutem? Nónne
de his quæ facienda ſunt, mandatum dare
idipſum eſt, ea quę facienda ſunt demonſtra
re? Planè neque Grammaticos, neque O-
ratores, ſiue Dialecticos arbitramur poſſe
cum ratione refragari, quin omnis præce-
ptio demōſtratio ſit. Nam & Demonſtrato

res artium, Præceptores appellare ſolemus. Multò magis ergo pręcipientem dicimus demonſtrare Omnis em̄ qui præcipit, vel mandatum dat, vtiq; demonſtrat, ſed nō econuerſo, omnis q aliquid demonſtrat, præceptum vel mandatum dat. Dicit autem ipſe Dn̄s alio loco: Et ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio. Quod cū diceret, vtiq; ad Paſſionem ibat, qua inſtauranda erant omnia, quæ in cælis, & in terra ſunt in ipſo, ſcilicet, ruinæ Angelorum in cælis, de hominibus, qui priùs reſtaurantur in terris. Igitur benè & propriè, ſecundum communem quoque ſermonem. Pater (inquit) diligit Filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit, ꝙ non eſt aliud quā ſi dixiſſet, & per obedientiam eius reſtauratione omniū facit. Honeſtiùs quoq; & magis propriè dixit, demōſtrat ei, quā ſi dixiſſet: præcipit vel imperat ei. Solemus enim inferioribus, & ſeruitium iure debentib. imperare, cōparibus autē rem, quam oporteat ab vno noſtrū fieri, rectiùs dicimur demonſtrare, quā præcipere aut imperare. Eſt autē Patri compar Filius, quia videlicet in Trinitate omnium creatrice & gubernatrice nihil omninò diſpar eſt. His igitur pro poſſe explicatis, ſequētia videamus.

Ioan. 14.

Sequitur: [Et maiora his demonſtrabit ei opera, vt vos miremini] Quoniam (inquit) de his quæ me nunc videtis facere, malè admiramini * ſtulta quippe dementati, & hoſtiliter inuidentes, me occidere quæritis, propterea quod me iubente, languidus in Sabbato ſanus ſurrexit, & ſuſtulit grabbatum ſuū, & ambulauit. Propterea dico vobis: Maiora his demonſtrabit Filio Pater opera, vt vos miremini, id eſt, digna admiratione fiāt in vobis: Demonſtrabit (inquam) nunc mihi, & omnibus meis, in rei euidentia, ꝙ olim demonſtrabit mihi in præſcientia. Deus enim oſtendit mihi ſuper inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiſcantur populi mei. Et ego reſpondebo illi: Diſperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus Dn̄e. Hoc (inquā) oſtendit, hoc demonſtrauit, hoc præcepit mihi, & ego ſic reſpondi, & ſic petiui, & ipſe effectum eiuſdem petitionis demonſtrabit mihi. i. faciet, me quoque faciente pariter. Quæcūq; enim ille fecit, hęc & ego (vt ſuprà dixi) facio ſimiliter. Sed ipſa maiora iam audite opera. Dixi vobis, quia maiora in his, quæ nunc videtis, mihi Filio ſuo demonſtrabit Pater opera. Et verè maiora.

** ſtultitia.*

Maiora his demonſtrabit, ſcilicet viſionem cōtra Iudeos.

[Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos, & viuificat, ſic & Filius, quos vult viuificat.] Magnitudinem demonſtrationis, qua Filio demonſtrat Pater viuificare, quos vult, magnitudinē (inquā) vel onus, ꝙ Iudæi ferre non valentes, malo ſuo mirantur, intellectu noſtro apprehendere nō poſſumus, niſi primùm nouerimus, qui vel quales ſint mortui, quos Pater ſuſcitat & viuificat, & Filio demōſtrat vt ſimiliter faciat. Nūquid de Lazaro dicit vel cæteris, quos iterū morituros ſuſcitauit? Et quidē maius fuit illos ſuſcitari, quā languidū xxx. & viij annos habentē infirmitate ſua ſanari, ſed ea longè maiora ſunt, ad q̄ nos mittunt huius ſequētia lectionis, quę neſcire nō poſſunt Iudæi, quæq; velint nolint, coguntur mirari. Nā totum pondus huius operis in eos vertitur in his duabus clauſulis, quas ita interpoſuit in pręcedēti verſiculo, cū dixiſſet: Et maiora his demōſtrabit ei opera, mox adiungens vt vos miremini. in ſequēti cū dixiſſet: ſic & Filius quos vult viuificat, mox nationē hanc ſubijciēs, neq; pater iudicat quēquam, &c. Igitur iſti quos pater ſuſcitat & viuificat, illa morte mortui intelligēdi ſunt, q̄ inuidia Diaboli ꝑ peccatū introiuit in mundū, qua oēs per vnū hominem mortui in anima mortales & quotidie morientes in corpore, & in vtroq; æterna digna naſcuntur condēnatione. Ab iſta duplici morte per gratiā Dei ſaluātur Electi, quorum patres & principes, Abraham, Iſaac, & Iacob, fuiſſe ſentientes Iudæi, de illorum ſuperbiebant meritis, ſibi ſolis vitam deberi, Gentes autem omnes ad eandē non pertinere arbritrati. Iamque vitam eandem redditam patribus ſuis, ſibique repoſitam autumabant ſecundum promiſsiones Dei patris, quem videlicet dicebant, quia Deus noſter eſt, abſque notitia vel nomine Filij, ſine quo pater nihil facit, nam demonſtrat ei (vt ſuprà dictum eſt) omnia quæ ipſe facit. Ait ergo: Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & Filius quos vult viuificat. Quo dicto vtranque percutit erroris partem, ſcilicet, & quòd patres ſuos iam abſque neceſſaria Filij operatione conſummatos eſſe, & quod ſe ſolos ad Deum vel hæreditariam vitam autumabant pertinere. Ac ſi dicat: Qua gratia ſimul & omnipotentia mortuos & de mortuorum congerie natos pater vocauit ad vitam, ante manifeſtationē Filij (priùs enim pater quam Filius hominibus innotuit) eadem gratia ſimul & omnipotentia Filius in hoc tempore ſuæ manifeſtationis, quos vult ad vitam reuocat, de eadem perdita maſſa generis humani. Auſcultate quid vel quomodo dixi: Nō enim dixi, ſic & filius ipſe filios Abrahę viuificat, ne vanam opinionem veſtrā confirmē, quòd Iudæorū tantū ſalus aut vita ſit, ſed dixi; quos vult viuificat. ſ. ſiue Iudęi, ſiue Gentiles ſint, ſicut pater quos voluit de Gentilib. de Chaldæis, ante Filij demonſtrationem, videlicet patres veſtros, nullo ex debito ad ſui notitiam vocauit. Nam & patres de communi maſſa, de Gentibus in primo parente damnauit, ad gratiā ſuā vocauit. Sanè prætereundū nō eſt, quod eos qui fuerunt ante aduentū Filij, rectè pater ſuſcitare & viuificare dictus ſit, qa tametſi pater illos nō ſine Filio vocauit, tametſi aliqui ex eis ꝓphetico ſpiritu cognouerūt Filiū patris, tali tamen vocatione vocati,

Sap. 2.

Rom. 5.

1. Cor. 15.

Non ſolum Iudæi ſed & Gentiles viuificādi erant.

Filius quos vult, viuificat.

Gen. 12.

vocati, tali Lege inſtructi ſunt, vt nequaquã per illã patenter agnoſci, & publicè prædicari Dei Filius potuerit. *Hebr. 11.* Et notandũ, quod de Patre duo verba, ſcilicet, ſuſcitat & viuificat dixit: De Filio aũt vnum ſolũ verbum. i. viuificat, inquit. Pater quippe non eodem tempore, quo patribus innotuit, nõ, inquã, eodẽ tempore ſalutis opus perfecit in illis, dum melius aliquid ꝓ nobis diſponit (inquit Apoſtolus) vt ne ſine nobis cõſummarentur. Filius autẽ eodẽ tempore, quo mundo innotuit, ſalutẽ noſtram cœpit facere ſimul & ꝑfecit. Vnde illi rectè dicuntur primũ beata ſpe ſuſcitati, & deinde lõgo poſt tempore re ipſa viuificati. Nos aũt qui in plenitudine tẽporis ſumus, ſolummodò viuificati rectè dicimur & ſumus. Quia videlicet vno eodẽq; tempore credimus, & vitã quam in Adã perdidimus, per ſpiritũ remiſsionis peccatorum regenerati accipimus. Benè ergo de Patre loquens: Suſcitat (inquit) & viuificat. *Neque enim pater iudicat quenquam* De Filio autẽ ſolum ait, viuificat. Et ſine vlla exceptione Gentilis, aut Iudæi quos vult (inq̃t) viuificat, nulli quicq̃ debens, ſed ſola voluntate gratuita, vel volũtaria gratia iuſtè morti addictos, miſericorditer ad vitã reuocãs. Quod non diſsimiliter à Patre ſe facere ſubiecta ratione comprobat. [Neq; enim Pater iudicat quenquã, ſed iudicium omne dedit Filio.] Proinde (inquit) Filius nec in hoc diſſimiliter à Patre quenquã facit, *Malac. 1. Rom. 9.* quod abſq; diſtinctione Gentilis ac Iudæi, circunciſionis & præputij, quos vult viuificat, quia nec ipſe Pater ſecundum genus, aut ſecundũ carnem quenquã iudicat i. diſcernit vel diſtinguit, quod vel maximè ex eo patet, quòd & Abrahã cùm in præputio eſſet, amicum ſuũ illum appellauit, & Eſau cùm circunciſus eſſet, odio habuit. *Omne iudicium dedit filio.* Sed quid? Omne (inquit) iudicium dedit Filio, videlicet vt tam in præſenti, quã in futuro iudicio præſideat. Et in præſenti quidem occulta eius Diuinitas: in futura autem manifeſta iudicet ipſa, quam aſſumpſit, & quæ tam à malis, quã à bonis videri poſsit, forma ſerui. In quo ergo apud ipſum diſcernimur? Quæ nam eſt Lex iudicij, vel quod edictum Iudicis & Regis huius? Sequitur: [Vt oẽs honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem.] Ecce quanta cũ ſuauitate rationis fortitudinem iudicij ſui loquitur ſapientia Dei. *Malac. 1* Iam incipit iudicare ſuperbam, atq; iniurioſam præſumptionem Iudæorum, conuincens illos inhonorare Deũ ſuum, quem multum ſe honorare putabant in ſtercore Sabbatorum, cæterarumq́; ſolẽnitatum ſuarum, quod iamiam iuxta Prophetam proijciendum erat ſuper vultus eorum. *Honor patrũ in honore filiorum.* [Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui miſit illum.] In quorum concione hominum ſententia hæc non ſtaret, prolata ore Senatoris, ſiue Cauſidici, ſpectare ad gloriam patrum honorem filiorum, & econtrà, lædi patres in iniurijs filiorum: Patres quippe filios diligunt, & affectæ eorũ in illis reconditi ſunt, vnde & ſuauiùs in filijs honorem ſuum ſentiunt, & in eiſdẽ acerbiùs iniurias ſuas recipiunt. At illi cùm in templo manu facto Patrem de carnibus taurorum, quos offerebant, & ſanguine hircorum, honorare ſe dicerent, & Sabbata eius prædicarent, ſæuo ſacrilegio Filium in templo corporis ſui non manu facto habitantẽ, perſequebantur, & interficere quærebant, *Hebr. 9. Quem Iudæi inhonorabant patrem.* præſertim cũ ipſi miſiſſent ad Ioan. & ex teſtimonio, quòd ille perhibuit veritati, ſcirẽt ipſum eſſe Filium Dei, quãuis ille teſtimonium ab hominib. non acciperet, ex operibus quæ ipſi faciebant in nomine Patris ſui, teſtimoniũ habens maius Ioan. Mentiebantur ergo, quia non ſolũ ſecundum cæleſtem veritatẽ, ſed & ſecundum cõmunem ſenſum hominum vel morẽ, quia non honorificant Filium, non honorificant Patrẽ qui miſit illum. *Ioan. 8.* Proinde nequaquã arbitrentur, quòd ad Deum Patrem pertineant, imò nec ad ipſum, quẽ Patrem ſuum eſſe mentiuntur Abraham. Non dicant, ſufficit nobis ſic adorare quomodo adorauerunt patres veſtri, qui abſq; iſto filio Deum vnum adorantes, amici eius appellati ſunt, & cæleſtia beneficia cũ ſignis & prodigijs multis & magnis conſecuti ſunt. Ne (inquam) cæca ſuperbia falſi hoc dicant. Nunquid enim aliqui patrum ſine Fide & Spe ſeminis, quòd Abrahæ promiſſum eſt, in quo benedicerentur omnes Gentes, Deo placuerunt? Quod autem hoc ſemẽ eſt niſi Chriſtus? Nónne Fidem habentes ſeminis huius in carne ſua, quã parte ſemen ipſum naturaliter traducitur, ſignum circunciſionis acceperunt vt illo tali ſigno teſtimonium haberent, quòd hoc ſemen benedictionis ſe expectare profiterentur? Sed de hoc iã alio loco pleniùs dictum eſt. Non ergo ſeipſos decipiant. Non enim Pater illos de manu Filij liberabit. Ille quippe omne iudiciũ Filio dedit, *Su. lib. 3.* Pſalmiſta teſtãte qui dicit: Deus iudicium tuum Regi da, & iuſtitiam tuã filio regis, *Pſal. 71.* videlicet Lege præſcripta, quã ſubiunxit, dicens: vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant Patrem. Omnes (inquam) qui viuificari volunt, qui cupiunt ſubleuari de congerie mortuorum. Quiſquis ille ſit, ſiue Iudæus ſiue Gentilis, ſi viuere cupit, nihil diminuat, nihil detrahat Filio de vniuerſo honore Patris. Neque hanc faciat iniuriã Patri; vt dicat eum aliud genuiſſe, quàm idipſum quod ipſe qui genuit. *Gen. 1.* Qui enim iuſsit vt terra proferret herbam virentem & afferentem ſemen iuxta genus ſuum; lignumq́ue faciens fructum, & habens vnum quodque ſemen ſuum ſecundum ſpeciem ſuam; itemq́ue vt homo gigneret ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. Qui (inquã) hæc iuſsit & ſtatuit, præceptumq́ue poſuit & non præteribit, quomodo ſine ſacrilegio dici poteſt, quod extra ſpeciem ſuam,

vel contra genus ſuum ſolus ipſe filium generauerit? Si enim (vt Arrius incontinenti

Pſal. 148.

ore dicere præſumpſit) cùm ſit ipſe incõuertibilis vel incommutabilis, filium conuertibilem ſiue commutabilem genuit, profectò contra genus, ſpiciemue ſuam fructũ protulit, nec in ſemetipſo retinere potuit id quod rebus omnibus, quas ipſe creauit, potenter indulſit. Sed his omnibus malitiæ & nequitiæ vocibus iamdudum exploſis, quas antiquus perſecutor Filij Dei Diabolus pater mendacij ex proprijs locutus, nequiſsimis auditoribus ſuis inſuſurrauit, quæcunque ſunt honoris, quæcunq; gratiæ & veritatis, quæcunq; veræ integritatis, & perfectæ charitatis vocabula, cũ ſenſus veritate, Patri & Filio communicamus.

Omnia patri & filio communia excepta perſonarum proprietate

Ioan. 8.

Rom. 10.

His exceptis quæ perſonarum neceſſaria diſtinctio, ſingulis ꝓpria reſeruare poſtulat, vt vterq; Deus verus & Dns, increatus, immenſus, æternus, omnipotens, ſine initio, & ſine fine, inconuertibilis, atq; incommutabilis, à cunctis fidelibus vitam deſiderantibus corde ad iuſtitiam credatur, & ore ad ſalutem æternã prædicetur, pari honore, æquali gloria, indiſsimili laude. Igitur per hanc honorificentiam Filij facta & completa voluntate Patris, adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt miſericordiam conſequamur, & gratiã inueniamus in auxilio opportuno, teſtimonium habentes ſalutis noſtræ neceſſarium, quòd non conſentanei ſimus antiquo peccatori, qui conſurrexit aduerſus hunc Filium Dei,

Hebr. 4.

& primum hominẽ eadẽ præſumptione cõſurgere fecit, dum eundem Filiũ, qui ſolus verè eſt ſimilitudo Dei Patris, quiq; ſolus altiſsimo ſimilis eſt, non honorificarunt, dicẽtes: altiſsimo ſimiles erimus & nos.

Eſa. 14.

Qua intentione cũ præceptum tranſgreſſus eſſet Adam, Deus vnus, Pater, & Filius, & Spiritus S. cũ lugubri ironia ſic loquitur: Ecce Adã quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum, i. reuera vacuus à veritate ſciẽtię, nihilq; habens veræ ſapientiæ, dum plus appetit ſapere, quàm oportet ſapere.

Gen. 3.

Rom. 12.

Ezech. 28.

Diabolo quoq; ſub eadẽ ironia Ezech. Propheta ſic improperat. Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es, præparata ſunt. Tu Cherub extentus & protegens, &c. Nam quia aureæ, id eſt, Diuinæ, ſubſtantiæ ſe eſſe præſumpſit, & cùm foramina eius præparata eſſent, id eſt, rationalitas, qua Dei capax eſſe poterat, maluit aurum falſo videri quã precioſus eſſe lapis, & auro vero ligari maluit Cherub, id eſt, plenitudo ſcientiæ videri, & ſuper conſubſtãtiales ſpiritus, à ſeipſo tanquam ad propagandum eos extendi, quàm coæqualis eſſe illis, & cum eis laudare veram ſapientiam, in qua Deus omnia facit.

Ibidem.

Vnde cum ironia (vt prædictum eſt) dicitur ei: Tu Cherub extentus & protegẽs, cũ reuera infatuatus ſit, & quantum cum cæteris habere potuiſſet de vera ſapientia perdiderit, ſicut paulò pòſt Propheta idem exprobrans illi: Eleuatum eſt (inquit) cor tuũ in decore tuo, perdidiſti ſapientiam tuam in decore tuo.

Ioan. 8.

1. Ioan. 3.

Non enim nunc primùm Diabolus huic Filio Dei detrahere cœpit, cùm per ora Iudæorum & Hæreticorum tantas aduerſus illum blaſphemias euomit, ſed ab initio homicida extitit odio, quo occiderat Filium Dei, & quod impleuit per Iudæos, vbi illum in ea natura inuenit, in qua poſſet actu quoq; perpetrare ſcelus homicidij.

Quid eſt lignum ſcientia boni & mali.

Itemq; nõ nunc primum hoc præceptum datur hominibus, omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem. Quid enim eſt quod dixit Deus primo homini: De ligno ſcientiæ boni & mali ne comedas, niſi quod ſub velamine literæ carnalibus eius temporis, quo hęc ſcripta ſunt, hominibus abſconditũ eſt, dixiſſe Deum, aduerſus ſapientiam Dei, ſicut Diabolus ſe extulit, non te extollas? Non enim reuera in illo ligno illa virtus erat, vt guſtato fructu eius tantam ſcientiam haberent homines, vt eſſent ſicut Dij, ſcientes bonum & malum (quod ab effectu palã nimis datur agnoſci) ſed mendacij Pater iſta cõfinxit & mẽtitus eſt, quia nõ ſic aperti ſunt eorum oculi, vt eſſent ſicut Dij, ſed in hoc duntaxat aperti ſunt oculi eorum, vt ſe nudos, id eſt, honore priſtino ſpoliatos eſſe cognoſcerent, eò quòd Diuinum honorẽ pręripere geſtiſſent. Sed & illud Diabolicæ blaſphemię eſt, quod nõ dixit: Eritis ſicut deus, ſed eritis (inquit) ſicut Dij, videlicet inſeparabilis Trinitatis odio, quo nunc vſque per ora Iudæorum vel Hæreticorum, Deũ Patrem & Filium eius Deum nobis confitentibus, oblatrat, dicens nos plures colere deos.

Eritis ſicut Dij.

Poteſt quidem ſic intelligi, dictũ eſſe lignũ ſcientię boni & mali, eò quòd guſtu eius per inobedientiam præcepto, futurum erat vt experimentum haberet homo, non ſolùm boni, ſed etiã & mali. Verùm non ea ſpe homo comedit, vt experiretur mala, i. vt ſubiaceret malis, ſed vt iuxta promiſſum Serpentis ſimilis fieret Deo, quem nil poteſt latere boni aut mali. Quapropter illud quoque lignum ironicè dictũ eſt, lignum ſcientiæ boni & mali. Igitur non nouo conſilio nunc primum indicitur hominibus, vt oẽs honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem, verùm mirabili cum fœnore noſtræ humilitatis præceptum redditur, quo Filio Dei debitus honor exigitur, vt ſummæ ſapientię Dei ſenſum noſtrum inclinemus & ſubijciamus.

Quomodo honorificãdus eſt filius.

Pſal. 145.

Prou. 8.

Nam quia ſubeſſe contempſit homo ſapientiæ Dei, cælum & terram, mare & omnia quę in eis ſunt creanti, & cuncta cum Patre componenti, nunc ab eodem exigitur, vt ſe ſubijciat de fœmina naſcenti, & ſic honorificent in cruce pendentem, ſicut honorificandum eſſe ſentit Patrem in ſua maieſtate, abſque carnis ſuſceptione, vel mortis Paſſione rutilantem. Sed huius honorificentiæ

præmium

præmium vel vtilitas ex ſubſequentibus diligentius penſanda eſt. Non enim adhuc ex ſuperioribus ſatis apertè liquet; qualiter.i. qualē ad vitā, mortuos æquè vt Pater, viuificet: quæ profectò tota honoris impenſi Filio Dei remuneratio eſt. Sequitur ergo: [Amen amē dico vobis: quia qui verbum meū audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam & in iudicium non veniet, ſed trāſiet à morte ad vitam.] Verbum eius, id eſt, doctrinam eius, ſic accipere debemus aduerſus ſupradicti Diaboli mēdacium, velut antidotum medici veri & optimi contra mortiferum ſerpētis hauſtum, iamq; imbibitum medullis omnibus venenum. Ille namq; homicida nouerat, q ſi homo conſilium eius audiens, non crederet illi qui dixerat: Quacunque die comederitis ex eo morte moriemini: & hoc ſciens, perſuaſit vt comederet, & comedenti cum morſu pomi venenū æternæ mortis infudit. Hic econtrà ſciens, q ſi homo auertat aurem ſuam ab illa lingua coinquinata, & ab illo verbo mendacij, & humiliter ſub potenti manu Dei, credens illi ſemper verum dicenti, vitam recuperare poſsit, quā in primo parente perdidit, ait ergo: Amen amen dico vobis, quia qui verbum meū audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternā. Ecce qualem honorem ſuum quærit Filius Dei, ecce quomodo cum Patre vult æqualiter vel ſimiliter honorificari. Verbum ſuum audiri, Deo Patri vult credi. Quo fructu ſuo vel commodo? Nullo, ſed vt vitam æternam ſuus habeat auditor. Ergo gratia pro homine laborat. Notandum enim, quòd tanquā in conflictu ſtās teſtes duos profert, videlicet ſeipſum & Patrem dicens: Qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me. De quib. alibi ſic dicit: Nonne ſcriptum eſt in Lege veſtra, quia duorum hominum teſtimonium verū eſt? Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de me ipſo, & teſtimonium perhibet de me qui miſit me Pater. Hos (inq̄) duos teſtes nunc audiendos offert. Operabatur, vera ſecundum Scripturas loquebatur. In loquela veritatis ſeipſum, in operibus mirabilibus præſentabat Patrem ſuum. Sic enim alibi dicit: Pater autē in me manēs, ipſe fecit opera. Idem: Opera quæ dedit mihi Pater vt perficiā ea, ipſa teſtimoniū perhibent de me. Quia Pater me miſit, vel certè in præſenti Euāgelio ſeipſum in antiquis Scripturis, quas illi reſellere nō poterant, teſtē adhibet Deum Patrē ſuū. Sic enim paulo inferiùs dicturus eſt: Opera quæ dedit mihi Pater, ipſa teſtimonium perhibent de me, quæ profectò opera ſunt, quæ per ipſum prædicantem, & à mortuis reſurgentem, & deinceps per Euangelizantes eius Apoſtolos facta ſunt. De Patre autem confeſtim ſubiungit: Et qui miſit me Pater, ipſe teſtimoniū perhibuit de me. Quod teſtimonium? Scrutamini Scripturas, &c. Igitur magna dicturus, magna & neceſſaria expoſiturus, illa ſcilicet, de quib. ſuprà dixerat: maiora his demonſtrabit opera ei, vt vos miremini, ſatis opportunè duos teſtes idoneos contra ſuos oblocutores ſtatuit, ſatiſq; magnam & optabilem pro ſolo auditu teſtium remunerationē promittit. Totus mundus, cuius contra principem foras eijciendum iudicium nunc agitur, cæleſtis huius Rhetoris rationem, ſemetipſum noſtri cauſa legitimè defendētis, intentis cordis aurib. exaudiat. Qui (Inquit) verbum meum, id eſt, præſens audit Euangelium, & credit ei qui miſit me, videlicet quòd ſicut promiſit Abrahæ, & ſicut per Prophetas ſuos prædixit; Pater Deus miſerit me. Qui (inquā) audierit quod nunc dicturus ſum, & cùm Pater, qui in me manens ipſe facit opera, verum verbum me dixiſſe comprobauerit, à mortuis reſuſcitandum me, credet ei, & ſuſcipiet me, iam ille quiſquis ſit, habet vitam æternam. Et vt certiùs ſciat quid dixerim, ne hoc ſuſpicetur quis, quòd dixerim ego, non illum carnem ſuam corruptibilem vnquam depoſiturum: plus & meliùs eſt quod dicam, quia in iudicium non veniet, id eſt, in damnationem generi humano, propter peccatum Adæ debitam, non incidet. Illud quoq; ſciat non me, dixiſſe, quia ad iudicium non veniet, omnes enim præter illos, qui Legem nō acceperūt, ad iudicium venient, tribus ordinibus diſtinctis, ſcilicet alij iudicandi & damnandi, alij iudicandi & ſaluandi, alij nullatenus iudicandi, ſed Iudices & Senatores cum Domino ſuo ſeſſuri: quarta parte hominum.i. illis qui ſinè Lege (vt prędictum eſt) peccauerūt, ſinè Lege condemnatis: ſed hoc me dixiſſe nouerit quia in iudicium non veniet, id eſt, debitam ex paternæ præuaricationis præiudicio damnationem non incidet. Sed quid? Tranſit à morte in vitam. Nec dico nunc, q tranſiet à morte in vitam, ſed hoc dico, quia verbum meum audiendo, & credendo ei qui miſit me, iam tranſit à morte animæ. Non dico ad vitam, vt ſtet ſecus illam, ſed à longè proſpiciat & ſalutet illam, ſicut Abraham, Iſaac, & Iacob, & cæteri patres, qui à longè proſpexerunt & ſalutauerunt illam, & defuncti ſunt omnes, non acceptis promiſſionibus huius: ſed hoc dico, quia tranſijt in ipſam vitam breui tranſitu: quippe cùm ipſum tranſire non ſit aliud, quàm renaſci ex Aqua & Spiritu ſancto. Credendo enim dū baptizatur tranſijt, & regeneratus eſt, & de veteri nouus, de perdito inuentus, de mortuo viuus factus eſt. Nam & ſi corpus mortuum, id eſt, mortale eſt, propter peccatum; ſpiritus iam viuit propter iuſtificationem. Sed dicitis: Quis te audiet? Aut quando iſtud quod loqueris fiet? Quis denique noſtrum auditu tuo, quis vita indiget? Ad hęc inquam. [Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui au-

Ezech. 5. *1.Pet. 5.*

Duo teſtes pater & filius.

Deut. 17. *Ioan. 8.*

Ioan. 14.

Triplex ordo eorum, qui ad iudicium venient.

Hebr. 2.

Ephe. 4. *Luca 15.* *Rom. 8.*

Mortui audient vocē filij Dei.

dient vocē Filij Dei,& qui audierint viuēt.] Si mortui, eſtis imò cùm mortui ſitis,mortem veſtram agnoſceretis,vos primi ex mortuis audiretis,& audiendo primi à morte animarum veſtrarum reſurgeretis. Nunc autem dicitis,quia viuitis,iam nunc alijs mortuis, vt ipſi audiant inclamādum eſt. Et hoc erit mirabile quòd illi, qui tāto profundiùs in mortem deſcenderunt, quanto longiùs à Deo vno recedentes, Deos mortuos adorauerunt,audientes viuent,& vno eodemque auditu excitati, tam originalis peccati, quā omnium actualium peccatorum æternam mortem effugiēt,& de tam longinquo mortis Baratro,vnum breue Fidei verbum cōfitendo,in arcem ſalutis,in medium vitæ exilient. De huiuſmodi mortuis nunc dico,de hoc tranſitu illorum ad vitam nūc loquor.

Non loquitur hic de generali reſurrectione. 2.The. 3.

Alioquin ſi de mortuorum vniuerſali reſurrectione nūc loquerer vniuerſaliter,omnes mortui audient,dixiſſem: neque ita determinaſſem,dicendo:& qui audierint viuent. Nō enim in illorum arbitrio eſt audire & viuere,ſed ex neceſsitate deſuper veniente, erit omnibus audire: & reſurgere. Nunc autem non omnes audient,non enim omnium eſt Fides,ſed plerique audient,& qui audierint viuent. Illa hora iam venit,& nunc eſt. Olim in Prophetis loquēs Pater dicebat: quia veniet,nunc in Filio ſuo loquens dicit: quia venit & nunc eſt. Audient (inquā) vocem Filij Dei,non autem videbunt formam ſerui, formam Filij hominis: vocem (inquam) audient non ſolū Patris,aut vocem Dei,ſed & vocem Filij Dei,id eſt, vocem ſimul Patris, & Filij Dei: & idcirco nunc rectè dixerim, vocem Filij Dei, cùm aliàs me appellare cōſueuerim Filium hominis: quia videlicet nō ſecundum hominem ad illos pergam,ſed ſecundum Diuinam maieſtatem vbique præſentem,& non in Deum tantum, ſed in me Filium Dei credent, atque ita verbum Dei audientes (ſicut prædictum eſt) viuent. [Sicut enim Pater vitam habet in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo. Et poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis eſt:] Præſentis loci ſenſus luciſsimus, ita prauas Hæreticorum mentes obnubilat quemadmodum ſol quantò ſplēdidior eſt, tantò magis ſordidos oculos, lipporumque palpebras putres reuerberans, penè excæcat. Quid enim pulchrius aut iucundius hac raciocinatione ſanis effulgeat oculis, vbi præmiſſa viuificantis mortuos potentia Filij Dei, talis ratiuncula ſuccinit? Hac namque benè perſpecta, liquet etiam, quàm rationbiliter omne iudicium dederit Filio Pater.

Lucidus hic ſenſus oculos hæreticorum excæcat.

Obiectio.

At vero Hæreticus malitiæ puluere cæcatus, vbi legit: Quia Pater Filio vitam dedit habere in ſeipſo, & quia poteſtatem dedit ei iudiciū facere: vnde (inquit) æqualis eſt Patri Filius, qui nō viueret, niſi Pater illi vitā daret: qui non iudicaret, niſi Pater poteſtatē faceret, iudicium illi concederet. Qui hæc dicens, vtique ignorat qua de re agatur, neſcit omninò intentionis caput, nec videt totius rationis corpus, cuius membra violenter diſcerpere conatur. A quo ſi percontteris, quo modo Pater in ſemetipſo vitam habere dicatur, cùm ipſe vita ſit, profectò reſpondere idoneum nil poterit, ac proinde ſuimet iudicio conuincetur, quòd conſequenter nec illud intellexerit, quomodo vitam eandem Filio in ſemetipſo habere dederit. Igitur ad elucidandam præſentem ſententiam, cum ipſius qua deprōpta eſt, diuinæ rationis ope accedendum eſt: Sicut enim, inquit, Pater vitam habet in ſeipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo. Nequaquam illud noſtræ cōſiderationis præterire debet oculū * quo diligenter literæ lineamenta cōpaginata ſunt, dum non ait abſolutè: ſicut habet Pater vitam in ſemetipſo: Quod patenter nobis innuit, ſcientiam hanc præcedentis eſſe ſubſecutiuam, & cauſa illius approbandæ, quod apud Rhetores maximè viſitatum eſt, rationabiliter eſſe ſubiūctum. Præcedens autē ſententia hæc erat. Amen amē dico vobis, quia venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocē Filij Dei, & qui audierint viuēt. Denique ad hanc eius propoſitionem illi auditores, imò aduerſatores inſanire poterant, cur non dixiſſet: mortui audiēt vocem Dei, ſed cum diligenti diſtinctione perſonarum: audiēt inquit vocē Filij Dei. At ille in hoc ſtabat, vt vitam mortuorum non minùs de Filio, quā de Patre pendere comprobaret, nec poſſe quenquā ſuſcitari, niſi Filium æquè vt Patrem honorificaret. Hoc, inquam, intendebat, non illud, quomodo ipſe Pater viueret, aut quomodo Filium viuificaſſet, quod vel in præſenti ſententia ſuſpicari, (qua dicit: Sicut enim habet Pater vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo) ſtultum & errōneū eſt. Nō enim de vita dei, qui ipſe ſibi vita eſt: non de viuificatione Filij Dei, qui æquè ſibi vita eſt, ſed de ſuſcitatione & viuificatione mortuorum ſermo eſt. Cùm ergo dixiſſet: mortui audient vocē Filij Dei, videlicet Filij æquè, vt Patris vocem, ad viuificādos mortuos neceſſariā eſſe perhibens, rationabiliter ſubiūxit dicēs: Sicut enī habet Pater vitā in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo. Ac ſi dicat: Idcirco dixi, quia mortui audient vocē Filij Dei, in qua dictione clara eſt diſtinctio Perſonarum Patris & Filij: quia ſicut Pater habet vitam in ſemetipſo, ſcilicet vitā hominum. i. virtutē vel operationem effectiuam vitę hominū mortuorū, & nō aliunde petit, nec alicubi habet niſi in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo. i. partem maximam operationis eiuſdem illi impoſuit, vt & ipſe mortuos viuificaret in ſemetipſo, videlicet non vt Paulo, aut Cephæ, ſiue

Solutio.

Verus intellectus horū verborū Chriſti.

** quàm*

Pater habet vitam in ſemetipſo, id eſt, virtutem viuificandi mortuos.

ſiue Apollo, quibus & ſi datum eſt vitam habere, id eſt, viuificare mortuos, nulli tamen eorum datum eſt eandem vitam habere in ſemetipſo. Nec poteſt quis quenquam viuificare periniunctum ſibi vitæ officium, niſi cooperāte Deo. Quod per ſimilitudinē Paulus exprimēs: Ego, inq̄t, plantaui, Apollo rigauit, Deus aūt dedit incrementū. Aequalis igitur Patri filius eſt, cui Pater dedit vitā habere in ſemetipſo. i. quē miſit viuificare mortuos de ſemetipſo. Et q̄a multū laboris illi impoſuit, pluſq; in viuificādis mortuis perſona filij laborauit (eſt.n. Filius hoīs.i. homo

1. Cor. 3. factus eſt ſolus in perſona ſua Filius Dei) idcirco poteſtatē quoq; dedit ei iudiciū faciendi. Cū.n. Deus hoēm faceret, nō ignorans, ſed optimè ſciens, q̄ peccando moriturus eſſet, opus eiuſdem hominis beata Trinitas ita ſibimet diſtribuit, vt Pater conderet, Filius redimeret, Spiritus ſanctus ignoret. Non enim abſq; magno cōſilio (quod cum ſumma reuerentia dicendum eſt) ſancta Trinitas hominem facere dignata eſt, diſtributa propria parte operis cuiq; perſonæ, quamuis inſeparabilis Trinitas inſeparabiliter operetur, tam plaſmationem quam redemptionem, quam & inſtructionem vel illumi-

Gene. 1. nationem humanæ ſubſtantiæ. Hanc diſtri-

Pſal. 103. butionem in eo debemus intelligere, quod

Gen. 2. dictum eſt in conſilio Trinitatis indiuiduæ: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Patris quippe opus proprium extitit prima creatio hominis, quam partem operis ſibi aſſumpſit, nullatenus tamen abſque cooperatione filij, cum hominem ſicut & omnia in ſapientia fecerit, quæ eſt hic filius Dei, neque abſque cooperatione Spiritus ſancti, cum per illum in faciem cordis eius ſpiraculum vitæ inſpirauerit, vt conderetur homo non ſolum ad imaginem Dei, id eſt, æternus ſiue rationalis, ſed etiam ad ſimilitudinem Dei, id eſt, vt haberet vnde eſſet Deo ſimilis vel imitator bonitatis

Filius redemit. Dei. Redemptio verò hominis, cuius miniſterium Pater Filio dedit, propriū eſt opus eiuſdem Filij Dei. Solus quippe Filius in perſona ſua incarnatus, vel homo factus eſt, ſolus pro redemptione hominis paſſus & mortuus eſt, & reſurrexit, cooperante tamen vtraq; perſona, Patris, & Spiritus S. Nam & Pater illum de ſecretis ſuis miſit in vterum Virginis, & de Spiritu S. id eſt, de operatione Spiritus ſancti eadem illum Virgo concepit. De Spiritu S. vel eius operatione propria dicendum erit in alijs huius Euangelij locis. Hæc diſtributio vitæ hominum hic intelligenda eſt, quam videlicet vitam, ſicut Pater in ſemetipſo, ſic & Filius nullius indigens,

Gene. 2. habet in ſemetipſo. Quod profectò ex Scripturæ ſacrę verbis patenter innuitur. Cum enim dicitur, quia Deus formauit hominē de limo terræ, & ſubiungitur: & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitę, quid aliud innuitur, niſi quia ſubſtantiam quidē hominis aliunde, quam de ſeipſo fecit, ſed bonam & beatam vitam in ſemetipſo habe[illegible], de ſemetipſo in faciem cordis eius inſpirauit? Cū *Ioan 9.*

autem Filius hominem redimens, ſacramen *Coloſſ. 3.*

ta ſalutis & vitę eius, id eſt, ſanguinem & a- *Sap. 2.*

quam de ſemetipſo effudit, iamq; rediuiuus in faciem Diſcipulorum ſuorū inſufflauit, nónne & ipſe vitam noſtram in ſemetipſo ſe habere potenter oſtendit? Igitur quia vita noſtra, quæ cum Chriſto abſcondita eſt in Deo, ſic in integrū à Filio reſtituta eſt poſt mortem, quia inuidia Diaboli in mundum introierat, ſicut à Patre ante mortem illam conſtituta fuerat: & dante, id eſt, præcipiente patre factum eſt, dicente alibi filio: Et ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio, rectè nunc dictum eſt, quia ſicut habet Pater vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam

habere in ſemetipſo. Et quia Filius in perſo- *Ioan. 14.*

na ſua maiore opera, non ſine crucis & mortis iniuria, redemit hominem, cuius & lutū ipſe aſſumpſit homo dignatus fieri: maiore inquam opera in eo, quod hæc obedienter pertulit, quàm Pater in eo, quod hominem de luto plaſmauit, rectè nūc additum eſt, &

poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia Fi- *Quō Chriſtus hæres dicitur & eſt.*

lius hominis eſt. Vnde & hæres dicitur, non mortui Patris, ſed mortuæ hæreditatis, quā, quia Deo Patri perierat, Filius reſuſcitans iterū poſsidet, iure illa ei hęreditas dicitur & eſt, cui⁹ vitę diſpēdio reparata eſt. Cū aūt dicit: & poteſtatē dedit ei iudiciū facere, q̄a Filius hoīs eſt, & nihilò dominatio Patris diminuta eſt, quin potius honori eius proficit Filio data poteſtas iudicandi. dū Filius iudicādo regnū, vt ait Apoſt. tradat, id eſt, acquirat Deo & Patri, primū acto iudicio mūdi, quo Princeps mundi huius, illo per mortē ſuam triūphante, foras eijcitur: deinde peracto fi-

nali iudicio, poſt q̄ erit finis (vt idē Apoſt. *1. Cor. 15.*

ait.) cū tradiderit & acquiſierit Regnū Deo *Ioan. 12.*

& patri, & tūc ipſe filius ſubiectus erit ei, qui ſibi ſubiecit oīa, vt ſit Deus oīa in omnibus, ſubiectus, inquā, nō ſubiectione ſeruili, ſed

amore inſeparabili: non ſpecie diuerſitatis, *Vbi ſup.*

ſed vnitate indiuiduę charitatis: inferior q̄dē ſecundū naturā hoīs, compar ſecundū naturā Dei, & ſic honorificādus ſemp, ſicut & pater, gloria & honore ęterni imperij. De q̄ finali iudicio mox ſubditur: [Nolite mirari hoc, q̄a venit hora, quādo oēs, qui in monumentis ſunt, audiēt vocē eius Et p̄cedēt qui bona egerūt, in reſurrectionē vitę, qui verò mala egerūt, in reſurrectionē iudicij.] Nolite, inquit, mirari hoc, q̄a nō bona veſtra eſt admiratio. Nō.n. hęc admiramini, tanquam

verba vitę & virtutis, ſed tanquā inſaniā Dę- *Terror extremi iudicij.*

monium habentis. Nolite ergo mirari, quia parua ſunt hęc cōparatione maiorū, quę vi-

ſuri eſtis, vt vos miremini, vt videntes turbe- *Sap. 5.*

mini timore & ſtupore horribili, vt iuxta p̄- *Eſaia. 26.*

phetā videatis, & ignis deuoret hoſtes man-

Lucæ 10. Domini. Magnum quidem eſt veniſſe horã illam & nunc eſſe, quam videre voluerunt, & non viderunt multi Reges & Prophetæ, magnum, inquam, & mirum eſt, mortuos audire vocem Filij Dei & viuere. Magnum *1.Theſſ. 4.* inquam, hoc eſt: ſed multò maius eſt, venire *Matth.24.* horam, de qua non dico, quia nunc eſt: ſed *Pſal.49.* dico tantùm, quia venit, id eſt, imminet iam & appropinquat, & ſinè dubio futura eſt, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, omnes, inquam, ſiue mortui ſiue viui, id eſt, ſiue peccatores ſiue iuſti, qui in monumentis ſunt ſepulti, & ſolutis, vel aridis corporibus in cinerem ſuum reuerſi, audient vocem eius, in iuſſu imperioſæ ſuæ Maieſtatis, in voce Archangeli, è tuba Dei de cęlo deſcendentis, virtutibus cælorum commotis, cælique ac terræ cardinibus concuſsis, & ita manifeſtè venientis igne in conſpectu eius ardente; & in circuitu eius tempeſtate valida, cælos deſurſum, & terram ad diſcernendum populum ſuum aduocante. Quid tum? Nun*Tit.3.* quid mortui illi, qui modo vocem Filij Dei *Epheſ.4.* audire & viuere, id eſt, à morte animæ per fidem & per lauacrum regenerationis & inuocationem Sancti Spiritus reſurgere nolunt, & ideò non reſurgunt: nunquid inquã iſti vocem eius tunc non audient, aut quia reſurgere nollent, non reſurgent? Non eſt ita, ſed omnes tam inuiti quàm & volentes, horamque illam deſiderantes, & in illo die iudicij fiduciam habentes, reſurgent & procedent.

Duplex reſurrectio, prima & ſecunda. Paulò ante cùm de reſurrectione prima, id eſt, de cõuerſione peccatorum loquerer; ſicut non dixi tantummodo, venit hora, ſed addidi, & nunc eſt: ſic non dixi, omnes mortui audient, ſed tantùm, mortui audient vocem filij Dei & viuent. Nunc enim non omnes mortui me audiunt, non omnes ab infidelitate ad Fidem, ab iniquitate ad iuſtitiã reſurgere volunt. Et quia non volunt, non *2.Cor.5.* reſurgunt. Nũc autem cùm de reſurrectione ſecunda loquor, vniuerſaliter dico, quòd omnes vocem Filij Dei audient, & omnes, qui in monumentis ſunt, procedent. Qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, videlicet quia nunc prima voce audita, id eſt, primò aduentu Filij Dei ſuſcepto, prima reſurrectione viuere incipiunt, & tunc in ipſam rem vel ſpeciem vitæ peruenient, cuius in ſpe nunc ambulant per Fidem. Qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij, id eſt, dãnationis, procedent, vt damnationis ſententiam recipiãt, eadem iuſtitia & veritate, quã prædamnati ſunt in Adam, quia vocem primam Filij Dei nunc inuitantis, vt ab illa hæreditaria morte per Fidem reſiliant, dum tempus eſt, audire recuſant. Sequitur: [Non poſſum ego à meipſo facere quicquam. Sicut audio iudico, & iudicium meum verum eſt. Quia non quęro voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.] Hic danda opera videtur; quatenus diſtinctas partes confirmationis vel confutationis huius, tanquam benè diſcreta pulcherrimi corporis lineamenta propiùs ſub lectoris oculos admoueamus. Ecce enim ad caput rediit, & argumentationis partes ex vna complexione cingit, dum dicit: non poſſum ego à meipſo facere quicquam. Nam & in capite huiuſce defenſionis dixerat: Non poteſt Filius à ſeipſo facere quicquam vt ergo totum literæ corpus magis conſpicuum, ſenſuumq; vel intentionis clarior ſit aſpectus, ad intelligendum, prætereundum non eſt, quia quod ſolent elaborare, & vix conſequi ſtudioſi Rhetores, vbi rem locupletam & omni amplificatione dignam nacti fuerint: hoc in præſenti ſermone aduerſus illos ſortes Sabbathorum defenſores, & ſalutis accuſatores vltro importat cæleſtis ſapiẽtiæ comes & famulatrix eloquentia diues, ſed ita maieſtate rerum, de quibus agitur; operta, vt penè non compareat. Non enim ſicut in rebus humanis, vbi effertur illa pomposa & aſtuoſa dominatrita in Diuinis rebus ipſa eadem eloquentiæ facultas condecorat, maximè vbi ipſa Deo coæterna Sapiẽtia per ſemetipſum eis, qui ſibi eloquentes videntur colloqui, & humana dignatur contexere verba. Res quippe humanæ tenues atque exiles, & interdum obſcuratæ vel turpes ſplendida elocutione illuſtrantur, aut vtcũque palliãtur: res aũt Diuinę grandes & fulgurantes, deſuper elocutionẽ quamlibet pulchram ſuis abſcondunt ſplendoribus. Adeò tamen, vbi res poſtulat, inuenitur communita, vt in occurſum eius muta vel inſipiens appareat omnis hominũ eloquentia. Perpende igitur, quia præſenti in negotio, dũ cauſa poſita cõfutat Aduerſarios, oſtendit, cur Sabbathorum Lege teneri nõ debeat, & cõfirmat qđ rectiſsiſsimè, cùm dixiſſet. Pater meus vſq; modò operatur, ſubiunxerit, & ego operor. Abſolutiſsimã enim.i quinq; partib. pfectã argumentationẽ edidit, ſcililet ppoſitione, ratiõe, cõfirmatione, exornatiõe, cõplexiõe.

Argumentatio rhetorica etiam in ſacris literis.

Argumentatio ex quinq; partibus, Propoſitione, Rõne, Confirmatione, Exornatione, Complexione.

Propoſito eſt, qua dixit: Amen amen dico vobis, non poteſt filius à ſeipſo facere quicquam, niſi quod viderit Patrẽ facientẽ. Ratio, eſt ſentẽtia, quam protinus ſubdidit: Quæcunq; enim ille fecerit, hęc & Filius ſimiliter facit. Cõfirmatio eſt ea, q̃ mox ſequitur: Pater.n. diligit Filium, & demonſtrat ei omnia, quę ipſe facit. Exornatio eſt ab eo, quod ait: & maiora his demonſtrabit ei opera, vt vos miremini: vſq; ad id, quod nouiſsimè tractatum eſt, qui verò mala egerunt, in reſurrectionẽ iudicij. Exornatio inquã non tam verborũ quã rerũ, non tã ſententiarum quã cæleſtiũ fulgurũ, nihil habens accurari leporis, ſed tota terribilis, & diuini plena timoris. Hæc aũt ſententia, qua dicit: non poſſum ego à meipſo facere quicquam, ſicut audio iudico, & iudicium meum verũ eſt, quia

non

non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me, prædictarum partium complexio eſt, partes eaſdem breuiter ad ſenſum docilis, attenti ac beneuoli auditoris, cui hæc dicenda vel ſcribenda eſſe nouerat, recolligens. Ac ſi diceret: Si ergo non facio ego, niſi quod videro patrē facientem, ſi quæcunq; ille fecerit, hæc & ego ſimiliter facio, ſi deniq; Pater omnia demonſtrat Filio, quæ ipſe facit, & ſi adeò maiora his demonſtrabit ei opera, vt vos miremini, videlicet vt ſicut Pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & Filius quos vult viuificet, &c. etſi adeò inconuertibilem atq; incommutabilē nouit eum, vt omne iudicium illi dederit, & hoc Reipublicæ ſuæ tutum fore comprobauit, vt poteſtatem daret illi iudicium facere. Ergo, inquam, verum eſt, credibile & dignū fide iam, quòd ſicut in prima propoſitione dixi & nunc iterum dico, non poſſum ego à meipſo facere quicquam, id eſt, extra Deū, ſeorſum extra verum, per ſemetipſum diuiſa voluntate mea à voluntate Dei Patris, nō poſſum facere quicqnam, ſicut Angelus refuga, vel ſicut primus homo præuaricator facere potuit & fecit, vtpote qui erat vterq; creatura, & proinde conuertibilis i factura, & idcirco mutabilis.

Homo peccare poteſt, non filius Dei.
Eſai 5.

Nam ſiue Angelus ſiue homo, quamdiu aliquod accidens admittit ab eſſentiali bono auerſus, tam diu à ſemetipſo operatur. V.g. cùm dicit malum bonum, & bonum malū, cùm iniquè iudicat, condemnans iuſtum & iuſtificans impium. Vnde enim hæc niſi à ſemetipſo facit, cùm in eſſentia rerum aliter ſit? Et hęc quidem & cætera huiuſmodi homo, ſi multum eſt iuſtus, cùm poſſit facere non vult: ſi autem parum iuſtus eſt, vel ad iuſtitiam nunc primùm diſpoſitus, nec adhuc eiuſdem iuſtitiæ habitum indutus, parū inquam, iuſtus ſi eſt, facere non audet, Deus autem ſicut nulli vitio nulliſq; omninò accidentibus ſubiacet, ita ſummè iuſtus tale quid omninò facere non poteſt. Igitur cùm dico, non poſſum ego à meipſo facere quicquam, tale eſt ac ſi dicam, non poſſum facere quicquam iniquum, non poſſum peruertere aut ſupplantare iudicium. Sed quid? Sicut audio iudico. i. ſecundū cauſæ iudicandæ meritum, vel rei, quę iudicatur, eſſentiam iudico, ac proindè cùm in iudicādo nihil à me ipſo faciam, iudicium meum verum eſt, videlicet dum, vt prædixi, me iudicium faciente, procedent ex monumentis, qui bona fecerunt, in reſurrectionē vitæ, qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij. Proindequicunq; bona agit, ſiue ille Iudæus ſiue Gentili . ſit, non vereatur, quod me iudicante, à meipſo quicquam procedat in reſurrectionem iudicij: Et quicunque mala agit, nihilominùs, ſiue ille Iudæus ſiue Gentilis ſit, non ſedecipiat inani ſpe, quod me quicquā à meipſo faciente procedat in reſurrectionē vitæ, quia non quæro voluntatem meā, ſed voluntatem eius, qui miſit me. Sicut nunc, quando videns miſeram ciuitatem Hieruſalem, fleo ſuper illā humano affectu, nec tamen quæro voluntatem meā, vt propter fletum meū ab illa mali dies auertantur, ſed ſic ut audio iudico. Clamor enim illorum, vehementior clamore Sodomorū, aſcēdit ad me, & Idcirco magis attēdo, quid iuſtitiæ debeatur quā qd meus humanus velit aut defleat affectus, ſic in illa proceſsione mortuorum ex monumentis, non quærā voluntatē meā, ſed voluntatem eius, qui miſit me, id eſt, nō condeſcenſionē ſequor naturæ humanę, ſed rectitudinē teneo Diuinę iuſtitię. Igitur apud animos eorum, qui hanc Euangelicā lectionē ſapienter legunt vel audiunt, confutata falſitas & confirmata veritas eſt. Vnde conſentit ratio, indicat fides, vt Patre operāte vſq; modò, qui nulla Sabbathorum Lege tenetur, ipſe quoq; Filius licenter & potenter operetur, qui à ſemetipſo quicquam facere non poteſt, qui malûquid vel iniuſtum admittere non poteſt. Vnum adhuc ſupereſt magnæ oratrici ſapientiæ Dei, quæ nobis, & propter nos verba facit nobis, & propter nos artem aduerſus artem componit, vt habeat veritas Fidei ſanum non ſine arte ſermonem, adnerſus artificis mendacij loquacitatem. Vnum, inquam, adhuc ſupereſt id eſt, concluſio vel Epilogus, qui & protinus ſequitur per amplificationem rei, illuſtrandæ veritatis & adaugendi Iudaici criminis canſa. Sequitur [Si ego teſtimoniū perhibeo de me, teſtimonium meum nō eſt verum. Alius eſt, qui teſtimonium perhibet de me.] Hoc enim & cętera, quę ſequuntur veritatis huius firmamenta, maximè ab auctoritate ſumpta ſunt, quibus commemorat defenſionem vel teſtificationem ſui curę fuiſſe & eſſe Deo Patri, qui illum teſtificatus eſt, & antequam veniret teſtimonio Scripturarum, id eſt, Legis & Prophetarum, & nunc præſentem commendat & defendit euidentibus teſtimonijs operum mirabiliū. Simulque & horrendum ſcelus deinceps oſtendit Iudæorum, qui venientem illum in nomine Patris ſui non ſuſceperunt, alium autem venientem in nomine ſuo ſuſcipient. Ait ergo: Si ego teſtimonium perhibeo de me, teſtimonium meum non eſt verum. Ac ſi dicat: Ecce omnia palàm audiſtis. Ego apud vos verba faciens, & hęc dicens, vt vos ſalui ſitis, non veſtro vel aliorum more hominum, verbis accuratis beneuolentiam vel fauorem veſtrum captare ſtudui, ſed exhibito veræ virtutis opere, cunctorum hominum beneuolentia digno, id eſt, ſanato toto homine à longæua infirmitate, auditorium poſtulaui, & qualeſcunque vos eſſe ſcirem ad audiendum, non propter vos tantum, ſed propter eos, qui audituri ſunt, cauſam meam dixi. Pater meus vſq; modo operatur,

Luc. 18.
Gene. 18.
Matth. 18.
Argumentum ab autoritate teſtis.

operatur,& ego operor, eandemq́; cauſam diuidens, id ſolum, quod in controuerſia eſt ſcilicet, quod & mihi æquè vt Patri liceat in Sabbatho operari, tam conſueta hominibus argumentationis firmitate, quam cæleſti veritate defendi. Nunc & deinceps examinate legitime, id eſt, ſicut Lex præcipit, verba huius teſtimonij. Si ego teſtimonium perhibeo de me, id eſt, ſi à meipſo veni, ſi non veni & loquor in nomine Domini, ſed ſolus ego meipſum proprio & ſolo defendo teſtimonio, teſtimonium meum non eſt verum, id eſt, verba quæ loquor non habebunt effectum, & tunc ſicut Lex dicit, hoc habebitis ſignum, quòd verbum, quod dico, Dominus non locutus eſt. Sed non eſt, nec erit ita. Alius eſt, qui teſtimonium perhibet de me, videlicet Deus Pater, ipſe de quo vobis núc dico, Pater meus vſque modo operatur & ego operor. Alius, inquam, id eſt, alia eiuſdem, cuius & ego ſum ſubſtantiæ Perſona eſt. Alioquin non rectè diceretur alius: non enim de diuerſis, impariumque ſubſtantiarum indiuiduis dicitur vnus & alius, ſed hoc vnum, & hoc aliud. Dico autem, quia ille eſt alius, vt in plurib. Perſonis, vnitas ſubſtantiæ, Perſonarum pluralitas intelligatur. Ille, inquam, alius teſtimonium perhibet de me. [Et ſcio quia verum eſt teſtimonium eius, quod perhibet de me.] Scio, inquam, & teſtimonium perhibenti de me, teſtimoniū perhibeo, quia teſtis verax eſt, & verum teſtatur de me. Non enim ſum ſicut cæteri homines, quorum nemo ſcit, vtrum amore an odio dignus ſit, & cui omnia in futurum reſeruantur incerta. Quinimò & ſi ſpiritum adoptionis filiorum acceperunt, & ipſe Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui illorum, quòd ſint filij Dei, teſtimonium illud, non tam verum aut iuſtum, quam gratuitum & indebitum dicendum eſt: quia non eſt debiti ſed gratiæ, non iuſtitiæ ſed miſericordiæ, non eſt enim teſtimonium comparium, ſed inclinatæ dignationis monimentum. Egò autem non in iniquitatibus conceptus ſum. Etenim non in peccatis concepit me mater mea, nec poſſum à meipſo facere quicquam, niſi quod video Patrem facientem. Ergo teſtimonium, quod perhibet de me, verū eſt, iuſtum eſt, debitum eſt, & vtique teſtimonium comparium atque ideò legitimum, ſed nondum apertè dixi quis ille ſit. [Vos miſiſtis ad Ioannem, & teſtimonium perhibuit veritati.] Et fortaſsis idcirco nunc exiſtimatis, quod hic ſit ille alius, de quo nunc dixi, quòd non ab alio maiore quàm ab illò teſtimonium habeam. [Ego autem non ab hominibus teſtimonium accipio, ſed hæc dico, vt vos ſalui ſitis.] Notate quod dico, quia teſtimonium ego ab hominibus non accipio. Quid enim? nūquid hoc dico, quod velim claudere ora hominum teſtimonium perhibentium? Nunquid ego aſpernor Angelum meum ad hoc miſſum ante faciem meam, vt teſtimonio ſuo præpararet viam meam? Non eſt ita, ſed diligenter animaduertite, quæ dico. Non dico, quia teſtimoniū hominis, vel per homines perhibitum non accipio, ſed teſtimonium ab hominibus nō accipio. Nam teſtimonium hominum bonorum & veracium, non ab ipſis hominib. ſed à Deo eſt, & per homines quidem perhibitum, ſed Dei teſtimonium eſt. Quid eſt enim ab hominibus, vel ſecundum homines teſtimonium accipere, niſi laudem, quæ nō ex Deo profecta, ſed ex hominibus nata & conflata eſt, quærere. Hoc autem teſtimonium Ioannis, quando miſiſtis ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarent eum, Tu quis es? Ioannis quidem teſtimonium fuit, ſed non ex Ioanne fuit, id eſt, per Ioannem quidem depromptum, ſed à Deo Ioanni inſinuatum fuit. Dico ergo: Et teſtimonium ab hominibus non accipio, ſed hæc dico vt vos ſalui ſitis, id eſt, non propter gloriam meam dico, quis alius meus teſtis ſit, ſed propter ſalutem veſtram, vt credentes teſtimonio Dei ſaluemini. Cui ſimile eſt, ſi dicas vir iuſtus, & alienus ab omni hypocriſi, Si oculus tu⁹ fuerit ſimplex, totū corpus tuum lucidum erit. Ego non idcirco faciam iuſtitiam meam coram hominibus, vt videar ab eis, ſed idcirco lucet lux mea corā hominib. vt videant opera mea bona, & glorificent Patrē Deū, qui eſt in cælis. Alioquin ſimilis eſsē vobis, quorū totus Iudaiſmus in carne, & manifeſta tota in carne circūciſio eſt, cuius laus nō ex Deo, ſed ex hominib. eſt. Sed maledictus homo (inquit Propheta) qui cōfidit in hoīe, & ponit carnē brachiū ſuū, vt à Dno recedat cor eius. Erit enim quaſi miricę in deſerto, videlicet quibus nomē eſt ab amaritudine, & naſcūtur in ſolitudine. Erit, inquā, ſicut miricę. i. carebit Diuinę bonitatis dulcedine, ꝓcul foras eiectus à Sanctorū hominū cōuerſatione, & nō videbit, cū venerit bonū, & habitabit in ſolitudine in deſerto, in terra ſalſuginis & inhabitabili. Hęc ſiccitas & ſalſugo lōgè eſt à me. Nā ego habitabili charitate, & fertili ſemper virens veritate, idcirco hęc dico, vt vos ſalui ſitis, idcirco, inq̄, vt vos credētes ſaluemini, legitima defenſione vtēs, illū qui teſtimoniū perhibet de me, ꝓfero vobis in publicū auditorū totius mūdi. Idcirco ſicut iā cœpi perſiſtā adhuc in eodē, qđ apud vos, vel apud cęteros homines fortiſsimum eſt, genere loquendi, faciendo tanquā ſyllogiſmū. i. argumentoſū & indiſſolubilē ſermonē veritatis. Vt verò & probabili argumento inſtructi cognoſcatis, quia teſtimonium ab hominib nō accipio, quia claritatē ab hominib. nō accipio, ſed ea ſolūmodò intentione teſtimoniū, vel teſtē meū profero, vt vos credentes ſalui ſitis, nō vt hos homines me in ſolio Regū veſtrorū inthronizare feſtinetis. Ecce di-

Teſtimoniū examinandum ab effectu.

Deut. 18.

Eccl. 9.

Rom. 8.

Pſal. 51.

Malac. 3.

Marc. 1.

Teſtimoniū ab hominibus quid.

Ioan. 1.

Matt. 6.

Matt. 5.

Hier. 17.

Teſtimoniū Ioan. erat acceptandum à Iudæis.

co vo.

ĉo vobis,quia vos miſiſtis ad Ioannem,& il
le teſtimonium perhibuit veritati. Tanti a-
pud vos ille habitus eſt, vt conſulendũ illũ
iudicaretis,tanquam reuera accepturi teſti-
monium eius,& quicquid ille dixiſſet pro-
culdubio crediturі. Ab illo ergo iudicio ve-
Matt. 11. ſtro nunc vos conuenire incipiam, vt ſi nõ
credideritis,inexcuſabiles ſitis.Dico itaque
[Ille erat lucerna ardens & lucens.] Reuera
mittendum fuit ad illum,ad quem miſiſtis,
& cum eius teſtimonio quærenda & indu-
bitanter agnoſcenda erat præſens facies ve-
ritatis.Magnus enim ille,& maior illo inter
natos mulierum non ſurrexit. Verùm tan-
ta magnitudo eius ſic propter me ab illo eſt,
qui teſtimonium perhibet de me, quomo-
do cauſa viæ tenendæ, vel rei agendæ, teſta
nocturnis in tenebris illuminatur,participa
tione igneæ ſubſtantiæ. Nam ſicut teſta,non
ſuapte lucet natura, ſed aliunde flammã ca-
pit,vt lucerna ſit,ſic Ioannes non ille alius
erat,qui teſtimonium perhibet de me, ſed
ab illo miſſus erat,eiuſdem teſtimonij ver-
Ioannes lu- ba ſuo geſtans in corde flammato,& lucido
cerna, non ore.Inde erat lucerna,non lux ipſa, vel ipſi-
lux. us lucis ſubſtantia:lucerna,inquam, ardens
& lucens,ardens intrinſecus teſtificandæ ve
ritatis amore,lucens extrinſecus, verbo &
opere,quandiu filij tenebrarum paſsi ſunt,
qui nunc lucernam talem intra clauſtra tene
broſi carceris abdiderunt. Lucens quippe
per publicam virtutis prædicationem inui-
tabat vos ad veram & ęternam exultationẽ.
[Vos autem voluiſtis exultare ad horam in
Exultare luce eius:]Hoc interim negari nequit, hoc
ad horam oportet concedi,quia magnus ille erat, & fi-
de regno deli ſermone lucidus,quia teſtimonium vel
temporali. Baptiſmum eius, veſtra quoq; æſtimatione
de cælo erat,non ex hominibus. Vos autem
in hoc reprehendo(nec enim ſtudio captã-
dæ beneuolentiæ vel fauoris veſtri, vt ad
conſenſum veri teſtimonij vos alliciam, vi-
tia veſtra prætereo) reprehendo inquam,
quòd dum lucerna hæc ad æternam futuri
Regni gloriam vos inuitaret, voluiſtis po-
tiùs exultare ad horam in luce eius.i.tempo
ralem præſentis regni præripere felicitatẽ,
videlicet Regnum Chriſti,quem vos illum
eſſe,vel certè præcurſorẽ Chriſti Heliã exi-
ſtimaſtis,carnali ſenſu terrenum fore ſperã-
tes. Attamen qualiſcunq; veſtra de Chriſto
opinio ſit, vel qualicunq; exultatione vos
tali lucernæ applaudere volueritis,nunc in-
terim nihil mea intereſt. Illud à me propoſi
tũ à vobis cõcedi oportet,quia refelli nõ po-
teſt,quòd cùm vos(vt prædixi)miſeritis ad
illum,magnus vtiq; veſtro quoque iudicio
habitus eſt,& quem vos dignè conſulendũ
iudicaſtis,profectò reſpondentem, auditu
indignum,rationabiliter iudicare non pote-
ſtis.[Ego aũt habeo teſtimoniũ maius Ioan
ne.]In hac aſſumptione mea tota victoriæ
palma conſiſtit, vt cum rationum firmamẽ
ta,contentioſum auditorem, vel acquieſce-
re,vel obmuteſcere fecerint, protinus con-
cludam dicens:quia claritatem ab homini-
bus non accipio. Quod non eſt aliud, quã ꝙ
ſuprà dixi,& probare cœpi: quia ego teſti-
monium ab hominib.nõ accipio,nec.n.opus
habeo. Dico ergo, ſubſequenti probaturus
ratione,quia ego teſtimonium maius habeo
Ioanne.[Opera.n.quæ dedit mihi Pater vt
perficiã ea,ipſa opera, quæ facio in nomine
Patris mei,teſtimoniũ perhibẽt de me, quia
Pater me miſit.]Pater,qui(vt ſuprà dixi)de
dit Filio vitam habere in ſemetipſo, ſicut i-
pſe vitam habet in ſemetipſo, dedit mihi ei-
dẽ Filio quædã opera, vt perficiã ea videlicet
iam cœpta,quæ cũ perfecta fuerint audient
ea ſurdi,& videbunt cæci,ſi vos audire & vi
dere nolueritis,& clamabunt lapides, ſi vos
loqui recuſaueritis. Quę ſunt illa opera? Ma- Luc. 18.
gna vtiq; & exquiſita in oẽs volũtates Patris Pſal. 10.
mei opera ſunt hæc,ꝓdicto hoĩe multò ma-
iora:opus incarnationis:opus natiuitatis: o-
pus miraculorũ,quæ in vobis feci,& quę ne
mo alius fecit:opus paſsionis, opus reſurre-
ctionis:opus aſcenſionis meæ, & effuſionis
Spiritus S. q̃ omnia cũ ego perfecero, vos
abſcondere nõ poteritis, cęlis enarrantibus
hanc gloriã Dei,& annunciãte firmamento
hæc opera manuũ mearũ,ita vt non ſint lo- Pſal. 18.
quelę neq; ſermones, quorũ nõ audiantur
voces eorũ, vt in omnẽ terrã exeat ſon⁹ eo-
rum,& in fines orbis terræ verba eorũ. Hęc
opera dũ ego facio in noĩe Patris mei.i. in ea
ꝓfeſsione ꝙ ego filius Dei ſim,& De⁹ Pater
me⁹ ſit, verũ vtiq;& legitimũ habeo teſtimo
niũ, ꝙ ille reuera ſicut dico pater me⁹ ſit,ne-
q; vos cõtẽnentes me, vllã idoneã vel legiti-
mã excuſationẽ habebitis, cũ fiat verbũ ꝙ cũ
q; loquor in eodẽ, ꝙ ꝓfiteor in noĩe dñi. Prę
terea[Et qui miſit me pater, ipſe teſtimoniũ Luc. 3. 4.
perhibuit de me.]Quando aũt vel vbi teſti
moniũ perhibuerit de me, paulò poſt dicã.
Priùs.n. vt deſcribã perſonã illius patris, vt
primam dignitatẽ teſtis,& tunc demũ expo
nam antiquitatẽ vel cõſtantiam teſtimonij.
Nõ.n.hic,de quo loquor, eſt ille pater meus
Ioſeph,quẽ vos patrẽ meũ dicitis,quẽ vide-
re vt hominẽ potuiſtis, cuius vocẽ audire,
& non magni pendere potuiſtis. Sed quid?
[Neq; vocem eius vnquã audiſtis, neq; ſpe-
ciem vidiſtis.]Ecce quanto maior Ioanne
hic. Ioã. quippe,& vocẽ audire,& ſpeciẽ vt-
pote hoĩs mortalis,atq; corruptibilis videre
potuiſtis, vocẽ articulatã, & aëre plectroq;
linguæ, formatã ſpeciem circũſcriptã atq; vi
ſibilẽ,& pręter horridã eremitici veſtitus a-
ſperitatẽ penè in nullo veſtri diſsimilẽ. At il
le pater meus neq; vocẽ elementarẽ, neque Exod. 33.
ſpeciẽ habet circunſcriptã aut viſibilẽ. De⁹ Num. 12.
n. eſt non homo, ſpirit⁹ eſt & nõ caro. Nã &
ſi patres aut ꝓphetę vocẽ ei⁹ audierunt,& ſi
qdã eorũ facie ad faciẽ Deũ viderũt, nũquã
tamẽ illũ in ſua ſubſtãtia videre potuerunt,
nun-

nunquam propriam eius vocem, aut loque-
lam, niſi mente audierunt. Ille talis teſtimo-
nium perhibuit de me. [Et verbum eius nó
habetis in vobis manens, quia quem miſit
ille, huic vos non creditis.] In hoc reatus ve
ſter eſt, in hoc peccatum veſtrum manet,
quia verbum eius non habetis in vobis ma-
nens, quod ex eo liquet, quia quem miſit il-
le, huic vos non creditis Nam & ſi neque vo
cem eius vnquam audiſtis, neque ſpeciem
eius vidiſtis, attamen Verbum eius audiſtis,
Legem eius accepiſtis, Prophetas ab eo miſ-
ſos habuiſtis, & illos quidem legendo, eum,
de quo loquor, qui miſit illos, qui per illos
loquutus eſt, & Legem dedit, labijs honora
Eſai.29. tis, cor autem veſtrum lõgè eſt ab illo. Quia
Matt.15. verba eius ore quidem profertis, ſed non ea
in corde veſtro, quaſi in libro ſcripſiſtis. Pro
Eſai.52. pter quod dico, quia verbum eius in vobis,
id eſt, intrinſecus in libro cordis veſtri, in
internis animæ veſtræ ſenſibus non habe-
tis. Huius rei manifeſtum indiciũ in eo eſt,
quod vos huic, quem miſit ille, non credi-
tis. Huic, inquam, nõ alij, ſed huic, id eſt, mi-
hi qui nunc præſens ſum, qui cum illo quõ-
dam loquutus in Lege & Prophetis, ecce aſ-
ſum Hic enim ego ſum, quem ille miſit, nõ
vt eſſem, qui non eram, ſed vt viſibilis fierẽ,
qui æquè vt ille inuiſibilis eram, vt corpus
aſſumerem, qui incorporeus eram, vt homo
fierem, qui Deus eram, Sed huic vos nõ cre-
ditis. Ne ergo putetis, quod verbum eius in
vobis manens habeatis, dum contra me Sab
batha veſtra defenditis, habentes in cordi-
bus veſtris putredinem laborioſæ iniquita-
tis Proinde ſic eſtis, vt ſepulchra dealbata,
Iudæi vt ſepulchra dealbata. quæ foris pulchra parent oculis videntium,
intrinſecus autem plena ſunt oſsibus mor-
tuorum. Nam ſicut illa deforis pulchra eſſe,
& intus plena eſſe poſſunt putredine, ſic vos
& in Sabbathis veſtris vacare, & totam Le-
gem Moyſi ore lectitare, & verbum Dei po
teſtis in vobis manens non habere: Ecce di-
xi vobis quis ille ſit alius, qui teſtimonium
perhibet de me, maior vtique homine, ma-
ior incomparabiliter Ioanne. Dicitis hunc
mihi: Quando ille, vel quale teſtimonium
perhibuit de te? Ad hæc inquam, [Scruta-
mini Scripturas: quia vos putatis in ipſis vi-
tam æternam habere. Et illæ ſunt, quę teſti-
monium perhibent de me, & non vultis ve-
nire ad me, vt vitam habeatis.] O ſurdi &
cæci, qui ad audiendum & videndum addu-
cti, & ſedentes in Synagogis, vbi omni Sab-
batho teſtimonium illud perſonat, nubes
diſcurrentes manu attingitis, & earum toni-
truum non auditis, & diſcurrentia fulgura
Eſai. 6. non videtis. Vt quid volumen Legis mag-
Pſal.35. num inerti collo baiulatis, & pulchros Pro-
Matth. 5. phetarum codices delicatis manibus leuiga
tis? Non vultis introrſum aſpicere, non vul-
tis audire, imò & videntibus dicitis, nolite
videre: & audientibus, nolite intelligere. O

igitur rei iudicij, rei ſuperni concilij, rei ge-
hennæ ignis. Scrutamini Scripturas falſi &
fallentes: quià vos putatis in ipſis vitam æter
nam habere, id eſt, hoc vobis ad vitam ſuffi-
cere, quòd illas legendo labijs, Deum hono
ratis alieno corde. Non eſt ita, ſed ſcrutami-
ni eas, conſulite illas, voluntatem illarũ quę-
rite, intentionem earum attendite, audite &
videte, qua vobis vitam promittant condi-
tione, qua via, quo Duce Illæ vobis reſpon-
dent, & illæ ſunt, quæ teſtimonium perhi-
bent de me, imò ipſæ ſunt teſtimonia, quæ
Pater perhibet de me. Sed quid ego dico
ſcrutamini illas? Iamdudum ſcrutati eſtis, &
me monitorem audire dedignamini, cùm *Matth.23.*
ex vobis ſint magiſtri ſedentes ſuper cathe-
dram Moſi, Scripturas optimè perſcrutati,
vt nec iota vnum, nec vnus apex de omni le
ge illos effugerit, vnde ſua poſsint lucra ve-
nari, ſiue menta, ſiue anetum, ſiue cyminũ
decimandum ſit. Non ita cæci eſtis, vt ocu-
los nnn habeatis, non ita ſurdi eſtis, vt au-
res vobis non ſint. Vnde dixi per Prophetã, *Eſaiæ 43.*
imò & paulo pòſt rebus dicturus ſum ipſis
eandem Prophetiam: Educ foras populum
cæcum & oculos habentem, ſurdum & au-
res ei ſunt Scrutati ergo eſtis Scripturas, &
hoc ſcitis, quia illæ teſtimonium perhibent
de me, & non vultis venire ad me, vt vitam
habeatis. O igitur Phariſæi, verè ſecundum *Matth.23.*
nomen veſtrum diuiſores, ſed malè diuidẽ-
tes, ſcilicet culicem liquantes, & camelum
glutientes, quomodo in Scripturis vos vitã
habere putatis, dum in exiguis lucroſæ iu-
ſtitiæ minutijs, decimando videlicet mentã
& anetum, dilatando phylacteria, & magni-
ficando fimbrias curam omnem impendi-
tis, & in his fiduciam habentes, tanquam in-
de viuere poſsitis, ad me camelum oneriſe-
rum venire non vultis, vt me portante mor
ticina peccatorum veſtrorum, vitam habe-
atis? Impij & cæci, deſertores vitæ & ſalutis,
vbi hæc duo conſtant, vnum quia illæ, ſcili-
cet Scripturæ ſunt, quæ teſtimonium perhi-
bent de me: & aliud, quia non vultis venire
ad me, vt vitam habeatis. Vbi, inquam, hæc
duo conſtant, quomodo tertium ſtabit, ſci-
licet, in ipſis vitam æternam habere, quod
vos putatis? Surdi audite, & cæci intuemini
ad videndum. Alioquin clamabo lapidibus *Lucæ 19.*
iſtis, & ipſi audiẽtes & vidẽtes reſpõdebunt. *Matth.3.*
Dicãq; eis: Quomodò tacẽt iſti filij Abrahę,
ſaltẽ vos ô lapides clamate, vos iuſtitiã loq-
mini, vos recta iudicate, vt poſsint de vobis *Matt.3.*
ſuſcitari filij Abrahę. Dicite inquã. Scripturę
illę, in quibus iſti ſe putant vitã æternã habe-
re, illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de
me. Quod ſi ſe ſcire diſsimulent, coarguet
eos Herodis ſacrilegi homicidiũ, cui quæ-
renti me ad perdendum, natiuitatis meæ lo-
cum oſtendentes optimè ſcierunt, verum
de prędictis Scripturis proferre teſtimoniũ.
Clamamus (inquiunt) ęos non neſcire, quia
Scri-

Scripturæ illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de te, & nobis durantibus hoc ipſi diffiteri nõ poterunt.

Vana ſpes Iudæorum in ſcripturis.

At illi nolunt venire ad me, vt vitam habeant. Quid ergo? Quis, inquiunt, concludere hic illos neſciat? Quis nõ videat validis repugnaculis vanam ſpem illorum dirutam eſſe, qua putant ſe in Scripturis vitam æternam habere, potiuſq́; illos verbum Dei in ſemetipſis manens, ſicut ipſe dixiſti paulò antè, non habere? Nunc ad rem redeam. Planè & firmiſsimè id confectum eſt, teſtimonium me habere maius Ioanne. Superiùs quoq; iam dictum fuerat, nullo abnuente, Ioannem, ad quẽ vos miſiſtis, veſtro quoq; iudicio magnum fuiſſe, lucernã ardentem & lucentẽ extitiſſe, & illum mihi teſtimonium perhibuiſſe. Cauſa autem hæc poſita fuerat, vt me demonſtrantem vana hominum gloria non delectari, me dicente: Ego teſtimonium ab hominibus non accipio, ſed hæc dico, vt vos ſalui ſitis.

Chriſtus gloriam nõ quæſiuit à Iudæis.

Igitur (ſic ut dixi) teſtimoniũ ab hominibus non accipio, ſed hæc dico vt vos ſalui ſitis, ſic nũc eodem ſenſu concludo. [Claritatem ab hominibus non accipio, ſed cognoui vos, quia dilectionem Dei nõ habetis in vobis.] An putatis quod idcirco me prædicem eſſe Filium Dei, quia veſtris ſuffragijs attolli, veſtriſq́; feſtinem laudibus commendari? Exiſtimatis quòd vnq̃ idcirco me zelus comederit, vel quòd propter hoc increpem duritiã cordis veſtri, quia nõ iamdudum ſuper ſolium Dauid & ſuper regnum eius me ſedere feciſtis, celſoq́; tribunali extollendo (vti Regib. terræ mos eſt fieri) Regem Chriſtũ me eſſe voce præconia declaraſtis? Non eſt ità, ſed idcirco iram theſaurizatam repono vobis, quia cognoui vos dilectionem Dei non habere in vobis. Nunquid ergo claritatẽ à vobis accipere contendo? videlicet ſoli lucere in cælo, & mundum illuminarẽ non licebit, niſi vos illi candelabrum cæli fabricaueritis miſeri homines, tenebræ & non lux: tenebræ, inquam, & exiles vmbræ, nõne ego (vt iam demonſtraui) teſtimonium habeo maius lucerna ardente & lucente Ioanne? At ille claritatẽ à vobis adeò non accepit, vt volentib.

Matth. 3. Luca 3.

exultare ad horam in luce eius, & claritatẽ eius ſuprà quã erat veſtris adulationibus augere (exiſtimabatis enim illum Chriſtum eſſe) flatus veſtros inanes repelleret dicendo: Genimina veperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura Ira? Quantò magis ergo ego claritatẽ à vobis nõ accipio? An quia me vobis negantib ego fidelis permaneo, & me ipſũ negare nõ poſſum, idcirco vanæ gloriæ

Matth. 5.

non deſeruio, nec vobis aliter placebo, niſi viæ veritatis & vitæ, quæ ſum ego, radios hominibus abſcondero? Quæ eſt iſta tam malitioſa veſtra intentio? nunquid venit lu-

Matth. 6.

cerna, vt in abſcondito ponatur, vel ſub modio, & non potiùs ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt? Igitur neq; claritatem ab hominibus accipio, neq; claritatem quã dedit mihi Pater hominibus abſcondo, ſed ſicut lucerna fulgoris ſtans ſuper candelabrum meum, & omnem ſimplicem oculum illuſtrabo, vt totũ corpus eius lucidum ſit, & omnem oculum nequã publicabo, vt appareat omnibus totum corpus eius quàm tenebroſum ſit, quales eſtis vos, quos ego cognoui, quia dilectionem Dei nõ habetis in vobis, quia: [Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me. Si alius venerit in nomine ſuo illũ accipietis.] Hic em̃ fructꝰ malæ arboris, hic malus theſaurus eſt

Hier. 2. Ioan. 8. 9.

cordis. Quid ergo? Niſi priùs malũ guſtaſſẽ fructum, non cognouiſſem radicem arboris malæ, non cognouiſſem amaritudinem vitis alienæ? Niſi priùs diceretis, non eſt hic à Deo, qui Sabbatum non cuſtodit, & Dæmonium habet, & inſanit: poſtremò niſi perſequeremini & occidere me quæreretis, neſcirem adhuc, quia verbum Dei non habetis in vobis manens, vel quia dilectionem Dei nõ habetis in vobis: Imò & antequã ſepulchrũ gutturis veſtri pateat, & os veſtrũ maledictionem & amaritudinem deſpumet, quæ

Pſal. 5. 13. Hier. 15.

ſunt in corde veſtro, oculi mei vident, & in libro meo omnia ſcripta ſunt. Nunquid hoc ſolum, quod nõ facitis, non accipientes me, video nunc in corde veſtro & in libro meo ſcribo? Nempe & hoc & aliud quod nondũ ſit, iamdudum vidi & ſcripſi. Dico enim: Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis. Adeò ſcio vos expertes verbi Dei, adeò vero iudicio cordium cognoui vos exortes dilectionis Dei, vt & hoc iamdudum nouerim, quia quanto nunc odio perſequimini & occidere quæritis me, qui veni in nomine Patris mei, id eſt, in hac profeſsiõe, quòd Deus Pater meꝰ ſit, & ille me miſerit, & hoc palã facio, dum non gloriam mundi quæro, ſed gloriam Dei, tanto ſtultitiæ veſtræ tripudio ſuſcipietis hominem peccati, filium perditionis, qui veniet in nomine ſuo. i. efferet ſe præſumptione ſua, dum aduerſatur & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat tãquam ſit Deus. Illius em̃ ſpiritus eſtis, & ego

2. Teſ. 2.

noui, vt citò acquieſcatis mendacio, qui ad veritatem ſurdi, indociles, & cæci iſtis, amici tenebrarum & rebelles luminis amantes gloriam mundi, quã per homicidia vobis ille dilatans odientes gloriam Dei, qua ego verbo & exẽplo prædicans vobis odio ſum gratis.

Teſtimoniũ legis de Chriſto euidens.

Et vos quandoq; criminis veſtri magnitudinem videbitis, qui nunc nõ accipitis me venientem in nomine Patris mei, venientem benedictum in nomine Dñi, ita extolletur ille, quẽ vos ſuſcipietis: & hoc tantũ dicens, hoc ſolum profitens cũ teſtimonio veſtræ Legis, quia eſt in me nomẽ Domini.

Exod. 23.

Ego enim ſum Angelus ille, de quo dicit Deus & Dñs Legis Moyſi: Ecce ego mitto Angelũ meum qui præcedat te & cuſtodiat

in via,& introducat ad locum quem paraui.
Iſa. 9. Obſerua eum & audi vocẽ eius.nec contem
nẽdum putes,quia ſi dimittet cũ peccaueris,
& eſt nomen meum in illo. Ego,inquã,ille
Angelus, ſum Angelus pacis & conſilij, An
gelus vitæ & veritatis. Et eſt in me nomen
Nomen do Dñi. Nã excepto eo, ꝙ ille Pater,& ego ſum
mini in Filius,ille genitor,& ego genitus,quodcun-
Chriſto. que eius eſt nomẽ,in me eſt, & æquè vt ille
nuncupatur Dominus, Deus omnipotens,
increatus, immenſus, æternus, & quodcun-
que nomen de vero Deo prædicatur,quem
vos dicitis,quia Deus noſter eſt, & non co-
Matth. 6. gnouiſtis eũ. Vos ergo peccatũ veſtrũ appre
Mar. 12. hendet,& peccatũ veſtrũ vos inuenietis, qa
Luca 11. nõ accipitis me teſtẽ veritatis, ſuſcepturi aũt
Matth. 23. eſtis Principẽ vanitatis, vtpote qui toti carni
Philip. 3. & vanæ gloriæ dediti eſtis. Proinde crimen
Matth. 6. eiuſdẽ vanæ glorię, ꝙ in me falſo intorſiſtis,
Luca 16. nunc ego retorqueo veraciter in vos cũ pœ-
Prou. 2. na peccati. Dico enim:[Quomodo poteſtis
vos credere,qui gloriã ab inuicẽ quæritis,&
gloriã quæ à ſolo eſt Deo,nõ quæritis?] Pec-
catũ quippe eſt,quòd gloriã ab inuicẽ quæri
tis.Sicut & magiſtri veſtri Scribę & Phariſęi,
q omnia faciũt vt videantur ab hominib. a-
mãtes primos recubitus in cœnis, & primas
cathedras in Synagogis,& ſalutationes in fo
ro,& vocari ab hominib. Rabbi: imò quòd
gloriã ex vobiſmetipſis turpẽ & immundã
quæritis, velut oẽs Ethnici,quorũ Deus ven
ter eſt,& gloria in eorũ pudẽdis,quorũ Deus
Mãmon eſt & gloria in reb. peſsimis. Lętan-
tur enim & exultãt cũ malefecerint, Peccatũ
inq̃, veſtrũ hoc eſt,pœna aũt peccati hęc red-
ditur,qa perinde excęcati credere nõ pote-
ſtis,& venire ad me,vt vitã habeatis. Crede-
re vel venire ad me,gloriãq; ab inuicẽ quęre
re, valdè ſibi inuicẽ aduerſãtur & repugnãt,
ſimulq; eſſe nõ poſſunt. Cõſequuntur autẽ
ſe inuicẽ, gloriã ab inuicẽ quærere,& gloriã
q̃ à ſolo eſt Deo nõ quærere: ſic econtrà ſibi
2. Cor. 1. conſentiunt,ſeq; inuicẽ cõſequũtur, crede-
re vel venire ad me,& gloriam quę à ſolo eſt
Deo quęrere. Quæ enim eſt illa quæ à ſolo
Deo eſt gloria,niſi teſtimoniũ bonæ cõſcien
tiæ? Hęc vtiq; vera gloria eſt. Quia nõ poteſt
fallere. Quę aũt ab inuicẽ eſt gloria, fallit ſem
per. Vnde & falſa & vana eſt. Ergo illã glo-
riam verã.ſ. bonã conſcientiã,gloriã, inquã,
& honorẽ vobis theſaurizare. i. credere vel
venire ad me nõ poteſtis,quãdiu gloriam ab
inuicẽ quæritis: nec aliã ob cauſam ad me ve
nire non vultis, niſi quia in vanitate longè à
Deo gloriã inij. Igitur falſo ſuſpicamini me
teſtimoniũ vel claritatẽ accipere velle ab ho
minib. à quo tã longè eſt gloriæ cupiditas, vt
ad me venire nõ poſsit,quicũq; ab hominib.
gloriã quærit: & ego in vos veraciter & iuſtè
retorqueo crimẽ hoc.qui gloriã ab inuicem
quærẽdo ita cæcati eſtis,vt veritatem audire
non poſsitis, imò & gloria Dei vobis odio
ſit. Quid deinde? Putatis accuſante conſcien

tia,quòd vobis talionẽ redditurus ſim? Vos *Pſal. 63.*
enim obſeruatis me, & circuitis obſeruãtes,
vt inueniatis vnde accuſetis me,& in hoc ex
acuitis,vt gladiũ,linguas veſtras, & intendi-
tis,arcum rẽ amaram,vt ſagittetis in occultis
immaculatũ,& nõ inuenitis, quod de regno
vel gloria veſtra tantũ habeam cupiditatis,
quãtũ poſsit à ſagitta pũgi i. legitima accuſa- *Chriſtus nõ*
tiõe ante Cæſares vel Præſides veſtros decla *accuſator,*
mari. Ego autẽ habeo multa de vobis loqui *ſed iudex*
& iudicare. Quid ergo? Et ego vos æquali vi *eſt.*
ciſsitudine accuſaturus ſum? Non.[Nolite
putare,quòd ego accuſaturus ſim vos apud
Patrẽ.] Putate, imò & ſcitote cauſam veſtrã *Hier. 12.*
longè in peius cecidiſſe, qa non miſit me Pa
ter accuſare, ſed iudicare. Non mihi vt accu-
ſatori verba dediſtis,nõ à qualicunq; explo-
ratore perſpecti eſtis, ſed incidiſtis in manus
Iudicis, ſed apud me eſtis rei maieſtatis, ſed
incidiſtis horrendè in manus Dei viuentis.
Hic Filius Dei, cui vos nõ creditis,ad quem
vos venire nõ vultis vt vitã habeatis,cui Pa-
ter omne iudiciũ dedit, quia Filius hominis
eſt,ecce ad audiendas cauſas ꝓceſsit. In iudi-
ciũ enim in hunc mundũ venit, vt principẽ
mũdi foras eijciat, & oẽs eius ſequaces in diẽ
malũ reſeruet,in diẽ occiſiõis, ſicut ꝓpheta
prædixit: Ecce,inquã, Iudex idemq; Rex ad
audiendũ proceſsit, voſq; vincti peccatis an-
te conſpectũ eius adducti eſtis. Nolite ergo
putare, quòd ego accuſaturus ſim vos apud
Patrem Seruabitur quoq; vobis apud me i-
dem,qui in iudicijs veſtris mos eſt, vt nõ ſit
vnus idemq; Accuſator & Iudex, Ego autẽ
(ſicut iam dixi) quod vos credere nõ vultis,
ego,inquã,ego ſum Iudex. Accuſatorẽ ego
attendo contra quẽ nullus aderit defenſor.
Nõ enim Accuſator deeſt. [Eſt qui accuſet
vos Moyſes,in quo vos ſperatis.] Me Iudi- *Iudæi non*
ce præſidente Moyſes accuſat vos. Noua res *verè diſci-*
nũc à me,vobiſq; inopinata,dicta eſt. Vos e- *puli Moyſi.*
nim in Moyſe ſperatis. Quid ni? vos etenim *Ioan. 9.*
Diſcipuli Moyſi nos ſumus, dicitis: vos de *Matth. 23.*
cathedra Moyſi pendetis, & cũ ſurdis auri- *Deut. 6.*
bus audiatis dicentem: Diliges Dñm Deum *Matth. 22.*
tuũ ex toto corde tuo, & ex tota mẽte tua, *Idem 23.*
& ex totis virib. tuis,& proximum tuum ſic
ut teipſum,totamq; Legẽ in his duobus mã-
datis pendentem & ꝓphetas, poſt dorſum
veſtrum proieceritis, in ſolis phylacterijs di
latatis,& magnificis fimbrijs totos Moſaicos
vos eſſe putatis. Itaq; & hoc ſperatis,quòd, ſi
ego apud Patrem vos accuſauero, & Pater
quippiam durũ ſuper vos molitus fuerit, ſta *Exod. 32.*
bit Moyſes pro vobis, & antiqua fortitudi-
ne Deum tenebit, & cũ dixerit Pater: dimit-
te me,vt iraſcatur furor meus contra eos,&
deleam eos. confortabit Moyſes brachium
ſuum,& tamdiu complexu ſtringet illum,
dicens: Dimitte peccata populi tui, donec
reſpondeat: dimiſi propter verbum tuum.
Non eſt ita. Non enim hic agitur iudicium,
vt Pater iudicet, & me accuſante Moyſes

excuſet: ſed ego Iudex, Pater enim non iudi
Gen. 4. cat quenquam. Ego, inquam, Iudex: Moy-
ſes autem, Accuſator eſt: crudelis & clamo-
ſa cóſciẽtia veſtra, teſtis vnus: ſanguis meus,
quem vos perſequimini (iam enim interfice
re me quæritis) ſanguis, inquã, meus clamás
in cælum de terra, quæ aperiet os ſuum, &
ſuſcipiet illũ de manu veſtra, teſtis aliꝰ eſt: &
econtrà defenſor nullus eſt. At vos in Moy
ſe ſperatis, quaſi ille peccatores & impios, ve
ſtri ſimiles fouere conſueuerit. Nónne &
quando Deum tenuit (vt prædictum eſt)
ſtans in confractione, idem in nimia mentis
humilitate, in conſpectu eius, vt auerteret i-
ram eius, nóne, inquam, priùs quàm manus
ſuas ad Deum expanderet, ſuas manus, ma-
nuſq; omniũ filioru Leui cóſecràuit in mor
tibus veſtris, qui ſoli de tanto numero acceſ
ſerũt ad eũ dicentẽ: qui Dñi eſt, iungatur mi
hi? Nónne & Tabulas ſcriptas digito Dei,
valdè iratus confregit, vitulumq; veſtrum,
Deum veſtrum aureum, coram quo ſaltan
tes luſiſtis, contriuit & minuit, & in fluuium
proijciens, ex eo vobis potũ maledictionis
dedit, & viginti tria millia de numero ve-
ſtro occidit? Qui igitur ſic iratus eſt, vbi co-
ram vitulo veſtro vidit vos ſaltantes, & lu-
dentes, choroſq; ducẽtes, quantò magis nũc
vos rebelles & incredulos, populumq; du-
ræ ceruicis, ille idem iuſta accuſatione con-
Matth. 27. fringet, quemadmodum Tabulas illas lapi-
Pſal. 105. deas (quibus vtiq; duriora veſtra ſunt cor-
Myſterium da) iuſto zelo confregit? Sceleratiùs nunc
tabularum Barabbam latronem, homicidam, ſeditio-
confractarum. ſum, mihi præferre habetis, quã tunc Deo,
qui vos eduxerat de terra Aegypti, vitulũ
conflatilem prætuliſtis, & mutaſtis gloriam
veſtram in ſimilitudinem vituli fœnũ com
edentis, tunc ludentes atq; cantãtes, nunc tu
multuantes, & crucifige crucifige conclamã
tes. Quapropter ſicut illæ priores Tabulæ
manibus Moyſi confràctæ, & aliæ denuo de
monte, inſtar priorum inciſæ ſunt, ſic accu-
ſatione Moyſi vos prior populus iamiã con
demnabimini, & alia Gens maior & melior
in Tabulis cordis carnalibus æternam exci-
piet ſcripturam digiti Dei. Non enim in va-
num Moyſi nunc dictum eſt: Cerno quòd
populus iſte duræ ceruicis ſit, dimitte me,
2. Cor. 3. vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleã
Exod. 34. eos, faciamq; te in Gentem magnam, quæ
hac maior & robuſtior eſt. Audiet quippe
deniq; Moyſen alia Gens, vobiſq; abiectis
& inſtar dãnatione confractis, orbis terræ
Doctor hic erit, non in obſcuritate literæ,
2. Cor 2. ſed in ſpiritus claritate. Nam ſicut cum prio
Exod. 34. ribus Tabulis facies eius non reſulſit, ſed cũ
acceptione Tabularum poſteriorum ſplen-
dida facta eſt ex collocutione Dei, ita vt pa-
tres veſtri admirantes timerent & fugerent,
ita nũc in doctrina noui populi vobis præſe
rendi, ex collatione Euãgelij glorificabitur
Lex, radijs gratiæ & veritatis, quam dũ præ-

dicabitur, * vobis ferre non valentes, toti ad *vos.
uerſi fugietis. Et hoc ſcitote, quia quod tunc
dictum eſt illi, de peccato vituli: veruntamẽ
in die vltionis viſitabo & hoc peccatum eo-
rum, nunc implebitur, ita vt cum omni ſan-
guine iuſto, qui effuſus eſt ſuper terram, ve-
niat & illud peccatum ſuper generationem
iſtam. Eſt igitur qui accuſet vos Moyſes, in
quo vos ore ſuperbo ſperatis, & corde incre Exod. 32.
dulo ab illo receditis, cùm ille vobis, imò cũ Matth. 23.
ctis Gentibus, contra vos clamet: qui Do- Exod. 32.
mini eſt, iungatur mihi. [Si enim crederetis
Moyſi, crederetis forſitan & mihi. De me
enim ille ſcripſit. Quia ſi literis illius nõ cre Apoc. 2.
ditis, quomodo verbis meis credetis?] Ecce
qualem ad concluſionis finem diſputatio ve
ritatis delectabilis & victorioſa peruenit, ec
ce qualiter aduerſarias partes, & ſi nõ vicit,
vt flecteret, vicit vt confringeret. Putabant
ſe eſſe filios Abrahæ, dicebant ſe Iudæos eſ-
ſe, ſperabant in Moyſe, adeò prompti fauto-
res Moyſi, vt quærerent interficere Filium
Dei. Nam propterea perſequebantur eum,
quia hæc faciebat in Sabbato. Confregit il-
los, ita vt non poſsint ſtare, conuicit illos
Moyſi non credere, nec Iudæos eſſe, ſed eſ-
ſe in Synagoga Sathanę. Si crederetis (inquã)
Moyſi, crederetis forſitan & mihi. Expo-
ſuit cur à Moyſe, vel vnde eſſent accuſandi,
videlicet quia non crederent Moyſi. Et mi-
ro modo dicit: In quo vos ſperatis, ſubden-
do: Si enim crederetis. Sperare namq; nõ po
teſt, qui non credit. Mirum ergo videri po-
teſt, quòd hinc illos non negat credere, hinc
rurſus eoſdem cauſatur non credere. Proin- Duplex fides.
de res nunc exigit, illam quæ à ſanctis Patri-
bus rectè perſpecta eſt, non prætermittere
diſtinctionem Fidei. Audenter dicunt, quia
ſine Fide neque infidelis viuit. Nam ſi infi-
delem percontari velis, quem patrem, vel
quam matrem habuerit, protinus reſpódet,
illum atque illam. Quem ſi ſtatim requiras,
vtrùm nouerit quando conceptus ſit, vel
quando natus, nihil horum ſe noſſe fatebi-
tur, & tamen quod non vidit credit. Nam il- Quõ credebant,
lum patrem, illamque ſe matrẽ habuiſſe, abſ & nõ
que dubitatione teſtatur. Itaque fatentur, ꝙ credebant
& infidelis habeat fidem. Habent etenim in Moyſi Iudæi.
fideles fidem, ſed vtinam in Deum: quã vti-
que ſi haberent, infideles non eſſent. Cùm
itaque ſit & fides, quam infideles quoque
habere poſſunt: & Fides, quam qui habent,
infideles non ſunt, rectè Iudæi & ſperare in
Moyſe, & Moyſi redarguuntur non crede-
re. Nam ſecundum fidem, quam & infideles
habere poſſunt, optimè tenebant & nunc te-
nent Iudæi, nobiles & ſanctos Patres ſe ha-
buiſſe, Abraham, Iſaac, & Iacob, Princi-
pes & Duces, Reges quoque ac Sacerdo-
tes, & turgidam ſpem magno vento ſuper-
biæ geſtabant, de illorum meritis nimium
præſumentes, cunctaſque Gentes & Im-
mundas & ignobiles rigida nimiùm cordis

 cerui-

ceruice deſpicientes. At verò ſpem in Deum vel fidem, per quam Abraham cæteriq́ue Patres iuſtificati ſunt, illos non habere vel habuiſſe, ſatis vſque hodie manifeſtum eſt. Rectè igitur cùdixiſſet Dominus: Eſt qui accuſet vos Moyſes, in quo vos ſperatis, ꝓtinus adiecit: Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi.

Luca 24. Vbi dicendo forſitan, acerrimè duritiam cordis eorum ad credendũ expreſsit. Quippecùm & Electi ex illis, Apoſtoli benè credentes Moyſi, & expectantes promiſſum p Prophetas Regnum Dei, tam difficiles ad credendum ſibi fuerint, vt & ipſos increpauerit dicens: O ſtulti & tardi corde ad credendum in his quæ locuti ſunt Prophetæ. Itaque licet poſito hoc antecedenti: Si crederetis Moyſi, conſequens ſit: crederetis & mihi, tamen quia potuit in Diſcipulis quoq; eius fieri, vt credentes Moyſi, non ſtatim crederent & huic, ſed ingenti opera ſtrui oportuit, vt crederent hunc eſſe, de quò Moyſes ſcripſit, rectè ait: crederetis forſitan & mihi. Vnde & ſubſecutus, non dixit: quòd ſi verbis meis non creditis, quomodo literis eius credetis? *Exod. 32.* Potuit enim fieri, vt credens quis literis Moyſi, necdum continuò verbis eius crederet: ſed firmiſsimè dixit: quòd ſi literis eius non creditis, quomodo verbis meis credetis? Sicut enim literis Legiſlatoris iamdudum ſepulti non credunt, verbi gratia dicentis: Ecce ego mitto Angelum meũ, &c. vſque: & eſt nomen meum in illo, quomodo verbis eius præſentis, de ipſis nati, & inter ipſos nutriti crederent, ipſum nomen *Rom. 8.* in ſeipſo eſſe profitentis, id eſt, Deum Dei Filium ſe eſſe aſſerentis, cuius reſpectu Deus Pater nominandus ſit, vel aliquod nomen proferentis, quod non eſt, niſi ſolius Dei, verbi gratia, cùm diceret: Ego principium qui & loquor vobis.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN EVANGELIVM IOANNIS COMMENTARIORVM
LIBER SEXTVS.

Geſta Chriſti ſecundo prædicationis anno prætermittentur hic.

PRælibati anni curriculo, quod deinceps fecerit, quæq; dixerit Dominus Ieſus ab hoc Euangeliſta prætermittuntur: quia videlicet eorum ſatis multa in cæteris Euangeliſtis habentur. Hic nanque annus ille eſt, in quo initium Dominicæ prædicationis ordiuntur. Sequentis ergo anni, qui vltimus eſt, vitæ mutabilis, vitæ incommutabili ſemper in ſe viuenti narrationem ingreditur, tantò plus ſplendoris habentem, quantò viciniùs ſpectat, mox affuturam poſt finem *1. Cor. 15.* eiuſdem omni Dominicæ Paſsionis & reſurrectionis ſempiternam lucem. Tunc enim verè nobis omni nube diſcuſſa, benigna ſolis æterni claritas emicuit, quando verus iſte Agnus, vt auferret peccata mundi, mortẽ noſtram moriendo deſtruxit, & vitam reſurgendo reparauit. Huius autem beneficij claritatem præſentis anni præmittit, in eo maximè, quòd Dominus noſter neceſſariã vitæ noſtræ, ſuæ carnis eſcam, ſuiq́ue ſanguinis potum commendans: Niſi manducaueritis (inquit) carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitã

CAP. VI. in vobis. Igitur habito cum Iudæis fideli & omni acceptione digni ſermonis conflictu, hæc Euangelicæ narrationis lectio ſequitur. [Pòſt abijt Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tyberiadis, & ſequebatur eum multitùdo maxima: quia videbant ſigna quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur.] Nó præpoſitiuè, poſt hæc abijt, ſed abſoluto aduerbio, pòſt abijt, legendum. *Pòſt abijt.* Non enim ab Hieroſolymis, vbi facta vel dicta fuerãt ea, quæ ſuprà memorata ſunt, abijt Dominus Ieſus trans mare Galilææ, vt faceret vel diceret ea quæ præſenti continentur lectione. Nam & quando poſt abierit illuc & hic Euangeliſtà patenter innuit, dicendo: Erat autem proximum Paſcha, dies feſtus Iudæorum, videlicet circa finem anni prælibati, & vnde, quò vel cùr abierit & iſta fecerit, Euangeliſta *Matth. 13.* Matthæus euidenter aperit. Videlicet vnde *in fi.* niſi de patria ſua, Nazareth: Vbi non fecit *Abijt de Nazareth* virtutes multas propter incredulitatem illorum. Cur autem inde abijt, niſi quia ſcandalizabantur in eo? Dicebant enim: Nonne hic eſt ſabri filius? Nõne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioſeph, & Symeon, & Iudas? & ſorores eius, nonne oẽs apud nos ſunt? Vnde ergo huic iſta omnia? Herodes quoq; Tetrarcha fama eius audita: *Matth. 14.* Hic eſt, inquit, Ioan. Bap. ipſe ſurrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eò. Propter hæc à patriã ſua diſcedens, qualem in locum abijt trans mare Galilææ? In locum (inquit) deſertum ſeorſum. In his omnibus myſteria continentur, nunc interim literam proſequamur. Abijt, inquit, trãs mare Galilææ, quod eſt Tyberiadis. Primò dicendum iuxta hiſtoriã, quia mare Galilææ, quod multis pro diuerſitate circumiacentium regionum vocabulis diſtinguitur, illis tantũ in locis mare Tyberiadis vocatur, vbi

Tyberia-

Tyberiadem ciuitatem, aquis, vt aiunt, calidis ſalubrem ab occidente præmonſtrat. Siquidem interfluente Iordane, duo de viginti paſſuum millibus in longum, & quinque extenditur in latum. Solum hoc miraculum de omnibus, quæ ab alijs dicta ſunt, ab hoc *Luca 12.* Euangeliſta iteratum eſt. Quare? Videlicet, *Math. 12.* vt ſecundum authoris intentionem & opus *Ioan. 5.* pariter & cauſas operis perſcriberet. Nam cũ hæc viſibilia faceret Dominus, inuiſibilium inſtãtia rerum miro modo (vt ait ipſe) coartabatur vſq; dum perficerentur, & quẽ admodum ex abundantia cordis os cuiuſq; noſtrũ loquitur, ſic ipſe ſecundum Diuinæ Maieſtatis ſuæ opera, quæ intus meditabatur, foris miranda operabatur. Deniq; cùm cibus ſuus eſſet, facere voluntatem eius qui miſerat illum, & perficere opus eius, nunqd *Ioan. 13.* obliuiſci aliquando poterat eundem cibum ſuum quin ſemper dictis & factis ruminaret illum? At nunc propè erat, propè, inquã, id eſt, poſt annum futurum erat, vt ſecundum prædictam voluntatem Patris, mare Galilææ, id eſt, amaritudinẽ iniret tranſmigrationis ſuæ, videlicet tranſeundo ex hoc mundo ad Patrem per amaram paſsionis & *Ioan. 13.* mortis tribulationem, ac deinde ſequentes ſe per Fidem turbas populorum, ſecundum animas refecturus erat ſanctarum cibarijs Scripturarum, ſimulq; ſecundum corpus & animam, vt vtrunque vitam haberet, daturus in eſcam neceſſarium Corporis & Sanguinis ſui Sacramentum. Hoc manifeſtè pręſenti facto prophetauit, manifeſtiuſque ſequenti ſermone confirmauit. Vnde conſtat homines iſtos tanto miraculo refectos, non à ſemetipſis, ſed nutu Diuino dixiſſe: quia hic eſt verè Propheta, qui vẽturus eſt in mũdum, ipſumq; Euangeliſtam hoc ipſum intendere, cùm præmittit, dicens: Erat autem proximum Paſcha, dies feſtus Iudæorum, quia videlicet in Paſchali ſolẽnitate tranſeũdo (vt iam dictum eſt) ex hoc mundo ad Patrem, relicturus erat nobis ſequentibus ſe, in eſcam & potum (vt prædictum eſt) Corpus & Sanguinem ſuum. Benè ergo miraculum hoc, cùm ab alijs dictũ eſſet, ab hoc Euangeliſta iteratum eſt, vt cauſas eius per ſubſequentia Domini verba pleniùs exponeret. *Myſtica expoſitio de paſsione Chriſti.* Sed iam ad myſteria veniendũ eſt. Abijt, inquit, trans mare Galilææ quod eſt Tyberiadis. *Ioan. 5.* Ecce palã eſt, quia abijt, quia reliquit domum ſuam, dimiſit hæreditatem ſuam. Reliquit, inquam, domeſticos ſuæ carnis, falſos & ſemetipſos fallentes Diſcipulos Moyſi, quib. ſuprà dixerat: Quod ſi literis eius non creditis, quomodo verbis meis credetis? & longè abijt quò voluit, ad ſuſcitandos mortuos quos voluit, ad dandam vitã omnib. à quibus æquè vt Patrem honorificandũ ſe nouit. Abijt aũt trãs mare Galilęæ, id eſt, tranſmigrauit amara via, & difficili nauigatione. ſ. portatus ligno crucis, qua tamẽ & triumphauit oẽs fluctus ſuæ paſsionis, quod videlicet mare eſt Tyberiadis. Quia quod omnibus notum eſt, paſſus eſt ſub Pontio Pilato Præſide Tyberij Cæſaris, nobiſq; magnæ Gentium multitudini, eiuſdem crucis nauigium, ad ſequenda veſtigia ſua dereliquit. *Rom. 6.* Quicunque enim illum ſequimur in morte eius baptizamur, conſepulti cum illo per baptiſmum in mortẽ, vt quomodo ſurrexit ipſe à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Quare autem nos tantæ multitudinis populus illum ſequimur? Quia videbant, inquit, ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur. Quis ex nobis omnib. qui illum ſequimur, non infirmabatur? Quis non in originali peccato Adæ, ſinè dubio additis & ſuis actualibus peccatis moriebatur? Nam & ſi propter peccatum originale æquè oẽs, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles moriebamur, etenim de Iudæis quoq; *fuit (inquit Apoſt.) filij iræ ſicut & cæteri: ** fuimus.* &, ſi, inquam, omnes infirmabantur homines, nos maximè infirmi eramus, cùm ſpem non habentes lõgè eſſemus à Deo. Vnde & de nobis rectè dictum eſt: Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum poſtea accelerauerunt. *Ephe. 2. Pſal. 15. Rom. 5.* Illa vtiq; non curioſitati, ſed ſaluti noſtræ data ſigna, ſigna miſericordiæ & gratię vidimus. Quia vbi abundauit peccatum, ſuperabundante gratia: nos idololatræ, quorum multiplicia fuerunt peccata, multipliciora per Spiritum S. eius accepimus gratiarum dona, vt ſanati expediti curreremus, & currentes non laſſaremur, laborantes non deficeremus. *Religioſi propter cõmoda tẽporalia.* Equidem ſunt pleriq; qui Religionem Chriſtianam non idcirco ſequuntur, quia *videlicet huiuſmodi ſigna, quib. ** viderunt* infirmæ animæ curantur, magiſque illecti ſunt temporalibus commodis, quæ (eũ ſint officiales Sacramẽtorum Chriſti) de altario conſequuntur, quam delectati ſpiritualium pietate donorum, quibus (vt iam dictũ eſt) infirmæ animæ ſanantur: Fuerunt & in illa multitudine magna quàm plurimi, qui Dominum non reuera ſequebantur, propter ſigna quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur, nec tam delectabantur pia cõgratulatione, quam trahebantur Iudaico more ad ea capienda, quæ poſtmodum ab ipſo Domino murmurantes quæſierunt, vel quærentes murmurauerunt. Quod ipſe illis paulò pòſt exprobrans: Venitis, inquit, ad me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus & ſaturati eſtis. Attamen quamlibet diuerſa mente, magna tunc ſequuta eſt, magna nunc ſequitur multitudo Dominũ Ieſum. [Subijt ergo in montem Ieſus, & ibi ſedebat cum Diſcipulis ſuis.] *Philip. 2. Pſal. 19.* Ergo, inquit, quia trans mare abijt, idcirco ipſe quoque in montem ſubijt, quia videlicet. propter hoc illum Deus exaltauit, quia factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: & idcirco ſuper omnes cælos

populus,qui pro eo,quòd non habuit ſcien
tiam,captiuus ductus eſt: populus, inquam,
Eſaia. 5. diſsipatus puer ſenſu,ſed malitia veteranus,
1.Cor.14. qui ſanguine Chriſti pollutus,cecidit in ore
gladij ſub Tito & Veſpaſiano Imperatori-
bus,& in omnes Gentes captiuus ductus eſt.
Quocunq; Chriſtum turba credentium ſe-
quuta eſt,illuc iſte puer deportauit ſe, cùm
integros quinq; Moſaicę Legis panes,id eſt,
totidem libros,duos quoq; piſces,id eſt,Pro
phetas omnes & Pſalmos,Legē ſimul & Eu
angelium teſtificantes, vel vnum eundem
Chriſtum Regem ſimul & Sacerdotem, cla
ris præconijs concinentes.Illos Scripturarū
panes ac piſces,collo ſeruili baiulat nec man
ducat,ſudat ſub onere literę,nec attingit ma
nu vel dente medullam ſpiritualis intelligē-
tiæ. Non ergo ſibi,ſed omni mundo portat,
vt omnis homo vel quæq; gens teſtimonia
Chriſti,quàm antiquiſsima ſint, de vicino
audiat: vt non dicat Paganus ſiue hæreticus,
à nobis conficta eſſe quæcunq; de Chriſto
contra eos proferimus teſtimonia: quæcun-
que de Rege & ſponſo ſuo Catholica cõtra
omnes veritatis Aduerſarios prędicat Eccle
ſia,nec negare queat idem puer ſtultus, ſuo
Præfigura- conuictus onere,id eſt,Lege ſua. Nam quē-
tio iſtius admodum filij Ruben,Gad,& dimidiæ tri-
pueri. bus Manaſſe,nolentes tranſire cum cæteris
Num.32. filijs Iſraël ad habitandum trans Iordanem,
& citra ipſum caulas ouium fabricantes &
ſtabula armentorum,nos ipſi (inquiunt) ar
mati & accincti pergemus ad prælium ante
filios Iſraël,donec introducamus eos ad lo-
ca ſua, vſq; dum poſsideant hæreditatem ſu-
am,nec quicquam quęrimus trans Iordanē,
quia iam habemus poſſeſsionem noſtram,
& ita egerunt: ſic iſte populus,qui noluit no
biſcum tranſire Chriſti Baptiſmum, tamen
hic inter nos eſt,portans non ſibi (vt prædi-
ctum eſt) ſed nobis omnes Scripturas Legis
& Prophetarum,quæ vno eodemq; ſenſu ci
bus & arma nobis ſunt, neq; dimittunt nos,
donec perueniat ad victoriam auditorium
noſtrum, ſiue contra Paganum, ſiue Hære-
ticum, ſiue etiam contra ipſum armaturę no
ſtræ portatorem quicquam dicendum ſit
vel agendum. Eſt igitur puer vnus hic, ha-
bens quinque panes hordeaceos,& duos pi-
ſces,id eſt,quinq; Moyſi libros,ſub tenaciſ-
ſima literæ palea,granum ſpiritus continēs,
Prophetaſq; & Pſalmos Chriſtum teſtificā-
Vetus teſta- tes. Sed hæc quid ſunt inter tantos? Videli-
mentum in cet ſi ita permaneant,quomodo iſte puer il-
cortice lite- los circumportat, permodicum & nimis pa
ræ inſuffici- rum eſt. Eſurientium quippe multitudo ma
ens ad fidē. gna eſt,& in ipſa multitudine aliqui ſunt ma
gni,id eſt,magnæ capaces ſcientiæ. Oratores
atq; Philoſophi. Nam & de ipſis nõnulli ve-
niunt ad Fidem Chriſti. At illę Scripturæ ſe
cundum literalem ſenſum nõ valdè magnæ
ſunt. Quid enim magnum apponeretur aui-
do conuiuę,id eſt,cuilibet Philoſopho, vel
Oratori, vocato & ſedenti ad menſam Chri
ſti, cùm non niſi ſecundum literam legere-
tur illi,quia Abraham duos habuit filios, v-
num de ancilla,& vnum de libera: vel, quia
minor ex filijs Iſaac, ſcilicet Iacob, aſtu ma-
tris maiori filio benedictionem præripuit,
contectus hirſutis hœdorum pelliculis? Sic *Gene. 12.*
& in pleriſq; geſtis mandatis, ſiue holocau- *Gal. 4.*
ſtis adeò macra litera eſt, vt quamlibet eſu- *Gene. 27.*
rienti, vel Dei verbum deſideranti, in ipſo
deſiderio faſtidium generare poſsit, niſi ad
Chriſti manus implenda hæc Scriptura per-
ueniſſet. [Dixit ergo Ieſus: Facite homines
diſcumbere.] Coniunctio literæ, quæ ſic po
ſita eſt: Dixit ergo Ieſus, illi aſſumptioni vt
concluſio reſpondet, quam ſuprà Euangeli-
ſta poſuit, dicens: Hoc autem dicebat ten-
tans eum. Ipſe enim ſciebat quid eſſet factu-
rus. Statimq; aliud aſſumit ſic. [Erat autem
fœnum multum in loco.] Mox iterum per
concluſionem ſubiungitur. [Diſcubuerunt
ergo viri] Sed quanti, cùm panes eſſent tam
pauci? Sequitur: [Numero quaſi quinq; mil
lia.] Nam reuera, quia tentando dixerat: Vn
de ememus panes, vt manducent hi: &, quia
ſciebat quid propoſuiſſet, vel quid eſſet fa-
cturus. conſequebatur, vt poſtquam tenta-
uit illum, faceret homines diſcũbere, & quia
fœnum multum erat in loco, cõmodiùs ibi-
dem homines poterant diſcumbere. Itemq;
per concluſionē ſequitur: [Accepit ergo Ie-
ſus panes.] Nam quia tanti erant homines,
& tam pauci panes, vtique oportebat, vt i-
pſe illos ſuis manibus acciperet, vt gratias a-
geret, aut iuxta alios Euangeliſtas benedice
ret. [Et cùm gratias egiſſet diſtribuit diſcũ-
bentibus.] Cùm, inquit, gratias egiſſet (vide-
licet vt nos de perceptis vel percipiendis cæ
leſtium gratiæ donis, exemplo ſuo gratias
agere prædoceret) diſtribuit diſcumbenti-
bus. Quotidie quidem Dominus Ieſus ſe-
quentibus ſe, vnicuique iuxta beneplacitũ
gratiæ ſuæ panem cæleſtis doctrinæ diſtri-
buit, hoc præcipiens vniuerſis, vt diſcum-
bant ſuper fœnum, id eſt, vt reprimant vi-
tia carnis. Quia videlicet omnis caro fœ-
num & omnis gloria eius tanquã flos fœni.
Quando autem ſacram Scripturam, quæ *Eſai. 40.*
(vt prædictum eſt) per panes iſtos figura-
tur, in manibus ſuis acceperit, rectè quæri-
tur, & citiùs inuenitur. Tunc enim illam,
videlicet ſanctam Scripturam, qua nos pa-
ſcit, in manibus ſuis accepit, quando ipſe
iuxta Ioannis Apocalypſim, verus Agnus *Apoc. 5.*
aſsiſtens in medio throni, & quatuor ani-
malium & ſeniorum, id eſt, in medio Ec-
cleſiæ, homo factus apparens in teſtimo-
nio Doctorum omnium veterum pariter
& nouorum, tanquam occiſus, imò reuera
occiſus, ſed denuò viuus, habēs cornua ſeptē
& oculos ſeptē, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei
miſsi in oēm terrã, ab ipſo recepto in cęlum,
venit per incarnationis myſteriũ & paſsiõis

ac reſurrectionis ſuæ triumphum, vſque ad dexteram ſedentis ſuper thronum: & ſic veniendo vel eundo accepit librum de dextera ſedentis ſuper thronum, & aperuit illum, id eſt, vniuerſam Scripturam ſanctam diuinitùs inſpiratam, de Diuina potentia ſuſcepit in ſemetipſo complendam, cuius videlicet tota circa ſalutem noſtram in natura hominis aſſumpta, diſpenſatio prædicti libri apertio, id eſt ſanctarum Scripturarum adimpletio eſt. Non enim intelligerentur Scripturæ, niſi in illo fuiſſent impletæ. Tunc ergò Scripturarum panes in manibus ſuis accepit Dominus Ieſus, quando ſecundum Scripturas incarnatus paſſus eſt, & reſurrexit: tunc, inquam, acceptis panibus gratias egit, quando ita (vt dictum eſt) Scripturas implendo, ſemetipſum obtulit Patri, in ſacrificiũ gratię

Luc. 24. & veritatis. Igitur acceptis panibus, cùm gratias (inquit) egiſſet, diſtribuit diſcumbentib. [Similiter & ex piſcibus, quantum volebat.] Idem tam de Moyſe quàm de omnibus Prophetis, & Pſalmis, populum ſuum ſufficienter inſtruxit, aperiens illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas: primùm illis Apoſtolis, deinde per ipſos, immò qui eandem gratiam, qua & ipſis ſucceſſoribus vel auditoribus eorum ſufficientia de Lege & Prophetis & Pſalmis adinuenta ſubminiſtrant Euãgelicæ Fidei. Vnde in cęteris Euangeliſtis ſignãter expreſſum legimus: quia cùm benedixiſſet, & fregiſſet, dedit Diſcipulis ſuis panes, Diſcipuli autem turbis. [Vt autem impleti ſunt, dixit Diſcipulis: Colligite, quæ ſuperauerunt fragmenta ne pereant.] Magnum quidem in facto exteriori Diuini beneficij eſt miraculum, veruntamen quotidianis operibus Dei non magis admirandum. Maius enim totius mundi gubernatio eſt miraculum, quàm de quinq; panibus ſaturatio quinq; millium hominum. Itaque non tam mirandum erat vel eſt, hoc facere potuiſſe Deum, quàm gaudendum illum, qui hæc facere poſſet, veniſſe in hunc mundum, hominemq; factum eſſe verum Deum Dei Filium. Illud quoque reuerenter audiendum, & diligenter obſeruandum eſt, quod ait: Colligite, quæ ſuperauerũt fragmenta ne pereant, non ſolùm in diſpenſatione verbi Dei (in quo maximè cauendum eſt, ne nimis importunè & abſque diſcretione infirmis aut faſtidioſis auditoribus ingeratur) verùm etiam in vſu vel victu panis huius viſibilis, quo corpus paſcitur, curandum eſt, ne nobis ſaturatis pereat, quod eſurientibus poteſt prodeſſe pauperibus. Cuius enim, niſi Dei donum eſt panis quoque iſte, quo carnaliter reficimur? Non ita ſimus incauti penſatores Diuinæ altitudinis, vt cum

Matth 14. Marc. 6. Luca 9. (margin notes beside "enter inſtruxit … ſtolis")

Panis quotidianus. Luc. 11. dicimus Patri ſecundum inſtitutionem Filij ſui: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, non arbitremur, panem iſtum viſibilem, quo ſuſtentamur in corpore, & hanc ſolennem petitionem vel ad curam tanti Patris pertinere. Quis enim vice eius habet curare, ſi curam ipſe habere non dignetur de ſuſtentatione huius miſerę vitæ noſtræ? Proinde cùm dicimus: panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, Triplicem debet panem noſtræ deuotionis humilitas intendere. Primum, ſcilicet, panem ſpiritualem, id eſt, omne verbum, quod procedit ex ore Dei, quo noſter homo interior viuit: Deinde panẽ Dominici Corporis, quo interior ſimul & exterior homo in vitam æternam cõualeſcit: Et ſubinde panem carnalem, quem & ipſum idem Deus & Pater omnium homini immerito de terra producit, operanti terram in ſudore vultus ſui, qui niſi peccaſſet poterat abſque labore frui vltroneis Paradiſi delicijs. Siquidẽ & ipſe Dominus præſentibus turbis omnem huius triplicem panis largitatem eodẽ tempore aperuit. Loquebatur enim illis de Regno Dei, quod eſt panem ſpiritualem frangere eſurienti. Refecit eos carnalibus epulis. Et deinde prædicauit eis vt eſurient & ſitirent cibũ & potum ſanguinis ſui. Igitur quod nunc ait: colligite quæ ſuperauerunt fragmenta ne pereant, reuerenter (vt prædictum eſt) audiendum & diligenter eſt obſeruandu in omni pane, quẽ tripliciter, vt iam diximus, vitæ noſtræ & ſaluti gratia eius prouidit, videlicet ne ſublimia nimiu & fortia prędicemus infirmis: ne indignis indiſcretè tradamus Euchariſtiam Dominici corporis & ſanguinis: ne abundãtiam noſtrã in carnalib. cibis, quæ aliorũ inopiam ſupplere poſſit, aut in ſuperfluitate abutamur, aut per incuriam perire patiamur.

Deut. 8. Matt. 4. Gene. 3. Colligite fragmenta ne pereant. (margin notes beside "de panẽ Dominici … terram in ſudore")

[Collegerunt ergo & impleuerũt. xij. cophinos fragmentoru ex quinq; panibus hordeaceis, q̃ ſuperfuerunt his, qui manducauerãt] *Matt. 14. Luc. 9.* Redarguta ergo Diſcipulorũ eſt tarditas & fides adhuc permodica, qui dicebãt: ducentorũ denariorũ panes nõ ſufficere eis, vt vnuſquiſq; modicũ quid acciperet: & de quinque panib. ac duobus piſcibus ſed hęc quid ſunt inter tantos? Imò & iuxta alios Euangeliſtas, conſiliũ incõpetens dabant omnipotẽti miſericordię & miſericordi omnipotẽtię, dimitteret turbas vt irent in caſtella villaſq; proximas, & emerent ſibi eſcas. Acrius verò & multò maximè redargutus eſt ille nullius fidei puer, Iudaicus populus, ſenſu paruulus & malitia nimiũ vetus, vt ad ęmulationẽ adduceretur in non puerum, in puerũ inſipiẽtem, dum videt panes diuinę Scripturę, quos volebat ſolus portare, nec tamẽ curabat mãducare, ſibi ablatos & toti mundo communicatos. Iuxta quod idem Dominus noſter alibi dicit: *Matt. 21.* Amen dico vobis, quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur Genti facienti fructus eius, videt & inuidet, ſaturatas eſſe ſuis panibus Gentes, quarum refectionem, i. ęternam refectionẽ odit, & inter comedendũ ora manuſq; creſcere iugiter

medullam

medullam hordei, ita vt armaria conuiuentium plena ſint explanationum libris, cuius videlicet hordei paleam aſperrimam ore lãguido famelicus lambit, & puerili dente ro-
Mat. 24. dit. Cur autem in duodecim cophinos ma-
Luc. 19. gis, quàm in alium numerum fragmentorũ
1. Cor. 3. abundantia ſuccreuit? videlicet quia duodecim erant Apoſtoli, numero ſuo præfigurãtes vniuerſos ſanctę eccleſię Doctores, quorum fideli miniſterio tractandus erat vitalis
Pſal. 21. iſte Scripturarũ panis. Conſtat verò nec dubium eſſe ſinit veritas promittentis, qđ omnis ſeruus fidelis & pudens, quem conſtituit Dominus ſupra familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore, cum ita fecerit, præmiũ condignum reportabit. Et, iuxta aliam Parabolam, quia habuit, dabitur ei, & abundabit Igitur quia & vnuſquiſq; propriã mercedem accipiet, ſecundũ ſuũ laborem, rectè ſaturatis omnib. duodecim fragmentorum cophini ſuperfuerunt, vt vnuſquiſq; Diſcipu-
Pſal. 68. lorum, qui miniſtrauerant, ſuum reporta-
Pſal. 39. ret cophinum. [Illi ergo homines, cũ vidiſſent, quod fecerat ſignũ, dicebant: Quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum.] Et nos igitur de quibus ſcriptum eſt:
Pſal. 117. Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt Dominũ, qui requirunt eũ, nos inquã, qui requiſiuimus eum trans mare Baptiſmi ſui illum ſequuti, nunc interim in hac regiore deſerti, triplici (vt prædictũ eſt) pane ab illo quotidie refecti, laudemus illum vera laude dicentes: Quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum, quia magnum & euidens fecit nobis ſignum, ſuperatis aquis, quæ intrauerunt vſq; ad animã eius, id eſt, victa morte, quia reſurrexit, & in cælũ aſcẽdit, miſitq; nobis famelicis gratiã ſuæ benedictionis, ſcilicet Spiritum S. quo panes ſuos multiplices manducabiles, id eſt, Scripturas ſanctas intelligibiles fecit, & hoc modo miſit in os noſtrum vocẽ confeſsionis, canticũ laudis, hymnum nouũ gratiarum actionis. Nos enim aduentitiæ & peregrinę gentes. i.
1. Reg. 3. nos inquã ſumus illi, quibus Pſalmus dicit:
venturus in mundum. Dicant nunc, qui redempti ſunt à Domino, quos redemit de manu inimici, de regionib. congragauit eos. Nos deniq; errabamus in ſolitudine, in inaquoſo, ſoli ſine Deo, procul à ciuitate Dei, in ſiccitate, aquã nõ habentes ſupernæ ſapientiæ, viã ciuitatis, i. aditũ Regni Dei, nõ inuenientes, ſed nec quærere ſcientes, eſurientes & ſitientes, & animę noſtrę in malis tabeſcebant, ipſam ſuã inopiam neſcientes præ turbatione & ebrietate, qua omnis ſapientia noſtra deuorata eſt: Dicamus itaq; quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum. Verè enim non cecidit in terrã vnum verbũ ex omnib. quæ loquutus eſt, quæ de ſeipſo prędixit, quę nobis pollicitus eſt. Et ex his, quæ iam facta ſunt, ſcimus indubitanter & illud, quod futurũ eſt, quia venturus eſt in mundum, ſcilicet ad iudicandum omne ſeculum, ad regnãdum in
ſecula ſeculorum. Attamẽ illi homines, qui *2. Tim. 4.*
viderunt hoc ſignum & hæc de illo dixerũt, non eo ſenſu dixerunt: ſed cum eſſent carnales, temporali eius beneficio delectati, quod tamen mirabiliter fecit, ita dixerunt: qui vẽturus eſt in mundum, ac ſi dicerent, qui huius mundi gloriã, & temporale iamiam nobis viuentibus accepturus eſt Regnum Iudæorum. Nam ſequitur: [Ieſus ergo cùm cognouiſſet, quòd venturi eſſent, vt raperent eum, & facerent ſuper ſe Regem, fugit iterũ in montem ipſe ſolus.] Videlicet diligentes hoc ſeculum, & ſapientes ea, quæ carnis ſunt hoc in illo amauerunt, quod prædicto miraculo experti ſunt, ſcilicet poſſe illum omni vbertate rerum paſcere populum ſuum, locupletare Regnum Iudæorum, totumq; diuitijs vincere vel acquirere mundum, & ad hoc veniſſe illum quondam promiſſum & expectatum Regem magnum, Regem inuictum, dominaturum à mari vſque ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terrarũ.
Et audebat turba quinque millia hominum *Pſal. 71.*
inconſultis Principibus (ſi tamen conſulendi eſſent, & ſecundum Deum conſulere ſcirent) audebat inquam vnius Agni fiducia, qui & ipſe longè aliud intendebat, conſpirare ad incurſandum vniuerſum mundum, magnam vtiq; ſyluam ferarum frementiũ, illamq; terribilẽ & fortẽ nimis beſtiã ſe poſſe capere præſumebat, quæ iuxta Danielem comederat atq; cõminuerat, & nunc reliqua pedib. ſuis nemine reſiſtere audente concul-
cabat. At ille non venerat Reges occidere, *Dani. 7.*
ſed Regibus iuſtè regnandi ſcientiã prædi- *Pſal. 88.*
care: non Regna terrarum tributis & vecti- *Heb. 6.*
galib. premere, ſed quod deerat Regib. & populis, de theſauro Regni cælorũ vitę ęternę donaria proferre. Lõgè alium debellaturus erat hoſtẽ, quàm Tyberium Cæſarẽ, aliamq; capturus beſtiã quã Romam, tunc temporis Iudæorum Dominã. Igitur veram quidem laudẽ illi homines declamauerunt dicentes:
Verè hic eſt Propheta, qui venturus eſt in *Mat. 11.*
mundum, ſed beatus populus, qui ſcit iubi- *Luc. 11.*
lationem. Illi, qui guſtauerunt bonum Dei *Acto. 1.*
verbum, quod per illum panẽ ſignificatum eſt, *Luc. 24.*
vnde iſti homines ſaturati ſunt, qui, inquã, guſtauerunt virtutes futuri ſeculi, quo iſte Propheta magnus reuera vẽturus eſt in mũdum, alio ſenſu laudẽ eandẽ ructuant, aliter poſt Deũ currunt, alio longè deſiderio feſtinant ad eius regimẽ, & alio modo regno Dei vim faciunt, & per violentiã diripiunt, quotidie dicentes in oratione: Adueniat Regnũ tuũ. Cęterũ nõ valdè mirũ, hoĩes populares illius temporis (qđ & Apoſt. ſperabant, qđ ipſe eſſet reſtituturus temporale Regnũ Iſraël) ita ſenſiſſe de illo magno Rege Iſraël, cũ vſq; hodie quã plurimi ex eis, qui magnificè pdicãt ſpirituale Chriſti regnũ, & optimè per ſciẽtiã nouerũt, quia regnũ eius nõ eſt hinc,

perſæpe

perſæpe propter ſolum temporalem cibum
Pſal. 8. qui perit, currunt & rapiũt Chriſtum, & in-
clamant eum Regem ſuum iurgantes forti-
ter, & eius domui, quæ eſt Eccleſia, vim in-
ferentes. Quantas enim turbas huiuſmodi
homines Regi Chriſto, & Regno eius præ-
ſenti Eccleſiæ ſe. erunt? Videas pleroſq; Sa-
cerdotes cæterorumq; ordinum ſacri altaris
miniſtros, tanto tumultu ac ſtrepitu officia
Regni Dei præripere, quãto vix ſolent Chi
liarchi, Centuriones ſiue Pentarchi, pro tẽ-
poralibus Regni honoribus ſtrepere, inui-
cemq; aduerſari & inuidere. De qualibus v-
tiq; tam acerrimè, quàm veriſsimè poteſt di
ci, quia oẽs, quæ ſua ſunt quærunt, non quæ
Ieſu Chriſti: Ieſus ergo illud præſens tũc co
gnoſcens, & illud prænoſcens quid fecit? Cũ
Matth 22. cognouiſſet, inquit Euangeliſta, quòd ventu
Pſal. 63. ri eſſent, vt raperent eum, & facerent Regẽ
Ioan. 19. ſuper ſe, fugit iterum in montem ipſe ſolus.
Planè hoc faciẽdo, & illos quidem homines
de manu Cæſaris vel Tetrarchæ eius Hero-
dis liberauit, contra quos illis Aduocatus
eſſe non deberet, ſi extra fidelitatem debitã
quicquam, tanquã pro ſe facerent, præſertim
cùm diceret eis: reddite, quæ ſunt Cæſaris
Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo, & ſeipſum ca-
lumniæ patere non permiſit. Quam etiã pro
Act. 8. nulla occaſione ſagittarij malitiæ compoſue
runt, vt ſagittent in occultis immaculatum,
dicentes Pilato: Quia Regem ſe fecit, omnis
qui ſeipſum Regem facit, contradicit Cæſa-
ri: ſi hunc dimittis, non es amicus Cæſaris.
Quantò magis, ſi non præoccupaſſet eos fu-
2. Cor. 9. giens, ſi ſuſtinuiſſet donec illum raperent &
1. Tim. 3. Regem conclamarent, occaſionem calũniæ
Philip. 3. rapuiſſent Aduerſarij? Planè hoc adieciſſẽt,
dicentes, quia vt ſecum coniurarent, illos in
deſertum locum eduxiſſet. Verùm per hoc
ipſum quod fugit, altius quid myſticè in-
nuit. Quia qui Chriſtum propter aliud, quã
propter ipſum ſequuntur, fugit ab eis Chri-
ſtus, fugit veritatis Spiritus, ſicut ab illo dã-
nato Simone fugit, offenſus eo, in quo to-
tus erat, felle amaritudinis. Quo autem fu-
git ab iſtis? in montem, in ſummam cæli alti-
tudinem. Illuc fugit, illuc ſe abſcõdit ab his;
illic ſe continet ab raptoribus & graſſatori-
bus iſtis, non quod illuc ante impetum ipſo
rum non aſcenderit, ſed quia nõ inde ſuper
illos vlla donorum ſuorum parte reſpicit,
Matt. 14. & circa viles ſarcinulas occupatos, ſcilicet
ventri & turpi lucro deditos, deſpiciens ſo-
lis illis ſe impendit, nec nimis altè ſe ab illis
ſubmouet, qui dicere poſſunt: noſtra autem
conuerſatio in cælis eſt. Nec mora palàm o-
mnibus eſt, quòd ab illis Chriſtus fugerit,
quòd illos Spiritus Chriſti reliquerit. Tur-
batur namq; turba, & facit Hæreſes & Schi-
ſmata: Sed hæc poſtmodum meliùs declara-
bunt ſequentia. Sequitur: [Cùm ſerò autem
factum eſſet, deſcenderunt Diſcipuli eius ad
mare. Et cùm aſcendiſſent nauim, venerunt
trans mare in Capharnaum.] Alius Euang.
refert manifeſtiùs, hoc factum eſſe iubente
Ieſu. Iuſsit, inquit, Ieſus Diſcipulos ſuos a-
ſcendere in nauiculam, & præcedere eum
trans fretum, donec dimitteret turbas. Et di
miſſa turba aſcendit in montem ſolus orare. *Myſterium*
Aſcendentibus nauim Diſcipulis, & tempe- *cur Chri-*
ſtatem paſſuris, ipſe Chriſtus, quem trans i- *ſtus nõ cum*
pſum mare fuerant ſecuti, ſimul non aſcen- *diſcipulis re*
dit, ſed in monte remanet. Quia videlicet *dijt in na-*
poſtquam ſemel fluctus noſtræ mortalita- *uim.*
tis tranſijt, & aquæ mortis ſemel intrauerũt *Pſal. 64.*
vſq; ad animam eius, iam ad ipſas paſsionis *Rom. 9.*
aquas non reuertitur: reſurgens quippe ex
mortuis, iam nõ moritur, mors illi vltra nõ
dominabitur. At verò nos, qui illum tranſ-
euntem aquas ſecuti ſumus, baptizati vide-
licet in morte ipſius, conſepulti cum illo per
Baptiſmum in morte, nos, inquam, aquas
adhuc multas tranſire, & mare longum ara-
re debemus, id eſt, tempeſtates tribulationũ
aut certè vitiorum pati. Quas & conſtanter *1. Cor. 10.*
ferre, & ſuperare iubemur, ad omnes tenta- *Matth. 4.*
tiones præparati. Benè ergo, vt Matthæus
Euangeliſta teſtatur, hoc ipſum iuſsit Dñs
Ieſus, ſignificans, quod & illi Diſcipuli eius,
& quicunque vellent illum piè viuendo imi
tari, ſe recepto in montem cæli, laboraturi
forent in fluctibus ſeculi, probãdi ad aquas
contradictionis, & exaudiendi in abſcondi-
to tempeſtatis, ad quos videlicet fluctus nõ
eſſet ipſe reuerſurus cum eis, niſi per præſen *2. Tit. 3.*
tem omnipotentiam auxilij ſui. Quia verò *Pſal. 80.*
& hoc idem Euangeliſta nõ ſolus dixit, quia
orare in montem aſcendit, prætereundum
non eſt, quia nec tunc, cùm adhuc mortalis
eſſet orauit, nec modò cũ immortaliter re-
gnat à dextris Dei, interpellat pro nobis abſ
que maxima diſtantia omnimodæ orationis
qua homo orare Deũ debet, aut vnquã de-
buit. Quã videlicet orandi diſtantiã Lucas *Luc. 6.*
quodã loco exprimens: Et erat, inquit, per-
noctans in oratione Dei, videlicet cũ eſſet fi *Hebr. 1.*
lius, Deum Patrẽ reuerenter orabat, Deus
ipſe reuerendus, & pro ſua reuerentia exau-
diendus, cuius vita & mors ſacrificium pro
nobis & iugis oratio extitit. Immortalitas *Ibid.*
aũt eiuſdẽ nunc idoneũ noſtræ fiduciæ patro
ciniũ eſt, in qua non iã, vt oret proſternitur, *Rom. 8.*
ſed ſedens ad dexterã Maieſtatis in excelſis, *1. Ioan. 2.*
in eo pro nobis rectè interpellare dicitur, quod
in ſemetipſo noſtrã Deo Patri ſubſtantiam
ſemp præſentat fidelis cooperator, iuſtuſq;
ac potens Aduocatus. Cũ, inquit, aſcẽdiſſent
nauim, venerunt trans mare Capharnaum.
Hoc ſecundum Regulã, quam Tychonius
Recapitulationem appellat, intelligendum
eſt. Priùs enim anticipatur, quòd trans mare
Capharnaũ venerint, deinde narratur qua-
liter venerint. Sic illud in Geneſi per Antici
pationẽ dicitur: Et creauit Deus hominẽ ad *Gen. 1. 2. 5.*
imaginẽ ſuã, ad imaginẽ Dei creauit illum,
maſculum & fœminã creauit eos. Poſteriùs
namque

nanque narratur qualiter primò hominem de limo terræ formauerit, ac deinde vnam de coſtis eius in mulierem ædificauerit. Itẽ cùm dixiſſet Scriptura (de generationibus filiorum Noë loquens) ab his diuiſæ ſunt inſulæ Gentiũ in regionib. ſuis, vnuſquiſq; ſecundũ linguas & familias in nationibus ſuis, inferiùs narrat qualiter diuiſę ſunt, dicẽdo: Erat aũt terra labij vnius, & ſermonũ eorundem, *Gene. 6.* Dumq; proficiſcerẽtur de oriente, &c. Sic, inquã, & hoc loco rei geſtæ anticipatur, moxq; ipſa res geſta hoc modo narratur [Et tenebrę iã factę erãt, & nõ venerat ad eos Ieſus] Ac ſi dicat, Sicut dixi, quia cũ ſerò factũ eſſet, aſcẽderunt Diſcipuli eius in nauim, itẽ & nunc dico, quia tenebrę factæ erãt quãdo aſcenderunt in nauim, & non venerat ad eos Ieſus, quia videlicet in monte remãſerat, quò (ſicut ante iam dixi) propter turbam fugerat ipſe ſolus. [Mare aũt magno vẽto flãte ſurgebat.] Hoc & tũc factũ eſt, & ſępè fit, vt vẽto elemẽtari flãte, mare exurgat, & quãtò *Pſal. 105.* vehemẽtior flatus inhorruerit, tantò magis intumeſcat, vagaſq; vndas collidat & inuoluat. Tũc deprehẽſa in fluctib. nauicula, nũc in cælum erigitur, nunc in abyſſum demergitur, & (vt ait quidam) Nubila tanguntur velis, & terra carina: At verò tempeſtas illa, tanto miraculo Domini ſuper aquas ambulantis ſedata, ſeculi turbines ſignificat quos nunc Saluator calcat & mitigat, quando clamanti ad ſe Eccleſiæ, pacem & quietem in tempore oportuno reformat. Igitur ventus *Hier. 4.* magnus, ventus vrens, eſt Diabolus, quem & per ventum Aquilonem ſancta Scriptura ſignificare conſueuit, qui tunc habens irã magnam vehementius flauit, & corda malorum ampliùs furore ſuo turbauit, quando nauiculam Diſcipulorum Chriſti, ſcilicet ſanctam eius Eccleſiam, vidit agi per mare huius ſeculi. [Cùm ergo remigaſſent quaſi ſtadijs xxv aut xxx. vident Ieſum ſuper mare ambulantem, & proximum naui fieri, & *Matth. 14.* timuerunt.] Matthæus Euangeliſta dicit, quia quarta vigilia Dominus ita venerit: Eſt autem quarta vigilia noctis ferè pars vltima. Quia videlicet quatuor ſunt vigiliæ, tribus horis per ſingulas deputatis, quas caſtrorum vigiles lege militari commutando excubias, & viciſſim vigilando ſeruare conſueuerant. *Myſteriũ auxilij dei in mane.* Igitur & in hoc myſterium eſt, quod Diſcipuli tempeſtatem paſſuri veſpere ingrediuntur, & manè Saluatoris aduentu viſitantur. *Pſal 29.* Quia à veſpera perſecutionis, *Gene. 3.* vel peccati aduerſitate, manè verò pacis *Hebr. 2.* vel iuſtitię paſſim in Scripturis ſignificat proſperitatem, iuxta quod ait Pſalmiſta: Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinũ lætitia, id eſt, ſecundum peccatum Adæ, qui poſt meridiem declinante iam die requiſitus & peccator inuentus eſt, demorabitur aduerſitas mortalitatis, & ſecundum Chriſti iuſtitiam, qui deſtructo peccato per mortẽ ſuam, matutino ſurrexit, lætitia ſuccedit immortalitatis & incorruptionis. Sanè quod ait: cũ remigaſſent quaſi ſtadijs viginti quinque aut xxx. magnitudinem ſpectat miraculi, quod cùm illis aſcendentibus nauim Ieſus non veniſſet ad eos, tanto ſpacio vſq; ad illos ſuper mare ambulauerit. Nam cùm littora curua ſint, & nonnullis in locis latus continentis tenuem producat in æquora linguam, quocũq; ex tractu littoris Ieſus mare aſcẽderit magno ſatis ſpatio ſuper aquas ambulauit. Si de ſinuoſo littoris receſſu aſcendit. xxx. ſtadijs ambulauit, ſi magis introrsũ productum littus tenuit. xxv. ſtadijs mare ambulando calcauit.

Item ſi myſticum ſenſum hic in iſtis numeris attendere libet, quando in tentationibus ſubuenit, ſiue à perfectione boni operis *Myſterium in his numeris.* ſiue à Fide quoque ſanctæ Trinitatis, vt perſecutionis exturbatos viſitat, grandem curſum ſuæ dignationis perficit, & à longè deiectos in profundum animos de longinquo æternæ ſtabilitatis ſuæ littore, auxiliatrix gratia procurrit. Nam xxv. ſtadiorum numerus, cùm totus ſit quadratus ex quinario in ſe ducto cõpoſitus (quinquies .n. quinq;, xxv. faciunt) perfectionem boni operis intrinſecus ſignificat, q̃ quinq; ſenſib. corporis perficitur, & quinq; libris Moyſi cõmendatur. Tricenarius aũt numerus, quẽ ſecunda vnitas. l. denarius perficit, tertio repetitus, Euangelicã Trinitatis fidẽ rectè figurat. Itaq; dum Chriſtiano vi perſecutionis vel occultæ tentationis à bono opere depulſo, Chriſtus ſubuenit, quaſi xxv. ſtadijs elongato & abſtracto ſubuenit: cùm aũt ei, qui fidei quoq; damna incurrit, miſeratus appropinquat, quaſi xxx ſtadijs longè iactatã nauiculã liberat. Et timuerunt inquit, imò præ timore clamauerũt iuxta aliũ Euangeliſtam, *Mat. 14.* quia putauerũt, q̃ phantaſma eſſet. [Ille aũt dixit eis. Ego ſum, nolite timere. Voluerũt ergo eũ accipere in nauim, & ſtatim fuit nauis in terra ad quam ibãt.] Hoc loco hic Euangeliſta prætermittit, q̃ Matthęus non tacuit, quia Simon Petrus magnæ fidei & dilectionis ardens erga Dominũ Ieſum: Dñe, inquit, ſi tu es, iube me venire ad te ſuper aquas, & illo dicente: veni, deſcẽdẽs de nauicula, ambulabat ſuper aquas, vt veniret ad Ieſum. Hoc cõtra ſuos inimicos quoſdã Hæreticos (qui ab erroris ſui qualitate, Phantaſtici dicti ſunt) veritas vtiliter prouidit, ne deeſſet Chriſtianę fidei os aut ſpiritus, quo phãtaſticã quoque blaſphemiã leuiter exufflare poſſet. Fuerũt aũt Hęretici, qui Dñm noſtrũ nõ verũ & ſolidũ, ſed phantaſticũ corpus habuiſſe dicerẽt, hoc argumẽto nimis infirmo abutentes, quia ſuper aquas ambulauit. Si, *Matth. 14.* inquiũt, ſup aquas ambulauit, phantaſticũ & nõ verũ corpus fuit. Hoc dixerũt tã imperiti quã impij, tã hebetes q̃ audaces. Nã eiuſdẽ auctoritatis veritas, eiuſdem & eadem veri-

tatis

tatis auctoritas, Petrum refert ibidem ſuper eaſdem ambulaſſe aquas,& non ante cœpiſſe mergi, quam timeret, videns ventum validum venientem, fortaſsis in ſignum & portentum futuræ negationis, quia dicturus erat, flante magno vento Diaboli in prætorio Diaboli: Non noui hominem, neſcio quid dicis. Conſequitur ergo, vt Petrum quoque verum fuiſſe hominem, verumque corpus habuiſſe denegent, quia & ipſe ſuper aquas ambulauit eaſdem, Sed Petrum verum fuiſſe hominem, imò purum hominem, id eſt, ſolummodo hominem, non etiam Deum fuiſſe, negare non poterant. Conſequebatur vt hoſtes & negatores veræ humanitatis Chriſti obmuteſcerent, quia non poterant. vno eodemque pro facto, de Chriſto & Petro contraria rationabiliter prædicare, ſcilicet vnum ambulantem ſuper aquas, verû & purum hominem extitiſſe: alium autem, quoniam idem feciſſet, verum hominẽ non eſſe, verum corpus non habuiſſe. Tandem Diſcipulis Ieſu tranquillitate reddita, optato littore potitis, cùm enim vellent eum accipere in nauim, ſtatim (inquit Euangeliſta) fuit nauis ad terrã ad quam ibant. Notãdum diligenter eſt, quadrifariam diſtinctas miſerorum neceſsitates, & nihilominùs quadrifariam diſtinctionem miſericordiarum Domini confitentium illi (quas in Pſalmo cvj. Propheta contexuit) In his Domini noſtri factis eodem ordine præfiguratas eſſe, quo idem Propheta illas dulciſona digeſsit confeſsione. Propheta namque ſpirituali oculo prguidens gratiam Dei, in tempore beneplacito vocantis, iuſtificantis, & magnificantis eos, quos præſciuit & prædeſtinauit, conformes fieri imaginis Filij ſui, noſque intuens, qui à ſolis ortu vſque ad occaſum, in Aquilone & mari, longè à Deo eramus diſperſi. Primam vocationem noſtram Domino cõfitens: Errauerunt, inquit, in ſolitudine, in inaquoſo, viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt, eſurientes & ſitientes anima eorum in ipſis defecit. Et clamauerunt ad Dominũ cùm tribularentur, & de neceſsitatibus eorũ eripuit eos. Quod vtique in eo fit, quod per regenerationem aquæ & Spiritus ſancti, deducimur in viam rectam, vt eamus in ciuitatem habitationis, quam aliter inuenire nõ poſſemus, ſicut ipſe ait: Niſi quis renatus fuerit, ex Aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in Regnum Dei. Hoc autem præfiguratum in eo ſuprà dictum eſt, quòd abeũtem Dominum trans mare Galilææ, multitudo magna eſt ſecuta. Secunda diſtinctio miſericordiarum in Pſalmo hæc eſt. Quia confregit portas æreas, & vectes ferreos cõfregit, id eſt, actualia peccata, quæ poſt Baptiſmum quàm plurimi lætaliter incurrũt, præ ſuæ fortitudinis ſpiritum ad pœnitentiam peccatores excitando diſſoluit, ſuſcipiens eos deuia iniquitatis eorum, mox vt propter iniuſtitias ſuas humiliantur, & aſſumunt pœnitentiæ luctum. Item & hoc in eo præfiguratum eſt, quia faciebat ſigna Dominus noſter ſuper his, qui infirmabantur, vt videntes turbæ, celeriùs ſe ſequerentur. Tertia nihilominus earundem miſericordiarum confeſsio illorum eſt, qui ſamem ſimul & tædium habentes audiendi verbum Dei, cũ fuerint priùs & per Baptiſmum ab omni peccato, & poſtmodum per pœnitentiam ab iteratis criminibus iuſtificati, rurſus appropinquant morti, obliuiſcentes manducare panẽ ſuum, id eſt, præ tædio non valentes aſpicere illum, in quo verè viuit homo, panẽ Scripturarum. De quibus cótinuò Pſalmus prædictus ita ſubiungit: Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, & appropinquauerũt vſque ad portas mortis. Non enim ſicut fames panis eius, quo ſolus exterior homo viuit, ſic ſe habet fames quoque panis ſpiritualis, qui eſt ſermo Dei. Siquidem in fame panis huius corporalis graue deſiderium eſt, in ſaturitate faſtidium: in fame autem panis illius, id eſt, verbi Dei, graue eſt faſtidium, in ſaturitate deſiderium. Benè ergo de eiuſmodi dictum eſt: omnem eſcam abominata eſt anima eorum, quia videlicet ſiliquas Gẽtilium Poetarum, aridumq; & vacuum Tullianæ facundiæ fœnum, tanquam grandes delicias eſuriunt, Scripturas autem Prophetarum & ſanctorum Patrum, tanquam inanem paleam faſtidiunt. Quod quidam magnus Diuini conuiua ſermonis iam effectus. ſi quando (inquit) in memetipſum reuerſus, Prophetas legere tentaſſem, ſermo horrebat incultus, quia lumen cæcis oculis videre non poteram, quod tamen non oculorum culpã putabã eſſe, ſed ſolis. Sed de huiuſmodi quoq; neceſsitatib. ac tribulationibus Dominus, vt in his quoque confitentur illi miſericordiæ eius, liberauit eos: Et miſit inquit, verbum ſuum & ſanauit eos & eripuit eos de interitionibus eorum, vt panem Scripturarum & ipſi manducantes & alijs frangentes, ſacrificarent ſacrificium laudis, & annunciarent opera eius in exultatione. Et hoc maximè in ſupradicto miraculo ſignificatum eſt, dum de paucis panibus refecti homines illi hoc opus laudauerunt & annunciauerunt, quia hic eſt verè Propheta, qui vẽturus eſt in mundum. Quartum neceſsitatis periculum, vel quarta confeſsio miſericordiarum, Rectorum vel Prælatorum ſanctæ Eccleſiæ eſt, qui dum inquietis turbis præſunt, multis curarum perſecutionumq; fluctibus tribulantur, tandemque auxilio Domini viſitantur, & de neceſsitatibus educti ſuis magnificè lætificantur. Ipſi namq; ſunt de quibus continuò Pſalmiſta: Qui deſcendunt, inquit, mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis, ipſi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo. Horum periculum, id eſt, ſpiritus procellæ, dicen-

Matt. 26. *Quatuor neceſsitates hominum præfigurata, à quibus Chriſtus liberat.* *Rom. 8.* *Prima ante baptiſmũ.* *Pſal. 106.* *Ioan. 3.* *Secunda in peccatis poſt baptiſmum.* *Tertia in fame panis cæleſtis.* *Deut. 8.* *Pſal. 106.* *Verba Hieronymi.* *Pſal. 106.* *Ibid.*

dicente.i. permittente Dño, ſtat & inualeſcit vt exaltentur fluctus eius, vt núc q per contemplationem aſcendunt vſque ad cælos, repentè deſcendant vſq; abyſſos ſeditioſis turbis agentibus, turbenturq; & moueantur ſicut ebrius, & omnis ſapientia eorũ deuoretur. Nam & Moyſi ſapientia tali conturbatiõe deuorata eſt, quia exacerbauerũt ſpiritum eius, & diſtinxit in labijs ſuis, quia videlicet ſolita fide tunc non eſt locutus ad aquas contradictionis: Horum, inquam, periculum & ſubueniẽtium miſericordiarum laudabile miraculum in eo ſignificatum eſt, quod Diſcipulis nauigantibus (vt prædictũ eſt) mare magno vento flante ſurgebat, & Dominus ambulans ſuper aquas, veniẽſq; ad eos, ſtatuit procellam eius in auram, & ſiluerunt fluctus eius, & lætati ſunt, quia ſiluerunt, & dednxit eos in portum voluntatis eorum. Statim enim (vt prædictum eſt) fuit nauis ad terram ad quã ibant. Sequitur: [Altera die turba, quæ ſtabat trans mare vidit, quia nauicnla alia nõ erat ibi niſi vna, & quia non introiſſet cum Diſcipulis ſuis in nauim, ſed ſoli Diſcipuli eius aſcenderant. Aliæ verò ſuperuenerunt naues à Tyberiade, iuxta locum vbi manducauerunt panem, gratias agentes Domino.] Vidit, inquit, turba quia nauis alia non erat ibi, niſi vna, & quia non introiſſet cum Diſcipulis ſuis Ieſus. Hoc apertè dictum eſt. Sed quando hoc turba illa vidit? Altera, inquit, die, videlicet quando nec ipſa nauicula iam ibi erat, vtpote quam procedente veſpera Diſcipuli ſui aſcendentes (vt ſuprà dictum eſt) venerunt Capharnaum. Ergo non corporali tunc viſioni, ſed viſu vidit memoriæ. Igitur ſimplici quidem elocutione ſed aperta ſatiſque clara ſignificatione ſanctus Euãgeliſta nobis innuit turbam illam multùm attonitam, valdè ſollicitam trans mare ſtetiſſe, & comperto à ſuperuenientibus, quod Ieſus cum Diſcipulis ſuis eſſet trans mare in altera parte, coniecturali collatione miraculum quod non viderant inueſtigaſſe, videlicet præterita reſpiciẽdo, ſcientes nullam aliam nauiculam ibi ſtetiſſe. Ieſum autem cum Diſcipulis ſuis non aſcendiſſe, igitur aut pedibus illum ſuper mare ambulaſſe, aut in modum Heliæ, quem Spiritus Domini plerunque de loco ad locum transferebat, iſtum quoque, quem verè magnum Prophetam eſſe paulò antè dixerant, Spiritu Domini trans mare raptum fuiſſe. [Cùm ergo vidiſſet turba, quia Ieſus non eſſet ibi, neque Diſcipuli eius, aſcenderunt naues & venerunt Capharnaum quærentes Ieſum. Et cùm inueniſſent eum trãs mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc veniſti?] Ergo, inquit, quia aliæ naues ſuperuenerunt, & ſic transfretandi facultatem habuerunt ad quærendum Ieſum. Aſcenderunt vt quærerent eum, & inuento: Quando, inquiunt, huc veniſti? non auſi dicere: Quare huc tam citò veniſti? Nam intentionem, qua illum quærebant, vel conſilium quod in deſerto conceperant, vt raperent eum & facerent Regem ſuper ſe, tutum fore nondum arbitrabantur, in ciuitatibus prodere, quippe nõdum confirmati, nec conſenſu eius animati, vt poſtulabat negotium tantæ rei. Maluiſſent ergo tardaſſe illum in deſerto, donec acclamato vel ſublimato ſuper ſe Rege, datiſque ſacramentis militaribus, bellicisque ordinatis functionibus, Primum in ipſum Tetrarchã Galilææ Herodem: deinde in cæteros Regni Iudaici Tetrarchas armati ſigna inferrent, ſicque liberato Regni Dauidici ſolio, Romam ipſam cum tanto, qnod ſub illa erat, mundi imperio, tanti Principes facti, Rege ſuo præeunte ſubiugarent, ſicque implerent Prophetiam dicentem: Et poſſidebit domus Iacob, qui ſe poſſederant [Reſpondit Ieſus & dixit: Amen amen dico vobis, veniſtis ad me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus & ſaturati eſtis.] Fidei quęrenti intellectum eorum quæ ab hoc loco veritas dicere incipit, ante omnia ſcire conuenit (inquantum poſsibile eſt) qua intentione ea dixerit, illamque præ oculis habere, vt in luce eius faciem agnoſcat, eiuſque verbi qualis ſit, & aduerſus omnem corporis & ſanguinis Chriſti inimicum, Hæreticum iudicare vel diſcernere queat indubitanter, qualis non ſit. Eſt autem hoc in eius intentione conſiderandum, quod eadem via, per quã vita excluſa, mors que admiſſa eſt, mortem excludere, vitamque homini reducere parat, ſcilicet per credulitatem rei, quam conſtat inuiſibilem eſſe, nec humana ratione poſſe comprehendi. Scimus enim quia primi parentes noſtri acquieuerunt Diabolo mendaci, & mendacium (cuius ipſe pater eſt) loquenti ac dicenti: Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus, quia quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Nnnquid dixerunt, quomodo poteſt hoc lignum oculos noſtros aperire, ſcientiam boni & mali afferre, Deos nos efficere? Hoc igitur ſciendum eſt, quia quemadmodum peritus medicus ſecundum morbi naturam, quam nouit, antidotum temperat, & dicit ægrotanti, quia tale venenum bibiſti, vel talem herbam, aut quamlibet rem malam comediſti, niſi hoc illi contrarium ſumpſeris, viuere non poteris. Sic author vitæ, cùm dicit: Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis vitam in vobis. Hoc per ſummam iuſtitiam intendit, vt quantum homo mendacio credidit, tantum credat veritati: quantum credidit deceptioni ſuperba præſumptione, tantum credat redmptori humili ſubiectione, tanta fide comedat panem, & bibat calicem Chriſti, quanta infidelitate comedit fructum

Pſal. 106.

Pſal. 105.

Quomodo vidit hac turba.

3. Reg. 18.

Intẽtio eorum qui Ieſum quærebant. s. vt regem facerẽt.

Hic incipitur tractatus de eucharistia.

Gen. 3.

veritæ arboris, vt de iſto credat plus quàm videre poſsit, qui de illo plus quàm videbat, & omnlnò plus & aliud quàm eſſe poterat, nulla ratione adductus credidit. Sed iam ad ipſa vitæ æternæ verba veniendum eſt: Amen amen dico vobis(inquit) veniſtis ad me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia mãducaſtis ex panibus & ſaturati eſtis. Rex iſte, qui non ab hominibus fit, ſed homines ad Regnum ſuum colligit, non Reges de ſolijs ſuis eijcit, vt ſedeat ipſe pro illis, ſed cupiditatem euertit, & charitatem conſtruit in cordibus noſtris Nam quod iſtis hominibus dicit, omnibus cupiditatis ſatellitibus dicit: in quibus tametſi Chriſtum ſequi, vel Deum quærere videantur, tamen tunc verè cupiditas regnat, ſi Deum propter aliud, quã propter ipſum quærunt aut ſequuntur. Cùm igitur audimus dicentem Regem iſtum: Veniſtis ad me non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus & ſaturati eſtis, ad cor ſuum quiſque noſtrũ redeat, & interroget ſemetipſum, qua mente ad thronum vel menſam eius adeat, id eſt, quid deſiderãs ad ſanctum altare eius accedat. Sunt illic ſigna quæ fecit Ieſus, ſunt & panes quib. qui accedũt, paſcũtur, & q nihil aliud eſuriunt, ſaturantur. Signa quæ facta ſunt ſuper his qui infirmabãtur, illa ſunt quibus ſanamur, myſteria incarnationis, natiuitatis, paſsionis, reſurrectionis & aſcenſionis eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui propter hæc veniunt gaudentes, & gratias agentes, ꝙ ea videre meruerunt tempore quidẽ prçterita, virtute autẽ ſemp præſentia, & ſancto deſiderio paſcuntur in his, nõ illos tanquam raptores ſuimet Rex Chriſtus refugit, ſed ille ciues & domeſticos ſuos agnoſcit, vt faciat illos inuenire quod quærunt, quia iam intra illos eſt Regnum Dei, iam ſunt ipſi intra Regnum charitatis. Panes autem Regis eiuſdem Chriſti, panes(inquam) multi non vnus panis: non enim de illo vno pane, qui eſt ipſe Chriſtus, ſed de panibus eius nunc agitur. Panes ergo Chriſti Regis ſunt illi, qui pro mercede conſtituti, iuſta & antiqua lege debentur his, qui altario deſeruiunt. Qui ſoli huic mercedi inhiant, & ob hanc ſoli ſacri altaris miniſterio ſe ingerunt, raptores Regis, & peruaſores Regni ſunt, importunum ornantes ſolium, intempeſtiuum portantes ſubſellium. Dicit eis Rex tam acriter quàm ſapienter: Amen amen dico vobis, veniſtis ad me non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Ac ſi dicat. Vos vtique non me, ſed mea diligitis: non quod ego ſum, ſed quod eſt ſub me, quæritis, non mei, ſed menſæ meæ vos eſtis amici. Manducatis ex panibus meis. & ſufficit vobis, ſaturati eſtis? Non enim iuſtitiam eſuritis aut ſititis, ſed ſolo ventre ducimini, ſolã curam carnis facitis in concupiſcentijs. Et hæc eſt beatitudo veſtra, totaq; ſaturitas, ingredi pompaticè domum Domini, comedere agnum de grege & vitulos de medio armenti. Cũ nihil aliud quærentes canitis ad vocẽ pſalterij, ſicut Dauid putauit vos habere vaſa cantici, & nihil patimini ſuper contritiones Ioſeph. Verè eñ non cõpatimini, neq; compaſſione charitatis paſcimini in contẽplatione ſignorum, quæ videtis. i. myſteriorũ, quç in altari cõmemoratis, nihilq; omninò patimini ſuper contritione dicentis: Hæc quotieſcũq; feceritis, in mei memoriã facietis. Quid igitur dicã, quo facto Regem, quem quæritis, non rapaci cupiditate, ſed ordinata charitate apprehendere poſsitis. [Operamini nõ cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam.]Operamini(inquam) non cibum qui perit. Cibus ille quo ſaturati eſtis, ꝓpter quem vos ad me venitis, vt iterum ſaturemini, quia iterum eſurietis quotidie perit, & quoties intrat in os, toties in ventrem vadit: in ventrẽ(inquã) & nõ in mentẽ vadit, & in ſeceſſum emittitur, & ſic perit. Talem cibũ non dico, vt operemini, non cõmoneo, vt pro illo ſoliciti ſitis, non inuito vos, vt propter illum ad me veniatis. Non enim ad hoc in hunc mundum veni, vt impleam horrea veſtra ſaturitate huiuſmodi, & vino torcularia redundent, vnde amplius grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis ſeculi. Iam quippe ſufficit diei veſtro malitia ſua hæc, ita vt diem illum præuidere nõ poſſitis, qui tanquam laqueus ſuperueniet vniuerſo orbi, ſed illum potiùs cibum dico vt operemini, qui permanet in vitam æternam, id eſt, qui in hac mortali vita manducatis, ad hoc valet, ad hoc proficit, vt vitam det mundo æternam. Hunc talem cibum operamini. [Quem Filius hominis dabit vobis.[Dabit, inquam, non dedit: ne fortè talem cibum vel tales cogitetis panes, quales manducaſtis(vt prædixi) & ſaturati eſtis, quia videlicet non aliud eſuritis, quia vos eſuriem ſitimque iuſtitiæ non habetis. Illum vobis cibum benedictione ſua multiplicatum dedit, non dabit nec aſſueſcetis, hoc Rege, in otio, ciborum abundantia crapulari, remota iam à vobis pœna, qua iuſtè operatur homo terram in ſudore vultus ſui, hunc autem cibum non dedit, ſed dabit, cùm vos opus eo cibo dignum operati fueritis. Tunc, inquã, & non ante vobis dabit. Quare?[Hunc enim Pater ſignauit.]Idcirco non niſi operantibus dabit hunc cibũ Filius hominis. quia Pater hũc ſignauit, hũc à communibus ſignis certo & ꝓprio ſigno ſuo diſtinxit, vt cũ alios cibos omnes bonis ac malis operantibus, & otioſis cõmunes fecerit, eadẽ largitate, qua ſolem iſtũ viſibilem facit oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos: ſolum hunc panẽ, hũc cibum, de quo nunc loquor vobis, nunquã dare velit niſi dignis. i. operãtib. opus Dei.

Ita ſigna-

Rex Chriſtus.

Quidam recta quidã iniqua intẽtione veniunt ad Chriſtum.

Ephe. 2.
Luca 17.

Deut. 25.
1. Cor. 9.
Attẽdite ô ſacerdotes vt rectè ſeruiatis Domino.
Rom 13.
Amos 6.

Matth. 26.
Matth. 15.
Luca 21.
Matth. 6.
Luca 21.
Gen. 3.
Textus addit, Deus.
Matth. 5.

Ita ſignauit, ita clauſis omnibus cælorum portis apud ſe continuit, vt non cum cibis communibus patiatur à canibus vel porcis inueniri. Quo autem ſigno hunc ſignauit? Magno planè & reuerendo ſigno ſcilicet nomine ſuo Dixit em̄ de hoc pane viuo, & eſt nomen meũ in illo. Nomen quod eſt Dominus Deus ac Dei Filius, huius panis propriũ ſignum eſt. Cui enim Angelorum & hominum dixit aliquando: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Hæc & huiuſmodi nomina, quæcunque ſunt Diuinæ naturę, propriè panis huius ſigna, imò vnum proprium ſignum ſunt. Præterea ſignauit hunc eundem nondum quidem in re, ſed iam dudũ in prædeſtinatione, mox autẽ ſignabit in re, ſigno quod omnes videbitis, quãdo coquetur hic panis igne paſsionis, vt abſque ſigno ſuo ꝙ eſt ſua crux, non detur ad manducandum alicui, nec ab aliquo poſsit niſi ꝑ hoc ſignũ agnoſci aut inueniri, capi vel manducari Igitur cùm dixiſſet Dominus: Operamini cibum qui permanet in vitam æternam, iam nil ſupereſſe videbatur operarijs illis tã promptis, qui quæſierant rapere illum, & facerẽt Regem ſuper ſe, niſi vt deſignato ſibi opere admitterentur ad promerẽdum cibum, qui non poſſet perire. Nam in ſe moram nullam fore, auida ſpe præſumebant, quin facere, quicquid præciperet largitor tanti ſtipẽdij Rex. [Dixerunt ergo Iudæi: Quid faciemus vt operemur opus Dei?] Sed iſtis tam fortibus tamq́; humeroſis Regni Dei operarijs, quàm non aſperum iugum, quàm non graue onus Rex iſte imponat audiamus. [Reſpondit Ieſus & dixit eis: Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quẽ ille miſit.] Hoc opus Dei tantæ ſuauitatis ac lenitatis iugum vel onus eſt, vt ei nulla ſeculi libertas, aut otiũ valeat comparari. Delicioſum opus certè, & dulce omni homini, ſi ſcirent omnes filij Adæ dulcedinem eius experiri, euàporato ſenſu carnis, vel inflatione miſeræ vanitatis, quæ ex prima radice, id eſt, ex primo parente in cunctos humani generis ramos & fructus nimis pertinaciter ſeſe effudit. Hoc enim opus & non aliud, datum eſt primo homini, quando tulit eum Dominus, & poſuit in Paradiſo voluptatis, vt operaretur & cuſtodiret eum. Quid enim laboris arbitramur illi fuiſſe iniunctum ab eo quod dictũ eſt, vt operaretur & cuſtodiret eum? Putamus ne quod impoſitum fuerit illi hoc operis, vt operando, in ſudore vultus ſui veſceretur ex omni ligno Paradiſi, aut vt poma Paradiſi cuſtodiret, ne dirutis ſepib. aliquis predo nocturnus illa decerperet? Ergo ꝙ dictum eſt: vt operaretur & cuſtodiret eum, hoc eſſe intelligere debemus, vt creatori ſuo in laude & gratiarũ actione fidelẽ animum gereret, pluſq́; Deum quã vllã Dei creaturã diligeret, & credendo conſilio eius, Paradiſum ſeruaret ſibi, ne peccando habitationẽ eius amitteret. At ille ingratus, cũ antequam operandi præceptum accepiſſet: mercede operis donatus eſſet (priùs enim in paradiſum tulit eum Deus foris plaſmatũ, q̃ operandi daret illi præceptum) ingratus, inquã, ſuaue iugum, & leue onus abiecit Dei, & Domini creatoris ſui. Quid.n. aſperitatis aut grauitatis habet, imperio credere dicentis: Ex omni ligno ꝙ eſt in Paradiſo comedes, de ligno aũt ſcientiæ boni & mali ne comedas. Quacunq; enim die cõederitis ex eo, morte moriemini. Igitur opus Dei omni ocio ſuauius, hoc eſt, vt credatis, inqt, in eum quẽ ille miſit. Hoc maximè & ipſa definitio credendi in eum palã dabit intelligi. Quid eſt enim in Deum credere, niſi Deum non propter ſua, ſed propter ſeipſum diligere? Nam qui Deũ propter aliud, quã propter ſeipſum quærũt (quemadmodum iſti, qui veniebant ad Dominum Ieſum, quia non ſigna viderunt, ſed quia manducauerunt ex panibus, & ſaturati ſunt) nec Deum diligere, nec in Deum crẽdere dicendi ſunt. Aliud enim eſt credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. Poſſunt quidem credere Deo, vel credere eſſe Deum, ſed credere in Deum nullatenus dicendi ſunt. At illi, qui Deum non propter temporale emolumentum, ſed propter ipſũ diligunt, verè in Deum credere dicẽdi ſunt. Et hi profectò guſtauerunt, guſtuq́ue ſuaui experti ſunt hoc opus Dei, quod eſt credere in Dei Filium, opus eſſe ſinè labore, iugum ſinè aſperitate, onus ſinè grauitate. Ergo ꝙ ait: vt credatis in eum, quem ille miſit, idem eſt ac ſi dixiſſet, vt non propter panes quos manducaſtis, ſed propter meipſum ad me veniatis. Sed omnes amici huius mundi non eo ſpiritu aguntur: vt confitentes Chriſtum dicere poſſunt ei, non tua, ſed teipſum quærimus. [Dixerunt ergo Iudæi: Quod ergo ſignum tu facis, vt videamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres noſtri manducauẽrunt Manna in deſerto, ſicut ſcriptum eſt: Panem de cælo dedit illis manducare.] Nõne ergo veritas verum dixit, quòd iſti homines veniebãt ad eum, non quia viderant ſigna, ſed quia de pànibus manducauerant, & ſaturati fuerãt, id eſt, quia non illud propter quod ſigna faciebat, ſed ipſa ſigna quærebãt ea maximè, quæ non animæ, ſed ventri proficerent. Cùm enim dixiſſent: quod ſignum tu facis, vt videamus & credamus tibi, quid operaris; continuò quaſi Ieſus interrogaſſet: quod ſignum vultis vt faciam vobis? Patres noſtri, inquiunt, manducauerunt Manna in deſerto, videlicet quicquid feciſſet aut dixiſſet ad veram pertinens vitam, nihil actum crederent, niſi vltroneis diuitijs impleret eos vſque ad omnẽm nauſeam. Et vide nunc quàm irreuerenter pulſant Dominum vani tentatores, quaſi iam illum in conſortium adduxerint ſuæ vanitatis, à concluſione incipiunt ſic: Quod ergo ſignum

Exod. 23. *Hebr. 1.* *Pſal. 2.*

Opus Dei omni opere dulcius.

Gen. 2.

Ingratitudo primi hominis.

Credere in Deum, eſt Deum propter ſeipſũ non propter ſua diligere.

Rom. 8.

Tẽtatio Iudaorũ præferẽs ſigna patrum ſignis Chriſti.

tu facis?

tu facis? Ac ſi dicant: Dixiſti hoc eſſe opus
Dei, vt credamus in te quem ille miſerit. Ma
gnam profectò gloriam quæris, nec paruo
Exod. 12. ſigno tibi debet concedi. Quod ergo ſignum
tu facis? quid operaris? An quia de quinque
panibus hordeaceis quinque millia hominũ
ſemel ſatiaſti? Hoc valdè parum eſt ad hoc
Pſal. 77. vt credamus tibi. Maius fuit, quod patres no
ſtri manducauerunt Manna in deſerto, non
panem de terra creatum, ſed de cælo datũ,
non quatuor aut quinque millia hominum,
ſed exceptis paruulis & mulieribus, ſexcen-
ta millia pugnatorum, non ſemel aut bis, ſed
totis quadraginta annis. Quid tale tu ope-
raris? Nunquid tu mandaſti nubibus deſu-
per & ianuas cæli aperuiſti, & pluis nobis
Manna ad manducandum, & panem cæli
das nobis, vt panem Angelorum manducet
homo, & cibaria habeamus in abundantia?
Nónne hæc contulit nobis Moyſes, & tu
maiora quoque conferre debes, ſi te, vt aſſe
ris, miſit Deus Pater. Non minoribus, imò
maioribus ſignis vt credamus tibi efficere
debes. Hoc modo tentantes, ipſa tentatio-
nis preſſura putabant extorquere ſe poſſe
quicquid ille facere poterat, quaſi ſe conti-
nere non valens, & feſtinans ad gloriã, mox
talia facturus eſſet ſigna, qualia ſuperba ip-
ſorum cupiditas ambiebat. Equidem nec
nunc cùm homo factus eſſet, manus eiuſ-
Matth. 12. dem Domini, qui coram patribus eorum
Ionæ 4. illa facit mirabilia, erat inualida, vt iterum
plueret ſuper eos ſicut puluerem carnes,
& ſicut arenam maris volatilia pennata &
cætera faceret talia. Sed ſicut illi tentatores
horum tentatorum patres non potuerunt
ſatiari à miraculis, niſi ſolis mortibus ſuis,
tentantes & murmurantes tam diu, donec
deſertum implerent cadaueribus ſuis: ita i-
ſti filij illorum nullo miraculorum genere
vel multitudine ſatiari potuiſſent, niſi ſolo
ſigno Ionæ, quo ita cõtriti & deſtructi ſunt,
cum templi & ſacerdotij ſui veteribus vm-
bris, quomodo cucurbita, quæ obumbra-
bat capiti eiuſdem Ionæ, ſub vno ſolis ictu
exaruit. Si enim poſtquam Filius hominis
tribus diebus & tribus noctibus in corde
terræ fuit, in ſtatu ſuo Iudæa vel Synagoga
permanſiſſet, non magis quieuiſſent aduer-
ſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius
inſanire, quàm patres eorum, niſi in deſer-
to proſtrati fuiſſent, ceſſaſſent tentãdo, mur
murãdo, aduerſus Deum conſurgere. Quid
ergo ſaturatis illis & ſuperflua quærentib.
æterni ac neceſſarij Dominus cõuiuij dicat:
omnis famelicus exaudiat, qui non propter
cibum pereuntem, ſed propter eum qui per-
Panis verus manet in vitam æternam ad tantum Regem
non manna accedere, & coram illo ſemper aſsiſtere deſi-
ſed Chriſt⁹ derat. [Reſpondit ergo Ieſus & dixit ei: A-
eſt per mã- men amen dico vobis, non Moyſes dedit vo
na præfigu- bis panẽ de cęlo, ſed Pater meus dat vobis pa
ratus. nem de cælo verum.] Non, inquit, patres ve
ſtri, non Moyſes patrum veſtrorũm illorũ
omnium, qui Manna manducauerunt, ma-
ximus, dedit vobis panem de cęlo, ſed Pa-
ter meus: non dico dedit, ſed præſenti tem-
pore dat vobis panẽ de cælo verum: panem,
inquam, verum. i. non pereuntẽ, ſed perma-
nentem in vitam æternam. Sicut ſcriptum *Pſal. 77.*
eſt: Dicitis panem de cælo dedit illis maudu *Exod. 16.*
care. Verè dico vobis, non ſicut hæc Scriptu *Ibidem 17.*
ra prophetica dicit, tunc factum eſt, quan- *Gen. 3.*
do Manna manducauerunt patres veſtri,
ſed ſicut futurum erat vt aperirentur ianuæ
cæli quæ propter peccatum antiquum clau
ſæ fuerant humano generi: & vt panem An-
gelorum manducaret homo, tunc præfigu-
ratum eſt, quãdo illo pane patres veſtri alti
ſunt in deſerto. Nã ſicut aqua illa, quæ tunc
de petra percuſſa profluxit, vt biberent pa-
tres veſtri, romphæã quæ ante Paradiſum
poſita eſt nõ extinxit, ſic illud Manna nec
cibus Angelorum extitit, nec vitam Angeli
cam patribus veſtris dedit. Hoc loco ſilen-
dum non eſt, malè quoſdam ignotos, ſed ab- *1 Cor. 10.*
ſconditi nominis homines opinari, ſuisquo
que defendere dictis & ſcriptis, panem verũ
& potum, quem in ſancto altari ſumimus, ni
hilominus patres illos manducaſſe tunc tem
poris & bibiſſe, & nihilo magis hoc eſſe verũ
corpus & ſanguinẽ Chriſti, q̇ fuit illud Man
na quod ille populus comedit, & illa aqua
quam de petra producta nõ ſolus populus,
ſed iumenta biberunt. Huic errori ſuo pro
maximo argumento adhibent authoritatẽ
Apoſtoli dicentes: Et oẽs eandem eſcam ſpi
ritualem manducauerunt, & oẽs eundẽ po-
tum ſpiritualem biberunt. Bibebant aũt de
ſpirituali conſequente eos petra: Petra autẽ
erat Chriſtus. Itaq; cũ præſenti veritatis au-
thoritate, dicentis: Amen amen dico vobis:
Non Moyſes dedit vobis panem de cælo, *Verus ſen-*
ſed Pater meus dat vobis panem de cælo ve *ſus Apoſto.*
rum, aduerſus hanc deteſtabilem præſum-
ptionem, quamlibet paucis reſpondendum
eſt. Primoq; dicendum, Apoſtolum non eo
ſenſu dixiſſe, quo iſti accipiunt, & omnes
eandem eſcam ſpiritualem manducauerũt,
& omnes eundem potum ſpiritualem bibe-
runt, neq; dictiunculam relatiuam, ſcilicet
eandem eſcam vel eundem potum ita po-
ſuiſſe, vt referri velit ad illam eſcam, illum-
que potum, de quo ipſe Dominus: Hoc eſt,
(inquit) corpus meum, hic eſt ſanguis meus.
Sed eandem (inquit) eſcam manducauerũt,
& eundem potum biberunt Dathan & Aby
ron, quã Moyſes & Aaron, eandem vtique
Chore, quã Caleph aut Ioſue. Hoc enĩ intẽ-
dit Apoſtolus ea lectiõe, vt ſollicitũ reddat
omnẽ hominẽ, ne ſe arbitretur iã comprehẽ
diſſe, quia conſecutus eſt Sacramenta Fidei
Chriſtianæ. Nam hæc omnia, inquit, in figu
ra facta ſunt noſtri, videlicet vt antiquis ſcia
mus experimentis, q licet omnes baptizati
ſimus in eodẽ nomine Patris, & Filij, & Spi-
ritus San-

ritus Sancti, & omnes manducemus idē cor
pus & ſanguinem Chriſti, non tamen arbi-
trandum nobis ſit, ꝙ æquè omnib. nobis be
neplacitũ ſit Deo, quomodocũq; viuamus,
qualiacunq; poſt baptiſmũ operemur. Quia
quemadmodum cũ oēs illi eiſdem ſignis, eiſ
dem (inq̄) mali, quib. & boni fuerint glorifi
cati, in plurib. tamen eorũ non beneplacitũ
eſt Deo, vt introduceret eos in terram re ꝓ-
miſsionis: ſic nimirũ non cõplacebit ei, vt in
troducat nos in Regnũ Dei, ſi fuerimus con
cupiſcentes malorũ, quēadmodum & illi cõ
cupierunt: ſi fornicati fuerimus, ſicut quidã
ex ipſis fornicati ſunt: Si tentauerimus Chri
ſtum, ſicut quidã eorum tentauerũt: ſi mur-
murauerimus, ſicut quidã ex ipſis murmura
uerũt. Igitur textus Apoſtolicæ literæ nemi
ni ſuccurrit, volenti accipere ſic eandē eſcã
& eũdem potum eſſe dictum, vt referat idē-
titatem cibi & potus, viuifici, quē ſumimus
in commemorationē Dñi noſtri Ieſu Chri-
ſti. Sed neq; illud, quod eſcã & potũ ſpiritua-
lem idem Apoſt. dicit. Nam ſi aliter velis ac-
cipere eſcam & potũ ſpiritualē, quã in figu-
ra ſpiritualis contingentem, & idcirco nõ na
turali rerum ordine, ſed ſpirituali virtute ꝓ
deuntē, ipſe Apoſt. in eiſdē literis te cõſtrin-
git, quantumuis recalcitrantem. Dicit enim
paulò pòſt: Hæc aũt omnia in figuris contin
gebant. Si omnia, vtiq; & illa eſca & ille po-
tus in figura contingebant. Proinde non ma
gis illud Manna panis iſte verus erat, nec ma
gis ille potus idem erat, quod iſte vitalis po-
tus, quē verè Chriſti ſanguinem credimus &
confitemur, quã illa petra, Chriſtus erat: pe-
tra vtiq; inanimata & inſenſibilis, quã Moy
ſes virga percuſsit. Nam vniuerſa (vt iam di-
ctum eſt) contingebant in figura, quæ profe
ctò nuſquam valet idem, quod ipſa res quã
figurat, ſicut vmbra non eſt idem, quod ip-
ſa rei vel corporis ſubſtantia. Sed dicit aduer
ſarius: Nimirum & iſte panis quē in altari cõ
ſecramus, figura eſt panis viui, qui de cælo
deſcendit non ipſe panis viuus. Cuius (quæ-
ſo) Authoritate Canonica fretus, Catholicis
hoc infers auribus? Nunquid vbi dixit ipſe
panis viuus de pane quem tenebat in mani-
bus: Hoc eſt corpus meum, dictũ eſt aliquid
tale, quale dixit Paulus, vbi cùm dixiſſet: Pe
tra autem erat Chriſtus, &c. Hæc autē (in-
quit) omnia in figura cõtingebãt illis? Nēpe
ſi ipſe Chriſt⁹ aut Euãgeliſta, vel Apoſtolus
author eſſet dictionis huius, non tu eſſes re-
darguendus. Etiam ſi dicat quis figuratam
eſſe locutionem, qua dicetur poſteriùs: Ni
ſi manducaueritis carnem Filij hominis, &
biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitã
in vobis, non nobis aduerſatur: quia videli
cet iſta figuratio locutionis veritatem rei nõ
perimit, quemadmodum in parabola ſemi-
nantis, verba parabolica rem non perimunt
verè ſeminantis. Quæ enim eſt definitio fi-
guratæ locutionis? Nempe cùm aliud in vo

Eſca ſpiritualis patrum nõ erat ſicut noſtra eſt, niſi in figura.

ce ſonat, aliud intelligendum eſt, figurata lo
cutio eſt. Planè ergo & ſi prædicta locutio
figurata eſt (aliter enim Iudæis ſonuit, ali-
ter Chriſtus ſenſit) rem ipſam figuratio non
perimit, ſed ipſa potiùs figuratio re perma-
nente perimitur: cùm de pane & vino ſignã
ter dicitur: Hoc eſt corpus meum, hic eſt
ſanguis meus. Ibi enim ſenſus Iudaicus peri-
mitur. Quia luce clarius eſt, quòd ſicut in-
telligebant, Chriſtus manducandus non eſt.
Putabant enim, quod concidi vellet carnem
ſuam, & manducari, in qua coutebatur quin
que ſenſibus, quemadmodum conciditur ca
ro agni, & comeditur. Ibi, inquam, figuratio
hæc perimitur, & permanet ſenſus verbi cõ-
ſonus, ſcilicet quod panis in veram ſubſtan
tiam corporis eius Diuina virtute conuer-
tatur. Quòd ſi cuiquam impoſsibile eſſe vi
detur, ſcilicet vt panis, qui hoc anno creuit
è terra, corpus Chriſti fiat, & quod vinum,
præſentibus expreſſum acinis, vertatur in
ſanguinem Domini, conſequitur, vt aquam
quam paulò antè de Rheno ac Tyberi, vel
quolibet ſonte hauſit, crucis & paſsionis
Chriſti ſacramento ſignatam, non credat il-
lam eſſe, quæ de latere eius lanceato cum
ſanguine fuſa cucurrit, ad hoc, vt per Ba-
ptiſmum ſuũ lauaret nos à peccatis noſtris,
vt cùm hoc quoque negauerit, ſit ex toto
corde Ethnicus & Publicanus ſit homo Hę
reticus, poſt primam & ſecundam admoni-
tionem à cunctis deuitandus. Sed illud cur
non credat, cùm omnis aqua, ſiue maris, ſi-
ue fluminum, aut fontium, ciſternarum aut
paludum: omnis, inquã, aqua vndecunque
ſumpta vel producta, ſecundum ſubſtantiã
ſit vna? Cùm igitur vndecunque ſumpta ſit,
crucifixi Domini Sacramento admota fue-
rit, rationi fidelium nulla dubietas ſubeſt,
quin ipſa eadem ſit, quam (vt ſuprà dictum
eſt) Dominus noſter de latere ſuo profudit.
Quid autem ſecundum ſubſtantiam niſi a-
qua eſt? Aqua nempe à radicibus imbibita,
per vites aſcendit, & calore ſolis paulatim ve
getata, vinum fit. Item tùm ex quatuor e-
lementis homo compoſitus ſit, ſanguis vti-
que in illo ex aquæ ſubſtantia eſt. Itaque vi-
num & ſanguis ex eadem ſubſtantia ſunt hu
mores, & neutri horum ignis quoque deeſt
elementum. Nam & ſanguis calidus, & vinũ
feruidum eſt. Solummodò colore & ſapore
differunt, quæ profectò cùm accidentia ſint,
nullius in diuinis actibus momēti ſunt. Sub-
ſtantiæ quippe non accidentia computantur
in numero creaturarum. Cùm igitur vino
verbum crucis & paſsionis Chriſti accedit,
quæ ratio vetat, vt non idem ſanguis, qui ꝓ
multis in remiſsionem peccatorum fuſus
eſt, debeat credi? An quia non colorem, ſa-
porē aſſumit ſanguinis, quemadmodũ quan
do corrumpitur in inteſtinis corruptibilis
hominis, & ſanguis horridus viſui quoque
ſit? Nēpe incorruptibile verbũ, iamq; incor-

Quid figurata locutio

Ioan. 19.
Luca 18.
Tit. 3.

Aqua vinũ & ſanguis, accidentib. differunt, non ſubſtãtia.

Vinum conſecratione fit ſanguis.

 ruptibilis

Panis fit corpus Chriſti. ruptibilis & immortalis Chriſtus, ſic vinum ſuum ſanguinem effecit, vt rei viſu & guſtu blandè nihil inſerat corruptionis. Nihilominùs *Exod. 6.* ſubſtantia panis quatuor elementis confecta, multò magis cognata eſt verè humano corpori Chriſti, quã fuerit Manna, quod in aere iuſſu Dei concretum ſupra caſtra Iſrael pariter cum rore deſcendebat. Frumentum de terra natum eſt, & blandis fauoribus aeris aſpiratum permaturuit, non ſinè aqua, pluuia, & calore ſolis. Sed (vt hoc taceam) rurſus vt fieret panis, aqua commixtum, & igne decoctum eſt, & ita ſubſtãtia panis peracta eſt. Cùm ergo panis ille viuus, qui de cęlo deſcendit, quem (vt ſuprà ipſe dixit) Pater ſignauit, cùm (inquam) eodem ſigno, quod ipſe eſt, ſignat hunc pané, qui (vt omnes nouimus) nuper creuit in terra, & ſignanter dicit: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur audes dicere aliud eſſe quàm Chriſti corpus? Veritas dicit: Hoc eſt corpus meum, & addit, ꝙ pro vobis tradetur, & tu dicis non eſt idem corpus? Nempe ſi non eſt idem corpus, ſi non eſt idem qui de cęlo deſcendit panis viuus, non eſt hoc corpus quod pro vobis traditur. Sed iamdudum liquet omnibus, in quo ſenſus tuus hæreat carnalis totuſq; animalis, ideoq; non percipiens ea quę ſunt Dei, videlicet quia nec panis, nec vinum, aliquid de exteriori ſpecie mutauit, *1. Cor. 2.* idcirco ſapere non potes, nec vis, ꝙ verè factum ſit corpus & ſanguis Domini. Conſequitur ergo, vt cũ albus Epiſcopus te forte Maurum hominem baptizauerit, non credas te ipſum apud Deum factum eſſe, quod *Rom. 8.* eſt is, qui te baptizauit. i. quòd de filio Dia*Ephe 2.*boli, factus ſis filius Dei: de filio mortis, fi*Galat. 6.*lius vitæ: de filio iræ, filius gratiæ ſempiternæ: pro eo quòd capillus tuus niger non refloruit, facieſq; tua totiuſq; corporis cutis æ** renituit.*thiopica, ſecundum colorem eius, qui te baptizauit, non * retinuit. Quòd ſi concedere perhorreſcis, ne infideli deterior ſis, & mauis confiteri, ꝙ quamuis de exteriori ſpecie nihil mutaueris, verè de alio corpore Diaboli (quod eſt omnis maſſa perditorum) in aliud corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia, tranſieris, crede & hoc, quia panis iſte viſibilis, & vinum, quibus ex rebus temporaliter viuis, quamuis nihil de exteriori ſpecie mutatum ſit in alium tranſierint, & illum cibum potumq; conuerſa ſint, qui Angelorum victus eſt, quo paſcuntur immortaliter. Quia videlicet tã in hoc q̃ in illo Sacramento, verba q̃ loquitur nobis Dns, ſpiritus & vita ſunt. i. *Obiectiones aduerſariorum.* non carnaliter, ſed ſpiritualiter, nõ ſecundũ craſsitudiné carnis, ſed ſecundũ mentis noſtræ ſpiritum, renouationé & reſurrectioné totã perficiunt. Sed quid dicemus magnis & magnificis paruulorum magiſtris, quib. interdum ſuauius redolet Platonis Academia quã hæc viuifica Dni menſa: quid, inquã, dicimus eis, vbi totis virib. intẽti ad expugnãdam veritaté Dominici corporis & ſanguinis, magnorũ ſententias Doctorum corã attulerint, dicentiũ: hunc pané ſignificauit Mãna: hunc pané ſignificat altare Dei: ſacramẽta illa fuerunt: ſacramenta hęc ſunt: in ſignis diuerſa ſunt, in re quę ſignificatur paria sũt: Itemq; aliud illi manducauerunt, aliud nos ſub ſpecie viſibili, ꝙ tamen idẽ ſignificat virtute ſpirituali? Hæc em̃ & his ſimilia de non cõtemnendis ſumere videntur authoribus. *1. Cor. 10.* Secundũ quos & Apoſtolum audi, inquiũt: Patres noſtri oẽs ſub nube fuerunt, & oẽs mare tranſierunt, & oẽs in Moyſe baptizati ſunt, in nube & in mari, & omnes eſcã ſpiritualem manducauerunt, & oẽs eundem potum ſpiritualem biberũt. Bibebant auté de ſpirituali conſequente eos Petra: Petra autẽ erat Chriſtus. Quid igitur reſpondebimus eis? Et quidem iam ſuperiùs dictum eſt, eandem eſcam & eundem potum nequaquam *Reſpõſio vt petita ad verba Pauli.* Apoſtolum ad hanc eſcam & ad hunc potum, quem de Chriſti menſa ſumimus, referre voluiſſe, habitatoremq; eius Spiritum veritatis & gratiæ lõgè alio ſenſu verba hęc protuliſſe, videlicet vt intelligas: quòd eandem eſcam manducauerint, & eundem potũ biberint Dathan & Abyron, qué Moyſes & Aaron: eũdemq; Chore, quem Caleph aut Ioſue. Alioquin ſi dicas, vel Apoſtolum dixiſſe intelligas, eandem eſcam illos in illis vmbris manducaſſe, quam & nos manducamus hoc tempore reuelatæ gratiæ, & dicas cum ſupradicta quorundam authoritate, Manna illud, & hunc pané menſæ Chriſti, in ſignis diuerſa, & in re quæ ſignificatur paria eſſe (& cętera quę ſuprà dicta ſunt) ac proinde fatearis, hunc panem non magis, quàm illud Manna corpus eſſe Chriſti, nec plus ſpiritus habere virtutis, conſequitur planè, vt dicas ſacrificia agnorum & arietum, nouo ſacrificio panis & vini fuiſſe ſanctiora,69 etereſque panes propoſitionis digniores hoc pane, qui ponitur, & ſacratur in menſa Chriſti. Prædicta nanque ſacrificia longè ſanctiora fuerunt, quàm illud Manna, vel aqua illa, quæ de percuſſa fluxit petra: quippe cũ de ſacrificijs, vel propoſitionis panibus non niſi mundis, & Sacerdotibus, aut Leuitici generis hominib. edere liceret: illud autem Manna indifferenter cuncti *Leui. 20.* manducare, & illam aquam, vtpote nulla *2. Reg. 12.* Diuini nominis inuocatione ſanctificatum, *Exod. 16.* licet ſpiritualem, id eſt, non naturali ordine, ſed ſpirituali virtute productã, vel ſpiritualis potus ſignificatiuam, iumentis æquè vt hominibus bibere, & canibus quoque lambere impunè licuerit. Scriptum eſt enim: E*Num. 20.*greſſæ ſunt aquæ largiſsimæ, ita vt populus biberet ac iumenta.

Sed per Chriſti gratiam non eo vſque altiſsimè ſapiant iſti ſapientes, qui tantis ob*Iob. 1.*iectiunculis menſam Domini diuerberant: *Prou. 26.* vt prædicent iumentis, non dico & brutis ani-

2.Petr.2. tis animalibus, quæ aquam illam & ipſa bibe
runt, ſed iumentis, quæ computruerunt in
ſtercore ſuo, & canibus qui reuertuntur ad
vomitum ſuum, ſuibus quoque lotis in vo-
lutabro luti, hunc panem vel potum domi-
nicum indiſcretè tradendum eſſe prędicent,
quomodo, vt prædictum eſt, illo pane, cui
comparatum eſſe volunt hunc panem do-
minicum, & illa aqua populus ac iumenta
communiter vti potuerunt, neque hoc mo-
do irritum faciant eiuſdem quoq; Apoſtoli
1.Cor.11. iudicium dicentis: qui manducat & bibit in-
dignè, iudicium ſibi manducat & bibit. In
collatione ſententiarum de corpore & ſan-
guine Domini, beati Ambroſij ſententiam
Sententia b. Ambroſij alijs præferenda. dignè palmam obtinere indicatum eſt, dicē-
tis inter cætera: Liquet igitur, quod præter
naturæ ordinem virgo generauit, & hoc quod
conficimus corpus ex virgine eſt. Quod hic
quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore,
cùm præter naturam ſit ipſe Dominus Ie-
ſus Chriſtus partus ex Virgine? Vera vtiq;
caro Chriſti eſt, quæ crucifixa eſt, quæ ſepul
ta eſt, verum ergo carnis illius ſacramentū
eſt. Item: Sicut verus eſt Dei Filius, Domi-
nus noſter Ieſus Chriſtus, non quemadmo-
dum homines per gratiam, ſed quaſi Filius
ex ſubſtantia Patris, ita vera caro, ſicut ipſe
dixit, quam accepimus, & verus potus eſt. I-
gitur etiam ſi Angelus de cœlo nobis euan-
1.Corin.10. gelizet ſupra dicta Apoſtoli verba, quoniā
patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & o-
mnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe
baptizati ſunt, &c. ſic exponendo, quòd hęc
ipſa, quæ tunc in illa vmbra vel in illa nocte
facta ſunt, eiuſdem fuerint virtutis, cuius
iſta ſunt Sacramenta, quæ nunc in die ſalutis
Fide Chriſti rutilante fiunt, vel eo cibo po-
tuque ſiue Baptiſmo, quo baptizati ſunt in
Moyſe, nube & in mari, magis illos conſum
Galat.1. matos fuiſſe, quàm poſteriores, inter quos
2.Cor.11. Samuel & Dauid, qui per mare non tranſie-
runt, neque Manna manducauerunt, ſi, in-
quam, etiam Angelus de cælo hæc euangeli-
zet, non illum tanquam lucis Angelum, nō
in hac ſententia, tanquam Chriſti audiemus
Apoſtolum. Quod & ſi quis ſanctorum pa-
Cauilli hæreticorum ex dictis patrum. trum tale quid alicubi dixit, quòd à præ-
ſumptoribus in aduerſum prærìpi potuerit
(ſicut mos eorum eſt, qui cum venando ali-
quid apprehendere quiuerint, quod vibra-
re queant ex aduerſo veritatis, Aduerſarij
magis exultant, quàm ſicarius cùm ciuem
aut collegam conciderit) ſunt eiuſdem alia
pleraq; ſcripta, quæ fidelis lector diligenter
conferens, periclitanti fidei citiùs ſubuenire
valeat. Verbi gratia: Idem quem tenent ad-
uerſæ quaſi patronum ſententiæ, dicit in Da-
uid, quia commutans vultum ſuum fereba-
tur in manibus ſuis, nihil aliud ſine dubio,
quàm ſeipſum tuliſſe, ait, verum Dauid, id
eſt, Chriſtum in manibus ſuis, cùm tenens
panem & vinū diceret: Hoc eſt corpus meū,
hic eſt ſanguis meus: qui & paulò poſt dictu
rus eſt in hoc eodem Euangeliſta, & panis *1.Reg.21.*
quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vi *Matth.16.*
ta. Nónne hic idem Euangeliſta Ioannes di- *Ioan.6.*
cit in Apocalypſi: Si quis appoſuerit ad hæc, *Apocal.12.*
apponat ſuper illum Deus plagas ſcriptas in
libro iſto, & ſi quis diminuerit de verbis
Prophetiæ libri huius, auferat Deus partem
eius de libro vitæ, & de ciuitate ſancta, & de
his, quæ ſcripta ſunt in libro iſto? Nunquid
verò minùs timenda eſt hic illa maledictio,
vt non detrahamus vel apponamus quic-
quam verbis dicentis, hoc eſt corpus meum
quod pro vobis tradetur, hic eſt ſanguis me-
us nouum teſtamentum, qui pro multis ef-
fundetur in remiſsionem peccatorum? Cū
enim illo dicente, hoc eſt corpus meum, nos
ſubauditionem appoſuerimus, dicentes, fi-
guratiuum per ſimilitudinem dictum: cùm
inquam, illo dicente, hoc eſt corpus, nos di-
xerimus, hoc ſignificat corpus, nonne mul-
tum eſt, quod apponimus vel praua demuta
tione detrahimus, & ſenſum generamus,
quem tantus auctor, Deus & homo, nuſquā
eſt locutus, nec aſcendit vnquam in cor e-
ius? Nempe cùm obijcit quis, ſuiſque ſcri-
ptitat in ſchedulis, quod itidem dixerit eadē *Ioan.15.*
veritas, ego ſum vitis: tam audacter quàm
imperitè in argumentum mendoſum illud
attrahit, cum ſtatim ſubſequentia verba di-
centis: ſicut palmes non poteſt fructum fer
re à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos
niſi in me manſeritis, manifeſtè per ſimilitu
dinem dictum compellant intelligi, præſer-
tim cùm non ſignanter dixerit, ego ſum hęc
vitis, ſicut ſignanter dixit, hoc eſt corpus me
um, hic eſt ſanguis meus, appoſita protinus
deſcriptione veræ proprietatis, de corpore
inquiens, quod pro vobis tradetur: de ſan-
guine autem, qui pro multis effundetur. Igi *1.Ioan.2.*
tur ne veniant ſuper nos plagæ nouiſsimæ,
neq; apponimus neq; diminuimus quicquā
Diuinæ definitioni vel deſcriptioni, quam
incarnatum verbum ore proprio deprom-
pſit, imò quia perfecta charitas foras mittit
timorem, non tam plagarum timore, quàm
veritatis amore confitemur, quia panis iſto
corporeus, poſtquam ſignauerit eum pater,
& vinū hoc expreſſum acinis præſentibus,
mox vt eodem ſigno ſignatum eſt, per ma-
nus Eccleſię dicentis: vt nobis corpus & ſan *Verba ſacri*
guis fiat dilectiſsimi Filij tui Domini noſtri *Canonis.*
Ieſu Chriſti, &c. vſq; in mei memoriam fa- *Quæſtio de*
cietis: corpus & ſanguis eius, qui huius tradi *inſtitutione*
tionis auctor eſt, & hoc ſacrificiū ipſe Chri- *Patrum.*
ſtus eſt, cuius paſsione, vt ſacrificiū fieret, à
Deo patre in veritate ſignatū eſt. Dicat nūc
aliquis: Quid ergo manducauerunt veteres
Sancti, vt vitam æternā haberēt? Si nō præ-
terito tempore dedit, ſed præſenti dat pater
panē de cęlo verū, quē niſi mānducauerimus
nō habebimus vitā in nobis, quō nunc vitā
habēt beati Patriarchæ, vel Prophetę ſancti,

omneſque anteriores electi, qui antequã Pater hunc panem daret, defuncti ſunt, non acceptà promiſsione, & idcirco nõ potuerunt manducare. Quid enim? Nónne per vnum idemque peccatum, mors in omnes homines tranſijt: & tam illi, qui præceſſerunt, quã hi, qui ſubſequuntur Chriſti aduentum, in vno omnes peccauerunt? Num ergo peccatum emundari mortemque aboleri oportuit aliter illis, quàm nobis? aliter nobis, quã illis? Aut nunquid Dominus ſupplantat iudicium, vel omnipotens ſubuertit, quod iuſtum eſt, vt non ſecundum modum cõmunis culpæ adhibeat communem omnibus medicinam iuſtitiæ, ſed ſecundum mutabilitatem voluntatis ſuæ variet ordinem vel effectum vitæ æternæ. Verbi gratia, vt dicat: vos primi, ſola Fide perficimini: vos alij, per Circuncitionem conſummamini: vos tertij, niſi baptizemini, & niſi carnem meã manducetis, & ſanguinem meum bibatis, non habebitis vitam in vobis? Huic obiectioni opportunè reſpondendum eſt Cùm primũ nemo ſit, qui dubitet, Sanctos omnes ab origine mundi expectaſſe hûc Redemptorem generis humani, nec aliter eos potuiſſe Paradiſo reſtitui, niſi veniſſet prius hic Agnus tollere peccata mundi, illud quoque ſcire oportet, quòd ob cauſas antiquas certas & notas, cum his duobus ſalutis noſtræ Sacramẽtis neceſſarijs, ſcilicet, Baptiſmo Corporiſq; & ſanguinis ſui cibo potuque illum venire oportuerit. Nec enim aliud tunc intendit, cùm ſecundum iuſtitiæ ſimul & miſericordiæ ſuæ conſilium immutabile, primum hominem lapſum per cibum vetitum requiſiuit, dicens: quare hoc feciſti? videlicet ſtirpẽ eius tamdiu perſequuturus, donec culpã eandem humiliter recognitam, & pia cõfeſſione damnatam ipſe gratiæ ſuæ flumen abolere, & ſic demum verum vitæ lignum, quòd ipſe eſt, aduerſus cibum illum quem præſumpſit, comedendum apponeret. Aliter quippe deſtrui non poterat peccatum illud, quòd homo credens Diabolo pluſquã Deo, cibum vetitũ ſuperba intentione comedit, niſi vt iterum plùs credens Deo, quàm Diabolo, econtrà cibum imperatum humili ſubiectione comederet idem homo.

Hebr. 11. *Rom. 5.* *Iob. 8.* *Reſponſio.* *Gene. 3.*

Vt ergo iuſta ratione peccatum deſtrueret iuſtitia ſempiterna, peccatorem eiectum e veſtigiò ſubſecuta eſt inexhauſta miſericordia, nec antè reuocare deſtitit, donec in filijs hominum fidem inueniret, & humilitatis voces ſibimet reſpondentes audiret. Cœperunt enim homines miſerijs eruditi, malitiam Serpentis deceptoris agnoſcere, & cũ execratione refugere, & in condemnatione cibi illius, quem ab illo perſuaſus homo cõtra Deum comederat, ſacrificia decimaſq; & hoſtias pacificas Deo Creatori offerre, cupientes cibi illius maledictionem talium comeſtione ſacrificiorum, cum inuocatione Diuini nominis expurgare. Sed non poterat brutum pecus: verbi gratia, ſimplex & innocens Agnus, quem in cõdemnationem malitioſi & noxij ſerpentis obtulit Abel, non poterat, inquàm, pro offerente ſe homine brutum pecus loqui, iuſtitiam non poterat offerenti ſe, conferre, quam non habebat, vitam æternam. Ita ergo præparatis eſurientibus, cùm ſinus Abrahæ iam ex ipſis eſſet impletus, patefactis in plenitudine temporis cœli ianuis, dedit Pater hunc panem viuum & verum, panem ſignatum, panem Angelorũ. Qui cauſam habens eandem cur veniret, quam habuit in Paradiſo, cùm primùm hominem requireret, ſcilicet vt cibo, per quem homo perijt, oppoſitum cibum darer, præcedente merito humilitatis & fidei, præcepto Patris aduerſus lignum ſcientiæ boni & mali ipſe fructus vitæ æternæ in ligno crucis pendere voluit, & per paſsionem mortis, mortuorum ſimul & viuorum cibus fieri, vt ſuo quique modo comederent eum, tam mortui quam viui. Decerptum quippe illũ de arbore crucis manu Patris, ipſo dicente: Pater in manus tuas cõmendo ſpiritũ meũ, comederunt illum animæ Sanctorum, eo videlicet modo, quo & Angeli eundem comedunt: comederunt, inquam, veram Diuinitatem, & verè aperti ſunt oculi eorum, & exinde viderunt Deum, quem antehac nemo vidit vnquam. Corpora quoque illorum in monumentis iacentia, virtute cibi huius nõ caruerunt, mox vt eodem ventre quo tenebantur & ipſa, receptum eſt corpus eius, ſicut Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus.

Peccatum Adæ per ſacrificiũ deſtrui non poterat. *Gene. 4.* *Quò Chriſtus factus eſt cibus mortuorũ & viuorũ.* *Mortuorũ.* *Luca 23.*

Nam & virtute huius cibi factum eſt, vt multa ex ipſis reſurgerent in teſtimonium futuræ vniuerſalis reſurrectionis. Qui vtique non (vt quidam exiſtimauerunt) iterum morituri reſurrexerunt, de quibus ait Euangeliſta: qui venientes in ciuitatem ſanctam poſt reſurrectionem eius apparuerunt multis, quod videlicet abſurdè diceretur de iterum morituris: verbi gratia, de Lazaro vel de filio viduæ, qui non apparuerunt multis, ſed omnibus viſibiles & contrectabiles, atque omninò conſimiles ſiue compaſſibiles fuerunt ſub conditione mortali, comedentes atque bibentes, & habitantes in domibus ſuis. Viui autem comedunt modo, vt prædictum eſt, ſibi congruã, comedunt eiuſdem paſsionis ſalutem ſecundum traditionem ipſius Domini ſignantis panem & vinum, vt edant pauperes & ſaturentur, & laudent DOMINVM, qui requirunt eum, edent, inquam, pauperes grandem eleemoſynam Regis regum, quam dat ipſe non aliam quàm ſeipſum, nondum in ſua ſpecie. Per fidem enim nunc ambulamus, & non per ſpeciem, vt vera fide manducantes cibum vitæ æternæ, culpam euadamus parentum noſtrorũ, qui manducauerunt

Ioan. 6. *Iona 2.* *Matth. 2.* *Matth. 17.* *Viuorum.* *Pſal. 21.* *2. Cor. 5.*

cauerunt decepti vana ſpe & nimia credu-
litate Diuinitatis præripiendæ. Igitur non
alio remedio veteres conſummati ſunt San-
cti, & alio ſubuenitur nouis, ſed quo ſangui
ne ſimul cum aqua profluẽte de latere Chri
ſti emundata eſt vniuerſitas illorum in ipſa
hora Dominicæ mortis, eodem nos emun-
Apoc. 1. damur ſinguli, & eodem aquæ elemento vn
decunque ſumpto cum verbo eiuſdem cru-
cis & ſanguinis: in quo nos (inquit Ioannes)
lauit ille à peccatis noſtris. Et quem illi A-
Exod. 12. gnum in ara crucis torridum, illa ſacratiſſi-
ma veſpera, ſimul omnes in inferno poſiti
velociter comederunt, impleta prophetia,
Oſee 13. quæ dicit: O mors, ero mors tua, morſus tu-
us ero inferne. Etenim non actiuè dictum
eſt, mordebo te, vel ero mordens tę, ſed paſ-
ſiuè: morſus tuus (inquit) ero inferne: quem
inquam, Agnum in inferno mortui come-
derunt, nos eundem ſuum quique tempori-
Quæſtio. bus, & locis manducamus, vt cum illo in æ-
ternum viuamus. Quod ſi quis à nobis quę-
rat, Quomodo panis, qui hoc anno de terra
creatur, Corpus Chriſti fit, quod in cruce
pependit? & vinum, quod præſentibus ex-
preſſum eſt acinis, ille Sanguis eius fit, quem
de latere ſuo fudit? Interrogemus eum, quo
modo filius hominis, qui vtique de fœmina
conceptus, & de terra natus eſt, de cælo de-
ſcenderit? vel, quomodo antequam in cælũ
aſcenderet, iam in cælo eſſe potuerit, iuxta
Ioan. 3. veritatem ipſius dicentis: Et nemo aſcendit
Reſponſio. in cælum, niſi qui deſcendit de cælo Filius
hominis qui eſt in cœlo. Hoc profectò, ſi
quid ſapit, reſpõdere poterit, quòd propter
vnitatem Dei & hominis Chriſti illud rectiſ
ſimè dictum ſit, quia videlicet vnus eſt Chri
ſtus, filius hominis cum filio Dei, qui de cæ-
lo deſcendit, quiq́; cùm eſſet in terra, nihilo
minùs & in cęlo, & vbiq; erat: quippe quem
locus nullus concludit, quia incircunſcripta
eſt natura Diuinitatis. Ergo verbis paululũ
demutatis dicamus ei: Nemo te ſubleuat in
cælum, niſi hic panis, qui deſcendit de cælo,
hoc Corpus Domini, quod pependit in li-
gno, & hic ſanguis eius, qui effuſus eſt pro o-
mni mundo. Nempè, ſi priorem ſententiam
videt, de iſto non video, quid dubitet. Vni-
tas enim verbi, vnum efficit corpus Chriſti,
vt illud quod tunc in cruce pedendit, & i-
ſtud, quod nunc Eccleſiæ fides ore ſacro cõ
ficit, vnum corpus ſit, vna, inquam, caro, &
Quõ eſt v- vnus ſanguis ſit. Proinde non ita ſimus in-
num corpus cauti adulatores beati Auguſtini, vt cum di-
Chriſti in cat ille, ſacramentum & rem ſacramenti, v-
cruce & in nitatem Corporis Chriſti, quod eſt Eccle-
altari. ſia, rem dicens eſſe ſacramenti, panem autẽ
Dominicum huius rei ſacramentum: ſtatim
q́ue acquieſcamus eis, qui hanc diuiſionem
in patrocinium ſui ſenſus arripiunt; dicen-
tes: Sacramentum, id eſſe ſacræ rei monimẽ-
tum, & hoc modo nullum faciamus locum
Dominicæ definitioni, quam ita eſt elocu-

tus: Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis
tradetur: hic eſt Sanguis meus, qui pro vo-
bis effundetur. Etenim Eccleſia quidẽ Cor-
pus Chriſti eſt, ſed non illud Corpus, quod
pro vobis traditum eſt, Siquidem Eccleſia
non pro ſeipſa tradita eſt. Quod ſi panis mẽ
ſæ Domini, non niſi huius ſacræ rei, ſcilicet
vnitatis Eccleſiæ monimentum eſt, multò
magis, nec ipſe Corpus illud eſt, quod pro
nobis traditum eſt. Itaque quantaſcunque
volunt ſimilitudines hinc accipiant dicen-
tes: Quia ſicut multis ex granis conficitur v-
nus panis menſæ Domini, & ſicut multis ex
acinis confluxit vinum calicis Chriſti, ſic ex
multis hominibus conſiſtit, & tamẽ vna eſt
Eccleſia Dei, vel quæcunq; talia & aptè inue
niant, & vtiliter proferant, dummodo fun-
damentum permaneat, quod poſitum eſt,
præter quod aliud nemo ponere poteſt, ab
ipſo dicente de pane & calice vini: Hoc eſt
corpus meum, quod pro vobis tradetur: hic
eſt Calix ſanguinis mei, qui pro vobis effun
detur. Hoc fundamento Fidei non bene cu- *1. Cor. 3.*
ſtodito, illam prædicationem Domini dicen *Matth. 27.*
tis: Qui manducat carnem meã, & bibit ſan- *Ioan. 6.*
guinem meũ, in me manet & ego in eo: qui-
dam ita reciprocant: Qui manet in me, & e-
go in eo, hic manducat carnem meam, & bi-
bit ſanguinem meum: illo ſenſu præoccu-
pati, ꝙ manere in vnitate fidei, hoc ſit man
ducare Carnẽ, & bibere Sanguinẽ Chriſti, &
adeò non neceſſariã ſibi arbitrantur eſſe ad
ſalutẽ corporalẽ dominicę menſę cõmunica
tionem. Sed quid ſi oẽs hoc idẽ dicant, & oẽs
hoc idẽ ſapiant? Nónne otioſa reputabitur il
la traditio Dñi, & ad nihilũ redigetur, vt nuſ
quam obſeruetur modus ille, manducandi,
& bibendi, quẽ ipſe ore ſuo prędocuit, ſub i-
pſo articulo ſacroſanctę Paſsionis? Pereat i-
gitur à Corde Chriſtiano hic ſenſus, quẽ im
portat hæc inutilis reciprocatio Hoc planè
Chriſtus nõ docuit, ſed qui manducat (inqt)
Carnem meã, & bibit Sanguinẽ meũ, eo vi-
delicet modo quo traditurus ſum, corde cre
dendo ad iuſtitiã & ore manducãdo ac bibẽ
do ad ſalutẽ, hic in me manet & ego in eo, ita
vt iam nõ ſint duo, ſed vna caro. Manducare *Epheſ. 3.*
namq; & bibere, cauſa efficiens eſt, effectũ *1. Cor. 11.*
autem, vt in me maneat & ego in eo, At ille
qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi *Quis man-*
manducat & bibit. Non nemo indignè man *ducat & bi*
ducare poteſt, ſed nemo indignè manduca- *bit indignè.*
re debet. Panis namq; ſemel conſecratus, nũ *Iob. 2.*
quam poſteà virtutem ſanctificationis amit *Ioan 6.*
tit, aut Chriſti Caro eſſe deſinit, ſed non pro
deſt quicquam indigno, cuius Fides ſine o-
peribus mortua eſt, & idcirco Spiritum, qui
viuificat, non habet, quo ore percipiat.
Quid enim mirum eſt, ſi terra terram com-
edat? Quid autem Caro Chriſti, remota Di-
uinitate, niſi terra noſtra eſt? Proinde quicũ-
que Carnem Chriſti comedat, nõ expaueſci
mus, certi, quid de noſtro ſumpſerit, quid
de ſuo

de ſuo ſit Dei Filius. Quò ergo deuenit, qđ indignus manducat & bibit? Hoc certè (ſicut ante nos dictum eſt) pium ſit & ſalutare credere per membra diffundi, ita vt non ſit obnoxium ſeceſſui. Sed hoc plus habet dignus ab indigno, quia huic ad ſalutem, illi proficit ad iudicium.

Nunc ad ordinem cœptum ſermo reuertatur, & cum veritate præſentis lectionis Euangelicę eſcam potumque Dominici Corporis & Sanguinis (vt cœptum eſt) pertractando manducemus, manducando

Exod. 16. pertractemus: Amen amen (inquit) dico vobis, non Moyſes dedit vobis panem de cælo, ſed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. Siquidem illum qualemcunque panem, quem patres veſtri in deſerto manducauerunt, panem vtique vel cibum periturum, & quotidie pereuntem, non ipſe Moyſes alijs dedit, ſed cum alijs ab eodem Deo accepit, qui dat eſcam omni carni. Qua

Pſalm. 115. re ergo verum panem, de quo loquor, Moyſes dare non potuit, ſed Pater meus dat vobis. Sequitur. [Panis enim * Dei eſt, qui deſcendit de cælo & dat vitam mundo.] ** verus.* Vera & firma ratio, planè comprobans, quòd verè panis hic Moyſe maior ſit, nec ab illo dari potuerit, ſufficienſque ad demonſtrandum panis eiuſdem ſubſtantiam definitioni tribus perfecta incrementis, videlicet quòd Dei ſit, quòd de cælo deſcenderit, quòd vitam det mundo. Si dixiſſet: Panis enim Dei eſt, nec plus addidiſſet, nõ illum à communi pane decreuiſſet. Nã & omnis panis, quem terra profert, Dei donum eſt, Dei creatura eſt. Etenim Domini eſt terra & plenitudo eius. Addidit ergo: qui deſcendit de cælo. Sed & ſi non plus adieciſſet, necdum ſatis iſtum panem definiſſet. Nam & Iudæi cùm dixiſſent: Patres noſtri manducauerunt in deſerto Manna, protinus adiecerunt: Sicut ſcriptum eſt, Panem de cælo dedit eis man-

Pſal 23. ducare. Et quidem illum panem pluit Dominus de cælo, non tamen æthereo, ſed de cælo aërio, per quod volantes aues, volucres

** verbum.* cæli dicere ſolemus. Et * verbo quoque de-

Exod. 16. ſcendit, quod hic poſitum eſt, de illo pane dictum eſt, quia cùm deſcenderet ros manè ſuper caſtra, deſcendebat pariter & man. Adiecit ergo & tertiam huius panis differentiam, quæ non ſinat illum communẽ intelligi cũ pane aliquo, dicens: Et dat vitam mundo. Quod vitam dat, & non vni genti, ſed vniuerſo mundo vitam dat, hoc maximè pondus, pretiumque panis huius commendat, & ſingularitatem demonſtrat. Quid enim

Manna nõ erat panis verus, qui vitam dat mundo. eſt, vitam dat, niſi mortuos viuificat? Hoc certe manna non magis facere potuit, quàm panis ille, quem ſingulis annis terra profert ſeminanti. Nec enim pani illi vel aquæ, quã petra produxit, vlla vita inerat, quamuis fa-

1. Cor. 10. bulosè quidam dixerunt, quòd petra ſequeretur de loco ad locum caſtra filiorum Iſrael, ex occaſione dictionis Apoſtolicæ, quã dixit: Bibebant autẽ de ſpirituali conſequente eos petra. Etenim non lapis inanimatus poſt caſtra voluebatur, ſed torrentis alueus de petra productus, populum ſecundum viam, qua ituri erant, nutu Dei deriuatus conſequebatur. Igitur panis huius veri, quẽ Pater dat, plena definitio eſt, & nec plus nec minus dictum eſt quàm oportet. Panis Dei eſt, *Num. 25. Panis Dei.* id eſt, non ex hominib. ſed ex Deo eſt, imò & Angelorum quidem & hominum cibus eſt, ſed nec Angelorum nec hominum donum eſt, & non ex ipſis non pro ipſorum meritis, ſed pro gratia Dei. Et hic ſponte ſua deſcendit de cælo, quo aſcendere non poterat Moyſes, vt inde illum deferret huc, datque vitam mundo, id eſt Angelis & hominibus, vt viuentes Angeli comedant, & nunquam moriantur morte, qua mortuus eſt Diabolus. comedant homines mortui, & à duplici morte corporis & animæ reſuſcitentur. Multò ergo maior Moyſe panis hic, ſatiſq; conſtat, quia talis ab illo dari non potuit. Sed iſti conuiuæ terreni à ventre & cibo, qui perit, oculos non ſubleuantes, panẽ hunc, panem Dei, qui de cælo deſcẽdit, & vitam dari mundo iam venit, non attendebãt, vtpote ſurdi, & indociles auditores Legis dicentis: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei. *Deut. 8.* Vnde hæc reputabant, quòd ſpirituale quid loqueretur eis. [Dixerunt ergo Iudæi: Domine ſemper da nobis panem hunc.] Hunc, *Terrenus ſenſus Iudæorum.* inquiunt, videlicet qualem te intelligimus habere, panem ſemper da nobis, vt non neceſſe habeamus in ſudore vultus aratro terram vertere, ſemina ſulcis credere, & in ſaturitate panis & otij ſecuritate non ſit opus penuriam vllius rei præcauere. Attamen talis propoſitio qualicunq; ſpe attentos illos fecerat, nec enim ſolummodo conceſſerant verum eſſe panem, quem à Patre dari Dominus dixerat. ſed & nimis auidè audientes acceperunt, veniſſe panem Dei de cælo, qui daret vitam mundo. Iam ipſe doctrinę ordo poſtulabat. vt panem ipſum clara & euidenti aſſumptione demõſtraret, vt vel murmurantes illi & non credentes, in æterna ſemet ipſos fame cõcluderẽt, vt credẽtes & ad ipsũ venientes, vitam æternam manducarent. [Dicit autem eis: Ego ſum panis vitæ. Qui venit ad me, non eſuriet: & qui credit in me nõ ſitiet vnquam] Ac ſi dicat: Ecce quia de *Pſal. 49.* vero pane audiſtis inhianti deſiderio, ſinus veſtros laxaſtis dicentes: Domine da nobis ſemper panem hunc, & nolite rurſus claudere vel conſtringere, dũ dico vobis, quis panis ille ſit, & longè aliud oſtendo, quã vos *Pſal. 22.* ſperaueritis. Ego ſum panis vitæ. Iam in veſtro arbitrio eſt, accipere & habere panem hũc. Nolite obdurare corda veſtra, ſicut in irritatione ſecundũ diẽ tẽtationis in deſerto vbi tentauerunt me patres veſtri, ſed venite ad me,

ad me,& non eſurietis:credite in me,& non ſitietis. Parauit Pater in conſpectu veſtro menſam ſi vos verum panem eſuritis, ſi veram refectionis aquam ſititis. [Sed dixi vobis,quia vidiſtis me,& non creditis.] Hoc, inquam,dixi vobis,noui enim vos,quòd nó propterea,quia ſigna vidiſtis,ſed propterea quia de panibus manducaſtis, & ſaturati eſtis,veniſtis ad me,& nunc dico, quia vidiſtis me,& audiſtis verba æternæ vitæ, & nó creditis,ſed tantummodo ſigna videre,non illud propter quod ſigna fiunt, videre vel credere vultis, tantummodo panes manducare,ciboque perituro ſaturari,& nó cibum qui permanet in vitam æternam, curatis operari. Quid ergo? Quid faciet hic verus panis,quoniam vos ad illum manducandum venire non vultis? Audite iam. [Omne qđ dat mihi Pater,ad me veniet,& eum,qui venit ad me,non eijciam foras.] Poteram ego dicere:Omnis quem dat mihi Pater, ad me veniet,ſed vos faſtidioſi Iudæi,quorum ſaturitas & crapula Phariſaicæ ſuperſtitionis verum panem faſtidit, de vobis ſolummodò me dixiſſe arbitremini, videlicet tanquam vos habeat ſolos expectare hic panis Dei,quoniam ſilij Abrahæ eſtis, & manducatores alios,niſi vos,habiturus non ſit.

a. Tim. 4.

Dixit ergo: Omne quod dat mihi Pater: omne,inquam,ſiue bonum,ſiue malum, ſiue mundum,ſiue immundum, ſiue circunciſio ſiue præputium, omnis ſexus, omnis conditio ad me veniet,& eum, qui venit ad me, vndecunq; veniat,qualiſcunque veniat dummodo veniat,id eſt,credat,non eijciam foras. Faciam,quod fecit homo ille,qui cùm feciſſet cœnam magnam & vocaſſet multos quoniam illi cœperunt ſimul omnes excuſare:Exi,inquit,in vias & ſepes,& pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc. An putatis,quod panis iſte verus fruſtra de cælo deſcenderit, niſi vos illum comederitis,& quòd à pranſoribus derelictus ad mẽſam cœli,fruſtrato propter vos conſilio ſuo referendus ſit? Nó eſt ita,ſed implebit mihi Pater domũ turba famelicorũ, hoc pane ſaturari cupientiũ,& quotcũq; ille mihi dederit,quicũq; illo reuelante,panẽ iſtũ agnouerit,licet catellus veniat ſub menſa colligere micas,non eum eijciã foras. [Quia deſcendi de cęlo,non vt faciã voluntatem meam,ſed voluntatem eius,qui miſit me.] Quod ergo deſcenderim de cælo, quòd panis viuus,& verus ſim,hoc dixi vobis,& adieci:Quia vidiſtis me,& non credidiſtis Hoc ſanè, vt nó faciam voluntatem meam,ſed voluntatem eius,qui miſit me,vos reprehendere non poteſtis,quem profectò Deum eſſe non dubitatis. Nam & ſi de cælo me deſcendiſſe non conceditis, attamen à Deo miſſum, id eſt, Prophetam magnum, qui venturus ſim in mundum,paulo antè confeſſi eſtis. Hoc, inquam,non reprehenditis,vt non faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Quid eſt enim non voluntatem eius,qui (vt dico verè) miſit me,ſed voluntatem propriam facere, niſi propria vtendo poteſtate,iniuſtè aliquid diſponere, non rerum merita penſare, ſed præiudicia faciendo,bonum malum, vel malum bonum dicere,tenebras pro luce, & lucem pro tenebris ponere. Hoc ergo vos improbare non poteſtis,quòd non faciam voluntatem meam,ſed voluntatem eius,qui miſit me. Proindè cœptam proſequar cauſam,vt rationabiliter vos ab æternæ vitæ conuiuio ſecluſos,& alios admittendos eſſe oſtendã. [Hæc eſt autem voluntas eius,qui miſit me Patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo,ſed reſuſcitem illud in nouiſsimo die.] Sed hoc vobis adhuc fortè clauſum eſt, nec intelligitis,quid ſit illud: Omne quod dat mihi pater, Dico ergo idem manifeſtiùs.

Omne q̃ dat mihi pater ad me veniet.

Luc. 14.

Mat. 15.

Quid eſt voluntatẽ propriam facere.

Eſai. 5.

[Hæc enim eſt voluntas eius, qui miſit me Patris,vt omnis qui videt Filium & credit in eum,habeat vitam æternam.] Quod dixi,vt omne quod dedit mihi,idem eſt,qđ nunc dico,vt omnis,qui videt Filium,& credit in eum. Sed idcirco ſic & ſic dixi, vt ſciatis non magis Circunciſionem, quàm præputium,ſignum eſſe illorum,quos dedit mihi pater,quos vult, vt non perdam, quos vult habere vitã ęternã,ſed ſola Fide diſcerni, ſolo amore Filij recognoſcendos eſſe, quos ille mihi Filio ſuo ſaluandos dederit. Omnis qui videt Filium,qui oculos cordis non claudit contra illum,ſed videt,& vidẽs gaudio gaudet,& credit in eum, ipſe eſt illud quod dedit mihi Pater. Et cùm ſit voluntas eius,qui miſit me Patris, vt non perdam quid ex eo,quod ipſe mihi dederit,ſed reſuſcitem illud in nouiſsimo die, ego non ita econtrario faciam voluntatem meam,vt reſpuam quenquam,eo quod non ſit ſemen Abrahæ,vel quia non ſit inſignitus Circunciſionis charactere? Si autem omnis, qui videt & credit,vitam habet æternam, pro voluntate patris,quantò magis, qui non viderunt,& crediderunt æterna vita digni ſunt? Omnis ergo, ſiue qui corporali præſentia me habens videt opera, quæ facio in nomine Patris mei, & credit, ſiue, qui rationis intuitu videbit & credet, videlicet cùm ſibi annunciatum fuerit, iam habet vitam æternam, iam ex eo, quòd credit, tranſijt (vt ſupra dixi) de morte in vitam.

Omnis qui videt filiũ.

[Et ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die.] Et nunc iam habet vitam æternam, videlicet reſuſcitatus ſecundum animam, & in futuro quando omnes, qui in monimentis ſunt, audient vocem Filij DEI, & procedent, ego ex nomine vocans, reſuſcitabo eum,& de maſſa vel congerie morte ęterna mortuorum,in reſurrectionẽ iudicij procedentium,diſcernam illũ. Ego enim ſicut panis vitæ, ſic & reſurrectionis quoq; corpo-

Ioan. 15.

corporum dator ſum. Ad hoc valebit ei ve-
niſſe ad me, vel credidiſſe in me, vt à duplici
corporis & animæ morte reſurgat, & (ſicut
ſuprà dixi) amplius non eſuriat neq; ſitiat.
[Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia di-
xiſſet: Ego ſum panis, qui de cœlo deſcendi,
& dicebãt: Nónne hic Ieſus filius Ioſeph, cu
ius nos nouimus patrem & matrem? Quo-
modo ergo nunc dicit: quia deſcendi de cæ-
lo?] Hoc eſt peccatum illorum, de quo excu
Peccatum murmurationis inexcuſabile. ſationem non habent. Nam neſcire, quòd
deſcenderit, vel quomodo deſcenderit de
cælo, non adeò mirum erat, præſertim cum
vulgata opinione putaretur eſſe Filius Io-
ſeph, ſed de illo murmurare, & non potiùs
cum illo agere, vel ab illo quærere, vt ſcire
mererentur, de illo (inquam) murmurare
peccatum erat, per quod merebantur viam
veritatis nunquam inuenire. Non enim hoc
erat notitiam eius quærere, ſed inuidiæ flã-
mam aduerſus illum ſuperbiæ & indignatio
nis ſpiritu conflare. Sic & patres eorum non
ex eo Deum prouocauerunt, quod eſcas pe
tierunt, ſed ex eo, quòd tentando & mur-
Pſal. 77. murando petierunt, ſicut ait Pſalmiſta: Et
tentauerunt Deum in cordibus ſuis, vt pete
rent eſcas animabus ſuis, & malè locuti ſunt
de Deo, & dixerunt. Nunquid poterit Deus
parare menſam in deſerto, & cæt. Igitur &
hi tentatores filij tentatorum, id eſt, murmu
ratores filij murmuratorum, nõ ex eo Chri-
ſtum Dominum offenderunt, quòd illum
eſſe filium Ioſeph opinati ſunt, ſed ex eo,
quòd cùm opera cæleſtia faceret, & ſe de cæ
lo deſcendiſſe diceret, maluerunt ad inuicẽ
de illo murmurare, quàm ab illo deſcenſus
ipſius myſterium intentione diſcendi humi
liter quærere. Non enim paruum ſuperbiæ
Cõtemptus ex nomine Ieſu. contemptum redolet, quod eum hoc loco
ex nomine feriunt dicentes: Nónne hic eſt
Ieſus filius Ioſeph, videlicet multum aduer
ſa ſibique repugnantia nouerant hæc eſſe,
de cælo (vt aiebat ipſe) deſcendiſſe, & (quod
vulgo opinabantur) filium Ioſeph eſſe. Kur
ſus omninò ſibi conſentiebant, & conſequẽ
tia erant, de cœlo illum deſcendiſſe, & Dei fi
lium, qui de Patre multa illis ſuprà dixerat,
exiſtere. At illi Diabolica conflagrati inui-
dia Patrem Deum, cuius auctoritatem con-
temnere non poſſent, in verbis eius ſe aduer
tiſſe diſsimulabant, & quòd ſolùm ſciri vo-
lebant Ieſum, videlicet hominem filiumq;
Ioſeph & Mariæ eſſe importunè & mendo-
sè deſcribebant.

[Dixit ergo eis Ieſus: Nolite murmura-
re inuicem. Nemo poteſt venire ad me, niſi
Pater, qui miſit me, attraxerit eũ.] Murmu
rantes corripiens, ne fortè non intellexerint
magnificè Patrem alium, maiorẽ quàm eſt
Ioſeph, illis, imò contra illos ſe habere aſtru-
it: Nemo, inquit, poteſt venire ad me, videli
cet ad quem cum venerit quis (vt ſuprà di-
xi) non eſuriet, neque ſitiet, nemo, inquam,
poteſt venire ad hoc, vt non eſuriat neque ſi
tiat, niſi Pater qui miſit me, attraxerit eum.
Hoc planè maius eſt, quàm Ioſeph. Quia di
xerãt: Nõne hic eſt Ieſus filius Ioſeph? Imò
& omni homine hoc maius eſt. Quis .n. ho- *Nemo po-*
minem quenquam attrahere poteſt ad man *teſt hominẽ*
ducandum, ſicut manducari oportet hunc *trahere, niſi*
panem viuum & verũ? Ipſum attrahi quid *ſolus Deus.*
ſit quæramus, & liquido patebit, ꝙ nemo
quẽquam attrahere poſsit, niſi ſolus Deus.
Attrahi ad Chriſtum panem viuum & ve-
rum, id eſt, eſurire ac ſitire iuſtitiam, tantũ-
que habere faſtidium vel odium omnis in-
iuſtitiæ, vt talem vacet illi eſuriem ſitimque
tolerare. Ad hęc autem quis idoneus? Cuius
in manu cor cuiuſquam eſt, vt hoc in illo
poſsit efficere? Nunquid Pauli? nunquid A-
pollo? nunquid Cephæ? Nunquid in manu
eſt cuiuſquam omnium verbo Dei mini-
ſtrantium, vt dum prædicando Dei verbũ,
quaſi frangit panẽ viuum, det mortuis man
ducandi & viuendi deſiderium? Nempe ſic
ut Paulus plantauit, Apollo rigauit, Deus *1. Cor. 3.*
autem incrementum dedit, & ſicut, Niſi Do *Pſal. 126.*
minus ædificauerit domum, in vanum labo
rauerunt, qui ædificant eam, ſic in vanũ præ
dicatores frangunt panem viuum, niſi De-
us in mentibus auditorum, ſanctum eiuſdẽ
panis excitet deſiderium. Igitur ad Chriſtũ
quenquam attrahere, id eſt, eſuriem ſitimq;
iuſtitiæ cuiquam dare, cum nemo poſsit ni-
ſi Pater, ac proinde maius ſit hoc omni ho-
mine, ſcilicet, quenquam ad Chriſtum attra
here, ſatis magnifico ab effectu probare inci
pit, quòd Pater ſuus longè maior quã Ioſeph *Trahit & fi-*
ſit. Veruntamen & hoc ſciendum, quia hæc *lius ſimul*
attractatio non minus Filij quàm Patris *cum patre.*
gratia opus eſt. Nam & de ſeipſo hic idem *Ioan. 12.*
Filius: & ego, inquit, ſi exaltatus fuero, om- *Cant. 1.*
nia traham ad me. Et eidem ſponſa ſua, ſcili-
licet Eccleſia, dicit in Canticis: Trahe me
poſt te. Cur ergo nunc de ſola perſona Pa-
tris dixit, quòd oporteat eum, qui ad ſe ve-
nit, ab illo trahi? Videlicet quia de Patre Ie-
ſu murmuratio ſuborta, vel ventilata eſt à
dicentib. Nónne hic eſt Ieſus filius Ioſeph?
Opportunè primùm de Patre ait: Nemo po-
teſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me at-
traxerit eum, quod idem eſt ac ſi diceret: ne
mo poteſt hunc panem manducando vitam
æternam habere, niſi credendo amauerit,
vel amando crediderit: non Ioſeph, ſed De-
um Patrem meum eſſe, & ab illo me eſſe miſ
ſum de cælo, vt naſcerer de matre virgine.
Deinde de non inæquali cum Patre ſua po-
teſtate protinus ſubiungit.

[Et ego reſuſcitabo eũ in nouiſsimo die]
Hoc & ſuprà dixit ſe facturum, cum eiuſdẽ
voluntate Patris, quia videlicet, quod illic
dixit: Omne quod dat mihi Pater, ad me ve
niet: & hæc eſt voluntas Patris mei, qui mi-
ſit me, vt omne, quod dedit mihi, non per-
dam ex eo, ſed reſuſcitem illud in nouiſsi-
mo die,

mo die. Hoc idem murmurantibus illis grauiori pondere repetijt: Nemo, inquiens, poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, attraxerit eũ: murmurantes & inuidos terribili prænunciatione excipiẽs ab illis, quos Pater ſibi daturus ſit. At illi quos Pater iſte non trahebat, eo videlicet modo, quo iam dictum eſt. Non enim idcirco venerant ad eum, quod eſurirẽt ac ſitirent iuſtitiam, ſed quia (ſicut ipſe ait) manducauerant de panibus, & ſaturati fuerant, adhuc indignantes murmurare poterant, & ad inuicem dicere. Et quis ille pater eſt, vel quis ex vobis omnibus, qui homo ſit, ad iſtum, vt credat in eum attrahendus vel cogẽdus eſt? Aduerſus huiuſmodi contemptum illorum, inſigni propoſitione ſubiungit. [Eſt ſcriptum in

Hier. 13. Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei.] Hoc maximè in Hieremia ſcriptum eſt his verbis: Poſt dies illos, dicit Dominus, dabo Legem meam in viſceribus eorũ, & in corde eorum ſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Et non docebit vltra vir proximum ſuum, & vir fratrẽ ſuum dicens: cognoſce Dominum: Omnes enim cognoſcẽt me à minimo eorũ vſq; ad maximum, ait Dominus, &cæt. Nunc enim poſtquã impletum eſt, quod idem Propheta præmiſerat dicens: Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Iſrael, & domui Iuda fœdus nouum, non ſecundum quod pepigi cum patribus veſtris in die qũa apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Aegypti, pactum quod irritum

2. Cor 3. fecerunt, &c. Nunc, inquam, poſtquam dedit legem ſuam in viſceribus noſtris, & in cordib⁹ noſtris Spiritu ſancto ſcripſit eam, non docet vltra vir Iudæus proximum ſuum, vt facit proſelytum, dicens: cognoſce Dominum. Omnes enim à minimo vſq; ad maximum, id eſt, à ruſticano vſque ad ſcribam doctum cognoſcunt id, de quo nunc agitur, quod talis vir neſcit, ſcilicet, Deum Patrem habere, & in hunc mundum miſiſſe Chriſtũ Filium, & ſic docibiles Dei ſunt. Hoc enim nunc agitur (vt prædictum eſt) aduerſus illos murmuratores, quòd Deus Chriſti ſit Pater, dicentibus illis: Nónne hic eſt Ieſus filius Ioſeph? Ait ergo. Eſt ſcriptũ in Prophetis, & erunt omnes docibiles Dei. Et vt manifeſtiùs fiat in quo docibiles Dei

Pater hominem intus docet. futuri ſint, protinus adiungit: [Omnis qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me.] Ac ſi dicat: Et omnes quicunque docibiles Dei

Mat. 16. fuerint, hoc ab illo diſcent, vt credãt in me. Omnis enim qui habet aures audiẽdi, quas exigit doctrina Dei, & intrinſecus diſcit (vbi nó vox hominis perſtrepit, nec penetrat caro & ſanguis, ſed ſola reuelatio Patris, qui eſt in cælis) non poteſt ſe auertere à Filio

Rom. 8. Dei, ſed venit ad me (inquit) credit in me, aſtringitur mihi inſolubili vinculo dilectionis, feſtinat inter membra mea computari, vt eidem, cuius ego natura filius ſum, ipſe quoque in ſpiritu adoptionis filiorum, Abba Pater clamare poſsit, quo videlicet Spiritu præueniente, docibilis Dei modo ſuprà dicto factus eſt. [Non quia Patrem vidit quis, *ſed qui eſt à Deo, hic vidit Patrem.] **niſi is*

Nó (inquit) ex eo quod dixi: Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me, conſequitur aut colligi debet, quod Pater meus viſibilis ſit, aut corporaliter, vt homo adiri potuerit, & audiri, quomodo vos indignationis & inuidiæ fumantes nebulam murmuratis, quòd dixerim: quia deſcendi de cælo, cùm Ioſeph pater meus ſit, quem vos ſcutũ cordis arripuiſtis, ne à Patre meo quicquam audire vel diſcere poſsitis. Pater meus ille eſt, quem vidit hominum nemo, nec videre poteſt, qui lucem habitat inacceſsibilem. Nã *1. Tim. 6.*
& ſi patrum aliqui Deum vidiſſe leguntur, non in ſua tamen ſubſtantia viderunt, aut videre potuerunt, ſicut Moyſi dicenti: Si *Exod. 33.*
inueni gratiam in cóſpectu tuo, oſtende mihi teipſum, vt videam te manifeſtè, reſponſum eſt: Non poteris videre faciem meam, *ibidem*
non enim videbit me homo & viuet, cùm vtique ſcriptura eadem de eodem Moyſe præmiſiſſet: Loquebatur autem Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut loqui ſolet homo ad amicum ſuum. Sanè de beatis Angelis hoc intelligendum non eſt, quin viſione Dei perfruantur. Non enim hic de illis agitur, ſed de hominib⁹, quorum nemo Deũ *Iohan. 1.* *Ephe. 2.*
vidit vnquam: quia ſtabat paries inimicitiarum. i. originale peccatum inter homines & Deum, ſoluendus in carne Chriſti per paſſionem mortis, vt poſſet ab hominibus Deus videri. Ait ergo: Non quia Patrem vidit quis: Et adiecit: Niſi qui eſt à Deo, hic vidit *Aliter Chriſtus, aliter à Deo nos ſumus.*
Patrem. Hic (inquit) qui non eſt ab homine, cuius eſſe non incepit ab Ioſeph, ſicut vos dicitis, aduerſum me murmurantes, hic inquam, ſcilicet ego, vidit Patrem ex cunctis filijs hominis. Quia ſolus ab illo ſum, videlicet natus, non factus. Alioquin non valeret hæc differentia qua dixi: niſi qui eſt à Deo: cùm omnes homines à Deo facti ſint, quorum tamen illum vidit nemo. Notandum quippe eſt quoties ita abſolutè poſitũ inuenitur, à Deo vel ex Deo eſſe, vt non ſit additum, factum vel creatum, ſubaudiendum eſſe natum, etiam ſi de hominibus ſermo ſit, vt illud: Qui ex Deo eſt, verba Dei *Iohan. 8.*
audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Subaudiendum eſt enim, nati, imò renati, videlicet ex eo, quod natiuitate regenerantis gratię quis indignus eſt, verba Dei audire non poteſt. Cũ ergo dicit: nó quia Patrẽ vidit quis, niſi hic qui eſt à Deo, ſubaudiendum eſt, natus vel genitus illa videlicet generatione vel natiuitate, quæ non gratiæ, ſed naturæ eſt, non enim ait: Niſi hi qui ſunt à Deo, ſed de vno ſeipſo, hic (inquit) qui eſt à Deo, ſubaudis, ſolus per naturam

turam natus vel genitus, ſolus coæternus & conſubſtantialis Filius. Nam niſi propriam hic accipis Filij Dei generationẽ, in eo quod
Rom.8. ait: niſi qui eſt à Deo, hic videt Patrem, con
1.Ioan.3. ſequitur quòd omnes, qui ex Deo ſunt, viderint Deum. Sed nos omnes, qui ſpiritum adoptionis filiorum accepimus, ex Deo nati ſumus, & filij Dei nominamur & ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus, & tamẽ nemo noſtrum vidit Deum. Ergo hic qui eſt à Deo, & proinde vidit Patrem, hic ita à Deo, quomodo vnigenit⁹, quomodo ſolus cõſubſtãtialis, Filius vnicus, filius (inq̃) ſolus naturalis. Nam cæteri oẽs adoptiui ſunt. Sequitur. [Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.] Poſtquam in aſſumptione qua dixerat: Ergo ſum panis vitæ, qui venit ad me, nõ eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet vnquam. Conſiſtẽs veritas murmurantes, & concedere nolentes vſq; ad victoriam redarguit. Cherinthum quoq;, & alios qui nondum erant, Hæreticos prędamnans, quia dicturi erant Chriſtũ non de cœlo deſcendiſſe, ſed de Maria exiſtẽdi initium habuiſſe, vel etiam ex Ioſeph genitum fuiſſe, nunc tandem forti concluſiõe maieſtas verbi ęterni cœpta perficit: impios cõfundens, pios aũt ad manducandum ſeipſum panẽ vitæ æternæ alliciens: Amẽ amẽ (inquit) dico vobis, qui credit in me, habet vitã æternam. Hoc vtiq; ex præcedentibus conſtans, & verum eſſe, fidelibus perſpicium, infidelibus autem inexpugnabile eſt. Si enim Pater dat panem de cœlo verũ, qui deſcendit de cœlo, & dat vitam æternã, & ego ille ſum panis vitę, ergo qui credit in me, habet vitam æternam. Idcirco ſuperius vobis dicere cœperam, operamini non cibũ qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam: hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem ille miſit. Interturbaſtis dicentes: Quod ergo ſignum tu facis, vt videamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres noſtri manducauerunt in deſerto mãna. Proinde dixit vobis, qua ego ſum panis vitę, & nunc
**Vita.* iterũ dico: [Ego ſum panis *viuus. Patres veſtri manducauerunt Manna in deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur.] Conferte effectus, videte panis vtriuſque diſtantias. Patres veſtri manducauerunt Manna & mortui ſunt, patres veſtri (inquam) mali, patres malorum, murmuratores, patres murmuratorum, infideles patres infidelium, quamuis omnes eandẽ eſcã ſpiritualem manducauerint, & eundem potum ſpiritualem biberint, quem & boni pa-
Num.16. tres bonorum (quales fuerunt Moyſes &
Obiect. Aaron) manducauerunt Manna, & mortui ſunt, imò cùm eſſent mortui mala morte peccati, manducauerunt, & manducando non reuixerunt, ſed illo cibo ſaturati ad inferos deſcenderunt, intantum mortui ſecũdum interiorem hominem, vt quidam eorum vitã retrahentes adhuc exteriorẽ, abſorpti à terra, & operi humo de medio mul
titudinis perierint. Quid ergo inquis: Illi q *Matth.26.*
manducant hunc panem non moriuntur? Dixiſti enim: Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo mãducauerit, nõ moriatur. Nónne & omnes qui mãducant hũc panem de quo dicis: Hoc eſt Corpus meũ, quod pro vobis tradetur, & qui bibunt calicẽ tuũ, de quo dicis: Hic eſt Sanguis meus, nónne (inquã) illi manducantes & bibentes oẽs quidem ſecundum carnem, multi verò etiam ſecundum animã moriuntur? in quo ergo panem hunc præfers illi; quem patres manducauerunt, pro eo quòd manducantes Manna, & bibentes aquam de petra, mortui ſunt omnes quidem ſecundum carnem, aliqui verò etiam ſecundum animam: Con
cedimus enim multos ex eis mortuos eſſe *Pſalm. 94*
ſecundum animam, ſicut ait Spiritus ſanct⁹ in Dauid: Ipſi verò non cognouerunt vias meas, quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam. Quamuis etenim dixe
rit, aliqui illa morte qua proſtrata ſunt ca- *Num.14.*
dauera illorum in deſerto cõſumptum fu- *Naum.1.*
iſſe peccatum eorum, ſic intelligentes quod ſcriptum eſt: Non iudicabit Deus bis in idipſum, quod temporali morte puniti omnes euadunt mortem æternam, aliorum ta
men meliorem tenemus ſententiam dicen- *Hier.5.*
tium, quia quoſdam flagella damnant & nõ
liberant, videlicet eos, de quibus per Pro- *Deut. 32.*
phetam dicitur: Percuſſi eos nec doluerũt, *Hiere.17.*
attriuiſti eos & renuntiauerunt accipere di- *Pſalm.94.*
ſciplinã. His (inquiunt) flagella ab hac vita inchoãt, & in æterna percuſsione perdurãt. Vnde per Moyſen Dñs dicit: Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſsima. Itaque & iuxta Prophetam eundem dicentem: Et duplici cõtritione contere eos, pleroſque illorum in corpore ſimul & in anima periſſe cõcedimus: pręſertim cùm illis exacerbantibus Deum exacerbatione tẽtationis in deſerto & cognoſcere nolentibus vias eius, iurauerit ipſe (vt prædictum eſt) in ira ſua, quòd non introirent in requiem ſuam. In quo igitur hunc panem, quem qui manducant, nihilominùs
moriuntur, præfers illi quem manducaue- *Reſponſ.*
runt patres illorum, & mortui ſunt? Ad hęc *quod in A-*
inquam: attende diligẽtiùs, nunquid vllam *dã oẽs mor*
fecit exceptionẽ patrum malorum ſiue bo- *tui ſunt.*
norum? Nonne vniuerſali enunciatione di- *1.Cor.15.*
xit: Patres veſtri manducauerunt Manna & mortui ſunt? Patres enim veſtri (inquit) non ſolùm murmuratores vel infideles mortui ſunt, ſed etiam iuſti, & quantolibet fideles patres omnes veſtri mortui ſunt, ea videlicet ex cauſa, qua omnes homines moriuntur in Adam. Et hoc dico, quia quamuis Manna manducauerint, nihilominus omnes eadem in morte detenti ſunt, ſicut &

quia

antiquiores illorum patres, vel ipſorum iu-
niores, qui Manna non manducauerunt,
quia diebus illis non fuerunt. Dixi ergo, qa
patres veſtri Manna manducauerunt & ni-
Manna nō hilominus mortui ſunt, quàm illi qui non
liberauit à manducauerunt, nihilominùs apud inferos
morte. propter originale peccatum detenti ſunt,
Gen. 49. quàm illi qui antè vel poſt illud Mãna, hinc
3. Reg. 2. ad populos ſuos per viã vniuerſæ carnis ad-
ducti ſunt. Nó per illud Mãna liberati ſunt,
neq; aſcenderunt ad conuiuium Angelorũ,
vt viſione Dei perfruerentur, qua beati An
geli æternaliter viuunt, quam in Patre ſuo
Adam omnes homines perdiderũt. Sed hic
eſt panis de cælo deſcendens. Et ad quid de
cælo deſcendit? Vt ſi quis manducauerit ex
ipſo, non moriatur. Nam qui non manduca
uerit morietur, imò iamdudum mortuus in
Adam, ab illa eius hæreditaria morte non li
berabitur. Et quidem mortuorum multitu
do plurima eſt à corporibus ſeparatorum,
hunc panem expectantium apud inferos,
quo fraudauit eos peccando pater ipſorum.
Magna deinceps ventura eſt multitudo Gẽ
tium hunc panem dum adhuc in corpore
ſunt flagitantium, iamq; dum adhuc in car-
ne viuunt mãducaturi ſunt. Vtriſq;, ſcilicet
& illis qui iamdudum defuncti ſunt, & his
qui adhuc viuentes in carne ſunt vel erunt,
Pſalm. 22. ecce parata eſt à Patre meo menſa in cõſpe-
ctu ipſorum. Dico enim vobis. [Ego ſum
panis viuus, qui de cælo deſcẽdi. Si quis mã-
ducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.]
Quoniam conuiuæ Patris mei per mortem
diſsipati ſunt, propter vetitum cibum, quẽ
manducauit pater ipſorum, & animæ quidẽ
apud inferos, corpora verò in ſepulchris
Matth. 12. ſunt: diſſipabor & ego panis Angelorum, &
Iona 2. ſecundum illam ſubſtãtiam qua paſcuntur
Matth. 17. Angeli, pergam ad inferos, vbi animæ eſu-
riunt, & ſecundum corpus eodem terrę vẽ-
tre reconditus, quo recondita ſunt corpora
illorum, illic ego tribus diebus & tribus no-
ctibus, ſicut fuit Ionas in ventre ceti tribus
diebus & tribus noctibus. Vnde & animæ
viſione Dei recreatæ reuiuiſcent, corpora
verò nunc quidem multa, in futuro autem
cuncta reſurgent. Deinde reſiduis, id eſt,
quos præſens adhuc ſeculum in carne reti-
net, dabitur hic idem panis in ea ſpecie, quæ
Eſa. 16. viuentibus congrua eſt, id eſt, in vero ſacri-
Luca 4. ficio panis & vini ſecundum ordinem Mel-
Pſalm 2. chiſedech.

[Et panis quẽ ego dabo, caro mea eſt pro
mundi vita.] Summa hæc ſit conſolatio pau
peribus, quibus Spiritus domini veniens ſu
per me, euangelizare miſit me: ſumma (in-
quam) & incomparabilis congratulatio ſit
hæc Gentibus terminiſq; terræ quos in hæ-
reditatem vel poſſeſsionem poſtulans acci-
piam à Patre. Quia nihil minus habebunt
Oſee 13. de hoc pane vitæ, quàm antiqui patres, qui-
bus hunc panem ſignauit, & dedit Pater qui
miſit me. Nã deſcendens ad illos vt refician-
tur ex me, cùm infernus me momorderit,
& ego morſus eius factus fuero, mors mor-
tis in viſceribus eius concluſus, additus eſu-
rientibus ſanctis vel iuſtis, vt viuificentur
vniuerſi, tunc ego dabo panem iſtis reſiduis
in quo nó deeſt veritas eiuſdem carnis meæ
vel corporis, quod eductum de ventre ceti,
ſaluum & integrũ reſidebit æternaliter ad
dexteram Patris. Panem eundem Angelo-
rum me tribuente manducabit viuens ho-
mo, modo ſi congruo, quem dat Pater his
qui receſſerunt, vt manducent & reſurgant,
nunc quidem animæ, corpora quidem in
die nouiſsimo. Animaduertendum eſt hoc *conuerti-
loco, cùm vtrobique valeat, &*nunc verti- *bilis.*
bilis ſit hæc propoſitio: & panis quem ego
dabo caro mea eſt (Etenim ſiue carnem de
pane prædices hoc modo: & panis, quem e-
go dabo, dicens, accipite & comedite, caro
mea eſt, vel corpus meum eſt: ſiue carnem
de pane prædices, ita: & caro mea, quæ mor-
tua venter terræ glutiẽda eſt, panis eſt: quia
refectis mortuis vitam & reſurrectionẽ da-
tura eſt) cùm (inquam) quocunque veritas,
ſententia vera ſit, ordo tamen literæ perſo-
narumque vel temporum mutatio exigit, *Panis ſub-*
vt Panis ſubiectũ, & Caro prędicatũ debeat *iectum, Ca*
accipi. Nã hactenus de perſona Patris dixe- *ro prædica*
rat, quod ille panẽ verũ daret, & ipſe Filius *tum.*
panis eſſet. Nunc ipſe panis viuus & verus
ad ſuam perſonam per futurum tempus ver
bi eiuſdem trãſitione facta, Et panis, inquit,
quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vi-
ta. Et reuera quem Pater dedit panem An- *Quō panis*
gelorum, vt carnem aſſumeret, & morere- *cæleſtis fit*
tur, quatenus viuificaret, ipſe panis cæleſtis *panis viſibi*
panem terrenum nobis dat, quem viuenti- *lis.*
bus, & quibus manducari poteſt, vitam det
æternam in carnem ſuam tranſmutat. Et ſic
verbum quod eſt panis Angelorum, caro
factum eſt, non mutatum in carnem, ſed aſ-
ſumendo carnem: ſic idipſum verbum iam
dudum caro factum, panis viſibilis fit, non
mutatum in panem, ſed aſſumendo, & in v-
nitatem perſonæ ſuæ transferendo panem.
Proinde ſicut de carne noſtra, quam virgo
Maria peperit, verè fatemur propter vnita- *quia.
tem perſonæ, *quæ Deus eſt, ſic nihilomi-
nùs de pane iſto viſibili, quem eiuſdem ver
bi inuiſibilis Diuinitas aſſumens, in carnem
ſuam transfert, verè & catholicè confite-
mur, quia Corpus Chriſti eſt. Ait ergo: Et
panis quem ego dabo, Caro mea eſt pro mũ
di vita, videlicet vt mundus redemptus
manducet & viuat, emundata priùs per Ba-
ptiſmum veteris quem Serpẽs dedit & per-
ſuaſit, cibi macula. Igitur ab effectis liquet,
quantò melior hic panis ſit illo, de quo di-
xerant: Patres noſtri manducauerunt Man-
na & mortui ſunt. Hic autem eſt panis de cę
lo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducaue
rit, non moriatur. Sanè cum dicit: Qui man-

ducat hunc panem, vel qui mãducat meam carnẽ, ſemper dignè ſubaudiẽdum eſt. (Quẽadmodum quoties dicitur in Scripturis ſanctis: Angelus Dñi, vel Spiritus Domini, nec additur malus, ſine dubio bonus Angelus, vel bonus Spiritus intelligitur. Ita nimirum quoties dicitur: qui manducat & bibit, & non indignè, proculdubio dignè ſubaudiendum eſt.

Manna nõ liberabat.

Proinde & qđ dixit: Patres veſtri manducauerunt Mãna & mortui ſunt, quoniã abſq; bonorum vel malorũ patrũ diſtinctione, dixit, ſciendũ eſt, quia quantũcunq; benè manducauerint aliqui ex illis, tamen oẽs mortui ſũt. i. ab hæreditaria morte, qua in Adam oẽs moriuntur, per illud Manna liberati non ſunt, ſed per hunc panem oẽs viuificantur Electi, qui vel ante ꝗ hic panis de cælo deſcenderet, fuerunt mortui, vel poſtquam deſcendit nati ſunt, eidẽ morti obnoxij. Sequitur: [Litigabant ergo Iudæi ad inuicem dicentes: Quõ poteſt hic nobis carnem ſuã dare ad manducandum.] Et ſuprà quãdo dixit: Ego ſum panis vitæ, murmurabãt, & nunc quãdo dicit: Et panis quẽ ego dabo Caro mea eſt, rebelles & increduli Iudęi ad

Iudæi duræ ceruicis.

inuicẽ litigant, nuſquam durã eruditi ſunt flectere ceruicẽ, ad interrogãdum veritatis Magiſtrum, videlicet eo modo, quo percõtari ſolent hi, qui ſcientiam veritatis eſuriũt ac ſitiunt, ſed murmurant, ſed litigant, ſed verba æternæ vitæ blaſphemantes, inſaniæ deputant. Num ergo illis diceret, quomodo poſſet carnem ſuam dare ad manducãdum?

Litigabant ad inuicẽ.
Rom. 9.

Litigabant ad inuicem, murmurabãt ad inuicem, & conſilium ſapientiæ Dei non ab ipſa ſapientia Dei, ſed murmurãdo & litigãdo quęrebant ad inuicem, Quid niſi malum diſcerent ab inuicẽ? O homo (inquit Apoſt.) tu quis es, qui reſpondes Deo? Talib. enim qui non amore diſcendi interrogant, ſed intentione aduerſandi diſputãt, nihil aliud dicendum eſt, niſi vt tanquã indigni, ſapientię reſponſo procul abſiſtant. [Dicit ergo eis Ieſus: Amen amen dico vobis, niſi manducaueritis carnẽ Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.] Ergo (inquit) quoniam vos nequaquam eſuritis, animas ſurſum in cęlum ſuſpenditis, vnde panis iſte deſcendit, vt reuelet vobis Pater qui eſt in cælis, quod reuelare non poteſt caro & ſanguis, ſed litigatis ad inuicem cordib. impacatis. Hoc tantùm vobis dixerim,

Matth. 16.

quòd niſi manducaueritis Carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ habebitis vitam in vobis. Quis aũt eſt modꝰ manducationis, non meum eſt aperire vobis.

Iudæi erãt indigni vt doceret eos Chriſtus hoc ſacramentum.
Matth. 7.

Sanctum enim hoc eſt, quod litigioſis canibus dandum non ſit: margaritæ ſunt, quæ videlicet ne conculcentur ante porcos mittendæ non ſint. Nondum ſaltem ſerui eſtis, qui reuerentẽ aurem Dño præbeatis: nedũ amici, quibus ſolis notum facere habeo ritũ vel ordinẽ, cauſaſq; diuinas huius epulationis. Hoc ergo tantillum ſcitote, qui niſi mãducaueritis non habebitis vitã in vobis. De hoc cibo Corporis & potu Sanguinis Dñi, hæc à ſanctis Doctoribus data eſt ſententia, quam & velut pro maxima vel prima definitione aduerſus idem Corpus & Sanguinẽ Domini, nimium feſtini lectores, & immaturati præripuere doctores: Hunc, inquiũt, cibum, & potum ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorum, quod eſt ſancta Eccleſia, in prædeſtinatis, & vocatis, & iuſtificatis, & glorificatis ſanctis & fidelibus eius. Quid enim? Nunquid ab eiſdẽ patribus ibidem tacitum eſt, huius rei, vnitatis corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia, ſacramẽtum eſſe panem & vinum, quod in dominica menſa præparatur, & de menſa dominica ſumitur? Quid autem eſt vel vnde dicitur

Sacramentũ cur & vnde dicatur.

Sacramentum, niſi à ſacrando, eo quòd rem iſtam. i. corpus Chriſti quod eſt Eccleſia cõſecret, & conſecrando efficiat vnitatem. Nã ſicut dicimus ornamentum hoc vel illud, eo quòd ornet, & veſtimentum eo quòd veſtiat, & cætera ſimilia: ſic Domini Corpus, quod in altari ſumimus, & ſanguis eius, prędictæ vnitatis rectè Sacramentum dicitur, eo quòd illo cibo potuque viſibili in vnam Chriſti Eccleſiam, quæ ſit corpus eius, plenitudo eius, inuiſibiliter conſecremur. Igitur prædictam ſententiam nullatenus pro maxima definitione vel deſcriptione manducandi Carnem & bibendi Sanguinẽ Domini accipimus, præſertim cũ ipſe ore proprio, quando voluit, quibus voluit, quoſq; dignos iudicauit, tam diligentem definitionem vel deſcriptionem dederit, vt nemo Dialecticorum vel Philoſophorum vnquã diligentiùs definire ſubſtantiam, vel quodlibet indiuiduum quiuerit. Nam quod ſolent facere illi, cùm primarum quamlibet ſubſtantiarum deſignare volunt, Verbi gratia,

Aequiuocationis exemplum.

cùm æquiuocationem determinantes, contra argumentorum ſophiſticas importunitates dicunt, Alexander rapuit Helenam (cogimur enim nunc talium in tanto negotio meminiſſe nugarum, & ſagittantes paruulos repercutere ſagittis paruulorũ) cùm inquam dicunt: Alexander rapuit Helenam, quoniam poteſt opponi, Alexander non rapuit Helenam, Alexander Philippi rex Macedo, non rapuit Helenam determinantes dicunt: Alexander is de quo nunc agitur Troianus Priami filius, rapuit Helenam, Hoc idem ſumma ſapientia fecit, vbi oſtendere voluit, quomodo carnem ſuam nobis ad manducandum dare poſsit: Hoc eſt, inquit, Corpus meum. Et addidit:

Quid propriè eſt mãducare & bibere corpus & ſanguinẽ Chriſti.

quod pro vobis tradetur. Item: Hic eſt Sanguis meus. Et adiecit: qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Totumque modum manducãdi Carnem ſuam & bibendi Sanguinem ſuum perſcribens: Hoc, inquit, facite in meam com-

memora-

memorationem. Proinde cunctis figurarũ vel ſimilitudinum nebulis amotis, nõ corpus quodlibet, non corpus Chriſti quod eſt Eccleſia: ſed illud Corpus Domini, quod pro nobis traditum eſt, nos mãducare: & illum Sanguioem, qui pro oobis ſuſus eſt in remiſsionem peccatorum, nos bibere indubitanter credimus: & quod fecit ipſe, hoc idem in commemorationem ipſius ſcimus & benè ſcimus nos facere, id eſt, Carnem ipſius manducare & Sanguinem bibere. Et quamlibet ſancta Eccleſia corp⁹ Chriſti ſit, & ſic ex multis hominibus conſiſtat, quemadmodum panis ille, quẽ verè dicimus Corpus Chriſti, multis conſtat ex granis: & vinum illud, quod verè dicimus Sanguinem Chriſti, ex multis confluxit aciois: non tamen idipſum corpus Chriſti eſt Eccleſia, quod pro nobis traditum eſt, quam propriã differentiam ſæpe dictum Corpus, quod eſt panis vitæ æternæ, ſemper authore Chriſto retinet. Igitur niſi manducaueritis, inquit, Carnem meam, & biberitis Sanguinem meum, hoc videlicet quod dicturus ſum faciẽtes in meam commemorationem, non habebitis vitam in vobis. Sanè qui vel tenerrima cohibẽtur infantia, priuſquam ex hac luce migrant, quàm manducare aut bibere poſsint: vel qui articulo temporis conſtringuotur, ſicut nonnulli Confeſſores, quos nec baptizari aqua, perſecutionis, & mortis inſtantia permiſit, oon præiudicantur hac

Quo excuſantur paruuli, et morte præoccupati.

ſentẽtia veritatis. Nec enim iudicatur apud Deum non manducaſſe, niſi qui manducare noluit, qui non curauit, qui neglexit. De ſenſibus enim & de voluntatibus iudicat Deus, quæ in iofantibus edentulis malæ eſſe non poſſunt, & in eiuſmodi Confeſſorib. cùm bonæ ſint, non fraudãtur effectu, quia manifeſtè Chriſti communicant paſsionibus. Proinde oec paruulos, quos ætatis impotentia manducare vetat, qui mox vt baptizati fuerint, ab hac luce migrant æternæ vitæ exortes arbitramur, nec præuentos à perſecutore Confeſſores pios, in ſanguine ſuo baptizatos, Corpori Chriſti communicaſſe, vel Calicem Domini bibiſſe, quod ad vitam æternam proficiat dubitamus. Sequitur: [Qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam. Et ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Non, inquit, vos veſtriq; ſimiles, quiq; murmuratores & litigioſi, vitam habebitis in vobis, ſed ille vnus populus meus, qui mihi voitur vnitate ſpiritus, voa Eccleſia mea, quæ manducat Carnem meam & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam. Hęc enim ſumma eſt cauſa æternæ vitæ effectiua, manducare Carnẽ meam & bibere Sanguinem meum, non manducare autem Carnem meam, & non bibere Sanguinem meũ, antiquæ perfidiæ eſt argumentum, qua primi parentes hominum, Serpenti, quã Deo credere maluerunt. Nec enim differt in culpa, non crediſſe, quòd manducantes de ligno vetito morerẽtur, & nõ credere, quòd manducantes Carnem meam, & bibentes Sanguinem meum, ordine præſcripto, ab eadem morte liberentur. Qui ergo manducat & bibit, rectè antiquæ mortis pœna ſe exuit, & quia non manducat aut non bibit, nihilominus iuſtè relinquitur in antiquo iudicio paternæ præuaricationis. Notandum verò, quòd cùm ſuperiùs dixerit: Hæc eſt voluntas Patris mei, qui miſit me, vt omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam ęternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die, Hic iudem ſub eadem diſtinctione, priùs inquit, habet vitam æternam, & deinde ſubiungit: & ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Videlicet ne quis exiſtimet ſe abſque Corporis & Sanguinis eius cibo potuq; viſibili vitam vtramq; corporis & animæ, ſola Fide recuperaſſe, & iſto Sacramento non egere, hoc ipſum repetiuit, proculdubio conteſtans, quod non verè credat, quiſquis manducare, & bibere contemnit. Nam quantumuis fidelis, & Catholicæ Profeſsioois homo ſis, ſi manducare & bibere recuſes de hoc cibo potuque viſibili, eo ipſo, quòd tibi hunc neceſſarium nõ eſſe præſumis, à ſocietate membrorum Chriſti, quod eſt Eccleſia, te præcidis, neque rectè credis in eum, cuius in hoc cibo potuque ab ipſo tam diligenter commendato, derogas authoritati. Nónne primi parentes noſtri, & priùs intrinſec⁹ inuiſibiliter corrupti ſpiritu Diaboli, contra Creatorem ſuum intumuerunt, & deinde per Serpentem ſuaſi, viſibili quoq; cibo perierunt? Ita planè oportet pœnitentem hominem, vt priùs inuiſibili Fide ſubijci Creatori, corde credendo ad iuſtitiam, & ore confitendo ad ſalutem, & deinde viſibili quoque cibo, & potu vitæ æternę neceſſariam perficere iuſtificationẽ. Nec illud quoque vacat ab ordine iuſtitiæ, quòd priùs dum manducat, iam habet vitã æternam, ſcilicet in anima, Deo viuens per iuſtitiã, & deinde: Et ego reſuſcitabo eũ (ioquit) in nouiſsimo die. Nam & ſæpedicti primi parentes noſtri, & priùs æterna morte animæ intrinſecus, & deiode morte quoque corporis extrinſecus mortui ſunt. Etenim quacunq; die comederitis ex eo, morte (inquit) moriemini, ſine dubio morte animæ, ac deinde ſententiã quoq; corporeæ mortis acceperũt ab ipſo Deo dicẽte: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terrã, de qua ſumptus es, quia terra es, & in terrã ibis. Rectè ergo, & ſeruato ordine iuſtitiæ: qui mãducat (ioquit) Carnẽ meã, & bibit Sanguinẽ meum, iã habet vitã æternã, quia iam viuit ſecundum animã, ſecundum carnẽ verò morietur quidẽ, ſed ego reſuſcitabo eũ in nouiſsimo die. [Caro.n. mea verè eſt cibus, & Sãguis meus verè eſt potus.]

Hic cibus primo dat vitam animæ, deinde reſuſcitabit & corpus.

Nõ ſufficit ſola fides abſq; hoc cibo.

Rom. 10.

Gen. 3.

Verus cibus contra falſum cibum Adæ.

Verus (inquam) cibus, & verus eſt potus, quia verum eſt quod pollicetur, quia vera ſpes eſt, qua manducatur & bibitur. Vnde & conſtat cibũ hunc, cibo illi contrario modo eſſe oppoſitum, quẽ homini primo Serpens obtulit, quia videlicet cibus ille, cibus fuit mẽdacij, quia falſum fuit, & falſum eſt, quod ille cibus pollicitus eſt, quia cum vana promiſsione datus, & vana ſpe diuinæ ſimilitudinis conſequendæ manducatus eſt. Sed nondum manducatoribus carnis ſuæ, & bibitoribus ſanguinis tantum promiſit iſta veritas, quantum in perſuaſione cibi vetiti pollicita eſt iſta falſitas. Nam Diuinitatem promiſit: Aperientur (inquiens) oculi veſtri, & eritis ſicut Dij ſcientes bonum & malum.

Ibidem.

Sequitur ergo: [Qui manducat Carnem meam, & bibit Sanguinem meum, in me manet, & ego in eo.] Hic perſpicuè Diuinitatem pollicetur carnem ſuam manducantibus, & ſanguinem ſuum bibentibus, & illuſiõem nequiſsimi nebulonis (qui dixit: comedite & eritis ſicut Dij) nõ ſine magno cruciatu eiuſdem illuſoris, seriò loquens in verum effectum conuertit.

Hic panis confert diuinitatem.
Gen. 3.
Pſalm. 81.

Quid enim nobis hoc dicto hic Dei Filius vnicus pollicitus eſt, niſi ac ſi apertè dixiſſet: Dij eritis, & filij excelſi omnes? Et notandum, quod nõ eiſdem verbis deceptoris vſus eſt dicentis: Eritis ſicut Dij, nec omninò ſic dicere debuit: Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, erit ſicut Deus, vel erit ſimilis altiſsimo: ſed in me manet inquit, & ego in eo.

Nemo eſt ſicut Deus.

Quis enim eſt, vel eſſe poteſt ſicut Deus? Ille namque nullius indiget, nullius ope vel gratia Deus eſt. Sed quis ita prę ter illum, naturæ ſuæ ſufficientia Deus eſſe poteſt? Sic Angelus voluit eſſe Deus, & factus eſt Diabolus. Sic Deitatem appetere ſuaſit homini, & hominem hominis honore ſpoliauit. Tam hic, quàm ille, cùm voluit eſſe ſicut Deus, voluit ſinè gratia vel adiutorio melioris eſſe Deus, & hac voluntate vterque à Deo diuiſit ſe. Quid ergo eſſet, niſi Dei Aduerſarius? E contrà, conſortium vel gratia Dei Deos efficit, & filios excelſi. Gratiam ergo & communicationem Dei cõmendans ei, qui manducat Carnem ſuã, & bibit Sanguinem ſuum, in me manet (inquit) & ego in eo. Quis autem ego, niſi Deus, niſi Dei ſapientia, niſi vera, ſumma, & ſempiterna Diuinitas? Ergo is, in quo maneo ego, Diuinitatem in ſe transfuſam habens. Deus factus eſt, Filius excelſi renatus eſt. Non eſt ſicut Deus, quia videlicet vnus, & ſolus & Deus, neminem habendo in ſe, vnde factus ſit Deus, ſed eſt Deus me habẽdo in ſe manentem, vnde fit Deus. Nam audi quid ſequitur. [Sicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, ipſe viuet propter me.] Ecce deorum adoptiuorum, & Dei vnici diſsimilitudo ſimilis, & ſimilitudo diſsimilis: Sicut (inquit) miſit me viuens Pater & ego viuo propter eiuſmodi Patrem, ſic & ille qui manducat me, viuet propter me.

Miſit me pater, id eſt genuit.

Sed quomodo miſit me viuus pater, vel quomodo ego viuo propter viuentem Patrem? Miſit me dico viuens Pater, id eſt, genuit me immortalis Pater. Nã in eo me miſit, quòd genuit. Si veſtrę paterẽtur incircũciſæ aures, cum dico miſit, dicerem apertiùs genuit, ſicut in Pſalmo teſtatur ipſe, dicens ad me. Filius meus es tu, ego hodie genui te.

Pſalm. 2.

Dico ergo, quia miſit, quod & ipſum vos audire vix patimini: miſit (inquam) viuens Pater me, quod non eſt aliud quàm genuit, & incarnari voluit me: Et ego viuo propter Patrem, id eſt, propter hoc Deus viuẽs, Deus immortalis ſum, Deus impaſsibilis, Deus incommutabilis ſum, quia talem habeo Patrem, quia talis Pater me miſit, quia talis Pater me genuit.

Ego viuo propter patrem.

Et ſicut ego viuo propter huiuſmodi Patrem, ſic & is, qui manducat me, viuet propter me, id eſt, idcirco ſempiternè & beatè viuet, idcirco Deus & fili⁹ excelſi eſt, quia mãducat me, q̃a maneo ego in eo, & ipſe in me. Ecce (inq̃) ſimilitudo diuinitatis, ſimilitudo vitę & ęternitatis, ſimilitudo Deorũ adoptiuorũ & vnici Dei. Sed hęc (vt prædictũ eſt) ſimilitudo diſsimilis eſt. In quo? Videlicet quia cauſę diuerſę ſunt. Quare ergo viuo propter Patrem? Quia viuens ipſe Pater miſit, id eſt, genuit me. Quare viuet homo propter me? Quia manducat me. Non ego manducaui Patrẽ vt viuerẽ, ſed viuo propterea, quia Pater in ſeipſo viuens, & nullius indigens, genuit me, nihilominus in meipſo viuentem, & nullius indigentem. Homo autem non propterea viuit, quod pater illum genuerit, ſed idcirco vt viuat, mãducat me, quem ſolum Pater genuit. Eſt ergo (vt prædictum eſt) diſsimilitudo ſimilis, & ſimilitudo diſsimilis, vnici Filij multorumque filiorũ excelſi; dum hic viuit, quia genitus eſt: illi autem viuunt, quia manducant eum qui genitus eſt. Attamen nihil hac differentia perdunt, quoniam & ſi nati Dij non ſunt, manducantes me, qui natus Deus ſum, mecum vnum corpus fiunt.

Melius eſt de ligno vitæ nõ comediſſe.
Gen. 3.

Proinde non ſuſpiret homo, qui in æternum viuere vellet, quod abegit Deus hominem præuaricatorem factum, ne ſumeret de ligno vitæ, & viueret in æternum. Nam ecce habet panem verum, de quo ſi quis manducauerit, viuet in æternum, imò gaudeat, quod non eſt permiſſus, vt comederet tunc de ligno vitæ, & viueret in æternũ. Si enim tunc comediſſet, ſi viueret in æternum, quomodo viuit ille cuius ſuaſu comediſſet. E contrà, ſic nũc viuet in æternũ, quomodo viuo ego propter quẽ viuet, quo tribuente manducat, vt viuat propter me. Sequitur: [Hic eſt panis de cælo deſcendens, non ſicut manducauerunt patres veſtri Manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum.]

Epilogus. ęternum.] Breui epilogo colligit atque enumerat partes ſuperiores, & commemorat quibus de rebus hactenus verba ſecerit, vt earum memoria renouetur atque redintegretur in animo auditoris. Hæc enim eodē ordine quo nunc in concluſione recolligit, ſuperiùs expoſuit: videlicet, quòd panis ipſe verus de cælo deſcendit, quod non fuerit Manna, quod manducauerunt patres illorum, & mortui ſunt. His ergo pro poſſe decurſis, reliqua ſequenti volumine tranſigenda ſunt.

FINIS LIBRI SEXTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN EVANGELIVM IOANNIS COMMENTARIORVM LIBER SEPTIMVS.

DE Domino noſtro Ieſu Chriſto in ſeruo eius Dauid, eodemque Patre ipſius ſecundū carnem, Spiritus ſanctus prælocutus eſt; dicens: Iurauit Dominus & non pœnitebit eum tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech: Huius autem Melchiſedech ordo ferè nulli incognitus eſt, ſcilicet, quia regreſſo Abraham à cæde Regū; protulit, non carnes ſanguinemque hircorum aut vitulorum, ſed panem & vinum: Erat enim (inquit ſcriptura) Sacerdos Altiſſimi, & benedixit ei, hoc videlicet dicto magnificè innuens, quòd tali ordine ritū Sacerdotij Altiſsimi pręcurrerit. Huius Ordinis Sacramentū pręfulgidum, ſub velamine Legis reconditū, hoc loco dum Dominus noſter, Rex & Sacerdos verus retegit, tantis oculos hominum radijs ferit, vt intendere nō valentes, toti fugiant auerſi, quemadmodū in typum talium hominum olim fugerunt patres ipſorum, non valentes ferre claritatem vultus Moyſi, quia ſplendida facta fuerat ex collocutione Dei. Sic etenim reuerberati ſunt claritate huius veritatis iſti filij illorum murmuratores & litigioſi, nō quòd claritas ſempiterna rationali creaturæ naturaliter noxia ſit, ſed quia creaturę ratio ſnos irrationabiliter polluit & ſordidauit oculos terrenis concupiſcentijs, ita vt lumen ſuum videre non poſsit. Nam qui ſe auerterunt, quantum cum auxilio Dei poſſunt, ab ea quæ in mundo eſt, concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, his amica & dulcis eſt Diuinitatis claritas: & ſi ex parte Infirmantur atque reuerebantur, non tamen fugiunt, non murmurant, non litigant ſed expectant donec veniat quod perfectum eſt, & euacuetur quod ex parte eſt. Hæc iā tunc in illis hominibus præcurrētia fuerunt, qui audiebant dominum Ieſum, ſicut ſequentia declarabunt. Sequitur. [Hæc dixit in ſynagoga, docens in Capharnaum.] Synagogam illam murmuroſam & litigioſam, in qua dixit hæc dominus noſter, illis qui audiebant econtrà dicentibus, quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum, non incongruè magni Doctores aiunt, per illum Regem Achis pręſignatam fuiſſe, ad quem venit ſupradictus Dauid, fugiens Saulem, qui & vocatur Abimelech; ſecundum titulum Pſalmi xxxiij. quādo & commutauit vultum ſuum, & dimiſit eum, & abijt. Namque dixit Synagoga illa, quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? rectè intelligitur in iſto prædicti Regis nomine Achis. Achis enim interpretatur, quomodo eſt. Quia verò Synagoga eadem, quæ Filium Dei non recipiebat, eundem ipſius Patrem, Deum ſuum eſſe profitebatur, rectè Filius idem in prædicti Pſalmi titulo myſticè appellat eam Abimelech, quod interpretatur, patris mei regnum. Quòd immutauit vultum ſuum Dauid, illud nobis innuit, quia veterem ordinem Sacerdotij ſecundum Aaron, immutaturus erat hic verus Dauid, Rex & Sacerdos noſter ſecundum ordinem Melchiſedech. Achis autem, quod interpretatur quomodo eſt; iſtius (vt iam dictum eſt) Synagogæ typum geſsit, dicentis, quomodo hic nunc dicit, quia de cælo deſcendit, quomodo carnem ſuam ad manducandum, & ſanguinem ſuum ad bibendum nobis dare poterit? Nā hæc rebellione fidem illius pulſantis, in corda ſua dum non admittit, quaſi tympanizātem & impingentem in oſtia ciuitatis Dauid, dura incredulitate repellit. Quapropter dimiſit eum, ſcilicet Achis ſiue Abimelech, dicentem: Quare adduxiſtis hominem inſanum? dimittite illum hinc, & ne ingrediatur domum meam.

Christus ſacerdos ſecūdu ordinē Melchiſedech. — *Pſalm. 109* — *Gen. 4.* — *Exod. 34.* — *1. Ioan. 2.* — *1. Cor. 13.* — *Achis Abimelech* — *Immutatio vultus Dauid coram Achis.*

Nam reuera dimiſit eam & abijt, dimiſit, inquam, Synagogam, & ad Eccleſiā de Gentibus abijt, pro eo, quod immutationē vultus eius, id eſt, prædictam veteris Sacerdotij tranſlationem non ferens, inſaniæ deputauit, ita vt per illud, quod ibidem de eodem Dauid dictum eſt; & defluebant ſaliuæ in barbam, nihil meliùs intelligi queat, quàm quòd infantilia vel inepta, more infantium, quibus dum loqui conantur, ſaliuæ in mentum defluunt, Dominus noſter illis videbatur

batur loqui, cùm diceret: Niſi manducaueritis Carnē filij hominis, & biberitis eius Sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Vnde lectionis huius Euangelicæ ſequentia ſic habent: [Multi ergo ex Diſcipulis eius audientes, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, quis

Pſalm. 33.

poteſt eum audire?] In Pſalmo prędicto, cuius in titulo per immutationem vultus Dauidici mutatio nobis (vt iam dictum eſt) innuitur veteris Sacerdotij. Dicunt pauci illi, qui alijs retrocedentibus, adhærent huic vero Sacerdoti: Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus. Iſti autem multi, & omnes, quos nomine multitudinis ſancta Scriptura denotare cōſueuit, vt ibi: multi vocati, pauci verò electi. Itemq;: Annunciaui & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum, iſti, inquam, multi & multarum palearum cumuli, dicunt: Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire? Videlicet ſicut contrario ſpiritu aguntur in mente, & reſiſtūt Spiritui Dei, ſicut verba bonorum verbis de hoc Sacramento dicunt contraria. Dicunt illi: Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus, dicunt illi: Durus eſt hic ſermo Ecce quàm contrarij ſunt, & quàm contraria dicunt. Sicut enim contrarius eſt ſermo durus ſuaui, ſicut amaro dulcis, ſicut aſpero mitis. Planè vſque hodie cōtraria iſta non deſunt, quæ tunc in illa Synagoga dicta ſunt.

Matth. 20.
Pſalm. 39.
Sic.

Cur durus videbatur hic ſermo Iudæis.

Illis quidē durus erat hic ſermo, quo dixerat: Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nō habebitis vitam in vobis. Primum quia ſic intelligebant ſecundum carnem, quam ſoli ſapiebant, quod concidi & ſic manducari oportere dixiſſe carnem ſuam quemadmodum conſueuerant concidere & manducare carnes Agni, ſeu cuiuſlibet bruti pecoris, & bibendum eſſe ſanguinem ſuum, quomodo nec animalis cuiuſquam ſanguinem guſtare Lex permittit, dicens: non comedetis cum ſanguine, & iuxta ſenſum vel doctrinā eius neminem poſſe vitam habere in ſe, niſi feciſſet. Quod tam autoritate Legis diuinę, quàm communi ſenſu omnium hominum conſtat horrendum & execrandum facinus eſſe, atq; ideo non modo ad conſequendam vitam non valere, ſed etiam eidem vitæ omninò contrariū vel repugnans exiſtere. Deinde & hoc illos mouere poterat cum eiuſmodi ſenſum haberent, quod etſi vllo modo fas eſſe potuiſſet, ſic illum concidi & mānducari, ſanguinemque eius ebibi, vix paucis ſufficere, vt vnuſquiſq; modicum quid acciperet, atq; ideo vix centum homines ad vitam pertingere poſſe, cum copioſa multitudo hominum ad vitam pertinentium nulli, niſi ſoli Deo numerabilis ſit. Et quidem nō adeò mirum fuerit, rudes Diſcipulos tantū myſteriū capere nequiuiſſe, cum adhuc pueri eſſent, eiſq; lacte magis, quàm ſolido cibo tunc temporis opus eſſet, ſed inde culpandi erant, & inde iudicium pro temeritate incidebant, quia non ſui ſenſus tarditatem vel impotentiam, ſed Magiſtri ſermonem incuſabant, & duritiæ arguebant.

Gen. 9.
Le. 3. 17.
1. Cor. 3.
Heb. 5.

Hæretici negantes corpus Chriſti in ſacramento eſſe.

Illis, inquam, iſto ſenſu durus hic ſermo videbatur, iſtis autem qui hodieq; murmurant & litigant, cum veritatem Corporis & Sanguinis Domini defendimus, alias ob cauſas magnā videmur ſonare duritiam. Nam præter ſuperiùs dictas, & pro poſſe repercuſſas difficultates, nō ſermonis, ſed cordis ipſorum, quibus bonus & ſuauis ſermo iſte durus eſſe videtur, cum argumentoſa fide per autoritatem Euangelicam arctati fuerint, vt negare nō poſſint, hoc Dñi Corpus illud eſſe, quod pro nobis traditū eſt, & hunc eius Sanguinē illum eſſe, qui pro nobis effuſus eſt, cùm, inquam, hoc illis conſtanter aſtruxerimus, ergo, inquiunt, ſi nō figuratè, ſed reuera panis iſte Chriſtus dicitur vel eſt, quotidie Chriſtus patitur, & toties moritur, quoties panis iſte in commemorationem eius frangitur. Et hic, inquiunt, ſermo durus eſt, etiā ſi Paulus non diceret: Chriſtus reſurgēs ex mortuis, iam nō moritur, mors illi vltra nō dominabitur, quis hunc ſermonem poſſit audire? Hæc & huiuſmodi dicere illos experimento *dicimus. E contra quibuſcunq; reuelat non caro & ſanguis, ſed Pater, qui eſt in cælis, quoſcunque attrahit ille ad Filium dulci attractione, id eſt, reuelatione Spiritus ſancti, dicunt (vt ſuprà dictū eſt) & ſentiunt non durum, ſed ſuauem eſſe ſermonē hunc, quia videlicet guſtauerunt & viderūt, & nobis dicunt: Guſtate & videte, quoniā ſuauis eſt Dominus. Illi quidem qui tunc erant necdum ſcientes quomodo fieri poſſent ea quę audiebant, tamen ſermonis eiuſdem ſuauitatem ſentiebant, ita vt poſtmodum dicant: Domine, ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes, quia videlicet humili beneuolentia ſanatum habentes cordis palatum, hoc de illo ſapiebant, quod adipe & pinguedine veritatis & ſapientiæ non carebant, ea quæ iā reuerendæ authoritatis Magiſter dignabatur proponere, & ſummiſſa mente expectabā, donec eadem ipſe dignaretur exponere. At verò poſtquam & ipſe ſub ipſo ſuæ Paſsionis articulo manducandi Corpus, & bibēdi Sanguinem ſuum, modum illis vel ordinē tradidit, & deinde Spiritum veritatis miſit, qui doceret illos omnem veritatē, deinceps & ipſi ſermonis huius ſuauitatem guſtauerunt, & nobis guſtādum dictis pariter & ſcriptis appoſuerunt.

Rom. 6.
**didicimus*
Matth. 16.
Ioan. 6.
Pſalm. 33.
Matth. 26.
Actor. 2.
Ioan. 19.

Solutio per ſimile in Iſaac & ariete.

Adiuuante autem eodē ſpiritu, vt nos quoque guſtare & ſapere poſsimus, ſicut cętera, ſic & illam ſupradictam obiectiunculam iure explodendam improbamus, qua dicunt nobis, quia ſi reuera panis iſte Chriſtus eſt, ergo contra prædicti Apoſtoli ſententiam, & contra omnem Fidem, toties Chriſtus patitur vel moritur, quoties hic panis in menſa do-

ſa dominica frãgitur. Nõ ita conſenuit Fides noſtra, neq; adeo caligauerunt oculi eius, vt non videat ſe frangere panem Dei, & integrum ſeruare Filium Dei, quomodo ſenex Abraham videre potuit, vt & arietem percuteret, & filiũ aræ ſuperpoſitũ nõ læderet.

Gene. 22.

Licet panis iſte viſibilis cum inuiſibili Filio Dei vnum factus ſit, aries autẽ ille cum Iſaac, pro quo eidem aræ impoſitus eſt, vnũ eſſe vel fieri non poterit. Nam Dei Filius. i. Deus & homo, habet in ſe virtutem effectiuam, qua ſibi vniat panem iſtum viſibilem. Iſaac aũt illũ ſibi concorporare, ſalua vtraq; ſubſtantia non poterat arietẽ. Proinde illic in figura immolatus eſt Iſaac in ariete, hic pane & vino immolatur Dei filius in Carnis & Sãguinis ſui veritate. Nónne ſicut eodem gladio pater Abraham immolauit arietem, quẽ eduxerat ad immolandum filium: ſic Sacerdos cum aſtante populo panẽ & vinum in altari poſitum, eiuſdẽ, qua Chriſtus paſſus eſt, crucis & paſsionis verbo tranſuerberat? Neſciant hoc, qui non credunt eundẽ Dnm noſtrum, tunc maximè in medio noſtrum adeſſe, & cùm ipſe dixerit: Vbicunq; fuerint duo aut tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorũ: tum verò multo magis in medio noſtrum adeſſe & altari ſuo incumbere, vbi non quocunq;, ſed ad faciendam hanc propriam & maximam commemorationẽ eius, tota fide ſuis inſtrumentis armata conuenimus. Nam nos guſtauimus & vidimus, ideoq; murmurantes ac dicentes: durus eſt hic ſermo, non audiuimus: econtrà reſpõdentes, nequaquam, ſed reuera ſuauis eſt Dominus. Igitur eadẽ quæ hactenus in Eccleſia toleratur diſcordantium & contraria dicentium permixtio, ita tunc in illo Diſcipulorum paruo cœtu multum diuerſa mente Dominũ noſtrum audiebat.

Chriſtus in altari maximè præſens.

Nam & qui dicebantur Diſcipuli, deteriùs murmurauerũt cęteris Iudęis. Magis quippe diffidentiam ſuam exprimunt, dicendo: Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire? quàm illi dum dicerẽt: quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Hoc videlicet quod Diſcipuli dicunt, non ſolùm murmuroſę vel litigioſæ contẽtionis, ſed & rebellantis deſperationis eſt. [Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum, quia murmurarent de hoc Diſcipuli eius, dixit eis: Hoc vos ſcandalizat?] Apud ſemetipsũ, inquit. i. nullo egẽs indice, ſciebat, qui & qui eſſent murmurantes: nõ tunc primũ ſciuit, cùm iam murmurarent, ſed antequam diceret myſterium hoc, propter quod murmurauerunt, ſciebat vt Deus, qui Diſcipulorũ ſuorum dociles Dei eſſent, & beneuolentiã diſcendi habentes, dignam cæleſti magiſterio reuerentiam intimo cordis auditu gererent. Attamen pro exprimenda indignitatis magnitudine, quaſi nunc primum comperta illorum infidelitate, ſub admiratione interrogans: Hoc, inquit, vos ſcandalizat? Nonnulla enim admiratione dignum eſt, quòd panis viuus & verus, & ſecundum ſe vitalis atque ſuauis, ſecundum illos lapis & petra ſit, lapis vtique offenſionis, & petra ſcandali, ita vt offendentes in illũ conquaſſentur, & eodem deſuper veniente conterãtur, & ſic eodem quo ad vitam nutriri pane debuerant, tanquam duro lapide offenſionis vſq; ad mortem ſcandalizentur. Propriè namq; vel maxime ſcandalizari eſt, à bono propoſito per alicuius occaſionis offendiculum retrorſum conuerti. Hoc enim maximum ſcandalum in illo tantæ ſuauitatis pane perculſi ſunt, quippe qui (vt paulò poſt ſubditur) abierunt retrorſum, & iam non cum illo ambulabant. Hoc ergo rectè admirans ſuauis Dominus: Hoc, inquit, vos ſcandalizat? [Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem, vbi erat priùs.] Deficit hoc loco congruè ſermo, quaſi iratæ mentis ſcandalum illorum motu illo vel animaduerſione dignum exprimens, cui ſermonis defectio cõgruit: Ergo, inquit, quoniam & vos, qui dicebamini Diſcipuli mei non ſecundũ diſciplinæ ordinem appropinquatis pedib. magiſtri, vt aure ſubmiſſa expectantes de doctrina vitę æternæ accipere digni iudicemini, ſed econtrà ſcandalizamini, & propoſitionem meam indiſciplinatè calumniamini, idcirco non ego vobis eandem propoſitionem aperiam, cuius ſolutionem vos nequaquam digna quæſtione pulſando conſequi meremini.

Panis iſte incredulis ſit lapis offenſionis.
2. Pet. 2.
Matth. 2.
Luc. 20.

Cur imperfectus hic manet ſermo.

Hoc nunc dico, quòd vobiſ ipſis conſentientibus cõſtat valde repugnare veſtro carnali ſenſui, ſcilicet aſcenſurum Filium hominis vbi erat prius. Nam Filium hominis aſcẽdere in cęlum, & carnẽ eius ſic manducari, ſanguinéq; eius ſic bibi, quomodo vos intelligitis, omninò repugnãtia ſunt, ſimulque eſſe vel fieri nullatenus poſſunt. Et Filium hominis dico, nõ Filium Dei, ne me exiſtimetis dixiſſe, quod carne deuorata morſibus veſtris, id quod reſiduum eſt, ſcilicet, incorporea natura ſola in cęlum aſcenſura ſit. Quòd ſi videritis, imò quia videbitis, nam etſi retrorſum abeuntes videre nõ mereamini, quando aſcendam in cælum videntibus illis, qui mecum perſeuerabant vſque in finem, diſcipulis meis, Attamen aſcẽdiſſe me videbitis tunc, quando venientem cum nubibus, cum tota carne ſua, hunc eundem Filium hominis videbit omnis oculus, tunc intelligetis quòd iniuſtè ſermonẽ hũc duritiæ coargueritis, quòd malè ſenſeritis, quòd peius (non expectata magiſtri doctrina) nimis citò retrorſum ſcandalizati abieritis. Notandum, quòd cum illa natura, ſecundum quam eſt Filius hominis, de matris vtero initium habuerit, & Chriſtus ante illam incarnationem nequaquam homo, vel Filius hominis, ſed tantum Deus Dei Filius extiterit, tamen Filium hominis priùs in cælo fuiſſe

Matth. 24
Apoc. 1.

Quo filius hominis primus erat in cælo.
Ioan. 3.

lo fuiſſe aſſerit, quo iterum aſcenſurus ſit, videlicet tam hoc dicto, quàm illo, quo ait: Et nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis qui eſt in cęlo, vnitatem perſonæ in ſe vno Chriſto Deo & homine voluit commendare. Quod ignorans Neſtorius, & ideò iure ignorãdus, beatam Mariam vetuit vocari Dei Genitricẽ, eò quòd Chriſti, nõ Diuina ſed humana tãtú de carne eius ſumpta ſit natura. Ita Chriſtum vnum in duos Chriſtos, alterum Deú, alterumq; hominem malè diuiſit, cùm idẽ Filius hominis, & priùs fuerit in cælo, quo poſtmodum aſcendit, & iam eſſet in cęlo ſecundum Diuinitatem, cùm adhuc in terra loqueretur ſecundum humanitatem: Qui

Ephe. 4.

deſcendit (inquit Apoſt.) ipſe eſt & qui aſcẽdit. Sequitur [Spiritus eſt qui viuificat, caro autem non prodeſt quicquam.] Hæc ſentẽtia priorem illam nequaquam deſtruit, aut infirmat, qua dixit: niſi mãducaueritis Carnem Filij hominis, &c. ſenſum carnalem malè intelligentium caſtigat, nihil manducandæ carnis ſuæ veritati detrahens, ſed eidem carni ſpiritum quoq; carnis eiuſdem ſimul manducandum ſuperadijciens. Spiritus eſt,

Caro non prodeſt quicquam.

inquit, qui viuificat, caro autem nõ prodeſt quicquam. Ac ſi dicat: Eo modo, quo vos intelligitis illud quod ſuprà dixi: niſi manducaueritis Carnem Filij hominis, & biberitis eius Sanguinem, non habebitis vitã in vobis, nullius animantis caro cum vita ſua poteſt manducari, vel ſanguis ebibi. Hoc ab homine vt poſsit fieri, vel à beſtia dum fit, notum eſt animal trucidari. Ego nulli hoc pacto carnem meam ad manducandum daturus ſum. Caro enim mea, niſi viuens & cum ſpiritu ſuo manducetur, non prodeſt quicquam. Caro ſola, caro ſine ſpiritu non prodeſt quicquam: nam ſpiritus eſt qui viuificat. Cùm ergo hæc dicit, nunquid ſenſum deſtruit ſcriptum in ſuperiorib. dictis? Imò ſupplet & perficit, ne talia carnis eius fruſta nos in fractione panis dominici manducare arbitremur, qualia membra eius depoſita de ligno, & poſita ſunt in monimento. ſcilicet carnem ſine anima, ſine ſpiritu, ſiue

Pſalm. 15.

vita. Talis caro nõ prodeſt quicquam, imò & maiori ſacrilegio ventres ſuos Iudęi polluiſſent, ſi poſtquam crucifixiſſent eum dẽtibus ſuis exanime corpus inuaſiſſent, permittẽte illo qui daturus non erat, Sanctum ſuum videre corruptionem, & ſic eum mãducarent, quomodo intellexerant iſti, qui ſcandalizabantur, non valentes ferre quaſi durum ſermonem. Talem omninò, id eſt, exanimem carnem & ſanguinem exiſtimare nos vetat in pane & calice ſuo dicens: Spiritus eſt qui viuificat, caro autẽ non prodeſt quicquam. Quis autem eſt Spiritus, qui carnem iſtam, vt manducantibus proſit viuificat? Ait: [Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.] Verba, inquã, quæ locutus ſum & loquor vobis, quæcunque ſunt de me, ex quo deſcendit Filius hominis, vſquequo deſcendat vbi erat priùs, verba incarnationis, natiuitatis, paſsionis, reſurrectionis, aſcenſionis meæ, ſpiritus & vita ſunt: ſpiritus viuificans, vita viuens, & verum vitæ verbum. Hæc in pane, de quo dicturus ſum: Hoc eſt Corpus meum, & in vino, de quo dicturus ſum: Hic eſt Sanguis meus, inuiſibiliter operantur, vt vera Caro mea ſit, & Sanguis meus, non mutata ſpecie exteriori, ſicut & in ſingulis hominib. ſpiritualiter, id eſt, nihilo immutato de extrinſecus corporis accidentibus, hoc agunt vt mẽbra mea ſint, renouati ſcilicet ſpiritu mentis, & de multis à corpore Diaboli ſeparatis vna fiat Eccleſia, quæ alio reſpectu corpus meum, plenitudo mea, dicatur & ſit. Hæc tria ſunt ſermonis huius incrementa, quorum intelligendorum ſola Fides eſt meritum. Nam ipſorum intellectus veræ & magnæ Fidei dignum eſt præmium. Primum eſt illud, in quo iſti fidem non habentes, tanquam in durum lapidem offenderunt. Niſi manducaueritis Carnem meam, & biberitis Sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis. Sequens eſt illud, quo carnalem ſenſum illorum percutit, reputantium, quòd carnem ſuam ſine ſpiritu ſuo manducari vellet, videlicet quomodo manducatur caro cuiuſlibet pecoris, quæ nullatenus cum ſpiritu ſuo, nullo modo, niſi mortificata, viuentibus manducantium inteſtinis proficit. Spiritus eſt, inquit, qui viuificat, caro autem non prodeſt quicquam. Tertium eſt, quo ſpiritum & vitam ipſam, quæ ſola manducabilis eſt, definit. Nulla enim vita præter hanc vitam viuentibus captabilis eſt, nec eius ſpiritus aut vitæ quiſquam, niſi rationalis ſpiritus capax eſt: Verba, inquit, quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Hæc, inquam, tria quæ dixi, quæ & nunc latiùs reciprocanda ſunt, vt magis ac magis perſpicuum fiat, quàm pulchra & rationabili veritatis arte gradatim connexa ſint. Hoc iamdudum intelligimus, quia verba quæ locutus eſt, ſpiritus & vita ſunt. Sed qualis ſpiritus, qualis vita? Primum & hoc dicendum, quia verba, quæ multa locutus eſt, vnum verbum ſunt, vnũ inquã, verbum, quod & ipſum caro factum eſt. Illud vnũ verbum multis verbis, id eſt, multis elementaribus & articulatis ſonis locutus eſt, multis myſterijs incarnationis, natiuitatis, paſsionis, reſurrectionis, & aſcenſionis ſuę in ora noſtrarum animarũ immiſit. Hæc verba eiuſmodi ſunt, imò hoc vnũ verbum eius virtutis eſt, quòd ſemper manducari, & nunquam poſsit conſumi, videlicet, quia verbum Domini manens in æternũ, vbi comeſtú fuerit, de bona terra animæ rurſus pullulat, & in magnã ſegetẽ reſurgit: ſicut & aqua illa q̃ eſt Spiritus ſanctus, cũ bi-

Verba Chriſti ſpiritus & vita.

Quãta virtutis verba Chriſti.

Eſaia 40.

Ioan. 4. 7.

bita

bita fuerit,ſtatim fõs in potoris pectore ſca-
Ioan. 4.7. turit,& in viuæ aquæ flumina profluit. Et
(vt prædictum,eſt)huiuſce ſpiritus aut vitæ
ſolius,ſolus eſt capax rationalis ſpiritus,ſo-
li hæc vita rationali ſpiritui capabilis eſt.
Propter quod rectè & verè cibus & potus
Caro hac cũ ſpiritu ſuo manducatur quod in pecore fieri non poteſt. eius dicitur. Sed hoc verbum caro factum
eſt,& nunc in carne viſibili quinque ſenſi-
bus functa, apud illos multos murmuran-
tes & litigantes,paucos autem credẽtes prę-
ſentia verba faciebat. Igitur iam neq; ſpiri-
tus,id eſt, verbum. Verbum enim æquè vti
Pater & Spiritus ſanctus,vnus Deus ſpiritus
eſt:iam,inquã, neque ſpiritus,id eſt, verbũ
ſine carne,neq; caro ſine ſpiritu poteſt man
ducari.Quia nec poteſt verbum ſine incar-
nationis ſuę debita laude amari vel adorari.
Sed rurſus nullius animantis caro, vt ſuprà
dictum eſt, cum ſpiritu ſuo manducari po-
teſt.Cum enim manducatur, vel vt mandu
cetur,à ſpiritu ſuo ſeparatur, id eſt, occidi-
tur.Ab hac ergo tali manducatione audito-
res ſuos repellit:Spiritus,inquiẽs,eſt qui vi-
uificat,caro non prodeſt quicquam. Reſta-
bat vtique in eo quod ait: niſi manducaue-
ritis carnem filij hominis,&c.modum quẽ-
dam expectare manducandi & bibẽdi, quo
ſimul caro cum ſpiritu, ſpiritus cum carne
poſsit manducari, vt homini carne & ſpiri-
tu mortuo ſimul vtrunq; proſit. Quem illi
modum expectandum eſſe intellexiſſent,ſi
crederent:quia vero increduli erant, impa-
tientes fuere ad diſcendum. Nam ſequitur.
[Sed ſunt quidam in vobis,qui nõ credunt.]
Ac ſi dicat: Nõ quia durus eſt meus ſermo,
idcirco quoſdam veſtrum ſcandalizat, ſed
quia vos aliqui infidelitate obduraſtis cor-
da veſtra, idcirco ſermoni meo videtur in-
eſſe duritia. Et non ideo non creditis, quia
non intelligitis, ſed ideo non intelligitis,
quia non creditis: Si enim non credideritis
(inquit ſcriptura)non intelligetis. Proinde
& nos,non quia intelleximus credimus,ſed
credimus vt intelligamus. Quia reuera ſic-
ut Deus & homo vnus eſt Chriſtꝰ, ſic & iſte
panis viſibilis conſecratus, cum illa carne
quæ pependit in cruce,vna Caro eſt, vnum
Rom. 6. eſt Chriſti Corpus.Et quia ſicut in vera car
Epilogus de hoc pane vita. nis morte Diuinitas nihil paſſa eſt, ſic vbi in
altari verũ Chriſti Corpus immolatur,fran
gitur & manducatur,eadem Chriſti huma-
nitas,quæ ſemel paſſa eſt & reſurrexit, nihil
patitur,nec enim iam moritur, mors illi vl-
tra non dominabitur. Quantum potuimus
adiuuãte Deo, panem ſanctum & calicem,
quem de altari ſumimus, verum & viuum
Agnum Dei eſſe ſuamet ex balatu compro-
bare curauimus,ad hoc ſe iugiter inibi præ-
ſentãtem, vt nos & lanis ſuis operiat, & car-
nibus reficiat. Comedimus quantum potui
mus,ſcilicet, caput cum pedibus & inteſti-
nis.i.tam Diuinitatẽ,ꝙ humanitatẽ,& ſubti-
lia myſteriorũ eius dicta vorantes, nihiloq;
omninò quod ſolido Fidei dẽte, cõſequi va
luimus,relinquentes.Si quid tamen reſidu-
um eſt,igni comburimus,id eſt, Spiritui ſan
cto committimus, quia videlicet huius A-
gni omnia myſteria nequaquam ratione o-
mnimoda comprehendere poſſumus. No- *Ephe.1.*
biſcum eius gratia benè agitur, ſi quantum *1.Pet.1.*
ad æternam ſalutem neceſſarium eſt,conſe-
qui & certũ tenere valemus.Sequitur.[Scie
bat autem Ieſus,qui eſſent credẽtes, & quis
traditurus eſſet eum.] Planè hoc ſciebat vt
Deus,non ex euentu aliquo, vel caſu, ſiue
coniecturæ humanæ momento, ſed ab ini-
tio,id eſt,ab ęterno.Nam ante mundi conſti
tutionem pręſciuit & prędeſtinauit eos,qui
vocandi erant ſancti, & immaculati in con-
ſpectu eius.[Et dicebat eis: Propterea dixi
vobis:nemo poteſt venire ad me,niſi fuerit
ei datũ à Patre meo.]Quia ſunt(inquit)qui-
dã in vobis,qui nõ credunt,& ego hoc ſcie-
bam ab initio,propterea dixi ſuprà quia ne
mo poteſt venire ad me, niſi pater qui mi-
ſit me,attraxerit eũ: & nũc iterũ dico idip-
ſum verbis paululum immutatis, ſenſu per-
manẽte: quia nemo poteſt venire ad me,niſi
fuerit ei datũ à Patre meo. Idcirco aũt nunc
idipſum repetiuit,quia quod tũc dixit,pro-
fectò nunc verum eſſe liquet ab iſto affe-
ctu,quo illi ſcandalizantur. Nam ſi pater il
los attraxiſſet, ſi eis vt ad Filium venirent,
à patre datum fuiſſet, id eſt, ſi Diſcipulos e-
ius fieri beneuolentia diuinitus inſpirata
perſuaſiſſet,credentes & credendo guſtan-
tes ſuauitatem illam,qua trahuntur omnes
electi, magis ac magis traherentur & ipſi.
[Ex hoc multi Diſcipulorum eius abierunt
retro,& iam nõ cum illo ambulabant.]Ec-
ce audiant hoc illi, qui maximè Eccleſiarũ
localium.i.Cœnobiorum, archimandritis
detrahunt, quoties gregis ſui patiuntur de-
trimentum,& cum ipſi vacent ocio,temerè *Incuſatio*
operarios Dei dijudicãt, vbi aliquos ex eis, *patrũ ini-*
qui hortatu ipſorum conuerſi ſunt,ad ſecu- *qua in mo-*
lum relabi conſpiciunt: Videte, inquiunt, *naſterijs;*
quàm indiſcreti ſunt,quàm temerè & incõ- *ſuper apo-*
ſideratè homines vocant, & accedentes ſu- *ſtaſijs ſuis.*
ſcipiunt, & votiuis promiſsionibus apud *Matth.23.*
Deum obligari compellunt, quanta rurſus
nimietate vel duritia ſuſceptos & ſibi ſubdi
tos ſcandalizantes,in deterius cogunt pręci
pitium,per omnia phariſęorum ſimiles,qui
circuibant mare & aridã, vt facerent vnum
proſelytum, & denuò faciebãt eum filium
perditiõis duplo quã ſeipſos.Quid iſti dice-
rent,quomodo laborantibus & animarum *Matth.13.*
lucra quærentib.inſultarent, quoties quip-
piã detrimenti in eiuſmodi ſuſtinent,ſi non
& Chriſto tale quid contigiſſet?Quomodo
derogarent retia mittentib. piſceſq; tanquã
malos bonos concludentibus,ſi ſolos piſces
bonos admiſiſſet,& eorum imprudentiæ vi
tuperantes imputarent,quod tales admiſiſ-
ſent,quorũ diſcordib. tumultib.retia rũpe-
rentur,

rentur, alijs ſeditiones facientibus, alijs e-
brietates, fornicationes, & his ſimilia ſectã-
tibus, alijs per hæreſes quoq; & ſchiſmata ſe
ſe ab vnitate fidei præcidentibus? Benè er-
go hoc & Chriſto contigit, imò Chriſtus
hoc & ſibi contingere voluit, vt bonos ma-
loſque permixtos haberet, & tam diu ſuſti-
neret, donec malos à bonis, tanquam paleas
à granis, proprij vitij ventus auferret, quod
nemo comprehendere auderet, vt quando
bonæ voluntatis homines, bonos à malis
diſcernere neſcientes, bonos ſimul & ma-
los admitterent, tam diu perpeſſuri, donec
illos ſupremum iudicium ab inuicẽ diſcer-
neret, nemo reprehendere deberet. Homi
nis namque eſt clamare & ſtrepitum extrin
ſecus ad aurem facere, Dei autem ſolius, ma
nu inuiſibili cor audientis apprehendere, &
ad Chriſtum attrahere. Nunquid exigendũ
eſt ab aliquo, vt ipſo Chriſto ad lucrandas
animas verbo & opere ſit efficacior? Pro-
pterea quoties tale qd nobis cõtingit, quia
& Chriſto cõtingit, dicimus cum eo: Nemo
poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à
Patre meo. Sequitur. [Dixit ergo Ieſus ad
duodecim: Nunquid & vos vultis abire?]
Rom. 10. Et vos, inquit, quos dedit mihi Pater, quos
attraxit Pater ad me, quibus datum eſt à Pa
tre meo, vt veniretis ad me, nunquid vultis
abire? Quod vtique non interrogat vt ſciat,
ſed ſub interrogatione attentiùs confirmat,
quod ex eis quos dedit ſibi pater, quenquã
non perdat, ſimulque confeſsionem neceſ-
ſariam opportunè, alijs diffitentibus, exigit
ab eis qui credentes erant, quia videlicet, ſi-
cut corde creditur ad iuſtitiam, ſic ore con-
feſsio fit ad ſalutem. [Reſpondet Simon Pe
trus: Domine ad quem ibimus? Verba vitæ
æternæ habes, & nos credimus & cognoui-
mus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.] Planè
hoc futurum erat in Chriſti Eccleſia, vt ſcã
1. Ioan. 4. dalizatis & ſcandala facientibus Antichri-
ſtianis, qui multi ex nobis exierunt, ſed nõ
erant ex nobis, excuterent ſe & inuicem co
hortarentur dilectores Chriſti, & ſeditioſa
perfidorum importunitate inquietati, lar-
giùs atque ſonoriùs confeſsionem veræ Fi-
dei, dictis & ſcriptis declamarent vniuerſo
orbi, nõ ante defuturi, donec Satanam cum
illis ſatellitibus ſuis, ſicut fulgur de cælo ca-
Luc. 10. dentem, ſcriptis veridicis atque autenticis
confutarent, & pia ſui profuſione ſanguinis
enecarent. Huius autem Eccleſiæ fidelis v-
nitatem Fidemque, hic & alibi Petrus expri
mit, voces primus emittit, vnde & à petra (ſu
pra quam eadem Eccleſia fundatur) nomẽ
Vnitas ec- ſortitur, & magna laude ſuæ confeſsionis
cleſia ſupra honoratus, ſimul Regni cælorum claues ac-
petram. cipere meretur. Igitur & hoc, quod ad duo-
Matth. 16. decim Apoſtolos emiſſa interrogatione ſo-
lus pro omnibus reſpondet, toti vniuerſali-
ter vnicæ Eccleſiæ aſſcribendum eſt. Dicit
Cant. 1. enim vna perfecta & formoſa dilecto ſuo

Chriſto ſponſa Eccleſia, turmis adoleſcen-
tularum ſtipata: Domine, ad quem ibimus?
videlicet in tantis Arrianæ nequitiæ cętera-
rumq; peſtiũ ſeditionibus, non indicabis v-
bi paſcas, vbi cubes, reuelante nobis verita-
tis tuæ ſpiritu, & poſt greges ſodalium tuo-
rum vagari incipiemus? Verba vitæ æternę
habes, id eſt, verba vitam æternam portan-
tia tu habes, & nos credimus & cognoui-
mus, quia tu es Chriſtus Filius Dei. Non an
te cognouimus & poſt credimus, ſed primũ
credimus, & exinde cognouimus, quia vi-
delicet non cognitio Fidem, ſed Fides præ-
cedit cognitionem. Fides nanque meritum,
cognitio autem Filij Dei præmium eſt Fi-
dei. [Reſpondit eis Ieſus: Nónne ego vos
duodecim elegi, & ex vobis vnus Diabolus
eſt?] Quare Agnus manſuetus, multis Diſci *Cur tã a-*
pulorum relabentibus, in paucos qui remã- *cerbè terret*
ſerunt, tã acriter inuehitur? Nunc enim po- *hic Chri-*
tiùs familiariter viderentur eſſe collaudan- *ſtus apoſto-*
di, præſertim cùm accepiſſet ab eis eandem *los.*
confeſsionem magnæ Fidei, quam alibi di- *Matth. 16.*
gna laude beatificauerat, dicens: Beatus es
Simon Bar-Iona, quia caro & ſanguis non
reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cæ-
lis. Et quidem beatificantis gratiæ præco-
nium eſt, quod dicit: nónne ego vos duode-
cim elegi? ſed magnæ ſeueritatis & increpa-
tionis eſt, quod & hoc ipſum ſub interroga
tione pronunciat, & protinus adiungit ter-
ribiliter, & ex vobis vnus Diabolus eſt. Qua-
re ergo in tali articulo, cunctos tam terribi-
li vnius denotatione percutit: quẽ dum no-
minatim non exprimit, vniuerſos premit,
vnumquenq; pro ſemetipſo nimis ęgrè ſo-
licitum reddit? Non enim illum talem con-
ſcientiarum Iudicem ſæpè compertum, ſal-
li exiſtimare poterant, non proximorum
conſcientias ſinguli comprehendere vale-
bant, non ſua quique merita (cùm de futu-
ro incerti eſſent, & tam multos deſipere vi-
derent) magni pendere audebant. Quare,
inquam, hoc voluit, niſi quia ſic expediebat
eis? Nullius quippe peccati mortificatione
ſic indiget humana infirmitas, quàm illius,
vbi ceciderunt qui operantur iniquitatem,
qui expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare. Quod
autem eſt illud peccatum, niſi pes ſuperbię?
Non veniat mihi (inquit Pſalmiſta) pes ſu-
perbiæ, & manus peccatoris nõ moueat me.
Nam vbi venerit ille vagus & inſtabilis ſu-
perbię pes, qui vtique venire ſolet ex nimia
ſecuritate vel præſumptione iuſtitiæ, ſtatim
vanum & improuidum hominem manus
antiqui peccatoris foris inuenit, vbi illum à *Iacob. 4.*
bono propoſito, Deo, qui ſuperbis reſiſtit,
auerſo, celeriter mouere poſsit. Vt igitur fi-
lij hominum in tegmine alarum Domini
ſperent, & de ſemetipſis humiliter ſentien-
tes, non exaltent animam ſuam, opportunè
in caſu aliorum ſolicito timore deprimun-
tur, noſque omnes exemplo erudimur, vt
cum

cùm paries proximus ardet, de noſtra re ti-
Pſal 35. meamus, id eſt, dum cadunt qui nobiſcum
ſtare videbantur, nos qui adhuc ſtare vide-
mur, ſimilem nobis caſum euenire poſſe, hu
militer conſideremus. [Dicebant autem de
Iuda Simonis Iſcariothis.] Iudas Iſcarioth,
vel à vico in quo ort' eſt, vel à tribu Iſachar
vocabulum ſumpſit. Dicitur autem & Si-
monis, ſubauditur filius vel propinquus,
ad diſtinctionem Iudæ alterius, qui & ipſe
ad diſtinctionem huius, dicitur Iudas Iacob,
ſubauditur frater, qui & alio nomine voca-
tur Thaddæus Apoſtolus. Hunc verò Iu-
dam Euangeliſta rectè Diabolum appellatū
eſſe comprobare, volens, idoneam rationem
ſubiungit, dicens. [Hic enim erat eum tradi
Quis rectè turus, cùm eſſet vnus de duodecim.] Et-
diabolus di enim Diabolus, non naturæ, ſed peſſimi ac-
catur. cidentis Græcum nomen eſt, & interpreta-
tur deorſum fluens. Quo nomine rectè ap-
pellatur Angelus ille damnatus & perditus,
qui cùm bene eſſet conditus, ſpirituū in al-
titudine cæli conuerſantium maximus, vi-
tio ſuo deorſum fluens per ſuperbiam ad ꝓ
fundum inferni deuolutus, factus opere, &
dictus eſt nomine Diabolus. At verò Iudas
deorſum fluxit, & ipſam eius defluxionem
Euangeliſta patenter expreſsit, dicens: Hic
enim erat eum traditurus, cùm eſſet vnus de
duodecim Quis enim neſciat gradum Apo-
Eccl. 21. ſtolicum excelſiorem eſſe cunctis ordinib.
Sanctorum, tam veterum, quàm nouorum?
Item quis ignoret traditiones, qua infelix il-
le tradidit Dominum, ſcelus eſſe profundiſ
ſimum? Igitur cùm & ſapientia dicat: cùm
maledicit impius Diabolum, maledicit ani-
mam ſuam, videlicet, eò quòd anima impij
deorſum fluxerit, & nō aliter, niſi deorſum
fluendo, impia facta ſit, rectè Dominus iſtū
Quæſtio de impietatis ſigniferum, cuius anima totis co-
Iudæ tradi- natibus in perditionis ſuæ locum profun-
tione. dum, à ſublimi Apoſtolici culminis hono-
re defluebat, Diabolum appellat, quo adhuc
in hypocriſi Apoſtolicum munus exequen
te nequior nemo retro abierat. Hunc per-
ditionis filium cur Dominus ad Apoſtola-
tum elegerit, plerique diſputant, ſi malæ in-
tentionis illum eſſe nouerat, quem vtique,
1.Tim. 5. qualis eſſet, ignorare non poterat, qui nouit
omnia Et ſunt nonnulli, qui bonum illum
fuiſſe contendant ante ruinam, alioquin nō
decuiſſe Dominum noſtrum, vt vocaret il-
lum ad tanti ordinis gratiā. Si enim, inquiūt,
in miniſtris Chriſti & diſpenſatoribus my-
ſteriorum Dei reprehenſibile & illicitū iu-
dicatur eis, quos indignos eſſe nouerint, ma
nus imponi: præcipiturque illis, vt nemini
manus citò imponant, id eſt, niſi ex bonis o-
peribus præcedentia merita videant: quan-
to magis ſummè iuſtus, & ſumma iuſtitia,
nulli indigno cōmittere debebat ſacra Apo
ſtolici ordinis miniſteria? Ergo, inquiūt, an-
te ruinā bonus erat, Apoſtolico faſtigio nō
minus cæteris coapoſtolis dignus erat. Nec
enī, inquiūt, aut falli potuit, vt indignitatē ei'
neſciret, aut indignā agere vt indigno ſāctū
miniſteriū delegaret, ſuoſq; illi familiari' lo
culos cōmitteret. Vtriſq; vna reſponſione ſa
tis faciēdū eſt. Primū quærimus ab eis: Vtrū
hodie Iudas aliquis ad Apoſtolicū. i. Epiſco- Reſponſio.
pale officium pertingat: imò, quia Iudā ante
Apoſtolatum, nonnulli (vt prædictum eſt)
bonum fuiſſe contendunt, vtrùm nemo ni-
ſi bonis Apoſtolicis ſeſe ſacramentis immer
gat, Planè diffiteri nequeūt, quin plurimi &
mali eſſe, & tanto munere fungi, Deo per-
mittente, præualeant. Qui & Iudæ in nullo
diſsimiles, pecunias, quarū cupiditate Chri-
ſto adhærent, ſibimet aggregant & ſacros lo
culos in poteſtate habentes, Eccleſiæ reddi-
tus ſacrilego raptu exportant. Quid ergo?
Nunquid ignorans aut iniuſtè diſponens ta
les admittit Chriſtus, & ſacramenta ſua per
eos operatur? Itaq; cùm hodie nōnullos ad-
mittere comprobetur, quos malos eſſe cer-
tum eſt, ex ipſorum fructibus claret, infir-
mum eſſe argumentum, quo dicunt, bonum
fuiſſe Iudā ante ruinam, cū illum Apoſto-
lum fecerit Chriſtus. Veruntamen ſolertiùs
indaganti necdum ſatisfactum eſt. Nam ad-
huc obijcere poteſt ſic: Rectè quidem Chri- Obiectio.
ſtus Iudam perſequentem ſuſtinuit, cuius ca Matth.5.
ſu ſtatum aliorum firmiùs in timore & hu- Rom.12.
militate fundaret, quippe cuius præceptum Gen.4.
eſt, vt boni malos, quos corrigere non valēt, Matth. 7.
tollerent æquanimiter. Abel enim eſſere- Matth. 18.
nuit, quem Cain malitia nō exercet. Sed rur-
ſus eiuſdem præceptum eſt, vt Sanctum ca-
nibus non demus: & qui correptionem non
recipit, ſit nobis ſicut Ethnicus & Publican'
Ipſe aūt Iudam, non qualemcunq; carnē, nō
qualemcunq; Ethnico ſimilem, ſed Diabo-
lum eſſe nouerat. Nunquid ergo Sancta illi
vitæ Sacramenta tradere debuerat? Ad hæc Solutio.
inquam, ſalutis noſtræ Sacramenta, in Chri
ſti paſsione, morte & reſurrectione condita
ſunt. In paſsione quippe, id eſt, ſub ipſo paſ-
ſionis eius articulo, Corporis & Sanguinis i-
pſius euchariſtia primū ab illo cōſecrata eſt.
De Baptiſmo quoq; quærentibus perſpicuū Rom.6.
eſt (ſicut vbique & maximè contra quoſdā
Græcorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ de-
fendit authoritas) quia conditum eſt in mor
te & reſurrectione eius, in qua iuxta Paulū
& nos baptizamur, & ſepelimur per Baptiſ-
mum, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mor
tuis per gloriam Patris, ita & nos in nouita- Ioan. 4.
te vitæ ambulemus. Nunquid ante hac Diſci Iudas non
pulos ſuos baptizare miſit, aut prædictum adminiſtra
corporis & ſanguinis ſui ſacramentum illis uit ſacra-
tradidit? Baptizaſſe quidem non Ieſum, ſed menta.
Diſcipulos eius legimus, adhuc Ioanne ſu-
perſtite & Baptizante, ſed poſtquā ille tra-
ditus eſt, & Ieſus in opus prædicationis ſuc-
ceſſit, nec ipſe nec quiſquā iuſſu eius baptiza
uit. nec baptizandi Regulā ipſe ante reſurre

Luca 22. ctionem tradidit. Sed Iudas ad horam illam
Ioan. 20. non peruenit qua Chriſtus pro ſuis paſſus
eſt: quibus ipſe ait: & ego vadam immolari
pro vobis, nec Apoſtolatus ſignaculum, id
eſt, Spiritum S. cum eis accepit, quem tunc
primum in remiſsionem peccatorum dedit,
quando reſurgendo glorificatus eſt, inſuf-
flans & dicens: accipite Spiritum S. quorum
remiſeritis peccata, remittuntur eis. Et de
hoc quidē haud dubium eſt, quia Iudas non
interfuit. ſ. neque dum Chriſtus immolatus
eſt pro ſuis, neq; dum reſurgens ſpiritū ſuū
dedit illis. De participatione autem Corpo-
ris & Sanguinis eius, poteſt aliquis opinari,
ꝙ ille interfuerit. Sed profectò diligentiùs
Euangeliſtarum narratione doctorumque
conſiderata diuerſitate, citiùs deprehendi
poteſt, huic quoq; Sacramento illum nequa
Nec communioni ſacra interfuit. quā interfuiſſe. Nam cùm accepiſſet buccel-
lam, qua traditor deſignatus eſt, exiuit con-
tinuò: Quam vtiq; buccellam. nec Euange-
liſtarum, nec Doctorum quiſquā conſentit,
Ioan. 13. panem fuiſſe Dominici corporis: Cùm aūt
continuò exierit, profectò conſtat, quia (ſic-
ut prædictum eſt) corpori & ſanguini Chri-
ſti non cōmunicauit. Nam nō ante, ſed poſt
typicum Paſcha, cuius buccella denotatus
eſt, fuerat impletum, & Agni carnes cum A-
poſtolis comederat, aſſumpſit panē, qui con
fortat cor hominis, & ad verum Paſchæ trāſ
greſſus eſt ſacramentum, vt quomodo præ-
figuratione eius Melchiſedech ſummi Dei
Sacerdos, panem & vinum offerens, fece-
rat, ipſe quoq; in veritate ſui corporis & ſan
guinis repræſentaret. Quod cùm ex cæteris
Euangeliſtis ordine manifeſto perſpicuum
Lucas ordine variat hic ab alijs ſit, ſolus Lucas quibuſdam aliter ſentiendi
occaſionem dedit, non ꝙ typici Paſchæ &
ſacræ Euchariſtiæ prædictum ordinem præ
Luca 22. poſterauit, vel minùs apertè dixerit quā cæ-
teri, ſed quia verba, quę de traditore ſuo Do
minus in cœna dixit, iſte ſolus tardiùs ſcri-
pſit, quā cæteri. i. per anticipationem ſacræ
Euchariſtiæ traditionem præſcribēs, verba
quæ in priori cœna dixerat, verbis quæ poſt
dicta ſunt, contexuit. Cū itaq; Iudas diſpoſi
tus quidem ad Apoſtolatum fuerit, ſed per
nulla vitæ ſacramenta ad eiuſdem ordinis
habitum peruenerit, vniuerſa bonitatis eius
argumenta deficiūt, & nihil eſt in quo Chri-
ſti, Iudam ad tempus admittentis, rectè gra-
dientibus obſit exemplum. Igitur hic filius
perditionis nunquā bonus fuit, nec de bono
electo malus factus eſt, ſed quia malus erat,
idcirco ad opus neceſſarium ab eo, qui ma-
lis benè vti nouit, electus eſt, & apud illum
ſemper ꝓ malo habitus eſt: malo (inq̄) non
nequitia naturali, ſed vitio accidētali. Quod
ſi quis officio prædicādi, & ſigna faciendi bo
num illū fuiſſe dicat, cōcedimus ei. Nā & E-
piſcopi mali, quantumuis morib. mali ſint,
quā diu Fidē Catholicā tenent, officio, quod
agunt, bonæ arbores ſunt. De quorū electio
ne, qua & Iudas iudicio Diuino electus eſt,
ſunt multa q̃ dicantur, ſed faſtidioſam *ꝓ- **prolixitatem*
lixionem deuitantes, Euangelicam ſeriem
proſequamur. [Poſt hęc ambulabat Ieſus in
Galilæam. Non eñ volebat in Iudæā ambu
lare, quia quærebāt eum Iudæi interficere. *CAP. VII*
Erat aūt in proximo dies feſtus Iudæorum,
Scenophegia.] Chriſtum Dñm ſuæ pariter
ac noſtræ vitę & mortis habentē imperium,
eo tempore & ordine voluiſſe pati, & intra-
re in gloriā ſuam, quo paſſus & mortuus eſt,
& reſurgendo ad paternæ gloriæ profectus
eſt dexterā. Lex & Prophetæ teſtātur, quod
ipſe præmiſit, quos Ipſius prædocuit Spiri-
tus, quorum teſtimonium non tacet, quam-
diu Euangelica Chriſti gloria prædicatur.
Nec enim aliud Prophetæ prædixerūt, quā *Luca 4.*
quod in voluntate eius præfixum, in Spiri- *Ioan. 8.*
tu ſancto præuiderunt, nec aliā mortis ſpe- *Pſal. 40.*
ciē poteſtas eius admittere habebat, niſi quā
eiſdem ſanctis Prophetis ſpeculantib. iamdu
dum apud ſe præordinauerat. At verò Iu-
dæi nequaquam myſterium voluntatis eius
ſcientes, ſed cæcum furorem ſuum ſequen-
tes, quęrebāt eum quomodocunq; interfice
re. Verbi gratia: nunc præcipitare, nunc la-
pidibus illū volentes obruere, non curantes
aliud dummodo de medio tolleretur, & hoc
ſolum dicentes: Quando morietur, & peri-
bit nomen eius? Igitur quia pertinebat ad eū
mortis ſuæ tempus, modumq; neceſſarium
noſtræq; cauſæ competentē præuidere, am-
bulabat Ieſus (inqt Euangeliſta) in Galilæā.
Non enim volebat ambulare in Iudæā, quia
quęrebant eum Iudęi interficere. Equidē li-
terę ſuperficies infirmitatē ſonat non contē-
ptibilem, quā fideles eius imitari debeant ra
tionabiliter, dum tempus vel cauſa poſtulat,
declinando mortē: ſed ſequentia lectionis
magis aliā, quæ prædicta eſt, innuunt ipſius
ſe ſubtrahentis intentionē, quā Euangeliſta
mox incipit cōmendare, dum dicit: Erat aūt *Pſal. 103.*
in ꝓximo dies feſtus Iudęorū ſcænophegia.
Ac ſi dicat: Non mori metuens, ſed (ſicut ait
Pſalmiſta) ſol cognouit occaſum ſuū, tēpus
aliud mortis ſuæ præfixum habens, in Iudęā
ambulare, & interſectorib. ſuis locum dare
nolebat. De quo tēpore ſuo paulò pòſt ait:
Tēpus meū nondum aduenit. Scenophegiā
quippe. i. tabernaculorum feſtiuitatē in ſe- *Scenophegia tempo-*
ptimo menſe, non ſuum, ſed præcurſoris ſui *ris Ioan.*
Ioan. tempus eſſe nouerat, quo ille patri Za- *Bap. paſcha*
chariæ per Angelum prænunciatus, & poſt *aūt Chriſti*
modum ſterili vtero conceptus eſt: Suū aūt
tempus ipſe verus Agnus Dei Paſchalē pri-
mi menſis ſolennitatem, in quo Deo Patri
pro omni mundo ſacrificium fieret, iam du-
dum ꝓſpexerat, quo nihilominùs tempore
idē ipſe ab Angelo annunciatus, & in vtero
virginis conceptus fuerat. Nā reuera ſecun-
dum regulares cunctorū computiſtarum cir
culos conſtat, quia ſexta feria, quota die pri
mus homo conditus eſt, menſe Paſchali. i. lu
na iam noua,

na iam noua, octauo Calend. Aprilis, Ieſus Chriſtus Dñs noſter, Agnus Dei, pro reparatione vniuerſæ ſalutis conceptus eſt, Euãgelizante Angelo beatæ virgini. *Lucæ 23.* Hoc igitur tempus, ſuę vitę & mortis ſuæ diſpoſitor dominus rectè ſuſtinens, nolebat ad hunc diē feſtum ſcenopegiæ aſcendere .i. eo tempore tranſeundo ex hoc mundo ad Patrē, gloriam ſuæ immortalitatis intrare. Cùm autē dicat Euangeliſta ſingulariter: Erat dies feſtus Iudæorum, non tamen vno, ſed pluribus illam feſtiuitatē diebus agendam fuiſſe, intelligendum eſt. Sic enim de ipſa in Lege ſcriptum eſt: A quinto decimo ergo die menſis ſeptimi, quando congregaueritis omnes fructus terræ veſtræ, celebrabitis ferias Domini ſeptē diebus. Die primo, & die octauo erit Sabbatum, id eſt, requies. Et de cauſa eiuſdem feſtiuitatis paulò pòſt ſubiungit. Menſe ſeptimo feſta celebrabitis, & habitabitis in vmbraculis ſeptem diebus. Omnis qui de genere eſt Iſrael, manebit in tabernaculis vt diſcant poſteri veſtri, quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Iſrael, cùm educerem eos de terra Aegypti. Faciebant itaq; Iudæi tabernacula, ad ſimilitudinem tabernaculorũ, in quibus habitauerant, cũ educti de Aegypto peregrinarentur in eremo, & celebrabant diem feſtum, magnam ſolennitatē, velut reminiſcentes beneficia Dñi, qui Dominum erant occiſuri. [Dixerunt ergo ad eum fratres eius: Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & Diſcipuli tui videant opera tua, quæ tu facis.] *Fratres Ieſu eius propinqui.* Iſti fratres Ieſu, ꝓpinqui vel conſanguinei ſunt, qui gloriam huius mundi amantes, & veram cæleſtis hominis gloriam ſuo ſenſu terreno mentientes, vanum illi dilatandæ gloriæ dabant conſilium, vt videlicet feſtinans innoteſceret cunctis, *Exod. 23.* daret operam tam ſolenni non deeſſe conuentui, nec oſtentandis parceret miraculis. Nã hæc feſtiuitas vna de tribus erat, in quibus omne maſculinũ Iſrael corã Domino apparere Lex iuſſerat. Suo ergo ſenſu ſapientiam Dei præcedere, viamq; illi oſtendere præſumentes. Cũ hæc dixiſſent, ſiniſtram intentionem ſuam peruerſa ratione conati ſunt firmare, dicẽtes [Nemo quippe in occulto quicquam facit, & quærit ipſe in palã eſſe] Vera quidē ſententia eſt, neminē ratione vtentem adeò ſibimetipſi diſſidere. Nã reuera manifeſtè repugnantia ſunt, velle hominibus innoteſcere, & facta nobilia cælare, queádmodũ ſi quis velit pariter, & in nocte eſſe, & ſolem habere: ſiue lucernã Domini clarè ardere, & lumen eius videri à nemine. Sed hęc eadem ſentẽtia non ſuo tempore dicta eſt. Nã Dñs noſter, nec in occulto quicquã faciebat, quia nihil ꝙ occultũ eſſe vellet agebat, nec eo modo quo illi arbitrabãtur, in palã eſſe quærebat. Quia nõ ab hominib. claritatē accipere, ſed hominib. claritatē dare volebat: non hominib. placere, ſed homines ad placēdum Deo erudire venerat. Igitur vera quidem, ſed vana, imò & peruerſa, atq; alieno ſpiritu prolata eſt. Quã & adhuc illi confirmare nituntur, ſubiungentes. [Si hæc facis, manifeſtas teipſum mundo.] Id eſt, ſi non hæc facis, nõ manifeſtas teipſum mũdo. Adhuc ea quæ dixerũt iſti, talia videri poterãt, qualia dicere debuerunt fratres boni ac fideles, nec indigni fratribus illis, quos nouimus Apoſtolos Chriſti, viros vtiq; Apoſtolicæ ſanctitatis & fidei. *Tres Apoſtoli fratres domini hic non dicuntur, ſed alij.* Sed aduerſus hanc opinionem audi, quid Euãgeliſta ſubiunxit. [Neq; enim fratres eius credebant in eũ.] Vtiq; illi dignæ memoriæ fratres eius, quos (vt iam dictum eſt) Apoſtolos nouimus. ſ. Iacobus Alphæi, qui cognominatus eſt iuſtus, Simõ quoq; Chananęus, & Iudas qui & Thaddæus dicitur, credebant in eum. Nam Apoſtolorum omnium (ſolo Iuda Diabolo excepto) fuit paulò ſuperiùs illa vox Simonis Petri, etenim ꝓ omnib. ille vnus reſpondit: Domine ad quē ibimus? Verba vitę æternæ habes, & nos credimus, & cognouimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei. Sed iſti fratres eius (inquit Euangeliſta) non credebant in eum. Igitur hæc verba illorũ, non tam beneuolentiam teſtantur, quã inuidiam, quia nõ multum curantes, ſi interficeretur, qui vtiq; odium Iudæorum aduerſus illum ignorare non poterãt. [Dixit ergo eis Ieſus: Tempus meum nõdum aduenit, tempus autē veſtrũ ſemper eſt paratum.] Omnia tempus habent, ait Eccleſiaſtes. *Eccl. 3.* Ac deinceps: Tempus flendi, tempus ridendi, tempus plangendi, & tempus ſaltandi. *Prou. 1.* Audiant hoc ſtulti, qui concionantem in plateis ſapientiam deſpiciunt, *Eccl. 2.* & qui nec aures, nec oculos habent in capite ſuo, ſed in finibus terræ non diſcernunt tēpora hæc, quod nõ dixit tempus ridēdi, & tempus flendi, ſed primum tempus flendi, deinde tempus ridendi: priùs tempus plangendi, & poſtea tempus ſaltãdi. Hæc (inquã) tempora, quia non diſcernunt, intempeſtiuos prærípiunt riſus, & iniuſsis atq; immaturis tripudiant atq; laſciuiunt ſaltationib. & ideò nondum ſtatus rerum cõmutatur. Oportet enim præſentem ſtatum decedere, aliumq; longè diuerſum & contrarium ſuccedere, neceſſe eſt de riſu ad fletum, de ſaltatione tranſire ad planctum. At verò illæ futuræ ciuitatis Rex, cuius Regnũ de hoc mũdo non eſt, nouit ſibi & ſuis priùs flendum & poſt ridendum: priùs plangendũ, & poſtmodum eſſe exultandum. Ait ergo: Tempus meum nondum aduenit, tempus veſtrũ ſemper eſt paratum. *Ioan. 18.* Quid igitur? Cùm venerit tempus tuum, quæres in palã eſſe, & manifeſtabis teipſum mundo? Ita planè faciam, ſed ipſa manifeſtatio mea longè alterius gloriæ & honoris erit, quã veſtra gloria, & breuis honor veſtri huius temporis. Vos enim ad gloriam tenditis, malis operibus mundi adulando: ego ad gloriã proficiſcar,

mala mundi opera deteſtãdo. Hoc eſt quod ſequitur: [Non poteſt mundus odiſſe vos. Me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quia opera eius mala ſunt.] Nullo magis contrario modo differre poſſunt quæcunque differentia ſunt. Sunt autẽ hæc manifeſtè cõtraria, quę ſic oppoſuit, dicens: Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit. Et vtique mundus hoc loco haud
1. Ioan. 2. dubium, quin ſignificet dilectores mundi, qui (vt epiſtola ſua hic idem Ioannes aſſerit) pro eo ꝙ ſunt dilectores mũdi, cõſtituuntur inimici Dei. Item cũ cauſam odij talem ſubiunxerit, quia ego teſtimoniũ perhibeo de illo, quia opera eius mala ſunt: conſtat ſine dubio, quòd econtrà, cur eos mundus odiſſe non poſsit illa cauſa ſit, quia teſtimoniũ perhibent, quòd opera eius bona ſint. Igitur il
Pſal. 109. lorum conſultores ſuos multum à ſuo ſenſu diſſentire, tam fortiter, quã ſuauiter oſtendit ſapientia Dei, ita vt duo quęlibet magis abinuicẽ differre non poſsint, ſimulq́; ꝙ futurum eſt innuit, ſcilicet, manifeſtationem ſuam ſic proceſſuram, quomodo poteſt admittere odium, videlicet ꝙ antequã exaltet caput, de terrente in via bibiturus ſit. Et ad
* quo iungit illud, * quod conſequẽtib. talibus nil poteſt dici. [Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego non aſcendo ad diem feſtum, iſtũ, quia tempus meũ nõdum impletum eſt.] Et ô quantũ pondus eſt fortitudinis in hac ſuauitate concluſionis. Reuera nunc quoque meminit, quod in Eccleſiaſte dixerit hæc i-
Eccl. 3. pſa ſapientia Dei: Tempus tacẽdi & tempus
Ibidem 10. loquendi. Nam cùm tempus fuerit, loquetur talibus. Illud in eodem aſperrimè dixit: Væ tibi terra, cuius Rex puer eſt, & cuius Principes manè comedunt, & econtrà de ſemetipſo, & ſuis ſubiũgeret: Beata terra, cuius Rex nobilis eſt, & cuius Principes veſcũtur in tempore ſuo, ad reficiendum & non ad luxuriam. Quid enim ſunt iſti dilectores mundi, quorum tempus ſemper paratum eſt in ſtoliditate terrenę ambitionis, quid (inquã) ſunt, niſi terra quã ſerpens comedit? Et quis puer terræ illius Rex, niſi ille tam vetus, quã
Gen. 3. fatuus ſtultitiæ pater, cuius cor matura ſapiẽ
Oſee 8. tia Dei nequaꝗ vlla ex parte poſsidet? Principes verò qui manè comedunt, potentes & ſuperbi dilectores mũdi ſunt, de quibus Dominus: Principes quidem extiterunt, & non cognoui, qui dum hac in vita ſua bona recipiunt, vt in futuro crucientur, quaſi manè comedunt, vt hora cœnæ à conſortio com-
Luce 16. edentium ſecludantur. Econtrà terra illa,
Pſal. 23. terra viuentium, quam Dñs ſuper maria & flumina. i. ſuper amaricantes populos, & ſæuientes ſeculi Principes, fundauit in Fide & præparauit in operib. bonis, beata eſt, cuius Rex nobilis, vtpote verus & conſubſtantialis Filius Dei, idemq́; ſecundum carnẽ filius Dauid, ſoluſq́; filius virginis. Cuius Principes, quos idẽ Rex nobilis exẽplo ſuo ſic diſ-
poſuit, vt manè operentur ſobria mente, negotia Regni, & in tempore ſuo comedant ad reficiendũ, & nõ ad luxuriã, qa videlicet in hoc alieno tẽpore nõ luxuriati ſunt, ſed laborauerunt, audiunt Regẽ ſuum dicentem ſibi, dum diſcumbere parat ipſe in tempore ſuo: Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus Regnum, vt edatis & biba Luce 22.
tis ſuper menſam meam in Regno meo. Iſtis igitur & cunctis vanæ gloriæ matutinis aſcẽſoribus, quia non deſunt præconia Scripturarum, ex quibus audiant quid eos conſequantur, ſatis eſt hunc Regem nobilẽ in ſua perſona grauiter & parcè dixiſſe: Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego non aſcendo ad diem feſtum, quia tẽpus meum nondum impletum eſt, id eſt, * vt voſlibet exaltamini * vos vt
quantum poteſtis, antequã humiliemini, vt Philip. 2.
humiliemini poſtquã exaltati fueritis. Nam ego non aſcendã in præſenti, neque exaltabor, antequam humilier vſque ad mortem, mortem autem crucis. Sequitur: [Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilęa. Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto] Actus diuerſos vno verbo aſcenſionis hoc loco æquiuocari perſpicuum * eũ, id eſt, alio ſenſu dictum eſſe à Domini: Vos aſcẽdite, ego nõ * eſt
aſcendam, & alio nunc ab Euangeliſta dici: Vt autẽ aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit, videlicet ipſe ſecundũ illorum ſenſum, qui dixerant. Vt & Diſcipuli tui videãt opera tua q̃ facis, & ſi hæc facis, manifeſtas te ipſum mundo. Reſpondit ſe non aſcenſurũ, id eſt, ſublime de ſeipſo ſpectaculum, gloriã quærendo præbiturum. Euangeliſta verò ſimpliciter viã communẽ (vt ſolet) eodẽ verbo expreſsit, ſecundum terræ ſitum, eo ꝙ venientibus Hieroſolymam, in montana Iudææ foret aſcendendum. Qui & diſtantiam aſcenſus huius & illius, quem prædicti fratres intenderant, curauit apponere, dicens, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto. Quare autem non manifeſtè, ſed quaſi in occulto? Videlicet quia tempus eius nondum Ioan. 12.
aduenerat, quia tempus eius nondum impletum fuerat. Quid ergo, vbi venit impletum eſt tẽpus eius, quomodo aſcendit? Planè nõ in occulto, neq; quaſi in occulto, ſed manifeſtè. Tunc enim turba multa, quę cõuenerat ad diẽ feſtum, cùm audiſſet, quia venit Ieſus Hieroſolymã, acceperũt ramos palmarum, & ꝓceſſerunt obuiam ei, & clamabãt oſanna, benedictus qui venit in nomine dñi Rex Iſrael. Vtique tunc impletum erat tempus eius, quia collecto concilio Pontifices & Phariſęi dixerant: Quia expedit vt vnus moriatur homo pro populo, & ab illo die cogitabant eum interficere, videlicet quaſi cum iudicio legitimo, & ea morte qua volebat ipſe, ſcilicet, crucis patibulo, definierant eum interficere. Nam antea quęſierant eum quidem Iudęi multoties interficere, ſed non ita,

ſed non ita, vt implerétur Scripturæ, & ideò
Ioan. 8. (ſicut paulò antè dictum eſt) nolebat in Iu-
dæam ambulare, quia quærebant eum Iu-
dæi interficere. Et cùm tamen ambulaſſet il
luc, & vellent eũ (ſicut poſt dicẽdũ eſt) Iudę
lapidare, noluit mortẽ admittere, quia nõ ſic
implerentur Scripturæ. Tunc ergo impletũ
eſt tempus eius, & idcirco non aſcendit in oc
culto, ſed manifeſtè, acclamantibus turbis,
Pſal 8. magno Regi, magno Filio Dei, magno & no
bili filio Dauid. Quid ergo? Ergóne prædi-
Matth. 21. ctum tunc patrum ſuorum cõſilium appro-
Lucæ 19. bauit, & iuxta ſenſum illorum mundo ma-
nifeſtari voluit? Minimè, quia laus iſta non
ex hominibus, ſed ex Deo fuit. Cui enim
niſi Deo dictum eſt in Pſalmo: Ex ore in-
fantium & lactantium perfeciſti laudem.
Hæc autem Prophetia tunc adimpleta eſt.
Cùm enim indignantes Phariſæi dicerent:
Audis quid iſti dicunt? Reſpondit eis: vti-
que: Nunquid legiſtis, quia ex ore inſantiũ
& lactantium perfeciſti laudem. Igitur ne-
que tunc quando cum publicis laudibus
aſcendit, ſed quodã quidem reſpectu in oc-
culto, quodam autem manifeſto, & non in
occulto. Nam quia ſicut in tempore ſuo fa-
cturus erat, non ita & modò cum regijs lau
dibus aſcẽdit, in occulto aſcendit. Quia verò
nõ ſic aſcẽdit, vt latere vellet, nõ in occulto
aſcẽdit. Benè ergo cum hac tẽperatiua diſtin
Vbi eſt ille. ctiũcula quaſi in occulto dictũ eſt. Sequitur.
Matth. 3. [Iudæi ergo quærebant eum in die feſto, &
dicebant: Vbi eſt ille?] Ergo (inquit) quia nõ
viderunt eum cum fratribus ſuis, id eſt, cum
cognatione ſua veniſſe, quærebant eum ma
lè ſoliciti Iudæi, qui quærebant eum interfi-
cere. Et dicebant: Vbi eſt ille? Vide nunc ge
nimina viperarum, quanto ſæuiant veneni
præcordialis ardore, dum non dicunt vbi Ie
ſus, ſed vbi ille? Nunquid enim eius quẽ quę
rebant interficere, poterant nomen neſcire?
Ergo cordis illorum habitator homicida
Diabolus, ſic eos agebat, vt odio dictante,
nomen ſalutis non poſſent, imò nollent at-
tingere. [Et murmur multus de eo erat in
turba.] Murmur multus, id eſt, multa erat
Seditionis diſſenſio: multa (inquam) quia multorũ ru-
occaſio no- moribus ſuſurrata, ſed non tam vehemens,
lunt eſſe Ie- tamq; animoſa, vt & ſeditio fuerit rectè di-
ſus. cenda. Nam ſeditio rectè dicitur, vbi partib.
Eſa. 91. aduerſus alterutrum confligentibus, diuiſa
Lucæ 4. reſpublica hoſtili diſcordia periclitatur, ita
vt laborante officio non leuiter, præſidiali
ditione poſsit ſedari tumultus. Vnde & iu-
xta etymologiam ſeditio, quòd ſit ſine di-
tione, dicta ſit. Quæ vbi accidit, perimitur
perſona, propter quã euenit. Datur enim &
inimicis occaſio maior accuſandi, & iudici
neceſsitas fit audiendi. At verò puer iſte ele
ctus, ſuper quem Deus Pater poſuit ſpiritũ
ſuum, vt iudicium Gentibus proferat, non
contendit, neque clamauit, nec audita eſt fo
ris in plateis vox eius & omnimoda manſue
tudine egit ac prouidit, vt propter ſe nulla
vnquam oriatur cauſa ſeditionis. Nõ igitur
ſeditio facta eſt, ſed timida diſſenſio ſub-
murmurauit ad ſonum odij, vel inuidiæ Iu-
daicæ, dũ velut anathematizati nominis ho
minem quęrerent eum, dicentes: vbi eſt ille?
[Quidam autem Iudæi dicebant, quia bo-
nus eſt: alij autem dicebant, non, ſed ſeducit
turbas.] Ex hac ſenſuum diſcordia murmur
multus erat. Quid ſi iſti qui dicebant, quia
bonus eſt, hoc etiam dicere ſcirent vel aude
rent, quia Filius Dei eſt? Vtiq; non iam vt-
cunq; murmur multus, ſed animoſa fuiſſet
oborta ſeditio. Sed hoc ſolum dicebant, &
vix dicere audebant, quia bonus eſt: Nam
ſequitur: [Nemo tamen palàm loquebatur
de illo propter metum Iudæorum.] Nemo
(inquit) videlicet eorum qui dicebant: quia
bonus eſt, palàm loquebatur de illo propter
metum Iudæorum ſcilicet eorum qui dice-
bant: non, ſed ſeducit turbas. Et notandum,
quod cùm hi pariter atq; illi Iudæi ſint, eos
tamen qui Dominum quærebant interfice-
re, tam hic, quã in omnib perſecutorib. eiuſ-
dem Domini noſtri, Euangeliſta Iudæos ap
pellare conſueuit, ad diſtinctionem turbæ,
quæ vel ipſum conſequebatur, vel aduerſus
eundem nihil iniquum moliebatur. Quorũ
cauſa vt manifeſtior fiat, ſciendum & illud
eſt, quia tribus ſignificationib. rectè hoc Iu-
dæorum nomen æquiuocari, & hanc eſſe de *Triplices*
terrimam, quã hoc loco Euangeliſta vult in *Iudæi.*
telligi. Dicuntur enim rectè Iudęi, quicunq; *Boni.*
ſunt Confeſſores veritatis, videlicet ſecun-
dum interpretationem huiuſce nominis. Iu-
dęus enim confeſſor interpretatur. Vnde di
uinitus prouiſum nõ dubitamus, vt hęc Do-
mini cauſa crucifixi ſuper caput eius ſcripta *Matth. 1.*
Gręcè, Hebraicè, & Latinè poneretur: Ieſus
Nazarenus Rex Iudęorum, quia maximè
tribus illis linguis teſtimonia ſua perſona p
totum orbem Catholica Fides Chriſtiano-
rum Confeſſorũ, contraria huic intellectui
ſignificatione Iudæos dicimus iſtos incipien
tes malignos, homicidas, effuſores ſangui-
nis Chriſti, qui vſq; hodie maledicunt Chri
ſtum in Synagogis ſuis, hæreditariam à parẽ
tibus ſuis ſuper ſe portantes eundem ſangui
nem Chriſti. Dicimus enim eos Iudæos, non
quia ſunt, ſed quia Iudæos ſe eſſe dicunt, mẽ
tientes, cùm ſint in Synagoga Sathanæ. Me-
dia ſignificatione, id eſt, quæ nec bona, nec *Apoca. 3.*
mala ſit: nam in Chriſto Ieſu nec circuncíſio *Mediocres*
nec præputium, nec Gentilis, nec Iudęus, ſed *Galat. 5.*
ſola Fides requiritur. Media (inquam) ſigni
ficatione Iudęos dicimus omnes, quicunq;
carnali generatione ſunt Iudaici generis, ſi-
mulque eos qui cùm eſſent Beniaminę ſtir-
pis, remanſerunt in parte Dauidici Regni,
ad quorum diſtinctionem cęteri Iſraelitę di
cti ſunt Samaritani, quibus (vt in hoc Euan
geliſta dictum eſt) non coutebantur Iudęi.
Qua ſignificatione hic appellatos eſſe Iu-

dæos nõ cõceditur in hoc multo murmure turbarum, cùm (vt prædictum) illi quoq; fuerint Iudæi, quorum nemo palã loquebatur de illo propter metum Iudæorum. Sequitur. [Iam autem die feſto mediante, aſcendit Ieſus in templum, & docebat.] Ille qui (vt paulò ante dictũ eſt) nolebat ambulare in Iudæam, quia quærebant eũ Iudæi interficere, quiq; tamen aſcendit, ſed quaſi in occulto & non manifeſtè, ecce aſcendit, non in remotum ciuitatis angulum, ſed in templum: non ſaltem priuata die, ſed die feſto mediãte, non ſaltem clauſo ore ſub ſilentio abſcõditus, ſed in ſplendida doctrinæ authoritate conſpicuus.

Chriſtus nõ fuit timidꝰ

Nunquid hoc in loco vacat illi perfidiæ, Dominum maieſtatis Chriſtum timiditatis arguere vel impotentiæ, videlicet ꝙ mortem timens, & quantum poterat declinare ſtudens, noluerit in Iudæam ambulare? Aut nũquid mutabilitate vſus eſt, fuitq; in illo, eſt & non, vt priùs noluerit illuc ambulare, & poſtea propter verba talium fratrum ſuorum mutatus eſt vt aſcẽderet, quò noluiſſet aſcendere. Ergo magis in hoc quoque facto dicamus de Deo, Dei Filio, quia apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo.

Iob 12.

Nam ſapientiæ ſolius diuinæ eſt, quã hominũ nemo poteſt comprehendere, quod tempus mortis ſuæ nouit mundum aduenisse, & idcirco non vult in Iudæã ambulare, mortiſque miniſtris licentiam vel opportunitatẽ ſceleris permittere. Fortitudinis verò eſt, ꝙ in medium inimicorum ſuorum aſcendit, & docet in feſto mediante quodammodo lubens morte inhianti, vt foris excubet, ſuumque promiſſum expectet, morituri arbitrio frenata, & imperij eius capiſtro ligata.

Lucæ 15.

Nec enim errabit in tuta poteſtatis ſuæ conſcientia, qua & Herodi mandauerat quærenti ſe occidere. Ite (inquiens) dicite vulpi illi: ecce eijcio Dæmonia, & ſanitates perficio, hodie & cras, & tertia die conſumor, & nunc docens in domo Patris ſui, ſua quondam habitatione, quæ nũc ſibi facta erat ſpelũca Hyenæ, quodammodo dicebat morti importunæ. Ecce inſeruio doctrinæ præſenti feſto Scenopegię, & poſtmodum futuro feſto Enceniorum, & in tertio Paſchæ feſto tecum ô mors agonizor [Et mirabantur Iudæi dicẽtes: Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit?]

Hier. 12.

Matth. 10.

Coloſ. 2.

Admiratio Iudaica pœnalis & impatiens ad audiendum, detrahentis inuidię liuor eſt, qua vrgente, dum ſapientiæ docentis nequeunt obuiare, ſaltẽ ex præſumptione magiſterij nituntur perſonam illius premere. Quod ſi talem patrẽfamilias hi maximè, qui clauim ſcientiæ tulerant, ægerrimè ferebant, omnes ſcientiæ theſauros obtinere, & indignabantur quòd quicquã ſciret is, qui non per ipſos introiſſet, quanto magis domeſticos ſuos ab illis infeſtandos eſſe nouerat, quando in eodem doctrinæ miraculo inciperent maiora facere, ſeipſo tamen illis dona tribuente? Nam ipſe in templo illorum docẽs vna tantum lingua, nihil ominùs ad vnam tantum loquebatur Gentem, credentibus autem in ſe, vadens ad Patrem, hoc daturus erat, vt omnibus linguis omnium gentium magnalia Dei loquerentur, nec ſolùm loquerentur, ſed etiam quod maius eſt, ſcriptis homines quõdã ſine literis & idiotę, ſcriptis (inquam) cuncto mundo ipſum annunciarent inexpugnabilibus, & poſt ipſos eorum ſequaces viri orthodoxi, gratiam donationum habentes à Spiritu ſancto diuidente ſingulis prout vult.

Actor. 2.

1. Cor. 12.

Proinde quoniam & domeſtici eius talia multò magis erant audituri à notis ſuis egregiam ipſorum ſcientiam faſtidientibus, tale reſponſum oportebat ab illo dari, quale ſufficienter & vocem formaret & dignam defenſionem pararet illis quoque inuidiam ſuſtinentibus. Sequitur ergo: [Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me miſit.] Quid hac reſponſione verius? Quid ad defendendam ſanæ doctrinæ dignitatem fortius? & ad leniendam inuidiam (ſi tamen leniri poſſit) ſuauius? Mea (inquit) doctrina non eſt mea, ſubauditur, ſicut doctrina Phariſæorum doctrina ſua eſt, quia videlicet doctrinam, ſenſumq; ſuũ in pleriſq; doctrinę Dei non communicant docentes ſeruare mandata hominum.

Matth. 15.

Rom. 7.

3. Reg. vlt.

Hier. 27.

Dei quippe traditiones propter ſuas traditiones dereliquerunt, legemque ſanctam, iuſtam & bonam, lucris ſuis & voluptatibus proprijs ſeruire compellunt. Prophetia quoq; Pſeudoprophetarum, Prophetia ſua eſt, quia profectò nõ ſpiritui Dei ſpiritum ſuum, vel voci Dei, vocis ſuæ commodauerunt organum, ſed prophetant de corde ſuo dicentes: Hæc dicit Dominus, cùm Dominus non miſerit eos, talium ex oppoſito liquet quãtum ad rem attineat, quòd ait: mea doctrina nõ eſt mea. Simul nã que intelligi vult quod ſubaudiendũ ſit contrario, veſtra doctrina non eſt Dei, ſed veſtra. Et omninò quoniã & mea doctrina, & nõ eſt mea dixit, ſic intelligendũ eſt, ac ſi dixiſſet: mea doctrina non ex homine, ſed ex deo eſt.

Mea doctrĩna non eſt mea.

Alioquin locus nõ eſſet aduerſatiuę cõiunctioni, cũ qua ſubiunxit, dicẽs: ſed eius qui me miſit. Igitur hodie quoties de infimis quilibet aliquem aſſequitur doctrinæ gradum, vt valeat cum Ieſu aſcendere in templum, & in medio Eccleſiæ aperire os ſuum, ſi qui vitio Iudaico faſtidiãt illũ, quia fortè magnos & inſignes Cathegetas, longa terrarum ſpacia non circuiuit, nec quęrẽdo peregrina ſtudia relegit, & ob hoc dicãt: quis eſt hic, vel quomodo literas ſcit, cùm nõ didicerit? ſufficit illi ad defenſionẽ, ſi verũ dicere queat, ꝙ ſua doctrina nõ ſit ſua, ſed eius cuiꝰ eſt omnis vera doctrina. Hac enim magna diſtantia Catholicã profitens doctrinã, vniuerſas Hęreſes anathematizat. Hęreticorũ quippe (qualis fuit Arriꝰ vel Macedoniꝰ, ſiue Donatus)

Prou. 9.

Pſal. 103.

natus)cæterorumq́; profeſsio iſta non eſt,
quibus contra aquæ furtiuæ dulciores ſunt
illis fontibus,vel aquis,quas iuxta pſalmiſtã
Pſal. 103. emiſit Deus,& quæ inter medium monti-
um pertranſeunt,id eſt, ſingulis illis magis
placet propria,quàm illa quæ omnium San-
ctorum communis eſt Catholica atque A-
poſtolicæ Fidei doctrina. Dicat itaque vni-
1.Tim.5. cus Dei filius,qui extra Patrem nihil docet
Mat.15. atq; operatur,dicat(inquam)ipſe, quod v-
numquemq; doctorum ſanctæ Eccleſiæ di-
cere vult:Mea doctrina non eſt mea, id eſt,
non facit Hæreſes & Schiſmata, quomodo
faciunt eorum doctrinæ,qui nouitates vocũ
amantes,derelinqunt traditiones Dei pro-
pter traditiones ſuas. Amplius autem ex ſub
ſequẽtibus ſenſus iſte declaratur, Ait enim:
[Si quis voluerit voluntatem eius facere, a-
gnoſcet de doctrina,vtrùm ex Deo ſit,an e-
go à meipſo loquar]Vt ergo præeunti ſen-
tentiæ ſequens iſta manifeſtius concordet,
primum quid ſit à ſemetipſo quemq; loqui,
peruidendum eſt. Philoſophorum ſenten-
tia eſt,quorum definitiones contrariæ ſunt,
& ipſa eſſe contraria,quam & ita conuertere
licet,vt dicas,quæ contraria ſunt,eorum de
finitiones eſſe contrarias. Sunt autem hæc
manifeſtè contraria,nec ſimul poſſunt eſſe,
ſcilicet quemq́; à ſemetipſo loqui,& doctri-
nam eius ex Deo eſſe.Contrario namq; mo
do hæc ipſa ſapientia nunc oppoſuit,cogno-
ſcet (inquiens)de doctrina, vtrùm ex Deo
ſit, an ego à meipſo loquar.Igitur definitio-
nes à ſemetipſo loquentis contrarias eſſe o-
Ex Deo loqui. portet definitionibus ex Deo loquẽtis. Eſt
autem ex Deo loqui, ſic loqui, quomodo
ſpiritus veritatis ſuggerit,id eſt,nõ de corde
proprio quicquam confingere,ſed ſicut cor
de ſentitur,ita & ore veritatem proferre. I-
gitur econtra à ſemetipſo quemq; loqui,mẽ
dacium loqui eſt: prophetare quemque de
corde ſuo quę non mandauit Dominus,nec
aſcenderunt in cor eius à ſeipſo loqui eſt. At
Hier.23. verò Deus noſter cùm dixiſſet:Et mea do-
ctrina non eſt mea,data experiendi via, co-
gnoſcet(inquit)de doctrina,vtrùm ex Deo
ſit,an ego à meipſo loquar. Igitur quod ait:
Mea doctrina non eſt mea,idem eſt ac ſi di-
xiſſet:Mea doctrina non eſt fallens ſiue fal-
ſa.Nunc demum videndum eſt,qualem de-
derit facultatem experiendi, vtrùm ſua do-
ctrina:ſua,id eſt,fallens ſiue falſa ſit, an ex
Deo,id eſt,verè & veridica ſit. Si quis (in-
quit)voluerit voluntatem eius facere, co-
gnoſcet de doctrina,vtrùm ex Deo ſit,an e-
go à meipſo loquar.Hoc audiat conſilium,
qui diſcretiuum quærit veritatis intellectũ.
Velit facere voluntatem Dei,vt cognoſcere
Apoc.3. poſſet voluntatem Dei,optet ambulare viã
Dei,vt mereatur videre viam Dei. Cæcus
enim eſt, niſi primò ſimplici beneuolentia
cordis oculum purgauerit:Collyrio (inquit
Dominus)inunge oculos tuos, vt videas.
Nam quod videre non poteſt excæcatus in
ſplendore veritatis,oculorum eſt culpa, nõ
ſolis. Igitur doctrinam Dei,qui non diſcer-
nunt,excuſationem nõ habent,quia videli-
cet ex ipſo errore ſuo ſibi teſtes ſunt, quod
deſiderium non habeant faciendi Dei volũ-
tatem,quod vtique ſi haberent doctrinam,
quæ ex Deo eſt, vltrò amarent. Sequitur:
[Qui à ſemetipſo loquitur,gloriam propriã *Argumentatio ex cõ-*
quærit,qui autem quærit gloriam eius, qui *tratijs.*
miſit illum,hic verax eſt,& iniuſtitia in illo
non eſt.]Harum ſententiarum ſingulæ ſin-
gulas in ſubauditione habent ſibi cõtrarias.
Nam lecto,qui à ſemetipſo loquitur, gloriã
propriam quærit,ſubaudiendum eſt, qui au
tem à ſemetipſo loquitur,eo quòd doctrina
eius ex Deo ſit,hic Dei gloriam quærit. Itẽ-
que ſubaudiendum eſt,qui gloriam propriã
quærit,hic mendax eſt, & iniuſtitia in illo
eſt,& deinde legendum, qui autem quærit
gloriam eius,qui miſit illum, hic verax eſt,
& iniuſtitia in illo non eſt.Hæc enim ſibi in-
uicem repugnantia ſunt,ſimulque eſſe non
poſſunt,ſcilicet, à ſemetipſo quemq; loqui
& veracem eſſe: itemq; gloriam propriam
quærere,& iuſtitiam in illo eſſe: ſicut econ-
tra,doctrinam cuiuſque ex Deo eſſe,& men
dacem illum eſſe:itemque gloriam Dei quę
rere, & iuſtitiam Dei in illo non eſſe, om-
ninò repugnantia ſunt, & nuſquam ſimul
eſſe poſſunt. Diabolus quippe,qui à ſemeti- *Diabolus à*
pſo loquitur,cùm enim loquitur mendaciũ *ſemetipſo*
ex proprijs loquitur,quia mendax eſt, & pa *loquitur.*
ter eiuſdem mendacij,quod loquitur,verax *Ioan.8.*
eſſe non poteſt, & quia gloriam propriam
quærit,non enim voluit cum Deo,ſed econ
tra Deũ gloriari,dicens: Aſcendã ſuper alti-
tudinẽ nubiũ,ſimilis ero altiſsimo, & idcir-
co iuſtitia in illo eſſe non poteſt. Similiter
homo inquantum, vel quamdiu à ſemeti-
pſo loquitur,in tantũ, vel tamdiu verax eſſe
non poteſt.Et in quantũ vel quamdiu glo- *Eſaia.14.*
riam propriã quærit,velut Arrius,vel alius
quilibet Hęreticus,intantũ, vel tamdiu iu-
ſtitia in illo eſſe nõ poteſt. Econtrà Chriſtus
quia nõ à ſemetipſo loquitur,ſed quod vidit *Ioan.5.*
& audiuit, hoc teſtatur,idcirco mendax eſſe
non poteſt, & quia non propriã gloriã quę-
rit,ſed & Patris & Spiritus ſancti ęquè,vt ſu
am cõmuniter gloriã quærit,idcirco iniuſti
tia in illo eſſe nõ poteſt. Similiter homo in-
quantũ,vel quamdiu nõ loquitur à ſemeti-
pſo,mendax rectè dici nõ poteſt,& inquan-
tũ vel quãdiu nõ ſuã,ſed Dei gloriã quærit,
intantũ,vel tamdiu iniuſtus rectè dici nõ po
teſt. Igitur tã valido quã vero diuinę ratiõis
monimẽto Dñs noſter peruerſos ſuimet mi
ratores repellit,dicentes:Quõ hic literas ſcit *1.Cor.14.*
cũ non didicerit, & omnẽ hominẽ,doctrinã
ſiue Pſalmũ,ſiue Apocalypſin habentẽ, &
ſpiritu ac mente myſteria loquentẽ,quomo
docũq; ſciat, vel vndecũq; didicerit,defendit
opportunè,neq; qs dicere audeat eo pſente,

quis eſt hic. Et hactenus quidem ſapientia,
quæ planè literas ſcit, cùm non didicerit, ſe-
cundum illorum dicta reſpondit, iam verò
quæ ſequuntur, cogitationibus quoq; taci-
tis, quæ illum latere non poterant hoc mo-
do reſpondere curauit [Nónne Moyſes de
dit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Le
gem? Quid me quæritis interficere?] Nam
reuera cum alia dicerent, alia cógitabant, id
eſt, cùm literas eius mirarentur, mortem e-
ius mente tractabant. Et vide quàm mirabi
lem illis talionem reddidit. Mirantibus eis
quomodo literas ſciret, cùm non didicerit,
miratur ipſe, quomodo nemo ex illis face-
ret Legem, cùm Legem acceperint. Quod
in eo mirabantur illi, laudanda erat poten-
** in illis.* tia Diuinitatis. quid miratur ipſe * illis, dete
ſtanda erat audacia preuaricátionis. Lauda-
bile namque erat ſcire literas cùm non didi-
cerit, deteſtabile erat Legem non facere, cũ
Legem acceperint. Quid autem irrationabi-
Quid me lius, quàm quòd vbi dixit, & nemo ex vó-
quæritis in- bis facit Legẽ, ſtatim ſubiecit, quid me quæ-
terficere? ritis interficere? Sine ratione enim videre-
Exod.20. tur, præuaricatores Legis addicere, & preua
Deut.13. ricationis modum nón exprimere. Benè er
go cùm dixiſſet, & nemo ex vobis facit Le-
gem, mox ſubſecutus ait: quid me quęritis in
terficere? Repugnantia quippe ſunt, nec ſi-
mul eſſe poſſunt, & Legem facere, & homi-
nem velle occidere. Lex enim ait: Non occi-
des. Sed rurſus eadem Lex iubet reum inter
fici, Verbi gratia, Prophetam deceptorem
vbi conuictus fuerit falſum locutus eſſe in
nomine Domini. Rectè igitur próuidens le
gis & defenſór, idemque Legis Dominus &
auctor, crimen probaturus, quod obiecerat
dicens, & nemo ex vobis facit Legem, non
ait enunciando, quia quæritis me interfice-
re. Interdum quippe licebat & iuſtum erat,
cùm Legem interfici, videlicet damnabili
cauſa præeunte, ſed ait interrogando, quid
me quæritis interficere? Ac ſi dicat: Conce-
do Legem facere eos, qui occidunt, vbi cau-
ſa non deeſt, cur legitimè occidant. Sed qua
lem ob cauſam me quęritis interficere? Nũ-
Deut.13. quid me Prophetam arrogantia deprauatũ
18. eſſe comprehendiſtis loquentem in nomine
Domini, quòd Dominus non præceperit?
aut nunquid ex nomine Deorum alienorũ
loquutus ſum vobis? Nunquid in nomine
Domini prædixi verbum, quod non euene-
rit, & hoc vel illud ſignum habetis legitimũ,
Ioann.4. quòd me Deus non miſerit? Cùm dico re-
Ioann.5. gulo: Filius tuus viuit, Cùm dico de cæco
nato: neque hic peccauit neque parentes e-
ius, ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo,
& quæcunq; prædico eueniunt, quæ & ip-
ſe prædicens facio, faciens prædico. Quid er
Canes Iu go me quæritis interficere? [Reſpondit tur-
dæi. ba & dixit: Dæmonium habes, quis te quæ-
rit interficere?] Ecce iſti ſunt canes, de qui-
bus hic opprobrium hominum & abiectio
plebis propter nos factus, in Pſalmo dicit: *Pſalm. 21.*
Quoniam circundederunt me canes multi.
Fruſtra laborat hic intentio deſcribentis.
Neque enim hunc latratum nequiſsimorũ *Eſa.51.*
canum verbis poſſet vllo modo conſequi. *Homicidæ.*
Sed hoc mirari licet, qualiter iſti homicidæ
inſipientes & maligni, homicidium, quod
mente pertractant, cum tanta reſponſionis
amaritudine & negando confitentur, & cõ-
fitendo negant. Ita ſibi contrarij ſunt, tanta
vi veneni ardentis inſaniunt. Quæ enim
res generare ſolet homicidium niſi odium?
Quãdo autẽ aliquod homicidium maiori odio
perpetratum eſt, quàm quod indicat hoc a-
marum & nequiſsimum conuitium? Igitur
ſuperfluum fuiſſet ad conuincendum eos,
verbis contendere dicendo: Ego Dæmoniũ
nõ habeo, ſed verũ dico, quia vos me quæri
tis interficere, cùm ipſi ſatis apertè graſſan-
tes odio venenum euomerẽt tali reſponſio-
ne. Proindè quod cœperat dicendo: Quid
me quæritis interficere, proſequitur ſubiu-
gendo: [Vnum opus feci & omnes mirami-
ni.] Quo de opere dicat, paulò poſt ipſe ma-
nifeſtat dicendo, quia totum hominem ſa-
nũm feci in Sabbatho. Hoc opus illi mira-
bantur, id eſt, magnificè inter ſe quærendo *Mirari hic*
velut magnum & inauditum ſcelus, tanquã *eſt indigna*
pro Lege Dei, magno zelo indignabantur. *ri.*
Nam quod hic ait: & omnes miramini, pau-
lò poſt repetens eandem admirationem vo-
cat indignationem, dicendo: mihi indi-
gnamini, quia totum hominem ſanum fe-
ci in Sabbatho. Ait ergo: Vnum opus feci,
& omnes miramini. Percontante illo atque
dicente: quid me quæritis interficere? id eſt,
quam cauſam habetis, vnde poſsitis accuſa-
re, interficientes me? poterant ſecũdum ma-
chinationes ſuas reſpondere illi: quia non es
tu à Deo, qui Sabbathum non cuſtodis. Sed
iamdudum experti fuerant, hoc ipſum ab il
lo multò magis in ſeipſos poſſe retorqueri,
quia multoties dixerat eis: Hypocritę, quis
veſtrum non ſoluit bouem vel aſinũ, & du-
cit eam ad aquandum die Sabbathi? & ſimi-
lia. Proinde irati tacuerunt, imò & tacendo
peius inſanientes iracundam odij flammam
vomuerunt. Opportunè ergo ipſe cauſam
eandem, vt rationabiliter defendat, illis ta-
centibus indicat, & protinus eandem defen
ſionem hoc modo inchoat. [Propterea Mo
ſes dedit vobis Circuncitionẽ, nõ quia ex Mo
ſe eſt, ſed ex patribus, & in Sabbatho circun
ciditis hominem.] Tota cauſæ defenſio in
vltima clauſula conſtituitur, qua dicit: & *Luc. 13.*
in Sabbatho circunciditis hominem. Pro- *Matt.12.*
pterea, inquit, quia vnum opus feci & om-
nes miramini, & mihi indignamini, propter-
ea, inquam, iam nunc legitima defenſione
vtens, dico vobis: Moyſes dedit vobis circũ
ciſionem, id eſt, ſicut cætera, ſic & hoc man-
dauit vobis, vt circuncidatis hominẽ. Non
dico quia ex Moyſe eſt. Nã ante Moyſen ex
patribus

Circunciſio. patribus eſt, ſcilicet Abraham, Iſaac & Iacob: ex patribus, inquam, id eſt, ex eo, quod *Gen. 17.* ſunt patres, quod crediderunt ſemen ſe accepturos, in quo benedicerētur omnes gētes. *Sabbathū.* Similiter & Sabbathum Moyſes dedit, non *Gen. 12.* quia ex Moyſe eſt, ſed ex Deo, id eſt, ex eo, quod requieuit Deus die ſeptimo ab omni opere ſuo, & benedixit diei ſeptimo, cùm ita diuerſis ex cauſis circuncifionem & Sabbathum, vnus idemq́; Moyſes ſcripto dederit vobis, & antiquior Sabbathi, quàm Circuncifionis cauſa ſit, & Circuncifio quidem ex patribus, Sabbathum verò ex Deo ſit, In *Gen. 17.* Sabbathis circunciditis hominem, vt non ſoluatur. Lex Moyſi, abſq; vlla exceptione Sabbathi, iubet hominem die octauo circuncidi. Ad hæc, inquam [Si Circunciſionē homo accipit in Sabbatho, vt nō ſoluatur Lex Moyſi, mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in Sabbatho?] Totum, inquam, hominem ſanum feci in Sabbatho, Circunciſio vera, quanquam bonum opus eſt, & ideò non eſt violatio Sabbathi, non tamen totum hominem ſanum facit. Nam & ſi interiorem ſanat hominem in his duntaxat, qui cauſam tenent, cuius Circuncifio ſignum eſt, ſcilicet Abrahæ Fidem, non tamē exteriorem ſanat, ſed potius lædit, & dolore *Ioan. 5.* afficit hominē. Ego aūt dū hoc opus facio in *Matt. 9.* Sabbato, propter ꝙ mihi indignamini, V.g. *Ioan 9.* dū dico huic: Tolle grabbatū tuū & ambula, alij verò: Extēde manū tuā, alijverò cęco nato lutū ſuper oculos pono, totū hominē ſanum facio, quia videlicet dum extrinſecus redintegro, intrinſecùs ad Fidem informo videntibus cunctis, quòd non humano vel communi medicorum opificio, ſed diuina virtute rem perficio. [Nolite iudicare ſecun *Eſai. 53.* dum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.] *Exod. 34.* Et quidem vir deſpectus, & nouiſsimus vi- *Leui. 19.* rorum ego conſideratus ſum, & aſpectus meus in me non eſt. Moyſes verò vir magnus, & ſpectandæ memoriæ, vir antiquus, & primus populi Dei Dux, cuius facies ex collocutione Dei ſplendida facta eſt.

Sed enim præcepit Lex, quam dedit idem Moyſes, non conſiderandum perſonā pauperis, nec honorandum eſſe vultum potentis: ſed iuſtè, inquit, iudica proximo tuo.

Igitur nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate, id eſt, non faciem Moyſi, faciemq́ue vel præſentem perſonam Filij hominis, ſed merita rerum pen- *Gene. 17.* ſate. Circunciſio, quam dedit vobis Moyſes (vt prædictum eſt) filios Abrahæ, qui fidē eius ſequuntur, interiùs quidem ſanat, ne pereat anima illa populis ſuis, ſed exteriùs vulnerat: non ergo totum hominem ſanat. Vnum autem & ſolum opus, quod feci in Sabbatho, interiùs hominem & exteriùs ſanat, probante exteriori ſanitate, quod habebat Filius hominis in terra poteſtatem dimittendi peccata, quæ eſt interior ſanitas, cuius circunciſio ſpē per promiſſum ſemen Abrahæ, quod eſt Chriſtus, præparat. Quid igitur quæritis me interficere, nullam aliam habētes cauſam, niſi quia totum hominem ſanū feci in Sabbatho? Quòd ad hæc illi tacuerint & infirmitatem cauſæ ſuæ, licet inuiti, conſiderantes, iras ſuas ad tempus continuerint, ſequentia patenter innuunt. Nam ſequitur: [Dicebant ergo quidam ex Hieroſolymis: Nonne hic eſt, quem quærunt occidere? Ecce* nunc loquitur, & nihil ei dicunt.] Ac ſi *palàm* aperte diceretur: Iudæi quidem quibus dixerat Ieſus: quid me quæritis interficere, reſponderūt: Dæmonium habes, quis te quærit interficere. Et nunc eodem Domino Ieſu pro ſe rationem reddente, tacebant, & eo palā loquente nihil ei dicebant. Sed adeò verum illud erat, vt quidam ex Hieroſolymis qui vtique non per famam didicerant, vel per opinionem ſciebant, ſed præſentes, ipſi præſentium conſpirationes & conuenticula oculis viderant, & auribus audierant, mirarentur, quod nunc eo præſente & palàm loquente nihil ei dicerent. Et dicebant: [Nūquid verè cognouerunt Principes, quia hic eſt Chriſtus?] Tanta quippe mutatio, tanta Iudæorum taciturnitas videbatur non eueniſſe ſine cauſa maxima: Nunquid ergo, inquiunt, Principes ſe erraſſe intellexerunt, & ipſis reſipiſcentibus, Iudęi qui quęrebant hunc occidere, nihil dicunt ac faciunt, quēadmodum poſt magnam tempeſtatem ventis ceſſantibus, fluctus feri maris ſedato ferụore conquieſcunt. Adhuc exiſtimari poterant iſti Hieròſolymitæ, qui hæc dicebant de illis eſſe, qui credebant in eum, & ſic dixiſſe: nunquid verò cognouerunt Principes quia hic eſt Chriſtus? vt ſubaudiendum eſſet, ſicut & nos cognouimus, niſi repugnaret, quod ſequitur:

[Sed hunc ſcimus vnde ſit. Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit, vnde ſit. Et paulò pòſt de eiſdem dicitur: Quærebant ergo apprehendere eum, & nemo in eum miſit manus, quia nondum venerat hora eius. Igitur non credendo dixerunt: nunquid verè cognouerunt Principes, quia hic eſt Chriſtus, ſed argumentando obſiſtere conati ſunt, ne Chriſtus eſſe crederetur. Nam velut metuentes, ne fortè Principes cognouerint & acquieuerint credere, quod ipſe eſſet Chriſtus, protinus aſſumunt id, quod eſſentiæ Chriſti repugnare videatur: Sed hunc ſcimus, vnde ſit. Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit, vnde ſit. Cui aſſumptioni ſi conceſſum ſit, continuò concluſioni datur locus, vt dicatur. Igitur & Principes errant, ſi videntur ſibi cognouiſſe, quod ipſe ſit Chri- *Hunc ſci-* ſtus. Verùm hæc ſententia conſtans aut fir- *mus vnde* ma non eſt, quam aſſumpſerunt, vnam ſo- *ſit.* lam Chriſti naturam, ſcilicet humanam cōſiderantes, iuxta quam dicere poterant, ſed hunc ſcimus vnde ſit, Chriſtus autem cùm venerit,

Matth. 13. venerit, nemo ſcit vnde ſit. Nam & ſi reuera homo erat Galilæus de ciuitate Nazareth, non tamen erat (vt putabant) filius Ioſeph, de quo & ſæpè improperabant ei dicentes: Nónne hic eſt filius fabri? ſed erat filius * virginis. ** Dei.* Ergo non rectè neque conſtanter aſſumpſerunt dicentes: Sed hunc ſcimus vnde ſit, quippe qui ſolam in illo naturam carnis attendebant, nec ipſam bene nouerant. Ergo ne inexpugnati ad concluſionem procurrentes, viderentur ſibi inexcuſabiles, obuiandum erat eis velociter. Quod & factum eſt. Nam ſequitur: [Clamabat ergo Ieſus in templo dicens: Et me ſcitis, & vnde ſim ſcitis, & à meipſo non veni, ſed eſt verus qui miſit me, quem vos neſcitis.] Hæc dicēs Ieſus, non fruſtra clamabat, quia videlicet clamore, id eſt, forti prædicatione, res digna erat: Et me, inquit, ſcitis, & vnde ſim ſcitis, &c. Ac ſi diceret: ſecundū hominem quidē *A meipſo non veni.* & me Ieſum eſſe ſcitis, & hominem Galilæum eſſe ſcitis, ſed eſt alia in Chriſto, id eſt, in meipſo natura, ſecundum quam nemo veſtrum ſcit, vnde ſim, & ſecundum illam naturam nunc dico, quia à meipſo non veni, videlicet, quomodò venturus eſt ille iniquus homo peccati, filius perditionis. Cuius aduētus erit ſecundum operationem mendacij, ſed eſt verus, qui miſit me, quem vos neſcitis quia videlicet ſicut alio loco iam dixi, neque vocem eius vnquam audiſtis, neq; ſpeciem eius vidiſtis. *2. Theſſ. 2.* Ego ſcio eum, quia ab illo ſum, & ipſe me miſit. Scio & benè ſcio eum, vtique ab initio antequam talis ego fierem, qualem me vos ſcire poteſtis, dicentes: ſed hunc ſcimus vnde ſit. Et vnde hoc mihi, qđ ſcio eum: Videlicet, quia ab illo ſum, vtique non eo modo, quo & vos ab illo eſtis, qui tamen (vt prædixi) illum neſcitis. Vos enim ab illo eſtis facti vel creati, ego autem ſimpliciter & abſolutè ſum, quia non me creauit *Iona 6.* aut fecit, ſed genuit, & vt talis fierem, quem ſcire vos poſſetis, ipſe me miſit. Ne igitur dixeritis, vel me hoc ſolùm eſſe, quod ſcitis vnde ſim, vel Chriſtum illum ſolùm eſſe, quòd nemo ſciat vnde ſit, id eſt, nec ſolum Filiū hominis, nec ſolū Filiū Dei, ſed vtrūq; ſimul, & q. ſcire poteſtis vnde ſit, & q. nemo ſciat vnde ſit. i. Filiū hominis pariter & Filiū Dei. Hæc dicens Dominus, æſtimationem illorum de Chriſto non ſolùm nō diminuit, ſed & in maius auxit. Illi namque non eo reſpectu dixerunt: Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit, vnde ſit, nec eo ſenſu legere *Eſai. 53.* ſoliti erant: Generationem eius quis enarrabit, vt ſentirent illum eſſe cōſubſtantialem Filium Dei, ſed in cæteris pleriſque traditiones ſuas præferebant traditionibus Dei, ſic & hanc opinionem ſuam, qua dicunt iſti: Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit vnde ſit, prætulerant Scripturis Propheticis. Traditio quippe illorum erat, Chriſtū media nocte venturum in ſimilitudinem Ægyptij temporis, quando Paſcha celebratū *Exod. 12.* eſt, & exterminator venit, & Dominus ſup tabernacula tranſijt, & ſanguine agni poſtes conſecrati ſunt, & ſic eum venturum, non tanquam Deum & hominem, ſed tanquam purum, licet magnum, hominem. In hac opinione occupati, ſuo ſenſu dixerant: Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit vnde ſit, licet Principes Sacerdotum & Scribæ percōtanti Herodi, vbi Chriſtus naſceretur, reſpondere nouerint: In Bethleem Iudæ: ſic enim ſcriptum eſt per Prophetam, &c. *Matt. 2.* Inſipientes & maligni, qui ſcire poterant vnde *Matt. 5.* eſſet Chriſtus, tunc quando quærebatur ad occidendum: nunc autem neſciunt, & neſcire volunt vnde ſit Chriſtus, dum quæri inciperet ad credendum. At verò Chriſtus non ſe de ignotis vel ſecretis regionibus, vbi olim tranſlatus fuerit, ſed ab eo veniſſe aſſerit, & illic prius fuiſſe, quàm de Maria naſceretur, vel in Galilæa conuerſaretur, quo reſpicientes dicebant: ſed hunc ſcimus vnde ſit. Igitur æſtimationem illorum non minuit, ſed plus, quàm de Chriſto æſtimare poterant, de ſeipſo pronunciauit. [Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora eius.] Quamuis cæci & ſurdi eſſent, & ideò fortè non ſatis clarè aduertere potuiſſent in prædicto clamore veritatis, vtranque ſcilicet Diuinam pariter & Humanam commēdatam eſſe naturam Chriſti, quippe, cùm hodieque pleriſque noſtrum huiuſmodi ſermo non adeò ſit ad intelligendum facilis: ſummam tamen eius vel intentionem facilè erat intelligi, videlicet hoc eum dixiſſe, qđ Chriſtus ipſe deberet credi. Sed hoc ſolum magnæ inuidiæ & odio ingenti exaſperando ſuffecit, quemadmodum camino ardenti, per modicum olei ſatis eſt inieciſſe, vt flāma furens repentè exundari ac diffundi poſſit. Ergo quærebant eum apprehendere, videlicet vt vincerent ſua rabie, quia vincebantur eius ratione. Sed quia nondum venerat hora eius, hora, inquam, non fatalis, vt Mathematici putant, ſed hora à ſeipſo vitæ & mortis Imperatore præfinita, nemo miſit in illum manus.

[De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Nunquid Chriſtus, quando veniet, plura ſigna faciet, quàm quæ hic facit?] Multitudines, quæ de regionibus vel exteris ciuitatibus conuenerant ad diem feſtum, turbam hic appellat, videlicet ad diſtinctionem eorum, qui ex Hieroſolymis erant, qui & ſupradicto modo altercantes & clamante Ieſu (vt iam dictum eſt) ampliùs inſanientes, eum apprehendere quærebant. Illi quia erant ſtipula & Principes eorum vel Phariſæi ignis, pariter ſuccenſi ardebant in ſaluatorem. Turba verò prædicta, quæ conuenerat, pro quanto ad hoc incendium longiùs vel propiùs accedebat,

pro

De turba multi crediderint in eum.

pro tantò magis vel minus odij furentis ig-
ne calebat. Itaq; multi, quos quaſi longius
ſtantes ille ignis inuidiæ non afflauerat, cre-
diderunt in eum, & dicebāt. Nunquid Chri
ſtus quando veniet, plura ſigna faciet, quàm
quæ hic facit? Ac ſi dicerent: Chriſtus quan-
do veniet, vtiq; ex ſignis magnificis, quæ
facturus eſt, cognoſcendus eſt. Sed nunquid
plura vel maiora his, quæ hic facit, vel ipſe
facturus eſt, vel exigi ab ipſo opus erit? Igi-
tur quoniam & Chriſtum ſe eſſe dicit, & hoc
tantis comprobat ſignis, rationem non vide
mus, cur in eum credendum non ſit: [Audie
runt turbam mumurantem de illo hæc, &
miſerunt Principes & Phariſæi miniſtros,
vt apprehenderent eum.] Audierunt Prin-
cipes & Phariſęi turbam murmurantem, id
eſt, non excitatam in ſeditionem, ſed leniter
ſubmurmurantem, eò quòd ab eorum inui
dia diuerſam generent voluntatem. At ve-
ro ipſi ad omnem ventum hiabant, quaſi i-
doneam deſiderantes occaſionem, vt habe-
rent, vnde illum apud Romanum Præſidē
quaſi legitimè accuſarent. Igitur audito, ꝙ

Pretextu ſeditionis voluerunt Ieſum apprehendere Iudæi.

de turba multi crederent in eum, & de illo
diuerſis ſententijs partes diuiſę murmura-
rent, quia ſupradicto conflictu de Sabbathi
ſolutione, illo defendente ſe, ipſi cauſa ceci-
derant, ſuamque rationem infirmam eſſe co
gnouerant, nunc reſpirauerunt, quia ſeditio
nem propter illum factam criminari ſe poſ-
ſe ſperabant, licet prædictum turbæ mur-
mur, longè à ſeditione diſtaret, vnde ci-
uitatibus vel Rebuſpublicis ſolet timeri pe-
riculum. Itaque miſerunt miniſtros, vt ap-
prehenderent eum. [Dixit aūt eis Ieſus: Ad
huc modicum tempus vobiſcum ſum, & va
do ad eum, qui me miſit.] Iudæis quærenti-
bus eum (vt ſuprà dictum eſt) apprehende-

Iob. 40.

re, Principibus & Phariſęis nunc mittentib.
miniſtris quoque venientibus illum appre-
hendere, hæc inuicta Maieſtatis ſuæ conſci-
us locutus eſt Ieſus: Adhuc, inquit, modicū
tempus vobiſcum ſum. Conſcius, inquam,
poteſtatis ſuæ, nec ignorans quibus vinculis
ligatum, vel quo circulo naribus infrenatū
teneret, cubantem in cordibus illorum prę-
poſitum mortis Diabolum, dixit hæc & cæ-
tera, quæ ſequuntur. Ac ſi diceret: Tam ci-

Luc. 13.

tò vultis me comprehendere, ſic feſtinatis
occidere, & quia grauis ſum vobis ad viden
dum, iam nunc in cœtu viuentium propera
tis excludere me. Suſtinebitis & expectabi-
tis pauliſper, donec perficiam ſanitates, &
impleam tempus meum, & interim velit no
lit agitator veſtri, Dux mortis & inferni, vi-
uēs ego cum viuentibus, mortalis cum mor
talibus vobiſcum ero, inter vos ambulabo.
Cum perfecero opus meum, mala voluntas

Deut. 32.

vobis innata eſt, facultas danda eſt. Facitote
vt libet. Sed cùm feceritis, nolite gaudere,
nolite exultare. Nam veſtro ſcelere ab hac
vita eiectus, vado ad eū, qui miſit me. Quid
deinde? Iam nunc dico vobis. [Quæritis me,
* quò ego vado, vos non poteſtis venire.] ** & non inuenietis.*
Vos qui nunc me quæritis, vos qui nunc tan
tam ſtimulante inuidia cauſam habetis, vt
me quæratis, nolite putare, quòd poſtquā
me occideritis, cauſa hæc ceſſare debeat, pro
pter quam me nunc quæritis. Non ita erit. *Pſal. 112.*
Sed tunc multò magis ego ad ęmulationem *Pſal. 116.*
vos adducam in non gentem, in gentem in- *Pſal. 71.*
ſipientem, in iram vos mittam. Iam nunc v-
na quidem turba vnius gentis vel terræ hu-
ius plebecula ſubmurmurat, quibuſdam cre
dentibus & dicentibus: Nunquid Chriſtus
cùm venerit, plura ſigna facturus eſt, quàm
quæ hic facit: tunc autem à ſolis ortu vſque
ad occaſum, laudabile erit nomen Chriſti
Domini, & laudabunt eum omnes gentes,
laudabunt eum omnes populi, & tunc imple
bitur, quod ſcriptum eſt: & dominabitur à
mari vſque ad mare, & à flumine vſq; ad ter
minos orbis terrarum, coram illo procidēt
Aethiopes, & inimici eius terram lingent,
&c. Tunc vtiq; maiori, quàm nunc inuidia
quæretis me, cupientes nomen meum extin
guere, ſed fruſtra. Nam quò ego vado, vos *Matth. 23.*
non poteſtis venire. Nunc vbi ego ſum, vos
poteſtis venire, imò quia ego ad vos veni,
vos me poteſtis inuenire, & poſt modicum
etiam poteritis apprehenſum de veſtra ter-
ra viuentium conterendo eijcere. Veru hoc
vobis facientibus, ego vado, quò vos non
poteſtis venire, ſed nec ſaltem lapidem illuc
poteritis iacere. Quæretis tamen me arden-
tiſsima perſequutione, & ſeruos meos qui-
dem occidetis, flagellabitis, crucifigetis lapi-
dabitis, & de ciuitate in ciuitatem perſeque-
mini. Me autem contingere non poteritis,
ſed ſoſpes ego, cùm alios occideritis, alios
ſubſtituam teſtes meos, vt magis ac magis
gens inſipiens æmulemini. [Dixerunt ergo
Iudęi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia
non inueniemus eum? Quis eſt ſermo quem
dixit, quæretis me * & vbi egn ſum, vos nō ** & non inuenietis.*
poteſtis venire? Nunquid in diſperſionem
Gentium iturus eſt, & docturus Gentes?]
Ad ſemetipſos hoc dixerunt, & non ipſum
interrogauerunt, nec enim in humilitatis ar
cem, quę ſuperbis mentibns ardua nímis eſt,
ſaltem tantillum aſpirare poterant, vt ab i-
pſo quicquam intentione diſcēdi quærerēt.
Nunquid autem in diſperſionem Gentium
iturus eſt & docturus Gentes? O Iudæi vi- *Gene. 49.*
tæ deſertores, & ſalutis inimici, timor quem
timetis, vobis eueniat, & quod veremini vo
bis accidat. Adeó ne timetis, ne ſi poſt Chri-
ſtum totus mundus erat, & Gentibus Deus
innoteſcat, veſtra ſingularis gloria depere-
at? Hoc enim vobis pręſaga mens veſtra prę *Matth. 12.*
dicabat, quod ſi iuxta Prophetiam Iacob
CHRISTVS veniſſet, qui expectatio
Gentium foret, veſtra de vnius DEI cul-
tu, tanquam vnicornium, ſingularis ſu-
perbia ſuper terram ſe vltrà magnificare nō

appone-

Abacuc. 3.

apponeret. Igitur & vos abundantia cordis ad voſipſos locuti eſtis: quia quod timebatis, propter quod Chriſto inuidetis, & nequaquam non videndo, ſed inuidendo perſequimini, ore maligno eructaſtis nequitia crapulati. Ibit in diſperſionem Gentium, & docebit Gentes, & dum vos hoc præcauentes, quod auertere volentes ipſum occideritis, tunc ſuper æquos ſuos & quadrigas ſaluationis aſcendens, tota ſalute ſecum à vobis transmigrante, in diſperſionem gentium equitabit. Mors ipſa via eſt vitæ ad Gentes proficiſcenti. Sic Ionas non per aridam tranſiuit in Niniuen ciuitatem magnã, ſed mare ingreſſus, moxque abyſſo vallatus & pelago coopertus, atque poſt triduum de ventre ceti reuocatus, tandem ambulauit in Niniuen magnam, & prædicando cõmouit & cõturbauit illam, vt ſanaretur per pœnitentiam triduanam, & ita ſaluata Niniue, exaruit cucurbita, quæ obumbrauerat capiti Ionæ, videlicet in typum veſtri, quorum Synagoga templumq; vel Sancta ſanctorũ, quondam Dei tabernaculum, Gentiliũ Eccleſia floreſcente exaruit.

Ione 2.
Tranſitus Chriſti ad gentes præfiguratus.

Sic hæmorrouſa tangente fimbriam veſtimenti Domini, & à fluxu ſanguinis liberata, cõfeſtim Archiſynagogi filia mortua eſt, quæ tunc profecto nata fuerat, quando in infirmitatem incidit mulier prædicta. Nam & puella erat annorum xij. Et hæc mulier habebat in infirmitate annos xij. Quid ſibi vult hoc? videlicet quod tunc Synagoga in Abraham, Iſaac & Iacob nata eſt, quando Gentilitas in idololatriam defluere incipiebat, & ecce Gentilitate ab eiuſdẽ idololatriæ fluxu ſanata per Fidem Chriſti, retro accedendo, & fimbriam veſtimenti eius tangendo, id eſt, poſt aſcenſionem eius in eum credendo: gentilitate, inquam, per fidem ſanata, emoritur in infidelitate Synagoga præ inuidia. Igitur verum eſt, quia in diſperſionẽ Gentium iturus eſt, & docturus Gentes. Et quoniam vos per timidam inuidentiã quaſi diuinantes eius rei mentionem feciſtis, iã nunc in ſemetipſo præfigurare non diſtulit, qualiter vel in quo in diſperſionem Gentiũ iturus, & Gentes docturus ſit. [In nouiſſimo autem die magnæ feſtiuitatis, ſtabat Ieſus & clamabat, dicens: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat.] Nouiſſimus huius feſtiuitatis dies octauus eſt. Sic enim de hac feſtiuitatẽ ſcriptum eſt: Primus & octauus dies erit celeberrimus atque ſanctiſſimus. Significat autem nunc in myſterio Domini ſtantis & clamantis eodem anno ſecuturam Paſchę feſtiuitatem, vtique nouiſſimam veteris primamque noui teſtamẽti: quia profectò poſt illam Paſchalem veſperam, qua Dominus cum Diſcipulis ſuis typicum Paſcha mox tradendus manducauit, quicquid Iudæi celebreuerunt, non iam feſtiuitas aut ſolennitas, ſed (iuxta Prophetam) ſtercus ſolennitatum debet nuncupari. In illa namque nouiſſima feſtiuitate magna, ſtetit Ieſus in conſpectu Patris, preces ſupplicationesq; (vt ait Apoſtolus) offerens cum clamore valido & multis lachrymis: dum percuſſus violentia paſſionis: ſicut præfiguratum eſt in illa petra, quàm Moyſes virga percuſſit, effudit nobis de ſemetipſo, quod biberemus, primũ aquam qua abſueremur, & ſanguinem ſuũ quo potaremur: deinde inſufflando Spiritũ ſanctum dans Apoſtolis, & iuxta alium Euangeliſtam, aperiens illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas: quòd eſt verè bibere ſalutares aquas. Deinceps perſtitit clamans vehementer, clamans Gentib. cunctis, & quodammodo dicens, ſi quis ſitit, veniat ad me & bibat, dum receptus in cælum, dato Spiritu ſancto cælos commouit, qui enarrarẽt gloriam Dei, ita vt non eſſent loquelæ neq; ſermones quorum non audirentur voces eorum, vt in omnem terram exiret ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Totus quippe ſonus ſiue narratio eorum, clamor erat Ieſu, inuitantis vt omnes ſitientes venirent ad aquas, & accipere properarent gratiam Spiritus ſancti, in remiſſionẽ peccatorũ, & deinde diuidente (prout vult) eodem ſpiritu biberent de Lege & Prophetis, per Fidem Euangelij ſalutarem, quam prius non habebant, abundatiam verbi Dei. Igitur benè in nouiſſimo die magnæ feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat, quia cunctis hominibus cuiuſq; Gentis vel conditionis, deſiderantibus ſaluari, ex tunc non ſolùm aperuit ſalutis aditum, ſed etiam altiſona prædicatione cunctos inuitauit ad bibendum vitæ ſalutis poculũ. Et ad adiecit. [Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.] Scriptura Prouerbiorum eſt, quæ ſic dicit ſenſu eodem, verbis paululum diuerſis. Nec ſolum hoc, ſed & quod præmiſſum eſt eidem Scripturę concinit. Nam quod hic dixit: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat: hoc ibi ſic dictum eſt: Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui. Et quod hic ſubiunxit: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, hoc ibidẽ ſic ſubiunctum eſt: Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Ergo ſic Scriptura dicit: Flumina, inquit, aquæ viuæ fluent de ventre eius, qui credit in me. Ac ſi dicat: Quid malè ſoliciti eſtis, dicentes: Nunquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes? An putatis, quod ſi me occideritis, illud præcauentes, iam non ſit, qui Gentibus ſalutem, quam illis inuidetis, annunciet? Non eſt ita. Nam qui credit in me, per ipſam mortem, qua vos me occidetis, accipiet ſpiritum ſapientiæ & ſcientiæ, & implens mundum abundantia doctrinæ Euangelicæ, non ſinet (vti vos vultis) nomen meum perire, vel diſperſioni Gentium Dei notitiam

Leuit. 23.
Quid deſignet hic nouiſſimus dies feſtiuitatis Iudæorum.
Malac. 2.
Hebr. 5.
Exod. 17.
Num. 20.
Ioan. 20.
Luc. 24.
Pſal. 18.
1. Cor. 12.
Prou. 5.
Flumina aquæ viuæ ad gentes deriuata.

titiam deeſſe. Quod & factum eſt. Ecce quã multi credentium biberunt aquam ſapientiæ ſalutaris de ciſterna Legis, & fluenta viua de puteis Euangelij, & deriuati ſunt fontes eorum foras, & largis expoſitionibus in plateis aquas ſuas diuiſerunt. Illi qui iam tũc in eum primi credebant, ſcilicet Apoſtoli, primi biberũt, & de illo primitiuæ Eccleſiæ Paradiſo, primùm quatuor Euangeliorum flumina fluentia, & Epiſtolarum fontes deriuati, totum mundum notitia Diuinitatis impleuerunt, & poſtmodum tanti Doctores bibendo impleti ſunt, & ſcribẽdo refuderunt, vt Iudæi dolentes ſatis videant eſſe impletum, quod inuidentes, diuinauerunt, ſcilicet Chriſtum veniſſe in diſperſionẽ Gẽtium. Hæc autẽ aqua viua, Sancti Spiritus gratia eſt. Nam protinus ſubiunxit Euangeliſta. [Hoc autem dixit de Spiritu, quẽm accepturi erant credentes in eum.] Etenim Spiritus S. vſitato in Scripturis vocabulo aqua, & interdum cum additamento aqua viua nnncupatur. Humana verò anima terra dicitur, videlicet pro ſimilitudine: quia ſicut aqua terram irrigat, & infuſione competenti germinare eã facit, ſic Sancti Spiritus gratia ſubſtantiam humanæ animæ, per ſemetipſam inopem & ſterilem, donorum ſuorum fluẽtis neceſſarijs irrigat, & beneficio ſuæ viſitationis infuſam, fide & bonis operibus fœcundat. Quã viſitationẽ Pſalmiſta per hanc ſimilitudinẽ poſtulans dicit: Anima mea ſic ut terra ſine aqua tibi. Et benè dona Sancti Spiritus, non modò aquæ viuæ, ſed fluminibus aquę viuæ aſsimilauit, dicens: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Nam quomodo aqua viua propriam certamq; habet venam, & de fonte ſuo naſcitur, fluendo autem nomen accipit, vt flumen vocetur. Sic donorum diſtributiones, quæ in ſancta Eccleſia ſunt, omnes ab vno Spiritu, tanquam ab vno fonte prodeunt, ſicut ait Apoſtolus: Hæc autẽ omnia operatur vnus atq; idẽ ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Perſeuerando autem in eadem Eccleſia per ſuccedẽtes generationes, ab ipſo Chriſto vſque in finem ſeculi, tam per doctrinam q̃ per manuum impoſitionem eo operante occulta inſpiratione, & ſic de alijs, vel per alios emanãdo in alios, quaſi flumina longos alueos efficiunt. Et ſingulari quidem numero cùm dicitur flumen, vt Pſalmiſta: Fluminis, inquit, impetus lætificat ciuitatem Dei, ipſa ſubſtantia vel perſona Sancti Spiritus intelligitur. Plurali autẽ numero flumina cùm dicuntur vt hic: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, donorum ipſius diſtributiones aptè ſignificantur. Flumina quoq; non ſolũ aquæ, quę poſsit intelligi qualiſcunq;, ſed flumina viuæ aquę dicũtur, videlicet vt hac propria differentia diſtinguantur ab aquis Phariſaicæ vel Hæreticæ doctrinæ, quæ reuera ſunt mortuæ: nec flumina, ſed ciſternæ veteres rectiùs ſunt appellandæ. De quibus per Prophetam Dñs dicit: Me dereliquerunt fontẽ aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas veteres, quæ aquas nõ valent continere. Hoc ergo (inquit Euangeliſta) dixit de Spiritu, quẽ accepturi erant credentes in eum. Nam reuera credentes in eum, ſcilicet Dei Filium, ſic erant accepturi hunc Spiritum, vt dona eius de ventre illorum fluerent, tanquã flumina, quod hactenus ab initio ſeculi non fiebat. Quãuis enim dona Sancti Spiritus antiqui patres haberent, nõ tamen de illis fluebant, tanquã flumina in illã, de qua nunc agitur, Gentiũ diſperſionem: ſed vna in Gente iſta dona gratiarũ, tanquã vno in vaſe continebantur exceptiones aquarum. Iſti autẽ credentes in eũ. ſ. Apoſtoli, & poſt illos Apoſtolici viri, ſic acceperunt hunc Spiritum Sanctum, vt prædicando, baptizando, manus imponendo, maxima de ventre ſuo flumína ꝓfunderent per mundũ vniuerſum. Et fluẽt, inquit, de ventre eius, de ventre, inquam, id eſt, de intimis animæ, vbi Deus interno ſentitur amore, ſeipſum infundens cõiugi caſtę, vbi Spiritum hunc imbibit anima de viri ſui Dei ſe impregnantis pectore: Quod dum fit, multũ differt ab eis, quorum ſolo ex ore verbotenus fluit vbertas doctrinę, corde intrinſecus ſuimet oris verba, per amorẽ non ſentiente, de qualib. rectè dicat Dominus: Populus hic labijs me honorat, cor aũt eorum longè eſt à me. Notandum verò quod non ait. de Spiritu quẽ acceperant, ſed quẽ accepturi erant, credentes in eum. [Nondum enim erat Spiritus datus, quia Ieſus nondũ fuerat glorificatus.] Glorificatio Ieſu, ob q̃ donec facta eſſet, differebatur datum Spiritus, illa intelligẽda eſt, quæ oppoſita ſit ignominioſę nuditati Adæ, propter quam ab humano genere auerſus fuerat hic idẽ Spiritus gratię. Scimus aũt quę cauſa illum ignominiæ impleuerit, & nudum inter hoſtes, imò nudatum ab hoſte, inimicum Dei cõſtituerit, videlicet inobedientia præſumptuoſa, qua lignum vetitum temerauit, dum Deo ſubeſſe diffugit, & affectat ſimilitudinẽ Dei. Igitur obedientia Ieſu Chriſti, qua Deo Patri ſemetipſum pro omni mundo obtulit, glorificatio eius eſt, quia verè ſic illa paſsione glorificata eſt, nudata quondã, humana natura, quomodo glorificatur quis, dum Põtifex factus ſancto altari aſsiſtit in veſte ſacrata. Et quidẽ veſte adhuc corruptibili, id eſt, carne mortali adhuc aſsiſtens patri pontifex noſter, ſemetipsũ ad horã obtulit, ſed nũc eadem immortali carne reſumpta eidem Patri ſuo pro nobis aſsiſtit. Ab hinc de ventre ipſius (qui hoc ipſum loquitur dicens: Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ) de ventre, inquam, id eſt, de profunda Diuinitate eius, cœperunt fluere duo viuæ aquæ flumina. i. huius Sancti Spiritus duo data: primũ videlicet, quod eſt remiſ

Spiritus S. aqua, anima bonorum terra dicitur.

Pſal. 142.

1. Cor. 12.

Pſal. 45.

Ciſterna hæreticorũ.

Hier. 2.

Dona antiquorũ, non ſic effluxerunt in gentes, ſicut dona Apoſtolorum.

Eſa. 29.

Matth. 15.

Gen. 3.

Ephe. 5.

Hebr. 5.

De ventre Chriſti duo flumina ſpiritus S.

ſio peccatorum alterum, ꝙ eſt diuerſarum diſtributio gratiarum. Nam ipſa die qua re-
Ioan. 20. ſurrexit, ſerò apparens Apoſtolis, inſufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum S. quorũ remiſeritis peccata remittuntur eis, &c. Aſſumptus aũt in cælum, vbi captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, non o-
Ephe. 4. *1. Cor. 12.* mnibus eadem, ſed alios quidẽ Apoſtolos, alios Euangeliſtas, alios Doctores, alios ponens Prophetas in Eccleſia ſua, eiſdem vſq; in finem ſeculi perſeuerantibus donorũ ſuorum fluminibus eodem ordine, vt primum baptizati, remiſsionem peccatorum per ſanctum Spiritum accipiamus, quod datum æqualiter operatur in omnib. deinde diuerſarum dona gratiarum, quæ non eadem ſunt omnibus, ſed vnus atq; idem ſpiritus diuidit

Apoſtoli ante paſsionẽ Chriſti nõ fuerunt Epiſcopi.

ſingulis prout vult. Non enim (vt pleriq; exiſtimant) tunc illos Apoſtolico Chriſtus ordine conſecrauit, quando ante paſsionem ſuam, conuocatis duodecim Diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundo-
Matth. 10. rum, vt eijcerent eos, & curarent omnẽ languorem & omnem infirmitatem, ꝙ non ita eſſe, multis argumentis cõprobatur. Primò, quia non eſt hæc tota definitio Apoſtolici ordinis, poteſtatem habere Dæmones eijciendi, languoreſq; ſiue infirmitates curandi, & cætera huiuſmodi ſigna faciendi. Alioquin & alij LXXII. Diſcipuli omnes Apo-
** fuiſſent.* ſtoli * fuerunt, quia videlicet ipſi quoque poteſtatem eandem acceperunt, vnde glo-
Luce 10. riabantur, quando reuerſi ſunt cum gaudio
Hebr. 10. magno dicentes: Domine etiam Dæmonia nobis ſubijciuntur in nomine tuo. Deinde quia Apoſtoli noui teſtamenti, primi Pontifices vel Epiſcopi ſunt: ipſum autem nouũ teſtamentum, non niſi Chriſti ſanguine & morte conſcriptum vel confirmatum eſt. Quomodo ergo noui teſtamenti Epiſcopi ordinarentur, antequam ipſum nouum teſtamentum conſcriberetur? Vel quomodo ſummus Pontifex Chriſtus, alios Pontifices vel Epiſcopos conſecraret ſibi vicarios, antequã ſuo prior ipſe fungeretur officio? Nẽpe ſi illos ante paſsionem Chriſti conſecratos eſſe velis, tale eſt, ac ſi dicas congruum fore, ſi quilibet Pontifex noſter, quoniam ipſe iam conſecratus eſt, vbicunq; vel quomodocũq; Presbyteros aut Epiſcopos ſuos conſecrare velit, extra legitimum tempus vel ordinem ſacrificij abſq; veſtibus ſacris. Nempe Dominus noſter planè quidem erat
Eſa. 61. *Luce 4.* antequam pateretur, magnus Pontifex, vnctus Sancto Spiritu, & virtute ab ipſo initio conceptionis ſuæ, ſed ſacras veſtes Sacerdotij ſui non induit, priuſquam ſacrificium ipſe fieret, id eſt, immortalitatis gloria non ſe veſtiuit, priuſquam per paſsionem mortis, membra corruptibilia deponeret. Antea iuxta typum Propheticum, ipſe Ieſus indutus erat ſordidis veſtibus, ſed in ipſa paſsionis ſuæ hora ſic à Patre de ipſo dictum eſt: Auferte veſtimenta ſordida ab eo. Dictumque eſt ei: Ecce abſtuli à te iniquitatem tuam, & indui te mutatorijs. Item: Ponite cydarim mundam ſuper caput eius. Et poſuerunt cydarim mundam ſuper caput eius, & induerunt eum veſtibus. De hac ſordidorum veſtimentorum, id eſt, mortalium membrorũ *Zach. 3.*
expoliatione, & glorioſo immortalitatis ve- *Ibidem*
ſtitu, ait hic ipſe magnus Sacerdos Ieſus: Ignem (inquit) veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur, ſtatim ſubiũgens: Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coartor, vſque dum perficiatur? Videlicet vt ſubaudias, quòd ignis ille, id eſt, Spiri- *Luce 12.*
tus Sanctus, non ante ſit dandus, quàm illud perficiatur. Itaque ſacris veſtibus nondum indutus erat Ieſus. Rurſus nec ante hoc erat tempus vel ratio, ſacrum oleum, *Exod. 17.*
vel chriſma ſuper illos effundendi: ſicut pe- *Num. 20.*
tra illa in deſerto, non ante flumina vel torrentes inundantes fundere habebat, quàm ex iuſſu Dei percuteretũr virga. Nihilominùs & Apoſtoli necdum talem induerãt veſtem, in quo ſancto altari aſsiſtere, & ab illo magno Põtifice ſacri olei vel chariſmatis vnctionem, id eſt, Sancti Spiritus effuſionem, ratio vel ordo conſentiret illos accipere. Nati quippe vt eſſent in delicto paternæ præuaricationis, necdum remiſsionem peccatorũ acceperant, quod nemini dubium eſt: niſi fortè quis putet, quod aliter quàm per Chriſti mortem potuerit vlli homini, ſiue Gentili, ſiue Iudæo dari peccatorũ remiſsio. Sed hoc à fide Chriſti alienum eſt. Proinde conſtat, quod Apoſtolicæ vel omnes Eccleſiaſticæ ordinationes, & omninò cunctæ Spiritus Sancti donationes, non ante, ſed poſt glorificationem Ieſu effuſæ ſunt, quia videlicet hic erat ordo neceſſarius, vt prius paſsione Chriſti redimerentur, & poſt ab eodem Põtifice ſuo, ſancta immortalis gloriæ ſtola veſtito, Apoſtolica illis gratia conferretur, per geminam (de qua iam dictum eſt) effuſionẽ Sancti Spiritus. Igitur (vt ait Euangeliſta) ſpiritus nondum fuerat datus, quia Ieſus nõdum fuerat glorificatus. Non (inquam) datus erat * vllo modo ea largitione, qua pec- ** ille*
cata remittuntur. Ea tamen qua diuiſiones gratiarum diſtribuuntur, datus quidem fuerat Prophetis vel patribus, ſed nõ eo modo, vt rectè flumen vocaretur. Nam quantulacunque illa donatio, non in Gentium diſperſionem valebat fluere, ſed in vna cõtinebatur Gente, largitatẽ iſtã, quę per Chriſtũ danda erat, prænuncians ſpiritus Prophetiæ.

Eccleſiaſticæ ordinationes poſt paſsionem Chriſti cœperunt.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

RVPER.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN EVANGELIVM IOANNIS COMMENTARIORVM LIBER OCTAVVS.

Elegans exhortatio ad cõpatiẽdũ Chriſto.
Pſal. 40
2.Cor. 8.
Pſal. 40

AGones Domini noſtri Ieſu Chriſti legẽtibus nobis intelligentia opus eſt: Beatus enim (inquit Pſalmiſta) qui intelligit ſup egenum & pauperẽ, ipſum vtiq; intelligi volens, qui cùm diues eſſet, pro nobis pauper ſactus eſt. Ipſe nanq; in eodem Pſalmo loquitur, quod nunc tractare cœpimus: Inimici mei dixerunt mala mihi, quando morietur, & peribit nomen eius. Ipſe manifeſtè ſeipſum exprimit dicens: Qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem. Quis autẽ miſericordia vel charitatis cõpaſsione purgatum habens cordis oculũ, non intelligat, quã non parui aut leuis ſit certaminis hoc ipſum, quod ſtans in medio ſuperborum ac diuitum inimicorũ ſuorum, mala ſibi dicentium, egenus & pauper iſte apud cogitationes illorum, pro ſua contemptus paupertate, Diuinitatis ſuæ diuitias ore proprio cogebatur prædicare, & de ſeipſo teſtimonium perhibere? Si enim ſub ſilentio ſemetipſum abſconderet, fruſtra nobis adueniſſet, quia videlicet ſinè prædicante nemo noſtrũ audiſſet, atq; ita nemini aduẽtus eius profuiſſet: Laborabat ergo ſuſtinẽs ſemetipſum prædicare. Hoc enim faciens apud ſuperbos, quantæ putas ſubiacebat inuidiæ? Quicunq; ab ipſo didicit mitis eſſe, & humilis corde, & idcirco tantò magis grauatur ſuá virtutem prædicare, quantò magis humiliter ſentiens odit ventum iactantiæ, ipſe ſentit vtcunq;, quanti laboris ſit huic egeno & pauperi, ſtare in illo tali templo, & corã inimicis mala ſibi dicentibus, quis eſſet, vel vnde opprobria exprobrantium ſibi recepturus, edicere. Igitur vt veræ beatitudinis participes ſimus, ſuper hunc egenum & pauperem intelligere ſtudeamus, & tunc nos verũ lectionis intellectum aſſecutos arbitremur, cùm mala, quæ audit vel patitur, compatienti corde perceperimus. Sequitur: [Ex illa ergo cùm audiſſent hos ſermones eius dicebant: Hic eſt verè Propheta. Alij dicebant: Hic eſt Chriſtus. Quidam autem dicebant: Nunquid à Galilæa Chriſtus venit? Nónne Scriptura dicit, qa ex ſemine Dauid, & Bethleem caſtello, vbi erat Dauid, Chriſtus venit? Diſſenſio itaque facta eſt in turba propter eum.] Sanctis viris nonnunquam diſſenſio multitudinis occaſio fuiſſe legitur euaſionis. Nam & Paulo Apoſtolo penè tale contigit, qui dum ſtaret in medio multitudinis, & Sacerdotes atque omne conſilium conueniſſent aduerſus eum, ſciens quia vná pars eſſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamauit in concilio: Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum, de ſpe & reſurrectione ego mortuorum iudicor. Et cùm hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio, & ſoluta eſt multitudo. Iuſsitque Tribunus milites deſcendere, & rapere Paulum de medio eorum, videlicet volente Domino vt ſeruaretur: Sic enim (inquit) teſtificatus es de me in Hieroſolymis, ſic te oportet Romæ teſtificari. Imo ſic vel vniuerſaliter ſanctæ Eccleſię contigit, quia dum vniuerſæ iniquitatis & multitudo in multas Hæreſes diuiſa eſt, & aduerſus alterutrum diſcordãs ſemetipſam impugnat, euadit per medias diuiſiones Fides Catholica. Quod etiam veteri miraculo præfiguratum eſt, ſaluo altioris quoque ſacramenti intellectu, quando ad ingreſſum filiorum Iſrael, mare rubrum diuiſum eſt. Traditum nanque eſt à maioribus, quod in illa digreſsione maris, ſingulis quibuſq; tribubus filiorum Iſrael, ſingulæ aquarum diuiſiones factæ ſint, & propria vnicuique tribui in mare aperta ſit via. Idque oſtendũt ex eo, quod in Pſalmo ſcriptum eſt: Qui diuiſit mare rubrum in diuiſiones. Per quod plures diuiſiones docentur factæ ſecundum ſingularum tribuum viam. Quod ergo in Eccleſia ſua futurum erat, videlicet vt inter diſsidentes Hæreticorum ſectas Catholica Fides incolumis perſiſteret, hoc in ſeipſo Chriſtus præfigurare dignatus eſt, dum vbi miſerant Principes & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent eum, ad prædictum clamorem eius diſſenſio in turba propter eum facta eſt, & ipſe apprehenſus non eſt. Nam & hoc ſequitur. [Quidam autem volebant apprehendere eum, ſed nemo miſit ſuper illũ manus.] Nam reuera volentes eum tenere timebant, ne fortè tumultus fieret in populo, ne de manibus eorum populi liberaretur auxilio. Quod timentes, & maximè diuinitus coerciti, tam diu ſunt à conatu ſuo repreſsi, donec eis Iudas illum traderet ſine turbis. Venerunt ergo Pontifices & miniſtri ad Phariſæos.] Ergo (inquit) quia dixerat Dominus, qui necdum pati dignabâtur: Adhuc modicum vobiſcum ſum, & volebat adhuc & dictis & factis implere, quæ ſupererant, implere oculos & aures eorum, & ſufficienter inexcuſabiles eos facere, quibus grauis etiam erat ad videndum: venerunt miniſtri immunes à crimine, pleni admiratione. Et dixerunt eis illi: Quare non ad-

Cogebatur Chriſtus ſeipſum prædicare corã inimicis.
Rom. 10.
Matth. 18.
Mich. 5.
Pſal. 131.
Actor. 13.
Exod. 14.
Pſal. 135.

duxiſtis eum?] Nó paruam expectationem,
vel attentionem Euangeliſta innuit Pontifi
cum & Phariſæorum, tam prompta percon-
tatione dicentium: quare non adduxiſtis eú?
Eum (inquiunt) ſuperfluum habentes dice-
re Ieſum, cui protinus adducendo; vt puta-
bant, palàm erat præſenté inhiare conuentú.
[Reſponderunt miniſtri: Nunquã ſic locu-
tus eſt homo, ſicut hic homo loquitur.] Ve
rè nunquã ſic homo locutus eſt. Homines
quippe quicunque ſapientiæ vel ſcientiæ ſer
monem habuerunt, de plenitudine huius
omnes acceperũt. Sed eò magis inexcuſabi
les ſunt, quia tantam ſapientiam audierunt,
& non obaudierunt, qui talem hominem vi
Ioan 1. derunt & inuiderũt. Quid igitur retributio-
Verba cantionum ab Ista Iudæis nis habebunt? Illud vtique ꝙ per os Dauid
pronunciat Spiritus Prophetarum, vel om-
nium iuſtorum, qui minùs quidem hoc ho-
Pſal. 136 mine, ſed tamẽ bona & ſalutaria locuti ſunt:
In ſalicibus (inquiunt in medio eius. ſ. Baby
lonis, ſuſpendimus organa noſtra, quia illic
interrogauerunt nos, qui captiuos duxerũt
nos, verba cantionum. Iſti nanque homines,
ſilios quidem Hieruſalem ſe eſſe putant, o-
culos quoq; ad videndum, & aures ad au-
diendum, legitimumque Moſaicæ ſiue Pro
pheticæ cantilenæ rationabiliter diſcernere,
vel cõprehendere ſonum. Sed reuera ſalices
Luca 13. ſunt Babylonis, vitioſa radice ripis hæren-
tes flumineis, id eſt, decurrentibus volupta-
tibus ſeculi, ſolũ habentes in verborum fo-
lijs virorem Iudaicæ profeſſionis, à fructu
autem boni operis ſteriles, ita vt terram quo
què tanto tempore fruſtra occupauerint.
Suſpendentur ergo in eis, id eſt, propter eos
tacebunt organa Prophetarum & omnium
veritatis prædicatorum, ne audiant verba
cantionum, quæ vanè interrogauerunt, &
cum iſto ſummæ diuinitatis organo, cum i-
ſto homine (qui ſic loquitur, quomodo nũ
quam locutus eſt homo) ad Gentes ibunt,
& ipſis cantabunt. Nam iſti nimis impatien-
tes ſunt ad audiendum, nullum de illo bo-
num volentes audire teſtimonium. Vnde &
ſubditur: [Reſponderunt eis Phariſæi: Nun
quid & vos ſeducti eſtis?] Et vos (inquiunt)
qui ex nobis eſtis, quos arbitramur aliquid
pudentis habere ingenij, nunquid tam citò
ſeducti eſtis? Quaſi verò iam legitimo depre
henſum eſſet iudicio, ſeductionem eſſe quic
quid audiſſent ab homine iſto, ſic loquente,
quomodo nunquam locutus eſt homo. Cui
malignæ intentioni, quia nulla eſt quæ ſup-
peditat ratiõis vis, protinus ſub interrogatio
ne obliqua illud intorquẽt, quod ꝓ ratione
volunt accipi, verè ſeductores, & ipſi à mali
gno ſpiritu ſeducti. [Nunquid aliquis ex
Principibus credidit in eum, aut ex Phari-
ſæis?] Ac ſi dicerent: Seductos vos eſſe in eo,
quod eius eſtis ſermonibus delectati ex hoc
ſolo conſtans eſt, quod nemo credidit in eũ
ex Principibus aut ex Phariſæis. Quæ ratio
quàm infirma, vana, & inepta ſit, probari
nullis opus eſt argumentis. O ergo cæci, du *Matth. 15.*
ces cæcorum, cæci (inquam) cæcis ducatum *Eſa. 1.*
prębentes, vt pariter in foueam cadant. Nón *Luca 11.*
ne Principes iſti (Eſaia teſtãte) Principes ſunt
Sodomorum, & populus iſte, populus eſt
Gomorrhæ? Expectandi ergo ſunt tanquã
ſcientiæ clauim habentes, vt nemo quamuis
oculos habens introeat: nemo quamuis au-
res habens, audiat: niſi huiuſmodi Principes
ad videndum vel audiendum habeat præ-
ceſſores? Nunquid (aiunt) aliquis in eum cre
didit ex Principib. aut ex Phariſæis? [Sed tur
ba quæ non nouit Legem, maledicti ſunt.]
Videlicet pro hoc ipſo, quod Legẽ neſciũt,
maledictionibus illis illos ſubiacere iudi-
cant, quas Moyſes in Deuteronomio, Le- *Deut. 27.*
gem non cuſtodientibus præſcribens: Male
dictus (inquit) qui non permanet in ſermo-
nib. Legis huius, nec eos opere perficit, &c.
Sed profectò turba illa veriùs contradixiſ-
ſet. Iſtud vanitatis conſilium, & hæc Eccle- *Pſal. 25.*
ſia malignantium, quæ non facit Legem ma
ledicti ſunt. Turba enim hæc (vt ſuprà di-
ctum eſt) multitudo, quæ de ciuitatibus &
regionibus conuenerat ad diem feſtum, hic
intelligi debet, quos falſi illi, & fallentes Hie
roſolymitani, penes quos erat templum, &
Sancta ſanctorum, velut agreſtes in ſui com
paratione æſtimabant. [Dicit ad eos Nico-
demus, ille qui venit ad eum nocte, qui v-
nus erat ex ipſis. Nunquid Lex noſtra iudi-
cat hominem, niſi audierit ab ipſo prius, &
cognouerit quid faciat?] Cur non hic aper
ta defenſione dixit quod ſentiebat, & quod
dudum veniens ad eum nocte dixerat, vide
licet quòd non ſeductor eſſet, ſed Magiſter à
Deo veniſſet, &c. Videlicet, quia timidita-
tis nox adhuc in corde eius erat, & necdum *Ioan. 3.*
ſecuritatis dies illuxerat. Nec mirum, non-
dum enim (vt prædictum eſt) erat Spiritus
datus, quia Ieſus nondum fuerat glorifica-
tus, & idcirco necdum de ventre eius, ſiue
Apoſtolorum flumina aquæ viuæ ſaltem vſ
que ad publicum circuitum vnius Synago-
gæ fluere poterant, quæ Ieſu glorificato &
ſpiritu dato vſque in diſperſionem quoque
Gentium fluere habebãt. Ergo cauſam, vel
inuiſam non auſus palàm defendere perſo-
nam, ſed rurſus non ferens impudẽtem ma
litiam tantum vſurpare iniuſtitię licentiam.
Nunquid (ait) Lex noſtra iudicat hominẽ,
niſi audierit ab ipſo priùs, & cognouerit
quid faciat? Non vtique, ſed econtrà præce-
pit, non facilè credendum eſſe quod audie-
ris. Videlicet hoc dicto coargui non poteſt, *Leuit. 6.*
velle defendere hominẽ, cùm verba ſonẽt
potiùs iuſtæ ac ſanctæ legis defenſionem.
Iuſta quippe non eſſet Lex, ſi præiudicia fie-
ri iuberet aut permitteret. Itaque timidus
quidem, ſed prouidus in tutam confugit ar-
cem, dum pro homine loquens, pro Lege vi
detur patronam ferre ſententiam. Attamen
quoniam

quoniam intẽtio eius callidam audientium
Pſal.35. nequitiam latere non poterat, hoſtiles aſſul-
tus nõ omninò euaſit. Nam ſequitur. [Re-
ſponderunt, & dixerunt ei: Nunquid & tu
Galilæus es?] Nónne ergo verum eſt, quia
Ibidem. dixit iniuſtus vt delinquat in ſemetipſo, id
eſt, ſciens & videns, propoſuit cœtus Phari-
ſaicus permanere in peccato ſuo? Nóne &
hoc verum eſt, quia noluit intelligere vt be-
Exod.5. nè ageret? Hoccine eſt velle intelligere au-
diendi ſuggeſtionem, vel legalis iudicij men
tionem non poſſe ſuſtinere? Homo Phari-
ſæus & Princeps Iudęorum, auſus in tali cau
ſa facere legitimi iudicij mentionem, vno di-
ᴄ̃to ſuum coram illis odorẽ fœtere fecit, &
hoſtili calumniæ patuit. Non enim paruam
odij ſpirat abundantiam, ꝙ tam citò dictus
eſt Galilæus, eò ꝙ homini Galilæo fauere
videretur. Iam quippe propter odium Ieſu,
ipſum nomen Galilææ putebat illis, nares
ſubſannantes habentib. Nunquid (aiunt) &
tu Galilæus es? [Scrutare & vide, quia Pro-
Pſal.68. pheta à Galilæa non ſurgit.] Ecce re-
Deut.18. tributionem & ſcandalum ſic quoque im-
Mich.5. pletur illud, quod Propheta prædixit: Fiat
menſa eorum coram ipſis in laqueum. Scri-
ptura, quã ſcrutati ſibi eſſe videntur, locum
prædixit, vbi naſceretur iſte Propheta ma-
gnus, de quo Moyſes ſcripſit: Et tu (inquit
Propheta) Bethleem terra Iuda, nequaquã
minima es in principibus Iuda, ex te enim
exiet Dux, qui regat populum meum Iſrael.
Sed illud tacuit, quod exiturum eſſet edi-
ctum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur
vniuerſus orbis, & ituri eſſent oẽs, vt profi-
terentur ſinguli in ſuam ciuitatem, & quod
aſcenſurus eſſet Ioſeph de Galilæa in ci-
Luca 2. uitatem Dauid, quæ vocatur Bethleem, vt
profiteretur cum Maria deſponſata ſibi
vxore prægnante, & cùm eſſent ibi, implen-
di forent dies vt pareret. Hoc modo menſa
ſua nunc eos illaqueauit, quia videlicet ocu
los ſuos compreſſerunt ne viderent, & au-
Eſa.6. res ſuas aggrauauerunt ne audirent. Ecce e-
nim præterit præterita non reſpicientes, &
præſentia tantum oculis nequã adſpicientes,
laqueum ſibimet hoc modo texuerũt. Chri-
ſtus ſecundum ſcripturas ex ſemine Dauid,
& caſtello Bethleem naſciturus eſt, hic au-
tem Ieſus homo Galilæus eſt. Igitur hic ho
mo Propheta non eſt, Chriſtus non eſt. Hoc
Pſal.98. modo obſcurati ſunt oculi eorũ, ne videãt.
Quid enim: Nunquid repugnantia ſunt hęc,
Chriſtum ex ſemine Dauid, & caſtello Beth
leem naſci debere, & eundẽ in Galilæa nũc
habitare? Scrutentur ergo Scripturas ipſi, vt
videant quia non ſic ſcriptum eſt per Pro-
phetã. In te enim natus habitabit, ſed ex te e-
nim exiet Dux, qui regat populum meum
Mich.5. Iſrael. Sequitur: Et reuerſi ſunt vnuſquiſq;
in domum ſuam.] Quia telas araneæ texue-
rant, idcirco leuiter ſolutum & diſſipatum
eſt eorum conuenticulum, & ad vnam obie
ctiunculam infirmæ cauſæ conſcientia di-
uerberati, vnuſquiſque in domum ſuam re
uerſi ſunt, vt iterum in cubiſibus ſuis aliud
ineuntes conſilium, oua rumperent aſpidũ,
& cõfouerent quod erumperet in regulam.
[Ieſus autem perrexit in montem oliueti, & *Eſa 50.*
diluculo iterum venit in templum, & doce- *CA.VIII.*
bat.] Et hoc quoque futurorũ vmbra eſt,
& quòd aduerſarijs diſſipatis, & in domun-
culas ſuas abeũtibus, pergit in montem oli-
ueti Ieſus, & iterum redit in templum, & do
cet: quia videlicet futurum erat, vt fruſtra-
tis conſilijs eorum, qui quæſierunt animam *Pſal.40.*
eius, dicentes: Quando morietur, & peribit *Actor.1.*
nomen eius, aſcenſurus erat in montem oli- *Luca 24.*
ueti, imò de monte oliueti in altitudinem cę *Actor.4.*
li, daturus inde Spiritus ſancti oleum, id eſt,
verum ſcientiæ lumen, & laborum dolorũ-
que requiem, & hoc facto reparatum per A-
poſtolos ſuos habiturus erat cum aduerſa-
rijs ſuis apertè prædicationis conflictum.
[Et omnis populus veniebat ad eũ, & ſedẽs
docet eos.] Die præterito ſtabat Ieſus (inqt *Matth.16.*
Euangeliſta) & clamabat, nunc autem ſedẽs *Ioan.16.*
docebat, quia videlicet ſic futurum erat, vt
priùs ſtans id eſt, in paſſione agonizans cla-
maret, ſicut ſuperiùs dictum eſt, & poſtmo-
dum gloriam ſuam ingreſſus, atq; ad dexte-
rã Patris reſidens, miſſo Spiritu veritatis do
ceret nos omnẽ veritatẽ [Adducũt autẽ Scri
bæ & Phariſæi mulierem in adulterio depre
henſam, & ſtatuerunt eam in medio, & dixe
runt ei: Magiſter, hæc mulier modò depre-
henſa eſt in adulterio, in Lege autem Moy-
ſes mandauit nobis, huiuſmodi lapidare. Tu
ergo quid dicis? Hoc aũt dicebãt tentãtes eũ,
vt poſſent accuſare eum:] Quia pridem Ni-
codemus timidè quidem, validum tamen
iniquitati illorum ſecundum Legẽ fecerat
obſtaculum, dicendo: nunquid Lex noſtra
iudicat hominem, niſi audierit ab ipſo priùs
& cognouerit quid faciat, idcirco nunc repa
ratis artib. ſummo ſtudio nituntur illum cõ
ſtituere Legis Aduerſarium, vt nemo dein-
ceps contra ipſorum audeat mutire conſi-
lium. Quid enim arbitrarẽtur niſi illum ob
ſeruandam ſuæ manſuetudinis famam, ne
popularium fauorem amitteret, à veritatis *Matth. 7.*
& iuſtitiæ, tenore declinaturum, & tale quid
dicturum, qualia dicere ſolitus erat: Nolite
iudicare, & nõ iudicabimini, nolite condem-
nare & non condemnabimini. Hæc nempe
& huiuſmodi pietatis ac manſuetudinis hor
tamenta prædicando, populi fauores acqui-
ſiuiſſe videbatur, vt pius & manſuetus, &
hinc eſſe, ꝙ tantis quotidie turbis ſtipaba-
tur, vt volentes eum comprehendere, metu
populi cohiberẽtur. Huic ergo famæ ſuæ
ſtudentẽ dicturũ illũ putabant, vt dimitte-
rent peccatricẽ. Hæc aũt pietas ſtatim pate-
ret crimini, vt dicerent illi robuſti æmulato
res Legis: Hoſtis Legis es, cõtra Moyſen lo-
cutus es, imò cõtra eũ qui per Moyſen Legẽ

 dedit,

dedit.& ꝓinde tu ipſe lapidādus es,Igitur vt
Pſal. 93. in ſcelere ſuo ſanctæ Legis vindices ſe ꝓnun
tiare poſſent ,& ſic omne os obſtruerēt , id-
circo cū prędicta machinatiōe adduxerūt,&
corā illo ſtatuerunt mulierē peccatricē. Sed
hoc modo captātes in animā iuſti, & ſangui-
nē innocētē condēnare cupientes,eluſi ſunt,
ita vt iuſto nocere nō poſſent, & peccatricē
de manib.amitterēt,imò peccatrice apud iu
ſtū,miſera apud miſericordiā in tēplo rema
nente,foras ipſi confuſione operti exirent.
Quis hoc factū nō miretur? quis hāc verita-
tis & miſericordię victoriā non veneretur?
Sic nimirū futurum erat,vt poſt illa,q̄ ſuprà
ſcripta ſunt,adducerent Scribę & Phariſæi
peccatricē mulierē.ſ. Eccleſiā de Gentib.in
Pſal. 44. templū ad Chriſtū,corporis & animę ſuę li-
beratorē,& ea peccatorū accipiēte remiſsio
nē,ipſi cū mala cōſcientia foras irēt,& cū in-
uidię ſuæ tormēto à gratia exciderēt.Cū em̄
ipſi dominicū corpus clauis cōfixerunt,& lā
Pſal. 103. cea percuſſerunt. q̄d aliud q̄ verum Dei tem
plum aperuerūt? Et cū per Legē & Prophe-
tas,quāuis inuiti,prędicāt, ſic oportuiſſe fie-
ri ob ſalutē omniu Gentiū,quid aliud q̄ ad-
ulterā gentilitatē,quæ virū ſuū legitimum.ſ.
creatorē ſuum reliquerat,& cū Diabolo for
nicata fuerat,adducunt ad Chriſtū? Tu igi-
tur Chriſte,ſpecioſe Rex,in omnib. ꝓſperè
procedis & regnas, ꝓpter veritatem & man-
ſuetudinē,& iuſtitiā,& deducet te mirabili-
ter dextera tua, tuiq; in omnib. eludūtur ini
mici.ſ genimina viperarū Iudæi,cū principe
ſuo dracone, quē formaſti ad illudendū ei.
Sed iā ad narrationē hiſtoricā redeamus.[Ie
ſus aūt inclinās ſe deorſum, digito ſcribebat
in terra.]Quid hoc ad rē pertinebat, vt voci
bus præſentiū interrogatus, digito ſcriberet
in terra,q̄ facere ſolitus non erat? Videlicet
quia laqueo parato intēti erāt, manſuetū &
miſericordē capere,modū ſtringētes, ſtatim
poſt primā propoſitionē Moſaicæ authorita
Digito ſcribebat in terra. tis,ſubiuncta aſſumptione,dicēdo: In Lege
aūt Moyſes mādauit nobis huiuſmodi lapi-
dare. At ille nō paulò maiorē ſe Moyſe eſſe
nouerat,quippe cuius ſpiritu, vel(q̄ manifeſ
ſtiùs nunc ad rē attinet)cuius digito, ſicut in
Deut. 9. Deut.habes,ſcriptā in tabulis lapideis legē ac
cepit Moyſes.Igitur vt ſe nō debere vel poſ
ſe Moyſi authoritate cōſtringi ſignificaret,
cōgruè nūc & opportunè ſeſe inclinās, digi-
to ſcribebat in terra,innuēs tā ſapiēter q̄ hu-
militer,quòd Dn̄s Legis, quòd maior eſſet
quā Moyſes.[Cū autē perſeuerarēt interro-
gantes eū,erexit ſe,& dixit eis: Qui ſinè pec-
cato eſt veſtrū,prim⁹ in illā lapidē mittat, &
iterū ſe inclinās ſcribebat in terra. Nota ſen-
tētia eſt,& celebris vniuerſo orbi, quā edi-
xit hic nō qlibet Archiſenator aut cōſul.ſ. i-
pſe Rex & Imperator curię cęleſtis,tantū ha
bēs veritatis.quantū māſuetudinis, nec plus
alleuiata ſuauitate miſeratiōis,quā aggraua
ta librato pondere iudicij. Sed quare & ſen-
tentiā daturus priùs in terra digito ſcripſit, *Cur Chriſtus bis ſcripſit in terra*
& data ſentētia denuò ſcripſit? Vtiq; quia i-
pſe eſt,qui(vt prędixi)digito i.præcepto ſuo
præcepta Legis in tabulis ſcripſit lapideis, *Exod. 32. 34.*
& priorib. tabulis propter peccatum vituli
confractis, alias denuò ſcripſit : Hic & illic
magnarum ſigna rerum diuerſa ſunt,res au-
tem quæ ſignificantur eędē ſunt Quid enim
tabulæ priores,quæ propter peccatum cōfra
ctæ & proiectæ ſunt,niſi dura Iudæorum
corda propter incredulitatem proijcienda, *Rom. 2.*
ſignificauerunt? Item, quid nunc prima ad
ſcribendum inclinatio, & protinus data ſi-
gnificat ſententia dicentis: qui ſinè peccato
eſt veſtrum, primus in illam lapidē mittat,
niſi Legem eandem,& Iudæos præuaricato
res eius,quorum os ex eo rectè obſtruitur,
ne aduerſus Gentes glorientur,quia Legē ac
ceptā non cuſtodiſſe cōuincuntur? Vnde &
ſubditur:[Audientes autem, vnus poſt vnū
exibant, incipientib à Senioribus.] Itaq; &
quòd illic ſecundæ tabulę inſtar priorū præ
ciſæ,& digito Dei ſcriptæ ſunt , & quòd hic *2. Cor. 3.*
iterum Ieſus inclinans ſe ſcribebat in terra,
nouæ gratiæ ſcripturam ſignificat,qui nunc
Spiritu Dei ſcribitur in tabulis cordis carna
libus. Nouam igitur Eccleſiā,quæ de Gen-
tibus collecta eſt, Synagoga foras à templo
luminis æterni recedente, hæc(vt prædictū
eſt)mulier præſignat, quæ Scribis & Phari-
ſæis mala cōſcientia conuictis,& foras exeū-
tibus,ſola cum ſaluatore relicta eſt Sequi-
tur:[Et remanſit ſolus, & mulier in medio
ſtans.] Sed ecce fortaſsis dum altiora my- *Cur exierunt Iudæi vnus poſt vnum.*
ſteria requirimus,dicat quiſquā ſcrutator li
teræ ſtudioſus Quomodo inſipientes & ma
ligni impij theſaurizatores iræ Dei, tam ci-
tò ad vnius reſponſionis vocem, ſolum Ie-
ſum & mulierem in medio ſtantem reli-
querunt: Num ſeſe introrſus reſpexerunt,
& humili conſcientia peccatores ſe agno-
ſcentes, peccatricem dimiſerunt? Ergóne in
tanta iniquitatis abundantia , mens eorum
talem potuit admittere ſenſum, & ſic ad o-
bicem pietatis quiuerunt offendere pedes
eorum veloces ad effundendum ſanguinē?
Ad hæc,inquam: Non ſic offenderunt,non
ſic ab intentione ſua conquieuerunt,non eo *Pſal. 13.*
ſenſu conticeſcentes, vnus poſt vnum exie-
runt. Sed qnid? Vtique quia talem eius audie
runt reſpōſionem, de qua nullam ſpem ac-
cuſationis habere poſſent , idcirco confuſi
cœpta reliquerunt. Vnde & Euangeliſta cū
dixiſſet: vnus poſt vnum exibant, ſtatim ad
iunxit,incipientes à Senioribus. Seniores e-
nim quantò maiores ac vetuſtiores, tantò ad
calumniandum inſtructiores, & ad cogno-
ſcendum verbum quod calumniari nequi-
rent perſpicaciores, vbi reſponſum eius
audierunt, primo validum & inexpugnabi-
le eſſe præſenſerunt, & idcirco primo loco
ceſſerunt. Nam(vt ſuprà dictum eſt)cū ſci-
rent illum manſuetum eſſe & pium, imò cū
ſcirent

ſcirent eum pœnitentiam prædicare, publi-
Matt. 4. canum quoque vocaſſe; & cum peccatori-
bus quoque manducare. Vnde & imprope-
rantes ei dicebant, quòd eſſet homo vorax,
Idem. 12. & potatôr vini, amicus Publicanorũ & pec-
Luc. 7. catorum, cùm, inquam, hæc ſcirent, nec ig-
norarent, quòd aduerſus Phariſæi cogitatio
nes peccatricem aliam dudum defendiſſet,
quæ tetigerat pedes eius, arbitrabantur, q̃d
& iſtam adulteram deſenſurus eſſet, talem
vtique perſonam, qualem ſignanter lapida-
ri iuſſerat Lex, vnde & damnarent eum vel-
uti reum, qui Legem ſoluere contenderet.
At ille nec ad dexteram nec ad ſiniſtram de-
Cant. 2. clinans, talem ſententiam dederat, quã nec
infirmare Lex Diuina, nec contemnere ra-
tio poſſet humana. Illis huius ſententiæ for-
titudinem conſiderantibus, & ob hoc nihil
ſe proficere ſentientibus, remanſit cum Ie-
ſu ſola mulier in medio ſtans, & ab illis ex-
euntibus relicta eſt cauſa eius, tanquam la-
queus inutilis & rectè inefficax, qua propo-
ſita ſic Ieſus vno ſapientię reſponſo, capreę,
hinnuloque ceruorum ſimilis, in altum exi-
lierat, vt eum nulla canum iſtorũ conſequi
Eſai. 1. poſſet aſtutia. Igitur iſti Hieroſolymitæ, vt
putabantur, æmulatores Legis, reuera autẽ
Principes Sodomorum per Prophetam di-
cti, exeuntes reliquerunt miſeram, nõ quia
ſuam recognouere miſeriam, ſed quia quid-
libet de illa feciſſent, non haberent vnde ac-
cuſarent miſericordiam. [Erigens autem ſe
Acto. 10. Ieſus, dixit ei: Mulier vbi ſunt, qui te accuſa
bant, Nemo te condemnauit? Quæ dixit: Ne
mo Domine. Dixit autem ei Ieſus: Nec ego
te condemnabo.] Quamuis à tentatoribus
inſidioſis fuiſſet iudicare poſtulatus, tamen
quia reuera ipſe eſt, qui cõſtitutus eſt à Deo
Iudex viuorum & mortuorum, præſto ſe
eſſe indicat, nec vllo modo diffitetur ſe Iu-
dicem, & penes ſe iudicandi eſſe Legem ac
poteſtatem, dum ſententia dicta, & accuſato
ribus egreſsis: Mulier, inquit, vbi ſunt qui te
accuſabant? &c. Non enim erat excuſatio iu
Luc. 2. dicij, quod dixerat: Qui ſinè peccato eſt, pri
mus in illam lapidem mittat, quomodo il-
lud, quod cùm dixiſſet ei quidam de turba:
Magiſter dic fratri meo, vt diuidat mecum
hæreditatem, reſpondit: O homo quis me
Ioan. 5. conſtituit iudicem aut diuiſorem ſuper vos?
Nam terrena quidem lucra diſpenſare aut
iudicare non venerat, ſed ad remittenda vel
retinenda peccata iudicium omne à patre ac
ceperat Quod ergo ait: Mulier vbi ſunt, qui
te accuſabant? Iudicis veritatem, vel iudicij
maturitatem reſonat, quia profectò iudiciũ
legitimum non recuſat, ſed accuſatores non
Pſalm. 9. legitimos veniſſe cõprobat. Oportet enim
Lex iudicij tam Accuſatores, quàm Teſtes ſinè crimine
à Chriſto eſſe in omni, ſiue diuinæ, ſiue humanæ Le-
obſeruata. gis iuſto examine. At illi criminoſos ſe eſſe
fuga ſua confeſsi ſunt, dum Iudice quęren-
te Teſtes ſinè crimine, qui primi ſecundum
Legem lapidem mitterent, omnes exierunt.
Igitur Iudex iſte eſt, qui ſedet ſuper thronũ
& iudicat æquitatem, nihil prorſus agens ex
tra ius legemque iudicij, dum deficientibus
accuſatoribus, cœptamq; cauſam relinquen
tibus, ita demum decedenti iudicio miſeri-
cordiam ſubrogans: nec ego te condemna-
bo, inquit. Verum hæc ipſa miſericordia nõ
ſic peccata remittit, vt tribuat quoq; licen-
tiam peccandi, ſed idcirco iudicium ſuſpen-
dit, vt vacet peccatori cum fructu pœniten-
tiæ recedere à peccatis. Vnde & protinus
ſubdit [Vade, & ampliùs noli peccare.] In
vna eademque ſententia miſericordia & ve
ritas obuiant ſibi, iuſtitia & pax inuicem oſ- *Pſal. 84.*
culantur. Nam quod ait: Vade, miſericordię
& pacis eſt, q̃ adiungit: & ampliùs noli pec-
care, veritatis & iuſtitiæ. Ita viuorũ & mor-
tuorum Iudex æquiſsimus, neq; ſolùm iudi
cium comminatur, neq; ſolùm miſericordiã
pollicetur, ſed cunctorum hominum ratio-
nes, tanquam ſtatera iuſta, miſericordia ſi-
mul & iudicio, veluti duabus diſcriminat
lancibus. Omnis anima, vniuerſa Eccleſia,
quódam per adulterium Diabolo ſubiuga-
ta, ex eo ſe lancem iudicij ſuperexaltare con
fidit, ſi non inanis, ſed fide & actib. bonis o-
nuſta miſericordiæ grauiter incumbit. Se-
quitur: [Iterum ergo Ieſus locutus eſt eis di
cens: Ego ſum lux mundi. Qui ſequitur me,
non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen
vitę.] Ergo (inquit Euangeliſta) quia tanto *Ioan. 7.*
pere nitebantur Scribę & Phariſęi adnihila-
re pręſentem gratiã Dei, & auferre de medio
teſtimoniũ veritatis, ora cunctorum obſtru
endo. V.g. dicentes: nunquid & vos ſeducti
eſtis, & nunquid & tu Galilęus es, & ita me-
tu illorum deficiebat omne teſtimoniũ ho-
minum, ipſemet, de quo per Prophetã fue-
rat prædictum: Ecce teſtem populis dedi e-
um, ſolus in teſtimonio perſiſtens, iterum
locutus eſt eis dicens: Ego ſum lux mundi.
Hoc, inquam, iterũ loquutus dixit eis, id eſt, *Eſai. 55.*
hoc dicto illud iterauit, quod pridie ſtans &
clamãs dixerat eis: Si quis ſitit, veniat ad me,
&c. Sic enim dictis illis iſta conſonanter co-
hęrent & conſonant, q̃ nunc iterũ loquitur
dicens: Ego ſum lux mundi, &c. quo in Pſal *Pſal. 35.*
mo, cũ dictũ eſſet: quoniã apud te eſt fons vi
tæ, ſtatim ſubiunctum eſt: & in lumine tuo
videbimus lumen, Chriſtus. n. Dei ſapientia
nobis vno eodemq; actu, & poculũ & lumẽ
eſt, quia videlicet quiſquis aqua huius ſapiẽ-
tię imbuitur, ſtatim clarificato ſenſu à cun-
ctis errorũ tenebris liberatur. Ac proinde re
ctè & hic de ſeipſo loquens, cùm dixiſſet: Si
quis ſitit, veniat ad me, & bibat, hoc ipſum
iterans: Ego ſum (inquit) lux mundi, & in
Pſalmo Propheta cùm dixiſſet de illo: quo-
niam apud te eſt fons vitæ, ſtatim ſubiũxit:
& in lumine tuo videbimus lumẽ. Benè er
go Euangeliſta non ait ſolùm: Ieſus ergo lo
quutus eſt eis, dicens, ſed ſignanter: Iterum

ergo, inquit, Ieſus loquutus eſt ei dicēs: Ego *1.Theſ.5.* ſum lux mundi. Et vide quā breuiter, quāq; magnificè expreſsit, nihil inuidiam impiorū hominum poſſe nocere gloriæ Dei: Ego, inquit, ſum lux mundi. Ac ſi diceret: Quid vos impij noctis & tenebrarum filij, claritati *Matt. 5.* vel magnæ opinioni meæ ſuffragia mortalium tollere laboratis? Nunquid non deridendi eſſetis, ſi ſolem iſtum viſibilē de ſublimibus circulis ſuis toti mundo lucentem, exufflando extinguere, vel aërem pugnis verberando de magno candelabro cęli deijcere, & ſub modlo recondere conemini? Nē pè huic ſimile eſt hoc, quod nomen meum delere, vel famam meam extinguere contēditis. Ego enim ſum lux mundi. Ergo ridiculi talpæ vel veſpertiliones, oculos quidē veſtros claudere, & me veram lucem non videre poteſtis, ſed totius mundi oculos e- *Ioan. 1.* ruere, vel iſtam eius lucem extinguere, nequaquā præualebitis. Ego inquā lux, nō vnius tantum Iſraëliticæ gentis, ſed lux totius mundi, lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mūdum, lux ſinè qua nemo vnquam Angelorum vel hominum potuit vel poteſt videre Deum, cuius exortes quicunq; ſunt ſiue Angeli, ſiue homines, tenebræ ſunt: Proinde dixi & dico quia qui ſequitur me, non ambulat in tenebris erroris vel ignorantiæ, ſed habebit lumen vitæ, & hoc habendo, ipſe quoque lucem fundet imitatoribus ſuis, vt meritò ta- *Ioan. 7.* libus dicatur: Vos eſtis lux mundi, lux videlicet illuminata, non ipſa lucis ſubſtantia. [Dixerunt ergo Phariſæi: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum.] Reuera magnum de ſemetipſo *Ioann. 3.* teſtimonium perhibebat, & nunc dicendo: Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ, & ſuprà verbis alijs, ſed eodem ſenſu: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat, qui credit in *Prou. 27.* me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventrē eius fluent aquæ viuæ. At illi hoc in animo ſuo propoſuerant, vt nullum de illo teſtimonium audirent, & quantum poterant conabantur, vt quomodocunq; fontem vitæ obſtruerent, & claritatem luminis huius extinguerent: quippe qui malè agebant, & idcirco lucem oderant, & ad lucem venire nolebant, ne arguerentur opera ipſorū, opera noctis & tenebrarū. Dixerunt ergo: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum. Ac ſi diceret. Contra Scripturam, quæ dicit: Laudet te alius, & nō os tuum, laudas & magnificas teipſum, teſtimonium perhibendo de teipſo, teſtem non habens præter te alium, ac proinde teſtimonium tuum non eſt verum, neq; legitimum. Propterea inquit Propheta: Audite verbū *Eſa. 28.* Domini viri illuſores, qui dominamini ſuper populum meum qui eſt in Hieruſalem. Dixiſtis enim: Percuſsimus fœdus cū morte, & cum inferno pepigimus pactum. Tanto quippe ſtudio, vitæ & veritatis os opprimitis, tanquam mortis & inferni fœderati ſitis. Mirantibus miniſtris loquelam huius hominis, imò Dei pariter & hominis, dixiſtis: Nunquid & vos ſeducti eſtis? Nicodemo quoque compari veſtro, quia modicū quid de iudicij legitimo ordine fuerat auſus mutire, os protinus obſtructum eſt à vobis dicentibus: Nunquid & tu Galilæus es? Turba credentium à vobis anathematizata *Ioan. 7.* eſt, dicendo: Nunquid aliquis ex Principib. credidit in eum aut ex Phariſæis? Sed turba hæc, quæ non nouit Legem, maledicti ſunt. Cùm ita vobis obſtrepentibus teſtem non habeat hominē præter ſe ſolum, ipſius quoque nunc os obſtruere, & vocem eius vultis ſuffocare, obijciendo quaſi crimen vanę gloriæ, quod proprio ſeipſum magnificet ore. Ita contenditis adiutores mortis & inferni, ne quis mortuorum exaudiat vocem Filij Dei & viuat, ne lucem ſuam mundus per feneſtras vocum eius perſpiciat, & infernales tenebras relinquat. Nequaquam ita fiet, ſed delebitur fœdus veſtrum cum morte, & pactum veſtrum cum inferno non ſtabit. Sequitur: [Reſpōdit Ieſus & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meū verum eſt, quia ſcio vnde veni & quo vado. Vos aūt neſcitis vnde veni, & quo vado. Neſciunt infelices iſti, quā multa hic fortitudine cōtendat cū eis, & quāta premat eos mole magnitudinis ſuæ, dū ad vnū obiectū illorū, q̄ eius deteſtātur teſtimoniū ſuū & teſtimoniū verū & iuſtū pariter defendit eſſe iudiciū. Videlicet agnoſcere habebant qualē deteſtarentur teſtē, cum. ſ. quem eiuſdem cauſæ ſuæ viſuri erant Iudicem. Et ſi ego, inquit, teſtimoniū perhibeo de meipſo, teſtimonium meum verum eſt. Ordo verborum & ſenſus hic eſt: Teſtimonium meum verum eſt, quamuis ego teſtimonium perhibeam de meipſo.

Et reuera ſi quis teſtimoniū perhibeat de ſemetipſo, nō ſtatim cōſequitur, vt teſtimoniū eius falsū ſit. Alioqui Moſi & Prophetarū cōſequenter falsū dicetur fuiſſe teſtimoniū, quia ſinguli de ſemetipſis, q̄ à Deo miſſi erant, teſtati ſunt. Nec. n. aliter hoc ſciuit, quis hominū, niſi per teſtimoniū ipſorū. Sciendum quippe eſt, quod licet nemo hominum, præter hunc Deum & hominē Ieſum Chriſtum, ſciat de ſemetipſo, vnde venerit, aut quò vadat, quia videlicet neſcit quomodo factus, vel quem ad finem venturus ſit, tamen & ſi teſtimonium perhibet quis de ſemetipſo, intantum teſtimonium eius verū eſt, inquantum ſcit à quo vocatus, & ad qđ vocatus ſit. Verbi gratia, quomodo cùm de ſeipſo Paulus dicit: Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Euangelium Dei, vel maximè, quòd alibi dicit: Quoniam multi gloriātur & ego gloriabor,

Prophetæ quoque de ſeipſis teſtificati ſunt *Exod. 33.* *Hier 3.* *Rom. 1.* *2. Cor. 1.*

cætera

cæteraque his ſimilia. Igitur quia tam ſpiritus verax, quàm & ſpiritus mendax, de ſeipſo teſtimonium perhibet, vitioſum eſt argumentum dicentium: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum. Proinde duas propoſitiunculas, quas veluti inuicem repugnantes, & in eodem ſimul eſſe non valentes, malè in affirmationem vel negationem diuiſerant, dicendo: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum. Hic verax ſui defenſor & mendacium correptor componit, & in vnam redigit affirmatiuam propoſitionem, dicendo: Etſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum verum eſt. Statimque ſubiuncta ratione idipſum comprobat, dum dicit: quia ſcio vnde veni, & quò vado. Qua ratione ſicut veritatem teſtimonij ſui confirmat, ſic per oppoſitum eius, id eſt, per hoc quod ſubſequitur: Vos autem neſcitis, vnde veni, & quò vado, ſalſitatem eorum, qui hoc ipſum teſtimonium ſuá reprobabant, oppugnat. Nam cùm proculdubio ſint oppoſita hæc: quia ſcio vnde veni & quò vado vos autem neſcitis, vnde veni & quò vado, ſicut verum eſt teſtimoniú eius, ex eo, quia ſcit vnde venerit & quò vadat: ſic econtra teſtimonium, quod dicũt contra Ieſum, ſalſum eſſe cõſtat, ex eo, quia neſciunt, vnde venerit & quò vadat. Scire autem de ſeipſo vnde venerit, proprium eius eſt, qui non de nihilo neq; de nõ exiſtentibus temporaliter factus eſt, vt nos, ſed de increata Patris eſſentia ſinè tempore natus eſt, per quem vt eſſemus, creati ſumus omnes nos. Scire etiam, quò vadat, nihilominùs proprium eius, quia videlicet non alius, quã ipſe vias ſuas diſpoſuit, quas in hac mortalitate homo ſactus propter nos, ambulare dignatus eſt. Nos enim neſcimus, vnde venimus: quippe qui nec illud ſcire poſſumus, qualiter in vtero concepti coaluimus, neq; poſthac quid ſuturi ſumus noſſe valemus. Quia neſcit homo finem ſuum, & omnia in futurum tempus reſeruantur incerta. Proinde cùm dicit: Ego ſum lux mundi, verum eſt teſtimonium eius, quia ſcit vnde venerit. Et cum ait: Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ, profectò verum de ſeipſo teſtatur, ſecurus quia ſcit & quò vadat, vel quò ſe ſequentes perducat. Cæterùm nemo omnium de illo quicquam ſcit, niſi quantũ ab ipſo didicit: ac proinde quiſquis de illo aliud dicit, quàm quòd ab ipſo accepit, teſtis falſus eſt: &, quia non ſequitur eum, ambulat in tenebris, quemadmodum iſti qui dixerant: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum, ad quorum obſtruendum os ſola hęc ſufficit confutatio, qua dicit: Vos aũt neſcitis me vnde veni, & quò vado. Quod dictum eſt ad refellendam carnalem illorũ opinionem, qua dixerant ſuprà, ſed hunc

Artificioſa defenſio Chriſti.

Eccle. 9.

Errat omnis, qui Chriſtũ nõ ſequitur.

ſcimus vnde ſit: Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit, vnde ſit. Nec verò, quia poſtmodum reſponderat eis dicens: & me ſcitis, & vnde ſim ſcitis, idcirco nunc ſibi contrarius putandus eſt præſenti loco, cùm dicit: Vos autem neſcitis vnde veni & quò vado. Sequitur enim [Vos ſecundum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam] Ac ſi dicat: Scitis quidem, quia homo Galilæus ego ſum, & dicitis: Nónne hic eſt Ieſus filius Ioſeph & Mariæ, & fratres eius ac ſorores nónne apud nos ſunt? & quia partim verum eſt hoc, proptereà ſuprà dixi: & me ſcitis, & vnde ſim ſcitis. Sed hoc veſtrum ſcire quantũ eſt? Vos enim hoc ipſum ſecundum carnem ſapitis, & ſecundum carnem iudicatis, id eſt, ſecundum paupertatem & exiguitatem parentum meorum Mariæ & Ioſeph, fratrum quoq; meorum ac ſororum, id eſt, propinquorum carnalium, perſonam meam attenditis, & ſupra id, quod viſibile eſt in me nihil audire vel intelligere vultis, itaque multò me inferiorem penſatis Regibus veſtris, Prophetis quoque veſtris, quos occiderunt patres veſtri, vos autem me perſequendo ſepulchra illorum ædificatis, & menſuram patrum veſtrorum implere feſtinatis. Dico ergo, quia vos ſecundum carnem iudicatis. Ego verò poteram quidem & ipſe ſecundum carnem iudicare, ſed nõ iudico quenquam. Poterã quippe ſic ecõtrà dicere, quia ſecundum carnem quoque maior Moyſe, maior inquã, & nobilior quouis rege vel principe, ſecundũ carnẽ quoq; ego ſum. Quia nõ quẽadmodũ oẽs vos, & vniuerſi patres aut principes veſtri, cõmuni more naturę, de corrupta muliere, ſed de virginea nobilitate, ex regia ſtirpe Dauid ſecundũ carnẽ nat⁹ ſum. Ita, inquã, poterã & ego ſecundũ carnẽ quoque oẽs homines, vtpote in peccatis conceptos, & de corruptione natos, me inferiores iudicare, ſed nõ iudico quenquã. Nunc .n. veni non iudicare, ſed iudicari. [Et ſi iudico ego, iudiciũ meum iuſtũ eſt, quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me Pater.] Et ſi tãdem, inquit, iudico ego, videlicet poſtquam iudicatus fuero, tũc enim natales meos tam ſecundũ Diuinitatẽ, quàm ſecundũ humanitatẽ iudicare me oportebit, vt prædicentur in vniuerſo mundo, & ſi, inquã, tandem iudico ego, iudicium meũ iuſtum eſt. In quo? Videlicet quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me Pater. Non, inquam, ſum ſolus, ſcilicet, quomodo ille alius, qui venit in nomine ſuo, quem vos accipietis, qui verè ſolus erit & ſolus veniet, quia Deus illum nõ mittet, ſed à ſemetipſo veniet, neq; cum Deo aget, ſed aduerſabitur & extolletur ſuprà omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur. Ego aũt à meipſo nõ veni, ſed Pater miſit me, & ego in eis cõmunione permaneo, nihil à meipſo faciẽs, nihil à meipſo iudicãs. Proinde quęcũq; ego teſtificor, q̃cunq; iudico, ille

præſen-

Matt. 13.

Luc. 4.

Math. 13.

Antichriſtus.

2. Theſſ. 2.

præſentibus & ſubſequentibus operibus ve
rum comprobat teſtimonium meum, verũ
& iuſtum eſſe defendit iudicium meum. No
tandum in vera humilitate & humili verita
Cõmunio te Filij Dei, quòd in omnibus verbis ſuis te-
patris & fi- norem hunc ſeruat paternæ communionis,
lij. de qua nunc dicit: quia ſolus non ſum, ſed e-
go & qui miſit me Pater, ita vt nuſquam ab-
ſolutè quicquam de ſola ſua loquatur perſo
na, ſed ſic ſemper profiteatur, quod eſt, vt ſi
mul paternæ perſonæ ſociali & indiuiſa cha
ritate mentionem faciat. Quod rectè conſi-
derantibus, nullam vobis excitare poteſt ne
bulam error Sabellianus. Quam Hæreſim
Error Sabel Patripaſſianam dicimus: quæ vnam ſolum-
lij. modo Diuinitatis perſonam confitens: vnã,
inquit, eademq; perſona Patris, quãdo vult
Pater eſt, quando vult Filius eſt, quãdo vult
Spiritus ſanctus eſt. Ita perſonas confundẽs,
ſolum Patrem vel ſolum Filium confiten-
dum eſſe contendit. Verùm hoc loco aptè
Filius: non ſum ſolus, inquit, ſed ego & qui
miſit me Pater. Igitur conuincuntur Iudæi,
dicentes, teſtimonium tuum verum nõ eſt.
Sabellius quoque antequam naſceretur, eli-
ſus atque exploſus eſt. Sequitur. [Et in Le-
ge veſtra ſcriptum eſt, quia duorum homi-
num teſtimonium verum eſt. Ego ſum, qui
teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſti-
monium perhibet de me, qui miſit me Pa-
Deut. 17. 15 ter.] Et idcirco, inquit, quia ſcio vnde veni
& quò vado, teſtimonium meũ verum eſt,
& adhuc de veritate eiuſdem teſtimonij di-
cendum eſt. Dico ergo: in Lege veſtra ſcri-
ptum eſt, quia duorum hominum teſtimo-
nium verum eſt, videlicet dicente Deo per
Moyſen in Deut. Non ſtabit teſtis vnus cõ-
tra aliquem, quicquid illud peccati & facino
ris fuerit, ſed in ore duorum aut trium teſti-
um ſtabit omne verbum. Hæc magna & in-
dubitabilis quam propono ſententia eſt, cui
ſponte concedi oportet, quia ſic in Lege ve-
ſtra ſcriptum eſt. Proinde iam aſſumere li-
cet. Ecce hoc verbum, quod dixi: ego ſum
Omnia di- lux mundi, & quodcunq; tale dico vel dixi,
cta Chriſti quod vos abijcitis dicentes: teſtimonium tu
duobus te- um non eſt verum, duobus teſtibus defen-
ſtibus com- ditur. Nam ego ſum teſtis vnus, qui teſtimo
probamur. nium perhibeo de meipſo, ea videlicet cau-
ſa vel auctoritate quã dixi, quia ſcio vnde
veni, & quò vado: & adhuc alius teſtis teſti-
moniũ perhibet de me, ſcilicet, qui miſit me
Pater. Hoc videlicet aduerſus iniquã illorũ
intentionem legitima reſponſione defendit.
Ioan. 9. Illi namq; hoc intendebant, vt nemo de illo
teſtimoniũ perhiberet, quòd Chriſtus eſſet
quòd ſaltem Propheta eſſet, quòd deniq; vl
lo modo à Deo eſſet. Hoc intendentes, eò
vſque tandem conſpirauerunt, vt ſi quis eũ
Chriſtum confiteretur, extra Synagogam
fieret. Illudendum erat huic nequiſsimę cal
liditati, & non dignante tanta maieſtate de
teſtimonio, quod ab hominibus eſſet, ſaltẽ
mentionem facere, deſignandum erat teſti- *Pſalm. 21.*
moniũ ſurſum: cui conuenticulum canũ, &
concilium hominum malignantium nõ ſuf
ficeret indicere ſilentium. Ait ergo: In Lege *Eſa. 51.*
veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominũ
teſtimonium verum eſt. Non ait ſimpliciter
in Lege, ſed ſignanter in Lege veſtra: quia vi
delicet, eadem Lex iuſta & ſancta & bona:
aliter eius, aliter ipſorum Lex erat. Nam e-
ius erat, quia ab ipſo data, & illorũ erat, quia
illis impoſita. Concedi oportebat, vt prædi-
ctum eſt, duorum hominum teſtimonium
eſſe verum, quia ſic in Lege ſcriptum eſt, at- *Romano. 7.*
que ideo per aſſumptionẽ: Ego ſum, inquit,
qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & te- *Chriſtus*
ſtimonium perhibet de me, qui miſit me Pa *verbis,*
ter. Et hoc ipſum palàm ipſis erat, quod ipſe *pater operi*
teſtimonium de ſeipſo perhiberet, & nihilo *bus teſtimo*
minùs de ipſo Pater teſtimonium perhibe- *nium perhi*
ret. Audiebãt enim illum, quòd diceret De- *bent.*
um Patrem ſuũ, propter quod (vt ſuperiùs
dictum eſt) perſequebantur eum, & quod pau-
lò antè dixerat eis: ego ſum lux mundi: Hæc
inquam, & huiuſmodi audiebant, & opera
eius magnitudine tantæ profeſsionis, nõ mi
nora videbant. In his verbis eius teſtimoni-
um ipſius pertonabat, & in operibus eius te
ſtimonium Patris deſuper fulgurabat. Nam
ſi Filium Dei ſe eſſe profitendo mentiretur,
profectò non gloria miraculorũ clarificare-
tur, ſed pœna ſuperbientib. còdigna cõfun-
deretur. Manifeſtũ quippe Iudęis erat, Deũ
quẽ patrẽ ſuũ eſſe profitebãtur, ſemp ſuper- *Vltio diui-*
bis reſtitiſſe: à quo (V.g.) Aarõ & Maria cõ *na in ſuper*
tra Moſen ſuperbiẽtes, plaga lepræ percuſsi *bos.*
ſunt: & Dathan & Abiron & Chore, per ſu- *Num. 12.*
perbiã erecti, cũ ſuis cõplicib. alij viuentes à *Ibid. 6.*
terra abſorpti, alij flammis deuorati ſunt, & *1. Reg. 16.*
Saul chriſtus Dñi effectus, per ſuperbiã ſpi *Ioann. 11.*
ritui dæmoniaco mãcipatus eſt. Hũc aũt di- *Acto. 2. 10.*
centẽ ſe eſſe Chriſtũ Dei filiũ, nuſquã reſel-
lit Deus, quẽ pfeſſus eſt eſſe patrẽ ſuũ: ſed o-
perib. verba eius vera eſſe, teſtificatus eſt, ita
vt mortuũ quoq; ac ſepultũ tertia die ſuſci-
tare, & credentib. in eũ Spiritũ S. per nomen
eius daret. Igitur & Iudęis & omni mundo
palã eſt, qa teſtimoniũ, quod perhibuit de ſeip-
ſo hic homo, qui putabatur filius Ioſeph, p-
hibuit de illo & Deus, quẽ Patrẽ ſuũ profeſ-
ſus eſt. Sequitur. [Dixerũt ergo ei: Vbi eſt pa
ter tuus?] Perſpicuè quidẽ Patrem illis dice
bat Deũ, at illi hoc intelligere nolebãt. Ergo
vbi eſt, inquiũt, Pater tuus? Impij & cęci, qd
quęritis patrẽ eius? Nunquid & illũ vultis
occidere, aut extra Synagogã facere? ſi vo-
bis pręſentib. audeat de filio ſuo teſtimoniũ
perhibere. [Reſpõdit eis: Neq; me ſcitis, ne-
que patrẽ meũ.] Rectè perfidorum moleſtè
interpellantium percõtationẽ, ſuauiter qui-
dem, ſed fortiter improbat, & indignam re-
ſponſione ſua iudicat. Cur enim, cũ priùs di
xiſſet, quia ſcio vnde veni, & quò vado, vos
aũt neſcitis, vnde veni, aut quò vado, tacue-
runt

runt & non dixerũt:Domine vnde venis & quò vadis?nunc autem, vbi dixit, teſtimonium perhibet de me, qui miſit me Pater, percontantur procaciter & dicunt: vbi eſt *Eſai 6.* Pater tuus?Cur,inquam de illo tacent,& de hoc interrogant,niſi quia Dei filio veri teſti monij,non quærere,ſed inuidere ſciunt glo riam?Proinde cùm dixiſſent, vbi eſt Pater tuus,nõ reſpondit, quod erat interrogatus, vt(verbi gratia)diceret: Pleni ſunt cæli & terra,gloria vel maieſtate eius, ſed hoc dixit:neq; me ſcitis,neq; Patrem meum:id eſt, quia me non ſcitis,neque ſcire vultis, idcirco nec Patrem meum ſcitis.Fortè dicitis, te ſcimus,te filium Ioſeph & Mariæ nouimus, de te homine Galilæo nihil amplius quærimus.Ad hæc inquam.[Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis.]Nam in ſingulis quoq; hominibus non exigua pars notitiæ eſt,ſcire de quocunq; cuius filius ſit, vel quis pater eius fuerit. Sed vos, inquit, Patrẽ meum neſcitis.Nunc enim dicitis, vbi eſt pater tuus?Igitur neque me ſcitis.Planè dictiuncula hæc forſitan,in noſtro ſermone du- *Forſitan hic non dubitantis, ſed certius affirmantis eſt.* bitatiua eſt,ſed in ſermone veritatis,quę dubitare non nouit,acriori ſignificatione totũ confirmationis punctum attingit, quaſi dictum fuiſſet: certè & Patrem meum ſcitis. Solent quoque homines interdum, vbi rem gratiùs atque animoſiùs affirmare conãtur, hac vti dictiúcula, veluti ſi dicat quis:Si mater ſeſe forſan diligeret.Attamen veriùs atque conſtantiùs magiſque neceſſarium eſt, vt quiſquis Chriſtum ſcit,& Patrẽ eius,Deũ ſciat.Quia videlicet quid Chriſtus ſecundũ ſubſtantiam ſit, nullatenus ſcire quis poteſt, niſi & hoc ſciat, quod Deus Pater eius ſit. Non enim,quemadmodum de quolibet homine ſcimus,quid ſecundum ſubſtantiã ſit, etiam ſi neſciamus,quis homo pater eius fuerit,ſic & de Chriſto ſcire poſſumus,quid ſecundum ſubſtantiam ſit, niſi ſciamus, quis eius Pater ſit. Igitur cùm nobis dubitabile non ſit,multò magis nec ipſi dubium fuit: ac proinde non dubitando,ſed potiùs affirmando dixiſſe credendus eſt: Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis,quemadmodum & illud:Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi,Sequitur. [Hæc verba locutus eſt Ieſus in gazophylacio, docens in templo,Et nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius.] Hæc (inquit) tantæ maieſtatis verba locutus eſt Ie- ** eis.* ſus,* qui quærebant, vt interficerent in gazophylacio, videlicet celebri, & penè ſolis *Gazophylacium.* Principib.ac Phariſæis acceſſibili loco, Nec enim vulgo,niſi ſingulis aduentantibus & æra mittentibus gazophylacium frequentabatur,Principibus ac Phariſæis circa lucra maxima læto ſpectaculo confidentibus. Magna ergo fiducia,ſine timore tali in loco hęc verba locutus eſt Ieſus docens in templo. id eſt,nihil loquẽs in occulto,ſed publicam doctrinam condens,palàm omni annunciandã ſeculo.Et nemo(inquit)apprehendit eum. Quare?Quia necdum venerat hora eius.Nõ ergo furioſi vlla ratione mitigati fuerant animi,ſed tenebat ipſe nutu ſuo impotentẽ illorum malitiam,qui poteſtatem habebat tẽpore vel hora,quàm ſibi ipſe præfixerat,ponendi animam ſuam,& iterum ſumendi eã. [Dixit ergo eis iterum Ieſus: Ego vado,& quęretis me,& in peccatis veſtris moriemi- *Ioan. 10.* ni.Quò ego vado, vos non poteſtis venire] Ergo (inquit) quia perſeuerantes in malo quærebant animam eius,& omni ratione carentes vim faciebant,& dolos tota die medi- *Pſal. 37.* tabantur,nec ob aliud manus ſuas continebãt,niſi quia necdum venerat hora eius. Dixit eis iterum Ieſus: Ego vado & quæretis me,&c. Iterum,inquam,hæc dixit Ieſus.Nã ſuprà hoc idem dixerat eis,quando miſerũt Principes & Phariſæi miniſtros, vt apprehẽderent eum: Adhuc,(inquit) modicum tem- *Ioan. 7.* pus vobiſcum ſum,& vado ad eum, qui me miſit,& quo ego vado, vos non poteſtis venire. Ergo nunc primò, ſed iterum dixit eis: Ego vado,& quæretis me. Ego quidem, inquit,ſicut iam dixi, hinc vado, ego morior ſcelere veſtro,ego vobis inferentibus mortem,iamiam imminet, vt tranſeam ex hoc mundo ad Patrem.Sed cùm ego abiero,nũquid(ſicut vos inimici mei inuidentes,&mala mihi dicentes,deſideratis) nomen meum de terra peribit?Nunquid poſtquam abiero hinc ad Patrem meum,oculi veſtri à gloria mea liberati erunt,& non videbunt de me, quod graue ſit eis ad videndum?Non erit ita,ſed tunc multò maximè palàm videbitis id,quòd paulò antè dixi: Quia ego ſum lux mundi,& hoc videntes peccatores iraſcimini,dentibus veſtris frendetis, & tabeſcetis, veſtrumque deſiderium peribit:quia nomẽ *Pſal. 111.* meum perire nõ poterit.Hinc acriori ſtimulante inuidia,inquieti & malè ſoliciti quæretis,id eſt,perſequemini me,& in hoc peccato veſtro moriemini, quia in hac iniquitate veſtra,vſq; ad finem vitę veſtrę perſeuerabitis,nihil ꝙ glorię vel nomine meo noceat efficere valentes,ſed tantũ mala voluntate, ac pertinaci inuidia voſipſos interficientes.Nã quo ego vado,vos nõ poteſtis venire. Equidem nec ipſi, qui cũ dilectione quærunt & ſequuntur me,non poſſunt, quò ego vado, venire, ſed poterunt quandoque: vos autem,qui cum odio quęritis & perſequimini me,quò ego vado nunquam poteſtis venire.Nũc quidẽ vbi ego ſũ, vos poteſtis venire,& quandoque etiam apprehendere & occidere poteritis me,ſed hoc vobis facientib. illuc ego vado,quò vos non poteſtis venire. Itaque in peccato veſtro moriemini. Illo ſcilicet,quod malè me quæritis & in meis fidelib.perſequimini, vt nomẽ meũ deleatis. *Ioan. 7.* In hoc.n.vſq; ad mortẽ perſeuerabitis.[Dicebãt ergo Iudęi. Nũq; iterficiet ſemetipſũ

quia

quia dicit: Quò ego vado, vos non poteſtis venire?] Superiùs cùm dixiſſet hoc idem, quod nunc iterum dicit eis, id eſt, Quò ego vado, vos non poteſtis venire, ita dixerunt: Nunquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes? At verò nunc hoc ipſum repetens, acriùs in eos (vt dignũ erat) inuectus eſt. Addidit enim: Et in peccato veſtro moriemini. Acriùs ergo ſelle commoto dicebant Iudæi: Nunquid interficiet ſemetipſum? Quid amariùs, quid nequius? O Iudæi homicidæ crudeles & ſcelerati, adeó ne nil boni de hoc homine, qui mortuos veſtros ſuſcitauit, ſentire poteſtis, vt hoc solũ, quod interficiat ſemetipſum, vijs eius ſuper eſſe arbitremini? Et vos nunquid eius rei adeò indociles eſtis, nec fieri poteſt, vt voſipſos exemplo eius interficiatis? Imò vos, interfecto homine iſto, voſipſos interficietis: tanto furore, tanta rabie, vt miretur orbis, & veſtri quoque condoleãt inimici. Legant qui volunt veſtrum ſub Tito & Veſpaſiano excidium, & videant vos vnicam gentẽ homicidarum ſemetipſos interficientium.

Iudæi maximè ſeipſos interficiunt.

Sequitur. [Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum. Vos de mũdo hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo. Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis veſtris] Rationem illis acerbam reddidit, cur quò ipſe vadit, ipſi venire non poſſint, & in peccato ſuo ſint morituri: Vos, inquit, de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum. Iſta comparatio necdum ſufficiebat, ad definiendum huius illorum impotentiæ cauſam, quia videlicet omnes homines, ſiue electi, ſiue reprobi, omnes ſecundum naturam communem de deorſum ſunt. Vnde & Ioannes Baptiſta, cùm Chriſtus eſſe putaretur, in comparatione, vel potiùs deſperatione ſuimet, qui verè erat vel eſt Chriſtus: Qui eſt de terra (inquit) de terra eſt, & de terra loquitur: qui de cælo venit, ſuper omnes eſt. Quapropter addendum erat, vt tota perſcriberetur cauſa impotentiæ, iuxta quod dixerat: Quò ego vado, vos non poteſtis venire. Nam & illi de deorſum erant, de terrena maſſa aſſũpti, de primo homine terreno nati fuerant, quibus ait: Vt vbi ego ſum, & vos ſitis. Addidit ergo: Vos de mundo hoc eſtis, ego nõ ſum de hoc mundo. Hoc vtique reproborũ eſt, & hoc ab electis differunt, quòd cùm omnes de deorſum, id eſt, de terra ſint, excepto Chriſto vnigenito Dei Filio, qui de cælo venit, ſoli ipſi de hoc mundo ſunt. Nam electis idem dicit: Si de mundo fuiſſetis, mũdus quod ſuum erat diligeret. Quia verò de mundo nõ eſtis, ſed ego elegi vos de mũdo, propterea odit vos mundus. Igitur vtrunq; dicendum fuit, & quod de deorſum eſſent per communem naturam, & quòd de mundo hoc eſſent per vitium vel malitiam ſuã: vt vtrunque impoſſibile monſtraretur eis, illuc ire, quò ibat ipſe, qui & de ſupernis, id eſt, de Deo Patre eſt, per propriæ Diuinitatis naturam, & de hoc mundo non eſt, per omnimodam humanæ, quam aſſumpſerat, naturæ innocentiam, vel cæleſtem vitam.

Omnes homines præter Chriſtũ deorſum ſunt.

Ioann. 3.

Ioan. 14.

Ioan. 15.

Qua ratione tam fortiter quàm ſuauiter reddita: Dixi ergo vobis (inquit) quia moriemini in peccato veſtro. Quod itidem alia protinus ratione confirmat, ſubiungens [Si ergo non credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris.] Vere enim non aliter, niſi credendo, quod Chriſtus de ſupernis ſit, & de hoc mundo non ſit, id eſt, & quod de ſuperno Patre Deo Deus verus ſit, & quod in mundo natus, nihil eorum, quæ in mundo ſunt vitiorum vel peccatorum admiſerit, poteſt quiſquam inter eiuſdem Chriſti membra numerari, & illo capite in vno corpore vnicæ Eccleſiæ viuere de ſpiritu Dei. Dixit autem alibi ipſe: Quia nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis, qui eſt in cælo. Rectè igitur iſtis, quos ſibi nullatenus per fidem incorperandos eſſe nouerat, ait hic, qui ſolus de ſupernis eſt: Quò ego vado, vos non poteſtis venire, & ideò dixi vobis: quia moriemini in peccato veſtro. Si enim nõ credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris. [Dixerunt ergo ei: Tu quis es?] Hactenus Iudæi intelligere nolentes, & quærere detrectantes, diſſimulare vtcunque poterant ſe aduertiſſe, quò tenderet ſupradictum eius teſtimonium. At verò nunc lux mundi ſuum illud teſtimonium terribili fulgore deſendens, dormitantiumque, imò & vigilanti naſo ſtertentium ſomnum diſcutiens, oculos illorum aperiri ſecerat, dicendo: Si enim nõ credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris, ne iã diſſimulare poſſent aliquid ſibi hoc dicto emicuiſſe, quod ſpectandum eſſet, vel auſcultandum. Dixerunt ergo: Tu quis es? Irreuerenter quidem quæſierunt, & proteruè pulſauerunt, ſed inuenire eos oportebat, aperiri illos conueniebat, vt magis ac magis, inexcuſabiles eſſent, & eis, qui credituri erant, magis ac magis teſtimonia veritatis augeſcerent. Audi ergo, quod ſequitur. [Dixit eis Ieſus: Principium qui & loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui & iudicare.] Dicebat planè, vt quia quæſtionẽ ipſe commouerat, & ad quærendum illos excitauerat terribili ſententia, qua dixit: Si enim non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris: dicebat inquam, vt hac vice magnum aliquod & dignum ſe teſtimoninm pronunciaret. Et reuera magnũ dignumque eſt, quod hac reſponſione teſtificatus eſt. Idem enim eſt ac ſi dixiſſet, ſeipſum eſſe, qui erat: & qui eſt, & qui venturus eſt. Nam quia erat, Principium ſe appellat: & quia eſt, ſtatim ſubiungens: qui & loquor vobis, inquit: & quia venturus eſt, ſcilicet ad iudicandum viuos & mortuos in nouiſſimo die: multa (inquit) habeo de vobis loqui & iudi-

Ioan. 3.

Cur dixit Ieſus, niſi credideritis quia ego ſum.

Qui erat, qui eſt, & qui venturus eſt.

Apoc. 1. & iudicare.Iſtis ergo,quos iam denotans vir
Iob 5. ſapiens:Paruulum(inquit)occidit inuidia,
Ioan.7. & virum ſtultum interficit iracundia: tor-
mentum ſuum non modicè auctum eſt.Iam
dudum inuidebant huic homini, vt putabãt
filio Ioſeph, quòd à quibuſdã de turba Chri
ſtus eſſe putaretur,ſicut ſuperiùs dictum eſt,
quia cùm audiſſent quidam de turba ſermo
nes eius, dicebant: Hic eſt verè Propheta.
Alij dicebant:Hic eſt Chriſtus,cùm tamen
Chriſtum hominem tantummodò fore ar-
bitrarétur. At ille nunc dicentibus ſibi: Tu
quis es? hoc de ſeipſo profeſſus eſt, quod
longè ſupra hominem eſt: Principium(in-
quiens)ſubaudis ego ſum,ſtatimque ſubiũ-
gens: qui & loquor vobis. Et vna eademq́;
reſpõſione, ſimul & intemporalẽ incommu
tabilemque eſſentiam ſuæ Diuinitatis & tẽ-
poralem deſignans conditionem aſſumptæ
Humanitatis.Secundum Diuinitatis infini-
tam antiquitatem principium eſt,Principiũ,
inquam,in quo omnia condita ſunt, ſicut in
exordio libri Geneſeos ſcriptum eſt:In prin
cipio fecit Deus cælum & terram: ſecundú
Ephe. 1. carnem verò,finis eſt,id eſt, conſummatio,
Apoc.1. quia in ipſa nihilomin⁹ vniuerſa reſtaurata
ſunt. Vnde ipſe in Apoca. ego ſum(inquit)
α & ω,initium & finis. Ex hoc principio,an-
te ſecula quidem tantummodò Deus erat:
nunc autem,quãdo hæc loquitur illis, Deus
& homo.Sed homo adhuc paſsibilis:ventu-
rus eſt autem in fine ſeculorum, idem Deus
& homo multa habens loqui & iudicare,iá
Eſſe ſubſtantiuum Deo proprium eſt ex quo reſurrexit à mortuis,in vtraque na-
tura impaſsibilis. Igitur ſuum eſſe (de quo
dixerat,ſi enim non credideritis , quia ego
ſum)irreuerenter quærentibus, terribiliter,
vt dignum erat,ipſe deſcripſit , tali conclu-
dendo fine, vt diceret, multa habeo de vo-
bis loqui & iudicare. Eſt autem hoc eius eſ-
Exod. 3. ſe,illud intelligendum,quod totius trinita-
tis commune,& eiuſdem vnius Dei propriũ
vel ſingulare eſt. Quod & ad Moyſen lo-
quens,diligentiùs expreſsit, dicẽs: Ego ſum
qui ſum:Hæc dices filijs Iſrael, Qui eſt,mi-
Iob.14. ſit me ad vos.Quod videlicet eius eſſe,ab o-
mnium eſſentia rerum vel creaturarum in
eo plurimum differt, quod nullis acciden-
tibus ſubiacet(verbi gratia) vt homo, qui
quaſi flos egreditur, & conteritur, & fu-
git velut vmbra , & nunquam in eodem
ſtatu permanet:ſiue Angelica quoque crea
tura,quæ maximè ex eis,qui ceciderunt,pro
batur:aliud eſſe in eo, quòd ſunt omnes ra-
tionales ſpiritus per ſubſtantiam, atq; aliud
quod facti ſunt,hi per accidentem malitiam,
illi autem per accidentem nihilominùs gra
Cur & Moyſi & hic Iudæis reſpondit Deus per ſuũ eſſe tiam.Nullis,inquã,accidentibus, vt hæc vel
cætera quæ facta ſunt,ſubſtantia Dei ſubia-
cet,atq; ideo ſolus verus eſt,quia incõmuta-
bilis eſt. vnde & ꝓpria eius differẽtia eſt.i.eſ
ſe quod eſt. Proinde & tunc,quando Moyſi
locutus eſt, & nunc,quando cõtra inimicos
ſuos de ſeipſo teſtimonium perhibet,oppor
tunè hoc ſubſtantiuo verbo pro ſui deſcri-
ptione vſus eſt. Tunc quidẽ quia filijs Iſrael
multis Dijs in Aegypto ſeruire aſſuetis, no-
men Dei multorũ cõmune videbatur:& id-
circo ad diſtinctionem eorũ, qui homines
quidem quondã fuerant, nunc autẽ nec Dij
nec homines erãt:ego,inquit,ſum qui ſum,
& hæc dices filijs Iſrael, qui eſt miſit me ad
vos. Nunc verò,quia intendebant agere ini-
mici eius Iudæi, vt iam non eſſet, & vt no-
men eius periret: vt eos fruſtra laborare o-
ſtenderet, eodẽ verbo ſubſtantiuo congruè
vſus eſt.Sequitur.[Sed qui miſit me, verax
eſt,& ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in
mundo.]Nuſquã ferè in omni teſtimonio,
quod perhibet de ſeipſo Filius Dei,teſtimo
nium Patris præterit, vt per hoc quoque ma
ximè illud cõprobet, quod dixit alio loco:
ego veni in nomine Patris mei, alius veniet
in nomine ſuo. Vnde & hic interrogatus ip-
ſe quis eſſet,cũ reſpondiſſet, principium qui
& loquor vobis,ſtatim ſubſecutus, hoc mo
do teſtimonium Patris adhibuit:Sed qui mi *Ioan.5.*
ſit me verax eſt,& ego quæ audiui ab eo,hęc
loquor in mundo. Tanquã diceret:Princi-
pium ego ſum,ſed à meipſo non veni,qui &
loquor vobis,ſed non à meipſo loquor.Nõ,
inquam, à meipſo veni,neq; à meipſo princi
pium ſum, ſed qui miſit me verax eſt.Quod
ex oppoſito eius,ſcilicet ex eo qui veniet in
nomine ſuo,manifeſtiùs intelligi poteſt.Sa- *Eſa.4.*
thanas quippe,qui ex eo nomẽ accepit,quòd
aduerſus Deum ſe extulit, & Principium ſi-
bi eſſe,atq; in lateribus Aquilonis ſibimet ſe
dere voluit,ex eo mendax eſt,quòd ex pro-
prijs loquendo à Patre veritatis diſcordans
mendaciumq́; generans, principium ſe eſſe
iactitat.Qui & damnatum hominẽ illum,in
fine ſeculi ingreſſus,à Deo ſe principium eſ-
ſe profitebitur, vt aduerſetur & extollatur,
ſicut ait Apoſtol.ſupra omne quod dicitur
Deus, aut quod colitur. Nam & nomen eius
ſecundum numerum ipſius in Apocaly.thy
tan fore legitur: quod interpretatur,dic lux.
Igitur mendacis illius blaſphemiã ad ſe non
pertinere, teſtis hic verus pronuncians, op-
portunè cogitationibus occurrit Aduerſa-
riorum,q̃ poſt aliqua ꝓpter hæc & his ſimi-
lia,dicturi ſunt: de bono opere non lapida-
mus te,ſed de blaſphemia. Omnia nãq; quæ *2.Theſ. 2.*
de iſto vero principio & vero Dei filio ſunt,
illius maligni fallacis oppoſita ſunt. Princi-
pium,ait,ego ſum,qui & loquor vobis: ſed
non vt ille alius, qui veniet in nomine ſuo, *Ioan. 5.*
quem vos accipietis, ita & ego à meipſo,vel
in nomine meo veni, & à meipſo loquor:
ſed qui miſit me, verax eſt,& ego quæ au-
diui ab eo, hæc loquor in mundo. Nam &
ſuprà ſic dixit: Et à meipſo non veni, ſed *Sed qui miſit me verax eſt.*
eſt verus, qui miſit me , quem vos neſcitis.
Vt ergo hæc aduerſatiua coniunctio , qua
præcedenti ſententiæ ſequentem coniunxit,

dicendo:ſed qui miſit me verax eſt,non va-
cet,ſuumq́ue ſenſum meliùs explicet,quod
alibi palàm dictum eſt, nunc neceſſario ſub
audiendum eſt. Miro autem atque inenar-
rabili modo, dum Patrem veracem prædi-
cat,de ſeipſo teſtimonium perhibet,ipſe qui
alibi dicit, ego ſum veritas. Nam poterat
Ioan. 14. dixiſſe, Pater meus verax eſt,ſed vt oſten-
deret Patrem eundem, non aliunde vera-
cem, quàm ex eo quòd ipſum genuit,qui eſt
veritas, maluit dicere ſic, ſed qui miſit me,
verax eſt. Sic dicere ſolemus,ſol iſte, qui no
ctem fugat,& tam clarum diem mundo im
portat, lucida ſubſtantia eſt: vel, homo i-
ſte,qui tam ſapienter egit aut dixit, ſapiens
eſt. Sciendum quippe,quod cùm dicere poſ
ſet: qui genuit me verax eſt, cum authori-
tate Prophetica, qua dictum eſt: Dominus
Pſal. 2. dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie ge
nui te,maluit dicere,tam hic quàm in ple-
riſque locis,miſit me, quod & equipollens
eſt,& in auribus hominũ,præſertim inuido
rum atque ſuperborum magis gratioſam
humilitatem redolendo, tolerabilius eſt,&
tardiùs calumniæ patet. Igitur in eo quod
ait,ſed qui miſit me verax eſt, veritatem pa-
terni teſtimonij, in eo autem, quod ſubiun-
git,& ego quæ audiui ab eo,hæc loquor in
mundo, veritatem nihilominùs teſtimonij,
quod perhibet ipſe de ſeipſo, certitudinem-
que defendit. Vtrunque enim defendendũ
ſuprà propoſuerat,dicendo:ego ſum qui te
ſtimonium perhibeo de meipſo,& teſtimo-
nium perhibet de me, qui miſit me Pater.
Porrò & illud non ab re quæritur, quomo-
do à Patre audierit Filius, qui ipſum verbũ
Patris eſt. Nnn enim confeſtim ad humani-
Pſal. 24. tatis eius humilitatem confugere licet,vt
dicamus,quod ſecundum humanitatem au-
dierit Patrem Filius, eo videlicet auditu,de
quo per Prophetam dicitur: Audiam quid
loquatur in me Dominus Deus. Etenim
non dixit ſolùm, & ego quæ audiui ab eo,
hæc loquor,ſed addidit,in mundo, vt intel-
ligas eum dixiſſe,quòd extra mundum, id
eſt, antequã in hunc mundum veniret, au-
dierit quæ loqueretur in mundo. Igitur quod
ait,& ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in
mundo,id eſt, ac ſi dicat,hæc Deo Patri con
ſubſtantialis veritas: Et ego ſicut ex Deo na
ta ſum,ita in hoc mundo incorrupta perma
neo,nihilq́ue falſitatis admitto. Et hic ſen-
ſus magis ad rem pertinet, videlicet quia ve-
ritatẽ coarguerat mendacij, dicentes: Tu de
te ipſo teſtimonium perhibes,teſtimonium
tuum non eſt verum. Sequitur.[Et non co-
gnouerunt,quia Patrem eius dicebat Deũ.]
Ioan. 5. Cùm lõgè ſuperiùs illo dicente,Pater meus
vſque modò operatur, & ego operor, ſub-
iunxerit Euangeliſta dicens,Propterea per-
ſequebantur eum Iudæi, quia non ſolũ ſol-
uebat Sabbatũ,ſed & Patrem ſuum dicebat
Deum,æqualem ſe faciens Deo, quomodo
nunc dicit,& non cognouerunt, quia Patrẽ
eius dicebat Deũ? Ergo hic non tam excuſat
ignorantiam, quàm intelligere nolentem de
miratur malitiam Quia dicta eius ſe aduer-
tiſſe diſsimulant, videlicet nondum auſi, quod
eandem ob cauſam poſtmodum facere habe
bant,ſcilicet ad lapides currere, aut tandem
illum ante Præſidem ducere,& damnationẽ
aduerſus illum de hoc verbo,tanquã de bla
ſphemia poſtulare. [Dixit ergo eis Ieſus:Cũ Concluſio artificioſa.
exaltaueritis Filium hominis, tunc cogno-
ſcetis,quia ego ſum, & à meipſo facio nihil,
ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor,& q
miſit me,mecum eſt, & non reliquit me ſo-
lum. Quia ego quæ placita ſunt ei,facio ſem
per.]Ergo,inquit,quoniam non cognoue-
runt,quia Patrem eius dicebat Deum, quo-
nium teſtimonium eius non acceperunt,&
maleuoli accuſatores defenſionem veritatis
non audierunt, quaſi concluſionem, id eſt,
artificioſum orationis terminum facit,& ſic
ut facere ſolent oratores periti, vt enumera
tionum Partes colligant, & commoueant, Eſa. 26.
quibus de rebus verba fecerint,breuiter,vt
renouetur & ad memoriã reducatur oratio:
ſic ea q̃ perorauit,ab eo loco quo illi obiece-
rant,dicẽtes: Tu de teipſo teſtimonium per
hibes,teſtimonium tuum non eſt verum;
nunc breuiter recolligit,atq; apud ſe quodã-
modo reponit, vt quia nunc videre & co-
gnoſcere nolunt, vt ſaluentur, quandoque
videant & confundantur zelantes populi,&
ignis hoſtes deuoret. Cũ exaltaueritis,inquit,
Filium hominis,nũc cognoſcetis, quia ego
ſum, ſubaudis Principiũ quod & loquor vobis:
& à meipſo, id eſt,extra Patrẽ ſeorſum præ-
ter voluntatem vel extra communionem
Patris,facio nihil,ſed ſicut docuit me Pater,
hæc loquor in mundo, & cognoſcetis, quia
qui miſit me mecum eſt: quod videlicet mo
dò cognoſcere nolentes dicitis, vbi eſt Pater
tuus,& cognoſcetis,quia non reliquit me ſo
lùm,ſcilicet vt paulò antè teſtatus eſt dicẽs,
& ſi iudico ego, iudicium meum iuſtum eſt,
quia ſolus non ſum,ſed ego & qui miſit me
Pater, Hæc,inquit, omnia cognoſcetis cùm
exaltaueritis Filium hominis. Hoc autem in
alio loco teſtatur Euangeliſta * dixit, ſignifi- * dicens.
cans,qua morte eſſet moriturus. Et notan-
dum; quod hoc illis,qui facturi erant, nec-
dum ſcientibus,& necdum facere cogitanti
bus,ipſe iam ſciat & futurum prædicat,quia
videlicet conſilium illorum in eo, quod Ioan. 11.
poſtea collegerunt, concilio definiendum
ante omnia ſecula præſcientia Dei præceſſe
rat. Vnde & in Actibus Apoſtolòrum Pe-
trus Apoſtolus ait: Ieſum Nazarenum, vi- Actor. 2.
rum approbatum à Deo, in vobis virtuti-
bus & ſignis & prodigijs, quæ fecit per il-
lum Deus in medio veſtri, ſicut & vos ſci-
tis: Hunc definito conſilio & præſentia
Dei traditum per manus iniquorum cruci
affigentes, interemiſtis. Hoc videlicet conſi
lium,

lium,non ſolùm vt interficerent,ſed & qua
morte interficerent eum, nunc definitum
Ioan.12. eſt, quando poſt reſurrectionem Lazari
collegerunt Pontifices & Phariſæi conſi-
lium & dicebant: Quid facimus, quia hic
homo multa ſigna facit, & cætera. Nam &
ante eum quæſierunt quidem eum interfi-
cere, ſed non definito conſilio, verùm vul-
gari ſtrepitu & errore tumultuario: non(in
quam) definito conſilio,in quo Iudex pe-
teretur, & culpa qualicunque propoſita, Ac
cuſatores & Teſtes, quaſi legitimo iudicij
ordine adhiberentur,& qualitas mortis tan
quam cauſæ conueniens exigeretur. Quod
vbi definitum eſt, iterum eo dicente, cùm
exaltaueritis Filium hominis à terra, & ſub
iungente(quod hic tacitum eſt) omnia tra-
ham ad meipſum, tunc cognouerunt quod
diceret eis, vtpote iam facere cogitabant, &
dixerũt. Nos audiuimus ex Lege, quia Chri-
ſtus manet in æternum, & quomodo tu di
cis, oportet exaltari Filium hominis? Nunc
ergo, quando necdum definitum erat con-
ſilium, Cùm diceret, cùm exaltaueritis Fi-
lium hominis, nihil tale reſponderunt, quia
fortè quod necdum cogitabant, nondum in
Tunc cognoſcetis, quia ego ſum. tellexerunt. Tunc, inquit, cognoſcetis, quia
ego ſum. Tunc enim ignorare non licebit,
tunc diſſimulare non vacabit. Cæli enim
tunc enarrabunt,& annunciabit firmamen-
tum,& dies diei eructabit hoc verbum, &
nox nocti indicabit huius rei ſcientiam, &
Pſal.18. non erunt loquelæ neque ſermones, quo-
rum non audiantur voces eorum,& in om
nem terram exibit ſonus eorum, & in fines
orbis terræ verba eorum. Tunc, inquam,
hoc modo cognoſcetis, & quamlibet inuiti
audietis, quia ego ſum, quia viuo ego in æ-
ternum, compertumque vobis erit, quia
mortuorum quoque reſurrectio ſum, rectè
Pſal.101. que mihi in Pſalmo dictum eſt: Initio tu
Domine terram fundaſti,& opera manuum
tuarum ſunt cæli, ipſi peribunt, tu autem per
manes,& omnes ſicut veſtimentum vetera-
ſcent, & ſicut opertorium mutabis eos, &
mutabuntur: tu autem idem ipſe es, & an-
ni tui non deficient: Iſtud cognoſcetis,& ni
ſi etiam credideritis,& confeſſi fueritis, quia
ego ſum, moriemini (vt ſuprà dixi)in pec-
catis veſtris. Tunc & hoc cognoſcetis, quia
à meipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me Pa-
ter, hoc loquor: cognoſcetis (inquam)vide-
Deut.18. licet ex eo, quòd facta mea quæ nunc cœpi,
vbi vos me exaltaueritis, exinde perpe-
tuum profectum,& verba mea quæ nunc
loquor, manifeſtum habebunt effectum.
Hoc enim in Lege datum eſt ſignum, eius
quem Deus miſit. Quod ſi tacita(inquit)
cogitatione reſponderis, quomodo poſſum
intelligere verbum, quod nõ eſt locutus Do-
minus, habebis ſignum: Quod in nomine
Domini Propheta ille prædixerit, & non
euenerit, hoc Dominus non locutus eſt, ſed
per tumorem animi ſui Propheta confinxit,
& idcirco non timebis eum. Hoc(inquam)
legale ſignum eſt. At verò quæcunque ego
prædico in nomine Patris mei, vos euenire
videbitis, imò & captiui ducti in omnes Gẽ-
tes, experimentum verborum meorum o-
mnibus Gentibus in vobiſmetipſis ſpectan
dum circumferetis. Igitur tunc cognoſcetis,
quia ego à meipſo facio nihil, videlicet is,
qui arrogantia deprauatus Prophetam ſe à
ſeipſo facit,& per tumorem animi ſui, ea quæ
non ſunt, nec erunt, eſſe, vel futura eſſe con
fingit, ſed ſicut docuit me Pater, id eſt, ſicut
voluntatem Patris eſſe ſcio, ita hæc loquor,
quia non docuit iniquitas os meum, nec imi
tor(vt dicitis)linguam blaſphemantiũ(ver-
bi gratia, cùm dico: Ego ſum lux mundi, vel *Iob 15.*
Pater meus vſque modò operatur,& ego o-
peror)ſed docuit os meum obedientia, vel
charitas Patris,& dilectio generis humani,
vt notificem hominibus meipſum, quorum
hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant verum
Deum,& quem ille miſit Ieſum Chriſtum.
Et hoc cognoſcetis, quia qui me miſit mecũ *Ioan.17.*
eſt, & non reliquit me ſolum, videlicet quo
modo vos putatis, dicentes: Deus dereliquit
eum, perſequimini & comprehendite eum,
quia non eſt qui liberet. O quàm verè dictũ
eſt,& quàm latè patet hoc verbum: Qui mi-
ſit me, mecum eſt,& non reliquit me ſolum. *Pſal.76.*
Non enim ſolis Iudæis, ſed toti mundo lux
mundi loquitur, nec pro ſe tantum, ſed pro
nobis veritas teſtificatur, vt quiſque noſtrũ
quocunque pergat, quodcunque intendat,
habeat in promptu vnde ſcire poſſit, vtrùm
Deus cum illo eſſe dignetur: Qui me miſit
(inquit) mecum eſt, videlicet vt econtrariò
ſubaudias, quemcunque ille non miſit, cum
eo non eſt,& hoc ab effectis cuiuſque proba
bile eſt. Verbi gratia: Cùm venerit ille fi- *2.Theſ.2.*
lius perditionis, cùm reuelatus fuerit, & ex
tulerit ſe ſupra omne quod dicitur Deus,
aut quod colitur, ab his affectis clarebit et-
iam in fidelibus, quòd Deus illum non mi-
ſerit, ac proinde cum illo non ſit. Quia Do
minus Ieſus(inquit Apoſtolus) interficiet
eum ſpiritu oris ſui. Similiter omnis quo-
que fur & latro, qui in ouile ouium non ve *Ibidem.*
nit, niſi vt furetur, & mactet, & perdat, & *Ioan. 10.*
quia non mittitur, ideò per oſtium non ad-
mittitur, nec ei oſtiarius aperit, ſolus eſt,&
ei rectè dicitur, quia te non miſit, tecum
non eſt, quod ex eo maximè liquet, quia nõ
audiunt eum oues, vtpote alienum, ſed fu-
giunt ab eo. Nihilominùs & quiſpiam Na-
zareus, id eſt, conſecratus, vitamque con-
templatiuam profeſſus, dum contra propo-
ſitum foras euagatur, dum nulla poſcente
vtilitatis cauſa, tendit exteriùs, oditque cla-
ues,& grata ſigilla pudicitiæ, quia Deus non
mittit illum, Deus cum illo non eſt, quod *Gen. 34.*
itidem certò experimento claret, dum in
exemplum Dinæ filiæ Iacob, quæ egreſſa

 vt vide-

vt videret filios regionis à Sychen, Principe
terræ opprimēte ſe, cùm eſſet virgo, corru-
pta eſt, corrumpitur & ipſius anima à Dia-
bolo mundi huius principe foras inuenta,
nec habens protectorem Deum, de quo
dicere poſsit, qui me miſit, mecum eſt. Hęc
(inquam) & huiuſmodi ſtudioſus Euange-
licæ veritatis auſcultator, econtrariò ſubau-
dire poteſt, quòd vtcunque faciat, vbicunq;
ſe regrediens vel egrediens intendat, ſic om
nia faciat, quatenus inter fluctus ſeculi, vel
pericula vitiorum vero conſcientiæ teſti-
monio cōſoletur cor ſuum, dicens: Et ipſe
qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me
ſolum. Sed iam ad præſentem, vel præcipuā
Pulchra meditatio de paſsione Chriſti. intentionem ſermo redeat. qui me miſit (in-
quit) mecum eſt, & non reliquit me ſolum.
Corda piorum quæcunque vera ſcientia in
ſtructa, id eſt, ædificatione charitatis erudi-
ta ſunt, aliquatenus perſentiſcere merentur
Pſal. 101 hunc pauperis huius clamorē, qui & in Pſal-
mo dicit: Domine exaudi orationem meā,
& clamor meus ad te veniat: cuius in titulo
ſcriptum eſt: Oratio pauperis cū anxiaretur,
& effuderit precem ſuam coram Domino.
Nam reuera cùm anxiaretur pauper iſte hęc
dicebat: qui me miſit mecum eſt, &c. Cauſa
autem anxietatis huius tanta erat, quanta
verbis exprimere non valens, & cum gemi-
tu admirans: ſicut inter cætera longè antè
declamauit Eſaias: Et nos putauimus eum
quaſi leproſum & percuſſum à Deo & hu-
miliatū. Affectuoſiùs ſignificare non potuit
magnitudinem anxietatis pauperis huius &
Eſa. 53. confuſionis, de qua idem in Pſalmo dicit Pa
tri: Quoniam propter te ſuſtinui opprobriū,
operuit confuſio faciem meam. Planè ſunt
Scripturæ gemituum atque conqueſtionū
flebilium, quæ ob inſtruendam piorum in-
Pſal. 68. telligentiam diuerſis ſimilitudinibus, mul-
tis & lachrymoſis vocib. hoc paupere anxia
to & contribulato depromptæ ſunt. Quid
enim? quotuſquiſque noſtrum eſt, qui men
te perſentiat, quā extraneus factus ſit fratri-
Ibidem bus ſuis, & peregrinus filijs matris ſuæ, dicē-
Sap. 2. tibus: Filium Dei ſe nominat, & gloriatur
Mar. 3. patrem ſe habere Deum Nam vt taceam, ꝙ
Pſal. 98. cū duodecim Apoſtolos eligeret iuxta Mar
cum, audientes ſui exierunt tenere eum, di-
cebant enim: In furorem verſus eſt, illi de
quibus iterum in Pſalmo dicit ipſe: Aduer-
ſus me loquebantur, qui ſedebant in porta,
& in me pſallebant qui bibebāt vinum, quid
putas, quàm horribili intuitu aſpernabantur
eum, dicentē: Ego ſum lux mundi, & ego te
ſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimo-
nium perhibet de me, qui miſit me Pater?
Ille horum ſuperba odia voceſq; maledicas
Eſa. 53. dicentiū: Dæmonium habes, & non eſt hic
homo à Deo, & his ſimilia, acerrimè perſen-
ſerat qui (vt prædictum eſt) præ magnitudi-
ne doloris, ſuam miſcens perſonam, talibus
ſuæ gentis hominibus: Et nos (inquit) puta-
uimus eum quaſi leproſum. Quaſi lepro-
ſum, inqt, id eſt, ꝓpter iniquitatē & blaſphe- *Leuit. 13.*
miam ſuā, ſic ab omnib. fugiendū & reijciē-
dum, quomodo leproſus ſecundū Legē ad
arbitrium Sacerdotis ſeparatus extra ca-
ſtra ſolus habitare iubebatur, pollutū ſe cla-
mans, & immūdū. Cū enim Principes & Pha *Ioan. 9.*
riſæi odientes eum, ſepararent & eijcerēt no
men eius tanq̄ malū, & adeo ſolitarium illū
eſſe vellēt, vt quiſquis cōfiteretur illum eſſe
Chriſtum, extra Synagogā facerent eū, quid
aliud nitebātur, niſi vt ad arbitriū ipſorum,
tanq̄ leproſus ꝓnunciatus & contaminatus,
habitaret extra caſtra ſolus? Igitur dicta hęc,
qui me miſit mecum eſt, & non reliquit me
ſolū, ſic audienda, ſic ſentienda ſunt, tanquā
clamor pauperis anxiati, & pręiudiciū paſsi,
qui abſq; peccato ſuo opprobriū hominum,
& abiectio plebis factus ſit. Velut ſi ad arbi- *Pſal. 22.*
trium Sacerdotū iniquorum, homo mun- *Leuit. 13.*
dus & recaluaſter, leprę vagæ & volatili ſub
iacere iudicatus ſit, & ſeparatus à conſortio
hominum, foraſq; expulſus, ſolus extra ca-
ſtra ſibimet habitare condemnatus ſit. Di-
xit autem ipſe alibi, cùm iam extra caſtra
ſeparatus, id eſt, extra portas ciuitatis inter
ſceleratos reputatus, in ipſa morte agoniza-
retur, quando iuxta ſupradictum Prohe-
tam maximè putauerūt eū leproſum, & per
cuſſum à Deo, & humiliatum. Dixit (in-
quam) ſic: Heli heli Lama ſaptani, hoc eſt, *Eſa. 53.*
Deus meus, Deus meus, vt quid dereliqui- *Matth. 27.*
ſti me? Eſſet quidem facilis ad iſta reſpon-
ſio, ſi ſic diceret: nunquid dereliquiſti me,
quia videlicet ſub interrogatione huiuſ-
modi prolata dictio, neque verum ſigni-
ficaret, neque falſum, ac proinde huic e-
nunciationi contrarium non eſſet aut con-
tradiceret, quia dictum eſt: qui me miſit me-
cum eſt, & non reliquit me ſolū. Nunc autē
cū dicit: vt quid dereliquiſti me, contrariū
videtur ſonare, quia profectò derelictum ſe
aſſerit, qui cauſam quærit, cur derelictus ſit.
Quid igitur? Hoc videlicet, quia (ꝙ nec ipſi
negare queūt vocum ſeu verborū aucupes)
oportet in oppoſitis ſiue cōtrarijs hoc idem
negare negationem, ꝙ affirmatio affirma-
uit, de eodē: Si enim aliud quis affirmet, atq;
aliud alius neget, non contrariū, ſed diuer-
ſum eſt. At verò hoc non hic idē de eodem
negatur, eū dicitur: Et non reliquit me ſolū,
quod illic affirmatur, vbi dictū eſt: Vt quid
dereliquiſti me. Vtique de paſsione mortis, *Quō dereli quit Deus Ieſum.*
ſicut apertè teſtantur ſequentia Pſalmi, vſq;
ad illū verſum: Narrabo nomen tuū fratrib.
meis, quia ſecundum illā quodāmodo à Pa- *Pſal. 21.*
tre derelictus eſt, iuxta quod Apoſt. ait: Qui *Rom. 8.*
proprio filio ſuo nō pepercit, ſed pro nobis
omnib. tradidit illum. Nunc verò cùm dicit:
Qui miſit me mecum eſt, & nō reliquit me
ſolum, de illa agitur, quæ infeliciſsima de-
ſerto eſt, qua illū eſſe derelictū volebant, di-
centes. Nō eſt hic à Deo, vel etiā iuxta alios
Euange-

Ioan. 9. Euãgeliſtas, criminabantur eum habere cõ-
Matth. 2. cordiam cum Beelzebub, imò & quod au-
Luca 11. ditu quoque nephas eſt, ipſum eſſe Beelze-
Matth. 10. bub, ſicut ipſe teſtatur: Si Patremfamilias
Beelzebub vocauerunt, quantò magis do-
meſticos eius. Igitur non hic idem nunc ne-
gat, quod in articulo ſuæ paſsionis affirmat:
necenim minùs congruè quaſi derelictus
2. Cor. 9. dicitur, quàm Apoſtolus de ſe & ſuis ſimi-
libus: Vt ſeductores (inquit) & veraces: ſic-
ut qui ignoti & cogniti, quaſi morientes,
& ecce viuimus: quaſi triſtes, ſemper autem
gaudentes: tanquam nihil habentes, & om-
nia poſsidentes. Maximum autem atque fir-
miſsimum argumentum de ſeipſo dedit, vn
de non derelictum illum perſpicuum ſit, di-
cendo: Quia quæ placita ſunt ei, ſemper fa-
cio. Et notandum, quòd cùm dixiſſet: Quia
quæ placita ſunt ei facio, addidit ſemper.
Hoc ſanè vnigeniti filij proprium eſt, & hoc
ab vniuerſis Deo placentibus differunt, ꝙ
Eccl 7. ea quæ placita ſunt Patri, non partim, nec ad
Eſa. 53. horam, ſed omnia facit, & ſemper. Quis e-
2. Pet. 2. nim homo eſt, qui faciat bonum, & non pec
Ioan. 1. cet? Vnus hic & ſolus eſt iuſtus & ſanctus,
qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt do
lus in ore eius. Benè ergo addidit ſemper, iu
xta quod alibi de illo dictum eſt. Super quẽ
videris Spiritum deſcendentem, ſicut colũ-
bam, & manentem ſuper eum. Hæc enim di
cta in re paria ſunt, & ſinè alterutro eſſe nõ
poſſunt. Nec enim quæ placita ſunt Patri, fa-
ceret ſemper, niſi ſpiritus in eo maneret: nec
ſpiritus in eo maneret, ſi aliquando quippiã
extra placitum Patris admitteret. Hoc ve-
rò non parum miraculi præſtrare poterat,
quòd homo mortalis, tãta immutabilitate,
tanta conſtantia vel firmitate ſeipſum age-
bat inter tam plurimos tentantes, accuſare
Pſal. 63. illum quærentes inimicos, vt talia dicente
illo, & inſuper poſt alia ſic proponẽte: Quis
ex vobis arguet me de peccato? nulla cui-
quam illorum ſaltem falſæ criminationis da
retur occaſio. Et quidem diu multumque
Ibidem. exacuentes linguas ſuas, & in occultis inten
dentes arcum, tandem ſagittauerunt eum,
ſed ſagittauerunt immaculatum, id eſt, con
demnauerunt quidem illum, ſed de nulla
culpa condemnauerunt. Exinde omnes qui
Ioan. 19. videbant eum, conturbati ſunt admiratione
tantæ malignitatis, & ſermonis nequam
quem firmauerunt ſibi, pertinaciter claman
do, crucifige, crucifige, annunciauerunt o-
pera Dei, & facta eius intellexerunt, & ipſi
quoque maligni compulſi ſunt cognoſcere,
quia Dei Filius hic erat, iuxta quod nunc ait:
Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc co
gnoſcetis, quia ego ſum. &c. Sequitur: [Hęc
illo loquente, multi crediderunt in eum.]
Iſti qui crediderunt in eum, quales fuerint,
id eſt, quàm propè ad veram pietatem cre-
dentium acceſserint, vel quàm longè reſede
rint, non ſatis apertè ſequentia ſignificant
Euangelicæ narrationis, præſertim cum Do
mino dicente: Si vos manſeritis in ſermone
meo, &c. ſic Euangeliſta ſubiunxerit, Reſpõ *Ioan. 9.*
derunt ei: Semen Abrahæ ſumus & reliqua.
Reſpõſio quippe tunc propriè dicitur, cùm
illi reſpondent ad quos vel de quibus ſermo
eſt. Et longè ſuperiùs de iſtorum. i. Hieroſo
lymitanorum credulitate, cũ dixiſſet Euan-
geliſta: Quia cùm eſſet Hieroſolymis, multi
crediderunt in eum, videntes ſigna quæ fa-
ciebat, ſtatim ſubdidit: Ipſe autem Ieſus non
credebat ſemetipſum eis, eò quòd noſſet o-
mnes, & non eſſet ei opus, vt quis teſtimo- *Pſal. 77.*
nium perhiberet de homine, ipſe enim ſcie-
bat quid eſſet in homine Fortè ergo & nũc
quod videbant credentes, imò & quod cre-
debant inuidendo perſequentes, facti ſunt
ſicut patres eorum, generatio praua & exa-
ſperans, generatio quæ nõ direxerit cor ſuũ,
& non eſt creditus cum Deo ſpiritus eius.
Nam quomodo verè crediderunt, qui cum
eodem, cui crediderunt, diu altercantes, &
Diuinitatis eius teſtimonium non ferentes,
tandem ad lapides cucurrerunt, hoc eodem
Euãgeliſta referente, quia cùm dixiſſet: An-
tequam Abraham fieret, ego ſum, tulerunt
lapides vt iacerent in eum. Sic itaq; credere
potuerunt, quomodo ſe credere dicunt Ar-
riani, cæteriq; huiuſmodi Hæretici, quibus
nihilominùs Chriſtus ſemetipſum nunquã
credidit, quia Chriſtum quomodocũq; con
feſsi ſint Diuinitatis eius fidem in diuerſis
Sectis vno ſpiritu malignitatis impugnaue-
runt, & veros confeſſores eius audire nõ fe-
rentes, tumultum inſaniæ ſuæ per totũ mun
dum audire fecerunt. Horum omnium for
mam in iſtis præceſsiſſe, ex ſubſequentibus
perſpicuum eſt: ſiquidem literam arctiùs ſe
quentes, eoſdem cogamur accipere reſpon-
dentes, ad quos loquitur Dominus, vt ſub-
iunctum eſt. [Dixit ergo Ieſus ad eos, qui
crediderunt ei, Iudæos: Si vos manſeritis in *Quid eſt in*
ſermone meo, verè Diſcipuli mei eritis, & *ſermone*
cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit *Chriſti ma*
vos.] Dicendum hoc erat credentibus, Iu- *nere.*
dæis, dicendum & nunc eſt Hæreticis, omni *Matth. 13.*
buſque in Fide veritatis. Si vos manſeritis in
ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis. Quid
enim? Nunquid omnes, qui Chriſtum con-
fitentur, iam in ſermone eius manent, & ve-
rè Diſcipuli eius ſunt? Minimè. Alioquin nõ
tam multi filij nequam, cum filijs regni, tan
quam zizania cum bono ſemine Patrisfami
lias, pullulantes per publicum totius mundi
agrum ſuccreuiſſent, nec tam multi piſces
mali mixti cum bonis, per totum orbem re
tia fidei dirupiſſent. Sermo nanque Chriſti,
in quo his, qui credunt in Chriſto manendũ
eſſe dicit, vt verè Diſcipuli eius, id eſt, veri
Chriſtiani ſint, ſermo eſt Fidei, id eſt, vnica
regula credendi, cui detrahi quicquam ne- *Ioan. 2.*
fas eſt vel adijci. At verò Iudæi credentes
in Chriſtum, quibus tamen Chriſtus (vt ſu-

periùs dictum eſt) nõ credebat ſemetipſum, omneſque Hæretici, quales fuerunt Cerinthus & Marcion, cæterique contra quos maximè hoc ſcribitur Euangelium, multæque Hæreſium peſtes, quæ poſtea ſubortæ ſunt, longè ab hoc ſermone recedunt, multumque illi detrahunt, dum alij verum hominem confitentes Chriſtum, negant eundem verũ eſſe Deũ, vel ex Maria cœpiſſe illũ aſſerunt, alij verò cõfitentur Deum eundem in vera carne veniſſe, vel hominem negant eſſe verum. Non ergo manent in ſermone Chriſti, quem & ante per Prophetas ſuos, & nunc per ſemetipſum perſcribit, cuius tota ſumma eſt, vnum eundemque Chriſtum, & ante omnia ſecula Deum verum extitiſſe, & verè Filium hominis in fine ſeculorum factum eſſe. Proinde veri Diſcipuli Chriſti, id eſt, verè Chriſtiani non ſunt, nec veritatem cognonerunt, nec eos à peccatis ſuis veritas liberauit, quantumcunque Chriſtum confeſſi, vel in Chriſti nomine baptizati ſint. Rectè igi..r talibus, & tunc per ſemetipſum Chriſt° Iudæis, & nunc per Eccleſiam ſuam dicit Hæreticis. Si vos manſeritis in ſermone meo, verè Diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos, id eſt, niſi mãſeritis in ſermone meo, non verè Diſcipuli mei eritis, neque veritatem cognoſcetis, neque veritas vos liberabit. Verè enĩ nemo qualiumcunq; factorum iuſtitia poteſt à peccatis redimi, vel ab antiqua Diaboli ſeruitute liberari, niſi integrè permaneat in ſermone fidei, & vnam teneat communicationem Euãgelicę Confeſſionis. Sciendum quoque eſt, quod non ab re iſtis credentibus in ſe dignum quidem & verum, ſed inopinatum præſenti loco pollicetur Diſcipulatus ſui fructum: Verè (inquit) Diſcipuli mei eritis. Quo fructu? Quo præmio? Et cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. Putabant enim illi, vtpote animales, & de Chriſto carnaliter ſapientes, illo Rege carnale ſe habituros ſeculum, cum damnatione omnium Gentium, iterumque bella ac triumphos, & ſuperatorum neces atque captiuorum greges, & auream atque in terris gemmatam Hieruſalem, hoſtiarumque ſanguinem, & circunciſionis iniuriam, & terreni templi gloriam, quæ omnia (que hodie Chriſtum expectãtes, ſub illo ſe habituros ſomniant. Hoc modo illi quoque, qui (vt ſuprà dictum eſt) credebant in eũ, in ipſa credulitate ſua reſpiciebãt in vanitates & inſanias falſas. Nec mirũ, cum & Apoſtoli tali ſenſu dixerint de peracta paſsione eius triſtes. Nos autem ſperabamus, quod ipſe eſſet redempturus Iſrael. Opportunè ergo erranti occurrens intentioni, vanam expectationẽ credentium deſtruit, docens, cuius beatitudinis ſpe, cuius libertatis amore in ſe credẽdum ſit. Cognoſcetis (inquit) veritatem, & veritas liberabit vos,

Rom. 8. *Rom. 9.* *Galat. 4.*

Carnalis opinio Iudæorum de Chriſto.

Prou. 39. *Luca 24.*

Hunc fructum, hanc mercedem, vel præmium in illis, q tunc in ſermone eius manſerunt, & ideo verè Diſcipuli eius extiterũt, cõſiderare operæpretiũ eſt. Illi qppe qui pmãſerũt in ſermone ei° vſq; ad mortẽ ipſius, ſcilicet beati Apoſt. deinceps remunerãdi cognitiõe veritatis collaudatoriã cõmemorationẽ audiere dicentis: Vos aũt eſtis, q mecũ permanſiſtis in tentationib. meis. Eadẽ quippe hora inter cætera dictum eſt eis: Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo. Cùm autẽ venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnẽ veritatem. Ecce quia permanſerunt in ſermone eius, quẽ Cõfeſsi oẽs fuerant per vnũ Petrũ, dicẽtes: Tu es Chriſtus Filius Dei viui, ſpiritum veritatis meruerunt accipere, per quem cognouiſſent omnem veritatem. Nam vbi venit ille ſpiritus veritatis, quis non miratus eſt, hodieque miratur, quàm perfectè veritatem cognoucrint, quàm conſtanter qui fuerant homines idiotæ & ſinè literis, contra omnem nimium loquacem ſapientiam mundi illam defenderint, liberauit ſanè ab erroribus vniuerſis, liberauit ab omnibus quę in mundo ſunt concupiſcentijs, cupidos efficiens eius quam in veritatis cognouerant, veræ & ſummæ beatitutinis, liberauit à timore mortis, à timore inimici, ab omni miſera ſeruitute peccati, tandemque in perfectione libertatis conſtituit, de qua Paulus Apoſtolus, qui iam liberari cœperat, inter cætera dicit: Quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim, quod omnis creatura ingemiſcit, & parturit vſque adhuc. Non ſolùm autem illa, ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes, ipſi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis noſtri. Hoc modo dictis facta compenſando, planiùs intellectui fit quod dictum eſt: Si vos manſeritis in ſermone meo, verè Diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. Sequitur: [Reſponderunt ei: Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam. Quomodo tu dicis liberi eritis?] O aſtuti, quàm propè nunc ceperant & illaqueauerant ſapientiam Dei. Quid enim putarent dicturum ILlum, niſi quia falſum eſt, quod dicitis, nemini ſeruiuimus vnquam. Romano enim imperio ſeruitis nunc? Hoc autem ſi dixiſſet, quanto putas cum clamore inuolaſſent, dicentes: Si ſumus amici Cæſaris, non dimittãmus hunc inimicum Cæſaris, contradicit enim Cæſari, propoſita nobis ſpe, quod ſi ſequamur eum, ſimus liberi, & nõ ſeruiamus Romanis. Igitur nõ per obliuioſam ignorãtiam, ſed per inſidioſam malitiã dixerunt, Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam. Et quidem fuerit hoc natiuæ cuiuſdam libertatis priuilegium, quod ſemen

Luca 22. *Ioan. 16.*

Matth. 16. *Veritas liberabit vos* *Actor. 4.*

Rom. 4.

Semen Abrahæ ſumus.

Abrahæ ſunt, id eſt, quod non de ancilla ſe-
cundum carnem, ſed de libera per repromiſ
ſionem nati ſunt. Nam Iſmaël quoque ſe-
men Abrahæ fuerat, domino dicente: Sed &
filium ancillæ faciam in gentem magnam,
quia ſemen tuum eſt, tamen hi maximè, qui
ſecundum Iſaac ſunt, reputantur in ſemine,
ſoli ſecundum carnem liberi, legitimumq;
ſemen dicuntur Abrahæ, dicente eodem:
Gala. 4. Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Hoc i-
Gen. 2. taque concedamus, quia ſemẽ Abrahę ſunt,
ac proinde comparatione Iſmaëlitarum, cæ-
terorumq́ue qui de Agar vel Cæthura nati
Ibidem. ſunt, iſti liberi ſunt. Attamẽ in hoc falſi ſunt
quod ſubiungunt, & nemini ſeruiuimus vn
quam. Nec enim ignorare poterât, quod &
Aegyptijs in luto & latere ſeruierint, quod-
q́ue & poſtquam terram promiſsionis obti-
nuerunt, pro eo quod commixti ſunt inter
gentes, & didicerunt opera eorum, & ſeruie-
runt ſculptilibus eorum, tradidit eos domi-
nus in manus gentium, & dominati ſunt eo-
rum, qui oderunt eos, & tribulauerunt eos
inimici eorum, & humiliati ſunt ſub mani-
bus eorum, ſæpè liberauit eos, & nunc tan-
Exod. 5. dem cum hæc dicerent: Nemini ſeruiuimus
Pſal. 105. vnquam, Romano imperio ſub tributaria
conditione ſeruiebant. Itaque perſpicuum
eſt, quod inſidioſa (vt prædictum eſt) mali-
gnitate hoc obiecerunt, intenti elicere ver-
bum, de quo illum apud Romanum poſſẽt
Matth. 22. accuſare imperium, ſicut & tunc, quando tẽ
tantes hypocritę dixerunt: Licet cenſum da
ri, an non? Et nota, ſtudium horum Gram-
maticorum in ſchola Sathanæ declinantiũ,
quam citò, dicente illo: & veritas liberabit
vos, ad verbi huius etymologiam proſilie-
runt, dicentes ei: Quomodo tu dicis, liberi
eritis, cùm non dixerit eis & liberi eritis, ſed
& veritas liberabit vos. Proprietate dictio-
nis abuti voluerunt, in adiumentu ſuæ per-
uerſitatis. Sed fruſtra. Ille nim, qui paulò an
tè dixerat: Ego ſum lux mundi, hæc omnia
clarè videbat, lucens quidem in terris, gra-
diens autem in altitudine cœli. Tale ergo
hoc erat, ac ſi homines cæci ſolem perſequẽ-
tes, radios eius laqueis nectere, & tanquam
pedibus vinctum, de zodiaco ſuo in terram
deorſum vellent attrahere. Nam quàm altè
ſupra ſenſus iſtorum ambulet, intentio di-
centis. Si vos manſeritis in ſermone meo, ve
rè Diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis verita
tem, & veritas liberabit vos, ex his, quæ ſe-
quũtur colligi poteſt. [Reſpondit eis Ieſus:
Ioh. 5. Omnis qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati.
Seruus aũt nõ manet in domo in æternũ, fi-
lius aũt manet in æternũ. Si ergo vos filius, li
berauerit, verè liberi eritis.] Ecce qualem i-
ſtis talionem reddidit. Iſti qui de terra erât,
& de terra loquebantur, ſolam terrenã ſer-
uitutem libertatemq́ue ſcientes, vnius di-
ctiunculæ proprietatem, qua dixerat: Et ve
ritas liberabit vos, callidè obſeruauerunt, vt
eum in ſermone caperent. Hic autem, qui
de cœlo venit, & qnod vidit & audiuit, hoc
teſtatur, ſolam ſpiritualem ſeruitutem liber
tatemq; perpendens, fortiſsimum illis fecit
ſyllogiſmum, vt comprehenderet ſapientes
in aſtutia eorum. Omnis (inquit) qui facit
peccatum, ſeruus eſt peccati. Verâm ſenten-
tiam veritas propoſuit, cui concedere non
moretur auditor, quantumuis contentio-
ſus aut rebellis. Nam ſi fortè pertinaciter
frontem obduret impudentem, nos econ-
trà eiuſmodi dedignati grandibus Eccleſia-
ſticæ Scripturæ contendere armis, leuem ar
maturam, id eſt, multam Poëtarum Ethni-
corumq́ue Philoſophorum conuocabimus
turbam. Verbi gratia: Illuc Flacci recenſen- *Horatius*
tes dicẽtis in cupidinoſum: Liber, liber ſum, *in ſermo. li.*
dic age: non quis. Vrget enim mentem Do- *2. ſat. 7.*
minus non lenis, & acres Subiectat laſſo ſti-
mulos, verſatq́ue negantem. Vel quod So-
phocles (vt ait Tullius) cùm ex eo iam con-
fecto ætate quęreretur, vtereturné rebus
Venèreis: Dij meliora (inquit) Liber verò
ego iſtinc, ſicut à Domino agreſti ac furioſo
profugi. Cæterùm eis, qui ſeipſos nouerunt
& veritati libenter acquieſcunt, non iam
quæſitu opus eſt, vtrũ ſerui ſint, aut fuerint,
quoniam vltro confitentur & publicè lamẽ
tantur, quòd non ſolùm ſerui, verùm & ca-
ptiui ſint, flendo canentes, & canendo flen-
tes, atque dicentes: Super flumina Babylo- *Pſal. 136.*
nis illic ſedimus & fleuimus, dum recorda-
remur Sion. In ſalicibus in medio eius ſuſpẽ
dimus organa noſtra, quia illic interrogaue
runt nos, qui captiuos duxerunt nos, verba
cantionum, &c. Nec verò illi inimici Domi
ni mentiri poterant ei, quòd peccatum non
feciſſent, aut facerent, præſertim cùm ipſo-
rum magiſtri, Scribæ & Phariſæi, paulò ſu-
prà, vbi tentauerunt eum, de muliere in ad-
ulterio deprehenſa, illo dicente: Qui ſinè
peccato eſt veſtrûm, * mittat in illam lapi- ** primus.*
dem, audientes hæc, vnus poſt vnum exie-
rint, incipientes à ſenioribus. Nam ſaltem
hoc negare, vel diſsimulare non poterat,
quin modis omnibus ad hoc tentarent illũ,
capere in ſermone, vt poſſent occidere. Igi-
tur ipſi, imò multò magis ipſi præ cæteris
peccatoribus, ſerui erant peccati. Proinde
rata & firma ſtante propoſitione, nil iam
cunctantur aſſumere: Seruus autem (inquit)
non manet in domo in æternum, filius ma-
net in æternum. Dicendum hoc erat ſeruis
peccati, qui non niſi in pœna ſubſequente,
præſentem agnoſcunt miſeriam ſuę ſeruitu
tis, molli iugo, dulcibuſque libidinum cate-
nulis delectati, imò & tanquam cęci aut e-
brij, non videntes, neque ſentientes hor-
rorem furioſamq́ue quorumlibet vitiorũ
tyrannidem, proprijs voluntatibus intenti:
Seruus (inqut) peccati non manet in domo
in ęternum, videlicet, concordante Scriptu-
ra, qua dictum eſt per Pſalmiſtam: Non

Pſalm. 100. habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam. *Pſal. 5.* Qui & alio loco ad Deum loquitur: Neque habitabit iuxta te malignus. Filius autem (inquit) manet in æternum, videlicet ille Filius, qui ſingulariter & propriè dicitur, & eſt Filius, & nullo modo dicitur, aut eſt ſeruus, quia profectò ab omni peccato immunis eſt, *Eſaiæ 53.* peccatum enim non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore, qui & in Pſalmo dicit: *Pſalm. 87.* Factꝰ ſum ſicut homo ſinè adiutorio inter mortuos liber. Hic manet in domo in æternum. *Seruus non manet in domo in æternum.* Ponamus primo Legem ſeruorum aut dominorum, vt poſito priùs notæ ſimilitudinis fundamento, firmiùs conſurgant conſpicui parietes myſteriorum. Ecce in domo qualibet, quatuor iſta conſideranda ſunt, paterfamilias domus, & ipſa domus, filius eiuſdem patrisfamilias, & conductitius quilibet alieni domini ſeruus. Non enim hic ſeruus ad Dominum, cuius hæc domus eſt, congrue referri poteſt, quia videlicet peccatum, cuius de ſeruo nunc agitur, ab illo filio, de quo itidem nunc ſermo eſt, & à Patre eius omninò alienum eſt. Seruum ergo conductitium ſeruum alienorum dominorum ſcimus in domo, in qua conductus eſt, legaliter non poſſe eſſe permanentem: quippe cum nec ſeruus ipſius domini, cuius eſt domus, diutiùs quàm placitum eſt, eidẽ domino ſuo poſsit ad ſeruiendum ſtare in domo. Quantò magis ſeruus alienórum, vt prædictum eſt, dominorum in domo permanere non poteſt, etiam ſi domini domus patientia toleretur, quin vbi tempus fuerit, vel cauſa popoſcerit, dominis ſuis exigentibus, ad loca vel ſeruitia debita protrahatur?

Filius manet. At verò filius legaliter, æquè vt pater, tanquam dominus in domo permanet, ſuaque eſſe omnia deputat, quæcunque theſaurizat pater, patriſque ad filium iure vox illa eſt: *Luc. 15.* Fili tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt. Igitur & ſecundum homines verè dictum eſt, quia ſeruus non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Porrò, hac poſita ſimilitudine, animaduertere promptum eſt, quã terribiliter Iudæis denuntiet, quod ipſos exire, ſeipſum autem in his, quę Patris ſunt, oportet permanere. Deus enim magnus & inclytus Paterfamilias eſt, domus autem eius ſancta Eccleſia, id eſt, omnium credentium deumq; colentium ſancta ſocietas eſt. Filius eius eſt hic ipſe, qui hæc loquitur, vnus idemque Deus & homo Chriſtus: ſeruus vero peccati omnis homo eſt, qui ex Adam in peccati ſeruitio natus, non niſi per hunc Filium liberatur: maximè tamen Iudaicus populus, qui iam tunc in domo Dei erat, ſed non permanſurus, cùm hæc iſte filius loqueretur. Hæc ergo cum dicit, primùm Iudæos (vt prædictum eſt) percutit: qui cùm eſſent in domo Dei, tanquam Regni eius operarij, Legem habentes & Teſtamentum, locumque ſanctum, vel ordinem ſacrificiorum, iamiam viſibiliter quoque erant foras eijciendi, vt verè ſerui peccati, ſicut in eo quoque iam ſignificauit eis, quod facto de funiculis flagello *Ioan. 2.* eijciens illos: Scriptum eſt (inquit) quia domus mea domus orationis vocabitur, *Eſa. 56.* *Hier. 7.* vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Illis quippe funiculis, ex quibus flagellum fecit, ſeruilia peccatorum illorum vincula cõgruè ſatis expreſsit. Filiũ verò, id eſt, ſemetipſum, de quo iuxta aliam parabolam dixerunt: *Matth. 2.* Hic eſt hæres, venite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas, illis eiectis in domo permanſurum in æternum, & hic aſtruit, & in ea parabola patenter innuit, dum de ſeipſo præmittens, nunquam legiſtis. Lapidem quem reprobauerunt ędificantes, hic factus eſt in caput anguli, à Domino factum eſt iſtud & eſt mirabile in oculis noſtris, ſtatim ſubdidit: Amen dico vobis, quia auferetur *Pſal. 117.* à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Deinde ſingulorum quoque noſtrum conſcientias hac eadem ſententia conuenit, qui per profeſsionem Chriſtianæ Fidei ſumus in domo Dei, & terribiliter commonet, ne ſimus in hac domo eius, quæ eſt Eccleſia, tanquam ſerui, id eſt, ſeruilia faciẽtes opera peccati, quia verè (inquit) ſeruus non manet in domo in æternum. *Sacerdos libertatis miniſter ad alios in ſeipſo ſeruus peccati.* Etiam ſi in cathedram ſoliumq; liberationis aſcenderit, id eſt, officiũ poteſtatemq; liberãdorum ſeruorum exercuerit, prædicando, baptizando, ſacramentum dominici Corporis & Sanguinis conficiendo, populiſque diſtribuendo, ac pœnitentes recõciliando, quibus omnib. modis conſcriptio teſtamentiq; perficitur Chriſtianæ libertatis: non manebit in domo in æternum ſplendidus iſte opifex ingenuitatis, cùm ſit ipſe occultus ſeruus peccati, ſed funibus peccatorum ſuorũ circundatus, & conſtrictus, ab eiſdem litigantibus ac ſæuientibus dominis ſuis ad inferni ergaſtula pertrahetur. Igitur vera eſt & aſſumptio dicentis: Seruus autem nõ manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Sequitur concluſio: Si ergo vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Ergo (inquit) quia vos quoq; quibus Propheta dicit: *Eſaiæ 52.* Gratis venundati eſtis, vos (inquam) ſicut & cęteri, ſerui peccati eſtis: ſeruus aũt nõ manet in domo in æternum, ſed Filius manet in æternum: ſi Filius vos liberauerit, verè liberi eritis, id eſt, niſi vos Filius liberauerit, nunquã liberi eritis. Proinde falſa & fallens eſt illa veſtra, non magnitudo, ſed inflatio qua tumentes dicitis: Et nemini ſeruiuimus vnquam, falſa (inquam) non quia ſubiugati eſtis Romanis, quod ex me audiſſe velletis, odio crudeli imbuti, vt me accuſare poſſetis, ſed quia peccatores eſtis, & perſeuerauter peccatum facitis. Sciendum verò eſt, hoc quoq; apud homines ius eſſe legitimũ,

vt li-

vt libertate nemo donetur ſeruorum, maxi- *Si vos filius* mè hoſtilium, niſi per illum Regis aut Prin- *liberauerit:* cipis filium, qui proprio labore vel induſtria *verè liberi* victo tyranno, ſeruis reductis totum victi *eritis.* obtinet regnum, ſimulque paternæ hæredi- *Pſalm. 92.* tatis ſcriptum, & confirmatum iam accepit teſtamentum. Hoc autem de iſto filio nulli dubium, quin in ſua perſona decorem indutus, indutus fortitudinem, & virtute præcinctus, regnauit, id eſt, per aſſumptioné carnis & paſsionem mortis, dominum ſeruorum *Coloſſ. 2.* infelicium, id eſt, omnium filiorum Adæ, ſcilicet peccatum damnauerit, regnum peccati & mortis deſtruxerit, confidenter traduxerit, & in ſemetipſo palàm triumphane- *Hebr. 1.* rit. Igitur primo Iudæis, quia negare nó poſ- *Pſal. 2.* ſent Deum Patrem habere Filium, qué conſtituit hæredem vniuerſorum, dicente illo in Dauid Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſiones tuas terminos terræ, & multa his ſimilia. Iudæis (inquam) de patrum ſuorum ſeruorum Dei ſuperbientibus meritis, hominum quoque ſenſatorum iudicio iuxta prædictam rationem non diſſentiente, dicendū hoc eram: Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis, nec aliter liberi eritis. Deinde & Gētibus hoc idem prædicandum vniuerſis, nulla (vt ait Apoſtolus) habita diſtinctione Iu- *Roman. 3* dæi & Græci. Omnes enim (inquit) peccaue- *Filius & veritas conſignificant.* runt, & egent gloria Dei, Animaduertenda nunc eſt diligenter literæ ſeries. Ecce hoc vltima concluſio innuit, quod niſi filius nos liberet, non poſsimus veræ eſſe liberi. Erat autem illud prima propoſitione conſtitutū, quod veritas liberaret nos. Ait enim: Et cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. Hanc ſententiam oppugnantibus Aduerſarijs, & dicentibus: Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam, dum argumentosè defenditur, ad hoc extrema (vt iam dixi) concluſione peruentum eſt, quod nemo liber ſit, niſi quem liberet Filius. Igitur euidenter conſtat, quod hoc loco conſignificét veritas & filius, quodq́; hoc etiam loco veritatem ſe eſſe teſtetur Dei Filius, quo nomine ſeipſum Diſcipulis ſuis manifeſtiùs alibi commendat, dicens: Ego ſum veritas. Núc *Ioan. 14.* vide quouſque victorioſus hic teſtis teſtimonij ſui defenſionem produxerit. Suprà cùm dixiſſet: Ego ſum lux mundi, reſponderunt Aduerſarij: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verū. Hic econtra conſiſtens, nō tantum teſtimonium ſuum eſſe verum, ſed etiam profitetur ſe eſſe veritatem. Sequitur. [Scio quia filij Abrahæ eſtis, ſed quæritis me interficere, quia ſermo meus non capit in vobis. Poſtquam obiectionis eorum poſteriorem partem diſ- *Eſai. 48.* ſoluit, illam ſcilicet qua dixerant: Et nemini ſeruiuimus vnquam, nunc priorem, illam ſcilicet, quam intollerabilem ſpirátes ſuperbiam defleuerant, dicendo: Semen Abrahæ ſumus. Idcirco autem ita diſſoluendas [illegible] poſterauit partes, quia de hac maxima [illegible] biæ materia plura dicturus eſt. Scio (in- [illegible] quia filij Abrahę eſtis. Quis en[illegible] neſci[illegible] quia ſicut Propheta vobis imp[illegible]rat vos de aquis Iuda, qui fuit Abra[illegible]onepos, exiſtitis, id eſt, nō imitatores paternę virtutis, ſed tantū ſuperflua fluxæ carnis genimina pullulaſtis? Eſtis ergo filij Abrahæ, ſed quæritis me interficere. Quare? Quia ſermo meus non capit in vobis, id eſt, quia ſic ad audiendum ſermonem meum impatientes eſtis, vt per impatientiam eius mors mea vobis deſiderio ſit. Hoc profectò nimium nimiumque repugnat, ne vos, qui dicimini fi- *Gen. 22.* lij Abrahę, reputemini in ſemine. Abraham *Rom. 4.* in ſermone meo manſit, id eſt, in ſermone. quem de me audiuit, quando dictum eſt ei: Atque in ſemine tuo benedicentur omnes Gentes. Mãſit (inquam) in hoc ſermone, credens & à iuſtitia non deficiens, nec aliquando infirmatus eſt Fide, nec conſiderauit corpus ſuum emortuum, cum fere centum eſſet annorum, & emortu[illegible] vuluam Saræ, fidelem exiſtimans eum, [illegible]i repromiſit. Ita credendo, & in ſermone promiſsionis permanendo, pater multarum gentium appellari & eſſe meruit, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt. Hæc il- *Gen. 15.* la eſt in qua vos gloriamini nobiles generoſitas, & generoſa nobilitas patris Abrahæ, ſcilicet non ex carne, ſed ex Fide: non ex génere, ſed ex virtute: non ex propria ſeminis ſui qualitate, ſed ex longanimitate obedientiæ. Nam caro Abrahæ, ſi quæritur, de maſſa præuaricatrice eſt, genus eius Chaldaicum eſt. Secundum hanc partem ſcio, quia filij Abrahæ eſtis. Nunc illud à vobis quæritur, *Sermo meus nō capit in vobis.* vt veri quoque, & nō degeneres filij ſitis, id eſt, vt in eodem ſermone meo maneatis, in quo ille manſit, credendo ſcilicet, veniſſe illud ſemen benedictionis, quod ille venturū credidit, & ſemen illud eſſe me, qui & loquor vobis. Quod vt credatis, ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater, faciendo opera in medio veſtri, quę nemo alius fecit, maiora quàm vidit Abrahā, qui credidit.

At ille ſermo meus non capit in vobis, nullam fidem apud vos inuenit, nec tantum terrę bonę in petroſis ſaxoſisq́; ac duris cordibus veſtris, vbi radicem exiguam figere poſsit, quod videlicet à fructu promptū eſt agnoſcere, dum vos quæritis interficere me, ſermonem eundem non ferentes audire. Igitur ſcio quidem, quia filij Abrahæ eſtis, ſed filij alieni: filij: inquam, alieni & inueterati, & claudicatis à ſemitis veſtris, vt- *Pſal. 17.* pote deteriorem partem generis Abrahæ, ſcilicet carnem extollentes: fidem autem eius in qua, vel per quam ille nobilis eſt.

eſt,abnegantes. Proinde iam de illo patre mihi vobiſcum agendum non eſt,quia profectò & vobis pater longè alius ab illo eſt,& mihi pater longè alius, & eodem patre Abraham longè ſuperior eſt. Meâ Patre meo, & vos à patre veſtro non degenerare, probabile eſt. Dico enim: Ego quæ vidi apud Patrem meum,loquor:& vos quæ vidiſtis apud patrem veſtrum,facitis. Pulchrè Filius Dei filios carnis Abrahæ conuincere incipiens,quod non poſsint de tanti patris dignitate gloriari, priùs illos à ſua communione longiſsimè depellit. Abraham quippe ſibi & illis ſecundum carnem, communis pater eſt. At ille alium ſibi,aliumq́ue illis Patrem patenter aſſcribit,dum dicit: Ego quæ vidi apud Patrem meum,loquor:& vos quæ vidiſtis apud patrem veſtrum,facitis. Hoc igitur aduertere poterant,quod alium patrem ipſorum diceret, quàm Abraham. Iuxta quā diuiſionem nec illud conſequens videbatur,quamuis diſsimulauerint,vt patrem ſibi dicerent Deum. Quid enim illos apud patrem ſuum vidiſſe & facere aiebat, niſi hoc quod præmiſerat:ſed quæritis me interficere,quia ſermo meus nō capit in vobis? Hoc planè tam ex eius dictis,quàm ex ſuimet cōſcientia conuicti,neſcire non poterant, ſe apud Diabolum vidiſſe,id eſt, ex Diaboli imitatione,& nota ſibi eius voluntate, menteconcepiſſe. Nec enim ignoranter peccabant. Quem verò apud patrē,ea quæ loquebatur ſe vidiſſe teſtaretur,iamdudum nimium nimiumq́; perceperant:Nam & propter ea magis perſequebātur (inquit Euāgeliſta) quia Patrem ſuum dicebat Deum,æqualem ſe faciens Deo. Cùm igitur tam manifeſta diuiſione facta,Patrem ſuum Deum, patrem autem illorum ſignificet Diabolum; quid adhuc Iudæi cunctantur, quid percontantur? Sequitur enim. [Reſponderunt & dixerunt ei: Pater noſter Abraham eſt.] Profectò hæc,& cætera, quæ poſteriùs obijciūt dicentes: Nos ex fornicatione non ſumus nati, vnum patrem habemus Deum,& reliqua inſidiæ ſunt, tentationes ſunt,decipulæ & laquei venantium ſunt. Quid enim riſu digni captatores hiant,quid expectant nunc. Verbi gratia,dum dicunt: Pater noſter Abrahā eſt? Videlicet hoc verbum ori eius excidiſſe cuperent, Vt ecōtrario diceret: Abraham pater noſter non eſt. Nam quantæ putas calumniæ ſeſe aditum repperiſſe gauderent? Vtique negatorem illum adoptionis, & Teſtamenti,& Legiſlationis, Moyſi quoque & Patrum, & omnium quæ ex Abraham gens illa ſeſe habere credebant,cōclamarent: Sed fruſtra (inquit Scriptura) iacitur rete ante oculos pennatorum Si ante oculos pennatorum,quantò magis fruſtra iacitur rete ante oculos Herodij ducis eorum? Quomodo ergo inſidias eorum caſſauit ipſe, quo docente,nouerunt Sancti eius prudentes ſicut ſerpentes,& ſimplices ſicut columbæ, nemini dare vllam offenſionem, vel iuſtè criminandi occaſionem? Sequitur. [Dixit ei Ieſus: Si filij Abrahæ eſtis,opera Abrahæ facite. Nūc autem quæritis me interficere, hominē qui vobis veritatem locutus ſum, quam audiui à Deo. Hoc Abraham non fecit.] Quid igitur? Vtique ſumptis vel conceſsis duabus ſententijs,quæ refelli non poſſunt, ſcilicet ea quam præmiſit: Si filij Abrahæ eſtis opera Abrahæ facite, & altera quam addidit: nunc autem quæritis me interficere, quod Abraham non fecit,tertia demum inferenda erat: ergo filij Abrahæ non eſtis, præcedentium ratione eam ſolidante,etiam inuitis Aduerſarijs. Attamen quia necdum omnino mentiti fuerant dicentes: Pater noſter Abraham eſt,adhuc mitiùs ait, concluſionē ſupprimens,quæ ſatis poteſt eo tacente ſubaudiri. Non enim ſic per omnia falſum eſt, quod dixerunt: Pater noſter Abraham eſt, quomodo illud, quod paulò pòſt dicturi ſunt: Vnum patrem habemus Deum,quia videlicet Dei,neque per naturam, neque per imitationem filij erant: Abrahæ autem, & ſi non per imitationem,attamen per carnis naturam filij erant. Et vide quàm iuſta & rationabilis conditio. Si, inquit, filij Abrahæ eſtis, id eſt, ſi vos eſſe filios Abrahæ profitemini, vt ſitis veraces in hac profeſſione, opera Abrahæ facite. Non enim ex eo, quia homines eſtis, quod naturæ eſt, nec ex eo,quia ſub corruptione mortalitatis cum peccato naſcimur, quod infelicitatis eſt: non,inquam,ex hoc vel ex illo eſtis filij Abrahæ,ſed filij Adæ, nec ex eo,quòd vos in dolore pepererūt matres veſtræ, filij eſtis Saræ, ſed filij Euæ. Hæc enim omnia non ex Abraham & Sara, ſed ex Adam initium habent & Eua. Opera ergo Abrahæ facite,id eſt, illam quam primus habuit Abraham,vos quoque Fidem habete. Hoc nempe eſt opus Dei,vt credatis in eum,quē ille miſit,ad imitationem patris Abrahę credentes ei, qui repromiſit.

Alioquin cum circunciſione veſtra inter Sodomitica reputabimini præputia, eritiſque, iuxta Prophetam, Principes Sodomorum & populus Gomorræ,eritq́; pater veſter non Abraham, & mater veſtra non Sara, ſed, iuxta Prophetam alium, pater veſter Amorræus, & mater veſtra Cethæa. Circunciſio namque (ſinè qua pater Abraham iuſtificatus eſt, & appellatus eſt amicus DEI) & Legales Cærimoniæ, vel ſacrificiorum ritus, & his ſimilia,quia tam malo, quàm bonō ſpiritu vel mente poſſunt fieri, non faciunt de filijs Adæ filios Abrahæ, vel de inimicis amicos Dei, ſed Fides & Præcepta iuſtitiæ, quæ ſcripta ſunt in Tabulis digito DEI, quæ & antequam ſcriberentur Abraham obſeruando,lege naturali,necdum circunciſus,factus eſt

Ioan. 5.
Rom. 1.
Prou. 1.
Pſal. 103.
Matth. 10.
2. Cor. 6.
Ioann. 6.
Eſai. 1.
Ezech. 16.
Gen. 15.
Rom. 4.

eſt amicus Dei. Nunc autem quęritis me interficere, hominem non qualicunque pro cauſa vobis odioſum, ſed quia veritatem vobis locutus ſum, veritatem inquam, quam audiui à Deo, id eſt, ſermonem bonum, quē non, vt Propheta mendax arrogantia deprauatus, per tumorem animi confinxi, ſed audiui à Deo, antequam naſcendo apparerem inter vos, ſicut legitimis ſignis cognoſcere poteſtis & vos. Nam omne quod loquor ego, loquor in nomine Domini, & quodcunque prædico verbum in nomine Domini, ſit: hoc vobis ſignum cognoſcendæ veritatis Lex poſuit.

Deut. 18.

Me, inquam, talem hominem quæritis interficere, hoc Abraham non fecit, longè aliam mentem in ſua Fide, longè alium habuit ſpiritum, imò econtrarium huic ſpiritui, quo vos quæritis me interficere. Ille conſummandus & hinc exiturus, non acceptis promiſsionibus, à longè me aſpexit oculis Fidei, à longè me ſalutauit flens, & confitēs beatos fore oculos, qui eum Fide viſuri erant. Hæc tempora, quæ vos videtis, viſuri & credituri in me, quem vos interficere quęritis. Proinde poteram ego vos concludendo ſic inferre, ergo pater veſter Abraham non eſt, ſed concluſionem hanc relinquam lapidibus, qui futuri ſunt filij Abrahæ, qui & eloquentes facti, me tacente, vobiſq; non reſpondente, iudicabunt vos nequaquam eſſe filios Abrahæ. Sequitur. [Vos facitis opera patris veſtri.] Poſtquam Iudaicam ſuperbiam vno cornu militauit, iterum proponit vt arietis, quem per impatientiam ſuam rurſus in ſe irruiturum nouerat, ordinata diſputatione reſiduū cornu confringat. Duobus quippe cornibus contra veritatem arietabant, patrem Abraham patremq; Deum ſe habere iactitantes, & idcirco libertate, qua veritas eos liberaret, ſe non indigere mentientes. Iterum ergo cauſam conſtituit, vt perduelliones ſuos, quos inſtare videbat, ſuis ipſorum conatibus ſatiget ac deijciat. [Dixerunt itaq; ei: Nos ex fornicatione nō ſumus nati, vnum Patrē habemus Deum.] Ecce manifeſtiùs irati, & cum iurgio tumentes, totas vires ſuas in ventum cum amaritudine & clamore effuderunt. Nos, inquiunt, ex fornicatione non ſumus nati, vnum patrem habemus Deū. Quod duobus modis intelligendum eſt, Primum videlicet quòd ſecundum cōſuetudines ſcripturarum quas legebant, hoc, quod Dijs multis & falſis anima, tanquam proſtituta, ſubijcitur fornicationem appellantes, ita reſpōderunt: nos ex fornicatione non ſumus nati, &c. Deinde verò quoniam hæc diſiuncta ſunt, nec etenim ita dixerunt: Nos ex fornicatione non ſumus nati, ſed vnum patrem habemus Deū, magis de carnalibus carnalia ſentientes, nobilitatem carnis adhuc illos iactitare arbitramur, dicentes: Nos ex fornicatione non ſumus nati, vt ſubaudias quemadmodum cæteri filij, qui non ex concubinis nati ſunt. Tā quam dicerent: Non tu indoctè ſingularem noſtri generis dignitatem aduertiſti. Nos non ſumus vt cæteri, quos Abraham pater noſter genuit filij concubinarum, hæreditate patris indigni, vt Iſmaël & alij, quos ex Cęthura genuit, ſed ſumus ex legitimo Saræ cōiugio nati, cuius filium ſolum Deus elegit, vt eſſet Deus eius. Pactum verò, inquiens, meum ſtatuam ad Iſaac, quem pariet tibi Sara. Iſte vnus filius legitimus Deum patris ſui, ſimulq; cuncta, quæ poſſederat hæreditauit, ſicut ſcriptum eſt: Deditq; Abraham cuncta, quæ poſſederat Iſaac, filijs autem concubinarum largitus eſt munera. & ſeparauit eos ab Iſaac filio ſuo dum adhuc ipſe viueret. Itaque nos ex fornicatione non ſumus nati, vnum patrem habemus Deum. Et nota ſuperbiæ mixtam amaritudinem dicētium. Nos ex fornicatione non ſumus nati, cùm ſatis eſſet dixiſſe: nos ex Iſaac, & non de aliquo ex filijs concubinarum ſumus nati. Omnes homines oderunt, & excæcati odio fratrum ſuorum, id eſt, qualiumcunque Abrahę filiorum, nec ipſi patri, de quo plurimum gloriantur, parcere potuerunt: fornicationem appellantes concubitum fœminarum, nulla Scriptura culpatum, vtpote non tam pro libidine, quàm pro amore poſteritatis initum. Sic & filij Galaad præ ſuperbia non viderunt, quòd appellarent patrem ſuum adulterum, dicentes ad Iephte fratrem ſuum: Hæres in domo patris noſtri eſſe non poteris, quia de adultera matre generatus es. Et audent cum hac amaritudine, ſic inflati ſenſu carnis ſuæ Deum appellare patrem ſuum, ſubiungendo: Vnum patrem habemus Deum, videlicet elementa Dei abutentes in ſuperbiam: verbi gratia, dicentis ad Pharaonem: Dimitte filium meum primogenitum. Ad quem ſcilicet Deum & Eſaias: Tu enim, inquit, Pater noſter, & Abraham neſciuit nos, & Iſraël ignorauit nos. Tu Domine pater noſter, redemptor noſter, à ſeculo nomen tuum. Ad Iſraël autem Moyſes in Deuteronomij cantico: Nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit & fecit & creauit te? Et multa in Lege & Prophetis his ſimilia. Et quidem iſtorum, qui ſe Iudæis eſſe dicunt, & non ſunt, ſed Synagoga Sathanæ, magna & ſingularis ſuperbia eſt, ita vt meritò de illis Filius Dei dicat: ſalua me ex ore leonis, & à cornibus vnicorniūm humilitatem meam: iſtos Iudæos propter crudelitatem leonis, propter ſingularem ſuperbiam appellans vnicornes. Veruntamen & reuera gentis huius magna & ſingularis nobilitas eſt. Tantummodò, quòd iſti dicunt, furore & odio cęci, nos ex fornicatione non ſumus nati, ſicut decet filios Abrahę dicant honeſtiùs ſic: Nos nō, vt cæteri, quos pater noſter Abraham genuit, ſecundum

carnem

Hebr. 11. *Luc. 10.* *Matt. 3.*

Duplici ſenſu dici potuit, nos ex fornicatione non ſumus nati.

Gen. 12. 21. *Gen. 17.* *Gen. 25.* *Iud. 11.*

Vnum patrem habemus Deum.

Exod. 4. *Eſa. 63.* *Deut. 32.* *Apoc. 3.* *Pſal. 12.*

carnem ſumus nati, vt veraciter adiungant,
Gal. 4. vnum Patrem habemus, Deum. Etenim qui
de ancilla natus eſt, inquit Apoſtolus, ſe-
cundum carnem natus eſt, quia videlicet na
tura carnis eſt, vt ex viro, quamuis grandæ-
uo concipiat iuuencula, qualis erat Agar. I-
Gen. 25. tem ſentiendum eſt & de Cæthura, quam ta
men Hebræi eandẽ ſcilicet Agar fuiſſe autu
mant, licet Scriptura plures quàm vnam fu-
iſſe concubinam patenter innuat, dicendo:
filijs quoq; concubinarum largitus eſt mu
nera. Vt autem de viro veterano, qualis e-
Galat. 4. rat Abraham, quando genuit Iſaac, concipi-
at anus, præſertim ſterilis, qualis erat Sara,
hoc non capit carnis natura. Vnde Iſaac idẽ
Apoſtolus rectè dicit natũ per repromiſſio-
nem, id eſt, per donum Dei, non per carnis
conſuetudinem. Igitur gens illa, gens vnicæ
nobilitatis extitit, quæ reſpectu patris ſui I-
ſaac dicere potuit, nos ſecundum carnẽ non
ſumus nati, vnùm patrem habemus Deum,
ſola gens Idumæa, id eſt, filiorum Eſau, pa-
riter hoc dicere potuit, nos ſecundum carnẽ
Malac. 1. non ſumus nati. Verum id, quod additum
eſt, vnum patrem habemus Deum, illos ſe-
cernit, Deo dicente: Iacob dilexi, Eſau autẽ
odio habui, quia videlicet dignus odio ha-
bui, & ab illa nobilitate generis, in fornica-
tionem idolorum declinauit. Proinde nihi-
lò meliores eis iſti ſunt, qui nunc dicũt, nos
ex fornicatione non ſumus nati, quia profe-
ctò & ſi hoc verum dicunt, mentiuntur ſub
iungendo, vnum patrem habemus Deum.
Quos fallaces, quàm fortiter, quamq; ſuaui
ter filius, idemque ſapientia Dei patris, refel
lerit audiamus. [Dicit ergo eis Ieſus: Si Deus
pater veſter eſſet, diligeretis vtique me. Ego
enim à Deo proceſsi & veni. Neque enim à
meipſo veni, ſed ille me miſit.] Hæc duo diſ
iuncta irreuerẽter impingentes obiecerant,
& quòd non ex fornicatione eſſent, & quòd
vnum Patrem Deum haberent. Sed de illa
parte gloriæ, qua in carne Abrahæ gloria-
bantur, ſatis illis reſponſum eſt. Ergo reli-
quam partem obiectionis, qua dixerant, v-
num patrem habemus Deum, falſam argue
re ingreditur, dicens eis: Si Deus pater ve-
ſter eſſet, deligeretis vtique me. Notandum
primò, quia neque dicentibus illis, pater no
ſter Abraham eſt, ita reſpondit, vt diceret:
pater veſter Abraham non eſt: neque nunc
obijcientibus ac dicentibus, vnum patrem
habemus Deum, ita reſpondet, vt dicat: nõ
habetis patrem Deum. In illo namq; popu-
lo aliqui erant, & plurimi fuerant, qui ope-
ra Abrahæ facerent, & proinde non ſolùm
filij Abrahæ ſecundum carnem, ſed & filij
Abrahæ & filij Dei eſſent ſecundum fidem.
Itaque non præcipitem dat ſententiam, vt
Rom. 19. dicentibus, pater noſter Abrahã eſt, ſtatim
reſultet, pater veſter Abraham non eſt: vel
dicentibus, vnum patrem habemus Deum,
ſtatim è contrario dicat, patrem non habetis
Deum: ſed priùs culpam deſignat, vt illos tã
tùm, quorum culpa eſt rationabiliter & or-
dinatè filios Abrahæ non eſſe, vel Deum pa
trem non habere oſtendat.

Si, inquit, Deus Pater veſter eſſet, dilige-
retis vtique me. Nihil verius. Etenim hæc ę-
qualia ſunt, Deum Patrem habere, & Dei Fi
lium diligere: & ita conſequuntur inuicem,
& cohærent ſibi, vt neutrum ſine altero ſta
re vel eſſe poſsit. Vnde & reciprocari & con Roman. 8.
uerti poſſunt hoc modo: Si Deus Pater ve- 1. Ioan. 15.
ſter eſſet, diligeretis vtique me, & ſi diligere
tis me, Deus vtique pater veſter eſſet. Om-
nes enim filij Dei inuicem diligunt, vtpote
vnum habentes adoptionis Spiritum. Siqui
dem nec aliter filij Dei eſſe poſſent, niſi ha-
bendo dilectionem adinuicẽ. Amplius au-
tem & incomparabiliter illum vnum & vni
cum, propriumque & conſubſtantialẽ Dei
Filium omnes diligunt, vtpote per quem eũ
dem adoptionis Spiritum percipere meru-
runt: quia quod ſolus erat per naturam, hoc
multis fratribus indulſit, vt filij Dei nomi-
nentur & ſint per gratiam. In huius dilectio
ne vnici Filij, Deus Pater ſuos filios adop-
tionis diſcernit à filijs Diaboli. Rectè ergo
ait, ſi Deus pater veſter eſſet, diligeretis vti-
que me, & adiecit cauſam, propter quam iu-
re debeat diligi. Ego enim, inquit, à Deo p- Ego enim à
ceſsi & veni, proceſsi, inquam, ex Deo, fa- Deo proceſ
ctus viſibilis, qui eram inuiſibilis: proceſsi à ſi.
Deo & veni, impleta Scriptura, quæ dicit: Pſal. 18.
& ipſe tanquam ſponſus procedens de thala
mo ſuo. Neque enim à meipſo veni, vt ſæpè
iam dixi, quod videlicet faciunt Prophetæ
mendaces, qui cuncta confingunt per tumo
rem animi ſui, arrogantia deprauati, ſed ille
me miſit. Hoc vobis iam ſæpè dixi, & labo- Deut. 18.
raui clamans, raucæ factæ ſunt fauces meæ. Pſal. 68.
Dico ergo. [Quare loquelam meam non co Teſtimonia
gnoſcitis? Quia non poteſtis audire ſermo- Chriſti de
nem meum.] Hæc loquela mea eſt, & hoc ſeipſo.
teſtimonium meum, quia ego ſum lux mũ-
di, & Quia ſolus non ſum, ſed ego, & qui
miſit me Pater, & quia ego non de deor-
ſum, neque, de hoc mundo, vt vos, ſed
de ſupernis ſum, & quia Principium ego
ſum, qui & loquor vobis, & quia à Deo
proceſsi & veni. Neque enim à meipſo veni
ſed ille me miſit. Quare iſtam loquelam me
am non cognoſcitis? Quare in ſtatera ratio-
nis non appenditis, vt ſciatis, vtrum vera an
falſa ſit? Nunquid Legem non habetis do-
centem, & ſignum vobis dantem, quo cog-
noſcere debeatis verbum Prophetę quẽ De
us non miſit? Habetis planè, ſed hoc intereſt
quòd nõ poteſtis audire ſermonẽ meum, vi
delicet prę odij magnitudine, quò vobis gra
uis ſum ego ad videndum, & ſermo meus
ad audiendum. Non ergo mirum, quòd lo-
quelam meam non cognoſcitis, quia nolen-
tes intelligere, nimis ad audiendum impa-
tientes eſtis. Omnes, quorum Deus pater
eſt,

Eccle.21 eſt, ſic poſſunt audire ſermonem meũ, quo
poteſt eſuriens delectabilem capere cibum.
At verò ſi vobis eſt loquela mea ſicut ſarci-
na in via, & auditum ſermonis mei ferre nõ
ſuſtinens, graue cor veſtrũ, quaſi præ labo-
Moderatio re ſuccumbit. Quis igitur pater veſter ſit, e-
Chriſti in go hactenus tacui, & vobis moleſtè inter-
ſermone. pellantibus ac dicentibus, ſemen Abrahæ ſu
mus, liberi ſumus, pater noſter Abrahã eſt,
ſilui: iam nunc vobis Deum patrẽ veſtrum
eſſe mendaciter iactitantibus, ſicut parturi-
ens loquor. [Vos ex patre Diabolo eſtis, &
deſideria patris veſtri vultis facere.] Quis
dignè queat admirari veritatem & manſue
tudinem Filij Dei, rem tam magnam tanta
cum ſuauitate peragentis, tantumq́; iuſtitiæ
fulmen abſq; contentionis tẽpeſtate iacien-
tis? Ecce veritatem loquens, quam audiui,
inquit, à Deo, in tota concertatione menda-
cij reſiſtẽtis, nuſquã affirmationi negationẽ,
vel negationẽ opponit affirmationi, ꝙ ſolet
eſſe initiũ cõtentionis, ſed quaſi per circuitũ
gyrans, & litigioſæ frontis occurſum deui-
tans, tandẽ celſum & erectum ſuperbię ver-
ticem percutit. Dixerunt, nemini ſeruiuim'
vnquam, non dixit econtra: ſalſum eſt, ſer-
uitis enim Romanis, vel ſerui eſtis peccati.
Deinde pater noſter, inquiunt, Abrahã eſt,
non reſpondit econtra: pater veſter Abrahã
non eſt. Item & hoc dicere auſi ſunt, vnum
patrem habemus Deum, non oppoſuit ita:
nequaquam patrem habetis Deum. Nuſquã
contẽtioſè occurrit, ſed circuitu ſanæ & iu-
Iob 5. ſtæ rationis eos, qui ſibi videbantur ſapien-
tes, in aſtutia eorum comprehendens, acer-
biùs eos, quàm æſtimare poterant, percuſsit
dicens: Vos ex patre Diabolo eſtis.

Rectè ergo Deus Pater cùm per Prophe
tam de hoc electo puero ſuo dixiſſet, dedi
Eſai.61. Spiritum meum ſuper eum, iudicium gen-
Luc.4 tibus proferet, ſtatim adiecit: non clamabit,
neque accipiet perſonam, nec audietur foris
vox eius, &c. Fortè dices: Quomodo nõ cla
mauit, nec audita eſt vox eius in plateis, cu-
ius vox eſt hæc tam magna tamq; terribilis:
vos ex patre Diabolo eſtis? Ad hęc inquam,
Vox planè magna hæc eſt & terribilis, quæ
vſq; hodie auditur in vniuerſis terris, in te-
ſtimonium omnib. illis, qui ſimiles Iudæis,
id eſt, inimici ſunt veritatis. Veruntamen cũ
vbiq; audita ſit, & ad hoc prolata fuerit, vt
vbiq; debeat audiri, non tamen audita eſt in
plateis, non ſonuit in triuijs. Quia tam ratio
nabiliter edita eſt, vt nullam exinde habue-
rint occaſionem indocti turbæ popelli, con
tendendi in plateis vel compitis, dicendo;
quia hic homo negat Abraham patrem eſſe
noſtræ gentis, vnumq́; patrem negat nos ha
bere Deum, & hęc atq; huiuſmodi loquitur
aduerſus Moyſen & genus noſtrum. Vox
ergo eius non eſt audita in plateis, eo modo,
quo voluiſſent hi, qui tentabant eum Ad-
uerſarij ſui: & tamen ſic audita eſt vniuerſo
orbi, vt cunctis hominib' exemplo ſint tali
pro ſuis meritis ſentẽtia denotati: vos ex pa
tre Diabolo eſtis. Quod eius exemplo nos *Hæreticinõ*
imitari, ſcilicet vt contentioſos in cauſa vti- *cõtentioſis*
li arte præueniamus, veteris quoq; hiſtoriæ *verbis, ſed*
myſterio cõmonemur. Legimus enim, quia *rationũ gy*
cùm aſcendiſſent Philiſtęi aduerſus Dauid, *ro vincendi*
& diffuſi eſſent in valle Raphaim, conſulen *ſunt.*
ti Dauid, Dominus reſpondit: Non aſcẽdes *2.Reg.5*
obuiam eis, ſed gyra poſt tergum eorum, &
veniens ad eos ex aduerſo pyrorum. Phili-
ſtæi namque, quod interpretatur, potiõe cà-
dentes, tunc in valle Raphaim .i. curationũ,
diffunduntur, quando ſanctam Eccleſiam,
in qua eſt vera animarum cura, & cognito-
res ſuos veritas à vetuſto peccati ſeruitio li-
berat, contentioſi opprimunt, quibus meri-
tis exigentibus, miſcuit Dominus calicem
ſoporis, & ſpiritum vertiginis, vt fiat via il- *Eſa.19*
lorum tenebræ & lubricum, & apprehẽdat *Pſal.34*
eos laqueus, & in ipſo cadant, quem abſcon
derunt, contra quos tunc Dauid non aſcen-
dit, ſed gyrat poſt tergum eorum: cùm Ec-
cleſiaſticus vir, quantum poteſt, contentio-
nes declinans, ſecundum Apoſt. dicentem, *Rom.12*
ſi fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omni
bus hominib. pacem habentes, dicta ſua mo
deratur competenti circuitu rationis, vt &
veritatem defendat, & tamen litigiorum flã
mas augeſcere non ſinat. Hoc in Domino *Artificioſa*
noſtro præ cunctis hominibus mirandum *diſputatio*
eſt mãſuetudinis indicium: quia nunquam *Chriſti.*
vlli Aduerſariorum ex oppoſito repẽtè oc-
currit, ſed ſemper Aduerſarios à lõgè ratio-
num circundat agminibus, quas erumpere
nullius aſtutia poſsit, ſicut in præſenti diſpu
tatione diligentiùs conſiderãti, luce clariùs
fit Et vide quanta mora circuitos quàm ter
ribiliter tandem percutit, dicens: Vos ex pa-
tre Diabolo eſtis, præeunte cauſa pariter &
ſubſequente, cùm & præmittit, nunc autem
quæritis me interficere, & denuò ſubiungit.
[Deſideria patris veſtri vultis facere.] Ita
nemo in illa gẽte erat, qui putaret ad ſe per-
tinere quod dicebat, vos ex patre Diabolo
eſtis. Hac etenim cauſa poſita, non ſine au-
thoritate Scripturæ talibus filijs Abrahæ ve
ritas hoc dixit. Si enim qui contra ſanguinẽ
Naboth Iezrahelitę falsò teſtificati ſunt, re- *3.Re.21.*
ctè filij Diaboli dicti ſunt, ſicut ſcriptũ eſt:
prædicauerunt ieiunium, & ſedere fecerunt
Naboth inter optimates populi, & adductis
duobus viris filijs Diaboli, fecerunt eos ſe-
dere contra eum. At illi, ſcilicet vt viri Dia-
bolici, dixerunt contra eum teſtimonium
coram omni multitudine, quantò magis iſti
rectè filij Diaboli dicendi erant, qui & ho-
minem longè, imò incomparabiliter melio
rem, quàm Naboth, interficere quærebant,
& adhuc Deum patrem ſuum dicebãt? Nec *Non omnis*
iſta ergo talis enuntiatio calumniæ patebat, *ſeruus pec-*
quam de cauſa ſimili ſacræ Scripturæ auto- *cati. eſt fili*
ritas dudum promulgauerat. Nec dubium *us diaboli.*

quin ſicut naturalis ratio vltro quoq; præ-
ſentit, maioris iræ ſit, dici vel eſſe Filiū Dia-
boli, quā ſeruum peccati, vnde ſuprà dixit:
Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Nam
omnis quidem filius Diaboli ſeruus eſt pec
cati: non autē omnis ſeruus peccati propriè
dicitur filius Diaboli. Etenim cùm omnis
qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, differt
tamē plurimùm, vtrùm optet liberari quis,
& pro hoc ſupplicet liberatori, an ipſum pec
catum diligat, & conditiones libertatis ode-
rit, ſicut econtra non parum differt, vtrùm
timore pœnæ, an timore iuſtitiæ bonum o-
pus faciat quis. Itaq; ſicut maioris eſt gratię,
dici vel eſſe filios, quàm ſeruos Dei, ſic econ
trà maioris eſt iræ, quod nunc veritas ait ini
1. Ioan. 4. micis ſuis: Vos ex patre Diabolo eſtis, quā
quod ſuprà dixit: Omnis qui facit peccatū,
ſeruus eſt peccati. Proinde ſicut hi, quorum
de cordibus perfecta charitas foràs miſit ti-
morem, rectè nominantur & ſunt filij Dei:
ſic econtrà iſtis, quia diligenter faciunt ini-
quitatem, odientes & interficere quærentes
liberatorem, rectè dicitur: Vos ex patre dia
bolo eſtis, quia videlicet illi, non tantū pec-
catum faciendo obſequimini vt ſerui, ſed &
peccatū veſtrum defendēdo, libenter adhę-
retis vt filij, & deſideria eius vultis facere,
ſcilicet ad modum filiorum, qui libēter ex-
quirunt, vt faciant quòd patri ſuo ſit dele-
ctabile. Et quænam ſunt eius deſideria? [Il-
le homicida erat ab initio, & in veritate nō
ſtetit, quia veritas in eo non eſt.] Dici nō po
Moderatio definitionis teſt: quanta moderatione hic à ſecunda per-
ſona Dei Filius ad tertiam tranſit, atque à
præſentibus filijs Diaboli quodammodo a-
uerſus, quaſi abſētem in patrem inuehitur,
videlicet verba clamori atque amaritudini
viciniora deuitans, ſicut antiquam & matu-
ram decet Dei ſapientiam. Planè etenim a-
mariùs ſonuiſſet, pręmiſſo: Vos ex patre dia
bolo eſtis, ſi ita ſubiunxiſſet: Et vos ex eius
imitatione homicidæ eſtis, & veritas in vo-
bis non eſt, quā cùm hoc modo tranſiens ad
tertiā perſonā dicit: ille homicida erat ab ini
tio, & in veritate nō ſtetit, quia veritas in eo
non eſt. Decentiùs ergo perſonis commuta
tis ſententias edicit, nec tamen magis iſtis fi-
lijs diaboli parcit, dum patrem attingit, quā
tu cuilibet homini dum illum in dorſo, ſiue
circa lumbos cædere incipiēs, repentè in ca-
Ille homicida erat ab initio. put ſuſtem conuertis. Ille inquit pater ve-
ſter homicida (ſubaudis vt nunc eſt) erat ab
initio, id eſt, ex quo conditus eſt homo. Vi-
detur enim non rectè dici homicidā fuiſſe
illum, antequam eſſet homo, qui poſſet oc-
cidi. Veruntamen ſi ita proprietatem ſequa
mur dictionis, nec ex eo Diabolus homici-
da propriè videbitur dici, quòd hominem
ſeduxit: Quid enim propriè eſt hominem
occidere, niſi animā à corpore ſeparare? At
ille non à corpere animam hominis, ſed qđ
grauius eſt, à Deo ſeparauit. Etenim cauſam
quidem, propter quam vtile eſſet, hominē
mortalem eſſe, Diabolus intulit, ſed ipſam
mortē corporis Deus peccatori homini mi-
ſericorditer impoſuit, videlicet vt per ipſam
mortē eſſet recuperabilis, ne eſſet hominis
æquè vt diaboli miſera immortalitas, vel
miſeria immortalis, æterna miſeria vel mi-
ſera æternitas. Igitur ſi ad proprietatem vo-
cis ſpectes, Diabolus humanæ animæ cor-
ruptor carniſque vitiator, homicida tamen
propriè dici non poteſt, alioquin & omnem
corruptorem hominem, Verbi gratia, eum
qui Hæreſim docuit publicè, homicidā de-
clamaremus, & tanquam de homicida pu-
blicū iudicium poſtularetur. Proinde quo-
niam & de ſuijpſius interſectione nunc lo-
quitur Filius Dei, præmittens: & deſideria
patris veſtri vultis facere, proprietate vocis
nunc interim poſtpoſita, nomine homicidę
antiquum Diaboli odium intelligere nihil
vetat, quo & ante hominem cōditum ſe in-
torſit aduerſus eundem Filium Dei, quem
nunc hominem factum deſiderabat, & feſti
nabat interfici, præſertim cùm & ea quę ſe-
quuntur: Et in veritate non ſtetit, &c. ante
hominem in Diabolo euenerint. Et reuera *Eſaia 14.*
mox vt contra Filium Dei, qui ſolus ſimili-
tudo Patris eſt, ſuperbo tumeſcens odio, di-
xit in corde ſuo: Similis ero altiſsimo, quo-
niam odium illud per manus Iudæorū ho-
micidio conſummandum erat iam, tunc in
conſpectu patris, & ipſius qui hæc loquitur
Filij homicida erat. Igitur dum homicidis
filijs homicida pater oſtenditur, vt per igno *Vnū homi-*
rantiam patris ſtultitia filiorum arguatur, *cidiū diabo-*
rectè vnum homicidium cōputatur, quod *li & Iudæo-*
à patre mala voluntate inchoatum, maligno *rum.*
per filios odio conſummatur. Quia filijs ſe-
meipsū nuc obiecerat paſsibilis factus, qui
patrē illorū è cęlo deiecerat, vnꝰ idemq; Dei
& Hominis Filius: Ille, inquit, homicida e-
rat. Quid deinde? Et in veritate, inquit, non
ſtetit, quia veritas in eo non eſt. Hoc eſt qđ
prædixi, dignis in patre ſuo ſententijs ſeriū-
tur filij Diaboli. Nam quia propoſitio dicē-
tis ſuperiùs: Si vos manſeritis in ſermone
meo, verè Diſcipuli mei eritis, & cognoſce-
tis veritatem, & veritas liberabit vos, nō pla
cuit eis, rectè & opportunè illud opprobri-
um patris impingitur eis: quia in veritate
non ſtetit. Et hoc quidem notum eſt, quia
non ſtetit, quia pes eius, pes ſuperbiæ motus
eſt, & cecidit, & de Angelo Diabolus factus
eſt. Sed quid eſt ſtare in veritate? Primùm i-
pſam veritatem non aliud intelligimus, niſi
ipſum Dei Filium, qui hæc loquitur. Nam
& ſuprà cum primo ſic propoſuiſſet: Et ve-
ritas liberabit vos, ſic tandem concluſit: Si
ergo vos filius liberauerit, verè liberi eritis.
Ergo quod ait: Et in veritate non ſtetit, idē
eſt ac ſi dixiſſet, Filium Dei, verbū Dei, per
quod factus eſt ipſe (etenim omnia per ip-
ſum facta ſunt) non dilexit. Stare namq; in
verita-

veritate, idem eſt quod veritatẽ amare: ſtare vel eſſe in Chriſto, idem eſt, quod Chriſtum diligere. Sciẽdum quippe eſt, quia prępoſitiuncula, in, ſemper conglutinationem dilectionis ſignificat, ita vt nunquam Deus in aliquo niſi electo & dilecto, nunquam aliquis niſi electus & dilectus in Deo, ſiue in Chriſto, velut nunc in veritate ſtare aut eſſe, autoritate ſacræ Scripturæ dicatur. Igitur pręmiſſo quia ille homicida erat, ſtatim ſubiungitur: & in veritate non ſtetit. Vniuerſa iniquitas eius explanari per partes inchoatur, quæ primo nomine, quod eſt homicida vniuerſaliter exprimitur, ſicut &

Rom. 1.

Paulus de filijs huius loquens, cùm dixiſſet: Repletos omni iniquitate, mox eiuſdẽ iniquitatis multas ſpecies digeſsit, ſubiungendo: malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, &c. Et in veritate, inquit, non ſtetit. Quare? quia veritas in eo non eſt.

Quia veritas in eo nõ eſt.

Hic iam plerique longum funem texentes, quærunt & hoc, quare veritas in eo non eſt? Nunquid enim (aiunt) veritas, nulla præcedente Diaboli cauſa, creaturam ſuam reliquit, & in illo eſſe noluit, atque idcirco ille in veritate ſtare non potuit? Abſit. Repugnat valdè textus & ordo literæ præſentis. Primùm enim dictum eſt: Ille homicida erat ab initio, ac deinde ſubiunctum eſt, & in veritate non ſtetit, quia veritas in eo non eſt. Itaque ſi quæras, quare in veritate non ſtetit? Reſpondemus, quia veritas in eo non eſt. Si quæras, quare veritas in eo non eſt? Dicimus quia ille homicida erat. Hoc etenim Diabolo eſt in veritate non ſtetiſſe, eò quòd in eo veritas nõ ſit, quod eſt iſtis filijs eius Iudæis non manere in ſermone dicentis: Si vos manſeritis in ſermone meo, verè Diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos: non manere, inquam, in ſermone eius, propter id quod poſtmodum improperat illis dicens: quia ſermo meus non capit in vobis. Quæſiuit autem ipſe cauſam ab illis, cur ſermo ſuus non capiat in eis, dicens: Quare loquelam meam non cognoſcitis? Et protinus reſpondit: Quia non poteſtis audire ſermonem meum, id eſt, pręimmanitate homicidalis odij, grauis & intolerabilis loquela mea vobis eſt ad audiendum. Igitur & pater ipſorum Diabolus idcirco in veritate non ſtetit, quia veritas in eo non eſt, id eſt, in eo non capit, & idcirco veritas in illo non eſt, quia homicida eſt ab initio, veritatem quę eſt ipſe Dei Filius, ſemper abhorrens ineffabili odio.

Idẽ mores Diaboli & Iudæi.

Proinde patenter exigit intentio dicentis, vt ſingulis, quæ de patre I'oru Diabolo dicuntur, ſingula de ipſis filijs eius hoc modo ſubaudita reddantur. Ille pater veſter homicida erat ab initio, & vos nunc hæreditario me quæritis interficere odio. Ille in veritate nõ ſtetit, & vos eadem ſuperbia permoti, non vultis manere in ſermone meo, vt veritas vos liberet, & verè liberi ſitis. In illo veritas nõ eſt, & in vobis ſermo meus non capit, & vos loquelam meam non cognoſcitis. Sequitur. [Cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax eſt, & pater eius.] Pręcedens clauſula ſic terminata eſt, quia veritas in eo non eſt. Conſtat autem, quia creatura rationalis, in quacunq; veritas non eſt, mendacium loquitur. Nihil enim eſt medium. Et idcirco neceſſe eſt, vt in quocunque veritas non eſt, contrarium eius, id eſt, mendacium in illo ſit. Non igitur opus erat, vt cùm dixerit: quia veritas in eo non eſt, ſubiunxerit, in illo eſſe mendacium, vel eundẽ loqui mendaciũ, ſed hoc ſolùm dici & audiri res poſtulabat, vnde audierit vel didicerit mendaciũ. Itaq; rectè poſtq̃ dixit: Veritas in eo nõ eſt, ſic annexuit: Cũ loquitur mendaciũ, ex proprijs loquitur, quia mẽdax eſt & pater eius. Cũ loquitur, inquit, mendaciũ. i. cùm loquitur aliquid quod ſine dubio eſt mẽdacium. Omne enim quod loquitur iſte mendax homicida, mendacium eſt, etiam ſi ſit aut eueniat quippiã eorum, quæ eſſe vel futura eſſe dixerit. Nihil enim corde ſimplici, nihil omninò loquitur abſque intentione fallendi. Primum eius dictum, quod ex ſanctis Scripturis habemus, nec eſt, nec erit, *Eſaiæ 14.*
ſcilicet, quod ait: Aſcendam ſuper altitudi- *Pſalm. 88.*
nem nubium, ſimilis ero altiſsimo. Quis enim in nubib. æquabitur Domino, aut quis
ſimilis erit Deo inter filios Dei? Secundum *Gen. 3.*
nihilominus quod dixit: Comedite, & eritis *Pſal. 112.*
ſicut Dij, nec eſt, nec erit: Quis enim, inquit Pſal. ſicut Dominus noſter, qui in altis ha-
bitat? At verò quod eum dixiſſe legimus: *Matth. 4.*
Si filius Dei es, mitte te deorſum, ſcriptum *Pſalm. 90.*
eſt enim: Quia Angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne vnquam offendas ad lapidem pedem tuum, eſt quidẽ ſcriptum, ſed cum intentione fallendi duplici corde hoc dixit, videlicet vt cor filij hominis, quem ſanctum eſſe inuidebat, in vanam gloriam efferret. Igitur mendacium eſt omne quod hic homicida loquitur. Sed vnde mendacium accepit, vel didicit? Ex proprijs, inquit, loquitur, quia mendax eſt & pater eius. Sic breui deſcriptione Diabolũ mendacem expreſsit, vt totius mali originem ſatis intellectum habentibus aperuerit, vnde cœpta ſit: Mendacium, inquit, Diabolꝰ ex proprijs loquitur, id eſt, ex proprio corde confingit, & ita mendax. vt mendacij quoque pater ſit Ac ſi diceret: Idcirco dixi Diabolum mẽdacem mendacium loqui ex proprijs, quia pater eius eſt, ſubaudis mendacij. Pater autem dico, id eſt. autor & inuẽ- *Eſaiæ 14.*
tor. Superbia namque tumens, maluit refu- *Mendaciũ*
ga fieri pater mendacij, quàm apud altiſſi- *nõ debet di*
mum patrem veritatis perſiſtere inter filios *ci filius diaboli, ſicut*
Dei. Et hoc modo pater mendacij illud ſibi *veritas dici*
videbatur adipiſci, quod dicebat in corde *tur filius dei.*
ſuo: Similis ero altiſsimo, ſi cùm ille ve: ita-

tem de ſeipſo genuiſſet, ipſe econtrario mẽdacij pater exiſteret. Quid ergo inquis? Nunquid quia Diabolus pater dicitur mendacij, mendacium econuerſo dicendum eſt filius Diaboli, ſicut qui altiſsimus dicitur Deus, & eſt Pater veritatis, veritas econuerſo dicitur, & eſt Filius Dei? Non. Nec enim mendacium ſubſtantia eſt, ideoque vt ęquè veritati Dei, quæ proculdubio ſubſtantia eſt, hoc nomen quod eſt filius illi ſubſtantialiter aptari poteſt. Aliter altiſsimus pater veritatis & aliter Diabolus dicitur pater mendacij, aliterque veritas altiſsimo, atque aliter mendacium ineſt Diabolo. Veritas quippe ſubſtantia eſt, & conſubſtantialiter de ſecreta altiſsimi ſubſtantia nata eſt: mendaciũ verò tanquam rubigo argenti, ſic Angelicę creaturæ accidens eſt. Diciturque & eſt Deus pater veritatis, vt verè Genitor conſubſtantialis ſibi Filij, per quem omnia fecit. Dicitur verò & eſt Diabolus pater mendacij, vt accidentis author & inuentor vitij, per quem omnia fecit. Diabolus verò & eſt Diabolus pater mendacij, vt accidentis author & inuentor vitij, per quod nullam omninò ſubſtantiam, & ne muſcam quidem, aut extremum vermiculum fecit, ſed quędam eorum quæ à Deo facta ſunt, nequiter infecit.

Inuectiua contra diabolum. O ſtultum & ignominioſum patrem, ô dignè illudendum Diuinæ Paternitatis aſsimilatorem. Nónne tibi ô creatura petulca ſatius erat, de viro legitimo, id eſt, Creatore tuo veritatem, quæ ſemen eſt eius, debito cum amore concipere, quàm ſexus tui perſonas, id eſt, coeſſentiales ſpiritus per phantaſticos concubitus mendacij fluxu polluere? Cuncta enim rationalium ſpirituum vniuerſitas, cuius tu adulter ſpurciſsime partem magnam polluiſti, vna mente vnum virum creatorem ſuum ambire, ſuamque inopis naturæ ſubſtantiam, tantæ ſubſtantiæ ſemine, quod eſt veritas, locupletare debuit. Vnde enim ſunt omnes filij Dei, niſi quia participauerunt verbo, per quod & facti ſunt, quod eſt vnicus Filiꝰ Dei? At tu ſuperbe & impure tanti patris amorem deſpexiſti, & eidem, bonum de corde ſuo verbũ in ſubiectam quoque creaturam eructuanti, proprium quid eructuãdo de corde tuo, ſimilis eſſe affectaſti. *Pſalm. 44* Sed tam aduerſa & peruerſa mẽte quid eructuare poſſes, niſi quod illi verbo contrarium eſſet? Eſt autem illud verbum veritas. Quid igitur tu niſi mendacium ebullires? *Ignominioſa cõparatio.* *Rom. 1.* Itaque quemadmodum fœmina naturalem vſum in eum vſum, qui eſt contra naturam, commutans, nullam hoc modo gignit ſubſtantiam, ſed tantummodo ſui & alienorum corporum pollutionem, ſic tu, dum relicto Deo proprium quod de teipſo generare vis, mendacium quod nulla ſubſtantia eſt, adinueniſti, & per illud tu quidem nil creaſti, ſed libidini tuæ conſentientes ſpiritus, tuos eſſe filios, id eſt, vt tu mendax es, mendaces effeciſti. Solus enim Deus, qui cunctis, quæ generant, vim tribuit generandi, ſubſtantiam de ſeipſo generare abſq; conſorte potuit, perquam & in principio cuncta fecit, & nunc vſque quoſdam ex hominibus deos, ac Dei filios efficit, beatis cõſimiles Angelis.

FINIS LIBRI OCTAVI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIBER NONVS.

Prouer. 25. SApiẽtiſsimus Salomõ dicit: Sicut qui mel comedit multum, nõ eſt ei bonum, ſic qui ſcrutator eſt Maieſtatis, opprimetur ab ea. *Scrutator maieſtatis.* *Pſalm. 35.* Scrutator autem Maieſtatis ille eſt, qui iudiciorum Dei abyſſum multam penetrare contendens. Verbi gratia, dum legit vel audit hoc, quod præſenti loco de Diabolo dictũ eſt: Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veritas in eo non eſt, &c. inextricabilibus ſemetipſum quæſtiunculis nimium temerè & interdum pueriliter obuoluit, dicens? *Gen. 1.* Si cuncta fecit Deus bona valde, vnde malum? Aut quomodo bonæ ſubſtantiæ ineſſe vel innaſci potuit? Item, cur, inquit, Deus Angelum illum fecit, quem adinuentorem mali fore præſciuit? Vel certè, cur non talem omnem rationalem creaturam condidit, quam omninò impoſsibile eſſet corrumpi, vel in vitium labi? Cur non omnes ęquè vt ſemetipſum per naturam inconuertibiles eſſe fecit? His atque huiuſmodi quæſtiunculis nimij ſcrutatores ſemetipſos implicãtes, quàm plurimi à gloria Maieſtatis oppreſsi ſunt, & tanquã multo melle ſatiati ſemetipſos commouerunt, vt, Verbi gratia, Manichæi, qui ab initio fuiſſe dixerunt gentem tenebrarum, quam non fecerit, ſed cum qua pugnauerit Deus, & cum detrimento ſui ſuperauerit, & inde partem eius, ſcilicet Dei, id eſt, electorum animas in iſto præſentis vitæ exilio captiuam detineri, & de eiuſmodi genere tenebrarum iſtos genitos

genitos eſſe, quibus nunc Veritas ait: Vos
ex patre diabolo eſtis, & quicunq; illis ſunt
ſimiles. Igitur altitudinem diuitiarum ſa-
pientiæ & ſcientiæ Dei, incomprehenſibilia
iudicia eius, inueſtigabiles vias eius, cum A-
poſt. venerantes, hoc ſolùm iuxta prædictũ
Rom. 11. ſapientem dicimus, quia omnia propter ſe-
Pro. 16. metipſum fecit Deus, impium quoq; ad diẽ
Eſaia 1. malum, id eſt, illum quoq;, quem præſciuit
Summa In malum proprio vitio futurum, fecit pro-
deorũ per- pter ſemetipſum, ſciens & hoc vtiq;, quod
uerſitas. malitia eius vti poſſet ipſe in bonum. Nunc
demum deſcripto iam patre ſeminis nequã,
filiorumque ſceleratorum, quid de ſemeti-
pſo Filius dicat, audiamus. Sequitur. [Ego
autem, quia veritatem dico vobis, non cre-
ditis mihi.] Illius (inquit) qui homicida erat
ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veri-
tas in eo non eſt, vos deſideria facere vul-
tis: mihi autem non ſaltem creditis, non aliã
ob causã, niſi qđ veritatẽ dico vobis: Quid
Rom. 1. iſto peruerſius? quid tali oculo nequius?
Eſaia 5. Quid magis obliquum aut tranſuerſum,
quàm non credere cuiquam, eò quod veri-
tatem dicat, cùm è contrario magis illi cre-
dẽdum fuerit, eò quòd veritatem dicat? Sed
ne mireris: iſti etenim de patre Diabolo sũt.
Generationis autem Diabolicæ proprium,
hoc eſt, vt ſit mendax & commutet verita-
tem Dei in mendacium, dicẽdo, ſcilicet, bo-
num malum, & malum bonum, ponendo
dulce in amarum, & amarum in dulce, vo-
cando lucem tenebras, & tenebras lucem.
Illi igitur, quoniam veritas eſt, & falli non
poteſt ipſe, qui dixerat eis: Vos ex patre dia
bolo eſtis, neceſſe erat, vt maximè propter
hanc cauſam non crederent illi, quia verita-
tem dicebat eis, & idcirco lucem tenebras
vocarent, quia lumen ſuum fundebat inui-
tis. Sed hoc impudenti contentione aſtruen
tes, cito cauſa cadunt. Nullius enim habent
rationis patrocinium. Vnde & ſubditur:
[Quis ex vobis arguet me de peccato? Si ve
ritatem dico, quare vos non creditis mihi?]
Magna planè mãſuetudo Filij Dei, qua per-
contari dignatur, quis eum de peccato ar-
guere velit aut poſsit, cùm ipſe ad relaxan-
da peccata venerit, magna nihilominus iu-
ſtitia, cuius conſcientia talem apud maleuo
los auditores propoſitiõem facit, magna iti-
dem & tuta veritas dicentis: Si veritatem di
co, quare vos non creditis mihi. Rectè ergo
Prophetico teſtimonio Pſalmiſta, cùm di-
Pſalm. 44. xiſſet: Intende proſpere procede & regna,
ſtatim ſubiunxit: Propter veritatem & man
ſuetudinem & iuſtitiam, & deducet te mi-
rabiliter dextera tua. Quò autem illum ſua
in præſentiarũ dextera deducit? Vſq; ad vi-
ctoriam iudicij, ad confutandas rebelles cõ
ſcientias inimicorum Regis. Eò namq; ten-
dit vt agnoſcant, quod in die iudicij nullam
inde ſint excuſationem habituri, quia non
crediderunt illi, præſertim cùm nec eodem
ſic proponente poſsint obijcere: Feciſti aut
facis hoc vel illud. Proinde nec poterant in
eum iactare illud, quod iam vulgo dicitur,
cuius vita deſpicitur, reſtat vt & prædica-
tio eius contemnatur. Sic & conſtanter hu-
miles, & humiliter conſtantes ſuos quoque
Diſcipulos eſſe cupit in authoritate prædi-
cationis, cùm dicit: Et quicunq; non recepe *Excutere*
rit vos, exeuntes foras de domo vel ciuita- *puluerẽ de*
te, excutite puluerem de pedibus veſtris, in *pedibus.*
teſtimonium eorum. Quid enim eſt prædi- *Matth. 10.*
catori, puluerem quoq; qui de ciuitatibus
reproborum pedibus eius adhæſit, excute-
re in teſtimonium eorum, niſi leuia quoq;
peccata, ſine quibus humana nõ poteſt om-
ninò vita tranſigi, publicè plangere, & quo-
tidianis hæc emundando remedijs, de cæte-
ro veſtimenta ſua, id eſt, membra totius cor
poris, ab omni luto vitæ carnalis impolluta
cuſtodire? Qui ergo Diſcipulis hoc præcipie
bat, vt veſtimenta ſua ſic excuterent, vt iu-
xta quod Salomon ait: Omni tempore ve- *Eccle. 9.*
ſtimenta tua ſint cãdida, & oleum de capite
tuo non deficiat, ſanctè viuendo pacem eu-
angelizarent, dignè prior ipſe veſtimentum
ſuum mundum, & nulla excuſsione indi-
gens oſtendebat iſtis, dicens: Quis ex vobis
arguet me de peccato? Dicit autem de con-
temptoribus eorundem excuſſorum: Amẽ *Matth. 10.*
dico vobis, tolerabilius erit terrę Sodomo- *Luca 10.*
rum & Gomorrhæorum in die iudicij, quã
ciuitati illi. Quantò magis iſti inexcuſabi-
les erunt, qui hunc de nullo quamuis exi-
guo peccato arguere valentes non recipiũt?
Igitur cũ dixiſſet: Quis ex vobis arguet me
de peccato, continuò ſubiunxit: Si veritatẽ
dico, quare vos non creditis mihi, vt ita cõ-
uenti conſcientias ſuas interrogent, quam
excuſationem habere poſsint in die iudicij:
& protinus addit: [Qui ex Deo eſt, verba
Dei audit, propterea vos non auditis, quia
ex Deo non eſtis.] Tanquam diceret: Quid
aduerſum me reſultatis, dicẽtes. Vnum Pa-
trem habemus Deum? Omnis qui ex Deo
eſt, dignoſcitur hoc ſigno euidenti, quia ha-
bet aures audiendi, & audit verba Dei. Vos
autem non auditis, ſed eſtis ſine auribus ad
omne quod Deus loquitur, & hoc palàm
omnibus eſt, ex eo maximè, quod me quæ-
ritis interficere, ſicut paulò ſuprà dixi, quia
ſermo meus non capit in vobis, igitur ex
Deo nõ eſtis, & propterea nõ auditis. Quid
deinde reſtat, niſi ſic eſſe, vt dixi: quia vos
ex patre Diabolo eſtis. Itaque breui conclu
ſione terminata eſt tota cõfutatio iſtorum,
quia patrem ſuum Abraham eſſe iactitãtes,
vnum quoq; patrem Deum ſe habere men-
titi ſunt, ex quo vanam defenſionem ſuam *Qui verba*
adorti dixerunt: Semen Abrahæ ſumus, & *Dei audit*
nemini ſeruiuimus vnquam. Veruntamen *ex Deo eſt.*
diligentiùs conſiderandũ eſt, quid ſit, quod *1. Ioan. 4.*
dictum eſt: Qui ex Deo eſt, verba Dei au-
dit, propterea vos non auditis, quia ex Deo

 non

non eſtis. Quid eſt enim eſſe ex Deo, & idcirco verba Dei audire, vel econtrà ex Deo non eſſe, & propterea non audire? Nulla planè eſſet quęſtio, ſi ita dictum fuiſſet: qui verba Dei audit, ex Deo eſt, propterea vos ex Deo non eſtis, quia non auditis: Conſtat enim & vulgo quoq; notum eſt, quia ex quo verbum Fidei ſuſcipit, & in Chriſto renaſcitur homo ex Deo eſt, & ad Deum pertinet, Ioanne hoc idem teſtante, quia omnis ſpiritus, qui confitetur Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt, & ex eo quęlibet ex Deo non eſſe cognoſcimus, quod verba Dei non audit, vt in regenerationem Dei transferatur. Sed propterea (inquit) vos non auditis, quia ex DEO non eſtis. Igitur quid ſit ex DEO eſſe, vel non eſſe, & propterea verba Dei audire vel non audire, cum authoritate ſacræ Scripturæ quærentes, primò ad memoriam reuocemus cauſam, cur hæc dicta ſint, ne vllam vobis nebulam iam aſpergat Hæreſis Manichæorum, qui de his Domini verbis dicere ſoliti ſunt. Ecce quia duę naturæ ſunt, vna bona, & altera mala, Dominus dicit: Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Dicta ſunt vtiq; hæc propter elatam nimis Iudæorum ſuperbiá, qua (vt dictum eſt) ſe ſolos ex Deo eſſe pręſumebant, videlicet ſecundum Iſaac, quem ex Deo Sara ſterilis & longęua, ex Deo, inquã; id eſt, per Dei repromiſsionem, & non per carnis accepit cóſuetudinem, quomodo Agar Iſmahelem, quia profectò (ſicut iam ſuperiùs dictum eſt) naturale eſt, vt de viro quamuis veterano iuuencula cócipiat, qualis erat Agar, vt autem anus, præſertim ſterilis (qualis erat Sara, qualis erat Eliſabeth) concipiat, Dei donum eſt. Hoc ſcientes, ſe ſolos (vt dictú eſt) ex Deo eſſe, ſe ſolos præſumebant eſſe filios Abrahæ. Aduerſus huiuſmodi ęſtimationem veritas pręſens: Qui eſt ex Deo (inquit) verba Dei audit, propterea vos nõ auditis, quia ex Deo non eſtis. Quod eſt dicere: Qui non in illa multiplici ſuperfluitate naturæ eſt, de qua Deus poſt peccatum primi hominis dixit ad Euã, matrem cunctorum viuentium: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, ſed ex illa Benedictione, qua in Paradiſo ante peccatum benedixit eis, dicens: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubijcite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & vniuerſis animantibus quæ mouentur ſuper terram, de qua potiſsimũ benedictione, ille pater noſter Iſaac extitit, de cuius nobili ortu vos ſecundum carnem plurimum gloriamini, hic verba Dei audit. Conſtat quippe quòd omnes Sancti & electi, qui nunc per Chriſti gratiam vocantur, iuſtificantur, meritiſque diuerſis magnificantur, omnes (inquam) & ſi non eadẽ prærogatiua meritorum, eadem tamen prouidentia Dei, qua & Iſaac, præſciti & prædeſtinati generãtur, & omnes ex illa Benedictione ſunt, qua primos homines ante peccatũ (vt prædictum eſt) benedixit Deus. Illud quoq; certum eſt, quia niſi peccatum admiſſum fuiſſet, illi tantummodo naſcerentur, qui nũc per Chriſti gratiam liberantur. Illi autem omnes, qui nunc in perditione relinquũtur, ex illa maledictione ſunt, qua dictũ eſt ad mulierem: Multiplicabo ęrumnas tuas, & conceptus tuos, quia niſi peccatum (vt iam dictum eſt) præceſsiſſet, nullatenus iſta ſylua (quæ ad nihil aliud eſt, niſi vt excidatur, & in ignem mittatur) de radice carnis noſtræ ſuccreuiſſet. Igitur qui eſt ex Deo, inquit, id eſt, ex Benedictione illa, qua Deus omnes ad vitam pertinentes naſci iuſsit, hic verba Dei audit, id eſt, præeunte gratiæ Dei aſpiratione obaudit, ad eandem vitam, quam intercipiente præuaricatione perdiderat reuocanti. Et propterea vos non auditis, quia non (vti vos putatis) ęquè vt Iſaac pater veſter ſecundum carnem, ex illa Benedictione, ſed ex Maledictione, quæ peccatum cóſecuta eſt, multipliciter & ſuperfluè pullulaſtis, teſtante Propheta: Quia de aquis Iuda exiſtis, id eſt, non de fide patrum, ſed ex ſola carne traducti eſtis. Sequitur: [Reſpóderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nónne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?] Cauſa ſuperiori terminata, congruè ſatis Euangeliſta ſequẽter orditur, dicendo: Reſponderunt igitur. Nam hactenus ab eo loco, quo dictum eſt: Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam. In hoc Iudæi ſteterunt, vt ſeipſos ex antiqua carnis nobilitate ad Deum pertinere, tantumque Iudæorũ, non etiam Gentium Deum eſſe confirmarent. Sed cóſutati ſunt, & ita obſtructum eſt os corum, vt ramos oleaſtri, qui contra naturam inſerti ſunt in bonam oliuam, iam curandum nó ſit, quòd naturales rami non fuerint, id eſt, nobis qui conuerſi ex Gentibus in Fide Patriarcharum ſtamus, curæ eſſe non debeat, quòd ſecundum carnem filij Abrahæ non ſumus. Igitur quia cauſa ceciderint, & ratione ſuperati ſunt, furioſè ad conuitia proruunt, quomodo ſi Athletam fortiſsimum victus, & ſolo deiectus Aduerſarius, quia ferire non poteſt armis, petat ſpumoſis dentibus (Nonne (inquiunt) benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & Dæmonium habes? Ecce duo quaſi peccatoris argumenta. Dixerat enim: Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare vos non creditis mihi? Ergóne Intactus abiret, impingunt duo hæc, quod & Samaritanus eſſet & Dęmonium haberet. Sed apertè mentita eſt iniquitas ſibi, quia profectò hæc verba non ſunt Dęmonium habentis, ſicut turbę quodam loco teſtantur, dicentib. Phariſæis: Dæmonium habet, & inſanit. Quid enim eum auditis? Igitur iuxta quod quidam ſapiens

dicit

Quid ẽ, hic ex Deo eſſe

Gen. 17.

Lib. 8.

Luca 1.

Gen. 3.

Gen. 1.

Rom. 8.

Nati ſub maledictiõe ex Deo nõ ſunt.

Matth. 3.

Eſaie 48.

Rom. 11.

Stulta Iudæorũ blaſphemia.

Pſalm. 26. dicit: A facie verbi parturit fatuus, ſicut ge-
Ioan. 10. mitus partus Infantis, citò per furioſum ſtul
Eccle. 19. titiæ ſuæ partum, verum eſſe teſtati ſunt, q̄
dixerat veritas, qui ex patre Diabolo eſſent,
qui ex proprijs loquitur mendacijs. Non e-
nim cum paruo amaritudinis ſuę tormento
blaſphemiam hanc enixi ſunt, quam de pa-
tre ſuo, patre mendacij conceperunt filij mē
daces, animæ adulteræ & fatuę à facie verbi,
ab increpatione veritatis mendacium par-
turientes. Porrò, vbi vel quando dixerunt,
quod Dæmonium haberet, & in hoc Euan-
Ioan. 7. geliſta ſuperiùs, & in cæteris ſimiliter inue-
nimus. Nam & ſuprà dixerunt: Dęmonium
tu habes, quis te quęrit interficere? & ipſum
quoque Beelzebub vocauerunt, dicente ip-
Matth. 10. ſo apud Matthæum: Si patremfamilias Be-
elzebub vocauerunt, quantò magis dome-
ſticos eius? Verùm vbi vel quando Sama-
ritanum illum vocauerunt, vel vnde huiuſ-
ce improperij occaſionem nacti ſint, apud
neminem Euangeliſtarum inuenimus, niſi
forte pro eo quòd apud Samaritanos, quib.
vtiq; Iudæi non coutebantur, biduo manſit
& docuit, vt idem hic Euangeliſta refert lō-
gè ſuperiùs. [Reſpondit eis Ieſus: Ego Dæ-
monium nō habeo, ſed honorifico Patrem
meum. & vos inhonoraſtis me.] Hoc loco
Ioan. 4. cùm dicit: Ego Dęmonium non habeo, nuſ-
Manſuetu- quam à magna manſuetudine ſua recedit,
do Chriſti. qua (vt ſuperiùs dictum eſt) neminem re-
fellere conſueuit. Aliud namq; eſt, cùm in-
terrogatus quis negat, atq; aliud, cùm id, q̄d
alius affirmauerit, ipſe ex oppoſito conſi-
ſtens, alius denegat. Hoc planè interrogan-
do dixerant: Nonne benè dicimus nos, quia
Samaritanus es tu, & Dęmonium habes? Cę
terùm & ſuprà dixerunt cum affirmatione,
Dæmonium habes, quis te quærit interfice-
re, & paulò pòſt dicturi ſunt nihilominùs af
Ioan. 7. firmantes: Nunc cognouimus, quia dæmo-
nium habes. Igitur & in hoc mirabilem ſer-
uat manſuetudinis atq; veritatis ſuæ teno-
rem, quod vnum idemq́ue opprobriū & hic
interrogatus negat, & alibi tacita patientia
diſsimulat. Porrò, quantumcunq; ob causā
dicant illum Samaritanum, quem vtiq; non
ignorabant genere eſſe Iudæū & à loco Ga-
lilæum, de quo & ſuprà dixerunt: Scrutare
& vide, quia Propheta à Galilæa nō ſurget,
illud mirum eſt de paruulis iſtis, quos inui-
dia occidit, quomodo cōtra ſemetipſos ſen-
tentiam dixerunt, ita vt iuxta Pſalmiſtam
rectè de hoc etiam dici poſsit: Quia ſagittæ
Pſalm. 93. paruulorum factæ ſunt plagæ eorum, & in-
firmatæ ſunt contra eos linguæ eorum. Si e-
nim pro cauſa qualibet extrinſecus accidē-
ti, quam tamen nulla ſignificatione expri-
munt de homine naturaliter Iudæo tam ci-
tò facere volebant Samaritanum, quomo-
do ipſi quærentes interficere hominē, qui
veritatem loquebatur eis, quod Abraham
non fecit, dicebant: Semen Abrahæ ſumus,

pater noſter Abraham eſt, & vnum patrem
habemus Deum, & iraſcebantur ſibi non eſ
ſe conceſſum? Sed iam ipſum attendamus
veritatis & ſapientiæ reſponſum: Ego (in-
quit) Dæmonium non habeo. ✠ Notandùm
quòd non ait: Ego Samaritanus non ſum:
Profectò dum de hac parte inuecti oppro-
brij ſilet, ipſe ſilentio ſuo ſatis indicat, quia *Quō Chri-*
genere vel communione quam Iudæi cum *ſtus eſt Sa-*
Samaritanis non habebant, eſſe Samaritanū *maritanus.*
vel Iudæum, aut certè Græcum, non tanti
eſt, vt quiſquam animum aduertere, aut vl-
lam operam darę debeat ad eluendum vel **denomi-*
remouendum à ſe huiuſce * dominationis *nationis.*
opprobrium. Aliàs autem & verè iuxta my
ſticum ſenſum, quem tamen Iudæi non at-
tendebant, Samaritanus eſt Dominus no-
ſter Ieſus Chriſtus, ſicut ab ipſius nominis
interpretatione palàm omnibus intelligi da *Pſalm. 120*
tur. Samaritanus etenim interpretatur cu-
ſtos, Quis autem, niſi ipſe, verus & peruigil,
non dormitans neq; dormiens humani ge-
neris eſt cuſtos? Quapropter in illa inſigni
Parabola, quam ſic inchoat: Homo qui- *Lucæ 10.*
dam deſcenderat ab Hieruſalem in Hieri-
cho, & incidit in latrones, pulchrum ſeipsū
Samaritani illius nomine & opere commen
dat, qui faciens iter, venit ſecus eundem ho
minem, & alligauit vulnera eius, infundens
oleum & vinum. Proſpiciēs etenim iſte cu- *Pſal. 101.*
ſtos noſter de excelſo ſancto ſuo, de cælo in
terram aſpiciens, vidit genus humanum à
latronibus deſpoliatum, & plagis impoſitis
ſemiuiuum relictum, id eſt, à Diabolo dece
ptore dignitate ſuæ conditionis exutum, &
creatoris ſui non quidem imagine, ſed ſola
ſimilitudine nudatum, quod erat ſemiuiuū
eſſe relictum. Rationem ſecundum quam
ad imaginem Dei factus eſt, homo non per-
diderat, ſed imitationem bonitatis eius, ſe-
cundum quam ad Dei ſimilitudinem fa-
ctus erat, amiſerat. Vidit (inquam) genus
humanum ſic ſemiuiuum, & appropiauit,
proximus enim noſter factus eſt & abſque
peccato noſtri per omnia ſimilis, & omnem
curam, quam eadem parabola proſequitur,
adhibuit. Igitur de hoc nomine, quod eſt
Samaritanus, rectè cuſtos hominum Do-
minus noſter tacuit, & tacendo ſatis lauda-
uit. Hoc autem quod nullius boni notam
retinet, interrogatus, non benè dictum eſſe,
reſpondit, dicens: Ego Dæmonium non ha
beo. Sed quid? Honorifico (inquit) Patrem
meum. Hæc ergo, è contrariò modo op-
poſita eſſe conſtat: Dæmonium habere, &
Patrem DEVM honorificare. Ipſo au-
thore, qui aduerſariæ propoſitioni qua di-
ctum eſt: Et Dęmonium habes, reſpondens
ſic opponit: Non, ſed honorifico Patrem *Honorare*
meum. Amplius honorificare Deum, & in- *Deū & in-*
honorare Dei Filiū, oppoſita ſunt: quia non *honorare*
ſolùm ſenſu, ſed & voce cōtraria ſunt. Pro- *filiū Dei cō*
inde Dęmonium habere & Deum inhono- *traria ſūt.*

rare, voce quidem diuerſa, ſenſu autem paria ſunt. Igitur dum ſic reſpondet manſuetus & verax: Ego Dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum, & vos inhonoraſtis me, opprobrium inimicorũ retorquet in caput ipſorum, vocis quidem deuitans horriſonam turpitudinem, ne diceret: vos potiùs Dæmonium habetis, rei autem retinens veritatem, quia niſi reuera Dęmonium haberent, Dei Filium non inhonorarent. Quo dicto ſtatim peruerſitas illorum cogitationibus occurrit, dicẽs: [Ego autem gloriam meam non quæro, eſt qui quærat & iudicet.] Exiſtimabãt enim iniqui, quod *Pſalm. 49.* *Luca 16.* ille eſſet ſui ſimilis, id eſt, quod vanam quęrens gloriam, de ſeipſo teſtimonium perhiberet, & ea mente diceret: Quis ex vobis arguet me de peccato? & his ſimilia, qua & illi, quibus rectè dicebat: Vos eſtis qui iuſtificatis vos coràm hominibus, Deus autem nouit corda veſtra, & huiuſmodi quàm plurima. Talem quippe illum haberi cupientes, ſuperiùs dixerunt: Tu de teipſo teſtimoniũ perhibes, teſtimonium tuum nõ eſt verum. At ille intãtum nulli vnquam adulatus eſt, vt in ciuitate illorum magna, & ampla, vel vnius noctis hoſpitium habuerit, ſed ſem- *Matth. 21.* per foris, & in Bethania maximè hoſpitatus *Luca 17.* ſit. Non enim quemadmodum homines, *Matth. 11.* mundi huius amatores gloriam ſuam quærentes, & in domibus Regum eſſe feſtinantes, omnibus adulãtur, & idcirco rectè mollibus veſtiti dicuntur, non (inquam) ita & ipſe fauorem illorum optabat, vt ſibi ab eis quantocius Regiæ ſalutationes acclamarentur, & diceretur: Viuat rex Chriſt⁹, & ſic ab hominibus vel per homines ſuper ſolium Dauidicum ſublimaretur. Quòd ſi quippiã tale expectaret ab eis, non vtique ſic argueret eos in veritate, vt & pauló antè non tacuerit, dicens: Vos ex patre Diabolo eſtis. Veriſsimè ergo ait: Ego gloriam meam nõ quæro. Et protinus adiungit: Eſt qui quærat, & iudicet. Tuti ergo valdè animi verba ſunt hæc. Quomodo enim gloriam Chriſti ſui, gloriam Regni, gloriam Sacerdotij eius non quæreret & iudicaret? Quomodo hanc *Pſal. 131.* eius confidentiam non agnoſcebant? Iurauit enim Dominus Dauid veritatem, & nõ fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam: Hoc de gloria Regni eius dixit ſpiritus Propheticus Item de gloria Sacerdotij eius: Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æter- *Pſal. 109.* num ſecundum ordinem Melchiſedech. Erant ergo inimici veritatis, & cum patre ſuo, patre mendacij Diabolo conſilium inſipiẽs ineant, quomodo quaſi rationabiliter conſilium Dei ſpernant in ſemetipſis, dicentes: Nolumus hunc regnare ſuper nos, & hoc *Luca 19.* modo impleant Scripturam dicentem: Aſti *Pſalm. 2.* terunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius. Nam reuera qui iurauit (vt ſuprà dictum eſt) ritè prouidebit ſibi, ne iuramentum ſuum irritum ſit.

Quæret enim & iudicabit gloriam Chriſti ſui, vt ſitis vos inimici Iudæi, quaſi tem- *Graue iudiciũ Iudæ.* peſtas tranſiens: ipſe autem quaſi fundamẽtum ſempiternum, videntibus cunctis & *Prouer. 10.* audientibus vniuerſis, ſententiamque laudãtibus, quia reos Maieſtatis gloria ſui filij inuidos, Dñs cælorum duplici contritione cõterẽdos iudicabit vos, ipſo Rege loquẽte ad vos in furore ſuo, & in interitu veſtro ridente ac dicente: Ego autẽ conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius: Dominus *Pſalm. 2.* dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Sequitur:

[Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.] In eo, quo cœpit veritas ſermone perſeuerat, ſingulare vndecunque conſtantiæ totius exemplar, primamq; propoſitionem laſſatis Aduerſarijs eodem ſenſu, paucis tamen verbis demutatis, iterat. Supra namque ſic propoſuerat: Si manſeritis in ſermone meo, verè Diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos: Nunc verò inquit: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Profectò manere in ſermone, id eſt, ſermonẽ ſeruare, & mortem non videre in æternum, ipſa libertas eſt, de qua *Nõ ceſſandũ à prædicatione propter malos* illic ſic dictum eſt: Et veritas liberabit vos. Hoc ergo in ſeipſo prædocuit, vt cum malorum peruerſitas creſcit, non ſolùm frangi prædicatio non debet, ſed etiam augeri. Illud tamẽ prætereundum non eſt, quia cùm priùs ad ſecundam perſonam ſermonem dirigens dixerit: Si vos manſeritis in ſermone meo, &c. tertia nunc vti perſona maluit, dicẽs vniuerſaliter: Si quis ſermonem meum ſeruauerit. Nec enim decebat, vt eis, quibus iam dixerat: Vos ex patre Diabolo eſtis, data iam ſententia de perditione illorum, conditionem iterum ingereret eiſdem vitæ & ſalutis. [Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus quia Dæmonium habes: Abraham mortuus eſt, & Prophetę, & tu dicis: Si quis ſermonẽ meum ſeruauerit, mortẽ non guſtabit in æternum? Nunquid tu maior es patre noſtro Aarahã, qui mortuus eſt? Et Prophetæ mortui ſunt. Quem teipſum facis?] Verè ſtultis, quales maximè iſti ſunt, illud peccatũ, cuius & ſerui ſunt, ita vt cum ſtudio contentionis aduerſus Dei ſapientiã dimicãt, quæ ſint elemẽta exordij ſermonis Dei, nec dũ ſe ſcire indicant. Vbinã cor ſuum dereliquerunt, & aures ſuas depoſuerunt, tam multa clamante Scriptura, de morte peccatorũ peſsima. Verbi gratia, dũ dicit: Quia nõ infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te,

dabit te, non expectabunt qui deſcendunt
in lacum veritatem tuam: vel, quoniam nó
Mortem eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno
non guſta- autem quis confitebitur tibi? & his ſimilia.
bit in æter- Nempe de hac morte vera, de hac morte ma
num. la dicebat veritas: Si quis ſermonem meum
Heb 5. ſeruauerit, mortem non videbit in æternũ.
Pſal. 33. At illi qui iam æternæ morti inhæſerant, &
Pſal. 58. eandem mortem cui inhæſerant, non vide-
Pſal 6. bant, dum ſolam mortem carnis aſpicerent,
in veritatis ſermone caligabant. Dixerunt
ergo: Nunc cognouimus, quia Dæmonium
habes. Et vnde ô paruuli poſſeſſores ſtulti-
tiæ, tantæ rei nacti eſtis notitiam? A maiori-
bus (inquiunt) capimus argumentum, Abra
ham enim & Prophetæ mortui ſunt, qui &
maiores quàm tu fuerũt, & ſermonem Dei
meliorem, magisque tuo ſermone auther-
ticum ſeruauerunt. Quem ergo teipſum fa-
cis? Quouſque tendis ſupra temetipſum, vel
cuius ad menſuram magnificas teipſum, cu-
ius menſuram nos omnes nouimus, videli-
cet quod ſis homo Galilęus, fabri filius? Ta
lis vtique percontatio dicentium: Quem te-
ipſum facis? nimis iniurioſa eſt. Quis enim
aliud ſeipſum facit, quàm eſt, niſi is, in quo
veritas non eſt, mendax & mendacij pater,
& omnis hypocrita & nequam, qui vtique
ex parte eius eſt? Ita ergo dente putrido ſa-
pientiam commordentes, & pede falſo ve-
ritati reſiſtentes quali ſint retuſi reſponſo
audiamus & nos. [Reſpondit Ieſus: Si ego
glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt. Eſt
pater qui glorificat me] Ne hęc dicta vllam
Filij Dei impotentiá ſonare videantur, tan-
quam minùs Patre Deo Filius Dei glorio-
ſus ſit, hoc primo ſciendum eſt, quòd nemo
niſi alienæ raptor gloriæ, ſeipſum glorifica-
re ęſtimandus ſit. Qui enim ſe iactat & dila-
Pro. 23I. tat, confidens in corde ſuo, exemplo illius,
Eſa 14. qui primus Creatoris ſui communione con
tempta, ſibimet in corde ſuo loquens: Sede-
bo, (inquit) in monte teſtamenti, in lateribus
aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nu-
bium, ſimilis ero altiſsimo: ille (inquam)
qui iactando, & dilatando ſe hunc imitatur,
glorificare ſeipſum dicendus eſt, eique re-
ctè dicitur: Quem teipſum facis, quia ſtul-
Pro. 28. tus eſt, & iurgia concitat, dum ſupra ſemet-
Philip. 2. ipſum ſe extẽdit, ſocialem comparium cha-
ritatem deſerens, inferiorumque charita-
tem faſtidiens. Ergo Dei Filius non ſeipſum
glorificat: nam econtrà, cùm in forma Dei
eſſet, non rapinam arbitratus eſt æqualem
eſſe ſe Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, for-
mam ſerui accipiens, in ſimilitudinem ho-
minum factus, & habitu inuentus vt homo,
humiliauit ſemetipſum, factus obediens Pa
Aequalis tri vſque ad mortem, mortem autem cru-
gloria pa- cis. Igitur non (vt Arrius impiè calumnia-
tris & filij. tus eſt) impotentiam ſuam Dei Filius teſta-
tur, cùm dicit Si ego glorifico meipſum, glo
ria mea nihil eſt: eſt Pater meus qui glorifi-
cat me, ſed concordem cum Patre exprimit
charitatem, qua ſe non ſolùm nunquam à
Patre diuiſit, ſicut calumniantur iſti dicen-
tes: Quem teipſum facis? Sed potiùs paternę
obediens charitati, quod infra ſe erat, ſcili-
cet humanam naturã aſſumpſit. Dicat itaq;:
Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil
eſt, id eſt, quiſquis ſupra ſemetipſum tendit,
ſicut vos de me calumniamini dicẽtes: Quẽ
teipſum facis? gloria eius nihil eſt. Debem⁹ *Ioan. 17.*
enim concordem Patris & Filij charitatem *Rom. 12.*
nos imitari, qua & Pater Filium, & Filius pa
trem glorificat, ipſo filio dicente: Pater cla-
rifica Filium tuum, vt & Filius clarificet te,
vt mutua charitate fiat in nobis quod ſcri-
ptum eſt: Honore inuicem præuenientes,
& tunc gloria noſtra nonnihil eſt. Ea quæ
protinus addit, cordi prudenti & auri do-
ctrinam quærenti humilem ſatis de obiecta
calumnia purgationem ſonant Filij Dei, vi-
delicet, quod non vanam quærendo glori-
am, ſed certam ob cauſam de ſeipſo dicat
hæc, & cætera huiuſmodi: Cùm enim dixiſ-
ſet: Eſt Pater qui glorificat me, ſtatim adie-
cit: [Quem vos dicitis, quia Deus noſter eſt,
& non cognouiſtis eum. Ego autem noui e-
um. Et ſi dixero, quia non noui eum, ero ſi-
milis vobis mendax. Sed ſcio eum, & ſermo
nem eius ſeruo.] Quid Igitur? Vtiq; quia di-
xit: Et ſi dixero, quia non noui eum, ero ſi-
milis vobis mendax, econtrà ſubaudiendũ
eſt, quia ſi vos cognoueritis eum quem dici
tis, quia Deus noſter eſt, eritis ſimiles mei
veraces. Quid nunc potiùs eligendum eſt?
Quid niſi inſipiens conſilium dare audeat
veritati & ſapientiæ Dei, vt vanæ gloriæ ſu-
ſpiciones vitando, neget ſe ſcire Deum, vel
ipſum eſſe Patrem ſuum, & ſic fiat veritas
mendacibus ſimilis mendax? Nónne multò *Non eſt ta-*
meli⁹ & incóparabiliter dignius eſt, ferre ad *cenda veri-*
tempus ſuſpitiones & criminationes falſas, *tas propter*
& interea quod vidit & audiuit, hoc teſtari, *ſuſpitiones.*
donec aliquos eorum, qui dicunt ſe habere
patrem Deum, & non cognouerunt eum,
atque ideo mendaces ſunt, faciat ſibi ſimi-
les veraces, ſcilicet, Deum confitentes pari-
ter & cognoſcentes? Imò, ſi iſti ſcire no-
lunt, nónne & ſic expectare ſatiùs eſt, do-
nec omnis mundus ſciat gloriam eius, quo-
niam eſt qui quærat & iudicet? Fruſtra
namque veritas in hunc* modum veniſſet, **mundum.*
ſi ſeipſum negando mendacibus ſatisfeciſ-
ſet. Benè ergo quod mallet eligens: Sed ſcio
(inquit) eum & ſermonem eius ſeruo. Hic
enim ſermo eius eſt, & hoc mandatum ille
mihi dedit, vt non ſolùm vſque ad oppro-
bria, ſed & vſque ad mortẽ, teſtimonium ve
ritati prędicando, ꝙ ipſe me miſerit ad hoc,
qđ quiſquis ſermonẽ meũ ſeruauerit, mor-
tem non videat in ęternu Sequitur: [Abra-
ham pater veſter exultauit, vt videret diem
meum,

meum,& vidit,& gauiſus eſt.]Refutato vanæ gloriæ conuitio,quo denotauerant eum Aduerſarij dicentes: Quem teipſum facis? Nunc demum ad illud reſpõdet, quod cum indignatione non parua interrogauerant, dicentes:Nunquid tu maior es patre noſtro Abraham qui mortuus eſt? Abrahã(inquit) pater veſter exultauit, vt videret diem meum. Magna & mira ſententia,qua & magnũ patris Abrahæ meritum & longè maius ſuę magnitudinis prædicat teſtimonium. Quid enim eſt,quod ait:Exultauit vt videret diẽ meum,niſi illud,quod & nos in eodem patre fidei noſtrę rectè miramur,quia primus ad præceptum Dei longam & laborioſam ſuſtinuit peregrinationem,ſic non quaſi triſtitiam aut neceſsitatem, ſed vt verę magnę
Gen.17. lætitiæ expectationem? Promiſerat enim illi Deus nullum habenti hæredem, imò,& (quod maius eſt)ſterilem habenti vxorem, quod in ſemine eius benedicerentur omnes gentes. Nec ſtatim accepit filium, per quem illud Semen Benedictionis, quod eſt Chriſtus, ſperare poſſet, ſed priùs exijt,neſciens
Gen. 12. Hebr.13. quò iret,& in terra aliena in caſulis habitando,demoratus eſt, non habens hic manentem ciuitatem,ſed futuram inquirens. Hoc ergo magnum quidẽ eſt patris Abrahę meritum,quod hanc eius obedientiam Dei Filius appellat exultationem,ſed longè maius eſt ſuiipſius teſtimonium, quòd diem ſuum fuiſſe teſtatur, eiuſdẽ exultationis præmium,dicendo: Exultauit vt videret diem
Vidit & gauiſus eſt. Gen.18. meum. Et vidit(inquit)& gauiſus eſt. Tunc quippe diem Domini Abraham vidit,cum in figura ſummæ trinitatis Angelos hoſpitio ſuſcepit. Quibus profectò ſuſceptis, ſic tribus quaſi vni locutus eſt, quia & ſi in perſonis numerus trinitatis,in natura vnitas diuinitatis eſt. Vidit ergo & gauiſus eſt. Quis autem penſare poteſt illud beati ſenis gaudium,quando accepit diutinæ exultationis ſuæ præmium, ſcilicet, filium, veracis Dei teſtimonium, poſteritatis initium, generis ſundamentum,ſalutis argumentum, naſcituri Chriſti ſeminarium? Quis(inquam)niſi quem eadem fides animauit perſentiſcere poteſt gaudium amici Dei,quo dilatabatur anima eius, cum ſtaret familiariter cum illo ſub arbore, à cuius facie timide abſcon-
Adæ & Abrahæ comparatio. dit ſe reus Adam ſub arbore, & cibis ſuis illum paſceret, quem ille per cibi rapinam offenderat, ſuamque radicem vetus oliua reuireſcere conſpiceret ad proferendum fructum,qui tandem vetiti ligni morſus expiaret? Rectè igitur hic filius Abrahæ maior, quàm Abraham. Abraham,inquit,pater veſter exultauit, vt videret diem meum,& vidit & gauiſus eſt. At illi carnales filij Abrahæ,ſuos à carne oculos non ſubleuantes, & in eo ſolam carnis ætatem penſantes verba hæc intelligere nolebant. Verba enim oris
Pſalm.35. eius,inquit Pſalmiſta, verba,inquam,iniuſti huius Iudaici populi, iniquitas & dolus, & noluit intelligere, vt bene ageret. [Dixerunt ergo Iudæi: Quinquaginta annos nõdum habes,& Abraham vidiſti?]Non ignorabat veritas quicquid reſpondiſſet, vertendum eſſe in calumniam. Sic enim inſiſtebãt Aduerſarij,quomodo luctatores improbi, qui virum fortiſsimum, quia virtute deijcere non poſſunt,fraude, vt in foueam ruere faciant,circumueniunt. *Eccl. 42.* Sic enim illi inſidioſi vrgebant, vt verbum elicerent, quod pro blaſphemia condemnare poſſent. Attamen reſpondendum illis erat, vt totus mundus,illis non audientibus,audiret: non neglecta Scriptura,quæ dicit:ne effundas ſermonem,vbi non eſt auditus: cùm non tam propter illos qui perſequebantur, quã propter nos qui credituri eramus, idem ſermo funderetur.[Dixit ergo Ieſus: Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret,ego ſum.]Inuſitata quidem, ſed propria ſecundum rem dictio eſt: Ante Abrahã ego ſum. Ante enim præteriti temporis eſt,ſum præſentis. Et quia præteritum & futurum tempus Diuinitas nõ habet,ſed præſens ſemper habet, non ait:ante Abrahã ego fui,ſed ante Abrahã ſum. Vnde ad Moyſen dicitur:Ego ſum q ſum: Et,dices filijs Iſrael, qui eſt, miſit me ad vos. Ante ergo vel poſt Abrahã* habuit, qui & accedere potuit per exhibitionem præſentiæ, & recedere per curſum vitæ: Veritas vero ſemper eſſe habuit, quia ei quicquam, nec priori tempore incipit, nec ſubſequenti terminabitur. *In Diuinitate ſemper eſt præſẽs, nunquã præteritũ aut futurum. Exod.3. *eſſe. Pſalm. 25.* Sed ſuſtinere iſta æternitatis verba mentes infidelium non valuerunt,imò noluerunt. Sicut de hoc maximè iniuſto & inſipiente populo ſcriptum eſt,& iam ſuprà dictum eſt, quia noluit intelligere, vt benè ageret. [Tulerunt ergo lapides,vt iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe,& exiuit de templo.] Finis atque principium certaminis huius idem eſt. Principium quippe eſt locus ille, vbi ſic ſcriptum eſt:Dixit ergo eis iterum Ieſus: Ego vado & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini. Sic namque ante hæc Euangeliſta ſuperiora terminauerat: Et nemo apprehendit eum,quia nondum venerat hora eius. Eſt ergo principium aliud quod ſequitur: dixit ergo eis iterum Ieſus,&c. At verò illic ait Dominus Ieſus: Si ergo non credideritis,quia ego ſum,moriemini in peccatis veſtris. Dixerunt ergo Iudæi: Tu quis es? Reſpondit Ieſus:Principium qui & loquor vobis. Nunc verò ait: Amen amen dico vobis,antequam Abraham fieret,ego ſum. Igitur finis initio conueniens redditus eſt Nõ enim diſcrepant, ſed alterutrum confirmãt hæc: Principium ego ſum:&, antequam Abraham fieret,ego ſum. Item quod illic verbis comminatus eſt,dicens: quæretis me, & quò ego vado, vos nõ poteſtis venire, ſi.n. nõ credideritis,qa ego sũ, moriemini in pec

catis veſtris, hoc ipſum factis hic expreſsit, dum tollentibus illis lapides, vt iacerent in eum, pro eo quia dixerat, antequam Abraham fieret, ego ſum, abſcondit ſe, & exiuit de templo. Quid enim eſt, quòd Iudæi nũc vſque longè ſunt à ſalute, niſi quia Ieſus, id eſt, ſaluator, illis abſcondit ſe?

Ieſus abſcõdit ſe et exiuit de templo.

Et quid eſt, quòd ciuitas & templum ſuper oculos, imò & ſuper cadauera illorum cecidit, exterminantibus Romanis, & quæcunq; illic Deo patrum ſuorum offerre vel celebrare conſueuerant, holocauſta arietũ, & adeps pinguium, & ſanguis vitulorum & agnorum & hircorum, neomeniæ & ſabbata, & aliæ feſtiuitates eorum, quaſi ſtercus ſuper vultus illorum proiectæ ſunt, Deo proteſtante ac dicente: iniqui ſunt cœtus veſtri, Calendas veſtras & ſolennitates veſtras odiuit anima mea, facta ſunt mihi moleſta?

Eſaia 1.

Quid, inquam, hoc eſt, niſi quia Ieſus abſconditus exiuit de templo, dicens: Ecce relinquetur domus veſtra deſerta. vel iuxta Prophetam quoq; dicens: Reliqui domum meam, dimiſi hæreditatem meam, facta eſt habitatio mea, quaſi ſpelunca Hyænæ?

Matth. 23.

Igitur Dominus & magiſter, qui in hac eadem cauſa dixerat, ſi vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, rectè prior iſte (vt dignum eſt) in eodẽ ſermone ſuo certo gradu incõcuſſus permanet: vnum idemq́; tam fortiter quàm ſuauiter, à principio vſq; in finẽ, inter occurſantes aduerſarios retinens, & ſicut Apoſtolus ait: quia quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus:

Hier. 12.
1. Cor. 1.

in eo quoq;, quòd quaſi infirmus ſe abſcondit & exiuit, victoriæ totius perfectionẽ expreſsit: quia non tam à lapidibus, quàm à lapideis Iudęorum cordibus fugit. Nunc ab iſtis abſconditus, & (vt prædictum eſt) de templo egreſſus, quid deinde fecerit, quomodo rerum, quas nunc luce clariùs conſpicimus, pręfigurationem proſecutus ſit, attẽdamus.

CAP. IX.

Sequitur: [Et præteriens, vidit hominem cęcum à natiuitate.] Lux vera Chriſtus, qui & hoc ſuperiùs dixit, ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ, lux vera, inquam, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quòd à Iudæis oculos ſuos claudentibus ad Gentes tranſierit, eaſque illuminauerit, manifeſtum eſt. Earum vtiq;, ſcilicet Gentium cæcitatem originalem, homo iſte à natiuitate cæcus ſignificat.

Eſaiæ 19.
Ioan. 9.

Nempè etſi omne genus hnmanum à natiuitate cæcum. i. à primis parẽtibus per originale peccatum Diuinitatis viſione fraudatum eſt, maximè tamen Gẽtium populus, qui iuxta Prophetam ambulabat in tenebris, cæcus erat, quia videlicet, non vt Iudæis, ita & Gentibus, Patriarcharum Prophetarumq; lucernas, lux mundi Chriſtus ante ſe pręmiſerat. Vnde & ſtatim poſt finem lectionis huius, quid abſcondendo ſe vel de templo excundo intenderit, exprimens: In iudicium ego, inquit, veni in hunc mundum, vt & qui nõ vident, videant: & qui vident cæci fiant. Ergo cæcum quidem erat ante huius lucis aduentum totum genus humanum, abſq; diſtinctione Iudæi & Græci, teſtante Apoſt. qui dicit: Eramus & nos natura filij iræ, ſicut & cæteri:

Ephe. 2.

veruntamen in comparatione Gentium, quæ neq; Legis, neque Prophetarum illuſtrationem acceperant, neq; vllam Dei notitiam habebant. Iudęi ſeſe videntes eſſe putabant, ſicut item poſt finem lectionis huius Dominus dicentib. Phariſæis, nũquid & nos cęci ſumus, ſi cęci eſſetis, inquit, non haberetis peccatum: nunc autem quia dicitis, quia videmus, peccatum veſtrum manet. Igitur quòd à Iudęis ſe abſconſurus, & oculos Gentium eſſet illuminaturus Dominꝰ noſter, pulchro ſatis præſignauit myſterio, dum abſcondẽs ſe exiuit de templo, & præteriens, vidit hominem cæcum à natiuitate, & illuminauit.

Ieſus Iudæis abſcõditus Gentes illuminauit.

Proinde quacunq; ex Gente quiſquis Chriſti prædicationem recipit, & Euangelio eius cunctas Iudæorum cæremonias poſtponit, & pro illo velut ſtercora arbitratur (ſicut ait Apoſtolus) ille eſt qui foris extra templum Iudæorum, à quibus lux mundi ſe abſcondit, illuminatur: vt Deum, cuius viſionem in Adam perdidit, videre mereatur.

Philip. 3.

Sed iam ipſum illuminationis ordinẽ myſticum proſequamur. Pręteriens, inquit, vidit hominem cæcum à natiuitate. Verè præteriens vidit. Nam illos qui ſe videre iactabant prętergreſſus, & obtento velamine ſuper corda eorum, ne videretur abſconditus, venit ad nos, vt videremus eum qui cæci eramus. [Et interrogauerunt eum Diſcipuli ſui: Rabbi, quis peccauit: hic, aut parentes eius, quòd cæcus natus eſt?] Non otioſè hoc interrogant Diſcipuli Saluatoris. Nam reuera parentum culpa vitioſi fœtus interdum ſolent procreari, verbi gratia: Per ſingulos menſes grauia atque torpentia mulierum corpora, immundi ſanguinis effuſione releuantur. Quo tempore ſi vir coierit cum muliere, dicuntur concepti fœtus vitium ſeminis trahere, ita vt leproſi & elephantiaci ex hac conceptione naſcantur, & fœda in vtroque ſexu corpora, prauitate vel enormitate membrorum, ſanies corrupta degeneret. Vnde Propheta Ezechiel in deſcriptione iuſti viri, cũ inter cætera dixiſſet, & vxorem proximi ſui non violauerit, addidit: (inquiens) & ad mulierem menſtruatam non acceſſerit.

Ezech. 18.

[Reſpondit Ieſus: Neque hic peccauit, neque parentes eius, ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo.] Quantum ad literalem ſenſum ſua Dominus noſter grauitate leuitatem noſtram compeſcit, ne quoties cùm huiuſmodi priuatione membrorumque aliqua diminutione ſiue deformitate natos aliquos conſpicimus, noſtram in illis carnem

Nemo iudicandus propter vitium natiuitatis.

nem deſpiciamus, temerarium iactantes iu-
dicium, quod vel propter ſuam, vel propter
parentum propriorum culpam hoc euene-
rit: ſed cunctos venerantes, miniſtremus il-
lis, tanquam reuera membris Chriſti, qui di
cturus eſt nobis, quàm diu vni ex minimis
meis feciſtis, mihi feciſtis, & recordemur, in
talibus ſolere manifeſtari opera Dei, per gra
tiam curationum, ad ædificationem Eccle-
ſiæ Chriſti. Quantum autem ad myſticum
Matth. 25. intellectum, peccauerunt quidem primi pa
rentes, vt cæcum naſceretur genus huma-
num, verum vt Iudaico populo per iuſtiti-
am Creatoris illuſtrato, in cæcitate ignoran
tiæ Gentilitas relinqueretur, non peccauit
ipſa Gentilitas, neq; parentes eius. Si enim
propter peccata ſua, vel parentum ſuorum
gentilitatem in tenebris relictam dicat quis,
conſequitur, vt Iudaicum populum vel pa-
rentes eius dicat pro ſuis electos fuiſſe me-
ritis. Sed contra dicit Paulus, his verbis lo-
Rom. 9. quens de patribus, nó ſolùm autem illi, ſed
Rebecca ex vno concubitu habens Iſaac pa
tris noſtri. Cùm enim nati nódum fuiſſent,
aut aliquid egiſſent boni aut mali, vt ſecun-
dum electionem, propoſitum Dei maneret,
non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt
ei, q̃a maior ſeruiet minori, ſicut ſcriptum
Gen. 15. eſt: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.
Malach. 1. Ad ipſos autẽ filios dicit Moyſes in Deuter.
Deuter. 9. Scito igitur, quòd non propter iuſtitias tuas
Dominus Deus tuus dederit tibi terrã hanc
optimam in poſſeſsionem, cùm duriſsimæ
ceruicis ſis populus. Memento, & ne obliui
ſcaris, quomodo ad iracundiam prouocaue
ris Dominum Deum tuum, &c. Igitur ne-
que Gentilium populus plus peccauit, ne-
que parentes eius, vt cæcus naſceretur: ſed
cùm omnes tam Iudæi, quã Gentiles eſſent
ex vna præuaricationis maſſa, patres Iudęo
rum nullis præcedentibus meritis per gra-
tiam electi, patres Gentilium, vel ipſi Gen-
tiles per iuſtitiam vſq; ad tempus ſuum fue-
re neglecti, vt in illis tempore ſuo mirabili-
ùs manifeſtarentur opera Dei. Et protinus
ſubiungitur. [Me oportet operari opera Pa
tris mei, donec dies eſt. Venit nox, in qua
nemo poteſt operari. Quamdiu ſum in mũ-
do, lux ſum mundi.] Vt ſciatis (inquit) quæ
nam propter opera Dei in ſe manifeſtanda,
homo iſte cæcus natus ſit, ecce dico vobis:
Opera Patris mei, id eſt, opera illa, propter
quæ Pater meus me miſit, oportet me ope-
rari, donec dies eſt, id eſt, donec præſens ſe-
culum voluitur, quo conſummato, ſequitur
nox, in qua nemo poteſt operari. Vnde au-
tem præſentis ſeculi tempus dies dicitur? vi-
Mat. vlt. delicet ex eo quod & alibi dicit: Ecce ego
vobiſcum ſum, vſque ad cõſummationem
ſeculi. Et nunc ait: quàm diu ſum in mun-
do, ſum lux mundi. Si enim Chriſtus, quàm
diu in mundo eſt, lux mundi eſt: eſt autem
in mundo vſque ad conſummationem ſe-
culi, profectò vſque ad finem ſeculi dies, id
eſt, aptum operari tempus eſt: E cõtrà quod
conſummationi ſeculi ſuccedet, nox erit, id
eſt, tempus nulli aptum operationi. Vnde
Eccleſiaſtes dicit: Quodcunque poteſt ma- *Eccle. 9.*
nus tua facere, inſtanter operare: quia nec
opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia eſt
apud inferos, quò tu properas. Ergo quod
ait, donec dies eſt. Venit nox, in qua nemo
poteſt operari, idem eſt ac ſi dixiſſet, vſque
ad finem ſeculi, cui ſuccedit tempus, in quo
nemo poteſt operari, ſed recipere quod o-
peratus eſt. Hoc enim tempus operationis,
illud receptionis eſt. Reddet quippe tunc
Dominus vnicuique ſecundum opera eius.
Quænam autem ſunt opera quæ toto die
iſto operatur Filius Dei? Illa vtique quę in- *Pſalm. 61.*
tendens per viſcera miſericordiæ ſuæ Deus *Luc. 1.*
noſter viſitauit nos oriens ex alto, ſcilicet
illuminare his, qui in tenebris & in vmbra
mortis ſedebant, ſaluos eos facere (vt ait A-
poſtolus) per lauacrum regenerationis, & *Tit. 3.*
innouationis Spiritus ſancti. Illa, inquam,
operatur Dei Filius, donec eſt dies, & tam
diu operando, quàm diu eſt in mundo, lux
eſt mundi. Operari namque non deſinit per
illorum miniſterium, quos operis ſui vica-
rios conſtituit, ſcilicet per Apoſtolos vel a- *Matt. vlt.*
poſtolicos viros cunctoſque prædicatores
verbi Dei, quibus & dicit: Ecce ego vobiſ-
cum ſum vſque ad conſummationem ſecu-
li. Igitur venerabilis, & memoria dignus
ille quondam cæcus, qui neque ipſe pecca-
uit, neq; parentes eius vt cæcus naſceretur,
ſed idcirco per Dei prouidentiam ſic natus
eſt, vt opera Patris, quæ oportebat Filium
Dei per totum diem, id eſt, per totum tem-
pus præſentis ſeculi operari, in illo manife-
ſtarentur, id eſt, vt ex qualitate exterioris il
luminationis eius, interior animarum no-
ſtrarum illuminatio nobis fideliùs commẽ
daretur. Non. n. ſolo, quod facere poterat,
imperio lux mundi cæcũ hunc illuminauit,
Verbi gratia, vt diceret: Reſpice, fides tua te *Luc. 18.*
saluũ fecit. Sed quid? [Hæc cùm dixiſſet ex-
puẽs in terrã, liniuit ſuper oculos eius, & di-
xit ei: Vade & laua in natatoria Syloe, qđ
interpretatur miſſus.] Notandũ in primis,
quòd nó, vt ille Bartimæus, ita & ille cæcus
ſedens ſecus viã, aut mendicans à Dño inue *Matth. 10.*
nitur, neq; hoc ſæpè dicta lux mundi expe-
ctauit, vt clamaret tale quid, vt ille dicẽs: Mi
ſerere mei Dñe fili Dauid, ſed vltrò natura *Luc. 18.*
indigenti ſe accommodauit, & gratuito be-
neficio tacẽti ſubuenit. Nã hoc etiã ad mani
feſtẽda opera Dei pertinuit, q̃a videlicet nó
expectauit opifex noſtræ illuminatiõis, do-
nec notitiæ ſuæ claritatẽ in noſtris ſuſpirare
mus tenebris, qui tenebras ipſas lucẽ eſſe pu
tabamus, imò nec vllã lucis & tenebrarũ di-
ſcretionẽ habebamus, ſed vltrò proſpexit,
gratuitò vidit, gratis verbum ſuum carnẽ
factum, notum fecit nobis, & ex illo cordis
noſtri

noſtri oculos liniuit. Quid enim aliud nobis
manifeſtatur in illo cæco, per illud quòd ex
Myſteriũ luti. puens Dominus Ieſus in terram, lutũ fecit
ex ſputo, & liniuit eius oculos, niſi hoc ſpe-
ctabile & gratioſum opus diuinæ gratiæ, quo
verbum ſuum puluereæ naturæ hominis
vnitum, nobis Gentibus prædicari voluit?
Tunc quippe quaſi ſaliuæ puluis admiſſus
eſt, & vnum duabus ex rebus lutum factum
eſt, quando verbum vel ſapientia, quæ dicit:
Eccl 24. Ego ex ore altiſsimi prodiui, carnem noſtrã
Gen.3. aſſumpſit, cui dictum eſt: Puluis es, & in pul
uerem reuerteris, & ei, quæ omni vento Dia
boli tanquam puluis efferebatur, & diſper-
gebatur, gratuita dignatione in virginis vte
ro ſeſe coniunxit, vt naturam leuem & in-
ſtabilem ſuper antiquæ dignitatis grauitatẽ
ſtatumq; repararet. Quod magnum pietatis
1.Tim.3. ſacramentum cùm Gentibus prædicatur,
reuera cæci nati oculi ſuauiſsimè liniuntur,
quia dociles mentes hoc quàm maximè de-
lectat, quòd pro ſalute hominum tantum ſe
humiliauit æterna Dei virtus & ſapientia.
Itaque ſuauiſsimè cæci nati liniuntur oculi
luto, quod ex ſputo Dominus fecit, quando
excelſi quondam noſtræ generationis ocu-
li & palpebræ in alta ſubrectæ, humilem ſu-
ſcipiunt Fidem incarnationis Fili Dei, & tali
humilitatis antidoto curatur ſuperbia ocu-
lorum, quia dum inornatè aperiri vellent,
dicente Diabolo: Eritis ſicut Dij ſcientes bo
num & malum, econtrà magis obtenebrati
Gen.3. ſunt. Verùm vbi cæcis oculis hoc lutum il-
litum, id eſt, incarnatio Filij Dei prædicata
& credita eſt, non ſtatim eodem, quamuis
credulo auditu cæcus illuminatus, & viſio-
ne Dei, quam in Adam perdidit, factus eſt
dignus, niſi ad fontem lauacri Catechume-
nus accedens baptizetur in nomine Patris,
& Filij, & Spiritus S. Aliter quippe lumen
oculorum noſtrorum, Spiritum ſanctum
nemo noſtrũ accepiſſet in remiſsionem pec
Marc. vlt. catorum. Benè ergo cæcus ille, in quo ma-
nifeſtabantur hæc opera Dei, non ſtatim vi
dit, vbi Dominus oculos eius liniuit: Sed va
de, inquit, & laua in natatoria Syloe, quod
interpretatur miſſus. Non enim dictum eſt
tantùm: Qui crediderit ſaluus erit, ſed: Qui
crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.
Oportet quippe filium tenebrarum quadã
ſimilitudine mortis & reſurrectionis eius,
in quẽ credidit alterari, & filium lucis fieri,
quod agitur in Baptiſmo Chriſti actu viſi-
Rom.6. bili, ſed virtute inuiſibili, teſtante Apoſto-
lo qui ait: Quicunque baptizati ſumus in
Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſu-
mus, conſepulti cum ipſo per Baptiſmum in
mortem, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à
mortuis per gloriam Patris, ita & nos in no-
uitate vitæ ambulemus, &c. Rectè igitur cæ
cus illitis oculis non ſtatim videt, ſed ad na-
tatoriam iubetur ire vt lauet, quia videlicet
ex eo quòd Catechumenus, id eſt, auditor

verbi Dei quiſpiam eſt, Regnum cælorum
intrare meretur, niſi ex Aqua & Spiritu ſan Ioan.3.
cto fuerit renatus. Sanè quod interpretatur
miſſus, non ipſe Dominus ad cæcum loquẽ-
do, ſed hic Euangeliſta de ſuo interpoſuit,
certi cauſa myſterij, videlicet vt intelligas,
per hanc natatoriam, non aliud quàm Ba-
ptiſmi aquam debere accipi, quæ reuera na- Ioan.14.
tatoria eſt eius, quem Pater miſit, ſcilicet, fi- Luce 24.
lij, vel certè Spiritus ſancti, qui cùm ipſe ve-
ra ſit remiſsio peccatorum, eius vtique gra
tia inuiſibilis, tota eſt lauacri vtilitas viſibi-
lis. Nam & ipſe rectè intelligitur per nomẽ
Syloe, quod eſt miſſus. Etenim ipſe quoq;
miſſus eſt, iuxta illud: Paracletus autem Spi
ritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine
meo, & alibi: Quem ego, inquit, mittam vo
bis à Patre. Eſt autem Syloa fons, in radici- Syloa fons
bus montis Sion prorumpens, qui alternan- in radicib.
te quidem aquarum acceſſu in meridiẽ fluit, Sion.
id eſt, non iugibus aquis, ſed incertis horis
diebuſque ebullit, & per terram concaua &
antra ſaxi duriſsimi cum magno ſonitu ve-
nire conſueuit. Cuius naturæ omnes effe-
ctus ſi quis accipere velit myſticè, profectò
intelliget, quòd non fruſtra magis per hunc
fontem Dñs noſter aquam Baptiſmi ſignifi
care voluerit. [Abijt ergo & lauit, & venit
videns.] Ne vacare hanc putes coniunctio- Luce 18.
nem cõpletiuam ſic poſitam: Abijt ergo, cæ-
ci huius fides ſubaudienda eſt: Vade, inquit
Dominus, ad natatoriam Syloe, & laua. Ha
bebat autem ille fidem, quæ ipſum ſaluum
faceret, ſicut & ille, cui Dominus idem lu-
men poſtulanti: Reſpice, inquit, Fides tua te
ſaluũ fecit. Abijt ergo & lauit, & venit vidẽs.
Hæc igitur illa eſt operũ Dei manifeſtatio, Myſterium
quam intendens figulus ipſæ naturæ noſtrę illuminatio
opifex, cùm neq; hic peccaſſet, neque paren- nis.
tes eius, voluit tamen valdè vtiliter imperfe
ctum educere vaſculum, vt cæcus homo na-
ſceretur. Aeſtimari quippe non valet, quan-
tum pulchritudinis, quantumque vtilitatis
habeat hæc talis huius illuminatio cæci, cùm
oẽs nos ſecundum hanc imaginem exterio-
ris illuminationis intus ſumus illuminati,
ſpeculemur ea quæ circa nos ſunt acta ope-
ra Dei, & quia in ſemetipſis comprehende-
re ea non poſſumus, per hanc ſimilitudinem
nobis manifeſtantur, quæ ille in nobis ope-
ratus ſit, [Itaque vicini, & qui nouerant eũ
priùs, quia mendicus erat, dicebant: Nón-
ne eſt hic qui ſedebat & mendicabat?] Et
ipſa hæc illuminatio cæci exterior, in qua
(vt prædictum eſt) quadam ſimilitudine
manifeſtantur opera Dei, quæ Filium eius
oportet operari, donec dies eſt: ipſa, inquã,
illuminatio, magnum & manifeſtatione di-
gnũ Patris opus eſt. Itaque volente ipſo qui
gloriam Filij ſui quærebat, ſicut idem Fi-
lius paulò antè teſtatus eſt: Ego, inquiens,
gloriam meam non quæro, eſt qui quærat
& iudicet, vicini eius, & qui nouerant eum

priùs, claritatem huius miraculi ventilauerunt, tantamq́ue flammam excitauerunt, vt ad deuorandos zelantes eius hoſtes Phariſæos perueniret. Non ſolùm, inquit, vicini, ſed & qui nouerant eum priùs. Multi quippe nouerunt eum. Vnde? Quia mẽdicus erat inquit: Duabus ex cauſis notus erat, mendicus erat, quia videlicet & cæcus natus eſt, & publicè mendicabat, & ſic nota perſona miraculum latere non ſinebat. Et dicebant, inquit: Nónne hic eſt qui ſedebat & mendicabat? [Alij autem dicebant, quia hic eſt, alij autem, nequaquam, ſed ſimilis eſt eius. Ille verò dicebat, quia ego ſum.] Mente & corpore illuminatus, qualem poteſt illuminatori ſuo rependit gratiam, eligens magis inuidiã cum illo ſuſtinere, quã ingrato ſilentio laudi & gloriæ Dei damnum inferre. Cuius dicta ſiue reſponſa meritò hic, vt verè fidus notarius, primùm mente memori, deinde & calamo excipere curauit, quia videlicet primus omnium mortalium, pro Chriſto quæſtionibus pulſatus, & perſecutionem paſſus eſt, & ſic ad omnia reſpondit, quomodo magnus ille cæcus per totum orbem diffuſus, hodieq́ue in Concilijs & Synagogis reſpondẽs, illuminatoris ſui gratiã cõfitetur, fortis in laboribus, victor in perſecutionib. opportunè volentib. importunè nolẽtib. ꝑdicãs & cõteſtans illud magnæ pietatis ſacramentũ, quod myſticè ſub iſtis cæci huius verbis cõtinetur, lutum fecit ex ſputo Dominus, & liniuit oculos meos, & abij, & laui, & vidi, & credidi Deo. Alij, inquit. dicebant, quia hic eſt: alij autem, nequaquam, ſed ſimilis eius eſt. Sic poterat ſplendor tantæ gloriæ Dei obſcurari, & frigidior ad certam notitiã peruenire fama tanti miraculi. Sed huius veritatis arbiter, & ſuæ perſonæ cõſcius, & teſtis, ille, iã nõ cęcꝰ ſed oculos habẽs & vidẽs, dubios eſſe nõ ſinit, dicẽs: qa ego ſũ. [Dixerũt ergo ei: Quomodo ergo aperti ſũt tibi oculi?] Ac ſi dicerẽt: Ille qui ſedebat & mẽdicabat, cæcus erat. Tu autem de illo cæco nobis quærentibus, dicis: quia ego ſum. Quomodo ergo aperti ſunt oculi [Reſpondit: Ille homo qui dicitur Ieſus, lutum fecit ex ſputo, & liniuit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoriam Syloe, & laua. Et abij & laui, & * vidi.] Dicat nunc omnis mundus redemptus, mundus diu cæcus, tandemq́ue illuminatus aduerſus mundum damnatum, & perſeueranter cæcum: dicat, inquã: Lutũ fecit ex ſputo dominus, liniuit oculos meos, & abij, & laui, & vidi, & credidi Deo, & hoc tanto canore concrepet, vt cælum ſuprà, & tellus reſultet infrà. Et ſi pax Eccleſiarum cantantes iuuat, paſcatur chorus ille, & delectetur gratioſis cantibus ſuis, & ſi bellum perſecutionis inquietat, multò magis inter omnium genera mortium declamando teſtatur, hoc tam pium, tamq́ue iucundum illuminatoris ſui beneficium. Sed contra hæc omnes, qui ex patre Diabolo ſunt, & propterea non poſſunt audire ſermonem hunc, inijciunt manus ſuas, & perſequuntur omnem videntem & glorificantem Deum, tradentes in concilijs & Synagogis, trahentes ad Reges & Præſides propter Chriſtum. De qualibus & ſubditur: [Et dixerunt ei: Vbi eſt ille? Ait: Neſcio. Adducunt eum ad Phariſæos, qui cæcus fuerat.] Hoc vtique illuminati deplorant oculi, quia quamuis per fidem videant, nec dum tamen per ſpeciem vident illuminatorem ſuum, & inſultantibus ſibi aduerſarijs nequeunt, videre vel oſtendere præſentiam Chriſti. Vnde & in Pſalmo, vox illa cuiuſque fidelis animæ eſt: Fuerunt mihi lachrymæ meæ pánes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus. Veruntamen non omninò neſcimus vbi ſit: ſcimus enim quia cælos aſcendit: ſed neſcimus quomodo ſit, vel quale habeat iudicium de nobiſipſis. Hæc eum dicentem adducunt, inquit, ad Phariſæos. Quid cauſæ inuenerant in homine iſto, vt eum tam citò ad Iudices vel ad Synagogam traherent? In quo themate cauſæ huius litem conſtituere habebant? Sequitur. [Erat autem Sabbatum, quando lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos eius.] Optata reſpiratione recreati ſunt laſsi venatores, capream hynnulumq́ue ceruorum pertinaciter agentes, & eum, quem paulò antè dicentem: quis ex vobis arguet me de paccato, tanquam in excelſa rupe ſtantem, attingere non poterant, nunc ſeſe aſſecutos eſſe putabant, dicturi: nos ſcimus, quia hic homo peccator eſt, & non eſt hic à Deo, quia Sabbatum non cuſtodit: quia videlicet Sabbatum erat, quando lutum fecit, & oculos cæci aperuit. [Iterum ergo interrogabant eum quomodo vidiſſet.] Quoniam (inquiunt) lutum fecit Ieſus, & liniuit oculos eius: erat autem Sabbatum, quando fecit hoc: ergo vt audirent turbæ, & ſcirent populi ex ore ipſius cæci, hunc hominem eſſe tranſgreſſorem Legis, eò quòd Sabbatum non cuſtodiſſet, iterum interrogabant eum qui cæcus fuerat, quomodo vidiſſet, cùm hoc ab eis qui illum adducebant, iam ſibi indicatum fuiſſet. [Ille autem dixit eis, lutum poſuit mihi ſuper oculos, & laui, & video.] Approbatio facilis, & nullis * exorta quæſtionibus, vna & ſimplici reſponſione perficitur: quam vt volunt, accipiant Aduerſarij. Nam hic teſtis, certus de innocẽtia illuminatoris ſui, nõ erubeſcit id quod factum eſt confiteri. Etenim ſecretum quidem Regis abſcondere bonum eſt, opera autem Dei enarrare honorificum eſt. [Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à DEO, qui Sabbatum non cuſtodit.] O ſerui peccati, ambulantes in equis ſuperbiæ, liberoſq́; pedites, imò & liberatricem

Cæcus ille Chriſtographus & primus, qui propter eũ paſſus eſt multa.

* video Confeſſio fidelium ſuper hoc luto.

Matth. 10.
Luca 21.

1.Cor.13.
Pſal.41.

* extorta

Tob.12.

ratricem illorum veritatẽ, mendaci atq; in-
Illuminare continenti ore iudicãtes, facitote vos in pri
cæcum, non ma vel ſecunda Sabbati opus huic ſimile, vt
eſt opus ſer aperiãtur cæcorum oculi. Verùm hoc face
uile. re non poteſtis, nec aliquis quicunque ve-
Leuit. 23. ſtri ſimilis eſt ſeruus peccati. Igitur cæcorum
Rom. 6. oculos aperire opus ſeruile non eſt. Lex autem ſcripta de Sabbato, non qualecunque opus, ſed opus, inquit, ſeruile non facietis in eo. Quid igitur, ô ſerui peccati, iudicare audetis opus libertatis? Nunquid ab inferioribus ſuperiora fas eſt iudicare? Nunquid opus Dei, æquè vt opus ſeruile, dierũ vel hominum Lege conſtringitur? Omne nanque opus trifariam diuiditur: Aliud opus Dei eſt, cuius fructus vita æterna: aliud opus peccati, cuius mors: aliud opus mercenarij, cuius retributio quotidianum ſtipendium eſt: Opus peccati & opus mercenarij, rectè vtrunque ſeruile opus dicitur. Verùm alte-
1. Cor. 9. rum eorum, id eſt, opus mercenarij die ſacrato (quale tunc erat Sabbatum, nunc autẽ prima Sabbati propter Chriſti reſurrectionem) non licet fieri: alterum nanque debet fieri, id eſt, opus peccati. Huius autem con-
Pſal. 105. trarium, id eſt, opus Dei, nullo vnquam tempore vel die debet omitti: Beati enim, qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore. Quod à patribus vel inſtru-
1. Cor. 12. mentis eiuſdem operis probabile eſt: Operis namq; Dei inſtrumenta, ſunt ipſius dona, ſcilicet ſermo ſapientiæ vel ſcientiæ, Prophetia, genera linguarum, gratia curationum, & his ſimilia. Hæc autem profectò nulli ſunt Legi ſubiecta: quippe quia nec in arbitrio ſunt hominum, quo tempore vel die deſurſum deſcendant à Patre luminum. Proinde à ſeruili quidem opere peccati ſemper vacandum: ab opere autem Dei nunquam vacandum eſt. Ab eo verò, quod medium eſt, id
Iacob. 1. eſt: ab opere mercenarij, ſtatutis diebus ceſſandum eſt, non tam propter aliquod magnum ſacramentum, quã propter ſerui vel
Exod. 23. ancillæ refrigerium. Dicente Deo per Moyſen: Sex diebus operaberis, ſeptimo die ceſſabis, vt acquieſcat bos & aſinus tuus, vt refrigeretur filius ancillæ tuæ & aduena. Cumque ab hoc opere ſeruili ceſſatur, ab opere Dei nullatenus vacare conceditur: quia videlicet, nec Sabbato, ſi ritè perſpicias, ab opere ſuo vacauit Deus. Sic enim ſcriptum eſt: Compleuitque Deus die ſeptimo opus ſuũ
Gen. 2. quod fecerat. Arctabimus igitur Iudæos, qui de otio Sabbati gloriantur, quod iam tunc in principio Sabbatum diſſolutum ſit, dum Deus operatur in Sabbato, complens opera ſua in eo, & benedicens ipſi diei. Quid autem niſi completio eſt operis Dei, quòd hic homo cæcum à natiuitate illuminauit? Imperfectum quippe opus erat, dum naſceretur homo cæcus, videlicet ſubtracto ſibi vno de quinque ſenſibus corporis, quibus non ſolus homo, ſed & cætera animalia natu-

raliter, funguntur. Tibi igitur in multitudine virtutis tuæ mẽtiuntur inimici tui, Chriſte Fili Dei dicentes: Nõ eſt hic homo à deo, qui Sabbatum non cuſtodit: quia videlicet, dum in Sabbato comples opus imperfecti, id eſt, à natiuitate cæci hominis: ſi quoque te ſtaris te à Deo eſſe, & Filium eius eſſe, qui *Pſal. 65.*
ſicut prædictum eſt, die ſeptimo opus ſuum compleuit. Mentiuntur, inquam, & vſq; hodie in mendacio perſeuerant, odientes te, id eſt, non ignorantes, ſed ſcientes & inuidentes multitudini virtutis tuæ: nos autem *Ibidem*
Gentes benedicimus te Deum noſtrum, dicentes cum Propheticæ vocis firmitate: Omnis terra adoret te & pſallat tibi, pſalmum dicat nomini tuo altiſsime. Quia videlicet omnis terra illuminata eſt ab ipſa, in qua mentiuntur tibi inimici tui, multitudine virtutis tuæ. Sequitur: [Alij dicebant, Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere? Et ſchiſma erat inter eos.] Quomodo, inquiũt, homo peccator, homo tantæ infelicitatis, vt rectè de illo dici queat, quod à Deo non ſit, poteſt hæc ſigna facere, id eſt, opera quæ nõ niſi Deus fecit aut facere nouit, quomodo poteſt complere vel meliorare? Iſtis, peſsimum non habentibus inuidiæ tormentum, vacabat vtcunque verum librare iudicium. Multò magis enim, & incomparabiliter amplius ſibi repugnant, à Deo non eſſe, & illa quæ ſine dubio Deus incepit opera perficere: quã à Deo eſſe, & in Sabbato ſalutis opus facere. Quanquam omninò non repugnet, ſed reuera cõſequẽs ſit, vt is, qui à Deo eſt omni tempore, faciat opus Dei. Nec verò ab re dictum eſt, & ſchiſma erat inter eos, *Schiſma erat inter*
quia videlicet, cũ accuſantium ſumma eſſet *eos.*
intentio, quatenus in vnam ſententiam declinantes, vniuerſi conclamarent, hunc hominem non eſſe à Deo: non parum moleſtè accipiebant, alios è contrario dicere: quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere. [Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos] Hoc vtique non quilibet, ſed illi dicunt, quorum eſt illa vana demonſtratio, non eſt hic homo à Deo. Nitebantur illum in conſortium ſuæ trahere blaſphemiæ, & infirmitate ſuæ cauſæ, linguæ eius baculo ſuſtentare, multum ſibi illo ſchiſmate valere arbitrantes ad deteſtationem eius quem oderant, ſi de illo nec ipſe boni aliquid ſentiret, qui tantum ab eo commodum percepiſſet. Qua peruerſitate ſua nihil hodieq; magis, quàm illuminatos *Peruerſitas*
per Chriſti Fidem cordis noſtri oculos rur- *Iudæorum.*
ſus excæcare cuperent, ſicut & Galatas penè excæcauerunt, quibus Apoſtolus dicit:
O inſenſati Galatæ, qs vos faſcinauit verita- *Galat. 3.*
ti non credere? Sic ſtulti eſtis, vt cũ ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummemini. Ita ergo cæci videntẽ faſcinare volentes, dicebat: Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos? [Ille autem dixit: quia Propheta eſt.] Minùs

quidem dixit, quàm eſt: quia videlicet Chriſtus Ieſus illuminator omnium Gentium, non ſolùm Propheta: ſed Deus quoque & Dominus Prohetarum eſt. At ille rudis viſor veritatis adhuc erat. Veruntamē ad percontationem talium hominum, qui nō quærunt vt videant, ſed vt videntes videre prohibeant aduerſus iſtos, inquam, (qui in Synagoga Sathanæ ſunt & Chriſtum blaſphemant Iudæos, ſufficit nobis & cunctis qui illuminati ſunt reſpōſio hæc: quia Propheta eſt. Nam quoniam nolūt audire vel ſcire, quia Chriſtus eſt, ſaltem hoc ſciant & videant, quia Propheta eſt. Non tamen vt aduerſus naturales ramos gloriemur, inſultando, quia fracti ſunt, & nos exciſi de oleaſtro contra naturam & bonam oliuam inſerti ſumus: ſed ſolo cōtenti, vt os illorum obſtruamus, dicentiū: quia nō eſt hic homo à Deo, dicamus quia falſum eſt. Etenim ſaltem in pœna veſtra ſatis vobis manifeſtū eſt, quia Propheta eſt. Ergo à Deo eſt, & in nomine Domini, verum de vobis verbum locutus eſt, quo ſigno Lex cognoſci iubet Prophetam in quo Dominus locutus eſt. [Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quòd cæcus fuiſſet & vidiſſet, donec vocauerunt parentes eius, qui cæcus fuerat.] Ecce per aliud ſo ramen euadere contendunt vulpeculæ, ne gloriā Filij Dei cogantur videre. Primò ſtatim vt offenſi ſunt tāti claritate miraculi, cō confugerunt, vt dicerēt, non eſt hic homo à Deo, qui Sabbatum non cuſtodit: ſed non fuit liber hic exitus, quia ſchiſma factum eſt inter eos, alijs dicentibus: quomodo poteſt homo peccator ſigna hæc facere: in[illegible]er & [illegible] illuminatus eſt, ab illa blaſphemia d[illegible] te ac dicēte, quia Propheta eſt. Ergo [illegible] vncalium reſilierunt exitum vt non crede[illegible]nt, & non credendo quaſi dubium facere[illegible]t, quod cæcus fuiſſet & vidiſſet. Fama quippe tantæ rei, & ſi non penitus abſcōdi, tamen vtcunq; per hanc diſſimulationē poſſe videbatur obſcurari. Non crediderūt ergo, inquit, quòd cæcus fuiſſet & vidiſſet: donec vocauerunt parentes eius, vt illis terrore ſub tali quippiam retorquerent, quod inquā, illorum iuuare poſſit intētionem. [Et interrogauerunt eos dicentes: Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis, φ cæcus natus eſt? Quomodo ergo nunc videt?] Ecce propter filium parentes obſeſſi ſunt, vt aut mētirentur, dicentes non eſt hic filius noſter, ſed ſimilis eſt eius: ſiue filius noſter non cæcus natus eſt: vel certè alio quocunque modo illuminatus eſt quàm eo quo dictum eſt, aut certè ſi id quod verum eſt dicerent, irā illorum incurrerent, & cum ſalſo ſuo pariter extra Synagogam fierent. Sed ſic obſeſſi tam facile euaſerunt, quàm verè cæci erāt, quietos propter odium videntis obſederāt, nam ſequitur: [Reſponderunt eis parentes eius: Scimus quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt, Quomodo autem nunc videat, neſcimus, aut quis aperuit eius oculos nos neſcimus, ipſum interrogate, ætatem habet, de ſe loquatur. Hæc dixerunt parentes eius, quia timebant Iudæos.] Tuta ſatis nulliq́ue calumniæ patens reſpōſio. Scimus, inquiunt. Quid? Illud quod & vos. Tantum ſcimus & dicimus, quantum ſcitis & dicitis vos, videlicet, quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt. Quod autem neſcitis vos, & quaſi neſcientes interrogatis dicentes, quomodo ergo nunc videt, nos neſcimus. Hoc dixerunt, quia timebant Iudæos. Quod etſi mendacio vicinum eſt, tamen quia non fallendi intentione, ſed periculi metu dixerunt, mendaces dicendi non ſunt, vel ex patre Diabolo eſſe, qui ex proprijs loquitur mendacium, que[illegible] admodum illi, quorum metu ſic locuti ſunt. Quid verò iuſtius qu[illegible] q[illegible]òd ſubiunxerunt: ętatē habet: ipſe de ſe loquatur? Ie[illegible] nempe legitimum eſt, vt neque filij pro parentibus, neque parentes pro filijs occidantur. Et prophetia quoque authoritate defenditur, qua dictum eſt: filius non portabit iniquitatē patris, nec pater filij. Quanto magis in cauſa huiuſcemodi pare[illegible] debebant eſſe liberi? Tam ergo cōſtanter, quàm ſapienter cæcis à videntibus & vide[illegible] parentibus dictum eſt: [illegible] ſe de ſe loquatur Cauſam [illegible] Euangeliſta ſubiungit. [Iam enim con[illegible]erant Iudæi, vt ſi quis eum co[illegible] Chriſtum, extra Synagogam fieret. [illegible] dixerunt parentes eius: Ipſum in[illegible]rogate, ætatem habet, ipſe de ſe loquatur. [Conſpiratio hæc ventus erat, & flumen [illegible] ventus, & magnum [illegible] tamen vi[illegible]ri ſapiētis domum ſund[illegible] apertam, monere non poſſet. V[illegible] tempore parentes c[illegible] nō adcò mirum eſt, cùm & Petr[illegible] timuerit, ſed & Chriſtum neg[illegible] penè ſubmerſus ſit, niſi [illegible] extenderet manum, & apprehendit eum [illegible] cantate cōuerſus & reſpiciens in eum. [illegible] eadem conſpiratione ſu[illegible] Iud[illegible] Dei gratiam expirauerunt, & [illegible] Synagogam eos faciunt, qui conf[illegible] ſeparant ſeipſos ab om[illegible] Eccleſia Patriarcharu[illegible] omniumque iuſtorum [illegible] qui expectauerūt, & ipſa expe[illegible] Chriſtum confeſſi ſunt, & ita [illegible] Synagogam Dei facti, & intr[illegible] Synagog[illegible] ſatanæ cōcluſi ſunt. No[illegible]ndum [illegible] quod Euangeliſta, dicendo: Propterea dixerunt, ipſum interrogate, ætatem habet, ipſe de ſe loquatur. Eam partem reſpon[illegible] reliquit, quę non omninò culpa vacat, quia non omni caret ſorde falſitatis, ſcilicet id quod dixerant: Quomodo autem nunc videt neſcimus: aut quis aperuit eius oculos nos neſcimus, &c.

Q̃o Iudæis reſpondendum eſt.
Apoc. 3.
Rom. 11.
Deut. 18.
** viderat.*
Cur vocarunt parentes cæci.
Deut. 24.
Ezech. 18.
Matth. 2.
Matth. 26.
Lucæ 22.
Apoca. 3.
Pſal. 63.

mus, & illud ſolum, quod irreprehenſibile
eſt repetiuit, velut atteſtando dicens: Pro-
pterea dixerunt, ipſum interrogate, &c. [Vo
cauerunt ergo rurſus hominem qui fuerat
cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. Nos
ſcimus quia hic homo peccator eſt.] Ecce fa
bricatores mēdacij, quomodo circumeunt,
vt hunc non proſelythum aut hoſpitem, ſed
ciuem ac domeſticum gratiæ Dei, ſecum fa-
ciant filium perditionis, cogentes eum, vt in
mendacium cōmutet veritatem Dei. Quid
enim agitant, niſi vt iſtum ſuo faciant con-
teſtari mendacio, & dicere ſecum: Quia
non eſt hic homo à Deo, vel opus ſuæ illu-
Eſa. 56. minationis mentiri, non diuina virtute, ſed
aliquo perpetratum eſſe magico carmine?
Rurſus ergo vocauerūt hominem. De ho-
mine qui cęcus fuerat, ad parētes eius, de pa-
rentibus ad ipſum recurrentes, ſcrutati ſunt
iniquitates, & defecerūt ſcrutātes ſcrutinio.
Da, inquiunt, gloriam Deo. In quo? vt idem
ſcias, idem dicas, quod & nos. Quid illud eſt?
Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt. Pro
Ioſue 7. bè dictum: Sicut Ioſue, putauerunt ſe gloriā
Dei quærere, cùm contrario ſpiritu viri for
tis oratione vſi ſint. Ille namque corde & la
bijs Deum honorans, cum Achan vſurpaſ-
ſet de anathemate, & ſors illum prodidiſſet:
Fili mi, inquit, da gloriam Deo, & indica
nobis qd feceris: Iſti aūt Deum labijs hono-
rantes, corde autem ab illo elongati. Da, in-
quiunt, gloriam Deo, id eſt, nega quod acce
piſti. Sic os impiorum operit iniquitatem, &
ſic deprauando vias ſuas, tamen illuminato
& clarè videnti manifeſti ſunt. Nam ſequi-
tur: [Dixit ergo ille: Si peccator eſt neſcio,
vnum ſcio, quia cùm cæcus eſſem, modò vi
deo.] Abſcondebant odium mendacibus la
bijs, ſimulantes ſe quærere gloriam Dei in
eo, vt dicerent: Hic homo peccator eſt: at
ille mente & corpore illuminatus & clarè vi
dens, de huiuſmodi non gloria Dei, ſed bla-
ſphemia liberatus eſt: Si peccator eſt, inquit,
neſcio, id eſt, peccatorem non eſſe ſcio. Re-
pugnat enim illud vnum quod ſcio, ſcilicet
quòd cæcus cùm eſſem, modò video, quod
efficere non potuiſſet peccator homo. [Di-
xerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo a-
peruit tuos oculos?] Nónne tibi huiuſmodi
percontationibus videntur dicere, aliud no
bis cōminiſcere: nam quod tibi factum eſt,
quod iam ſemel & iterum dictum eſt, nolu-
mus audire? Sed quem iſta terreret interro
gatio magnifica ad obediendum linguæ ini-
quæ, & obtemperandum labijs mēdacibus?
Chriſtus Nunquid illum, qui oculis illuminatis te-
puluerem ſtes mendaces perituros videbat? Nempe &
noſtrū in- illis, qui tunc videbant hominem videntē
duit. non videre, & cæteris omnibus Iudæis ſiue
Eccl 24. Hæreticis, quicunque aliud de Chriſto au-
1. Cor. 1. dire volunt, quā id quod in illius illumina-
Prou. 19. tione ſignificatum eſt, ſcilicet quod ex illa
quæ ex ore Dei prodiuit ſapientia, pulue-
rem noſtrum induerit, & inde ſimus illumi
nati, omnibus, inquam, deriſoribus, quibus
hæc prædicatio ſcandalū vel ſtultitia eſt, pa-
rata ſunt iudicia, & corporibus eorum
mallei percutientes. Sequitur ergo. [Reſpō
dit eis: Dixi vobis iam & audiſtis. Quid ite-
rum vultis audire? Nunquid & vos vultis
Diſcipuli eius fieri?] Non eſt hoc ex tædio
reſpondendi, ſed ex iudicio rationis, quòd
ſic ſtomachatur & inuehitur in illos dicēs:
Dixi vobis iā, & audiſtis, &c. Cur aūt ſic di-
xit? Nunquid & vos vultis Diſcipuli eius
fieri? Nunquid hoc de illis ſuſpicari pote-
rat, qui ſic lactauerant eum dicentes: Da
gloriam Deo, & protinus viam non bonam
qua illum abducere volebant, aperuerunt
ſubiungendo: Nos ſcimus, quia hic homo
peccator eſt: Ergo interrogando acutiores
clauos infixit, negans eos velle Diſcipulos
ei⁹ fieri, & idcirco narratiōe iterata indignos
iudicauit. Quod magis ac magis ab effectis
liquet. Nam ſequitur: [Maledixerunt ei, &
dixerunt ei: Tu Diſcipulus eius ſis, nos au-
tem Moyſi Diſcipuli ſumus. Scimus quia
Moyſi locutus eſt Deus, hunc autem neſci-
mus vnde ſit.] Vnde hæc interpretatio pro
maledictiōne procedit: tu Diſcipulus eius
ſis, manifeſtum eſt illic non paruum eſſe o-
dium eius, de quo ille dixerat: Nunquid &
vos Diſcipuli eius vultis fieri? quomodo &
ignem illic ſubeſſe certum eſt, vnde fumum
vel ſcintillas ſubuolare perſpexeris. Vbi au- *Sap. 1.*
tem odium veritatis inerat, Chriſti Diſcipu-
latus admitti non poterat, quia videlicet in
maleuolam animam non introibit ſapien-
tia. Rectè igitur hic non iam cęcus ſed vidēs,
admirans pariter & indignās, Nunquid (ait)
& vos vultis Diſcipuli eius fieri? Maledixe-
runt (inqt) ei, & dixerūt. Tu diſcipulus eius
ſis, nos autem Moyſi diſcipuli ſumus Nihil
ominùs & vſque hodie ſuadet Chriſtianus
Iudæo, diſcipulum Chriſti fieri, Iudæus aūt
è contrario maledicit Chriſtum, & omnem
Chriſtianum in Synagogis ſuis. Sed horum
talis maledictio ſit ſuper nos. Talibus enim
illorum maximè maledictionibus Domi- *Malach. 2*
nus benedicit, ſicut è contrà per Malachiam
Prophetā: Et maledicā (inquit) benedictio
nibus veſtris. Nos autem, inquiunt, Moyſi
diſcipuli ſumus. Fruſtra nimium adulantur
Moyſi diſcipuli bilingues, & animo duplici,
defenſores Sabbati, deſertores autem dile- *Deut. 28.*
ctionis Dei & proximi, ſubdolè honorantes
Dei famulum, vt fiducia eius inhonorent
Dei filium. Fruſtra, inquam. Recalcitrat e-
nim Moyſes, & dicit: Percutiat te Dominus
amentia & cæcitate, & furore mentis, & pal-
pes in meridie, ſicut palpare ſolet cæcus in te
nebris. Nam ſecundum hāc maledictionem
nunc ipſi tenebras habent palpantes, & in
lubrico claudicantes: Gentilis autem popu
lus, qui per illum à Chriſto illuminatum
ſignificabatur, viam planam & ſplendiſe-

ram habet meridiem. [Reſpondit ille homo & dixit eis: In hoc enim eſt mirabile, quòd vos neſcitis vnde ſit, & aperuit oculos meos.]Maledicta illo um ſutilia ſapientia contempſit, nec reſpōſione digna iudicauit. Quod autem vltimum dixerant: Nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt Deus, hunc autem neſcimus vnde ſit, fortiſsimè redarguit: Præ admiratione (inquit) reſponſionē (*Prou. 28.*) ad interrogata non iteraui, ſed hoc tantum dixi: Nunquid & vos vultis Diſcipuli eius fieri. In hoc enim, quòd hic tantus eſt, vt oculos meos aperuit, & vos eum neſcitis, id eſt, improbatis, neq; enim ſcire vultis quòd (*Pſal. 75.*) à Deo ſit, in hoc, inquam, mirabile eſt, mirabile ſcelus, mirum ſacrilegium [Scimus enim quia Deus peccatores non audit.] Hoc videlicet ſcimus, teſtante Scriptura: Quia qui auertit aurem ſuam ne audiat Legem, oratio eius execrabilis erit. Item: Iniquitatē ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus. Ergo peccatores, quàm diu peccatores ſunt, maximè qualem vos hunc eſſe iudicatis, Deus non audit. [Sed ſi quis cultor eſt Dei, & voluntatem eius facit, hunc exaudit] Hac propoſitione data, quia refelli non poteſt, protinꝰ aſſumit. [A ſeculo nō eſt auditū, quia aperuit quis oculos cæci nati.] Et hoc ſine dubio, velint nolint Aduerſarij, oportet concedi, qa videlicet nihil tale reperitur in Moyſe, aut in Prophetis. Proinde cōtinuò concludit ſic. [Niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quicquam.] Et notanda diligenter huiuſce argumētatiōis colligatio: Scimꝰ, inquit, quia peccatores Deus nō audit, ſed ſi quis cultor Dei eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudit. Non vtique quemuis ſui cultorem, neque qualemcunque facientem ſuam voluntatem Deus ita exaudit. Nam à ſeculo multi cultores Dei fuerunt, & multi voluntatē eius fecerunt, & tamen à ſeculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. (*Longè minora fecerunt Moyſes & prophetæ quā Chriſtus.*) Magna quidem audita facta ſunt à Moyſe & Prophetis, ſed cuncta quæ fecit Moyſes, extra hominem, id eſt, in elementis mundi fecit, pauca verò eorum, quę Prophetæ geſſerunt, qui vtique Euangelicæ gratię, & tempore, & prædicatione viciniores extiterunt, intra hominem facta ſunt, ſicut reſuſcitatio mortui per orationes Heliæ, iterumq́ue Heliſæi. (*3. Reg. 17. 4. Reg. 4*) Cùm ergo non qualeſcunque, ſed præcipuos vtiq; cultores ſuos Deus ſic exaudiat, vt talia facere poſsint, vera profectò & conſtans concluſio eſt, niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quicquam, id eſt, nec elementis imperare, nec amiſſam mortuis vitam reſtituere, neque illud quód nunquam fuerat in homine cæco nato lumen infundere, quod à ſeculo non eſt auditum, & ſi alia magna audita ſint. Igitur accuſatores & teſtes iniqui, non tam inquiſitores quā deriſores iudicij, in ſua propoſitione, qua dixerāt: Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt, forti & nodoſa per vnum oratione redarguti & concluſi ſunt. Vnde quia via rationis euadere nequeunt, more ſolito ad cōuitia proruunt dicentes. (*Matth. 5*) [In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras.] Beati, inquit, eritis, cū maledixerint vobis, & exprobrauerint, & eiecerint nomē veſtrum tanquam malum. Iam iſtum maledixerunt, dicentes: Tu diſcipulus eius ſis, & exprobrauerunt dicentes: In peccatis natus es totus, & eiecerunt extra Synagogam, id eſt, anathematizauerunt eum. Ergo ſic illuminatio Gentium, ſic & paſsiones Sanctorum iam in iſto præſignatæ ſunt. Mentiuntur vtique de corde ſuo iudicantes, in peccatis natus es totus, id eſt, propter peccata tua vel parentum tuorum natus es cęcus. Nam (*Eſa. 42.*) veritas de illo iam dixit: neque hic peccauit, neque parentes eius, vt cæcus naſceretur, ſed vt manifeſtarentur opera Dei in illo. Fateamur tamen nos omnes, quia reuera toti in peccatis id eſt, cæci nati ſumus, ſed etenim completa in nobis prophetia, quæ dicit: Et ducam cæcos in viam quam neſciunt, (*Deut. 32.*) & in ſemitis quas ignorauerunt, ambulare eos faciam. Docendi authoritatem habemus, vt nos emulentur, & fiat illud eis, quod per Moyſen ad ipſos dictum eſt: Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, in gentem inſipientem, in iram vos mittam. [Audiuit Ieſus quia eiecerunt eum foras. Et cùm inueniſſet eum, dicit ei: Tu credis in Filium Dei?] Leniter quidem dictum videtur, audiuit Ieſus, ſed reuera grauiſsimum eſt, clamorem peccatorū tetigiſſe aures: Expectaui, inquit, vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iuſtitiam, & ecce clamor. (*Eſa. 5. Pſal. 33. Pſal. 40.*) Neque hoc ſinè pondere dictum eſt: & cùm inueniſſet eum. Inuenit enim Ieſus, quos mundus perdit, inuenit ſalus quos perditio derelinquit. Inuenit autem de prope: Iuxta enim eſt Dominus his qui tribulato ſunt corde. Item de viro fideli: Cum ipſo ſum, inquit, in tribulatione. Quę ſequuntur ſimpliciter, id eſt, abſque neceſſaria ſimilitudine de homine illo ratio poſtulat intelligi. Non enim quomodo priùs ille homo ad natatoriam Syloe miſſus lauit & vidit, & deinde dicitur ei: Tu credis in illum Filium Dei, ſic quiſq; noſtrum priùs Baptiſmate lauandus eſt, & poſt an credat interrogandus. Ergo vnius hominis deuotio, qui tūc erudiebatur penſanda eſt, de quo & ſubditur [Reſpondit illi & dixit: Quis eſt Domine vt credam in eum? [Hactenus nempe homo iſte illud ſignificabat quod eſt. (*Cæcus ille figura catechumenorum.*) Significabat enim nos, quòd catechizandi & baptizandi eſſemus, & nunc ipſe catechumenus eſt. Nam antehac Filium Dei neſciebat, in quē ſibi eſſet credendum cūdicati Quis eſt Domine, vt credam in eum? Catechizatur ergo, & illius fides ſuper oculos mētis eius ponitur, qui paulò antè per lutū ſup.

oculos corporis poſitum ſignabatur. Nam
ſequitur[Et dixit ei Ieſus: Et vidiſti eum, &
qui loquitur tecum, ipſe eſt.] Rem grādem
dicturus, ſcilicet & loquitur tecum, ipſe eſt,
opportunè præmiſit: & vidiſti eum, videli-
cet, vt per commemorationem magnæ vir-
tutis magnique beneficij beneuolum face-
ret animum auditoris. Quærenti enim, quis
eſt Filius Dei, quid eſt dicere, & vidiſti eum,
niſi ipſe eſt, qui aperuit oculos tuos, vt vide-
re poſsis eum? Captata ergo beneuolentia,
confeſtim, & qui loquitur (inquit) tecum, i-
pſe eſt, quod vtique gratioſius, & à iactantię
ſuſpicione longius eſt, quàm ſi ita dixiſſet:
Ioan. 2. Et ego ipſe Filius Dei ſum. Nec verò fruſtra
ſemetipſum credidit huic Filius Dei, vt dice
ret: & qui loquitur tecum, ipſe eſt. Nam au-
di, audi, inquam, & vide, quid fuerit, & quid
ipſe eſſe nouerit in iſto homine, de quo alio
loco dictum eſt: Ipſe enim ſciebat, quid eſſet
in homine. [At ille ait: Credo Domine. Et
procidens adorauit eum.] De hoc primiti-
uo adorare Filij Dei duo hæc notanda ſunt,
quæ de nullo adorante illum legis, quia vi-
Matt. 8. delicet & credo dixit, & procidit. Nam & le
Marc. 1. proſus quidem legitur adoraſſe, tamen non
dixiſſe, credo in te, neq; procidiſſe, ſed tantū
(vt Marcus teſtatur) genu flexiſſe. Hic vnus
inuenitur, tam voce confeſsionis, quàm ge-
ſtu corporis, neceſſariam perficiens adora-
tionem filij Dei, & idcirco rectè per ſingulos
annos in exemplum proponitur ſanctæ Ec-
cleſiæ catechumenis, inſtante ſolennitate Pa
Rom. 6. ſchali, baptizandis in morte Chriſti. In qua
& ille poſt hanc confeſsionem vel adoratio
nē ſine dubio lauari dignus fuit. Igitur poſt-
quam hæc acta ſunt, audiamus ſubſequentia
dicta Saluatoris, & ſic illum attendamus, tā-
quam exponentem, quid abſconditè exeun
do de templo Iudæorum, & cæcum tali or-
dine illuminando fecerit nobis, ac deinde iu
dicium proferentem de paſtoribus illis, qui
hanc ouem, id eſt, hominem illuminatū fo-
ras eiecerant. Sequitur. [Et dixit ei Ieſus: In
iudicium ego veni in hunc mundum, vt qui
non vident, videant: & qui vident, cæci fiāt]
Iniquū iu- Magna & iuſta ſententia competenter & in
dicium Iu- tempore ſuo dicta eſt. Nam quia factum fue
dæorum in rat iudicium iniquum, & non iudicium ſed
cæcum. iniquitas, ſcilicet, quòd Phariſæi ſæpè dictū
hominem eiecerant foras, rectè is cuius eſt
omne iudicium, ad quem pertinet corrige-
re, quæcunque per iniqua iudicia fiunt: In
iudicium (inquit) ego veni in hunc mundū.
Et quia non aliam ob cauſam illum eiecerāt
niſi quia cæcus cùm fuiſſet & nunc videret,
illuminatorem ſuum blaſphemare nolue-
rat, rectè pœnam, quam illis repenſurus eſt
Iudex, cæcitatem appellat: Vt qui non vidēt
(inquit) videant: & qui vident, cęci fiant. De
cauſa enim illuminati hominis, qui cæcus
fuerat, quomodo eiecerant eum foras, con-
gruum pœnæ vel vindictæ eorum vocabu-
lum datum eſt. Nec ſolùm dixit: Vt qui vi-
dent, cæci fiant, ſed etiam vt habeant quos
pœnaliter æmulentur: & qui non vident, in
quit, videant. Vbi ergo audimus iudicium,
dicente iudice: In iudicium ego veni in hūc
mundum, ipſum expectemus iudicij ordinē
ſcilicet, vt qui reos iudicaturus eſt, iam nunc
ipſorum dicat reatum, ipſumque perpetrati
reatus modum atque vocabulum. Reatus *Reatus Iu-*
eſt, quia non per oſtium intrauerunt, ſed a- *dæorum.*
liunde deſcenderunt in ouile ouium: mo-
dus, quia non ſolùm furari, ſed & mactare &
perdere venerunt, & ipſum paſtorem bonū,
cuius oues ſunt, occidere quærunt, quod &
perſecturi ſunt. Vocabulum reatus eiuſdē
legitima cum definitione poſitum hoc eſt,
quia fures & latrones ſunt. Fures, quia furā-
tur, latrones, quia quod furantur, occidunt.
Ac proinde his, qui non videbant, videnti-
bus excæcandi ſunt, & ſicut alibi verbis alijs
ſed eodem ſenſu dictum eſt: Multis ab oriē-
te & occidente venientibus & recumbenti-
bus cum Abraham, & Iſaac & Iacob in Re-
gno cœlorum, eijciendi ſunt in tenebras ex-
teriores, quod hoc ordine ingrediūtur: [Et
audierunt quidam ex Phariſæis, qui erant *Matth. 8.*
cum eo, & dixerunt ei: Nunquid & nos cæci
ſumus?] Ex Phariſæis, qui (ſicut ſuprà di-
ctum eſt) iam cōſpirauerant, vt ſi quis Chri
ſtum confiteretur, extra Synagogam fieret,
quidam cum illo erant, non vtique ſequen-
tes, ſed perſequentes: non imitatores, ſed in-
ſidiatores.

Sunt autem Phariſæi clerici Iudæorum. *Phariſæi*
Si ergo Iudæi videre ſibi confidunt, quantò *velut cleri-*
magis Phariſæi duces eorum? In quo verò *ci Iudæorū.*
ſibi videre Iudæi ſibi confidunt? Si autem
(inquit Apoſtolus) tu Iudæus cognomina- *Rom. 2.*
ris & requieſcis in Lege, & gloriaris in Deo,
& noſti voluntatem eius, & probas vtiliora
Legis, inſtructus per Legem, confidis tei-
pſum ducem eſſe cæcorum, lumen eorum,
qui in tenebris ſunt, &c. Igitur cùm dixiſſet
Dominus: Et qui vident cæci fiant, cogno-
ſcentes, quòd de ipſis diceret. Nunc (aiunt)
& nos cæci ſumus? Nunquid quia tu veni-
ſti, nos quoque ſcientiæ noſtræ lumen per-
didimus?

[Dicit eis Ieſus: Si cæci eſſetis, non habere
tis peccatum. Nunc autem dicitis, quia vi-
detis, peccatum veſtrum manet:] Benè
& laudabiliter moderatur ſententiam ſu-
am, concedendo illis quod videntes ſint, &
hoc ipſum proficere comprobando, ac cu-
mulum damnationis, pœnamque æternæ
cæcitatis. Nam verè cæci ſunt per odium
lucis & veritatis, & videntes per notitiam
eiuſdem veritatis, vtpote per legem inſtru-
cti. Vnde per Prophetam DEVS di-
cit: Educ foras populum & oculum cæ- *Eſai 43.*
cum, & oculos habentē, ſurdum & aures ei
ſunt. Suo ergo malo conceditur eis, quia vi-
dent dicendo: Si cæci eſſetis nō haberetis pec

catum,nunc autem dicitis quia videtis,pec-
catum veſtrum manet:Quod peccatum?Il-
lud vtique,quod protinus his verbis ſubin-
CAP. X. ſertur:[Amen amen dico vobis,qui non in-
trat per oſtium in ouile ouium,ſed aſcendit
aliunde,ille fur eſt & latro.] Poterat dicere
ſic:Amen amen dico vobis, quoniam vide-
tis,& videndo declinare oſtium,atque aliun
de in ouile ouium aſcendere ſcitis, fures &
latrones eſtis,& hoc eſt peccatum veſtrum,
furtum ſcilicet & latrocinium. Sic,inquam,
dicere poterat,ſed ne aliquam amaritudinē
quaſi prouocata ſonaret veritas, maiori cū
ſuauitate ſeueriſsimi iudicij libram tenens,
peccati pondus vniuerſaliter enunciat.Qui
non intrat,inquit,per oſtium in ouile ouiū,
Fur & latro. ſed aſcendit aliunde,ille fur eſt & latro. Fur
videlicet,quia furatur,quod alienum eſt:la-
tro,quia occidit,quod furatus eſt. Et nota
quàm congrua ſimilitudine pro tempore &
re vſus eſt.Illi namq;,ſcilicet Phariſæi, qua-
ſi paſtores,ſed paſtorali poteſtate vel aucto
ritate abutentes,hominem illum,qui illumi
natus fuerat,tanquam ouem de ouili ouiū,
id eſt,Synagoga,foras eiecerant.Ergo con-
gruè ſimilitudinem ſumit de ouili ouium;
& tam illis quàm omnibus, qui cū lupi ſint,
paſtores videri volunt,& ſubditos ſuç; po
teſtati permiſſos, neque per oſtium admit-
tunt, neque per oſtium emittunt. i. non ſe-
cundum Deum, ſed ſecundū propriam vo-
luntatem anathematizantes condēnant,vel
aſſumentes iuſtificant,iuxta Prophetam di-
centem: Viuificabant animas,quæ non vi-
uunt,& mortificabant animas,quæ nō mo-
riūtur. Omnibus,inquam,edicit,quòd hoc
Ezech. 3. pacto nō per oſtium in ouile ouiū introie-
rint,ſed aliunde aſcenderint, & proinde fu-
res & latrones ſint. Nunc de his maximè ad
quos, vel contra quos ſermo eſt, dicendum
eſt:Amen amen dico vobis(inquit)qui non
intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcen-
dit aliūde,ille fur eſt & latro. Hic iam illud
ſubaudiendū eſt,quod poſteriùs dicit: Ego
ſum oſtium ouium.

Conſtat autem, quia Phariſæi nō ſolùm
Phariſæi fures & latrones. per ipſum intrare recuſabant, ſed & ipſum
agnoſcere nolebant,dicentes: Hunc autem
neſcimus vnde ſit: & adhuc,quod peius eſt,
iam conſpirauerant, quòd ſi quis per ipſum
intrare vellet. i. ſi quis confiteretur eū eſſe
Chriſtum,extra Synagogam fieret. Et pro-
fectò idcirco hunc hominem de Synagoga
foras eiecerāt, quia per ipſum intrare iā cœ-
perat. Rectiſsimè ergò dicitur eis hoc Pro-
uerbiū, per quod ſignificatur de ipſis, quia
fures & latrones ſunt, quia videlicet per o-
ſtium.i.per Chriſtum, nec ipſi intrant, nec
alios intrare permittunt. Igitur ſi cæci eſſe-
Luc. 11. tis,inquit,id eſt, ſi non cōſideretis in vobiſ-
metipſis,& ſi non tuliſſetis clauim ſcientiæ,
nec ipſi introeuntes, nec alios intrare per-
mittentes, peccatum nō haberetis,illud ſci-
licet, quòd oſtium.i.me, per quem intratur
in ouile ouium,tantopere declinatis, & ob-
ſtruère contenditis. Nunquid enim cæcus
oſtium declinare nouit,& non potius igno-
rans& errans ab eo diuertit? Itaque iuſtum
fiet iudicium, vt qui non vident oſtium, vo- *Ioan. 8.*
centur & ducantur ad ipſum,moxq; intro-
ducti videant: qui autem vident oſtium: &
inuidentes oſtio, vel vituperātes illud,aliun
de aſcendunt,ad hoc vt faciendo deſideria
patris ſui Diaboli, mactent & perdant,ipſi
continuò cæci fiant, videlicet ſic foras ex-
pulſi,vt iam nec oſtium inueniant,nec aliun
de aſcendere præualeant. Sequitur:[Qui au
tem intrat per oſtium,paſtor eſt ouim]Hoc
planè conſequitur eum, qui intrat per oſtiū,
vt ſit paſtor ouium,ſicut econtrà, eum qui
aſcendit aliunde,conſequens eſt, eſſe furem
& latronem.Intrare autē per oſtium, quid *Quid eſt intrare per oſtium.*
eſt,niſi imitari Chriſtum,qui ipſe ſicut pau-
lò pòſt dicit & paſtor eſt, & oſtium? Item,
quid eſt imitari Chriſtum,niſi non à ſeipſo
quemque venire,ſed cum ſubiectione obe-
dientiæ,mittentis ſiue vocantis ſuſtinère im
perium?Chriſtus enim non ipſe ſibi paſto-
ris nomen,aut officium, ſiue poſſeſsionem *Luc. 15.*
vſurpauit ouium,ſed à patre iuſſus & miſſus
curam requirendæ ouis centeſimę, quę peri
erat,obedienter ſuſcepit, ſicut ipſe conte-
ſtans: Neque enim, inquit, à meipſo veni,
ſed ille me miſit.Quod & Apoſtolus verbis *Ioan. 5.*
alijs comprobans: Nec quiſquam (inquit) *Hebr. 5.*
ſumet ſibi honorē,ſed qui vocat* eſt à Deo,
tanquam Aaron.Sic & Chriſtus non ſemet-
ipſum clarificauit, vt Pontifex fieret,ſed qui
locutus eſt ad eum dicens: Filius meus es tu, *Pſal. 2.*
ego hodie genui te. Et in alio loco dicit: Tu *Pſal. 109.*
es Sacerdos in æternum ſecundum ordinē *1. Petr. 5.*
Melchiſedech.Qui ergo non à ſemetipſo ve
nit,neque ſeipſum commendat,ſed commē
datorem Deum expectat, vt paſtor fiat, in-
trat vtique per oſtiū,quia ſic imitatur prin-
cipem paſtorum Chriſtum,multumque diſ
ſimilis eſt illis,propter quos, vel cōtra quos
hæc maximè dicuntur, Annæ & Caiphæ, &
qui reuera aliunde aſcenderant, & idcirco
non mirum faciebant,quod furabantur,[&
mactabant,& perdebant,quia fures & latro
nes erant. Non enim vocati ſunt à Deo tan-
quam Aaron,ſed contendendo irruentes al
ter ſupèr alterum, venale Sacerdotiū in par-
tes annuas ſciderunt. Sequitur:[Huic oſtia-
rius aperit,& oues vocem eius audiunt]Hu
ic(inquit) qui intrat per oſtium,id eſt,qui or
dine legitimo propter Deum paſtoris ſorti-
tur officium, oſtiarius aperit, quia videli-
cet,vt ſtudium eius ouibus proſit, audito-
rum corda per gratiam ſancti Spiritus præ-
uenit.

Quod legitimo paſtori Paulo Apoſtolo
fiebat, cùm diceret Corinthijs: Permanebo *1. Cor. 5.*
autem Epheſi vſque ad Pentecoſten. Oſtiū
enim mihi apertū eſt magnū & euidēs. Tale
eſt

Apoc. 3. eſt illud, quod in Apocalypſi, Angelo Philadelphiæ Eccleſiæ promittitur: Hęc dicit ſanctus & verus, qui habet clauim Dauid, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit. Scio opera tua: Ecce dabo coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt claudere, &c. Tunc enim ſanctus & verus humanorum pectorum clauicularius Angelo Philadelphiæ, (quod interpretatur dilectionis fraternæ,) ſcilicet, prædicaturi cupienti ſaluti proximorum proficere, oſtium magnum aperit, ſciens opera eius, quando perpendens intentionem cordis eius, intelligentiam ſacri verbi pandere illi dignatur, & labori eius, vt fructum faciat, præueniente pariter ac ſubſequente gratia ſua, cooperatur. Et nunc quidem oſtiarius eſt ipſe, qui hæc loquitur qui antequam per victoriam mortis glorificaretur, humilis ianua videbatur: nunc (inquam) non ſolùm oſtium, ſed & oſtiarius eſt, ex quo aſcendens in altum, & captiuam ducens captiuitatem, dedit dona hominib. Exinde namque oſtiarius quoque eſſe com-
Pſal. 67. probatur, quia ipſe dedit quoſdam quidem
1. Cor. 12. Apoſtolos, alios autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores. Nec verò confuſionem facit, aut latere debet vllam, quòd ipſe idem & oſtium & oſtiarius eſt. Nam in ouili quidem brutarum ouium, aliud oſtiũ, itaq; aliud eſt oſtiarius at in grege rationali, qui oſtiu, hoc oſtiarius eſt. Etenim quemadmodum vnus idemque Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & via & veritas, & vita eſt, ſic non ſolùm oſtium, ſed &
Ioan. 14. oſtiarius, & adhuc ipſa ouiũ eſt paſcua. Eſt autem in oſtio & oſtiario nonnulla profectuum noſtrorum diſtinctio. Nam dum per fidem Catholicam quiſq; noſtrum ad Chriſtum accedit, Chriſtus illi oſtium eſt: quando autem accepto gratiam aliquam idem gratiarum diſtributor largitur, iã oſtiarius eſt.
Matth. vlt. Sic & ſummis poſt ipſum paſtoribus Apoſtolis, ante paſsionem ſuam Chriſtus tantũmodò oſtium erat: ex quo autem reſurgẽs à mortuis, poteſtatem accepit, ſicut ait ipſe: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra, iam & oſtium, & oſtiarius extitit, & vt verè oſtiarius cœli, dona ſancti Spiritus illis largitus eſt. Igitur qui intrat per oſtium (inquit,) huic oſtiarius aperit.

Quid deinde? Et oues, inquit, illũ ſequũtur, hoc planè dignum eſt, & ipſis ouibus expedit. Chriſti quippe oues non eſſent, ſi
Luc. 10. Apoſtolos Chriſti & omnes quibus hic o-
2. Cor. 13. ſtiarius aperuit non ſequerentur, & ſi vocẽ, id eſt, doctrinam eorum neſcirent. vel non approbarent. Nam talibus ipſe dicit: Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit. Qua fretus auctoritate Paulus: An, inquit, experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? Itaque cuicunque oſtiarius aperit, oues vocem eius ſciunt, & ſequũtur eum, & quicunque ſequũtur, oues ſunt. Qui autem ſequi contemnunt, ipſa rebellione ſua teſtes ſunt ſibi, quia non oues, ſed hœdi ſunt. Sequitur: [Et proprias oues vocat nóminatim, & educit eas]O quàm diſsimilis eſt ille quicunq; per oſtium intrauit, vel *Malach. 1.* cui oſtiarius aperuit, furibus & latronib. id eſt, qui declinantes oſtium, aliunde aſcenderunt. *Eſa. 5.* Illi nempe nequaquam oues vocant nominatim, ſed econtrà peruerſis vtuntur nominibus, dum dicunt bonum malum & malum bonum: dum vocant tenebras lucem, & lucem tenebras, vt iuſtificent impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti auferant ab eo, quemadmodum fures & latrones, propter quos, vel contra quos hæc maximè dicuntur, quia hominem illum, qui cæcus fuerat & viderat, alieno nomine vocantes, maledixerunt & exprobrauerunt, & eiecerunt tanquam malum Non ita hic, ſed proprias (inquit) oues vocant nominatim. Proprias (inquit) videlicet quia Chriſti oues dilectionis affectu ſuas fecit, vel quia paſtorum Princeps paſtor ipſe proprio labore, ſanguine nutrita illas, quæ non erant, acquiſiuit. Vocat que *Quid eſt vocare nominatim.* illas nominatim, id eſt, cùm ſint oues non hœdos vocat ſed vt ſint oues blandè ac familiariter appellat. Et ſi quando hœdi fue- *Pſal. 15.* rint, non hoc maledico ore tyrannizando improperat illis, præſertim cùm ipſe Princeps paſtorum per Palmiſtam dicat: Nec memor ero nominum eorum per labia mea, niſi fortè pro vtili commemoratione gratiæ purificantis, ſicut Apoſtolus, cùm vetera cómemoraſſet nomina dicendo: Neque fornica- *1. Cor. 6.* carij neque idolis ſeruientes, neque auari, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque rapaces Regnum Dei poſsidebunt: cùm, inquam, hæc vetuſtatis nomina contigiſſet, ſtatim Dei gratiam commendando ſubiunxit: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri IESV CHRISTI, & in ſpiritu Dei noſtri.

Itaque nominatim vocat illas, id eſt, eo nomine, quod ſuper nos magnus paſter ſcripſit obliteratis priſcis nominibus, nomen Dei ſui, & nomen ſuum nouum, nomen filiorum Dei, quod eſt nomen Chriſtianum, de quo & per Prophetam: Vocabo, inquit, *Eſa. 56.* ſeruos meos nomine alio, in quo qui benedictus eſt, benedicetur ſuper terram. Et ſic vocando educit eas, inquit. Vnde educit, vel quo educit? Iam quidẽ quotquot oues Chriſti ſumus, ex ipſo, quod ſumus oues, educti ſumus de tenebris errorum antiquorum, iamque per manum paſtorum ſuorum eripuit nos Deus de præſenti ſeculo nequam, & *Galat. 1.* tranſtulit in Regnum Filij dilectionis ſuæ. Veruntamen eſt adhuc, & plerunq; euenit, vnde pleroſque noſtrũm, qui iam ſumus oues Chriſti, oporteat educi, imò & clamore grandi euocari, ſicut per Lazarum quoque ſignifi-

ſignificatum eſt, quem iam fœtentẽ, & qua-
triduanum legimus magno Domini no-
ſtri Ieſu Chriſti clàmore fuiſſe reſuſcitatũ.
Ioan. 2. Sordidantur quippe oues plerunque, etiam
poſtquam tonſæ & ſalubri fluuio lotæ fue-
rint, & ipſis ſudorum vitiorum morbis dele-
ctatę in praua concluduntur conſuetudine
aut etiam hæretico (quod grauius eſt) fœdã
tur errore. Laborat hic paſtor ouium, qui
per oſtium intrauit, cui oſtiarius aperuit, &
vocibus vtens, nunc pridem aſperis, Verbi
1. Cor. 5. gratia, cùm dicit Apoſtolus: Omninò audi-
tur inter vos fornicatio, & talis fornicatio,
qualis nec inter Gentes: nunc verò blandis,
cùm idem ipſe ad eoſdem: Os noſtrum (in-
2. Cor. 6. quit) patet ad vos ò Corinthij, cor noſtrum
Gal. 4. dilatatum eſt, ſiue ad Galatas: Filioli mei,
quos iterum parturio, donec formetur Chri
ſtus in vobis. Reuera vocat oues nomina-
tim, donec educat eas, id eſt, prauam in illis
fornicationis conſuetudinem expurget, vel
Fidei firmitatem reformet. Quod quia non
ſola voce prædicationis, ſed operis quoque
exemplo perficitur, protinus ſubiungitur.
[Et cùm proprias oues emiſerit, ante eos va
dit, & oues illum ſequuntur, quia ſciunt vo-
cem eius.] Hoc nempe illi expedit, vt cùm
emiſerit illas per verbum exhortationis, va
dat ante illas per exemplum boni operis, ne
quando dicat illi Deus peccanti: Quare tu e-
Pſal. 94. narras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentũ
meum per os tuum? Tu verò odiſti diſcipli
nam, & proieciſti ſermones meos retrorsũ,
&c. Quod præcauens Apoſtolus dicebat:
1. Cor. 9. Sic curro non quaſi in incerto: ſic pugno, nõ
quaſi aërem verberans, ſed caſtigo corpus
meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cũ
alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar:
Ergo cum proprias oues emiſerit paſtor le-
gitimus, ante eas vadit, & oues illum ſequũ-
tur, Sequuntur, inquam, & hoc nempe illis
expedit ouibus. Si enim de hypocritis & ſi-
Matth. 23. mulatis paſtoribus: Omnia, inquit, quæ di-
xerint vobis ſeruate & facite, ſecundum o-
pera verò eorum nolite facere, dicunt enim
& non faciunt: quantò magis ſequi oportet
eos, qui dicunt & faciunt. Sequuntur ergo il
lum, quia ſciunt vocem eis: quia veram & ſa
nam eſſe cognoſcunt doctrinam eius. [Alie-
num autem nõ ſequuntur, & fugiunt ab eo,
Qui dicantur hic alieni, blaſphemi & hæretici. quia non nouerunt vocem alienorum.] A-
lienos non qualeſcunque hypocritas, ſed e-
iuſmodi fures atque latrones hic accipi o-
portet, quales erant iſti, propter quos hoc
Prouerbium dictum eſt, quorum erat vox
aliena multum, vtpote ad blaſphemiam pro
uocans dicendo: Da gloriã Deo, nos ſcimus
quia hic homo peccator eſt, & non eſt hic à
Deo: Quam vtique vocem non agnoſcens,
imò agnoſcere nolens, ſæpè dictus homo,
qui cæcus fuerat & viderat, noluit ſequi, ſed
fugit ab eis, vt verè alienis, & fugiens mente,
corpore quoque ab eis paſſus eſt ſe expelli.

Tales proculdubio ſunt omnes Hæretici,
quicunque integrè nolunt audire myſteriũ
Fidei, quod continetur ſub illis eiuſdem ho
minis verbis de ſeipſo, illuminatori ſuo teſti
monium perhibentis: Lutum fecit ex ſputo
& liniuit ſuper oculos meos, & abij, & laui,
& vidi. Igitur quæcunq; veræ oues ſunt, a-
lienum non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo,
quia non nouerunt vocem alienorum. Nõ
nouerunt inquam, neſcierunt neq; ſcire vo-
luerunt, quemadmodum & ſcire nolebat il-
le, qui dicentibus ſibi: Nos ſcimus, quia hic
homo peccator eſt: Si peccator eſt (inquit)
neſcio, hoc vnum ſcio, quia cæcus cũ eſſem,
modo video. Quod eſt ſimplices oues, id eſt *Apoc. 2.*
fideles, & Catholicos homines, qui non cog
nouerunt altitudinem Sathanæ, dicere alie-
nis, ſcilicet Iudæis, & cunctis, qui de incarna
tione Filij Dei malè ſentiunt Hæreticis. Sci-
mus & Scientiam habemus, dicitis: Nos au-
tem ſcimus, vtrùm ſtulti an inſipientes ſitis,
de quibus pariter ſcriptum eſt: Simul inſipi-
ens & ſtultus peribunt, hoc vnum ſcimus.
Qui cæci, id eſt, ignorantes Deum, cùm eſſe
mus, nunc per hoc ingreſſi oſtiũ Fidei, quod
eſt: In principio erat verbum, & verbum *Ioan. 1.*
erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc
erat in principio apud Deum, omnia per i-
pſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt ni-
hil, & hoc verbum caro factum eſt, & habi-
tauit in nobis. Per hoc, inquam, quaſi lutum
ex ſputo, quod eſt ſapientia, quæ ex ore altiſ
ſimi prodiuit, & puluere noſtro confectum *Eccle. 29.*
ſemel ſumus illuminati, guſtauimus etiam
donum cæleſte, & participes facti ſumus Spi
ritus ſancti, guſtauimus nihilominùs bonũ
Dei verbum, virtutes ſeculi venturi. Sequi-
tur: [Hoc Prouerbium dixit eis Ieſus.] Pro
uerbium eſt, quando verbum aliud pro alio
verbo dicitur, videlicet, vt vnum per aliud
valentiùs commendetur, & efficaciùs intel-
ligatur. Quod genus dicendi, ſiue ornatus
dictionis in ſacris Scripturis vſitatum eſt, di
uinituſq; prouiſum, tam ad delectandum di
ligentem auditorem, quàm etiam ad edo-
mãdam labore ſuperbiam, & intellectum à
faſtidio renouandum, cui facilè inueſtigata
plerunque vileſcunt. Et ſic maximè hoc
loco fieri decuit, vt conuinceretur illorum
ſuperbia, qui de claritate vel acumine intel-
ligentiæ ac ſcientiæ ſuæ præſumentes, paulò
antè dixerant: Nunquid & nos cæci ſumus?
Nam protinus ſubditur.

[Et ipſi non intellexerunt quid loquere
tur eis.] Nónne ergo iam iudicium fieri inci
piebat de oculis eorum, vt cæci fierent, qui
dixerant: Nunquid & nos cæci ſumus? Nón
ne ſi reuera viderent, & non odio præſentis
veritatis iam cæcutirent, cognoſcere potuiſ-
ſent hoc prouerbium, quod loquebatur eis *Ezech. 34.*
ſaltem per viſionem Propheticæ Scripturæ,
qua Ezechiel dicit: Vę paſtoribus Iſrael, qui
paſcebant ſemetipſos? Ac deinceps: Nónne,
inquit,

inquit, greges paſcuntur à paſtoribus? Lac comedebatis, lanis operiebamini, & quod craſſum erat occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis. Et poſt pauca: Ecce ego ipſe ſuper paſtores, & requiram gregem noſtrum de manu eorum, & ceſſare faciam vt vltra non paſcant gregem meum, nec paſcāt amplius paſtorem ſemetipſos, & liberabo gregem meum, de ore eorum, & non erit vltra eis in eſcam, &c. Item in fine eiuſdem capituli: Vos autem, inquit, greges mei, greges paſcuæ meæ, homines eſtis, ego Dominus Deus veſter dicit Dominus: Si ergo non iam cæci fieri inciperent, quomodo non cognouiſſent de qualium ouili ouium loqueretur eis? [Dixit ergo eis iterum Ieſus: Amen amen dico vobis, quia ego ſum oſtium ouium.] Quomodocunque ſiue non valentes, ſiue non volentes cognoſcere, non cognouerunt quid loqueretur eis, oſtium ipſum qđ clauſum erat, ſe aperuit, vt iam velint nolint, audiant ipſi, audiant & videant, qui fuerant cæci, quod oſtium, quod ouile dixerit: Ego ſum, inquit, oſtium, hic iam ſubaudiri neceſſe eſt, nec enim ignorari poteſt, quod de ſeipſo dixerit ſuprà: Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcēdit aliunde, ille fur eſt & latro. Proinde cum hac propoſitione qua dicit: Ego ſum oſtium, ſubaudita & aſſumpta ſententia, quam præmiſit, rectè concludit ſic: [Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones.] Nempe ſi ipſe eſt oſtium, imò quia ipſe eſt oſtium, omnis autem, qui non intrat per oſtium, fur eſt & latro, igitur quotquot venerunt, fures & latrones ſunt. Nemo quippe illorum, qui tūc venerant, & tunc in ouili tyrannizabant, intrauerant per ipſum, quia non venerant prędicando, & ſeruando Dei verbum, ſed venerant negando & blaſphemando Dei Filium. Et de his, qui tunc erant, eum dixiſſe manifeſtum eſt, quia præſentis temporis verbo fures ſunt, & non præterito dixit, fures fuerunt. Veruntamē ſiue p̄ſenti ſiue præterito tempore quotquot venerūt, fures fuerūt & fures ſunt, quia venerāt à ſemetipſis, neque à Deo miſſi vel vocati ſunt, q̃ eſt non intraſſe per oſtiū. Aliud namq; eſt ſimpliciter & abſolutè veniſſe, aliud in nomine Domini, vel à Deo veniſſe, vnde Prophetæ & ſacerdotes ſancti non tantū veniſſe, ſed in nomine Dn̄i veniſſe, vel in nomine Dn̄i locuti eſſe dicendi ſunt. Igitur quotquot venerunt, ſubauditur, quia miſſi vel vocati nō ſunt, neq; cū verbo Dei venerunt, fures (inquit) ſunt & latrones. [Sed non audierunt eos oues.] Hoc iam & ſuprà dictum eſt, quia alienum non ſequūtur, ſed fugiunt ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum. Nō, inquam, audierunt, neque auditura ſunt eos, quàmdiu fiet illud quod pręſignatum eſt, per hominem illum, qui ſupradicto modo vel ordine illuminatur, maluit eijci foras, quàm audire furum

Cur ait fures ſunt & non fures fuerunt.

aut latronum blaſphemias. Iterum dicit: [Ego ſum oſtium] Cur hoc dicit iam vice altera, niſi quia non vnum tantum, ſed duo ſunt ouila? Hoc etenim poſt aliqua dicturū eſt: Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili. Vt ergo ſeſe vnum eundemq́ue ſignificaret, qui antiquos paſtores, ſcilicet Moyſen & Prophetas dedit, & nunc electione ſua non vos, ſcilicet Apoſtolos admittit, ſemel & iterum: Ego ſum oſtium dixit. Et primò, cùm dixiſſet oſtium, de præterito ſubiunxit: Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones, Sed non audierunt oues. Secundò cùm dicit, ego ſum oſtium, de futuro ſubiunxit: [Per me ſi quis introierit ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet.] Ita diſtinguens non vni ouili duo oſtia, (quod vulgo facilè eſt fieri) ſed, quod longè mirabilius eſt, vnum oſtiū duobus ouilibus attribuit, vt neceſſario cōſequatur, quod dicturus eſt, paulò pòſt: & fiet vnum ouile, & vnus paſtor: Et ingredietur (inquit) & egredietur, & paſcua inueniet.

Duo Chriſti ouilia.

Olim quicunque ingrediebatur, ſiue indigena Iſraëlites, ſiue aduena proſelythus, paſcua Legis & Prophetarum inueniebat, ſed egrediens, quia Paradyſus nondum reſeratus erat, egrediens, inquam, à præſenti vita, paſcua non inueniebat. Deinceps autem, ſi quis introierit (inquit) ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet, qa videlicet & per Fidem ingreſſus præſentis Eccleſiæ ouile, vt recta carpet, tam Legalis doctrinæ, quàm & Euangelicæ gratiæ, & egrediens per mortem carnis, ſtatim delicijs perfruetur Paradiſi, cuius vſq; ad interiora iam peruium factum eſt hoc oſtium Dominus Ieſus, per myſteriū ſuæ ſacroſanctæ paſſionis. Sequitur: [Fur non venit, niſi vt furetur, & mactet & perdat.] Singula horum, quæ dicta ſunt, vt furetur, mactet, & perdat, ſignificationes habent proprias, & per hæc certa enumeratione partium, cuncta nō qualiſcunque furis, ſed eius, qui (vt ſuprà dictū eſt) fur eſt & latro, præſcripta eſt atrocitas, aliud namque eſt, quod furatur, aliud quod mactat, aliud quod perdit. Quid enim furatur niſi aurum & argentum? aurum ſapientiæ Dei, & argentum eloquij myſtici, vel vt magis in metaphora ſermo perſiſtat, quid furatur, niſi ſalubria ouium pabula, furtimq́ue corrumpit, quando peruerſis traditionibus ſacram Scripturam eo ſenſu defraudat, quo illam Spiritus ſanctus ſcribendam vel legendam tradidit? Vnde & Apoſtolus cùm dixiſſet. Si autem tu Iudæus cognominaris, & requieſcis in Lege, & gloriaris in Deo & noſti voluntatē eius, & probas vtiliora Legis, inſtructus per Legē, confidis teipſū ducem eſſe cęcorū, lumen eorū, qui in tenebris ſunt, ſtatim intulit. Qui ergo aliū doces teipſū nō doces? qui p̄dicas nō furandū, furaris? q abōinaris idola, ſacrilegiū facis? Digna

De antiquo ouili egredientibus per mortē non erant paſcua vt nunc in paradiſo.

Quid furatur hic fur. Roman. 2.

profectò

profectò inuectione,& magni vigoris argu
mento vſus eſt. Nam quanto Barabbas latro
vel quilibet eius ſimilis,probroſior fuit ho-
mine illo, cuius à natiuitate cæci(vt ſuprà
narratum eſt)Dominus noſter oculos ape-
ruit,tanto deteſtabilior eſt fur iſte , qui in
peruerſione Scripturarum vel operũ Chri-
ſti,huiuſmodi ſacrilegium facit,homine gẽ-
tili,quem ipſe iudicat, eò quòd oſtium non
videns,idolum ſurdum & mutum pro oſtio
ambiat:Hic igitur ad hoc venit, vt furetur.
Ingreſſo autem fure huiuſmodi, neceſſe eſt
oues vtrobique periclitari. Nam ſi furto ve
ritatis conſentire vel pabula corrupta con-
tingere noluit, iratus fur continuò mactat.
De qualibus dictum eſt: Ecce ego mitto ad
Matth.23. vos Prophetas & Sapientes,& Scribas,& ex
eis occidetis,& crucifigetis , & flagellabitis
in Synagogis veſtris,& perſequemini de ci-
uitate in ciuitatem. Quod quidem necdum
palàm fecerant,niſi quòd hominem ſæpè di
ctum,qui cæcus fuerat & viderat,ſuas blaſ-
phemias ſequi nolẽtem,foras eiecerant , ſed
poſtmodum publica inſania fecerunt,ab ip-
ſo,qui hæc loquitur,ſummo paſtore cruen
tum incipientes agere latrocinium. Si autem
furto conſentiant, fureſque ſequantur , &
audiant vocem alienorum,tu corpora qui-
dem nó mactat,ſed animas perdit. Iam quip
pe ipſo conſenſu animæ perditæ ſunt, & ſi
corpora viuunt,illę iam perierunt. Rectiſſi-
mè igitur dictum eſt: Fur non venit, niſi vt
furetur,& mactet,& perdat. Furetur videli
cet & adulteret vel corrumpat verum Scri-
pturarum ſenſum:mactet corpora ſibi non
conſentientium:perdat animas conſentien-
tium. Cuius crudelitate oppoſitum eſt, qđ
ſequitur.[Ego veni vt vitam habeant, & ab
undantiùs habeant.] Poterat ſic dici: Ego ve
ni vita hominũ,vt abundantiùs viuant,ꝙ v-
tiq; plus eſſet,quã dictũ eſt: Ego veni vt vitã
habeãt. Nã & oĩs paſtor ouiũ,qui intrat per
oſtiũ,ad hoc venit,ad hoc vocatur vel intro
mittitur, vt oues vitam habeant , verum nõ
ipſa vita,ſed tantum vitæ particeps , ac vitæ
nuntius ſiue miniſter eſt. Hoc,inquam, dici
poterat,ſed aduerſus fures & latrones , qui
veniunt vt mortem inferant, ita cõgruè nec
plus,nec minùs,quàm opportunè oppoſitũ
eſt,dicendo: Ego veni vt vitam habeant.
Quantum verò eſt, quod addidit: & abun-
dantiùs habeant? Vtique quantum differũt
promiſſio & aduentus eius,tantum vltra me
diocritatem antiquæ paſcuæ,hoc eſt , quod
nunc dicitur,abundantius. Nam quòd mul-
tò minus habuerunt oues Domini antiqui-
Hebr.11. tus,teſtatur Apoſtolus,qui enumeratis ma-
gnis & primis arietibus, ſic ad vltimum de
illis intulit: Iuxta Fidem defuncti ſunt om-
nes iſti non acceptis promiſſionibus , ſed à
longè aſpicientes & ſalutantes eas, & confi-
tentes,quia aduenæ & peregrini ſunt ſuper
terram. Certum eſt hoc , & nulli dubitare
fas eſt,quia cuncti greges hactenus, qui ad-
uentum eius præceſſerant,foris excubabant
extra Paradiſum, & longo balatu Diuinæ Gen.3.
viſionis paſcua deſiderabant , donec veni-
ret, vt ſuprà dictum eſt, & ſuo ſanguine rõ-
phæam,id eſt,gladium flammeum extingue-
ret iſte,qui illis repromiſſus eſt . Benè ergo
cùm dixiſſet: Ego veni vt vitam habeant,cõ
tinuò ſubiunxit & abundantius habeant,
quia videlicet vitam,quam habebant in ſpe,
dedit vt haberent in re. Vnde ſuprà cùm di-
xiſſet: Per me ſi quis introierit, ſaluabitur,
protinus adiecit: & ingredietur , & egredie-
tur,& paſcua inueniet. Quia profectò poſt
aduentum eius dignæ oues, & ouile præſen
tis Eccleſiæ per fidem ingreſſę,abundantius
quàm anteriores , Dei notitia paſcuntur,
& per mortem carnis egreſſæ, viſione ſum-
mi paſtoris perfruuntur. His dictis in iudi-
cium vel condemnationem eorum,qui fu-
res & latrones ſunt,nunc omnibus cuię ſuę
vicarijs,qui digni paſtores eſſe cupiunt, hoc
modo ſemetipſum dat in exemplum. [Ego
ſum paſtor bonus,bonus paſtor animam ſu
am dat pro ouibus] Dum contra illos ſer-
monem dirigeret: Qui non intrant per oſti- *Aſcendunt
um,ſed * deſcẽdunt aliundè, & proinde fu-
res & latrones ſunt, ſemel & iterum dixit:
Ego ſum oſtium,nunc ad eum ſermonẽ in-
tendens: Qui intrat per oſtium,& paſtor eſt
ouium,pro cauſa vel eruditione eiuſdem,
cui loquitur ampliùs accommodat vocem
ſuam dicens: Ego ſum paſtor bonus , atque Philip.3.
eiuſdem bonitatis formam,quã paſtor quiſ- Luc.15.
que imitetur,adiungit dicens: Bonus paſtor
animam ſuam dat pro ouibus. Poterat pla-
nè bonitatis huius formam ſumere altiùs,
quia cùm eſſet in forma Dei Dominus no-
ſter,propter nos populum ſuum , & oues
paſcuæ ſuæ,ſemetipſum exinaniuit , formã
ſerui accipiens,& habitu inuentus vt homo:
& iuxta Parabolam centum ouium & vnius
perditę,cùm haberet oues nonaginta nouẽ,
id eſt,omnem beatorum Angelorum mul-
titudinem,relictis illis, venit vnam,quæ er-
rauarat quærere. Sic,inquam,poterat formã
ſuæ bonitatis hic bonus paſtor exponere,
ſed hoc exemplum nulli imitabile eſt. Non
enim infra ſe deſcendere poſſunt, dum pa-
ſtores hominum fiunt, ſed econtrà tantò ſu
pra ſemetipſos eleuantur, vt Principatibus
& Poteſtatibus cœlorum aſſimilentur. Be-
ne ergo dum homines ad imitationem ſui
formare intendit, illud omittit, quod nulla-
tenus poſſunt imitari, & hoc ſolum , quod
immutabile eſt,hoc modo proponit. Bonus
paſtor animam ſuam dat pro ouibus , hoc
etenim paſtoribus per ſpiritum charitatis,
imitabile eſt,imò & imitari dulce eſt. Vnde
vnus conſtantiſſimus,cùm oues ſuas deſen
ſaret à furibus & latronibus: Ego autẽ(in- 1. Cor. 12.
quit) libenter impendam,& ſuperimpendar
ipſe pro animabus veſtris,licet plùs diligẽs,
minùs

minùs diligat. Quanti putas pro ouibus ſe-
met ipſos impenderunt? Reſperſa ſunt oui-
lia ſanguine paſtorum, maduerunt campi cę
dibus paſtorum, cruentata ſunt paſcua vul-
neribus paſtorum, ſacrata eſt terra corpori-
bus paſtorum, ditatum eſt cælum animab.
quas paſtores pro ouibus ſuis poſuerunt.
Claret igitur imitabilem eſſe paſtoribus
hanc ſuæ humilitatis formam, quam propo
Matth. 9. ſuit Paſtor bonus. Et tamē nemo paſtor bo
nus, niſi hic vnus: quia nemo bonus, niſi v-
nus Deus, hoc etenim quodam loco dicen-
ti ſibi cuidam: Magiſter bone, quid ſacien-
do vitam æternam poſsidebo? Reſpondit
dicens: Quid me dicis bonum? Hæc enim
eſt ſalutatio forenſis, vſitata ambitioni Scri
barum & Phariſæorum. Niſi me confitea-
ris Deum, cōſequens eſt, vt nec dicas bonū.
Itaque quomodo paſtor & magiſter, voce
quidem diuerſa, ſed ſenſu idem ſunt. Vnde
enim Paſtor ouium dicitur pro ſimilitudi-
ne, inde magiſter hominum eſt in rei verita-
te: Sicut magiſter bonus non niſi quia Deus
eſt, ſic paſtor bonus, non aliunde, niſi quia
Deus eſt: paſtor, inquam, bonus, & non ex
accidenti dono, ſed eſſentialiter bonus. Igi-
tur cæteri quidem paſtores digni ſiue ido-
nei dicantur: hic autem ſolus paſtor bonus,
qui ſolus ita animam ſuam poſuit pro ouib.
vt in Sacramento noſtro Corpus ſuum &
Sanguinem verteret, & oues quas redime-
ret, ſuæ carnis alimento ſatiaret. Quid ille
qui hoc exemplum boni paſtoris imitari re-
nuit? Quali nomine vel potiùs denotatione
cēſendus erit? ait: [Mercenarius & q non eſt
paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, videt
lupum venientem, & dimittit oues & fugit.
Et lupus rapit & diſpergit oues. [Quatuor
hoc loco repoſita ſunt: ſcilicet, bonus paſtor
qui dicit: ego ſum paſtor bonus, & is qui
formam boni paſtoris imitatur, & mercena
rius, & lupus. Item ſuprà quatuor poſita fu-
erant, oſtium & oſtiarius, & paſtor, & qui a-
liunde aſcendit fur. Ibi enim vnum malū. ſ.
fur, hic duo mala, videlicet mercenari⁹ & lu
Mercenarius nec fur eſt nec paſtor. pus: Attamen lupus cum mercenario occul-
tiùs ouili eſt damnoſus: Nā fur dum mactat
& perdit, aperta corporibus & animabus tē-
peſtate, pernitioſus eſt. Itaque mercenarius
qui non ipſe quidem mactat & perdit, ſed ſu
ga ſua lupo perditori, raptori & diſperſori,
ſcilicet Diabolo locum facit: non quidem i-
pſe fur eſt & latro, ſed nec dicendus eſt pa-
ſtor. Sic enim ait: Mercenarius & qui nō eſt
paſtor. Quomodo ergo vel qua intrauit?
Namq; inter oſtium & aſcenſum aliunde,
nihil medium ſuperiùs poſitū eſt. At is qui
per oſtium intrauit, paſtor, inquit, eſt ouiū,
& qui aſcendit aliunde, fur eſt & latro. Quà
ergo intrauit mercenarius, qui non eſt pa-
ſtor, nec rurſus mactat aut perdit, ſicut fur?
Non enim apertè, ſicut Arrius vel alius qui-
libet Hæreſiarches ſæuit aut perſequitur, vt

occidat eorum corpora, quorum non poteſt
animas ſuæ peruerſitatis maculare conſen-
ſu. Reſtat vtique, vt ſi fur non eſt, ſocius ta-
men furum ſit, quia de talibus per Prophe-
tam dictum eſt: Principes tui ſocij furum, o-
mnes diligunt munera, ſequuntur retribu-
tionem. Socius autem furum animo eſt: nā
corpore cum paſtoribus per oſtium intrare
viſus eſt. itaque diuiſus ipſe eſt. Quapropter
de huiuſmodi alibi dictum eſt: Veniet Do-
minus ſerui illius in die qua non ſperat, & *Eſa. 1.*
hora qua ignorat, & diuidet eum, partem- *Matth. 2.*
que eius ponet cum hypocritis, diuidet, in-
quit, id eſt, diuiſum & duplicem fuiſſe re-
darguet: diuidet eū, id eſt, paſtoralis gratię
donum ab illo auferet, & ipſum pœnis tra-
det. Oſtenſa igitur paſtoribus de contemptu
mortis via quam ſequantur, & oppoſita for
ma cui imprimantur: rectè ex oppoſito mer
cenarius deſcribitur, qui tametſi fur & la-
tro non eſſe videtur, ſed potiùs per oſtium
intraſſe, pro eo quod Catholicam Fidem ꝓ-
fitetur, nec aliud Euangelizat, quā id quod
euangelizatum eſt à veris paſtoribus, tamen
iuxta præſcriptam Prophetæ ſententiam,
qui cùm dixiſſet: Principes tui ſocij furum,
ſtatim hoc ipſum ratione comprobans:
Omnes, inquit, diligunt munera, ſequuntur
retributiones, ipſe vtique ſocius furum eſt.
Nam & pro eo quod munera diligit, & tem-
poralem ſequitur retributionem, mercena-
rius eſt. Cuius deſcriptio diligenter conſi-
deranda eſt. Mercenarius, inquit, & qui non
eſt paſtor. Rem ſolerter animo auditoris im
preſsit, ſic dicendo: & qui non eſt paſtor, ſci
licet vt de corde eius vulgarem extirpet o-
pinionem, qua putatur vel dicitur eſſe pa- *Eſa. 1.*
ſtor. Verè enim non eſt paſtor: Nam paſtor
dicitur, eò quòd gregem paſcat. At ille non
gregem, ſed ſeipſum paſcit. Vnde Propheta:
Væ, inquit, paſtoribus Iſrael, qui paſcebant *Ezech. 34.*
ſemetipſos, &c. Igitur dicitur quidem, ſed
nō eſt paſtor. Cuius non ſunt oues proprie.
Et hoc vtiq; cum grandi pondere dictū eſt.
Non ſunt, inquit, eius oues propriæ, quia vi *Galat. 4.*
delicet non in eius pectore, gratia mater par
turiuit, quomodo in illo, cuius hæc vox eſt:
filioli mei quos iterum parturio, donec ſor
metur Chriſtus in vobis. Non poſsidet ani-
mam eius, ſpiritus paſtoris boni, & ideo non
mirum, ꝙ non & ipſe in brachio ſuo con-
gregat agnos, & in ſinu ſuo leuat, quòd non
& ipſe fœtos portat. Sed quid? Videt, inquit,
lupum venientem, & dimittit oues & fugit.
Non arguitur mercenarius, ꝙ furatus ſit, ma
ctauerit aut perdiderit: quia videlicet, cùm
nō educat oues in ſaltus alios, quā quos pro
bauerunt paſtores magni & probati, neque
perdat oues venenatis falſæ doctrinæ pa-
ſcuis, nō ſatis legitimè fur dici poteſt: & pro-
inde nec occaſio eſt cur mactet. Nā interim
oues nō fugiunt ab eo, quippe quæ non ha-
bent cauſam legitimā, cur nō audiāt vocem,

vel cur neceſſariò deuitēt eius cõmunionẽ, cur illi lac ſuũ ad edendũ, ſuamq; lanã denegent ad operiendũ. Sed vnde arguitur? Videt,inqt,lupum venientẽ.i. Diabolum animabus inſidiantẽ,eaſq; ad mortẽ æternã per diuerſa ſcelera protrahentẽ. Videt,inquit,& fugit.i.ſub ſilentio ſe abſcõdit. Fugit, id eſt, verbũ exhortationis ſubtrahit,ne ſi lupo reſiſtat,temporale cõmodũ (ꝙ amat) amittat.

Amant eñ oues ſuam plerumq; perniciẽ, amant,inquam, & ſuis exitijs delectantur, ſuis periculis malè blãdis in præſenti demulcentur, nec recogitant dulcedine vitiorum fallente,quantus eas interitus conſequatur. Et niſi perire permittantur, eiuſmodi oues ſunt, vt neq; ad mulctrã paſtores venire,neque tonſorẽ eundem iam velint ſubire,inſuper & ipſum paſtorem tumultuando,quantum poſſunt, cornibus & lateribus audent impingere. Fugit ergo mercenarius taciturnus,ne pugnando pro ouib. temporalis lucri detrimentum patiatur. [Et lupus rapit & diſpergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eũ de ouibus.] Sola ergo cauſa fugiẽdi eſt, quia mercenarius eſt,quia mercedibus tranſitorijs inhiat, & dum illis contentus eſt, lupus
Ezech. 34. rapit ac diſpergit oues. Nec ſolũmodo lupo veniente fugit.Sed & quando iuxta Ezech. colliduntur arietes & hirci, dum laterib. & humeris impingunt, & cornibus ſuis venti-
Matth. 10. lant omnia infirma pecora, donec diſpergãtur ſoras, fugit idẽ mercenarius abſcondendo ſe, non iudicans inter pecus & pecus,aut certè nequiùs,quod craſſum eſt aſſumit, & quod debile eſt proijcit: videlicet iuſtificans impium pro munerib. & iuſtitiã iuſti auferens ab eo. Sanè cũ alibi dicat: ſi vos perſecuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliã: Tunc irreprehenſibiliter paſtor fugit,quãdo aperta perſecutione ſuris Hæretici, ſiue lupi Diaboli,per gentilem poteſtatem malitiã ſuam exercentis, paſtor ipſe quæritur, vt oues eius
2. Cor. 11. præſidio deſtituantur. Quod Paulus Apoſt. non ſolum irreprehenſibiliter, verumetiam laudabiliter feciſſe legitur, quando Damaſci Præpoſito gente Arethæ Regis cuſtodiẽte ciuitatem, vt eum cõprehenderent, à fratribus per murũ ſummiſſus eſt in ſporta,& ſic effugit manus eius. Non enim fugit, vt oues deſtitueret,ſed vt ouium ſaluti ſeipſum reſeruaret. Cæterùm oẽs qui abſq; eiuſmodi cauſa fugiunt, qui oues dimittunt, hic paſtor & Epiſcopus animarum noſtrarũ meritò excludit à numero paſtorum. Quibus exploſis iterum dicit: [Ego ſum paſtor bonus.] Et notandum ꝙ & ſuperiùs bis, ego ſum oſtium dixit, & nunc itidem bis, ego paſtor bonus, inquit. Ipſe oſtiũ & ipſe paſtor, ipſe tam anterioris, quàm & poſterioris ouilis vnũ oſtiũ, & vnus eſt paſtor: Iterũ, inq̃, dicit: Ego ſum paſtor bonus, atq; eiuſdẽ bonitatis affectum, protinus adiungit, dicens: [Et cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ.] Hanc & illam quã ſuprà dixerat rationẽ paſtor bonus, qui animã ſuã dat pro ouib. vnã & eandẽ eſſe conſtat, ex eo ꝙ protinus adiũgit. [Sicut nouit me Pater, & ego agnoſco Patrẽ, & animam meã pono pro ouib. meis.] Duobus præceptis charitatis à ſemetipſo cõpletis, ſine quibus paſtor idoneus nemo vnquã fuit, nec eſſe poterit. Nunquã enim verus aut dignus erit Diſcipulus huius boni Paſtoris, niſi qui (vt Apoſt. ait) germanè di- *Matth. 22.*
ligat gregem Chriſti: duobus, inquã, præce- *Philip. 4.*
ptis charitatis, bonitatẽ ſuam examinatam oſtendit in vno laudabili experimẽto, quod eſt, & animam meã pono pro ouibus meis. Primum & maximũ eſt mãdatum, dilectio Dei, quod intelligitur in eo quod ait: Sicut nouit me Pater, & ego agnoſco Patrem. Secundũ autẽ ſimile eſt huic: Diliges proximũ tuum ſicut teipſum, hoc nihilominùs intelligendũ eſt in eo quod ait: & cognoſco meas. Idcirco autẽ præpoſterè, priùs ſecundum & pòſt ſignatum eſt primũ: quia videlicet per dilectionem proximi aſcenditur ad dilectionem Dei. Qui enim non diligit fratrem ſuũ quem videt, Deum quem nõ videt quomodo poteſt diligere? Formam ergo ſuæ bonitatis, qua ſuos imitatores informare cupit, ordinatè exprimens, incipit à dilectione proximi, cũ dicit, & cognoſco meas. Cognoſco enim.i.diligo. Imò & magnificẽtiùs charitatem ſuam exprimit dicendo: cognoſco, quã ſi dixiſſet diligo. Hoc enim verbum cum ſignificatione dilectionis ſimul ſonat affectũ compaſſionis. Iuxta quod Salomon ait: No- *Prou. 12.*
uit ſapiens animas iumentorum ſuorum, viſcera autem impiorum crudelia. Itaq; ſicut *Pſal. 102.*
in Pſalmo: Quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum, ſic & nunc dum dicit, & cognoſco meas, ſimul dilectionis & operoſæ miſericordiæ ſignat affectum. Et cognoſco, inquit, meas, & cognoſcunt me meæ. Suaue dictum, ſed terribile iudicium. Reſpondetur enim hoc ad illud, quod ſuprà dixerunt negatores eius: Scimus quia Moyſi loquutus eſt Deus, hunc autẽ neſcimus vnde ſit. Igitur ad illorum diſtinctionem, qui ſui nõ ſunt, quia negauerunt eum, ſecundũ quod & Daniel ait: Et non erit eius populus, qui *Dani. 9.*
negaturus eſt eum, ad diſtinctionẽ, inquam, illorum, cognoſco, inquit, meas, & cognoſcunt me meæ. Aequa vtique viciſſitudine negatores ſuos negat ipſe, ac ſi apertè dicat: Cognoſco meas, & non vos alienos, cognoſcunt me mei, ſi vos alieni non cognoſcetis me. Item, & hoc dixerunt: Non eſt hic homo à Deo. Repugnat quod dicit: Sicut nouit me Pater, & ego agnoſco Patrem. Nouit me Pater, hoc eſt diligit. agnoſco ego, hoc eſt diligo Patrem. Ita vt prædictum eſt, paſtor bonus bonitatem ſuam in duobus præceptis charitatis oſtẽdit: ſcilicet dilectione Dei Patris, & dilectione proximorum, id eſt, earũ

dequi-

de quibus nunc loquitur, ouium ſuarum, quibus aſſumptione carnis, & magnitudine beneficij pximus factus eſt, & hoc tñ ex his q̃ cæteris eius ſermonib. altiùs commendatur, quod tota ouium Domini cura geminæ ſit dilectionis opus, quam quiſquis non habet, non paſtor eſt, ſed mercenarius. Sequitur. [Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus paſtor.] Ecce quantum bono paſtori ſtultæ oues obfuerunt, in eo quod cum malitioſis vulpibus, id eſt, malignis ſpiritibus conſilium ineuntes, iam conſpirauerant, vt ſi qua ouium paſtorem ſuũ illum eſſe agnoſceret, protinus humeris & lateribus cæterarum impacta, extra ouile fieret. Nunquid cõſpiratio hæc gratiam paſtoris euacuaret, aut nomen eius ſiue facultatem diminueret? Abſit. Nam & alias oues (inquit) habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, quia non de carne Patriarcharum & Prophetarum progenitæ ſunt, qui magni arietes, & aliqui etiam paſtores, vt Dauid, vel Moyſes, & Aaron, huius ouilis patres extiterunt. Non ſunt, inquam, ex hoc ouili, & alias oportet me adducere. Quare? Videlicet, quia iſtæ oues prædicta conſpiratione ſua inuicem afflatæ, dira peſtilentia contabuerunt, & ſemetipſas corruperũt, idcirco his abiectis oportet ex alijs ouibus præfinitum ante ſecula, ouium ſupplere numerum: Me, inquit, oportet illas adducere. Nunquid ipſe paſtor, qui hæc loquitur, per ſemetipſum ad nos oues alienigenas venit? Nónne à furibus & latronibus in medio huius ouilis cõprehenſus animam ſuam poſuit, & deinde aſcendens in cælum, nunquam viſus à nobis, ſuos tantum vicarios ad nos direxit? Ita planè, ſed nec eodem modo nos minus quid ab illo magno grege habemus, quem de Aegypto adduxit idem paſtor, idem Deus. Nunquid enim non per homines Deus, per homines, inquam, Moyſen & Aaron, quibus apparuerat, illas oues adduxit? Vtique non magis illis, q̃ nobis, nõ nobis minùs quã illis adducendis affuit præſentia viſibili. Vnus illorũ paſtor tunc Deũ audiuit in rubo: noſtri paſtores viderunt illum in crucis ligno, de quo ait quidam tam doctus, quã fidelis: Triſtes pũrgãtur ſanguine culpę. Quem econtra rubus denſis crucia tibus edit. Et illi quidem duo ſigna dedit dicens: Si non crediderint verbo ſigni prioris, credent vel verbo ſigni ſequentis: ſed & noſtris item paſtoribus duo ſigna dedit dicens: Si non viderunt gloriam ſigni prioris, videbunt ſaltem virtutẽ ſigni ſequentis. Etenim ſi non vidimus nos, quòd virga in colubrũ conuerſa ſit, & deuoratis Magorum Aegyptiorum colubris, iterum virga quod fuerat effecta ſit, id eſt, quod Chriſtus Rex ipſe, & paternæ Diuinitatis virga regia in mortem deuenerit, quæ per colubrum in hunc mundum ſubintrauit, & conſumptis peccatis noſtris, iterum in veram & æternam vitam regnaturus ſurrexit, at ſaltem videmus, quod de ſinu manus extracta leproſa tota effecta ſit, id eſt, quod totum illud antiquum ouile peſtilentia perfidiæ contabuerit, quòd à gratia Dei Synagoga exciderit, imò & iuxta q ille prædixit: Ceciderint in ore gladij, & captiui ducti in omnes Gentes, lepram ſuã toto orbi ſpectandam iam dudum circumtulerint, congemiſcente Propheta ac dicente: Vſquequo auertes manum tuam & dexteram tuam de medio ſinu tuo in finem. Et enim circa finem ſeculi iterum in priſtinum ſinum gratiæ mittetur, & mundabitur. Igitur cùm per legatos ſuos, in quibus ipſe procul dubio loquitur, nos alias oues ſuas vocauit, non minus quã prioris ouilis oues, per ſe metipſum adduxit. Ait itaque: Et illas oportet me adducere. Quò autem adducere? Nõ ad veſtram Synagogam, ô putidi hirci, qui & ſecundum animam in inferiora terræ introibitis, & ſecundum corpus trademini in manus gladij, parteſque vulpium eritis, ſed ad Fidem Patriarcharum & Prophetarum, cum quibus balare vel cantitare audetis, dicentes: Nos autem populus eius, & oues paſcuæ eius, cũ ſitis tauri pigues & laſciui vituli, Chæthæorum & Amorræorum ſaltibus innati vel educati. Ad illorum, inquam, Fidem me alias oues, vobis abiectis, oportet adducere, & vocem meam audient, quam vos (vt ſuperiùs dixi) propterea nõ auditis, quia ex Deo non eſtis. Et fiet, inquit, vnum ouile, & vnus paſtor. Non dixit, & fiet vnus paſtor & vnum ouile. Iam enim vnus paſtor eſt, ſed fiet vnum ouile, quod nondum factũ eſt, & vnus paſtor permanebit, qui nunc & ſemper eſt. Fiet, inquam, vnum ouile, nulla diſtinctione habita, peregrinæ & indigenæ oues, id eſt, Iudæi & Græci, & Ille vnus paſtor omnium erit, de quo per Prophetam dictum eſt: Et ſuſcitabo ſuper eas paſtorem vnum, qui paſcat eas, ſeruum meum Dauid, ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in paſtorẽ. Ego autem Dominus eorum ero eis in Deũ & ſeruus meus Dauid Princeps in medio eorum. His dictis adhuc perſiſtit in commendatione charitatis, qua & ille animam ſuam pro ouibus ſuis poſuit, dicens: [Propterea me Pater diligit, quia ego pono animam meam & iterum ſumo eam.] Tanquam diceret. Hoc opus magnæ dilectionis, quod eſt bonum paſtorem eſſe, & animam dare pro ouibus, Pater diligit, & de quocunque paſtore hoc opus acceperit, illum amore ſuo dignum ducit. Poterat quippe ſic dicere: Propterea me Pater diligit, quia ſicut docuit me, hæc loquor, & à meipſo facio nihil: vel, quia per me in principio cuncta fecit, & ſine me factum eſt nihil. Verùm hoc loco paſtorem legitimum inſtituere, vel erudire intendit, & illud notum facere,

Exod. 3. Exod. 4. Exod. 4. Luca 23. Pſal. 83. Pſal. 62. Pſal. 94. Ezech. 16. Ioan. 8. Ezech. 34. Col. 3. Ezech. 44

quòd lucro animarum charius Deo nihil
ſit. Hoc igitur opportunè ſecundum rem di
xit: Propterea me Pater diligit, quia ego po
no animam meam, ſubauditur, pro ouibus
meis, videlicet vt ſciant paſtores animarum,
quanti meriti ſit mori pro ſalute earum.
Sed non gaudeat ſur, non lætetur latro, non
Ioan. 7. exultet lupus, quòd animam ſuam ponit
paſtor bonus, ꝙ occiditur ouium defenſor
& Dñs, quòd mori poteſt hic ſœtarum ge-
ſtator, & agnorũ nutritius. Non (inquã) læ-
tentur paruuli iſti hircorum pulli, quos in-
uidia occidit, inuidendo morientes, & mo-
riendo inuidentes, qui iam timere cœperãt,
quòd in diſperſionem Gẽtium iturus eſſet,
& docturus Gentes, & ſic adducturus alias
oues. Non enim hoc ſolũ dixit: Ego pono
animam meam, ſed confeſtim addidit: & ite
rum ſumo eam. Nec iſtud ſemel dixiſſe con
tentus eſt, ſed adhuc ſuper inimicos ſuos cõ
Ioan. 16. ſortatur & dicit: [Nemo tollet eam à me, ſed
ego ponam eam à meipſo. Poteſtatem ha-
beo ponendi animam meam, & iterum ſu-
mendi eam.] Sciũt iamdudum cunctæ oues,
optimè de huius paſtoris ſui fortitudine ſen
tientes, ſciunt, inquam, quia ſures & latro-
nes fruſtra cum laternis & facibus & armis
ad comprehendendum illum miſiſſent, niſi
Luc. 23. ipſe à ſeipſo ponere voluiſſet animam ſuã.
Nam quomodo ſemel abierunt retrorſum
& ceciderunt, dicente illo: Ego ſum, ſic fie-
ri iugiter potuiſſet, vel certè vno caſu ſem
piternum illorum conſummari exitiũ. Non
ergo animam eius tulit quis, quomodo iure
tollitur ab vnoquoque noſtrũ, quos in ſe-
metipſo primus parens immortalitate exhę
redauit: Sed ego, inquit, à meipſo, ſcilicet
ſpontanea morte moriendo, pono eam in
manu Patris, dicens: Pater in manus tuas cõ
mendo ſpiritum meum, videlicet antea præ
finita cõditione hac, vt ſi ego talentũ hoc, id
eſt, animã meã, pro ſanctificatione antiquę
præuaricationis perſoluam, & ipſam & cun-
ctas ouium mearum animas, patre annuen-
te recipiam. Itaque propter morti nihil de-
bentem innocentiam, poteſtatem habeo po
nendi vel non ponendi animam, quod ſi po
ſuero eam conſequenter propter interpoſitę
conditionis iuſtitiam, poteſtatem habeo ſu-
mendi eam, ſcilicet vt reſurgam, & omnes
mihi conreſurgere faciam. Fortè dicis: Qua-
re ergo pones pro ouibus animam tuam, cũ
b

poteſtatem habeas etiam non ponendi eã?
Ad hæc ille: [Hoc mandatum accepi à Pa-
tre meo.] Quod eſt hoc mandatum,
niſi charitas? Mandatum enim, inquit, nouũ
do vobis, vt diligatis inuicem. Hoc ergo mã
datum charitas eſt, qua (vt ſuperiùs dictum
eſt) cognoſcuntur, id eſt, diliguntur oues,
cognoſcitur id eſt, diligitur Pater. Sed hic,
inquit, mandatum accepi à Patre meo. Igi-
tur non vt cæteri quicunq; dicuntur paſto-
res boni, ſic & iſte paſtor bonus accidenta-
liter bonus eſt, ſed à Patre ſuo accepit, id eſt,
ab ea natura, qua Deus illi Pater eſt, bonus
eſſe habet, tantæque naturaliter eſt charita-
tis, vt animam ſuam ponat pro ouibus ſuis.
Sequitur. [Diſſenſio iterum facta eſt inter
Iudæos propter ſermones hos.] Iterum, (in-
quit Euangeliſta) diſſenſio facta eſt propter
ſermones hos. Nam ſemel facta iam fuerat
propter opus illud, quod in Sabbato cæci na Ioan. 7.
ti oculos aperuerat. * Alij autem dicebant:
Dæmonium habet & inſanit, quid eum au-
ditis? O malum ſtultiloquium dicentium,
Dæmonium habere & communi ſenſu ca-
rere Dei Filium. Et ſuperiùs dixerant. Dæ- Multi autẽ
monium habet, nunc ſurore incontinenti dicebant ex
cũ dixiſſent: Dæmonium habet, addiderũt: ipſis.
& inſanit, quid eum auditis? Hoccine erat ꝙ Ioan. 7. 8.
dixit paterfamilias de malis illis, & meritò Mat. 21.
malè perdẽdis agricolis: verebuntur filium
meum? Quẽ enim ſeruorum illius, quos an
tea miſerat, tam nequiter inhonorauerunt,
tantiſq; contumelijs affecerunt? Quõ infelix
terra tam putidos canes ſuſtinuit? Quomo-
do infauſtus aer talium viperarum linguis
venenatis non contabuit? Dæmonium, in-
quiunt, habet, & inſanit, quid eum auditis?
[Alij dicebant: Hæc verba non ſunt Dæmo
nium habentis. Nunquid poteſt Dæmoniũ
cæcorum oculos aperire?] Eadem ratione
duce diſſentientes ſuperiùs dixerant: Nun-
quid poteſt homo peccator hæc ſigna face-
re? Aduerſantur etenim inuicem ſibiq; repu
gnant, peccatorem eſſe, vel à Deo non eſſe,
& hæc ſigna facere. Ampliùs autẽ repugnan
tia ſunt, Dæmoniacum eſſe vel inſanire, & Ioan. 9.
cum operatione ſignorum eiuſmodi verba
proferre. Vtique ſi cæci non eſſent, ſcire po-
terant, quòd hæc non inſaniæ, ſed veræ ſunt
verba ſapientiæ, & quòd ad aperiendos cæ-
corum oculos non Dæmoniaca inſania, ſed
virtute diuina opus eſt.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN EVANGELIVM IOANNIS COMMENTARIORVM
LIBER DECIMVS.

Pſal. 51. Propheta cùm dixiſſet in Pſalmo: Quàm magnificata ſunt opera tua Domine, nimis profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ, continuò ſubiunxit: Vir inſipiens non cognoſcet, & ſtultus non intelliget hæc. Quis autem magis inſipiens, vel magis ſtultus Iudaico populo, qui & magnifica Domini opera non cognoſcit Verbi gratia, dum dicit ſuperiùs: Non eſt hic homo à Deo, qui Sabbatū non cuſtodit, & verba eius non intelligit, dū dicit: Dæmonium babet & inſanit, quid eū auditis? Attamen magnificanda erant opera tua Domine, in oculis eius, & reuelandæ cogitationes tuæ in auribus eius, vt oſtenſa illi non videremus, & dicta illi non intelligeremus, quatenus eodem igne humilium oculi illuminarentur, cuius fumo illorum ſuperbia excæcaretur. Igitur & hactenus coram inſidiatoribus ſuis tota proceſsit doctrina veritatis, & deinceps magis ac magis interrogationibus pulſata ſemper agnoſcens, dictis & factis in auribus, & oculis eorum recto tenore procedit, Euangeliſta ſic proſequente ordinem narrationis. [Facta ſunt autem Encænia in Hieroſolymis, & hyems erat.] Encænia feſtiuitas erat dedicationis templi. tantumq́ue eſt hoc nomen à Græco καινὸν, quod Latinè dicitur nouū. Et quandocunque nouum aliquid fuerit dedicatum, Encænia vocatur. Sed & ſi quis noua induatur tunica, rectè Enceniare dicitur. Encænia ergo, id eſt, ſolennia dedicationis templi agebantur, cùm ea quæ ſequuntur, interrogantibus Iudæis locutus eſt Dominus: Et hyems (inquit) erat. Iuxta literam tempus anni demó- *1. Mach. 4.* ſtratur, quo agebatur eiuſdem dedicationis feſtiuitas, à tempore Machabæorum, qui deſtructo altari (quia contaminauerunt illud Gentes) ædificauerunt altare nouum, ſecundum illud, quod priùs fuit, & quinta & viceſima menſis Caſleu dedicauerunt illud. ſtatuit Iudas & fratres eius, & vniuerſa Eccleſia Iſrael, vt agatur dies Dedicationis al- *Dedicatio templi, & altaris.* taris in temporibus ſuis, ab anno in annum, per dies octo, à quinta & viceſima menſis Caſleu. Menſis autem Caſleu, ipſe eſt qui apud Romanos December dicitur, & eſt à Martio quidem (à quo antiquitus Romani annum inchoant) decimus. Ab Aprili autem (qui apud Hebræos ſecūdum Legem, principiū menſium, & primus eſt in menſibus anni) exiſtit nonus. Igitur iuxta literam (vt dictum eſt) indicatur natura temporis, ſed myſticè, quod magis ad rem attinet, frigida Iudæorum ſignificatur impietas, quia mentes illorum à diuino igne auerſas, Diabolus tanquam glacialis Boreas afflauerat. [Et ambulabat Ieſus in templo, in porticu Salomonis] Hæc porticus Salomonis ipſa erat, de qua in lib. Reg. ſcribitur: In die illa ſanctificauit *3. Reg. 8.* Rex Salomon medium atrij, quod erat ante domum Domini, fecitq́; ibi holocauſtum & ſacrificium, & adipem pacificorum. Cùm ergo ambularet in huiuſmodi porticu Dominus noſter, vtique in templo ambulabat, quia porticus illa æquè, vt templum à Salomone ſanctificata fuerat. [Circundederunt eum ergo Iudæi, & dicebant: Quouſq; animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palàm.] Vigilantiſsimi animarum ſuarum cuſtodes, & de ſua ſalute ſoliciti, mul- *Pericula animarum per ſchiſmata.* tum dolebant, quoties aduerſus Dominum conueniſſent Schiſmata inter ſe fieri, ſuaſq́; animas per diſſenſiones periclitari, vt nunc nouiſsime, quando dicentibus: Dæmonium habet & inſanit, quid eum auditis? Alij dicebant. Hæc verba non ſunt Dæmonium habentis, &: Nunquid poteſt Dæmonium cæcorum oculos aperire? Et in huiuſmodi diſſentionibus illorum animas perire dicebāt, qui ab intentione ſua diſſentiendo ſaluti magis appropinquabant. Et tunc quidem propter diſſenſionem, quæ cæco illuminato ſemel & iterum facta eſt inter nos, ſolutum eſt inefficax eorum conuenticulum. Nunc autem vbi ad ſolennitatem Dedicationis veniens, ambulabat (vt prædictum eſt) in templo, vt in porticu Salomonis, nacti ſibi videbantur opportunitatem aucupandi contra eum aliquid, vnde poſſet accuſari. Circun- *Pſal. 21.* dederunt ergo eum, tanquam vituli multi, & tauri pingues obſederunt eum. Et dicebant: Quouſque animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palàm. O perditæ animæ, cùm hic vobis palàm dixerit, quod Chriſtus ipſe ſit, ergóne illa eius opinio ceſſabit, quam vos ægrè ferentes, veſtram perditionem eſſe calumniamini, dicendo: Quouſque animam noſtram tollis? Quid enim ex ore ipſius eos audire deſideratis, niſi vt apud poteſtatem Romani Imperij aduerſus illum accuſationem ineuitabilem inuenire poſsitis? Nempe cùm Chriſtus orbis terra- *Ioan. 19.* rum debeat eſſe Rex, quamuis hoc terrenis Regnis nihil nociturum ſit, robuſti tamen accuſatores eritis, ita vt Iudicem quoque premere poſsitis, dicendo: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Omnis qui ſe Regem fa-

gem facit, contradicit Cæſari. Ergóne, inq̃, nunc quidẽ animam veſtrã tollit, ſed tunc nó tollet, cũ hoc nó ꝑfeceritis? Abſit à vobis hæc beatitudo, vt ipſe animã veſtrã tollat, & poſsideat vos. Concedat* nobis potiùs, quoniam ſic vultis, vt, ſicut Propheta geme bundus prædixit: Auferant iniquitates veſtræ, & poſsideant vos abſque ſe. Aliæ ſunt animæ quas tollet, cùm vos illum pro accuſatione regij nominis vinctum Pilato tradideritis. Ligatis nanque manibus ſuis, fortem armatum fortior ipſe alligabit, confixis manibus ac pedibus atrium eius debellabit, & beatas omnes animas tollet. Vaſa enim eius diripiet. Vos autem nequaquam forti illi tollemini, ſed poſsidebũt vos omnes nequitiæ eius, & erunt nouiſsima veſtra peiora prioribus. Nunc audiemus qualiter girũ veſtrum ſoluerit, quo illum tam nocendi intentione, quàm turbæ veſtræ ſtipatione circundediſtis, non tantum Regem, ſed & Deũ ſe eſſe conteſtans cõſubſtantialem Patri, ait: [Loquor vobis & non creditis. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, ipſa teſtimonium perhibent de me. Sed non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis.] Superiùs ait hic ipſe, qui nunc circundatus eſt à Iudæis Chriſtus lux mundi: Et in Lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimonium verum eſt. Statimq́; intulit: Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me qui miſit me Pater: nunc in articulo præſentis interrogationis reſponſurus illud, quod nó in ſola porticu vel templo Salomonis, ſed in toto mundo debeat audiri, rationabiliter eadem teſtimonia præſentat, ad confirmandam veritatem ſuæ reſponſionis: Loquor (inquiens) vobis, & opera quæ ego facio in nomine Patris mei, ipſa teſtimonium perhibent de me, & vtrunque teſtimonium illos reſpuere, contra Legem ſuam, in qua ſcriptum eſt: Quia duorum hominum teſtimonium verũ eſt: vtrunq;, inq̃, teſtimoniũ illos contempſiſſe redarguit, ad ſingula ſubiungendo: & non creditis. Nam & cũ dixiſſet: Loquor vobis, continuò addidit: & nó creditis, & cùm ſubſecutus eſſet. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, ipſa teſtimonium perhibent de me, ſtatim adiecit. Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ouib. meis, ac ſi dicat, Iam non docendi eſtis, quia Chriſtus ego ſum, ſed arguendi de peccato, quia non iam dudũ teſtimonijs euidentibus credidiſtis, ſecundum Legis edictum redargutionis hic modus eſt, & hæc ſententia iudicij, vt iam nunc abnegem vos, quod & facio, dicens: Quia nó eſtis ex ouibus meis. Fruſtra igitur hic captatores hiauerunt, circundantes eũ, atque dicentes. Si tu es Chriſtus dic nobis palàm. Non enim ſuadet illis, vt ſe examinent imperio Cæſaris, neque arguit, quod non iam ſe in Regem ſublimauerint, ſed non eſtis

Marginalia (left): * vobis — Eſa. 16. — Matth. 12. Luca 11. — Deut. 19. Ioan. 8. — Chriſtus ſe paſtorem potiùs dixit quã regem.

(inquit) ex ouibus meis, permanens in metaphora, iuxta quã ſuprà dixerat: Ego ſum paſtor bonus, &c. Quare autem ſecundũ nomen regium, de quo interrogabatur, dicere potuiſſet: non eſtis ex ciuibus meis, dicere maluit ſecundum nomen paſtoris: non eſtis ex ouibus meis. Videlicet quia ſatis quidem pro bonitate paſtoris, ſed parum pro maieſtate eiuſdem dictum eſt, in eo quod ait: Et animam meam pono pro ouibus meis. Proinde quod ſupereſt de maieſtate vel potentia ſuæ Diuinitatis, hoc modo ſubiũgit. [Oues meæ vocem meam audiũt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me. Et ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum: Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de manu Patris mei. Ego & Pater vnũ ſumus.] In his & plus dictum eſt, quàm fuerat interrogatum, quia cùm de ſola regia poteſtate quæreretur, de Diuinitatis quoq; maieſtate reſponſum eſt, & in omnibus tamen, ne vnũ quidẽ verbũ ſonuit, quod dijudicare poſſent miniſtri vel amici Cæſaris. Hæc enim verba non inuaſionẽ cõminãtur Romani imperij, ſed myſteriũ cõtinẽt regni Dei, ſuntq́; maximè apud gentiles iudices verba libri ſignati, quem ſi iuxta Prophetam dederis neſcienti literas, & dixeris lege, reſpondebit: neſcio literas. Sic enim & Paulo contigit, quo incipiẽte aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: Siquidem eſſet iniquum aliquid, aut facinus peſsimum. ô viri Iudæi, rectè vos ſuſtinerem. Si verò quæſtiones ſunt de verbo & nominibus Legis veſtræ, vos ipſi videritis: Iudex ego horum nolo eſſe. Ita ergò & nũc ipſe rex cæli, qui per eundem Apoſt. præcipit dicẽs: Nemini dantes vllam offenſionem, non ſic de Regno ſuo reſpondit, vt oſtenderet poteſtatem terreni imperij, ſed verbis vel omnibus ſacræ Scripturæ vtens, de quib. Romani Iudices eſſe non curarent, inhiantem contra ſe Iudæorũ illuſit impietatem. Oues meę inquit, vocẽ meã audiunt. Quando iſtud timerent ſuperbę vires Romanorũ militum, vbi is qui accuſaretur, nó euerſorẽ vrbium, ſed paſtorẽ ſe profiteretur? Nempe faciliùs ridere, quã timere huiuſmodi cauſam potuerunt, ita vt cũ illuſione genuflexo, dicerent: Aue Rex Iudæorum. Sanè quòd nunc ait: Et ego cognoſco eas, & ſequuntur me, idem & ſuprà dixerat: Et cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ. Vita quoque æterna de qua nunc ait: Et ego vitã æternam do eis, illa eſt paſcua de qua ſuperiùs: Per me, inq̃t, ſi quis introierit, ſaluabitur & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet. Differt tamen modus dicendi, Et ego vitam æternam do eis, quod vtiq; nemo niſi Deus dicere vel facere poſſit. Notanda verò diligenter ſeries huiuſcẽ dictionis. Audiunt, inquit, vocẽ meam, & ego cognoſco eas, ſequuntur me, & ego vitã æternam do eis, & non peribunt in æternũ.

Marginalia (right): Eſa. 19. — Actor. 18. — 2. Cor. 6. — Matth. 27.

Horum

Horum quoque contraria de illis oportet ſubaudiri, quibus ait, qui non eſtis ex ouibus meis, videlicet, quòd eos nõ cognoſcat, quòd vita æterna defraudati ſint, & in æternum perierint Nam ad diſtinctionem taliũ hœdorum dixit: Oues meæ vocem meam audiunt, &cæt. Quod autem addidit: Et nõ rapiet eas quiſquam de manu mea, ſine dubio multis iamdudum argumentis vniuerſo orbi comprobatum eſt. Quid enim fures & latrones intentatum reliquerunt, quid non egerunt, vt raperent oues, lupi vel omnes feræ ſyluarum? Et tamen de manu paſtoris huius nullam omninò ex ouibus rapere potuerunt. Benè ergo paſtor iſte fortiſsimus dictus eſt Dauid per Prophetam, in quo hæc (vt ſuprà dictum eſt) loquitur De-

Ezech. 34 us: Et ſuſcitabo ſuper eas paſtorem vnum, qui paſcat eas, ſeruum meum Dauid, Ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in paſtorem, Ego Dominus ero eis in Deũm, & ſeruus meus Dauid Princeps in medio eorum, Ille namq; in cuſtodia gregis, boni huius paſtoris ſignum geſsit: Paſcebat, inquit, ſeruus tuus Patris ſui gregem, & veniebat leo vel vrſus, tollebatque arietem de medio gregis, & ſequebar eos, & percutiebam, eruebamq; de ore eorum. Et illi conſurgebant aduerſum me, & apprehendebam mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebamque eos, & cæt.

Pſal 94. Grex ille, Dei populum qui dicit in Pſalm. Nos autem populus eius, & oues paſcuæ eius: Leo vel Vrſus Diabolum: Dauid ipſe tam fortitudine quàm nomine (interpretatur enim manu fortis) bonum præſignabat paſtorem Chriſtum, qui cùm de ſuis ouibus nullam omninò perdat: Et non rapiet eas quiſquam, inquit, de manu mea. Diabolum namque ſuffocauit, & nos oues ſuas de ore eius liberauit, omnem quoque perſecutorẽ (quales tunc erant Annas & Caiphas, cæterique Scribæ & Phariſæi, qui iam conſpirauerant, vt paſtorem hunc nulla ſequeretur ouis) caſſo labore deceptos, furti atque latrocinij redarguens, æterna damnatione puniuit. Vnde autem tanta fortitudo in manibus eius? Ait. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus eſt. Illud, inquit, quòd dedit mihi pater meus. Videlicet in eo, quod mihi pater eſt, id eſt, illud quod ſum ego non ſecundum carnis naturam, quæ ex homine ſumpta eſt, ſed ſecũdum eam naturam, qua Deus mihi pater eſt, maius omnib. eſt, fortius omnib. eſt, potẽtius omnib. eſt. Quod ſi omnibus maius, vtiq; & raptore animarũ Diabolo, maius atq; fortius eſt. Quid tandem illud eſt maius omnib. quod dedit tibi pater tuus? Et nemo, inquit, poteſt rapere de manu patris mei. Hoc vtique maius omnibus eſt, quod de manu patris mei nemo rapere poteſt. Nihil enim præter Deum inſuperabile eſt. Sed illud, inquit, quod dedit mihi pater, maius omnibus eſt. Quid igitur ille pater huic Filio ſuo, niſi omnipotentiam ſuã dedit, vt nemo rapiat de manu Filij, ſicut nemo poteſt rapere de manu Patris?

Proinde continuò rectè ſubinſertur: Ego & pater vnum ſumus. Nimirum hinc illud maximè pendet, quod iam dudum Catholica Fides inter Arrium, & Sabellium, tanquam inter ſcyllam & charrybdim nauigans per ſuos fortiſsimos remiges vno orè conclamare conſueuit, neque confundentes perſonas, neque Subſtantiam ſeparantes: Alia enim eſt perſona Patris, alia Filij, addẽdo etiam, alia eſt Spiritus ſancti: Vna eſt Diuinitas, æqualis gloria, coæterna maieſtas. Sabellius namque (qui & Patripaſsianus) perſonas confudit, dicendo vnam eandemque eſſe patris, & filij, & Spiritus ſancti. Econtra Arrius, aliud, inquit, pater, aliud eſt filius. Pater increatus, Filius verò creatura eſt. Vtranque ſtultitiam Catholica Fides deteſta- *Fides Catholica.* tur, firmiter tenens & pluralis numeri, verbum, quod eſt, ſumus, & neutralem vnitatis dictionem, vnum: Vnum enim, inquit, non vnus Sic etenim dixit Dei Filius: Ego & pater vnum ſumus. Per hoc, quòd ait, vnum, ſubſtantiæ Vnitatem: per id, quòd dixit, ſumus, perſonarum expreſsit Pluralitatẽ. Igitur cùm dicit de ſeipſo Filius. Et non rapiet eas quiſquam de manu mea: de patre verò: Et nemo poteſt rapere de manu patris mei, & continuò ſubiungit: Ego & pater vnum ſumus, hoc proculdubio vult intelligi, quia patris & filij vna eſt Diuinitas, vna eademq; omnipotentia, vna ſubſtantia, vna natura, quod Græcè ὁμοούσιον dicitur, quodq; confitentes nos, rectè Homouſiani dicimur. Hoc vocabulum Arriani fruſtra calumniati ſunt *1. Tim. 6.* dicentes, ſecundum Apoſtolum deuitandas eſſe profanas nouitates vocum, & idcirco cõſequenter hoc nomen eſſe deuitãdum, eò ꝙ non inueniatur in toto canone Scripturarũ. Nomina namque vel verba, cum ſigna ſint rerum, vtique rebus ipſis cuncta poſteriora ſunt, quia propter ſignificandas res inuenta ſunt. Oportet enim priùs res ipſas exiſtere, & deinde ſigna rerum. Conſtat aũt nec ante Euangelium, nec niſi per Euangelium mundo innotuiſſe Deum Dei Filiũ. Igitur vbi ipſe, vel coæterna patri Diuinitas ipſius per Euãgeliũ innotuit, vt, verbi gratia, per hoc quod nunc ait: Ego & Pater vnum ſumus, profectò re conſtãte, licuit, imò & oportuit, aduerſantibus Hæreticis rei nomen producere. Licuit enim ſemperq; licebit, ſignatum præſente nota, producere nomen. Sed iam quid ad hæc Iudæi fecerint audiamus. Sequitur. [Suſtulerunt lapides Iudæi, vt lapidarent eum Reſpondit eis Ieſus: Multa opera bona oſtendi vobis ex patre meo: Propter quod eorum opus me lapidatis?] Superiùs cùm itidem vellent eum lapidare, dicente: Antequam Abrahã fieret, ego ſum, abſcon- *Ioan. 8.* dit ſe, & exiuit de templo tanquã infirmus,

& non valens inimicos ſuos in ipſis ſuis alligare conatibus, nunc autem in medio turbę furentis aſtat conſpicuus, loquiturq́ue tanquam Iudex, aut defenſor, ſeditioſorum cauſas cogniturus. Quid igitur eſt, niſi quia non ſolùm in magnis & præcipuis, ſed in quotidianis quoq; eius actibus, apud ipſum (ſicut *Iob. 2.* teſtatur Iob) eſt ſapientia & fortitudo? Sapientiam namque ſpectat, quòd tunc ſe abſcōdit, & exiuit de templo, & præteriens hominis cęci à natiuitate aperuit oculos, videlicet hoc modo (ſicut in eodem iam loco dictum eſt) conſilium ſapientiæ ſuæ ſignificans, de *Iohan. 9.* quo & ipſe poſtmodum: Vt & qui non vident, inquit, videant: & qui vident, cęci fiāt. Fortitudinis verò eſt, quod nunc in medio furentium perſiſtit, ſcilicet hoc modo comprobans, quòd paulò antè dixerat: Nemo tollet à me animam meam, ſed ego à meipſo ponam eam. Nam ecce vſque ad tollendos lapides potuerunt currere, & lapidei ſui cordis duritiam manibus armatis prodere, ſed vltra nihil audentes, palàm nobis faciunt, hunc illum eſſe, qui loquitur ad beatū Iob: *Iob. 38.* Circundedi mare terminis meis, & poſui vectem, & oſtia, & dixi: Huculque venies, & non procedes ampliùs, & hic confringes tu*Ioan. 8.*mentes fluctus tuos. Sic itaque iſte princeps fortitudinis, & Iudaico furori terminum poſuit, ne ſeſe lapidarent, dicentem: Ego & Pa*Iohan. 14.*ter vnum ſumus, & eiuſdem conſubſtantialitatis perſecutoribus Hæreticis, ne Homouſianorum Fidem pernitioſè læderent, omnipotentiæ ſuæ vectem oppoſuit. Multa *Ibidem.* inquit, bona opera oſtendi vobis ex Patre meo. O ingrati, propter quod eorum opus me lapidatis? Quid enim non bonum? Quid non diuinum? Quid non magnū & euidens virtutis argumentum? [Reſponderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia.] Ergo iniqui Iudices, ſaltem vnū è duobus teſtimonijs probum ducitis, de quibus ſuperiùs cùm dixiſſet: & in Lege veſtra ſcriptum eſt: quia duorum hominum teſtimonium verum eſt, ſtatim intulit: Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater. Vnum, inquam, teſtimoniū verum eſſe conceſsiſtis. Dixiſtis enim: De bono opere non lapidamus te, aliud autem improbaſtis, dicēdo: Sed de blaſphemia. Etenim, quæ loquitur hic, dicendo: Ego & Pater vnum ſumus, & his ſimilia, de quibus alibi: Verba, inquit, quæ loquor vobis, à meipſo nō loquor, teſtimoniū ipſius Filij ſunt: bona autem opera, quæ oſtendit vobis ex Patre ſuo (ſicut itidem ait: Pater autem in me manens, ipſe facit opera) opera, inquam, ipſa, teſtimonium Patris ſunt. Sed ſi homines eſtis, imò & iudices vos eſſe legitimos, aut Legiſperitos profitemini, quomodo vnum ſinè altero teſtimonium bonum eſſe iudicaſtis? Quomodo vni homini cum blaſphemia bonum opus attribuitis? Nunquid Deum blaſphemando quis, bonum ſimul faciat opus, præſertim qualia hic operatur? Planè ſcimus etenim, cùm cæci nati fuerimus, modò per gratiam Chriſti videmus: ſcimus, inquam, quia peccatores, & maximè blaſphemantes, non audit Deus. Igitur ex ore veſtro iudicamini, quia ſicut Magi quoque coram Pharaone teſtati ſunt, non ſpiritus blaſphemiæ, ſed digitus Dei eſt hic, qui vobis opera hæc oſtendit. Quæ tandem illa *Exod. 8.* blaſphemia eſt de qua illum lapidatis? Dixiſtis. [Et quia tu homo cùm ſis, facis teipſum Deum.] Iam quia gratulamur, non ſolùm aduerſus Arrium, qui noluit intelligere, quod intellexiſtis vos in his verbis: Ego & Pater vnum ſumus, verùm & aduerſus Valentinianum, ſiue Apellen, qui verum eſſe hominem negauerunt Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, aſſerentes, eum non verum habuiſſe corpus, ſed phantaſticum. Mirum namque eſt, eos, qui ſe dicunt Chriſtianos, veram negare humanitatem Chriſti, cùm vos Aduerſarij Chriſti, totam vim argumēti ad conuincendum, quod ille Deus nō ſit, ex eo ſumpſeritis, quia verus erat homo, in vera ſubſtantia carnis, quam ipſa quoque paſsione mortis explorare potuiſtis. Verùm quod ad rem attinet, de ſanctuaria pectoris humani, veram & rationabilem audiamus defenſionem vnicæ ac ſempiternæ Diuinitatis.

[Reſpondit eis Ieſus: Nónne ſcriptum eſt in Lege veſtra: Quia ego dixi: Dij eſtis?] Quid (inquit) velut à contrarijs vel repugnantibus argumentum ducitis, dicendo: Tu homo cùm ſis, facis teipſum Deum, videli*Pſal. 81.*cet tanquam Deus & Homo contraria vel repungnantia ſint, & in vna eademq́ue perſona ſimul eſſe non poſsint? Nónne homi*Cur ait in lege veſtra non noſtra.*nes authentica Scriptura Deos eſſe dixit? Nónne in Lege veſtra, id eſt, in maximo Legis veſtræ Propheta, in Lege, inquam, non dico noſtra (aliter quippe mea, atque aliter eſt veſtra) ſed in Lege veſtra nonne ſcriptū eſt: quia ego dixi: Dij eſtis? Vtique ſcriptum eſt, & ſicut euidenter ipſe Pſalmi textus indicat, hoc hominibus dictum eſt, & hoc interim à vobis concedi oportet, quoniam in Lege veſtra ſcriptum eſt, concedi, inquam, oportet, quia ſinè blaſphemia dictum eſt. Dico ergo.

[Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui Scriptura: vos dicitis, quia blaſphemas, quia dixi, Filius Dei ſum.] Conſideretur diligenter hæc ſapientiæ & veritatis valida & irrefragabilis, *Argumentum p locū eum à minori.* per minoris comparationem facta argumētatio. Minus namque eſt, ſermonem Dei ad homines eſſe factum: lōgè autem maius, vnum, (qui hæc loquitur,) priùs extitiſſe, quàm fieret mundus, priuſque fuiſſe ſanctum, quàm Pater illum mitteret in hunc mundum.

mundum. Verùm hæc Scriptura, quæ illos pro eo, quod minus eſt, Deos dixit: non poteſt (inquit) videlicet, vt dicat quis concedẽdum non eſſe, quod talis Scriptura proponit vel aſtruit. Quomodo igitur propter illud, quod maius eſt, ſcilicet, quia Pater me ſanctificauit, & miſit in mundum, non conceditis, vt dicam, quia Filius Dei ſum? imò & hoc dicentem me, tanquam de blaſphemia vultis lapidare? Hæc itaque dum dicit, tantum inuidia deſit, & ratio ſponte conſentit, ſuffragante quoque firmamento ſecularis eloquentiæ, vt quod in re minori valet, valeat in maiori. Sed quinam præcipuè ſunt illi, ad quos ſermo Dei factus eſt? vel quis ſermo Dei eſt, qui participatione ſui, in Deos prouexit homines? vtique Dij iſti præcipuè patres illi ſunt, ad quos ſermo Dei, id eſt repromiſsio de incarnatione filij Dei facta eſt, quorum Pater noſter Abraham primus eſt, cui primùm idem Chriſtus repromiſſus

Genealogia Chriſti ſecundum repromiſsionem.
eſt. Quapropter ab ipſo ſanctus Euangeliſta Matthæus generationem eius, non ſicut hominum, ſed tanquam Deorum contexuit genealogiam, dum non ad Mariam, de qua ſecundum carnem natus eſt Chriſtus Dominus, ſed ad Ioſeph generationis eiuſdem

Gen. 22.
deduxit lineam. Ioſeph namque de tribus vnus eſt, ad quos principaliter ſermo Dei de incarnatione filij ſui factus eſt. Ternario quippe incremento ad tres iſtos principes

Matt. 1.
Abraham, Dauid, & Ioſeph, repromiſsio facta eſt. Quæ ad Abraham facta, Chriſtum fore hominem in vera carnis noſtræ ſubſtãtia teſtata eſt: In ſemine tuo (inquiens) bene

Pſal. 131.
dicentur omnes gentes. Ad Dauid autem, non iam ſolum ſemen Abrahæ, aut ipſius Dauid, ſed Rex quoque fore prænunciatus eſt: Iurauit enim (inquit) Dominus Dauid veritatem & non fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Tandem ad Ioſeph loquens Angelus, non iam tantummodò hominem & Regem, ſed & Deum eſſe teſtatus eſt, eundem Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, dicendo: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Saluos namque facere homines à peccatis ſuis, ſolius Dei eſt. Et hæc tria Dijs iſtis tam moroſa temporũ decurſione paulatim demonſtrata, miranda ſancti Spiritus gratia, repentè Gentilibus inſpirauit, quando primitiæ Gentium, ſcilicet Magi, qui ab oriente venerunt, Myrrha mortalem hominem, Auro Regem, Thure Deum teſtantes, adorauerunt. Itaque inter patres iſtos, quos in generatione Ieſu Chriſti Filij Dei,

Matt. 2.
diuinus Euangeliſta contexuit, tres iſti eminent, vt prædictum eſt, Abraham, Dauid,

3. Reg. 18.
Ioſeph. Econtrà alij tres, Ochozias, Ioas &

3. Reg. vlt.
Amaſias, nullum in hac gente Deorum lo-

2. Par. 24.
cum vel nomen habere meruerunt, quia videlicet ſecũdum impijſsimam Iezabel, (quę Prophetas occiderat, per quos idem ſermo Dei fiebat, cuiuſque ſemini Ioram ſeſe miſcuerat) ipſi quoque eiuſdem ſermonis Dei baiulos ad ſe miſſos occidere Prophetas.

Ochozias namque malè & impiè egit in *2. Par. 25.*
conſpectu Domini, ſicut domus Achab vel *2. Par. 33.*
vxor eius, quæ (vt dictum eſt) Prophetas occidit. Ioas quoque Zachariam Prophetam, filium Ioiadæ Pontificis interfecit. Amaſias etiam cùm miſiſſet ad eum Dominus Prophetam, eò quòd adoraſſet Deos filiorum Seyr: quieſce, ait, interficiam te. Ita tres iſti, quoniam Prophetas occiderunt, per quos ſermo Dei ad ipſos factus eſt, nec ſaltem pœnitentiam egerunt, ſicut Manaſſes, rectè à ſancto Euangeliſta de generatione Deorũ, ad quos ſermo Dei factus eſt, ſegregati ſunt. Igitur patres, qui Dominum Dei filium ſibi repromiſſum, priùs Fide, quàm carne ſuſceperunt, Dij ſunt, Dij, inquam, non natura, ſed adoptione, quorum in Synagoga ſtetit hic natura Deus, id eſt, ſimilis illis per carnẽ eſt effectus, & in medio, id eſt, in publico, Deos dijudicat ſiue diſcernit. Magnam quippe ſui atque illorum oſtendit differentiam, cùm dicit: Si illos dixit Deos, ad quos ſermo *Pſal. 81.*
Dei factus eſt, quem pater ſanctificauit, & miſit in mundum, vos dicitis, quia blaſphemas, quia dixi Filius Dei ſum? Fortè dicitis: Vnde iſtud conſtat, ꝙ Pater te ſanctificauerit, & in hunc mundum miſerit. Ad hæc inquam. [Si non facio opera Patris mei, nolite mihi credere: Si autẽ facio, & ſi verbis meis non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis & credatis, quia in me eſt pater, & ego in patre.] Quod eſt dicere. Veſtræ qui- *Deut. 18.*
dem legis auctoritas, Prophetæ in quo Deus loquutus ſit, pro teſtimonio ſui ſatis eſſe debere indicat, ſi verbum, quod loquutus eſt in nomine Domini fiat, ita dicendo: Quod in nomine Domini Propheta prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non loquutus eſt, & ideò non timebis eum. Con- *Matth. 9.*
ſequitur enim, vt ſi euenerit verbum, quod loquutus eſt in nomine Domini, timeri debeat, eo quod Dominus in eo loquutus ſit. Euenit autem verbum quodcunque loquutus ſum vobis, ita vt interdum de veſtris quoque cogitationibus verum vobis prophetauerim dicens: Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris, & his ſimilia. Debuerat ergo vobis hoc pro teſtimonio ſatis eſſe, vt illud quoque crederetis, quòd (ſicut dixi) pater miſerit me. Verùm ego ad ſatisfaciendum veſtræ tarditati, largior eſſe volui. Dico ergo: Si non facio opera Patris mei, id eſt, opera talia, quæ hominum nemo poſsit facere, niſi cui Deus pater naturaliter ſit, concedo, nolite credere mihi: ſi autem facio, imò quia facio, & ſi verbis meis nõ vultis credere, operibus credite, id eſt, ſi vnum teſtimonium verborum fideliũ non vultis ſuſcipere, ſaltẽ duo teſtimonia verborum pariter & operũ ſuſcipite, quia teſtimoniũ quoq;

homi-

hominum,quod teſtimonio Dei minus eſt, in oreduorum hominum verum eſſe iu-
Deu.17.19 dicat Lex veſtra. Igitur ne contra Dei & hominum leges peccare conuincamini, credite vt cognoſcatis: niſi enim credideritis, non intelligetis,credite, inquam, vt cognoſcatis & credatis:cognoſcendo namque fir-
Eſa.7. mius credetis.Quid cognoſcatis,quid credatis?quia Pater in me eſt ,& ego in Patre, qđ non eſt aliud,quàm illud, quod dixi ſuperius:quia ego & Pater vnum ſumus.In eo nãque ego & ipſe vnum ſumus, quia Pater in me eſt,& ego in Patre.Quomodo autem Pater in me eſt, & ego in Patre? Nunquid ſicut vas minus in vaſe maiori?Nẽpe & ſi vas minus in vaſe maiori eſſe poteſt, at econuerſo nequaquam maius in minori eſt vel eſſe poteſt.Sed ego ſicut in Patre ſum, ſic econuerſo Pater in me eſt. Igitur quicquid ſic in patre naturaliter eſt, hoc ipsũ & nõ aliud in me filio naturaliter eſt,& econuerſo : quicquid ego filius, hoc ipſum pater naturaliter eſt,& hoc eſt,quod dixi, quia in me eſt pater, & ego in Patre. Nam excepto,quòd ille propriè pater:& non filius eſt:& ego propriè ſum filius & non Pater: quicquid eſt ille, hoc & ego ſum naturaliter, ſcilicet Deus & Dominus, omnipotens, immenſus, æternus, creator ſiue increatus,& quicquid in natura Patris, hoc totũ in Filio eſt,& econuerſo, quicquid in natura filij, hoc totum in Patre eſt. Sic planè ego & pater vnum ſumus.[Quærebant ergo eum apprehendere, & exiuit de manibus eorum.]Ordo vel iunctura verborum eſt. Inſidioſè interrogauerunt, vtrùm ipſe eſſet Rex Chriſtus. At ille reſponderat, quòd non ſolùm eſſet Rex Chriſtus, ſed & Deus & Dominus Chriſtus, dicendo: Ego & Pater vnum ſumus,& in me eſt Pater, & ego in Patre, Quærebant ergo eum apprehendere.Sed quid? Exiuit de manibus eorũ. Dubium ne eſt hoc, quod de manibus Iudæorum hic Deus & Dominus exierit?Irritum nempe eſt,quicquid homicida gens illa
Eſai.1. in cunctis ſuis agit cærimonijs:Cùm expanderitis,inquit,manus veſtras,auertam oculos meos à vobis, & cùm multiplicaueritis orationes,non exaudiam, manus enim veſtræ plenæ ſunt ſanguine Ergo de manibus Iudæorum,id eſt,de cunctis operibus illorum, Dei filius, & qui in illo eſt Deus Pater exiuit, & totius Synagogæ eorum Princeps Sathanas in ſanguine,quo plenę ſunt manus eorum, ſibi applaudit. Nihilominùs & de manibus Hæreticorum, maximè illorum, qui conſubſtantialem Patris & Filij ,quæ in hac præcipuè lectione commendata eſt, negant vel impugnant: de manibus, inquam, Hæreticorum, vtputa Arrianorum, exiuit Ieſus.quicquid enim illi conſecrant, Deus execratur,& cuicunque manus imponunt, non ſancti Spiritus gratia, ſed lepræ immundiſsimæ illum plaga comitatur.[Et abijt iterum trans Iordanẽ, vbi erat Ioan. baptizãs primùm;& manſit illic.]Iterum,inquit, trãs Iordanem abijt. Nam & longè ſuperiùs ſemel hoc de illo dictum eſt. Poſt hæc,inquit, venit Ieſus in Iudæam terram, & ibi demorabatur cum Diſcipulis ſuis, & baptizabat.
Erat autem & Ioannes baptizans in Ennon *Ioan.3.*
iuxta Salem,&c. Iterum ergo exiens Ieſus, abijt trans Iordanem, & tam primo quàm ſecundo diſceſſu ſuo adueniens illuc, hoc in ſuis loquitur factis, quòd relictis Iudæis ad vnum & verum nouæ Eccleſiæ Baptiſma tranſiturus ſit,in quo quiſq; baptizatur, coæternum & conſubſtantialem Deo Patri Deum Filium confitetur. Et multi venerũt ad eum, & dicebat: Quia Ioannes quidem ſignum fecit nullum. Omnia autem quęcũque dixit de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.]

Ordo verborum. Ioannes quidem ſignũ fecit nullum, hic autem tanta ſigna faciebat, vt quæcunque Ioannes de illo dixerat, Ver-
Ibid. bi grania, Illum oportet creſcere, me autem minui, & his ſimilia, vera eius fuiſſe dicta comprobarent facta præſentia. Ita verò atque probabiliter ſuam credulitatem cõfirmabant argumento, quia videlicet plùs valent teſtes duo, quàm vnus in omni verbo.

Erant autem in Domino noſtro Ieſu, *Luc.14.*
duo teſtimonia, ſermo ſcilicet & opera. Potens namque erat in opere & ſermone, vnde paulò antè dixit: Et ſi verbis meis non vultis credere, operibus credite. In Ioanne autem vnum erat teſtimonium, vide- *1.Tim.1.*
licet ſermo. Fidelis quidem, & omni dignus acceptione, veruntamen abſque ſignorum operatione. Rectè igitur magnum quidem Ioannem fuiſſe, ſecundum hanc comparationem, maiorem illo DOMINVM IESVM fatebantur apparere. Sequitur.

[Erat Lazarus quidam languens à Be-
thania de caſtello Marthæ & Mariæ ſororis *CAP.XI.*
eius. Maria autem erat, quæ vnxit Dominum vnguento, & exterſit capillis ſuis pedes eius, cuius frater Lazarus infirmabatur.]Qualia Filius DEI faciat opera Patris ſui, qui & paulò ante dixit: Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi, ſi autem facio, & ſi verbis meis non vultis credere, operibus credite, qualia, inquam, faciat opera Filius DEI attendite, ô Iudæi, aut certè ſi non vultis intelligere, attendant & videant, videant & intelligant lapides orbis terræ, quibus vos duriores, ecce iam ſemel atque iterum tuliſtis lapides, vt lapidaretis eum. Quænam ſunt opera DEO digniora, hominibus vtiliora, quàm & reſuſcitare à peccatis ſuis peccatrices animas, & reuocare de ſepulchris mortuorum corpora? Ecce in oculis veſtris ante portas maximè veſtræ ciuitatis

(Betha-

(Bethania quippe non plus quàm ſtadijs quindecim diſtat ab Hieroſolymis) in oculis, inquam, veſtris, ó Scribæ & Phariſæi, *Ioan. 5.* vtriuſque opifex reſurrectionis opera fecit patris ſui. Primùm ſcitis, quia Maria hæc, cuius frater Lazarus nunc infirmatur, paulò pòſt moriturus, cùm eſſet in monumentis mortuorum, audiuit vocē Filij Dei, & quia *Luca 7.* audiuit, ecce nunc viuit. Nam poſt lachrymas illas, quibus lauit pedes eiuſdem Filij Dei, poſt illam ſolutionem capillorum ſuorum, qua pedes eoſdem exterſit, poſt oſcula quæ infixit, & poſt effuſionē vnguenti quo illum vnxit, iam nec oculos ad concupiſcendum aperit, nec vt amatoribus placeat capillum comit, nec os ſuum à freno pudicitię ſoluit, nec odoribus aromaticis fœtorem luxuriæ paſcit. Et quidem hęc vna mulier eſt, ſed poſtmodum multarum gentium plenitudine dilatata, Eccleſia pari modo eſt ſuſcitata, & nunc in oculis veſtris iuſtè & piè viuendo teſtis verax eſt ſui, quia vocem Filij Dei de monumentis vitiorum idololatrię, & fornicationum ſuarum exiuit. Deinde & poſt- *Ioann. 5.* modum in hoc fratre eius Lazaro, qui nunc infirmatur, habituri eſtis argumentum futuræ in voce eiuſdem Filij Dei reſurrectionis corporum, ſicut idem: Venit, inquit, hora, quando omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem eius, & procedent, qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt in reſurrectionem iudicij. Hæc, inquam, opera Patris in Filio Dei, hæc præclara vtriuſque argumenta reſurrectionis in Maria & fratre eius Lazaro, de vicino habetis.

Quid igitur ſupereſt ad teſtificandum nobis omnipotentiam Filij Dei, qui neque verbis, neque tantis operibus eius creditis? quid, inquam, ſupereſt, niſi vt reſurgentibus mortuis, vos qui viuentes dicebamini, moriamini in peccatis veſtris. Sed iam in ordine lectionis, gloriam ſpeculemur tanti miraculi. Erat autem, inquit, quidam languens nomine Lazarus à Bethania, de caſtello Marthæ & Marię ſororum eius. Benè perſonam ſanctus Euangeliſta deſcribit, imò ipſe reſurrectionis auctor benè perſonam notam elegit, in qua per opus tantæ virtutis plurib. manifeſtaretur gloria Dei. Et ille quidē languens erat. Maria autem ſoror eius iam à peſsimo languore, imò ab ipſa morte animæ iam fœtens, per gratiam Domini reuixerat atque conualuerat. Ipſa quippe Maria erat, quæ vnxit Dominum vnguento, & exterſit capillis ſuis pedes eius. Vbi enim pedes eius lachrymis ſuis lauit, ibi proculdubio, quæ fuerat mortua, iamque mala cōſuetudine ſepulta, reuixit, & de ſepulchro ſuo proceſsit. Quæ quàm perfectè conualuerit, ex alijs Euangeliorum locis habemus, vbi amor eius & deuotio magnis teſtimonijs commendatur, Verbi gratia, vt ex eo, quòd cùm Martha ſoror eius Dominum noſtrum excepiſſet in domum ſuam, & ſatagaret circa fre- *Luc. 10.* quens miniſterium, Maria ſedens circa pedes eius, audiebat verbum illius, Domino illi teſtimonium perhibente ac dicente: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea [Miſerunt ergo ſorores eius ad eū dicentes: Domine ecce, quem amas infirmatur.] Ergo, inquit, quia fideles erant, & propter auditum verbi illius, familiares eius eſſe cœperunt, fiducialiter miſerunt ad eum: Nec rogauerunt, vt veniret & ſanaret languidum, ſed tantum: Domine, inquiunt, ecce quem amas infirmatur. Amāti enim ſatis erat nuntiaſſe. [Audiens aūt Ieſus dixit eis: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, vt glorificetur Filius Dei per *eam] *aliàs, eum.* Quid eſt hoc Filij Dei, potens & verax, manifeſtator gloria Dei? Quid eſt hoc, quod dixiſti, non eſt ad mortem? Nónne lāguentis huius infirmitas profectura eſt ad mortem? An quia mortuus tibi dormiuit, id eſt, tam facilè à te ſuſcitari potuit, quàm facilè hominem dormientem homo excitare conſueuit? Attamen ſeparatio corporis & animæ, mors quædam eſt, qua cum iſte reſoluturus eſſet, poſtmodum dixiſti: Lazarus mortuus eſt. Quid ergo eſt: Infirmitas hæc non eſt ad mortem? niſi quia finalis cauſa infirmitatis huius ea non eſt, vt Lazarus moriatur? Tūc quippe infirmitas ad mortē eſt, quādo propter mortē nihil quęritur, & in ipſa morte finis conſtituitur. Hic aūt per infirmitatē vel mortē, gloria Dei quæritur, ſcilicet vt per eū, qui infirmatus moritur, Filius Dei, reſuſcitando illū, glorificetur. Dei namq; Filius Deus eſt, & ideo cū dixiſſet, ſed pro gloria Dei, ſtatim addidit, vt glorificetur Filius Dei. Verè igitur, inquit, infirmitas hæc nō eſt ad mortē, ſed pro gloria Dei, *Sed eſt pro gloria Dei.* ꝑ gloria, inquā, Dei. i. pro teſtificāda Diuinitate Filij Dei. Exprobratur nāq; Filio Dei, diciturq;, V. g quia Dęmoniū habet & inſanit, eò ꝙ dixerit: Venit hora quādo oēs, qui *Iohan. 5.* in monumentis ſunt audient vocē Filij Dei & procedēt. Vt ergo glorificetur, & inſaniæ non arguatur Filius Dei, oportet illū in hoc vno, qui nunc infirmatur, experimentū dare virtutis & veritatis ſuę. i. oſtendere in vno hoīe, quid vel quomodo facturus ſit in vniuerſo hominū genere. [Diligebat autē Ieſus Marthā & Mariā ſororē eius & Lazarū.] Verè diligebat, niſi. n. diligeret, nō tantā in illis gloriā ſuā oſtenderet, non ſe ita per illos Filius Dei glorificaret. Quanta. n. gloria Dei eſt, ꝙ in Maria quidē, reſurrectionē animarum: in Lazaro aūt, oſtendere dignatus eſt, quā verè, quā potēter vniuerſalē (ſicut iā dictū eſt) facturus ſit reſurrectionē corporū. *Eccleſię ſtatus præſignatus in Martha & Maria.* In Martha quoq; & Maria ꝑſignare voluit ꝑſentis Eccleſię ſtatū, quando iuxta aliū Euangeliſtam: Intrauit ipſe in quoddā caſtellū, & hæc ipſa Martha excepit illum in domum ſuam.

ſuam. Qua ſatagentè circa frequens miniſterium, Maria ſedens circa pedes eius, audiebat verbum illius, &c. quæ nunc ſtudio vitandæ prolixitatis præterimus. Diligebat ergo eos ſicut vaſa gloriæ ſuæ, diligebat eos ita, vt in his primum dignaretur oſtenedre experimentum gratiæ & veritatis ſuæ: [Vt ergò audiuit, quia infirmaretur, tunc quidē manſit in eodem loco duobus diebus. Quare manſit in eodem loco duobus diebus? Vtiq; idcirco, vt eo retardante moreretur, & ſepeliretur languidus ille. Non enim volebat languidum ſanare, nō mortuum adhuc in domo iacentem, ſicut Archiſynagogi filiam: aut ad tumulum deportari incipientē, ſicut viduæ filium reſuſcitare. Experimentum quippe (ſicut iam dictum eſt) eius verbi parabatur, quod dixerat: Omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & procedent. Vt ergo ad hoc perueniretur tamdiu tardauit, donec mortuus terræ gremio reconderetur, vbi puluis in puluerem conuertitur, & omnis caro in ſuam originē redigitur, vt inde clamore illius euocaretur vnde in iuſſu & in voce Archangeli, & in tuba Dei, illum ad iudicium deſcendente de cœlo omnes euocandi ſumus. [Deinde poſt hæc dicit Diſcipulis ſuis: Eamus in Iudæam iterum.] Deinde, inquit, id eſt, cùm duobus diebus in eodem loco manſiſſet, poſt hæc; quæ ſuperiùs à Iudæis pertulit, qui voluerunt eum lapidare, poſt hæc, inquam, (quod magnum & à metu mortis alienum eſt) dixit Diſcipulis ſuis: eamus in Iudæam iterū. [Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, nunc quærebāt te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc?] Videlicet, metuebāt ne occideretur, neſcientes quòd niſi vellet non moreretur, & idcirco conſilium illi dabant, ne iterum pergeret in Iudæam. [Reſpondit Ieſus: Nónne xij. ſunt horæ diei?] Quid, inquit, mihi conſilium datis, cùm non vos me, ſed ego vos xij. elegerim, & ſic debeatis ſequi nutum magiſtri, ſic ut ſequuntur duodecim horæ motum ſolis ſiue diei? Aliter: nonne duodecim ſunt horæ diei? Nónne, inquit, ſcriptum eſt, quia ſol cognouit occaſum ſuum? Nunquid ſol iſte, de quo ſcriptum eſt, alicuius excutietur in curſu, & occidet antequā veniat hora eius? Ego nempe ſum lux mundi, ego ille ſol, qui occaſum ſuum cognouit. Igitur ſic iſte ſol, quo aër illuſtratus dies efficitur, ab oriente vſque in occidentem proficiſcitur, & nequaquam in hominis poteſtate eſt vt occidat, antequam veniat xij. hora eius: ita ſcitote, quia non me occident Iudæi, antequam veniat hora mea, in qua mori decreui. Quòd ſi timetis, ne fortè dum ego quæror, vos periclitemini: ecce dico vobis [Si quis ambulauerit in die nō offendit, quia lucem mundi huius videt. Si autem ambulauerit in nocte offendit, quia lux non eſt in eo.] Scitis hoc, quia per diem ambulare tutum eſt, per noctem verò ambulare, ruinoſum. Ego autem dies vobis ſum: Etenim lux mundi ego ſum, ego ille ſol qui cognouit occaſum ſuum. Igitur quamdiù vobiſcū ſum, nolite timere, quòd vllum paſſuri ſitis ſcandalum vel offendiculum, ſed confidite, & eamus in Iudæam iterum. Nam ſicut, dum quis ambulat in die, non offendit: quia lucem mundi huius videt: cùm autem ambulat in nocte, offendit: quia lux in eo non eſt: ſic Vos, quamdiu vobiſcum ero, nō offendetis, quia lucet vobis dies ſalutis: quando autem peruenero ad eū quem ego cognoui occaſum meum, quādo comprehenſus fuero & traditus ad occidendum, tunc vos omnes offendetis, tūc omnes vos quaſi per noctem ambulantes, ſcandalum in me patiemini. [Hæc ait, & poſt hæc dicit eis: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem eum.] Poſt hęc, inquit, quæ dixerat ad corroborandos animos eorum ne formidarent in Iudæam ire iterum cauſam dicit, propter quam etiam ire velint, Lazarus, inquiens, amicus noſter dormit. Duplex nāq; illis eſt cauſa eundi, tū quia Lazarus amicus eſt qui dormit eo ſomno, à quo illum nemo excitare poſsit niſi ſolus Chriſtus Filius Dei: tum quia excitatio eius magna eſt materia gloriæ eiuſdem Filij Dei domini & magiſtri ſui. Verū cum hoc verbo quod eſt dormit, non edixerat magiſter differētiam & qualitatem dormitionis. [Dixerunt ergo Diſcipuli eius: Domine, ſi dormit, ſaluus erit. Dixerat autem Ieſus de morte eius: illi autem putauerunt, quòd de dormitione ſomni diceret.] Nondum tantū profecerant Diſcipuli Domini, vt ſcirent regulariter & propriè loqui ſecundum diſciplinam Fidei. Nam vbi de fide reſurrectionis agitur, meliùs dormitio quàm mors de corporum depoſitione prædicatur, quamuis ſeparatio animæ à Deo, & ſeparatio animæ à corpore, recta & vſitata æquiuocatione mors dicatur. Nunc autem (vt iam dictū eſt) de reſurrectione mortuorum agebatur, & in teſtimonium verbi, quod dixerat reſurrectio & vita Chriſtus Dei Filius, quia omnes qui in monumentis ſunt, audient vocē Filij Dei & procedent: Lazarus erat reſuſcitandus. Benè ergo nunc vti maluit verbo, quo tam reſolutio corporum quàm dormitio ſomni rectè poſsit æquiuocari, qui tam facilè & nunc Lazarum, & in nouiſsimo die omnes, qui in monumentis ſunt, ipſe ſuſcitabit, quàm facilè tu comparem tuum profundo ſomno ſtertentem, interdiu excitare non poſsis. At illi vt dictum eſt, nondum intelligentes, Domine inquiunt, ſi dormit, ſaluus erit. Ac ſi dicerent dormitione languentis nihil eſt periculi, imò & ſpes eſt recuperandæ ſanitatis, atque ideò non eſt ratio, vt propter excitandum illum periculo te inferas, vt iterum lapideris. Cùm enim vt ait Euangeliſta, diceret de morte eius, illi pu

tauerunt

Matth. 9. Luc. 7. Ioan. 5.

1. Theſ. 4.

Duodecim horæ diei.

Pſal. 103.

Ioan. 8.

Matt. 26.

tauerunt, quòd de dormitione ſomni dicer-
ret. [Tunc ergo dixit eis Ieſus manifeſtè: La
zarus mortuus eſt, & gaudeo propter vos,
quia non eram ibi. Sed eamus ad eum.] Er-
go, inquit, quia putauerunt, quòd de dormi
tione ſomni diceret, tunc dixit eis manifeſtè:
Lazarus mortuus eſt. Hoc vtique manifeſtū
eſt. Sed quid eſt, quod ait, & gaudeo ꝑpter
vos? Magna profectò, & non niſi rationabi-
li pro cauſa ſapiēti, maximè autē Filio Dei,
ſummæ ſapientiæ Dei, gaudendum eſt. Cau
ſam autē gaudij ſui mox ipſe ſubiunxit di-
cens, quia nō erā ibi. Quid enim Dñe ſi fuiſ-
ſes ibi? Si fuiſſem ibi, inquit, nō tanta daretur
materia gloriæ Dei: precibus quippe aman-
tium, & ploratibus eorum vrgerer hoc face-
re, vt non moreretur, aut certè vt mortuū
ſuſcitarem anteq̃ ſepeliretur. Nunc magni-
ficentiùs glorificabitur Filius Dei, cū cada
uere ſepulto, iamq; fœtente experimentum
dabitur, ꝙ in hora nouiſsima verè oēs, qui
in monumentis ſunt, procedent ad vocem
eius. Præterea & hoc eſt potentia Diuinita-
Matth. 5. tus, ꝙ illum mortuū eſſe ſcio, qui non erā ibi.
Hoc ego gaudeo, veruntamen nō propter
me, ſed propter vos. Ego enim gloriam meā
non quæro, ſed quod vos doceo, dicens: Lu-
ceat lux veſtra coram hominib. vt videant
opera veſtra bona, & glorificent Patrē ve-
ſtrum, qui in cælis eſt, hoc ipſe primus facio,
prælucida vobis oſtēdens opera patris mei,
vt videntes credatis, & credentes ſalui ſitis.
Tunc, inquam, non erā ibi, ſed nunc eamus
ad eum. [Dixit autem Thomas qui dicitur
Didymus, ad cōdiſcipulos: Eamus & nos, &
moriamur cū eo.] Grandis profectò timor
Diſcipulis erat, ne dum in vnū magiſtrū cō-
ſurgeret, cunctas pariter Iudaicæ furoris tē
peſtas inuolueret, ſed poſtponentes (inquit
Thomas) vitam noſtrā voluntati vel impe-
rio Domini & magiſtri noſtri, eamus & nos,
& ſi ſic fieri neceſſe eſt, moriamur cū illo. Er
go meritò quidē collaudat eos, multa ſecum
pericula perpeſſos, dicens eis ſecundum Lu-
cam, inſtante hora Paſsionis: vos aūt eſtis q
Luca 22. permanſiſtis mecum in tentationibus meis,
veruntamē aliter ſentiebat poſsibilitatis eo-
rum cognitor, cū paulò antè dixerat: Si quis
ambulauerit in die, nō offendit: quia lucem
mundi huius videt: ſi autem ambulauerit in
nocte, offendit, quia lux non eſt in eo. Nam
quādiu quidem cū illis eſſet, hic verus dies,
ſcandalum paſſuri non erant, & videbantur
ſibi poſſe mori cum illo: ſed in illa triſtitiæ
nocte, id eſt, in paſsionis eius aduerſitate, of-
fenſuri erant, ita vt mallent fugere omnes,
eo relicto, quàm mori cum illo. [Venit itaq;
Ieſus, & inuenit eum quatuor dies habentē
in monumento. Eſt aūt Bethania iuxta Hie
roſolymā quaſi ſtadijs quindecim. Multi au
tem ex Iudæis venerant ad Martham & Ma
riā vt conſolarentur eas de fratre ſuo.] Cun
cta hæc ad magnitudinem vel teſtimonium
virtutis proficiunt, quòd inuenit eum iam
quatuor dies in monumento habentem, ꝙ
locus Hieroſolymæ vicinus erat, ne frigi-
da ſcilicet ad Scribas & Phariſæos fama de
longinquo veniret, quòd multi ex Iudæis
aderant, vt miraculo multi teſtes non de-
eſſent. Quid autem ſibi vult, quatuor dies,
vel cur diuinæ rationi complacuit aduen- *Quatuor*
tum ſuum protelare magis in quartum quā *dies qua-*
in quintum aut ſextum diem? Videlicet *tuor tem-*
quia in quatuor tempore ſuo, reſurrectio *pora deſi-*
mortuorum perficienda eſt, cuius in teſti- *gnant.*
monium, vt iam ſuprà dictum eſt, Lazarus
iſte reſuſcitatus eſt. Primum tempus fuit an
te Legem, quo videlicet tempore, ita regna
bat mors, vt nulla eſſet reſurrectionis ſpes.
Secundum ſub Lege, quo tempore reſurre-
ctio iam promiſſa, atque à Lege & Prophe-
tis teſtificata. Tertium ſub gratia, quo Chri-
ſto primogenito mortuorum reſurgente,
multiſque Sanctorum corporibus illi conre
ſurgentibus, reſurrectionis noſtræ fides per
acta & dedicata eſt. Quartum tādem ipſum
erit tempus futuri ſeculi, cuius diluculo, ap-
parente Domino iuſſu eius omnes reſurgēt
mortui. Benè ergo Dominus noſter, cùm ſi
bi nunciatum fuiſſet, quòd Lazarus infirma
retur, manſit duos dies, vt in tertio profici-
ſcens, quarto illuc perueniret, quia tertio
quidem tempore, ſcilicet ad dandam nobis
reſurrectionis gratiam deſcendit: quarto au
tem ad ſepulchra noſtra imperioſa eius ma-
ieſtas perueniet. [Martha ergo vt audiuit:
quia Ieſus venit, occurrit illi. Maria autem
domi ſedebat.] Non minùs dilectionis, ſed
plus humilitatis in eo eſt, quòd Martha Do *Duplex vi*
mino occurrente, Maria domi ſedebat. Con *ta in Mar-*
ſtat nanque ex alijs Euangelicæ ſcripturæ *tha & Ma*
locis, per duas ſorores iſtas, Martham & Ma *ria.*
riam, duas ſignificatas eſſe vitas, actiuam ſci *Luca 10.*
licet & contemplatiuam, per Martham acti-
uam, & per Mariam contemplatiuam. Benè
ergo ad tantum Euangeliſtam pertinuit, in
tanto negotio illud non omittere: quia Do-
mino Martha occurrente, Maria beneplaci-
tum Domini vocantis expectans, humilis
& quieta domi ſedebat, iuxta quod in alio
Euangeliſta, quodam tempore Martha ſa-
tagente, Maria ſedens ſecus pedes Domini,
audiebat verbum illius. Vita nanque con-
templatiua quietior, actiua laborioſior eſt.
Dixit ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi
fuiſſes hic, frater meus nō fuiſſet mortuus.]
Non auſa eſt conqueri, cur non fuiſſet hic,
vel cur non veniſſet mox, vt ipſi nunciatum
eſt à dicentibus: Domine, ecce quem amas
infirmatur, ſed reuerentiam Domino ſer-
uans, & dilectionem lædere cauens, tan-
tum humili fide in confractione cordis o-
mnipotentiam confitetur amantis. Nam
ſequitur. [Sed & nunc ſcio quia quæcun- *Quodcun-*
que popoſceris à Deo, dabit tibi DEVS.] *que popoſce*
Non ſolùm, inquit, illud ſcio, ſi fuiſſes hic, *ris à Deo.*

frater meus uon fuiſſet mortuus, ſed & il- *Ioan. 17.* lud ſcio, quia nunc etiam poſtquam mortuus eſt, quodcunque popoſceris à Deo, ſiue de iſto, ſiue de quolibet alio, dabit tibi Deus. Quod vtique fas non eſt, ſcire vel dicere de vllo homine, niſi de ſolo vnigenito Filio Dei, cuius omnia ſunt quæcunque habet Pater. Cui non tanquam ſeruo particulare aliquod gratiæ ſuæ xenium dat, ſed tanquam filio Pater dat cuncta quæ habet, vniuerſa quæcunque theſaurizare poteſt. [Dicit ei Ieſus: Reſurget frater tuus.] Parum anhelanti, & ad miſericordiæ fontem in magna ſiti ſuſpirāti, parum, inquam, dictum eſt. Nou enim manifeſtè dictum eſt, quod parabatur. Hodie reſurget frater tuus. Sed neque dictum eſt: In nouiſsimo die reſurget frater tuus, vt communis conſolatio commemorari videretur lugētibus, *1. Theſ. 4.* ſecundum illud quod ait Apoſtolus Theſſalonicenſibus ſcribens: Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent. Ergo dubia ſoror, ad cognoſcendam voluntatem miſerantis feſtinans, & intendens proficiſcitur. Nam ſequitur. [Dicit ei Martha: Scio quia reſurget in reſurrectione, in nouiſsimo die.] Fides Catholica eſt quam confitetur, vt per fortitudinem eius, magnum virtutis opus extorqueat ab illo, cui quodcunque popoſceris, inquit, dabit tibi Deus. [Dicit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio & vita.] Hoc vtique ſolum ſupererat ad perficiendam integritatem Confeſsionis & Fidei, vt confiteretur de ipſa reſurrectione in nouiſsimo die, cuius virtus, cuius opus ſit. Proinde præloquitur tanquam catechizator animæ benè audientis, vt totam Fidem eius reſpondentis audiat, cui meritò *Ego ſum reſurrectio et vita.* præter vniuerſalem reſurrectionem nunc quoque reducem vitam fratris indulgeat. Ego ſum, inquit, reſurrectio & vita. Reſurrectio videlicet corporum, reſurrectio autem ſimul & vita corporum pariter & animarum. Nam non niſi accipiendo me, nunc animæ à peccatorum ſuorum morte reuiuiſcent, neque niſi iuſſu meo fiet in nouiſsimo die reſurrectio corporum. De reſurrectione animarum adhuc ſubiungitur. [Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet. Et omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum.] Duo dixit. Qui viuit, ſi *Matth. 22.* crediderit, non morietur: qui mortuus eſt, credendo reuiuiſcet. Quis mortuus eſt, niſi is maximè qui ſine Deo eſt? E contrà quis viuit, niſi beatus ille cuius Dominus Deus eius eſt? Scimus autem & confitemur, quia nos Gentes ſine Deo fuimus, econtrà verò notus erat in Iudæa Deus. Igitur qui credit in me, inquit, etiā ſi mortuus fuerit, viuet: quia Gentilis populus, quāquam mortuus, id eſt, à Deo alienus ſit, credendo in me, viuet ea, ſcilicet vita, quę Deus eſt, & ecōtrà Iudæus qui viuit ex eo, quod Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus eius eſt, qui non eſt Deus mortuorum, ſed viuorū, non morietur in æternum. Quid verò ille qui viuit & non credit? Vtiq; morietur non credēdo, ſicut econtrà, qui mortuus fuerat, reuiuiſcit credendo. [Credis hoc? Ait illi: Vtique Domine. Ego credidi quia tu es Chriſtus Filius Dei, qui in hunc mundum veniſti.] Sciebat ipſe qui interrogabat, quia crederet hoc mulier iſta, veruntamen quia Fides mentis commendanda eſt teſtimonio vocis. Corde *Roma. 10.* enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem, confeſsio fidelis animę ſonora dignè exprimenda erat confeſsione. Et quid meliùs, quid dulciùs reſonat in auribus, & ore Eccleſiæ Catholicæ? Ego, inquit, credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei. Hæc Apoſt. beati Petri confeſsio eſt, addidit tamē hæc mulier dicens, Qui in hūc mundum veniſti. Verè enim hic ſolus præ cunctis filijs, hic vnigenitus Dei in hunc mundū venit, id eſt, nō (ſicut mentiti ſunt Hæretici, *Matth. 16.* Cerinthus & alij) de Maria exiſtendi initiū *Qui in hūc mundum veniſti.* habuit, ſed aliunde in hunc mundum, id eſt, de cælo ad terram, de corde Patris in vterum virginis venit: Meritò ergo diligebat Ieſus (vt ſuprà dictum eſt) Martham & Mariam ſororem eius, & Lazarum. Fidem nanque habebant, totius iuſtitiæ ſummam, per quam & Abraham pater noſter iuſtificatus, & amicus Dei appellatus eſt, ſinè qua nulla anima dilectione Dei digna eſt.

[Cùm hæc dixiſſet, abijt & vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens: Magiſter adeſt, & vocat te.] Silentio, inquit, vocat ſororem ſuā. Quare ſilentio, niſi propter Iudæos, qui multi (vt antè dictum eſt) venerant ad Martham & Mariam, vt conſolarentur eas de fratre ſuo? Non enim ignorabant, quia nuper eum lapidare voluerant. Ne ergo irreuerentes inimici magiſtrum ſolitis pulſarent iniurijs, vel ne currentes impedimento eſſent ſibi cupientibus eius colloquio frui, ſilentio ſororem ſuam vocauit.

[Illa autem vt audiuit, ſurgit cito, & venit ad eum. Nondum enim venerat Ieſus in caſtellū, ſed erat adhuc in illo loco, vbi occurrit ei Martha. Iudæi ergo qui erant cū ea in domo, & conſolabantur eā, videntes Mariā, quia citò ſurrexit, & exijt, ſecuti ſunt eā, dicentes: Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi.] Hæc idcirco ad Euangeliſtam narrare pertinuit, vt videamus quæ cauſa fecerit, vt plures ibi eſſent, quando Lazarus reſuſcitatus eſt, & tam grande miraculum quā triduani mortui reſurgentis teſtes pluri- mos inueniret. Interea prætereundum non eſt, maiorem circa Mariam, quam circa Martham conſolantiū eſſe diligentiam. Nā quando Martha ſurrexit, vt Domino occurreret, non ſecuti ſunt Iudæi: quando verò Maria

exiuit,

Cur magis ſeduli erāt Iudæi circa Mariam quā circa Martham.

exiuit, vocante Martha, non Martham vocantem, ſed Mariam ſolam ſunt ſecuti dicentes: Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi: Cur hoc, niſi q̄a Maria tenero magis affectu fratrē diligebat, & plus diligens ampliùs dolebat? Non ergo mirum, quod accedente gratia Spiritus ſancti, & cum hac naturali pietate ſuperno munere coniuncto, Dominum Ieſum tanto amore dilexit, quē & plorans ad monumentum, prima omniū mortalium videre, & Apoſtolis æternā conſolationem nunciare digna extitit. Sequitur. [Maria ergo cùm veniſſet, vbi erat Ieſus, videns eum, cecidit ad pedes eius, & dixit ei: Domine ſi fuiſſes hic, non fuiſſet mortuus frater meus.] Eandem quam latiùs verbis Martha perorauit fidem Chriſti Filij Dei, Maria citiùs adorando expreſsit. Cecidit enim ad pedes eius, dolore fratris pariter & amore Chriſti ſaucia, breuiterque locuta: Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non eſſet mortuus, lingua conticuit, cætera lachrymis vberiùs peregit. [Ieſus ergo videns eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea plorantes, fremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, & dixit: Vbi poſuiſtis eum?] Quid ſibi vult hic fremitus fortiſsimi Filij Dei? Hæc turbatio mortalis & infirmi eiuſdem Filij hominis?

Fremitus Filij Dei Turbatio Filij hominis.

Etenim quòd fremit, Diuinæ fortitudinis, & fortiſsimæ diuinitatis eſt: quòd autē eodem fremitu ſuo turbatus eſt, humanæ infirmitatis eſt. Turbauit, inquit, ſeipſum. Quis enim alius niſi ipſe turbaret ipſum? Sed quare turbauit, aut quid intendens tremuit, & ſic ſeipſum turbauit? Magna & cum timore conſideranda res, hoc fremitu & iſta turbatione præſignata eſt. Reſpiciamus quid poſt hoc, vel maximè poſt hoc miraculum factum ſit, ſcilicet propter hoc, quòd Lazarum reſuſcitauit. Denique propter hoc ſignum Pontifices & Phariſæi intolerabiliter conſummata inuidia permoti, collegerunt concilium, & ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum. In ipſa autem eius interfectione, humana quidem infirmitas turbata eſt valdè, ſed Diuina fortitudo comminans morti ſempiternæ, tanquam leo rugiēs & fremens ad prædā aſcendit, & infernum ſpoliauit.

Gen. 49.

Igitur quia per occaſionem huius miraculi illud futurum erat, fremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum Chriſtus, Dei virtus, & Dei ſapientia, cuius dicta quædam opera, cuius quodammodo verba facta ſunt: Et vbi, inquit, poſuiſtis eum? Non vt ſciat interrogat, ſed vt præſentes omnes ad expectationem gloriæ Dei, vel glorificationis Filij Dei magis attentos faciat. [Dicunt ei: Domine veni, & vide. Et lachrymatus eſt Ieſus.] Vſque ad lachrymas quoque vera dolentibus condeſcendit humanitas, & eidem, quem vt Deus ſuſcitaturus erat pias vt homo, ante impendit lachrymas: fortaſsis non tam pro eo, quòd mortuus erat, quàm pro eo, quòd propter ædificandam viuentium Fidem reuocari illum oportebat, ad tolerandas rurſus huius vitæ miſerias.

1.Cor.1.

[Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum? Quidam autem dixerunt ex ipſis: Nō potuit hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere vt hic non moreretur.] Qui potuit (inquiunt) quod maius eſt, nō potuit facere quod minus eſt? Minus quippe fuiſſet languentem ſanare, quod nonnunquam factum eſt, quàm cæci nati oculos aperire, quod à ſeculo nunquā auditū eſt. Illic reuocatur ſanitas, quæ quōdam affuerat: hic lumen infunditur, quod nunquam infulſerat. [Ieſus ergo rurſus fremens in ſeipſo, venit ad monumentū.] Rurſus (inquit) fremuit Ieſus. Nam & paulò antè dixit: Quia fremuit ſpiritu. Veruntamen non parua diſtantia eſt, quod ibi cùm dixiſſet: Fremuit ſpiritu, protinus addidit: Et turbauit ſeipſum. Quis tam diligentem myſteriorum obſeruationem penſare ſufficiat? Etenim cùm primo fremuit ſpiritu fortitudinis ſuæ Dominus Ieſus, id eſt, quando in-

Rom. 6.

fernum debellaturus intrauit, vera mortis paſsione turbatus. Quando autem fremet iterum, ſcilicet veniens ad iudicandum, nō turbabitur, quia iā impaſsibilis eſt, & mors illi vltra non dominabitur: Tunc vociferabitur & clamabit, & magno fremitu ſuper inimicos ſuos confortabitur.

Mat. 24.
Luca 21.

Illo, inquam, fremitu ſuo mouebit virtutes cælorum, rūpet ſomnum mortuorum, rapiet ad ſe in nubes agmina virorum, quos vnus idemq́; terror validæ tempeſtatis occidet. & eodē momento rurſus excitans, viuere faciet. Rectè igitur iterum fremuit in ſeipſo, non tamen iterum turbauit ſeipſum, & venit ad monumentum. [Erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei. Ait Ieſus: Tollite lapidē.]

1.The.4.

Frемente Ieſu, & terribiliter in illo ſuo ſecundo aduentu, quādo veniet viuos & mortuos iudicaturus, non egebunt mortui iacētes in ſepulchris, vt monumenta ſibi egreſſuris, viuentium hominum, ſiue Angelorū miniſterio aperiantur: Nam eodem fremitu illius non ſolùm ſepulchra patefiant, ſed & cælum, & cæli cælorum contremiſcent. Et quidem poterat itidem fremendo nunc terræmotum facere, quamuis adhuc mortalis Chriſtus, ſed oportebat, vt cum ſuauitate & mora Fides præſentium ad ſpectaculum gloriæ Dei aduocarentur. Necdum enim ſciebant quid facere vellet, quia nec eis dixerat manifeſtè, quòd illum reſuſcitare intenderet.

Cur tolli iuſsit lapidem.

Præterea cùm per homines lapis ille tolli poſſet, ſine cauſā videretur actum, ſi Diuinā virtute loco illum propelleret. Vt ergo nihil curioſè fieret, ſimulque ſciens & prudens Fides præſentium gloriam Dei præcurreret, tollite, inquit, lapidem. [Dicit ei Martha, ſoror eius qui mortuus fuerat: Domine iam fœtet, quatriduanus enim eſt.] Quare non contentus eſt Euangeliſta

dixiſſe: dicit ei Martha, ſed addidit, ſoror
eius qui mortuus fuerat? Videlicet vt om-
nes auditores huius gloriæ Dei, non dubiũ
arbitrentur, quòd mortuus iſte quatridua-
nus fuerat. Dixit enim non quiuis, ſed Mar
tha, neque alia mulier æquiuoca, ſed Mar-
tha eadem, quæ iam ſępe nominata eſt ſoror
eius qui mortuus fuerat, videlicet quæ vul-
nerata mẽte, & ideo vigilãte nec dormitare
valente memoria, funereos fratris ſui dies
neſcire non poterat. Dixit, inquam, hæc: Do
mine iam fœtet, quatriduanus enim eſt. Ac
ſi diceret: Domine cur lapidem tolli iubes?
Vt videas amicum ſaltem mortuum, an vt
miſer s ſororibus viuum reddas illum? Si
illud intendis, facere potes: ſcio nanque, ſic-
ut iam dixi, quia quæcunque popoſceris à
Deo, dabit tibi Deus. Si autem tantummo
do vt videas, dico tibi iã fœtet, quatriduanus
enim eſt, & idcirco viſui iam idoneus nõ eſt.
[Dicit ei Ieſus: Nónne dixi tibi, quia ſi cre-
dideris, videbis gloriam Dei?] Quando, in-
quit, miſiſtis ad me dicens: Domine, ecce
quem amas infirmatur. Nóne dixi tibi, quia
infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro
eum gloria Dei, vt glorificetur Filius Dei per*
eam? Quam putas me promiſiſſe gloriam
Dei, niſi inauditam hactenus reſuſcitatio-
nem quatriduani? Tantummodo crede, &
hanc videbis gloriam Dei [Tulerunt ergo
lapidem. Ieſus autem eleuatis ſurſum ocu-
lis dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam au
diſti me. Ego autem ſciebam, quia ſemper
me audis. Sed propter populum qui circun-
ſtat dixi, vt credant, quia tu me miſiſti.] Vos
ô Iudæi, quoniam huic ſpectaculo deeſſe,
Ioan. 10. vel hoc opus abſcondere non poteſtis, totus
Num. 16. orbis conuenit. Dixiſtis de hoc homine,
1. Reg. 16. blaſphemat, eò quòd dixerit, filius dei ſum.
Iaco. 4. Nunquid blaſphemia ſiue mendacium ſuſci
tare ſolet mortuum quatriduanum, & non
potiùs viuentes deducere in infernum? Da-
than quippe & Abiron per ſuperbiam viui
ad inferos deſcenderunt. Saul quoque cùm
eſſet Chriſtus Domini, ſuperbiendo meruit
Dæmonio mancipari. Semper enim Deus
ſuperbis reſiſtit. Ecce autem hic, vt faciat
opus, quod nemo facere poſsit, niſi Deus,
Patrem ſuum vocat Dominum, confitetur
ſe eſſe Dei Filium. Igitur aut nihil diuinum
cum hac promiſsione hic efficiet, aut vos im
pij eſtis veri Filij Dei negatores. Sed iam ip-
ſa verba contemplemur, quæ ſubſequenter
mox opere confirmata ſunt: Pater, inquit.
Cur gra- Diligenter perpende quòd palàm Patrem
tias agebat dixerit, & hoc opus in nomine Patris, id eſt,
patri Chri- ad confirmandum, quod Deus Pater ſuus
ſtus. ſit, facere velit. Gratias ago tibi, quoniam
audiſti me. Quomodo, inquis, Patri gratias
agit, ſi non gratia vel adoptione, ſed natura
Filius eſt? Gratias nanque agere gratuiti be
neficij eſt memorem eſſe. Sed non exul-
tet Hæreticus. Sequitur enim: Ego autem
ſciebam quia ſemper me audis, ſed propter
populum qui circunſtat, dixi, vt credant,
quia tu me miſiſti. Idcirco, inquit, gratias
ago, vt te teſtificante per ſubſeqens opus,
me tibi gratum, & beneplacitum eſſe, cogno
ſcat & credat populus qui circunſtat, quòd
nõ iniurioſè, ſed gratioſè dixerim ſuperiùs,
Ego & Pater vnum ſumus. Non ago gra-
tias, quod tuus meruerim eſſe Filius, ſed
quod hoc ipſum neſcientibus notum fieri
volueris hominibus, vt ipſi ſalui ſint, iuxta
quod alibi: Confiteor tibi Pater, quia ab-
ſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus,
& reuelaſti ea paruulis. Semper, inquit, au-
dis me, id eſt, non in tẽpore vel hora, ſicut
participes meos, iuſtos homines, quorũ in
nullo manſit ſpiritus gratiæ, quorum nul-
lus ſicut poteſtatẽ habens, ſed ſicut donum
accipiens, operatur opus gloriæ tuæ. Nulli
enĩ ſemper adeſt manifeſtatio Spirit' ad vti *Matth. 10.*
litatẽ, nec ſemper ſe audiri, vel ſemp ſibi ad
eſſe ſentit virtutẽ. Igitur ſingulariter ſum e-
go, in eo, quòd ſemper me audis. Hoc ſciẽ-
bam & non propter me, ſed propter popu
lum qui circunſtat, opus erat, vt hoc dicerẽ
gratias agens. [Hæc cùm dixiſſet, voce ma-
gna clamauit: Lazare veni foras. Et ſtatim
prodijt qui fuerat mortuus ligatus manus
& pedes inſtitis, & facies illius ſudario
erat ligata.] Ecce nunc Iudæi, ſi verbis non
creditis, operibus credite, vt cognoſcatis, in
quit, & credatis quia in me eſt Pater & ego
in Patre. Hoc dudum verbis dixit, & vos
illum lapidare voluiſtis, nunc operibus a- *Ioan. 10.*
ſtruit, & paulò pòſt eum crucifigetis. Ma- *Cur ma-*
gna, inquit, voce clamauit. Rectè magna *gna voce*
voce clamauit, vt Lazarus foras veniret: ma *clamauit.*
gna quippe cælorum fragore, magna cæle-
ſtium virtutum commotione, dormientes
in ſepulchris concutiet. Nam Deus noſter
(inquit Pſalmiſta) manifeſtè veniet, Deus *Pſal. 49.*
noſter & nõ ſilebit. Ignis in conſpectu eius,
ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida.
Aduocabit cælum deorſum, & terram di-
ſcernere populum ſuum. Magna ergo voce
opportunè in hac ſignificatione vſus eſt.

Et prodijt, inquit, qui fuerat mortuus.
Quali autem prodijt habitu? Ligatus, ait, pe
des & manus inſtitis, & facies eius ſudario
erat ligata. Mira res: Sic enim ligatus, nec
pedibus ambulare, nec ſaltem manibus re-
ptare, ſed nec oculis, quò prodiret, potuit
videre. Quid ergo nobis Euangeliſta hac
prodeuntis deſcriptione innuit, niſi ma-
gnam fuiſſe fortitudinem vocis vel clamo-
ris, qui mortuum ligatum ad viuos excuſ-
ſit, & excutiendo de mortuo viuum fecit?
Quòd ſi magnum & incomprehenſibile
eſt, quantum erit illud, cuius hoc præco-
nium eſt? Quomodo exilient mortui de ſe-
pulchris ad rugitum vel fremitum leonis
immortaliter regnantis, ſi ita nunc exilijt
iſte ad balatum agni laniſtarum manibus &

cultro appropinquantis? Ergo lapidibus tantùm, non etiam filijs Abrahæ incredibile eſt, quod dixit hic Filius Dei omnipotens, *Ioan. 5.* quia omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius & procedent. [Dicit ei Ieſus: Soluite eum & ſinite eum abire.] Sinè dubio plus miraculi habet imperium vocantis, in eo quòd ligatus pedes & manus inſtitis, & facie ſudario ligata prodijt, quã ſi ſolutis pedibus vel manibus atque patentibus erepſiſſet oculis. Notandum verò quòd cùm item, ſaltem poſtquam prodijt, imperio ſuo Dominus noſter pedum vel manuum eius vincula rumpere, ſudariumque, imò & lapidem, quem tolli iuſſerat, inuentum, potuiſſet excutere, & tunc maluit dicere, tollite lapidem, & nunc ſoluite eum, & ſinite abire. Cur enim in huiuſmodi, verbum virtutis Dei ſuum faceret miraculum, cùm per præſentium hominum poſſent fieri miniſterium? Procul à ſapiente & natura eius omnipotentia omnis curioſitas. Decet nanque vt in his tantum fortitudinem ſuam vtiliter exhibeat, in quibus operari humana non valet infirmitas. Hoc ſeruis quoque eius prudenter & diſcretè obſeruandum eſt, vt ibi tantum diuinam præſtolentur potentiam, vbi humanam conſtat deficere induſtriam. Alioquin contra illud facere videbuntur præceptum, non tentabis DOMINVM Deum tuum.

Myſtica expoſitio huius miraculi.

Spectatis igitur in hoc Lazaro & ſorore eius Maria, duobus ſecundum geminam reſurrectionem Filij Dei operibus: etenim in illa anima (vt iam dictum eſt) hic in corpore eſt ſuſcitatus, nunc demum eorundem operum ſimilitudinem myſticam breuiter attingamus. Huic mortuo quatriduano, qui iam fœtens ſuſcitatus eſt, ſimilis eſt peccatrix: Nam anima vita ſua (quæ Deus eſt) miſerabiliter defraudata, videlicet qualis fuerat quondam hæc ipſa, de qua iam dictum eſt, ſoror eiuſdem Lazari Maria. *Luce 2.* *Matth. 9.* Qualis enim illa fuerat? Vtique peccatrix, non occulta, ſed malè diffamata, & per ipſam infamiam ſuam iam fœtens, & quaſi ſepulchro malæ conſuetudinis obruta. Etenim fœmina peccatrix, magis quàm vir in huiuſmodi peccato fœtere hominibus conſueuit. Ergo peccator quiuis, iam pro mala cõſuetudine infamis, Lazaro comparatur quatriduano iamque fœtenti Et quidem iuuenis quoque, qui efferebatur per portam ciuitatis, puella etiam, quam adhuc in domo iacentem idem Dominus ſuſcitauit, mortẽ ſignificat animæ peccatricis, ſed in ſingulis diuerſi figurãtur peccatorum modi. Puella nanque mortua in domo iacens, anima eſt quæ conſcientia mali deſiderij ſuffocata, nõdum tamen per operis conſummationem publicata. Iuuenis autem, qui per portam ciuitatis efferebatur, peccator eſt, qui deſiderio malo præuentus, vſque ad exteriores quoque peruenit iniquitatis effectus. At verò qui opera peccati iam in conſuetudinem vertit, famamque perdidit, Lazaro, vt iam dictum eſt, ſimilis eſt quatriduano, iamque fœtenti. Talis peccator cùm in Eccleſia fœtere cœperit, meritò tota in luctum conuertitur hoſpitalis domus Chriſti. Omnis ordo lamentatur, & pro tali fratre orat Chriſtum, ſiue illorum qui actiuæ, ſiue illorum qui contemplatiuæ vitæ dediti ſunt. Hi qui in actiua vita poſiti, animarum curam gerunt, priùs ſolicitantur, poſt & ad eos quoque qui in contemplatiua latent, cura hæc & fatigatio perfertur. Benè ergo priùs Martha, deinde pro fratre ſuo Dominum, plorãdo ambit Maria. *Pſal. 118.* Cùm itaque ad huiuſmodi peccatorem gratia Dei reuertitur, mortuus pedes & manus ligatus inuenitur, quia funibus peccatorum ſuorum circundatus ſub lapide clauſus, id eſt, ſub lege reus tenetur. Clamat Ieſus voce magna, veni foras, quia non niſi magno terrore aſpirantis Dei, & de futuro iudicio comminãtis exterritus, malè ſecurus peccator ad cor ſuum reducitur. Statim prodit, id eſt, reatum ſuum confitetur, & quia iam viuit, ſoluite illũ, inquit, Ieſus. Dixit enim: Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, ſoluta erunt & in cęlo. Cauendum autem eſt eis, quorum hoc officium, vel poteſtas eſt, ne hunc modum *Cautè vti oportet poteſtatem clauium.* prætereant, id eſt, ne ligent, niſi mortuum, neque ſoluant, niſi voce confeſsionis ſignificante rediuiuum eundem eſſe de ſepulchro productum. Nam ſi pro arbitrio vel animo ſuo illum viuentem ligent, hũc autem mortuum ſoluant, videlicet condemnantes iuſtum, & iuſtificantes impium: ipſi illa non ſua, ſed Chriſti poteſtate ſe priuant: & viuẽtem quidẽ ligando ſic mortificare nequeũt, mortuum autem ſoluendo, non ſolũ non viuificant, verumetiam fœtorẽ, cunctorum naribus ingerunt. Sequitur. [Multi ergo ex Iudæis qui venerant ad Mariam, & viderũt quæ fecit Ieſus, crediderũt in eum. Quidam autem ex ipſis abierũt ad Phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus.] Meliùs quidem illi fecerunt qui crediderunt, ſed dilatandæ gloriæ Dei, delatores illi amplius profecerunt. Foras enim rem geſtam illis teſtibus certam *Matth. 21.* efferentibus. Zelus apprehendit populum ineruditum, eiſque ardentibus, & magno flatu inuidiæ ſuæ ventilantibus magnitudinẽ *Pſal. 25.* miraculi, latiùs gloriæ Filij Dei flamma reluxit. Nam propter hoc maximè ſignum, exierunt poſtmodum turbæ obuiam illi cùm ramis palmarum, clamantes ô ſanna Filio *Concilium malignantium.* Dauid. Dixerunt, inquit) quæ fecit Ieſus, & pro ſuperioribus miraculis ſatis zelantibus rem nouam narrantes, quaſi oleum camino adiecerunt. [Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi conſilium & dicebant: Quid faci-

mus,quia hic homo multa ſigna facit?]Iſtud eſt conſilium vanitatis,cũ quo Pſalmiſta nõ ſed t,hæc illa Eccleſia malignantium, ad quã neq; Lex,neq; Prophetarum quiſquam introiuit.Si em introiſſent, ſi ab illo cõſilio vel Eccleſia maligna conſulti fuiſſent,quid reſponderent dicẽtibus illis: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit, quid, inquam,reſponderent Senatoribus peccati, & Iudicibus iniquitatis, niſi audite eum,credite in eum? Si enim ſuper iſto conſulerent

Deut.18. *Ioan.5.*

Moyſen, ex ipſo audirent: Si creditis mihi, credite & huic,ſicut ipſe Dominus: Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi,de me enim ille ſcripſit. At illi credere nolebãt, & nequaquam conſultando veritatem agnoſcere,ſed veritati reſiſtere quærebant. Igitur de voluntate Scripturarum, ſinè quibus legitimum non eſt cõſilium,omninò tacuerunt,& quid mallent ſignificãtes,ita ꝓtinùs propoſuerunt:[Si dimittimus eum ſic,omnes credent in eum, & venient Romani,& tollent locum noſtrum, & Gentem.]Quod eſt dicere: Conſultantibus nobis, ſi hæc ſententia placuerit,vt ſic dimittamus hominem talem,ſigna tam multa faciẽtem omnes credent in eum, & credent eſſe Chriſtum, credent eum eſſe Regem ſuum. Nos autem Regem Cæſarem habemus,& ſub Romano imperio iamdudum tributarij facti, parua nimis huic Pontio Pilato præſidi delegata prouinciola ſumus. Iudæa nanque non tam prouincia, quàm Syriæ prouinciæ quædam nõ magna pars eſt. Si ergo quiſquam apud nos, præter Cæſarem Rex nominatus fuerit,vindices Romani venient, & tollent noſtrum & locum & Gentem. Quid igitur facimus? Num vnum hominem dimittimus, vt omnes pereamus? An certè,quod ſatiùs eſt,vnum hominem perdimus,vt nõſter locus & tota gens conſeruetur? Quem putarent tali cauſa propoſita poſſe ipſorum intentionem reprehendere, vel illum vnum hominem audere defendere? De communi ſalute gentis totius conſultabatur,de ſeruanda Romani imperij fidelitate conſilium quærebatur. Ergo hunc hominem interficere apud tribunalia quidem Cæſaris videbatur fore tutum,apud iudicem populi fingebatur eſſe neceſſarium. Sic intenderunt arcum conuẽtus ille malignantium,& multitudo operantium iniquitatem,ſic,inquam, intenderunt arcum rem amaram ſic firmauerunt ſibi ſermonem nequam. Sub hac occaſione timoris, vel fidelitatis Romani imperij abſconderunt laqueos,& dixerunt:Quis videbit eos? Concedatur eis pauor iſte, quoniam Dominus Deus pauor ſiue terror illorum non eſt: concedatur,inquam,ipſo Domino Deo noſtro permittente illis, dum per Hieremiam Prophetã dicit? Paueant illi, & non paueam ego. Induc ſuper eos diẽ afflictionis, & duplici cõtritione cõtere eos Dñe Deus meus.

Præter us ſana conſultationis.

Pſal.63.

Hier.7.

Paueant,inquam,illi vanam contritionem ſcilicet illã,ne fortè veniant Romani,& tollant eorum & locum,& gentem, & duplicẽ contritionem incurrant, videlicet, vt & Romani venientes, tollant eorum locum & gẽtem,& maligni ſpiritus aduolantes, tollant animas,& corpora quoq; in gehennam ſemper vrentem. Prudentem vt ſibi viſum eſt deliberantium propoſitionem audiuimus, nunc iam inuentionem vtilitatis auſcultemus. Sequitur:[Vnus autẽ ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius,dixit eis: Vos neſcitis quicq̃, neque cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo,& non tota gens pereat] Oratiunculam magnæ veritatis ſignificatiuam, ſpiritus mendacij per os huius Caiphæ ſibimet vſurpauit,vt quod confiteretur Euangelica Fides in veritate,hoc idem æquiuocè ſonaret,per os neſcientis, & contra omnem veritatem nitentis homicidæ. Quod Euangeliſta ipſe admirans, continuò ſubiungit. [Hoc autem à ſemetipſo non dixit,ſed cum eſſet Pontifex anni illius, Prophetauit,quòd Ieſus moriturus eſſet pro gente,& non tantum pro gente, ſed vt Filios Dei, qui erant diſperſi,congregaret in vnum.] Magnum ſpectaculũ huius annui Põtificis, qui redempto pontificatu vnius anni, verè vt fur & latro in ouile aſcendit, & nunc ipſum paſtorem ouiũ mactare intendit, vt furta ſua licentiùs agere poſſit. Hoc, inquit, à ſemetipſo non dixit. Quid eſt à ſemetipſo non dixit, niſi hoc verbum de corde ſuo nõ adinuenit? Nã reuera antequã Caiphas fieret, factũ eſt hoc verbum, vt Ieſus moreretur pro gente, & factum eſt vtiq; ad ſanctos Prophetas, imò & erat antequã fierent Prophetæ, antequam fieret Abraham, ſed & antequã formaretur Adã. Erat quippe iam in beneplacito Dei dicẽtis: Faciamus hominẽ ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Iam tunc erat hoc verbũ, vt Ieſus moreretur pro gente. Hoc ergo Caiphas à ſemetipſo non dixit. Sed quid? Cùm eſſet Pontifex anni illius, ꝓphetauit. Poteſt exempli gratia ſic dici. Cùm eſſet cymbalum magnũ, clarè tinniuit, quia videlicet virtutẽ loquelæ ſuæ non magis aduertit, q̃ tinnitũ ſuum cymbalũ ſentit. Illud enĩ omninò nõ ſentit, ꝙ ſentimus nos homines, audito hoc ſonitu tintinnabuli. i. ꝙ verè expedierit, vt ſic vnꝰ & ſingularis homo, Sanctus ſanctorũ,& ſol iuſtus, Ieſus Chriſtꝰ moreretur pro gente,& non tantũ pro gente Abrahæ,ſed & pro cunctis prædeſtinatis ab origine mundi, filijs Dei, foris extra paradiſum originalem, in quatuor mundi partes diſperſis,& iamiã de maſſa generis humani, vſque ad vltimum electum recolligendis. Igitur mendacium quidem ſenſit, quod nihil eſt, ſcilicet ꝙ idcircò Ieſum mori vtile eſſet,ne propter hoc ipſum nominatum Regem Chriſtum,iratis vindictam facientibus

Spiritus mendacij in Caipha.

Gen.1.

Caiphas erat vt grãde cymbalum tinniens.

Eccleſia rapuit verbũ veritatis ab ore illius.

Roma-

Romanis, gens illa periret, ſed rei veritatẽ, quæ iam dicta eſt, nec ſenſit, nec à ſemetipſo dixit, ſed impellente manu Dei cor ſtultum quomodo voluit clarè & longè audibilem tinnitum reddidit. Itaque quoniam hoc à ſemetipſo non dixit, ſed verum prophetauit, rectè ſanctus Euangeliſta, imò & tota Chriſti Eccleſia, verbum rapuit de ore illius mali prophetæ, & indigni Pontificis: De ore (in quam) illius polluto, & mendacibus labijs rapuit hoc verbum veritatis, & dicit: Vos
Sep. 2. neſcitis quicquam. Vos, inquam, impij homicidæ, inſipientes & maligni theſaurizato res mortis, quos malitia excæcauit, neſcitis ſacramenta Dei, neque cogitatis, quia expedit vnum hominem mori pro gente, & non tantum pro electa Patriarcharum vel Prophetarum gente, ſed vt filios Dei de cunctis gentibus, qui diſperſi erãt, & longè diſiecti, nomẽ Domini non audierant, congreget in vnum, in vnum populum, in vnam Eccleſiam, in vnum corpus ſuum. Hoc neſcitis, neq; cogitatis vos. Sed nec ipſæ vulpes, quæ in vobis foueas habeant, neq; volucres cœ-
Mat. 8. li, quæ in vobis nidificant, vulpes, inquam, & volucres, ſcilicet maligni ſpiritus, quos in cordibus & conuenticulis veſtris confouetis, neque per aſtutiam, neq; per agilitatem ſuam comprehendere potuerunt hoc magnum pietatis ſacramentum, quod per mor
1. Tim. 3. rem ſuã filius Dei fratres ſuos diſperſos congregaturus eſſet in vnũ. Neſcitis ergo iſtud, neq; cogitatis. Etenim iſtud conſilium Dei, ſanctis Patribus & Prophetis reuelatũ, vos ſcire indigni eſtis. Sequitur. [Ab illo ergo die cogitauerũt interficere eum.] Ergo, inquir, quia conſpirationem ſuam, quaſi rationabiliter authoritate concilij confirmauerant, ab illo die præfinito concilio cogitauerunt, vt eum, quem antea lapidare voluerãt per turbam & tumultum, nũc interficerent
Cur Chriſtus ad tempus abijt et ſeceſſit in Effrem. quaſi per iudicij ordinẽ legitimum. [Ieſus ergo nõ ambulabat palàm apud Iudæos, ſed abijt in regionem, iuxta deſertum, in ciuitatem quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cum Diſcipulis ſuis.] Non metu occaſus ſui verus iſte Sol in nube ſe abſcondit, non palàm ambulando apud Iudæos, præſertim cùm poſtmodum ad eundem occaſum ſuũ tam rutilo aſpectu peruenerit, vt claritatem gloriæ eius inuidorum ferre non poſſent oculi: ſed hoc & iam facto & vtilia fidelibus ſuis præmittit exempla, & diuina more ſuo ſignat myſteria. Hoc enim eius exemplo, licet eius Diſcipulis humiliter declinare inſtãtiam perſecutionis, & itidem myſticè datur intelligi, quòd Iudæis iam debeat domus ſua deſerta relinqui. Abeundo namq; in regionem iuxta deſertũ, & ibi morando cum Diſcipulis ſuis, per deſertũ innuit deſertionem Iudæorum, per ipſam regionẽ, quę eſt iuxta deſertum, electam habitationem Gentium, apud quas mãſurus erat, in ciuitate Effrem, id eſt, in Eccleſia faciente fructum multiplicem. Effrem quippe interpretatur frugifer ſiue creſcens.

[Proximum autẽ erat Paſcha Iudæorum, & aſcenderunt multi Hieroſolymam de regione ante Paſcha, vt ſanctificarent ſeipſos.] Iam non palàm, inquit, ambulabat Ieſus apud Iudæos, ſed non diu delituit. Proximũ enim erat Paſcha Iudæorũ, quod tempus ſuũ eſſe nouerat quo pati cupiebat, quod deſiderabat, ſicut teſtatur ipſe: Deſiderio, inquiens, deſideraui hoc Paſcha man- *Luc. 22.*
ducare vobiſcum antequam patiar. Porrò, Iudæorum hoc Paſcha fuit vltimum. Quicquid enim extunc Iudæi ſanctificant, pollutum eſt: quicquid benedicũt Sacerdotes eorum, maledictum eſt: Deus enim benedictionibus eorum maledicit, ſicut per Prophe- *Mala. 2.*
tam prædixit: Et extunc ſtercus ſolennitatũ ipſorum ſuper vultus eorum proiicit. Vt ſanctificarent, inquit, ſeipſos, aſcenderunt ante Paſcha, Sanctificatio Iudæorum tota in cibis & in potibus, & varijs baptiſmatib. & iuſtitijs carnis, ante paſcha ſolenniter agebatur, id eſt, ab initio mẽſis primi, cuius die decimaquarta ad veſperam ſacer agnus immolabatur, & ex Lege præceptum erat, vt *Matt. 7. Exod. 12.*
immundus ex eo non veſceretur. [Quærebant ergo Ieſum, & colloquebantur ad inuicem, in templo ſtantes: Quid putatis, quia non venit ad diem feſtum?] Ecce crudelis hyæna, hæreditatis illius habitatrix, in qua Deus quondã habitauit, quomodo ſitit, quomodo anhelat, & linguam eijcit, feſtinans & impatienter ſitiens effundere ſanguinẽ Chriſti. Nondum venerat dies feſtus, & iã inſidiantes in illa ſpelunca ſua, in illa domo Patris quam fecerant ſpeluncã latronum, cũ debe- *Matt. 21.*
ret eſſe domus orationis, dicebant: Quid pu *Ioan. 2.*
tatis, quia nõ venit ad diem feſtũ? Videlicet, quia primus non venerat, vel inter primos, qui (vt prædictũ eſt) aſcendebãt Hieroſolymam, vt ſanctificarent ſeipſos, malè ſoliciti, & propoſitum timẽtes perdere homicidiũ: Quid putatis, inquiunt, quia non venit ad diem feſtum?

O impij, quid putaremus, niſi quia iſte eſt agnus paſchalis, & decimus dies menſis huius nondum aduenit? Non enim iubet Lex, vt feſto die neomeniæ cum clangore tubarum, ſed vt decima die menſis tollatur agnus, qui immolandus eſt in domo filiorum Iſraël. Idcirco ergo non iam venit ad diem feſtum, quia tempus expectat, & diem ſuũ legitimum, vt legitima, id eſt, decima die menſis domum filiorum Iſraël, id eſt templum DEI, Paſchalis agnus introëat, & extunc circa illud ſalubria doctrinæ cœleſtis pabula, circa vel intra eiuſdem templi viridarium, ſuis auditoribus diuidat, vobis nihil audentibus, neque cultrum veſtrum inijcere valentibus, donec quartadecima dies veniat, cuius ad veſperam ſeipſe *Chriſtus vt agnus paſchalis, decima die menſis intrauit.*

immolaturus eſt ſuis manibus, & tunc demum à ſe vobis, ó cruenti laniſtæ trucidari *Pſal. 16.* permittet. Tunc illum ſuſcipietis, ſicut leo paratus ad prædam, & ſicut catulus leonis habitans in abditis. Tam malam intentionẽ *Matt. 26.* veſtram Euangeliſta ſignificans ita ſubiungit. [Dederant autem Pontifices & Phariſęi

CAP. XII
Ante ſex dies paſchæ id eſt nono die menſis.

mandatum, vt ſi quis cognouerit vbi ſit, indicet, vt apprehendant eum.] Non, inquit, benè quęrebant eum, neque pro bono feſtinabant videre venientem ad diem feſtum, ſed quia Pontifices & phariſęi dederant mãdatum, vt ſi quis cognouerit vbi ſit, indicet, vt apprehendant eum. Soliciti erãt, ne forte propter hoc ipſum non veniret ad diem feſtum. Ergo intentus quiſque erat, illorum habiturus gratiam, cùm indicaſſet illum, quippe cùm & preciũ dare prompti eſſent, quod & Diſcipulo eius dederunt indicanti, quando vel in quo loco ſine turbis poſſent comprehendere illum. [Ieſus ergo ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit. Ergo inquit, quia tale Principes & Phariſęi mandatum dederant, Ieſus non ante quatuordecim aut duodecim, ſed tardiùs, id eſt, ante ſex dies Paſchæ, venit in viciniam Hieroſolymæ, ſcilicet in Bethaniam, hoc exemplo præſignans, ne quis perſecutoribus ſe ingerat, antequam diuina illum gratia vocet, cũ ipſe tempus illud vel diem obſeruare curauerit, qui per Scripturas olim præordinatus eſt. Sextus namque dies ante quartamdecimam menſis, cuius in veſpera agnus immolandus erat, nonus dies eiuſdem menſis eſt. Cùm ergo nonò die menſis in Bethaniam venit, & ſicut paulò pòſt ſequitur, qui in craſtinum, qui profectò decimus dies menſis eſt, ciuitatem Hieruſalem ingreditur, planè in hoc quoque Legem, qui de agno Paſchali ſcripta eſt, hic vèrus Agnus Dei ſuſtinere probatur: Venit, inquit, Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit, videlicet in craſtinum (vt dictum eſt) ſanctam ciuitatem ingreſſurus. [Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat, Lazarus verò vnus erat ex recumbentibus, Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſtici prętioſi, & vnxit pedes Ieſu, & exterſit capillis ſuis, & domus impleta eſt ex odore vnguenti.] Cœnam hanc in domo Simonis quondã leproſi factam eſſe, ex Matthæo & Marco

Matt. 26.
Marc. 14
Luc. 7.

manifeſtè habemus. Secundũ Lucam quoq; domus illa eiuſdem Simonis eſt, in qua primum hæc eadem Maria peccatrix, eadem in quam, ſicut à diligentioribus tractatoribus veraciter aſſertum eſt, à Domino ſuſcepta, lachrymis lauit pedes eius, & multa illi peccata dimiſſa ſunt, quia dilexit multum. Vnde ergo eſt, quod tot viris præſentibus, in domo alterius mulier Martha miniſtrabat? Illud nempè non eſſet mirum, ſi in domo ſua miniſtraret ſicut tunc, quando intrauit Ipſe Ieſus in quoddam caſtellum, & hæc eadem mulier excepit illum in domum ſuam & ſatagebat circa frequens miniſteriũ. Verum quacunque neceſsitate Martha Simoni *Luc. 10.* coniuncta fuerat vt in domo eius miniſtraret, quoniam ſcriptura tacet, nos iam in hac cœna diligentiùs ſpeculemur ea, quæ Domino noſtro exhibita ſunt, ſancta & myſtica magnæ pietatis miniſteria. Fecerunt, inquit, ei cœnam ibi. Domus (vt prædictum eſt) Simonis eſt, Martha miniſtrat, Lazarus vnus ex recumbentibus, Maria pretioſum ſuper caput & pedes Domini effudit vnguentum. Nam hoc loco hic quum Euangeliſta ſuper pedes effuſum vnguentum narrat, Matthęus & Marcus ſuper caput quoque eius effuſum eſſe non tacent. Vberius ergo nunc inſtante Paſsione Domini, in hac cœna ſanctæ Eccleſiæ obſequium præſignatum eſt, quã tunc cùm in domo eiuſdem Simonis hęc eadem Maria peccatrix, ab eodem Domino noſtro ſuſcepta eſt. Tunc enim ſuper conuiuãtes illam Phariſęi domum famoſa peccatrix ingreſſa, & murmurante illo dignam pœnitentiam offerendo iuſtificata, conuerſionẽ gentilitatis præfigurabat.

Maria vt peccatrix gentilitatẽ præfigurabat.
Ioan. 4.

Hæc Gentilitas enim poſt aſcenſionem Domini, ad diuitias Iudæorum, ex quibus ſalus eſt, veniens, & ad magnum conuiuium Scripturarum iniuſſa prorumpens, quæ fuerat meretrix, id eſt, pluribus Dijs, quaſi multis proſtituta viris, retro ſecus pedes Domini accubuit, quia *Act. 11.* videlicet eius, quem ſecundum carnem non nouerat, veſtigijs adhæſit, flens & erroris priſtini pœnitentiam agens, murmurantibus eis, qui ex circuncitione erant, eo quòd gentiles gratia Chriſti indignos iudicarent. Nunc autem mulier eadem iam iuſtificata, ſimul cum Martha ſorore ſua vnam eandemq́ue Chriſti Eccleſiam ſignificat, quæ diuerſis vtriuſque actibus, ſcilicet & contemplatiuæ vitæ obſequijs eidem Dominò in Bethania, id eſt, in domo obedientiæ miniſtrat, Lazarus verò qui fuerat mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus, vnus eſt ex recumbẽtibus: quia profectò ſine Fide reſurrectionis, in nullo ordine Eccleſiæ Chriſto miniſtratur. Domus autem ipſa Simonis eſt leproſi, quia videlicet Iudęorũ, inquit Apoſtolus, adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa, & eorum patres. ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, nos autem, ſcilicet, Eccleſia de Gentibus, eramus quondam ſine Chriſto, alienati à conuerſione filij Iſrael, hoſpites teſtamentorum, promiſsonis ſpem non habentes, & ſinè Deo in hoc mundo.

Quid deſignat domus Simonis.
Rom. 9.
Soph. 2.

Cùm ergo admiſsi ſumus, vt iam non ſimus hoſpites & aduenæ, ſed ſimus ciues ſanctorũ & domeſtici Dei, profectò in domo Phariſaica, gentiũ eccleſia Chriſto deſeruit, licet inuiderit Synagoga, & detraxerit pęnitentiã agenti. Facta igitur cœna, Martha miniſtrat

&Maria

& Maria vnguentum ſuper Dominum effudit, quod ipſum quoque quoddam non leue miniſterium fuit. Differt autem à miniſterio Marthæ, quia videlicet Martha cibos corporis miniſtrat, Maria verò multũ quidem eſt, quod obſequitur, veruntamen tali eius obſequio corpus non reficitur. Myſticè quidem capillis eius quibus Domini pedes extergit, ſuperbam diuitum abundantiã exprimunt, qua ſic abſque penuria ſui pauperum inopiam ſupplere, quomodo capillos abſq; dolore capitis deponere poſſunt: veruntamen carnaliter, ſicut iam dictũ eſt, Maria Dominum per tale non paſcit obſequium. Igitur per Marthæ miniſterium, illorum ſedulitas exprimitur, qui in vita actiua Chriſto deſeruiunt, per Marię verò vnguẽtum, cuius ex odore domus impleta eſt, eorum religioſitas figuratur, qui contemplatiuæ vitæ ſanctis laboribus attriti, bonũ Deo & hominibus odorem effundut. Quorum perfectioni illud quoque congruit, ꝙ dictum eſt: Accepit libram vnguenti nardi

Vnguentũ nardi piſtica.

piſticæ pretioſi. Libram, inquam, vnguenti, id eſt, bonam & perfectam mẽſuram pię ſeruitutis. Piſtici autem vnguenti, id eſt, fidelis, & ſinè adulteratione, vel probatiſsimi. Πίστις enim Græcè, Latinè fides dicitur, quæ cum humilitate coniuncta, (quam nardus herba humilis & aromatica deſignat) vnguẽtum optimum efficitur, quo non tantum caput, ſed & pedes Domini ſuauiſsimè perunguntur. Non n. fruſtra hic Euangeliſta, cũ Matthæus & Marcus apertè dixerint, hoc vnguentũ effudiſſe ſuper caput ipſius recũbentis, ſcribit, quòd illi tacuerunt, ſcilicet, quia pedes quoque eius illo vnxit. Nam reuera quando primum ad Dominum acceſſit, tunc vnguento, quod nõ propter ipſum Dominum emerat, ſed ob fragrantiam ſui corporis vegetandam compoſuerat, ſolos vnxit pedes Domini. Hæc enim poterat peccatrix ſtatim capite eius digna fieri: nunc verò iam iuſtificata & dilecta. vnguento quod propter hoc ipſum emerat, tam caput quàm pedes perunxit. Miniſtrante ergo Martha cibos corporis, Maria ſpiritualium miniſteriorum exemplar, caput ac pedes ſaluatoris, videntibus cunctis, & odorem mirantibus, vnguẽto pretioſo vngit, quia videlicet in auribus plebis Domino ſeruientis, in ſex operibus miſericordiæ, quæ in Euangelio Matthæi commemorantur: Eſuriui,

Matt. 25.
1.Cor. 4.

& dediſtis mihi manducare: ſitiui & dediſtis mihi potum, &c. religioſi miniſtri Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei fideliter confitentur & prædicant, quia in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, & verbum caro factũ

Quid eſt vngere caput & quid pedes.

eſt, & habitauit in nobis. Caput namq; vngere, eſt Diuinitatem eius fideliter annunciare: Pedes autem vngere, eſt veram humanitatem, veramq; paſsionem eiuſdem Dei & Hominis humiliter credere, & conſtanter prædicare. Hoc agentes & non ſicut plurimi verbum Dei adulterãtes: Chriſti, inquiunt, bonus odor ſumus Deo in omni loco, In his, qui ſalui fiunt, & in his, qui pereunt.

2.Cor. 2.

Ergo domus impleta eſt ex odore vnguenti. Verùm hoc vnum idemq́ue Eccleſiæ vnguentum alijs eſt odor mortis in mortem, alijs odor vitæ in vitam. [Dicit ergo vnus ex Diſcipulis eius Iudas Iſcariothes, qui erat eum traditurus: Quare hoc vnguentum nõ vænijt trecentis denarijs, & datũ eſt egenis?] Huic infelici bonum opus mulieris odorẽ mortis attulit, hunc bonus vnguenti pretioſi odor occidit. Imò quia verè iam mortuus erat, & inter viuos, id eſt, electos Apoſtolos ambulans, iã in ſepulchro malitiæ ſuæ Deò mortuus iacebat, odorem vitæ ferre non potuit, obſequium pietatis, vel honorẽ dignũ magiſtro impenſum ſine tormento indignationis & inuidiæ videre nequit, venenum auaritiæ (quo ebrius erat) continere non valuit. Perſonã eius Euangeliſta deſcripſit, ſignanter dicendo Iudas Iſcariothes, quod vocabulum ſumpſit à tribu Iſachar, vel à vico, in quo ortus eſt, & addendo, qui erat eũ traditurus: quia videlicet eſt alius Apoſtolus huius nominis Iudas, qui & Thaddæus. Intentionem verò, qua hæc dixerit, ſubiungendo exponit. [Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.]

Iudas nebulo teterrimus.

Teterrimus, inquit, nebulo nequiſsimam inuidiam, quo de bono magiſtro malè ſentiebat, & profundam auaritiã, qua dominicis loculis non parcens furtum inferebat, honeſto nomine, id eſt, egenorũ palliauit cura. Quis non miretur, quod talẽ conſcientiam tali hypocriſi contegebat, ꝙ

Nullus in eo miſerationis affectus.

inſidiator miſericordiæ, de neceſſaria paupẽribus miſericordia tractabat? Magnificè ſanctus Euangeliſta huius homicidæ atrocitatem percutit, dicendo: Non quia de egenis pertinebat ad eum. Non (inquit) cũra hæc pertinebat ad eum, etenim longè exceſſerat animus eius, trucidator pietatis, vltra omnes terminos humanarum miſerationum, tamq́ue alieni pectoris erat, vt ipſam poſſet ad mortem tradere miſericordiam pauperum. Sed quare dixit? Quia fur erat, inquit: O infelix, Idcirco maluiſſet hoc vnguentũ vænijſſe trecentis denarijs, quia voluiſſet & potuiſſet furtum facere de ipſis trecentis denarijs. Quomodo potuiſſet? Vtique ſatis commodè, quia loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat. Saccularius, inquit, erat Domino, & ea, quæ à pijs hominibus pauperi Domino noſtro mittebãtur, portabat.

2.Cor. 8.

Etenim cùm diues fuiſſet, pauper pro nobis factus fuerat, & cum terræ, & maris omniumq́ue, quæ in eis ſunt, vel ex ipſis naſcuntur, Creator & Dominus eſſet, tamen ex eleemoſynis hominum ſuſtenitari & Euangelium

gelium annuntians, de Euãgelio viuere volebat: Ea, inquam, quæ ab auditoribus Euangelij Domino mittebantur, ipſe portabat, & miniſterio nequiter abutens, exportabat fur & ſacrilegus. Non qualiſcunque fur, fur loculorum, ſed Dominicorum loculorum, ſed ſacrorum. Talis erat miſer iſte Iudas, & tamen cum ſanctis vndecim Diſcipulis intrabat, & exibat, imò & eleemoſynis, vnde illi & ipſe Dominus viuerent, præpoſitus erat. Quàre, inquis, Dominus noſter omnia ſciens, cùm talem illum ſciret, non ſolum Apoſtolum, ſed & prouiſorem vel ſacculatium fecit Apoſtolorum? Ad hæc inquam: Quare vſque hodie multos in Eccleſia ſua idem Dominus permittit eſſe præpoſitos ſimiles eius? Qui enim aliquid de Eccleſia furatur, Iudæ perdito comparatur. Quanti autem putas de Eccleſia furantur, abutentes miniſterio, quo permittente Chriſto, funguntur? Quanti rem pauperum non pauperibus tribuendo, furtum faciunt, & non qualecunque furtum, ſed ſacrilegium? Si crimina diſcernuntur in foro qualiſcunque furti & peculatus: Peculatus enim dicitur furtũ de re publica & ſi non ſic iudicatur furtum rei priuatæ quomodo publicæ, quantò vehementius iudicandus eſt fur ſacrilegus, qui auſus fuit non vndecunque, ſed de Eccleſia tollere? Igitur cùm hodieque multi ſint Iudæ ſimiles, & cur ad miniſterium Eccleſiaſticum peruenire potuerint, interrogati certum quid reſpondere nequeamus, niſi quia multa permittit fieri Deus, quæ non vult, de illo vno non temerè iudicium Domini diſcutiamus, præſertim cùm ignoremus, vtrũ Dominus electione ſua loculos ſuos illi cõmiſerit, an certè (quod credibilius eſt) ille ſe ingeſſerit, ſicut plerique nunc Eccleſiaſticis miniſterijs tanta importunitate ſe ingerunt, vt niſi admittantur, penè grauiora per diſcordiam animabus ſcandala, quàm ſi admittantur damna rebus Eccleſiaſticis inferant, Itaque cum hæc dicit Iudas: Quare hoc vnguentum non vænijt trecentis denarijs, & datum eſt egenis, non eſt timor Dei vel cura egenorum ante oculos eius, ſed verba oris eius iniquitas & dolus, & in cubili ſuo iniquitatem meditatur. [Dixit ergo Ieſus: Sine illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud. Pauperes enim ſemper habetis vobiſcũ, me autem non ſemper habebitis.] Verba ſuæ reſponſionis Dominus in ſingularem & pluralem numerum diſpertit, dicendo ſingulariter: Sine illam, vt in diem ſepulturæ meę ſeruet illud, & addendo pluraliter: Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis. Vnde datur intelligi, quia reuera ſecundum Matthæum & Marcum cæteri quoque Diſcipuli indignati ſunt, dicentes: Vt quid perditio hæc, ſed diuerſa intentione, videlicet, vt alij verè ᵖʳᵒ̄ter curam egenorum hoc dixerint: Iudas autem propter auiditatem furti ſui. Bènè ergo, vbi erat intentio diuiſa, Dominus noſter ſua diuiſit verba, ſingulis partibus reddens conuenientia. Nam Iudæ furi, qui per nequiſſimam auaritiam paulò pòſt acceptu rus erat pretium traditionis vel mortis eius, eandem mortem ſuam annuntians: Sine, inquit, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud Ac ſi dicat Non ſolum non vendatur, vt detur egenis, verumetiam, & quod nunc habebat, nec enim totum in me iam effudit, quod, inquam, nunc habet vnguentum ſeruet, & adhuc amplius emat ad condiendum corpus meum, quod tuo ſcelere Iuda paulò pòſt tradetur ad crucifigendum. Cùm verò qui iam (vt dictum eſt) reuera propter pauperes dixerant: Vt quid perditio hęc? potuit enim vænũdari hoc plus quàm trecentis denarijs, & dari pauperibus, eis, inquam, longè aliam rationem plenam pietatis & dulcedinis reddidit Pauperes enim, inquit, ſemper habetis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis. Eſt quidem bonum opus, inquit, curare de egenis, & benefacere illis, ſed mihi primum iamiam abituro, iamiam morituro, à vobis amicis meis officiosè valedicendum eſt. Habet miniſterium pauperum meritum ſuum, ſed præcellit officium pietatis ipſi ſanctorum pauperum capiti impenſum. Præterea non ſemper me habebitis, nõ ſemper hoc modo vnguentum in me effundere poteritis. futurum eſt, vt propter videndum me, ſanguinem veſtrum fundere optetis, qui nunc effuſionem vnguenti, quod vos non emiſtis, perditionem reputatis. Rectè igitur illud quidem ſingulariter, hoc autem pluraliter dixit, & diuerſis intentionibus indignantium, Iudæ, ſcilicet, & cæterorum, qui indignati ſunt, congruentia reſpondit. Poteſt tamen intelligi, quod idcirco de ſingulari numero repente ad pluralem tranſierit, quia tunc quidem vnus erat Iudas, nunc autem ſunt multi, & cùm Chriſtum fideles Diſcipuli ſemper haberent per præſentiam Diuinitatis, ſicut ipſe: Ecce ego, inquit, vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, illi qui Iudæ fideles ſunt, nequaquam illum ſunt habituri: Tollatur enim (inquit Propheta) tollatur impius, ne videat gloriam Domini, vt quomodo Iudas non meruit videre faciem reſurgentis. Vel tunc eſſe cum B. Apoſt. quàndo pacẽ illis attulit, iam quippe illũ tulerat locus perditionis, ſic nunquam habeant vel gloriam eius videant, quicunq; fideles ſunt illi. Sequitur. [Cognouit ergo turba multa ex Iudęis, quia illic eſt, & venerunt non propter Ieſum tantũ, ſed vt Lazarum viderent, quẽ ſuſcitauit] Ex quo collegerunt Pontifices & Phariſæi conſiliũ, & definito cõſilio interficiendi Dñm Ieſum dederant mandatũ, vt ſi quis cognouerit vbi ſit, indicet vt apprehendant eum: nõ cognouerat turba vbinã eſſet,

ipſe

Multi Eccleſiæ prælati Iudæ ſimiles.

Mat. 24.
Marc. 14.

Piũ reſponſum Chriſti de pauperibus.

Matth 28.

Eſa. 26.

ipſe namque Ieſus non in palàm ambulabat apud Iudæos. Nunc autem venerat Bethaniam, & fecerāt ei cœnam ibi. Lazarus quoque vnus erat ex recumbentibus. Nunc ergo poſt aliquantulam expectationem tandem cognouit turba, quia illic eſt, & venerūt non propter Ieſum tantum, ſed vt Lazarum viderent, quem ſuſcitauit. Sed nunquid Lazarum ſaltem videre hactenus non potuerant, ſicut & Ieſum non cognouerant vbinā eſſet, eo quòd ambulabat non in palā? Ergo turba hæc non tantum Hieroſolymitarū, ſed & maxima ex parte illorum erat, qui (vt ſuprà dictum eſt) Hieroſolymam aſcēdebāt de regione ante paſcha, vt ſanctificarent ſeipſos. Venerunt, inquit, ad eum, ſcilicet, non apprehendere, ſed videre cupientes, ita vt inuiderēt illi, qui eum interficere cōgitabāt. Nam protinus ſubiūgitur. [Cogitauerunt autem Principes Sacerdotum, vt Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum.] Itaque benè venientibus, malè remanentes inuidebant, & gloriæ Domini inuidebant. Sed vnde hos auſus Gens ſubiuga conceperat, vt non ſolùm vnum hominem interficere velle auderet, quia mortuos ſuſcitat, ſed etiam alium, quia reuixerat? Videlicet ex fiducia pauoris ſui, quem ſuperiùs in cōſilio ſuo Pontifices & Phariſæi prætenderant, dicentes: Ne fortè veniant Romani, & tollant locum noſtrum & gentem. Iſte pauor fidelitatem ſonuerat dominorum ſuorum, ſcilicet, eorundem Romanorum ſuorum, idcirco audebant, inde præſumebant, ideò Leges Romanas non poſſe ſibi ſuccenſere, quaſi ſagaces & callidi præuidebant. Nam & Herodem illa cauſa de loco, & gladio Romanæ ſæueritatis eripuerat, qui tot pueros propter ortum noui Regis trucidauerat, cui prophetæ in Scripturis ſuis, non ſolùm Iudaicū ſed etiam totius mundi Regnum promittebant: & idcirco nō ſoli ſibi, ſed etiam Romanis principibus, eo modo illum conſuluiſſe Auguſti Cæſaris aures libenter accipiebant. [In craſtinum turba multa, quæ conuenerant ad diem feſtum, cum audiſſent, quia Ieſus venit Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerūt obuiam ei, & clamabant: O ſanna, Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Iſraēl.] Die illo Sabbathum erat, quo Bethaniæ facta ſunt, ea quæ nunc Euangeliſta narrauit, videlicet ſextus dies ante ſolennem veſperam Paſchæ, id eſt, ſequentem veſperā decimę quartæ lunæ, quæ nunc ſecundum Euangelium in quintam feriam obuenit. Hic autem dies craſtinus prima ſabbathi eſt, quo Dominus Ieſus Hieroſolymam intrauit, octauus ante illum quo erat reſurrecturus à mortuis, qui & ipſe ſinè dubio prima Sabbathi extitit. Nō ergo caſu, ſed ſecreta diſpoſitione Diuinitatis actum eſt, vt cum tali honore, vel apparatu laudis, hac die ciuitatem intraret, & vt ſuperiùs iam dictum eſt, luna decima vèrus Dei Agnus ad immolationem ſui decima quarta luna peragendum accederet. Quid enim iocunditas iſta, niſi præconium fuit octaua deinceps die futuræ eius reſurrectionis? Ipſam ergo ſeriem diligentiùs contemplemur Euangelicæ narrationis. Turba (inquit) multa, quæ conuenerat ad diem feſtū, cùm audiſſent, quia Ieſus venit Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt ei obuiam, Rami palmarum inſignia victoriæ. Magnum & mirum ſpectaculum. Nunc primùm parabatur bellum, necdum certamen initum, & iam triumphum celebrabant turbæ populorum. Nunquid ſinè dubio illud iam ſciebant, quod iſte ſinè dubio perſecturus eſſet victoriam? Imò nec iſtud nouerant, quod ad preliandum venit Rex Iſraēl. Abſconditum erat cunctis viuētibus, & ab ipſis Apoſtolis hoc Diuinitatis conſilium, quod per paſsionem & mortem ſuam iſte Rex gloriæ deſtructurus eſſet eū, qui habebat mortis imperium, id eſt, Diabolum, vel quòd oportet eum pati, & reſurgere à mortuis, & ita intrare in gloriam ſuam. Ergo illi tantæ laudis concentores, ſecundū intellectum eius rei, quam agebant, infantes erant & lactentes, id eſt, hoc ipſum, quod exterius præſignabant myſterium neſciebant. Vnde iuxta alium Euangeliſtam, cùm dicerent Domino Scribæ & Phariſæi: Audis quid iſti loquuntur? Vtique. Nunquam legiſtis, quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem? Igitur ipſe, qui pati veniebat, nutu & voluntate ſua tales infantes & lactentes in comparatione Scribarū & Phariſæorum, penes quos erat vbertas facundiæ, ſolidusque cibus Legalis & Propheticæ ſcientiæ: nutu (inquam) ſuo tales infantes & lactentes commouit, vt eo modo ſibi occurrerent, vt eiuſmodi ramos attollerent, vt ſic ſibi acclamarent, & ita ex ore illorum, eius quam neſciebat victoriæ ſuæ perficiebat laudem. Quid enim acclamantes dicebant? Oſanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Iſrael. Oſanna, verbum Hebræum, compoſitum eſt ex duobus, corrupto & integro. Salua namque ſiue ſaluifica apud eos dicitur oſi, At verò anna interiectio eſt deprecantis, quomodo apud Latinos heu interiectio eſt dolentis, & interiectio admirantis papè. Denique in Pſalmo centeſimo decimoſeptimo, vbi ſcriptum eſt: O Domine ſaluum me fac, & in Hebræo ſcriptum eſt: anna, adonai, oſanna. Oſanna itaq;, ſalua obſecro ſignificat, conſumpta vocali litera i, qua verbum prius terminatur, quod profectò dicitur oſi, per virtutem literę vocalis, à qua verbum ſequens incipit anna, quod metrici in verſibus ſynalepham vocant, quamuis illi ſcriptam literam ſcandentes tranſiliant: in hoc autem verbo oſanna, i litera, nec ſaltē

Quæ erat turba illa multa.

Vnde erat Iudæis tanta fiducia interficiendi et Ieſum et Lazarū.

Matt. 2.

Dies craſtinus dominicus x. menſis.

Turba victoria Chriſti ignara palmas tamen ferebat.

Luc. 24.

Pſal. 8.

ſcribitur,

ſcribitur, ſed ſenſu loquentium ſaluo, funditus intermittitur. Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Iſrael. Hunc verſiculum cũ verbo oſanna, pro quo vt prædictũ eſt, in Hæbręo ſcriptum eſt, anna, adonai, oſanna, id eſt, ô Domine ſaluum me fac. De pſalmo centeſimo decimoſeptimo, nutu inſtigantis eos ſupernæ voluntatis, arripuerunt, vbi ſic ſcriptum eſt: Benedictus qui venturus eſt in nomine Domini. Propheta, quantum ad ſtatum illum, in quo erat ipſe, poſuit, venturus eſt. Hi autem fatentes hunc illum, qui ibi prænuntiatus eſt, nõ qui venturus eſt, ſed qui venit (inquiunt) in nomine Domini. In nomine Domini, inquam, id eſt, gloriam quærens Patris, non ſuam, vel hoc nomen habens, quod Dominus ſit, ſicut ipſe Dominus Pater loquens ad Moyſen, de magno conſilij Angelo, ſcilicet de hoc Filio ſuo: & eſt (inquit) nomen meum in illo. Ita vadens ad bellum contra Diabolum Rex Iſrael, id eſt, Rex omnium videntium Deum, vel qui Deum videre digni ſunt, iam in hoc pręfigurauit illud tripudium, quod de victoria eius habitura erat ſuperna ciuitas Hieruſalem. Illo namque reſurgente à mortuis, & aſcendente in cœlum, cantare habebant ſupernorum ciuium chori, ramos victoriæ ſubleuando, & Regem ſuum debita cum laude & honorë ſuſcipiendo. Nam ſicut occiſo à puero Dauid Goliath Philiſtæo, cùm reuerteretur, & faceret caput eius in Hieruſalẽ, egreſſæ mulieres de vrbibus vniuerſis in occurſũ eius canebant in tympanis lætitiæ & ſiſtris, ſic ſuperato Diabolo per paſsionem Chriſti, exituræ erant animæ ſanctorũ cum beatis Angelis, laudãtes & gloriam Regi ſuo canẽtes, viuentium quoque fidelium multitudines, victoriam eius per totum mundum prædicantes. Sequitur. [Et inuenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt: Noli timere filia Sion, Ecce Rex tuus venit, ſedens ſuper pullum aſinæ.] Breuiter hic attingit, quod cæteri Euangeliſtæ latiùs iam dixerant. Sed quale verbum iam iſta breuitas ſonuit? Inuenit inquit, aſellum Magnificè dixit, propriè locutus eſt, rem valenter Euangeliſta diuinus expreſsit. Quid enim illa, quàm latiùs cæteri (vt dictum eſt) Euangeliſtę narrant alligatio aſelli, niſi perditionem & captiuitatem ſignificat generis humani, maximè autem Gentilis populi? Econtrà quid ſolutio illius, quam duobus Diſcipulis imperat, niſi inuẽtionem vel acquiſitionem noſtri deſignat? Pulchrè ergo & breuiter quidem, ſed propriè ſecundum rem dixit, quia inuenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum: Quia videlicet per paſsiõnis ſuæ myſterium, ſaluator perditum inuenit genus humanum, & abacto ſeſſore Diabolo, quẽ aſellus ignobilis & ſtultus, magno dedecore ſuo nimis patienter portabat, capiſtro ſtultitiæ infrenatus, & in ſtabulum mortis agebatur: aſcendit ſuper eum nobilis eques, & inclytus Rex, vt ſuæ nobilitatis eum participem faceret, & in ſupernam ciuitatem Hieruſalem equitatus ſui ſaluatione perduceret. Sedit, inquam, ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt: Noli timere filia Sion, ecce Rex tuus venit tibi ſedens ſuper pullum aſinæ. Hoc in Zacharia Propheta ſcriptum eſt, quia de paſsione eius, ad quam nunc tali ſchemate veniebat, confeſtim ſubiunxit: Tu quoque in ſanguine teſtamenti æterni eduxiſti vinctos de lacu, in quo non eſt aqua. Sanè filia Sion Hebræa gens dicitur, quam hic pro parte electorum Spiritus ſanctus in hoc Propheta conſolatur, vt non timeat, ſed potius gratuletur, quia Rex ſuus adductis Gentibus implet domum, & multiplicat filios eius, ſicut per talem eius aduentum figuratur. [Hęc non cognouerunt Diſcipuli eius primùm, ſed quando glorificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt, quia hæc erant ſcripta de eo, & hæc fecerunt ei.] Primùm, Inquit, quàm reſurrexiſſet, primùm quàm aperuiſſet illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas, non cognouerunt hæc, ſed quando glorificatus eſt Ieſus, videlicet gloria reſurrectionis & aſcenſionis, & effuſionis Spiritus ſancti, tunc recordati ſunt, quia hæc erant ſcripta de eo, ſcilicet ſuggerente illis omnia Spiritu ſancto. Et hoc, inquit, recordati ſunt, quia hæc fecerunt ei. Quæ fecerunt ei? Hæc vtique vt inueniret aſellum, imò vt ſederet ſuper eum. Sic enim manifeſtè Matthæus exprimit: quia impoſuerunt ſuper eum veſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt. Etenim ipſe quidem aſellũ, vbi eſſet, indicauit, & eum ſibi adduci iuſsit ſed certi ordine myſterij, quamuis ea intentione hoc iuſſerit, vt deſuper ſederet, & ſic iam dictam Prophetiã impleret, tamen non niſi rogantibus, & veſtimenta ſua Diſcipulis imponentibus, ſuper eum ſedere voluit. Hoc ergo fecerunt tunc non cognoſcentes, ſed reuera illud, quod tunc ſignificatum eſt per os neſcientes, poſtmodum ipſi fecere ſcienter. Etenim miſsi à Domino per mundũ, vt Gentilem ſoluerent populum cum labore prædicationis, addiderunt inſtantiam orationis, vt ſuper adductum ſederent aſellũ, id eſt, credentem in ſe Dominus dignaretur protegere Gentilem populum. Si quò minùs id faceret, lugebant & flebant infelicis aſelli cauſã, ſicut Apoſtolus euenire quibuſdam Corinthijs metuebat, cùm diceret inter cætera: Timeo enim ne fortè cùm venero, non quales volo inueniam vos, & ego inueniar à vobis, qualem non vultis: & ſubinde: Ne iterum (inquit) cùm venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos in his, qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam geſſerunt Sequitur.

Benedictus qui venit, Dauid dixerat, qui venturus eſt.

In nomine Domini.

Exod. 23.

3. Reg. 17.

Glorificantes regem ſuum.

Zach. 5.

Zach. 9.

Luc. 24.

Matt. 21.

2. Cor. 12.

tur. [Teſtimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit de monumento, & ſuſcitauit eum à mortuis. Propterea & obuiam venit ei turba, quia audierant eum feciſſe hoc ſignũ.] Eorum quæ iam dicta ſunt, iſta complexio eſt, quia videlicet quod turbæ proceſſerunt obuiam ei taliter conclamando, magnum & verum teſtimonium fuit Filij Dei. Ergo (inquit) hoc modo teſtimonium perhibebat turba, quia erat cum eo, quando Lazarum ſuſcitauit, & propterea obuiam venit ei turba, quia audierunt eum feciſſe hoc ſignum.

Turbam à turba diſtinxit, turbã videlicet, quæ interfuerat illi ſigno mirabili, à turba quæ non quidem interfuerat, ſed audierat, & ita cum illis qui viderunt concurrentib. eis qui illis referentibus audierunt aucta eſt turba, creuit cõcurſus, multiplicata eſt laus Dei, multiplicata eſt gloria Filij Dei, in tanta frequentia, tali tempore, in illa Paſchalis feſti præparatione: quando (vt ſuprà dictũ eſt) aſcenderant multi Hieroſolymam de regione. [Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos: Videtis quia nihil proficimus. Ecce mundus totus poſt eum abijt.] Magno tormento congemuerunt, graui dolore ſuam adinuicem inuidiam anhelauerunt: Videtis, inquit, quia nihil proficimus? O infelix ſtipula, hic Deus noſter ignis cõſumens eſt, & tu illum opprimendo proficeres? Deficies potiùs & conſumeres, quia non ſtipula ignem, ſed econtrà ſtipulam ignis conſumit. Quantò illum pertinaciùs incumbẽdo preſſeris, tantò ampliùs flammam ſuæ claritatis cum tui detrimento dilatabit. Nihil proficimus aiunt. Vnde hoc malum? Vnde hi gemitus? Ecce, inquiunt, mundus totus poſt eũ abijt. Non dixerunt tota turba, ſed totus mũdus poſt eum, videlicet quia & canebãt pueri Hebræorum, & quærebant Ieſum primitiæ Gentilium. Nam ſequitur. [Erãt autem quidam Gentiles ex his qui aſcenderant, vt adorarent in die feſto. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum qui erat à Bethſaida Galilææ, & rogabant eum dicentes: Domine, volumus Ieſum videre?] Hoc illos deteriùs habebat, quod de Domino Ieſu Hebræi iam acclamabant, & eundem Gentiles quærebant: quippe qui longè ſuperiùs, præſago torti liuore dixerant: Quò hic iturus eſt, quia non inueniemus eum, nũquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gẽtes? Gentiles (inquit) erant, & aſcenderant vt adorarent in die feſto. Vt verè pauperes ad magnam magnorum diuitum ianuam acceſſerant cupiẽtes ſaturari de micis, quæ de menſa illorum cadebant, imò & tanquã catelli ſub menſa dominorum, reſidua fragmenta colligere venerant. Quantam enim redolet humilitatem quod dicitur, quaſi ſtantes à longè? Domine volumus Ieſum videre. Quomodo confractum cor habeãt erga Dominum dominorum, cùm interceſſorem ambientes, ſeruum Domini vocarent dominum? [Andreas rurſum & Philippus dixerunt Ieſu.] Profectò non leue erat, pro conſuetudine, hoſpites teſtamentorum promiſſionis ſpem non habentes, incircunciſos homines admitti, ſaltem ad videndum Dominum Ieſum, cuius aſpectus vel præſentia nauſeantibus Iſraelitis venerant in faſtidium: quippe qui meminerant ſe audiſſe ex ore Domini dicentis: In viam Gentium ne abieritis. Quid ergo pauperib. id eſt, humilibus iſtis mitis & humilis corde reſponderit audiamus. [Reſpondit eis Ieſus dicens: Venit hora vt clarificetur filius hominis.] Venit hora, inquit, qua vt Gentes videre poſſint Filium hominis, clarificetur ipſe Filius hominis, clarificatione videlicet reſurrectionis & aſcenſionis, nec non effuſionis Spiritus ſancti. Ex tunc enim, id eſt, poſtquam iuxta Pſalmiſtam exultans vt gigas percurrerit viam ſuam, & ſicut à ſummo cælo egreſſio eius, ita & occurſus eius fuerit vſque ad ſummum eius: Ex tunc, inquam, ſicut ſol omni mundo erit conſpicuus, nec erit qui ſe abſcondat à calore eius, tunc incipient Gentiles iſti videre me, ſcilicet illuminati Fide, implebiturque illud quod ſcriptum eſt: Quæſierunt me qui antè nõ interrogabant me, inuenerunt me, vel iuxta ſeptuaginta interpretes, palàm apparui his, qui non quæſierunt me. Sed quiſnam erit modus clarificandi, vel quæ cauſa effectiua tantæ claritatis? Ait: [Amen amen dico vobis: Niſi granum frumenti cadẽs in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.] Iam ad hanc vocem, qua dixit: Venit hora vt glorificetur Filius hominis, exultare poterant deſideratores Regni eius, ſicut Apoſtoli, multum deſiderantes gloriam magiſtri: exultare, inquam, poterant, tanquam conſeſſuri ad dexteram & ad ſiniſtram magni Regis, in illo terreno ſolio Dauid, præſertim quia nunc fuerat Rex Iſrael acclamatus à turbis, ignorãtes quòd hic neceſſarius eſſet modus vel ordo clarificationis, vt altitudinem claritatis præcederet humilitas paſſionis. Idcircò congruam ſimilitudinem cõfeſtim intulit Doctrix filiorum ſuorum ſapientia Dei, volens oſtendere nihil incarnationem mundo profuiſſe, niſi per paſſionem ſuam redemptionem eius acquiſierit. Interpoſitæ autem affirmationis cauſa, qua dicit: Amen amen dico vobis, eorundem Diſcipulorum tarditas eſt, quam manifeſtiùs ex cæteris Euangeliſtis agnoſcimus, apud quos dicente Domino, quòd oportet eum occidi, & tertia die reſurgere, aſſumẽs eum Petrus, increpabat illũ dicens: Abſit à te Domine, non erit tibi hoc. Etenim hic & illic eandem de dilectione animæ, & de perfecto eius odio dat ſententiam, cùm dicit illic: Qui enim vo-

Duplex ibi turba. — *Ioan. 7.* — *Matth. 15.* — *Pſal. 18.* — *Eſa. 65.* — *Matth. 9.*

nim voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eam, & qui odit animã ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Habebant enim Domini & Magiſtri ſui dilectionem quidem, ſed non ſecundum ſcientiam. Propter quod eidem Petro, cũ, vt prædictum eſt, conſilium dare vellet ſapientiæ Dei contra ſalutem ſuam & noſtrã: Vade, inquit, poſt me Sathanas: nõ enim ſapis quæ Dei ſunt. Sathanam, id eſt, Aduerſarium vocans illum, eò quòd voluntati diuinæ carnali aduerſaretur voluntate. Igitur propter Diſcipulorum ſenſum eatenus carnalẽ hãc edixit cũ firmamẽto veritatis ſimilitudinẽ: Amen amen dico vobis, niſi granum frumẽ-

Granũ frumenti. ti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. O granum frumenti noſtræ ſpei reſiduũ, noſtræ inopię ſolatium, de terra tua, quam benedixiſti Domine feliciter exortum. Etenim ſecundum naturam, quã de terra ſumpſit virginea, rectè grano frumenti ſe aſsimilauit is, qui de cælo venit Filius Dei, qui beatos Angelos immortaliter paſcit. Vnde autem ſibi neceſsitati teſtatur eſſe cadendi in terram vel moriendi? Inde videlicet, quia niſi cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.

Ergo non idcirco moriturus eſt Filius hominis, quia peccati vel mortis debitor eſt, ſed ob hoc, vt vna mors eius multorum vitam fructificet. ſicut granum frumenti non idcirco proijcitur in terram, quia vitioſum eſt, ſed quia ſic proiectum, cùm fuerit mortuum, id eſt, à ſolido vigore ſuo per humorẽ terræ deſectum, rurſus germinando reſurget, & multa ſecum grana reſeret. Erat igitur hoc frumenti granum, & mortificetur infidelitate Iudæorum, vt proiectum in ſepulchro reuireſcat, & multiplicetur fide populorum, ſicq; multam in horrea cæli meſſem referat: quò ſi mori noluiſſet, ſolum ſe

Gen. 3. recipere potuerat, quippe qui præter verita-

1. Pet. 2. tem carnis nihil commune habebat cum ſpinis & tribulis, quas terra in opere Adæ maledicta germinauit. Hoc enim fecit, inquit Apoſtolus Petrus, nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. Hæc enim veſtigia ſequentem, vita æterna: ſequi contemnentẽ, perditio conſequutura eſt. Hoc eſt quod ſequitur. [Qui amat animam ſuam perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mũdo, in vitam æternam cuſtodit eam.] Prius definiendum eſt ſecundum verba, vel intentionem Domini, quid ſit odiſſe a-

Pſal. 10. nimam ſuam, quia videlicet longè diſtare oportet ab illo odio, de quo ſanctus ipſius ſpiritus dicit per os Dauid: Qui autẽ diligit iniquitatem, odit animam ſuã. Diſcipulis Chriſti odiſſe animam ſuam eſt, ſic ſe habere inter eos qui ſe anguſtiant, vt habeantur in deriſum & in ſimilitudinem improperij, vt inſenſati vitã eorum æſtiment inſaniã, & finẽ illorum ſine honore. Apud ſenſum nanque illorum odium animæ eſſe videtur, dulcedi- *Sap. 5.*
nem vitæ præſentis non amare, in pace propter Deũ aſperã vitam eligere, in perſecutione propter eundẽ cruentam mortem appetere. Item eiſdem odium Patris vel Matris filiorumq; videtur eſſe, naturalẽ illorum affectum Deo poſtponere: cũ Diſcipuli Chriſti nõ omninò careant bono naturæ amore, ſed negligant eum melioris cõparatione. Itaque ſecundũ ſenſum taliũ qui amat animam ſuam, perdat eã: & qui odit animã ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eã. Ecce primum illud granum frumenti, quod cecidit illo tempore in terram, & mortuum eſt, multum fructũ attulit, quia videlicet tot de radice Fidei ſuæ grana protulit, quot animas per Baptiſmum in mortẽ ſibi conſepultas in nouitate vitæ germinauit. Cuius germinis gratiã longè ante Iſaac ꝓphetico nare præſenſerat, cũ diceret: Ecce odor filij mei,
ſicut odor agri pleni, quẽ benedixit Dominus. Sed vide, ne cũ granũ eſſe debueris, pa- *Rom 6.* *Gen. 27.*
lea ſis, Quomodo, inquis? Vtiq; malè amãdo animã tuam, eo videlicet amore, quem culpans Apoſtolus, & erunt, inquit, homines *2. Tim. 3.*
ſeipſos amantes. Tempus belli eſt, tempus perſecutionis vrget, & in hoc tota contentio eſt, vt aut pro Chriſto animam tuam quaſi vilem & odioſam effundas, aut retinendo illam, Deum tuum, Chriſtum tuum Saluatorem perdas. Ait ergo: Qui animam ſuam, id eſt qui dulcedine vitæ præſentis illectus, data opinione, vt aut eandem vitam amittat, aut Chriſtum deneget, adeo pretioſam habet animã ſuam, vt eam Chriſto proponat, magis eligens offenſo Chriſto viuere, quã dilecto mori: hic vtiq; ſic amando animam ſuam perdet, id eſt, in æternam perditionem mittet. Et qui odit animam ſuam in hoc mundo, id eſt, cui odibile eſt negationis Chriſti, hoc habere pretium, vt viuere ſibi liceat in hoc mundo: qui, inquam, animã ſuã ſic odit, & ꝓ amiſsione auri (ꝙ Chriſtus eſt) vilius argentum, imò miſerum lutum, quod in comparatione Chriſti anima ſua eſt, retinere abhorret: hic vtiq; in vitam æternam cuſtodit eam, cuſtodia Chriſti ſempiterna, qui ſibi huiuſce odij cauſa eſt. Fortè dicis: Iſtæ viæ duræ ſunt. Quo iure vel qua Lege hoc exigit, vt ego animam meã oderim. Ad hęc, inquit. [Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur.] Cùm, inquit, ego in hora quæ nunc venit, ea via vel ordine clarificandus ſim, vt prius ponam animam meam pro ſalute multorum, ſicut granum frumenti cadit in terram & moritur, vt multũ afferat fructum: non æquum eſt, vt is qui meum ſe profitetur miniſtrũ, & ad hoc tendit, quo particeps meę ſit clarificationis, animam ſuam nimiũ diligens, à proximorũ vtilitate abſcondat, & illuc peruenire velit ſterili otio, quo laborioſa fructificatione perueuturus ſum ego.

Non

Qui mihi miniſtrat. Non ita fiat, ſed qui mihi miniſtrat, me ſequatur. Quis autem mihi miniſtrat, niſi qui meum in fronte vexillum, qui meum in ore ſuo verbum portat, qui mea manibus & ore conficit vel tractat Sacramenta? Ille ergo quiſquis eſt, me ſequatur, id eſt, me imitetur. In quo? In eo videlicet, vt ſi talis illi hora ingruerit, qualis nunc mihi, de qua & paulò antè dixi, venit hora vt clarificetur Filius hominis, malit propter me cadere in terram & emori, ſicut ſeminatur granũ frumenti, vt bono exemplo ſit proximis ſuis, quàm negando Fidem miniſterij ſui, cedere perſecutori, & ſic palea potiùs eſſe, quã granum & leui vento circunferri. Si autem defuerit tempeſtas perſecutionis, tunc quoq; oderit animam ſuam, abneget voluntatem propriam, abhorreat & ſuffocet concupiſcẽtiam ſuam, talemq́; ſe, qualem fuiſſe meminit, odio habeat & in profunda pœnitentię
Deute. 23. foſſa abſcondat. Iubet namq; dominus in lege, vt cùm egreditur quis ad requiſita naturæ, mittat paxillum in baltheum & foſſa humo abſcõdat quę egeſta fuerint. Quid enim illa egeſtio de foſſa myſticè, niſi veteris vitę abrenuntiatiõem ſignificat? Vtiq; in caſtris Iſrael militanti, id eſt, iuxta alios Euangeliſtas, prælata cruce Chriſtum ſequenti, egeſtionem ſuam abhorrere, & eam ne alijs puteat defodere, eſt præteritas animæ ſuæ concupiſcentias odiſſe, & eas ſuper ducta vitæ melioris honeſtate, Dei & hominum oculis abſcondere. Igitur nõ ſicut putauerunt quidam maligni atque peruerſi, & in ſemetipſis crudeliores & ſceleratiores homicidæ, à ſemetipſo debet occidi qui ſequitur veſtigia
Galat. 5. Chriſti, ſed in perſecutione quidem violentiam mortis ab aliò perpeti, in pace autẽ Eccleſiæ carnem ſuam crucifigere cum vitijs & concupiſcentijs, & hòc modò Chriſto mi-
Rom. 8. niſtrare, id eſt, Chriſtũ ſequi. Attende nunc vtrùm ſint condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in huiuſmodi miniſtris. Ait enim: [Et vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit.] Sed qd magnum videri poterat eis qui hæc audiebant, eſſe cum illo. Vbi enim erat cùm hæc diceret? Vtiq; in ſpinoſo agro huius mundi, vnum erat & nudum granum ſrumẽti, iam iam caſurum in terram & moriturum, ſicut paulò antè dixit. Audi ergo quod ſequitur: [Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum Pater meus.] Hac ſententia ſuſcepta cũ eo, quod paulò antè dixit, venit hora vt clarificetur Filius hominis, & quod poſtmodũ dicturus eſt, Pater clarifica nomen tuũ, & ci non leue intelligitur eſſe cum eo, non paruum eſſe honorem intimatur, eſſe cum filio Dei, non vile eſſe clarificari cum æterni patris vnigenito. Sed hòc ſenſu, inquis, videbatur ita debuiſſe dici; & vbi ero ego, illic & miniſter meus erit. Ad hæc inquam: Quandoquidem hæc loqueretur, adhuc in anguſto erat & turbabatur, ſicut & paulò pòſt dicturus eſt, nunc anima mea turbata eſt: ſed adeo propè erat finis anguſtiæ, vt rectè iam aliàs diceret ſe eſſe ſicut in alio loco iam inquit, non ſum in mundo, videlicet propter vicinitatem exitus ſui tunc inſtantis, cum loqueretur vtiq; paſsibilis, & adhuc mortalis in hoc mundo. Ergo vbi ſum, inquit, ſcili- *Ioan. 17.*
cet in regno meo in quo poſtmodum erò, illic & miniſter meus erit. Vnde & in cæteris Euangeliſtis cùm ferè eadem dixiſſet de odienda anima, quæ nunc in iſto dixit con- *Matth. 16.*
tinuò ſubſecutus: Amen, inquit, dico vobis, *Luca 6.*
ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo. In quo vtiq; regno ſuo tunc viſus eſt ab illis, quando poſt reſurrectionem ſuam omnibus Diſcipulis ſuis manifeſtus apparens, gloriam ſuæ immortalitatis in multis oſtendit argumentis, *Act. 1.*
& quadrageſimo die in cælum aſcendens, *Pſal. 4. 67.*
ipſam captiuitatem Rex victor, iamq́; trium- *Eſaia 64.*
phans & regnans captiuam duxit. Cuius videlicet regni ſui gloriam tunc præſignauit, quando die octauo poſt illa dicta in monte transfiguratus eſt, aſſumpto Petro, ſimulq́; Iacobo & Ioanne filijs Zebedęi, igitur labor pręſentis miniſterij nullo modo condignus eſt ad futuram gloriam vel honorificentiã paternæ remunerationis, quæ quia verbis non poteſt explicari, hoc ſolùm dixiſſe contentus eſt, & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit: ſi quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum Pater meus. Quid ergo ô fili hominis, quoniam venit hora vt clarificeris moriendo & reſurgendo, ſicut granum frumẽti cum multò fructu noſtræ ſalutis? Ait: Nunc anima mea turbata eſt Sed quid dicã? *Matth. 26.*
Pater ſaluifica me ex hac hora. Sed pro- *Mar. 14.*
pterea veni in horam hanc. Pater clarifica tuum nomen.] Vnius eiuſdemq; Ieſu Chriſti, Dei & hominis, ſecundum vtranq; naturam ſe habentis, verba ſunt hæc, iuxta quod in alio dicit Euang. Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Nam quia caro infirma eſt, nunc, inquit, anima mea turbata eſt. Cœpitq́; (vt alius Euang. refert) pauere & tædere, & triſtis eſſe vſq; ad mortẽ. Etenim hic quidem anima, illic autem caro pro tota hominis ponitur ſubſtantia. Sicut in Exod. de totis hominib. dictũ eſt, quia deſcendit Iacob in Aegyptum in animabus *Exod. 1.*
ſeptuaginta quinq;, & econtrà, caro in Pro- *Exod. 40.*
pheta dicente, & videbit omnis caro ſalutare Dei, pro tota hominis ſubſtantia poſita eſt. Igitur ſecundum verã hominis naturam (quam & Eutiches à Diuinitatis natura cõſumpta fuiſſe putauit, & multi alij, in Chriſto negauerunt eſſe Hæretici) nunc ait, anima mea turbata eſt. Et adiecit: Et quid dicã? Tanquã diceret: Coartor enim è duobus, hinc hortante maxima charitate animã pro amicis ponere, illinc vrgente trepida carnis

infirmitate calicem iſtū tranſilire. Pater, in-
quit, ſaluifica me ex hac hora. Hæc infirmæ
carnis pauida vox eſt, & eſt par ei qđ alibi
dicit: Abba Pater, ſi poſsibile eſt, transfer ca
licem iſtum à me. Quia verò ſpiritus prom-
ptus eſt, obuiat ſtatim voluntati carnis, &
dicit: Sed propterea veni in horam hanc. Ac
ſi diceret: Ipſe ſibi infirmus & fortis, pauens
& fidens Filius Dei, & Filius hominis. Sen-
ſus quidem vel infirmitas carnis appetit, vt
tu Pater ſaluifices me ex hac hora, transfe-
rendo calicem iſtum à me. Veruntamen nō
mea, ſed tua, id eſt, non humanę voluntatis,
ſed diuinæ rationis voluntas fiat: quia pro-
pterea in hanc horam veni, propterea de cę-
lo ad terram deſcendi, propterea qui eram
Deus immortalis, factus ſum homo morta-
Philip. 2. lis, propterea nūc ingreſſus ſum ciuitatem,
vbi paulo antè collegerunt aduerſum me
concilium Pontifices & Phariſæi, vt perſe-
uerarem vſq; ad mortem, mortem autē cru
cis. Igitur ô Pater pro voluntate tua clarifi-
ca nomen tuū in hoc videlicet, vt ſicut pau-
lò antè dixi, granum frumenti ſolum non
maneat, ſed cadat in terram & moriatur, vt
multum fructum afferat. Tuum, inquā, no-
men, illud ſcilicet, quo te appello, cùm dico
Pater, quod nomen tuæ perſonæ proprium
eſt, modo iam dicto clarifica Pater vt ſciat
mundus, vnde tibi hoc vt voceris aut ſis Pa
ter. [Venit ergo vox de cælo, dicens: Et cla-
rificaui & iterum clarificabo.] Quare iſta
vox paterna de cælo venerit, ipſe poſtmodū
Filius edicit, ad quem ipſa vox venit. Et cla
rificaui, inquit, ſubaudiendum eſt ſemel, vi-
delicet pro eo quod ſequitur, & iterum cla-
rificabo. Si enim de multis qualibuſcunque
clarificationibus dixiſſet, & clarificaui, pro-
fectò abſq; aduerbio, quod eſt, iterum, dice
re ſufficeret & clarificabo. Duas ergo cer-
tas clarificationes Paterni nominis intelligi
debere manifeſtum eſt. Nec qualeſcun-
que clarificationes tali in tempore, tali pro
cauſa, tali perorante perſona, vocem nō cu-
iuſcunq;, ſed vocem Patris, vocem inquam,
non vndecunque, ſed de cælo venientē pro-
nuntiare decuit. Igitur duæ, quas hoc loco
intelligi oportet, clarificationes Filij, in quo
ſine dubio clarificatur nomen Patris, illæ
Coloſſ. 1. ſunt, quas Apoſt. ad Coloſſ. exprimit his ver
bis: Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primoge-
nitus omnis creaturæ, quia in ipſo condita
ſunt vniuerſa in cælis & in terra, viſibilia &
inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes,
ſiue principatus, ſiue poteſtates: omnia per
ipſum & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante
omnes, & omnia in ipſo conſtāt. Hæc de pri
ma clarificatione, de qua nunc Pater dixit,
& clarificaui. Sequitur Apoſtolus, de ſecun
da clarificatione, de qua itidem Pater, & ite
rum clarificabo inquit. Et ipſe eſt caput cor
poris Eccleſiæ, qui eſt Principium primoge
nitus ex mortuis, vt ſit in omnibus ipſe pri-
matum tenens, quia in ipſo complacuit om
nem plenitudinem habitare, & per eum re-
conciliare in ipſum, pacificans per ſanguinē
crucis eius, ſiue quæ in terris ſiue quæ in cę-
lis ſunt. Sic iterata clarificatiōe Filij, ad quē
relatiuè dicitur Pater, clarificatur hoc ipſū *Ioan. 17.*
nomen, quod eſt Pater, dum per quem om-
nia fecit clariſsimo creationis opere per ip-
ſum omnia reſtauret, clariſsima per ſangui-
nem eius reſtauratione. De hac ipſa clarifi-
cationis iteratione ipſe alibi: Clarifica (in-
quit) tu me Pater apud temetipſum, clarita-
te quam habui, priuſquam mundus eſſet a-
pud te. Sequitur: [Turba ergo quæ ſtabat &
audiebat, dicebat: Tonitruum factum eſſe.
Alij dicebāt: Angelus ei locutus eſt.] Quan-
tum ad exterius miraculum magnitudo vo
cis, quæ de cęlo venit, per hoc intimatur, qđ
turba putauit factum eſſe tonitruum: quan
tum verò ad interius myſterium diuerſus
audientium ſenſus. Alij* verò dicebāt: An- **namque*
gelus ei locutus eſt, illud ſignificat, quòd
prænuntiatæ clarificationis ſonum, qui in
omnem terrā exiturus erat, non omnes eo-
dem ſenſu accepturi eſſent. Nam ſicut vnā
eandemq; vocem, alij putauerunt fuiſſe to-
nitruum, ſonum videlicet horrificū, in quo
nihil eſt intelligibile: alij locutionem Ange
licam, in qua vtiq; cum ſenſu rationis digni
tas eſt naturæ, ſic vnum idemq; clarificatio-
nis Chriſti Euāgelium, alij ſicut ſtultitiam,
alij accepturi erant vt Dei ſapientiam. Vn-
de Apoſtolus: Nos autem prædicamus Ie- *1. Cor. 1.*
ſum Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem
ſcandalum, Gentib. autem ſtultitiam, ipſis
autem vocatis Iudæis, & Gentibus Chriſtū
Dei virtutē & Dei ſapientiam. Item: Verbū
enim crucis (inquit) pereuntibus quidē ſtul *Ibidem.*
titia eſt, his autem qui ſalui fiunt, id eſt, no-
bis, virtus Dei eſt. Benè ergo diuiſis ſenſi-
bus, alij crepuiſſe tonitruum, alij dicebant
locutum fuiſſe Angelum. [Reſpōdit Ieſus:
Non propter me hęc vox venit, ſed propter
vos.] Non, inquit, vt ſcirem ego, quòd ante
neſciebam, vox hæc venit, quippe qui &
paulò antè dixi: Venit hora vt clarificetur
Filius hominis; ſed vt credatis nunc quoq;
cæleſti teſtimonio confirmati. Quid autem
ſibi vult iſta clarificationis ſponſio? Vel cer
tè qualis erit ipſa clarificatio? Audite iam.
[Nunc iudicium eſt mundi, nunc Princeps
huius mundi eijcietur foras.] Totum fru-
ctum, quem ſuprà de grano frumenti mor-
tificato multum prouenturum eſſe dixit,
his duab. clauſulis comprehendit: Nunc iu-
dicium eſt mundi, & nunc Princeps huius
mundi eijcietur foras. Notandum quippe,
quia duo diſtinctè atq; disiunctè dixit: iudi
cium mundi, &, eiectionem Principis huius
mundi. Itemq; notandum, quòd tempora
verborum variauerit. Etenim nunc eſt iu-
dicium mundi, tempore præſenti: &, nunc
princeps mūdi huius eijcietur foras, futuro

tēpore dixit. Nihilominùs & hoc ſciēdum, quia duos mundos vult intelligi, videlicet alterum inimicum, & alterum reconciliatū: ſiue alterum damnatum, & alterum ſaluatum: dum dicit primò ſine articulo: Iudiciū eſt mundi, ſecundò autem ſignanter cum articulo: Princeps, inquit, huius mūdi. Quod ergo iudiciū mundi, & quæ eſt eiectio Principis huius mundi? Vtiq; præſens paſsio ipſius, qui hæc loquitur Domini noſtri Ieſu Chriſti, iudicium eſt mundi, id eſt, ſaluatio diſcernens à reprobis vniuerſitatem electorum, qui fuerunt ab initio ſeculi, vſq; ad horam eiuſdem paſsionis. Eiectio verò Principis huius mundi, qui principatum tenet in cunctis amatorib. mundi, reconciliatio Gētium eſt electorum, in quibus Diabolus per idololatriam inhabitat, ante ſæpedictam clarificationem eiuſdem Domini noſtri. Etenim mox vt conſummata eſt, quæ tunc agitabatur paſsio eius, factum eſt iudiciū mundi, id eſt, iure victoris ſoluta eſt captiuitas totius, qui illum apud inferos expectabat Sanctorum populi. Futurum autē erat, vt poſt reſurrectionem & aſcenſionem eius, ſanctique Spiritus effuſionē, Princeps huius mundi eijceretur foras de cordibus, imò & de tēplis Gentium vel delubris, ita vt floreſcente Fide conuerterentur in altaria Chriſti? Rectè igitur cùm dixiſſet præſenti tempore:

Luca 11. Nunc iudicium eſt mundi, ſtatim in futuro ſubiunxit: Nunc Princeps huius mundi eijcietur foras. Tanquam diceret: Hactenus fortis armatus cuſtodiuit atrium ſuū, & omnia veluti iure victoris in pace poſsedit, quę audaci latrocinio vel ſerpentina fraude ſurripuit. Nam ex quo primum hominem captiuauit, non fuit de vniuerſo genere humano, qui illi in faciem reſiſteret, qui vocaret in ius, qui de inuaſione eius litem in iudicio proponeret. Sed nunc fortior illo ſuperuenit, & propoſita cauſa quæritur, cuius eſſe debeat atrium mundi, quod ille fortis occupauit, vel ſpolia & arma in quibus ille confidit. Igitur nunc iudicium eſt mundi, & hoc ſcio, quia principe mūdi huius eiecto foras, victor qui ſuperuenit, cuncta eius auferet arma, tollet & diſsipabit ei⁹ ſpolia. Quomodo fiet iudicium hoc? Quis erit victor? Quis ille eſt fortior, qui Regnum recipiet, Principe mundi huius foras eiecto? Ait: [Et ego ſi exaltatus fuerò à terra, omnia trahā ad meipſum. Hoc autē dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus.] Hoc eſt ait, iudicium, & hoc modo Princeps mundi huius eijcietur foras. Ego ſi exaltatus fuero à terra, id eſt, ſi obediens fuero Patri vſq; ad mortem, mor-

Philip. 2. tem autem crucis: ſi (inquam) exaltatus fuero, imò cùm exaltatus fuero, nec enim mihi dubium eſt, quia ſic exaltabor, & ſic ſublimabor, tunc exurgam aduerſus mundi huius Principem Diabolum, & victo illo omnia traham ad meipſum. Quæ omnia? Vtiq; electa, ſicut caput ſuum omnia ſequuntur membra. Omnia, inquam, id eſt, vniuerſam fidelium turbā, ſine obſeruantia vel diſcretione perſonarum aut officiorum, vt (ſicut

Apoſtolus ait) non ſit ibi maſculus neque *Coloſſ. 3.* fœmina, Gentilis & Iudæus, circunciſio & præputium, Barbarus & Scytha, ſeruus & liber, ſed omnia, & in omnibus CHRISTVS. Poteſt tamen non ſolùm de gratia, qua ſolummodò electa trahit ad ſeipſum, ſed etiam de poteſtate dictum rectè intelligi. Quā non ſolùm electa, ſed etiam reproba omnia ad ſeipſum traxit, quia videlicet *Philip 2.* iudicium poteſtas faciendi, quam pater filio ſuo dedit, quia Filius hominis eſt, omne genu curuauit ſibi, cæleſtium, terreſtriū, & infernorum, ſcilicet vt omnis homo, ſiue bonus, ſiue mal⁹, poteſtati & imperio eius ſubijciatur, & omnes ab illo ſecundum merita ſua iudicentur, nec niſi ab eodem filio hominis, qui in cruce exaltatus eſt, ipſe Diabolus videntibus cunctis ſit præcipitandus. Quid igitur congemiſcitis Phariſæi, dicentes ad voſmetipſos: Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus poſt eum abijt, quaſi poſtquam hunc Filium hominis occideritis, nemo poſt illum abiturus ſit? Exaltate quantocyus illum à terra, & palàm fiet vobis quantum profeceritis, illo dicente, palàm faciente per ſigna ſequentia: Quia data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. *Matt. vlt.* Hoc vtique non ignorans, iamque prænuntians: Et ego inquit, ſi exaltatus fuerò à terra, omnia traham ad meipſum. [Reſpondit ei turba: Nos audiuimus ex Lege, quia Chri- *Pſalm. 88.* ſtus manet in æternum: quomodo ergo tu *1. Para. 17.* dicis, oportet exaltari Filium hominis? Quis eſt iſte Filius hominis?] Nónne ergo ſicut claudi, ita & monoculi eſtis ô Iudæi & in vnam ſolam partem videtis? Nunquid enim hoc ſolùm dixit, quòd exaltādus eſſet à terra, & non addidit, quòd omnia traheret ad ſeipſum? Quare ergo hoc ſolum aduertiſtis, quòd ſignificaret ſe eſſe moriturum & contuliſtis cum eo quod teſtificatur Lex, Chri- *In reliquos Iudæos.* ſtum manere in ęternum? Nempè quod eſt, & exaltari Chriſtum à terra, & omnia trahere ad ſeipſum, hoc eſt, & mori Chriſtum, & manere in æternum. Sed & vnde nunc vel hoc ipſum tam cito aduertiſtis, quomodo dixiſſet: Oportet exaltari Filium hominis? Denique alio tempore cùm item dixiſſet: Cùm exaltaueritis Filium hominis à terra, *Ioan. 8.* tūc cognoſcetis quia ego ſum, nihil tale, quale nunc obieciſtis, ſed nec vllo modo quid diceret, vos intellexiſſe ſignificaſtis. Vnde ergo, niſi quia paulò antè collecto concilio Pontifices & Phariſæi conſilium vobiſcum definierant, non ſolùm vt interficerent, ſed hoc etiam vt exaltatione crucis interficerent eum? Itaque non mirum vos illud in verbis eius intellexiſſe, quod inſidiantes in abſcondito conſcientiæ cubili cogitabatis

facere.[Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum lumen in vobis eſt. Ambulate dum lucem habetis, vt non tenebræ vos comprehẽdant.] Iſte (inquit) Filius hominis Chriſtus eſt, & ſicut audiſtis ex Lege, manet quidem in ęternum, ſed nondum peruenit illuc, vbi immortaliter atque impaſsibiliter manet in æternum. Adhuc modicum lumen in vobis eſt, dum ex ſcriptura Legis lucente cognoſcitis, quia Chriſtus manet in æternum, ſed hoc vobis deeſt, & hoc non videtis, qđ ipſa exaltatio quam dixi, tranſitus Chriſti eſt in Regnum æternum. Vos ergo dum lucem habetis, dum lumine veritatis licet vti, ambulate, vt vos quoque ad Chriſti æterni-
Ioan. 9. tatem perueniatis, venient enim tenebræ mortis, in quibus iam nemo ambulare poſſit, ſicut alio loco dixi: Veniet nox in qua nemo poſsit operari. Per hãc moram lucis, id eſt, vitæ præſentis, vacat quærere ex Lege totam veritatem Chriſti, videlicet quòd in æternum quidem maneat, veruntamen ad ipſam æternitatem non niſi per viam paſſionis & mortis aſcendet. Ambulate inquã, currite, & perficite, antequam tenebræ exteriores vos comprehendant. Nam poſt curſum vitæ præſentis, nulli accendetur lucerna Scripturarum, vnde peruenire poſsit ad Chriſtum manentem in æternum. Hoc eſt quod ſequitur.[Et qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat.] Tenebræ namque ſempiternæ ſunt apud inferos, de quibus dixerat: Ambulate dum lucem habetis, vt non tenebræ vos comprehendant, quę videlicet remiſſas manus, & genua comprehendant
Hebr. 12. diſſoluta, in quibus tenebris quiſquis ambu-
Eccle. 9. lat, neſcit quo vadat. Vnde dicit Eccleſiaſtes: Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erunt apud inferos, quò tu properas. Cui ſimile eſt qđ Dominus ſubiungit [Dum lucem habetis credite in lucem, vt filij lucis ſitis.] Quid aliud
Eſaia 55. clamat Propheta cùm dicit: quærite Dominum dum inueniri poteſt, inuocate eum dũ prope eſt? Dum lucem, inquit, habetis, id eſt, dum in hac vita eſtis, vbi legalem ac propheticum ſermonem, tanquam lucernam in caliginoſo loco lucentem habetis, per quam veram lucem Chriſtum inuenire poteſtis: credite in lucem, vt Filij lucis ſitis, id eſt, credite in Chriſtũ, vt illic, vbi (ſicut audiſtis ex Lege, Chriſtus manet in æternum) adoptionẽ filiorum Dei habentes, vos quoque cum illo in æternum maneatis. [Hæc locutus eſt Ieſus, & abijt, & abſcondit ſe ab eis.] In cæteris Euangeliſtis manifeſtè ha-
Matt. 26. bemus, quia poſt iam dictum ingreſſum ſu-
Luca 19. um in ciuitatem, erat docens quotidie in tẽplo, hic autem quaſi diuerſus ab illis: abijt (inqnit) & abſcondit ſe ab eis. Quid igitur niſi myſticè excæcationem illorum innuit. Etenim abſconſionem eiuſmodi, id eſt, excæcationem illorum ſe ſignificaſſe, ſequenti ſatis declarat ſerie lectionis. Sequitur enim. [Cùm autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebãt in eum, vt ſermo impleretur
Eſaiæ, quẽ dixit: Domine, quis credidit au- *Eſaia 53.*
ditui noſtro, & brachium Domini cui reuelatum eſt?] Quid namq; eſt nõ reuelatũ illis eſſe brachiũ Dñi, niſi hoc ipſum ꝙ manifeſtè exprimit Euangeliſta, cum dicit: abſcondit ſe ab eis. Hoc Prophetæ queruloſum vaticinium, congruo ſatis tempore ab Euangeliſta ſumptum eſt. Cùm enim hæc diceret Propheta clarificationem Filij hominis, qua clarificandus erat in gentibus, vt ſuprà dictum eſt, & incredulitatem Iudæorum, de qua nunc dictum eſt, quia cùm tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum, ſpiritali oculo præuidebat, ſicut totus Prophetæ locus apertè indicat: Dixerat enim.
Iſte aſperget Gentes multas, ſuper ipſum *Eſaia 25.*
continebunt Reges os ſuum, quia quibus non eſt annuntiatũ de eo, videbunt: & quibus non eſt annuntiatum, cõtemplati ſunt. Hæc de ſupradicta fructificatione Gentilium. Sequitur de excæcatione Iudæorum, quod hic poſitum eſt teſtimonium: quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui reuelatum eſt? Brachium Domini ap-
pellat hic Filium Dei, quia videlicet ſicut o- *Chriſt⁹ brachium domini dicitur.*
peratur quis vel prælatur in brachio ſuo, ſic cuncta fecit, & Diabolũ debellauit Deus in Filio ſuo, in verbo ſuo. Quòd ſi quæras ab eodem Propheta, in quo non fuerit reuelatum, vel in quo fuerit abſconditum, ſtatim ſubiungit: Et aſcendit ſicut virgultum
coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti. Nõ *Eſaia 53.*
eſt ei ſpecies neque decor, &c. Quibus verbis flebiliter declamata Paſsione Domini, rurſus Gentilem, ad quam fructus peruenturus erat eiuſdem Paſsionis, beatificat dicens ita: Lætare ſterilis quæ non paris, &c. Item Euangeliſta ſubiungit.[Propterea nõ poterant credere, quia iterum dixit Eſaias:
Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor *Eſaia 54.*
eorum, vt non videant oculis, & intelligant *Eſaia 6.*
corde & conuertantur & ſanem eos.] His, inquam, ſubiunctis propheticæ Scripturæ teſtimonijs, ſatis euidenter demonſtrat Euangeliſta, cur ita dixerit: Et abſcondit ſe ab eis. Illud autem nõ poteſt educi, quanta ſeueritate habitator huius Ioannis ſpiritus ſapientię dicta ſua digeſſerit. Qualis enim iſta ratio vel cauſa eſt, quod quaſi quęreres, cur ſe abſcondit Dominus à Iudæis, vel quare
non credebant in eum Iudæi, ita ſubiunxit, *Quæſtio de præſcientia Dei, an voluntati noſtræ vim inferat.*
vt impleretur ſermo Eſaiæ, quẽ dixit? Amplius autem cùm adhuc addit: Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Eſaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum. Nunquid eandem quæſtionem, quam ipſe mouit, ſatis abſolutam eſſe putauit? Verè enim cùm nemo quæreret ab eo, cur in Dominum nõ crediſſent Iudæi, quæ-

dæi, quęſtionem in gentem ipſe vltro commouit. Nam vſq; hodie nō ceſſant homines diſputare de præſcientia vel prædeſtinatione Dei, nec deſunt peccatores, q ſeipſos excuſare audentes, dicant ſe idcirco bonos eſſe non poſſe, quia Deus malos fore præſciuit & prædeſtinauit. Quibus ita ſe excuſantibus, Deumque accuſantibus, iſtud inſipientiæ ſuæ patrocinium placet, quod in præſenti loco Euangelicæ authoritatis ſcriptū eſt: Niſi præſcientia vel prædeſtinatio Dei (inquiunt) voluntatibus hominum vim faceret, tantus Euangeliſta, ſic & ſic non dixiſſet. Sed talibus tamque præſumptuoſis diſcurſoribus iudiciorum Dei & viarum eius, nihil aliud reſpondere dignum arbitratur Paulus Apoſtolus quàm hoc: O homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo? Nunquid po teſt figulus dicere ei qui ſe finxit, quare me feciſti ſic? Etenim talibus hoc loco hic Euangeliſta eodem ſpiritu reſpondet cùm pręmiſiſſet: non credebant in eum, ita ſubiungens, vt ſermo Prophetę impleretur, itemq; propterea nō credere, quia iterum dixit Eſaias. Ipſi enim qui ſunt qui reſpondeant Deo, vel quibus de diuinis iudicijs reddatur vlla ratio. Verùm eis qui mites ſunt, & ſpiritu pietatis benè diſpoſiti ad audiendum, & Apoſtolis prædicto loco ſubſecutus, profundam dare rationem incipiens: Volens (inquit) Deus notam facere iram, & oſtendere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum, &c. & ipſe Dominus in alio Euangeliſta: Confiteor, inquit, tibi Pater Domine cæli & terrę, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis, ita pater, quia ſic placitum fuit ante te. Cauſam effectiuam cæcitatis Iſraeliticæ reddens, Apoſtolus appellauit eos vaſa iræ, Dominus autem ſapientes & prudentes eoſdem dixit, quibus Pater abſconderat hæc, ſcilicet myſteria ſua; quæ paruulis dignatus eſt reuelare. Vtraque ſententia ſuperbiam cæcitatis cauſam eſſe ſignificatum eſt. Vnde enim à Domino ſapientes & prudentes dicti ſunt, niſi ex eo quòd ſuperbi ſunt? quod maxime liquet ab oppoſito paruulorum, id eſt, humilium; qui reuelatione Patris digni ſunt. Vnde verò ab Apoſtolo dicti ſunt vaſa iræ, niſi ex eo, quòd ſunt filij ſuperbiæ? Pſalmiſta quoque cùm dixiſſet: Terribilis es, & quis reſiſtet tibi, ſtatim intulit, extunc ira tua. Nam reuera ex quo Deo reſiſtitur, ex tunc ira eius. Etenim quandiu per infirmitatem vel ignorantiam peccatur, diſſimulat peccata hominum, & parcens illis, pœnitentiam præſtolatur. Ergo & Apoſtolus quos appellat vaſa iræ, dignis auditorib. tali denotatione indicat Deo reſtitiſſe, & idcirco retributionem ſuperbię iuſtum Deum voluiſſe illos, ſicut Pharaonem indurare, vel corda illorum, ne Chriſtum agnoſcerent, excæcare. Et ipſe Dominus, dum eoſdem vocat ſapientes & prudentes, ex oppoſito paruulorum, id eſt, humilium, & paulò pòſt eiſdem paruulis dicit: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, cauſam abſconſionis, pro qua confitetur Patri, demonſtrat ſuperbiam eſſe. Itaq; & hoc loco, cùm dicit Euangeliſta: Excæcauit oculos eorum, & indurauit corda eorum, ſubauditur, dicens, ne videant oculis, & intelligant corde, profectò cordatis auditoribus non dubium fore putauit, quam ob cauſam Deus hoc fecerit, qui neque Diabolum, neque hominem quempiam abſque pręcedente peccato ſuperbiæ excæcauit vnquam aut indurauit. Igitur innocens & ſancta præſcientia Dei, nullam malis hominum neceſſitatem importat, quomodo nec viſus meus ei, quem ambulare video, vllam ambulandi neceſſitatem irrogat, quomodo apud quoſdam Philoſophos Chriſtianos diſputans validiſsimè, argumentatur ſana & vera Philoſophia. Sed de his hactenus, iam nunc ad ipſa lectionis verba redeamus. Primo quærēdum eſt, quę diſtantia ſit inter hoc quod dictum eſt: Excæcauit oculos eorum, & hoc quod ſequitur: Indurauit cor eorum, ſiue inter hoc quod ait: Ne videant oculis, & quod ſubiungit, & intelligant corde: Quid enim: Nunquid non idem videtur eſſe, non videre oculis, quod eſt, non intelligere corde: vel idem eſſe excęcatos oculos, quod eſt, induratum habere cor? Cur igitur vtrunq; dictum eſt? Videlicet quia eorum, qui conuerti & ſanari non merentur, aliqui nec vident quidem Scripturarum ſenſum, aliqui vident quidem, ſed ſequi nolūt. Eorum itaque qui non vident: Excæcauit (inquit) oculos, ne videant oculis. Eorum autem qui vident, & ſequi nolunt: Indurauit, inquit, cor, ne intelligant corde, id eſt, ne ſapiat eis per dilectionem, quod vident per manifeſtæ literæ cognitionem. De prædicto Prophetæ teſtimonio protinus Euangeliſta ſubſecutus ait.

[Hoc dixit Eſaias, quando vidit gloriam eius, & locutus eſt de eo.] Ac ſi diceret. Viſio prophetica, in qua dixit hæc Eſaias, gloriam eius pręmonſtrabat, illam vtique gloriam, quam nunc inſtare ipſe Dominus prędicabat his verbis: Venit hora vt clarificetur Filius hominis, cæteris quoque quæ hactenus diſſeruit. Eſt autem illa viſio, quam idem Propheta ſic incipit: In anno quo mortuus eſt Ozias, vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatū, & ea quę ſub ipſo erant, replebant templū, Seraphim ſtabant ſuper illud, ſex alæ vni, & ſex alę alteri. Et clamabat alter ad alterum: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabaoth, plena eſt omnis terra gloria eius. Igitur ille habitus ſedentis Domini, circunſtantib. officialibus, vel adminiſtris ſpiritib. ſanctis, q in hoc loco Scripturæ inueniuntur appellati

Reſpōſio cō tra curioſos. | Rom. 7. | Matth. 11. | Pſalm. 7. | Exod. 10. | Matth. 11. | Eſaiæ 6.

pellati Seraphim) myſticè prædicat iſtam clarificationem Filij Dei, qua peracta, prædicãtibus miniſtris eius per totum orbẽ fidem ſanctæ Trinitatis, & hoc modo clamãtibus Seraphim: Sãctus, ſanctus ſanctus dominus Deus ſabaoth, impleta eſt domus fumo, ſcilicet illo incredulitatis fumo, quo (vt iam dictum eſt) excæcauit Iudæorũ oculos. Sequitur. [Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum, ſed propter Phariſęos non cõfitebantur, vt de Synagoga non eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm Dei.] Ergo nec verè credebant, qui claritatem ab hominibus accipientes, gloriam illorũ, gloriæ Dei præferebant. Dixit etenim ipſe alio loco: Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriã ab inuicem quæritis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis? Non ſolũ (inquit) ex turba multa, quæ cum ramis palmarum proceſsit obuiam ei, ſed & ex Principibus, id eſt, primorib. Iudęorum, multi crediderunt in eum. *Ioan. 5.* Sed quia phariſæi, id eſt clerici Iudæorum iamdudum conſpirauerant, vt ſi quis confiteretur eum eſſe Chriſtum, extra Synagogam fecerent eum, non confitebantur, vt de ſynagoga non eijcerentur. Veruntamẽ inquit, id eſt, licet ſuprà dixerim, quia cùm tãta ſigna feciſſet coram eis, non credabant in eum. Multi ex principibus crediderunt, ſed malè erubeſcentes, nõ confitebãtur. [Ieſus aũt clamauit & dixit: Qui credit in me, nõ credit in me, ſed in eũ qui miſit me. Et qui videt me, videt eũ qui miſit me.] Magnum perſeuerãtiæ fortia exemplũ, magnus & laborioſus clamor, ſi perpendas nõ ſolùm, quia nunc vſque clamauerit, ſed & quid, & qualis adhuc ipſe, vel inter quales clamauerit. Quid enim clamauit? Qui credit in me (inquit) non credit in me, ſed in eum qui miſit me. Quod eſt dicere: O homines magis gloriam hominum, quàm gloriã Dei diligentes, quid in me credere erubeſcitis, vel quid confundimini de me confiteri quòd creditis? Nunquid finem Fidei, vel confeſsionis veſtræ in eo cõſtitui, quod in me carnalibus oculis videtis? Non, ſed magis in eo quod Pater miſit, quod eſt verbum Patris, quod eſt principium: Principium enim ego ſum, qui & loquor vobis. Itaque non inglorium aut contemptibile eſt, credere in me. Etenim credere in me nemo poteſt, niſi credendo in eum qui miſit me: neque credere quis poteſt in eum, qui me miſit, niſi credendo & in me. Siquidem & qui videt me, videt eum qui me miſit: *Pſalm. 6.* nec aliter videre vel ſcire quis poteſt, cuius ſubſtantiæ, vel quantus ſit, quid valeat, vel quid ſapiat is qui me miſit, niſi viderit me. Hoc eſt quod clamauit & iam diu laborauerat clamans, iamque raucæ factæ fuerant fauces eius, ita vt poſtmodũ obmu- *Eſaiæ 53.* teſceret, ſicut agnus corã tondente ſe, & nõ aperiet os ſuum, & propter eiuſmodi clamorem multiplicati iam erant, qui inuidia cæcati oderant eum. Qualis enim ipſe erat, & inter quales hoc declamat? Vtiq; non ſolùm mortalis & paſsibilis, & in nullo ſecundum naturam à cæteris diſtans, inter quos ambulabat, hominibus: ſed & egenus, & pauper, nihil de Regno vel honoribus huius mundi amplexus, hoc dicebat apud carnales & ſuperbos, humanæ gloriæ vento tumentes, & quod amplius, quorum (vt ſuprà dictum eſt) Deus excæcauerat oculos, & indurauerat cor, intantum vt non ſolùm non crederent dictis eius & factis, ſed inſuper blaſphemarent, dicentes: Dæmonium habet, & in- *Ioan. 10.* ſanit, quid eum auditis? Igitur fortiter quidem, quippe in quo totus erat ſpiritus fortitudinis, veruntamen & paſsibiliter clamauit, nec enim perdiderat frontem mitis & humilis corde, aut nullam patiebatur humani pudoris anguſtiam, cùm dicat ipſe in Pſalmo: Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium, operuit confuſio faciem meam. *Pſalm. 43.* Sequentia clamoris eiuſdem audiamus. [Ego lux in mundum veni, vt qui credit in me, in tenebris non maneat.] Dicat ad hæc homo rationalis. Si lux, imò quia lux, & vera lux eſt Chriſtus, & ad hoc venit in mundum, vt in tenebris non maneat qui credit in eum, ergòne de ſeipſo non debuit perhibere teſtimonium? Nónne fruſtra veniſſet in mundum, ſi taceret, & non oſtenderet ſeipſum? Quia verò fur & latro velit lucernã accenſam mitti in abſcondito, vel ſub modio, & non potius poni ſupec candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt? Igitur opportunè, importunè, non ſuæ gloriæ cupiditate, ſed noſtrorum oculorum neceſsitate clamet lux: Qui credit in me, credit in eum qui miſit me: itemque qui videt me, videt eum qui miſit me: & hoc modo ſeipſum oſtendens oculorum nequam non curet inuidentiam, dummodo ſimplicium lætificet beneuolentiam: Ego inquit, lux in mundũ veni. Quam ob cauſam? Vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Ergo contra Legem credendi faciebant hi, qui (vt ſuprà dictum eſt) credebant in eum, ſed non confitebantur, diligẽtes hominum magis q̃ Dei gloriam. Hoc enim modo credentes, in tenebris manebant. Sequitur ergo. [Sed ſi quis audiert verba mea, & non cuſtodierit, ego non iudico eum, Non enim veni vt iudicem mundum, ſed vt ſaluificem mundũ. Qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eum. Sermo quem locutꝰ ſum, ille iudicabit eum in nouiſsimo die.] *Iudicij triplex ſignificatio.* Iudicium damnationis in hoc Euang. tripliciter iam dictum eſt. Alia nanq; ſignificatio eſt, qua dixit: In iudicium veni ego in hunc mundũ, vt & qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. Alia qua dicit nunc: Ego non iudico eum. Alia qua itidẽ nunc ait: Ser-

mo

mo quem locutus ſum vobis, ille iudicabit eum in nouiſsimo die. Et prima quidem atque tertia notæ, & per ſe manifeſtæ ſignificationis ſunt: hæc autem media, qua dicit: Ego non iudico eũ, non enim veni vt iudicem mundum, ex oppoſito cognoſcitur, qđ ſtatim oppoſuit dicens: Sed vt ſaluificẽ mũdum. Quomodo enim ſaluificauit mundũ? Vtiq; iudicium, id eſt, damnationem ſuſtinendo, ſub iudice Pontio Pilato accuſatus, tanquam reus maieſtatis, traditusq; ad crucifigendum Romani miniſtris imperij. Igitur ex hoc oppoſito quo dicit: Sed vt ſaluificem mundum, liquet quid dixerit:

Ego nõ iudico eum. ego non iudico eum. Quod idem eſt ac ſi diceret: Regnum vel iudicium meum non eſt hinc, id eſt, de hoc mundo. Quòd ſi eſſet de hoc mũdo, miniſtri mei vtiq; decertarent cuſtodiri verba mea. Nunc autem Regnum vel iudicium meum non eſt hinc, & proinde nunc ego non iudico eum. Ordo vel textus literę ſic ſe habet. Sed ſi quis audierit verba mea, ego non iudico eũ. Dixi (inquit) vobis quia lux in mundum veni ad hoc, vt qui credit in me, in tenebris non maneat. Sed idcirco negligentiùs verba mea homines audiunt, idcirco cuſtodire non curant, quia ego non iudico eum quiſquis eiuſmodi eſt, quia non ſedeo Rex in ſolijs tyrannorum, quia non exigo gladijs & ſecuribus, vt meum ſeruetur edictum. Non enim veni vt hoc modo iudicem mundum, ſed ad hoc potiùs, vt hoc modo iudicatus ſaluificem mundum. Quid tandem? Ergo ne Regem cæli contemnentes impunè abibunt? Nunquid ſemper tacebo, ſemper ſilebo, ſemper patiens ero, & in nullum eos adducam iudicium? Non eſt ita, non ſic erit, nõ ſic fiet. Qui enim ſpernit me, habet qui iudicet eum, habet inquam, non dico habebit, ſed iã habet iudicem, & ſi nondum ſententiæ vel vindictæ iudicantis apparent. Quis tandem ille eſt iudex? Sermo quẽ

Sermo iudicabit eum. locutus ſum vobis, ille iudicabit eum in nouiſsimo die. Ille inquit ſermo, quem audierunt, quem verum eſſe neſcire non poſſunt, vtpote magnificis operum teſtimonijs comprobatum, ille iudicabit eum, ille arguet, ille cõuincet eum. Vbinam iſte talis iudex ſedebit, quali de ſolio ſuo voces aut ſententias iudicij ſui dabit? Prope aderit, intus ſedebit, in conſcientia cuiuſq; iuſtas ſententias terribiliter perſonabit. Sic enim & Apoſtolus di-

Rom. 2. cit: Quia teſtimonium reddet illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationũ accuſantiũ, aut etiam defendentium, in die, cùm iudicabit Deus occulta hominum, ſecundum Euangelium meum. Ergo ille ſermo quem locutus ſum, iudicabit eum in nouiſsimo die. Vnde hoc ſermoni huic? Ait. [Quia ego ex meipſo non ſum locutus, ſed qui miſit me Pater, ille mihi mandatum dedit, quid dicã, & quid loquar.] Inde (inquit) ſermo quem locutus ſum, fortitudinem habet iudicãdi, quia ego à meipſo non loquor, quia non ſolùm iuxta præſumptionem Prophetæ mendacijs, quem Lex iubet non ti- *Deut. 18.*

meri, de corde meo non cõfinxi, ſed qui miſit me Pater, illa videlicet miſsione, qua mihi eſt Pater, ipſe mihi mandatum dedit, ipſe mihi obedienti in mãdato Incarnationis & Paſsionis, mandauit quid dicam, & quid loquar: quid, inquam, nunc dicam patienter contradicentibus, & quid in futuro iudicio loquar terribiliter, vbi nemo contradicere audebit. Si ex me locutus fuiſſem, id eſt, ex homine vel ſecundum hominem, quem ſolùm in me videtis, & quem ſolum me eſſe putatis, tunc infirmus, imò & mortuus eſſet ſermo quem ſum locutus. Nunc autem vi- *Hebr. 4.*

uus eſt & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſq; ad diuiſionẽ animæ & ſpiritus, compagum quoq; & medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis, & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius. Omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius. Ergo in veritate, ergo in æquitate iudicabit. Mandatum (inquam) ille mihi dedit qui me miſit, & ego ex ipſo eiuſmodi ſermonem loquor. [Et ſcio quia mandatum eius vita æterna eſt.] Mandatum eius ſic dicendi, & ſic faciendi, non incerta ſpe exequor, non dubia expectatione perago, ſed ſcio, & benè ſcio, quia mandatum eius vita æterna, id eſt, omnibus credentibus vitæ ęternę effectiua cauſa eſt. Non enim incertis euentibus in hoc mandato poſitus, paulò antè dixi: Venit hora vt clarificetur Filius hominis, atq; ſubinde: Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum, & his ſimilia. [Quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor.] Siquidem ſermonis huius vtilis prouentus appareret, rectè, tanquam non mandatus à Patre, contemptibilis eſſet. Nunc autem fructus eius vita æterna eſt, & hoc multis comprobatur teſtimonijs, dũ alij de morte animæ per pœnitentiã ad vitam redeunt, alij quoq; corpore mortui, ſermonis eiuſdẽ imperio reſurgunt. Ergo verum, ergo irrefragabile eſt, quia quæ loquor, non confingo, vt Propheta mendax, ſed ſicut dixit mihi Pater, ſic eſt voluntas Patris, hæc loquor.

FINIS LIBRI DECIMI.

RVPER.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIBER VNDECIMVS.

EVangeliſtę huius habitatori Spiritui ſancto magnas iamdudum Eccleſia Catholica gratias agit, quia gratiæ & veritatis diuitias de ore plenitudinis Chriſti, in profundam eius memoriam transfuſas, tanta integritate conſeruauit, tanta fide in tempore opportuno refudit, vt nihil nobis aduerſus Hæreticam paupertatem de ſubſtantia veritatis, vbicunq; terrarum, tanquam diues ſuperbire auſa ſit. Et cuncta quidē, quę hactenus dixit, gloria & diuitię ſunt domus eius, id eſt, Deo ſacrati eius pectoris. Amplius autem quæ deinceps dicturus eſt, pretioſæ opes ſunt, & theſaurus deſiderabilis. Eorum nanq; tota ſeries, huic vſque ad patibulum crucis, recitatio eſt teſtamēti, quod moriens Pater noſter cōſcripſit: deſignatio eſt hæreditatis, quam paruulis ſuis in ipſo mortis agone mira charitate delegauit. *Recitatio teſtamenti.* Aſsiſtāt pupilli, qui non erant ibi, & iſto recitante qui præſens interſuit, quiq; verba teſtamenti, digito morientis ſcribente, in tabulis cordis carnalibus ſuſcepit. Audiant certiùs, vbi ſuam ſperent hęreditatem, & ad qualem interim reſpiciant Paracletum, atq; tutorem. Igitur vt ſolent pijs & benè amantibus filijs dulciora eſſe, & profundius permanere in memoria verba, quæ diligentiſsimus Pater in ipſa morte, ſupremum trahens ſpiritum, locutus eſt, quæ dixit, quæ mandauit, quæ rogauit aut monuit, ſic nobis reuerenti aure, pio corde, & humili ſpiritu ſuſcipienda, fideli memorię commendanda ſunt ea, quę deinceps dilectus eius ſolerter audita, fideliter conſeruata, vtiliter valdè incipiens, hoc modo refundit. *CA. XIII.* [Ante diem feſtum Paſchę, ſciens Ieſus quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrē, cùm dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.] Chriſtum Dominū verum Dei agnum eſſe, pro ſalute mundi totius immolatum, eiuſq; figuram illum prætuliſſe agnum, quem in Aegypto iubente Domino per Moyſen, immolauit omnis multitudo filiorum Iſrael ad veſperam, omnis domus Iſrael, id eſt, vniuerſa quæ carnem comedit, & ſanguinem bibit eiuſdem veri Agni, Sancta Catholica confitetur Eccleſia. *Exod. 12.* Sed & illud non ignorat, diem feſtum Paſchæ, quem populus ille ſummâ celebritate ſolennem agebat, commemorationem illius diuini fuiſſe beneficij, & ob hoc Paſcha dictum, quòd eſt tranſitus, & Hebraicè dicitur Phaſe, quia Dominus ſuper tabernacula filiorum Iſrael ſanguine agni ſignata tranſiuit, cæſiſq; primogenitis Aegypti, fecit eoſdem tranſire per mare rubrū, Pharaone, qui perſequebatur eos, ſubmerſo, ſimulque cunctis Aegyptijs. Igitur perſpicuum eſt, cur cùm dixiſſet Euangeliſta: Ante diem feſtum Paſchæ, ſtatim ſubiunxerit: ſciens Ieſus quia venit eius hora, vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem, videlicet vt docili Euangelicę veritatis alumno ſignificaret, totum illud vmbraticū Veteris Paſchæ ſacrificium ex eo fuiſſe ſanctū, quia præfigurabat Dominum Ieſum pro ſalute mundi per Paſsionē mortis fore tranſiturum ex hoc mundo ad Patrem. Siquidem ante diem feſtum Paſchæ, idem eſt ac ſi dixiſſet, illo die, quem continuò ſubſequitur dies feſtus Paſchæ. Erat autem luna primi menſis decimaquarta, cuius diei ſubſequente veſpera, quando luna iam pleniſsima eſt, & decimaquinta nobis incipit haberi, agnus (vt iam dictum eſt) immolabatur, magnis præfulgentibus myſterijs, *Vetus Paſcha plenū myſterijs.* non ſolùm quia luna plena erat, ſed etiam quia non niſi poſt æquinoctium vernum, ex quo iam dies noctem ſuperare incipit, cùm primùm occurriſſet luna plena, agebatur hæc magna ſolennitas. Plena quippe luna, plenitudinem temporis ſignificat, quo iam multiplicata per præteritas generationes Eccleſia, redemptionem de cælo mittendam apud Inferos expectabat: dies autem longior noctem iam ſuperans, illud deſignat, quia per Paſsionis Chriſti myſterium contra tenebras errorum, quæ hactenus præualuerant, nunc verſa vice præualere inciperet in cunctis gentibus clara veritatis notitia. Sed de huiuſmodi non eſt modò dicendum per ſingula. Sciens ergo (inquit) Ieſus, quia venit eius hora, vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem, illa videlicet, hora, quam intuens, hic idem Euangeliſta ſuperius dicebat: Et nemo in eum miſit manus, quia nondum venerat hora eius. *Ioan 7.* De qua & ipſe Dominus quodam loco dixit: Tempus meum nondum aduenit. *Ibidem.* Cùm dilexiſſet ſuos qui erant mundo, in finem dilexit eos. Hoc multum gratioſè dictum eſt. Cùm, inquit, dilexiſſet ſuos, id eſt, eos quos elegerat, vt ſui eſſent ab initio. Nam ne ſolos putaremus Apoſtolos, vel ſolā gentem Iſrael ſecundum electionem, de qua Caiphas ſuprà neſciēs prophetauerat, quòd Ieſus eſſet moriturus pro gente, non ait tan- *Ioan. 11.*

tum

rum ſuos, ſed addidit, qui erant in mundo, ſcilicet, vt omnes intelligamus electos, quia profectò non tantùm moriturus erat pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, cógregaret in vnum. Ergo cùm dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, idem eſt ac ſi dixiſſet, cùm opus magnæ dilectionis facere cœpiſſet erga ſuos, qui propter originale peccatú eiecti de paradiſo peregrinabantur in hoc mundo. Quomodo autem cœperat diligere ſuos, & quem vſque in finem dilexit eos? Sic vtique iam dilexerat eos, vt de cælo ad terrá deſcenderit propter eos, & vt qui erat Deus inuiſibilis in ſinu patris, homo viſibilis de ventre fœmineo factus fuerit. Sed non erat
[Ioan.12.] conſummata iſta dilectio. Nihil enim ſuis profuiſſet, quod homo fuerat factus, ſi non pro illis etiam pateretur. Siquidem hoc ipſe ſuprà dixit: Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolú manet, &c. Igitur vt oportebat in finem dilexit eos, id eſt, dilectionem erga illos, eo vſque perfecit, vltra quod non poſſet augeri, videlicet vt animá ſuam poneret pro illis. Sequitur. [Et cœna facta, cùm Diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſchariotis, ſciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit, ſurgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua. Et cùm accepiſſet linteum, præcinxit ſe. Et deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.] Dicta hæc Euangeliſtæ diligentem auditorem, facta Domini noſtri Ieſu Chriſti auidum poſtulant ſpectatorem: facta enim eius hæc mira ſunt & perpulchra, quod à cœna necdum finita ſurgit, veſtimenta ſua ponit, linteo ſe præcingit, pedes Diſcipulorum lauat, iterumq́; recumbens, docet in habitu Dñi & magiſtri, quid fecerit in habitu minoris ac miniſtri. Dicta autem Euangeliſtæ prudentiſsima,
[Dicta Euãgeliſtæ.] quia cauſam horum, quæ dñs ſic & ſic fecit, penè expoſuit, & tamen non omninò diuulgauit, dum prædictis quatuor factorú Domini clauſulis, quatuor itidem ipſe præmiſit, dum dicit: Sciens Ieſus, quia venit eius hora, vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem, & ſciens, quia ad Deum vadit. Pene, inquam expoſuit, tanquam diceret: Sciens, quia venit eius hora, vt tranſeat, idcirco ſurrexit, inchoata iam cœna, quæ ipſum eius tranſitum ſignificabat, Paſcha namque manducabat: & ſciens quia à Deo exiuit, idcirco ponit veſtimenta ſua: & ſciens quia omnia dedit ei pater in manus, idcirco lauat pedes Diſcipulorum: & ſciens, quia ad Deum vadit, idcirco poſtquam lauit pedes eorum, iterum accepit veſtimenta ſua, & iterum recubuit. Igitur hæc ipſa repetétes, latiùs explicemus. In finem, inquit, dilexit eos, & cœna facta, ſubauditur, agere placuit ſibi illud, in quo exprimeret dilectionem ſuorum, qualiter incepiſſet, & qualem ad finem vſque perducturus eſſet. Hoc, inquam, non ſolùm ver- [Peracturus mirabile ſchema humilitatis Chriſti.]
bis edicere, ſed & ſignanter voluit agere, videlicet, vt nunc præſenti magnæ humilitatis ſchemate viſcera quoque ſuorum tangeret, & poſt reſurrectionem ſuam, quando aperiret illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas, [Luc.24.]
iſtud quoque factum illi vulnerata memoria recolentes, profundiùs intelligerent, & eandem dilectionem ipſius, cuius ob ſignificationem talis vel tantus, ipſe tali hora vel tempore taliter egiſſet: Et cœna iá facta (inquit) cùm Diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariothis. Cœna ipſa, quæ facta erat, id eſt, Agnus Paſchalis, aſſus cum azymis panibus & lactucis agreſtibus comedédus, ipſi verò agno cauſſa eſſe poterat, vt (ſicut poſtmodum dicendú) in ſemetipſo turbaretur, quia videlicet paſſionis ſuæ ſignificationem per tot retro generationes, ab exitu filiorum Iſrael de Aegypto, hoc ritu celebratam, nunc in præſentiarum morte ſua compleri oportebat. Hoc enim ſciebat cœna facta, ſed & illud non ignorabat, quia Diabolus iam miſerat in cor vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariothis, qui & pridie abierat ad Phariſæos & dixerat Quid vultis mihi dare, & ego vobis eú tradam? Hoc ſciens ipſe & illud quoque, quia omnia dedit ei Pater in manus: Omnia (inquam) vnde & paulò antè dixerat: Et ego ſi [Matt.26.]
exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum, & illud ſciens, quia à Deo exiuit, videlicet in eo, quod cum in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinauit: & quia ad Deum vadit ſcilicet vt ſedeat ad dexterá maieſtatis in excelſis, ſicut dixit Dauid de illo in ſpiri- [Ioan.19.]
tu: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis Hæc (inquam) & hæc ſciens ſurgit à cœna, videlicet, vt ineffabilis opera dilecti- [Philip.2.]
onis, habitu vel actu ſignificaret admirádæ [Pſal.109.]
humilitatis. Quid enim fecit ſurgés à cœna? Ponit, inquit, veſtimenta ſua. Quid deinde? Et cum accepiſſet linteum præcinxit ſe. Deinde mittit aquá in peluim, & cœpit lauare pedes Diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus. Magnum quidem & mirum in præſenti eſt ſpectaculú, & angelis & hominib. quidnam faceret hic & angelorum & hominum Dominus: idem homo, idemque Deus: idem humilis, idemq́; altiſsimus.

Verùm poſtquam cognouerunt Diſcipuli eius, quod ipſe eſſet, id eſt, poſtquam reſurgens à mortuis, aperuit illis ſenſum: vnde & paulò pòſt dicturus eſt: Vt cùm factum fuerit, credatis, quia ego ſum: tunc videntes & intelligentes ſic admirati ſunt, conturbati ſunt, commoti ſunt & ibi dolores, vt parturientis, quia videlicet intel- [Pſal.47.]
lexerunt quid fecerit, imò quid tali facto ſignificauerit eis.

Hic præcipuè dilectus Diſcupulus,

qui

qui tunc in eadē cœna ſuprà pectus eius recu
buit, intellexit quid, vel ad quid fecerit eis,
quod & nobis innuens ſic dixit, ſic prælocu
tus eſt: ſciens, quia à Deo exiuit, & ad Deum
vadit, & quia omnia dedit ei pater in ma-
Ioan. 7. nus. Tunc, inquam, intellexerūt, & anima
eorum vulnerata charitate ſentit, quomodo
dilexiſſet ſuos, quomodo propter eos ſurre
xiſſet de accubitu tuo, de ſinu Patris æterni,
de throno incircūſcriptæ maieſtatis, & depo
ſitis gloriæ ſuæ veſtimentis, exinanitus à cla
ritate, quam habuit priuſquam mundus fie-
ret, adeò nudus, id eſt noſtri per omnia ſimi
lis abſque peccato, inter homines apparuit,
vt quomodo typum eius ſeruus ſeruorum
maledictus Cham patrem ſuum Noē, nudū
Gen. 9. iacentem dormire foris nunciauit fratribus
ſuis, ſic Hæretici Cherintus & Marcion, a-
lijque quàm plures eundem Dominum no-
ſtrum, nullatenus Deum de Deo ante ſecu-
la natum, ſed hominem tantùm extitiſſe, &
ex Maria cœpiſſe cōtenderint: maximè pro-
eo, quia linteo præcinctus, id eſt, tribulatio-
ne Paſsionis afflictus, vera morte, verus eſſe
homo comprobatus ſit: Hoc modo illum
ſuorū pedes lauiſſe, id eſt, peccata emundaſ-
ſe ſe intellexerunt. In illa namque nuda hu-
militate paſsionis ſuæ, ſanguinem & aquam
de latere ſuo fudit, vnde vſque hodie pecca-
ta ſuorum emundare non deſinit. Quare au
tem ſolos pedes tunc lauit, cùm ſecundum
exteriorem hominem ſimul & interiorem,
credentes in ſe lauit in ſanguine ſuo à pecca
tis eorum? Videlicet quia hora illa rem ſo-
Apoc. 1. lummodo ſignificare, non etiam agere de-
buit. Præterea idcirco pedes potiùs, quàm
manus aut caput laua- : voluit, quia videli-
cet in lauandis pedibus, & affectuoſior eſt
geſtus humilitatis, & propinquior ſignifica-
tio charitatis, qua nos lauat in ſanguine ſuo
à peccatis noſtris. Denique non ſolùm tunc
lauat nos in ſanguine ſuo, quando quiſque
noſtrûm baptizatur, ſed & quotidie lauat
ab actualibus peccatis, quando in ſancto al-
tari carni eius communicamus & ſanguini.
Pulueres pedum quotidiana peccata. Ipſa autem peccata, quæ nō omninò poteſt
effugere vita humana, quamlibet religioſa,
per puluerem pedum ſolent ſignificari, Ver
bi gratia, cùm ipſe Dominus dicat: in quam-
cunque domum intraueritis, & non ſuſce-
perint vos, exeuntes in plateis eius, dicite:
Etiam puluerem, quæ adhæſit nobis de ciui
tate veſtra extergimus in vos. Quod eſt di-
cere: Etiam minima peccata, ſine quibus nō
omninò quamuis ſancta mortalitas, vel
mortalis ſanctitas vitæ præſentis tranſigi po
teſt, quotidianis remedijs palàm expurgare,
vt non habeant imprudentes homines, ob
quam vitæ noſtræ reprehenſionem videan
tur ſibi, quaſi rationabiliter prædicationem
veſtram cotemnere. Quas videlicet peccato
rum penè ineuitabilium ſordes Spiritus ſan
ctus ſignificat, dum in Canticis canticorum
dicente ſponſo: Aperi mihi ſoror mea, ami- *Cant. 7.*
ca mea, columba mea, immaculata mea. re-
ſpondit illa: Expoliaui me tunica mea, quo-
modo rurſus induar illa? Laui pedes meos,
quomodo inquinabo illos? Cùm enim acti-
uæ vitæ tunicam exuerit, & in ſecreto con-
templatiuæ vitæ lectulo ſeſe anima compo
ſuerit, tunc quia minùs ea, quæ aguntur in-
ſeculo videt vel audit, quaſi iam lotis pedi-
bus, id eſt, præteritis actuum ſecularium ab
iectis ſordibus, terram deinceps tangere re-
fugit. Quod ſi animarum vtilitas poſcit vt
exeat, & tanquam voce ſponſi excitata, Eu-
angelio Chriſti publicè inſeruiat, rurſus pul
uere aliquantulo ſe ſordidari poſſe non ig-
norat, & idcirco magis indiget, vt ſibi quoti
die Chriſtus pedes lauit. Igitur magnū qui-
dem (vt prædictum eſt) ſpectaculum fuit in
illo cœnaculo, vbi Domino Paſcha paraue-
rant Diſcipuli, quod tantus ille Dominus &
magiſter ſurrexit à cœna & poſuit veſtimē-
ta ſua, præcinctuſque linteo, pedes lauit, ite-
rumque acceptis veſtimentis ſuis recubuit,
& docere cœpit: & multò maximum eſt, ꝙ *Pſal. 8.*
ſicut illic ſanctiſsimè ac religioſiſsimè ſigni-
ficatum eſt, Creator Angelorum & homi-
num ſemetipſum exinaniuit, minoratus pau
lominùs ab Angelis, & in forma ſerui cin-
ctus eſt labore & anguſtia paſsionis, vt nos
in ſanguine ſuo lauaret à peccatis noſtris, &
iterum reſurgendo à mortuis, indutus glo-
ria immortalitatis, & honore incorruptio-
nis, recubuit in cœlo ad dexterā Patris, & da
to Sancto ſpiritu fecit nos ſcire, quidnam ſe
cerit nobis. Sequitur.

[Venit ergo ad Simonem Petrum.] Cœ-
pit, inquit, lauare pedes Diſcipulorum. Erat *Ioan. 1.*
autem primus à quo incipiendum eſſet Si- *Matt. 4.*
mon Petrus. Nam & ſi Andreas audito Io-
annis teſtimonio dicentis: Ecce agnus Dei,
ſecutus prior quàm Petrus, venit & vidit
vbi maneret ipſe Dominus Ieſus, attamen
in ordine vocationis Apoſtolorum, quan-
do relictis omnibus ſecuti ſunt eum, Ioanne
iam tradito, nec Andreas, nec alius prior eſt
Petro: ſed vidit Dominus Petrum & An-
dream fratrem eius primos, & vocauit eos.
Ergo pedes Diſcipulorum lauare incipiens,
venit ad Simonem Petrum.

[Dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas
pedes?] Tu, inquit, quem cōfeſſus ſum Chri
ſtum Filium Dei viui, Rex regum, & Do-
minus dominantium, veſtimēta tua poſui-
ſti, aquam infudiſti, & vt pedes mihi laues
cœno procumbes? Expauit enim, de Domi
no & magiſtro ſuo magno, de ſe verò humi
lia ſentiens, quod & alius quilibet Diſcipulo
rum extimuiſſet, ſi ab eo Dominus tantæ
humilitatis opus inciperet Siquidem adhuc
non plenè cognouerant huius magiſtri ſui
diſciplinam, ſcilicet, quod [illegible] ſchola eius ille
maior, qui humilior eſſet [illegible]uodque maxi-
mè ipſe Dominus omn[illegible] in ſumma hu-
militatis

militatis arce regnaret. Hoc inquam, nõ be-
ne cognouerant, vnde etiam nunc ſecundũ
Luc. 22. Lucam facta fuerat cõtentio inter eos, quis
eorum videretur eſſe maior. Et quidem
verbis verè dominationis, & tenendæ pote-
ſtatis ordinem eos docuit, dicens: Reges gẽ-
tium dominatur eorum, & qui poteſtatem
habent ſuper eos, benefici vocantur: vos au-
tem non ſic, ſed qui maior eſt veſtrum, fiat
ſicut iunior: & qui præceſſor eſt, ſicut mini-
ſtrator: ego autem in medio veſtri ſum ſic-
ut qui miniſtrat: ſed preterea facto illos am-
plius inſtruens, palàm apparebat inter eos
ſicut qui miniſtrat, lauando pedes eorum:
ſimulque (vt prędictũ eſt) ſignificabat, qua-
lis miniſterij miniſter foret, videlicet quod
animam ſuam redemptionem pro multis
daturus eſſet. Cùm ergo ſic Petrus expauiſ-
Matt. 20. ſet. [Reſpondit Ieſus & dixit ei: Quod ego
facio, tu neſcis modò, ſcies autem poſtea.]
Cauſam, inquit, propter quam hoc facio, tu
neſcis modo, ſed & ſi dicam tibi, non potes
portare modo, ſcies autem poſtea, videlicet
Ioan. 16. cum venerit Spiritus veritatis, qui vos & hu-
ius facti cauſam & omnem veritatem doce-
bit. [Dicit ei Petrus: Nõ lauabis mihi pedes
in æternum. Reſpondit ei Ieſus: Si non laue-
ro te, non habebis partem mecum.] Quid
inquit, expaueſcis talẽ humilitatis meæ ha-
bitum, tale miniſterium? Niſi ego adhuc al-
tiùs præcinctus maiori diſpendio lauero te,
non habebis partem mecum. Verè enim ni-
Lauit nos Chriſtus in ſanguine ſuo. ſi Chriſtus dilectos ſuos lauiſſet à peccatis
eorum in ſanguine ſuo, nec Petrus, nec quiſ-
quam cæterorum hominum partem habu-
iſſet cum illo. Hoc ergo nunc opportunè
Petro dictum eſt, quia videlicet & cùm ex-
paueſceret humilitatẽ talis magiſterij, mul-
to magis abhorrebat contumeliam Domi-
nicæ Paſsionis, qua & illum & omnẽ mun-
dum oportebat lauari. [Dicit ei Simon Pe-
trus: Domine, non tantum pedes meos, ſed
& manus & caput.] Hoc obedienter ſecun-
dum nomen ſuum benè locutus eſt Simon.
Simon nanque interpretatur obediens. Be-
nè ergo non, vt paulò antè dixit Euangeli-
ſta, dicit ei Petrus, ſed, dicit ei Simon Petrus:
[Dicit ei Ieſus: Qui lotus eſt, nõ indiget niſi
vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus.] Hic
manifeſtè dat intelligi, quòd aliam præter
illam exteriorem dicit neceſſariam pedum
Apoc. 1. lauationem. Quis enim lotus eſt, niſi quem
Chriſtus in ſanguine ſuo lauit à peccatis, vt
antè iam dictum eſt? Quid autem ad conſer-
uandam illam ſpiritualem munditiam pro-
ficit illa corporalis lauatio pedũ? Nunquid
quotidie pro conſequenda peccatorũ re-
miſsione pedes lauare, & non potiùs ſacra-
menta Dominicæ Paſsionis opus habemus
percipere? Igitur Petrus aliud intelligit, Do-
minus aliud poſtmodum intelligẽdum in-
ſinuat, cùm dicenti illi: Domine non tantũ
pedes meos, ſed & manus & caput: ipſe re-
ſpondet, qui lotus eſt inquit, nõ indiget niſi
vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Ac ſi
dicat: Qui ſemel in morte, quæ nunc adeſt,
baptizatus eſt, non eſt opus ampliùs, vt per-
petrata ante Baptiſmum peccata ſiue origi-
nalia ſiue actualia lauet, ſed totus mundus
eſt, tantummodò pedes lauet, id eſt, quoti-
diana vel communia (ſine quibus humana
vita tranſigi non poteſt) commiſſa quoti-
dianis remedijs expurget: ſicut is qui ſolos
ex itinere ſordidatos habet pedes, & in reli-
quo corpore à ſordibus liber eſt, vadens cu-
bitum, non indiget, niſi vt pedes lauet. Se-
quitur. [Et vos mundi eſtis, ſed nõ omnes.
Sciebat enim quiſnam eſſet, qui traderet eũ,
propterea dixit: non eſtis mundi omnes.]
Vos, inquit, qui permanſiſtis mecum in ten- *Luca 22.*
tationibus meis, mundi eſtis, ſcilicet pro-
pter ſermonem quem locutus ſum vobis,
quia credidiſtis, mũdi, inquam, eſtis ex hoc,
quia nũc ego ſanctifico meipſum pro vobis,
vt vos in veritate ſancti ſitis, dũ ego ſanctifi-
co. i. ego meipsũ ſacrificiũ offero pro vobis.
Iã enim vado immolari pro vobis, vt mũdi
ſitis, ſed non omnes. Nec enim omnibus vo-
bis præſens Paſsionis meę ſanctificatio pro-
deſt. Sciebat enim (inquit Euangeliſta) quiſ-
nam eſſet qui traderet eũ: propterea dixit,
non eſtis mundi omnes. [Poſtquam ergo la-
uit pedes eorum & accepit veſtimenta ſua,
cùm recubuiſſet, iterũ dixit eis: Scitis quid
fecerim vobis?] Ergò, inquit, quia ſciens ea
quæ ſuprà dicta ſunt, ſic & ſic fecit. Poſtquã
rurſus acceptis veſtimentis ſuis iterum recu-
buit: rectè Dominus & magiſter os ſuum
aperuit, & ea quæ deinceps ſequuntur, dul- *Pſal. 18.*
cia ſuper mel & fauum eloquia de ore ſuo
profundit. Etenim poſtquam reſurgens à
mortuis, glorioſam immortalitatis & incor-
ruptionis veſtem induit: extunc per inter-
pretem ſuum Spiritum ſanctum, quem de
cælo miſit, fecit ſuos intelligere, quid fece- *Pſal. 117.*
rit eis, iuxta quod ex perſona eius Pſalmiſta
dicit: Dextera Domini fecit virtutem, de-
xtera Domini exaltauit me, non moriar, ſed
viuam, & narrabo opera Domini. Itaq; di-
cit: Scitis quid fecerim vobis? Hac interro-
gatione excitat, vt attentos reddat audito-
res ſuos orator gratiæ & veritatis. Interro-
gati nanq; quod neſcimus, attentiùs, quaſi
manu pulſantis excitati, audire ſolemus. At-
tendat nunc edentula teneritudo filiorum,
quàm ſuaui argumentatione gratia mater
ex ore eius hoc humilitatis ſuę commendat
exemplum. Ait. [Vos vocatis me magiſter
& Domine & bene dicitis. Sum etenim. Si
ergò ego laui veſtros pedes Dominus & ma-
giſter, & vos debetis alter alterius lauare pe-
des. Exemplum enim dedi vobis, vt quem-
admodũ ego feci vobis, ita & vos faciatis.]
Si poſſent modo portare ſerui atque Diſci-
puli, poterat hic Dominus & magiſter dice-
re ſic. Si ego, quem vos Dominum & magi-

ſtrum rectè vocatis, dominationem, qua cũ
patre cunctis præſum creaturis, non rapinã
arbitratus ſum, ſicut Reges Gẽtium, & qui
poteſtatem habent ſuper eos, ſed memetip-
Philip. 2. ſum exinaniui formam ſerui accipiens, in ſi-
Luc. 22. militudinem hominum factus, & habitu in
uentus vt homo, & humilio meipſum, fa-
ctus obediens patri vſque ad mortem, mor
tem autem crucis. Si (inquam) ego ſic feci,
vt vos lauem à peccatis veſtris, æquum eſt,
vt & vos Apoſtolatum veſtrum, non domi
nationem, ſed ſummæ humilitatis miniſte-
rium arbitremini, cuius in hoc profectò eſt,
vt ponatis animas pro fratrib. veſtris. Hoc
inquam, dicere poterat. Hoc enim vera ex-
empli eius imitatio eſt. Cæterùm pedes cor
poraliter lauare poſſunt & illi, qui nullate-
nus exemplum Domini, & magiſtri huius
exemplum ſequuntur: ſed nonnullis Regi-
bus atrociores, ſubiectis ſibi pedibus, ſub re
ligioſo paſtorum nomine, ſuperbiſsimè do
minantur, non ſolùm imparati pro illis ani-
mas ponere, ſed etiam auſi rapaciter viduas
& pupillos deuorare. Præmiſſo igitur ope-
ris exemplo, vnde tota pendet ſermonis au
thoritas, Sequitur. [Amen amẽ dico vobis,
non eſt ſeruus maior Domino ſuo, neque
Apoſtolus maior eo, qui miſit illum. Si hæc
ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea.] Explicari
verbis nequit, quanti ſit ponderis, quòd rẽ
omnibus notam tanta ſeueritate aſtruit di-
Matt. 24. cendo: Amen amen dico vobis, cuius ſermo
etiam abſque iuramento prolatus, cælo &
terra ſtabilior eſt, ſicut ipſe quodam loco:
Cælum inquit, & terra tranſibunt, verba au
tem mea nõ tranſibunt. Cui enim dubium
eſt, ſeruum Domino ſuo nõ eſſe maiorem,
neq; Apoſtolum eo qui miſit illum? Voca-
bant autem tunc iam Apoſtoli Magiſtrum
& Dominum, & benè dicitis, inquit, ſum et-
enim. Igitur ſi ſcitis, imò quia hæc ſcitis, nec
enim neſcire poteſtis, ſeruum Domino ſuo
non eſſe maiorem, vel Apoſtolum eo qui
miſit illum: beati eſtis ſi feceritis ea. i. contẽ-
ti fueritis ſic eſſe quomodo ego ſum, quem
Beati eritis Magiſtrum vocatis & Dominum. Beati, in-
ſi feceritis quam, eritis ita faciendo, quomodo ego fe-
ea. ci vobis, quia videlicet in hac humilitate ſe-
minati, velût pauca admodũ grana frumen
ti, multum vos quoque fructum afferetis,
& replebitis faciem orbis ſemine: dura qui-
dem, ſed tranſitoria mortificati tribulatio-
ne. Et in quantas animas veſtræ dilectionis
humilitas ſeſe dilatauerit, pro tantis cumu-
lus creſcet veſtræ beatitudinis. Ergo beati
eritis mox vt hoc tempus miſeriæ pertran-
ſierit. [Non de omnib. vobis dico. Ego ſcio
quos elegerim.] Beati, inquit, eritis, ſed non
omnes, non, inquam, præparatum in beati-
Filius per- tudine locum habebitis omnes. Eſt enim v-
ditionis Iu nus hic inter vos filius perditionis, ſermo-
das. nis huius expers: fur, non miniſter: inſidia-
tor, non imitator: tenebræ, non lux, Diabo-
lus, non Apoſtolus. Non tamen errore meo
factum eſt, vt inter vos talis ille ſit? Ego
namque ſcio quos elegerim, quos ad gloriã,
quos ad flammam, quos ad honorem, quos
ad contumeliam. Non, inquam, neſcius, ve-
ſtro talem numero admiſi. [Sed vt implea-
tur Scriptura, qui manducat panem meum,
leuabit contra me calcaneum ſuum.] Id-
circo, inquit, ſuſtineo in multa patientia il-
lud vas iræ aptum in interitum, vt quod *Rom. 9.*
ab initio de me fuit diſpoſitum, eodem mo-
do quo diſpoſitum fuit nunc fiat, nullo in-
tercedente nouo conſilio: non caſu, ſed or-
dine certo & antiquitùs præſcito atque præ-
finito, teſtante Scriptura, quæ dicit in mea
perſona, qui edebat panes meos, magnifica-
uit ſuper me ſupplantationem. Sic enim ſcri
ptum eſt ſecundum Hebraicam veritatem:
ſed hic Euangeliſta Græco ſcribens ſermo-
ne: maluit hoc vti exemplo, ſecundum vul-
gatam apud Græcos ſeptuaginta interpre-
tum editionem. Hæc ergo ſcriptura mani- *Pſal. 40.*
feſtè Iudam proditorem attingit. Quid au-
tem eſt quod ait, magnificauit ſuper me ſup
plantationem? Non enim ait tantum ſupplã
tauit me, ſed magnificauit ſuper me ſupplã-
tationem, id eſt, magnificè ſupplantauit me,
Quid ergo ſic dicere maluit, niſi vt excita-
ret nos ad pẽſandum ſolerter modum eiuſ-
dem ſupplantationis? Verè enim magnifi-
ca, vere mirabilis ſupplantatio fuit, vbi em-
ptorem, imò redemptorem omnium, hic v-
nus peruerſè ſupergreſſus, vẽdere præſum-
pſit. Quomodo vel quibus vendidit? Vtiq;
Sacerdotib. malo ſuo Paſchale ſacrificiũ ſic
vendidit, quomodo tunc temporis apud o-
mnes filios Iſrael ſolenni more quærebatur,
& vendebatur agnus per ſingulas domos
Paſcha manducaturus. O peruerſa magni-
ficentia, ô magnifica ſupplantatoris peruer
ſitas, qui vniuerſalem noſtræ ſalutis hoſtiã
faciens ſuam, ſic quaſi ſuum peculium poſ-
ſeſſorem mundi, ſolumq; & vnum cæli ac
terræ venalem propoſuit Dominum. Mul-
tum ergo altè ſuũ contra illum leuauit cal-
caneum, contra illum inquam, non vt ipſũ
Chriſtus emeret, ſed econtrà ipſum Chriſtũ
venderet. Quare autem hic præfinitus fue-
rat ordo Dominicæ paſsionis, vt hic Agnus *Cur opor-*
non ſolùm occideretur, ſed primò etiã ven- *tuit vendi*
deretur? Videlicet quia homo, pro cuius ſa *Chriſtum.*
lute venerat moriturus, non ſolùm propter
tranſgreſsionem mortuus, ſed in ipſa tranſ-
greſsione fuerat etiam venundatus. Non e-
nim nulla ſpe propoſita perſuaſi ſunt pri-
mi homines, vt mandatum tranſgrederen- *Gen. 3.*
tur, ſed aperientur, inquit, oculi veſtri, & e-
ritis ſicut Dij. Et mendaciter quidem, ſed ta
men ſicut dictum eſt, & ſic in tranſgreſsio-
nis precium, diuinitatis ſpes propoſita
eſt. Vnde propheta: Gratis, inquit, venun- *Eſaia 52.*
dati eſtis, & ſine argento redimemini. Igi-
tur hic ordo noſtræ ſalutis erat neceſſarius,

vt ſal-

vt ſaluator pro venundatis & mortuis non ſolùm moreretur, ſed primò etiam venderetur. Sequitur. [Amodo dico vobis vt credatis, cùm fuerit factum, quia ego ſum.] Hactenus, inquit, non dixi vobis, non deſignaui, quis ille eſſet Diabolus, qui vnus eſt ex vobis, ſed in hac hora dico vobis quis ſit, & quid facturus ſit, vt cùm factum fuerit, id eſt, cùm ille tradendo me, calcaneum ſuum contra me leuauerit, credatis quia ego ſum egenus & pauper ille, ſuper quem qui intelligit, beat⁹ erit, ſicut illa Scriptura dicit: ego, inquam, qui & ibidem dico, nunquid qui dormit, nõ adijciet vt reſurgat, ac deinceps, tu autem Domine miſerere mei & reſuſcita me, & retribuam eis. Hoc inquam, amodo dico vobis, ſed primum eſt, vt dicam initiũ beatitudinis eiuſdem, de qua iam dicere cœperam, quæ ſtatim vos incipiet conſequi, vbi neq; Domino veſtro ſerui, neque illo qui mittit vos Apoſtoli, maiores eſſe volueritis. Dico ego: [Amen amen dico vobis, qui accipit, ſi quem miſero, me accipit. Qui autẽ me accipit, accipit eum qui me miſit.] Hæc veſtra, o ſerui & Apoſtoli, qui Dominũ veſtrum mittentem vos, non vt maiores præceditis, ſed vt minores ſubſequimini: hæc inquã, veſtra beatitudo eſt. Ecce mitto ante vos vocem præconiam, toto mundo audiẽdam, vt qui me ſuſcipiunt, tunc verè me ſuſcepiſſe ſe confidant; ſi vos ſuſceperint tanquam meipſum. *Eſaiæ 55.* Et ne paruum in ſuſcipiendo me putetis eſſe præmium, pro eo quòd ſum modò deſpectus, & nouiſsimus virorum, vir dolorum & ſciens infirmitatẽ. Ecce & hoc dico vobis, imò & omni mundo, hoc prædico de vobis, qui me accipit, accipit eum qui me miſit. Quid verò putatis audito hoc præconio, quomodo ſint vos accepturi omnes qui diſperſi ſunt Filij Dei, propter quos in vnum congregandos eſtis mittendi? Quantum ęſtimatis honorem & gloriam, etiam in hoc mundo fore veſtræ beatitudinis, vbi non fallitur pietas fidelium; gaudendo me, & eum qui me miſit, ſe ſuſcepiſſe in vobis? Verè enim qui mittit vos, vobiſcum & in vobis erit. Proinde omnes filij hominum, qui naſcendo ex ſanguinibus, & ex voluntate carnis, atq; ex voluntate viri, naſcuntur ſecundum veterem Adam, & per illum patrem Diabolum contingunt, renaſcendo ex Aqua & Spiritu per veſtrum miniſterium, naſcentur ſecundum me nouum Adam, qui mitto vos, & per me Deum Patrem contingent, à quo miſſus ſum. [Cùm hæc dixiſſet Ieſus, turbatus eſt ſpiritu, & proteſtatus eſt, & ait: Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me.] Poſtquam cum tranquillitate beatitudinem ſeruorum fidelium, humiliumque Apoſtolorum prędixit, nunc indigni Apoſtoli & mali ſerui dicturus audaciam, turbatus eſt Ieſus, & nõ quomodocunque, ſed turbatus eſt (inquit) ſpiritu. Quid ergo? Nunquid contrarius ſibi eſt, cùm dicit in Matthæo: Spiritus quidẽ promptus eſt, caro autẽ infirma? *Matth. 26.* Hoc quidem difficiliùs ſolueretur, ſi ita dictum fuiſſet. Turbatus eſt ſpiritus eius. *Turbatus eſt ſpiritu, non turbatus eſt ſpiritus eius.* Nunc autem cùm dicit: turbatus eſt ſpiritu, idem eſt ac ſi diceretur, turbatus eſt à ſeipſo, eſtque par ei quod alibi dictũ eſt: Fremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, *Ioan. 11.* quia videlicet fremente & *Oſee 13.* turbante ſpiritu turbata eſt infirma caro vel anima Ieſu, per quam tota hominis ſubſtantia intelligitur. Nam per ſpiritum quo fremente anima turbatur, vel quo prompto caro infirmatur, fortitudo Diuinitatis intelligitur, quæ dum & alibi inferno, & hic traditori ſuo comminatur, ex præſenti fremitus cauſa, id eſt, ex vicinia mortis infirmitas hominis turbatur. Itaque turbatus proteſtatus eſt, id eſt, ab ipſo effectu comprobauit, quod ſecũdum Scripturam verè calcaneum ſuum contra ſe leuaturus eſſet, ipſe qui edebat panes eius, & ait: Amen dico vobis, quia vnus veſtrum me tradet. [Aſpiciebant ergo Diſcipuli ad inuicem, hæſitantes de quo diceret.] Admiratione attoniti, & de ſua quiſque conſcientia certi, ad inuicẽ aſpiciebant & hæſitabant, id eſt, iuxta alium Euangeliſtam, contriſtati valdè, ſingulatim interrogabant dicentes: *Matth. 26.* Nunquid ego ſum Domine? Erat autem recumbens vnus ex Diſcipulis eius in ſinu Ieſu, quẽ diligebat Ieſus.] Dilectus iſte Diſcipulus, inter dilectos omnes dilectiſsimus, hoc de ſemetipſo ſolus cõmemorat, quia Dominus Ieſus eum diligebat, & quia tunc familiari dilectione in ſinu eius recumbebat. Cur hoc, niſi vt neceſſarium noſtræ Fidei & ſaluti teſtimonium, id eſt, præſens Euangelium teſtificantis, hoc eſt ſuimet autoritate confirmet? Siquidem etſi omnes, ſcilicet quatuor, quos Eccleſia ſancta recipit, Euangelij ſcriptores teſtes idonei ſunt, & de alicuius illorum teſtimonio dubitare nefas eſt, tum verò hic præcipuè dignus fide teſtis eſt, qui adeò veritati, quam narrat, præſens cognitor interfuit, vt recumberet in ſinu eius, familiaris ac dilectus, & illi verbo prę cunctis mortalib. propè admiſſus, quod eructatum de corde Patris, & caro factum eſt altiùs perſonare decreuerat per linguam & calamum eius. Etenim quem ducetem iam vxorem de nuptijs vocauerat, rectè tanta illum gratia remunerabat, *Ioannes virgo.* eiuſque animam ſuo tam familiariter amore oblectabat, cuius carnem à coniugio reuocatam virgineo decore accinxerat. Benè ergo, quia de verbo Dei magna, & cæteris longe altiora dicit, ne Cerinthus vel alius quis Hæreticus dubitabile velit eſſe quod dicit, tacere non debuit in ſe completum eſſe illud Sapientis dictum: Qui diligit cordis *Prouerb. 2.* munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum habebit amicum Regem, quia videlicet propter excellentem caſtitatis decorem, di-

gu' fuit de ipſo ſacro dominici pectoris fonte diuinitatem eiuſdem verbi, & æterna potare ſecreta principij: Erat, inquit, vnus recumbens ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, quẽ diligebat Ieſus. Veritatem altiſsimam ſocia humilitate condecorat, dum non ait, eram ego recumbens, ſed erat recumbens vnus ex Diſcipulis eius, itemq́ue dum dicit: quem diligebat Ieſus, & nullã tantæ dilectionis reddit cauſam, videlicet ſolam volens intelligi vltroneam diligentis gratiam. [Innuit ergo huic Simon Petrus, & dicit ei: Quis eſt de quo dicit?] Quanuis humiliter nomẽ ſuum reticeat, non tamẽ ſuam omninò perſonam diſsimulat, dũ non dicit: Innuit ergo illi, ſed innuit huic Simon Petrus: Sic enim dicẽdo, quaſi reducto in ſeipſum digito, demõſtrat ſe illum eſſe præcipuæ gratiæ filium, cui Petrus quod à Domino quærere non audebat, in illa ſolicitudine & ſumma triſtitia, innuit vt quæreret ipſe, dum caput in ſinu Domini reclinat, & fiducia maiori vti poteſt inter præcipuas amoris eius delicias. Sciendum verò eſt, quia ſicut tunc in ſinu diligentis Domini Diſcipulus iſte familiariſsimè recumbebat, ſic deinceps in eiuſdem teneri amoris diligentiſsima ſeruatus eſt cuſtodia, quam & poſtmodum inſinuans Dominus cùm dixiſſet Petro: Sequere me, de iſto dixit: Si eum volo manere donec veniã, quid ad te? Verè enim ter beatus, vſq; ad finẽ ſuum, in ſinu amantis Domini ſuauiſsimè recubuit, quia ſicut corpus eius ab omni pollutione incorruptũ, ſic eum ab omni quoq; dolore ſeruauit illæſum. Sequitur. [Itaque cùm recubuiſſet ille ſuper pectus Ieſu, dicit ei: Domine quis eſt? Cui reſpondit Ieſus: Ille eſt, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simõnis Iſcariothis. Et poſt buccellã tunc introiuit in illum Satanas.] Vbiq; Agnus manſuetus & innocens Scripturas ſanctas ruminat, & omnia ſic agit, quatenus & propheticas voces impleat, & ea quæ in Scripturis præcepta dedit, prior ipſe faciat. Cur enim lupũ præſentẽ ſibi ſub ouina pelle imminentẽ tali voluit deſignare indicio, cum eundem & nomine proprio, vel intento ſatis poſſet exprimere digito? Videlicet vt & Prophetiã, quam ſuperiùs attigit, veriſsimam eſſe oſtẽderet, homo pacis meæ, in quo ſperaui, qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem, & illud prior ipſe faceret, quod per quendam ſapientem docuerat dicens: Si eſurierit inimicus tuus ciba illum: ſi ſitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis colliges ſuper caput eius. Quis nanque patientiùs ſuum poteſt cibare inimicũ? Ille homo pacis ſuæ, furioſo corde, & ore pacifico, ſocia manu panem intingebat cum illo in paropſide, & quia recumbentis in ſinu eius percontationem, tacitamq́ue Domini reſponſionem non audierat, buccellam de manu eius ore blando excipiebat familiaris homicida. Ita factus homo pacis ſuæ, fiducialiter panes eius edebat, eadem impudẽtia, qua illum per pacis oſculum mox traditurus erat. Adeo patienter, tanquam puer innocuus, inimicum ſuum cibabat, ſed velut antiquus dierum carbones ignis ſuper caput eius congerebat. Denique & ſi carbonibus non eſt attactus pœnitẽtiæ, cuius vſtionem noſtris debemus inimicis cupere, licet contra voluntatem noſtram plerunque ex beneficio peiores fiant, attamen combuſtus eſt ardore iracundiæ. Siquidem continuò poſt buccellam introiuit, quem iam obſederat, vinctumq́ue ad phariſæos duxerat, vt Domini traditionem ſponderet pacta ſibi pecunia. Videlicet vbi ſe intellexit hoc ſigno demonſtratum, dixitq́ue (vt alij Euangeliſtæ referunt) Nunquid ego ſum Rabbi, reſpondente Domino: Tu dicis, exiuit continuò cum priori auaritia, furore pariter & odio repletus Diabolico, quodammodo dicens: Quoniam quidem circumuentus inſperato iudicio præceps agor, incendiũ meum ruina veſtra reſtinguam. Igitur & hoc à diuina ratione non vacat, quòd per buccellam potiùs, quàm per aliud ſignum, ſuum ſeruator proditorem demonſtrat. Sciẽdum verò eſt, quia ſicut & ante nos dictum eſt, ſi poſt buccellam continuò Iudas exiuit, ſicut paulò pòſt Euangeliſta dicit, proculdubio nequaquam Diſcipulis tunc interfuit, quando Dominus noſter ſacramentum illis Corporis & Sanguinis ſui diſtribuit. Nec enim vel ille panis intinctus, quẽ Iudæ porrexit, corpus eius fuit, vel catinus ille, in quo traditor manum cum illo intingebat, calix ſanguinis eius extitit, nec ante hãc cœnam paſchæ veteris ſacramentum Corporis & Sanguinis ſui Diſcipulis tradidit, ſed poſtquam cœnauit. Quod cùm cæteri Euangeliſtæ apertiſsimè dicant, ſolus Lucas aliter dixiſſe viſus eſt, quia videlicet verba, quæ in priori cœna Dominus de traditore ſuo dixit, idẽ Lucas ſic præpoſterauit, vt priorem paſchæ cœnam, & ſequentem dominici Corporis & Sanguinis conſecrationem narrando coniungeret, & tũc demum verba, quæ in vtroque conuiuio dicta ſunt, continuaret. Igitur exemplo Domini, tolerare quidem malos boni debent in Eccleſia, donec ventilabro iudicij granum à palea, vel à tritico ſeparentur zizania: veruntamen non eo vſque indiſcreta debet eſſe patiẽtia, vt indignis, quos nouerunt, ſacroſancta Chriſti tradant myſteria. Sed de his alio iam loco dictum eſt. Sequitur. [Et dicit ei Ieſus: Quòd facis fac citiùs. Hoc nemo autem ſciuit diſcumbentium ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant, quia loculos habebat, quia dixiſſet ei Ieſus: Eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, aut egenis vt aliquid daret.] Terra (inquit ſanctus Iob) data eſt in manus impij,

Ioannes te vero amore ſemper dilectus.

Ioan. 21.

Pſalm. 40.

Rom. 12.

Iudas pro ditor homo pacis meæ.

Matth. 26.

Marc. 14.

Quouſq; in eccleſia tolerãdi ſunt mali.

Iob 9.

vultum

vultum iudicum eius operiet. Quid enim? Nunquid Iudas, vel qui in illum introiuit Diabolus præceptum accepit, vt faceret quod non faciebat, & non potiùs permiſſus eſt, vt citiùs faceret, id eſt, ad effectum perduceret quod faciebat? Aliud nempè eſt, dicere facienti, citiùs fac, atque illud vacanti præcipere, vt hoc vel illud faciat. *Luc. 22.* Simon, inquit Dominus apud Lucam, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum. Nunquid non ipſum Dominum peruerſum eius expetierat deſiderium, ſicut tunc quando in typum huius, idem Satan aſtans coram Domino inter filios Dei, expetiuit *Iob 1.* beatum Iob, vt tentaret eum? Ergo dum dicit: Quod facis fac citiùs, nō magis hoc præceptum eſt, quàm illud quod cùm dixiſſet Satan iſte infelicis Iudæ poſſeſſor: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima ſua. Alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem. Reſpondit idem Dominus: Ecce in manu tua eſt. Concedendo vtique, non præcipiendo: permittendo, nō percuſſorem mittendo. Igitur ſicut tunc, ita & nunc terra, id eſt, caro de terra ſumpta, data eſt in manus impij, permiſſo, non imperio: quia videlicet impius, id eſt, tenebrarum princeps Diabolus, vultum Iudicum eius operuit, vt eandem inuadentes terram, peruerſa de illa ſentirent, iniquè iudicarent, impiè condemnarent. Hoc autem (inquit Euangeliſta) nemo ſciuit di- *Luc. 12.* ſcumbentium ad quid dixerit ei. Nec mi- *Ioan. 4.* rum. Non enim capere aut portare poterant etiam cùm diceret eis, quantum pro noſtra ſalute paſsionis inſtantis haberet deſiderium. Verbigratia, cùm diceret: Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor vſquedum perficiatur. Itemque: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me. Itaque nemo diſcumbentium, nec is ipſe dilectus, cui dicenti: Domine quis eſt qui tradet te? Reſpondit Ieſus: Ille eſt cui ego intinctum panem porrexero, ſciuit, ad quid dixerit ei. Nemo, inquam, ſciuit: Quidam enim adeò, inquit, neſcierunt, vt putarent, quia dixiſſet ei Eme ea, quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, aut egenis vt aliquid daret, videlicet quia loculos habebat. Multum longè à rei ſcientia fuerunt, quia putabant illi mentionem factam eſſe de cura vel prouidentia egenorum, cùm permiſsio da- *Pſalm 67.* retur de tradendo ad mortem patre orphanorum & Iudice viduarum.

[Cùm ergo accepiſſet buccellam, exiuit continuò. Erat autem nox.] Iudicatus vtique exiuit continuò, atque condemnatus, relinquens Epiſcopatum ſuum, vt alter ac- *Pſal. 108.* ciperet illum, educente ſe Diabolo qui ſtabat à dextris eius; & os ſuum peccator & doloſus, quod ſuper Dominum & magiſtrum aperuerat, poſt buccellam amplius dilatatum ad phariſæos ferebat: non quia buccella illa malum fuit, ſed quia malus per illam deſignatus, maius odium ſpirabat contra illum qui deſignauerat. Nam & ſi ſolo amore lucri ſcelus proditionis inceperat, nunc tandem introeunte in illum Satana, mixtoque cupiditatis odio, totam crudelitatem anhelans, citiùs faciebat, inſtantiùs properabat. Erat autem, inquit, nox, & nox vtique illi, qui noctis & tenebrarum filius erat, quique veram lucem fugiens, corporales quoque tenebras nequitiæ magis opportunas libenter accipiebat.

[Cùm ergo exiſſet ille, dicit Ieſus: Nunc clarificatus eſt Filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo. Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificabit eum in ſemetipſo. Et continuò clarificabit eum.] A tempore noctis, quod tunc erat, ſimilitudine per contrarium ſumpta, clarificationem ſuam, dies æternitatis & ſol iuſtitiæ Dominus noſter, iam adeſſe indicat, qua totum poſtmodum erat mundum illuminaturus, traditore ſuo cunctiſque impijs in nocte peccati remanentibus. Verbo quippe clarificationis toties repetito, paſsionis ſuæ claritatem apud inferos coruſcantem, reſurrectioniſque & *Clarifica-* aſcenſionis gloriam, nec non & effuſionis *tio Chriſti* Spiritus ſancti gratiam, claro deinceps, & *per paſſio-* conſolatorio ſermone mœrentibus Diſci- *nem.* pulis prænunciat. Nunc, inquit, clarificatus eſt Filius hominis. Qua clarificatione, niſi illa, de qua ſuperiùs dixit, & ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum, & niſi granum frumenti cadens in terram *Ioan. 2.* mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert? Hoc enim nondum quidem peractum fuerat, ſed nunc agebatur, & ſinè dubio perficiendum erat. Proinde rectè verbo hoc & multis alijs in hoc eodem ſermone ſecundum præteritum tempus vti voluit, dicendo nunc clarificatus eſt Filius hominis, eodem ſenſu, quo poſt multa dicturus eſt, & iam non ſum in mundo. Hæc autem clarificatio Filij hominis, ſinè dubio clarificatio Dei eſt. Hoc enim modo non ſuam (ſicut alibi dicit) gloriam quæſiuit, ſed patrem ſu- *Ioan 8.* um honorificauit, videlicet factus illi obediens vſque ad mortem, mortem au- *Philip. 2.* tem crucis. Ait ergo: Et DEVS clarificatus eſt in eo. Dicat aliquis. Vnde ergo hoc ſcire quis poteſt, quod morte ſua DEVM clarificauerit iſte Filius hominis? Ad hæc obuians, hoc inquit, experimentum habebitis. Si DEVS clarificatus eſt in eo, id eſt, in morte eius, & DEVS clarificabit eum in ſemetipſo, ſcilicet reſuſcitando eum à mortuis, & conſtituendo eum ad dexteram *Ephe. 1.* ſuam in cæleſtibus. Deinde continuò, id eſt, ſinè intermiſsione clarificabit eum, dando Spiritum ſanctum in nomine eius, qui con-

feſtim nouos magna claritate cælos ornabit,& nouæ gratiæ firmamentum ſubleuabit, in quo luceat iuſtitiæ ſol, ſcilicet hic Filius hominis,ita ſplendidus & altus, vt non ſit qui ſe abſcondat à calore eius, extunc enim rationales cæli, ſcilicet vos Apoſtoli mei,benè cæleſti vita perornati, forti prædicatione contonabitis,& crebra miraculorum fulgura mittetis, veſtriſque compluta imbribus, id eſt, erudita doctrinis, omnis terra, opera iuſtitiæ germinabit, & intenta fide ſempiternam in cælo ſuſcipiet claritatem Filij hominis. His in initio dictis, latiùs eiuſdem clarificationis ſuæ magnitudinem differere incipiens,ait.

Pſalm. 18.

Rationales cæli, ſunt apoſtoli.

[Filioli,adhuc modicum vobiſcum ſum. Quæretis me,& ſicut dixi Iudæis, quò ego vado, vos non poteſtis venire, & vobis dico modo.] Quicunque verè filij ſunt, & à bono Patre,animorum qualitate non degenerant,nequaquam ita ſucceſſu magnæ hæreditatis delectantur, vt de morte Patris nullo dolore mordeantur, & eos quos extremum trahens ſpiritum edidit gemitus, obliuioſis ſinant euaneſcere auribus. Eſt autem magna quidem hæreditas, & magnum Dominicæ mortis emolumentum, ſcilicet æterna ſalus, vita & reſurrectio mortuorum, quam nunquam conſecuti eſſent filij, niſi teſtamentum morte patris fuiſſet confirmatum. Vbi enim teſtamentum (inquit Apoſtolus) mors neceſſe intercedat teſtatoris. Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt, alioqui nondum valet, dum viuit qui teſtatus eſt. Ergo vt repromiſſionem acciperent,qui vocati ſunt,æternæ hæreditatis,oportebat vt teſtamentum Chriſti morte confirmaretur, quia non aliter in hæreditatem vitæ introducerentur. Sed ipſa mors,qua teſtamentum cõfirmatum eſt, gratiæ non neceſsitatis extitit, & pro nullo debito gratia mater adoptatis filijs acri mortis dolore vitam parturiuit. Igitur ſi verè filij ſumus,cum lætitia noſtræ redemptionis, dolorem & compaſsionem dominicę mortis habentes, hæc & quæ ſequuntur digno auditu Patris noſtri dicta percipiamus. Filioli, inquit, adhuc modicum vobiſcum ſum. Vno eodemque nomine dum dicit, filioli,paternam ſui amoris gratiam, & infirmam tunc temporis Apoſtolorum deſignat infantiam. Nam ex quo fortes facti ſunt, Spiritu ſancto armati, filij ſunt. Nunc autem quia timidi ſunt, & Patrem ſequi non valent, filioli ſunt. Vnde autem vel hoc eis, vt iam dicantur filioli? Videlicet ex inſtante paſsione & morte Domini, quæ illis & nobis omnibus ſacramentum regenerationis eſt, in adoptionem filiorum Dei. Non enim exiſtimandum eſt,quod iam ante paſſionem eius renati fuerint Baptiſmo regenerationis, vel quòd ante mortem ipſius in quo baptizati ſumus (vt Apoſtolus ait) quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,alicubi celebratum ſit vel celebrari debuerit hoc Baptiſma, in quo conſepulti ſumus cum illo in mortem, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Ergo ex hoc tempore iam filioli,qui hactenus eratis ſerui tantum, ſiue Diſcipuli. Hoc vobis dico, quia modicum vobiſcum ſum. Modicum,inquam,id eſt,tantillum, donec ille,qui nunc exiuit, ad Phariſæos perueniat, acceptaque cohorte, & à Principibus & Phariſæis deducendo miniſtris, redeat. Extunc enim comprehenſus, irriſus, iudicatus atque flagellatus, tandemque interemptus, iam vobiſcum non ero, niſi quod ad horam iterum videbo vos, veruntamen nequaquam vt nunc vobiſcum ero, peregrinus præſentis, ſed Princeps & Pater factus futuri ſeculi. Quæretis ergo me, & ſicut dixi Iudæis, quo ego vado, vos non poteſtis venire, quanquam illi longè alia mente me quæſituri ſint, ita & vobis dico modò. Neque enim ſic remotus ero, vt vbi ego ſum, venire non poſsint impij perſequentes, & venire poſsint pij diligentes: ſed nunquam illi ſiue viuentes ſiue mortui, nec vos quandiu mortaliter viuitis, quò ego vado, vel vbi ſum ego venire poteſtis. Itaque & vos quæretis me, & qui per verbum veſtrum credituri ſunt in me, plangentes vt turtures, gementes vt columbæ, ita vt fiat quod ſcriptum eſt in Canticis, ſingulatim vnoquoque veſtrum dicente: Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt, quæſiui & non inueni illum, vocauit & non reſpondit mihi: Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiebant ciuitatem, percuſſerunt me & vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum cuſtodes murorum. Filij Hieruſalem, nunciate dilecto, quia amore langueo. Quid tandem faciendum eſt, vt quò ego vado,& vos venire poſsitis, & totam hæreditatem conſequamini? Audite iam.

Hebr. 9.

Rom. 6.

Cant. 5.

[Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem.] Hoc nouum accipite mandatum, nouum, inquam, in comparatione veteri mandato præferendum. Quod enim vetus eſt mandatum? Diliges, inquit, proximum tuum. Ego autem dico vobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Quomodo ergo dilexi vos? Dilexi vos vtique immeritos, cùm eſſetis natura filij iræ, ſicut & cæteri, & ecce morior pro impijs, mortem ſuſtineo pro inimicis, vt vos Deo reconciliemini. Hoc verè nouum eſt. Vix enim pro iuſto quis moritur, nedum pro impijs & inimicis. Igitur, inquit, mandatum nouum do vobis, cùm hoc mando vobis, vt diligatis inuicem, non quomodocunque, ſed ſicut

Exod. 20.
Ephe. 2.
Rom. 5.

dilexi

dilexi vos. Sanè iterata præceptio eſt, & hic ordo verborum. Sicut dilexi vos, vt diligatis inuicem: ita & mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem. Non enim facio *Math.23.* ſicut faciunt Scribæ & Phariſæi, qui alligant onera grauia & importabilia, & imponunt ſuper humeros hominum, digito autem ſuo nolunt eam mouere: ſed prior ipſe facio quod doceam, dum priùs diligo vos, vt diligatis inuicem, & tunc plenum mandatum do vobis, vt diligatis inuicem. Itaque non vt de Regibus Gentium, & eis qui poteſtatem habent ſuper eos, nonnunquam rectè queri poſſunt milites ſui, quòd dura imperia ſubiectis imponant, & illis in ſudore & puluere ſanguinem fundentibus, ipſi in delicijs molliter ſubſiſtant, non (inquam) ita & vos iuſtam in me habebitis querelam. Prior enim ego dilexi vos, quippe qui de quietiſsimo ſinu Patris in huius ſeculi campum pugnaturus deſcendi propter vos: & pro vobis animam meam pono. Proinde facti huius authoritate præeunte, mandatum hoc do vobis, vt & vos quietum & vitam quoque veſtram cõmuni vtilitati poſtponentes, pro fratrum, ſi oportuerit, ſalute moriamini.

[In hoc cognoſcẽt omnes, quia mei eſtis Diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.] Non inquit, in hoc cognoſcent, ſi exterminaueritis facies veſtras, vel ſi longas orationes feceritis, aut certè ſi tuba *Matth. 6.* prę cinente multam eleemoſynam dederitis, quę & omnia his ſimilia facere poſſunt hypocritæ, conſcia ſiniſtra ſua: ſed in hoc cognoſcent, quia mei eſtis Diſcipuli, ſi dile*Rom.13.*ctionem habueritis ad inuicem. Quod profectò non niſi bono poteſt corde fieri. Nec enim aliquod malum, vel alicuius violatio præcepti poteſt in eodem corde cohabitare dilectioni. Qui diligit proximum (inquit Apoſtolus) Legem impleuit. Nam non adulterabis, non occides, non furtum facies, non falſum teſtimouium dices, non concupiſces, & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Igitur verum erit experimentum, verum certumque Diſcipulatus mei teſtimonium, ſi dilectionem habueritis ad inuicem: ita, vt qui in circuitu veſtro ſunt bono odore delectati dicant: Ecce quam bonum & quam iucundum habita*Pſal.132.* re fratres in vnum. Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron, quod deſcendit in oram veſtimenti eius. *Vnguẽtum quod deſcẽdit in barbam Aaron.* Vno namque vnguento Spiritus ſancti tunc & caput & barba, ſimulque ora veſtis Aaron, bonum vbique odorem ſpirabunt in ædificationem vel acquiſitionem multorum, cùm & vos, tanquam barba, capiti, ſcilicet mihi Domino, & veſtræ dilectionis magiſtro, viciniùs adhærentes, barbati, id eſt, fortes fueritis ad ponendas animas pro fratribus veſtris, totamque Eccleſiam quaſi veſtem inſeriùs religioſis conuentibus ſubornantem exemplo veſtro, eadem dilectione imbueritis.

[Dicit ei Simon Petrus: Domine quò vadis?] Inchoatum de dilectionem ſermonem, iſte ardentior cæteris Domini & magiſtri ſui amator, impatienti dolore attonitus, primus interrupit, videlicet quia dixerat: filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum, quæretis me, & ſicut dixi Iudæis, quò ego *Ioan.31.* vado, vos nõn poteſtis venire, & vobis dico modò. Ait ergo: Domine quò vadis?

[Reſpondit Ieſus: Quò ego vado non potes me modò ſequi, ſequeris autem poſtea.] Hoc poſtmodum palàm rei probauit euentus, quia tunc infirmus, Dominum ſequi non poterat Petrus, negauit enim tertiò, ne illum pariter moriendo ſequi cogeretur: ſequutus eſt autem poſtea, tunc ſcilicet quando iam ſenior extendit manus ſuas, & dignus Magiſtro Diſcipulus exemplo eius cruci affixus eſt.

Sed tunc ſuam ipſe infirmitatem non videns, voluntatem cupidiſsimam ſequendi Dominum, ſuiſque viribus maiorem præ oculis habebat, nondum expertus quid ferre recuſarent, & quid ferre valerent languidi humanæ imbecillitatis humeri, niſi Spiritu ſancto, qui nondum datus, firma*Matt.8.*rentur, ſupra petram CHRISTVM fundati. Verè etenim volens ſequi, dixit: DOMINE quò vadis? & proinde longè aliter huic reſpondendum erat, quàm illi, cui dicenti, DOMINE, ſequar te, quocunque ieris. Reſpondens ipſe: Vulpes *Luc.9.* (inquit) foueas habent, & volucres cæli nidos, Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Itaque dicit: quo ego vado, non potes me modò ſequi, ſequeris autem poſtea. Tanquam diceret: Idcirco interrogas, quia ſequi optas, ſed modò non potes, timore namque deficiet fides tua: veruntamen tu aliquando conuerſus, me ſequendo, confirma fratres tuos.

[Dicit ei Petrus. Quare non poſſum te modò ſequi? Animam meam pro te ponam.] Verum quidem eſt, quod ait Petrus, dum futuro tempore ſic enuntiat: Animam meam pro te ponam. Etenim futurum erat, & Dominus ſic dixerat: ſequeris autem poſtea. Veruntamen quoniam præſens periculum, de quo tunc agebatur, intendebat cùm hæc diceret Petrus, & in illo durare ſibi poſſe videbatur, Dominus autẽ & præſens infirmitatis humanę, & futurum prę uidebat tẽpus fortitudinis eius, impleri oportebat in comparatione Domini, & magiſtri de ſeruo ac Diſcipulo quod ait Scriptura: *Pſal.115.* Omnis homo mendax. Dominus namque

conſcius voluntatis, & cognitor infirmitatis dixerat: Non potes me modò ſequi: affirmabat ſe poſſe, confidens de viribus ſuis. Itaque experimento concludendus, & ſibimet oſtendendus erat, vt nulla deinceps de ſtatu ſuo præſumat tabula, cùm tam fortis lapſa ſit columna.

[Reſpondit Ieſus: Animam tuam pro me ponis? Amen amen dico tibi, non cantabit hac nocte gallus, donec ter me neges.] Sic dictum, & ſic deinde factum, nullus tacet Euangeliſtarum, quia videlicet multum vtile non fruſtra viſum eſt, ad reprimendum humanæ infirmitatis auſum. Alto nãque Diuinitatis concilio factum eſt, vt in illa perturbationis nocte omnibus Apoſtolis ſcandalum patientibus, maximè Princeps Petrus ſuæ ad tempus inexpertæ infirmitatis relinqueretur, trinaque negatione lapſus, & ipſe experto crederet, & nos ſcire faceret, quod niſi auxilium à Domino veniat, noſter citò pes moueatur, & ſi ille dormitauerit, qui ſolus nouit & poteſt cuſtodire, tam ſole per diem, quàm luna per noctem vrimur, id eſt, tam Diuinitatis, quàm humanitatis CHRISTI fidem in tentatione perdimus.

[Sed de huiuſmodi perturbationibus Pſalmiſta, cùm diceret, myſticè loquens: Super montes ſtabunt aquæ, ab increpatione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabunt, ſecutus adiunxit: Terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur, neque conuertentur operire terram. Ergo & hoc rectè ſapientia Dei prouidit, vt huic Petri Apoſtoli negationi, quæ totius Eccleſiæ tentationes præceſſerit, terminum poneret, ſcilicet gallicantum, poſt quem ille iam vltra non negaret, ſed negationis præteritæ maculam amarè flendo dilueret. Quid autem hoc ſibi vult, quod Petrus & ter negare permittitur, & tali potiùs, quàm alio termino præfixo, eius negatio finita corrigitur? Non enim à myſterio vacare credendum eſt, quod ei, ſine cuius prouidentia factum non eſt, ſic fieri complacitum eſt. Quid ergo terminus iſte, ſcilicet galli cantus, myſticè ſignificat? Vtique bonum dominicæ reſurrectionis nuntium præfigurat. Quia profectò media nocte reſurgens Dominus noſter, Angelorum ora in laudem excitauit, & per eos bonum vitæ & victoriæ ſuæ nuntium ad contriſtatos & triſtitiæ caligantes nubilo Apoſtolos miſit. Sed ante hûc tantæ felicitatis auditum tres continuos noctes perſeuerat eorundem Apoſtolorum ſcandalum, ſcilicet ab hora, qua eo relicto omnes fugerunt. Ergo trina negatione peracta, gallus cecinit, & ſicut Lucas refert, Dominus Petrum reſpexit, quia videlicet tertia ſcandali nocte tranſacta, nuntium illud ſuauiſſimum inſonuit, quòd Propheta vtcunque exprimere geſtiẽs, dominicum hominem, in perſona patris allocutus: Exurge (inquit) gloria mea, exurge pſalterium & cythara: & confeſtim in perſona filij reſpondentis: Exurgam diluculo inquit. Hoc (inquam) conſolationis nuntium ad triſtes Apoſtolos, tertia ſcandali nocte trãſacta perlatum, Petrum ex nomine attigit dicente angelo: Dicite Diſcipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis. Sequitur.

Pſalm. 113. *Luc. 22.* *Pſ. 59. 107.*

[Et ait Diſcipulis ſuis: Non turbetur cor veſtrum. Creditis in Deum, & in me credite.] Diligenter hoc animaduertendum eſt, maximè, quia non ait, non turbemini, ſed nõ turbetur, inquit, cor veſtrum. Nunquid enim Pater continuò moriturus, hanc à pupillis ſuis fortitudinẽ exigit, vt ſecũ pariter ad mortem duci non vereantur? Aut nunquid hoc ipſum, quod paulò antè futurum eſſe firmabat, modo contraria vice perſuadet, vt non fiat, videlicet vt percuſſo paſtore non diſpergantur oues, aut vt Petrus contra ſuæ veritatis aſſertionem fortis fiat, & non neget eum ter, antequam gallus cantet? Ergo quòd ait, non turbetur cor veſtrum, idem eſt, ac ſi dixiſſet, non deficiat fides veſtra, & eſt ſenſus: Quoniam (inquit) Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum, & tanta trituræ vis erit, vt diſpergamini omnes, & me ſolum relinquatis, hoc vnum reſtat perſuadere, vt corporaliter diſperſi, ſaltem corde in perturbato permaneatis mecum in tentationibus meis. Hoc enim eſt, vnde rogaui pro te Petre, vt dum voce negas, ſaltem in corde fides tua non deficiat. Et de hoc ipſo quòd offendis in verbo, aliquando tu conuerſus, confirmes fratres tuos. Itaque non turbetur cor veſtrum, ſed credentes in Deum, credite & in me, neque tentationum mearum euentu turbati, errasse vos arbitremini in eo, quòd hactenus credidiſtis in me. Credite (inquam) in me. Et ſi nunc ingruentis aſperitas hyemis extrinſecus virentia confeſsionis veſtræ folia deterit ac diſpergit, viuat ſaltẽ intrinſecus radix bonæ arboris, vt poſtquã hæc hyems tranſierit, poſtquam hic imber abierit, & receſſerit de radice credulitatis, quæ viget in corde ad iuſtitiam, refloreſcat oris cõfeſſio ad ſalutem, atq; ita animarum veſtrarum rurſus vineæ florentes, & dantes odorem, ſuæ pulchritudinis teſtimonio palã faciant, quia vox rediuiui turturis audita eſt in terra noſtra, dicentis ad illam, quæ per vos adducenda eſt de cunctis gentibus, eccleſiam: Surge propera amica mea, ſpecioſa mea, colũba mea & veni, veni de libano, veni coronaberis. Vultis tandẽ audire quid ſibi velint ea, quę mox viſuri eſtis, & quorũ metu diſpergimini, vel cur ego illuc vadam, quò abeuntem vos non poteſtis me modò

Cap. 14. *Zach. 13.* *Luc. 22.* *Cant. 2.* *Rom. 10.*

modo ſequi? Ecce dico vobis.

[In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Si quò minùs dixiſſem vobis, quia vado parare vobis locum.] Idcirco (inquit) vado quò non poteſtis me modò ſequi, in domo patris mei manſiones multæ ſunt, & manſores earum omnes filios Dei qui ab initio diſperſi ſunt pro culpa primi parentis eorum (quia deſertorem Diabolum ſecutus, priuauit ſeipſum & omne genus ſuum illis manſionibus) oportet per mortem meam tam de viuis, quàm de mortuis, tam de Iudæis, quàm de Gentibus congregari in vnum. Iſta eſt cauſa cur vadam, cur per paſsionem mortis tranſeam ex hoc mundo ad patrem, quia in domo patris mei manſiones multæ ſunt. Si quo minùs mãſiones illæ iam eſſent, iam dixiſſem vobis, quia vado parare vobis locum.

Ioan. 11.

[Et ſi abiero & præparauero vobis locum, iterum venio & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ſum ego & vos ſitis.] Hoc totum dixiſſem vobis, ſi quo minùs manſiones illæ in domo Patris mei multæ iam eſſent. Nunc autem manſiones quidem iã ab origine mundi paratę, manſores autem imparati ſunt. Adhuc enim eſtis in peccatis veſtris omnes filij Adæ, quod etiam non diffidentes magni & electi fideles Abrahæ filij: Facti ſumus (inquiunt) vt immundi omnes nos, ſicut pannus menſtruatæ omnes iuſtitiæ noſtræ. Igitur dixiſſem quidem vobis, quia vado parare vobis locum, ſi quo minùs manſiones illæ in domo patris mei paratæ eſſent: nunc autem dico vobis, quia va do parare voſipſos locis, vel manſionibus illis, id eſt, lauare vos à peccatis veſtris in ſanguine meo, vt digni ſitis introire in illas ſydereas manſiones, in illa cæleſtia Sancta Sanctorum, vt ſitis Regnum & Sacerdotes, quia non aliter vos ſuſcipient illæ manſiones iuſtè & legitimè hactenus exhæredatos pro communis patris veſtri vitio, niſi per me alium patrem, per me (inquam) in morte mea vos regenerantem introducamini, ordine iuſtitiæ ſeruato. Et ſi abiero, voſque ſic præparauero, iterum venio ad vos, ſcilicet reſurgendo à mortuis, pace inter Deum & vos reformata, legatus fidelis: Iterum (inquam) venio, pacem & remiſsionem peccatorum vobis annuntians, dicenſque: Pax vobis. Deinde accipiam vos ad meipſum. Notate ordinem verborum, perpendite diſtinctiones temporum. Non dico vobis, quia venio & accipio vos ad meipſum? Nec enim vno eodemque tempore & à mortuis reſurgo, & vos accipiendo ad meipſum tollo de hoc mundo: ſed nunc quidem præſenti tempore venio, quia citò reſurgo: vos autẽ non ſtatim accipio, ſed tandem accipiam, poſtquam & alios ad eaſdem manſiones per vos inuitauero, vt vbi ſum ego & vos ſitis, ſi-

Ante paſſione domini oẽs erãt in peccatis. Eſaie 46.

Apo. 1. et 5.

Ioan. 20.

Iterũ venio & accipiã vos ad me.

mulque omnes quoſcunque vobiſcum adducetis, vt manſiones impleantur, quæ in domo patris mei multę ſunt. Quare autem multę ſunt? Videlicet quia diuerſa ſunt merita venientium, diuerſa dona gratiarum, quæ vobis & illis diſtributa vel diſtribuenda ſunt. Itaque ſicut alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, atque alia claritas ſtellarum: ſtella quoque differt à ſtella in claritate, ſic & ipſæ manſiones multæ ſunt & in gloria differunt. Veruntamen omnes in firmamẽto immortalitatis & incorruptionis ſtabilitæ ſunt. Hæc illa cauſa eſt, propter quã tanta in me fieri permittam, vt vos videntes timeatis, & omnes in hac nocte ſcandalum in me patiamini, ita vt qui veſtrum fidentiſsimus eſt (ſicut dixi) ter me neget antequam gallus cantet: poſtea verò confirmatos accipiam vos ad meipſum, quia videlicet tunc ſequemini, qui ſicut paulò antè Petro dixi, non pŏteſtis me modò ſequi. Ecce ad quid vadam dixi vobis.

1. Cor. 15.

[Et quò ego vado ſcitis, & viam ſcitis. Dicit ei Thomas: Domine neſcimus quò vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire?] Mira cæleſtis magiſter docendi arte paruulos adhuc alumnos ſuos ad quærendum excitat, vt attentiores factos, meliùs introducat, dum dicit: Et quò ego vado ſcitis, & viam ſcitis. Vtique Petro dicenti: Domine, quò vadis? Non dixit ſtatim: Ego ex hoc mundo tranſeo, vel ad patrem vado, ſed hoc tantum: Quò ego vado (inquit) non potes me modò ſequi, ſequeris autem poſtea. Proinde adhuc omnibus ſuſpenſis, & quo abiret ſe neſcire arbitrantibus: Domine (inquit Thomas) neſcimus, quò vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire? Cùm (inquit) nec dum dixeris nobis, quò vadis, quomodo tu dicis nobis, & viam ſcitis? Cõſequitur enim, vt ſi quis aliquam ignoret patriam, multò magis viam neſciit, quæ ducit ad iſtam patriam. Itaque magis ac magis omnibus intentis ad audiendum, tandem illis viam indicat, quam ſe neſcire putabant. Nam ſequitur:

[Dicit ei Ieſus: Ego ſum via, veritas & vita.] Me (inquit) ſcitis, in me credidiſtis, me CHRISTVM Filium Dei viui confeſſi eſtis. Ego autem, ego ipſe quem ita ſcitis, via ſum, per quam illuc eundum vobis eſt, quò ego vado: via (inquam) ſum, quod & voſipſi penè fatemini, dum prompta voluntate vultis me ſequi, quod tamen modò facere non poteſtis: Ecce ego dico vobis, qualis via ſum.

Chriſtus eſt via ad patrem.

[Nemo venit ad patrem, niſi per me.] Quid eſt: Nemo venit ad patrem, niſi per me? quid, inquam, eſt, niſi nemo credit in patrem, ſi non credit & in me? Propterea dixi vobis, creditis in Deum & in me credite. Nam ſiue Iudæus, ſiue Hæreticus ſit, nihil proficit, confitendo Deum cæli & terræ, &

Rom. 8.

ræ,& omnis ornatus eorum Creatorem eſ-
ſe. Nec enim peruenit ad Patrem tali confeſ-
ſione, quia non credit in me. Idcirco quem-
cunque Pater ad ſe attrahere dignatur, attra
hit ad me, vt conformis factus imaginis Fi-
lij, adoptionem accipiat per Spiritum ado-
ptionis, fiatque hæres, cohæres autem eiuſ-
dem Filij. Quare autem non ſolùm dixi: e-
Via veritas & vita. go ſum via, ſed addidi, & veritas, & vita? Vi
delicet, quia cùm corde credatur ad iuſtitiã,
Rom. 10. ore autem cõfeſsio fiat ad ſalutem: ſicut be-
nè diligo credentem, ſic & veracem facio o-
re confitẽtem, ſic & nihilominùs meipſum
oſtendendo æternaliter viuifico credentem
atque confitentem. Itaque quia nemo rectè
ambulat, niſi credendo in me, via ſum: &
quia nemo verax eſt, niſi confitendò me, ve
ritas ſum & quia nemo viuit, niſi qui habet
me, vita ſum. Etenim nemo habet Patrem,
niſi qui habet me: nemo venit ad Patrẽ, niſi
qui videt me. Via ſum per quem credendo
itur, veritas per quam confitendo perueni-
tur, vita qua beatè ac ſempiternè viuitur.
Igitur (vt iam dixi) & quò ego vado ſcitis,
& viam ſcitis, quia videlicet & Patrem me-
um ad quem vado ſcitis, & me Filium eiuſ-
dem Dei viui confitentes ſcitis. Scitis (in-
quam) ſed tamen nondum cognouiſtis. Nõ
enim ſcire idẽ omninò eſt ꝙ cognouiſſe. Si-
quidem & mulier, antequam ducat virum,
ſcit quem ducere velit, veruntamen non re-
ctè vel propriè dicitur cognouiſſe, niſi priuſ-
quam duxerit, & ei naturali more copulata
fuerit. Itaque & vos nunc quidem iam me
ſcitis, ſed ſpiritum amoris nondum accepi-
ſtis, quo veſtræ animæ deguſtato ſubſtantiã
vel naturam viri ſui, ſcilicet Filij Dei, ab v-
niuerſis quæcunque condita ſunt, diſcerne-
re norint. [Si cognouiſſetis me & Patrem
meum vtique cognouiſſetis.] Si (inquam)
ſicut perſonam meam ſcitis, & creditis me
eſſe Chriſtum Filium Dei viui, ſi ita ſubſtã-
tiam vel naturam meam cognouiſſetis, &
Patrem meum vtique cognouiſſetis. Non
enim alia Patris, atque alia Filij ſubſtantia
vel natura eſt, ſed qualis Pater, talis & Filius
eſt. Etenim ſicut dixi Iudæis: Ego & Pater
Ioan. 10. vnum ſumus. Igitur ſi cognouiſſetis me, ſi
Matth. 16. quod reuelante non carne & ſanguine, ſed
Patre meo qui eſt in cęlis, adhuc intrinſecus
quaſi à longè proſpexiſtis, illud intra vos ac-
cepiſſetis dilatata anima, & aperto ſenſu ad
intelligẽdum Scripturas, quæ omnes de me
loquuntur, & Patrem meum vtique cogno
uiſſetis, vtpote ambulantes in via eius, ſtan-
tes in veritate eius, viuentes vita, quæ abſcõ
dita eſt in illo cum Chriſto Filio eius, non i-
Coloſſ. 3. gnorantes, ſed optimè per Legem & Pro-
Luc. 24. phetas & Pſalmos agnoſcentes, qualiter de
me fieri voluerit, quale mihi mandatum de
derit, qualiter & vobis ad illũ veſtigia mea
ſequendo accedendum ſit. Ita Patrem meũ
cognouiſſetis. [Et amodo cognoſcetis eum,
& vidiſtis eum.] Poſtquam enim abiero, &
præparauero vobis locum, dum iterum ve-
nio ad vos, reconciliationem factam annun
tians dicenſque: Pax vobis, accipite Spiritũ *Ioan 20.*
ſanctum, quorũ remiſeritis peccata, remit- *Luc 24.*
tuntur eis, & aperio vobis ſenſum, vt intel- *Ioan. 15.*
ligatis Scripturas, extunc & me & Patrem
meum cognoſcetis. Et proinde iam non di-
co vos ſeruos, ſed amicos meos, quia omnia
quæcunque audiui à Patre, id eſt, omnia in
quibuſcunque obaudiui Patri meo, nota ſa
cio vobis. Amplius autem ex quo iterum
Spiritum ſancto de cælo do vobis, vt facun
di atque fortes ſitis ad prædicandum cun-
ctis Gentibus, me & Patrem meum ſicut *1. Cor. 13.*
cognouiſtis, & nullo aduerſantium errore
vllatenus inuoluamini, extunc Patris cogni
tione illuſtrati eritis. Ita cognoſcentes, iam
vidiſtis eũ. Sic enim cognouiſſe, vidiſſe eſt.
Itaque extunc iam vidiſtis eum, nondum ta
men facie ad faciem, ſed quaſi per ſpeculum *1. Ioan. 3.*
in ænigmate, donec accipiam vos ad meip-
ſum, vt vbi ſum ego & vos ſitis, ex parte co-
gnoſcitis, extunc autem videntes ſicuti eſt,
ſimiles ei eritis. [Dicit ei Philippus: Domi-
ne, oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis.]
Quaſi Filium iam vidiſſet ſicuti eſt, ſic Phi-
lippus locutus eſt: Domine (inquiens) oſten
de nobis Patrem & ſufficit nobis: Tanquã *Luc. 14.*
diceret: Te magiſter & Domine Chriſte Fi-
lij Dei viui, te (inquam) iam vidimus, & a-
gnouimus, dileximus, & confeſsi ſumus, &
beatos eſſe fatemur oculos noſtros, quia te
videre meruimus. Iam nihil ſupereſt, niſi vt
Patrem oſtendas, nam de te ſufficit nobis.
Hæc dicens, profectò filium ſe non cogno-
ſcere cõfirmabat, quia videlicet in homine
viſibili inuiſibiles Diuinitatis diuitias quę-
rere vel eſſe neſciebat, ad quas illos & paulò
antè inuitauerat dicendo: Ego ſum via, & ve
ritas, & vita. Sequitur ergo. [Dicit ei Ieſus:
Tãto tẽpore vobiſcum ſum, & non cogno-
uiſtis me? Philippe, qui videt me, videt &
Patrem.] Quid hoc loco habet admiratio-
nis, quòd ait Philippus: Domine, oſtende
nobis Patrem, & ſufficit nobis, vt tantoperè
miretur maieſtas ſapientiæ, & dicat: Tanto
tempore vobiſcum ſum & non cognouiſtis
me? Nónne paulò antè ignorantiã Diſcipu-
lorũ ſinè admiratione ſignificauit, dicẽdo:
Si cognouiſſetis me, & Patrẽ meũ vtiq; co-
gnouiſſetis. Ergóne minoris eſt ignorantiæ
ſiuè erroris, neq; Patrẽ adhuc, neq; Filiũ co-
gnouiſſe, ꝙ putare Filiũ ſinè Patre, vel faci-
liùs ꝙ Patrẽ, ſicut eſt, videri poſſe? Ita planè
ſentiendũ eſt. Nam qui neq; Patrem adhuc,
neque Filium cognoſcit, ſicut eatenus non
cognoſcebant Apoſtoli, puer vel infans eſt, *Melius eſt*
cui lacte & non ſolido cibò opus ſit, qui ve- *infantẽ eſ-*
rò poſt aduentũ Spiritus ſancti, ex quo aper- *ſe quã he-*
tis ſenſib. Scripturas oportet intelligi, Filiũ *reticum.*
magis quã Patrem viſibilem aſſerit, Hære-
ticus eſt, quia diſsimilem vel inæqualẽ Patri
Filium

Filium facit. Igitur aduerſus Cherinti, & Arrij blaſphemias, cæterorumque qui conſubſtantialitatem Patris & Filij negare auſi ſunt, nos quoque admirantes hanc opportunè audiamus admirationem dicentis: *Matth. 15.* Tãto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Tanto (inquit) tempore, tam veri ſermonis, tamque admirandorum operum teſtificatione inſtructi, adhuc & vos ſinè intellectu eſtis, neque cognoſcitis me non ſolùm viſibilem hominem, ſed & inuiſibilem Deum eſſe? Quomodo enim cognoſcitis, q videntes me hominem, totum illud, quod eſt Chriſtus Filius Dei viui, vos vidiſſe putatis, & dicitis. Oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis. Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Non enim aliud ſum ego, & aliud pater: non aliud (inquã) licet alius. Quia non diſsimilis qualitate, ſed æqualis quantitate, non diuerſus habitu, non remotus loco, nõ tempore poſterior, ſed omne quod pater, hoc & Filius eſt, niſi hoc tantùm quòd ille ſolum pater & non Filius eſt: ego autem ſolùm Filius & nõ pater. Igitur qui me videt, videt & patrem, & econtrà, qui me non videt, non poteſt videre patrem. [Quomodo tu dicis, oſtende nobis patrem? Non credis, quia ego in patre, & pater in me eſt?] Quomodo (inquit) tu dicis, oſtende nobis patrẽ, videlicet addendo, & ſufficit nobis, quaſi filium ſicuti eſt, iam videris? Non credis quia ego in patre, & pater in me eſt? id eſt, quòd tota natura patris in Filio, tota nihilominùs natura Filij in patre eſt, ita vt Ego & pater, vnum ſimus, & alter ſinè altero nunquam videat, nihil loquatur, nihil operetur? Hoc *1. Tim. 6.* ergo rectiùs dixiſſes, oſtende nobis Deum, & ſufficit nobis: Deum (inquam) vnum patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, qui eſt ſinè vlla differentia Deus inuiſibilis, qui habitat lucem inacceſsibilem, quem vidit mortalium nemo, nec videre poteſt. Nec enim *Exod. 33.* videbit me homo (inquit ad Moyſen) & viuere poteſt. Hoc profectò rectè dicat homo fidelis, qui tædium patitur præſentis, & amorem habet futuri ſeculi, qui diligit Deum, & hoc nequam faſtidit ſeculum, dicat, inquã, talis: Oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Quemadmodum enim (inquit Pſalmi- *Pſalm. 41.* ſta) deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus, Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Deum enim (inquit Ioannes Baptiſta) nemo vidit *Ioan. 1.* vnquam. vnigenitus, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Hoc autem valdè reprehenſibilis ignorantiæ eſt, quòd ſi dicitis: Domine, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis, neſcientes & non credentes, quia ego in pa- *Ioan. 10.* tre, & pater in me eſt. Proinde ſicut dixi Iudæis, quòd ſi verbis meis non creditis, operibus credite, vt cognoſcatis & credatis, qa in me eſt pater, & ego in patre meo, & vobis dico modò. [Verba quę ego loquor vobis, à meipſo non loquor. Pater autẽ in me manens, ipſe facit opera.] Hic & illic duo teſtimonia compono, alterum dictorum, & alterum factorum. Dignum hoc in ſermone meo teſtimonium eſt, quia ſicut ſcitis, ſicut per omnia experti eſtis, verba quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor, id eſt, nõ de corde meo, ſicut propheta mendax confingo. Verum nanque habent effectum verba quæcunque loquor. Dicit namque Lex: *Deut. 18.* Hoc habebis ſignum, quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non eſt locutus, ſed per tumorẽ animi ſui propheta confinxit, &c. Ergo verum & dignum eſt in ſermone meo teſtimonium, quod ſecundum Legem ſaltẽ vobis amicis meis ſatisfacere debuerat ad credendum, verum iſtud quoq; eſſe, quod & vobis diſcentibus, & Iudæis aduerſantib. perſæpè dico, quia in me eſt pater, & ego in patre meo. Ecce aũt cum hoc teſtimonio dictorum, palàm omnibus decertat aliud teſtimonium factorum. Nam pater in me manens, ipſe facit opera. Nunquid ſi mentirer in ſermone, pater mecum eſſet in tantorum operum exhibitione? Nũquid maneret, vel tamdiu permanſiſſet in me mirabilium effector Spiritus eius, qui à ſuperbientibus ſolet recedere, ſicut receſsit à Saul? Igitur quia *1. Reg. 16.* & in Lege ſcriptum eſt, quòd duorum ho- *Deu. 17. 19.* minum teſtimonium verum ſit, quid vltra hæretis? [Non creditis, quia ego in patre, & pater in me eſt?] Siquidem Scripturam Legalem ſequamini, credite propter veritatis & ſapientię ſermonem, quem ex me iugiter audiſtis. [Alioquin propter opera ipſa credite.] Alioquin. i. & ſi vos potiùs ſigna petitis, neq; ſapientia & veritate contenti eſtis, propter opera ipſa credite, q̃ ex patre meo multa vobis oſtendi. Nunquid verò ſolus ego teſtimonium eorum, quæ dico opera cæleſtia facio? [Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quę ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet, quia ego vado ad patrem.] Ecce hæc ipſa verba quæ nunc loquor, dicens: Amẽ amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, poſtmodum viſuri eſtis, vtrùm à meipſo loquor. i. de proprio corde cõfingam effectu caritura, an permanente patre in me, palàm fiant omni mundo teſte: omni mũdo, quaſi ad ſpectaculum lætis animarum ſuarũ curſibus, in vnam fidem nominis mei concurrente. Dicat aliquis: Quomodo, vel in quo maiora, qui credit in te faciet opera? Quænã *Qũo Apoſtoli maiora fecerũt quàm Chriſtus.* poſſunt eſſe maiora? Ad hæc inquam: Ecce ego, vt taceã cętera, quę facturus eſt, qui credit in me, ſorte dubitabili maioritate operibus meis præferẽda. Verbi gratia: quale eſt in plateis poni infirmos in lectulis, vt veniẽ- *Act. 5.* te Petro qui credit in me, ſaltẽ vmbra illi' obumbret quenquam illorum, & liberẽtur ab. infir-

infirmitatibus ſuis,vt,inquam,de huiuſmo
di taceam,ecce dico vobis:Ego ſalutaris do
ctrinæ ſermone vna tãtum lingua, Hebrea,
ſcilicet in vna tantùm Gente iſta,non valdè
magna prædico,& paucisſimos ex eis con-
uerto,vos autem qui creditis in me,poſtmo
dum Sancto ſpiritu accepto, linguis omni-
bus,omnium quippe in ore veſtro naſcen-
tur genera linguarum, omnibus(inquam)
linguis cæleſtis ſapientiæ ſermonem cunctis
gentib. loquemini, qui eratis homines idio-
tæ,& ſine literis, & innumerabilem cunctis
gentibus multitudinem fructuoſo labore
Act.4. in æternam ſalutem acquiretis. Ergo qui cre
dit in me,opera quæ ego facio,& ipſe faciet,
& maiora horum faciet. Vnde verò hoc il-
li,qui credit in me,vt tanta faciat? Videlicet
quia ad Patrem vado. Per hoc enim quòd
tranſeo ex hoc mundo ad Patrem, factus
Philip.2. pro vobis illi obediens vſque ad mortem,
mortem autem crucis: Per hoc(inquam)fi-
et, vt vos remisſionem peccatorum accipi-
entes,aliorum quoq; peccata remittere poſ-
ſitis. In ipſa quippe morte, qua vado ad Pa-
Luca 24. trem,vos eidem Patri Deo reconciliabimi-
Pſalm. 18. ni,& tunc induemini virtute ex alto, vt fiat
quod ſcriptum eſt: Cæli enarrant gloriam
Dei,& opera manuum eius annuntiant fir-
mamentum. Non ſunt loquelæ neque ſer-
mones,quorum non audiantur voces eorũ.
In omnem terram exiuit ſonus eorum,& in
fines orbis terræ verba eorum Hæc profe-
ctò maiora ſunt horum, quæ nunc ego per
me facio,& paulò pòſt facietis, quia ego ad
Patrem vado. Et quodcunque petieritis Pa
trem in nomine meo,hoc faciam,vt glorifi-
cetur Pater in filio.]Modò petitis,dicentes:
Domine, oſtende nobis Patrem, & ſufficit
nobis,petitis,inquã,ſed nõ in nomine meo.
Nec enim cognouiſtis me adhuc,cùm tanto
tempore vobiſcum ſim. Non(inquam) co-
gnouiſtis, quia ego in Patre, & Pater in me
eſt,& quia nemo venit ad Patrem, niſi per
me,neque accipit quiſquam à Patre,niſi per
me,& idcirco vſque modò non petiſtis quic
quam in nomine meo. Tunc Sancto ſpiritu
edocti veritatis petetis, dicentes: Domine,
oſtende nobis Patrem in teipſo, & teipſum
in Patre tuo, & quodcunque ſic petieritis,
quodcunque poſtulaueritis in confeſsione
nominis mei,ſcilicet Filij Dei, & Saluatoris
veſtri, hoc enim nomen meum eſt,& in hoc
nomine petitis, quoties ea quæ ſalutis ſunt,
petitis) hoc faciam, vt Pater glorificetur in
Filio, vt oſtendatur vobis Pater in meipſo.
Tunc etenim vos,qui modò dicitis: Domi-
ne oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis,
Filium cognoſcetis,& cognoſcẽdo Filium,
Patrem quoque cognoſcetis. Ita ergo glori-
ficabitur,ita vobis glorioſus oſtendetur Pa-
ter in Filio, & videbitis eum, nunc quidem
1.Cor.13. dũ adhuc in mundo eſtis, per ſpeculũ, & in
ænigmate,& cognoſcetis ex parte:poſtea ve
rò cognoſcetis ſicut & cogniti eſtis, & facie
ad faciẽ deſideratũ in Filio Patrẽ videbitis.
Hoc(inquam)faciam,ſi petieritis Patrem in
nomine meo. Si quid petieritis Patrẽ in no-
mine meo,hoc faciam. Non vos,neque illo-
rum quenquam,qui per vos credituri ſunt,
hic error inuoluat,vt putet ſic omnem ora-
tionem dirigendam eſſe ad Patrem, per me
Chriſtum Filium eius, vt ad perſonam Filij
nullam debere dirigi ſuſpicetur. Nam &
quodcunque petieritis Patrem in nomine
meo,hoc faciam. [Et ſi quid petieritis me
in nomine meo,hoc faciam] Hæc de con-
ſubſtantialitate Patris & Filij dixit ipſe Fi-
lius Dei,ad corrigẽdum ſenſum illum, quo
dixerat Philippus: Domine oſtende nobis
Patrem,& ſufficit nobis. Nũc ad inceptum
reuertitur,& ſermonem de dilectione, quẽ
interruperant Petrus,Thomas,& Philipp',
Ille dicendo: Domine,quo vadis, Hic autẽ:
Domine,neſcimus quò vadis, & quomodo
poſſumus viam ſcire, Iſte verò: Domine,o-
ſtende nobis Patrem,& ſufficit nobis. Ser-
monem (inquam) de dilectione ſic inchoa-
tum: Mandatum nouum do vobis, vt dili-
gatis inuicem; ſicut dilexi vos, vt & vos di-
ligatis inuicem, ſicut dilexi vos, vt & vos di
ligatis inuicem,hoc modo proſequitur. [Si
diligitis me,mãdata mea ſeruate. Et ego ro-
gabo patrem,& alium paracletum dabit vo
bis, vt maneat vobiſcum in æternũ.] Quo-
niam(inquit)ego(vt ſuprà dixi) dilexi vos,
& pro magna veſtri dilectione vado parare
vobis locũ,imò vosipſos parare, & dignos
facere manſionibus illis quæ in domo pa-
tris multæ ſunt, ſi vos non ingrati æqua vi-
ciſsitudine diligitis me,mandata mea ſerua-
te,illa videlicet, quæ iam dare vobis cœpe-
ram,dicens: Mandatum nouum do vobis,
vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Man-
datum quippe dilectionis,& vnum manda- *Mandatũ*
tum,& multa mandata ſunt. Non adultera- *nouum do*
bis,non occides, non furtum facies, nõ fal- *vobis.*
ſum teſtimonium dices,& cætera: mandata *Rom.13.*
in hoc vno inſtaurãtur: Diliges proximum
tuum ſicut teipſum. Hæc ergo mãdata mea
ſeruate, & ſic inuicem diligite, ſicut dilexi
vos. Ecce ego ipſe qui vobis hoc dilectionis
mandatum do, prior ipſe faciens quod iu-
beo, vosque in finem,id eſt, vſque ad mor-
tem diligens,ecce in ara crucis rogabo Pa- *Rogabo pa*
trem meum,ecce in die paſsionis meæ, pre- *trẽ meũ in*
ces ſupplicationeſque ad eum, qui me ſaluũ *ara crucis.*
facere poſsit à morte, cum clamore valido, *Heb.5.*
ac multis lachrymis offeram, & exaudien-
dus ſum pro mea reuerẽtia. Ita rogando pa-
trem (ſicut ait Philippus) oſtendam vobis.
Patrem(inquam)in meipſo, & meipſum in
Patre meo oſtendam vobis: Cuius oſtenſio-
nis principium hoc erit, quia Pater & ali-
um Paracletum dabit vobis, ſcilicet Spiri-
tum veritatis. Erratis enim neſcientes Scri-
pturas,dum optatis quod vobis non expe-
dit, vi-

dit, videlicet, vt non vadam, & tamen dici-
Ephe. 2. tis: Oſtende nobis Patrem, ignorantes parie-
tem inimicitiarum ſtare inter Deum & ho-
mines, non aliter ſoluendum, niſi ego va-
dam, niſi ego per paſsionem mortis tranſeã
ex hoc mundo ad Patrem. Me ergo rogan-
te, & meipſum in cruce ſacrificium offeren-
te, fiet vt Patrem oſtendam vobis, & ille me
aſſumpto, vobiſque per abſentiam corporis
ablato, alium Paracletum det vobis, Spiri-
tum veritatis. Paracletus Græcè, Latinè
conſolator dicitur. Idcircò autem hic Spiri-
tus veritatis rectè Paracletus vel conſola-
tor dicitur, qa videlicet filios ſpõſi de mor-
Luca 24. te, vel abſentia Patris, conſolatur vero Scri-
Paracletus pturarum ſenſu, dicendo quòd oportuit pa
dicitur pro ti Chriſtum, & reſurgere à mortuis tertia
pter remiſ- die, & prædicari in nomine eius Pœniten-
ſionem pec tiam & remiſsionem peccatorum. Quo no-
catorum. mine nuſquam ante hac appellatus inueni-
tur, quia videlicet quamuis veteribus San-
Hebr. 9. ctis, & ipſis ante paſsionem Chriſti Apoſto-
lis datus fuerit, non ſic vlli datus erat, vt de-
beret appellari Paracletus, nec enim in re-
miſsionem peccatorum fuerat datus, ante-
quam glorificaretur Ieſus. In eo quippe to-
ta eſt conſolatio Paracleti, quia luctum anti-
quum per ſacrum paſsionis Chriſti abſter-
git, dum de Deo Patre per mortem filij ſui
propitio facto, noua regeneratione de filijs
iræ, filios reddit gratiæ: de ſeruis peccati, fi-
lios iuſtitiæ: de filijs mortis & perditionis, fi-
lios vitæ & acquiſitionis. Extunc dicimus:
In conuertendo Dominus captiuitatẽ Sion,
facti ſumus ſicut conſolati, & ex tunc reple-
tum eſt gaudio os noſtrum, & lingua no-
ſtra exultatiõe. Principiũ igitur nobis Pãtrẽ
oſtendendi paracleſis eſt Spiritus Sancti, in
remiſsionẽ peccatorũ dati, ex quo ſummus
Pontifex noſter, qui hæc loquitur, per ſuum
ſanguinem ad rogandum Patrem in Sancta
ſanctorum introiens, æternam redemptio-
nem inuenit. Quam eius rogatu, longè ante
Propheta ſpirituali oculo intuens, affectuo-
Pſal. 17. ſa imprecatione ſic ait: Exaudiat te Domi-
nus in die tribulationis, protegat te nomen
Dei Iacob. Mittat tibi auxilium de ſancto,
& de Sion tueatur te. Memor ſit omnis ſa-
crificij tui, & holocauſtũ tuum pingue fiat.
Tribuat tibi ſecundum cor tuum, & omne
conſilium tuum confirmet. Impleat Domi-
nus omnes petitiones tuas, & cæt. vſque ad
finem Pſalmi. Igitur pupillis ſuis coram po-
ſitis, ſponſus ille continuò auferendus, tu-
Eſa. 53. torem magnum prouidens: & ego (inquit)
rogabo Patrem meum, & ille me (vt Eſaias
dixit) pro tranſgreſſoribus exorantem, vt
non pereant, exaudiens, alium paracletum
dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æter-
num. vt perducat vos ad videndum Patrẽ
facie ad faciem, vt oſtendat vobis in filio pa-
trem, & filiũ in patre manentẽ. & ipſe in vo-
bi[illegible]manẽs, cõmanere faciat intra vos glo-
rioſam & æternam patris & filij, ſuamque
inſeparabilem & vnam maieſtatem. Sequi-
tur, & dicit de eodem Paracleto veritatis ſpi-
ritu. [Quem mundus non poteſt accipere, *Mundus,*
quia non vidit eum nec ſcit eum. Vos au- *quia gau-*
tem cognoſcetis eum, quia apud vos mane- *det in præ-*
bit, & in vobis erit.] Mundum hic appellat *ſenti, non*
amatores mundi. Quare autem paracletum *accipit Pa*
hunc ſpiritum veritatis non poſſunt accipe- *racletum.*
re immundi amatores mundi? Videlicet,
quia conſolationem ſuam habẽt, quia non
lugent, quia de peccatis ſuis, quorum hic pa-
racletus remiſſor eſt, non dolent. Paracleſis
nanque, id eſt, conſolatio gaudentibus im-
portuna & ſuperuacua. Igitur amatoribus
mundi huius, qui lætantur cùm malefece-
rint, & exultant in rebus peſsimis, non da-
tur paracletus hic, ſed eis qui lugentes dicũt:
Hei mihi quia incolatus meus prolongatus
eſt, habitaui cum habitantibus Cedar, mul-
tum Incola fuit anima mea. Item: Fuerunt
mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dũ
dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus, & *Prou. 2.*
his ſimilia. Itaque paracletum hunc mun- *Pſal 119.*
dus non poteſt accipere. Quare? Quia non *Pſal. 41.*
vidit eum nec ſcit eum. Quod non vidit, in- *2. Cor. 4.*
fidelitatis eſt, quod neſcit eum, ſuperbiæ eſt.
Infidelitatis nanq; eſt, non reſpicere vel nõ
curare, niſi præſentia quæ videntur, & in il-
lis intentum vel contentum eſſe, vt non co-
gitet æterna quæ non videntur. Item ſuper-
biæ eſt, non ſcire, id eſt, non approbare talẽ
Paracletum, imo & vitam eorũ, qui conſo-
lationis eius exquirunt, æſtimare inſaniam,
& finem illorum ſine honore. Vos autem *Sap. 5.*
(inquit) qui mundo gaudente, inde plora-
tis & fletis, vnde gaudet ille, vos (inquam)
cognoſcetis eum. Et vnde cognoſcetis eũ?
Quia apud vos manebit, & in vobis erit. *Ioan. 1.*
Dnobns modis appropinquabit, quia para-
cleſin ſuam ſcilicet remiſsionem peccato-
rum, viſibilibus operando Sacramentis, a-
pud vos manebit, id eſt, nunquam Eccle-
ſiaſtico Conuentui deerit, & priuatam vel
propriam infundendo gratiam, in vobis e-
rit, etſi non ſemper manebit, quia videli-
cet præter eum de quo dictum eſt: Super
quem videris Spiritum deſcendentem, &
manentem ſuper eum, præter eum (inquã)
in nullo ſemper manet, ſed nonnnnquam
de ſua quamlibet ſancta manſione ſe ſubtra-
hit, iterumque oratione vel Dei laude inui-
tatꝰ redit. Quod cũ ex multis liquido cõſtet
ſanctæ Scripturæ locis maniſeſtiùs in Heli-
zæo Propheta geſtum ſacra narrat hiſtoria.
Qui cùm conſuleretur à Rege Iſrael, dicen-
te: Quare congregauit nos Dominus tres *4. Reg. 3.*
Reges, vt traderet in mann Moab, adducite
mihi (inquit) pſaltem, cumque caneret pſal-
tes facta eſt ſuper eum manus Domini. &c.
Igitur apud vos manebit (inquit) quia ſacra-
mentorũ virtute vel effectu nunquam de-
erit, in vobis autem gratia quidem ſemper

erit, non tamen eiuſdem gratiæ ſemper actu manebit. Sequitur: [Nō relinquā vos orphanos, veniā ad vos.] O admirabilis teſtatio, vbi eadē morte Patris, qua ſe putant orphanos fieri, naſcuntur, & hæreditatē capiunt filij, & eodē patre reſurgēte à mortuis, ſimul cum eo tutor Paracletus venit, teſtificatus de illo, quia viuit, totamq́; illis in omni prætorio vel concilio defenſurus hæreditatem paternæ reſurrectionis: Quia de acquirendo (inquit) alio conſolatore audiſtis, idcirco vos orphanos fore arbitrantes contriſtamini. Non ita erit: Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Potiùs ſi non abirē, vos orphani eſſetis, illa videlicet orphanitate, quam deplorans Propheta dicit: Recordare Dñe & vide quid acciderit nobis, intuere, & reſpice opprobriū noſtrum? Pupilli facti ſumus abſq; patre, matres noſtræ quaſi viduę. Patres noſtri peccauerunt & non ſunt, nos autē iniquitates eorum portauimus. Quid enim acciderit vobis, vnde ſitis orphani, niſi quia patres veſtri peccauerunt, & nō ſunt, vos autē iniquitates eorum portaſtis: Quid eſt aliud opprobrium veſtrum, niſi humani generis originale peccatum? Nempe propter illud pupilli facti eſtis abſque Deo Patre, & hæreditas veſtra verſa eſt ad alienos, domus veſtra ad extraneos, quia qui debueratis filij gratiæ Dei, & coloni eſſe Paradiſi, nunc filij iræ, ſicut & cæteri, ad alienā hæreditatem mortis, & extraneam domum tenebrarum deturbati eſtis. Igitur nunc vſq; orphani à Deo pro culpa veteris Adam, renaſcituri iam eſtis eidem Deo per me nouum Adam. Nō enim relinquam vos orphanos, ſed vadam, & iterum vos per mortem meā parturiam Deo, & hoc facto reſurgens iterum veniam ad vos. Quando fiet hoc? Ait. [Adhuc modicum, & mundus me iam non videt: vos autē videtis me. Quia ego viuo, & vos viuetis.] Modicum, inquit, ſupereſt. Quantū enim eſt hinc vſq; ad horam ſequētis diei nonā, tantillum videt me mundus iſte in maligno poſitus, & ab hora nona iam me non videt, neq; in hoc ſeculo, neque in futuro, niſi die illa qua iudicabitur. Tunc enim iſti impij amatores mundi videbunt: videbunt, inquam, in quē transfixerunt. Vos autem, qui de hoc mundo non eſtis, quos ego de hoc mundo elegi, item poſt hoc modicum videbitis me, quia ego viuo, & viuēs vobis appareo: Viuo, inquā, & vos in æternum viuetis, propter hoc ipſum quòd viuo, mortuus pro vobis. Priùs tamen veſtigia mortis meæ ſequemini. Et proinde non dixi, quia eodē tempore quo ego viuo, & vos viuetis: ſed ego nunc quidem, id eſt, præſenti tempore viuo, quia citò reſurgo. Vos autem oēs in nouiſſimo die reſurgetis, mecūq́; in ſempiternum viuetis [In illo die vos cognoſcetis, quia ego ſum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.] Illo, inquit, die, in nomine magnæ ſolennitatis, die magni & veri luminis, cuius intuitu Pſalmiſta cantandum poſt captiuitatem in ædificatione domus, canticum præcinuit dicens: Cantate Domino canticum nouum, cantate Domino omnis terra. Illo, inquam, die vos cognoſcetis, quia ego in Patre meo, & Pater in me eſt, quod non modò cognoſcentes dicitis: Domine oſtende nobis Patrē, & ſufficit nobis, & annunciabitis de die in diem, id eſt, de Patre in Filium, vel de Filio euntes in Patrem, prædicabitis hoc ſalutare Dei, ſcilicet quomodo ego patrē rogauerim, vt aliū paracletū dederit vobis. Ita iuxta ꝓpheticū prædicti Pſalmi titulum, ędificabitis domum poſt captiuitatem, id eſt, Eccleſiam nouam de Gentibus, poſt peccati & mortis deſtructionem. Et iam tunc quidem, dum ego viuo, primus vel princeps in gloria reſurrectionis fulgeo, vos cognoſcetis, quia ego in Patre & Pater in me eſt: Amplius autem dum vos viuetis, cùm vos quoq; reſurrexeritis, hoc ipſum cognoſcetis, quia nō iam ex patre, nō per ſpeculū in ænigmate, ſed facie ad faciem videbitis. Sequitur. [Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me.] Oſtenſo quem vſque in finem ſuos diligat, ipſe quomodo prior mox facturus ſit quod præcipit ipſe, non diligendo verbo neque lingua, ſed opere & veritate: Deinceps quō fine & ea nobis dilectio ſit obſeruanda, latiùs incipit exponere. Qui habet, inquit, mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Ac ſic dicat: Idcirco ſuprà dixi, ſi dixi, ſi diligitis me, mandata mea ſeruate: quia videlicet dignitas dilectionis non in vocis ſuperficie, ſed in veritate conſiſtit, & in opere. Igitur qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt q diligit me. Alioquin ſi habeat & nō ſeruet, hoc ſigno cognoſcat ſeipſum, qa non eſt de ſorte diligentiū me, ſed de Gente iſta peccatrice, de hypocritis iſtis, de quibus benè prophetauit Eſaias dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. Hic, inquā comparabitur viro, cōſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo. Cōſiderauit ſe, & abijt, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Qui autē habet, & ſeruat ea, huius anima cōparabitur filio Regis, cuius omnis gloria ab intus, quanquā & foris eadē gloria nōnihil refulgeat in fimbrijs aureis, quapropter & concupiſcit Rex ſpeciē eius. Vnde & ſequitur. [Qui aūt diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligā eū, & manifeſtabo ei meipſum.] O quā beata dilectio, quæ non vt ſeruilis timor dubiam liberationē, ſed certam gratiam, iamq́; præſentem ex parte habet remunerationē. Seruum quippe timor pœnæ ſubigit, atque ad audienda Domini præcepta plagarum comminatione compellit, & idcirco nondū meretur diligi, nondum admitti concilijs, vel ſecreta Domini ſui noſſe dignus exiſt[illegible]

Mirabile teſtamentum Chriſti.

Hæreditas noſtra verſa ad alienos.

Zach. 12.

1. Cor. 15.

1. Ioan. 3.

Matth. 15.

Eſa. 29.

Iacob. 1.

Pſal. 44.

Timor ſeruilis.

Amicum

Amicum autem dilectio ſic dilatauit, vt cũ *Eſa. 33.* præceptum acceptauerit, placitum quoque non recuſet cõſilij: vt verbi gratia, nõ ſit cõtentus cauiſſe adulterium, ſed etiam valeat meliori amore occupatus, licitum contemnere coniugiũ. Hic (vt ait Propheta) in excelſis habitabit, munimenta ſaxorum ſub- *Ioan. 3.* limitas eius. panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt, Regem in decore ſuo videbunt oculi eius. Ait ergo: Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Qui (inquit) diligit me. propter hoc ipſum quia diligit & cuncta etiam licita dilectioni meæ poſtponit, diligetur familiariùs à Patre meo, qui cõmuniter omnes prior dilexit, ſicut iam alio loco dixi, quia ſic dilexit Deus mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret: diligetur, inquam, familiariùs, & panis Scripturarum panis vtique vitæ & intellectus dabitur illi ad manducandum, & aquæ fideles ſapientię ſalutaris ad bibendum, ſicque cibatus atque potatus, dum ſpaciatur per amplum contẽplationis campum, Regem in decore ſuo videbit interioribus oculis ſuis, quẽ (vt paulò antè dixi) vos non cognouiſtis, cùm tanto tempore vobiſcum ſim. Videbunt, inq̃, oculi eius, imò nunc videre incipient Regẽ *Iudas Thaddæus.* in decore ſuo. Nam in futura vita perficietur hæc beata viſio. [Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotis: Domine quid factũ eſt, quia manifeſtaturus es teipſum nobis, & non mundo?] Iudas iſte, cognominis eius q fuit proditor, quis ſit, iam alio loco dictum eſt, videlicet frater Iacobi minoris, qui & Thaddæus dicitur. Domine, inquit, quid factum, ſubauditur, ſi tu nondum nobis manifeſtatus es? Si enim teipſum nobis & non mundo manifeſtaturus es, ergo nec nobis adhuc manifeſtatus es. Nam te quomodo nos vidimus, ſic vidit & mundus: vidit, inquam, te, vidit opera tua mirifica mundus, quę & nos vidimus. Quid ergo factum eſt, ſi nõ in omnibus his manifeſtatio tui facta eſt? [Reſpondit ei Ieſus: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. Et Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, ſermones meos nõ ſeruat. Et ſermonem quem audiſtis, non eſt meus, ſed eius qui miſit me Patris. Hæc locutus ſum vobis, apud vos manens.] Reſpõſionem hanc ad percontationẽ prædicti Diſcipuli dicentis: Domine quid factum eſt, quia manifeſtaturus es teipſum nobis & nõ mundo, reddere ſe tandem innuens. Hæc, inquit, locutus ſum vobis, apud vos manẽs. Ac ſi diceret: Apud vos manens præſentia corporali, non meipſum vobis adhuc manifeſtaui, ſed tantum annunciaui, & locutus ſum, & ſermonem feci, quem ſi quis ſeruauerit, hoc magnum recipiet pręmium, quòd ego manifeſtabo ei meipſum. Hoc eſt quod ait: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Quibus dictis & idem cõfirmat, quod iam dixerat: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligã eum, & manifeſtabo ei meipſum, ſimulq; & eiuſdem manifeſtationis meliùs exprimit modũ. Quis enim modus erit eius manifeſtationis? Et ad eum inquit, veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Non ergo putandum eſt, hoc eſſe manifeſtari Dei Filium diligentibus eum, *Apoc. 1.* quòd veniet cum nubibus, vt videat eum omnis oculus, quanquã & hoc ſine dubio *Colloſ. 3.* futurum ſit, quo videlicet modo eum videbunt, & qui eum pupugerunt. Et quidẽ aduentus ille ſicut fulgur parens ab oriente vſque in occidentem, ſic omnibus conſpicuus expectantium iuſtorũ erit lætitia: quia cùm apparuerit (inquit Apoſtolus) Chriſtus vita veſtra, tunc & vos apparebitis cũ illo in gloria, ſed expreſſa eſt magnificentiùs hæc manifeſtatio, de qua nunc agitur: Quia veniemus, inquit, ad eum, & manſionẽ apud eum faciemus. Igitur intus diligentibus Dei Filium: intus, inquã, in interioribus animæ, dilectus ipſe Filius cũ Patre manifeſtatur. Et hoc profectò magnũ dilectionis eſt præmiũ q Pater & Filius per Spiritũ S. Deus vnus, dilectæ animæ intrinſecus mira & ineffabilis charitatis voluptate copulatur. Sed quomodo, inquis, dictũ eſt hic: & manſionẽ apud eum faciemus, cũ alibi ꝓprium hoc fuerit ſignũ, quo Sanctus ſanctorũ foret agnoſcendus. ſ. manſio Sancti Spiritus, qui alteriꝰ naturæ non eſt, quã Pater & Filius, quibus de perſonis hic enunciatur: & ad eũ veniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. Ergo quãdiu in hoc mortali corpore viuitur, manet quidẽ in animab. ſanctis per manifeſtationẽ Filij, Pater & Filius nihilominùs & ſanctus (ſicut ſuperiùs iam dictũ eſt) vtriuſque Spiritus. Per infuſionem aũt ꝓpriæ ſubſtantiæ, vt manſione æterna maneat, hoc in remuneratione venturi ſeculi ad implendũ feliciter expectatur. Nã nunc quidẽ dilectꝰ *Cant. 5.* mittit manum ſuã per foramẽ, & venter hu- *3. Reg. 19.* manę infirmitatis intremiſcit, ad tactũ illius vel tanquã ſibilus aurę tenuis, raptim figẽs oſculũ. fugit idẽ dilectus, in illa autẽ beata vita, amicus amicæ plena & permanente voluptate copulabitur. Et gaudebit (inq̃t Propheta) ſponſus ſuper ſpõſam, & gaudebit ſu- *Eſa. 62.* per te Deus tuus. Talis mãſio Patris & Filij & Spiritus S. præſertim dilectionis ædificatione præparatur. Ait ergo: Si quis diligit me, ſermonẽ meum ſeruabit, & Pater meus diliget eũ, & ad eum veniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. Ecce Euangelica voce Dñs demonſtrat, cur Pſalmiſta dixerit: Om- *Pſal. 18.* nis conſummationis vidi finẽ, latũ mandatum tuũ nimis. Quid enĩ latius hoc mandato dilectionis, quo ſic mens humana dilatatur, vt intra ſubſtantiæ ſuæ palatiũ, maieſta

tem ſapere poſsit Patris, & Filij, & Spiritus ſancti? Sapiat hoc, & ſuaui guſtu videat is, qui in terris vitam cælicam ducens, & benè eruditus magiſterio diuini amoris, agere nouit in templo cordis ſui ſolennitatem delitioſæ contēplationis. Nā qui laborant & onerati ſunt quamdiu ſua ferunt onera, refectionem huius dulcedinis ſapere nequeunt. Sequitur: Qui nō diligit me, ſermones meos non ſeruat: & qui ſermones meos non ſeruat, non diligit me. Non ergo credat aliquis, quicquid ſibi animus de dilectione Dei ſinè operis atteſtatione reſponderit. Operatur etenim magna, ſi eſt, ſi verò operari renuerit, amor non eſt. Ne verò leue quis putet, quod ait Dominus: Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Ne, inquam, parua cuiquā videatur indignitas, nō ſeruare ſermones ab eo dictos, ecce iterum dicit: Et ſermonem, quē audiſtis, non eſt meus, ſed eius qui miſit me Patris. Nam & hoc paulò antè dixit: Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor. Certè qui ſermonem ſuum loquitur, mendacium loquitur, & authoritate Legis iam ſæpè dicta contemnēdus eſt, quia mendax eſt. Sermo autem, quem audiſtis impletur, & ab effectibus ſuis verax eſſe comprobatur. Ergo meus, inquit, nō eſt, ergo à meipſo de proprio corde confectus non eſt, ſed eſt eius qui miſit me Patris, teſtantibus operibus, quæ vidiſtis, quæ viſuri, quæq; in nomine meo facturi eſtis. Proinde qui ſermones meos non ſeruat, non leue hoc eſſe putet: ſpernendo quippe ſermonem quem audiſtis, ſpernit eum cuius ſermo eſt, ſcilicet patrem qui miſit me. Hæc locutus ſum vobis apud vos manens. Quærebatis inquit, Dn̄e quid factum eſt, quia manifeſtaturus es teipſum nobis, & non mundo: Ecce dico vobis quid factum ſit: Manēs apud vos myſterio regni Dei in parabolis & prouerbijs locutus ſum vobis, & quaſi paruulis ſenſu, lac vobis potum dedi, non eſcam. Nondum enim poteratis, ſed ne nūc quidem poteſtis. Hoc hactenus factum eſt. [Paracletus autem Spiritus S. quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis.] Igitur hactenus dicendo vos exterius, vtpote homo viſibilis, ego plantationem nouam plantaui atq; rigaui: Spiritus autem S. qui Paracletus. i. conſolator dicitur & eſt, pro cauſa quā ſuperiùs dixi, ille incrementum dabit, docendo vos omnia & ſuggerendo intrinſecus omnia quæcunque dixero vobis. Omnia, inq̄, docebit vos quæcunq; hactenus dixi, & omnia quæcunq; dixero vobis, ſuggeret vobis, & ſcribet in tabulis carnalibus cordis veſtri. Ego enī qui hactenus locutus ſum vobis viſibilis homo voce elemētari, ego, inquā, idē ipſe, deinceps loquar vobis interna locutione iā dicti Spiritus S. Sic enim veniet, & ſic mittetur in nomine meo, vt Paracletus ſit. i. expectatam ab omnib. Sanctis cōſolationē Iſrael afferat vobis & illis: vobis, inquā qui me loquentē audiſtis & crediditis: & eis qui per verbū veſtrū credituri ſunt in me. Extūc incipiet illa manifeſtatio, quā promiſi dicens: Qui aūt diligit me diligetur à Patre meo, & ego diligā eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus, quam neſcientes dicitis: Dn̄e oſtende nobis Patrē, & ſufficit nobis: itemq́; Domine quid factum eſt, quia manifeſtaturus es teipſum nobis & nō mundo. Hoc interim depoſcit neceſſarius ordo veſtræ ſalutis, vt per mortē meam Deo reconciliemini. Dico ergo. [Pacem meā relinquo vobis, pacē meam do vobis.] Pax amicitiæ fructus eſt, ſicut è contrario bellum inimicitiarum opus eſt. Quæ videlicet pax, tantò gratior & deſiderabilior venit, quantò grauiori diſpendio eius, qui minor & infirmior eſt, inimicitiæ geruntur: Verbi gratia, vbi victor victos oēs mori addiceret, dulcius nomen vel pacis opus eſt, quā vbi victor victis reſeruatis ſolummodò tributa, quāquā difficilia, indiceret. Erant aūt inter Deū & homines amicitię nimis graues, nec dubium erat, quin in prælio iudicij Deus omninò ſuperior foret. Nam & ſi qui erant homines fideles & iuſti, videlicet quales fuerunt Abraham, Iſaac, & Iacob, & quiq; ſimiles illis: tanta erat illorum iuſtitia cōparatione deberi, quanta eſt ſortitudo Regis occurrentis cum decem millibus, ei qui cū viginti millibus aduerſum ſe venit. Ergo quantò maiori malo generis humani prędictę inimicitiæ gerebantur, tantò magis neceſſaria pax hominibus erat. Sed quā nos legationē miſiſſemus ea quæ pacis sūt rogaturi, niſi vltro ſe obtuliſſet pax noſtra Chriſtus Filius Dei, qui pro eo ꝙ ſolus erat innocēs, ſolus & poterat rationes perorare noſtræ pacis? Ipſe eſt enim (inquit Apoſt.) pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ ſoluens, inimicitias in carne ſua, legem mandatorum ſuorum decretis euacuans, vt duos condat in ſemetipſum, in vnum nouū hominem, faciens pacem vt reconciliet ambos in vno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in ſemetipſo, & veniens euangelizauit pacē vobis, qui longè fuiſtis, & pacē his qui propè. Quoniā per ipſum habemus acceſſum ambo in vno Spiritu ad patrem. Igitur interrogatus Dn̄s à Diſcipulo dicente: Domine quid factum eſt, quia manifeſtaturus es teipſum nobis & non mundo, cū dixiſſet, hæc locutus ſum vobis apud vos manens, Paracletus autē Spiritus S. quē mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcūque dixero vobis, adhuc altiùs eorum quæ facta ſunt, ſummam exprimens: pacem, inquit, relinquo vobis, pacem meam do vobis. Ac ſi diceret: Hoc factum eſt quod dico, per

Margin notes: *Dilectio ſine operatione nihil eſt.* — *Marc. 4.* *1. Cor. 3.* *Hebr. 5.* — *1. Cor. 3.* — *Erant inimicitiæ inter Deū & homines.* — *Lucæ 14.* — *Chriſtus pax noſtra.* *Ephe. 2.*

co, per

co, per me, in quo complacuit omnem ple-
Pax duplex. nitudinem inhabitare, recóncilientur & pa
cificantur omnia, ſiue q̃ in terris, ſiue quę in
Sap. 2. cælis ſunt. Pacis autẽ nomen æquiuocũ eſt.
Prolnde q; dixerat, pacẽ relinquo vobis, re-
petens ſignanter, pacem, inquit, meã do vo-
bis. Et adiecit. [Nó quomodo mundus dat,
ego do vobis.] Pax etenim, quã mũdus dat,
paci quã dat Chriſtus, contraria eſt. Quid
nanq; mundus agit in largitione ſuæ pacis?
Venite, inquit, & fruamur bonis quæ ſunt,
& vtamur creatura tanquã in iuuentute ce-
leriter, vino & vnguento nos impleamus &
non prætereat nos flos temporis, &c. Eiuſ-
modi pace: Nolite (inquit Chriſtus) putare,
q; venerim pacem mittere in terram. Nó ve
Matth. 10. ni pacem mittere in terrã, ſed gladiũ. Quid
Pſal. 52. autẽ de pace quã dat Chriſtus Scriptura di-
cit? Quàm ſpecioſi ſuper montes pedes euan
gelizãtis pacẽ annunciantis bonum, prædi-
cantis ſalutem, dicentis Sion: Regnauit De⁹
tuus. In eo quippe pax Chriſti eſt, quã ipſe
dat nobis, quòd principe mundi huius fo-
Ioan. 12. ras eiecto, ò Sion regnauit ipſe Deus tuus,
1. Cor. 15. regnumq; peccati & mortis deſtructum eſt,
Hebr. 2. & ceſſauit exactor, quieuit tributũ, contri-
Eſa. 52. uit Dominus baculum impiorum, virgã do
minantium, cædentem populos in indigna-
tione, plaga inſanabili, ſubijcientem in furo
re Gentes, perſequẽtem crudeliter. Veram
ergo, dum vado, inquit, pacem relinquó vo
bis, pacem veram meam, meã, inquam. i. per
me acquiſitam, dum redeo, dum à mortuis
reſurgo, do vobis, dicendo: Pax vobis. Ac-
cipite Spiritum S. quorum remiſeritis pec-
cata, remittuntur eis. [Non turbetur cor ve
ſtrũ neq; formidet, audiſtis quia ego dixi, va
do & venio ad vos.] Igitur, inquit, ſicut ſu-
prà dixi, non turbetur cor veſtrum, creditis
in Deum, & in me credite: ita & nunc repe-
tens dico: non turbetur cor veſtrum neque
formidet, videlicet data ratione digna, cur
nequaquam cor veſtrum turbari aut formi
dare debeat. Audiſtis enim (nam ego dixi
vobis) vado & venio ad vos. Vado, inquã,
parare vobis locũ, & ſi abiero & ꝑparaue-
ro vobis locum, iterum venio & accipiam
vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſi-
tis. Sed & hoc audiſtis, quia dixi vobis, pacẽ
relinquo vobis, pacem meam do vobis. Er-
go & ſi neceſſariò præ infirmitate caro ve-
ſtra dum ego vado turbatur, ſaltem nó tur-
betur cor veſtrũ, neque formidet, à ſpe ſua
ſe eſſe deceptũ, quaſi fruſtra crediderit, me
eſſe Chriſtum Dei Filium, ſed in ipſa trepi-
datione qua diſparet exterior pulchritudo
confeſsionis, viuat intrinſecus radix fideli-
tatis. [Si diligeretis me, gauderetis vtiq;, qa
Pater maior me eſt.] Diligitis quidẽ me nũc
interum tanquã proximũ, ſed nódum tanq̃
Deũ. Si enim ſic diligeretis me, ſi cognouiſſe
tis me, ſi crederetis, quia ego in Patre, & Pa-
ter in me eſt, gauderetis vtiq;, quia ad Patrẽ
vado. Quanta eñi in hoc diligentib. me gau-
dendi cauſa eſt? Magna planè & ineffabilis. *Pſal. 8.*
Nam quãdiu mortalis homo ſum, Pater ma
ior me eſt. Minuiſti enim eum (inquit Pſal-
miſta) paulò minùs ab Angelis. Sequitur au *Pſal. 109.*
tem: Gloria & honore coronaſti eũ Dñe, &
conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuá-
rum. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. Itẽ
in alio Pſalmo: Dixit Dñs domino meo, ſe-
deà dexteris meis. Ac deinceps: De torren-
te in via bibet, propterea exaltabit caput.
Hoc, propter idipſum, quia vado, mox futu
rum eſt. Videbitis enim me Dominũ & ſal-
uatorem veſtrum, propter paſsionẽ mortis
gloria & honore coronatum. Igitur ſi dile- *Hebr. 2.*
xeritis me, videlicet credendo & cognoſcẽ-
do, quia ego in Patre & Pater in me eſt, (ſinè
qua cogitatione, non poteſtis dignè diligere
me) gauderetis vtique, tranſire me ab exilio
mundi, & æternaliter ſeſſurum ad dexterã
Patris, intrare in gloriã Regni mei. quia vi-
delicet hactenus, ex quo carnem indui, Pa-
ter maior me eſt, & ego ſecundum mortali-
tatem eiuſdem carnis non ſolũ Patre, ſed et-
iam immortalib paulò minor ſum Angelis.
[Et nunc dixi vobis, priuſquã fiat, vt cũ fa-
ctum fuerit credatis.] Valet nanq; ad teſti-
monium præſentium, memoria præterito-
rum; Idcirco nunc dixi vobis priuſquã fiat,
dixi, inquã, qa vado & iterum venio, vt cũ
factum fuerit, cũ ego abiero & iterum ve-
nero, vos præteritis dictis ſimul & præſenti
bus factis confirmati, credatis. ſ. quia ego in
Patre, & Pater in me eſt: qui hæc & antequã
facerem prædixi, & poſtquã prædixi, facere
potuit. [Iam non multa loquar vobiscũ. Ve
nit enim princeps mundi huius, & in me nó
habet quicquã.] Notandum in primis, quòd
non dixerit, iam nó multa loquar vobis, ſed
non multum loquar vobiſcum, inquit. Vo-
biſcum enim cùm dixit, ſubaudiendum eſt,
manens præſentia corporali. Multa quippe
& illis tunc locutus eſt, & nobis nunc loqui-
tur, ſed neq; cum illis manens multa locutus
eſt, neque nobiſcum corporaliter manens
nunc loquitur, videlicet præſentia locali, *Ioan. 17.*
vel conuerſatione viſibili. Vnde & poſt ali-
qua dicturus eſt: Pater cũ eſſem cum eis, ego
ſeruabã eos quos dediſti mihi. Igitur iam nó
multa, inquit, loquar vobiſcũ, ſubauditur,
corporaliter manens. Quã ob cauſam? Ve-
nit enim princeps mundi huius. Princeps
mundi huius, mundi ſcilicet dãnati, qui nũc *Cur diabolus princeps mundi dicitur.*
me odit, & mihi aduerſatur, videlicet Dia-
bolus, nunc venit: qui inde princeps mundi
dicitur, quia mundi amatorib. principatur.
Quomodo venit hic princeps malignus,
princeps vel prępoſitus mortis, & peccator
antiquus, niſi quia cótentione mortis mecũ
congreditur? Sic, inquam, venit, & in me nó
habet quicquam. Non idcirco venit, non ꝓ
pter hoc venire permittitur, quòd ego rapu
erim vel iuſtè exoluere debeam quod ille

 eſt exa-

eſt exactus. [Sed vt cognoſcat mundus
quia ego diligo Patrem, & ſicut mandatũ
dedit mihi Pater, ſic facio.] Idcirco illum ad
mitto mortis fœneratorem, vt cognoſcat
mundus, quia ego diligo Patrem, & obediēs
illi per omnia pro omni mundo. ſicut man-
datum dedit mihi Pater ſic facio. Igitur q
venit ille princeps mundi huius, ſtultæ te-
meritatis & temerariæ ſtultitiæ eſt: quòd
autem incurſus eius ſuſtinens morior, vo-
luntarium obedientiæ pro omni mundo ſa-
Pſal. 72. crificium eſt. Tenuiſti, inquit Pſalmiſta, ma
num dexteram meam, & in voluntate tua
deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me.
Saluare enim brachium meum dexterum,
id eſt, diuina potētia mea, & indignatio mea
mihi auxiliari poterat, vt non morerer, quę
mihi auxiliatur vt reſurgam, ſed mandatum
Patris, vera & immenſa charitas Pátris, quá
habet circa ſalutem generis humani, tenet
manum dexterā meā. vt non me defendam
mortemue tranſiliā, & in voluntate ſua de-
ducet me, dicentem: Pater non mea volun-
Matth. 26. tas, ſed tua fiat: quia nō quod infirma caro
appetit, ſed agendum mihi cēſeo, quod exi-
git conſilium Diuinitatis. Itaq; veniat, qui
nunc venit, princeps mundi huius, vt cùm
in me nihil inuenerit, victus in certamine.
per vnum hominē iure foras eijciatur, ſicut
econtrà per vnum hominem quem vicit,
principatum mundi huius iure ſibi obtinuiſ
ſe videbatur. Hoc facto cognoſcet mundus
ſuæ ſalutis experimento, quia ego diligo Pa
trem, & mandato ipſius ſubeo mortem, qui
per nullam culpam acquiſiui mihi ex Adá
mortis hæreditatem. [Surgite eamus hinc.]
Quoniam, inquit, ecce appropinquabit qui
me tradet, & turba cum eo, cum laternis &
facibus & armis, ne in anguſto intra parie-
tes cœnaculi huius nos comprehendant, vo
biſq; non ſit libera effugiendi facultas. No-
lo enim quenquam ex vobis perdere, ſed
volo vt ſinant vos abire. Surgite eamus
hinc, ne vel iſti, cuius diuerſorio fruiti ſu-
mus, apud quem Paſcha fecimus, vllam pro
pter nos inquietudinem patiatur. [Ego ſum
vitis vera, & Pater meus agricola eſt. Om-
nē palmitem in me non ferentē fructū, tol-
let eum: & omnem qui fert fructum, purga-
CAP. XV. bit eum, vt fructum plus afferat.] Ecce per
ſimilitudinē notæ & viſibilis rei, ſuæ paſsio
nis demonſtrat vtilitatē, vt iam ex hoc mū-
dus cognoſcere incipiat, cur mandatū dede-
rit illi Pater, cur ad eū principē mundi huius
venire permittat, in quo princeps ille non
habeat quicquā, id eſt, cur illū ad crucifigen
dum, vel occidendum tradat Pater, qui nul-
lam habeat mortalitatis cauſam: Ego ſum
vitis vera, & Pater méus agricola eſt. Nóne,
inquit, vitis, cū ſit nigrum, & hiſpidum ari-
diq; corticis lignum, vt palmites ſuos latiùs
extēdat, & ſuauē in tempore ſuo botrū pro
ferat, vino cor hominis lætificatura: nóne,
inq. propter hoc agricolæ ſtudio plantatur
in terra, priùs hyemis horrorē imbriumq;
paſſura moleſtias? Et ego vtique vitis vera *Iudaica*
ſum, vera, inquā, vitis. ſ. ad diſtinctionē vitis *gens vitis*
alienæ. i. gentis huius Sodomiticæ, de qua *aliena.*
Moyſes in cantico ſuo: De vinea, inquit, So *Eſa. 1.*
domorum, vinea eorum, & de ſuburbanis *Deut. 32.*
Gomorræ: Vua eorum, vua fellis, & botrus
amariſsimi. Fel draconum vinum eorū, &
venenum aſpidum inſanabile. Igitur me vi
tē adeò verā, vt is qui venit princeps mundi
huius (ſicut paulò antè dixi) non habeat in
me quicquā. Idcirco Pater meus agricola cę
leſtis, in hoc mundo plantare, & ſarculo paſ
ſionis colere dignū duxit, vt palmites meos
quorum primi vos eſtis, latiùs extendā, &
poſt horridam, quæ nunc inſtat tribulatio-
nis & mortis hyemē, ſuauē botrum, id eſt,
gratiam reſurrectionis proferā, quo per Fi-
dem præguſtato, ſponſa dicat in Canticis:
Botrus Cypri dilectus meus mihi, in vineis
Engaddi. Quomodo aūt nonnunquá vitis
eodem ex ſtipite, tam ſteriles quàm & fru-
ctuoſos palmites emittit, ſed interim agricò
la ſterilem amputat, omnemq; fructiferum *Cant. 1.*
purgat, ſic eadem ex Fide vel cōfeſsione no
minis mei, tam reprobis compluribus, quá
electis pullulantibus Pater meus, huius vi-
tis agricola, facturus eſt. Nam omnē palmi-
tem in me non ferentē fructum, tòllet eum:
& omnem qui fert fructum, purgabit, vt
fructum plus afferat. Ecce Iudam filium
perditionis palmitem inutilem, imò & dam
noſum vermem radici huius vitis imminen
tem, videtis qualiter amputauit, traditū Sa-
thanæ, continuò deportetur in ignem ge-
hennæ. Vos palmites reſiduos, qui hactenus
fructum fertis aliquantulum, Euangelizan- *Ioan. 13.*
tes & curantes vbique, veruntamen in vna *Luca 9.*
tantùm Iudæorum gente: vos, inquam, qui
fructum plus afferatis, ecce purgat agricola
participatione paſsionis, & mortis meæ, vt
compluti ſanguine meo ſuauem excipiatis
auſtrum, id eſt, Spiritum ſanctum, quē dat
vobis in remiſsionem peccatorum. Hoc eſt
quod ſequitur. [Iam vos mundi eſtis, pro-
pter ſermonē quē locutus ſum vobis.] Ser
mo quippe, quem nunc erat locutus, ſermo
paſsionis & reſurrectionis eius eſt, videli-
cet dum diceret: Vado parare vobis locum
& ſi abiero & parauero vobis locum, iterū
venio, & accipiam vos ad meipſum, vt vbi
ego ſum, & vos ſitis, & cæt. Itemque nunc
nouiſsimè dixerat: Pacem relinquo vobis,
pacem meam do vobis: quia videlicet pax
vel reconciliatio, qua Deo ſumus reconci-
liati, peccatorum remiſsio eſt. Hic autem
ſermo admixtus Fidei mundat vos æquē,
vt illos ab omnibus peccatis, quia profectò *Pſal. 50.*
ſermonis Fides præcedens effectiua cauſa
eſt, vt ſanguis Filij Dei lauet nos à peccatis
noſtris, Vnde Pſalmiſta & Ipſe lauandus
in ſanguine Chriſti: Aſperges me (inquit)
hyſſopo

hyſſopo & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Per hyſſopum quippe, quo palmitibus tumor deponitur, Fides intelligitur ſermonis huius, qua corda purificantur, quo cum primo aſperſeris me (inquit) tunc demum lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Igitur propter ſermonem (inquit) quem locutus ſum vobis, iam vos mundi eſtis; quia videlicet propter ſermonem mortis quam prænunciaui vobis, qua tranſeo ex hoc mundo ad Patrem & iam in mũdo nõ ſum, iam vos mũdi eſtis [Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi mãſerit in vite, ſic vos, niſi in me manſeritis.] O quàm terribilem cunctis præſumptoribus humanæ poteſtatis inopiam, quàm veram corporis Eccleſiæ caput eius Chriſtus Dominus, commendat & defendit vnitatem: Manete (inquit) in me, & ego in vobis. Quid enim? Videntur ſibi nimij aſſertores liberi arbitrij, non indigere auxiliantis & miſerantis gratiæ Dei, tanquam volentes & currentes, ſua velocitate vitæ ſempiternæ fructum comprehendere poſſint. Sed dicit: Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos niſi in me manſeritis. Ergo præſumptores, & ſuperbi palmites mali, horrida manu agricolæ iure tollendi eſtis: niſi omnem pulchritudinem omnemq́ue fructuum venuſtatẽ non ex vobis, ſed ex vitis intima radice ꝓcedere cõfeſſi fueritis. Itemq́ue & vos ô ſchiſmatici, ab Eccleſiæ corpore vos procedentes, & proprijs adinuentionum veſtrarum ſarculis præciſi, nolite putare, quòd vitalem fructum ferre poſſitis. Quis enim vitis & palmitũ eius neſciat vnitatem? Quamdiu palmites in vite manent, tamdiu aſcendentem per venas intimas genuinum radicis eius humorem bibunt, & viuunt, florentq́ue, & flores fructum parturiunt. At verò ſi de vite palmes exciſus fuerit, iam boni ſucci eius particeps eſſe non poteſt, ideoq́; ſpeciem quidem palmitis habet, ſed nec viuit, nec vſum habet alium, niſi vt in ignẽ mittatur & ardeat. Hęc ergo ipſius Domini & Diſcipulorum eius idonea ſimilitudo data eſt. Quamdiu enim per vnitatẽ Fidei magiſtro concordant veritatis, mandatum dilectionis ſeruantes, idipſum ſentiendo omnes in Chriſto manent, & ſinguli de ſpiritu eius viuentes, internæ veritatis gratiam habent, viuitq́; in ſalutem cõmunicantium illis, quocunq; celebrãt Sacramentũ in Eccleſia Chriſti. Chriſtus nanque in eis loquitur, & quicquid ab eis fit, à Deo factũ, & ſpiritu eius confirmatũ eſſe rectè creditur. At verò vbi diſſentientes, ſeq́; per Hęreſes & ſchiſmata ab vnitate Fidei diuidentes, à Chriſto præcidunt, mortuũ eſt eorum omne verbũ, & Sacramentũ, & quicquid agere videntur infectũ, quicquid ſacrificare putant, pollutum eſt. De qualibus Apoſtolus dicit: Habentes quidẽ ſpeciẽ pietatis, virtutẽ aũt eius abnegantes. Verbi gratia, baptiſmum aquæ viſibiliter cõferre poſſunt, ſed eũ in quo tota conſiſtit, virtus baptiſmi, Spiritũ S. conferre nequeunt. Eis tamen, q ab illis baptizantur, ſi reuertantur ad Eccleſiam Catholicã, non repetitur lauacrum carnis, ſi tantũ baptizati ſint in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. ꝙ multi Hæretici & Hęreſiarchæ fecerunt, & alio nihilominùs erroris ferramẽto, præciſi ſunt. Nõ inq̃, eis repetitur baptiſmus aquæ viſibilis, ſed tantũ per Catholicę Fidei ꝓfeſſionẽ, per quę ſãctę Eccleſię recõciliationẽ, verę viti, id eſt, Chriſto inſerũtur, & ita ſanctũ accipiẽtes dilectionis ſpiritum vireſcunt, & fructũ ſalutarẽ facere poſſunt. Igitur à vite & manẽtibus palmitib. ſumpta ſimilitudine, ſui Diſcipulorumq́; ſecũ manentium in vno dilectionis ſpiritu: Manete, inquit, in me, & ego in vobis, videlicet ſicut palmites manent in vite, vt maneat pinguedo vitis in palmitib. Nõ enĩ quia genuinus humor vitis in palmites ſe defudit, idcirco palmites in vite manẽt, ſed qa palmites manent in vite, idcirco vitis illis participes efficiat pinguedinis ſuę. Ita nimirũ non quia ſpiritus dilectionis de vera vite Chriſto in cunctos palmites ſuos diffunditur, & vniuerſã Eccleſiã toto orbe plantatã gratię ſempiternę fructuoſis onuſtat chariſmatib. nõ, inquam, idcirco ſinguli palmites in eadẽ vite manem⁹, alioquin nũquã aliquis pręcideretur, quia nunquã deeſt huic viti pinguedo, Sancti Spiritus, ſed quia ſinguli p vni⁹ verę & catholicę fidei cõfeſſionẽ in Chriſto manem⁹, idcirco ſpiritus eius oẽs participes ſumus, & viuit omne Sacramentũ, quodcũq; nos, imò ipſe per noſtrum miniſteriũ operatur. Rectè ergo nõ ait, maneã ego in vobis, & vos in me: ſed priùs manete, inquit, in me, deinde & ego in vobis, & vt pleniùs notũ faciat, q̃ verè neceſſarium ſit nobis manere in illo, vt maneat ipſe in nobis: ſicut palmes, inquit, nõ poteſt ferre fructũ à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me mãſeritis. Eant igitur, & fructũ ferre geſtiãt plantaria mortis & ſurculi æternis ignib. deputati, Cherintus videlicet & Arrius, cęteriq́; ficti, quos Spiritus diſciplinæ ſanctus effugit. Nã quicquid apud eos agitur, quodcunque quaſi ſacrum vel ſacramentum celebratur, tam vero verbo, vitę & ſpiritu veritatis caret, quàm verè palmes, niſi mãſerit in vite, fructũ ferre non poteſt, quã verè man⁹ abſciſſa à corpore viuere vel operari nõ valet. Sequitur. [Ego ſum vitis, vos autem palmites.] Idcirco repetiuit, ꝙ iam ante dixerat: Ego ſum vitis, vt manifeſtiùs exprimeret, quod nõdũ fecerat, quos vellet intelligi palmites. Nã ſuprà dixit: Ego ſum vitis, Pater meus agricola eſt, nũc autẽ, Ego ſum, inq̃t, vitis, vos palmites. Et adiecit

Contra Pelagianos.

1. Cor. 13.
Matth. 10.
1. Tim. 3.
Sap. 1.

[Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere.] Propterea dixi, inquit, manete in me, & ego in vobis, quia qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum. Idcircò, inquam, dixi: manete in me. quia ſinè me nihil poteſtis facere. Parum eſt autem, eum palmitem qui nòn manet in vite, nihil poſſe facere Sed quid? [Si quis in me non manſerit, mittetur foras, ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.] Nō ſolū nihil facit palmes exciſus, ſed & de illo nihil fit. Verbi gratia, non vaſculū aut paxillus, vel cuiuſlibet artis, aut operis inſtrumentum, nec omninò quicquam eſt, propter quod illum ſumere libeat artificem *Ezech. 15.* lignarium. Vnde ad Prophetam Ezechielem Dominus dicit: Fili hominis, quid fiet ligno vitis, ex omnib. lignis nemorum, quę ſunt inter ligna ſyluarum? Nunquid tolletur de ea lignū vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxill⁹, vt depēdeat in eo ꝗcunq; vas? *Locus Pauli de hereticis lapſis, male intellectus à Nouato.* Ecce igni datum eſt in eſcam. Huic ſententiæ Propheticæ conſentit Apoſtolus, nō vt exiſtimauit Nouatus, Pœnitentiæ remediū lapſis denegans, ſed difficultatem renouationis eorum, qui alta ſapientes, de hac vite præciſi, & Hæreſiarchæ facti ſunt, terribili- *Hebr. 6.* ter pronūcians: Impoſsibile eſt enim (inqt) eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cęleſte, & participes facti ſunt Spiritus S. guſtauerunt etiam nihilominùs bonnm Dei verbum, virtuteſq; ſeculi venturi, & prolapſi ſunt, renouari rurſus ad pœnitentiam, rurſus crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei, & oſtentui habentes. Quā enim *Tit. 3.* hic aliam deſperationem pœnitentiæ docet Apoſtolus, niſi ipſam, de qua ad Titum ſcribens: Hæreticum (inquit) hominem poſt vnam & ſecundam cōmonitionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt, & delinquit cùm ſit proprio iudicio condē natus. Igitur de illo, qui ſe ab vnitate veræ vitis, id eſt, Chriſti præcidit, Hæreticus vel Hæreſiarches factus, vno ore pariliq; ſenſu conſonāt Chriſtus, Propheta, & Apoſtolus: Chriſtus enim: ſi quis in me non manſerit, *Ezech. 13.* inquit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet. Et colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Propheta autem: Nnnquid (ait) tolletur de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillns? Ecce igni datū eſt in eſcam. Denique de illo qui nunquā vitis, id eſt, Chriſtianæ Fidei profeſſus eſt ſpeciem ſiue decorē, idem quod de agreſti ligno ſperari poteſt. ſ. quòd aliquod vas fieri, aut pa- *Hebr. 6.* xillus poſsit fabricari vtilis domui Dei. De illo verò, qui inſertus eidē veræ viti bonum radicis eius ſuccū guſtauit, & particeps (ſicut iam dictus Apoſt. ait) factus eſt Spiritus S. guſtando bonum Dei verbū, virtuteſque ſeculi venturi, de illo (inquā) cùm præciſus vel prolapſus eſt. Hoc ſolùm reſtare putandum eſt, vt colligatur, & in ignem mittatur, & ardeat, quia videlicet iuxta alium Euangelij locum, tale eius peccatum eſt, quod nō remittatur, neq; in hoc ſeculo, neque in futuro. Hæc de palmite illo, qui præciſus & proprio iudicio condēnatus eſt, dicta ſint. Quid *Ephe. 1.* econtrà, de illo vel de illis palmitibus qui in vite manēt? Ait: [Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis.] Panlò antè dixi: Manete in me, & ego in vobis, nunc parua literæ commutatione: Non enim ait, ſi manſeritis in me, & ego in vobis, ſed ſi manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, ita dicendo aperuit, quomodo in ſuis maneat ipſe Diſcipulis. Nam cùm Chriſtus verbū Dei, & caro noſtra ſit, ſi verba. i. Fides verbi incarnati, in nobis manſerint, profectò Ipſe Chriſtus manet in nobis, ſicut Apoſtolus teſtatur habitare Chriſtum per Fidem in cordib. noſtris: Ergo quod dixerat: Manete in me, & ego in vobis, hoc repetiuit, dicendo: Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, vt huius vnitatis, mutuæque in inuicem māſionis præmium ſubnecteret, dicendo: quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis.

Quà promiſsione quod ſcrupulum vobis moueat, recogitantibus vel ſcientibus multa petere fideles Chriſti, quæ tamen non fiāt eis, memoriter tenendum eſt eum dixiſſe: Ego ſnm vitis, vos palmites, & idcirco ſecundum * multitudinem vitis & palmitum eius, hoc vt cætera quæ iam dixit eſſe accipiendum. ** ſimilitudinem.* Quid enim? Nunquid vitis palmitibus ſuis aliquid ſuum denegat vel ſubtrahit? Nōne omnem gratiam ſui viroris, omnem virtutē ſuæ radicis in eos trāſfundit, & per ſingulos diſpartit, totúq; ex illis fructū ſuum dependere facit? Quæ autē gratia, quę virtus eſt in radice vitis huius. ſ. Chriſti Filij Dei, niſi omnis plenitudo ſeptiformis Spirītus ſancti? Ergo ſicut palmites à vite nihil aliud, niſi quod habet vitis in ſe, expectare vel accipere poteſt, ſic iſti palmites rationales, à verà vite, quæ Chriſtus eſt, nihil niſi quod habet ipſa vitis, vel petere debēt, vel accipere poteſt. Igitur ſi manſeritis (inqt) in me, & verba mea in vobis māſerint, quodcunq; volueritis, petetis, & fiet vobis. i. non in auro & argēto, ſed in omni verbo, & in omni ſciētia diuites eritis, & nō cōcupiſcētias carnis, ſed omne donū Spiritus S quia omne datū perfectum, ꝙ deſurſum eſt, deſcēdēs à Patre luminū, petentes, ex me accipietis. ſ. diuini timoris gemmulas, pietatis pampinos, *Iaco. 1.* ſciētiæ flores, fortitudinis botros, maturas cōſilij vuas, Intellectus torcularia, ſapiētiæ apothecas. Taliū quicquid petieritis, quia ad me verā vitem pertinent, quia gratiæ & veritatis diuitię ſunt, fiet vobis, ita vt fructus gratiarum omniū, tanquā botros de magnis palmitib. depēdentes, totus meretur orbis.

Quicquid

Quicquid his ſeptē Sancti Spiritus donis ab
undantius eſt, fructuoſum non eſt, & ad vi-
num ſalutis non pertinet, ſed à natura vitis
alienū eſt, & idcirco manentibus in vite pal
mitib. cupiendum aut petendum non eſt,
neque illis fieri debet. Vnde aūt tam prona
indulgentia, vt quodcunq; volueritis, peta-
tis, ò palmites boni, & fiat vobis? Sequitur.
[In hoc clarificatus eſt Pater meus, vt fru-
ctum plurimum afferatis, & efficiamini mei
Diſcipuli.] Inde (inquit) tāta Patris largitas,
ad faciendum vobis quodcunq; petieritis,
quia videlicet hoc ad laudem & gloriam
nominis eius proficit, ſi vos tanquā palmi-
tes boni fructum plurimum afferatis.

Et ad hoc ipſum efficiamini mei Diſcipu-
li. ſ. imitando me Dominum, & magiſtrum
veſtrum, qui cū innocens ſim, ita vt nihil in
me habeat princeps huius mundi (vt ſuprà
Pſal. 105. dixi) tamen morior ſicut Pater mandatum
dedit mihi, vt quia vera ſum vitis, morien-
do fructificem mundo vinum optimū, quo
in æternum lætificetur cor hominis. Hoc
(inquam) ad gloriam & laudē Patris profi-
cit, vt & vos eodē modo fructum plurimū
afferatis. Eſt autem ipſe voluntarius & ex-
audibilis in omni re, quæcunq; petitur ad
gloriam nominis ſui. Quomodo ergo non
facit vobis quodcunq; petieritis, hoc inten-
dentibus, vt ad clarificādum eum fructum
plurimum afferatis. Planè faciet ita aſtatim,
vt nullum gratiæ vobis deſit inſtrumētum,
ad fructificandam ſalutem mundi, ad dila-
tandam gloriam Dei, ad teſtificandam gra-
tiam, & veritatem Filij Dei. Vnde hoc?
[Ait: Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi
Roma. 8. vos.] Ac ſi dicat: ſicut per multam dilectio
Philip. 2. nem Pater me miſit, meq́; verā vitē in hoc
Matth. vl. mundo plantauit, ſic & ego per eandem di-
Marc. vlt. lectionem mitto, & expando per mundum
Luca 23. vos palmites meos, vt fructum plurimum
afferatis. Cuius nanq; dilectionis eſt, quod
Pater Filio mandatum dedit, venire ad ago-
nes paſsionis, eandemq́; obedientem vſque
ad mortem, mortem aūt crucis, exaltauit &
donauit illi nomen, ꝙ eſt ſuper omne no-
men, vt in nomine Ieſu omne genu flecta-
tur, cæleſtium, terreſtriū & infernorū, eiuſ-
dem dilectionis eſt, ꝙ idē Filius Diſcipulos
ſuos in mundū vniuerſum prædicare mittit
Euangeliū omni creaturę. Vū ſint ante Re-
ges & pręſides trahēdi, & morte afficiendi,
vt eiuſdē ſpūs dulcedine, quo plena eſt vi-
tis, cōſortes quoq; palmites viuificati, fructū
faciant æternę ſalutis. Ergo ſicut dilexit me
Pater (inqt) & ego dilexi vos. [Manete in di
Galat. 5. lectione mea.] Manete. i. perſeuerate. ſ. dili
gendo inuicē, habendo vnū ſpiritum, & v-
nā fidē quę operatur per dilectionē. Dixi e-
nim vobis, quia pater meus agricola, omnē
palmitem nō ferentē fructū, tollet eū. Ne er
go tollat vos hic agricola, ferēdo fructū. i. di
ligendo inuicē, manete in dilectione mea, cō
tēdite nō excidi à me vite vera. Quid enim?
[Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in
dilectiōe mea, ſicut & ego patris mei pręce-
pta ſeruaui, & maneo in eius dilectiōe.] Præ
cepta mea q̄ licet multa sūt, in hoc verbo in-
ſtaurātur: Diliges proximū tuum ſicut tei-
pſum, præcepta (inquā) mea ſi ſeruaueritis, *Rom. 13.*
manebitis in dilectiōe mea. Fortè dicat quis:
Cū ipſa dilectio ꝓceptū ſit, qūo nunc dictum
eſt: Si pręcepta mea ſeruaueritis, manebitis
in dilectione mea? Diuiſionē nāq; omnis iu
ſtitię feciſſe videtur, vt totius pars, altera di-
lectio Dei, altera pars pręcepta ſint. Ad hæc *Matth. 22*
inquā: Reuera iuſtitia quiddā totum eſt, par
tes aūt eius duæ ſunt, altera videlicet dile-
ctio Dei, altera dilectio ꝓximi. In his duo-
bus mandatis ita vniuerſa Lex pendet & ꝓ-
phetæ, vt vita actiua tota in dilectione pro-
ximi, vita contēplatiua in dilectione pēdeat
Dei. Dilectio nanq; Dei contēplationi ma-
gis inhęret, dilectio ꝓximi exterioris vitę a- *Ezech. 34*
ctib⁹ incumbit. Deus enim Moyſi in mōte
duas Tabulas dedit, in quib. duabus Tabu- *Exod. 20.*
lis lapideis cōſcripta erāt X. pręcepta Legis,
tria in vna Tabula, ad Deū pertinentia, ſic:
nō habere deos alienos, non facere idolum,
neq; vllā ſimilitudinē non ſumere nomen
Dñi in vanū: ſeptē verò in altera Tabula, ꝑ-
tinentia ad proximū, quorum primum eſt:
Honora patrē tuum & matrem tuā, ſecun-
dum: non occides, tertiū: non mœchaberis,
quartū: nō furtum facies, quintū: nō falſum
teſtimonium dices, ſextum: nō concupiſces
vxorē proximi, ſeptimū: nō concupiſces rē
proximi tui. Ita ad primū præceptū (ꝙ eſt di *Matth. 22*
lectio Dei) tria pertinent, quę & Dñs in Eu-
angelio ſic expreſsit, dicendo: Diliges Dñm
Deum tuū, ex toto corde tuo, & ex tota ani
ma tua, & ex tota mente tua: ad alterū verò *Vita acti-*
pręceptū. i. ad dilectionē proximi, ſeptem re *ua & con-*
ſpiciūt perdocentia, qūo viuatur inter homi *templatiua*
nes. Igitur ſi præcepta mea ſeruaueritis, in- *in dilectio-*
quit i. quę ad dilectionē proximi pertinent, *ne.*
vitáq; actiuā perficiant, & ita dilexeritis inui
cē, manebitis in dilectione mea ſ. in dilectio
ne Dei, q̄ vitā contēplatiuā perficit, ad quā
ſic nō peruenitur, niſi per actiuā vitā, ſicut
ad dilectionē Dei nō aſcenditur, niſi per di-
lectionē proximi. Itaq; ſi pręcepta mea ſer-
uaueritis, manebitis in dilectione mea. Ope-
ręprętiū eſt, vt in cæteris, ita & in hoc dicto
iuſtiſsimā perpēdere authoritatē docentis.
quia ſtatim ſubiūxit: Sicut & ego Patris mei
præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectio-
ne. Dignū quippe & æquū eſt, vt cuius ma-
giſtri opera iure laudantur, eiuſdem dicta
quoq; ſuſcipiantur: ſicut è cōtrario, cuius vi
ta deſpicitur, reſtat vt eius etiam prædicatio *Philip. 2.*
cōtēnatur. Quā verò laudabiliter præcepta *Ioan. 2.*
Patris pręceptor iſte primus ſeruauerit, iam
dum totus orbis canit, cū Apoſtolo dicēte:
Humiliauit ſemetipsū, fact⁹ pro nobis obe-
diēs vſq; ad mortē, mortem autem crucis.

De qua obedientia ſua.paulò ſuperiùs,cùm
dixiſſet ipſe: Venit enim princeps huius mũ
di,& in me non habet quicquam,ſtatim ſub
iungens:Sed vt cognoſcat(inquit) mundus
quia ego diligo Patrem,& ſicut mandatum
dedit mihi Pater,ſic facio.Igitur æquũ eſt,
& hunc magiſtrum decet, vt præcipiat,
quia videlicet dignitas vel authoritas præ-
ceptionis in aperto eſt, dum facit ipſe prior
quod iubeat.Dicat itaq; Si præcepta mea ſer
uaueritis,manebitis in dilectione mea,ſicut
& ego Patris mei pręcepta ſeruaui,& maneo
in eius dilectione. Notandũ verò, quòd cũ
dicat,ſicut,non æqualitas dilectionis vel o-
bedientiæ præcipitur, q̃ aſſequi cunctis im-
1.Petr. 2. poſsibile eſt hominib. ſed ſimilitudo quan-
tulacunq; vel imitatio requiritur. Quo enĩ
in obſeruatione præceptorũ Patris,illi po-
teſt æquari, q peccatum nõ fecit, nec inuen
tus eſt dolus in ore eius? Quõ imitator eme-
Pſal. 44. tiri valeat quantitatẽ dilectionis eius,cui di
citur in Pſal. Dilexiſti iuſtitiã & odiſti ini-
quitatẽ,ꝓpterea vnxit te Deus oleo lætitiæ
pręcõſortibus tuis: Sic nẽpe dictũ eſt prę cõ
ſortibus tuis,vt intelligas nullũ, obedientiã
vel dilectionẽ Filij Dei aſſequi poſſe æquali
ter,q ſingulariter & Patrem dilexit atq; di-
lectus eſt,& nos proximos ſuos prior dile-
xit,imò pro magna dilectione proximus no
1.Ioan. 4. bis factus eſt. Sequitur: [Hæc locutus ſum
vobis, vt gaudium meũ in vobis ſit,& gau-
dium veſtrum impleatur.] Vobis(inquit)
de abſceſſu meo non gaudentibus, ſed lugẽ-
tibus,& flentib.hæc locutus ſum, dicens:Si
diligeretis me,gauderetis vtiq; quia ad Pa-
trẽ vado,quia Pater maior me eſt,& cæt.vt
quẽadmodum dulcedo vitis in palmitibus
eſt,ita & gaudium meũ in vobis ſit. Quod
Gaudiũ ve eſt enim gaudium in præſenti tribulatione,
ſtrũ in tribu & triſtitia animæ veſtræ, in hoc agonis mei
latione eſt ſanguineo ſudore:quod,inquã,gaudiũ meũ
Spirit. S. niſi Spiritus S. Per Spiritum nanq; ſanctum
Luc. 12. meipſum offerã hoſtiam immaculatã Deo
Hebr. 9. Patri, vt ſanguis meus emundet vos ab ope
ribus mortuis,ad ſeruiendum Deo viuenti.
Et in hac oblatione inenarrabiliter gaudeo,
vt meritò de hoc gaudio meo dictũ ſit: E-
gredimini filiæ Sion,& videte Regem Salo
Cant. 3. monem in diademate,quo coronauit eum
mater ſua in die deſponſationis eius, & in
die lætitiæ cordis eius.Vt ergo hoc gaudiũ
meum in vobis ſit, vt mihi & congauden-
do compati, vt compatiendo congaudere
ſciatis.Idcirco hæc locutus ſum vobis, tan-
quã vitis ſucci mei lætitiam geſtiens effun-
dere palmitibus meis,& vt gaudium veſtrũ
non fruſtra deceptum ſit, ſed impleatur in
apothecis æternæ iocunditatis,riſum mun-
Eccl. 2. di huius deputabitis errorẽ, & gaudio eius
diceris quid fruſtra deciperis? Vos autẽ ſi-
ne errore videbitis, & gaudium veſtrum
nõ decipietur, neq; enim tolletur à vobis.
Sed quænã ſunt præcepta, de quib.dixi vo-
bis:Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis
in dilectione mea? Ecce dico vobis: [Hoc
eſt præceptum meum,vt diligatis inuicem,
ſicut dilexi vos. Maiorẽ hac dilectionẽ ne-
mo habet,vt animam ſuam ponat quis pro
amicis ſuis.]In Canticis canticorum ſponſa
dicit:Introduxit me Rex in cellã vinariam *Cant. 2.*
ordinauit in me charitatem. Quando putas
Rex iſte ſponſam ſuam in cellam vinariam,
introduxit,niſi quando moriendo torcu-
lar calcans,Scripturas impleuit, & reſurgen *Eſa. 16.*
do vt eiuſdem Scripturas intelligeret, ſen-
ſum eius aperuit? Ecce idem cùm dixiſſet:
Ego ſum vitis, & Pater meus agricola eſt.
Itemque: Ego ſum vitis, vos palmites, mi-
ro modo vinum ſuum bibere volentibus,
charitatem ordinauit.Sunt nanque duo prę
cepta charitatis, videlicet amor dei, & amor
proximi.Sed vt ſuperiùs iam dictum eſt,ad
amorem Dei nõ peruenitur, niſi per amo-
rem proximi. Dixit ergo paulò ſuprà: Si
præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in di-
lectione mea, ſicut & ego Patris mei præce-
pta ſeruaui, & maneo in eius dilectione.Et
quaſi quæreres quæ ſunt illa præcepta,
quorum obſeruatio nos efficit manentes
in ſua, vel Patris dilectione, ecce ſubſecu-
tus ait: Hoc eſt præceptum meum, vt dili-
gatis inuicem. Dilectio nanque in inuicem,
amor proximi eſt,per quem peruenitur ad
amorem Dei,& talis eſt ordo charitatis, vt
diligere non poſſis Deum, niſi diligas pro-
ximum. Qui enim non diligit fratrem ſuũ
quem videt, Deum quem non videt quo-
modo poteſt diligere? Ergo præceptum *1.Ioan. 4.*
meum(inquit)de quo dicebam vobis:Si prę
cepta mea ſeruaueritis, manebitis in dile-
ctione mea, præceptum (inquam) meum,
hoc eſt, vt diligatis inuicem. Quare autẽ
illic pluraliter præcepta mea, hic verò ſin-
gulariter,hoc eſt,inquit,pręceptum meum.
Videlicet, quia omne mandatum de ſola di
lectione eſt, & omnia vnum præceptum *Omnia præ*
ſunt. Multa per diuerſitatem operis, vnum *cepta vnũ*
in radice dilectionis Nam non adulterabis, *præceptum*
non furtum facies,non occides, non falſum *ſunt dile-*
teſtimonium dices: Et ſi quod eſt aliud mã- *ctionis.*
datum(inquit Apoſtolus)in hoc verbo in- *Rom. 13.*
ſtauratur: Diliges proximum tuum ſicut
teipſum Igitur ſapiens & benè diſertus præ
ceptor,ſuaui & ritè diſpoſito ordine docen
di,poſtquam ita propoſuit:Si præcepta mea
ſeruaueritis,&c. nunc addit quod iure aſſu
mas,& dicit:Hoc eſt præceptum meum, vt
diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.Quod de
inceps rationabiliter ediſſerit, tandemque
more concludentis illaturus eſt, dicens:
Hoc mando vobis, vt diligatis inuicem.

Primùm, dilectionem ipſam,quam prę
cipit, breuiter & copioſè, vt oportet, ipſe
definit,dicendo: ſicut dilexi vos. Nomen
quippe dilectionis æquiuocum eſt. Eſt e-
nim quædam dilectio,qua proximos diligi-
mus

mus iniuſti,ſcilicet per affectionem cognationis & carnis.Quæ profectò dilectio,quã uis in illa,ſancta nobis eloquia non contradic ant,multum tamẽ ab hac dilectione differt,quia videlicet alind eſt,quod ſpontè impenditur naturæ;aliud quod præceptis dominicis debetur obedientiæ. Modũ ergo definiens Deo placitæ, & meritò coronandæ dilectionis,adiecit ſtatim: ſicut dilexi vos,& quaſi digito protinus ſuam oſtendẽs dilectionem,de qua dixerat: ſicut dilexi vos, ait cõtinuò: Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Ergo palàm faciebat,quomodo vel quantum diligeret nos,tanquam ſi aperttius dixiſſet: Vſque ad mortem diligite inimicẽ,quia ego vſq; ad mortẽ dilexi vos. O fidelem ſermonem, in omni acceptione dignum,quem verè multi Reges & Prophetę vel iuſti volnerunt audire,& non audierũt. Quid enim ſcriptum eſt in Malachia? Dilexi vos dicit Dominus. Et dixiſtis: In quo dilexiſti nos? Nónne frater erat Eſau Iacob, dicit Dominus,& dilexi Iacob,Eſau autem odio habui? Et poſui Seyr montem eius in ſolitudinem,& hęreditates eius in dracones deſerti. Ecce hic in Euangelio ſuo, dilexi vos(inquit idem Dominus)Et tanquam iterum diceretur ei:In quo dilexiſti nos?nõne (inquit)ego pro vobis pono animam meã? Hoc enim æquipollẽter aſſeruit,imò & magnificentiùs atque affectuoſiùs expreſsit,dicendo:Maiorem hac dilectionem nemo habet,vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Igitur hoc magnũ & memorabile eſt, cunctiſq; inauditum ſeculis, quod magnitudo dilectionis Filij Dei circa nos extenta,vſque ad mortem pertingit, maximè quia cũ eſſet immortalis, illam in qua mori poſſet naturam, propter nos aſſumpſit. Veruntamen nec illud prætereundum eſt,quòd cùm dicere potuiſſet pro inimicis ſuis,dicere maluit,pro amicis ſuis, videlicet vt ſuauitate locutionis,dulcedinem in auditoribus ſenſim infunderet eiuſdem, quam illis mandabat dilectionis. Verè enim dicere poterat pro inimicis ſuis teſtante Apoſtolo,qui ait: Commendat autem ſuam charitatẽm Deus in nobis,quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Multò magis igitur nunc iuſtificati in ſanguine eius, ſalui erimus ab ira per ipſum. Si enim cùm inimici eſſemus,reconciliati ſumus Deo per mortem Filij eius, multò magis reconciliati nunc ſalui erimus in vita ipſius. Ergo non quia iã erant amici, ſed quia nunc eo patiente fiebant amici, dixit pro amicis ſuis. Nam quaſi obijceretur,cur eos dixiſſet amicos,qui cũ homines eſſent, erant vtique filij iræ, ſicut & cæteri propter Adã, & reconciliatione indigebant, ſtatim intulit:[Vos amici mei eſtis,ſi feceritis quæ præcipio vobis.]Si,inquit,vos(ſicut ſuprà dixi)

Maxima dilectio Chriſti erga nos.

1.Tim. 1.
Luca 10.
Mala. 1.

Chriſtus pro inimicus animam poſuit, vt eos amicos deo faceret.

Rom. 5.

Ephe. 2.

tanquam palmites in vite, ita in me manſeritis,& ego in vobis,& ita feceritis quæ præcipio vobis,iam vos ex hoc amici mei eſtis, iam Deo reconciliati eſtis, iam Dei Filij eſtis, & omnem ſeruilem conditionem exuperaſtis. Amplius autem ad hunc ſenſum valet quod ſequitur.[Iam non dico vos ſeruos,quia ſeruus neſcit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à Patre meo,nota feci vobis.] Igitur cùm propter manſuetudinem dicit:Maiorem hac dilectionem habet, vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis:poterat propter veritatem & iuſtitiam dicere: pro inimicis ſuis: Non equidem nos amici eramus:Idcircò ille aminam ſuam pro nobis poſuit,ſed quia pro nobis ille animam ſuam poſuit,idcirco nos facti àmici Dei,id eſt,Deo ſumus reconciliati. Proindecùm dixiſſet:Vos amici mei eſtis,ne neſcirent homines,quòd gratia, non meritis facti ſint amici,ait:Iam non dico vos ſeruos. Quare? Quia ſeruus neſcit(inquit) quid faciat Dominus eius. Notandum quia non dixerit: Quia ſerui mei neſciunt quid faciam ego, ſed ſeruus neſcit quid faciat Dominus eius. Non enim parua diſtantia eſt,cùm relatiuè dicitur ſeruus Domini, & cùm abſolutè, vel abſque relatione dicitur, ſeruus in Scripturis. Magnum quippe tibi eſt,vocari ſeruum meum, ait Dominus idem cùm diceret: Seruus non manet in domo in æternum, non vtique dicit ſeruus meus. Ergo cùm dicit: Iam non dico vos ſeruos, profectò idem eſt,ac ſi dixiſſet, iam non dico vos inimicos, quod maximè ex oppoſitò comprobatur. Sequitur enim: Vos autem dixi amicos. Igitur cùm & ſuperiùs dixerit:Amen amen dico vobis, non eſt ſeruus maior domino ſuo, profectò quod nunc ait: Quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius, de illo ſeruo ſuo, qui non manet in domo in æternum,id eſt,de ſeruo peccati,qui non poteſt eſſe refuga Dei, planè iſte ſeruus neſcit quid faciat dominus eius, cuius ipſe, velit, nolit, domino permanet ſubiugatus. Vos autem ſcitis, quia omnia quæcunque audiui à Patre meo,nota feci vobis. Quid eſt,quæcunq; audiui à Patre meo,nota feci vobis?Nunquid cũ homines ſitis,quã uis amici, omnia ſcire poteſtis,quæcunque ſcio ego vnigenitus Filius Dei?Non vitque hoc putandum eſt. Nec enim dico, omnia quæcunque ſciui, ſed quæcunque audiui à Patre meo,nota feci vobis. Hæc ego à ſapientibus & prudentibus abſcondi,& reuelaui vobis,quia paruuli eſtis. Illis nanque excæcatis & induratis(ſicut prædixit Eſa.) ne videant oculis, & intelligant corde, & conuertantur, & ſanem eos, vobis ego aperio ſenſum, vt intelligatis Scripturas,no tumq; ſit vobis, quòd ego audierim à Patre meo mandatum ſic faciẽdi,ſcilicet vt ille po

De ſeruo duplex modus loquendi in ſcripturis.

Eſa. 49.
Ioan. 8.
Ioan.15.

Matth. 11.
Iudæi ſerui Apoſtoli amici.

fuerit

ſuerit in me iniquitates omnium veſtrũ, vt languores veſtros ferrem, & peccata ve-
Eſa. 53. ſtra portarem, & ego audiens, id eſt, obe-
Philip. 2. diens illi factus ſim propter vos vſque ad
Ioan. 8. mortem, mortem autem crucis. Rectè igitur iam non dico vos ſeruos, quia cognouiſtis veritatem, & veritas liberabit vos. Proinde & hoc vobis dico: [Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos vt eatis & fructum afferatis, & fructus veſter maneat.] Non (inquit) idcirco vos dixi amicos, quòd vos me elegeritis, ſicut Reges Gentium, & qui poteſtatem habent ſuper eos, à ſuis eliguntur amicis, quibus perin-
Luca 22. de debitores ſunt, quia cupitum non niſi per ipſos poterant obtinere imperium. Ego autem prior elegi vos, & in hoc eſt dilectio, non quaſi vos dilexeritis me, ſed quia ego prior dilexi & elegi vos. Quomodo non palmites vitem conſtituunt, ſed vitis palmites emittit, & illud in eos diffundit, vnde fructum faciant: ſic vos non me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos vt
Fructus veſter maneat eatis & fructũ afferatis, & fructus veſter maneat. Hoc ſanè, quod nunc demum adiecit, & fructus veſter maneat, ſupradictam vitis & palmitis eius ſimilitudinem longè exuperat. Fructus enim vitis & palmitum inſenſibilium non manet. ſed citò tranſit, nec ob aliud in apothecāreconditur, niſi vt veteraſcat, & cum ſuauitate bibendo, breui, licet commodiore, vſu mortalium tranſeat. Fructus autem vitis huius, & palmitum rationalium, profectò manet glorioſus in vitam æternam. Vnde gratulabundus qui- *2. Cor. 1.*
dam palmes, magnus & opulentus ſcilicet, Paulus Apoſtolus ait manſuris fructibus ſuis: Quia gloria veſtra ſumus, ſicut & vos noſtra, in die Domini noſtri Ieſu Chriſti. Ergóne parum eſſet quod ait: & fructũ afferatis, rectè adhuc addens: & fructus veſter maneat, inquit: Amplius autem: [Et quodcunque petieritis Patrem in nomine meo det vobis.] Summus hic amicitiæ vſus eſt vobis amicis, quos iam non dico ſeruos, ſed amicos meos: ſummus (inquam) hic fructus vel vſus eſt, vt quodcunque petieritis vos mei palmites, nunc interim dum extendimini pro torcularibus & maturis fructibus, torquemini plorantes & gementes, poſtulante pro vobis ſpiritu gemiti-
bus inenarrabilib. id eſt, faciẽte vos inenar- *Rom. 8.*
rabiliter gemere in orationibus: quodcunque (inquam) petieritis Patrem in nomine meo, det vobis abundantiùs, quàm petitis, aut intelligitis, ſcilicet, quod oculus non
vidit, & auris non audiuit, quæ præ- *1. Cor. 2.*
parauit Deus diligentibus me, & manentibus in me palmitibus meis.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIBER DVODECIMVS.

EOrum quæ hactenꝰ de dilectione dicta ſunt, cõplexio vel concluſio tãdem infertur, cùm dicitur: [Hæc mando vobis, vt diligatis inuicẽ.] Quia ſi pcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea. Hoc autẽ eſt præceptum meum. Igitur hæc mando vobis, vt diligatis inuicem. Ecce ipſa literæ ſuperficies exigit, vt ſicut ſuperiùs iam dictum eſt, in vno præcepto dilectionis omnia ſimul diligens lector intelligat præcepta, rectè viuendi. Nam & ſuprà ſingulariter, hoc eſt, præceptum meum, & hic pluraliter de eodem dilectionis præcepto dixit. Siquidem hic & illic ſubiunctum eſt, vt diligatis inuicem. Sequitur: [Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit.] Præmiſſo dilectionis mãdato, de quo plurimum diſſeruit, rectè nũc demum preſſuras prænuntiat electis & dilectis ſuis, quas in mundo reprobo & odibili ſint habituri. Præpoſita namque velut in fundamẽto dilectionis firmitas, pondus preſſurarum portat, ita vt euntes à conſpectu concilij gaudere poſsint, quòd digni habeantur pro nomine Ieſu contumeliam pati. Itaque rectè & ordinatè poſt illa, quæ iam de dilectione dicta ſunt, nunc demum amicis meis, huic mũdo exoſis, confidentiam atque perſeuerantiam perſuadet in his, quæ ab iſto inimico ſuo, ſcilicet mundo ſunt paſſuri: Si (inquit) mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit. Mira conſolantis adhortatio. Quid enim valet dilectoribus Chriſti ſcientia hęc, vt rectè pro magno dicatur eis, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit? Multum per omnem modum. Conſolantur enim ſeſe ſerui fideles tanti Domini glorioſa conſcientia, verum habentes teſtimonium, ipſum mundi odium, quod non de mundo, ſed ex mundo ſint. Nam protinus ſubiungitur: [Si de mũdo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret. Quia verò de mũdo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.] Proinde & ſi velit mundus diligere, dilectio eius fugienda, & odium eius amatoribus Chriſti appetendum eſt. Odium namque mundi, teſtimonium reddit amicitiæ Dei. Vnde hic idẽ Ioannes in epiſtola ſua dicit: Si quis voluerit amicus eſſe huius mundi, inimicus Dei conſtitur. Duæ namque ſunt generationes, vna Dei, altera mundi: ſiue duæ ciuitates, altera Dei, altera Diaboli, quæ ſimul exortæ ab initio procurrunt vſque ad finem ſeculi, ſemper ſibi inuicem aduerſantes odio implacabili. Earum inimicitiæ primum in duobus fratribus Abel & Cain, manifeſtæ factæ ſunt, & ita pertinaciter ſibi aduerſantur, vt nullus eodem tempore vtrinſq; amicitiam gerere poſsit. Quoties Apoſtolus dicit Corinthijs: Nolite iugum ducere cũ infidelibus. Quæ autem participatio iuſtitiæ cũ iniquitate? aut quę ſocietas luci ad tenebras? aut quæ pars fideli cum infideli? Quæ autẽ cõuentio Chriſti ad Belial? &c. Igitur ſi odit vos mundus, inquit, hoc ſcitote, & hæc vobis ſcientia pro teſtimonio ſimul, & pro cõſolatione ſit, quia de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo. Hoc (inquam) ſcientes conſolamini, quia mundo non ſemper vos odio habere vacabit, nec iſta odij licentia diu conſtans erit. Stabitis enim potiùs vos poſtmodum in magna cõſtantia aduerſus eos, qui vos anguſtiauerunt. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, & gemẽtes præ anguſtia ſpiritus, dicent intra ſe, pœnitentiam agentes: Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati æſtimabamus vitam ipſorum inſaniam, & finem illorum ſine honore, quomodo ergo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorũ eſt? Hæc ſcitote, ſimulq́ue memoriter tenete, quia mundus me priorem vobis odio habuit. Quid hoc ad rem? Sequitur. [Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis: nõ eſt ſeruus maior domino ſuo.] Illa namque odij, quod prior ego paſſus ſum, ſcientia, & iſta huius ſermonis mei memoria, veſtram vos obliuioſam verberabitis impatientiam, & teneras propriæ voluntatis redarguetis delicias. Quid enim? Nunquid ſcientes vel reminiſcentes ea quæ dixi, in contumelijs & perſecutionibus quæ vobis accident, admirabimini? Nunquid de Domino ſpinis coronato, purpuraq; irriſoria induto, vos ſerui mei gemmata diademata, purpuramque ſeriò veſtiendam appetere audebitis? Nunquid talis eſt ordo legitimæ Curiæ, vt Rege colaphizato, conſputo, & exalapato, ſerui eius altis eorum in theatro ſellis inſideant, & eiſdem manibus, quæ Dominum ſic afficiunt, ſibimet applaudi ſtudeant? Nõ ita eſt. Sed quid? [Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: Si ſermonem meum ſeruauerint, & veſtrum ſeruabunt.] Profectò hæc inimicitiarum conſuetudo eſt. Qui enim Domi-

Per dilectionē omnia ſuſtinuerũt ſortiter Apoſtoli. Act. 5.

Qui amicꝰ eſt Deo, inimicus eſt mundo. 1. Ioan. 3.

Gen. 4.

2. Cor. 6.

Sap. 5.

Domino paſſo ſeruus pati nõ recuſat.

mini perſequuntur, quomodo ſeruos eius fidelitati ſtudentes, non perſequantur? Palam autem vobis eſt, quia ſermonem meum non ſeruauerunt, quia perſequuntur, & occidunt me. Scitote ergo, quia nec veſtrum ſermonem ſeruabunt, ſed perſequentur vos, lapidabunt, crucifigent, & occident vos, & expellent de ciuitatibus ſuis, & ita fugietis de ciuitate in ciuitatem, flentes & confitentes, quòd peregrini ſitis & aduenæ ſuper terram, non habentes hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirẽtes, veſtris etiam parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis incogniti, à quibus ad mortem quoq; trademini, & ita propter me talem dominum veſtrum ſibi exoſum, omnibus odio eritis. [Sed hæc omnia facient vobis propter nomẽ meũ, quia neſciunt eũ qui me miſit.] Ecce iterum quanta eſt conſolatio dicentis: Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, id eſt, propter nominis mei odium. Magna planè & diligentibus ad formandam patientiam ſufficiens.

Nomen Chriſti omnia aduerſa ſanctis leuia reddit.

Nam dilectorem Chriſti angunt quidẽ hominum odia, fatigant opprobria, moleſtant maledicta, affligunt rerum damna, vel etiã corporis tormenta, ſed hæc omnia temperat, & leuia reddit feſtiua pręmiorum ſecuritas. Glorioſa namque nominis Chriſti dignitas, propter quod hæc patiuntur, opprobria condecorat, maledicta ſanctificat, damna in lucra, tormenta in magnæ ſpei vertit delicias. Rectè igitur prænunciatis perſecutoribus, ſed hæc omnia (inquit) faciẽt vobis propter nomen meum. Quare autem tantum habent vel habebunt nominis mei odium, vt hæc omnia faciant propter nomẽ meum. Videlicet, quia neſciunt eum qui me miſit. Neſciunt inquam, id eſt, ſcire noluut.

Thre. 4.

Nam ne ignorantiam venialem, ſiue excuſabilem putes, audi quod ſequitur. [Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent. Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. Qui me odit, & Patrem meum odit.] Ne (inquam) iſtorum, de quibus ſermo eſt, quaſi ignorantię ignoſcendum eſſe putes, veluti illorum, de quibus ſcriptum eſt: Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Exponens ipſe quid dixerit: Neſciunt eum, qui me miſit, vniuerſali ſententia illos percuſſit, dicens: Qui me odit, & Patrem meum odit. Igitur illud neſcire odiſſe eſt.

Et huius execrabilis, horrendi, atq; diabolici odij peccatum, quo & Patrẽ, & ipſum Patris oderunt filium, ſic dixit: Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent. Quid enim? Nunquid dixit, peccatum nullum haberent? Non vtiq;, ſed peccatum vtiq; non haberent, videlicet vt ſubaudias peccatum odij: odij (inquam) quo &

Gala. 4.

Filium Dei, & Patrem Deum oderunt. Hoc peccatum non haberent (inquit) ſi non veniſſem, & locutus fuiſſem eis. Quanti verò reatus eſt ex eo illorum eſſe peccatum, quia venit, & locutus eſt eis, cuius aduentus tulit mundi peccatum. Cuius culpæ eſt, propter hoc odiſſe illum, quia pacem & amicitiam locutus eſt. Hoc imitantur peccatum, quicunq; de bono peiores fiunt. Tale eſt hoc, ac ſi dicas: Niſi Abel placita Deo munera obtuliſſet, Cain iratus non fuiſſet, neq; vultus eius concidiſſet. Qualis eſt iſta excuſatio? Imò non excuſatio, ſed vehemens peruerſitatis eſt accuſatio. Paulus Apoſtolus illis propter humiliandam gentium conſcientiam, cautè condolens cùm dicit: Teſtimonium illis perhibeo, quod æmulationem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam, nullatenus putandus eſt eorum excuſare ignorantiam.

Rom. 10.

Vera ſcientia charitas eſt.

1. Cor. 8.

Quid enim intelligi voluit in eo quod cũ dixiſſet: Aemulationem Dei habent, ſtatim excepit dicens: ſed non ſecundum ſcientiam niſi idem, ac ſi dixiſſet: veram ſcientiam nõ habent, quæ non inflat, id eſt, Dei charitatem? Conſequitur ergo illos, iuxta eandem Apoſtoli ſententiam, Dei habere odium. Et ſic dixiſſe illum: æmulationem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam, ac ſi dixiſſet: ore quidem ſiue labijs legem Dei defendũt, ſed in corde à charitate Dei, quę vera ſcientia eſt, inanes ſunt. Propheta quoque conſonante, per quem dicit Deus: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum lõgè eſt à me. Igitur quod ait: Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo, idem eſt, ac ſi dixiſſet: Si non locutus fuiſſem, ſi non iuſtitiã annuntiaſſem, & operibus eorum contrarius fuiſſem, inuidia vel odio conflagrati non fuiſſent, quod omnem aufert peccati excuſationem. Nam vt intelligas quod de peccato dixerit, ſtatim intulit: Qui me odit, & Patrem meum odit. Hoc ergo illud eſt, quod per Prophetam prędictum eſt: Zelus apprehendit populum ineruditum, quia videlicet eius, cuius cultores eſſe videbantur, veniente & loquente illis filio Dei, vitijſque ipſorum diſſentiente, zelo malo exarſerunt. Sed parum eſt quòd ait, ſe veniſſe, & locutum fuiſſe. Loquela nãque eius (ſicut iam ſæpè dictum eſt) ſic erat quaſi vnius hominis teſtimonium, quod cõtemnentes Iudæi, dicebant: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimoniũ tuum non eſt verum. Ergo ſicut & tunc dixerat: Et in Lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimonium verum eſt. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me Pater, faciendo ſcilicet opera. Opera enim (inquit) quæ dedit mihi Pater, vt perficiam ea, ipſa teſtimonium perhibent de me, quia Pater me miſit: ita & nunc itidem duo recitat teſtimonia. Præmiſſo namque vno teſtimonio

Eſaia 24.

Eſaia 43.

Ioan. 8.

Deu. 17. 19.

monio,dum dicit:Si non veniſſem, & locu-
tus fuiſſem eis,&c.ſtatim addidit. [Si opera
nõ feciſſem in eis,quæ nemo alius fecit, pec
catum non haberent: Nunc autem & vide-
runt,& oderũt,& me,& Patrem meum.] Si
parum(inquit)erat,quia locutus ſum, quã-
quam verum & ſanum ſermonem locutus
ſim,& ex veritate ſermonis Lex iubeat illũ
Deu.18. agnoſci,quem Deus miſerit, ecce per aliud
teſtimonium iuſtæ addicuntur damnatio-
ni:Si opera non feciſſem in eis,quæ nemo a-
lius fecit,&c.Quid enim? Nónne manifeſtè
præuaricatores legis ſunt, in qua ſcriptum
eſt: Quia duorum hominum teſtimonium
verum eſt, cum odio habentes teſtimonia
dictorum ſcilicet,& factorum,impleãt ſcri-
Pſalm.98. pturam dicentem: Captabãt in animam iu-
ſti, & ſanguinem innocentem condemna-
bant? Vbi nanque iudicibus deeſt legis ſuf-
fragium, damnatio cuiuſlibet hominis re-
putatur in homicidium.

Quomodo verò intelligendum eſt illud,
quod cùm dixiſſet:Si opera non feciſſem in
eis,ſtatim addidit: q̃ nemo alius fecit. Quid
inquam eſt,nemo alius,niſi nemo malus, vi
delicet qualis ego ab illis ſum iudicatus? A-
lius quippe ab illo nemo eſt bonus, præſer-
tim cùm per bonos omnes,quicunque talia
operantur, non niſi ipſe operetur, qui facit
Pſalm.71. mirabilia magna ſolus. Poteſt tamen iſtud
quoq;,ſicut & alia multa in hoc ſermone,li
cet præterito tẽpore dictũ, de futuro rectè
intelligi,& ſic dixiſſe Dominũ,ſi opera non
feciſſem in eis,quæ nemo alius fecit, ac ſi di-
xiſſet: ſi non reſurrexiſſem à mortuis, & a-
ſcendiſſem in cælum, quod vtiq; nemo ali⁹
fecit. Itaq; ſi non veniſſem,inquit,& locutus
fuiſſem,ſi opera non feciſſem, peccatum nõ
haberent. Nunc aũt opera Patris mei,opera
cęleſtia feci,& viderũt,& videntes oderunt
& me & Patrẽ meum,& inde cauteriatã ha-
bent conſcientiam, quia per odium magis,
quàm per ignorantiam peccatum in me cõ-
miſerunt. [Sed vt impleatur ſermo, qui in
2.Ti.4. Lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habue-
Pſal.108. runt me gratis.] Et viderunt,inquit,& ode-
runt, vnde & excuſationem non habent de
peccato ſuo. Sed hoc ipſum Lex eorum fo-
re prædixerat, cuius videlicet ſermo Legis,
ſermo Dei eſt,& ſolui non poteſt, quin fiat,
Math. 5. ſicut ſcriptum eſt, ſeruata in omnibus veri-
tate ſermonis,quæcunq; de me Spiritus ſan-
ctus prælocutus eſt. Igitur & vos ęquanimi
ter impugnationes eorum immeritas,& o-
dia mecum ferte gratuita. Notandum quòd
hoc loco Dominus cùm poſſet de Pſalmis
(qui nihilominùs perſonę ei⁹ aſſcripti ſunt)
ſimile cõmemorare exemplum, verbi gra-
Pſalm.34. tia, vt eſt illud: ſurgentes teſtes iniqui, quæ
ignorabam interrogabant me,retribuebant
mihi mala pro bonis: vel illud, qui retribu-
unt mala pro bonis,detrahebant mihi: ma-
Pſalm. 31. luit de hoc Pſalmo, ſcilicet centeſimoocta-
uo ſumere, vbi ſcriptum eſt, locuti ſunt ad-
uerſum me lingua doloſa,& ſermonibus o-
dij circundederunt me & expugnauerunt
me gratis. Quod commodè ſumptum ex eo
comprobatur, quia ſimiliter in primo gra-
duum cantico dicit quiſq; imitator eius, per
multas tribulationes ad æternam remune-
rationem aſcendere contendens: Cum his
qui oderunt pacem, eram pacificus, cùm lo- *Pſalm.119.*
quebar illis, impugnabant me gratis. Con-
ſtat enim, quia præſenti loco Euangelij in-
format ſuos Diſcipulos, vt per patientiam
imitatores ſui fiant, dicendo: ſi mundus vos
odit, ſcitote quia me priorem vobis odio ha
buit,&c. Competenter igitur hunc Scriptu-
ræ ſermonem commemorauit quodammo
do dicens, iuxta ſenſum quo & cætera ſupe- *Ibidem.*
riùs dixit. Si quiſque veſtrum quòd mun-
dus odit, ſicut & me priorem vobis odio ha
buit, ſi inquã, quiſq; veſtrum labijs iniquis
& lingua doloſa obieſſus plorat & dicit: Hei
mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, *Pſalm. 118.*
habitaui cum habitantibus Cedar, & cum
his, qui oderunt pacem eram pacificus, cùm
loquebar illis, impugnabant me gratis, ſcito
te, quia & ſuper me priorem, os peccatoris
& os doloſi apertum fuit, & locuti ſunt ad-
uerſum me lingua doloſa, & ſermonibus o-
dij circundederunt me, & expugnauerunt
me gratis. Sequitur: [Cùm autem venerit
Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre,
Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille
teſtimonium perhibebit de me. Et vos teſti-
monium perhibebitis, quia ab initio mecũ
eſtis.] Ecce tres ſunt qui teſtimonium dant
huic Filio hominis, quòd verè ſit Fili⁹ Dei, *Deut.17.*
vltra quem numerum teſtium ſecundum
Legem non oportet, nec fas eſt exigi. Nam
iuſtum eſt & legitimum, vt in ore duorum
vel trium ſtet omne verbum. Dicebant au-
tem aduerſarij eius Iudęi, ſicut iam ſuperiùs
commemoratum eſt: Tu de teipſo teſtimo- *Ioan.8.*
nium dicis, teſtimonium tuum non eſt ve-
rum. Econtrà ille: Ego ſum qui teſtimoni-
um perhibeo de meipſo, & teſtimoniũ per-
hibet de me qui miſit me Pater. Hæc ſanè
teſtimonia paulò antè recapitulabat, dicen-
do: ſi non veniſſem, & locutus fuiſſem eis:
Quod teſtimonium ipſius Filij Dei de ſeip-
ſo eſt: ac deinceps, ſi opera non feciſſem in *Ioan.14.*
eis, quæ nemo alius fecit: Quod eſt teſtimo
nium Patris de Filio. Pater enim, inquit, in
me manens, ipſe facit opera. Ecce nunc ter-
tius teſtis Spiritus ſanctus, de quo ſic ait: Cũ
autem venerit Paracletus, quem ego mit-
tam vobis à Patre, Spiritum veritatis qui à
Patre procedit, ille teſtimonium perhibe- *1.Ioan.5.*
bit de me. Igitur ſicut hic idem Ioannes in
Epiſtola ſua dicit: Tres ſunt qui teſtimoni-
um dant in cælo, Pater & Filius & Spiritus
ſanctus. Pater, inquam, faciens opera, ver-
bum ipſum quod erat in principio Deus a-
pud Deum, perſonãs de carne ſua dicendo: *Ioan.8.*

Ego principium qui & loquor vobis,& his
ſimilia:Spiritus ſanctus,conſolaturus Apo-
ſtolos inter omnes mundi perſecutiões vel
odia. Itaque glorietur Fides, exultet Spes,
gratuletur Charitas: quia videlicet huic Fi-
lio hominis,in quem credimus, in quo ſpe-
ramus,quem diligimus, non deſunt Trini-
tatis teſtimonia, ne vacet ampliùs procaci-
tati Iudaicæ dicere: tu de teipſo teſtimoniũ
perhibes,teſtimonium tuum nõ eſt verum.
Nunc ipſa lectionis huius euangelicæ verba
conſulamus. Cùm autem venerit, inquit,
Paracletus,quem ego mittam vobis à Patre,
Spiritum veritatis,qui à Patre procedit. Tri
Ioan.14. bus diſtinctionibus hoc loco perſona vel
maieſtas Spiritus ſancti deſcripta eſt, videli-
cet quia Paracletus, quia Spiritus veritatis
eſt,qui à Patre procedit:& interpoſitum eſt,
quem ego mittam vobis à Patre. Vnde Spi-
ritus veritatis vel Paracletus,id eſt,conſola
tor appellatus ſit, iam ſuperiùs dictum, vi-
delicet vbi ait: ſi diligitis me,mandata mea
ſeruate,& ego rogabo Patrem, & alium Pa
racletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum
in æternum,Spiritum veritatis, quem mun
dus non poteſt accipere. Reſtat deinceps il-
lud conſiderare, quod nunc additum eſt,
qui à Patre procedit. Itemque illud,quòd
ipſe Filius æqualis Patri, gloriam commen-
dans ſuæ maieſtatis, ſic interpoſuit dicens:
quem ego mittam vobis à Patre. Igitur ipſo
aſpirante primùm illud conemur vtcunque
eloqui quod dictum eſt, qui à Patre proce-
dit. Notandum in primis, quòd de Spiritu
ſancto Filius Dei loquens,præſenti tempo-
re dixit:Qui à Patre procedit,cùm de ſemet
ipſo longè ſuperiùs aduerſus Iudæos teſtifi-
Ioan.8. cans,præterito tempore dixit: Ego enim à
Pſalm.18. Deo proceſsi & veni. Cùm enim hæc dice-
ret,iam vtique proceſſerat ipſe tanquã ſpõ-
ſus de thalamo ſuo, ſcilicet factus homo vi-
ſibilis,qui inuiſibilis Deus erat. Hic autem
Paracletus Spiritus ſanctus ad homines nõ-
dum proceſſerat. Nõdum enim (inquit Eu-
Ioan.7. angeliſta) Spiritus erat datus, quia Ieſus nõ-
dum fuerat glorificatus. Hoc tunc agebatur
vt procederet, præeunte digno apparatu
magnæ pœnitentiæ,quam in ſe exceperat in
vnigenito Dei natura carnis noſtræ,ſatisfa-
ciens pro antiquo delicto præuaricationis
Adæ,vt procederet,inquam,videlicet adue
niens in remiſsionem peccatorum,quomo-
do nulli vnquam datus fuerat ante ſalutare
Paſsionis Chriſti ſacramentum. Ipſum ſanè
Proceſsionis verbum, dignitatem perſonæ
eius exprimit, videlicet quia Dominus eſt
æqualis Domino Patri vel Filio, qui & ipſe
(vt iam dictum eſt) Dominus proceſsit &
venit. Proprietas autem vel differẽtia Pro-
ceſsionis in eo eſt, quia Filius quidem pro-
ceſsit & venit,videlicet ad condendam ſan-
ctæ Eccleſiæ domum,quam per ipſum con-
didit, qui vniuerſa creauit Deus: Spiritus
autem ſanctus tunc proceſsit,& vſque in fi-
nem ſeculi procedere non deſinit, ad dedi-
candam & illuſtrandam domum eandem,
vt inhabitet in illa & inambulet Deus vnus
Pater & Filius, & ipſe qui illam dedicat &
conſecrat Spiritus ſanctus. Ampliùs autem,
quando per verbum ſuum Deus Pater om
nia condidit, Filius quidem ſemel proceſ-
ſit,quia ſemel & ſimul omnia condidit:Spi-
ritus autem ſanctus extunc vſque in ęternũ
in ſubiectam rationalem creaturam proce-
dere non deſinit,quia videlicet abſque pro-
ceſsione eius,inopia creaturæ ſubſiſtere ne-
quit,quomodo abſq; ſolis lumine luna non
lucet, vt perhibent Phyſici. Et quidem bea
ta ſanctorum Angelorum ſocietas, ſemper
quaſi plena luna eſt,& nec deficit nec minui
tur, ex quo peccantibus Apoſtatis Angelis,
ipſi peccare nolentes, poſiti ſunt in aſpectu
ſolis æterni. Vnde & relucent plena luce,or
natore cælorum,id eſt, hoc eodem Spiritu
ſancto ſemper in eos procedente. Verùm il-
la quæ in hoc ſeculo peregrinatur electorũ
hominum Eccleſia, non ſemper in eodem
ſtatu permanet,ſed nunc ſubleuata per con
templationem,donis eiuſdem Spiritus plus
fulget: nunc obſcura preſſuris vel ſeculi tur
binibus, minùs lucet, donec finiatur iſte mũ
di circuitus, & ipſa quaſi plena luna in con-
ſpectu ſolis ſui quieta reſideat. Benè ergo
cùm de ſeipſo tempore præterito dixerit Fi
lius:Ego enim à Deo proceſsi & veni:de Spi
ritu ſancto præſenti inquit tempore, qui à
Patre procedit. Proinde Filius ore Catholi-
cæ Eccleſiæ,non procedens,ſed genitus:Spi
ritus autem ſanctus,non genitus, ſed proce-
dens rectè dicitur. Viſum eſt autem quibuſ
dam Græcorum Hæreticis, quòd hic Spiri-
tus ſanctus non à Patre & Filio, ſed à Patre
procedat ſolo: videlicet quia ſic quaſi cum
determinatione Filius dixit:Spiritum veri-
tatis,qui à Patre procedit. Sed huic peruer-
ſo ſenſui pręſens veritas ex aduerſo reſiſtit:
Cùm enim dicit,qui à Patre procedit,ſimul
idem Filius,qui & hoc eodem in loco dicit:
Quem ego mittam vobis,& alibi: Ego,in-
quit, mittam promiſſum Patris mei in vos.
Quid namque eſt aliud Paracletum mitti,
quàm procederę Spiritum veritatis? Ipſa v-
tique miſsio proceſsio eſt, niſi hoc tantum,
quòd in ſua ſubſtantia ſemper inuiſibiliter
ſpiritus procedit: in aliena autem ſpecie ad *Luc.3.4.*
tempus miſſus eſt,ſcilicet,cũ vel ſuper Do- *Spũs ſan-*
minum in ſpecie columbæ, vel ſuper Apo- *ctus in alie*
ſtolos eius apparuit in igne, Alias autem cũ *na ſpecie*
veraciter dicat idẽ Filius, non creditis,quia *miſſus.*
ego in Patre,& pater in me eſt: Quomodo
Spiritus,qui à Patre procedit, à Filio quoq;
pariter non procedit: Nunquid localis eſt
Filius vel pater, vt cùm de ſecreto ſonte pa-
terni pectoris Spiritus ſanctus procedit,nõ
procedat de vnigenito Filio, qui eſt in ſinu
Patris? Cùm igitur & alibi dixerit, ego &

Pateṛ

Io. 14. 10. Pater vnum ſumus, nullatenus hic ſibi pa-
trique diſpareat,communione proceſsionis
Spiritus ſancti, dicendo, quem ego mittam
vobis,& qui à Patre procedit, ſed longè ali-
ud eſt, quod his verbis intelligendum ſuis
fidelib.innuit. Vehementer enim hæc quo-
que ſententia repugnat Hæreticis, quicun-
que in Spiritum ſanctum blaſphemare auſi
ſunt,dicendo quòd creatura ſit. Quomodo
enim ſi creatura eſt,à Patre procedit? Nón-
ne omnis creatura ex nihilo creata eſt, &
earū nulla de ſubſtantia Dei proceſsit? Quid
enim de Deo aliud, quàm Deus procede-
ret? Igitur Diuinæ naturæ ſimul & maieſta-
tis teſtimonium eſt Sancto ſpiritui, quia
Filius,ſicut de ſeipſo teſtatus eſt, dicens: E-
Ioan. 8. go enim à Deo proceſsi: ſic & de illo teſta-
tur,qui à Patre procedit. Et de his iſta ſuffi-
ciant. Nec enim loco præſenti propoſitum
eſt,cuncta diſſerere, quæ aduerſus Hæreti-
cam prauitatem poterant dici de vera Diui
nitate Spiritus ſancti.

Nunc ad ordinem redeamus. Ille (inquit)
teſtimonium perhibebit de me,& vos teſti-
monium perhibebitis, quia ab initio mecū
eſtis. Perhibebit Spiritus ſanctus, perhibebi
tis & vos. Quia enim ab initio mecum eſtis,
poteſtis prædicare quod noſtis. Hoc ſicut
dictum,ita & factum eſt, ad hóc ſicut veri-
tas promiſit,ita & perfecit. Venit enim Pa-
racletus,miſſus eſt ſpiritus veritatis,proceſ-
ſit tunc viſibiliter, qui ſemper inuiſibiliter
procedit: viſibiliter (inquam) tunc proceſ-
ſit,non tamen in ſua ſubſtantia,qua eſt inui
ſibilis, ſed in linguis apparuit igneis, & in
corde accendit, & in ore diſertos reddidit,
& ita inſtructos teſtes Chriſti, teſtis ipſe in-
uictus Spiritus ſanctus ad publicum pro-
duxit. Tunc intonuerunt cæli enarrantes
Pſalm. 18. gloriam Dei, non exiſtentibus loquelis ne-
que ſermonibus, quorum non audirentur
voces eorum, enarrantium hanc Filij Dei
gloriam, & annuntiantium hæc opera ma-
nuum eius, quia in ſole poſuit tabernacu-
lum ſuum, tanquam ſponſus procedens de
thalamo ſuo: & quia à ſummo cælo egreſ-
ſio eius,& occurſus eius vſque ad ſummum
eius,id eſt,quia de ſummis cælorum, vt ho-
mo fieret, verus Deus deſcendit, atque de-
curſa via Paſsionis, tanquam gygas exul-
tás iterum ad ſummum cæli occurrit. Quid
igitur Iudæi facerent, qui dixerant: Teſti-
monium tuum non eſt verum, quid, in-
quam, dicerent captiui gentium, quando
huic Filio Dei tam glorioſo teſti acquieſcen
tes, ſuper ipſum continuerunt Reges os ſu-
um. Sequitur.

CA. XVI. [Hæc locutus ſum vobis,vt non ſcanda-
lizemini.] Hoc itidem eodem modo ſenti-
endum eſt, quo & illud ſuperius, vbi cùm
Diſcipulos ſuos turbandos fore firmaſſet,
dicendo Simoni Petro: Amen amen dico
Ioan. 13. tibi, non cantabit gallus hac nocte, donec
ter me negabis, ſtatim intulit: Non turbe-
tur cor veſtrum, id eſt, & ſi præ timore lin-
gua titubat, Fides in corde veſtro non defi-
ciat: Eodem, inquam, modo & hoc ſentien- Matth. 26.
dum eſt, quod cùm dixerit eis: Omnes in Zach. 13.
me ſcandalum patiemini in iſta nocte, nūc
dicit: Hæc locutus ſum vobis, vt non ſcan-
dalizemini. Aliud namque fuit in illa no-
cte ſcandalizari, aliud eſt abſolutè, vel ſinè
vlla determinatione ſcandalizari. Scanda-
lizati etenim ſunt in illa nocte,cùm propter
noctis illius turbinem, percuſſo paſtore,
metu diſperſæ ſunt oues: ſed non ſinè vlla
exceptione ſcandalizati ſunt, quia compa-
tientibus animis cum illo erant, à quo cor-
poraliter diſperſi fugiebant, & nec ipſe Pe-
trus,cùm trepido ore negaret,corde in eum
credere deſinit, quem confeſſus fuerat eſſe
Chriſtum Filium Dei. Non ergo fruſtra
fuit, quòd eos præmonuit atque præmuni-
uit,dicendo: Hæc locutus ſum vobis, vt nō
ſcandalizemini. Et adiecit.

[Abſque Synagogis facient vos] Hoc
factum eſſe Chriſti Diſcipulis in Actibus
Apoſtolorum pleniſsimè legitur. Flagella-
ti namque in Synagogis etiam de ciuitati- Act. 5. 13.
bus exturbabantur; adeò conuerſi ad gen-
tes, Synagogas alias, imò Eccleſias nouas
gloriæ Dei conſtituerunt, ad quas Lege & Apo. 3.
teſtamento Dei tranſlato, ipſi qui illos abſ-
que Synagoga fecerant, abſque Synagoga
Dei fierent, & in Synagoga Satanæ excluſi
remanerent. Sed parum eſt quod ait: Abſq;
Synagogis facient vos. Addidit ergo.

[Sed venit hora, vt omnis qui interficit
vos, arbitretur ſe obſequium pręſtare Deo,
&c.] Et hæc quidem inquit, iam facere cœ-
perunt, iam abſq; Synagogis fecerunt vos.
Iam dudum enim cōſpirauerunt, vt ſi quis
me confiteretur eſſe Chriſtū, extra Synago
gam facerent eum. Sed venit hora vt quod
amplius eſt, faciant, id eſt, vt interficiāt vos, Ioan. 9.
& tanta authóritate, tanta rationis aſsimila-
tione, vt omnis qui interficiat vos, arbitre-
tur, id eſt, arbitrari videatur, obſequium ſe Act. 9.
præſtare Deo. Nam reuera etſi Saulus exi-
ſtimabat obſequium ſe præſtare Deo, alli-
gando,& interficiendo Chriſti Diſcipulos,
non tamen hoc itidem ſentiendum eſt de il-
lis, de quibus paulò antè dixit: Nunc autem
& viderunt, & oderunt & me & Patrem
meum, ſcilicet de Pontificibus & Phariſæis,
qui tulerant clauem ſcientiæ, & nec ipſi in- Luc. 11.
troibant, nec alios intrare ſinebant, quippe
primum ipſum Dominum interficientes,
deinde Diſcipulos eius, non verè arbitra-
bantur, ſed arbitrari videbantur obſequi-
um ſe præſtare Deo. Alias autem, ſi iuxta
proprietatem verbi attendas, quid ſit arbi-
trari, vnde & iudices rem quamlibet ſuo iu-
dicio metientes dicuntur arbitrari, reuera
inimici Chriſti, & Patris ipſius Dei interfi-
ciendo Diſcipulos eius, arbitrabantur obſe-

quium ſe præſtare DEO, id eſt, iudicabant, quamuis contra conſcientiam ſuam, ſic placitum eſſe Deo, ſcilicet prætendendo quaſi neceſſariam loci vel gentis cauſam, ſicut primò ipſi fecerunt aduerſus ipſum
Ioan. 11. DOMINVM dicentes: Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. Nampe in hoc arbitrio pertinaciter permanentes, item pro loco vel gente ſe ſtare ſubdolè arbitrati ſunt, quando ſtatuerunt contra Stephanum teſtes, qui dice-
Act. 6. rent ſe audiſſe eum dicentem, quia IESVS Nazarenus deſtruet locum iſtum. Igitur venit hora, inquit, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. Hora inquam, id eſt, breue tempus. Non enim diu licuit illis interficere CHRISTI Diſcipulos, quaſi pro illo Dei templo, cu-
Rom. 10. ius æmulabantur quidem veterem cultum, ſed non ſecundum ſcientiam, id eſt, DEI charitatem, quam veram, id eſt, non inflantem conſtat eſſe ſcientiam. Siquidem ſubuerſum eſt poſtmodum, non à CHRISTI Diſcipulis, ſed à gentibus Romanis impleta Prophetia, quæ de illa corrupta vinea
Pſalm. 79. prædixit: Exterminauit eam aper de ſylua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam. Hora hæc planè perſecutionis Iudaicæ, breue tempus extitit. Neque enim de idololatris perſecutoribus hoc dicendum fuit, quippe qui non hora, ſed longis multorum temporum perſecutionibus Apoſtolos & martyres Chriſti interficiendo, non Deo, ſed dijs ſuis obſequium ſe præſtare arbitrabantur. Sequitur.

[Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neque me.] Ac ſi dicat. Idcirco vos non ſolùm abſque Synagogis facient, ſed etiam interficient, quia oderunt & me & Patrem meum. Cùm enim ſuprà dixerit, nunc autem & viderunt, & oderunt me & Patrem meum. Itemque: Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo, non vtique ignorantiam excuſat, ſed odium cognoſcere nolentium condemnat, dicendo: Quia non nouerunt Patrem neque me. Huiuſmodi contumacis ignorantiæ peruerſitatem Apoſtolus Theſſaloni-
2. Theſſ. 1. cenſibus inſinuans, cùm præmiſiſſet in flammam ignis, dantis vindictam his, qui non nouerunt DEVM, ſtatim addidit: Et qui non obediunt Euangelio Domini noſtri IESV Chriſti, qui pœnas dabunt in interitu à facie Domini. Rectè igitur per hoc quod ait: Quia non nouerunt, contemptus Dei ſignatur & odium. Et protinus ſubiungitur.

[Sed hæc locutus ſum vobis, vt cùm venerit hora, reminiſcamini, quia ego dixi vobis.] Facient (inquit) ſed vos conſolamini. Nam idcirco nunc ea prædico vobis, vt cú venerit hora, eorú reminiſcamini, quia ego dixi vobis, & reminiſcentes illud quoq; nó obliuiſcamini, quod pollicitus ſum, quia in omnibus preſſuris, nec capillus de capite veſtro peribit, & inimicis occidentibus corpora, in patientia veſtra poſsidebitis animas veſtras. Mat. 10. Luc. 21.

[Hæc autem ab initio non dixi, quia vobiſcum eram. At nunc vado ad eum qui me miſit, & nemo ex vobis interrogat me, quo vadis. Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum.] In hac Euangelica lectione primùm diligenter illud perſpiciendum eſt, quid intendens Dominus dixerit: Vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me, quò vadis. Nam verè quidem cùm hæc diceret, abiturus erat in cælum, tam manifeſta aſcenſione, vt non opus fuerit vlli Apoſtolorum interrogare eum, quò vadis: Vi- Act. 1.
dentibus illis quia eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Verum ſic eo vadente, non triſtitia, ſed gaudium imple- Luc. 24.
uit cor eorum, ſicut manifeſtè Lucas teſtatur, quia & ipſi adorantes reuerſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno. De cuius inenarrabilis gaudij illorum magnitudine Pſalm. 44
Prophetia longè prædixit: Aſcendit Deus in iubilatione, continuò ſubiungens: Et DOMINVS in voce tubæ, videlicet pro terrifica ſecundi aduentus eius prænuntiatione, quia dixerunt Angeli illis intuentibus in cælum: Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum. Itaque non triſtitia, ſed gaudium corda Diſcipulorum impleuit, pro eo quòd ipſis cernentibus Saluator in cælum aſcendit. Ait autem hic: Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum. Et paulò pòſt: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit. Vera er- Ioan. 13.
go ratio poſtulat, de via vel tranſitu paſſionis eius hoc dictum intelligi, de quo & Euangeliſta ſuperiùs: Sciens (inquit) Ieſus, quia venit hora, vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem. Præterea ſcire oportet, quia per paſsionem Chriſti hoc actum eſt, quòd gratia Paracleti ſpiritus in nos effuſa eſt. Nam ſi CHRISTVS non paſſus in cælum aſcendiſſet, profectò iſte ſpiritus gratiæ, qui per ſanguinem eius peccata remit- Ioan. 12.
tit, datus non fuiſſet. Quod ipſe ſua confirmat ſententia dicens: Amen amen dico vobis, niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Hoc igitur ſenſu præeunte, quid dicat audiamus: Hæc autem ab initio non dixi, quia vobiſcum eram, & eſt ſenſus. Ea quæ de Paracleto Spiritu ſancto, nunc vobis dico, idcirco ab initio, id eſt, ex quo me ſecuti eſtis, non dixi, quia vobiſcum eram, quia nondum propter peccata veſtra vulneratus, nondum propter iniquitates veſtras de terra viuentium abſciſſus vel con-

Eſaiæ 53. tritus eram. Idcirco, inquam, de hoc Paracleto, de hoc Spiritu adoptionis filiorum, hæc vobis non dicebam. At verò nunc vado ad eum qui miſit me, *Rom. 8.* nunc, inquam, *Luc. 2.* quando traditus in mortem, in manus Patris commendo ſpiritum meum. Quid autem hoc ſibi vult, quod ait: Et nemo ex vobis interrogat me, quò vadis? Videlicet quia fuerat interrogatus ab illis dicentibus: DOMINE quò vadis? & iterum: *Ioan. 14.* DOMINE neſcimus quò vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire, & videbantur ſibi promptis animis modò ſequi, & parati eſſe cum eo, & in carcerem, & in mortem ire. At illi fugere habebant, & eum ſolum relinquere, quem ſic inſtanter interrogabant. Benè ergo ait: Et nemo ex vobis interrogat me, quò videlicet illam ſolitudinem ſuam ſuaui redargutione prænuntians, de qua poſtmodum dicturus eſt: Amen dico vobis, venit hora vt diſpergamini omnes, & me ſolum relinquatis. Tunc enim reuera nemo ex eis dixit: DOMINE, quò vadis, quia neminem velle vel poſſe eum ſequi, fuga declarauit. Subiunxit ergo: Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum: Gaudendum (inquit) vobis *Ioan. 14.* eſt, quia vado ad Patrem, præſertim quia (vt ſuperiùs dixi vobis) ego vadens rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit, & quia in domo Patris mei manſiones multæ ſunt, in qua, præeunte ac duce hoc Paracleto, accipiam vos ad meipſum: ſed econtrà triſtitia impleuit cor veſtrum, quia hæc locutus ſum vobis, quia videlicet in hac humana conuerſatione præſentem me ſemper habere cupitis.

[Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos.] Magno planè ſententiam ſuam pondere firmat, dicendo: Ego veritatem dico vobis. Cur hoc, niſi quia verè expedit nobis, ſcire vel credere, quod niſi fuiſſet ipſe paſſus, nos ſpiritum adoptionis filiorum non reciperemus? Ob hoc verè expediebat nobis vt abiret, & hoc nihilominùs expedit vobis credere, quia factum non eſſet, quod per ipſum gratiam recon- *Rom. 8.* ciliationis acciperemus, niſi ipſe abiens ſanguinem ſuum fudiſſet. Ait ergo: Ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam. Et exponens, quàm verè hoc expediat: Si enim (inquit) non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Quare ſi non abiero, Paracletus non veniet ad vos? Videlicet quia non erit in quo conſoletur vos. In quo enim conſolabitur vos, niſi ego ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic fecero, & inobedientiam primi hominis obedientiæ virtute excludens, perditam vobis reſtaurauero animarum vitam, corporumque reſurrectionem acquirendo? Ergo ſi non abiero, ſi non de torrente in via bibero, non veniet ad vos Paracletus, id eſt, conſolator: ſed nec Paracletum ſe profitebitur iſte Spiritus ſanctus, vtpotè, non habens in *Rom. 5.* quo conſoletur vos, vel quid dicat vobis *Pſal. 109.* paternæ præuaricationis præiudicium por- *Luc. 1.* tantibus. Amplius autem & omnes conſolationes irritæ erunt, quaſcunque locutus eſt hic Spiritus ſanctus per os ſanctorum qui à ſeculo ſunt Prophetarum eius. Nec enim implebuntur ſcripturæ, quas idem ſpiritus ſanctus Prophetis, commu- *Rom. 15.* nem miſeriam lugentibus, pro conſolatione inſpirauit. Nam quæcunque ſcripta ſunt, idcirco ad veſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per conſolationem ſcripturarum ſpem haberetis vitæ, quam in Adam perdidiſtis. Igitur expedit vobis, inquit, vt ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Mittam eum ad vos, id eſt, mittam eum in vos. Non enim de loco ad locum mittitur, qui vbique eſt Deus ſpiritus ſanctus, neque parietibus comprehenditur, ſed ſenſibus mentis & fide ſuſcipitur. Hoc ſæpè ſemel & iterum fecit Dominus noſter quod nunc promittit. Semel ipſa die qua reſurrexit, quando vtique iam abierat, iam de ſua minoratione ad gloriam & honorem, de mortali conditione ad immortalitatem, de hoc mundo ad Patrem tranſierat. Tunc enim, id eſt, ipſa die, ſtans in medio Diſcipulorum ſuorum, inſufflauit & dixit eis: Accipite ſpiritum ſanctum. Accipite, inquam, Paracletum in maximam conſolationem, id eſt, in peccatorum remiſſionem, & in ſcripturarum reuelationem. Sic enim & in hoc Euangeliſta ſtatim ſequitur, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis. Et Lucas eandem narrans apparitionem, tunc, inquit, aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas. De qua ſpiritus emiſ- *Ioan. 20.* ſione ſuo loco pleniùs dicendum erit. Iterum verò tunc miſit, quando decimo poſt aſcenſionem eius die, congregatis in vnum Diſcipulis, factus eſt repentè de cælo ſonus, tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant ſedentes. Tunc, inquam, iterum miſit hunc Paracletum, vt qui omnibus æqualiter datus fuerat in remiſſionem peccatorum, nūc ſingulis pro voluntate ſua diuideret diuer- *Luc. 24.* ſa dona gratiarum, vt eſſent facundi ad prędicandum, fortes ad toleranda certamina paſſionum. Sequitur:

[Et cùm venerit, ille arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me: De iuſtitia verò, quia ad Patrē vado, & iam non videbitis me: De iudicio autē, quia princeps mundi huius iam iudicatus eſt.]

Magnam Spiritus ſancti fortitudinem,& o-
mnium eorum ſummam, quæ nunc vſque
Spiritus idem tonat voce ſua mirabiliter,
mira cum ſuauitate Agnus Dei mox imco-
landus prænuntiat. Cuncta enim quæ homi
nes hoc Spiritu ſancto inſpirati vel inflam-
Act. 2. mati, fortiter atque ſuauiter extunc prædi-
cant, principaliter de his tribus diſputant,
peccato, iuſtitia, atque iudicio. Quæ ſingula
exponens: de peccato, inquit, quia non cre-
diderunt in me, & cætera. Horum duo ſunt
oppoſita, ſibique contraria, ſcilicet, pecca-
tum atque iuſtitia. Tertium eſt iudicium, in
quo duobus illis, peccato videlicet atque iu
ſtitiæ, loca vel præmia condigna reddenda
ſunt. Peccatum ſanè hic non tantùm Iudæo
rum accipiendum eſt, qui non crediderunt
in eum, quem corporaliter præſentem vi-
derunt & audierunt, ſed primùm quidem
Iudæorum, deinde Græcorum, id eſt, om-
nium totius mundi nationum. Non enim
dixit: ille arguet de peccato Iudæos, ſed ille,
inquit, arguet mundum: neque Iudæos tan
tùm, ſed omnem quoque per Apoſtolos
Chriſti arguet Spiritus ſanctus mundum.
Quomodo, inquis, totus redarguendus e-
rat mundus de hoc peccato, quia non cre-
diderunt in eum, cùm in vna tantùm prædi-
cauerit gente Iudæorum? Ad hæc inquam.
Altiùs planè conſiderandum eſt increduli-
tatis peccatum: Omne quippe vitium, & o-
mnis iniquitas generis humani ab incredu-
Gen. 3. litate ſumpſit initium, quia videlicet, primi
homines, plus Serpenti, quàm Deo credide
runt vel obaudierunt, & exinde corrupti
poſteri eorum, & gentes magis Diabolo vel
idolis eius, quàm Deo credentes, & Iudæi
magis Antichriſtum, quàm Chriſtum ex-
pectantes, communiter peccauerunt, & o-
Rom. 11. mnia (inquit Apoſtolus) in incredulitate
concluſa ſunt. Itaque per peccatum, quod
ſic expoſuit dicens, quia non crediderunt in
me, omnis iniuſtitia vel inobedientia vete-
ris hominis: & per iuſtitiam, quam ſic deſi-
gnauit dicens, quia ego ad Patrem vado, o-
mnis iuſtitia vel inobedientia noui hominis
intelligenda eſt, de quibus vtique, ſcilicet
peccato atq; iuſtitia, mundum Spiritus ſan-
ctus in eo redarguit; quia per prædicatores
ſuos vrgere non deſinit, inſtans opportunè,
2. Ti. 4. importunè, vt exuant veterem hominem
Ephe. 4. cum actibus; & induant nouum, eum qui
ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia &
ſanctitate veritatis. Iuſtitia namque noui
hominis in eo pulchrè deſignatur, quod ait:
quia vado ad Patrem, id eſt, quia obediens
Philip. 2. Patri vſque ad mortem, præſentis vitæ com
munem relinquo conuerſationem: Quod
ſic debere intelligi, & ſuprà iam dictum, &
adhuc poſtmodum dicendum eſt, vbi ait:
modicum & iam non videbitis me, & ite-
rum modicum & videbitis me, ſtatim ad-
iungens, quia vado ad Patrem. Ergo pecca-
tum, cui hæc iuſtitia præſenti loco oppoſita
eſt, radix omnium peccatorum, ſcilicet ori-
ginale peccatum eſt, cui cùm in Baptiſmo
Chriſti abrenuntiare iubemur, & eiuſdem
noui hominis Fides iudiciumque futurum
nobis credendum committitur, verè de pec
cato & de iuſtitia & de iudicio mundum
redarguit Spiritus ſanctus, vt non vacet vl-
li homini neſcire, quis peccati, quis iuſtitiæ
finis ſit, quanquam tremendum iudicium
ad diſcernendum vtriuſque meritum in fi-
ne futurum ſit? Sanè quod ait: De iudicio
autem, quia princeps mundi huius iam iu-
dicatus eſt, conſequentem eorum damna-
tionem, qui adhuc illi adhærent, terribili-
ter expreſsit: quia videlicet iudicato capite,
membra quoque pariter præcipitanda cre-
duntur, dicente Iudice: Ite maledicti in ignē Matt. 25.
æternum, qui præparatus eſt Diabolo & An
gelis eius. Igitur Paſsionem Chriſti conſecu
turus aduentus Spiritus ſancti, cauſa digna
eſt, cur contriſtari non debeant eius Diſci-
puli, pro eo quod ad Patrem vadit. Sed ea
quæ nunc dixit, & cætera huiuſmodi, quæ
de ipſo ſciri oportet & credi, ipſi ferre non- Ioan. 15.
dum erāt idonei. Vnde & protinus ait. [Ad-
huc multa habeo vobis dicere, ſed non po-
teſtis portare modò.] Ergo quod ſuperiùs
dixerat: iam non dico vos ſeruos, quia ſer-
uus neſcit quid faciat Dominus eius: vos au
tem dixi amicos, quia omnia quæcunq; au-
diui à Patre meo nota feci vobis: de futuro
oportet intelligi, & idcirco præterito tēpore
ſic enuntiari, quia ſinè dubio mox futurum
eſt quod promittit. Sequitur. [Cùm autem
venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos o-
mnem veritatem.] Omnem quippe verita-
tem, quam ſcire oportet, ille docebit vos, a-
periendo vobis ſenſum, vt intelligatis Scri- Luc. 14.
pturas, & cognoſcatis in veritate cūcta, quæ
vel parabolicè dicta, vel figuratè facta con-
tinentur in Lege, & Prophetis & Pſalmis de
me. [Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed
quæcunque audiet loquetur, & quæ ven-
tura ſunt annuntiabit vobis.] Inde, in-
quit, eſt Spiritus veritatis, & inde vos o-
mnem veritatem docebit, quia non loque-
tur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet lo-
quetur. Spiritus enim qui à ſemetipſo lo-
quitur, non ſpiritus veritatis, ſed ſpiritus Hier. 27.
eſt mendacij, & omnes Prophetas menda- Eſaia 5.
ces facit, vt prophetent de corde ſuo, quod
DOMINVS non eſt locutus, & confingant
eſſe, quod non eſt, vel malum eſſe quod bo
num, & bonum eſſe quod malum eſt: Non
ſic loquetur iſte Spiritus, ſed quæcunq; au-
diet loquetur, id eſt, ea quæ ſunt, quæ ve-
ra exiſtunt, & authoritatem in Scripturis
habent; loquetur, nihil confingens, nihil
peruertens, & veros Prophetas faciet vos,
vt non loquamini à vobiſmetipſis, ſed lo-
quamini quæcunque audietis in Lege, &
Prophetis, & Pſalmis de me, nihil confingē-
tes,

tes, nihil deprauantes, ſed vero ſenſu veridicam Scripturam exponentes. Ita non à ſemetipſo loquetur, ſed quæcunque audiet, loquetur per os veſtrum Spiritus veritatis, & quæ ventura ſunt, annuntiabit vobis, vt non ſolùm Prophetarum docti auditores, ſed etiam futurorũ ipſi cognitores & prophetis ſitis compares. Inſuper & futurã beatitudinem veſtram tali nuntio prægustantes. [Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.] Ille, inquam, talis tam verus, & tam idoneus teſtis me clarificabit, quia de meo accipiet, id eſt, de eo qđ ſcriptum eſt de me, accipiet, & annuntiabit vobis, veſtro patenter inſinuando intellectui. Verbi gratia, Meum eſt illud dictum in

Pſal. 2. Pſalmo: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. De hoc meo teſtimonio accipiet, vobiſque intimabit autoritatem teſtificandi de me, quod ego Domini Dei filius ſim, non adoptatus, ſed genitus, quia dixit ad me: Ego hodie, id eſt, in æternitate, genui te, & quod ille iuſſerit mihi nunc facio, poſtulare gentes, quod, inquam, nunc facio in iſtis diebus carnis meæ, preces ſupplicationeſque ad eum, qui me ſaluum

Hebr. 9. facere poſsit à morte, cum clamore valido, ac multis lachrymis offerens, & profectò mox pro mea reuerentia exaudiet me: Dabo, inquiens, tibi gentes hęreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Hoc profectò meum eſt, & quoties tale quid annuntiabit, vel aperiet vobis, de meo accipiet, quia cùm ego verbum Dei ſim, omnes Scripturæ Dei meæ ſunt, teſtimonia mea ſunt. Et hoc faciens, ille vtique me clarificabit, teſtimonium perhibens de me, vt vos quoq; in omni Prætorio, in omnibus Synagogis, vel concilijs, talem habẽtes vel aduocatum, vel prolocutorem, teſtimoniũ perhibeatis, quod ego Filius Dei ſim, & quod omnes gentes, omneſq; termini terræ hæreditas vel poſſeſsio mea iure ſint. Quærat fortè aliquis, cur non dixerit: Mea accipiet, ſed de meo accipiet, & annuntiabit vobis. At ipſe cõtinuò. [Omnia quæ habet Pater, mea ſunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.] Quæris, inquit, cur non omnia, ſed de meo accipiens annuntiabit? Ecce dico: Omnia quæ habet Pater mea ſunt. Quænam ſunt quę habet Pater? Habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſ-

Exo. 33. ſibilem, & talia quæcunq; illum habere ſa-

1. Ioan. 3. cra Scriptura teſtis eſt, quæ vtiq; hominum

1. Cor. 13. nemo dum viuit, ſicuti ſunt, videre vel cognoſcere poteſt. Hoc enim vobis in futuro repoſitum eſt, vt cognoſcatis nunc ex parte quidẽ, & videatis per ſpeculum in ænigmate, tunc autem cognoſcatis ſicut & cogniti eſtis, & facie ad faciem videatis. Hæc autem omnia quæ habet Pater ſic incomprehenſibilia mea ſunt, quia videlicet eiuſdem, cuius & ille naturæ ego ſum, & eſt mihi cum illo vna diuinitas, æqualis gloria, coæterna maieſtas. Rectè igitur nõ dixi mea, ſed de meo accipiet, videlicet propterea, quia non in vita præſenti omnia, quæ Patris & mea ſunt, vobis annuntiabit, ſed ex parte cognoſcere, & ex parte prophetare dabit, quæ nec ocu-

lus vidit, nec auris audiuit, nec in cor homi- *Eſaia 64.*

nis aſcẽderunt. Sequitur. [Modicum & iam *Matth. 20.*

non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad Patrem.] Iuxta a-

lios Euãgeliſtas, interea dum hęc dicuntur, *Ioan. 18.*

erant Apoſtolorum oculi grauati, & importunè dormitabant præ triſtitia. Sciebat autẽ ille, quem nihil latebat, qualiter interim Iudas perditionis filius, & mortis miniſter, agitante ſe Diabolo, diſcurreret, feſtinaret, accipiens cohortem, & à Principibus & Phariſęis miniſtros, laternas ac faces accendens, & arma conducẽs. Quæ omnia priuſquam fierẽt, hoc itidem ſalus noſtra Dns Chriſtus propoſuerat, vt non perderet quẽquam ex ipſis, quos Pater ſibi dederat. Igitur ſecundum quod apud alium Euangeliſtam dicit ſic: Nõ potuiſtis vna hora vigilare mecum, vigilate & orate, ne intretis in tẽtationem, & in hoc Euangeliſta volens eos ſollicitos, & ad euadẽdum paratos eſſe: Modicum (inquit) & iam non videbitis me.

Modicum ſuſtinete mecum, & vigilantibus oculis conſiderate & attendite me. Nõ poſt hoc modicum, id eſt, poſt hanc horam vel diem inſtantem, iam non videbitis me. Nec verò turbetur cor veſtrum, ecce & hoc vobis dico, quia iterum modicum & videbitis me, quia vado ad Patrem. Notandum quia dicendo: Et iam non videbitis me, & iterum videbitis me, penè circa idem oppoſita vel contraria conſtituit, ſcilicet videre & non videre, videlicet ad commendandam veritatem reſurrectionis, qualis & in ipſo poſt modicum, & in nobis in fine ſeculi futura ſit.

Cùm enim vtrobique dicit, me, ſeipſum & non alium in vera ſubſtantia carnis reſurrecturum eſſe aſſerit: cùm autem, & iam non videbitis, & videbitis, dicit, immutationem, id eſt, aliam eiuſdem carnis gloriam fore repromittit. Hoc, inquam, notandum, quia iam non videbitis, id eſt, in æternum non me videbitis (inquit) ſcilicet qualem nunc videtis, vtiq; paſsibilem, mortalem, cum hominibus conuerſantem, humanas infirmitates ſcientem, virum dolo-

rum, & nouiſsimũ virorum, talem iã nõ vi- *Heb. 14.*

debitis me poſt hoc modicum. i. poſt diei *Eſaia 13.*

ſequentis horam nonam. Nam econtrà immortalẽ atq; impaſsibilem iterum videbitis me, atq; ita non quidẽ alium, ſed tamẽ lõgè alteratum videbitis me. Igitur qui dicturus, iterum videbitis me, præmittit: Iam nõ videbitis me, profectò non humanæ ſubſtan-

tiæ ve-

tiæ veritatem interituram, ſed naturæ gloriam per virtutem reſurrectionis aſſerit immutandam. Sequitur. [Dicebant ergo ex Diſcipulis eius ad inuicem: Quid eſt hoc qđ dicit: Modicum non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, & quia vado ad Patrem?] Videlicet quia virtutem reſurrectionis neſciebant, imò nec ipſum reſurrecturum eſſe credebant, quippe qui de illo magna ſentientes, nec hoc ſaltem, quòd moriturus eſſet intelligere poterant. Proinde non mirum, quòd vim ſermonis capere nequibant. [Dicebāt ergo: Quid eſt hoc quòd dicit nobis modicum? Neſcimus quid loquitur.] Poterat vtique Dominus ſic hæſitantibus quid loqueretur edicere verbis euidentioribus, verum res ipſa mox ſubſequēs omnia commodius declaratura erat. Hoc profectò teneris mentibus expediebat, vt nec omninò reticeret, nec totam, ſed ex parte rem doloris immenſi verbis prænuntiaret, videlicet ne illa tempeſtas irruens repentè nimis, Fidei fundamentum in illis penitus euerteret: ſed ſenſim reuelatus dolor tolerabilior fieret. Proinde adhuc ita ſequitur. [Cognouit ergo Ieſus, quia volebant eum interrogare, & dicit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi vobis: Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad Patrem. Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit] Ecce palàm eſt, quia cum conſilio ſuo doctrix ſapientia, ſuauiter agens, & ſolicitudinem auget, & cauſam ſolicitudinis ſubtextam ex magnā parte continet. Præmiſſo namque: De hoc quæritis inter vos, quia dixit: Modicum & iam non videbitis me, & cætera, non dicit continuò, quod intellectui pronum eſſet: vnum modicum eſt, ab hinc vſque ad horam nonam inſtantis diei, qua tranſacta ſepeliendus ſum, & iam non videbitis me: & aliud modicum eſt ab eadem hora vſque in diem tertium, quò reſurgam, & iterum videbitis me, ſed ita ſubiungit: Amen amen dico vobis, quia flebitis & plorabitis vos, mundus autem gaudebit. Hic ſubaudiendum eſt, ſed poſtmodum plorabit & vlulabit, vel riſus eius dolore miſcebitur, & extrema gaudij eius luctus occupabit. Nam econtrà mox ſequitur: *Prou. 14.* [Vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.] Mundi huius inquit immundi, qui ſuis immunditijs me aduerſantem odit, Mundi, inquam, id eſt, amatorum mundi, inde gaudium erit, quia vado ad Patrem, quem tamen ille neſcit. Sed tale eius gaudium contritio duplex abſorbebit. Primùm quia venient dies in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres qui non portauerunt, & vbera quæ non lactauerunt, *Luc. 23.* videlicet quando venient Romani *Ioan 11.* & tollent eorum locum & gentem, *Zach. 2.* ſecundum pauorem ipſorum: Deinde quia tandem videbunt, in quem transfixerunt. Veſtra autem triſtitia quantam lætitiam operetur, vel quanto delenda ſit gaudio, ecce perſimile vobis intimo. [Mulier cùm parit triſtitiam habet, quia venit hora eius. Cùm autem pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ, propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Igitur & vos nunc quidem triſtitiā habetis,] vt hoc, quod per concluſionē ſic infertur. Igitur & vos nūc quidem triſtitiam habebitis, commodiùs ſedeat, ſumere priùs vel ſubaudire conuenit, Sanctam Eccleſiam mulierem magnam eſſe & inclytam, eiuſque virum ſiue maritum, Patrem omnium Deum, puerum autem eius, quem ex eodem viro per magnam veri amoris cōcepit gratiam, ipſum eſſe, qui hæc loquitur, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Hunc enim tunc primitus per Fidem concepit, quando iam adoleſcentula in Abraham *Gen. 22.* promiſsiones audiuit dicentis: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, & credidit, & ex tunc beata progenies mente grauida, verbum promiſsionis baiulans in Patriarchis & Prophetis per eiuſdem verbi incrementa proficiens, quaſi fœta aluo magis ac magis tumuit, tandemque diu deſideratum puerum mulier eadem, cuius beati Apoſtoli magna portio ſunt, in magno dolore & anguſtiā paſsionis enixa eſt, viditque eum in diem æternitatis feliciter naſcentem, id eſt, à mortuis reſurgentem, & iam non meminit preſſuræ, propter gaudium quia natus, quia renatus eſt, & rediuiuus eſt homo in mundum redemptum, & ſaluatū, vt mundi, imò cæli & terræ, & omnium quæ in eis ſunt obtineat principatum. Propoſita itaque ſimilitudine qua dicit: Mulier cùm parit triſtitiam habet: cùm autem pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum, hoc quod iam dictum eſt, per ſubauditionem ſumendum eſt, & ſic validior concluſio ſeſe inſeret: Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis.

Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo *Apoc. 12.* tollet à vobis.] Vos, inquit, qui nunc eſtis quaſi mulier in vtero habens, quæ clamat parturiens, & cruciatur vt pariat, ego iterum videbo, vobiſque videndus apparebo, ſeparatus quidem à veſtræ mortalitatis vtero, ſed bono veſtro natus, & immortalis factus in regnum æternum. Et gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum certum & verum, nemo tollet à vobis. Nam vos conſtanter gaudētes dicetis: *Pſalm. 2.* Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania. *Act. 5.* Verè enim in vanum frement, & inania meditabuntur, quando cędent vos *Matt. 10.* in Synagogis. *Luc. 10.* Ibi etenim magis gaudebitis, & ibitis gaudentes à cōſpectu concilij, quoniam digni eſtis pro nomine meo contume

liam pati. Quod & ſi corpus occiderint, ſic quoque cor veſtrum gaudebit, quia gaudium veſtrum non in carne, quæ poteſt occidi, ſed in corde vel anima, quam perſecntor occidere non poteſt, repoſitum erit. Veſtrú igitur gaudium nemo tollet à vobis.

[Et in illo die me nó interrogabitis quicquam.] Nunc de hoc quæritis inter vos, quia dixi vobis: Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, & vultis me interrogare, verùm in illo die gaudij veſtri me nó interrogabitis quicquam horum: ſcietis enim rerum vel effectuum præſenti euidentia perdocti. Sed & cæterorum quicquid ſcitu opus erit, ex illo

Luc. 24. die ſenſum habentes apertum, Scripturas interrogabitis, Legis, Prophetarumque, & Pſalmorum volumina conſuletis, & ipſa vobis ediſſerent, quid fecerim, aut quid locutus ſim vobis. Sequitur.

[Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis, vſque modò non petiſtis quicquam in nomine meo. Petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum.] Sæpiùs replicando, ſuiſque inculcando Diſcipulis Dominus noſter, vt in nomine ſuo petendum eſſe nouerint,

1. Tim. 2. ſi quid Patrem petere velint, mediatorem Dei & hominum ſeſe ſalubriter cupit agnoſci. adeò neceſſarium, vt nemo ad Patrem venire niſi per ipſum, nemo à Patre quicquam poſsit impetrare niſi per nomen ſuum. Vnde ſalutaris mos, & Catholica hęc more ſanctæ Eccleſiæ orandi regula eſt, vt in omni oratione, quam ad Patrem dirigit, ſubiungat: per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum. Quia videlicet præter hanc nulla via, nullumque eſt aliud oſtium, ad quod reſpiciens efficaciter dicat: Di-

Pſal. 104. rigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo, eleuatio manuum mearum ſicut ſacrificium veſpertinum. Solum huius vnigeniti Filij Dei nomen, quod eſt Ieſus Chriſtus, neceſſarium vniuerſæ orationis eſt vehiculum, quo in cælum directo curſu perlata, conſiſtat ante Patris conſpectum, ſalutemque de ſinu eius & gratiam ſugere valeat remiſsionis peccatorum. Verùm hoc Apoſtoli nec dum ſciebant: idcirco iam abiturus magiſter vitę, hoc illis in ſermone ſuo commendabat attentiùs. Itaque dum dicit: Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis: econtrà ſubaudiendum eſt, quia nihil Pater dabit vobis, niſi orantes in nomine meo petieritis. Superioribus autem ita præſens lectio coniungitur: vt ſciatis, inquit, quod verè magno fructu gaudij ſubſequentis, nunc vos triſtitiam habeatis, ſicut mulier cùm parit, hoc verò dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. In nomine inquit meo, id eſt, ſecundum nomen meum, quod Ieſus, & ſaluator interpretatur. Cuius nominis cauſam ſiue reſponſionem Angelus beato Ioſeph exprimens: Ipſe enim, inquit, ſaluum faciet popnlum ſuum à peccatis eorum. Ergo in nomine Ieſu petere, eſt illud petere, propter quod ipſe qui hoc nomen ſibi elegit, deſcendit de cælis, & incarnatus eſt, & homo factus eſt, *Matth. 1.*
crucifixus, mortuus, & ſepultus eſt, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cælum, & ſedet ad dexteram patris. Quare autem hoc totum factum niſi vt per nomen eius remiſſionem peccatorum acciperemus? Ergo cùm quid petimus, quod cauſæ huic ſinè dubio cooperetur, fidenter tanquam in nomine IESV petentes nos accepturos ſperemus. Qui ſenſus ex alio Euangelij loco meliùs elucet: Amen inquit, dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cælis eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Quinam ſunt hi duo conſentientes, qui inquam, ſunt duo vel tres nomine IESV congregati, niſi de quibus præmiſerat, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum, ſi non te audierit, adhibe tecum adhuc vnum. Tnnc nanque duo ſibi conſentiunt, quando is qui peccauit frater, fratrem audit corripienté: tunc inquam, duo vel tres congregati in nomine Ieſu ſunt, quando vel inter ſe & ipſum ſolú quis corripit peccantem, vel nondum auditus adhibet ſecum adhuc vnum. Qui profectò tunc verè congregati ſunt, & verè ſibi conſentiunt, quando is qui peccauit, lucrifactus, inclinatur ad pœnitétiæ conſenſum. Proinde fiducia datur illis veniæ vel ſalutis fraternæ, cùm dicitur: Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terrã de omni re quãcunque petierint fiet illis, & ex præcedentib. neceſſariò ſubaudiendum eſt, vt dicas de omni re peccati. Cæterorum autem quicquid petierimus pro ſuperfluis voluntatibus noſtris, nequaquã propter has vel cęteras huiuſmodi pollicitationes ſuas, quaſi debitor iure tenendus eſt, præſertim cùm in oratione ſua, quã Apoſtolis dicentibus: Doce nos orare, ipſe compoſuit ſummam omnium quæ petenda ſint, ſeptẽ petitionibus, ſecundú ſeptẽ dona Spiritus ſancti, deſignauerit, quarũ prima eſt, Sanctificetur nomen tuum: ſeptima, *Matt. 6.*
Sed libera nos à malo. Igitur cũ dicit: Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis: oportet vt neq; à Patre quicquam, niſi quod noſtræ ſalutis ſit petere audeamus, neq; nos impetrare aliter, niſi per vnigeniti filij nomẽ arbitremur. Quod quia necdum Apoſtoli (vt prædictũ eſt) nouerant: Vſque modò inquit, non petiſtis quicquã in nomine meo. Deniq; nondum iã perfectè nouerant eum, licet crederent, vel confiterentur eũ Chriſtũ Filiũ Dei *Epheſ.*
viui,

viui; necdum, inquam, tam planè cognouerunt eum, vt ſcirent illi eum legationem ſuſcepiſſe noſtræ pacis, & mediatorem datum eſſe ad impetrandam hominibus gratiā Dei Patris. Proinde non petierant quicquam hactenus in nomine eius, ſiquidem nec ipſe hoc illis ante hanc horam ſuę Paſsionis mādaſſe inuenitur, quāquam multa in plerisq́; locis de orationis inſtātia ſit locutus. Et addidit: Petite & accipietis, vt gaudium veſtrū ſit plenum. Ordo vel ſenſus hic eſt.

Petite, vt gaudium veſtrum ſit plenum, & accipietis. In quo autem plenum eſſe poterit, niſi vt veniamus & appareamus ante *Eccle.2.* faciem Dei? Omne namque gaudium mundi huius deceptiuum, & omnis riſus eius erroneus eſt, ſolum autem de viſione Dei, & riſus faciei eius præſentis plenitudinem habet, & in veritate eſt. Nec enim obſcurari vel auferri poteſt. Igitur cum dicit: Petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum, illa tantummodò petenda eſſe innuit, quæ proficiant ad viſionem Dei, in quo ſolo plenitudo gaudij eſt. Tandem in calce ſermonis infert. [Hæc in Prouerbijs locutus ſum vobis. Venit hora cùm iam non in Prouerbijs loquar vobis, ſed palàm de Patre annūtiabo vobis.] Quænam ſunt quæ in Prouerbijs locutum eſſe aſſerit? Nunquid ex quo ſurrexit à cœna Prouerbia ſiue Parabolas dixit, & nō potiùs plano ſermone præcepta dilectionis, & hortamenta patientiæ dedit? Siquidem & Apoſtoli ſolum hunc ſermonem reſpicientes, quem in illa nocte huc uſque produxit: Ecce, inquiunt, nunc palàm loqueris, & Prouerbium nullum loqueris. Cùm ergo dicit, hæc in Prouerbijs locutus ſum vobis, &c. non ad verba ipſa, quæ tunc loquebatur referri voluit, alioquin magis propriè ſic dixiſſet: hæc Prouerbia locutus ſum vobis, ſi tamen reuera Prouerbia poterant conuenienter dici quæ hactenus locutus eſt eis: Sed hæc, inquit, quæ nunc Inſtāt, quæ nunc aguntur, ſcilicet Paſsionem meā, pro qua cor veſtrum triſtitia nūc impleuit; reſurrectionem quoque vel aſcenſionem; qua viſa gaudebitis, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis, Paracleti quoque effuſionem, quem ſi abiero, mittam ad vos, vt iā dixi. Hæc, inquam, in Prouerbijs hactenus locutus ſum vobis, varijs præſignaui figuris, vſque in hanc horam paſsionis, imò vſque dum tradente me ſpiritum, ſcindatur velum templi à ſummo vſque deorſum, ipſa ſua ſciſsione conteſtans, ea quæ hactenus *Matth.27.* latebant ſub figuris, deinceps in veritate clareſcente myſteria verbi Dei. Extunc enim iam non in Prouerbijs loquar vobis, ſed palàm de Patre meo annuntiabo vobis, ita vt præſentibus rebus, quarum figuræ præceſſerunt, vos non ſolùm intelligere ea, quæ præſens ipſe feci, vel locutus ſum vobis, ſed etiam quæ in figura contingebant patribus veſtris, diſcutere & aperire poſsitis. [Illo die in nomine meo petetis.] Illo, inquam, die, reuelatæ gratiæ, die ſalutis, & acceptabili tēpore, quando ſpiritus veritatis docebit vos *1.Cor.10.* omnem veritatem, de meo accipiens, & an- *2.Cor.6.* nuntians vobis: vos in nomine meo petetis, quia videlicet cognoſcentes me, & credentes quia ego in Patre, & Pater in me eſt, verum Deum & hominem, æquè vt Patrem adorabitis, & ſic in nomine meo petetis, qđ vſque modo non feciſtis. [Et non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis. Ipſe enim pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis quia à Deo exiui.] Nō, inquit, illo die ego rogabo patrem de vobis. Ne fortè Hæreticus non intellexerit, quomodo ſuprà dictum ſit: Et ego rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis, & inde argumentetur, patre minorem eſſe Filium, eò quòd rogare minoris ſit, ecce & hoc è diuerſo infert: Et non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis, ſcilicet illo die, quo (vt iam dixi) in nomine meo petetis. Nā *Pſalm.52.* iſto quidem die, qui nunc ingruit, de tribulationis meæ, quo capiunt animam meam, & irruunt in me fortes, ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis: rogabo, inquit, Sacerdos factus ipſe ſacrificiū, ſecundum paſsibilē hominis naturam: illo autem die & deinceps, quo iterū in gaudio cordis veſtri videbitis me; iam non rogabo patrē de vobis. Quare? Ipſe enim pater amat vos, id eſt, iſto rogatu meo ſibi recōciliatos iam habet amicos vos, & de filijs iræ fecit filios *Ephe.3.* gratiæ ſuę. Vnde hoc? Quia vos me amaſtis, & credidiſtis, quia à Deo exiui. [Exiui à patre, & veni in mundum: iterū relinquo mūdū, & vado ad patrē.] Exinaniui me formā ſerui accipiens, & veni ſaluare mundum, cu- *Philip.2.* ſtodiendo vias duras propter verba labio- *Pſalm.16.* rum patris, dum non loquor opera homi- *Hebr.2.* num. Iterum relinquo mundum, deponens ſeruitij iugum, & vado ad patrem, propter paſsionem mortis recipiens gloriam & honorem. Propter hoc ipſe pater illo die amat vos, quia credidiſtis hoc. Etenim iſta credulitas efficiens cauſa eſt, vt mea proſit vobis paſsio, vt reconciliemini Deo, vt non iam filios iræ, ſed gratiæ reputet & amet vos, ita vt iā ex illo die nō oporteat me patrē rogare de vobis quod modo ſemel facio: ſemel enim morior, & quòd morior peccato non meo, ſed veſtro morior, deinceps viuā Deo, quia ſicut dixi vobis, vado ad patrē, à quo propter hoc exiui, vt hoc modo redirem. Hoc nēpe illud eſt, quod Pſalm. cælis enar- *Pſalm.18.* rantibus audiuit aure prophetica. Præmiſſo nanq; hoc verſiculo, quo expoſuit quā Dei gloriā enarrauerit, dicēs: In ſole poſuit tabernaculū ſuū, & ipſe tanq̄ ſponſus procedēs de thalamo ſuo: Exultauit vt gygas ad currendā viā ſuā, ſtatim ſecutus eſt: à ſummo cælo egreſsio eius. Igitur Cherintus

atque

atque ſimiles eius Hæretici mentiti ſunt di-
cendo, ante Mariam non fuiſſe Chriſtum:
Quia exiui (inquit) à Patre & veni in mun-
dũ, conteſtante propheta, quia à ſummo cæ
lo egreſſus ſum. Sequitur. [Dicunt ei Diſci-
puli eius: Ecce nunc palàm loqueris, & pro-
uerbium nullum dicis,] Dixerat enim eis i-
pſe. Hæc in prouerbijs locutus ſum vobis,
venit hora cùm iam in prouerbijs non lo-
quar vobis, ſed palàm de Patre meo annun
ciabo vobis. Non aduerterant quòd iam in
præſenti tempore dixit: Hæc in prouerbijs
loquor vobis, ſed præterito: Hæc in prouer
bijs locutus ſum vobis. Vnde iam ſuperiùs
dictum eſt. Dixerunt ergo: Ecce nunc palã
loqueris, & prouerbiũ nullum dicis. Quod
ſi ex parte verum eſt, nunc, id eſt, in hac cœ
na nullùm prouerbiũ dixerat, attamen non
Matth.26. palàm erant illis omnia quæ dixerat. Nam
& paulò antè dixerunt: Quid eſt hoc quod
dicit nobis: Modicum & iam non videbitis
me, & iterum modicum & videbitis me, &
quia vado ad Patrem? Neſcimus quid loqui
tur. Adeò caligabant in illa magna triſtitiæ
nebula, qua non ſolùm oculi, ſed & interni
ſenſus eorum erant grauati, vt ipſam quoq;
ignorantiam vel tarditatem ſuam neſcirẽt.
Sed huic errori Fides ſuberat, diſcuſsis igno
rantiæ tenebris, & ſedatis triſtitiæ vel timo-
ris tempeſtatibus, in ſuo tempore apparitu-
ra. Nam ſequitur. Nunc ſcimus quia ſcis o-
Pſal. 146. mnia, & non opus eſt tibi, vt quis te interro
Sap.8. get. In hoc credimus quia à Deo exiſti.] Ve
Hier. 17. nerabilis & ſapientiæ Dei condigna hęc pro
feſsio eſt, quia dicitur: Nũc ſcimus, quia ſcis
omnia. Omnia nanque ſcire, ſolus eſt, vel
ſapientiæ eius, cuius non eſt numerus, attin
git autem à fine vſque in finem fortiter, &
diſponit omnia ſuauiter. Hæc enim ſola ſcit
omnia, & omnium ſcrutatur corda, & vni-
Iob.38. uerſas mentium cogitationes intelligit: Et
non opus eſt tibi, vt quis te interroget. Hoc
planè idoneum tantæ rei teſtimonium eſt.
Quis enim eſt doctor ũ adeò ſtrenuus, vt ſal
tẽ obiectis ſemp ſufficere poſsit interrogati
onibus, ne dicã tacitis auditorum occurre-
re cogitationibus? At ille Dominus & ma-
giſter, quanta beneuolentia docebat, tanta
& potentia corda omnium in manu ſua te-
nebat, ita vt non neſciret quid cuique deeſ-
ſet, quinetiam nulla eum cordis cogitatio la
teret. Quod cùm multis experimentis, vici-
no quoque Diſcipuli confirmati fuerant ar
gumento, quia videlicet paulò antè dicen-
te illo: Modicum & iam non videbitis me,
& cętera, cùm dicerent quidam ad inuicem:
Neſcimus quid loquitur, cognouit ipſe,
quia volebant eum interrogare, & non fuit
ei opus, vt interrogarent, præuenit enim eos
dicens: De hoc quæritis inter vos? Benè er-
go ſcimus (inquiunt) quia ſcis omnia, neque
nos dubitamus, rectè ſic illos dixiſſe de illo,
ſinè quo nemo alius tetendit ſuper vnum-
quemque ſcientiæ vel intellectus lineas: Et
non eſt (aiunt) opus tibi, vt quis te interro-
get, videlicet quomodo cuique homini do-
cere cupienti opus eſt, aperiri verbis id quo
hæreat ſenſus auditoris. Quòd verò adijci-
unt: In hoc credimus, quia à Deo exiſti, idẽ *Eze.24.*
eſt ac ſi dicãt: In hoc credimus, quia tu es ip-
ſa ſapientia, quæ dicit: Ego ex ore altiſsimi
prodiui. [Reſpondit eis Ieſus: Modò credi-
tis? Ecce venit hora, & iam venit, vt diſper-
gamini, vnuſquiſque in propria, & me ſolũ
relinquetis: Sed non ſum ſolus, quia Pater
mecum eſt.] Modo (inquit) creditis? Modo
ſcitis? Benè quidem eſt, quia creditis: & be-
nè eſt, quia ſcitis: ſed videte ne turbetur cor
veſtrum, videte ne hãc ipſam credulitatem
de cordibus veſtris fuget vẽtus, tollat aura.
Nam ecce venit hora, & non longè eſt, ſed
iam venit, de qua dictum eſt: Quia Sathanas
expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum:
Venit (inquam) hæc hora, in qua tanta tem- *Luce 22.*
peſtate cribrauit vos Sathanas, vt diſperga-
mini, vnuſquiſq; in propria, ſcilicet procul
fugientes ab anguſtia mea, & contenti ſalu-
te quiſque propria, & me ſolũ relinquatis,
vt ſolus vadam immolari pro vobis. Nam
quò ego vado, vos (ſicut ſuperiùs dixi) non
poteſtis me modò ſequi. Sic implebitur Scri *Eſa.63.*
ptura, quæ in perſona dicit: Torcular calca- *Matth.26.*
ui ſolus, & de gentibus non eſt vir mecum:
circunſpexi, & non erat auxiliator: quæſiui,
& non fuit qui adiuuaret. Itaq; (vt iam di-
xi) omnes in me ſcandalum patiemini, puta
diſpergemini, quia fugam capietis, & me ſo-
lum relinquetis. Veruntamen non ſum
ſolus, quia Pater mecum eſt. Nec enim ſic
exiui à Patre, & veni in mundum, vt ille me
reliquerit ſolum. Nunquid ergo fallitur ſpi
ritus meus in Propheta dicente: Deus Deus
meus, vt quid dereliquiſti me? Abſit. Tan- *Pſal.121.*
tillum tacebit Deus meus, ſilebit & patiens
erit, donec iſti (quorum eſt hora quæ iam ve
nit, & poteſtas tenebrarum) videant, & de-
rideant me, loquãtur labijs & moueant ca-
put, fodeant manus meas & pedes meos, &
dinumerent omnia oſſa mea, diuidant ſibi
veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam mit
tant ſortem. Tantillum, inquam, tacebit, &
dereliquiſſe me videbitur, quia ſilebit: ſed
poſt hæc non longè faciet auxilium ſuum à
me. Erue enim à framea animam meam, &
de manu canis vnicam meam, à mortuis me
reſuſcitans, & exinde palàm ego faciã, quòd
non reliquerit ſolum, quia narrabo nomen
eius fratribus meis, & in medio Eccleſię lau
dabo, id eſt, laudabilem faciam eum. [Hæc
locutus ſum vobis, vt in me pacem habea-
tis.] Quam pacem, niſi peccatorum remiſ-
ſionem? Quam pacem, niſi illarum quæ in-
ter Deum & homines erant inimicitiarum
ſolutionem & reconciliationem? Hanc, in
quit, pacem valdè neceſſariam, vt in me, id
eſt, per mortem meam habeatis, idcirco hęc

locutus ſum vobis:locutus ſum,inquam,id eſt,feci. Verba nanque mea iam facta ſunt, quia videlicet certum eſt futura eſſe.imò & *Ephe. 2.* impoſsibile eſt non poſſe fieri quæ locutus ſum vobis. Quæ nam ſunt ea quæ locutus ſum vobis,niſi incarnationis meæ, quæ iam facta eſt,& eius,quæ ſinè dubio mox futura eſt,paſsionis,ſimulq; & reſurrectionis meæ certa myſteria?Hęc ego locutus ſum vobis, vt in me pacẽ habeatis, teſtãte Scriptura,cũ dicit:Si fuerit Angelus loqnens pro eo, vnũ de ſimilibus,vt annunciet hominis æquitatem,miſcebitur eis,& dicit: Libera eum,vt non deſcendat in corruptionem. Inueni in quo ei propitier,&c. Vnum planè de ſimilibus eſt in his quæcunq; locutus ſum vobis, vt in me pacẽ habeatis, vt liberemini, & in corruptionem non deſcendatis, vt in me,q ſolus inuẽtus ſum Deus propitietur vobis. Quod eſt illud vnum?Hoc ſcilicet,quòd & ego æquè vt vos paſsibilis atq; mortalis homo ſum. Nam cætera diſsimilia ſunt, quia videlicet ſolus ego de cunctis hominib.quã- *Matth.10.* do & quomodo volui natus ſum,quãdo & *Luca 12.* quomodo volo morior, nihilominùs quando volo reſurgo,& in cælum aſcendo. Igitur hæc locutus ſum vobis,idem eſt ac ſi dixiſſet:Hæc facio vobis. Sequitur:[In mundo preſſuram habebitis,ſed confidite, ego vici mundum.] Non,inquit,in mundo,ſed in me pacem habeb tis:Nam è cõtrario preſſuram in mundo habebitis. Tradent enim vos in concilijs,& in Synagogis flagellabũt vos,ante Reges & Præſides ducemini pro- *Rom. 2.* pter me,& morte afficient ex vobis. Non,in *2.Cor.1.* quam,pacẽ,ſed huiuſmodi lites & bella & inimicitias in mundo habebitis. Sed confidite,& nolite timere eos qui corpus occidunt, & poſt hæc non habent quid faciant. Nam ego vici mundum,quippe qui occiſus ab illo,tertio die reſurgam. Hac ergo confidentia nolite timere, habẽtes pacem in me: etenim vos quoq; occiſi reſurgetis, & eritis ſocij victoriæ meæ,conſortes regni,participes gloriæ [Hæc locutus eſt Ieſus.& ſubleuatis oculis in cælum dixit: Pater venit hora,clarifica filium tuum, vt filius tuus clari- *CA.XVII.* ficet te.]Huic orationi Saluatoris congruit *Pſal. 10.* ille Pſal.centeſimi primi titulus talis: Oratio pauperis cùm anxiaretur, & effunderet precem ſuam coram Domino. Etenim illa hora anxiata eſt anima pauperis huius,& erat triſtis vſque ad mortem, ita vt (ſicut alius Euangeliſta refert) factus in agonia,& prolixiùs orans ſudauerit, factuſque ſit ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Sciendum quippe quia non in illo cœnaculo, in quo cœna facta fuerat,hanc orationem fudit. Nam ſuperiùs Euãgeliſta illum inde egredientem ſignificauit, videlicet vbi iã exacta magna parte ſermonis,cũ dixiſſet:Iam non multa loquar vobiſcum, venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam,ſed vt cognoſcat mundus,quia ego diligo Patrem,& ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio, repentè ſic intulit: Surgite eamus hinc. Quò tamen tunc abierunt, non dicit, ſed luce clariùs ex alijs accipimus Euangeliſtis. Sic enim concorditer referũt: Et hymno dicto exie- *Matth.26.* runt in montem oliuarum. Illic orationem *Marc. 14.* iſtam fuiſſe celebratam perſpicuum eſt.Nã *Luca 22.* poſtquam illuc exijt, tũc(inquit Matthęus) venit Ieſus cũ illis in villã,quę dicitur Gethſemani, & dixit Diſcipulis ſuis: Sedete hic donec vadam illuc & orem. Et aſſumpto Petro & duobus filijs Zebedæi,cœpit cõtriſtari & mœſtus eſſe. Et ſubinde: Et progreſſus,inquit,puſillum, procidit in faciem ſuam,orans & dicens: Mi Pater, ſi poſsibile eſt, tranſeat à me calix iſte. Hoc idẽ Marcus euidenter narrat. Lucas quoque egreſſum illum refert in montem olíueti, & auulſum à Diſcipulis ſuis, quantum iactus eſt lapidis,poſitis genibus oraſſe,addẽs hoc,quia factus in agonia prolixiùs orauit, & factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Itaque conſonantibus cunctis,hanc orationem dixit in monte olíueti, præſentibus Petro, & duobus filijs Zebedęi. Nam à cæteris Diſcipulis auulſus erat quantum iactus eſt lapidis. Alijs nanque ſedere iuſsis, donec vadam, inquit, & orem:poſtmodũ Petro & filijs Zebedęi,quos aſſumpſerat:Suſtinete,ait,hic,& vigilate mecum. Et progreſſus,non iam quantum iactus eſt lapidis, ſed puſillum, procidit in faciem ſuam. Vnde non adeò mirum eſt hunc Euangeliſtam,filium Zebedæi prolixam eius ſcripſiſſe orationem,cùm alij tam breuem ſcripſerint,quia videlicet vadens, vt oraret,hunc ſolũ ex omnibus Euangeliſtis aſſumpſit,& hoc audiente orauit. Quid igitur pauper iſte anxiatus orauerit, quem clamorem ad Deum Patrem ſinè dubio peruenturum emiſerit,in hoc Euãgeliſta pleniùs habentes apponamus, ſi aures habemus audiendi & audiamus quid clamauerit,quam corã Domino Patre ſuo precem effuderit. Subleuatis(inquit Euangeliſta)oculis in cælum, videlicet quò ſuæ orationis dirigebat clamorem validum,dixit:Pater venit hora, venit, inquam,hora, ſubauditur magnæ anguſtiæ vel tribulationis, in qua deficiunt ſicut fu- *Pſal. 101.* mus dies mei,& percutior ſicut fœnũ, leuiter occiſus iuxta communem conditionem omnium mortalium. Sed tu clarifica filium tuum, videlicet magna reſurrectionis claritate, vt filius tuus clarificet te,ſcilicet præclara Diſcipulorum ſuorum prædicatione, vel mortuorum reſurrectione. Sequitur enim. Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam.] Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, id eſt, omnis hominis, ſiue Iudæi, ſiue Gentilis. Etenim non eſt Iu-

dæorum

dæorum Deus tantùm, ſed & Gentium: ſic
ut inquam, dediſti ei poteſtatem, & decre-
Roma. 3. uiſti illum ſuper omnes Gentes eſſe Re-
Actor. 5. gem, & Principem, atque Saluatorem, ad
dandam pœnitentiam & remiſsionem pec-
catorum, ſic attende, datumq́ue tuum ſi-
ue propoſitum tuum confirma rerum ve-
ritate, in eo videlicet, vt omne quod dedi-
ſti ei, det eis vitam æternam, ſcilicet dupli-
cem animarum atque corporum reſurre-
ctionem. Ita cùm dixiſſet. Clarifica Filium
tuũ, vt Filius tuus clarificet te, tanq̃ quære-
res in quo ſe à Patre clarificari, vel Patrem
ipſe clarificare vellet: ſic (inquit) clarifica
iam actu, ſicut clarificaſti poteſtate, vt fa-
ciet filius tuus illud, propter ꝙ incarnatus
vel homo factus eſt, id eſt, omnibus, quos
Rom. 1. dediſti ei, vitam æternam det. Et tanquam
iterum quæreres, quid pertineat hoc ad cla-
rificationem Patris, dare vitam mortuis,
quia dixit, vt Filius tuus clarificet te, pro-
tinus adiungit. [Hæc eſt autem vita æterna,
vt cognoſcant te ſolum verum Deum, &
quem miſiſti Ieſum Chriſtũ.] Igitur quòd
dixit: clarifica Filium tuum, vt Filius tuus
clarificet te, idem eſt, ac ſi dixiſſet: ſecundũ
ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione
mortuorum, atteſtare me eſſe Filium tuum
in virtute, cuius rei clara cognitio, cauſa eſt
effectiua hominibus vitæ æternæ. Eò ſu-
ſpirat vel intendit totum huius orationis in
cenſum, magno charitatis igne aduſtum, nõ
quòd pauper iſte dubitet vtrùm Propheta
ſuus verum ſibi prænunciauerit dicens: Nũ
quid qui dormit non adijciet vt reſurgat?
Sed vt ſcirent qui tunc audierunt, & intelli-
gant qui hanc eius orationem nunc legunt
vel audiunt, quòd ſalus, vita, & reſurrectio
noſtra, moriendi & reſurgendi cauſa fuerit
illi, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt
dolus in ore eius. In alio quoque Pſal-
mo, cùm iuxta ſenſum huiuſce orationis,
qua nunc dicit: Pater, venit hora, clarifica
Filium tuum, diceret ſpiritus eius: Domine
Pſal. 40. Deus meus clamaui ad te, & ſanaſti me, &
Eſa. 53. cætera. Tandemq́ue quaſi dubius quęreret:
Pſal. 25. Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcen-
dero in corruptionem. Nunquid confitebi-
tur tibi puluis, aut annunciabit veritatem
tuam? Statim vt verè certos intulit: Audiuit
Dominus, & miſertus eſt mei, Dominus fa-
ctus eſt adiutor meus, & reliqua. Itaque tam
in hac oratione ſua Dominus, quàm in pro-
pheticis Scripturis, ſpiritus eius non dubius
orat, dum & illuc poſt clamorem ſuum di-
cit: Audiuit Dominus, quod magnæ eſt cer
titudinis, & hic, præmiſſo: Pater clarifica Fi
lium tuum, ſubiungit continuò: Sicut dedi
ſti ei poteſtatem omnis carnis, vt oſtendat
quòd oratio ſua non in incerto, ſed in pote-
ſtate ſit. Sequitur. [Ego te clarificaui ſuper
terram, opus conſummaui quod dediſti mi
hi vt faciam.] In quo iam clarificauerit Pa-
trem Filius, poſtmodum expoſiturus eſt, di
cendo: Manifeſtaui nomen tuum homini-
bus, quos dediſti mihi de mundo. Non ergo
quæſitu opus eſt, quomodo qui dixerat: cla
rifica Filium tuum, vt Filius tuus clarificet
te, nunc dicat: ego te clarificaui ſuper terrã,
quia lector vltrò intelligit, clarificatum qui
dem iam eſſe Patrem in cognitione filij a-
pud mentes illorum qui credebant, quòd
hic talis à Deo exierit, quem & confeſsi iam
fuerant eſſe Chriſtum Filium Dei viui, ſed
nondum illis benè cognita maieſtate vel bo
nitate eiuſdem Filij, multum deerat de glo
rificatione Paterni nominis. Idcirco vtrũq;
dixit, vt & Filius tuus clarificet te, & ego
te clarificaui. Cui par eſt ꝙ poſteri⁹ dicit: Et
notũ feci eis nomen tuũ & notũ faciã. Quod Hebr. 1.
vero nũc addit: opus cõſummaui, ꝙ dediſti
mihi vt faciã, idẽ eſt ac ſi dicat: Mandatum
tuum impleui, factus homo mortalis, & nũc
ad ſummum obedientię, ſcilicet ad mortem,
inquã, nunc agonizor, ſpontè perueni. Pro-
inde mox ſubiungitur. [Et nunc clarifica
me tu Pater apud temetipſum claritate quã
habui priuſquam mundus eſſet apud te.] Et
quoniam (inquit) conſummaui opus, quod
dediſti mihi, nunc, ſcilicet in hac hora quæ
venit, clarifica tu me Pater, id eſt, reſuſcita
me: Clarifica, inquam, apud te, videlicet cõ
ſtituendo ad dexteram tuæ maieſtatis in ex
celſis, eadem claritate, quam habui antequã
mundus eſſet apud te, vt nihilominùs ado-
retur ab Angelis recens forma ſerui, quàm
adorabatur ab Angelis antiqua forma Dei.
Aliter: Et nunc clarifica tu me Pater apud Gen. 1.
temetipſum claritate, quàm habui priuſquã
mundus eſſet apud te, videlicet vt ſicut ſpi-
ritus meus, in principio ferebatur ſuper a-
quas, vt Angelica creatura per me verbum
tuum crearetur te dicente: Fiat lux, ita &
nunc idem ſpiritus ſuper aquas feratur, vt
per me Filium tuum noua hominum crea-
tura naſcatur, dum in morte mea baptizan
tur, vnde Angelorum, qui cecidit decimus
ordo reſtauretur. Nam hoc etiam modo cla
rificatio, qua ego tunc clarui, nunc iterabi-
tur. Nunc demum, quia dixerat: Ego te cla-
rificaui ſuper terram, exponit in quo clari-
ficauerit dicens: [Manifeſtaui nomen tuum
hominibus, quos dediſti mihi de mundo.]
Principium nanque paternæ clarificationis,
horum hominum inſtitutio eſt, per quos Apoſtoli
nomen Patris oportebat innoteſcere orbi, lux mundi
vnde & rectè dicti ſunt lux mũdi, quia mũ- Matth. 5.
dum cognitione huius nominis illuſtraturi,
priùs ipſi ſunt illuminati. Quod autem eſt
hoc nomen Dei, niſi Pater Ieſu Chriſti? Et-
enim cætera nomina Dei, quæcunque in Le
ge ſunt, audire vel ſcire potuerunt homines
ante aduentum eiuſdem Chriſti. Hoc autẽ
nomen quod eſt Pater, vel cuius Filij rela-
tione Pater credendus ſit, nunquam cogni-
tum fuiſſet, niſi veniens ipſe Filius hominis

illud manifeſtaſſet Ergo nomen tuum (inquit) nomen Patris mei, vel quòd Pater meus ſis, manifeſtaui per opera, quæ nemo alius fecit hominibus, quos dediſti mihi de mundo, quos ad me attraxiſti: electos de mundo, quia non caro & ſanguis reuelauit eis ſed tu Pater mi, q es in cęlis. [Tui erant, & mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſeruauerunt.] Niſi enim tui eſſent, non mihi eos dediſſes. Quomodo autem tui iam erãt, & nondum mei, niſi quia te quidem Deum inuocabant, ſed me Filium tuum eſſe, vel huius Filij reſpectu Patrem te vocare, necdum ſciebant? Ergo in eo eos mihi dediſti, qui Filium tuum eſſe illis reuelaſti.

Quo cognito ecce ipſi ſermoné tuũ ſeruauerũt, quia videlicet omnia relinquẽtes, me ſequuti ſunt. *Matth. 19.* *Deut. 33.* Quam tui ſermonis obſeruationem certam eſſe, teſtatur Lex dicens. Qui dixerit Patri ſuo, & matri ſuæ, neſcio vos, & fratribus ſuis ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt, iudicia tua ô Iacob, & Legem tuam ô Iſrael. Igitur quos dediſti mihi, tui erant, & in eo ſermonem tuum ſeruauerunt, quia relictis omnibus, me ſequuti ſunt. [Nunc cognouerunt, quia omnia quæ dediſti mihi, hi abs te ſunt: quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis. Et ipſi acceperunt, & cognouerũt verè, quia à te exiui, & crediderunt, quia tu me miſiſti.] Hoc verè quia tu mihi eos dediſti, conſequens erat, vt cognoſcerent, vt verba quę dedi eis, acciperent, cognoſcerent & crederent. Niſi enim eos tu mihi dediſſes, nunquam cognouiſſent: ſicut non cognouit per *Iudas electus admixtus.* dius Iudas, cuius ab effectis palàm omnibus eſt, quia non eum tu mihi dediſti, nec tui cauſa me ſequutus eſt, ſed cùm non eſſet tuus, tuis per hypocriſim fuit admixtus, peccator & doloſus. Propterea nunquam hoc illi ſapuit quod iſti cognouerunt, ſcilicet ꝙ omnia quæ dediſti mihi, id eſt, quæcunque *Matth. 12.* *Luca 11.* *Ioan 9.* *Ioan. 6.* feci opere, quæcunque dixi doctrinæ, verba abs te ſunt: ſed dixit mala, in corde ſuo cum eis ſentiens, qui dixerũt: In Beelzebub principe Dæmoniorum eijcit Dæmonia. Et nó eſt hic homo à Deo. Palàm ergo de illis eſt, quia tu eos ad me attraxiſti, quia cognouerunt quia de operib. meis rectè ſenſerunt. Cognouerunt, inq̃, quia verba non alia, niſi quæ dediſti mihi, dedi eis, & acceperũt acceptione digna, videlicet vt (ſicut iam dictum eſt) propter verba mea reliquerint omnia ſua. Cognouerunt (inquit) verè, quia à te exiui, & crediderunt, quia tu me miſiſti. Cùm idẽ eſſe videatur, exire Filium à Patre, quòd mitti, cur vtrunq; dixit, & quia à te exiui, & quia tu me miſiſti, niſi vt æqualẽ iudicet charitatẽ, & ſuimet, ſcilicet Filij venientis, & patris mittẽtis? Etenim pater quidẽ filio mãdatum dedit, vt veniret bibere pro nobis calicẽ paſſionis, ſed nihilominùs idẽ filius ſpontanea charitate venit. Deniq; non tanquam minorẽ propter charitatẽ ſuam Pater mandato ſuo coegit, ſed vt verè coęqualẽ & pari dilectione volentẽ miſit. Igitur vt vtriuſq; ſcilicet Patris & Filij charitatẽ iudicet, & cognouerunt (inquit) quia à te exiui, & crediderunt quia tu me miſiſti. His ita pręmiſsis, ait: [Ego pro eis rogo.] Tandẽ orationẽ ſuá aperit, pro qua ſubleuatis in cælũ oculis hactenus obſecrauit, dicens: Pater venit hora, clarifica filiũ tuum, &c. Hoc planè iuxta Apoſtolum, obſeruandũ eſt in oratione legitima, vt per ordinẽ fiãt obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarũ actiones. Quem ordinem ipſe totius ſanctæ orationis magiſter & dux præſenti loco ſeruaſſe comprobatur. *1. Tim. 2.* Primo nanque obſecrationem præmiſit, dicens: Pater venit hora, clarifica Filium tuum, & cætera. In quibus quaſi beneuolentiam Patris ambiuit, vſq; ad id quod nunc ait: ego pro eis rogo. Eſt autem ab hoc loco oratio, id eſt, verba ſupplicantia quidem, ſed nondũ explicantia, quid velit aut quò tendat. At verò quod poſtmodum ait: Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, & reliqua, poſtulatio eſt Et deinde quod ſubiungit: Pater iuſte, mundus te non cognouit, &c. Gratiarum actio eſt. Igitur præmiſſa obſecratione, iam nunc orationem annectens, Ego, inquit, pro eis rogo. Non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi, quia tui ſunt.] Væ ergo mundò gaudenti, orante pro ſuis. i. moriente & in ara crucis ſe ſacrificiũ offerente Chriſto vnigenito Filio Dei: qa pro eis quos dediſti mihi (inquit) rogo, non ꝓ mundo. Mundus enĩ hic accipiuntur dilectores mundi, tã diuerſi *Quid hic mundus.* ab eis, pro quib. Chriſtus rogat crucifixus, quã diuerſi erãt, apud Deum Aegyptij filijs Iſrael, ſacro ſanguine agni poſtes ſuos ſignãtibus. Væ igitur (vt dictum eſt) tali mundo, quia quod rogat Chriſtus verus agnus Dei, nihil illi ꝓficit. vt cũ Rege ſuo principe tenebrarum Diabolo, citiùs in profundum inferni demergatur: ſolis illis, quos pater filio dedit per crucẽ & ſanguinem eius euadentib. Quia tui ſunt, inquit, Et tãquam quæreres, quomodo vtrunq; dixerit, & mihi eos dediſti, tui ſunt, adhuc pleniùs ſubiũxit [Et mea ſunt, & tua mea ſunt, & clarificatus ſum in eis.] Non ergo deſinunt eſſe patris, quos pater filio dedit, quia neq; ſine filio pater, neq; ſinè patre filius quicquam poſsidet. In quo verò clarificatus eſt filius, in eis, ſcilicet in omnibus quæ ſunt patris? In eo videlicet, quòd nihil eorum ad patrem niſi per filij gratiam venit: nemo ſiue mortuorum ſiue viuorũ, niſi per crucem & ſanguinem filij, videre poteſt gloriã patris. Quod quia nunc agitur, ſcilicet vt moriatur & reſurgat, & ſic viuorum atque mortuorum dominetur. Et clarificatus ſum (inquit) in eis, videlicet quaſi iam ſit factum, quod protinus eſt futurũ.

Vnde

Vnde & ſubditur.[Et iam non ſum in mun
do, & hi in mũdo ſunt, & ego ad te venio.]
Cùm hæc loqueretur, vtique in mundo e-
rat, quia viſibiliter aderat, & mortalem vi-
tam ſpirabat, imò quia preſſuram in mun-
do habebat, & tamen in mundo non erat,
Pſal. 8. quia iam à traditore venditus, moxq́ue te-
nendus & ad mortem ducendus erat. Ergo
non omninò, ſed quodammodo iam in mũ-
do erat, quia iam in termino vitæ præſentis,
& iam in exitu mundi pedem irreuocabi-
Pſal. 109. lem poſuerat. Quia verò ſic vadẽs, & dicẽs:
& ego ad te venio, gloria & honore corona-
batur, & conſtituebatur ſuper opera ma-
nuum Patris: quia (inquam) ſic de torrente
in via bibens, propterea protinus habebat
exaltare caput, rectè omninò quaſi de præte
rito dixit, & clarificatus ſum in eis. Cauſam
autem quare ſic vadẽs, pro ſuis roget, inter-
poſuit dicens: Et hi in mundo nõ ſunt. Cau-
ſa quippe magna & negotioſa eſt, de qua ſa-
lutis amicum curare oporteat, quòd ſe ſta-
bilitate littoris, id eſt, immortalitatis pace &
ſecuritate potito; ſui remiges in fluctibus
difficili nauigio periclitantur, ſinè dubio pe
rituri, niſi ſalutis ab ipſo portus illis præpa-
retur. Itaque nunc demum ab eo poſtulat
pro illis, id eſt; quid roget, propter quid ob-
ſecrauerit, maniſeſtiùs aperit. Ait enim. [Pa
ter ſancte ſerua eos in nomine tuo quos de-
diſti mihi, vt ſint vnum ſicut & nos.] Sum-
mam neceſſariæ poſtulationis breuiter eſt
eloquutus, dicendo: vt ſint vnum ſicut &
nos. Et hoc multoties repetit: quia verè ma
gnum, quia præclarum, quia glorioſum &
Quid eſt, optabile eſt, eſſe vnum; & quàm magnum
vnum eſſe. ſit, à ſimilitudine ipſius vel Patris colliga-
Exod. 3. mus, quia dixit, ſicut & nos. Quidnam eſt,
Pſal. 10. vnum eſſe, niſi ſemper idem eſſe, & ſinè per
mutatione immutabiliter perdurare? Sic pla
nè vnum eſt Deus vnus, Pater & Filius &
Spiritus ſanctus: vnum, inquã, & idem. Vn-
de & dicit ad Moyſen: Ego ſum qui ſum. Et
Pſalmiſta. Cœli (inquit) peribunt, tu autem
permanes, & omnes ſicut veſtimentum ve-
teraſcent. Et ſicut opertorium mutabis eos
& mutabuntur, tu autem idem ipſe es, & an
ni tui non deficient. Homo autem poſtquã
à Paradiſi æternitate peccando deiectus eſt,
vbi pro modo ſuo, vnum eſſe vel fieri pote-
rat, palàm eſt iam vnum non eſſe: quippe
qui quaſi flos egreditur, conteritur, & fugit
velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu
permanet. Quam eius mutabilitatem, imò
& defectionem Pſalmiſta quoq; deplorãs:
Mane inquit, ſicut herba trãſeat, mane flo-
Iob 14. reat & tranſeat, veſpere decidat, induret &
Pſal. 89. areſcat, quia defecimus in ira tua, & in furo-
re tuo turbati ſumus. Ergo vnũ eſſe deſijt,
& in hoc Dei, qui ſemper vnum & idem eſt
ſimilitudinem perdidit. Dei autem Filius,
qui hæc moriturus nunc loquitur, idcirco
nunc moritur, vt ad vnum, id eſt, ad æterni-
tatis ſtabilitatem homo reformetur, vt mor
tuus in anima, & moriens quoque in corpo
re, beata vtriuſq; reſurrectiõe reparetur, &
deinceps nullis ſubiaceat caſibus, nullis mu
tationibus perturbetur. Igitur quod di-
cit: Pater ſancte ſerua nos in nomine tuo,
quos dediſti mihi, vt ſint vnum ſicut & nos,
Adoptionem filiorum Dei poſtulat illis, *Rom. 8.*
quo quibus & patitur: quia videlicet in no-
mine Patris ſeruari nullo modo meliùs in-
telligitur, quàm vt hoc idem ſit, quod eſt in
Dei filios adoptari. Nam idcirco Patrẽ ſan-
ctum inuocat, vt ſibi ſanctificet quos filios,
non quidem per naturam, ſed per gratiam
habeat: Et notãda verbi proprietas, dum di
cit, ſerua. Seruari nanque propriè dicuntur,
qui capti in bello, cũ iure belli poſsint occi-
di, victoris miſeratione vita donantur. Sic
nimirum cum mundo iſto, Dei inimico, iu-
ſtè damnandi fuimus, ſed victoris Dei gra-
tia dimiſsi ſeruamur. Vnde & iuxta rei veri
tatem ſerui ſumus, licet propter abundan-
tiam gratiæ filij nominemur & ſimus. Hoc
ſanè prætereundum non eſt, cùm dicitur,
vt ſint vnum ſicut & nos, non Dei nobis æ-
qualitatem dari, ſed ſimilitudinem compa-
rari. Nõ enim ait, vt ſint vnum quod & nos,
ſed ſint (inquit) vnum ſicut & nos. Quod
hic idem Ioannes in epiſtola ſua commen-
dans, non ait æquales, ſed ſcimus (inquit)
quia cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quo *Ioan. 3.*
niam videbimus eum ſicuti eſt. Hoc ergo
agitur, non vt natura Deo æquales ſimus,
ſed vt gratia ſimilitudinem Dei recupere-
mus, vt videndo eum qui ſolus verè eſt,
ex ipſa eius viſione ſimus vnum, ſicut & ip-
ſe vnum eſt. Vnum inquam id eſt, immor-
tales atque impaſsibiles, & nullius viciſsitu-
dinis obumbrationi ſubiacentes. Sequitur.
[Cùm eſſem cum eis, ego ſeruabam eos in
nomine tuo.] Corporali, inquit, præſentia
cùm eſſem cum eis, ego ſeruabam eos, non
tamen addidit, vt eſſent vnum ſicut & nos.
Hoc enim fieri non potuiſſet, quamdiu cum
eis ipſe maneret Paſsionis expers: Quomo-
do verò illos ſeruarit, monſtrat propoſitũ
ſic. [Quos dediſti mihi cuſtodiui, & nemo
perijt ex eis, niſi filius perditionis, vt Scrip-
tura impleatur] Ergo ſic tantũ illos ſeruaſſe *Filius per-*
dicit, vt epiſcopatus ſuos nõ perderẽt, ſicut *ditionis Iu-*
perdidit ille filius perditionis, vt Scriptura *das prodi-*
impleatur, videlicet quæ dicit in illũ: Fiant *tor.*
dies eius pauci & epiſcopatum eius accipiat *Pſal. 108.*
alter, & cætera. Quod per præſentiam eius
factum fuiſſe, ſcilicet vt vel ſic cuſtodiren-
tur, ſatis ex eo liquet: quia mox vt ab eis au-
ferri cœpit maximus eorum Petrus nega-
uit, & epiſcopatum ſuum perdidiſſet, niſi
quia conuerſus ipſe in eum reſpexerit. Igi-
tur quia ſeruaui illos (inquit) eouſque, vt
in horam paſsionis meæ corde mecum per
manſerint, quamuis corpore fugientes, me
ſolum reliquerint, & idcirco in ſalutem &

peccatorum remiſsionem fiat illis offuſio ſanguinis mei. Deinceps ô Pater ſancte ſerua eos (inquit) in nomine tuo, vt fortes facti per omnia mundi pericula perſeuerante ad hoc perueniant, quò (vt iam dictum eſt) ſimiliter vt nos vnum ſint. Cuſtodiui (inquam) eos, cùm eſſem cum eis. [Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, vt gaudium meum in ipſis ſit.] Non dixit, nunc autem ad te venio, & ſum in mundo, quod contrarium eſſet ei, quod paulò antè dixit: & iam non ſum in mundo. Hæc (inquit) loquor in mundo, quod non idem, & diuerſum eſt. Nam poſt reſurrectionem ſuam locutus eſt in mundo, id eſt, eis qui erant in mundo, cùm tamen ipſe non eſſet in mundo, videlicet in eo, quia mundana vel mortalis non erat eius conuerſatio. Quæ autem ſunt eà, quæ loquitur in mundo, niſi hæc ipſa eius oratio, cuius cum intentione moriens. Ad te (inqnit) ô Pater venio, & iã non ſum in mundo. Vt quid verò hæc loquitur, & hæc orat Pontifex ipſe & hoſtia ſalutaris? Ait: Vt gaudium meum in ipſis ſit. Hoc planè verum & noſtræ Fidei notú eſt, quia vt gaudium ſuum daret nobis, idcirco prò nobis doluit, idcirco hæc locutus

Hebr. 5. eſt, idcirco pro nobis Pacẽ rogàuit cum clamore valido (vt ait Apoſtolus) & multis lachrymis. Sequitur. [Et ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego nó ſum de mundo.] Summa diſcriminis eorum, propter ꝙ & rogo pro eis, cauſa iſta eſt, qa ego dedi eis ſermonem tuum, id eſt hæreditariũ poſt me reliqui eis prædicandæ veritatis officium. Propter hoc mundus eos odiò habuit & perſequitur, propter hoc, inquam, nam ſi non loqnerentur ea quæ mundo nó placent, nó occiderentur, nec in mũdo preſſuram haberent. Ergo ſic de mundo non ſunt, quomodo ego non ſum de mundo. Nam & ego propter hoc non ſum de mundo, ſed extraneus factus ſum quoque fratri-

Pſal. 68. bus meis, & peregrinus filijs matris meæ, quia loquor non placentia illis. Quid ergo pro eis rogo, quid volo, dum dico, ſerua eos in nomine tuo, vt ſint vnum ſicut & nos? Nunqnid vt iam depoſitis corporibus liberi, aut in modum Heliæ & Enoch tranſlati

Gen. 5. exeant de hoc mundo? Minimè. [Non rogo

4. Reg. 5. vt tollas eos de mundo, ſed vt ſerues eos à malo.] Si enim iam de mundo tollerentur, quo vehiculo, quibuſúe curribus, quibus, inquam, quadrigis, quòue equitatu exiret in omnem terrã, & in fines orbis terræ ſermo tuus, aſsignâre mihi poſtulãti datas à te Gẽtes hæreditatem meam, & poſſeſsionẽ meã terminos terræ? Iſti enim ſunt ſoli reſidni equi tui, & quadrigæ tuæ, de quibus ſcriptum

Pſal. 18. eſt: Qui aſcendes ſuper equos tuos, quadri-

Pſal. 2. gæ tuæ ſaluatio. Non ergo rogo, quia nequaquá expedit, vt tollas eos de mundo, ſed vt ſerues eos à mundo, id eſt, à peccato. Mali enim ſolum peccatum eſt, quia creaturæ rationali præter peccatum nihil nocere poteſt. Proinde etſi mundus eos odio habens, corpora occidit, animas eorum ſerua, vt nó poſsint occidere, vt Sathanas quantumcunque cribret nos ſicut triticum, non poſsit quenquam eorum velut paleam, deficiente Fide, in damnationem euentilare. Quomodo autem ſeruari, & in mundo illos velim dimitti, iam dicam. [Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas eſt. Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundum.] Hoc eſt, inquit, quod pro eis rogo, vt in veritate ſanctificẽtur, & in mundo ſic mittantur ſicut ego ſum miſſus, id eſt, ſicut Luca 22.

ego veni perſecutionẽ paſſurus, ſic eant & ipſi perſequutionem paſſuri. Quid autem eſt ſanctificari in veritate, niſi verè iuſtificari per Fidem in meo ſanguine? Nam hactenus ſanctificati quidem erant: ſanctificati, inquam, ſed nondum in veritate, quia videlicet omnes ſanctificationes, quæ ſcriptæ ſunt in Lege Moyſi, non iam veritas, ſed vmbræ vel figuræ erant veritatis, vel veræ ſanctificationis, qua nunc in ſanguine meo tolluntur peccata mundi. Huius autem ſanctificationis efficiens cauſa eſt ſermo tuus, 1. Cor. 10.

qui eſt veritas. Quis iſte ſermo tuus, niſi Coloſ. 2.

verbum quod caro factum eſt, & ecce per paſsionem mortis infernum conſtringit, & tertia die reſurgit? In hoc ſermone quicunque baptizantur, in veritate ſanctificantur. Itaq; in hoc ſermone, in hac veritate quia crediderunt, verè ſanctificatos non rogo vt tollas eos de mundo, ſed ſic mitto eos in mundum, vt tu miſiſti me in mundum, ſcilicet vt patiantur eoſdem perſequentes, q me perſequuti ſunt, perhibendo veritati teſtimonium. [Et pro eis ſanctifico meipſum, vt & ipſi ſint ſanctificati in veritate] Siquidem ita dictum eſſet: & pro eis ſanctifico meipſum, parátior vltra ſenſus occurreret, videlicet quòd de præſenti ſuæ paſsionis ſacrificio dixiſſet, quo verus ipſe Agnus omni mundo non per alium Pontificem, quàm per ſemetipſum immolatus eſt. Verùm iuxta verbi proprietatem ſenſus idem præſto eſt, quia profectò cùm ſacrum & ſanctum idem ſignificent, non aliud dixiſſe putandus eſt, quàm ſi dixiſſet: & pro eis ſacrifico, vel ſacrificium offero meipſum.

Sanctificare, eſt ſacrificare ſeu ſacrificium offerre.

Ipſe quippe non ſolùm ſacrificium, vt ſacrificij Pontifex eſt, verùm etiam & templum eſt, teſtante Apoſtolo, Hebr. 9.

qui de vmbraticis ſacrificijs loquutus plurima: CHRISTVS autem, inquit, aſsiſtens Pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum nó manufactum, id eſt, non huius creationis, neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinẽ introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuẽta. Eſa. 53.

Ergo

Ergo mox traditurus pro peccato animam ſuam, vt videat ſemen longæuum: & pro eis, inquit, ſanctifico, id eſt, ſacrifico meipſum, vt & ipſi ſint ſanctificati in veritate. *Zacha. 3.* Quod ſi rite perpendas, amplius & magis propriè rem tetigit, dicendo ſanctifico, quã ſi dixiſſet, ſacrifico. Cùm enim dicit ſanctifico, ſordidum ſe fuiſſe innuit. Dicendo quoque pro eis, non ſuis, ſed alienis ſe ſorduiſſe, clarè definit, quod Propheta quoq; patenter exprimens, cùm dixiſſet: omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſque in viam ſuam declinauit, ſtatim intulit: & Dominus poſuit in eo iniquitates omnium noſtrum. *Zach. 3.* Et Zacharias: Et Ieſus, inquit, indutus erat veſtibus ſordidis, & Satan ſtabat à dextris eius vt aduerſaretur ei. Igitur quia ſecundum ſe quidem ſanctus, imò & Sanctus ſanctorum erat, quippe qui de Spiritu ſancto conceptus fuerat, & quia in omni vita ſua, nec peccatum fecit, nec inuentus eſt *1. Pet. 3.* dolus in ore eius, ſed ſecundum iniquitates omnium noſtrum, quas Deus in eo poſuerat, veſtib. ſordidis indutus erat agnus Dei, rectè dixit: Sanctifico meipſum, ſignanter *Hebr. 9.* addendo, pro eis. Quare autem pro eis? Vt & ipſi, inquit, ſint ſanctificati in veritate. In veritate inquam, id eſt, non in vmbra vel figura, ſed in vera peccatorum remiſsione, non vt quantum ſanguis hircorum, aut taurorum, aut cinis vituli aſperſus coinquinatos ſanctificabat ad emundationem carnis, ſed multò magis ſanguis meus, qui per Spiritum ſanctum memetipſum offero immaculatum Deo, emundet conſcientiam eorũ ab operibus mortis ad ſeruiendum Deo viuenti [Non pro his aũt rogo tantum, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eorũ in me, vt omnes vnum ſint, ſicut & tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint, vt credat mundus quia tu me miſiſti.] Senſus iſte eſt, Nõ tantùm pro iſtis quos dediſti mihi rogo, vel meipſum ſanctifico, ſed *Ephe. 2.* & pro illis omnibus, qui per verbum eorum credituri ſunt in me, vt ſiue Iudæi ſiue Gentiles, oẽs vnum ſint, & non ſit eorum diſtinctio apud te. Notandum quippe, quia dicendo nunc, vt ſint vnũ, non addit, vt ſuprà ſicut & nos, quod & poſtmodum facturus eſt dicendo, vt ſint vnum ſicut & nos vnum ſumus. Nunc enim ad hoc tendit pax noſtra, vt faciat vtraq; vnum, & duos condat in ſeipſo, videlicet vt Iudæorum & Gentilium nulla ſit diſtinctio, vt (inquã) duos condat in ſemetipſo, in vnum nouum hominẽ, faciens pacẽ, & reconciliet ambos in vno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in ſemetipſo, vt per ipſum habeam⁹ acceſſum ambo in vno ſpiritu ad Patrẽ. Proinde cùm dixiſſet: vt oẽs vnum ſint, mirã continuò ſimilitudinem interpoſuit, dicendo: ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt patenter agnoſcas, quia ſicut Pater & Filius non duo dij, ſed vnus eſt Deus, ita Gentilis & Iudæus non duo populi, ſed vnus eſt populus, vna Eccleſia, vnum corpus. Statim quoque de ipſa vnitate repetens: vt & ipſi (inquit) in nobis vnum ſint. Addiditque. Vt mundus credat, quia tu me miſiſti. Ecce hęc illa ſunt glorioſa, quæ Propheta in ſpiritu conſilio Diuinitatis admiſſus, audiuit, ſicque nunciauit: Glorioſa, inquit, dicta ſunt de te, ciuitas Dei. Et tanquam quæreres, quænam illa dicta fuerint, quid dixerit Dominus ciuitatis ſuæ, ſcilicet ſanctæ Eccleſiæ, fundamenta ponens in montibus ſanctis, id eſt, in Apoſtolis, quorum per verbum nos eramus credituri. Memor, inquit, ero Raab & Babylonis ſcientium me. Et adiecit: Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Aethiopum, hi fuerunt illic. Verè enim ſicut tunc promiſerat in Prophetis, ita nunc in Paſsione ſua memor fuit Dominus noſter Raab & Babylonis, id eſt, latitudinis & confuſionis, ſcilicet latiùs diffuſæ, & nimium confuſæ gentilitatis. Memor, inquam, fuit huius magnæ meretricis, quando dixit, non pro his autem rogo tantum, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me, & cætera. In illa memoria eius, nos alienigenæ, nos Tyrus & populus Aethiopum: nos, inquam, alienigenæ & alieni à teſtamento patrum, & Tyrus, id eſt, anguſtiati, videlicet in carcere & tenebras peccatorũ, verè populus Aethiopum, præ nimia nigredine vitiorum vel cæcitatis & ignorantiæ, illic fuimus in illa memoria dicentis, vt & ipſi in nobis vnum ſint, vt credat mundus, mundus inquam, & *Matth. 16.* non ſola Iudæorum gens credat, quia tu me miſiſti, quòd quicunque crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, ait ipſe alibi. Quænam autem merces erit huius Fidei & veritatis? Ait.

[Et ego claritatem quã dediſti mihi, dedi eis, vt ſint vnum ſicut & nos vnum ſumus. Ego in eis, & tu in me, vt ſint cõſummati in vnum, vt cognoſcat mundus, quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti.] Hoc planè illud eſt, quod hic idem Ioannes in epiſt. ſua dicit: Chariſsimi nunc filij Dei *1. Ioan. 3.* ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus. Scimus, quia cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt. Quam enim claritatẽ intelligere debemus in eo qđ ait, & ego claritatem, quã dediſti mihi, dedi eis, niſi illam, quã expectatio creaturę expectat, ſcilicet reuelationem gloriæ filiorum Dei? Hanc vtiq; claritatem dedit Pater huic vnigenito ſuo, primogenito mortuorũ, reſuſcitans eum à mortuis, & conſtituens ad dexterã ſuam in cæleſtibus, dando illi quod in eo noſtra nõ habuerat natura, honorem incorruptionis, gloriamq; immortalitatis. Etenim ex eo iam, quia multitudini accidẽtium non ſubiacet noſtra in verbo Dei ſubſtantia, veraciter vnũ eſt, atq; idẽ permanet.

Iam iis tribus exactis, ſcilicet obſecratione, oratione, atque poſtulatione: quartum tandem ſequitur, videlicet gratiarum actio, cũ dicit: [Pater iuſte, & mundus te nõ cognouit, ego autem noui te. Et ij cognouerunt, quia tu me miſiſti. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, vt dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.] Hæc nanque manifeſtè gratiarum actio eſt, qua iuſtitiam Patris atq; miſericordiam collaudat, quia videlicet iuſtè actum eſt, vt Creatorem ſuum mundus ob culpam ſuperbiæ cæcatus non cognoſceret: mũdus, inquam, cuius pars obſcuriſsima Domini noſtri ſunt interfectores, miſericorditer verò indultũ vt lumen oculorum ſuorum, ſcilicet Dei Filium, in humilitate ſuſcipiens, mundus, id eſt, vniuerſitas electorum, ad viſionem claritatis Dei, rurſus illuminatam faciem ſubleuaret. Ait itaque, Pater inſte Hic ſubaudiendum eſt, quia faciem tuam auertiſti, vel gratiam tuam abſcondiſti è ſapientibus & prudentibus, id eſt, ſuperbis. Quod propheta in perſona gentis ſuæ deplorans: Abſcondiſti (inquit) faciem tuam, & alliſiſti nos in manus iniquitatis noſtræ: Item: Quare Domine feciſti nos de vijs tuis errare, & quare cor noſtrum induraſti, ne timeremus te? & cætera. Et mundus, inquit, te cognouit, videlicet digna cæcatus retributione, vt eius perderent cognitionem, cuius non receperunt dilectionem, eius amitterent auxilium, cuius ſpreuere conſilium. Ego autem noui te: ego (inquam) quem dicunt à Deo non eſſe, noui & dilexi te, & ij cognouerunt, quia tu me miſiſti. & Teſtes mei ſunt, quia quæ dediſti mihi (ſicut ſuprà dixi) abs te ſunt: confitentes enim di cunt, tunc credimus, quia à Deo exiſti. Proinde te illos iudicante dignos reuelatione horum, quæ abſcondiſti à ſapientibus & prudentibus, ego notum eis feci nomen tuum iã in doctrina & virtute ſignorum, & amplius notum faciam per inuiſibilem Spiritus ſancti potentiam, ita vt in omnem terram exeat ſonus eorum, tuæ paternitatis enarrantium gloriam. In quo enim nõtitia perficitur nominis tui, niſi in effuſione Spiritus Sancti? Vnde & ſequitur, Vt dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis. Dilectio hæc Spiritus Sanctus eſt, qua Filius Patrem, & Filium diligit Pater. Planè & indubitanter dilectio patris & Filij Spiritus Sanctus eſt. Ergo vt dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis, idem eſt ac ſi dicat, vt Spiritus Sanctus Paracletus ad ipſos veniat, eoſque omnem veritatem doceat: qui cùm in ipſis fuerit, ego quoque habitem in cordibus eorum per Fidem & per hunc dilectionis Spiritum. Hæc Pontifex ſummus propitiator ipſe & propitiatorium, Sacerdos & ſacrificium, pro nobis orauit, & vultus eius non ſunt amplius in diuerſa mutati. Non enim ceſſantibus verbis validus cordis eius clamor conquieuit, cùm potius verbis illis tantum ſignificauerit, qua cauſa vel intentione ſuſtinere habet protinus vincula, probra, alapas, ſputa, flagella, ſpineam coronam, crucem, clauos atque lanceam, fellis & aceti po culum: per omnia tacens, & non aperiens os ſuum. Cur enim factus in agonia, & prolixius orans ſudauit, & factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram, niſi vt oſtenderetur, orationem ipſam, quam eiuſmodi ſudore fundebat ad Patrem, cauſam continere, pro qua mox in cruce totum fuſurus erat ſuum ſanguinem? Itaque hac oratione declarauit Rex & Pontifex, lætabundus quidem in virtute Domini, triſtis tamen & anxius in infirmitate carnis, quali deſiderio duceretur ad torcularia paſsionis, & tu Domine (inquit Pſalmiſta) deſiderium cordis eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius non fraudaſti eum, vitam enim petijt à te, & tribuiſti ei longitudinem dierum in ſeculum, & in ſeculum ſeculi.

Marginalia: Matth. 11. Eſa. 63. Ioan. 9. Ioan. 16. Pſal. 18. Ephe. 3. Luca 22. 1. Reg. 3. Pſal. 20.

FINIS LIBRI DVODECIMI.

RVPER.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIBER DECIMVSTERTIVS.

Exod. 28.

ORdinatus ac legitimus eſt huius ſummi Pontificis noſtri habitus, & ritè ſecundum Legem vel Ordinẽ, quẽ præſcripſit Sacerdotij ſui participibus, in ſancta ſanctorum ſpectabilis & auditu dignus ingreditur. Nam vt cætera nunc omittam, Pontificalis habitus legitimè claret, quia fines tunicæ Sacerdotalis benè ſibi ſpiritualiter cõpoſuit, quales fieri iuſsit in exterioris Legis litera. Deorſum (inquit) ad pedes tunicę per circuitũ qnaſi mala punica, facies hyacintho & purpura, & cocco bis tinctò, mixtis in medijs tintinnabulis, ita vt tintinnabulum ſit aureum & malum pnnicum. Rurſumque tintinnabulum aliud aureum, & malum punicum, & veſtietur ea Aaron in officio miniſterij, vt audiatur ſonitus quando ingreditur & egreditur ſancta ſanctorum in conſpectu Domini, & non moriatur. Qui ſunt fines tunicæ Sacerdotalis, niſi extrema, de quibus nunc loquimur, vitæ Domini noſtri? Quæ ſunt mala punica valdè rubentia niſi eius, qua maiorem nemo habet, charitatis opera? Hæc vtique mala finibus ſuæ tunicæ appẽdet, quia cùm dilexiſſet ſuos qni erant in mundo, in finem dilexit eos, ſcilicet ſuam pro eiuſdem amicis ſuis animam ponendo. Tintinnabula verò clariſsima ſunt dilectionis eius verba, quibus & eos in prædicta cœna inſtituit, & deinceps pro ipſis Patrem rogauit. Ita mixtis tintinnabulis doctrinæ & operum eius malis punicis, nihil viſu pulchrius, nihil auditu dulcius, nihil experimento dilectabilius. Igitur quia iam & pulchritudinem malorum punicorum vidimus, & ſonitum tintinnabulorum clarè perſonantium nouiſsime audiuimus, deinceps qualiter ingreſſus, vultui Dei pro nobis aſtiterit, quo ordine ſemetipſum obtulerit, conſideraturi, ſeriem ſequamur Euangelicæ narrationis. Sequitur.

Hebr. 9.

CPVT XVIII.

[Hæc cùm dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum Diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe & Diſcipuli eius] Iam ſuprà dictum eſt, vbi vel quando egreſſus ſit cœnaculo, in quo cœnam fecerat, videlicet quia dicendo, ſurgite eamus hinc, hymno dicto, vt cæteri Euangeliſtæ referunt, exiuit in montem Olиueti, & Diſcipulis in villa Gethſemani reſidere iuſsis, ipſe auulſus eſt ab eis, quantum iactus eſt lapidis, aſſumptis ſecum Petro & duobus filijs Zebedæi, & progreſſus puſillnm, procidit & orauit. Igitur cùm illuc dediſſet, & inueniſſet eos dormientes, dixiſſetq́; (vt Matth. ait) increpando. dormite iam & requieſcite, ecce appropinquabit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum, ſurgite eamus, ecce appropinquabit qui me tradet, egreſſus eſt (vt hic Euangeliſta nunc ait) & ſubaudiendum eſt, à villa Gethſemani, quę eſt ad radices montis Olиueti, egreſſus (inquã) & reuerſus trans torrentẽ Cedron, reapproximans ciuitati vt ſpontè occurreret Aduerſarijs. Vbi erat (inquit) hortus, in quẽ introiuit ipſe & Diſcipnli eius. Pulchrè in horto voluit Adam ſecundus obediens inueniri, qua videlicet primus Adam in horto, ſcilicet, in Paradiſo, quod interpretatur hortus, inobediens inuentus, imò à Serpente circumuentus eſt.

Matth. 26.
Marc. 14.
Luca 22.

Adam ſecundus.

[Sciebet enim & Iudas qui tradebat eũ, locum, quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum Diſcipnlis ſuis.] Sciebat hoc ille, rerum cognitione peſsimè abutens, & malitioſæ ſcienniæ vaſculum tantò nequior cunctis hominibus, quantò ſerpens callidior cunctis animantib. & ob hoc opportunius homicidę Diabnlo ſatelliciũ, ſicut ſerpens eidem Diabulo ad decipiendum primum hominem, competentius extitit diuerſorium. Sicut enim tunc ſerpente vſus eſt ad occidendnm in anima terrenum hominem, ſic nunc iſto traditore vtebatur idem Sathanas, ad occidendum in corpore hunc cæleſtem & nouum hominẽ. Idcirco in hortum introiuit, idcirco (inquã) quia voluntarius ad paſsionem accedebat, illuc, vbi ab exequutoribus citiùs inueniretur, properauit. Nam quaſi quæreres, cur illuc introierit: ſciebat enim (inquit Euangeliſta) Iudas qui tradebat eum, locum, quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum Diſcipulis ſuis.

[Iudas ergo cùm accepiſſet cohortem, & à Principibus & Phariſæis miniſtros, venit illuc cum laternis & facibus & armis.] Cohors trecentis viris impletur. Notandum, quòd non ait, cùm accepiſſet cohortem & miniſtros à Principibus & Phariſæis, ſed cùm accepiſſet cohortem, & à Principibus & Phariſæis miniſtros. Cohors quippe & legio ſiue tribuni, non Iudaicæ turbæ, ſed Romanæ malitiæ nomina ſunt. Quam videlicet cohortem, non à Principibus & Phariſæis, ſed à Præſide Romanæ poteſtatis PONTIO PILATO Iudas accepit, miniſtros ſuos adiungentibus Principibus Sacerdotum, & Phariſæis: vt ſi qui ex

vt ſi qui ex populo motu illo per noctem
Pſal. 36. exciti, Dominum defendere vellent, tam
nomine Romano, quàm vtraque manu ar-
mata deterrerentur. Ita gladium euagina-
uerunt peccatores, & intenderunt arcum
ſuum. Meritò ergo retributum eſt illis, vt
gladius eorum intraret in corda ipſorum,
& arcus eorum confringeretur, intraret (in
quam) gladius eorum in corda ipſorum, ita
vt pro vna cohorte Romana, quam ad-
uerſus Dominum & Regem ſuum arma-
tum conduxerunt, immenſum Romanæ
fortitudinis aduerſus rebellionem ſuam
commouerent exercitum. Et quia cum la-
ternis & facibus & armis exierunt noctu,
tanquam ad latronem, idcirco lucerna Dei,
lucerna Legis & Prophetarum, qua illuſtra
Pſal. 68. ti ſunt patres eorum, cadat de manibus i-
pſorum, ſicut ſcriptum eſt: Obſcurentur
oculi eorum ne videant, & idcirco ſub ar-
mis eiſdem, cum quibus exierunt, ſemper
incuruetur dorſum eorum. Sequitur. [Ie-
ſus itaque ſciens omnia, quæ ventura erant
ſuper eum, proceſsit & dicit eis: Quem quę
ritis? Hoc pro laude ſpontaneæ charita-
tis, id eſt, voluntariæ paſsionis Euangeli-
ſta dixit: quia cùm ſciret omnia, quæ ven-
tura erant ſuper eum, ſicut ex eis, quæ ha-
ctenus dicta vel acta ſunt perſpicuum eſt,
proceſsit, & (ſicut iam dictum eſt) trans tor-
rentem Cedron egreſſus in hortum illum,
in locum talem quem ſciebat Iudas, introi-
uit, venientibuſque Aduerſarijs, ne vnum
quærentes, multos per indiſcretum tumul-
tum tenerent, ſpontè occurrens dixit eis:
Quem quæritis? Non dixit, ecce ego, quia
me quæritis, ſed quem quęritis (inquit) quia
reuera talem perſecutionis modum veritas
neſcit, ſalus ignorat, lux & vita refugit. [Re
ſponderunt ei: Ieſum Nazarenum. Dicit eis
Ieſus: Ego ſum. Stabat autem Iudas, qui tra
debat eum cum ipſis. Vt ergo dixit eis, e-
go ſum, abierunt retrorſum, & ceciderunt
in terram.] Quia mirum ſi ad vnam vo-
cem, qua dictum eſt, ego ſum, abierunt re-
trorſum, & ceciderunt in terram hi qui nõ
ſunt? Nempe hoc ſecundum Diuinitatem,
quæ verè eſt, ſecundum quam permanet eſ-
ſe, quod eſt, dixit, ego ſum, quod verbũ ſub-
ſtantiuum de ſeipſo veriſsimè proteſtatur
ille ſolus, qui & ad Moyſen dicit: Ego ſum
qui ſum. Et quamuis cum laternis & faci-
bus & armis, nullatenus Diuinitatis eſſen-
tiam quærerent, opportunè tamen reſpõ-
dit Deus de templo corporis ſui, dicens: ego
ſum, videlicet non ad ipſorum intẽtionem,
ſed ad ſuum nomen reſpiciens. Interrogati
enim, quid quærerent, reſponderunt, Ieſum
Nazarenum. Quidnam eſt Ieſus Nazare-
nus, niſi Saluator ſanctus? Hoc vtique no-
men veſtrũ, Deus extunc habuit, ex quo ca
ro vel homo factus eſt: ſed cauſa cur facto
homini tale nomem poſitum eſt, non ex na
tura humana, ſed ex Diuina virtute pendet.
Vnde enim nos ſaluat aut Saluator noſter
eſt, niſi ex Deo, quod non homo tantum,
ſed etiam Deus eſt? Præterea, quia Deus qui
ſolus verus eſt, cum homine quem aſſum-
pſit vna perſona eſt, rectè dicentibus ſe Ie-
ſum quærere Nazarenum, propriam ſuæ di
uinæ eſſentiæ vocem reſpondit, dicens: Ego
ſum: propriam, inquam, ſuæ Diuinitatis vo
cem, certa intentione prolatam, quod ab effe-
ctu claruit, quia ſtantes aduerſarios in terrã
deiecit. Ergo non mirũ de his qui non ſunt,
quia malè ſunt, nõ amantes & malè quęren-
tes, qui ſolus verè eſt, Ieſum Nazarenũ: non
mirum (inquam) cõparatione maiorũ quæ futu
ra ſunt, quod abierunt retrorſum, & cecide-
runt in terrã, cũ illo, qui ſtabat cũ ipſis, Dia-
bolo, Iuda traditore, & malitiæ ſignifero
qui Sathanã ferens in pectore, ſignum pacis
ore extulerat, iam quippe Agno Dei, nequiſ
ſimi oſculi cultrum impreſſerat. Quare aũt
cùm Agnus eſſet protinus immolandus, iã
ſicut Leo modicum irrugijt, dum dicendo,
ego ſum, tantam tamq; leuiter armatã lani-
ſtarum turbam ad terram deiecit? videlicet
vt eſſent inexcuſabiles, ne neſciret, quia Ie-
ſus Nazarenus, quem quęrebant, eſt qui eſt.
Reuelata eſt illis ira Dei, quã expectare ha-
beãt, qui non timent, reuelata, inquam, for-
titudo venturi ad iudicium vindicis, quia ſi
hoc facere poterat moriturus, multò magis
tunc immortaliter regnaturus ſuper eoſdẽ
inimicos ſuos conſortabitur. Hoc manife-
ſtum factũ eſt in illis, & experimento per-
cepta eſt ſempiterna virtus eius & Diuini-
tas, ita vt ſint inexcuſabiles, qui cũ hoc mo-
do cognouiſſent dicentem, ego ſum, non ſic
vt eum qui verè eſt, glorificauerunt, ſed cõ *Rom. 1.*
prehenderunt, ſed ligauerunt, ſed contume *Iniquitas*
lijs affecerunt, & occiderunt. Propterea re- *Iudæ.*
uelabunt cæli iniquitates Iudæ, & terra ad- *Rom 2.*
uerſus eum conſurget, & manifeſtũ erit pec
catum illius in die furoris Domini, quia ſte-
tit cum ipſis, imò & cecidit cum illis, & non
expauit cor eius, ſed ſecundũ duritiam ſuã,
& cor impœnitens theſaurizauit ſibi iram
in die iræ, & reuelationis iuſti iudicii Dei.
Ita, inquam, vt eſſent inexcuſabiles, dixit
eis, ego ſum. Sed fortè parum erat, ſemel di-
xiſſe: Proinde adhuc interrogandi erant, &
iterum dicendum erat hoc ipſum, ne fortè
non intellexiſſent. [Iterum ergo eos inter-
rogauit. Quem quæritis? Illi autem dixe-
runt: Ieſum Nazarenũ. Reſpondit Ieſus: Di
xi vobis, quia ego ſum. Si ergo me quæritis,
ſinite hos abire.] Iterum, inquit, interroga-
ti quem quæritis, procaciter, vt antè, reſpõ-
detis Ieſum Nazarenum. Ego autẽ dixi vo-
bis, quia ego ſum, & hoc audito, cadẽtes ex-
perti eſtis principem fortitudinis, quẽ quæ-
ritis, Ieſum Nazarenum. Ergo ſi adhuc me
quæritis, & ſic percuſsi non doluiſtis. me
quidem cõpræhendite, ſed ſinite hos abire.

Poterat

Poterat vtique nihilominùs efficaciter dice
re, ſinite me abire, & habitatorem Iudæ Sa-
thanam cum ſatellitibus & armis ſuis ſem-
Sap. 8. piternis vinculis alligare. Sed oportebat vt
Iob 40. pateretur, oportebat itidem, vt hi quos Pa-
ter ſibi dederat, ſeruarētur. Egit verò ſapiē-
tia Dei, tam fortiter, quàm ſuauiter, & mali
gnitatē Diaboli benignè, ad quod voluit v-
ſa eſt, ſicut de illo lōgè antè ad beatum Iob
loquens: Qui fecit, inquit, Illum applicabit
gladium eius. Hoc in omnibus electis ſuis
agit, & in ſemetipſo maximè egit Filius Dei.
Sic enim applicuit, id eſt, ad vſum ſuum
vertit gladium homicidæ Diaboli, quem
penitus illi auferre potuiſſet, vt ipſe more-
retur, ſinè cuius morte mundus non ſalua-
Ioan 17. retur, & illi ſaluarentur, ſinè quibus mundo
Eſa. 8. eadem ſalus ſua annunciaretur. Quare au-
tem illi curæ fuerit, vt ſinerent hos abire,
Euangeliſta ſubſecutus, expoſuit.

[Vt ſermo impleretur, quem dixit, quia
quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quen-
quam.] Hunc ſermonem ſuperiùs in orà-
tione ad Patrem de futuro, quaſi de præte-
rito loquens, dixit: Quos dediſti mihi, cu-
ſtodiui, & nemo ex eis perijt, niſi filius per-
ditionis, vt Scriptura impleatur: Si enim
comprehēſi timore mortis negarent, quod
vtique fieret. imbecilles quippe adhuc erāt,
ſicut in Petro negante manifeſtum factum
eſt, ſi, inquam, negarent, & negantes tamen
interficerentur, in illo indiſcretò tumultu
procul dubiò perderentur. Sed eſto, vt for-
taſsis non negantes, nec ſaltem interrogati
aliqui occiderentur. Nónne quodammo-
do etiam ſic perderentur, qui minimè ad il-
lud, propter quod fuerant electi, peruenire
ſinerentur. Vt quid enim electi fuerant, ni-
ſi vt teſtimoniū reſurrectionis virtute ma-
gna per totum mundum redderent, & ita
complerent Scripturam, dicentem: In om-
nem terram exiuit ſonus eorum, & in fines
orbis terræ verba eorum? Nam & paulò
antè dixerat eis: Non vos me elegiſtis, ſed
ego elegi vos, & poſui vos, vt eatis, & fru-
ctum afferatis, & fructus veſter maneat.
Ergo ſic quoque quodammodo perderen-
tur, quia videlicet ad quod præordinati fu-
erant, non peruenirent, & propoſitum Dei
(quod impoſsibile erat) auerteretur. Sequi
tur. [Simon ergo Petrus habens gladium,
eduxit, & percuſsit ſeruum Pontificis, &
amputauit eius auriculam. Erat autem no-
men ſeruo Malchus.] Hæc importuna for-
titudo Petri Apoſtoli, planè de vera infirmi
tate deſcendit, quam benè cognoſcens ipſe,
quia omnia ſcit, dixerat ei: Quò ego va-
do, non potes me modò ſequi. Perſpicuum
nunc fecit, quod non poſſet eum modò ſe-
qui, quia videlicet, cùm Dominus vellet nō
occidere, ſed occidi, Petrus malebat occide
re, quàm occidi. In hac tamen infirmitate
eius, res præclara & fortis myſticè præſi-
gnata eſt: futurum nanque poſtmodum e-
rat, vt gladius Apoſtolicæ fortitudinis, ſci-
licet viuus ſermo Dei & efficax, ac penetra
bilior omni gladio ancipiti, auriculā Iudęo-
rum vel Pontificum dextram amputaret,
imò amputatam eſſe conuinceret, & totum
quod de Scripturis audire videntur, ſiniſtra
aure audire, id eſt, peruersè intelligere com
probaret. Dextra nanque (vt alij Euange-
liſtæ referunt) fuit auricula, quæ amputatā Pſal. 18.
eſt. Quam verò eandem auriculam tactu Ioan. 15.
Dominus apud Lucam ſanaſſe legitur, il- Hebr. 4.
lud ſignificat: quia quādoque futurum eſt, Matth. 26.
vt iterum populo illi dexter & verę Scriptu Luca 22.
ræ auditus aperiatur, ſcilicet cùm plenitu- Rom. 11.
do Gentium introierit, tunc enim reliquiæ Pſal. 23.
Iſrael ſaluabuntur. Porrò, Simon Petrus Luca 22.
eiuſmodi gladium educēs, & ſic percutiens
necdum benè aduerterat, quo vteretur glà
dio Dominus, iſte fortis & potens, Domi-
nus potens in prælio, vel quo de gladio ſe-
cūndum Lucam dixiſſet. Sed nunc qui ha-
bet ſacculum, tollat ſimiliter & peram, &
qui non habet vendat tunicam ſuam, & e-
mat gladium. Nondum (inquam) ipſe vel a-
lij (qui reſponderunt ad hæc, Domine, ecce
gladij duo hic) benè cognouerant gladium
verbi Dei, vſitatum in Lege & Prophetis
& Pſalmis.

Quem videlicet gladium is qui non habet
ſacculum, vendita tunica emere debet, quia
profectò tempore perſecutionis, quātò quiſ
que à facultatibus ſeculi magis nudus eſt
tantò ad prędicādum Dei verbum ſortior,
atque promptior eſt, ſeque exuendo rebus
mundi, meliùs accingit gladio fortitudinis.
At ille qui habet ſacculum, tollat ſimiliter
(inquit) & peram, quia videlicet tali in tem-
pore, quale tunc erat, quando prædicantem
nemo audit, & proinde multò minùs paſcit,
ipſum ſibi quenq; prouidere oportet, quia
de Euangelio viuere non poteſt. In his &
in cæteris, vbicūque ſuprà intellectum Di-
ſcipulorum Dominus & magiſter loqui-
tur, non ipſe difficultatis, ſed Diſcipulus
tarditatis arguendus eſt, velut iſte Simon
Petrus, qui adeò carnaliter intellexerat il-
lud, quod idem de gladio comparando fue
rat locutus. Dominus nanque ſanctam
(vt par erat) Scripturam honorabat, ſecun-
dum ipſam loquens, & illum commendans
gladium, de quo in Lege ſcriptum eſt: Et Deut. 31.
gladius meus deuorabit carnes. Itemque Pſal. 44.
in Pſalmo. Accingere gladio tuo ſuper fœ-
mur tuum potentiſsime. Et talia quàm plu-
rima. [Dixit ergo Ieſus Petro: Conuerte
gladium tuum in vaginam. Calicem, quem Matth. 26.
dedit mihi Pater, non bibam illum?] Ergo
(inquit) quia Petrus importunum & iniuſ-
ſum gladiū eduxerat, & non legitimè per-
cuſſerat. Conuerte (ait Dux & magiſter
iuſti prælij) gladium tuum, tuum (inquam)
& non meum, in vaginam, & in locum ſuū.

Et eun-

Et eundem ſenſum quo dudum dixerat i-
dem Petrus, abſit à te Domine, non fiet hoc,
quia paſſurum ſe pronuntiauerat, eundem
(inquam) ſenſum nunc in gladio ſęuientem
increpat, dicens: Calicem quem dedit mihi
Pater, non bibam illum? Hoc etiam ipſum
quod Paſsionem mortis calicem appellat,
ſecundum Scripturas loquitur, quæ tribula
tionem nomine aquę vel torrentis appella-
re conſueuerunt, vt eſt illud in perſona eius
dictum: Saluum me fac Deus, quoniam in-
Pſalm. 68. trauerunt aquæ, vſque ad animam meam.
Pſal. 109. Item: De torrẽte in via bibet, propterea ex-
altabit caput. Hunc ſanè calicem dedit illi
Pater, quia videlicet non hominum arbi-
trio, ſed Patris pręcepto paſſus eſt. Dedit (in-
quam) illi vt Pater, non vt Iudex, id eſt, amo
re, non ira: voluntate, non neceſsitate: gra-
tia, non vindicta.

[Cohors ergo & Tribunus & miniſtri
Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & li-
gauerunt eũ.] Ergo quia non poterat tranſi
re calix quem dederat Pater, niſi obediens
Filius biberet illum, comprehenderunt (in-
quit) Ieſum, videlicet, quomodo tenebræ
potuerunt, quæ nunquam lucem compre-
henderunt. Comprehenderunt (inquam)
& ligauerunt, quia ſola hæc erat poteſtas te-
nebrarum, vt comprehenderent ad ligan-
dum, quem comprehendere non mereban-
tur ad intelligẽdum. Ita comprehenderunt
hora ſua, hora vna & poteſtate mõmẽtanea;
quia videlicet poſt hac, lucem comprehen-
dere nuſquam vlla tenebris erit poteſtas.
Comprehenderunt, inquit, & ligauerunt.
O nimis horrenda temeritas peccatorum.
Ergo cùm lictores iſti, qui ſalutem & miſe-
ricordiam ligauerunt, cùm, inquam, iſti for
tes phrenetici, qui medicum ſic arctauerũt
vlulantes & lugentes mirantur, quòd ho-
ſtes ſibi locum & gentem tulerunt, & ſancti
ficationem conculcauerunt. Verbi gratia,
Eſaiæ 63. cùm dicunt ſecundum Eſaiam, vbi eſt qui
eduxit eos de mari cum paſtoribus gregis
ſui, vbi eſt, qui poſuit in medio eius ſpiritũ
ſancti ſui, qui eduxit ad dexteram Moyſen
brachio maieſtatis ſuæ, & c. reſpondeat illis
vtrunque maieſtatis ſuæ brachium eſſe liga
tum, & idcirco nullum præbiturum auxili-
um. Et quia liberatoris ſui manus non ſolũ
ligauerunt, ſed etiam clauis confixerunt,
cum item plorantes legunt, ciuitas ſancta
tua facta eſt deſerta Sion, deſerta facta eſt
Eſaiæ 64. Hieruſalem, deſolata domus ſanctificatio-
nis noſtræ, & gloriæ noſtræ, vbi laudaue-
runt te patres noſtri: nunquid ſuper his con
tinebis te Domine: reſpondeat, opor-
tere ſe continere manus ſuas: expandi e-
Eſaiæ 65. nim, inquiens, manus meas ad populum in-
Luc. 11. credulum, & reliqua. Cæterùm nobis qui
Coloſſ. 2. credimus, manus illæ ſic ligatæ vel expanſæ
in cruce plus operatę ſunt, quia videlicet for
tem armatum, hactenus atrium ſuum cuſto
dientem, & ſua in pace poſsidentem, alliga-
uerunt, & palàm configentes atque trium-
phaliter traducentes chirographum pecca-
ti deleuerunt.

[Et adduxerunt eum ad Annam primũ,
erat enim ſocer Caiphæ, qui erat Pontifex
anni illius. Erat autem Caiphas, qui conſi-
lium dederat Iudęis, quia expedit vnum ho
minem mori pro populo.] Sicut paulò antè
dixerat Dominus Diſcipulis ſuis: Amen a-
men dico vobis, quia plorabitis & flebitis
vos, mundus autem gaudebit. Oportebat *Ioan. 16.*
vt gauderent inimici veritatis, & gaudium
communicarent inuicem, de victoria huius
diu præoptatæ captionis, & idcirco captum
atque ligatum illum opprobrium circum-
ferre fecerunt. ad Annam primùm, deinde
ad Caipham, deinde ad Pilatum, deinde (vt
Lucas teſtatur) ad Herodem, deinde rurſus *Luc. 23.*
ad Pilatum. Et ita quidem fecerunt, quaſi
honore inuicem præuenientes: reuera autẽ
ſacrilegium ſuum manifeſto, & communi
conſenſu corroborantes, ne videlicet quod
apud Romanas leges vnus, ſi ſolus videre-
tur ſceleris author, notam vel accuſationem
ſuſtineret. Cauſam cur eum duxerunt ad
Annam primùm, Euangeliſta ſubiunxit, di
cens: Erat enim ſocer Caiphę, qui erat Pon-
tifex anni illius. Amplius autem addendo,
erat autem Caiphas qui conſilium dederat
Iudæis, quia expedit vnum hominem mori
pro populo, voluntate ipſius Caiphæ indi-
cat actum, vt duceretur ad Annam primũ,
videlicet ne apud homines totam inuidiam
ſuſtineret, ſi primus ipſe qui conſilium de-
derat, primus etiam condemnaret.

[Sequebatur autem Ieſum Simon Petrus
& alius Diſcipulus. Diſcipulus autem erat
ille notus Pontifici, & introiuit in atrium
Pontificis. Petrus autẽ ſtabat ad oſtium fo-
ris.] Sequebatur autem Petrus, ſed à longè,
vt alij Euangeliſtæ teſtantur: A longè (in-
quam) ſequebatur, non tantùm pedum in-
ceſſu, quantũ pauidę mentis habitu: quia iu-
xta veritatẽ eius qui dixerat, quò ego vado,
non potes me modò ſequi: euntẽ ad paſsio-
nem magiſtrum & Dominum, nondum va
lebat imitari. Verùm quomodocunque, ſe-
quebatur tamen, vt videret finem: timidus
quidem, ſed piam pro Domino gerens ſolli-
citudinem. Alius Diſcipulus, fortaſsis ipſe
eſt qui ſcripſit hæc, de quo non dubitaue- *Ioan. 13.*
runt quidam aſſerere, quod fuiſſet nobilis,
vnde & notus erat Pontifici. Modum tamẽ
neſcimus eius nobilitatis, ſed hoc vnum ex
Euangelio certum tenemus, quòd filius
fuerit Zebedæi, nec de curia, ſed de piſcato-
ria cum fratre ſuo Iacobo vocatus, & reli-
ctis retibus & patre, Dominum ſecutus ſit.
Quacunq; tamen ex cauſa Pontifici fuerit
notus, ſequentia videamus. [Exijt ergo Di-
ſcipulus ille, qui erat notus Pontifici, & di-
xit oſtiariæ, & introduxit Petrum.] Memi-

niſſe libet hoc loco miraculi longè ſuperio-
ris, quò Diſcipulis in mari laborantibus (e-
rat enim ventus contrarius, & nauicula ia-
ctabatur in medijs fluctibus) venit Domi-
nus quarta vigilia ambulans ſuper aquas,
& Petrus ad vocem eius vltro ſe ingerens,
ambulanſque & ipſe ſupra mare, vt veniret
ad Ieſum, veniente vento valido, timuit, &
penè ſubmerſus, manu Domini retẽtus eſt.
Matth.14. Hic eſt verè ſuper aquas Dominus, licet in
magna tempeſtate, ſuper aquas (inquam) ve
rè ambulabat, Diſcipulis in mari laboranti-
bus, quia ſcandalum patientibus Apoſtolis,
& fuga diſperſis, ipſe pro arbitrio ſuo tribu-
lationem patiebatur, imperturbatus, id eſt,
carne quidem infirma, ſed prompto ſpiritu,
mox victor quoque mortis futurus. Ambu
Matth.26. labat & Petrus ſuper aquas, vt veniret ad Ie
ſum, quia priſtinæ dilectionis memor, qua
dixerat: animam meam pro te ponam, ad-
huc per Fidei modicæ audaciam ſequeba-
tur longè poſt Ieſum. Sed vidit ventum va-
lidum venientem, & timuit, timendo nega-
uit, negando abſorptus eſt, niſi quia conuer
Luca 22. ſus Dominus (vt ait Lucas) reſpexit Petrũ,
& eodem reſpectu, quaſi manu apprehen-
dens, flentem reſtituit in gradum priſtinũ.
Et vnde venientem vidit ventum validum?
Sequitur.

[Dicit ergo Petro ancilla oſtiaria: Nun-
quid & tu ex Diſcipulis es hominis iſtius?
Dicit ille: Nõ ſum.] Si ad oſtiariam ſpectes,
parua nubecula eſt: ſi autem ad illud conci-
lium malignantium, propter quod timuit
Petrus proteruum ancillæ huius crepitum
ventus validus eſt. Nihilominus tamen re-
darguta eſt infirmitas Petri, quia dum mori
timuit, vitam negauit. Ita cribrator ille A-
poſtolorum Satanas ſibi prouidit, vt tenta-
tionis artificium inciperet à fœmina, qui ſe-
Gen. 3. xus in Paradiſo Protoplaſto deceptionis ex-
titit ianua.

[Stabant ergo ſerui & miniſtri ad prunas,
& calefaciebant ſe, quia frigus erat. Erat au-
tem cum eis ſtans Petrus, & calefaciens ſe.]
Frigus erat vt interdum circa vernum æqui
noctium fieri ſolet, & frigeſcens negator Pe
trus, frigidorum homicidarum & inimico-
rum Chriſti foco fouebatur. Tali vtiq; Pe-
tro comparandos arbitramur eiuſdem Pe-
tri Vicarios, Sacerdotes, vel Pontifices ſum
mos, quoties peccatorum diuitijs aſsidẽtes,
auidè delectantur, gladio verbi Dei recon-
Pſal.36. dito, illud obliti, quod ait Pſalmiſta: Melius
eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccato-
rum multas. Putant enim ſe quaſi Petrum,
qualis fuit in auditorio Neronis, fortes cla-
uicularios cæli, ſuoq; arbitrio regnum cæ-
lorum claudi vel aperiri, cum munera li-
benter accipientes, & propter illa veritatem
reticẽtes, tali Petro potiùs ſimiles ſunt, qua-
lis apud iſtas reſidens prunas, vitam perdi-
dit, quia vitæ authorem negauit.

[Põtifex ergo interrogabat Ieſum de Di-
ſcipulis ſuis, & de doctrina ſua.] De Diſci-
pulis ſuis interrogabat eum, & de doctrina
ſua, videlicet qui eſſent Diſcipuli ſui, & quæ
eſſet doctrina ſua. Interrogantis autem hęc
erat intentio, vt ſi palàm omni conſilio fir-
maret, quod docuerat, ſcilicet ſe eſſe Filium
Dei, mox ex conſulto conſequeretur iudi-
catio, quia blaſphemauit, reus eſt mortis. Nã *cum
ſi *falſi teſtes conſtituti eſſent (vt Matthæus *Matth.26.*
ait) & multa dicerent, quæ conuenientia nõ
erant. Princeps ſacerdotum ait illi: Adiuro
te per Deum viuum, vt dicas nobis, ſi tu es
Chriſtus Filius Dei, Igitur de doctrina ſua
interrogabat, id eſt, de eo quòd Filium Dei
ſe eſſe docuerat.

[Reſpondit ei Ieſus: Ego palàm locutus
ſum mundo, ego ſemper docui in Synago-
gis, & in templo, quò omnes Iudæi conue-
niunt, & in occulto locutus ſum nihil. Quid
me interrogas? Interroga eos qui audierũt,
quid locutus ſum ipſis. Ecce hi ſciunt, quid
ego dixerim.] Tanquã diceret: Ille de cauſa
neceſſariò requiritur, cuius cũ de facto con *Ioſue 7.*
ſtet, facti tamẽ modus neſcitur, verbi gratia:
Neceſſario requiſitus eſt Achar ab Ioſue di
cente: Fili mi, da gloriam Deo, & indica no-
bis quid feceris: quia videlicet cum ſorte de-
prehenſus fuiſſet, quòd cõmunis cauſa mali
eſſet, non etiam ſors eadem declarauit, quid *Luca 22.*
criminis admiſiſſet. Ego autem (inquit) cu-
ius cauſa nunc à te tota in doctrina cõſtitui-
tur, palã locutus ſum mundo, & in occulto
locutus ſũ nihil, ſubauditur eorũ, de quib.
nũc interroges. Quid me interrogas? Nẽpe
ſi dixero, non credetis mihi: ſi aũt interroga
uero, nõ reſpondebitis, neq; dimittetis. Per-
inde lege vel more iudicij, quia non conce-
ditur cuiquã, vt in legitimo iudicio ſibimet
ſit teſtis, interroga eos qui audierunt, ecce
hi ſciunt, quæ dixerim ego.

[Hęc cùm dixiſſet, vnus aſsiſtentium mi
niſtrorum, dedit alapam Ieſu dicens: Sic re-
ſpondes Pontifici?] Ecce iſte fortis percuſ-
ſor, & mollis adulator, fortium illorum ro-
buſtiſsimum ſe oſtentauit, de quibus Domi *Pſal.98.*
ni Chriſti ſpiritus per Prophetam in perſo-
nam ipſius conquerẽs, quia ecce inquit, cœ-
perunt animam meam, & irruerunt in me
fortes, neque iniquitas mea, neque peccatũ
meum. Qui enim ſunt iſti, niſi falsò fortes,
& veraciter languidi, & imbecilles, qui ſic
irruerunt in Dei fortitudinem, mortuos ſu-
ſcitantem, ſicut irruit phreneticus in medi-
cum curare volentem? Eorum ergo qui ma
lè fortes erant, de præcipuis eſt hic vnus ce-
rebroſus, qui tam proteruè irruit in homi-
nem ſanitatis, & veritatis verba loquentem,
vt verè inſanus, & pro Domino ſuo Ponti- *Eſa.40.*
fice, vt ſuam illi cuſtodiam commendaret, *44.*
non fortiter, ſed ſtultè zelatus. Poterat qui- *Act.25.*
dem brachium Domini repercutere percu-
tientem, nec eum ſolùm, ſed etiam illum,
quem

quem tam rigidus ſtipes fulciebat, ſtatim
ſubuertere parietem dealbatum, id eſt, Do-
minum ipſius falsò Pontificem appellatum.
Sed accepit iniuriam, ſeruauit patientiam,
reddidit doctrinam. Nam ſequitur:

[Reſpondit ei Ieſus: Si malè locutus ſum
teſtimoniũ perhibe de malo: ſi autem benè,
cur me cædis?] Suauiter quidem & manſue-
tè dictum, ſed iuſtiſsimè inuentum, & gra-
uiſsimè eſt prolatum. Quid (inquit) me cæ-
dis bene loquentem, quem etiam ſi malè lo-
cutus fuiſſem, nullam niſi iuſſus cædendi ha
beres poteſtatem, imò nec præceptum ſi-
ne poteſtatem accipere æquum eſſet, niſi
dicta priùs cauſa, & à cenſoribus libera ſen-
tentia? Tuum quippe erat, ſi malè locutus
fuiſſem, accuſare cauſamq; dicere, qua pro-
bares malam eſſe locutionem. Igitur cùm
per ſe ſatis ſit iniuſtum, tu adhuc iniuſtiùs
perturbas hoc præſens auditorium.

[Et miſit eum Annas ligatum ad Caiphã
Pontificem.] Voluntate Caiphæ ad Annam
primum ductus fuerat, eò quòd ſocer illi-
us eſſet, ipſe autem Annas idcirco ad Cai-
pham illum mittit, eò quòd eſſet Pontifex
anni illius. [Erat autem Simon Petrus ſtans
& calefaciens ſe.] Hoc iã ſuprà dixerat, erat
autem (inquiẽs) Petrus cũ miniſtris ſtans &
calefaciens ſe, ſed idcirco nunc repetit, vt
narrationem ternæ negatiõis eius, quam in-
terruperat, cœpto conſequeretur ordine.

[Dixerunt ergo ei: Nunquid & tu ex Di-
ſcipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Non
ſum.] Iã ſecundo negauit, ſed nondum tota
Ioan. 7. cõpleta eſt veritas medici, qui ęgritudinẽ in
firmi bene cognoſcens, dixerat: quia priuſ-
quam gallus cantet, ter me negabis. Sequi-
tur. [Dicit ei vnus ex ſeruis Pontificis, co-
gnatus eius cuius abſcidit Petrus auriculã:
Nónne ego te vidi in horto cum illo? Iterũ
negauit Petrus, & ſtatim gallus cantauit.] I-
gitur qui oẽs fluctus tribulatiõis pro Domi
no ſe poſſe pati pręſumpſerat, dicens: Etiãſi
oportuerit me mori tecum, non te negabo,
ad primum ventum timuit, quia merſus eſt,
quia tertiò negauit, ſed extendit Dominus
gratiæ manum, & apprehendit eum, conuer
ſus, & reſpiciens in eum, vt citò pœnitẽs fle-
ret, & ita ſe lauante Domino, partem cum il
lo haberet. Verè enim niſi Fidem pœniten-
tiæ ſtatim præoccupaſſet, qua hora Domi-
Rom. 8. nus noſter ſanguinem & aquam de latere
ſuo profudit, peccatum negationis eius de-
letum non fuiſſet. Nam ſicut nunc quoque
baptizandum quenque priùs oportet cre-
dere & confiteri, & tunc demum baptizari
in morte Chriſti Ieſu, eique per Baptiſmum
conſepeliri & conſurgere, ſic & Petrum, vt
Apoſtolus permaneret, & latronem vt cum
Domino Paradiſum intraret, oportuit pœ
nitere & confiteri, antequam Chriſtus ſpi-
ritu emiſſo, prædicti ſanguinis & aquæ flu-
uium effunderet. Etenim quicunque poſt
horam illam, quà ille vniuerſam lauit Ec-
cleſiam ab origine mundi collectam, ad Fi-
dem eius conuertuntur, non annumerãtur
inter eiuſdem Eccleſiæ filios, niſi quib. per
Baptiſmum ſingulatim ſacramentum do-
minicæ Paſsionis innouetur.

[Adducũt ergo Ieſum à Caipha in præ-
torium.] Scriptorum vitio cœptum eſt, vt Luc. 23.
legeretur ad Caipham in prætorium. Non
enim Caiphę, ſed Romani prçſidis erat prę-
torium, quod cùm nulli Iudæorum eo die,
quo Paſcha manducandum eſſet, multò ma
gis nec Pontifici ingredi erat licitum. Cùm
ergo ſuprà dictum ſit, & miſit eum Annas
ligatum ad Caipham Pontificem. Meliùs
hoc loco ſcribitur, & legitur: Adducunt er-
go Ieſum à Caipha in prætorium.

[Erat autem mane. Et ipſi non introie-
runt in prætorium, vt non contaminaren-
tur, ſed manducarẽt Paſcha. Exiuit ergo Pi-
latus ad eos foras, & dixit eis: Quam accuſa-
tionem affertis aduerſus hominem hunc?] Oſee 7.
Hoc loco prętereundum non videtur illud
Oſeæ Prophetæ capitulum: Omnes adulte-
rantes (inquit) quaſi clibanus ſuccenſus à co
quente. Quieuit paululum ciuitas à commi
xtione fermenti donec fermentaretur to-
tum. Dies Regis noſtri, cœperunt Princi-
pes noſtri furere à vino. Extendit manum
ſuam cum illuſoribus, quia applicauerant
quaſi clibanum cor ſuum cum inſidiaretur 3. Reg. 12.
eis. Tota nocte dormiuit coquens eos manè
ipſe ſuccenſus quaſi ignis flammæ, &c. Hoc
qualiter ad Hieroboam filium Nabat, & ſui
temporis principes referri queat, pro furo-
re, quo vitulos fecerunt, quos & relicto Dei
templo, diuiſi à domo Dauid, coluerunt.
Incertum eſt quippe, cum nulla referat hi-
ſtoria tale quid, cui talis narratio cõueniat.
Proinde quia Propheta idem paulò ſuprà Oſee 6.
de reſurrectione Chriſti manifeſtè dixerat:
Venite & reuertamur ad Dominum, quia
ipſe cœpit, & ſanabit nos: percutiet & cura-
bit nos, viuificabit nos poſt duos dies, in die
tertia ſuſcitabit, & viuemus in conſpectu e-
ius, & cæt. Prædictum capitulum non ſicut
præteritorum narratio, ſed vt verè futuro-
rum Prophetiam, præſenti loco aptare non
incongruè libet. Omnes adulterantes (in-
quit) quaſi clibanus ſuccenſus à coquente,
&c. Quinam ſunt adulterantes iſtis nequio-
res vel ardentiores, quorum cor quaſi cli-
banus reuera à coquente Diabolo ſuccen- Ioan. 11.
ſus eſt? Paululum quieuerat à commixtio-
ne fermenti nequitiæ & malitiæ ſuæ, donec
fermentaretur totum, quia videlicet ab illo
die, quo cogitauerant interficere eum, di-
centes: Ne fortè veniant Romani, & tollãt
noſtrum locum & gentem, tam diu quieue-
rant, donec turbis perſuadendo fermẽtum
ſuum ſpargerent, totamque maſſam ciuita-
tis malitiæ ſuæ conſenſu fermentarent. Ve-
nit tandem hic dies, quo clamarent, dicen-

tes: Dies Regis noſtri. Dicendo: Non habemus Regem niſi Cæſarem. Et: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Cœperuntq́; Principes furere à vino, quia videlicet iam temulenti, vtpote in illa magna nocte Paſchali, Dominum comprehendentes, tota nocte vigilauerunt, feramq́ue crapulam ructantes, & ebrietatem fœtidam anhelantes, in illum pauperem & egenum tetra conuitia vomuerunt, completa Prophetia, qua in eius perſona dictum eſt: Aduerſum me loquebantur, qui ſedebant in porta, & in me pſallebant qui bibebant vinum. Quid ille Regis eorum Cæſaris miniſter, ſcilicet Pilatus? Tota vtique nocte dormiuit, coquens eos, quia videlicet diſsimulator callidus & ſicut à quodam de illo dictum eſt, vt in exiguo ponens mendacium, cùm ſe domi contineret, quaſi rei neſcius, cohortem & tribunum dedit, per quam Iudaicos furores iam ſatis ardentes, magis ac magis accendit. Maneitaque & ipſe ſuccenſus, quaſi ignis flammæ, exiens ad eos foras, & dicens: Quam accuſationem affertis aduerſum hominẽ hũc, extendit manum ſuam cum illuſoribus, ſcilicet, qui tota nocte Dominum illuſerant, quia applicauerant quaſi clibanus cor ſuum, cum inſidiaretur eis.

Ioan. 19. *Pſalm. 68.* *Matth. 27.*

Verè enim in omnibus quæ dixit, quæ fecit, verbi gratia, cùm dixit: quid enim mali fecit? vel cum accepta aqua lauit man⁹ ſuas coram eis, inſidiabatur eis, videlicet vt ita in eos omne crimen infunderet, quatenus ipſe apud Romanum imperatorem nullum pro iniuſtè damnato homine iudicium ſubiret. Si enim verè ille liberare voluit, quare nuſquam illa ſua poteſtate vſus eſt, de qua dixit: neſcis, quia poteſtatem habeo occidere te, & poteſtatem habeo dimittere te? Ergo maius quidem peccatum habuit, qui dominum Ieſum illi tradidit, ſed ipſe quoque peccato non caruit, quia miniſterium homicidij voluntariè ſuſcepit. Proinde Herodes rectè vulpi aſsimulatus eſt, dicente Domino: Ite, dicite vulpi huic, pro eo, quia cùm Ioannem libenter decollaret, contriſtatum ſe propter iuſiurandum eſſe ſimulauit, ſic & iſte mendax, & (ſicut iam dictum eſt) in exiguo ponens mendacium, rectè vulpi comparandus eſt, quia cùm libenter poſtulationem dominicæ mortis acciperet, defendere ſe illum finxit, & accepta aqua, manus quidem ſed non conſcientiam lauit. Sed iam ad ipſa Euangelij verba redeamus. Et ipſi (inquit) non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, ſed manducarent Paſcha. Phariſæi cæci nimis, accuratè mundaſtis illud quod deforis catini & calicis, introrſus turpes & cruenti, verè ſepulchra dealbata, quæ deforis pulchra ſunt hominibus, intus autem plena ſunt oſſib. mortuorum. Quid enim? Contaminari exteriùs cauetis introeundo in Gentilis hominis prætorium, & intus horribiliter pollui non timetis, tractando crudele homicidium? Quid hac puritate impurius? Quid hac ſanctitate ſceleſtius? Exiuit ergo (inquit) Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc?

Ioan. 19. *Matth. 14.* *Marc. 27.* *Marc. 7.* *Matth. 23.*

[Reſponderunt & dixerunt ei: Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.] Ergóne Gens iuſta, & populus innocens, nullum niſi malefactorem tradere, imò & occidere conſueuiſtis? Quem enim Prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt eos qui prænuntiauerũt de aduentu iuſti, cuius nunc vos proditores & homicidæ eſtis. Igitur vitioſam in initio cauſæ Romano præſidi propoſitionem red didiſtis. [Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eũ vos, & ſecundum legem veſtram iudicate. Dixerunt ergo Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam.] Non dixerunt, nobis nõ licet iudicare quenquam, ſed nobis nõ licet interficere quenquam. Iam enim tota nocte vigilantes, non quidem ſecundum Legem, ſed contra Legem ſuam iudicauerant, illuſerant, conſpuerant, & colaphis ceciderant. Veruntamẽ iudicatum quempiam nõ licebat occidere, niſi Romano Præſide iudicationem confirmante. Nec verò mirandũ, quòd in Babylonica captiuitate Suſannã illis, inconſulto Babyloniorum Principe, lapidare licuiſſet. Nunc autem in terra ſua de gentibus hominem abſque Romani Præſidis tribunalib. interficere non licuiſſet. Romanum namque imperium fortius atque potentius quàm Babylonicum, Perſicum, atque Macedonicum, cuncta ſibi ſubiugauit regna terrarum. Ipſum quippe erat Regnum, de quo Daniel in viſione nocturna: Ecce (inquit) beſtia quarta terribilis atque mirabilis & fortis nimis. Dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus ſuis conculcans. Comedit ergo Romanum imperium atq; comminuit omnia Regna mundi, maximè verò Iudaicum Regnum minutatim diſiecit, qđ in quatuor Tetrarchas diſpartiuit, & quod reliquum erat, ita tandem pedibus ſuis conculcauit, vt lapis ſuper lapidem non remaneret, & captiui ducerentur in omnes Gentes. Valde ergo iam dentibus terribilis beſtię comminuti, & poſtmodum pedib. quoque eius conculcandi, nobis non licet (inquiunt) interficere quenquam. [Vt ſermo Ieſu impleretur, quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus.] Dixerat enim, Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim Gẽtibus ad illudendum & flagellandum & crucifigendum. Vt ergo iſte ſermo impleretur, oportebat eum tradi Gentibus à Iudæis, dicentibus: Nobis non licet interficere quenquam, quia videlicet non poterat euenire,

Danie. 13. *Danie. 7.* *Matt. 24.* *Mat. 16. 20*

niſi quod ille prędixerat. Nec enim ille prędiceret, niſi quod immobiliter futurũ erat. [Introiuit ergo iterũ in prætorium Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit ei: Tu es Rex Iudæorum?] Ecce Pilatus, dum neſcit, repentè conſcium ſe indicat Iudaici fuiſſe liuoris. Nondum quippe conclamauerant Iudæi, quòd Ieſus Regem ſe dixiſſet eſſe Iudæorũ, & iam interrogans dicit, Tu es Rex Iudęorum? Ergo dum dixit, quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc, non cauſam illius neſciebat, ſed ſe ſcire diſſimulabat. Proinde continuò.

[Reſpondit ei Ieſus: A temetipſo hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me?] Si ſtatim ſic reſpondiſſet, Rex ego ſum, antequam Regnum ſuum à regno hominum diſtinxiſſet, occaſionẽ calumniæ Pilato porrexiſſet, vel-ut qui aduerſus Dominum illius Cæſarem agere tentauiſſet. Meliùs itaq; ſic reſpondẽs: à temetipſo hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me, & iuſtæ calumniæ locum ſuſtulit, & Regem ſe eſſe teſtatus eſt, quia nõ negauit. Idẽ enim eſt, ac ſi diceret: Adeò verum eſt, Regem me eſſe Iudæorũ, vt ſi hoc à temetipſo magis, quàm alterius indicio dixiſti, cõſtet profectò, quia quaſi Propheta diuinaſti. Quid igitur? A temetipſo hoc dicis, an reuera, quod diſſimulas, alij cauſam meam indicauerunt, quando cohortem & tribunũ ad tenendum me miſiſti? [Reſpondit Pilatus: Nunquid ego Iudæus ſum? gens tua & Põtifices tradiderunt te mihi. Quid feciſti?] Tanquam diceret, A Iudæis omnis cauſa ſumit exordium. Nunquid ego concilijs vel Synagogis eorum, in quibus te condemnauerunt, cùm non ſim Iudæus, interſum, vt à me cauſæ vel nominis huius oriri potuerit principium. Non eſt ita, ſed gens tua & Pontifices accuſantes, & ſententiam poſtulantes, tradiderũt te mihi. Quid feciſti? Ad hæc Dominus, magnus & ſapiens Rex, indigno illi non reſpondit, quid fecerit, cùm benè omnia fecerit, & bona omnia fecerit, imò cũ & omnia valde bona per ipſum facta ſint. Sed nec illud dicere curauit, quod priùs interrogatus fuerat, ſcilicet quòd eſſet Rex Iudæorum, quia iam ſufficienter hoc dixerãt Aduerſarij ſui. Verùm quod illi minùs vel peruersè dixerant, hoc modo ſuppleuit & correxit. [Regnum meum non eſt de hoc mundo.] Verum, quidem inquit, gens mea & Pontifices, qui tradiderunt me tibi, indicauerunt tibi de me, ſcilicet accuſantes me eſſe Regem Iudæorum, ſed Regnum meũ contradictionem Regni Cæſaris eſſe mentiti ſunt. Nam Regnum meum non eſt de hoc mundo. Non ait, Regnum meum non eſt in hoc mundo. Excelſus quippe Dominator in Regno hominum, & cui vult dat illud, & totius mundi gubernator & Dominus eſt, Sed non eſt (inquit) de hoc mundo, id eſt, de arbitrio vel placito illorum qui

Cur Ieſus nõ reſpõdit ad hoc, Quid feciſti.

Gen. 1.

Danie. 4.

ſunt in hoc mundo, non de magnitudine ciuitatum vel longis tractibus terrarum, non de multitudine & fortitudine militum ſæuientium, vel ſanguine præliorum. Proinde Romanum à me nihil nocetur imperiũ, vel aliud aliquod Regnũ terrenũ, quia nihil huiuſmodi quærit Regnum meũ Quod ita ſit, probatiõe nõ indiget, quia perſpicuũ eſt, palam omnibus eſt. In quo? ait. [Si de hoc mundo eſſet Regnum meum, miniſtri mei vtiq; decertarent, vt non traderet Iudæis: Nunc autem Regnum meum non eſt hinc.] Miniſtros (inquit) de hoc mundo pro me decertãtes, haberem, ſi Regnum meum de hoc mundo fuiſſet. Nunc autem nullus eſt de hoc mundo miniſter, nullus eſt qui de hoc mũdo pro me decertet. Ergo regnũ meum non eſt hinc. Hoccine eſt de hoc mũdo regnare, cæcorum oculos aperire, ſurdis auditum, claudis greſſum reddere, mortuos ſuſcitare, pauperib. euangelizare, & pro huiuſmodi tanquam latronem comprehendi, ligari, alapis cædi, illudi atque conſpui?

Matth. 11.

[Dixit itaque ei Pilatus: Ergo Rex es tu?] Hoc enim rationalis homo cùm eſſet, videbat conſequi, vt ſi Regnũ eius non eſt hinc, aliunde ſit. Et vndecunque Regnum, Regnum vtique ſit. Idcirco per concluſionem inferens, Ergo (inquit) Rex es tu? Itaq; propoſuit accuſator Iudæus, aſſumpſit Chriſt9, concluſit Pilatus. [Reſpondit Ieſus: Tu dicis, quia Rex ego ſum.] Tu (inquit) hoc dicis, tu pro crimine hoc mihi iamdudum obijcis, tu pro cauſa hac ad tenendum me, cohortem & tribunum cum Iudæorum miniſtris miſiſti. Ego autem cauſam non negaui, ſed hoc dixi, quia Regnum meum non eſt hinc. Si verum quęreres, ſi veritatẽ amares, me dicente: quia Regnum meum nõ eſt hinc, interrogare & diſcere debueras vnde ſit. Quod quia facere contemnis, ecce hunc vltro dico tibi vnde ſit. Ne me interficiendo, glorieris, te defẽdiſſe terminos Cæſaris [Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam.] Hæc dicens Dominus, manifeſtè conſonat Prophetiæ, qua in perſona eius loquitur Dauid: Ego autem cõſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Siõn montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius. Quod eſt prædicare præceptum eius, hoc eſt, teſtimonium perhibere veritati. Illic ego (inquit) conſtitutus ſum Rex ab eo ad hoc, vt prædicem pręceptum eius. Hic autem, ad hoc (inquit) ego Rex natus ſum, & ad hoc veni in mundũ, vt teſtimonium perhibeam veritati. Et ſubiungit. Omnis qui eſt ex veritate, audit meam vocem. Tantæ altitudinis, tantæ ſunt hæc dicta fortitudinis, vt neque Pilatus attingere, neque alius aliquis Regni cæleſtis inimicus ea conuellere poſsit. Quid enim? Diceret iſte, quamlibet mendax Cæ-

Pſalm. 2.

ſaris Spartarius, Dominum ſuum magnæ
Romæ principem, nolle quempiam in hoc
naſci, vel ad hoc in mundum venire, vt te-
ſtimonium perhibeat veritati, detrimentú-
que honoris eius eſſe, ſi quis militum ipſius
audiat vocem teſtimonium perhibentis ve-
ritati? Hoc namque modo caput principis
non defenſione protegeret, ſed grandi de-
teſtatione obrueret. Veritatis quippe nomẽ
amabile eſt. Et honorabile illud eſt, huma-
na ſponte natura conſentit, & licet ſignifica
tum eius nequiſsimi nebulones oderint, ta-
men ipſum eius nomen nulli vnquam de-
teſtari licuit. Itaque victus & deficiens. [Di
cit ei Pilatus: Quid eſt veritas? Et cùm hoc
dixiſſet, iterũ exiuit ad Iudæos, & dicit eis:
Ego nullam in eo inuenio cauſam.] videli-
cet experimento didicerat nihil eſſe in illo,
vnde interfecto eo ſemetipſum defendere
poſſet, ſi de ſupplicio eius iniuſtè ſumpto a-
pud Cæſarem illum accuſari contingeret:
quippe qui iuſtorum omnium Princeps &
iuſtitiæ Rex, induerat pro thorace iuſtitiã,
Sap.5. & acceperat pro galea iudicium certum, &
ita ſumpſerat ſcutum inexpugnabile æqui-
tatem, vt eum nullatenus in ſermone cape-
re poſſent. Ait ergo in ſiti ſanguinis pœnæ
fruſtrata crudelitas: Ego nullam inuenio in
eo cauſam. Et adiecit. [Eſt autem conſuetu
do, vnum dimitti vobis in Paſcha. Vultis er
go dimittam vobis Regẽ Iudæorum?] Hoc
dixit certum habens quid reſponſuri eſſent:
Sciebat enim, quod per inuidiam tradidiſ-
ſent eum. Nunquid ſi non eiuſdem & ipſe
voluntatis eſſet, rem totam tam protinus in
illorum inuidentium arbitrio poneret, &
nõ potiùs vteretur illa poteſtate ſua, de qua
poſtmodum dicturus eſt. Neſcis quia pote-
Matth.27. ſtatem habeo dimittere te, & poteſtatem
habeo crucifigere te? Simulq; illud conſide-
randum eſt, quod camino iam ſatis ardenti,
quaſi ſtillam olei ſcienter iniecit, dum ſciẽs,
quod per inuidiam tradidiſſent eum, ipſum
propter quod inuidebant, nomen illis obie-
cit dicens: Vultis dimittam vobis Regem
Iudæorum? [Clamauerunt rurſum omnes
dicentes: Non hunc, ſed Barabbam. Erat au
tem Barabbas latro.] Rurſus (inquit) clama
uerunt. Iam enim ſemel clamauerant, dicen
tes: Niſi eſſet hic malefactor, non tibi tradi-
diſſemus eum. Et nunc iterum clamant, nõ
hunc dimittas nobis, ſed Barabbam. Hoc
multum clamauerunt, & in excelſum voci-
ferati ſunt. Iſte eſt clamor, de quo Dominus
per Prophetam: Ecce expectaui (inquit) vt
Eſaia 5. faceret iudicium, & ecce iniquitas. Et iuſti-
tiam, & ecce clamor. Quia ſic futurum erat,
vt occideretur ſaluator, & ſeruaretur latro.
Præcipit, imò ſic myſticè prophetat Lex
Leuit.16. Moyſi: Suſcipiet ibi Sacerdos ab vniuerſa
multitudine filiorum Iſrael, duos hircos ꝓ
peccato, & ſtare faciet coram Domino in o-
ſtio tabernaculi, mittens ſuper vtrunq; ſor-
tem. Vnam Domino, & alteram c[illegible]ro emiſ-
ſario. Cuius ſors exierit ad Domi[illegible]m, offe-
ret illum pro peccato: cuius autẽ in caprum
emiſſarium, ſtatuet eum viuum coram Do-
mino, vt fundat preces ſuper eo, & mittat il
lum in ſolitudinem. His ritè celebratis, offe
ret illum, & rogans pro ſe & pro domo ſua,
& immolabit eum. Hic ritus propheticus
ecce completus eſt. Quinam ſunt duo hirci,
niſi Chriſtus Saluator mundi, & Barabbas
author ſeditionis? Saluator nempe, etſi ſe-
cundum ſuam innocentiam verus eſt, & e-
rat Agnus Dei, attamen ſecundum iniquita
tes omnium noſtrum, quas (vt Propheta te-
ſtatur) Deus in eo poſuit, quaſi hircus exti- *Eſaia 53.*
tit. Barabbas autem, non alienis, ſed ſuis pec
catis hircus eſt, quem populus ille malè ſor-
titus huic præpoſuit, qui venit tollere pec-
cata mundi. Exiuit ergo ſors ad Dominum
ſuper hircum noſtrum, ad ipſos autem ſors
exijt in hircum illum fœtidum, id eſt, Barab
bam ſeditioſum, qui emiſſarius illis factus
eſt, & in ſolitudinem, id eſt, in gentem illam
à Deo deſolatam dimiſſus & reſeruatus eſt.
Noſter autem hircus, ſcilicet, Saluator no-
ſter Chriſtus, rogans pro ſe, pro domo ſua,
quæ ſumus nos, libens immolatus eſt. Erat
autem (inquit) Barabbas latro, qui & (ſicut *Matth.27.*
alij Euangeliſtæ referunt) propter ſeditio- *Mar.18.*
nem & homicidium miſſus fuerat in carce-
rem. Huiuſmodi hominem Domino & Re
gi Dei Filio præponentes. Hoc etiam clama
runt dicente Pilato: Quid igitur faciam de
Ieſu Nazareno? Sanguis eius ſuper nos & *Matth.17.*
ſuper filios noſtros. Væ igitur genti pecca- *Eſaia 1.*
trici, populo graui iniquitate, ſemini nequã,
filiis ſceleratis: qui petierunt virum homici-
dam donari ſibi, authorem verò vitæ inter-
emerunt. Iuſtè propter hoc ipſum ſeditio-
nibus & homicidijs perituri, quia Principẽ
pacis dederunt pro authore ſeditionis, & Fi
lium Dei commutauerunt pro Filio magi-
ſtri ſui Diaboli. Barabbas enim interpreta-
tur filius magiſtri eorum. Quis autem eſt
magiſter eorum, niſi Diabolus, quẽ imitan- *Eſaia 9.*
tur? Dic quo ipſe Domin' cùm dixiſſet: ego *Ioan.8.*
quæ vidi apud Patrem meum, facio. Statim
ex oppoſito addidit, & vos q̃ vidiſtis apud
patrem veſtrum facitis. Meritò ergo hære-
ditate poſſederunt ſeditiones & ſanguinem
homicidij, tantis calamitatibus inuoluendi,
quãtis ſatis declamare nullius copia ſcripto-
ris, nullius poſsit quantacunq; facultas ora-
toris. [Tunc ergo apprehendit Pilatus Ie-
ſum, & flagellauit.] Grande ſpectaculum
mundo, & Angelis, & hominibus, vt à ſer- *CA.XIX.*
uis peccati Princeps libertatis ſeruilib. mo-
dis concideretur. Sed nos (inquit Propheta)
liuore eius ſanati ſumus. Perſpicuum nanq; *Eſaia 59.*
eſt, quia & anima verè doluit pro nobis, &
corpus flagellatum atq; laceratum ſigna in-
iuriæ in vibicibus ac liuore portauit. [Et mi
lites plectẽtes coronam de ſpinis, impoſue-
runt

runt capitieius,& veſte purpurea circunde
derunt eum,& veniebant,& dicebant ei: A-
ue rex Iudæorum. Et dabāt ei alapas.] Hæc
illi quidem ludentes crudeli ioco ſecerunt,
ſed à virtute & ſapiētia Dei magno Chriſto
1.Cor.1. Rege cuncta feriò ſuſcepta, imò vt fierent
vtiliter prouiſa ſunt. Singulæ namque deri-
ſiones, ſingulæ plagæ vel percuſsiones, grā-
dem vocem habuerunt,& omnia pro nobis
iuſtitiā locuta ſunt. Cùm enim ſanguis pro-
Gen.4. clamet in cælum de terra, quæ aperuit os
ſuum,& ſuſcepit eum de manu Iudæorum.
Spinæ quoque & veſtis irriſoria, cæterǫque
iniuriæ ſinè dubio proclamāt in cæleſte pro
piciatorium, & credentibus in eum poten-
ter impetrāt remiſsionem peccatorum. Per
ſpineam ergo coronā illud viſibiliter quo-
que ſignificant, quod de illo Propheta præ-
dixit: Et peccata noſtra ipſe portauit. Spinæ
Eſaiæ 53. namque peccata deſignant, quæ animā pun
Gen.3. gunt & lacerant. Nam & propter peccatum
homini datæ ſunt, dicente Domino ad Adā:
Cùm operatus fueris terram, non dabit fru-
ctus ſuos, ſed ſpinas & tribulos germinabit
tibi. Sed & quod chlamydem coccineam cū
illuderetur non dedignatus eſt circundari
ſibi. Nunqnid non congruit illi, quo pro-
pter nos in Paſsione ſua fungebatur, mini-
ſterio charitatis? Coccus enim coloris ignei,
qui in tabernaculo Domini offerri,& in ve-
Exo.27.28 ſte ſacerdotali bis tinctus iubetur aſſumi, ge
phe.2. minam ſignificat dilectionem, Dei & pro-
Ioan.15. ximi: quia fit, vt quicquid offerimus, igni-
tum & quaſi benè coloratum coram diui-
nis placeat cōſpectibus. Ipſe autem propter
nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos,
bibit calicem paſsionis, ſicut ipſe, vt cogno-
ſcat (inquit) mundus, quia ego diligo Patrē,
& maiorem charitatem nemo habet, quàm
vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.
Igitur huic Regi noſtro chlamys coccinea
benè congruebat, vt ipſo habitu ſe illum eſ-
ſe oſtenderet, qui in Lege ſignificabatur, per
Num.19. vitulā ruffam: cuius corpus pro peccato iu-
bebatur extra caſtra cremari,& cinis eius in
aqua cum hyſſopo ſuper populum aſpergi.
Harundinem quoq; ſiue calamum ab illu-
dentib. accipere non recuſauit in manu ſua,
quod ſacrilegium ſcriberet Iudæorum, ſiue
Ioan.12. vt venenata interficeret animalia. Habebat
namque in manu ſua virgam, id eſt, ſuam in
propria poteſtate animam, vt volens pone-
ret atq; iterum ſumeret eam. Et ſicut Moy
Exod.8. ſes coram Pharaone ſuam proiecit virgam,
quæ verſa eſt in colubrum, deuorauitq; ver
ſas in colubros virgas magorum, iterumq;
redijt in virgam. Sic ipſe nunc ſuam quodā-
Sapient.2. modo poſiturus erat animam, vt deſcende-
ret in mortem, quæ per colubrum intrauit
in mundum, colubroſq; Aegyptiorum, id
eſt, mortes abſumeret peccatorum, atq; ite-
rum in virgam, id eſt, in poteſtatem redirēt
priſtinam. Cùm in tali habitu Rex Iudæo-
rum adoraretur, vel ſalutaretur, ſi tunc eſ-
ſet tempus loquendi, & non magis tempus
tacendi, poterat veraciter Iam proloqui &
dicere, quod ſerio ſibi deberet omne genu
curuari,& ipſum omnis lingua cōfiteri. Ve-
runtamen, ſi tacebat ipſe dum pateretur, cla
mabat & adhuc clamare non deſinit, Pro- Eccle.3.
pheta ipſius: Viuo ego dicit Dominus, quia Philip.2.
mihi curuabitur omne genu, & cōfitebitur Eſaia 54.
omnis lingua. Igitur virtus & ſapientia Dei
cum illuditur, cuncta ſerio rationabiliterq;
ſuſcepit,& dantibus alapas faciem ſuam nō
auertit. Sequitur. [Exijt iterum Pilatus fo-
ras,& dicit eis: Ecce adduco vobis eum fo-
ras, vt cognoſcatis, quia in eo nullam cauſā
inuenio.] Quantumuis coactum te ſimulas
damnate,& æterni incendij ſtipula, non tibi
educenti Ieſum,& ſic locuto ita credet Ro-
mana ſeueritas, vt taceam de iuſtitia diuina,
quomodo credendum vel creditū fuit poſt
hęc Tribuno Felicis pręſidis, tuo forſitā ex-
emplo perdocti, qui Paulum Apoſtolū non Act.23.
molli & frigida defenſione, ſed manu mili-
tarià rabie Iudæorum eripuit. [Exijt ergo
Ieſus portans ſpineam coronam, & purpu-
reum veſtimētum,& dicit eis: Ecce homo.]
Talis exiuit,& non erat ei ſpecies neque de-
cor,& aſpectus eius in eo non erat. Ecce (in- Eſaia 53.
quit) homo. Intentionem quidem dicentis
& ſenſum irridentis deteſtamur, ſed vocem
amplectimur & dicimus, quia verè homo,
quia cùm Deus eſſet, in ſimilitudinem ho- Phili.2.
minum factus eſt, & habitu inuentus vt
homo.

[Cùm ergo vidiſſent eum Pontifices &
miniſtri, clamabant dicentes: Crucifige cru-
cifige eum.] Ita Pontifices petulci, æquè vt
miniſtri eorum, dilatauerunt os ſuum. Eu-
ge euge, inquiunt, viderūt oculi noſtri. Ha-
ctenus benè actum, quod nunc reſtat exe-
quere, crucifige crucifige eum.

[Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, &
crucifigite eum. Ego enim non inuenio in Pſalm. 34
eo cauſam.] Timebat enim (vt antea iam
dictum eſt) ne (quod futurum erat) pulſa-
tus in iudicio Cæſaris, ſuſtineret moleſti-
am, non habens quam de interſectione e-
ius redderet cauſam.

[Reſponderunt ei Iudæi: Nos Legem ha
bemus,& ſecundum Legē debet mori, quia
Filium Dei ſe ſecit.] Præuaricatores Legis,
dum gentilem hominem ſecurum reddere
vultis, quaſi Legis ſcutum offertis,& iniqui Rom.2.
tas veſtra mentita eſt ſibi. Non.n. ſecundum Pſalm.26.
Legē debet mori, qui Filium Dei ſe eſſe aſſe Deut.18.
rit, ſed propheta qui falſum loquitur in no-
mine Domini, mēdacij conuictus, nō ſubſe
quente effectu ſermonis. [Cū ergo audiſſet
Pilatus hūc ſermonē magis timuit.] Timuit
planè, ſed nō pœnitudinē geſsit: timuit, inq̃, Matth.27.
præſagiente ſibi animo, magnitudinē futuri
mali, ꝑſertim quia iā miſerat ad eum vxor e-
ius, dicēs: Nihil tibi & iuſto illi, multa.n. paſ

ſa ſum hodie per viſum propter eum. [Et
ingreſſus eſt prætorium iterum, & dicit ad
Ieſum: Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum
non dedit ei.] Nimis importuno tempore
Eccle.3. hoc interrogabat, quia tempus maximè ta-
Eſaia 53. cendi tunc erat, & ipſe audire indignus erat,
quia non credere volebat. Præterea, quia
iam eundem Agnum Dei malè totonderat,
id eſt, flagellauerat, ideo corã illo iuſtè ob-
muteſcebat, & nou aperiebat os ſuum. [Di-
cit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? Ne-
ſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te, &
poteſtatẽ habeo dimittere te?] Igitur ô Pila-
te potẽs & robuſtã nimis poteſtatẽ habẽs, ex
ore tuo iudicaris, nec ſolũ apud Deum, ſed
& apud homines re᷑ teneris: q̃a videlicet in
nocentẽ & iuſtũ, cũ dimittere poſſes crucifi-
gere maluiſti. Modicum ſuſtine, neque fe-
Eſaia 42. ſtines, dicens: Mihi nou loqueris: loquetur
enim tibi poſtmodum, & dicet vnde ſit. Do
minus namque, qui nuuc infirmus ſub tua
poteſtate tenetur, ſicut fortis egredietur, ſi-
cut vir præliator ſuſcitabit zelum. Vocife-
Pſal.2. rabitur & clamabit ſuper te, & ſuper omues
inimicos ſuos conſortabitur. Tacui dicet,
ſemper ſilui, patiens ſui, ſicut parturiens lo-
quar. Tunc loquetur ad te in ira ſua, & in fu
rore ſuo conturbabit te, clarè dicens tibi qđ
nunc interrogaſti, vnde ſit. Ego (inquiens)
conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion mon
tem ſanctum ęius, prædicans præceptum e-
ius. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu,
ego hodie genui te. Hoc in furore ſuo lo-
quetur tibi, & cunctis Regibus terrę & prin
cipibus, qui conuenerunt aduerſus Domi-
num, & aduerſus Chriſtum eius. Porrò, qui
dicere tibi noluit vndè ſit, de tua poteſtate
quid reſpondeat, audi.

[Non haberes aduerſus me poteſtatẽ vl-
lam, niſi tibi datum eſſet deſuper.] Non (in-
quit) per Dominum tuum Cęſarem, neque
per iſtos, qui clamando, crucifige crucifige,
confortant brachium tuum aduerſum me,
ſed ab eo quod ſuper omnes homines eſt, da
tam tibi aduerſum me poteſtatem habes.
Nam niſi illud, vnde ego ſum, teneret ma-
num dexteram meam, & in voluntate ſua
deduceret me, poteram ego ſaltem reſpice-
re te, & vnius vocis ferrea virga, tanquam
vas figuli confringere te. Ergo quia tradit⁹
Pſalm.72. ſum deſuper (tradidit enim me, nec proprio
Pſalm.2. Filio ſuo pepercit Pater) non glorieris tu:
Rom.8. quia non tua poteſtas, ſed ſuperna permiſ-
Rom.13. ſio eſt. Præterea nec verè poteſtas, quam in
me exerces, ſed quoddam latrocinium eſt.
Non eſt enim poteſtas, niſi à Deo. Quæ ibi
tantummodo iure valet, vbi culpa eſt. Vis
homo non timere poteſtatem? benè fac, &
habebis laudem ex illa. Si autem malè ege-
ris, time. Tu ſi abſente culpa, ſæuis & occi-
dis, latrocinium agis, homicidium facis, &
proinde reus poteſtati ſuperioris ſubijceris.
Si deſuper permittitur tibi poteſtate abuti,
noli gloriari, quia non relinquet Dominus
virgam, id eſt, non permanere ſinet poteſta
tem peccatorum ſuper ſortem iuſtorum. *Pſal.124.*
Nunquid gloriabitur ſecuris contra eum *Eſa.10.*
qui ſecat in ea? An exaltabitur ſerra contra *Pſalm.58.*
eum à quo trahitur? Ecce irruiſtis in me for
tes, & neque iniquitas mea, neque peccatum
meum. Idcirco poteſtas iſta dum crucifigis
me, non verè poteſtas, ſed verè timidum la-
trocinium eſt, quod tu explere non poſſes,
niſi poſſe tibi datum eſſet deſuper.

[Propterea qui tradidit me tibi, maius
peccatum habet.] Quare? Videlicet, quia il-
le Legem accepit, & non neſciens, ſed inui-
dens abutitur permiſſo Dei: tu verò eiuſ-
modi Legem non accepiſti, & proinde non
tanta tibi, quãta illi, inſipientia vel maligni-
tas eſt, odiſſe ſapientiam, vel neſcire Sacra-
menta Dei. Tu ignoti hominis ſanguinem
fundens homicidium facis: ille Regem & *Sap.2.*
Dominum ſuum ad mortem tradens, cum
homicidio ſacrilegium quoque admittit in
eum, quem patribus ſuis promiſſum, hacte-
nus expectauit, & ipſam expectationem e-
ius profitetur ſigno circuncisionis quod ac-
cepit, facitq́; occidendo, vnde ſe in Prophe-
tis accuſet legendo. Sequitur.

[Et exinde quærebat Pilatus dimittere e-
um.] Exinde, inquit, quærebat: nam antea
non quæſierat. Quid ergo, quaſi damnatio-
nem eius recuſans, tantum clamauerat, niſi
quia ſimulator, & mendax erat? Sed nunc
vbi manifeſtam eius innocentiam compe-
rerat: quippe quem nec in ſermone de no-
mine Regis vllatenus capere potuerat, ma-
gis timebat: maximè, quia iam (vt dictũ eſt)
vxor eius ad eum miſerat.

[Iudæi autem clamabant dicentes: Si hũc
dimittis, non es amicus Cæſaris.] Et quaſi
quæreretur ab eis, in quo dimiſsio huius re-
pugnet amicitiæ Cæſaris, tali ſententia pro-
poſitionem ſuam confirmant, importuni &
nimis officioſi amici Cęſaris, inimici autem
Dei.

[Omnis qui ſe Regem facit, contradi-
cit Cæſari.] Igitur concluſit (vt ſibi vide-
tur) iniquitas omne os, ne reprehendere vel
iniuſtam dicere damnationem huius ho-
minis audeat. Nam omnis qui ſe Regem fa-
cit contradicit Cæſari. Hic autem Regem
ſe facit. Securus ergo ſit Pilatus, & interfici-
endo obſequium ſe Cæſari præſtare arbi-
tretur.

[Pilatus ergo, cùm audiſſet hos ſermones,
adduxit foras Ieſum, & ſedit pro tribunali
in loco, qui dicitur Lithoſtrotos, Hebrai-
cè autem Gabatha. Erat autem paraſceue
paſchæ, hora quaſi ſexta.] Paraſceue præpa-
ratio interpretatur. Quo nomine Iudęi, qui
inter Græcos conuerſabantur, ſextam Sab-
bati (quę nunc à nobis ſexta feria nuncupa-
tur) appellabant, quòd eo videlicet die, quę
in Sabbatũ forent neceſſaria, præpararent,

iuxta quod de manna quondam erat præce-
Exo.6. ptum, ſexta autem die colligetis duplũ, &c.
Qui verò inter Romanos vitam ducebant
Iudæi, vſitatiùs eam Latinè cœnam puram
cognominabant. Quia ergo ſexta die homo
factus, & tota eſt mundi creatura perfecta:
ſeptima autem, conditor ab opere ſuo re-
quieuit: vnde & hanc Sabbatum, id eſt, re-
quiem, vocari præcepit, rectè Dominus ea-
dem die ſexta crucifixus, humanæ reſtaura
tionis impleuit arcanũ Vnde cũ accepiſſet a-
cetũ, dixit: conſummatum eſt, id eſt, ſexta,
quod pro mundi refectione ſuſcepit, totum
eſt opus perfectum. Igitur illis quidem in-
terfectoribus Domini, magnum quidem
paraſceue propter ſubſequens magnum, id
eſt, paſchale, Sabbatum erat: nobis aũt pro-
pter præparationem vitæ ęternę, quę nobis
illo die pręparata eſt, maxima paraſceue eſt.
[Et dicit Iudæis: Ecce Rex veſter.] Iam di-
xerat hic deriſor, Ecce homo: nunc adhuc
irridens, Ecce, inquit, Rex veſter. Neſciuit
dicere, quod tertium accuſationis vel crimi
nis nomen eſt, Ecce Filius Dei veſtri: ſed di-
xerũt Iudæi, Quia Filium Dei ſe fecit. Hæc
tria veriſsima nomina ſunt vnius Chriſti
Domini noſtri, Homo, Rex, Deus, ſiue Fi-
lius Dei: quem quidem irridentes, & cum ri
ſu adorantes, confeſsi ſunt inimici, ſed vul-
nerantes & ſeriò adorantes confitemur ami
ci. [Illi autem clamabant: Tolle tolle, cru-
cifige eum.] Puta dixiſſe Iudæos infelices,
Tolle à nobis Regem, tolle Principem, tol-
le Sacerdotem. Extunc enim impletum eſt,
Oſee 3. quod per Prophetam fuerat ante prædictũ,
Oſee 5. quia multis diebus ſedebunt filij Iſrael ſine
Rege, & ſine Principe, & ſine Sacrificio, &
ſine altari. item: In hoſtijs & muneribus va
dent ad quærendum Dominum, & non in-
uenient eum, ablatus eſt eis. Et meritò, quia
dixerunt, tolle ſaluatorem, crucifige propi-
ciatorem, idcirco perdiderunt ſalutem, &
nullam habent defenſionem. [Dicit eis Pi-
latus: Regem veſtrum crucifigam?] Hoc pe
tulans Iudex, quaſi ioco fatigatus dixit, ſed
iocum eius impatiens inſania faſtidiens, &
ad certam crudelitatem feſtinans repulit.
Quid enim ſequitur? [Reſponderunt ei Põ
tifices: Nos non habemus Regem niſi Cæſa
rem.] Ergo concredatur illis, non habere
Regem niſi Cęſarem, quoniam omnes alios
abiecerunt, neminem excipientes, ſiue De-
um, ſiue hominem, & condigna ſibi accipi-
ant dona Cæſaris, ſcilicet, interfectionem &
captiuationem gentis, euerſionem ciuitatis,
incendiumque & irrecuperabilem ruinam
templi.

[Tunc ergo tradidit eis illum, vt cru-
Pſal.56. cifigeretur.] Itaque vicerunt iſti filij homi-
Pſal 63. num, quorum erant dentes arma & ſagittę,
Pſal.16. & lingua eorum gladius acutus: quia firmã-
tes ſibi ſermonem nequam, tam diu perſti-
terunt, donec traderetur eis ad crucifigen-
dum. [Suſceperunt autem Ieſum, & eduxe-
runt.] Auiditatẽ ſuſcipientium, per Pſalm.
ipſe exprimens, ſuſceperunt me (inquit) ſic-
ut leo paratus ad prædam, & ſicut catulus
leonis habitans in abditis. [Et baiulans ſibi
crucem, exiuit in eum qui dicitur Caluariæ
locum, Hebraicè autem Golgatha, vbi cru
cifixerunt eum.] Exijt quidem, ſed nõ per-
uenit ad locum baiulando ipſe ſibi crucem.
Angariauerunt enim prætereuntem Simo- Matth.27.
nem quendam patrem Alexandri & Rufi, Marc.15.
vt tolleret crucem poſt eum. Exeamus ergo Hebr.13.
(inquit Apoſt.) ad eum extra caſtra, impro-
perium eius portantes. Et non, ſicut ille Si-
mon, qui portauit quidem poſt eum crucẽ,
ſed ipſe crucifixus non eſt, ſed ita crucem e-
ius tollamus, vt nos ipſos cum vitijs & con-
cupiſcentijs crucifigamus, & cum tempus
vel cauſa poſtulat, eius qui paſſus eſt pro no
bis, relinquens nobis exemplum, veſtigia ſe
quamur. Caluarię, locus erat damnatorum,
dictus caluarię locus, à capitibus eorum qui
ibi puniebãtur, vbi crucifixerunt eum. [Et
cum eo duos hinc & inde, medium autem Galat.5.
Ieſum.] Ita iuxta Prophetam, cum ſcelera- 1.Pet.2.
tis reputatus eſt, imò & tanquam ſcelerato- Eſaiæ 53.
rum maximus, in medio crucifixus eſt. Ve-
runtamen ipſa crux, non ſolum tormẽtum
iudicati, ſed iudicati quoque iam quoddam
tribunal extitit. Alterũ namq; illorum ſce-
leratorum (ſicut Lucas manifeſtiſsimè ediſ-
ſerit) miſericorditer aſſumpſit, alterum iu-
ſtè reliquit. [Scripſit autem & titulum Pila-
tus, & poſuit ſuper crucem. Erat autem ſcri
ptum: Ieſus Nazarenus Rex Iudæorũ: Hũc
ergo titulum multi legerunt Iudæorũ, quia
prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus
eſt.] Scripturam hanc, alio Spiritus ſanctus
dictauit, atque alio Pilatus conſilio ſcripſit.
Ille namq; gloriari ſe ſperabat in hac mali-
tia, & hoc titulo manifeſtius futurum, & cla
rius Cæſari annunciandum, ſe pro fide eius
occidiſſe hominem quem multa gentis illi-
us turba cum ramis palmarum excipiens,
regias illi laudes acclamauerat, Chriſtum
eſſe illum exiſtimans, quem per Prophetas Matth.21.
promiſſum expectabat. At verò Spiritus Luc.21.
ſanctus benè vtens maligni ſcriptoris ma- Apoc.3.
nu, hunc titulũ fecit, qui cælo & terra tranſ-
euntibus non tranſibit, quia Ieſus Nazare-
nus, id eſt, Saluator & verè ſanctus, Rex Iu-
dæorum per crucem ſuam eſt effectus: Iu-
dæorum inquam, non eorum, qui ſe Iudęos
eſſe dicunt, & non ſunt, ſed ſunt Synagoga
Satanæ: ſed Iudæorum, qui in veritate con-
feſſores Dei ſunt.

[Erat autem ſcriptum, Hebraicè, Græ-
cè, & Latinè.] Linguarum omnium præci-
puè res iſtæ ſunt, per quas hodie ſancta Scri
ptura per totum mundum celebrata, teſti-
ficatur verum hunc eſſe titulum, id eſt, ve-
rè Ieſum Nazarenum Regem eſſe Iudæo-
rum, Regẽ (inquam) omniũ in veritate con
fitentium.

ſitentium. Nam de anguſto Hebraicæ linguæ domicilio, Lex & Prophetæ & Pſalmi per linguas, Græcam & Latinam eruperũt, & orbis terrarum armaria teſtimonijs huius Regis cópleuerunt. Has ergo linguas bene in titulo ſuo congregauit Dei verbum, non vtique alligatum neque moriturum, & maligno ſcriptore bene vtens, quomodo voluit ad honorem ſuum. Quid de ipſa cruce dicemus? Eius figura nihil ne myſticum ſignificat? Taceo quod decentiſsimum eſſe nullus abnuat, ſalutem humani generis in ligno crucis conſtitui, vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret, & qui in ligno vincebat, in ligno quoq; vinceretur, quodque ait quidam:

Myſterium crucis.

Neue quis ignoret, ſpeciem crucis eſſe colendam,
Quæ Dominum portauit, ouans ratione potenti.
Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis.

Illud non prætercam, quia ſalutis, quam operabatur, primas ianuas, id eſt, fidem, ſpem & charitatem, quartamque illarum perſeuerantiam in eiuſdem crucis, qua pendebat, figura ſignificabat. Habet enim crux longitudinem, latitudinem, ſublime atque profundum. Profundum, id eſt, acumen, quó fixa terræ inhæret. Longitudinem inde vſque ad brachia. Latitudinem in eorundem expanſione brachiorum. Altitudinem ab ipſis brachijs ſurſum verſus, quo caput immi net. His autem quatuor ſupradictæ virtutes ſignantur. Profundo Fides, quæ occulta voluntatis Dei vocatione prima in fundo cordis quaſi fundamentum in ædificio ponitur: longitudine, perſeuerantia: altitudine, ſpes, quæ nobis in cæleſtibus poſita eſt: latitudine charitas. Nam de his Apoſtolum dixiſſe intelligimus. Vt poſsitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas & profundum. Salutis ergo primos auditus in ſupplicij ſui figura Saluator noſter prædicabat. Igitur interfectores Chriſti ſuo quidem ſenſu ſacrilegia, Dei autem diſpoſitione ſacra myſteria loquuntur & operantur. Hunc (inquit Euangeliſta) titulum multi legerunt Iudæorũ, quia prope ciuitatem erat locus vbi crucifixerunt eum.

Ephe. 3.

[Dicunt ergo Pilato pontifices Iudęorũ: Noli ſcribere Rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit Rex ſum Iudæorum.] Iſti pontifices planè diſperſores vel corruptores illi ſunt, contra quos Chriſti ſpiritus in quorundam prælocutus eſt ſuperſcriptionibus Pſalmorum. In finem ne diſperdas ſiue corrumpas in tituli inſcriptione. Titulum namque bonum & bene ſcriptum diſperdere atque corrumpere voluerunt, ſic intercidendo, Ieſus Nazarenus, qui dixit, Rex ſum Iudæorum. Quaſi verò Pilatus neſciſſet à turbis illum Regem fuiſſe conclamatum, quando venienti Hieroſolymam, exierunt obuiam cum ramis palmarum, & eum à plerisq; eſſe creditum, qui fuerat Rex promiſſus oraculis Prophetarum.

Pſal. 16.

[Reſpōdit Pilatus: Quod ſcripſi ſcripſi.] Ergo ſignaſti Pilate iniquitaté tuam in manu tua, quia ſtabile & fixum vis eſſe, quod Regem Chriſtum occidendo, expectationé Iſrael interfeceris, & oracula Prophetarum incerti, vt putabas, Dei caſſaueris, dicétium de hoc Rege, quod magnum habiturus eſſet regnum: verbi gratia, quia dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum. Cæterum voluntas eſt Dei, qui te malo ſeruo bene vti noluit, voluntas, inquam, Dei eſt, vt ſcriptum ſit & permaneat quod ſcripſiſti. Pſalmiſta, cum promiſsiones Regni eius prælibaſſet, dicente Deo: Semel iuraui in Sancto meo, ſi Dauid mentiar, ſemen eius in æternũ manebit, & thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta in æternum, & teſtis in cælo fidelis, ſtatim exiſtimationem tuam tuique ſimilium ſubintulit dicés: Tu verò repuliſti & deſpexiſti, diſtuliſti Chriſtum tuum. Et poſt pauca: Auertiſti adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello. Deſtruxiſti eum ab emundatione, & ſedem eius in terra colliſiſti. Minoraſti dies temporis eius, perfudiſti eum confuſione. Hæc vel huiuſmodi præconia Chriſti ſic tu audiſſe poteras, quomodo & Herodes, qui venientibus ab oriente Magis, vltro conuocans Principes Sacerdotum & Scribas populi, ſciſcitabatur ab eis, vbi Chriſtus naſceretur. Quod ille efficere non potuit illuſus à Magis, tu te prudēter egiſſe putaſti. Fruſtrabitur te ſpes tua, quia nec huius occiſi Regis Iudæorum iudicium effugies; nec ſaltem Cæſaris tui menſa, pro hoc facto vel ſcripto tuo, familiariùs fruiturus es. Fertur enim, quia propter hoc Romam adductus, à Tyberio Cæſare exilio damnatus eſt, ſententia tam intolerabili, vt per impatientiam inediæ, gladio ſibimet mortem conſciuerit. Itaque maledictiones illæ manifeſtæ ſuper eum deciderunt, quibus impium Diuina Scriptura deuouet dicens: Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat coſtas illius. Deuoret pulchritudinem cordis eius, & conſumat brachia illins primogenita mors, &c. [Milites ergo cùm crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis deſuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicem: Non ſcindamus eam; ſed ſortiamur de illa, cuius ſit, videlicet quia lucroſè [illegible] ndare poterant veſtimenta eius, id[illegible] pro magnæ victoriæ ſpolijs ea ſortes milites acceperunt. Non enim vilia putabantur veſtimenta, de quorum fimbrijs

Pſal. 7. *Pſal. 88.* *Matth. 2.* *Iob 18.*

brijs cõtactis, virtus exire cõſueuerat. Nec vtique tunc in illo ſpectaculo deerant, qui ad comparandum ea certatim ſe ingererẽt. Nam, vt taceam de matre & Diſcipulo, quẽ *Matth. 9.* diligebat Ieſus, ſtantibus iuxta crucem eius. *Luc. 23.* Stabant, inquit Lucas, omnes noti eius à longè, & mulieres, quæ ſequutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes. Adeo tanquam reus & peccator proſcriptus Dominus, vt nec veſtimenta ſua charis ſuis pro magno theſauro ſeruaturis diuidere ſibi licuerit, ſed in corpore ſuo ſaturatus opprobrijs, ſua quoque veſtimenta in mercedem vidit cedere interfectoribus ſuis.

Pſal. 21. [Vt Scriptura impleretur, dicens: Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.] Tãquam diceret, Adeò crudeles fuerunt, adeò conſiderantes & inſpicientes me, abſque vlla miſeratione ſteterunt, vt veſtimenta mea diuidentibus ſortes quoque mittere vacauerit, videlicet hoc ad fidelitatem pertinebat imperij, vt Regem Iudæorum non ſolùm obtemperanter, verumetiam gaudenter interficerẽt milites Romani.

Huic ergo direptioni, dum veſtimenta Domini diuidunt, tunicam tamen nõ ſcindunt, Hæreticorum temeritatem comparare licet, qui quamuis & Scripturam ſacram in prauos ſenſus ſuos diſtraxerint, tamen Fidem Chriſti vel Catholicam eius Eccleſiã ſcindere non potuerunt. Plura namque Domini veſtimenta, multa Scripturarum, quibus vnum Dei verbum indutum eſt, ſignificãt volumina: tunica verò inconſutilis, & deſuper contexta per totum, videlicet qualem dilecta eius Maria, ſorte diligenter contexuerat, vnam integram atque inuiolabilem Catholicæ Eccleſię Fidem congruè deſignat.

[Et milites quidem hæc fecerunt.] Pulchrè ſatis Euangeliſta facta impiorum terminat. Hæc quidem (inquit) milites fecerunt, ſubauditur, & quid poſt hæc facerent, non habuerunt. Corpus crucifixerunt, & prędam tulerunt: ſed fortitudinem Dei, verbum Dei, verbum Deum, cum anima ſua occidere non potuerunt. Deinceps quæ manibus militũ ceſſantib. facta ſint exequitur.

[Stabant autem iuxta crucem Ieſu, Mater eius, & ſoror matris ei9 Maria Cleophę, *Luc. 2.* & Maria Magdalene] Stabat (inquit) Mater iuxta Filij crucem, ſinè dubio dolens, & dolores tanquam parturientis habens. Cruce namq; eius nimium ipſa cruciabatur, ſicut ei prædicens Simeon: & tuam ipſius (inquit) animam pertranſibit gladius.

[Cùm vidiſſet ergo Ieſus Matrem & Diſcipulum ſtantem quem diligebat, dicit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Ad Diſcipulum autem: Ecce mater tua.] *Quõ Maria ẽ mater Ioannis.* Quo iure Diſcipulus, quem diligebat Ieſus, Matris Domini Filius, vel ipſa mater eius eſt? Eo videlicet, quia ſalutis omnium cauſam, & tunc ſinè dolore peperit, quando Deum hominem factum de carne ſua genuit: & nũc magno dolore parturiebat, quando (vt prædictum eſt) iuxta crucem eius ſtabat. Si enim *Ioan. 16.* Apoſtolos ſuos in illa hora ſuæ Paſsionis Dominus mulieri parturienti rectè cõparauit, dicens: Mulier cùm parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam nõ meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mũdum, & vos igitur nunc triſtitiam habebitis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum. Quantò magis mulierem hanc, ſtantem iuxta crucem ſuam, mulieri parturienti, talem matrem, talis filius rectè ſimilem duxit. Quid autem dico ſimilem, cùm verè ſit mulier, & verè mater, & veros habeat in illa hora partus ſui dolores? Non enim habuit hæc mulier hanc pœnam, vt in dolore pareret, ſicut cæteræ matres, quando infans ſibi natus eſt: ſed nunc dolet, cruciatur, & triſtitiam habet, quia venit hora eius, illa videlicet hora propter quam de Spiritu ſancto concepit, propter quam grauida facta, propter quam completi ſunt dies vt pareret, propter quam omninò de vtero eius Deus homo factus eſt. Cùm autem hæc hora præterierit, cùm totus iſte gladius parturientem eius animam pertranſierit, iam nõ erit memor preſſuræ propter gaudiũ, quia natus erit homo in mundum, quia declaratus erit nouus homo qui totum renouet genus humanum, totiuſque mundi ſempiternum obtineat imperium: natus inquam, id eſt, immortalis atq; impaſsibilis factus, & anguſtias vitæ huius in æternæ patriæ amplitudine ſupergreſſus, mortuorum primogenitus. Proinde quia verè ibi dolores vt parturientis, in paſsione vnigeniti omnium *Pſalm. 47.* noſtrum ſalutem beata virgo peperit, planè omniũ noſtrum mater eſt. *Maria omniũ diſcipulorũ Chriſti mater.* Igitur quod de hoc Diſcipulo dictum eſt ab eo, iuſtiſsimè curam ſuæ matris habebat, mulier, ecce filius tuus. Itemque ad eundem Diſcipulum, ecce mater tua, rectè & de alio quolibet Diſcipulorum, ſi præſens adeſſet, dici potuiſſet: niſi quia licet omnium (vt dictum eſt) mater ſit: pulchriùs tamẽ huic, vt virgo virgini commẽdari debuit, præſertim cùm huic Diſcipulo talis gratia repoſita eſſet, vt verbum ipſum, quod illa mater carnem factum pepererat, ipſe quantum mortali homini poſsibile fuit, imò plus quã alius quis mortalium omnium potuit Euangelico ſtilo deſcriberet. *Matth. 19.* [Et ex illa hora accepit eam Diſcipulus in ſua.] In ſua, videlicet, nõ prædia, quæ nulla habebat, vel habiturus erat (quippe qui de illis vnus eſt, qui Dominum ſecuti reliquerãt omnia) ſed ſic, in ſua, dictũ *Act. 2. 4.* eſt, vt in illa quoque communione rerum qua diuidebatur ſingulis, prout cuiq; opus erat, ad huius curam, quicquid illi eſſet

neceſſa-

neceſſarium pertinebat.

[Poſtea ſciens Ieſus, quia conſummata ſunt omnia, vt impleretur Scriptura dicit: ſitio.] Sciens, inquit, quia iam conſummata ſunt omnia, ſubauditur quæ illum pati oportebat. Nec enim eo neſciête, ſed benè ſciente & omnia diſponente fiebant iſta, qui& per Prophetas omnia prædixerat, vt impleretur Scriptura, dicit: ſitio. Quomodo propter hoc dictum eſt, impleta eſt Scriptura? Audi quid ſequitur.

[Vas ergo poſitum erat aceto plenum. Illi autem ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori eius.] Alius Euangeliſta refert, quia dederunt ei vinū
Matth. 27. quoque bibere cum felle mixtum. Vt ergo impleretur Scriptura, dixit, ſitio, qui dum eo modo illi miniſtratur, impleta eſt non ſolum ſpiritualiter, ſed etiam literaliter Scriptura, quæ dicit: Dederunt in eſcam meam
Pſalm. 68. fel, & in ſiti mea potauerūt me aceto. Item: Vua eorum vua fellis, & botrus amariſsimus, fel draconum vinum eorum. Illud mirandum eſt, in illis dominicæ mortis miniſtris, imò in illo, quo cuncta hæc diſpoſita
Deut. 2. fuerant conſilio Diuinitatis, quod tam ordinatè, tamque integrè cuncta egerunt, ac ſi ſe cunctas in illo iurauiſſent implere voces Prophetarum. Quomodo autem ori eius à terra in crucem exaltati, ſpongiam apponere potuerint, alius Euangeliſta manifeſtius
Matth. 27. edicit, videlicet, quia ſpongiam circumpoſuerunt arundini. Hæc ita facientes, ſatis aperuerunt, quāto felle amaritudinis ipſorū præcordia redundarent, & quod verè non iam vinea Domini ſabaoth illa domus Iſ-
Eſaia 5. rael, & illa domus Iuda, germen eius delectabile eſſet, ſed de vinea Sodomorum vinea eorum, & quàm veraciter per Prophetam Dominus idem prædixiſſet, quòd expectâte ſe vt faceret vuas, fecerit labruſcas. Sanè per hoc, quòd oblatum ſibi acetum felle mixtum, cùm guſtaſſet, noluit bibere, reprobationem ſignificat eiuſdem vineæ ſuæ Sodomiticæ, quæ mortis illi miſcuit amaritudinem, cùm debuiſſet afferre dilectionis dulcedinem, qua guſtata modicè, id eſt, per
Luc. 23. triduum, iam de genimine huiuſmodi vitis
Rom. 6. bibere non vult. Reſurgens enim ex mortuis, iam non moritur, & mors illi vltrà nō dominabitur.

[Cùm ergo accepiſſet acetum, dixit: Cōſummatū eſt. Et inclinato capite, emiſit ſpiritum.] Quid conſummatum eſſe dixit, niſi quicquid propoſitum, vel diſpoſitum fuerat ſecūdum Scripturas eum pati? Ergo (inquit) conſummatum eſt, certamen obedientiæ peractum eſt, ad ſummam curſus peruētum eſt, nunc demum gloriæ & honoris corona ſupereſt. Hoc dixit, & tunc demum inclinato capite emiſit ſpiritum. Spiritum (inquam) emiſit vel tradidit, poteſtate quā habebat animam ſuam ponendi, quia paſſus non niſi quantum voluit, hora qua voluit mortem admittens, ſpiritum emiſit.

[Iudæi ergò, quia paraſceue erat, vt non remanerent in cruce corpora Sabbato (erat enim magnus ille dies Sabbati) rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorum crura, & tollerentur.] Iudæi labijs religioſi, corde autem cruenti, & à Deo longè inqui, legitimam habuere curam de magno die Sabbati Paſchalis. Magnifici honoratores Dei, cùm in cōſcientia mala repoſuiſſent ſanguinem iuſti, in ore & in labijs ſuis firmiter tenuerunt mandatū Legis. Quid enim Lex dicit? Quādo (inquit) peccauerit homo quod morte *Maledict⁹*
plectendum eſt, & adiudicatus morti appē- *omnis, qui*
ſus fuerit in patibulo, non permanebit ca- *pendet in*
dauer eius in ligno, ſed in eadem die ſepelie- *ligno.*
tur, quia maledictus à Deo eſt, qui pendet in *Deut. 21.*
ligno, & nequaquam contaminabitis terrā tuam, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi in poſſeſsionem. Hoc planè Lex dicit, & hoc Legem dixiſſe ſcientes iſti amici Legis, imò legis corruptores & inimici Dei, callidè Dominum appenderunt in patibulo, vt conſequenter conſtaret eum maledictum eſſe à Deo, & proinde certum eſſet, hunc hominem iuxta ſententiam vel accuſationem ipſorum non fuiſſe à Deo. Sed ô Iudæi, malitia cęci, fuerit quidem, quoniam hoc & Apoſtolus ait, fuerit (inquam) Domi- *Gala. 3.*
nus noſter maledictum Legis, vt nos à maledicto redimeret. Veruntamen nunquid ſecundum verba Legis, penderet in ligno præcedens eſt cauſa maledicti? Vt taceam, quod non dixit ſolum, quando homo adiudicatus morti appenſus fuerit in patibulo, ſed ita præmiſit, quando peccauerit homo, quod morte plectendum ſit, & tunc demū ſubintulit, & adiudicatus morti, ſuſpenſus fuerit patibulo vt (inquam) hoc taceā quod manifeſtè expurgatū maledicto Dominum noſtrum, quia appēſus quidem eſt in ligno, ſed non peccau:t quod morte plectendum eſſet: nunquid ait, maledictus eſt à Deo qui pendet in ligno? Nunquid ait imprecando, maledictus ſit, vel abſolutè maledictus, vt ſubaudiri poſsit imprecantis verbum, ſit, & non potiùs enuntiando, dixit, maledictus à Deo eſt, non quia pendet, ſed qui pendet in ligno. Non enim ſic ſe habet litera Hebraicæ veritatis, quomodo ſeptuaginta tranſtulerunt, quippe qui non ſenſum Dei perfectè habuerunt. Nec enim vates, ſed interpretes erant, vnde & hæc ſicut cætera multa non ſatis integrè tranſtulerunt, maledictus omnis qui pendet in ligno, cùm ſic habeatur in Hebraico: Maledictus à Deo eſt, qui pendet in ligno. Nempè tribus modis diſcordat à vero hæc tranſlatio. Cùm enim in Hebrai- *Verba ſep-*
co habeatur: Maledictus eſt: tranſtulerunt *tuaginta*
abſolutè; maledictus, & ſit, ſubaudiri po- *interpretū.*
teſt. Item in Hebraico additum eſt, à Deo, qđ in ſeptuaginta deeſt, & ecōtrà, in ſeptuaginta,

ginta, omnis, additú eſt, quod in Hebraico
Galat. 3. non habetur. Quare ergo (inquit) Apoſto-
lus tranſlatione illorum ſeptuaginta in hac
ſententia vſus eſt? Sic enim ait: Chriſtus nos
redemit de maledicto Legis, factus pro no-
bis maledictum, quia ſcriptum eſt: Maledi-
ctus omnis, qui pendet in ligno. Quare hoc
exemplo ſic vſus eſt? Videlicet, quia apud
Græcos, quibus ſcribebat, vulgata fuerat à
tempore Ptolomæi Philadelphi ſeptuagin-
ta interpretum editio, & nimis importunú
erat, vt cum Chriſto Scripturas teſtimoniú
perhibere aſſereret, & vix audiretur, ſi ipſas
quoque Scripturas malas interpretatas eſſe
oſtendere conaretur, cú apud illos ſeptua-
ginta interpretum authoritas haberetur ce
leberrima. Maluit ergo ſententiam cum ſen
ſu, qui ædificaret commemorare, quam cor
rigendo Scripturam veteranos lectores oſ-
fendere. Præterea videte meliùs, cuius inté-
tionis ſit hęc eadé annúciatio maledicti, præ
ſertim quia pro eo ꝙ maledictus à Deo eſt,
iubet illum ſepeliri. Nónne mortuis pars be
nedictionis eſt, ſepeliri, & econtrà male-
dictionis, ſepultura carere, more aſini, ſicut
de quodam Rege terribiliter dictum eſt (ꝓ
ut erat meritus) ſepultura aſini, id eſt, nulla
ſepultura ſepelietur? Nónne ſancti & ma-
Hier. 22. gni Patres ſiue Patriarchæ, de ſepeliendis
vel etiam tranſferendis corporibus ſuis dili-
genter mandauerút, & pro magno illis fuit
ſepeliri, & non tantum vbicunque, ſed in ſe
Ge. 35. 50. pulchris patrum ſuorum? O igitur mirabi-
le & antiquum crucifixi huius conſilium,
qui tanto antequam veniret, ita de ſepelien-
do corpore ſuo dedit præceptum, vt profue
rit omnibus crucifixis, ſcriptum pro ſe vno
Legis mandatum. Cùm enim decollatos ſi-
ue lapidatos, aut alia vi peremptos licuerit
impunè ſepultos canibus proijci, ſolis cruci-
fixis propter iuſtum crucifigendum Lex
prophetica, vtpotè digito Dei conſcripta, ſe
pulturam negare prohibuit. Nóne ergo ꝓ-
pheticus crucifigendi ſpiritus, gemitibus in
Deut. 21. enarrabilibus rugiebat in corde Moyſi, ta-
lem Legem ſcribentis, vt dum crucifixi o-
mnes ex Lege ſepeliuntur, ſepultura non ca
reat hic vnus pro ſalute mundi crucifixus, à
Deo maledictus. Addés etiam à Deo, quod
nuſquam fecit in cunctis maledictionibus
Legis? Verbi gratia. Cú dicit, maledictus e-
ris in ciuitate, maledictus in agro, maledi-
ctus ingrediens, & maledictus egrediens, &
ſimiliter in cæteris, nuſquam dixit, à Deo,
Deut. 29. niſi tantum in hoc loco. Cur hoc, niſi quia
Iſa. 53. verè ſolus eſt hic à Deo maledictus, in eo vi
delicet, quòd (ſicut ait propheta) Iniquita-
tes omnium noſtrûm in illo poſuit Deus?
Idcirco ſepeliatur (inquit) qui pendet in li-
gno, quia futurus eſt talis pendens in ligno,
qui erit maledictus à Deo: à Deo (inquam)
tranſponente maledictiones humani gene-
ris in illo. Quòd ſi quis objiciat, ſæpe male-
dictiões prolatas fuiſſe à Deo, verbi gratia,
cùm dicit ad Cain: Nunc ergo maledictus *Gen. 4.*
es ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & ſu-
ſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua:
nos econtrà dicimus, non eſſe maledicti ef-
fuſionem, ſed maledicti iam exiſtentis enú-
ciationem: præſertim cú non dicat, maledi-
ctus ſis, ſed maledictus es, & non à me, ſed à
peccatis tuis. Nec enim maledict⁹ eſt Cain à
Deo, ſed à voce ſanguinis fratris ſui claman
tis de terra, & impietatis eius annunciantis
ipſi Deo. Igitur hic ſolus maledictus fuit à
Deo, & non à ſuo peccato: à Deo (inquam)
qui omnium noſtrùm maledictum, quod
erat ſuper nos, id eſt, omnem iniquitatem
noſtram poſuit in eo. Quod verò addidit
Lex. Et nequaquam contaminabis terram, *Deut. 21.*
quā Dominus Deus tuus daturus eſt tibi in
poſſeſsionem: Mira Spiritus ſanctus arte di-
xit & ſcripſit, cú potiùs ex eo contaminata
terra poſſet videri, ſi in ſe reciperet corpus
maledicti. Quid enim? Quid etiam hoc lo-
co ſcriptor Legis intendit? Hoc vtique, quia
terra quam dedit Deus vero Iſraeli in poſ-
ſeſsionem, corpus eſt huius ſingulariter &
pro nobis maledicti, quam ſibi datam tunc
Iſrael contaminauit, id eſt, contaminari nó
permiſit, quando illud Ioſeph & Nicode-
mus eodem die ſepelierunt, pro communi *Matth. 27.*
Lege omnium in ligno pendentium, vide- *Luca 23.*
licet ne indigne inſepultum abijceretur, & à *Pſal. 2.*
canibus illis, qui viuum circundederant, ad
huc exanime conſpueretur. Porrò, illi puta
bant in eo non contaminari terram ſuam,
ſi cuiuſquam taliter occiſi corpus nequa-
quam viuentium oculis ingereretur. Quòd
ſi aliquis quærat adhuc, cur pro hoc tanto-
pere legiſlator fuerit ſolicitus, cú poſſet etiā
inſepultum cælitus cuſtodiri corpus ſacro-
ſanctum, ſicut cuſtodita ſunt, ne à canibus
vel auibus læderentur, etiam multa corpo-
ra Martyrum. Interrogemus eum, cur mo-
riente eodem Domino, & terra tremente
monumenta Sanctorum aperta ſunt. Vide-
licet aut nihil idoneum, aut hoc reſpondebi *Matth. 27.*
tur ſolùm, quia corporibus mortuorú hoc
expediebat, vt coniungeretur eis in ſepul-
chris corpus huius mortui, quod afferebat
reſurrectionem mortuorum, & idcirco ad
ſuſcipiendum illud certatim & auidè ſeſe di
latauerunt. Nam ſicut animam Domini Ie-
ſu ad animas apud Inferos deſcendere expe
diebat, vt illas inde educeret: ſic & ad cor-
pora corpus eius peruenire oportebat, vt il-
la reſuſcitaret. Sed iam de hoc ſatis dictum,
ad Euangelij verba reuertamur. Iudæi (in-
quit) rogauerunt Pilatum, vt fractis cruri-
bus corpora eorum tollerentur. Quare?
Quia Paraſceue erat, quia magnus ille Sab-
bati dies erat. Magnus (inquit) dies Sabbati
ille erat, videlicet, quia Paſchale Sabbatum
erat. Etenim cú octo diebus Paſcha celebra
retur, omnium dierum maximus, & maxi-

mè feſtiuus, Sabbati dies habebatur, Siue il-
le primus, ſiue ſecundus aut certè tertius oc
curriſſet, vel quartus, & Sabbatum Paſcha-
le vocabatur. Idcirco Iudæi petierunt, vt
corpora tollerentur, ne tantus dies talis hor
rore ſpectaculi fœdaretur. Quippe cũ etiã
qualibet die corpora eiuſmodi ſepeliri in ea
dem die ex Lege præciperentur. Sed pro-
pter Sabbatum, illa Iudæi ſepeliri voluerũt
properantiùs. [Venerunt ergo milites, &
primi quidem fregerunt crura, & alterius
qui crucifixus eſt cum eo] Primi, inquit id
Pſal. 73. eſt, exterioris, & alterius itidem exterioris
(Nam Dominus Ieſus medius crucifixus e-
rat) fregerunt crura, quia necdum obierãt,
vt depoſiti non viuerent, ſed & maturiùs
expirarent. [Ad Ieſum autem venientes,
vt viderunt eum iam mortuum, non frege-
runt eius crura.] Benè: Nec enim opus erat
vt ſuper dolorem vulnerum eius quicquã
apponerent, in quo iam ſenſuum nihil reſta
bat. [Sed vnus militum lancea latus eius a-
peruit, & continuò exiuit ſanguis & aqua.]
Deo gratias. Sanguine redimimur, aqua ab-
luimur. Tantam ſalutẽ Deus noſter, per
quam voluit nos ſaluari, lanceatus in me-
dio terræ operatus eſt. Sed huius rei magni-
tudo vel dignitas, valdè attentum & benè
credulum auditorem efflagitat. Sequitur er
go: [Et qui vidit teſtimonium perhibuit, &
verum eſt eius teſtimoniũ, & ille ſcit, quia
vera dicit, vt & vos credatis.] Ecce vnus te
ſtis hic eſt, qui vidit & qui ſcripſit hæc, quã-
uis & multos vidiſſe, qui affuerunt, & vide-
re voluerunt, dubium nõ eſt. Sed ne videar
ſolus eſſe teſtis (inquit) adhibebo mecum a-
lios duos teſtes, Legalem ſcilicet ſermonem
teſtem vnum, & Propheticum teſtem aliũ.
[Facta ſunt enim hæc, vt Scriptura implere
Exod. 12. tur: Os non comminuetis ex eo.] Hoc de
Agno Paſchali præcipit Lex. Breui ergo, ſed
claro iudicio perdocet, illum Legalem Paſ-
chæ agnum ſignificatiuum fuiſſe huius ve-
ri Agni, qui nunc tandem pro nobis immo
latus eſt, ſicut iam dudum benè exercitata
certum habet ſanctæ Eccleſiæ Fides. [Et ite
Zach. 12. rum alia Scriptura dicit: Videbunt in quẽ
transfixerunt.] Hoc Zachariæ Prophetæ
teſtimonium eſt. Igitur in ore trium teſtiũ,
ſcilicet, Legis & Prophetarum atque huius
Euangeliſtæ, ſtabit hoc verbum: quia mili-
tes (vt iam dictum eſt) Domini Ieſu non fre
gerunt crura, ſed vnus militum lancea la-
tus eius aperuit, & continuò exiuit ſanguis
& aqua. Nunc demum rem tantã latiùs con
templemur. Nec em̃ præter eundũ eſt, tan-
tæ rei huius ſacramentum, cui ſanctus Euã
geliſta ſuum tam diligenter teſtimonium
interpoſuit, & congrua de Scripturis exem-
pla ſubiecit. Cur ergo Agnus qui immola-
tus eſt, noluit vt os comminueretur ex eo?
Non enim caſu, ſed eo volente & diſponen
te actũ eſt, videlicet idcirco crura ſibi fran-
gi noluit, quia oſsium fractura nullum vſ-
quam bonum ſui ſimilitudine commendat.
Oſſa nanque, quæ vbique in Scripturis my
ſticè pro virtutibus accipiuntur, nihil no-
bis myſterij prædicarent in eo quòd frange
rentur. Sed econtrà crura in eo, quòd inte-
gra conſeruata ſunt, illud nobis myſticant,
quod vniuerſæ viæ eius rectè inuiolabiles
ſunt. Siquidem crura eius vias eius ſignifi-
cant. Vnde in Canticis dicitur: Crura eius *Cant. 5.*
columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſu
per baſes aureas, id eſt, itinera eius pulchra
ſuper Diuinitatis ſapientiam in rectitudine
ſunt firmata. Quid igitur vitata crurum fra
ctura fieri maluit? Sed vnus militũ (inquit
Euangeliſta) lancea latus eius aperuit, & cõ
tinuò exiuit ſanguis & aqua. Cur igitur hoc
maluit? Videlicet vt illam ſuper nos effun-
deret aquam cum ſanguine ſuo, quam cùm *Ioan. 3.*
commendaret dixerat: Niſi quis renatus fu
erit ex Aqua & Spiritu S. non poteſt videre
Regnum Dei Siquidem huius aquæ ſacra-
mentum ab hoc miraculo ſumpſit exordiũ.
Baptizatus ergo Dominus in paſsione ſua,
talem ad nos ſuæ ſalutiferæ mortis partici-
pationem iam mortuus emiſit. Non eſt no-
uum hoc aut mirum, quod illum in paſsio-
ne ſua dicimus baptizatum. Matre filiorũ
Zebedæi poſtulante ac dicente: Magiſter,
dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad de- *Marc. 10.*
xteram tuam, & alius ad ſiniſtram in Re-
gno tuo, reſpondens, dixit: Poteſtis bibere
calicem, quem ego bibiturus ſum, aut Ba-
ptiſmo quo ego baptizor, baptizari? Qui cũ
reſpõdiſſent, poſſumus. Calicẽ (inquit) meũ
bibetis, & Baptiſmo quo ego baptizor ba-
ptizabimini, &c Nomine calicis ſiue baptiſ
mi Paſsionem voluit deſignare martyrij, q̃ *Luca 12.*
& ipſum & illos decebat conſummari. Vn-
de & alibi de paſsione ſua loquitur: Bapti-
ſmo autem habeo baptizari, & quo coartor
vſque dum perficiatur. Græcè autem Ba-
ptiſmus, Latinè ablutio dicitur. Quas ergo
ſordes habebat Dominus, vt Baptiſmo paſ-
ſionis ablueretur? Nempe mortalitatem no
ſtrã & paſsibilitatem, propter q̃ ſordidus &
contemptibilis apparebat hominibus, ſicut
& in Zacharia legimus: Ieſus autem indutus *Zach. 3.*
erat ſordidis veſtibus. Dixit autẽ Angelus
his, qui ſtabant coram ſe. Auferte ab eo ve
ſtimenta ſordida. Ieſus erat indutus ſordi-
dis veſtibus, qui cùm nõ feciſſet peccatum, *2. Cor. 5.*
pro nobis peccatum factus eſt. Et ipſe infir *Eſa. 53.*
mitates noſtras portat. Et in Apoſtolo le- *Gala. 3.*
gimus: Chriſtus nos redemit de maledicto
Legis, factus pro nobis maledictio. Hic in
xxi. Pſal. loquitur. Longè à ſalute mea ver-
ba delictorum meorum. Et in lxviij. Pſal.
Deus tu ſcis inſipientiam meam, & delicta
mea à te non ſunt abſcondita. Quæ vniuer-
ſa (inquit) appellantur ſordida veſtimenta,
& auferuntur ab eo cũ in morte ſua, noſtra *Hebr. 2.*
delet peccata. Cùm igitur videmus Domi-

num

num Ieſum propter Paſsionem mortis glo-
ria & honore coronatum, & à noſtris quæ
ipſe portauerat peccatis ablutum, rectè illú
accipimus ſuo Baptiſmo in morte ſua bapti
zatum, atq; vt eundé ſuum ad nos transfun
deret Baptiſmum, ſanguinem & aquam de
latere ſuo profudiſſe iam mortuum. Baptiſ-
1.Theſ. 4. mum quo à Ioanne baptizatus eſt, non ad
1.Cor. 6. eandem pertinuiſſe virtutem, iam aliàs di-
ctú eſt. Idcirco nec ſolus ſanguis, nec ſola de
latere Saluatoris aqua manauit: quia Diui-
nus ordo noſtræ ſalutis vtrunque depopo-
ſcit. Nec enim ad hoc redempti ſumus, vt tá
les nos ille poſsideret, quales eramus priùs.
Vnde & Apoſt. Non enim (inquit) vocauit
nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctifi-
cationem in Chriſto Ieſu. Et in alio loco, cú
priora commemoraſſet peccata. Et hæc (in-
quit) fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati
eſtis, &c. Vt ergo eſſet, vnde à peccatis laua-
remur, aqua quæ corporales tantum lauare
poterat ſordes ſanguini, qui eſt pretium no-
ſtræ redemptionis, ſociata eſt, & ex eius ſo-
cietate virtutem atque authoritatem ſum-
pſit, vt ad abluendas inuiſibiles peccatorum
ſordes digna ſit ſancto cooperari Spiritui.
Exod. 14. Societate (inquã) viuifici ac pretioſi ſangui
nis hoc accepit, vt comparetur vera ſimili-
tudine rubro mari, per quod ſaluatus popu
lus tranſiuit, Pharaone ſubmerſo cum cur-
ribus & equitibus ſuis. Nam fugientes Ae-
gyptum huius ſeculi. mundatos in veram
promiſsionis terram traſmittit, Diabolum-
que perſequentem penitus abſorbet cum
præteritis actibus & pompis ſuis. Igitur (vt
ſuprà dictú eſt) longè rationabilius fuit, vt
lancea militis latus eius aperiretur, quàm vt
crura frangerentur: rationabilius (inquam)
ac decentius tanto ſalutis fuit artifici, valde
que acceſsit ad pulchritudinem operis, vt il
lud ſibi mortuo de latere ſubduceret, vnde
naſceretur Eccleſia: qui dormienti Adæ co-
ſtam eduxit, vnde formaretur Eua. Hac em
ſimilitudine quid pulchrius, quid elegan-
Gen. 2 tius, quid dulcius? Siquidem ille primus A-
dam obdormiuit, iſte ſecundus (vt dictum
eſt) ſurrecturus obijt. Illi Dñs ſoporé immi
Cant. 3. ſit, huic Pater calicé paſsionis dedit. Egredi
mini ergo & videte filiæ Sió Regé Salomo-
nem in diademate ſuo, quo coronauit eum
mater ſua, in die deſponſationis eius, & in
Matth. 27. die lætitiæ cordis illius. Egredimini (inquã)
1.Pet. 2. de tenebris illis, quæ ſuper terrã factæ ſunt
ab hora ſexta vſque in horam nonam: Imò
de illis, quæ per iſtas ſignificatæ ſunt, & núc
operiunt faciem cordis Iudæorum. De his
ergo tenebris exite, & videte intenta con-
templatione illum, qui vos vocauit in ad-
mirabile lumen ſuum Regem magnum, Re
gem pacificum, in diademate ſpineo, quod
eſt charitas & magnæ miſerationis ornamé-
tum, quo coronauit eum mater ſua Synago
ga, in hac die deſponſationis eius, qua (vt di-
ctum eſt) naſcituræ ſibi ſponſæ Eccleſiæ in
lætitia cordis ſui, prima elementa produxit,
ſequitur. [Poſt hæc autem rogauit Pilatum
Ioſeph ab Arimathia, eò quòd eſſet Diſci-
pulus Ieſu (occultus autem propter metum
Iudæorum) vt tolleret corpus Ieſu. Et per-
miſit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Ie-
ſu.] Occult⁹ iſte erat Diſcipulus Ieſu, ſed nó
occultè rogauit Pilatum, neq; occultè tulit
ad ſepeliendum corpus Ieſu. Nec enim erat
opus Legis, nanq;, vt ſuprà dictum eſt, hoc
erat præceptum, vt in patibulo appenſus eo
dem die ſepeliretur, prouidente iam corpo
ri ſuo ſepulturæ libertatem ipſo Dei verbo,
quod per Moyſen loquebatur.

Cùm ergo beatus iſte Diſcipulus tollit ma
giſtri ſui corpus, rectè Iudæorum calumniã Deut. 21.
non veretur, nam ille contra Legem face-
ret, qui pro cauſa eiuſmodi bonum eius of-
ficium calumniaretur. Nec erat ſuſpicioni
locus de eius diſcipulatu, cú præcepto Legis Non po-
non etiam amori Domini Ieſu obſequi vi- tuit Ioſeph
deretur. [Venit auté & Nicodemus, ferens à Iudæis re
mixturam myrrhæ & aloes, quaſi libràs cé- prehendi.
tum. Acceperunt ergo Ieſum & ligauerunt
linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudęis
ſepelire.] Ne miraremur, quòd auſi ſint, Do
mini corpus aromatibus condire, qui non
auſi fuerant, niſi in occulto Diſcipuli viué-
tis eſſe, addidit Euangeliſta, ſicut mos eſt
Iudæis ſepeliri. [Erant in loco vbi crucifi-
xus eſt hortus, & in horto monumentum
nouum in quo nondum quiſquam poſitus
fuerat.] Et hoc ſibi prouiderat ipſe qui ſepe
liebatur, vt ſicut naſciturus, vterum ſibi vir
ginalem præparauit, ad quem vir non acceſ
ſerat: ita reſurrecturus nouo & lapideo mo
numéto reconderetur, in quo nondú quiſ-
quam poſitus fuerat. Ibi ergo propter Pa-
raſceuen Iudæorum poſuerunt eum. Ergo
nunc liberati eſtis Iudæi, qui occidiſtis iu-
ſtum contrarium operibus veſtris. Ite nunc Mala. 2.
manducate Paſcha, & magnum celebra-
te Sabbatum, vt deinceps proijciat
Dominus ſuper vultus ve-
ſtros ſtercus ſolennita-
tum veſtrarum.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN IOANNEM COMMENTARIORVM LIBER DECIMVSQVARTVS.

Gen. 49. *Pſal 103.* *Gen. 46.*

AB hinc, ô Iuda, te laudabunt fratres tui. Iuda (inquam) magne & fortis, qui reſurgẽs ex mortuis, confeſsionem & decorem immortalitatis atq; incorruptionis induiſti. Laudabunt te fratres & amici tui, cohæredes & cõparticipes Regni tui. Vnde laudabunt, vel quid laudantes clamabunt? Manus tua (inquiunt) in ceruicibus inimicorũ tuorum. O fortiſsime fratrum & princeps confeſsionis eorum, cornua in manibus tuis ſunt, & ecce nunc egreditur q̃ ibi abſcondita fuerat fortitudo tua. Quomodo ſuſtinerent luteæ ceruices inimicorum tuorum, vt non ponerentur ſcabellum pedum tuorũ? Vlulabunt ergo ſub pedibus tuis inimici, laudabunt verò te fratres tui. Parum eſt laudabunt. Adorabunt te filij patris tui. Adorationis autem hæc erit ratio, quia tu catulus leonis es, ô Iuda, catulus leonis, inqnam, id eſt, Filius fortiſsimi Dei, totius fortitudinis, & omnium virtutum principis. A quo tu nequaquam in aliquo degeneras. Nam ad prędam fili mi aſcendiſti, & ad nullius pauens occurſum, fortiter infernum debellaſti. Igitur te laudabunt, te adorabunt fratres tui, filij patris tui: qui & perinde quod te laudãt & adorant, fratres tui ſunt, & filij patris tui, per ipſam Fidem, in qua te adorant, gratiam adoptionis filiorum conſecuti. Nunc pulcherrime virorum decurſis laboribus tuis, quia lauiſti in vino ſtolam tuam, & in ſanguine vuæ pallium tuum, id eſt, Spiritu ſancto in ſanguine tuo regeneraſti Eccleſiam tuam, qualiter eiſdem fratribus tuis bonum fortitudinis & victoriæ tuæ nuncium attuleris ſtilo proſequente, tuaque gratia iuuante conabimur eloqui. [Vna Sabbati, Maria

CAP. XX Magdalene venit mane, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum, & vidit lapidem ſublatum à monumento.] Vna Sabbati, id eſt, prima Sabbati. ſ. die quæ prior Sabbato ſuccedit. Sciendum verò, quod hæc & cæteræ deuotæ Domino, fœminæ, quæ illum & viuum dilexerant, & mortuũ deſiderabãt, per noctem ambulantes, iuuãte luna venerunt ad monumentum, per noctem enim ambulauerunt, quæ diluculo ad monumentum fuerunt. Alioquin niſi per noctem veniſſent, quomodo ad ſepulchrũ tam manè affuiſſent? Verbi gratia: Maria Magdalene, cuius domus erat Bethaniæ, q̃ vicus quindecim ſtadijs diſtat ab Hieroſolymis, quomodo prima ante alias, vna Sabbati iuxta Ioan. valdè diluculo venit cũ adhuc tenebræ eſſent ad monumentũ. Sepulto quippe Dño, mulieres quæ illũ ſecutæ fuerant, Hieroſolymis non remanſerant. Sed cũ aſpexiſſent, vbi poneretur, reuertẽtes (inquit Lucas) parauerunt aromata. Q̃n autem parauerunt vel emerunt, manifeſtiùs Marcus indicat. Et cũ tranſiſſent (inq̃t) Sabbatũ. Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerẽt Ieſum. Siquidẽ Sabbato (vt ait Lucas) quieuerunt ꝓpter mandatũ, ſubauditur Legis, quia Lex vetat operari. Conſtat itaq;, quia in lachrymis peruigiles amores nimiumq́; longa retardãtis Sabbati mora fatigatæ, quo nec operari nec plus mille paſsibus ambulare licitum erat Iudæis, mox vt oneroſum illud Sabbatum abijt, receſsit, tranſiuit, non quieuerunt, non dederunt oculis ſuis ſomnum, nõ luciferum ad proficiſcendũ pręſtolatæ ſunt. Noctẽ pro die, deſiderium pro duce, lunam rapuère pro ſole. Luna quippe nocti non defuit, quia x vij extitit. Septima decima verò luna clauſo veſpere paulò pòſt. i. ferè poſt horam & dimidiam exurgit, toti deinceps lumen ſuum miniſtratura nocti. Falsò igitur quidã Euangeliſtas calumniati ſunt, quod contraria dixiſſent in eo quòd Matth. veſpere Sabbati: cæteri primu Sabbati diluculo mulieres veniſſe dixerunt ad monumentum. Matthæus enim vt earum cõmendaret deſiderium, q̃n venire cœperunt, cæteri dixerunt quando peruenerint.

Luca 23. *Mar. 16.* *Exod. 20.*

Calumnia de contrarietate. Euãgeliſtarũ.

Quare aũt hic Euang. cũ poſſet prima Sabbati dicere, maluit vna Sabbati dicere, niſi propter ſingularem & vnicam gloriam eius diei? Eſt enim verè ſeſta dies, verè beata dies, nobilitas anni, menſis decus, arma dierum. Pulchritudine huius diei Paradiſus refloruit, cælum purpuratum eſt, Angeli candidati, homines exhilarati ſunt. Huius diei gratia ſingularis, verbis explicari neq̃t. Igitur vna Sabbati rectè & ꝓpriè dixit. Venit, inquit, ad monumentũ. Quã manè venerit, ipſe Euangeliſta aperit, dicens: Cũ adhuc tenebræ eſſent. Sed iam Dominus reſurrexerat. Vidit enim, inq̃t, lapidẽ ſublatũ à monumento. Quid ergo eſt Patri dicẽti in Pſal. Exurge gloria mea, exurge pſalteriũ & cithara. Cõfeſtim glorioſũ illud organũ Patris. ſ. os Dominici hominis, reſpõdẽs, exurgã diluculo, inq̃t. Nõ enim diluculũ ad reſurgendũ expectauit. Quippe cũ valdè diluculo mulieres venerint, & tn̄ charitate reſurrectiõis ꝓuentæ fuerunt. Quid ergo (inquã) eſt ꝙ ait,

Laus Dei reſurrectionis.

Pſal. 56. 107.

exurgam

exurgam diluculo, niſi quia diluculum eſt
Eſa. 49. quod ad noſtros non pertinet corporeos o-
2.Cor.6. culos? Si enim totum hoc tempus à reſurre-
ctióe Dñi vnus dies ſalutis eſt, Propheta di-
cente: Tépore accepto audiui te, & in die ſa-
lutis adiuui te, cur non initiũ temporis eiuſ-
dem diluculi nomine valeat intelligi? Ergo
tenebræ quidem corporales erant ad monu
Iud.16. mentum, ſed ſanctis & electis omnib. dilu-
Marc.16. culi.i. lucis æternæ iam erat initium, à media
nocte quando ſurrexit, & portas inferni tu-
lit fortiſsimus Sampſon, quod interpretatur
ſol eorum. Quod Mar. Euangeliſtã conſtat
intelligi voluiſſe, q cũ dixiſſet: Et valdè ma
nè vna Sabbatorũ veniunt ad monumentũ,
ſtatim addidit, quod ſecundum literã repu-
gnans eſt, orto iã ſole. Orto quippe iam ſole
non valdè manè eſt. Igitur, & ſi media no-
cte Dominus noſter reſurrexit, verum eſt
Lapis per tamen, q Patri reſpondens (vt iam dictum
angelũ ſub eſt) diluculo ſurgam, inquit. Veniens itaq;
latus à ſe- inuenit lapidem ſublatum à monumento,
pulchro. videlicet quẽ Angelus Domini reuoluerat,
vt vacuum mulierib. venientibus oſtende-
ret. Proinde cũ dicit Matth. Veſpere aũt Sab
bati, quę luceſcit in prima Sabbati, venit Ma
ria Magdalena, & altera Maria videre ſepul
chrũ, & ecce terrę motus factus eſt magnus,
Angelus autẽ Domini deſcẽdit de cælo, &
accedens reuoluit lapidem, & ſedebat ſuper
eum, ſic intelligendũ eſt, quod illis venien-
tibus.i. in via poſitis, quæ veſpere (vt iã di-
ctum eſt) venire cœperãt, interim facto ter-
ræmotu ſurrexit Dominus, & deinde An-
gelus Dñi reuoluerat lapidem, & deinceps
poſtquã iam vacuũ viſum fuit mulieribus,
ſuper lapidem ſederit, vt paulatim, & nõ re
pente timidis hominũ mentib. res tanta in-
gereretur, primum ſepulchro, deinde Ange
Lucæ 23. lo, deinde viſo Domino. [Cucurrit ergo ad
Simonem Petrum, & ad alium Diſcipulum
quẽ amabat Ieſus, & dicit eis: Tulerunt Do
minũ de monumẽto, & neſcimus vbi poſue
runt eum.] Ergo diluculum quidẽ ſanctis
iam erat animab. in alio ſeculo, & illi quo-
que latroni, cui dictũ eſt, hodie mecum eris
in Paradiſo, iamq; (vt ait Marc.) ortus erat
ſol, veruntamen veniẽtib. ad monumentũ,
non tm̃ pro tempore noctis, verũ etiam pro
ſenſu mentis tenebræ erant. Quid enim eſt
obliuio vel ignorantia veritatis, niſi cæcitas
vel tenebrę mẽtis? Intantum autẽ erant ob-
liuioſi, & immemores verborum quæ dixe
rat, quia oporteret Filium hominis crucifi-
gi, & die tertia reſurgere à mortuis, vt nõ in
uento corpore eius nihil ſupereſſe putarẽt,
niſi quod ſublatum fuerat. Quid tamen ſe-
quitur. [Exiuit ergo Petrus & ille alius Di-
ſcipulus, & venerunt ad monumẽtum. Cur
rebant ergo ſimul.] Alius Diſcipulus ipſe
eſt Ioan. Quid curſus huiuſmodi pulchrius
ſpectaculo, ſi ritè perpendas Euang. narran
tis qui ſit ſenſus vel intẽtio? Nunquid enim
putandum eſt, quod hic talis, qui tam excel
lenter cæleſtibus intendit, ocium habere po
tuerit talia iam diligenter ſcribendi ſinè ſpe
fructus, id eſt, intelligentiæ ſpiritualis? Igi-
tur ſpectaculo admiſsi, iam nunc ſubleuatis
oculis latiſsimum videamus campũ huius
ſeculi, & in eo currentes duos populos, qui
ſunt Iudæi & Gentes, brauium ipſam eſſe
palmam crucis, quã Chriſtus aſcendit: ipsũ *Pſal.18.*
verò principem ſpectaculi, quo & iudice de
xteram palmam victoris ornabit. Nimirum
vbi auditum eſt, & in omnẽ terrã hic ſonus
exiuit, quia Chriſtus reſurrexerit à mortuis
exiuit populus Gentium & venit ad monu
mentum, exiuit (inquam) de tenebris & ca-
ligine peccatorum, & venit adorare mortuũ
ac ſepultum, mortiſque victorẽ Dei Filium
& hominem Ieſum Chriſtum. Exiuit & ille
alius, ſcilicet Iudaicus populus, ſed de vici-
no exiuit, quia iam ante cucurrerat, iam ap-
propinquauerat, quippe qui moriturũ ac-
reſurrecturũ expectauerat, imò & prophe-
tauerat. Currebant ergo ſimul. [Et ille alius
Diſcipulus præcucurrit citiùs Petro, & ve-
nit prior ad monumentum. Et cũ ſe inclinaſ
ſet, vidit linteamina poſita, nec tamen in-
troiuit.] Quãtum ad eandem Fidem, eadem
quippe veterum extitit Fides, quæ & nouo
rum, planè nos Gentes cum illo anteriori
populo ſimul cucurrimus, verũ quantum
ad temporum diſtinctionem non currere-
mus ſimul, niſi quia in initio Euangelij Iu-
dæorum ſimul & Gentilium multitudo Fi
dẽ Chriſti ſuſcepit. Ergo ille populus prior
venit ad monumentum, ſed videns lintea-
mina, non introiuit, quia videlicet tribula-
tiones paſsionis Dominicæ, quibus quaſi lin
teaminibus cinctus, & ligatus fuit, intãtum
erubuit, vt reſilirent etiam eorum qui iam
crediderant ex eodem populo plurimi: Fie
retque illis Chriſtus crucifixus, lapis offen-
ſionis, & petra ſcandali, partim propter car-
nales Legis cæremonias, quas videbat deſti-
tui, partim propter odium Gentium, qui-
bus inuiderunt gratiam Dei. [Venit ergo
Simon Petrus ſequens eum, & introiuit in *1.Pet.2.*
monumentum, & vidit linteamina poſita,
& ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius,
non cum linteaminibus poſitum, ſed ſepara
tim inuolutum in vnum locum.] Fidelis ſer
mo. Qui primus venit, & non introiuit, ſo-
la linteamina vidit, qui autẽ poſterior ve- *Petrus gen*
nit & introiuit, non tantum linteamina, ſed *tilis populi*
& ſudarium, quod fuerat ſuper caput Do- *typum gere*
mini vidit. Quid ſibi vult hoc, niſi quia *bat.*
nos Gentes, qui Iudæis foris remanentibus
credendo introiuimus, non ſolùm illud at-
tendimus, quod pro hominibus pertulit
Dei Filius, quod natus ex fœmina labora-
uit in carne & crucifixus eſt ex noſtra in-
firmitate, ſed illud etiã, quod eſt & erat De*
antequam fieret vel aſſumeret de noſtro in
quo pateretur? Sudarium nanque quod

 fuerat

fuerat ſuper caput eius, rectè illud ſignificat, quod erat in principio verbum, quod erat apud Deum, quod erat Deus. Hoc vtrūq; videt & adorat, qui poſterior venit & introiuit Gentium populus, adorat, inq̃, & confitetur quia Chriſtus Dominus & verbū Patris eſt per quod factus eſt mundus, & caro vel Filius hominis eſt, per cuius paſsionē ſaluatus eſt mundus. At ille qui introire nō vult, ſola vidit linteamina, quia ſolā attendit tribulationem, qua cingi vel cōſtringi potuit vera eius humanitas, & hoc habet ſcutū cordis, vt verè Inſipiens, dum dicit, quia nō eſt Deus qui mori potuit. Sudariū ergo iſte nō vidit. Sed quid eſt, quod ſequitur, non cum linteaminibus poſitū, ſed ſeparatim inuolutum in vnum locum? Hoc planè illud eſt, quod Catholica Fides confitetur, quia paſſibilis quidem homo, ſed impaſsibilis erat (vt ſemper eſt) Deus vnus idemq; Chriſtus. Nō poſitum erat ſudariū cū linteaminibus, quia videlicet noſtris doloribus, quos ſecundum hominē tulit, ſecundū ſeipſum non ingemuit Deus. Separatim ac ſeorſum ſtetit à cunctis angorib. non ſubſtantiæ diſiunctione vel duplicitate perſonę, ſed diſpari ſenſu, & magna diuerſitate vtriuſq; naturæ. Quin & inuolutum erat ſudarium, profectò ſignificās Chriſti Diuinitātē, nec initiū, nec terminū habere, quia videlicet ſic nec cœpit, nec deſinit eſſe De⁹, quomodo rei quę inuoluta
Gen. 6. eſt, nec initium, nec finis cernitur. Sed in vno loco quid eſt, niſi quia in ſciſſura mentiū Deus non eſt? Vna columba, vnum eſt corpus Chriſti in Eccleſia. Et in hunc ſolum & vnum locū ſacramentū veritas eſt, quæ ſcindi vel diuidi non poteſt. Igitur ſolū quod infirmum eſt Dei populus ille vidit, qui ſic of ſenſus, quaſſo pede ſubſtitit, & foris remanſit. Sed quia ſequitur. [Tunc ergo introiuit & ille Diſcipulus, q venerat primus ad monumētum, & vidit & credidit.] Sic nimirum poſt plenitudinē Gentium, & ille populus
Rom. 11. introibit. Nolo enim (inquit Apoſt.) vos ignorare fratres myſterium hoc, vt non ſitis vobiſmetipſis ſapientes, quia cæcitas ex parte contingit in Iſrael, donec plenitudo Gentium introeat, & ſic omnis Iſrael ſaluus fiet. Igitur tenebræ quidē adhuc erant ad monumentum, & quid ageretur, neſciebant, dormitantes adhuc prę triſtitia mentes Diſcipulorum, ſed aſpirabat dies, & propè erat vt inclinarentur vmbræ vel figuræ radijs expulſæ rerum ſubſequentiū. Et vidit, inquit, & credidit. Futurum quidē eſt vt ille poſterior populus introiens videat & credat, ſed nondum hoc, vel ſic Diſcipulus ille vidit & credidit. Nā ſequitur [Nōdū em̄ ſcribebāt Scripturas, quia oporteret eum à mortuis reſurgere.] Ergo illud potiùs credidit, id eſt, exiſtimauit factum fuiſſe, quod mulier dixerat, videlicet, quia tulerunt Dominū de monumēto, & neſcimus vbi poſuerunt eū.

Maluit tamen Euangeliſta dicere, quia credidit, quo verbo propiùs perſtitit, in re propter quā curſum huiuſcemodi tā diligenter enarrauit. Et continuò ſubiungit. [Abierūt ergo Diſcipuli ad ſemetipſos.] Ergo, inquit, quia nōdum ſciebant Scripturas idcirco abierunt ad ſemetipſos. Nā ecōtrà vbi Scripturas intellexerūt, abierunt ſuprà ſemetipſos, loquentes Chriſti ſenſu non ſuo, & probantes, quia non Dominū tulerunt de monumēto, ſed Dominus ſurrexit de ſepulchro ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſsibile erat teneri illum ab eo, teſtāte Dauid, qui dicit in eum: Prouidebā Dominum in conſpectu meo ſemper, quia à dextris eſt mihi, ne cōmouear, propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcit in ſpe. Quomodo nō dē relinques animā meā in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionē, & ijs ſimilia. [Maria aūt ſtabat ad monumentū foris plorans.] More ſuo S. Euāgeliſta in hoc etiam loco myſterijs cæleſtibus intendit, & dum per terram pedibus ambulare, id eſt, puram videtur hiſtoriam texere, ſurſum volat. Nā ſic matutinam reſurrectionis reuelationem euangelizat, vt intentio quoque reſurgentis per eius narrationem facilè legentibus luceſcat. Abeuntibus Diſcipulis ad ſemetipſos, Mariā refert ſolā ſtet iſſe ad monumentū foris plorātem, & inter fletus inclinatam vidiſſe duos Angelos, vnum ad caput, & vnum ad pedes, & deinde conuerſam retrorſum, vidiſſe Dominū, & hæc ab illo audiſſe: Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum. Vade autē ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrē meum, & Patrem veſtrum, Deum meum, & Deum veſtrum.

Pulchrè ſiquidem hanc præ omnibus mulierem manus reſurgentis pio deſiderio ligatam ad ſepulchrum ſuum retinuit, vt ſecundę reſurrectionis ipſa nuncia fieret, in qua primæ reſurrectionis opus notiſsimū atq; celeberrimū factum eſt. Prima namque reſurrectio, de qua hic idem Ioan. ait, Beatus qui habet partem in reſurrectione prima, illa eſt quā Dominus enuncians Iudæis: Amen amen, inquit, dico vobis, quia venit hora & nunc eſt, quando mortui, qui in monumentis ſunt, audient vocē Filij Dei, & qui audierint, viuent. Hac reſurrectione mulier hæc prima omnium vel notiſsima reſpirauit, quia cùm eſſet in ciuitate peccatrix fœtentior malæ famæ putoribus, qui fuerat frater ſuus Lazarus corpore quatriduanus, Lucæ 7.
audiuit in monumento malæ conſuetudinis vocē Filij dei, & quia audiuit, protinus Ioan. 11.
exiuit. Pœnitendo quippe lauit lachrymis maculas criminis, & dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Secunda reſurrectio corporum eſt in qua primogenitus mortuorū eſt Chriſt⁹ Filius dei,

cuius

tuius vita nunc lugentibus & flentibus e-
rat nuncianda Diſcipulis. Stabat igitur Ma-
ria, principis vitæ & vtriuſque reſurrectio-
nis nutu detenta, congruè videlicet ſecundā
reſurrectionem nūciatura, quam primæ
reſurrectionis gratia tali nuncio dignam ef-
fecerat. Stabat, inquā, & in eo, quod foris ſta
bat, plorabat, totius Eccleſiæ de Gentibus
typum præferebat. Primitiua namque Ec-
cleſia, ſcilicet à iuſto Abel, vſque ad illum,
qui in crùce confeſſus eſt, latronem iam in-
tra ſacramentum Dominicæ paſsionis rece
pta, peccatrix Gentilitas foris remanſerat,
quia videlicet, non illam ſanguis Chriſti à
Acto. 8. peccatis lauerat, quæ fidem eius non habue
Eſai. 53. rat. Verbi gratia: Eunuchus ille, qui vene-
rat adorare in Hieruſalem, & reuertebatur
legens Eſaiam Prophetam, ad monumentū
foris ſtabat. Locus enim Scripturæ quem le
gebat, hic erat: Sicut ouis ad occiſionem du
cetur, & ſicut agnus coram tondente ſe, ob-
muteſcet, & non aperiet os ſuum, &c. Profe
ctò plorans ad monumentum foris ſtabat,
quia paſsioni eius quem neſciebat legendo
condolebat. Itemque & Cornelius Centu-
rio deprecās Deum, & faciens eleemoſynas
Acto. 10. ſemper foris ad monumentum ſtabat. To-
ta omninò Gentilitas foris ſtabat, & ſi non-
dum plorans, ſed plorare habebat confiten-
do peccata ſua, & per Fidem eius, qui mor-
tuus eſt & reſurrexit, exemplum Mariæ pri
ma reſurrectione reſurrectura, relicta mul-
torum Deorum, imò Dæmonum turba, ſic
ut de hac muliere ſeptem Dæmonia, id eſt,
vniuerſa vitia Dominus eiecerat. [Cùm er-
go fleret, inclinauit ſe & proſpexit in monu
mentum, & vidit duos Angelos in albis ſe-
dentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes,
vbi poſitum fuerat corpus Ieſu.] Cùm Io-
Luca 7. annes & Lucas duos Angelos fuiſſe viſos re
ferant, quomodo ab iſtis Matthæus & Mar
cus non diſſonant in eo, quod vnum tantū-
modo viſum fuiſſe commemorant? videli-
cet, quia cùm duo fuerint, vnus locutus eſt,
qui & in dextris ſecundum Marcum, & ſu-
Marc. 16. per lapidem ſecundum Matthæum, & ad ca
Math. 28. put ſecundum Ioannem ſedens, nulli quaſi
Ioan. 20. ex diuerſa ſeſsione ſcrùpulum mouere de-
bet. Nam ſicut teſtatur periti locorum eo-
rundem, monumentum Domini in aquilo
nari parte cryptę ſitum eſt in petra exciſum
longitudinis ſeptem pedum, trium menſu-
ra palmarum pauimento altiùs eminens, in
troitumq; habens à latere meridiano. Quod
cùm ita ſit, profectò qui in dextris ſedet, ad
caput ſedet, quia ſuper lapidem reuolutum
exteriùs ſedit. [Dicunt ei illi: Mulier quid
ploras? Quem quæris? Dicit eis: Quia tule-
runt Dominum meum, & neſcio vbi poſue
runt eum.] Plorando inclinata mulier hæc,
Angelos vidit, & percontantes audire me-
ruit, quia videlicet futurum erat, vt Genti-
litas peccata ſua deflendo, ſe humilians ſan-
ctis Apoſtolis vel prædicatoribus, qui vti-
que Angeli Domini exercituum ſunt, inno *Malac. 3.*
teſceret, & ab illis dulcedinem æternæ con-
ſolationis acciperet. Et rectè omnes Ange-
li Domini exercituum, omnes Sacerdotes
vel prædicatores veritatis, quorum labia cū
ſtodiunt ſcientiā, & quorum ex ore Legem
requirunt, per duos Angelos ita ſedentes,
vnum ad caput & vnum ad pedes ſignati
ſunt, quia videlicet vnum eundemq; Chri-
ſtum, & Deum eſſe ante ſecula, & hominē
factum prædicant in fine ſeculorum, & vtri
uſque teſtamenti vocibus incarnatum, paſ-
ſum, mortuum, ſepultum, ac reſuſcita-
tum à mortuis comprobant verum Dei fi-
lium. Vnde & duo Cherubin, quæ propi-
ciatorium tegunt, ſeſe inuicem aſpiciunt,
verſis vultibus in propiciatorium. Che-
rubin quippe plenitudo ſcientiæ dicitur. *Exod. 32.*
Et quid per duo Cherubin, niſi vtrumque
teſtamentum? Quid verò per propicia-
torium, niſi ipſe qui eſt propiciatio, pro pec
catis noſtris figuratur. Et dum teſtamentū
vetus hoc faciendum denunciat, quod no-
uum de Domino factum clamat, quaſi vtra
que Cherubin inuicem aſpiciunt, dum vul
tus in propiciatorium vertunt. Nec enim à
ſuo aſpectu diſcrepant, quæ diſpenſationis
eius myſterium cócorditer narrant. Quod
autem interrogata mulier, quid ploraret,
quem quæreret, reſpondit. Quia tulerunt *1. Ioan. 2.*
Dominum meum de monumento, hodieq;
magnæ huic mulieri, ſcilicet Eccleſiæ non
vanè dicere licet, quia videlicet Iudæi, quā-
tum in ipſis eſt, tulerunt Dominum de mo-
numento, dum non reſurrexiſſe, ſed furto
ſublatum eſſe, dato cuſtodibus precio, men
titi ſunt, & teſtes mendaces conduxerunt.
Sed eorum mendacia nihil veritati nocue-
runt, vnde & à Propheta grauiter deriden- *Math. 28.*
tur, dicente: Quia ſagittę paruulorum factæ
ſunt plagæ eorum, & infirmatæ ſunt contra
eos linguæ eorum. Dicunt enim cuſtodes il
li precio ad mentiendum conducti: Diſcipu
li eius furati ſunt eum nobis dormientibus.
Reſpondemus ad hæc: O paruuli ſagittarij,
ſi dormiebatis, vnde ſciebatis, quia furati
ſunt eum diſcipuli? Si autem vigilaſtis, qua-
re non ſeruaſtis? Præterea, quia non attan- *Pſal 63.*
tum, tulerunt Dominum, à toto partem ſi-
gnificans, cùm non niſi corpus quæreret: nō
(inquam) ait, tantummodo Dominum vel
Dominum noſtrum, ſed dominum meum,
hoc rectè peccatrix illa dixit, rectè nihilo-
minus peccatrix Eccleſia de Gentibus di-
cit: Peccatorum quippe Dominus, pecca-
torum (inquam) pœnitentiū proprius Do-
minus eſt Chriſtus. Non enim veni (inquit)
vocare iuſtos, ſed peccatores. [Hæc cùm di-
xiſſet, cōuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum
ſtantē, & nō ſciebat qa Ieſus eſt. Dicit ei: Mu
lier qd ploras? Quē quęris?] Mirū ꝙ mulie-
ri viſione Angelica præoccupata vacarit cō

uerti retrorſum, niſi quia & in hoc myſterium eſt, dum non conuerſa eſt retrorſum, ita vt vnde & quà venerat rediret, ſed ita vt Ieſum ſtantem videret & paulátim agnoſceret. Sic denique Gentilitas ſaluatore cognito retrorſum conuerſa, id eſt, præteritas iniquitates confeſſa eſt, & ſic eas pœnitédo reſpiciens in eum, cui dorſum verterat, ſuam conuertit faciem. Verum quia non ſatis eſt, ſordes idololatriæ relinquere quærétibus cultum vel notitiam vnius veri Dei, niſi ſummum Fidei teneant, id eſt certitudinem reſurrectionis, & necdum Ieſum benè nouit, quiſquis de reſurrectione mortuorũ dubitauerit, rectè Maria, quæ Dominum reſurrexiſſe non credebat, rectè inquam, & videbat & non agnoſcebat eum, quem & amor ſibi oſtendebat, & dubietas abſcondebat. Nam ſequitur. [Illa exiſtimãs, quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi, vbi poſuiſti, & ego eũ tollam.] Ita planè, quia non eum reſurrexiſſe credebat, rectè hortulanum & non ipſum cæleſtis horti vel Paradiſi creatorem ſe videre putabat. Sed quid mirum, quod hanc illi exiſtimationem ineſſe voluit Dominus, quod eſſet ipſe hortulanus? Etenim Eccleſia prioris populi hortus eius extitit, de quo in Canticis dicit: Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus cõcluſus, fons ſignatus. In illo videlicet horto ſaluatorem ſuum inuenit Eccleſia Gentium, & ſic eum cognouit per Scripturas Legis & Prophetarũ, quæ illic pullulauerunt, ſicut in iſto nunc horto per familiarem allocutionem Maria recognouit inuentum. Nam ſequitur. [Dicit ei Ieſus Maria, Conuerſa illa dicit: Rabboni, quod dicitur magiſter.] Appellatio namq; qua dicit: Maria, & reſponſio dicentis Rabboni, quod (ſicut Euangeliſta exponit) magiſter interpretatur, illud pulcherrimè præſignauit, quod vocationem ſuam gentilitas de Scripturis aditura, & magiſtrum ſuæ fidei Dominum Chriſtum eſſet inuocatura. Igitur hortus ille, in quo Dominus noſter crucifixus, mortuus, ſepultus eſt, & reſurrexit, illam rectè ſignificat Eccleſiam primitiuam, in qua per Scripturas planè inuenitur oportuiſſe Chriſtum pati, mori, ſepeliri, ac reſurgere à mortuis. Ingreſſa eſt, quæ ante peccatrix fuerat, proſelyta Eccleſia Gentium, & nondum agnoſcens Dominum, audiuit ex ore eius nomen ſuum, ſtatimque agnouit, & confeſſa eſt magiſtrum, quia legentes Scripturas, inuenit ibi ſcriptum nomen ſuum. Verbi gratia. cùm dicit ſpiritus Chriſti de ipſo per os Patriarchæ Iacob: Non auferetur ſceptrum de Iudà, & Dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio Gentium. Itemq; in Dauid: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam. Et his ſi-

Chriſtus cur hortulanus. *Luca 24.* *Gen. 49.* *Pſal. 2*

milia. Et hæc dixit Rabboni: quia profectò Diſcipulam ſe intelligit, & ſibi Scripturarũ arcana deberi Sed hæc vocatio Gentiũ non ante debuit fieri, quàm reſurgeret ipſe à mortuis: Vnde & ſubditur. [Noli me tangere. Nondum enim aſcendi ad Patrẽ meum.] Tria quippe repugnant, ne hoc putemus dictum propter ſuam ipſius perſonam. Primum eſt, quia iam tranſierat ex hoc mundo ad Patrem, videlicet quia reſurgẽdo noſtram omnem exceſſerat mortalitatem. Aliud, quia multominùs reſidentem ad dexteram Patris mortales tangere poſſent. Tertium, quia priuſquam in cœlum aſcenderet, imò & ipſa, qua reſurrexit die, tetigerunt eum mulieres, quia tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Ergo propter Eccleſiam Gentium, cuius illa perſonam geſtabat, eſt dictum: noli me tangere. Nondũ enim aſcẽdi ad Patrem meum, quia videlicet, antequam glorificaretur, Eccleſiæ de gentibus non erat ipſe cõiungendus. Vnde & alij mulieri, in eiuſdem Gentilitatis perſona, dixit antequam pateretur: Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus ad manducandum. Et Diſcipulis ſuis præcepiis In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Et inſtãte iam Paſsione ſua, cùm quærerent eum videre Gentiles, dixit: Venit hora vt clarificetur Filius hominis. Quod certè idem eſt, ac ſi diceretur: Venit hora, vt ad Patrẽ ſuum aſcendat Filius hominis, vt ſubaudias, & tũc me videbitis, tunc Fidei tactu me contingetis. Igitur talis Eccleſiæ nunc geſtat Maria figuram, qualis Gentilitas ante paſsionem Domini parata iam erat eius ſuſcipere Fidẽ. Et proinde rectè dicitur illi, noli me tangere, nondum enim aſcẽdi ad Patrem meum. Sed quomodo te ô Chriſte, Fili Dei, poſtquam ad Patrem aſcenderis, hæc peccatrix tangere poterit? ait. [Vade autem ad fratres meos & dic eis, Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum, Deum meum, & Deum veſtrum.] Ac ſi dicat, me quidem, poſtquã aſcendero ad Patrem meum, corporaliter tangere vel videre ô Gentilitas non poteris, ſed vade ad fratres meos, ſcilicet, Apoſtolos, & hanc illis audientibus confitere Fidẽ, quod ego pro ſalute generis humani paſſus & mortuus reſurrexerim, & in cœlum aſcenderim, & ipſi tibi conferent de me quicquid expedit. Fratres enim mei ſunt, & non quidem per naturam, ſed per adoptionis gratiam, filij Patris mei ſunt, totam pariter mecum habentes hæreditatem ſacramẽtorum, nihilque deeſſe illis, vnde fiat vt me perfectè tangere poſsis. Attende ô mulier, quæ tangere me vis, attende, inquam, vt verè tangere poſsis, qnia non dixi. Aſcendo ad Patrem noſtrum & ad Dominum noſtrũ: ſed, ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum. Aliter nã-

Ioan. 13. *Math. 15.* *Mat. 10.* *Ioan. 12.*

que mihi & aliter fratribus meis pater eſt, aliter mihi, atque aliter illis Deus eſt. Meus quippe Pater eſt, quia me genuit, & illorū pater, quia ſibi in filios adoptauit. Itē, Deus meus eſt quia creaturam eius. i. hominem aſſumſit: Deus autem illorum eſt, quia non aliud quàm homines ſunt, & ſunt tantummodo creaturæ Dei. Hæc me fides corde *Rom. 10.* conſpicit ad iuſtitiam, & oris confeſsio tangit ad ſalutem. [Venit Maria Magdalene ānuntians diſcipulis, quia vidi Dominum. & hæc dixit mihi.] Et vſque hodie, imò vſq; in finem ſeculi venire non deſinit Eccleſia ſecundum ſimilitudinē, quæ in Maria præceſsit, prima nunc animarum reſurrectione reſurgendo, & ſecundam corporū, quæ in nouiſsimo futura eſt, neſcientibus annūtiando, quamuis pleriq; non credant, imò & *Luc. 24.* irrideant, ſicut & tunc verba Mariæ nunciantis, quia vidi Dominum, vt alius Euangeliſta teſtatur, quaſi deliramenta, coram Diſcipulis videbantur. Interea paulatim dieſcit & nox triſtitiæ apoſtolorum crebris nuncijs clareſcit, atq; præualeſcente virtute teſtimoniorum, rareſcunt tenebræ, quæ (vt ſuprà dictum eſt) adhuc erant ad monumētum. Venerunt enim & aliæ mulieres, quæ viderant Dominum, tenuerant pedes eius, & adorauerāt eum. Venerunt & duo Diſcipuli, quibus euntibus in caſtellum, nomine *Luc. 24.* Emaus, viſus in alia effigie & cognitus fue- *Matt. 28.* rat in fractione panis. Sed & hoc auditum & percrebuit inter eos, quia ſurrexit Dominus verè, & apparuit Petro. Ita præparatis, & expectantibus vigilantium oculis, qui præ triſtitia dormitauerant toto ſpacio tridui, tandem ipſe ſol mundi, ab oriente roſeo vultu conſpicuus emerſit, cunctiſq; abactis tenebrarum reliquijs, plenum lætitiæ diem mirantibus ingeſsit. Nam ſequitur. (Cùm ergo eſſet ſero die illo, vna Sabbatorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant Diſcipuli congregati, propter metum Iudæorū, ſtetit in medio & dixit eis: Pax vobis.) Primum illud, quod maximè delectat, libet intueri. ſ. vocem nouæ ſalutationis, quam hactenus hominum nemo ex ore Dei audiuit, quam, vbi ſtetit in medio Diſcipulorū, protinus edidit, dicens: Pax vobis. Quidnā eſt hoc, quod Dominus virtutum & Rex gloriæ, cùm primum ingreditur conuentū *Pſal. 23.* Apoſtolorū, & eorum qui cum ipſis erant *Luc. 24.* congregati (vt Lucas ait) tali primùm voce in gaudium illorum, tanquam ſuauiſsima conſolatione intonuit? Nunquid caſu talē ſalutationem attulit victor mortis, regreſſus ab Inferis? Non vtique, ſed pro certæ rei ſignificatione vocem hanc edidit. Quid e- *Colo. 1.* nim? Non ne inimicitias, quę hactenus inter Deum & homines fuerant, tunc primùm in carne ſua ſoluerat, & idcirco pertulerat mortem, vt genus humanum, Deo reconcilia- *Coloſ. 2.* ret? Ipſe enim (inquit Apoſtolus) eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, & reconciliauit nos Deo in vno corpore per mortem crucis interficiens inimicitias in ſemetipſo, &c. Igitur quia peccata noſtra pertulerat in corpore ſuo ſuper lignum, & quia chirographum peccati de medio tulerat, affigens cruci & expolians Principatus & Poteſtates traduxerat confidenter, palàm triumphans in ſemetipſo, rectè hic Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio, vitam cum *Pſal. 23.* victoria referens, vbi ſtetit in medio Diſcipulorum, pax vobis, inquit. Quare verò Diſcipuli clauſis foribus intus erant? Propter metum (inquit) Iudæorum. Quid metuebant Iudæos ſanguine Domini ſaturatos? Nunquid ſi adhuc arderent, & ſitirent ſanguinem illorum Iudæi, clauſis ipſi poſſent ſe foribus tueri, quas perfacile erat effringi? Vt quid ergo fores clauſerant? Videlicet, quia ſermonem inter ſe habebāt, cui neminem, niſi amicum vel participem ſui luctus intereſſe tutum putabant. Iam quippe non ſolùm mulieres audierant dicentes, quòd vidiſſent Dominū, ſed & duo ex Diſcipulis reuerſi fuerant à caſtello Emaus, referentes, quòd in fractione panis cognouiſſent eum. Quinetiam iam congregati fuerant propter hoc ipſum dicentes: quia ſurrexit Dominus verè, & apparuit Petro. De his inter ſe colloquentibus, meritò tutum non videbatur, vt auſcultaret eos Iudæus, & idcirco clauſis ſe continebant foribus.

Quomodo verò (inquit aliquis) corpus verum fuit, quod clauſis foribus introiuit? Quod qui infideliter quærit, & verum corpus ſic potuiſſe inferri non concedit, ſupereſt, vt multò minùs illud concedat, quòd *Acto. 5.* corruptibiles, atque mortales adhuc Apoſtoli ſic educti ſunt, quomodo in Actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt: Carcerem quidem clauſum inuenimus cum omni diligentia, & cuſtodes ſtantes ante ianuas. Aperientes autem carcerem, neminem intus inuenimus. Supereſt vt iſtos quoque, qui necdum reſurrexerant, in ventos & aërem ſubtilem, quo per patentes rimas efflari poſſent, euanuiſſe afferant, ſiquidem ſacram recepturi non ſunt Scripturam. Quam qui non recipiunt, nec audiendi, ſed vt infideles omninò vitandi ſunt. Nobis credentibus illud pro argumento ſufficit, quia de nihilo Deus cuncta creauit, & cuncta quaſi nihilum & inane reputata ſunt ei, ad agendum quicquid voluerit, ad traducendum quippiam quocunque voluerit. Mirumq́ue hoc potiùs eſſet, ſi ita non poſset: cùm nemo fere tam imperitus artifex ſit, vt quod compoſuit, penetrare ipſe vel aperire nō poſsit.

Num. 16. At ille cùm voluit, aperta eſt terra, & deglutiuit Dathan, ſtatimq́ue operuit ſuper congregationem Abiron, qui Principes ſeditionis extiterunt, promiſsionibus DEI detrahen-

Pſal. 105. detrahentes, & cum ſubſannatione dicen-
tes: Reuera induxiſti nos in terram, quæ flu
it riuis lactis & mellis. Sed verba in ventum
iactare videbor, ſi contra tales Fidei Chri-
ſtianæ inimicos multa reſpondere tentaue-
ro. Illæ namque vulpeculæ iamdudum to-
nitru cæli, id eſt, clamore fulminantis Eccle
ſiæ conterritę, vbicunq; ſint, latitant in ca-
uernis ſubterraneis, nec prodire audẽt, vt vi
neas florentes, fructuſque parturientes, ſuó
more putido dente demoliantur. Sed iam
ſequentia præſentis gaudij contemplemur.
[Et cùm hæc dixiſſet, oſtendit eis manus
Lucæ 24. & latus.] Quare oſtendit manus & latus, in-
ſuper & pedes, vt Lucas teſtatur, niſi vt exi-
ſtimantibus ſe ſpiritum videre, verum cor-
pus aſsignaret Diſcipulis, & in vero corpo-
re, veriſq; membris, verũ præſentaret liuo-
rem effectiuum noſtræ pacis? Nam Diſcipli
na pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſa-
nati ſumus. Hæc diſciplina in manib. pedi-
buſq; & latere non ſolùm conſpicua, ſed &
contrectabilis apparebat, per clauorum &
lancearum veſtigia.

Eſaiæ. 53. Et hæc liuoris ſigna ſempiterna, marga-
ritæ victoris, & ſplendida noſtræ, quam at-
tulit, pacis ornamenta vel teſtimonia ſunt.
Nam poterat quidem virtute, qua reſurre-
xit, & de verè mortuo corpore, viuum in ve
ritate reddidit, clauorum & lanceæ penitus
extirpare vel explanare veſtigia: ſed ſeruan
da erant oculis paternis decentia Filiũ Dei
charitatis & obedientiæ ſigna, veneranda
noſtræ cauſæ patrocinia, noſtrique amoris
æterna incitamenta, & horroris impiorum
perpetua incendia. [Gauiſi ſunt ergo Di-
ſcipuli viſo Domino.] Quomodo gauiſi
ſunt, quomodo qui præ triſtitiæ magnitudi
ne laſsi fuerant, tunc in gaudio reſpiraue-
Pſal. 125. runt? Magnificè ſicut cõſolati ſunt, & tunc
Ioan. 16. repletum eſt gaudio os eorum, & lingua eo-
rum exultatione, & lætantes facti ſunt. Mu
lier dum pareret, triſtitiam quidem habue-
rat: iam autem obliuiſcebatur preſſuræ pro
pter gaudium, quia natus erat homo in mũ-
dum. Mulier inquam, id eſt, anima eorum,
quaſi parturiens habuerat per triduũ mul-
titudinem dolorum atque continuum plo-
ratum & fletum, ſed nũc implebatur, quod
promiſerat: iterum autem videbo vos, &
gaudebit cor veſtrum. Gauiſi ſunt igitur
Diſcipuli viſo Domino, ſed in eiuſdem gau
dij ſui vehementi abundantia fluctuantes,
Luc. 24. necdum credebant. Ait enim Lucas: Adhuc
autem illis non credentib. ſed mirantibus
præ gaudio, &c. [Dicit ergo eis iterum: Pax
vobis.] Hæſitantibus & difficulter accipi-
entibus, pacem ingerit: pacem, inquam, quã
non niſi credendo ſuſcipere quis poſsit. Nõ
enim niſi credendo reconciliamur Deo per
mortem filij ſui. Amplius autem, cur iterũ
Epheſ. 2. dicat eis, pax vobis, manifeſtat cum ſubiun-
git. [Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.
Quomodo enim, vel ad quid miſit Filium
Pater, niſi vt inter Deum & homines pacẽ
faceret. Quomodo itidem, vel ad quid ſuos
in vniuerſum mundum mittit Filius prædi
catores, niſi ad hoc, vt inimicos Deo recon-
ciliet homines? Hoc nempè ſciens Apoſto- *2. Cor. 5.*
lus, ait Corinthijs: Omnia autem ex Deo,
qui reconciliauit nos ſibi, & dedit nobis mi
niſterium reconciliationis. Quoniam quidẽ
Deus erat in Chriſto, mundum reconciliãs
ſibi, non reputans illis delicta ipſorum, &
poſuit in nobis verbũ reconciliationis. Pro
Chriſto ergo legatione fungimur tanquam
Deo exhortante per nos. Obſecramus,
pro Chriſto, reconciliamini Deo, &cę. Ita-
que ſi quæras, quomodo vel ad quid Filium
miſerit Pater, quod ad pręſentẽ locum per-
tinet: Deus (inquit) erat in Chriſto mundũ
reconcilians ſibi, non reputas illis delicta i-
pſorum. Si quæras, quid eſt, ita & ego mitto
vos, & poſuit (inquit) in nobis verbum re-
conciliationis, pro Chriſto, legatione fungi
mur & obſecramus pro Chriſto, reconcilia
mini Deo. Igitur cùm ſemel & iterum dixiſ
ſet, pax vobis, vt inſinuaret, & pacem ſe fe-
ciſſe illis, & pacem per illos mitteret nobis:
ſicut (inquit) miſit me Pater, & ego mitto
vos. Et ſi quæras euidentiùs, quæ nam illa
ſit pax, audi quod ſequitur.

[Et cùm hoc dixiſſet, inſufflauit & dixit:
Accipite ſpiritum ſanctum.] Et continuò,
[Quorum remiſeritis peccata, remittuntur
eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.] Ma
nifeſtè hic illa de pace agitur, quæ eſt remiſ-
ſio peccatorum, quod primum & maxi-
mum eſt Spiritus ſancti donum. Propter
quod cùm dixiſſet, accipite Spiritum San-
ctum, quaſi quærerent, in quo accipie-
mus illum, ſtatimque ſubiungens, quorum
(inquit) remiſeritis peccata, remittũtur eis,
& cæt. Ergò pax iſta (vt iam dictum eſt) pec *Pſal. 71.*
catorum remiſsio eſt, & iſta remiſsio, Sancti
ſpiritus acceptio eſt. Proinde ſuſcipiant mõ
tes pacem ſub iſto Rege, iſto Filio Regis, cui
reſurgenti à mortuis, Deus iudicium ſuum
& iuſtitiam ſuam dedit, ſemel dicente, pax
vobis: ſuſcipiant identidem pacem populo,
ſubauditur Euangelizandam; iterum di-
cente illo pax vobis. Non enim iſte Filius
Regis iudicare habet ſolummodo popu- *Cur bis ait*
lum ſuum cum iuſtitia, ſed etiam paupe- *pax vobis.*
res ſuos in iudicio. Idcirco ſemel & iterum
dixit, pax vobis, quia & per ſemetipſũ prio
ris populi ſui Eccleſiam, ſcilicet Patriarchas
Prophetas & electos omnes, à primo Abel
vſque ad latronem in cruce pendentem, pa-
cificauit & Deo reconciliauit: pauperes aũt
ſuos. i. nos Gentiles, nos aduenas & hoſpites
teſtamentorũ, qui eramus ſine Deo in hoc *Ephe. 2.*
mũdo, per Apoſtolos, in quib. (vt pręelictũ *2. Cor. 5.*
eſt) poſuit ipſe verbũ recõciliatiõis, ad eãdẽ *Pſal. 71.*
pacẽ inuitauit dicẽs eis, ſicut miſit me pater, *Ioan. 1.*
& ego mitto vos. ita iudicãdo humiliauit ca
lumnia-

luminatorem, quia nunc iudiciũ eſt mundi,
Ephe. 2. nunc princeps mundi huius eijcietur foras,
& veniens euangelizauit pacem pauperibus
populi ſui, qui erant propè, ſcilicet Apoſto
lis & cęteris qui fuerant ex circuncisione, &
pacem nobis filijs eorundem pauperum, q
eramus longè. Quomodo autẽ dicturus, ac-
cipite Spiritũ S. inſufflauit priùs? Etenim
flatus quem mortalis adhuc & paſsibilis ho
mo trahebat & reijciebat ore ſuo Dñs no-
ſter, non Spiritus S ſed communis erat aer,
quo iam immortalis non indigebat vt ſpira
ret, nec nos indigebimus in illo poſt reſurre
ctionem ſeculo, vbi corruptibilis vita non
eſt. Proinde quenquã poteſtate ſpirare cor-
Gen. 2. poraliter, ſicut & manducare vel bibere, cũ
non egeret, potuit: non tamen arbitramur,
ꝙ vndecim Apoſtolos, & omnes qui cum
ipſis congregati fuerant, obambulando ſin-
gulatim cuiq; inſufflauerit, aut quod ſtans
in medio eorum, vno anhelitu tam grandẽ
flatum emiſerit, vt cunctos afflaret ſimul
corporaliter, & huiuſmodi flatu attactis di-
xerit, accipite Spiritum ſanctum, &c. Ergo
ſic potiùs inſufflauit, nõ qũo homo, ſed quo
modo Deus, qui antequam homo fieret, in-
ſufflaſſe legitur. Formauit enim DEVS
hominem de limo terræ, & inſpirauit: ſiue
(vt in lxx. habetur) inſufflauit in faciẽ eius
Luca 24. ſpiraculum vitæ. Qui ergo tunc inſufflauit,
vt fieret homo in animam viuentem, nunc
idem inſufflauit, vt anima viuẽtis hominis
Spiritum ſanctum acciperet, & ad intelligẽ-
dum Scripturas ſenſum apertum haberet.
Siquidem Lucas hoc ipſum narrat, quia tũc
aperuit illis ſenſum vt intelligerẽt Scriptu-
ras. Per hunc Spiritum ſanctũ qũo vel quid
agendo peccata remittere valeant, vt nunc
ait: quorum remiſeritis peccata, remittun-
Matth. 28. tur eis. In Matth. manifeſtiùs oſtẽditur his
verbis: Data eſt mihi omnis poteſtas in cæ-
lo & in terra. Euntes ergo docete omnes
Gentes, baptizantes eos in nomine Patris,
& Filij, & Spiritus ſancti. Ita planè, quorum
remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quo-
rum retinueritis, retenta ſunt. Nam hoc eſt
ꝙ apud Marcũ dicit: Qui crediderit & bap-
Marc. 16. tizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non cre-
Matth. 18. diderit, condemnabitur. De hac poteſtate
& illud pendet, quod alibi dicit. Quæcunq;
alligaueritis ſuper terram, ligata erunt & in
cælis, & quæcunque ſolueritis ſuper terram
ſoluta erunt in cælo. Quam tamen poteſta-
tem non ante paſsionem ſuam dedit, ſed tan
Marc. 16. tum promiſit, ſicut Petro manifeſtiùs de
futuro loquens: Et tibi (inquit) dabo claues
regni cælorum, &c. Illic de ligando vel ſol-
uendo poteſtatem promiſit: hic autẽ, id eſt,
poſt reſurrectionem ſuam, de eo quod pri'
vel meliùs eſt, id eſt, de baptizandis omnib.
in remiſsionem peccatorum regulã tradit.
Extũc vna ſancta Catholica Eccleſia per
totum orbem, baptizando in nomine Pa-
tris & Filij & Spiritus ſancti peccata remit-
tit. Et non vana Fides eſt, quia non mi-
nùs peccata remittuntur eis, quos Bapti-
ſmo abluens nunc per miniſtros ſuos incor
porat ſibi, quã remiſſa ſunt eis qui iam in
Eccleſia, ſiue viuentes ſiue defuncti erant,
qua Chriſtus hora ſanguinem & aquam de
ſuo corpore fundens, omnium in ſe creden 2. Cor. 12.
tium peccata lauit. Sicut enim (inquit) miſit
me Pater, & ego mitto vos, id eſt, quam e-
go de remittendis peccatis poteſtatem à Pa
tre ſecundum hominem accepĩ, eandem per
omnia do vobis. Data nanque eſt mihi om-
nis poteſtas in cælo & in terra, & vos quæ-
cunque peccata remiſeritis, remiſſa ſunt in
cælo & in terra. Hoc primum & magis ne-
ceſſarium eſt Spiritus ſancti datum, ſcilicet, Ephe. 5.
in remiſsionem peccatorum. Nam aliud da
tum eſt, quo die Pentecoſtes idem Spiritus
S. eſt in diuerſarum ornamenta gratiarum.
Hoc omnib æqualiter datur, vt baptizati à
peccatis oẽs iuſtificemur: Illud diſpari gra-
tia diſtributum eſt, operante in ſingulis eo-
dẽ Spiritu & diuidente prout vult. Sicut e-
nim nõ ſolũ à Patre, ſed etiam à Filio Spiri-
tus ſanctus procedit: ſic nõ ſemel, ſed bis ꝓ
diuerſis effectibus dari illũ oportuit. A Fi-
lio nanq; in remiſsionem peccatorũ proce-
dit, ſicut Euangeliſta maniſeſtè hoc verbo
expreſsit, dicẽdo, inſufflauit & dixit eis: Ac-
cipite Spiritum, S. Nam inſufflauit. i. de ſeip-
ſo procedente dedit. A Patre aũt quod ꝓce-
dat, aſtruere opus non eſt, vnde nec Græco
rum aliquis dubitare ſolet, licet de Filio nõ
illum procedere quidam illorum dixerint.
Et antequam Filius in hunc mundum ve-
niſſet diuerſarum diſtributione animarum
antiquis Sanctis datus eſt, ſed nondum vl-
li in remiſsionem peccatorum, quod nun-
quam fieret, niſi priùs idem Pontifex no-
ſter ſacrificium ſe pro nobis obtuliſſet. Sed
de hoc iam alio loco, vbi de Baptiſmo tra-
ctari oportuit, vberiùs dictum eſt.

Interea dum in magna domo ſanctæ Ec-
cleſiæ, in qua ſoli ſunt Chriſti Diſcipuli, pax
id eſt, remiſsio peccatorum per Spiritum
ſanctum tribuitur, Iudaicus populus abeſt,
neque cum Diſcipulis de reſurrectione Do
mini gaudentibus, felicis gaudij vult eſſe
particeps. Vnde ab Euangeliſta, quem de
ſuo pectore myſteriorum multitudine im-
buit, ipſe qui diligebat eum, ſapientia Dei,
Chriſtus Dominus, protinus ſubiungit.

[Thomas autem vnus ex duodecim, qui
dicitur Didymus, non erat cum eis, quando
venit Ieſus.] Sic profectò Diuinitus diſpoſi
tum eſt, vt hic vnus Diſcipulus tantæ læti-
tiæ deeſſet, quia videlicet futurum erat,
vt vniuerſitati Gentium, in vnitate Fidei
gratiam Spiritus Sancti accipientium in re-
miſsionem peccatorum, Iudaicus populus
ſeſe ſubtraheret. [Dixerunt ergo ei alij: Vi-
dimus Dñm. Ille autẽ dixit eis: Niſi videro
in mani-

in manibus eius fixuram clauorum,& mittam digitum meum in locum clauorum & mittam manum meam in latus eius,non credam.] Si ad ſolam literam ſpectes,quid eſt, *Ioan. 20.* cur hic Apoſt. Tho.amplius vel iuſtius *Luca 24.* cæteris redarguendus fuerit, tanquam incredulus aut infidelis? An quia dixit, non credam,niſi videro in manibus eius fixuram clauorum,& niſi mittam digitum meum in locum clauorum? Nempe & cæteri niſi vidiſſent,imò & niſi palpaſſent, non credidiſſent. Nā & ſecundum hunc Euangeliſtā cū dixiſſet:pax vobis, oſtendit eius manus & latus,& ſecundum Lucā,non ſolū dixit: videte manus meas & pedes meos,quia ego ipſe ſum, ſed palpate, inquit, & videte quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Sed nec iſta ſuffecerunt eis ad credendum. Nā ſequitur Lucas & dicit: Adhuc autē illis non credentibus & mirantibus præ gaudio,dixit: Habetis hic aliquid ꝙ manducetur? In quo autē Thomas magis incredulus,ſi puram hic hiſtoriam tenere velis,niſi fortè,quia his, qui viderant eū reſurrexiſſe,non credidit? Nimirum nec illi ſuis facile crediderunt oculis. Igitur(vt prędictū eſt)in manu ſapientiæ Dei ſua facta benè diſponentis Tho.Iudaici populi figuram prætulit,quia dieb. Apoſtolorum,qui reſurrectionis Dominicæ primi teſtes fuerunt,dicētes: vidimus Dn̄m (ꝙ & nunc per os vniuerſalis Eccleſię dicere non deſinunt)pertinaci duricia reſiſtunt,& niſi viderint,non credunt. Itaq; non tam Thomas ex cæterorum comparatione Apoſtolorum,q̃ Iudai- *Pſal. 73.* cus populus incredulitatis arguitur,ex com- *Mala. 4.* paratione Gentiū.nos.n. nō vidimus & cre- *Apoc. 11.* dimus illi. Deus auribus noſtris audiuimus, patres noſtri annunciauerunt nobis. Iudæi non credunt,niſi & Enoch & Helia præcurrentibus terribilia viderint venturi Iudicis. Vnde ſequitur.[Et poſt dies octo iterum erant Diſcipuli eius intus & Thomas cū eis.] Poſt dies octo intus erant Diſcipuli, intus, ſed non in eiſdem foribus. Intùs erant, ſed non Hieroſolymis. Non enim arbitrandū eſt,quòd toties in Galilæam ire iuſsi,per octo dies diſtulerint. Vbi ergo erant intus,niſi in monte Galilææ quo abierunt(ſicut refert Matth.)ſicut conſtituit illis Ieſus? Vn- *Math. 28.* de & iamdudum à magnis Doctoribus dictum eſt: Poſt reſurrectionem Ieſus in Galilæa ante conſpicitur & adoratur,licet quidam dubitent. Tunc manifeſtiùs oſtenditur Tho.& latus lancea vulneratum,& manus fixas clauis demōſtrat. Qūo verò intus, ſi in mōte erant? Videlicet quia ciuitas eius Nazareth in monte Galilææ ſita erat, ſicut habemus in Luca: Et venit(inquit) Naza- *Luca 4.* reth vbi nutritus fuerat. Et cū dixiſſent ei, quanta audiuimus à te facta in Capharnaū, fac & hic in patria tua. Poſtmodum repleti ira,duxerunt(inquit) illum ad ſupercilium montis,ſuper quem ciuitas illorum erat poſita, vt eum præcipitarent. Ergo & in montem abierant,& intus erant: quia in Nazareth ciuitate Galilææ fortaſsis in domum Mariæ matris eius conuenerant Porrò myſticè poſt dies octo Tho. erat cum eis,quia poſt hanc plenitudinem temporis cum Gentibus & reliquiæ credent Iſraelitici populi. [Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dicit *Rom. 11.* Thomæ: Inſer digitum tuum huc,& vide manus meas,& affer manum tuam, & mitte in latus meum,& noli eſſe incredulus,ſed fidelis.]Quoniam dixiſti, inquit, niſi videro,& niſi manus meas In latus eius miſero, non credam:& hoc te dicentē, cùm abſens putarer,& non viderer,præſens audiui,ecce inſer digitum tuum & vide,id eſt,experire meas manus non ſpiritum eſſe, ſed carnem & oſſa,quæ ſpiritus non habet,& tangendo ſubſtantiam veræ carnis: noli eſſe incredulus,ſed fidelis,in ſubſtantiam veræ Diuinitatis plenariè vel corporaliter inhabitantis, quæ carnem ſuam reſuſcitare potuit. [Reſpondit Tho.& dixit ei:Dn̄s meus,& Deus meus. Dicit ei Ieſus:Quia vidiſti me, crediſti. Beati qui non viderunt,& crediderūt] *Luca 24.* Quod vni Thomæ dicitur,quia vidiſti me, credidiſti:planè ſi ſolū literalem ſenſum reſpicias,& cæteris Apoſtolis omnibus dici potuit,videlicet niſi vidiſſent,nō credidiſſent. Nam antequam vidiſſent, mulieribus referentibus ſe vidiſſe eum, non crediderunt, ſed videbantur coram eis tanquā deliramēta,verba eorum. Quare ergo vni dicit,quia vidiſti me, credidiſti:addens etiam, beati,q non viderunt & crediderunt? Et quidē nos *Math. 13.* non vidimus & credimus. Sed nunquid cō- *Pſal. 77.* ſequenter, Apoſtolo Thoma, qui credidit, qui vidit,& cæteris Apoſtolis qui viderunt, beatiores ſumus. Igitur(vt iam dictum eſt) in huius literæ exteriùs lucēte argentea pulchritudine,myſteriorum quoq; fulgor aureus reconditus eſt,& eſt quædam propoſitio eius,qui ſinè parabolis non loquebatur, aut agebat,vt Matth.ait, teſtimonium Prophetæ ſubiungens in eius perſona dicentis: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione mundi. Itaque in perſona Iudaici populi Thomæ dicitur, qa vidiſti me, credidiſti: beati qui non viderunt & crediderūt,quia videlicet & illi beati quidē erunt, qui credent, quia videbunt ſplendorē præeuntem ſecundū eius aduentum verū nobis Gentibus minùs laudabiles erūt,quia poſtremi credēt,qui primi credere debuerunt, & de capite conuertentur ad caudā.[Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in cōſpectu Diſcipulorū ſuorū,quę nō ſunt ſcripta in lib.hoc. Hæc aūt ſcripta ſunt, vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus Filius dei, & vt credētes vitā habeatis in nomine eius] Ac ſi diceret: De multis ſignis,q̃ fecit Ieſ⁹ in

conſpe-

conſpectu Diſcipulorum ſuorum, poſtquã
reſurrexit à mortuis, hæc duo ſcripta ſunt
in libro hoc, quoniam quidem in Lege ſcri-
Deu.17.19 ptum eſt: quia duorum hominum teſtimo-
nium verum eſt, vt per hæc duo teſtimonia
credatis, quia Ieſus eſt Chriſtus Filius Dei,
quippe qui cùm vt homo mortuus fuiſſet,
vt Deus reſurrexit. Facta quippe pro Teſti-
2. Cor. 13. bus rectè ſuſcipi, Apoſtolus quoque docet,
qui cùm dixiſſet Corinthijs: Ecce hoc tertiò
paratus ſum venire ad vos, ſtatim ſubiun-
xit: In ore duorum vel trium Teſtium, ſta-
bit omne verbum. Sed forte contentioſus
auditor duobus teſtibus contentus non eſt,
tertium requirit. Sequitur ergo:

CA. XXI. [Poſt hæc manifeſtauit ſe iterum Ieſus
ad mare Tyberiadis, manifeſtauit autem
ſic: Erant ſimul Simon Petrus, & Thomas,
qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui e-
rat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij
ex Diſcipulis eius duo.] Ecce & hoc terti-
um diligens ac dilectus Euangeliſta con-
ſcribit teſtimonium, vt nihil deſit: quia (ſic-
ut iam dictum eſt) in ore duorum vel trium
Teſtium, ſtabit omne verbum. Nam vt ſci-
as, quia legitimo teſtium numero confirma-
re intendit auditorem euangelij, in fide re-
ſurrectionis Ieſu Chriſti domini noſtri, ſta-
tim in fine huius lectionis ita concludit:
Hoc iam tertiò manifeſtauit ſe Ieſus Diſci-
pulis ſuis, poſtquam reſurrexit à mortuis.
Præclarus & auditu dignus eſt huius mira-
culi ſermo fidelis, quo cum teſtimonio ca-
pitis reſurrectio declaratur, corporis quo-
que, id eſt, totius Eccleſiæ reſurrectio præ-
figuratur. Venerabilis nihilominùs & vera
diuini huius Euangeliſtæ diſpoſitio, qui ta-
lia de multis quæ fecit Ieſus in conſpectu
Diſcipulorum ſuorum (vt ſuprà dictum
eſt) tria ſigna elegit, quæ in ſuperficie hiſto-
rica reſurrectionem Domini conteſtando,
ſimul etiam mox ſubſecuturam vocatiõem
plenitudinis Gentium, & futuram in fine
ſeculi ſaluationem reliquiarum Iſrael, & v-
niuerſalem omnium reſurrectionem, my-
ſticè prædicaret. Erant, inquit, Simon Pe-
trus & Thomas, qui dicitur Didymus, &
Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filij
Zebedæi, & alij ex Diſcipulis eius duo. Nu-
merum Diſcipulorum non ſolùm idcirco
Euangeliſta poſuit, quia tantus eſt, vt rectè
manifeſtatio dici poſſit, quòd eis Dñs appa-
ruit: verum etiã idcirco, quia ſeptenario nu-
mero rectè ſancta Eccleſia figuratur, vtpotè
cõgregata vel ordinata ſãcto ſeptiformi Spi
ritu. [Dicit ei Simõ Petrus: Vado piſcari. Di
cunt ei: Venimus & nos tecum.] Electis A-
poſtolis & Chriſti veſtigia ſequutis, ad pi-
ſcationem redire ita culpa non fuit, ſicut ho
Act. 20. dieque ſeculo renuntiantibus, & Chriſtum
1. Th. 3. ſequentibus, culpa non eſt licitas artes ex-
1. Cor. 9. ercere, & de labore manuum victum quæ-
rere. Alioquin videbitur Paulus Apoſto-
lus, qui manum ſuam in aratrum miſerat,
retrò aſpexiſſe, qui labore manuum ſuarũ
victitans, cùm conceſſa poſſet vti poteſtate.
Etenim Euangelium prędicans, ne gloriam
ſuam quis euacuaret (maximè apud Corin-
thios) de Euangelio nolebat viuere. Itaque
negotium piſcationis, quod ante conuerſio
nem ſinè peccato extitit, poſt conuerſio-
nem repentè Apoſtolis culpa non fuit. Se-
quitur:

[Exierunt, & aſcenderunt nauim, & illa
nocte nihil prendiderunt. Manè autem fa-
cto, ſtetit Ieſus in littore, non tamen cogno-
uerunt Diſcipuli, quia Ieſus eſt.] Antequã
manè veniret, & Dominus in littore ſtetiſ-
ſet, laborauerunt quidem, & retia miſerunt,
ſed nihil prendiderunt ſeptem Diſcipuli,
quia videlicet ante hoc tempus acceptabile,
diemque ſalutis, qui ſole iuſtitiæ Chriſto
reſurgente à mortuis ortus eſt nobis, præ-
dicauerunt quidem Lex & Prophetæ, ſed
non effecerunt ſalutem totius mundi. Re-
tia quidem miſerunt, ſed non etiam captos
piſces ad littus adduxerunt; quia ſacram
quidem Scripturam contexuerunt, ſed per
eas homines ad ſalutis æternæ portum non
eduxerunt. Sed venit manè, & Dominus
Ieſus ſtetit in littore, quia poſt literam Le-
gis, quæ nihil ad perfectum adduxit, venit
tempus adiuuantis gratiæ, & poſt reſurre- Hebr. 7.
ctionem ſuam iam immortalis & impaſſi-
bilis Dominus noſter firmiter ſtare cœpit
extra fluctus mortalitatis noſtræ.

[Dicit ergo eis Ieſus: Pueri, nunquid pul
mentarium habetis?] Ergo, inquit, quia nõ-
dum cognouerunt ipſum eſſe, qui de mari
vocauerat eos, vt faceret piſcatores homi- Matth. 4.
num, benignè ad ignorantes deſcendit, &
locutus eſt primò captoribus piſcium, quo-
modo loqueretur quilibet emptor piſci-
um. Et benè ſecundum intentionem eius,
quod facturus erat, miraculi, pulmentari- Ioan. 4.
um quæſiuit. Meus enim eſt cibus, inquit,
vt faciam voluntatem Patris mei, quæ vi-
delicet voluntas non eſt alia, quàm homi-
nes de ſalſis & amaris fluctibus ſeculi extra
here ad portum ſalutis. [Reſponderunt ei:
Non] Pueri Domini tunc pulmentarium Pſalm. 58.
non habent, & iuxta Pſalm. Famem patiun-
tur vt canes; quando retia prædicationis
mittentes neminem vel paucos capiunt, &
tunc murmurant, quia ſaturati non ſunt.

[Dicit eis: Mittite in dexteram nauigij
rete, & inuenietis. Miſerunt ergo, & iam
non valebant trahere illud, præ multitudi-
ne piſcium.] Non vtique dixit: mittite
in dexteram nauigij rete, cùm adhuc eſ- Luc. 5.
ſet in medijs fluctibus paſſionis & mortis,
non dixit (inquam) Mittite in dexteram,
ſed tantummodo (inquit) laxate retia ve-
ſtra in capturam. Itaque tantam piſcium
tunc concluſerunt multitudinem, vt rete
eorum rumperetur, & nauicula eorum pe-

ne mergeretur. At nunc in littore ſtans, & vndoſam turbidi ſeculi omninò ſupergreſſus iacturam, mittite, inquit, & non vbicunque, ſed mittite in dexteram. Et iam non valebant (ait Euangeliſta) trahere illud præ multitudine piſcium, non tamen dixit, quia rumpebatur rete, aut mergebatur nauicula eorum. Quid ergo hic niſi illam piſcationem hominum præſignare voluit, qua ad dexteram conſtituentur omnes electi, ſecluſis ad ſiniſtram omnibus reprobis, qui tanquam piſces mali, rete præſentis eccleſiæ rumpunt ſeditionibus, quod maximè fecerunt hæretici atque ſchiſmatici. Reſurrexerat enim, & in littore tutiſsimo ſtabat, quippe qui reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Et idcirco rectè ſolos præfigurabat illos, quos ſecum ſuſcitat, ſecumque ad dexteram Patris conſidere vellet in cæleſtibus.

Matth. 25. *Rom. 6.* *Luc. 24.*

[Dicit ergo Diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, Petro, Dominꝰ eſt.] Ergo, inquit, quia magnus ille puerorum ſuorum appellator, qui in littore ſtabat, tā veraciter prophetauerat. Dicendo, mittite in dexteram nauigij rete, & inuenietis, venit in mentem priori Diſcipulo illi, quem diligebat Ieſus, quia Dominus eſt. Et hoc Petro dixit, præ omnibus quem gauiſurum eſſe ſciebat plus omnibus. Et benè, quia citò acquieuerāt, dicenti: Mittite in dexteram, ſicut manſueti, qui ſecuti fuerant magiſtrum manſuetudinis, ſtatim cognouerunt eum, quemadmodum & illi duo dignè cognouerunt eum in fractione panis, pro eo, quia coegerant eum, dicentes, mane nobiſcum, quoniam aduesperaſcit. Nec verò dixit Diſcipulus ille, Ieſus eſt, ſed Dominus eſt, & non noſter, vel quorumcunq; definitè, ſed indefinitè, Dominus, inquit, eſt. Cur enim ſuum particulariter Dominum diceret, qui ſic in præſentiarum palam fecerat, quod etiam maris Dominus eſſet. Imò & ſtando in immortalitatis littore probauerat, quod mortis victor, & vitæ dominator exiſteret? [Simō Petrus, cùm audiſſet, quia Dominus eſt, tunica ſuccinxit ſe, erat enim nudus, & miſit ſe in mare.] Non ipſe dilectus Diſcipulus, qui dixerat, Dominus eſt, ſed Petrus qui habebat cingi & duci, quò nollet, tunica ſuccinxit ſe, & miſit ſe in mare. Olim miſerat ſe in mare, & ambulauerat ſuper aquas, vt adueniret ad Ieſum ſuper aquas ambulantem ſolùm, ſed videns ventum validum venientem, timuit, & in ipſo timore ſuo penè ſubmerſus eſt. Nunc autem ſtante Domino in littore, ſpōtè ſe idem mittit in mare, & non timet, nihilque periculi paſſus eſt. Quid eſt hoc, niſi quia tempeſtate Iudaica, quam Dominus ſuperambulans vicit, Petrus negaturus erat, timore mortis, & nunc fortiter agere habebat in fluctibus Romani imperij, in magna tēpeſtate ſæui Neronis? Benè ergo, qui ante paſsionem Domini timuit, & penè merſus, nunc poſt eius reſurrectionem mittens ſe in mare, peruenit ad portum feliciter. [Alij autem Diſcipuli nauigio venerunt. Non enim longè erant à terra, ſed quaſi cubitis ducentis, trahentes rete piſcium.] Ordo literæ eſt: Alij Diſcipuli nauigio venerunt, trahentes rete piſcium, non enim longè erant à terra, ſed quaſi cubitis ducentis. Diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, & alij qui nauigio venerunt, illos ſignificant rectores ſanctæ Eccleſiæ, qui in pace vitam finiunt. Petrus verò qui mittit ſe in mare, illos omnes qui ſicut & ipſe per medios fluctus tribulationum feſtinant, & currunt ad Dominum, trahentes rete piſcium, id eſt, ſcriptis ſuis ſiue laboribus omnimodis continentes vel propugnantes Fidem Gentium. Non enim longè ſunt ab illa viuentium terra, in qua Dominus immortaliter ſtat, ſicut longè erant antiquitus ſub lege laborantes, antequam veniret gratia, ſed prope ſunt quaſi cubitis ducentis, liberi videlicet à cunctis Legalibus Cerimonijs, ſolaque ad perueniendum opus habentes dilectione Dei & proximi.

Non longè erāt à terra.

[Vt autem deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitū & panem.] Regnum beatitudinis, quod vnum & æternum prandium, vna & perpetua cœna eſt, in illo littore, id eſt, ſeculi fine inueniendum eſt. Illic inuenient omnes electi prunas, id eſt, plenarium ignē vel amorem Spiritus ſancti, qui in hac vita ſanctis aliquantulus eſt, in illo autem regno permaximus, ſicut pulchrè Propheta prædicat, dicens: Dicit Dominus, cuius ignis eſt in Siō, & caminus eius in Hieruſalem. Inuenient & piſcem ſuperpoſitum, & panem, id eſt, vnū eundemq; Chriſtum Deum & hominē, ſecundum humanitatem quidem, ſicut piſcem aſſum, ſecundum Diuinitatis autē naturam, panem Angelorum impaſsibilem.

[Dicit ei Ieſus: Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc.] Benè afferte inquit, de piſcibus quos prendidiſtis nunc. Aduocabit enim cœlum de ſurſum, & terrā diſcernere populum ſuum, congregare illi Sanctos eius, qui ordinant teſtamentum eius ſuper ſacrificia. Quinam ſunt hi, quibus hoc iuxta Pſalm. præcipitur, niſi Apoſtoli vel prędicatores ſancti, quorum vnuſquiſque æterno iudici præſentabit, quantoſcunque de labore ſuo bonos piſces acquiſiuit? *Pſalm. 94.*

[Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus, centum quinquaginta tribus.] Cùm ſuprà dictū ſit de ſeptem Diſcipulis. Miſerunt ergo, & iam non valuerunt trahere illud prę multitudine piſcium, quomodo nunc dicitur: Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terrā, cū multò magis non valeret ſolus, niſi quia *Matth. 16.*

per

per Petrum, cui præ ceteris ſpecialiter dictũ eſt: Et tibi dabo claues Regni cælorũ, vniuerſitas eorũ deſignatur, quorũ eſt ius vel officium tractare hoc rete piſcium, quod eſt Dei verbum. Itaque vna Fides, quam vniuerſi piſcatores hominum prædicant, rectè per vnum figuratur Petrum, cui præcipuũ datum eſt ius ſuper omnes piſces pertinentes ad Regnum cælorum, ad ſanctæ Trinitatis conuiuium. Ipſi verò piſces omnes magni, & numerati ſunt, quia videlicet omnes electi, quamuis impares meritis, omnes tamen magni ſunt, & certus eorum numerus apud Deum, quippe qui ab origine mundi ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti.
Myſterium numeri 153 Qũo enim certus apud ipſum non eſſet numerus eorũ, quos præſciuit, quos prædeſtinauit, quos vocauit, quos iuſtificauit, quos magnificauit? Porrò, ipſe piſcium numerus talis diuinitus prouiſus eſt, qui non vno in limite contentus, ſed tribus continuis limitibus, ſcilicet centenis, deceno, & ſingulari diſpoſitus ſit. Quæ videlicet diſpoſitio Arithmeticis nota eſt. Cur hoc, niſi quia homines, quos iſti piſces ſignificant, non omnes in eodem ordine vel propoſito, ſed diuerſis ordinibus, licet in eadẽ Fide, diſtincti ſunt? Alij nanque coniugati, alij vidui, vel continentes ſunt, alij vitã virgineam ducunt. Et in laxiori qualẽ ordine vel ꝓpoſito plures, ſed minùs valẽtes, in arctiori pauciores, ſed pretioſiores ſunt. Nam & iuxta parabolam ſeminantis centeſimus fructus paucorum, id eſt, virginum eſt, tricenarius plurium, id eſt, cõiugatorum, ſexageſimus mediorum, id eſt, continentium ſiue viduarum. Igitur, ſi quod melius (vt iam dictum eſt) arithmetici nouerunt, vnitas, quæ in centeno, & qui narius qui in deceno, ternarius quoque qui in ſingulari conſtitutus eſt, ſimul in centeno collati fuiſſent, eſſet quidem maior numerus piſcium, quia nongenti fierent, ſed nunc magis myſterium eſt, quia in centum piſcibus laxiùs viuentes, in tribus ſublimiùs contemplantes, in quinquaginta mediocriter agentes fideles rectè intelliguntur. *Eccleſia ſimilis arcæ Noe. Gen. 6.* Eſt enim ſancta Eccleſia ſimilis arcę, quã Noe fabricauit, quia inferiùs latior, ſuperiùs fuit anguſtior. Quippe quæ inferiùs trecentis cubitis in longitudinem, & quinquaginta in latitudinem ampliata, ſuperiùs in cubito conſummata eſt. Sunt multa quæ in hoc numero centum quinquaginta trium piſcium iã à Doctoribus vtiliter differta ſunt, quæ diligens lector promptè ſuis in locis reperire poteſt. Sequitur.

Pſal. 39. [Et cũ tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete.] Hoc planè ad Euangeliſtam pertinuit dicere, cũ tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete, quia videlicet in ſtatu quidem præſentis Eccleſiæ, rete ſcindunt piſces illi qui numerum excedunt, Pſalmiſta teſtante, cũ dicit: Annunciaui & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum, ſed in illo reſurrectionis littore pax erit, & rete ſolidum, quia ſoli piſces, qui numerati ſunt, magni omnes, id eſt, boni illic erunt. [Dicit eis Ieſus: Venite, prandere] Benè tam multis piſcibus magnis, qui omnes in dextera nauigij capti ſunt, ad terram protractis dicit Ieſus: Venite, prandere, quia cùm ſederit idem Filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, & omnes electos ad dexteram ſuam conſtituerit, & tunc altiſſimè & ſuauiſſimè hoc modo intonabit: Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Quid enim eſt hoc, prandere, niſi Regnum æternum percipere? Quid verò eſt regnando prandere vel prandẽdo regnare, niſi ipſum, qui Angelorum cibus eſt, in quem deſiderant Angeli proſpicere Regem gloriæ, facie ad faciem, ſicut eſt videre. *Matth. 25. 1. Pet. 1. 1. Ioan. 3. 1. Cor. 1.* Vnde Propheta, cũ dixiſſet de homine, in iuſtitijs ambulãte, & veritatem loquente: panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt, quaſi quæreres, qualis panis ei datus eſt, vt quales aquæ ſunt, ſtatim ſubſecutus, Regem (inquit) in decore ſuo videbunt oculi eius. *Eſa. 33.* Proinde continuò ſubiungitur:

[Et nemo audebat* diſcumbentium interrogare eum: tu quis es, ſcientes quia Ieſus eſt.] **al. diſcẽtium.* Tunc quidem non audebant, & intenti ſolummodo ad intuendum vel audiẽdum, reuerentiam præſtabant, quando autem ad illud æternum ſuos omnes inuitaue rit cõuiuiũ, iam opus nõ habebunt interrogare eũ, ſcientes qa Ieſus eſt, ſciẽtes (inq̃) & perfectè cognoſcentes, ꝙmodo ex parte cognoſcunt, Scripturas legentes, & ſanctum ſcientiæ Spiritum conſulentes, donec veniat quod perfectũ eſt, & euacuetur quod ex parte eſt. *1. Cor. 13.* [Et venit Ieſus, & accepit panẽ, & dat eis: Et piſcem ſimiliter.] Vnde venit vel quò venit, vt panem & piſcem miniſtraret illis? *Matth. 24. Luce 12.* Hoc planè ſecundum literam ſuper fluum iudicaretur, ſed in ſenſu myſtico nõ nihil operatur. Sic enĩ hic dictum eſt, venit & accepit panẽ, & dedit eis: ſicut alio loco de ſeruis expectantibus Dominum ſuum, cùm præmiſſum eſſet, faciet illos diſcumbere, ſtatim ſubiunctum eſt, & tranſiens miniſtrabit illis. Etenim quãdo dicit, ſtans in littore, venite prandere, imò quando dicet, ſedens in ſede maieſtatis ſuæ, venite benedicti Patris mei, percipite Regnum, tunc videbunt eum etiam ſiniſtri piſces mali, *Matth. 25.* qui in anteriori piſcatione, multiplicati ſunt ſuper numerum, & retia ruperũt, tunc (inquam) videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, ſed tranſibit, ſed veniet intus, ſed clauſis ianuis, & iſtis foras expulſis, ſuos diſcumbere faciet, & miniſtrabit illis. De quo eius miniſterio nunc myſticè dictum eſt: *Apoca. 1.* Et accepit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter. Quis eſt iſte panis niſi dulcedo Diuinæ viſionis? Et quis aſſus

piſcis,niſi natura filij hominis excocta igne
Deut.19. paſsionis? Vtrumque accipit, & dat illis,
quia vtriuſque naturæ viſione reficiet con-
ſortes Regni ſui,ſicut promittens alio loco,
& ego,inqt, diſpono vobis, ſicut diſpoſuit
mihi Pater meus Regnũ, vt edatis & cõeda-
tis ſuper menſam meã in regno meo. [Hoc
iam tertiò manifeſtauit ſe Ieſus Diſcipulis,
cũ reſurrexiſſet à mortuis.] Superiùs iã di-
ctũ eſt,quia duorũ hominũ teſtimoniũ ve-
rum eſt, & plus q̃ tertium requirere, legiti-
mum,nõ eſt,nam in ore duorum vel trium
teſtium ſtabit omne verbum,prudens Euã-
geliſta, & ſuperiùs duo teſtimonia conſcri-
pſit ſic terminando : multa quidẽ & alia ſi-
gna fecit Ieſus in conſpectu Diſcipulorum
ſuorum,&c.& ne quid contentioſo deeſſet
inquiſitori, tertiam hanc manifeſtationem
addidit. Et quoniam quicunque tribus iſtis
non credit,nec multis alijs, ſi conſcriberen-
tur,præberet auditum Fidei, nunc demum
contentus,eò quòd fidelibus ſatis ſit,ita cõ-
cluſit. Hoc iam tertiò manifeſtauit ſe Ieſus
Diſcipulis ſuis, cũ reſurrexiſſet à mortuis.
Sequitur. [Cùm ergo prandiſſent, dicit Si-
moni Petro Ieſus:Simon Ioannis diligis me
plus his? Dicit ei: Etiam Domine tu ſcis quia
amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos.]Simoni
Petro neſcienti, quid per eum Dñs Ieſus fe-
ciſſet,in eo quòd tunica ſuccinxit ſe,& miſit
in mare,itemq́; ad iuſſum ipſius aſcendit,&
traxit rete in terram,plenum tantis piſcibus
neſcienti,inquam, actus ſui myſterium, vel
quid ſibi vellet talis tripliciter diſtinctus nu
merus piſcium, ipſe Dominus & magiſter,
qui hæc diſpoſuerat, deinceps aperire inci-
pit. Et primò quidem,quòd tertiò paſtoris
illi officium iniungit, dicendo bis. Paſce a-
gnos meos,tertiò paſce oues meas,arcanam
piſcium cauſam reſpicit Et deinde dicendo:
Cùm eſſes iunior,cingebas te,& ambulabas
vbi volebas,&c. prænunciat,quid cingendo
ſe, licet neſciens, præfigurauerit. Simon Io-
annis,inquit,diligis me plus his? Opportu-
nè ſatis aſcito nomine paterno, Simonẽ Io-
annis,id eſt, obedientem Dei gratiæ, nunc
illum appellauit. Nam ille celeriter ſuccin-
gendo,& in mare mittendo ſe, itemq́ue rete
Ioan.16. in terram trahendo, totius obedientiæ,quã
2.Pet.5. ſiue viuẽdo ſiue moriendo ſubiturus erat,
typum fortiter expreſsit. Quare verè dictu-
rus: Paſce agnos meos, præmiſit interrogan
do,diligis me plus his? videlicet quia ex di-
lectione opus eſt ei, qui paſcendos rationa-
les agnos ſuſcipit,illa vtique dilectione,qua
Matth.26. ipſe Princeps paſtorum primus animam ſuã
poſuit ꝓ ouibus ſuis. Et pulchrè agnos vo-
cat, quorum ſalutẽ nunc recens immolatus
vt aries in ſanguine ſuo genuerat. Quare ve
rò cũ dicit,diligis me, adiungit, plus his? Sci
licet ita dicendo, ſuauiſsime in mentem re-
ducit huic illud ſuperiùs, tanquam diligen-
do plus cæteris dixit: Et ſi oẽs ſcandalizati
fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor.
Et nunc quidem importunam dilectionis
eius fiduciam repreſsit, dicens, antequam
gallus cantet, ter me negabis: nunc autem
interrogãdo, diligis me plus his, conſciẽtiã
gratanter apprehendit benè ſciens,quia de-
inceps timore ſuperato , quantum diligit
palàm facturus ſit. [Dicit ei iterum:Simon
Ioannis diligis me plus his? Dicit ei : Etiam
Domine,tu ſcis quia amo te. Dicit ei:Paſce
agnos meos.] Maiuſculos hic agnos intelli-
gi conuenit,tanto maiuſculos agnos ſupe-
rantes,quantum mediocritas quinquagin-
ta piſcium abundantiore centum piſcium
multitudine,iuxta ſuperiùs dictum ſpiritua
lem ſenſum, dignior eſt. Nam ſicut tracto
reti in terram centum quinquaginta & tres
piſces diſtinctè numerati ſunt, ita & nunc
in paſtoralis curæ diſtinctione, primo cen-
tum agnos,deinde quinquaginta agnos,tan
demq́ue, cùm dicit: Paſce oues meas,tres
ſubaudire operæpretium eſt, vt ita ſint in
paſcuis Simonis Petri, agni pariter & oues
centũ quinquaginta tres,ſicut in rete,quod
ille traxit in terram, totidem fuère piſces.
Nam ſequitur:[Dicit ei tertiò:Simon Ioan-
nis,amas me? Contriſtatus Petrus,quia di-
xit ei tertiò, amas me. Dicit ei:domine tu o-
mnia ſcis,tu ſcis quia amo te. Dicit ei:Paſce
oues meas.] Poſt agnos & agnos ponuntur
oues,illæ, ſcilicet quibus in Canticis dictum
eſt,omnes gemellis fœtibus & ſterilis nõ eſt Cant.4.
inter eas,quia videlicet vtrunque agnorum
ordinem,id eſt,& eorum qui adhuc lacte in
digent,& eorum qui iam grandiuſculi ſiue
anniculi, Scripturarum pabula carpere no-
runt, vtrumque,inquam,agnorum gregem
regere poſſunt. Et ita quidem eis quibus ꝓ-
deſſe queant, procaciores, ſed valentiores,
ſunt, ſicut in ſuprà dicto reti, & centum pi-
ſcibus,& alij quinquaginta in ſummo nume
rati, vtique pauciores, ſed digniores ſunt. I-
gitur quid ſignificatum fuerit in eo, quod
Petrus eiuſmodi rete in terram traxit,iubẽ-
te Domino, claret in hoc paſcendorum a-
gnorum vel ouium imperio. Sequitur idem
Dominus, prænuncians qualiter Petrus ſua Luca 22.
tunc tunica ſuccinctus, poſtea ſit cingendus Matth.29.
[Amen amen dico tibi, cùm eſſes iunior, Sap.4.
cingebas te,& ambulabas vbi volebas. Cũ
autem ſenueris, extendes manus tuas, & a-
lius te cinget, & ducet , quò tu non vis.]
Hoc ad quid dixerit illi, confeſtim Euan-
geliſta ſubſecutus aperuit. Ait enim:
[Hoc autem dixit, ſignificans qua mor-
te clarificaturus eſſet Deũ.] Senſus iſte eſt:
Cùm iunior, & tanquam ſub tyrocinio mi
litans,pericula belli nondum expertus fuiſ-
ſes, cingebas te , hoc eſt tua fortitudine
plurimum confidebas, & ſine duce ambu-
labas vbi volebas. Dixiſti enim : Tecum
paratus ſum in carcerem & in mortem ire.
Item: Etiam ſi oportuerit me mori tecum,
non

non te negabo. Illic tanquam iunior & improuidus, teipſum accinxiſti, non putans quòd indigeres accingi auxilio Dei. Cùm autem ſenueris, cùm interioris hominis tui ſenſus incanuerit, tunc vadens mecum & in carcerem, & in mortem, extendes manus tuas in cruce, ita tamen vt alius te cinget, ſcientem quòd teipſum cingere non poſsis, & ducat quò tu non vis, id eſt, regat in paſſione mortis quam naturali timore paueſcis. In illa ætate ſenectutis cùm virtus tua defecerit, id eſt, de tua virtute nihil præſum pſeris, dices tu non immemor, quòd mortem timendo vitam negaueris, dicent & omnes quicunque ſuam infirmitatem benè cognouerint. Sed ipſi in nobiſipſis reſpon ſum mortis habuimus, vt non ſimus in nobis fidentes, ſed in Deo qui ſuſcitat mortuos, qui eruit nos de tantis periculis, & eruet, in quo ſperamus, quoniam & adhuc eruet, adiuuantibus vobis in orationibus pro nobis.

[Et cùm hęc dixiſſet, dicit ei: Sequere me]
Pſal. 70. Mira cũ ſuauitate verax, & manſuetus Do-
2. Cor. 1. minus præteritæ concertationis meminit, in qua cùm dixiſſet ipſe, quò ego vado, non potes me modò ſequi, ſequeris autẽ poſtea. Reſpondens Petrus: Quare, inquit, non poſ ſum te modò ſequi? Animam meam pro te
Ioan. 13. ponam. Ad hoc dicente Domino: In hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait ille (vt ſuprà dictum eſt) adhuc iunior: Etiam ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Huius, inquam, concertationis Dominus benignè meminit, dicens: Sequere me. Ac ſi diceret: Iam de eo quod dixi tibi, quo ego vado, non potes me modò ſequi, tu negando ter veracem me eſſe comprobaſti: ſupereſt, vt nihilominùs de eo quod
Sequere me adieci: ſequeris autem poſtea, meus ſermo verus appareat. Sequere ergo, id eſt, imitare me. Deinceps enim paratus eris pro me, & in carcerem & in mortem ire, Paratus, inquam, & fortis eris, & ſicut paulò antè tunica ſuccingens, & mittens te in mare, fiducialiter ad littus perueniſti: ſic in ſtudio prædicationis accinctus ſpiritu fortitudinis, per medium tribulationis currens in littore quietis, æternè mecum ſtabilieris.

[Conuerſus Petrus vidit illum Diſcipulum, quem diligebat Ieſus ſequentem, qui recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit: Domine, quis eſt qui tradet te?] Neſciens adhuc Petrus, quid diceretur, pedum inceſſu Dominum ſequebatur, ſimulque iniuſſus ille alius Diſcipulus. Quare autem vltra ſolitam ſuæ perſonæ deſcriptionem nunc addidit, Diſcipulus iſte, qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit: Domine, quis eſt qui tradet te? Cũ enim multis iam locis ſuimet mentionem fecerit, dicendo, quem diligebat Ieſus, hic tantum in ſui deſignatione addidit, qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit: Domine, quis eſt qui tradet te? Cur ergo, niſi vt intelligas Dominum dicentem Petro, ſequere me, illud reſpicere, quod eidem dixerat in cœna, non potes me modò ſequi, ſequeris autem poſtea? Hoc nempe tunc dictum eſt, quando ſuper pectus eius recumbens Diſcipulus iſte, dixit ei, Dñe quis eſt qui tradet te? [Hũc ergo cũ vidiſſet Petrus ſequentem, dicit Ieſu: Domine, hic autem quid? Dicit ei Ieſus: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere.] Ab hoc dicto tandẽ animaduerſum eſt, ad quid dixerit Dominus Petro, ſequere me, & ꝙ pro ſignificatione paſsionis dixiſſet ei: cũ eſſes iunior cingebas te, & ambulabas vbi volebas, &c. Nam protinus ſequitur. [Exiuit ergo ſermo iſte inter fratres, ꝙ Diſcipulus ille nõ moritur.] Quõ enim ſermo iſte exiret inter fratres, niſi ille quoque pariter exiret, quod Petrus moriendo ſequeretur, vel ſequendo moreretur. Et quidem ille ſermo inter fratres vero exiuit intellectu, ſed in iſto, ꝙ Diſcipulus ille non moritur, error fuit meliori ſenſu corrigendus. Proinde prudens Euangeliſta ſubſequitur. [Et non dixit Ieſus, non moritur: ſed ſic eu volo manere donec veniã, quid ad te?] Aliud nẽpe eſt, ꝙ cũ determinatione dixit: ſic eum volo manere donec veniam, quid ad te? ꝗ ſi hoc ſolummodo dixiſſet: ſic eum volo manere. Nam eo modo ipſe feciſſet intelligi, hunc Diſcipulũ non eſſe moriturum. Nunc verò cũ determinat, ſic dicendo: donec veniam, manifeſtè aſſerit, in pace illum eſſe moriturum. Dicet aliquis. Si volebat Dominus hunc dilectum
Diſcipulũ, donec ipſe veniret manere ſic, id *Matth. 20.*
eſt, nõ coacta, ſed naturali morte finire, cur *Ioan. 10.*
duobus filijs Zebedæi, quorum vnus hic e- *Luca 2.*
rat, pluraliter loquens, calicem (inquit) meũ bibetis? Ad hæc, inquam: An non calicem Domini bibit, qui in hora, qua Dominus ipſe bibebat, iuxta crucem cum matre eius ſtetit? Si non matris Domini animam (iuxta Prophetiam Simeonis) gladius pertranſiuit, nec iſte dilectus eius Diſcipulus amarũ eius calicem bibit. Igitur & ſi non materiali cruce vel gladio Diſcipulus iſte martyrium duxit, dominici calicis expers non fuit. Cæterùm non ſinè magno Diuinitatis conſilio factum eſt, vt hic dilectus notæ virginitatis candore inſignis, triumphalem proprij martyrij purpuram non perciperet. Hoc enim animaduerſo, quis in Eccleſia ſolos honore dignos arbitretur martyrum triumphos? Ecce iſti duo Petrus & Ioannes præcipuę Sanctorum columnæ ſunt, & in altero quidem vitæ actiuæ fortitudo, in altero contemplatiuæ prænitet pulchri-
tudo. Etenim quod in Martha ſatagente *Luca 10.*
circa frequens miniſteriũ, & in Maria ſedente ſecus pedes Dñi & audiente verbũ illius, præfiguratum eſt: hoc iam tunc ijs duob. a-

gi cœptum eſt, dū alteri cura mandatur, de paſcendis dominicis ouib. alter ſupra pect⁹ Domini recumbens, verbi incarnati notitia plenius imbuitur. Sic ergo rectè ſancta Eccleſia rubentes amplectitur martyrij roſas, vt nihilominus concelebret amica Chriſto candidæ confeſsionis lilia. Sequitur.

[Hic eſt Diſcipulus qui teſtimonium perhibet de eis, & ſcripſit hæc. Et ſcimus quia verum eſt teſtimonium eius.] Hic (inquit) Diſcipulus, de quo Ieſus dixit, ſic eum volo manere donec veniam, qui recubuit in cœna ſuprà pectus eius, & dixit: Domine, quis eſt qui tradet te, ipſe eſt qui teſtimonium perhibet de ijs, & qui ſcripſit hæc. Et ſi rectè iudicatis filij hominum, talis Diſcipulus teſtis idoneus eſt. Et quoniam in concione legitima tam qui ſcribit, quàm qui ſubſcribit, pares habentur, ò vos quicunque hoc teſtimonium accipitis, veſtra hæc ſubſcriptio ſit, quam ſubſcribo ego pro vobis omnibus, & ſcimus quia verum eſt teſtimonium eius, vt omnes pariter, ego & vos, in concione cæli audiamur.

[Sunt autem & alia multa quæ fecit Ieſus, quæ ſi deſcribātur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere eos qui ſcribendi ſunt libros.] Hoc irrefragabiliter verum eſt. Ecce enim hunc ſolum librum, qui ab hoc Diſcipulo ſcriptus eſt, mundus capere non poteſt, & cum vno homuncio pugillo eum continere queat, vniuerſitas hominum totam myſteriorum eius profunditatem capere non valet. Quantò magis ſi vniuerſa conſcriberentur, non caperet mundus, & ad quærendum faſtidioſus, & ad intelligendum obtuſus. Igitur quia quibus hæc pauca pro teſtimonio non ſufficiunt, nec multa proderunt, ſedeat nunc emeritus teſtis, quia beneuolis auditoribus ſatisfactum eſt, Ieſum eſſe Chriſtum Filium Dei.

FINIS COMMENTARIORVM RVPERTI IN EVANGELIVM IOANNIS.

ARNOLD

332-

RVPERTI AB-
BATIS MONASTERII TVI-
TIENSIS, E REGIONE A-

GRIPPINAE COLONIAE IN RHENI RI-
PA SITI, ORDINIS SANCTI BENE-
dicti, viri, & vitæ ſanctimonia,& ſacrarum literarum
peritia præclari, Commentariorum, in
Apocalypſim Ioannis, libri
duodecim.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

COLONIAE AGRIPPINAE,
APVD HAEREDES ARNOLDI BIRCKMANNI.
ANNO SALVTIS M. D. LXXV.
Cum Gratia & Priuilegio Cæſa. Maieſtatis.

INDEX RERVM AC VERBORVM MEMORABILIVM IN SEQVENTES DVODECIM RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, ANTIQVI THEOLOGI COMMENTARIORVM LIBROS: IN

quo meminerit beneuolus lector characterum iſtorum duorum, A. & B. numero, ſeu numeris in hoc Indice paſsim adiectorum, hunc eſſe vſum, vt (cùm ſingulæ paginæ in duas diuiſæ ſint columnas) character A: priorem, B: poſteriorem paginæ partem indicet.

A.

ABſynthij natura ac virtus, & quid per ipſum intelligatur. 84.b
Abyſſus & terra, homines reprobi. 192.b
acceptio perſonarum in vocatione ad fidem non eſt. 188.b
acclamatio populi ad Herodem. 134.a
accuſator fratrum. 125.b
actio quales contra eccleſiaſticos peccantes. 22.a
adiutorium angelorum 123.a.
adoratores beſtiæ 134.b
ætates hominum quatuor. 202.a.
Aegyptij de ſtirpe Cham. 83.a
idem quoque impœnitentes. 84.a
afflictio quorundam ſpontanea. 145.
afflictiones filiorum Iſrael tempore iudicum 86.b
Africani regnum nonnulli pro tertio ponunt. 91.b
agnus typicus in figuram Chriſti occiſus. 58.a
agnus ſtans ſupra montem Sion. 143.b
agnus verus in lege præfiguratus. ibid.
alæ ſex, opera miſericordiæ ſunt. 50.a
alleluia quid. 181.a
allegoria de ſeptem mulieribus. 3.b.
alligati in flumine, qui ſint. 92.a
Alpha & Omega qui ſit. 11.b
altitudo Sathanæ eſt apparens. 33.a
Altare eccleſia, Chriſtus eſt 98.
anathema à nemine contemnendum. 134.
Angelus iuxta aram templi, fuit Michael. 80.
Angelus apparuit Ioanni in figura Chriſti 2 b.
angeli portarum Hieruſalem, doctores eccleſiæ. 202.a
angelus magni conſilij, eſt Chriſtus. 72.b
angelorum congratulatio. 76.b
angeli ſeptem prædicatores. 155.b
angeli quomodo pugnent 124.
Angelus primus in facie leonis. 141.b
Angelus ſecundus in facie vituli. ibid.
Angeli quatuor, regna quatuor. &c. 91.b
Angelus quare noluit adorari à Ioanne. 182.b
Angelus quomodo dicitur mediator. 81.b
angelorum qualis ſit erga nos affectus. 79.a
angeli collaudant agnum propter tres cauſas. 59.
Angelus magnus & mediator Chriſtus. 82.a
angelus abyſſi, Chriſto contrarius. 90.b
angelus tertius, in facie hominis. 147 b
angelus quartus, in facie aquilæ ibid.
anguli terræ quatuor, ſunt quatuor regna. 72.b
Anima viuens quomodo moritur 158. b
anima interfectorum martyrum vindictã clamat 66.b
animalia quatuor, ſunt quatuor euangeliſtæ. 46.b
animalium quatuor non eſt ordo vnus: 47.b
anima introducta in cellã vinariam. 20.b
Antiochus Ephiphanes 131.b
Antichriſtus cur beſtia dicitur. 130.
antichriſti conceptio. 130.b
antichriſtus faciet bellum 110.b.
antichriſtus inducet magnam tribulationem 130. b
antichriſtus per omnia cõtrarius in operib. chriſto. 135.b
antichriſtus quid: 133.a
antichriſti regnum ſimile Antiochi regno. ibid.
Antiochus maximè impius. 120.b.
antichriſti ſignum, 137.a
antichriſtus coget ad fidem. 139.b
antiquorũ expectatio ſuper aduentũ Chriſti. 54.b
aperire librũ, eſt adimplere ſeptem myſteria. 55.a
Apoſtoli rectè dicuntur ſeniores. 52.b
Apocalypſis, quare titulus Græcus. 1.a
Apoſtoli dicuntur venti & nubes 72.a
Apoſtoli etiã prophetæ dicuntur. 102.b
Apoſtoli quando acceperunt librum apertum. 103.a
Apoſtoli ſummã habuerũt ſcribẽdi autoritatem. 104.a
Apoſtoli & ſanctæ prophetæ ſunt velut chordæ in citharis extenſæ per afflictiones. 145.a
Apoſtoli nouerunt ſcripturarum myſteria. 100.a
Apoſtoli quare ſcripturas non explanauerunt. ibid.
Apoſtoli poſuerunt nobis fidei fundamentum. 100.b
Apoſtoli duodecim fundamenta. 202.a
Ara templi Chriſtus eſt, templum eccleſia. 80.a
Arca teſtamenti incarnati Chriſti. 116.b
arma draconis. 322.b
arma Michael & ſociorum eius. ibid.
Arioli ſunt equorum caudæ 96.a
Arius pertinax diaboli ſatelles. 104.a
Arius maledictus refutatur. 65.a
Arij blaſphemia ex odio. 161.a
Arij hæreſis. 121.b
Aqua ſcriptura Iudæis fit ſanguis. 159.b
Aquila volans, ſcriptura ſacra. 86.a

Athalia.169.a
Auaritia Balaam.37 b
Idem geſſit typum venalium ſacerdotum. ibidem.
Auaritia eccleſiaſticorum 108.b
Aurum ignitum & probatum. 40.b
authoritas libri Apocalypſis.208.a
Auguſtus Octauianus.132.a

B.

BAbyloniæ regnum cui aſſimiletur. 95.a
Babylon ciuitas diaboli, per mortem Chriſti cecidit.148.b
Babylon quare bonum faciat. 180.b
Babylon ironicè virgo dicitur 178.a
Babylon cecidit per paſſionem Chriſti. 176.b
Balaam in libro Iob dicitur Elius 27.b
Baptiſmus eſt mare vitreum 153. a
Barabbas beſtiæ character.190.a
Beatis omnia gratis donata.199 b
Beati ter dicunt alleluia, aut ſæpius.181.a
Beati cantant iudicium & miſericordiam. ibidem.
Beatorum carmen.181.b
Bellum draconis 129.b
Beſtia adulatores. 134.b
Beſtia aliud ſignificat, aliud nomen eius 141 a
Beſtiæ duæ de mari ſimul aſcendunt.137.b
Beſtia Antichriſtus. 110.b
Beſtia cur decem habeat diademata.131.b
Boni prius accipiunt mercedem, deinde impij exterminantur.115.b
Beſtia, multitudo populorum.165.b
Blaſphemia in Deum, eſt rebellio contra prælatos. 160.b
Blaſphemia grauis defendere peccatum. ibidem.

C.

CAlamus ſimilis virgæ.104.a
Calculus candidus in reſurrectione iuſtorũ. 29.b
Calix duplex 165.a
Candelabra duo 108.b
Candelabra ſeptem, ſunt vnum candelabrum.15.b
Cantare nouum canticum 57.b
cantus meretricis damnatur.180.a
cantus ſanctorum non damnatur. ibidem.
Capilli mulierum, &c quid deſignent.90.a
capilli filij hominis candidi, &c.16.a
capilli eiuſdem verba diuina ſunt. ibidem.
carmen beatorum. 181.b
carmen cæleſtis exultationis.181 a
Caro Chriſti aſperſa ſanguine 185.a
centũ quatuor millia, quale myſterium ſignificẽt.73.a
Chananæi tertia pars hominum dicuntur.84.b
Chananæi facti ſunt abſynthium.84.b
Charitas prima, eſt principale bonum 22.b
Chyrographum in cruce deletum.125.b
Chriſtianos oportet eſſe oculis plenos. 50.a
Chriſtus quare cum nubibus veniet 89. a
Chriſtus eſt teſtis fidelis.5.b
Chriſtus liber à iudicio mundi.7.a
Chriſtus lauit nos à peccatis noſtris ibidem.
Chriſtus dilexit nos prior. ibidem.
Chriſtus lauit eos qui nouerant. ibidem.
Chriſtiani nihil proprium poſsidentes.122 a
Chriſtiani omnes quomodo ſunt ſacerdotes.8.a
Chriſtus Deus omnipotens.11 b
Chriſtus lucerna & lumen.15.b
Chriſtus qualis fuerit in medio ſeptem candelabrorum. ibidem.
Chriſtus poſt aſcenſionem ſuam viſus.19.a
Chriſtus quomodo angelus dicatur. ibidem.
Chriſtus quomodo ſit primus & nouiſſimus 19.b
Chriſtus eſt lignum vitæ 24.a
Chriſti paſſio noſtra eſt conſolatio. 24.b
Chriſtus quomodo dicitur ſciens noſtras miſerias.25.a
Chriſtus eſt ſtella matutina. 34.a
Chriſti generatio ſpiritualis 39 a
Chriſti pater Dauid ſpiritualis. ibidem.
Chriſtus lanceatus factus eſt oſtium.42.b
Chriſti eccleſia eſt ſedes in cælo.43.b
Chriſtus patri regnum acquiſiuit. ibidem.
Chriſtus oculis plenus ante & retro.ibidem.
Chriſti facies quatuor 51.b
Chriſti myſteria ſunt ſeptem ſignacula.5[illegible].a
Chriſtus radix Dauid ſecundum diuinitatem.55 b
Chriſtus agnus & leo eſt.56 a
Chriſtus diuitiarum contemptor nobis in exemplo. 56.a
Chriſti teſtes contra Iudæos ſunt triplices 56.b
Chriſtus à paucis adoratus ante paſſionem.57.a
Chriſtus eſt dignus aperire librum. 57 a
Chriſto attribuuntur multa inſignia nomina. 59.b
Chriſtum quomodo Deus exaltauit.65.a
Chriſtus Barabbas benedictus Domini dicitur 68.a
Chriſtus eſt magni conſilij angelus 72.b
Chriſtus eſt vera in templo ara.80 a
Chriſtus eſt magnus angelus & mediator 81.a
Chriſti corpus figuratur per aureum thuribulum 81 a
Chriſti ſicut rugitus leonis 99 a
Chriſtus eſt angelus lapidem in mare mittens.180.a
Chriſtus fidelis & verax 184 a
Chriſtus rex regum.187.a
Chriſtus gladio vtitur ſeparabit in iudicio agnos ab hædis. 186 a
Chriſti veſtimentum variè accipitur in ſcripturis.187.a
Chriſtus Dominus dominantium. ibidem.
Chriſtus poſt aſceſionẽ quomodo de cælo deſcẽdit.191.b
Chriſtus mons magnus & altus. 300 b
Chriſtus eſt eccleſiæ altare.104.b
Chriſtus dat os & ſapientiam ſuis teſtibus.107.a
Chriſti bonitas nos præmonemus. 113.b
Chriſtus ſigna vanitatis non fecit.139.b
Chriſtus qualia ſigna fecit.140 a
Chriſtus neminem cogit ad fidem.140.a
Chriſti character ſine perſonarum acceptione eſt.140.a
Chriſtus ſicut ſol ſuper nubem candidam.149.b
Chriſtus duplicem in capite coronam auream.150.a
Chriſtus angelus dicitur.151 a
Chriſtus lapis mundus & candidus. 156 a
Chriſtus antequam naſceretur ex virgine, reges vicit. 178.b

Chriſtus angelus de cælo deſcendens.176.a
Chriſtus lux mundi. ibidem.
Cyathi, prophetæ ſunt & legis doctores.55 3.b
Ciuitas magna diaboli & imperatorum.111.a
Ciuitas diaboli non vnum habet caput.166.a
Ciuitas Dei vnum habet caput. ibidem.
Ciuitas Chriſti, eccleſia ſuper Chriſtũ fundata. 202.b
Claues mortis & inferni quis habeat.19 b
Clauis Dauid quare dicatur. 37 a
clauis Dauid, gratia ſpiritus ſancti. ibidem
Cælum recedens, ſcientiam legis deſignat 71.a
cæli, Apoſtoli dicuntur.72.a
cælum apertum, proſpectus Dei ad nos.184.a
Collyrium humilitas eſt 41.a
Concupiſcentia mundi peribit.179.a
conditio regnorum temporalium miſerabilis. 174.a
confeſsio fidei Ioannis.3.a
confeſsio dæmonum qualis.61.b.
confeſſores lucidi, aqua & ſpiritu renati.46.a
concilium Nicænum 127.b
conſilium vnum prodendi populum Dei 172.a
conſilium ſerpentis antiquum. ibidem.
Conſtantius Auguſtus ſæuit in eccleſiam.127.a
conſideratio antiqua patrum.140.b
conſideratio patrum inſufficiens.141.a
conſolatio iuſtorum.170.a
conſolatio iuſtorum in tribulatione.180.a
corpus diaboli generatio Cain.118.a
capita draconis quid.118 a.b
Cornua duo Iamnes & Mambres.138.a
cornua ſimilia agni. ibidem.
cornua decem beſtiæ.119.b.a
correptio fratris euangelica, qualis.25.a
Coronam quomodo aliquis perdit. 38.b
coronas cur mittebat ante thronum. 52.b
Corpus Chriſti deſignatur per thuribulũ aureum.82.a
Creatura aliqua, quomodo laudãt Deum & agnũ.61.a
creatio hominis duplex.52.b
creatura aliquot quare tacent de morte agni.61.a
cruciari menſibus quinque, quid ſit, & alia quæ ad idẽ conſequuntur.188.b
crucis ſignaculum præfiguratum.143.a
Cryſtallum quid deſignat. 301.b
cultus dæmoniorum per Chriſtum ceſſauit.192.b
cupiditas meretrix.167.a
cupiditas regum. ibidem.
Cyathi ſub lege, phyalæ ſub euangelio.156.a
Cythara ſanctorum, quæ ſint.57.a

D.

DAnielis viſio quatuor beſtiarum, duplicem habet ordinem.133 a
Dauid eſt ſpiritualis pater Chriſti.39.a
Deus & iraſci nouit, & miſereri.193.a
damnationis duæ cauſæ.180.b
Deus an velit bonum.193.a
deſertum, locus contemplationis 166.b
Deus omnia præſciuit geſta regnorum.175.a
Deus quomodo Chriſtum exaltauit, & dedit ei nomen. 65.a
dexteram tenentes, Deum videbunt. 18.b
Deus ſuſtinet malos, & punit eos in exemplum præelectis.193.a
Deo reſiſtere nemo poteſt. 155.a
Dæmonum qualis confeſsio.61.b
Deus pro qua cauſa rectiſsimè adoratur.52.b
Diaboli præuaricatio triplex.142.b
diaboli nomina varia.192.a
Diabolus & hæretici, mors ſunt & infernus. 65.b
Diabolus ligatus 192 a
Diabolus benè ſciuit Ieſum eſſe Meſsiam.190.b
Diabolus gentilium legiſlator.126.a
Diabolus Deo mortuus, viuit peccato.134.a
Diabolus in aduentu Antichriſti ſoluetur.192.b
Diabolus quomodo mortuus eſt.158.b
Diabolus quos in carcerem miſſurus.26.a
dies decem quid deſignent. ibidem.
dies pro annis ponitur.112.b
dignitas Dei ad ſanctos, ſicut ſol ad ſtellas. 52.b
diuitias Chriſtus contempſit.54.a
Dominus exercituum.185.b
Draco magnus & rufus.118.a
Draco quomodo in cælo.122.b
Draco habet diademata.131.b
Draconis arma 122.b

E.

ECcleſia habet multa ſcandala.114.b
Eccleſiæ cantus, vox magna de cælo.125.a
eccleſiæ ſponſus dicitur dilectus.7.a
eccleſia triplex ſtatus.3.a
eccleſia ſuper montem magnũ, qui eſt Chriſtus, ædificata.300.b
eccleſia prior aſcendit de Aegypto.160.a
eccleſia poſterior de baptiſmo. ibidem.
electi vincent, non per ſe, ſed per Chriſtum. 173.a
Epiſcopi & ſacerdotes quales eſſe debent. 35.b
Equus pallidus, hæreticorum inuidia.65.b
equus rufus, diaboli.63.b
equus niger, falſi fratres. ibidem.
Euangeliſtæ angeli dicuntur. 147.b
Euangeliũ omnibus gentibus & linguis cõmune. ibi.
Euangelium in publico non erubeſcet. ibid.
Euangelij volatus.148.a
Euangeliſtarum variæ ſpecies.149 a
Euangeliſtæ ſunt quatuor animalia in medio ſedis.46.b
Euangelia quatuor in circuitu ſedis. 47.a
euangelica correptio fratris.25.a
Eucharistia ſacramentum eſt manna abſconditũ.29.b
Eufrates.162.a
excuſationes terrenorum.188.b
Exempla veterum quomodo ſequamur.146.b
exemplum perſeuerãtiæ de Chriſto.26.a
exemplum fortitudinis à Chriſto.30.a
excommunicatio per prælatos.160.b
exitus & pœna Iezabel reginæ.32.a
expectatio antiquorum de Chriſto.54.a
exprobratio contra Iudæos.187.b

F.

FAcies hominis, incarnationem deſignat. 62.a
Facies vituli eſt paſſio Chriſti. 63.a
facies Chriſti quatuor. 51.b
facies Chriſti vt ſol lucens. 18.a
Fides ſine charitate nihil prodeſt. 22.a
Filij Iſrael, tres à mulieribus, &c. decepti. ibidem.
filius cum patre venturus. 5.a
filij Abrahæ, non carne, ſed fide. 73.b
filij Sem & Abrahæ, quibus comparentur. 85 a
filij hæreticorum ſunt illorum imitatores. 32.b
Flagellum de funiculis quid ſit. 67.a
flumina gentes deſignant. 84.b
fornicationes Iſrael in Aegypto. 193.b
Fortitudo Dei 155.a
Fumus quo excæcati ſunt Iudæi, gloria trinitatis. 156.b
fumus in Apocalypſi, eſt incenſorum effectus. 80.b
fumus putei, ſapientia huius ſeculi. 87.b

G.

GAbriel & Michael præcipuè nobis benè volunt. 79.b
Gabriel præpoſitus eſt præliorum. ibidem.
gaudium æternæ vitæ ineffabile. ibidem.
Genealogia Chriſti per adoptiuos. 48.a
generatio Chriſti ſpiritualis. 39.a
gentes in reprobum ſenſum datæ propter contemptum. 157.a
gentes equi dicuntur à diabolo agitati. 94.b
gentiles mare 126.a
gentes iratæ contra Chriſtum. 115.a
gentes deſignantur per mare & flumina. 84.
Gladium qui ſumit, gladio peribit. 157.a
Gladius magnus, longa perſecutio. 63.b
gloria verbi incarnati. 42.b
gratia ſpiritus ſancti, non eſt extra eccleſiam. 207.b
gratia prima virginitas, & ſecunda pœnitere. 37.b
gratia & pax quare coniunguntur. 4.b

H.

HEliam ſequentur prælati contra hæreticos. 31.b
Helias oliua & candelabrum olim. 109.a
Helias emiſit ignem ex ore. ibidem.
Heliæ poteſtas. 110.
Heliæ amictus. 108.a
Hæretici ſunt congregatio taurorum in vaccis populorum. 104.a
hæretici ſunt mors & infernus. 65.b
hæretici peccant in ſpiritum ſanctum. 161.b
hæretici deſignantur per Iezabel. 31.a
hæretici negantes diuinitatem. 10.b
hæretici huic libro infeſti. 12.a
hæretici pœnam Iezabel patientur. 33.a
hæretici ſuos filios relinquunt hæreticos. ibidem
Herodis vanitas per Ioſephum. 135.a
Hieroboam aureos fecit vitulos. 168.a
Hieruſalem meretrix. 168.b
Hieruſalem quomodo noua deſcendit de cælo. 39.a
Hieruſalem ſicut ſol & luna perfecta 70.a
Hieruſalem dicitur Sodoma & Aegyptus. 117.a
Hieruſalem quare ciuitas ſancta. 300.b
hominis duplex eſt creatio. 52.b
homines angelis erunt æquales. 204.
homines habentes oculos ante & retro, qui ſint. 49.b
Hora, dies, menſis, annus, quid ſignificent. 93.a
Hoſtes Iſrael, ſcorpiones terræ. 88.a
humilitas Ioannis de ſeipſo loquentis. 147.a
humilis cruciatur laudibus. 41.b
humanitas Chriſti, quæ dono acceperit. 1.a

I.

IAcobus frater Domini poteſt dici Zacharias. 67.b
Iacobus dicitur Zacharias, ſicut Ioan. Baptiſta Helias. 68.a
Iaſpis quid deſignat. 301.a
Iezabel typum gerit hæreticorum, & prima fudit ſanguinem prophetarum. 31.a
Eadem mulier hæretica dicitur. ibidem.
Iezabel. 169.a
Iezabel quomodo dicitur miſſa in lectum. 32.a
& quomodo omnes propter ipſam plagati. ibidem.
Ignis, fumus, & ſulphur, quid ſint. 95.b
Ignis purgatorius 204.a
Illuſio Iudæorum in Chriſtum pendentē in cruce. 111.a
Impij nomen nouum non habent. 29.b
Impij exterminantur 115 b
Impij dicuntur terra & mare. 126.a
Incarnatio facies eſt hominis. 62.a
Incendium mundi vltimum, miſerum exhibebit ſpectaculum. 178.b. 179.a
Incenſa ſunt preces ſanctorum 80.a
Inebriati per cupiditatem amiſſa diſcretione. 166 b
Inexcuſabiles qui Antichriſto propter ſigna credunt. 138.b
Impœnitentes ſunt tertia pars hominum. 83.a
Inſignia ſeptem angelicæ laudis. 59 b
Inſignia ſeptem in priore viſione 53.a
Inuidia regum contra ſeinuicem vnde ſecuta. 174 b
Ioannes fidei noſtræ præceptor. 8. b
Ioannes imitator Zachariæ 9.b
Ioannes Baptiſta angelus dicitur. 150.b
Ioannes quare nomen ſuum triplicat. 11.b
Ioannes in tribulatione particeps. 12.b
Ioannes vbi calicem amarum bibit. 13.a
Ioannes particeps in regno & patientia Ieſu. 13.a
Ioannes quomodo fuit in ſpiritu. ibidem.
Ioannes vſque ad tertium cælum raptus. 13 b
Ioannis euangelium contra Cherintum. 14.a
Ioannes in arduis ad ieiunium ſe conuertit & orationes 15.a
Ioannis prærogatiua ſupra omnes Apoſtolos. 19.b
Ioannes aquilam repræſentat. 44.
Ioanni quæ communio cum cæteris Apoſtolis. 103.b
Ioſephus de morte Iacobi. 68.a

Ira diaboli in quo nunc maior in fideles, quam prius fuit. 127.a
Ira Dei poſt iram peccatoris. 115.b
Iris caleſtis quid deſignet. 97.b
Iris ſignum propitiationis eſt. 44.a
Iſrael eſt ſol obſcuratus, &c. 87.b
Iſrael traditus propter ſua peccata 91.a
Iudæi bene ſciuerunt Ieſum eſſe Meſsiam. 1.a
Iudæorum diſperſio fuit gentium vocatio. 66.a
Iudæi ſanguinem bibere digni ſunt. 159.b
Iudæi irati contra Chriſtum. 115.b
Iudæi mare. 116.a
Iudæi terra. 116.a
Iudæorum duplex tribulatio. 152.a
Iudæorum vita execrabilis. 190.b
Iudæi ſunt terra diaboli. 125.a
Iudæi quomodo dicantur de genere Cham. 93.a
Iudæi vnigenitum occiderunt. 10.a
Iudæi ſub Græcis idololatræ 94.a
Iudæi gens terrena 67.a
Iudæi vagi ſicut olim Cain. ibidem.
Iudicia Dei quatuor & peſsima. 65.b
Iudicium per ignem quomodo veniet. 79.a
Iudicium Dei duplex de mundo. 43.a
Iudicium orationum Dauid. 80.b
Iuſti quoque in iudicio timebunt, tantus erit terror. 113.a
Iuſtitia Dei occulta. 155.a
Iuſtitiam eſurientes ſaturabuntur. 77.a
Iuſti in tribulatione conſolantur. 72.b
Iuſti fulgebunt ſicut ſol. 208.a
Iuſtus de vindicta quomodo lætatur. 191.a
Iuſtorum conſolatio. 170.a
Iuſtorum gloria. 113. a
Iuſtorum tribulatio à ſeptem capitibus beſtiæ. 170.a

L.

LÆtitiæ abundantia flumen eſt. 207.a
Lamentationes typicæ ſuper Ioannem. 91. b. 10.a
Lex ignea quomodo ab angelo miſſa. 81.a
Liber Apocalypſis ſacra ſcriptura eſt. 53.b
liber in dextera, diuitiæ & gloria in ſiniſtra. 54.a
liber melior quàm diuitiæ. ibidem.
liber agni. 136.a
liber vitæ. ibidem.
liber in quo carmen, væ, & lamentationes. 178.b
liber iſte eſt cibus ſolidus perfectorum. 21.a
Lignum vitæ Chriſtus eſt. 24.a
Linguæ tres ſunt ſacræ. 75.b
Locuſtæ de fumo hoſtes ſunt filiorum Iſrael. 87.b
Loricæ triplices quid deſignent. 94.b
lumbare apud Hieremiam quid ſit. 92.a
Lingua per ſuperbiam confuſa & diuiſa ſunt. 173.b
lumen in terra, ſcriptura. 215.a
Luna huius mũdi bona mutabilia ſignificat. 117.a
lux duplex. 17.a

M.

MAgica de ore beſtiæ exijt. 162.a
Magica ars, beſtia eſt. 138.a
Magi ranis ſimiles. 162.b
Magorum præſtigia tempore Antichriſti. 128.a
malum facere Deo non placet. 174.a
malum culpæ, non veniæ Deus creat. ibidem.
Manna abſconditum, Euchariſtiæ ſacramẽtum. 29.b
Mammonæ qui ſeruiunt. 134.b
mare vitreum quare dicitur. 54.a
mare baptiſmus Chriſti eſt. 153.a
mare vitreum, eſt contra fictos & hypocritas. ibid.
mare gentes ſignificat. 83 a
Martyres ab Imperatoribus venerantur. 194.b
martyres habent aſsiſtentes angelos in ſuis ſupplicijs. 123.b
martyrum fiducia contra perſecutores. 51.a
martyres quomodo pugnent. 124.a
Matthæus eſt leo ſecundum Auguſtinum. 48.b
mendacium eſt ſedes beſtiæ 151.a
menſura arundinea aurea. 203.a
metire templum Dei & altare. 105.a
Mercatores terræ diuites facti ſunt. 177 a
meretrix cupiditas. 124.a
meretrices duæ vnius matris filiæ. 169.a
Meſsiæ duplex. 150.a
Michael angelus eſt propitiationis. 79.b
Idem princeps populi Dei olim. ibidem.
Michael angelus iuxta aram templi. ibidem.
Idem vbique in officijs angelorum præſens fuit. 80.a
miracula ex fide patrum olim facta. 80.b. 81.a
miſer, qui ſe aliquid eſſe putat. 59 b
modus optimus corripiendi peccantes. 23.b
mũdus vniuerſus vna ciuitas ante aduentũ Chriſti. 164.b
Moyſes etiam angelus eſt. 151 b
Moyſes de altare quomodo exit. 151.b
Moyſes quare contra Iudæos clamauit. 151.b
Mons magnus miſſus in mare. 83.b
Mors ſecunda, mors animæ. 26.a
Mors per vnum hominem intrauit. 76.a
Mortis Chriſti quanta hora. 125.a
Mulier amicta ſole & luna, eccleſia eſt. 117.a
multa nomina præclara Chriſto attributa. 59.b
mundana omnia peribunt 178.b. 179.a
mundi vltimum incendium miſerrimum. 179 a
murmuratores quomodo fuerunt de tertia parte hominum 85.a
murmuratoribus neque ſol luxit, neque nox. ibid.
murmuratorum vltio non fuit prænunciata. 86.a
murmuratio plebis, ſicut locutio aſinæ. 28.b
Murus ciuitatis Hieruſalem. 301.b
myſterium numerorum notabile. 93.b
myſteria ſpiritus ſancti in ſeptem 5.a.b
myſterium numeri ſeptenarij. 17.b
myſterium numeri in α & ω. 11.a
myſterium trinitatis in quo numero. 73.b
myſteria veſtitus podere &c. 15.b

N.

NAbuchodonoſor. 234.b
Neronis odium in regnum Romanum. 173.b
Nomen nouum, filios Dei deſignat. 29.b
& eſt filius Dei 38.a
nomen ciuitatis Dei. ibidem.
Nomina ſcripta in libro vitæ, ſoli Deo cognita 185.a
nomina ſcribũtur q̃dã in lib. vitæ quadã in terra. 136.a
nocere terræ & mari quid ſit. 73.a

Nubes iudicij erunt tempeſtuoſa.9.a
nubes caro immaculata eſt.149.a
Numerus ſanctorum in ſcripturis bifariã intelligitur. 75.b
numerus nominis Chriſti.140.a
numerus beſtiæ. ibidem.
numerus 144000.ex duodenario multiplicabitur.144.a
numeri iſtius myſterium. ibidem.
numerus creatoris eſt ſeptenarius.141.b
numerus ſeptenarius Dei & agni. 142.a
numerus hominis,non Dei in Antichriſtum.142.a
numerus 666.quid ſignificabat. 142.a
numerus filiorum repromiſſionis.144.a
numerorum myſteria.105.b
numerus par,triplex eſt. 105.b
numerus perfectus. ibidem.
numerus ſuperfluus quid ſignificet.105.b.106.a
numero ſeptenario deſignatur vniuerſitas.76.b

O.

Oculi filij hominis, flamma ignis. 17.a
Oculi Chriſti, vt flamma ignis. 30.a.
odium Neronis in regnum Rom.173.b
odium Amalech & Edon contra filios Iſrael.15.b
offerre noſipſos, eſt ſacerdotio fungi.8.b
Oliua duæ. 108.b
opera Dei magna & mirabilia. 154.b
opera miſericordia,per ſex alas in Apocalypſi.50.a
orationes Dauid quales fuerint. 8.b
orationes quæ incenſa dignè vocentur. ibidem.
ordo duplex ſeptem ſpirituum. 42.a
ordo 7. ſpirituum Domini duplex. 200.a
oſtium Chriſtus eſt factus,quãdo lanceatus.42.b

P.

Paſſio Chriſti,fortis clamor,per quem cecidit Babylon.176.b
Paſſio Chriſti noſtra conſolatio in aduerſis. 24.b
paſſio Chriſti fundamentum omnium.202.b
Paſtores aliter & ruricolæ,aliter nautæ lugebunt.179.b
patientia ſanctorum in ſecuritate iudicij.149.ab
Patres ſub lege quomodo baptizati.153.b
peccatum eſt cauſa libri mortis. 123.b
peccata ſacerdotum.108.b
peccatum occultum quale fuerit.34.b
peccatum grauiſſimum,lætari in rebus peſſimis.111.b
peccatum defendere blaſphemia.160.b
Pedes Chriſti quomodo ſimiles aurichalco. 30.b
pedes beſtiæ qui ſint. 132.b
perſecutores ſanctorum flumina.158.b
perſonarũ diſtinctio in vocatione ad fidẽ non eſt.189.a
Pes dexter ſuper mare, &c.99 a
Pharao quomodo induratus.174.a
Phyalæ Apoſtoli ſunt,& viri Apoſtolici.152.b
Phyalæ datæ ſunt in die Penth.156.a
Phyala à tuba differt.157. b
Phyalæ plenæ odoramentorum quæ ſunt.57.a
Philoſophorum gentilium vanitas.162.a
Plagæ ſeptem.175.b.& 158.b
Pœna Iezabel omnes mouet hæreticos.31 a
pœnitentiæ tempus, quomodo à Deo conceditur. ibid.
pœnitentia diuerſimodè agitur ab hominibus.33.a
Pontificum authoritas in eccleſia.194.a
Perſarum regnum Vrſo ſimile.91.b
Porta ciuitatis Hieruſalem.301.b
potentes ſeculi uiare.158.a
poteſtas omnis à Domino Deo eſt.92.b
preces ſanctorum ſunt incenſa. 81 a
prædicatores euãgelij ſunt ſeptẽ angeli cũ phyalis.152.a
Prælati contra hæreticos Heliam ſequi debent. 29.a
prælati indocti reprahenduntur. ibidem.
prælati eccleſiarum,quatuor animalibus comparantur. 49.a
prælium quo draco à templis & aris pulſus eſt.122.a
prælium in cælo.122.b
Præſulum authoritas.194.a
præſules eccleſiarum quales ſint.35.b
præuaricatio diaboli triplex.142.b
primitiæ meſſis, Apoſtoli.151.a
primogenitus mortuorum quis ſit.6.b
Prophetæ viſiones ſuas intelligebant.43.a
Prophetia quomodo intelligendi.201.b
Prophetæ fundamenta dicuntur. 202.a
Prophetiæ tria ſunt tempora. 3.a
Prophetia propriè de futuro. ibidem.
Pſalterium decem chordarum.154.a
Pſeudopropheta quis.189.b
Pſeudopropheta apprahenſus cum beſtia,quis. ibid.
pulchritudo falſa in auro & in gemmis. 179.a
Purgatorium.204.a
Puteus abyſſi, mendacium eſt.87.a
putei fumus,ſapientia huius ſeculi. ibidem.

Q.

Quæſtio de alia beſtia.137 b
Quæſtio prolixa de Ioannis angelo. 18.b
Quæſtio an Deus velit bonum.193.a

R.

Radix Dauid eſt Chriſtus.55.b
Rebellio cõtra prælatos, in Deum blaſphemia eſt. 160.b
Redemptio per agnum verum 58.a
Reges decem in regnis ſeptem. 167.a
Reges & principes,ſunt capita in caudis.96.a
Reges ſeculi,ſerui ſunt terræ.6 b
Reges & principes Iudæorum qui ſint.71.b
Regna ſeptem contra fidem eccleſiæ.118.a
Regna ſeptem quare montes dicantur.170.
Regnorum temporalium conditio miſerabilis. 176.b
Regnum Alexandri pardo ſimile.132.b
Regnum Macedonicum poſt mortem Alexandri.120.a
Regna ſeptem contra populum Dei.167.a
Regnum cupiditatis.167.a
Reprahenſio negligentiæ. 27.a
Reprahenſio terrenorum, qui Antichriſtum recipiunt. 124.a

Reſurrectiones duæ. 194.b
Rex filiorum ſuperbiæ. 135.b
Romanum imperium beſtia & diabolus eſt. 189.b
Romphæa ex vtraque parte acuta, ſermo Dei eſt. 27.a

S.

Sacerdos conductitius nominatur. 29.a
ſacerdotes mali, Balaam comparantur. 28.a
ſacerdotum authoritas in eccleſia 194.a
ſacerdotes & epiſcopi quales eſſe debent. 35.b
Samaria meretrix. 169.a
Sancti quomodo ſunt ſerui & amici. 55.a
ſancti conſolati. 183.a
Sanguis ſanctorum & martyrum. 168.b
ſapientes mundi ſtulti effecti. 162.a
Sathanæ altitudinem qui non cognouerunt. 33.b
Sathanæ altitudo eſt apparens. ibid.
ſcientes cũ peccant, viui ad infernũ deſcendunt. 190.a
ſcorpiones terræ hoſtes Iſrael. 88.a
Scriptura cur aquis & tonitruis comparatur. 144.b
Scriptura ſacra, vox eſt de cælo. ibid.
ſcriptura ſacra per tres alas exprimitur 50.a
ſcriptura ſacra, aquila. 86.a
ſcripti in libro vitæ. 170.b
ſcriptura eſt hic lumen in terra. 205.a
ſedere in throno quid dicatur. 41.b
ſedes in cælo, eccleſia Chriſti eſt. 44.a
ſedilia ſenatorum viginti quatuor. 44.b
Seniores viginti quatuor, omnes eccleſiæ patres. 115.a
ſeniores cur ſic dicantur. 45.a
ſeniores rectè dicuntur Apoſtoli. ibid.
ſenſus multi in ſyllabis paucis. ibid.
ſententia non eſt præcipitanda in epiſcopos. 22.b
Sepultura Chriſti. 112.a
Serpens antiquus. 124.b
ſeruitus in cælo dulcis. 208.a
ſigilla ſeptem, ſunt ſeptem myſteria Chriſti. 54.a
ſignificare & palam facere differunt. ibidem.
ſigno crucis ſignantur ſerui Dei. 71.b
ſignum Dei in frontibus quid ſit. 88 b
ſilentium in cælo factum quietem ſignificat. 78.a
ſimilitudo hoſtium Iſrael, cum ſcorpijs. 89.a
ſimilitudo inter equos & locuſtas. ibidem.
Simoniaci condemnantur, & clerici fornicatores. 28.b
Smaragdus nimia viriditatis. 44.a
Sodomitæ cur dicuntur tertia pars terræ. 83.a
Sol & aer obſcurati, Iſrael eſt. 87.b
Sol niger & ſaccus ſilicinus. 70.a
ſpectaculum miſerum in vltimo mundi incendio. 178.b
Spiritus vnus & idem per omnem ſcripturam ſacram. 166.a
Spiritus ſanctus vox de cælo in varijs linguis. 177.b
ſpiritus mundi præſunt magis, poetis, philoſophis. 162.a
ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. 123.a
ſpiritus conſilij in ſeptem tubis. 82.b
Spiritus cõſilij bonus ex Deo eſt. 36.b
Spiritus prophetiæ. 182.b
Spiritus cõſilij aperiet ſeptẽ tubarũ myſteria. 79.a
Spiritus Ioannis liber in exilio. ibidem.
Spiritus ſapientiæ ſeptimus. 39.b
Spiritus ſeptem, loquuntur ſeptem eccleſijs. 21.b
Spiritus fortitudinis poſt ſpiritum ſcientiæ. 30.a
ſpiritus ſeptem duplex ordo. 42.a
ſpiritus ſeptem ſunt vnus ſpiritus 5.b
Spiritus ſapientiæ 182 b
ſpiritus intellectus. 183.a
ſpiritus conſilij 183.b
ſpiritus fortitudinis 184.a
ſpiritus pietatis. ibid.
ſpiritus ſcientiæ. ibid.
ſpiritus timoris Domini. ibid.
Stagnum ignis ardentis & ſulphuris. 190. b
ſtantes ante thronum qui ſunt. 76.a
ſtatera in manu diaboli 64.a
ſtatio infida ſuper arenam maris. 130.a
ſtatus eccleſiæ triplex. 3.a
Stella quæ de cælo cecidit, diabolus eſt. 87.a
ſtellæ ceciderunt ſuper terram. 70.b
ſtellæ duodecim, ſunt duodecim tribus Iſrael. 117.b
ſtellæ quomodo teneantur ne cadant. ibid.
ſtellæ ſeptem qui ſunt. 17.b
Stephanus de templo exiuit. 156.b
Stola eſt cultus ſeu verbum Dei. 68.a
Stolæ dealbantur in ſanguine agni. 68.b
Stolæ albæ quibus ſunt datæ. 68.b
Stola gemina erunt ſanctis poſt reſurrectionem. 69 a
ſuperbia diaboli. 124.b
ſuperbus cadit. 201.a
Synagoga Sathanæ quos habeat. 38.a

T.

Templum tabernaculi, eccleſia eſt. 155 b
Templum Domini quare apertũ eſt. 117.b.
Templum Dei quare in cælo 77.a
tempora perſecutionis eccleſiæ 126 b
tempus pœnitentiæ non erit vltra. 115.b
terræmotus in cordibus hominum. 164.a
teſtes Chriſti contra Iudæos ſunt triplices. 56.b
teſtes duo contra hæreticorum multitudinem ſufficiũt. 107.a
teſtimonium Ieſu. 182.b
teſtimonium Ioannis certum. 2.b
Teſtamentũ vetus vni tantùm genti datum. 46.b
teſtamentum nouum datũ cunctis gentibus. 47.a.b
teſtimoniũ martyrũ imperfectius quam Chriſti. 7 a
Teſtis fidelis & verus. 40 a
teſtis fidelis eſt Chriſtus. 5.b
timor duplex. 183.a
timor iudicij pœnalis. 148.a
timor eſt quoddam pondus. 33.b
Tonitrua & terræmotus in datione, tum legis, tum euangelij. 117.a
tonitrua ſeptẽ, ſeptẽ ſunt oracula prophetarum. 99.b
tribulatio iuſtorum à ſeptem capitib. beſtiæ. 170.a
tribulationes exigunt ſpiritum pietatis. 24.b
tribulationes quomodo tineri poſſint. 25.b
tribunal ſummum in eccleſia, ſedes Romana. 194.a
tribus Dan quare omittitur. 74.a
tribus Iuda, cur primo loco ponitur. ibid.
tribus multæ in vna gente. 75.b

Tuba ſeptem contra peccata gentium.82.b
Tuba prima contra Sodomã & Gomorrhã: & quid reli qua deſignent, in ſubſequentib. folijs inuenias.382.b
Tuba differt à phyala.157.a
Tuba ſeptima nouißimi iudicij.97.a
Tunica pellicea, ſignum miſeria.69.a
Thurybulum aureum eſt fides.80.a
Idem eſt corpus Chriſti.82.a

V.

VAe trium vltima prædicta ſunt in ſcripturis.86.a
Vaſa miſericordiæ ab ira Dei præſeruata.152.b
Venti & nubes dicuntur Apoſtoli.72.a
verbum Dei adulterantes, quomodo conuincendi.29.a
verbi incarnati gloria.42.b
veritas Domini.155.a
veritas ſcripturæ per ſex alas deſignatur.50.a
veſtimentum Chriſti variè accipitur in ſcripturis.187.a
victor paſſionum humanarum quis ſit.34.a
via Domini dua.154.b
vigilandum eſt omnibus.35.a
vinea Domini filij Iſrael.186.b
vinea Domini domus Iſrael. ibid.
Vinea à vite dicitur, quæ Chriſtus eſt.55.b
virginitas carnis.144.b
Virga ferrea eſt inflexibilis iuſtitia.186.a
virga ferrea, eſt animi rectitudo.34.a
virginitate non eſt ſuperbiendum.40.b
virtutem habere modicam, quid ſit.37.b
Virtus modica quæ ſit.21.a
Virtus Dei 114.b.115.a
viſionum modi ſunt tres.14.a
Vita actiua in circuitu, intus contemplatiua.50.b
vita æternæ gaudium ineffabile.77.b
vniuerſis dicuntur quæ vni dicuntur.24.a
vniuerſitas malignorum, vna beſtia.193.b
Vnitas Hebræos, binarius gentiles deſignat.94.a
vocatio auium, id eſt, Apoſtolorum.188.a
Vox aquarum ſacra ſcriptura.17.b
Vox aquarum multarum. ibid.
Vox admirationis Dei.51.a
Vox alarum, exaltatio ſuperbiæ.90.a

Z.

ZAcharia duo fuiße videntur.66.b
Zelus Phinee ſacerdotis.30.a

FINIS INDICIS.

PROLOGVS RVPERTI
ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI, AD FRIDERICVM ARCHIEPISCOPVM COLONIENSEM.

VT TV QVOQVE ô venerabilis Colonienſium Archipræſul Friderice, præſentis & expreſſum in ſcripturis veritatis exemplũ perducet, cunctis ad veram repromiſsionis terram tendentibus, quo ſint mites, ſpiritu pietatis opus eſt. Beati namque mites (ait ipſe Dominus) quoniã ipſi poſ- Mat. 5.
ſidebunt terram: immites à beatitudine excludens, quoniam ipſi non poſſi- Mites poſſidebunt
debunt terram. Vtrorumque, ſcilicet & eorum qui ſunt mites, & idcircò terram.
poſsidebũt terram, & eorum qui ſunt immites, & idcircò non poſsidebunt terram, notum celebre exemplum in illis exploratoribus expreſſum eſt, quos iubente Domino
miſit Moyſes ad cõſiderandã terrã Chanaan. Nam qui ex illis mites fuerunt, id eſt, qui verita- Num. 13.
tem ſcientes, ei non repugnauerunt, videlicet Ioſue filius Nun, & Caleph filius Iephonæ, dicentes: Terra quam circumiuimus valdè bona eſt, ſi propitius fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem: nolite rebelles eſſe contra Dominum, ipſi poſsiderũt terram: cæteri autem, qui immites & rebelles fuerunt aduerſus veritatem, & contra conſcientiam propriam loquentes & dicentes: Terra quam luſtrauimus deuorat habitatores ſuos: ipſi nõ poſſederunt eandem terram. Quid autem ſacra nobis ſcriptura, niſi vera repromiſsionis eſt terra? Denique quod fuit illis corporaliter de Ægypto exire, & in illam repromiſsionis terrã introire, hoc nobis eſt de tenebris ignorantiæ exiſſe, & ad notitiam Dei per ſcripturarum veritatem introire. Imò abundantius nobis hoc eſt, videlicet quantum vmbram aut figuram præcellit corpus aut res. Nondum quidem dum ſcripturas legimus aut intelligimus, facie ad faciem Dominum videmus: veruntamen ipſa Dei viſio, quæ quandoque perficienda eſt, hic
iam per ſcipturas inchoatur. Et quæ nam terræ huius, id eſt, ſanctæ ſcripturæ pars vbe- Quæ fuerit
rior eſt, quàm hic liber Apocalypſis Ioannis Apoſtoli? Ad quam videlicet partem ſtu- authori occaſio ſcri-
dioſa meditatione explorandam, me tuarum maximè collocutionum iucunditas excitauit. bendi.
Inſtabat enim vir religiõe illuſtris, & in ſacris ſtudioſus literis, dominus Cuno abbas cœnobij Sigebergenſis, quædam libri huius capitula prius ſeorſum, deinde te quoque audiente proponens: ea videlicet intentione, vt & tibi compertum eſſet, quod ego (vt putabat ipſe) vl- Cuno ab-
tra id, quod antiquiores patres librum hunc exponendo ſenſerunt vel dixerunt, aliquid v- bas Sige-
tiliter ſuper erogare poſſem. Agebat hic per nimiam ſuæ mentis beneuolentiam, qua iam du- bergenſis.
dum de paruitate mea ſentire cœperat altius, quàm ſe habet ingenij mei poſsibilitas. Nimirum & ante & poſt eaſdem collationes, vt hoc opus aggrederer, inſtitit: nec perſuadendo deſtitit, donec tandem, vt volebat, euicit. Quæ (inquam) ſacræ ſcripturæ ſeries, hac A-
pocalypſi, aut in ſuperficie pulchrior, aut in ſenſu eſt locupletior? Etenim (ſicut ante nos di Laus li. A-
ctum eſt) tot habet ſacramenta, quot verba, parum dictum eſt, & pro merito voluminis pocalypſeos.
laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Vt igitur terram
iſtam poſsideamus, fidelium exploratorum, qui mites fuerunt, exemplum ſequamur. Dicen- Hieron.
do contra immites hæreticos, huic terræ detrahentes, quoniam terra quam circumiuimus val- in argu-
dè bona eſt. Ipſi dicunt, terra quam luſtrauimus deuorat habitatores ſuos, ſed mentiuntur. mento lib.
Non enim terra iſta, terra Dei, deuorat habitatores ſuos: ſed ſuæ ipſorum adinuentiones deuorãt ſuperbos, ſicut murmuratorum illorum quoſdam, non illa repromiſsionis terra quam non attigerunt, ſed ipſa quã calcabant terra deuorauit & deglutiuit, diſrupta ſub pedibus eorum. Proinde expedit, vt (ſicut dictum eſt) mites animo ſimus, quicunque hanc terram, id eſt, hanc ſcripturam ingredimur, & ibi altiorem diuinorum ſenſuum maieſtatem latere arbitramur, vbi adhuc minus intelligimus. Si enim propitius fuerit Dominus, introducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem, vt inueniamus latentes in ea diuitias ſalutis, the-

ſauros

ſauros ſapientiæ & intellectus, conſilij & fortitudinis, ſcientiæ & pietatis, & timoris Domini.
Obiectio de ſuperfluo ſcribendi labore. *Sed dicet aliquis: Iam ſatis eſt, quod alij meliores & ſanctiores, nihilominus & doctiores inuenerunt atque ſcripſerunt. Illicitum eſt, temerarium eſt, adijcere quippiam ad ea, quæ à nominatis catholicisq́ue patribus dicta ſunt, atque ita faſtidium legentibus facere, augendo multitudines commentariorum. Ad hæc inquam: Nimirum ſanctarum ſpacioſus ager ſcripturarum, omni*
Reſponſio elegans. *bus Chriſti confeſſoribus communis eſt, & tractandi illas nulli iure negari poteſt licentia, dūmodo ſalua fide, quod ſentit, dicat, aut ſcribat. Quis nanque rectè indignetur, eò quòd in eadem poſſeſſione poſt vnum aut duos puteos, quos foderunt patres præcedentes, plures proprio fodiant labore filij ſuccedentes? Deníque Iſaac & alios puteos fodit, præter illos quos foderant ſerui patris ſui Abraham, quos illo mortuo olim obſtruxerant Philiſtijm. Nam poſtquam & il*
Gen. 26. *los rurſum fodit, appellauitq́ eos eiſdem nominibus, quibus ante pater vocauerat, ſequitur ſcriptura, & dicit: Foderunt in torrente, & repererunt aquam viuam. Item foderunt & alium. Ac deinceps: Profectus inde fodit alium puteum. Itaque iuxta hanc regulam, nobis quoque concedant, poſt illos puteos quos foderunt, id eſt, poſt illos tractatus quos tractauerunt patres & priores noſtri, & alios fodere puteos proprij vomere ingenij, dummodo viuam, & nos aquam reperire poſſimus, quæ nulli noceat bibenti, nulli ſcandalum vel errorem faciat legenti. Sed iam gratia Dei, tuæq́ue authoritatis patrocinio fre-*
Pſal. 72. *tus, propoſitum ingrediar opus, ſolummodo in Domino Deo ſpem meam ponere bonum iudicans, vt videlicet non hic, ſed in futuro recipiam mercedem.*

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER PRIMVS.

Ἀποκάλυψις. Græcus titulus libri, propter dignitatem myſteriorum ac ſenſuum.

APOCALYPSIS IESV CHRISTI. Cùm tota libri ſeries Græcè cõſcripta fuerit, & de Græco fonte ln Latinæ linguæ amnem cucurrerit, ſola eiuſdem appellatio intacta permãſit, vt apud Latinos diceretur Apocalypſis: quod nomen poterat in reuelationem trãſferri, videlicet ob excellentiam rerum, ſiue myſteriorum, quæ hæc ſcriptura compræhendit. Sic Alleluia, ſic Amen, Hebræa vocabula, ob dignitatem ſenſuum in Gręcis & Latinis literis permanſerunt. Sic Euangelium in Latinis codicibus de Græco reſeruatum eſt: quo ſermone omnes, pręter Matthæum, Euangeliſtæ conſcripſerunt.

Itaq; Apocalypſis, id eſt, reuelatio præcellens, & in ſenſibus adorandę plena maie-*Pſal. 44.* ſtatis, Ieſu Chriſti, inquit, id eſt, ſaluatoris vncti. Quemadmodum in Pſalmo ſcriptum eſt: Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Et quidem multi nomine Ieſu æquiuocati ſunt, ſed hic propriã nominis huius habet rationem. Quam ſubiungens angelus, cùm dixiſſet: Paries au-*Matth. 1.* tem filium, & vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim, inquit, ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Item multi Chriſti, *Colo. 2.* id eſt, vncti fuerũt, ſed hic præ omnibus illis vnctus eſt, vtpote in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: illi autem huius fuerunt vel ſunt conſortes, ſiue participes. De hoc itaque ſentiendum eſt, quia ſicut omnium, ita & reuelandæ huius Apocalypſeos poteſtatem, quam natura nõ habebat, eiuſdẽ Ieſu Chriſti humanitas dono accepit. Vnde ſequitur & dicit: *Quam dedit illi Deus palam facere ſeruis ſuis quæ oportet fieri citò)* Quid enim habet, quod non accepe-*1. Cor. 4.* rit in vnigenito etiam filio noſtra natura? Quid porrò non accepit, aut quid non da-*Rom. 8.* tum eſt ei pro eo, quod obediuit vſque ad mortem, mortem autem crucis? Nihil illi non ſubiectum reliquit Deus, cũ Pſalmiſta *Pſal. 8.* dicat: Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. Sed & ipſe de ſeipſo dicit, obedientia iam *Matth. 28.* cõſummata: Data eſt mihi omnis poteſtas) in cælo & in terra. In iſto quoque libro di-*Infra. 1.* cit: Et fui mortuus, & ecce ſum * viuus in ſe-*Viuens.* cula ſeculorum: & habeo claues mortis & inferni. Verum hæc de rerum omnium poteſtate dicta ſint. Illam, de qua nunc ſermo eſt, ſcilicet reuelandi cæleſtia ſacramenta ſeruis ſuis, poteſtatem, humanitas dono accepit: quemadmodum & in hoc libro ſignificatum eſt, vbi agnus ſignatum de dextera ſedentis in throno librũ accepit & aperuit. De qua poteſtate itidem ſpiritus dicit Ec-*Infra. 5.* cleſijs: Hęc dicit ſanctus, & verus, qui habet *Infra 3.* clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Itaque humanitati quidem Ieſu Chriſti nihil eſt, quod datum non ſit, aut quod non acceperit: diuinitati verò nihil datum eſt in poteſtatem, quod ante nõ habuerit. Dicat ergo: Quam dedit *Tropus* illi Deus palam facere ſeruis ſuis. Apertiùs *ſcriptura,* quidem eſſet, ſi dixiſſet, qua. Sed hic modus *quam pro* locutionis ſæpè fit in ſcripturis. Vnde eſt: *qua.* Bonum certamen certaui, pro eo quod eſt, bono certamine certaui. Quibus palã face-*2. Tim. 4.* re ſeruis ſuis? Illis vtiq; quos pro ipſa manifeſtatione Iam amicos dicit, ita loquens ſub ipſa apertione libri ſignati, id eſt, ſub articulo ſuæ paſsionis, qua ſcripturas implendo intelligibiles fecit. Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos: quia omnia, quæcun-*Ioan. 15.* que audiui à patre meo, nota feci vobis.

Quod autem ait, *Quæ oportet fieri citò;)* non ita intelligendum eſt, tanquam ea ſola contineantur ln hac Apocalypſi, quæ futura erant: & non ea, quæ Iam tunc erant; vel ea, quæ antè facta fuerant. Nam poſtmodum Ioanni dicitur: Scribe ergo quæ vidiſti, & quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc. Verùm quia circa illa, quæ citò futura erant, ſumma intentionis eſt, & propter illa maximè texũtur pręterita ſiue pręſentia, idcircò rectè in exordio contẽtus fuerit dicere: quæ oportet fieri citò. Sic & Iacob patriarcha in benedictionibus ſuis non omnlnò taciturus erat de præſentibus ſiue * futuris, ** Præteritis.* & tamen in exordio ſolummodò futurorũ mentionem fecit, ita dicens: Congregamini *Gen. 49.* filij Iacob, vt annunciem, quæ futura ſunt diebus nouiſsimis. Sequitur:

Et ſignificauit mittens per angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni.) Significauit, hoc loco idem eſt, ac ſi diceret, ſignauit, id eſt, quibuſdam imaginum ſigillis clauſit atque obfirmauit, vt non cunctis, ſed tantum diligentibus paterent atque ſtudioſis. Nec verò Illud præcedenti repugnat dictioni, qua dixit: Palam facere ſeruis ſuis. Nam alij ſunt, quibus pa-*Math. 13.* lam fecit quęlibet, & dixit, Vobis datum eſt

nôſſe myſteria regni Dei: alij verò, quib. ſi-
gnificauit, de quibus itẽ cõtinuò ſubiungit:
Actor. 2. cæteris aũt in parabolis. Deniq; ſancti Apo-
ſtoli, quibus datũ eſt in tempore ſuo nôſſe
myſteriũ regni Dei, tunc ſcilicet, quãdo ſpi
ritus ſanctus ſuper eos venit, eoſq; inuiſibi
liter docuit, ipſi ſunt illi eatenus quidẽ ſer-
ui, ſed ex tunc amici, quib. iſta palam fecit.
Hi autem, qui pro qualitate ſenſus neſciunt
reuereri aut amare cæleſtia, niſi ſub nomini
bus aut imaginibus rerũ, quæ formidabiles
aut venerabiles eſſe ſolent ſenſibus carnis,
ipſi ſunt, quibus eadẽ ſignificauit. Mittens,
inquit, per angelũ ſuũ ſeruo ſuo Ioan. Iſte
angelus in figura Chriſti apparuit B. Ioan.
Quia enim cũ patre & ſpiritu ſancto filius
vnus eſt Deus, omnia reuelans, vtiq; illum
angelum repleuit, atq; in illius corde habi-
tans, per eum locutus eſt Ioanni. *Qui teſtimo-
niũ perhibuit verbo Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti
quæcunq; vidit.*) Hæc pars exordij huius, ma-
gnã totius libri autoritatẽ perficit, vt nõ de
beat cõtemni vel minoris haberi celſitudi-
nis, q̃ cæteræ ſcripturæ, quas in canonico apl
ce recipit ac veneratur Eccleſia Chriſti. Si
enim hanc Apocalypſim non recipit quis,
conſequẽs eſt, vt nec illud recipiat teſtimo
nium verbi Dei, teſtimonium Ieſu Chriſti,
id eſt, Euãgelium eiuſdem Ioannis, in cuius
initio dicit: In principio erat verbũ, &c. De
illo nanq; teſtimonio dicit adiungens, quę-
cunq; vidit, videlicet ad cõfirmationẽ eiuſ-
dem teſtimonij: quia nimirum cùm in teſti-
moniorũ conſtantia diuerſitas ſit, ille con-
ſtantiſsimus iudicatur teſtis, qui quæ teſti-
ficatur ipſe vidit. Eãdẽ ob cauſam cũ dixiſ-
ſet, quia vnus militũ lancea latus Domini,
cùm iam obijſſet, aperuit, & continuò exi-
Ioan. 10. uit ſanguis & aqua: ſtatim ſubiunxit: Et qui
vidit, teſtimoniũ perhibuit, & verũ eſt teſti-
monium eius, & ille ſcit, quia verè dicit, vt
Ioan. vlt. & vos credatis. Et alibi: Hic eſt diſcipulus,
qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit
hæc: & ſcimus quia verum eſt teſtimonium
eius. Nec verò ſingula ſcribendo teſtimo-
niũ perhibuit de omnib. quæcunq; vidit. I-
Ioan. 10. pſe enim dicit: Multa quidẽ & alia ſigna fe-
cit Ieſus in conſpectu diſcipulorũ ſuorum,
quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Verũ et-
iam hæc dicens, teſtimonium perhibuit de
omnibus quæcunq; vidit, non quidẽ omnia
ſcribendo, ſed multa fuiſſe dicendo: ita vt
quemadmodũ in fine dicit: ſi omnia ſcribã-
Ioan. vlt. tur, nec ipſum arbitretur mundum capere
poſſe eos, qui ſcribendi eſſent, libros. Hoc
autem cũ dicit, non ad multitudinem codi-
cum, ſed ad magnitudinẽ ſpectat ſenſuum,
quos etiã nunc, cũ pauci ſint libri, vniuerſos
capere non poſſunt, qui in mundo ſunt: Et
illa quidẽ, quæ fuerant Ieſu Chriſti, id eſt, ſe
cundũ formam ſerui, ſiue habitũ hominis,
viſibiliter effecta, iſte videre potuit: ſed ver
bum ipſum, cui nihilominus teſtimonium
perhibuit, videre oculis nõ potuit. Idcircò
ita nõ dixit, Qui teſtimoniũ perhibuit ver-
bo Dei, quæcunq; vidit: ſed clauſulã prote-
lans præmiſit, & teſtimonium Ieſu Chriſti:
& tunc demũ clauſit dicens, quæcunq; vi-
dit. *Beatus qui legit & qui audit verba prophetiæ
huius, & ſeruat ea, quæ in ea ſcripta ſunt. Tempus e-
nim propè eſt.*) Conſcius ſibimet quæ vel qua
lia viderit, quas pœnas malorum, quæ præ-
mia bonorũ hęc Apocalypſis Ieſu Chriſti
palã ſibi fecerit, cõpetenter exclamat, ore
grandi, atq; intentione vehementi, beatum
illum eſſe veraciter dicens, qui ea, quæ hic
ſcripta ſunt, verbi gratia, ſeptem tubas ad-
mirabiles in hac prophetia cõtonantes au-
diens, aut ſi literas nouit * ille legens obſer ** Illa.*
uauerit, ſeq; vigilanter ad illam, quæ canit
in die iudicij archangeli, tubam Dei, tubam
nouiſsimã pręparauerit. Sic legiſlator Moy
ſes, cũ de longinquo, videlicet, multò anti-
quior, quàm iſte, beatitudinem ſanctorum
proſpiceret, partimq; per ænigma prædice-
ret, repentè exclamauit: Beatus es tu Iſrael, *Deut. 33.*
quis ſimilis tui popule qui ſaluaris? Tanta
quippè, tamq; horrenda prauorũ damna-
tio, tãta tamq; horrẽda iuſtorũ glorificatio
eſt, vt meritò ſpectator exclamet, & excla-
mando ſpiritus ſignificet, quod loquendo
explicare lingua non poteſt: tunc maximè,
quia tẽpus propè eſt, & * quando aſsit, quan ** quia.*
do nouiſsima tuba canat, incertũ eſt, præui-
deri non poteſt.

Sanè verba prophetiæ huius, cũ dicit, om-
nimodã prophetiam hic intelligere vel ex-
pectare debemus, id eſt, triũ temporũ, prę-
teriti, præſentis, & futuri. Sic enim & ante
nos dictũ, & verum eſt, quia prophetiæ tem
pora tria ſunt, ſcilicet præteritũ, præſens, & *Eſaiæ 7.*
futurũ. Prophetia de futuro eſt: Ecce virgo
concipiet, & pariet filiũ. Prophetia de præte
rito eſt: In principio creauit Deus cælum *Gen. 1.*
& terram. De illo enim tempore dixit ho-
mo, quando non erat homo. Prophetia de
præſenti eſt, quam Apoſtolus Paulus dicit: *1. Cor. 14.*
Si aũt omnes prophetent, intret autem quis
infidelis vel idiota, cõuincitur ab omnibus,
dijudicatur ab omnibus, occulta cordis ei⁹
manifeſta ſunt, & ita cadens in faciem ado-
rabit Dominum, pronuncians, quòd verè
in nobis ſit Deus. Cũ ergo dicitur, occulta
cordis eius manifeſta fiunt: profectò mon-
ſtratur, quia per hunc modũ prophetiæ ſpi-
ritus nõ prędicit q̃ futurũ eſt, ſed oſtẽdit q̃
eſt. Sed ſciendũ eſt, q̃ in duobus temporib.
prophetia etymologiã perdit, quia cũ ideo
prophetia dicta ſit, quod futura prædicat,
quando de pręterito vel præſenti loquitur,
rationem ſui nominis amittit, quoniam
non prophetatur quod futurum eſt, ſed
vel

vel ea memorat, quæ tranſacta ſunt, vel ea quæ ſunt. Horũ omnium temporum, ſiue de omnibus his temporibus, ſcilicet, de præterito, de præſenti, & de futuro, hæc prophetia cõtexitur: quia videlicet qualis fuiſſet, qualis tunc eſſet, qualis futurus eſſet Eccleſiæ ſtatus, hac Apocalypſi reuelauit huic dilecto ſuo Ieſus Chriſtus, ſicut ex ipſa ſerie mirabili, eodem Ieſu Chriſto dãte, cognoſcere poteſt lector, ſiue auditor beatus. Promiſſæ ergo beatitudinis ſpe, ad legendam hanc prophetiam duce Ieſu Chriſto ingrediamur: & legentes pariter audiamus, foris legendo literam, intus audiendo myſteria, quæ ſapientibus & prudentibus abſcondita, pater reuelat paruulis, illam apponentibus aurem, quam hæc ipſa prophetia ſæpius *Matth. 11.* requirit, cũ dicit: Qui habet aurẽ audiendi, audiat, quid ſpiritus dicat Eccleſijs. *Infra. 2.* Quæ enim hactenus dicta ſunt, idcircò dicta ſunt, vt eiuſmodi aurem nos habere vel quærere perſuadeant, ſcilicet attentam, docilem ac beneuolam, quod doctorũ ingenia ſecularium in exordijs ſuis competenter facere nõ parua intentione laborant. Nam dicendo, Apocalypſis Ieſu Chriſti, quam dedit illi Deus palam facere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri citò, attentionem audientis exigit, vtpotè qui de rebus magnis & citò futuris ſe ſe locuturum promittit. Docilem verò reddere intendit dicendo, & ſignificauit. Per hoc enim innuit, ſub nominum ſiue imaginum figuris cæleſtia debere myſteria requiri. Beneuolum eſſe cupit, cùm dicit de ſua perſona, qui teſtimonium perhibuit verbo Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti quæcunq; vidit. Multã quippè ex nobis meretur beneuolentiam perſona talis, quæ teſtimoniũ perhibuit verbo Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti quæcunq; vidit. Multam res ipſa, cuius fructus legentibus, audientibus, atq; obſeruantibus beatitudo eſt. *Ioannes ſeptem Eccleſiis, quæ ſunt in Aſia: Gratia vobis & pax.*) Hãc ſalutationem gratiæ & pacis, libenter omnes vbiq; gentium fideles, tanquam verè ad nos miſſam de ore Ioannis accipimus, liberè & veraciter profitentes, quia de ſeptẽ Eccleſijs ſumus, & in Aſia ſumus. Aſia quippè elatio interpretatur, & ſeculum iſtud ſignificat elatum, ſeſeq; efferens, tanquã marinis fluctibus, *Pſal. 92.* ſicut in Pſalmo canitur: Mirabiles elatiões maris, mirabilis in altis Dominus. Quod eſt dicere: Mirabiles perſecutiones ſeculi, ſed multò magis mirabilis Dominus in eiſdem perſecutionibus compeſcendis. In huiuſmodi Aſia ſeptem Eccleſiæ ſunt, id eſt, vna & vnica Eccleſia catholica, ſancto ſeptiformi ſpiritu ordinata & ornata. Quicquid ergo gratiæ & pacis ſeptem eccleſijs, quæ ſunt in Aſia, hic præoptatur, nobis omnibus gentibus Chriſtum colentibus iure vendicamus, etiã ſi hic humilis ſpiritu Apoſtolus & Euãgeliſta ſuam orbi terrarum autoritatẽ ingerere diſſimulans, eã tantummodò orbis particulam, id eſt, minorem Aſiã nominet, in qua laborauerat. Iſtæ ſunt ſeptem mulieres, quæ in Aſia, iam decaluato vertice filiarũ Sion, vnum virũ appræhendentes, dicunt: *Eſa. 4.* Panem noſtrũ comedemus, & veſtimẽtis noſtris cooperiemur, tantummodò inuocetur nomen tuum ſuper nos, auſer opprobrium noſtrum. *Pſalm. 21.* Ac ſi dicant adorantes eum vniuerſæ familiæ gẽtium: Ecce gens illa, quam, cũ nullam haberet terrã, eduxiſti de Aegypto, & deſtruẽs gentes ſeptem in terra Chanaan, ſorte diſtribuiſti ei terram eorum: ecce qualem retribuit tibi retributionẽ, eijciens te extra portam ciuitatis & crucifigens. Saltem nũc diuerte ad nos. *Ieſue. 14.* Non quærimus, vt des nobis regiones alienas pro mercede Euãgelij tui, ſicut illis pro mercede acceptæ legis, regiones ſeptem gentium dediſti, ſcilicet Chananæorum, *Deut. 7.* Amorræorum, Gergezæorum, Iebuſæorum, Ethæorũ, Pherezæorũ & Euæorum. Sicut tunc propter eam ſeptem gentes illas deſtruxiſti, ita nimirum hactenus eiuſdem quaſi mulieris vnius amore contentus, nos ſeptẽ mulieres, id eſt, vniuerſitatẽ gentium contempſiſti. Meritò quondam in Propheta ſuper illa fornicatrice conquerebaris, dicens: Et hæc neſciuit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicaui & aurum, quæ fecerũt Baal. *Oſee. 2.* Plus eſt quod nunc fecit, quia videlicet fauens adulteris, te crucifixit. Nos nihil terrenum à te quærimus, præter quod ante Euangelium tuum habuimus, tantummodò innocetur nomen tuũ ſuper nos, auſer opprobrium noſtrum, vt vltra nõ vocetur ſuper nos nomen dæmoniorum.

Igitur Ioannes ſeptẽ eccleſijs, quæ ſunt in Aſia, idem nobis ſit, acſi dixiſſet: Ioannes omnibus eccleſijs, quæ ſunt in mundo. Sic inchoans, patenter ſcripturam illã Sapientis veridicã ſibi efficit, quæ de homine timẽte Dominum præclara promiſsione ſic loquitur: In medio Eccleſiæ aperiet os eius, *Eccl. 15.* & implebit eum Dominus ſpiritu ſapientiæ & intellectus. Nam ecce in medio ſeptẽ Eccleſiarum, quæ omnes, vt iam dictum eſt, vna Eccleſia ſunt, aperuit os eius Dominus, & ſic loquitur, vt ſermo eius omnium Eccleſiarum dignus ſit auditu. Habet enim caput narratio eius, Fidem quippè catholicã, quæ vel cuius confeſsio omnis ſanæ doctrinæ caput eſt.

Hic in capite confitetur ab hoc loco, vſq; ad id, quod poſtmodum dicit: Ego ſum α *Infra. 1.* & ω, id eſt, principiũ & finis, dicit Dominus Deus, q erat, & qui eſt, & qui vẽtur⁹ eſt omnipotẽs. Primò cõfitetur eum, q erat, & qui

eſt, & qui venturus eſt; deinde ſeptẽ ſpiritus
eius; deinde teſtem fidelem Chriſtum Ie-
ſum, offerens illi aurum, thus, & myrrham.
Offert myrrham, vt homini quondã morta
li, dicendo, qui eſt primogenitus mortuo-
rum. Offert aurum, vt regi dicendo, qui eſt
princeps regum, & ipſi gloria & imperium.
Offert & thus, dicendo tandem in perſona
vel de perſona eius: Ego ſum α & ω, id eſt,
principium & finis, dicit Dominus Deus, &
cætera. Quanti aũt ſit pretij confeſsio tali-
ter effuſa, nullus appræhendere ſufficit. Nõ
enim ſic dixit, vt vulgo, ſiue in publica Ec-
cleſia dici cõſueuit, credo in eum, qui eſt,
& qui erat, & qui venturus eſt, & in ſeptem
ſpiritus eius, & in Ieſum Chriſtum teſtẽ fi-
delem, quomodo in ſymbolo quotidiano
cõfitemur nõ quidem verbis eiſdẽ, ſiue ſyl-
labis, ſed eodem ſenſu, & modo enunciatio
nis. Simul vna eademq́; ratione & fidẽ con
fitetur, & fidẽ fideiq́; fructũ ſuis auditorib.
imprecatur. Cumq́; vtrumque agat, vnum
tamen, ſcilicet ſolam gratiæ & pacis im-
precationem agere videtur, niſi vigilanter
attendas. Quomodo aurum in igne lique-
factum, quomodo thus vel myrrha carboni
bus iniecta, formã priorem deſerit: ſic iſta
confeſsio fidei, magno fraternæ charitatis
incendio conflagrata, vix poteſt agnoſci ꝙ
fidei confeſsio ſit, eò quòd illã penè totam
orationis imprecatoriæ vis in ſe conuerte-
rit. Sed iam verba ipſa ſeriatim perſcrute-
mur. *Gratia*, inquit, *vobis & pax ab eo, qui erat,
& qui eſt, & qui venturus eſt.*) Vſitata valdè, mo
re Apoſtolorũ, Chriſti ſalutatio eſt, gratia
& pax, & pręcipuè more Pauli, quẽ vas ele-
ctionis ſuæ ipſa gratia diffuſa in labijs eiuſ-
dẽ Chriſti nominauit, in nulla quippè epi-
ſtolarũ ſuarũ ſalutationẽ huiuſmodi omit-
tit. Digna ergo dictio eſt, vt quaſi ſtatera
ponderetur, & pondus eius quantũ ſit, & ſi
omninò definiri nõ poteſt, ſaltem vtcunq;
æſtimetur. Quid rogo Apoſtoli, quorũ hic
vnus dilectus Ieſu Chriſti eſt, per eundem
Ieſum Chriſtũ, niſi gratiam & pacẽ accepe-
runt? Gratia nãq;, & non ex operibus, voca-
ti ſunt, vt eſſent id, quod ſunt, ſcilicet Apo-
ſtoli, & iſta tantũ gratia honorati fuerunt,
1. Cor. 15. quã diu ipſe, qui vocauit eos, Dominus Ie-
ſus cũ illis ambulauit. At vbi moriens ille
pro nobis æterno patri Adæ debitũ ſoluit,
& veteris piaculi cautionem, pio cruore de
Colo. 2. terſit, die tertia reſurgens, pacẽ illis attulit
ſtans in medio eorum, & dicens eis; Pax vo-
bis. Reconciliauerat enim eos Deo, ſoluto
Luc. vlt. pariete inimicitiarum per mortem crucis.
Quod ergo acceperant, id eſt, prius vocatio
Ephe. 2. nem gratiæ, & deinde pacem reconciliatio-
nis neceſſariæ, vtrunque nobis optare debe
bant & offerre, nõ à ſemetipſis, ſed ab illo, à
quo acceperãt, & ipſi ſcilicet ab eo, qui erat,
& qui eſt, & qui venturus eſt. Hoc, inq̃, illis
inſtanter cõmemorare debebant, vt ſcirẽt,
ſe à Deo vocatos eſſe per gratiã, pacemque
ſeruarent & recõciliationẽ, qua erant Deo
reconciliati per Chriſtum.

Hoc interim ſilentio nõ pręterire libet,
quod cũ iam dictus Paulus Apoſtolus in o-
mnib. epiſtolis ſuis ſalutando eccleſias hæc
duo, ſcilicet gratiã & pacem coniungat, di-
cendo gratia vobis & pax, in his duntaxat,
quas ad diſcipulũ Timotheũ ſcribit, miſe- *1. Tim. 1.*
ricordiam interponit: Timotheo inquiens,
dilecto filio in fide, gratia, miſericordia &
pax à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu
Chriſto. Nam quia in illo epiſcopos omnes
informabat, cuius officij ſummũ & neceſſa
rium decus eſt, miſericordia, & ille, vt ſer-
tur, zeli feruentioris erat, idcircò rectè &
opportunè viſcera miſericordiæ illi habe-
re præoptabat, & hęc inter cætera dicẽs: Se-
niorẽ ne increpaueris, ſed obſecra vt patrẽ. *1. Tim. 5.*
Etenim nos omnes memores eſſe debemus,
quia gratia Dei eſt, & nõ ex nobis, quicquid *1. Cor. 4.*
boni ſumus aut habemus, & hoc reſpectu
cõpati his, qui necdũ eſſe videntur quod ſu *2. Cor. 3.*
mus, vel habere ꝙ habemus, iuxta myſticũ
ſanctæ legis exemplum, quo ait Dominus: *Exod. 23.*
Peregrino nõ moleſtus eris. Scitis enim ad-
uenarũ animas, quia & ipſi peregrini fuiſtis
in terra Aegypti. Sed hoc vt epiſcopi obſer
uent, qui cõſtituti ſunt animarum pręſides:
multo maximè tam illis, q̃ ſubditis neceſſa-
rium eſt. Quapropter ſatis vtiliter nobis a-
ctum eſt, vt is * cui ſpecialiter dictura erat *Qui ſpecia*
miſericordia, paſce agnos meos, in ſuo lapſu *liter dictu*
prius diſceret quãtum deberet eſſe miſeri- *rus erat.*
cors. Sed iam ad cœptã literæ ſemitã redea- *Ioan. vlt.*
mus: Ab eo, inquit, qui erat, & qui eſt, & q
venturus eſt. Nonnullis viſum eſt dicta hęc
de perſona filij debere intelligi, pro eo ma-
ximè, quia dixit poſtremò, & qui venturus
eſt. Quoniã venturus eſt iudicare viuos &
mortuos ipſe filius, & nullam hic perſonæ
patris mentionẽ fieri, ſed tantùmodo filij &
ſpiritus ſancti, bis filij, ſcilicet & in eo, ꝙ
prius ait, ab eo qui erat, & qui eſt, & qui vẽ-
turus eſt, atque in eo quod poſterius, & Ie-
ſu Chriſto qui eſt teſtis fidelis, &c. Semel
verò ſpiritus ſancti, in eo quod ait, & ſeptẽ
ſpiritibus qui in conſpectu throni eius ſunt.
Sed occurrit iam dictus Apoſtolus Paulus,
toties dicens, & toties diſtinguens, à Deo pa
tre noſtro & Domino Ieſu Chriſto, gratia
vobis & pax. Vtiq; pater Chriſti pater no-
ſter eſt, quemadmodum dicit: Aſcendo ad
patrem meum & patrem veſtrum, iſque & *Ioan. 20.*
erat, & eſt, & venturus eſt. Hoc ſolùm, ꝙ
poſtremo dicitur, & qui venturus eſt, com-
pellere videtur, vt hęc de perſona filij di-
cta intelligãtur, quia de hac perſona ange-
li dixerunt: Sic veniet quemadmodum
vidiſtis

Act.1. vidiſtis eum euntem in cælum. At verò &
pater ſine dubio venturus, id eſt, ſeipſum
fidelibus manifeſtaturus eſt, qui nunc vi-
1.Cor. 13. dent eum per ſpeculum in ænigmate, tunc
autem facie ad faciem. Hoc tantum differt,
quia filius in forma ſerui ſic veniet, vt tan-
dem formam non tantùm boni videant, ve-
rùm etiam mali, ſicut infra ſcriptum eſt: Et
videbit eum omnis oculus, & qui eum pu-
Infra eodē. pugerunt. Pater autem ſic veniet, id eſt, ap-
parebit, vt gloriam Dei patris & filij & ſpi-
ritus ſancti non niſi videant boni. Quod ſi
teſtimonio ſcripturarum indiget, vt rectè
illo modo venire venturus eſſe credatur
Dan.7. pater, ecce in Daniele ita ſcriptum eſt: Et
aſpiciebam donec throni poſiti ſunt: & an-
Ibidem. tiquus dierum ſedit. Item: Et ecce cornu il-
lud faciebat bellum aduerſum ſanctos, &
præualebat eis, donec veniret antiquus die
rum, & iudicium dedit ſanctis excelſi: & tē-
pus aduenit, & regnum obtinuerūt ſancti.
Cui dubium eſt in antiquo dierum venien-
te, perſonam patris exprimi? Nam de filij
Ibidem. perſona ibidem ſcriptum eſt: Aſpiciebam
ergo in viſu noctis, & ecce filius hominis in
nubibus cæli veniebat, & vſque ad antiquū
dierum peruenit. Igitur eū, qui erat, & qui
eſt, & qui venturus eſt, Deum patrem intel
ligi nihil prohibet, immò & perpluchrum
dignumque ac venerabile eſt, vt dum ſequi
tur, & à ſeptem ſpiritibus qui in conſpectu
throni eius ſunt, & à Ieſu Chriſto qui eſt te-
ſtis fidelis, totius trinitatis glorioſa confeſ-
ſio prædicari credatur. Erat, inquam, pater,
id eſt, immutabilis in ſe manebat, antequam
hęc mutabilia conderet. Et eſt quoq;, id eſt,
immutabilis permanet, dum hæc eadem re-
git currentia mutabiliter. Venturus eſt ni-
hilominus, id eſt, immutabilis apparebit, cū
præterierit hæc mutabilium rerum corru-
ptibilis ſpecies. Porrò de beſtia maligna,
quæ propoſito huius aduerſari molitur,
longè inferius ſcriptum eſt: Et beſtia quam
** Vidiſti.* * vidi fuit, & non eſt. Conſolationem ergo
2.Tim.3. recipiant in gratia iſta tam ipſe Ioannes exi-
lio relegatus, quā & omnes qui piè volētes
viuere in Chriſto, perſecutionē patiuntur,
quia futurum eſt, vt de omni perſecutione,
ſiue perſequente dicatur, fuit & non eſt. De
iſto autē, propter quem patiuntur, ſemper
dicatur: Qui erat, & qui eſt, & nunquam eſ-
ſe deſinet. *Et à ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu
throni eius ſunt)* A ſeptem ſpiritibus, id eſt, à
ſeptiformi ſpiritu. Ita verò dicens, prioris
ſcripturæ vultū reſpicit, vbi ſic ſcriptū eſt:
Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini,
ſpiritus ſapiētię & intellectus, ſpiritus con-
ſilij & fortitudinis, ſpirit⁹ ſciētię & pietatis
& replebit eum ſpiritus timoris domini. Et
hic nimirū oportunè ad illius ſcripturæ fa-
ciem reſpexit, præſertim quia is, de quo pro
pheta loquebatur, flos qui aſcendit de radi
ce Ieſſe, agnus Dei, idemq; leo fortis, eorū-
dem ſeptem ſpirituū ſuper ſe requieſcētiū,
fortitudinem ſimul & claritatem ſignifica-
bat. Iiii in ſeptē ſuis cornibus, ſeptemq; ocu
lis, & in ſeptem lampadib. ante thronū Dei
ardentibus, & in tot myſteriorū ſignis ſeptē
plicibus, ſeptem libri ſignati ſigillis, ſeptem
angelorū tubis, ſeptemq; phyalis, & ante o-
mnia in ſeptem ſtellis, ſeptemq; cādelabris,
id eſt, ſeptē eccleſijs. Igitur à ſeptē ſpiritib.
id eſt, ab vno ſancto ſeptiformi ſpiritu, ſub-
auditur, eadē gratia vobis & pax. Hi videli
cet ſeptem ſpiritus, in cōſpectu eiuſdē thro-
ni patris ſunt, id eſt, in cōſpectu ſanctorum
angelorum, qui adeò thronus Dei ſunt, &
adeò in ipſis ſedet Deus, vt quidā ex eis et-
iam propriè throni vocentur. Hoc nimi-
rum exinde habent, quia ſpiritus iſti in con-
ſpectu illorū ſunt, id eſt, quia ſpiritus iſtos
conſpiciunt. Nam niſi iſto ſeptiformi ſpiri-
tu confirmati eſſent, nullatenus ſedentis pō
dus Dei ferre præualerent. Ipſe enim ſpiri-
tus amor eſt, quo ſolo idonea fit creatura
rationalis, vt in ea maieſtas Dei ſedeat, quā
ferre non poteſt quiſquis illam non amat.
Nam ècōtrario de illis, quorum in conſpe-
ctu ſiue diligenti memoria non ſunt ſpiri-
tus iſti, Pſalmiſta dicit: Sicut cera fluit à fa- *Pſal. 67.*
cie ignis, ſic peccatores pereant à facie Dei,
vt videlicet intelligas, nullum poſſe ſubſi-
ſtere à facie Dei, nedum ſedem eſſe Dei, qui
non habet hunc ſpiritum amoris. Ab iſto er
go ſpiritu ſeptiformi, gratia, inquit, & pax
ſeptem eccleſijs: cuius videlicet gratiæ &
pacis hic fructus eſt, vt & ipſi cū ſanctis ſpi-
ritibus angelicis, thronus Dei ſint. *Et ab Ieſu
Chriſto qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorum,
& princeps regum terræ.)* Et ab Ieſu Chriſto, *Ioan. 1.*
inquit, ſubauditur, gratia & pax, vtpotè per
quem facta eſt ipſa gratia, & qui eſt noſtra
pax. Nam gratia & pax per Ieſum Chriſtum *Ephe.2.*
facta eſt, & ipſe eſt, inquit Apoſtolus, pax *Rom.8.*
noſtra, qui fecit vtraque vnum. Hæc nanq;
perſona, in acquirēda nobis hac pace & gra
tia, plus egit, & ſemetipſum impendit, no-
ſtram aſſumendo naturam, & obediendo
vſque ad mortem, mortem autem crucis, e- *Ephe.2.*
andemque noſtram in ſe reſuſcitādo à mor
tuis, & conſedere faciendo ad dexteram pa
tris, vbi nunc eſt, autoritatem nobis firmam
retinens huius gratiæ & pacis.

Rectè verò hanc perſonam nunc nouiſſi
mo, id eſt, tertio loco poſuit, quia & hic de
ea plura dicturus eſt, & in ſequentibus ipſa
in diuerſis figuris conſpicitur, ipſa plus &
penè totum loquitur. Nam & ſeptem qui-
dem ſpiritus, ſinguli per ordinē ſingulis ec
cleſijs loquuntur, ſicut loco ſuo diligen-
tius conſiderabimus, diciturque per ſingu
los ſiue de ſingulis, qui habet aurem au-

diat quid ſpiritus dicat eccleſijs: ſed hoc
ipſum, quod ſpiritus loquitur, in hac perſo
na loquitur, dicente hoc illi & illi eccleſiæ,
*rebus. ſiue angelo eccleſiæ ſcribe. Ergo & pro *re
competētibus eadem perſona laudibus ex-
ornatur atq; commendatur, vt in omnibus
quæ loquitur in hac quoq; ſcriptura, ſicut
& in cæteris, fides illi ſine dubitatione adhi
beatur. *Qui eſt*, inquit, *teſtis fidelis*. Et con
tinuò adiunxit, primogenitus mortuorum.
Addit adhuc, & princeps regum terræ. Et
locupletiùs adhuc: *Qui dilexit nos, inquit, & la
uit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit nos
regnum & ſacerdotes Deo & patri ſuo. Ipſi gloria &
imperium in ſecula ſeculorum, Amen. Ecce venit cū
nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pu-
pugerunt, & plangent ſe ſuper eum omnes tribus ter
ræ, etiam amen. Ego ſum α & ω, principium & finis,
dicit dominus Deus, qui erat, & qui eſt, & qui ventu
rus eſt omnipotēs.*) Hoc modo, & ſupra iam di-
ctum eſt, vt fidem catholicam Chriſti Ieſu
dilectus Apoſtolus ore gratioſo cōfitetur,
& eiuſdē fidei gratiam ſimul eccleſijs im-
precatur, & cum vtrūque pulcherrimè fa-
ciat, miro modo vnum, id eſt, ſolam gratiæ
& pacis imprecationem facere videtur. Sin-
gulæ dictiones ſumma cum dignitate proce
dunt, ſingulæ paucis in ſyllabis maieſtatem
continēt ſenſuum latiſſimorum. *Qui eſt*, in-
quit, *teſtis fidelis*) Verè teſtis, quod Græcè di-
citur *μάρτυς*, quia & natus ob teſtificandam
veritatem, & mortuus eſt pro teſtimonio
Ioan. 18. veritatis, quemadmodum ipſe Pilato dicit:
Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mū-
Ioan. 8. dum, vt teſtimonium perhibeam veritati.
Nam & pater quidem teſtis, de quo ipſe Ie-
ſus Chriſtus: Et teſtimonium, inquit, perhi
Ioan. 15. bet de me, qui miſit me, pater. Et ſpiritus
ſanctus teſtis, de quo idem: Cùm, inquit, ve
nerit paracletus, quem ego mittam vobis à
patre ſpiritum veritatis, qui à patre proce-
dit, ille teſtimonium perhibebit de me. Sed
hæc ſola eſt perſona, quæ pro teſtimonio
veritatis mortem ſuſtinuit, vnde & dignè
ſolus hic idem filius dicitur teſtis.

Et multi quidem teſtes veritatis mortem
perpeſſi ſunt, propter verbū teſtimonij ſui,
vnde & Græco nomine *μάρτυρες* eos ſancta
Eccleſia nominare cōſueuit. Sed nō parua
diſtantia eſt, ob quam & iſte etiam cum ad-
ditamento ſplendidè dicitur teſtis fidelis.
Nam quod teſtis iſte teſtificatus eſt, prius
vidit & audiuit, quàm in hunc mundum ve
niret, prius, inquam, vidit & audiuit, & poſt
in hoc natus eſt, & ad hoc venit in mūdum,
vt teſtimonium perhiberet veritati, quem-
admodum & coram præſide iam dicto ipſe
Ioan. 3. dixit. Hinc & baptiſta Ioannes: Qui de cæ-
lo venit, ſuper omnes eſt, & quod vidit &
audiuit, hoc teſtatur. Omnes alij de terra
venerunt & prius nati ſunt, quàm aliquid
ſcirent, & poſt acceperunt aliunde, ab alio
indice, quod teſtificando dicerent, & hoc i-
pſum non perfectè, ſed ex parte, vno ex ip-
ſis Paulo Apoſtolo dicente: Ex parte e- 1. Cor. 13.
nim cognoſcimus, & ex parte prophetam⁹.
Solus ergo teſtis ille fidelis, id eſt, talis qui
antequam huc veniret ad teſtificandum, rē
viderit & audierit, tam certus, vt nō ex par
te, ſed totū perfectè cognouerit & prophe-
tauerit. Adde quod mortuus pro eodem te
ſtimonio veritatis, mortem ipſam vicit, &
reſurrexit à mortuis, quod ante eum teſtes
alij non fecerunt. Nam hoc eſt quod mox
dicitur: *Primogenitus mortuorum.*) id eſt, prim⁹
ex mortuis reſurgentium. Reſurrectio nāq;
nobis regeneratio erit, quia videlicet nunc
naſcendo generati ad corruptionem, tunc
reſurgendo regenerabimur ad incorruptio
nem. Vnde Dominus, in regeneratione, in- Matth. 19.
quit, cùm ſederit filius hominis in ſede ma
ieſtatis ſuæ. In regeneratione, inquit, pro
eo vt diceret, in vniuerſali reſurrectione.
In illa regeneratione mortuorum, teſtis iſte
procul dubio primogenitus eſt, quia prior
illis omnibus reſurrexit, videlicet, non iam
moriturus. Nemo quippè ante illum ita re- Rom. 6.
ſurrexit, vt vltra non moreretur. Sed & te-
ſtibus alijs, quorū primus fuit Abel iuſtus,
hoc dedit, hoc effecit vt reſurgant & vltra
non moriantur. Pulchra valdè & ſplendida
dictio, vt pro primo reſurgente diceretur
primogenitus mortuorum. Hoc nimirum
ſplendore delectati dicimus, quia in illa ta
li genitura, beatę Apoſtolorum animę, qua
ſi matres extiterunt, quippè quæ morienti
Domino Ieſu Chriſto, donec reſurgeret,
materno adfectu condoluerunt. Idcircò
nanque tali ad eos vel pro illis ſimilitudine Ioan. 16.
vſus eſt: Mulier cùm parit, triſtitiam habet,
quia venit hora eius, cùm autem pepererit
puerum, iam non meminit preſſuræ, pro-
pter gaudium, quia natus eſt homo in mun
dum. Tandem teſtis iſte, ſic ad immortalita
tem atq; incorruptionē regeneratus, quid
fecit? Aſcendit in cælum, & ſedet à dextris Actor. 2.
Dei. Hunc Deus, ait Petrus, ſuſcitauit, ac
principem & ſaluatorem exaltauit. Addit 1. Pet. 1.
itaque: *Et princeps regum terræ.*) Quorum vel
qualium regum terræ? Nunquid illorū vel
talium, quales aſtiterunt aduerſus Domi-
num, & aduerſus Chriſtum eius? Non vtiq;
talium hic eſt princeps, imò iudex. Tales e-
nim ſe dicunt reges terræ eſſe & non ſunt,
ſed ſunt ſerui terræ, cùm ſint ſerui peccati,
ſubditi cupiditatib. terræ. Illorum eſt prin
ceps iſte, qui & ſi nō vulgo dicantur reges,
ſunt tamen reges terræ, quia terrenitatem
ſuam nôrunt regere, liberi à peccato, ſerui
autem iuſtitiæ. Ergo non niſi regū iſte prin Rom. 6.
ceps eſt. Omnes enim, qui eius eſſe volunt,
oportet tales eſſe. O verè pulchrum & glo
rioſum

rioſum prlnclpis huius principatum,qui o-
mnes ſubditos ſibi,reges ſiue regnum,& re-
Infra 1. gale facit ſacerdotium. Nam hoc eſt quod
poſtmodum dicitur:Et ſecit nos regnum &
ſacerdotes. Multum iſte principatus à tyrā-
nide differt ſeculi huius. Reges,inquit, gē-
tium dominantur eorum, & qui poteſtatē
Luc. 22. habent ſuper eos,benefici vocantur. Hæc &
cætera miniſtris ſuis dicens iſte princeps re-
Ioan. 13. gum, etiam lauit pedes eorum. Hoc iam fa-
cto quaſi ſeruili,confirmans quod dicebat:
Luc. 22. Ego autem in medio veſtrum ſum ſicut qui
miniſtret. Nam quo vlterius ad miniſtran-
dum regibus gentium ſeſe deponeret ſedu-
lus miniſter?Sic tamen miniſtrans,adhuc e-
rat domlnus & magiſter. Magiſterio nanq;
illi indigebant. At verò illic,quò poſt re-
ſurrectionem ſuam aſcendit, ſicut ipſe ſer-
uitio,ſic illi non indigebant magiſterio. Er-
go multò magis illic non erit ipſe rex mili-
tantium,aut dominus ſeruientium, ſed ſic-
utſcriptum eſt, rex regum & dominus do-
Infra 1. minantium.Sequitur: *Qui dilexit nos,& lauit
nos à peccatis noſtru in ſanguine ſuo.)* Quod maxi
mum erat in opere, teſtis fidelis paululum
diſtulerat, ita dicendo,qui eſt teſtis fidelis,
ſtatimque ſubiungēdo,primogenitus mor-
tuorum:quia nimirum anticipando reſur-
rectionis gloriam tranſilierat ſalutiſerum
paſsionis eius ſacramentum: ſed nunc pul-
chrius atq; ſplendidius, ſermone gratifico
repetit dicēdo,qui dilexit nos, & lauit nos
à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Commo-
remur aliquantiſper in iſto gratiarum actio
nis fauo dulciſsimo, ſugamuſque eloquiū
dulce ſaucibus noſtris, ſuper mel & ſauum
Pſalm. 18. ori noſtro. Qui dilexit nos,inquit, vtique
118. ante tēpora ſecularia, & iſte filius io patre,
& pater in iſto filio dilexit nos. Hinc ete-
Ephe. 1. nim ad Epheſios Paulus apoſtolus ait:Sicut
elegit nos in ipſo ante mūdi conſtitutionē,
vt eſſemus ſancti & immaculati io conſpe-
ctu eius in charitate.Qui prædeſtinauit nos
in adoptionem filiorum, per Ieſum Chriſtū
in ipſum, ſecundum propoſitum volunta-
tis ſuæ,in laudē gratiæ ſuæ, in qua gratifica
uit nos in dilecto filio ſuo. Hui' dilectiōis
Cant. 1. actū Eccleſia ſuſpirans,prima voce in Can-
canticorum dicit: Oſculetur me oſculo o-
ris ſui. Factum eſt quod optauit. Venit dili
gens atque dilectus, & totus deſiderabilis,
atq; omnibus omnium gratiarū delibutus
vnguentis, in ſecreto virginalis vteri cubi-
culo,diu deſideratum oſculum dilectæ por
rexit,quippè vbi natura Dei naturæ homi-
nis,verus Deus veræ carni & veræ rationali
animæ ſeſe coniunxit. Inde tanquā ſponſus
ſuo procedens de thalamo, totum diligen-
tiſsimus ad conſcribendam in teſtamento
ſponſæ ſuæ,& vniuerſo generi eius dotē cæ
leſtem animum intendit. Generi, inquam
eius,id eſt, vniuerſis animabus quæ cum il-
la carne ſua per vnicam fidem vnū ſunt ge-
nus, vna ecclesia,vnum corpus. Ventum eſt
ad iudicium,de quo & dicebat: Nunc iudi-
cium eſt mundi,nunc princeps huius mun-
di eljcietur foras. Oſtendit in æquitate iu-
dicij liberam ſe habere à culpa præuarica-
tionis Adæ naturam hominis. Venit enim,
inquit, princeps mundi hulus,& in me non
habet quicquam. Oſtendit,inquam, etiam
in hoc obediens quod Hieroſolymam, vbi
quærebatur,occidendus aduenit. Manda- *Exod. 34.*
uerat enim Deus in lege ſic: Tribus vicibus *Deut. 16.*
per ſingulos annos feſta mihi celebrabitis.
Solennitatem azymorum cuſtodies, & ſo-
lennitatem meſsis primitiuorum,ſolennita
tem quoq; in exitu anni,quando congrega-
ueris vniuerſas fruges tuas de agro. Ter in
anno apparebit omne maſculinum tuum co
ram Domino Deo tuo. Cùm itaque ſecun-
dum legis mandatum veniſſet Hieroſoly-
mam, irruit in eum temerarius iam dictus
princeps mundi huius,& in eum qui mortis
cauſam,id eſt,peccatum noo habebat, pœ-
oam mortis exegit, oblitus præ fatuitate iu
ris illlus tenorem, quo ſibi arrogabat pro-
pter peccatum vnius hominis, omnes homi
nes poſsidere. Si enim propter vnius deli-
ctum peccatores cooſtituti ſunt multi, cur
non propter vnius iuſtitiam iuſti cooſti-
tuentur multi?

Diligens itaq; nos, mortuus eſt propter
nos,& lauit nos à peccatis ooſtris in ſangui-
ne ſuo. Quomodo?Vnus ex militibus lāceā
latus eius aperuit,& cōtinuò exiuit ſanguis
& aqua. Illo ſanguine nos redemit, illa a-
qua nos à peccatis noſtris lauit. Nos,inquit, *Ioan. 10.*
ſemetipſum eis qui peccauerūt cōnumerās
dilectus Apoſtolus Ieſu Chriſti. Ne putes
eum facere diſtinctionē vllā Iudæi & Græ-
ci. Sed & alius quidam ex lllis hominibus
Iſraelitici generis ait: Eramus enim & nos *Ephe. 2.*
aliquando natura filij iræ, ſicut & cæterl.
Itemque alius notæ ſanctitatis ex illo gene *Eſa. 54.*
re:Sicut pannus, inquit, menſtruatæ, om-
nes iuſtitiæ noſtræ. Lauit ergo nos,id eſt,o-
mnem Eccleſiam,à peccatis noſtris. Eo vſ-
que dilexit nos.Non quales eramus,dilexit *Ephe. 5.*
nos,ſed diligendo vt alij eſſemus, illo ſan-
guine,& illa aqua lauādo, regenerauit oos.
Ita concorporalem carnis ſuę,quam aſſum-
pſerat,diligendo effecit Eccleſiam,ita tradi
dit ſemetipſum pro ea, vt illam ſanctifica-
ret,mundans eam lauacro, atque in verbo
vitæ, vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiā,
non habentem maculam aut rugam, aut a-
liquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & imma
culata. Non ſolùm lauit eos,qui iam erant
credentes,vel fuerant,ſed omnes qui ſutu-
ri erant.Non quidem actu iam tunc,ſed po-
teſtate lauit eos,qui futuri erant. Neque e-

nim iam lauari poterant, qui nondum nati
erant, vel qui nondum crediderant. Pote-
ſtatem dedit eis lauari, poteſtatẽ dedit eis
filios Dei fieri per lauacrũ regenerationis.
Dixit enim diſcipulis ſuis, poſtquam reſur
Matth. vl. rexit à mortuis: Euntes docete omnes gen-
tes, baptizãtes eos in nomine patris, & filij,
& ſpiritus ſancti. Illa via, illa baptizandi re
gula, aqua illa quæ de templo illo à latere
dextro, de templo corporis eius lanciato
exierat, & primitiuam, quæ à ſeculo colle-
cta fuerat, lauerat Eccleſiam, in mare gen-
tium deſcenderunt, iuxta illud Ezechielis
Ezech. 74 vaticinium: Aquæ iſtæ, quæ egrediuntur ad
tumulos ſabuli orientalis, & deſcendunt ad
plana deſerti, intrabunt mare, & exibunt, &
ſanabuntur aquæ, & omnis anima viuens
quæ ſerpit, quocunque venerit torrens, vi-
uet. Hic tãtus fructus eſt dilectionis illius
qua nos dilexit, & in vtero virginali naturá
noſtram verbum Deus ſibi copulauit. Illa
dilectionis copula tali exitu omnes filios
Dei, qui diſperſi erant, in vnum congrega-
uit. *Et fecit nos,* inquit, *regnũ & ſacerdotes, Deo
& patri ſuo.*) O mira bonitatis dignatio, ma-
ior corde & ore noſtro, non ad ſeruitutem
nos emit tam caro pretio, tam pretioſo ſan-
guine ſuo, ſed vt faceret nos regnum & ſa-
cerdotes, Deo & patri ſuo, regnum vtiq;
patri ſuo, ſacerdotes Deo ſuo. Rex & ſacer-
dos ſolus erat, reges & ſacerdotes facere de
ſeruis peccati, de filijs mortis propoſuerat,
& idcircò ſanguinem fundebat. Quantorũ
hic teſtis fidelis meritorum, quantarum ca
put eſt coronarum? Sumes, ait Dominus in
propheta, argentum & aurum, & facies co-
Zach. 6. ronas, & pones in capite Ieſu filij Ioſedec
ſacerdotis magni. Super hoc vir illuſtris
Hieronymus, ait: Imponuntur autem coro
næ Ieſu filio Ioſedec ſacerdoti magno, quia
per ſingulas virtutes noſtras Dominus co-
ronatur, imò nobis per virtutem pœniten-
tiæ coronatis, ſaluator in ſingulis coronam
Pſal. 8. accipit. Verè ergo Domine Dominus no-
ſter, admirabile eſt nomen tuum, quia glo-
ria & honore admirabili coronaſti hũc prin
cipem regum, tot coronis, quot vel quantis
ex regibus conſtat hoc regnum, in quo om-
nes, qui ſanguine eius ſacrati ſunt, ſplendidi
reges ſunt. Et ſacerdotes, inquit, nos fecit,
eius videlicet ſacrificij quo ſpiritualẽ Pha-
raonem, ſcilicet diabolum, vicit, regnumq;
peccati deſtruxit. Nam ſicut filij Aaron id-
circò typici illius ſacrificij ſacerdotes fue-
runt, quia pater eorum cum Moyſe mini-
ſter fuit, liberãtionis illius, quæ per illud
commemorabatur paſchale agni anniculi
conuiuium, Ita filij ſacerdotis huius, quos
ſpiritualiter genuit per lauacrum regenera
tionis, iure ſacerdotes ſunt ſacrificij illius,
quo commemoratur non temporalis, vt il-
la, ſed æterna ſalus omnium. Rectè ergo nõ
eſt diſtinctio, qua ex gẽte, vel tribu ſit quis,
dummodo ſcientia & moribus ſit idoneus,
quia videlicet omnes cæleſtis ſacerdotis,
qui neminem ſecundum carnem genuit, ſe-
cundum ſpiritum filij ſumus. Et ſi non om-
nes hic ordine illo ſacerdotij fungimur,
vt corpus & ſanguinem eiuſdem Domini
noſtri ore ſacro conficiamus, attamen in eo
ſacerdotes nos omnes eſſe oportet, vt noſ-
metipſos Deo offeramus, quemadmodum
dicit Apoſtolus: Obſecro vos, vt exhibea- *Rom. 12.*
tis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſan-
ctam, Deo placẽtem, rationabile obſequiũ
veſtrum. Aliter enim non conceditur no-
bis introire in illa cæleſtia ſancta ſanctorũ,
in ipſum cęlum, vbi ſpecies iſtæ noſtri ſacri-
ficij, ſpecies panis & vini non erunt.

Sacrificium autem quod ſemper offerat,
nulli deerit in æternum, ſcilicet hoſtia gra-
tiarum, & vox laudis, vox exultationis &
confeſsionis. Eiuſmodi eſt idipſum quod
hic continuò ſubiungit: *Ipſi gloria & impe-
rium in ſecula ſeculorum, amen.*) Hoc nimirum
ratio iuſtitię poſtulat, vt accepto beneficio,
creatura laudem & gratiarum actionẽ crea
tori retribuat. Exempli gratia: Sic Moyſes *Exod. 15.*
& filij Iſrael ab Aegyptia ſeruitute liberati
per ſanguinem agni, merſo Pharaone & ex-
ercitu eius in mari rubro, canticum gloriæ
Domino decantauerũt. Ingratitudinis quip
pè initium eſt, beneficium non agnoſcere,
& à referendis gratijs os mutũ & linguam
continere. Hoc ergo laudis & gratiarum a-
ctionis breue canticum, eo dicente, ipſi glo
ria & imperium, in ſecula ſeculorum, dica
mus omnes, amen: & omnis, vt ait Apoſto- *Phil. 2.*
lus, lingua cõfiteatur, quia Dominus Ieſus
Chriſtus in gloria eſt Dei patris.

Hactenus hic fidei noſtræ præcentor de
clariſsimis præcentoribus vnus, quę ad con
feſsionis perfectionem neceſſaria ſunt, ipſe
confeſſus eſt, & confitendi nobis exemplũ
dedit. Et ſi verbis alijs, eodem tamen ſen-
ſu, quo in ſymbolo communi omnes confi-
tentur Apoſtoli, quod ipſi tradiderunt no-
bis. Vnum ſupereſt, quod & maximum eſt,
quia inde videlicet, vbi nũc ſedet, princeps
regum terræ, vbi eſt illi gloria & imperium
in ſecula ſeculorum. Inde, inquam, de illa
gloria ſua, de illa dextera patris, cum impe
rio & maieſtate ſua magna venturus eſt iu-
dicare viuos & mortuos. Sequitur ergo: *Ec-
ce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, &
qui eum pupugerunt,*) Ecce, inquit, videlicet
quia propè eſt. Inde & alius Apoſtolus, Do- *Phil. 4.*
minus, inquit, prope eſt, nihil ſoliciti ſitis.
Familiare eſt more prophetarum & omniũ *Eſa. 66.*
ſanctorum vigilum, qui aduentum illum *Ezech. 7.*
vigilanter præuiderũt, dicere: Ecce veniet,
ecce apparebit, velociter veniet, citò appa- *Iohel. 1.*
rebit

bit vobis. At verò ſeruus malus putat In tẽ-
pora longa fieri iſtud, dicéſq; in corde ſuo:
Morã facit Dominus meus venire, incipit
percutere conſeruos ſuos, ac manducare, ac
bibere cum ebrijs. Sed quid? Veniet Domi
nus ſerui illius in die, qua non ſperat, & ho-
Luc. 12. ra qua ignorat, & diuidet eum, partemq́ue
eius ponet cum hypocritis, ibi erit fletus &
ſtridor dentium. Eis igitur, qui dormiunt,
& præ ebrietate ſenſum non habent coan-
guſtatum, tempora longa videntur. Nam
his, qui vigilat, quorum prudentes animas
fides enutriuit, ſpes prouexit, charitas dila
tauit, & magnas fecit, breue exiſtimatur o-
mne tempus præſentis ſeculi, pro conſide-
ratione æternitatis & ſeculi venturi. Itaq;
ecce venit, citò venit, citò apparebit. Quo-
Luc. 21. modo? Qualibus vehiculis? Quali ſedens
tribunali? Cum nubibus, inquit. Hoc ipſum
& ipſe prædixit: Ex tunc, inquiens, videbũt
filium hominis venientem in nube, ſiue in
Matth. 34 nubibus cæli, vt in alio Euangelio ſcriptum
eſt, cũ poteſtate magna & maieſtate. Sed
& angeli, aſcendente illo, dixerunt: Sic ve-
niet, quemadmodum vidiſtis eum euntem
Actor. 1. in cælum. Suſceperat autem eum nubes ab
oculis eorum. Igitur ſic veniet, id eſt, quẽ
nubes ſuſcepit, veniet iterum cum nube, ſi-
1. Theſ. 4. ue cum nubibus cæli. De quibus & Apoſto
lus: Simul, inquit, rapiemur in nubib. ob-
uiam Domino in aera, & ſic ſemper cũ Do-
mino erimus.

Hic iam quæritur, quare ſic veniet, quã-
obrem cum nubibus veniet? Nunquid vt
nubibus occultetur ſiue abſcondatur? Non
vtiq;. Tunc enim manifeſtus veniet, quia
dudum venit occultus, & ſicut hic ſcriptum
eſt, videbit eum omnis oculus. Quare ergo
veniet cum nubibus? Aliam ſcripturã inter-
Eſa. 26. rogemus: Propheta Eſaias cùm præmiſiſſet
de impio ſub interrogatione dicens: Et non
videbit gloriam Domini, continuò per quã
dam conceſsionem coniunxit: Domine, ex-
altetur manus tua, & non videant. Et pro-
tinus adiecit: Videant & confundantur ze-
lantes populi, & ignis hoſtes tuos deuoret.
Acſi inutiliter conceſsiſſet, exaltetur manꝰ
tua, & non videant, correxit, dicens: videãt
& confundantur. Ergo quodammodo non
videbunt, & quodam alio modo impij quo
que venientem videbunt. Vt non Impij vi-
deant gloriam Domini, veniet cum nubi-
bus, vt confundantur videntes, impij, vide-
bit eum omnis oculus. Nubes quippè cum
quib. veniet, gloriã eius, ne impij videant,
abſcondent: ſed potentiam maieſtatis eius,
quin omnis oculus videat, non abſcondent.
Quales enim illæ tunc erũt nubes? Non vti-
que quales nunc ſæpè videmus, pluuijs ro-
rantes, terramq́ue refrigerantes, ſed nubes
tempeſtuoſæ, ignem ſpirantes, fulmina ia-
cientes. Nam ignis in conſpectu eius arde-
bit, & in circuitu eius tempeſtas valida. Nu *Pſal. 49.*
bium eiuſmodi, nubium ardentium vehe-
mentiam Paulus exprimere laborãs, Theſ- *2. Theſ. 1.*
ſalonicenſibus ſcribens ait: Si tamen iuſtum
eſt apud Deum, retribuere tribulationem
his, qui nos tribulant, & vobis, qui tribula-
mini, requiem nobiſcum, in reuelationem
Domini Ieſu de cælo cum angelis virtutis
eius, in flamma ignis, dantis vindictam his
qui non nouerunt Deum, &c. Hoc omnis
videbit oculus, videbunt impij, vt confun-
dantur, ſed gloriam Domini non videbũt,
quã vt nõ videant, exaltabitur manus eius.
Claritatem corporis eius, ſiue corpus cla-
ritatis eius, cui noſtræ, vt Apoſtolus ait, hu *Philip. 3.*
militatis corpus reformatum configurabit,
ille nubes obductæ impijs abſcondent, ſed
Ipſum filium hominis non abſcondent. I-
pſum videbit omnis oculus & videntes im-
pij confundentur, gloriam autem eius vide
bunt pij, qui vt ſemper cum Domino ſint,
vt Apoſtolus ait, obuiam Dominino in nu- *1. Theſ. 4.*
bibus rapiẽtur. Igneas nubes, nubilos ignes,
raptim ſurſum incolumes tranſibunt, & ſic
ſemper cum Domino erunt. Deorſum im-
pij ſtupebunt & videbunt, vt videntes con-
fundãtur, hi maximè, qui eum pupugerũt,
hi ſcilicet qui manus eius & pedes foderũt
clauis, & latus eius lancea perforauerunt.
Illi nimirum videntes confundẽtur, & con
fuſionis eorum participes erunt, quicunq;
non obediunt Euangelio eius. *Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terra.*) Hoc cum anti-
quioris prophetæ teſtimonio dixit hic A-
poſtolus & Euangeliſta, qui de pectore Do *Ioan. vlt.*
mini hauſit ſapientiã. Hebræus ex Hebræis,
quem ſaluator amabat plurimum. Nam in
Zacharia ſic perſona huius principis regum *Zach. 12.*
loquitur: Et aſpiciet ad me quem confixe-
runt, & plangent eum planctu quaſi ſuper
vnigenitum, & dolebunt ſuper eum, ſicut
doleri ſolet in morte primogeniti. Huius
teſtimonij prophetici ſolam partem hanc,
& aſpicient ad me quem confixerunt, hic i-
dem Ioannes in Euangelio ſuo recitauit, *Ioan. 19.*
præmiſſo, quia non fregerũt crura eius, ſed
vnus militum, lãcea latus Domini aperuit,
ita ſubiungendo: Facta ſunt enim hæc, vt
ſcriptura impleretur: Os nõ comminuetis
ex eo. Et iterum alia ſcriptura dicit: Vide-
bunt in quem transfixerunt: Hic autem ꝙ *Exod. 12.*
illic omiſit, ſcilicet hanc ſequentem partẽ,
& plangent eum planctu quaſi ſuper vnige *Zach. 12.*
nitũ, hoc modo addidit, & plangent ſe ſu-
per eum omnes tribus terræ. Quod hic ait,
omnes tribus terræ, nihilominus apud eun-
dem prophetã habes, vbi protinus ita ſcri-
ptum eſt: Et planget terra, familiæ & fami-
liæ ſeorſum. Familiæ domus Dauid ſeor- *Ibidem.*
ſum, & mulieres ſiue vxores eorum ſeor-
ſum.

ſum. Familiæ domus Nathã ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum. Familiæ domus Leui ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum. Familiæ Semei ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum. Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familię ſeorſum, & mulieres eorũ ſeorſum. Pro familijs L X X. interpretes tribus poſuerunt, quos iſte in cæteris ſecutus eſt, vtpotè Græco ſermone conſcribens, quo videlicet ſermone, ab ijſdem L X X. interpretib. ſcripturæ tanſlatæ fuerũt. Igitur & quod nunc ait, omnes tribus terræ, cum teſtimonio loquitur eiuſdem prophetæ: Tunc etenim & tribus domus Dauid, & tribus domus Nathan, & tribus domus Leui, & tribus dom⁹ Semei à ſuis vxoribus ſeparabuntur, id eſt, cunctis voluptatibus ſuis fraudabuntur, vt

Matth. 17. plãgant vnigenitum & primogenitum Dominũ Ieſum Chriſtũ, de quo dixerant, ſanguis ei⁹ ſuper nos, & ſuper filios noſtros. In Dauid, regia tribus accipitur, hoc eſt, Iuda: in Nathan, prophetalis ordo deſcribitur: Leui refertur ad ſacerdotes, ex quo ortum eſt ſacerdotium: in Semei doctores accipiũtur, ex hac enim tribu magiſtrorum agmina pullularunt. Reliquas tribus tacuit, quæ non habent aliquod priuilegium dignitatis. In eo autem quod ait, omnis tribus reliqua, tribus & tribus ſeorſum, & vxores eorum ſeorſum, vniuerſas abſque nomine cõpræhendit.

Typicus. Sanè planctus huiuſmodi tunc* typus extitit, quando Ioſias rex iuſtus à Pharaone cognomento Nechao vulneratus eſt, ſuper quo lamentationes ſcripſit Hieremias, quæ leguntur in Eccleſia, & ſcripſiſſe eum

2. Part. 35 Paralipomenon liber teſtatur. Nam quod illic, ſcilicet in lamentationibus ſcriptũ eſt: Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus, captus eſt in peccatis noſtris, cui diximus, in vmbra tua viuemus in gentibus, longè perſonam Ioſiæ ſuperexcellit: niſi quod iam dictum eſt, ille vulneratus crucifigandi ſal-

Thre. 4. uatoris typus fuit. Nam ſicut eo tempore poſt reges peccatores ſpes omnis populi erat in Ioſia, & occiſo illo magnus planctus in vrbe commotus eſt, ita propter crucifixum ſaluatorem, tũc renouabitur planctus vniuerſis tribubus terræ, id eſt, amatoribus terræ, qui illum occiderunt, loquentes &

Pſal. 34. dolos cogitantes, vt ait Pſalmiſta, in iracundia terræ, id eſt, irati propter terram, quam ſimulabant ſibi propter eum tollendam eſſe. Si, inquiunt, dimittimus eum ſic, omnes

Ioan. 11. eredent in eum, & venient Romani, & tollẽt noſtrum locum & gentem. Et notãdum, imò mirabile, quod ita dixit, & plangent eũ quaſi ſuper vnigenitum, & dolebunt ſuper eum, vt doleri ſolet in morte primogeniti. De hoc in quodam opere ita me dixiſſe memini: O Iudæi, Chriſtus Dei filius vobis non complacuit, quia talis erat, quia taliter venit, quia ſic & ſic operatus eſt, quia ſic & ſic locutus eſt, nullo modo vobis complacuit, animo veſtro non conuenit, alium vultis, alium expectatis. At ille, ſcilicet Deus pater, qui iſtum miſit filium, alterum nõ habet. Iſte filius primogenitus atq; vnigenitus eſt illi. Alterum, inquam, non habet. Primus illi & nouiſsimus eſt iſte, alium nõ mittet. Quid ergo facietis deſolati? Nimirum, vt ait nunc ille, aſpicietis ad eum quem confixiſtis, vt ait, inquam nunc ſpiritus eius, graui veritate, vera grauitate, plãgetis ſuper eum quaſi ſuper vnigenitum, & dolebitis ſuper eũ ſicut doleri ſolet in morte primogeniti, quia vobis mortuus eſt hic primogenitus, quia vobis vos occidiſtis vnigenitum, poſt hac ſaluatorem neq; hunc habituri, neq; alium, quia hic ſolus eſt, hic primogenitus, hic vnigenitus eſt. Hæc omnia vehementi affirmatione roborare intẽdens, quia ſine dubio ventura ſunt, dicit: *etiam, amen*) quod idẽ eſt, ac ſi diceret, quod in Euangelio ſuo ſcribere ſolet, Domino dicente, amen amen. Cùm enim apud cæteros Euangeliſtas ſemel tantum in ſingulis locis ſcriptum ſit amen, exempli gratia, vt illic ſecũdum Lucam: Amen amen dico vo- *Luc. 21.* bis, cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt, apud iſtum Euangeliſtam ſemper duplicatur hoc ipſum amen, videlicet, quia Euãgeliſtę huic os diuinius eſt, & maiora loquitur apud eum Dominus Ieſus, & idcircò, vt rerum pondera ſentiãtur, dictionis quoq; modus vel pondus geminatur, pro vehementia confirmationis. Amen amẽ dico tibi: amen amẽ dico vobis. Quid aũt mai⁹ aut terribilius poteſt dici, q̃ nunc in præſenti loco dixit. Rectè igitur in præſenti loco affirmationem duplicauit, dicendo, etiam amen, vt ad credendum euigilet omnis qui audit. Sequitur: *Ego ſum α & ω, id eſt, principiũ & finis, dicit Dominus De⁹, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt omnipotẽs)* Totũ ꝙ hactenus dixit de pſona filij, parũ erat, nec ſufficiẽs ad ſalutẽ credẽti vel confitenti. Quid enim illic offenderet Cherintum, Hebionẽ ſiue Arrium, aut alium quemlibet diuinitatis Chriſti inimicum hæreticum: teſtem fidelem, primogenitum mortuorum, id eſt, primum reſurrexiſſe à mortuis Dominum Ieſum, & principem eſſe regum terrę, eumque nos dilexiſſe, & lauiſſe nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & venturum eſſe cum nubibus, ſcilicet ad iudicandum viuos & mortuos? Hæreticus quoque quilibet eiuſmodi concederet, & confiteretur, ſed eundem eſſe Deum, Deo patri coæqualem, ſine initio cum patre, vel in patre manentẽ, non confiteretur. Rectè igitur illa dixiſſe non contentus, addit iſtud, quod ſummum

eſt,

eſt, in quo fides Christiana conſiſtat, velut
ſupremo gradu, de Chriſti diuinitate ſubli
miter æquè vt de patre ſentiens, ſicut dignū
eſt, & dicens in perſona eius, vt videlicet
maiori tonitru, quæ contradicunt illi ranæ
loquaces, conterātur. Ego ſum α & ω, id eſt,
principium & finis, dicit Dominus Deus,
qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt omni
potens. Hæc enim dicens, ſiue dicentem il-
lum inſerens, patri coæquat, de quo idem
ſupra dixerat, qui eſt, & qui erat, & qui vē-
turus eſt. Quid dixerit, quid intelligi velit
per α & ω, confeſtim exponit dicendo: prin-
cipium & finis. Duæ nanque literæ Græco-
rum, quibus & cuius linguæ eccleſijs hunc
librum ſcripſit, duæ, inquam, literæ illius
linguæ ſumma & vltima iſtæ ſunt, α & ω. Vt
ergo dubium non ſit, quale, vel cuius rei
principiū ſit vel finis, per α commoniti, quę
litera, vt iam dictum eſt, Græci alphabeti
prima eſt, ad ſacræ ſcripturæ exordium re-
ſpiciamus, vbi ſcriptū eſt: In principio crea-
Gen. 28. uit Deus cælum & terram: & per ω, quæ vl-
tima eſt, item commoniti, ad finem eiuſdē
ſcripturæ in Euangelico volumine reſpicia
Matth. 28 mus, vbi ſcriptum eſt: Et ecce ego vobiſcum
ſum omnibus diebus, vſq; ad conſummatio
nem ſeculi, vt veraciter credamus, & confi-
teamur, hunc eſſe principium, in quo om-
nia facta ſunt, & finem ſiue conſummatio-
nem, qua omnia reſtaurata & perfecta ſunt.

Præterea & illud ſciendum, quia α vnum,
ω autem apud Græcos octingentos ſignifi-
cant. Omnes enim literæ apud Græcos ver-
ba componunt, & numeros faciunt, & ſicut
quæq; ſunt ordine poſteriores, ita ſuis cha-
racteribus numeros titulant ampliores. Pri
ma, vt iam dictum eſt, litera α vnum, ω ſigni-
ficat octingentos. Et in hoc nimirum pul-
chritudo myſterij magna & delectabilis
eſt, quia videlicet qui in principio vnus e-
rat filius vnicus ſiue vnigenitus, in fine ſe-
culorum filios Dei ſecum, non quidem ge-
nitos, ſed adoptatos habebit, quaſi octingē
tos, id eſt, innumerabiles, octo beatitudini-
bus, per diuerſas manſiones diſpertiendo
remuneratos, remunerando diſpertitos. V-
bi præter hunc locum hoc dicit Dominus
Deus: Non ſolum in Euangelio ſuo vbi di-
Ioan. 8. cit Iudæis: Ego principiū qui & loquor vo-
bis: verum & in Eſaia ipſa loquitur perſona
Eſa. 43. Saluatoris: ante me non eſt formatus Deus,
& poſt me non erit: Ego ſum Dominus, &
non eſt abſq; me ſaluator. Amplius autem,
quando, vt præmiſſum eſt, veniet cum nubi
bus, quando videbit eum omnis oculus, &
qui eum pupugerūt, qui mala dixerunt ei:
quando morietur, & peribit nomē eius, qui
pungentes, ſiue transfigentes, hoc efficere
voluerunt, vt omninò non eſſet, vt omninò
Pſal. 40. auferretur de terra memoria illius: tunc o-
portunè dicet hic Dominus Deus: tunc, in- Matth. 13.
quam, vociſerabitur & clamabit: & ſuper Luc. 4.
illos inimicos ſuos conſortabitur, & iſtud
dicet eis: Ego ſum α & ω, id eſt principiū &
finis. Acſi dicat: Nō ſicut vos mihi impro-
peraſtis, ego ſum filius ſabri, aut ex illo fa-
bro Ioſeph eſſe cœpi, non ſicut vos volui-
ſtis vt perirem, ego perij, aut eſſe deſij, ſed
ſum & ante Ioſeph, & ante omnes, & poſt
me nullus erit. Nam & in propheta dicebā Eſa. 40.
vobis, quia ante me non eſt formatus Deus,
& poſt me non erit. Quod ſequitur dicens:
Qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt omnipotēs.)
Dictionem confirmat eandem dicentis: E-
go ſum α & ω, id eſt, ego ſum principiū & fi-
nis. Credentium quippè vox eſt Ioannis,
& omnium noſtrum credentium, àtq; con-
fitentium, quod veritatem de ſeipſo teſte-
tur hic Dominus Deus, quod non ſit recens
Deus aut Dominus, ſed ſit ille, à quo, vel
cum quo venientes & miſsi prophetæ dice-
bant olim: Hæc dicit Dominus Deus. Ille Gen. 17.
idem omnipotens qui erat ante Abraham,
quique loquebatur ad eū, dicens: Ego ſum
Dominus omnipotens, ambula coram me,
& eſto perfectus, quodque ipſe venturus,
& in glorioſa eſſentia ſua ſit permanſurus,
cùm ad nihilū redacti fuerint inimici eius,
qui pungentes eum, dicebant: quando mo- Pſal. 107.
rietur. ſiue: ecce morietur, & peribit no- Pſal. 40.
men eius.

PRæmiſſo iam hoc tam ſplendido tantæ
tamq; catholicę & Apoſtolicę confeſsio
nis apparatu, tandem narrationem ſuam in-
greditur ſanctæ fidei doctor, & confeſſor
reuerendus, ac cæleſtis reuerentiæ orator
magnus: in medio ſeptem Eccleſiarum, ſiue
in medio vnius vniuerſalis eccleſiæ, ore a-
perto dignè audiendus. *Ego Ioannes frater ve-
ſter, & particeps in tribulatione & regno & patien-
tia Ieſu: fui in inſula quæ appellatur Pathmos, pro-
pter verbum Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti, fui in
ſpiritu in dominica die, & audiui poſt me vocem ma-
gnam tanquam tubæ dicentis: Quod vides ſcribe in
libro, & mitte ſeptem eccleſiis quæ ſunt in Aſia, E-
pheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, &
Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ.)* Ecce iam
tertio nominis ſui titulum operi huic dili-
gens ac ſolicitus autor præfixit. Primò, cùm
dixit: ſignificauit mittens per angelum ſuū
ſeruo ſuo Ioanni. Secundo, cùm dixit: Ioan
nes ſeptē eccleſijs quæ ſunt in Aſia. Et nūc
tertio, Ego, inquiens, Ioannes frater veſter.
Quam ob cauſam iſte dicturus ſiue narratu
rus hoc modo ſui nominis poſitionem tri-
plicat. Nunquid caſu, aut nomen ſuum dila
tare ſtudens, inculcat & replicat? Non vtiq;
ſed vtilitati noſtræ intendens, reuelationes
difficillimas, quas conſcribere ingreditur,
præmunit ac defendit, ne contemnantur: ne
quod futurum erat, ob ſui difficultatem, li-
ber

ber vltuperetur, & ſenſibus dignis carere
indicetur: aut eius, cuius eſt, ſcilicet Ioan-
nis Apoſtoli & Euãgeliſtæ dilecti Ieſu Chri
ſti, eſſe denegetur. Hoc etenim longè acci-
dit poſt illud tẽpus. Nonnulli etiã Iudaico
intellectu de futuris promiſsionibus ſentiẽ
tes, eaſque corporaliter exhibendas docen-
tes, & mille annis in delicijs corporalibus
in hac terra ſanctos cum Chriſto eſſe regna
turos: huius ſui dogmatis probamẽta, ſum-
ptis ex hac reuelatione teſtimonijs, conabã
tur aſſerere. E contra & alij librũ hunc (vt
eccleſiaſtica teſtatur hiſtoria) penitus refu-
tandũ à Canone ſcripturarũ, atque abijcien
dum putârunt, ſingula quæq; eius capitula
arguentes. & dixerunt, prætitulationem li-
bri non eſſe verã, ſed alienæ ſcripturę Ioan-
nis tantum nomen impoſitum: vnde neq;
Ioannis hũc eſſe librum, nec reuelationem
videri poſſe, quæ craſſo quodam velamine
ignorantiæ contegatur. Inter hos Diony-
ſius epiſcopus eccleſiæ Corinthiorum, vir
magnæ in verbo Dei eruditionis & gratiæ:
Ego, inquit, ſcripturam libri huius ſperne-
re atque abijcere nullatenus audeo. Hoc
magis de eo iudico, quòd excedant atque
emineant quæ in eo ſcripta ſunt, humanæ
auditionis modum, & ſit in eo arcanus qui-
dam & reconditus, atque admirandus om-
nibus ſenſus, quem & ego admiror ac vene
ror, etiam ſi nõ intelligo, & ita ſentio, quod
diuina aliqua ſacramenta ſermonibus con-
tegantur humanis, non tã iudicio meo diſ-
cernens, q̃ fide credens. Et ideo non repro-
bo quæ non intelligo, ſed tántò magis admi
ror, quantò minus aſſequor. Poſt hæc verò
totius libelli diſſerens corpus, & ſingula
quæque diſcutiens atque euidenter oſten-
dens, nullo modo fieri poſſe, vt ſecundum
literã dignus in eo intellect⁹ appareat, Ad-
dit etiam hæc dicens: Conſummata igitur
omni prophetia, beatos dicit eos, qui hæc
cuſtodiunt. Sed & ſemetipſum beatum di-
cit. Ait enim: Beatus qui ſeruat verbũ pro-
phetiæ libri hui⁹. His & huiuſcemodi obie
ctis & reſponſis, liber iſte reuelationum cę-
leſtium, diſiectus atque contrectatus fuit:
& niſi ſpiritus ſanctus, qui hæc omnia reue
lauit, rationabilis reuerentiæ viros præpa-
raſſet ad defendendum, tantas tamq; pretio
ſas margaritas porci conculcaſſent, hæreti-
ci contaminaſſent. Quid futurum erat, ſi nõ
ſtetiſſet in ingreſſu orationis tanta tantiq;
nominis autoritas? Rectè igitur, quia ſecun
dum legem, in ore duorum aut trium teſtiũ
Deut. 17. ſtat omne verbum, tertiò repetitum ſui no-
minis titulum poſuit Ioannes, qui teſtimo-
nium perhibuit verbo Dei, & teſtimonium
Ioan. 8. Ieſu Chriſti quæcunque vidit.

Et nota, quanta hæc ipſa nominis autori-
tas ſanctæ humilitatis gratia reſplẽdeat: fra
ter, inquit, veſter, & particeps in tribulatio
ne, & regno & patientia Ieſu. Poterat enim
dicere: Ego Ioannes doctor & Apoſtolus,
veſter prædicator, & Euangeliſta veſter,
diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, cuius
participes, cuius vos meruiſtis eſſe fratres.
Et rectè quidem dixiſſet: ſed hic locutionis
modus non adeò paruuli eſſet, paruuli ta-
lis, qualem vnumquemque Apoſtolorum
fieri vel eſſe voluit bonus magiſter, cùm
diceret: Amen dico vobis, niſi conuerſi fue *Mat. 18.*
ritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intra-
bitis in regnum cælorum. Quicunque ergo
humiliauerit ſe, ſicut paruulus iſte, hic ma-
gnus vocabitur in regno cælorum. Quænã
eſt moderatio ſiue modeſtia paruuli? Quan
to tempore, inquit Apoſtolus, hęres paruu *Gal. 4.*
lus eſt, nihil differt à ſeruo, cũ ſit Dominus
omnium. Et nos quidem omnes noſtro iu-
dicio ſerui ſumus: hic autem Ioannes dile-
ctus Domini Ieſu de filijs eſt, quibus bona
ſermonis Dei hæreditas teſtamento legata
eſt. At ipſe ab illo bono magiſtro didicerat *Mat. 19.*
ſe hic humiliare per virtutem, quomodo
inter ſeruulos, ſiue inter ſeruulorum filios
humiliat ſe paruulus, qui paruulus eſt per
ætatem, ſedens in puluere cum illis, non a-
mans primos recubitus in cœnis, non ſaluta
tiones in ſoro, nõ primas cathedras in ſyna-
gogis. Rectè igitur, & vt talis magiſtri di-
ſcipulum decet, noſtro videlicet humiliũ
ſeruulorum conſortio contentus eſt, dicẽs:
Ego Ioannes frater veſter, ego Ioannes par
ticeps veſter. Quod ſi cauſa popoſciſſet, ni-
mirum non dubitamus eum dicere potuiſ-
ſe, quod maius, imò quod humilius eſt: ego
Ioannes, ſeruus veſter. Nam & hoc dicere
non dubitauit alius, videlicet vas electio-
nis Paulus, eiuſdẽ Ieſu Chriſti Apoſtolus: *2. Cor. 4.*
Non, inquit, prędicamus noſmetipſos, ſed
Dominum Ieſum Chriſtum, nos autem ſer
uos veſtros per Ieſum.

Veſter, inquit, particeps in tribulatione.
Magna cordis manſueti & humilis congra-
tulatio. Exortem tribulationis, ſiue tribula
tionum iuſtorum, quoniam multę ſunt, ali
quis illum exiſtimaret, pro eo quod de illo
in Euangelio ſic ſcriptum eſt: Conuerſus
Petrus vidit illum diſcipulum quem dili-
gebat Ieſus ſequentem, & dicit de eo: Domi
ne, hic autem quid? Dicit ei Ieſus: Sic eum
volo manere, donec veniam, quid ad te? Tu
me ſequere. Ac ſi diceret: Non eum per paſ-
ſionem martyrij volo cõſummari, ſed abſ-
que violentia perſecutionis diem expecta-
re nouiſsimi, quando ipſe veniens, eum in
æternæ beatitudinis mãſione recipiam. Et
quid hoc ad te? Tu tantum crucis patibulũ
ſubeundo, mea veſtigia te ſequi debere me
mento. Pro hoc, vt iam dictum eſt, exortẽ
illum putaret aliquis ſanctorum martyrũ
tri-

tribulatione. At ille calicem Domini bibit, calicem tribulationis, iuxta veritatem eiuſ-
Mat. 20. dem Domini dicentis duob. filijs Zebedei, quorum hic vnus fuit: Poteſtis bibere cali-
Luc. 2. cem quem ego bibiturus ſum? Quibus reſpondentibus, Poſſumus: calicem, inquit,
Ioan. 19. meum bibitis, &c. Vbinam bibit iſte illum calicem Domini? Nimirum illic, vbi iuxta propheticum dictum Simeonis iuſti, beatæ genitricis eius animam gladius pertranſiuit. Nam cùm omnes diſcipuli, relicto eo, fugiſſet, iſte dilectus diſcipulus, cum Maria matre eius, iuxta crucẽ ſtetit & clauos manuum ac pedum eius, lanceam quoque perforantem latus eius ipſe inſpexit. Illic enim gladius idem, qui Mariæ matris animã pertranſiuit, nunquid dilecti ac diligentis diſcipuli animam non tetigit? Tetigit planè, & illic calicem Domini bibẽs, ſicut Mariæ, ſic & omnium martyrum Chriſti particeps factus eſt in tribulatione. Particeps autem quicunque eſt in tribulatione, ipſe quoque in regno particeps iure eſt. Illud quod ſequitur, & hoc apud cæleſtem regem ius legale eſt, ait enim: Vos eſtis qui permanſiſtis
Luc. 22. mecum in tentationibus meis, & ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Quod ſi omnibus communiter dixit, quamuis tunc in illo articulo fugituri eſſent, & Petrus quoque negaturus eſſet, quanto magis huic dictum conuenit, qui & tunc iuxta crucem ſtetit, & deinceps ſemper præſto fuit. Cùm autem dixiſſet in tribulatione & regno, addidit & patientia Ieſu. Nam & poſtquam particeps fuit in illa tribulatione morientis, & regno reſurgentis, Ieſu patientiam habuit, imitando paſſum opprobria, irriſiones, colaphos, & verbera: vt verbi gratia, quãdo & ipſe cũ
Actor. 5. alijs flagellatus eſt, ſicut in Actis Apoſtolorum legitur, & à Domitiano in feruentis olei dolium miſſus, ad vltimum, ab hominibus ſeparatus eſt. In eo quoque particeps ſanctorum fuit in patientia Ieſu, quia ſicut
Luc. 23. Chriſtus Ieſus patiẽter ſuſtinuit, & orabat, dicens: pater ignoſce illis: ita & iſte diligebat illos, qui illi mala inferebant, & pro eis orabat. Ego ille talis fui in inſula, inquit, propter verbum Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti. Hiſtoria nota eſt, ſcilicet, hunc B. Ioannem in Pathmos inſula relegatum, propter verbum Dei, cui teſtimoniũ perhibebat, vel quod prædicabat ante omnia ſecula de corde patris natum, & propter teſtimonium Ieſu Chriſti, quo teſtificabatur eum eſſe verbum incarnatum. Interpretatur autem Pathmos fretum: feruet enim illic mare amplius, eò quòd ſit anguſtũ. Illic exulanti, cui negabatur terra, cælum apertum eſt. Exemplum ergo eſt omnibus ſanctis, quòd quantò magis in freto præſentis ſeculi affliguntur, tantò amplius illis ſecreta cæleſtia manifeſtantur.

Deſignata iam perſona ſua, loco quoq; exilij ſimul & cauſa, tempus quoque curauit indicare: fui, inquiens, in ſpiritu dominica die. Solet enim qualitas rerum oſtendi, pro qualitate temporum. Hinc eſt, quod Abraham in feruore fidei ſuæ, angelos meridie vidit. Et Loth in perditione Sodomo- Gen. 18. 19
rum veſperi: Adam poſt meridiẽ: Solomon Gen. 3.
quoque ſapientiam non ſeruaturus, in no- 3. Reg. 3.
cte percepit. Ita ergo in hoc loco per diem dominicam apertè fides intelligitur, quæ tã manifeſta erat in toto mundo, quando iſta videbat. Quomodo autem, vel quo in ſpiritu arbitramur eũ fuiſſe? Si enim in ſuo tantùm fuit ſpiritu, indignitas viſionis conſequitur, multumq; videnti derogatur: vt neque ipſe propheta, neq; verba eius prophetia, neq; viſiones eius reuelationes rectè dicantur: quippè quas non intelligebat, ſi eas tantũ in ſuo ſpiritu videbat. Exempli gratia Pharao qui vidẽs ſeptem ſpicas, & ſeptẽ Gen. 41.
boues, non vtique corpore, ſed ſpiritu, dormiebat enim clauſis corporis luminibus, quia videns, inquam, non intelligebat, propheta non erat. Ioſeph autem quia non in ſuo, ſed in Dei ſpiritu vidit, id eſt, intellexit, propheta fuit. Pharaonis namq; tantùm ſpiritus informatus eſt, vt videret: Ioſeph autem mẽs, Dei ſpiritu illuminata eſt, vt intelligeret. Hos viſionum modos Apoſtolus 1. Cor. 14.
breuiter diſtinguit, cũ præmiſſo, ſi orẽ lingua, & ſpiritus meus non orat, mens mea ſine fructu eſt, continuò ſubiungit: Quid ergo? Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Quod ait ille de oratione, ſiue pſallendo, hoc idem de viſione ſentiendum eſt. Conſpectus quippè per viſum imaginibus: non, niſi intellectus acceſſerit, qui mentis eſt proprius, reuelatio ſit, vel agnitio, vel prophetia, vel doctrina. Sed nunquid apud hunc Ioannem in viſione talis erat cæcitas, vt ſigna quædam rerum formarentur in ſpiritu, & in mente eius earundem rerum non refulgeret intellectus? Abſit hoc ab illo diſcipulo quem diligebat Ieſus. Alioqui, quomodo hic liber Apocalypſis, id eſt, reuelatio diceretur? Vnde prophetia vocari mereretur, Ipſo dicente: Beatus qui legit, & audit verba prophetiæ libri huius? Igitur cùm dicit, fui in ſpiritu ſancto ſubintelligamus ſpiritũ, quemadmodum & illic: Ductus eſt Ieſus in deſertũ à ſpiritu: ſanctum vtique ſpiritũ rectè ſubintelligimus.

Nec dubitamus dicere, id quod ait, fui in ſpiritu, idem eſſe ac ſi dixiſſet, fui vſque ad tertium cælum raptus. Non enim, quia ſol9 Matth. 4.
Apoſtolus Paul9 hoc de ſemetipſo ſcripſit,

idcircò putandum eſt, quòd nullus ſan-
ctorum præter eum illuc raptus fuerit.
Galat. 1. Quemadmodum & illud quod alibi dicit:
Euangelium quod euágelizatum eſt à me,
non eſt ſecundum hominem, neque enim
ego ab homine accepi illud aut didici, ſed
per reuelationem Ieſu Chriſti, non ita ſen
tiendum eſt, quòd præter eum nullus ſan-
ctorum per reuelationem Dei veritatem
Chriſti didicerit, vel quod omnes præter
eum ab homine acceperint. Nullatenus
exiſtimandum eſt, quòd hæc vel illa dicen-
do, huic beato Ioanni, vel cæteris ſeſe præ-
ferat Apoſtolis, immò & prophetis: qui v-
tique omnes, non ab homine vel per homi-
nem, ſed p reuelationé Dei, ſiue Ieſu Chri-
ſti didicerunt, quod erat omnibus illis ra-
pi vſque ad tertium cælum, id eſt, cæleſtia
Tres modi per intellectualem videre oculum. Tres
viſionum. nanque cæli, tres modi viſionum ſunt. Eſt
enim viſio corporalis, qua corpora ſiue cor
poralia, cum vi mentis luminibus corporis
conſpicimus. Eſt ſpiritualis viſio, qua ima-
Gen. 41. gines aliquas dormiendo, aut etiam cogi-
tando videmus quidem, ſed nondum intel-
ligimus, quomodo vidit Pharao ſeptem
ſpicas, ſeptemque boues, vt ſupra iam di-
ximus. Eſt & intellectualis, qua mens à ſpi-
ritu ſancto illuminatur, vt intelligat, quo-
modo intellexit Ioſeph, quid per eaſdem
imagines ſignificaretur. An non & iſta,
2. Cor. 12. quę hoc libro continentur, verba ſunt eiuſ-
modi, verba arcana, quæ non liceat homini
loqui, id eſt, humano ſenſui committi? Si e-
nim homo iſta loquatur, id eſt, ſi humano
velit quiſquam exponere vel ſuſcipere ſen
ſu, pernicioſa inde hæreſis generatur, vt fe-
Vide hiſt. cit quidam Nepos nomine, in partibus Ae-
eccl. lib. 7. gypti epiſcopus, qui ex hac reuelatióe ſum-
cap. 21. ptis teſtimonijs Iudaico intellectu, cona-
batur aſſerere repromiſsiones Dei corpo-
raliter exhibendas, & mille annis in delicijs
corporalibus, ſanctos cum Chriſto regna-
turos eſſe in hac terra.

Sed dicet aliquis: Si omnium Apoſtolo-
rum iſta erat gratia, quòd per reuelationé
didicerűt cæleſtia ſacramenta Chriſti, quip
pè qui fuerant homines idiotæ, & ſine lite-
ris, quid opus erat vt tã vehementer Apo-
ſtolus de ſemetipſo aſſereret, quod vſque
ad tertium cælum raptus fuiſſet, quod non
ab homine, ſed per reuelationé Ieſu Chri-
ſti didiciſſet? Ad hæc, inquam. Nimirum
opus erat pro eo, quòd periclitabatur apud
1. Cor. 12. Corinthios & apud Galatas, fides Euange-
Galat. 3. lica qui pro Pauli Apoſtoli perſona, pſeu-
doapoſtolis prædicantibus, vt in circunci-
ſionem ritumque Iudaicum fideles induce
rentur, & pro hoc Paulo Apoſtolo derogan
tibus quaſi in tanto negocio non eſſet au-
diendus, quippè qui neſciret veritaté eu-
angelij, quique non eſſet de magnis Apo-
ſtolis. Idcirco talia quæ prędicta ſunt, de ſe-
metipſo aſſeruit, cæteris ſe non præferens,
ſed coæquans Apoſtolis, videlicet vt per-
maneret veritas Euangelij. Sed iam reuela
tionis eiuſdem ſemitas ingrediamur. Ait,
*Et audiui poſt me vocem magnã tanquã tubæ dicen-
tis: Quod vides ſcribe.)* Quid erat poſt Ioanné,
cũ eſſet in ſpiritu? Nimirum totus mundus,
quicquid corporeis oculis cernitur, imò &
totus præſentis eccleſiæ ſtatus. Retro hæc
erant, quia videlicet ipſe in anteriora exté-
debatur, cũ ad illa videnda ſurſum raperetur:
futurum autem erat quod nunc dici-
mus. Dũ ipſe poſt occiſioné Domitiani, per
mittente pio principe Nerua, rediret Ephe- *Nerua.*
ſum, compulſus eſt ab omnibus penè tunc
Aſiæ epiſcopis, & multarum eccleſiarum
legationibus, de coæterna patri diuinitate
Chriſti, altius facere ſermonem, eò quòd
in trium Euangeliſtarum ſcriptis, Matthæi
videlicet, Marci, & Lucæ, de humanitate
eius, ac de his quæ per hominem geſſit, ſuf-
ficiens ſibi viderétur habere teſtimonium.
Cur hoc? Videlicet dum eſſet in exilio, ir-
rumpentes in eccleſiã hæretici, quaſi in de-
ſtituta paſtore ouilia, lupi, Marchion, Che-
rintus, & Hebion, cæteriq; Antechriſti, qui
Chriſtum fuiſſe ante Mariam negabant, ſim
plicitatem fidei euangelicæ, peruerſa ma-
culauerant doctrina. Igitur poſt ſe vocem
magnam tanquam tubæ audiuit, quia futu-
rum erat, vt magnoperè compelleretur à iã
dictis Aſiæ pene omnibus epiſcopis: quate-
nus velut in bellum cõſurgens, perfidis ob
uiaret hæreticis, & gladio correpto verbi
Dei, defenderet terminos eccleſiæ fidei. Ve
hementé illam, qua cõpellendus erat, om-
nium intentioné, per magnã vocem intelli-
gimus. Simul quia veritas fidei nõ angulos
amat, nõ in occulto, ſed palã omni mundo
loqui deſiderat, rectè nõ per qualemcunq;
vocé ſed per vocé tubæ magnã, id ꝙ iam di-
ctũ eſt, ſignificari decebat. Quod vides, in-
quit, ſcribe. Hoc eſt dicere, omnes epiſco-
pos Aſię. O Ioan. dilecte Ieſu Chriſti, q ſu-
pra pectus eius recũbens, euangelicę veri-
tatis fluenta de ipſo ſacro dominici pectoris
fonte potaſti, quoniã Marciõ, Cherintus, &
Hebion, cęteriq; Antechriſti, te abſente, te *Ioan. 13.*
exulãte, irruperunt in eccleſiã, & ſimplicitã
tem fidei euãgelicę puerſa maculauerűt do
ctrina, Chriſtũ fuiſſe negãtes ante Mariam:
cæteri aũt Euangeliſtę, videlicet Mattheus,
Marc. & Luc. de humanitate eius, ſufficiés
ſcriptis firmauerűt teſtimonium, tu d[illegible]a-
tiquitate diuinitatis eius, ꝙ vides, quod no-
ſti, ꝙ tenes, euangelico ſtilo ſcribe, & ſcri-
pto tuo cunctas hæreticorũ tenebras, pate-
facta veritatis luce diſpelle. Et mitte ſepté
eccleſijs, q̃ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smirnæ,

& Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Phi-
ladelphiæ, & Laodiceæ. Mitte ſeptem ec-
cleſijs, id eſt, trade vniuerſæ eccleſiæ, quæ p
totum mundũ diffuſa eſt, ordinata & con-
firmata ſancto ſpiritu ſeptiſormi. Nã Aſiæ
quidem minoris ſeptem ſunt ciuitates me-
tropolitanæ, quarũ caput Epheſus eſt. Ve-
runtamen quod loquitur ſeptem eccleſijs
Aſiæ, vtiq; omni eccleſiæ dicit, quæ cũ vna
ſit, ſeptenario numero compræhenditur,
quo ſępè ſolet vniuerſitas deſignari. Specia
liter quidem ſeptem illis Aſiæ eccleſijs ſuã
prophetiam dirigit, quibus eum prædicato
rem diuina gratia præpoſuit, ſed nihilomi-
nus vniuerſali eccleſiæ tradere iſta cupit,
quæ ſibi reuelata nouit eſſe, pro communi
omnium profectu, cũ ſine exceptiõe dicat:
Beatus qui legit & audit verba prophetiæ
Et conuerſus ſum, ſcilicet ad preces & ieiunia. huius. Sequitur. *Et cõuerſus ſum vt viderem vo-
cem qua loquebatur mecum*) Rogantibus Ioan-
nem, vt ſupra dictũ, epiſcopis Aſiæ, de coæ-
terna patri diuinitate Chriſti, altius ſermo
nem facere, ipſe quid fecit? Nimirum ad o-
rationem ieiuninmq́ue conuerſus eſt, non
aliter ſe facturum reſpondens, niſi in dicto
ieiunio omnes in commune Dominũ pre-
carentur, vt ipſe digna ſcribere poſſet. Hoc
fecit, imò cùm hæc videret ipſe facturus e-
rat. Rectè igitur, & conuerſus ſum, inquit,
vt viderem vocem quæ loquebatur mecũ.
Qui enim quodammodo in cælum aſcende
re, & latentem illic diuinitatem hominibus
demõſtrare rogatus, ad orationem & ieiu-
nia confugit, ſolicitus, ſuamq́; fragilitatem
ſuſpectus, rectè conuerti vel conuerſus eſſe
dicitur, vt videat vocem quæ ſecum loqui-
tur, id eſt, vt dono gratiæ ſupernæ obtineat
quod effari poſtulatur, & quod oſtendere
ſiue conſcribere ipſe prior videre vel ſcire
mereatur. *Et conuerſus vidi ſeptem candelabra
aurea, & in medio ſeptem candelabrorum aureorũ,
ſimilem filio hominis, veſtitum podére, & præcinctum
ad mamillas zona aurea.*) Et hoc ita deinceps fa-
ctum eſt. Conuerſus enim, vt iam dictũ eſt,
ad orationes & ieiunia, ſimulq́; indictum
Ieiunium celebrante Eccleſia, vidit reue-
lante ſancto ſpiritu, qualia de Chriſti diui-
nitate ſcribere dignũ erat, quæ & præſens
pulcherrimè deſignat litera, ſenſu aureo,
ſuperficie tota argentea. Et vidi, inquit, ſe-
ptem candelabra aurea. Septem cãdelabra,
ſeptem eccleſiæ ſunt. Ergo ſicut ſeptem ec-
cleſiæ ſunt, & tamẽ vna eſt eccleſia, ſic ſeptẽ
candelabra vnum candelabrum ſunt. De
Matth. 6. quo videlicet candelabro, ipſe Dominus lo
quitur in Euangelio: Nemo accendit lucer
Luc. 11. nam, & in abſcõdito ponit, neq; ſub modio,
ſed ſuper candelabrum, vt qui ingrediun-
tur, lumen videant. Hoc nimirum contra
inuidiam loqnebatur Iudaicam, quibus an-
te hæc dicta ſignificauerat per ſimilitudinẽ
Niniuitarum, ſuam gentibus gloriam fore
declarandam, ipſiſq́; videlicet Iudæis, ocu-
lum nequã habentibus, id eſt, inuidentibus,
& inuidendo pereuntibus, gentes acturos *Mat. 12.*
eſſe pœnitentiam. Dixerat enim: Viri Nini
uitæ ſurgent in iudicio cum generatione i- *Luc. 11.*
ſta, & condemnabunt illam, quia pœniten-
tiam egerunt ad prędicationem Ionæ: Et ec
ce plus quàm Ionas hic. Et eſt ſubintelligẽ-
dum, ſicut viri Niniuitæ pœnitentiam ege-
runt ad prędicationem ſiue ſignum Ionæ,
qui fuit in ventre ceti tribus diebus & trib.
noctibus, ſic gentes pœnitentiam agent ad
prędicationem meam, ſine ſignum meum,
poſtquam fuero in corde terræ tribus die-
bus & tribus noctibus, & perinde ſurgent
in iudicio cum generatione hac, & condem
nabũt eam. Quæritis cur ita fiat? Videlicet
quia ego lucerna ſum: Et ſicut lucerna idcir
cò accenditur, non vt in abſcondito, ſed ſu-
per candelabrum ponatur, ſic ego idcircò
veni in hunc mundum, vt lumine meo gen-
tes illuminentur. Igitur quod eſt ſecundum *Ioan. 13.*
Euangelicæ veritatis rationem, lucernã po
ni debere, vel poſitam eſſe ſuper candela-
brum vnum, hoc eſt, ſecundum hanc reue-
lationem, filium hominis conſpici in medio
ſeptem candelabrorum aureorum, ſcilicet
Chriſtum, de quo dixit Simeon: Lumen ad *Luca. 2.*
reuelationem gentium: iam tunc, cùm hoc
myſterium videret Ioannes, prolatum fuiſ-
ſe ad gloriam omnium eccleſiarum. Septem
nanq; candelabra, vt iam dictum eſt, ſeptẽ,
id eſt, omnes eccleſiæ ſunt. Quæ videlicet
candelabra rectè aurea videntur, quia ſacra
fides, ob quam vel ex qua hoc habemus gẽ-
tes, vt candelabra, id eſt, eccleſiæ ſimus, au-
ro, quod per ignẽ tranſit, aſsimilatur, quẽ-
admodum & Petrus Apoſtolus loquitur: *1. Pet. 2.*
Vt probatio veſtræ fidei multò precioſior
ſit auro, quod per ignem probatur.

Qualem illum vidit in medio candela-
brorum talium, candelabrorũ aureorum?
Vt audirẽt Marcion, Cherintus, & Hebion,
cæteriq́ue Antichriſti, qui antiquæ Chriſti
gloriæ derogabant, imò ſciret ipſe certius
Ioannes, quale de diuinitate Chriſti teſti-
monium poſtmodum rogandus perhibe-
ret, ſimilem vidit filio hominis, veſtitum
podêre, & præcinctum ad mamillas zona
aurea. In ſimilitudine filij hominis, veri-
tatem accipimus hominis, quemadmodum
& illic: In ſimilitudinem hominum factus *Philip. 2.*
eſt, & habitu inuentus vt homo. In veſti-
tu podêris, quæ veſtis eſt ſacerdotalis, di-
gnitatem vel officium ſacerdotij, quia ſa-
cerdos vel pontifex noſter ipſe eſt, de quo
Apoſtolus: Habentes ergo, inquit, pontifi-
cem magnum, qui penetrauit cælos, Ieſum *Hebr. 4.*
filium Dei, teneamus confeſsionem. Et Pe-
trus Apoſtolus: Eratis enim, inquit, ſicut *1. Pet. 2.*

oues errantes, ſed conuerſi eſtis nũc ad paſtorem, & epiſcopum animarum veſtrarũ. In eo quòd præcinctus erat ad mamillas zona aurea, intelligimus autoritatem regiam, *Pſalm. 92* de qua Pſalmiſta: Dominus regnauit, decorem indutus eſt, indutus eſt Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe virtute. Decoré & fortitudinem quam indutus eſt, vel qua præcinxit ſe Dominus regnans, regno peccati deſtructo, & ſuperata morte, per zonã auream intelligimus, qua nunc videbatur ad mamillas præcinctus. Cur enim ad mamillas, quarum in medio locus eſt cordis, niſi vt talis præcinctura ſignificet, mamillarum *Rom. 6.* ſcilicet & cordis, ſtatũ naturæ vitalis, vel vitam continẽtis, quia Chriſtus iam rex eſt immortalis. Reſurgens quippè à mortuis iã nõ moritur, mors illi vltra nõ dominabitur. Ecce iam hæc tria demõſtrata ſunt, ſcilicet, eum eſſe filium hominis, id eſt, hominem, eſſe ſacerdotem, eſſe & regem: verum hæc cæteri Euãgeliſtę, Matthęus, Marcus, & Lucas, iam ſufficientibus ſcriptis teſtificati fuerant, & horum teſtimonia ſupra dicti hæretici audire non repugnabãt. Quãlibet enim Antechriſti eſſent, Chriſtum hominem, ſacerdotem quoq; eſſe fatebantur & regem. Vnum eſt vnde controuerſia ſuborta fuerat, ſcilicet eiuſdem hominis, ſacerdotis & regis Ieſu Chriſti altiſsima & antiquiſsima diuinitas. Sequitur ergo. *Caput autem eius & capilli erant candidi, tanquam lana alba, & tanquam nix.*) Quidnã eſt filij hominis caput, niſi diuinitas eius? Hoc ſciens & ſpon- *Cant. 5.* ſa in Canticis canticorum, Caput, inquit, ei⁹ aurum optimum Caput illud & capilli capitis illius candidi, tãquam lana alba, & tanquam nix Dictum hoc de filio hominis, filio Dei. Porrò de antiquo dierũ patre eius, *Dan. 5.* Daniel dicit: Veſtimentum eius quaſi nix candidum, & capilli capitis eius quaſi lana munda Ergo & ille antiquus dierum, & hic filius eius filius hominis, qui apud eundem Danielem, cum nubibus cæli veniebat, & vſque ad illum antiquum dierum peruenit: ſecundum caput, id eſt, ſecundum diuinitatem vnius eiuſdemq́; antiquitatis ſunt. Nam huius atque illius capilli capitis æquè candidi ſunt. Vterque per candorem capitis ſenex oſtenditur, nulla diſtantia, quia videlicet nec anno, nec menſe, nec die, nec hora, nec puncto, nec momento, ſed neque atomo filius iſte iunior eſt, illo tam ſene patre ſuo. Talem vidit in ſpiritu, qui in corpore quoque ſiue corporaliter pulſatus, cauſa iam dicta talem erat ſcripturus. Quomodo vel quali ſcripto? In principio erat verbum, & verbum erat apud Deũ, & Deus *Ioan. 1.* erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Igitur filius hominis, veſtitus podere, præcinctus ad mamillas zona aurea, caput habens candidum, Chriſtus Dei filius eſt, homo verus, pontifex ſummus, rex magnus, Deus antiquus & verus. *Qualis eſt Chriſtus.* Conflabant ſuas interim blaſphemias ſæpè dicti Antechriſti, vt negarent illum extitiſſe ante Mariam. At ille ſibi prouidẽs, imò eccleſiæ ſuę, in fide periclitanti cõſulens, iã Ioanni huic ſuum demonſtrabat caput prę antiquitate candidum, ꝙ non ſolùm ante Mariam, ſiue ante Abrahã, ſed & ante Luciferũ erat ſine tempore genitũ, ante tẽpora de patre natũ.

Quid porrò ſunt capilli præ antiquitate ſic candidi, tanquam lana alba & tanquam nix? Capilli, quia de capite procedunt, & multi ſunt, multa ſunt verba Dei, quæ de vno vel per vnum verbum, quod erat in principio, proceſſerunt. Nam verbum, Deus, in ſua ſubſtantia, verbum vnum & vnum caput eſt, verba autem multa, quæ ad ſanctos homines ſiue prophetas Deus locutus eſt, quaſi multi capilli vni⁹ capitis ſunt. Quare autem lanæ iſti capilli aſsimilantur? Videlicet, quomodo ex lana in fuſum trãſmiſſa, texendo fit veſtis aliqua, ſic capillis iſtis, id eſt, multiplicibus Dei verbis, in linguá vocemq́; prophetarum trãsfuſis, ſcribendo cõtexta eſt ſancta ſcriptura. Et quare non tanquam qualiſcunq; lana, ſed tanquam (inquit) alba, ſiue (vt in Daniele ſcriptum eſt) lana munda? Videlicet, quia verba illa ſancta ſunt & munda, recta ſunt & irrepræhenſibilia. Vnde & illud: Eloquia Do- *Pſalm. 11.* mini, eloquia caſta. Item: Lex Domini im- *Pſalm. 8.* maculata, ſiue irrepræhenſibilis, cõuertens animas. Conuertens, inquam, animas, & lauans illas ab omnibus peccatis. Idcircò addidit, & tãquam nix. Nix nanque aliquando emundationem ſignificat. Vnde propheta in Pſalmo: Lauabis me, & ſuper niuem *Pſalm. 50.* dealbabor. Item in propheta: Et ſi fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix deal- *Eſaiæ 1.* babuntur.

Illud tandem ſciendum, quia quiſquis coram iſto cano capite aſſurgit, & candidis eius capillis reuerentiam facit, id eſt, verba eius dignè ſuſcipit, propter hoc ipſum, ꝙ verba eius ſuſcipit & meditatur, ipſe quoq; caneſcit, & ſenex meretur appellari, monſtrante ſapientia cùm dicit: Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum *Sap. 4.* numero computata. Cani aũt ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis, vita immaculata. Sequitur. *Et oculi eius velut flãma ignis, & pedes eius ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardẽti.*) Nimirum quod ſcripturus erat dicens: In *Ioan. 1.* principio erat verbum, & verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbũ, hoc erat in principio apud Deũ: & ſubiũgens, ꝙ factum eſt in ipſo, vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eũ non cõpræhẽderunt: erat lux vera, quæ illuminat

omnem

omnem hominem venientem in hunc mú-
dum. Quod, inquã, ſcripturus erat taliter,
hoc illi in iſta imagine præſulgida demon-
ſtratum eſt. Nam ſicut illud principium, ſi-
ue quod erat in principio verbú, per iſtud
ſignificatur caput candidum: ſic per iſtos o-
culos ſignificatur illa vita lux hominum,
quæ illuminat omnem hominem veniențé
in hunc mundum. Ergo oculi eius velut
flãma ignis, id eſt, aſpiratio eius, illuminãs
omnem hominẽ, & lucens in tenebris. Pro-
Deut. 4. inde rectè dictum eſt, vt flamma ignis, quia
videlicet Deus noſter ignis eſt, & reſpectus
eius nobis flamma eſt, flamma illuminans,
1. Theſ. 5. vt non ſimus in tenebris, vt non ſimus no-
ctis & tenebrarum, ſed ſimus filij lucis, &
Matth. 5. filij Dei. Propter huiuſmodi oculos, & in
euangelio lucernam (vt ſupra meminimus)
inſinuat eſſe ponendam ſuper candelabrú,
& hic in medio conſpicitur candelabrorum
aureorũ. Profectò quia luce iſta ſiue oculis
iſtis ſi qui ſuerint illuminati, vt alijs quoq;
verbo & exemplo ipſi lucere poſsint, quo-
dammodo dicuntur lux & oculi, iuxta il-
Luc. 11. lud: Vos eſtis lux mundi. Et ſponſæ dicitur
Matth. 5. in Canticis canticorum: Oculi tui colũba-
rum, id eſt, prouiſores tui ſimplices ſunt.
Cant. 1. Differt tamen, quia videlicet oculi illi, non
vt iſti, illuminantes ſunt, ſed illuminati, nó
lux illuminans, ſed illuminata lux. Proin-
de de vno ex clariſsimis illorum dictum eſt
loco memorato: Non erat ille lux, ſed vt te-
ſtimonium perhiberet de lumine. Itẽ quod
Ioan. 1. ſcripturus erat, dicens: Et verbum caro fa-
ctum eſt, & habitauit in nobis, & vidimus
gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à pa-
tre. Hoc ipſum iſta ſignificari videt imagi-
ne, cũ dicit: Et pedes eius ſimiles aurichalco,
ſicut in camino ardenti. Sicut enim per ca-
put candidũ vel canum, rectè intelligimus
antiquum, quod in principio erat verbum,
ſic per pedes quæ pars finis eſt corporis, re-
ctè intelligimus nihilominus illud, quod
idem verbum caro factum, quod Deus ho-
mo factus, in fine ſeculorum, & homo per-
manet vltra omnes fines ſeculorum. Iſti pe-
des, iſta eius humanitas ſimilis aurichalco
rectè dicitur, quia videlicet, ſicut aurichal-
cum multis ignium impendijs ex ære per-
ducitur ad colorem auri, ita & illa humani
tas, per multas tribulationes paſsionis &
mortis, perducta eſt ad gloriam diuinitatis,
quę per aurum ſolet intelligi, vt ſit iã & ipſa
immortalis, incorruptibilis, impaſsibilis.
Vnde & ſignãter dictũ eſt, ſicut in camino ar
denti, per quod rectè intelligitur moleſtia
paſsionis, qua oportuerat eandem humani-
tatem conflagrari, quemadmodum dicit:
Nónne ſic oportuit pati Chriſtum, & re-
Luca vlt. ſurgere à mortuis, & ita intrare in gloriam
ſuam? *Et vox eius tanquã vox aquarum multarũ*)
Aquarum nomine, diuinæ ſcripturæ ſolent
intelligi: quod nimirum ſcripturis appro-
bare ex abundanti eſt. Conſtat autem, quia
ille filius hominis caput tam candidum, pe
des habens huiuſmodi ſimiles aurichalco,
quicquid in paſsionibus ſiue tentationib.
ſuis loquebatur, vel nunc vſque loquitur,
ſanctarum conſonat ſcripturarum, & con-
ſentit vocibus ac ſenſibus, immò & vita &
mors eius, reſurrectio quoq; & aſcenſio
eius, ſic & ſic idcircò proceſsit, vt ſcripturæ
implerentur. Igitur vox eius tanquam vox
aquarum multarum, id eſt, doctrina vel o-
mne opus eius, veritas & adimpletio eſt *Luc. 24.*
ſcripturarum, quæ multæ ſunt, ſcilicet, le- *Item vox*
gis, prophetarum, atque Pſalmorum. Quo *aquarum*
niam neceſſe eſt, inquit, impleri omnia, quę *multarum*
ſcripta ſunt in lege & prophetis & Pſalmis *id eſt, pro-*
de me. Aliter, Vox eius tanquam vox aqua *phetarum*
rum multarum, id eſt, tanquam vox popu- *multorum*
lorum multorum, iuxta illud quod in per-
ſona eius dicit Pſalmiſta: Confitebor tibi in *Pſal. 107.*
populis, & pſalmũ dicam tibi in gentibus.
Denique vocem eius verba ſcripturarum,
quæ proferuntur in perſona eius, hodie
multi populi cõcinunt, qui videlicet popu
li, ſignificari ſolent nomine aquarum. *Et
habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem.*) Septem
ſtellæ, vt infra ſcriptum eſt, angeli ſunt ſe-
ptem eccleſiarum, id eſt, omnes præſules o-
mnium eccleſiarum. Angeli autem, id eſt,
nuncij, nimirum idcircò dicũtur, quia ſub-
ditis annunciant ea quæ loquitur Deus, iu-
xta illud. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſciẽ
tiam, & legem requirunt ex ore eius, quia *Mal. 2.*
angelus Domini exercituum eſt. Quia tali
ter angeli ſunt, id eſt, quia legem Domini
annunciant, idcircò & veraciter ſtellæ dicũ- *Dan. 12.*
tur & ſunt iuxta illud in Daniele: Qui autẽ
docti ſuerint, fulgebunt quaſi ſplendor fir
mamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt mul
tos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.
Omnes ergo qui eiuſmodi ſunt, hoc nume
ro, ſcilicet ſeptenario, rectè conſignari il- *Myſteriũ*
lud quoque pulcherrimè aſtruit, quod cũ *numeri*
eſſet in dextera ſua, id eſt, in magna felicita *ſeptenarij*
te ſua, quippè qui reſurrexerit à mortuis,
non plures neque pauciores ex diſcipulis *Ioan. 21.*
quã ſeptẽ ſui participes habuit cõuiuij ſic-
ut ſcriptum eſt: Erant ſimul Petrus & Tho-
mas qui dicitur didymus, & Nathanael qui
erat à Chana Galileæ, & filij Zebedæi, & a-
lij ex diſcipulis eius duo. Iſti ſeptẽ miſſum
in dexteram nauigij rete, plenum magnis
piſcibus ad terram perduxerunt, & cũ Do-
mino epulati ſunt: & taliter omnes eos de-
ſignãt, qui in vniuerſali reſurrectione prę
ſentabunt electos vniuerſos, quos ſuis ad-
quiſierunt ſtudijs ſiue laboribus, & cum
Chriſto ſedebunt ad dexteram eius in cæle-
ſtibus. Tunc fiet id ꝙ continuò in præſenti

loco ſignificatur, dicendo. *Et de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat.*) Gladius quippè hoc loco vltimum ſignificat iudicium, *Deut. 32.* quemadmodum & in cantico Deuteronomij Deus dicit: Si acuero vt ſulgur gladiũ meũ. Nam exponens quod diceret gladiũ meum, continuò ſubiũxit. & arripuerit iudicium manus mea. Iſte iudicij gladius vtraque parte acutus tunc de ore eius exibit. & vtranq; partẽ, dexteram ſcilicet & ſiniſtrã, pro meritis efficaciter diſcernet & dijudicabit. *Mat. 25.* Exitus gladij ad dexteram hic erit: Venite benedicti patris mei. Hoc nanq; dicto, *1. Cor. 15.* gladius eius ita carnes deuorabit, vt iã non ſit caro & ſanguis, ſed ſint omnes omnimoda carnis & ſanguinis corruptione expoliati, miroq; modo permanente natura, in alteram gloriã permutati. Exitus eiuſdem gladij ad ſiniſtram hic erit: *Mat. 25.* Diſcedite à me maledicti in ignem æternũ, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius. Vtrinq; ſic erit efficax ille gladius iudicij, vt eant hi in ſupplicium ęternum, iuſti autem in vitam æternã: & ſic diuiſi ab alterutris, non poſſunt vltra coniungi aut permiſceri, ſicut in præſenti eccleſia permixti nũc ſunt boni & mali. Ex tunc in claritate ſua videbitur ab illis beatis quos in dextera ſua deinceps habebit, vt debitur facie ad faciem Deus deorũ illa viſione, q̃ pollicebatur diligentibus ſe dilectionis ſuæ fore pręmium. Qui autẽ, inquit, *Ioan. 14.* diligit me, diligitur à patre meo, & ego diligã eũ, & manifeſtabo ei meipſum. Sequitur ergo. *Et facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua.*) Facies eius, præſentia eius, lucebit ſicut ſol, quia verè eſt ſol, & lucebit in virtute ſua id eſt, in maieſtate & diuinitate ſua, cõplebiturq; illud Eſaiæ vaticinium: *Eſa. 30.* Et erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierũ, in die qua allegauerit Dominus vulnus populi ſui, & percuſſurã plagæ eius ſanauerit. Quæ nam eſt luna quæ tũc lucebit ſicut ſol abſq; varietatibus crementi & * detrimẽti, quib. nunc variatur in iſto ſeculo, niſi eccleſia tũc erit ſimilis ſoli ſuo, Deo ſuo? Scimus, inquit idem Ioannes, *1. Ioan. 3.* quia cũ apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniã videbimus eum ſicuti eſt. Ipſa autẽ lux ſolis quanta erit? Sicut lux ſeptem dierum, inquit. Quod eſt dicere: Quãtæ claritatis erat Deus verbũ, cũ ſex diebus fierent omnia, & ſeptimo die cõplerentur omnia per ipſum. tantæ claritatis in carne ſua tunc erit apud Deũ patrem ſuum. Hoc etenim & ipſe orans dicebat: Et nunc clarifica me tu pater apud temetipſum, claritate, *Ioan. 17.* quã habui priuſquam mundus eſſet apud te. Quid enim eſt dies illa de qua dicebat ille propheta: In die qua allegauerit *Eſa. 30.* Dominus vulnus populi ſui, & percuſſurã plagæ eius ſanauerit, niſi illa viſio faciei ſolis huius, quæ ſanitas erit generis humani, & perfecta ſanitas plagæ eius, qua omnes in Adam fuimus plagati, & vulneris quo in illo ſuimus vulnerati, videlicet mortis duplicis animæ & corporis? Sequitur. *Et cũ vidiſſem eum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus, & poſuit ſuper me dexteram ſuam dicẽs: Noli timere.*) Quia ille quẽ videbat, ſicut ſol lucet in virtute ſua, idcircò mortalis homo ſtare vel ſubſiſtere non potuit in infirmitate ſua. Sic & quondam cùm in monte transfiguratus *Mat. 17.* fuiſſet ante eos. videlicet Petrum & Iacobũ, & hunc ipſum fratrem eius Ioannẽ, ceciderunt in faciem ſuam & timuerunt valdè. Et quemadmodum * iſtic dictum eſt, & poſuit dexteram ſuam ſuper me dicens, noli timere, ita & illic: Et acceſsit Ieſus & tetigit eos, dixitq; illis Surgite & nolite timere. Niſi dextera ſua hic & illic tetigiſſet hunc vel illos, ſuſtinere non poterant lucẽ vel virtutẽ, in qua lucebat ille talis ſol. Ergo & vniuerſos, qui illum viſuri ſunt in illo cæleſti regno ſuo, vt videre & videndo ſubſiſtere valeant, conſtitui oportebit ad dexteram, iuxta veritatem euangelicam qua dicit. Et ſtatuet oues à dexteris ſuis, hœdos autẽ à ſiniſtris. *Mat. 25.* Quod enim eſt ad dexteram ſuper iſtũ timentem & præ timore cadentem poni, vt ſurgere & non timere poſsit, hoc erit tunc omnes oues à dexteris conſtitui, vt claritatem illam videre, & nõ cum ſiniſtris hœdis defluere poſsit, ſicut fluit cæra à facie ignis. *Pſal. 67.* *Ego ſum primus & nouiſsimus, & viuus, & fui mortuus, & ecce ſum viuus in ſecula ſeculorum, & habeo claues mortis & inferni.*) Priorum ſequentes autoritatẽ diximus ſupra, quia angelus viſus eſt huic Ioanni in figura Chriſti, ꝓpter *Prolixa quæſtio de angelo Ioannis.* illud quod in exordio dictum eſt, & ſignificauit mittens per angelũ ſuum ſeruo ſuo Ioanni. Sed quæri nunc poteſt, cur is, qui apparuit, Chriſtum ſe tanta tamque manifeſta profeſſus eſt deſcriptione: Ego ſum, Inquit, primus & nouiſsimus, & viuus, &c. Huc accedit, quod ante pedes huius cadẽs, tanquam mortuus, non eſt prohibitus cadere, vel correptus quod ceciderit ante pedes eius. Circa finem verò libri hic ipſe dicit: Ego Ioannes qui audiui & vidi hæc, poſtquam *Infra. 22.* audiſſem & vidiſſem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli, qui hæc mihi oſtendebat, & dicit mihi: Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum prophetarum, & eorũ qui ſeruant verba libri huiꝰ, Deum adora. Palàm ergo datur intelligi, quia alius fuit qui Ioannis ductor extitit, & hæc illi oſtendit, atque àlius qui oſtenſus ſiue viſus eſt ei tanta claritate, vt ſubſiſtere non poſſet ad videndam claritatem eius qui apparuit. Et ille quidem qui oſtendebat manifeſtè angelus, hic aũt qui oſtenſus eſt, filius hominis dicitur. Proinde

illum

** decrementi.* ** hic.*

illum quidem, cuius audiuit vocem, in hoc
loco tanquam tubæ dicentis, quod vides
ſcribe, concedere oportet fuiſſe angelum
qui hæc oſtendebat, de quo & illud dictum
ſit, & ſignificauit mittens per angelũ ſuum,
eum autem, qui viſus eſt, intelligi licet il-
lum fuiſſe, quem ſe eſſe profeſſus eſt, ſcili-
cet primum & nouiſsimum, id eſt, Chriſtũ
Dei filium.

Nec verò nouum, vel credi indignum
eſt, quod Ieſum Chriſtum poſt aſcenſioné
ſuam homo viderit, cùm Paulus Apoſtolus
dicat: qui illum antequam aſcenderet in cæ
lum non cognorat. Non ſum liber? Nõ ſum
1. Cor. 9. Apoſtolus? Nónne Dominum Ieſum Chri-
ſtum vidi? Viderat enim illum in via cùm
Actor. 4. iret Damaſcum, & quia tunc viſione illa
indignus, vtpotè inimic⁹ & pſecutor erat,
non ſolùm cecidit in terrá, ſed & cũ ſurre-
xiſſet, apertis oculis nihil videbat, Ieſum
nanque illum vidiſſe confirmat is, qui ad
eũ miſſus eſt, Ananias. Saule frater, inquit,
Dominus miſit me Ieſus, qui apparuit tibi
in via qua veniebas. Alias autem & iſte fi-
lius hominis angelus dicitur, & eſt angelus
Exod. 13. magni conſilij, angelus in quo eſt nomen
Dei. Nam in Exodo ad Moyſen ſiue ad po-
pulum ſuum Deus dicit: Ecce ego mittã an
gelum qui præcedat te, & cuſtodiat in via,
& introducat in locum quem paraui. Ob-
ſerua eum & audi vocem eius, nec contem-
nendum putes, qui non dimittet cùm pec-
caueris, & eſt nomen meum in illo. Angeli
huius hæc propria eſt differentia, quæ illic
poſita eſt, dicente Deo, & eſt nomen meum
in illo. Non dixit, & eſt nomen meum ſu-
per illum, quod rectè dici queat de quoli-
Hier. 14. bet infimo electorum, quorum omnium il-
la eſt prophetica vox: Tu autem in nobis es
Domine, & nomen ſanctum tuum inuoca-
tum eſt ſuper nos, ſed eſt, inquit, nomen
meum in illo, id eſt, pro naturali diuinita-
te eodem, quo ego cenſetur nomine. Dici-
tur enim, & eſt, æquè vt ego, Deus Domi-
nus omnipotens, inuiſibilis, increatus, im-
menſus, æternus, & quicquid de Deo ſub-
ſtantialiter prædicatur, vt hoc ſolum de no
mine interſit, quod ego ad illum relatiuè
pater, ille ad me relatiuè dicitur filius, cum
Mala. 3. eiuſdem dignitatis ſignificatione. Et pro-
pheta Malachias dicit: Et ſtatim veniet ad
templum ſuum dominator quem vos quæ-
ritis, & angelus teſtaméti, quem vos vultis.
Stephanus quoque protomartyr in Actib.
Actor. 7. Apoſtolorum dicit: Hic eſt qui fuit in ec-
cleſia, in ſolitudine, cum angelo qui loque
batur ei. Amplius autem: Et expletis, in-
quit, annis quadraginta, apparuit ei in de-
ſerto montis Sina angelus in igne flammæ
rubi. Igitur ſi hunc filium hominis, qui Ioã
ni viſus eſt, placet angelum dici vel eſſe,
dictum ſupra vbi ſcriptum eſt, & ſignifi-
cauit mittens per angelum ſuum, profectò
ſicut illic, vbi loquitur Stephanus, oportet
non quemlibet angelum intelligi, ſed eum
qui veraciter dicere potuerit: Ego ſum qui *Exod. 3.*
ſum: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac
& Iacob. Hoc nomen mihi eſt in æternum.
Sed & in iſto loco non quemlibet angelũ,
ſed eum intelligi neceſſe eſt, qui veraciter
dicat: Ego ſum primus & nouiſsimus, & vi
uus & fui mortuus, & ecce ſum viuus, in ſe-
cula ſeculorum. Primus videlicet, quia e-
ram in principio verbum, Deus apud Deũ,
per quem omnia facta ſunt, quod indicat
hoc meum caput præ antiquitate tam can-
didũ: & nouiſsimus, per quẽ omnia reſtau-
rata ſunt, ſicut indicant vel ſignificant iſti
pedes mei aurichalco ſimiles, vtpotè nuper
educti de camino ardẽti, de camino tribu-
lationis vel paſsiõis, in qua ita nouiſsimus,
& hominibus viſus fui contemptibilis, quo
modo contemnitur vermis & non homo, *Pſal. 21.*
dicente quoque propheta alio: Et nos de-
ſiderauimus eum deſpectum & nouiſsimũ *Iſa. 53.*
virorum, virum dolorum, & ſcientem in-
firmitaté. Et fui mortuus, videlicet etiam
in ſepulchro repoſitus, tribus diebus & tri
bus noctibus, & ecce ſum viuus in ſecula ſe
culorum. Reſurrexi enim & adhuc cum
Deo patre meo ſum, verumq; eſt quod de *Rom. 6.*
me dicit Apoſtolus, iam non moritur, mors
illi vltra non dominabitur. *Et habeo claues
mortis & inferni.)* Id eſt, poteſtatem dimitten
di peccata. Peccata nãque dimittẽdo, mor-
tem in me credentibus claudo, infernũ ob-
ſtruo. Siue mortis & inferni, id eſt, duplicis
mortis, videlicet animæ & corporis. Mor-
tis nanque nomine, quod vſitatum eſt, diſ-
ſolutio corporis: inferni autem, mors ani-
mæ, quæ æterna eſt, rectè ſignificatur. V-
triuſq; mortis claues, id eſt, poteſtatem ipſe
habet, quemadmodum & Anna prophetiſ- *1 Reg. 2.*
ſa in cantico ſuo dicit: Dominus mortificat
& viuificat, deducit ad inferos & reducit.
*Scribe ergo quæ vidiſti, & quæ ſunt, & quæ oportet
fieri poſt hæc.)* Dictio vel verbum modi im-
peratiui, quo dicit, ſcribe, largitio eſt mu-
neris & gratiæ, tanquam ſi diceret: Scri-
bendi facultatem atque autoritatem acci-
pe. Vnde verè beatus & honorandus iſte *Prærogatiua Ioannis ſupra alio rum Apoſtolorum dona.*
beatus Ioannes, qui ſic inter duodecim A-
poſtolos creuit & auctus eſt, quomodo in
ter duodecim patriarchas, ille verè ſe-
cundum nomen ſuũ filius accreſcens bea-
tus Ioſeph. quomodo enim ille duplicia
accepit, dicente patre dabo tibi partem v-
nam extra fratres tuos, Sichimam ſigni-
ficans, ſiue Sichem, quæ in Euangelio di-
citur Sichar: ſic iſte dilectus diſcipulus
extra fratres ſuos Apoſtolos cæteros, do-
no diligentis Domini Ieſu partem vnam

egregiam accepit, non ſolùm vt qui erat Apoſtolus, Euangeliſta quoq; fuerit, tamq; diuinum Euangelium ſcriberet, verumetiam tantam tamque mirabilem reuelationē ſcripturæ traderet. Scribe ergo, Inquit, quę vidiſti, cum cæteris videlicet Apoſtolis me ſecutus, vel etiam quę nunc vidiſti ſolus, vt tale ſit euangelium tuum, quale ſcribi oportere ſignificat iſtud meum quod nunc vidiſti ſchema vel habitus, & quæ ſunt nunc in ſeptē eccleſijs Aſiæ corrigenda ſiue laudāda, & q̄ oportet fieri poſt hæc, ſcilicet varios eccleſiæ labores. *Sacramentum ſeptem ſtellarum, quas vidiſti in dextera mea, & ſeptem candelabra aurea, ſeptem ſtella, angeli ſunt ſeptem eccleſiarum.*) Cùm trinam ſcribendorum diſtinctionem fecerit dicendo, quæ vidiſti, & quę ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc, mediam tantùm nunc aperit, id eſt, ea quæ ſunt, & quaſi ingreſſuro intelligentiæ ianuam pādit, vt tangendi conſcientias eorum, qui tunc erāt vel pręerāt eccleſijs, autoritas homini non deſit. Nam poterat quidem eodē modo dicere filius hominis, ſiue ſacramentum filij hominis ſic veſtiti, ſic præcincti, tale caput taleſque oculos habentis, hoc vel tale eſt, ſed non adeo res exigebat, non tanta negotij neceſsitas vrgebat. Qui enim tantummodo docet quid teneat, vel quid tenere debeat catholica fides, non tanto præſidio diuinæ autoritatis ſeu voluntatis opus habet, quanto is qui corripit & percutit mores, qui de occultis hominum conſcientijs, ſeu vita maximè priuata tractat vel diſputat, & legendas conſcribit rationes. Illic nanque ſuffragantibus ſcripturarum teſtimonijs etiam ignauus vitæ ſuæ moderator ad fidem ſpontè conſentit, hic deficientib. occultæ cōſcientiæ arbitris, etiam ſtrenuus fidei decertator indignatur de propriæ vitæ ſtatu repræhēdi, cū de foris facere videatur totum quod facere debet eccleſiaſticus vir, vt exempli gratia, videbatur ille angelus, eccleſiæ Sardis, cui ſcribere iubetur ſic: Scio opera tua, quia nomen habes quod viuas, & mortuus es. Oportunè ergo eorum quæ tunc erāt vel fiebant in eccleſijs intellectum ſignanter aperit, & per ſingula vidētem deducēs, hæc (inquit) angelo illi, & hęc ſcribe angelo illi. Et vide quàm ſapienter iuxta morem prudentis, & benè compoſiti oratoris, beneuolentiam eorum captet, quibus loquitur vel ſcribit, vt patientes ſint ad audienda ſcripta, quamuis poſsint moleſta videri. Sacramentum (inquit) ſubauditur ſcribe, ſeptem ſtellarum, id eſt, quid ſignificent ſeptem ſtellæ, quas vidiſti in dextera mea. Ac deincep̄s. *Septem ſtella angeli ſunt ſeptē eccleſiarum, & candelabra ſeptem, ſeptem eccleſia ſunt.*) Eccleſiarum præſules quamuis aliqui pro vita propria repræhenſibiles ſint, & angelos & ſtellas appellare maluit, & eccleſias omnes, quamuis in aliquibus multa ſint obſcura, candelabrorum aureorum pulchris nominibus, ſiue ſignificatiuis imaginibus honeſtauit. Et rectè, quia videlicet ſacerdotes ſiue præſules, quamuis interdum pro ſuis actibus ſint obſcuri, pro officio tamen lucent, recitando verbum Dei, & celebrando cæleſtia ſacramenta Chriſti, atque ita quaſi quædam ſtellæ in ſigna ſunt & tempora. Verbi gratia, cùm dicunt illud Apoſtoli: Nox præceſsit, dies autem appropinquabit. Idcircò de huiuſmodi ſtellis myſtica ſcriptura dicit: Quis fecit Arcturum & Hyadas & Oriona? Item: Nunquid contingere valebis micantes ſtellas Pleiades, aut gyrū Arcturi diſsipare poteris? Et his ſimilia. Itidem eccleſias ipſas cādelabra eſſe aurea rectè dixit, videlicet pro parte illorum qui Chriſtum lumen ſuum glorificant, tam confeſsione vocis, quàm obſequio boni operis, ſecundum præceptum ipſius dicentis: Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt.

Autoritas præſulum.

Infra 2.

Gen. 1. 9.

Ibi. 38.

Mat. 5.

PRIMI LIBRI FINIS.

PROLOGVS IN LIBRVM SECVNDVM.

Anima introducta in cellam vinariam.

ANIMA, cui deſideranti latentem in ſcripturis dulcedinem haurire conceſſum eſt, gratulatur in Canticis canticorum, cū dicit, introduxit me rex in cellaria ſua. Itē: Introduxit me rex in cellam vinariā. Noſtra aūt adoleſcētula fides, ecce foris ſtans, & intus quaſi per exiguas clauſi cellarij rimulas proſpiciens, ſuam creſcente deſiderio anhelat inopiam, auſcultando quid vel quomodo illi, quæ eiuſmodi eſt, quæ iā introducta eſt, gratuletur, & dicat, ſicut in præſenti ſcriptura habemus, ille idē rex ſanct⁹ & verus, qui habet clauē Dauid, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Ecce (inquit) dedi coram te oſtium apertum ꝙ nemo poteſt claudere. Quod eſt dicere: Ecce in cellaria mea, ſiue in cellam meam vinariam introduxi te in aperto oſtio intelligentiæ, & diuitias de int⁹ haurias ſapiētiæ & ſciētiæ, quas me tibi tribuente nullus poſsit auferre. Qam ob cauſam? Quale propter meritum? Quia modicam (inquit) habes virtutem,

Infra 3.

tutem,id eſt, egregiam tenes humilitatem,
non in tua,ſed in mea virtute habẽs fiduciã.
Is autem cui hæc loquitur angelus eſt Philadelphiæ, quod interpretatur dilectionis
fraternæ. Igitur donec foris ſtantibus rex ille aperiat ſua claui, modica virtus habenda,
id eſt, humilitas tenenda eſt, vt per fraternã
dilectionem illud parum, quod iam de illa
dulcedine guſtauimus, ſi quid eſt quod guſtare vel inuenire meruimus, libenter expendamus, ſpem habentes in ipſo qui & alibi loquitur: Qui quærit, inuenit, & pulſanti aperietur. *Matth. 7.* *Luc. 11.* Hanc animæ meæ ſpem tu archipreſul Frederice vir illuſtriſsime, maximè roboras, qui opuſculis meis non vtcunque beneuolus eſſe, verumetiam præ magnitudine beneuolentiæ arridere potuiſti,
velut qui intereſſes, meque tecum intereſſe
putaris illo magno atque feſtiuo conuiuio,
Gen. 21. quod Abrahã pater ſui riſus, pater (inquã)
pueri ſui Iſaac, quod interpretatur riſus, fecit in die ablactationis eius. Illud nanque
conuiuium eorum eſt, qui ſcripturas legẽtes non efficiuntur pueri ſenſibus, ſed malitia quidem paruuli, ſenſibus autem perfecti ſunt, vt non opus eis ſit lacte, ſed ſolido *1. Cor. 14.* *Hebr. 5.*
cibo, qui perfectorum eſt. Ibi iam initium
eſt riſus & iucunditatis, riſus æterni, quem *Gen. 21.*
in myſterio præſagiẽs mater Sara, riſum (inquit) mihi fecit Deus, quicunque audierit
corridebit mihi. Talibus nimirum maximè
hic liber Apocalypſis apponendus eſt, quia
videlicet non lac paruulorum, ſed ſolidus
perfectorum cibus eſt. Omnia quæ continẽtur in eo myſteria, ſunt fortia vt vinum, & *Cant. 7.*
vinum vtique (vt ait ſponſa in Canticis, de
huiuſmodi) ſuauiſsimum & optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labijſque
ac dentibus eius ad ruminandum. Quæramus ergo, ſicut cœpimus, vt inueniamus, *Luc. 11.*
pulſemus perſeueranter vt aperiatur nobis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER SECVNDVS.

Euangeliũ Ioannis cõtra Cherintũ & alios antechriſtos. PRæcedenti clariſsimæ viſionis capitulo, Ioannes euangelij ſui quod ſcripturus erat, mirabile vidit præſagium, videlicet filij hominis podẽre veſtiti, & zona aurea præcincti, caput candidum, quo ſignificabatur verbum antiquũ
quod erat in principio apud Deũ, videlicet
contra Cherintum aliosque antechriſtos,
qui negare incipiebant ante Mariam fuiſſe
Chriſtum, dictumque eſt illi poſtquam hęc
& cætera vidit: Scribe ergo quæ vidiſti. Deinde expreſſum eſt illi ſacramentum ſeptẽ
ſtellarum, ſeptemque candelabrorũ, quod
videlicet ſeptem ſtellæ, angeli ſeptem eccleſiarum, & candelabra ſeptem, ſeptem eccleſiæ ſint. Et continuò ſequitur: *Et angelo Epheſi eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit qui tenet ſeptem ſtellas* *Cap. 2.*
in dextera ſua, qui ambulat in medio ſeptem candelabrorum aureorum,) Hic iam ſeptem ſpiritus
Dei loqui incipiunt, qui in conſpectu throni Dei ſunt. Nam qui dicit, ipſe quidem eſt
filius hominis, qui ambulat in medio ſeptem candelabrorũ aureorũ, qui fuit mortuus & viuit, qui habet romphęã ex vtraq;
parte acutam, qui habet oculos tanquam
flammam ignis, qui habet ſeptem ſpiritus
Dei, qui habet clauem Dauid, qui eſt principium creaturæ Dei. Sed perpende quia
per ſingula ſeptem locutionum ſuarum capitula clamat ſic: Qui habet aures audiat,
quid ſpiritus dicat eccleſijs. Septem ergo
loquuntur ſpiritus Dei, loquente hic vno
filio hominis, ſiue filio Dei, loquuntur (inquam) de illo habitaculo ſuo, in quo tota
plenitudine corporaliter habitantes, ſunt
in conſpectu throni Dei, id eſt, in exemplũ
eccleſiæ Dei, quia videlicet iſte filius hominis præpoſitus eſt ad imitandum, eccleſiæ
Dei, habens in ſe ſeptem ſpiritus Dei. Loquitur hic eccleſijs primo loco ſpiritus timoris, *Coloſ. 2.* ſecundo ſpiritus pietatis, tertio ſpiritus ſcientiæ, quarto ſpiritus fortitudinis,
quinto ſpiritus conſilij, ſexto ſpiritus intellectus, ſeptimo ſpiritus ſapientiæ. Eccleſia
nanque dum Chriſtum imitatur, à timore
incipit, & aſcendendo ad ſapientiam peruenit, ſicut ſcriptum eſt: Initium ſapientiæ timor Domini. *Pſal. 110.* Porrò, vbi ad eandem eccleſiam inſtruendam filius Dei deſcendit, primus eſt ſpiritus ſapientiæ, vltimus eſt ſpiritus timoris, *Prou. 1.* cùm propheta dicit: Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, *Iſa. 11.* ſpiritus conſilij &
fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, &
replebit eũ ſpiritus timoris Domini. Igitur
eodẽ ſpiritu præeunte, qui habet aurem audiẽdi audiat, quid iſtorũ ſpirituũ quiſq; dicat eccleſijs, iuxta ꝓprietatẽ ſuæ dignitatis,
& primo quid dicat ſpiritus timoris domini.

An-

Angelo(inquit) Epheſi eccleſiæ ſcribe,&c. Quod qui hæc dicit eccleſijs, ſpiritus ſit timoris, ex eo manifeſtus claret, quod ait: Memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam,& prima opera fac. Sin autem venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo,niſi pœnitentiam egeris. Eorũ ſtatum, quibus hæc dici conueniat, innuit nomen Epheſi, ſiue interpretatio nominis. Epheſus nanque, lapſus magnus, ſiue voluntas mea in ea, interpretatur. Magnus quippè lapſus eſt, charitatem primam reliquiſſe, & ab ea excidiſſe: voluntas autem Dei eſt, vt qui ſic excidit vel lapſus eſt, pœnitentiam agat. Eiuſmodi & angelus, id eſt, ſacerdos eccleſiæ Epheſi tunc erat, & multi hodieque ſunt ſacerdotes, ſiue ſub ſacerdotibus viuentes in eccleſia, quos omnes in hoc vno angelo ſpiritus timoris partim exterrendo increpat, partim reſouendo laudat. Incipit autem ſic: *Hæc dicit qui tenet ſeptem ſtellas in dextera ſua.*) *Infra 6.* Septem ſtellæ angeli ſunt ſeptem eccleſiarum, vt prædictum eſt. *Eſa. 14.* Iam iſto dicto ſtellas eiuſmodi ſalubris timor conſtringit, quia videlicet ſic ſtellæ *Rom. 11.* iſtæ in cælo ſunt, vt eas teneri oporteat ne cadant in terram. Nam de cælo ſtellæ plurimæ ceciderunt, *Pſalm. 35.* & de ſtellis facti ſunt principes tenebrarum. Dicendo itaque, qui tenet ſeptem ſtellas in dextera ſua, ſimul terribiliter innuit, vt qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat. Nõ enim ſtat ſua virtute, ſed dextera Domini continente. Hoc Idcircò maximè cauendum eſt, quia is ipſe, qui tenet ſtellas eaſdem, vigilanter attendit, ne fortè pro ipſa claritate veniat alicui pes ſuperbiæ. Vnde & ſubditur: *Qui ambulat in medio ſeptem candelabrorum aureorum*) *Hier. 17.* Nam idem eſt ac ſi dicat: Qui in medio veſtri digrediens, corda ſingulorum, & renes inueſtigat. Etenim (vt prædictum eſt) candelabra ſeptem, ſeptem eccleſiæ ſunt. Cùm ergo in medio cãdelabrorum huiuſmodi ambulat, lumen ſingulorum intuetur quantum luceat, ne fortè ſine oleo charitatis, ſine operibus dilectionis, fumiget fides mortuorũ. Nam vbi tale quid inuenerit, dicit: *Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non poteſt ſuſtinere malos, tentaſti eos qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos mendaces, & patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen meũ, & non defeciſti.*) Planè hæc opera quidẽ ſunt, laborare in regula fidei catholicæ, & laboris huius patientiam habere, etiam diſputando contra dogmata peruerſa. quorum ſabricatores mali, tam multi, tamq́ue loquaces ſunt, vt non poſsis eos ſuſtinere: qualis tunc erat Marcion & Cherintus, multiq́ue alij hæretici. Bona, inquam, opera ſunt quidem, tentare illos doctores mendaces, falſoſq́ue Apoſtolos cõuincere, ſed non in hoc

Fides ſine charitate nihil prodeſt.

eſt perfectio, quantumcunque patientiam habeas ſuſtinendo iſtos & non deficiendo, abſque primo charitatis ornamento. Nam & Apoſtolus dicit: Et ſi habuero omnem *2.Cor. 3.* fidem, ita vt montes transferam, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Et Apoſtolus Iacobus ait: Vis autem ſcire *Iacob. 2.* ô homo inanis, quoniam fides ſine operibus otioſa eſt? Otioſa nanq́ue eſt fides, quãtumcunque operari videatur, niſi per dilectionem operetur. Ait ergo: *Sed habeo aduerſus te, quod charitatem tuam primam reliquiſti.*) Ac ſi dicat: Illud quidem pro te eſt, & pro te agit, quod ſic operaris, ſed hoc aduerſum te eſt, quod in hoc opere tuo charitatem primam reliquiſti. Prima nanque, id eſt, principale bonum, charitas eſt, quæ & excellentior via eſt iuxta Apoſtolum: Hoc ſolum *2.Cor. 12.* penè & vnicum ſignum eſt perfectionis, & teſtimonium veræ virtutis, quemadmodũ alibi dixit: In hoc cognoſcent omnes, quia *Ioan. 3.* mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Hoc ſigno cognitus eſt Ste- *Actor. 7.* phanus prothomartyr, quando in labore & patientia ſua, cùm non poſſet ſuſtinere malos, quos inuenerat & conuincerat mendaces, ita patientiã habuit, ita ſuſtinuit propter nomen Domini, vt moriens etiam pro ipſis oraret, & diceret: Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum, quia neſciunt quid faciunt. *Memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac: Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris.*) Sicut multa ſacræ ſcripturæ teſtimonia, ſic & locus iſte docet nos nõ debere præcipitare ſententiam ſuper eccleſiarum angelos, id eſt, epiſcopos, & ſuper quoſcunq; gradus eccleſiaſticos. Nõ enim dixit, quia charitatem tuam primã reliquiſti, idcircò venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, ſed grande interuallum voci ſuæ, magnumq́ue frenum poſuit curanti ſententiæ, dicendo, Memor eſto igitur vnde excideris, & age pœnitentiam, prima opera fac. Tunc demum ita ſubiungit: Sin autem, id eſt, ſi ſuper illud quod habeo iam aduerſus te, ſuper illud quod charitatem tuam primam reliquiſti, contemptum quoque appoſueris, venio tibi, & cætera. Ordo iſte iudicij Dei latè ſplẽdet in ſcripturis, ſed exempli gratia, duo tantum præponantur homines Saul videlicet & Dauid. Filius vnius anni erat Saul *1. Reg. 13.* cùm regnare cœpiſſet, duobus autem annis regnauit ſuper Iſrael. Quod eſt dicere: Humilis ſicut puer vnius anni, & paruulus in oculis ſuis erat: quando rex factus eſt, & duobus annis eadem humilitate regnauit ſuper illud. Vnde loquente Domino in ſe, ait Samuel: Nónne cum paruu-

lus

lus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael factus es? Ab hac humilitate excidit, quando cõtra legem holocauſtum obtulit, cũ non eſſet ſacerdos de ſtirpe Aaron, ſed homo de tribu Beniamin. Itẽ, quia ab humilitate exciderat, pepercit Agag regi, Amalech, & optimis gregibus ouium contra præceptum Domini. Iterumq; inquit ſcriptura: Offerebat holocauſtum Domino de initijs prædarũ quæ attulerat ex Amalech. Redargutus ſuper eo, quòd humilitatẽ primam reliquiſſet, non fuit memor vnde excidiſſet, neq; pœnitentiam egit, quippè qui holocauſtum rurſus offerendo peccatũ auxit, præſumptionem iterauit. Dixit quidẽ, peccaui, tanquam memor eſſet vnde exciderit, ſed non humiliter dixit aut ſentit. Addidit enim: Sed nunc honora me corã ſenibus populi mei, & coram Iſrael, & reuertere mecum. Honorẽ ergo vel gloriam non Dei, ſed ſuã, iſta confeſsiõe mercari voluit, dicendo peccaui. Iuſtè ergo ſolium eius de loco ſuo moueri debuit, quia pœnitentiam non egit. Dauid aũt & ipſe paruulus erat, de quo & pater Iſai dixit ad Samuel: Adhuc reliquus eſt paruulus, & paſcit oues. Cũq; iam regnaret, nihilominus & humilis erat. Nam de humilitate eius ſcriptũ eſt: Cũq; intraſſet arca Domini in ciuitatẽ Dauid, Michol filia Saul proſpicens per feneſtrã vidit regẽ Dauid ſubſilientẽ atq; ſaltãtẽ corã Domino, & deſpexit eum in corde ſuo. At ille: Viuit Dominus, inquit, quia ludã & vilior fiam plus q factus ſum, & ero humilis in oculis meis. Ab hac humilitate tunc excidit, quando verbũ Domini contempſit, peccando in vxorẽ Vriæ quam tulit. Vnde & per prophetam dixit ei: Quare ergo contempſiſti verbum Domini, vt faceres malum in conſpectu meo? Et ſubinde: Quamobbrem non recedet gladius de domo tua vſque in ſempiternum, eò quòd deſpexeris me. At ille ſtatim memor fuit vnde excidiſſet, & quod charitatem primã reliquiſſet, & dixt, Peccaui Domino. Item in Pſalmo. Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui & malum coram te feci. Ergo non huic venit Dominus ſicut venerat Sauli, vt moueret ſolium ſiue candelabrum eius de loco ſuo. Nam & regnum eius ſtetit, & prophetica gratia cũ docendi authoritate permanſit. Ea nanq; recuperata, docebo (inquit) iniquos vias tuas. Igitur vbi quiuiſlibet eccleſiæ angelus, id eſt, ſacerdos, charitatem ſuam primã relinquit, rectè non ſtatim iuris eſt eccleſiaſtici, mouere candelabrum eius de loco ſuo, id eſt, auferre ſacerdotium vel eccleſiam eius. Sed dicitur ei: Memor eſto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Si audie-

1.Reg. 13.

1.Reg. 16.

2.Reg. 6.

2.Reg. 12.

Pſal. 15.

tua.:

rit corripientẽ, ille qui corripuit lucratus eſt ſuũ fratrẽ. Quod ſi neque adhibito alio, neque publico conuentus eccleſiæ teſtimonio correxerit, imò audire contempſerit, tunc demũ rectè mouetur candelabrum ei9, & alteri datur. Sequitur: *Sed hoc habes, quia odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi)* Illud, inquit, habeo aduerſus te, quod iam dixi, hoc autem habes mecum, & in hoc mihi cõſentis, quod facta Nicolaitarum odiſti. Nã illa & ego odi. Nicolaitæ dicti ſunt à Nicolao diacono Eccleſiæ Hieroſolymorũ, qui cum Stephano & cæteris conſtitutus eſt à Petro, qui propter pulchritudinem relinquens vxorem, dixit, vt qui vellet ea vteretur, & verſa eſt in ſtuprum talis cõſuetudo, vt inuicem coniugia commutarentur. Iſtos hoc loco improbat. Et notanda diſpoſitio ſermonis, quàm artificioſa ſit. Et priuſquã emitteret auſteritatem repræhẽſionis, quæ laudanda erant collaudauit, ſcio (inquiẽs) opera tua, & laborem, & patientiã tuam, &c. Et poſt vbi corripuit atque minas intẽtauit, rurſus quod laudandum erat, laudauit: quia (inquit) facta Nicolaitarum odiſti, quæ & ego odi. Ita repræhenſionis amaritudinem, ne nimis offenderet atq; exterreret, collaudationis dulcedine circũliniuit. Hoc modo & cum muliere Samaritana loquens, & antequam diceret, quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt vir tuus, præmiſit collaudans, Benè dixiſti, non habeo virum, & poſtquam illi quod tot viros habuiſſet, expreſsit, iterum collaudans, hoc, inquit, verum dixiſti. Magnum hoc, & dignè imitandum eſt magiſterium ſpiritus Dei, corripere quidem ea, quæ emendatione indigent, ſed inter corripiendum, & prius & poſterius collaudare, ſi qua benè dicta ſunt vel acta ab eodem, qui in alijs corripitur, quatenus, quoad fieri poteſt, teneatur beneuolus, & non refugiat confuſus aut exterritus, audire non ſuſtinens peccatoris animus. Item notandum eſt, vlla corripientis inuectione nihil minus apud intelligibilem animum valere, quod ſequitur. *Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat Eccleſiis)* Hæc enim talis dictio quaſi clamor eſt vehementiſsimus, pertingens vſque ad aurem cordis intrinſecus. Hinc Euangeliſta: Ieſus (inquit) hæc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat. Tali nanque enunciatione negligentem animum vehementer confutat, ſurdum nimis hominem eſſe deſignans, etiam ſi patentes corporis aures habeat, qui tantæ comminationis vim intus non audiat, q tanti iudicij neceſsitatẽ intrinſecus non ſentiat. Sanè cùm non dicit, quid ſpiritus dicat Eccleſiæ Epheſi, ſed quid ſpiritus dicat eccleſijs, ſciendũ eſt, quia quę ſingulis

Mat. 18.

Optimus modus corripiendi peccantes.

Ioan. 4.

Matth. 13.

lis ſcribit, vniuerſis dicit eccleſijs. In omnibus quippè eccleſijs ſunt, & qui dignè audiant, vel quibus dici debeant ea quæ ſunt timoris, & quibus ea quæ ſunt pietatis, & quibus ea quæ ſunt ſciétiæ, & quibus ea quę ſunt fortitudinis, & quibus ea quæ ſunt cōſilij, & quibus ea quæ ſunt intellectus, & quibus ea quæ ſunt ſapientiæ. Nam & idcircò ſeptem eccleſiæ ſcribuntur, vel ſeptiformis eccleſia dicitur, quia quicunq; in eccleſia ſunt, in quolibet gratiarum iſtarum cōſiſtunt gradu. Proinde verſus ille quaſi intercalaris ad ſingulas eccleſias, de ſingulis pronunciatur ſpiritibus Dei, qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs. Additur huic alius, qui & in ſingulis iſtorum ſpirituum elocutionibus, pro qualitate cōdignarum retributionum variatur. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in paradyſo Dei mei.)* In iſto gradu, id eſt, in ſpiritu timoris, vincere, eſt corripienti acquieſcere, pœnitentiã agere, & prima opera facere. Porrò, primis hominibus, quia corripienti Deo nō acquieuerunt, imò peccatum ſuum ſuperba defenſione tuentes auxerunt, lignum vitæ quod plantauerat Deus in medio paradyſi, interclusum eſt: ait enim Dominus *Gen. 3.* Deus: Ecce, Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum. Nunc ergo ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat etiã de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum, emiſit eum Dominus Deus de paradyſo voluptatis, & collocauit ante paradyſum Cherubin, & flammeum gladium atq; verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ. Quod ergo primo homini interclusum eſt pœnitentiam non agenti, puchrè huic repromittitur, qui pœnitentiam egerit: quatenus edat de ligno vitæ, quod eſt (inquit) in paradyſo Dei mei, & viuat in æternum, cùm ex illo comederit. Dei mei dixit, pro natura carnis noſtræ, quam aſſumpſit. Nam pro natura ſuę diuinitatis dici potuit, quod eſt in paradyſo patris mei. Vtrunque in *Præfiniuit* Euangelio * diffinit, dicendo iam fratribus ſuis, Apoſtolis ſuis: Aſcēdo ad patrem meũ, *Ioan. 20.* & patrem veſtrum, Deum meum, & Deum veſtrũ. Sed nunquid vt reſurgamus & viuamus in æternum, de illo materiali ligno eſt edendum? Non vtiq; ſed qui manducat, inquit, carnem meã, & bibit meum ſanguinē; *Lignum vitæ Chriſtus eſt.* habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eũ in nouiſsimo die. Chriſtus nanque lignum vitæ eſt, cuius & in cæleſti paradyſo viſione, & in præſenti eccleſia corpore, ſanctæ *Ioan. 6.* reficiuntur animæ. Illud materiale lignũ vitæ, hominē morte animæ, ſcilicet peccato iam mortuum, nō viuificaſſet, ſed carnē viuere faceret in æternum, quod infeliciſsimũ eſſet. Mortuus quippè in anima, ſi corpore viueret homo in æternum, nō recuperaret in æternũ, & eſſet æternaliter miſer, vt dæmones ſunt. Hoc autem lignum vitæ, quod eſt Chriſtus, dum nos corpore & ſanguine ſuo reficit, iam nunc reſuſcitat animã à morte peccati, & carnem noſtram in nouiſsimo die reſuſcitabit. Sæpè autem is, qui necdum vincit, id eſt, qui pœnitentiam non egit, edit de hoc ligno vitæ, quod eſt in paradyſo Dei, manducat corpus, & bibit ſanguinem Domini. Non illi dat Chriſtus, ſed ipſe rapit, & ideò iudicium ſibi mãducat, & bibit. *1. Cor. 11.*

Et angelo Smyrnæ eccleſiæ ſcribe. Hæc dicit primus & nouiſsimus, qui fuit mortuus & viuit: Scio tribulationem, & paupertatē tuam, ſed diues es, & blaſphemaris ab his qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga Sathanæ) *Spiritus pietatis opus eſt in tribulationibus.* Poſt ſpiritum timoris ſurſum eſt ſpiritus pietatis, & ille ſpiritus ſine dubio loquitur hic, de toleranda perſecutione ſuggerens, cui cauſæ vel intentioni nimirum & eccleſiæ nomen congruit. Smyrna enim, myrra dicitur, quæ mortificationē *Smyrna.* carnis deſignat. Veriſsimè his qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, maximè *Rom. 12.* opus eſt ſpiritu pietatis, vt ſint in paſsionibus pij, in opprobrijs vel exprobrationibus manſueti, nō reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledicto, ſed contrario benedicentes, imò & interea ſuis reficiantur lachrymis, vitam ſuſpirantes æternam, cuius ſpe patiuntur, ob cuius dilationem lachrymantur, iuxta quod quiſq; illorum in Pſalmo loquitur: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur *Pſalm. 41.* mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus. Et à quo magis principio ſua dicta debuit exordiri, tribulatos conſolari intendens, ſpiritus pietatis? Ait enim: Hæc dicit primus & nouiſsimus, qui fuit mortuus & viuit. Ei qui tribulatur ante oculos ponit primum & nouiſsimum, qui fuit mortuus, & viuit, vt nō miretur in feruore, qui ad tentationem ſit, quaſi noui aliquid contingat. Ac ſi dicat hic ſpiritus eidem quem conſolari vult: Tu à quolibet culmine temporali deiectus, propter iuſtitiam quaſi homo ignobilis opprobrijs, & inſuper plagis vreris ſeruilibus. Sed quantum hoc eſt, ſi ad illum reſpicias, qui *1. Pet. 2.* pro te paſſus eſt, tibi relinquēs exemplum, *Conſolatio in tribulationibus paſsio Chriſti.* vt ſequaris veſtigia eius? Ille nanque cum apud Deum eſſet primus & pretioſiſsimus, ſecundum alteram naturam filius Dei, ſecundum alteram naturam filius intemeratæ virginis, cúm (inquam) ſic eſſet primus *Eſa. 53.* & optimus, & præ filijs hominum ſpecioſiſsimus, apud homines nouiſsimus fuit, id eſt, viliſsimus, quemadmodũ & propheta dicit gemebundus: Nos vidimus eum, & nō erat aſpectus, & deſiderauimus eum deſpectum, & nouiſsimum virorum, & nos putauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum. Ita ille primus Deus ſtans

ſtans in ſynagoga Deorum, & nouiſsimus,
Pſal.81. id eſt, viliſsimus verè ſub iudicio hominũ.
Quid ergo magnũ, ſi tu homo, & non Deus,
de tuo quantulocunq; honore propter illũ
es deiectus, ſi quod patéris, homo non ſine
peccato, paſsione eius comparetur, quam
pro te paſſus eſt, qui peccatum nõ fecit, nec
Eſa.53. inuentus eſt dolus in ore eius? Itaque benè
ac decenter ſic exorſus eſt: Hæc dicit prim⁹
& nouiſsimus. Quo autem pertinuit & hoc
addere: qui fuit mortuus, & viuit? Nimirũ
1. Pet.2. ad magnum cumulũ conſolationis, vt ſciat,
quia qui mortificatur, ſequendo veſtigia
Chriſti, viuet quẽadmodum ille, cũ fuerit
mortuus, nunc viuit. Et quid dicit: Scio tri-
bulationem tuam, & paupertatem tuam.
Quod nunc dicit, ſcio, vehementer, & eodẽ
Eſa. 53. pondere dictum debet intelligi, quo iam
dictus propheta dixerat de illo: Et vidim⁹
eum virum dolorum, & ſcientem infirmita
tem. Scientem dixit infirmitatem, pro eo vt
diceret, experimentum infirmitatis haben-
tem. Itaq; & hic ſcio tribulationem tuam,
& paupertatem tuam, id eſt, tribulationis
quam pateris experimẽtum habeo, & pau-
pertatem quam ſuſtines in memetipſo ex-
pertus ſum. Quis enim maiorem quàm ego
tribulationem ſuſtinuit? Et cùm diues eſ-
ſem, quis ad tantam vt ego paupertatẽ de-
Pſal.108. ſcendit? Etenim de me Pſalmiſta dicit: Et
perſecutus eſt hominẽ inopem & mendicũ,
& compunctum corde mortificare. Huius
Heb.5. experimenti memor Apoſtolus dicit: Nõ
enim habemus pontificem, qui non poſsit
compati infirmitatibus noſtris. Tentatum
autem per omnia pro ſimilitudine abſque
peccato. Tentatus nanque eſt, fame, ſiti, per
ſecutione, & morte, & inde ſcio (inquit) tri
bulationem tuam, & paupertatem tuam. Id
circò nõ minus doleas, quia ſcis vel exper-
tus es: nam ego talis idem ſcio, idem exper-
tus ſum. Sequitur, & dicit: *Sed diues es, & blaſ-
phemaris ab his qui ſe dicunt Iudaos eſſe, & non ſunt,
ſed ſunt ſynagoga Sathana.*) Quod dixi pauper-
tatem tuam, dixi ſecundum falſàm æſtima-
tionem hominum: nam ſecundum rei veri-
tatem, diues es. Illi te pauperem putant, ſed
Pſal.67. tu diues es. Ego enim aſcendens in altum, e-
Eſa. 4. go in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ &
ſcientiæ abſconditi, ſedens ad dexteram pa-
Coloſ. 2. tris, dedi dona hominibus, & inde tu diues
factus es, habens ſermonem ſapientiæ, ſiue
1. Cor. 12. ſermonem ſcientiæ, ſiue aliud quodlibet
talentum ex multarum diuiſionibus gratia
rum. Et cùm ita diues ſis, blaſphemaris tan
quam pauper, tanquam nihil ſis, tanquam
nihil acceperis, nihil noueris, nulla ex par-
te Deum cognoſcas, aut à Deo cognitus ſis.
A quibus ita blaſphemaris? Ab his, qui ſe di-
cunt Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt ſyna-
goga Sathanæ. Magn⁹ labor, magna tibi eſt
afflictio cordis, taliter & à talibus blaſphe-
mari. Sed & ego iſtud ſcio, iſtud expertus
ſum. Diues eram, totos habens theſauros di
uinitatis in me corporaliter habitãtis, ha-
bens requieſcentem ſuper me ſpiritum Do
mini, ſpiritum ſapientiæ & intellectus, ſpi-
ritum cõſilij & fortitudinis, ſpiritũ ſcientię
& pietatis, & ſpiritum timoris Domini. In- *Coloſ.2.*
de eſt quod opera feci, quæ nemo alius
facit & ſic locutus ſum, vt dicerent aduer- *Eſa.11.*
ſarij, nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut
hic homo. Et cùm tam diues eſſem, blaſphe- *Luc. 4.*
mabar tanquam pauper qui nihil boni ha-
berem, aut qui à Deo non eſſem. Dicebant *Ioan. 15.*
enim: Non eſt hic homo à Deo, qui ſabba-
tum non cuſtodit. Item: In Beelzebub prin- *Ioan.7.*
cipe dęmoniorum eijcit dæmonia. Amplius
autem: Dæmonium habet (aiebant) & inſa-
nit. Quid eum auditis? Et multa his ſimilia.
Ita blaſphemabar ab his qui ſe Iudæos eſſe
dicebant, dicentes: Semen Abrahæ ſumus, *Ioan.9.*
Pater noſter Abraham eſt, vnum patrem ha
bemus Deum, & non erant Iudæi ſiue filij *Mat.12.*
Abraham, ſed erant ſynagoga Sathanæ. Vn-
de & dicebam illis: Vos ex patre diabolo e- *Luc.18.*
ſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere.
A talibus quidẽ & tu blaſphemaris, videli-
cet à falſis fratribus, quicunq; confitentur
ſe noſſe Deum, factis autem negant. *Nihil ho- Ioan. 8.*
rum timeas qua paſſurus es.) Nõ (inquit) timeas,
vt loco cedas, & malorum timore fidẽ per-
das. Cæterùm timere vel pauere concedi- *Tit.1.*
tur infirmitati naturæ, vt non tamen cedat
ſpiritus timori, recedendo à Dei volunta-
te. Nam & de ipſo qui hæc loquitur, & in
quo ſpiritus pietatis hæc loquitur, ſcriptũ *Mat. 14.*
eſt: Et aſſumit Petrum & Iacobum, & Ioan-
nem ſecum, & cœpit pauere & tædere. Item *Mat. 16.*
ipſe de ſemetipſo: Spiritus, inquit, prompt⁹
eſt, caro autem infirma. Quæ ſunt illa quæ
paſſurus es? *Ecce miſſurus eſt diabolus ex vobis in
carcerem, vt tentemini, & habebitis tribulationem
diebus decem*) Ecce, inquit, neque enim iſtud
in tẽpora longa fiet, præſens quippè tempus
veſtræ tribulationi, futurum aũt veſtræ iu
cunditati deputatum eſt. Econtra, præſens
tempus impiorum riſui, futurum autem il
lorum luctui & anguſtiæ ſtatutum eſt.

Cur autem non dixit, miſſuri ſunt homi-
nes mali, ſed ait, miſſurus eſt diabolus ex
vobis in carcerem? Videlicet, quia ſic dice
re, & ſic docere debuit ſpiritus pietatis, ad
hoc inſtruens pium martyrem, vt intrinſe-
cus agitatori diabolo totũ imputet, quod
extrinſecus facit homo perſequens, & con-
doleat homini perſequenti, quod eum dia-
bolus obſedit, optetque illum à diabolo li
berari, memor eius qui dixit: Orate pro per *Mat.5.*
ſequentibus & calumniãtibus vos. Etenim
ipſe, qui hoc dixit, pro perſequẽtib. & cru-
cifigentibus ſe exorauit, dicens: Pater, igno *Luc. 23.*

ſce illis, non enim ſciunt quid faciunt. Aliquibus indultū eſt, ſicut petiuit, qui & ſanguinem eius, quem perſequendo ſuderūt, poſtea credendo biberunt. Itaque & pius martyr dum in carcerem mittitur, ſciat & dicat, quia hoc facit diabolus, à quo captiuus homo perſecutor tenetur, & ſic inter vincula & carceres reſponſa ſua contemperet, ſupplicemq́ue animum pro perſequentib. ad Deum ſubleuet, quatenus aliquos ex *Mat. 4.* his liberet, quod ſæpè factum eſt. Miſſurus eſt (inquit) in carcerem. Quare? Qua intentione? Vt tentemini. Ille enim tentator eſt, & eò totus intendit, vt aliquos ex vobis de *Iob. 2.* cipere poſsit. Tali intentione Iob ſanctum expetiuit, idcircò illum extrinſecus vlcere peſsimo percuſsit, ita vt à planta pedis vſque ad verticem non eſſet in eo ſanitas, quatenus ſimplicitatem & rectitudinem eius intrinſecus euerteret, vt peccaret Iob in labijs ſuis, & ſtultum quid contra Deum loqueretur, atque ita Deo, qui propoſuerat, dicens: nunquid conſideraſti ſeruum meū Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo: quaſi victor diabolus inſultaret. Hoc intendēs, miſſurus eſt, ait, diabolus ex vobis in carcerem, vt non omnes citò moriamini repentino ictu gladij, ſed protelatione pœnarum, & mora mortis pertæſi, conturbemini in cordibus veſtris, & inter procellas iniuriarū fluctuantes concidatis, & perdita (ſi fieri poteſt) fide, abſorbiamini. Ecce hoc futurum eſt, hoc diabolus per ſuos miniſtros facit. Et habebitis tribulationem diebus decem, id eſt, vſque ad mortem, videlicet quā diu militatis in lege Dei, ſicut oportet, vt adimpleatis præcepta decē. Sequitur enim: *Eſto fidelis vſque ad mortem.*) Nimirum tamdiu fidelitatis conſtantia bono hortatu indiget roborari, quandiu tribulationum vis eandem fidelitatem extorquere contendit. Dum ergo dicit, eſto fidelis vſque ad mortem, ſatis oſtendit decem tribulationis dies pertingere vſque ad mortem. Eſto fidelis (inquit) vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Hæc cùm dicit, manifeſtat ipſe, cur præmiſerit de ſemetipſo, dicens: Qui fuit mortuus & viuit. Eiuſdem namque perſeuerantię quam perſuadet, dicens: eſto fidelis vſque ad mortē, in ſemetipſo exemplū præbuit, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Item, remunerationis quam promittit, dicens: Et dabo tibi coronam vitæ, certitudinem atque fiduciam in ſuo præſentat ca- *Philip. 2.* pite, Apoſtolo ibidem proſequente: Propter quod & Deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomē, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Et alibi: Videmus Dominum Ieſum propter paſ- *Hebr. 2.* ſionem mortis gloria & honore coronatū. Igitur vſque ad mortē eſto fidelis, inquit, quia iàm poſt mortē nō ſeruanda exigitur, ſed ſeruata fidelitas coronatur. *Qui habet aures, audiat quid ſpiritus dicat eccleſijs.*) Dictū ſpiritus huius, ſpiritus pietatis, auribus cordis audire vel audiſſe, eſt, coronam vitæ quam hic promittit concupiſcere, & eius ſpe tribulationem ſiue perſecutionem pro Chriſto non ſolùm non refugere, verùm etiam li- *Galat. 5.* benter amplecti, eiuſq; exemplo dare percutienti maxillam, ſaturari opprobrijs, & ſi extrinſecus perſecutor deſit, ſemetipſum intrinſecus perſequi, carnem ſuam crucifigere cum vitijs & concupiſcentijs, & indeſinenter flere, quod differatur à regno Dei, à viſione eius, qui pro nobis fuit mortuus, & viuit. Porrò auditum ſiue auditorem huiuſmodi non ab vna tantum eccleſia ciuitatis illius Smyrnæ, ſed ab omnibus idem ſpiritus exigit Eccleſijs, & idcircò non ſingulariter ait, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiæ, pluraliter, audiat quid ſpiritus dicat eccleſijs. Tandemq; cōpetenter pro cauſa ſiue intentione concluſionē ita ſubiungit: *Qui vicerit, non lædetur à morte ſecūda*) Et eſt ſenſus: Qui fidelis permanſerit vſque ad mortem carnis, mortem animæ nō timebit æternam. Mortem ſecundam, mortem animæ dixit. At verò mors animæ quæ mors pec- *Obiectio.* cati eſt, vel quæ peccando accidit, adeò prior eſt morte carnis, vt etiam reſurrectio animæ, qua per fidem Chriſti in baptiſmo reſurgit, morte carnis prior ſit, priuſq́ue oporteat illam conſequi, quàm per mortē carnis tranſeat ex hoc mundo, quicunque cupit videre regnum Dei. Quomodo ergo vel cur nunc ſecūda mors dicitur, niſi quia poſterius experimento ſentitur? Nam mortuus quidem eſt Adam morte animæ, priuſ- *Solutio.* quam morte carnis, videlicet eadem die, qua vetitum lignum temerauit, iuxta veri- *Gen. 2.* tatem dicentis: In quacunque die comederis ex eo, morte morieris. Sed eandem animæ mortem tunc demum experimento ſenſit, quādo puluis in puluerem reuerſus eſt, quæ carnis mors eſt, & anima ad inferos deſcendit. Itaque mors animæ, quæ per peccatum animam à Deo ſeparat, cauſa quidē vel origine prima eſt, ſenſu autem vel experimento mors ſecunda. *Et angelo Pergami eccleſiæ ſcribe.*) Poſt ſpiritum pietatis rurſum ſpiritus ſcientiæ ſequitur, qui & in hac eccleſia Pergami doctrinam malam tenentes, doctrinam Balaam, doctrinā Nicolaitarum, redarguit dicens: proinde angelo huius eccleſiæ ſimiliter, pœnitentiā age: Nimirū ad deſtructionē omnis doctrinæ nequā, virtute vel gratia ſpiritus ſcientiæ opus eſt, & ſermone veritatis, de quo & hic in exordio di-

cit.

cit. *Hæc dicit qui habet rhomphaā ex vtraque parte acutam.*) Et poſtmodum ſi quo minus, inquit, id eſt, niſi pœnitentiā egeris, veniā tibi citò, & pugnabo cū illis in gladio oris mei. Ergo romphæa ex vtraque parte acuta, vel gladius iſte oris Domini, ſermo Dei eſt, de quo & Apoſtolus dicit: Viuus enim ſermo Dei eſt & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſq; ad diuiſionē animę ac ſpiritus, cōpagum quoq; & medullarum, diſcretor cogitationū & intentionū cordis. Diſcernit enim inter animam & ſpiritū, quia videlicet ipſe nouit quid homo animalis cogitet, aut faciat propter terrena cōmoda, & quid ſpiritualis propter cæleſtia. Et vt ſecundū præſentem locū vel cauſam loquamur, ipſe diſcernit inter benedictiones Balaā, & inter benedictiones Moyſi, quorū vterq; quidem filijs Iſrael benedixit, ſed in cæteris doctrina longè diſcrepauit. Balaā quippè eodē ore quo benedixit, docebat Balach mittere ſcandalum corā filijs Iſrael, edere & fornicari: Hoc Moyſes non fecit. Cauſæ huic vel intentioni ipſum Pergami nomen congruit. Pergamus enim interpretatur, diuidens cornua eorū. Moneturq; angelus iſte, vt ſecundum nomen eccleſiæ ſuæ, quod eſt Pergamus, diuidat atq; diſcernat à ſana doctrina doctrinā Balaam, ſiue doctrinam Nicolaitarū, per ſanctū ſciētiæ ſpiritum. Ait ergo: Hæc dicit qui habet romphæam ex vtraq; parte acutā. Ad quid habet illam romphæā? Ad faciendam vindictam in omnes tenētes doctrinam Balaā, & in ipſum quicunque ille eſt, qui docet doctrinam Balaam. Meminiſſe nanque debemus hiſtoricæ veritatis, in qua Dominus dicit Moyſi: Vlciſcere filios Iſrael de Madianitis. Et ſubinde: Cumq; pugnaſſent contra Madianitas atq; viciſſent, omnes mares occiderūt, & reges eorū, Eui & Recen, & Sur, & Vr, & Rebe, quinq; principes gentis, Balaam quoq; filium Beor, interfecerunt gladio. Et poſt pauca: Iratus Moyſes principibus exercitus, tribunis & centurionib. qui venerant de bello, ait: Quare reſeruaſtis mulieres? Nōnne iſtæ ſunt quæ deceperunt filios Iſrael ad ſuggeſtionem Balaam, & pręuaricari fecerunt vos in Domino, ſuper peccato Phogor? Vnde & percuſſus eſt populus. Ergo cunctos interficite, quicquid eſt generis maſculini, etiam paruulos, & mulieres quæ nouerunt viros in coitu, iugulate. Huius, inq̄, hiſtoriæ veridicæ hic meminiſſe debemus, quia quod illic realiter factum eſt, hic ſpiritualiter ſe facturū proteſtatur, qui romphæam ex vtraq; parte acutam ſe habere profitetur. Ait. *Scio vbi habitas, vbi ſedes eſt Sathanæ*) Magna & vehemens repræhenſio eſt, angeli illius eccleſiæ, quod illic habitet, vbi ſedes eſt Sathanæ, vel ꝙ illic, vbi ille angelus, ſit ſedes Sathanæ. Qualis eius negligentia ſit, vel quomodo illic Sathanæ ſedē habere licuerit, ſequens ſermo declarabit. Interim dicit. *Et tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam.*) Magnū hoc videri poſſet, ſi non confeſsionem nominis ſequens negligentia vel opus obſcuraret. *Et in diebus illis, Antiphas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud vos vbi habitat Sathanas.*) Iuxta nomē Pergami, quod interpretatur diuidens cornua eorum: huc vſque quæ laudanda erant laudauit, martyrem (vt quidam perhibent) huius nominis ꝙ eſt Antiphas, Pergami paſſum cōmemorans, cū teſtimonio laudādæ fidei, & deinceps quæ repræhendenda ſunt repræhendit, atque ita cornu iuſtitiæ, à cornibus iniuſtitiæ diuidit, ſecundum illū Pſalmi verſiculum: Et omnia cornua peccatorum confringā, & exaltabuntur cornua iuſti Sequitur enim. *Sed habeo aduerſus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balach mittere ſcādalū coram filijs Iſrael, edere & fornicari. Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.*) Qualis ſecundum hiſtoriam doctrina Balaam fuerit, & qualiter hodieque teneant vel imitentur illam multi, qui ex eccleſia eſſe videntur, diligentius cōſiderare præſens locus admonet. Fuit ille Balaam idem, qui in libro Iob dicitur Eliu, primū prophetes & vir ſanctus, poſtea propter auaritiam diuini vel arioli vocabulo nuncupatus. Hic benedicendi & maledicendi poteſtatem habens, ſiue efficaciam ſacerdotum, qui cū ſint mali, pro officio tamen communicandi vel excōmunicandi poteſtatem habent, geſsit figuram. Vnde & Balach loquitur ad eum: Veni & maledic populo huic, noui enim quod benedictus ſit cui benedixeris, & maledictus in quèm maledicta congeſſeris, habens quoque ſcientiam Dei, & ſciens quod fruſtra ſacerdos in eum maledicta congerit, quē cauſa vel culpa propria maledictionibus non ſubijcit. Et tamen propter auariam vadēs, & toties perquirens, ſi fortè Deo placeret vt malediceret populo huic, manifeſtè formam illorū exprimit, qui benedictiōes & maledictiones in eccleſia vēdunt, & omnia quęſt⁹ cauſa faciūt. Summū doctrinę eius nequā illud extitit, ꝙ ait: Veruntamē pergens ad populum meū dabo conſiliū, ꝙ populus tuus populo iſti faciat. Deditq; conſiliū quod & factum eſt, vt fornicaretur populus cū filiabus Moab, quæ vocauerūt eos ad ſacrificia ſua, cōederunt & biberūt, & initiat⁹ eſt Beelphegor, & iratus eſt Dominus. Deniq; hoc eſt ꝙ ille dedit cōſiliū. Nōnne, inquit, Moyſes, iſtæ ſunt quę deceperunt filios Iſrael ad ſuggeſtionē Balaā? In huiuſmodi doctrinā ille cecidit per auaritiā, non per ignorantiā. Ait enim ipſe ſuā ſcientiam ꝓfitens: Dixit

Hebr. 4. — *Pergamus* — *Num. 31.* — *Reprahenſio negligētia.* — *Pſal. 74.* — *Balaam in lib. Iob. dicitur Eliu* — *Num. 12.* — *Auaritia Balaam.* — *Num. 21.* — *Num. 22.*

Num. 22. Balaã filius Boer, dixit homo cuius obſcuratus eſt oculus, dixit auditor ſermonum Dei, qui nouit doctrinam altiſsimi, & viſiones omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos. Nimirum hæc dicens, in profundam auaritiæ foueam cadebat, & ſuum ipſe caſum videbat. Sic diuiſus, ſic duplex ille Balaam, in publico benedictiones Dei, *Balaam ty* tinnulis vocibus concinens, in ſecreto do- *pum geſsit* lum concinnans, & conſiliũ impio regi præ- *venalium* bens, ad populi Dei perniciem. Nónne ſa- *ſacerdotũ* cerdotum venalium hypocriſim in ſemetipſo præpingit intollerabilem? An non hodieq; talium ſacrilegorum inteſtina peſte omnia plena ſunt? Mittit violenta manus ſecularium, & hoc ſeculum diligentium, & in hoc ſeculo potentium, ſecundum nomen Balach, interpretatur enim lingens ſiue elidens, lingens ſcilicet, ſeculi delicias, & elidens pudicas, quo ad poteſt, non ſibi conſentientes animas. Mittit, inquã, trans Iordanem, & euocat quempiam ſacri baptiſmi tranſgreſſoré, & ſtatuit ſibi pontificem pro num in auaritiam, vanitates obſeruantem ſecundum nomen Balaam. Balaam quippè populus vanus interpretatur. Reges quoq; & imperatores, qui ſe Chriſtianos dicunt, vanitatem huiuſmodi ſectati ſunt, & cõtra Aaron pontificem, Balaam ariolum: contra Petrum, Simonem magum: contra quempiam legitimum Romanæ ſedis antiſtitem, adulterum quemlibet nonnũquam intruſerunt ad maledicendum. Veruntamen de vniuerſo loquamur Balaam, id eſt, de omnibus qui vbiuis terrarum ſub nomine vel of- *Romana* ficio ſacerdotij ſectantur auaritiam, & mer- *ſedes.* cedes iniquitatis amant. Quiſquis ergo ille eſt, qui taliter accedit ad ſacerdotium, adductus quidem eſt ad maledicendum, & animo deteſtatur Iſrael, quia diligit vitia, & odit virtutes, ſed in publico deteſtari non audet, palam voce maledicere non audet, ita vt aliter doceat in eccleſia, quàm regula fidei ſeſe habeat. Sic nimirum ille Balaam cùm propter promiſſa ſibi munera maledicere cuperet Iſrael, Domino prohibente nõ audebat, ſed econtrario benedicebat, eadẽ ad felicitatem populi illius de Chriſto veraciter pronuncians, quæ & Moyſes & alij prophetæ ſancti, piè fideliterq; annunciant: Orietur, inquit, ſtella ex Iacob, & cõſurget virga ex Iſrael, & percutiet duces Moab, &c. De quorum myſticis ſenſibus non vacat dicere nunc per ſingula. Ita iſti non audent, cùm velint, tranſire regulam fidei, & cũ ex animo cupiant populis eximere futuri metum iudicij, vt multos ſuæ fautores iniquitatis, multoſq; ſuæ ſocios habeãt perditionis, lectiones tamen recitant, & teſtimonia cantitant dominicæ paſsionis, reſurrectionis, & aſcenſionis, & nouiſsimi diei iudicij. In hac fide benedicunt, baptizant, conſecrant. Porrò cũ hæc publicè fecerint, in occulto vertuntur ad conſilium, ad colloquia mala, quæ bonos mores corrumpũt. Procedunt ſubornatæ filiæ Madian, luden- *Num. 24.* tes & compoſito gradu incedentes ad decipiendum Iſrael. Hoc nimirũ toties fit, quoties teneri & molles vitijs profluentes, nul- *1. Cor. 15.* lumq; ad vitæ conſtantiam virile robur habentes, acceptis honoribus, cũ ſint moribus obſcuri, fiunt in eccleſia ſub nomine Chriſtiano ſpectabiles. Hoc eſt conſiliũ vel ſuggeſtio Balaam, id eſt, omnium qui ſequentes viam eius, mercedes iniquitatis amant. Neque enim filios eccleſiæ pro virtutibus eorum, ſed filias, id eſt, molles & vitioſas animas, pro muneribus ad eccleſiaſticos honores prouehunt. An non iſti ſic prouecti, doctrinam tenent Nicolaitarum? Nicolaũ quippè refert Clemens, de zelo pulcherri- *Contra Simoniacos.* mę coniugis increpatum reſpondiſſe, vt qui cunq; eam vellet, acciperet vxorem, & hoc infideles docuiſſe, quod Apoſtoli cunctis promiſcua, cómuniaq; fœminarum cõſortia permitterent. An non illi doctrinæ vicinum hoc eſt, quod iſti legitimum non volentes habere coniugium, vtpotè legibus eccleſiaſticis interdictum, vt ſint ſancti, & mundentur, quia portant vaſa Domini, nihilominus incontinentes ſunt, imò deterius eò proruunt, imitantes connubia quoties volunt, & qui nullum habent thorum licitum, dum ſic euagantur, nullum confidũt rupiſſe coniugij vinculũ? Fornicantur aũt cum illis, & initiantur Beelphegor, quicun que exemplo talium, & inceſta vel adulteria audaciores fiunt. Et tunc quidem mira- *Leuit. 20.* culum fuit, ꝙ aperuit Dominus os ſubiugalis muti, & anima hominis voce loquens, *1. Par. 15.* redarguit prophetæ inſipientiã, qui huiuſmodi conſilium dedit: ſed & nunc penè il- *Eze. 44.* li ſimile fit, quando turba plebeia rectores eccleſiæ clamoribus ſuis coarguit atq; obiurgat, eò quòd talis peſtilentia, tanta in ſa- *Num. 21.* cros ordines macula, ex ipſorum acciderit auaritia. Ait ergo: Sed habeo aduerſus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balach mittere ſcandalum coram filijs Iſrael, edere & fornicari. Et exponens quæ ſit illa doctrina Balaam, continuò ſubiungit: Ita habes & tu tenens doctrinam Nicolaitarum. Ergo fornicationes, quas Nicolaus induxiſſe fertur, vt iam dictũ eſt, contra puritaté eccleſiaſticã, appellat doctrinã Balaã, & hoc eſſe cõfirmat ſcandalum eccleſiæ Dei, edere & fornicari. Et rectè. Nã vbicunq; ſacerdos ſiue pótifex cõ ductitius exéplo Balaã mercedes amat iniquitatis, cõtinuò tanꝗ de mala radice virũ omniũ pullulãt fructus mali primũq; eccleſię caſtitas & omne decꝰ religionis perit, ſcien-

ſcientiæ nulla cura, nullus honor, nullus fe-
rè ſacri ſeruor ſtudij, ſed auaritiæ, quæ ido-
lorum ſeruitus, vorago bona cūcta ſubmer-
git. Sequitur: *Similiter & tu pœnitentiā age. Sin
aūt, venio tibi citò, & pugnabo cum illis in gladio o-
ris mei.*) Congrua ſatis & oportuna pro recō
minatio eius, qui ſerhomphæam ex vtraq;
parte acutam habere dixit. Nam & vbi Ba-
laam ille mercede conductus ibat, ſtetit an-
gelus Domini in via, euaginatum in manu
gladium tenēs, dixitq; ad Balaam: Ego veni
Num. 22. vt aduerſarer tibi. Et niſi aſina declinaſſet
à via, dans locū reſiſtenti, te occidiſſem, &
illa viueret. Et quia pœnitentiam ille non
egit, docens Balach ſcandalū mittere corā
filijs Iſrael, edere & fornicari, completa eſt
in eum vltio: propter quam ſignificandam,
angelus Domini tali ſchemate, videlicet, e-
uaginatum in manu gladium tenens, appa-
ruit. In illa quippè vltione quæ facta eſt
de Madianitis, Balaam quoq; filium Beor,
ait ſcriptura, interfecerunt gladio. Benè er-
go veniam, inquit, & pugnabo cum illis in
Num. 31. gladio oris mei, videlicet, iuxta ſimilitudi-
nē illius angelicæ viſionis, illius in Madia-
nitas & in ipſum Balaam vltionis. Nam ille
gladius in manu angeli, illa vltio in Madia-
nitas, iudicium illud ſignificat, de quo A-
poſtolus: Fornicatores autem, inquit, & ad-
ulteros iudicabit Deus. Iudicabit enim nō
Hebr. 13. ſolùm fornicatores, quales Madianitę, cum
quibus Iſrael fornicatus eſt, fuerunt: verū
Contra adulterantes verbū Dei etiam & adulteros illos, qui adulterant ver
bum Dei, qualis fuit ille Balaam, qui verba
benedictionis adulterauit, malum ſubmit-
tendo conſilium, & docendo Balach mitte-
re ſcandalum illud coram filijs Iſrael. *Qui
habet aures, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.*) Hoc
loco audire quid ſpiritus dicat, eſt non ceſ-
ſare à ſana doctrina, ad deſtruendam illam
doctrinam Balaam, ſanctamq; exercere ſciē
tiam, illamq; ſemper euangelicam Domini
memoriter tenere ſententiam: Væ vobis le-
giſperitis, quia tuliſtis clauem ſcientiæ. Ipſi
non introiſtis, & eos qui introibant prohi-
buiſtis. Qui enim ſub nomine Chriſtiano
Luc. 11. peccata nutriunt vel nutriri permittunt,
ſufficere ad ſalutem arbitrantes ſolum no-
men diuinum, quemadmodum illi qui con
fidentes in verbis mendacij dicebant: Tem
plum Domini, templum Domini, templū
Domini eſt: & fecerant illud ſpeluncā la-
tronum, profectò ad veram ſcientiam ne-
quaquā introierunt. Si enim in illā introiſ-
Hier. 7. ſent, ſi ſanctarum ſcripturarum voces vigi-
lāter aduertiſſent vel aduertere voluiſſent,
Mat. 22. ſcirent quia nihil valet profeſsio diuini no
Contra indoctos prælatos. minis, quam vt in illo Balaam ſupplantat
doctrina nequàm, edendi & fornicādi. Hoc
autem ſcientes atque obſeruantes, nō fuiſ-
ſent eiecti de tēplo flagello iracundiæ Dei
proſequente prophetico atq; dlcente ſpiri
tu de illis: Propterea captiuus ductus eſt po
pulus meus, quia non habuit ſcientiā. Hoc
ergo audiat qui habet aures, quia tanq̄ bru- *Ioan. 2.*
ta victima gladio cæditur pectus illud, in
quo propter voluntariam cæcitatem ſcien- *Eſa. 5.*
tia non eſt. *Qui vicerit, dabo ei manna abſcondi-
tum.*) In iſto gradu vincere, eſt doctrinā Ba-
laam, id eſt, fornicationes, primū in ſemeti-
pſo per virtutem continentiæ, deinde in a-
lijs per virtutē ſciētiæ deſtruere. Porrò qui
hoc modo vincit, ille ſacramentum corpo-
ris & ſanguinis Domini dignè percipit: ſic-
ut econtrario ille qui vincere negligit, ac-
cedens ad hoc ſacramentum, iudicium ſibi
manducat & bibit. Rectè ergo, inquit, vin-
centi dabo manna abſconditum, id eſt, mū-
ditiam cordis & corporis cuſtodienti, dabo
panē verum panem viuum, cuius ſignū vel *1. Cor. 11.*
figura fuit manna quod filij Iſrael mandu-
cauerunt. Dicitur aūt hoc manna abſcōdi-
tum, quia videlicet in hoc ſacramēto aliud
oculis cernitur, aliud fide intelligitur. Et q̄
vtilitas conſequitur accipiētem hoc manna
abſconditū? Ait: *Et dabo illi calculū candidū, & in
calculo nomen nouū ſcriptum, ꝙ nemo ſcit niſi qui
accipit.*) Qui enim dignè percipit hoc ſacra-
mentū, ſic reſurget in nouiſsimo die, vt cor
pore nouo candorem habeat ſolidum, can
dorem ſempiternum, ſitque corpus eius
quaſi calculus, id eſt, ſplendida immutatio-
ne ſolidatum. De qua Apoſtolus: Mortui, *1. Cor. 15*
inquit, reſurgent incorrupti, & nos immu-
tabimur. Immutari nanque ſanctorum
eſt tantùm, idemque eſt ac ſi diceret, vltra
non moriemur, impaſsibiles erimus. In
eiuſmodi calculo nomen nouum ſcriptum
habere, eſt filius Dei nominari & eſſe. Hoc
vtique nomen nouum, id eſt, ex nouo ho-
mine Chriſto, per ſanguinem eius redem-
ptis datum eſt. Nam nomen vetus ex ve- *Ephe. 2.*
teri homine nobis hæreditarium erat, ſci-
licet, vt diceremur & eſſemus natura filij
iræ. Quare autem hoc nomen nemo ſcit,
niſi qui accipit? Videlicet quia nominis
huius ſcientiam, non alienum extrinſecus
documentum, ſed proprium intrinſecus
efficit experimentū. Inſlati & tumidi ſciant
vt ſibi ſcire videntur, quantum volunt, ſi-
ue quantum poſſunt, huius tamen nomi-
nis ſcientiam conſequi non poſſunt. Scri- *Sap. 2.*
ptum eſt enim: Hæc cogitarunt & erraue-
runt, excæcauit enim illos malitia illorum,
& neſcierunt ſacramenta Dei. Nemo er-
go ſcit dignitatem ſiue ingenuitatem no-
minis huius, quo nominamur vel ſumus fi-
lij Dei, quantūcūque ſciat, ſiue buccis cre-
pantibus perſtrepat, vt ille Ariſtoteles ſi-
ue omnes Ariſtotelici, relationem pa-
tris ad filium, ſiue filij ad patrem, niſi
quem ſpiritus adoptionis regenerando

filium Dei patris effecerit, & ipſa regene-
ratióe ſcientem huius rei, doctumque ſuo
tactu perfecerit. *Et angelo Thyatiræ eccleſiæ ſcri
be: Hæc dicit filius Dei, qui habet oculos tanquam
flammam ignis, & pedes eius ſimiles aurichalco.*)
Hic in filio Dei ſpiritus ſortitudinis, qui
poſt ſpiritum ſcientiæ ſurſum ſequitur, lo-
quitur quod ſuú eſt. Ait enim: Habeo ad-
uerſus te, quia permittis mulieré Iezabel
quæ ſe dicit propheten, docere & ſeducere
ſeruos meos. Hæc etenim cùm dicit, illum
Thyatiræ angelú, & omnem hominem ſan-
ctum, qui ſecundum nomen Thyatiræ, ꝙ
transſertur in hoſtiam, exhibuit Deo cor-
pus ſuum hoſtiá viuentem, mittit ad veridi
Rom.12. cam hiſtoriam. Vbi Helias Thesbytes con-
tra Iezabel & prophetas eius ita ſortis ſuit,
& ita ſortiter egit, vt vſq; hodie dicat in me
dio eccleſiæ, cú illius zeli ſortitudinis ſuæ
memoria laudabili, memorabili laude: Ze-
lo zelatus ſum ꝓ Domino Deo exercituú,
quia prophetas tuos occiderunt, & altaria
1.Reg. 10. tua ſubfoderunt. Ita quippè ſortiter zelatꝰ
fuerat, vt prophetas Baal viros qnadringen
tos occiderit gladio. Eadem zeli fortitudi-
Ibid.18. ne Phinees quoque (quem ipſum Heliam
fuiſſe Hebræi autumant) in ſupradicto ſcan
dalo quod Balaam docuit, Balach mittere
coram filijs Iſrael, arrepto pugione ingreſ-
ſus eſt poſt virum Iſraeliten in lupanar, qui
Num. 25. ingreſſus fuerat ad ſcortú, & conſodit am-
bos, virú ſcilicet & mulierem in locis geni-
talibus: atque ita auerſus eſt furor Domi-
ni ab Iſrael.

Magna res & ſancto viro neceſſaria zelns
iſte vel iſta ſortitudo, quia nimirum ſi ca-
reat ea, periclitatur in iudicio Domini, quá
tacunque ſit in ipſo propriæ vitæ ſanctitas.
Exemplum nobis huius rei eſt periculum
1.Reg.2. ſacerdotis Heli de Sylo. Nam quia nouerat
indignè agere filios ſuos, & non dignè zelá-
do ſecundum legem corripuit eos, ſed cum
Exemplú blanditijs nimium paternis, imò penè ſœ-
fortitudi- mineis, nolite, inquit, filij! mei, nó eſt enim
nis à Chri bona fama quam ego audio, vt tranſgredi
ſto. faciatis populum Domini: idcircò venit ſu
per eum iudicium, Domino ita concluden-
te ſententiam: Idcircò iuraui domui Heli,
quod non expietur iniquitas eius victimis
& muneribus, vſq; in æternum. Nunc ipſa
verba per ordiné diſſeramus. *Hæc dicit filius
Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis.*)
Hoc ad intentionem pertinuit, quia videli
cet qui angelo vel ſacerdoti ſuo perſuadet
habere ſortitudinem, zeli ſortitudinis eiuſ
dem exemplum in ſemetipſo præoſtendés,
maiori cum autoritate Dominns & magi-
ſter diſcipulum inſtruit. Nam vt oculis flá-
meis hic interim diſſeram, quid eſt, *& pedes
eius ſimiles aurichalco,*) niſi ac ſi diceret, & in iti
neribus ſiue actibus eius probata eſt forti-
tudo? Aurichalcum quippè in camino ignis
longa decoctione, & diuturna fúſione hoc
habet, vt auri ſimilitudiné teneat. Sic deni-
que ipſe qui hęc dicit filius Dei, quaſi pedes
ſuos, id eſt, finem ſuú. De quo Iacobus A- *Iac.5.*
poſtolus dicit: Patientiam Iob audiſtis, & fi
nem domini vidiſtis, fortiter in camino ſuę
paſsionis ardenti conſummauit, & reſurgés
carnem ſuá in immortalitatis aureæ gloriá
tranſmutauit: ac deinde gentem ſuam, ter-
ram, & ciuitatem ſuam Hieruſalem, in ma-
gno zelo non parcens igni hoſtili conflagra
uit. Ergo pedes eius ſimiles aurichalco, &
hoc exemplo ab eo, cui hæc dicit, iure exi-
git, vt poſt omne opus bonum, ſit ei etiam
erga delinquentes alios diſtricta iuſti zeli
fortitudo. Ad hoc intendens de ſeipſo prę-
mittit, qui habet oculos tanquam flammá
ignis. Oculi nanq; eius qui numero ſeptem
ſunt, iuxta prophetam Zachariam, & iuxta *Zach.4.*
poſteriorem ſcripturæ huius locum, ſepté
ſpiritus ſunt. Et quidem ante illum paſsio- *Infra.3.*
nis eius caminum, ſpiritus ſanctus non tan-
quam flamma ignis, ſed tanquá columba ſu *Ioan.1.*
per eum deſcendiſſe, & in eo manere viſus
eſt. Verùm vbi in cælú aſcendit, quaſi flam-
meis oculis in terrá aſpexit, mittens eundé
ſeptiformé ſpiritum, qui ſuper Apoſtolos *Actor.2.*
in linguis igneis apparuit, eoſq; qui erát in-
firmi, ſortes & bono zelo ſeruentes effecit.
Quid dicit iſte filiꝰ Dei? *Noui opera tua, & fi-
dem, & charitatem, & opera tua nouiſsima plura
prioribus.*) More ſuo prius ꝙ laude dignum
eſt collaudat, & poſterius quod vitupera-
bile eſt, cum paterna correptione cómemo-
rat. Noui, inquit, opera tua, & hoc noui &
approbo, quia de bonis profeciſti ad melio
ra. Hoc eſt enim quod repetens ait, & ope- *1.Ioan. 4.*
ra tua nouiſsima plura priorib. Verbi gra-
tia: Opera illius nouiſsima, plura vel me-
liora ſunt prioribus: qui cú à timore opus
bonum inchoauerit, peruenit ad charitaté,
quæ perſecta, foris mittit timorem. Hoc ná-
que innuere videtur, vbi cùm præmiſiſſet,
noui opera tua, ſtatim addit, & fidé & chari-
tatem. Inchoatio nanque operum bonorú,
timor eſt, qui concipitur ꝑ fidé: perſectio
verò, charitas quæ ſeruilem excludit timo
rem. Et quantacnnque ſint opera timoris,
quæ tempore vel ordine priora ſunt, ſine
dubio charitatis opera tempore nouiſsima,
dignitate plura & meriti maioris ſunt. Er-
go in perſona propria iſte angelus Thyati-
ræ magno teſtimonio ſuperni iudicis hono
ratur, quia ſecundum ipſum nomen Thya-
tiræ, ꝙ transfertur in hoſtiam, ſemetipſum
exhibuit Deo hoſtiá viuenté, per fidem &
charitaté. *Sed habeo, inquit, aduerſus te, quia per-
mittis mulieré Iezabel, quæ ſe dicit propheten, doce-
re & ſeducere ſeruos meos, fornicari & manducare
de idolothytis.*) Ac ſi dicat: In tuo quippè opere

& fide

& fide es laudabilis, ſed in hoc vituperabi-
lis, ꝙ propria ſalute contentus, hæreticam
perfidiam, quæ alios perdit, nó digna inue-
ctione redarguis. Nomen quippè Ieza bel,
quod fluxum ſanguinis ſonat, cóuenit hære
ticis. Et ſpecialiter conijcitur fuiſſe mulier
in ſupradicta eccleſia, docens memorata fa
cinora, quæ figura eſſet totius Iezabel per
orbem. Vna quippè Iezabel vxor Achab re
gis Iſrael, vniuerſam hæreticā perfidiam, &
nomine & opere præſignauit: quia & nomē
eius interpretatur, vt iam dictú eſt, fluxus
ſanguinis, & ipſa prior prophetas Domini
perſecuta eſt, & occidit. Ante illam quippè
nullus prophetas occidiſſe legitur. Ipſa iu-
Iezabel ty ſtum Naboth lapidauit, ipſa Heliam, niſi fu
pum gerit gæ cóſuluiſſet, gladio interfeciſſet. Poſteri
hæreticerū quoque eius exemplum impiæ parentis imi
tati, ſcilicet Ochozias rex Iuda, filius Ioram
ex Athalia filia eiuſdem Iezabel, & Ioas, &
Amaſias, prophetas Domini perſecuti ſunt
& occiderunt, & verbum Dei loqui prohi-
buerunt, & idcircò dę ſancta & myſtica ge-
neratione Ieſu Chriſti, Matthæo ſcribente,
ſublati ſunt, & locum in ea vel memoriam
non meruerunt. Iamdudum quidem fabri-
cati fuerant vituli aurei, & ſciſſæ fuerāt de
cem tribus de domo Dauid, & à templo Do
mini, quod ſignum & initiú fuit omnis hæ-
reticæ & ſchiſmaticæ iniquitatis, ſed iſta vi-
delicet Iezabel cultú Baal ſuperaddidt, &
perfidiæ gladıú, vt iam dictum eſt, adiecit,
& iuſtum ſanguinem fudit, & verbi Dei
miniſtrú in fugam compulit. Rectè ergo &
mulier iſta, quæ ſupra ſexus ſui dignitatem
in eccleſia loquens & docens ſeducebat, &
omnis hæretica perfidia, Iezabel vocatur, &
eſt: atque nomen illius Iezabel, cuius poſte
ritas, vt iam dictú eſt, de generatione ſan-
1.Cor.14. cta perijt, in opprobrium reſeruatur. Quia
permittis, inqnit, mulierem Iezabel quæ ſe
propheten dicit, &c. Quid illú volebat age
1.Tim.2. re, cui dicebat, quia permittis? Nimirum in
duere ſpiritus fortitudinis, & zelo Domini
illud ſpiritualiter facere, quod corporali-
ter Helias fecit. Ille cùm redarguiſſet popu
lum dicens: Vſquequo claudicatis in duas
partes? atque ſignis euidentibus effeciſſet,
vt adorantes dıcerent, Domınus ıpſe eſt
Deus, Dominus ipſe Deus, appræhendite,
inquit, prophetas Baal, & ne vnus quidem
3. Reg. 18. effugiat ex eis. Quos cùm appręhendiſſent,
duxit eos Helias ad torrētem Cyſon, & in-
terfecit eos ibi. Hoc vir ſanctus, qualis erat
ille angelus Thyatiræ, ſic debet imitari &
facere, vt non ſola ſui ſalute contentus ſit,
quoniam angelus eſt, & ſecundum hoc no-
men alijs qualiter ſaluētur nunciare debet.
Sed gladium verbi Deı arripiens redarguat
populú, eò quòd claudicet in duas partes.
Hinc communicans corpori Chriſti, & in-
de iuxta doctrinā huins mulieris fornicās,
vel manducans idolothytis, cú dicat Apo- *1. Cor. 10.*
ſtolus: Non poteſtis participari menſæ Do-
mini & menſæ dæmoniorum. Non poteſtis
bibere calicē Domini & calicem dæmonio-
rum. Qui ergo illud docent, & cú docere vi
deantur, ſeducunt populú, teneat eos is, cui
hęc ſcribuntur, tanꝗ prophetas Baal & pro-
phetas Iezabel, & gladio vindice, gladio
verbi Dei, ꝙ eſt in ore eius, ſeparet ab eccle
ſia, dānatos proprio iudicio, ne quis eis có *Ephe. 6.*
municet, aut cibú ſumat, pariter ne quis di-
cat cuipiā illorum, aue, aut in domum illú *Tit.3.*
recipiat. Sic enim ſpiritualiter agit, ꝙ He-
lias gladio materiali egit, dum prophetas *1.Cor.5.*
Baal occidit. De ipſa Iezabel, id eſt, de vni- *2. Ioan. 1.*
uerſa, quę ſe magiſtrā facit, hęretica ſynago
ga nunc dicit. *Et dedi illi tempus, vt pœnitentiam
ageret, & non vult pœnitere à fornicatione ſua. Et
ecce mittam eam in lectum, & qui mœchantur cum
ea, in tribulatione maxima erunt, niſi pœnitentiam
egerint ab operibus ſuis, & filios eius interficiā in mor
tem, & ſcient omnes eccleſiæ quia ego ſum ſcrutans
renes & corda, & dabo vnicuique veſtrum ſecundú
opera ſua.*) Omnis hæc pœnæ comminatio ad
ſimilitudinem reſpicit illius Iezabel, cuius *Quomodo*
hæc mulier vel omnis hæretica lues, ꝓ ſuis *dat Deus*
meritis nomen ſortita eſt. Sic enim illa Ieza *tempus a-*
bel regina, ſiue filia regis punita eſt, vt hi- *gendi pœ-*
ſtorica narratio docet. Primùm dedit illi *nitentiam*
Deus tempus vt pœnitentiam ageret, & A- *3.Reg.21.*
chab quidē vtcunq; pœnitentiam egit, ipſa
autem pœnitere noluit. Dare nanq; tempus
pœnitentiæ, hoc eſt, ante pœnas cóminatio-
nes præmittere. Hoc autem fecit Dominus
loquēs in Helia ad Achab: Ecce ego inducā
ſuper te malum, & demittā poſterlora tua,
& interficiam de Achab mingentem ad pa-
rietem, & dabo domum tuam ſicut domú
Hieroboam filij Nabath. Sed & de Iezabel
locutus eſt Dominus dicēs: Canes cōedent
Iezabel in agro Iſrael. Rurſumq; de Achab:
Si, inquit, mortuus fuerit Achab in ciuitate,
comedent eum canes, ſi autem mortuus fu-
erit in agro, comedent eum volucres cæli.
Vtrique ergo dedit Deus tempus pœnlten-
tiæ, vt pœnitentiam agerent, quia pœnam
vtrique comminatus eſt antequam infer-
ret. Et Achab quidem, vt iam dictú eſt, qua-
lemcunque pœnitentiā egit, & idcircò Do-
minus ſententiam pœnæ, quam commina-
tus fuerat, iuxta modum pœnitentiæ tempe
rauit. Sequitur enim: Itaque cum audiſſet
Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtem ſuam,
& operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitq;
& dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo
capite. Idcircò pœnam, vt iam dictum eſt,
Dominus temperauit, & de ſententia non-
nihil decidit. Nam quod in initio ſermo-
nis vel ſententiæ dixerat, in loco hoc, in
quo linxerunt canes ſanguinem Naboth,

lambent tuum quoque ſanguinem illud quidem impletum eſt, veruntamen neque in ciuitate canes, neque in agro volucres cæli illum còmederunt. Sic enim
3.Reg. 22. poſtmodum ſcriptum eſt: Mortuus eſt autem rex, & perlatus eſt in Samariam, ſepelierũtq; regem in Samaria, & lauerunt currum in piſcina Samariæ, & linxerunt canes ſanguinem eius, & habenas lambuerunt, iuxta verbum Dnmini quod locutus fuerat. Item quod dixit, demetam poſteriora tua,
3.Reg.21. & dabo domum tuam ſicut domum Hieroboam, ita moderatus eſt, vt diceret: Quia ergo humiliatus eſt mei cauſa, non inducã malum in diebus eius, ſed in diebus filij ſui
Exitus & pœna Iezabel reginæ. inferam malum domui eius. Porrò de ſententia quæ in Iezabel deprompta eſt, nihil decidit, videlicet quia nullo modo pœnitẽtiam egit. Et ecce ego mitto eam, inquit, in lectum. Hoc dictum pulcherrimè ſpectat
Ibidem. ad culpæ eius modum, ſcilicet quia de lecto ſurgere fecit virum ſuum ſcelere ſuo confortatum. Cùm enim ille indignans & frendens ſuper verbo, quod locutus fuerat Naboth dicens: non dabo tibi hæreditatem patrum meorum, proieciſſet ſe in lectum ſuũ, & non comederet panem: illa ingreſſa, vbi cauſam didicit, irriſit velut inertem dicens: Grandis autoritatis es, & benè regis regnũ Iſrael. Surge & comede panem, & æquo animo eſto, ego dabo tibi vineam Naboth Iſ-
4.Reg. 9. raelitæ. Rectè ergo mitti debuit in lectum. Quomodo tandem miſſa eſt in lectum? Iezabel (inquit ſcriptura) introitu Iehu audito, depinxit oculos ſuos ſtybio, & ornauit caput ſuum, & proſpexit per feneſtram ingrediẽte Iehu per portam. At ille dixit eunuchis: Præcipitate eam deorſum. Et præcipitauerunt eam. Illo itaque locutionis modo, qui Sarcaſmos, id eſt, hoſtilis irriſio dicitur, rectè dicatur miſſa eſſe in lectum, vbi præcipitata eſt deorſum. Nam præcipitata eſt in infernum, vbi ſic habet lectum, vt quieſcat, non ipſa, ſed eius illa, qua terram turbauit, inſania. Iuxta quẽ ſenſum in Pſal-
Pſal. 75. mo canitur. Terra tremuit & quieuit: dum reſurgeret in iudicio Deus. Cũ enim apparuerit in iudicio is qui reſurrexit De⁹, tremet terra, id eſt, omnis qui amat terrã. Tremet, inquam, & quieſcet, id eſt ceſſabit, vt vltra turbam aut inquietudinem nõ faciat. Singulariter nunc quiſque peccator quieſcit & ceſſat, vt ceſſanit illa dum præcipitata eſt: tunc autem in iudicio ſimul omnes ceſſabunt. Sequitur, *Et qui mœchantur cum illa, in tribulatione maxima erunt.*) Et hoc vtique in illam Iezabel abunde factum eſt. Primũ ipſe vir eius, qui cum illa fornicabatur fornicatione, qua Deus relinquitur & idola coluntur: & deinde omnis domus eius, ſed & omnis populus in tribulatiõe maxima fuit, in tribulatione belli & famis: Primus quippè ipſe Achab in bello contra regem Syriæ *3.Reg.22.*
vulneratus, & in tribulatione mortuus eſt, & canes linxerunt ſanguinem eius. Poſt *4.Reg. 6.*
húc & filius eius Ioram, & omnis populus qui cum illa fornicabatur, in tribulatione maxima fuit, pugnante Benadab rege Syriæ & obſidente Samariam. Facta eſt enim fames magna in Samaria, & tamdiu obſeſſa eſt, donec venundaretur caput aſini octoginta argenteis: & quarta pars* cadiſter co- *Cabi.
ris columbarum, quinque argenteis. Cumque tranſiret rex Iſrael per murum, mulier quædam exclamauit ad eum dicens: Salua me domine mi rex. Ac deinceps, Mulier iſta dixit mihi: Da filium tuum vt comedamus eum hodie, & filium meum cõedemus eras. *4.Reg. 9.*
Coximus ergo filium meũ & comedimus, &c. In illa tribulatione maxima idcircò fuerunt, quia pœnitentiã non egerant: imò & Iezabel viuebat adhuc, & adhuc cum illa fornicabantur. Vnde & poſterius filio eius Ioram interroganti: pax eſt Iehu? ille reſpõdit: Quæ pax? Adhuc fornicationes Iezabel matris tuę & veneficia eius multa vigẽt. Ait ergo: Et qui mœchantur cum illa, in tribulatione magna erunt, niſi pœnitentiam egerint, & ſubaudiendum eſt, ſicut illis qui cum Iezabel fornicati ſunt, accidit. Et continuò ſubiungit. *Et filios eius interficiam in mortem.*) Filij huius hæreticæ mulieris, imitatores eius ſunt. Horum interfectionis æternę damnationis ſimilitudo, nihilominus in interfectione filiorum illius Iezabel notiſſima eſt. Prius Ochozias filius eius qui regnauit pro patre ſuo, cecidit per cancellos cœnaculi ſui quod habebat in Samaria, & ægrotauit ac mortuus eſt. Ioram fratrem eius, cũ regnaret pro eo, interfecit Iehu. Tetendit arcum manu & percuſsit eum inter ſcapu- *4.Reg.13*
las, & egreſſa eſt ſagitta per cor eius, ſtatimque corruit in curru ſuo. Sed & ſeptuaginta viros omnes filios regis, ſiue ex ipſa Iezabel, ſiue ex alijs coniugibus, mandante Iehu occiderunt optimates ciuitatis, apud quos nutriebantur. Ochoziam quoque filium filiæ Iezabel regem Iuda qui venerat *4.Reg. 10.*
ad viſitandum Iorã, occidit Iehu & fratres eius quadragintaduos viros. Interrogan- *Ibidem.*
ti namq; Iehu cũ inueniſſet eos & dicenti, qui nam eſtis vos? reſponderũt: Fratres Ochoziæ ſumus, & deſcendimus ad ſalutandos filios regis & filios reginæ. Qui ait: Cõprehendite eos viuos. Quos cũ comprehendiſſent viuos, iugulauerunt eos, & nõ reliquit ex eis quenquam. Sed & Athalia mater Ochoziæ videns mortuum filium ſuũ, fur- *4.Reg. 11.*
rexit & interfecit omne ſemen regium, qui vtiq; filij, id eſt, abnepotes Iezabel erant. Vnũ Ioas filium Ochoziæ furata eſt ſoror eiuſdẽ Ochoziæ de medio filiorũ regis, cũ

inter-

interficiebantur. Perſpicuum eſt ergo pœnam vniuerſalē, quę in hanc mulierem, imò in omnē hæreticam doctrinam decernitur, in illius Iezabel exemplú decerni, vt iuſta ſit illi pœna ſimilis, cui ſeſe in culpa ſimilem fecit. Longú nimis eſt, in ſingulis, iuxta ſimilitudinē præſcriptá, partibus immorari, qualiter omnis anima hæreticæ doctrinæ magiſtra mittatur in lectű ad virum ſuum, imò adulterú diabolú, & qualiter in tribulatione ſint futuri, qui cű illa mœchantur, id eſt, illam imitari delectantur, qualiter filij eius interficiantur in mortē, id eſt, ita interficiantur, vt ſemper in morte verſentur, ſimulq; corpore & anima crucientur. Cætera proſequamur. *Et ſcient, inquit, omnes eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutans corda & renes, & dabo vnicuique veſtrű ſecundum opera ſua.)* Ne longius abeamus quærendo cur hic dicat, quia ego ſum ſcrutans renes & corda, memoriter teneamus conditionem q̃ comminationibus

Diuerſimo dè agunt homines pœnitentiā hic interpoſuit, dicendo, pœnitentiam egerint ab operibus ſuis. Nā quia ſunt alij qui propter conſequendā æternam Dei gratiá, alij qui propter tenendā felicitatem, terrenam pœnitentiam agunt, atq; alij qui omninò impœnitentes ſunt, pertinuit ad iudicem, qui ſe redditurű profitetur vnicuiq; ſecundum opera eius, oſtendere vnde ſcire poſsit quale vel cuius meriti ſit cuiuſlibet pœnitentis vel impœnitentis opus. Et hoc, inquit, ſcient omnes eccleſiæ, ſcilicet in futuro, quando reddetur vnicuiq; ſecundú opera ſua. Nam nunc pauci ſciunt & diſcernunt quomodo ſingulis condigna reddan-

3.Reg. 18. tur, in his quæ nonnunquá in præſenti, Deo iudice, patiuntur. Verbi gratia: Achab quippè ſæpè dictus pœnitentiá egit, ſed tota pœnitentia eius non in corde, ſed circa renes fuit. Neq; enim pœnitendo curauit, aut timuit, ne à regno Dei foret alienus, ſed hoc

2.Reg. 11. ſolum, ne regno ſuo priuaretur. Econtra Dauid, qui Vriam interfecit, pœnitens nō hoc timebat, ne regno priuaretur, ſed ne à gratia Dei relinqueretur. Vnde & dicebat: Ne proijcias me à facie tua, & ſpiritű ſanctú

Pſalm. 50. tuum ne auferas à me. Porrò, Ioram æquè vt mater eius, habens cor impœnitens, in i-

4.Reg. 6. pſis malis ſuis, in obſidione Samariæ, cú diceret, quare tantum malum eſt à Domino, q̧ in ipſum Dominum facere non poterat, in prophetam Domini vindicare voluit, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi ſteterit caput Heliſæi filij Saphan ſuper eű hodie. Præmiſitq; virum, qui præcederet caput eius. Hic ergo ſcrutans corda & renes, id eſt, veraciter diſcernens, quis carnali, & quis ſpirituali intentione pœnitentiá agat. Achab quidem pœnam diſtulit. Dauid autē in gratiam reſtituit. Ioram verò & cæteros filiolos Iezabel abſq; dilatione interfecit.

Ita reddidit vnicuiq; ſecűdum opera eius, conteſtans vt omnes circa nos ita futurum ſciamus, dum concludit ſic: Et dabo vnicuique veſtrum ſecűdum opera ſua. Sequitur: *Vobis autem dico, cæteris qui Thyatiræ eſtis * qui non cognouerunt altitudinem Sathanæ, quemadmodum dicunt: Non mittam ſuper vos aliud pondus, tamen quod habetis, tenete, donec veniam.)* *Quicűque non habēt doctrinam hanc, &c.* Qui Thyatiræ eſtis (inquit) quos reliqui mihi, ſicut illos de quibus dixi in Helia, vbi ſæpè dictá *3.Reg. 19.* Iezabel timens fugerat. Reliqui mihi ſeptē millia virorum, qui non curuauerűt genua ante Baal. Hoc ipſum nanque nunc de iſtis cæteris, qui Thyatiræ ſunt, de ſecűda ad tertiam tranſiens perſonam, dicit verbis alijs: Qui non cognouerunt altitudinem Sathanæ. Denique fornicari & idolothyta manducare, ſicut genua curuare, altitudinē Sathanæ cognoſcere eſt. Cognoſcere verò approbare eſt. Altitudo autem Sathanæ quá nunc percutit, illa eſt ſuperbia eius, qua ſimiles eſſe altiſsimo contendit, exigendo ſibi in idolis ſacrificari, cű ſoli altiſsimo debeatur vt ſacrificetur illi. Hanc eius altitudinem cognouerunt, id eſt, approbauerunt & illi, qui tunc ſub illa Iezabel curuauerűt genua ante Baal, & iſti qui nunc Thyatiræ, docente iſta muliere, fornicati ſunt, & manducauerunt idolothyta, non cognouerunt, qui manducare noluerunt, quemadmodú illa ſeptem millia virorű, qui genua nō curuauerunt. Non vera eſt altitudo illa, ſed eſſe eis videtur, qui amant & mirantur aurú & argentum in ſimulachris gentium, & idcircò mirãtur ſimulachra gentiű, quia ſunt aurű & argentú, quia exquiſita & artificioſa opera manuű hominű, & ipſi curioſi ſunt, inde accipientes reſponſa dæmonum. Idcircò cùm dixiſſet altitudinem Sathanæ, rectè addidit, quemadmodum dicunt. Ac ſi diceret: Non dico altitudinē Sathanæ, quemadmodum eſt, ſed quemadmodum ſtulti admiratores dicunt: Vobis dico (inquit) vobis cæteris, qui Thyatiræ eſtis, quos mulier illa nō docuit aut ſeduxit. Non mittá ſuper vos aliud pondus, tantum quod habetis, tenete, donec veniá. Iam quide (inquit) pōdus habetis, iam pœnam veſtram ſuſtinetis, dum Iezabel docet & ſeducit, dű ſerui mei ſeducti fornicantur, & manducant de idolothytis, & vos prohibere non audetis, timore preſsi, imbelles & infirmi. Ipſe timor quem ſapientes quoque huius ſeculi paſsionem reputant, pondus vobis eſt, pondus ſeruitutis, pōdus infirmitatis. Nō eſtis fortes, non eſtis liberi, vt ille Helias fuit, qui nihil in ſeculo habuit, neque habere cupiuit, nihil p̱dere timuit. Pro nullo gauiſus eſt cōmodo ſeculari, pro nullo doluit incōmodo temporali, & idcircò fortis, & expedi- *3.Reg. 18.*
tus regem redarguit, prophetas Baal occi-

dit,

dit. Semel tantum timuit minas Iezabel, & fugit, ſed non ſic timuit, aut fugit, quin redi
3.Reg. 29. ret, & palam nunciaret in verbo Domini, ꝙ canes comederēt Iezabel. Vos pōdus quod
3.Reg. 21. habetis, ſub quo laboratis, & onerati eſtis, tenete donec veniam, aut cum euangelica perfectione venire vos faciam, vt ſequamini me, & omnibus relictis verbum Dei annuncietis, vendita tunica, gladium ematis, vt neminem præter Dominū timeatis. Interim pondus iſtud teneatis vobis portantibus, & ſub pondere gementibus, veſtrum que dolorem, quem habetis pro his qui ſe-
Mat. 19. ducuntur, ſilentio cōſumentibus, aliud pōdus non imponā vobis, nō aggrauabo ſentē
Luc. 22. tiam, quia tacetis per metum, nō per cōſenſum, per infirmitatem, nō per malitiā. *Qui vicerit, & cuſtodierit vſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget illas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur.*) In i-
Victor paſſionum humanarum ſto gradu vincere, eſt omnes quæ infirmum faciunt hominem, paſsiones ſuperare, gaudium, timorem, ſpem, atq; dolorem, de animo propellere atq; fugare, id eſt, ſeculo nō gaudere, ſeculum nō timere, ſecularia non ſperare, pro ſecularibus non dolere. Nimirum qui talis eſt, qui omnes carnis affectus, & iſtas vincet paſsiones, & ita cuſtodit opera Domini vſq; in finem, id eſt, vſque in perfectionē, iſte dignus & idoneus eſt, qui præſit, qui aliorum ductor & rector ſit, & imperet, atq; cogat tyrones ad militiam Domini. Ait ergo: Dabo illi poteſtatem ſuper gētes, id eſt, mea ordinatione fiet magiſter eorum, qui ſi abſque magiſterio ſint, gentes ſunt, id eſt, gentiliter viuunt, quia quamuis conuerſi ad fidem, pro mala tamen conſuetudine ad iterandam gentilium vitā proni ſunt. Et reget illas in virga ferrea, id eſt, recta & ſæuera iuſtitiæ diſciplina, quæ non citò flectatur in gratiam vel odium, quia vicit hæc, quia prædictarū eſt victor paſsionum, bonumq; habet zelum, nunꝗ odiendo hominem, & amando vitium, ſed ſemper amando hominem, & odiendo vitium. Hæc enim in rectore eccleſiæ animi rectitudo, virga ferrea, id eſt, fortis & recta diſciplina eſt. Proinde ſequitur: Et tanquam vas figuli confringentur. Rectè nanq; qui eiuſmodi eſt, corripientē ſubditi pro culpis ſuis verētur, & cadunt in facies ſuas, atq; ſedenti ſubijciuntur, non habentes quid contra loquantur, autoritate conſtricti boni ſpiritus qui illo loquitur, & ſicut vas figuli confractum nō poteſt cōtinere aquam, ſic illi cōterriti, & excuſare nō valentes, vel abſcondere, culpā propriā confitentur. Alioquin
Sicut & ego accepi à patre meo. maiorē vim experirētur, ſicq; iudiciali anathematis lapide omninò confringuntur, vt nō remaneat ex eis ſaltē teſta, in qua portetur igniculus. * *Hanc poteſtatem illi dabo ſicut ac cepi à patre meo.*) Nā propter paſsionē mortis gloria & honore coronatus ſum, & ſecundū
Pſal. 8. hominē aſſumptum, data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra, poteſtas iudicium
Mat. vlt. facere, vt qui crediderit & baptizatꝰ fuerit, ſaluus ſit, qui verò nō crediderit, condēne
Mar. vlt. tur. Sicut accepi (inquit) dabo illi, vt quorū remiſerit peccata, remittantur eis: & quorū
Ioan. 20. retinuerit, retenta ſint. *Et dabo illi ſtellam matutinam*) id eſt, poſt laborem quo in præſenti vita quaſi in nocte laborat, ſolicitus ac peruigil in animarum ſibi cōmiſſarū cuſtodia, manifeſtabo ei meipſum, qui ſum ſtella ſplēdida ac matutina. *Qui habet aures audiat, quid ſpiritus dicat eccleſiis.*) Audiat, id eſt, intelligat, poteſtatis ac dignitatis ſpe, quam promittit Deus, delectetur, zelo iuſtitiæ cōtra omnes hæreſes accēdatur. In iſto & in ſequentibus
Ioan. capitib. præmia vincentibus promittuntur, ſic in ordine literaturæ pronuntiātur, vt ipſa perſona filij Dei loqui intelligatur, ſcilicet ſi dū dicit, ſicut accepi à patre meo, & cō fitebor nomen eius corā patre meo, & ſcribam ſuper eū nomē meum nouū, & dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & ſedi cū patre meo in throno eius. Nō ergo abs re ordoin iſtis cōmutatur, vt prius dicat, vincenti aut qui vicerit, dabo illi hoc vel illud, vt perſonæ eius qui loqui cœperat dictis alia perſona nō interſeratur, & tūc demum ita cōcludat. Qui habet aurem audiat. Nam ꝙ ſuperioribus capitulis pro victoria promittitur ſic, vincenti dabo manna abſconditū, qui vicerit nō lædetur à morte ſecunda, vincenti dabo edere de ligno vitæ, nihil intereſt vtrum filij an ſpiritus ſancti perſona loquatur. *Et angelo eccleſiæ Sardis*
Cap. 3. *ſcribe: Hæc dicit qui habet ſeptē ſpiritus Dei & ſeptē ſtellas. Noui opera tua, quia nomen habes quod viuas, & mortuus es.*) Qui poſt ſpiritum fortitudinis ſurſum ſequitur ſpiritus conſilij, ſecundum ordinē ſuum loquitur hic in filio Dei. Et ad quem magis loqui huic ſpiritui congruit, quàm ad illum qui nomen habet, quod viuat & mortuus eſt? In ſecretis nanque cauſis conſilio ſolemus vti. Secretum autem & occultum eſt opus eius, qui nomen habet quod viuat & mortuus eſt. Nam cuius peccatum publicum vel notum eſt, non hic habet nomen quod viuat, imò ſi vitæ vel ſanctitatis opinionem prius habuit, clareſcentibus operibus mortuis, opinionem illam vel nomē iam perdidit & diffamatur quod mortuus ſit. Ergo ad iſtum qui cùm mortuus eſſet nomen habebat quod viueret, id eſt, cuius peccatū vel opus non ſic erat, vt malo exemplo publicum faceret eccleſiæ ſcandalum, ſed intus malè agens, foris vbi illum pro officio prædicare oportebat, bonam retinebat opinionem, rectè vti debuit filius Dei ſpiritu con-

cóſillj, id eſt, non publica deſcriptione qua
litatem vel nomen declamare operis eius
mortiferi, ſecundum regulã euangelicam q̃
ipſe præſcripſit. Si (inquit) peccauerit in te
frater tuus, vade & corripe eum inter te &
Mat. 18. ipſum ſolum, &c. Datur tamen conijci ꝙ
mortui huius quem dicit, mors fuerit pec-
catum carnis. Nam poſtmodum dicit: Sed
habes pauca nomina in Sardis, qui non in-
quinauerunt veſtimenta ſua, ambulabunt
mecum in albis. Et reuera nonnunquã cõ-
tingit, vt angelus, id eſt, ſacerdos ſiue epi-
ſcopus, bonæ opinionis vir, ſecreto admit-
tit peccatum carnis, & hoc faciendo mor-
tuus ſit ſub nomine viuentis. Nunc ordinẽ
proſequamur: Angelo (inquit) eccleſiæ Sar
dis, ſcribe. Nomen Sardis lapidis vtiq; pre-
tioſi angelo illi congruit, res autem quę in-
telligitur ſub nomine lapidum in ornamen
tis eccleſiæ pro cauſa iam dicta, non illi cõ-
gruit. Hæc dicet, qui habet ſeptem ſpiritus
Dei. In cæteris ſic initiũ facit, vt iuxta pro-
prietatem cauſæ quã dicturus eſt, incipiat,
fiatque auditor attentus ſiue docilis aut be
neuolus ex his quæ primitus audit. In iſto
ſic incipit, vt nihil contingat de propria
cauſa huius angeli. Cauſa enim eius obſcu-
ra eſt, quam oportet cum conſilio tegi. No-
ui (inquit) opera tua, quia nomen habes ꝙ
1.Reg. 15. viuas, & mortuus es. Ac ſi dicat: Homines
qui in facie vidẽt, putãt quod viuas, ego au
tem qui in corde video, & occultorum co-
gnitor ſum, ſcio quia mortuus es. Sic ſcri-
bendo & taliter loquendo, vtique ſicut i-
pſe alijs præceperat vt facerent, facit decen-
ter. Corripit enim illum inter ſe & ipſum
ſolum. Nemo enim præter ſe & conſcien-
tiam illius nouit, quid dicat, vel in quo il-
le mortuus ſit, niſi fortè conijciat, aut ſu-
ſpicetur quiſquis hæc legit. Verùm ſuſpi-
cio in legibus locum non habet accuſandi,
nec debet quiſquam propter alterius ſuſpi-
cionem de ſtatu ſuo periclitari. Non ergo
diutius immorari vult in commemoratio-
ne mortiferi operis eius, ſed protinus con-
ſilium dat quo ſaluetur. *Eſto vigilans, & con-
firma cætera quæ moritura erant.*) Quoniam pec-
catum eius non exprimitur, non quidem
ſuſpicionem noſtram firmare debemus, ve-
runtamen eius qui carnis continentiam nõ
habuit aut perdidit, quicunque ille eſt aut
erit, conſilium iſtud oportunum eſſe non
dubitamus, vt vigilet, & cætera quæ ſuper-
ſunt, ne irrecuperabiliter moriantur. Lum-
bos ſuos præcingendo confirmet, iuxta ꝙ
hic ipſe Dominus in euãgelio ſuo dicit: Sint
Luc. 12. lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes,
& vos ſimiles hominibus expectantibus
Dominum ſuum, quando reuertatur à nu-
ptijs. Beati ſerui illi, quos cùm venerit, in-
uenerit vigilantes. Denique cura hæc, cura
recuperandæ ſalutis, vel cõſeruandæ conti-
nentiæ, vigilijs & ſolicitudine magna indi-
get. Cõfirma (inquit) cætera, quæ moritura
erant. Aliqua ergo viuunt adhuc, & necdũ
omninò mortua ſunt, etiã in eo qui ſic mor
tuus eſt. Viuit enim officiũ, viuit ipſum, ꝙ
baptizando, cõſecrando celebrat ſacrũ. Ve
rùm hæc etiam ſine dubio moritura ſunt, id
eſt, illi deperire & auferri debent, ſi eo tam
ſecretam ſpiritus Dei nõ recipiente corre-
ptionẽ publicauerit eũ Deus, & dixerit ec-
cleſiæ peccatũ eius. Tunc enim legali ſæue-
ritate ab officio deponetur, eritq; ſicut Eth
nicus & publicanus. *Non enim inuenio opera tua
plena corã Deo meo.*) Idcircò moritura erãt, &
idcircò cõfirmari oportet cætera opera tua,
quia nõ inuenio ea plena coram Deo meo.
Ibi nanque plena ſunt opera miniſterij
ſancti, vbi ſalutarem habent effectum, vbi
non fiunt ad iudicium, ſed proſunt ad re-
miſſionem peccatorum. Cùm hac itaque
plenitudine non fiunt ei, ſiue ab eo, qui
malè operando mortuus eſt. *In mente ergo
habe, qualiter acceperis & audieris, & ſerua, &
pœnitentiam age.*) Qualiter, inquit, accepe-
ris & audieris. Acceperis exemplo audie-
ris præcepto. Accepiſti enim pudicorũ ex-
emplum Apoſtolorum audiſti tale præce- *1.Tim. 3.*
ptum eorum: Oportet Epiſcopum eſſe ir-
repræhenſibilem, ſobrium, prudentẽ, orna-
tum, pudicũ, hoſpitalẽ, doctorem: nõ vino-
lentũ, non percuſſorẽ, ſed modeſtum: non
litigioſum, non cupidum, ſuæ domui benè
præpoſitum: Oportet illũ & teſtimoniũ bo
num habere ab his qui foris ſunt, vt non in
opprobrium incidat, & in laqueum diabo-
li. Sed & in lege hoc accepiſti. Omnis qui *Leui. 21.*
habuerit maculam de ſemine Aaron ſacer-
dotis, non accedat hoſtias offerre Deo. Si
cæcus fuerit, ſi claudus, ſi paruo vel grandi
& torto naſo, ſi fracto pede, ſi manu, ſi
gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in o-
culo, ſi iugem ſcabiem, ſi impetiginem in *Leuit. 22.*
corpore vel hernioſus. Item: Omnis ho-
mo qui acceſſerit de ſtirpe veſtra ad ſancta,
in quo eſt immunditia, peribit coram Do-
mino. Hæc vt accepiſti & audiſti, in men-
te habe, memoria tene, & deinceps ſerua,
& de eo quod non ſeruaſti, pœnitentiam
age. *Si ergo non vigilaueris, veniam ad te, tan-
quam fur, & neſcies qua hora veniã ad te.*) Quod *Mat. 24.*
debui facere, feci tibi, corripui te, monui
te vt vigiles: euangelica quoque tuba per-
ſonante ad omnes: Vigilate itaque, quia *Luc. 13.*
neſcitis qua hora Dominus veſter ventu-
rus ſit. Si ergo non vigilaueris, veniam ad *1. Theſ. 3.*
te ſicut fur. Non veniam ad te ſicut ad ho-
mines illos qui vigilant, & expectant:
venit ipſorum Dominus cùm reuertitur
à nuptijs, gratias agens illis, & beatificans
eos quod in occurſu ſuo vigilauerint.
Non

Non veniam ad te ſicut ſpóſus iucundus at-
que feſtiuus, ſed tanquam fur, qui neſcien-
te patreſamilias, domum perſodit, & domi
num domus necat, quem dormientem in-
uenerit. Conſequitur enim, vt qui non vi-
gilat, eum mors ſuperueniens, tanquam ſur
compræhendat. *Sed habes pauca nomina in Sar-
dis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua.*) In tua
quidem perſona es repræhenſibilis, ſed hoc
pro te ſacit, quod non etiam alios exemplo
tuo perdidiſti, quia, ſicut dixi ſupra, quam-
uis mortuus ſis, nomen habes quod viuas.
Nomina (inquit) pauca, id eſt, nominatos
paucos penes te habes ex nomine mihi co-
gnitos, & pro meritis ſuis in libro vitæ de-
ſcriptos, quia non inquinauerunt veſtimẽ-
ta ſua, id eſt, incorrupta ſeruauerũt corpo-
ra ſua. *Ambulabunt mecum in albis, quoniam digni
ſunt.*) Mecum (inquit) ſcilicet cum filio vir-
ginis, mecum, cuius caro virginea, continẽ-
tiæ dedicauit exemplũ, qui ſum virgineus
flos, virginitatis lilium, & corona virginũ.
Mecum ambulabunt in albis, id eſt, in cor-
Infra. 14. poribus immaculatis, cum quibus reſurgẽt
nitidi velut agni nouelli, & quocunq; iero,
me ſequentur agnum Dei, quia comitatu
meo digni ſunt. *Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimẽ-
tis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & cõ-
fitebor nomen eius coram patre meo, & coram ange-
lis eius.*) In iſto gradu vincere, eſt incentiua
carnis igni ſpiritus ſancti ſuperare, & ope
eius tunicam corporis immaculatam cuſto
dire. Quiſquis in hoc vicerit, ille ſic veſtie-
tur (inquit) veſtimentis albis, quemadmo-
Non dele- dum dixi, vt ambulet mecum in albis. Et
bo nomen non delebo nomen eius de libro vitæ. Mi-
eius. nus dixiſſe videtur quàm ſeſe habet digni-
tas meriti, eo videlicet locutionis modo,
qui Græcè dicitur Tapinoſis, id eſt, humi-
litas magnæ rei. Hoc etenim de illo vera-
citer poteſt dici, qui poſt fornicationes &
adulteria conuerſus, pœnitentiam egit. Ve-
rùm quod hic minus dixerat: ſuppleuit ma
gnificentius, addendo: & confitebor nomẽ
eius corã patre meo, & coram angelis eius.
Ibi ergo per negationem, cùm dicit, non de
lebo nomen eius qui vicerit, ſimul illũ per-
cutit qui non vicerit, conſequitur enim, ꝙ
deleat nomen eius. Hic autem per affirma
tionem, & confitebor nomen eius, gloriam
& honorem repoſitum illi, qui vicerit, de-
ſignat abundantius. Hoc enim ita magnifi-
cum eſt, quemadmodum & illud quod
Hebr. 4. Apoſtolus de patribus ꝥ cùm fidem & obe-
dientiam atque expectationem illorum pe
regrinantinm latius commemoraſſet, pro-
pter quam cauſam (inquit) non confundi-
tur Deus vocari eorum Deus. Denique &
hic cũ dicit, confitebor nomen eius, eodem
ſenſu accipiendum eſt, ac ſi dixiſſet, non cõ
fundar confiteri nomen eius, quod hic talis

meus ſit diſcipulus, cumque in veſtimentis
albis incedat, non confundar coram patre
meo, & angelis eius, quod in ambulatione
mea ſit mihi conſcius. *Qui habet aures audiat,
quid ſpiritus dicat eccleſiis.*) Quid iſte ſpiritus di
cat audire, eſt cuncta cum conſilio facere.
Omnia fac cum conſilio (inquit ſcriptura) *Exod. 12.*
& poſt factum non pœnitebis. Non enim de
qualicunque conſilio dixit, ſed iſto conſi-
lio, quod ſancta ſcriptura nobis prædicat,
ſpiritum ſanctum nominando ſpiritum cõ-
ſilij, quem & hic intelligimus loqui. Nam
Pharao ſtultum habuit conſiliũ, ſicut ſcri-
ptum eſt: Sapientes cõſiliarij Pharaonis, de
derunt conſilium inſipiens. Hoc ergo con- *Eſa. 19.*
ſilium eſt, quod verum, quod ſanum, quod
ex Deo & ex ſpiritu ſancto eſt, & qui omnia
cũ iſto fecerit, ſine dubio poſt factũ non pœ
nitebit. Prima gratia eſt, ſic omnia cum iſto
ſpiritu conſilij facere, vt non inquinet ve-
ſtimenta ſua, id eſt, vt virginitatem carnis
cuſtodiat. Hoc enim non præceptũ, ſed cõ-
ſiliũ eſt. Vnde Apoſtolus: de virginibus, *1. Cor. 7.*
inquit; præceptum Domini non habeo, con
ſilium autem do, tanquam miſericordiam
conſecutus à Deo, vt ſim fidelis. Qui hoc
conſilium audit, vel cum iſto conſilio facit,
vtique poſt factum non pœnitebit, quia tri-
bulationem carnis nõ habebit, ſolicitus nõ
erit quæ ſunt mũdi, quomodo placeat vxo
ri, & diuiſus non erit. Secunda gratia eſt,
poſt lapſum ita cum conſilio facere omnia,
vt fratrem corripientẽ audiat. Si enim hoc
fecerit, poſt factum non pœnitebit, quia nõ
dicetur eccleſiæ peccatum eius, nec reputa-
bitur ſicut Ethnicus & publicanus. Qui er- *Ioan. 13.*
go habet aures audiat, quia iſte ſpiritus cõ-
ſilij & ad ſecundam ſui gratiam angelũ ec-
cleſię Sardis inuitat, & de prima, paucos qui
non inquinauerunt veſtimenta ſua collau-
dat. *Et angelo eccleſiæ Philadelphiæ, ſcribe: Hæc di
cit ſanctus & verus, qui habet clauem Dauid, qui a-
perit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit: Scio
opera tua. Ecce dedi oſtium apertum coram te, quod
nemo poteſt claudere.*) Huic angelo filius Dei,
ſuos effectus largius effundit, & ſpiritus qui
hoc loco audiendus eſt eccleſijs, ſpiritus in-
tellectus eſt. qui ſurſum in ordine ſcribitur
poſt ſpiritum conſilij. Huius ſpiritus pro-
prium opus eſt, ſanctarum ſcripturarũ my-
ſteria, prout vult, aperire: & ea quæ ſapien-
tibus & prudentibus abſcondita ſunt, par- *Mat. 18.*
uulis reuelare, plerunque ſine hominis ma-
giſterio, quomodo prophetas omnes & ſan
ctos Apoſtolos, qui homines fuerant ſine *Actor. 2.*
literis, & idiotæ, priuſquam datus hic ſpiri-
tus, glorificato Ieſu, illuſtraſſet eos. Hoc
vſque hodie prout vult, agere non deſinit,
reuelans abſcondita paruulis, vt iam dictũ
eſt, id eſt, humilibus & beneuolis pro meri-
to eius, quam habent fraternæ dilectionis:
quia

quia minores fratres diligunt,& quantulũ ſapientiæ vel ſcientiæ perceperint, libenter ſtudent illis impertiri. Talem hunc angelũ nomen ipſum eccleſiæ eius, ſcilicet. Philadelphiæ fuiſſe oſtendit. Philadelphia nanq; fraterna dilectio interpretatur. Huic ergo ſcribens dicit: *Hæc dicit ſanctus & verus.*) Sanctus & verus, filius Dei eſt, qui ſemetipſum ſanctificauit, diligens nos quemadmodum dicit: Et pro eis ego ſanctifico meipſum. Iã quidem ſpiritus ſanctorum erat, ſed in paſſione pro nobis erat, quod ſeipſum ſanctificabat, id eſt, ſanctum ſacrificium ſe offerebat. Hoc fecit Deus in dilectione fraterna, quemadmodũ & ſupra, vt nos angelos Philadelphiæ, id eſt, nuncios ſiue imitatores dilectionis fraternæ faceret. ipſe dixerat: Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Ait ergo: Hæc dicit ſanctus. Quod autem ait, & verus, nihilominus ad præſentem cauſam attinet, vbi dilectio fraterna, dono amplioris intelligentiæ remuneratur. In hoc enim verum, & veraſe locutum fuiſſe comprobat, exempli gratia, dicendo in illa euangelica parabola de ſeruis, quibus homo paterfamilias pecuniam ſuam ad lucrandum commiſerat: Dico autem vobis, quia omni habẽti dabitur, ab eo qui non habet, & quod habet auferetur. Igitur & ſanctus & verus eſt, & de ſemetipſo protinus dicit: *Qui habet clauem Dauid.*) Poterat ſic dicere: Qui habet clauem omnium prophetarum, & ad eorum intelligentiam, quos vult intromittit: ſed voluit vnum pro omnibus pnnere, qui primo in ordine prophetarum filij ſui, filij Dei myſteria geſtis præſignauit, calamo ſcripſit, pſalterio cecinit. Tanta quippè ſunt in factis & dictis eius ſacramenta prophetica, vt cuicunque hæc reſerata fuerint, à cæterorum ſenſibus prophetarum excluſus eſſe non poſſit. Sufficiens ergo ad cauſam ſiue intentionem dictio hæc eſt, qui habet clauem Dauid, in qua & ſplendida nominis authoritas eſt, ſecundum generationem Ieſu Chriſti filij Dauid, quia poſt legem primus propheticam ſcripturam edidit, omnis propheticus ſermo poteſt & debet ſubintelligi. Quæ autem eſt illa clauis, niſi gratia ſpiritus ſancti? Ipſe nanque illuminatio cordis, ipſe eſt declaratio ſermonum Dei, quæ illuminat & intellectum dat paruulis. Vnde Apoſtolus: Nobis autem, inquit, reuelauit Deus per ſpiritum ſuum, quia ſpiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei. Potentiam ſiue efficaciam clauis huius commendans, cõtinuò ſubiungit. *Qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.*) Hoc & indubitanter ſcire oportet, & hoc ſciendo humiliter timendum eſt. Nam verè cui clauiger iſte per ſpiritum intelligentiæ veritatem Dei, quæ ſacris ſcripturis continetur, aperit: nemo illum claudit, ſiue concludit me. dacijs, & falſarum argumentationum artificijs. Semper enim habens oſtium apertum intus recurrit, & parata ſcripturæ teſtimonia corripiens, velut ſagittarius bonus, certa in hoſtem tela dirigit. Econtra cuicunque clauſerit, vt verba veritatis intelligere non poſsit, quod cùm facit, vtique iuſto iudicio facit. Verbi gratia, ne margaritas proiectas ante ſe conculcent porci, nemo eſt qui intelligere poſsit, quantumlibet clamando & docendo ſtrepitum facit de foris. Quid iſte ſanctus, iſte verus dicit angelo huic Philadelphiæ, id eſt, dilectionem fraternam habenti: *Scio opera tua.*) Quæ vel qualia eius opera ſciat mox dicturus eſt, & nondum dicit, properanti alacritate prius oſtendens de præmio aliquid. Ait enim: *Ecce dedi oſtium apertum coram te.*) Hoc enim eſt præmium dilectionis fraternæ, oſtium corã ſe apertum habere, claui Dauid reſerante, ſpiritu ſancto reuelante. Mox opera illa ſubiungit cùm dicit: *Quia modicam habes virtutem, & ſeruaſti verbum meum, & non negaſti nomen meum.*) Modicam, inquit, habes virtutem, & ipſam libenter expendis ad aliorũ vtilitatem. Nam hoc eſt veraciter habere, ſicut econtrario non expendere, eſt non habere. Iuxta quam proprietatem Dominus, id quod iam ſupra poſuimus, In Euangelio dicit: Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, ab eo autem qui non habet, & quod habet auferetur. Habes ergo, id eſt, habitam virtutem non abſcondis, immò erogas, & talentum à me tibi creditum ad vſuram effundis, ſed & adhuc modica virtus eſt, debet augeri vt ſim verus, quia dixi omni habenti dabitur. Verè enim habes & ſeruaſti verbũ meum, id eſt, præceptum meum. Nam hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem. Et hoc faciens nõ negaſti verbum meum, quod negaſſes vtique, ſi dilectioni contraria feciſſes, quemadmodum & illi de quibus ſcriptum eſt: Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Idcircò dedi oſtium apertum coram te, & ſecretis meis veluta micum admiſi te, vt ſcias & intelligas myſteria, quæ hi non merentur ſcire, qui non præparati ſunt vt tu in iſta dilectione. *Ecce dabo de ſynagoga Sathana, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur. Ecce faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos, & ſcient quia ego dilexi te, quia ſeruaſti verbum patientiæ meæ.*) Ne, inquit contriſteris, aut perturberis pro multitudine aduerſantiũ tibi. Gloriam tuam quam habes in apertione oſtij

D quod

Philadelphia. Ioan. 17. Ioan. 15. Luc. 19. Matth. 1. Pſal. 118. 1. Cor. 2. Mat. 13. Luc. 19. Ioan. 15. Tit. 1.

quod aperui tibi, ſequitur inuidia, ſed ne timeas. Et mihi maximè ita contigit. Cùm [*Eſa.58.*] intelligerem iuxta quod per prophetã dictum eſt: Ecce intelliget puer meus, & exal[*Mat. 13.*]tabitur, & eleuabitur, & ſublimis erit valdè, dicebant inter ſe: Vnde iſte literas ſcit, [*Ioan.7.*] cùm non didicerit? Nónne hic eſt filius fabri? Vnde huic hæc omnia? De ſynagoga [*Ioan.8.*] Sathanæ hi erant, qui dicebant ſe Iudæos eſſe, & non erant: qui dicebant ſe eſſe ſemen Abrahæ, vel vnum patrem Deũ habere, & [*Hier.1.*] ex patre diabolo erant. Qui illos imitantur, qui ſe dicunt Iudæos, id eſt, cõfeſſores Dei eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur, ſuntq́; potius de Sathanæ ſynagoga, re intelligentem per oſtium apertum audientes, aut ſcripta tua legentes dicent, quis eſt hic, & inuidentes detrahent tibi. Ne timeas à facie eorum, quia ego tecum ſum. Conuertentur aliqui ex eis cũ fatigati fuerint, ceſſabunt detrahere, & fauebunt tibi, ita vt venient & adorẽt ante pedes tuos: ſi non interim dum viuis, attamen certè cùm mortuus fueris, & placebunt tua cùm tu diſputaueris. Saltẽ tunc non conſiderabit qui lecturus eſt, cuius vel quale ſit quod lecturus eſt. Tũc ſcient quia ego te dilexi, & quia per multam dilectionem dedi hoc oſtium apertum coram te. Et hoc idcircò, quoniã ſeruaſti verbũ patiẽtiæ meæ, id eſt, verbum propter quod paſſus ſum. Quod eſt illud niſi dilectio? Quoniam ergo ſeruaſti dilectionem, ſcient quia ego dilexi te. *Et ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in orbem vniuerſum tentare habitantes in terra.)* Tentatio hæc hæreſium eſt, [*1. Cor. 11.*] quas oportet eſſe (inquit Apoſtolus) vt qui probati ſunt, manifeſti fiant. Ab illa tentatione quis illæſus ſeruatur, niſi cui ſcripturarum veritas nota ſuffragatur? Hoc autem angelo nunc Philadelphiæ, pro merito dilectionis promitti, vel dari intelligimus in oſtio aperto ſiue claui Dauid, quam habet ſanctus & verus. Ergo quia dilectionem ſer[*1.Pet.3.*]uaſti, ego ſeruabo te, inquit, ab hora tentationis, vt non incidas in tentationem, vt nõ ſeducaris, vt non decipiaris, imò paratus ſis omni poſcenti rationem reddere de ea quæ in te eſt fide nominis mei. *Ecce venio citò.)* Nõ longum abeſt tempus tentationis, à quo te oporteat ſeruari, imò quaſi hora eſt, quia citò tranſit. Ecce enim venio citò, venio diſrumpens vincula tua, vt ſolutus & peregrinus à corpore, præſens Deo ſis, & illa re perfruaris, cuius hic pro conſolatione intelligẽtiam habere meruiſti. Hactenus dulcedo gratiæ de labijs ſancti & veri profluẽs, dilectum & dilectionis angelum beatificauit, iucunditatem & exultationem magnificando, quam ſuper illum theſaurizauit, ſupereſt vt eundem vigilantiæ ac ſolicitudinis admoneat, ne iam ſe compræhendiſſe arbitretur, néue ante finem curſusq́; ſui conſummationem nimium confidat incautus. Ait ergo: *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronã tuam.)* Ac ſi dicat: In humilitate certo pede conſiſte, ne moto pede corruas, & corruendo coronam tibi præparatam amittas, & alius in locum tuum ſuccedens illam accipiat. Et quidem hoc fieri non poteſt, vt eorum quiſquam perdat coronam ſuã, quos Deus præſcinit & ad coronam prædeſtinauit, veruntamen & fieri poteſt, & factum eſt, vt ille coronam perderet, quem Deus ad coronam vocauit, vocatione viſibili, ſine quæ ab hominibus potuit audiri. Nam exempli gratia: Iudam Dominus ad coronam vocauit Apoſtolicam, quem tamen ad coronam non prædeſtinauit, quia corona indignum fore præſciuit, vnde & coronam eius, ſcilicet Apoſtolatus honorem alius accepit, ſicut ſcriptum eſt: Fiant dies eius pau- [*Pſal. 108.*] ci, & epiſcopatum eius accipiat alter. Nemo ergo quamdiu certat, multum de corona [*Actor.1.*] confidat, quia videlicet ſi omnium præſcius Deus, caput tuum in fine dignum corona fore ſcit, tu tamen neſcis. *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius, & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Hieruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum.)* In iſto gradu vincere, eſt præeunte fraternæ dilectionis inextinguibili lampade, oſtium apertum ſemper habere, nũquam concludi, aut hæreticorum caſſibus irretiri poſſe, & quicquid per iſtud oſtium inuenerit, ad aliorum ædificationem proferre, atque ab hoc dilectionis ſtudio pro nullis aduerſitatibus aut obtrectationibus inuidentium deſiſtere. Qui ſic vicerit, faciam (inquit) illum columnam in templo Dei mei. Digna & congrua remuneratio victoris huiuſmodi, vt qui gratiam hanc habens, ſcripſit aut docuit, vnde fides eccleſiæ roboraretur, columna ſit in templo Dei. Et foras, inquit, non egredietur amplius. Ac ſi dicat: Quamdiu quidem in oſtio eſt quod dedi apertum coram eo, ſolicitus ſit ne labatur: at vbi per remunerationem intus tanquam columna fuerit ſtabilitus, non erit cur timeat, quia foras non egredietur amplius, nec tentatione titubabit pes eius. Quale autem eſt nomen Dei & nomen ciuitatis eius, quod ſuper eum ſe ſcripturum fore pollicetur? Profectò quia filius loquitur dicens, Scribam nomen Dei mei, videlicet ſecundum habitum hominis, iuxta quem Deus noſter, Deus illius eſt: nomen hoc Dei rectè pater intelligitur, quod fideliter in cõfeſſione diuinitatis, illa perſona à nobis inuocatur. Porrò, nomẽ ciuitatis eius Hie- [*Galat. 4.*] ruſalem, eſt mater, Apoſtolo quoque atteſtan-

teſtãte, cùm dicit: illa autẽ quæ ſurſum eſt, Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum. Vnde probare poſſumus, quod ſuper iſtum ſcribat hoc nomen, quod eſt pater, & illud, quod eſt mater? In Euangelio
Mat. 12. cùm dixiſſet ei quidam loquenti ad turbas, ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant, quærentes te: quæ eſt, inquit, mater mea, & qui ſunt fratres mei? Et extendens manum in diſcipulos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cęlis eſt, ipſe me⁹ & frater & ſoror, & mater eſt. Quod ſi & hoc illi dictum fuiſſet, aut veraciter dici potuiſſet, præſente Ioſeph, qui pater eius dictus eſt, Ecce pater tuus & mater tua foris ſtant: eodem veritatis ſenſu reſpondere potuiſſet, ille meus & pater & mater eſt, qui facit volũtatem patris mei qui in cælis eſt. In interiori nanq; homine, vbi generatio Chriſti ſpi
Coloſ. 2. ritualiter computatur, neque maſculus, neque fœmina eſt. Deniq; euangelica Chriſti generatio tota ſpiritualis eſt, & ſecundũ ſpiritum, Dauid quoque pater Chriſti eſt, videlicet, quia verbum Dei, quod eſt Chriſtus, corde credens & ore deprompſit, & ſcriptis edidit, primus prophetarum, clariſsimus patriarcharum. Alioquin niſi per fidem Chriſti pater fuiſſet, fruſtra ſecundũ carnem anteceſſor eiuſdem extitiſſet. Vnde Ochozias, Ioas, atq; Amaſias, qui eiuſdẽ Chriſti, eiuſdẽ verbi Dei pręcones, ꝓphetas perſecuti ſunt, & occiderunt in illa generatione computati non ſunt. Igitur cùm de iſto qui in hoc vincit, vt intellectum habens, adiuuet atq; cooperetur, quatenus creſcat & proficiat verbum Dei, ita dicitur: Et ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Hieruſalem, idem eſt ac ſi diceret: Ille pater meus ac mater mea dicetur & erit, & hoc nomen æternum
Ephe. 4. hæreditabit. Nouę Hieruſalem, propter nouam vitam dixit, quia veterem hominem exuit, & nouum induit. Deſcendiſſe quoq; illam de cælo laudabiliter aſſerit, quia videlicet conuerſatio eius in cælis eſt propter fraternam dilectionem, ex qua iſte angelus Philadelphiæ collaudatur, deſcẽdit, id eſt,
Philip. 3. paruulis cõdeſcendit. Exempli gratia: Paulus vſque ad tertium cælum raptus eſt, &
1. Cor. 12. ibi audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui, ſed propter infirmos deſcẽdit,
1. Cor. 7. cùm idem dicit: Vir vxori debitum reddat, & vxor viro. Sunt huiuſmodi deſcenſus innumeri, ſed hoc vnum ſatis pro exemplo eſt, ad rem attinens vel cauſam huius angeli, cuius laus vel meritum eſt opus dilectionis. Poſtremo addit, & nomen meum nouũ. Nomen perſonæ quæ hæc dicit, filius Dei eſt. Hoc nomen ſine dubio ſuper iſtum, qui vinci, ipſe ſcribit. omnes enim dilecti dicũtur & ſunt filij Dei. Porrò, quod ait, ſcribã, id eſt, aperire faciam. Nam nunc quidẽ filij Dei ſumus (ait is ipſe, qui hæc iubente filio Dei ſcribit Ioannes Apoſtolus) ſed nondũ *1. Ioan. 3.*
apparuit quid erim⁹. Scimus quia cũ apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Ergo ſcribere quo poſſit legi nomen cuiuſque filiorum Dei, manifeſtare eſt, vt merita ſingulorũ ſciantur & videantur ab vniuerſis. Et hoc nomen, ſcilicet filij Dei, cunctis ſuperſcribetur electis, quamuis vbi vel in quo plus nunc eſt fraternæ dilectionis, maior etiam in eo debeat apparere ſplendor huius nominis. Illud autem nomen Dei, quod eſt pater, ſiue illud nomen ciuitatis eius nouæ Hieruſalẽ, quod eſt mater, ſuper illos ſcribendum eſt, qui quaſi in plenam profecti ætatem fidei, valuerunt & ſtuduerunt per dilectionem propagare verbum Dei. *Qui habet aures audiat, quid ſpiritus dicat eccleſiis.*) Hoc loco, audire, excitari eſt ad ſtudium verbi Dei, appropinquare pedibus eius, vt bibat de doctrina illius, ſedere cũ Maria ad pedes Domini, ſubiectamq; animã applicare ad audiẽda verba oris eius, & oĩa ſua dare, vt poſsit cõparare vnã pretioſam margaritam gratiæ illius, quatenus intellectuali oculo veritatem perſpiciens, & benè inſtructus, ad alios quoq; inſtruendos efficiatur idoneus, ſcripturam tanti nominis, quam hic ſanctus & verus pollicetur, æterna hæreditate habiturus. *Et angelo Laodiciæ eccleſiæ ſcribe. Hæc dicit, Amen teſtis fidelis & verus: qui eſt principiũ creaturæ Dei. Scio opera tua, quia neq; frigidus es neque calidus.*) Hic iã vltimo, id eſt, ſeptimo loco, loquitur in teſte fideli & vero, is qui ſurſũ vltimus, id eſt, ſeptimus eſt ſapiẽtię ſpiritus, operarium ſuũ ad verum vocans ſabbathiſmum: vt ſcilicet in humilitate requieſcat, nec ſaltẽ vno verbo aut cogitatione ſuperflua fatigetur, magnificando vel ſibi tribuẽ do opera ſua. Quid enim à ſeipſo habet, niſi mala omnia: & à quo niſi à Deo habet omnia, quæcunque habet bona? Ad hoc peruidendum hortatur angelum iſtum dicendo: Et neſcis quia tu es miſer & miſerabilis & pauper, & cæcus, & nudus: & deinde ſubijciẽdo: & collyrio inunge oculos tuos vt videas. Nonnulla quippè bona in illo vel per illum Deus operatus fuerat, vnde diceret: quia diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo. Huic tale nomen Laodiciæ congruit. interpretatur enim, tribus amabilis Domino: videlicet, propter opera bona quæ fecerat Deus cum illo. Interpretatur etiam, qui fuerunt in vomitu. Hæc quoque interpretatio congruit illi pro eo, quod gloriabatur ſibi in eorundem operum bonorum diuitijs: vt merito diceretur illi, Incipiam te euome-

Luc. 10. *Mat. 13.*

re ex ore meo. Itaque & nos quid hic ſpiritꝰ ſeptimus loquatur, audiamus:& audiētes ad humilitatis & ſapiētiæ requiem proficiamus. Ait enim: Hæc dicit, amen teſtis fidelis & verus, qui eſt principium creaturæ Dei. Amen,id eſt, verax,ſiue ipſa veritas. Hoc ipſum ſequentibus verbis exponitur. Sequitur enim: Teſtis fidelis & verus. Quò pertinuit talis deſcriptio,hæc & ſequētia, dicentis? Eò videlicet, vt quiſquis bonorum ſibi eſt conſcius operum, veluti iſte Laodiciæ angelus,ſciat & recogitet quod non ſibi opus ſit teſtificari ante tempus de ſemetipſo, quod diues ſit, & locupletatus: imò nec ad ſe pertineat huiuſmodi teſtimonium, ſed ad illum, qui & teſtis & iudex omnium eſt cōſtitutus, & in tempore ſuo eſt reuelandus. Illi relinquendum eſſe ſciat bonorum actuum omne teſtimonium & iudicium,& de malis tantum teſtificetur contra ſe, & accuſet ſeipſum. Ideo dicit: Hæc dicit,amen teſtis fidelis & verus. Amen,id eſt, veritas,quia falli vel quippiam ignorare non poteſt. Teſtis fidelis, quia mentiri non nouit, vt dicat bonum malum,& malum bonum. Verus,quia reddet vnicuique
* Ibidem. ſecundum opera ſua. Quo* inde pertinuit vt adderet qui eſt principiū creaturæ Dei? Quid enim hoc loco eſt creatura Dei? Vtique nouꝰ homo,ſiue regeneratio & recreatio hominis,benè operando in nouitate vitæ ambulantis. Nam hinc eſt quod Apoſto-
Ephe. 2. lus dicit:Donum enim Dei eſt, non ex operibus,ne quis glorietur. Ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus. Quod hic ait in Chriſto Ieſu,id eſt, renouati per fidem Ieſu Chriſti, ipſa eſt creatura de qua & alibi dicit: Nam expectatio creaturæ, reuelationem Dei expectat. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt,non volens, ſed propter eum,qui ſubiecit in ſpe, quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quòd omnis creatura ingemiſcit & parturit vſque adhuc. Quò ergo pertinuit vt diceretur angelo huic,de iſto teſte fideli & vero,quod ipſe ſit principium creaturæ Dei, niſi vt ſciret totam recreationē ſui, & quicquid ſanctæ nouitatis habebat, vel habere ſibi videbatur,nō ſibi attribuere,ſed illi?Ille nanq; homo nouus, & ſanctæ nouitatis eſt princeps, & ab ipſo principium & finis, ſiue conſummatio huiꝰ creationis eſt, qua nunc viuimus, qua de morte ad vitam tranſiuimus, qua de filijs iræ in filios gratiæ tranſlati ſumus,& ab operibus mortis emundati, Deo viuenti ſeruiuimus. Quid ergo dicit? *Scio opera tua,quia neque frigidus es,neque calidus. Vtinam frigidus eſſes aut calidus. Sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo, quia dicis quod diues ſum,& locupletatus,& nullius egeo, & neſcis quia tu es miſer & miſerabilis.*) Talia ego opera tua ſcio,taliter ego de illis iudico. Neque frigidus es,in eo quòd à bono opere torpeas, neque calidus,in eo quòd gratiarū actionem Deo referas: quod facere debueras, veruntamen non vt ille phariſæus,qui ſe iuſtificans publicano derogabat, ſed vt Pſalmiſta, qui operantem in ſe Dominum humiliter laudans, Non nobis,inquit, Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriā. Vtinam frigidus eſſes aut calidus. Hoc exempli gratia, ſuperbæ virgini congruè dici poteſt. Vtinam frigida aut calida eſſes,id eſt, vtinam corrupta eſſes corpore,aut cum virginitate corporis oleum quoque habere charitatis. Leuioris nanque culpæ eſſet corruptam eſſē corpore, & perinde humiliari, quàm integram eſſe corpore,& pro cōſcientia integritatis inflari. Incipiam te ergo euomere ex ore meo propter teporem elationis, videlicet ad modum aquę tepidę, quæ propter ſaporem incommodum, nauſeante bibentis ſtomacho, non valet contineri. Hoc idcircò faciam, quia talis es:quia conſiderans opera tua, exiſtimas te eſſe aliquid, arbitraris quòd diues ſis, & locupletatus,& nullius egeas, quemadmodum illi de quibus Apoſtolus dicebat: Iam ſaturati eſtis,iam diuites facti eſtis. Si ne nobis regnatis,& vtinam regnetis. Hoc dicens neſcis id quod verum eſt, quia tu es miſer, & miſerabilis,in multis egens miſericordia Dei: & pauper, quia & nihil habes quod non acceperis, & adhuc plurima deſunt tibi, quia cæcus es,quia, vt cætera taceam, necdum faciē ad faciem Deum vides: nudus,quia fragili & lubrico corpore circundatus es. *Suadeo tibi à me emere aurum probatum, ignitum, vt locuples fias,& veſtimentis albis induaris & non appareat nuditas confuſionis tua.*) Hoc tibi ſcire expedit, quia diues ego ſum, in quo ſunt omnes theſauri ſapientię & ſciētię abſcōditi,tu aūt pauper es.Si iſtud ſcis,eme à me aurū ſapientiæ,aurum ignitum, aurum probatum:ignitum ex charitate, probatum ex fide per charitatem operante. Iſtud eme pretio piæ confeſſionis,& iugi memoria propriæ fragilitatis,ſemper memorando quid ex te ſis, quid ex Deo acceperis. Vt locuples fias,id eſt,ad datur tibi gratia, & veſtimentis albis induaris,non ex operibus tuis,ſed ex eadem gratia largitionis, quemadmodum Pſalmita dicit: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates,& quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum. Ita fiet vt non appareat confuſio nuditatis tuæ, quod nonnullis euenit, dum propter elationē mentis inciderunt in tentationem,& confuſibilem corruptionem carnis.

Luc. 18. — Pſal. 113. — 1. Cor. 4. — Coloſ. 2. — Galat. 5. — Pſal. 31.

Et

Et collyrio inunge oculos tuos, vt videas.) Collyriũ quo oculorum vitia purgantur, humilitatis ſuauitatem ſignificat, quæ paruulos adiuuat, vt ea quæ ſapientibus & prudentibus abſcondita ſunt, illis reuelentur myſteria. Collyrio ergo inũge oculos tuos vt videas, id eſt, cor tuum vera humilitate purifica, vt paupertatem tuam videas, & veras diuitias bonitatis Dei cognoſcas. *Ego quos amo arguo & caſtigo.*) Ac ſi dicat: Ea quæ tibi loquor arguens & corripiens te, velut amantis gratiã atque beneuolentiam ſuſcipe. Non enim eſt hic mos ſapientiæ, vt eum quem diligit filium, permittat iuueniliter extolli & euaneſcere, ſed & amat & caſtigat, & laſciuientem reuerberat, & quem infantem lactauit, eundem nimis verboſum & inconſultum verberat, virga percutit. Itaque dum caſtigo, dum quaſi clauis in altum defixis compungo, profectò verius amo. *Aemulare ergo & pœnitentiam age.*) Aemulare, id eſt, amantẽ amando caſtigantem, tu amando bono feruore animi imitare, & qui tepidus eras, per hanc æmulationem incaleſce, & de eo quod amanti hactenus ingratus fuiſti, non reddita amoris viciſsitudine, pœnitentiam age. Hactenus ſupercilium decuſsit quaſi diuitis & locupletis, qui ſibi vanè videtur abundare operibus bonis, nunc ab eodem vel à quocũque diuite eiuſmodi ſatis amicabiliter expoſcit, vt operum ſuorum gloriam ſibi Deo vel Dei filio communicet omnia tribuẽti, vt ſcilicet glorietur in Deo, vel Deũ in ſe faciat gloriari, & ſanctum glorificet in omnibus operibus ſuis. *Ecce ſto, inquit, ad oſtium, & pulſo. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cũ illo.*) Et eſt ſenſus: Illud quod hactenus corripiens te dixi, ſimile eſt ſtanti ad oſtiũ cuiuſpiam diuitis & pulſanti, quatenus admiſſus hoſpicio cœnet cum illo de opibus intus repoſitis. Si admiſſus fuerit, celebratur cõuiuium charitatis, quia minus quàm inter duos charitas haberi non poteſt. Ita enim tu qui dicis quòd diues es, in conſcientia bona gloriaris: ſed ecce ſto & pulſo ad oſtium pectoris tui, admitte me, & habeto participem ſiue ſocium gloriæ tuæ: vt non ſolus, ſed mecum glorieris: omninò non in te, ſed in me diuitẽ te factum glorieris. Si hoc modo vel tu vel quiſpiam, audiens vocẽm, aperuerit mihi ianuam, cuncta quæ geſsit bona referendo ad Dei gloriam, introibo ad illum, & in pectore eius tanquam in domo amici habebo fiduciam: & nunc quidẽ cœnabo, id eſt, delectabor cum illo de bonis conſcientiæ eius: ipſe autem in futuro mecum bonis meis perfruetur. *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo: ſicut & ego vici, & ſedeo cum patre meo in throno eius.*) In iſto gradu vincere, eſt per maturitatem ſapientiæ, cũctam iactantiæ & inanis gloriæ leuitatem procul abigere, & cũ ipſe magnus alijs videatur, paruulus in oculis ſuis eſſe. Iuxta quod eadem ſapientia dicit: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Humilitas enim, à cuius ſocietate ſapientia nunquam defuit, in cælũ volare conſueuit. Ait ergo: Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, non vt exæquetur diuinitati, ſed vt conſocietur æternitati: Sicut & ego vici, inquit. Quomodo is, qui hæc loquitur Chriſtus, vicit, niſi per inæſtimabilem magnitudinem ſuæ humilitatis & charitatis? Cùm enim in forma Dei eſſet, noluit ſolus in illa forma gloriari, ſed voluit homines, qui peccante primo homine, facti fuerant inglorij, gloriæ ſuæ cõparticipes fieri. Idcircò ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, idcircò humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Summa hæc humilitatis & ſapiẽtiæ victoria eſt, quæ primi hominis ſuperbiam atque ſtultitiam deſtruxit. Vici ego, inquit, & propter hoc ſedi cum patre meo in throno eius. Nam propter hoc Deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomẽ, dixitq́ue illi, ſede à dextris meis. Hoc eius exemplũ velle imitari, audire eſt quid hic ſpiritus ſapientiæ dicat eccleſijs. Reuera qui hæc audiuit auribus illis, quæ iã ſepties hic requiſitæ ſunt de homini interiori, non ſolùm non gloriatur in factis ſuis, quantumlibet bonis & multis, verum etiã cruciatur laudibus ſuis, delectatur contumelijs. Sapit enim illi quod de iam dicto victore & omnium vincentium principe propheta dixit: Dabit percutienti maxillam, ſaturabitur opprobrijs.

Margin: *Luc. 10.* — *Ephe. 2.* — *1 Cor. 1.* — *Eccl. 3.* — *Phil. 2.* — *Pſal. 109.* — *Thre. 3.*

SECVNDI LIBRI FINIS.

PROLOGVS IN SVBSEQVENTES LIBROS.

QVI habet aures audiuit à ſepté ſpiritibus Dei, quid ipſorum quiſque dicat vel dixerit eccleſijs. Deinceps audiendum eſt, quid & qualiter eorundem quiſque in Chriſto vel per Chriſtũ operatus, & adhuc operaturus ſit. Cuius enim dicta ſecundum ſeptem ſpiritus, à ſpiritu timoris ad ſpiritum ſapientiæ proficiſcendo, per ordinem ſcrutati ſumus, eiuſdẽ filij Dei facta mirabilia figuris vel imaginibus myſticis ſignata, ſeptemq; periochis diſtincta ſecundum eoſdem ſpiritus, ſed ordine conuerſo nunc aperire, ipſo adiuuante conabimur. Nam à ſpiritu ſapientiæ incipiẽtes per ordinem ad ſpiritum timoris perueniemus, qui videlicet ordo ſuper eũ Chriſtum in propheta eſt præſcriptus, vbi ſuper
Eſa. 2.
florem requieſcet ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Denique vbi eccleſijs proponitur aſcenſus, vt ſuperius diximus, ordo iſte conuertitur, qui deſcendenti ad nos Domino eſt diſpoſitus, quemadmodum Pſalmiſta dicit: Initiũ
Pſal. 110.
ſapientiæ timor Domini. Nec verò coacta eſt expoſitio, vt ſecundum hunc ordinem ſpirituũ, iſta ſacramentorum ſcriptura digeſta dicatur: vltro enim in pleriſque per facta imaginaria oſtendit ſeſe proprietas cuiuſque ſpiritus. Quod vt breui indicio pateat, poſt ordinatiſsimam Dei ſedem poſitam in cælo, cuius in diſpoſitiõe, rectè ſpiritus ſapientiæ prædicabitur, librum ſeptẽ ſigillis ſignatum aperit agnus, ſoluẽs ſignacula eius, & illud manifeſtè opus laudabile eſt ſpiritus intellectus, qui eſt in ordine ſecundus. Deinde magni cõſilij angelus, ſtãs iuxta aram templi, conſpicitur, & myſticis ſeptem tubarum cantibus, myſterium Dei conſumatur, quod ad ſpiritum conſilij pertinere non dubitamus. Quarto loco draco magnus & ruſus habens capita ſeptem, mulierem impugnat. Michaele præliante & angelis eius, draco cum angelis ſuis in terram proijcitur, & illic ſine dubio ſpiritus fortitudinis, qui quartus eſt, cómendatur. Quinto loco ſpiritus ſcientiæ in ſeptem angelorũ phyalis. Sexto loco in ſanguine martyrum Ieſu, quo mulier ebria oſtenditur, laus eſt pietatis. Septimo autẽ in adueniente hora iudicij Dei, quando à terra, à mari, & ab inferno omnes redduntur mortui, ſine dubio totũ ſpectat ad timoris ſpiritũ. Deinde finis vbi ornata oſtẽditur Hieruſalẽ, vxor agni, ciuitas Dei. Quid pulchrius hoc ſpectaculo, mirabilium Dei, ô vos quicunque ſpectatores Dei adeſtis? Aperiat iam nobis ipſe qui habet clauẽ Dauid ſanctus & verus, vt ſanctitatem & veritatem iſtam claris oculis abſque caligine intueamur.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER TERTIVS.

CAP. IIII

POST hæc vidi, & ecce oſtiũ apertum in cælo.) Vidi cùm dicit, & hoc in loco & in cæteris, rectè beatitudinis eius commemoramur, qua verè beatiſsimꝰ eſt inter eos
Luc. 20.
quibus veritas ait: Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Gloria nanque quam viderat cum cæteris, gloria
Ioan. 1.
verbi incarnati, de qua dicit: Et vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre: cuius rem viderat cum cæteris, glorioſa videlicet ſigna, & præ cæteris eo tempore quo clauſa erat terra, & exulabat propter verbum Dei, apertum eſt ei cælum, & per latitudinem eius ad videnda hæc libero ſpiritu inceſsit. Et ecce, inquit, oſtium apertũ in cælo. Cælum hic cæleſtem vitam ſignificat, ad quam nuper reſurgendo Chriſtus à mortuis, vniuerſam eccleſiam ſuſcitauerat conſurgentem ſecum, reſurrectione prima. Quid eſt autem hoc oſtium, niſi ipſe qui di- *Ioan. 10.*
cit: ego ſum oſtium? Denique tunc, vt cælũ terrigenis introeuntibus pateret, hoc oſtiũ apertũ eſt, quando Chriſtus paſſus, & latus eius lãcea militũ patefactũ eſt. Ex tũc enim regnum Dei intra nos eſt, deſtructo videlicet regno peccati, quod eatenus regnabat in mundo. Illa tali apertione huius oſtij, ſcripturarum quoq; arcana patuerũt, quas nimirum ſpiritualiter intelligere, & ſecundum eas viuere, regnare iã eſt in regno Dei, & conuerſationem habere in cælis. Igitur vidi, inquit, oſtium apertum in cælo, id eſt, quod ſciebam in re, vidi in imagine, ſcilicet *Luc. 17.*
regni cælorum ianuã Chriſtum eſſe: ianuã *Rom. 6.*
patefactam hominibus, ab ipſius paſsione.

Et

Et vox prima quam audiui tanquam tuba loquentis
mecū, dicens: Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ
oporteat fieri citò poſt hæc.) Vox hæc prima ipſi'
eſt, cuius & illa fuit quam ſuperius audiuit
Supra. 1. dicentis, quod vides ſcribe. Idcircò non ab-
ſolutè dixit, & vox quam audiui, ſed vox
prima quam audiui. Cæterùm verbis aut
ſenſu non eadē quæ prima fuit. Tunc enim
dictum eſt, quod vides ſcribe, nunc autem
dicitur ei, aſcende huc. Et hic & illic tanq̃
vox tubæ fuit, quia videlicet nihil in occul
to, ſed palā loqui mundo intendit, hæc vel
Rom. 1. illa dicit aut oſtendit Græcis & Barbaris, ſa
pientibus atque inſipientibus, palā eſt euan
gelizandum. Non enim eſt cur quiſquam
erubeſcat euāgelium. Virtus enim Dei eſt,
& quicquid loquitur, forte, pulchrum, atq;
honeſtum, rationabile & verum, atque ad
ſalutem hominis omninò neceſſarium eſt.
Quod dixit, aſcende huc, ad quid dixerit,
vel illuc aſcendere quid ſit, ex eo intelligi-
tur, quod ipſe Ioānes ait: *Statim fui in ſpiritu.)*
Ergo aſcendere illuc, eſt in ſpiritu excede-
re omnes ſenſus carnis, atque ſpiritualia vi
dere oculis ſpiritualibus. Et ipſe qui aſcen-
do dixit, eundem aſcenſum dicēdo effecit,
Supra. 1. quia ſtatim ſui in ſpiritu, inquit. At idem
ſuperius, Fui, inquit, in ſpiritu dominica
die. Quomodo ergo nunc iterum dicit, ſta-
tim ſui in ſpiritu. quaſi non & ante iſtam vo
cem, vel antequam videret oſtium apertum
in cælo, non fuiſſet in ſpiritu, niſi quia non
vna viſione cuncta hæc vidit, quæ in hoc li-
bro continentur? Sed rurſum quæri poteſt,
quomodo, poſtquam vidit oſtium apertū
in cælo, tunc demū audita voce ſtatim fuit
in ſpiritu, cùm ipſum quod vidit oſtium vi-
deri non potuerit niſi in ſpiritu. Neq; enim
ita cælum vt ſtructura manifeſta oſtijs com
pactum eſt, & ſeris ac vectibus. Itaque ſic
dictum rectè ſtatim intelligitur, fui in ſpiri
tu, ac ſi diceret, ſtatim intellexi ſpirituali
ſenſu ea, quæ mihi per imagines oſtendebā-
tur, vt ad intellectum pertinere non dubi-
temus quod ait illa vox, & oſtendam tibi
quæ oportet fieri citò poſt hæc. Neq; enim,
vt quidā hæretici dixerunt, ſic fiebāt huiuſ-
modi propheticæ viſiones, vt non intellige
rent ipſi prophetę quid rerum aut ſenſuum
continerent illæ ipſorum viſiones. Proinde
non opus erat, vt quemadmodum ſuperius
dixerat, ſcribe ergo quę vidiſti, & quę ſunt,
& quæ oportet fieri poſt hæc, ita & hic dice
ret ei, & oſtendam tibi quæ vidiſti, & quæ
ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc. Nam ea
quæ viderat, & quæ tunc erant, ſciebat: quia
& præterita cum Domino vſque ad finem
eius ambulans, viderat: & præſentem eccle-
ſiæ ſtatum tunc videbat, futura autem nec-
dum ſciebat. Rectè ergo de futuris tantum
inſtruens, Oſtendam, inquit, tibi, quæ opor
tet fieri citò poſt hæc. Attamen eorum quæ
viderat, vel quæ præterierant, non tam ſibi,
quàm nobis inſtruendis, multas & valdè
myſticas vidit imagines. *Et ecce ſedes poſita e-*
rat in cælo, & ſupra ſedem ſedens.) Aperto oſtio
ſedes poſita conſpicitur in cælo, quia paſſo *Ioan. 12.*
Chriſto, regnum Dei poſitum ſiue diſpoſi-
tū eſt, vt ſedeat Deus in illo, principe huius
mundi foras miſſo. Hæc nanque ſedes eſt
eccleſia, ſedes extunc parata, in qua Deus
ſedet & regnat. Vnde Pſalmiſta cùm dixiſ-
ſet: Dominus regnauit decorē indutus eſt,
indutus eſt Dominus fortitudinē, & præ- *Pſal. 92.*
cinxit ſe. continuò ſubiunxit: Parata ſedes
tua extunc, à ſeculo tu es. Vbi enim indutus
Dominus decorem & fortitudinem, regna *2. Tim. 1.*
uit, id eſt, virgineam aſſumens carnem, &
mortem reſurgendo vincens vt regnaret ſu *Hebr. 2.*
per nos, ipſe iuſtitia & vita noſtra regnum
deſtruxit peccati & mortis. extunc ſedes
eius parata, extunc ſedes, id eſt, eccleſia, in
cælo poſita eſt. Quomodo poſita in cælo?
Tranſlata videlicet de inferno patriarcha-
rum & prophetarum eccleſia, electorumq;
omnium quicunque fuerunt à iuſto Abel, *Ephe. 2.*
vſque ad vltimum qui tunc migrauit à ſe-
culo, collocata erat in cælo, fruebatur pa-
radyſo, faciemq; Dei videbat pariete ini-
micitiarū diſſoluto. Sed & ipſa, quæ adhuc
exulabat, ſiue nūc exulat per corpus in mū-
do, eccleſia, ſiue illius eccleſiæ pars, iam per
conuerſationem & per cæleſtium amorem
poſita erat in cælo. Supra ſedē ſedens, Deus
& pater eſt: nam perſona filij agnus eſt, qui,
vt in ſequentibus narratur, librum accepit
de dextera ſedentis. Nec verò in habitu ſe-
dentis, id eſt, regnantis Dei patris, deeſt ho
nor & gloria filij, quippè qui ſedem il-
lam ſeſſuro per humanitatem ſuam parauit
vni Deo, patri & filio & ſpiritui ſancto.
Parauit enim, & vſque in finem parare ſi-
ue acquirere non deſinit regnum Deo & pa
tri: cuius videlicet acquiſitionis ſummum
atque extremum erit dies iudicij, in quo fi-
lius in forma hominis omnibus apparebit
ſedens in ſede maieſtatis. Vnde Apoſtolus *1. Cor. 15.*
dicit: Deinde finis, cùm tradiderit regnum
Deo & patri. Cùm, inquit, regnū Deo & pa
tri tradiderit, id eſt, cū credentes ad contē-
plationē Dei & patris perduxerit. *Et qui ſe-*
debat ſimilis erat aſpectu lapidis Iaſpidis, & Sardij.)
Iaſpidis aquatici, Sardius ignei coloris eſt.
Qui ergo ſedebat ſimilis erat aſpectu Iaſpi
dis & Sardij, quia videlicet, Deus iudicij
Dominus, & olim mundum per aquam iu-
dicauit, idemq; tandem per ignem iudica-
bit. Proinde coloribus illis, videlicet aqua-
tico & igneo dicitur eſſe ſimilis, quia nimi-
rum & ex iudicio quod factū eſt per aquā,
& ex iudicio quod faciendum eſt per ignē, *Exod. 20.*
Deus qui nobis in ſua ſubſtātia eſt inuiſibi-

lis, cognoſcitur quã fortis atque zelotes ſit.
Inter vtrunq; iudicium miſericordia proceſsit, dum is diluuium mundo induxit, & mundum per ignem iudicabit, pœnitentiã interim & remiſsionem peccatorum euangelizare non deſinit, & accedentes per fidẽ à ſua gratia non repellit. Vnde continuò ſubiungit: *Et iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſioni Smaragdinæ.)*
Gen. 9. Iris quippè propitiatiõis eſt ſignum, dicente Domino ad Noe: Ponã arcum meum in nubibus cæli, & recordabor fœderis mei quod pepigi tecum. Iris ergo in circuitu ſedis, miſericordia eſt cunctis eã quærentibus præparata in aduentu redemptoris, quæ vſque per circuitum mundi cũ magno euangelicæ prædicationis præconio iudicium præcurrit. Veruntamen ſicut nec illud iudicium per aquam ſine miſericordia fuit, quæ octo animas in arca ſaluauit, nec illud iudiciũ per ignem ſine miſericordia erit illis, qui propter ſex miſericordiæ opera quæ fecerunt, ſtatuerunt à dextris,
Mat. 25. dicente rege: Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare, &c. ita nec iſte de quo nunc loquimur aduentus miſericordię ſine iudicio proceſsit. Cũ enim maximè ędificaretur mi
Ioan. 12. ſericordia p̃ paſsionẽ Chriſti, nunc, inquit, iudicium eſt mundi. Sed & ante eiuſdem
Ioan. 9. paſsionis articulum quodam loco dicit: In iudicium ego veni in hunc mundum, vt qui non vident, videant: & qni vident, cæci fiãt. Cùm ergo & illic miſericordia cum iudicio concurrens, octo animas ſaluauerit, vnde reformaretur orbis, & in futuro iudicio miſericordia neceſſaria ſit, vt quid nunc, quando in iudicium ſe veniſſe dicit, miſericordia ſic deſcribitur vt dicatur, & iris erat in circuitu ſedis, quod, vt iam dictum eſt, ſignum eſt propitiationis? Videlicet propter magnitudinem ſiue multitudinem miſericordiæ, in qua nunc aduenit, quia ſic iudicauit, ſic fecit iudicium mundi, vt in ipſa iudicatione tota intentione pœnitentiam & remiſsionem peccatorum per ſuum ſanguinem conderet, miſerlcors ipſe & fidelis põtifex, noſtramq́; naturam propter peccatũ marcentem & areſactam ſicut fœnũ, ad immarceſsibilem gloriæ ſtatum reſurgendo reduceret. Vnde & cùm dixiſſet, & iris erat in circuitu ſedis, addidit, ſimilis viſioni Smaragdinæ. Smaragdus quippè nimiæ viriditatis eſt, adeo vt herbas virentes, frondeſq́ue ac gemmas, & omnem circa ſe inficiat aerem ſua viriditate repercuſſum. Iris ergo ſimilis eſt viſioni Smaragdinæ, quia miſericordia hæc ſenium noſtrum in ſolidam reformabit pulchritudinẽ viriditatis æternæ. *Et in circuitu ſedis ſedilia vigintiquatuor, & ſuper thronos vigintiquatuor ſeniores ſedentes circũamicti veſtimẽtis albis, & in capitibus eorũ corona aurea.)* Sicut in ſede regnum Dei, ſic in ſedilibus iudiciariam ſanctorum intelligimus *Sap. 3.*
potestatem, quia ſcriptum eſt: Iudicabunt
ſancti nationes. Quare autem numero vi- *1. Cor. 6.*
gintiquatuor oſtenduntur ſeniores in ſedilibus ſedentes? Super hoc diuerſa patrum expoſitio eſt. Nam alij (quorũ Beatus Hieronymus vnus & notiſsimus) libros priſcæ legis viginti quatuor hic per totidem ſeniores figuratos intelligi volunt. Alij nõnulli eccleſiam per geminum teſtamentum de patriarchls & Apoſtolis generatam, in eiſdẽ ſenioribus intelligunt, aut certè illos qui perfectionem operis, quæ ſenario nnmero cõmendatur, clara euangelij prædicatione conſummant. Nam quater ſenl vigintiquatuor faciunt. Nos autem & hunc & illum ſenſum non inutilem approbantes, nihilominus tamẽ de maieſtate ſcripturarum certum aliquid proferre conemur. Sedes illa in cælo poſita, quam vt iam dictum eſt, intelligimus regnũ Dei, cuius in circuitu erãt hæc ſediiia, extunc poni cœpta eſt, ex quo regnum Iſraelitici populi Dauid, Chriſti ſecundum carnem pater obtinuit. Ille enim in typum eiuſdem Chriſti futuri filij ſui regnauit in populo Dei. Et ſicut futurum erat, vt deſtructo peccati regno, regnaret ille
iuſtitiæ rex, manu fortis & deſiderabilis, ſic *1. Reg. 15.*
ſactum eſt, vt abiecto regno Saul, quẽ pro-
pter ſuperbiam Deus proiecit, regnaret Da- *2. Reg. 23.*
uid quaſi tenerrimus ligni vermiculus, humilis in oculis ſuis, quatenus recto ordine ſupernæ dignitatis prior filio ſuo ſederet rex pater in populo Dei. Nam vt non dubi-
temus ita eſſe, quod ſcilicet illius patris & *Luc. 1.*
hulus filij vna ſedes ſit, occurrit autoritas euangelica, cũ ad Mariam Gabriel archangelus dicit: Et dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris ſui, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Si ergo ſedem illam in cælo poſitam dilatato ſenſu intueamur, in qua ſedit Dauid, & poſt eum hic filius eius, ſtatim apparet quæ ſint ſedilia vigintiquatuor in circuitu eius, vel qui ſeniores vigintiquatuor, & quomodo in circuitu eius. Nam poſt filiũ,
cui Dominus Deus dedit ſedem Dauid pa- *Iud. 2.*
tris ſul, ſucceſſerunt duodecim iudices, & ante patrem illum, qui primus in illa ſede ſedit, electione Dei, præfuerunt populo Dei duodecim iudices. Primus Othoniel, filius Cenez, frater Caleb: ſecundus Aioth, filius Gera filij Iemini: tertius Sangar, filius Anath: quartus Barac, filius Abinoẽ de Cedes Neptalim: quintus Gedeon, filius Ioas: ſextus Iair Galaadites: ſeptimus Iephte Galaadites: octauus Abeſſan de Bethleẽ, nonus Ahialon Zabulonites: decimus Abdõ filius Hellel Pharaotonites: vndecimus Samſon: duodecimus Samuel. Iſti ſedem illam, ſedem vel regnũ Dauid tempore præ-

cedentes, quaſi ab anteriori parte ſedem in
cælo poſitam circunſedent. Alij verò iudi-
Mat.19. ces, duodecim videlicet Apoſtoli, quibus
dictum eſt, ſedebitis & vos ſuper ſedes duo
decim, iudicantes duodecim tribus Iſrael,
filio Dauid tẽporaliter ſuccedentes, circũ
ſedem illam quaſi à parte poſteriori ſedẽt.
Sunt ergo in circuitu ſedes ſedilia XXIIII.
& ſuper thronos XXIIII. ſeniores. Et rectè
ſeniores dicti ſunt, quia videlicet per matu
Iudic.2. ritatem fidei ſuæ populum Dei iuueniliter
laſciuientem coercuerunt. Nã de illis ante-
rioribus ſcriptum eſt: Suſcitauitq; Domi-
nus iudices qui liberarent eos de vaſtantiũ
manibus: ſed nec illos audire voluerũt, for
nicantes cum dijs alienis, & adorantes eos.
Et ſubinde: Cumq; Dominus iudices ſuſci-
taret, in diebus eorum flectebatur miſeri-
cordia. & audiebat afflictorum gemitus, &
liberabat eos de cæde vaſtantium. Poſtquã
autem mortuus eſſet iudex, reuertebantur,
& multa maiora faciebant, quã fecerant pa-
tres eorum, ſequentes deos alienos, & ſer-
uientes eis, & adorantes eos. Verè ergo ſe-
niores fuerunt & ſunt, quorum venerabi-
lis ſenectus non diuturna, neq; numero an-
norũ, ſed canis ſenſibus interioris hominis
computata, iuuenilis populi ſornicationes
corrigebat, deumq; vt audiret afflictorum
gemitus, ſapienti interpellatione ad miſeri
cordiam flectebat. Idcircò veſtimentis al-
Sap.4. bis, id eſt, iucunditate æterna circumamicti
ſunt. Et coronæ aureæ in capitibus eorum,
quia videlicet coronæ eius participes ſunt,
cuius & nomen hæreditauerunt, & officio
functi ſunt. Dicti ſunt enim ſaluatores: quia
populum Dei ne periret ſaluauerunt. Ex-
empli gratia: Et clamauerunt filij Iſrael ad
Iudic.3. Dominum, qui ſuſcitauit eis ſaluatorem,
Othoniel videlicet filiũ Cenez. Aureæ co-
ronæ pretioſam ſignificant retributionem
gloriæ ſempiternæ. Porrò de iudicibus po-
ſterioribus, id eſt, de Apoſtolis Chriſti, no-
tum eſt, quã verè ſeniores, id eſt, ſapientes
fuerint & ſint: & quàm verè veſtimentis
albis circumamicti ſunt, & coronas aureas
in capitibus acceperunt: quia vicerunt mũ-
dum, ſuperauerunt diabolum, liberauerũt
captiuum mortis populum, & ſempiternã
vitam per Chriſti gratiam acquiſierunt. Se
quitur: *Et de throno procedebãt fulgura, & voces,
& tonitrua.*) Poſtquam ſeniores noſtri vel ſe
dilia eorum diſpoſita ſunt circa thronum,
fulgura, & voces, & tonitrua ꝓcedunt, quia
poſtquam Apoſtoli iudices orbis conſtitu-
ti, officium prædicandi acceperunt, fulgu-
ra miraculorum, voces prædicationum, &
tonitrua comminationum de futuro iudi-
cio atque gehennalibus malorum pœnis
Marc.vlt. dare non deſierunt. Hoc eſt quod Marcus
ait: Illi autem profecti prædicauerunt vbiq;
Domino cooperante & ſermonem confir-
mante, ſequentibus ſignis. Hæc omnia, ful-
gura ſcilicet, voces ac tonitrua, de throno
procedũt ab eo, qui ſedet ſuper thronũ. Ne
que enim fulgurare, voces dare, & tonitrua
facere à ſemetipſis habuerũt, ſed de ſurſum *Iaco.1.*
acceperunt. Etenim omne datum optimũ,
& omne donum perfectum de ſurſum eſt,
deſcendens à patre luminum. *Et ſeptem lam-
pades ardentes ante thronum, qui ſunt ſeptem ſpiri-
tus Dei.*) Ante thronum ſeptem ſpiritus Dei
ſunt. Ipſi enim illuminant ſæpè dictũ regnũ
Dei eccleſiã Dei. Illic quidẽ, id eſt, in illa *1.Cor.13.*
gloria cæleſti ſic Illuminant, vt facie ad fa-
ciẽ videant claritatẽ Dei, hic autem vbi ex
parte peregrinatur adhuc in eccleſia, ſic eã
illuminant, vt nondum quidem perfectè,
ſed quaſi per ſpeculum & in ænigmate vi-
deat, & quod ſatis ſit ad declarandos erro-
res, cognoſcat veritatem Dei iuxta pro-
miſſum dicentis: Cùm autem venerit ille *Ioan.16.*
ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veri-
tatem. Ex quo enim is, qui hæc in paſsione
ſua loquebatur, reſurrexit, & in cælũ aſcen-
dit, ex eo lampadum iſtarum ſplendor mũ-
do latius emicuit. Lucent autem ſeptem
lampades iſtæ ex vno candelabro, ſeptem
ſpiritus iſti ex vno eodemq; Chriſto, & lu-
men eorum quinquageſimo die poſt reſur-
rectionem eius ſuper diſcipulos eius in lin-
guis igneis apparuit. Prima lampas ſpiri- *Actor.2.*
tus ſapientiæ eſt. Secunda ſpiritus intelle-
ctus, & deinde per ordinem cæteri ſpiritus,
ſicut in propheta diſpoſiti leguntur, ſuper
vnum florem requieſcentes, hoc loco lam-
pades dicuntur, iuxta prophetam alium,
ſuper vnum candelabrum lucentes. *Et in cõ-
ſpectu ſedis tanquam mare vitrium, ſimile cryſtallo.*)
Ad quid mare in conſpectu ſedis? Ad hoc vi
delicet, vt qui vult aſcendere in illã ſedem
Dei, introire in illud regnum Dei, ingre-
diatur licet, tranſeat hic mare, & illumine-
tur ſplendido prædictarum lampadarũ lu-
mine. Chriſti nanque baptiſmus mare dici
tur, videlicet pro ſimilitudine notiſsima
maris rubri, per quod populus Dei ab Ae- *Exod.12*
gyptiaca ſeruitute liberatus, imolato agno
tranſiuit, ſubmerſo Pharaone cum currib.
& equis vel equitibus ſuis. Mare ergo in cõ *1.Cor.10.*
ſpectu erat ſedis, quia baptiſmi ſacramen-
tum in ipſa conditum eſt poſitione ſedis,
dum per mortem Chriſti pararetur regnum
Dei, quãdo lanceato latere eius, exiuit ſan-
guis & aqua. Ex eo nanque origo baptiſmi,
mox ab eodem reſurgente, data eſt regula *Ioan.19.*
baptizandi: Ait enim: Euntes docete omnes
gentes, baptizantes in nomine patris & filij
& ſpiritus ſancti. Ibi, ſcilicet in conſpectu *Matth.vl.*
ſedis, mare, & ibi lampades, quia nimirum
vbi Chriſtus paſſus eſt, vt foras miſſo mun-
di principe, Deus regnaret, ibi & extunc ba-
ptiſma-

ptiſma, & ibi peccatorum remiſsio atque gratiarũ ſpiritus ſancti diuiſiones. Erat aũt mare hoc vitreum, quia videlicet baptiſma purum eſt ac lucidum, puram ac ſimplicem exigens confeſsionem peccatorũ, & vt qui accedit, non aliud corde credat, & aliud cõfiteatur, ſicut vitrum nõ aliud continet intus, quàm quod foris perſpicitur, non aliud foris ſimulat, quàm quod continet intus.
Actor. 8. Et ſi homines latet, quemadmodum latuit Simon ille Magus, ſpiritum ſanctum, cuius lumine mare hoc vitreum tranſlucet, latere
Sap. 1. non poteſt. Vnde ſcriptum eſt: Sanctus enim ſpiritus diſciplinæ effugiet fictum, & non liberabit maledictum à labijs ſuis, quoniam renum illius teſtis eſt Deus, & cordis eius ſcrutator eſt verus, & linguæ illius auditor. Et oſtendens quod nullus eum confeſsione duplici fallere poſsit, cùm præmiſiſſet, quoniam ſpiritus Domini repleuit orbem terrarum, ita breuiter enunciauit, & hoc quod continet omnia ſcientiam habet vocis. Quomodo enim vocem profitentis neſciat, vel vocem dijudicare nõ poſsit, qui etiam cordis verus eſt teſtis? Igitur qui accedit, fictus accedere caueat, quia mare vitreum eſt, & totum quod illic agitur vel dicitur, ſpiritui ſancto perſpicuum eſt. Porrò vitrum ſicut lucidum, ita & fragile eſt. Nũquid hoc mare vt vitreũ, ita & fragile ſemper erit? Non vtique. Sequitur enim: Simile cryſtallo. Ergo mare hic prius quidem vt lucidũ, ita eſt & fragile, ſed poſt vt lucidũ, ita & ſolidum. Deniq; confeſſores lucidi aqua & ſpiritu renati, nunc quidem fragiles ſunt corpore mortali, ſed poſt in illa reſurrectionis gloria ſolidi erunt, anima beata & corpore incorruptibili. Nam hoc eſt quod
Rom. 8. Apoſtolus ait: Si autem Chriſtus in vobis eſt, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus autem viuit propter iuſtificationem. Mortuum eſt dixit, pro eo vt diceret, certiſsimè moriturũ eſt propter peccatum, licet in baptiſmo ſit deletum. Nam in anima quidem per baptiſmum re-
Gen. 2. uiuiſcimus à morte qua mortuus eſt Adã, eodem die quo vetitum comedit, vnde & dicit: Spiritus verò viuit propter iuſtificationẽ, ſed corpore nihilominus morimur, morte quam Deus poſuit, dicendo homini, quia puluis es, & in puluerem reuerteris: & emittendo illum ne ſumeret etiam de ligno vitæ, & ſic in anima mortuus, corpore viueret in æternum, quod eſſet infeliciſsimum. Cùm ergo ſpiritus viuat propter iuſtificationem, corpus tamen adhuc mortuum, id eſt, certiſsimè moriturum eſt, propter peccatum. Ecce tanquam mare vitreũ, quia baptizati & viuificatæ fidei lucidi ſumus vt vitrum, & mortalitate corporũ fragiles ſumus vt vitrum. Sequitur autem Apoſtolus: Quod ſi ſpiritus eius qui ſuſcita- *Rom. 8.*
uit Ieſum à mortuis, habitat in vobis, qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, conuiuificabit & mortalia corpora noſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in nobis. Ecce quod dixit, ſimile cryſtallo. Cryſtallus nanque lapis eſt, ex aqua per glaciem in ſoliditatem lapideam tranſmutata, & corpus Chriſti pro conditione fragili atq; mortali erat aqua, nunc autem per gloriam reſurrectionis ſolidatũ eſt ſoliditate æterna. Lucet nunc diuinitas in corpore illo, ſicut ſol in vitro, perijt mortalitas in corpore illo, ſicut aquæ mobilitas vel fluxus à cryſtallo. Porrò à l eiuſdem Chriſti ſimilitudinẽ, reſurrecturos atq; immolandos, id eſt, impaſsibiles nos fore ſperamus. Erit ergo mare vitreum quidẽ, ſed ſimile cryſtallo. *Et in medio ſedis, & in circuitu ſedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primũ, ſimile leoni: & ſecundum animal, ſimile vitulo: & tertium animal, habẽs faciẽ quaſi hominis: & quartum animal, ſimile aquilæ volanti.*) Hæc animalia facie & nomine iam dudum ſanctæ eccleſiæ præcognita ſunt, quod ſint figuræ quatuor euangeliſtarum. Verùm ſecundum ordinẽ literæ, prius quærendum eſt, qualiter hæc animalia & in medio ſedis & in circuitu ſedis eſſe dicantur, cũ vigintiquatuor ſeniores qui vtique numero plures ſunt, in circuitu & non etiam in medio ſedis eſſe ſupra dicti ſint. Quod vt certius inueniri poſsit, illud quoque primum ſcire oportet, quia iuxta Ezechielem hæc animalia & quatuor *Ezech. 1.*
ſunt, & vnum. Sic enim ille cũ in prima viſione dixiſſet, ex medio eorum ſimilitudo quatuor animalia, & cætera. Dicit in viſione altera: Ipſum eſt animal quod videram *Eze. 3.*
iuxta fluuium Chobar. Cumque ambularent Cherubin, ibant pariter & rotæ iuxta ea. Ac deinceps: Ipſum eſt animal quod vidi ſubter Deum Iſrael iuxta fluuium Chobar. Et intellexi quia Cherubin eſſent quatuor per quatuor vultus vni, & quatuor alæ vni, & ſimilitudo manus hominis ſub aliseorum, & ſimilitudo vultuum eorum ipſi vultus quos videram iuxta fluuiũ Chobar. Ipſe quoque paulùlum aperit quomodo quatuor animalia & vnum animal ſit, cũ dicit: Quatuor facies vni erant, & quatuor pennæ vni. Primò itaque dicimus, quia animal vnũ, vnus eſt Chriſtus. quatuor aũt animalia, vel quatuor vnius facies, quatuor ſunt principalia Chriſti ſacramenta, quæ Chriſtiano ignorare non licet, quorũ primum eſt incarnatio: ſecundum, paſsio: tertium, reſurrectio: quartum, aſcenſio. Has quippe facies non agnoſcere, hæc ſacramenta neſcire Chriſtiano non licet, imò & quotidiana confeſsione ad illa rebicere oportet, ſicut in ſymbolo nobis Apoſtolica traditio

tio propoſuit. Præmiſſo nanque, Credo in Deum patrem omnipotentem creatorẽ cæli & terræ, & in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominũ noſtrum, ſequuntur quatuor hæc diſtincta, ſic: Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria virgine. Hoc eſt primum ſacramentum vel facies prima. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus, deſcendit ad inferna: hæc eſt facies ſecunda. Tertia die reſurrexit à mortuis: hęc eſt facies tertia. Aſcendit in cęlum, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis, inde venturus iudicare viuos & mortuos: hæc eſt facies quarta. Eſt autem incarnationis myſteriũ facies hominis, quia nimirum verus Deus verè eſt incarnatus, & veram ex vtero virginis ſine peccato naturã hominis aſſumpſit. Paſsionis verò ſacramentum, facies eſt vituli: quia videlicet vitulus qui pro peccato immolabatur ex pręcepto legis, paſsionem ſignificabat redemptoris, qui immolandus erat pro peccatis noſtris. Et alia quidem animalia offerebantur,

Leui. 4. tur, agnus, vel ouis, & hircus, columba & turtur: ſed eorum præcipuum animal erat vitulus: is maximè, cuius, quia pro peccato erat ſacerdotis ſiue multitudinis, corpus ex-

Hebr. 13. tra caſtra cremabatur. De cuius rei myſterio ait Apoſtolus: Propter quod & Ieſus vt ſanctificaret per ſemetipſum populum, extra portam paſſus eſt. Exeamus ergo ad eũ extra caſtra, improperium portantes. Porrò victorioſa reſurrectio eius, facies leonis

Gen. 49. eſt. Hinc enim præſcius patriarcha Iacob dixerat: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi aſcendiſti: requieſcens accubuiſti vt

Iob. 28. leo, & quaſi leæna: quis ſuſcitabit eum? Tãdem aſcenſionis ſublimitas, facies eſt aquilæ, quã proſpiciens beatus Iob, dicit de perfidia Iudaici populi: Semitam ignorauit auis. Nunc iam dicendũ eſt, quomodo hæc animalia ſiue vniꝰ animalis quatuor facies, & in medio ſedis, & in circuitu ſedis ſint.

Luc. 1. Medium ſedis, quã ſupra iam diximus eſſe regnum Dei, cœptum in Dauid, completũ autem in Chriſto, cui Dominus Deus ſedẽ dedit eiuſdem Dauid patris ſui, plenitudinem tẽporis intelligimus, in qua Chriſtus iam dicta incarnationis, paſsionis, reſurrectionis & aſcenſionis ſuæ myſteria celebrauit. Porrò circuitum eiuſdem ſedis hinc quatuor volumina euangelij, inde quinq; accepimus libros Moyſi. Namq; & in illo medio, & in iſto circuitu ſedis, mirabiliter cernimus apparere facies iſtas, faciẽ leonis, faciem vituli, faciem hominis, & faciem aquilæ volantis. Denique in Pentateucho Moyſi hoc ordine facies iſtæ diſpoſitæ ſunt. Cæterùm in quatuor euangeliorum libris non idem obſeruandus eſt, præſertim cùm in proceſſu eiuſdem Domini prima ſit facies hominis, id eſt, myſterium Incarnationis. Notandum verò quod non ſolùm quatuor, verumetiam quinque facies in hac Apocalypſi cõſpiciũtur, cũ poſt iſtas, leonis, hominis, vituli, atq; aquilæ volantis facies, agnus quoque ſtat in medio, librum aperiens, & ſoluens ſignacula eius. Singulæ de ſingulis libris Moyſi hoc ordine ſuſceptæ cõprobantur. Primũ in Geneſi faciem leo- *Gen. 49.*

nis habemus, cùm Iacob patriarcha benedicens loquitur: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi aſcendiſti, &c. vt ſupra. Deinde in Exodo, agnus quartadecima die pri- *Exod. 12.*

mi menſis ad veſperam in cunctis domibus filiorum Iſrael, in typum eiuſdem redemptoris noſtri, immolatus comeditur. Dein- *Leu. 4.*

de in Leuitico vitulus pro peccato ſacerdotis ſiue multitudinis immolari, & corpus eius extra caſtra cremari iubetur. Verùm quia vnius eiuſdemq; dominicæ paſsionis ſacramentum per agnum & per vitulum figuratur, rectè pro duabus vna facies vituli, quæ maior eſt tam apud iſtum, quàm apud prophetam Ezechielem, in Numero habetur. Tertia ergo facies hominis de libro *Deut. 18.*

Deuteronomij ſuſcipitur, cũ Moyſes ex ore Domini loquatur ad populum: Prophetam de gente tua, & ex fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, vt petiſti in monte Oreb, quando concio congregata eſt, atque dixiſti: Vltra non audiã vocem Domini Dei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. Et ait Dominus mihi: Benè omnia ſunt locuti: Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilẽ tui, &c. His nanque verbis cùm dicit, de gente tua, & de fratribus tuis, & addit ſicut me, verus homo promittitur Chriſtus, in veritate naturæ humanæ. Quartam deinde faciem aquilæ volantis, in can- *Deut. 32.*

tico Deuteronomij præſcriptã inuenimus, vbi Moyſes ita loquitur: Sicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expãdit alas ſuas & aſſumpſit eos, atque portauit in humeris ſuis. Et hic quidem Ioannes ſecundum ordinem illius ſcripturæ veteris primam ponit faciem leonis, propheta verò Ezechiel ſecũdum ordinem rei gerendæ quã præuidebat, primam poſuit faciem hominis. Nam in Euangelio Chriſtus prius homo eſt, per naturã: deinde vitulus, per paſsionẽ: deinde leo, per reſurrectionem: deinde aquila volans, per aſcenſionem. Euangeliſtarum verò, prout modus ſermonis, qui ab vnoquoque conſcriptus eſt, conducere videtur, alius hominis, alius leonis, alius vituli, alius aquilæ volãtis habere faciem dicitur, & tam in iſta, quã in illa prophetica iſtorum animalium viſione prædicari meretur. Et de Luca quidem & Ioanne, omnium vna eſt ſententia, quòd

ille

ille ſcilicet Lucas, vituli: hic autem ſcilicet
Ioannes, aquilæ volantis ſacie merito figu-
retur. De Matthæo autem & Marco diuer-
ſa ſententia eſt: Alijs, quorum beatus Hie-
ronymus vnus & præcipuus eſt, Matthæum
in homine, & Marcum in leone: Alijs, quo-
rum beatus Auguſtinus maximus vel no-
Luc. 1. tiſsimus eſt, Matth. in leone, & Marcũ ſuſci
piëtibus in homine. Lucas nanq; tã in princi
pio, q̃ in fine ſermonis, circa templum vel
Luc. 3. ſacerdotium verſatur. Apud illum ſanctus
ſanctorum qualiter vnctus, id eſt, de ſpiritu
ſancto fuerit conceptus, fideli narratione
refertur. itemque ad Iordanum, vbi ſpiri-
tus ſanctus ſuper eundem verum ſacerdo-
tem in columbæ ſpecie deſcendit. Hic Euã-
geliſta tanquam ſacerdotem in expiandis
peccatis aſsignans, non deſcendendo, ſed a-
ſcendendo generationes eius enarrat, aſcen
denſque tranſit ad Abraham, & peruenit ad
Deum, cui mundati atque expiati reconci-
liamur per eiuſdem Chriſti ſacerdotium.
Vnde & principium & finem eiuſdem quã
digeſsit genealogia adoptionis patribus, ſi-
ue filijs præſcribit, dicendo in initio: Ieſus,
vt putabatur erat filius Ioſeph, qui ſuit He-
li, in fine autem de Adam, qui ſuit Dei. Nã
neque Ioſeph Ieſum, neque Heli Ioſeph ge
** Adoptiuum.* nuit, ſed * optiuum habuit, neque Deus A-
dam genuit, ſed plaſmauit. Nimirum quia
ſacerdotalem Domini perſonam ſuſcepe-
rat texendã, rectè ſic proceſsit, quia ſacer-
dotis genitura, qua nos Chriſtus regenerat
tota adoptiua eſt, & non ex carne, ſed ex
ſpiritu ac pietate deſcendit. Apud hunc &
Luc. 15. pro reuertendo filio prodigo vitulus ſagi-
Luc. 22. natus occiditur, & ferè omnes parabolæ cle
mentiã reſonant: & pius ſacerdos factus in
Luc. 23. agona, prolixius cum ſudore ſanguineo o-
rat, & in fine ſuo latronem pœnitenté ſuſ-
cipit, hodie, inquiens, mecum eris in para-
dyſo. Itaque tota ſerie ſaciem vituli poſsi-
Luc. 24. det, ſacerdoté & ſacrificiũ noſtrum attẽti⁹
intués, & poſt reſurrectionem eius ſcribẽs,
ex ore ipſius oportet in nomine eius prædi
cari in omnes gentes remiſsionem peccato-
rum. Ioannes ſublimi intellectu vltra om-
nem creaturam euolans, & apertos mentis
Ioan. 1. oculos æterni ſolis infigens radio, dicere
vel ſcribere meruit: In principio erat Ver-
bum, & Verbum erat apud Deum, & Deus
erat Verbũ: hoc erat in principio apud Deũ,
& ita per omnem ſermonis ſui textũ altiſsi-
mè procedens, diuinitatis Chriſti tota intẽ-
tione firmauit teſtimoniũ. Apud iſtum ſicut
Deut. 30. aquila prouocans ad volãdum pullos ſuos,
& ſuper eos volitans expandit alas ſuas, &
aſſumpſit eos, atque portauit in humeris
ſuis: quando, ſicut hic ait, verbum caro fa-
ctum eſt, & habitauit in nobis: & colloquens
paruulis ad intelligendam ſuæ vel paternæ

maieſtatis gloriam, ſublimiter excitauit: q̃
nimirum eſt aquilæ pullos ad volandum
prouocari, monſtrauitque illis opus eſſe in *Ioan. 16.*
humeris portari: exempli gratia, dicendo
ſic: Si ergo videritis filium hominis aſcen- *Ioan. 3.*
dentem ſupra, vbi erat prius. Et alibi: Et ne-
mo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de
cælo, filius hominis qui eſt in cælo. Ergo ſi
nemo aſcendit, niſi qui deſcendit, verũ eſt,
quia omnes qui illic ſunt vel erunt, ipſe tan
quam aquila portauit in humeris ſuis. Itaq;
in facie aquilæ Ioannis eminet, & de iſto
quoq; concorditer apud omnes vna ſenten
tia eſt. Porrò de Matthæo & Marco diuer-
ſa, vt iam dictum eſt, patrum eſt ſenten-
tia. Nam B. Auguſtinus iuxta ordinem libri
iſtius, Matthæum dicit in leone intelligi,
qui regiæ dignitatis in Chriſto proſapiam
narrat: quia vicit leo de tribu Iuda. Catulus
enim leonis Iuda, & in quo vt rex à rege ti-
metur, à Magis adoratur, vbi etiam rex ſer-
uis rationem ponit, rex nuptias filio facit, *Matth. 2.*
& ad vltimum rex ſegregat oues ab hœdis.
Veruntamen plures in ea ſententia concor- *Sup. 1.*
dant: qua huic aſcribitur facies hominis.
Nec fruſtra. Nam & ſi pro quadam ſimilitu *Gen. 49.*
dine regiæ maieſtatis, de qua ſæpius ſcribit,
leonis regis beſtiarum faciem rectè imitari *Matth. 2.*
videtur: conſiderandum tamen eſt, quia ſæ
pius hominem quàm regem ſcribit, & ferè *Matth. 8.*
nuſquã regem ſine homine ponit. Ait enim:
Simile eſt regnum cęlorũ homini regi, qui *Mat. 22.*
fecit nuptias filio ſuo. Nõ ait tantũ regi ſed
homini regi. Sed & vbi ſegregat oues ab *Mat. 25.*
hœdis rex, & dicit ſtãtibus à dextris: Venite
benedicti patris mei, ſignãter exprimitur fa
cies filij hominis. Ait enim: Cũ venerit fili⁹
hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli
eius cũ eo, tunc ſedebit ſuper ſedé maieſta-
tis ſuæ. Alias autem & in parabolis, vbi de
nomine regis tacetur, homo ſcribitur. Ex-
empli gratia. Simile eſt regnum cælorum
homini patriſamiliàs, qui exijt primo ma-
ne conducere operarios. Et: Homo quidã
peregrè proficiſcens vocauit ſeruos ſuos. *Mat. 20.*
Præter hæc & in viſione prophetica, vbi rex
iſte regnaturus Danieli præmonſtratur, v-
niuerſabiliter facies hominis præſcribitur, *Dan. 7.*
hoc modo: Aſpiciebam ergo in viſione no-
ctis, & ecce cum nubibus cæli quaſi filius
hominis veniebat, & vſque ad antiquũ die-
rum peruenit, & vſq; in conſpectu eius ob-
tulerunt eum, & dedit ei poteſtatem, & ho
norem, & regnum, & omnis populus, tribus
ac linguæ ipſi ſeruient. Itaque in Matthæo
quanquam per ſimilitudinem regiæ pote-
ſtatis, facies leonis regis beſtiarũ rectè poſ-
ſit intelligi, nihilominus pro ipſo nomine
hominis, qué & regi coniungit, & ſine regis
nomine frequétius ponit, cõgruè ſatis intel
ligitur facies hominis, maximè quia ſic in-
cipit:

cipit: Liber generationis Ieſu Chriſti filij
Dauid, filij Abraham, quia illorum Chri-
ſtus Ieſus ſecundum carnem filius vel ſe-
Mar. 1. men eſt. Marcus idcircò videtur habere
ſaciem leonis, quia quaſi cum rugitu ter-
ribili, id eſt, prædicatione pœnitentię, ſuum
euangelium incipit, & in iudicij ſiue con-
demnationis comminatione finit. Incipit e-
nim à prædicatione Ioannis, dicẽdo ſic: Ini-
tium euangelij Ieſu Chriſti, filij Dei, ſicut
ſcriptum eſt in Eſaia propheta: Ecce mitto
Malac. 3. angelum meum ante faciem tuam, qui præ
parabit viam tuam ante te. Vox claman-
Eſa. 40. tis in deſerto, parate viam Domini, rectas
facite ſemitas eius. Fuit Ioannes in deſer-
Mar. vlt. to baptizans & prædicans baptiſmum pœni
tentiæ, &c. In fine quoque dicit: Qui cre-
diderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui
verò non crediderit, condemnabitur. Ergo
quia tam in principio quàm in fine terro-
rem pectoribus incutit, rectè pro inten-
tione ſua terrificam habere ſaciem leonis
intelligitur, cuius rugitum, id eſt, ſupremũ
iudicium nullus impœnitens effugere po-
terit. Sed & erga diſcipulos ſuos ipſe Do-
minus plus aliquid de ſeueritate magiſtri
Marc. 8. apud hunc euangeliſtam oſtendit. Exem-
pli gratia: Quid, inquit, cogitatis, quia pa-
nes non habetis? Nondum cognoſcitis ne-
que intelligitis? Adhuc cæcatum habetis
cor veſtrum? Oculos habentes non videtis,
& aures habentes non auditis? Item cùm
Mar. 6. dixiſſet eis, quomodo filius hominis trade
tur in manus hominum, & occident eum, &
occiſus tertia die reſurget: at illi, inquit,
ignorabant verbum, & timebunt eum in-
terrogare. Qui cùm domi eſſent, interro-
gabat eos: Quid in via tractabitis? At illi
tacebant. Et iſti quidem quia quatuor præ-
dictas vnius animalis facies, id eſt, quatuor
vnius Chriſti ſacramenta ſcribendo quoq;
intuiti ſunt, quandam exinde ſinguli ſimi-
litudinem inſignius ducere meruerunt.

Alij verò quicunque in eccleſia Chriſti
benè præſunt, cuilibet earundem facierum,
quantulumcunque ſimiles ſunt. Nam ille
prudenter in exterioribus adminiſtrando,
homo eſt, alius cæleſtia ſublimiter contem
plando, aquila eſt: alius ſeueritatem magi-
ſtri dignè exercendo, & virga diſciplinæ be
nè vtendo, leo eſt: alius per ſpiritum man-
ſuetudinis inferioribus compatiendo, vitu
lus eſt. Qui autem omnium iſtarum virtu-
tum particeps eſt, & ſecundum omnia hæc
pro tempore & re ſemetipſum conformare
1. Cor. 4. & aptare poteſt, ille verò vtilis eſt in domo
Dei, & illi cum Apoſtolo dicere licet: Imita
tores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.

Hæc animalia plena, inquit, oculis ante
Ioan. 8. & retro. In Euangelio Chriſtus lux mun-
di, quem qui ſequitur, non ambulat in te-
nebris, ſed habebit lumen vitæ, loquitur
Iudæis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de
meipſo, verũ eſt teſtimonium meum, quia
ſcio vnde venio, & quò vado. Vos autẽ ne-
ſcitis, vnde venio, aut quo vado. Nimirum
iſtud quoque rectè poterat dicere illis, &
quibuſq; ſimilibus illorum rectè poteſt di-
ci, vos aũt neſcitis vnde venitis, aut quò itis.
Hoc deniq; homines fideles animalia cæca
atque immunda, differũt ab hominibus pijs
animalibus luminoſis atq; mundis, quòd il
li nec attendere volunt, iſti autem ſciunt &
diligenter attendũt, vnde veniant, aut quo
vadant, ac perinde animalia ante & retro o-
culis plena ſunt. Primũ de Chriſto, quod a-
nimal & vnũ eſt, & quatuor, vt ſupra iã di-
ctum eſt, habet facies, id eſt, quatuor ſacra-
menta principalia, ſcilicet incarnationem,
paſsionẽ, reſurrectionem, & aſcenſionẽ: de
quibus vel per quæ nobis agnoſcendus eſt.
De Chriſto, inquam, certũ tenet catholica
fides, quia per ſingula horum ante & retro
oculis plenus eſt, quia per ſingula horũ ſcit
vnde venit, & quo vadit. Dum de ſpiritu
ſancto cõcipitur ex vtero virginis, ſcit quia
à Deo patre exit, & in mundum venit. No-
bis nanque retro erat vel eſt, quod à patre
exiuit, immò quod in principio erat verbũ
Deus apud Deum, & inde huc venit, ante *Ioan. 16.*
autem, quòd in hunc mundum veniens vi-
ſibilis apparuit, quod verbum caro factum
habitauit in nobis. Item dum ſicut ouis ad
occiſionem ducitur, nihilominus ante & re *Eſa. 53.*
tro oculis plenus eſt, ſciens vnde venit, &
quo vadit. ¶Scit enim quia natus de vtero
virginis, peccatum neque originale contra-
xit, neque actuale admiſit, ſicque de ſpi-
ritu ſancto conceptus nouus homo venit
& vadit, ad portandas iniquitates omnium
noſtrûm, præuidens, quia iuxta prophe-
tam, ſi poſuerit pro peccato animam ſuam,
videbit ſemen longæuum, & voluntas Do- *Ibidem.*
mini in manu eius dirigetur. Item dum re-
ſurgit à mortuis, ſimiliter ante & retro o-
culis plenus eſt: ſciens quia de extrema vi-
litate venit, vbi minoratus eſt ab angelis,
imò tanquam vermis & homo conculcari
potuit, & quia vadit & aſcendit, vt gloria &
honore coronatus conſtituatur ſuper ope-
ra manuum patris, & omnia pedibus eius *Pſal. 22.*
ſubiecta ſint. Item dum aſcendit in cæ-
lum feliciter oculis ante & retro plenus eſt: *Pſal. 8.*
ſciẽs quia de iudicio iudicatus ab homini-
bus venit, & quia ad iudicium omnes ho-
mines iudicaturus vadit. In Chriſto igi-
tur, quatuor animalia ante & retro ocu-
lis plena ſunt, quia in ſingulis eorum dice-
re poteſt, ſcio vnde veni, & quo vado, ac
perinde teſtimonium meum verum eſt.
Porrò tam Euangeliſtis iam dictis, quàm
cunctis imitatoribus eiuſdem Chriſti ma-

gno ſtudio ſemper cautum eſt, vt & ip-
ſi pro modulo ſuo ſimiliter animalia ſint
ante & retro plena oculis, id eſt ꝑſciant vn-
de veniant & quo vadant. Scire nanque vn
de veniant, multum valet illis ad profundæ
humilitatis cuſtodiam, ſcire aũt quo vadãt,
Pſal. 58. proficit illis ad ſortitudinem ſuam legiti-
mè cuſtodiendã, iuxta illud Pſalmiſtæ: For-
titudinem meam ad te cuſtodiam. Vnde e-
nim veniunt, & quo vadunt? De nihilo ve-
niunt, quia de nihilo creati ſunt, & hoc ocu
Rom. 8. lis retro aſpiciunt, vadunt autem ad reuela
tioné gloriæ filiorũ Dei, & iſtud oculis an-
1. Petri. 5. te ſe proſpiciunt. Itẽ de peccatis & vitijs ve
niunt, & ad virtutum victorias vadunt. Ex-
Mat. 9. empli gratia: Matthæus de teloneo venit,
vbi illum Ieſus ſedentem vidit, & ſcriben-
do Euangeliũ ſiue librũ generationis Chri-
ſti, vadit ad thronum iſtum dare gloriam &
honoré, & benedictionem cum animalib.
cæteris ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſe
cula ſeculorum. Retro plenus eſt oculis, hu
mili conſcientia recogitans, quis vel qualis
fuerit: ante plenus eſt oculis, cũ ſimplici gra
tiarum actione recognoſcens quid accepe-
rit, & qualis factus ſit. Sic & cæteri ſancti a-
nimalia Dei ſunt, ante & retro plena oculis
ſunt, ſciendo vnde venerint, vel vnde facti
ſint, & quo vadãt, vel ad quid facti ſint: ſcié
do etiam quales per meritũ fuerint, & qua-
les per gratiam facti ſint: itemq; pœnitudi-
nem gerendo de malis præteritis, cauendo
de futuris. *Et quatuor animalia ſingula eorum ha
bebãt alas ſenas.*) In vno Chriſto primũ hoc
ita conſiderandum eſt, quia ſingula horum
quæ prædicta ſunt, ſcilicet, ſiue incarnatio,
ſiue paſsio, ſiue reſurrectio, ſiue aſcenſio,
ſingula, inquam, horum ſenas habent alas,
quia ſingula hæc in nouo homine plena &
vera operata eſt antiqua diuinitas, verbi æ-
2. Cor. 10. terni ſempiterna deitas, quæ ſex diebus con
didit omnia. In eo nanque & dum incarna-
tur ſiue naſcitur, & dum patitur, æquè & dũ
reſurgit, in cælum aſcendit, vera & perfecta
diuinitas inhabitat, & æquè hæc omnia ſiue
ſingula ita ſenas habent alas, vt omnem ſen
ſum extollentem ſe aduerſus ſciétiam Dei,
perfectio ſcripturæ illorum ſublimiter eua
dat, nec teneri aut illaqueari captioſis vanæ
philoſophiæ ſermunculis formidat. Neque
enim per terram repit, ſed perfecta veritate
cælum tenens, terram deſpicit. Perfectioné
eius veritatis ſenarius alarum numerus ſua
nobis perfectione innuit. Hic nanque nu-
merus perfectorum numerorũ primus eſt,
quia videlicet primus conſtat ex ſuis parti-
bus. Habet enim mediã partem, id eſt, tria:
ſecũdam, id eſt, duo: tertiam, id eſt, vnum.
Hæc aũt, ſcilicet tria, duo & vnum ſex per-
ficiunt. Sex ergo alas habent ſingula, id eſt,
perfecta eſt in ſingulis ſalutaris doctrinę ve
ritas. Sed & cæteros quoque, etiam qui ſtu-
dium ſiue miniſteriũ doctrinę aut ſcripturę
non habent, vt auolare de anguſtia, & fuge-
re poſsint à ventura ira, ſenas oportet ha-
bere alas, id eſt, ſex miſericordię opera, quę
is, qui ſedet ſuper thronum, ſtantibus à de-
xtris ita enumerat: Eſuriui, & dediſtis mihi
manducare: Sitiui, & dediſtis mihi potum: *Mat. 25.*
Hoſpes eram, & collegiſtis me: Nudus, &
cooperuiſtis me: Infirmus fui, & viſitaſtis
me: In carcere eram, & veniſtis ad me. Sequi
tur. *Et in circuitu & intus plena ſunt oculis.*) Per
circuitum actiua, per intus contemplatiua
vita rectè intelligitur. Qui enim actiuæ vi-
tæ operibus deſeruit, per multa circuit, te-
ſtante Domino cùm dicit: Martha, Martha
ſolicita es, & turbaris erga plurima. Qui au- *Luc. 10.*
tem contemplatiuam tenet, meditando in
lege Domini, intus eſt, intus quieſcit, intus
cũ Maria ſedet ad pedes Domini. Igitur ani
malia hæc, & in circuitu, & intus plena ſunt
oculis, quia prædicatores euãgelij ſiue qui-
que prælati, ſi legitimè præſunt, tam in exte
riori actione, quàm in interna contempla-
tione cauti ſunt & prouidi. *Et requiem non ha
bebant die ac nocte, dicentes: Sanctus, ſanctus, ſanctus
Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui
venturus eſt.*) Ex quo ſedes in cælo poſita eſt,
& Dominus ſuper illã ſedet, id eſt, ex quo
deſtructo peccati regno, regnũ iuſtitiæ ſta-
tutum eſt per paſsioné Chriſti, & in eccle-
ſia ſua Dominus regnauit, requié, id eſt, o-
tium non habent hæc animalia, ter ſanctum
Dominum conclamantia, qui ſanctam tri-
nitatem toto mundo prædicat Euangelica
doctrina. Huius ſanctæ trinitatis gloriam
vel notitiam principaliter in Chriſto, præ-
dicant illa ſæpè dicta quatuor ſacramenta
principalia, ſcilicet incarnatio, paſsio, re-
ſurrectio & aſcenſio. Hoc ante nõ fiebat.
Nullus enim nomé hoc prædicatione pu-
blica reuelabat. Primũ animal, ſiue prima *Luc. 1.*
facies, ſcilicet incarnatio Chriſti, hanc bea-
tam trinitatem hoc modo perſonat: Spiri-
tus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſ-
ſimi obumbrabit tibi: ideoque & quod na-
ſcetur ex te ſanctum vocabitur filius Dei.
Altiſsimus ſiue Deus, pater eſt: qui autem
concipitur, filius Dei eſt: & qui ad operan
dum vel creandum de virgine filio, ſiue
verbo Dei, corpus humanum ſuperne-
nit atque obumbrat concipienti, ſpiritus
ſanctus eſt. Hæc ergo prima facies, id eſt,
incarnatio ter ſanctum perſonat, ſanctam
trinitatem prædicat. Secunda facies, id eſt,
paſsio, nihilominus eandem trinitatem cõ- *Ioan. 14.*
mendat, ſic: Ego, inquit filius, rogabo pa-
trem, & aliũ paracletum dabit vobis. Item:
Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem
mittet pater in nomine meo, ille vos doce-
bit omnia. Tertia deinde facies nihilomi-

nus hoc ipſum trinitatis nomen aſtruit, dicente filio, qua die reſurgens apparuit diſcipulis: Sicut miſit me pater, & ego mitto vos *Ioann. 20.* in mũdum. Et cùm hoc dixiſſet, inſufflauit, & dixit eis: Accipite ſpiritum ſanctum. Et a- *Matth. vlt.* libi: Euntes, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Quarta demũ facies, ſcilicet aſcenſio, ſonorius prædicat gloriam huius beatæ trinitatis, cum iuxta prophetiam di- *Pſal. 109.* centis: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, filius aſcendit in cælum, & ſedet ad dexteram Dei patris: hoc præmiſſo *Luc. vlt.* cùm aſcenderet, ego mittam promiſſum pa- *Actor. 2.* tris mei in vos, & exinde decimo die promiſſum illud, videlicet ſpiritus ſanctus aduenit, & Apoſtolorũ corda repleuit, ſimulque ora eorum ad prædicandum latius aperuit. Ab iſtis quaſi quatuor principalibus formis, quatuor Euãgeliſtæ informati, & illo ſancti ſpiritus igne afflati, qui prædicto die ſuper Apoſtolos venit, ſic prædicauerunt, & ſic ſcripſerunt, vt, ſicut iam dictum eſt, alius hominis, alius vituli, alius leonis, alius imitaretur faciem aquilæ volantis. Atque ex tunc tam iſti, quàm cæteri prædicatores Euangelij requiẽ non habuerunt die ac nocte, id eſt, non ceſſauerunt in proſperitate, non ſiluerunt in aduerſitate, prędicando ſanctæ & indiuiduæ trinitatis fidẽ, quod eſt tertiò dicere: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens. Quod autem addunt, in laudis tam ſpecioſæ conſummationem dicentia hæc animalia, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt, victorioſa aduerſus omnes perſequentes gratulatio eſt. Non enim deerant, aut defuturi erant aduerſarij, qui minis & terroribus, cunctisq; mortium ſiue pœnarum generibus compeſcere niterentur conclamationẽ huius prædicationis. Sed confidant hi ſancti prædicatores, quia is, quẽ prædicant, & erat, & eſt, & *Matth. 10.* venturus eſt. Nolite, inquit, timere eos, qui *Luc. 12.* occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſiue, & poſt hæc non habent amplius quid faciant. Oſtendam autem vobis quem timeatis: Timete eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete. Non ergo vel hi, qui occiduntur timeant, vel hi qui occidunt morientibus inſultent, quia is, quem prædicamus in trinitate Deus *Pſal. 89.* verus & vnus, & erat priuſquã corpus iſtud *Matth. 10.* fieret, imò & priuſquam mõtes fierent, aut formaretur terra, & nunc eſt, dando confeſſoribus ſuis ſtantibus ante reges & præſides os & ſapientiam, cui non poſſunt reſiſtere & cõtradicere omnes ipſorum aduerſarij, & cùm fatigati occidendo deſierint occidere, vẽturus eſt vt iudicet cauſam occiſionis, & tunc capillus de capite ipſorum non peribit. *Et cùm darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionẽ ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſecula ſeculorum, procidebãt viginti quatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſecula ſeculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum, dicentes: Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & honorem, & virtutem, quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.*) Diuinæ maieſtatis omnipotentiæ atque bonitatis Dei admirationem magnificè hęc animalia auxerunt, dando gloriam, & honorem, & benedictionem eidem ſedẽti ſuper thronum, viuenti in ſecula ſeculorum. Ecce hæc eſt admiratio illa qua longè ante attonitus in ſpiritu pſalmiſta dicebat: Domine Dominus noſter, quã admirabile eſt nomẽ tuum in vniuerſa ter- *Pſalm. 8.* ra. Et continuò quid admiraretur aperiens, quoniam, inquit, eleuata eſt magnificentia tua ſuper cælos. Quarta iſtorum animalium faciem, ſcilicet aſcenſionẽ Domni hoc verſiculo per anticipationẽ declamauit. Nam poſtmodum quatuor facies per ordinem breuiter annotauit, dicendo: Quid eſt homo, quod memor es eius, aut filius hominis quoniam viſitas eum? Hæc enim eſt facies prima, facies hominis, ſcilicet incarnatio verbi Dei, qua caro factum eſt, & filius hominis. Minuiſti eum paulo minus ab ange- *Luc. 22.* lis. Hæc eſt ſecunda facies, facies vituli, ſcilicet paſſio eiuſdem Domini, in qua ſic minoratus eſt ab angelis, vt pateretur & moreretur; cùm ſancti angeli neq; mortales, neque paſſibiles ſint. Vnde cùm anxium duceret agonem, apparuit illi angelus de cælo confortans eum, quaſi maior minorem, id eſt, impaſſibilis patientem, non mortalis morientẽ. Gloria & honore coronaſti eum. Hæc eſt facies tertia, facies leonis, ſcilicet reſurrectio eiuſdẽ Domini, in qua propter paſſionem mortis ſpoliato inferno victor coronatus eſt gloria immortalitatis, & honore incorruptionis. Et conſtituiſti eũ ſuper opera manuũ tuarũ. Hæc eſt facies quarta, facies æquilæ volantis, ſcilicet aſcenſio eiuſdẽ Domini, qua illuc caro aſcendit, vnde carnẽ ſuſceptura diuinitas deſcendit, & ſedet à dextris Dei. His dictis iterũ pro magnitudine rerum repetit in fine admirans & exclamans idipſum quod in exordio dixerat: Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra. Quomodo hæc ſuper omnia opera Domini admirationẽ fecerũt, huic priuſquam fierent in ſpiritu præuidenti, ſic vniuerſæ terræ hæc præ cęteris operibus Domini Dei cùm fierent, & ex quo facta ſunt, maximè admiranda ſunt, prædicantibus Apoſtolis, prædicantibus & ſcribentibus quatuor earundẽ facierum animalib. id eſt, Euangeliſtis. Cùm, inquit, darẽt illa animalia gloriã,

& honorē, & benedictionem ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſecula ſeculorum. Ei qui ſedet ſuper thronum, & gloriam dictis gratioſis, honorem verò damus factis officioſis. Glorificamus eum, dum bonitatem eius dignè & laudabiliter prædicamus: honorificamus eum, dū corda & corpora noſtra ſanctè viuendo vaſa honoris & habitacula mūda ſancto eius ſpiritui præparamus. Verùm & ſic glorificare, & ſic honorificare
2.Cor. 4. Deum, non ex nobis habemus, ſed ex dono ipſius, quemadmodum dicit & Apoſtolus:
2.Cor.3. Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, vt ſublimitas ſit virtutis Dei in nobis, & nō ex nobis. Itē: Nō quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Addimus ergo tertium, dare, ſcilicet benedictionem, id eſt, gratiarum actionem ei qui nos idoneos fecit, vt ipſum glorificare poſ-
2.Cor.1. ſimus factis noſtris, dicimuſque cum eodē Apoſtolo in eadem epiſtola ſic: Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis: qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Sic fecerūt animalia hæc, primitias gloriæ & honoris habentia. Glo-
Galat.5. rificauerunt Deum prædicando ſapientiæ & ſcientiæ ſermone, & ore facundo: honorificauerunt Deū, non ſuam, ſed Dei voluntatem faciendo, carnemque ſuam pro honore Dei cum vitijs & concupiſcentijs crucifigendo: Benedixerunt Deum, totum ꝙ ad gloriam eius dicere, totum quod ad honorem eius facere poterant, non ſibi, ſed illi attribuendo, qui ſancto ſpiritu miſſo de cælo ſic docuit eos ſimplices & idiotas, vt ſcirent & poſſent ad gloriam eius loqui, ſic animauit eatenus infirmos, vt poſſent ad honorem eius non ſolùm viuere, ſed etiam mori. Hæc tria illi dederunt ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſecula ſeculorum, magnam ſuæ inopiæ refoſcillationem, magnā exinde haurientes ſanctæ ſpei recreationē, quod dum glorificantes, honorificantes atque benedicentes Deum, perſecutionem patiuntur & occiduntur, ſuperſtitem relinquunt illum ſedentem ſuper thronum, qui viuit in ſecula ſeculorum, quique eo ipſo quod ſuperſtes eſt, & viuit in ſecula ſeculorum, curare poteſt poſt ipſos de mortibus eorum, & requirere ſanguinem eorum. Hæc illis dantibus, procidebant, ait, viginti quatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſecula ſeculorum. Summa cauſa totius, pro qua ſedens ille & viuens à nobis adorari digna tur, gratia & miſericordia eſt, quā in Chriſto, vel per Chriſtum nobis eſt operatus. Nam adorari pro bonis temporalibus non adeò gratum habet, quomodo adorabat il-

lum carnalis ille Iſrael, qui in eo quod dice *Exod. 12.*
batur illi: & dabo tibi terram fluentē lac & *Deut. 6.*
mel, & in cæteris huiuſmodi dictis non niſi terrenas intelligebant vel attendebant promiſsiones. Cæterū ſancti & perfecti patres, & Moyſes, & quotquot erant tales ſpiritum Dei habentes, propter futuram iſtam Chriſti gratiam, Deum adorabant, & idcircò adorando, ſiue ſacrificādo animalia hęc, ſiue facies iſtas, de quibus loquimur, ſicut iam ſupra dictum eſt, figurabant. Cùm ergo darent illa animalia gloriam & honorē, & benedictionem, procidebāt viginti quatuor ſeniores & adorabant, quia videlicet vbi ſacramenta illa ſæpè dicta in Chriſto celebrata, & per Euangelicos præcones mun- *Phili. 2.*
do prædicata ſunt, ex eo in nomine eius flectitur omne genu, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, & inter hæc omnia illi maximè qui pro regno eius laborauerūt, quo *Iudic. 3.*
rum, vt ſupra iam dictum eſt, & in veteri teſtamento ante regnū Dauid præcipui ſunt *Mat. 15.*
duodecim iudices Iſrael, & in nouo teſtamento, iam regnante Chriſto, ſuper ſedem Dauid duodecim Apoſtoli iudicaturi duodecim tribus Iſrael. Adorantes autem mittebant, inquit, coronas ſuas ante thronum. Qui in regno, vel pro regno Dei laborauerunt, dignè in conſpectu regnantis, & ſedentis coronati ſunt. Verùm iſti conſiderantes, quia non ſuis meritis, ſed gratia præuenientis & ſubſequētis miſericordiæ, coronas aſſecuti ſunt: & perpendentes quia is propter quē & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autor ſalutis eorū per paſsionem conſummatus eſt: nónne ipſi ſuā dignitatem paruiſaciunt, & totū quod meruerunt cū humili reuerētia illi attribuūt? Mittunt ergo ante thronū coronas ſuas, id eſt, quicquid virtutis, quicquid habēt dignitatis, Deo cū gratiarū actione offerūt dicentes: Dignꝰ es Domine Deus noſter accipere gloriā & honorem & virtutē, quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuā erāt & creata ſunt. Cōparetur dignitas quorūlibet ſanctorum vel iuſtorū, cōparentur dignitates vel merita ſeniorū dignitati vel operi ſiue merito huius antiqui dierum, dignitates vel merita illorum, quid ſunt? ille enim creauit omnia, & propter voluntatē eiꝰ erant & creata ſunt, id eſt, nullius conſilio vel merito, ſed ſola voluntate eius erant & *Duplex creatio hominis.*
creata ſunt. Creaſti omnia, dixit: & iterum, erant & creata ſunt. Non ſuperfluè creationis verbum repetiuit, ſed duas creaturæ rationalis creationes intelligi voluit, quarum poſterior quidem, ſed vtilior illa eſt, qua ſumus in Chriſto per ſpiritū ſanctum recreati, de qua Pſalmiſta: Emittes, inquit, ſpiritū *Pſal. 103.*
tuum, & creabuntur. Prior autem eſt illa in Geneſi: Et creauit Deus hominē ad ima- *Gene. 1.*
gi-

ginem ſuam, ad imaginem Dei creauit illum, maſculum & fœminam creauit eos. De iſta creatione qua per ſpiritum ſanctum re-
Epheſ.2. creati ſumus, de qua dicit & Apoſtolus: Ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis, quæ ꝓparauit Deus, vt in illis ambulemus: De iſta, inquam, creatione primum dixit: quia tu creaſti omnia, id eſt, omnes homines, ſiue omnium creatu-
Coloſ.1. rarum genera, quemadmodum & in Apoſtolo habemus, quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem habitare, & per eum recôciliari omnia. Porrò de priore creatione addidit, & propter voluntatem tuam erant & creata ſunt. Parum erat dixiſſe, erant, niſi addidiſſet, & creata ſunt, id eſt, initium exiſtendi acceperunt propter voluntatẽ tuam. Quis ergo ſeniorum iſtorum ſapientum tantam dignitatem conſiderãs iudicet ſeſe eſſe dignum? Sic ab oculis eorũ reſpectu dignitatis illius, omnes ſuæ dignitates diſparent, quomodo in præſentia ſolis ſuper terram omnes ſtellæ teguntur & non parent. Tu ergo, inquit, Domine Deus noſter, tu ſolus dignus es accipere gloriã, honorem, & virtutem. Gloriam videlicet, quia de nihilo à te creata ſunt: honorem, quia propter voluntatem tuam per generationum ſucceſſiones erant: virtutem, quia per ſpiritum tuum ſecunda creatione creata ſunt. Ergo *Pſal.113.*
non nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.

TERTII LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER QVARTVS.

CA. IIII. ET *vidi in dextra ſedentis ſuper thronum librũ ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem.*) Præcedenti viſione laudẽ vel opus ſpiritus ſapientiæ ſpectauimus in diſpoſitione throni eius, nunc in iſta, quæ ſequitur, ſpiritum intellectus prædicamus, ſiue prædicari intelligimus in apertione libri & ſolutione ſeptem ſignaculorum eius. Et in illa quidem viſione vnus eſt thronus ſiue ſedes, & circa illa ſeptem inſignia, ſcilicet oſtiũ apertum in cælo, vox audita tanquam vox tubæ loquentis, iris in circuitu ſedis, & ſeniores ſedẽtes ſuper ſedilia viginti quatuor, lampades ardentes ante thronum, quæ & ipſæ in numero ſeptem ſunt, & in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum, & in medio ſedis, & in circuitu eius quatuor animalia plena oculis ante & retro. In iſta viſione præter id quod agnus videtur habens cornua ſeptem & oculos ſeptem, vnus eſt liber & ſignacula eius ſeptẽ. Hoc dicimus, vt in iſtis ſancti ſeptiformis ſpiritus reuelationibus, & in cæteris quæ ſequuntur ſeptenarij numeri ſacramẽtum valdè commendari non ignoremus. Et vidi, inquit, in dextra ſedentis ſuper
Liber iſte, ſacra ſcriptura eſt. thronum librũ. Vnus iſte liber, ſancta ſcriptura eſt: ſcriptura, inquam, omnis diuinitus inſpirata, quæ idcirco dicitur & eſt vnus liber, quia vno ſpiritu eſt côſcripta, & vnius verbi Dei theſaurus ſiue ſacrariũ eſt. Liber
iſte in Eſaia quoque & ſcienti literas & ne- *Eſai.29.*
ſcienti irreſerabilis. Cuius tamen etiam illic ita prædicatur apertio: In die illa audient ſurdi verba libri. De quo & Ezechiel: *Ezech.2.*
Et vidi, inquit, & ecce manus miſſa ad me, in qua erat liber inuolutus, & expandir illum coram me, qui erat ſcriptus intus & foris. Vbi & hoc quod Ioannes tacuit, quid videlicet in libro ſcriptum eſſet, adiunxit dicens: Et ſcriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ. Cuncta enim ſeries & veteris & noui teſtamenti, pœnitentiam pro peccatis agendam, regnum cæleſte quærendum, & fletus infernales præmonet eſſe fugiẽdos. Librum ergo, id eſt, omnem ſcripturam, librum magnum, & ſacrum vidi, inquit, in dextra ſedentis ſupra thronum.
Veraciter in dextera, iuxta illud in Deute- *Deute.33.*
ronomio: In dextera eius ignea lex. Sapien-
tia verò dicit: In ſiniſtra eius diuitię & glo- *Prouer.3.*
riæ. Ignea lex idipſum quod hic liber ſcilicet, & omnis ſcriptura ſancta eſt, vt iam dictum eſt. Verbum quippe ſiue eloquium
Domini eſt, de quo & Pſalmiſta: Ignitum, *Pſal.118.*
ait, eloquium tuum vehementer. Attendamus ergo quia ſedens iſte ſuper thronum, multum potens & valdè diues eſt, & diſtantes atque diuerſas à dextris atque à ſiniſtris facultates poſsidet, à dextris hunc librum, legem igneam: à ſiniſtris diuitias & gloriam Quanto melior eſt dextera, quàm ſiniſtra, tanto felicius bonum eſt liber iſte ſiue ignea

lex, quã diuitiæ & gloria. Quænã ſunt diui-
tię hoc loco, & quæ gloria, niſi diuitię terre-
næ & mundana gloria? Benè ergo in ſiniſtra
eius diuitiæ & gloria, quia bonum, quod
habet huiuſmodi bonum diuitiarum & glo
riæ temporalis, tale eſt, vt non ſolis detur e-
lectis, immò ſæpius deſit & tardius detur e-
lectis, quàm reprobis. Ignea verò lex, ſcil-
licet iſte liber, tantummodo electorum bo-
nũm & conſolatio eſt: & iſta eſt pars quæ
ſemper permanet, teſtante Domino cùm di
cit in euangelio: Maria optimam partem e-
legit quæ non auferetur ab ea. Et nonnulli
Cant. 2. quidem, vt Dauid & Salomon, multum de
vtraque parte acceperunt, de dextera ſcili-
cet librum, de ſiniſtra diuitias & gloriam,
quippè qui cum ſcientia legis Dei, diuitias
quoque habuerunt & gloriam temporalis
regni, & vtraque dona fuerunt huius ſeden
tis in throno, ſed expedit omni animæ, cui
hæc data ſunt, vt quod à dextra datũ eſt, ha
beat in iucunditate: quod autem à ſiniſtra,
teneat ſub ſe, & moderetur liberali diſpen-
Luc. 10. ſatione, dicatq́;: Læua eius ſub capite meo,
& dextera illius amplexabitur me. Quod
eſt dicere: Temporalia bona ſub mea ſunt
diſpoſitione, pars autem illa, quæ illis trã-
ſeuntibus permanet, pars optima, quæ eſt
verbum Dei, legere vel audire, & intellecta
commendare memoriæ, in ſumma mihi eſt
delectatione. Scriptum, ait, intus & foris, ſi-
gnatum ſigillis ſeptẽ. Intus & foris ſcriptus
eſt liber, quia nimirum ſancta ſcriptura &
hiſtoriali ſiue literali tenore legenda, & ſpi
rituali ſenſũ intelligenda eſt. Signatus eſt
quoque ſigillis ſeptem, ita videlicet, vt o-
mnem in ſe contineat myſteriorum Chriſti
plenitudinem, quæ niſi ille veniens adim-
plêſſet, nemo intelligeret, & tanquam ſigna
cula firmiſsima ſoluere cupiens, fruſtra la-
boraret, quia cõuenientia non eſſent, quæ-
2. Cor. 3. cunq; quaſi exponendo dicere contende-
ret. Denique hi, quibus Chriſtus nõ venit,
vel qui Chriſtum non receperunt, nunc vſ-
que clauſum & ſignatum verſant librum,
imò nec ſignatũ eſſe vident, quia velamen
poſitũ eſt ſupra cor eorũ, & quęcunq; quaſi
exponendo fari geſtiunt, conuenientia non
ſunt. Benè autem dictum eſt, ſignatum ſigil
lis ſeptem, quia videlicet ſeptem ſunt Chri-
ſti myſteria, circa quæ verſatur ſancta lega-
lis & prophetica ſcriptura, ſcilicet incarna-
tio, paſſio, reſurrectio, aſcenſio, datum ſpi-
ritus ſancti paracleti, vocatio gentium, ſecũ
dus aduentus Chriſti ad iudicandũ: de qui-
bus ſuis in locis ipſo donante dicemus per
ſingula. Ita quippè iſtis myſterijs ſancta ſcri
ptura eſt ſignata, vt quicunque iſta non re-
cipit, nullatenus veritatem eius intelligere
** vidi.* præualeat. *Et * audiui angelũ fortem prædicantẽ
voce magna: Quis eſt dignus aperire librum, & ſol-
uere ſignacula eius.*) Angelus iſte fortis ita præ
dicans voce magna ſanctorum antiquorũ
anhelans expectationem, magnumque de-
ſiderium ſignificat, de quibus in euangelio
Dominus: Multi, inquit, prophetæ & iuſti
voluerunt videre quæ vos videtis, & non
viderunt. Et Apoſtolus ad Hebræos enu- *Hebr. 11*
meratis patribus: Iuxta fidem, inquit, de-
functi ſunt omnes iſti, non acceptis repro-
miſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes & ſa
lutantes, & cõfitentes quia peregrini & ho-
ſpites ſunt ſuper terram. Et infra: Et hi om-
nes, inquit, teſtimonio fidei ꝓbati inuenti
nõ acceperunt repromiſsionẽ, Deo ꝓ nobis
aliquid melius prouidẽte, vt ne ſine nobis
conſummarentur. Nimirum expectatio &
illa à longè illorum ſalutatio atque con-
feſſio, magnꝰ erat magni deſiderij clamor,
qualẽ hic in iſta viſione ſignificari decuit,
magna voce angeli fortis fortiter prædicã-
tis. Exempli gratia: Illi de quibus nouiſsi-
mè dixit, omnes teſtimonio fidei probati *De incar-*
non acceperunt repromiſsiones. Legebant *natione.*
quod in vno eorum ſcriptum eſt de filij
Dei incarnatione: Ecce virgo concipiet *Eſa. 7. 9.*
& pariet filium, & vocabitur nomen eius E-
manuel. Ac deinceps: Paruulus natus eſt
nobis, filius datus eſt nobis: Et factꝰ eſt prin
cipatus ſuper humerum eius, & vocabitur
nomẽ eius admirabilis, conſiliarius, fortis
Deus, pater futuri ſeculi, princeps pacis. Et *Pſal. 2.*
in alio de diuina eiuſdem natiuitate: Domi
nus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie
genui te. Item de eiuſdem paſsione: Verè *Ioan. 53.*
lãguores noſtros & peccata noſtra ipſe por-
tauit: Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, &
liuore eius ſanati ſumus. Sicut ouis ad occi-
ſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram tõ-
dente ſe obmuteſcit, & nõ aperiet os ſuum. *Pſal. 21.*
Et in alio: Foderunt, inquit, manus meas &
pedes meos.

Item de eiuſdem reſurrectione: Venite
& reuertamur ad Dominum, quia ipſe cœ *Oſee. 2.*
pit & ſanabit nos: percutiet, & curabit nos.
Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia
ſuſcitabit nos & viuemus in cõſpectu eius.
Et in Pſalmo: Ego dormiui & ſoporatus *Pſal. 3.*
ſum & exurrexi. Et itẽ: Exurrexi & adhuc *Pſal. 138.*
ſum tecum. Itẽ de eiuſdem aſcenſione: Quo *Pſal. 8.*
niam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cæ *Pſal. 46.*
los. Et iterum: Aſcendit Deus in iubilatio- *Pſal. 109.*
ne, & Dominus in voce tubæ. Et alibi: Dixit
Dominꝰ Domino meo, ſede à dextris meis. *Iohel. 2.*
Item de aduentu vel dato ſpiritus ſancti: Et
erit in nouiſsimis diebus, effundam de ſpiri *Actor. 2.*
tu meo ſuper omnem carnem, dicit Domi-
nus, & prophetabunt filij veſtri & filiæ ve-
ſtræ. Et in alio: Effundam ſuper vos aquam
mundam, & mundabimini ab omnibus in-
quinamentis veſtris: & dabo vobis cor no-
uum, & ſpiritum nouum ponam in medio

veſtri,

veſtri, ſiue(vt ſubinde ait) & ſpiritum meũ
Ezech.36. ponam in medio veſtri. Item de vocatione
Oſee.1. gentium & abiectione Iudæorum: Vocabo
Oſee.2. non plebẽ meam, plebem meã & non miſe-
ricordiam conſecutam, miſericordiam con
Rom.9. ſecutam. Et in alio: Populus quem non co-
Pſal.17. gnoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obedi
Eſa.3. uit mihi: Filij alieni mentiti ſunt mihi, filij
Eſa.36. alieni inueterati ſunt. Item de iudicio eiuſ-
dẽ: Dominus ad iudiciũ veniet cũ ſeniorib.
populi ſui. Et alibi: Domine exaltetur ma-
nꝰ tua, & nõ videant: videant, & confundan
tur zelantes populi, & ignis hoſtes tuos de-
uoret. Hæc, inquam, legebant & multa his
ſimilia: quia omnis ferè ſcripturarum ple-
nitudo circa ſeptem hæc verſatur myſteria,
& deſiderantes atque ſuſpirantes videre
illorum ad impletionem, dicebant: Quis eſt
dignus aperire librum & ſoluere ſignacula
eius? Circumſpiciebant animo omne ſe-
men Iſrael, videbant quotidie naſcentes &
morientes, perpẽdebant viuos & cõmemo
rabant mortuos, & nullus omninò tantus
erat vel talis apparebat, qui ſolueret hæc
ſeptem ſignacula, id eſt, in quo vel per
quem implerentur tot & tanta hæc myſte-
ria. Hoc eſt quod ſequitur.) *Et nemo poterat
in cælo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire li
brum, neque reſpicere illum.*) Erant in cælo ange
li, erant in terra viuentes homines iuſti, non
nulli erant ſubtus terram, ſcilicet apud in-
feros in quadam tamen requie, patriarchæ
& prophetæ, reges quoque & iuſti plurimi
mortui, & nemo illorum poterat aut potue
rat aperire librum, id eſt, iam dicta adimple
re myſteria ſcripturarum: neque reſpicere
illum, id eſt, nec ſaltẽ ſperare de ſemetipſo,
quod tantum tamque diuinum poſſet exe-
qui ſalutis mundi negotium. Sequitur. *Et e-
go flebam multum, quia nemo inuentus eſt dignus a-
perire librũ, neque videre eum.*) Parum erat huic
beato Ioanni audiſſe vocẽ magnam fortis
angeli fortiter prædicantis, quis eſt dignus
aperire librum & ſoluere ſignacula eius:
qua voce vel qua prædicatione, magnũ ſan-
ctorum antiquorum deſiderium ſignifica-
batur, niſi & vnctio (de qua ipſe Ioannes a-
libi loquitur, & vnctio eius docet vos de o-
mnibus) mentem eius inungeret, vt in ipſo
1. Ioan.2. exceſſu præ dulcedine rerum quas viderat
fleret, ſuoque fletu ſanctorum illorum de-
ſiderium experiretur quàm flebile fuiſſet.
Flebam ergo, inquit, *multum. Et vnus de ſeniori-
bus dixit mihi: Ne fleueris. Ecce vicit leo de tribu Iu-
da, radix Dauid, aperire librum & ſoluere ſeptem
ſignacula eius.*) Hæc talis dictio vnius de ſe-
nioribus, non ſolùm flentem conſolatur, ve
rum etiam videntem atque viſurum docilẽ
reddit, vt rerum ſiue imaginum quas videt
cognitor fieri melius poſſit, præmonitus at-
que ad memoriam rerum geſtarum addu-
ctus, in ipſo exceſſu verbis huiuſcemodi: Ec
ce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid. Leo
nem nominat ei qui protinus agnum viſu-
rus erat. Sequitur enim: Et vidi, & ecce in Eſa.53.
medio throni & quatuor animalium, & in
medio ſeniorum agnum ſtantem tanquam
occiſum. Cur hoc? Videlicet quia is qui per
manſuetudinem & patientiam in ſua paſſio
ne dignus erat, & ſicut agnus erat coram tõ
dente ſe obmuteſcens, nõ aperuit os ſuum.
Ipſe conſummata eadem paſſione, mox tã-
quam catulus leonis ad prædam aſcendens,
infernum ſpoliauerat, atque in ſepulchro
requieſcens, & accũbens vt leo & quaſi leæ-
na, ipſam quoq; mortem corporis, & in ſe-
metipſo & in nobis tertio die magno rugi-
tu, magno cum terræ motu contriuerat. Sa-
nè multò amplius iſte leo tunc rugiet, quã-
do ad iudicandum veniens, tempeſtate va-
lida circumtonante, mortuos omnes ac ſi
dormientes, euigilare faciet. Ait ergo: Ecce Gen.45.
leo de tribu Iuda, id eſt, homo talis, qualis
iuxta propheticam veritatem, quam Iacob
patriarcha prædixit, naſci de tribu Iuda, vi-
cit fortitudine ſua principem aduerſæ for-
titudinis, tantus ac talis, vt dignus fuerit ac
ſit, aperire librum, & ſoluere ſeptem ſigna
cula eius. Quare autem dixit de tribu Iuda
radix Dauid, cùm ſic dicere potuiſſet, de
tribu Iuda, de ſtirpe Dauid? Chriſtus enim,
vt de tribu Iuda, ita & de ſemine Dauid eſt.
Cur ergo vt de tribu Iuda, non ita dixit, de
ſtirpe vel de ſemine Dauid? Videlicet quia
tali dictione rem vel cauſam non tetigiſſet
vnde leo ſit, & vnde vincere potuerit. Chri-
ſtus nanque vnde de tribu Iuda eſt & ex ſe-
mine Dauid, non inde Deus eſt, neque inde
morte vicit aut reſurgere potuit, ſed in-
de homo eſt, & inde tanquam agnus mori
vel occidi potuit. Magnificentius ergo di-
ctum eſt, vt dici debuit, radix Dauid. Ma-
gnificum quippè & mirabile eſt eius eſſe ra
dicẽ, de cuius ſtirpe deſcendit. Nam ſi ad
carnem reſpicias Chriſti, ſic non eſt ille ra- * Quoniã
dix Dauid * quomodo non radicem vitis
portat, ſed vitem radix. Itaque ſecundum
diuinitatẽ dictum eſt radix Dauid: quia vi-
delicet ſicut radix vitem aut palmitem, ita
patrem ſuæ carnis Dauid, portat Chriſtus
ſecundum ſuam diuinitatem. Vnde enim
Dauid & tota gens illa in ſcripturis prophe
ticis vinea Domini dici conſueuit, niſi quia
per fidem venturo inhærebat Chriſto, qui
dicit, ego ſum vitis? Denique ſicut Apoſto-
li palmites, ſic Dauid vitis huius eſt palmes, Eſa.5.
nec aliquis veterum aut nouorum ad vineã
Domini pertinere poteſt aut potuit, niſi Hier.2.
qui per fidem viti huic inhæret aut inhæſit.
Sequitur. *Et vidi & ecce in medio throni & qua-
tuor animalium & ſeniorum agnum ſtantem tanquã* Ioan.15.
occiſum, habentem cornua ſeptem & oculos ſeptẽ.)

runt, tentato in deſerto miniſtrauerunt, a-
Luc. 2. gonizantem in paſsione, vt Lucas teſtatur,
Mat. 4. conſortauerunt, reſurgentis gloriam beatis
Luc.22. mulieribus apparentes prolocuti ſunt, aſcē
Matth vl. dentis triumphum, & iudicaturi reditum
Actor. 1. ſanctis Apoſtolis intimauerūt. Ait ergo: *Et*
Ioan.1. *vidi & audiui vocē angelorū multorum in circuitu*
throni & animaliū & ſeniorū, & erat numerus eorū
millia millium voce magna dicentium: Dignus eſt a-
gnus qui occiſus eſt, accipere virtutem & diuinitatē,
& ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & glo-
riam, & benedictionem.) Tertins teſtis, omnis
creaturæ vniuerſitas eſt, quia omnia per i-
pſum facta ſunt, & hoc eſt maximum atque
conſtantiſsimum dignitatis eius teſtimo-
nium, quia ſine dubio nemo dignior illo p
quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum
eſt nihil. Pulchritudo cæli & omninm quæ
in eo ſunt, pulchritudo terræ & omniū quæ
Pſal.32. in ea ſunt, pulchritudo aquarum & omniū
148. quæ in eis ſunt, naturali quodam concentu
dignitati eius perhibent teſtimonium, quia,
ſicut iam dictum eſt, omnia per ipſum facta
ſunt, quia videlicet Deus pater ipſe dixit &
facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Hic
autem eſt illius dicentis verbum, illius mā
dantis mandatum. Ait ergo: *Et omnem creatu*
ram quæ in cælo eſt, & ſuper terram, & ſub terra, &
quæ ſunt in mari, & quæ in ea ſunt, omnes audiui di-
centes: Sedenti in throno & agno benedictio & ho-
nor, & gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum.) Núc
iam diligentius & teſtium dignitatem atq;
renerentiam, & teſtimoniorū attendamus
fidē atque conſtantiā. *Cùm*, inquit, *aperuiſſet*
librū, quatuor animalia & viginti quatuor ſeniores
ceciderūt corā agno habētes ſinguli citharas & phya
las plenas odoramentorū, quæ ſunt orationes ſancto-
rum.) Antequam aperuiſſet agnus librum,
Mat. 2. antequam per paſsionē ſuam adimplêſſet
Ioan. 9. veritatem ſcripturarū, præter paucisſimos
præter tres Magos ab Oriente venientes,
& præter illum illuminatum à natiuita
te cæcum, ferè nullus Inuenitur prociden-
do adoraſſe agnum, Chriſtum Dei filium,
ſed poſtquam aperuit, poſtquam obedien-
Phili. 2. tiam conſummauit, omne genu curuatur,
cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Nec
verò ſolummodò genu flectitur, ſed ado-
Pſal.71. ratio plena procidendo perficitur, ſicut &
in Pſalmo ſcriptnm eſt: Coram illo proci-
dent Aethiopes, & adorabunt eum omnes
reges. Apoſtoli quoq; neque illum adora-
re, neque In nomine eius adhuc petere no-
uerant. Vnde & dicebat illis iam inſtante
Ioan. 16. hora ſuæ paſsionis: Vſque modo non peti-
ſtis quicquā in nomine meo. Ac deinceps:
Illo die In nomine meo petetis. Ex quo pro
pter quod humiliauit ſemetipſum, factus
Phil.2. obediens vſque ad mortem, mortem autē
crucis, Deus illum exaltauit, ex eo iam exi-
gitur vt adoremus & procidamus ante eū,
& nomine eius petamus, dicētes Deo patri:
da vel præſta hoc vel illud, per Dominum
noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum. Cú
ergo aperuiſſet librum, cùm adimplêſſet
omnia quæ de ipſo ſcripta ſunt, quatuor a-
nimalia & vigintl quatuor ſeniores corā a-
gno adorantes ceciderūt, quia ſancti omnes
noui paritèr & veteres in cælo & in terra, *Quæ ſunt*
quicunque adorant patrem, adorant & fi- *citharæ*
lium, adorant Deum & hominem Ieſum *ſanctorum*
Chriſtum habentes ſinguli citharas, inſtru-
menta videlicet laudum inceſſabilium, in-
ſtrumenta non manu facta, ſed pectora fide
lia, & corpora cum plectro linguæ Dei per-
ſonantia laudem. Citharis nanq; vbi ligno
chordæ tendūtur, corpora propter Chriſtū
mortificata rectè comparantur. Habent et-
iam phyalas, vaſcula videlicet ore lato patē
tia, id eſt, corda non anguſta, ſed per chari-
tatem dilatata. Huiuſmodi phyalæ plenæ
ſunt odoramentorum, quæ ſunt, inquit, o-
rationes ſanctorum. Nimirum & hoc ipſum
latitudo oris phyalarum, id eſt, ampla cha-
ritas efficit cordium vt odoramētorum no
mine honorentur orationes ſanctorum. Vn *Pſal. 140.*
de eſt illud in Pſal. Dirigatur oratio mea
ſicut incenſum in conſpectu tuo. Et in con-
ſummatione virtutis & orationis ſuæ pius
magiſter dicit: Ego me obtuli ſacrificium *Eph.5.*
Deo in odorem ſuauitatis. *Et cantabant canti* *Hebr.9.*
cum nouum dicentes: Dignus es Domine accipere li-
brum, & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es,
& redemiſti nos in ſanguine tuo, ex omni tribu, & lin
gua, & populo, & natione, & feciſti nos Deo noſtro
regnum & ſacerdotes, & regnabunt ſuper terram.)
Adorabant & citharizabant, ſpirabant odo-
ramenta orationum, & cantabant canticum
nonum, atque hoc erat & eſt magnum & in-
effabile tripudium. Nouum, inquit, canta-
bant canticum, nam & cantores omnes ipſi *Ephe. 4.*
noui ſunt, omnes veterem hominem depo-
ſuerunt, & noua in Chriſto creatura ſunt.
Tota nimirum cantici materia noua erat,
quia nouiter agnus occiſus aperuerat librū,
& redemerat eos in ſanguine ſuo, quemad-
modum & ipſi cantantes dicunt: Rectè ergo
nouum dicuntur cantare canticum. Quod
eſt illud canticum? Dignus es Domine acci
pere librum, & aperire ſignacula eius. Do-
minnm dicunt agnum, rex enim eſt regum,
& Dominus dominantium.

Cùm autem iam dictū ſit quod aperuiſſet
librū, quomodo nunc dicunt, dignus es ac-
cipere & aperire librum? Semel enim paſſus
& mortuus eſt, & hoc modo librum ſemel
aperuit, id eſt, ſcripturas impleuit. Ergo quod
dicunt ei qui iam aperuerat, id eſt, adimple-
uerat, dignus es accipere, idem eſt, ac ſi di-
cant, dignus es & potens ſenſum legentibus
aperire & intelligētiam ſcripturarum dare.
Nam & hoc & illud vnus idemque pro ſua
di-

dignitate effecit. Moriens ſcripturas adimpieuit, reſurgens ſpiritum ſanctum dedit Apoſtolis, qui ad intelligendas ſcripturas ſenſum illis aperuit, & ſignacula libri ſoluit, id eſt, ſoluta & intelligibilia facta eſſe myſteria ſcripturarum oſtendit. Vnde hæc Domine dignitas tibi? Quoniam occiſus es, Inquiunt, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo. Niſi occiſus fuiſſes, nequaquã liber aperiri potuiſſet. Propterea Petro e-
Mat. 26. uaginātig iadiūcūmallet homines occidere, quàm ab hominibus occidi, te verum agnũ Dei, dixiſti: Conuerte gladium tuũ in locum ſuũ. Nõ poſſum rogare patrem meũ, & exhibebit mihi modò pluſquam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur ſcripturæ? Quia ſic oportet fieri. Quoniam ergo occiſus es, in eo Ipſo aperuiſti librum, & impleſti veritatem ſcripturarum. Occiſus es & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo. Notandum tale canticum in duobus quæ ſequuntur multitudinis angelorũ & omnis creaturę teſtimonijs non eſſe, quia videlicet neq; angeli, quippè qui non perierant, neque creatura alia quæcunq; rationalis non eſt, ſed ſola hominum eccleſia, quę hic intelligitur per viginti quatuor ſeniores & quatuor animalia, in ſanguine Chriſti redempta eſt. Propterea iſti quidem dicunt, quoniam occiſus es, & redemiſti nos, angeli aũt hoc tantũ, dignus eſt agnus qui occiſus eſt, & nõ addunt, & redemiſti nos. Porrò cæteræ omnes creaturæ quæ in cælo, & quæ ſuper terrã, & quæ ſub terra, & quę in mari ſunt, nihil horũ dicũnt, ſed tantummodo ſedenti ſuper thrõnum à quo factæ ſunt, & agno per quẽ factæ ſunt, ſuo modo benedicunt. Soli ergo homines ſunt qui primi ante angelos & ante omnem creaturam primum in iſto cantico perhibẽt teſtimonium, dicendo: quoniam occiſus es, & redemiſti nos. Cui redemiſti nos? Deo, inquiunt. Vnde redemiſti nos? Ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione. Ex magna vtique diſperſione congregaſti nos, ex magna diſſenſione adunaſti nos. Ex hoc nãque homines multum à ſemetipſis diſſentiunt, quod multarum tribuum, diſſonantium linguarum, diſsimilium populorum, & diuerſarum ſunt nationũ. Porrò ex hoc adeo diſſentiunt, quod à diabolo capti diuerſorum tenentur irretiti laqueis errorũ. Sed tu redemiſti nos Deo vt faceres nos dei filios, vt ſicut in Euangelio ſcriptum eſt, fi-
Ioan. 11. lios Dei, qui erant diſperſi, congregares in vnum. Agnus qui in Aegypto in figurã tui
Exod. 12. occiſus eſt, ex vna tantum gente populum illum in ſanguine ſuo redemit, ita videli-
Agnus typicus. cet vt ſanguis eius de limine ſumptus, & in ſuperliminari, & ſuper vtrunque poſtẽ poſitus domorum in quibus comedebatur, percuſſorem non ſineret ingredi & percutere, & occiſis Aegyptiorum primogenitis, hi qui prius tenebantur ab eis non ſolùm dimitterentur, ſed etiam compellerẽtur exire, & diuiſo mari rubro, Ipſi quidem ſalui pertranſirent, perſequentes autem eos Aegyptij cum curribus & equis ſuis in medijs fluctibus interirent. Taliter tunc agnus ille populum illum redemit, immò tunc Dominus dominator agne per illius agni immolationem figuratiua redemptione illos redemiſti. Nunc autem tu per temetipſum ita redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, vt ſanguis tuus, qui pro nobis effuſus eſt, de baptiſmi tui ſacramento ſumptus, ſigno crucis frontibus noſtris imprimatur, Itemque de ſacro altari ſumptus ſuper vtrunq; poſtem domorum noſtrarum ponitur, dum & cordis & corporis ore percipitur. Hoc facto percuſſor diabolus ingredi non permittitur, ſed primogenitum, Id eſt, originale peccatum in nobis deletur, & omnia quæ contra nos erant actualia peccata, noſq; perſequebantur, in aquis baptiſmi abſorbentur. Ita redemiſti nos liberans à malignis ſpiritibus, & congregans de nationibus, & feciſti nos Deo noſtro regnũ & ſacerdotes. Illud quoque quod ad hoc redemiſti nos, vt faceres Deo noſtrò regnũ & ſacerdotes, qui eramus ſerui peccati, & dæmonũ ſacrificatores, in Illa vmbra præfiguratum eſt, Redactos in ſeruitutem Aegyptiorum, & ſeruituti dijs eorum, filios Iſrael ad hoc redemiſti, vt faceres Deò qualecunq; regnũ, & de tribu Leui ſacerdotes qualiſcunque *Exod. 5.*
ſacrificij, ſic incipiens & ſic mandans Pharaoni: Dimitte populum meum vt ſacrificet mihi. Factum eſt tandem in manu forti, & populus ille regnum erat Deo, donec malo conſilio dicerent ad Samuel: Nequaquam, ſed regẽ conſtitue ſuper nos. Itẽ: *1. Reg. 8.*
conſtitue ſuper nos regem vt iudicet nos, ſicut & vniuerſæ habent nationes. Dominus autem ad Samuelem: Non, inquit, te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos. Ergo & in Illa figura ſic illos de ſeruitute Aegyptiorum hominum pariter & deorũ redemiſti, vt faceres regnũ Deo & de illis ſacerdotes Dei. Nos ſecũdum illam figurã *Rom. 6.*
feciſti in veritate Deo noſtro regnum & ſacerdotes, vt iam nõ ſimus ſerui peccati, ſed regnum iuſtitiæ, vt non regnet peccatum *1. Cor. 15.*
in noſtro mortali corpore, imò nec ipſum corpus iam mortale ſit, cũ mòrs per gloriã reſurrectionis abſorpta fuerit. Ecce iam & regnum hic incipit, & ſacerdotes ſumus Dei, nunc ſacrificantes hoſtiam ſalutarem corporis & ſanguinis tui, tunc autem & plene regnaturi, & inceſſabiles laudum hoſtias ſacrificaturi: Verè magna largitas redimentis, qui ad hoc redemit ſeruos peccati, vt nõ ſer-

ſeruos faciat vel habeat, ſed regnũ & ſacerdotes Dei. Confitentur quidem omnes redempti, & verũ dicunt, quia ſunt ſerui eius qui eos redemit, ſed ipſe qui redemit, non ſeruos, ſed amicos, non ſubſeruientes, ſed conregnantes facit, & dicit: Quid multa? Cõditione ſui ſunt ſerui emptitij, dignatione illius vocantur & ſunt amici, & filij vocantur, & ſunt regnum & ſacerdotes Dei. Et regnabunt, inquit, ſuper terram. Quomodo illi iam dicti de ergaſtulo Aegyptiorum liberati regnauerunt ſuper illam repromiſſionis terram, vnde Chananæi & Amorrhęi propter ſua peccata eiecti ſunt: ita illi regnabunt ſuper veram repromiſsionis terram, ſuper terram viuentium, vnde propter ſuperbiam illi apoſtatæ ſpiritus eiecti ſunt. Notandum verò, quod de prima perſona tranſierunt ad tertiam cum præmiſſo, & feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes, adiungunt, & regnabunt ſuper terram. Religioſa valde tranſitio eſt hæc, declinans etiam in ſono vocis vanę gloriantium ſimilitudinem. Etenim cùm veraciter dicere poſſent, & regnabimus ſuper terram, magis humiliter dicere placuit, & regnabunt ſuper terram. Itaque & feciſti nos Deo noſtro regnum, ſit laudatio omnium communiter confitentium, & regnabunt ſuper terram, dictum ſit ſingulorum humili ſe reuerentia deprimentium. Sed nec illud prætereũdum eſt, quod non dictum eſt, & regnabũt in terra, ſed regnabunt ſuper terram. Sancti quippè conditione in terra ſunt, quia ſpiritus eorum in terreno corpore ſunt, ſed vita & conuerſatione ſuper terram ſunt, & ſuper terrena atque corruptibilia mẽbra ſua tenent principatum. Et quidem nũc q̃diu corpora mortalia ſunt, cũ labore & ſolicitudine regunt illa, in futuro autem in pace & ſecuritate ſuper illa regnabunt. *Et vidi & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & ſeniorum, & erat numerus eorum millia millium voce magna dicentium: Dignus eſt agnus qui occiſus eſt, accipere diuinitatem, virtutem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.*) Primus teſtis, ad quẽ magis pertinet hoc negotium, ſcilicet omnis cœtus electorum hominum, prædicto modo ſuum edixerat teſtimonium, & inde vidi (ait teſtis) alterius vocem, & hic erat omnis chorus angelorum ſtantium in circuitu throni, & animalium, & ſeniorum, videlicet ad magnum ſpectaculum redemptionis & ſaluationis hominum. Numerus eorũ infinitus eſt. Hoc enim ſatis admiratiuè prædicat dicendo, & erat numerus eorum millia millium. Denique numerus eorum millia millium, cùm non dicatur quot millia, manifeſtè numerum ſonat infinitum. Ita in Daniele cùm dicitur, milla millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſsiſtebant ei, multus quidem numerus eſt decies millies centena millia, ſed tamen finitus, numerus verò millia millium, finitus non eſt. Ad iſtorum ſcilicet angelorum omnem multitudinem pertinet huic agno perhibere teſtimonium, quia videlicet etſi non per ipſum redempti ſunt, quia non perierant, attamen & per diuinitatem eius conditi ſunt, & per ſanguinem eius nobis conciliati ſunt, iuxta illud Apoſtoli: Quia in ipſo condita ſunt vniuerſa in cælo & in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates. Omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt. Et ſubinde: Quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem habitare, & per eum reconciliari omnia in ipſo pacificans per ſanguinẽ crucis eius, ſiue quæ in cælis, ſiue quæ in terra ſunt. Et alibi: Vt notum nobis faceret ſacramentum voluntatis ſuæ ſecundum bene placitum eius quod propoſuit in eo, & in diſpenſatione plenitudinis temporum. Exponit ſtatim quid ſit illud beneplacitum Dei, ita ſubiungẽdo: Inſtaurare omnia quæ in Chriſto, quæ in cęlis, & quæ in terris ſunt in ipſo. Hoc enim erat beneplacitum Dei, videlicet impleto tẽpore ordinationis ſuæ inſtaurare in fide Chriſti, quæ in cælis ſunt ſemiplena, id eſt, numerus angelorum qui diminutus erat, & quæ in terris ſunt euacuata, ſcilicet homines qui perierant. Igitur quia angeli & in ipſo conditi, & per ſanguinem eius hominibus cõciliati ſunt, & ex hominibus numerus eorũ ſuppletur p ipſum benè in circuitu throni, & animalium, & ſeniorum, ecce adſunt ad teſtificandum, & auditur teſtimonium illorum voce magna, id eſt, magno affectu dicentium: Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutẽ, &c. Quia angeli ſunt qui nõ perieruut, idcircò non dicunt, dignus eſt agnus qui occiſus eſt, & redemit nos, quomodo paulò ante dixerunt homines, quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo: ſed hoc tantũ dicunt, dignus eſt agnus qui occiſus eſt. Septẽ numero inſignia teſtificãtes agno aſcribunt, virtutem, diuinitatem, ſapientiam, fortitudinem, honorem, gloriam, benedictionem. Et in iſto numero laudum pariter intelligimus vniuerſa, quæcunque ſacris continentur ſcripturis eiuſdem agni Chriſti præconia. Sunt enim & alia multa huiuſmodi maieſtatis & ſublimitatis eius nomina, regnum, imperium, ſalus, vita, poteſtas, & his ſimilia. Legebãtur hæc ſparſim in ſcripturis. Exempli gratia, in Eſaia ſic: Paruulus enim natus eſt nobis, filius datus eſt nobis. Et factus eſt principatus ſuper humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri

Quomodo ſerui ſunt & amici. *Millia millium idem numerus infinitus.* *Dan. 7.* *Coloſ. 1.* *Ephe. 1.* *Septẽ laudis angelica inſignia* *Eſa. 9.*

ri ſeculi, princeps pacis. Multiplicabitur
eius imperium, & regni eius non erit finis.
Legebant hæc Iudæi, ſed indignum iudica-
bant eum, quem ſicut agnum occiderant.
Ioann. 3. Indignum omninò & ineptum reputabant
Matth. 13. cunctis omnibis iſtis, quippe cum iſta ſint
Pſalm. 21. prę conia Chriſti, ipſi autem nolebant iſtum
filium, vt putabãt Ioſeph filium, vt impro-
perabant, fabri, Chriſtum vllatenus eſſe vel
dici. Decertant econtra teſtificantes angeli:
Agnus iſte qui occiſus eſt, hic vermis & non
homo, qui cõculcatus, & crucifixus eſt, hic
filius hominis, filius quidem Mariæ, ſed nõ
filius Ioſeph, dignus eſt accipere omnia hęc,
dignus eſt, de quo dicantur & pdicentur oĩa
iſta. Dign⁹ eſt accipere virtutẽ, dignus eſt eſ-
Pſalm. 20. ſe vel dici rex ille, de quo Pſalmiſta: Domi-
ne, (inquit) in virtute tua lætabitur rex. Di-
gnus eſt accipere diuinitatẽ, dignus eſt hoc
nomine, quod eſt ſuper omne nomẽ, quod
nomen Deus eſt: & hoc accipe de propheta
Philipp. 2. iam dicto, apud quem Deus eſt dictus hoc
modo: Et vocabitur nomẽ eius admirabilis
conſiliarius, Deus. Dignus eſt accipere ſa-
pientiã, dignus eſt vt is ipſe eſſe credatur, de
Hiere. 23. quo Hieremias: Ecce (inquit) dies venient,
dicitit Dominus, & ſuſcitabo Dauid ger-
men iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit.
Dignus eſt accipere fortitudinem, vt creda-
Eſaia. 9. tur eſſe is ipſe, de quo ibidem Eſaias vbi di-
xerat, & vocabitur nomẽ eius admirabilis,
cõſiliarius, Deus: addidit fortis. Et de quo
Pſalm. 23. Pſalmiſta: Dominus (inquit) fortis & potẽs,
Dñs potens in prælio. Dignus eſt accipere
Pſal. 44. honorem, vt is ipſe credatur eſſe, de quo idẽ
Pſalm. 98. Pſalmiſta, Ex quibus (inquit) delectauerũt
te filiæ regũ in honore tuo. Et alibi: Honor
Pſalm. 8. regis iudicium diligit. Dignus eſt accipere
gloriam ſimul & honorem (vt iam dictum
Pſal. 20. eſt) vt is eſſe non dubitetur, de quo itidem
Pſalmiſta: Gloria & honore coronaſti eum,
& conſtituiſti eum ſuper opera manuũ tua-
rum. Item: Magna eſt gloria eius in ſalutari
tuo, gloriã & magnum decorem imponens
ſuper eum. Dignus eſt accipere benedictio-
Geneſ. 22. nem, vt is eſſe cognoſcatur & credatur, de
quo ibidem continuo Pſalmiſta dicit: Quo-
Pſalm. 71. niam dabis eum in benectionem in ſeculum
ſeculi. Item, vt credatur eſſe illud ſemen, de
quo ad Abraham Deus locutus eſt: Et in ſe-
Pſal. 44. mine tuo benedicentur omnes gentes. Et in
Dauid: Sit nomen eius benedictum in ſecu-
la, ante ſolem permanet nomen eius. Et be-
nedicentur in ipſo omnes tribus terræ. I-
tem ad ipſum: Speciosus forma præ filijs
hominum, diffuſa eſt gratia in labijs tuis,
propterea benedixit te Deus in æternum.
Accipiat ergo agnus qui occiſus eſt, accipiat
vt dignus eſt virtutem, ad eijciendos dęmo-
nes de templis vel delubris gentium, & de
Pſalm. 88. latebris ſimulachrorum, vbi colebantur, &
vbi dabant reſponſa fallaciæ ſuæ, mentien-
do ſe deos eſſe, atq; inde proturbet eos Do-
minus virtutũ, iuxta illud in pſalmo: Et in
virtute brachij tui diſperſiſti inimicos tuos. *Pſalm. 46.*
Accipiat diuinitatem, vt dignus eſt, vt ex-
pulſis dijs falſis de cordibus gentium, ipſe
ſolus adoretur, qui verus Deus eſt, vt fiat
item quod in pſalmo ſcriptum eſt: Regna- *Pſalm. 95.*
bit Deus ſuper gentes, & vt decantet iam to
tus orbis, quoniam omnes dij gentium dæ-
monia, Dominus autem cælos fecit. Acci-
piat ſapientiam, vt dignus eſt, quatenus ne-
minem ſuorum quis ſeducere poſsit per phi
loſophiam, & inanem fallaciam ſecundum
traditionem hominum, ſecundum elemen-
ta mundi, & non ſecundum ipſum. Acci- *Coloſſ. 2.*
piat (inquam) ſapientiam & fortitudinem, *1. Cor. 1.*
vt quæ ſunt ſtulta mundi eligẽs, confundat *Eſaia 29.*
ſapientes: & infirma mundi eligens, confun *1. Cor. 1.*
dat fortia: iuxta illud quod ſcriptum eſt in
Iob: Perdam ſapientiam ſapientum, & pru- *Iob. 5.*
dentiam prudentium reprobabo, quod eſt
accipere ſapientiam. Fortitudinem autem,
iuxta illud in pſalmo: Accingere gladio tuo *Pſal. 44.*
ſuper fœmur tuum tuum potẽtiſsime. Spe-
cie tua & pulchritudine tua, intende pro-
ſpere procede & regna. Propter veritatem,
& manſuetudinem, & iuſtitiam, & deducet
te mirabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acu-
tæ, populi ſub te cadent in corda inimico-
rum regis. Ita fiet, vt neque ſapientia philo-
ſophorum oculis agni, neque fortitudo re-
gum aut imperatorum, cornibus agni, qui
occiſus eſt, obuiare aut reſiſtere poſsit, quin
habeatur Deus ſapiens & fortis, & audiant,
& credant in eum omnes populi. Accipiat
& honorem, vt dignus eſt, quatenus corda
& corpora, quæ malignorum ſpirituum, &
vitiorum omniũ fuerant receptacula, fiant
ipſius habitacula munda, & templa venera-
bilia, ſintq; vt continuo pſalmus dicit, ſedes *Ibidem.*
tua Deus in ſeculum ſeculi. ſintque filiæ re-
gum delectantes te in honore tuo, id eſt, ci-
uitates quas reges ſeculi conſtruxerũt, ſiue
Eccleſiæ, quæ ab Apoſtolis propagatæ tan-
quam filiæ regum ſint ſanctè viuentes pro
honore tuo. Accipiat cum honore gloriam,
vt dignus ſit, vt gentes, quæ benè viuendo
honorant eum, etiam benè loquendo glo-
rificent eum, prædicando ſanctũ ſanctorum
meliorem angelis, excelſiorem cęlis, ſeden-
tem ad dexterã maieſtatis, atque ita omnis
lingua (vt Apoſtolus ait) confiteatur, quia *Philip. 2.*
Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei
patris. Accipiat & benedictionẽ, vt dignus
eſt, benedicant eum omnes ſancti eius, non
ſibi, ſed illi attribuendo id quod ſunt, gra-
tias agentes Deo patri per ipſum. *Et omnem
creaturam, quæ in cælo eſt, & quæ ſuper terram, &
quæ ſub terra, & quæ ſunt in mari, & quæ in ea ſunt,
omnes audiui, dicentes: Sedenti in throno & agno* *1. Cor. 15.*
bene-

benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum.) Creaturæ illæ, quibus Chriſti paſsio pacis & gloriæ contulit commodum, ſcilicet cœtus vterque angelorum & hominum, eiuſdem mortis Chriſti in ſua teſtificatione titulum poſuerunt, iſti, ſcilicet homines dicentes agno, dignus es Domine, quoniā occiſus es, & redemiſti nos: illi videlicet angeli, qui redempti non ſunt, quia non perierant, dicentes hoc tantum, dignus eſt agnus, qui occiſus eſt. Porrò, creaturæ cæteræ, quæ in cælo, & quæ ſuper terram, & quæ ſub terra, & quæ ſub cælo, & quæ in ea ſunt, ſol, luna, & ſtellæ, aquæ quæ ſuper cælos ſunt, & cæteræ omnes, quas in lau-

Pſal. 148. dando Dominum Pſalmiſta excitat, quarum omnium eſt tertium hoc loco teſtimonium, vt ſtet hoc propoſitum de dignitate agni verbum. neque de redemptione ſui, vt animalia, & vigintiquatuor ſeniores, neque ſaltem de occiſione agni, vt omnes angeli, vllam faciūt mentionem, ſed tantummodo dicunt: Sedenti in throno & agno benedictio, &c. Neq; enim occiſus eſt agnus ob talium creaturarū redemptionem, aut ob vllam earū inſtaurationem. Tantùmodo quia creata ſunt, creatori concinunt non quidem rationali aut vocali cōfeſsione, ſed naturali ſui ſtatus præſentatione. Et quia hominum redemptio, atq; angelicorum ordinum inſtauratio, per ſolius agni occiſionem facta eſt, ſola enim filij perſona paſſa eſt, natura verò vel ſubſtantia creaturarum omnium, dicente patre per verbum, id eſt, per eundem filium condita eſt, rectè & homines, & angeli ſola in illa iam dicta confeſsione ſua, occiſionem agni prædicant, iſtæ autem creaturæ & ſedentem in throno, ſcilicet patrem, & agnum, id eſt, filium patris laudant. Pri-

Cur primo dam benedictionem. ma in earum laude eſt benedictio. Cur hoc? Videlicet quia ſunt etiam in his quædam creaturæ, quæ non ſolùm præcepto eius in natura ſunt, ſed etiam benedictione eius in ſuæ ſucceſsionis poſteritate ſubſiſtunt, ſcilicet omnis creatura viuens atque motabilis, quam produxerant aquæ in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecundum genus ſuum. Scriptum eſt enim. Et vidit Deus, quòd eſ-

Geneſ. 1. ſet bonum, benedixitque eis, dicens: Creſcite & multiplicamini, & replete aquas maris, auesque multiplicentur ſuper terram. Rectè ergo primā benedictionis vocē emittunt ei, per cuius ſubſiſtunt benedictionē. Dant deinde & honorem, tanquam Domino domus magnæ, quam condidit ipſe tanta & tam ſpecioſa, tamque diffuſa pulchritudine. Fabricatori quippe domus honor in eadem domo debetur, quemadmodum

Hebr. 3. dicit Apoſtolus: Ampliori enim gloria iſte præ Moyſe dignus habitus eſt, quanto ampliorem honorē habet domo, qui fabricauit illam. Omnis namq; domus fabricatur ab aliquo. Qui autem fabricauit omnia, Deus eſt. Et quidē domus Dei ſumus nos, ſicut ſubinde idem Apoſtolus: Chriſtus verò, inquit, tanquam filius in domo ſua, quæ domus ſumus nos, veruntamen & hęc mundi fabrica nihilominus quędam domus Dei eſt, quam tanta creaturarum diuerſitas tanquam familia eius inhabitat. Dant illi & gloriam, videlicet vt etiam pro tali factura glorietur, & dicat: Ego Dominus creans cælos, & formans terram. Et in Eſaia: Quis *Eſaia. 40.*
menſus eſt pugillo aquas, & cælos palma ponderauit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in ſtatera? Et his ſimilia. Dant ei & poteſtatem, cùm videlicet cunctis euaneſcentibus mundi huius poteſtatibus, ſolus qui ſedet in throno, & agnus poteſtatem creaturæ ſuæ obtineat, quemadmodū Danieli oſtenſum eſt viſione cla- *Daniel. 7.*
riſsima. Et vidi (inquit) quoniam interfecta eſt beſtia, periſſet corpus eius, & traditum eſſet igni ad comburendum, aliarum quoque beſtiarum ablata eſſet poteſtas, & tempora vitæ conſtituta eſſent, eis vſque ad tempus & tempus. Aſpiciebam ergo in viſu noctis, & ecce cum nubibus cæli filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eum, & dedit ei poteſtatē, & honorem, & regnum: & omnes populi tribus & linguæ ipſi ſeruient. Poteſtas eius poteſtas æterna, quę nō auferetur: & regnum eius, quod non corrumpetur. Hanc poteſtatē dat illi etiam *Qualis cōfeſsio dæmonum.*
creatura, quæ eſt ſub terra, ſcilicet infernali carcere incluſa, veruntamen non voluntaria confeſsione, ſed coacta cōceſsione. Nam & ipſi maligni ſpiritus, volentes nolentes, ſedētis in throno & agni poteſtatē confitebūtur. *Et quatuor animalia dicebant: Amen.*) Amen verè, ſiue fideliter interpretatur. Amē ergo dicere, eſt verum teſtimonium confirmare. Dicunt hic, & faciunt quatuor animalia, id eſt, quatuor Euangelia, confirmant, quòd agno æquè vt ſedenti in throno, quòd filio Ieſu Chriſto æquè vt patri Deo, benedictionem, & honorem, & gloriam, & poteſtatem, ſuo modo afferat vel teſtetur omnis creatura. Quartum tamen animal ſimile aquilæ volāti, quod eſt hic ipſe Ioannes, manifeſtius hic amen dicit, ſcribendo, quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factū eſt nihil. *Et viginti quatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt viuentem in ſecula ſeculorum.*) Finis vel conſummatio teſtimoniorum omnium, adoratio eſt perſeuerans in æternum, cuius videlicet adorationis viginti quatuor ſeniores, id eſt, omnes Eccleſiæ, ſiue Eccleſiarum prælati, & iudices, ſic dignè agunt principatum, ſicut teſtifica-

ſtificationes exercuerunt magiſterium. *Et* *CAP. VI.* *vidi, cùm aperuiſſet agnus vnum de ſeptem ſigillis, & audiui vnum de quatuor animalibus, dicens, tanquã vocem tonitrui: Veni & vide.*) Supra compendio dixerat, agnum aperuiſſe librum, nunc verò eiuſdem libri apertionem ordine digerit per ſingulorum ſigillorum ſolutionem. Iam autem & nos ſupra diximus, ſeptem libri ſignacula, ſeptem eſſe (quæ clauſa in ſcripturis continebantur) eiuſdem agni Ieſu Chriſti myſteria, ſcilicet eius incaruationẽ, paſsionem, reſurrectionem, aſcenſionem, ſpiritus ſancti effuſionem, gentium, derelicta Iudæa, vocationem, iudicium vltimũ, *Philip. 2.* & ſeculi conſummatioẽ. Cùm ergo Chriſtus Ieſus q in forma Dei erat, ſemetipſum exinaniuit, formã ſerui accipiens, & in ſimilitudine hominũ factus eſt: tunc vtiq; agnus vnum de ſeptem ſigillis aperuit. Quandam enim partem ſcripturarum, quarum omnis intentio circa iam dicta verſatur myſteria, tunc adimpleuit. Exempli *Pſal. 44.* gratia: In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de tha- *Pſal. 86.* lamo ſuo. Item: Specioſus forma præ filijs hominum, diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Ac deinceps: Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatẽ, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ cõſortibus tuis. Et alibi: Homo natus eſt in ea, & ipſe fun- *Eſa. 7.* dauit eam altiſsimus. Et in Eſaia: Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Hæc & cætera huiuſmodi tunc adimpleuit Ieſus Chriſtus, quãdo formam ſerui accepit, qui erat in for- *Philip. 2.* ma Dei. Oportet autem eum, qui talium dictorum ſibi ſignaculum ſolui, id eſt, intelligentiam cupit aperiri, prius habere meritum fidei.

Sequitur ergo: Et audiui vnum de qua- *Animal hoc facies hominis eſt id eſt, incarnatio.* tuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitrui magni: Veni & vide. Nam veni & vide, hoc eſt, primum crede, & ſic demum intellige. Porrò animal hoc vnum de quatuor, ipſa eſt facies hominis, id eſt, incarnatio eiuſdem Chriſti filij Dei. Principaliter nanque, vt ſuperius iam dictum eſt, quatuor animalia, quatuor maxima ſunt Chriſti ſacramenta, quæ nullo Chriſtiano neſcire liceat, ſcilicet incarnatio, paſsio, reſurrectio, & aſcenſio: ſecundariè verò ipſi, qui quatuor ſcripſerunt Euãgelia. Vnum itaque vel primum ex quatuor animalibus, incarnatio Chriſti eſt, cuius videlicet incarnationis voces toties audimus, quoties eadem incarnatio nobis in eccleſia prædicatur. Auditur autem vox tanquam tonitrui, quia videlicet non ſicut probroſa vanitas ſuſurrat in angulis, ſed palã omni mundo prædicari amat plenitudo partus virginalis, ita vt meritò comparetur tonantibus cælis, iuxta illud Dauidicum: Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. *Et vidi, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper illum, habebat arcũ. & data eſt ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret.*) *Equus iſte & ſeſſor eius eſt ipſe Chriſtus Deus et homo.* Et vidi, id eſt, intellexi. Et reuera omnis qui venit, id eſt, qui fideliter credit, ipſe intelligit incarnationis Chriſti myſterium ſic eſſe velut equum, & ſedentem ſuper illum, Intelligit non hominem tantum, aut Deum tantum, ſed hominem ſimul & habitantem in homine Deum, hominem Deo, vel Deũ homini in vnitate perſonæ coniunctum. Nam quomodo equum & ſuper eum ſedẽtem hominem, vnum equitem dicimus, ſic hominem hunc & inhabitantem Deum, vnum confitemur Chriſtum. Attamen Deus huic homini multo coniunctior eſt, quàm equo homo, qui illi inſidet, quia homo ex equo deſcendit, ab homine iſto Deus, qui illum aſſumpſit, nunquam diſcedit. Semel tantum caro mortua in ſepulchro iacuit, ſed ab anima diuinitas nunquam diſceſsit. Reſurrexit caro, anima reſumpta cum virtute diuinitatis, & deinceps tam caro, quàm anima cum verbo permanet vnus Chriſtus indiuiſibilis.

Itaque equum album, & eum qui ſedebat ſuper eum, vnum intelligimus Chriſtum, & hunc equum illud eſſe iumentum, de quo in illa parabola, de homine qui inciderat in latrones ſic dictum eſt. Et ap- *Luc. 10.* propians, videlicet Samaritanus, alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum, & imponens illum in iumentum ſuum, duxit in ſtabulum: Samaritanum illum ſedentem ſuper iumentum ſuum, vnum intelligimus Deum, & hominem Chriſtum. Qui profectò vulneratum hominem ſuper iumentũ ſuum impoſuit, qui peccata generis humani ipſe in corpore ſuo pertulit. Et *Eſa. 53.* rectè hic equus albus dicitur, quia quod certum tenet fides catholica, hic homo de ſpiritu ſancto conceptus, ſine peccato de virgine eſt natus. Solus iſte eſt, qui non in iniquitatibus conceptus eſt, quem non in peccatis mater ſua concepit, in peccatis videlicet præuaricationis Adæ, in quo om- *Pſalm. 50.* nes peccauerunt (vt Apoſtolus ait) ſed nõ *Rom. 5.* iſte, quem (vt iam dictum eſt) de ſpiritu ſancto virgo concepit. *Et qui ſedebat ſuper illum, habebat arcum.*) Arcum habebat, ipſe enim eſt vir ſagittarius, de quo in Iob con- *Iob. 41.* tra Behemoth dicitur: Non fugabit eum vir ſagittarius, ſcilicet de perfidorum cordibus, qui nullis futuri iudicij comminationibus acquieſcunt, vt conuertantur. Ar- *Ioan. 5.* cus quippe de longinquo feriens, iudicium ſignificat, quod nondum eſt ſed in extremũ differtur diem. Hunc iudicij arcum ille habebat quia iudicium omne, ſiue poteſtatem

ſtatem faciendi iudicium, pater illi dabat, & illud facturus, pœnitentiam prius prædicare, & peccatorum remiſsionem dare veniebat. *Et data eſt illi corona.*) id eſt, ſancta in duodecim Apoſtolis Eccleſia primitiua. *Pſalm. 20.* Vnde eſt illud in Pſalm. Poſuiſti in capite eius coronam. Nam in capite eius coronam de lapide pretioſo poſuiſti, hoc eſt, in initio prædicationis eius chorum Apoſtolorum, qui vtique ſecundum fidem lapides viui, lapides ſunt pretioſi, tu pater illi dediſti. Vnde dicit: *Ioann. 17.* Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi. Tui erant, & mihi eos dediſti. *Et exiuit vincens vt vinceret.*) Exiuit videlicet anno ſuo incipiente triceſimo baptizatus ad prædicandum, atque in ipſo exitu ſuo vicit tentatorem diabolum. *Matth. 4.* Statim quippe à ſpiritu ſancto ductus in deſertum, cùm ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & poſtea eſuriret, in tribus tentationibus (vt legimus) tentatorem vicit, à quo primus homo tentatus & victus fuit. Itaq; exiuit vincens, ob hoc vt vinceret, id eſt, ob hoc tentationes ſuas vicit, vt noſtras, in quibus victi fueramus, tentationes ſuperaret. Vnde & Apoſtolus. In eo enim in quo paſſus eſt ipſe tentatus, potens eſt & eis qui tentantur auxiliari. Itaque ſic exiuit, ſic naſcendo & viuendo peccato caruit, & omnia tentamina vicit, vt ad mala noſtra vinceda tota properaret intentione charitatis. *Et cùm aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal, dicens: Veni & vidi.*) *Hebr. 2.* Quando Chriſtus Ieſus humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, *Philip. 2.* magnum vtique ſigillum libri agnus aperuit. Plurimam quippe partem ſcripturarum eadem ſua paſſione adimpleuit, & intelligibilem fecit. Exempli gratia: Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Item: Oblatus eſt, quia ipſe voluit, *Eſaia. 53.* & non aperuit os ſuum. Ac deinceps: Tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt, & ipſe multorum peccata tulit, & pro tranſgreſſoribus exorauit. *Pſalm. 21.* Et in pſalmo: Foderunt manus meas, & pedes meos. Item: Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Hæc & alia quàm plurima de prophetis & de pſalmis, plurima atque magnifica dicta vel decreta ſanctæ ac myſticæ legis ſub hoc ſecundo ſigillo clauſa tenebãtur, quod tunc agnus iſte ſoluit, quando Chriſtus Ieſus agonizans in patibulum crucis aſcendit, & ſpiritu tradito, mortuus in ſepulchro quienit. Audiui, inquit, ſecundum animal, dicens: veni & vide. Secundum animal, id eſt, facies vituli, ipſa eſt paſsio Domini, cuius vocem toties audimus, quoties ipſa nobis annunciatur, maximè autem quando baptizamur, & quando ſacramentum corporis & ſanguinis eius celebramus aut percipimus. *Rom. 6.* Quicunque enim baptizati ſumus in Chriſto Ieſu (ait Apoſtolus) in morte ipſius baptizati ſumus, *1. Cor. 11.* & quotieſcunque manducamus panem hunc, & calicem bibimus, mortem Domini annunciamus. Venimus & videmus, id eſt, credimus & intelligimus. *Et exiuit alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper eum, datum eſt ei, vt ſumeret pacem de terra.*) Equus rufus ciuitatis diaboli, ciuitatis Babyloniæ eſt populus ſanguinolentus, & ſeſſor atque agitator eius diabolus eſt. *Zach. 1.* Apud Zachariam quidem legimus equum Domini roſeum, ſed equus ille non alius eſt, quàm is, qui ſupra viſus eſt equus albus. Ille namque & propria munditia albus eſt, & proprio ſanguine eſt roſeus, propter quod in Canticis dicitur: *Canti. 5.* Dilectus meus candidus & rubicundus, hic autem ſanguine alieno, ſanguine ſanctorum, quem effudit, rufus eſt. Hic equus exiuit, in iam dicta paſsione Domini, iam dudum rufus omni ſanguine iuſto, à ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, & tunc exiuit, vt impleret menſuram homicidiorum ſuorum iunctis ſibi gentilibus, & Pontio Pilato, ad occidendum Dominum. *Matt. 23.* Diabolus enim ſedebat ſuper eum. Et datum eſt ei, vt ſumeret pacem de terra, vt auferret pacem de ſubdita ſibi generatione terrena, ita vt inuicem interficiant. Hoc illi datum, id eſt, permiſſum eſt ſuadenti Iudæis, quorum vtique ſeſſor erat, & quos agitabat, quatenus ſeditioſum Barrabam ſibi dimitti, IESVM *Matt. 27.* verò poſtularent crucifigi. Hoc namque agendo, pacem de terra ſumpſit, id eſt, abſumpſit. Nunquam enim ex tunc pax fuit genti illi, iuſto videlicet iudicio, vt qui peremerant principem pacis, ſeditiones hæreditarent Barrabæ, quem ſibi petierant dimitti. Et ideò pacem ſumere de terra, datum eſt ei, *vt inuicem interficiant,*) quod quàm verum ſit, plenius videt atque miratur, quiſquis illud tam mirabile, quàm miſerabile Hieroſolymorum excidium ſub Tito & Veſpaſiano factum legit, cuius videlicet excidij nos adhuc in ſolutione ſexti ſigilli meminiſſe oportebit. *Et datus eſt ei gladius magnus.*) Gladius magnus, magna & longa perſecutio intelligitur, quem videlicet perſecutionis gladium eques ille malignus à CHRISTO vſque ad nouiſsimos *Ioan. 2.* electos eius tanquam à capite magni corporis vſque ad eius pedes ducere permittitur. Verum de hoc plenius ſuo loco dicendum erit, vbi de ſanguine ſanctorum ebria demonſtratur Babylon meretrix. *Gene. 49.* *Et cùm aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni & vide.*) Qua die reſurrexit Chri-

geminum accipientes donum ſpiritus ſan-
cti, vnde fiat vt non euacuetur propoſitum
Dei, vt non obſcuretur, vel abſcōdatur glo
ria reſurgentis Chriſti. *Et cùm aperuiſſet ſigillū*
quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis: Ve-
Mar. vlt. *ni & vide.*) Quando Chriſtus aſtantibus A-
Actor. 1. poſtolis aſcēdit in cęlum, & ſedet à dextris
Dei, vt Marcus ait, & ſicut Lucas quoque
teſtatur. videntibus illis, eleuatus eſt, & nu-
bes ſuſcepit eum ab oculis eorum, tunc vti-
Pſal. 46. que quartum libri ſigillum agnus aperuit,
partem enim ſcripturarum, quibus iſtud ſa-
cramentū quartum continebatur, adimple-
uit. Exempli gratia: Aſcendit Deus in iubi-
latione, & Dominus in voce tubæ. In iu-
bilatione videlicet eorundem Apoſtolorū,
Actor. 1. quibus vidētibus eleuatus eſt, nam ipſi ad-
orantes, inquit Lucas, regreſsi ſunt in Hie-
ruſalem cum gaudio magno: in voce autem
tubæ, id eſt, cum teſtificatione pronūciatio
nis angelicæ, qua dictum eſt, ſic veniet, ſub-
auditur ad iudicandum, quemadmodū vi-
Pſal. 109. diſtis eū euntem in cælū. Item: Dixit Domi-
nus domino meo, ſede à dextris meis, Do-
Pſal. 67. nec ponā inimicos tuos ſcabellū pedum tuo
rum. Et alibi: Aſcendiſti in altum, cepiſti
captiuitatem, ſiue vt alia editio habet, Aſcē
dens in altum, captiuam duxit captiuitatē.
Ioan. 3. Hęc & his ſimilia dum adimpleuit, dum idē
qui deſcēderat ipſe ſuper omnes cælos aſcē
dit, tunc (vt iam dictum eſt) quartum libri
ſigillum agnus aperuit. Sed aduerſus hunc
ſedentem ad illam dexteram maieſtatis in
excelſis, ſæuit inuidia diaboli, per hæretico
rum blaſphemantium ora rabida, derogans
in cælo regnanti, cui per linguas manuſque
Iudæorum atque Gentilium, contumelias
irrogauerat in terra patienti. Auditur vox
quarti animalis dicentis: Veni & vide. Illi
autem nolunt venire & videre, ſed econtra
ſtare & inuidere. Toties nanq; hoc animal
auditur, quoties eadem aſcenſio Chriſti, ſi-
ue conſeſſus eius ad dexteram patris ore cō
fitentis Eccleſiæ prædicatur. Sed inuidet hę
reticus Arrius, dicens quia minor eſt patre
filius. Sequitur ergo. *Ecce equus pallidus, & qui*
ſedebat deſuper, nomen illi Mors, & infernus ſeque-
batur eum.) Denique pallidus equus hære-
ticorum eſt furor liuidus & inuidus, quo-
rum inſania tāta eſt, vt eos audiens rectè ꝓ
Chriſto glorificato illud Sapientis dicas:
Gloriam ſemper ſequitur inuidia. Vident
Pſal. 111. quidem, ſed inuident, iuxta illud Peccator
videbit & iraſcetur. Vident, quia qui ſedet
ad dexteram patris, filius Dei dicitur. & eſt
Deus, eidem patri coæqualis, & conſempi-
ternus. Legunt enim & audiunt ſcripturas,
quibus hoc adſtruitur, & dicere non audēt,
quia mentiuntur. Aequalitati tamen dero-
gant, quamuis Deum fateātur. Quare? Quia
quod Deus eſt, inquiunt, hoc ei pater dona

uit, quemadmodum Apoſtolus dicit: Pro- Philip. 2.
pter quod & Deus illum exaltauit, & dona
uit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomē
vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, &c.
Non quærunt, cui donauit, vtrum homini,
an Deo. Quādo enim donauerit, euidenter
apparet: Humiliauit ſemetipſum (inquit)
vſque ad mortē, mortem autē crucis. Pro-
pter quod & Deus illū exaltauit, & dona-
uit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomē,
quia factꝰ eſt obediēs vſq; ad mortē, mortē
aūt crucis. Nunquid antequā hoc fieret, nō
erat altus Dei filius, Dei verbū, Deus apud
Deū, ſed poſteaq̃ propter hoc exaltatus eſt,
quia factus eſt obediens vſque ad mortem
crucis, tunc cœpit altus eſſe Dei filius vni-
cus Dei Deꝰ, tunc cœpit habere nomē quod
eſt ſuper omne nomen? Quis hoc inſipien-
tiſsimus diceret? Hoc ergo illi donatū eſt,
vt homini, ſecundum quem filius factus eſt
obediens vſq; ad mortem crucis, quod iam
habebat idem ipſe Dei filius Deus, Deo na-
tus æqualis. Verùm de his à catholicis patri
bus contra illum pallidum diaboli equum
ſufficienter diſputatum eſt. Rectè ergo de
equo illo dicitur: *Et qui ſedebat deſuper, nomē*
illi mors & infernus ſequebatur eum.) Quia vide-
licet inuidia diaboli mors introiuit in or-
bem terrarum. Ipſe quoque diabolus &
miniſtri eius μετωνυμικῶς mors & infernus
dicti ſunt, eò quòd multis mortis cauſa & Sap. 2.
infernorum ſint. Poteſt & ſimpliciter acci-
pi, quod hic ſpiritualiter mortuos, ibi pœ-
na ſequatur æterna. *Et data eſt ei poteſtas ſu-*
per quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, &
morte, & beſtijs terræ.) Ecce Arrij veſania de
Alexandria naſcens, ad Gallicum vſque
peruenit Oceanum, non fame tantum ver-
bi Dei, ſed & gladio corporali beſtialiter
pios inſequens. Amplius autem ad ſenſum
& hoc proficit, vt quatuor partes terræ i- *Quatuor*
pſas intelligamus, quas & hic præſens ſcri- *iudicia dei*
ptura numerat, dicendo: Interficere gla- *peſsima.*
dio, fame, morte, & beſtijs terræ: & in pro-
pheta Ezechiele ſua quatuor iudicia peſ- Ezech. 14
ſima Dominus ipſe nuncupat. Quòd & ſi
quatuor, inquit iudicia mea peſsima, gla-
dium & famem, & beſtias malas, & peſti-
lentiam, miſero in Hieruſalem, vt interfi-
ciam de ea hominem & pecus, tamen re-
linquetur in ea ſaluatio educentium filios
& filias. Iſtæ ſunt nanque partes terræ, id *Pars ali-*
eſt, portiones mentis terrenæ. Solet enim *quando p*
pars pro portione poni vſu ſacræ ſcriptu- *portione.*
ræ, alias ſingulariter, aliàs pluraliter. Sin- Pſal. 10.
gulariter, vt illic: Ignis, ſulphur, ſpiritus
procellarum, pars calicis eorum. Plura Pſal. 62.
liter verò, vt illic: Tradentur in manus
gladij, partes vulpium erunt. Itaque ſu-
per quatuor partes terræ, id eſt, ſuper qua-
tuor iudicia illa peſsima, quę ſunt portiōes

dictam requirentes, rectè, vt fieri ſolet, in eunctis ſolennibus orationibus ſiue poſtulatinnibus à laude incipiũt, appellando ſanctum & verum. Et pulchrè nimis compellatur nominibus iſtis, vt per ipſa cnmmoueatur, quia debitor eſt ſanctus in ſuis factis, de factis alinrum facere veritatem iudicij. Dicendo autem de his, qui habitant in terra, grauiter Iudaici criminis exprlmit ſummã. Iudæi nanque quia toti habitabant in terra, quia terræ inhærebant, quia cæleſtia non quærentes, tantummodò terrena depreſsis animis intuebantur & cupiebant: idcircò ſanctos interfecerũt propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod cæleſti regno Dei perhibebant, non probantes, immò redarguentes illorum cupiditatem terrenã. Ipſum quoque Dominum propter eiuſdẽ terrenæ habitationis cauſam fictam interfecerunt. Dixerunt enim: Si dimittimus eum ſic, venient Romani & tollent noſtrum & locum & gentem. Vnde culpans eos ſpiritus ſanctus per Pſalmiſtam: Et in iracundia, inquit, terræ loquentes, doloſcogitabant. Talium pater atq; exemplũ fuit ille Cain, qui primus ſanguinem iuſtum fudit, primuſque ciuitatem ædificans atque dedicãs ex nomine filij ſui, vagus à Deo & prófugus habitabat in terra. Quod enim iudiciũ vel qualis eſt vindicta, q̃ iſtæ animæ magna voce clamantes expoſcere viſæ ſunt, niſi vt ſecundum exemplum illius Cain, Iudæi à facie Dei eiecti atq; abſconditi, vagi & profugi, ſicut patet hodie, eſſent ſuper terram? Dixerat enim ipſe Chriſtus in Pſalmo: Deº oſtendit mihi ſuper inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiſcantur populi mei. Sed quid? Diſperge illos in virtute tua, inquit. Valet enim populis ad retinendam *memoriam Chriſti: id quod Iudæi non omninò occiſi, ſed cum libris ſuis eũdem Chriſtum teſtificantibus, per omnes gentes diſperſi ſunt. Hoc itaque voce magna clamabant ad illum iudicem ſiue vindicem ſanctum & verum, vt eos de terra & ciuitate illa iam eijceret, & cadere in ore gladij atq; captiuos duci faceret in omnes gẽtes. Sicut tunc illis ipſe terribili præfigurauit ſigno, quando fecit quaſi flagellum de funiculis, & omnes eiecit de templo, dicẽs illis poſt hæc inter cætera: Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Longum quippè de funiculis flagellum, longum ſignificauit, quo cõſtricti erant, funiculũ peccatorum, à ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ, inquit, filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare. De quo cùm fuerit filius Ioiadæ, quæritur, quare Barachiæ dicatur filius, & nõ Ioiadæ. Barachias, in lingua noſtra benedictus Domini dicitur, & ſacerdotis Ioiadæ iuſtitia Hebręo nomine demonſtratur. Sed iterũ quæritur, cur vſque ad illum Zachariam vel illius Zachariæ ſanguinẽ dixerit aut dicere debuerit. Sanguis nanq; illius Zachariæ nõ finis, ſed ferè principium fuit ſanguinis iuſti, quem illa Hieruſalem fudit, vel qui in ea vel in circuitu eius fuſus eſt. Illum Zachariam lapidauerunt ad imperium regis Ioas, cæteros autem non paucos deinde reges & principes Iudæ interfecerunt, præcipuè Manaſſes, de quo ſcriptura refert, quia ſuum quoque filium traduxit per ignem, & ſanguinem innoxium fudit multum nimis, donec impleret Hieruſalem vſque ad os. Verũ vt de illis & ſequentibus taceam, & ad Euangelica tempora, quando hæc dicebantur, perueniam, ſanguis ſanctorum innocentum, ſanguis ſancti Ioannis Baptiſtæ, ſanguis ipſius Domini, de quo dixerunt, ſanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros: ſanguis iſtorum prophetarum, & ſapientum, & ſcribarum, de quibus dicebat: Ecce ego mitto ad vos prophetas & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & cætera: nónne maximè debuerat venire ſuper eos? Conſideremus ergo quod ait vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare, ne fortè Euãgelica ꝓphetia ſit de Iacobo iuſto fratre ipſius Domini. Nã præter nomẽ Zacharię cætera cũcta cõueniũt huic. Poteſt autem propter ſimilitudinem cauſæ vel mortis ſuæ rectiſsimè Zacharias dici, quomodo item propter ſimilitudinẽ cauſæ idem Dominus noſter Ioannem Baptiſtam Heliam nuncupauit. Hoc admiſſo nihil eſt quod repugnet, nam & filius Barachiæ vicinius dicitur iſte quàm ille, qui fuit filius Ioiadæ. Barachias nanque benedictus Domini interpretatur. Iſte autem & huius Iacobi & cæterorum Apoſtolorum pater Chriſtus Dominus, in hoc eodem euangelij loco benedictum Domini ſeſe nuncupari voluit, dicens eis: Dico enim vobis, non me videbitis amodo donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini. Hoc ſine dubio non ſine autoritate ſcripturæ vult aut voluit, de qua & paulò ante pueri aſſumpſerant vt dicerent: Oſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini. Verſus nanq; eſt Pſalmi centeſimi ſeptimi decimi. Et vide quanta ſecundum locum quoque ſimilitudo mortis, & illius quem primum ex prophetis illa ciuitas occidit, & huius poſt quẽ nullũ eidem ciuitati occidere licuit, vt meritò vterque, vno Zachariæ nomine conſignificati, debeant intelligi. De illo ſic eſt ſcriptum: Spiritus itaque Domini induit Zachariam filium Ioiadæ ſacerdotem, & ſtetit in conſpectu populi, & dixit eis: Hæc dicit Dominus: Quare tranſgredimini præceptum

Marginalia: *Iudæi gẽs terrena.* — *Ioan. 11.* — *Pſal.34.* — *Gen. 4.* — *Pſal.58.* — *Commemoratione* — *Ioan 2.* — *Mat.23.* — *4.Reg. 21.* — *2. Par.33.* — *Mat.23.* — *Mat.23.* — *Mat. 11.* — *Mat. 23.* — *2.Para. 24.*

ptum Domini, quod vobis nó proderit, ſed dereliquiſtis Dominú, vt derelinquat vos? Qui congregati aduerſus eum miſerunt lapides iuxta regis imperium in atrijs domus Domini. De iſto autem ita refert Ioſephus:

Ioſephus de morte Iacobi lib. 20. Antiq. cap. 7.

Ananus, inquit, pontiſex adoleſcens Anani filius de genere ſacerdotali, accepta occaſione concilium cógregauit, & compellens publicè Iacobum, vt Chriſtum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iuſsit. Qui cum præcipitatus de pinna templi confractis cruribus adhuc ſemianimis, tollens manus ad cælum diceret: Domine ignoſce eis, quod enim faciunt neſciút: fullonis fuſte, quo vda veſtimenta extorqueri ſolent, in cerebro percuſſus interijt. Tradit idem Ioſephus, tantæ eum ſanctitatis fuiſſe & celebritatis in populo, vt propter eius necem creditum ſit ſubuerſam Hieroſolymá. Sufficiens ergo ſimilitudo eſt, vt rectè ſic iſte dicatur Zacharias, quomodo Ioannes dicitur Helias.

Iacobus dicitur Zacharias, ſicut Ioannes Helias.

Vterque etiam ſecundum nomen Zachariæ, quod interpretatur memor domini, in ipſo mortis articulo memor fuit Domini, niſi quòd ille ſecundum auſteritatem legis cùm moreretur ait, Videat Deus & requirat: iſte autem ſecundum dulcedinem Euágelij, Domine, inquit, ignoſce eis, quod enim faciunt, neſciunt. Iuſtus quidem vterq; etiam in his verbis extremis, ſed differenter, videlicet pro ratione vel qualitate vtriuſque temporis legalis & Euangelici. Quod ſi cui fortè hæc diſplicét, dicat ipſe ſi poteſt, cum in diuerſis diuerſa legátur, vt beatus Hieronymus ait, quis Zacharias ille ſit, cuius & pater propriè Barachias dictus fuerit, & ipſe inter templum & altare occiſus ſit, & in eo ſanguis iuſtus, qui ſuper Iudæos venit, terminari debuerit. Nos iam ſequentia videamus. *Et data ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, vt requieſcerent, tempus adhuc modicum, donec impleantur conſerui eorum, & fratres eorū qui interficiendi ſunt, ſicut et illi.)* Stolę interfectis illis ſiue animabus interfectorú, quia indigebát, datæ ſunt: nudi quippe fuerant, nuditate quam omnibus poſteris ſuis primi parentes noſtri reliquerát, de quibus ſcriptum eſt: Cumque cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerút ſibi perizomata. Sed nunquid verbum Dei & teſtimonium quod habebant, propter quod & interfecti fuerant, ſtola illis ſiue amictus non erat? Si verbum, aut nomen ſiue cultus Dei, veſtis aut ſtola animæ non eſſet, nequaquam ſcriptura diceret: Videns ergo Moſes populum quod nudatus eſſet, ſpoliauerat enim eum Aaron propter ignominiam ſordis, & inter hoſtes nudum cóſtituerat. Cùm ergo cultus Dei, verbum Dei, ſtola ſit animæ, iſtæ autem animæ propter verbum Dei & propter teſtimonium quod habebát fuerint paſſæ, quid eſt, quòd quaſi adhuc nudæ eſſent, datæ dicuntur eis ſingulæ ſtolæ albæ.

Geneſ. 3.

Sed notandú, quòd non dictú ſit tantummodo, datæ ſunt illis ſtolæ, ſed ſtolæ albæ: Nam ſtolas quidem habebant, id eſt, illam propter quam interfecti fuerant verbi Dei ſiue teſtimonij iuſtitiam, ſed illę ſtolæ nondum albæ erant. Niſi lauarentur in ſanguine Chriſti, candidæ eſſe non poterant. Teſtatur vnus ex illis Eſaias, qui ſine dubio verbum Dei, & teſtimoniū habuit propter quod & interfectus fuit: nam ſerratú quoq; illum à Manaſſe autumant Iudæi. Facti ſumus vt immundi omnes nos, quaſi pannus méſtruatæ omnes iuſtitiæ noſtræ. Et Dauid: Aſperges me, inquit, hyſſopo & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Et Zacharias: In die illa erit ſons patens domui Dauid, & habitantibus Hieruſalem, in ablutione peccatoris & menſtruatæ. Nihil immúdius méſtruata, quæ quicquid attigerit, ſecundum legem immundum facit. Et huic cóparandæ erant omnes, vt ipſi teſtantur, ipſorum iuſtitiæ videlicet, niſi eius, in quem credebant & qué expectabant, abluerentur Chriſti ſanguine. Ergo ſtolas quidem iam habebant, ſed ſtolæ ipſæ albæ nondum fuerant. Proinde quod dictum eſt, & datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, ſic intelligédum eſt ac ſi diceretur, & datum eſt illis, vt ſtolæ eorum eſſent albæ, quanquam & ipſæ ſtolæ, id eſt, qualeſcunq; eorum iuſtitiæ non ab ipſis eſſent, ſed à Deo fuiſſent datæ. Et idcirco cú legimus hic, & datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, vt intelligamus id eſſe ac ſi diceretur, & ſtolæ illorum factæ ſunt albæ, ſimul meminiſſe debemus, quod poſtmodum de his & cóſeruis eorum ſcriptum eſt: Hi ſunt qui venerunt ex tribulatione magna, & lauerút ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni. Inter hæc animaduertere perpulchrú eſt, quia illis quidem iam mortuis, ſtolæ illorum dealbatæ ſunt in ſanguine agni, qua hora idem agnus ſuum in cruce ſanguinem fudit: iſtis autem conſeruis & fratribus eorum, qui poſt illam paſsionem Chriſti, vel poſt aduentum ſpiritus ſancti, ad eandem fidem ingrediuntur, adhuc viuentibus ſtolæ ſuæ candidátur, quando in eodem Chriſto Ieſu, ſiue in morte Ieſu Chriſti baptizantur. Si autem poſt hoc etiam proprium pro eodem Chriſto ſanguinem fundunt: quod fecerunt, & adhuc plurimi ſub nouiſsima perſecutione Antichriſti facturi ſunt, multò amplius candét dealbatæ ſtolæ ipſorum.

Eſaia. 64. *Pſalm. 50.* *Zacha. 13.* *Infra. 7.* *Rom. 6.*

Illud quoq; ſciendum, quia non idcirco datę ſunt illis ſtolę albę, quia clamabát, ſanguinis ſui iudiciú repoſcentes & vindictam, ſed quia interfecti fuerunt propter verbum Dei, & propter teſtimoniú quod habebant. Nam vbi Chriſtus paſſus eſt, tunc, vt iam di-

ctum

ctum eſt, dealbatæ ſunt ſtolæ eorum in ſan-
guine eiuſdem Chriſti. Clamor autem ille
iamdudum audiri cœperat, ex quo occiſus
Gen. 4. eſt primus ille Abel, dicente Deo: Vox ſan-
guinis fratris tui clamat ad me de terra. Itẽ
quod dictum eſt eis, vt requieſcerent tem-
pus adhuc modicum, nõ idcircò dictum eſt,
vt ceſſauit clamare, non enim clamare ceſ-
ſant aut ceſſabit vſque in finem ſeculi ſan-
Hebr. 11. guis eorum, quippè cùm de iam dicto Abel
dicat Apoſtolus, quia per fidem ſuam de-
Pſal. 78. functus adhuc loquitur, quamdiu in eccle-
ſia clamans dicet. Vindica Domine ſangui-
nem ſeruorum tuorum qui effuſus eſt, ſiue
vltio ſanguinis ſeruorum tuorum qui effu-
ſus eſt: introeans in conſpectu tuo gemi-
tus compeditorum, quamdiu, inquam,
terra, quæ eſt Eccleſia clamabit, & hæc
vel his ſimilia dicet: non ſic requieſcent vt
clamare ceſſent. Quod ergo dictum eſt il-
lis, vt requieſcerẽt tempus adhuc modicũ,
intelligendum eſt vel ſubaudiendum, non
ab illo clamore repoſcente vindictam ſan-
guinis ſui, ſed à laborib. ſuis, ſicut in hoc eo-
Infra. 14. dem libro legimus: Amodò iam dicit ſpiri-
tus, vt requieſcant à laboribus ſuis. Quod
cùm ita ſit, cur ita dictum eſt, vt requieſce-
rent tempus adhuc modicum? Nunquid re-
quies eorum durabit ad tempus modicum?
Non vtique, ſed idcircò ſic dictum eſt, quia
poſt tempus modicum, cũ impleti fuerint
conſerui eorum, & fratres eorum, qui occi-
dendi ſunt quemadmodum & ipſi, tunc fiet
aliud quid magnum, vt copioſum ſuæ re-
quietionis capiant augmentum. Reſur-
gent enim, & quibus nunc datæ ſunt ſingulę
ſtolæ albę, tunc dabuntur geminę, vt ſint
beati tam immortali beatitudine animæ, q̃
beata corporis immortalitate. Scimus enim
quia peccante Adam, in quo omnes pecca-
uerunt, omnes nihilominus in eo duplici
ſtola, ſcilicet, corporis & animæ felicitate
ſpoliati ſunt. De prima quæ eſt animæ, ſic
Gen. 3. ſcriptum eſt: Cumque cognouiſſent ſe eſſe
nudos, conſuerunt folia ficus & fecerunt
ſibi perizomata. Talis amictus nimirum a-
nimæ nuditas erat, quia videlicet tota con-
fuſio carnis, de intus vbi perierat animę pul
Ibidem. chritudo, procedebat. Altera nuditas eſt
corporis mortalitas, de qua cùm dixit De⁹:
quia puluis & in puluerẽ reuerteris. Fecit
quoq;, vt ait ſcriptura, Dominus deus Adæ
& vxori eius tunicas pelliceas. Sic enim tu-
nicati verè nudi erant, & naturali, quã prius
ſine amictu non erubeſcebant, corporum
ſuorum, quæ plaſmauerat Deus, ſpoliati
pulchritudine, ſinumq́; in ipſis tunicis ge-
ſtantes nuditatis & miſeriæ ſuæ, videlicet ꝙ
corpora eorum mortalia ſic veteraſcere &
deficere deberent, ſicut veteraſcunt tunicæ
pelliceæ. Igitur qui in primo parente dupli
cem ſtolam, id eſt, & animæ & corporis feli-
citatem perdiderant, nunc interim ſingulas
habeant ſtolas, id eſt, felices tantummodò
ſint in anima, & ſic requieſcant donec acci-
piant, quod futurum eſt poſt tempus modi
cùm, ſtolam alteram, id eſt, immortalium
quoque corporum gloriam. *Et vidi cùm ape-* *Sextũ ſigil*
ruiſſet ſigillum ſextum, & ecce terræ motus factus eſt *lum voca-*
magnus, & ſol factus eſt niger tanquam ſaccus cilici- *tio gentiũ.*
nus & luna tota facta eſt ſicut ſanguis, &c.) Terræ
motum iſtum, & ſolis nigredinem, atque lu
nę ſanguinem ruborem, ſtellarum caſum, &
cætera malorum prodigia, quæ hic ſcripta
ſunt, plerique ad nouiſsimam perſecutionẽ
& ad Antichriſti tempora referunt. Nos au-
tem propoſito tenemur, & ſcripturarum
lucernam librique reſerati claritatem, qua
poſſumus, via ſequi conamur. Cœptum er-
go ſequamur ordinem. Quando repellen-
tibus Iudæis verbum Dei & indignos ſe vi-
tæ æternæ iudicantibus, Apoſtoli ad gentes *Actor. 4.*
conuerſi ſunt, ac deinde circundata eſt ab
exercitu Romano Hieruſalem, & ceciderũt
in ore gladij, & captiui ducti ſunt in omnes
gentes, tunc vtiq; ſextum agnus libri ſigil-
lum aperuit, quia videlicet multa, quæ de
hoc ſcripta erant, tunc adimpleta ſunt. Vn-
de & in euangelio ipſe dominus, quia dies, *Luc. 21.*
inquit, vltionis hi ſunt, vt impleantur om-
nia quæ ſcripta ſunt. Exempli gratia: Ec-
ce, inquit Eſaias, reſpice, populus tuus om-
nes nos, ciuitas ſancti tui facta eſt deſerta *Eſa. 65.*
Sion. Deſerta facta eſt Hieruſalem, deſola-
ta domus ſanctificationis noſtræ & gloriæ
noſtræ, vbi laudauerunt te patres noſtri, fa-
cta eſt in exuſtione ignis, & omnia deſide-
rabilia noſtra verſa ſunt in ruinas. Nunquid
ſuper his continebis te Domine, tacebis &
affliges nos vehementer? Et reſpondit Do-
minus: Quæſierunt me qui ante non inter-
rogabant, inuenerunt qui non quæſierunt
me. Et dixi: Ecce ego ad gentem quæ non
inuocabat nomen tuum. Exponens cauſam
cur eiſdem, ſcilicet Iudæis, derelicta domo
ſua deſerta ſeſe ad gentes cõuertat, expãdi,
inquit, manus meas tota die ad populũ in-
credulum qui graditur in via nõ bona poſt *De diſper-*
cogitationes ſuas. Multa ſunt valdeque ſo- *ſiõe Iudæo-*
nora & ad intelligendum aperta quæ ſub i- *rum & vo*
ſto ſigillo continebantur, id eſt, quæ Iudæo *catione gẽ*
rum deſertionem atque gentium vocatio- *tium.*
nem claris vocibus legis & prophetarũ atq;
pſalmorum futuram teſtificabantur. Nunc
iam eiuſdem ſigilli ſexti reſeratum locum
ſpacioſum perambulemus. Cùm, inquit, a-
peruiſſet ſigillum ſextum, ecce terrę motus
factus eſt magnus. Et eſt ſenſus: Vt implere
tur id, quod de Iudæorum diſperſione atq;
gentium conuocatione ſacris literis conti-
nebatur, mota eſt terra, commotus eſt or-
bis Romanus, Veſpaſiano & Tito arma vn
dique

dique contrahentibus,& Hieruſalem exercitu ſuo circũdantibns. *Tunc ſol, inquit, factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus,& luna tota facta eſt ſicut ſanguis,& ſtellæ cæli ceciderunt ſuper terram ſicut ficus mittit groſſos ſuos,cũ à vento magno mouetur.)* Hieruſalem illa, terrena æſtimatione ſua, erat ſicut ſol & erat ſicut luna, quippè cùm fuiſſet ſedes Dauid, in qua ille homo regnando temporaliter ſederat. Legebant enim id quod ipſe Dauid in Pſalmo canebat ex Dei perſona: Semel iuraui in ſancto meo,ſi Dauid mentiar, ſemen eius in æternnm manebit, & thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut lnna perfecta in æternum,& teſtis in cælo fidelis. At ille non de ſede manufacta, non de lapideo, aut, vt multum aureo throno,qualem ſibi rex præpotens facere poterat,hoc dicebat,quod tãquam ſol in cõſpectu Dei manere deberet, aut ſicut luna perfecta, ſed de hominibus ſanctis, qui reuera ſedes Chriſti ſunt & ciuitas,qui in futuro quantum ad animam erũt ſicut ſol, & quãtũ ad corpus ſicut luna perfecta,quę vtique tunc plus emittit lnminis quãdo perfecta eſt & plena.Ergo verũ quidẽ ſcriptura dicebat, ꝙ ſedes Dauid, id eſt, manu fortis Chriſti,ſic foret ſicut ſol,& ſicut luna perfecta. Sed illa ciuitas,illa Sathanæ ſynagoga ſallebatur præſumptione ſua, reputans quòd eſſet ſol mundi, & orbis terrarum luna pro generis Dauidici & templi anguſtiſsimi Salomonis longè peruulgata gloria. Talis ſol tunc factus eſt niger tanq̃ ſaccus cilicinus, & talis luna tota facta eſt ſicut ſanguis,quando ciuitatis illius intolerabilis ſuperbia,duraq́ue rebellio gentium cunctarum victores Romanos aduerſus ſeipſam concitauit. Legamus Ioſephum miſerabilem excidij illius tragœdiam referẽtem, quæ pro ſua magnitudine legentibus ſemper noua eſt. Quo abijt illa quaſi ſolaris pulcritudo. Niger factus eſt ille ſol, *Thre. 4.* & purpnrea ſplendoris eius ſuperbia verſa eſt in cilicium. Imò, vt Hieremias quoque prædixerat, denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis, adhæſit cutis eorum oſsibus, aruit & facta *Eſa. 3.* eſt quaſi lignum. Et erit,inquit Eſaias, pro ſuaui odore,fœtor: & pro zona, ſuniculus: & pro criſpante crine,caluitium: & pro faſcia pectorali,ciliclum. Non partim,ſed, vt ait, tota facta eſt luna illa ſicut ſanguis:foris obſidione,intus ſeditione,foris & intus ferro & igne,amplius autẽ intus ferro vel ſan- *Deut. 32.* guine,pauore & fame. Nam foris vaſtabat eos gladius, & intus pauor: iuuenem ſimul ac virginem, lactãtem cum homine ſene,& conſumebantur ſame. Manus mulierũ miſe- *Thre. 4.* ricordium, inquit Hieremias, coxerunt filios ſuos: facti ſunt cibus eorum in contritionem filiæ populi mei. Quare? Propter peccata, inquit,prophetarum eius, & iniquitates ſacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius ſanguinem iuſtorum. Millia interfectorum vix quiſquã denumerare potuit. Sol ergo factus eſt niger ſicut ſaccus cilici- *Luc. 23.* nus,& luna tota facta eſt ſicut ſanguis: ita rectè talis denigratio ſiue decoloratio pręſignari debnerat tenebris illis, quæ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram, quando ſol verus Chriſtns ſcelere ipſorum extinguebatur in patibulo crucis. Neque enim tantummodò foris ita denigrati, verũetiam, quod grauius eſt, Intus in corde ſunt excæcati. Perſequebatur quippè lunam illã iuſta ſententia, vt fieret tota ſicut ſanguis, ſuomet *Mat. 27.* iudicio,cùm dicerẽt illi, ſanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros. Et ſtellæ cęli, inquit, ceciderunt ſuper terram. Stellis quoque ſua æſtimatione Iudæi populares comparabiles erant,præſertim cùm audirent dicentem Moyſem: Dixitq́ue vobis illo tem- *Deut. 1.* pore,non poſſum ſolus ſuſtinere vos, quia Dominus Deus noſter multiplicauit vos, & eſtis hodie ſicut ſtellæ cæli plurimi. Dominus Deus patrum veſtrorũ addat ad hũc numerum multa millia. Ex hoc quoque Moyſes non humana lenitate, ſed pro diui- *Gen. 15.* na dixit autoritate, quippè qui Dominum nouerat & ſcripſerat dixiſſe ad Abraham: Suſcipe cælnm & numera ſtellas ſi potes. Et rurſum: Sic,inquit,erit ſemen tuum. Et quidem ſecundum hanc autoritatem ſemen Abrahæ ſtellis cæli comparabile erat, veruntamen non omninò vel vtcunque, ſed pro parte electorum,id eſt,eorum qui non tantùm carnis,ſed promiſsionis ſunt filij. Etenim nõ qui filij carnis, inquit Apoſtolus, *Rom. 9.* hi filij Dei, ſed qui filij ſunt promiſsionis, æſtimantur in ſemine. At illi non promiſsio- *Eſa. 48.* nis, ſed tantùm carnis filij erant. Quod etiã improperabat illis prophetica veritas, dicẽdo: qui exiſtis de aquis Iuda. Ceciderunt ergo qui videbantur ſibi eſſe ſtellæ cæli: ceciderunt, inquam, non vt veræ ſtellæ cęli, ſed ſicut groſsi immaturi fructns fici, magno vento mouente agitati, id eſt, ſpiritu diabolico multum exagitati. Congrua ſanè ſimilitudo ab arbore fici & groſsis eius caducis,quia videlicet illi quoque, qui tunc temporis in Chriſtum crediderant ex Iudæis,& erãt quaſi primi frnctus crucis Chriſti,exciderunt magno vento mouente,vento inuidię,ſcilicet odientes gentiũ ſalutẽ,& contra fidẽ euangelij ſuã æmulantes plerique circuncisionem, ſicut & Actus Apoſtolici teſtantur. Itaque ſpontè excidentes à *Act. 15. 21.* gratia Chriſti,rectè ceciderunt etiam in ore gladij ferè omnes Iudęi: & qni ſuperſuerũt, captiui in omnes gentes ducti ſunt,non ſtellis, vt iam dictum eſt, ſed pulueri quẽ proijcit ventus à facie terræ comparabiles. *Et*

calum

Cælum recessit, id est scientia legis.

cælum recessit ſicut liber inuolutum.) Cælũ in quo ſibi quaſi ſtellæ lucere videbantur, ſcientia legis erat, in qua cum deſpectu gentium omnium quaſi alti & nitiduli Iudæi gloriabátur. Sed auferetur à vobis, inquit Deus, regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Cælum ergo receſsit, quia videlicet ſenſus illorum coanguſtati ſunt, & diſparuit ab illis, imò non data eſt illis, propter inopiam cordis, ſpiritualis ſacræ legis intelligentia. Quómodo receſsit? Sicut liber inuolutus, inquit. Pulchrè ſatis innuit quid per cælum recedens intelligi voluerit, qui receſſum illum libro inuoluto ſimulauit. Quid nanque eſt dicere, quia cælum ſicut liber inuolutus receſsit, niſi ac ſi diceretur, quia inuoluta & clauſa illis eſt omnis ſcriptura diuina & cæleſtis? Et illis quidẽ à quibus receſsit hoc cælum, hic cæleſtis liber inuolutus, imò & ſignatus eſt: nobis autem, ad quos venit recedendo ab illis, reſeratus & apertus eſt. Nam hoc eſt quod nũc in manibus habemus tractantes, quia librum de dextera ſedentis in throno ſignatum accepit agnus, & ſoluit ſeptem ſignacula eius, videlicet nobis aperiens qui fidem eius habemus, confitentes quia dignus eſt eundẽ accipere librũ, & ſoluere ſeptẽ ſignacula eius *Et omnis mons & inſula de locis ſuis motæ ſunt. Et reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ſeruus, & liber, abſconderunt ſe in ſpeluncis & petris montium. Et dicunt montibus & petris, cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni. Quoniã venit dies magnus iræ ipſorum, & quis poterit ſtare?)*

Verba Christi huic textui conformia.

Quid aliud Dominus noſter dicebat, conuerſus ad mulieres quæ plangebant & lamẽtabantur eum, quod traditus eſſet à præſide voluntati Iudæorum, & duceretur ad crucifigendum? Filiæ, inquit, Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper voſipſas flete, & ſuper filios veſtros, quoniam ecce venient dies in quibus dicent: Beatæ ſteriles & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus, cadite ſuper nos: & collibus, operite nos. Dies nanque venturæ à Romanis obſidionis & captiuitatis ſignificat, de quib. ſuperius inter alia diſcipulus ait: Tũc qui in Iudæa ſunt fugient in montes, &c. Tunc, inquit, incipient dicere montibus, cadite ſuper nos: & collibus, operite nos. Denique & Ioſephus refert, inſiſtentibus ſibi Romanis Iudæos certatim cauernas montium, & collium petiſſe ſpeluncas, ita vt ſemetipſum teſtetur munitiore quodam deſtructæ vrbis Iotopatæ in ſpelæo cũ quadragita comitibus proditum inuentum, atque ab hoſtibus captum. Montes ergo qui ſint, & inſulæ quæ de locis ſuis motæ ſunt, manifeſtioribus exprimit vocabulis dicendo, & reges terræ principibus, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ſeruus & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis, & petris montium. Reges nanq; iſti & principes ipſi ſunt, de quibus & in Pſalmo ſcriptum eſt: Aſtiterunt reges terræ, & principes cõuenerunt in vnum aduerſus Dominũ & aduerſus Chriſtum eius: Hoc denique verſiculo pręmiſſo in Actibus Apoſtolorum, Conuenerunt enim, inquiunt, verè in ciuitatem iſtam aduerſus puerum ſanctum tuum Ieſum quẽ vnxiſti, Heródes & Pontius Pilatus cũ gentibus & populis Iſrael, facere quæ manus tua & conſiliũ decreuerũt fieri. Montes iſti propter ſuperbiam, inſulæ autem rectè dicuntur propter profundam auaritiam. Nõ quidẽ in propria perſona illi Herodes & Põtius Pilatus ad illud obſidionis malum peruenerunt, ſed prius ſuum ſinguli receperũt iudicium, verùm quotquot tunc temporis inuenti ſunt potẽtes aut principes, phariſæi atque pontifices, eo modo quo iam dictum eſt, de locis ſuis moti ſunt, eijciẽte illos Domino Ieſu de templo ſuo & de loco ſuo flagello iracundiæ ſuæ, cadentes in ore gladij, ruente pariter illo ſuo templo & ciuitate ſuper oculos ipſorum in combuſtione ignis, & ipſi qui ſupererant captiui in omnes gentes abducti. Interea fruſtra dicebant montibus & petris, cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni. Fruſtra, inquam, abſcondebantur in montibus & in cauernis petrarum, fruſtra nihilominus ſpem habebant in Abraham, Iſaac & Iacob. Moyſe quoque & cęteris patrib. atq; prophetis, montibus atq; magnis, & viuentibus petris. Nam illi non eos tunc protegebant imò magis accuſabant. Manifeſtè quippe illis Dominus de Moyſe dicit: Eſt qui vos accuſet Moyſes, in quo ſperatis. Et hoc dixiſſe ſine dubio illis competit, abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni. Neſcire enim non poterant in conſcientia cruci quin agnus quem occiderant iterum viueret, & potenter iraſceretur eis. Quoniam, inquiunt, venit dies magnus iræ ipſorum, & quis poterit ſtare? Dies iræ ipſorum, ſcilicet ſedẽtis ſuper thronũ, & agni, patris & filij, & Domini & Chriſti eius, aduerſus quem aſtiterunt & conuenerunt principes iſti, iam venit, & adhuc veniet: quia videlicet initia dolorum ſunt omnia hæc: finis autem eorundem dolorum, finis inconſummabilis & conſummatio infinita erit in gehenna. Sic enim de his in cantico Deuteronomij Deus ipſe proclamat: Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſsima. Et quis poterit ſtare? Verè nullus poterit ſtare, nullus poterit reſiſtere. Benè autem illi erit quicũque pro eo quod non ſtetit aut reſiſtit, tunc poterit

Luc. 23. *Luca 21.* *Luc. 23.* *Pſal. 2.* *Actor. 4.* *Ioan. 5.* *Mat. 24.* *Deut. 32.*

eſt malam voluntatem eorum impedire, vt
quantumcunq; inſaniant vel noceant, atq;
tyrannizent, perſequendo, proſcribendo;
Rom. 8. occidendo, Dei tamen propoſitum præpe-
dire vel auertere nõ valent, quo minus eos,
quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes
fieri imaginis eiuſdẽ filij, vocet, iuſtificet,
& magnificet. Signum vocatiõis atq; iuſtifi-
cationis, meritumq; & ſpes futuræ magni-
ficationis eſt, ſignari ſeruos eiuſdem Dei in
frontibus eorum ſigno crucis, quod olim
fuit opprobriũ & pœna damnatorum, nunc
Nolite no- autem decus & ſalus iuſtorum. Nolite no-
cere terræ, cere, nolite impedire, ô angeli potentes, ô
& mari, regna potentia, quatuor angulos ſiue par-
&c. tes terræ obtinentia, ſed eouſque ineſſicax
potentatus veſter, & vanus ſit furor veſter,
eouſque friuolæ veſtræ leges & inanes ſint
ſanctiones, vniuerſa mortium genera dicti-
tantes, vt nihilominus ſignemus ſeruos Dei
noſtri vexillo victorioſæ crucis, nõ tantùm
in abſcõdito cordium, ſed etiam in aperto,
in frontibus eorum. Seruos Dei noſtri, di-
xit angelus iſte, cùm ſit Deus, & habeat ſi-
gnum, id eſt, proprietatem Dei viui, Deum
omnium Deum ſuum eſſe profitens, quem-
admodum dicit & in Euangelio Apoſtolis
Ioann. 20. ſuis: Aſcendo ad patrem meum, & patrem
veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum.
Et hic Dei noſtri, & illic Deum meum dicit,
videlicet pro humilitate aſſumpti hominis.
*Et audiui numerum ſignatorum centum quadragin-
taquatuor millia ſignati ex omni tribu filiorũ Iſrael.)*
Seruorum Dei quicunq; ſignantur in fron-
tibus ſuis, reuelata iuſtitia Dei in Euange-
lio eius, per magnam vocem huius claman-
tis angeli, quamuis diſtinctio non ſit, ſiue
acceptio perſonarum, vtrum Iudæi ſint an
Græci, primum tamen locum obtinent Iu-
Coloſ. 3. dæi, dicẽte Apoſtolo: Gloria autem, & ho-
nor, & pax omni operãti bonum. Iudęo pri-
mum, & Græco. Econtra illorum, qui iſtud
ſignũ Dei viui non recipiunt, primi in dam-
nationem Iudęi ſunt, dicente ipſo in eodem
Rom. 2. loco: Ira & indignatio, tribulatio & angu-
ſtia in omnem animam hominis operantis
malum, Iudæi primum, & Græci. Rectè er-
go & hic primo loco numerãtur, qui ſigna-
ti ſunt Iudæi ex omni tribu filiorum Iſrael,
& deinde, poſt hęc vidi (inquit) turbam ma-
gnam, quam dinumerare nemo poterat ex
omnibus gentibus, & tribubus, & populis,
Ibidem. & linguis: quas omnes Apoſtolus ſub vno
Græci vocabulo vult intelligi. Porrò nu-
meri huius centũ quadragintaquatuor mil-
lium generationem ſiue compoſitionem, ſi
ritè perſpicis, pulchrum tibi atq; præclarum
ex eo myſterium eluceſcit. Dicamus ergo
aliquid quod fortè ſimplicioribus minus
planum ſit aut intelligibile, ſed cauſa præ-
ſens ita poſtulat, Arithmeticis verò, qui ma-
ximè rationes nouerunt abaci, rationabile
atq; iucundum continuò apparebit. Duo-
denarius qui numerus erat primorũ filio-
rum Iſrael, ita diſponitur, vt in deceno vni-
tas, in ſingulari verò limite binarius conſti-
tuatur. Vt autem iſti duodecim primogeni-
ti in totidẽ, id eſt, duodecim millia ſuccre-
ſcant, vnitas illa decena vnum & alterũ limi
tem tranſit, & in tertio conſiſtit, & decem
millia ſunt. Itẽ binarius ſingularis, qui con-
iunctus eidẽ decenæ vnitati duodecim per-
ficiebat, vnum & alterum limitem trãſit, &
in tertio conſiſtit, & duo millia ſunt. Quæ
videlicet duo millia decem millibus iam di
ctis in ſecundo ab eius limite conſtitutis
connumerantur, & duodecim fiunt. Ita qui
duodecim tantum erant filij Iſrael, iam in
duodecim millia multiplicati, rurſus duo-
decies multiplicantur, & fiunt centum qua-
dragintaquatuor millia. Qui videlicet nu-
merus ita diſponitur, vt tribus limitibus di-
ſtinguatur. Nã in centeno milleno vnitas, in
deceno milleno quaternarius: in milleno
item quaternarius collocatur. Nota dili-
genter: Duodecim primi vel ſingulares, vt
duodecim millia fiant, tres limites aſcen-
dunt, & eadem duodecim millia duodecies
ſecundum eundem numerũ filiorum Iſrael
ducta, centum quadragintaquatuor millia
faciunt, numerum videlicet tribus (vt iam
dictum eſt) limitibus diſtributũ. Quid ergo
ſanctam huius reuelationis gratiam inten-
dere arbitramur, niſi id quod omnis legalis *Myſteriũ*
Prophetica, Euangelica, atq; Apoſtolica ve *trinitatis*
ritas teſtatur, nulli valere ad ſalutem, quòd *in hoc nu-*
ſit Iſrael aut Abrahæ filius per carnem, niſi *mero.*
ſit etiam filius eiuſdẽ per eam, quæ non mi-
nus, quàm trium nominũ confeſsione per-
ficitur, fidem? Fidei namq; confeſsio nunc *Exod. 3.*
reuelatę gratiæ tempore manifeſtas neceſſa
riò exprimit perſonas patris, & filij, & ſpi
ritus ſancti. Dudum aũt in illa vmbra Mo-
ſaicæ legis arcana profeſsiõe ſignificabatur,
totidẽ nominum paternorũ in illo populo
Dei, Deum Abrahã, Deum Iſaac, Deũ Iacob
palã confitentibus atq; inuocãtibus vniuer-
ſis. Et nunc quidẽ in frontibus ſuis ſignãtur
ſerui Dei ſignaculo crucis & sãguinis Chri-
ſti, in cõfeſsiõe nois vnius Dei patris, & filij,
et ſpirit' ſancti: tunc aũt ſignabãt poſtes do-
morũ ſuarũ ſub iam dictis nominib. Abrahã,
Iſaac, & Iacob: vnũ Deum confitẽtes eiuſdẽ
Dei authoritate prædocti. Dixerat.n. Moſi:
Hęc dices filijs Iſrael: Dñs Deus patrum ve- *Ibidem.*
ſtrorũ, Deus Abrahã, Deus Iſaac, & Deus Ia
cob miſit me ad vos. Hoc nomen mihi eſt in
æternum, & hoc memoriale meũ in genera-
tione & generationem. Quid ergo (inquã) in
his taliter multiplicatis, taliterque diſpoſi-
tis intelligimus numeris, niſi ac ſi diceretur
ſerui Dei noſtri ſignati noſtri ex Iudęis ſunt

filÿ Iſrael aut Abrahæ non carne, ſed fide. hi, q non tantú ſecundú carnem, ſed & ſecun
dú fidem filij ſunt Iſrael aut Abrahæ fidelis
patris ſui? Nõ enim (inquit Apoſtolus) om-
nes, qui ex Iſrael hi Iſraelitæ, neque quia
ſemen ſunt Abrahæ, omnes filij, ſed in Iſaac
Rom. 6. vocabitur tibi ſemen, id eſt, non qui filij
carnis, hi filij Dei, ſed qui filij ſunt pro-
miſsionis, æſtimantur in ſemine. Itaque
hoc numero finito, innumerabilis ſignifi-
catur eccleſiæ totius multitudo, quæ de
patriarchis, vel proſapia carnis, vel fidei
imitatione progenita eſt.

Porrò, & in ordine iſto nominum duo-
decim filiorum Iſrael, ratio myſtica nõ de-
eſt, quia videlicet non ſecundum ordinem
ſuæ generationis, quo ſecundum carnem
geniti vel nati ſunt, hic diſpoſiti inueniun-
tur, quod vtique non per ignorantiam ac-
cidit, ſed certi cauſa myſterij. Hoc ergo
eodem ſenſu & eiſdem, quibus ante nos ver
bis tractatú eſt, hic perſcribere non pigeat.
Ex tribu Iuda duodecim millia ſignati, &c.) Con-
uenienter & à Iuda inchoat, ex qua tribu or
tus eſt Dominus noſter, & Dan prætermiſit
Gen. 49. ex qua dicitur Antichriſtus eſſe naſcendus,
ſicut ſcriptú eſt: Fiat Dan coluber in via, ce
raſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt
cadat aſcenſor eius retro, quia nõ ordinem
terrenæ generationis, ſed iuxta interpreta-
tionem nominum virtutes eccleſiæ decre-
uit exponere. Quæ à confeſsione & laude
præſenti ad dexteram vitæ feſtinat æternæ.
Hoc enim nomen Iuda, qui primus, & Ben-
iamin, qui vltimus ponitur, ſonant. Primus
ergo Iudas, qui confeſsio ſiue laudatio in-
terpretatur, ponitur: quia ante initia cõfeſ-
ſionis, culmen bonorum operum nullus ap
præhendit, & niſi per confeſsionem renun-
ciemus actibus malis, non informamur re-
ctis. Secundus Ruben, qui interpretatur
videns filium. In filijs opera deſignari te-
ſtatur Pſalmiſta, qui in beati viri benedi-
Pſal. 172. ctionibus inter cætera dicit: Filij tui ſicut
nouellæ oliuarum. Et infra: Et videas filios
filiorum tuorum. Non enim qui timet Do
minum, niſi genuerit filios, nepoteſque ſuſ-
ceperit, non poteſt eſſe beatus, cùm virgines
fideles potior merces expectet, ſed in filijs
opera, in filijs verò filiorum fructus operũ,
id eſt, mercedem deſignat æternam. Poſt
Iudam verò Ruben, id eſt, poſt exordia di-
uinæ confeſsionis & laudis perfectio ſequi-
Actor. 14. tur actionis. Sed quia per multas tribulatio
nes oportet nos intrare in regnum Dei, poſt
Ruben ſequitur Gad, qui tentatio vel ac-
cinctus interpretatur. Poſt inchoationem
enim boni operis, maioribus neceſſe eſt ho-
minem tentationibus probari, atque ad bel
la grauiora ſuccingi, vt fidei illius fortitu-
do comprobetur, dicente Salomone: Fili,
Eccl. 2. accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in timore,
& præpara animam tuã ad tentationem. Itẽ
Pſalmiſta: Præcinxiſti me, inquit, virtute
ad bellum. Et quoniam beatificamus eos, *Pſal. 17.*
qui ſuſtinuerunt ſufferentiã, ideo poſt Gad
Aſer, id eſt, beat⁹ ponitur, congruo ſatis or
dine. Beatus enim vir qui ſuffert tentatio- *Iacob. 1.*
nem, quoniam cùm probatus fuerit, acci-
piet coronam vitæ. Quia verò huius beati-
tudinis fida promiſsione ſecuri non angu-
ſtantur, ſed ſpe gaudentes, in tribulatione
patientes, cum Pſalmographo decantant:
In tribulatione dilataſti me. Et iterum: Viã *Pſal. 4.*
mandatorum tuorum cucurri, cùm dilata- *Pſal. 118.*
res cor meum. & cum matre beati Samue-
lis exultantes dicunt: dilatatum eſt os meũ *1. Reg. 2.*
ſuper inimicos meos, quia lætata ſum in ſa-
lutari tuo, propterea Nepthalim ſuccedit,
quod eſt latitudo. Sed & ipſum Manaſſes
ſequitur, qui interpretatur oblitus ſiue ne
ceſsitas. Cuius nominis myſterio mone-
mur, vt tentationũ præſentium angoribus
edocti, ea quæ retro ſunt obliuiſcẽtes, ſic in *Phil. 3.*
ea, quæ ante ſunt, ſecundú Apoſtolum ex-
tendamur, vt carnis curam non in deſide-
rijs, ſed ſola neceſsitate humanæ conditio- *Rom. 13.*
nis aſtricti faciamus. De qua Pſalmiſta me- *Pſal. 74.*
liora ſuſpirans ait, orans: De neceſsitatibus
meis eripe me. Huic ſupponitur Simeon, id
eſt, audiuit triſtitiã, vel nomen habitaculi,
vt etiã qualitate huius vocabuli euidẽtius
indicaret, & quid hic habẽdũ, & quid ſit ſa-
lubriter expectandũ. Illis enim habitaculi
cęleſtis gaudium dabitur, quorũ hic anim⁹
fructuoſa pœnitẽtia cõtriſtatur. Quibus &
dicitur: Triſtitia veſtra vertetur in gaudiũ. *Ioan. 16.*
Proinde Leui ſubnectitur, id eſt, additur. In
quo intelligimus ſiue eos qui in tẽporalib.
ęterna mercãtur, ſicut Salomõ dicit: Redẽ-
ptio animæ viri proprię diuitiæ: ſiue illos q *Prou. 13.*
Dei ſequendo cõſilium percipiunt in hoc ſe
culo centuplicia cũ tribulationibus, in futu
ro autẽ ſeculo vitam æternam. His & quod
ſcriptum eſt, cõuenit: qui addit ſcientiã, ad-
dit & laborem. Nã ſancto Iob ad hoc tribu-
lationem acerbitas addebatur, vt probato *Mat. 19.*
præmiorum merces amplior redderetur.
Vnde non immeritò Iſachar ei ordine rectè *Eccl. 1.*
ſuccedit, qui interpretatur merces: quia (ſic
ut docet Apoſtolus) nõ ſunt condignę paſ- *Rom. 8.*
ſiones huius temporis ad futurã gloriã quæ
reuelabitur in nobis: fructuoſus quippe pu
gnatur, vbi merces certa ſperatur. Hæc au-
tem in habitaculo fortitudinis Deus opera
tur & perficit, quod dicitur Zabulon, quan- *1. Cor. 12.*
do virtus in infirmitate perficitur, & corp⁹
quod ab inimicis putatur infirmum, & per
cuius materiã animo quoq; inferre nitũtur
interitũ (Deo confortante) experiãtur inui
ctum. Augmento ſuccedente felici, quod
vocabulum Ioſeph indicat, gratiarum vi-
delicet addenda dona deſignans, ſiue de
talento-

Mat. 25. talentorum dupla redibitione vſuras commodi ſpiritualis intelligas, ſiue in his, quæ votiua fidelium religione redẽptori Deo redduntur, accipias. Atque vt hos omnes, quos & ordo, & interpretatio nominũ hic ſignificatiuè poſitos indicat, in futuro iudicio ad dexteram Chriſti regis æterni futuros intelligas. Beniamin (vt prædixi) po-
1.Cor. 15. ſtremo loco ſupponitur, id eſt, filius dexteræ, tanq̃ ipſe finis ſit ordinis, cũ nouiſsima inimica deſtructa morte, felicitas hæreditatis æternæ donabitur electis, ſiue vnuſquiſque fidelium filius dextræ iure dicatur, ſeu omnis eccleſiæ cœtus, de qua canimus: Aſtitit regina à dextris tuis in ve-
Pſal. 44. ſtitu deaurato, circundata varietate. Sciendum quia de tribu Dan naſciturus eſt An-
Gen. 49. techriſtus, iuxta illud Iacobi: Fiat Dan coluber in via, & cætera vſque, cadat aſcenſor eius retro. Eijcitur itaque ex hoc loco Dan, vt oſtendatur Antechriſtus ex omni numero eijciendus ſanctorum. immò ſicut iſte de hoc catalogo ſpirituali eiectus, ſic omnes Iſraelitæ, qui non ex fide, ſed tantum ex carne ſunt Abrahæ, ab omni numero & cœtu filiorum, & hæreditate eiuſdem patris Abrahæ ſiue Iſrael, extorres iudicantur. *Poſt hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo noſtro, qui ſedet*
Sup. 6. *ſuper thronum, & agno.*) Omnes iſti conſerui ſunt & fratres eorum, quibus ſupra datæ ſunt ſtolæ albæ, dictumque eſt, vt requieſcerent tempus adhuc modicum, donec impleantur conſerui & fratres eorum, qui interficiendi ſunt, ſicut & illi: Sunt iſti amicti ſtolis albis. Dicit autem poſtmodum vnus de ſenioribus: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & vnde venerunt? Et ſubiungit. Hi ſunt qui venerunt ex tribulatione magna, & lauerũt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni. Sunt ergo illi qui ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, filij Abrahæ, filij ſanctorum patriarcharum, cùm dicantur & ſint fratres illorum ſanctorum piorum. Et rectè. Nam & Apoſtolus dicit de illo patre
Rom. 4. ſanctorum Abraham: Et ſignum accepit circũciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei quæ eſt in præputio, vt ſit pater omnium credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iuſtitiam, & ſit pater circunciſionis, non his tantum, qui ſunt ex circũciſione, ſed & his qui ſequuntur veſtigia fidei, quæ eſt in præputio patris noſtri Abrahæ. Sed iam dicta hic paulò diligentius percurramus. Vidi, inquit, turbam magnam quam dinumerare nemo potrat. Numerus ſanctorum in ſcripturis bifariam intelligitur, alias quidẽ pro multitudine ipſorum, alias autem pro multiplici profectu virtutum. Pro multitudine ipſorum, vt illic: Dinumerabo eos, Pſal. 38. & ſuper harenam multiplicabuntur. Non quod plures ſint quã harena, ſed idem eſt, ac ſi dicat: Non paucos, ſed multos aſſumã, & ad modum rei numeratæ, & benè cuſtoditæ eos cuſtodiam. Pro multiplici incremento virtutum ſiue beatitudine, vt illic: Notum fac mihi Domine finem meum, & Pſal. 38. numerum dierum meorum qui eſt, vt ſciã quid deſit mihi. Non quod ibi plures ſint dies, ſed vna tantum cõtinentior, quã ſimul omnes dies, vbi eſt ſpacioſitas interminabilis, numerus non tranſitorius, ſed ſtatus vitæ permanentis & æternus: Secundum vtrũque modum turbam illam dinumerare nemo poterat. Nã & pluralitate ſua hi, qui iã ſunt, cum eis, qui nouiſsima perſecutione Antichriſti martyres ſtolas atque victoriæ palmas accepturi sũt, ſoli Deo numerati vel numerabiles ſunt, & quam multorum dierum ſint, de quibus & alibi in conſolatione iuſti dicitur: longitudine dierum implebo eum: æſtimari non poteſt, quippe vbi numerus infinitus eſt. Ex omnibus, inquit, gentibus, & tribubus, & populis, & linguis. Gens & tribus hoc differunt, quòd vna gens multas tribus habet. Gens enim eſt multitudo ab vno principio orta, ſiue ab alia natione, ſecundum propriam collectionem diſtincta, ſicut ab vno Iacob vel Iſrael vna gens Iſraelitica, quæ duodecim tribus habebat. Romana autem gens in triginta & quinque curias, quæ nomine alio, quamuis non propriè, tribus appellantur, diſpertita erat. Porrò populus aliquando pro gente, aliquando pro vnius tantùm ciuitatis habitatoribus poni ſolet. De linguis hoc ſciendũ, quia quamuis prius gentes, & tribus, atque populos, ac deinde linguas poſuit, non ex gentibus linguæ, ſed ex linguis gentes exortæ ſunt. In initio quot gentes, tot linguæ fuerunt. Deinde plures gentes, quàm linguæ, quia ex vna lingua multæ gentes ſunt exortæ. Sunt autem tres linguæ ſacræ, Hebræa, Græca, Latina, quæ in toto orbe maximè excellunt. His enim tribus linguis ſuper crucẽ Domini à Pilato fuit cauſa eius ſcripta. Vnde & propter obſcuritatem ſanctarum ſcripturarum harum trium linguarum cognitio neceſſaria eſt: vt ad alteram recurratur, ſi quam dubitationem nominis vel interpretationem ſermo vnius linguæ attulerit. Igitur iam non gloriari licebit carnali Iudaiſmo, vel circunciſione carnis, in eo quod ſcriptum eſt primitus: notus in Iudæa Deus, in Iſrael magnũ nomen eius, quia ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, ecce ſunt, in quibus notus ſit

Tres linguæ ſacræ.
Ioan. 19.
Pſal. 75.

Deus in quibus magnum & victorioſum ſit nomen eius. *Stantes ante thronum, & in cõſpectu agni amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorũ.)* Nimirum hæc ſtatio ante thronum vel ipſe *Dan.7.* thronus ille eſt, de quo Daniel cùm præmiſiſſet: Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierũ ſedit, ſubinde dixit: Thronus eius flamma ignis, rotæ eius ignis accenſus. Itẽ: Millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſsiſtebant ei. Non quidem iſtis talibus, & taliter ſtantibus thronus ille flamma eſt ignis vrentis, niſi tantum ignis illuminantis, ſed profectò illis qui occiderunt, flammam erit ignis v- *Pſal.67.* rentis ſiue liquefacientis, quemadmodum Pſalmiſta dicit: Sicut cera fluit à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie Dei. Quid enim iſtis eſt ante thronum ſtare, niſi hoc ipſum, quod illis ſuperiorib. ſub altare Dei clamare? Nempe & iſti ſtantes, & illi clamãtes idem proſpiciunt, idem iudicium & vindictam ſui ſanguinis expoſcunt. Stantes autem ante thronum, ſtabant etiam in cóſpectu agni. Nihil verius. Etenim cum Deo patre in eodem throno ſedet hic agnus à dextris eius. Nam hoc ipſum eſt, quod ibidem *Dan.7.* Daniel loquitur: Aſpiciebam ergo in viſu noctis, & ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquũ dierum peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eum, & dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum, &c.

Benè quoque ita ſtantes amicti ſunt ſtolis albis, ſubauditur ſanguine agni dealba- *Ibidem.* tis, vt videlicet illi cui aſtant, ſimiles ſint. Nam veſtimentum eius, ait idem qui ſupra, quaſi nix, candidum, & capilli capitis eius quaſi lana munda. *Et palma* (inquit) *in manibus eorum.)* Quia nimirum quatuor angelos ſupradictos, id eſt, quatuor principalia regna mundi, vicerunt: & ipſis volentibus nocere reluctãtibus, & omni conatu reſiſtẽtibus, nihilominus ſignati ſunt, & ſignũ Dei viui in frontibus ſuis acceperunt. Vnde per *Ibidem.* pugnam quatuor vẽtorum poſt excurſum quatuor beſtiarum, ait idem qui ſupra, venit antiquus dierum, & iudicium dedit ſanctis excelſi, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt ſancti: Palmæ ergo in manibus eorum, & ipſę palmę florentes, interim creſcunt, donec penitus interficiatur beſtia quarta, aliarum quoque beſtiarum penitus omnis ablata ſit poteſtas, tandemque vltimum ſedeat iudicium, regnumq́;, & poteſtas, & magnitudo regni, quæ eſt ſubter omne cælum, detur populo ſanctorum altiſſimi, ſingulis ſtolis quas nunc habent in illa corporum glorioſa reſurrectione duplicatis. *Et clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum & agno.)* Perditio & mors quæ per hominem in hunc mundũ intrauerat, in omnes homines pertranſierat, quia in eo omnes peccauerunt. Sed ſicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, ita (inquit Apoſtolus) per vnum Chriſtũ damnatio & mors peccati, præſtans vitam *Rom.5.* æternam.

Rectè ergo memores ſancti, quòd in primo homine peccauerint, & per peccatum eius mortui fuerint, gratia autem Dei per Ieſum Chriſtum ſalui facti ſunt, confiten- *Salus Deo noſtro, & agno.* tur & dicunt: Salus, ſubauditur, qua ſaluati ſumus, Deo noſtro, nõ nobis attribuatur, & agno, id eſt, filio Dei, per cuius ſanguinẽ in ſalutem recuperati ſumus. *Et omnes angeli ſtabant in circuitu throni, & ſeniorum, & quatuor animalium, & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum, dicentes: Amen.)* Sicut turbæ magnæ ex omnibus gentibus, tribubus, & populis, & linguis, numerus *Sup.3.* nemini cópræhenſibilis eſt, ita & hic, & ſuperius, vbi primum agnus librum accepit, angelorum numerus definitus non eſt, de iſtis iam illic dictum eſt, quia & ſi non per ipſum redempti ſunt, quia non perierant, at tamen per diuinitatem eius conditi ſunt, & per ſanguinem eius (vt Apoſtolus quoque *Coloſ.1.* teſtis eſt) nobis cóciliati, ſiue pacificati ſunt, *cætus.* & inſtauratus eſt hominibus *numerus ipſorũ, qui diminutus fuerat per ruinam angelorum apoſtatarum. Ergo qui ceciderũt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum, dicentes, amen: congratulatio eſt beatorũ beatis & beatificatis, ſiue recuperatis illis, qui perierant congandentium. *Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, & honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſecula ſeculorum, Amen.)* *Luc.19.* Septem ſunt voculæ, benedictio, ſapientia, claritas, gratiarum actio, honor, virtus, fortitudo. Solet autem ſeptenario numero deſignari vniuerſitas, tam apud ſeculares philoſophos, quàm apud eccleſiaſticos, ergo & hic quicquid laudis, quicquid glorificationis aut iubilationis concipere poteſt mens aut proferre, quæcunque illa eſt lingua angelorum, ſub iſtis voculis, non dubitamus ab illis beatis ſpiritibus Deo noſtro declamari, pro ſanctis omnibus, quia morti fuerant, reuixerunt: perierant, & inuenti ſunt. *Et reſpondens vnus de ſenioribus, dixit mihi: Hi, qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & vnde venerunt? Et dixi: Domine mi, tu ſcis. Et dixit mihi. Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni, ideo ſunt ante thronum Dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius)* Cùm hæc huiuſmodi dictio, qui ſunt, & vnde venerunt, non reſponſio ſit, ſed interrogatio ſiue percontatio, rectè tamen reſpondiſſe dicitur, videlicet, eò quòd ad reſpondendum

dendum intendat, id eſt, vt idcirco interro-
get, vt cum attẽtum ipſa interrogatione fe-
cerit, tunc demum reſpondeat. Hi ſunt, in-
quit, qui venerunt de tribulatione magna.
Verè ex magna tribulatione omnes ſancti
venerunt, cuius videlicet tribulationis cau
ſa vel initium fuit originale peccatũ. Om-
nes enim qui ex tunc piè viuere voluerunt,
2.Timo.3. tribulationẽ ſiue perſecutionem paſsi ſunt.
Veruntamen in illa tribulatione inſignius
atque ſplendidius, veluti aurum in camino
ignis, martyres fulſerunt, de quibus conti-
nuò ſubiungit, dicens: & lauerũt ſtolas ſuas
in ſanguine agni. Nam & ſi vniuerſa Eccle-
ſia ſanguine Chriſti mundata eſt ab omni
delicto, multò magis iſti mundati atq; can-
didati ſunt, qui adeò communicauerũt ſan-
guini Chriſti, vt ſuum quoque ſanguinem
funderent pro Chriſto.

Ideò ſunt ante thronum Dei, videlicet
quia mundi ſunt, quia candidi ſunt, quia in
ſtolis albis ſpectabiles & gratioſi incedunt,
idcirco familiares aſsiſtunt, ideò læti aſpi-
cientem aſpiciunt, & dulcedine pleni atque
ineffabiliter occupati, eius, quem vident,
mutuos ab intuitu eius aſpect⁹ auertere nõ
poſſunt. Nec verò dubium, quin præſentia
ſua clament idem ante thronum, quod ſub-
tus altare piorum animæ interfectorum: vſ-
quequo Domine non iudicas & vindicas
ſanguinem noſtrum. Et ſeruiunt ei die ac
nocte in templo eius. Die ac nocte, id eſt, in
Supr 6. æternitate ſeruiunt, ſiue miniſtrant (vt Da-
Daniel. 7. niel ait) millia millium miniſtrabant ei, non
vtiq; laborioſo ſiue ſeruili miniſterio, ſed
iucundo atque liberali amoris æterni tripu
dio. Hic enim dum viuitur, ſeruitus ſiue
miniſteriũ Dei labor & opus eſt, ibi autem
ſeruitus Dei laboris præmium, & ſeruitutis
merces eſt. In templo eius, inquit Chriſtus
omnis illa patria templum Dei eſt, ſanctua-
rium Dei eſt, ſanctum ſanctorum eſt, quo
nihil niſi mundum admitti poteſt. Hic qui-
dem dum viuitur, in templum Dei, vbi no-
men eius inuocatur, nihil immundum ad-
mitti debet, in illud autem templum Dei
non manu factum, vbi facies cõſpicitur, ni-
hil immũdum admitti poteſt. *Et qui ſedet ſu-
per thronum, habitat ſuper illos.*) Et in ipſis, & ſu-
per ipſos habitat, qui ſedet ſuper thronum:
nam ipſi & domus, & thronus eius ſunt. In
ipſis habitat, tanquam vita ipſorum: ſuper
ipſos habitat, tanquam ornamentũ & gloria
ipſorum. *Non eſurient, neque ſitient amplius, neq;
cadet ſuper illos ſol, neque vllus aſtus, quoniam agnus,
qui in medio throni eſt, reget eos, & deducet eos ad
vitæ fontes aquarum. Et abſterget Deus omnem la-
chrymam ab oculis eorum.*) Pene eiſdem verbis,
Eſaia. 49. & eodem ſenſu Eſaias loquitur: Non eſu-
Ibidem. rient, neque ſitient amplius, & non percu-
tiet eos æſtus & ſol, quia miſerator eorum
reget eos, & ad fontes aquarum potabit
eos. Nam & quod ille dixit: Ecce iſti de
longè venient, & iſti ab aquilone & mari,
& iſti de terra auſtrali, hoc eſt, quod hic
dicit: turbam quam vidit ex omnibus eſſe
gentibus, tribubus, & populis, & linguis.
Item, quod cum dixiſſet Dominus: noli- Luc. 12.
te timere eos, qui corpus occidunt, ſtatim
adiunxit: & poſt hæc non habent quid fa-
ciant. hoc magnificè hic amplificat, cùm
dicit: non eſurient, neque ſitient amplius,
neque cadet ſuper illos ſol, neque vllus æ-
ſtus, fuit enim quondam in poteſtate per-
ſecutorum, ſiue homicidarum illorum, vt
ſancti eſurirent atque ſitirent, vt æſtu affi-
cerentur, & gelu, circumeuntes (vt Apoſto- Hebr. 11.
lus ait) in melotis, in pellibus caprinis, egen-
tes, anguſtiati, afflicti, in ſolitudinibus er-
rantes, in montibus, in ſpeluncis, & cauer-
nis terræ. Verùm hoc iam in poteſtate il-
lorum amplius non erit, vt faciant. Sed &
illa eſurie laudabili, & bona ſiti, quam hic
ſancti habebant, de qualibus & Dominus:
Beati, inquit, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſti-
tiam, non eſurient aut ſitient amplius, nam Matth. 5.
ibi ſaturabuntur & inebriabuntur. Deni-
que iſti fontes aquarum, ad quos deducet
eos agnus, qui regit eos, illi ſunt fontes, ſi-
ue ille fons atque torrens, quem proſpicie-
bat Pſalmiſta, cùm diceret: Inebriabuntur Pſal. 35.
ab vbertate domus tuæ, & torrente volu-
ptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te eſt
fons vitæ. Quis hæc explanare ſufficiet? Eſaia. 64.
Quis dignè hæc tractabit, aut exponet? imò 1.Cor. 2.
mò quis iſta ſenſu percipiet? Qualem aut
quantum ſcriptura laborat intimare nobis
diuinæ charitatis affectum, dicendo: & ab-
ſterget Deus omnem lachrymam ab ocu-
lis eorum? Deficimus in hac admiratione,
quia oculus non vidit, nec auris audiuit,
nec in cor hominis aſcendit, quæ præpa-
rauit Deus diligentibus ſe. *Et cùm aperuiſſet*
ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cælo quaſi CAP. VIII.
media hora.) Quando is qui aſcendit in cæ-
lum, & ſedet à dextris Dei, veniet ad iudi-
candos viuos & mortuos, tunc ſigillum ſe-
ptimum ſoluetur, quia ſcripturarum non
paruum aut leue momentum adimplebi-
bitur. Exempli gratia: De illa die iudicij So-
phonias propheta dicit: Iuxta eſt dies Do- Sophon. 1.
mini magnus, iuxta eſt, & velox nimis. Vox
diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.
Dies iræ dies illa, dies tribulationis & an-
guſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies te-
nebrarum & caliginis, dies nebulæ & tur-
binis, dies tubæ, & clangoris, ſuper ciuita-
tes munitas, & ſuper angulos excelſos. Et
tribulabo homines, & ambulabunt cæci,
quia Domino peccauerunt. Et effunde-
tur ſanguis eorum ſicut humus, & corpo-
ra eorum ſicut ſtercora. Sed & argentum

eorum, & aurum eorum nõ poterit liberare eos in die iræ Domini. In igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia conſummationem cum feſtinatione faciet cunctis habitantibus in terra. Hæc & huiuſmodi, quæ paſsim leguntur in ſcripturis, tunc adimplebuntur, & tunc finis erit, quia tunc conſummabuntur omnia. Ait ergo: Factum eſt ſilentium in cælo quaſi media hora. Silentium quippè hoc loco rectè quietem illam *Pſal. 75.* ſignificare intelligitur, de qua Pſalmiſta loquitur: Terra tremuit & quieuit, cùm exurgeret in iudicio Deus, vt ſaluos faceret omnes manſuetos terræ. Præmiſit enim: de cælo auditum feciſti iudicium, more prophetico pro futuro tempore ponens præteritum. Et eſt ſenſus: Quando de celo veniés, *Mat. 25.* auditum facies iudiciũ, dicendo iuſtis: Venite benedicti patris mei, &c. Tunc terra tremuit, & quieuit, id eſt, impij timebunt, & deſinent malè operari. Sed & ſancti qui nunc ſub altari Dei clamant (vt ſupra ſcriptum eſt) dicentes: Vſquequo Domine non *Sup. 6.* iudicas & vindicas ſanguinem noſtrũ, tunc quieſcent, finemq́; ponẽt ſuo clamori, quia tunc factum erit, tũc iudicatum erit, interfectoribus eorum vndique eliminatis, vt vltra interficere non poſsint. Huiuſmodi ſilentium, ſiue quietem in cælo, id eſt, in cæleſti eccleſia ſine fine futuram, ſilentiũ illud ſignificabat. Quod autem ait, quaſi media hora, & ad ſignificationem ſatis eſt iam dictæ pacis & quietis, & ad diſiunctionem valet eorum, quæ pręmiſſa ſunt, & eorum quę ſequũtur: quia videlicet iam nunc ab alio exordio myſteriorũ ſiue reuelationis, ordo recapitulatur.

QVARTI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER QVINTVS.

ET *vidi ſeptem angelos ſtantes in conſpectu Dei, & datæ ſunt illis ſeptem tubæ. Et ecce alius angelus venit, & ſtetit ante altare habẽs thuribulũ aureũ in manu ſua.)* Sicut verè dixit Chri- *Mat. 10.* ſtus, quia perſecutores corpus occidunt, ſed animam occidere non *2. Tim. 2.* poſſunt, ſic verè dixit Chriſti Apoſtolus, quia laboro vſque ad vincula, ſed verbum Dei non eſt alligatum. Ecce enim laborante iſto Chriſti diſcipulo vſq; ad exilia, & in anguſta ſecũdum corpus clauſo inſula, verbum Dei liberum atque expeditum, liberã eius animam per ampla ducit ſeculorum ſpatia, tota amplitudine dilatatam, vt per annorum millia, per omnium ferè ſcripturarũ quaſi multa miliaria, digeſtas operum Dei rationes myſticas coram ſe conſpiciat. Ducit ac reducit à primis vſque ad nouiſsima, à nouiſsimis vſque ad priora ſecula, videlicet ab vltimi ſigilli apertione, quod in nouiſsimo die aperiendum erit, vſque ad primam tubam quæ poſt diluuium perſonuit ad deſtructionem peccati, ad aſtruendum quod cura eſſet Deo de peccatis hominum, & quod omnis in nouiſsimo die iudicaturus ſit. Operoſum atque perpulchrum eſt oſtendere de ſcripturis, vbi, quando, vel quomodo quiſque angelorum iſtorum tuba cecinerit, quæ tertia pars terræ ignea grãdine combuſta ſit, qui mons magnus in mare miſſus, & quæ tertia pars maris ſiue creaturæ mortua ſit, quæ tertia pars fluminum amara facta, vel in abſinthium verſa ſit, quę vel cuius ſolis aut ſtellarum tertia pars percúſſa & obſcurata fuerit, quis puteus abyſſi, & quomodo illum ſtella de cælo cadens aperuerit, vnde fumus aſcendit, & locuſtæ exierunt, qui quatuor angeli alligati in flumine magno Eufrate, ſed ad vocem iubentis Dei ſoluti, quod vltimum ſit væ, & quæ voces dicentium: Factum eſt regnum huius mundi, Domini noſtri & Chriſti eius, & regnabit in ſecula ſeculorum. Operoſum eſt, inquam, certis ex locis ſcripturarum oſtendere hæc omnia, nouiſsimum magni iudicij diem, claris teſtimonijs præcurrentia.

Præterea iam hic ſciendum, quia quando plagæ iam dictæ fieri cœperint, ad fidem ſiue confirmationẽ futuri iudicij Dei, ſimul quoque miſericordiæ præparatio non defuit, quæ iudicium illud fugientibus ſemper preſto eſt, & omnibus occurrit. Pulchrè ergo vbi dictum eſt, & vidi ſeptem angelos, & datæ ſunt illis ſeptem tubæ, antequam aliquis illorum tuba caneret: ecce, inquit, alius angelus venit, & ſtetit ante altare habẽs thuribulum aureum, &c. Iſte nanque angelus, ſiue

lus,ſiue angeli iſtius actus vel habitus, miſericordis atque fidelis pontificis Chriſti ſacerdotium deſignat, quod ibi iam figurari cœptum eſt, vbi angeli tuba, & plagæ fieri cœperunt, quod ſermonis noſtri ſequentia pro poſſe declarabunt. Itaque ſicut in præcedentibus ſeptem libri ſigillis abſolutis, ſpiritum intellectus, ſic in iſtis ſeptem angelorum tubis, & in illo alio angelo thuribulum habente, ſpiritum conſilij operatū eſſe ſiue operari agnoſcimus. Vnde poſt cantum tubæ ſexti angeli, leuat manum ſuā in cælum fortis angelus, iurans per viuentē in ſecula ſeculorū, quia in diebus vocis ſeptimi angeli, cū cœperit tuba canere, cōſummabitur myſterium Dei. Myſterium nanq; hoc loco idem eſt quod ſecretum conſiliū. Et hoc verè magnum fuit conſilium magni Dei quod vltimum iudicium per ignem futurum non ita repentè aut ex improuiſo voluit euenire, ſicut illud anterius iudicium per aquam factum, ſed multa præmiſit ad idem iudicium pertinentia, per quæ non dubitaretur eſſe futurū, ſocia vbiq; miſericordia pro illis, quos pœnitentiam agere vel acturos eſſe prȩuidit ante ipſum iudicium. Habentes ergo in hac recapitulatione magnam miſericordiæ atque iudicij materiam, vnde grandis ſermo iure nobis ſit, niſi quia imbecilles ſumus ad dicendū, primum de miſericordiæ inſtrumento loquamur, ſecundum talem huiuſce angeli actū vel habitum. Res ipſa iam poſtulare videtur, vt primo inquiramus, quis eſſe ſecundū ſuam perſonam æſtimetur iſte angelus: Deinde cuius figuram geſtet, ſiue quem ſignificet, dicemus, iuxta ſenſum, quem publicus ſanctæ eccleſiæ iam dudum commendauit vſus. Omnium quidem angelorū piū atque benignum eſſe ſtudium circa genus humanum, multa commendant ſanctarum teſtimonia ſcripturarum, vt exempli gratia illud euangelicum: Dico vobis, gaudium e-
Luc. 15. rit coram angelis Dei ſuper vno peccatore
Luc. 2. pœnitentiam agente. Illi congaudentes re-
Mat. vlt. demptioni noſtræ, nato Domino magna multitudine ſolennizantes atque perſultantes gloriam in altiſsimis Deo, & in terra pacem hominibus bonæ voluntatis decantando annuciant & annunciando decantant: ipſi reſurgente Domino, eodemque aſcendente in cælo, in albis veſtibus apparentes, ſalutis noſtræ feſtiuitatem concelebrant, & celebrandam fidei noſtrȩ intimare feſtināt. Veruntamen præ omnibus Michael atq; Gabriel corā Domino pro nobis ſunt, propter nos ſatagunt, & in noſtrum eunt atque ve-
Actor. 1. niunt adiutorium, ſicut teſtatur vtrunque, vetus ſcilicet, & nouum teſtamentum. Nam in veteri Daniel audiuit vocem dicentis ſi-
Dan. 8. bi: Gabriel, fac intelligere iſtam viſionem. Virum iſtum, qui Gabrieli loqui præcepit, vt Danielem faciat intelligere viſionē, Iudæi Michael autumant. Conſequenter autem, quia viſio de prælijs erat regumq́ue certaminibus, imò regnorum ſucceſsionibus, Gabriel, qui præpóſitus eſt prȩlijs huic officio mancipatur. Gabriel enim in noſtra lingua vertitur fortitudo vel robuſt⁹ Dei.
Vnde & eo tēpore, quo erat Dominus na- *Luc. 1.*
ſciturus, & indicturus bellū dæmonibus, & triumphaturus de mundo, Gabriel venit ad Zachariam, & ad Mariam, & poſtea in
Pſalmis de Domino legimus triumphante: *Pſal. 23.*
Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis &
potens, Dominus fortis ipſe eſt rex gloriæ. *Dan. 9.*
De hoc in alia viſione idem propheta: Adhuc, inquit, me loquente in oratione, ecce vir Gabriel quem videram in viſione à principio, citò volans tetigit me in tempore ſacrificij veſpertini & docuit me. Porrò vbi populo proſpera promittuntur, & propitiatio vel expiatio neceſſaria eſt, Michael dirigitur, qui interpretatur, quis ſicut Deus.
Hinc eſt illud: Princeps autem regni Perſa- *Dan. 10.*
rum reſtitit mihi viginti & vno diebus, & ecce Michael vnus de principibus primis ve-
nit in adiutorium meum. Itemq; poſt pau- *Ibidem.*
ca: Veruntamen annunciabo tibi quod expreſſum eſt in ſcriptura veritatis, & nemo eſt adiutor meus in omnib. his niſi Michael princeps veſter eſt. Denique cùm dicit: Niſi Michael particeps veſter eſt adiutor meus, ſubaudiendum eſt, ad rogādum Deum pro vobis, ad offerēdas Deo orationes veſtras.
In nouo autem teſtamento, & Gabriel an- *Luc. 1.*
nunciandæ dominicæ incarnationis fungitur officio, & Michael princeps in prælio contra diabolum ſecundum hanc ipſam A-
pocalypſin declaratur. Nam factum eſt, in- *Infra. 12.*
quit, prælium magnum in cælo, Michael & angeli eius præliabantur cum dracone, &c. Cùm igitur omnium, vt iam dictum eſt, angelorum circa nos homines pium ſit beneuolentia peruigili ſtudium, multò maximè de iſtis hoc ſentiendum eſt, quos vtriuſque, veteris ſcilicet, & noui teſtamenti tam celebre per nomina ſua tantis negotijs deſignat præconium. Sed & iſtorum tam excellentium maximus nobis eſt Michael, quippe qui & illius alterius teſtimonio princeps noſter & dicitur & eſt, princeps in prælio, princeps in orationis ſuffragio. Vſque ad finem
ſeculi princeps iſte principatur populi Dei, *Dan. 12.*
teſtante eodem angelo, qui & ſupra cùm diceret Danieli: In tempore illo conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui, & veniet tempus, quale non fuit ex eo, ex quo gentes eſſe cœperunt, vſque ad tempus illud. Pro filijs populi tui cùm
dicitur Danieli, nos ipſos rectè intelligim⁹, *Dan. 12.*
quia nimirum & nos, quicunque ex fide A- *Rom. 4. 9.*

naribus patulis ſenſum inſpirans inſitæ ſuauitatis. Illuc vſq; pulchra gradatione huiuſcemodi fumus aſcendit. De orationibus ſanctorum ad manum angeli, de manu angeli coram Deo aſcendit. Quid deinde? *Et accepit angelus thuribulum & impleuit illud de igne altaris, & miſit in terram. Et factæ ſunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræ motus magnus.*) Hoc thuribulum aureum fumus incenſorum, hoc manus angeli mediantis impetrauit, vt de igne altaris pleno thuribulo mitteretur in terram, & fierent tonitrua, & voces, & fulgura, & terræ motus magnus. Hoc, inquã, vt manifeſtius dictum ſit, aurea ſanctorum patrum fides emeruit, vt tanta fierent in gẽte illa ſigna atque prodigia, [*Exod. 14.*] quibus contrita eſt Aegyptus, Pharao ſubmerſus cum curribus ſuis & equitibus ſuis, filijs Iſrael per medium mare tranſeuntibus, vtque fieret [*Exod. 29.*] in monte Synai quod ſcriptum eſt: Iam aduenerat dies tertius, & manè inclaruerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes denſiſsima operire mon- [*Deut. 33.*] tem, clangorque buccinæ vehementer perſtrepebat, timuitq; populus qui erat in caſtris. Hoc reſpiciens Moyſes homo Dei, ſaluo ſacratiore intellectu, dum benediceret filijs Iſrael dixit: Dominus de Syna venit, & de Seyr ortus eſt nobis. Apparuit de mõte Pharan, & cum eo ſanctorum millia. In dextera eius ignea lex. Igneam legem dixit, ne dubites per ignem quem angelus iſte miſit in terram, rectè legem debere intelligi. Et quid eſt lex ignea, niſi lex ſpiritus Dei, qui per ignem ſolet ſignificari, conſcripta: & contra peccata perſeuerantia zelo fortiſsimo feruida? Quod autem iſte ignis manu angelica in terram miſſus ſit, quod iſta lex ignea per angelos adminiſtrata ſit, Stephanus prothomartyr in Actibus Apoſto- [*Actor. 7.*] lorum patenter edicit: Et occiderũt inquit, eos, qui prænunciabant de aduentu iuſti, cuius vos nũc ꝓditores & homicidæ fuiſtis, qui accepiſtis legem in diſpoſitione angelorum, & non cuſtodiſtis. Quid hoc teſtimonio manifeſtius? Legem, inquit, in diſpoſitione angelorum accepiſtis. Apoſtolus quo- [*Galat. 3.*] que ad Galatas ſcribens dicit. Quid igitur lex? Propter tranſgreſsionem poſita eſt donec veniret ſemen, cui repromiſerat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Quã in manu, vel cuius mediatoris? In manu nimirum mediatoris angeli magni, qui nunc mediator Dei & hominum eſt, homo Chriſtus Ieſus: Hunc enim & iam dictus protho- [*Actor. 7.*] martyr in Act. Apoſtolorum patenter in- [*Exod. 3.*] nuit dicendo. Hunc Moyſen Deus principem & redemptorem miſit cum manu an- [*Malac. 3.*] geli qui apparuit illi in rubo. Et Malachias propheta manifeſti' exprimit, quis vel quãtus ſit angelus iſte, cùm dicit: Et ſtatim veniet ad templum ſuum dominator quẽ vos quæritis, & angelus teſtamenti quem vos vultis. Itaque quomodo angeli, quorum in diſpoſitione ſiue ordinatione, promiſsio ad Abrahã, & Iſaac, & Iacob facta eſt, & lex data eſt, plures fuerunt, iſte qui autoritate prophetica princeps illius populi dicitur fuiſſe, archangelus Michael in tanto negotio nullatenus defuiſſe credendus eſt. Nam etſi illic de ſuæ perſonæ manifeſtis indicijs tacet, alias non tacet. Deniq; cũ eſſet Ioſue [*Ioſue. 5.*] in agro vrbis Hiericho, leuauit oculos & vidit virum ſtantem contra ſe, & euaginatum gladium tenentem, perrexitque ad eum, & ait: Noſter es, an aduerſariorũ? Qui reſpondit: Nequaquam, ſed ſum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Sanè quod dixit, ſed ſum princeps exercitus Domini, nõ ſufficiens fuiſſet de ſcriptis perſonæ huius Michaelis archangeli, niſi ſuppleuiſſet ipſa, quam ſupra diximus autoritas prophetalis, qua dixit: ille alius angelus, & nemo eſt adiutor meus in omnib' ijs, niſi Michael prin- [*Dan. 10.*] ceps veſter. Itemq; alibi: In tempre, inquit, [*Dan. 12.*] illo conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui. Multa ſunt nimis & plura, quã vt præſenti loco commemorare patiatur tenor propoſiti noſtri, quę per miniſterium principis huius facta ſunt, ſicut ſcripturis ſacris continentur, ex quib. omnibus magnus iſte princeps, quia per ipſum diſpoſita ſunt, fortitus eſt nomen Michael, quod interpretatur, quis ſicut Deus. Quid enim aliud hoc nomine innuitur, niſi quia qualia per ipſum facta ſunt, nemo facere poſsit niſi Deus? Hoc denique & Pſalmi- [*Pſal. 76.*] ſta perſpiciens: Quis Deus, inquit, magnus ſicut Deus noſter? Tu es Deus qui facis mirabilia, &c. Sciendum tandem quia angelus iſte non in re, ſed tantum in ſignificatione mediator fuit. Nam idem Apoſtolus, vt ſu- [*Galat. 3.*] pra meminimus, dixit, quia lex ꝓpter trãſgreſſores poſita eſt, donec veniret ſemẽ cui repromiſerat ordinata per angelos in manu [*1. Tim. 2.*] mediatoris. Et alibi dicit: Vnus Deus & vn' mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Significatiõe ergo qualiter mediator fuerit, id eſt, qualiter mediatorẽ Dei & hominum ſecundum hanc viſionem ſignificauerit, iam dicendum eſt. Venit, inquit, angelus & ſtetit ante altare, habens thuribulum [*Eſa. 9.*] aureum in manu ſua. Angelum eſſe Chriſtum Dei filium, angelum, id eſt, nuncium magni conſilij. Hunc eſſe vel dici non ſolũ prophetica, verùm etiam legalis authoritas [*Exod. 23.*] aſtruit, cùm ad Moyſen Deus dicit: Ecce ego mittam angelum qui præcedat te, & cuſtodiat in via, & introducat in locum quem paraui. Obſerua eum & audiui vocẽ eius, nec contemnendum putes, quia non dimittet cùm peccaueris, & eſt nomen meum in illo. Nam

illo. Nam angelus, in quo debeat eſſe nomẽ
Dei, id eſt, qui Deus aut Dominus iure de-
beat dici, vnus & ſolus eſt Deus, Chriſtus
Dei filius, Hic, inquit, venit, videlicet in
húc mundú, per incarnationis myſteriú. Nã
& ex eo quod ſic venit, & volútatem patris
nobis annunciauit, angelus dicitur & eſt.
Veniens autem ſtetit ante altarę habens thu
ribulum aureum in manu ſua. Quomodo
ſtetit ante altare, niſi præſtò ſe exhibens ad
ſubeundum opus obedientiæ ſpontaneæ?
Cùm enim tanquam Deus manu ſua ſe tue-
ri poſſet, tanquam homo infirmum ſe inue-
niri & teneri paſſus eſt, dixitq; orans ad pa-
trem: Mi pater, ſi poſsibile eſt, tranſeat à me
Matt. 26. calix iſte, veruntamen non ſicut ego volo,
Luc. 22. ſed ſicut tu. Itaque non ſe defendens ſtetit
ante altare, videlicet tanquam ouis ductus
ad immolandum, & non aperuit os ſuum.
Eſaia. 53. Taliter aſtitit, aureum in manu ſua habens
thuribulum, ſcilicet, apparens in conſpectu
Eccleſię factus ipſe thuribulum, vt ſuper al-
tare crucis thuribulum ſuum aureú, id eſt
corpus immaculatum, & de ſpiritu ſancto
cóceptum, offerret patri pro nobis. Et data
ſunt illi incenſa multa, vt daret d: orationi-
bus ſanctorum omnium ſuper altare, quod
eſt ante thronú. De orationibus ſanctorum
obtulit incenſa. Ipſi enim libauit Eccleſia
Pſal. 140. preces ſuas, dicens: Dirigatur oratio mea
ſicut incenſum in conſpectu tuo. Accepiſſe
autem de orationibus ſanctorum idem di-
citur & obtuliſſe, quia per ipſum omnium
poſſunt preces ad Dominum ſuauiter per-
uenire. Et aſcendit fumus incenſorum de
orationibus ſanctorum de manu angeli co-
ram Deo, Chriſto Domino ſe hoſtiam ſua-
uitatis offerente, compúctio cordis ſancto-
rum acceptabilis facta eſt, quæ ab igne na-
ſcens intimo, ſicut fumus ſolet excitare la-
chrymas, & accepit angelus thuribulum, &
impleuit illud de igne altaris, benè thuribu
Ioann. 3. lum igne plenú inducit. Non enim ad men-
ſuram dat Deus ſpiritum. Quod propriè de
Chriſti humanitate nouimus adimpletum,
in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis
Coloſſ 2. corporaliter. Et miſit in terram. Sic & Do-
Luca 12. minus in Euangelio: Ignem, inquit, veni
mittere in terram. Et facta ſunt tonitrua, &
voces, & fulgura, & terræmotus. Tonitrua,
comminatióes ſupernæ. Et voces, id eſt, ex-
hortationes. Et fulgura, id eſt, ſplendores
miraculorum Terræmotus, vt quibuſdam
Ioann. 7. inſequentibus, quibuſdam verò ſequenti-
bus: ijs dicentibus bonus eſt, illis autem,
non, ſed ſeducit turbas. Nunc ad ordinem
recurramus: Diximus ſupra, quia ſicut in
præceptis præcedentibus, ſeptem libri ſigil-
lis abſolutis, ſpiritum intellectus, ſic in iſtis
ſeptem angelorum tubis, & in illo alio an-
gelo thuribulum habente, ſpiritum conſi-
lij operatum eſſe ſiue operari agnoſcimus,
ipſum tamen Dei conſilium in eo magnum
& mirabile fuiſſe vel eſſe, quod vltimum
iudicium per aquam factum: ſed multa
præmiſit ad idem iudicium pertinentia,
per quæ non dubitaretur futurum eſſe, ſo-
cia vbique miſericordia, pro illis quos pœ-
nitentiam agere vel acturos eſſe præuidet
ante ipſum iudicium. Cùm igitur angelus
iſte ſtaret, vt ſupra iam dictum eſt, datus in
principem Abrahæ & ſemini eius, ſumpto
thuribulo paratus ad ſuſcipienda orationú
incenſa, ad impetranda pro illis miſericor-
diæ ſuffragia. *Tunc & ſeptem angelis ſeptem tubæ
datæ ſunt, & parauerũt ſe, vt tuba canerent.*) Vide-
licet ad intonandú iudicium aduerſus pec-
cata gentium, quæ ſub eodem tempore vias
ſuas ingredi cœperunt. Tubæ, inquam, illis
datæ ſunt, videlicet ad excitandum orbem
terrarum, vt pugnaret pro Deo aduerſus
inſenſatos, vt per quæ peccabant, per ipſa &
punirentur. *Et primus angelus tuba cecinit, & fa-* *Sapien. 5.*
*cta eſt grando & ignis, mixta in ſanguine, & miſſum
eſt in terram, & tertia pars terræ combuſta eſt, &
tertia pars arborum combuſta eſt, et omne fœnum vi-
ride combuſtum eſt*) Primi angeli vel primę tu-
bæ cãtus, clamor ille fuit, de quo Dominus
ad prædictum patrem Abrahã taliter locu- *Geneſ. 18.*
tus eſt: Clamor Sodomorum & Gomorrhę
multiplicatus eſt, & peccatú eorum aggra-
uatum eſt nimis. Deſcendam, & videbo, v-
trum clamorẽ, qui venit ad me, opere com-
pleuerint an non eſt ita, vt ſciam. Denique
ab angelis nobis deputatis, quotidiè die no-
ctuq; Domino factori noſtro opera noſtra
nunciantur. Si ergo magnum ſit opus quod
agimus, dum annunciatur, Ipſa annuncia-
tio quaſi cantus tubæ eſt, quaſi magnus cla-
mor. Siue pergrande peccatum ſiue oratio
ſit vehemens, ante Deum clamor eſt. Nam
qui dixit 1. clamor Sodomorum & Gomor-
rhæ multiplicatus eſt, ipſe alio loco dicit:
Vidi afflictionem populi mei, & clamorem *Exod. 3.*
eius audiui. Canente ergo tuba primi ange-
li, facta eſt grando, & cæt. Quando vel quo-
modo hoc factum ſit, cui incognitum eſt?
Pluit enim Dominus ſuper Sodomam & *Geneſ. 19.*
Gomorrham ſulphur & ignem, & ſubuer-
tit ciuitates has, & omnem circa regionem,
vniuerſos habitatores vrbiú, & cuncta terrę
virentia. Denique terræ, arborum, atq; fœ-
ni nomine, homines ſubintelligendi ſunt,
cum benè nota ſcripturarum authoritate.
Terræ, vt exempli gratia, cùm Deus dicit: *Gene. 3.*
Quia puluis es, & in puluerem reuerteris:
ſiue, terra es, & in terram ibis. Et alibi: Quid *Ecclè. 10.*
ſuperbis terra & cinis? Arborum, cùm idem
Dominus dicit: Non eſt arbor bona, quæ fa- *Matth. 7.*
cit fructos malos, neque arbor mala, faciens *Luc. 6. 6.*
fructum bonú. Fœni, cùm idem Dominus
dicit per prophetã: Clama: Omnis caro fœ- *Eſaia. 40.*
num, &

num, & omnis gloria eius quaſi flos fœni. Exiccatum eſt fœnum, & cecidit flos, verbum autem Domini manet in æternum. Ergo terra, arbores, fœnũ viride, homines Sodomitæ, cupidi, elati, luxurioſi, imò libidinoſi fuerunt. Sed cur tertia pars terræ ſiue arborum, id eſt, hominum dicti ſunt? videlicet ob duplicem cauſam: quia de ſtirpe Cham, & impœnitẽtes fuerũt: genus quippe Cham rectè tertia pars hominum dicitur, & eſt: quia nimirum tres erãt filij Noe, (Gen. 10.) qui egreſsi ſunt de arca, Sem, Cham, & Iaphet. Porrò Cham ipſe eſt pater Chanaan, de cuius poſteris Sodomitæ diſſeminati ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Per hos diſſeminati ſunt populi Chananæorum, facti ſunt termini Chanaan venientibus à Sydone Gerarã vſque Gazam, donec ingediaris Sodomam & Gomorrhã, (Gen. 9.) & ad Amã, & Seboym vſque Leſa. Ergo natura, id eſt, genere ſiue natione, tertia pars, id eſt, de tertia parte hominum erant, cùm eſſent de ſtirpe maledicti Chanaan vnius ex poſteris Cham, dicente patre: Maledictus Chanaan, ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis. Hæc vna eſt cauſa, ob quam Sodomitæ tertia pars terræ, ſiue tertia pars arborum rectè dicantur. Alia eſt cauſa, quia ſicut iam dictum eſt, impœnitentes fuerunt, peccatum ſuum prædicãtes nec abſcondentes. Vnde hactenus ijs qui (Pro. 21.) lętantur cũ malefecerint, & exultant in rebus peſsimis, cur damnentur à Deo iudice, (Eſa. 3.) cauſa redditur huiuſmodi: Quia peccatum ſuum, inquit, ſicut Sodoma prædicauerũt, nec abſconderunt. Impœnitentes namque ita pars tertia hominũ ſunt, vt iuſti qui dignè prædicare debeant, & peccatores qui audiunt, & ad prædicationem illorum conuertuntur, ſaluare non dubitentur animas ſuas, & ſola quæ ſupereſt, impœnitentium pars, ſine dubio mittenda ſit in gehennam.

Et ſecundus angelus tuba cecinit, & tanquam mons magnus igne ardens, miſſus eſt in mare, & facta eſt tertia pars maris, ſanguis: & mortua eſt tertia pars creaturæ, quæ habent animas, & tertia pars nauium interijt.) Tunc ſecundus angelus tuba cecinit, quando mortuo rege Aegypti, ingemiſcentes filij Iſrael propter opera, vociferati ſunt ad Dominum, (Exod. 1. 3.) aſcenditque clamor eorum ad Deum pro operibus, & audiuit gemitum eorum: Canente autem hac tuba, tanquam mons, inquit, magnus igne ardens miſſus eſt in mare. Recordatus eſt enim, (Exod. 2.) inquit ſcriptura, fœderis, quod pepigit Deus cum Abraham, Iſaac, & Iacob, & reſpexit ſuper filios Iſrael, & liberauit eos. Quomodo (Exod. 4.) liberauit eos? Extende, inquit, manum tuã ſuper mare, & reuertantur aquæ ad Aegyptios, ſuper currus & equites eorũ. Reuerſæque ſunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui ſequentes ingreſsi fuerant in mare, ne vnus quidem ſuperfuit ex eis. Ergo tanquam mons magnus igne ardens miſſus eſt in mare, ſcilicet Pharao cum curribus ſuis, exemplar ſuperbiæ diabolicæ. Montis nanq; nomine ſuperbia: ignis ardentis eorundem, ſcilicet Pharaonis & Aegyptiorũ, deſignatur (Exod. 18.) inuidia. Nam de ſuperbia illorum Iethro quoque cognatus Moyſi cùm dixiſſet. Bene dictus Dominus qui liberauit vos de manu Aegyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum ſuum de manu Aegypti, continuò ſubiunxit: Nunc cognoui, quia magnus Dominus ſuper omnes deos, eò quod ſuperbè egerint contra illos. Porrò inuidię (Exod. 1.) ſuæ ignem vrentem ipſe ſatis indicat Pharao, cùm dicit in initio: Ecce populus filiorũ Iſrael multus, & fortior nobis eſt, venite, ſapienter opprimamus eum, ne fortè multiplicetur. Maris nomine gentes hic ſignificantur, quemadmodum & in Pſalmo cũ dicit: (Pſal. 46.) Et transferentur montes in cor maris. Idem eſt enim, ac ſi diceretur, dum à Iudæis in medium gentium tranſibunt Apoſtoli. Nauium quoq; nomine vita hominũ tranſitoria deſignatur, quemadmodũ & in Iob: (Iob. 9.) Dies mei, inquit, tranſierunt, ſicut naues poma portantes. Itaque & hic per tertiam partem maris ſiue nauium, ſicut ſupra, per tertiam partem terræ atque arborum, tertia pars hominum intelligitur rectè, ſcilicet progenies Cham: Aegyptij nanque de Meſraim, vno ex poſteris Cham, exorti ſunt. (Gen. 10.) ſcriptum quippe eſt: Filij autem Chã, Chus & Meſraim, & Phur, & Chanaã, ac deinceps. At verò Meſraim genuit Ludim, & Ananim & Laabim, & Neptuim, & Phetuſim, & Cheſſuim, de quib. egreſsi ſunt Philiſtijm, & Capturim. Quod ex iſto, ſcilicet, Meſraim, Aegyptij quoque, vt iam dictum eſt, orti ſunt, antiquiores tradunt. Pſalmiſta (Pſal. 77. & 104.) quoque patrem eius Cham, patrem Aegyptiorum fuiſſe aſtruit, cùm dicit: Et percuſsit omne primogenitum in terra Aegypti, primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham, id eſt, vbi filij Cham, filij Noe habitant. Aliam nihilominus ob cauſam Aegyptij tertia pars fuerunt, videlicet quia & ipſi impœnitentes fuerunt, adeo, vt cùm coram illis ſigna & prodigia multiplicarentur, ipſi amplius indurarentur. Oderant enim filios Iſrael, & inuidebant eis, & idcircò, vt proprium eſt odientium atque inuidentium, quanto plura videbant pro eis ſigna fieri, quæ gloria illorum erat, tanto duriores efficiebantur, augmentum per ſingula ſigna capiente magnitudine odij. Hoc prȩuidens ipſe Dominus dicebat ad Moſen: Ego indurabo cor eius, & nõ dimit- (Exod. 7.) tet populum. Quod idem eſt ac ſi diceret: Ego quidem ſigna coram eo faciã, ſed hæc illi ad

illi ad nihil aliud valebunt, niſi vt odientis creſcat inuidia, inuidẽtis augeſcat odiũ. Impœnitentes ergo erant, & cùm, vt ſupra dictum eſt, tres ſunt partes hominum, alij quippe iuſti, alij pœnitentes, alij impœnitẽtes ſint: Iſti, quia de impœnitentibus erant, de tertia parte erant. Quod autem hic dicitur, quia tertia pars maris facta eſt ſanguis, quoniam mare, vt ſupra iam dictum eſt, gẽtes ſignificat: quod inquam tertia pars maris, & tertia pars quæ habebat animas mortua eſt, patenter ad illud ſpectat, quòd percuſsit aquam fluminis coram Pharaone, & ſeruis eius, quæ verſa eſt in ſanguinem, & piſces qui erant in flumine, mortui ſunt, & iumenta quoque igne & grandine combuſſit. Vnde & Pſalmiſta: Conuertit aquas eorum in ſanguinem, & occidit piſces eorum. Ac deinceps: Et tradidit grandini iumenta eorum. Item: Viam fecit ſemitæ iræ ſuæ, & non pepercit à morte animabus eorum, & iumenta eorum in morte concluſit. Et rurſus: Qui percuſsit primogenita Aegypti, ab homine vſq; ad pecus. Iã ergo ſecundũ literam tertia pars hominum, id eſt, genus Chã, vnius ex tribus filijs Noe, ſecundò percuſſa eſt: Hiſtoricas nanque percuſsiones oſtendere magis intendimus. *Et tertius angelus tuba cecinit: Et cecidit de cælo ſtella magna ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partẽ fluminum, & in fontes aquarum, & nomen ſtellæ dicitur abſinthium. Et facta eſt tertia pars aquarum abſinthium, & multi homines mortui ſunt de aquis, quia amara facta ſunt.*) Fluminum quoque nomine gentes ſignificantur, vt illic: Eleuauerunt flumina fluctus ſuos, à vocibus aquarum multarũ, quod eſt dicere: Inimicæ gentes eleuabunt tanquam fluctus quaſdam commotiones ſuas, ſcilicet minas, verbera & cætera talia: & hoc facient à vocibus aquarum multarum, id eſt, propter voces prædicantium euangelium Chriſti, ſiue propter clamoſas accuſationes multorum, cum populari tumultu dicentium, nouę religionis cultores, ſuorumq; exterminatores aduenisſe deorum. Porrò tertia pars gentium, ſicut iam dictum eſt, genus erat Cham. Igitur tũc tertius angelus tuba cecinit, quando poſt quadraginta annos ab exitu filiorum Iſrael de Aegypto, completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum, & cęterarum gentium ſiue regnorum Chanaan. Quod & patientia Dei expectans, cùm dixiſſet ad Abraham: Scito prænoſcens quod peregrinum futurum ſit ſemen tuum in terra non ſua, &c. ita ſubiũxit: Necdum completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum vſque ad præſens tempus. Itaque canente tuba tertia, id eſt, iſtorum quoque clamore aſcendẽte ad Deum, eò quòd perſeuerãter peccando iniquitates ſuas adimplêſſent, tempuſque eſſet vt iam terra illos euomere deberet. *Cecidit*, Inquit, *de cælo ſtella magna ardẽs tanquam facula.*) Stella ardẽs tanquam facula, id eſt, ira Dei magna de cęlo cecidit ſuper gentes illas: ira, inquã, Dei nobis ſtella, illis tãquam facula. Nobis enim lucet ira Dei, & ad cognitionem proficit eiuſdem Dei, quę illos tanquam facula conſumpſit, ita vt furore ſuo arderent & nullã miſericordiam quærerent, neque ſe victoribus traderent. Nam ſic ſcriptum eſt: Non fuit ciuitas, quin ſe traderet filijs Iſrael, pręter Euæum, qui habitat in Gabaon. Omnes bellando cepit Ioſue. Domini enim ſentẽtia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael, & caderent, & nõ mererentur vllam clementiam, ac perirent, ſicut prędixerat Dominus Moyſi. *Et cecidit in tertiã partem fluminum, & in fontes aquarum.*) id eſt, in illas gentes, quæ ſicut iam dictum eſt, de tertia erant parte hominum, ſcilicet, de genere Cham. Item ob aliam cauſam de tertia erant parte hominum, videlicet quia impœnitentes erãt: nam tres partes ibi maximè diſtinctæ apparuerunt, iuſtorum ſcilicet, quod erant filij Iſrael propter Dei cultum. Pœnitentium, vt erat domus Raab meretricis, quę nuncios filiorum Iſrael ſuſcepit, de quà & ſcriptum eſt: Raab verò meretricem & domum patris eius atq; omnia quæ habebat, fecit Ioſue viuere, & habitauerunt in medio Iſrael, vſque in præſentem diem. Porrò impœnitentium pars ipſi erãt, quippe & magnalia Dei quæ in Aegypto & deinceps facta fuerant, æquè ipſi audierant, & inde, illa inquit, elanguerũt omnes habitatores terrę: ſed nõ, vt ipſa & domus ei⁹, ad pœnitentiam conuerſi ſunt.. *Et nomen*, inquit, *ſtellæ dicitur abſinthium.*) Abſinthiũ Græcum nomen eſt herbæ, quæ guſtu amariſsima eſt, ſuauis odore, temperamentum corpori præſtans, cuius contuſa folia ſucco ſuo vomitum extorquent, & auferendis doloribus vel contuſionibus corporum vtiliſsima comprobatur. Huic rectè comparatur, eiuſque nomine nuncupatur ira illa vel ſententia Dei, quæ ſuper gentes illas venit, ita vt euomeret eos de terra, & quaſi malis humoribus eiectis, reuelato pectore liberaretur. Sic enim de illis ipſe loquitur: Omnes execrationes iſtas fecerũt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam. Cauete ergo & ne vos euomat cùm paria feceritis, ſic euomuit gentem quæ fuit ante vos. Rectè ergo, vt dictum eſt, ſtella illa cadens, id eſt, ſentẽtia Dei ſuper gentes illas veniẽs, dicitur abſinthium, quæ talem talemq; neceſſarium terræ illi fecit vomitum. *Et facta eſt tertia pars aquarum abſinthium, & multi homines mortui ſunt, quia amara facta ſunt.*) Facta eſt abſinthium, id eſt, demonſtrata eſt eſſe amariſsima, nimiumque perniciosa filijs Iſrael

eorundem

Marginal references: *Exod. 7.* *Exod. 9.* (beside "tua eſt, patenter ad illud ſpectat … percuſsit aquam fluminis"); *Pſal. 77. & 104.* (beside "Conuertit aquas eorum"); *Pſal. 92.* (beside "tes ſignificantur"); *Actor. 17.* (beside "ſuorumq; exterminatores"); *Gen. 15.* (beside "draginta annos"); *Ioſue. 11.* (beside "bellando cepit Ioſue"); *Ioſue. 2.* *Ioſue 6.* *Ioſue. 2.* (beside "retricem & domum … uerunt in medio Iſrael"); *Leui. 18. & 20.* (beside "tur. Sic enim de illis ipſe loquitur")

eorundem cohabitatio gentium, & multi ex eis mortui ſunt, de aquis, id eſt, de gentibus illis, quia amaræ factæ ſunt: videlicet ſicut prædixerat Deus ipſe Iſraeli denũciãs *Exo 23.* per Moyſen: Caue ne vnquam cum habitatoribus terræ illius iungas amicitias, qui tibi ſint in ruinam. Non ineas pactum cum hominibus illarum regionum, ne cùm fornicatæ fuerint cum dijs ſuis, & adorauerint ſimulacra eorum, vocet te quiſpiam, vt cõe*Deut. 7.* das de immolatis, &c. Non enim audierũt prohibentem Dominũ, ſed biberunt aquas amaras multi, & mortui ſunt, id eſt, commixti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & ſeruierunt ſculptilibus eorũ, & factum eſt illis in ſcandalum. *Et quartus angelus tuba cecinit, & percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſtellarũ, vt obſcuraretur tertia pars eorum, dies non luceret pars tertia & noctis ſimiliter.*) Eleuata eſt manus percutientis à tertia parte terræ, maris, atque fluminum, ad ſolem, lunam, & ſtellas, & percuſſa eſt tertia pars eorum, Id eſt, à genere Cham tertia, vt iam ſæpè dictum eſt, parte hominum ſiue gentium, terram amantium, ſemetipſos amaricantium, & ſemper in vitijs & peccatis defluentium, ad ipſum genus Sem, ad ipſum ſemen Abrahæ, ad Ipſam ſtirpem Iacob. Nam ſicut illi qui Deum nõ quærunt, qui cælum nõ ſuſpiciunt, propter hoc ipſum terra ſunt, mare ſunt, flumina ſunt, ſic econtra ſemen vel filij Abrahæ, ſol ſunt, luna ſunt, ſtellæ ſunt. Sol videlicet prôpter Chriſtum verum ſolem, ſemen vnum eidem Abrahæ repromiſſum. Luna propterea, quia eccleſia ſunt. Stellæ, propter diuiſiuam, quam habuerunt ſinguli, ſuperni luminis gratiam. Quod proſpiciens *Deut. 1.* Moyſes: Et eſtis, inquit, hodie ſicut ſtellæ cæli plurimi. Nouerat quippe & ſcripſerat *Gen. 15.* Deum dixiſſe ad Abraham: Suſpice cælum, & numera ſtellas ſi potes: moxque ſubiunxit, ſic erit ſemen tuum. Amplius autem ad comprobandum quod ſub nominibus ſolis, lunæ, ac ſtellarum, gens illa ſiue patres & matres, ſingulique filij gentis illius rectè *Gen. 37.* debeant intelligi, illud teſtimonium vel ſolum ſufficit: Vidi, inquit, Ioſeph, quaſi ſolem & lunã, & ſtellas vndecim adorare me. Quod cũ patri ſuo retuliſſet: Quid, inquit ille, ſibi vult hoc ſomnium quod vidiſti? num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te ſuper terram? Igitur quartus angelus tuba cecinit, id eſt, murmuratio filiorũ Iſrael in deſerto præſente angelo qui præcedebat eos in columna nubis, nimium concitata, vſq; ad aures Domini peruenit. Vnde *Exod. 13.* Moyſes. Accedite, inquit, coram Domino: audiuit enim murmur veſtrum. Diu tuba illa perſonuit, diu aures Dei cantus ille horriſonus moleſtè tetigit. Quapropter permotus ipſe dicebat Moyſi: Vade deſcẽde, pecca *Exod. 16.* uit populus tuus quẽ eduxiſti de terra Aegypti: Receſſerunt citò de via q̃ oſtendiſti eis. Deinde tunc aures eiuſdem Domini tuba illa moleſtiſsimè tetigit, quando reuer- *Exod. 32.* ſis exploratoribus & detrahentibus terræ quã inſpexerant apud filios Iſrael, vociferans omnis turba fleuit, & murmurati ſunt cõtra Moyſen & Aaron cũcti filij Iſrael, di- *Num. 14.* centes: Vtinã mortui eſſemus in Aegypto, & non in hac vaſta ſolitudine. Vtinã pereamus, & non introducat nos Dominus in terram iſtam, ne cadamus gladio, & vxores & liberi noſtri ducantur captiui, &c. Tũc profectò percuſſa eſt tertia pars ſolis illius, lunæ illius, ſtellarum illarũ. Iurauit enim in Ira ſua, ſi introibunt in requiem meã. Viuo ego, inquit, omnes homines qui viderunt maieſtatẽ meã, & ſigna quę feci, nõ videbũt *Pſal. 94.* terram pro qua iuraui patribus eorum. Ac deinceps: Viuo ego, ait Dominus, ſicut locuti eſtis audiente me, ſic faciã vobis. In ſo- *Num. 14.* litudine hac iacebunt corpora veſtra, omnes qui murmurati eſtis à viginti annis & ſupra, & murmuraſtis contra me, non intrabitis terram ſuper quam leuaui manũ meã vt inhabitare vos facerem, præter Caleph filium Iephone, & Ioſue filiũ Nun. Notum *Num. ib.* eſt ex ſacris hiſtorijs, quomodo diſperierint, quibus adhuc pro cauſis diſperditi ſint, ita vt alios terra viuos abſorberet, alios ignis egreſſus à Domino interficeret, alios gladius concideret. Vita & fine ſuo palam fecerunt, quod & ipſi quoque de tertia parte eſſent. Non quidem ſecundum carnis progeniem de tertia parte generis humani erant, id eſt, de genere Cham, ſicut ſupra memorati Sodomitæ, ſicut Aegyptij, ſicut Chananæi, ſed ſecundum imitationem de eadẽ parte erant, teſtante Deo, cũ tali Iſraeli per prophetã loquitur: Pater tuus Amorrhę, & mater tua Cethęa. Amorrhęus quippe & Cethæus fuêre de genere Chã, & filij Chanaan. Ergo tertia pars iſti fuerũt, vt putabatur, ſolis, lunæ, & ſtellarũ, id eſt, populi ſanctorum: reuera autem tertia pars, id eſt, ad tertiam partem pertinentes hominum ſiue gentium, partem Cham, partem Chanaan.

Ita factum eſt, vt diei non luceret hæc pars tertia, & noctis ſimiliter. Semen illud Abrahæ ſiue gens Iſraelitica, quo reſpectu ſol, & luna, eodem erat dies clara, & nox lucida. Dies clara, videlicet, pro cõſanguineò ſibi Chriſto patribus repromiſſo, ſole æter- *Exod. ib.* no. Nox lucida, pro eorum temporalium euentu bono, terræq; Chanaan poſſeſsione promiſſa, & regno terreno multis mirabilium Dei ſignis illuſtrato. At illi infideles murmuratores, quicunq; In ſuperbia Deo detraxerunt, & ob hoc ore Dei dicti ſunt

multitudo peſsima. Exempli gratia, cùm
Num. 14. dixit: Vſquequo multitudo hæc peſsima
murmurat contra me? Neque in futura vi-
ta Chriſtum ſolem, neque in præſenti vita
temporalem videre meruerunt patrum hæ-
reditatem. Itaque diei ſimiliter & noctis
pars iſta, quæ putabatur diei eſſe & noctis
lucidæ, cùm potius ad illam, vt iam dictum
eſt, tertiam partem pertineret, in qua Cha-
naan reputatus eſt, non luxit, non clarifica-
ta eſt, ſed tenebroſam poſt memoriam reli-
quit. *Et vidi, & audiui vocem vnius volantis aqui-
læ per medium cæli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ,
habitantibus in terra: de cæteris vocibus Angelorum*
**Canituri.* *trium, qui erant tuba * canturi.*) Aquila hæc vo-
lans & prænuncia, ſacra ſcriptura eſt. No-
tandum quòd præcedentes quatuor per-
cuſsiones nulla aquila prænunciauit, quia
videlicet Sodomitis, quòd cæleſti igne vel
ſulphurea pluuia perdēdi: Pharaoni & Ae-
gyptijs, quod in mari rubro perituri: A-
morrhæis, quod cōpletis iniquitatibus ſuis
puniendi, & à terra ſua forent euomendi,
nulla ſcriptura, nulla lex ſcripta commina-
ta eſt aut prędixit. Tantummodò per legem
naturalem iudcati & damnati ſunt. Simili-
ter & murmuratores filij Iſrael, quorum
corpora proſtrata ſunt in deſerto, eandem
murmurationis & rebellionis ſuæ pœnam,
quam paſſuri eſſent, ſcriptura prædicente,
vel per indicium ſcripturæ non audierant:
quippe qui & antè murmurare cœperunt,
quàm ſcriptura condita vel ſcripta eſſet lex,
antequam ſaltem priores tabulæ decem
præceptorum digito Dei ſcriptę eſſent, quæ
ipſæ factæ ſunt ante ſcriptam legem, væ
illi populo incumbebat. Verbi gratia, cùm
dixiſſet Dominus pro reatu vituli quem
Exod. 32. fecit Aaron: Cerno quòd populus iſte du-
ræ ceruicis ſit, dimitte me, vt iraſcatur fu-
ror meus contra eos, & deleam eos. Cum-
que non dimitteretur ſtante Moſe in con-
fractione, id eſt, in nimia mentis humilita-
Ibidem. te in conſpectu eius, ait tandem: Ego autem
in die vltionis viſitabo & hoc peccatum eo-
rum. Lex, inquam, nondum ſcripta, aut
certè recitata fuerat, & idcirco nec iſtud væ
prænunciaſſe ſcribitur hic volans aquila.
Tria væ, quæ ſuperſunt, ſancta ſcriptu-
ra prænunciauit. Primum videlicet quo
filij Iſrael in eo paſsi ſunt, quòd peccantes
Domino traditi ſunt in manus gentium, &
dominati ſunt eorum qui oderunt eos, &
tribulauerunt eos inimici eorum, & humi-
liati ſunt ſub manibus eorum. Secundum
quod pertulerunt in eo, quòd in captiuitatem
ducti ſunt, & quatuor regnorū, ſcilicet Ba-
bylonij, Perſici, & Macedonici, atque Ro-
mani fortitudinē imperioſam propter pec-
cata ſua miſerabiliter ſuſtinuerunt, quo-
Dani 7. rum quartum, ſcilicet Romanum imperium
beſtia terribilis atque mirabilis & fortis ni-
mis, & dentes ferreos habens magnos, com-
edit eos atque comminuit, & reliqua pe-
dibus ſuis conculcauit. Tertium erat væ,
vltimum iudicium, quando tam ipſi, qui-
bus ſcripta eſt lex, quàm & omnes gentes
condigna recipient, quia videlicet quicun-
que ſine lege peccauerunt, ſine lege peri- *Rom 2.*
bunt; & quicunque in lege peccauerunt,
per legem iudicabuntur. Hæc, inquam,
tria priuſquam fierent, Deus per ſuam ſcri-
pturam enunciare voluit, & idcirco rectè
per volantem aquilam hic tertiò pronun-
ciatur væ, de cæteris vocibus trium ange-
lorum qui erant tuba canituri. Et quibus
vel qualibus væ? Habitantibus, inquit, in
terra, id eſt, eis, quos omnino ne ſurſum aſpi
ciant, detrahit terra, detinet affectio terre-
na. Et rectè ſancta ſcriptura volanti aqui-
læ aſsimilatur, aquilæ, inquam, volanti per
medium cælum, quia videlicet tota eius
intentio ſurſum tendit, & terrena deſpicit,
ſoli iuſtitiæ, qui eſt Chriſtus, claros & a-
pertos oculos infigens, & per publicum, vt-
pote irrepræhenſibilis & honeſta tota cum
libertate procedens. *Et quintus angelus tuba* Cap. 9.
*cecinit, & vidi ſtellam de cælo cecidiſſe in terram, &
data eſt illi clauis putei abyſsi, & aperuit puteum
abyſsi.*) & cætera vſque, væ vnum abijt.
Hoc vnum væ magnum & prolixū, magna
& multa breuiter & mirabiliter replicat,
mala variæ ſeruitutis filiorum Abrahæ lu-
dibria, quod ſcilicet poſt mortem Ioſue
peccauerunt Domino ſeruientes Balaim &
Aſtaroth, & ob hoc tradidit eos in manus
Chuſanrathaim regis Meſopotamiæ, ſer-
uieruntque ei octo annis: quòd iterum fe-
cerunt malum in conſpectu Domini, & ob
hoc confortauit aduerſus eos Eglon regem
Moab, ſeruieruntque ei decem & octo an-
nis: quòd rurſus addiderunt facere ma-
lum, & tradidit illos Dominns in manus *Iudic. 3.*
Iabin regis Chanaan, qui & vehementer op-
preſsit eos per viginti annos: quòd deiu- *Iudic. 4.*
de fecerunt malum, & idcircò tradidit eos
in manus Madian ſeptem annis: quòd ite- *Iudic. 6.*
rum dimiſerunt Dominum, & non cole-
bant eum, & idcirco iratus tradidit eos in *Iudi. 10.*
manus Philiſtijm & filiorum Amon. Poſt-
quam ab illis longo duello contuſi tandem
per virtutem victorioſi regis Dauid ita *2. Reg. 12.*
ſunt liberati, vt humiliaret Philiſtæos, &
cæteras gentes in circuitu, ſicut ſcriptum
eſt: Et tulit Dauid frœnum tributi de ma-
nu Philiſtinorum, & percuſsit Moab, &
cætera. eò proceſsit iniquitas ipſorum, vt
ſcinderentur decem tribus à domo Dauid, *3. Reg. 12.*
& templo Domini, vitulos aureos ſibi fa-
bricantes, primi hæretici, & vniuerſæ ex-
emplum hæreticæ peruerſitatis. Nunc
iam literæ ordinem proſequamur. *Et quin-
tus*, in-

tus, inquit, *angelus tuba cecinit, & vidi ſtellam de*
cælo cecidiſſe in terram.) Tunc profectò ille
quintus angelus tuba cecinit, quando Im-
pleta eſt veritas Dei, quæ dixerat Moyſi:
Ecce tu dormies cum patribns tuis, & popu
lus iſte conſurgens fornicabitur poſt deos
Deut. 31. alienos in terra ad quam ingredietur, vt
habitet in ea. Ibi derelinquet me, & irritũ
faciet fœdus quod pepigit cum eo. Item:
Ego enim, inquit Moyſes, ſcio contentio-
nem tuam, & ceruicem tuam duriſsimam.
Ibidem. Adhuc viuente me, & ingrediente vobiſ-
cum ſemper contentioſè egiſtis contra Do-
minum, quanto magis cùm mortuus fuero.
Ac deinceps: Noui enim quòd poſt mortẽ
meam iniquè agetis, & declinabitis citò à
via quam præcepi vobis. Tunc, inquam,
quintus angelus tuba cecinit, quando nun
ciatum eſt omnia ſcienti Deo, quod poſt
deos alienos fornicaretur Iſrael. *Et vidi*, in-
quit, *ſtellam de cælo cecidiſſe in terram.*) Stella
iſta, quæ de cælo cecidit, diabolus eſt, cui
Eſa. 14. propheta dicit: Quomodo de cælo cecidiſti
Lucifer, qui mane oriebaris. Et notandum
quod huiuſmodi ſtellam non dixit: vidi
cadere, ſed vidi cecidiſſe. Iamdudũ quip-
Luc. 10. pe ceciderat, & per terram repebat, quan-
do hæc fieri cœperunt, quæ præſenti loco
iſta viſio myſtica replicat. Quando ille
cecidit, nullus hominum erat qui videret,
præter illum qui in Euangelio ſuo loqui-
tur, dicens: Videbam Sathanam ſicut ful-
Ioan. 8. gur de cælo cadentem. Qui enim hæc dicit
homo Chriſtus, prius erat Deus, quàm ho-
mo fieret, prius quàm angelus ille, ſtella il-
la, ſiue Lucifer ille caderet, imò priuſquã
angelus aut creatura aliqua fieret. Benè
ergo non ait: vidi cadere, ſed vidi cecidiſſe.
Et data eſt ei clauis putei abyſsi, & aperuit puteum
abyſsi. Et aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis
magnæ.) Summam breuiter myſtica ſignifi-
catione tangit cauſæ vel originis, quæ ido-
lolatriæ vel omnis hæreſeos initium fuerit.
Nam data eſt illi clauis putei abyſsi, id eſt,
permiſſa eſt poteſtas ſiue facultas angelo
illi, qui In veritate non ſtetit, omnis men-
dacij fundamentum nullum habentis, nec
enim alicui rei innititur exiſtenti. Idcir-
cò benè mendaciũ quod loquitur ex pro-
prijs, & cuius pater eſt, puteus dicitur abyſ-
ſi, videlicet Infinitæ profunditatis: quia,
ſicut iam dictum eſt, rerum exiſtentium
fundamentum non habet, nihilq́ue ei ſub-
eſt, loquitur enim quod non eſt. Hunc
talem puteũ abyſsi aperuit miſeris loquẽs
hominibus, & dicens, ſe Deum eſſe, ſuadenſ
q́ue ſeſe in ſimulachris pro Deo colendum.
Et aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis ma-
gnæ.) Aſcendit, inquam, videlicet etiam vſq;
ad ſapientes ſeculi, quos obſcurauit. De
Rom. 1. quibus & Apoſtolus dicit: Sed euanuerunt
In cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt in-
ſipiens cor eorũ. Dicentes enim ſe eſſe ſapiẽ
tes, ſtulti facti ſunt, &c. Et tunc fumus eiuſ-
modi ſicut fumus dicitur fornacis magnæ,
quia videlicet ſicut fumus non niſi ex ſub-
iacente igne fit, ſic nõ niſi ex præcedẽte cau-
ſa cupiditatis ſiue concupiſcentiæ naſcitur
cæcitas mentis, ſiue obſcuratio cordis inſi-
pientis. *Et obſcuratus eſt ſol & aer de fumo putei.*)
Ad id peruentũ eſt, propter quod & caſum
ſtellæ, & apertionem præmiſerat putei abyſ
ſi fumantis. Sol nanq; & aer ille, vt ſupra iã
dictũ eſt, erat Iſrael: ſol propter patres vel
patrum fidem, ex quibus Chriſtus ſol iu-
ſtitiæ ſecũdum carnẽ: aer verò propter ſuſ-
ceptam exinde eiuſdem fidei illuminatio-
nem. Hic poſt mortem Ioſue ita obſcuratus
eſt, vt dimitteret Dominũ Deũ patrum ſuo
rum, & ſequeretur deos alienos, deosq; po
pulorũ qui in circuitu habitabãt. Suſcitauit *Iudic. 2.*
illis iudices Dominus, qui liberarẽt eos de
vaſtantiũ manibus. Sed nec illos audire vo-
luerunt fornicantes cũ dijs alienis, & adorã
tes eos. Sol ergo & aer de fumo putei obſcu
ratus eſt. Quid deinde? *Et de fumo exierunt lo-*
cuſtæ in terrã.) Locuſtæ de fumo exierũt, quia
videlicet propter fumum erroris & ſtul-
titiæ qua obſcurati ſunt, hoſtes illis ſuſcita-
ti iudicio diuino emerſerunt Meſopota-
mij, & Moabitæ, Chananæi, & Madianitę, ſi
mulq́; Amalechitæ, Philiſtijm, & filij Amõ.
Dicit enim de illis quodam loco ſcriptu- *Iudic. 6.*
ra ſic: Ipſi enim & vniuerſi greges eorũ ve-
niebant cum tabernaculis ſuis, & inſtar lo-
cuſtarum vniuerſa conplebant, innumera
multitudo hominum & camelorum, quic-
quid tetigerãt deuaſtantes. Non vtiq; vanè
aut ſine pondere inſtar locuſtarum dixit:
ſed quia reuera multitudines eiuſmodi ad
malum exultantes, leuitate animi & cor-
poris, tanquam totidem locuſtas ſalientes
intuetur & irridet is qui habitat in cęlis, pro
uidens illis citò futurum quod per quen-
dam ſapientia eius dicit: Florebit amygda-
lus, & impinguabitur locuſta. Quod idem *Eccl. 12.*
eſt, ac ſi dicat: Qui nunc viridis & rectus
incedit, & tanquam locuſta ſalit, caneſcet,
& curuus vix incedere icnipiet, habenſq́ue
crura tumentia, nequaquam vt nunc leuis
& geſticuloſus in ſaltum ſeſe excutiet: lo-
cuſta nanque impinguatur, dum tranſa-
cta leui iuuentute crura tumeſcunt, vt fie-
ri ſolet ſenibus. Locuſtæ ergo exierunt, id
eſt, hoſtes Iſraeli propter peccata multipli-
cati ſunt. *Et data eſt illis poteſtas ſicut habent pote-*
ſtatem ſcorpiones terræ.) Scorpio vermis potius
quàm animal, aut ſerpens armatus aculeo,
& ex eo Græcè vocatur, quod cauda figat,
& arcuato vulnere venena diffundat. Id-
circò dixit, ſcorpiones terræ, quia ſcorpio
vermis terrenus eſt, ore vel capite inno-

xio præblandiens, & tunc demum cauda
conuerſa incautum feriens. Huiuſmodi po-
teſtas locuſtis illis data eſt, vt videlicet cùm
filios Iſrael ad illecebras lege Dei prohibi-
tas per mulierum lenocinia prouocaſſent,
& tranſgreſſores factos auxilio Dei nudaſ-
ſent, tunc demum aduerſus eos armis con-
ſurgerent. Hoc primus Balach fillus Se-
phor rex Moab facere didicit, per Balaam
Num. 24. ariolum dicentem ſibi: Veruntamen per-
gens ad populum meum dabo conſilium
quid populus tuus populo huic faciat. Illo
namque eius conſilio factum eſt, vt forni-
caretur populus cum filiabus Moab, quæ
vocauerunt eos ad ſacrificia ſua. Vnde
poſtmodum facta vltione, iratus Moyſes
Num. 25. principibus ait: Cur fœminas reſeruaſtis?
Num. 31. Nónne iſtæ ſunt, quæ deceperunt filios Iſ-
rael ad ſuggeſtionē Balaam, & præuaricari
vos fecerunt in Domino, ſuper peccato Phe
gor, vnde & percuſſus eſt populus? Hoc
ergo primum per Balaam facere didice-
runt, ſcorpiones Madianitæ ſiue Moabitæ,
& poſt hæc etiam gentes aliæ. Sic enim ſcri-
Iudic. 3. ptum eſt, poſt mortem Ioſue. Itaq; filij Iſ-
rael habitauerūt in medio Chananæi, & E-
thæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Iebuſæi,
& duxerunt vxores filias eorum, ipſiq; fi-
lias ſuas eorum filijs tradiderunt, & ſeruie-
runt dijs eorū. In hoc facto, nimirum ſcor-
piones quaſi blandū caput porrexerunt, ſed
continuò cauda percuſſerunt. Conſequēter
enim victores illorū, quibus Deus iratus e-
rat, effecti, vehementer illos afflixerunt. *Et
præceptū eſt illis, ne læderent fœnum terræ, neq; omne
viride, neq; omnē arborem, niſi tantùm homines, qui
non habent ſignum Dei in frontibus ſuis.*) Perſpicuè
oſtendit, quia non per proprietatem, ſed
per ſimilitudinem locuſtas de fumo illo
exiſſe dicit, dum quod locuſtarum eſt fa-
cere, hoc illis interdictum eſſe ſcribit. Lo-
cuſtarum namque eſt lædere fœnum ter-
ræ, & omne viride, omnemque arborem,
quemadmodum inter plagas Aegypti ſcri-
Exod. 10. ptum eſt. Deuorata eſt igitur herba terræ,
& quicquid pomorum in arboribus fuit,
quæ grando dimiſerat, nihilque omninò vi-
rens relictum eſt in lignis & herbis terræ in
cuncta Aegypto. Iſtis autem, ne quid ta-
lium, ſed tantùm homines læderent, quia
videlicet & ipſi homines erant, qui hic lo-
cuſtæ dicti ſunt. Attamen futurum erat,
vt hoſtes eiuſdem populi peccatis exigen-
tibus, non ſolùm homines, ſed & fœnum,
& omne viride, & omnem arborem, immò
vniuerſam terram eorum læderent, & ciui-
tates igni ſuccenderent, ſed nondum erat
tempus. Poſtmodum vbi tuba cecinit ſex-
tus angelus, hoc factum memorabimus.
Nam vbi quintus iſte angelus tuba cecinit,
ita plaga temperata eſt, vt læderentur & in
ſeruitutem redigerentur tantum homines.
Et quidem tunc temporis cùm ſæuiſſet Iſ-
rael, ait ſcriptura, aſcendebat Madian &
Amalech, & cæteri Orientalium nationum, *Iud. 6.*
inſtar locuſtarum vniuerſa complentes,
ſicut erant in herbis cuncta vaſtabant, ni-
hilque omninò ad vitam pertinens relin-
quebant in Iſrael, non oues, non boues, non
aſinos: ſed illa læſio comparatione eius, de
qua poſt hæc dicendum eſt, vbi Babylonio
igne cuncta cremata ſunt, nec læſio repu-
tanda eſt. Quod tandem ait de homini-
bus, qui lædendi eſſent, diſtinctionem fa-
ciens, qui non habent ſignum Dei in fron-
tibus ſuis, idem eſt ac ſi diceretur: qui de-
reliquerunt legem Dei ſui, qui à fide patris
ſui Abrahæ ſunt alienati. Nam quod mo-
dò ſignum Dei, ſignum crucis Ieſu Chri-
ſti pingimus Chriſtiani in frontibus no-
ſtris, hoc ſuo more ſecundum tempus fa-
cere fuerant iuſſi, vt videlicet in carne ſua
circumciſi, poſtes & ſuperliminaria domo- *Exodi 12.*
rum ſuarum ſignarent ſanguine agni. At
illi hoc facere contemnebant, ſeruientes
dijs alienis. Erant igitur homines non ha-
bentes ſignum Dei in frontibus ſuis, non
habentes fidem in cordibus ſuis. *Et datum eſt
illis, ne occiderent eos, ſed vt cruciarentur menſibus
quinque.*) Et hoc futurū erat, vt occiderētur,
ſiue caderent in ore gladij, ſed nondū tem-
pus erat, nondum hoc datū eſt illis locuſtis.
Sed quid? Vt cruciarentur, inquit, menſibus
quinque. Menſes quinque, quibus cruciati
ſunt, mutationes ſeruitutis fuerunt quin-
que, quibus hoſtibus ſuis ſunt traditi, &
ſeruierunt illis, quas hoc ordine ſcriptura
digeſsit. Prlmò tradidit eos Dominus in *Iudic. 3.*
manus Chuſanrathaim regis Meſopotamiæ
ſeruieruntque octo annis. Secundò con- *Iudic. 4.*
fortauit aduerſum eos Eglon regem Moab,
& copulauit ei filios Amon, & Amalech,
ſeruieruntque decem & octo annis. Tertiò *Iudic. 6.*
tradidit eos in manus Iabin regis Chanaan,
qui & oppreſsit eos viginti annis. Quartò *Iudic. 10.*
tradidit eos in manus Madian ſeptem an-
nis, & oppreſsi ſunt valdè ab eis. Quintò *2. Reg. 8.*
tradidit eos in manus Philiſtijm, à quibus
& varijs ſunt afflictionibus contuſi, donec
ventum eſt ad Dauid, qui & tulit, inquit
ſcriptura, de manu Philiſtinorum frœnum
tributi. Quæ deinde Iſrael mala propter
peccata ſua pertulit, à tempore Babylo-
niæ captiuitatis, ad cantum pertinet tubæ
ſexti angeli. Quinque ergo menſibus cru-
ciati ſunt, quia quinquies in ſeruitutem
traditi ſunt. Quare autem menſium po-
tius, quàm annorum nomine vel numero
illa ſeruitutis tempora deſignantur? vide-
licet quia in menſibus ſecundū lunam, quos
ſolos Hebræi, de quibus ſermo eſt, noue-
runt vel computant, mutabilitas crementi
vel de-

vel decremẽtl eſt, quę & ſtultorum mutabi-
litatem ſignificat, dicente ſcriptura: Stultus
Eccl. 27. vt luna mutatur. An non illi vt luna muta-
bantur, vt meritò ſtultitiæ arguerentur. Sic
enim de illis ſcriptum eſt: Cumq́ue Domi-
Iudic. 2. nus iudices ſuſcitaret, in diebus eorum re-
flectebatur miſericordia, & audiuit afflicto
rum gemitus, & liberabat eos de cæde va-
ſtantium: poſtquam autem mortuus eſſet
iudex, reuertebantur, & multa maiora fa-
ciebant, quá patres eorum, ſequentes deos
alienos, & ſeruientes eis, & adorantes eos.
Quod ergo dictum eſt, ſed vt cruciarentur
menſibus quinque, idem eſt ac ſi diceretur:
ſed vt quinquies in ſtultitiam mutati, in ſer
uitutem redigerentur per vices quinque.
Et cruciatus eorum vt cruciatus ſcorpij, cùm percu-
Sup. 8. *ſſit hominem.*) Hoc idem eſt quod ſupra dixit:
& data eſt illis poteſtas, ſicut habent pote-
ſtatem ſcorpiones terrę. Nam ſicut ſcorpius
prius capite blanditur, & poſt cauda feriẽs,
mortifera venena diffundit, ſic illi prius ad
illecebras ſacrificiorum, & ad cónubia pro-
uocabant eos filiarum ſuarum, vt Deus of-
fenderetur, & tunc demum aduerſus iner-
mes, & quaſi nudos armati conſurgebant,
cũ auxilio deeſſet Deus, quo veluti armis
& ſcuto protegebantur. Sed idcircò de
ſcorpionũ & locuſtarum ſimilitudine nũc
repetit, quia plura eſt inde dicturus. *Et in die*
bus illis quærent homines mortem, & non inuenient
eam. Et cupient mori, & fugiet mors ab ipſis.) Hæc
dicta rectè accipias, tanquam ſupradictæ a-
quilæ volantis, & dicentis: Væ, væ, væ, de
tribus angelis qui erant tuba canituri, quo-
rum iſtud væ primum eſt. Tanquam dicat:
Væ iſtud tantum erit, vt quærant homines
mortem, & non inueniant eam: vt cupiant
mori, & fugiat mors ab eis, id eſt, vt mors
illis vita charior ſit, vt miſeriam longam
compendio finire velint. Quare? videlicet
iram talem iam tunc cœperunt theſauriza-
re ſibi, quando fruſtra mortem optauerunt
ſibi, nulla exiſtente cauſa, cùm nihil noce-
Num. 14. ret eis. Dixerunt enim: Vtinam mortui eſſe
mus in Aegypto, & non in hac vaſta ſolitu-
dine. Vtinam pereamus, & non introducat
nos Dominus in terram iſtam, & non cada-
mus gladio, & vxores ac liberi noſtri ducã-
tur captiui. Tunc cupierunt mori, vt ſona-
bat lingua præ nimio rancore & amaritudi-
ne impatientis animi, fiet illis ſuccreſcenti-
bus peccatis, vt pro re optent mori, & fugiet
mors ab eis, præceptum ſeruantibus locu-
ſtis, vt non occidant, ſed crucient eos men-
ſibus quinque. *Et ſimilitudines locuſtarum ſimi-*
les equis paratis in prælium.) Quid magis diſſimi
le ſecundum rem vel naturam, quàm equi
& locuſtæ? Quid tam impar & inęquale? Er
go aut locuſtæ in equorum magnitudinem
creuerunt, aut quod mirabilius eſt, iſti ho-
mines ita minuti ſunt, vt locuſtæ, compara-
tione ipſorum, magnitudinem habere vi-
derentur equorum. Nimirũ hoc, quod po-
ſterius dixi factum eſſe conſtat iudicio Dei,
non decremento vel diminutione corporũ,
ſed defectu animarum. Qui enim pro vita
contemptibili locuſtę erant in oculis Domi
ni, locuſtæ vt erant permanſerunt, ſcilicet,
laſciuientes Chananæorum populi: qui au-
tem homines eſſe debuerant, imminuti ſunt
meritò, & quodammodo locuſtæ locuſta-
rum effecti timentes eos, quibus debuerant
eſſe timori. Reddebat enim illis vicẽ iuſtus
iudex, quia videlicet filij erant patrũ detra-
ctorum & murmuratorum, eorum peccata
ſequentes, qui detraxerant eidem terræ di-
centes: Populus quem aſpeximus proceræ *Num. 13.*
ſtaturæ eſt. Ibi vidimus monſtra quædam
filiorum Enach, de genere gygantum, qui-
bus cóparati, quaſi locuſtę videbamur. Er-
go quaſi proſecutione, tũc illis dixit Deus: *Num. 14.*
Sicut locuti eſtis audiente me, ſic faciam vo
bis, in ſolitudine hac iacebunt cadauera ve-
ſtra, tali nihilominus poſteris eorum hæc
aquila volans, & væ pronuncians pene lo-
quitur & dicit: Sicut locuti eſtis, ſic fiet vo-
bis. Locuſtæ illæ comparatione veſtri ſimi-
les erunt equis, vos comparati illis locuſtæ
videbimini. Item: Sicut locuti eſtis, vtinam
mortui eſſemus, vtinam pereamus, ſic fiet
vobis. Quæretis mortem, & non inuenie-
tis: cupietis mori, & mors fugiet à vobis.
Sed nec illud vacat, quod cùm dixiſſet, ſi-
miles equis: addidit, paratis in prælium. Vi-
delicet magnam exprimit illarum confi-
dentiam locuſtarum, magnam vim animo-
rum hoſtiliũ, vt vltrò veniant ad prælium,
& eos armis quærant, quos prius fugerunt.
Quod eueniſſe patenter hiſtoriæ referunt.
Et ſuper capita eorum tanquam coronæ ſimiles au-
ro.) Reges vel principes gentium illarum
qui per capita rectè intelliguntur, tanquã
coronati, & non verè coronati victorijs
fuerunt, quia videlicet non ſua virtute il-
li vicerunt, ſed pro peccatis ſuis iſti homi-
nes victi ſunt. Ipſæ quoque coronæ non
veraciter aureæ, ſed ſimiles auro dicuntur,
quia nimirum falſum erat quicquid de vi-
ctoria tanquam ſapientes & fortes gloria-
bantur. Non enim virtutis eorum aurum
erat quòd præualebant. ſed diuinæ diſpen-
ſationis examen, quo Iſrael exercebatur
ad ſuimet experientiam. Nam & hoc præ-
monſtrat ſcriptura: Hæ ſunt gentes, quas
Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſrae- *Iudic. 3.*
lem, & omnes qui nouerãt bella Chananęo
rum, & poſtea diſcerent filij eorũ certare cũ
hoſtibus, & habere cõſuetudinẽ pręliandi.
Et facies earũ ſicut facies hominũ. Et habebant capil
los ſicut capillos mulierũ, & dentes eor ſicut leonum
erant, et habebãt loricas, ſicut loricas ferreas.) (Cun-

ĉta hęc in diminutionem filiorum Iſrael ac-
cipi poſſunt, quaſdam quaſi magnitudines
illarum efferendo locuſtarum, vt, ſicut iam
dictum eſt, ipſi potius comparati illis, quaſi
locuſtæ viderẽtur. Diſtinctè tamen in facie
humana ſimulatio rationis: in capillis mu-
lierũ fluxi & effœminati mores: in dẽtibus
leonum, qui & laniare, & naturalem ſolent
afferre putorem, mentis ferocitas: in loricis
ferreis, omnis armatura bellica rectè intel-
ligitur: quæ tanta illis erat, vt falcatis quoq;
curribus abundarent. Nam & hoc de rege
Iudic. 4. Chanaan ſcriptũ eſt, quia nongentos habe-
bat falcatos currus, & per viginti annos ve-
hementer oppreſsit eos. *Et vox alarum earum,*
ſicut vox equorum currentium in bellum.) Vox ala-
rum, exaltatio eſt ſuperbiæ locuſtarum ta-
lium, quam & audiuimus vocem, exempli
gratia, in primo lib. Regum ſibimetipſis di-
1. Reg. 4. centium: Cõfortamini, & eſtote viri Phili-
ſtijm, ne ſeruiatis Hebræis, ſicut illi ſeruie-
runt vobis, confortamini, & bellate. Nem-
pe hoc dicere, conſortamini, & bellate, vox
erat quaſi currentium equorum multorum
currentium in bellum. *Et habebant caudas ſimi-*
les ſcorpionum, & aculei erant in caudis earum. Po-
teſtas eorum nocere hominibus menſibus quinque.)
Hoc iam tertiò locuſtæ illæ, ſcilicet hoſtis
Iſrael ſcorpionibus ſimiles demõſtrati ſunt,
id eſt, facie velut innocui, ſed in poſteriori-
bus venena ſeruantes. Cur hoc? Videlicet
quia tertio legũtur filij Iſrael decẽpti fuiſſe
per gentium illarũ mulieres, quatenus of-
fenſo Deo, in conſpectu hoſtium caderent,
velut arma ſua non habẽtes. Primò vbi ſcri-
ptum eſt, quod ſupra meminimus, quia vo-
cauerunt eos filij Moab ad ſacrificia ſua. Et
fornicatus eſt, inquit ſcriptura, populus cũ
filiabus Moab, & adorauerunt deos earum,
initiatusq́ue eſt Iſrael Beelphegor. Secun-
Num. 23. dò, vbi poſt mortem Ioſue ſcriptum eſt: Ita-
que filij Iſrael habitauerũt in medio Cha-
nanæi, & Ethæi, & Amorrhæi, & Pherezeæi,
& Euęi, & Iebuſęi, & duxerunt vxores filias
eorum, &c. Tertiò vbi de Salomone ſcri-
Iudic. 3. ptum eſt, quia amauit mulieres alienigenas
multas, filiã quoq; Pharaonis, & Moabiti-
das, & Amonitidas, Idumæas, & Sydonias,
3. Reg. 11. & Cethæas, & deprauatum eſt per mulieres
cor eius, & iratus eſt Dominus. Et primò
quidẽ grauis fuit ira Domini dicentis: Tol-
le cunctos principes populi, & ſuſpende eos
contra ſolem in patibulis, & occidat, inquit,
vnuſquiſq; proximos ſuos qui initiati ſunt
Num. 23. Beelphegor. Secundò autem grauior, quia
Pſal. 105. tradidit eos in manus gentium, & dominati
ſunt eorum, qui oderunt eos. Tertiò verò
grauiſsima, quia ſciſſa eſt gens vna, & vnum
regnum in duo regna, & ipſa ſchiſmata ir-
3. Reg. 12. reperabilia ſunt, hoſtibus poſtmodum data.
Venit enim rex Aſſyriorum, & tranſtulit
Iſrael in Aſſyrios, collocauitq́; eos in Hala,
& in Habor fluuios Gozam, in ciuitatibus
Medorũ. Verùm illa tranſlatio Iſrael in Aſ- 4. Reg. 7.
ſyrios, ſicut & traductio Iudæ in Babylonẽ,
ad cantũ pertinet tubæ ſexti angeli, de quo
poſtmodum dicendum eſt. Sequitur ergo
repetens quod iam dixerat: *Poteſtas eorum no-*
cere hominibus menſibus quinque.) id eſt, ſeruituti
eos ſubijcere per vices quinque. *Et habebant*
ſuper ſe regem angelum abyſſi, cui nomen Hebraicè
Abaddon, Græcè autem Apollion, & Latinè habet
nomen Exterminaus.) Angelus iſte abyſsi, ma-
nifeſtè cõtrarius eſt angelo magni conſilij,
rex contrarius regi, rex filiorum ſuperbiæ
aduerſus vel oppoſitus regi filiorũ ſapien-
tiæ. Nam & ſcriptura nominis huius, & ſcri-
ptura nominis illius Hebraicè, Græcè, & La
tinè depoſita, illum malum, iſtum bonum
gentibus omnibus agnoſcendum prædicat.
Hebraicè namque, Græcè, & Latinè ſcimus
ſcriptum, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum.
Ille Hebraicè Ieſus, Gręcè Soter, Latinè Sal
uator. Hic autem vt nunc in præſenti habe-
mus, Hebraicè Abaddon, Græcè Apollion,
Latinè exterminator. Agnoſcendus, inquã,
erat iſte Exterminator illis, quibus agnitus Ioann. 9.
ille Saluator, vt dum ſcitur, quã nouus iſte
Exterminator, melius ſciatur, quàm verè,
quã rectè is, qui ab iſto ſaluat, vocetur Sal-
uator. Porrò nomen Exterminatoris prius
authoritas diuina in veteri ſcriptura penè
expreſsit, cùm dicit: Tranſibit enim Domi-
nus percutiens Aegyptios: cumq́ue viderit
ſanguinẽ in ſuperliminari, & in vtroq; po-
ſte, tranſcendet oſtium, & non ſinet percuſ-
ſorem ingredi domos veſtras, & lædere. V-
nus idemq́ue angelus rex abyſsi, Extermi-
nator ſiue percuſſor, & illic non niſi in do-
mibus, quæ ſanguinem non habebant in ſu-
perliminari & vtroque poſte, permiſſus eſt Exodi. 12.
quenquam lædere, & hic præceptum habet
cum ſuis locuſtis, non niſi tantum homines
qui non habent ſignũ Dei in frontibus ſuis,
cruciare. *Va vnum abijt, & ecce veniunt adhuc duo*
va. Et ſextus angelus tuba cecinit, & audiui vocem
vnam ex cornibus altaris aurei, quod eſt ante oculos
Dei, dicentem ſexto angelo qui habebat tubam: Sol-
ue quatuor angelos qui alligati ſunt in flumine ma-
gno Eufrate.) Sextus angelus tuba dlu cecine-
rat, quando ſuper Hieruſalem & Iudã Do-
minũs locutus eſt: Ecce ego adduco mala ſu
per locum iſtum, & ſuper habitatores eius,
cunctaque maledicta, quæ ſcripta ſunt in li-
bro hoc, quem legerunt coram rege Iuda, 2. Par. 34.
qui dereliquerũt me, & ſacrificauerunt dijs
alienis, vt me ad iracundiam prouocarent
in cunctis operibus manuum ſuarum. Idcir-
co ſtillabit furor meus ſuper locum iſtum,
& non extinguetur. Quid enim iniquitatis,
quid clamoris, de gente illa, de regibus,
principibus, & ſacerdotibus gentis illius, vn
de iu-

de iudicium & iuſtitiam expectauerat Do-
3.Reg.19. minus, non audierat? Prophetas eius occide-
rant, altaria eius ſuffoderāt, & ſanguine in-
nocentium impleuerant Hieruſalem, vſque
ad os. Sculptile quoque & cōflatile ſignum
poſuerant in domo Domini. De qua loqu-
tus eſt Dominus ad Dauid, & ad Salomonē
2.Par.33. filium eius, dicens: In domo hac & in Hieru-
ſalem, quam elegi de cūctis tribubus Iſrael,
ponā nomē meum in ſempiternū. Nimirum
2.Par.16. propter peccata eiuſmodi adduxit ſuper
eos Dominus regem Chaldæorum, & inter-
fecit iuuenes eorum gladio in domo ſan-
ctuarij. Non eſt miſertus adoleſcentis, &
virginis, & ſenis, nec decrepiti quidē, ſed o-
mnes tradidit manibus eius, & incēderunt
hoſtes domum Domini, deſtruxerunt mu-
rum Hieruſalem, vniuerſas turres combuſ-
ſerunt, & quicquid pretioſum fuerat, demo-
liti ſunt. Si quis euaſerat gladium ductus in
Babylonem ſeruiuit regi, & filijs eius. Poſt
hoc ſecundum ſuſtinuerunt, licet mitius ſi-
bi, regnum Perſarum, deinde iugum tertij
regni Græcorum, propter perſeuerantium
multitudinem peccatorum. Sub quarto tā-
dem regno Romanorum impleuerunt mē-
ſuram patrum ſuorum, occidendo Chri-
ſtum Dei filium, vt veniret ſuper eos, vel
ſuper generationē illam omnis ſanguis iu-
ſtus, qui effuſus eſt ſuper terram. Ait ergo:
Mat.23. *Et audiui vocem vnā ex cornibus altaris aurei, quod
eſt ante oculos Domini, dicentem ſexto angelo qui
habebat tubam: Solue quatuor angelos qui alligati
ſunt in flumine magno Eufrate.)* Vox iſta, quam
audiuit, quatuor angelos ſoluere iubentis,
permiſsio iudiciumque fuit malum, id eſt,
afflictionem hominibus propter peccata i-
pſorum iuſtè creantis & adducentis, quem-
admodum in Eſaia dicit: Ego Dominus fa-
Eſa.45. ciens pacem, & creans malum. Porrò altare
hoc aureū, ipſū eſt, de quo ſupra habemus,
quia venit angelus, & ſtetit ante altare, ha-
Sup.8. bens thuribulum aureum in manu ſua, &c.
Et hoc altare iā ſuperius fidē Chriſti fuiſſe
diximus, fundatum in ſanctorum patrum
cordibus, ex quo primum ad Abrahā Deus
locutus eſt, in ſemine tuo, inquiens, benedi-
centur omnes gentes. Quid igitur ſunt cor-
nua altaris, niſi patriarchæ & prophetæ, re-
Gen.22. geſque & duces, ſiue iudices illius populi,
principes eiuſdem fidei, quam & cecinerūt
ſcriptis, præſignauerunt factis myſticis? Et
quidem vnum eſt cornu maximum huius
altaris, de quo Pſalmiſta: Conſtituite, in-
quit, diem ſolennem in condenſis vſque ad
cornu altaris, id eſt, vacate à ſeruilibus ope-
Pſal.117. ribus peccati, in multiplicitate virtutum
intenti, vſque ad cognitionem diuinitatis
Chriſti, ſed nihilominus ſic multa ſunt cor-
nua altaris, ſicut multi participes eiuſdem
Pſal.44. Chriſti, de quibus & alibi Pſalmiſta dicit:
Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ
cōſortibus tuis. Quomodo ex huiuſmodi
cornibus altaris audita eſt vox dicentis, ſol-
ue quatuor angelos? Prophetico modo, cō-
ceſsiuo modo: Nā & præſciētes prædixerūt,
& conſentientes diuinæ iuſtitiæ cōceſſerūt,
quatenus quatuor regna, quæ conſurgere
haberent, de terra ſoluerentur, id eſt, nullis
obſtaculis ſanctorum angelorum, & præci-
puè Michaelis principis cohiberentur, quin
populum Iudæorum, cuius erat princeps,
captiuarent, occiderent, in ſeruitutem redi-
gerent, & in omnes gentes diſpergerēt. Ex-
empli gratia: Hieremias in ſemetipſo conſi-
derans peccata populi prophetas perſequē-
tis, & multos ex eis interficientis, ipſumque
Chriſtum interfecturi: Et tu, inquit, Domi- Hier.11.
ne exercituum probator iuſti, qui vides re-
nes eorum, videam quæſo vltionem tuam,
ex eis tibi enim reuelaui cauſam meā. Da-
niel eadem quatuor regna ſub imaginibus
quatuor beſtiarum præuidēs ſic exprimit:
Prima quaſi leæna, hæc eſt regnum Babylo- Dan.7.
niorum. Sequens ſimilis vrſo, hæc eſt regnū
Perſarum & Medorum. Tertia quaſi par-
dus, hæc eſt regnum Græcorum. Quarta ſi-
ne nomine, terribilis atque mirabilis, fortis
nimis, hæc eſt regnum Romanorum. Pleri-
que ſcriptores Perſarum & Medorum re-
gnum prætereuntes, ſiue cum regno Baby-
loniorum pro vno computātes, Africanum,
cuius caput Carthago extitit, tertio loco Aliqui regnum Africanum pro tertio ponunt.
ponunt. Principio, inquiunt, fuit Babylo-
nium, deinde Macedonicū, poſt etiam A-
fricanum, atque in fine Romanum, quod
vſq; nunc manet. Ita fuerunt ineffabili or-
dinatione per quatuor mūdi cardines, qua-
tuor regnorum principatus diſtinctis gra-
dibus eminentes, vt Babylonium regnum
ab oriente, Romanum ab occidente, à meri-
die Carthaginenſe, à ſeptentrione Macedo-
nicum. Verùm huiuſmodi cōputatio ad ſa-
cram ſcripturam non pertinuit, in tali nego-
tio, cùm de regnis ageret vel agere deberet,
tantum his, quæ gentem Hebræorum pro-
pter peccata ſibi permiſſam diuerſis tempo-
ribus afflixerunt. Nam quod in Daniele de
beſtia, quæ ſimilis erat vrſo, & in parte ſte-
tit, & ſic dicebant ei, ſurge comede carnes
plurimas, notum eſt, quod regnum Perſarū Dan.7.
& Medorum ſignificauerit. Quod quę dici-
tur in parte vna ſtetiſſe, idem eſt, ac ſi dica-
tur, regnū illud aduerſum Iſrael nihil cru-
dele geſsiſſe. Item quod dicebant ei, ſurge
comede carnes plurimas, illud tempus
ſignificat, quando ſub Aſſuero ad ſurgeſtio-
nem Aman Agagitæ, vna die omnes Iudæi
iuſſi ſunt trucidari. Et pulchrè non ait de- Heſter.3.
uorabit eos, ſed ſic dicebant ei, vt conatus
tantum fuerit, & nequaquam rei ſit exitus
cōſecutus. Vt aūt pro regnis angeli ſcribe-

rentur, dicendo, ſolue quatuor angelos; illa cauſa eſt, quia angelis regna credita ſunt, & in eodem propheta principes regnorum *Dan.10.* ſcribuntur. Ait enim Danieli angelus, qui venerat propter ſermones eius. Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi viginti & vno diebus. Et ecce Michael vnus de principibus primus venit in adiutorium meum, & ego remanſi ibi iuxta regem Perſarum. Reſtitit enim princeps, id eſt, angelus Perſarum faciens pro credita ſibi prouincia, ne captiuorum omnis populus dimitteretur. Reſiſtente autem Perſarũ angelo, venit mihi, inquit, in adiutorium is, qui præeſt populo Iſrael, videlicet princeps ſiue archangelus Michael. Poſtmodũ dicit: Et nunc reuertar, vt prælier aduerſum principem Perſarum. Cùm ergo egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens. Apparuit, id eſt, ingreſſus eſt in conſpectu Dei, ſcilicet vt accuſaret Perſarum principem atq; Medorum, vt in locum eorum regnũ Macedonum ſuccederet. Et reuera mira ſacramenta Dei, laxato enim de captiuitate populo Iudæorum, Perſarum regnum atq; Medorum, interfecto Dario, ſubuertit Alexander rex Macedonũ, & princeps Græcorum, vicit principem Perſarum. Igitur quod ait angelo, qui habebat thuribulum, ſolue quatuor angelos qui alligati ſunt, idẽ eſt ac ſi dicat, omnia cornua altaris, id eſt, ſancti patres, ſancti principes vel prophetę illius gentis, quondam Deum verum ſecundum fidem paternam colentes. Ne reſiſtas quatuor regnis, ne offeras incenſa orationũ contra illa pro Iudæis, ne impedias orando quin veniant & præualeant contra eos, & adducant captiuos. Alligati fuiſſe dicuntur In flumine magno Eufrate, id eſt, hactenus non permiſsi terminos Iſrael introire. Nam flumen Euſrates, rectè ponitur pro cunctis terminis Iſrael, idcircò videlicet. quia ſecũdum authoritatem ſcripturæ, hic fluuius vnus de terminis illius eſt. Sic enim ad eos à *Ioſue.1.* Domino dictum eſt: A deſerto & Libano vſq; ad flumen magnum Eufraten, erit terminus veſter. Quando ergo primũ tranſierunt Aſſyrij ſiue Chaldæi flumen magnum Euſraten, & ab ipſis tranſductus eſt in captiuitatem populus Iſrael ſiue Iuda, tunc angeli iſti ſoluebantur. ne alligati tenerentur in illo magno flumine Eufrate. Loquente *Hier.13.* tunc temporis Domino ad Hieremiam: Vade & poſside tibi lumbare ſiue cinctorium lineum, & pones illud ſuper lumbos tuos. Ac deinceps: Tolle, inquit, lũbare ſiue cinctorium quod poſſediſti, quod eſt circa lũbos tuos, & ſurgens vade ad Euſraten, & abſconde illud in foramine petræ. Et abijt Hieremias, & fecit ſic. Et poſt dies plurimos dixit iterũ Dominus: Surge, vade ad Eufraten, & tolle inde lumbare ꝙ præcepi tibi vt abſcõderes ibi. Et abij, inquit, ad Euſraten & fodi, & tuli lumbare de loco, vbi abſcõderã illud, & ecce computruerat, ita vt nullo vſui aptum eſſet. Et factum eſt verbũ Domini ad me dicens: Sic computreſcere faciã ſuperbiam Iuda, & ſuperbiam Hieruſalem multam, & populum iſtum peſsimum, qui nolunt audire verba mea. Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos viri, ſic adglutinaui mihi omnem domum Iſrael, & omnem domum Iuda, &c. Denique lumbare ſiue cinctorium, quod Dei renibus iungebatur, populus Iſrael erat, qui in lini ſimilitudinẽ aſſumptus de terra, & illotus, nec mollitudinem habuit, nec candorem, & tamen per illius miſericordiam adhæſit Deo. *Lumbare illud, erãt filij Iſrael.* Cumq; peccaſſet (ratiõale quippe eſt huiuſcemodi linum atque lumbare) ductus eſt trans Eufraten, & in Aſſyrios, & ibi abſconditus eſt, hoc eſt in multitudine magnarum & innumerabilium gentium quodammodo abſorptus & nihil reputatus. Poſt longum autem tempus ipſe propheta in typum Dei populum liberat de captiuitate, qui nihilominus & poſt reditũ præcepta Dei non fecit, ſed ſecutus deos alienos, ad extremum & manus in Dei filium miſit, & ſic æterna perditione contabuit, quomodo lumbare illud computruit & nulli erat aptum vſui. Hæc idcircò de propheta præſenti loco ſumpta ſint, vt non dubium vel ignotum ſit, quomodo vel in quo angeli illi in flumine magno Eufrate alligati fuerint. Videlicet quamdiu lumbare illud Dei renibus adhæſit, eodem lumbari ſiue cinctorio tenebantur aſtricti: quando autem iubẽte Domino Hieremias illud in Euſrate abſcondit, illi ſunt ſoluti, quod eſt dicere: Quandiu populus Iſrael ſiue Iuda legem Dei ſui cuſtodiuit, regna illa non lacerauerunt eos, neque captiuauerunt eos Aſſyrij ſiue Chaldæi: quando autẽ deos alienos coluerunt & ſeruierunt Baal, *3.Reg.19.* imò & prophetas occiderunt, illi permittẽte Deo tranſierunt Eufraten, & traduxerũt eos in captiuitatem. Quis enim ſapiens, abſque Dei ordinatione putet illud accidiſſe, ſiue ab alio, quàm à Deo angelos eiuſmodi ſolutos fuiſſe? Denique omnem poteſtatẽ à Deo eſſe, omnemq; ordinationem, & qui non legerunt ſentiũt, & qui legerunt agnoſcunt. Quod ſi poteſtates à Deo ſunt, teſtante quoque Apoſtolo cùm dicit: Nõ eſt enim *Rom.13.* poteſtas niſi à Deo: quanto magis regna, à quibus reliquæ poteſtates progrediuntur? Si autem regna diuerſa, quãto magis regnũ aliquod maximum, cui reliquorum regnorum poteſtas vniuerſa ſubijcitur, qualia nimirum iſta fuère, vnumquodque ſuo tempore. Sequitur ergo. *Et ſoluti ſunt quatuor angeli, qui parati ſunt in horam, & diem, & menſem, & annum,*

& annum, vt occiderent tertiam partem hominum.) Quis dinumerare poſſet occiſiões ſiue ſtrages hominum, quas regna illa per totũ mundum ſurgendo & cadendo fecerunt? Quare autem hoc fieri eſt permiſſum, niſi propter peccata hominum? Peccatores enim & impij erant, omneſque in maligno poſiti, ad nil aliud niſi occidi vel occidere parati & intenti. Rectè ergo dicuntur tertia pars hominũ, id eſt, omnes reprobi, qualis fuit Cham tertius poſt diluuium pater hominũ. Sed ad ea magis reſpiciendum eſt, quæ ad præſens pertinent negotium, videlicet quæ in gentem Iudæorum mala fecerunt, Deo iudice, propter peccata ipſorum. Qui parati ſunt, inquit, in horã, & diem, & menſem, & annũ. Cũ hac diſtinctione quadripartita rememorandum eſt id, quod ſupra dixit in cantu tubæ quinti angeli. Et dictum eſt illis, inquit, ne occiderent eos, ſed vt cruciarentur menſibus quinque. Cruciatus illos menſium quinque, monſtrauimus fuiſſe ſeruitutes quinque, quibus ſeruierunt. Primò videlicet regi Meſopotamiæ, ſecundò regi Moab, tertiò Chanaan, quartò Madian, quintò Philiſtijm. Hoc ergo rememorantes, ſicut per menſes ſeruitutes illas, ſic per horam, & diem, & menſem, & annum, captiuitates ſiue ſeruitutes intelligimus quas perpeſſi ſunt, ſub iſtorum dominatione regnorum, ita diſtãtes diuturnitate, vel quantitate temporum, ſicut palam eſt diuerſarum eſſe quãtitatum horam, & diem, & menſem, & annum. Videlicet per horam illos intelligimus ſeptuaginta annos, qui à tranſmigratione Babylonis vſque ad annũ primum Darij filij Aſſueri de ſemine Medorum computantur, qui ſubuertit regnũ Chaldæorum. Per diem ducentos & triginta annos regni Perſarum, ſcilicet vſque ad initium regni Macedonum. Per menſem trecentos annos regni Macedonum, videlicet, vſque ad imperium Romanorum. Per annum Romani imperij diuturnitatẽ, ſub quo Iudæi non vtcunq; captiui, ſicut prius, ſed miſerabiliter comminuti atque conculcati, & qui mortibus ſuperfuerunt, venditi in omnes gentes diſperſi ſunt, & quaſi toto anno, id eſt, vſque ad finem ſeculi ſic diſperſi permanebũt. Quomodo vel ad quid tali hora, tali die, tali menſe, & tali anno parati fuerunt? videlicet ad rapiendam permiſsionem ſiue oportunitatem malè agendi, ſicut ſerui nequam parati ſteterunt, & ſicut flagella Dei in malum ſuũ pro huiuſmodi apparatu ſeruorum malorum Dominus Deus Aſſur virgam & furoris ſui baculum, ipſumque Nabuchodonoſor, qui ad captiuandum Iudæos primus affuit, primuſque ſeruiuit, vocat ſeruum ſuum: Væ, inquit, Aſſur: Virga furoris mei, & baculus ipſe eſt, in manu eius indignatio mea Item: Ecce ego mittam & aſſumam omnes cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonoſor regem Babylonis ſeruum meum, & adducam eos ſuper terram iſtam & ſuper habitatores eius. Quid mercedis pro hoc ſeruitio acceperit, poſtmodum claret dicente ipſo, cui ſeruierat, Deo: Cumque impleti fuerint anni ſeptuaginta, viſitabo ſuper regem Babylonis, & ſuper gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, &c. De cæteris quoque regnis idem ſentiendum, quia ſingula poſt conceſſa mali ſeruitij tẽpora, mala ſibi præmia receperunt. Notandum & hic, quia Iudæos reputat in genere Cham, qui vel cuius genus, vt ſæpè dictum eſt, poſt diluuium legitur eſſe tertia pars hominum, quia non niſi tres filij Noe fuerunt, qui cum illo arcam egreſsi ſunt. Quomodo Iudæos in illo reputat? videlicet dicendo, vt occiderent tertiam partem hominum. Et rectè: Nam ſub eodem tempore, quo ſic occidi & captiuari merebantur, propheta quaſi rationem reddens, cur ita futurum eſſet, hoc genti illi improperabat: Pater tuus Amorrhęus & mater tua Cethęa. Et cui dubiũ, quia Cethæus & Amorrhæus nõ de Sem, ſed de ſemine Cham pullulauerũt? Sequitur. *Et numerus equeſtris exercitus vicies millies dena millia audiui numerum eorũ.)* Non abs re numerus equeſtris exercitus ſcribitur, quia videlicet in equis & equitibus ſuperbia regnorum illorum plurimum gloriabatur. Vnde contra Ezechiam clamante Rabſace, rex magnus rex Aſſyriorum dicit nimium gloriabũdus: Sed nunc trade te Domino meo regi Aſſyriorũ, & dabo tibi duo millia equorũ, nec poteris ex te præber e aſcenſores eorum. Porrò ꝙ dicit, vicies millies dena millia, idem eſt ac ſi diceret, econ uerſo decies millies viginti millia, quæ ſunt ducenties mille millia. Idem, inquam, eſt in quãtitate, ſed non myſterij ratione. Omninò aliud intelligere licet, per hoc quod ſic dixit, vicies millies dena millia, quã ſi dixiſſet, decies millies viginti millia.

Vt clarius atque intelligibilius fiat quod nunc dicere cupimus, prius de natura multiplicitatis numerorum pauca dicamus. Vnitas, id eſt, character, qui, ſicut Abaciſtę melius norunt, in primo limite, qui & ſingularis dicitur, vnum ſignificat, tranſpoſitus vltra in quintum limitem decem millia deſignat. Item binarius, id eſt, character, qui in iã dicto ſingulari limite duos ſignificat, trãſlatus ad eundẽ, id eſt, quintũ limitẽ, qui decenus millenus dicitur, viginti millia deſignat. Sunt itaque in vno eodemque deceno limite, & vnitas multiplicãda, & binarius multiplicator, vnitas videlicet decies millena, & binarius nihilominus vicies millenus.

Marginalia: 1. Ioan. 5. — *Per horã, diem, menſem, & annum, deſignantur quatuor captiuitates Iudæorum.* — Eſa. 10. — Hier. 25. — Ibidem. — *Quomodo Iudæi dicantur de genere Cham.* — Gen. 8. — Eze. 17. — Eſa. 37. — *Myſteriũ numerorũ.*

millenus. Nonnihil myſterij in hoc ſubeſſe arbitramur, quod in iſta quantitate equeſtris exercitus, in vno eodemq́ue limite cubant vnitas & binarius, & quod non vnitas binarium multiplicat ſecundum hunc modum, vt diceretur, & decies millies viginti millia audiui numerum eorum, ſed econtra binarius vnitatem, dicẽdo: Et vicies millies dena millia audiui numerum eorum. Quid enim vnitas decena millena, niſi gentem Hebræam vnius Dei cultricem ſignificat? Quid porrò binarius decenus millenus (qui interdũ infamis eſt) in ſcriptura ſacra, vt illic de immundis verò bina & bina ingredientur in arcam? *Gen. 7.* Igitur vnitas in eodẽ limite cũ binario cubat, quia videlicet gens Iſraelitica, quæ vnius Dei populus eſſe debuerat, in terra gentium immundarum & abominabilia facientium collocata eſt. Illic profectò non gens Iſraelitica gentes immundas & idololatras ad mundam vitam vniuſq; Dei cultum conuertit, ſed econtra gentes immundæ & idololatræ, gentem illam ad immunda & abominabilia peruerterunt. *1 Eſdr. 9.* Nam hoc eſt, ꝗ Eſdras & Neemias, ceteriq; qui cũ eis erant, timentes Dominũ: reuerſi de Babylone deplorant, dicentes Quoniam iniquitates noſtræ multiplicatæ ſunt ſuper caput noſtrum, & delicta noſtra creuerunt vſq; ad cælum. Et poſt aliqua: *Ibidem.* Et poſt omnia quæ venerunt ſuper nos in operibus noſtris peſſimis, & in delicto noſtro maximo, quia tu Deus noſter liberaſti nos de iniquitate noſtra, & dediſti nobis ſalutẽ ſicut eſt hodie, vt nõ conuerteremur, & Irrita faceremus mãdata tua, neq; matrimonia iungeremus cum populis abominationum iſtarum, &c. *Iudæi ſub Græcis idololatræ.* Amplius autẽ cùm ſub regno Græcorum eſſent, non ipſi Græcos ad veri & vnius Dei cultum conuerterunt, ſed econtra Græci illos in leges Deo vero aduerſas peruerterunt. Nam hoc eſt quod in libro Machabæorum Mathathias cum filijs ſuis *1. Mac. 2.* ſciſsis veſtibus plangit, dicens: Væ mihi, vel quid natus ſum videre contritionem populi mei, & contritionem ciuitatis ſanctæ, & ſedere illic, cùm datur in manibus inimicorum? Sancta in man⁹ extraneorũ facta ſunt, templum eius ſicut homo ignobilis, &c. Multi enim ex Iſrael conſenſerãt relinquere legem Dei, & ſacrificabant idolis. Itaque rectè non vnitas binarium, ſed binarius vnitatẽ multiplicat, & quod inde excreſcit, itẽ binarius eſt, fiunt enim ducenties mille millia. Siquidem per binarium multiplicata vnitas binarius fit hoc modo, bis vnũ, duo & quia vnitas decies millena, & binarius decies millenus eſt, ipſe binarius, qui inde excreſcit, in quinto ab eo, qui multiplicatur limite ponitur, & ſicut iam dictum eſt, ducẽties mille millia ſunt, ibiq; binarius tã multiplex immundam Iſraelis & gentium permixtionem ſignificat. Sequitur. *Et vidi equos in viſione, & qui ſedebant ſuper eos habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & ſulphureas, & capita equorum erant tanquam capita leonum, & de ore ipſorũ procedit ignis, & fumus, et ſulphur. Ab ijs tribus plagis occiſa eſt tertia pars hominum, de igne, & fumo, & ſulphure, qui procedebat ex ore ipſorum.)* Numerum quidem non definiendo, ſed myſterium eius ſignificando præſcripſerat, dicẽs: Et numerus equeſtris exercitus vicies millies dena millia audiui numerum eorum. Nunc demum & equorum & equitum ſubſcribit dicendo, & ita vidi equos, & qui ſedebant ſuper eos, Aſſyrij ſiue Chaldæi, Perſæ, & Macedones, atque Romani, cũ fuerint vel ſint natura homines, equos aſcẽdentes, & in equis gloriantes, nihilominus tamen pro quadam ſimilitudine dicuntur & fuerunt equi, imò & aſini, iuxta illud propheticum: Carnes aſinorum carnes eorum, & *Ezec. 23.* fluxus equorum, fluxus eorum. Quorum vel qualium equitum fuerunt iſti equi vel qui ſedebant ſuper eos, niſi agitatores ſuperborum atque luxurioſorũ ſpiritus maligni? Iſti ſedebant ſuper eos, iſti agitabãt eos, & cùm ſalirent in curribus & in equis, *Quid deſignant triplices loricæ.* currus & equi erant diaboli. Habentes, inquit, loricas igneas, & hyacinthinas & ſulphureas. Spiritus nanque maligni, quorum cordibus pręſident, eorũ ſunt pœnis amicti, imò & quales efficiant eos, quibus inſident, tales in præſenti viſione apparent. Quales autem efficiunt, niſi cupidos, ſuperbos, libidinoſos? Quid verò per ignem niſi cupiditas? Quid per hyacinthum, qui color cæli faciem imitari dicitur, niſi ſuperbiã? Quid per ſulphur fœtidum, niſi libidinem, maximeque eam, quæ eſt contra naturam intelligimus? Tales nimirum regnorum illorũ gentes fuerunt, cupiditate ardentes, ſuperbia tumentes, libidine fœtentes. Benè ergo poſtquam de equitibus dixit, eadem ferè de equis ſubiunxit: & de ore, inquiens, ipſorum procedit ignis, & fumus, & ſulphur. Solummodò hyacinthinarum appoſitionem loricarum commutauit, pro illo colore ſuperbiam ſignificante ponens fumum, per ꝗ nihilominus ſupebia ſignificari ſolet, iuxta *Pſal. 36.* illud Pſalmiſtæ: Inimici verò Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient. Igitur equitibus de quib. dixerat, habẽtes loricas igneas & hyacinthinas & ſulphureas, equos ſuppares fuiſſe teſtatur, cũ dicit, & de ore ipſorũ, ꝓcedit ignis, & fum⁹, & ſulphur. Similes enim ſunt homines eiuſmodi malignis ſpiritib. inceſſoribus atq; habitatorib. ſuis, licet dæmones in hoc minus habeant, vt nõ actu, ſed tantum voluntate libidinoſi ſint, quippe qui ſine carnibus ſunt. Et quis hæc

ignoret,

Cupiditas quatuor regnorum ignoret, quod illi inimici Domini, cupidi, ſuperbi fuerint & libidinoſi. Nam de igne cupiditatis eorum quippiam prædicare ex abundanti eſt. Palam quippe eſt, quia ignis eorum eiuſmodi totum mundum conflagrauit, regnumque aduerſus regnum concitando, nullam orbi terrarum requiẽ vel refrigerium conceſsit.

Porrò de fumigante illorum ſuperbia, illud pro argumento ſatis eſt, quod reges eo- *Iudith. 3.* rum homines mortales deos ſe haberi voluerunt, vt exempli gratia: Nabuchodonoſor, qui præceperat Holoferni quatenus omnes deos terræ exterminaret, vt ipſe ſolus diceretur Deus, ab ijs nationibus, quæ poſſent eius potentia ſubiugari. Item in regno Perſarum Aman ſuperbiſsimus indignans, quòd à Mardochæo nõ adoraretur, *Heſter. 3.* pro cauſa hac omnem Iudæorum nationem qui erant in regno Aſſueri perdere conatus eſt. In regno Grecorum Antiochus illuſtris *1. Mac. 1.* aſcendens Hieroſolymam in multitudine graui, intrauit in ſanctificationem cum ſuperbia, & locutus eſt ſuperbia magna, exiſtimans pre ſuperbia terram ad nauigandũ, *2. Mac. 5.* pelagus verò ad iter agendum deducturũ, propter mentis elationẽ. In regno Romanorũ elati imperatores, etiam dum ad viuerẽt *Horat. in epiſt. 1. lib.* pro dijs honorari voluerunt. Vnde Octauiano Auguſto Flaccus adulãs, inter cetera dicit: Præſenti tibi maturos largimur honores, Iurandaſque tuum per nomen ponim° *Virgilius in Buco.* aras. Itemque Virgilius de eodem: O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit. Nanque erit ille mihi ſemper Deus, illius aram, Sæpè tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus. Quid tandem de libidinibus regnorum eorundem multis opus eſt? Nam vt de diuinarum teſtimonijs taceam ſcripturarum, qua- *Rom. 1.* le illud eſt Apoſtoli: Tradidit illos Deus In reprobum ſenſum. Quid turpe de illis non cantant ſatyræ Græcorum & Latinorũ? Præter hæc vnum quid interpoſuit, quod maximè ferocitatem ſiue crudelitatem deſignat huiuſmodi equorũ. *Et capita*, inquiẽs, *equorum erant tanquam capita leonum.*) Hoc ita *Dan 7.* perſpicuum eſt, vt in Daniele primum regnorum illorum, ſcilicet Babylonium, ſignificatum ſit per leænam. Prima, inquit, beſtia quaſi leæna, & alas habebat quaſi aquilæ. Sic enim regnum illud propter ſæuitiam & crudelitatẽ figuratum eſt, ſiue propter luxuriam, & vitam libidini ſeruientẽ, non leo, ſed leæna appellatur. Aiunt enim hi, qui de beſtiarum ſcripsère naturis, leænas eſſe ferociores, maximè ſi catulos nutriant, & ſemper geſtire ad coitum. Quod autem habeat alas aquilæ, ſuperbiam regni ſignificat potentiſsimi. Quæres, quare ab huiuſmodi equis vel equitibus homines, id eſt, Iſraeliticum populum occidi permiſit Deus? (Sequitur, & dicit. *Ab his tribus plagis occiſa eſt tertia pars hominum de igne, & fumo, & ſulphure, quæ procedebant ex ore ipſorum.*) Ab ijs tribus plagis, id eſt, propter iſtas tres plagas, quomodo & in Pſalmo: A voce gemitus *Tres plagæ* mei adhæſit os meum carni meæ, id eſt, pro- *Pſal. 101.* pter vocem diaboli dicentis: Comedite, & *Gen. 3.* eritis ſicut dij, quæ materia principiumque fuit gemitus mei, contabui & factus ſum mortalis. Et propter illam vocem creditã, quemadmodum in tabeſcente corpore adhæret os carni, ita in me rationalitas conſen- *Pſal. 101.* tit ſenſualitati. Item: Quia cinerem tanquã panem manducabam, & poculum meum cum fletu miſcebam, à facie iræ & indignationis tuæ, id eſt, propter faciem ſiue præſentiam iræ indignationis tuę. Itaque ab ijs tribus plagis, id eſt, propter iſtas tres plagas occiſa eſt tertia pars hominum de igne, & fumo, & ſulphure, id eſt, propter ignem, & fumum, & ſulphurem, quæ peccata fuiſſe iam diximus gentium ſiue regnorum illorum, videlicet, concupiſcentiam, ſuperbiam, libidinemque Sodomiticam. Eadem enim & Ipſi fecerunt, & eorum ſimiles in culpa fuerunt, quibus ad pœnam traditi ſunt. Hoc nobis ſcripturarum teſtimonijs comprobare ex abundãti eſt, ſicut fuit Apoſtolo, vbi *Rom. 2.* commemoratis ſcelcribus gentilium, conuertitur ad Iudæum repræhendẽtem & iudicantem eos, qui ex gentibus crediderant, dicitque ad eum: Propter quod inexcuſabilis es ô homo omnis, qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas: Eadem enim agis, quæ iudicas. Iuſtè igitur occiſa eſt hæc pars hominum, ſcilicet gens Hebraica, quia tribus iſtis peccati plagis coram Deo conſauciata fuerat. Inde & dicitur tertia pars hominũ, id eſt, reputatur in parte Chã, qui vnus de tribus filijs Noe peccator fuit, & maledict° eſſe meruit. Proceſsiſſe autem dicuntur hæ plagæ ex ore equorum, quia videlicet vt talia facerent Iudæi, ex collocutione & conſortio gentium contraxerunt. Exempli gratia, Iaſon frater Oniæ (vt in libro Machabeorum legitur) *2. Mac. 4.* Antiochi fauens ſceleſtis imperijs, legitima *Scelera Iaſonis Iudæi* ciuium iura deſtituens, praua inſtituta ſancibat. Etenim auſus eſt ſub ipſa arce gymnaſium conſtituere, & optimos quoſq; Ephœborum in lupanaribus ponere. Erat autem hoc non initium, ſed incrementum quoddam & profectus gentilis & alienigenæ conuerſationis, propter impij & nõ ſacerdotis Iaſonis nefarium & inauditum ſcelus, Ita vt ſacerdotes iam non circa altaris officia dediti eſſent, ſed contempto templo & ſacrificijs neglectis, feſtinarent participes fieri paleſtrę & præbitionis eius iniuſtę, & in exercitijs diſci, & patrij quidem honoris nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur;

trabantur. Quarum gratia pe iculoſa eos
contentio habebat, & eorum inſtituta æmu
labantur, ac per omnia ijs conſimiles eſſe cu
piebãt, quos hoſtes & peremptores habue-
rant. Ita & igne peruſti, & fumo elati ſiue
obſcurati, & ſulphure corrupti ſunt, quæ
de ore procedebant eiuſmodi equorum, &
idcircò ab illis occiſi atque captiuati ſunt
Deo iudice, Deo poteſtatem illis equis iu-
ſtè tradente, vt quorum glorıolas & libidi
nes ſectabantur, eorum gladijs occideren-
tur. De qua poteſtate illis tradita protinus
ſequitur. *Poteſtas enim equorum in ore eorum eſt,
& in caudis eorum.*) Et eſt ſenſus. Idcircò nan-
que poteſtatẽ in eos Deo dante acceperunt,
quia illi ad ora illorum acceſſerunt ſuſci-
piẽdo errores eorum. Et caudis eorum ad-
hæſerunt, id eſt, prophetis ſiue ariolis & Ma
gis eorum conſenſerunt. Nam propheta do
cens mendacium, ait Eſaias, ipſe cauda eſt,
Eſa. 9. videlicet, quia quodammodo protegit ſter
cora, dum ipſum quod loquitur mendaciũ
quanta poteſt veri ſimilitudine perornat.
Et eiuſmodi caudas equorum, id eſt, pro-
phetas tales ſiue ariolos gentilium Iſraelẽ
habuiſſe, permulta ſunt exempla ſiue teſti-
3. Reg. 18. monia ſcripturarum, quippe cùm vnus He-
lias de talibus quadringentos quinquagin-
ta viros occiderit omnes prophetas Baal. I-
gitur poteſtas equorum in ore ipſorum, &
in caudis eorum, id eſt, poteſtatem quã ha-
buerunt in populum Dei, regna illa, malæ
collocutiões & pſeudoprophetatę, incanta-
tores, Magi, & arioli ſiue aruſpices eundem
populũ ſeducendo illis adquiſierunt, qua-
libus maximè Babylonij & Perſæ abunda-
uerunt. Et quaſi quæreres vnde de caudis
vt talem poteſtatem fecerint, cõtinuò ſub-
iungit. *Nam cauda eorum ſimiles ſerpentibus, ha-
bentes capita, & in illis nocent.*) Similes ſunt ſer-
pentibus, id eſt, imitantur malignos ſpiritus
ſuntque pleni ſpiritu mendacij, qui per ſer-
pentem primum hominẽm decepit, habent
capita & in ijs nocent, id eſt, principibus &
potentibus, regibus & imperatoribus adhæ
rent, & eorum patrocinio fulti, quos ſedu-
cere non valent, premere præualent, vt ip-
ſorum vel inuiti ſequantur errorem. Nam
exempli gratia, in ipſo Iſrael prophetarum
Baal Iezabel caput erat, & pro tali capite ſic
fortes erant, vt contradicere illis nemo au-
ſus fuerit, niſi ſolus Helias, licet præter eũ *Ibidem.*
reliqui eſſent ſeptem millia virorum, qui
non curuauerunt genu ante Baal. Eodem
modo reges Babyloniorum & Perſarum, *Ibidem. 19*
cæterorumque regnorum, Magis & aruſpi-
cibus ſuis capita fuerunt, vt ipſorum vi ſi-
ue gladio perficerent, quod ore ſuo loquen
do ſiue ſuadendo de populo verum Deum
colente facere non poſſent. *Et cæteri homines
qui non ſunt occiſi plagis, neque pœnitentiam egerũt
de operibus manuum ſuarum, vt non adorarent dæ-
monia & ſimulacra aurea, & argentea, & ærea, &
lapidea, & lignea, quæ neque videre poſſunt neque
audire, neque ambulare, & nõ egerunt pœnitentiam
ab homicidijs ſuis, neque à veneficijs ſuis, neq; à for-
nicatione ſua, neque à furtis ſuis.*) Certũ eſt quia
non omnes homines illos, homines Iſraeli- *Dan. 7.*
tas ſiue Iudæos illorum regnorũ reges oc-
ciderunt. Nam & nouiſsimo illorum, ſcili-
cet Romano imperio, quod quaſi beſtia ter
ribilis atque mirabilis cuncta comedit atq;
comminuit, aliqui ſuperfuerunt qui capti-
ui ducerentur in omnes gentes. Itéque cer-
tum eſt, quia ſic captiui & diſperſi pœnitẽ-
tiam non egerunt ab homicidijs & cæteris
peccatis ſuis, nam vſque hodie Chriſto re-
belles exiſtunt, & Chriſtum blaſphemant,
quem patres eorum occiderunt. Quid igi-
tur erit illis? Quid ſubaudiendum eſt in di-
ctione huiuſmodi? Fecit enim eclypſin, id
eſt, defectum ſermonis, dicendo, & cæteri
homines qui non ſunt occiſi his plagis,
&c. Quid ergo erit? Nunquid erunt impuni
ti? Non vtique, ſed ſubaudiendum eſt, quia
ipſi bibent de phyalis plenis iracundia Dei *Infr. 16.*
viuentis. De quibus ſuo loco plenius dicen
dum erit, vt non proſit eis quod corporali-
ter non fuerunt occiſi, cùm in ęterna mor-
te animæ ſint detinendi tanto profun-
dius, quãto in peccatis ſuis perma-
nẽt pertinacius, qui tot plagis vel
mortib. attriti, non ſunt ad
percutientem ſe
reuerſi.

QVINTI LIBRI FINIS.

Ruper-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER SEXTVS.

Septima tuba eſt nouiſsima in diei. DE ſeptem tubis, vna ſupereſt tuba nouiſsima, poſtquam tuba eiuſmodi nulla canitura eſt. Sex enim tubæ cecinerunt, & cùm tantū ſeptem datæ fuerint, totidem angelis, ſingulæ ſingulis, profectò ſeptima quæ ſupereſt, nouiſsima eſt, quam & Apoſtolus non ignorans Corinthijs dicit: Omnes quidem reſurgemus, ſed non immutabimur. Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti. Item ad Theſſalonicenſes: Quoniam ipſe Dominus in iuſſu & in voce archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo. Hoc idem, videlicet quod hæc tuba ſeptima nouiſsima ſit, iurans hic protinus fortis angelus aſtruit dicendo, quia tempus amplius non erit, ſed in diebus vocis ſeptimi angeli cum cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei, ſicut euangelizauit per ſeruos ſuos prophetas. Hic timor, & tremor & valdè terribilis expectatio eſt. Non enim hæc tuba cæteris conſimilis exiſtimanda eſt, alius fragor, alia tempeſtas, quàm in cæteris cantibus tubarum, in illius tubæ clangore comparebit. Nam & propheta circa eius deſcriptioné valdè laborat cùm dicit: Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarū & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. Sed quid multis nitimur argumentis? Etenim pro argumento magnitudinis tubæ illius vel ſolum illud ſufficit, quod filius Dei ſuo illam aduentu præuenire curauit, & declamare nobis ſua voce quòd illa talis tuba canitura ſit, vt non ſimus imparati. Nam & hoc quod ſequitur.

1. Cor. 15. *1. Theſ. 4.* *Tuba nouiſsima maximè horribilis.* *Sopho. 1.*

Cap. X. *Et vidi alium angelum fortem deſcendentem de cælo amictū nuba, & iris erat in capite eius.*) Et ſubinde: Et angelus quem vidi leuauit manū ſuam in cælum, & iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum: qui creauit cælum & ea quę in eo ſunt, & terram & ea quę in ea ſunt, & mare & ea quæ in illo ſunt, quia tempus amplius nō erit, ſed in diebus vocis ſeptimi angeli, cū cœperit tuba canere, cōſummabitur myſterium Dei, ſicut euangelizauit per ſeruos ſuos prophetas. Quis enim ille eſt angelus alius, niſi angelus magni conſilij, angelus teſtamenti Dei ſæpe dictus & ſæpe dicendus, verè alius, & longè diſsimilis angelis omnibus. Hunc angelum fortem dicit, nam verè eſt fortis, imò & princeps fortitudinis. Hinc & Pſalmiſta: Dominus, inquit, fortis & potens, Dominus potens in prælio. Proinde & angelus ille qui hunc venientem prænunciauit, Gabriel dicitur, id eſt, fortitudo Dei. De cælo, inquit, vidi illum deſcendentem. De cælo, inquam, videlicet vbi erat prius. Nam quo deſcendit de cælo, niſi in vterum virginis? Non enim de illō virginis vtero initium habuit exiſtendi, ſicut quidam dixerunt blaſphemantes hæretici, quorū primus Cherintus fuit, ſed in illum vterum de cælo deſcendit, de ſinu patris aduenit. Et qui Deus erat, homo factus eſt: quodque erat verbum in principio, caro factum eſt, non mutata in carnem diuinitate, ſed aſſumpta carne. Hoc eſt quod dicit, amictum nubæ. Nubes enim & hic in pleriſque ſcripturarum locis myſticis carnem illam ſignificat, pulchra nimirum & congrua conſiderata ſimilitudine: quia videlicet ſicut ſol, cum nubæ tegitur & latet, & tamen ſcitur quia præſens eſt dum ſuum orbem non oſtendit, & tamen orbi vniuerſo diē facit: ſic in illa carne Deus & latuit, & præſens dinoſci potuit, dum diuinitatem ſuam, vt ſemper erat, inuiſibilem continuit, & tamen per opera viſibilia mundum vniuerſum illuminauit. Et iris, inquit, in capite eius. Iris, id eſt, arcus cæleſtis, miſericordiam deſignat eiuſdem fortiſsimi: eſt enim ſignum vel pro ſigno datus propitiationis, dicente Domino ad Noe: Nequaquam interficietur omnis caro vltra aquis diluuij. Ac deinceps: Hoc ſignū fœderis inter me & vos: Arcum meū ponā in nubibus, & erit ſignū inter me & inter terrā. Igitur iris in capite eius, id eſt, miſericordia in ſumma & principali intentione aduentus eius. Idcircò namque ſic nubæ carnis amictus aduenit, vt præpararet nos taleſque efficeret, qui poſsimus ſtare in illa die iudicij, cū tuba illa nouiſsima cecinerit, quę pręparatio eſt peccatorū remiſſionem dare, q; fecit ille pœnitentiā prædicans, & lauans nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Vnde miſericors & fidelis dicitur pōtifex, quia talis erat iris in capite eius.

Pſal. 23. *Gen. 9.* *Hebr. 2.*

pli gratia, loquente illo, & dicente: Niſi
manducaueritis carnem filij hominis,& bi-
beritis eius ſanguinem, non habebitis vitá
in vobis,& ijs ſimilia: multi diſcipulorum
eius(inquit Euangeliſta)audientes,abierút
retro, & iam non cum illo ibant. De reſi-
duis quoq; duodecim vnus diabolus erat.
Petrus quoque nunc pes fortis & dexter,
pes bonus & electus, & iuxta prophetam
valdè ſpecioſus, túc penè ſiniſter fuit, quia
lapſus eſt, & eum, quem portare,id eſt,prę-
dicare debuerat, Chriſtum negando cecı-
dit. Itaque ante paſsionem dominicam om-
nes (vt iam dictum eſt) pedes huiuſmodi
fuerunt ſiniſtri, quia multi reprobi, omnes
autem erant infirmi. Scimus autem, quia pe
des iſti iam dictam paſsionem dominicam,
tantummodo Iudæam perambulauerunt,
Mat. 10. Id eſt, in ſola Iudæa prædicauerunt, ipſo
ſic præcipiente illis: In viam gentium ne
abieritis, & in ciuitates Samaritanorum
ne intraueritis, ſed potius ite ad oues quæ
perierút domus Iſrael. Poſt paſsionem ve-
Marc. vl. rò ſuam cùm reſurrexiſſet à mortuis, dicit
Mat. vl. eis: Euntes in mundum vniuerſum, prædi-
cate euangelium omni creaturæ, euntes do-
cete omnes gentes baptizantes eos in nomi-
ne patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Igitur pe-
dem ſuum dexterum poſuit ſuper mare,ſi-
niſtrum autem ſuper terram, id eſt,prædi-
catores ſuos iam confirmatos in vniuerſita
tem gétium miſit, cùm autem adhuc eſſent
infirmi, tantú in Iudæa illos prædicari iuſ-
ſit. Nam plerunque nomine terræ, Iudæa:
Pſal. 45. maris autem vocabulo, gétes ſignificantur,
vt exempli gratia, in Pſalmo cùm dicit: Pro-
pterea non timebimus dum turbabitur ter-
ra, & transferentur montes in cor maris. Eſt
enim hic ſenſus: Non timebimus futuras tri
bulationes, quæ erunt dum turbabitur ter
ra, id eſt, Iudæi, qui debuerant eſſe terra cul
ta & fertilis, & modo ſunt tantùm terra, id
eſt, ſolis terrenis dediti, & in medium gen-
tium transferentur Apoſtoli. Sequitur.
***Et clamauit voce magna, quemadmodum cùm leo
rugit.***) Ponendo pedes ſuos, angelus iſte de-
xterum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper
terram(ſicut iam dictum eſt) voce magna
clamauit, quia prædicatores ſuos conſtitué-
do, vocem euangelicam, quam totus orbis
audiret, mirabiliter edidit. Quomodo vel
Gen. 49. quã magna voce clamauit? Ita(inquit) qué-
admodum cùm leo rugit. Verè quemad-
modum cùm leo rugit. Nam & hoc patriar-
cha Iacob prædixerat ijs verbis: Catulus
leonis Iuda, ad prædam filij mi aſcendiſti,
Amos 1. requieſcens accubuiſti, vt leo, & quaſi leæ-
na. Et propheta Amos: Dominus de Sion
rugiet, & de Hieruſalem dabit vocem ſuá.
Et multis alijs prophetarú dictis huiuſmo-
di prædicatur hoc ipſum, quod nunc dicitur
quemadmodum cùm leo rugit. Aiunt qui
de naturis ſcripſerunt, quia ad vocem ſi-
ue rugitum leonis omnia contremiſcunt,
& cuncta animantiú natura terretur. Hinc
eſt illud prophetæ: Leo rugiet, quis non ti- *Amos. 3.*
mebit? Et ſtatim oſtendens quid per hanc
ſimilitudinem velit intelligi: Dominus
Deus(inquit) locutus eſt, & quis non pro-
phetabit? Itaque & ſic ſciendum & ſub-
intelligendum eſt, clamorem huius ange- *Mat. 27.*
li ſic magna voce clamantis, quemadmo-
dum cùm leo rugit illum fuiſſe clamorem
paſsionis vel mortis eius, quo infernus con-
tremuit, & cælum patefactum eſt, patuitq́;
ianua cæli, ſiue paradyſi animabus prorum
pentibus effractis clauſtris inferni tremuit-
que terra, & aperta ſunt monumenta, mul-
taque ſanctorum qui dormierant ſurrexe-
runt corpora, cunctaque beſtiarum natura,
id eſt, malignorum ſpirituum territa eſt po
tentia, & ſicut illic prophetice dictum eſt: *Amos 3.*
Dominus Deus locutus eſt, quis non pro-
phetabit? Omnis prophetia, cunctorú pro-
phetarum oracula conſonuerunt, & quid
vellent, aperuerunt, ad tantam tam magni
clamorem angeli illius. Vnde & proti-
nus ſequitur: *Et cùm clamaſſet locuta ſunt ſeptẽ
tonitrua voces ſuas.*) Quid enim ſunt ſeptem
tonitrua, quo numero plerunq;, & maximè
in hoc libro ſignificatur vniuerſitas, niſi o-
mnium qui à ſeculo ſunt ſanctorú prophe-
tarum oracula? Eorum profectò voces
prius ſic erant tanquam tonitrua, quia ſic-
ut tonitruum, & terribiliter ſonat, & ta-
men articulatum ſiue intelligibilem ſonum
non dat: ſic voces legis & prophetarú prius
& terribiliter ſonabant, & tamen quid eiſ-
dem vocibus ſignificaretur, populares nó
intelligebant. Exempli gratia: In canti- *Deut. 32.*
co Deuteronomij ſcriptum eſt: Leuabo
ad cælum manum meam, & dicam, viuo
ego in æternum: Si acuero vt fulgur gla-
dium meum, & arripuerit iudicium ma-
nus mea. Reddam vltionem hoſtibus meis,
& ijs qui oderunt me retribuam. Qui il-
lic loquebatur, dicens: Leuabo ad cælum
manum meam, & cætera. ipſe eſt angelus
iſte, de quo hic poſtmodum dicitur: Et an-
gelus quem vidi ſtantem, leuauit manum
ſuam in cælum, & reliqua. Amplius au-
tem hic pro exemplo reſplendet illud di- *Oſee. 6.*
ctú in Oſee: Viuificabit nos poſt duos dies,
in die tertia ſuſcitabit nos. Hoc etenim pul-
chrè in ſenſu contingit illud quod nunc di-
ctum eſt, & clamauit voce magna, quemad-
modum cùm leo rugit: Rugitus quippè leo
nis hanc vim naturalemq́; potentiam tradút
Phyſiologi. Cùm genuerit leæna catulum,
tribus diebus & tribus noctibus catulus
dormit, & tunc demum patris fremitu ve-
luti tremefactus cubilis locus ſuſcitare di-

eſt; nimirum magna ſimilitudinis cauſa eſt, cur merito nunc dici debuerit, quẽadmodũ cùm leo rugit, quia videlicet ſic noſtra in Chriſto natura tribus diebus & tribus noctibus ſomno mortis obdormierat, & tunc demum diuinitatis potentia veluti fremitu leonis tremefactus eſt ſepulchri locus, & ſurrexit qui fuerat mortuus homo in Deo aſſumptus, in quo & nos omnes ſurreximus. Hæc & ijs ſimilia profectò prius erant tonitrua, id eſt, ſoni ſiue voces quaſi inarticulatæ, eò quod myſteria continerẽt nondum intelligibilia, ſed poſtquam angelus iſte tali modo clamauit, facta ſunt intelligibilia, aperiente illo ſenſum diſcipulis ſuis, vt intelligerẽt ſcripturas. Ait ergo: *Luc. vlt.* Et cùm clamaſſet, locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas. Sequitur: *Et cum locuta fuiſſent ſeptem tonitrua voces ſuas, ego ſcripturus eram. Et audiui vocem de cælo, dicentẽ: Signa quæ locuta ſunt ſeptẽ tonitrua, noli ea ſcribere.*) Ego (inquit) ſcripturus eram. Quid eſt ea ſcribere, quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, niſi per calamũ & atramẽtum tractando, cuncta explanare myſteria ſcripturarum? Hoc iſte non fecit, *Ioan. 15.* neque cæteri Apoſtoli. Quare? Nunquid neſcierunt, neque intellexerunt? Abſit hoc. Immò ipſi erant amici, quaſibus nihil deberet abſcondi, quemadmodum ipſe dicit: Iam non dico vos ſeruos, ſed amicos meos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo nota feci vobis. Nota feci vobis, dixit pro eo vt diceret, nota faciam, quia videlicet cũ diceret, id quod mox facturus erat, tam certũ erat, ac ſi iam feciſſet. *Luc. vlt.* *Ioan. 16.* Mox enim reſurgendo aperire habebat illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, dando ſpiritum veritatis qui eos omnem veritatem doceret, cùm fuerint eatenus homines ſine literis, & idiotæ. Quare ergo? Nunquid noluerunt, vel propter laboris impatientiam ſubterfugerunt? Non vtique. Nam ego, inquit iſte, ſcripturus eram, id eſt, ſcribere volebam. Quid igitur obſtitit, niſi præceptum vel regula ſanctæ diſcretionis? Non enim cuncta ſimul vel eodem tempore poterãt expleri, propter tarditatem hominũ, qui tunc rudes erant & imbecilles ad audiẽdam ſapientiam eiuſmodi. *Hebr. 6.* Vnde Paulus Apoſtolus cũ dixiſſet: & conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ, appellatus à Deo pontifex, iuxta ordinem Melchiſedech: continuò ſubiunxit: De quo nobis grandis ſermo, & interpretabilis ad dicendum, quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum. Etenim cùm debueritis magiſtri eſſe propter tempus, indigetis vt vos doceamini, quæ ſunt elementa exordij ſermonum Dei, & facti eſtis quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo, &c. Ergo vt non ſcriberent tam iſte, quã cæteri Apoſtoli, ea quæ locuta ſunt eiuſmodi tonitrua, nõ illis facultas defuit aut voluntas, ſed eorũ qui audituri ſiue lecturi tunc eſſent, obſtitit ſenſus imbecillitas. Alioquin niſi pro cauſa huiuſmodi tempus importunum tunc fuiſſet. Sicut idem Apoſtolus interdũ pro tempore & re pauca prælibauit. *Galat. 4.* Exempli gratia: Cùm dixit, ſcriptum eſt, quoniam Abraham duos filios habuit, eorumq; myſteriũ allegoricum perſtrinxit. Et ſicut hic idem Ioannes teſtimonio legis & prophetarum competenter vti ſciuit vel potuit, exempli gratia, dicendo: Facta ſunt enim hæc, vt ſcriptura impleretur: Os nõ cõminuetis ex eo. *Ioan. 19* Et iterũ alia ſcriptura dicit: Videbũt in quẽ transfixerunt. *Exod. 12.* Sic & cęteras voces, quas continebant cuncta illa legis & prophetarũ tonitrua explicare ſciſſent & potuiſſent. *Zach. 12.* Fuerit ergo laudandæ diſcretionis illorum neceſſarium duntaxat fidei ponere fundamentum, cùm non defuturos in poſterum ſcirent vel ſperarent eos, qui vt cætera bona, ſic & ſacrarum expoſitiones ſcripturarum ſuperædificarent. Vnde idem Apoſtolus: *1. Cor. 3.* Dei enim, inquit, ſumus adiutores, Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis, ſecundum gratiam Dei quæ data eſt mihi, vt ſapiens architectus fundamentum poſui, alius autem ſuperædificat. Vnuſquiſque autem videat, quomodo ſuperædificet. Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, qui eſt Chriſtus Ieſus. Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum & argentũ, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, vniuſcuiuſq; opus manifeſtũ erit, &c. Hæc ille de ſuperædificantibus. Scimus autem, quia ſuperędificantium principales duæ diſtinctiones ſunt, quia videlicet alius in actiua, alius in contemplatiua ſuperædificat vita. Quod ſi actiuæ vitæ opera, quæ ſunt, eſurientem cibare, ſitienti potum dare, nudum veſtire, hoſpitem colligere, infirmum & in carcere poſitum viſitare, dignè quiſquam exiſtimat aurum, argentum, lapides pretioſos reputari debere. Quanto dignius contemplatiuæ vitæ inſignia ſplendida, quæ ſunt, verba Dei audire, eademque ruminare, ſanctarumque ſcripturarum myſteria, & voce proferre, & calamo ſcribere, talibus nominibus, ſcilicet auri, argenti, lapidum pretioſorum debet ſubintelligere. Hoc denique eſt aurum, hoc argentum, hoc lapides pretioſos ſuperædificare, ſanctam ſcripturam quæ extrinſecus in litera videtur ſubobſcura, præclaris ſenſibus intrinſecus ornatam oſtendere. Et hoc nimirum ſpirituale opus apud illam Sapientis animæ amicam magnum habet meritum, ſicut & ipſa teſtificans: Et qui (inquit) elucidant me, vitam æternam *Eccl. 14.* habebunt,

habebunt. Profectò & ipſe Apoſtolus ibidē in ſupradicto, hoc maximè ſtudium ſeſe intēdere innuit, cùm poſtmodum dicit: Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Hic iam quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur, &c Dicit ergo: *Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitura, noli ea ſcribere.*) Quod eſt dicere: Myſteria ſcripturarum quæ tibi datum noſſe, promptumque eſt exponere, ſigna, claude, id eſt, ſignata vt ſunt & clauſa poſteris quærenda relinque, vt non ſint veluti merces vltroneæ, de quibus vulgo dicitur, quod ſoleat putere. Pretioſa erunt, quādo opus erit, vt quærantur, ſcilicet vrgentibus diuerſis hæreſibus, quas neceſſe erit eſſe, vt qui probati fuerint, manifeſti fiant. Tunc & præclara ingenia multorum multipliciter exercebuntur, & quæ de ſcripturarum theſauris laborioſo fuerint ſtudio conquiſita, non vilia videbuntur. Hoc dictum huic nihilominus vniuerſo dici arbitramur ordini illi primorum diſcipulorum Chriſti, quorum vnus, & præcæteris dilectus erat hic. Sequitur. *Et angelus quem vidi ſtantem ſupra mare, & ſupra terram, leuauit manum ſuam in cælum, & iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum, qui creauit cælum, & ea quæ in illo ſunt, & terram, & ea quæ in ea ſunt, & mare, & ea quæ in eo ſunt, quia tempus amplius non erit, ſed in diebus vocis ſeptimi angeli, cùm cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei, ſicut euangelizauit per ſeruos ſuos prophetas.*) Quod paulò ante dixerat, & clamauit voce magna, quemadmodum cùm leo rugit: Hoc ipſum nunc repetit, latius & vehementius exprimēs, quid clamauerit, vel clamando quid fecerit. Leuauit, inquit, manum ſuam in cælum. Manus angeli huius illa eſt magnificētia, & eleuatio manus illa eſt eleuatio magnificentię, quam admirans Pſalmiſta, loquitur: Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra. Quoniā eleuata eſt magnificentia tua ſuper cælos. Quæ aūt illa eſt magnificentia, niſi reſurrectiō & aſcēſio dominica? Sequitur enim poſt modū, & dicit ad patrem eiuſdem Domini noſtri: Minuiſti eū paulominus ab angelis, gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuū tuarum. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. Nimirum hæc ipſa manus eleuatio, id eſt, magnificentiæ ſiue omnipotentiæ tanti angeli ab illa cœpit exaltatione, de qua ipſe dixit: Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum. Eleuatus nanque ſiue exaltatus in altitudinē crucis, iam ipſo cruciatu mortis in eo leuabat manum ſuam, quod conſummabatur autor ſalutis omnium, primā faciens nobis reſurrectionem, quæ eſt animarum, quia videlicet peccata delebat omnium per ſanguinem ſuum. Eleuatus deinde & reſurgēs de ſepulchro, eadem ipſa reſurrectionis eleuatione fiebat primogenitus mortuorum, id eſt, princeps ex mortuis reſurgentium, ſecūdam in ſemetipſo dedicans reſurrectionem, quæ corporum. Deinde cernentibus Apoſtolis ſuis, eleuatus, & aſcendens in cælum, eadem ipſa aſcenſionis eleuatione conſtitutus eſt iudex viuorum omnium & mortuorum, ſedens ad dexteram patris, hoc modo conteſtantibus angelis: Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cælum. Sic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum. Hac omnimoda ſuæ manus eleuatione in cælum, iurauit angelus iſte per viuentem in ſecula ſeculorum. Iurauit, inquit, id eſt, immutabili veritate firmauit. Neque enim verbis aut vulgari iuramentorum effuſione iurauit, ſicut teſtis eſt totus euāgelici textus ſermonis, in quo nuſquam inuenitur, quod verbo vel voce iurauerit, imò & conſtat, quod iurare omninò diſſuaſerit, ait enim: Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omninò. Et ſubinde: Sit autem ſermo veſter, eſt eſt, nō non. Quod autem his abundantius eſt, à malo eſt. Iurauit ergo, id eſt, immutabili (vt iā dictum eſt) veritate firmauit. Hoc ſolū interponens dictis ſuis pro ſigno firmamenti: Amen amen dico vobis, id eſt, verè ſiue fideliter dico vobis, dum quippiā tale proloquitur, quod huiuſce veritatis interpoſitione dignum ſit. Exempli gratia: Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuent. Venit hora quando omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius, & procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij. Ita iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum, id eſt, per ſemetipſum qui fuit mortuus, & nunc viuit in ſecula ſeculorum. Reſurgens enim ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Ne longius quæramus, cùm dicit (ſicut iam diximus) amen amen, iurat, id eſt, affirmat per ſemetipſum, quem conſtat eſſe veritatem, teſtem fidelem, ſicut & longè ſupra teſtatur ſpiritus, dicens eccleſijs: Hæc dicit, amen, teſtis fidelis & verus. Ipſe eſt per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil. Seipſum ergo deſcribens, rectè dicit: Qui creauit cælum, & ea quæ in illo ſunt, & terram, & ea quæ in ea ſunt, & mare, & ea quæ in eo ſunt. Quod ipſe eſſet Ille viuens, per quem iuraret, quod ita iurando per ſemetipſum iuraret, ipſo eiuſdem ſtantis habitu ſubintelligi promptum eſt. Sic namque

[Marginalia: 1. Cor. 4. — 1. Cor. 11. — Pſal. 8. — Ioan. 12. — Rom. 8. — 1. Cor. 15. — Act. 1. — Quomodo iurauit Chriſtus. — Leu. 19. — Mat. 5. — Ioan. 5. — Supra. 1. — Rom. 6. — Supr. 3. — Ioan. 1.]

ſtabat, vt contingeret tria hæc, ipſum ſe eſ-
ſe ſignificans, qui omnia contineret. Dex-
trum namq; pedem ſuper mare, ſiniſtrum
autem ſuper terram poſue[it], & in cæ-
lum, quod horum tertium vel primum eſt,
manum ſuam leuauerat. Qui ergo crea-
uit hęc, qui manu ſua & pedibus ſuis, id eſt,
omnipotentia ſua, cõtinet hæc, certum eſt,
quia quod iurauit in hæc verba, quæ dixit,
adimplere poteſt. Quid enim iurat? Quia
Tẽpus amplius non erit. tempus amplius non erit, ſed in diebus vo-
cis ſeptimi angeli, cùm cęperit tuba canere,
cõſummabitur myſterium Dei. Tempora
quippe circa vel intra cælum, & terram, &
mare, & ea, quæ in eis ſunt, variantur, ſibi-
que decedendo ſuccedunt, ac perinde qui
illa creauit, ſine dubio tempora quoque
illorum præfixit, eademque finire potens
eſt cùm voluerit. Quia tempus, inquit, am-
plius nõ erit, ſubauditur pœnitentiæ, quẽ-
admodum fuit hactenus, poſtquam ante-
riores tubis cecinerũt angeli. Nam & poſt-
quam primus angelus tuba cecinit, & de-
ſcendente igne in pentapoli perierunt im-
Gene. 19. pij, euadente iuſto Loth, tempus pœniten-
tiæ ſuperfuit, & poſtquam ſecundus ange-
lus tuba cecinit, & tranſeunte populo Dei
Exod. 14. per mare rubrum, inimici illorum ſunt de-
merſi, tempus pœnitentiæ ſuperfuit reſi-
duis, & poſtquam tertius angelus tuba ce-
cinit, & habitatores terræ per opera odi-
Ioſu. 1. 12. bilia defluentes, in manu filiorum Iſrael
perdere voluit, tempus pœnitentiæ reſer-
uatum fuit, & poſtquam quartus angelus
tuba cecinit, & quaſi in ſolem, id eſt, in po-
Num. 16. pulum Dei ira facta eſt, vt corpora eorum
in deſerto proſternerentur, tempus pœni-
Iud. 2. 3. tentiæ datum eſt cęteris, & poſtquam quin-
tus angelus tuba cecinit, & illi qui introie-
rant in terram repromiſsionis, traditi ſunt
quinquies in manus gentium, pro eo quòd
Pſal. 105. non diſperdiderunt gentes, quas dixit Do-
Sup. 9. minus illis, tempus pœnitentiæ ſuperfuit,
Rom. 1. & poſtquam ſextus angelus tuba cecinit, &
ſoluti ſunt quatuor angeli, id eſt, quatuor
principalia regna mũdi, Babylonium, Per-
ſicum, Macedonicum, atque Romanum, vt
occiderent, & in captiuitatem Iudæorum
ducerent genus propter peccata eiuſdem
populi, adhuc pœnitentiæ locus eſt, vt reli-
quiæ ſaluæ ſint. Sed tandem quid cùm ſe-
ptimus angelus tuba cecinerit, id eſt, cùm
venerit extrema dies iudicij? Nihil omni-
nò temporis amplius erit, nullus locus, nul
lum ſpatiũ pœnitendi vltra iam erit. Nam-
que illa particularia ſiue localia iudicia
fuerũt, illud iudicium vniuerſale erit, ne-
que reſeruabitur huic ſeculo quiſquam, vt
pœnitentiam agere poſsit. Cùm ille tuba
canere cœperit, quæ tuba nouiſsima erit,
1. Cor. 15. cuius & Apoſtolus Paulus meminit, omnes
(inquiens) reſurgemus in momento, in ictu
oculi, in nouiſsima tuba: canet enim tuba,
& mortui reſurgent incorrupti: *tunc conſum-
mabitur myſterium.*) id eſt, ſecretum cõſilium
Dei, quo hactenus vſus eſt erga peccatores
flagellando, & inter flagella longa illis ſpa- *Mat. 25.*
tia præſtando pœnitendi. In quo conſum-
mabitur illud myſterium Dei? In eo nimi-
rum quod ibunt impij in ſupplicium æter-
num, iuſti autem in vitam æternam, *ſicut eu- Apoſtoli, Euangeliſtæ dicuntur etiam prophetæ.*
angelizauit per ſeruos ſuos prophetas) id eſt, per
Apoſtolos & Euangeliſtas. Nam iſtos quo-
que Dominus prophetas appellat. Ecce, in-
quit, ego mitto ad vos prophetas, & ſapien-
tes, & ſcribas. Prophetæ namque veraciter *Matt. 23.*
ſunt dicti, qui de ſummis rebus, de iudicio,
ſeculoque futuro prophetauerunt. Tanta
erit illa nouiſsima tuba, vt qui illam pro-
ſpiciunt, qui de illa loquuntur, & magni-
tudinem eius prædicãt, rectè Dominus ipſe
appellat prophetas. *Et* vox quam audiui de*
cælo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade, **Et audiui vocem.*
*accipe libellum apertum de manu angeli ſtantis ſu-
pra mare, & ſuper terram.*) Vox iſta vox fuit
alterius, quàm illius angeli fortis, ſupra
mare, & ſupra terram ſtantis, dixit enim:
Vade, accipe libellum apertum de manu
angeli ſtantis ſupra mare, & ſupra terram.
Cuius ergo vox iſta erat, niſi eius angeli
qui hæc & cætera illi oſtendebat, quiq; illi
in primordio dixerat, quod vides, ſcribe in
libro? Et fortè idcircò nunc dicit ſe iterum
audiſſe vocem eiuſmodi, quia quod illic
ſemel ſignificatum eſt dicẽdo, quod vides,
ſcribe: idipſum nunc iterum ſignificatur,
dicendo: Vade, & libellum accipe. Verun- *Infra. 11.*
tamen quoniam poſtmodũ ſic dicitur: Et
datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ, dicẽs:
Surge, & metire templum Dei, ſic diſtin-
guere licet, vt quod dictum eſt huic: Vade
& accipe libellum apertum de manu ange-
li, commune ſit ei cum cæteris Apoſtolis,
videlicet ſcripturas ſenſu aperto intelligere,
re, & euangelicæ officium ſubiſſe prædica-
tionis. Quod autem poſtmodum dicit: Et
datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ, dicẽs:
Surge & metire templum Dei, proprium ei
datum ſignificauerit, ſcilicet ius & faculta-
tem ſcribendi Euangeliũ, & ponẽdi termi-
nos Euangelicę fidei, quos nulli tranſgredi
licitum ſit, vnde poſtmodum dicendum
erit. *Et abij ad angelum dicens ei, vt daret mihi li-
brum. Et dicit mihi: Accipe librum & deuora illum,
& faciet amaricare ventrem tuum, ſed in ore tuo e-
rit dulce tanquã mel. Et accepi librum de manu an-
geli, & deuoraui illum, & erat in ore meo tanquam
mel dulce, & cùm deuoraſſem eum, amaricatus eſt
venter meus.*) Quid. n. fuit huic Ioanni, cæte- *Omnes A-*
riſq; Apoſtolis abire ad hũc angelum poſt *poſtoli ac-*
clamorem eius tam magnum, & dicere illi, *ceperũt li-*
vt daret eis libellum, quem in manu tene- *brũ aper-*
bat

tum in die pentecoſtes.

bat apertum, niſi id ꝙ omnes ex euangelica veritate notum habemus, quia poſt eius victoris aſcenſionem regreſsi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno, vt ſederent ibi quouſque induerentur virtute ex alto, fierentque fortes & idonei ad prædicandũ ea, quæ ſcripta erant in illo libello, imò in magno ſanctorum prophetarum, legis quoq;, & Pſalmorum libro? Nempè quod (ſicut Lu

Luc. vlt.

cas teſtatur) omnes erant perſeuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Ieſu, & fratribus eius. Hoc erat dicere illi magno angelo, vt daret illis librum ad deuorandum, id eſt, appareret eis, & idoneos faceret ad prædicandum euangelium, dando ſpiritum ſanctum, quo agente poſſet homo illorum interior deuorare talem librum, id eſt, & legendo in imis viſceribus recondere, & prædicando ructuare ſanctarum ſacramenta ſcripturarum.

Actor. 1.

Quod & factum eſt. Nam cùm complerentur dies pentecoſtes, factus eſt repentè de cęlo ſonus tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpartitæ linguæ tanquã ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum. Et repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis. Ait ergo. *Et accepi librum de manu angeli, & deuoraui illum.*) Ac ſi dicat: Et accepi dono filij Dei, & patris eius facultatem intelligendi ſcripturas, ac prædicandi virtutem & miniſterium, & legendo atque intelligendo, necnõ & loquendo ſiue prædicando delectatus, refectus & confortatus ſum. *Et erat*, inquit, *in ore meo, tanquã mel dulce.*) Nihil veriꝰ. Nã de huiuſmodi guſtu Pſalmiſta loquitur: Quã

Pſal. 118.

dulcia faucib. meis eloquia tua ſuper mel & fauũ ori meo. Et ipſa ſancta ſcriptura, verè

Eccl. 24.

Dei ſapientia de ſemetipſa dicit: Trãſite ad me omnes qui concupiſcitis me, & à generationibus meis implemini. Spiritꝰ enim meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & fauum. Memoria mea in generatione ſeculorum. Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient. Hæc & his ſimilia quæ dicuntur in ſcripturis de dulcedine huiuſce libelli, ſola melius perſentit felix anima quæcunque meruit experiri quæ guſtauit, quæque guſtando dulcis ipſa effecta eſt tãquam fauis mellis, quo delectatus ipſe ſponſus, & dilectus eius di-

Can. 4.

cit ei: Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua. Sed vide quid ſequitur: *Et cùm deuoraſſem* (inquit) *eum, amaricatus eſt venter meus.*) Magna verè dulcedo libelli huius quotieſcunque deuoratur, ſed ipſa dulcedo nunc interim, dum in hoc ſeculo viuitur, multis amaritudinib. reſpergitur. Non enim aduerſarij deſunt, qui tribulationum & mortis interdum inferant abſinthiũ. Nã hoc eſt, quod de illis, qui in illa ſua dulcedine ſimul amaritudine eiuſdem amaricati ſunt. ſcimus & didicimus, quia calicem Domini biberunt, iuxta promiſſum ipſius

Mat. 20.

dicentis: Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Et rurſum: Calicem quidem meum bibitis, &c. Is ipſe Ioannes quamuis materiali gladio, ſiue aliqua hominum vi non fuerit peremptus, non tamen omninò expers fuit amaritudinis illius. Nam & in feruentis olei dolium fuerat miſſus, & nũc cùm hæc videret, in Pathmos inſula exilio relegatus tenebatur. Igitur accipiat quidẽ librum, & deuoret illum cuicunque hoc datum eſt, ſed illud ſciat qui cũ deuorauerit illum, cũ viuere & docere cœperit ſecũdũ illum, vẽter, id eſt, anima eius amaricabitur à perſequentibus, iuxta ꝙ & veridicus

2. Tim. 3.

pronunciat Paulus: Omnes qui piè volunt viuere, perſecutionem patiuntur. Ad reliqua tendamus. *Et dicit mihi: Oportet te iterum prophetare populis, & gentibus, & linguis & regibus multis*) Quæ hactenus viderat vel audierat in deſcenſu vel habitu illius angeli, communia ſibi cũ cæteris fuére Apoſtolis, quia

Cõio Ioannis cum cæteris Apoſtolis.

videlicet & ipſi libellum apertum de manu angeli acceperunt, & deuorauerunt, & fuit in ore eorum dulce tanquam mel: venter autem eorum amaricatus eſt, id eſt, acceperunt aperto ſibi ſenſu ad intelligendas ſcripturas per ſpiritum ſanctum, prædicãdi officium, & pro bona voluntate fuit illis dulce hoc facere, pro infidelium autem & impiorum perſequutione ventres, id eſt, animæ eorum amaricati ſunt. Hoc autẽ quod nunc refert dictum ſibi: Oportet te iterum prophetare, erga proprietatem dictum vel actum intelligendum eſt ipſius perſonæ, vt

Proprium Ioannis: oportet te iterum prophetare.

quod dictum eſt, oportet te iterum prophetare, hoc ſit, oportet te ab hoc exilio abſolui, & euangelicam veritatem calamo & atramento conſcribere. Sequitur enim: Et datꝰ eſt mihi calamus ſimilis virgæ. Ergo oportette, inquit, iterum prophetare, ac ſi dicat: Iam dudum quidem ſcio, quòd abſolui velis à corpore, ex toto corde deſiderans faciẽ meam videre, & odor meus concupiſcentias æternitatis excitauit in te, & pro hoc multoties rogaſti me, vt venires ad me. Dixi tibi quoties rogaſti me, & nunc dico tibi, expecta, vt populum liberes crediturum mihi. Ob hanc cauſam oportet te expectare, oportet te iterum prophetare populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis, id eſt, quod ſumma cum reuerentia legant, & audiant populi, & linguæ, & reges multi. Nam ecce dum exulas tu, interim Cherintus inſanit, Marcion furit, Hebion blaſphemare incipit, cæterique bacchantur Antichriſti contra verbum fidei, contra maieſta

 tem &

tem & antiquã diuinitatem filij Dei, dicentes, quod ante Mariam non fuerit, & quod tam recens Deus ſit, vt ex illa initium exiſtendi acceperit. Præterea futurum eſt, vt veniat Arrius peruicax ſatelles diaboli, dicturus & perſuaſurus populis & gentibus, & regibus multis, quòd idẽ filius Dei creatura ſit, & in tempore eſſe cœperit, quodq; fuerit tempus, quando idem filius non fuerit. Propter iſtos oportet te iterum prophetare, & prouidere populis, & gentib. & linguis, & regibus multis, vt ab his peſtibus populum Chriſtianum liberes crediturũ mi-

CA. XI. hi Quomodo prophetare? Ait: *Et datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ, dicens: Surge, & metire templum Dei, & altare, & adorantes in eo: Atrium autem, quod eſt foris templum, eijce foras, & ne metiaris * eum, quoniam datum eſt gentibus.)* Calamus ſimilis virgæ facultatẽ ſcribendi ſignificat cum magiſterij autoritate. Calamus nanque ſcriptorum, virga magiſtrorum eſt. Et ſunt vel fuerunt aliqui, quibus calamus datus eſt, ſed non ſimilis virgæ, id eſt, ſimilis ſacultas, ſed non cum magiſterij dignitate, vt de nulla illorum ſententia ſiue dictione liceat cuiquam eccleſiaſtico dubitare. Hoc nanq; magiſterium tantummodo prophetarum & Apoſtolorum eſt, & illis ſolis

Pſal. 86. hæc virga data eſt. Vnde in pſalmo ſic determinatum eſt: Dominus narrabit in ſcripturis populorum, & principum horum, qui fuerunt in ea.

* *illud.*

Et principum horum, inquit, qui ſuerunt in ea, id eſt, Apoſtolorum & prophetarum, ſiue etiam euangeliſtarum. Vide quid dicat: Qui ſuerunt, non qui ſunt, vt exceptis Apoſtolis, quodcunque aliud poſtea dicitur, abſcindatur, nec habeat poſtea autoritatem. Quamuis ergo ſit aliquis ſanctus poſt Apoſtolos, quamuis diſertus ſit, nõ habeat authoritatem, quoniam Dominus narrat in ſcripturis populorũ & principum horũ, qui fuerunt in ea. Igitur datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ, id eſt, data eſt mihi facultas ſcribendi cũ principatu, & omnimoda magiſterij authoritate, vt principatum cathedramq; magiſterialem haberem in medio eccleſiæ, cuius ad pedes ſederent, cuius ab ore penderent omnes filij eccleſiæ, non dubium habituri, nõ negligere auſuri quippiam eorum, quæcunque meo calamo exaratum haberet volumen euangelicæ veritatis & gratiæ. Talis calamus mihi datus eſt, & is qui dedit, præcepit ita dicens: *Surge & metire templum Dei & altare, & adorantes in eo.)* Ac ſi dicat: Ecce congregatio taurorum in vaccis populorum, id eſt, ecce tumultus hæreticorum in eccleſijs populorum, vt excludant eos qui probati ſunt argento, vt eijciant à templo Dei, qui probitatem tenent, qui probi & probati ſunt, ſenſumque probatum habent in omni verbo vel ſermone diuino. Inſurge, increpemus feras iſtas feras arundinis, tauros cornupetas & ceruicoſos, vaſtatores ſcripturarum veritatis. Surge, inquam, & metire templum Dei & altare, id eſt, Chriſtum Dei filium, qui & templũ Dei eſt, & altare ſanctæ eccleſiæ, templum videlicet Dei, ſecundũ corpus quod aſſumpſit ex virgine: altare verò, ſecundum dignitatem vtriuſque naturæ, diuinæ ſcilicet & humanæ. Corpus nanque quod aſſumpſit, templum Dei eſt, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, propterea dixit: Soluite templum hoc, & ego in tribus diebus excitabo illud: hoc autem dicebat de templo corporis ſui. Porrò altare ſanctæ eccleſiæ eſt eadem ſubſtantia iam glorificati corporis, ſimul cum illa quæ habitat in eo plenitudine diuinitatis, iuxta veridicam authoritatem ſanctæ ac myſticæ legis, in qua Deus dicit: Altare de terra facietis mihi, id eſt, Chriſtum verum Deum verumq́ue hominem, terreno corpore incarnatum ſiue incorporatum confitentes, veras hoſtias offeretis mihi. Iſtud templũ Dei, iſtud altare metire. Nam ecce mali mẽſores malè & peſsimè menſi ſunt, & de terminis eius, quos hæretica infidelitate nimium mutilant, dicendo, Chriſtum non fuiſſe ante Mariam, grandem tumultum facere incipiunt. Tu ergo metire, & menſuras eius extende, calamo iſto perſcribens quantæ longitudinis aut latitudinis ſit aut debeat eſſe. Longitudinem eius ſupra extende: ſupra, inquam, ante Mariam & ante Abraham, imò & ante Adam, ſed & ante cælum & terram vſque ad antiquum dierum, vſque ad antiquitatem antiqui dierum, & dic: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbũ: hoc erat in principio apud Deum. Ita metire tẽplum hoc, & altare, & tam longè menſuras eius extende. Metire etiam adorantes in eo, id eſt, oſtende cuius vel quantæ magnitudinis ſint, qui fideliter credẽtes benè ſentiunt de eo. Verbi gratia, ſic dicendo: Quotquot autem receperunt, dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri. Sic metire, & talis vel tantæ menſuræ fore illos oſtende, vt filij Dei nominentur & ſint. *Atrium aũt quod eſt foris, eijce foras, & ne metiaris illud, quoniã datum eſt gentibus.* Quod eſt illud atrium ꝙ iam foris eſt, niſi quodcunq; cõuenticulum hæreticorũ, qui & ſi ſeſe intus eſſe contendunt, nihilominꝰ tamen foris ſunt, & in illud Dei templum, id eſt, ad Chriſtum nequaq̃ pertinent, aut perueniũt? Illos ergo foras eijce, id eſt, foris eſſe, foras exiſſe conuince. Exempli gratia, vt dicas: Ex nobis exierunt, ſed nõ erant ex nobis. Illud atriũ, illos hæreticos, qui ſicut atriũ templo quidẽ vicinum eſt, ſed in templo vel

Poſt Apoſtolos & Euangeliſtas nulli data eſt ſimilis ſcribendi authoritas.

Coloſ. 2.

Ioan. 2.

Exod. 20.

Ioan. 1.

plo vel

vel templum nõ eſt, ita ſunt habentes qui-
dem ſpeciem pietatis, virtutem autem abne
gantes, ne metiaris, id eſt, nihil ad illos per-
tinere conteſteris menſuram illam, quæ da
ta eſt his qui receperunt eum, qui credũt in
nomine eius, ſcilicet poteſtatẽ filios Dei fie
2.Tim. 3. ri. Quare? Quoniam, inquit, datum eſt gen-
Ioan. 1. tibus, id eſt, quoniam inter gentiles repu-
tantur. Dicunt ſe Chriſtianos eſſe & non
ſunt, ſed mentiuntur, quia Chriſtiani non
ſunt, ſed cum gentibus eodem malignitatis
ſpiritu debacchantes, Chriſtianos perſequũ
tur. Nam hoc eſt quod ſequitur. *Et ciuitatẽ*
ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus.
Et dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus
**ſaccis.* *mille ducentis ſexaginta amicti * ſacco.*) No-
tum eſt ex hiſtorijs eccleſiaſticis, quia ciui-
tatem ſanctam, id eſt, eccleſiam, hæretici cũ
gentibus ſimili furore perſecuti ſunt, non
tantum menſibus quadraginta duobus, ſed
menſibus & annis multò plurimis. Cur er-
go dixit menſibus quadraginta duobus, qui
menſes non ſunt amplius quàm trium anno
rum & ſemiſsis? videlicet propter intiman
dam magnitudinẽ perſecutionis Antichri-
ſti, quæ tanta erit, vt penè ſola debeat cogno
ſci vel prænoſci, & pro cunctis perſecutio-
nibus ſola computari, quaſi ceteræ perſecu-
tiones illi cõparatæ perſecutiones non ſint
Dan. 7. aut fuerint. Illam nimirum perſecutionem
tanti futuram eſſe temporis, Daniel quoq;
hoc modo dictum ſibi audiuit. Et putabit
quod poſsit mutare tempora, & leges, & tra
dentur in manu eius vſque ad tempus & tẽ-
pora, & dimidium temporis. Item: Quia in
tempus & tempora, & dimidium temporis,
Dan. 12. & cùm completa fuerit diſperſio manus po
puli Dei, complebuntur vniuerſa hæc. Tẽ-
pus nanque & tempora, & dimidium tem-
poris, tres & ſemes annos intelligimus.
Dan. 4. Nam & ſupra in eodem propheta legimus,
quod ſeptem tempora tranſierunt ſuper
Nabuchodonoſor, id eſt, ſeptem anni effe-
rationis eius. Ipſe quoq; quod per tempus,
& tempora, & dimidium temporis, annum,
& duos annos, & dimidium anni velit intel-
Dan. 12. ligi, manifeſtius exprimit per numerũ die-
rum poſtmodum dicendo ſic: Et à tempore
cùm ablatum fuerit iuge ſacrificium, & po-
ſita fuerit abominatio in deſolationẽ, dies
mille ducenti nonaginta. Etenim ſi iuxta
rationem menſium lunarium, quos ſolos
cum emboliſmis ſuis nouerunt Hebræi, dies
iſtos diuidas, vix paucos ſupra inuenies q̃
attinet ad tempus & tempora, & dimidium
Myſteriũ temporis, id eſt, ad annum & duos annos, &
numerorũ dimidium anni. Nunc illud quærere dignũ
eſt, cur hic Ioannes cùm dicere potuiſſet, &
ciuitatem ſanctam calcabunt tribus annis &
dimidio, dicere maluit menſibus quadra-
ginta duobus. Itemque & prophetabũt, in-
quit, diebus mille ducentis ſexaginta, qui
ſunt dies eorundem temporum ſiue anno-
rum trium ac ſemiſsis, tricenis diebus per
menſes ſingulos diſtributis. Nunquid enim
caſu vel abſque ratione numeros iſtos men
ſium atque dierum taxare maluit? Non v-
tique, ſed ſicut alias in ſcripturis per nume
ros multa ſignificatur ſenſuum vtilium di-
gnitas pulchra & delectabilis, ita & hic ſub
numeris iſtis pulchrum aliquid & delecta-
bile vult intelligi. Quod vt manifeſtius
fiat, de natura quorundam numerorum ra
tio poſtulat aliquid prælibare, quod oſtiũ
intelligentiæ citius aperiat. Numerorũ pa-
rium, alij ſunt ſuperflui, alij diminuti, alij *Numerus*
perfecti. Perfecti dicuntur, qui ſuis partib. *par, tri-*
æqui ſunt, nec craſſantur abundantia, nec e- *plex eſt.*
gent inopia: vt exempli gratia, ſenarius: Nã-
que ſenarius habet partem mediam, id eſt,
tres: & tertiam, id eſt, duos, & ſextã, id eſt,
vnum: quæ in vnam ſummã ſi redactæ ſint,
per totum numeri corpus ſuis partibus in-
uenitur, id eſt, integer ex ipſis ſenarius re-
ſtituitur. Diminutus verò ille numerus di- *Diminut⁹*
citur, cuius eodem modo compoſitæ partes *vt octona-*
pauciores ſunt, & eiuſdem numeri cuius e- *rius.*
rant partes multitudine ſuperantur, vt ex-
empli gratia, octonarius: Habet enim octo-
narius partem mediam, id eſt, quatuor: ha-
bet & quartam, id eſt, duos: habet & octauã,
id eſt, vnam. Quæ cunctæ in vnum redactæ
ſeptem colligunt, minorem ſcilicet ſummã
quã erat octonarius concludentes. Porrò
ſuperflui nominantur illi, quorum partes
vltra quàm ſatis eſt ſeſe porrexerint, vt ex-
empli gratia, duodenarius: Huius enim par
tes maiorem ſummam colligunt, quàm erat
ipſe duodenarius. Eſt enim duodenarij me-
dietas ſex, pars tertia quatuor, pars quarta
tres, pars ſexta duo, pars duodecima vnum.
Omniſque hic cumulus redundat in ſede-
cim maiorem vtique ſummam quàm erat
duodecim. Eſt autem (inquiunt philoſophi
tam ſeculares quàm eccleſiaſtici) magna in
his ſimilitudo virtutis & vitij. Perfectus nã-
que virtutum, diminutus atque ſuperfluus
ſimilitudinem habet vitiorum. Nimirũ de
ſuperfluis iſti ſunt numeri, quos hic ſcriptu
ra iſta nobis obtulit, videlicet quadragin-
ta duo & mille ducenti ſexaginta. Habet
nanque hic numerus, ſcilicet quadraginta
duo, partem mediam, id eſt, viginti vnum,
tertiam, id eſt, quatuordecim, ſextã, id eſt
ſeptem, ſeptimam, id eſt ſex, quartamdeci-
mam, id eſt tria, viceſimamprimam, id eſt
duo, quadrageſimam ſecundam, id eſt vnũ,
Quæ profectò partes in vnum redactæ, ma-
iorem ſummam quàm erant quadraginta
duo ſimul colligunt. Quinquaginta enim
& quatuor faciunt. Ita numerus eſt men-
ſium quadragintaduorum ſuperfluit, & vl-
tra men-

tra mēſuram ſuæ originis partes excreſcunt, tanquam ſi quis multis ſuper naturam manibus natus ſit, vt Centimanus gigas, vel triplici coniunctus corpore vt Geryon tergeminus, vel quicquid vnquam monſtroſum naturæ in partium multiplicatione ſurripuit. Amplius autem numerus dierum mille ducentorum ſexaginta in partibus ſuis excreſcit & ſuperfluit, habet nanq; hic numerus mediam partem, id eſt, ſexcentos triginta, tertiam partem, id eſt quadringentos viginti, quartam, id eſt trecētos quindecim, quintam, id eſt ducentos quadraginta duo, ſextam, id eſt, ducentos decē, ſeptimā, id eſt, centum octoginta, nonam, id eſt, centū quadraginta, decimam, id eſt cētum viginti ſex, duodecimam, id eſt centum quinq;, quartādecimā, id eſt nonaginta, quintādecimā, id eſt octogintaquatuor, octauādecimam, id eſt ſeptnaginta, viceſimam, id eſt ſexaginta tres, viceſimamprimam, id eſt ſexaginta, viceſimamoctauā, id eſt quadragintaquinque, triceſimam, id eſt quadragintaduo, triceſimamquintam, id eſt trigintaſex, triceſimamſextam, id eſt trigintaquinq;, quadrageſimamſecundā, id eſt triginta, quadrageſimamquintam, id eſt viginti octo, ſexageſimam, id eſt viginti vnum, ſexageſimam tertiam, id eſt viginti, ſeptuageſimā, id eſt octodecim, octogeſimamquartam, id eſt quindecim, nonageſimā, id eſt quatuordecim, centeſimamquintam, id eſt ſeptem, ducenteſimam decimam, id eſt duodecim, centeſimam viceſimamſextam, id eſt decem, centeſimam quadrageſimam, id eſt nouem, centeſimam octogeſimam, id eſt ſex, ducenteſimam quinquageſimāſecundam, id eſt quinque, trecēteſimam quintamdecimam, id eſt quatuor, quadringenteſimam viceſimam, id eſt tres, ſexcenteſimam triceſimam, id eſt duo, milleſimam ducenteſimam ſexageſimam, id eſt vnum. Omnes iſtæ partes numeri huius, id eſt, mille ducentorum ſexaginta in vnnm redactæ tria millia centum & octo faciunt. In tātum numerus iſte ſuis partibus excreſcit & effluit. Cū igitur, vt ſupra iam dictum eſt, philoſophorum omniū tam ſecularium, quàm eccleſiaſticorum eadē ſententia ſit, ſimllitudinem in huiuſmodi numeris, qui ita ſunt vel dicūtur ſuperflui, nō virtutis eſſe, ſed vitij: Quid ſcripturæ huius autorē intendere arbitramur, dum mauult dicere, menſes quadraginta duos. Itemque dies mille ducentos ſexaginta, quàm tempus & tempora, & dimidium temporis, ſiue annum & duos annos, & dimidiū anni? Quid inquā, niſi vt ſignificet ex numeris tam ſuperfluis illam, quæ tunc temporis futura eſſe à domino prædicta abundantiam iniqui-

Mat. 24. tatis? Ipſe enim dixit: Et quoniā abundauit inlquitas refrigeſcet charitas multorū. Sed & alibi ſcriptum eſt: Annunciaui & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum. *Pſal. 39.* Vtrunque ſcriptura veridica tradit, & quia annunciante Chriſto domino, hi qui credentes vel Chriſtiani dicerentur multiplicandi eſſent ſuper numerum, multis vacuum nominis huius profeſsionem ſuſcipiētibus, qui ad electorum non pertinerent numerum, & quia tempore perſecutionis abundante iniquitate refrigeſcere haberet charitas multorum. Bene ergo & numerus menſium quadraginta duorū ſatis ſuperfluus, & numerus dierū mille ducētorū ſexaginta, multo maximè ſuper fluus, hic legētib. offertur, vt vtrūq; ſ. & multiplicitas credentiū ſiue profitentium, de qua dictum eſt, annunciaui & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum, & abundantia iniquitatis, de qua item ſcriptum eſt: Et quoniam abundauit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum, pulchra & venerabili ſignificatione myſterium regni Dei noſſe merentibus ſignificetur. Qui porrò ſunt, vel quid ſibi volunt duo teſtes iſti, de quibus dicit. *Et dabo duobus teſtibus meis & prophetabunt?*

Qui ſunt illi duo teſtes qui prophetabunt.

Nunquid non plures quàm duos homines teſtes ad prophetandum iſte prophetarum dominus & autor habuit vel habiturus eſt? Nūquid nō teſtes eius omnes (vt de cæteris nunc confeſſoribus taceam) apoſtoli ſunt & martyres? Magna verè & grauiſsima, ponderiſque immenſi eſt hæc in ore potētis dictio, vt cum teſtes habeat tam multos tamq; innumerabiles, duos tantum ſe habere pronunciet, & hoc legitimo ſatis teſtium numero contentus ſit. Duorū nanq; ad minus hominum teſtimonium lex ſacra recipit, & ſi plures non ſint, tamē paucis contenta eſt *Deut. 9.* Sic enim dicit: Nō ſtabit teſtis vnus contra aliquē, quicquid illud peccati & facinoris fuerit, ſed in ore duorum aut triū teſtium ſtabit omne verbum. Igitur & dabo, inquit, duobus teſtibus meis, & prophetabunt. Sic intelligi dignè poteſt, ac ſi diceret: Cum tu menſus fueris templum Dei & altare, id eſt, cū tu terminos fidei dilataueris & prolōgaueris, vt expedit calamo tuo, id eſt, autoritate ſcripturæ euangelicæ, non patiar deeſſe aliquos qui te teſtificētur pro me ita *Mat. 20.* ſcripſiſſe, ita ſenſiſſe. *Mat. 22.* Quid enim, ſi ita dixi, & verum dixi, quia multi vocati, pauci verò electi? Nunquā tam pauci erunt electi, nunq̄ per abūdantiā iniquitatis ita refrigeſcet charitas, vt minus q̄ duos teſtes inueniri queat euangelij veritas. Quod verò inquis, ſi ſaltē duo teſtes cōtra tot aduerſarios extiterint? Nimirum iuſtum ac legitimum damnationis iudicium ad eijciēdum foras illud, quod ſupradixi, atrium gentibus datum. Nōnne & contra tantā multitudinem filiorū Iſrael *Num. 13.* mnrmurātium, & terræ repromiſsionis detrahētium, duo teſtes, videlicet, Ioſue filius

Nun,

Nun, & Caleph filius Iephone, ſuffecerunt ad ipſorum iudicium, vt meritò proſternerentur in deſerto corpora eorum? Soli nanque duo hi ad omnem multitudinem locuti ſunt dicentes: Terra quam luſtrauimus valdè bona eſt, & omnis multitudo, quia teſtimonium illorum non recepit, in deſerto proſtrata eſt. Igitur & nũc etiam ſi nõ plures, quàm duo teſtes mihi fuerint, qui teſtimonium perhibeãt veritati, omnis multitudo contradicentium portabit iudicium quantacunq; ſit. Si enim & in paſsione duo falſi teſtes aduerſarijs meis contra me ſufficere viſi ſunt, qui ſurgentes dixerunt, hic

Mat. 26. dixit: poſſum deſtruere templum Dei, & in triduo reædificare illud, cur non & mihi verſa vice contra aduerſarios meos duo veri teſtes ſufficere debeant? Verumtamen quoniam, vt ſupra dicere vel quærere cœperam, innumerabiles nobis ſunt multitudines martyrum, id, eſt, teſtium, etiã ſi numerare velimus ſolos illos qui in teſtimonio ſanguinẽ ſuũ fuderunt, rectè iam dicẽdum quia teſtes huius qui hæc loquitur, & verè quàm multi ſunt, & nihilominus iuxta quandam rationem tantummodo duo, id eſt, duobus ordinibus diſtincti ſunt, videlicet, quomodo Enoch & Helias, ambo ſan-

Gen. 5. cti & Deo dilecti à ſemetipſis differunt. Enoch nanque nullas legitur perſecutiones pertuliſſe, ſed in pace cum Deo ambulauit, & non inueniebatur, quia tulit eum Deus. Helias verò notum eſt quantas perſecutio-

3. Reg. 18. nes impijſsimæ Iezabelis pertulit. Secundũ duos illos vſque hodie & vſque in finem ſeculi teſtes Chriſti diſtincti ſunt, ita videlicet vt alij ſint teſtes, qui in pace ſanctæ eccleſiæ fideliter viuentes, loquendo pariter & ſcribendo teſtimonium veritati perhibuerunt & perhibere non deſinunt: alij qui in perſecutione pro ſtatu fidei pugnando, ſupradictas templi Dei & altaris, & adorantium in eo menſuras defenderunt, & in defenſione ſanguinem ſuum fuderũt vel fuſuri ſunt. Hi duo ſanctorum ordines re-

Chriſtus dat os & ſapiẽtiam teſtib. ſuis. ctè dicũtur duo teſtes. Ait ergo. *Et dabo duobus teſtibus meis)* Quid dabo eis? Nimirum os & ſapientiam, ſicut promiſi dicens: Ponite ergo in cordibus veſtris non præmeditari quemadmodum reſpondeatis: Ego e-

Luc. 21. nim dabo vobis os & ſapientiam, cui nõ poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij veſtri. Quo dicto non vtique teſtibus ſuis ſolicitudinem adimit, ſed hoc imperat, vt non prophetent de cordibus ſuis, illa tantummodo ſcire & dicere contenti, quæ ſancta ſcriptura porrexerit, quæ ſanctus ſanctæ ſcripturæ conditor ſpiritus ſuggeſſerit. *Et prophetabunt,* inquit, *diebus mille ducentis ſexaginta.)* Prophetabunt, id eſt, prædicabunt, non vtcunque, ſed ita vt intelligãt & reuelent ea, quæ intus repoſita ſunt arcana ſcripturarum, & hoc diebus mille ducẽtis ſexaginta, id eſt, etiam in illa non omnes refrigeſcentes iniquitatis abundantia, quã huius numeri ſupra ſcripta ſuperfluitas ſigni-

Cur Ioannes ait, dies 1260. Daniel verò dies 1290. ficat. Diximus quidẽ pro poſſe de huius numeri natura ſuperflua. Sed adhuc reſtat quod forte quis quærat, videlicet, quod cùm Daniel dies ſcripſerit mille ducẽtos nonaginta, iſti magis placuerit dicere mille ducentos ſexaginta. Ad hoc reſpõdere licet, quia paulò quidem maior eſt numerus mille ducenti nonaginta, quàm mille ducenti ſexaginta, veruntamẽ de partibus minoris huius quàm de partibus maioris illius, excreſcit multò numeroſior quantitas. Huius nanq; minoris numeri, id eſt, mille ducentorum ſexaginta partes coaceruatæ, vltra tria millia, ſicut iam præmõſtratum eſt, excreſcunt, illius autem maioris partes (quãuis & ipſe ſuperfluus ſit) ad duo millia nõ perueniũt. Quod etiam hic demonſtrare promptum eſt, habet nanque ille Danielis numerus, ſcilicet mille ducenti nonaginta partem mediam, id eſt, ſexcentos quadraginta quinq;: tertiã, id eſt, quadringentos triginta: quintã, id eſt, ducentos quinquaginta octo: ſextam, id eſt, ducentos quindecim: decimam, id eſt, centum viginti octo: quintamdecimam, id eſt, octoginta ſex: triceſimam, id eſt, quadraginta tres: quadrageſimam tertiam, id eſt, triginta: octogeſimam ſextam, id eſt, quindecim: centeſimam viceſimam nonam, id eſt, decem: ducenteſimam quintamdecimam, id eſt, ſex: ducenteſimã quinquageſimam octauam, id eſt, quinque: quadringenteſimam triceſimam, id eſt, tres: ſexcenteſimam quadrageſimam quintam, id eſt, duo: milleſimam ducenteſimam nonageſimam, id eſt, vnum. Plures vel alias huius numeri partes non facile quis reperiet, quæ videlicet partes ſimul coaceruatæ ſuperfluunt quidem vltra quantitatẽ, cuius partes ſunt: veruntamen nec ad duo millia, ſicut iam dictum eſt, excreſcunt: faciunt enim mille octingentos ſeptuaginta octo, cũ numeri minoris, id eſt, mille ducentorum ſexaginta, qui præſenti loco datus eſt, in vno redactæ partes, vltra tria millia, ſicut iã dictum eſt, protendantur. Igitur & ille Daniel & iſte Ioannes, ſiue is qui Ioanni loqui-

Mat. 24. tur, vterque numerus ſuperfluus vſus, illã de qua ſæpè dictum eſt, iniquitatis abundantiam ſignificat. Sed iſte qui ex ipſius Domini ore audierat, quoniã abundauit iniquitas, refrigeſcit charitas multorum, vt eandẽ iniquitatis abundantiam acrius innueret, & multò magis ſuperfluum numerum accepit vel dedit, & ab eadem temporis quantitate quam Daniel præuiderat, non valdè in longum receſsit. Notandũ tamen valdè,

quod

quod cũ dixiſſet, & prophetabunt diebus mille ducẽtis ſexaginta, addit, *Amicti ſacco.*) Quid eſt enim amicti ſacco, niſi multum humilitati, omnimodo pœnitentiæ ſtudio? Sáccus nanq; duram pœnitentiæ auſteritatem ſignificat, quo lugentes operiri ſolent, maximeque pœnitentes. Sicut de rege Niniue ſcriptum eſt. quia ad prædicationem Ionæ ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit palliũ ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere. Sed quis non miretur teſtes iſtos tantæ dignitatis ſacco debere amiciri? Attamẽ ita eſt. Eorum nanque eſt in ſacco & cinere peccata hominum lugere, & tanto magis coram domino humiliari, quãto maior in ſuo tempore eſt abundãtia iniquitatis. Sic Helias cum Iezabel & Achab prophetas domini occiderent, & altaria eius ſuffoderent, non mollibus veſtiebatur aut in domibus regum erat, ſed in deſertis, incultus & hiſpidus, aſperam vitam ducebat. Nam de eiuſmodi cultu vel habitu eius ſic ſcriptum eſt: Cuius figuræ & habitus, inquit Ochozias, eſt vir qui occurrit vobis, & locutus eſt verba hæc? At illi dixerunt: Vir piloſus & zona pellicea* accinctis renibus. Qui ait: Helias Thesbytes eſt. Hoc reſpiciens & Apoſtolus cum dixiſſet: Sancti ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſũt tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt, etiam hæc intulit: Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egẽtes, anguſtiati, afflicti. Itaque teſtes iſti fideles, eo ipſo quod fideles ſunt vel erunt illa tribulatione, peccata lugebunt populorum, quomodo tunc Helias & Heliſeus in deſertis, in ſolitudinib⁹, in montibus, & in ſpeluncis peccata Iſraelis lugebunt, cæterique filij prophetarum. Nunquid enim abſque cauſa peccati, dies illi tribulationis tales erunt? Non vtique, ſed ſicut alibi ſcriptum eſt: De humo nõ egredietur dolor, ſic & tunc non pro nihilo, ſed pro peccato conſurget illa tribulatio. Cum autem multa ſint peccata in populo Chriſtianitatis, non abs re eſt ſcire vel quærere ſcripturarum exemplis, quo maximè vel quali pro peccato illa talis tribulatio cõtra eccleſiam conſurgere permittenda ſit. Illuſtris & notæ ſcientiæ vel fidei vir beatus Hieronymus locum illum in Michæa pertractans: Principes eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabãt, & ſuper dominum requieſcebant, dicentes: Nunquid non dominus in medio noſtrum? non venient ſuper nos mala propter hæc, cauſa veſtri, Sion quaſi ager arabitur, & Hieruſalem quaſi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelſa ſyluarum. Hæc inter cætera dicit Petrus Apoſtolus: Argentum, inquit, & aurum non habeo. Poterat vtique Simoni mago vendere quod petebat, imò poterat ſimulare vendentem. Spiritus enim ſanctus nec venundari nec emi poteſt, ſed oblatam pecuniam cum offerente damnauit. Nunc videas prophetas Hieruſalẽ non habere in ore prophetiam, & in domino requieſcere, & dicere: Non venient ſuper nos mala. Quo ergo cauſa ſpeculatorium Dei hoſtili aratro diuiditur, & locus quõdam pacis ruinis plenus fit, & templum domini in vepres ſpinasq; conuertitur, & eſt habitaculũ beſtiarũ. Et poſt aliqua: Propter quod cauſa noſtri qui tales ſumus, qui Sion ædificamus in ſanguine, & Hieruſalẽ in iniquitate, qui iudicam⁹ in muneribus, qui in mercedibus reſpondemus, qui in pecunia diuinamus, & ſuper hoc fictã nobis ſanctimoniã vendicãtes dicimus: Non venient ſuper nos mala. Audiamus ſententiam domini quæ ſequatur: Sion, & Hieruſalem, & mons templi, ſpeculatorium & viſio pacis, & templum Chriſti, in conſummatione & in fine, quando refrixerit charitas, & rara fides fuerit, quaſi ager arabitur, & redigetur in tumulos, & erit in eccleſia ſyluarum, vt vbi amplæ quondam domus erant, & abſq; numero aceruí frugũ, ibi vix parua ſit caſula feruans ſpeciem ciborum, refectionem animæ non habentium. Cum hęc dicit, profectò ſcire nobis & dicere licet, quia cauſa futuræ tribulationis tam magnæ peccatum eſt maximè graduũ eccleſiaſticorum, peccatũ venalitatis & auaritię, quod nunc aſpicimus & vbiq; regnare videmus, ambitione nimia cuncta deuaſtãte, auaritia penè vniuerſa repoſita intus in eccleſijs deuorante, vbi quia licet viuere, libet etiam ambire. Vnde tunc meritò ſiet, vt quia non licebit viuere, etiam nõ libeat ambire, multò amplius, multò miſerabilius, quàm tempore perſecutionis Neronianæ ſiue Diocletianæ, quibus vrgentib. nimirũ gradus eccleſiaſticos nec emere delectabat, nec vẽdere vacabat. Igitur amicti ſacco prophetabunt, id eſt, pœnitentiam agentes & alijs prædicãtes, & populo teſtimoniũ veritatis annunciabunt, & Deo quatenus placam ceſſare faciat, ſiue vt ſe ne in errorẽ inducantur liberet, tota intentione ſupplicabunt. Sequitur. *Hi ſunt duæ oliuæ & duo candelabra in conſpectu domini ſtãtes.*) Quaſi quæreres, quis ex eo, quòd amicti ſacco prophetabũt, fructus ſperari deberet: Hi ſunt, inquit, duæ oliuæ, & duo cãdelabra. Ac ſi dicat: Quia ſic prophetabunt, idcirco erũt in ſuo tempore arbores bonæ, arbores oliuæ, pulchræ & fructiferæ, feraces miſericordiæ de cælo impetratę, vt propter eos breuientur dies illi tam mali, tam calamitoſi. Ipſi nanq; ſunt electi illi, de quibus ipſe in euangelio futura hæc prænuncians dicit: Et niſi breuiaſſet Dominus dies, non * fuiſſet ſalua omnis caro. Sed *fieret*, propter electos quos elegit breuiauit dies.

Itaq;

Marginalia: Ionæ 3. — Amictus Heliæ 4. Reg. 19. — 4 Reg. 1. accinctus — Hebr. 11. — Iob. 5. — Mich. 3. — Acto 3. Acto 8. — Peccata ſacerdotũ. — Contra ambitionẽ & auaritiam eccleſiaſticorũ. — Matt. 24.

Itaq; erũt Oliuæ, id eſt, cauſa miſericordiæ
tunc accelerandæ. Oliua nanq; miſericor-
diam Domini ſolet in ſcripturis ſignificare,
nõ ſolũmodo pro ſimilitudine fructus, cui⁹
ſuaui & leni vulnera curantur vnctione, vẽ
rumetiã pro ipſo ſuo nomine quod tractũ
eſt à Græco ἔλεος, quod Latine dicitur miſe-
ricordia. Candelabra verò in quo ſunt? In
eo videlicet quod in illis diebus tam nigris,
tam tenebroſis, clara prophetia ſiue prædi-
catione lucebunt, ita vt fieri non poſsit vt
in errorem inducatur quiſpiam electorum.
Cuius videlicet erroris tantum erit pericu-
lum, vt dicere curauerit ipſe Dominus cu-
Mat. 24. ſtos electorum. Surgent enim pſeudopro-
phetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia,
ita vt in errorem inducãtur (ſi fieri poteſt)
etiam electi. Itaq; & duę oliuæ & duo can-
delabra hi ſunt. Sic in illo tempore, cùm Ie-
zabel, nox, & illius antiquæ eccleſiæ magna
obſcuritas, cælũ obtenebraſſet, & per ſuos
ſatellites prophetas Baal tenebras ſparge-
ret, ſtetit Helias, qui & tanquam candela-
brũ lucem funderet opportunã, quatenus
diceret populus: Dominus ipſe eſt Deus,
Dominus ipſe eſt Deus, & tanquam oliua
de cælo impetraret populo miſericordiam,
3 Reg. 18. vt cælum daret pluuiam, & terra daret fru-
ctum ſuũ. Vnde dicitur in laudibus patrũ:
Et ſurrexit Helias propheta quaſi ignis, &
Eccl. 48. verbum illius quaſi facula ardebat. Et poſt
pauca: Qui inſcriptus es in iudicijs temporũ
lenire iracundiam Domini, conciliare cor
**tribus.* patris ad filium & reſtituere* tribui Iacob:
Beati ſunt qui te viderunt, & in amicitia tua
Heliſæus altera oliua. decorati ſunt. Heliſæus tunc temporis oli-
ua altera, & alterum fuit candelabrum, qui
pro eiuſdem vtilitatis intentione, vt miſe-
ro populo poſſet prodeſſe, hoc, optione ſibi
data, elegit orare quatenus magiſtri ſpirit⁹
duplex fieret in ſe. De quo ibidem ſcriptũ
eſt: Et in Heliſæo cõpletus eſt ſpiritus eius.
Et quidem in omnibus iſtis, inquit, ille nõ
pœnituit populus, & non receſſerunt à pec
catis ſuis vſque dum abiecti ſunt de terra
ſua, & diſperſi ſunt in omnem terram. At-
tamen ſequitur: Et relicta eſt gens perpau-
**domo.* ca, & princeps* in domũ Dauid. Et conti-
nuò ſubiungit: Quidam eorum fecerunt q̃
placeret Deo, alij autem multa commiſe-
runt peccata. Ac ſi dicat: Etſi non omnes
correxerunt, attamen multis ad correctio-
nem profuerunt. Nimirum ita erit & tecũ.
Iſtis nanque oliuis & candelabris, de quib.
nunc dicitur, in cõſpectu Domini ſtantibus,
etſi multi ſcandalizabuntur, fieri tamen nõ
poterit, vt etiam electi in errorem inducan
tur. Sanè quod ait de iſtis in conſpectu Do-
mini ſtantibus, eiuſdem Heliæ ſiue Heliſæi
quoque profeſsioni cõſonat, quorum alter
videlicet Helias dicit ad Achab: Viuit Do-
minus Deus Iſrael, in cuius conſpectu ſto, ſi *3. Reg. 17.*
erit annis his ros & pluuia: alter verò, ſcili- *4. Reg. 3.*
cet Heliſæus ad Iorã regẽ Iſrael: Viuit Do-
minus exercituũ, inquit in cuius conſpectu
ſto, quod ſi non vultum Ioſaphat regis Iu-
dæ erubeſcerem, ne attendiſſem quidem te,
nec reſpexiſſem. Et hic & illic verbũ ſtantis,
habitum ſignificat virtutis, quod videlicet
teſtes fideles teſtes Domini, non cum erran
tibus & foris eijciendis iacent in peccatis &
vitijs, ſed cũ veritate recti atque expediti
ſtant in exercitio pietatis, in defenſione iu-
ſtitiæ, in obſequio Dei ſuper thronũ ſeden-
tis, & orbem terræ in æquitate iudicãtis. Se-
quitur. *Et ſi quis voluerit nocere, ignis exiget de ore
ipſorum, & deuorabit inimicos eorum. Et ſi quis volue-
rit lædere, ſic oportet eum occidi. Hi habent poteſtatem
claudendi cælum ne pluat diebus prophetiæ eorũ, & po-
teſtatem habent ſuper aquas conuertendi eas in ſangui-
nem, & percutere terram omni plaga quotieſcunque vo
luerint.*) Tota hæc teſtium dignitas cum ſcri-
pturarum maieſtate procedit, & pulchrius* **&.*
quàm verbis queat explicari, dum futuris
* vel præſentibus intẽdit, præteritorũ quo-
que memores nos eſſe compellit, ſi verum *Cur dicit ignis exiet de ore ipſorum.*
volumus eorum quę dicuntur ſenſum con-
ſequi. Cùm enim dicere ſic poſſet: Si quis
voluerit in errorem inducere, & prædica-
tionem ſiue regulã veritatis hæreticæ pra-
uitatis turbinibus obruere, iudicium dam
nationis exiet de ore eorum, vt anathema-
tizent eos & ſathanæ in æternum tradant
interitum. Cur ſic maluit intelligere, &
ſi quis eos voluerit nocere, ignis exiet de
ore ipſorum, & deuorabit inimicos eorum?
Cur, inquam, niſi poteſtatis eius in illo ſæ-
pedicto Helia myſticum præceſsit exem-
plum? Sic enim ſcriptum eſt: Miſitque ad
eum, videlicet Ochozias, quinquagena-
rium principem, & quinquaginata qui e-
rant ſub eo: Qui aſcendit ad eum, ſedenti-
que in vertice montis ait: Homo Dei, rex
præcepit vt deſcendas. Reſpondenſque
Helias, dixit quinquagenario: Si homo Dei
ſum, deſcendat ignis de cælo, & deuoret te
& quinquaginta tuos. Deſcenditque ignis
de cælo & deuorauit eum, & quinquagin- *Exiuit ignis de ore Heliæ.*
ta qui cum eo erant. Miſit principem quin-
quagenarium alterum, & quinquaginta
cum eo, & ſimiliter ignis exiuit de ore eius,
id eſt, deſcendit ad imperium oris eius,
& deuorauit eos. Vnde conſtat quod in-
tentione nocẽdi dixerint: Homo Dei, rex
pręcepit vt deſcendas: Homo Dei, hęc dicit
rex: Feſtina, deſcẽde, & idcircò dixerit ille:
Deſcendet ignis de cęlo & deuoret vos, di-
ctumque effectus conſecutus ſit. Nimirum
quomodo tunc ignis de ore illius viſibilis
exiuit, & inimicos eius regia cum tumore
mandata perferentes deuorauit, ſic de ore
iſtorum ignis exiet inuiſibilis, id eſt, iudi-

Et Impleuerũt ambas nauiculas ita vt mergerentur, id eſſe oportet, ad ſubmerſionem
Luc. 5. premerentur. Exurgent enim, inquit Chri-
Mat. 24. ſtus, pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna & portenta ad ſeducendos, ſi fieri poteſt, etiã electos. Tũc itaq; pius martyr inter tormenta ſigna non faciet, beſtia autem illa mẽdacia faciet ſigna per prophetas ſuos, & in hoc videbitur ſuperior. Quid tandem? *Ecce occidet illos.*) inquit. Quis occidet niſi is qui occidere ſolet? Nam ipſe quidem in perſona ſua nondum venit, qui propriè Antichriſtus dicitur, & conſtat quia
2. Theſ. 2. venturus eſt, ſed in ſpiritu eius iã venit Nero, & poſt eum cæteri, in quibus ille filius perditionis, qui in ſuo tempore reuelandus eſt miniſterium iniquitatis iam diu multũque operatus. *Et iacebunt corpora eorum in platea ciuitatis magnæ.*) Beſtia quæ aſcendet de abyſſo, id eſt, de occulto nobiſq; incognito malitiæ & tenebrarum profundo, vbi nunc
Luc. 12. eſt diabolus Deo contrarius, anteq̃ perditũ illum hominẽ ingreſſus, propriè dicatur, & ſit Antichriſtus, cùm occiderit corpus, poſt hæc amplius nõ habebit quid faciat, ſed hoc tantu faciet, vt corpora quæ occiderit inſepulta iacere faciat in plateis. Hoc quàm ſæpè iam factũ ſit, non ignorat, qui martyrũ geſta vel paſsiones legit. Porrò, ciuitas magna cuius in plateis iacueruut vel iacebunt teſtium iſtorum corpora, ciuitas eſt ſanctæ ciuitati cõtraria. ciuitas diaboli contraria ciuati vel eccleſiæ Dei, cuius primus ciuis & opiſex fuit fratricida Cain, & exinde omnes filij ſuperbiæ, cuius vel quorum rex ipſe diabolus eſt. Ipſe enim (inquit Dominus ad beatum Iob) rex eſt ſuper omnes filios
Gen. 4. ſuperbiæ. Eiuſmodi ciuitatis ædificia ſunt vitia omnia, maximeq; libido & ſuperbia.
Iob. 41. Ideo nunc dicit: *Quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Aegyptus.*) Sodoma videlicet propter libidinem maximè illam quæ eſt contra na-
Gen. 19. turã, cuius Sodoma illa localis in ſua pœna horrendum fuit exemplum. Aegyptus prnpter ſuperbiam, cuius quam damnabilis
Exod. 14. ſit præſumptio, Aegyptij cũ rege ſuo in mare merſi cũ curribus & equis magnum & famoſum vniuerſo mundo præbuere documentum. Rectè ergo talibus denotatur vocabulis illa ciuitas. *Vbi* (inquit) *& Dominus eorum crucifixus eſt.*) Dominus teſtium iſtorum Ieſus Chriſtus eſt teſtis fidelis, & hic Hieroſolymis extra portã ciuitatis crucifixus eſt. Ergo ne Hieruſalem ciuitas illa, in qua reges olim iuſti regnauerunt, in qua ſingulare fuit vnius Dei templum, Sodoma vocatur & Aegyptus? Ita planè ſi ad ꝓpheticam
Eſa. 1. reſpicias veritatem, qua ſuggerente Eſaias ita locutus eſt: Audite verbũ Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei mei populus Gomorrhæ. Præmiſerat aũt in titulo, dicens: Viſio Eſaiæ filij Amos quam vidit ſuper Iudã & Hieruſalem. Igitur qui carnaliter erant Iuda & Hieruſalem, ſpiritualiter illic Sodomà & Gomorrha dicti ſunt. Alius quoq; propheta cũ dicit eidẽ populo, pater tuus Amorrhæus, & Ezec. 16.
mater tua Cethæa, nomini huic alteri locũ & cauſam dat, vt Aegyptus dicatur, eadem ciuitas, quia videlicet ſicut Amorrhæi & Cethęi, ſic & Aegyptij de poſteritate maledicti Cham fuère exorti. Ferat proinde opprobriũ ſuum ciuitas illa, vbi Dominus iſtorũ crucifixus eſt, vt vocetur ſpiritualiter Sodoma & Aegyptus, id eſt, pars cõputetur magnæ ciuitatis diaboli, quæ iſtis nominibus denotatur. Et ſicut ſuper Sodomam pluit Dominus ignem & ſulphur, & ſicut in Aegypto aquæ virga Moyſi percuſſę in ſanguinem verſæ ſunt, ſic illi qui Dominũ crucifi- Gen. 9.
xerunt, dignũ cum cęteris, imò pro cæteris Exod. 7.
vbiq; gentiũ homicidis atq; immundis ſubeant æternũ ignis & ſanguinis iudicium. *Et videbunt de populis, & tribubus, & linguis, & gentibus corpora eorum tribus diebus & dimidio, & non ſinẽt ea poni in monumẽtis. Et inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos, & iocundabuntur, & munera mittent inuicem, quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos, qui inhabitant ſuper terram.*) Peccatum peccatorum, omnium deterrimum eſt, im- Prou. 2.
pios lætari cùm maleſecerint, & exultare in rebus peſsimis, & meritò talibus multus & inexhauſtus repoſitus eſt theſaurus iræ Dei viuentis. Hoc peccatum in illos occiſores teſtium ſanctorum grauiſsimè denotat enũciatio hæc, qua nunc dicitur: Et videbunt & gaudebunt, & Iocundabuntur, & munera mittent inuicem. Quid enim videbunt? Vtique magnum ſcelus ſuum, ſcilicet corpora ſanctorum quos occiderunt non poſita in monumentis, & ſuæ poteſtatis eſſe, vt non ponantur in monumentis. Et quamobrem ſuper hoc tantopere gaudebunt, & iocundabuntur, & munera mittent inuicem? Quoniam (inquit) hi duò prophetæ cruciauerunt eos, & ſubaudiendum eſt, quia occidendo illos magno (vt ipſi putãt) cruciatu liberauerũt ſemetipſos. In promptu eſſet de geſtis vel prælijs ſanctorum proferre exempla, & demonſtrare vbi vel quando truces homicidæ proſtratis legionibus martyrum gauiſi & iocundati fuerint, immò & in medio funerum diſcumbẽtes, profuſis conuiuijs, epulati fuerint, tanquàm de maximis hoſtibus ingentes triumphos conſecuti. Sed vnum de Domino ipſorum qui crucifixus eſt exemplum ſufficit. Cùm enim crucifixiſſent illum, ita gauiſi ſunt & iocundati, vt mouentes capita ſua dicerent: Vah qui deſtruit templum Dei, & in triduo illud reædifi- Mat. 27.
cat. Præterea, quaſi munus ſibi miſerunt

 inuicem,

inuicem, ducẽtes illum ad Annam primùm, deinde ad Caipham, deinde ad Pilatum, deinde ad Herodem, deinde rurſus ad Pilatum. Ita quaſi ſpectaculi munus miſerũt inuicem, & huic muneri ſuo gratiam impiã habuerunt. Deniq; Annas honorem ſibi fieri arbitratus eſt quod ad ſe duceretur primum, quia erat ſocer Caiphæ. Pilatus autem & Herodes amici facti ſunt in ipſa die, nam antea inimici erant ad inuicem. Adeo gaudebant & iocundabantur, tanquam immenſo liberati cruciatu, quia videlicet ſicut nunc dictum eſt, quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos, qui inhabitant ſuper terram, ſic & multo vehemẽtius ipſe Dominus prophetarum cruciauerat eos, adeo vt grauis eſſet illis etiam ad videndũ. Pro eo quod ipſi erant inhabitantes terram, id eſt, non minus corde quàm corpore terræ ſiue terrenis cupiditatibus inhærebant, iſte autem cæleſtia loquebatur, & terrenam illorum reprehendebat auaritiam. Veruntamen quod de teſtibus iſtis dicitur, & corpora eorum non ſinent poni in monumentis, hoc In illum dominum ipſorum, qui crucifixus eſt illi facere nõ ſunt permiſsi. Prouiderat enim illi ſpiritus ſanctus ſacræ ac myſticæ legis per præceptum huiuſmodi. Quando peccauerit homo quod morte plectendum eſt, & adiudicatus morti appẽſus fuerit in patibulo, non permanebit cadauer eius in ligno, ſed in eadem die ſepelietur, quia maledictus à Deo eſt, qui pendet in ligno. In qua ſententia notandum, quod maledictum non pœna facit ſed culpa, cum ſic præmittit, & diligenter determinat, quando peccauerit homo quod morte plectẽdum eſt, demumq; ſubiungit, & adiudicatus morti, appenſus fuerit in patibulo. At illi eum, qui non habebat culpam arbitratu quidem ſuo maledictum eſſe voluerunt propter pœnam. Veruntamen ſicut iam dictum eſt, authoritate legis ſuffragãte, non licuit eis prohibere ſepulturam, atque ita etiam in hoc neſcientes ſaluti noſtræ deſeruierunt, vt cuius anima deſcenderat ad inferos, cunctas per potentiam inſitæ ſibi diuinitatis liberatura electorum animas, eius corpus nõ ꝓhibita ſibi ſepultura poneretur in terra, daturũ corporibus mortuorũ vt de ſepulchris ſuis exiliant in reſurrectiõe futura. Notandũ tãdem, ꝙ ſic tempora circũſcribit, vt dicat, tribus diebus & dimidio videbũt corpora eorum, rurſumq;: *Et poſt tres dies & dimidium ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos & ſteterunt ſuper pedes ſuos.* Quantum enim temporis ſuprà ſignificauerat, dicendo: Et ciuitatem ſanctam calcabunt, menſibus quadraginta duobus. Itemque: Et prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, tantumdem ſignificat, dicendo, nunc tribus diebus & dimidio. Itemq;, & poſt dies tres & dimidium. Tempus ergo, & tẽpora, & dimidium temporis, id eſt, annos tres & ſemiſſem, tres dies ac dimidium hic appellat. Cur hoc? Cur dum prophetarẽt teſtes iſti, tempus prophetiæ illorum diebus mille ducentis ſexaginta, id eſt, tribus annis & dimidio præſinitum eſt, poſtquam autem prophetauerunt, poſtquam beſtia occidit corpora, poſt hæc non habitura quid ſaciat, pro tribus annis & dimidio, tres dies & dimidium dicere vel ſcribere complacitum eſt? Nimirũ quia ſanctis Dei teſtibus in agone permoleſto pro veritate certantibus, dum inſtat, dum præſens eſt anguſtiæ tempus, dum quo nolunt, ducuntur ſenſui fragiliſsimæ carnis lõgum videtur, poſtquã autem abierit tempus illud, vt iam vltra non ſit mors, neque luctus, neq; clamor, neque dolor, quæ prima abierunt, tunc demum poſitis in æternitate beata, reſpicientibus poſt tergum, breue videbitur fuiſſe quod pertulerunt, & tunc perpẽdent quàm verè Apoſtol. dixerit: Quia non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ait ergo: Et poſt dies tres, & dimidium ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos, id eſt, poſt breue tempus, quamuis multum videatur, futurum eſt, vt redūces ſpiritus in iuſſu omnipotentis reuertantur in artus proprios, & reſurgant qui mortui in ſepulchris iacuerant, vel etiam inſepulti proiectiſſuerant. Mutata ſunt tempora verborum, cùm hactenus de futuro fieret enunciatio, & ciuitatem ſanctam calcabũt, & dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt, & iacebunt in plateis corpora eorum, & videbunt de populis, & gaudebunt, nunc autem præterito tempore hic dicitur, ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos, & ſteterunt. Nimirum hoc indicio mutata eſſe perſona ſignificatur, quia videlicet ab eo quod ſupra dictum eſt, atrium autem quod eſt foris templum eijce foras, & ne metiaris, quoniam datum eſt gentibus, & ciuitatem ſanctam calcabunt: hæc & cætera vſque ad hunc locum, verba ſunt eius perſonę quæ calamum dedit, hic autem perſona Ioannis rurſum loqui incipit eodem tempore verborum, ſcilicet præterito, quo loquebatur ſuperius, quod non inuſitatum conſtat eſſe ſermonibus propheticis. Sæpius nanquedum futura prænunciant, verbis vtuntur præteriti temporis. Et ſteterunt (inquit) ſuper pedes ſuos. Subauditur in magna conſtantia. Hoc enim innuit illud quod additum eſt, ſuper pedes ſuos. Tunc etenim (vt Sapientia dicit) ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt, & qui abſtulerunt labores illorum. Videntes turbabuntur timore horribili. De quo timore malorum, ſimulque de illo ſtatu ſanctorum hic protinus ſubditur:

Et timor

Margin notes: *Luc. 23.* *Deut. 21.* *Sepultura Chriſti.* *Ioan. 21.* *Infra 21.* *Rom. 8.* *Stabunt iuſti magna cõſtantia &c.* *Sap. 5.*

*Et timor magnus cecidit ſuper eos qui viderunt eos.
Et audierunt vocem magnam de cælo dicentem illis:
Aſcendite huc: Et aſcenderunt in cælum in nube, &
viderunt illos inimici illorum.*) Hoc nimirū vide
Gloria iu- runt, imò viſuri ſunt inimici eorum, quia
ſtorum. vocem audient magnam, dicentis: Aſcendi-
Mat. 25. te huc. dicētis: Venite benedicti patris mei,
percipite regnū. Tunc (inquit Apoſtolus)
rapiemur in nubibus obuiam Domino in
aera, & ſic ſemper cū Domino erimus. Hoc
1. Theſ. 4. eſt quod videntes turbabūtur timore horri
bili, & mirabuntur in ſubitatione inſpera-
tæ ſalutis, gementeſque præ anguſtia ſpiri-
tus, dicentes intra ſe pœnitentiam agentes,
& præ anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt,
quos habuimus aliquando in deriſum, & in
ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vi
Sap. 5. tam illorum æſtimabamus inſaniam, & finē
illorum ſine honore. Quomodo ergo cōpu
tati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors
illorum eſt? *Et in illa hora factus eſt terræ motus
magnus, & decima pars ciuitatis cecidit & occiſi ſunt
in terræ motu nomina hominum ſeptem millia. Et
reliqui in timorem ſunt miſsi, & dederunt gloriam
Deo cæli.*) Nihil verius quàm quod in illa ho
ra quando reſurgent mortui fiet terræ mo-
tus magnus, vt euigilent omnes, cū tali tam
que profundo ſomno ſopiantur. Porrò, quā
ſupra ciuitatem magnam dixit, quā & ſpiri-
tualiter Sodomam & Aegyptum vocari aſ-
ſeruit, id nunc non ciuitatem; ſed decimam
appellat partem ciuitatis, quam & cecidiſſe,
vel caſuram eſſe dixit. Et reuera quæ dici-
tur ciuitas diaboli, non ciuitas eſt, ſed ruinę
ſunt, magnæ & ſanctæ ciuitatis Hieruſalem
cæleſtis, cuius nouem ſunt angelorum, &
idcircò qui inde ceciderunt, & homines qui
de illorum ſorte ſunt, rectè dicuntur deci-
ma pars, ruinoſa pars eiuſdem ciuitatis. V-
triq; ceciderunt, id eſt, cadent, videlicet in
infernū, cum diabolo & angelis eius, & ho-
mines ſequaces eius. Idcircò non fuit con-
tentus dixiſſe: & decima pars ciuitatis ceci-
Septē mil dit, ſed addidit *Et occiſi ſunt in terræ motu nomi-*
lia hominū *na hominum ſeptem millia.*) Nam ſeptē millia ho
id eſt om- minu idem eſt, ac ſi diceret: vniuerſitas ho-
nes impij. minum impiorum. Maluit tamen dicere:
nomina hominum, quā ſimpliciter hominēs,
per quod intelligimus nominatos in hoc ſe
Pſal. 48. culo, & inclytos homines, videlicet de quā-
libus in Pſalmo ſcriptum eſt: Tabernacula
eorum in progenie & progenie, vocauerūt
Eſa. 5. nomina ſua in terris ſuis: Et in Eſaia: Pro-
pter hoc dilatauit infernus animam ſuam,
& aperuit os ſuum abſque vllo termino, &
deſcendent fortes eius, & populus eius, &
ſublimes eius, glorioſiq; eius ad eum. Quo
modo cecidit vel caſura eſt illa decima pars
ciuitatis, & hominum nomina quomodo oc
cidenda ſunt In illa hora terræ motus tam
magni? Nimirum eodem, qui dicet teſtibus
ſuis: aſcendite huc, id eſt, venite benedicti *Mat. 25.*
patris mei, poſsidete regnum, eodem (in-
quam) Domino dicente: cadite illuc, id eſt,
diſcedite maledicti in ignem æternum, ca-
dent & ibunt in ſupplicium æternum. *Et re-
liqui in timorem ſunt miſsi, & dederunt gloriam Deo
cæli.*) Qui ſunt vel erunt reliqui, niſi omnes
electi qui ſtabunt à dextris? Nunquid au-
tem iſti timebunt vel in timore mittentur,
quando diabolus, videntibus cunctis, præ-
cipitabitur? Timebunt planè, quia ſic ad bea
tum Iob Domino loquente audiuimus vel *Iob. 41.*
legimus: Cùm ſublatus fuerit, timebunt an
geli, & territi purgabuntur. Tanto quippe
pondere terroris excutietur, vt ſanctorum
etiam prædicatorum, quos angelos ſcriptu
ra nominare cōſueuit, fortitudo turbetur.
Erit autem in eis aliquo modo tremor læ-
tus, & timor ſecurus, quia & cæleſti regno
ſe remunerari certi erūt, & pro carnis infir-
mitate contremiſcent per tanti turbinis me-
tum. *Et dederunt* (inquit) *gloriam Deo cæli*) Vi-
delicet admirantes virtutem fortiſsimi, qui
tam fortem, tamque ſuperbum tam fortiter
præcipitabit. Tali modo decima pars ſuper
næ ciuitatis, quæ dudum de cælo cecidit, re
manentibus nouem (vt iam dictum eſt) an-
gelorū ordinibus, tunc de terra quoque &
de aere iſto (in quo hactenus nequiter vagā
tur illi magni ſpiritus) cadet & præcipitabi-
tur, quam videlicet partem Apoſtolus vo- *Epheſ. 6.*
cat ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus, & ho-
mines impij ſimul mittentur. *Væ ſecundum a-
bijt, ecce væ tertium veniet citò.*) Hoc illi loco ſu
periori iungitur, vbi præmiſſo, væ vnum a- *Sup. 8.*
bijt, & ecce veniunt adhuc duo væ, conti-
nuò ſequitur, quia angelus ſextus tuba ce-
cinit. Et plaga magna ſubſcribitur, ſolu-
tis quatuor angelis, à quibus occiſa eſt ter-
tia pars hominum tribus plagis ſcilicet pla-
ga ignis, plaga fumi, & plaga ſulphuris. Si-
quidē ea, quæ hoc ſequenti libello tracta-
ta ſunt, ab eo loco quo ſic cœpit: Et vidi
alium angelum fortem deſcendentē de cæ-
lo, vſque ad præſentem locum quo nunc
dicit, væ ſecundum abijt, & ecce væ tertium
veniet citò, neque ad illud ſecundum, ne-
que ad iſtud tertium væ, ſed ad laudem *Sup 10.*
pertinet Chriſti, & magnificentiam gloriæ *1. Tim. 2.*
eius & miſericordiæ, qui illud vltimum vę,
ne electis eius improuiſo ſu-
perueniret, per ſemetipſum venire, & illud
prenūciare dignatus eſt. Hoc animaduertētes
quæcunque credimus, quia Chriſtus Ie-
ſus in hunc mundum peccatores ſaluos fa-
cere venit, & quæcunque legimus, quia
per ſemetipſum ore proprio in Euange-
lio ſuo illud vltimum væ, id eſt, iudicium
damnationis impiorum futurum eſſe præ-
dixit, dicamus cum iſto, qui hæc dicit
vel ſcribit, quia ſecundum væ abijt, & ec-

ce væ tertium veniet citò. *Et ſeptimus angelus tuba cecinit, & facta ſunt voces magnæ in cælo, dicentes. Factum eſt regnum huius mundi Domini noſtri, & Chriſti eius, & regnabit in ſecula ſeculorum. Et viginti quatuor ſeniores, qui in conſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in facies ſuas, & adorauerũt Deum, dicentes: Gratias agimus tibi*
** Et qui venturus es, quia.* *Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras* qui accepiſti virtutem tuam magnam, & regnaſti, & iratæ ſunt gentes. Et aduenit ira tua, & tempus mortuorum iudicare, & reddere mercedem ſeruis tuis, et prophetis, & ſanctis, & timentibus nomen tuum puſillis & magnis, & exterminandi eos qui corruperunt terram.*) Tuba hæc ſeptima, illa (vt iam ſupra
1. Cor. 15. memorauimus) tuba nouiſsima eſt, cuius & Apoſtolus meminit, vbi ad Corinthios ſcribens, ita dicit: Omnes quidem reſurgemus, ſed nõ omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouiſsima tuba: Canet enim tuba, & mortui reſurgẽt incorrupti. Itemq́;
1. Theſ. 4. ad Theſſalonicenſes. Quoniam ipſe Dominus in iuſſu, & in voce archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo. Quis autem dubitet ad cantum tubæ illius ſeptimæ ſiue nouiſsimæ, reſurrectionem mortuorum, pertinere vel futuram eſſe, de qua & illic Apoſtolus dicit: & mortui reſurgent incorrupti, & hic iſte iã præmiſit: quia ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos, & ſteterũt ſuper pedes ſuos? Quare ergo ſic iſte anticipauit, vt prius diceret, ſpiritus vitę à Deo intrauit in eos, quod eſt mortuos reſurgere, & deinde ſcriberet, væ ſecundum abijt, & ecce væ tertium veniet citò, addens continuò, & ſeptimus angelus tuba cecinit? Quare (inquã) niſi quia reſurgere à mortuis, & ſtare ſuper pedes, nõ eſt væ, ſed gaudium magnum teſtibus illis, de quibus vel pro quibus illam prophetiã cõtexuit? Denique & quod dixit, quia facto terræ motu decima pars ciuitatis cecidit, quoniã pro gloria teſtium eorundẽ dixit, magis in gaudium ſanctorum debuit enunciari, & idcircò tandem ad illud vę reſpiciẽs ſeptimæ tubæ cantum intulit, cuius canentis hæc ſumma eſt vox, qua ipſum væ ita cõcludit: Et aduenit ira tua, & temp⁹ mortuorum iudicare, & reddere mercedem ſeruis tuis, & exterminandi eos qui corrupernnt terram. Hoc nimirum eſt vltimum væ, & i-
Supra. 10. ſte cantus tubæ ſeptimæ, de quo veraciter iurauit iſte angelus fortis, quia tempus amplius non erit, ſed in diebus vocis ſeptimi angeli, cùm cœperit tuba ca[n]ere, conſummabitur myſterium Dei: Canẽte ergo ſeptimo angelo, factæ ſunt voces, inquit, magnæ in cælo, dicentes: Factum eſt regnum huius mundi Domini noſtri, & Chriſti eius, & regnabit in ſecula ſeculorum. Voces iſtæ magnæ beatorum angelorum & ſanctorum omnium non conticeſcent in æternum. Cùm autem dicunt, factum eſt regnũ huius mũdi Domini noſtri, & Chriſti eius, ſubintelligendum eſt nobis, ita vt impletum ſit iam ex illa nouiſsima tuba, id quod Domino filio dixit pater Dominns: Sede à dexteris *Pſal. 109.*
meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellũ pedum tuorum. Nam nunc quidem regnat *Pſal 2.*
Dominus, & iam Chriſtus eius qui dicit in Pſalmo: Ego autem conſtitntus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, in gloria regni ſui eſt, ex quo reſurrexit à mortuis, & in cælum aſcendit, iuxta propheti- *Pſal. 8.*
cum eiuſdem Pſalmiſtæ præconium: Gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum. Sed adhuc rebellis ex magna parte recalcitrat mũdus, & ſanctos eius miniſtros perſequitur. Proinde Apoſtolus cùm huius teſtimonij meminiſſet, dicens: Gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, omnia ſubieciſti ſub pedibus eius: continuò ſubiunxit futurum de
In regno Chriſti, id eſt, eccleſia ſũt adhuc multa ſcãdala.
Hebr. 2.
quo loquimur: Nunc autem nondum videmus omnia illi eſſe ſubiecta. Itaque ſicut iã dictum eſt, iam quidem regnat Dominus, & Chriſtus eius, & præſens quoque eccleſia regnũ eius dicitur & eſt, ſed ſunt adhuc multa in regno eius ſcandala, quæ canente nouiſsima tuba colligentur. Quod cùm factum fuerit, tunc demum pleno ore ritè cãtabitur: Factum eſt regnum huius mundi, Domini noſtri & Chriſti eius, quia vinctis in carcere inferni cunctis hoſtibus, pacatum regnum, & in pace regnabunt in ſecula ſeculorũ. Et viginti quatuor ſeniores qui in cõſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderũt in facies ſuas, & adorauerunt Deum, dicentes: Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es & qui eras, quia accepiſti virtutem tuam magnam, & regnaſti, & iratæ ſunt gentes: Et aduenit ira tua, & tempus mortuorum iudicare, & reddere mercedem ſeruis tuis, & prophetis, & ſanctis, & timentibus nomen tuum puſillis & magnis, & exterminandi eos qui corruperunt terrã. Multis & bonis Dei operibus, magnis & æ-
ternis beneficijs eius, magnæ & ſempiternæ *Rom 5.*
gratiarum actiones debentur. Quid autem *Ioan 12.*
illo eiuſdem Domini Dei omnipotentis be- *Mat. 12.*
neficio maius & pulchrius, quod cõmemo- *Luc. 11.*
rantes dicunt, quia accepiſti virtutem tuã & regnaſti? Quid enim magnificentius, quã quod virtutem ſuam Dominus accepit, & regnauit? Regnabat quippe peccatum, regnabat mors ab Adam regnabat diabolus mundi huius obtinens principatum, & hic erat fortis armatus, qui in pace ſua poſsidebat, & cuſtodiebat atrium ſnnm. Super hoc generi humano condolens accepit virtutẽ ſuam, & regnauit, ſuperuenit fortior, vicit illum, & vaſa eius deripuit. Hæc eſt illa ac-
ceptio virtutis & regni, de qua & Pſalmiſta *Pſal 92.*
prædixit;

prædixit: **Dominus** regnauit, decorem indutus eſt, indutus eſt Dominus fortitudinem & præcinxit ſe. Quomodo vel quando illam virtutem ſuam accepit? Imò quæ eſt illa virtus Dei, niſi ſpiritus Dei digitus Dei, dicente ipſo qui regnauit: Si in digito Dei eijcio dæmonia, profectò peruenit in vos
Mat. 12. regnum Dei? Nam quod ſpiritus Dei virtus eius rectè dicatur, & ſit, Gabriel quoq; archangelus ad Mariam teſtatur, cùm dicit:
Luc. 11. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Vnde notandũ quod non dixerint tantum, quia accepiſti virtutem, ſed accepiſti, inquiunt, virtutem tuam. Etenim homo factus Dei filius, ſiue cùm fieret homo, in ipſa quidem cóceptione ſui virtutem iſtam accepit, ſed antequã fieret homo, virtus eadẽ ſua erat, quia ſuus & patris vnus ſpiritus erat. Itaq; nõ ſine magno põdere dictum eſt, accepiſti virtutem tuã, quia quod fideliter credimus virtutẽ ſiue ſpiritum quem in natura humanitatis dono accepit, eandem virtutem, eundem ſpiritum, priuſquam mundus fieret, vnus idemq́ue Dei filius in natura diuinitatis cõſubſtantialem ſibi habuit. Rectè igitur vbi tale tantumq́ue regnantis Domini beneficium conſummabitur, cadẽtes in facies ſuas viginti quatuor ſeniores, id eſt, vniuerſi ecclesiarum patres, magiſtri ſiue rectores, adorant, & dicunt: Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, &c. Illa gratiarum actio cadentium in facies ſuas, id eſt, ordinata reuerentia ſubijcientium animas ſuas, finem nullum habitura eſt. Quod dicunt, qui es, & qui eras, malam damnatorum aduerſariorum voluntatem percutit, & ſine fine diuerberat, qui hoc agere nitebantur, vt nõ
Pſal. 40. eſſet, vt non ſubſiſteret, ſicut Pſalmiſta ex perſona ipſius aduerſum illos conteſtatur: Inimici mei dixerunt mala mihi, Quando morietur, & peribit nomen eius? Præmiſſo nanque, quia accepiſti virtutem tuam, & regnaſti, id eſt, incarnatus de tuo ſpiritu ſancto, & principem mũdi foras eieciſti, cõtinuò ſubnectunt: *Et iratæ ſunt gentes.*) Ad quid enim iratæ ſunt gentes, vel quid iraſcendo efficere voluerunt gentes, niſi hoc vt non eſſet? Sanè hic à nomine gentium Iudæi non excipiũtur, quia primi irati ſunt, & maximè inuiderunt, tradentes illum gẽtibus ad illudendum, & flagellandũ, & crucifigendum, dicẽtes (ſicut iam meminimus)
Mat. 20. quando morietur, & peribit nomen eius?
Luc. 18. Vnde item in Pſalmo vehementer inſultabundus illis improperat ſpiritus ſanctus:
Pſal. 2. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Verè inania meditati ſunt, quia tu Domine, & antequam homo fieres, Deus eras, & nunc poſtquam gentes iratæ ſunt, & fremuerunt te occidentes, reſurrexiſti, & es. Hinc eſt quod itidem in Dauid *Pſal. 138.*
dicis ad patrem: Exurrexi, & adhuc ſum tecum. Iratæ ſunt igitur gentes, id eſt, te occiderunt, & (ſicut iam dictum eſt) te occidendo fremuerunt. Sed quid deinde? *Et aduenit* (inquiunt) *ira tua.*) Rectè & ordinatè, quia gentes prius iratæ ſunt, poſt aduenit ira tua. Hic eſt ordo iuſtitię legitimus, vt nul *Ira Dei*
li Deus iraſcatur, niſi illi qui prior fuerit i- *poſt iram*
ratus intumeſcendo, reſiſtendo, ſuumq́ue *peccatoris*
reatum in ſimilitudinem præuaricatoris Adæ defendendo. Vbi quis iraſcitur, & reſiſtit, ibi demum Deus iraſcitur & reſiſtit, & contra ſortem vtitur ſua vi, quæ non poteſt portari. Hinc Pſalmiſta cùm dixiſſet: Tu *Pſal 75.*
terribilis es, & quis reſiſtet tibi: cõtinuò ſubiunxit: ex tunc ira tua. Ac ſi dicat: Non ex quo quis peccat, ſed ex quo peccatum ſuum defendendo, tuæq; iuſtitiæ reſiſtendo multiplicat, ex tunc ira tua, cui non eſt qui reſi- *Iob 9.*
ſtere valeat, ſicut alibi ſcriptum eſt: Deus cuius iræ nemo reſiſtere poteſt. Hic & particulariter in ſingulis hominibus, & vniuerſaliter in omni genere humano iudicij ordo ſeruatur. Dicunt ergo: Et iratæ ſunt gentes, & aduenit ira tua. Ac ſi dicant: Quia gentes pœnitentiam, te prædicante, recipere noluerunt, ſed econtra magis iratę ſunt, & fremuerunt, & inania meditati ſunt, & aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius, iuſtè nunc demum aduenit ira tua, ſicut ibidem de te ſubſcriptum eſt:
Tunc loquetur ad eos in ira ſua, & in furo- *Pſal. 2.*
re ſuo conturbabit eos. Nam exponentes quid dixerint, & aduenit ira tua, ſubſequũtur, & dicunt: *Et tempus mortuorum iudicare, & reddere mercedem ſeruis tuis, & prophetis, & ſanctis, & timentibus nomen tuum puſillis & magnis, & exterminandi eos, qui corruperunt terram.*) Iræ eius quæ aduenit, effectus eſt, exterminare eos, qui corruperunt terram. Nam reddere mercedẽ ſanctis, non ira, ſed gratia pro gratia eſt, gratia beatitudinis pro gratia vocationis, vel fidei beatitudinem promerentis.
Et rectè ſic ſermo contextus vel ordinatus *Prius da-*
eſt (vt prius dictum ſit) reddere mercedem *tur mer-*
ſeruis ſuis, ac deinde: & exterminandi eos *ces bonis*
qui corruperunt terrã. Nam & ſecundũ veri *deinde ex*
dicũ ordinẽ ſiue ordinatã veritatẽ Euange *terminan-*
lij, prius merces reddetur dextris ſeruis Dei, *tur impij.*
deinde exterminabũtur ſiniſtri. Prius enim
dicet rex ille his, qui à dextris erũt: Venite *Mat. 25.*
benedicti patris mei, percipite regnum. Ac deinde his, qui à ſiniſtris erunt: Ite maledicti in ignem æternum. Tali nanque modo & ſeruis Dei merces reddetur, & corruptores terræ exterminabũtur. Qui autem ſunt corruptores terræ, niſi corruptores corporum & animarum, ſeruientes omnimodæ cupiditati ſuæ? Neque enim in iudicio Dei

cauſa exigitur corruptionis, niſi eius qua corrumpitur creatura rationalis, quæ cum terra Dei eſſe deberet, & afferre fructum ſi dei, ſanctimoniæ, & pacis, ſiue dilectionis, ita corrupta eſt in ſemetipſa, vt amaras incredulitatis omniumque libidinum ſpinas afferret, ac perinde maledictioni deputata

Sup. 10.

ſit. Ita in diebus vocis ſeptimi angeli, cùm cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei, & ſicut iurauit angelus ille fortis, qui ſtetit ſupra mare, & ſupra terrã, manumque ſuam in cælum leuauit, tempus amplius non erit, tempus pœnitentiæ non dabitur vltra peccatoribus, per tantos tubarum præcedentium (quas enumerauimus) cantus terrificos ſufficiẽter præmonitis. Nõ partim, ſicut in cæterarum cantibus tubarum, ſed ſimul omnes corruptores terræ pe ribunt, & exterminabuntur in iuſſu regnãtis Domini, in voce archangeli, in tuba Dei, vt nullum vltra regno Dei faciant ſcandalum.

1 Theſ. 4.

LIBRI SEXTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER SEPTIMVS.

CAP. XII.

Et apertum eſt templum Domini in cælo & viſa eſt arca teſtamenti eius in templo eius. Et facta ſunt fulgura, & voces, & terræ motus, & grando magna. Et ſignum magnum apparuit in cælo: Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius, & capite eius corona ſtellarum duodecim, & in vtero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur vt pariat.) Meminiſſe hic oportet loci ſuperioris, vbi ſeptem angelis ſtantibus in conſpectu Dei, datæ ſunt ſeptem tubæ, qui & parauerunt ſe, vt tuba canerent, quorũ per cantus ſingulos quid acciderit, quid actum ſit, ſcriptura hæc per ordinem hactenus digeſsit. Nam illic antequam dicatur, & ſeptem angeli parauerunt ſe, vt tuba canerent, introductio ſit alterius angeli, qui venit, & ſtetit ante altare, habens thuribulũ aureum, & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum quod eſt ante thronũ. Ita diſpoſitis hinc ſeptem angelis quibus tubæ datæ ſunt, inde alio angelo qui habebat thuribulũ aureum, prius digeſtum eſt quid actum ſit per ſingulos cantus tubarum, & conſcriptæ ſunt ſeptem vindictæ peccatorũ. Et nunc demum reſumpto principio, ſcribitur quid actum ſit cum officio angeli habẽtis thuribulum aureum, & narratur grande bellum certamenque prolixum angeli, qui & nunc Michael dicitur, præliantis cũ dracone magno & ruſo ſeptem capitum, & inſignes declamãtur victoriæ martyrum, cantantium tandem poſt labores præliorum, quaſi canticum nouum. Hic manifeſtè ſpiritus fortitudinis opera prædicantur, qui in ordine ſeptem ſpirituum quartus inuenitur, ſpiritui conſilij coniunctus, cuius in ſeptem tubis canentibus prouidentiam ſupra memorauimus. Ait ergo: *Et apertum eſt templũ Domini in cælo.*) Coniunctione iſta qua dicit, & apertum eſt, nos ad ſuperiora reducit, vbi dixerat: Et alius angelus venit, & ſtetit ante altare: &c. Simul namque actum eſt, vt & templum Domini aperiretur, & iuxta altare ſtaret angelus. Tunc etenim templum Domini apertum eſt, quando fidem Domini promiſsiones Chriſti in cordibus ſuis receperunt ſancti homines, & tunc iuxta altare ſtetit angelus, quando propter eandem fidem genti iuſtorum Michael eſt princeps deputatus, ſicut in ſuo loco plenius cum ſcripturarum authoritate mõſtrauimus. Apertum eſt ergo templum Domini in cælo, id eſt, crediderunt, & credendo in Chriſtum venturum, templũ Domini facti ſunt ſancti patres, Abraham, Iſaac, & Iacob. *Et viſa eſt arca teſtamenti eius in templo eius.*) id eſt proſpecta, & à longè ſalutata eſt incarnatio Chriſti filij Dei, quæ nunc in templo ſuo, id eſt, in eccleſia ſua, auro mundiſsimo, id eſt, diuinitatis ſuæ magna claritate radians conſpicitur. Idcircò autem per arcam teſtamenti rectè incarnatio intelligitur filij Dei, quia videlicet in typum eius, Domino iubente, fecit Moyſes in eremo ſimul arcam fœderis ſimul & propitiatorium. Arca namque eãdem Dei filium incarnandum propitiatorium verò eũdem ſignificabat pro peccatis hominum paſſurum. *Et facta ſunt fulgura & voces, & terræ motus, & grando magna.*) Subauditur vbi accepit angelus thuribulũ, & impleuit illud de igne altaris, & miſit in terram. Sic etenim illic continuò ſubiunctum eſt:

Supr. 8.

Dan. 10.
Sup lib. 3 in principio.

Exod. 3.

Spiritus fortitudinis hic prædicatur.

Sup. 8. ctum eſt: Et facta ſunt tonitrua, & voces, &
terræ motus. Quod licet rectè intelligatur
de ſpiritu ſancto, quem Dominus in Apo-
Actor. 2. ſtolos miſit, qui & ſedit ſuper eos tanquã i-
gnis, nihilominus tamen, & de eo rectè in-
Exod. 19. telligi diximus, quòd genti illi lex data eſt
in monte Synai in diſpoſitione angelorum,
Actor. 7. vt ait Stephanus prothomartyr. Siquidem
fulgura & voces quæ por Apoſtolos ſpiri-
tualiter micuerunt, vel auditæ ſunt, reali-
ter in monte Synai, quando data eſt lex, nõ
deſuerunt, vt rectè de vtraque, ſcilicet le-
Pſal. 67. gis & euãgelij cõmotione intelligere liceat
illud Pſalmiſtæ: Deus cú egredereris in cõ-
ſpectu populi tui, cùm pertranſires in deſer
to, terra mota eſt, &c. Itaque ad illa redu-
cta tempora, quibus beata ſanctorum pro-
genies Chriſti venturi fidem in promiſſio-
ne concepit, & cæteræ gentes vias ſuas per-
miſſæ ſunt ingredi, ſicut in ſeptem tubis, to
tidem notas & inſignes ſpectauimus vindi-
ctas peccatorum, ſic nunciam in his quæ ſe-
quuntur, vſque ad agnũ ſtantem ſupra mõ-
tem Sion bella ſpectemus victoriaſque ſan-
ctorum. Hoc ita incipit: *Et ſignum magnum ap-
paruit in cælo: Mulier amicta ſole, & luna ſub pedi-
bus eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim,
& in vtero habens, & clamabat parturiẽs, & crucia
tur vt pariat.*) Verè magnum & magnæ rei
fuit hoc ſignum. Significabat nanque mu-
lier illa ſanctam Eccleſiam, quam & in mul
tis prophetarum locis ſcripturarum inue-
nimus appellari mulierem viro ſuo, id eſt,
Deo coniunctam & dilectam, imò & nonnũ
quam pro parte præuaricatorum, vitijs, &
peccatis idololatriæ ſeruientium redargui
velut adulteram. Hæc mulier ex tunc rectè
dicitur amicta ſole, ex quo Chriſtum verũ
iuſtitiæ ſolem accepit in repromiſſione. Lu
na ſub pedibus eius, id eſt, temporaliũ bo-
norum claritas ſub adminiſtratione eius.
Luna nanq; pro ſui mutabilitate rectè mun
di huius bona mutabilia ſignificat, quibus
ſtultus ſeruit, ſapiẽs imperat. Hoc ergo lau-
di eſt ſanctis patribus quod diuites quidem
fuerunt, ſicut ſacræ hiſtoriæ tradunt, ſed i-
pſas diuitias non paſſi ſunt ſuis affectib. do-
minari, ſed ipſi dominati ſunt diuitijs, diſ-
penſando vt poſcebat vſus priuatus aut pu-
blicus, atque ita laudabiliter eiuſmodi diui
tes excuſantur, quia non eſt ſenſus in crimi
ne, ſed affectus. At contra quiſquis credit
quidem in Chriſtum, ſed affectu inhæret &
ſeruit lucris rerum temporalium, ſeruus
eſt, non dominus illarum, neque dici rectè
poteſt de anima eius, quòd ſit mulier ami-
cta ſole, & luna ſub pedibus eius, ſed nimis
peruerſè amiciri luna, ſolemque nititur ha
bere ſub pedibus. Sequitur. *Et in capite eius
corona ſtellarum duodecim.*) In capite huius mu
lieris corona ſtellarum duodecim conſpi-
citur, quia in initio naſcentis eccleſiæ duo-
decim patriarchæ, itemque in initio rena-
ſcentis eiuſdem, duodecim Apoſtoli notiſ-
ſimi ac ſplendidi dinumerãtur. Nunc inte-
rim ordinem mirabilium cæleſtium ſecutu
ri, coronam duodecim ſtellarum, numerũ
intelligimus duodecim filiorum ſiue tri-
buum Iſrael. Nam & Ioſeph ſomnium nar-
rans: Videbam, inquit, ſolem & lunam, & Gen. 37.
ſtellas vndecim adorare me. Etenim pater
ipſe propter Chriſtum quem in promiſſio-
ne habebat, quaſi ſol erat: mater autem quę
cunque illi optiua erat (quoniam naturalis
mater obierat) luna erat, pro eiuſdẽ Chri-
ſti fide lucida: vndecim autem fratres qui-
bus ſomnium narrabat, vndecim ſtellæ fu-
turæ erant: Ioſeph ipſe ſtella erat duodeci-
ma. Igitur in capite mulieris corona ſtella-
rum duodecim, in initio eccleſiæ chorus fi-
liorum vel tribuum Iſrael duodecim. *Et in
vtero habẽs, & clamabat parturiens, & cruciatur vt
pariat*) Quid erat habere in vtero, niſi pro-
miſſionis fidem ſeruare in cordis ſecreto?
Etenim quando primum ad Abraham lo- Gen 22.
cutus eſt Deus, dicens: Et in ſemine tuo be- Galat. 5.
nedicẽtur omnes gentes (quod profectò ſe
men Chriſtus eſt) ille promittenti credidit,
in eandem fidem ſperantibus eius poſteris,
extunc mulier in vtero habere cœpit. Erat
autem Deus qui promiſerat eiuſdem mu-
lieris vir, paterq; & autor illius conceptio-
nis, id eſt, fidei, per quam Chriſtus qui vẽ-
turus erat, iam in patrum credentium cor-
dibus habitabat. Proficiente autem per tem
pora credentium multitudine, ſucceſſerũt
Moyſes & prophetæ, qui fidem quam ſuſce
perat, loquendo pariter & ſcribendo non
ſine magna deſiderij intentione ſignifica-
bant. Sequitur ergo: *Et clamabat parturiens, &
cruciatur vt pariat.*) Quod dixit, & clamabat
parturiens, hoc repetiuit imò compleuit ad
dendo, & cruciatur vt pariat. Parum quip-
pe fuiſſet dixiſſe hoc tantum, & clamabat
parturiens. Videretur enim nihil amplius
intelligi velle, quàm ſi dixiſſet, cùm pa-
reret, cœpit clamare. At illa priuſquam pa-
reret, priuſquam partũ effunderet, partu-
riuit & clamauit. Parturire nanque eſt ante
partum cruciari: quia videlicet parturire
meditatiuum, parere autem perfectum ver-
bum eſt. Igitur quomodo mulier carnali-
ter grauida, inſtante hora pariendi tota eſt
in meditatione partus ſui, tamdiu in illa ex-
pectatione occupata eſt, tandiu cruciatum
ſuſtinet donec pariat, ita & illa talis mulier
ſpiritualiter prægnans. Clamabat, inquit,
parturiens, & cruciatur vt pariat, Clamores
eius multos ad medium ꝓferre poſſemus,
ſed exempli gratia vnus hic in Eſaia prophe Eſa. 53.
ta ſufficit locus: Domine quis credidit au-
ditui noſtro, & brachium Domini cui reue

latum

latū eſt? Et aſcēdit ſicut virgultum corā eo, ſicut radix de terra ſitienti. Non eſt ſpecies ei neque decor. Et vidimus eum, & non erat aſpectus: & deſiderauimus eum deſpectum & nouiſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem: Et quaſi abſcóditus vultus eius & deſpectus, vnde nec reputauimus eum. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Hæc & his ſimilia dicentes ſancti prophetæ cùm clamarent & dolerent, nunquid eiuſdem clamoris vel doloris ſui cauſam eueni re, certámue eſſe nolebant? Imò maximè cupiebant, ipſo atteſtante Domino cùm dicit: Luc. 10. Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quòd multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & nó viderunt: & audire quæ vos auditis, & non audierunt. Nónne in hoc quoque vera eſt ſimilitudo mulieris parturientis, & parturiendo clamantis? Illa nanque parturiendo quidem clamat, quia dolet: ſed nimirum ſic mauult dolere, quā ſano vtero ſterilis permanere. Sequitur: *Et viſum eſt aliud ſignum in cælo, & ecce draco magnus & rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem, & in capitibus ſuis ſeptem diademata, & cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarum cæli, & miſit eas in terram. Et draco ſtetit ante mulierem quæ erat paritura, vt cùm peperiſſet, filium eius deuoraret. Et peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea. Et raptus eſt filius eius ad Deum, & ad thronum eius.*) Verè aliud, id eſt, alterius rei fuit hoc ſignum. Fuit enim ſignum diaboli, qui ſemper aduerſus mulierem illā inimicitias exercuit, & exercere non deſinit, malas ſibi, bonas autem mulieri. Deus nanque bonus, eaſdem pro bono mulieris inimicitias poſuit, quemadmodum in initio loquens ad Gen. 3. ſerpentem dicit: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius. Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius. Denique ſerpentis illius, id eſt, diaboli qui in ſerpente locutus eſt, draco iſte ſignum fuit: ſicut econtra mulier illa ſole amicta, ſignum erat eccleſiæ totius, cuius beata virgo Maria portio maxima, portio eſt optima pro felicitate vteri proprij. Viſum eſt ergo, inquit, ſignum aliud: & ecce draco magnus & rufus. Vnde magnus & vnde rufus? Magnus, videlicet, quia habens capita ſeptem, & cornua decem: rufus autem ex eo maximè, quia cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarum cæli, & ruſum ſanguinem ſitiens, ſtetit ante mulierē quæ erat paritura, vt cùm peperiſſet, filium eius deuoraret. Inde magnus, inde rufus. Quid porrò ſignificabant illa ſeptem capita? Hoc nimirum vt compendioſius clareſcat, primò ſciendum eſt, draconem talem ſic magnum, ſic rufum, ita ſignificaſſe diabolum, vt ſimul etiam ſignificaret corpus eius vniuerſum, ſcilicet omnem generationem nequam, generationem Cain, aduerſantem ab initio generationi ſanctæ, genera Pſal. 23. tioni Abel, generationi quærentium Dominum, quærentium faciē Dei Iacob: cuius, vt iam dictum eſt, mulier talis ſignū fuit. His ita perſpectis, iam intelligi promptum eſt, capita draconis illos rectè dici qui principales extiterunt in opere ſiue intentione diaboli, videlicet in obſidione iā dictæ mulieris, in intentione occidendi puerperium eccleſiæ Dei, præfocandi verbum Dei, deſtruēdi fidem ſeminis Abrahæ, id eſt, Chriſti. Huiuſmodi capita veraciter ſeptē ſunt: quia nimirū ex quo pater Abrahā & poſteri eius fidem ſeminis (in quo benedicentur omnes gentes) ſuſceperunt, ſeptem ſunt mūdi huius regna ex traditione ſanctarū ſcripturarum, quæ aduerſus eandem fidem dimicauerunt, ſed nondum venit regnum ſe- Exod. 1. ptimum. Primum nanque ex quo credidit Abraham, regnum fuit Pharaonis & Aegyptiorum filios Iſrael odientium: ſecundum 3. Reg. 19. regnum fuit Iezabelis, & filiorum vel poſterorum eius impiorum, regnum Iſrael & Iuda, qui prophetas occiderūt: tertium Babylonium: quartum Perſicū ſiue Medicū: quintum Macedonicum: ſextum Romanū: ſeptimum quod futurum eſt Antichriſti regnum. Præter hæc regna ſeptem nullum aliud memorat ſancta ſcriptura ſteтiſſe vel ſtare ante illam mulierem ad deuorandum filium eius, contra ſanctam eccleſiam, ex qua credidit Abraham, ad deſtruendam fidem ſeminis eius. Singulorum huiuſmodi capitum ſanguineos rictus paulíſper exem- Exo. 1. 5. pli gratia contingamus. Primus Aegyptiorum rex Pharao, populo ſuo dicit: Quicquid maſculini ſexus natum fuerit, in flumen proijcite: quicquid fœminei, reſeruate. Item: Vacatis otio, & idcircò dicitis: Eamus & ſacrificemus Domino. Et multa his ſimilia. Poſt hunc Iezabel captiuato viro ſuo regi Achab, vt abiret & ſeruiret Baal, 3. Reg. 19. & adoraret eum, prophetas Domini occi- 1. Par. 24 dit, quemadmodum & Helias Theſbytes gemebundus dicit: Domine altaria tua deſtruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam vt auferant eam. In Iuda quoque ſemen eiuſdem Iezabelis, rex Ioas Zachariam prophetam occidit, atque extunc etiam in Hieruſalem draco ille mulieris huius ſanguinem bibere cœpit, prophetas occidendo ne prophetarét, vel quia prophetabant in nomine Domini: nec ante deſtitit, donec partu editum filiū eius crucifigēdo deuorare ſe credit. Sed de hoc po- Dan. 5. ſtmodum planius dicendum erit. Tertio loco Nabuchodonoſor rex Babylonis, traductus in-

ctis ln captiuitatem cum reliquis Iudæis
prophetis Domini ſtatuam erexit, & eo vſ-
que abolere voluit nomen Domini, vt dice-
Dan. 3. ret tribus pueris: Si non adoraueritis, mit-
temini in fornacem ignis ardentis. Et quis
eſt Deus qui eripiat vos de manu mea?&c.
Quarto deinde loco regnum Perſarum at-
que Medorum, genus vniuerſum Iudæorũ,
in quo tantum eatenus notus erat Deus, de-
Heſt. 3. lere voluit agente Aman hoſte Iudæorum,
qui erat de ſtirpe Agag, quem occidit, & in
1. Reg. 15. fruſta concidit Samuel coram Domino.
Cùm enim illum exaltaſſet rex Aſſue-
rus, & poſuiſſet ſolium eius ſuper omnes
principes quos habebat, cunctique ſerui re-
gis qui in foribus palatij morabantur, flecte
rent genu & adorarent Aman, ſolus autem
Mardochæus non flecteret genu, neque ad
oraret eum, iratus eſt valdè, & pro nihilo
ducens in vnum Mardochęum mittere ma-
nus ſuas, magis voluit omnem Iudæorum
Heſt. 7. qui erant in regno Aſſueri perdere natio-
nem. Vnde Heſter: Hoſtis, inquit, & inimi-
cus noſter peſsimus eſt iſte Aman. Item: Nũc
autem hoſtis noſter eſt, cuius crudelitas re-
dundat in regem. Quintum caput draconis
huius, regnum Macedonicum. Qualiter re-
gnante Antiocho, qui appellatus eſt Epi-
phanes, id eſt, nobilis ſiue illuſtris, mulierẽ
iſtam infeſtauerit, compellendo Iudæos vt
ſe trãsferrent à patrijs & Dei legibus. De
quo etiam videlicet Antiocho ſcriptum eſt:
quia miſit contaminare quod in Hieroſoly
mis erat templũ, & cognominare Iouis O-
lympij, & in Garizim prout erant hi, qui lo
1. Mac. 1. cum inhabitabant, Iouis hoſpitalis, Macha-
2. Mac. 6. bæorum paſsiones & prælia teſtentur. Nam
Ibidem. illud quod maximè ad nequiſsimam draco
nis intentionem pertinet ſic incipit: Duæ
mulieres delatæ ſunt natos ſuos circun-
cidiſſe, quas infantibus ad vbera ſuſpenſis
cum publicè per ciuitatem circumduxiſ-
ſent per muros pręcipitauerunt. Quid enim
intendebat per hoc & per cætera quæ ſequũ
tur, niſi hoc vt conceptus mulieris, id eſt,
ſeminis Abrahæ fides, cuius teſtimonium il
lis erat ſignaculum circuncisionis, funditus
extingueretur? De ſexto capite, id eſt, re-
gno Romanorum, quis neſciat quantum ſæ
uierit ad deuorandum filium huius mulie-
ris? Nempe iſtud eſt quod cum capite illo,
ſecundo ſcilicet Iudaico regno concordi
rictu ferociter nimis hiauit, in primis vt fi-
lium illũ in perſona ꝓpria deuoraret, quã-
Mat. 20. do traditus eſt fillus hominis gentibus, ad il
ludendum, & flagellandum, & crucifigen-
dum, capite illo ſcilicet Iudaico populo di-
cente miniſtro huius alterius magni capitis:
Ioan. 19. Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. De
inde, quod paulò pòſt dicemus, bellum
maximum quod fecit draco repugnante
Michaele & angelis eius. Item quod adie-
cit, facere prælium cum reliquis de ſemine
mulieris huius, quo capite factum eſt niſi
Romano imperio, quod per orbem vniuer
ſum miſsis edictis & legibus publicis tot
millia martyrum interfecit? De ſeptimo *2. Theſ. 2.*
tandem capite cùm ſe erexerit, id eſt, de ho-
mine peccati filio perditionis Antichriſto
cùm reuelatus fuerit, qui aduerſatur & ex-
tollitur ſupra omne quod dicitur Deus aut
quod colitur, quis neſciat quia mulierem
iſtam ſiue reliquias ſeminis eius ita perſe-
quetur, vt quemadmodum Dominus dicit,
talis tunc tribulatio ſit, qualis non fuit ab
initio, nec eſt, nec erit? Ipſe nanque erit de
quo Danieli angelus dicit: Et ſermones con *Dan. 2.*
tra excelſum loquetur, & ſanctos altiſsimi
conteret, &c. De iſtis ſeptem capitibus alio
poſtmodum loco cùm dixiſſet huic Ioanni
angelus, ſeptem capita beſtijs ſeptem mon- *Infra. 17.*
tes & reges ſeptem ſunt, continuò ſubiun-
xit: Quinque ceciderunt, vnus eſt, & alius
nondum venit. Et cùm venerit oportet illũ
breue tempus manere. Quod hic tacitum
eſt, illic ſuppletur, videlicet, quòd ſuper
beſtiam (quæ non eſt alia niſi draco iſte)
mulier ſederit, mulier alia, mulieri iſti quã
draco impugnat ſemper oppoſita, id eſt, ci-
uitas diaboli, ciuitati Dei ſemper cõtraria.
Quid autem eſt quod ait, quinque cecide-
runt, vnus eſt, & alius nondum venit? Vi-
delicet quia cũ hæc viderẽtur vel ſcriberẽ-
tur, quinque regnorum iam dictorum re-
ges, qui mulierẽ ſæpè dictam perſecuti ſunt,
iam dudum tranſierant, reges autem regni
Romani, Regis ſiue Imperatoris Neronis
decreta contra Chriſti eccleſiam ſæuiebãt,
& à ſucceſſoribus eius ſeruabantur. Alius
autem, ſcilicet, Antichriſtus nondum vene
rat, ſed necdum venit. Sed de his alias. Nũc
præſentia perſequamur. Cùm dixiſſet, ha-
bens capita ſeptem, addidit: *Et cornua decem.)*
In Daniele quoque ſcriptum eſt de beſtia
quarta, quæ ſignificabat regnũ Romanorũ,
quòd haberet cornua decem. Et omnes ferè
ſcriptores eccleſiaſtici tradiderunt in con-
ſummatione mundi, quando regnum de-
ſtruendum eſt Romanorum, decem futu-
ros reges, qui orbem Romanũ inter ſe diui
dant, & vndecimum ſurrecturum eſſe par-
uulum regem, qui tres reges de decem regi
bus ſuperaturus ſit, regem Aegyptiorum, *Dan. 7.*
regem Africæ, regem Aethiopiæ, atque hoc
eſſe quod illic ſcriptum eſt: Et ecce cornu
aliud paruulum ortum eſt de medio eorũ,
& tria de cornibus primis euulſa ſunt de fa
cie eius, quod videlicet cornu erit Anti-
chriſtus. Verùm hic vbi quarta beſtia, vt il-
lic, ſolum ſignificans regnum Romanorũ,
ſed draco, id eſt, diabolus conſpicitur, & ſe-
ptem eius capita deſcribuntur, nullaque fit

mentio

mentio de tribus euulſis cornibus, aliud dicere licet, quod cœpto ſenſui cum ſcripturarum autoritate coniungatur. Septem quidem tantummodo draconis capita, ſed decem videntur cornua. Quia videlicet vnum ex regnis ſupradictis regnum Macedonicũ in reges quatuor diuiſum fuit. Mortuo nãque Alexandro magno, ſurrexerunt pro eo quatuor duces eius, qui ſibi imperium diuiſerunt. Aegyptum enim Ptolcmeus Lagi filius tenuit, Macedonas Philippus, qui & Arideus, frater Alexandri, Syriam & Babylonem, & omnia regna Orientis Seleucus Nicanor, Aſiæ regnauit Antigonus Hoc eſt quod in Daniele legimus: Dan. 8. Hircus autem caprarum factus eſt magnus nimis. Cumq; creuiſſet fractum eſt cornu magnum, & orta ſunt cornua quatuor ſubter illud per quatuor ventos cæli. Quod exponens angelus dicit: Porrò hircus caprarum rex Græcorum eſt: Et cornu grande erat inter oculos eius, ipſe eſt rex primus. Quòd autem fracto illo ſurrexerunt quatuor pro eo, quatuor reges de gente eius cõſurgent: Cõtinuoq; addit: Sed non in fortitudine eius. Nullus enim illorum fortitudini ſiue magnitudini Alexandri potuit æquari. Itaque ſeptem, vt iam dictum eſt, capita, ſed decẽ cornua, id eſt, ſeptem regna, ſed decem fuerunt reges, quibus draco ille ſeſe armauerat. ſed ſequitur adhuc: *Et in capitibus ſuis ſeptem diademata.*) Si decem cornua decem reges ſunt, quomodo non totidem ſunt diademata, quot cornua? Nónne omnes illi quoque reges quatuor, in quos regnum illud vnum diuiſum eſt, habuerunt diademata? Scriptum eſt enim in libro Machabeorũ primo: Et obtinuerunt pueri eius videlicet Alexandri regnum vnuſquiſque in loco 1. Mac. 1. ſuo, & impoſuerunt ſibi omnes diademata poſt mortem eius. Quomodo ergo non dictum eſt decem, ſed ſeptem diademata, cùm fuerint decem cornua? Nimirum quia quãuis vnius capitis quatuor cornua, id eſt, vnius regni Macedonici reges qoatuor fuerint, vno tãtum ex illis aduerſus mulierem draco vſus eſt, ſcilicet poſteritate Seleuci, cuius in partem Syria, in qua continebatur Iudæa, obuenit. Ex illis nanque qui regnauerunt in Syria, exiuit radix peccatrix Antiochus Epiphanes, id eſt, illuſtris. Hoc vnũ diadema ex illis quatuor, draco ruſus in ſua cauſa contra mulierem induit, & illud ſanguine ſanctorum ſæuus homicida cruentauit. Denique licet & cæteræ regni diuiſi partes Iudæam interdum lacerauerint, tamen hoc verò conſtat, quia partis vnius rex qui Syriam & cum illa Iudæam obtinebat, cauſam draconis contra mulierem egit, intentionem diaboli contra Dei legem exercuit. Hic, vt iam dictum eſt, erat Antiochus illuſtris, de quo Daniel præuidens dicit De Dan. 8. vno autem ex eis egreſſum eſt cornu vnum modicum, & factum eſt grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem, & magnificatum eſt vſq; ad fortitudinem cæli. Et deiecit de fortitudine, & de ſtellis & conculcauit eas, & vſq; ad principem fortitudinis magnificatum eſt, & ab eo tulit iuge ſacrificium, & deiecit locum ſanctificationis eius. Robur autem datum eſt contra iuge ſacrificium propter peccata & proſternitur veritas in terra, & faciet, & proſperabitur. Quod itidem exponens angelus qui ſupra: Poſt regnum, inquit, eorũ, cùm creuerint iniquitates, cõſurget rex impudens facie, intelligens propoſitiones, & roborabitur fortitudo eius, ſed non in viribus ſuis. Et ſupra quàm credi poteſt vniuerſa vaſtabit, & proſperabitur, & faciet, & interficiet robuſtos, & populum ſanctorũ ſecundum voluntatem ſuam, & dirigetur dolus in manu eius, cor ſuum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos, & contra principem principum conſurget. Iſte nanque rex ille iam dictus Antiochus exiuit, qui vſque ad fortitudinem cæli, id eſt, filios Iſrael, qui angelorum vallabantur auxilio, erexit magnificentiã ſuã, Ita vt de ſanctis plurimos idololatriæ ſubijceret, & velut ſtellas cæli conculcaret pedibus ſuis. Atque ita factum eſt, vt Meridiẽ & Orientem, id eſt, Aegyptum & Perſiden ſuo teneret imperio. Quodque ait, vt vſq; ad principem fortitudinis magnificatus eſt. Hoc ſignificat, quod erectus ſit cõtra Deũ, & ſanctos illius perſecutus, & ab eo tulerit iuge ſacrificium, quod mane & veſpere offerebatur, & pollueritatque deiecerit locum ſanctificationis eius: & hoc non ſua virtute, ſed propter peccata populi. Atque ita factũ eſt, vt veritus proſterneretur in terram & cultu idolorum florente, Dei religio (quæ iſtius ſæpè dictæ mulieris erat ornatus) cõquieſceret. Nũc cętera proſequamur. *Et cauda eius trahebat tertiam partẽ ſtellarũ cæli, & miſit eas in terram*) Stellas cæli filios Iſrael ſignificare iam ſupra diximus, & duodecim ſtellarum coronam quam in capite ſuo mulier habebat, duodecim fuiſſe patriarchas, per quos Eccleſia in initio propagata eſt, iuxta illud ſomnium Ioſeph dicentis: Videbam ſolem & lunam. & ſtellas vndecim adorare me. Ipſe nanque Ioſeph ſtella erat duodecima. Ad omnẽ quoq; multitudinẽ filiorũ Iſrael Moyſes dicit: Dixique vobis in illo tempore, Gen. 37. nõ poſſum ſolus ſuſtinere vos, quia Do- Deut. 1. minus Deus veſter multiplicabit vos, & eſtis hodie ſicut ſtellę cæli q̃ plurimi. Quis autẽ neſciat in illa oppugnatione mulieris, vbicunque draco illã impugnauit, pleroſque ex illa gente fouiſſe & adiuuiſſe dolo-

ſam ne-

ſam nequitiā dràconis? Nā exempli gratia:
Vbi in Antiocho iā dicto draco iſte ſæuiri
cœpit, ſic ſcriptum eſt: In diebus illis exie-
runt ex Iſrael filij iniqui, & ſuaſerunt mul-
tis dicentes: Eamus & diſponamus teſtamē-
tum cū gentibus quæ circa nos ſunt quia ex
quo receſsimus ab eis, inuenerunt nos mala
multa. Et bonus viſus eſt ſermo in oculis
eorum. Et deſtinauerunt aliqui de populo,
& abierunt ad regem, & dedit illis poteſta-
tem vt facerent iuſtitiam gentiū. Et ædifi-
cauerunt gymnaſium in Hieroſolymis ſe-
cundum leges nationum, & fecerunt ſibi
præputia, & receſſerunt à teſtamento ſan-
cto, & iuncti ſunt nationibus, & venundati
ſunt, vt facerent malum. Plura omittimus
quæ proferri poſſent in exemplum ſtellarū
eiuſmodi cadentium de altitudine cæli, de
dignitate teſtamenti Dei, ita vt etiam adiu-
uarent partes diaboli, impugnādo illos qui
perſeuerare volebant in religione paternæ
fidei. Cauda ergo draconis palā eſt, quia tra
hebant tertiam partem ſtellarum cæli. *Et mi
ſit eas,* inquit, *in terram.)* Vt videlicet terræ in-
cumberent, qui cælo intendere debuerant,
terrena tantum cuperent, qui beatam cæle-
ſtium ſpem expectare iuſsi fuerant. Sequi-
tur: *Et draco ſtetit ante mulierem quæ erat paritura,
vt cùm peperiſſet, filium eius deuoraret.)* Hæc erat in-
tentio draconis tot capita ſubrigentis, tot
cornua vibrantis. Hæc, inquā, erat nequiſ-
ſima cupiditas diaboli, tot regna cōmouen
tis, tot reges inflammātis in odiū diuinæ re
ligionis, vt cùm peperiſſet mulier, quæ erat
paritura, cùm Chriſtum edidiſſet eccleſia,
pariente virgine Maria, filium eius deuora
ret, id eſt, nomen eius de hominum memo-
ria tolleret, vt partus huiuſmodi nulla vti-
litas, nullus fructus exiſteret. Sed ſequitur:
*Et peperit filium maſculum qui recturus erat gentes in
virga ferrea.(* Ac ſi dicat: Ille quidem draco
funeſtus mulieris parturientis excitatus cla
moribus, ſtabat ante illam attentus, vt de-
uoraret filium eius, maximeque in Herode
inſaniebat ſanguineum caput, quando pro-
Mat. 12. phetico commotus ille oraculo quod au-
Miach. 15. dierat, & tu Bethleem terra Iuda, nequaquā
minima es in principibus Iuda, ex te enim
exiet dux qui regat populū meum Iſrael,
quæſiuit puerum ad perdendum eum, mi-
ſitque in Bethleē, & occidit omnes pueros
qui erant in ea, & in omnibus finibus eius,
quaſi impoſsibile foret non ſimul occidi &
illum. Sed ſic fatuus draco, qui in illo ſæ-
uiebat, quomodo conſiliū ſiue propoſitū
Dei euacuare ſe poſſe putabat? Ille nanque
recturus erat gentes in virga ferrea, & hoc
Pſalm. 2. in ſcripturis veritatis præfixum erat, exem
pli gratia, ipſo dicente in Pſalmiſta: Domi-
nus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie
genui te: Poſtula à me, & dabo tibi gentes

hæreditatē tuam, & poſſeſsionem tuam ter-
minos terræ. Reges eos in virga ferrea. Quō
modo ergo illum tam citò malitioſa draco
nis fatuitas, deuorare ſe poſſe ſperabat, cùm
ſcriptum fuiſſet de illo, quòd recturus eſſet
gentes in virga ferrea? Sanè virga ferrea, id
eſt, inflexibili iuſtitia. Item quod ait filium
maſculum, idem eſt ac ſi diceret fortiſsimū.
Maſculus enim, id eſt, fortis filius tunc na-
tus eſt nobis, quemadmodū propheta præ-
dixerat: Et vocabitur nomen eius admirabi
lis, conſiliarius, Deus fortis. Egit tamen dra *Eſa. 9.*
co ille quantum potuit, non deſiſtens filiū
illum perſequi, vt deuoraret, id eſt, vt me-
moriam eius deleret, dicens illud quod in
Pſalmo audimus: Quando morietur, & pe- *Pſal. 40.*
ribit nomen eius? Hæc dicendo impatienter
effecit vt crucifigeretur: & hoc agendo, de-
uorari illum, & perire putauit nomen eius.
Sed vide quid ſequitur: *Et raptus eſt filius eius ad
Deum & ad thronum eius:)* Quàm verè hoc factū
ſit quis neſcit? Quis non audiuit? Cùm enim
deuoratus eſſe putaretur, vtpotè in terra ſe *Mat. 27.*
pultus, & ſignato lapide in terra cōcluſus,
tunc ſolutus doloribus inferni iuxta quod
impoſsibile erat teneri illum ab eo, reſur-
rexit & in cælum aſcendit, & ſedet à dextris *Actor. 2.*
Dei, triumphante veritate ſcripturæ dicen-
tis in Dauid: Dixit Dominus domino meo, *Pſal. 109.*
ſede à dextris meis. Raptus eſt igitur filius
mulieris, eccleſiæ filius, mulieris virginis
Mariæ ad Deum & ad thronum eius, atque
illinc deſpiciens vniuerſa capita draconis
irridet, ſicut itidem in Pſalmo ſpiritus ſan- *Pſal. 2.*
ctus locutus eſt: Qui habitat in cælis irri-
debit eos, & Dominus ſubſannabit eos.
Tunc loquetur ad eos in ira ſua, & in furo-
re ſuo conturbabit eos: Ego autem con-
ſtitutus ſum rex ab eo, & cætera. Sequitur:
*Et mulier fugit in ſolitudinem vbi habet locum pa-
ratum à Deo, vt vbi paſcant illam diebus mille du-
centis ſexaginta.)* Rapto filio ſuo ad Deum
& ad thronum eius, mulier in ſolitudinem
fugit, id eſt, ſedente iam Chriſto Domino
ad dexteram patris, & dato ſpiritu ſancto
Eccleſia illius temporis vitam ſolitariam
elegit. Sic enim in Actibus Apoſtolorum *Actor. 4.*
legimus: Multitudinis credentium erat
cor vnum & anima vna. Nec quiſquam a-
liquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis om-
nia communia. Diuidebatur autem ſingu-
lis prout cuique opus erat: Nimirum hoc
erat, mulierē fugiſſe in ſolitudinē, quia vi-
delicet nihil poſsidere vel concupiſcere in
hoc mūdo, fida & tranquilla mentis ſolitu-
do eſt. Contra, poſsidere vel cupere vel
ambire, non ſolitudo, ſed magna ſolicitudo
& inquietudo eſt. Itaque in ſolicitudinem
mulier fugit, quando Eccleſia nil in hoc
mundo poſsidere propoſuit, prouocans fi-
lios ſuos ad imitandum ſe. Exempli gratia:

Cùm in Apoſtolo dicit: Præterit enim figu-
1.Cor. 7. ra huius mundi. Volo autem vos ſine ſoli-
citudine eſſe: Qui ſine vxore eſt, ſolicitus
eſt quæ ſunt Domini, quomodo placeat
Deo. Inter hæc & huiuſmodi dicit: Vellem
autem omnes homines eſſe ſicut meipſum.
In huiuſmodi ſolitudine habet, inquit,
mulier locum paratum à Deo. Quis eſt lo-
cus mulieris in hac ſolitudine, niſi Deus i-
Pſal. 30. pſe. Denique & Pſalmiſta orans dicit: Eſto
mihi in Deum protectorem, & in locum re
fugij. Et in Iob de peccatore pereunte ſcri-
Iob. 7. ptum eſt: Sicut conſumitur nubes & pertrã
ſit, ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcen-
det, nec reuertetur vltra in domum ſuam,
neque cognoſcet eum amplius locus eius.
Nam quod ait, neq; cognoſcet eum ampli⁹
locus eius, idẽ eſt ac ſi diceret: Non requiret
eum amplius Deus, qui omniũ beatorũ lo-
cus eſt, extra quẽ nullus eſt beatus, in quo
etiam nunc dum ab ipſo peregrinamur, pes
animæ, id eſt, Chriſtiana ſpes figitur. Hunc
locum paratum habet à Deo, à nullo enim
parari nobis poteſt Deus, niſi ab ipſo Deo,
& hoc in illa tali ſolitudine, vbi contempla
tioni vacando poſsit hunc locum ſuum co-
gnoſcere, ſemperq́ue caſum ſuum cauere,
Pſal. 35. dicendo: Non veniat mihi pes ſuperbiæ, &
manus peccatoris non moueat me. Præter-
ea & in hoc paratus eſt illi locus à Deo in il-
la ſolitudine, vt ibi paſcat illã. Hanc enim
legem Dominus præſcripſit filius matris ec
cleſiæ filijs qui nondum peruenerunt ad a-
picem perfectionis maternæ, vt nihil in hoc
mundo velint poſsidere & hoc illis iuſsit,
vt paſcant illam matrem ſuam, id eſt, euan-
gelizantem ſibi charitatem maternam, per-
Mat. 10. fectionem Apoſtolicam. Dixit enim: Di-
gnus eſt operarius cibo ſuo. Et alibi: In ea-
dem autem domo manete edentes & biben
Luc. 10. tes quæ apud illos ſunt. Dignus eſt enim o-
perarius mercede ſua. Huius dignitatis ſiue
1.Cor. 9. debiti memor Apoſtolus ad Corinthios di-
cit: Neſcitis quoniam qui in ſacrario operã-
tur, quæ de ſacrario ſunt edunt? Et qui alta
ri deſeruiunt cum altari participãtur. Ita &
Dominus ordinauit ijs qui euangelium de-
nunciant, de euangelio viuere. Item: Si nos
vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt
ſi nos carnalia veſtra metamus? Paſcunt er-
go illam diebus mille ducentis ſexaginta,
id eſt, quam diu peregrinãdo in hoc ſeculo
perſecutiones tolerat. Nam quia tanto tem
pore agitanda eſt perſecutio ſumma draco-
ne iſto, in illo perditionis filio, ſcilicet An-
tichriſto, totas effundente inimicitias, rectè
tot diebus vniuerſa perſecutionum omniũ
tempora ſubintelligimus, de quo videlicet
tempore ſiue dierũ numero iam loco alio
plenius tractatum eſt. Sequitur: *Et factum eſt
præliũ magnum in cælo, Michael & angeli eius prælia-
bamur cum dracone. Et draco pugnabat & angeli eius,
& non valuerunt, neq; locus inuentus eſt eorũ amplius in
cælo.*) Magnum & mirabile in conſpectu ani-
mæ Ioannis talium imaginum ſpectaculum,
mirabilis ſenſus ſiue animi eius habitus,
quem concipere poterat ſpectando talia
vel tanta, tamq́ue horrifica ſigna mirabi-
lium ſecrẽtorum. Vix ſummam admira-
tiõis ſomniare vel meditãdo nobiſmetipſis
imaginare poſſumus, videlicet admirabi-
li cum horrore illud perſenſiſſe. Quàm
inuitus draco ille diabolus de templis &
aeris vel ſimulacris gentium pelleretur:
quod fieri cœptum eſt, vbi raptus eſt filius
ille ad Deum & ad thronum eius. Dixit e-
nim mox aſcenſurus: Euntes in mundum Mar. vl.
vniuerſum prædicate euangeliũ omni crea Mat. 12.
turæ: Qui crediderit & baptizatus fuerit, Luc. 11.
ſaluus erit. Quod idem erat ac ſi diceret:
Euntes fortem illum armatum à me iam vi-
ctum de atrio ſuo propellite, draconem
illum diabolum à me fune ligatum, immò
& quaſi hamo captum, & in ſudibus nares
perforatum, circulo in naribus, & armilla
in maxilla perforata conſtrictum de tem
plis & aris extrahite, vt vaſa eius traham ad
me ſicut prædixi. Quia ſi exaltatus fuero Ioan. 12.
à terra, omnia traham ad meipſum. Inde
terrifici ſonitus perſecutionum per orbem
vniuerſum, quarum erat ſignum hoc præ-
lium imaginarium, prælium magnum Fa-
ctum eſt, inquit, prælium magnum. Vbi?
In cælo. Per quod ſignificabatur Eccleſia,
terra longè altior, terrenis hominibus &
terra ſapientibus longè ſuperior, cuius eſt
in cælis conuerſatio Non enim iam Eccle-
ſia, poſtquam raptus eſt filius eius ad Deũ
& ad thronum eius, pugnare dignaretur
in terra, quod tamen antea licito facere
ſolebat, quando propter terram, propter
terrena bona, ſancti reges & prophetæ ar-
mis materialibus multa geſſerunt prælia.
Nunc alius erat cauſæ ſtatus, & alius per-
fectæ intentionis affectus, contemnere ter-
ram & appetere cælum, cohibere manus
& liberare linguam eruditam, offerre gla-
dijs carnem & verbo defendere fidem. Pu-
gnabat itaque in cælo. Quomodo autem
draco erat vel pugnabat in cælo? In cælo
nimirum erat arbitratu ſuo, videbatur-
q́ue ſibi ſimilis altiſsimo, cùm exhiberetur
ei quaſi diuina religio, & à miſeris genti-
bus (quas ſeduxerat) coleretur pro Deo.
Itaque & ipſe pugnabat quaſi in cælo dum
cõtenderet haberi ꝓ cæleſti Deo. Propter-
ea nemo ferè eſt qui neſciat draconẽ iſtum Eſa. 14.
in aere vagari, & permiſſam vſq; ad tempus
iudicij exercere poteſtatem, ipſumq́ue ae-
rem vſitato in ſcripturis more cælum dici, Pſal. 8.
vt illic: Volucres cæli & piſces maris. In i-
ſto cælo, id eſt, in aere nos quoque vſque
hodie

hodie contra illum pugnam habemus, ſic-
Epheſ.6. ut & Apoſtolus ad Epheſios ſcribens loqui
tur: Non eſt nobis colluctatio aduerſus car
nem & ſanguinem, ſed aduerſus principa-
tus & poteſtates & rectores mũdi tenebra-
rum harum, aduerſus ſpiritualia nequitiæ
in cæleſtibus. Sunt ergo ſpiritualia nequi-
tię, ſcilicet draco iſte & angeli eius in cæle-
ſtibus, non vbi ſydera diſpoſita effulgent
& ſancti angeli cõmorátur, ſed in huius ae-
ris infimi caliginoſo habitaculo, vbi & ne-
bula conglobatur. Et tamen ſcriptum eſt,
quod cooperit cælum nubibus vbi & aues
non volitant, & tamen dicuntur volatilia
cæli. In his ergo cæleſtibus, non in illa ſupe-
riore tranquillitate cæleſtium habitant iſti
nequiſsimi ſpiritus, contra quos nobis col-
luctatio ſpiritualis indicitur, vt deuictis
angelis malis, illo prę́mio perfruamur, quo
angelis bonis incorrupta æternitate ſocie-
Epheſ. 2. mur. Vnde alio loco idem Apoſtolus, cùm
ſignificaret tenebroſum diaboli principa-
tum, ſecúdum ſpiritũ, inquit, mundi huius,
ſecundum principem poteſtatis aeris, qui
nunc operatur in filijs infidelitatis. Quod
ait hic, principem poteſtatis aeris, hoc illic
dixit, ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. I-
gitur & iuxta literam ſic rectè intelligitur,
quod prælium imaginarium in iſto cælo, id
eſt, aere Ioannes fieri viderit, in ſignificatio
nem eius prælij, quod de templis & aris, i-
mò & de cordibus hominum diabolus iam
cœperat eijci, cuius videlicet prælij finis e-
rit, vt mittatur in ignem æternum dra-
co iſte cum angelis ſuis, atque ita fiat quod
ſubiectum eſt: Et non valuerunt, neque lo-
cus inuentus eſt eorum amplius in cælo. In
cælo, inquam, non tantum quod eſt ſpiri-
tualis vel cæleſtis fidelium hic peregrinan-
tium conuerſatio, ſed nec in aere iſto in quẽ
Phil. 3. detruſus eſt, detrudendus iterum in tarte-
rum illo iudicij die magno & tremẽdo. Sed
iã ipſa verba ordine proſequamur. *Michael,*
inquit, *& angeli eius præliabantur cum dracone: Et
draco pugnabat & angeli eius.)* Nuſquam in tota
ſerie ſcripturarum ante illũ ſæpe dictæ mu-
lieris partum Michael archangelus pugnaſ-
ſe cum dracone, eumq; viciſſe legitur, quia
videlicet nõdum draconis eiuſdem caput,
vt vinci poſſet ab angelis, cõtriuerat ille mu
lieris filius, quod nunc fecit, & faciendo ra-
Pſal. 73. ptus eſt ad Deum & ad thronum eius, vnde
& illi in Pſalmo canitur: Tu contribulaſti
capita draconum in aquis: Tu confregiſti
capita draconis. Et quidem plura leguntur
in ſcripturis ante acta pro hominibus inſi-
gnita angelicę fortitudinis. Exempli gratia,
4. Reg. 19. vt illic: Factum eſt igitur in nocte illa venit
Eſa. 37. angelus Domini, & percuſsit caſtra Aſſyrio
rum centum octoginta quinque millia. Ve-
rùm hoc & cętera huic ſimilia fieri non erat
pugnare angelos bonos aduerſus angelos
malos pro hominibus impijs ad pietatẽ cõ-
uertendis, ſed erat angelos bonos ad impio
rum hominũ perditionem malorũ angelo-
rum ſeruitio vti, teſtante Pſalmo cùm di- Pſal. 77.
cit: Miſit in eos iram indignationis ſuæ, in-
dignationem & iram & tribulationem, im-
miſsiones per angelos malos. Hic nõ ita eſt.
Mali angeli nõ immittũtur, vt homines im-
pij occidantur, ſed contra malos angelos à
bonis angelis præliũ committitur, vt homi
nes ab impietatis errore liberentur. Quo-
modo prælium hoc geſtum eſt aut geritur?
Quibus vel qualibus armis acies illæ vtun-
tur? Et quidẽ in illa viſione Ioannis huius
armorum materialium quaſdam ſimilitu-
dines videri potuiſſe non dubitamus, ſed
angeli ſiue boni ſiue mali, cùm ſint ſpiritus,
corporali ſiue materiali armatura non in-
duuntur. Attamen draco ille quod naturà
nõ habuit arte maligna ſibi aſſumpſit, ſcili-
cet omne genus armorũ quibus bella gerũ-
tur inter homines, & homicidia peragũtur,
ſcilicet gladios regũ & imperatorũ, ſecures
conſulum, & vincula carcereſq; iudicum,
& omnia omninò genera tormentorũ. Pri-
mus quem Romæ inuaſit ſiue arripuit, Ne-
ronis gladius extitit, & in illo pugnauit. At
verò Michael & angeli eius econtra præliá
tes, nihil de huiuſmodi genere armorum ha Hebr. 1.
buerunt aut quæſierunt, ſed vt ſunt admi-
niſtratorij ſpiritus, in miniſteriũ miſsi pro-
pter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis,
cõmilitonibus ſuæ partis hominibus Chri-
ſtianis, qui ſunt vel erant de ſemine illius
magnæ mulieris, ſigna miraculorum ab Ie-
ſu Chriſto per ſpiritũ ſanctũ data miniſtra-
uerunt, præſentes illis & cooperãtes ad cu-
randos infirmos, ad ſuſcitandos mortuos,
aſsiſtẽtes pijs martyribus in tormentis & a-
culeis colloquentes illis, & colloquio ſuo
conſolantes & refouentes illos, in carceri-
bus & vinculis, religantes etiam angelos
draconis, & extrahentes de antiquis tem-
plorum ſimulacris, quæ omnia ſic eſſe fa-
cta non ignorat, quiſquis ſanctorum mar-
tyrum ſiue Apoſtolorum geſta legit. Ex-
empli gratia: Vbi agonizanti in aculeo mar-
tyri miles adhuc gentilis dicit: Video an-
te te iuuenem pulcherrimum ſtantem cum
linteo & extergentem membra tua. De qua
re adiuro te per Chriſtum qui te miſit an-
gelum ſuum, ne me derelinquas. Nunquid
illic tantum, vbi viſibiliter apparuerunt
ſancti angeli pijs martyribus, præſentes
fuiſſe credendi ſunt? Immò & vbi viſibi-
liter non apparuerũt præſentes, ſemper af-
fuerunt, compatientes patientibus, adhæ-
rentes laborantibus, vulnera dinume-
rantes, ſanguinem profluentem metientes,
reſponſa ſigulorum conſcribentes, & inter

hęc omnia, preces gemituſque morientium,
aureo thuribulo velut incenſa multa con-
cremans ante oculos Domini Dei, & illius
qui raptus fuerat ad thronú eius filij victo-
rioſi perferebat Michael. Hoc modo cum
dracone præliabatur Michael & ãgeli eius.
Cæterum armis materialibus ad defẽſioné
ſui pars iſta nihil agere moliebatur, cũ totæ
interdum legiones martyrum proſterneren
tur, arma tenentes militaria, quibus ad de-
fenſionem reipublicę fideliter ſeſe ac forti-
ter accinxeruut, quæ tamen in cauſa fidei
Eſai.9. Criſtianę vllatenus attrectare deſpiciebant.
Vnde veriſsimè propheta cum dixiſſet: Iu-
gum enim oneris eius, & virgã humeri eius,
& ſceptrũ exactoris eius ſuperaſti, addidit:
Iudic.7. ſicut in die Madian, videlicet quando mira-
bili genere pugnandi Gedeon cũ trecentis
viris Madian ſuperauit. Quomodo? Intra
lagenas miſſę ſunt lampades, cõfractis verò
lagenis oſtenſæ ſunt lampades, quarum cho
ruſcante luce hoſtes territi in fugam verſi
ſunt. Deſignatus eſt in tubis clamor prædi-
cationis, in lãpadibus claritas miraculorũ,
in lagenis fragilitas corporum, quorũ deſpe
cta ſalute martyres hoſtes ſuos moriendo
proſternerent, eorumque gladios nõ armis
& gladijs, ſed patientia ſuperarent. Nimirũ
huiuſce prælij complices eſſe, imò duces &
principes Michaelem & angelos eius iure
delectabat. Draco & angeli eius materiali-
bus quoque, vt iam dictum eſt, armis pug-
nabant, & illius ſexti capitis, ſcilicet Roma-
ni regni diadema cruentum cæde Chriſtia-
norum, & abundantia ſanguinis imbutum,
quoties ſe in pugnam excutiebat, toties or-
bem terrarum ſanguine cõpluebat. *Et non va-
luerunt*, inquit, *neque locus inuentus eſt eorum amplius
in cælo.* Quid non valuerunt? Nimirum con-
tra fortioris Michaelis & angelorum eius
fortitudinem diutius ſtare, quin foris eijce-
rentur cum illo ſuo principe ruſo dracone
Ioan.12. ſicut ille filius mulieris prædixerat: Nunc
princeps huius mundi eijcietur foras. Ita
nanque foras eiectus eſt, vt in locis, in
quibus ſordes eius computruerant, religio
Criſtiana floreret in templis, in quibus ido-
lum cuiuſque turpitudinis ſteterat, crux
CHRISTI ſplendeſceret, vt per ora, quæ
Iouem adulterum cantitare ſolita fuerant,
nomen CHRISTI & laus ſanctæ trinita-
tis cum gloria perſonaret: Hoc eſt quod
ait: Neque locus inuentus eſt eorum am-
plius in cælo. Quod idem eſt ac ſi dice-
retur: Neque relictus eſt illi locus in
quo exhiberetur ei cæleſtis vel diuina reli-
gio. Futurum autem eſt, vt, ſicut iam ſupra
dictum eſt, nec in iſto illi vacet comparere
cælo aerio. Eouſque prælium protenditur,
donec in profundũ inferni, videntibus cun-
ctis præcipitetur, non vltra, ſaltem ad hoc
cælum aſcenſurus. Vnde adhuc ſequitur: *Et
proiectus eſt draco ille magnus ſerpens antiquus, qui vo-
catur diabolus et Satanas, qui ſeducit vniuerſum orbem,
proiectus eſt in terram, & angeli eius cũ illo miſsi ſunt.* *Gen.3.*
Nam proiectus eſt in terram, id eſt, perdita
grandi æſtimatione qua cælum ſibi obtine-
re videbatur, dum coleretur vt Deus amiſſo
electorum populo, in quo cælo ſuo iam in-
habitat Deus, eos tantum nunc poſsidet, qui
pertinaciter terram diligẽdo, ipſi terra ſunt,
tandemq; cum illis & angelis ſuis mittetur
in ignem æternum. Nimirum quando ſic
proijcitur, tunc melius cognoſcitur ab eis
quorũ de cordibus eijcitur, vel quibus vi-
dentibus præcipitatur. Rectè ergo nunc tan
dem nominibus & proprietatibus ſuis i-
dem draco deſcribitur cum dicitur: *Et
proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui
vocatur diabolus & Satanas, qui ſeducit vniuer-
ſum orbem.* Nam quaſi quæreres, quis eſt
ille draco magnus, addidit dicens: ſer-
pens antiquus, ac ſi diceret: Draco tam ma-
gnus ipſe eſt ille ſerpens, qui in tẽpore anti-
quo quando factus eſt primus homo, ſerpen
tem animantem ingreſſus, per os eius locu-
tus eſt, & inde ſerpens dici meretur, quia
per ſerpentem, quem ingreſſus eſt, opus ini-
quitatis & malitiæ operatus eſt, decipiendo
plaſma Dei, in eo quod ait: Comedite & eri-
tis ſicut dij. Item quaſi quæreres, quod eſt
nomen eius, addidit: qui vocatur diabolus
& Satanas. Diabolus deorſum fluẽs, Satanas *Eſai.14.*
aduerſarius interpretatur, vtrorumque vo *Pſal.67.*
cabulorum cauſæ notæ ſunt. Diabolus nan- *Eſai.14.*
que, id eſt, deorſum fluens idcirco dicitur,
quia de cælo per ſuperbiam cadendo deor-
ſum fluxit, perijtque peccator à facie DEI,
ſicut fluit cera à facie ignis. Satanas, id eſt,
aduerſarius idcirco dicitur, quia ſic quo-
que de cælo lapſus, DEO creatori aduer-
ſari non deſinit. Adhuc enim tanquam pa-
rum ſit aut fuerit quod dixit: Similis ero
altiſsimo, altius per tumorem extollitur, *2.The.2.*
teſtante apoſtolo cum de illo perditionis
filio, in quo iſte diabolus erit, ita loquitur:
homo peccati, filius perditionis, qui aduer-
ſatur & extollitur ſupra omne quod dici-
tur Deus aut quod colitur. In quo Satanas
iſte aduerſatur? In eo videlicet quod lo-
quitur mendacium, vt decipiat creaturam,
ad faciendum ſecundum adulterium, o-
ſtendens ſe tanquam ſit DEVS, atque ita
diabolus ipſe pro DEO, tanquam adul-
ter pro viro legitimo ſuſcipiatur. Sequi-
tur ergo: *Qui ſeducit vniuerſum orbem.* Quo enim
vel vnde ſeducit vel abducit orbem vni-
uerſum, niſi à cultu Dei debito ad cultum
ſui met indebitum? Hic talis proiectus eſt
in terram, vt videlicet ſolus DEVS
ſuum cælum, id eſt, mentes intimas & reli-
gionem publicam poſsideat electorum om-
nium

nium, ille autem ſolam poſsideat terram, id
eſt, perditorum hominum vitam omni mo-
do terrenam, de qualibus ad Deú in Initio
Gen.3, ſeductionis locutus eſt Deus: Terram com-
edes cunctis diebus. Terræ eiuſmodi por-
tio præcipua ſunt Iudæi, qui quaſi æmulan-
do terram crucifixerint Deum cæli, loquē-
Pſal. 34. tes cum aſtutia maligni huius ſerpentis, quē
admodum in perſona eiuſdem Chriſti Pſal-
mus dicit: Quoniam mihi quidem pacificè
loquebantur, & in iracundia terræ loquen-
tes, dolos cogitabant. Nempè quaſi iuſtæ
iracundiæ cauſam pergrandem ſibi finxe-
runt, quando velut pauitantes & tremebū-
Ioan.11. di dixerunt: Si dimittimus eum ſic, omnes
credent in eum, & venient Romani & tol-
lent noſtrum locum & gentem. Itaque &
iſtos terram ſuam ſerpens comedit, com-
pleta prophetia cantici Deuteronomij quæ
dicit: Dentes beſtiarum Immittam in eos
cum furore trahentium ſuper terram atq;
ſerpentium. Sequitur: *Et audiui vocem magnam
de cælo dicentem: Nunc facta eſt ſalus & virtus, & re-
gnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius, quia proiectus
eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos an
te conſpectum Dei noſtri die ac nocte. Et ipſi vicerūt il-
lum propter ſanguinem agni, & propter verbum teſti-
mony ſui, & non dilexerunt animam ſuam vſque ad
mortē. Propterea lætamini cæli, & qui habitatis in eis.)*
Luc. 2. Vox illa magna quā iſte in ſpiritu audiuit,
concentus iſte publicus, quo cælum Dei, id
eſt, eccleſia per totum orbem hodie laudes
canit, concinentibus immò præcinentibus
angelis gloriam Deo in excelſis, ſecundum
propheticam cōceſsionem Pſalmi dicentis
Pſal.65. Deo altiſsimo: Omnis terra adoret te, &
pſallat tibi, pſalmum dicat nomini tuo. Et
ſubinde: Benedicite gentes Deum noſtrum,
& auditam facite vocem laudl eius. Vis igi
tur audire & ſcire quis fructus, quæué vti-
litas ex eo prouenerit, quod ille draco ma-
gnus, ille ſerpēs antiquus, diabolus & ſatha
nas proiectus eſt in terram cum angelis ſuis.
Dicunt magna voce cantores gratiæ Dei,
laudatores operum Chriſti filij Dei: Nunc
facta eſt ſalus, & virtus & regnum Dei no-
ſtri, & poteſtas Chriſti eius. Vnde conſtat
ita factum eſſe? Quia proiectus eſt, inquiūt,
accuſator fratrum noſtrorum, qui accu-
ſabat illos ante conſpectum Dei noſtrt die
ac nocte. Ergo ne antequam ille proijcere-
tur in terram non erat ſalus, & non erat vir
tus? Non erat regnum, non erat poteſtas
Rom. 9. Dei noſtri & Chriſti eius? Non vtique ſa-
lus erat, ſed perditio, & mors, non erat vir-
tus, ſed infirmitas & corruptio: non erat
in hominibus regnum Dei noſtri, ſed re-
gnum peccati & mortis: non erat poteſtas
Chriſti eius, ſed poteſtas principis tenebra-
rum, qui in hoc mundo principabatur. Nō
erant hæc omnia facta, ſed futura, vel fa-
cienda promittebātur, & paucos in lege ve
teri ſpes iſta conſolabatur. Quando au-
tem raptus ad Deum & ad thronum eius
ipſa paſsione & reſurrectione qua raplebā-
tur, & tranſibat ex hoc mundo ad patrem,
perditionem & mortem, corporum quó-
que mortalium corruptionem deſtruit,
tunc facta eſt ſalus & virtus. Salus, id eſt,
remiſsio peccatorum noſtrorum, quæ eſt
reſurrectio animarum. Et virtus, id eſt, re-
formatio reſurgentium corporum noſtro-
rum. Tunc, inquam, & extunc factum eſt
regnū imò facti ſumus nos regnum Dei no-
ſtri, & facta eſt poteſtas Chriſti eius in cælo
& in terra quēadmodum nō ante, ſed poſt-
quam reſurrexit ipſe aſtruens, data eſt, in-
quit, mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.
Rectè igitur quia proiectus eſt ille Satanas,
ita cantatum eſt. Quare autem vel vnde il-
le Sathanas accuſator fratrum dictus eſt aut
dici debet? Videlicet quia tenebat chirogra
phum decreti aduerſum nos, quod nobis
contrarium erat, in quo peccatum Adæ
ſcriptum erat, cuius nos recitatione ſemper
accuſabat, confidens ac iactabundus, quod
illo chirographo teſte genus humanum iu-
re eſſet poſſeſsio ſua. Verùm vbi proie-
ctus eſt, ibi chirographum illud perdidit;
quemadmodum Apoſtolus dicit: Conui- *Coloſ.2.*
uificauit nos Deus cum Chriſto donans no
bis omnia delicta, delēs quod aduerſus nos
erat chirographum decreti quod erat con-
trarium nobis, & ipſum tulit de medio af-
figens illud cruci, & expollans principatus,
& poteſtates traduxit confidenter, palam
triumphans illos in ſemetipſo. Quo facto
irruerunt ſuper eum, videlicet draconem
magnum vulneratum, ſicut in Pſalmo ca- *Pſal. 88.*
nitur: Tu humiliaſti vulneratum ſuperbū.
Irruerunt, inquam, ſancti Apoſtoli & mar-
tyres (ſicut præſens quoque prælium teſta-
tur) adiuuantibus Michaele & angelis eius,
magnum concidentes aduerſarium & de vi-
ctoria Chriſti in ſuo pariter & eius ſangui-
ne triumpharunt, hoc eſt quod nunc can-
tantes illi cæleſtes dicunt: *Et ipſi vicerunt illum
propter ſanguinem agni, & propter verbum teſtimo-
nij ſui, & non dilexerunt animam ſuam vſque ad mor
tem.)* Qui Ipſi vicerunt illum? Nimirum
illi qui accuſabantur ab accuſatore illo, in
ipſa accuſatione ſiue accuſationis cauſa, cō
ſtanti certamine, legitima ſui defenſione il-
lum vicerunt, & obmuteſcere fecerunt: &
hoc non propter ſe, non propter virtutem
iuſtltiæ ſiue conditionis propriæ, ſed pro-
pter ſanguinem agni quo redempti ſunt, &
propter verbū teſtimonij ſui, id eſt, ꝓpter
fidem per q̄ teſtimoniū reddit illis ſpiritus,
quòd ſint filij Dei. Adde ꝙ pro eodē verbo
teſtimonij ſui, propter confeſsionem fidei
ſuas animas expenderunt victores ſiue præ-

liatores iſti. Nam hoc eſt quod nūc dicitur:
Et non dilexerunt animam ſuam vſque ad
mortem. Non dilexerūt, id eſt, odio habue-
runt odio perfecto, de quo dominus ipſorū
dicit in Euangelio: Et qui odit animam ſuā
in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit
Ioan.12. eam. Sic non diligendo, imò odiendo ani-
mam ſuā, ipſi vicerunt illum: *Propterea lætami-
ni cæli, & vos qui habitatis in eis.* Vos cęli, vos bea-
tæ patriæ ſinus lucidi, propterea lætamini,
& vos qui habitatis in eis ô fratres noſtri,
qui prius accuſabamini quòd terra eſſetis,
& ab illo magno & antiquo ſerpēte comedi
iure deberetis, nunc autem in cælis habita-
tis, imò & cæli eſtis, de quibus ille proiectus
& foras miſſus eſt. Sequitur: *Væ terræ & mari,
quia deſcendit diabolus ad vos habens iram magnam,
ſciens quòd modicum tempus habet.* Lætātibus cæ-
lis, & his qui habitant in eis, quaſi à dextris
reducto oculo, ſiniſtro reſpiciēs: vę, inquit,
terræ & mari. Meminiſſe nanque debemus
quod ante dictum eſt. Et proiectus eſt dra-
co ille magnus in terram: & ſcire, terrā il-
lam, in quam de cælo proiectus eſt, impiorū
& non credentium eſſe molem duriſsimam
atque grauiſsimā, ſola terrena & vana quæ-
rentium. Vnde & redarguuntur voce ſpiri-
Pſal.4. tus ſancti in pſalmo dicentis: Filij hominum
vſque quo graui corde, vt quid diligitis va-
nitatem, & quæritis mendacium? Dicuntur
etiam mare, propter inquietas quas patiun-
tur & amant omnium vitiorum curarumq;
inutilium amaritudines, imò & fluctus feri
maris dicuntur in ſcripturis, iuxta illud Iu-
Iudæ.1. dæ Apoſtoli: Hi ſunt in epulis ſuis maculæ
conuiuantes, ſine timore ſemetipſos paſcen
tes, nubes ſine aqua, quæ à ventis circumfe-
runtur, fluctus feri maris, deſpumantes ſuas
confuſiones. Et vt altius cum diuina ſcrip-
turæ antiquæ authoritate, hanc terram, &
hoc mare à cælo illo diſtinguamus, de quo
proiect⁹ eſt draco ille: terra & mare omnes
illi ſunt, qui vltra benedictionem quæ data
fuerat antequam peccaret Adam, creuerūt
& multiplicati ſunt, dicente ad mulięrem
Domino Deo: Multiplicabo ærumnas tuas,
Gen.3. & conceptus tuos. Nā illi cæli ſunt quos an-
te peccatum naſci iuſsit benedicendo illis
duobus primis, & dicendo, Creſcite & mul-
tiplicamini. Et de iſto cælo ſic proiectus eſt,
Rom.1. vt omnes ſecundum propoſitum vocati
ſancti, imo pręſciti & prędeſtinati, iuſtificati
& magnificati conſtituantur à dextris, di-
caturque eis ſecundum propoſitum, quo in
primis illis parentibus fuerant benedicti:
Mat.25. Venite benedicti patris mei, poſsidete præ-
paratum vobis regnum, ſintq; ipſi patenter
cælum, ſiue regnum cælorum. Vę igitur in-
quit terræ & mari, videlicet omnibus qui cę-
lum nō merentur eſſe vel dici. Quare? Quia
deſcēndit diabolus ad vos, habens iram
magnam. Apoſtropham fecit ad illam ter-
ram & illud mare, quaſi requiſiſſent dicen-
tes: Quare vel vnde nobis væ? Diabolus, in-
quit, deſcendit ad vos, ſubauditur de cælo
proiectus. Sed nunquid antequam de illo
cælo, de illis qui nunc dicuntur cælūm, ſiue
regnum cælorum, proijceretur, terram il-
lam & mare illud non poſsidebat? Imò &
ſecurior poſsidebat, & multò magis hæc illi
poſsidenti in pace erant, pace ſua, pace mali-
gna. Quomodo ergo ad hæc deſcendit? Ni-
mirum maiorem ebulliēdo iram illis. Nam
hoc eſt quod addidit: habens iram magnam.
Profectò & antea cùm ira poſsidebat terram
illam & mare illud, quia videlicet quaſi na-
turale ſemper habuit odium aduerſum hu-
manum genus. Cur ergo nunc dicit, habens
iram, addens etiam, magnā niſi quia ex tunc
nequiores fecit eos qui terra & mare dicun
tur. Nam exempli gratia de Iudæis vtique
terrenis, id eſt, terram diligentibus, ita Do-
minus myſticè loquitur: Cùm immundus
ſpiritus exierit ab homine, ambulat per lo-
ca arida & inaquoſa, quærens requiē, & non
inueniens dicit: Reuertar in domum meam Mat.12.
vnde exiui, & cū venerit, inuenit ſcopis mun
datam: Et tūc vadit, & aſſumit ſeptem alios
ſpiritus nequiores ſe, & ingreſsi habitant
ibi, & ſunt nouiſsima hominis illius peiora
prioribus. Hæc nanque dicendo, vehementi
inuectione proloquitur, quod poſtquàm
draco ille de cælo proiectus eſt in illam ter-
ram, multiplicata iniquitate deſcēdit, id eſt, Ioan.7.
poſtquā Chriſto paſſo princeps huius mun-
di foras miſſus eſt, maiore cum nequitia Iu-
dæos poſsidet, quàm poſſederit olim in ter-
ra Aegypti, à quibus tunc exiuit, dum ſuſci
perent cultum vnius veri Dei. Porrò de gen
tibus, quæ per mare hic, vt alibi iam dictum
eſt, rectè ſignificantur de gentibus, inquam,
quæcunque non receperunt Euangelium
CHRISTI: ſimiliter conſtat, quòd ne-
quius eos nunc poſsidet, quàm antea poſ-
ſidebat, cùm Chriſtus nondum illis annūcia
tus fuiſſet, quod nunc factum eſt. Vnde Apo
ſtolus: Sed dico: Nunquid nō audierunt. Et
quidē in omnem terram exiuit ſonus eorū, Rom.16.
& in fines orbis terræ verba eorū. Et de illis Pſal.8.
quicunq; adhuc gentes ſunt, quicunq; poſt
illum auditum gentiliter viuunt, quid ſcri-
ptura dicit, vnde colligere poſſumus, quod
ad illos licet iam poſſeſſos diabolus de cælo
deſcenderit? Cùm dixiſſet Pſalmiſta: Exur
ge Domine, non confortetur homo, conti-
nuo ſubiunxit: iudicentur gentes in cōſpe-
ctu tuo. Et addidit adhuc: Conſtitue Domi
ne legiſlatorē ſuper eos, ſciant gentes quo- Pſal.9.
niam homines ſunt, ſubauditur & non dij,
vt quidem ipſorum principes haberi vo-
lunt, aut voluerunt. Quem legiſlato-
rem ſuper eos conſtitui concedit, niſi dia-
bolum

bolum, latorem legis ſuæ, non DEI, non legis inſtitiæ, ſed peccati? Deſcendit ſergo ad vos ô terra, & mare, diabolus qui vos antea ſegni⁹ poſsidebat. Qualis ad vos deſcendit? Habens, inquit, iram magnam. In quo iram eius quam nunc habet hic deſcendens, ſic proiectus, diſcernere poſſumus; quod verè magna ſit comparatione eius iræ quam prius habuit? In eo videlicet quod prius vos faciebat errare per ignorantiam; nunc autem facit vos blaſphemare per inuidiam. Hæc eſt ira magna, inuidia maligna vobis inſpirata. Nunc enim, quia Chriſti

Ioan. 15. euangelium audiſtis, excuſationem de peccato veſtro non habetis: & claret quia non ignorantes, id eſt, irati, ſed inuidentes eſtis. Tales vos ille multiplicatis ſecum nequitiæ ſpiritibus nunc agitat, ſciens quia modicū tempus habet. Scit enim quia dies iudicij propè eſt, vltra quod ſibi mulierem illam perſequi non vacet. Sequitur: *Et poſtquam vidit draco quòd proiectus eſt in terrā, perſecutus eſt mulierem, quæ peperit maſculum. Et data ſunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, vt volaret in deſertum in locum ſuū, vbi alitur per tempus, & tempora, & dimidium temporis à facie ſerpentis. Et miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem aquam tanquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine.*) Hoc illud eſt, propter quod exclamauerat, dicens: Væ terræ & mari, &c. Hæc illa eſt ira magna proiecti in terram draconis, qui vocatur diabolus & Sathanas, quā videlicet iram mirabiliter hæc viſio mirabilis inſinuat in eo, quod dictum eſt: Et miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem aquam tanquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine. Reuocemus ad memoriam de geſtis eccleſiaſticis, quomodo poſtquam draco ille proiectus eſt in terram, poſtquam proficiente Chriſtiana fide, deſertis ac deſtructis idolis, amiſit vſurpatam quaſi diuinæ culturæ gloriam. Iam Romani faſtigio imperij filium adorante mulieris huius, qui raptus eſt ad Deum, & ad thronum eius, Chriſtiano imperatore Conſtantino in frōte ſua ſignum geſtante crucis Chriſti, Arri⁹ presbyter magnus hæreſiarches ſub nomine Chriſtiano in blaſphemiā Chriſti filij Dei procaciter nimis erupit, loquacitate intolerabili: & cognoſcemus quàm verè, quàm cōgruè ſecundum rei gerendæ proprietatem iſtud in viſione demonſtratum, & taliter dictum aut ſcriptum ſit. Quid enim verius, quàm quod nunc ait, quia poſtquam vidit draco, quòd proiectus eſt in terram, perſecutus eſt mulierem, mittens poſt illam ex ore ſuo aquam tāquam flumen? Vidit enim diabolus, non poſſe vlterius veterem idololatriam, ſummis principibus inclinatis ad ſuſcipiēdam Chriſtiani nominis profeſsionem, totamque conuertit ſuæ malignitatis abundantiam ad ſcripturarum veritatem corrumpendam, atq; hoc modo cœpit perſequi mulierem, quæ peperit maſculū. Vide quid dicat, quia non ait, perſecutus eſt maſculum filiū, ſed perſecutus eſt, inquit, mulierem quæ peperit maſculum. Nō enim per os Arrij, cæterorumque eiuſmodi hæreticorum doctrinam profundens impiā, hoc apertè exigebat à quolibet, vt negaret Chriſtum, ſiue nomen Chriſtianū, ſed vt Chriſtum quiſque confitens, aliam, quàm Apoſtolica veritas tradiderat, reciperet confeſſionis aut fidei regulam, hoc intēdens, imò contendens, perſequebatur mulierem illā, vt de Chriſti eccleſia ſuam Sathanas faceret ſynagogam. Nimia loquacitate & clamoſa hoc agens contentione, mittebat ex ore ſuo ſerpens ille aquam tanquam flumen. Nota, quòd non dixit: miſit ex ore ſuo flumen, ſed miſit aquam tanquam flumē. Aqua denique quam ſerpens ille de ore ſuo mittit, ſimilitudinem fluminis habere poteſt, ſed verè flumen eſſe non poteſt. Nam flumē verum, flumen aquæ viuæ, ſancta ſcriptura, vera que catholica doctrina eſt, quam Eccleſia, quæ eſt mulier iſta, mittere conſueuit de fonte veritatis, quam habens in ſemetipſa hortus eſt Domini, ſicut dicitur in Canticis: Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus *Can. 4.* cōcluſus, fons ſignatus. Item in Euangelio: Qui in me credit, ſicut dicit ſcriptura, flumi *Ioan. 7.* na de ventre eius fluent aquæ viuæ. Serpēs autem de ore ſuo, quod erat Arrius, aquas mortuas, aquas putidas doctrinæ nequam emittebat: ſed quia de ſcripturis eiſdē diſputabat, & teſtimonia ſibi vſurpabat, quas recipit & habet mulier iſta, aquam ſuam flumen aquæ viuæ, flumen ſanæ doctrinæ videri volebat. Vt quid hoc? Vt eam, inquit, trahi faceret à flumine. Nimirum à fide in perfidiam, à veritate in mendacium, à luce in tenebras, à vita in mortē, ab altitudine in profundum, à cælo in infernum. Sic enim & tā in diuerſa imò contraria trahuntur, quicūque profluentem ex ore blaſphemantium hæreticorum loquacitatē mirantes ſequuntur. *Et audiuit terra mulierem, & aperuit os ſuum, & abſorbuit flumen quod miſit draco de ore ſuo.*) Tunc vtique quando illud famoſiſsimum in Nicæa concilium ſeruor Chriſtiani principis Conſtantini excitauit, publicis aſinis atque *Nicenū cōcilium.* mulis, & curracibus equis, epiſcopos & qui cum eis erant, ad ſynodū venire præcipiēs, tunc, inquam, audiuit terra mulierem, quia de tota penè terra, de toto orbe terrarum conuenientes viri illuſtres, ex omnibus gētibus viri religioſi, viri famoſi, diſputare ſcientes, omni elocutionis arte exercitati, ad defendendā catholicæ veritatis eccleſiā conſederunt, inter quos eminentiſsimi erant magnus Euſtachius Antiochenę Eccleſiæ præſul, & Euſebius cognomine Pamphilialij

 lialijq;

li, alijque quàm plures, quorum meritis &
viui curati, & mortui ferebantur ſuſcitati,
inter quos erant etiam nonnulli ferro igni-
to ſuperiorib. perſecutionibus ambuſti, ſi-
ue dextros oculos effoſsi, aut certè dextras
ſuas abſciſsi. Vnus horum erat Paphnutius
Aegyptius. Illic nimirum videbatur po-
pulus athletarum & martyrum Chriſti in
vno loco congregatorum. Aderant ſimul
Syri, Cilices, Phœnices, Arabes, Palæſtini,
Aegyptij, Thebæi, Libyes, Meſopotamij,
Perſæ, Scythæ, Pōtici, Aſiani, Phryges, Thra
ces, Macedones, Achiui, & Epirotæ. Cun-
ctarum omninò eccleſiarum, quæ totā Eu-
ropam, Lybiamque, & Aſiā replebāt, ſimul
erant miniſtrorum Dei congeſta cacumina,
vnaque orationis domus, tanquàm à Deo
dilatata intrinſecus ferebat omnes in idem.
Illic terra, id eſt, conuentus congregatus de
vniuerſa terra, aperuit os ſuum, ſcilicet ad
loquendum, ad diſputandum, & ad profe-
renda teſtimonia ſcripturarum, & abſor-
buit flumen quod miſit draco de ore ſuo,
id eſt, annihilauit atque damnauit ſectam
doctrinæ nequam, quæ confecta fuerat ſpi-
ritu diabolico. Illic nanque Arrij dogma
deſtructum eſt. Nihilominus & tunc quan-
do Conſtantinopolitanum, quo Eunomij
& Macedonij error conuincitur. Et tunc
quando Epheſinum in quo Neſtorij impie-
tas iudicatur. Et tunc quando Chalcedonē-
ſe, in quo Euthychis, Dioſcorique praui-
tas reprobatur, celebratum eſt concilium,
terra aperuit os ſuum, & abſorbuit eiuſmo
di flumen, euadēte muliere, & duabus alis
volante, ſicut hic prædictum eſt. *Quia datæ
ſunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, vt volaret in deſer-
tum in locum ſuum, vbi alitur per tempus & tempora,
& dimidium temporis à facie ſerpentis.*) Magna nan
que aquila, ſicut alio iam loco ſuperius di-
ximus, ſancta eſt ſcriptura, & huius duæ alę
duo ſunt teſtamenta, quæ huic mulieri da-
ta, id eſt, intelligibilia ſunt facta, vt habeat
quo ſubleuet in cælum cor ſuum, & non in-
cidat flumen quod fluit per terram, flumen
diabolicum, flumen hæreticæ loquacitatis
laqueoſum, & ſophiſticis retibus plenum.
Eiuſmodi habens alas in deſertum volat in
locum ſuum, id eſt, ſanctum ſectatur otiū,
vt vacet illi meditationi inſeruire ſcriptu-
Eccl. 38. rarum, iuxta illud Sapientis: Scribe ſapien
tiam in tēpore otij, & qui minoratur actu,
percipiet eam. Qui minoratur actu, id eſt,
qui corporali exercitatione minus exerce-
Gen. 25. tur, quemadmodum Iacob, qui ſimplex do
mi habitabat, non tantum agens, quantum
Eſau, qui vtpotè venator corporaliter ex-
ercebatur. Idcircò nanque Iacob ſapientiam
percepit, illi autem exercitatio qua exerce
1. Tim. 4. batur ad modicum profecit. Proinde Apo-
ſtolus ſtrenuum inſtruens diſcipulum, ex-
erce autem, inquit, teipſum ad pietatem.
Nam corporalis exercitatio ad modicum v-
tilis eſt, pietas autem ad omnia vtilis eſt,
promiſsionem habens vitæ quæ nunc eſt, &
futuræ. Illuc ergo mulier hæc euolans in il-
lud deſertum, in illum talem locum ſuum,
& ſanctum otium, ad pietatis exercitium, a-
liter, inquit, ſubauditur cōtemplatione ve-
ritatis, & lectionibus ſacris, imò & corpora-
libus, vt iam alibi dictum eſt, ex munificen-
tia filiorum ſuorum ſtipendijs. Aliter, in-
quam, à facie ſerpentis, id eſt, ita vt non ti-
meat ſerpentem. *Per tempus, & tempora, & dimi-
dium temporis.*) Id eſt, tribus annis & dimidio,
quanto tempore Antichriſtus perſequutio
ne ſua mundum vexabit, atque idcircò re-
ctè per hunc terminum omne intelligitur
tempus, quo perſecutionē patitur eccleſia,
pro eo quòd in Chriſto piè viuit. Abſorptū
eſt itaque flumen ſiue phantaſma fluminis
ſerpentini, quando concilium ſanctum, cō-
cilium Nicænum, nepharium Arrij dogma
damnauit. Sed vide quid ſequitur: *Et iratus
eſt draco in mulierem, &* adiecit facere prælium cum*
*reliquis de ſemine eius, qui cuſtodiunt mandatum Dei,
& habent teſtimonium Ieſu.*) Iratus eſt draco in- ** abijt.*
mulierem, quia videlicet iam extincto Ar-
rio, rurſus per quendam presbyterum do-
gma illius pullulauit. Hinc rurſus priuatim
& publicè diſputationes, diſceptationes,
iniuriæ, inimicitiæ, & plurima quæ de tali-
bus ſæpius ſolent euenire. Nec longa mora
interfuit, & de imperatoris Conſtantij leui
tate præſumentes hæretici, bellum commo
uerunt Chriſtianis, nec minora fecerunt q̃
fecerant dudum perſequentes tyranni gen-
tilis & ſacrilegi. Ait ergo de dracone mulie
rem perſequente: *Et adiecit facere prælium cum re
liquis de ſemine eius.*) videlicet quia parum pro-
ficiebat ſolo flumine, quod miſerat de ore
ſuo: Quia trahere non poterat mulierem il-
lo doctrinæ ſuæ profluuio, bellum exterius
adiecit, gladiū linguæ ſuæ vis hæretica cru-
deliter addidit. Et primum quidem catho-
lici ſuis expellebantur eccleſijs, deinde tor
mentis etiam communicare cogebantur hæ
reticis, ita vt plurimi plagarum immanitate
deficerent: alij ſubſtantijs, alij humana ci-
uilitate priuabantur, alijs in frontibus cha-
racteres ponebantur vt eſſent huiuſmodi
ſigno notati. Hæc agebantur per vniuerſas
vrbes orientis, præcipuè tamen in regia vr-
be Conſtantinopoli. Acceſſerat nanque tā-
dem in exilium diaboli Valens imperator, *Valens im*
alloquio ſeductus hæreticæ coniugis, quæ *perator Ar*
primitus Arrianæ fallaciæ captionibus irre- *rianus.*
tita, virum quoque corruere ſecum in blaſ-
phemiæ foueam perſuaſit, autore ſeductio-
nis Eudoxio, qui tunc temporis Conſtanti-
nopolitanæ gubernacula tenens Eccleſiæ,
nauim ſuam mergebat, non regebat. Hac fi-

ducia freti Arriani amplius effrenati, vexe-
bant vehementer orthodoxos, cædentes, cō
tumelijs agentes, carceribus recludentes,
damnificantes ſæpè pecunijs, & omnia con-
tra eos facientes importabiliter. Sed cur
parua de magnis loquor? Denique quanta,
quā crudelia hæretici in catholicos com-
miſerint, cùm ſparſim imò prolixè eccleſia-
ſticis contineantur hiſtorijs, pro documen-
to breuiore vel ſolæ ſufficiunt literæ mira-
bilis Petri Alexandrini, in quibus ille tra-
gœdias illorum temporum deplorans, hæc
inter cætera dicit: Lucius quaſi ſucceſſor
mihi expulſo directus, lupi nequitiam & a-
ctus habere feſtinās, magnus impietatis dia-
bolicæ ſocius indiuiſus, armiger amariſsi-
mus, & miniſter eius collecta multitudine
populorum, presbyteros atque diaconos
decem & nouem numero compræhendens,
quorum quidam octogeſimum tranſcende
rant annum, tanquam captos in quodam ſce
lere, & Romanorum inimicos legibus co-
artabat. Hæc etiam principem Valentē gra-
ta habere pronuncians: flectimini, inquit,
miſerrimi, & Arrianorum concordate do-
gmatibus, flectimini, ignoſcet enim vobis
diuinitas. Et poſt aliqua: O multa inhuma-
nitas iudicantis, magiſq; præiudicantis. Qui
enim propter pietatem decertati ſunt, nec
homicidis comparari poſſunt. Quorum vti
que corpora inſepulta relicta ſunt, & piè
laborantes eſcis beſtiarum volatiliumque
proiecti ſunt. Quiq; patribus natorum, na-
turali conſcientia comparari voluerunt ve
lut iniqui capite ſecti ſunt. Quæ lex Roma
norum, quę Barbarorum ſentētia, quoſlibet
patribus condolentes punit? Quando quiſ-
piam veterum huiuſmodi geſsit iniquitatē?
His atque huiuſcemodi crudelibus geſtis
perſpicuum eſt, quando vel quomodo dra
co ille cum flumine loquacitatis malè do-
gmatizantis quod emiſit de ore ſuo, bellum
quoque facere adiecit cum reliquis de ſe-
mine mulieris, qui ſuperfuerāt funeſtis per-
ſecutorum gentilium gladijs. Sed iſti reli-
qui quales erant, vel quomodò poſſent vin
ci. Ait enim: *Qui cuſtodiunt mandata Dei, & ha-
bent teſtimonium Ieſu.*) Idem enim eſt ac ſi dicat:
Qui vigilantes ſunt in bonis operibus, & *Rom. 8.*
ſancto cōfirmati ſpiritu. Ipſe nanq; ſpiritus
teſtimonium eſt Ieſu, reddendo, vt Apoſto
lus ait, teſtimonium ſpiritui noſtro, quòd
ſumus filij Dei. Iſti ergo tam flumine, quā
bello perſecutionis circumuenti, dicebant
fortes, dicebant inſuperabiles cuicunque
Arrianæ impietatis defenſori: Quieſce, iam
quieſce his nos terrere ſermonibus, ceſſa
verba vana proferre. Nos neque nouum, ne
que recentem colimus Deum. Et licet ina-
niter furias, teque concutias, ſicut vehemēs
ventus, in dogmatibus pietatis vſq; ad mor-
tem conſiſtimus, non impotentem, non inſi
pientem, non ſine veritate aliquando faten
tes Deum, non aliquando quidem exiſten
tem, ſicut impietas Arrij temporalem præ-
dicat filium, & his ſimilia.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER OCTAVVS.

CAP. XIII.

*ET ſteti ſuper arenam maris, & vidi de mari beſtiā aſcen
dentem, habentem capita ſe-
ptem, & cornua decem, &
ſuper cornua eius decem dia
demata, & ſuper capita eius
nomina blaſphemiæ.*) Quæ
huc vſq; viſa vel ſcri-
pta tractauimus de dracone magno & ruſo
tot capitum, tam multorum cornuum, qui
deuorare intenderat illius beatæ mulieris
filium maſculum, & illo raptio ad Deum &
ad thronum eius, tam grandē cōmiſit præ-
lium, cum his qui habent teſtimonium eius,
hactenus & ante noſtram ætatem rebus ad-
impleta eſſe luce clarius eſt. Adhuc vna tri-
bulatio in nouiſsimo futura eſt; qua cæterę
complebuntur, dura, & omnium peſsima
tribulationum, quando, vt Apoſtolus ait, *2. Theſ. 2.*
reuelatus fuerit homo peccati, filius perdi-
tionis, qui aduerſatur & extollitur ſuper
omne quod dicitur Deus, aut quod coli-
tur, ita vt in templo Dei ſedeat, oſtendens
ſe tanquam ſit Deus, cuius eſt aduentus ſe-
cundum operationem Sathanæ, in omni vir
tute, ſignis, & prodigij, & mendacijs, & in
omni ſeductione iniquitatis ijs qui pereūt,
eò quòd charitatem veritatis nō receperunt, vt
ſalui fierent. Ideo, inquit, mittet illis Deus
operationē erroris vt credāt mēdacio, vt iu-
dicentur omnes qui nō crediderūt veritati,
ſed conſenſerunt iniquitati. Illa, inquam,

vna tribulatio nunc ſupereſt, quæ quòd ve
rè magna futura ſit, Dominus ipſe grauiſsi
mè teſtatus eſt, ita vt diceret: Erunt enim
dies illi tribulationis tales, quales non fue
Mat. 24. runt ab initio creaturæ, quam códidit Deus
vſque nunc, neque fient. Item: Surgent, in
quit, pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, &
dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in
errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam
electi. De illo homine peccati, filio perdi
tionis, de extollentia, & aduerſatione eius,
de virtute, & ſignis atq; prodigijs eius men
dacibus, de tribulatione magna, qua electos
tribulabit, vt decipere poſsit, nũc viſio hæc
cæleſtis agere incipit, dum hic ſpectator mi
rabilium dicit: *Et ſteti ſuper arenam maris.*) Di
gnum ſpectaculo eſt quod dicit: Steti ſuper
arenam maris. Nam ſuper arenam non fida
ſtatio, ſed ruina, ſiue propinquitas ruinæ
Mat. 7. ſpectari ſolet. Exempli gratia, vt in Euange
lio: Et omnis qui audit verba mea hæc, &
non facit ea, ſimilis eſt viro ſtulto, qui ædi
ficat domum ſuam ſuper arenam: & deſcen
dit pluuia, & venerunt flumina, & flauerũt
venti & eruerunt in domum illam, & ceci
dit, & fuit ruina eius magna. Cùm ergo ſu
per arenam ruina contingere ſoleat, hic au
tem ſe ſuper arenam ſtetiſſe dicat, quid per
hoc innuitur niſi temporis illius difficultas,
& tribulationis nimietas, quæ tanta erit, vt
Mat. 24. quemadmodum dicit: Niſi breuiati fuiſſent
dies illi, non fieret ſalua omnis caro, quan
do & talia totque fient prodigia mendacij,
vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, et
iam electi? Stetit igitur, inquit, ſuper arenã
maris: dubium & periculoſum valdè ſigni
ficans tunc temporis ſtatum, quando electi
& ſtantes vacillabunt, & vacillantes ſtabũt,
quia cum ipſa tribulatione ſigna videntes,
etiam ipſi quidem mirabuntur, ſed fieri nõ
poterit vt in errorem inducantur. Itaque
ſtans ſuper arenam maris: *Vidi,* ait, *de mari be
ſtiam aſcendentem.*) De quo mari? De illo nimi
rum, cui væ, cui ira & ſempiternus ardor ge
hennæ, quia diabolus, videlicet beſtia, quæ
nunc aſcendere dicitur, ad illud deſcendit,
Sup. 12. ſicut ſupra dictum eſt, vbi draco ille de cæ
Antichri- lo proiectus fuerat: Væ terræ & mari, quia
ſtus beſtia deſcendit diabolus ad vos, habẽs iram ma
dicitur. gnam. Ille draco, ille diabolus nunc alio
quidem ſed vicino nomine beſtia dicitur,
non abre, ſed pro nouæ rei magnitudine,
quia videlicet, qui prius erat diabolus &
draco dicebatur, in homine erit, & homine
armabitur, qui & homo peccati, homo, vt
paulò ante meminimus, erit filius perditio
nis. Idcircò pulchrè appellatio quoq; mu
tata eſt, vt beſtia dicatur: erit enim homo il
le ſecundum operationem eiuſdem Satha
næ Deo & omni creaturæ infeſtus, ſecundũ
proprietatem ſiue etymologiã appellatio
nis: quia beſtia quaſi ſeſtia dicitur, per anti
phraſin, eò quòd infeſta ſit. De mari, id eſt,
de ſeculo præſenti nequam, de fluxu gene
ris humani naſcendo beſtia talis aſcendit,
de multitudine impiorum, de vndoſa po
puloſitate malignantium. Tradunt nõnul
li, quòd ille locus maris, vnde naſci debeat, *Mat. 2.*
Babylonia ſit. Nam ſicut, inquiunt, Domi *Mich. 5.*
nus & redemptor noſter Bethlẽ ſibi præ
uidit vbi pro nobis humanitatẽ aſſumere
dignaretur, ſic diabolus illi homini perdi
to, qui Antichriſtus dicitur, locũ nouit a
ptum, in quo radix omnium malorum ori
ri debeat, ſcilicet ciuitatem Babyloniæ. Ve *Conceptio*
rùm quoniam hoc certam authoritatem in *antichriſti.*
ſcripturis non habet, autenticis, vndecunq;
aſcendat, vbicunque naſcatur, ſciendum
quoniã in ipſo conceptionis eius initio, dia
bolus ſimul introibit in vterum matris eius
& ex virtute diaboli conſouebitur, & con
tutabitur in ventre matris eius, & virtus dia
boli ſemper cum illo erit. Et ſicut in matre *Luc. 1.*
Domini noſtri ſpiritus ſanctus venit, & eam
ſua virtute obumbrauit & diuinitate reple
uit, vt de ſpiritu ſancto conciperet, & quod
naſceretur diuinum eſſet, ita quoque dia
bolus in matrem Antichriſti deſcendet, &
totam eam replebit, totam circundabit, to
tam tenebit totam interius & exterius poſ
ſidebit, vt diabolo cooperante per hominẽ
concipiat, & quod natum fuerit totum ſit
iniquum, totum malum. Vnde & ille talis,
taliter conceptus, homo peccati rectè dici
tur, & eſt propria appellatio eius. Nullus
enim vſquam in omnibus ſcripturis tali ap
pellatione cenſetur. Serui quidem peccati
dicuntur & dici poſſunt, omnes qui faciunt
peccatum, quemadmodum Dominus dicit: *Rom. 6.*
Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt pecca *Ioan. 8.*
ti: Sed hic ſingularis peccator, vt aliquid plus
quàm peccati ſeruitus in illo eſſe ſignifice
tur, homo peccati rectè dici debuit: quia vi
delicet, quemadmodũ Chriſtus, qui vt ait
Apoſtolus, factus eſt nobis iuſtitia, homo *2. Theſ. 2.*
iuſtus & Deus iuſtitiæ dicitur, ſic econtra *1. Cor. 1.*
Ille Chriſto contrarius, homo peccator, &
homo peccati rectè nuncupatur. Notandũ
deinde quòd non dixit, vidi de mari beſtiã
illam progredientem, ſed vidi, inquit, aſcẽ
dentem. Quid enim eſt illam videri vel dici
aſcendentem? Aut quo aſcendere ſiue aſcen
ſuram eſſe putamus beſtiam talem? Nun
quid in cælum vnde cecidit, iuxta veritatẽ
dicentem: Videbam Sathanam ſicut fulgur
de cælo cadentem? Non vtique qui cecidit
ille aſcendit, ſed qui deſcẽdit ipſe ſolus aſcẽ *Luc. 10.*
dit, de quo & Apoſtolus dicit: Quòd autem *Ioan. 3.*
aſcendit, quid eſt, niſi quia deſcendit, pri *Eph. 4.*
mum in inferiores partes terræ? Qui deſcen
dit ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cæ
los, vt adimpleret omnia. Quò ergo aſcen

dit iſte,

dit iſte, qui non deſcendit, ſed cecidit? Nuſquam aſcendit, ſed in ſemetipſo magis ac magis tumuit. omnino ſic intelligi oportet: Vidi beſtiam aſcendentem, ac ſi diceretur: Vidi beſtiam in ſemetipſa ſe extollentem. Totus nanque aſcenſus eius, tanta extollen-
2. Theſſ. 2. tia eſt, quantam Apoſt. per hæc verba intimare intendit: Et extollitur ſuper omne quod dicitur Deus aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquã ſit Deus. Melius igitur atque vehementius dictum eſt, vt dici debuit: Vidi beſtiam aſcendẽtem, quàm ſi diceretur: Vidi beſtiam de mari exeuntem: quia ſic & per nomen beſtiæ ſtultitiæ ferocitatis eius, & per verbum aſcendentis, nimio tumori eiuſdem competenter exprobratur. *Habentẽ, inquit, capita ſeptem & cornua decem.* Hoc & de dracone illo magno & ruſo ſupra dixit, quòd haberet capita ſeptẽ & cornua decem: Nimirum quia & beſtia hæc & draco ille vnus idémq; diabolus eſt, cum corpore ſuo, id eſt, cum vniuerſo impiorum populo. Nam ſicut illic iam dictum eſt, capita ſeptem, regna ſunt ſeptem, quorũ perſecutiones bene ex ſcripturis cognitæ eò tendebant, vt in mundo extingueretur ſanctũ verè diuinitatis nomen. Et quidem hactenus ſparſim atq; ſucceſsim capita illa frẽduerunt, vnũquodq; vice ſua contra deum faciens bellum. Primo, regnum Aegyptiorum filijs Iſrael illudentium Pharaone dicẽte: Vacatis otio, & idcirco dicitis, eamus & ſacrificemus domino. Secundò, regnum carnalis Iſrael, Iezabel & poſteris eius prophetas domini occidentibus. Tertiò: regnum Babyloniorum, Nabuchodonoſor compellente captiuarum DEI populum auream,
Exod 5. quam fecerat ſtatuam adorare. Quartò, reg
2. Reg. 19. num Perſarum atque Medorum, volente
Dan 3. Aman Iudæorum genus vniuerſum perime
Heſter 3. re. Quinto, regnum Græcorum Antiocho
1. Mac. 1. Epiphane crudelia nimis & impia gerente,
2. Mac. 5. vt in libro Machabæor. legimus. Sextò, reg-
Mat. 24. num Romanorum, Nerone & poſteris eius Chriſtianos perſequentibus. Septimũ quod futurum eſt regnum Antichriſti, eodẽ filio perditionis tantam perſecutionem agente, quanta ab initio creaturæ non fuit, nec erit. Ita, inquã, hactenus ſparſim atq; ſucceſſim ſingula debacchata ſunt capita draconis. Cum autem venerit quod nunc tractamus, quum beſtia hæc de mari aſcenderit, habens capita ſeptem, cuncta ſimul capita rictibus proprijs hiabunt atq; frendent ſuper Chriſtianos dentibus ſuis, ſecũdũ intentionem ſeptimi & maximi capitis, quod Antichriſtus erit. Nam ille per vniuerſum orbem nuncios mittet, & prædicatores ſuos. Prædicatio autem eius & poteſtas pertinget à mari vſque ad mare, ab oriente vſque ad occidentem, ab aquilone vſque ad ſeptentrionẽ. Reges & Principes primò ad ſe conuertet, ac deinde per illos perſecutionẽ ſub omni cælo excitabit ſuper omnes populos Chriſtum confitentes. Proinde notandum, quòd cùm dixiſſet, habentẽ capita ſeptem, & cornua decem, addidit: Et ſuper cornua eius decẽ diademata. Hoc loco quot cornua totidem ſcribuntur diademata. Non ita aũt ſuprà ſed decem quidẽ ſcripta ſunt draconis illius cornua, ſeptẽ verò diademata. Meminiſſe ergo debemus regnorum eorundem, quæ iam numerauimus, quia cũ m regna fue-
rint ſeptem, reges illorum fuẽre decẽ, quo- *Sup. 12.*
niam regnum Græcorum, quod vnum erat, mortuo Alexandro Magno in quatuor eius ſucceſſores diuiſum eſt. Ptolomæum Lagi filium, Philippum cognomento Arideum, Seleucum, qui & Nicanor, & Antigonum. In partem Seleuci (ſicut illo iam loco diximus, vbi de dracone & capitibus atque cornibus eius tractauimus) Syria cum Iudæis ceſsit, & huius tantùm poſteri, quorũ deterrimus ille Antiochus Epiphanes extitit, impugnauerunt nomẽ Domini, ſicut habemus ex memorabilibus Machabæorum geſtis. Quapropter quoniam ſeptem regnorum, decem quidem reges fuerunt, ſed tres diuiſiones regni, Græcorum reges contra Dei cultum nihil egerunt, benè illic decem quidem cornua, ſeptem capitum draconis, ſed ſeptem tantùm diademata numerata ſunt. At verò cùm venerit ille filius perditionis oõ ita erit: Nullũ quippe regnum, nulla pars cuiuſq; regni à perſecutione in Chriſtianos vacabit. Benè igitur quot cornua, tot diademata, quia videlicet quot erunt reges, tot erunt huiuſce impietatis miniſteria. *Et ſuper capita eius nomina blaſphemiæ.*) Nomina blaſphemiæ, id eſt, nomina diuinitatis vſurpatæ vel affectatę ſimilitudinis diuinę. Et quidem de primo iſtorum capitum, id eſt, de regno Aegyptiorum, certum eſt, quia blaſphemauit, non tantùm in eo, quòd contra Dominum ſtetit, filios Iſrael premendo, vt nullam haberẽt recordationem nominis Domini, verùm etiam in eo, quòd ipſam affectauit ſimilitudinem Dei. Vnde & typum tenet diaboli, dicitur que Prophetæ in exprobrationem
illius ex ore Domini: Fili hominis dic Pha- *Exod. 5.*
raoni regi Aegypti & populo eius: Cui ſimilis factus es in magnitudine tua? Et poſt ali-
qua: Cui aſſimilatus es ô inclyte atq; ſubli- *Ezech. 31.*
mis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram imam, in medio incircunciſorum dormies, cum his, qui interfecti ſunt gladio. Ipſe eſt Pharao & omnis multitudo eius, dicit dominus Deus. De regno Iſraelitarũ certũ eſt, quia Iezabel
blaſphemauit, non tantùmodò cogens Baal *3. Reg. 1.*
pro Deo coli, verũ etiam peruertendo iura tiooẽ oominis Domioi tuoc tẽporis vſitatã, vt quia

vt quia ſolitum erat ſic iurari: Hæc mihi faciet Deus, & hæc addat, ipſa ſic iuraret, exempli gratia, contra Heliã: Hæc mihi faciãt dij, & hæc addant, niſi crás hac hora poſuero animam tuam, ſicut animam vnius ex illis, ſubauditur prophetis Baal, quos occidiſti. *3. Reg. 19* De regno Babyloniorum notũ eſt quia magnificè gloriatũ eſt, maximè quando ſtatuam erexit auream, compellens vt adorarent eam, blaſphemauit & dixit: Et quis eſt Deus qui eripiat vos de manu mea? *Dan. 3.* Itemq́; in libro Iudith ſcriptum eſt: Præceperat enim Holoferni Nabuchodonoſor rex, vt omnes deos terræ exterminaret, videlicet vt ipſe ſolus diceretur Deus, ab ijs nationibus, quæ potuiſſent eius potentiæ ſubiugari. *Iudith. 3.* De regno Perſarum atque Medorum item nouimus, quia ſuperbiæ nomen illi Aman ſuperbiſsimus inſcripſit, quia comperto quod Mardochæus non ſe adoraret, valdè iratus eſt. *Heſt. 3.* Mardochæus autem orans hęc ad Deum inter cætera dicit. *Heſt. 13.* Libenter pro ſalute Iſrael etiam veſtigia pedum eius deoſculari paratus eſſem, ſed timui, ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quem adorarẽ excepto Deo meo. Quod cùm dicit ſatis exprimit, quia ſuperbus ille non qualemcunque adorationem, ſed illã exigebat ſibi, quæ ſoli Deo debita eſt. Nam eſt adoratio, qua ſaluo honore Dei liceat adorare & adorari, quam Mardochæus nõ tantoperè refugiſſet, cùm & propheta ſanctus regem hominem adorauerit, ſicut ſcriptum eſt: *3. Reg. 1.* Et nunciauerunt regi dicentes: Adeſt Nathan propheta. Cumque introiſſet & ſtetiſſet in conſpectu regis, & adoraſſet pronus in terram, &c. De regno Græcorum ferè nemo qui neſciat quia blaſphemauit, & blaſphemiæ notum ſibi inuſsit, videlicet quando Antiochus ſæpè dictus aſcẽdens Hieroſolymis multitudine graui, intrauit in ſanctificationem cum ſuperbia, & locutus eſt ſuperbiã magnam. *1. Mac. 1.* De cuius ſuperba blaſphemia Daniel præuidens: *Dan. 8.* Et magnificatus eſt, inquit, vſque ad fortitudinem cæli, & deiecit de fortitudine & de ſtellis, & conculcauit eas, & vſque ad principẽ fortitudinis magnificatus eſt, & ab eo tulit iuge ſacrificium, &c. De regno Romanorũ quis neſciat quod blaſphemiæ nomen ſibi altius inſcripſerit, dando regibus ſuis rapinam diuini nominis. Nam (vt de cæteris taceam, qui poſtquam mortui fuerunt, inter deos relati ſunt) Octauianus Auguſtus adhuc viuens & in corpore præſens Deus dictus eſt, *Octauianus Auguſtus.* templum quoque atque ſimulacrum, necnon & ſacrificiorum ritus ſibimet exhibitos à fatuis nimiumq́ue ſtultis adulãtium populorũ turbis nimius præſumptor admiſit. De regno Antichriſti quod caput ſeptimum erit, non longius exempla petantur ſiue teſtimonia blaſphemiæ, qua caput illud impurum notandum ſiue coronandũ ſit. Nam hic poſtmodum de illo ſcriptura iſta dicit: Et datum eſt ei os loquens magna & blaſphemiã, & aperuit os ſuũ in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen eius, & tabernaculum eius. Igitur ſuper capita beſtiæ nomina blaſphemię, quia ſingula regna regibus ſuis nomen, quod eſt Deus, aſcripſerunt, vel ipſi reges vltro præripuerunt, quod nimirum eſt blaſphemare. *Et beſtia quã vidi, ſimilis erat pardo, & pedes eius ſicut vrſi, & os eius ſicut os leonis.)* Pardus in viſione Danielis, vbi quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari diuerſæ inter ſe, regnum ſignificat Macedonum. Eſt autem beſtia velociſsima quæ princeps fertur ad ſanguinẽ, & ſaltu in mortem ruit. Comparatur ergo illi regnũ Macedonum, regnum Alexandri, cuius victorijs velocius nihil fuit, quippè qui ab Illyrico & Adriatico mari vſque ad Indicum Oceanum & Gangen fluuiũ, non tam prælijs, quàm victorijs percurrit, & ſex annis Europæ partem, & omnem ſibi Aſiam ſubiugauit.

Illi regno eiuſmodi pardo ſimilis erat, inquit, beſtia quam vidi: videlicet ſecundũ malignitatem ſupra dicti Antiochi, qui, vt idem Daniel prædixit, magnificatus eſt vſque ad fortitudinẽ cæli, ſiue vſque ad principem fortitudinis, & ab eo iuge ſacrificiũ tulit. *Dan. 8.* Denique hoc plerique doctorum ita ad Antichriſtum referunt, vt quod ſub illo Antiocho in typo factum eſt, ſub Antichriſto in veritate dicant eſſe complendum. Igitur ſimilis erat pardo, id eſt, complebit Antichriſtus illud quod per Antiochum præfiguratum eſt de illo. *Et pedes*, inquit, *eius ſicut vrſi)* Vrſus in eadem Danielis viſione regnum Perſarum atq; Medorum ſignificat, *Dan. 7.* videlicet propter eiuſdem regni duritiam atque ferocitatem. Illius vrſi pedibus, pedes huius beſtiæ comparantur. Qui porrò erunt huius pedes, niſi nequitiæ eius ſatellites, peſsimarum eius legationum per totũ mundum ad effundendum ſanguinem portitores? Et qui illius vrſi, ſcilicet illius regni Perſarum atque Medorum pedes fuerunt, niſi cõplices Aman Agagitæ, hoſtis Iudæorum, *Heſter. 3.* qui ſuſceptas, imò impetratas à rege crudeles epiſtolas de occidendis Iudęis, ſæua mandata continentes, portare feſtinauerunt? Quod ergo dicit, & pedes eius ſimiles vrſi, id eſt, ac ſi diceret: Et miniſtri eius ſicut Aman ad effundendum ſanguinem erunt feſtini. *Et os eius ſicut os leonis.)* In eadem viſione Danielis non leo, ſed quod ſæuius eſt, leæna regnum Babylonium ſignificat, videlicet propter ſæuitiam eius, & crudelitatẽ, ſiue propter luxuriam, & vitã libidini ſeruientẽ. Igitur os eius ſicu os leonis, videlicet cum

cet cum ſuperba loquitur atque crudelia,
velut ille rex Babylonis cũ diceret: Et quis
eſt Deus qui eripiat vos de manu mea? Et
Dan. 3. nota quòd illic in viſione Danielis, prima
Dan. 7. ponitur leæna, deinde alia ſimilis vrſo, de-
inde alia quaſi pardus, deinde beſtia
quarta ſine nomine terribilis atque mirabi-
lis, & fortisnimis, hic autem ordine reci-
Duplex ordo in quatuor beſtiarum viſione. procato regnum Antichriſti primum, be-
ſtia dicitur nomine generali abſque nomi-
ne ſpeciali. Deinde in ea ſimilitudo pardi,
deinde in pedibus eius ſimilitudo vrſi, de-
inde in ore eius ſimilitudo leonis. Per quod
myſticè apoſtaſia diabolici ſpiritus, qui in
homine illo totus redundabit, ſignificatur,
quàm pertinax ſit, mala ſua reciprocando,
ſeque in ſua veſtigia reuoluẽdo. Sequitur
adhuc. *Et dedit illi draco virtutem ſuam, & poteſta-
tem magnam.)* Mirabiliter & illuc reducti in
Dan. 7. eadem viſione Danielis detinemur, vt cùm
dicit: Dedit illi draco virtutem ſuam, hoc
eſſe videamus contrarium ei quod filio ho
minis dedit ille antiquus dierum, virtutem
& poteſtatem ſuam magnam. Sicut illic poſt
aſcenſum beſtiarum illarum grãdium, leæ-
næ, vrſi, pardi, & quartæ, cuius nomen ta-
cuit, continuò ſequitur. Et aſpiciebam do
nec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum
ſedit. Et ſubinde: Aſpiciebam ego in vi-
ſione noctis, & cum nubibus cæli quaſi fi-
lius hominis veniebat, & vſque ad anti-
quum dierum peruenit, & in conſpectu
eius obtulerunt eum, & dedit ei poteſtatẽ,
& honorem, & regnum, & omnès populi,
& tribus & linguæ ſerulent ei. Poteſtas eius
poteſtas æterna, quæ non auferetur, & re-
gnum eius quod non corrumpetur. Hic e-
contrà poſtquam feram illam communi ſi-
ue generali vocabulo beſtiam appellauit,
eamque ſimilem pardo, & pedes eius ſicut
vrſi, & os ſicut leonis habere dixit: & hoc
innuit, quia ille homo peccati vſque ad
antiquum draconem peruenit, dicendo: Et
dedit illi draco virtutem ſuam, & poteſta-
tem magnam: ac poſtmodum repetendo:
Et data eſt ei poteſtas in omnem tribum, &
populum, & linguam, & gentem. Porrò
quod illic dictum eſt poteſtas eius poteſtas
æterna, quæ non auferetur, & regnum eius
quod non corrumpetur. Hic in iſto con-
trario nullatenus ſaltem adulteratum, vt
cætera ſunt inuenimus. Nec enim poteſtas
illa quam dedit iſte huic filio perditionis,
æterna ſiue incorruptibilis poteſt eſſe vel
dici. Quid igitur ſibi vult iſte ruinoſus
Quid Antichriſtus. peccati tyrannus, iſte mortis præpoſitus?
Quomodo altiſsimum hic imitatur? Num
iſtud eſt illud quod olim promittebat ſi-
bi dicens in corde ſuo, ſimilis ero altiſsimo?
Eſa. 14. O veternoſum patrem mendacij, quomo-
do in eo quo maximè mendax eſt, veracem

ſe eſſe vult gloriari? Quid enim hac ſimili-
tudine diſsimilius, quid hac imitatione ſe-
paratius? huc oculos ſuos mirantes ad tale
ſpectaculum, conuertat omne cælum, cun-
ctus orbis terrarum, vniuerſæ generationes
ſeculorum. Altiſsimus de corde ſuo verita-
tem, verum, & bonum verbũ genuit, ipſum-
que incarnari voluit, atq; illi homini pro-
pter perfectam humilitatis obedientiã, po-
teſtatem ſuam verè magnã in cælo & in ter-
ra dedit: hic autem imitator eius, memor
quod dixerat, ero ſimilis altiſsimo, quaſi ſi
militer volens facere, mendaciũ de corde
ſuo genuit, ipſumq; in homine illo qui ven-
turus eſt, totũ congregabit atq; fundabit.
Illi quoq; omnem poteſtatẽ ſuam dabit, vi-
delicet omnia regna mũdi. Veruntamẽ nec
illud de ſuo, ſed de rapina dabit. Nam ꝙ in
euangelio Saluatori tentando oſtendens o- *Mat. 4.*
mnia regna mũdi & gloriam eorũ, dicenſq;:
Hæc omnia dabo tibi, ſi cadens adoraueris *Luc. 3.*
me: addit etiam: Hæc omnia mihi tradita
ſunt, & cui volo do illa. Mentitur, quia nõ *Pſal. 23.*
omninò aut verè tradita ſunt illi, ſed ipſe ra
puit, cuius videlicet rapinæ principium de-
ceptio fuit, qua primũ hominẽ decepit. De-
niq; iuxta veritatẽ, Domini eſt terra & ple
nitudo eius. nihilq; eſt omninò quod illius
eſſe nõ debeat, præter ſolũ rationalis creatu
ræ vitiũ. Ergo quod dicendo poteſtatẽ ſiue
virtutem, addidit magnã: non pro vero, ſed
pro æſtimatione eius dictum intellige. Vi-
deamus adhuc quod ſequitur. *Et vidi vnum
de capitibus ſuis quaſi occiſum in mortem, & plaga mor
tis eius curata eſt.)* Vnus idemque homo pecca-
ti Antichriſtus, & paulò ante beſtia capitũ
ſeptem, & hic vnum de capitibus beſtiæ di-
citur, videlicet beſtia tot capitum, pro cor
pore ſuo quod eſt omnis generatio impio-
rum, vnum autem caput pro ſua perſona,
& pro illius temporis ſui quo reuelandus
eſt principatu, rex omnium ſuperbiæ filio-
rum. Sanè quod hic dicit, caput iſtud beſtiæ
quaſi occiſum in mortem, & plagam mor-
tis eius curatam: hoc idem poſt aliqua re-
petit, caput ipſum beſtię appellans. cũ dicit:
Vt faciant imaginem beſtiæ quæ habet pla-
gam gladij, & vixit. Vbi quæſo caput iſtud
occiſum fuit? vbi plagam gladij accepit?
Quomodo plaga mortis eius curata eſt?
Quomodo vixit? Immò quomodo iſtud ad
nomen ſpectat Antichriſti, id eſt, Chriſto cõ
trarij? Verè modo mirabili, modo execrabi
li. Verus nanque Chriſtus plagas clauorũ,
& plagam lanceæ accepit, & peccato mor-
tuus fuit: nunc autem mors eius curata
eſt, & ipſe Deo viuit. Hic autem ô res
mira, in cælo coram patre & filio & ſpiritu
ſancto, iudicio ſubactus coram omni cælo- *Diabolus*
rum curia, beatorumq; angelorum ſancto *Deo mortuus,*
ſenatu, pro ſuperbiæ crimine ſententiam

viuit peccato. capitalem accepit, & gladio percuſſus eſt æternæ damnationis, atque ita Deo mortuus peccato vixit, & adhuc viuit. Viuit, certè viuit, quia ſemetipſum nimis pertinaciter defendit, neq; ſe pro mortuo, ſed pto Deo vult haberi, immò ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ſe extollit.
2.Theſ. 2. Nunquid ergo verè plaga mortis eius curata eſt? Non curata eſt, ſed ipſe rebellis gladij, tebellis ſententiæ Dei, nihil ſibi plagá illam nocuiſſe contendit. Quid enim? Etantequam in illum ingrediatur diabolus, proprium vas filius perditionis, qnamuis in cęlo percuſſus fuerit, templa ſibi atque aras atque ſacerdotes, & ſacrificia quaſi Deo viuo conquiſiuit: & poſtquam hominem illum ingreſſus fuetit, regna mundi obtinebit, & in templo Dei ſedebit, oſtendens ſe tanquam ſit Deus. Quomodo iſte concedet, vel propriæ ſaltem conſcientiæ conſentiens, quòd occiſus, quòd vulneratus vnquam fuerit, aut vulnerari aut occidi vnquam debuerit? O tytanne, tyranne miramur vnde tam ſatua duritia, tam dura ſatuitas, quomodo vel vnde tibi, & tamen in genere noſtro multos tibi conſormes à te prædoctos legimus, videmus ſecúdum exemplum tuum indurari & infatuari. Nam quiſquis iu crimine conuictus, iudicio addictus, contra conſcientiam proptiam facit, conſciuſque criminis ſemetipſum defendens, ſententiam relidit. Exempli gratia: Potens quiſquam adulterij ſiue homicidij re atque rebellis dum gladium anathematis, quo iuſtè percutitur, vi ſua relidit, rectè atque verè de iſto iudicamus, quia habet plagam gladij & viuit, id eſt, quia in conſcientia proprio iudicio condemnatus eſt & tamen pet contumaciam ſeſe defendit tanquam iuſtus ſit. Sequitur. *Et admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiam, & adorauerunt draconem qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiã dicentes: Quis ſimilis beſtiæ, & quis poterit pugnare cũ ea.)* Hic illa genetatio maximè culpatut, quæ talem illum hominem ſuſceptura eſt, ſecundum grauem & veridicam conqueſtionem illius hominis, qui benedictus ve-
Ioan. 15. nit in nomine Domini, qua dicit: Ego veni in nomine patris mei, & non ſuſceperút me: alius veniet in nomine ſuo, illum ſuſcipiet. Illi nanque terra ſunt, & terrena ſapiunt, & illa ſuſceptio, qua ſuſcipient illum, admiratio iſta eſt, de qua nunc dicit: Et admirata eſt vniuerſa tetra poſt beſtiam. In hoc ergo culpantur, in hoc illis exprobtatur, quia niſi terra eſſent, ſi quid eorum qnæ ſurſum ſunt ſaperent, nó admirarentur, non magnipenderent tertenam eius altitudinem, tertenã potentiam, terrenam gloriam, quam verus Chriſtus adeò nihilipendit, vt eo tempore quando primum ſalutabatur tex Iſtael à turbis dicentibus: Benedictus qui venit in *Mat. 2.* nomine Domini, aſello ſedere voluetlt, in cótemptũ omnis terrenæ celſitudinis. Amplius autem eos percutit in eo quod ſubiungit. *Et adorauerunt draconem qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ, & quis poterit pugnare cum ea?)* Dicturus, & adorauerunt beſtiam, præmiſit, & adorauerunt draconem qui dedit poteſtatem beſtiæ. Quare? Videlicet quia vt adorarent beſtiam, cauſa illa præcedens effecit, quod adorauerunt draconem talis beſtiæ parentem. Etenim quomodo Apoſtolus di- *2. Theſ. 2.* cit, eò quòd charitatem veritatis non receperunt vt ſalui fierent, ideo mittet illis operationem erroris vt credant mendacio. Item eodem modo rectè dicas: Eò quòd adorauerunt draconem, id eſt, diabolum, idcircò errare permittuntur vt adorarent beſtiam, id eſt, Antichriſtũ. Sed dicis: Quomodo ſaltem impij dicantut adoraſſe diabolum, qui etiam ſæpè maledicunt diabolum? Adhæc, inquam: Cettè (vt de cæteris modo taceam) ſaltem in eo diabolum adorauerunt, quòd mammonæ ſeruierunt. Nã *Ephes. 5.* & Apoſtolus de auaritia dicit, quod ſimulacrorum ſeruitus ſit. Ergo quia mammonæ iam dudum ſerui fuerant, & mammonę ſeruiédo adorabant diabolum, quid miraris quod deinde beſtiam adorauerunt habentem diuitias, valentem dare aurum & atgentum, vtpotè cui dedit draco poteſtaté omniũ quæ ſua ſunt? Itaq; admirantes & adorantes dicent: Quis ſimilis beſtiæ? Ita petcontabuntut, ſibique reſpondebunt: Nullus. Dicent adhuc: Et quis poterit pugnare cum ea? Sic ſatui ſatua loquentes, non tecordabuntur, quod quondam Pharao cum curribus & equitibus ſuis, pu- *Exod. 14.* gnante Deo pro Iſraele, in mare merſus ſit, *4.Reg. 9.* quod canes comederunt Iezabel, quod Nabuchodonoſor ex hominibus eiectus eſt, & per ſeptem tempora ſœnum comedit vt bos, quod Aman in patibulo appenſus eſt, quod Antiochus viuens intrinſecus computruit, & ſicut Daniel prædixerat ſine manu contritus eſt, *Dan. 4.* quod Nero miniſter diaboli vt dedecoroſe vixit, ita & tur- *Heſt. 7.* pius perijt. Horum non recordabuntut, immò nec ſi quis commemoret hęc, audire patientur. *1.Mac. 6.* Nam de ipſis maximè verum erit quod dicit Apoſtolus: Et à veritate qui- *Dan 8.* dem auditum auertent, ad ſabulas autem *1.Tim. 4.* conuertentur. Tam ſtultæ admirationis exemplum in illis quoque mirari poſſumus, de quibus in Actibus Apoſtolorũ ſcri- *Actor. 12.* ptum eſt: Statuto autem die Herodes veſtitus veſte regia ſedit pto tribunali, & concionabatut ad eos. Populus autem acclamabat, Dei voces, & non hominis. Denique quis ſimilis beſtiæ, & quis poterit pugnare

cum ea,

cum ea, voces Dei ſunt & non hominis, id
eſt, voces quas ſoli Deo liceat appellare &
Pſal. 34. non homini. Exempli gratia, in Pſalmo iu-
ſtus dicit: Omnia oſſa mea dicent, Domine
quis ſimilis tui? Iſti autem dicunt: Quis ſi-
milis beſtiæ, id eſt, quis ſimilis Chriſto?
Nam ex perſona Ioannis beſtia dicitur, à ſe-
ductis autem ille homo Chriſtus dicetur.
Item iuſtus Deo dicit: Tu terribilis es, &
quis reſiſtet tibi? Iſti autem econtra dicunt
de beſtia: Et quis poterit pugnare cum ea?
Hoc eſt quod nunc diximus exemplũ eius
Pſal. 77. Herodem quoque fuiſſe, cui vulgus nimis
prona adulatione acclamauit, voces Dei
& non hominis. Et quantum fuit propter
quod illi, videlicet Herodi voces acclama-
uerunt eiuſmodi? Exiguum ſanè longeque
minus, quàm futura eſt magnitudo huius
beſtiæ Ioſephus in decimonono libro Anti
quitatum euidentius commemorat illud
vanitatis ridiculum: Cùm, inquit, in hono-
rem Cæſaris ſpectacula ciuibus ederet, vo-
tiuo vt videbatur ſalutis Cæſaris die, cum-
que illuc totius prouinciæ viri & honore
& facultatibus præditi conueniſſent, ſecun
do ſpectaculorum die indutus veſte fulgé-
ti ex auro argentoque mirabiliter intexta,
incipiente die procedit ad theatrum. Vbi
cum primos ſolis radios argentea veſtis gre
mio ſuſcepiſſet, repercuſſo ſplendore du-
plicatã ſpectantibus lucem fulgore metalli
vibrantis effudit, vt intuentibus perſtrin-
geret aciem terror aſpectus, & per hoc plus
aliquid de eo quã humanæ naturæ eſt, ar-
tifex arrogantia mentiretur, ilico adulan-
tis vulgi concrepant voces, honorem ſonã-
tes, ſed exitium ferentes, & hinc atq; illinc
ab eis clamantibus Deus compellabatur,
vtque fieret propitius ſimpliciter exoraba
tur, dicentibus populis, quod nunc vſque
te vt hominẽ timuimus, ſed ex hoc iam ſu-
pra humanam naturam te eſſe fatemur. Igi
tur ſi pro veſte argentea ſole radiante re-
percuſſa homini vnius prouinciæ regulo
tantum attribuerunt, quanto putas beſtiæ
tam magnæ clangore voces Dei concrepa-
bunt, poſſidenti omne aurum & omne ar-
gentum, ſimul etiam fulgenti luce miracu-
lorum? aut nunquid homines illius tempo
ris minus proni erunt ad adulandum? Qua-
les enim illis nouiſſimis dieb. illis periculo
2. Tim. 3. ſis temporibus homines erũt. Nimirum, vt
ait Apoſtolus, ſeipſos amantes, cupidi, elati,
ſuperbi, blaſphemi, parentibus inobedien-
tes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pa-
ce, criminatores, incontinentes, immites, ſi-
ne benignitate, proditores, proterui, tumi-
2. Tim. 2. di, voluptatum amatores magis quàm Dei.
Cum iſtis miſerit Deus operationem erro-
Actor. 12. ris, quid miraris eos acclamare voces Dei
& non hominis? Et de illo quidẽ Herode
tenuiter dictum eſt, eò quod non dediſſet
honorem Deo ſcilicet adquieſcendo immo
derato fauori populi, de iſta verò beſtia lõ-
gè maius eſt quod hæc ſcriptura dicit. Se-
quitur enim: *Et datum eſt ei os loquens magna, &*
blaſphemiam: & data eſt illi poteſtas facere menſes
quadraginta duos.) Et continò vt exponat o-
ris illius magnitudinem, vel quæ magna il-
lud os locuturũ ſit, adhuc addit: *Et aperuit os*
ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen
eius & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitant.)
Itemque exponens que poteſtas illi detur,
vel qualiter acceptam exerceat poteſtatem
per menſes quadraginta duos, addit adhuc:
Et datum eſt illi bellum facere cum ſanctis & vincere
illos. Et data eſt ei poteſtas in omnem tribum, & popu-
lum, & linguam, & gentem) Hoc peccati inſigne *Iob. 41.*
eſt eius de quo ſcriptum eſt: Et ipſe eſt rex
ſuper omnes filios ſuperbiæ, quod non tan
tum acquieſcet immoderato fauori dicen
tium, quis ſimilis beſtiæ: verum etiam os
magnum, os magna loquens habebit, arro-
gando ſibi magnificentiam Dei, & exigen
do ab omnibus voces Dei & non homi-
nis, vt dicant omnes, quis ſimilis tui. Hoc
exiget non tantum ore, verùm etiam belli-
ca poteſtate. Idcircò aperiet os ſuum in *2. Th. 2.*
blaſphemias ad Deum: videlicet, ſicut ait
Apoſtolus, extollendo ſe ſupra omne quod
dicitur Deus, aut quod colitur. Idcircò
bellum faciet cum ſanctis, & vincet illos,
videlicet qui blaſphemante ore non po-
terit, bellando ſe vindicabit atque occidẽ-
do. Et nota diligenter quod hæc omnia
faciet ſecundum nomen ſuum, immò ſe-
cundum hæc iam nomen illi impoſitum
eſt, quod eſt Antichriſtus, id eſt, Chriſto
contrarius. Etenim omnia quæ hic dicun-
tur contraria ſunt eis, quæ de CHRISTO
legimus. Primò, quòd datum eſt illi os
loquens magna, ori CHRISTI contrarium
eſt. Denique os Chriſti paruum & taci-
turnum fuit. Scriptum quippè eſt: Obla- *Eſa. 53.*
tus eſt quia ipſe voluit, & non aperuit os
ſuum: Sicut ouis ad occiſionem ducetur,
& quaſi agnus coram tondente obmute- *Eſa. 42.*
ſcet, & non aperiet os ſuum. Item in pro- *Mat. 12.*
pheta cuius Euangeliſta quoque meminit:
Non contendet, neque clamabit, neq; au-
diet aliquis in plateis vocem eius. Et hic
quidem in blaſphemias ad DEVM illud os
magniloquum aperiet: ille autem in con-
feſſionem & laudem DEI os ſuum aperuit.
Exempli gratia, cùm dicit: Cõfiteor tibi pa- *Mat. 11.*
ter Domini cæli & terræ. Hæc omninò con-
traria ſunt. Item non ſolùm nomen Domi-
ni, ſed & tabernaculũ eius, & eos qui habi-
tant in cælo blaſphemabit. Ille autem non
ſolummodo patri Domino cæli & terræ
confeſſus eſt, ſed & tabernaculum eius, id
eſt, Eccleſiam, & eos qui in cælis habitant

M 2 vel ha-

vel habitaturi ſunt, honorificauit & beatifi-
cauit, & in hoc os ſuum aperuit, ſicut in Euã
gelio ſcriptum eſt: Et aperiens os ſuum do-
Mat. 5. cebat eos, dicẽs: Beati pauperes ſpiritu, quo-
niam ipſorum eſt regnũ cælorum, &c. quæ
ita concludit. Gaudete & exultate, quoni-
am merces veſtra multa eſt in cælo. Hæc ma
nifeſtè cõtraria ſunt. Itẽ poteſtas eius facere
bellum cum ſanctis per menſes quadragin-
taduos: illius autem poteſtas per tantun-
dem temporis fuit pacem parare ſanctis,
quemadmodum dicit: pacem relinquo vo-
Ioan. 14. cis, pacem meam do vobis. Hæc nimi-
rum contraria ſunt. Item poteſtas huius
in omnem tribum, & populum, & linguam,
& gentem: illius autem poteſtas à DEO
nulla in quenquam fuit, vt ne ſaltem de mi-
nimis iudicaret agellis. Imò cum dixiſſet ei
Luca. 12. quidam de turba: magiſter dic fratri meo vt
diuidat mecum hæreditatẽ, ille dixit ei. Ho-
mo, quis me conſtituit iudicẽ aut diuiſorem
ſuper vos? Sed & cum cognouiſſet quia ven
turi eſſent hi, quos pauerat de quinque pani
bus & duobus piſcibus numero quaſi quin-
Ioan. 6. que millia, vt raperent & facerent eũ regem:
fugit, inquit Euangeliſta, in montem ipſe ſo
lus, quia videlicet ſicut poſtea dixit Pilato:
Ioan. 18. regnum eius non erat de hoc mũdo, nec eſt.
Hæc nihilominus contraria ſunt. Sequitur
enim: *Et adorabunt omnes qui inhabitant terram, quo
rum non ſunt nomina ſcripta in libro vitæ agni qui occi-
ſus eſt ab origine mũdi.* Magnam & veram illorũ
qui eum adoraturi ſunt determinationem
fecit, dicendo: quorũ non ſunt nomina ſcri-
pta in libro vitæ agni. In libro vitæ, hoc eſt,
in cælo, ſicut in Euãgelio dictum eſt: Sed in
Luc. 10. hoc gaudete, quod nomina veſtra ſcripta
ſunt in cælo. Vbi ergo ſcripta ſunt nomina il
Hier. 17. lorum, qui eum adorabunt? In terra, ſicut
propheta teſtatur: Recedentes à te in terra
ſcribentur. Hoc ipſum in præſenti determi-
natione tacitum non eſt. Dicturus nanque
quorũ non ſunt ſcripta nomina in libro vitę,
præmiſit omnes qui inhabitant. terrã Nam
Pſal. 8. terrã inhabitare, eſt terrenis toto deſiderio
inhiare. Quod qui facit, à Deo recedit, & in
terra ſcribitur, iuxta quod alibi prophetica
confeſsione dictum eſt: Deleantur de libro
viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur. At
Dani. 12. ille ſolos adoratores illos admittit, quorũ
nomina ſcripta ſunt in libro vitæ ab origine
mundi. Qui liber eſt præſciẽtiæ Dei, & bea-
tæ certitudo prædeſtinationis, ſicut certa
cum determinatione angelus ad Danielem
dicit: Et in tempore illo ſaluabitur populus
tuus omnis qui inuentus fuerit ſcriptus in
libro. Scripturæ iſtæ contrariorum ſunt, &
libri ipſi contrarij, ſed & ſcribendorum
librorum cauſæ contrariæ ſunt. Nam libri
boni, libri vitæ, in quo ſcripti ſunt omnes
& ſoli ſaluandi, cauſa eſt propoſitum Dei,
de quo Apoſtolus dicit: Scimus quoniam *Rom. 8.*
diligentibus DEVM omnia cooperan-
tur in bonum, his qui ſecundum propo-
ſitum vocati ſunt ſancti. Nam quos præ-
ſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri
imaginis filij ſui, &c. De iſto libro cum
dixiſſet hic, quorum non ſunt ſcripta no-
mina in libro vitę agni qui occiſus eſt, addi-
dit: ab origine mũdi. Non ſic legendum vel
ſubintelligendum eſt, in libro vitæ agni qui
occiſus eſt ab origine mundi, ſed ita: Quorũ
nomina non ſunt ab origine mundi ſcripta
in libro vitæ agni qui occiſus eſt. Et eſt ſen-
ſus: Non ſunt ſcripta in libro vitæ ab origi-
ne mundi, id eſt, non fuerunt in propoſito
Dei in ipſa origine mundi, videlicet quãdo
creatis primis hominibus benedixit illis, &
ait: Creſcite & multiplicamini & replete ter *Gen. 1.*
ram & ſubijcite eam. Deniq; quos illa be-
nedictione iuſsit naſci, omnes & ſoli in li-
bro vitæ ſunt ſcripti. Qui, videlicet liber vi-
tæ, idcirco rectè dicitur liber agni, quia
cuncti electi, quorum nomina in illo ſcripta
ſunt, non aliter quàm per agnum Ieſum
Chriſtum, per ſanguinem eiuſdem agni Ieſu
Chriſti, benedictionem illam qua naſci vel
multiplicari iuſsi ſunt, quam & in Adã perdi
derunt, recuperare potuerunt aut poſſunt.
Ad gloriam illius vt naſcerentur & viuerẽt,
erant in propoſito. & præſcientia, & præde-
ſtinatione Dei, ſicut Apoſtolus iam loco ſu-
pra dicto cum dixiſſet: His qui ſecundum
propoſitum vocati ſunt ſancti. Nam quos
præſciuit & prædeſtinauit, cõtinuò ſubiecit:
conformes fieri imaginis filij ſui, & per hu-
militatem mortis eius vocati, ſiue ex diſper
ſione in vnum congregati, & iuſtificati, &
magnificati ſunt. Porrò libri mortis, in quo
ſcripti ſunt omnes & ſoli qui non pertinent
àd illud propoſitum Dei, cauſa fuit pecca- *Sapien. 2.*
tum, quando primum in hunc mundum in- *Gen. 3.*
trauit per inuidiam diaboli, teſtante ſcriptu
ra, cum non ante ſe poſt actum eiuſdem pec-
cati Deus mulieri dicit: Multiplicabo ærum *Gene. 4.*
nas tuas, & conceptus tuos. Iſta multiplici-
tas ſiue ſuperfluitas conceptuum, & ab ini-
tio ſemper multitudine ſua vehemẽter op-
preſsit tardius atque parcius naſcentes filios
benedictionis, incipiens à primogenito Euæ
Cain, qui fratrem ſuum Abel iuſtum occi-
dit, & in illis nouiſsimis diebus, de quibus
nunc ſermo eſt, adorans & dicens, quis
ſimilis beſtiæ, & quis poterit pugnare cum
ea, reſiduos perſequetur, & occidet filios
eiuſdem benedictionis. Sequitur: *Si quis
habet aurem audiat. Qui in captiuitatem duxerit, in
captiuitatem vadet & qui gladio occiderit, oportet
eum * ſimiliter occidi.* Vehementer nos ex- ** Gladio.*
citare atque ad audiendum attentos facere
voluit, præmittendo: Si quis habet au-
rem audiat. Quis autem ad iſtam vo-
cem hæſi-

vocem hæſitet? Quis non ſtatim propoſi-
tionem veram eſſe cócedat, qua dicit: qui
in captiuitatem duxerit, in captiuitatem va
det: & qui gladio occiderit, oportet eùm ſi-
militer occidi? Idem nanque eſt quod cùm
Mat. 26. Petro dixiſſet: Connerte gladium tuum in
locum ſuum, continuò ſubiunxit: omnes e-
nim qui acceperint gladiũ, gladio peribũt.
Vbi & ſubaudiendum eſt, niſi pœnitentiã
Exod. 21. egerint: quemadmodum & in lege, vbi di-
ctum eſt, qui hoc vel illud fecerit. Exempli
gratia: Qui percuſſerit volens hominem oc
cidere, morte moriatur, ſubaudiendum eſt,
niſi pœnitentiam egerit. Aliter enim regu-
la ſanæ doctrinæ non ſtabit. Itaq; vera pro-
poſitione audita vel conceſſa, reſpice &
conſidera, quia beſtia hæc, homo iſte pecca
ti qui ſe dicit Chriſtum eſſe, ſed beſtia eſt,
gladium accepit, in captiuitatem duxit, &
gladiò occidit, faciendo bellum cum ſan-
ctis, vt ſicut poſtmodum hæc ſcriptura di-
cit: Occidatur quicunque imaginem eius
non adorauerit. Igitur inexcuſabiles erunt
quicunque beſtiam talem adorabunt. Ha-
bent enim ſignum quo cognoſcant certiſſi-
mè eſſe illũ non Dei, ſed diaboli filiũ, vt po
tè hominem homicidam, hominem ſangui-
1. Ioan. 3. narium. Nam in hoc, inquit hic idem Ioan-
nes, manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli.
In quo manifeſti ſunt? Continuò cùm ſub-
iunxiſſet: omnis qui non eſt iuſtus, non eſt
ex Deo, addidit: & qui non diligit fratrem
ſuum. Statimq; eueſtigiò cùm dixiſſet: quo
niam hæc eſt annunciatio quã audiſtis ab
initio, vt diligatis alterutrum, adiecit atque
ait: Non ſic Cain, qui ex maligno erat, & oc
cidit fratrem ſuum. Hoc eſt ſignũ in quo co
gnoſcãt hi, qui ex Deo ſunt, ex maligno il-
lum eſſe malignũ, quia occidet, ſicut iam di
ctũ, & in captiuitatem ducet, quod nó facit nec
fecit omnis qui ex Deo eſt. Hoc audiat ſi
quis habet aurem, hoc ad memoriam reuo
cet quiſquis fidelem habet rationem. Et cũ
viderit illũ ducere in captiuitatẽ & gladio
occidere, etiam ſi ſcientiæ copiam, vel teſti-
moniorũ de ſcripturis non habet abundan
tiam, ſaltem ex hoc ſolo quod ille homici-
da eſt, ſciat quod ex Deo nó eſt, & idcircò
non ſtabit. Sed ſicut cæteri homines reci-
piunt vicem, vt qui gladium acceperint
gladio pereant: ita & iſte pro captiuitate
captiuitatem, pro occiſione recipiat occi-
ſionem, pro temporali æternam, pro ſim-
pla duplã, vt qui ſanctorum corpora tantũ
captiuauit atque occidit, ipſe captiuitatem
recipiat & occiſionem ſimul animæ & cor-
poris. Quid enim ſi non ſtatim fiet? Immò
ſi ſtatim fieret, ſi ſtatim cum prima blaſphe
mia illud os magnum appellaretur, & cum
initio belli ſiue gladij quẽ accipiet, ſtatim
gladio cæleſti periret, vnde vel in quo pa-
tientia ſanctorum probaretur & fides? Se-
quitur. *Hæc eſt patientia & fides ſanctorum.*) Ac ſi
dicat: In hoc ſanctorum fidelis patientia pa
tienſque fides probanda eſt, quia beſtia il-
la faciet quidem & proſperabitur & diriga Dani. 8.
tur dolus in manu eius. At illi nihilominus
tamen credent & perſeuerãter pro vero ha
bebunt id quod dictum eſt, quia qui in ca-
ptiuitatem duxerit captiuabitur, & qui gla-
dio occiderit, ipſe ſimiliter occidetur. Nec
verò fruſtrabitur hæc patientia fideſq; ſan-
ctorũ, quia poſt finem vel cõſummationem
beſtialis occiſionis quæ per menſes quadra
ginta duos protelabitur, immò abbreuia
bitur, interficiet illum Dominus Ieſus ſpiri 2. The. 2.
tu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduẽ-
tus ſui. Sequitur: *Et vidi aliã beſtiam, aſcendentẽ
de terra, habentẽ cornua duo ſimilia agni, & loqueba-
tur ſicut draco, & poteſtatem prioris beſtiæ omnem fa-
ciebat in conſpectu eius. Et fecit terram & habitantes in
ea adorare beſtiam primã, cuius curata eſt plaga mor-
tis. Et fecit ſigna magna, vt etiam ignẽ faceret de cæ-
lo deſcendere in terram in conſpectu hominum.*) Be-
ſtiam illam ſeptem capitum vniuerſam im-
piorum generationem eſſe iam diximus, &
ipſa ſeptem capita, ſeptem fuiſſe vel eſſe re-
gna mundi, quorum potentia diuerſis tem
poribus ſanctos altiſſimi contriuit, quorũ
ſeptimum caput Antichriſtus erit. Quæ eſt
ergo hæc alia beſtia quam vidit aſcenden-
tem de terra? Aut quomodo duæ ſunt be-
ſtiæ, cùm vnum ſit corpus generationis pra
uæ & peruerſæ, ſicut contra vnum eſt cor-
pus generationis vnius ſanctæ & electæ? Ad
hæc ſciendum, quia generatio nequam cũ
vna ſit, alia tamen & alia dicitur beſtia,
propter geminam vim ſcilicet bellicam ſi-
ue regiam atque magicam. De magica vi
nunc ſcriptura hæc narrationem diuinæ vi-
ſionis incipit, cùm dicit: Et vidi aliam be-
ſtiam aſcendentem de terra. Quando pu-
tas alia beſtia hæc aſcendit, quam iſte aſcen-
dentem vidit? Nimirum vno eodemque
tempore quando illa beſtia prior aſcendit,
habens ſeptem capita, quorum ſeptimum
caput regnum erit Antichriſti. Etenim v-
bi primum generatio impiorum generatió
nem ſanctorum ſeruituti ſubiecit & affli-
xit, atque ad amaritudinem perduxit in o-
peribus duris, luti & lateris, inſuper Pha-
raone præcipiente omni populo ſuo ac di-
cente: Quicquid maſculini ſexus natum
fuerit, in flumen proijcite: quicquid fœ-
minei, reſeruate: tunc cum illa regia ſiue Exod. 1.
hoſtica vi pariter contra Deum aſcendit &
magica vis. Quomodo? Videlicet cùm
ingreſſi fuiſſent Moyſes & Aaron ad Pha- Exod. 7.
raonem, vt facerent ſigna ſicut præceperat
Dominus: vocauit Pharao ſapientes & male
ficos, & fecerunt etiam ipſi per incantatio-
nes Aegyptias & arcana quædam ſimiliter.

Igitur aliam beſtiam tunc aſcendentem vidi, inquit. Quid autem hoc ad rem præſentem, vbi manifeſtè de aperta perſecutione loquebatur Antichriſti, quæ erit in diebus nouiſsimis? Profectò quia prius quidē eſſe cœperunt, & pugnæ aduerſus Deum prǽſtigia magorum, ſed tunc magis abundabunt. Mat. 24. Surgent enim, inquit Chriſtus, pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi. Hoc idem de beſtia hac præſenti capitulo ſcripturæ huius ſeries declarabit. Nunquam deſuit hæc peſsima vis in ſocietate crudelis gladij, regibus (qui perſecuti ſunt & contriuerūt ſanctos altiſsimi) Agyptijs, Iſraeliticis, Babylonijs, Medis atque Perſis, Græcis, Romanis: nec poteſtati Antichriſti deerit, imò abundantior atque potentior aderit. Verū Romani imperatores illa ſecretius vſi ſunt, quorum Iulianus apoſtata malitioſius atq; ardentius arti illi incubuit: Græci quoque atque Macedones non adeò euidenter: ſuperiores autem Perſæ, Babylonij atque Aegyptij, publicè & quaſi licēter illa vſi ſunt, publicíſque nominibus magi ipſorū ſe prædicauerunt, nec abſconderunt. Porrò Iſraelitici reges magos ſuos prophetali nomine palliabant, qualium vna die quadringentos quinquaginta viros Helias occidit, Omnes prophetas Baal. Qualem beſtiam hanc aſcēdentem iſte vidit? *Habentem*, inquit, *cornua duo ſimilia agni, & loquebatur ſicut draco.*) Sicut beſtia ſeptem capitum, quæ prius deſcripta eſt per cornua decē, ſic & beſtia hæc habet cornua duo: quia videlicet ſicut regnorum decem primi reges fuére notiſsimi, quos & ſuperius commemraui, ita & magicæ artis duo ſunt autores notiſsimi, magiſque notati, quos cōtra Moyſen & Aaron, ſicut iam dictum eſt, Pharao conuocauit. Duo nanque fuerunt, Iamnes & Mambres, ſicut & Apoſtolus meminit. Qui cū dixiſſet: Ex his enim ſunt qui 2.Tim. 3 penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs deſiderijs, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes, continuò ſubiunxit. Quemadmodū enim Iamnes & Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & iſti reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, ſed vltra non proficient. Inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorū fuit. Igitur duo cornua beſtiæ hæc habuit, vbi primum aſcendit, id eſt, duos principes ſuæ efficaciæ magica ars habuit, vbi primum contra Deū ſtetit. Et cornua hæc ſimilia agni, videlicet ſuperba & contraria ſimilitudine, faciendo ſimiliter miracula, vt fiūt per verbum Dei, quod eſt agnus Dei. Nam & ſi literam hiſtoricam ſpectes, vbi primum beſtia hæc aſcendit, valdè conuenienter, & propriè dictum eſt, ſimilia agni. Deniq; cuncta quæ fecerūt ſigna Moyſes & Aaron coram Pharaone & Exod. 12. Aegyptijs, pulchrè dicūtur ſigna agni, videlicet pro eo quod cuncta illa conſummata ſunt per ſanguinem agni, quem populus Iſrael vt vltima plaga Pharao & Aegyptus tangeretur, ad veſperā immolauit. Illic planè cornua beſtiæ ſimilia videbantur corni- Exod. 7. bus agni, vbi ſcriptum eſt: Fecerunt malefici etiam ipſi per incantationes ſuas Aegyptias & arcana quædam ſimiliter, proiece- Exod. 8. runtq; ſinguli virgas ſuas quæ verſæ ſunt in dracones. Item: Cùm eleuans virgā Moyſes percuſsiſſet aquam fluminis, & verſa eſſet in ſanguinem, fecerunt, inquit ſcriptura, ſimiliter malefici Aegyptiorum incantationibus ſuis. Tertiò fecerunt per incantatio- Ibidem. nes ſuas ſimiliter, eduxeruntq; ranas ſuper terram Aegypti. Hucuſque fingere potuerunt ſimilitudinem cornuū agni, ſed vltra non potuerunt, victóſque ſe eſſe fatentes, dixerunt: Digitus Dei hic eſt. Eodem modo per tēpora ſequentia ſub cæteris regni, ſupra dictis ars magica ſemper affectauit ſimilitudinem Dei, voluitque videri quod non minora faceret ſigna, quàm fiebant per verbum Dei. De qua præſumptione huius Eſa. 14. beſtiæ nunc protinus dicit: Et loquebatur ſicut draco, id eſt, ſicut diabolus, qui taliter locutus eſt: Ero ſimilis altiſsimo. Nam & hoc legimus in pleriſque veteribus geſtis, quod vt pro dijs colerentur, quibuſdam magicis exigebant tormentis. *Et hæc beſtia poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat in conſpectu eius.*) Ac ſi dicat: Signa facientes magi confortabant regios animos ad non credendum, & reſiſtendum ſignis & virtutibus Dei, vt non minus potentes viderentur ſibi quàm erat Deus, qui cū tantis prædicabatur prodigijs, cùm haberent & ipſi ſecum tales, qui ſimilia facerent illi. Hoc erat facere omnem poteſtatem beſtiæ in conſpectu eius, æſtimationem magnifici cordis eius roborare, ne ſibimet impotens videretur. *Et fecerunt terram, & inhabitantes in ea adorare beſtiam primam, cuius curata eſt plaga mortis.*) Cæteris omiſsis quæ acta ſunt, ex quo apparuerunt illa iam dicta duo cornua ſimilia agni, quæ perpetrauit ars magica, coniuncta contra Deum regnorum ſupra dictorum gladijs, ad illos de quibus paulò ante loquebatur dies nouiſsimos, præſens litera nos reducit. Nam beſtia, cuius curata eſt plaga mortis, ſeptimum beſtiæ caput erit Antichriſtus, de cuius plaga vbi illam acceperit, quomodo curata ſit, ſicut curatam videri velit, iam ſupra pro poſſe dictum eſt. Ergo fecit, id eſt, faciet terram, & omines habitantes in ea, ſcilicet terrenos homines, theſaurizātes non in cęlo, ſed in terra.

cupidita-

cupiditate ſacrilega adorare beſtiam primam, videlicet, principalem Antichriſti potentiam, beſtialemq́ue eius ſuſcipere extollentiam, qua extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quòd colitur. Quomodo hoc fecit? Ait: *Et fecit ſigna magna, vt ignem faceret de cælo deſcendere in terram, in conſpectu hominum.* Magna vis, magna & mira efficacia ſpiritus ſeductionis. Sed quibus hoc erit magnū? Nimirum his qui pereunt (vt ait Apoſtolus) eo quòd charitatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent. Diligenter animaduertēdum, cùm enim dicit Apoſtolus eū, cuius aduentus ſecundum operationem Satanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigijs mēdacibus, & in omni ſeductione iniquitatis, ita ſubiungendo his qui pereunt, eò quod charitatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent. Euidēter aſtruit, quia niſi periſſent, iam non ſeducerentur, niſi charitatem veritatis prius intus reliquiſſent, nequaquam foris mendacibus prodigijs acquieſcerent. An non iſte conſuetus & antiquus eſt ordo pereundi? Denique & de primis hominibus ferè omnes idem ſcimus, quia niſi prius intus per ſuperbiam periſſent, niſi charitatem veritatis reliquiſſent, non tam facilè foris tentati cederent, non tam citò prodigioſo ſerpentis bruti animātis *colloquio ſeſe inclinarent, aut promiſsionibus crederent. Quapropter idipſum quod nunc vniuerſaliter Apoſtolus dicit, eo quòd charitatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent, ideò mittet illis Deus operationē erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui nō crediderūt veritati, ſed conſenſerūt iniquitati, lamentabili valdè & dānoſo nobis exemplo conſtans & indubitabile verum eſt, quia ſic primis parentib. noſtris accidit, quibus, quia charitatē veritatis nō receperunt, miſit Deus in illo ſerpente operationem erroris. Non ergo miremur quaſi nouum id quòd fiet illis, vt ſigna magna faciat in conſpectu eorum beſtia talis, & ſeducat eos, ſicut mox ſubiungendo ſcriptura dicit: *Et ſeducit habitantes in terra, propter ſigna quæ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ, dicens habitantibus in terra, vt faciant imaginem beſtiæ, quæ habet plagam gladij, & vixit. Et datum eſt illi, vt daret ſpiritum imagini beſtiæ, & vt loquatur imago beſtiæ.* Nullum quippe ſeducet niſi eum, qui perijt, qui charitatem veritatis reliquit. Quid autem veræ, aut inauditæ magnitudinis habent ſigna hæc maxima quę facere poterit, quæq; hic ſcriptura pro ipſorum excellentia poſuit? Vnum nanque eſt in eo quod ait, vt etiam ignem faceret de cælo deſcendere in conſpectu hominum. Aliud verò miraculum in eo quod dicit: Et datum eſt illi, vt daret ſpiritum imagini beſtiæ, & vt loquatur imago beſtiæ. Nūquid hæc talia vel tāta ſunt, qualia vel quanta diabolus nunquam fecerit? Nónne ignem quoque de cælo deſcendere fecit in conſpectu hominum, data ſibi poteſtate, vt tentaret Iob? Ignis Dei (ait ille nuncius, qui neſciret, quid ageretur, quid Sathan moliretur) ignis Dei cecidit de cælo, & tactas oues puerosq; conſumpſit, & effugi ego ſolus, vt nūtiarem tibi. Nónne item diabolus idem ſpiritum dedit imagini ſuæ, & vt loqueretur imago ſua, quando ſerpens loquutus eſt verba maligna, verba mortifera? Nam per qualemcūq; imaginem ſuam diabolus eo tempore locuturus ſit, de illo ſerpente, qui hominē primū decepit, conſtat quòd imago eius ſit, eo vel maximè, quòd illud reptile genus humanū ex tunc quaſi naturaliter odit. Quomodo ergo excuſabiles erunt, qui per huiuſmodi ſigna ſeducti, beſtiam illam adorabunt? Nūquid de ignorantia excuſari poterunt? Nempe ſi ignorant, ſi non legerunt quòd primis hominibus talis imago beſtiæ, ſcilicet ſerpēs locutus fuerit, & quòd ignem de cælo ſuper oues B. Iob deſcendere fecerit, inſipientes ſunt: ſi autem norunt, ſi legerunt, & tamen non ſibi cauent, ſtulti ſunt. Pſalmiſta verò dicit: quia ſimul inſipiens & ſtultus peribūt. Quòd ſi imaginem manu factam velis intelligi, cui ſpiritum datura ſit, vt loquatur, pro eo, quod cùm dixiſſet ſcriptura: & ſeducit habitantes in terra propter ſigna quæ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ, ſubiunxit, atque ait, dicens, habitantibus in terra, vt faciant imaginem beſtiæ, ſi (inquam) imaginem hic vulgari ſenſu velis accipi, quales poſſunt ab hominibus fieri in ligno & lapide, ſiue quocunque æramento, multò magis miraculum iſtud diabolicæ malitiæ vſitatum fuit, vt loqueretur imago huiuſmodi. Huiuſmodi nanq; imagines loquebantur in tēplis, arte ſpiritus maligni cauerna patētes irrepētis ante exaltatū ſignū crucis Chriſti. Si igitur beſtia hęc ſua perſuaſione egerit, vt faciant homines imaginem illius beſtiæ maioris: Exempli gratia, vt Eſaias ait, artifex lignarius extendit normam, formauit idolū in runcina, fecit illud in angularibus, & in circino tornauit illud, & fecit imaginem viri quaſi ſpecioſum hominem habitantem in domo, & tali modo ſederit in domo Dei, ille homo peccati filius perditionis, in loco de quo ſignum crucis Chriſti deiecerit, nónne multò magis inſipiens aut ſtultus erit, qui curuabitur, & adorabit illud? Nimirum (vt ait idem propheta) cor inſipiens adorabit illud, & non liberabit, imò perditioni dabit animam ſuam. Talium ſignorū verus Chriſtus nullum fecit; aut facere debuit. Nuſquam ignem de cælo in conſpectu hominum deſcendere fecit, licet hoc ante aduentum eius Helias in virtute ipſius fecerit, nullam aliquādo imaginē loqui fecit, aut face-

Marginal notes: 2. Theſ. 2. — Aloquio. — Iob. 3. — Gen. 3. — Pſal. 48. — *Loqui per imaginem manu factam.* — Eſai. 44. — *Ibidem.* — *Chriſtus talia ſigna vanitatis non fecit.*

4.Reg.1. re debuit. Quæ enim vtilitas eſt in ſignis hu
iuſmodi? Immò cùm dicerent illi diſcipuli
eius Iacobus & Ioannes: Domine vis dici-
mus, vt ignis de cælo deſcendat, & conſu-
mat illos, videlicet Samaritanos qui non re
ceperunt eum, quia facies eius erat euntis
Luc.9. Hieruſalem, conuerſus increpauit illos, &
dixit: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. Filius ho-
Luc.23. minis non venit animas perdere, ſed ſalua-
re. Item cùm à Pilato remiſſus eſſet ad He-
rodem, qui & viſo illo gauiſus eſt valdè,
quia ſperabat ſignum aliquod videre ab eo
fieri, nihil illi reſpondit, maluitque ab eo
ſperni & illudi, quàm curioſitatem eius ſu-
peruacuis paſcere ſignis, quippè qui nó quę
Qualia ſi- rebat ſigna pietatis, ſed miracula vanitatis.
gna fecit At ille ſolummodo in cauſa vel in tempo-
Chriſtus. re oportuno, qualia ſigna dignetur facere,
vel profiteri, breuiter edicit. Exempli gra-
tia, cùm loquitur diſcipulis Ioannis: Eun-
Mat. 13. tes renunciate Ioanni, quæ vidiſtis & audi-
ſtis: Cæci vident, claudi ambulant, leproſi
mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſur-
gunt, pauperes Euangelizantur. Taliú pie-
tatis ſignorum non erit opiſex pietatis ad-
uerſarius, ſcilicet beſtia quæ habet plagam
gladij, & vixit, neque alia beſtia prophetes
eius, ſicut non fecerunt duo cornua eius
Iamnes & Mambres, de quibus ſupra dixi-
mus. Illi nanque nec Moyſi ſaltem ſigna
quæ illo tempore vtiliter geſta ſunt, ſequi
vel imitari potuerunt, ſed defecerunt, & ma
niſeſta fuit omnibus inſipientia eorum. De
Non cogit plaga gladij quã habet beſtia, iam ſuperius
ad fidẽ ſuã dictum eſt. Sequitur: *Et faciet vt quicunque non*
Chriſtus *adorauerint imaginem beſtiæ, occidãtur.*) Hoc Chri-
ſicut Anti- ſtus non fecit, neque prophetæ eius, neque
chriſtus fa- Apoſtoli docuerunt, neque reges Chriſtia-
ciet. ni iam facti hoc acceperunt, vt occidant &
2.Cor.9. ſanguine cumulandum exiſtiment Chriſti
ſeruitium. Verus nanque Deus nó coacta,
ſed ſpontanea ſeruitia vult. Ergo & in hoc,
immò maximè in hoc palam faciet ſenſum
habentibus, & ratione pollẽtibus, quòd ve-
rè ſit Antichriſtus, quòd verè nó Chriſtus,
ſed ſecundum nomen ſuum Chriſto ſit con
trarius. Hic eſt Chriſtus qui ſanguinem
ſuum ſudit. Hic eſt Antichriſtus qui ſangui
nem ſudit alienum. *Et faciet omnes puſillos cum*
magnis, diuites & pauperes, liberos & ſeruos, habere
characterẽ in dextra manu, aut in frontibus ſuis, & ne
quis poſſet emere aut vendere, niſi qui habet characterẽ
aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis eius.) Hæc eſt
illa peruerſa mutatio: Hic eſt ille longè diſ-
ſimiliter ſimilis altiſſimo: Altiſſimus nan-
que faciet omnes puſillos & magnos, diui
tes & pauperes, liberos & ſeruos abſque
diſtinctione perſonarum ſiue originú, Iu-
dæorum aut Græcorum, omnes (inquam)
æqualiter habere faciet characterem ſuum
in frontibus ſuis, & in manu ſua, autorita-
te legali pariter & euangelica. Nam in lege *Deut. 6.*
dicit: Verba quæ ego præcipio tibi, medi-
taberis ſedens in domo tua, & ambulans in
itinere, dormiens aut conſurgens, & liga-
bis ea quaſi ſignum in manu tua. In euange *Mat. vlt.*
lio autem dicit: Euntes docete omnes gen-
tes, baptizantes eos in nomine patris, & filij,
& ſpiritus ſancti. Cùm enim baptizentur o-
mnes, ſiue puſilli, ſiue magni, accipiunt in
frontibus ſuis characteré nominis Chriſti,
id eſt, ſignaculum crucis. Et numerum no-
minis Domini, numerum trium perſonarú,
patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Item & húc
numerum accipiunt, vt profiteantur vnius
Chriſti, quia Chriſtus non homo tantum,
aut Deus tantum, ſed & Deus, & homo, ex
anima rationali & humana carne, & verbi di
uinitate in vna perſona conſiſtens. Hunc nu
merum de frontibus, & cordibus, & ore o-
mnium, pſeudoprophetæ auferre conabú-
tur, vt econtra character nominis beſtiæ, &
numerus nominis eius inſcribatur. *Hic ſapien*
tia eſt. Qui habet intellectũ, computet numerum beſtiæ.
Numerus enim hominis eſt, & numerus eius eſt ſexcenti
ſexaginta ſex.) Vigilantem vult eſſe auditoré,
dum quaſi digito locum deſignans, atque
circumſpiciens: Hic, inquit, ſapientia eſt. Et
continuò: Si quis habet ſapientiam, compu-
tet numerum beſtiæ. Qualem numerú, vel
quare computet numerum beſtiæ? Nume-
rus enim, inquit, hominis eſt, & numerus
eius ſexcenti ſexaginta ſex. Quid eſt hoc,
quòd & numerum præſcribit ipſe, & tamen
dicit, qui habet ſapientiam, computet nume
rum beſtiæ. Num iſtud intendit, vt compu
tando ſapienter hoc totum perquiras, quot
in iſto numero ſint monades, aut certè de-
cades? Quis ſapientiam habens iſtud tam
grandi ſcripto quæreret, vel quærendum
proponeret? Ergo quoniam ad computan-
dum citatur hic non alius, niſi qui ſapien-
tiam habet, fortè in numero problema eſt.
Et quidé viri illuſtres ſcripturæ huius tra-
ctatores, ante nos húc numerú ſtrenuè ver-
ſantes, nomina quædam aduerterunt, tria
Græca, & vnum Gotticum: ΑΝΤΕΜΟΣ ΑΡ-
ΝΟΥΜΕ ΤΕΙΤΑΝ ΓΕΝΣΗΡΙΚΟΣ: quorum
primum interpretatur, honori contrarius:
ſecundum, nego: tertium verò, ſol: quartú,
gentium ſeductor. Singulorum nominum
iſtorum literæ, numerum iſtum in ſe conti-
nent ſexcenta ſexaginta ſex. Nam prima
huius nominis, quod eſt ΑΝΕΟΜΟΣ litera Α
vnum, Ν quinquaginta, Τ trecentos, Ε bre-
ue quinq;, Μ quadraginta, Ο breue, ſeptua-
ginta, Σ ducentos ſignificat. Similiter alio
nomine ΑΡΝΟΥΜΕ. Nã Α vnú oſtendit, Ρ cen
tú, Ν quinquaginta, Ο breue, ſeptuaginta, Υ
quadringẽtos, Μ quadraginta, Ε breue, quin
que: qui ſimul ducti faciunt ſexcenta ſexa-
ginta ſex. Nominis auté quod eſt ΤΕΙΤΑΝ,
litera

ſitera T trecẽtos exprimit, E breue, quinq;:
I decem: item, T trecentos, A vnum, N quin
quaginta, qui ſimul iuncti faciunt ſexcenta
ſexaginta ſex. Porrò nomen Gotticũ Græ-
cis literis ſcriptum eſt hoc modo, ΓΕΝΣΗΡΙ
ΚΟΣ: I tria, E quinque, N quinquaginta, Σ
ducentos, H octo, P centum, I decem, K vigin
Inſufficiẽs ti, O ſeptuaginta, Σ ducentos oſtendit. Lau-
patru con- danda hæc patrum inſpectio: veruntamen
ſideratio. eſt adhuc quod non otioſe quæratur. Nun-
quid enim illa beſtia talibus volet nomini-
bus apellari: talibus vocabulis ſalutari?
Nunquid eos, à quibus honori contrarius,
ſiue gentium ſeductor dicetur, pace ſua re-
munerabit, vt vendere vel emere poſsint?
Sic enim hic habes, vt ne quis poſſet emere
aut vendere, niſi qui habent characterem
aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis
eius. Nunquid hoc edicet, vt contrarius q;
eſt Sathan, ſiue ΑΝΤΕΜΟΣ, aut vt negator,
vel gentium ſeductor pronuncietur, & vt
qui hoc pronunciauerit, ille ſit liber, ille
vendere vel emere poſsit? Aut nunquid gy-
ganteo nomine quod eſt TEITAN conten
tus erit, cùm extollatur ſupra omne quod
dicitur, Deus aut quod colitur, oſtendens
ſe tanquam ſit Deus? Apud nos Latinos li-
teræ quibus ſcribitur, DICLVX eundem
numerum continent. Nam D quingentos,
I vnum, C centum, L quinquaginta, V quin
que, X decem ſignificat, quæ in vnum col-
lecta faciunt ſimiliter ſexcenta ſexaginta
ſex. Sed etiam ſi ſcriptura hoc loco nomen
iſtud illi palã aſſcriberet, & nominis huius
numerum ſexcenta ſexaginta ſex eſſe dice-
ret, nónne tunc quoque ad quærendum ſu-
pereſſet, quid ad illum hominem hic nume
rus pertineret? Igitur quoniam & numerus
hic poſitus eſt, & tamen ad computationem
eiuſdẽ ſapientia quæritur, dicendo: Si quis
habet intellectum, computet nnmerum be-
ſtiæ, ſapientiam quæramus, ſanctam ſcriptu
ram cõſulamus, ſine qua nihil conſtans aut
certum, ſiue de numero Dei, ſiue de nume-
Iudi. 14. ro beſtiæ, quæ aduerſus Deum extollitur,
inuenire aut dicere poſſumus. Nam ſicut il-
le Samſon veraciter dicere potuit: Si non
araſſetis in vitula mea, non inueniſſetis pro
poſitionem meam: ſic Dominus noſter Ie-
ſus Chriſtus, cuius nimirum propoſitiones
ſiue problemata ſunt omnia, quæ in hoc li-
bro continentur profunda myſteria, vera-
citer nobis dicat: Si nõ araueritis in alia ſcri-
ptura, non inuenietis ſolutionem numeri
huius, quem præſens ſignauit ſcriptura. Pri-
mò diligenter animaduertendum eſt, quia
prius quidem cùm dixiſſet, vt ne quis poſ-
ſit emere aut vendere, niſi qui habet chara-
cterem aut nomen beſtiæ, aut numernm, ſi-
gnanter addidit nominis eius: poſt verò cũ
dicit: Si quis habet ſapientiam, computet
numerum, de nomine nullam mentionem
fecit, ſed tantummodo cõputet numerum
beſtiæ, inquit, ac deinde, & numerus eius,
abſque interpoſitione nominis eſt, ait; ſex-
centi ſexaginta ſex.

Cur hoc, niſi aliud nomen beſtiæ ſignifi-
cat, & aliud ipſa eſt? Beſtia nanque ipſa ho-
mo eſt, & in ea diabolus inhabitat: nomen
autẽ eius quod ſibi vſurpat, qnod niſi quis
cõfeſſus fuerit, vendere aut emere poterit,
Deus. Aduerſatnr nanque, & extollitur (vt *2. Theſ. 2.*
iam ſæpè dictum eſt) ſupra omne quod di-
citur Deus, aut quod colitur, ita vt in tem-
plo Dei ſedeat, oſtendens ſe, tanquam ſic
Deus. Duos ergo hic numeros intelligi o-
portet, alterum nominis eius, quod illa be-
ſtia ſibi vſurpat, ſcilicet Dei. alterum beſtiæ,
id eſt hominis eius quod ipſa erit. Alius nã-
que eſt numerus Dei, & alius, hominis: imò
omnis creaturæ rationalis quæ ad creatoris
gratiam non pertingit, ſiue hominis, ſiue an
geli. Debuerat quidem vnus eſſe numerus
creatoris & creaturæ, ſed creatura numerũ
ſibi alium elegit, diſſentiendo à creatore.
Quis eſt ille numerus creatoris? Numerus *Gen. 2.*
ſeptenarius, ſicut ſcriptura dicit: Comple-
uitque Deus die ſeptimo opus ſuum quod
fecerat, & requieuit ab omni opere ſuo
quod pararat. Et benedixit diei ſeptimo,
& ſanctificauit illum, quia in ipſo ceſſaue-
rat ab omni opere ſuo quod creauit Dens
vt faceret. Quis eſt autem numerus creatu-
ræ? Nnmerus ſenarius, quia videlicet nume
ro dierum ſenario creaturam vniuerſam
ſcriptura cõpræhendit, & in ſexto die, imò
& ſextus dies creatura eſt hominis. Et ille
quidem ad hoc conditus eſt, vt poſt obediẽ
tiæ opus conſummatum, cùm Deo in ſepti-
mo ſabbatizaret, id eſt, requieſceret, eoq;
compleretur bono quod ſignificatur, di-
cendo: compleuitque Deus die ſeptimo o-
pus ſuum, quod fecerat. Significat nanque
dies ſeptimus remunerationem boni ope- *Hebr. 3.*
ris, Apoſtolo quoque teſte, cùm dicit: Ingre
diemur enim in requiẽ qui credimns, quẽ
admodum dixit: Sicut iuraui in ira mea, ſi
introibunt in requiem meam. Et quidem
operibus ab inſtitutione mundi perfectis, *Pſal. 94.*
dixit quodam loco de die ſeptimo ſic: Et re
quieuit Deus ſeptima die ab omnibus ope-
ribus ſuis. & in iſto rurſum: ſi introibunt in *Gen. 2.*
requiem meam. Quoniam ergo ſupereſt
quoſdam introire in illã, & his quibus prio
ribus annunciatum eſt, nõ introierunt pro-
pter incredulitatem, iterum terminat diem
quandam, hodie, in Dauid, dicendo poſt tã
tum temporis, ſicut ſupra dictnm eſt. Ho-
die ſi vocem eins audieritis, nolite obdu- *Pſal. 94.*
rare corda veſtra, &c. Vt, inquam, in illam
diei requiem introiret, vt in illius numeri
ſeptenarij ſabbatiſmo cum Deo ſabbatiza-
ret ho-

ret homo, idcircò conditus eſt: ſed neque homo tunc introiuit, neque diabolus, qui illum decepit, vnquam introibit. Nã vterq; ſine Deo, imò contra Deũ, in creatura mũdi, & in ſemetipſo voluit gloriari. Ait ergo: *Numerus enim hominis eſt.*) Præmiſerat autem: Si quis habet ſapientiam, computet numerum beſtiæ. Ac ſi dicat: Si quis habet ſapientiam, cùm viderit illum hominem peccati, filium perditionis, potentem ac diuitem, extollentem ſe, & reſiſtentes ſibi occidentem, & in omnibus magnificè gloriantem, recogitet ac perpendat, quia quicquid loquitur, quicquid agit, non pertinet ad illã requiem, non eſt de illa ſeptima creatoris, de verbo Dei, de regno charitatis, ſed totũ tantummodo de creatura mundi, de concupiſcentia oculorũ, de ſuperbia vitæ. ac proinde quaſi certo confirmatus argumento ſciat & dicat, quia ille homo nõ eſt ipſe quẽ

1. Ioan. 2. ſe eſſe dixit, non eſt Deus, ſed fallaciter ſe oſtendit, tanquam ſit Deus. Cùm igitur dixiſſet, numerus enim hominis eſt ſenarius ſimplex ſiue ſingularis, ſubintelligi poteſt, ſiquidem homo ille homo tantum, & non etiam diabolus eſſet. At verò homo ille, quidẽ natura, ſed diabolus in illo totus erit cũ omni ſua virtute, tota plenitudine, & eiuſdem, videlicet, hominis aduentus (vt ait

2. Theſ. 2. Apoſtolus) erit ſecundum operationẽ Sathanæ. Sequitur ergo: *Et numerus eius ſexcenti ſexaginta ſex.*) Ecce ſenarius numerus tertiò repetitus, imò in decuplum, atque inde in centuplum multiplicatus eſt. Notum maximè Arithmeticis ſiue Abaciſtis eſt, quod nũc dicimus: Senarius character de primò, id eſt, ſingulari limite in ſecundũ, id eſt, decimum tranſgreſſus, ſexaginta facit, idemque in tertium, id eſt, centenum traductus, ſexcentos efficit. Cùm ergo dicit: & numerus eius ſexcenti ſexaginta ſex, ſenarius qui erat numerus hominis (vt iam dictum eſt) ad ſeptimum diem, ad ſabbatum, id eſt, requiem Dei propter ſuam præuaricationem non pertingentis, ſecundi & tertij limitis tranſgreſſione multiplicatus eſt. Quid eſt hoc, niſi quia diabolus Sathanas, cuius ſecundum operationem ille homo veniet & qui in illo totus habitabit, poſtquam ſemel à requie Dei, à ſabbatiſmo cæleſti ſeſe excuſsit, ſecundo ac tertio laborem ſuum multiplicauit? Nota replicamus, vbi, quãdo, quomodo numerum ſuum ſic multipli-

Gen. 2. cauerit tranſgreſſor antiquus, multiplica-

Pſal. 11. tor laborioſus. Primò, vbi perfectis cælo & terra, & omni ornatu eorum, die ſeptimo compleuit Deus opus ſuum quod fecerat & requieuit ab omni opere quod patrarat, ille cũ requieſcẽte creatore in ſeptimo eius die non requieſcebat, quinetiam iam dudũ propter inquietudinem ſuperbiæ ſuæ de cælo in iſtum caliginoſum aerem proiectus, in circuitu ambulabat impius, & laborabat. Erat ergo in numero ſenario, in iſta ſex dierum creatura, in qua videlicet ſenario, detineri dolens homo pœnitens, ſeptimumq; diem ſuſpirans dicit in Pſalmo: Notum fac *Pſal. 38.* mihi Domine finem meum, & numerũ dierum meorum, quis eſt, vt ſciam quid deſit mihi. Ille autem impius & præuaricator angelus non ſic, ſed cùm eſſet foris à requie ſiue ſeptima die, & ſenarius eius adhuc ſimplex ſiue ſingularis eſſet, non cõtentus fuit labore ſuo, ſed adiecit per inuidiam, vt genus humanum in eundem laborem traheret ſecum, decipiendo protoplaſtum. Hoc agẽdo vtiq; trãſgreſsionem auxit, & rectè ſicut proprius, ita & hominis labor imputatur illi. Multiplicatus eſt ergo primus eius ſenarius, & factus eſt iam numerus eius ſexaginta ſex. Verùm nec iſto contentus, adijcit adhuc vt illum hominem peccati, filium perditionis, totus ingrediatur, & faciet per illum id quod nunc de beſtia maligna præſenti loco miramur. Illic nimirũ tertia trãſgreſsione ſenarius eius multiplicabitur, quando is, qui hominem primum dolo decepit ſine vi, idem & dolo in prodigijs mendacibus pariterque vi ſiue gladio Dei, hominumque manifeſtus hoſtis vtetur, perſeuerante inuidia qua mundo mortem induxit, perſeuerãte imò & in peius aucta ſuperbia qua ſeſe in cælo aduerſus Deum extulit. Benè igitur cùm dixiſſet, numerus enim hominis eſt, addidit: & numerus eius ſexcẽti ſexaginta ſex, quia videlicet labor peccati. qui in homine cum Deo non ſabbatizante ſimplex eſt, in illa beſtia notis incrementis ſecundò ac tertio multiplicatus eſt. His animaduerſis non ab re eſſe cuiquam videri debet, quòd plagam mortis eius hæc ſcriptura ter commemorat. Primò, cùm dicit, *Eſa. 14.* & vidi vnũ de capitibus ſuis qua ſi occiſum in mortẽ, & plaga mortis eius nõ curata eſt. *Luc. 10.* Secundò, cùm dicit: & fecit terram, & inhabitantes in ea adorare beſtiam primã, cuius *Gen. 1.* curata eſt plaga mortis. Tertiò, cùm dicit: vt faciant imaginem beſtiæ, quæ habet plagam gladij, & vixit. Ter nanque malignus ille plagatus eſt. Primò, quando iudicatus in cælo ſententiam damnationis accepit: ſecundò, quando in ſerpente per quem dece- *2. Theſ. 2.* perat hominem, maledictione mulctatus eſt: tertiò, quando Dominus Ieſus interficiet eum ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui. Hic eſt verus beſtiæ numerus ſexcenti ſexaginta ſex. Cæterùm numerum nominis eius quem qui non habuerit, vendere aut emere non poterit, ſic falſò illi attribuitur, ſicut & ipſum nomen quo ſe iactat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus. Numerus nanq; ſeptenarius Dei eſt agni, Dei,

inquam,

inquam, qui die ſeptimo requieuit, & agni cuius in hoc ipſo libro ſeptem ſunt cornua, ſeptemq́ue oculi. Denique quòd hæc beſtia ſeptem oſtentat capita, violentum eſt atque contrarium. Contra illud quod Deus die
Gen. 2. ſeptimo requieuit, caput huius ſeptimũ plagam habet mortis, plagam gladij, & non requieſcit, ſed sẽper laborat, & in labore viuit,
Pſal. 48. iuxta pſalmiſtam dicentem: & laborabit in æternum, & viuet adhuc in finẽ. Idcirco & ſicut ſupra dictum eſt, & ſuper ſeptem capi- Sup. 5.
ta eius nomina blaſphemiæ, quia non eſt nomen eius Deus, quod inſcripſit ſuis capitibus, ſicut illic memorauimus. Quod ſi non eſt hoc nomen eius, certè nec nominis numerus. Iſte numerus meriti eſt, & pro vero illi attribuitur (ſicut iam dictũ eſt) ſexcenti ſexaginta ſex, & nuſquam ad ſeptimum peruenit, quia nunquam pœnitentiam egit, ſiue acturus eſt, vt requieſcere poſsit.

LIBRI OCTAVI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER NONVS.

CAP. XIIII.
ET VIDI, *& ecce agnus ſtabat ſupra montem Sion, & cum illo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius & nomen patris eius ſcriptũ in frontibus ſuis.* Quo nunc eamus, quo ſermonis curſum dirigamus, ſeptem ſpirituum domini lucidus ordo cominus oſtendit, quem propoſuimus ſequi, ſine quo nihil nos videre, & nuſquam rectum tenere tramitem nos poſſe ſumus arbitrati. Neque enim fruſtra gratiam & pacem à ſeptem ſpiritibus qui in conſpectu throni Dei ſunt, Ioannes iſte in initio voluminis ſeptem ſcribit eccleſijs. Eſt autem in ordine ſpirituum eorundem ſecundum
Eſai. 11. propheticum Eſaiæ præconiũ quintus ſcientiæ ſpiritus, ſequens illum, cuius magnalia præcedenti viſione ſpectauimus, in prælijs martyrum, ſcilicet fortitudinis ſpirituum, quorum videlicet præliorum ſummũ vel nouiſsimum certamen erit illud, quod per ſemetipſam faciet beſtia prima, cuius paulò ante computauimus numerum, quę nimirũ beſtia antichriſtus erit, qui in ſuo tempore reuelãdus eſt. Igitur quũ nũc eamus, neſcimus, ſed iſte lucidus, vt iam dictum eſt, ſpirituum ordo ducit nos, vt recapitulationẽ hic fieri perpendamus, & ea quæ in hoc mundo geſsit ſanctus ſcientiæ ſpiritus ab hoc loco contemplemur, vbi ſupra montem Sion ſtãs conſpicitur agnus. Nam vbi primum ſcientia Dei dari cœpit vel ſcribi, illic & agnus Dei Chriſtus cœpit figurari. Etenim vbi primus ſcientiæ Dei ſcriptor legem ſcripſit Moſes, illic agnus in typum Chriſti immolari
Exod. 12. cœptus eſt, & ſanguine eius ſignati ſunt poſtes filiorum Iſrael. Proinde & in iſtis centũ quadragintaquatuor millibus cantantibus quaſi canticum nouum ante ſedem, & ante quatuor animalia & ſeniores, & in quatuor angelis volantibus per medium cæli, & habentib. Euangeliũ æternũ, quorum quartus ipſe eſt Ioannes qui dicit: Et audiui vocẽ de cælo dicentem: Scribe: Beati mortui qui in domino moriũtur, & ſeptẽ phialis ſeptẽ angelorũ: in iſtis, inquã omnes ſcientię cæleſtis id eſt, ſanctæ ſcripturę, cõſtructores ſiue cõſcriptores intelligimus, & ſecundũ iſtos ſiue ſecundũ iſtorũ ſtudia, mirabilẽ ſanctũ ſcientiæ ſpiritũ pdicare ingredimur. *Et vidi, inquit, & ecce agnus ſtabat ſupra montẽ Sion.* Viſio iſta Ioannis oculum à fine ſeculorum, vbi paulo ante viderat beſtiam ſiue malignum beſtiæ caput Antichriſtũ, gladio dãnationis ęternę percuſſum, ſurſum reducit ad principia ſeculorũ, ſcilicet ad tẽpora promiſsionis vel fidei patriarcharum, vnde recapitulationes iſtæ omnes currunt atque recurrunt.

Sanè agnus iſte CHRISTVS eſt, qui nunc quidem ecce in perſona ſuã ſtat ſupra montem Sion, ſupra omnem eccleſiæ dignitatem, ſupra omnem principatum, omneſq; virtutes cælorum, tunc autem quando promiſsio fiebat vel recenter facta fuerat, ſtetit in figura, ſicut iam dictum eſt, quando vel ex quo immolatus eſt agnus in domibus filiorum Iſrael, cuius ſanguine poſtibus ſignatis, dum comederentur carnes eius, mortua ſunt primogenita Aegyptiorũ, & filij Iſrael tranſierunt per mare rubrum, & Pharao cũ curribus & equitibus ſuis illos perſequens ſubmerſus eſt. Agnus iſte nomen ſuum & nomen patris ſui ſcripſit in frontibus noſtris cum ſignaculo crucis. Tunc autem ſumebatur de ſanguine agni qui erat in limine, & ponebatur in ſuperliminari, & ſuper vtrunq; poſtẽ. In qua nimirum poſitione diuinũ erat crucis pſagiũ ſiue ſacramẽtũ, profuturũ il-

lis in

Gen. 22. lis in plenitudine temporis, tẽpore benedictionis quãdo verus agnus Chriſtus ſemen Abrahæ, in quo benedicerentur omnes gentes, immolandus erat in ara crucis. Iſtos vidi ſtãtes cum agno, quia nimirum quicunq; ſecundum fidem Abrahę vel promiſsionem Dei ſignificabantur, ſanguine illo benedicti ſunt cum Chriſto, & viuunt cum illo. Quid autem ſibi vult iſte illorum numerus, centum quadraginta quatuor millia? Hoc nimirum nobis innuit, quod filij Iſrael ſiue filij Abrahæ qui per venturum Chriſtum eſſent ſaluandi, opus erat vt non tantùm carnis, *Rom. 19.* ſed fidei vel promiſsionis exiſterent filij. Non enim, inquit Apoſtolus, omnes qui ex Iſrael ſunt hi Iſraelitæ, neque qui ſemen ſunt Abrahæ omnes filij, ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen, id eſt, non qui filij carnis hi filij Dei, ſed qui filij ſunt promiſsionis æſtimantur in ſemine. Hanc fidem ſimul cum operibus Abrahæ numeri huius plenitudo myſticè ſignificat. Denique numerus primorum filiorum carnis Iſrael, ſcilicet, duodenarius, ſi ſemel & iterum ac tertio in decuplum multiplicetur, norunt abaciſtæ, quia duodecim millia fiunt. Item ſi duodecim millia per eundem duodenariũ multiplicentur, fiunt centũ quadraginta quatuor millia. Lubet adhuc dicere manifeſtiꝰ: duodecim, qui numerus primorum (vt iam dictum eſt) filiorum erat Iſrael, in decuplũ tranſducti, fiunt centũ viginti. Rurſus centum viginti in decuplũ promoti, fiunt mille ducenti. Item mille ducenti decies multiplicati, fiunt (vt alio loco iam dictum eſt) duodecim millia ſignati. Hæc trina in decuplum multiplicatio fidem nobis pulchrè innuit ſanctæ trinitatis, cuius cum confeſsione *Exod. 3.* myſtica domos ſuas ſignabant illi, confitentes Deum Abrahã, Deum Iſaac, & Deũ Iacob. Quia verò ſola fides ſine operibus ad perfectionem ſiue ad vitam non ſufficit, rurſus per duodenariũ multiplicẽtur duodecim millia, & fient centum quadraginta quatuor millia, quo numero & fidei confeſsio, & bonorum operũ ſignificatur multiplicitas. Igitur ſtantes cum agno tot ſancti nomen eiuſdem agni, & nomen patris eius ſcriptum habẽtes in frontibus ſuis, omnes perfecti ſunt illius temporis filij Abrahæ, quo, videlicet tẽpore pro paſchalis agni immolatione per ſingulos annos paſſurus pro omni mundo Chriſtus præfigurabatur. Eorum perfectionem magnificè & mirabiliter continuò præſens litera commendat. Sequitur enim: *Et audiui vocem de cælo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocẽ tonitrui magni, & vocem quam audiui, ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis. Et cantabant quaſi canticum nouum ante ſedem & ante quatuor animalia, & ſeniores, & nemo poterat dicere canticum, niſi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti ſunt de terra. Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt. Hi ſequuntur agnum quocunque ierit. Hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo & agno, & in ore ipſorum non eſt inuentum mendaciũ. Sine macula ſunt ante thronum Dei.)* Primum de hoc capitulo cauſa poſtulat prælibare id ꝙ cùm dixiſſet: Et nemo poterat dicere canticum, niſi illa centum quadraginta quatuor millia qui empti ſunt de terra, continuò velut interrogatus, pro quo merito ſuo ſoli poſsint illi dicere canticum eiuſmodi: Hi ſunt, inquit, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt. De virginitate carnis poteſt quidem collaudatio iſta non inutiliter accipi. Valet enim plurimum ad exhortandum, ad cõfortandum, ad corroborandum dulce illud virginei decoris propoſitum, in quo licet cogitare quę Domini ſunt. *1. Cor. 7.* Nam verè magnam habet prærogatiuam virginitas carnis ſociata cum virginitate mentis. Veruntamen vt propoſitum ordinem teneamus, dicendum eſt & aliud, cui nulla de ſcripturis autoritas ſiue ratio refragari comprobetur. Neque enim virginitati carnis tantũ tribuere quiſquam leuiter audebit, vt canticum aliquod cantandum virginibus ſanctis, incantabile fore iudicet omnibus alijs quantumlibet magni ſint quidem ex eis. Exempli gratia: Petro Apoſtolo de nouo, & Moyſi de veteri teſtamento: De quibus conſtat quod ſecundum carnem virginalis propoſiti non fuerint. His igitur breuiter præmiſsis, nunc ordinem proſequamur. *Et audiui, inquit, vocem de cælo tanquam vocem aquarum multarum, & vocẽ tonitrui magni.)* Stãte agno ſupra montẽ Sion cum ſuis ſignatis, cœpit audiri vox de cælo tanquam vox aquarum multarum, & tanꝗ vox tonitrui magni, quia, videlicet quando per typicam immolationem paſchalis agni in Aegypto cœpit præfigurari paſsio Chriſti filij Dei, tunc etiã cœpit audiri per ſcripturam vox Dei, quia tunc Moyſes legem ſcripſit, quam vtique non de terra, ſed de cęlo: non ab homine, ſed ex Deo accepit. Poſt hunc cæteri iuſti & prophetæ ſcientiam Dei ſcripſerunt, & ipſi quoque non de terra, ſed de cælo locuti ſunt. Vnde eſt illud: *2. Pet. 1.* Neque enim voluntate humana allata eſt aliquando ſcriptura ſacra, ſed ſpiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti dei homines. *Eſa. 33.* Audini ergo, inquit, vocẽ de cælo. Porrò ſcripturæ ſacræ aquarum nomine ſolent aliquã *Pſal. 17.* do ſignificari, vt illic: Omnes ſitientes venite ad aquas. *Gen. 7.* Tonitruo quoque ſolet aſsimilari, *Eſa. 66.* videlicet propter terribilem comminationem iudicij futuri, iuxta illud: Et intonuit de cælo Dominus, & altiſsimus dedit vocem ſuam. Sanè iudicium primum per aquam iam factum, ſecundum autem eædẽ

ſcriptu-

ſcripturæ quaſi quandoque contonando
teſtantur per ignem futurum. Rectè igitur
vocem illā vocem ſcripturarum cæleſtium,
tanquam vocem aqnarum multarum dicit,
& tanquam vocem tonitrui magni. Veruntamen non ſolum iudicium vox illa ſonat, pœ
naſque malorum, ſed etiam miſericordiam
& ſempiterna præmia ſanctorum, quæ nimirum auditu vel intellectu dulcia & delectabilia ſunt. Sequitur ergo. *Et vocem quam audiui ſicut citharœdorum citharizātium in citharis ſuis.*
Deniq; ſicut in tonitruo terroris aſperitas,
in citharis vero ſonantibus delectationis eſt
ſuauitas, ita in ſcripturis ſanctis comminatio iudicij peccatores terret & ſalubriter
turbat, promiſſio verò præmiorum benè operantes mulcet & lætificat. Et notandum
quod in citharis chordæ ſonantes audientes
quidē delectant, ſed ipſæ in extenſione ſua
quodammodo laborant. Sic deniq; hi, per
quos ſancta ſcriptura condita eſt, ſuo quiq;
tempore bona promittendo bonos auditores delectauerunt: ſed ipſi apud ſemetipſos
laborauerunt & plerunque fatigati ſunt.
Vnde primus illorum Moſes dicebat ad do-
Num. 11. minum: Cur afflixiſti ſeruum tuum? Quare
non inuenio gratiā coram te? Cur impoſuiſti pondus vniuerſi populi huius ſuper me?
Ac deinceps: Sin aliter tibi videtur, obſecro
interficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis. Sed & diuerſis præterea modis fatigabantur ſancti illi,
ſicut & Apoſtolus eorum reminiſcens inter
cætera dicit: Alij verò ludibria & verbera
Hebr. 11. experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tētati, ſunt, in occiſione
gladij mortui ſunt. Circuierunt in melotis,
in pellib. caprinis, egētes, anguſtiati, afflicti,
&c. Erant igitur ſicut citharœdi citharizantes in citharis ſuis: quia, videlicet, teſtimonia veritatis perſonantes extendebātur tribulationibus multis. Sed & ſpontanea extenſione ſeſe affligebant, vt cæleſtem beatæ
cantionis mererentur accipere gratiā, ſicut
de Daniele & ſocijs eius legimus, quia propoſitis ſibi regalibus epulis, hoc magis elegerunt propter Deum. vt leguminibus veſcerentur. Pueris autē his dedit Deus ſcientiā
& diſciplinā in omni libro, & ſapientiā: Da-
Danie. 4. nieli verò intelligentiā omniū viſionum &
ſomniorum. Sequitur ergo: *Et cantabant quaſi canticum nouum ante ſedem, & ante quatuor animalia & ſeniores.* Citharizabant & cantabāt, id eſt,
ſemetipſos affligebant, & gloriam Dei perſonabant. Quid autem ſibi vult quod non
ait: Et cantabant canticum nouum, ſed quaſi
canticum nouum? Quid enim eſt canticum
nouum? Nam hoc præcognito continuò clarebit quid ſit, quaſi canticum nouum. Canticum nouum eſt teſtamentum nouum, in
quo veterem hominē depoſuimus & nouū
induimus, in quo innouati ſimilitudinem *Ephe. 4.*
terreni parentis euaſimus, & ad formam cæ- *1. Cor. 15.*
leſtis authoris tranſlati ſumus. porrò quaſi
nouum canticum vetus eſt teſtamentum,
quod per quaſdam ſimilitudines figuraſq;
multiplices eadem ſignificat, quæ nouum
teſtamentum continet. Cantabant igitur
quaſi canticum nouum, id eſt, mirabili prophetici ſpiritus potentia præuidebant euangelicæ gratiæ ſacramentum. Et ſecundum
hoc exemplar faciebant, & docebant legale
miniſterium, & per figuras cōpetentes profitebantur agnum Dei Chriſtum pro ſalute mundi paſſurum, ſuaque paſſione mundum innouaturum. Ita cantabant ante ſedē
& ante quatuor animalia, id eſt, in præparatione regni Dei, in obſequio euangelij Chri *2. Pet. 1.*
ſti ad inſtructionē quorum venerabilis ſenectus, id eſt, vita immaculata regit eccleſiam
Dei. Sequitur enim: *Et nemo poterat dicere canticum niſi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti ſunt de terra.* Quare nemo alius dicere
poterat? Quia videlicet, non voluntate humana aliquando allatum eſt eiuſmodi canticum, ſed ſpiritu ſancto inſpirati cecinerunt cantores, id eſt, autores ſcripturarum.
Et pro quo merito ſuo illi canticum illud
dicere potuerunt? Ait: *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt.* Quomodo vel quibus cum mulieribus non ſunt
coinquinati? Nimirum cum mulieribus alienigenis, ſuper quibus præceperat dominus filijs Iſrael dicens: Non ingrediemini
ad eas, neque de illis ingredientur ad ve-
ſtras. Certiſimè enim auertent corda ve- *3. Re. 11.*
ſtra, vt ſequamini deos earum. Nónne cauſa *Deut. 7.*
magna eſt, & merito canticum agni de ore
tollitur eorum, quicunque eiuſmodi mulie *Num. 25.*
ribus coinquinati ſunt? Denique cum coinquinatione carnis ſimul animæ quoq; propter amorem mulierum, cum dæmonijs
ſornicatæ ſunt. Primum propter illas initiati ſunt Beelphegor, & ſicut ſcriptum eſt, *3. Re. 16.*
vſque in præſentem diem macula huius ſce- *Prou. 6.*
leris in illis permanet. Deinde multiplicatæ ſunt cum eiuſmodi mulieribus coinquinationes & earum omnium palmam tenet
impijſsima Iezabel. Et quis eiuſmodi ig-
nem alligauit in ſinu ſuo, & veſtimenta eius *3. Reg. 11.*
non ſunt combuſta? Salomon quoque ſapientiſsimus, quia talibus, ardentiſsimo
amore copulatus eſt, incombuſtus non euaſit. Deprauatum eſt enim cor eius ab
illis, cum iam eſſet ſenex, & abijt & ſeruiuit dijs & deabus earum. Dicat ergo pro
maxima laude: Hi ſunt qui cum mulieribus
non ſunt coinquinati, virgines enim permanſerunt, quia verò ſoli illi DEO vero
virginem caſtam ſe exhibere, & corruptores *2. Cor. 11.*

N gentium

gentium non deos, ſed dæmones effuge-
re potuerunt, qui ſeſe à mulieribus illo-
rum incoinquinatos cuſtodierunt. Tales
vtique virgines canticum bonum ſibi the-
ſaurizauerunt, dum adhærentes vnico vi-
ro ſuo, vni Deo ſuo, verbum bonum de
pectore eius mente conceperunt, ore pro-
tulerunt, calamo quoque quidam ex eis,
vt legeremus nos, conſcripſerunt. *Hi*, in-
quit, *empti ſunt de terra*. Item: *Hi ſequuntur a-
gnum quocunque ierit*. Et rurſum: *Hi empti ſunt
ex hominibus primitiæ Deo & agno.*) Quatuor e-
nûciationes iſtæ ſplendidæ vigilantibus &
apertis oculis in ordine ſuo conſpiciendæ
ſunt, quia nimirum gratiæ ſimul & meriti,
necnon & præmij caſtiſsima præconia ſunt.
Denique; quod valdè notandum eſt, pri-
ma & quarta gratiam prædicat, ſecunda me
ritum, tertia præmium commendat. Si-
quidem prima eſt, quod empti ſunt de ter-
ra: quarta, hi empti ſunt ex hominibus pri
mitiæ Deo & agno, quæ ambæ idem prædi-
cant, ſcilicet redemptoris gratiam. Quis
Eph. 2. nam ignoret eoſdem ſanctos iræ fuiſſe fi-
lios, & per gratiam eſſe redemptos. Vnus
ex illa gente ſanctus & magnus Paulus ait:
Eramus enim & nos natura filij iræ ſicut &
cæteri. Pręmiſſo ergo præconio, tunc de-
mum enunciatur meritum. Hi ſunt qui cû
mulieribus non ſunt coinquinati, virgines
1.Cor. 15. enim ſunt. Et rectè, dicit enim & dicere
debet quiſque eorum: Laboraui & ſolici-
tus fui non coinquinari, non autem ego, ſed
gratia Dei mecum. Subditur ſtatim & præ-
mium dicendo: Hi ſequuntur agnum quo-
cunque ierit. Agnum ſequuntur, videli-
1.Pet.1. cet emptorem ſiue redemptorē cuius ſunt
ſanguine redempti. Hinc Petrus Apoſto-
lus ait: Redempti eſtis de vna veſtra con-
uerſatione paternæ traditionis, pretioſo ſan
guine quaſi agni incontaminati & immacu-
1.Cor. 15. lati CHRISTI. Repetitio, hi empti ſunt ex
hominibus, magnę intētionis eſt indicium,
vt non obliuiſcamur eos gratia redempto-
ris eſſe id quod ſunt. Nam de terra & ex ho-
minibus idem eſt, tanquā ſi diceret, ex maſ-
ſa terrena generis humani, quæ vniuerſa in
primo parente ſub peccato ſe vendidit. No-
tandum præterea, quia cùm dixiſſet: hi ſe-
quuntur agnum, addidit: quocunque ie-
rit. Nunquid enim agnus neceſſario pro
negotijs regni ſui diſponendis de loco ad
locum vadit, alioſque in comitatum aſſu-
mens ſeſe abſentat alijs? Sed nimirum re-
mota variatione huiuſmodi, duobus mo-
dis ſequuntur agnum quocunque ierit, vi-
delicet inueſtigatione iudiciorum eius quę
Pſal. 18. in ſacris continentur ſcripturis, de qualibus
ſanctorum iſte vnus dicit. In labijs meis pro
nunciaui omnia iudicia oris tui, & imitatio
ne exemplorum eius, de quibus item vnus
illorum dicit: Vias tuas cuſtodiui, & à præ- *Iob.23.*
ceptis eius non diſceſsi. Sequuntur ergo a-
gnum quocunque ierit, dum iudicia eius &
per ſpiritû intelligunt, & per charitatē lau-
dant, & iuſtificant eum in eiſdem omnibus
iudicijs eius, & dum exemplum charitatis
eius imitantur vſque ad mortem, quemad-
modum Ioannes dicit, quia ille pro nobis a- *1.Ioan. 3.*
nimam ſuā poſuit, & nos debemus pro fra-
tribus animas ponere. Item & hoc non prę-
tereundû, quia cùm dixiſſet: Hi empti ſunt
ex hominibus, addidit primitiæ Deo & a-
gno. Nam & per hoc liquet priores ſanctos
intelligi, de qualibus ſancta & myſtica lex *Leuit. 2.*
dicit: Si obtuleris munus primitiarû frugû
tuarum Domino, de ſpicis adhuc virentib.
torres eas igni & confringes eas in morem
farris, & ſic offeres primitias tuas Domino,
fundens ſupra oleû, & thus imponens. Spi-
cæ nanq; adhuc virentes fuerunt prioris ſe-
culi ſancti homines, de quibus tunc offeri-
mus munus Domino, quando benè viuere
proponimus eorum exemplo. Verû in eorû
actibus nonnulla inueniûtur tunc conceſſa,
quæ nunc maturiore ſeculo euangelij falce
reſecantur, ſic poſtmodû ad ſedentem ſu-
per nubem filium hominis dicitur: Mitte *Infr. eo.*
falcem tuam acutam, quia venit hora vt me
tatur, quoniam aruit meſsis terræ. Torres
ergo eas igni, id eſt, per ſanctum diſcretionis
ſpiritum ſtatum diſcernens vtriuſque tem-
poris, ea quæ imitanda non eſſe in euange-
lio didiciſti, non quidem repræhendens,
ſed nec imitaberis, & ſic offeres cum impo-
ſitione olei & thuris, id eſt, bona illorum
imitaberis cum charitate ad honorem Dei.
Igitur hi empti ſunt ex hominibus primi-
tiæ Deo & agno, quod idē eſt ac ſi diceret:
Iſtos redemit de maſſa generis humani ag-
nus Dei Chriſtus, teſtimonio fidei probatos
inuentos illo priori & recenti adhuc ſecu-
lo. De quo teſtimonio fidei adhuc ſubdi-
tur: *Et in ore ipſorum non eſt inuentum mendacium.*)
Fideles enim fuerunt, mendacium non co-
luerunt, ſed vnum viuum & verum Deum.
De qualibus cùm nullum ſupereſſe putaret
Helias niſi ſe ſolum, diceretque: Domine *3.Reg. 19.*
prophetas tuos occiderunt, & altaria tua
ſuffoderût, & relictus ſum ego ſolus, & quæ-
runt animam meam: reliqui mihi, ait Domi
nus ſeptem millia virorum qui non curua-
uerunt genua ante Baal. Itaque quia cum
mulieribus ſupra dictis non ſunt coinqui-
nati, & mendacium deorum illarum non
ſunt locuti: *Sine macula*, inquit, *ſunt ante thro-
num Dei: Et vidi alterum angelum volantem per me-* ** Cœli.*
*dium * cælum, habentem euangelium æternum, vt eu-
angelizaret ſedentibus ſuper terram, & ſuper omnem
gentem, & tribum, & linguam, & populum, dicens
magna voce: Timete Dominum, & date illi honorem,
quia venit hora iudicij eius, & adorate eum, qui fecit*
cælum &

cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, & fontes aquarum. Et alius angelus ſecutus eſt dicens: Cecidit cecidit Babylon illa magna, quæ à vino iræ fornicationis ſuæ potauit omnes gentes: Et angelus tertius ſecutus eſt illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit beſtiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte ſua, aut in manu ſua, & hic bibet de vino iræ Dei, qui mixtus eſt mero in calice iræ ipſius, & cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu angelorum ſanctorum, & ante conſpectum agni, & fumus tormentorum eorum aſcendet in ſecula ſeculorum: Nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerit beſtiam & imaginem eius, & ſi quis acceperit characterem nominis eius. Hic patientia ſanctorum eſt, qui cuſtodiunt mandata Dei & fidem Ieſu. Et audiui vocem de cælo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodò iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis: Opera enim illorum ſequuntur illos.) Poſt canticum vnius montis Sion, quatuor iſti non ſtant in vnoquolibet monte vel loco, ſed volant per medium cælum & voce magna & voce publica toti mũdo prædicant. Quartus ipſe eſt Ioannes, qui de ſemetipſo humilius ſentiens, non dixit. quartus ſecutus eſt tres alios volantes per medium cælum, ſed audiui, inquit, vocem de cælò dicentẽ mihi. Scribe: Beati mortui qui in Domino moriuntur. Siquidem quemadmodum dixerat, vidi angelum volantem per medium cælum, vt euangelizaret dicens, timete Dominum, & alius ſecutus eſt eum dicens, cecidit cecidit Babylon: & tertius ſecutus eſt eos dicens, ſi quis adorauerit beſtiam, & cætera: ſic poterat dicere, & quartus ego ſecuturus eram eos, dicens: Beati mortui qui in Domino moriuntur. Sed rectè ſic maluit loqui, vt & de ſeipſo humilius enunciaret, & rem aliquantulum exprimeret. Nũc enim per iſtos euangelizantes ſiue euangelium æternum habentes, quorũ quarto in loco ſeipſum ponit, quatuor Euangeliſtas datur intelligi, quorum ipſe eſt quartus, quia nouiſsimus Euangelium ſcripſit. Interea meminiſſe oportet, quia ſupra diximus, ſeptem ſpirituum, qui in conſpectu throni Dei ſunt, ordinem reſpicientes, ſub imaginibus præſentis huius viſionis propria ſpiritus ſcientiæ opera ſiue dona prædicari. Quicquid autem huius gratiæ datum fuerat ante aduentum CHRISTI, quicquid erat cæleſtis ſciẽtiæ in lege & prophetis, in vno tantum monte Sion, in vno tantum celebrabatur templo, quod erat in Hieroſolymis, ibi enim tantummodo erãt ſancta illius populi. At vbi Chriſtus venit, continuò per publicum orbis terrarum euangelium eius ſonuit, ſociatis ſibi lege

Dan. 12. & prophetis, & tunc ſcientia Dei multiplicata eſt completo quod Daniel prædixerat, quia pertranſibunt plurimi & multiplex erit ſcientia. Rectè igitur ſecundum has viſiones prius quidẽ canticũ in monte tantũ Sion auditum eſt, iſti autem quatuor angeli per medium cælum volant euangelizantes, quia videlicet lex & prophetę prius in anguſto gentis vnius loco ſonabant, nunc autem Apoſtolis prædicãtibus Chriſti euã- *Pſal. 18.*
gelium, cum teſtimonio legis & prophetarum totus mundus audiuit, quia in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in finibus orbis terræ verba eorum. Porrò quod euangelij prædicatores, ſiue ſancti quique ſacerdotes rectè angeli dicantur, ferè nulli dubium eſt, cùm ſcriptum ſit. Labia ſacerdo- *Mala. 2.*
tis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum eſt. Ipſe agnus ex cuius ore ſine dubio requiritur & requirenda eſt vniuerſa lex, angelus magni conſilij angelus dictus eſt. Angelus quippè naturæ ſed officij nomen eſt. & eſt Græcum vocabulum, quo Latinè dicimus nuncium. Benè ergo cùm ſupra dixerit: Et vidi, & ecce agnus ſtabat ſupra montem Sion, nunc dicit: Et vidi alterum angelum volantem per medium cælum. Nunc ſingula dicta ſcrutemur, ſimulque perpendamus vtrum ſinguli ſecundum facies ſuas loquantur. Notæ quippè ſunt facies eorum, & ordo quo in hac eadem Apocalypſi ſuperius deſignatæ ſunt. Nam animal primum ſimile eſt leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, & tertium animal habens faciem quaſi hominis, & quartum animal ſimile aquilæ volanti. De diuerſitate ordinis huius ab eo, qui in Ezechiele *Ezech. 1.*
ſcriptus eſt, ſuo loco aliqua diximus. Sanè quod nunc de primo dicit, volantem per medium cælum, habentem euangelium æternum, vt euangelizaret ſedentibus ſuper terram, & ſuper omnem gentem, & tribum & linguam, & populum: idem & de alio qui ſecutus eſt eum, & de tertio qui ſecutus eſt eos, & de quarto qui perſonam ſuam exprimit, pariter ſubintelligendum eſt. Primò quod ait volantem per medium cælum, dictioni ſupra ſcriptæ ferè oppoſitum eſt, qua dixit ſtetiſſe cum agno ſupra montem Sion cẽtum quadraginta quatuor cantantes quaſi canticum nouum. Illi cantantes ſtabant ſupra vnum montem Sion; iſte autem & cæteri ſequentes volabant per medium cælum. Quod eſt dicere: Antequam in ſemetipſo pateretur agnus DEI cùm adhuc ſacrificaretur in figura eius agnus irrationalis, tantũ in Sion ſiue in Iudæa erat notitia vel ſcientia Dei, vbi autem ille paſſus eſt, continuò illa ſcientia ad omnes gentes conuolauit, illo volatu de quo propheta cùm dixiſſet: Venite aſcendamus *Eſa. 2.*
ad montẽ Domini, & ad domũ Dei Iacob; & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis eius, ſubiũxit atq; ait: Quia de Sion

exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Volabat ergo, id eſt, exibat de vna gente ad omnem mundum, & hoc per medium cælum, id eſt, in auditu omnium, non in vna tantum lingua vt prius, coanguſtatum habens Dei verbum, ſed omnibus linguis dilatatum, maximè autem Græca & Latina, qui
Ioan. 19. bus æquè vt Hebraica lingua ſcripſit Pilatus ſuper caput eiuſdem agni in cruce hunc titulum: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Sed & libertatem euangelizãtium deſignat hic volatus per medium cælum. Neq; enim quicquam eorum quæ euangelizant in angulo geſtum, aut erubeſcendum eſt: hinc ipſe Dominus ait: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, & quod in aure audi-
Mat. 10. tis, prædicate ſuper tecta. Hinc Paulus ait:
Rom. 1. Græcis ac Barbaris, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum, ita quod in me promptũ eſt, & vobis qui Romæ eſtis euangelizare. Non enim erubeſco euangelium. Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti, Iudæo primum & Græco. Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, ſicut ſcriptũ
Abac. 2. eſt: Iuſtus autem ex fide viuit. Reuelatur enim ira Dei in cælo ſuper omnem impietatem & iniuſtitiam hominum, eorum qui veritatem Dei in iniuſtitia detinent. Volantẽ igitur per medium cælum, id eſt, cor habentem ſurſum cum deſpectu terrenorum incedentem per publicum, non erubeſcentem miniſterium ſuum, eò quòd nihil gerat aut doceat inhoneſtum aut infirmum. Nam hoc eſt quod ſequitur: Habentem euangelium æternum. Virtus enim Dei eſt, veritas Dei
Mat. 24. eſt, quæ tranſire aut veteraſcere non poteſt. Nam cælum, inquit, & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Quod vel ad
Luc. 21. quid volabat? *Vt euangelizaret*, inquit, *ſedentibus ſuper terram, & ſuper omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum.*) Et eſt ſenſus: Vt prædicaret in omnes gentes incipiens ab Hieruſalem, abſque acceptione perſonarum, abſque diſtinctione Iudæorum & gentium, & tribuum, & linguarum & populorum. *Timete, ait, Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius, & adorate eum qui fecit cælum & terrã, & mare & omnia quæ in eis ſunt, & fontes aquarum.*) Sic in hoc libro ſuperius quatuor animalia deſignata eſſe meminimus, vt facies leonis prima ſit. Nam animal primum ſimile leoni. Porrò natura leonis timorem cæteris animantibus incutit. Nam ad rugitum eius vniuerſa animantium natura contremiſcit. Vnde eſt illud: Leo rugiet quis non time-
Amos. 3. bit? Et continuò: Dominus Deus locutus eſt, quis non prophetabit? Rectè ergo primus timorem exigit dicendo: Timete Dominum, & date honorem illi. Cauſaque timoris congrua redditur, quia venit, inquit, hora iudicij eius. Timor iſte pœnalis eſt, cuius cauſa eſt expectatio iudicij, nondum plena ſapientia, ſed ſapiẽtiæ inchoatio, ſicut ſcriptũ eſt: Initiũ ſapientiæ timor Domini. Habet tamen nonnihil iuſtitiæ, quia de fide procedit. Niſi enim quis iudiciũ futurũ credat, non timet. Eſt ergo vtilis dum peccatorem ſolicitũ reddit, & ad pœnitentiam compellit. Vnde cũ dixiſſet: Timete Dominum, *Pſal. 110*
cõtinuò ſubiunxit: & date honorem illi. In quo? Videlicet, in eo vt relictis ſimulacris ad ipſum conuertamini. Sequitur enim: Et adorate eum qui fecit cælum & terram, & mare & omnia quæ in eis ſunt, & fontes aquarum. Et alius angelus ſecutus eſt eum dicens. *Cecidit cecidit Babylon illa magna, quæ à vino iræ fornicationis ſuæ potauit omnes gentes.*) Et hic ſecundus ſecundum faciem ſuam dicit, ſecũdum faciem vituli: nam ſecundum animal ſimile vitulo. Vitulus autem ſacrificium *Leu. 4.*
pro peccato offerebatur, cuius ſanguis in ſancta per pontificem inſerebatur, corpus autẽ cremabatur extra caſtra, Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum ſignificans, qui pro peccato generis humani oblatus, & extra *Hebr. 13.*
portam paſſus eſt. Quod Apoſtolus commemorans ſequitur & dicit: Exeamus igitur ad eum extra caſtra improperium eius portantes. Ait ergo: Cecidit cecidit Babylon. Babylon quod interpretatur confuſio, regnum eſt peccati, principatus mundi, & latrocinium diaboli: ſine dubio deletum eſt omninò in electis per paſsionem Chriſti ſic, *Ioan. 12.*
ut ipſe continuò paſſurus dixit: Nunc iudicium eſt mundi, nunc princeps mũdi huius eijcietur foras. Quicquid inquinationis ſiue per vim ſiue per ſuaſionem ciuitas diaboli, ciuitas DEI ingeſsit, ex quo ciuita- *Gen. 4.*
tem illam primus Cain, cruentis manibus *Gen. 6.*
ædificauit, & ex quo filij DEI, ſcilicet de ſtirpe Seth videntes filias hominum quòd pulchræ eſſent, videlicet quæ erant de ſtirpe Cain acceperunt ſibi vxores ex omnibus quas elegerant, vniuerſa iniquitas, omnia peccata quæ de commixtione reproborum electi contradixerant, pariter cum originali peccato per mortem Chriſti deleta ſunt, *Ephe. 6.*
& rectores mundi huius tenebrarum harũ de poteſtate priſtina corruerunt vt nõ ſedu cerent gẽtes, vt liceret gentibus conuerti ad Deum verũ, agere pœnitentiam & accipere remiſsionem peccatorum. Cecidit ergo cecidit Babylon, quæ à vino iræ fornicationis ſuæ potauit omnes gentes, id eſt, iudicium factum eſt, princeps mundi huius per mortem CHRISTI iudicatus eſt, & exinanita eſt omnis erroris confuſio, quia ebrietas fornicari à DEO, & in iram mitti faciebat omnes gentes. Sanè cum improperio dicitur magna, quia ſemetipſam ſuperbiendo magnificabat. *Et tertius ſecutus eſt eos, dicens voce magna: Si quis adorauerit beſtiam & imaginem*

imaginem eius, & acceperit characterem in fronte ſua,
aut in manu ſua, & hic bibet de vino iræ Dei, qui mix-
tus eſt mero in calice iræ ipſius, & cruciabitur igne & ſul
phure in conſpectu angelorum ſanctorum, & ante con-
ſpectum agni. Et fumus tormentorum eius aſcendet in
ſecula ſeculorum: Nec habent requiem die ac nocte, qui
adorauerint beſtiam & imaginem eius: Et ſi quis acce-
perit characterem nominis eius.) Et iſte tertius ſe-
cundum faciem ſuam dicit, ſecundum fa-
ciem hominis. Nam tertium, inquit, animal
habens faciem quaſi hominis. Quid enim di
cit? Poſt primum qui dixerat, timete Domi
num & adorate eum, legem ponit & ſenté-
tiam præſcribit eis qui adorauerint alium
præter eundem Deum. Nam in iudicandis
illis qui hoc fecerint, facies hominis omni-
bus apparebit. De beſtia hac & imagine ei⁹,
de nomine eius, immò de numero nominis
eius, & de charactere eius, quem qui nó ha-
buerit in illa nouiſsima perſecutióe, vende
re aut emere non poſsit, ſuperius dictū eſt.
Porrò quod ſic ait: & hic bibet, idcircò ait,
quia dixerat anterior, cecidit cecidit Baby-
lon, cui nimirum cadere, poculum damna-
tionis bibere eſt. Ipſa autem damnationis
pœna, vinum aut merum mixtum, grauiſ-
ſima cum ironia dicitur, nam fel amariſsi-
mum magis propriè diceretur. Aliàs, & ve-
rè vinum merum eſt, quia iudicium iuſtum
& irrepræhenſibile eſt. Illic omninò ſine
miſericordia iudicium erit. Quis enim mi-
ſerebitur, vbi & ipſe agnus miſericordiarū
ſuarum memor iam non erit? Notandum
quippè quod cùm dixiſſet, & cruciabitur
igne & ſulphure, addidit: in conſpectu an-
gelorum ſanctorum, nec iſto contentus, ad
didit adhuc: & in conſpectu agni. Iudicem
ipſum hic agnum appellauit, & tamen addi
dit adhuc: Et fumus tormentorum eo-
rum in ſecula ſeculorum aſcendet, nec ha-
bent requiem die ac nocte, &c. Magnum &
mirabile eſt, quod is qui iudicat vel punit
ſic ipſe agnus eſt, & tamen in ſecula ſeculo-
rum ad miſericordiā inflexibilis eſt, & di-
citur: Multa hic iudiciorū eius abyſſus nos
latet. Multi ignorantiā profunditatis huius
impatienter tulerunt: Et quaſi nimiam ſe-
ueritatem Deo aſcribere fugientes, æterni-
Mat.25. tatem tormentorum fore negauerunt, non
conſiderantes ſtultitiam ſuā, quia dum mi-
ſericordem facere contendunt, mendacem
facere non timuerunt eum qui dixit: Ibi-
bunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autē
Rom.11. in vitam æternam. At verò ſancti veridi-
1.Cor.13. cæ ſcripturæ credunt, Deumque nihilomi-
nus miſericordem eſſe ſine dubio ſentiūt,
ſuum quoque potius defectum eſſe depu-
tant, quod altitudinem diuitiarum ſapien-
tiæ & ſciētiæ Dei penetrare, vel iudicia eius
compræhendere, & vias eius inueſtigare
non poſſunt, eundemque defectum ſuum
patientiſsimè ferunt, cognoſcentes ex parte
donec veniat quod perfectū eſt. Vnde mox
ſubditur: *Hic patientia ſanctorum eſt, qui cuſtodiūt*
mandata Dei, & fidem Ieſu.) Hic, inquit, id eſt, in
eo quod dicuntur eſſe cruciandi in ſecula
ſeculorum, in conſpectu agni, in eo quod di
citur agnus fore illis ad miſericordiam in ſe
cula ſeculorum inflexibilis patiētia, ſancto-
rum eſt, dum non quaſi de nimia ſeueritate
murmurant qui cuſtodiunt mandata Dei;
videlicet ſcientes futurum eſſe iudicium,
qui cuſtodiunt fidem Ieſu, ſcilicet non du-
bitantes fidelem & veracē eſſe Ieſum, qui tā
terribile prælocutus & cóminatus eſt iudi-
ciū. Siquitur: *Et audiui vocē de cælo dicentem mihi*
Scribe: Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amo-
dò iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis, O-
pera enim illorum ſequuntur illos.) Et iſte quartus
ſecundum faciem ſuam audit & ſcribit, ſe-
cundum faciem aquilæ volantis. Nam quar
tum, inquit, animal ſimile aquilæ volanti.
Iſte eſt Ioannes, qui quarto loco audit &
ſcribit: quia poſt alios euangeliſtas rogatus
ab eccleſijs, doctuſq; reuelationibus de cæ-
lo, accepit ſecundum faciē, vt iam dictum
eſt, aquilæ volantis, incipiens ſecretam alti-
tudinem principij ſempiterni, & inde inci-
piens ea ſcripſit, quæ ferè omnia in ſeculo
alio, id eſt, in cælo repoſita ſunt. Eorum
omnium quæ ſcripſit nimirum hic finis, &
hæc ſumma eſt: Beati mortui qui in Domi-
no moriuntur, &c. *Et vidi, & ecce nubem candi*
dam, & ſuper nubem ſedentem ſimilem filio hominis,
habentem in capite ſuo coronam auream, & in manu
ſua falcem acutam.) Quem ſupra deſignaue-
rat dicens, & vidi, & ecce ſtabat ſupra mon-
tem Sion, eundem manifeſtius ſe vidiſſe
exprimit, ſimilem dicēs filio hominis, quia
videlicet qui prius in lege per agnum im-
maculatum figurabatur, ipſe per ſemeti-
pſum in euangelio locutus eſt, filius homi-
nis factus, de Maria virgine incarnatus.
Nam caro illa virginea, caro immaculata
ſine aliqua ſorde peccati originalis aſſum-
pta, per nubem candidam hic ſignificata eſt, Eſa.19.
ſecundum prophetam dicentem: Ecce a-
ſcendit Dominus ſuper nubem candidam,
& ingredietur Aegyptum, id eſt, aſſumet
carnem de virgine, & ingredietur in hunc
mundum. Nam quomodo ſol ſuper nubem
candidam diem quidem nobis efficit, ſed
non totā claritatem ſuā oſtēdit, lucem qui-
dem dat, ſed formam ſuā ſubtrahit, nec to-
tos ignes ſuos exerit, & frigus tamen compe
tenter exuperat præteritæ algidæ noctis: ſic
diuinitas clariſsima in carne miraculis qui-
dem & ſermone ſapientiæ nos illumina-
uit, ſed non ſemetipſam, ſicut eſt, manife-
ſtauit: locutus quidem eſt & fecit vt Deus,
non tamen formam DEI oſtendit, nec to-
tam virtutem ſuam exercuit, & tamen

Mitte falcē tuam acutā.) Hoc eſt, manifeſtare in
Iſrael, & prædica per temetipſum, & præ-
dicando doce homines foris relinquere oc
cidentem literá, & colligere viuificanté ſpi
ritú, & intelligere quod hactenus lex & pro
phetę prophetauerunt. Quare? *Quia venit ho-
ra vt metatur, quoniam aruit meſſis terræ.)* Quéad-
modum in agris, quádiu frumentum ſpica
nondum plenè formatú eſt, ad maturitatem
ductú eſt, foris cum ſtipula manet, vbi auté
permaturuit, tunc demum ſecatur, & ſtipu-
la foris relicta intus comportatur. Ita quā
diu venturus expectabaris, lex carnaliter
obſeruabatur: vbi autem tu adueniſti, iā te
prędicante, litera legis cum carnalibus Iu-
dæis foris relinquenda, & ſpiritalis ſenſus
intus colligēdus eſt, ita vt verbi gratia ſint
cœlibes, & tamen nihilominus, immò mul-
to melius attendant id quod dictú eſt: Ma
ledictus omnis qui nō facit ſemen in Iſrael.
Tamdiu clamauit, donec illi reſpóſum eſt,
vt veniret in aqua baptizans dato huiuſce-
Ioan. 1. modi ſigno: Super quem videris ſpiritum
deſcendentem ſicut columbam, & manen-
tem in eo, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſan-
cto. Factumque eſt, atque hoc ſigno mani-
Mat. 3. 4. feſtatus in Iſrael, extunc cœpit prædicare,
& dicere: Pœnitentiam agite, appropinqua
bit enim regnum cælorum. Sequitur er-
go: *Et miſit qui ſedebat ſuper nubem falcem ſuam in
terram, & meſſuit terram.)* Meſsis illius primitię
Apoſtoli fuerunt, & poſt illos omnes qui
ex gente illa credentes, relicta carnaliú cę-
remoniarum arida ſtipula, legem ſpiritua-
lem ſpiritualiter adimplere ſtuduerūt. Por
rò de illis omnibus qui ſtipulam illam, id
eſt, legis occidentem literam carnaliter æ-
mulantes, & euangelico ſpiritui inuidentes
Apoſtolos Chriſti perſequuti ſunt, eadem
impietate qua ipſum occiderunt Chriſtú,
quale factum ſit iudicium ſequentia viſio-
nis protinus ſignificant. *Et alius angelus exiuit de
templo quod eſt in cælo, habens & ipſe falcem acutam.
Et alius angelus de altari, qui habet poteſtatem ſuper
ignem, clamauit voce magna ad eum qui habebat falcē
acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vinde-
mia botros vineæ terræ: quoniam matura ſunt vuæ eius.
Et miſit angelus falſcem ſuam in terram, & vindemia-
uit vineam terræ, & miſit in lacum iræ Dei magnum,
& calcatus eſt lacus extra ciuitatem, & exiuit ſanguis
de lacu vſque ad frenos equorum per ſtadia mille ſexcē
ta.)* Alius iſte angelus eundē ſignificat Chri
ſtum, iam per paſsionem mortis acquiſitā
habentem poteſtaté in cælo & in terra, quē-
Mat. vlt. admodum dixit, poſtquam reſurrexit: Da-
ta eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in ter-
ra. H[illegible] in manu ſua falcem acutam, id eſt,
in eadem poteſtate ſua ineuitabilem habe-
Luc. 23. bat ſententiā, videlicet, ſuper inimicos ſuos
Iudæos iuſto iudicio proferendam, vt ſicut
prædixerat de illis cùm iam caderent in ore

gladij, & captiui ducerentur in omnes gen-
tes. Eiuſmodi falcem habens exiuit de tem
plo quod eſt in cælo. Iam enim quando ve-
nit ira eius ſuper infelices Iudæos, circun-
dante illos exercitu Romano, ipſe aſcende-
rat in cælum, & intrauerat in illud templú
ſuum non manu factum, vbi nunc, ſicut ipſe
Apoſtolus ait: aſsiſtit vultui Dei, pro no- *Hebr. 9.*
bis pontifex factus in æternum. *Et alius ange-
lus de altari qui habebat poteſtatem ſuper ignem, clama
uit voce magna ei qui habebat falcem acutam, dicens:
Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ
terræ, quoniam matura ſunt vuæ eius.)* Angelus qui
hæc clamat Moyſes rectè intelligitur, qui
Iudæos accuſat. Ipſe nanque Dominus quo
dam loco dixit eis: Nolite peccare, quòd *Ioan. 5.*
ego accuſaturus ſim vos apud patrem. Eſt
qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſpera- *Mat. 27.*
tis. Iſte nimirum clamauit & accuſauit bo-
tros amariſsimos, ſcilicet Iudæos, qui Do-
minum totius vineæ aceto mixto cum felle
potauerant, & vſque in hodiernum diem
accuſare non deſinit, exempli gratia, quo-
ties legitur aut canitur illud de cātico Deu- *Deut. 32.*
teronomij: De vinea Sodomorú vinea eo-
rum, & de ſuburbanis Gomorræ, Vua eorú
vua fellis & botri amariſsimi, Fel draconú
vinum eorum, & venenum aſpidum inſana-
bile. Hæc profectò cùm dicit, clamat & ac-
cuſat vineam malo ſuo vindemiandā. Quid
autem eſt quod de altari clamare, & ſuper
ignem poteſtatem habere dicitur? Taberna
culum, & altare, & ſancta ſanctorú primus
idem Moyſes illis fecerat, & in illo altari ſic *Leuit. 9.*
ſuper ignem poteſtatem habebat, vt eo in- *Num. 6.*
uolante, ignis à Domino ſuper holocauſta
deſcenderet, itemque irato illo contra ſa-
cerdotij temeratores, & dicente ad Deum,
ne reſpicias ad ſacrificia eorum, non ſuper
holocauſta ignis propitiationis deſcēderet
imò eoſdem præſumptores, videlicet Cho-
re & omne concilium eius, ignis iræ Dei cō-
ſumeret. Et quidé de illo altari ritus ab eo-
dem Moyſe Iudæis traditus, propitiatio e-
rat vſque ad illud eorum ſacrilegium, quo
Dominum occiderunt. Extunc autem cla-
mante Moyſe, & dicente ad Deum, ne re-
ſpicias ſacrificia eorum: omnia ſancta illo-
rum igne excidij, reſiſtentibus Romanis, ir
recuperabiliter exuſta ſunt. Mitte ergo, in-
quit, falcé tuam acutā, & vindemia botros
vineæ terrę. Quare? Quoniā, inquit, maturę
ſunt vuæ eius, id eſt, quoniam impletæ ſunt
iniquitates eius, quemadmodum per con-
ceſsionem dixerat ipſe paulò pòſt occiden-
dus: Implete mēſuram patrum veſtrorum,
Et poſt pauca: Ecce ego mitto ad vos pro- *Mat. 23.*
phetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex eis occi-
detis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in
ſynagogis veſtris, & perſequemini de ciui-
tate in ciuitatem, vt veniat ſuper vos omnis

 ſanguis

ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram,
à ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem
Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis in-
ter templum & altare. Sequitur ergo: *Et mi-
ſit angelus falcem ſuam in terram, & vindemiauit vi-
neam terræ, & miſit in lacum iræ Dei magnum.*) Nata
eſt orbi vniuerſo vindemiatio illa, excidiũ
illud infelicißimum, quo ſuper illos con-
geſtus eſt aceruus omnium miſeriarũ, qua-
rum ipſæ quoque lectiones horrore & ad-
miratione plenæ ſunt.

Sed quid eſt quod cùm dixiſſet: & vinde
miauit vineam terræ, addidit: & miſit in la-
cum iræ Dei magnum. Nimirum idipſum
quod per Moyſen cùm præmiſſum eſſet, i-
gnis ſuccenſus eſt in furore meo, adiunctũ
eſt: & ardebit vſq; ad inferni nouißima. Nó
Deut. 32. enim tantummodo materiali gladio vinde-
miati, aut corporali tantum captiuitate ca-
ptiuati ſunt, ſed temporali pariter & æterna
Hier. 17. damnatione damnati. Vnde & propheta
per conceſsioné loquitur: Et duplici contri-
tione cótere eos Domine Deus meus. Hinc
eſt ꝙ adhuc ſubiungitur: *Et calcatus eſt lacus
extra ciuitatem*) Quid eſt enim extra ciuitaté,
niſi extra regnum Dei, extra eccleſiá Chri-
ſti? Eiecti nanque ſunt de ciuitate illa, cuius
principem occiderunt, ac regno illo cuius
regem crucifixerunt. Idcircò autem eiecti
Luc. 19. ſunt, quia ſic voluerunt, dicendo: Nolu-
mus hunc regnare ſuper nos. Cùm ergo ci-
uitatis æternæ regem ſuper ſe regnare nolé-
tes, Romano exercitu circundante peſſun-
dati ſunt nimirum lacus extra ciuitatem cal
catus eſt. Et ó inæſtimabilis calamitas, incó
ſolabilis miſeria. Non ſic botris illis, quo-
modo alijs qui calcantur intra muros ciui-
tatis, & ideo pro torcularibus cantantur quia
ſic calcantur preſſuris huius mundi, non de
fluunt in ſtagnum inferni, ſed in apothecá
Domini, in illa dilectißima tabernacula do
Pſal. 83. mini, in illa vbi concupiſcentes deficiunt, &
deficientes concupiſcunt atria Domini. Dã-
nationem ſiue contritionem illorum dupli
cem mirabiliter ſignificauit, vel ſignificatã
vidit: Et calcatus eſt, inquit, lacus extra ci-
uitatem. *Et exiuit ſanguis de lacu vſque ad frenos
equorum per ſtadia mille ſexcenta*) Ordo verborũ
eſt: Et extra ciuitatem per ſtadia mille ſex-
centa calcatus eſt lacus, & exiuit ſanguis vſ-
que ad frenos equorum.

Per ſtadia, inquit, mille ſexcenta longè
extra calcatus eſt. Nimirum hoc plus quá
ſabbati iter eſt. Denique ſecundum legem
non plus quàm mille paſſus in ſabbatho ex-
tra progredi licet. Porrò ſtadia mille ſexcé-
ta, ducéta ſunt paſſuum millia. Longè ergo
plus eſt, quàm ſabbathi iter. Dominus auté,
apud quem tota lex ſpiritualis eſt, ſtatum
vel ſeculum illud, quod præſenti vitæ ſuc-
cedit, ſabbathi nomine vult intelligi, dum
tam populi illius prædictam tribulationem
& iram, quàm illam quæ per omnes ſub An-
tichriſto futura eſt, prænuncians: Orate au- Mat. 24.
tem, inquit, ne fiat fuga veſtra hyeme, vel
ſabbatho. Et eſt ſéſus: Orate, ne finis omniũ
mors vos cópræhendat, in infidelitatis hye-
me, vel ne túc primũ conuerti & per pœni-
tentiam velitis effugere iram Dei, quando
non licet operari. O igitur miſeri nunquá
miſericordiam conſecuturi, quorum tam
longè extra ciuitatem calcatus eſt lacus, vt
iam in illam nó poſsint reuerti, quia ſabba-
tum eſt illic quo non licet plus quàm mille
paſſus proficiſci, id eſt, non niſi de minori-
bus peccatis veniam conſequi. Qui porrò
ſunt equi, quorum vſq; ad frænos ſanguis
exiuit, niſi ſpiritus maligni, qui nunc qui-
dem quaſi infrẹnes equi per aerem ferun-
tur indomiti, vltimo iudicio tandé aliquan
do frẹnandi? Nimirum vſque ad ſrẹnos e-
quorum eiuſmodi ſanguis illorum exiuit,
quia ſocij & compares erunt dæmonum in
ſupplicijs æternis. Scripta nanq; iam eſt ſen- Mat. 25.
tentia qua dicetur: Ite maledicti in ignem CAP.
æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis XV.
eius. *Et vidi aliud ſignum in cælo magnum & mira-
bile, angelos ſeptem habentes ſeptem plagas nouißimas,
quoniam in illis conſummata eſt ira Dei.*) Poſt canti
cum cantatum cum agno ſupra monté Sion,
& poſt volatus magnaſque voces trium an-
gelorum, quibus additur Ioannes ipſe quar
tus eſt, ſedente filio hominis, & vindemian
te vineam terræ, ſeptem angeli habentes ſe-
ptem plagas nouißimas in ſeptem phyalis,
ſicut poſtmodũ ſcriptum eſt, conſpiciũtur:
quia poſt priſca legis & prophetarum canti
ca, condito Chriſti euangelio, iamque ſedé
te ad dexteram patris eodé Chriſto, cuius
iudicio populus Iudaicus modo ſupradi-
cto vindemiatus eſt, prædicatores ſancti
multiplicati ſunt, orbemq; vniuerſum ſcien
tia Domini repleuerunt. Meminiſſe nanq;
& hic conuenit, quia libri huius partes di-
ſtinguendo ſecundum ſeptem ſpiritus Do-
mini, eum cuius operum imagines præcedé
ti conſpiciũtur in viſione, iam diximus ſan-
ctum eſſe ſpiritum ſcientiæ. In phyalis ergo Dan. 12.
rectè intelligitur illa profuſio ſiue multi-
plicitas, de qua in Daniele ſcriptum eſt: Per
trãſibunt plurimi, & multiplex erit ſcien- Pſal. 18.
tia: ſimulque illa linguarum copia, de qua
Dauid cùm dixiſſet: Dies diei eructat ver-
bum, & nox nocti indicat ſcientiam, conti-
nuò ſubiunxit: Non ſunt loquelæ neque
ſermones, quorum nó audiantur voces eo-
rum. Phyalæ nanq; ore grandi exterius di-
latantur vnde & nomen ſortiũtur. Siquidé
phy Græcè, os Latinè, alin verò vitrum di-
citur, & inde vaſa huiuſmodi dicta ſunt,
quod ex quo vitro facta, ventre mediocri
contenta, ore, vt iam dictum eſt patulo di-
latantur

latantur: Nimirum huiuſcemodi vaſculis prædicatores noui teſtamenti, Apoſtoli ſiue apoſtolici viri rectè ſimilantur, quorum & mentes ſpiritus ſanctus ſcientia ſua intus repleuit, & ora foris dilatauit, vt ſicut iam dictum eſt, non eſſent loquelæ neq; ſermones, quorum non audirentur voces eorum, id eſt, vt in ore eorum omnia genera naſcerentur linguarum. Econtra cantores ſupradicti apud quos lex & prophetæ in vna tantum Hebræa gente latebant, quique cantica illa vna tantum id eſt Hebræa lingua cantabant ſiue legebant, cyathis aſsimilãtur: quæ vaſcula ventre diſtenta ore puſillo coanguſtantur. Ait itaque: Et vidi aliud ſignum in cælo magnũ & mirabile: Reuera poſt illud ſignum, quo viderat ſtante agno ſupra mõtem Sion ſtare cum illo centum quadraginta quatuor millia, cantantes canticũ nouum magnum & mirabile, eſt hoc ſignum, quo, videlicet filio hominis vindemiante vineã terræ, angelos illos ſeptem plagas nouiſsimas habere, & in illis irã Dei conſummare.

Qui enim ſunt ſeptẽ iſti angeli, niſi vniuerſi prædicatores euangelij, veritatis nuntij? Nam quia ſpiritus ſanctus qui iam dictas & poſtmodum dicendas illis phyalas dedit, ſeptiformis eſt, rectè ſeptenario numero cõprehenduntur, & ſimul intelliguntur vniuerſi. Porrò plagas nouiſsimas primarum reſpectu plagarum dicit, quas videlicet primas ſeptem plagas memorauimus ſuperius, vbi ſeptem angeli ſeptem cecinernnt tubis. De ſingulis iſtis plagis nouiſsimis, poſtmodum ordine dicendum erit, quomodo illæ primæ, iſtæ nouiſsimæ dicantur, & ſint. Veruntamen & hic breuiter præliandum eſt, quia plagæ illæ idcirco primę dicũtur, quia percuſſerũt corpora: iſtæ autem nouiſsimę, quia perueniunt vſque ad animas. Vnde & notandum eſt quod dicit, quoniam in illis conſummata eſt ira Dei. ira nanque Dei occidendo corpora inchoatur, & poſtquam occiderit animas, in gehennã mittendo conſummatur. Sequitur *Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igne, & eos qui vicerunt beſtiam, & imaginem eius ſtantes ſuper mare vitreum mixtum, habentes citharas Dei, & cantabant canticum Moyſi ſerui Dei, & canticum agni dicentes: Magna & mirabilia opera tua domine Deus omnipotens, iuſta & vera via tua rex ſeculorum. Quis non timebit te domine, & magnificabit nomẽ tuum? Quia tu ſolus es pius, quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conſpectu tuo, quoniam iudicia tua manifeſta ſunt.* Iſti referuati ſunt in vaſis miſericordiæ, & cantando ſalutem ſuam citharizando ſaluatoris ſui gratiam, fœliciter effugerunt de terra, & de mari, de fluminibus fontibusque aquarum, de ſolis æſtu vel igni, de ſede vel regno beſtię tenebroſo, de flumine magno Euphrate, de aere ſiue poteſtatibus aeris huius, in quæ omnia phyalæ iræ Dei iam dictæ poſtmodum effuſæ narrãtur. Iſti enim ſunt, qui reuelata per euangelium ira Dei de cælo ſuper omnem impietatem & iniuſtitiam hominum, crediderũt *Rom. 1.* & pœnitentiam egerunt, & baptizati ſunt in remiſsionem peccatorum. Idcirco ab illis iræ filijs, qui credere noluerũt, narrationis ordine ſegregantur, & prius iſtorum ſalus, ac deinde illorum perditio narratur. Ait itaque. *Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igne.* Hoc mare baptiſmi Chriſti ſacramentum, eſt aqua illa, quæ cum ſanguine de lanceato latere eius pendentis in cruce viſibiliter cucurrit, quæ peccata omnia delet & mundat, ſed non ſine inuiſibili ſpiritus ſancti potentia ſiue præſentia. Rectè ergo cum dixiſſet, & vidi tanquam mare, addidit, mixtum igne: quia videlicet in baptiſmo, ſicut iam dictum eſt, viſibilis aqua nihil ageret ſine inuiſibili ſpiritus virtute. Et pulchrè cum dicere poſſet: Et vidi aquam, dicere maluit: Et vidi tanquam mare, quia nimirum baptiſmi Chriſti quo peccata ſorbẽtur, cũ rubro mari, quo Pharao cum curribus & equitibus *Exo. 14.* ſuis perijt, non parua vel ignota quædam ſimilitudo eſt. Nouit autẽ catholica fides, quia illi quoque priores citharędi ſiue cantores, qui viſi ſunt ſtantes cum agno ſupra montem Sion, ſimul cum iſtis iunioribus ſupra hoc mare ſteterunt, id eſt, non ſine aqua baptiſmi, non ſine ſanguine paſsionis Chriſti & igne ſpiritus ſancti ſalui facti, vel ad perfectum adducti ſunt. Neque enim illa ſacramẽta vmbratica, verbi gratia: quòd in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari, quòd manna comederunt, quòd aquam de petra biberunt, non, inquam, hæc & cætera figuratiua Dei miracula, illos ad perfectum adduxerunt, ſed per illa omnia quaſi catechizati, tandem aduenientis ſaluatoris paſſione regenerati ſunt, tunc in ſimul omnes, quando patefacto, ſicut iam dictũ eſt, eius latere, & profluente aquã cũ ſanguine, ſacramentũ baptiſmatis conditum eſt. Nos ẽnim idcirco ſingulatim baptizamur, qa eccleſię, quæ tunc regenerata eſt, nondũ incorporatí eramus. Igitur quod nunc ait: *Et eos qui vicerunt beſtiã et imaginẽ eius vidi ſtantes ſupra mare vitreum.*) Tam de veteris quàm, de noui teſtamẽti ſanctis omnibus rectè intelligimus: quia nimirum & illi crediderunt venturum, & iſti qui credunt aduenisse Chriſtum, ipſa fide dum credunt & baptizantur, vicerunt beſtiam & imaginem eius, id eſt, diabolum, & omnem impium hominem imitatorẽ eius. Denique cuncta crimina, vniuerſa peccata *1. Cor. 2.* tam originalia, quàm actualia, quæcunq; ſiue ſuaſione, ſiue exemplo ingeſsit iſtis, illa beſtia & illa imago eius, in mari iſto obruuntur, ipſi verò ſupra mare ſtant, id eſt, ſuperſtites ſunt, vt tranſeant ad veram terrã promiſsionis.

miſsionis, quam promittendo tunc abſcondebat litera legis, nunc autem reuelat ſpiritus euangelij. Quapropter pulchrè dicitur, hoc mare vitreum, quia ſicut in vitro quod continetur tranſlucet, ſic in iſto euãgelij ſacramẽto iam nihil occultum eſt, ſed quod primum in figura gerebatur, nunc in re geritur, & totum manifeſtum eſt. Sed & idcircò mare vitreum dictum rectè intelligis, vt cognoſcas, quia omnes qui accedunt, debent eſſe vitrei, id eſt, ſimplices, per veritatem puræ confeſsionis. quia ſcriptum eſt: Spiritus enim ſanct⁹ diſciplinæ effugiet fictum. Qui autem ſcrutatur corda & renes Deus, ipſe videt, qua mente, quo affectu quiſque ſtet ſupra hoc mare, quali vel quãta cum gratiarum actione accipiat ſiue reſpiciat mare quod pertranſiuit, quales vel quantos inimicos perſequentes euaſerit, quomodo ſuper hoc non ingratus humili exultatione trepidet aut tripudiet in laudem Dei. Vnde & protinus ſubiungit: *Habentes citharas Dei, & cantantes canticum Moyſi ſerui Dei, & canticum agni.)* Profectò citharæ Dei nõ manu factæ ſunt, qualibus homo fidiculas arte dimenſas ſuperextendit, ſed citharæ pectorum fideliũ, in qui bus per fidem muſica cæleſtis, id eſt, verbum inhabitat veritatis, vbi chordæ ſunt extentæ præceptorũ Dei, de qualibus Pſalmiſta dicit: Confitemini Domino in cythara, in Pſalterio decem chordarum pſallite illi. Decem quippè legis præcepta ſunt, quorum fine obſeruatio ne non valet Deo quicunque hoc mare trãſiuit. Cùm enim dixiſſet: euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, addidit adhuc: docentes eos ſeruare omnia quæ mandaui vobis. Hæc nimirum obſeruare, eſt ſuper hoc mare ſtando cantare, primum in cythara, deinde in pſalterio clarius ſonãte, id eſt, primum in timore, deinde in perfecta charitate. Habentes igitur cytharas Dei, inquit, id eſt, benè operantes ad gloriam Dei, non vt videantur vel audiantur ipſi ab hominibus, ſed vt glorificent patrem ipſorum, qui eſt in cælis. Porrò quod dicit: & cantantes canticum Moyſi ſerui Dei, iuxta hiſtoriam notum eſt, quod vel quale canticum Moyſes ſeruus Dei, cum filijs Iſrael tranſito mari cantauerit, ſubmerſo Pharaone cum curribus & equitibus ſuis: Cantemus, inquit, Domino, glorioſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem eius proiecit in mare, &c. Iuxta myſticum euangelicæ veritatis intellectum, qualiter canticum hoc eis congruat qui de lauacro regenerationis aſcenderunt, ferè nullus ignorat. Cùm ergo dixiſſet: cantantes canticum Moyſi ſerui Dei, rectè addidit, & canticum agni, quia nimirum quod ſub Moyſe hiſtorialiter in figura geſtum eſt illo tranſitu maris, hic ſpiritualiter in baptiſmate ſuo quo nos regenerauit, agnus Dei Chriſtus adimpleuit. Et pulchrè hoc loco ſcriptura præſens, filium Dei, cuius in morte baptizati ſumus, agnum Dei nominauit, quia, videlicet quãdo Moyſes canticum illud cecinit, idipſum propter quod canebat euenerat per immolationem agni, menſe primo, quartadecima die menſis ad veſperam, Domino iubente, immolati in typum eiuſdem Chriſti filij Dei, propter peccata noſtra vt ea tolleret immolandi. *Magna, inquiunt, & mirabilia opera tua Domine Deus omnipotẽs, iuſta & vera via tua rex ſeculorũ.)* Hoc nimirum etſi non verbis, ſenſu nihilominus canticũ eſt Moyſi ſerui Dei. Etenim cantico illo non ſemel, ſed multis vicibus in operibus illis collaudant magnificentiã Domini. Glorioſè enim, inquit, magnificatus eſt. Item: dextera tua magnificata eſt in fortitudine. Item: Quis ſimilis tui in fortibus Domine, quis ſimilis tui magnificus in ſanctitate? Ergo canticum eſt Moyſi, cantatur enim & ſenſu & exemplo Moyſi. Sunt autem duo maxima quæ hoc breui verſiculo cytharizant id voce exultationis & confeſsionis, ſcilicet fortitudo Dei, & iuſtitia regis ſempiterni. Nam quod dicunt magna & mirabilia opera tua, fortitudinis laus: quod adijciunt, iuſtæ & veræ viæ tuæ, iuſtitiæ cõfeſsio eſt. Nimirum hæc duo in anima confitentis, non æqualium meritorum ſunt. Nã benè quidem meretur qui fortiſsimi ſpirituum Dei mirabilia videns opera, timet & laudat atq; confitetur. Optimè autem is, qui iuſtitiam eius in eiſdem operibus, & vbi intelligit, contra calumniatorem defendere nititur, & vbi deficit, minor ſenſu, nihilominus cum dilectione veneratur, & dicit illud quod quenque noſtrum dicere docet Apoſtolus: O altitudo diuitiarum ſapiẽtiæ & ſcientiæ Dei, quàm incompræhenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Exempli gratia: Pharaone ſubmerſo cum curribus & equitibus ſuis, ſuper quo cantatur ſupra dictum canticum Moyſi ſerui Dei, cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt, promptum eſt ſcire, cur Domino vt verè forti cantetur: quia manifeſtum eſt fortitudinis eius mirabile opus. Vbi autem de eodem Pharaone loquitur Deus: ego indurabo cor eius. Itemque ad Moyſen: Miſerebor cui voluero. ibi procul dubio etſi minus videtur, credenda & confitenda eſt iuſtitia viarum eius. Nam inde fit vt prius latebat ipſa ſubiectionis humilitas, interdum aliqua ex parte cognoſcere mereatur, donec veniat quod perfectum eſt. Sunt autem ipſæ viæ Domini duæ, altera miſericordia, altera veritas. Sic enim dicit ſcriptura: Vniuerſæ viæ Domini miſericordia

Sapi. 1. Hier. 17. Pſal. 30. Mat. vlt. Matth. 5. Exo. 15. Rom. 6. Exod. 12. Exod. 15. Rom. 11. Exod. 15. Exod. 7. Exod. 33. 1. Cor. 13. Pſal. 24.

cordia & veritas. De miſericordia cantant
victores iſti, quia tu ſolus es pius, quoniam
omnes gentes venient & adorabunt in con-
ſpectu tuo. Hoc nanque gratuitæ miſericor
diæ vel miſericordis gratiæ eſt, quod gen-
tibus omnibus abſque perſonarum diſtin-
Eph. 2. ctione euangelizatum eſt, vt venirent, & vt
hi qui erant longè, prope fierent. Idcircò cũ
dixiſſet, quia tu ſolus pius es, ipſum pieta-
tis opus ſubiunxit: quoniam omnes gentes
venient, & adorabunt in cõſpectu tuo. Por
rò de ſecunda via quæ eſt veritas, protinus
dicunt hi: Quoniam iudicia tua manifeſta
ſunt. Subauditur enim, quòd ſint vera. Ve-
ro nanque iudicio factum eſt & illud quod
Exod. 7. ad ſupra memoratum Pharaonẽ dicit: quia
In hoc ipſum te excitaui, vt oſtendam in te
Rom. 5. fortitudinem meam, & illud quod modo
ſuperius dictum eſt, vindemiauit gentem
Iudaicam, vt non ſolummodò cæci fierent
qui prius videbaut, verùm etiam caderent
in ore gladij, & captiui ducerentur in om-
nes gentes. Hniuſcemodi eius iudicia mani
feſta ſunt, non quidem omnibus, ſed eis qui
bus ipſe per ſpiritum ſuum reuelauit, & nõ
1. Cor. 2. perfectè adhuc, ſed ex parte donec veniat
1. Cor. 13. quod perfectum eſt. Quorum ſecundum
ſenſum poterat hic latius tractari, ſi nõ tra-
heremur ſtudio proficiſcendi. Inter huiuſ-
modi opera fortitudinis & iuſtitiæ Domini
admirantes dicunt cantores iſti: *Quis non time
bit te Domine, & magnificabit nomen tuum?)* Cùm
Ioan. 9. dicunt, quis non timebit, ſubaudiendum
Pſal. 75. eſt, & pacem habebit? Sic enim alia ſcriptu-
ra dicit: Quis reſtitit ei, & pacem habuit?
Item & alibi ſcriptum eſt: Tu terribilis, &
quis reſiſtet tibi? ſubauditur enim, nullus.
Et protinus cauſa grauiſsima redditur, cur
reſiſtere poſſet nullus: Extunc ira tua. Et
eſt ſenſus: Ex quo peccator non per infirmi
tatem labendo, aut per ignorantiam erran-
do, ſed per ſuperbiam tibi reſiſtendo pec-
cat, extunc ira tua, vt videlicet, nõ iam diſ-
ſimiles aut auerſum euoces, ſed ferias atq;
fortiter confringas. Igitur quis non time-
bit te Domine, & magnificabit nomen tuũ,
idem eſt ac ſi dicat: Cùm tam magna & mira
bilia ſint opera tua Domine, tamq́ue iuſtæ
& veræ viæ tuæ, ſuperbi & ingrati vbi pare
bunt? Qui enim non timet nunc, ſubiectus
timebit, imò conturbabitur oppreſſus, iu-
Eſa. 2. xta illud quod per Eſaiam prophetica in eũ
inuectione dicitur: Ingredere in petrã, ab-
ſcondere foſſa humo à facie Domini, & à
gloria maieſtatis eius, cùm ſurrexerit per-
cutere terram. *Poſt hæc vidi, & ecce apertum eſt
templum tabernaculi teſtimonij in cælo, & exierunt ſe-
ptem angeli, habentes ſeptem plagas, de templo, veſtiti
lapide mundo candido, & præcincti circa pectora zonis
aureis. Et vnus ex quatuor animalibus dedit ſeptẽ ange-
lis ſeptem phyalas plenas iracũdia Dei viuentis in ſecula
ſeculorum.)* Poſt hæc, inquit, vidi ſubauditur
id quod ſupra iam narrare cœperam, dixe-
rat enim: Et vidi aliud ſignum in cælo ma-
gnum & mirabile, angelos ſeptẽ habẽtes ſe-
ptẽ plagas nouiſsimas, quoniam in illis cõ-
ſũmata eſt ira Dei. Sed cũ hoc dicere cœpiſ-
ſet, protinus omiſit, pulchramq́ue digreſ-
ſionẽ fecit, vt prius id quod ſimul viderat,
ſcriberet, ſcilicet mare vitreum, & eos qui
ſtando ſupra illud plagas illas gratia Chri-
ſti euaſerunt, & deinde ordinem plagarum
earundem, qualiter effuſæ ſint, ſiue effun-
dantur in eos qui non crediderunt, & ſuprà *Mar. vlt.*
mare illud ſtare neglexerunt. Nam hic eſt
ordo euangelicus: Qui crediderit, & bapti-
zatus fuerit, ſaluus erit: Qui verò nõ credi-
derit, condemnabitur. Prius ſalus creden-
tibus, deinde damnatio propoſita eſt non
credentibus. Vidi ergo, inquit, poſt hæc, &
ecce apertum eſt templum tabernaculi teſti
monij in cælo. Templum tabernaculi teſti-
monij eccleſia erat tẽporis anterioris, cuius
ritus omnis vel ordo figuratiuus à taberná *Exod. 36*
culo teſtimonij initiatus eſt, quod fecit in *Pſal. 75.*
eremo Moyſes. Hoc templum, id eſt, hæc
eccleſia, in vna tantum gente Iudæa claude-
batur, in qua ſola notus erat Deus. Claude
batur loci anguſtijs, claudebatur non intel *Mat. 26.*
lectis ceremoniarum cauſis myſticis atque
figuratiuis. Verùm Domino Ieſu tradente
ſpiritum, & in morte ſua ſupra dictum con *Luc. 24.*
dente baptiſmatis ſacramentum, velũ tem-
pli ſciſſum eſt à ſummo vſque deorſum, &
ipſe reſurgens à mortuis, aperuit diſcipulis
ſuis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. A- *Pſal. 18.*
pertum eſt ergo templum tabernaculi teſti- *Mat. 20.*
monij. Vbi? In cælo, inquit, Cælum vel cæ- *Actor. 15.*
li, omnes ſancti in quibus Deus habitat, &
maximè Apoſtoli ſunt. De illis nanq; ſcri-
ptum eſt: Cæli enarrant gloriam Dei, & o-
pera manuum eius annũciant firmamentũ.
In cælo ergo, id eſt, in Apoſtolorum cordi
bus apertum eſt, vtpotè quibus, ſicut iam
ſuprà dictum eſt, aperuit ſenſum, vt intel-
ligerent ſcripturas. Itaque ſic aperto tem-
plo. *Exierunt ſeptem angeli habentes ſeptem plagas
de templo.)* Quomodo exierunt, vel quo exie
runt? Nimirum relinquendo carnales legis
ceremonias de templo exierunt, immò &
excutiendo puluerẽ pedum ſuorum in Iu-
dæos incredulos, ad gentes exierunt. Habẽ-
tes, inquit, ſeptem phyalas, id eſt, prædicare
iuſsi iram & indignationem & tribulatio-
nem in omnem animam hominis operantis
malum, Iudæi primum & Græci, ſic econ-
trario gloriam & honorem & pacem in om-
nem animam hominis operantis bonum,
primum Iudæi & Græci, videlicet quales e- *2. Tim. 4.*
rant illi, quos paulò ante dixit ſtantes ſupra
mare, & cantantes canticũ Moyſi ſerui Dei.
At verò plagas huiuſmodi habentes, & ſe-

culo

culo huic nequam mala ventura oportunè importunè nunciaturi, oportebat vt eſſent inter aduerſa ſecuri, & ad perſerendas tentationes benè præparati. Sequltur ergo. *Veſtiti lapide mundo candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.*) Lapis mūdus & candidus Chri-
Galat. 3. ſtus eſt, ſanctus, innocēs, & impollutus. Ait autem Apoſtolus: Omnes qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Porrò zona aurea circa pectora, charitas in cordibus perſecta. Nam Charitas Dei, inqnit idē
Rom. 5. Apoſtolus, diffuſa eſt in cordibus noſtris per inhabitātem ſpiritum eius in nobis. Benè igitur præparati & præmuniti exierunt, foris contra perſecutiones lapidei, intus cōtra tentationes præcincti. *Et vnus*, inquit, *ex quatuor animalibus dedit ſeptē angelis ſeptem phyalas plenas iracundia Dei viuentis in ſecula ſeculorū.*) Tūc angelis iſtis phyalæ datæ ſunt, quando qui erant homines ſine literis & idiotæ, acceperunt, ſicut iam diximus ſupra, ſcripturarū intelligētiam, & omnium linguarum copiā. Hoc quando & qualiter ſactum ſit, vnus &
Actor. 2. ſolns ex quatuor euāgeliſtis Lucas ſcribit: Cùm autem, inquit, cōplerentur dies Pentecoſtes, erant omnes diſcipuli pariter in eodem loco, &c. Rectè igitur phyalas vnus ex quatuor animalibus dedit, quia vnns tantū ex quatuor euangeliſtis narrauit, quomodo diſcipulorum & corda per ſcientiam, & ora per omnimodam eloquentiam tanquā phyalas dilatauit, de quibus iam ſuperius dictum eſt. Et illud quoque ſuperius dictū eſt, quia ſpiritus ſanctus qui repleuit illos, ſeptiformis eſt. Et idcircò quamuis duodecim fuerunt Apoſtoli, immò centum vigintì diſcipuli, ſuper quos ſpiritus ſanctus deſcendit, rectè tam eos omnes, quàm & vniuerſos prædicatores, quos extunc vſque in finem ſeculi ſpiritus idem mittere non deſinit, numero ſuo deſignant ſeptem angeli. Eiuſmodi phyalas, ꝙ valdè terribile eſt, plenas dicit iracundiæ Dei viuentis in ſecula ſeculorum. Quid enim eſt Dei vinentis in ſecula ſeculorū iracundia, niſi æterni iudicij ſentētia, æterna peccatorum vindicta? Huius nimirum iracundiæ phyalæ plenæ
Rom. 1. ſunt, eis qui non credunt, qui veritati contradicunt, qui opera iniquitatis ſaciūt. Hęc ira Dei de cęlo per miniſteriū euangelij iſtorum reuelatur ſuper eos. Olim non ita plenas iracundiæ habebant phyalas præcones ſancti, ſicut iam ſuperius dictum eſt: In vna tantùm gente, in vna lingua ora ſua cōſtringebant, & cyathi potius, quàm phyalæ erāt, paucis hominibus loquentes, & eiſdem per figuras & ęnigmata loquendo, pleraq; ſubtrahentes. Iſtorum ora linguis omnibus in vniuerſum orbem terrarum dilatata ſunt, vt palam regibus & gentibus annunciarent futnri iudicij imminentem iracundiam, ſimulq; ipſam quæ iudlcatura eſt perſonam quæ dictnra eſt his qui à ſiniſtris eius erant: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Mat. 25. Sequitur. *Et impletum eſt templum fumo à maieſtate Dei, & de virtute eius. Et nemo poterat introire in templum, donec cōſummarentur ſeptem plagæ angelorum.*) Exeuntib. angelis de templo, ipſum templū fumo impletum eſt: quia videlicet, prædicatoribus relinquentibus & relinqnendas eſſe docentibus carnales legis cæremonias, Iudæi nimiū impatientes, ſuo furore excæcati ſunt, & hoc à maieſtate Dei & de virtute eius, id eſt, propter prædicationem ſanctæ trinitatis, & propter miracula quæ virtuosè fiebant, cum prædicatione fidei huius. Sic & Eſaias ſcribit, quia clamantibus Seraphin ſanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus ſabaoth, impleta eſt domus Domini fumo. Vbi enim prædicari cœpit vna maieſtas trinitatis, patris & filij, & ſpiritus ſancti, & regnum Domini ſedentis, vt ait idem propheta, Eſa. 6. ſuper ſolium excelſum & eleuatum, ſcilicet ad dexteram patris, ſupra omnem virtutem, & principatum, & poteſtatem, Iudaica corda ſuus liuor excæcauit, & hic eſt fumus quo templum impletum eſt à maieſtate Dei. Neque enim alijs niſi tantū incredulis obortus eſt ille fumus. Stephanus cū ſtaret in medio illorum, eiuſmodl fumum ſi- Actor. 7. bimet ſacientium, nihilominus clarè vidit, imò & multò clarins videre meruit, dū intuens in cælum dixit: Ecce video cęlos apertos, & filium hominis ſtantē à dextris Dei. Hic denique de conſortio angelorum iſtorum erat, qui de templo exierūt, & inde accuſabatur à dicentibus: Audiuimus enim eum dicentem, qnod Ieſus Nazarenus hic deſtruet locum iſtum, & immutabit traditiones quas tradidit nobis Moſes. Hic quoque phyalā habebat plenam iracundiæ Dei cùm diceret illis: Dura cerulce & lnclrcunclſis cordib. & auribus, vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis, &c. *Et nemo*, inquit, *poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plagæ ſeptem angelorum.*) Quod eſt dicere: Et nemo poteſt conuertere populum Iudaicum, donec per totum orbem prædicetur Chriſti euangelium, quo plagoſum nunciatur im- CAP.
minere iudicium. *Et audiui vocem magnam de* XVI.
tēplo dicentē ſeptem angelis: Ite effundite phyalas iræ Dei in terram.) Magna vox iſta eſt quia magnā ſonat iram. Hæc de templo auditur: quia cū de cęremonijs templi Iudaici exlturi eſſent ſicut iam dictum eſt, eiſdem angelis mox paſſurus prædixerat Dominus Ieſus. Et cū venerit paracletus ille arguet mundum de Ioan. 16. peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me: de iuſtitia verò, quia ad patrem vado, & iā nō videbitis me: de iudicio autē, quia princeps mun-

princeps múdi huius iam iudicatus eſt. Ite ergo, inquit, & effundite phyalas irę Dei in terram, id eſt, palam arguite mundum, & dicite quas ob cauſas homines qui terra ſunt amando terram, Dei viuentis mereantur iram. *Et abiјt primus & effudit phyalam ſuam in terram: & factum eſt vulnus ſæuum ac peßimum, in homines qui habent characterem beſtia, & eos qui adorauerunt imaginem eius.)* Hic iam ad memoriam reuocandus eſt primarum ordo plagarum, ſcilicet earum quæ ſuperius ad voces ſeptẽ angelorum tubis canentium factæ ſunt. Illarum nanque reſpectu plagæ iſtæ nouiſſimæ dictæ ſunt. Ad vocem primi angeli tertia pars terræ combuſta: ad vocem ſecundi, tertia pars maris ſanguis facta: atque ad vocem tertij, tertia pars fluminum in abſinthium verſa: & ad vocem quarti, tertia pars ſolis, lunæ atque ſtellarum obſcurata eſt: ad vocem quinti angeli, locuſtæ pugnaces de puteo abyſſi in terram exierũt: & ad vocem ſexti, quatuor angeli qui alligati erant in flumine magno Eufrate, ſoluti ſunt: atque ad vocem ſeptimi, victorioſæ voces in cælo factæ ſunt. Eodem ordine per eaſdem mundi partes plagæ iſtæ nouiſſimæ effunduntur. Prima nanque in terram, ſecunda in mare, tertia in flumina & ſuper fontes aquarum, quarta in ſolem, quinta in ſedem beſtiæ, ſexta in flumen magnum Eufraten, ſeptima effunditur in aerem. Loco putei abyſſi, ſedem beſtiæ in hoc ordine ſcripſit, cætera eiſdem nominibus expreſſit. Nunc ergo nouiſſimæ iſtæ primis illis conferendæ ſunt, ſingulæ ſingulis, pariterque videndum prout veritas ſe ſe oſtendere dignabitur, qua ratione poſt illas iſtæ nouiſſimæ dicantur vel ſint. *Et factum eſt*, inquit, *vulnus ſæuum ac peßimum, in homines qui habent characterem beſtia, & eos qui adorauerunt imaginem eius.)* Beſtię, id eſt, diaboli character ſuperbia eſt, & hũc habere rectè iudicatur quiſquis ſcienter & per contemptum peccat, ſicut de quibuſdã Apoſtolus dicit: quia cũ cognouiſſent Deũ, *Rom. 1.* nõ ſicut Deum glorificauerunt aut gratias egerunt, immò & ſicut idem ait: Non probauerunt Deum habere in notitia. Itaque & in eo quod ſequitur, & in eos qui adorauerunt imaginem eius: promptum eſt intelligi idololatriæ ſcelus, quia dicit ibidem de illis Apoſtolus: Et immutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, vt volucrum, & beſtiarum, & quadrupedum, & ſerpentium. In iſtos profectò factum eſt vulnus ſæuum ac peſſimum. Quod eſt illud vulnus ſæuum ac peſſimum? Propterea, inquit, tradidit eos Deus in paſſiones ignominiæ, vt faciant ea q̃ non conueniunt. Nã fœminæ eorum immutauerunt vſum naturæ in eum vſum qui eſt contra naturam, Similiter & maſculi, relicto naturali vſu fœminæ, exarſerunt in ſemetipſis in inuicem, maſculi in maſculos turpitudinem operãtes, & mercedem quam oportuit erroris ſui in ſemetipſis recipiẽtes. Quid hoc vulnere peius aut ſæuius? Idcircò cùm dixiſſet, vulnus ſæuũ, addidit: ac peſſimum. Eſt enim non ſolùm peccatum, ſed & peſſima peccati pœna. Igitur primus effudit phyalam ſuam in terrã, id eſt, in eos qui peccauerunt peccatum Sodomorum, quorum peccatum fuit ſaturi- *Gen. 13.* tas panis & otium, quos terra cœpit: quæ, vt ſcriptura refert, irrigabatur prius ſicut paradyſus Domini, eos inquam, redarguit & cõuicit, idcircò tã peſſimè vlceratos eſſe, quia Deum in notitia habere non probauerunt, & palam pronunciauit, quod pro hoc peccato, imò ab hac pœna peccati iure transferri debeant ad pœnam ignis æterni. Hoc modo ſuam iſte phyalam effudit, ſed nihilominus factum eſt in illis vulnus ſæuum ac peſſimum, ipſi enim huiuſmodi paſſionibus ſe ſe exulcerare perſtiterunt, poſt auditum futuri iudicij adijcientes cõtemptum. In quo hæc prima phyala & in illa prima tuba diſſerunt, vt rectè illa tuba primarum, & hæc phyala nouiſſimarum vna dicatur plagarũ. In eo videlicet, quod ſcriptura in qua tuba illa ſonuiſſe, id eſt, clamor Sodomorum ad Deum legitur aſcendiſſe, nullam futuræ in nouiſſimo die damnationis vel iudicij ſententiam ſiue doctrinam protulit, ſed tantummodo quod præſentialiter atque viſibiliter factũ eſt, narrauit, ſcilicet quod corporali morte mulctati ſunt per pluuiam ignis & ſulphuris. Hic econtra vbi prædicatores Euangelij de cælo reuelant iram, nullam in ſimiles peccatores corporalis viſibiliter aut præſentialiter de cælo vindicta deſcendit, ſed comminatio fit de futuro tempore, de inuiſibili & æterna damnatione, dicendo: Quoniam qui talia agunt *Rom. 1.* digni ſunt morte. Quæ illic pro ratione temporis tacita eſt futura peccatorum pœna, hic palam pronunciatur: & ecõtra quæ illic acta eſt corporalis vel præſentialis pœna, hic pro exẽplo quidem cõmemoratur, ſed non inſertur. Ergo rectè illa de primis, hæc plaga vna dicitur de nouiſſimis. Notandum præterea quia illic tertia tantum terræ vel arborum pars combuſta eſſe narratur, per quas videlicet arbores, figurata locutione homines ſignificantur, hic autem non tertia pars hominum, ſed homines ſæuo ac peſſimo vulnere plagati eſſe referuntur. Denique tam Sodomitæ quàm Aegyptij, necnon & Chananæi, quæ gentes temporibus illis diuerſa iudicia ſuſtinuerunt, omnes de tertia parte hominum fuerunt, ſcilicet de ſtirpe Cham, qui ex tribus filijs Noe vnus fuit, quem & pater maledixit. *Gen. 9.* Sed in

nanque Chananæorum, qui erant de ſæpè
dicta tertia parte hominum tunc ſuperfue-
runt, inter quos etiam commixti ſunt filij
Iſrael, & didicerunt opera eorum, & ſeruie-
Pſal. 108. runt ſculptilibus eorum, & factum eſt illis
in ſcandalum. Quod vtique erat aquas ver-
ti illis in abſinthium, quæ & bibentibus ita
amaræ factæ ſunt, vt propterea Dei ſui iram
incurrerent. Porrò hic, vbi effunditur no-
uiſsimarum tertia plagarũ, id eſt, phyala ter
tia, non ita eſt: Non tertia pars aquarum fit
in abſinthium, ſed vniuerſaliter fit ſanguis.
Non enim ſola poſteritas Cham, qui, vt ſæ-
pè dictum eſt, de tribus Noe filijs vnus fuit,
ſed vniuerſitas gentium perſecutricum æ-
terno iudicio addicitur per hanc tertiã phya
lam iracundiæ Dei, ita vt iam non ſuperſint
ex eis, qui ſanctos eius perſequi aut ſolici-
tare vlterius poſsint. Sequitur: *Et audiui an-
gelum aquarum dicentem, Iuſtus es, qui es, & qui eras
ſanctus, qui hæc iudicaſti: quia ſanguinem ſanctorum
& prophetarum fuderunt, & ſanguinem eis dediſti bi-
bere, vt digni ſunt.*) Quis eſt iſte angelus aqua-
rum? Imò quales iſtæ aquæ ſunt? Vtique fi-
Eſaiæ 33. deles, de qualibus in Eſaia ſcriptum eſt: A-
quæ eius fideles ſunt: Qui ambulat, inquit,
in iuſtitijs, & loquitur veritatem, qui proij-
cit auaritiam ex calumnia, & excutit manus
Ioann. 7. ſuas ab omni munere, qui obturat aurem
ſuam, ne audiat ſanguinem, & claudit ocu-
los ſuos, ne videat malum: iſte in excelſis ha
bitabit, munimẽta ſaxorum ſublimitas eius,
panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt. Por
rò aquæ fideles aquæ viuæ ſunt, quæ de ven
tre credentis fluunt, ſicut ait earundem da-
Matt. 13. tor aquarum: Qui credit in me, ſicut dicit
Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquę
viuæ. Ergo iſte angelus aquarum ille eſt, cu-
ius aquæ illæ ſunt, cui datæ ſũt, cuius de vẽ-
tre fluunt, videlicet, omnis ſcriba doctus in
regno cælorum, omnis ſanctarum fidelis In-
Mala. 2. terpres, ſiue etiam author ſcripturarũ, qui
pro eo, quod labia eius cuſtodiũt ſcientiam
meretur hoc loco inſigniter dici angelus a-
quarum: non quòd ſecundum perſonam v-
nus homo tantùm, ſed quòd ſecũdum fidem
vnus ſit ſenſus omnium. Omnium quippè
qui veraciter in ſanctarum conuerſantur a-
quis ſcripturarum, vnus ſpiritus eſt, & vna
fides, & ſi illas ritè conſulas, omnes concor-
diter dicunt, & in iſto conſentiũt, quia Deus
iudex iuſtus eſt. Ait igitur angelus aqua-
rum. *Iuſtus es, qui es, & qui eras ſanctus, qui hæc iudi-
caſti: quia ſanguinem ſanctorum & prophetarum fude-
runt, & ſanguinẽ eis dediſti bibere, vt digni ſunt.*) Hæc
deſcriptio æterni Dei, iam ante in hac ſcri-
ptura frequentata eſt, qui eras, & qui es, &
qui venturus es. Porrò tertiũ hoc, & qui ven
turus es, idcirco non dicitur hic, quia con-
feſsio iſta iuſtitiæ Dei temporis illius eſt
poſt quod iam vltra non eſt venturus. Igi-
tur qui es, & qui eras, id eſt, qui & nunc per-
manes in ſecula, & qui eras ante ſecula, in
quo fruſtrata ſunt omnia, quæ nomẽ tuum
abſorbere molita ſunt flumina. Es enim qui *Pſal. 101.*
eras, & in ſua firmitate ſtat, & perſiſtit illa
veritas prophetica: Initio tu Domine terrã
fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæ-
li: Ipſi peribunt, tu autem permanes, & o-
mnes ſicut veſtimentum veteraſcent: Et ſic-
ut opertorium mutabis eos, & mutabuntur,
tu autem ipſe es, & anni tui non deficient.
Tu, inquit, qui hæc iudicaſti, iuſtus es. Quid
enim iudicaſti? Quia ſanguinem ſanctorum
& prophetarum fuderunt: idcirco ſangui-
nem eis bibere dediſti, & hac retributione
homicidas & ſanguinarios dignos iudicaſti.
Nimirum in tali damnatione primi ante o-
mnes gentes bibere digni ſunt Iudæi, quip-
pè qui non ſolùm ſanctorum & propheta-
rum ſanguinem fuderunt, verùm etiam ip-
ſum ſanctum ſanctorum & prophetarũ Do-
minum occiderunt. Idcirco iam adhuc vi-
uentes prægustant potum ſanguinis vbique
miſeri, & torti conſcientia crudeli, trahen-
tes à patribus ſuis hæreditatem ſanguinis,
cum iſto quaſi ſcripto teſtamento: Sanguis *Matt. 26.*
eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Idcir-
co quicquid de ſcripturarum aquis bibere
ſe putant in ſynagogis ſuis, ſanguis eius ſit:
quia mortifero illas intellectu corrumpũt
ſibimetipſis, concedente illis & iudicante
ſpiritu prophetię, cùm dicit: Fiat menſa eo- *Pſal. 68.*
rum coram ipſis in laqueum, & in retribu-
tionem, & in ſcandalum. Obſcurentur oculi
eorum, ne videant, & dorſum eorum ſem-
per incurua. Sequitur: *Et audiui altare dicens:
Etiam Domine Deus omnipotens vera & iuſta iudicia
tua.*) Apud nonnullos ita legitur: Et audiui
alterum dicens: & legendo alterum, ſubau-
diri voluit verbum ſiue reſponſum. Porrò
in emendatioribus codicibus altare ſcrip-
tum eſt, & hoc non fruſtra placet, ſi recolas
Sanctos & Prophetas, quorum iſti ſangui-
nem fudiſſe accuſantur ſuperius ſubtus al-
tare clamaſſe ad Deum, vbi ſic ſcriptum eſt: *Sup. 6.*
Et cùm aperuiſſet ſigillum quintum, vidi
ſubtus altare animas interfectorũ propter
verbum Dei, & propter teſtimonium, quod
habebant, & clamabant voce magna, dicen-
tes: Vſquequo Domine ſanctus & verus,
non iudicas, & vindicas ſanguinẽ noſtrum
de his, qui habitant in terra? Vt autem dica-
tur, audiui altare dicens, ſitque ſenſus, au-
diui eos, qui erant ſubtus altare dicentes;
non inuſitatus apud Grammaticos locutio-
nis modus eſt, ſitque per tropum, qui Metó
nymia dicitur, per id, quo continet, ſignifi-
cans id, quod continetur. Igitur audiui al-
tare dicẽs, id eſt, audiui ſubtus altare illos;
quos prius audierã non iam clamantes, & iu-
diciũ aut vindictã ſui ſanguinis repoſcentes,

ſed iam peracta vindicta quam exigebant,
iudicantis atque vindicantis iuſtitiam laudantes atq; dicentes: Etiam Domine Deus
omnipotens, vera & iuſta iudicia tua. Vera
vtique in verbo, iuſta in facto. *Et quartus angelus effudit phyalam ſuam in ſolem, & datum eſt illi
æſtu afficere homines & igni.)* Illic vbi quartus angelus tuba cecinit, percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, tertiaque pars ſtella-
Sup. 8. rum. Et hic & illic per ſolem illa Dei ſedes
Pſal. 88. intelligitur, de qua in Pſalmo dicitur: Et ſedes eius ſicut ſol in conſpectu meo, ſcilicet,
eccleſia de qua vel in qua Christus eſt, ſol
iuſtitiæ.

Verùm hoc intereſſe didicimus, quod talis illic eccleſia ſignificata eſt, qualis habẽs
iam repromiſsionẽ naſcitur ex ſe ſolis Christi, de Aegypto aſcendit, & percuſſa eſt atq;
in deſerto proſtrata pars eius quæ murmurauit. Hic autem talis ſignificatur, qualis de
baptiſmo poſt Chriſti paſsionem aſcendit,
& damnantur in ea qui ſunt falſi fratres, falſi Chriſtiani, Deum ſe noſſe confitentes, factis autem negantes. Denique in eos quoque pleno ore ſua effunditur phyala, pro
eo quod ſua eleemoſynis redimere negligunt peccata, nec faciunt ſex opera miſericordiæ, quæ ſunt, eſurientem cibare, ſitien-
Tim. 1. ti potum dare, nudum veſtire, hoſpitem col-
Dan. 4. ligere, infirmum viſitare, ad eum qui in carcere eſt, venire. Qui iſta non faciunt, immò
Mat. 25. & facientibus detrahunt, nunquid non & ipſi bibunt de phyala iracundiæ Dei vt eant
in ignem æternum? *Effudit igitur phyalam ſuam
in ſolẽ, & datum eſt illi æſtu afficere homines & igni.)*
Hoc datum eſt huic angelo, vt homines, vi-
Cor. 3. delicet carnales, inter quos verbi gratia, zelus eſt & contentio, redarguens quod homines ſint, afficiat eos malo duplici, æſtu &
igni, id eſt, præſentiali pariter & futura poteſtate iudicandi. Nam de illis quidem qui
1. Cor. 5. foris ſunt dicit Apoſtolus, quid ad nos iudicare? & ſubaudiendum, in præſenti: de illis autem qui intus ſunt, nónne vos iudicatis, ait: & intelligendum eſt tam de præſenti, quàm de futuro iudicio. Iudicant nanq;
prælati iam nunc eos qui intus ſunt, exem-
Ibidem. pli gratia, cùm dicit idem Apoſtolus: Ego
2. Ioan. 1. quidem abſens corpore, præſens antem ſpiritu, iam iudicaui tradere eiuſmodi hominem Sathanæ in interitum carnis, vt ſpiritus
ſaluus ſit in die Domini. Taliter iudicare
nimirũ eſt homines ęſtu afficere. Aeſtuant
nanq; quodam pudoris æſtu, quando à cœtu eccleſiæ ſegregantur, ita vt nec aue dicere, nec cibũ liceat cum huiuſmodi ſumere.
Quod ſi tali æſtu correpti nõ corriguntur,
tunc demum iuſtum erit vt in futuro afficiant eos igni, vt iudicio ipſorum, quoniam
rebelles & contemptores extiterũt, tradantur gehennæ igni. Sequitur: *Et æſtuauerunt homines æſtu magno, & blaſphemauerunt nomen Dei habentis poteſtatem ſuper has plagas, neque egerunt pœnitentiam vt darent illi gloriam.)* Hoc plerunque &
fecerunt & faciunt in omni ordine eccleſiæ
homines eiuſmodi, ſuperbi, elati, procaces,
proterui, detractores, murmurioſi, voluptatum amatores, doctrinæ ſanctæ contempto-
res, qualiũ omnium exemplũ fuerunt Da- *Num. 16.*
than & Abyrõ, & cæteri carne & non fide filij Iſrael, quorum ſicut ſuperius in ordine, *Num 10.*
ſeptem tubarũ, quarto canente angelo meminimus, corpora in deſerto diuerſis modis proſtrata ſunt. Eiuſmodi nanque homines quando pro ſuis exceſsibus corripiuntur, æſtuant æſtu magno, videlicet iraſcendo, contradicendo, contentionis, rixæ & implacabilis odij flammã, contra rectores ſuos
conſpirando, ſecundũ formam iam dicto-
rum Dathan & Abyron, & cæterorum qui *Num. 16.*
conſurrexerunt aduerſus Moyſen & Aarõ.
Talium amaritudo & verba mala quæ proferunt ex abundãtia fellis, quanti ſint criminis illud inſinuat quod ſubiungit: *Et blaſphemauerunt nomen Dei.)* Quicquid enim aduerſus
prælatos vel patres inſaniunt, totum redundat in Denm, quemadmodum iam dicti
atteſtantur Moyſes & Aaron. Nos enim, inquiunt qnid ſumus quia murmuratis contra nos? Neque enim contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum. Hoc ipſum præſens locus adhuc altius exprimit
cum præmiſſo, & blaſphemauerunt nomen
Dei, ſubiungitur: *Habentis poteſtatem ſuper has
plagas.)* Ac ſi dicatur, blaſphemãdo prælatos,
& eorum contemnendo iudicialem ſententiam, non ipſos ſed nomen Dei blaſphemãt,
& idcircò illis culpa hæc pro blaſphemia in
Deum iuſtè reputabitur: quia qnod prælati propter diſciplinam faciunt aut iudicant, non ſua, ſed Dei poteſtate vel authoritate faciunt. Quod perpendens Paulus
non dubitat dicere, quod ſciret eſſe diſtrictus, videlicet pro poteſtate eius qni in i-
pſo loquebatur. Ait enim: An experi- *2. Cor. 13.*
mentum quæritis eius qui in me loquitur
CHRISTVS? Rectè igitur rebellio contra diſciplinam pro blaſphemia in DEVM
illis reputatur, præſertim quia de illis ſubditur adhnc: *Neque egerunt pœnitentiam vt darent illi gloriam.)* Cor nanque impœnitens
conuincitur blaſphemare DEVM, immò ſpiritum ſanctum, quia dum defendit iniquitatem, ſine dubio pugnat contra DEVM, impugnat ſpiritus ſancti
iudicinm. Hinc eſt illud quod ad Saul Samuel loquitur: Quoniam quaſi peccatum
ariolandi eſt, nolle auſcultare, & quaſi *1. Reg. 15.*
idololatriæ ſcelus, nolle adquieſcere. *Et
quintus effudit phyalam ſuam ſuper ſedem beſtiæ, &
factum eſt regnum eius tenebroſum: Et commanducauerunt linguas ſuas præ dolore, & blaſphemauerunt*

Deum ca-

Deum cæli præ doloribus & vulneribus, & non egerunt pœnitentiam ex operibus ſuis.) Vbi quintus angelus tuba cecinit, illic aperitur ſumigantis puteus abyſsi, hic autem vbi quintus angelus phyalam ſuam effudit, ſedes beſtiæ contenebreſcit. In cæteris tam tubarum canticibus quam, phyalarum effuſionibus res ſiue partes mundi nominibus eiſdem proſeruntur, terra, mare, flumina & ſontes, ſol & fluuius Euſrates: hic appellatio variatur, cùm pro puteo abyſsi ſedes beſtiæ ſcribitur. Quid rogo eſt ſedes beſtiæ, niſi illud ſuper quod beſtia innititur? Quid autem illud eſt niſi mendaciũ? Denique ſicut anthoritas Dei non niſi veritas eſt: ſic ſulcimentũ diaboli non niſi mendacium eſt. Igitur ſicut illic in puteo abyſsi, ſic & iſtic in ſede beſtię mendacium rectè intelligitur. Nimirum ex quo diaboli mendacio per linguas hæreticorum ſe prodente, venerabilis ordo ſanctorum patrum econtra exurrexit, & perfidiã illorum promptis ſcripturarum teſtimonijs conuictam, inſuper æterno anathemate damnauit, extunc angelus iſte ſuam ſuper ſedem beſtiæ phyalã effudit. Sed quid econtra hæretici? Nunquid quieuerunt, & victrici obtemperauerunt veritati? Non vtique, imò magis inſanierunt, & magis ſuã impietatem dilatauerunt, & in furore ſuo laborare fecerunt orbem terrarum. Sequitur ergo: *Et factum eſt regnum eius tenebroſum, & commanducauerunt linguas ſuas præ dolore.)* Ipſi enim regnum beſtiæ ſunt vel ſuerunt, vtpotè in quibus locum paratum innenit illa ſedes beſtiæ, id eſt, mendacium. Effuſa ergo phyala regnum beſtiæ ſactum eſt tenebroſum, quia datis ſententijs iudicialibus ſuper perfidiam hæreticorum, illi furore & inuidia fumigantes amplius excæcati ſunt. Quomodo autem iſti commanducauerunt linguas ſuas? Nimirum contra ſemetipſos ſentiendo, contraria ſibimetipſis dicendo, aduerſus ſemetipſos ſectarum contrarietatibus dimicando. Nam contra catholicam quidem eccleſiam pari & quaſi cõcordi malignitatis ſpiritu depugnant, ſed contra ſemetipſos diſcorditer confligendo, hæreſes multifidas fecerunt, & ita ſuas quique partes defendendo, contendendo, atque rixãdo linguas ſuas cõmanducant. Quare? Præ dolore, inquit, id eſt, præ inuidia. Nõ enim hic dolor aliter intelligendus eſt, quàm illic vbi ſcriptum eſt: Ecce parturit iniuſtitiam, & concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Item: Cuius maledictione os plenũ eſt, & amaritudine & dolo, ſub lingua eius labor & dolor.

Pſal. 7.
Pſalm. 9.

Præ dolore huiuſmodi linguas ſuas commanducauerunt, id eſt, præ inuidia ſectas inter ſe contrarias faciendo, ſemetipſos linguis ſuis inſeſtauerunt. Additur adhuc: *Et blaſphemauerunt Deum præ doloribus & vulneribus ſuis.)* Mira res. Et blaſphemauerunt, inquit, Deum. Quare? Præ doloribus & vulneribus ſuis, id eſt, propter inuidias & odia priuata, quæ profectò vulnera ſunt non corporis, ſed cordis. Hoc mirabile eſt, attamen verum eſt. Nam exempli gratia, ſicut eccleſiaſticæ literæ teſtantur, propter odium in Alexãdrum pontificem ſuũ Arrius presbyter in blaſphemiam contra Deum erupit, & vt illi ſcandalum concitaret, quoniã oderat eum, & inuidebat illi cõtraria de filio Dei dogmatizare cœpit. Igitur vniuerſaliter de hæreticis veraciter dixerit: quia blaſphemauerunt Deum præ doloribus & vulneribus ſuis. Ad extremum dicit adhuc: *Et non egerunt pœnitentiam ex operibus ſuis.)* Quomodo iſti agerent pœnitentiã, qui contra ſpiritum ſanctũ verba dicebant? Denique ſicut priorum quoque patrum tradit autoritas, ille contra ſpiritum ſanctum verbum dicit, qui non per ignorantiam, ſed per iouiam ſanctæ ſcripturæ cõtradicit, quæ ſine dubio voces & verba ſunt ſpiritus ſancti.

Mat. 12.

Dominus autem dicit: Quia quicunque dixerit verbum contra ſpiritum ſanctum, non remittetur ei neq; in hoc ſeculo, neque in ſuturo. Iudicium nanq; eſt ſpiritus ſancti, vt qui ſic peccauerit, nunquam condignam pœnitentiam agere inſpiret illi. Vbi autem pœnitentia non præcedit, remiſsio non poteſt ſubſequi. Non igitur remittetur eis qui pœnitentiam non egerunt neque agere potuerunt, ex operibus ſuis, deſerti iudicio ſpiritus ſancti, quia blaſphemauerunt Deum, non per ignorantiam, ſed vt iam dictum eſt, pędoloribus & vulneribus ſuis, doloribus inuidiæ, vulneribus odij. *Et ſextus effudit phyalam ſuam in flumen illud magnum Eufratẽ, & ſiccauit aquas eius, vt pararetur via regibus ab ortu ſolis. Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore pſeudoprophetæ, ſpiritus tres immundos in modum ranarum procedere.)* Vbi ſextus angelus tuba cecinit, ſoluti ſunt quatuor angeli qui alligati erant in flumine magno Eufrate, & plaga ſuit corripiens populum Dei per quatuor principalia regna mundi, ſub quibus afflicti ſunt filij Iſrael ſiue Iuda per iudicium Dei. Non fuit illa plaga de nouiſsimis in quibus cõſummatur iracundia Dei: quia non animas, ſed corpora tradebat talibus angelis, id eſt, regnis terrenis. At verò hæc phyala in flumeo effunditur iracundiæ DEI, in illud flumen, non vt ſoluantur tales angeli, ſed vt ſiccarentur aquæ eius, & pararetur via regibus ab ortu ſolis. Ergo in aquam fluminis effunditur phyala iræ DEI, & idcircò aquam talẽ oportet intelligi, cui rationabiliter dicatur deberi iracundia DEI. Alias autem cùm & mare, & flumina, & fontes aquarum in ſanguinem anteriores phyalæ damnauerint.

Quid eſt quod flumen Eufrates propriam
meretur phyalam,niſi quia inter cætera ma
la quæ fiunt ſub ſole, malũ quoddam aquæ
fluminis huius ſignificant. Eſt enim malũ
cuius damnationem in anterioribus phya-
lis nondum attingimus, quod hic & prius
per aquas fluminis illius, & deinde per tres
immundos ſpiritus in modum ranarũ pro-
repentes ſignificari rectè intelligitur. Nimi
rum malum hoc trifidum eſt, & eius partes
ſunt præſtigia magorum, commenta philo-
ſophorum, figmenta poetarum. Eorũ pro-
funda malitia & turbida loquacitas cõgruè
per aquas Eufratis ſignificatur. Quia, vi-
delicet, Eufrates Babyloniæ flumen eſt, &
per eam fluens in multa capita diuiditur,
quæ ipſo quoque nomine ſuo in ſcripturis
ſignificare ſolet vniuerſam generationem
impiorum, cõtrariam generationi rectorũ,
ciuitatem diaboli contrariam ciuitati Dei.
Babylon quippè interpretatur confuſio. I-
gitur poſtquam in mare & ſuper flumina
fonteſque aquarum phyalæ effuſæ ſunt, ef-
funditur & iſta in Eufraten: quia condem-
nationem ſibi acquiſierunt tyranni vel re-
ges impij cum nationibus ſibi ſubditis, illis
quoque ira debetur qui illos dementaue-
runt, erroremq; illis auxerunt vaniloquijs,
immò & ſcripturis ſuis malitioſis, menda-
cibus, fabuloſis. Anteq̃ ſuper aquas huiuſ-
modi reuelaretur ira Dei de cælo per eu-
angelium Chriſti, non poterant eas tranſire
reges ſancti, ſcilicet hi, qui principes ſiue
autores fuerunt ſcripturarũ veritatis, quo-
rum etiam ſeculari dignitate reges fuerunt
nonnulli, quales rectè dicuntur veniſſe ab
ortu ſolis, quia non venerũt aut locuti ſunt
à ſemetipſis, ſed vt loquerẽtur, quid loque-
rentur acceperunt ab illuminatione diuini-
tatis. Non poterant aquas illas tranſire re-
ges iſti, non poterant cum vna lingua He-
braica occurrere Græcis facundis, diſertiſ-
que Latinis grammaticis, rhetoribus, diale-
cticis, tot poetis, tragicis, comicis, ſatyricis.
Ioan. 16. At vbi venit ille ſpiritus veritatis vt argue-
ret mundum de peccato, & de iuſtitia, & de
iudicio: nimirum arguendo id quoque effe
cit, vt ſiccarẽtur tantæ aquæ tam magni flu-
minis: ſtultam enim fecit ſapientiam huius
mundi. Procedente nanque ſapientia Dei &
rationem reddente de eo quod videbatur
1. Cor. 1. ſtultum Dei, quemadmodum Apoſtolus
dicit: Nos autem prædicamus Ieſum Chri-
ſtum, & hunc crucifixum, Iudæis quidem
ſcandalum, gentibus ſtultitiam, ex compa-
ratione eius ſtultum eſſe apparuit & aridũ,
quod eatenus grande videbatur & profun-
dum. Quàm vilis, quãque execrabilis & ab-
iecta fuerit vel apparuerit illa talis ſapien-
tia ſeculi in oculis eorum quos veritas illu-
minauit, pulchrè in ſua perſona inſinuat cũ
dicit: *Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore
pſeudoprophetæ ſpiritus tres immundos in modum ra-
narum procedere.)* Spiritus immũdos ait, id eſt,
ſectas quaſi ſapientiæ & ſcientiæ, & magicę,
poeticæ, & philoſophicæ, quas contrarius
ſancto ſpiritui immundus huius mundi ſpi
ritus adſpirauit. Spiritus nanque immun-
dos magi præcipuè patronos, quo neſcio in-
felici quodam pacto, aſciuerunt ſibi poetæ
ſub nominibus honeſtis, eoſdem rogitant
ſpiritus immundos aſpirare ſibi, ſacrilega
præſumptione Deos appellantes cùm dæ-
mones ſint. Porrò qui philoſophis ſpiritus
aſpirauit, is quoque ſine dubio immundus
extitit. An non de illis Apoſtolus dicit: quia *Rom. 1.*
dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt &
euanuerunt in cogitationibus ſuis? Et vide
quantam vſque ad immunditiam euanue-
rũt, qui ſeruientes creaturæ potius quã crea
tori, ꝓpterea in paſsiones ignominiæ ſiue in
deſideria cordis ſui in immunditiam tradi-
ti ſunt. Rectè igitur dicuntur ſpiritus immũ
di. Porrò draconis nomine diabolus, beſtiæ
verò appellatione beſtiale regnum diabo-
li hoc loco deſignari rectè intelligitur. Nã
apud Danielem per quatuor beſtias qua-
tuor mũdi principalia regna ſignificantur,
ſcilicet Babylonium, Perſicum ſiue Medi-
cum, Macedonicum atque Romanum. De
ore ergo draconis ſpiritus primus proceſsit,
quia magicam artem humana curioſitas de
confabulatione diaboli addidicit. De ore
beſtiæ ſequeos ſpiritus exiuit, quia beſtiali
regno mundi huius adulando humanæ mẽ-
tis ignobilitas reges terrenos, homines, fi-
gmentis poeticis in deos ſeu exit, & in cælum
ſtellarumq; orbes tranſlatos fabuloſis næ-
nijs decantauit. Pſeudopropheta philoſo-
phia quoque extitit, quæ phanaticorũ ſpur
citias deorum, verbigratia, adulteria Iouis,
zelumq́ue Iunonis ſororis & coniugis, &
meretricia Veneris, & cætera talia retulit ad
elementa mundi, cupiens ea quę iam erube-
ſcere poterant homines, de dijs ſuis quaſi
interpretationibus ſubornare allegoricis.
Verè pſeudopropheta talis quiſque inter-
pres extitit, quia de corde ſuo prophetauit,
& vanè pudorem humanum cõſolatus, ad- *Ezech. 13.*
ulteria deorum fictis & inutilibus adornã-
do myſterijs, & in eo remanendo nihilomi-
nus vt ſeruiret creaturæ potius quàm crea- *Rom. 1.*
tori, qui eſt benedictus in ſecula, amen. Vi-
di, inquit, de ore draconis, & de ore beſtiæ,
& de ore pſeudoprophetæ exire ſpiritus
tres immundos, & addidit adhuc: *In modum
ranarum.)* Nimirum ranæ & immũdæ ſunt &
turpes, & exiguæ, & quaſi loquaces. In luto
nanque commorantes importunè & quaſi
cum garrulitate coaxando quietem aufe-
runt. Congrua ergo aſsimulatio dum ranis
adæquantur, vel ſimiles perhibentur hi qui
ſibi ma-

ſibl magni & eloquentes videntur. Verbi gratia, poetæ qui ſibi magna ſonare videntur, ſed omnis eorum materia fabuloſa lutum eſt, & magnitudo eorum inflatio eſt. *2. Cor. 10.* Quapropter quoniam ſcientia illorum cũ nulla ſit, inflatur aduerſus ſcientiam Dei, pulchrè ſatis eorum ſpiritui congruit illud de ſabella Aeſopi, vbi ſufflando tentatus ſe extendere ad magnitudinem bouis dum conatur, & pellem fruſtra diſtendit, tandem vltra vires ſufflando crepuit. Denique vbi nunc illi ſunt grãdiloqui, qui ſe extulerunt aduerſus veram magnitudinẽ ſcientię Dei? *Pſal. 9.* Perijt memoria eorum cum ſonitu, & Dominus eorum in æternum permanet. Quis enim loquacitati illorum hominum credit? Imo quis eorum theologias turpes legens vel audiens non irridet? Porro magi quorum principes in Aegypto Iamnes & Mambres, per incantationes ſuas coram Pharaone aduerſus Moſen & Aaron ranas eduxerunt, & vltra non valuerunt, modũ rectè dicũtur habere ranarũ, vt eis ſimiles ſint quas contra Deum ſecerunt, vltra quas eorum pręſtigia non valuerunt. Sequitur: *Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis.*) Vere, inquit, illos ſpiritus immundos dixerim, ſunt enim ſpiritus dæmoniorum. Nam reuera cum veritati contraria ſint dogmata eorum, nulli dubium, quin omnes magnitudines, imò inflationes eiuſmodi ſint aſpirationes dæmoniorũ. Et procednnt, inquit, ad reges totius terræ congregare illos in prælium. Primi hoc (vt ſancta narrat ſcriptura) iam dicti malefici illi Iamnes & Mambres ſecernnt. Proceſsit enim qui in illis erat ſpiritus ſeductionis ad regẽ Aegypti, & fiducia ſignorum quæ faciebant quaſi ſimilia ſignis virtutis Dei, auxerunt ſtultitiam eius, vt contra Deum pugnantem pro Iſrael auderet præliari. Tales vel ſimili modo cæteri malefici, poetæ, philoſophi, congregauernnt reges totius terræ, nõ quidem in vnum locum, ſed in vnum eundemque peſsimæ voluntatis ſtatum, vt prælientur contra Dominum, vt præuenti magna æſtimatione illorum reges terræ, dedignarentur aut negligerent magna æſtimare miracula quæ ſerui domini facerent, vel mirari ſapientiam quam prædicarent, quoniam & illi econtra mira facere & magnificè vt ſapientes illi loqui conſneuiſſent. Præliati ſunt ergo & præliari non deſinunt perſequẽdo omnes, *2. Tit. 3.* qui in Chriſto piè viuere volunt, ſed malo ſuo, quia taliter congregati in prælium congregabuntur in iudicium. Vnde cnm dixiſſet hic, congregare illos in prælium, addidit: *Ad diem magnum omnipotentis.* Nam dies omnipotentis dies erit iudicij, ſine dubio magnus, *Soph. 1.* ſicut propheta dicit: Iuxta eſt dies Domini magnus, Iuxta & velox nimis. Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis, &c. Iuxta eſt ait ille, & verum eſt. Nam etſi aliqua mora videtur, ex quò ille prophetauit vque ad illum diem magnum omnipotentis, at certè prope eſt vnicuique mors, id eſt, præſentis vitæ finis, & neſcitur quando venturus ſit. Ait ergo confeſtim: *Ecce venio ſicut fur.*) Malus ſeruus dicit in corde ſuo, moram facit dominus venire, *Luc. 12.* Dominus autem dicit: Ecce adſum, citò venio: additque, ſicut fur, videlicet negligentibus & dormientibus formidandus. Furis nanq; ſimilitudinem ipſe ſibi adhibere dignatus eſt, dum præmiſſo ſeruis ſuis præcepit, vt vigilent, quia neſcitis, inquiens, qua *Ibidem.* hora filius hominis venturus eſt, ait: Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non ſineret perſodi domum ſuam. Eadem intentione, vel cauſa, qua illic dicit: Sint lumbi veſtri præcincti, beati ſerui illi quos cum venerit Dominus inuenerit vigilantes, continuò & hic ſubiungit. *Beatus qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius.*) Hoc propter magnum diem ſuum omnipotens intulit, quia præmiſſum erat congregari reges terræ in prælium ad diem magnum omnipotentis. Sequitur: *Et congregauit illos in prælium in loco, qui vocatur Hebraicè Hermagedon.*) Quos illos congregauit? Vtiq; reges, quia de regibus congregatio iſta ſcribi cœpta eſt. Sunt autem hìc diuerſi, immò oppoſiti & contrarij reges. Nam de bonis regibus præmiſſum fuerat, vt pararetur via regibus ab ortu ſolis: de malis verò ſubiunctum, & procedent ad reges totius terræ congregare illos in præliũ. Quos ergo regnum iſtorum congregauit in loco, qui vocatur Hebraicè Hermagedon, vel quis congregauit illos tali in loco? Non enim ſingularem aliquam præmiſerat, neque apertè diſtinguit, quos malos aut bonos congreganerit. Ergo dicere licet, quia malorum & bonornm congregatio hîc illa præſignata eſt, de qua non ignoramus, quia cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, tunc congregabuntur ante eum non ſolùm reges, ſed etiam omnes gentes. Illic in prælium mirabile congregabuntur; quia videlicet illic prælij malorum & bonorum mirabilis & horrendus finis ſtatutus eſt. Ille ſtatus rectè deſignatur hoc nomine, quòd hîc ponitur Hermagedon. Interpretatur enim conſurrectio in priora, ſiue mons globoſus. Congregationem ergo illam rectè ſignificat, vbi & ſancti REGES, qui venerunt ab ortu Solis in priora conſurgent, & ad iudicandum ſedebunt, & mali reges tanquam mons globoſus tollentur cum DIABOLO ſuo principe;

quia tunc reuera dicetur monti huic, tolle-
re & mittere non iam in mare, ſed in profun
Supr. 11. dum gehennæ. *Et ſeptimus effudit phyalam ſuam
in aerem: Et exiuit vox magna de templo à throno di-
cens: Factum eſt.)* Et illic vbi ſeptimus angelus
tuba cecinit, factæ ſunt voces magnę in cælo
dicentes: Factum eſt regnum mundi huius
Domini noſtri & Chriſti eius. Itaque & hic
cùm dicitur, factum eſt, idem intelligendũ
eſt, ſcilicet regnum Domini noſtri & Chri-
ſti eius, illa tamen cum diſcretione, vt plus
iracundiæ Dei viuentis in hac ſeptima phya
la, quã in illa ſeptima tuba perpendamus.
Iſtæ nanque plagæ nouiſsimæ ſunt, illæ au-
tem primæ: quæ in eo diſcernuntur, quod
illæ viſibilium, iſtæ inuiſibilium diuerſita-
tes diſtinctioneſque ſunt malorum. Ergo
in illa ſeptima tuba viſibilis conflagratio v-
niuerſi mundi huius, in iſta ſeptima phya-
la rectè illa plenitudo damnationis intelli-
gitur, qua dæmones puniendi ſunt, qui nũc
per iſtum aerem de cælo proiecti vagantur.
Nam hoc eſt quod dicit: *Et ſeptimus effudit phya
lam ſuam in aerem.)* Id eſt, ſuper cateruas ſiue
poteſtates aereas. Et rectè in illos phyala ef-
funditur ſeptima, quia videlicet quicquid
malorum præcedentibus ſex phyalis vindi
Eph. 6. catur, in ipſos redundat, qui malorum eo-
rundem incentores ſunt. Vnde & principa
tus, & poteſtas, & rectores mundi huius,
tenebrarum harum, ab Apoſtolo vocantur.
Cùm igitur dicit magna vox iſta: *Factum eſt.)*
Idem eſt, ac ſi dicat: In electis regnũ Dei ad-
impletũ, & in reprobis ira Dei conſumma-
ta eſt, quia diabolus quoq; cũ angelis ſuis
in profundum inferni pręcipitatus eſt. *Et fa-
cta ſunt fulgura, & voces, & tonitrua, terra motus fa-
ctus eſt magnus qualis nunquam fuit, ex quo homines
fuerunt ſuper terram, talis terra motus ſic magnus.)* Nõ
poſt illam vocem magnam dicentem, factũ
eſt, ſed interim dum phyalas ſuas effundunt
angeli, facta ſunt fulgura, & voces, & toni-
trua, & terræ motus. Fulgura nanque mira-
cula, voces teſtimonia ſcripturarum, toni-
trua comminationes futurorum ſunt malo
rum, quibus omnibus confirmauerunt ſer-
monem ſuum angeli qui phyalas ſuas effu-
derunt, id eſt, prædicatores qui iudicium
Dei futurum prædicare miſsi ſunt in mun-
dum vniuerſum. Porrò terræ motus qui fa-
ctus eſt ſic magnus, terræ motus cordiũ no-
ſtrorum extitit, quæ commota ſunt audita
prædicatione euangelij, in quo reuelatur
Pſal. 17. ira Dei. De hoc tali terræ motu Pſalmiſta
dicit: Commota eſt & contremuit terra, &
fundamenta montium conturbata ſunt, &
commota ſunt, quoniam iratus eſt eis, &c.
Talis terræmotus ſic magnus non fuit, in-
quit, ex quo homines fuerunt ſuper terrã:
quia videlicet, nunquam ante Chriſti ad-
uentum factũ fuerat, vt prædicatores miſsi
vniuerſum commouerent mundum, vt cæ-
lis enarrantibus gloriam Dei, in omnẽ ter-
ram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis ter Pſal. 18.
ræ verba eorum. Terræ motus eiuſdem ma
gnitudinem ex ſubſequentibus vult intel-
ligi, cũ dicit: *Et facta eſt ciuitas magna in tres par-
tes, & ciuitates gentium ceciderunt.)* Ciuitas ma-
gna hoc loco generis humani vniuerſitas
eſt. Nam ne putemus iam hic eam ſolam in-
telligi diuiſionem in qua deputantur tantũ
modò reprobi, continuò ſubiungit de illa,
& dicit: Et Babylon magna venit in memo-
riam ante Deum, dare illi calicem vini iræ
indignationis eius. Ergo vtrunque oportet
animaduerti, & vnumquodq; ſuo ſenſu pro
babiliter diſtingui. Quod vniuerſitas mun-
di non ſolùm vna ciuitas, verùm etiam qua-
ſi vnum atrium vnius fortis ante aduentũ
Chriſti extiterit, permixtum ex electis ac
reprobis, nota Domini noſtri Ieſu Chriſti Luc. 11.
authoritas hoc modo tradit: Cùm fortis ar-
matus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt o-
mnia quæ poſsidet. Si autem fortior illo ſu
perueniens vicerit eum, vniuerſa arma eius
in quibus confidebat auferet, & ſpolia eius
diſtribuet. Porrò quòd hæc ciuitas ad præ-
dicationem euangelij, quo ſicut iſtę phya-
lę ſuimet effuſione ſignificant, reuelatur i-
ra Dei, in tres partes diuidenda eſſet, ipſe
Dominus hoc modo prędixit: Nolite puta-
re quòd venerim pacem mittere in terram.
Non enim veni pacẽ mittere, ſed gladium. Mat. 10.
Veni enim ſeparare hominem aduerſus pa-
trem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuã,
& nurum aduerſus ſocrum ſuam, & inimici
hominis domeſtici eius. Iſtę ſunt tres par-
tes, quas Lucas adhuc diſtinctius expreſsit
his verbis: Putatis quia veni pacem dare in Luc. 12.
terram? non dico vobis, ſed ſeparationem.
Erunt enim ex hoc quinque in vna domo
diuiſi: Tres in duos, & duo in tres diuiden-
tur: pater in filium, & filius in patrem ſuũ:
mater in filiam, & filia in matrem: ſocrus
in nurum, & nurus in ſocrum ſuam. Notã- Mat. 5.
dum quia duo ſunt, ſcilicet pater & mater,
id eſt, vir & vxor, in quos tres diuiduntur:
ipſi autem duo, ſcilicet vir & vxor, contra
nequaquam propter euangelium diuidun
tur. Neque euangelij cauſa, immò nulla, ni
ſi ſola fornicationis cauſa, viro ab vxore,
vel vxori à viro diſcedere conceditur. Igi-
tur phyals effuſis iracũdię Dei ciuitas ma-
gna in tres partes facta eſt, id eſt, reuelata
per euangelium ira Dei alijs ad pœnitentiã
confugientibus, alijs in pœnitentia remanẽ
tibus, communes hominũ neceſsitudines,
quę naturaliter magnę ſunt, trifariam diui-
ſę ſunt, dum ſibi in via Domini non conſen
tiunt, diſceditque filius à patre, filia à ma-
tre, & nurus à ſocru ſua. His partibus factis,
dum iſti conuertuntur, & fiunt Hieruſalẽ
ciuitas

ciuitas Dei, illi auerſi permanent, vt erant, Babylon ciuitas diaboli, profectò fiunt inexcuſabiles, & tunc demum peccati illorũ, quo fideles perſequuntur, Deus recordatur, vt videlicet, ſicut ſcriptum eſt: Quoniã
Pſal. 50. requirens ſanguinẽ, eorum recordatus eſt, non eſt oblitus clamorem pauperum. Sequitur ergo: *Et Babylon magna venit in memoriã ante Deũ, dare illi calicem vini iræ indignationis eius.)* Sententiam damnationis appellat calicẽ vini, addendo, iræ & indignationis: videlicet ad diſtantiã boni & præclari calicis, de quo
Pſal. 22. in Pſal. Deus dicit: Et calix meus inebriãs quam præclarus eſt. Deniq; ſicut calix ille gratiæ feliciter, ſic econtra iſte calix iræ infeliciter inebriat, vt ciuitas diaboli æterna
Eccl. 9. ſopiatur ſtultitia, ſicut dicit Eccleſiaſtes: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia ſunt apud inferos quo tu properas. Cauſam adhuc maiorem reddet, cur ciuitas illa talem in memoriam ante Deum venerit. Ait enim. *Et omnis inſula fugit, & montes illi non ſunt inuenti.)* Idem nanque eſt ac ſi diceret: Et in eo ciuitas memoriam ſui in malum ſuũ ſuſcitauit: quia perſecutiones tanquam fluctus maris fugientes ſerui Dei abſconderũt
Hebr. 11. ſe in remotis locis, ſicut & de antiquioribus ſanctus Paulus congemiſcendo dicit: Circuerunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. In ſolitudinibus errãtes, in montibus, & in ſpeluncis, & in cauernis terræ. Denique per inſulas, eccleſias, per montes ſanctos, eminentiores, ſignificari in ſcripturis vſitatum eſt. Nunquid per ipſam ſanctorum fugam Euãgelij prædicatio cõticuit? Non vtique, immò magis inuolauit. Sequitur ergo: *Et grando magna ſicut talentum deſcendit de cælo in homines.)* Et eſt ſenſus: Quanto maiores ſancti perſecutiones paſsi ſunt, tanto magis prædicauerunt, & irã Dei de cælo ſuper omnem impatientiam hominũ reuelauerunt. Hæc erat grãdo magna, inquit, ſicut talentum: quo dicto ſignificat vnicuique reddi quod meretur, quaſi ad pondus Deut. 25.
ſecundum peccati ſui modum. At illi qui eiuſmodi ſunt homines impij, & rebelles iuſtitiæ & veritatis, quanto plus arguuntur, tanto deteriores fiunt, imò interdum verbo quoque reſiſtunt & contradicunt, & maledicunt. Sequitur ergo: *Et blaſphemauerunt homines Deum propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt vehemẽter.)* Quod eſt dicere: Et conuerterunt ſe ad blaſphemias impij, propter inſuperabilem conſtantiam prædicationis, & quia ratione non poterant defendi, ſæuierunt maledictis, quia tantus erat in illis ſpiritus ſapientiæ & fortitudinis, vt nullo modo poſſent exuperari. Tales primum ſunt Iudæi, de quibus in Actibus Apoſtolorum Actor. 10.
Lucas dicit: Cùm veniſſent ad Macedoniã Sylas & Tymothæus, inſtabat verbo Paulus teſtificans Iudæis eſſe Chriſtũ Ieſum. Contradicentibus autẽ eis & blaſphemantibus, excutiẽs veſtimenta ſua dixit eis: Sanguis veſter ſuper caput veſtrũ. Mundus ego ex hoc ad gentes vadam.

LIBRI NONI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER DECIMVS.

DE HINC per imagines congruas dictaque conuenientia demon-
2. Tim. 3. ſtratur ſpiritus pietatis, quid erga electos ſuos operetur aut operaturus ſit. Eſt enim opus ſiue officiũ ſpiritus ſancti, ſecundum hoc ipſum nomen quod ſpiritus pietatis, ſanctos omnes in hoc ſeculo peregrinantes, & perſecutiones piè viuẽdo patientes, conſolari: vt non fatigentur aduerſis, neque æmulantur in malignantibus, dum faciendo iniquitatem eleuantur & exaltantur in gloria huius mundi, & cupitis fruuntur diuitijs. Hoc autem in ſcripturæ huius parte iſta quam nunc ingredimur duobus agitur modis. Primò nanque demonſtratur, citò auferendam eſſe malignorum vim, qui ſanctos perſequuntur: deinde ſucceſſuram fore gloriam regni Dei, in quo Deus à ſanctis ſuis frequens alleluya dicentibus, æterna cum exultatione laudabitur. Igitur ſicut in præcedentium ſeptem phyalarum effuſione rectè ſpiritum ſcientiæ prædicari animaduertimus, ita in iſtis ſpiritum pietatis per opera ſua commendari non dubitamus, qui illum in ſæpè memorato propheticæ lectionis ordine ſequitur Iſte nanq; ſextus eſt ſeptẽ ſpirituum, à quibus gratia

Sup.lib. 7. rius iam dictũ eſt, vbi draco ſtetit ante mulierem quæ erat paritura, & vbi viſa eſt de mari aſcendens hæc eadem beſtia. Sed & de nominibus blaſphemiæ, quib. plena eſſe dicitur, illic iam dictum eſt. Breuiter tamen capltum eorundem, cornuum atque nomlnum blaſphemiæ notitia renouanda eſt. Sunt ſiquidem ſeptem capita, ſeptem mundi regna, quæ & tempore promiſsionis quo Gen. 22. patri noſtro Abrahæ ſemen benedictionis Chriſtus repromiſſus eſt, fidẽ ſeminis eiuſdem impugnauerunt, eamque extinguere contenderunt, Impugnando fidelem populum, ſcilicet regnum Aegyptiorum, regnũ Iſraelitarum carnalium, regnum Babyloniorum, regnum Perſarum atque Medorũ, regnum Macedonum, regnum Romanorum, & regnum Antichriſti, quod erit vltimum. Hæc ſeptem mundi regna ſeptem capita beſtiæ ſunt. Porrò decem cornua ſeptẽ capitum, decem reges intelliguntur eorundem ſeptem regnorum. Nam vnum ex illis regnis, ſcilicet Macedonum, quod viuente Alexandro magno, non habebat niſi cornu Dan. 8. vnum, id eſt, regem vnum eundem Alexãdrum, mortuo illo in quatuor ventos cæli diuiſum eſt, & cœpit vnum regnum reges habere quatuor, atque hoc modo fiunt cornua decem, id eſt, reges decem. Nomina verò blaſphemiæ, nomina vſurpatæ diuinitatis fuerunt, quia videlicet regibus ſuis adulando regna mundi ſiue gentes, deos illos haberi voluerunt, maxlmeque defunctos in cælum falſis laudibus extulerunt. Super huiuſmodi beſtiã vidi, inquit, mulierẽ ſedẽtem, id eſt, cupiditatem, omniumq; vitiorũ corruptelam regnãtem. *Et mulier erat circũdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis: habens poculũ aureũ in manu ſua, plenum abominationũ & immunditia fornicationis eius: & in fronte eius nomẽ ſcriptum, myſteriũ: Babylon magna, mater fornicationũ & abominationũ terra. Et vidi mulierẽ ebriam de ſanguine ſanctorũ et de ſanguine ſanctorũ martyrum Ieſu.)* Viſurus damnationem mulieris ſiue meretricis iuxta ſpõſionẽ dicẽtls angeli: Veni, oſtendã tibi damnationẽ meretricis magnæ; quæ ſedet ſuper aquas multas, prius eiuſdem damnationis teſtatur ſe vidiſſe cauſas. Earũ prima eſt, quod profeſsionem publlcam ſuſcepit fornicationũ & abominationum terrę. Nam cùm dicitur, & in fronte eius nomen ſcriptum, myſteriũ: Babylon magna, mater fornicationũ & abominationum, nimirum publicæ profeſsionis arguitur, videlicet quòd non vtcunque ciultas diaboli peccet aut fornicetur, verũ ita vt in ipſis peccatis & fornicationib. ſuis glorietur. Secunda damnationis eius cauſa eſt, qnòd ſanguinem non conſentientium ſibi ſanctorum fudit. Nam hoc eſt quod de viſione ſua repetens: & vidi, inquit, mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum, & de ſanguine martyrum Ieſu. Duas igitur damnationis eius cauſas hic præſcriptas diligentius intueamur. *Et mulier erat,* inquit, *circũdata purpura & coccino.)* Purpura regius eſt amictus cunctamque regnorum ſiue regum huius mundi aulicam poteſtatem ſiue ſuperbiam deſignat. Quis porrò neſciat quod regiam poteſtatem penè ſemper comitata ſit homicidalis crudelitas? Pleni ſunt libri, immò ſatiata iam ſunt theatra orbis terrarum regũ tragœdijs, qui ob cupiditatem regnandi nõ ſolùm in exteros arma tulerunt, verum etiam in cognatos vel fratres, aut etiam parẽtes, ne participes aut æmulos regni paterentur, ferrum crudele tanſegerunt. Rectè ergo cum purpura ſociatur coccinum, dicendo, & mulier erat circũdata purpura & coccino, quia profectò purpuram regnorum ſemper comitata eſt ignea crudelitas homicidiorum. Et pulchrè dicitur, quia circundata erat purpura: quo nimirum dicto vigilanter audientibus ad animum reuocat, quanta in regali habitu ſuperborum ſit vanitas. Extrinſecus nanque pulchris quidem ſpeciebus colorari poſſunt, quarum vel optima videtur regia purpura, ſed intrinſecus vel ſubtus eandem purpuram non ſolũmodo propter fluxam libidinem vlceroſa, verum etiam per accidentium morborum genera diuerſa, miſera & tabida non minus regum quàm ruſticorum ſunt mortalia corpora. Sequitur adhuc: *Et inaurata auro, & lapide pretioſo, & Margaritis.)* Omnes iſtæ ſunt diuitiæ mulieris, omnes iſti ſunt fructus humanæ cupiditatis ſalſæ & fallentis. Quærit enim extra ſe humana præſumptio non ſuam pulchritudinem, & alienum quaſi ſuum affectat fulgorem, dum non valens mutare naturam ſuam, quin ipſa ſit lutum, rutilum ſibimet circundat aurum, lapideſque pretioſos, & margaritas, vt interdũ ſcabie ſqualens, & lepra lurida, deſup talibus inſtrumẽtis ad ſe non pertinentibus ſuperbiſsimè nlteat. Eſt autem etiam in hoc nonnunquam rationabili electorum intentioni permoleſta, eorumque mentes multiplici tentatione fatigat. Sequitur ergo: *Habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominationum & immunditia fornicationu eius.)* Ad quid enim poculum habere in manu dicitur, niſi vt propinet, & potionem ſuam offerat cũctis prætereũtibus? Quæ autẽ eſt potio eius, niſi error & obliuio qua recedit à Deo ſenſus hominis vitiorum delibutus illecebris? Poculũ ergo mulier habere dicitur in manu ſua, plenum abominationum & immunditiæ fornlcationis ſuæ: qui nlmirum totus cupiditatis fructus ſiue effectus eſt, ſubuertere hominem rationalem, ſenſumque eius funditus obruere, vt à Deo viuo & vero

mente

tus, iuuenes cupidinis ſiue electos vniuerſos, equites aſcenſores equorum, & dedit fornicationes ſuas ſuper eos, electos filios Aſſyriorum vniuerſos, & omnium, ſuper quos inſaniuit, immunditijs ſiue adinuentionibus ſuis polluta eſt, inſuper & fornicationes ſuas, quas habuerat in Aegypto, non reliquit. Nam & illi dormierant cum ea in adoleſcentia eius, & confregerant vbera pubertatis illius, ſiue & ipſi deuirginauerant eam, & effuderant fornicationem ſuam ſuper illam. Adeò carnalis Iſrael à nomine vel corpore meretricis huius, quæ hic dicitur Babylon, non excipitur, vt taliter cum diuina autoritate cum mulieribus et meretricijs denotetur nominibus, & fœmineis arguatur inſaniſſe libidinibus. Nã nomina inquit, earum Samaria Oolla, & Hieruſalem Oliba. Quod quàm rectè dicatur, facilè aduertis, ſi recolas, quia mulier Iezabel in Samaria, & filia eius Athalia inſaniuit in Hieruſalem, agendo vt Iſrael & Iudas fornicaretur cum Baal, & occidendo ſanctos prophetas. Igitur mulier ebria de ſanguine ſanctorum gens quoque Iſraelitica eſt, ſicut & cæteræ, imò pluſquam cæteræ gentes, quia fudit ſanguinem ſanctorum, immò quia fudit ſanguinem Chriſti ſancti ſanctorum, & inde ebria eſt: quia non intelligit, neque vidit, & ratio vel ſenſus veritatis illi non eſt, immò cunctis errorum ertibus præ ebrietate illaqueata eſt, completa prophetia, quæ diuinæ concedendo iuſtitiæ, cùm præmiſiſ- *Pſal. 68.* ſet: Et dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto, continuò ſubiunxit: Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributiones, & in ſcãdalum. Obſcurentur oculi eorũ ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua. Martyrum quoque Ieſu, id eſt, eorum, qui receperunt ſiue perhibuerunt teſtimonium Ieſu, credendo euangelio eius, ſanguinem prior ip- *Actor. 7.* ſa fudit, quia Stephanum protomartyrem ipſa lapidauit, & Iacobum fratrem Ioannis *Act. 12.* ad placitum eius Herodes gladio occidit, cæteroſq; tunc temporis teſtes Ieſu flagella- *Act. 14.* uit in ſynagogis ſuis, & de ciuitate in ciuitatem perſecuta eſt. Hæc idcirco dicta ſint, vt non dubium ſit, aut excuſari carnalis Iudaiſmus poſſit, quin illius Babylonis magnæ ciuitatis, imò ſicut hîc ſcriptum eſt, magnæ meretricis, cuius prima fundamenta poſuit Cain, qui iuſtum fratrem ſuum occidit, prima vel præcipua portio ſit. Sequitur. *Et miratus ſum, cũ vidiſſem illã, admiratione magna.)* Admiratio hæc cordis imperfecti eſt. Neq; enim cor perfectum purpurã, coccinum, aurũ, lapideſque pretioſos & margaritas meretricis multũ admiratur aut magnipendit. Nũ ergo Ioannes iſte cordis erat imperfecti? Non vtiq;, ſed imperfectorũ formã in ſemetipſo gerit. Sic magnus & ſanctus propheta Dauid non ſuo ſenſu, ſed in eorũ perſona, qui ſunt cordis imperfecti, talẽ, qualis iſta eſt, admirationẽ exprimit, cùm dicit: Mei autẽ penè *Pſal. 72.* moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſ⁹ mei. Quia zelaui ſuper iniquos pacem peccatorũ videns. Nimirũ hæc, & cætera, quæ ſequuntur, non ſuo, ſed aliorũ, qui adhuc infirmantur, ſenſu dicit, qui adhuc tentantur & ſuſpirant poſt vanitates ſeculi, videntes ſe tota die flagellari, peccatores autem proſperari, & pacem habere in voluptatibus ſuis. Nam ſuo ſenſu præmiſerat: Quàm bonus Iſrael Deus his, qui recto ſunt corde. Ita ergo & Ioannes iſte in perſona eorũ, qui adhuc infirmo corde nitorem magnæ mereticis reſpexerunt, cùm ipſi tribularentur, magna ſeſe admiratione admiratũ fuiſſe teſtatur, quia verè ſuo ſenſu nequaquam talia mirari dignaretur. Porrò electis Dei quicunque meretricem illam per infirmitatem admirantur, ſiue admirati ſunt, conſolatio non defuit aut deeſſe poterit ſpiritus ſancti ſuggerentis eis, quòd non debuerint aut debeant ſuper ea admirari, quodq́ue illa nihil dignum habeat, quod quaſi pro felicitate admirandum ſit. Sequitur ergo. *Et dixit mihi angelus: Quare miraris? Ego tibi dicam ſacramẽtum mulieris & beſtiæ, quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem, & cornua decem. Beſtia, quam vidiſti, fuit & non eſt, & aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitum ibit. Et mirabuntur inhabitantes terram, quorum nomina non ſunt ſcripta in libro vitæ à conſtitutione mundi, videntes beſtiam, quæ erat, & non eſt.)* Hic ſermo angeli non dignam admirationem redarguentis, forma eſt vniuerſæ veritatis, quæ nos in ſanctis inſtruit ſcripturis, non debere nos attendere ea, quæ videntur, ſed quæ non videntur: quia quæ vidẽtur, temporalia ſunt: quæ au- *2. Cor. 4.* tem non videntur, ęterna ſunt. Exempli gratia, cùm dicit: Noli æmulari in malignanti- *Pſal. 36.* pus, neque zelaueris facientes iniquitatem: quoniam tanquã fœnum velociter areſcent & quemadmodum olera herbarum citò decident, &c. Ait ergo: Quare miraris? ac ſi dicat: Tu qui æterna cognoſcis & æterna ſperas, quare zelaris, quæ mouentur pedes tui videndo talem, id eſt, non veram, ſed phantaſticam pulchritudinem meretricis? Simulq́ue vt ſuprà præmiſerat, dicens: Veni, oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas, ingreditur ad conſolandum eos, de quorum ſanguine illa ſeſe inebriare non deſinit, & dicit: *Ego tibi dicam ſacramentum mulieris, & beſtiæ, quæ portat eam.)* Sacramentum hoc, id eſt, ſecretum, malum illius eſt, quod nunc ab oculis eius abſconditum eſt, dum in purpura, & coccino, auroq́ue & lapidibus pretioſis & margaritis nitet atque fulget. Neque nunc interim credit, aut ſcire vult,

 quòd ma-

Eſa. 74. quod mali quippiam ſibi euenire poſsit, ſed dicit: Sedeo regina, & vidua non ſum, & ignorabo ſterilitatem. Sacramentum ergo, id eſt, ſecretum eſt, quod illi futurum eſt dānationis iudicium, & hoc idcircò ſanctis & prophetis reuelatur, quorū nunc Ioannes typum gerit, vt conſolentur in Deo, nec moueantur pedes eorum aut zelentur pacem, vt iam dictum eſt, peccatorum videndo. Vnde & hoc non prætereundum: quia tunc maximè cœpit eiuſdem mulieris ſiue beſtiæ damnatio reuelari, quādo in captiuitatem Babylonicam ductus eſt populus Dei, vt non mouerentur à ſpe ſua ciues tardantes regni Dei, videntes properantem & quaſi matutinam gloriam regni huius mundi, ſub quo tenebantur captiui. Tunc enim Daniel huiuſmodi viſiones rerumq́;
Dan. 7. imagines vidit, quemadmodum inter cætera dicit: Et vidi quoniam interfecta eſſet beſtia, & periſſet corpus eius, & tradita eſſet igni ad comburendum. Aliter quoque ſacramentum mulieris & beſtiæ, quæ portat eam, ſignificatio eius poteſt intelligi, vt quod ait: Ego dicam tibi ſacramentum mulieris & beſtiæ quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem & cornua decem, idem ſit ac ſi dicat: Ego tibi dicam quid ſignificent beſtiæ capita ſeptem & cornua decem. Sequitur enim. *Beſtia quam vidiſti, fuit & non eſt, & aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitum ibit.*) Magnificè conſolétur captiui filij Sion, quantumcunque tyrannizet captiuando illos crudelis & beſtialis Babylon, quia beſtia quam vidiſti, inquit, fuit & non eſt. At verò Deus in quo vos ſpem veſtram poſuiſtis ô captiui & peregrini, erat, & eſt, & venturus eſt. Sic enim pro hac eadem intentione in initio libri huius dictum eſt: Gratia vobis & pax ab eo, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt. Conſolemini igitur, quia qui pro vobis eſt Deus, ſemper eſt: quæ autem contra vos eſt beſtia, fuit & non eſt. Non enim ſemper eſt, ſed omne quod agit, quod valet aut poteſt, tranſitorium eſt. Ipſa eſſe deſinit, Dominus autem in æternum permanet. *Et aſcenſura eſt*, inquit, *de abyſſo, & in interitum ibit.*) Quod idem eſt ac ſi dicat: Crudelitatis ſuæ potentiam, quæ fuit & non eſt, reſuſcitabit in Antichriſto: ſed cùm ad mo-
2. Theſ. 2. dicum ſæuierit, in interitum ibit: quia Dominus Ieſus interficiet eum ſpiritu oris ſui. Et nunc quidem hoc tantum veraciter dictum ſit quia fuit & non eſt: tunc autem dicetur, quia fuit quidem beſtia hæc, & iam non eſt, nec erit. *Et mirabuntur*, ait, *inhabitantes terram, quorum nomina non ſunt ſcripta in libro vitæ à conſtitutione mundi.*) Quid mirabuntur illi? Nimirum illud quod ego te nolo mirari, arguens te & dicens: quare miraris? Mirentur illi qui cælum non aſpiciunt, ſed terram ſicut corpore, ita & mente inhabitant. Quorum nomina non ſunt ſcripta in libro vitæ, id eſt, quos Deus ad vitam non prædeſtinauit à conſtitutione mundi, videlicet quando Deus mundum ſiue genus humanum conſtituit, quando creatis hominibus primis benedixit eis, & dixit: Creſcite & multiplicamini. Quos tunc Deus in libro ſuo non ſcripſit, quos tunc illa benedictione ſua naſci non iuſsit, vel qui ad illam non pertinent benedictionem creatoris, illi mirabuntur, vt hactenus mirati ſunt, beſtiam huiuſmodi. Quinam ſunt illi? Nimirum omnes quorum cauſa vt naſcerentur peccatum extitit primæ præuaricatiōis, quia propter illud nati ſunt illi omnes ſuperflui, dicente ad mulierem Deo: Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos. Illi mirabū- *Gen. 3.*
tur & ſemper mirati ſunt magnitudinē beſtiæ, ſiue pulcritudinem meretricis, purpuram eius, coccinum eius, aurum eius, pretioſos lapides eius, margaritas eius. *Videntes beſtiam quæ erat, & non eſt.*) In hoc iam ſtultitiæ arguuntur illi imitatores dum dicitur, quæ erat & non eſt. Econtra, tu illum mirare & mirabilem prædica, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. *Et hic eſt ſenſus, qui habet ſapientiam.*) Ac ſi dicat: In his quæ vidiſti & quæ dico, ſenſus & vtilitas latet, & ille ſentit qui habet ſapientiā, id eſt, qui in ſcripturis ſanctis exercitatus eſt. *Septem capita ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt.*) Hoc ſuperius iam diximus, quia ſeptem capita ſeptem ſunt regna mundi nouiſsima, quorum vnumquodq; ſuo tempore, ſicut ſacræ teſtantur ſcripturæ, contra regnum Dei ſtetit, ciuiſq́ue eius in hoc mundo peregrinantes, varijs tribulationibus preſsit. *Exod. 1.*
Primū enim Aegyptiorū regnū filios Iſrael *Exod. 5.*
afflixit: ſecundū regnum Iſraelitarū, iuſtos *3. Reg. 19.*
homines & prophetas Domini Iezabel inci- *Dan. 3.*
piēte, occidit: tertiū regnum Babyloniorū, *Heſt. 5.*
Hieruſalem igne ſuccendit, & populū eius captiuauit, & tres pueros miſit in caminū ignis: quartū regnum Perſarum & Medorū, inſtigante Aman ſuperbiſsimo, vniuerſum genus Iudæorū propter Mardocheum penè
deleuit: quintū regnum Macedonū, per An- *1. Mac. 1.*
tiochum Epiphanum, populum eundē cru- *2. Mac. 3.*
deliter afflixit: ſub quo & Machabæi fratres, mirando ſunt martyrio coronati: ſextū regnū Romanorum, orbē terrarum Chriſtianorum ſanguine impleuit, ſeptimum regnum Antichriſti tanta tribulatione fideles
tribulabit, vt ſi fieri poteſt, in errorem indu- *Mat. 24.*
cantur etiam electi. Iſti ſunt ſeptem montes, id eſt, ſeptem regna. Denique regna hęc ꝓpter ſuperbiam ipſorum qua in altum cōtra Deū tumuerunt, montes appellauit. Vnde cū dixiſſet, ſeptē capita ſeptē mōtes ſunt, exponens quid dixerit, addidit: & reges ſe-

ptem

ſeptem ſunt. Reges enim pro regnis æquipollenter poſuit, imò magis propriè, quia non tam regna vel ſpacia terrarum, quàm reges in crimine ſunt, vt beſtiæ capita dicantur & ſint. Et quamuis multi in ſingulis regnis per ſucceſsiones regnauerint, pulchrè tamé quot regna ſunt, tot reges poſuit, quia non tam perſonas regnantes, quá regias poteſtates numerari præſens cauſa flagitat. Sequitur ergo. *Quinque ceciderunt, vnus eſt, & alius nondum venit.*) Etenim quando hæc vidit Ioannes, illa mundi ætate iam & Aegyptius rex qui filios Iſrael oppreſsit, & Iſraeliticus rex Achas ſiue Iezabel, quæ vel cuius poſteritas prophetas occidit, & Babylonius rex, qui populum Dei captiuauit, & Perſicus rex, imò qui illum inſtigault Aman hoſtis Iudæorũ, & Antiochus de regno Græcorum, qui tanta tamq; nefanda geſsit in illum Dei populum, iſti quinque ceciderant, in inferno ſepulti fuerant. Notandum quippè quia ſuper ſingulos iſtorum talia cælitus iudicia facta ſunt, vt ſi conſideres ſingulorum euentum, fateri non dubites propriè dictũ eſſe,
Exod. 14. quia ceciderunt. Denique rex Aegyptius
3. Reg. vl. cum curribus & equitibus ſuis in mare ceci-
4. Reg. 9. dit, ſanguinem Achab linxerunt, & comede-
Dan. 4. runt Iezabel: Nabuchodonoſor de regno e-
Heſt. 7. iectus, fœnum vt bos comedit: Aman in pa-
1. Mach. 6. tibulum ſuſpenſus eſt, Antiochus cõputreſcens impiam miſerabili obitu vitã finiuit.

Quinqne ergo iam ciderant, & vnus inquit. Quis ille vnus? Nimirum rex ſiue imperator Romanus, qui tũc erat & in Chriſtianos ſæuiebat, quando hæc dicebantur. Iam quidem Nero dedecoroſus turpiter perierat, ſed perſecutio quã primus in Chriſtianos edixerat, tunc in Romano principatu vigebat. Quamuis multi fuerint eiuſdé imperij principes, Chriſtianorũ perſecutores, tamen pro vno, ſicut iam dictum eſt, regno vniuerſitas illorum rex vnus eſt. *Et alius,* inquit, *nondum venit.*) Nimirum qui Antichriſtus erit. Vnus ille, quem tunc eſſe dixit, & alius quem nondum veniſſe aſſerit, adduntur illis quinque qui ceciderunt, & ſeptem fiunt. Cùm dixiſſet, & alius nondum venit, continuò ſubiunxit: *Et cùm venerit oportet illum breue tempus manere.*) Quare breue & non lon-
Mat. 24. gum tempus oportet eum manere? videlicet propter electos. Erunt enim, Inquit Dominus, dies illi tribulationis tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus vſque nunc, neque fient. Et niſi breuiaſſet Dominus dies, non fieret ſalua omnis caro. Sed propter electos quos elegit, breuiauit dies. Ergo cùm venerit, oportet quidem illum manere, ſed tempus breue. Hic quia ſuperbi & infirmi ſumus, miſericordia Domini cum ſocia veritate, & terret nos de magnitudine aduerſitatis, & refouet de breuitate temporis. Sequitur. *Et beſtia quæ erat, & non eſt, & ipſa octaua eſt, & de ſeptem eſt, & in interitum vadit.*) Hoc loco beſtiam, vnum beſtiæ caput intelligi oportet, quod videlicet caput Antichriſtus eſt. Hæc, inquit, beſtia & octaua eſt, & de ſeptem eſt. Quod idé eſt ac ſi diceret: Antichriſtus vnũ idemque beſtiæ caput, & octauũ & ſeptimum eſt. Quod nimirum ſtare vel intelligi non poſſet, niſi conſtaret, quia in vno eodẽq; Antichriſto duo quædã ſunt pariter. Etenim ille filius perditionis ſimul & homo & diabolus eſt. Itaque ſi ſolum quod exterius videtur in Antichriſto attendas, de ſeptem eſt: quia de genere vel natura cæterorum regum vel impiorum hominum eſt. Si autem ad id reſpicias, quod intrinſecus latet, octauum caput eſt, quia diabolus eſt, qui antequam ingrediatur habitaculum illius perditi hominis, in cęlo ſemetipſum aduerſus Deum erexit & nunc vſque inuiſibiliter ſuperbit. Nihilominus tamen & in interitum, inquit, vadet: quia tam facile eſt Deo mittere in interitum hominem ſimul & diabolum, quàm hominem ſimplicem vel ſolum, vt veraciter dicatur de vtroque, quia & non eſt, Deus autẽ ſemper eſt. Sequitur. *Et decem cornua quæ vidiſti, decem reges ſunt, qui regnum non acceperunt: ſed poteſtatem tanquam reges vna hora poſt beſtiam accipient.*) De hoc iam ſuperius dictum eſt, quia ſeptem quidem regna ſunt notiſsima de ſanctarum ſerie ſcripturarum, quæ contra ſanctos altiſsimi inimicitias exercuerunt: ſed eorundem regnorum decem reges ſunt, quia videlicet vnum ex illis regnum Macedonum poſt Dan. 8. mortem Alexandri in quatuor ſucceſſores eius per quatuor ventos cæli diuiſum fuit, qui ſinguli diademata ſibi impoſuerunt, atque hoc modo decem reges facti ſunt. Idcircò autem ſuperius dixit, & reges ſeptem ſunt, & nunc dicit, decem reges ſunt, quia tres ex illis ſucceſſoribus Alexandri nihil feciſſe leguntur aduerſus populum Dei, ſed ſolus ille quartus qui Syriam tenuit. Ergo numero quidem decem, ſed pro actu qui ad præſentem cauſam pertinet, id eſt, pro perſecutione martyrum, tantummodo ſeptem ſunt. Cùm autem paulò ante dixerit, quinque ciderunt, & vnus eſt, quomodo nunc dicit, qui regnũ nondum acceperunt? Videlicet mira irriſione, tanquam dicat, regnare quidem viſi ſunt, & regium faſtum nomenque ſibimet vſurpauerunt, ſed veraciter nunquam regnauerunt. Neq; enim regnum illorum verè eſt regnum ſed ſo-
lius Domini eſt regnũ. Hoc ad illud ſpectat Pſal. 21.
quod ſuperius arguendo dixit. Quare mira Pſal. 101.
ris? Nam verè reges huiuſmodi non mirandi, ſed miſeri ſunt iudicandi, qui ve regnarent tot homicidia fecerũt, nanq; ceciderũt

 & mor-

& mortui ſunt, & regnū nondū acceperunt. Sed quid? Poteſtatem, inquit, tanquam reges vna hora accipient poſt beſtiam. Non verè regnum, ſed quaſi reges quandam poteſtatem accipient, & hoc vna hora poſt beſtiam, ac ſi dicat: Extollentiam illorum nequaquam regnum voces aut vocari debere putes. Regnum nanque diuturnitatē poteſtatis ſonat: At ille non diuturnam poteſtatem, ſed vna hora poteſtatem acceperūt ſiue accipient. Nam idcircò tempore futuro accipiēt dixit, quia cùm Antichriſtus venerit, eorundem regū qui iā ciciderunt vires ſiue regna ad perſecutionem ſanctorū reparabit. Quam autem vel qualem poteſtatem accipient breuiter inſinuat cùm dicit: poſt beſtiam. Idem nanque eſt, ac ſi dicat: ad effundendum ſanguinem ſanctorum, quia poteſtas beſtiæ non verè eſt ad regnandum, ſed ad inſaniendum, ad ſanguinem effundēdum. Pulchrè igitur & verè dictum, quia regnum nondum acceperunt. Sequitur: *Hi vnum conſilium habent, & virtutem & poteſtatem ſuā beſtiæ tradent. Hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet illos, quoniam Dominus dominorum eſt, & rex regum, & qui cum illo ſunt electi, & vocati, & fideles.)* Vnum, inquit, conſilium habent hi, ſubauditur cùm Antichriſtus venerit, & breue tēpus manſerit: omnes enim conſpirabunt ad conſenſum illius filij perditionis. Quid illi reges ante aduentum eiuſdem Antichriſti? Nónne iam vnum conſilium cū venturo illo habuerunt? Nónne eādem intentionem? Nónne eandem voluntatem? Denique quo conſilio, qua intentione, qua volūtate ille ſanctos perſequetur cùm venerit, eadem & rex Aegypti, & cæteri, de quibus iam dictū eſt, ſuis quique temporibus afflixerunt populum Dei, videlicet vt nullus memor exiſteret vnius & veri Dei, & laborabat in eis & per eos diabolus irritam facere fidē promiſsionis, ſcilicet ſeminis, quod eſt Chriſtus, quem patribus Deus repromiſit. Hoc fuit antiquum ſerpentis illius conſilium, quando primum decepit hominem, videlicet vt nullus ſaluaretur hominum, & eodē conſilio cunctos iſtos armauit, quos iam ſępè diximus Aegyptios, carnales Iſraelitas, Babylonios, Perſas, ſiue Medos, Macedones, ſiue reges Antiochos, Cæſares Romanos: tandemque caput eiuſdem conſilij ſuſcitabit in illo ſæpè dicto homine peccati Antichriſto. Verè ergo vnum conſilium habent hi. *Et virtutem*, inquit, *& poteſtatē ſuam beſtiæ tradent.)* Quod idē eſt ac ſi dicat: Illi quod intenderunt perficere non potuerunt aut poterunt, diabolus autem cui deſeruiunt, virtutis poteſtatis illorum hæredem faciet illum proprium hominem ſuum Antichriſtum, quaſi id, quod per illos adimplere nō valuit, ſaltem efficere poſsit per iſtum egregium. Sed quid? *Hi cum agno pugnabunt, ait, & agnus vincet illos.)* Omnes iam dudum victi ſunt ſuis quique temporibus, & adhuc in vno Antichriſto ſimul omnes vincentur. Et pulchrè cùm dicere poſſet, hi cum Chriſto pugnabunt, & Chriſtus vincet illos: maluit dicere, hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet illos: quia nimirum primus illorum, ſcilicet Aegyptius rex, per immolationem agni victus eſt, vt filios Iſrael dimitteret, eoſque perſequens in mari rubro merſus eſt. *Exod. 12.* Quāuis igitur futuro tempore dicat: Hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet illos: nihilominus & de præterito ante iſtum Ioannem tempore intelligendum eſt, quia cum agno pugnauerunt, & agnus vicit illos. Ioannes nanque hic omnium illorum typum gerit, qui ab antiquo ex quo populus Dei cœpit affligi ſub regnis ſupradictis, meruerunt diuinitus conſolari. Hoc mirabile immò laudabile & verum eſt: quia antequam agnus iſte in hunc mundum veniſſet, hi cum agno pugnauerunt, & ipſe vicit eos. Vnde ſatis eleganter in propheta iubetur vocari nomen eius, velociter ſpolia detrahe, citò prædare: ſiue, accelera ſpolia detrahere, feſtina prędari. *Eſa. 8.* Quare? Quia, inquit, antequam ſciat puer vocare patrem ſuum & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci & ſpolia Samariæ coram rege Aſſyriorum. Quod idem eſt ac ſi diceret: Puer iſte qui ſaluator eſt, antequam naſcendo veniat in hunc mundum, ſciens ſiue expertus matrem vtique virginem, & Ioſeph patrem optimum, ipſe liberabit Iſrael de manu inimicorū ſuorū. Mira acceleratio, miranda feſtinatio, vt nō dum natus puer ipſe promiſsionem ſuæ natiuitatis habentem ſiue expectantem populum liberet. Hoc tamen ita verum eſt, vt qui iſtud non credit, fidelis non ſit. Oportet enim credere, quia priuſquam naſceretur iſte puer ex matre, Deus omnipotens erat cum patre. Vnde cùm dixiſſet: & agnus vincet illos, continuò ſubiunxit: *Quoniam dominus dominorum eſt, & rex regum.)* Nonne anteq̄ naſceretur Babylonios quoque & Perſas ſiue Medos atque Macedones, qui contra ſe, id eſt, contra ſuos ſui venturi fidem habentes pugnauerunt, eoſq; captiuos tenuerunt, iſte vicit? Quid enim aliud Nabuchodonoſor regi ſiue prophetæ Danieli demōſtratur, quādo lapis abſciſſus ſine manibus percuſsit ſtatuam grādem, & contrita ſunt pariter aurum, argentum, æs, & ferrum? *Dan. 2.* Quid, inquam, niſi quia Chriſtus qui eſt, vt dicitur, agnus, priuſquam naſceretur, miranda, ſicut iam dictum eſt, feſtinatione vincere feſtinabat, ſuoſque electos ſub illis regnis captiuos ſupra id quod poterant ſuſtinere, tentari non ſinebat? Qui e-

Qui enim poſtquam de virgine natus eſt,
ferrum, quod erat Romanum imperium,
euangelicę prædicationis verbo tandem vi-
cit & fregit, ipſe priuſquam naſceretur, au-
rum, argẽtum, id eſt, regna magna & fortia:
Babylonicum, Perſicum, & Macedonicum
contriuit, præeunte verbo propheticæ ve-
ritatis. Exempli gratia. De Antiocho Epi-
Dan. 8. phane Daniel prædixerat: Et ſine manu cõ-
teretur, & ita factum eſt. Diuinitùs quippè
1. Mach. 6. percuſſus inuiſibili & inſanabili plaga com
putruit, miſeramque vitam miſerè, vt dig-
nus erat, finiuit. Igitur & agnus, inquit, vin-
cet illos: quippe qui & prius, quàm naſcere-
tur, vicit primos. Vnde nõ dubitatur, quin
vincat & reſiduos. Victoriæ eius participes
ſunt ſancti ſiue electi eius: ipſis enim labo-
rantibus, adiuuando vincit agnus. Idcirco
addidit: *Et qui cum illo ſunt electi & vocati, & fide-
les.)* Iſti denique pugnant & vincunt, ſed vi-
ctoriam agno attribuunt, ſine quo ſeſe ne-
quaquam vincere potuiſſe aut poſſe ſciunt.
Vnde vnus illorum cùm dixiſſet: Quia plus
1. Cor. 15. laboraui, continuò ſubiunxit: Non autem
ego, ſed gratia Dei mecum. Electi, & vocati
& fideles, ipſi ſunt, de quibus Apoſtolus di-
cit: Quos autem prædeſtinauit, hos & voca-
Rom. 8. uit: & quos vocauit, illos & iuſtificauit:
quos autem iuſtificauit, illos & magnifica-
uit. Deniq; quos prædeſtinauit, ipſi hoc lo-
co dicuntur electi. Prædeſtinari nanque eli-
gi ſiue præeligi eſt. Item quos vocauit, ipſi
hoc loco dicuntur vocati. Et quos iuſtifi-
cauit, ipſi hoc loco dicuntur fideles, quia
videlicet electorum ſiue prædeſtinatorum
atque vocatorum iuſtitia vel iuſtificatio fi-
des eſt. Vnde idem Apoſtolus poſt multa
veritatis argumenta dicit: Iuſtificati igitur
Rom. 5. ex fide pacem habeamus ad Deum, per Do
minum noſtrũ Ieſum Chriſtum. Item quos
magnificauit, ipſi hoc loco pugnare & vin-
cere dicuntur cum agno. Talem nanq; be-
ſtiam viciſſe, vera magnificentia eſt. Sequi-
tur: *Aquas quas vidiſti vbi meretrix ſedet, populi ſunt,
& gentes, & linguæ.)* Merito aquarum nomine
deſignãtur populi & gentes, ſuper quas me-
retrix ſedet: quia nimirum pro hoc ipſo,
quod eis domina talis præſidet, fluxæ ſunt
& inſtabiles. Cùm autẽ dicit, populi & gen-
tes: procul dubio non excipiuntur Iſraeli-
ticę tribus, de quibus Balaam ariolus loqui-
Num. 23. tur: Populus ſolus habitabit, & inter gentes
non reputabitur. Ergo populorum nomine
hoc loco carnales tribus Iſrael, gentiũ verò
vocabulo cæteræ deſignãtur nationes. Quis
enim ſuper Iſrael quoque, id eſt, Iudaicum
populum, meretricem iſtam ſedere aut ſe-
diſſe dubitet? Ipſi nanque maximè cum cu-
piditate mundi fornicati ſunt, quippè qui
fornicationem ipſorum redarguentes ſan-
ctos & prophetas occiderunt. Aquæ igitur
& ipſi ſunt, ſuo videlicet vitio, ſicut prophe-
ta dicit: Audite hæc domus Iacob, qui vo- Eſa. 48.
camini, & de aquis Iuda exiſtis, id eſt, qui
tantùm carnis, & non fidei filij eſtis: Cùm
dixiſſet, populi ſunt & gentes, ad quid ad- Rom. 10.
didit, & linguæ? Hoc enim neceſſario con-
ſequeretur, etiamſi nõ dixiſſet: quia linguis
non loquuntur, niſi populi & gentes. Cur
ergo addit, dicens, & linguæ? Niſi forte vt
ad memoriã nobis reuocet, quod vt diuide-
rẽtur & multiplices fierẽt linguæ, ſuperbia
commeruit meretricis huius magnæ, in ipſo
iam pueritiæ ſiue petulantis adoleſcentiæ
eius tempore. Cũ enim conſtrueretur turris
Babel per ſuperbiam hominum in cælũ a- Gen. 11.
ſcendere volentium, à cuius nomine nunc
hæc ipſa meretrix dicitur Babylon, videns
hoc Deus confudit linguam eorum, & inde
diuiſi ab inuicem receſſerunt. Itaque non
fruſtra cùm dixiſſet, aquæ ſuper quas mere
trix ſedet populi ſunt & gentes, addidit, &
linguæ: vt nec illud prætermitteret, quod
diuiſiones quoq; linguarum damnum vel
plagam nobis ſuperbia meretricis huius in-
tulit. Sequitur: *Et decẽ cornua, quæ vidiſti, & * be-* in beſtia,
*ſtia, hi odient fornicariam, & deſolatam facient illam
& nudam, & carnes eius manducabunt, & ipſam igni
concremabunt.)* Mira aſſertio, mira & vehemẽs
impiorum deteſtatio. Quomodo reges, qui
per cornua deſignantur, fornicariam ſuam
odiſſe dicuntur, cum qua ipſi fornicantur?
Ipſi nanq;, & non alij ſunt reges, de quibus
ſuprà cùm dixiſſet: Veni, oſtendam tibi da-
mnationem meretricis magnæ, quæ ſedet
ſuper aquas multas, addidit: cum qua for-
nicati ſunt reges terrę. Ipſi ergo, qui cum il-
la fornicantur, illam odiſſe, & deſolatam
nudamque facere, & carnem eius mandu-
care, & ipſam igni concremare dicũtur. Mi-
rum hoc, attamen verum eſt.

Quis enim neſciat de regibus mũdi quan-
tis odijs ſemper fuerint inquieti? Et cui ſua
inquietudine fuerũt infeſti, niſi ipſi cupidi-
tati vel gloriæ mundi, cũ qua vtiq; fornica-
ti ſunt, præferendo illam ſuo creatori? In-
ſtrumenta fornicationis eorũ, pulchritudi-
nes ciuitatum, et locupletum multitudines
gentiũ, quibus imperabant, extiterunt, cæte
raque talia, quæcunque in mundo ſunt pro-
uocantia concupiſcentiam oculorum. At
illi nunquam hæc in pace ſua florere permi-
ſerunt, bellis omnia deſolantes, turbas ho-
minum gladio interficientes, ciuitates et ca-
ſtella igni concremantes. Nec verò ſolum-
modò in alterutros reges contra reges, reg-
na contra regna hoſtili more hæc fecerunt;
ſed populis ſuis ciuitatibuſq; proprijs ſin-
guli reges ſæpè mala hæc intulerunt. Nã, vt
de cęteris taceã, quis vnq̃ Romæ ciuitati po
puloq; & ſenatui proprio imperatore ſuo
Nerone crudelior aut nequior hoſtis extitit?

Ille deſolatam vrbem fecit, ille populum
& ſenatum occidendo, quodammodo car-
nes eius manducauit: ille ciuitatem materia
li quoque igne concremauit, ſolummodo
vt pulchritudine flammæ delectaretur, ſpe
ctando in ea ſimilitudine qualiter quondã
arſiſſet Ilium, ſedenſque in altiſsima turre
Mecœnatia, tali ſpectaculo tripudians Ilia-
da decantabat. Tantæ crudelitatis quidam
Boetius de conſo. phil. li. 2. met. 6. reminiſcens & congemiſcens, ita cecinit.

Nouimus quantas dederit ruinas
Vrbe flammata patribuſque cæſis,
Fratre qui quondam ſerus interempto,
Matris effuſo maduit cruore.
Heu grauem ſortem, & cætera.

Verum ergo eſt, quia reges terræ qui reli-
cto Deo cum pulchritudine creaturæ mun
danæ fornicati ſunt, fornicariam ſuam ode-
runt, & quale vehementiſsima odia mini-
ſtrabant pretium ſuæ fornicationis, illi red-
Eſa. 57. diderũt. Non enim eſt pax impijs, dicit Do
minus. O igitur miſerabilis conditio Baby-
lonis terrenæ ciuitatis, quæ à Deo fornica-
tur cum amatoribus, quia non ſolùm for-
nicatur cum amatoribus, ſed cum hoſtibus,
quorum & ſi quis amor eſt, tanto felle ama
ritudinis permiſcetur, vt ipſam hoſtiliter
dilaniẽt cum qua fornicantur. Horum cauſa
vel incitator malorum diabolus eſt. Idcircò
non dixit tantummodo, & decem cornua
quæ vidiſti hi odient fornicariam, ſed & de
cem cornua quæ vidiſti, & beſtia inquit, hi
odient fornicariam ſuam, &c. Cõtinuò ſub-
* Enim. iungit: *Deus * autem dedit in corda eorum vt faciant
quod illi placitum eſt, vt dent regnum ſuum beſtiæ, do-
nec conſummentur verba Dei.*) Vt faciant, inquit,
quod illi placitum eſt. Cui illi? Videtur hoc re
ferri ad Deum, quia ſic præmiſſum eſt: De-
dit enim Deus in corda eorum, & ita intelli
gi, vt faciant quod illi, ſubauditur Deo, pla
citum eſt. Verùm quia præmiſerat: Et decẽ
cornua quæ vidiſti & beſtia, hi odient for-
nicariam, & deinde cùm dixiſſet, vt faciant
quod illi placitũ eſt, addidit, vt dent regnũ
ſuum beſtiæ: rectius refertur ad eandẽ be-
ſtiam, ſcilicet vt faciant quod illi, ſubaudi
tur beſtiæ, placitum eſt: & deinde, vt dẽt re-
gnum ſuum beſtiæ, id eſt, vt totius regni ſui
vires impendant diabolo, faciendo volun-
tatem eius, quæ ſemper aduerſatur bono
Dei propoſito. Quid enim illi faciunt niſi
malum? Malum autem Deo non placet, im
Pſal. 5. mò eos qui malum operantur ipſe odit, ſic-
Eſa. 45. ut ſcriptura ei teſtis eſt, dicens: Odiſti om-
nes qui operãtur iniquitatẽ. Item: Quoniã
non Deus volens iniquitatẽ tu es. Sed iterũ
ſcriptura dicit: Faciens pacem & creans ma-
lum. Intra hæc ſecundum veritatis rationẽ
& ſecundum patrum orthodoxorum veri-
dicam autoritatem dicendum & ſentiendũ
eſt, quia malum illud quod eſt afflicto ſiue
bellum paci contrarium, de qua dictum eſt,
faciens pacem, Deus aliquando creat pro-
pter correctionem: malum autem, id eſt,
iniquitatem ſiue peccatum neque creat, ne-
que illi placitum eſt. Et eſt quidem voluntã
tis eius, vt bellum ſiue aliam eiuſmodi affli
ctionem, cùm ſuperuenerit ijs qui peccatis
præcedentibus perpeti merentur, effugere
nõ poſsint, vt autẽ homines mala faciãt vel
mali fiant, nunquam fuit aut placitum eſt
illi. Quæritur ergo: Si malum quod faciũt,
vel hoc ipſum quod mali ſunt, non eſt Deo
placitũ, quomodo hic præmiſſum eſt, Deus
enim dedit in corda eorum? Quod dũ quę-
ritur, conſequenter vel ſimul & illud quæ-
rendum eſt quod dicit Pſalmiſta: Conuer- Pſal. 104.
tit cor eorum vt odirent populum eius, &
dolum facerent in ſeruos eius. Illud autem
ſic intelligi oportet, quatenus nulla vnquã
ſuſpicio in corde hominis locum inueniat,
quaſi Deus odij vel doli aliquando author
exiſtat, quod vel ſuſpicari dementiſsimum
atque impium eſt. Deus enim neque Pha-
raonem indurauit, neq; cór Aegyptiorum
in odium conuertit, voluntatẽ habendo du
ritiæ, vel odij ipſorum, ſed tantùmodo bo-
na fecit filijs Iſrael, multiplicando illos in
terra illa, ſicut Abrahæ promiſerat dicens:
Benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuũ. Gen. 22.
Pharao autem & Aegyptij ſicut ſuperbi ita
& inuidi erant, & ſecundum morem inuidẽ
tium, quanto plura vel maiora Dei benefi-
cia videbant impẽdi his, quibus inuidebãt,
tanto maiori contra illos odio ſæuiebant. Exod. 7.
Hoc præuidens Deus dicebat Moyſi: Ego
indurabo cor Pharaonis. Quod idem eſt ac
ſi diceret: Ego quidẽ ſigna & prodigia pro
filijs Iſrael faciã coram Pharaone & ſeruis
eius, ſed quia inuidi ſunt, hoc illis ad nihil
aliud valebit, niſi vt odio maiori cõtra eos
indurentur. Hoc ſenſu verſiculum prædi-
ctum pater Auguſtinus explanat. Igitur &
quod hic dictũ eſt, Deus enim dedit in cor-
da ipſorum, ſic intelligi oportet, vt nulla-
tenus ſuſpicemur quod Deus in corda quo
rumlibet regum illorum miſerit, quatenus
facerent quippiam mali, aut ipſi fierent ma
li, ſed bona quæ voluit ſingulis in tempore
ſuo fecit regnis, reges autem mundi vt ſu-
perbi ita erant & inuidi, & alternæ inuide-
bant felicitati. Exempli gratia: Proſpera fe-
cit Deus Babylonijs, vt valentiores eſſent
gentibus cæteris. Et ne dubium ſit hoc illis
à Deo eſſe datum, Deus ipſe in propheta di Hier. 28.
cit: Iugum ferreum poſui ſuper collum cũ-
ctarum gentium iſtarum, vt ſeruiant Nabu
chodonoſor regi Babylonis, & ſeruient ei.
Inſuper & beſtias terræ dedi ei. Hoc datum
Dei miſit in cor Medis & Perſis, vtpotè in-
uidentibus & æquè ſuperbis, vt aſcenderẽt
& facerent in eos quicquid potuerũt mali,

Deo non

Deo non reſiſtente illis, immò permittente
propter peccata Babylonis. Eodem modo
poſtea Macedones Perſarum & Medorum
felicitas concitauit, quam vtique non caſus
ſed ordinatio Dei ſecerat illis. Itaq; Deus,
inquit, dedit in corda eorũ vt faciant quod
illi placitum eſt, vt dent regnum ſuum be-
ſtiæ, id eſt, felicitas alijs conceſſa dono Dei,
aliorum inuidentium corda in odium con-
citauit, & ita contra alterutros per inuiden-
tiam excitati ſunt, vt vniuerſas regnorum
ſuorum vires miniſterio certatim impende
rent malitię diabolicę. Vſquequo? *Donec*, in-
quit, *conſummentur verba Dei.*) Id eſt, adimpleã
tur ea, quæ Deus per ſanctos & prophetas
ſuos de regnis illis ſutura iudicia ſua præ-
dixit. Quid enim euenturum ſuerat illis ꝙ
non ante prædixerat ſactus ad homines ſer-
mo Dei? Aut quid prædixit de illis ſermo
Dei, niſi quod eis iuſtè obuenire debuit?
Denique ſuturum erat & fieri iuſtè debe-
bat, vt Aegyptij poſtquam oppreſsiſſent fi-
lios Iſrael, ipſi pœnas darẽt ſuæ iniquitatis,
& hoc ante loquens ad Abraham Deus ipſe
prædixit. Ait enim: Scito prænoſcens quod
Gen. 15. peregrinum ſuturum ſit ſemen tuum in ter
ra non ſua, & ſubijcient eos ſeruituti, & af-
fligent eos quadringentis annis. Verunta-
men cui ſeruituri ſunt ego iudicabo, & poſt
hæc egredientur cum magna ſubſtantia. Itẽ
futurum erat, vt reges Iſrael & Iuda, pro-
pter abominationes quas ſecerunt, & pro-
ter ſanguinem innocentẽ quem effuderũt,
condigna recepturi ſorent, tandemque &
Iſrael & Iudas in Aſſyrios atque Chaldæos
traducti captiui abirẽt, & hoc ante per pro-
phetas Deus non ſemel prædixit: Pleni ſunt
Eſa. 10. libri prophetarum, Eſaiæ, Hieremiæ, Eze-
Hier. 27. chiel quoque verbis Domini ita prædicen-
Ezech. 12. tis: Item ſuturum erat vt Babylon ſubuer-
teretur à Medis & Perſis, & hoc ante per
Dan. 7. eoſdem prophetas, & per Danielem Deus
quoque prædixit. Item ſuturum erat vt Per
ſæ & Medi ab Alexandro Macedone ſupe-
rarentur, & hoc ante per iamdictum Danie
Dan. 8. lem Deus præoſtendit & prædixit. Item ſu
turum erat vt tam Macedones quàm cæte-
ræ gentes comminuerentur atque conculca
rentur viribus Romani imperij: & hoc ante
eidem Danieli præoſtendit per beſtiã quar-
tam magnam terribilemque & ſortẽ nimis,
dentes ferreos habentem, comedentem at-
que comminuentem & reliqua pedibus cõ-
culcantem. Item futurum eſt, vt Antichri-
ſtus regna hæc omnia ſupergrediatur ope-
ratione habitantis in illo diaboli, & plus o-
mnibus conterat ſanctos altiſsimi, & hoc an
te non ſolùm in prophetis, verùm etiam per
ſemetipſum in euãgelio ſuo prædixit filius
Dei. Igitur rectè & veraciter dictum, do-
nec conſummentur verba Dei, quia videli-
cet nihil egerunt aut agere poſſunt regna
mundi quaſi contra propoſitum Dei, quod
Deus nõ præſcierit, imò & prædixerit. No-
tanda tamen infinita cunctorum peruerſi-
tas, cùm dicitur primò: hi cum agno pugna-
bunt, & deinde, hi odient fornicariã & de-
ſolatam ſacient eam, &c. quia concorditer
quidem contra Deum dimicant, & vno ſpi-
ritu malignitatis in hoc ſibi conſentiunt: ad
concupiſcentias verò ſuas, vel propter cupi
ditatem eorum quæ in mundo ſunt, diſcor-
diter inſaniunt, & inuicem ſæuiunt, & om-
nibus modis à ſemetipſis ſerpentina hæc ca-
pita diſſentiunt. Tandemque angelus idem
dicit: *Et mulier quam vidiſti eſt ciuitas magna, quæ ha
bet regnum ſuper reges terræ*) Breui recapitulatio
ne renouat quod ſuperius dixit, vel quod
ipſa in fronte mulieris ſcriptura ſignauit:
Babylon magna mater fornicationũ & abo-
minationum terræ. Porrò quod illic dixe-
rat, cum qua ſornicati ſunt reges terræ, hic
paulìſper commutauit dicendo, quæ habet
regnum ſuper reges terræ. Et quidem mul-
tum eſt illic dictum ad ſignificandam igno-
miniam regũ terræ, ſed multo amplius hoc
valet ad inſinuandum ſeruilem ſtultitiam
regum terrę, cũ dicitur, quæ habet regnum
ſuper reges terrę. Quid enim? Nónne reges
terrę ſupini incedunt & ſe ſe eſſe liberos cõ
fidunt? Sed ecce regnum ſe habere compro
bantur, & quod turpiſsimũ eſt, mulier me-
retrix ſuper eos regnare, & ceruicibus eo-
rum incumbere rationabiliter atque irre-
fragabiliter aſſeritur. Mentiuntur ergo li-
beros ſe eſſe pronunciantes: quia ſerui ſunt,
& meretricium portant iugum, ſemper an-
helantes & ſub onere curui, tot dominorũ *Cap 18.*
ſerui quot vitiorum captiui. *Et poſt hæc vidi a-
lium angelum deſcendẽtem de cælo, habentem poteſta-
tem magnã, & terra illuminata eſt à gloria eius, & cla-
mauit in forti voce dicens: Cecidit cecidit Babylon ma-
gna, & facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia o-
mnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis volucris im-
mundæ & odibilis, quia de ira fornicationis eius biberũt
omnes gentes, & reges terræ cum illa fornicati ſunt, &
mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti
ſunt.*) Necdũ is qui loquebatur angelus ſuã
videtur ſponſionem peregiſſe qua dixerat:
Veni oſtendam tibi damnationem meretri-
cis magnæ, & alius iam introducitur ange-
lus exclamans in ſorti voce, & hic maximè
damnationem eiuſdem exprimit meretri-
cis, quam ille tantummodo quæ nam eſſet
deſignauit, capitaque eius & cornua deſcri-
pſit. Hoc rectè & ſecundum rem ſactũ pro-
priè perpendis, ſi recolas quia meretricem
hanc & prius totus prophetalis ordo, maxi-
meque Daniel demonſtrans contra libidi-
nes & crudelitatem eius multa declamauit:
& deinde per ſemetipſum veniẽs filius Dei,
angelus magnus & fortis, de quo propheta

 dicit:

dicit:Et ecce veniet ad templum ſuum do-
minator, quem vos quæritis, & angelus te-
ſtamenti quem vos vultis, damnationẽ eius
in auditu orbis terrarum iam adeſſe forti
voce clamauit, & euangelica manifeſtatio-
ne prædicauit. Nunc alium angelũ pulchrè
de cælo deſcendentem ſe vidiſſe dicit, quia
videlicet iſte de cælo per humilitatem de-
ſcendit, vnde quidam alius per ſuperbiam
cecidit. Hic habet poteſtatem magnam, in-
quit, quod dixiſſe ad rem præſentem multũ
attinet, id eſt, ad eam quæ hic oſtenditur
damnationem meretricis. Ipſe enim quodã
Ioan.5. loco de ſemetipſo loquẽs cùm dixiſſet: Sic-
ut enim habet pater vitam in ſemetipſo, ſic
dedit & filio vitam habere in ſemetipſo, cõ-
tinuò ſubiunxit: Et poteſtatem dedit ei iu-
dicium facere, quia filius hominis eſt. Item:
Neque pater iudicat quenquam, ſed omne
iudicium dedit filio. Rectè ergo habentem
poteſtatem magnam dixit, poteſtatem faciẽ
di iudicium ſiue damnationem meretricis.
Et terra illuminata eſt à gloria eius.) Et hoc verè
dictum eſt, quemadmodum & eo veniente
Zacharias propheta cecinit dicens: Viſita-
Luc. 1. uit nos oriens ex alto, illuminare his, qui in
tenebris & in vmbra mortis ſedent. Et Ipſe
Ioan.8.12. cùm veniſſet de ſemetipſo dixit: Ego ſum
lux mũdi, qui ſequitur me nõ ambulabit in
Ioan.9. tenebris. Item: Quãdiu in mundo ſum, lux
ſum mundi: Iſte illuminator angelus: *Excla-
mauit in forti voce, dicens: Cecidit cecidit Babylon ma-
gna.)* Vbi vel quando angelus iſte hoc clama
uit? Nimirum apud multam Iudæorum tur
bam, inſtante articulo ſuæ paſsionis, qua vi
delicet paſsione actum eſt, vt caderet ciui-
tas diaboli. Dixit enim: Nunc iudicium eſt
mundi, nũc princeps huius mundi eijcietur
foras. Hoc non quomodocunq;, ſed in for-
ti voce clamauit, id eſt, contra infirmitatem
Ibidem. carnis confortatus ratione diuinitatis. Nam
infirmabatur quidẽ caro vt ita diceret: Nũc
anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater
ſaluifica me ex hac hora. Confortauit autẽ
ſemetipſum protinus, dicẽdo: Sed propter-
ea veni in horam hanc. Pater glorifica tuum
nomen. Confortatio ſiue fortitudo hæc ni-
mirum memorabilis & laudabilis eſt. Rectè
igitur & oportunè dictum, quia in forti vo
ce clamauit. Sed quomodo non repugnant
ſibimet partes clamoris ſiue dictionis hu-
iuſmodi? Cùm enim dixiſſet, cecidit ceci-
dit Babylon magna, addidit: *Et facta eſt habita
tio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi,
& cuſtodia omnis volucris immũdæ & odibilis.)* Quo-
modo & cecidit, & nihilominus tamen ita
clauſa & munita eſt, vt volucres volare non
poſsint? Ad hæc breuiter dicendum clamã-
te angelo iſto, id eſt, patiente Chriſto, quæ
videlicet paſsio eius clamor grãdis extitit.
Hebr.5. De quo Apoſtolus, qui in diebus, inquit,
carnis ſuæ preces ſupplicationeſq; ad Deũ,
qui illum ſaluum facere poſsit à morte, cũ
clamore valido ac multis lachrymis offe-
rens, exauditus eſt pro ſua reuerentia: tali-
ter ad clamorem eius ciuitas diaboli ceci-
dit, vt omnes & ſoli euadere ac ruinas eius
tranſilire poſſent electi, ruptis vinculis pec
catorum tam originalis quàm etiam actua-
lium, propter iuſtitiam fidei ipſorum. Re-
ctè igitur & cecidit Babylon, ait, & nihilo-
minus facta eſt habitatio dæmoniorum, &
cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſto-
dia omnis volucris immundæ & odibilis,
quia videlicet in electis tantũ omnis ſtru-
ctura peccati, cunctaque mortis & inferni
poteſtas corruit: in reprobis, & damnatiõ
peccati, & pœnalis inferni carcer perſiſtit.
Quod dixit, habitatio dæmoniorum, hoc
repetiuit dicendo, & cuſtodia omnis ſpiri-
tus immundi. Dæmones quippè ſpiritus im
mundi ſunt. Et quam ob rem repetiuit? Vi-
delicet quia damnati angeli qui ſunt dæmo
nes ſiue ſpiritus maligni, duplici pro cauſa
pœnas dabunt Altera cauſa eſt, quia in cælõ
contra creatorem ſuperbierũt. Altera, quia
genus humanum prima quam ſerpentẽ præ-
uaricatione deceptum, cunctis vitiorum
ſordibus polluerunt. Propter illam dæmo
nes, hoc eſt, ſcientes quia contra ſcientiam
Dei ſeſe extulerunt: propter iſtam cauſam
ſpiritus immundi dicuntur, quia ſpurciſsi-
mi ſunt: quia ſicut iam dictum eſt, genus hu
manum per ſuas ſuggeſtiones multimodis
immunditiæ atque ignominiæ paſsionibus
affecerunt. Porrò volucres immundæ &
odibiles omnes ſuperbi tam dæmones, quã
homines rectè intelliguntur. Volatus nan-
que volucrum, leuitatem atque vanitatem
ſignificat ſuperbientium. Nec verò quali-
buſcunque volucribus, ſed immundis aſsi-
milantur. Verbi gratia, noctuis ſiue vpupis,
quæ ſtercoribus humanis inſidere delectan
tur, atque idcircò rectè immundæ & odibi-
les habentur. Taliſcunque volucris Baby-
lon facta eſt cuſtodia, & ſicut per Eſaiã di- *Eſaia.8.*
ctum eſt, non poterit auolare de anguſtia.
Cauſa ſiue ratio ruinæ quę ſubiungitur ma
niſeſta & ſuperius partim expoſita eſt. *Quia
de ira fornicationis eius biberũt omnes gentes, & reges
terræ cum illa fornicati ſunt: & quia de delitijs eius mer
catores terræ diuites facti ſunt.)* Tria hic dicuntur
quia de ira fornicationis eius biberunt om-
nes gentes, quia reges terræ cum illa forni-
cati ſunt: & quia delitijs eius mercatores ter
ræ diuites facti ſunt. Cauſę ſumma, totum
fornicationis opprobrium, regibus imputa-
tur, & hi ſæpius in hac lectione fornicatio-
nis eiuſdem ſcelere denotantur. Et meritò,
quia videlicet quod meretrix illa docuit
non ſolùm ſuſceperunt, verùm etiam impe
rij ſui decreto ſimul & gladio roborauę-
runt.

runt. Porrò gentes quæ regibus ſubiectę ſi-
ue pro imperio illorum, ſiue ſpōte ſua pro
Deo, monſtra coluerūt: rectè de ira, inquit,
ſornicationis eius biberunt. Non ait tantum
de fornicatione eius, ſed de ira fornicatio-
nis eins biberunt: quia videlicet ſornicatio
nem qua coluernnt & ſeruierunt creaturæ
potius quam creatori, protinus ira Dei ſub-
Rom. 1. ſecuta eſt, vt derelinqueret eos, & traderet
paſſionibus ignominiæ, traderet eos in de-
ſideria cordis eorum in immunditiam, vt
traderet eos in reprobum ſenſum, vt face-
rent ea quę non conuenlunt. Nunquid ve-
rò conteſtanter dicitur, quia mercatores
terrę de virtute delitiarum eius diuites fa-
1. Tim 6. cti ſunt, & non potius eidem mercatores ſic
ſalſo arbitrati eſſe culpantur? Denique nō
ipſa Babylon, id eſt, ipſa cupiditas radix om
nium malorū, & quicunque cupiditati prę-
ſunt, maligni dæmones atque peruerſi ho-
mines orbis terrarum ſeductores, qualium
vniuerſitas hic Babylon dicitur, & magna
ſornicationum mater: non, inquam, peruer
ſitas talium, ſed vnius Dei bonitas etiā bo-
na eiuſmodi, de quibus mercatores terrę
ditati ſunt, creauit & dedit: ipſi autem ali-
ter ſunt arbitrati. Vnde rectè de talib. Deus
per prophetam dicit: Et filiorum illius non
miſerebor, quoniā filij fornicationū ſunt,
Oſee. 2. quia ſornicata eſt mater eorum. Confuſa
eſt quę cōcepit eos, quia dlxit: Vadam poſt
amatores meos qui dāt panes mihi, & aquas
meas. lanam meam, & linum meum, & oleū
meum, & potum meū. Et hæc neſciuit quia
ego dedi ei ſrumentum, & vinum, & oleū,
& argentum multiplicaui ei, & aurum quę
fecerunt Baal. Sed & quod non dixit tantū
de delitijs, ſed de virtute, inquit delitiarū
eius diuites facti ſunt, ſtultitiam denotat i-
pſorum, apud quos paupertas probro habe
tnr, & velut immane contemnitur vitium,
diuitiarum autem abundantia virtus exiſti
matur, cùm econtra Ethnicus quoque di-
cat.

Villus argentum eſt auro, virtutibus au-
rum. Notandum tamen quòd non conten-
tus eſt dixiſſe ſemel tantum, cecidit Baby-
lon. ſed geminato caſus vel ruinę verbo, ce
cidit cecidit, inquit, Babylon. Et quidem re
petitio affirmatio eſt. ſed & pręter hoc ſciē-
dum, quia Babylon hęc clamante angelo i-
ſto clamorem ſupra dictum, id eſt, patiente
Chriſto pro ſalute omnium, vtrobique ceci
dit tam apud inferos, quàm apud ſuperos;
id eſt, viuentes, corruit. Denique & pote-
ſtas eius infernalis confracta mortuos ami-
ſit, vt ſanctorum populus qui tenebatnr in
morte captiuus, de illis exiret clauſtris &
vinculis, & falſitas eius denudata eſt atque
ſubuerſa hic apud viuentes in dęmonū tem
plis atque ſimulacris, vt qui tenebantur in
diuerſis erroribus à diabolo captiui, exi-
rent ad Deum viuum per euangelicam prę-
dicationem de tenebris ſuis ad lumen verū
euocati. Rectè ergo geminatum eſt verbū,
quia & illic vis mortis, & hic dæmonū cul-
tus cecidit. *Et audiui aliam vocem de cælo dicentē: Exite de illa populus meus, vt nec participes ſitis delicto rum eius, & de plagis eius non accipiatis, quoniam peruenerunt peccata eius vſque ad cælum. Et recordatus eſt Dominus iniquitatum eius.*) Poſtquam angelus il-
le clamauit, aliam vocem de cælo audiui,
inquit, quia poſtquam ipſe Chriſtus euan-
gelizauit atq; paſſus eſt, ſpiritus ſanctus de
cælo venit, & linguas alias Apoſtolis Chri-
ſti dedit. Extunc triumphus dominicæ paſ-
ſionis cœpit annunciari vniuerſo orbi, ex-
tunc in omnes gentes pœnitentia & remiſ-
ſio peccatorum cœpit prædicari. Exite ergo Actor. 2.
inquit vox iſta de Babylone, popul⁹ meus;
id eſt, agite pœnitentiam, & vnuſquiſque
veſtrûm in nomine Domini baptizetur.
Hoc enim veraciter de Babylone exire eſt.

Populus ait, meus, id eſt, ô tu omnis qui ad
vitam æternam es præordinatus. Nam ſoris
quidem omnibus prædicatur, & plerunq;
reprobi quoque quaſi ad credendum per-
ducuntur, ſed intus in propoſito Dei ſoli e-
lecti requiruntur. Et quid intendat dicen-
do, exite: pulchrè definit ſubiungendo: vt
ne participes ſitis delictorum eius, & è pla-
gis eius non accipiatis. Non ergo de loco ad
locum exire iubentur, ſed vitam mutare, vt
relictis peccatis & ſupradictis fornicationi-
bus eius, conſequenter & condignè plaga-
rum quoq; eius immunes habeantur. Quo-
niam, inquit, peruenerunt peccata eius vſq;
ad cælum, id eſt, quoniā fornicando, & ſan-
guine ſanctorum ſe ſe inebriando ad hoc
vſque peruenit, vt ipſum occideret cæli re-
gem & Dominum. Et ob hoc recordatus
eſt, ait Dominus, iniquitatē eius, id eſt, diē
ſtatuit iudicij vniuerſalis, in quo iniquita-
tes eius puniantur. Vnde & ſequitur: *Reddite illi ſicut ipſa reddidit vobis, & duplicate duplicia ſecundum opera eius. In poculo quo miſcuit, miſcete ei duplum. Quantum glorificauit ſe, & in delitijs fuit, tantū date illi tormentum & luctum.*) Quinam ſunt hi
qui reddere illi, ſicut ipſa reddidit eis, & ſe- Matth. 9.
cundum opera eius duplicia duplicare iu-
bentur, niſi hi qui cum Domino ſedente ad
iudicandum in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebūt
& ipſi iudiciarijs ſedibus, videlicet ſancti &
martyres Ieſu, quorū inebria ſanguine hęc
meretrix ſuperius oſtenditur? Reddite, er-
go, inquit, illi, ſicut ipſa reddidit vobis, id
eſt, condemnate illam, ſicut ipſa ſanguinē
veſtrum innocentem condemnauit. Parum
erat dixiſſe, ſicut ipſa reddidit vobis, niſi
addidiſſet protinus, & duplicate duplicia
ſecundum opera eius. Conſtat enim quia
dum hæc ſanctos perſequitur, & martyres

Ieſu,

Ieſu, corpus tantùm occidit, & poſt hæc non [*Luc.12.*] habet quid faciat: ipſi autem poteſtatē hanc in iudicio cum endem Domino Ieſu habēt, vt corpus & animam mittant in gehennam. Benè ergo, duplicate duplicia, inquit, ſecundum opera eius. Itemque: & in poculo, quo miſcuit, miſcete illi duplum. Continuoque ait: Quantum glorificauit ſe, & in delitijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Pro gloriatione, qua ſe extulit, luctum: pro delitijs, quibus inordinatè vſa eſt, date illi tormentū. Duæ iſtæ damnationis eius cauſæ ſunt: altera, quia ſanctis & martyribus Ieſu mala reddidit, dum ſanguinem eorum fudit: altera, quia affluxit in delitijs & fornicationibus ſuis, quę videlicet cauſæ & ſuperius pręſcriptæ, & hic ordine prępoſtero repetitæ ſunt. Summa reatus eius nota, vt peccati eius Interminabilis ſit ſuperbia eius, quia videlicet non vtcunq; peccat aut fornicatur, ſed in peccatis & fornicationibus ſuis gloriatur, ſiue glorificat ſe. Vnde & hîc ſubditur: *Quia in corde ſuo dicit: Sedeo * regina, & [*vt regina*] vidua non ſum, & luctum non videbo. Ideo in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur, quia fortis eſt Deus, qui iudicauit illam.)* Quod taliter & ſic dicat in corde ſuo, ſedeo regina, & c. & quod idcirco plagas iſtas ſuſtinere habeat, prophetica iam dudum firmauit veritas. Nam in Eſaia pronpheta dicitur [*Eſa.47.*] illi inter cætera: Deſcende, ſede in puluere virgo, filia Babylonis, ſede in terra. Virgo grauiſsima cum ironia dicitur illic: nam hîc veraciter pronunciatur meretrix. Subinde [*Ibidem.*] dicitur ei: Dixiſti, In ſempiternum ero domina. Non poſuiſti hæc ſuper cor tuum, neque recordata es nnulſsimi tui. Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidēter, quæ dicis in corde tuo: Ego ſum, & præter me nō eſt amplius. Non ſedebn vidua, & ignorabo ſterilitatem. Venient tibi hæc duo ſubitò in die vna, & ſterilitas, viduitas, & c. Itaq; propter ſuperbiam, quia non quòmodocunq; peccat hæc meretrix, ſed ſuperbiendo peccat, & peccando ſuperbit & exultat, quod non ita, vt ciuitas DEI, quæ in hoc mundo peregrinatur, vidua ſit, cùm ſit meretrix & multi reges cum ea fornicentur, tanquam hoc ſit matrimonium legitimum beatæ reginæ potentis & dominantis. Propter hoc, inquam, iuſtum & irrepræhenſibile eſt iudicium, vt veniant plagæ iſtæ ſuper eam, mors, & luctus, & fames, & æterno comburatur igni. [*Nec*] * Hæc verò ſententia dubitabilis eſt, quin certum debeat habere effectū: quia fortis, inquit eſt Deus, qui iudicauit illam, & ſemel voce vel ſcripto prolatam, non impotens eſt adimplere ſententiam. *Et flebunt & plangent ſe ſuper illam reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & in delitijs vixerunt. Et cum viderint fumum incendij eius, longè ſtabunt propter timorem tormentorum eius, & dicent: Væ væ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis, quoniam vna hora venit iudicium tuum.)* Hic iam meminiſſe iuuat ſcripti illius ſiue voluminis, de quo in Ezechiele propheta ſcriptum eſt: Et vidi, & ecce manus miſſa ad me, in qua erat inuolutus liber & expandit illam coram me, qui erat ſcriptus intus & foris, & ſcriptæ erāt in eo lamentationes, & carmen, & væ Ille nanque liber, omnis ſcriptura diuinitùs inſpirata eſt, qui coram propheta expanditur, quia fideli viro gratia Chriſti aperiente intelligibilis redditur. In illo libro ſcriptæ ſunt lamentationes, & carmen, & væ: quorū videlicet trium [*Ezech. 2.*] carmen & væ oppoſita ſunt, lamentationes verò quaſi mediū obtinent locum. Carmen quippe ſempiternū ſanctis & electis in futuro ſeculo S. ſcripturę repromittunt: Væ aūt omnibus impijs, quales in iſto loco denotātur reges terræ, qui cum meretrice fornicati ſunt, & in delitijs vixerunt, & mercatores terrę, qui de virtute delitinrum eius diuites facti ſunt. Porrò lamentationes pœnitentiū ſunt, qui in præſenti peccata ſua temporaliter lamēntantur, ne perueniant ad illud væ ſempiternum. Hæc omnia, ſcilicet lamentationes, & carmē, & væ, ſcripturæ huius præſens locus ſimul congregata ſtudioſe legentibus demonſtrat. Cùm enim dicitur: Exite de illa populus meus, vt ne participes ſitis delictorū eius, & de plagis eius non accipiatis: pœnitentia, ſicut iam antè dictū eſt, in omnes gētes prædicatur, quod nimirū lamentari eſt. Væ autē manifeſtius, quod impiorū eſt, hîc exprimitur, cū ipſi dicunt: Væ væ ciuitas illa magna Babylō, ciuitas illa fortis, quoniam vna hora venit iudiciū tuū. Et rurſum: Væ væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſsino, & purpura, & coccino, & deaurata auro eſt & lapide pretioſo, & margaritis, qa vna hora deſtitutæ ſunt tātæ diuitiæ. Itemq; tertio: Væ væ ciuitas magna, in qua diuites facti ſunt omnes qui habent naues in mari de pretijs eius: quoniam vna hora deſolata eſt. Tertio væ congeminatum eſt, atque ità ſexies væ dictum eſt. Et vna eademque cauſa dicendi væ væ vbique redditur. Paucis tamen commutatis vocibus, quoniam vna hora venit iudicium tuum, quoniam vna hora deſtitutæ ſunt tantæ diuitiæ, quoniam vna hora deſolata eſt. Omnia namque mundi ætatum, quæ ſex numero ſunt, tunc ſimul vindicabuntur in eis ſcelera, quorum nulla eſt ſeptima, id eſt, nollum ſabbathum. Et hoc mirum atque miſerrimum erit videre eis, qui tantopere amant hoc nequam ſeculum: quia tot dierum vel temporum, tot mundi ætatum opera mala iudicabuntur, & gaudia peribunt ſuccedente interminabili quantitate tormentorum, vna hora iudicij, vna hora deſtitutionis, vna

hora

hora deſolationis. Tunc omnia ſimul peribunt, in quibus fornicatores mundi amatores cum ſæpè dicta meretrice luxuriati ſunt. Aurum & argentum, & lapides pretioſi, & margaritæ, & byſſus, & purpura, & ſericum, & coccinum, & omne lignũ thyinum, & omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide pretioſo, & æramento, & ferro, & marmore, quæ vniuerſa pertinẽt ad fornicationẽ oculorũ Deinde & cinamomũ, & amomũ, & cęterę ſpecies thuris, & odoramentorũ, quæ nimirum hic ad fornicariũ referuntur olſactum. Deinde & ſpecies vnguenti, quę ad luxurioſum ſpectãt. Deinde, inquit, & vini, & olei, & ſimilæ, & tritici, quæ vel quorum ſimilia referuntur ad guſtum. Poſt multa infertur & vox citharœdorũ, & muſicorum, & tibia canentium. Et tuba non audietur in te amplius, quæ ad quintũ ſpectant corporis ſenſum, id eſt, ad auditum. Igitur omnia fornicationis inſtrumenta in quinque ſenſibus corporis lenocinãtia damnantur, per quos videlicet ſenſus omne adulterium animæ à Deo fornicantis exercetur. Iumẽtorum quoq; & ouiũ, & equorũ, & rhędorũ, & mancipiorũ, & animarũ hominũ ſeruitia, inter perituram mundi ſupellectilem numerantur: ſed & poma ſuo nomine exprimuntur, quòd ipſa cupiditati inordinatæ perire debeant, dicendo: & poma tua, deſideriũ animę diſceſsit à te. Nihilominus inter hæc concluduntur, quæcunque ſunt irritamenta gulæ, ſiue experimenta culinæ, dum additur: & omnia pinguia & clara perierunt à te. Ferè omnia voluptatis inſtrumenta quæcunque vel quantacunque quinque ſenſibus corporis hauriuntur, & per quæ dignior pars langueſcit hominis, & captiuatur, ſuis nominibus peritura exprimũtur, opportuna nimirum videntis & ſcribẽtis diligentia. Quia videlicet in illa hora cũ cœperit hic mundus ſupremo igne conflagrari, miſerum cunctis amatoribus eius dedit ſpectaculum, vbi non ſine magno dolore perire videbunt, quæcunque cum amore nimio poſſederunt. Vnde vt doloris vehementiam inſinuet fore non paruam, ſemel & iterum, ac tertio flentium atque lugentium inconſolabilem præſcribit miſeriam. Ait enim: *Et flebunt, & plangent ſe ſuper illam reges terræ.*) Et iterum: *Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt ſuper illam, quoniã merces eorũ nemo emet amplius.*) Ac deinceps: *Et omnis gubernator, & omnis qui in loco nauigat, & nautæ, & qui maria operantur longè ſteterunt, & clamauerunt videntes locum incendij eius, dicentes: Quæ ſimilis ciuitati huic magnæ? Et miſerunt, inquit, puluerem ſuper capita ſua.*) Puluis ſuper capita, pœnitudinis triſtitiam ſignificat. Verũ illa pœnitudo iam vtilis non eſt fructuoſa, quia nimirum ſera eſt. Simulq́; ſciendum, quia iam in ipſis pœnitentibus ratio aut ſapientia nulla eſt. Qualis enim vel quàm rationabilis eſt modus pœnitentiæ, vbi flentes & lugentes clamant & dicunt, quæ ſimilis ciuitati huic magnæ? Etiam nũc phantaſiam gloriæ tranſitoriæ, quam viderant, arbitrantur magnam ciuitatem fuiſſe. Non ergo tam dolent ſe voluptates noxias admiſiſſe, quã eaſdem voluptates ſibimet irrecuperabiliter perire. Et profectò ſi poſſent cuncta hæc pereuntia cupiditatis fomẽta, quæ hic cum tormento ipſorum nominatim exprimuntur, de incẽdio liberare, ſibique retinere cuperent. Sed procul dubio non poterunt, rebuſq́ue pereuntibus longè aberit auxilium ipſorum pariter pereũtium. Vnde cum magna inualetudinis eorũ ſignificatione ſemel & iterum, ac tertio hic eſt dictum, quia longè ſtabant. *Cùm, inquit, viderint reges fumum incendij eius, longè ſtantes propter timorem tormentorum eius, dicent væ væ.*) Item: Et mercatores hominum qui diuites facti ſunt ab ea, longè ſtabunt, propter timorem eius flentes & lugentes, & dicentes væ væ. Et paulò pòſt: Et omnis gubernator, & nautæ longè ſteterunt, & clamauerunt flentes & lugentes, & dicentes, væ væ. Omnes omnes omninò tam reges quàm nautæ ſiue gubernatores, tam nautæ quàm negotiatores longè ſtabunt, non tam loco, q̃ defectu cordis, & animo inualido: quia videlicet nec reges tunc arma vel exercitus ad pugnandũ, neque nautæ remos ad nauigandum, neque negotiatores inſtitas ad colligendas ſarcinas habebunt. Nam & iumentorũ, & equorum, & rhædarum ſubſidia cuncta deerunt. Notandum interea quia paſtores aut ruricolæ, fletum hunc & luctum habituri non ſcribuntur, quia videlicet ſimplicis vitæ officia ſunt, magiſq́ue neceſſario vſui, quàm ſuperfluę cupiditati famulãtur. Ab eiuſmodi fletu & luctu rectè nimirum nautæ non excipiuntur, quia nonnihil & ipſi rident & gloriantur, dum remigant, & proſpero per maria curſu feruntur. Hoc ita eſſe proculdubio præſenti quiſquis nauium proſperè velificantium aliquando vidit, nautarumq́ue laſciuientium celeuma (quod eſt carmẽ nauticum) audiuit. Neque enim ſic excuſabiles aut ruricolæ aut paſtores, quorum cũ nõnullis Deus ab initio locutus eſt, iſti quoque videri poſſunt, quorum lacertis non ſolùm mercatoriæ, verum etiam pugnatoriæ naues actæ cucurrerunt, & bellico ſanguine marinos perſæpè fluctus infecerunt. Sequitur: *Exulta ſuper eam calũ & Apoſtoli. & ſancti prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium veſtrum de illa.*) Iam de lamẽtationibus, & væ hic in loco ſuo diximus, de carmine quod tertium erat in ſupra dicto volumine ſcriptũ, poſtmodum ſuo loco dicemus. Nunc interim quod ſupeſt de dãnatione meretricis ma-

gnę, quodq́; adhuc ad væ ipſius peetinet, p-
ſequamur: *Exulta*, inquit, *ſuper eā cælū, & Apoſte
li, & ſancti propheta, quoniam iudicauit Deus iudiciū
veſtrum de illa.*) Statimq́ue ſequitur: *Et ſuſtulit
vnus angelus fortis lapidem quaſi molarem magnum,
& miſit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylen
magna illa ciuitas, & vltra nen inuenietur*) Memo-
riter tenendum eſt, quia cuncta hæc damna
tio meretricis ad cōſolationem, non ſolùm
huic Ioanni, ſed prioribus quoque reuela-
tà eſt prophetis, ſicut prædiximus in initio
huius viſionis: vt videlicet conſolationem
habeant in aduerſis & tribulationes patien
ter ferant, ſcientes, quia quæ illos perſequi-
tur pars aduerſa, non ſic ſemper erit, non
ſemper voce præualebit, ſed tolletur de me
dio, pacatumq́ue relinquet Dei regnum,
& nullum vltra faciet illi ſcādalum. Quod
cùm factum fuerit, ſicut præcedens ſermo
vehementi declamatione ſignificauit, tunc
nimirū & angelis, & hominibus ſanctis ple-
num gaudium erit. Ait ergo: Exulta ſuper
eàm cælum, id eſt, iam completa ex homini
bus cæleſtis ſocietas angelorums exultate
Apoſtoli, exultate prophetæ ſancti, & vos
omnes martyres Ieſu, quoniam iudicauit
Deus iudicium veſtrum de illa, quoniam
factum eſt vt clamor veſter expetebat dicē
Sup. 6. tium: Vſquequo Domine ſanctus & verus
non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrū
de his qui habitant in terra? Hic illius vocis
verba finiuntur, quæ ſuperius audita de cæ-
lo ſic exorſa eſt: Exite de illa popul⁹ meus.
Porrò hic angelus fortis, qui continuò lapi
dem magnum quaſi molarem ſuſtuliſſe, &
in mare miſiſſe dicitur: Hoc, inquiens, im-
petu mittetur Babylon magna illa ciuitas,
& vltra non inuenietur, Ipſum fortē & po-
tentem ſignificat Dominum, qui ſedens in
ſede maieſtatis ſuæ, congregatis ante ſe cū-
ctis gentibus, his qui à ſiniſtris eius erant,
Mat. 25. proprio ore dicturus eſt: Ite maledicti in i-
gnem æternum, qui paratus eſt diabolo &
angelis eius. Tunc enim veraciter vniuerſa
ciuitas diaboli cum magno impetu in pro-
fundum mittetur, & ſicut lapis magnus in
mare miſſus non ſupernatat, neque reſilit
vlterius, ſic illa ſemel præcipitata, de inſer-
no non emerget amplius.

Et congruè non qualemcūque lapidem,
ſed quaſi molarem pro exprimenda ſimili-
tudine dixit: quia videlicet Babylon iſta
ſicut peccati pondere grauis, ita & erroris
agitatione inſtabilis eſt. Hoc vtrunque la-
pis molaris conuenienter innuit, qui & pon
dere grauis eſt, & pro molendi officio ſem-
per circuit. Et continuò ſequitur: *Et vox citha
redorum & muſicorum, & tibia canentium, & tuba nō
audietur in te amplius.*) Hoc autem ſuperius an-
ticipauimus pro continuandis quinque ſen
ſuū corporis voluptatibus, quia cætera quę
illic deflebantur, cæteris ſenſibus luxurian
tibus famulantur, iſtis autem, id eſt, muſicis
inſtrumētis demulcetur auditus. Nec verò
fruſtra tantæ meretricis muſica omnis con-
demnatur, quia nimirum ludicra & laſciua,
imò etiam tuepia & dæmonum quoq; phā-
taſmata ſunt, quæ ab illa cantitantur, & eo-
rum ſuauitate maximè ad incitamenta libi-
dinum eadem meretrix abutitur. Cæterum
in veris Dei veri laudibus pulcherrimè ar-
tis muſicæ rationabile obſequium laudabi-
liter acceptatur, & eis, qui legitimè canùt, &
ſapiēter pſallunt, remuneratio vel præmiū
erit carmen æternum, de quo pòſt paululū
ſcriptura hæc bonum referens auditum, ma
gnificè conſolatur patientiam ſanctorum.
*Et omnis artifex, & omnis ars non inuenietur in te am-
plius. Et vox molae non audietur in te amplius. Et lux lu
cerna non lucebit tibi amplius. Et vox ſponſi & ſponſa
non audietur adhuc in te, quia mercatores tui erant prin
cipes terra, quia in veneficijs tuis errauerunt omnes gen
tes Et in ea ſanguis prophetarum & ſanctorum inuen-
tus eſt, & omnium qui interfecti ſunt in terra.*) Hic
omnia vt dicuntur, ita ſunt: quia non ſolùm
artificia quęlibet non ſupererunt, verbi gra 1. Cor. 7.
tia, plantantium vel ædificantium, imò etiā
quæ plantata & ædificata fuerāt penitus au-
ferentur, quippè cùm inſuper ſcriptum ſit:
quia præterit figura huius mundi, & neque
molent, neque cætera ventris miniſteria iā
quærent aut inuenient, & ſic lumine omnis
lucernę carebūt, vt in ſempiterno impij ſint
horrore tenebrarum, & ſicut verum eſt quod
ante promittitur eis, vt dicant, væ væ, ita cer
tum & immutabile eſt, quod nūc dicitur, &
vox ſponſi & ſponſæ non audietur adhuc in
te. Quod autē ſubiungitur: Quia mercato-
res tui erant principes terræ, idem eſt ac ſi
dicat: Idcircò nihil omninò commoditatis
remanebit in te, quia & ſi quippiam viſa es
habere qualiſcunque iuſtitiæ, tu bona rece-
piſti in tuo tēpore qualia quæſiſti, pro qua-
libus acquirendis ſiue tutandis, tu leges nō
nullas à ratione non diſſentientes foris vel
intus habuiſti, & cuſtodiſti. Neque enim ta
le quid propter verā vitam obſeruaſti, ſed
vt ſecurius principes tui negotiarentur in
acquiſitione auri & argenti, prædiorumq;
& tractuum maris, & nihil deeſſet volupta-
tibus explendis. Tuam ergo mercedem re-
cepiſti, de cetero quæ tibi repoſita erat dam
natio nunc debetur, & nunc redditur tibi æ-
terni iudicij. Propter duo hæc, quia in vene
ficijs tuis errauerunt, & quia ſanguis pro-
phetarum & ſanctorum in te inuētus eſt, de
quibus cauſis plenius iam ſupra dictum eſt.
Non ſolùm autem prophetarum & ſancto-
rum requitur ex te, verùm etiam omnium
pariter qui interfecti ſunt in terra, quia vi-
delicet bellorum & homicidiorum omniū
quæ fuit cauſa, niſi radix omnium malorum
cupi-

cupidıtas? Iam de lamentationibns pœnitẽtium, & de multiplici væ impiorum atque impœnitentiũ dictum eſt, nunc de carmina iuſtorum vocem magnam, vocẽ deſiderabilem de cælo auditam, ſenſu diligentiore carpamus.

CAP. XIX.

Poſt hæc audiui quaſi vocem magnam tubarum multarum in cælo dicentium, Alleluia, Laus & gloria, & virtus Deo noſtro, quia vera & iuſta iudicia eius ſunt, quia iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram in proſtitutione ſua, & vindicauit ſanguinẽ ſeruorũ ſuorũ de manib. eius. Et iterum dixerunt alleluia. Et fumus eius aſcendit in ſecula ſeculorum. Et ceciderunt ſeniores viginti quatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum ſedentem ſuper thronum, dicentes. Amen, alleluia. Et vox de throno exiuit, dicens: Laudem dicite Deo noſtro omnes ſerui eius, & qui timetis eum puſilli & magni. Et audiui quaſi vocem tubæ magnæ, & ſicut vocem aquarum multarum, & ſicut vocem tonitruorum magnorum dicentium, alleluia.) Hic eſt auditus conſolationis; hoc eſt, carmen in ſupradicto libro ſcriptũ, carmen exultationis, carmen veſtrum, ô peregrini ciues cæleſtis patriæ, qui in hoc mundo peregrinamini, & lamentamini. Quando flebnnt & lugebunt reges illi, mercatores illi, gubernatores & nautæ illi, videntes perire vanitates & inſanias falſas, in quibus ſunt confiſi, & dicent væ væ, tunc vos alleluia cantabitis.

Alleluia.

Alleluia nanque verbum Hebraicũ interpretatur, laudate Dominũ: & hoc nomine plerique Pſalmi titulati ſunt, quorũ in vno taliter præſcriptũ eſt: Alleluia, reuerſi Aggei, & Zachariæ. Aggæus; & Zacharias prophetæ captiuationem filiorum Iſrael factam à Nabuchodonoſor ſolum prædixerunt, & templi deſtructionem, & ipſi quoq; reuerſioni illorum in Hieruſalẽ, & reædificatione templi interfuerũt, in ſimilitudinẽ videlicet electorum omnium de peregrinatione hac, vbi mala intulit illis damnata illa meretrix Babylon, ad æternam & cæleſtem ciuitatem ſuam Hieruſalem, redeuntium. *Audiui ergo,* inquit, *poſt hæc quaſi vocem tubarum multarum in cælo dicentium alleluia.*) Notanda mirabilis oppoſitio, quia illi eiulantes tertio dicunt væ væ, ciuitas illa, iſti econtra lætantes tertio dicunt alleluia. Primo nanque audiui; inquit, quaſi vocem magnam dicentium alleluia, ſecundò & iterum ait: dixernnt alleluia, tertio & adoranerunt Deum ſedentẽ ſuper thronum, dicentes: Amen, alleluia. Nec iſto contentus iterum repetiuit quod dixerat: Et audiui quaſi vocẽ tubæ magnę; & ſicut vocem aquarum multarum, & ſicut vocem tonitruorum magnorum, dicentiũ; allelula. Quater ergo dictum eſt alliluia.

Et ſi placet interpretationẽ vel ſenſum vocis huius æquipollenter accipere, ſicut illic ſexies væ, ita & hic alleluia ſexies dictum eſt. Nam poſtquam primo dictum eſt, alleluia: ſubiunctum eſt laus & gloria, & virtus Deo noſtro eſt: Itẽ poſtq̃ dictum eſt, & adorauerunt Deũ ſedentẽ ſuper thronum, dicẽtes, amen alleluia, ſubiunctũ eſt: Et vox de throno exiuit, dicens: Laudẽ dicite Deo noſtro omnes ſerui eius. Igitur ſicut illic ſexies væ ita hic ſexies audis allelnia, ſiue laudem Deo, quia & illi quorũ eſt væ, per ſex mundi ętates in illis fornicationib. alij alija ſuccedentes, væ illud ſibi theſaurizauerũt; & iſti, quorũ eſt alleluia, itidem per ſex mũdi ætates alij alijs ſuccedẽtes ſemetipſos ad laudem & gloriã Dei in ſanctis virtutibus exercuerunt. Cantãt ergo & laudant, & ſpecioſa eſt laus in ore ipſorũ. Et quid cantantes laudant, quid laudantes cãtant? Iudiciũ & miſericordiã, in quibus tota pendet materia cantionis & laudis diuinæ, Pſalmiſta dicente: Miſericordiã & iudicium cantabo tibi Dñe. Pſal. 100. Et quidem antequam fiat iudiciũ, prius eſt miſericordiã, & deinde iudicium cantare: poſtq̃ autem factũ fuerit iudicium, prius erit veritatem iudicij laudare, deinde miſericordias in æternũ cantare. Nũc enim miſericordia prius offertur, & deinde miſericordię cõtẽptoribus iudicium rependitur tunc aũt prius & ſemel iudicium actu celebratur, & deinde miſericordia, ſicut iã dictum eſt, in æternũ cantatur. Prius itaq; iudiciũ laudant cũ dicunt: *Quia vera & iuſta iudicia eius ſunt, quia iudicauit de meretrice magna quæ corrupit terrã in proſtitutione ſua; & vindicauit ſanguinẽ ſeruorũ ſuorum de manib. eius.*) Duab. ex cauſis p quib. meretricẽ ſuperius damnatã eſſe diximus veritatẽ iudicij laudãt, quarũ altera eſt, quia terrã in proſtitutione ſua corrupit: altera, qa ſanguinẽ ſanctorum fudit. Deinde miſericordiã dulciſsimo cõcentu laudãt cũ dicũt: *Quoniã regnauit dominus Deus noſter omnipotẽs gaudeamus & exultemus, & demus gloriã ei, quoniã venerũt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit ſe, & datũ eſt illi vt cooperiat ſe byſsino ſplendẽte cãdido*) Inde laus & gloria; inde gaudiũ & exultatio, inde toties alleluia: quia dũ iudicatur mulier illa meretrix & proſtituta illa, celebrãt nuptias ſnas agn⁹ & vxor eins, mulier alia, mulier beata. Dicũt ergo alleluia ſuccinendo quoniam regnauit Dñs Deus noſter omnipotens. Quis Dominus, aut quis Deus? Agnus ipſe cũ quo pugnauerunt fornicatores illi reges, & vicit illos: quoniã, inqt, Dñs dominorũ eſt, & rex regũ. Inde gaudeamus & exultemus, quia vicit & regnauit, & demus gloriã ei nos electi; & vocati; & fideles q cũ illo ſum⁹ & cũ illo vicim⁹. Nos victores ſiue victorię eius participes, in eo dem⁹ gloriam ei, vt nõ nobis ꝙ vicimus, ſed illi totũ attribuamus ſoli triũphatori, ſoli omnipotenti. Nec verò ſolũmodo quia vicit & regnauit; ſed quia venerunt nuptiæ aius, & vxor eius præparauit ſe, quã pater illi deſtinanit, dicens in Dauid in cantico Epithalamij: Sedes Pſal. 44.

tua Deus in ſeculũ ſeculi, virga directio-
nis virga regni tui. Aſtitit regina à dextris
tuis. In quo præparauit ſe? In veſtitu deaura
to, in fimbreis aureis circũamicta varietatib.
quarum omniũ primum byſsinum eſt ſplé-
dens & candidũ. Byſsinum enim, inquit, iu-
ſtificationes ſunt ſanctorum. Porrò iuſtifi-
catio prima ſiue iuſtificationis principium
Gen. 15. fides eſt, quæ ſicut Abrahæ reputata eſt ad
Rom. 4. iuſtitiã, ita & nobis credẽtib. inquit Apoſt.
Ephe. 2. reputabitur ad iuſtitiam. Hoc illi, videlicet
vxori eius datũ eſt, quia proculdubio fides
donũ Dei eſt. Huic byſsino ſplendẽti & can
dido inimicũ erat illud damnatæ meretri-
cis coccinum, non datum ſed raptum: non
ſplendens, ſed horridum: non candidum,
ſed ſanguineũ. Vox iſta canentiũ, vox erat
ſicut aquarum multarũ, & ſicut tonitruorũ,
magnorum, imò & ſicut tubarũ multarum
quia vox erit concentus populorũ multo-
rum, magno tonitru cordiũ, id eſt, magna
deuotione intonãtium multorumq́; milliũ
ſanctorum quaſi tubicinando nõ bellũ, ſed
pacem & charitatem ſanctæ trinitati ſemper
occurrentem, ſemper occurſurã in ſuis cor-
dibus excitantiũ. *Et dicit mihi: Scribe: Beati qui ad
cœnam nuptiarum agni ſunt vocati.*) Hoc apud o-
mnẽ fidelem animã ita cõſtans & certum eſt,
vt illi magis vacet ſuſpirare, q̃ de veritate
ſententiæ diſputare. Verũ nanq; eſt, & hoc
verum iã ſcitur velut antiquum, & ſciendũ
eſt ſemper quaſi nouũ. Scribe ergo, inquit,
quia beati ſunt vocati ad illã cœnam, non
qualiſcunq; calendæ aut feſtiuitatis, ſed nu
ptiarũ agni. Ibi nanq; tota cœna eſt amor, v-
bi vxor viro, id eſt, anima cõiungitur Deo,
non ad horã, ſed æternaliter: quia hæc cœna
nuptialis, hic amor cõiugalis vita ęterna eſt.
Pſal. 35. Hinc eſt illud in Pſalmo: Inebriabuntur ab
vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis
tuæ potabis eos. *Et dicit mihi: Hæc verba Dei vera
ſunt.*) Qui hęc dicit, angelus vnus eſt de ſeptẽ
angelis qui habebãt ſeptem phyalas, qui lo
cutus eſt ſupra cũ eo dicens: Veni, oſtendã
tibi damnationem meretricis magnæ quæ
Supr. 7. ſedet ſuper aquas multas, &c. Plus oſtendit
quam promiſerat, quippè qui nõ ſolummo
do damnationem meretricis, verũ etiã glo-
rificationem beatæ mulieris, vxoris agni, &
auditum carminis cæleſtis, ꝙ eſt alleluia, o-
ſtendit & audire fecit. Et hæc, inquit, verba
Dei vera ſunt: vt videlicet omnia hæc ſic ac
cipiamus, nõ vt verba cuiuſuis hominis aut
etiã angeli, ſed vt verè verba Dei & vera at-
que rationabilia eſſe arbitremur, etiã ſi mi-
nus intelligere aut exponere queamus. Por
rò Ioannes q̃ gratanter acceperit, quanti æ-
ſtimauerit demonſtrationes eiuſmodi, cla-
ret ex eo quod dicit: Et cecidit ante pedes
eius, vt adorarẽ eum. Statimq́; ſequitur: *Et
dicit mihi: Vide ne feceris. Conſeruus tuus ſum & fra-
trum tuorum, habentiũ teſtimoniũ Ieſu: Deum adora.
Teſtimonium enim Ieſu, eſt ſpiritus prophetiæ.*) Ergo
Ioannes hic, qui neſcire non poterat, Deum
vnũ & ſolũ ab homine debere adorari, pau-
liſp ꝓ exceſſu mẽtis in quo erat, minus clarè
hoc ipſum attendit. Veruntamẽ non lõgè à
ſuo ſenſu aberrauit. Nã ante illum nõnul-
los veterũ ſanctorum procidiſſe legimus,
angelos & nõ eſſe prohibitos. Cur ergo hũc *Gen. 12.*
angelus iſte tam vehementer prohibuit di-
cendo, vide ne feceris? Videlicet, quia ex
quo Deus homo factus eſt, vtramq; ſuſce-
pit naturã hominis, & eandẽ pro omni mũ-
do paſsioni & morti addictam ſuſcitauit, &
ad dexterã patris collocauit, ſanctumq́; ſpi-
ritum recõciliationis dedit hominibus, iam
fratribus & amicis ſuis ex eo dignitas natu-
ræ humanæ ſupra ſemetipſam creuit, & per-
ducta eſt vſq; ad menſurã angelicæ dignita-
tis. Proinde cũ dixiſſet, vide ne feceris, con-
tinuò cur prohiberet rationẽ hanc reddidit.
Conſeruus tuus ſum & fratrum tuorum, ha-
bentium teſtimonium Ieſu. Ergo Deum, in
quit, adora, quẽ & ego cõſeruus tuꝰ adoro.
Et cõtinuò quaſi quæreres quid dixerit, ha-
bentium teſtimonium Ieſu, vel quid ſit te-
ſtimonium Ieſu, curauit ſtatim aperire teſti
monium, inquiens, Ieſu, eſt ſpiritus prophe
tiæ. Et quis eſt ſpiritus prophetiæ, niſi ſpiri-
tus ſanctus? Hic planè teſtimonium noſtrũ
eſt, ſicut dicit Apoſtolus. Non accepiſtis ſpi *Rom. 8.*
ritũ ſeruitutis iterum timore, ſed accepiſtis
ſpiritum adoptionis filiorum in quo cla-
mamus abba, pater. Ipſe enim ſpiritus teſti-
monium reddit ſpiritui noſtro ꝙ ſumus fi-
lij Dei. Ergo quia teſtimoniũ fideliũ Chri-
ſti ſpiritus ſanctus eſt, & nõ de qualibet par
ua re teſtificatur eis, ſed de eo quod ſunt fi-
lij Dei, rectè monentur in vno Ioanne, qua-
tenus neminem niſi ſolũ & vnum Deum ad
orent, ſuæ conditionis & acceptę gratiæ re-
ſpiciendo dignitatem. Quod cùm ita ſit, po-
terat quidem rectè ſic dici: Teſtimoniũ e-
nim Ieſu ſpiritus ſanctus eſt, ſiue ſpiritus ad
optionis filiorum quem acceperunt, ſed ꝓ
perſona Ioannis pulchrius dixit: Teſtimo-
nium Ieſu, eſt ſpiritus prophetiæ: quia pro-
phetia eſt hec Apocalypſis, ſicut præmiſſum
eſt in exordio voluminis cùm dicit: Beatus
qui legit, & qui audiunt verba prophetiæ
huius. Dicendo ergo, teſtimonium Ieſu eſt
ſpiritus prophetiæ, Ioannem ipſum cõmo-
nitum eſſe voluit, eius quam acceperat ex-
cellentioris gratiæ, quia cùm omnes qui ſpi
ritum ſanctum acceperunt teſtimonium
habeant quòd ſint filij Dei, multo
magis iſte dilectus Ieſu Chriſti,
qui talem tantamq́; prophe-
tiam accepit.

DECIMI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER VNDECIMVS.

GAVDENDVM & exultandum eſſe conſolatis ciuibus regni Dei, peregrinantibus hic inter filios huius ſeculi, vox paulo ante de cælo audita cecinit idcirco, quia Dominus de meretrice magna iudicauit, & quia ipſe DOMINVS DEVS noſter omnipotens regnauit, & quia venerunt nuptiæ agni. Recipiunt conſolationem iſtam inſinuatam mentibus ſuis à ſancto ſpiritu pietatis. Exempli gratia, dum ipſi dicunt in Dauid: In conuertendo Dominus captiui-

Pſal. 125. tatem Sió, facti ſumus ſicut conſolati. Tunc repletum eſt gaudio os noſtrú, & lingua noſtra in exultatione. Tunc dicent inter gentes, magnificauit Dominus facere cum eis. Congaudeamus igitur & nos, & exultemus ſicut conſolati, ſed ita, vt gaudium & exultationem moderetur, & cum diſciplina ſua dirigat timor Domini. Nam in eodé Dauid

Pſalm. 2. dicit ipſe ſpiritus timoris Domini: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Sunt autem duo timores, alter ſeruilis ſiue pœnalis, qué perfecta charitas foras

1 Ioann. 4. mittit, da quo Apoſtolus: Non accepiſtis, in-

Rom. 8. quit, ſpiritum ſerultutis iterum in timore: alter liberalis & dulcis, de quo Pſalmiſta:

Pſal. 18. Timor, ait, domini ſanctus permanens in ſeculum ſeculi. Seruilis ille timor locum non habet hic. Vbi enim electi Dei ſic ſunt conſoláti, poſt audita atq; intellecta ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis opera, quæ ſicut in ſcripturis ſanctis ſparſim expreſſa, ita & in hac myſtica reuelatione ſunt ſub tantis imaginibus cógregata, quomodo locum vllum timor pœnalis haberet? Ergo timendum quidé conſolatis, ſed timore ſancto, timore caſto, videlicet vt humiliter in fundamento humilitatis ſtent, qui conſolatione ſpiritus ſancti digni habiti ſunt. Itaq; ab alio rurſus exordio demonſtratio ſalutaris reperitur, & qui ſæpius in his reuelationibus agnus viſus, vel dictus eſt CHRISTVS Dei filius, tali ſchemate ſemel atque iterum ac tertio conſpicitur, vt obliuiſci nó poſſint etiam conſolati adhuc ſupereſſe quippiam cur timeatur. Nam ſequitur: *Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur fidelis & verax, & * iuſtitiam iudicat. Oculi aűt eius ſicut flãma ignis, & in capite eius diademata mul* (Cum iuſti-
ta, habens nomen ſcriptum, quod nemo nouit niſi ipſe. tia iudicat
Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine, & vocatur nomẽ & pugnat.)
eius, verbum Dei. Et exercitus, qui ſunt in cælo, ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo mundo. Et de ore ipſius procedit gladius acutus, vt in ipſo percutiat gentes, & ipſe reget eos in virga ferrea. Et ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis, & habet in veſtimento & in fæmore ſuo ſcriptum: Rex regum & dominus dominantium.) Cuncta hæc bene perſpecta vſq; ad id, quod ait: Et vidi thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum à cuius conſpectu fugit terra & cælum: & libri aperti ſunt, & iudicati ſunt mortui, & iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorú, & Infernus, & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis, cuncta, inquam, hæc diligenter animaduerſa plena timoris ſunt, & prudentem animam ad timorem ſanctum benè & vtiliter inſtrunnt: quippe cùm nemo ſapiés gloriari audeat, quòd in illa die, in illa hora benè præparatus inueniatur caſto corde &

perfecta conſcientia. Nuſquam in omnibus Suprà 4.

quæ in hac Apocalypſi à ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu throni Dei ſunt, reuelantur ſub imagine tam terribili, Ieſus Chriſtus, qui eſt teſtis fidelis conſpicitur, ab eo loco, vbi ſedens ſupra ſedem ſimilis erat adſpectui lapidis iaſpidis, & ſardini, & iris erat in circuitu ſedis, vſq; ad locum præſentem: Ibi ſpiritus ſapientiæ reuelationes atque apparatum conſiderauimus. Secúdo loco agnus viſus eſt in medio throni, & in ipſo accipiente de dextera ſedétis in throno librum, & aperiente illum, & ſoluente ſeptem ſignacula eius: ſuis in operibus ſanctum prędicauimus intelligentiæ ſpiritum. Tertio loco, vbi in figura eius ſtetiſſe ſcribitur angelus ante altare, aureum habens thuribulum in manu ſua, ſeptemq́ue tubis in ordine ſuo canentibus, rurſus ante cantum tubæ nouiſſimæ conſpicitur angelus, & iris in capite eius ı ea, quæ per ipſum circa nos egit ſanctus conſilij ſpiritus opera perſtrinximus. Quarto loco filius maſculus muliere magna pariente natus conſpicitur; qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea, qui & raptus eſt ad Deum, & ad thronum eius, & ibi ſubſequentibus bellis, victoriaq; multiplici celebrata, ſanctum fortitudinis ſpiritum operantem agnouimus.

Quinto loco agnus ſupra montẽ Sion ſtans,
cũ ſodalibus ſuis canticum nouũ citharizan
tibus conſpicitur, & deinde idem filius ho-
minis falcem in ſua manu habens acutã, poſt
quem ingrediuntur ſeptem angeli haben-
tes, atq; effundẽtes ſeptẽ phyalas plenas ira-
cundiæ Dei, & ibi ſpectauimus ſanctũ ſcien
tiæ ſpiritum, quę vel qualia circa genus hu-
manum operatus ſit. Sexto loco ſiue ſexta
recapitulatione, oſtenſa meretrice & beſtia
quę portat eam, & pręmiſſo de cornib. eius,
id eſt, de regibus terræ, quia hi cũ agno pu-
gnabunt, & agnus vincet illos: item angelus
de cælo deſcendens, habens poteſtatem ma-
gnam conſpicitur, & terra illuminata eſt à
gloria eius, & ex eius ore loquentẽ ſpiritũ
pietatis, ea quæ ad conſolationem pertinẽt
ſanctorũ, agnouimus. Nuſquam talis tã ter-
ribilis facies eius apparuit, vt in hac ſeptima
parte viſionis, vbi primũ cũ exercitu & gla-
dio oris ſui iudicans & pugnans, tandemq;
ſedens fugiente terra & cælo, iudiciumque
agens conſpicitur. Vnde hic nõ incongruè
is qui in numero ſeptem ſpirituũ deorſum
nouiſsimus eſt, ſpiritus timoris ordine ſuo
recognoſcitur, ex operum ſuorũ proprijs
imaginibus. Nunc ſcripturæ ſeriẽ perſequa-
mur. *Et vidi*, inquit, *cælum apertum, & ecce equus
albus.*) Cælũ hic apertum, deſcendẽtis ad nos
Dei & Domini noſtri deſignat proſpectũ,
Pſal. 101. iuxta illud propheticũ: Quia proſpexit de
excelſo ſancto ſuo, Dñs de ce cęlo in terram
Pſal. 84. aſpexit. Itẽ: Veritas de terra orta eſt, & iu-
ſtitia de cælo proſpexit. Denique hoc eſt ꝙ
protinus ſequitur: *Et ecce equus albus.*) Siquidẽ
Sup. 6. equus albus, immaculatũ de virgine ſum-
ptum eſt Domini corpus, de quo plenius il-
lic diximus, vbi aperiente agno vnum de ſe-
ptem libri ſignaculis, exiuit equus albus, &
qui ſedebat ſuper illum habebat arcum, &
data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vince
ret. Ipſe qui illic habebat arcum, & cũ coro
na exiuit vincens vt vinceret: *Vocatur hic fide-
lis & verax: & iuſtitia*, inquit, *iudicat & pugnat,
& oculi eius ſicut flamma ignis, & in capite eius dia-
demata multa, & exercitus qui ſunt in cælo ſequeban-
tur eum in equis albis. Et de ore eius procedebat gladius
vtraque parte acutus.*) Primum quàm digna & q̃
vera ſunt vocabula, fidelis & verax. Fidelis
Hebr. 3. nanque eſt, videlicet Deo & patri, cui fideli
ter obediuit, quẽadmodũ Apoſtolus dicit:
Cõſiderate Apoſtolum & pontificẽ confeſ-
ſionis noſtræ Ieſum, qui fidelis ei qui fecit
illum, ſicut & Moyſes, in domo illius. Am-
plioris enim glorię iſte præ Moyſe dignus
habitus eſt. Et Moyſes quidem fidelis erat
in tota domo eius, tanq̃ famulus in teſtimo
nium eorũ quæ dicenda erant: Chriſtus ve-
rò tanquam filius in domo ſua, quæ domus
ſumus nos. Sed & per prophetam Deus ipſe
dicit: Et feriam vobiſcum pactum ſempiter
num, miſericordias Dauid fideles: Eccę te-
ſtem populis dedi eum, ducem ac præcepto
rem gentibus. Item: Verax iſte eſt, imò & i- Eſa. 55.
pſa veritas: Ego, inquit, ſum via, veritas & Ioan. 14.
vita. Et Ioannes baptiſta: Qui autẽ, inquit,
accepit eius teſtimoniũ, ſignauit quia Deus
verax eſt. Nimirum ſcriptura dicit: Omnis Ioan. 3.
homo mendax. Hic autem quia non homo
tantùm, ſed & Deus ęſt, rectè dicitur & eſt,
Deus verax, homo cuius ſolius veritas, imò
qui cùm ſit ipſa veritas, nos liberat. Ipſe qui
poſuit hæc omnia, nominum quoque ipſo-
rum cauſas actuales appoſuit dicendo: *Et iu- Pſal. 115.
ſtitia iudicat & pugnat.*) Nam quia iuſtitia pu-
gnat, & neminem niſi cauſa iuſtitiæ impu-
gnat, neminem niſi iuſtè expugnat, quippè
qui non niſi contra ſuperbos bellica corri-
pit arma, ſicut ſcriptum eſt: Deus ſuperbis
reſiſtit, profectò fidelis eſt. Item quia iuſti-
tia iudicat, nec dicit malum bonum, & bo-
num malum, nimirũ verax eſt. Et quia per
ignorantiam falli nunquam poteſt, vt iniu-
ſtè iudicet: oculi, inquit, eius ſicut flamma Iacob. 4.
ignis. Omnia clarè videt, & ſicut iam dictũ Eſa. 5.
eſt, falli non poteſt vt iniuſtè iudicet. Sunt
autem oculi eius omnes numero ſeptẽ grà-
tiæ ſancti ſpiritus. Vnde & in hoc eodem
libro agnus, & in propheta Zacharia la- Zach. 3.
pis vnus ſeptem oculos habere ſcribitur.
Item quia iuſtitia iudicat ſiue iuſtè pugnat,
ſemper ſuperat, & tam in ſua perſona quàm
in ſingulis fidelibus ſuis pugnando trium-
phat. Idcircò protinus ſubditur: Et in capi-
te eius diademata multa. Videlicet quia ſan
ctorum omniũ victoriæ vel coronæ ad glo-
riam & gratiam ipſius rèferuntur, idcircò
multa diademata in capite eius. Nam hinc
eſt quod de ipſo ſub nomine filij Ioſedech Zach. 6.
ſacerdotis magni ad prophetam Zachariam
Deus loquitur: Sume à tranſmigratione, à
Baldai, & à Tobia, & ab Idaia, & venies tu in
die illa, & intrabis domum Ioſiæ filij Sopho
niæ, qui venerunt de Babylone, & ſumes
argentum & aurum, & facies coronas, &
pones in capite Ieſu filij Ioſedecb ſacerdo-
tis magni, & loqueris ad eum dicens: Hæc
ait Dominus exercituum, dicens: Ecce vir
oriens nomine eius, & cætera. Denique iu-
xta ſenſum myſticum Ieſu filio Ioſedech ſa
cerdoti magno imponuntur coronæ, ſum-
pto argento & auro à tranſmigratione, ſi-
ue ab ijs qui venerũt de Babylone: quia no-
bis proficiſcentibus & reuerſis ad meliora,
per ſingulas virtutes noſtras Dominus co-
ronatur, immò nobis per virtutem pœni-
tentiæ coronatis, ſaluator in ſingulis co-
ronã accipit, iuxta illud quod & Paulus lo-
quitur: De cætero repoſita eſt mihi corona 2. Theſ. 4.
iuſtitiæ, quam reddet mihi iuſtus index: nõ
ſolùm autẽ mihi, ſed & omnib. qui diligũt
aduẽtũ ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Quia
ergo

ergo veraciter multa diademata in capite
eiꝰ, & ſicut Apoſt. ait: ipſe omnia in omnib.
adimpletur, rectè ſubiungitur: *Habens nomen*
ſcriptũ, quod nemo nouit niſi ipſe.) Nã pręter ipsũ
nemo ſcit quanto nomine vel quantum ipſe
ſit nominatus aut nominandus, quippè cum
numerum eorum præter ipſum nemo ſciat,
quorũ coronis ipſe coronatur, quorum ſa-
lutis autor ipſe nominatur. Vbi ergo ſcri-
ptum habet nomen iſtud, ſi non ſcitur? De-
nique in ſanctis ſcripturis eius nullum ſcri-
ptum eſt nomen ipſius quod non legatur,
quod non ſciatur? Nec verò quia dixit, ha-
bens nomen ſcriptum quod nemo nouit ni-
ſi ipſe, cõſequenter dici poteſt indefinitè, ꝙ
nomen eius neſciatur. Nã quia hoc dixit, ip-
ſe protinus ait: Et vocatur nomẽ eius, verbũ
Dei. Illud ergo nomen ꝙ & ſcriptũ eſſe, & à
nemine ſcire aſſerit vbi ſcriptũ eſt? Nimirũ
in magno libro vitę, qui non eſt aliud q̃ ſe-
cretũ eius ſciẽtiæ ſiue præſciẽtię. Nã vbi ſcri
pta nomina electorum omniũ, ibi nõ poteſt
abeſſe quãtorum ſalutis autor ipſe ſit, quo-
rũ numerus profectò cuiuſdã nominis eius
omnib. incogniti definitio eſt. *Et hic veſtitus e-*
rat veſte aſperſa ſanguine, & nomẽ eius verbum Dei.)
Quod idem eſt ac ſi diceret: Hic & vt homo
paſsibilis & mortalis, paſſus & mortuus eſt:
& impaſsibilis atque immortalis, Deus eſt.
Nam in paſsione veſtis eius, id eſt, caro eius
ſuo ſanguine aſperſa eſt. Vnde & ꝓpheta ve
hementer admirãs percũctatur & dicit: Quis
Eſa. 63. eſt iſte qui venit de Edõ, tinctis veſtibus de
Boſra? Et illo reſpondente, ego qui loquor
iuſtitiã, & ꝓpugnator ſum ad ſaluandum.
Ait: Quare ergo rubrũ eſt Indumẽtum tuũ,
& veſtimenta tua ſicut calcantiũ in torcula-
ri? Quare, inquit, rubrũ fecerunt veſtimen-
tũ tuũ, quare ſanguinẽ tuũ ſuderũt, ſi tu iu-
ſtitiam loqueris, ſi tu peccata nõ feciſti, nec
inuẽtus eſt dolus in ore tuo? Ergo veſtis ſan-
guine aſperſa caro eſt innoxia, mortẽ & pro
prij ſanguinis effuſionẽ perpeſſa. Porrò no-
men eius vocatur verbum Dei, verbum per
ꝙ omnia facta ſunt, & ſine quo factũ eſt ni-
hil, quod mori nõ potuit: per ꝙ & ipſa, quæ
mortua fuerat, caro reuixit. Exẽplũ patien
tiæ & mortis eius millia ſanctorũ ſequun-
tur. Ait ergo: *Et exercitus qui ſunt in cælo ſequeban-*
tur eũ in equis albis, veſtiti byſsino albo mundo.) Deni-
que exercitꝰ eius martyres & oẽs ſancti ſunt,
quicunq; in hoc mũdo quolibet modo pro
pter ipſum agonizati ſunt. Nã propter ipſos
agones quos pertulerunt, exercitus dicun-
tur. Quomodo ſequebãtur eũ? In equis al-
bis, inquit, veſtitu byſsino mundo. In equis
albis, id eſt, in corporib. candidis baptiſmo
purificatis, iuſtificatione bonorũ operum,
quæ per byſsinũ albũ & mundum ſignifican
tur, decẽter ornatis. Taliter euntes ſequebã
tur eũ, hi maximè qui vitę mundítiã ſangui-
nis ſui aſperſione ſuperinduerunt per mar-
tyrium. Nã & ipſe prius equo albo ſedens
pòſt etiam ſuo ſanguine aſperſus eſt. Vnde
ſponſa eius in Cãticis rectè gloriãdo loqui- Cant. 5.
tur: Dilectus meus candidus & rubicundus
electus eſt ex millib. Cãdidus, videlicet vir
ginitate, rubicundus paſsione. Præterea ex-
ercitus eius oẽs virtutes cælorũ ſunt, & ipſe
eſt qui in ꝓphetis & pſalmis toties dicitur Eſa. 6.
Dominus exercituũ, Dominus virtutũ. Hic Pſal. 23.
iam multũ eſt quod timeatur dum dicitur,
quia iuſtitia iudicat & pugnat, & quia exer
cituũ ſiue virtutum Dominus eſt. Nam ipſe
eſt ille rex cui ad bellũ nõ temere eſt occur
rendum, id eſt, apud quẽ vel cuius in iudi-
cio non facilè eſt de iuſtitia præſumendum.
Deniq; iuxta illud exemplũ euangelicũ cõ-
tra noſtrum qualemcunq; exercitũ ipſe ha-
bet duplum. Si noſter decẽ millium, eius ex
ercitus viginti milliũ eſt, id eſt, ſi nos de o-
peribus iuſtitiæ noſtræ cõfidimus, ipſe de o-
peribus ſimul & cogitationib. rationes con-
tra nos eſt poſiturus. Idcircò perſuadet & di Luc. 14.
cit: Aut quis rex iturus cõmittere bellũ ad-
uerſus alium regem: nónne prius ſedens cõ-
gitat, ſi poſſet cum decem millibus occurre
re ei, qui cum viginti millibus veniat ad ſe?
Alioquin adhuc illo longè agente legatio-
nem mittens rogat ea quæ pacis ſunt? Hoc
ſciens vir ſanctus loquitur: Verè ſcio quod Iob. 9.
non iuſtificetur homo compoſitus Deo. Si
voluerit contendere cũ eo, nõ poterit ei re-
ſpondere vnum pro mille. Et poſt pauca:
Quantus ergo ſum ego, qui reſpondeam ei
& loquar verbis meis cum eo? Qui etiam ſi
habuero quippiã iuſtum, non reſpondebo;
ſed meum iudicem deprecabor. Quod eſt
dicere: Etiamſi quid iuſti operis admiſi;
nihilominus legationem mittens, rogabo
ea, quæ pacis ſunt: quia, videlicet ad minus
duplum contra me ille habet exercitum, id
eſt, ſi de operibus ego me iuſtifico, ille cogi-
tationes quoque adducit ad iudicium, quia
ſcrutator eſt cordium. Vnde adhuc ſub-
ditur: *Et de ore ipſius procedit gladius vtraque parte*
acutus, vt in ipſo percutiat gentes, & ipſe reget eos in
virga ferrea.) Hic nanque gladius ille eſt de Hebr. 4.
quo Apoſtolus loquitur: Viuus eſt ſermo
Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio
ancipiti & pertingens vſque ad diuiſionem
animæ ac ſpiritus, compagum quoque ac
medullarum, & diſcretor cogitationum
& intentionum cordis, & non eſt vlla crea-
tura inuiſibilis in conſpectu eius. Benè er-
go gladius vtraque parte dicitur acutus,
qui procedit de ore eius: quia cum voce-
tur nomen eius & ſit, verbum Dei, non ſo-
lùm facta vel dicta diſcernit, ſed intimas
quoque cogitationes penetrat & percutit. Mat. 15.
Exempli gratia cùm dicit phariſæus: Hypo-
critæ benè ꝓphetauit de vobis Eſaias dicẽs: Eſa. 29.

 Popu-

Matth. 9. Populus hic labijs me honorat, cor aũt eorũ longè eſt à me. Item: Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Et multa ijs ſimilia. Ad quid procedit de ore ipſius eiuſmodi gladius? Vt in ipſo, inquit, percutiat gentes. Hoc iam factum eſt & fit & vſque in finem ſeculi fieri nõ deſinit, donec diſtinguat gẽtes bonas à dextris, & malas ſtatuens à ſiniſtris ſuis, vbi & vltimam eandemque irreuocabilem exerat vim gladij, id eſt, ſententiam iudicij in vtramque partem pro ipſorum meritis. Nunc interim differtur quidẽ
Pſal. 7. ictus percutientis, ſed iam vibratur gladius comminantis. Hinc Pſalmiſta dicit: Niſi cõuerſi fueritis, gladium ſuum vibrabit. Item
Deut. 32. in cantico Deuteronomij ipſe dicit: Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionem hoſtibus meis. Veraciter ergo dictum eſt, vt in ipſo percutiat gentes. Sed additur adhuc: *Et ipſe reget eos in virga ferrea.*) Quos ipſe reget niſi ex gentibus pœnitentes? Nam quia dicitur de ore ipſius procedere gladius vtraque parte acutus, quia prædicatũ eſt & prædicatur, quod ipſe ſit gentes ineuitabili verbo iudicij percuſſurus, pœnitentiam egerũt gentes euangelio credentes, & iſtos ipſe reget in virga ferrea, id eſt, in inflexibili iuſtitia, ſicut dicit illi pater in propheta: Filius
Pſalm. 2. meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ, reges eos in virga ferrea. Quod illic continuò dictum eſt, tanqnam vas figuli cõfringes eos, & hic dicitur, vt in ipſo percutiat gẽtes, partim in bonam partem rectè intelligi poteſt, quia videlicet eſt percuſsio ſalubris, & confractio vtilis, dum gentes, id eſt, ad vitam præordinati ex gentibus, audita per euangelium futuri iudicij animaduerſione, timore concutiuntur, & ad pœnitentiam corde confringuntur. Cæterùm omnes in infidelitate remanentes malo ſuo percutientur & malo ſuo confringentur, eruntque ſicut vas figuli irrecuperabiles, cuius partes non poſſunt rurſus coniungi aut conglutinari. Dicat aliquis: Quid verò Iudæi? An illos gladius iſte non attingit, qui ſic gentes percutit? Audi quod ſequitur: *Et ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis, & habet in veſtimẽto & in fœmore ſuo ſcriptũ: Rex regum, & Dominus dominãtiũ.*) Ipſe q̃ pcutit ſiue percutiet gẽtes, & reget eos in virga ferrea, iam calcat torcular vini furoris irę Dei omnipotentis, id eſt, iam parat percuſſuram populo illi, iam cauſæ ſuſcitatæ ſunt propter quas veniat & incumbat illis pondus & preſſura Romani imperij, vt concludat multitudines eornm, & in anguſto cõprimat exercitus Titi & Veſpaſiani. Hæc preſſura nimirum rectè & nimis congruè deſignatur per torcular vini. Gens nanque illa fuit vel eſſe debuit vinea Domini, & quia cùm debuiſſet facere vuas, fecit labruſcas, malum hoc illi euenturum Deus ipſe in propheta prædixit: Et quia de vinea Sodomorum vinea eorum: quia vua eorum vua fellis, idcircò mala hęc illis reddenda apud ſe condita & in theſauris ſuis eſſe ſignata Deus prædixit in Cantico Moyſi. In propheta Eſaia cùm ille ex *Eſa. 5.*
perſona ſua præmiſiſſet: Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei, vineæ ſuæ, &c. Tandem Deus dicit: Nũc ergo habitatores Hieruſalem & viri Iuda, iudicate inter me & inter vineam meam. Paucíſque interpoſitis: & nunc, ait, oſtendam vobis quid ego faciam vineæ meę. Auferam ſepem eius, & erit in direptionem. Diruam maceriã eius, & erit in conculcationem, &c. Poſt huiuſmodi comminationes item dicit: Vinea enim Domini exercituum Dominus Iſrael
eſt, & vir Iuda germen delectabile eius. Da- *Pſal. 79.*
uid quoque propheta cùm dixiſſet, vineam de Aegypto tranſtuliſti, eieciſti gentes, & plantaſti eam, &c. Præuidens hoc torcular & hanc preſſuram, exterminauit eam, inquit, aper de ſylua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam. Nam aper de ſylua ſiue ſingularis ferus, gẽtilis imperator, & Roman' intelligitur exercitus. Pulchrè ergo vbi dixit, & ipſe reget ẽtes in virga ferrea, volens ſignificare quid futurũ eſſet Iudæis incredulis, & ipſe, inq̃t, calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis, pro eo vt diceret: & Iudæi cadent in ore gladij, & in oẽs gentes ducentur captiui, ſiue erit preſſura magna ſuper terrã, & ira in populo huic. Quare autem non contentus fuit dixiſſe ſolummodo furori ſiue ſolummodo iræ, ſed vtrũque, furorem ſcilicet, & iram coniunxit dicendo torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis? Videlicet, quia vinum Iudæorũ, quod verius dici poteſt fel & venenũ, ſicut Moyſes teſtatus eſt dicens: Fel draconũ *Deut. 32.*
vinum eorum, & venenum aſpidum inſana- *Mat. 27.*
bile. Vinum, inquam, Iudæorum venenatũ atque fellitum, qui ipſum vineę Dominũ felle & aceto ſuſpenſum in cruce potauerunt, non ſolùm furorem aut ſolam iram, ſed furorem ſimul & iram ſibi comparauit, id eſt, non tantùm in præſenti aut tantùm in futnro, ſed in præſenti ſimul & in futuro damnationem ſibi adquiſiuit, vt corpora hic trucidaret & captiuaret Romanus exercitus, animas autem illic poſsideret diabo-
lus, cruciaret infernus. Vtramque vindi- *Deut. 32.*
ctam Moyſes vno breui verſiculo exprimit: Ignis, inquiens, ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſsima. Hoc pręmiſſo & calcat torcular vini furoris irę Dei omnipotentis, quod grauiſsimè ſonuit. Neq; enim leue eſt tali in loco Deũ

omni-

omnipotentem enunciari, repente mirabiliter intulit. *Et habet in veſtimento & fœmore ſuo ſcriptum: Rex regum, & Dominus dominantium.*) ſubtiliter nanque & grauiter hoc dicto ſummã percutit reatus populi Iudaici, pro quo calcantur in torculari furoris iræ Dei omnipotentis. Ipſi nanque ſunt ciues illi, qui rege iſto ſiue homine nobili abeúte, iuxta parabolam euangelicam, in regionẽ longinquã, accipere ſibi regnum & reuerti miſerunt legationem poſt illum, dicentes: Nolumus
Luc. 19. hunc regnare ſuper nos. At ille cùm rediſſet accepto regno, & rationem cũ ſeruis ſuis habuiſſet, tandem ad ſuos conuerſus, verũtamen, inquit, inimicos meos, qui noluerũt me regnare ſuper ſe, adducite huc & interficite ante me. Igitur illis ante regem quem negauerunt interfectis, & iuxta præſentem ſcripturæ huius locum calcatis in torculari furoris iræ Dei omnipotentis, repente infertur: Et habet in veſtimento & fœmore ſuo ſcriptum: rex regum & Dominus dominantium: quia videlicet irridendi ſunt, & ſubſannandum illis eſt, qui illum reſpuerunt, putantes quod eſſe rex non poſſet niſi ſecũdum ipſorum placitum, niſi ipſi vellent, niſi ipſi reciperent eum. Eadem exprobrans
Pſalm. 8. animi indignatione in Pſalmo propheta, cũ dixiſſet: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ & principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum & aduerſum Chriſtum eius. Diſrumpamus vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipſorum, ſtatim intulit: Qui habitat in cælis irridebit eos, & Dominus ſubſannabit illos. Tunc loquetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo conturbabit eos. Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctũ eius, &c. Quo autem in veſtimento, vel quo in fœmore ſuo nomen hoc habet ſcriptum: Rex regũ & Dominus dominantium? Veſtimentum huius regis Chriſti aliter atq; aliter pro loci diuerſitate intelligi debet. Nam alias ſanctam eccleſiam ſiue fidem catholicam, alias ſanctam ſignificat ſcripturam. Vtrunque ex vno Pſalmi verſiculo intelligitur, vbi ipſe loquitur dicens: Diuiſerunt ſibi veſtimen-
Pſal. 21. ta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Nam veſtimenta Domini diuiſa, ſigni-
Pſal. 10. ficant ſacram ſcripturã ab hæreticis ſæpius deprauatam, vt alibi Pſalmiſta: Quæ perfeciſti, deſtruxerunt. Veſtis eius quæ deſuper erat inconſutilis, & ſuper quam ſortem
Ioan. 19. miſerunt, deſignat eccleſiam vel fidem catholicam, diuina electione fidelibus datã, quæ à nullo corrumpi poteſt. Item: Veſtimentum eius eccleſia intelligitur, cùm ite-
Pſal. 131. rum dicit Pſalmus: Ecce quam bonum & q̃ iucundum habitare fratres in vnum, ſicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam Aaron, quod deſcendit in oram veſtimenti eius. Et eſt ſenſus: Spiritus ſancti gratia, quæ plenariè in Chriſto capite noſtro inhabitat, primum ex eo deſcendit in fortes viros Apoſtolos, qui ſignificantur per barbam Aaron: & deinde in martyres cæteroſque eccleſiæ filios magnos quidem, ſed inferiores Apoſtolis, qui intelliguntur in ora veſtimenti, quia poſt Apoſtolos in eccleſia ſunt præcipui, cuius fide & virtutibus Chriſtus ipſe decoratur, ad modum alicuius, qui veſtimento pretioſo induitur. Porrò præſenti loco veſtimentũ rectè ſanctam intelligitur ſignificare ſcripturã. Amplius autẽ, quod magis placeat & pulcherrimè ſplendeat veſtimentum, ſimul & fœmur eius continens hoc ſcriptum, vna eadẽque eſt ſcriptura ſancta, ſcriptura illa quam patres carnis eius, quæ per fœmur intelligitur, conſcripſerunt. Hæc autem præcipuè ſit ſcriptura Pſalmorum, quæ veraciter ſcriptura eſt fœmoris Chriſti, quia ſcriptura eſt patris eius ſecundum carnem Dauid. Nẽ *Pſal. 71.*
pe quod iſte ſit rex regum, ibi taliter ſcriptum habet: Deus iudicium tuum regi da, & iuſtitiam tuam filio regis. Verſiculus quidem iſte nondum regem regum, ſed tantũmodo regem pronunciat illum. Sequitur autem poſtmodum: Et dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum. Reges Tharſis & inſulę munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabũt eum omnes reges. Abſque vlla contradictione rex cui cęteri reges munera offerunt, & dona adducũt, & non ſolùm hoc faciunt, ſed etiam adorant eum, rex regum eſt. Et rectè homines reges adorant regem hunc, qui cùm homo ſit, eſt etiam Deus, quod breuiter & magnificè innuitur, cùm dicitur in eodem: Ante ſolem permanet nomen eius. Quod idem ac ſi diceret: Iſte rex Deus erat antequam homo naſceretur: quia erat antequã fieret mũdus, cui⁹ vita & pulchra pars eſt ſol iſte quẽ videmus. Porrò Dominus dominantium non adeo expreſſum eſt in hoc loco ſcripturæ, niſi quod ait: & dominabitur à mari vſq; ad mare. Alias ergo quæramus. Dixit enim alio loco idẽ pater carnis eius, multorũ profectò ſeruorum Dominus, qui publica & ſolenni appellatione, vt regibus mos debitus erat, appellabatur Dominus, quod promptum habes in hiſtoria geſtorũ eius. Dixit, inquã, idem rex & Dominus: Dixit Dominus domino meo, ſede à dextris meis. Dominum ſuum æquè vt Deũ patrẽ appel- *Pſal. 19.*
lauit eum ille regnans & dominans. Item in eodem Pſalmo: Dominare, inquit, in medio inimicorum tuorum: quorum multi profectò Domini ſunt vel fuerunt, & per ampla dominati ſunt & dominantur ſpacia terra-

ſu cælum apertum, & deſcẽdens vas quod-
dam velut linteum magnum quatuor ini-
tijs ſummitti de cælo in terram, in quo erãt
omnia quadrupedia & ſerpẽtia terræ, & vo
Act. 10. latilia cæli. Et facta eſt vox ad eum, dicens:
Surge Petre, occide & manduca. Nimirum
qui illic per quadrupedia & ſerpẽtia terræ,
& volatilia cæli ſignificabantur, hic mani-
feſtius exprimuntur homines, & ad fidem
Chriſtianã omnes admitti iubentur indif-
ferenter, ſiue reges, ſiue tribuni, ſiue for-
tes, ſiue infirmi, ſiue ſerui, ſiue liberi, ſiue
magni, ſiue puſilli, ad ſummũ, ſiue Iudęi,
ſiue Græci. Vnum tamen hic eſt quod ad-
huc magis figuratè ſit accipiendum, ſcilicet
quod ait, carnes equorum. Neque enim in
iſta cœna magni Dei equorum quoque car-
nes manducantur ſicut hominum, quia nõ
equis, ſed hominibus prædicatur Chriſti ſa
cramentũ, & exigitur ab illis vt mortificẽt
& omninò delinquant malas cõſuetudines
operum carnaliũ. Eſt autem equus animal
bellicum. Rectè ergo per equos hi intelli-
guntur, qui aliquando Chriſti fidem impu-
gnauerunt. Qui autem ſedent in ipſis reges
ſunt & potentes huius ſeculi, qui talium mi
niſterijs abutentes, edictis & proſcriptioni-
bus aliquando ferebantur ad necem Chri-
ſtianorum. Quis neſciat tales quoque ab
Apoſtolis apoſtoliciſque viris plerunq; re-
uocatos & conuerſos eſſe ad Chriſtum, &
pœnitentiam egiſſe de ſanguine ſanctorum
quem effuderunt? Benè igitur & carnes e-
quorum & ſedentium in ipſis manducetis,
ait, id eſt, perſecutores homines & agitato-
res eorum principes in vnitatem veſtri cor-
poris in ſocietatem trãsferatis veſtræ fidei.
Et vidi beſtiam & reges terra, & exercitus eorum con-
gregatos ad faciendum prælium cum illo qui ſedebat in
equo & cum exercitu eius. Et apprahenſa eſt beſtia, &
cum ipſa pſeudopropheta, qui fecit ſigna coram ipſo,
quibus ſeduxit eos qui acceperunt characterem beſtia,
& adorauerunt imaginem eius. Et vivi miſſi ſunt hi
duo in ſtagnum ignis ardentis & ſulphuris.) Vocan-
te ſiue clamante angelo, & conuenientib.
ad cœnam iam dictis auibus, beſtia & reges
terræ cum exercitibus ſuis ad prælium con
tra ſedentem in equo, congregati eſſe refe-
runtur, quia prædicante Chriſto, & diſcipu
lis multis eum ſequentibus atque per ciui-
Luc. 23. tates & caſtella euangelizantibus, diabolus
& reges terræ, ſcilicet Herodes & Pontius
Pſalm. 2. Pilatus, cæteriſque eiuſmodi principes cum
ſuis fautoribus cõmoti ſunt, & ſicut ait Pſal
miſta: Aſtiterunt & cõuenerunt in vnũ, ad-
uerſus Dominum & aduerſus Chriſtũ eius.
Hoc eſt quod nũc ait, congregatos ſe vidiſſe
ad faciendum prælium cum illo qui ſedebat
in equo, id eſt, cum Chriſto Deo incarnato,
& cum exercitu eius cum fidelibus & præ-
dicatoribus eius. Et rectè hoc loco diabo-
lus beſtia nuncupatur, quia videlicet Ro-
manum imperiũ, cuius poteſtati Iudæi tunc
inſtinctu diaboli Dominum noſtrum tradi
derunt, beſtia erat illa magna & fortis & ter *Dan. 7.*
ribilis nimis, quam Daniel vidit dentes fer-
reos habentem comedentem atque commi
nuentem, & reliqua pedibus conculcantẽ.
Hius beſtię poteſtati, ſcilicet Pontio Pilato,
vt eum traderent Iudæi, diabolus eorum
cordibus immiſit, atque idcircò tam diabo-
lus quã ipſa Romana poteſtas rectè hoc lo-
co ſub nomine beſtię datur intelligi. *Et appra*
henſa eſt, inquit, *beſtia, & cum ipſa pſeudopropheta.*)
Chriſtus quidem paſſus eſt, ſed ipſa paſsio- *Ioan. 12.*
ne eius virtute diabolus appræhenſus eſt &
iudicatus, & foras miſſus eſt æterno igne pu
niendus. Nam hoc eſt quod ipſe mox paſſu
tus dicebat: Nunc iudicium eſt mundi, nũc
princeps huius mundi eijcietur foras. Quis
porrò erat pſeudoproheta qui tũc tempo-
ris appræhenſus eſt cum ipſa beſtia? Nimirũ
cœtus phariſaicus, maximeque is qui illius
anni pontiſex erat Caiphas. Ille nanque ex-
titit pſeudopropheta, quamuis verum ſit
illud quod prophetauerat. Siquidem col- *Ioan. 11.*
lecto conſilio aduerſus Dominum Ieſum
prophetauerat dicens: Vos neſcitis quicquã
neq; cogitatis, quia expedit vt vnus moria-
tur homo pro populo, & non tota gens pe-
reat. Etenim verum quidem prophetauit,
quia Ieſus moriturus eſſet pro gente, & nõ
tantùm pro gente, ſed vt filios Dei qui erãt
diſperſi congregaret in vnum. Sed nihilo-
minus pſeudopropheta extitit, quia ſi ſen-
ſum vel intentionem eius reſpicias, omninò
mentitus eſt. Hoc nempe intendit, & à mi-
ſero populo intelligi & credi voluit, quòd
niſi Ieſus moreretur, qui Chriſtus rex iam
à turbis putabatur, Romani, quorũ ſub im-
perio tunc erant, hoc audientes, quod iniuſ
ſu ipſorum regẽ ſuſcepiſſent, quaſi contra
rebelles exercitum mitterent, & tollerent
eorum & locum & gentem. Igitur pſeudo-
ꝓpheta extitit, & in aſtutia ſua compræhen- *Iob. 5.*
ſus eſt ab eo, qui compræhendit ſapientes in
aſtutia eorum. Nam & in Iob maximè de ta *1. Cor. 3.*
libus ſcriptum eſt: Apud ipſum eſt fortitu- *Iob. 12.*
do & ſapientia, & ipſe nouit decipientem &
eum qui decipitur. Adducit conſiliarios in
ſtultum finem, & iudices in ſtuporem, &c.
Decipiens iſte fuit qui ſic prophetauit, de-
ceptus eſt autem ſtultus populus, qui vt e-
rat ad homicidia pronus, prophetiã eius li-
benter accepit. Vnde ſequitur. *Qui fecit ſigna*
coram ipſo, quibus ſeduxit eos qui acceperunt characte-
rem beſtia, & adorauerunt imaginem eius.) Non qui-
dem Caiphas cæterique tunc temporis põ-
tifices & phariſæi vlla ſigna feciſſe legun-
tur, ſed ſicut omnes pſecutores, qui gladio
materiali occiderunt ſiue occidunt, in vnũ
corpus rediguntur, & vna beſtia dicuntur,

ita omnes

ita omnes qui verbo ſallaciæ decipiunt lo vnum corpus redacti, rectè vnus pſeudo propheta nuncupantur. Multi autem ex eiſdem deceptoribus ſigna mendacia ſecerunt, vt Iamnes & Mãbres, qui corã Pharao ne Moyſi reſtiterunt. *Exod. 7. 8.* Rectè ergo cũ de perſonis illorum ſermo ſit, qui ad occidendum Dominum populum deceperunt, non incõgruè hoc eis imputatur quod ſecerint ſigna coram beſtia, id eſt, ad obſeqoium beſtiæ, quia videlicet ſicut iam dictum eſt, cũ vniuerſis deceptoribus quorum aliqui ſigna ſecerunt, vnum ſunt quamuis non omninò actu, tamen omnimoda voluntate. Is maximè, de quo iam dictum eſt, Caiphas ſeduxit eos, qui acceperuot characterem beſtiæ, id eſt, qui executi ſunt miniſterlum ſathanæ, clamando: Crucifige, crucifige talem, non habemus regem niſi Cæſarẽ. Veraciter hoc dicendo acceperunt characterem beſtiæ, id eſt, nimiam oimiſque ſpootaneam Cæſaris, aduerſus Dominom & aduerſus Chriſtum eius profeſsionem. Nihilominus accipiendo Barrabbam ſeditionis autorem, reprobato principe pacis, cùm de his duobus haberent optionem eligendi quem vellent, acceperunt beſtiæ characterem, ſeducti à iam dictis pontificibus vt illum acciperent. Quid enim Barrabbas niſi beſtiæ character extitit? Denique io ſua perſona ille maximè magnum & præcipuum Antichriſti exemplum fuit, quòd illum ſint venieotem io nomine ſuo ſuſcepturi, qui Dei filium noo ſuſceperunt, beoedictũ venientem in nomine Domini *Ioan. 5.* Nam ego, ioquit, veoi in nomioe patris mei, & non ſuſcepiſtis me. Alius veniet in nomine ſuo, illum ſuſcipietis. Sanè quod dixerat, qui acceperunt characterem beſtię, hoc repetiuit dicendo, & adorauerunt imaginem eius, quia videlicet, extunc quaotũcunque Deum adorare ſibi videantur, noo Deum, ſed eum qoem reprobato Dei filio ſuſceperunt vel ſuſcepturi ſunt, adorare cõuincuntur. Sequitur: *Et viui miſsi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis & ſulphuris, & cæteri occiſi ſunt in gladio ſedentis ſuper equũ qui procedit de ore ipſius*) Hi duo, inquit, ſcilicet, beſtia & pſeudopropheta viui miſsi ſunt in ſtagnum ignis ardẽtis. Admirari & ad intellectum excitare nos nititur, cùm dicit, viui. Quid eſt enim viui, niſi ſcientes? Denique qui ſcieoter veritati reſiſtit, viuens io infernum deſcendit. Qui *Pſal. 123.* autem ignorantiam Dei habens, ſeruit ioiquitati, qoaſi mortuus eodẽ deſceodit. Vnde eſt illud in Pſalmo: Cùm exurgerent homines in oos, fortè viuos deglutiſſeot nos. Siquidem niſi qula Domious erat io eis qui confortabat eoa in virtute ſpiritos ſancti, quamuis viui eſſeot, quamuis ſcientiam haberent victi tormentis Chriſtum negaſſent. Et de beſtia quidem, id eſt, de diabolo certũ eſt, quia ſciebat ipſum eſſe Chriſtum, quem tamen vt occiderent Iudæi ipſe immiſit in cor eorom. De propheta autem quem hic dicit pſeudoprophetam, id eſt, de illo cœtu malignantium pontificum & pharlſęorum, de quibus vnus Caiphas, vt iam dictum eſt, prophetaoit, fortè quis dubitet vtrum ſcierint illum an oon? Sed dicit ipſe de cuius dicto nõ eſt dubitandum: *Ioan. 15.* Si noo veniſſem, & locutus ſuiſſem eis, peccatum non haberẽt. *Ibidem.* Nunc autem excuſationem noo habent de peccato ſuo. Item: Si opera non ſeciſſem in eis, quæ nemo alius ſecit, peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt & oderont & me & patrem eum. Igitur ſcieoter tam beſtia, quàm pſeudopropheta, tam diabolus quàm perfida ſynagoga cũ pſeudopropheta ſuo Caipha congregati ſunt, ad faciendũ prælium cum illo qui ſedebat in equo, & cũ exercitu eius, id eſt, aſtiterunt aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtom eius, atq; idcircò rectiſsimè viui miſsi eſſe in ſtagnum, viui, ioquam, deſcendiſſe dicuntur in ioſernum. Et notandum quia non contentus eſt dixiſſe in ſtagnum ignis, ſiue vt frequenter in Euangelio dictum habes, in gehennam igois: ſed addidit, ardentis, & ſulphuris, ſiue ardentis ſulphure, vt habẽt codices noonulli: quod vtrunque idem eſt ac ſi diceret, ignis ſulphurei. Cur hoc niſi pro illorũ perditorum meritis? Nam priuata illorum vita nequam ſuit & tam corrupta, vt meritò ſulphureo debeaot apud ioſeros igne cremari. Nónoe ipſi erant quos propheta ſpirituali oculo præuidens à longè, eorumq́ue peſsimam execrans vitam digna cum aoimaduerſione: *Eſa. 1.* Audite, inqnit, verbom Domini priocipes Sodomorum, percipite aurib. legem Dei mei populos Gomorrhæ. Et verè credẽdum eſt, nec dubium eſſe debet, quin vita eorum io occulto execrabilis ſuerit, qui in manifeſto tantum ſcelus admittere potuerunt in Dominum maieſtatis. Et cæteri, loquit, occiſi ſunt in gladio ſedentis ſuper equum qui procedit de ore ipſius. Duo illi iam dicti, beſtia, ſcilicet, id eſt, diabolns, & pſeudo ꝓpheta, videlicet aoni illius põtiſex Caiphas, totuſq; cœtꝰ ſcribarũ atq; pharisęorũ quia ſcienter impietatẽ taotã cõmiſerunt, viui in ſtagnũ lgnis ardentis ſulphure miſsi eſſe dicuntur. Cæteri verò, ſubauditor, qui ſeducti ſunt ſeducente illo pſeudopropheta, id eſt, populares Iudæi qui perſuaſi à põtificibus clamauerunt: crucifige crucifige, ounquid excuſati aut à pœna immunes debuêre relinqui? Non vtique, ſed ſicut de illis Pſalmiſta prædixerat: *Pſal. 62.* Tradentur io manus gladij, partes vulpium erunt: ſic factum eſt. Venerunt enim Romani, & ſicut totus orbis audiuit, traditi ſunt in manus gladij Ipſorum, venerunt vulpes, id eſt, maligni ſpiritus,

ritus, & in partes eorum ceſſerunt infelices animæ illorum. Occiſi ſunt ergo in gladio ſedentis ſuper equum qui procedit de ore ipſius, id eſt, ſecundum ſermonem quem ille proprio ore de iſtis locutus eſt: Et cadent
Luc. 21. in ore gladij, & captiui ducentur in omnes
Hier. 18. gentes. Sed & Hieremias ante de hac ipſa vindicta per conceſsioné dixerat: Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij. Fiant vxores eorum abſq; liberis, & viduæ, & viri earum interficiantur morte. Iuuenes eorũ confodiantur gladio in prælio, audiatur clamor de domibus eorum. Adduces enim ſuper eos latronem repentè, &c. Hoc fuit illis torcular calcari, ſicut ſupra per anticipationem dictum eſt: Et ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Veruntamen ſicut iam dictũ eſt, percuſsionem gladij oris eius in bonam interdum partem accipi, ita & hic ad gladiũ eundem referendum eſt, quod quidam ex ipſis pœnitentiam egerunt, prædicantibus
Actor. 2. Apoſtolis. Cõpuncti namq; dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ait ad illos: Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrũ. Ac deinceps: Saluamini, ait, à generatione iſta praua: ſubauditur, ne vos gladius ille pariter compræhendat. Nã quoſcunque non percutit ad temporalem pœnitentiam, ſine dubio percutit ad temporalem pœnam, pleroſque verò ex ipſis ità feriet, vt & corpus occidat, & animam mittat in gehennam. Sequitur: *Et omnes aues ſaturatæ ſunt carnibus eorum.*) Aues iam dictæ, ſancti tunc temporis Apoſtoli fuerunt. Veraciter omnes illi vel ſucceſſores eorum ſaturati ſunt carnibus illorum, ſed non eodem modo quo voluerunt. Paucos enim admodum ex ipſis conuerterunt, & hoc nimis ęgrè tu-
Pſal. 58. lerunt. Vnde & in Pſalmo prophetico ſic ſcriptum eſt: Conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem. Ipſi diſpergentur ad manducandum, ſi verò non fuerint ſaturati, & murmurabunt. Alio modo ſaturati ſunt, eo videlicet
Pſal. 57. de quo item in Pſalmo dictum eſt: Lætabitur iuſtus, cùm viderit vindictã, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris. Et quidem lætitia quædam competit in huiuſmodi, pro gloria iuſtitiæ iuſti iudicij Dei: Sed eadem lætitia rationabili amaritudine permixta
Rom. 9. eſt. Exempli gratia, cùm vnus illorum dicit: Veritatem dico in Chriſto, nõ mentior, teſtimonium mihi perhibente conſcientia mea in ſpiritu ſancto, quoniam triſtitia mihi magna eſt, & cõtinuus dolor cordi meo, pro fratribus meis qui ſunt cognati mei ſecundũ carnem, qui ſunt Iſraelitæ. Poſtquã prælium illud commiſſum eſt, in quo is qui ſedebat in equo tanto ſuperior, & hi qui cõtra illum pugnauerunt tanto inferiores effecti ſunt, quid deinde actũ ſit, ſequens ſer- CAP.
mo myſticè præſcribit hoc modo: *Et vidi ange-* XX.
lum deſcendentem de cælo, habentem clauem abyſsi, & catenam magnam in manu ſua. Et apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & Sathanas, & ligauit eum per mille annos, & miſit eũ in abyſſum. Et clauſit & ſignauit ſuper illum, vt non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni. Poſt hæc oportet illum ſolui modico tempore.) Et iſte angelus idem Chriſtus eſt, ſed aliud agens, immò negotium ſuperius, cœtum potenter adimplens. Neque enim quod paulò ante ſignificatum eſt dicendo: Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus: idem repetitur nunc, dicendo: Et vidi angelum deſcendentem de cælo: ſed quod illic cœptũ, hic ſignificatur qualiter ſit peractum, & adhuc quod reſtat vſque in finem ſeculi peragendum. Illic nãque Chriſtus de cælo deſcendens in virginis vterum ad deſtruendum mortis imperium, & liberandos eos qui in inferno detinebantur. Hic itidem Chriſtus de cælo deſcendens ſignificatur ad deſtruendum tenebrarum mundi principatum, ad liberandos eos qui ad ſimulacra muta ignorantes ibãt prout ducebantur. Dicat ergo fortè quis: Nunquid Chriſtus poſtquam morte ſuperata victor in cælum aſcendit, iterum huc inde deſcendit? Planè deſcendit, ſed inuiſibiliter. Deſcendit non vt prius paſsibili humilitate, ſed impaſsibili atque inuiſibili maieſtate. Deſcenſum illum totus orbis audiuit, Actor. 2.
deſcenſionis illius ſonus in omnem terram exiuit. An quando factus eſt repentè de cælo ſonus tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erãt ſedentes, Chriſtus de cælo non deſcendit, Chriſtus hunc mundum non viſitauit? An ſeparabilis eſt ſubſtantia vel maieſtas filij & ſpiritus ſancti, vt deſcendente ad homines ſpiritu ſancto filius Dei non deſcenderit? Certè etſi non per circũſcriptam humanitatis ſuæ formam deſcendit, at ſine dubio per incircũſcriptam diuinitatẽ ſuam, per ipſum quem dabat ſpiritũ ſanctũ, & per eos quos inſpirabat Apoſtolos ad viſitandas gentes deſcendit. Quòd ſi authoritas verbi huius quæritur quod dicimus, deſcendit in Pſal- Pſal. 17.
mo propheta cùm dixiſſet de prædicatione Apoſtolorum, & pœnitentia gentium commota eſt, & contremuit terra, & fundamenta montium conturbata ſunt & commota ſunt, quoniam iratus eſt eis: Aſcẽdit fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarſit, carbones ſuccenſi ſunt ab eo. cõtinuò quaſi quæreres, qualiter hoc factum ſit, vel fieri potuerit, ſubiunxit: Inclinauit cælos, & deſcẽdit, id eſt, Apoſtolos ſuos per ſpiritus ſancti datum cælos effectos, hominibus condeſcẽdere fecit, & per ipſos ad gentes deſcendit, genti-

gentibus innotuit. Igitur, vidi, inquit, ange
Hebr. 2. lum deſcendentem de cælo, id eſt, Chriſtú
Mat. vl. rurſus viſitantem mundú dato ſpiritu ſan-
cto. Iam in illo deſcenſu propter paſsionem
mortis, gloria & honore coronatus fuerat,
iam omnem in cælo & in terra poteſtatem
habebat iam dominator vitæ & mortis erat.
Ait ergo: *Habentem clauem abyſsi, & catenam magnam in manu ſua.*) Nam qui victor ab inferis
Sup. 1. iam dudum redierat: rectè & veraciter di-
ctum, quia clauem abyſsi habebat. Hinc eſt
quod in initio huius apocalyſis cùm dixiſ-
ſet ipſe: Et fui mortuus, & ecce ſum viuus in
ſecula ſeculorum, tunc demum addidit: Et
habeo claues mortis & inferni. Ipſe nanque
prout voluit, & electos ſuos illo deſcenſu
ſuo ad inferos eduxit, & reprobos inclu-
ſos reliquit, vt exire non poſsint. Et catenã,
ait magnam in manu ſua, id eſt, poteſtatem
ad alligandum, videlicet & extrahendum
foras diabolum, qui cubans in delubris gen
tium ſe ſe pro Deo colli faciebat. Hoc eſt
quod continuò ſequitur: *Et apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & Sathanas & ligauit eum per mille annos.*) Palam eſt, & ita ab
effectis comprobatũ; quod illum appræhẽ
derit, & ligauerit, vt de hoc aliquatenus du
bitare dementiæ ſit. Si enim ille ligatus à
Chriſto nõ eſt, quomodo tam imbecillis ia-
cet, ex quo Chriſt⁹ paſſus eſt? Quomodo tot
ab illo euadũt homines? Quomodo tã mul-
tis nõ dico grandæuis & ſapientib. viris, ſed
à pueris teneriſq; puellis illuſus eſt? Cõſide
remus quæ & qualia in eum per infirmas æ-
tates ſiue conditiones facta ſunt, maximeq;
recolendo geſta vel paſsiones martyrum, &
delectabile ſpectaculum habemus. Quia nõ
ſolùm ligatus, verùm etiam infatuatus eſt:
nec ſolummodo catena magna ſtringuntur
Iob. 41. illi manus & pedes, verùm etiã ſicut ad Iob
facturum ſe Dominus promiſerat, & nares
perforatas in ſudibus, & linguã ſune ligatã,
& circulú in naribus habet, & maxilla eius
armilla perforata eſt. Inde eſt quod illudũt
ei quaſi qui non ſolùm ſerui, ſed etiam an-
cillę Domini, quòd concidunt eum amici,
quòd diuidunt eum negotiatores illi qui-
cunque bonas margaritas quærentes, & vnã
pretioſam euangelicæ veritatis margaritam
Mat. 13 inuenientes comparauerunt illam datis o-
mnibus ſuis. Quis dinumerare poſsit millia
martyrum, multitudines confeſſorum, cho
ros virginum, plebemque omnium electo-
rum, qui extunc vidente & inuidente illo
in cælum euolauerunt, & vidente, & retine
re non valente illo, de templorum eius ſor-
dibus eruperunt, ſordeſque ipſas in oculos
eius excutientes, ad Deum verum transfu-
gerunt? Verè igitur dictum, quia appræhen
dit & ligauit eum. Quid ſibi velint tot no-
mina tetra, quibus ſcriptura hæc illum infa-
mat, dicendo, draconẽ, ſerpentem antiquũ,
qui eſt diabolus & Sathanas, iam alio loco
dictum, & hic breuiter iterandum eſt. Ser- Gen. 3.
pens idcircò dicitur, quia primum hominẽ
decepit ſerpentem animantem ingreſſus.
Draco verò quia extunc creuit & multipli-
cata eſt in inuido malitia eius, & ita quaſi de
ſerpente qualicunque draco magnus, dra-
co vetus ſiue antiquus effectus eſt. Diabo-
lus ꝗ interpretatur deorſum fluẽs, idcircò
quia non ſeruauit ſuum principatum, ſed re
linquens ſuum domicilium, id eſt, cælum,
defluxit in iſtum caliginoſum aerem. Satha
nas quod interpretatur aduerſarius, idcir-
cò, quia voluntati creatoris mala ſemper
intentiõe aduerſatur. Iſtũ ligauit per mille
annos, id eſt, tẽpore aliquanto ſiue per mul
tos annos, vt ſolet in ſcripturis ſanctis ſæpè
numerus poni finitus ꝓ infinito. *Et miſit eum,*
inquit, *in abyſſum.*) Hoc idẽ longè ſuperius iã
dictum eſt. Et proiectus eſt in terram. Et il-
lic nomine terræ, & hic nomine abyſsi, neq̃
homines & reprobi ſignificantur qui terrã
vel terrena tantum cupiẽdo, ipſi terra ſunt,
& mala excitando profundius ſemetipſos
abyſſum fecerunt, eò quòd vita ipſorũ ma-
litiæ ſit arcanum. In eo diminuta eſt pote-
ſtas illius, & quaſi de alto miſſus eſt in abyſ-
ſum, quòd iam non publico celebratur cul
tu in templis, nomen diuinum, ſiue potius
diuini nominis rapinam obtinens vt olim,
atque ſolennem ritum ſacrificiorũ, ſed tan-
tum qui ſuperſunt miſeræ ſeruitutis eius ca
ptiui homines in occulto illi ſeruiunt in ab
ditis exercẽt ſpurcitias & veterum veſtigia
maleficiorum. Ait ergo: Et clauſit & ſigna-
uit ſuper illum, vt non ſeducat amplius gen
tes, id eſt, vt nõ amplius cõcelebretur ſacris
& ſacrilegis ſacrificijs falſator ſpiritus, qui
vt nõ Deus, ſed diabolus eſt, neq; adoretur
olim Saturnus falcifer, aut Iupiter adulter,
aut meretrix Venus, quorum vel qualium
ad cultum nefarium miſero errore ſeductę
ducebantur gentes. Itaque ligatus vt eſt, te-
nebitur diabolus, donec cõſummentur mil
le anni, donec impleantur omnia tempora
præfinita euangelicæ libertati quæ neſcim⁹
nos, pater autem Deus illa in ſua poteſtate
poſuit. *Poſt hæc*, inquit, *oportet illum ſolui modico tẽpore.*) Solutio draconis ſiue ſerpẽtis antiquĩ
diaboli, aduentus erit Antichriſti. Tunc e-
nim in illo perditionis filio veraciter ſolu-
tus veniet diabolus, cuius tanta taliſque in
Chriſti ſeruos erit perſecutio, vt non quale
cunque iuſtitiæ verbum, ſed ipſum nomen
Chriſtianum ne cõfiteri audeant illis inter-
dicatur. Et hoc non diu, ſed modico tempo
re, ſcilicet tantum tribus annis & ſemiſſe.
Tam modicum tempus habebit propter e-
lectos, quia niſi breuiati eſſent dies illi, ait Mat. 24.
Dominus, non fieret ſalua omnis caro. De
hoc iam

hoc iam ſuperius diximus, vbi ſic ſcriptum de ſeptimo eodemque nouiſsmo capite ſeptemplicis beſtiæ, ſiue ſeptimo rege. Et cũ venerit, oportet illum breue tempus manere. Et hic & illic eodem verbo vſus eſt, dicendo: oportet. Quæritur ergo: Cur illum oportet ſolui modico tempore, ſiue manere tempus breue? Solent enim homines huiuſmodi quæſtionem ventilare, & penè ſuſpectam ſibi faciunt Dei voluntatem, quod mala velit euenire, & quod idcircò euenire oporteat, quia ipſe (quod dictu quoque nefas eſt) iniquitatem velit. Nec enim, inquiunt, taliter euenire poſſet, niſi

Rom. 9. Deus vellet. At verò Apoſtolus talem iniquè ſuſpenſionis obiectionem auerſo repellens animo: O homo, inquit, tu quis es, qui reſpondeas Deo? Statimque calumniatore repulſo, qui quæſtiones mutiplicat magis contendendi ſtudio, quàm diſcendi, placidè conuertitur ad eum qui amica intentione quærit, vt non contendant, ſed vt aliquantula ex parte cognoſcere mereatur veritatem diuini iudicij, nõ dubitans quin malorum noſtrorum cauſa ex nobis ſit.

Ibidem. Volens, inquit, DEVS oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuã, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum, vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ quæ præparauit in gloria. Cùm igitur quæritur de illo malignitatis ſeptimo capite, id eſt, Antichriſto, quod illum oporteat ſolui, quæratur & de cæteris capitibus beſtiæ, cur vnumquodq; illorum tem-

Ibidem. pore ſuo manere oportuerit. Verbi gratia;

Exod. 7. de Pharaone, de quo Apoſtolus propter aduerſarium obloquentem taliter meminit: Dicit enim ſcriptura Pharaoni: quia in hoc ipſum excitaui te, vt oſtendam in te virtutem meam, & annuncietur nomen meum in vniuerſa terra. Sicut enim de iſto nunc dicitur, quia oportet illum ſolui: ſic de illo veraciter dicas, quòd oportuit eum excitari. Quæratur ergo tam de iſtis, quàm de cęteris omnibus, & reſpondebimus quòd reſpondere nos docet Apoſtolus, ſcilicet hæc idcircò oportere fieri, quia Deus vult oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam: & quia hoc vult, idcircò ſuſtinet vaſa iræ apta in interitum. Notandum quippè qualiter dixerit, quia bonum eſt quod vult, ſcilicet oſtendere iram, & notam ſacere potentiam ſuam: mala autem ſunt quę ſuſtinet, videlicet vaſa iræ, apta in interitũ.

** Nunc.* * Hunc iam pro exemplo propoſitum ab Apoſtolis teneamus Pharaonem, vas iræ, aptum in interitum, vt cauſa magis clareſcat, cur velit Deus oſtendere iram ſuam, & in quo bonum ſit, quòd vel tunc oſtendit, vel nunc oſtendere non deſinit iram ſuam. Homines voluptatum amatores, & ad omnem vanitatem proni quales iam tunc erãt in Aegypto filij Iſrael, niſi aliqua vexatio præſentialiter adſit, non intelligunt, immò intelligere nolunt, quod Deus bonus, miſericors & clemens iraſci nouerit, vel quod iudicium cum ſeueritate aut creaturæ ſuæ damnationem viſu ſuo ſuſtinere poſsit. Tũc denique filij Iſrael cum dijs Aegyptiorum non minus quàm Aegyptij ſornicabantur.

Vnde & per prophetam Ezechielẽ ſub ſpe- *Ezech. 23*
cie mulierum Oolla atque Ooliba contra Samariam & Hieruſalem loquitur: Fornicata eſt ergo Oolla ſuper me, ſuper amatores ſuos filios Aſſyriorum: inſuper & ſornicationes ſuas quas habuerat in Aegypto, nõ reliquit. Et poſt aliqua: Multiplicauit Ooliba ſornicationes ſuas, recordans dies adoleſcentiæ ſuæ, quib. ſornicata eſt in terra Aegypti. Item ad ipſam: Et viſitaſti, ait, ſcelus adoleſcentiæ tuæ, quando ſubacta ſunt in Aegypto vbera tua, & conſractæ mãmæ pubertatis tuæ. Ne igitur neſcirent rudes tunc filij Iſrael, quia Deus cùm ſit clemens & miſericors pater, nihilominus tamẽ zelum ſortiſsimum habet, & cum ſeueritatẽ iudicaturus eſt, iramque repoſitam habet, qua peccatores vniuerſos puniet quandoq; vniuerſaliter, experimento opus erat, ira eius vt oſtenderetur expediebat his, quos bonitas eius ſaluos eſſe cupiebat. Neque enim aliter ſalui fieri poſſent, niſi iam aliquo experimento venturam iram ſcientes, à ventura ira ſugerent. Oportuit ergo Pharaonẽ excitari, oportuit vt ſuſtineret Deus vas illud aptum in interitum, hominem illum impium ac ſuperbum. ſedere in ſolio regni, quod nimirum ſuit excitari.

Notandum quippè, quia non dicit ſcriptura; in hoc ipſum iniquum ſeci te, ſed in hoc ipſum excitaui te, id eſt, cùm eſſes iniquus; in regnum aſcendere ſeci te. Vt quid hoc? Vt oſtendam in te virtutem meam, vt oſtendam in te quam volo oſtendere iram meã; vt te pro conſuetudine iniquitatis tuæ, pro infinita tibi malignitate, filios Iſrael affligente, vexatio pręſens det illis intellectum, & ſentiant atque experiantur apud me eſſe iram, & hoc ſcientes fugiant iram meam; & conſugiant ad me, à quo receſſerant, Deũ

ſuũ; Deũ patrum ſuorũ. Eãdem ob cauſam *Eſa. 8.*
oportuit deinde Aſſyrios, cęteroſq; hoſtes Iſrael excitari, ſicut vbiq; teſtificatur ſpiritus ſanctus loquẽs in ꝓphetis, & idcircò ſuſtinuit Deus cũcta vaſa iræ apta in interitũ, vt electis eius amaras ſacerent illecebras voluptatum, propter quas obliuiſcebantur Deum; vt vel ſic neceſsitate compulſi reuerterentur ad ipſum. Porrò vniuerſitas illorum pro vna malignitatis ſpiritu reputatur in vnum corpus, & illud corpus beſtia eſt, quæ hoc libro toties eſſe dicitur ſeptẽ capi-

tum, quorum Antichriſtus ſeptimum eſt. Igitur cùm dicitur: poſt hæc oportet illum ſolui, cauſam eandé intelligamus, propter quam vt aſcenderet, Iamq; ſex capita perſecutioni ſanctorú impènderet beſtia ſępè dicta, Deú ſuſtinere oportuit, vt videlicet vſque ad ſummum ira ſua nota fiat, vt euidés atque ſufficiens teſtimonium habeat: quia non iniquitatem vult, ſed iniquitaté odit, atq; perinde ſedere illum deceat in nouiſsimo die in ſolio iudicij, & iudicare illos, qui cunque inuenti fuerint incorrecti. Palam quippè erit: quia malum, id eſt, peccatum valdè odit, qui malum, id eſt, afflictionem vt ſuis quoq; electis inſerretur, aut ipſe inferret, ſuſtinere potuit. Sequitur: *Et vidi ſedes, & ſederunt ſuper eas, & iudicium datum eſt illis: Et animæ decollatorũ propter teſtimonium Ieſu, & propter verbum Dei, & qui non adorauerunt beſtiam, neq; imaginem eius, nec acceperunt characterem in frontibus, aut in manibus ſuis, & vixerunt, & regnauerunt cũ Chriſto mille annis: cæteri mortuorum non vixerunt, donec conſummarentur mille anni. Et hæc eſt reſurrectio prima*)Ligato dracone diabolo, & liberè per publicum procedéte Chriſti euangelio, hominibuſque qui ſuerant vaſa eius, tranſmutatis in vaſa Dei, filios Dei, templis idolorum verſis in eccleſias Chriſti. Qualis ex tunc per orbem terrarũ ſanctæ eccleſiæ ſtatus eſſe cœperit, in viſione proſpicit dicendo: *Et vidi ſedes, & ſederunt ſuper eas, & iudicium datum eſt illis.*)Iſtæ nanq; ſedes eccleſiaſticæ ſunt dignitates, videlicet pontificum catholicorum, & inferioris quoque ordines ſacerdotum ſiue prælatorum, quorũ poteſtas nimirum tanta eſt, vt rectè ſit vel dici debuerit, quia datum eſt illis iudiciũ: autoritate nanque eius (cui pater dedit omne iudiciũ) hoc illis datum eſt, vt quæcunq; alligant ſuper terram, ligata ſint in cęlo, & quæcunque ſol-
Mat. 18. uunt ſuper terrã, ſoluta ſint in cælo. Summũ iudicij huius tribunal in eccleſia paratũ eſt Romana, vbi ſedes apoſtolica B. Petri, & nomine & corpore fundata eſt, cui ſpecialiter dictum eſt: Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo eccleſiam meam. Et tibi dabo claues regni cælorum. Ex illius ſanctæ ſedis religioſa & venerabili traditione memoriæ martyrum Chriſti ſic celebres & ſplendidæ factæ ſunt, vt omni honore ſolennizentur per mundum vniuerſi natalitij dies illorũ, & ſuper ſacra illorum corpora celebrentur ſolennia miſſarum. Ait ergo: *Et animæ decollatorum propter teſtimonium Ieſu, & propter verbũ Dei, & qui non adorauerunt beſtiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem in frontibus aut in manibus ſuis, & vixerunt, & regnauerunt.*) Quod eſt dicere: Eccleſia Chriſti in ordine ſuo ſedente, principibus quoq; & regibus terrarum obedientibus iudicio eius, animæ ſanctorũ martyrum (qui propter fidem Chriſti ſanguiné ſuum in perſecutione fuderunt, nolétes parère paganis principibus, vt Chriſtum negarent, & participes fierent de ſacrificijs dæmoniorum) virtutibus eximijs ſeſe viuere cóprobauerunt, & ita apud homines regnauerunt, qui iniquè damnati fuerãt, vt reges quoq; & imperatores diſcincti, & depoſito diademate nudis capitib. ſeſe proſternerét ad venerandas memorias eorum. Hoc fit, & fieri non deſinit mille annis, id eſt, ſicut iam dictum eſt, vſq; ad aduentum Antichriſti: Tamdiu regnabunt cũ Chriſto, vt quicunque Chriſtũ confitentur, martyres quoque Chriſti ſuppliciter venerentur. Cæteri, inquit, mortuorũ non vixerunt. Cæteri mortuorum, id eſt, qui aliter mortui ſunt, qui ſeculo viuunt, & Deo mortui ſunt, longè ab his differentes, qui propter teſtimoniũ Ieſu ſeculo mortui ſunt, & Deo viuunt: iſti non vixerunt, nec viuere iudicati ſunt, ſed inter mortuos ęſtimati, & verè ſunt, & hoc donec conſummentur mille anni, id eſt, donec veniat Antichriſtus, qui econtra tales vtique viuificabit: viuos aũt, id eſt, iuſtos Deo viuẽtes mortificabit. *Et ſedes hæc eſt*, ait, *reſurrectio prima.*)Hæc nimirũ alligatio draconis: Hoc iudicium ſedentium ſuper ſedes. Hæc vita regnantium cum Chriſto animarum ſanctorum martyrum, reſurrectio prima eſt. Sunt enim duæ reſurrectiones, ſicut duæ mortes, altera animarum, altera corporum. Reſurrectione animarũ credendo in Chriſtum, reſurreximus per baptiſmum, quam DOMINVS intendens dicebat turbis Iudæorum: Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij DEI, & qui audierint viuent. Porrò reſurrectione corporum in nouiſsimo die reſurgemus omnes, quam itidem Dominus inſinuans continuò ſubſecutus eſt: Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt audient vocem eius, procedunt qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij. Sequitur ergo: *Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima. In his ſecunda mors non habet poteſtatem, ſed erunt ſancti Dei, & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis.*) Qui enim crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, non tantùm mille annis, ſed cunctis annis, & diebus æternitatis. Nam dies, inquit Pſalmi- *Pſal. 60.*
ſta, ſuper dies reges adijcies, annos eius vſque in diem generationis & generationis. Permanet in æternum, & in ſeculum ſeculi. Sed quia veniens Antichriſtus fidem illius in pleriſque turbabit, idcircò ſic quodammodo determinauit. Et regnabunt cũ illo mille annis, addiditque continuò: *Et cũ cõſummati fuerint mille anni, ſoluetur Sathanas de carcere ſuo. Et exibit, & ſeducet gẽtes, quæ ſunt ſuper quatuor an-*

tuor ãgulos terræ Gog & Magog.)Soluetur & exi
bit, id eſt, permiſſo vtetur, & publi. [illegible] vbiq;
terrarum perſecutionem in Chriſtianos ex
citabit: Et ſeducet omnes gentes, electis vti
que exceptis, quia fieri non poterit, vt in er
rorem inducantur electi. Hoc enim & ſupe
Mat. 24. rius expreſſum eſt, his verbis: Et mirabun-
Sup. 17. tur inhabitãtes terram, quorum nomina nó
ſunt ſcripta in libro vitæ à conſtitutione mũ
di. Gentes ergo, id eſt, gentiliter viuentes,
qua nimirum appellatione omnes qui Chri
ſti ſunt, reputantur ſuperiores. Porrò vni-
uerſi, qui non ſunt Chriſti, miro hic denotã
tur modo, dum dicuntur Gog & Magog.
Interpretatur aũt Gog tectum, Magog de
tecto. Quid igitur, niſi occultos pariter &
manifeſtos per hæc intelligim⁹ aduerſarios?
Nam per Gog, id eſt, per tectum, falſos in-
telligimus fratres, qui intus ſunt, & nobiſcũ
profitentur nomen Chriſtianũ, qui pro eo
quod nondũ ſeſe produnt (quia rei vel tem-
poris occaſio illis deeſt) rectè dicuntur te-
ctum. Per Magog verò, quod eſt, de tecto, illi
rectè ſignificantur, qui ſicut operibus, ita &
verbo nobis aduerſantur, ſcilicet pagani,
Iudæi atq; hæretici. Porrò iſtis, cùm accepe-
rint occaſionem cũ antichriſtus venerit, nó
diſsimili furore ſociabunt falſi Chriſtiani,
pariterq́; cum illis vim facient veris, & ſim-
plicibus Chriſtianis. Ait ergo: *Et congregabit
eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris,
& aſcenderunt ſuper altitudinem terræ, & circuierunt
caſtra ſanctorum, & ciuitatem dilectam.*) Congre-
gabit eos, nó vtiq; in vnum locũ, ſed in v-
num idemq́; impietatis propoſitum, in vnũ
idemq́; nocendi ſtudium. Et rectè numerũ
illorum dicit ſicut arenam maris, quia, vide
licet, non ſunt ipſi, qui aſsimilẽtur vllo mo-
do ſtellis cæli, niſi fortè cũ ſignificatione
caſus & perditionis, vt illic: Et cauda eius,
videlicet draconis, trahebat tertiã partem
Sup. 12. ſtellarum cæli, & miſit eas in terram. Quod
de illis dũtaxat rectè dici poteſt, qui aliquã
Hier. 17. do potuêre fratres dici, ſed exierunt ex no-
bis, quales hic per Gog, id eſt, tectum ſigni-
ficati ſunt. Idcircò ergo ſicut arena maris,
quia non in cælo nomina eorum, ſed in ter-
ra ſcripta ſunt, quemadmodũ propheta di-
cit: Domine oẽs qui te derelinquunt cóſun-
dentur, recedentes à te in terra ſcribentur.
Iſti aſcenderunt, ait, ſuper altitudinem ter-
ræ: De futuro rerum tempore, quo dixerat,
ſoluetur Sathanas, & exibit, & congregabit
ad præteritum viſionis tempus, rediit repé-
tè dicendo, & aſcenderunt, & circuierunt
caſtra ſanctorum. Aſcenderunt ergo, ſub
auditur in illa viſionis imagine: Nam aſcen
ſuri ſunt in re: Aſcenſus eorũ ſuperbia eo-
rum eſt. Denique tunc tempus eorum erit,
vt aſcendant in curribus, & in equis glorlã-
tes, locuſtæ ſubſiliãt, & diffundantur ſuper
altitudinẽ terræ, latè potentes, latè dominã
tes ſub tali tantoq; terrarũ principe. Ita aſcẽ
dentes, ita ſuperbiẽtes circuierũt caſtra ſan-
ctorũ, & ciuitatem dilectam. Quod dixerat
caſtra ſanctorum, hoc maniſeſtius repetiuit
dicẽdo, & ciuitatẽ dilectã. Nam ciuitas dile-
cta caſtra ſunt ſanctorũ, caſtra pacis & dile-
ctionis, firmata fide, nó materiali lapide, ar-
mata verbo nó ferro. Huiuſmodi caſtra, ta-
lem ciuitatem circuierunt, non irruperunt:
impugnauerunt, nó infregerunt. Foris ſunt,
& in circuitu impii ambulãt, quia etſi cor-
pori nocent, nó tangunt animam: ſi lacerant
carnẽ, non lædunt fidem. Quid tandem? *Et
deſcendit ignis de cælo, & deuorauit eos: Et diabolus, qui
ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris,
vbi & beſtia & pſeudopropbetes cruciabũtur die ac no-
cte in ſecula ſeculorum.*) Hæc omnia per anticipã
tionem dicta ſunt: nã qualiter debeãt fieri,
qualiter ignis diabolum, & eos oẽs quos il-
le ſeduxit, deuoraturus ſit, vel quomodò
in ſtagnũ ignis & ſulphuris mittendi ſunt,
ſequenti capitulo repetens latius exponit.
Ait enim: *Et vidi thronum magnum candidum, & ſe-
dentem ſuper eum, à cuius conſpectu fugit terra & cæ-
lum, & locus non eſt inuẽtus ab eis. Et vidi mortuos ma-
gnos & puſillos ſtantes in conſpectu throni: Et libri aper
ti ſunt: & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ. Et iudicati
ſunt mortui, & ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecundũ
opera ipſorum.*) Ergo ſeſsio iſta, & cunctus iſte
apparatus, ille eſt, quẽ proſpiciens ipſe qui
ſeſſurus eſt cũ iam ad paſsionem properaret
hoc modo prolocutus eſt: Cùm aũt venerit fi Mat. 25.
lius hominis in maieſtate ſua, & oẽs angeli
cũ eo, tunc ſedebit ſuper ſedẽ maieſtatis ſuæ,
& cógregabuntur ante eum oẽs gentes, & ſe
parabit eos ab inuicẽ, ſicut paſtor ſegregat
oues ab hœdis, &c. Thronus magn⁹ illa ma-
gna altiſsimæ maieſtatis ſedes eſt: Thronus
ille vt magnus, ita eſt & cãdidus, quia nó eſt
aut erit, quod in iudicio illo iure reprẽhẽdatur:
ſedentẽ ſuper eum, abſq; vllo nomine dixit,
magnificẽtius perſonã illã ſilentio innuens:
quia nec ignota eſt, nec ignorari licet, & vt
tunc nó cognoſcatur impoſsibile eſt: immò
prouidendum eſt, vt quando ſedens videbi
tur, beneuolum habeat oculum præparatũ
qui viſurus eſt. Nam contra malignos ocu-
los de iſto propheta loquitur: Domine ex-
altetur manus tua vt nó videant & cóſundã
tur zelantes populi, & ignis hoſtes tuos de-
uoret. Nã quomodo zelantes populi, quo- Eſa. 26.
modo maleuoli ſuſtinebũt oculi? Ait enim,
quia ab aſpectu eius fugit terra & cælum, &
locus nó eſt inuẽtus ab eis. Quomodo tunc
fugiet terra aut cælũ? Nimirũ terra magna
cóflagrata incendio priſtinam amittet ſpe-
ciem, ſimulq́; opera terrena diſparebunt,
opera regum atque principum ſimul ruẽt,
ſimulq́; ardebũt, nec remanebit lapis ſuper
lapidem ciuitatum ſiue munitionum, quaſ-

cunque homines incipiente Cain ædifica-
uerunt, nec ſaltem exiguus ex incendio re-
ſiduus erit puluis eorum. Hoc modo terra
ſugiens ſanguinem quoq; reddet omnem,
quo corrupta eſt, ex quo iam dictus Cain
Gen. 4. interfecit fratrem ſuum Abel, & corpora v-
niuerſa hominum, quibus ab initio repleta
eſt: Nam hoc eſt quod ait: *Et vidi mortuos ma-
gnos & puſillos ſtantes in conſpectu throni.)* Porrò
cælum ſic fugiet, quomodo per Pſalmiſtam
tam de terra, quàm de cælo prædictum eſt:
Pſal. 101. Initio tu Domine terram fundaſti, & ope-
ra manuum tuarum ſunt cæli: Ipſi peribunt
tu aũt permanes, & omnes ſicut veſtimen-
tum veteraſcent, & ſicut opertorium muta
bis eos, & mutabuntur. Quod hic ſingulari
ter cælum hoc idem illic pluraliter cæli ſi-
gnificant, videlicet cælum aereum: quia ni
mirum iſte quoque aer eraſsior atque cor-
pulentior cælum dici cõſueuit: Vnde & vo-
lucres, quæ volatu ſuo infimum non exce-
dunt aerem, dicuntur tamen volucres cæli:
qui, videlicet aer cùm ſit vnus, ſunt tamen
diuerſæ qualitates aeris pro locis & regio-
nibus diuerſis, atque idcircò & vnum cælũ,
& multi dicuntur cæli. Hinc ait quidam
Horat. Ethnicorum: Cælum, non animum mutãt,
qui trans mare currunt. De iſtis celis non
dubium eſt, quin perituri ſint, videlicet ni-
mio calore ſoluti, quando ſuper thtonum
ſuum magnum iſte ſedens apparebit. Nam
2. Pet. 3. de illis quoque Petrus Apoſtolus in epiſto
la ſua dicit: cæli autem qui nunc ſunt, & ter
ra eodem verbo repoſiti ſunt reſeruati in
diem iudicij. & perditionis impiorum ho-
minum. Mirabilis atque pauenda erit illa
fuga cæli ſiue cælorum. Neque enim ſilen-
tio fiet, ſed terribiliter audienda eſt diſru-
ptio ſugientium, ſiue ſuga diſruptorum ſe-
que diſrũpentium, ſicut vetus diſrumpitur
veſtimentum. Ignis quippè non leuiter tũc
ſuas iuſſus exercebit vires, vt nõ parumper
cæli crêpitent, ſicut nunc interdum inuale-
ſcente æſtiuo calore crepitare ſolent (quem
crepitum phyſici dicunt eſſe tonitruum)
ſed erit tempeſtas valida, validuſque ignis,
qui in circuitu ardebit venientis, vtpotè ad
vindictam exire iuſſus impiorum, ad exa-
minanda merita bonorũ & malorum. Poſ-
ſunt ptæterea per terram ſugientem homi-
nes peccatores: per cęlum autem, id eſt, aerẽ
rectè intelligi dæmones, quorũ in aere pote
ſtas vagandi eſt. Sequitur enim: *Et locus non
eſt inuentus ab eis.)* Illam quoque terram, & il-
lud cęlum rectè hic intelligimus, cui fugiẽ-
di quidem voluntas ſit, ſed latendi locus
nullus inueniri poſsit à conſpectu ſedentis
ſuper thronum, ſcilicet homines impios, &
ſpiritus malignos, qui tanti iudicis aſpectũ
fugere nõ valebunt, nec obtinere poterunt
optando abſcõdere ſe in ſciſſuris petrarũ,
& dicendo mõtibus: cadite ſuper nos: & col
libus, cooperite nos à facie ſedentis ſuper
thronũ: ſed vniuerſi coram aſtabunt, omnes
producẽtur ad publicũ. Vnde protinus ſub
iungit: *Et vidi mortuos magnos & puſillos ſtantes in* Sup. 6.
conſpectu throni.) Magnos & puſillos dixit, ꝙ
idem eſt ac ſi dicat, neminem latere poſſe
quin coram aſsit, ſiue magnus, ſiue puſillus
ille ſit. Nec verò facies tantũ, ſed cõſcientiæ
quoque parebunt: Hoc eſt quod continuò
ſubijcit: *Et libri aperti ſunt.)* Apertio nanque li-
brorum manifeſtio erit conſcientiarum. O-
mnes enim nos, ait Apoſtolus, manifeſtati 2. Cor. 5.
oportet ante tribunal Chriſti, vt referat v-
nuſq; corporis ſui prout geſsit ſiue bonum
ſiue malum. *Et alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ.)*
Liber iſte diuinæ præſcientię, & beatę prę-
deſtinationis certitudo eſt. Multum ad ve
ritatem iudicij operabitur hic liber, quia
videlicet ſaluari fas non eſt, niſi tantum il-
los, qui in hoc lib. vitę ſcripti, id eſt, ad vitã
ſunt pręordinati, quos iã tunc Deus ſcripſe-
rat, & quos naſci iubebat quando formatis
hominibus primis maſculo & fœmina, parẽ
tibus noſtris gratuita benedictione benedi-
xit illis dicens: Creſcite & multiplicamini. Gen. 1.
Nam cæterorum omnium cauſa vt naſcerẽ-
tur, peccatum acceſsit primę pręuaricatio-
nis, ſicut indicat textus vel ordo narratio-
nis. Ad mulierem nanque dixit idem Deus Gen. 3.
peccato iam conſummato: Multiplicabo ę-
rumnas tuas & cõceptus tuos. Multũ igitur,
vt iã dictũ eſt, ad veritatẽ iudicij ſimulq; ad
laudem miſericordię liber iſte apertus, qui
eſt vitę, operabitur cum cunctis palam fiet,
quia nullus eorum qui perditionem malis
ſibi operibus conquiſierunt fuit pręordina
tus, itemque nullus eorum, qui ad vitam
pręordinati fuerunt, quiq; illa benedictiõe
naſci iuſsi ſunt ſaluti deerit, neq; cũ eiuſmo
di operib. tunc apparebit vt debeat condẽ-
nari ſaluatus gratia permanentis & perſeue
rantis eiuſdẽ benedictionis. Hinc enim gra-
tulando pro victoria dicet miſericordia his
qui ſtabũt à dextris: Venite benedicti patris Matt. 5.
mei percipite regnum, quod vobis prępa-
paratum eſt à conſtitutione mundi. Nimi-
tum hęc eo dicente non paruo celebrabitur
vel cõmemorabitur triumpho victrix be-
nedictio Dei, quod inter tot ſubſecutę ma-
ledictionis ſpinas, & tribulos creſcere, & ad
perſectũ perduci potuerit ad laudẽ ipſius,
qui propter nos homo ſactus maledictio-
nem ſoluit, & priorem benedictionem re-
cuperauit. *Et iudicati ſunt*, inquit, *mortui ex
his quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſo-
rum.)* Hoc ita certum eſt, vt nemini vacet
neſcire, cuius ore recitandum ſit quic-
quid in libris illis ſcriptum eſt: Rex ipſe ſe-
dens ſuper thronum ita ſe recitaturum aſſe
ruit, primum his qui à dextris eius erunt:

Ibidem. Eſurini enim & dediſtis mihi manducare, ſitiui & dediſtis mihi potum, &c. Econtra de conſcientijs illorum qui à ſiniſtris erũt, pronuntiabit quod hæc omnia nõ fecerint, & idcirco diſcedite, dicet, maledicti in ignẽ æternum. Ibi deeſſe nihil licebit, vbicunq; vel qualicunq; fine conſumptus fuerit. Vnde & protinus ſubiungit: *Et dedit mare mortuos ſuos, qui in eo erant, & mors et infernus dederunt mortuos ſuos qui in ipſis erant.*) Mare, videlicet corpora, mors & infernus dederunt animas. Et quidem non ſolum mare, verum etiã terra de ſepulchris omnia reddet corpora. Sed pulchrè ſolum mare hic dixiſſe contentus eſt, de quo magis ab infidelibus dubitari poterat, quibus cum incredibile videatur poſſe noſtra de puluere terræ in integrũ reformari corpora, multò magis impoſsibile ęſtimatur de mari, cunctiſq; fluminibus reuocari, ſic omnino conſumpta, vt ne puluis quidem exiguus ſuperſtes vſquam compareat.

Pſal.115. *Supr.14.* Porrò mors & infernus hoc differunt, ꝙ infernus malorum tantum, mors autem dicatur et ſit etiam bonorum. Nam pretioſa in cõſpectu domini mors ſanctorum eius. Igitur mors & infernus dederunt mortuos ſuos, id eſt, beatorum mortnorum, qui in Domino mortui ſunt, & damnatorum, qui in inferno deputati ſunt, animę ad propria corpora reuertentur, vbicunque corpora ipſa fuerint, etiam ipſa quæ in profundo maris beluina voracitas conſumpſit. Sequitur: *Et iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum, & infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hac mors ſecunda eſt. Et qui non eſt inuentus in libro vitæ ſcriptus, in ſtagnum miſſus eſt ignis.*) Hoc iam dixerat, quia iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum & interpoſito, quia dedit mare mortuos ſuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant, tunc demum repetit: Et iudicatum eſt, inquiens, de ſingulis ſecundum opera ipſorum. Nimirum quia impiorum (de qnibus protinus ſubiungit, & infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis) duplex damnatio eſt. Nam & antequam reſurgant cũ corporibus ſuis reſurrectione, qua mare quoq; reddet mortuos ſuos, iudicatæ apud inferos cruciantur animæ impiorum, & poſtquam reſurrexerint, tunc iudicatæ pariter animæ cum corporibus ſuis cruciabuntur in ſecula ſeculorum. Tunc infernus & mors, id eſt, homines impij, qui à ſiniſtris erunt cum diabolo & angelis eius mittẽtur in ſtagnũ ignis. *Et hæc*, inquit, *ſecũda mors eſt.*) Videlicet de qua superiꝰ cum dixiſſet. Beatus & ſanctus q habet partẽ in reſurrectione prima, ſubiũxit atq; ait: In his ſecunda mors nõ habet poteſtatem. Ergo cum ſit reſurrectio prima reſurgere à peccatis per fidẽ Chriſti, rectè prima mors peccatum, ſecunda aũt mors rectè intelligitur æterna vindicta peccati, de qua iterum ſubiungit: *Et qui non eſt inuentus, in libro vitæ ſcriptus, in ſtagnum miſſus eſt ignis.*) Quod idcirco repetere videtur, quia videlicet, vt mittantur in ſtagnum ignis duplici pro cauſa fuit, id eſt, & pro peccato originali, à quo liberati non ſunt per fidem Chriſti, & pro actualibus peccatis, quę ſinguli in vita ſua, ſuperaddiderunt præuaricationi illi. Itaq; quod ſnperius anticipãdo dixerat: Et diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis ardentis & ſulphuris, vbi beſtia & pſeudoprophetes cruciabuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum, hoc ipſum ab eo loco vſq; ad præſentẽ terminum demonſtratum eſt qualiter fiet. Ab hinc beatũ immortalitatis ſtatum eorum, qui à dextris erunt, qnibus dictum erit: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, ſignificant ſe- CAP. quentia viſionis qualis futurus ſit. *Et vidi cælum nouum, & terram nouam. Primum enim cælum,* XXI. *& prima terra abijt, & mare iam non eſt. Et ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam vidi deſcendentem de cælo, à Deo paratam ſicut ſpõſam ornatam viro ſuo.*) Exterminatis illis, qui corruperũt terram, vidi inquit, cælum nouum, & terram nouam, id eſt, cæli & terrę ſpeciem nouam, & in melius commutatam. Primum enim cælum, & prima terra, id eſt, cæli & terræ ſpecies priſtina abijt ſiue fugit, ſicut ſupra dictum eſt, quia à conſpectu ſedentis ſuper thronum fugit terra & cælum. Porrò de eo quod ait: *Et mare iam non eſt.*) Dubiè à doctoribus tractatum eſt, vtrum maris fluida ſubſtantia penitus ſiccanda & adnihilanda ſit magnitudine illius incendij, quo deflagrabitur vniuerſitas ſeculi, an in melius commutanda, vt eius quoque ſubſtantia quidem permaneat, ſed ſpecies alia ſit. Cunctis igitur innouatis: *Vidi, ait, ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam.*) Tanto nanque venerabili præconio ſanctorum, atque electorum vniuerſitatem efferri decuit, vt diceret eam ciuitatem, meritis ſanctam, nomine Hieruſalem, habitu nouam: nimirum, quia hæc ciuitas ſancta eſt, illa autem, quam ſuperius viderat, inimica huius, meretrix & mater fornicationum, & dicitur & eſt. Iſta Hieruſalem nomine ſuo, ſuam & Dei ſui veram ſignificans pacem: illa, Babylon vocabulo ſuo, ſuam deſignans confuſionem. Iſta noua & perſeuerans in iuuentute æterna, illa celeri iuuentute per fornicationes expenſa, atque in breui conſumpta, deinceps corrugatur vetuſtate ſempiterna. Quæ eſt enim huius nouitas, niſi gemina ſanctæ regenerationis gratia? Nunc enim regenerata per primam reſurrrectionem, id eſt, per

Chriſti baptiſmum, in nouitate vitæ ambu-
Rom. 6. lat, tunc autem, cùm factum ſuerit, quod
Mat. 19. præſens viſio præſcribit, regenerata erit
per ſecundam reſurrectionem, de qua ipſe
Chriſtus: In regeneratione, inquit, cùm ſe-
derit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ,
& cætera. Erit ergo tunc verè noua tam in
corpore quàm in anima. Talem vidi, in-
quit, deſcendentem de cælo, & exponens
quid dixerit, addidit: *A Deo paratam.*) Non
enim ſibi arrogat, id quod eſt illa ciuitas
ſancta, ſed à Deo ſe accepiſſe, non ſuis me-
ritis, ſed cæleſti gratia, ſemper meminit, &
ſempiternas agit gratias. Quomodo para-
tam à Deo? *Sicut ſponſam,* inquit, *ornatam viro
ſuo.*) Multum per omnia ciuitas hæc prædi-
dicatur diſsimilis ciuitati illi magnæ mere-
trici. Illa nanque in habitu meretricis ſe-
dens ſuper beſtiam coccineam, plena o-
mnibus blaſphemiæ, proſtituta & fornica
ria patenter arguitur, proſtituta dæmonijs,
fornicata cum regibus. Hæc autem vni vi-
ro ſuo, vni Deo ſuo pudicè ornata pronũ-
ciatur, & ſicut ſponſa, videlicet iam præpa-
ratas ingrediendo ad nuptias, adultera illa
meritas mortis & inferni ſubeunte pœnas.
Sequitur: *Et audiui vocem magnam de throno dicẽ-
tem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habi-
tabit cum illis: Et ipſi populus eius erunt, & ipſe Deus
cum eis erit, eorum Deus.*) Verè magna & dele-
ctabilis vox iſta, quam ſanctam ciuitatem,
& ſponſam ſuam ipſe, qui ſedet in throno,
dignam demonſtrat atq; commendat. Ne-
que enim illa vnquam commendauit ſei-
pſam, atque idcircò dignum eſt, vt vir ſuus,
Deus ſuus, commendet illam. Econtra me-
retrix illa corruptis & corruptoribus ſuis
ſemetipſam commendat, ſemetipſam cor-
de & ore proprio apud illos in malis pro-
prijs magnificat: Nam in fronte eius nomẽ
ſcriptum myſterium: Babylon magna, ma-
ter fornicationum, & abominationum ter-
ræ: Item ipſa in corde ſuo dicit: Sedeo regi-
na & vidua non ſum, & luctum non vide-
bo: Hæc autem non ſemetipſam cõmendat,
ſed Deus ſuus, vir ſuus, ſedens in throno
magna voce illam commendat. *Ecce,* inquit,
*tabernaculum Dei cum hominibus & habitabit cum
eis.*) Ecce demonſtrantis aduerbium, magnũ
eſt magnæ gratulationis indicium lætantis
Pſal. 103. ore prolatum, quia quemadmodum Pſal-
miſta dicit: Lætabitur Dominus in operi-
bus ſuis: Hoc nanque tabernaculum opus
Domini eſt, vniuerſa ornamenta eius abin-
tùs & deforis pulchra ſunt opera Domini,
digna præconia demonſtrantis Domini, di-
gna lætitia cordis Domini, vt ſicut iam di-
ctum eſt, propheta teſtante, lætetur in illis.
Gen. 2. Ex quo formato homine primo coſtam de
latere eius tulit, & ædificauit eam in mulie
rem, extunc Deus hoc tabernaculum ſuum
ædificare non deſijt, aut deſiuit donec com
pleat, & dicat: Ecce tabernaculum Dei.
Porrò quod addit cum hominibus, idem
eſt, ac ſi dicat ex hominibus: Totum nan-
que hoc tabernaculum ex hominibus ædi-
ficatum eſt. Vnde & lapides viui dicuntur,
tunſionibus, preſſuris expoliti, & ſuis qui-
que locis per manum artificis Dei benè di-
ſpoſiti. Quomodo autem & Deus habita-
bit cum eis, niſi quia verbum caro factum
eſt, & habitauit in nobis, Deus homo fa-
ctus ſecundum veritatem naturæ eſt, & ſem
per erit vnus ex nobis? Et quia per paſsionẽ
author ſalutis noſtræ conſummatus rectè
dictum: *Et ipſi populus eius erũt*) Et quia ipſe qui
poſsidet, eorũ quos poſsidet, poſſeſsio eſt,
addit adhuc: *Et ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.*)
Sequitur: *Et abſterget Deus omnem lachrymam ab
oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, ne-
que clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierũt.*)
Mira veritatis aſſertio: abſterget, inquit,
Deus omnem lachrymam ab oculis eorũ:
Magnificentius exprimi non potuit mul-
titudo conſolationis, quæ in iſto ſeculo flẽ-
tibus, illic repoſita eſt ſanctis & electis Dei.
Huiuſmodi nanque dictio à ſimilitudine
tracta eſt matris, quę paruuli ſui fletum non
ſuſtinens oculos eius, & faciem manu ter-
git, mulcet oſculis. Pro intimando nobis
tanto affectu ſuo idem Deus in propheta in
ter cætera dicit. Pueri eorum in humeris Eſa. 66.
portabuntur, & ſuper genua conſolabun-
tur. Statimque ad ipſos paruulos apoſtro-
pham facit, & dicit eis idem gratiæ ſpiritus:
Quemadmodum mater conſolatur filios
ſuos, ita & ego conſolabor vos, & in Hie-
ruſalem conſolabimini, & cætera. Fruſtra
autem de oculis fletus abſtergi videretur,
niſi etiã ipſa flendi cauſa tolleretur. Rectè
protinus ſequitur, & dicit: *Et mors vltra non e-
rit.*) Nomine mortis vniuerſas breuiter com
præhendit anguſtias mortalitatis. Ac ſi di-
cat. Et meretrix illa, quam de ſanguine ſan-
ctorum ebriam vidiſti, nequaquam vltra
quicquam de ſanguine illorum bibere po-
terit, quippè qui nec vllo modo vltra iam
poterunt mori. Sublata autem morte con
ſequenter & luctus tollitur. Ait ergo: *Ne-
que luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ
prima abierunt.*) Statimque ſequitur: *Et dixit qui
ſedebat in throno: Ecce noua facio omnia.*) Hoc ille Eſa. 64.
dicit, cuius dixiſſe feciſſe eſt. Noua erunt 1. Cor. 2.
omnia, quia talia erunt, quæ oculis non vi-
dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis a-
ſcenderunt, quæ præparauit Deus diligen-
tibus ſe. Illa prima, ſcilicet omnia vetera,
omnia mala abierunt, mors, & luctus, & cla
mor, & dolor: & hæc omnia noua, omnia bo
na, ordine recto ſuccedunt. Non ita autem
in proceſſu illius meretricis. Sed quid? O-
mnia bona illius prima abierunt, purpura
eius, au-

eius,aurum eius, lapides pretioſi eius,mar-
garitæ eius, omne lignum thinum eius,om-
nia vaſa eboris eius, & cæterę diuitiæ eius,
quæ ſuperius pereuntes referútur, & dein-
de ordine ſuo ſuccedunt, mors,& luctus,
& Fames,& cõbuſtio ignis ſulphurei,& pro
omnibus his ſemel & iterũ,ac tertio, væ,vę,
væ, conclamatur illi. *Et dicit mihi: Scribe, quia
hæc verba fideliſsima ſunt,& vera.)* Ipſe qui ſedet
in throno, qui omnia faciendo dicit,& di-
cendo facit ore ſuo, dicit mihi ſcribe,mu-
nere ſuo facit hoc vt ſciã, & dignus ſim ſcri-
bere Apoſtolica ſimul & euangelica auto-
ritate. Et quare ſcribere debeam ſubiuncta
teſtificatur cauſa,quia hæc verba,inquit, fi-
deliſsima ſunt,& vera. Fideliſsima, videli-
cet in promiſsione bonorum, vera in com-
minatione malorum,quæcunq; præceden-
ti loco conſcripta ſunt in apparatu terribili
ſimul & expectabili ſedentis ſuper thronũ.
Et dixit mihi: Factum eſt.) Ipſe qui primo aduẽ-
tu ſuo iurauerat, ſiue iurare viſus fuerat ſu
perius, per viuentem in ſecula ſeculorum,
quia tempus amplius non erit,ſed in diebus
vocis ſeptimi angeli cùm cœperit tuba cane
re conſummabitur myſteriũ Dei, ſicut eu-
angelizauit per ſeruos ſuos prophetas, idẽ
hic in pręſignatione ſecundi aduentus ſui di
Luc.16. cit:Factum eſt. Quid eſt enim dicere factũ
eſt,niſi myſterium Dei conſummatum eſt?
Ergo factum eſt,conſummatum eſt tempus
pœnitentię ſiue commutationis amplius nõ
erit.Chaos enim magnum firmatum eſt in-
ter Babylonem illam meretricem damnatã
& Hieruſalem iſtam ciuitatem ſanctã, Dei
ſponſam,vt nec illius tormẽtum aut luctus
vltra mitigetur, nec iſtius gaudium vel or-
natus amplius diminuatur. Hoc dicto con-
feſtim pulcherrimo quaſi epilogo vtitur di
cendo ſic: *Ego ſum α & ω initium & finis: Ego ſitien
ti dabo de fonte aquæ viuæ gratis: Qui vicerit,poſsi de-
bit hæc, & ero illi Deus, & ille erit mihi filius. Timidis
autem & incredulis,& execratis,& homicidis, & forni
catoribus,& veneficis,& idololatris, & omnibus menda
cibus,pars illorũ erit in ſtagno ardenti & igne ſulphure,
quod eſt mors ſecunda.)* Breuiter nanque ea de
quibus hactenus ſermonem feci, vel quorũ
huic imagines oſtendit, quæ & verba fide-
liſsima atq; vera pronũciauit, ſcilicet de bo
nis eorum,qui à dextris,& de malis eorum
qui in illo iudicio ſtatuentur à ſiniſtris. Nã
quod ait: Ego ſitienti dabo de fonte aquæ
viuæ gratis, qui vicerit poſsidebit hæc, & e-
ro illi Deus, & ille erit mihi filius: fideliſsi-
ma ſunt verba his repoſita, qui à dextris e-
runt, quæ ſequuntur: Timidis autem & in-
credulis,& execratis, & homicidis, & forni
catoribus,& veneficis,& idololatris,& om-
nibus mendacibus, pars illorum erit in ſta-
gno ardẽti igne & ſulphure,quod eſt mors
ſecũda,verba ſunt vera in eos qui à ſiniſtris
erunt. De quorũ omnium fidelitate ac veri
tate ne quis dubitet, ſuam autoritatem ipſa
quæ loquitur veritas,mira cũ grauitate in-
terponit dicendo: Ego ſum α & ω,initium *Supra.1.*
& finis. De iſta ſuimet quadã deſcriptione *Eſa.11.*
iam initio dictum eſt, vbi idem ait:Ego ſum *Pſal.18.*
α & ω,principium & finis. Veraciter omnia
hæc, quæ hac vltima periocha dicta ſunt,eo
modo dicta ſunt vt plena ſint timoris,& ſe-
cundum hæc opera ſua,vel iudicia ſua ſpiri-
tus ſanctus rectè dicitur, & eſt ſpiritus timo
ris Domini. Hic timor Domini ſanctus eſt,
quia omnes ſanctos & electos Dei timora-
tos facit. Timoratos inquam, non timidos
omnes illos facit, quia quantumcunque in
ſanctitate profecerint, conſiderãtes verita-
tem atque ſeueritatem tremendi iudicij,ti-
ment & tremunt adhuc, nec enim ſeſe com-
præhendiſſe arbitrãtur,& nihilominus for-
tes ſunt,& currunt vt compræhẽdant,quod
timidi non faciunt. Timidi nanque dicun- *1.Cor. 9.*
tur & ſunt, qui neque fidem neque ſpẽ ha-
bent futurorum, & tunc demũ rectè timidi
dicuntur, cũ de promiſsionibus Dei dubi-
tantes nihil forte propter ſpem vitæ,nihil
arduum propter præmiorũ fiduciam aggre
diuntur. Idcirò rectè præſenti loco timidi
cum incredulis ſociantur: & ſicut incredu-
lorum,ita timidorum quoque pars in ſta-
gno ardenti fore denunciatur. Et hæc quidẽ
retributio iuſtitiæ eſt, illa autem donatio
gratiæ,quæ ſanctis promittitur in remune-
ratione. Proinde cùm dixiſſet: Ego ſitienti
dabo de fonte aquæ viuæ, addit gratis: quia
nimirum hoc ipſum quod ſitit operando,
quod operatur ſitiendo, & deſiderando ad
Deum, quemadmodum deſiderat ceruus
ad fontes aquarum, totum muneris eſt di- *Pſal. 41.*
uini,muneris gratuiti. Ipſe enim & gratis *Rom.8.*
nos fecit & gratis antequã eſſemus omnes,
ſanctos ſuos ad vitam prædęſtinauit, & cũ
periſſemus in Adam, itidem gratis nos voca
uit,atque à peccatis regenerante Chriſti gra
tia iuſtificauit. Cõſequenter igitur & illud
gratiæ erit vel eſt: quod vocatos atque iu-
ſtificatos magnificauit illa magnificatione
vt ſint filij Dei, quemadmodum dicit: Et
ero illi Deus, & ille erit mihi filius, & bibẽt
de fonte aquæ viuæ,ita vt inebrientur,quẽ-
admodum Pſalmiſta dicit: Inebriabuntur *Pſal. 35.*
ab vbertate domus tuæ,& torrẽte volupta-
tis tuæ potabis eos: quoniam apud te eſt fõs
vitæ,& in lumine tuo videbimus lumen.

VNDECIMI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER DVODECIMVS.

SEPTEM ſpirituũ Dei opera ſpectauimus, quę vel qualia cum genere humano operati ſunt ab initio vſque ad finem ſeculi, ſinguli ordine ſuo, à primo qui eſt ſpiritus ſapientiæ, vſq; ad vltimum eiuſdem ordinis ſpiritum timoris Domini. Nam, ſicut alias dictum eſt, nobis quidem aſcendentibus ad Deum, primus in ordine eſt ſpiritus timoris Domini, teſtante ſcriptura cùm dicit: Initium ſapientiæ timor Domini. *Pſal.110.* Sed deſcendenti ad nos gratia cæleſti, alius in propheta computatur ordo eorundem ſpirituum Domini, cùm de flore qui de virga prodeunte ex radice Ieſſe *Eſa.11.* aſcendit, loquens ita dicit: Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Horum ergo ſpirituum opera ſecundum ſanctarum autoritatem ſcripturarum requirentes ſpectauimus, & pro poſſe ſcrutati ſumus ſeptẽ periochas, determinando ſecundum eoſdẽ ſpiritus, quoniam ab ipſis gratiam & pacem nobis annunciabat ſcriptor libri huius in Chriſto Ieſu dicens in initio: Gratia vobis ab eo qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt, & à ſeptẽ ſpiritibus, qui in conſpectu throni *Sap.1.* eius ſunt, & ab Ieſu Chriſto, &c. Nunc tandem in calce viſionis ſiue reuelatiõis huius vniuerſitas huic Ioanni demonſtratur totius operis, quod Ieſus Chriſtus tot impenſis, tot ſpirituum ſuorum gratijs vel donis ædificauit, ſcilicet ciuitas ſancta Hieruſalẽ, quæ eſt eccleſia Dei, non qualis in iſta peregrinatione eſt, vel qualis in vltimo iudicio ſtabit à dextris, ſicut paulò ante dictum eſt, non ſine aliquanto timore donec tranſeat furor Domini, quo in ignem æternum mittentur ſiniſtri: ſed qualis poſt iudicium in gloria æterna erit, ſola & tota alienis omnibus foras miſsis, perfruẽs viſione Dei. Hoc ita incipit: *Et venit vnus de ſeptem angelis habentibus phyalas plenas ſeptem plagis nouiſsimis, & locutus eſt mecum dicens: Veni oſtendam tibi ſponſam vxorem agni: & ſuſtulit me in ſpiritu in montem magnum & altum, & oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Hieruſalem deſcendentem de cælo à Deo, habẽtem claritatem Dei.)*

Vnus iſte de ſeptem angelis, vnus eſt Chri- *2.Cor.13.* ſtus, qui in omnibus eiſdem loquitur angelis, id eſt, prædicatoribus ſanctis, quemadmodum dicit quidam illorum Apoſtolus Paulus. An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Hic vnus futurum erat vt veniret ad iſtum dilectum ſuum Ioannem, & appareret illi cum diſcipulis ſuis, ſicut in peruulgata aſſumptionis eius hiſtoria legis, dicens: Veni dilecte mi ad me, quia tempus eſt vt epuleris in cõuiuio meo cum fratribus tuis. Hoc ergo præſignans iſte vnus de ſeptem angelis locutus eſt, ait, mecum dicens: *Veni, oſtendam tibi ſponſam vxorem agni.)* Qui enim hæc dicit: epulas vtique nuptiales illic eſſe innuit, de quibus, vt iam dictum eſt, dicendum huic erat, quia tempus eſt vt epuleris in conuiuio meo cum fratribus tuis. Sponſa quippè eſt in conuiuio nuptiali. Quare autem vtrunq; dixit, & ſponſam, & vxorẽ agni? Videlicet, quia coniugiũ agni & vnicę eccleſię eius virginale eſt: etiam illic vbi iã vxor erit in plenitudine voluptatis, ſponſa nihilominus permanebit, quia nimirũ in illa beata copula ſemper vxor cum filijs, ſemper virgo erit permanentibus nuptijs, & ſponſalibus feſtis. *Et ſuſtulit me,* inquit, *in ſpiritu in montem magnum, & altum.)* Verè qui ad viſio- *Dan. 2.* nem diuinitatis transfertur quod huic futurum erat, ſicut iam diximus, in magnam altitudinem altamq́ue magnitudinem mõtis æterni ſuſtollitur. Mõs quippè iſte Chriſtus eſt, qui tanquam lapis modicus de monte exciſus ſine manibus, id eſt, in humilitate noſtræ conditionis de virgine natus creuit, factuſq́ue eſt mons magnus, & impleuit orbem terrarum, creuit aſcendendo ſuper choros angelorum, Dominus omnium cæleſtium terreſtrium & infernorum. In montem hunc magnum & altum ſuſtulit me, ait, & oſtendit mihi ciuitatem ſanctam *Philip. 2.* Hieruſalem. Ergo ſuper iſtum Chriſtum ciuitas Chriſti fundata vel ædificata eſt. Hoc ita verum eſt, vt per prophetam quoque Deum legamus dixiſſe de illo. Ecce e- *Eſa.28.* go mittam in fundamentis Sion lapidem ſummum, angularem pretioſum, in funda- *Mat.21.* mento fundatum. Sed & ipſe lapis in Enan *Luc. 20.* gelio contra ſcribas & phariſæos, Pſalmiſta *Pſal. 117.* pro ſemetipſo vtitur teſtimonio cùm dicit:

Lapidem

Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. Rectè ergo ſuper montẽ ciuitas oſtenditur, quæ ſuper ipsũ Chriſtũ eccleſia Chriſti fundata eſſe cognoſcitur, mira ædificatione, mira fundamenti & lapidum poſitione. Omnis nãque ædificatio cuncta ædificia ciuitatum ſiue domorum, quæcunque in hoc mundo ſunt, lapidem ſundamenti habent deorſum infimum & parietem ſurſum. Hæc autem ædificario vel ciuitas quæ hic in ſpiritu oſtenditur, ſundamentum ſurſum habet altiſſimum, vnde pendet omnis ſtructura parietum, omnis ſpes & amor populorum fidelium. tam Iudæorum qui priores fuerũt, quàm gentiliũ qui poſterius ædificati ſunt. Hanc ciuitatem dicit ſanctam, & nuncupat Hieruſalem, quia ſancta eſt eccleſia ſponſi ſui ſanguine ſacrata, æternę pacis poſſidens; & poſſeſſura viſionem. Vnde ad eam in

Pſal. 147. Pſalmo loquitur ſpiritus ſanctus: Lauda Hieruſalem Dominum, lauda Deum tuum Sion. Quoniam conſortauit ſeras portarũ tuarum, benedixit filijs tuis in te, qui poſuit fines tuos pacem. Eam dicit: *Deſcendentẽ de cælo à Deo.*) Vt ſupra iã dixerat: Deſcenden

1. Cor. 15. rem, inq. non cadentem, vt cecidit ille angelus, & factus eſt diabolus & Sathanas. Cadere nanque ſuperbiæ eſt, deſcendere humilitatis, in quo ſemper deſcenſu ſe continens illa Hieruſalem in ęternũ ſtabit ſciens, quia quod eſt, non ſuis viribus eſt, aut meritis, ſed gratia Dei, quæ cum Chriſto de cęlo deſcendit. Talis deſcenſus glorioſus eſt. & in magna claritate ſublimis. Cùm ergo dixiſſet, deſcendentẽ de cælo, rectè ſubiunxit: *Habentem claritatem Dei.*) Pulchrè nimirũ deſcendit quę in ipſo deſcenſu, in ipſa humilitate deſcẽſus ſui claritatem habet Dei, id eſt, ſimilis eſt claritati Dei. Clariſſimum quippè Deum videndo ipſa quoque ſecundum ſimilitudinem eius reſplendet, & clariſſima eſt. Hinc in epiſtola ſua hic idem Ioannes ait: Chariſſimi, nunc filij Dei ſu-

1. Ioan. 3. mus, & nõdum apparuit, quod erimus: ſci-

Philip. 3. mus quia cùm apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Nec verò ſolummodo in anima, verum etiam in corpore habebit claritatem Dei, id eſt, claritatem, qua poſt reſurrectionem ſuam clarificatum eſt corpus filij Dei. Sic enim Apoſtolus dicit: Vnde & ſaluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Hoc ipſum pręſenti loco amplius aſtruit, cũ protinus ſubiungit: *Lumen eius ſimile lapidi pretioſo, tanquam lapidi iaſpidis ſicut cryſtallum.*) Nam ac ſi quereres, quomodo dixerit habentem claritatem Dei, lumen eius ſimile lapidi pretioſo, id eſt, Chriſto, qui vtique lapis dicitur, & pretioſus eſt. Porrò hæc ſimilitudo in diuerſi generis lapides duos diſpertitur dicendo, tanquam lapidi iaſpidis, ſicut Cryſtallum. Non enim ex vna re, ſed ex duabus eccleſia Deo vel Chriſto ſimilis efficitur, ſcilicet non ex fide tantum, ſed ex fide ſimul & virtutum operibus. Per iaſpidem ergo virtutum pulchritudinem: per cryſtallum fidei, quam in baptiſmo percepit, conſeruatam intelligimus puritatem. *Et habebat murum magnum & altum, habens portas duodecim, & in portis angelos duodecim.*) Murus magnus & altus eſt illi æterna firmitas incorruptibilis præſidij, vbi ſuos quiſque fidelium theſauros ſecurus reponere poſſit. Vnde ipſe Do- *Matth. 6.*

minus & rex ciuitatis huius dicit in Euange

lio ſuo: Theſaurizate vobis theſauros in *Luc. 12.*

cælo, quo fur nõ appropinquat, ſiue vbi fures non effodiunt, nec furantur. Murus iſte chaos illud eſt, de quo pater Abraham ſepultis in inferno veriſſimè dicit: Et in his omnib. inter nos & vos chaos magnũ firmatũ eſt, vt hi qui volũt inde hinc tranſire ad vos non poſſint, neque huc tranſmea-

re. Porrò XII. portę eius XII. Apoſtoli *Luc. 16.*

ſunt, qui pro officio quo hic nobis regnum Dei prædicando apperuerunt, & ianuę nobis ad vitam extiterunt, honorem illic ampliorem habebunt quanto ampliorem in ciuitatibus habent portę honorem ſiue pulchritudinem à cætero ambitu murorum. In his portis anguli XII. vniuerſi ſunt doctores quicunque ædificationi eccleſiæ ſtudentes. eique voce & literis ſeruientes, fidei & autoritati inſtiterunt atque innixi ſunt Apoſtolorum XII. *Et nomina ſcripta quæ ſunt nomina XII. tribuum filiorum Iſrael.*) Ipſi nanque Apoſtoli XII. nominati & inclyti ſunt filij ſpiritualis Iſrael, id eſt, Chriſti, cuius in typum pater Iacob ſiue Iſrael carnaliter XII genuit filios, XII. tribuum patres. Ergo & XII. Apoſtoli Chriſti, & XII. tribus Iſrael, XII. ciuitatis huius portę ſunt, ſed modo diuerſo. Apoſtoli nanque in re, tribus verò Iſrael in ſignificatione. Quod vt compendioſius clareſcat, vide quid ſequitur: *Ab oriente portæ tres, ab auſtro portæ tres, ab aquilone portæ tres, & ab occaſu portæ tres*) Hoc de ſpirituali quæ per Apoſtolos cõſummatur poſitione neceſſa-

rio intelligitur. Porrò in profectione XII. *Num. 2.*

tribuum filiorum Iſrael aſcendentium ex Aegypto talis ad imperiũ Domini poſitio caſtrorum extitit, vt ad orientẽ tribus tres, ad meridiem tribus tres, ad occidentem tribus tres, & ad aquilonem caſtra metarentur tribus tres. Itaque cùm de ſignatis XII. portis dicit. *Et nomina ſcripta quæ ſunt XII. tribuũ filiorum Iſrael*) Pulchrè diligenter lectorem ad ſignificatiuam illam caſtrorum poſitionem mittit, memorem ſimul quid huic ſpõſæ ſuæ, huic ciuitati ſanctæ Hieruſalem dicat in

Sup. 11. præmia recompenſat. Vnde notãdum, quia
præſenti loco menſoris huius menſura, &
arundinea dicitur, & aurea. Porrò ſupe-
rius quodam loco cùm diceret hic Ioannes:
Et datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ, di-
cens: Surge, & metire templum Dei, nõ di-
xit quod calamus ille eſſet aureus. Illic
nanque ſignificabatur quo neceſſarium ec-
cleſiæ Chriſti euãgelium erat ſcripturus, in
quo, videlicet ſcribẽdi miniſterio, præſens
eſt labor, futura autem remuneratio, quam
pro illa benè expenſa gratia, reddenda ſpe-
ratur gratia, non qualiſcunque, ſed aurea, id
eſt, locupletiſsima, vt, videlicet illic perfe-
ctè cognoſcat, qui hic fideliter ſcripſit aut
docuit: quod ex parte cognorat, hoc in iſto
ſignificat menſura arundinea, menſura au-
rea. Nimirum prius quando his, de quibus
nunc ſermo eſt, Apoſtolis, immò & prophe
tis multiſque patribus ſanctis dabatur præ-
dicandi vel ſcribendi gratia ſiue autoritas,
menſura erat tantum arundinea. Tunc au-
tem vbi ſicut iam dictum eſt, gratia reddi-
tur pro gratia, rectè menſura & arundinea
eſt & aurea. Sed nunquid ſoli remunera-
buntur hi qui facultatem vtiliter acceperũt
in ſcripturis ſanctis? Solet nanque per arun
Psal. 67. dinem ſcriptura ſignificari, vt illic: Increpa
feras arundinis, id eſt, compeſce hæreticos
ferociter corrumpentes ſcripturas verita-
tis: arundine nanque codices cõſcribuntur.
Nunquid ergo ſoli in illa ciuitate remune-
rabuntur principes illi, qui ſcripſerunt, &
non etiam cæteri, qui talem gratiam non ac
ceperunt? Immò & cæteri quicunque ſcri-
pturis ſanctis obedierunt. Ait enim: Vt me-
tiretur ciuitatem, & portas eius, & murum.
Murus nanque cuius & portæ & fundamen
ta ſunt, vniuerſitas eſt electorum, qui tan-
quam lapides viui ſuper fundamenta hæc
ſuperædificati ſunt, ad quandam ſimili-
tudinem lapidum materialium glutine cõ-
gruo ſibimet in ſtructura manu facta cohæ-
1. Pet. 2. rentium. Omnes omninò propriam merce-
dem accipient, ſinguli ſecundum ſuum la-
1. Cor. 3. borem, & ſecundum menſoris gratiam cũ
quã laborauerunt: *Et ciuitas*, inquit, *in quadro
poſita eſt.*) Id eſt, ſumma omnium illic pax &
concordia eſt, nec opus erit amplius, vt de
pace commoneãtur, verbi gratia, quatenus
idipſum dicãt omnes, & nõ ſint in eis ſchiſ-
1. Cor. 1. mata. Omnes ſpontè quaſi naturaliter ibi
ſunt concordes, ſicut in quadro ædificio pa
rietes, ſiue anguli omnes ſunt æquales. Hoc
ipſum verbis alijs repetit, cùm dicit conti-
nuò: *Longitudo eius tanta eſt, quanta & latitudo.*)
Amplius autem cùm protinus addit: *Et men-
ſus eſt ciuitatem de arundine per ſtadia XII. millia.*)
Vt totidem ſtadia per quatuor partes intel-
ligas, addit adhuc: *Lõgitudo & latitudo eius æqua
lia ſunt.*) Addit tamen & altitudinem, de qua
poſtmodum dicemus. Itaque cùm in ambi-
tu ciuitatis ſtadia XII. millia perſpicias, ip-
ſa autem ciuitas quadra ſit, facilè potes ad-
uertere quot ſtadijs latera ſingula demetiã
tur, ſcilicet tribus millibus. Sed quomodo
ſtabit id quod ſequitur, & menſus eſt mu-
ros eius CXLIIII. cubitorum, quod lõgè
minus eſt quàm tria millia ſtadiorum? Poſ-
ſet hoc dictũ videri de altitudine murorũ,
quod, videlicet muri CXLIIII. cubitus ten-
derent in altũ, ſi non dixiſſet, quia longitu-
do, & latitudo, & altitudo ciuitatis æqualia
ſunt. Erat autẽ, vt iam diximus, tã longitu-
do quàm latitudo trium millium ſtadiorũ,
quod longè ſuperat quantitatẽ CXLIIII.
cubitorum. Igitur murus hic eſt alius: lon-
gè enim alia, longè minor huius quantitas
eſt. neq; enim hoc vel ſuſpicari licet, quod
hic quidem cùm dicit: Et menſus eſt muros
eius CXLIIII. cubitorum quodcunque
latus quadræ ciuitatis: Illic autem, vbi dixe
rat: Et menſus eſt ciuitatem per ſtadia XII.
millia, aream intelligere debemus eiuſdem
ciuitatis. Geometricalis nanque diſciplinæ
ratio ſic habet, quia omnis tetragonus æ-
qualiter latera habẽs, vnum latus multipli-
cat in ſe & ea ſemel multiplicatione aream
ſuã implet. Porrò quantitas hæc CXLIIII.
cubitorum in ſemetipſam ducta, vix quip-
piam vltra XV. ſtadia complet. Quàm lon-
gè hoc à XII. millibus ſtadiorum minus eſt?
Igitur alius, vt iam dictum eſt, hic, atque a-
lius ille ciuitatis murus eſt: quod qualiter
in ciuitatibus manufactis fiat, vt intra mu-
rum ampliorem murus anguſtior continea
tur, noſtra demonſtratione non indiget. De
nique non incongruè quis ædificauerit, ſi
intra ciuitatem, cuius ambitus XII. millia
ſtadiorum ſit, arcẽ fecerit, cuius latus quod
libet CXLIIII. cubitorum ſit. De ſpiritali
ædificatione quærendum eſt, quia nimirum
ex ipſa literæ ſuperficie ſentire compelli-
mur, quod murus alius breuior inter mu-
rum ampliorem contineatur. Quid ergo di
cemus, niſi quia quamuis vna ciuitas vna ec
cleſia ſit? Duo tamen ſunt ordines ciuitatis,
alius eorũ qui foris perſecutiones paſsi for-
titer ſunt præliati: alius eorum, qui benè o-
perando in pace eccleſiæ curſum conſuma-
uerunt vitæ præſentis. Stadia nanque pugnã
tium laborem, cubiti ſignificant operan-
tium pacem. Menſus eſt ergo ciuitatem de
arundine per ſtadia duodecim millia, id eſt,
remunerauit magnum & fortem illum ſan-
ctæ eccleſiæ ordinẽ, qui in ſtadio cucurrit,
& pugnauit, & per quatuor partes orbis ter
rarum ſanctę trinitatis fidẽ teſtificãdo: qui
numeri, ſcilicet quaternarius atque terna-
rius partes ſunt duodenarij: quater nanque
tria, ſiue ter quatuor ſunt duodecim: ſuum
pro eodem teſtimonio ſanguinem fudit, in
quo nimi-

quo nimirum ordine apoſtoli ſunt & mar-
tyres Chriſti. Huius profectò ordinis mu-
rus amplior breuiorem centum quadragin
ta trium cubitorum interius murum conti-
net, quia tantorum merita propugnatorum
hoc effecerunt, vt infirmorum multitudo
in Chriſti fide confirmata, bonis operibus
inſiſtendo ad eiuſdem ciuitatis habitatio-
nem perueniret. Igitur nihil huic repugnat
quod dicitur: Longitudo & latitudo, & al-
titudo eius æqualia ſunt, per quam pulcher
rimæ quadraturæ figurã conſona, & indiſ-
ſociabiliter concors ſignificatur confeſsio
cunctarũ, quæ illic aſcenderunt ſiue aſcen-
dunt tribuum, tribuum Domini ad confi-
Pſal. 121. tendum nomini Domini. Longitudo ciui-
tatis conſonantiam fidei: latitudo ſufficien-
tiam charitatis: altitudo perſeuerantiã ſpei
illorum ſignificat, quæ illic remuneranda
eſt. *Menſura,* inquit, *hominis, quæ eſt angeli.*) Ae-
quales enim, inquit Dominus, erunt ange-
lis, & filij ſunt Dei, cùm ſint filij reſurre-
ctionis. Iuxta literam, cùm dicit: Menſura
hominis quæ eſt angeli, angelum ſibi appa-
ruiſſe innuit in figura hominis. *Et erat ſtructu-
ra muri eius ex lapide iaſpide, ipſa verò ciuitas aurum
mundum ſimile vitro mundo.*) Cum diſtinctioné
facit muri & ciuitatis dicendo, & erat ſtru-
ctura muri ex lapide iaſpide, ipſa verò ciui-
tas aurum mundum, nomine muri firmio-
res, magisq; ſpiritalis propoſiti fideles: ciui
tatis autem appellatione plateas ciuitatis,
id eſt, laxioris vitæ, maximeq; laicalis ordi
nis multitudinem ſignificat: nec mirũ quod
plateas ciuitatis aurum fore mundum, ſiue
ſterni auro mundo prædicat. Addens, aurũ
illud ſic fore mundum, vt ſimile ſit vitro
mundo, quia ſecularis quoq; vitæ nonnulli
ſunt ſummis compti virtutibus, qui & puri
tate mentis, & radio fulgent operis. Nam
quia veritatem fidei retinent, rectè mundũ
dicuntur aurum, quia fides aurea virtus eſt,
imò & auro precioſior, dicente Petro Apo-
ſtolo: Vt probatio veſtræ fidei multò pre-
cioſior ſit auro, quod per ignem probatur.
1. Pet. 1. Quia verò ſanctam confeſsionem frequen-
tant, & peccata ſua non defendunt, ſed con-
fitendo aperiunt, rectè vitro mundo ſimile
dicitur hoc aurum. Quod ſi quid reprehen
ſibile adhuc in eis eſt, ſperandum eſt, quia
poſt purgatorium ignem fulgidum magis
placebit hoc aurum, ita vt totũ aurum ſit,
1. Cor. 3. quia ſicut ait Apoſtolus, Vniuſcuiuſque o-
pus quale ſit, ignis probabit, et ſi cuius opus
arſerit, id eſt, peccatum ſolubile fuerit, ipſe
ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignẽ. Sequi-
tur: *Fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo
ornata. Fundamentum primum Iaſpis, ſecundum ſap-
phirus, tertium calcidonius, quartum ſmaragdus, quin-
tum ſardonyx, ſextum ſardonius, ſeptimum chryſolitus,
octauum berillus, nonum topazius, decimum chryſopa-
ſus, vndecimum hyacinthus, duodecimum amethyſtus.*)
Fundamenta ciuitatis, ſicut iam dictum eſt,
Apoſtoli ſunt, quia murus ciuitatis, ait ſu-
perius, habens fundamenta duodecim, & in
ipſis XII. nomina XII. apoſtolorum, & agni.
Ecce autem quàm pulchra ſunt fundamen-
ta hæc, quàm pulchri lapides iſti, lapides ſan
cti, qui quando voluebantur ſuper terram,
contemptibiles videbãtur diuitibus huius
ſeculi. Neque enim pulchritudo illorum
tunc patebat in oculis hominum, quando
tundebantur & percutiebantur, ſed in ocu-
lis Domini pulchri erant, vt magis pulchri
fierent percuſsionibus tribulationum poli-
ebantur. Illic pulchritudo & claritas illorũ
manifeſta omnib. eſt & erit, ita vt quandoq;
videntes dicant impij: Hi ſunt quos aliquan *Sap. 5.*
do habuimus in deriſum, & in ſimilitudiné
improperij, nos inſenſati vitam illorum æ-
ſtimabamus inſaniam, & finem illorũ ſine
honore: Quomodo ergò computati ſunt in
ter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum
eſt? Nimirũ ſicut lapides iſti omnes pulchri
& pretioſi ſunt, diuerſa tamen pulchritudi-
ne, ita vt nullus eorum vlli alij ſit omninò
ſimilis: ita ſancti apoſtoli omnes quidé in-
clyti ſunt & glorioſi, diuerſa tamen gloria,
prout cuiq; ſuperueniens in eos ſpiritus ſan
ctus cõtulit: ita vt in diſtributione gratiarũ,
quas acceperunt miro modo, ſimilitudo diſ
ſimilis, & diſsimilitudo ſit ſimilis, & habi-
tudo mentis, ſiue interioris hominis, vbi
Chriſto ſunt confirmati, in nullis eorum
omninò eadem ſit. De naturis lapidum ſin-
gulorum pleriq; ſtudioſius conſcripſerũt,
ſingulorum qualitatibus ſiue coloribus la
pidum penè ſingula diligenter aſsimilantes
merita ſanctorum. Sequitur adhuc: *Et duode
cim portæ duodecim margaritæ ſunt per ſingulas, & ſin
gulæ portæ erant ex ſingulis margaritis.*) Apoſtoli, ſi-
cut iam dictum eſt, & fundamenta dicũtur
& portæ, miroque modo & in fundamentis
pretioſorum nominibus lapidum, & in por
tis pretioſarum glorioſi prædicantur ſimi-
litudine margaritarum: Chriſtus enim pre- *Matt. 13.*
tioſus lapis & pretioſa margarita, quam in-
uentam negotiator ſapiens emit, datis om-
nibus ſuis: ipſe conformes illos faciens ſibi
hoc dedit illis, vt in fundamentis & in por-
tis margaritę ſint decoris. Decor nanque ſi-
ue pulchritudo, & gloria portarum, per
quas ad illam ciuitatem à quatuor mundi
partibus venientes introiuimus, pulchrius
aut conuenientius quàm nomine vel ſpecie
margaritarum ſignificari nõ potuit. Nimi-
rum ſicut fœmina nobilis pretioſis præcul-
ta margaritis, ſolet ad oculos hominum glo
riari, viro ſuo ſubornata: ſic ciuitas illa quæ
eſt Eccleſia, talibus principib. tantis patri-
bus, tam glorioſis apoſtolis, gloriari poteſt,
ſponſo ſuo Chriſto ſic ornata vt ſponſa.

2. Cor. 1. Vnde ſibi cóſcius Paul. Apoſtolus, vna pro-
fectò ex iſtis portis ſemper patentibus, Co-
rinthijs loquitur: Nam gloria veſtra nos ſu
mus, ſicut & vos noſtra in die Dñi noſtri
Ieſu Chriſti. Quod idem eſt ac ſi diceret:
Tanta nobis chariſmatú dona ſpiritus ſan-
ctus cótulit, tantum tamq; fructnosè nobiſ-
cum operata eſt gratia Dei, vt rectè vobis
aduersú pſeudoapoſtolos liceat gloriari ꝓ
nobis. Nihilominus ꝙ cùm dixiſſet, nā glo-
ria veſtra nos ſumus, ſubiunxit: ſicut & vos
noſtra. Hoc benè atq; cóſonanter præſens li
tera prædicat, vbi præmiſſo: & ſingulę por-
tæ erant ex ſingulis margaritis, cótinuò ſub
iungitur: *Et platea ciuitatis aurū mundum tanquā
vitrum perlucidum*)Sed & ſupra dicturus: Fun-
damenta muri ciuitatis omni lapide pretio-
ſo ornata, præmiſit: & erat ſtructura muri
eius ex lapide iaſpide, ipſa verò ciuitas au-
rum mundum ſimile vitro mundo. Igitur
veraciter gloria veſtra, inquit, nos ſumus,
ſicut & vos noſtra, id eſt, gloriari vobis licet
decollata nobis gratia, & nobis de fide có-
uerſatióe veſtra noſtro labore parta, nec in
alterutros nobis indecores aut indecētes ſu
mus, ſed ſicut muros ex iaſpide, vel ciuitatē
* Decent. auream, fundamenta * deeſſe ex omni pre-
tioſo lapide ornata, ſicut itidem auream ci-
uitatem portæ ex margaritis condecent, ſic
populum Chriſtianum cōdecorat principa
tus Apoſtolorum: itē viciſſim tantis Apoſto
lis nó indecens eſt talis populi profiteri prin
cipatum. Sequitur: *Et templum non vidi in ea, Do
minus enim Deus omnipotens templū illius eſt & agnus.
Et ciuitas non eget ſole, neq, luna, vt luceāt in ea, nā cla
ritas Dei illuminat eā, & lucerna eius eſt agnus.*) Ma-
gnifica ſpe noſtram quæ in hac peregrinatio
ne eſt, inopiam ſiue indigentiam ſpiritus ve
ritatis conſolatur, dum dicitur: Et templū
non vidi in ea, & ciuitas non eget ſole neq;
luna, Dominus enim Deus omnipotēs tem-
plum illius eſt & agnus, & claritas Dei illu-
minat eam, & lucerna eius eſt agnus. Quan-
tum enim hoc eſt vel erit ad cōparationem
eius, quod de Deo nunc habemus, quod de
Deo & Dei filio Ieſu Chriſto nūc videmus?
Lapides congerimus, lapides materiales ſi-
ne ſenſu, & ſine anima comportamus; & ex
ipſis domum cōſtruentes, in eiſdem vel ſu-
per eoſdem nomen Domini inuocamus, vt
cuius faciem videre nō poſſumus, eius ſaltē
ſanctum nomen ſciamus vbi vel quomodo
inuocare debeamus. Tunc quia ignorantiā
eiuſdem quoq; nominis habuimus vel habe
mus lumen aliquantulū, id eſt, ſcripturam
ſanctam nobis adhibemus, vt in ipſa, vel per
ipſam vtcunq; perpēdere queamus, nō iam
quid vel quomodo ſit Deus, ſed tantū quid
non ſit, & quod nulli creaturæ aſſimulan-
Pſal. 83. dus ſit Deus. At verò vbi in illa Sion Deus
1. Cor. 13. deorum videbitur facie ad faciem, & ſicut
eſt, & ipſe præſens habebitur intus in nobiſ-
ipſis, in ipſa ſubſtantia animarū noſtrarū in-
habitans & inūdās diuinitas ſentietur ſicut
impetus fluminis, ſicut torrens voluptatis,
& exterioribus quoq; oculis (vt de ſubſtan
tia diuinitatis taceam) de culus viſione ſpar
ſim diſputatum eſt à patribus ſanctis, vtrū
debeat vel poſſit corporalibus oculis vide-
ri. exterioribus, inquam, oculis illud diui-
nitatis templū præſens videbitur, quod pul
chrè ſignificatur cùm dicitur: *Et agnus templū
eſt illius.*) Nā verè agnus templū Dei, templū
ſanctæ trinitatis eſt, & erit, ſecundū fabricā
ſui corporis, in quo corporaliter habitat ple
nitudo diuinitatis. Ipſe enim dixit: Soluite
templū hoc, & in tribus diebus excitabo il-
lud. Hoc aūt, inquit, Euāgeliſta, dicebat de Coloſ. 2.
templo corporis ſui. Quo igitur ibi nobis Ioan. 2.
templū manu factum, quale hic facimus ad
inuocandū nomen Domini, cùm ibi pręſens
cóſpiciatur facies Dñi, & pulchritudo tem-
pli non manufacti, id eſt, glorificati corpo-
ris Chriſti? Quo nobis illic ſolē aut lunam Pſal. 18.
quærere ſcripturarū, vbi in ſemetipſo, & in
corde patris, Deus verbū, cuius hic indices
ſcripturæ neceſſariæ ſunt? Nā ſicut in Pſal. p
id quod dicitur: Dies diei eructat verbum,
& nox nocti indicat ſcientiam, ita & hic per
ſolem & lunam maiorem & minorem rectè
intelligimus ſcientiam ſcripturarū, quæ il-
lic neceſſariæ nó erunt. Alias autem & verè
viſibilibus iſtis ſole & luna ciuitas illa nó e-
gebit, vbi nox nó erit, ſed nec dies, vt perpe-
tuus ibi ſit, huius qui nunc per circuitū gi-
rat, ſtatione ſolis indigebit. Nam vt de cęte-
ro taceā lumine ciuitatis, Ipſe Dominus in
euangelio dicit. Tunc iuſti fulgebunt ſicut
ſol in regno patris eorum. Quid ergo ſol ad
illuminationem illic conſerre poterit, vbi
tot quaſi ſoles erunt, quot electi homines ſi
ue angeli? Verùm ipſe fulgor angelorū ex
lumine erit vnius diei, vnde & dicit: *Nam cla* Mat. 13.
*ritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius eſt agnus. Et
ambulabunt gentes per lumen eius, & reges terræ adfe-
rent gloriam ſuam & honorem in illam.*) Ambula-
bunt gentes, inquit, atque hoc dicto, magni
fica contingit atque commemorat benficia
vel opera miſericordiarum Domini. Non
enim parui ponderis aut momenti habet,
quòd gentes appellat eos hic qui ambulant
in tali lumine tam glorioſę ciuitatis. Idem
eſt ac ſi dicat: Illi qui prius erant gentes, ad
ſimulacra muta, inquit Apoſtolus, prout 1. Cor. 12.
ducebantur euntes, qualibus idem ait: pro- Ephe. 2.
pter quod memores quòd aliquando vos
gentes in carne, qui dicemini pręputium, ab
ea quæ dicitur circuncisio in carne manu fa
cta: quia eratis illo in tempore ſine Chriſto,
alienati à conuerſatione Iſrael, & hoſpites
teſtamentorum promiſſionis ſpem non ha-
bentes, & ſine Deo in hoc mundo, & cætera.

Illi,inquam,in tali ciuitate, in tali ciuitatis
lumine ambulabunt facti domeſtici Dei,&
ſuper illorum de quibus iam dictum eſt,A-
poſtolorum fundamentum ſuperædificati.
Mirabűtur quippè, & ora ipſorum ſemper
plena laudibus gratiæ Dei,quòd de tam lő
ginquo in illam ſint ciuitatem congregati,
Pſal. 106. vtpotè quos, vt dicit Pſal. de regionibus cő
gregauit eos, à ſolis ortu & occaſu,ab aqui-
lone & mari, ſubiungens: Errauerunt in ſo
litudine in inaquoſo,viam ciuitatis habita-
culi non inuenerunt,& cætera. Quorű tunc
eos meminiſſe iuuabit ambulantes per am-
plitudinem eiuſdem magnæ ciuitatis, & ob
hoc quòd talem ciuitatem inuenerunt, can
tare in æternum meſericordias Domini. Nã
Cap.1.&5. hoc eſt quod hic protinus ſubiungit: *Et reges terræ adferent gloriam ſuam & honorem illam:)* Nam
reges terræ ijdem qui & gentes ſunt,omnes
enim illic regnabunt, omnes regnum & ſa-
cerdotes Chriſti erunt, & regnabunt in ſe-
cula ſeculorum,& eiuſdem regni ſui gloriã
& honorem adferent in illam, ſempiternas
ſemper agendo gratias illi qui fecit eis hæc,
qui glorificauit eos immortali beatitudine
animarum, & honorificauit eos beata im-
mortalitate corporum. *Et portæ eius non claudẽtur per diem, nox enim non erit illic.)* Magnum ma-
gnæ ſecuritatis documentum, quòd portæ
eius non claudentur. Nam per hoc ſatis in-
ſinuatur,quia neque hoſtes,neque fures il-
lic timebuntur. Fur enim,ait Dominus,nő
appropinquat. Quandiu hic peregrinamur,
oportet vt perſæpe portæ Apoſtolicæ pro-
pter hoſtes Iudæos atque paganos, & pro-
pter fures ac hęreticos claudantur,& ſentẽ-
tiarum vectibus validis obfirmentur. At ve
rò tunc iſti nuſquam comparebunt, iam e-
nim cum diabolo & angelis eius miſsi erunt
Luc. 12. in ignem æternű. Vt quid ergo portæ clau-
dantur per diem? Quod ſi quæras, nónne ſal
tem claudentur per noctem? Nequaquam,
ait, nox enim non erit illic: nulla verò om-
ninò nox illic erit,neq; ſpiritalis, quã hic pa
tiűtur oculi cordis:neq; corporalis quia hic
circunfuduntur oculi corporis. *Et afferent gloriam & honorem gentium in illam, nec intrabit in illam aliquid coinquinatum, & faciens abominationẽ & mendaciű: niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ & agni.)*
Qui ſunt qui afferent in illam gloriam & ho
norẽ gentium, niſi illi qui laborauerunt,&
labores eorum fructus ad gloriã & honorẽ
Domini ſalus eſt gentium? Ipſi ſunt iam ſæ-
pè dicti Apoſtoli, quos Chriſtus magiſter
& Dominus eorum inſtruens ad fructificã-
dum honorem & gloriam gentium dicebat
Ioan. 17. illis inter cætera: Non vos me elegiſtis,ſed
ego elegi vos, & poſui vos vt eatis, & fru-
ctum adferatis, & fructus veſter maneat.
Iſti adferent in illam ciuitatem gloriam &
honorem gentium,id eſt,glorioſum & ho-
norificum fructum, quem in gentibus fru-
ctificauerunt regi & Domino ciuitatis il-
lius, Deo & agno æterna præſentatione præ
ſentabunt, & in illa gloria & honore gen-
tium glorioſi erunt: iuxta illud propheti- Eſa. 6.
cæ veritatis promiſſum. Fortitudinem gen
tium comedetis, & in gloria eorum ſuper-
bietis. Gloriam & honorem, inquit, gen-
tium adferent: & non vitioſam gentium cő
uerſationem,propter quam & gentes dictæ
ſunt. Idcircò ſubiunxit: *Nec intrabit in eam aliquid coinquinatum, & faciens abominationem, & mẽdacium.)* Quæ priſtina erat vita gentium. Sub
intelligitur ergo cùm dicit: afferent gloriã
& honorem gentium, quod ſoli ex genti-
bus illic præſentabuntur hi, q cőtumelias in 1. Cor. 6.
gloriam & honorem Dei commutauerunt.
Paulus Apoſtolus, vt gloriam & honorem
gentium, & non etiam aliquid coinquina-
tum in illam ciuitatem afferret, loquitur
Corinthijs: Nolite errare,neque fornicari,
neque idolis ſeruientes,neque molles,neq;
maſculorum concubitores,neque fures, ne
que auari, neque ebrioſi, neque maledici,
neque rapaces, regnum Dei poſsidebunt. I-
ſta ſunt coinquinata & abominationum at-
que mendaciorum opera, quorum aliquid Ibidem.
non intrabit illuc: quia qui hæc operantur,
regnum Dei non poſsidebunt. Quæ autem
ſequuntur, & hæc quidem fuiſtis, ſed ablu-
ti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati e-
ſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, Rom. 8.
& in virtute ſpiritus ſancti, & in ſpiritu Dei
noſtri. Iſta ſunt gloria & honor gentiű quæ
afferentur in ciuitatem illam. Igitur gloriã
tantum & honorem gentium adferent, & i-
ſti glorioſi atque honorifici ipſi ſunt,quos
Deus præſciuit atque prædeſtinauit, voca-
uit atque iuſtificauit. Iſti ſunt de cunctis gẽ
tibus immundis excepti, quos intendens,
dicit: *Niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ & agni)* Idẽ
enim eſt, ac ſi dicat: Nő intrabunt in eã, niſi
quos deus præſciuit, & prædeſtinauit, quos
& in Adam prædãnatos, agnus, id eſt, filius
Dei vocauit, & per paſsionem ſuam iuſtifi-
cauit. Nã idcircò liber vitę rectè dicitur etiã
liber agni,quia quãuis fuiſſent in propoſito Gen. 1.
Dei conſcripti, cùm benediceret Deus pri-
mis parentibus,dicendo: Creſcite & multi-
plicamini,non poterant poſt præuaricatio-
nem Adæ hæreditatem,ad quam conſcripti CAP.
fuerant, conſequi, niſi redempti fuiſſent XXII.
per ſanguinem huius agni. *Et oſtendit mihi flumen aquæ vitæ, ſplendidum tanquam cryſtallum, procedens de ſede Dei & agni in medio plateæ eius. Et ex vtraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim, & per menſes ſingulos reddens fructus ſuos, Et folia ligni ad ſanitatem gentium, & omne maledictum non erit amplius.)* Iſta quæ hic loco vltimo
oſtendit, diuitiæ ſunt ineffabiles, & delicię
inæſtimabiles glorioſæ ciuitatis, quas ocu-

lus non

Eſa. 64. lus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor
1. Cor. 2. hominis aſcenderunt. Iſtud nanque flu-
Pſal. 45. men eſt abundantia lætitiæ & iucunditatis,
Pſal. 35. de quo Pſalmiſta: Fluminis impetus, inquit,
Eſa. 66. lætificat ciuitatem Dei. Et alibi: Inebria-
buntur ab vbertate domus tuæ, & torrente
voluptatis tuæ potabis eos. Et Eſaias in cõ-
ſolatione filiorum huius Hieruſalem, di-
cit: Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego de-
clino in eos vt flumen pacis, & torrens inun
dans gloriæ gentium. Ergo flumen iſtud
Dominus eſt: & verè, quia ſpiritus ſanctus
eſt. Spiritus ſanctus eſt hoc flumen pacis,
hic torrens gloriæ, hoc flumen lætitiæ, hic
torrens voluptatis, & vbertas domus Dei.
Ipſe nanque eſt amor ſponſi & ſponſæ in il-
la glorioſa ciuitate. Quid enim eſt tota il-
lius vitæ vel ciuitatis beatitudo, niſi iſte a-
mor? De iſto amore omnes ſancti angeli, &
omnes omnium ſanctorum viuunt animæ.
Idcircò cùm dixiſſet: & oſtẽdit mihi flumẽ,
benè addidit aquæ viuę. Et quia talis aqua
viuificando illuminat atq; confirmat, benè
ait, ſplendidum, addendo, tanq̃ cryſtallum.
In cryſtallo nanq; claritas eſt ſimul & firmi
tas, quæ ſunt pulchra vitæ illius inſignia, v-
bi & corda noſtra tranſlucebunt, & corpora
noſtra beata immortalitate, & immortali
Ioan. 15. beatitudine firma erũt. Et quia ſpiritus ſan-
ctus ex euangelica traditione Dñi noſtri
procedẽs dicitur, dicit enim: Cũ venerit pa-
racletus, quem ego mittam vobis ſpiritum
veritatis, qui à patre procedit: benè & hoc i-
pſum hic nõ tacuit. Ait enim de hoc flumine
procedẽs de ſede Dei & agni: hoc enim eſt
quod in fide catholica profitemur: quia ſpi
ritus ſanctus à patre & filio procedit. Quod
autem ait: *In medio plateæ eius.*) Cõueniẽter di-
ctum eſt, & propriè ad exprimendas deli-
tias ciuitatis, quia nõ foras extra ciuitatem
illam ſpiritus ſanctus procedit, ſed tantũ in
medio plateæ ciuitatis, id eſt, in ſolis electo
rum cordibus multũ dilatatis. Et quidem
iã ex quo Ieſus glorificatus eſt, flumẽ iſtud
ad nos fluere cœpit, ſed nondum apparuit,
neque hic in vita præſenti apparere poteſt
quid nobis fecerit. Totus proceſsionis eius,
qua ad nos procedere dignatur, illic fructus
apparebit, hoc eſt quod nunc dicit: *Ex vtra-
que parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duode-
cim.*) Id eſt, Chriſtus, qui elegit & miſit Apo-
ſtolos duodecim. Denique quòd Chriſtus
homo factus, & de virgine natus eſt, ex ab-
undantia eſt irrigantis huius fluminis, quia
de ſpiritu ſancto virgo concepit, & tale no-
Pſalm. 1. bis de terra virginei ventris lignũ aſcendere
fecit. Item quòd fructus duodecim lignum
iſtud attul[illegible] eſt, quod duodecim Apoſtolos
Chriſtus ordinauit, ex plenitudine eſt hui9
fluminis, quia ſpiritum ſanctũ illis dedit.
Idcircò de hoc habemus in Pſalmo: Et erit
tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus
decurſus aquarũ, quod fructum ſuum dabit in
tempore ſuo. Quod illic dictũ eſt in tempo
re ſuo, hoc eſt quod ait hic per menſes ſingu
los, id eſt, ſine defectu, & in ęternũ. Nunquã
enim deſinet facere fructũ, quia nunq̃ defi-
ciet, quę ex ipſo eſt, remuneratio ſanctorũ,
& quia ſalus gentiũ, quam fructificati 12. A-
poſtoli fructificauerunt, Chriſto attribui-
tur, qui fructificauit in gentib. per illorum
miniſterium, rectè dictũ eſt. *Et folia ligni ad ſa
nitatem gentium.*) Nã folia ligni verba ſunt Eu-
angelij Domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ re-
cipiendo gentes æternã animarum & corpo
rum ſanitatẽ ſibi acquiſierunt. Huiuſmodi
nanq; folia illic non deficient aut defluent,
quia verba Dei in corde & ore gentiũ non Gen. 3.
deerunt, imò plenius ſuggerẽte amore per-
petuam ſemper prorũpent in laudẽ. Et quia
ſub folijs ficus, quibus ſe operuerũt illi pa-
rentes noſtri, maledictũ conquiſitum eſt,
rectè econtra de folijs ligni huius præmiſ-
ſo, quia erunt ad ſanitatẽ gentium, additur:
Et omne maledictum non erit amplius.) Huiuſmodi
lignũ & huiuſmodi fructus ex vtraq; parte
fluminis eſſe dicuntur, videlicet pro ſimili-
tudine viſibilis alicuius fluminis delitioſi,
cuius circum littora irrigua hinc & inde li-
gna fructifera vel quæque verentia non ſi-
ne delectatione viſuntur. *Et ſedes Dei & agni
in illa erunt, & ſerui eius ſeruient illi.*) Ipſi qui ſerui
& qui ſeruient illi, ſedes Dei & agni in illa
ciuitate erunt, & ipſe ſedebit in eis rex regũ
& Dominus dominantium cum Deo patre
& ſpiritu ſancto habitans in cordibus eorũ.
Glorioſa & dulcis ſeruitus erit in illa, vbi
ſeruos ſe eſſe in ſuis conſcientijs mem ne-
runt eius, à quo & per quem & in quo redẽ-
pti ſunt: ille aũt Dominus non tam Dominũ
ſeruorum, aut regẽ ſeruientiũ, q̃ patrem fi-
liorum, & amicũ ſe exhibet amicorũ, nullã
aliam exigens ſeruitutem, q̃ ineffabilẽ dile-
ctionem tacere à laudibus non valentem, &
infinitas gratiarũ actiões pro ſummis atq; in
effabilibus delitijs habentẽ: Nã quomodo
ab eiuſmodi ſeruitute quieſcere poterunt?
Sequitur enim: *Et videbunt faciem eius, & nomen
eius in frontibus eorum.*) Nõ ergo illic poterit eſſe
ſilentiũ, vbi tam deſiderabilẽ faciem vide-
bunt, ſed ſicut ſpriptũ eſt: Vox exultationis Pſal. 117.
& ſalutis in tabernaculis iuſtorũ, ſempiter-
nę iubilationis perpetualiter ſeruitiũ. Et vt
perpendas, quãti honoris, quantę ſit liberta
tis illud ſeruitium: Et nomen eius, ait in frõ
tibus eorũ. Quod vel quale nomen eius,
Pſal. 81. niſi Deus? Dij nanq; nominabũtur, & erũt,
1. Ioan. 3. iuxta illud: Ego dixi, dij eſtis, & filij excel-
ſi omnes. Et hic idem Ioannes: Videte, in-
quit, qualem gratiam dedit nobis, vt filij
Dei nominemur & ſimus. Ergo nomen eius
in frontibus eorũ, id eſt, filij Dei nomina-

buntúr & erũt. *Et nox vltra non erit, non egebunt lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam Dominus Deus illuminat illos, & regnabunt in ſecula ſeculorũ.)* Videbunt, inquit, faciem eius, & ad videnda faciem illã non opus erit vt adhibeatur, vt hic ad vidẽdam faciẽ cuiuſq; hominis adhiberi oportet lumen ſolis, aut lumen lucernæ, ſi ſol ſub terra ſit: quia nox vltra non erit, diẽ illic nõ agente ſole alio, ſed ipſo Domino Deo, qui illuminabit illos, qui ſol verus & ſempiternus eſt, nõ ita vt oriatur, & occidat, & nunc ſuper terrã fulgeat, nũc autem ſub terram ſe recondat, ſed ita vt ſemper in facies illorũ fulgeat, in mentes illorũ ſemper luceat. Et ne putes aliud eſſe ſeruitium illud, quo ſeruient illi, quã libertatem & regnum. *Et regnabunt*, inquit, *in ſecula ſeculorum. Et dixit mihi, hæc verba fideliſsima ſunt & vera. Et Dominus Deus omnipotens ſpiritus prophetarum, miſit angelum ſuũ oſtendere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri citò.)* Vt caput ſiue principium, ita & finẽ libri huius voluit eſſe galeatũ, quatenus munitum ſit totum corpus reuelationum iſtarum, ne quis audeat quaſi contemptibilem refutare, vel abijcere quippiam eorũ quæ

Sup. 1. in hoc libro ſcripta ſunt. Futurum quippè erat, vt ſicut iam in exordio diximus, à non nullis contemneretur, maximè pro ſui difficultate, quia ſolent homines irreuerẽtes q́cunq; legerint cõtẽnere tanto facilius, quãto difficiliora ſunt intellectu. Itaq; ſicut in exordio dixerat: Apocalyſis Ieſu Chriſti, q̃ dedit illi Deus palam facere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri citò, ita & hic præmiſſo: Hæc verba fideliſsima ſunt & vera, & Dominus, inquit, Deus omnipotens ſpiritus prophetarum. id eſt, ſpiritus ſanctus, qui in prophetis locutus eſt, q vtiq; omnipotẽs Dñs, & omnipotens Deus eſt, miſit angelum ſuũ oſtendere ſeruis ſuis quæ oportet fieri citò. Item ſicut vel qua intentione illic dixerat: Beatus qui legit & qui audit verba prophetiæ huius, & ſeruat ea, quę in ea ſcripta ſunt, tempus enim propè eſt, ita & eadẽ intẽtione vel ſenſu, dicit hic: *Et ecce venio velociter. Beatus qui cuſtodit verba ꝓphetiæ libri huius.)* Hęc vtiq; in perſona loquitur Domini Ieſu, qui vtique quamuis moram facere videatur, velociter venturus eſt, & adimpleturus verba ꝓphetiæ libri huius. Item, ſicut ad commendationem libri in initio perſonam ſuam ſemel & iterum ac tertiò diligenter expreſſerat, primo dicens, & ſignificauit mittens per angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanne, qui teſtimonium perhibuit verbo Dei, & ſecundo Ioannes, inquiens ſeptem eccleſijs, quæ ſunt in Aſia: Itemq́ue tertio, dicens: Ego Ioannes frater veſter, & particeps in tribulatione, &c. Ita & hic perſonã ſuam benè de Eccleſia Chriſti meritam euidenter exprimit: *Et ego* inquiens, *Ioannes ſub auditur ſum, qui audiui & vidi hæc.)* Igitur quiſquis ſanctos prophetas recipis, in quibus vel per quos ſpiritus S. locutus eſt, & euãgeliũ verbi Dei quod ſcripſit Ioannes, recipe & hanc ſcripturã, quia ſpiritus prophetarũ miſit angelum ſuũ oſtendere hęc ſeruis ſuis: & qui audiuit & vidit hęc, ipſe eſt Ioannes. *Et poſtquã audiſſem & vidiſſem, cecidi vt orarem ante pedes angeli, qui mihi hæc oſtendebat. Et dixit mihi: Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui ſeruãt verba libri huius: Deum adora)* Hoc iam primo & ſecundo factum & dictũ eſt. Primo, videlicet vbi oſtenderat illi angelus damnationẽ meretricis: & nunc ſecundo, vbi oſtendit ei beatitudinem glorioſæ ciuitatis, ac perinde ſatis confirmatũ eſt, neminem præter Deũ

Deut. 17. debere adorari, hominem ſiue angelũ, quia in ore duorum aut trium teſtium ſtabit omne verbum. *Et dicit mihi: Ne ſignaueris verba prophetiæ libri huius, tempus enim propè eſt.)* Ab hinc vſque in finem omnia in perſona dicuntur Dñi Ieſu, & ex ore eius prophetia confirmatur, vt non eam contemnere audeat, quiſquis vult eſſe Domini Ieſu. Ne, inquit, ſignaueris verba prophetię libri huius. Quod vni Ioanni dicitur, omni quoq; intelliganti myſteria libri huius dicitur, vt non ſignet ſiue claudat, imò quantũ poteſt aperiat, & expediat ad ædificationem & inſtructionẽ audientium, ea quæ in eo continentur, quia tempus propè eſt, id eſt, citò implebitur, quod in eo ſcriptum eſt. Quod cùm ita ſit, quid amplius decernendum aut præcipiendũ eſt? Sequitur ergo: *Qui nocet, noceat adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: & iuſtus iuſtitiam faciat adhuc, & ſanctus ſanctificetur adhuc.)* Ac ſi dicant: Cùm tanta ſupplicia impijs, & tanta præmia repoſita ſunt pijs, quanta ſignificat ſeries huius libri, non dubitet impius quin ſufficientia ſuis meritis rependantur, quantumcunque noceat adhuc, & non dubitet iuſtus & ſanctus, quin cõdigna ſuis meritis præmia retribuantur, quantumcũq; iuſtitiam faciat, aut ſanctificetur adhuc. Sed quomodo dictum putamus: Qui nocet, noceat adhuc, & qui in ſordib. eſt, ſordeſcat adhuc? Nũquid qa noceat & ſordeſcat, verba ſunt imperatiua, idcircò nocere & ſordeſcere ex volũtate creatoris habet creatura? Non vtique vult creator vt nocens aut ſordida ſit ſua creatura, ſed eſt quandò curare debeat quid illa faciat, aut quantum ſordeſcat, ſicut ſcriptum eſt: Secundum multitudinem iræ ſuæ non quæret. Quando il- Pſal. 9.
lud eſt? Nimirum quando is, qui peccator ſiue ſordidus eſt, peccatorum & ſordium ſuarum amore atque defenſione Deum exacerbat. Tribus nanque modis peccatur, ignorantia, infirmitate, ſuberbia. Si per ignorantiam peccatur, & Deus hoc præuidet, quia cognita veritate ſit corrigendus

quiſquis

quiſquis ille eſt, ſubuenit ignorantiæ Deus,
vt id quod verum eſt cognoſcat homo igno
rás & erroneus. Huius rei exemplum illud
Gen. 20. eſt: Venit autem Deus ad Abimelech nocte,
& ait: En morieris propter mulierem quá
tuliſti, habet enim virum. Illo ad hæc dicen
te: Domine, num gentem ignoratam & iu-
ſtam interficies? Nónne ipſe mihi dixit, ſo-
ror mea eſt, & ipſa ait frater meus eſt? In ſim
plicitate cordis mei, & munditia mannum
mearum feci hoc? Dixit ad eum Deus: Et
ego ſcio quod in ſimplicitate cordis ſece-
ris, & ideò cuſtodiui te, ne peccares in me,
1. Tim. 1. & non dimiſi vt tangeres eam. Apoſtolus
quoq; ideo miſericordiam conſecutus eſt,
& ſubuentum eſt illi ſuperna miſeratione,
quia ignorans, inquit, feci in incredulitate.
Quòd ſi per infirmitaté peccet quis, qualis
Rom. 7. eſt ille, cuius in perſona loquitur idem A-
poſtolus: Condelector legi Dei ſecundum
interiorem hominem: Video autem aliam
legé in membris meis repugnantem legi mé
tis meæ, & captiuum me ducentem in lege
peccati, quæ eſt in membris meis. Infelix ſe-
go homo, quis me liberabit de corpore mor
tis huius? gratia Dei per Ieſum Chriſtum
Dominum noſtrū. Eiuſmodi hominis pec-
catum patienter ſuſtinuit Deus, imò etiam
Sapien. 11. diſsimulat, ſicut Sapientia loquitur, laudan
dò eius miſerericordiā: Miſereris omnium
Domine, & nihil odiſti eorum quæ feciſti,
diſsimulans peccata hominum propter pœ-
nitentiam. Porrò ſi cum ſuperbia quis pec-
cet, tradit eum Deus, & dimittit in deſide-
ria cordis eius immunditiam, & non eſt vt
dicas, quia voluntatis Domini eſt, quòd il-
le noxius aut ſordidus eſt, ſed quia non cu-
rat Deus de illo, qui talis eſt, & quia multū
illi iratus eſt, & ſecundū multitudiné iræ ſuæ
non quæret. Talé vtiq; illum intelligi opor
tet, de quo hic dicitur: qui nocet noceat ad-
huc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc:
maximè quia non dixit, qui nocuit, no-
ceat adhuc: & qui in ſordibus fuit, ſorde-
ſcat adhuc: ſed q nocet, inquit, & qui in ſor-
dibus eſt Hoc enim idem eſt ac ſi dicat: Qui
ſtudium nocendi habet, & ſuas amat ſordes
pertinaciter, nemo poſtq̃ audierit illum ſe-
metipſum defendenté, & eas quæ in hoc lib.
ſcriptæ ſunt, plagas contémnentem, quicquam
Amos. 1. boni de illo ſperet, quia ſcriptum eſt: Super
tribus ſceleribus, & ſuper quatuor non con
uertā eum: quia poſtquā tribus ſceleribus
tranſcurſus, ad quartū quis peruenerit, iam
non eſt ſpes cōuerſionis. Primum ſcelus eſt,
ſordes criminū mente ac voluptate tractaſ-
ſe: ſecundum ſcelus, eaſdem ſordes actu per
petraſſe: tertium ſcelus, ſordes in conſuetu
dinem duxiſſe: quartum ſcelus eſt, eaſdem
ſordes defendere. Noceat igitur qui nocet,
& ſordeſcat adhuc qui in ſordibus eſt: quia
non curat Deus de illo, & iuſtè derelictus
eſt: quia nō vtcunq; ſorduit, ſed ſordes ſuas
ſuperbè defendédo in ſordib. eſt. Econtra,
qui iuſtus eſt & ſanctus, id eſt, qui bonū iu-
ſtitiæ & ſanctitatis ſtudiū habet, adhuc iuſti
tiā faciat, & adhuc ſanctiſtificetur, benè p-
uidente Deo, quatenus nō ante de præſenti
migret ſeculo, q corona eius perficiatur, &
manſio illi in domo patris eius, meritorum
gemmis atque margaritis perornetur. Hoc
præmiſſo: vt qui nocet, noceat adhuc, & qui
in ſordibus eſt ſordeſcat, & iuſtus iuſtitiam *Ioan. 14.*
faciat adhuc, & ſanctus ſanctificetur adhuc,
continuò ſequitur: *Ecce venio citò, & merces mea
mecum eſt, reddere vnicuique ſecundum opera ſua.*) Ni
mirum ſic loquitur, vt benè ſibi conſcius q
magnæ ſit fortitudinis, & inexhauſtæ facul-
tatis, ad puniendum noxios, atq; ſordidos,
quantumcunq; nocuerint, quantumcunq;
ſorduerint, nihil minus à ſuis meritis tor-
menta recepturos, & ad remunerandum iu-
ſtos & ſanctos, quantumcunque iuſtitiam
fecerint, quantumcunque ſanctificati fue-
rint, nihil minus à ſuis meritis præmia re-
cepturos. Ait ergo: Ecce venio citò, & mer-
ces mea mecum eſt. Quamuis ſeruo malo, *Luc. 12.*
noxio atque ſórdido, inebrianti ſe, atque
percutienti conſeruos ſuos, videatur quòd
in tempora longa fiat hoc, ego dico, quia ec
ce venio, citò venio. Et ne quis de mercede
dubitet, merces mea mecū eſt. Non in manu
altera, non in poteſtate aliena, ſed in manu
mea, in poteſtate mea eſt, & dū venio, mecū
venit in poteſtate mea magna merces vni-
uerſa, ad reddendum vnicuique ſecundum
opera ſua. Vnde tibi tanta poteſtas, tanta
ſufficientia? Ait: *Ego ſum alpha & omega, primus
& nouiſsimus, principium & finis.*) Ac ſi dicat: Inde
manus mea non eſt inualida ad reddendum
vnicuique ſecundum opera ſua, quia ego
ſum ante omnes, & ante ſecula DEVS, &
poſt me non erit alius, quod intelligitur
per alpha & omega, quorum videlicet lite-
rarum in alphabeto Græco, altera prima, al
tera vltima. Nam quid dixerit, ego ſum al-
pha & omega, exponit dicendo: primus &
nouiſsimus, addendo etiam principium &
finis, ſcilicet à quo omnis creaturæ princi-
piū eſt, & in quo creatura rationalis cōſum
matur. Hoc idem in initio lib. dixerat: Ego *Sup. 1.*
ſum alpha & omega, principium & finis, &
hic idcircò renouat, vt cætera iam dicta, ne
quis adhuc dormitet, aut de ignorantia ſe
ſe excuſet, ſeu quaſi vilem ſcripturæ huius
tubam præ amore ſordium ſuarum audire
diſsimulet. Et addit adhuc: *Beati qui lauant
ſtolas ſuas, vt ſit poteſtas eorum in ligno vitæ, & per
portas intrent in ciuitatem ſanctam. Foris canes, &
venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes,
& omnis qui amat & facit mendacium.*) Nimi-
rum, quia nuptiæ agni & ſanctæ ciuitatis,

Hieruſalē,(de quibus hactenus ſplendidæ
Matt. 22. demonſtratę ſunt) nuptiæ ſunt ſanctitatis: &
Luc. 12. vt ſupra dictum eſt, non intrabit illuc coin-
quinatum aliquid, ſoli illi beati ſunt, qui la
uant ſtolas ſuas, vt habeāt veſtem nuptialē,
maximè vt ſint lumbi eorū præcincti, id eſt,
ornatum habeant caſtitatis, non intentione
laudis humanæ, ſed pro illa expectatione,
vt ſit poteſtas eorum in ligno vitæ, id eſt, vt
frui poſsint verè vitali ſummæ diuinitatis
viſiōe, quo intratur per portas iuſtitiæ, quę
ſunt portę ſanctę ciuitatis. Sanctā quippè ci
uitatem illam oportunè etiam hoc loco e-
dixit ſubiuncturus. Foris canes, id eſt, om-
Prou. 6. nes ſtulti qui ita reuertuntur ad ſtultitiam,
1. Pet. 2. ſicut reuertitur canis ad vomitum ſuum, &
venefici qui hominum vitā interficiunt ve-
nenis, & impudici, quos nullius pudet tur-
pitudinis, & homicidæ, qui vtique humano
ſanguine ſunt polluti, & in oculis Dñi cruē-
ti, & idolis ſeruientes, qui profectò nullam
habent communicationē cū illo, qui vnus
& ſolus verus Deus eſt, & omnis qui amat
& facit mendacium, quales maximè hæreti
ci ſunt. Hæc omnia contraria ſunt ſanctæ ci-
uitati, & idcircò foris iſti, inquit, cui pro im
perio ſatis eſt dixiſſe foris. Et continuò ſub
iungit. *Ego Ieſus miſi angelū meū teſtificari vobis in eccleſiis.*) Ac ſi dicatur: Si hui' libri autoritatē
quæritis, ego ſum Ieſus autor & dator hui'
apocalypſis. Nō eſt ſcriptura hæc à Ioanne,
non eſt ab homine, neq; enim ab homine ac
cepit illam, aut didicit, ſed me reuelāte, qui
ſum Ieſus, & mittente per angelum meum:
vt ſicut omnes ſcripturæ diuinæ authorita-
tis, ita & ſcripta hæc teſtificentur, & reciten
tur vobis in eccleſijs, atque in canonico a-
pice ſint. Quæritis quis Ieſus ego ſim, q au-
toritate mea ſcripturam hanc volo cōmē
datam eſſe ad teſtificandum in eccleſijs? *Ego ſum radix, & genus Dauid, ſtella ſplendida & matutina.*) Ac ſi dicat: Ego ſum ille Ieſus, qui & Do
minus & filius ſum Dauid, qui ſecundum
hominem paſſus & ſepultus, mane reſur-
rexi à mortuis. Nam quia Dominus & crea-
tor ſum Dauid, quemadmodum teſtatur
Pſal. 109. ipſe dicens in ſpiritu: Dixit Dominus do-
mino meo ſede à dextris meis. Idcircò ra-
dix, & quia filius Dauid natus, vel factus
ex ſemine eius ſecundum carnem: idcircò
genus ſum Dauid. Et nunc quidem, qui
diu in hoc viuentes per fidem ambulantis,
ſtella vobis ſum ſplendida, & matutina, ex
quo reſurrexi à mortuis. Tunc autem me
ſolem habebitis, cùm in ciuitatem talem,
quam audiſtis, intraueritis: quam claritas
Dei illuminauit, quæ non eget lumine ſolis
aut lunæ, propter hoc ipſum, quia illumina
uit eam claritas Dei. *Et ſpiritus & ſponſa dicit, Veni. Et qui audit dicat, Veni. Et qui ſitit veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.*) Ego, inquit,
miſi teſtificari vobis hæc in eccleſijs, & cū
horum teſtificatione ſpiritus ſingulorum
veſtrorum conſcientias conuenit & ſingu-
lis veſtrum dicit: veni, id eſt, crede his qui
hic teſtificantur tibi. Hoc foris ſponſa, id
eſt Eccleſia, dicit ad aurem corporis, dum
ſonum literalem legendo ingerit, hoc intus
ad aurem cordis dicit ſpiritus, dum ſenſum
ſuggerit ad intelligendum quod quicquid
hic dicitur, rationabile, verum & fidele, at-
que auditu dignum ſit. Audiat vnuſquiſq;
hunc ſpiritum ſiue ſponſum, vt nonnulli
codices habent, & ſponſam dicentes: Veni,
id eſt obaudiat vocantibus & ſequatur vo-
cationem ſalubrem, vt introeat ad beatitu-
dinem tam glorioſæ ciuitatis. Audiens au-
tem ſiue obaudiens dicat, veni, id eſt, non
ſua tantùm ſalute contentus ſit, ſed operam
det, vt proximum ſuum lucrari verbo ex-
hortationis & ſecum adducere poſsit. Et
qui ſitit, qui ſaluari deſiderat, tantummo-
do veniat: quia videlicet flumen illud aquę
viuæ, quod tibi oſtenſum eſt, nulli ſitienti
denegatur, ſed qui vult accipiat: quia ſola
bona voluntas ſufficit ad accipiēdum aquā
vitæ, quam gratia præparauit. Omnibus
datur gratis, tantummodo aſsit quæſitor
vel acceptor homo bonę voluntatis. Sequi-
tur. *Conteſtor ego omni audienti verba prophetiæ libri huius. Si quis appoſuerit ad hæc, apponet ſuper illū Deus plagas ſcriptas in libro iſto: Et ſi quis diminuerit de verbis prophetiæ libri huius, auferet Deus partem eius de ligno vitæ, & de ciuitate ſancta, & de ijs quæ ſcripta ſunt in libro iſto.*) Hæc pœna damnationis ſine du-
bio hæreticorum eſt, vt auferatur pars eo-
rum de ligno vitæ quod eſt Chriſtus, & de
ciuitate ſancta cæleſti Hieruſalem, & de
omnibus bonis quæcunque ſcripta ſunt in
libro iſto, & vt apponātur ſuper eos plagæ,
quæ ſcriptæ ſunt in libro iſto: quia videli-
cet ipſi ſanctas ſcripturas corrumpunt, ap-
ponendo quid de ſuis, vel quippiam dimi-
nuendo, vtpotè ſtudium habentes dogma
ſuum conſtruere, cui quicquid repugnat in
ſanctis ſcripturis in nullis vellent codicibus
vſquam ſupereſſe. Satis ergo firmiter ſcri-
pturam hanc defendit diuinæ & canonicæ
debere eſſe authoritatis, cuius corruptorē,
quicunque ille fuerit, pari cum hæreticis
damnatione percutit. Statimque ſubiungit:
Dicit qui teſtimonium perhibet iſtorum: Etiam venio citò.) Poterat dicere hic ſcriptor, dicit Ieſus,
ſed dicere maluit: dicit qui teſtimoniū per-
hibet iſtorū, vtpotè hic in calce voluminis
eo totus intendēs, vt lib. iſtū autoritate di-
uina, & ſpiritus ſancti veritate cōſcriptū de-
fendat, & liberet à cōteptu omniū præcauēs
id quod futurum erat: videlicet ne aude-
rent ſtulti ſacram contemnere ſiue reijci-
endam iudicare literam, cuius non capere
mererentur intellectū. Etiā, inquit, venio
citò.

citò. Quod dixi, iterùm dico, & repetens
aſfirmo, quia venio cito, reddere vnicuiq;
ſecundum opera ſua. Dulce nimirum, &
deſiderabile hoc eſt diligenti animæ, quæ
non hoc ſeculum, ſed Deum diligit, & gra-
tanter vocem hanc accipit, quòd aduentus
Domini propè ſit. Reſpondet ergò confe-
ſtim ſponſa diligens & caſta dicens: *Amen ve-
ni Domine Ieſu.*) Quodam modo leuat caput
ſuum, iuxta illud euangelicum: His autem
fieri incipientibus reſpicite, & leuate capita
Luc. 21. veſtra, quia appropinquat redemptio ve-
ſtra. Amen ergò inquit, id eſt, promiſſum
tuum verum fiat, vt citò venias domine Ie-
ſu, ſclens ſuſpiria mea dicentis: Heu mihi,
Pſal. 117. quia incolatus meus prolongatus eſt, habi-
Pſal. 41. taui cum habitantibus Cedar, multum in-
cola fuit anima mea. Itē: Sitiuit anima mea
ad Deum fontem viuum, quando veniam
& apparebo ante faciem Dei? Denique vt
faciem Domini videre deſideremus, & non
delectationi, ſed potius dolori nobis ſit lo-
cus peregrinationis huius, idcircò ſcrlptor
ſic proloquitur, quod vult vt nos loqua-
mur, dicens: Veni Domine Ieſu, ſemperque
vt hoc dicere non dubitemus, paratl ſimus
in occúrſum eius, iuxta illud: Et vos ſimi- *Luc. 12.*
les hominibus expectantibus dominum ſu-
um, quando reuertatur à nuptijs, vt cùm ve
nerit, & pulſauerit, confeſtim aperiant ei.
Sequitur ſalutatio vltima eadem quæ pri-
ma. *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus
vobis, Amen.*) Sic enim in principio dixerat
Ioannes ſeptem eccleſijs quæ ſunt ln Aſia:
Gratia vobis & pax, &c. Videlicet diligens
dominum, & dilectus Domini, & in princi-
pio, & in fine, & per omnem textum ſermo-
nis ſui loquitur ex abundantia cordis gra-
tiam & dilectionem, quæ in ipſo redundat,
cupiens eſſe non ſeorſum in paucis, ſed com
muniter in omnibus, maximè in eo, vt ſicut
Paulus quoque apoſtolus optat, id- *1. Cor. 1.*
ipſum dicamus omnes, & ſchiſ-
mata in nobis non ſint, per
gratiam qua ſumus
redempti.
)(

AMEN.

212